T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BÜTÜNÜNDEKİ BÜYÜK ÖLÇEKLİ YATIRIMLARIN KENT YÖNETİMİ, ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI VE İDARİ YARGI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa Kemal TURAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ayşe YILDIZ ÖZSALMANLI

2007

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "**İzmir Büyükşehir Bütünündeki Büyük Ölçekli Yatırımların Kent Yönetimi, Şehir ve Bölge Planlaması ve İdari Yargı Açısından Değerlendirilmesi** " adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
..../..../.....
Adı SOYADI
İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı	**: Mustafa Kemal TURAN**
Anabilim Dalı	**: Kamu Yönetimi**
Programı	**: Kamu Yönetimi**
Tez Konusu	**: İzmir Büyükşehir Bütünündeki Büyük Ölçekli Yatırımların Kent Yönetimi, Şehir ve Bölge Planlaması ve İdari Yargı Açısından Değerlendirilmesi**
Sınav Tarihi ve Saati	**:**

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün …….. tarih ve ……. sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini ……. dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	O	OY BİRLİĞİ	O
DÜZELTİLMESİNE	O*	OY ÇOKLUĞU	O
REDDİNE	O**		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır.	O***
Öğrenci sınava gelmemiştir.	O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

	Evet
Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	O
Tez mevcut hali ile basılabilir.	O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	O
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	O

JÜRİ ÜYELERİ				İMZA
……	□ Başarılı	□ Düzeltme	□ Red	……...
……	□ Başarılı	□ Düzeltme	□Red	…….....
……..…	□ Başarılı	□ Düzeltme	□ Red	…….……

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İzmir Büyükşehir Bütünündeki Büyük Ölçekli Yatırımların Kent Yönetimi, Şehir ve Bölge Planlaması ve İdari Yargı Açısından Değerlendirilmesi

Mustafa Kemal TURAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Kamu Yönetimi Programı

Politik ve bürokratik kıskaç içindeki idari ve siyasi denetim mekanizmalarının yeterli olmadığı, bir ülke gerçeğidir. Dönemsellik, keyfilik, ideolojik ve menfaat ilişkileri gibi soru işaretleri içindeki basın ve meslek odalarının kamuoyu oluşturma anlamındaki soyut ve sorumsuz olan denetim mekanizmasının da ülke eğitim düzeyi ve demokrasi kültürü açısından imkânsız sınırlar içinde olduğu da başka bir hakikattir. Böylece Hukuk ve Planlama disiplini çerçevesinde olmayan kamu yönetimi anlayışı içinde alınan kararlar ile büyük ölçekli yatırımlara girişilmekte ve neticede söz konusu bu büyük ölçekli projeler için ciddi meblağlar harcayan kamu yönetimi ve özel sektörün ekonomik kayıpları ile ülke ekonomisine ciddi zararlar verilmektedir. Esasen denetim sisteminin yeniden oluşturulması soyut söyleminden ziyade hızlı, adil ve uzmanlık disiplini içinde çalışacak bir "İdari Yargı Sistem İyileştirilmesi" yönünde yapılacak somut bir düzenleme, kısa vadede etkisini gösterecek ve diğer denetim mekanizmalarının da zaman içinde sağlıklı bir şekilde oluşmasına vesile olacaktır. Bu modelin araştırılması anlamındaki çalışmada, kentin tarih içindeki yapısını inceledikten sonra planlama ve kentleşme kavramlarının İstanbul ve Ankara örneklerine yansıması incelenmiş ve somut örnek bağlamında İzmir ilinin bu yöndeki tarihi gelişimi ifade edilmiş ve bu bağlamda Hukuk Devleti içinde İdari Yargı mekanizmasının yasal düzenlemesi ve genel uygulaması ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ise kent içinde son yirmi beş senede gerçekleşen on üç projenin Şehir ve Bölge Planlaması, Kamu Yönetimi, İdare Hukuku ve İdari Yargı

kapsamı içinde incelemesi gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak çalışmada özelde on üç proje ama genelde tüm ülke kapsamındaki bu manadaki sorunların nedenlerinin tespiti ve bunların kente, kentliye ve ülke ekonomisine olan etkileri ile birlikte bunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : **1)** İdare, İdari Yargı, **2)** Planlama, **3)** Kentleşme,
4) Hukuk devleti, **5)** Korporatif Devlet,
6) Proje, denetim, meslek odaları, **7)** Basın.

ABSTRACT

Master's Thesis

Evaluation Of Large-Scale Investments In Izmir Metropole In Terms Of Local Government, City and Region Planning, And Administrative Procedure

Mustafa Kemal TURAN

Dokuz Eylul University
Graduate institute of Social Sciences
Department of Public Administration

It is a well-known fact that administrative and political supervision mechanisms are not sufficient since they are highly affected by difficult political and bureaucratic situations. It is another fact that abstract and irresponsible supervision mechanisms of press and trade associations having some question marks such as periodicity, arbitrariness, ideological and benefit-oriented relationships are located in impossible limitations in terms of education level and democratic culture in the country. In this way, people make large-scale investments with the decisions made in the context of public administration concept which is not within the scope of Law and Planning discipline and consequently national economy is severely damaged by the financial loss of public and private sectors spending large amounts of money for these large-scale projects. As a matter of fact, instead of the abstract claim that supervision system should be restructured, a concrete, fast and fair arrangement for the "Improvement of Administrative Procedure System" which will work within the scope of expertise discipline will take effect in the short run and conduce toward creation of other healthy supervision mechanisms in the long run.This study which is a research on this model, after examining the historical structure of the city, reflection of planning and urbanization concepts on İstanbul and Ankara examples is examined and historical development of İzmir in this context has been expressed as a concrete example and legal arrangement and general implementation of Administrative Procedure mechanism in the Constitutional State has been stated. In the third chapter, thirteen project carried out in the city in the last twenty five years have been examined in terms of City and Region Planning, Public Administration, Administrative Law and Administrative Procedure. In the fourth chapter, specifically thirteen project but in general identifying the reasons of the problems in

the country and their effects to the city, people living in the city and national economy and developing solutions to these problems have been argued.

Keywords: **1)** Administration, Administrative Procedure, **2)** Planning, **3)** Urbanization, **4)** Constitutional State, **5)** Cooperative State, **6)** Project, Supervision, Trade Associations, **7)** Press.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ ii
TUTANAK iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
KISALTMALAR xxvii
TABLOLAR LİSTESİ xxx
ŞEKİLLER LİSTESİ xxxii
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
HUKUK DEVLETİ GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME OLUŞUMLARININ KENT PLANLAMASI İLE İDARİ YARGI ETKİLEŞMESİ EKSENİNDE ANALİZİ

1.1 KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME KAVRAMLARI 7
1.2 Kent Kavramının Tarihsel Gelişim Süreci İçinde, Planlı Kentleşme Olgusunun Doğuşu ve Gelişimi 11
1.3 FARKLI/YENİ KENT PLANLAMA MODELLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ.....18
1.4 KENT PLANLAMASI KAVRAMININ ÇALIŞMA KAPSAMI İÇİNDE ANALİZİ.....22
1.4.1 Genel Olarak 22
1.4.2 Farklı Disiplinlerin Planlamaya Yönelik Anlamlandırmaları 26
1.4.3 İmar Planları Ve Çeşitleri.....28
1.4.3.1 Genel Anlamda İmar Planı Kavramı ve Plan Yapma Mecburiyeti 28
1.4.3.2 İmar Planları İlkeleri ve İmar Planları Çeşitleri 31
1.4.3.3 Mülkiyet Hakkı İle Kamu Yaranının Denkleştirilmesinin 3194 Sayılı İmar Kanunun İptal Edilen 13.Maddesi Bağlamında Değerlendirilmesi 42
1.4.3.4 İmar Planlarının Hazırlanması Ve Uygulanması Sırasında Olarak Ortaya Çıkan Sorunlar.....49

1.4.3.4.1 Plan Hiyerarşisi Konusunda Ortaya Çıkan Sorunlar.....49
1.4.3.4.2 Plan Değişikliklerinde Yaşanan Karmaşa.....52
1.5 HUKUK DEVLETİ VE İDARENİN HUKUKA BAĞLILIĞININ İDARİ YARGI EKSENİ İÇİNDE İNCELENMESİ.....54
1.5.1 Genel Olarak Hukuk Devleti 54
1.5.2 Hukuk Devletinin Unsurları Ve Bileşenleri 58
1.5.3 Hukuk Devletinden Bir Sapma Örneği : Korporatif Devlet.....65
1.5.4 Hukuk Devleti İçinde İdari Yargı Ve İptal Davasının Yeri 67

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR KENT TARİHİ SÜRECİ İÇİNDE KENTLEŞME, PLANLAMA VE İMAR OLUŞUMLARININ İSTANBUL VE ANKARA ÖRNEKLERİYLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ VE GÜNÜMÜZ İZMİR'İ

2.1 İZMİR KENT TARİHİ 74
2.1.1 İzmir'in Tarihsel Açıdan Değerlendirilmesi 74
2.1.2 İzmir'in Yaşı, Adı ve Konumu..... ...76
2.1.3 İzmir'in Yaşı, Adı ve Konumu İzmir'de Ticaretin Başlangıç Noktası 79
2.1.4 İzmir'in Yeniden Kuruluşu 80
2.1.5 Roma İmparatorluğu ve Bizans İmparatorluğu Egemenliği Altında İzmir ...82
2.1.6 İzmir'in 11-14. Yüzyılda Türklerin Hakimiyetine Geçiş Aşamaları 86
2.1.7 16. Yüzyılda İzmir 90
2.1.8 17 ve 18. Yüzyıllarda İzmir 93
2.1.9. 19 Yüzyılda Gelişen İzmir 97
2.1.10. 20 Yüzyılda İzmir 104
2.2. TÜRKİYE'DE PLANLI KENTLEŞME..... ...113
2.2.1 Osmanlı Dönemi Kent Planlaması..... ...113
2.2.2 Türkiye'de Planlı Döneme Geçiş Ve Bu Dönemde İmar Konusunda İlk Adım: Ankara'nın Başkent Olarak Belirlenmesi Ve Yeniden Şekillendirilmesi 118
2.2.3 İstanbul'un Kent Planlaması Çalışmaları..... ...134
2.3 İZMİR KENT PLANLAMASI SÜRECİ..... 149
2.3.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem.....149

2.3.1.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri.....149
2.3.1.2 Planlama Girişimleri Cumhuriyet Dönemi 153
2.3.2 Cumhuriyet Dönemi.....155
2.3.2.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri.....155
2.3.2.2 Planlama Girişimleri 159
2.3.3 1950 Sonrası Dönem.....176
2.3.3.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri.....176
2.3.3.2 Planlama Girişimleri ve Planlı Döneme Geçiş.....178
2.3.4. 1960 Sonrası (Planlı Dönem) 183
2.3.4.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri.....183
2.3.4.2 1960 Sonrası Planlama Girişimleri ve Mekâna Yansımaları.....186
2.3.4.2.1 Planın Bölge Ölçeğindeki Öneri Kararları.....187
2.3.4.2.2 Metropoliten Alan Ölçeğinde Öneri Kararları.....188
2.3.4.2.3 Büyükşehir Bütünü Ölçeğinde Öneri Kararları 189
2.3.4.2.4 Mevcut kentsel gelişme eğilimlerinin değerlendirilememesi 190
2.3.4.2.5 Daha Önceki İmar Planlarında Geliştirilen Kararlar Dikkate Alınmamıştır.....191
2.3.4.2.6 Teknik Düzeyde Ortaya Çıkan Yetersizlikler.....191
2.3.5. 1990 ve Sonrasındaki Dönem 193
2.3.5.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri.....193
2.3.5.2 Kent Çevresindeki Gelişme Eğilimleri ve Yaklaşımları.....195
2.4 GÜNÜMÜZ İZMİR'İ 201
2.4.1 Jeomorfolojik Yapısı.....201
2.4.2 İklimi ve Bitki Örtüsü 202
2.4.3 Nüfusu ve İdari Yapısı 203
2.4.4 İktisadi Yapısı ve Gelişme Süreci.....210
2.4.5 İşgücü ve İşsizlik Oranları 216
2.4.6 Sanayisi ve Tarımı.....218
2.4.7 Ticareti 223
2.4.8 Turizmi.....227
2.4.9 Eğitimi.....228
2.4.10 Sağlığı 229
2.4.11 Ulaşımı 230

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İZMİR İLİ İÇİNDEKİ 13 BÜYÜK ÖLÇEKLİ PROJENİN ŞEHİR BÖLGE PLANLAMASI, KENT YÖNETİM POLİTİKASI VE İDARİ YARGI AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1 12 EYLÜL 1980 DÖNEMİ İZMİR'DE YAPILAN MEVZİ PLAN ÖRNEKLERİ 233
3.1.1 OYAK Sitesi Toplu Konut Projesi 235
3.1.2 57. Havacılar Sitesi Projesi 245
3.1.3 Sonuç 251
3.2 GALLERİA-KONAK PROJESİ 252
3.2.1 Genel Olarak 252
3.2.2. Planlama Süreci 254
3.2.3 Yer Seçimi 257
3.2.4 Sivil İnisiyatif Tepkileri 259
3.2.5 Proje İle İlgili Açılan Davaların Özellikleri 264
3.2.6 Bilirkişi Raporu 265
3.2.7 Proje Dolayısıyla Açılan Farklı Nitelikteki Davalar İle Projenin Yorumlanması 266
3.3 DÜNYA TİCARET MERKEZİ PROJESİ 268
3.3.1 Projenin Tarihçesi 268
3.3.2 Projenin Amacı 269
3.3.3 Proje İle İlgili Açılan Davada Sunulan Bilirkişi Raporu 271
3.3.3.1 Kararın, Alanın Konumu (Planlama Esasları) ve Kentle Olan İlişkileri (Şehircilik İlkeleri) Açısından Değerlendirilmesi 271
3.3.3.2 Kararın, Yetki ve Kapsam İtibariyle Yasal Statüsü 271
3.3.4 Bilirkişi Raporlarının Değerlendirilmesi 275
3.3.5 Projenin İlgili Davalar Işığında Değerlendirilmesi 279
3.3.6 Sonuç 287

3.4 KORDON YOLU PROJESİ 289
3.4.1 Giriş 289
3.4.2. Konunun Kordon Yolu Projesi'nin Kapsamında Hukuki, Kent Yönetimi Politikası ve Şehir ve Bölge Planlaması Açısından Değerlendirilmesi 295
3.4.2.1 Konak- Alsancak Arası Deniz Dolgusu ve Alsancak-Halkapınar Arası Bölümün Liman İçinden Viyadükle Geçilmesi.....299
3.4.2.2 Denizden Viyadükle Geçilmesi 299
3.4.2.3 Konak Meydanı-Hilal Kavşağı Tüneli.....300
3.4.3 Kordon Yolu Projesinin Bugünkü Uygulamadaki Görünümünün Hukuki, Kent Yönetimi Politikası Ve Planlama Açısından İncelenmesi....311
3.4.3.1 Meydanların Ortaya Çıkış Nedenleri ve Önemi.....314
3.4.3.2 Cumhuriyet Anıtı Kavramı 315
3.4.3.3 Gündoğdu Meydanı.....316
3.4.4 Cumhuriyet Meydanı & Gündoğdu Meydanı İkilemi.....318
3.4.5 Gündoğdu Meydanı'nın İncelenmesi.....320
3.4.5.1 Gündoğdu Meydan Düzenlemesinin Süreç ve Uygulamalar Açısından Ön İncelemesi 320
3.4.5.2 Kent ve Kentli ile Meydanın Bütünleşme Gereği.....320
3.4.5.3 Mermer Blok.....322
3.4.5.4 Mermer Kolonlar.....323
3.4.5.5 Mermer Alan.....325
3.4.5.6 80. Yıl Anıtı & Cumhuriyet Ağacı.....326
3.4.5.7 Meydana Ait Alanın Daraltılması 329
3.4.5.8 Koşu, Yaya ve Bisiklet Yolları 331
3.4.5.9 Yer Döşemeleri 333
3.4.6 Sonuç Olarak 336
3.5 KONAK KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI 338
3.5.1 Giriş 338
3.5.2 Konunun Hukuk, Kamu Yönetimi ve Planlama Açısından İncelenmesi.....338
3.5.3 Sonuç Olarak.....354
3.6 İNCİRALTI VE BAHÇELERARASI BÖLGESİ ALAN İNCELEMESİ VE ÖZDİLEK PROJESİ.....356

3.6.1 Genel Olarak 356
3.6.2. Bölgenin Planlama Hukuku ve Yasal Dayanak Çerçevesi İçinde İlgili Mevzuatın İncelenmesi……..……363
3.6.2.1. Bölgenin Planlama Hukuku Bakımından Dâhil Olduğu Kıyı İle İlgili Mevzuat Kapsamında İncelenmesi 365
3.6.2.1.1 Kıyı İlgili Yasal Düzenlemelerin Tarihsel Gelişimi 365
3.6.2.1.2 Kıyılara İlişkin Düzenlemelerin Yer Aldığı Diğer Mevzuat.....369
3.6.2.1.3 Kıyılarla İlgili Yetki Karmaşası ve Uygulama Sorunları.....374
3.6.2.1.4 Kıyı Kanununda Yer Alan Kavram ve Tanımlar 383
3.6.2.1.4.1 Kıyı ve Sahil Şeridi Kavramları 383
3.6.2.1.4.1.1 Kıyı Kavramı.....383
3.6.2.1.4.1.2 Kıyının Alt Sınırı-Kıyı Çizgisi.....384
3.6.2.1.4.1.3 Kıyının Üst Sınırı-Kıyı Kenar Çizgisi.....385
3.6.2.1.4.1.4 Sahil Şeridi Kavramı 385
3.6.2.1.4.2 Kıyılarda ve Sahil Şeritlerinde İmar Planlaması ve Yapı Yasağı 386
3.6.2.2. Bölgenin Planlama Hukuku Bakımından Dâhil Olduğu Turizmi Teşvik Kanunu Kapsamında İncelenmesi.....391
3.6.2.3. Bölgenin Planlama Hukuku Bakımından Dâhil Olduğu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamında Koruma Amaçlı İmar Planlaması Uygulamasının İncelenmesi 399
3.6.2.3.1 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda Yer Alan Kavram ve Tanımlar.....400
3.6.2.3.1.1 Kültür Ve Tabiat Varlığı Kavramları.....400
3.6.2.3.1.2 Sit Kavramı 202
3.6.2.3.1.3 Koruma Kurulları.....404
3.6.2.3.2 Kültür ve Tabiat Varlıkları Bulunan Alanlarda Koruma Amaçlı İmar Planları..... 407
3.6.3. Bölgenin Plansızlık Serüveni 413
3.6.3.1 İnciraltı Yurtlarının Kaçak Yapımı ve Sonradan Yapılan Mevzi Planı.....414
3.6.3.2 Yenikale Askeri Bölgesi Mevzi Planı.....418

3.6.3.3 Üçkuyular Hava Eğitim Komutanlığı Mevzi Planı.....420
3.6.3.4 Bakanlar Kurulunun Turizm Merkezi Kararı.....422
3.6.3.5 Fuar Rekreasyon Alanı Mevzi Planı 429
3.6.3.6 Metro Tamir ve Bakım Atölyesi Mevzi Planı.....432
3.6.3.7 Aydın-Çeşme Otoyol ve Yonca Kavşak Mevzi Planı.....435
3.6.3.8 İki Yol Arası Mevzi Planı 442
3.6.3.9 Üçkuyular Doğuş a.ş. Mevzi Planı.....444
3.6.3.10 Gençlik Merkezi Mevzi Planı 447
3.6.3.11 Özdilek A.Ş. Mevzi Planı.....449
3.6.3.12 Bölge İçin Alınan 1. Derece Doğal Sit Kararının ve Bu Kararın Yargısal Denetiminin İncelenmesi.....457
3.6.3.12.1 Koruma Kurulunun Karının İptaline İlişkin Konu İle İlgili Açılmış Davalardaki Mahkeme Kararlarının Kronolojik Takibi....477
3.6.3.12.1.1 Konu İle İlgili 1. İdare Mahkemesinin Örnek Karar Kronolojisi 477
3.6.3.12.1.1.1 Alt Mahkemenin (1. İdare. Mahkemesi Esas no: 1999/711 - Karar no: 2000/624) 1. Kararı.....482
3.6.3.12.1.1.2 Alt Mahkeme Kararının Danıştay Tarafından Bozma İlamı 483
3.6.3.12.1.1.3 Alt Mahkemenin Bozmadan Sonra Vermiş Olduğu 2.Karar 483
3.6.3.12.1.1.4 Alt Mahkemenin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay Onaması 483
3.6.3.12.1.2 Konu İle İlgili 2. İdare Mahkemesi'nin Örnek Karar Kronolojisi 483
3.6.3.12.1.2.1 Alt Mahkemenin (2. İdare Mahkemesinin 1999/746 E ve 2000/704 K.) Kararı 484
3.6.3.12.1.2.2 Alt Mahkeme Kararının Danıştay Tarafından Bozma İlamı 485
3.6.3.12.1.2.3 Alt Mahkemenin Danıştay Bozma İlamına Uyarak Vermiş Olduğu 2. Karar.....485

3.6.3.12.1.2.4 Alt Mahkemenin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay Onama Kararı 486
3.6.3.12.1.3 Konu İle İlgili Olarak İzmir 3. İdare Mahkemesinin Örnek Karar Kronolojisi..... 486
3.6.3.12.1.3.1 İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin Alt Mahkeme Kararı (İzmir 3.İdare Mahkemesinin 1999/743 E ve 2000/895 K 487
3.6.3.12.1.3.2 İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay Tarafından Onanması İle İlgili Karar..... 489
3.6.3.12.1.4 Konu İle İlgili Olarak İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Karar Kronolojisi 489
3.6.3.12.1.4.1 İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Kararı 489
3.6.3.12.1.4.2 İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay 6. Daire Tarafından Onanmasına Dair Karar..... 490
3.6.3.12.1.5 Birinci Derece Doğal Sit İlanı İle İlgili Olarak Açılan İptal Davalarının Danıştay Tarafından Denetlenmesinden Önce Alt Mahkemelerinin Farklı Karar Vermelerinin Analizi 490
3.6.3.13 Birinci Derece Doğal Sit İçin Açılan İptal Davaları Devam Ederken Kurulun Aldığı Bir Karar İle Karargâh Ve Füzyon Merkezi Plan Tadilatına Müsaade Etmesi..... 498
3.6.3.14 Bölgede Birinci Derece Doğal Sit Kararının İptal Edilmesi Üzerine Alınan 17.12.2002 Tarih Ve 10168 Sayılı Sit Derecelemesi Kararı..... 502
3.6.3.15 İzmir 1.Numaralı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 15.02.2007 Tarihli Ve 2084 Sayılı Kararı 514
3.6.4 İnciraltı Ve Bahçelerarası Bölgesinin Alan İncelemesi ve Bölge İçindeki Özdilek Projesinin Bütün İçinde İrdelenmesi 518
3.6.4.1 Genel Değerlendirme 518
3.6.4.2 Bölgenin Tarımsal Potansiyeli, Borlanma, Su Sorunu Ve Konu İle İlgili Yöre Halkının Verdiği Hukuk Mücadelesi 520
3.6.4.2.1 Bölgedeki Su Kuyularının Durumu Bakımından Yapılan Araştırma 545

3.6. 4.3. Sit Alanları İçinde Açılan Termal Sondaj Kuyuları Ve Bölgeye Olan Zararları 548
3.6.4.4 Bölgenin Tarımsal Potansiyeli – Toprak Durumu Ve Meselenin Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu Açısından İncelenmesi 553
3.6.4.5 İnciraltı Ve Bahçelerarası Bölgesinin 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'na Göre Analizi.....578
3.6.5 Bölgenin Planlaması Hakkında Yapılmış Öneriler.....582
3.6.5.1 Kemal Ahmet Aru'nun Önerisi 582
3.6.5.2 Sevil Türkmen'in Önerisi 584
3.6.5.3 Hossein Aghazadegah'ın Önerisi.....585
3.6.5.4 İrem Ayhan'ın Önerisi 587
3.6.5.5 Balçova Belediyesi Başkanı Mehmet Ali Çalkaya'nın Önerisi 589
3.6.5.6 Buca Belediye Başkanı Cemil Şeboy'un Önerisi.....590
3.6.5.7 Mimarlar Odasının Düzenlediği ve Yerel Halkın da Katıldığı "Planlamaya Katılım" Toplantısındaki Öneriler.....591
3.6.5.8 İzmir Büyükşehir Belediyesinin 26.03.2004 Tarihi İtibariyle Bölge Hakkında Önerisi 603
3.6.5.9 İnciraltı-Bahçelerarası Mahalleleri Alanları ve Sakinlerinin Genel Durumu Ve Plan Önerileri 608
3.6.5.10 Ticaret Odası'nın Bölgedeki Expo Önerisi ile Hükümetin İnciraltı Bölgesi'ni EXPO Alanı İlan Etmesi 615
3.6.5.10.1 Expo Nedir?.....615
3.6.5.10.2 EXPO' ların Tarihsel Gelişimi.....618
3.6.5.10.2.1 Düzenlenmiş Önemli Expo'lar.....619
3.6.5.10.3 Expo'nun Düzenlenebilmesi İçin Gerekli Şartlar 623
3.6.5.10.4 Expo'ların Türkiye'de Düzenlenebilirliği ve İzmir 624
3.6.5.10.4.1 Expo Konusunda İzmir'in Dezavantajları Nelerdir? 626
3.6.5.10.4.2 İzmir'in Expo Konusunda Avantajları Nelerdir? 626
3.6.5.10.4.3 EXPO 2015 İçin Neler Yapılmalı? 627
3.6.5.10.4.4 EXPO 2015 İçin Mekân Seçenekleri 629
3.6.5.10.4.4 EXPO Alanı Olarak İnciraltı.....629

3.6.5.11 Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi'nin İnciraltı Bölgesinin Expo Alanı Olarak Belirlenmesine Karşı Yaptığı Eleştiriler ve Bölge Hakkında Yaptığı Planı Önerisi..... 633
3.6.6. Sonuç..... 645
3.7 OLİMPİYAT EVLERİ PROJESİ VE BALÇOVA ARSA MAĞDURLARI KONUSUNUN İNCELENMESİ..... 649
3.7.1 Genel Olarak..... 649
3.7.2 Tapu ve Kadastro Bilgileri Çerçevesinde Mülkiyet Analizi..... 653
3.7.2.1 1940-1970 Yılları Arası Uygulama..... 653
3.7.2.2 1970-1980 Arası Uygulama (İhtilali Öncesi)..... 655
3.7.2.3 1980 İhtilali Sonrası–1999 Yılları Arası Uygulama..... 659
3.7.2.4 1999 Yılı Sonrası Uygulama..... 661
3.7.3 Konunun Somut Davalar Bakımından Analizi..... 664
3.7.3.1 Konu İle İlgili İdari Yargı'ya Konu Olan Davaların Analizi..... 664
3.7.3.1.1 Araştırma Kapsamı İçinde İdari Yargı'ya Konu Olan Dosyaların Tespiti..... 665
3.7.3.1.2 Örnekleme Yolu İle Seçilen Ve Kesinleşen İdare Mahkemesi Karalarına Konu Olan Dosyaların Analizi..... 667
3.7.3.2 Konu İle İlgili Adli Yargı'ya Konu Olan Davaların Analizi..... 681
3.7.3.2.1 Adli Yargı'ya Konu Olan Davaların Tespiti..... 681
3.7.3.2.2 Adli Yargı'ya Konu Olan Dosyalardan Örnekleme Yolu İle Seçilen Kesinleşmiş Davaların Analizi..... 684
3.7.4 Konunun Kamu Yönetimi ve Şehir Ve Bölge Planlaması ve Hukuk Devleti Bakımından Analizi..... 689
3.7.4.1 Genel Olarak..... 689
3.7.4.2 Arsa Mağdurlarına Ait Alan Dışında Bölgedeki Diğer Parsellere İlişkin Yapılaşma Örnekleri..... 714
3.7.5 Olimpiyat Evleri Projesinin Tüm Sürecinin Basında Geniş Şekilde Yer Almasına Karşılık Meslek Odalarının ve Bir Kısım Sivil İnsiyatifin Bu Manada Pasif Ve Hatta Büyükşehir Yanında Bir Tutum Sergilemesinin Analizi..... 719

3.7.5.1 Konunun Basında Bilinirliği ve Meslek Odaları ve Bir Kısım Sivil İnisiyatifin Meseleye Yaklaşımı 720

3.7.5.2 Ege Mimarlık Dergisindeki Konu İle İlgili Yazının Şehir ve Bölge Planlaması ve Sair teknik Hususlar Yönünden Analizi Ve Ayrıca Korporatif Devlet Uygulaması Benzeri Yaklaşım Açısından da Değerlendirilmesi 723

3.7.6 Konunun "Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları" Açısından Analizi 745

3.7.7 Sonuç 749

3.8 KONAK ALT GEÇİT PROJESİ 752

3.8.1 Genel Olarak 752

3.8.2 Alt Geçidin Parçası Olduğu Konak Meydanı'nın İzmir Tarihi Açısından Önemi 753

3.8.3 Kent ile Tarihi Mekânlar Arası İlişki 754

3.8.4 Mimarlar Odası'nın Konak Meydanı'na İlişkin Proje Çalışmaları 757

3.8.5 Alt Geçit İle Beraber Meydanda Oluşturulan Kot Farkı 758

3.8.6 Yeni Meydan Düzenlemesi 760

3.8.7 Konunun Bakan-Büyükşehir Belediyesi Başkanı Tartışması İle Kamuoyunun Gündemine Taşınması 762

3.8.8 Alt Geçit Projesi'nin Hukuksal Analizi

3.8.8.1 İzlenecek Yol 764

3.8.8.1.1 İdarenin Hukuku Bağlılığı İlkesi Açısından Alt Geçit Projesi'nin Ön İncelemesi 764

3.8.8.1.2 Alt Geçit Uygulama İşleminin İptali İstemini İçeren Davalar 765

3.8.8.1.2.1 İzmir 1. İdare Mahkemesi 2002/93 E-2002/633 K. Sayılı Özgür Korkmaz Adlı Vatandaşın Açtığı Dava 765

3.8.8.1.2.1.1 Dava Sonucunun Değerlendirilmesi 769

3.8.8.1.2.1.2 Kronolojik Olarak Davanın Seyri 770

3.8.8.1.2.2 İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/436 E. Sayılı Dosyasında İzmirliler Derneğince Açılan Dava 771

3.8.8.1.2.3 İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/131 E- 2004/331 K Sayılı Dosyasında Görkem Saday Adlı Vatandaş Tarafından Açılan Dava.....772
3.8.8.1.2.3.1 Başbakanlığa Yapılan Şikayet.....774
3.8.8.1.2.4 İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/344 E- 2003/1122 K. Sayılı Dosyasında Mimarlar Odası Genel Başkanlığı'nın Açmış Olduğu Dava 774
3.8.8.1.2.4.1 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın Cevap Dilekçesi: 778
3.8.8.1.2.4.2 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesinin Yorumlanması.....783
3.8.8.1.2.4.3 Davanın Kronolojik Olarak İncelenmesi 784
3.8.8.1.2.5 Alt Geçit Uygulama İşleminin İptali İstemini İçeren Ve İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/130 E – 2004/332 K. Sayısında Açılan Dosyasının Somut Dava Olarak İncelenmesi 788
3.8.8.1.2.5.1 Genel Olarak 788
3.8.8.1.2.5.2 Dava Dilekçesi 789
3.8.8.1.2.5.3 Davalılardan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 09.04.2002 Tarihli Cevap Dilekçesi.....791
3.8.8.1.2.5.4 İZSU Genel Müdürlüğü'nün 11.06.2002 Tarihli Cevap Dilekçesi.....791
3.8.8.1.2.5.5 Kültür Bakanlığı'nın 12.06.2002 Tarihli Cevap Dilekçesi ... 795
3.8.8.1.2.5.6 Kültür Bakanlığı'nın Cevap Dilekçesinin Yorumlanması 798
3.8.8.1.2.5.7 Konak Belediye Başkanlığı'nın Cevap Dilekçesi.....806
3.8.8.1.2.5.8 Tüm Cevap Dilekçelerinin Yorumlanması 811
3.8.8.1.2.5.9 Mahkemenin verilen Keşif ve Bilirkişi İncelemesi Yapılması Kararı ve Bilirkişi Raporu 813
3.8.8.1.2.5.10 Davacı Tarafın Bilirkişi Raporuna Karşı İtiraz Dilekçesi....816
3.8.8.1.2.5.11 İZSU'nun Bilirkişi Raporuna Karşı İtirazı 823
3.8.8.1.2.5.12 İzmir Büyükşehir Belediyesinin Bilirkişi Raporuna İtirazları 824

3.8.8.1.2.5.13 Yürütmenin Durdurulmasının Reddi Kararı 827
3.8.8.1.2.5.14 Karayolları Genel Müdürlüğü'nün
Davaya Katılma Talebi 830
3.8.8.1.2.5.15 Kültür Bakanlığı'nın Karayolları Genel Müdürlüğü'nün
Davaya Katılma Talebine İlişkin Cevabı 834
3.8.8.1.2.5.16 İZSU Genel Müdürlüğü'nün Karayolları Genel
Müdürlüğü'nün Davaya Katılma Talebine İlişkin Cevabı....834
3.8.8.1.2.5.17 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın Karayolları
Genel Müdürlüğü'nün Davaya Katılma Talebine
İlişkin Cevabı 835
3.8.8.1.2.5.18 Yürütmenin Durdurulması İsteminin Reddine İlişkin
Kararın Kaldırılması Talebi 836
3.8.8.1.2.5.19 Alt Geçit Uygulama İşlemi İçin İkinci Kere Yürütmeyi
Durdurma ve İdari İşlemin İptali Talebi..... 836
3.8.8.1.2.5.20 İkinci Kez Yürütmenin Durdurulması Talebinin Reddi
Kararı 843
3.8.8.1.2.5.21 Davacının Yürütmeyi Durdurma Talebinin Reddine
İlişkin Mahkeme Kararının Kaldırılması ve İptali İstenen
İdari İşlem Hakkında Yürütmeyi Durdurma Kararı
Verilmesi İçin Bölge İdare Mahkemesine 2. Kez Yapmış
Bulunduğu İtirazlar 844
3.8.8.1.2.5.22. Bölge İdare Mahkemesinin Yürütmenin
Durdurulması Talebinin Reddi Kararının Kaldırılması
İsteminin Reddine İlişkin Kararı 851
3.8.8.1.2.5.23 18.12.2003 Tarihi İtibariyle
Davanın Safahatının Analizi 851
3.8.8.1.2.5.24 Mahkemenin Kararı 859
3.8.8.1.2.5.25 İlk Temyiz ve Kararın Bozulması Safhası 860
3.8.8.1.2.5.26 Danıştay'ın Yerel Mahkeme Kararının Bozulmasına
İlişkin Kararı 864
3.8.8.1.2.5.27 Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Karar Düzeltme
Talebi 864

3.8.8.1.2.5.28 Kararın Bozulması Neticesinde Mahkemenin Yeniden İncelemesi Sonucu Verdiği Karar 867
3.8.8.1.2.5.29 Mahkemenin Ret Kararına Karşı Mahkeme Başkanının Azlık Oyu 868
3.8.8.1.2.5.30 Davacı ve Müdahil Tarafın Temyiz Talebi 870
3.8.8.1.2.5.31 Temyiz Dilekçesinin Yorumlanması 888
3.8.8.1.2.5.32 Danıştay'ın Gönderme Kararı 891
3.8.8.1.2.5.33 Yürütmenin Durdurulmasının Reddi Kararı Danıştay 6. Dairesi'nin Bozma Kararı Danıştay 6. Dairesinin 14.09.2006 tarih ve 2006/548 E.- 2006/4078 K. Bozma Kararına Karşı Başvurulan Karar Düzeltme İstemlerine ilişkin Tashih-i Karar Dilekçeleri 891
3.8.8.1.2.5.34 Davacı Tarafın Eklerinin Sunulması 891
3.8.8.1.2.5.35 Danıştay 6. Dairesi'nin Bozma Kararı 892
3.8.8.1.2.5.36 Danıştay 6. Dairesinin 14.09.2006 tarih ve 2006/548 E.- 2006/4078 K. Bozma Kararına Karşı Başvurulan Karar Düzeltme İstemlerine ilişkin Tashih-i Karar Dilekçeleri 895
3.8.9. Davacı Tarafın Eklerinin Sunulması Alt Geçitle İlgili Olarak Yapılan Şikâyetler 895
3.8.10 Alt Geçit Projesinin Meslek Odalarının ve Bir Kısım Sivil İnisiyatifin Denetimi ile Basın Denetimi Açısından Değerlendirilmesi 896
3.8.10.1 Genel Olarak 896
3.8.10.2 Dava Konusu Alt Geçitle İlgili Merkezi Hükümet ve Yerel Yönetim Arasındaki Tartışmalar ve Bu bağlamda Alt Geçitle ilgili Hukuka Aykırılıklara İlişkin Basın Haberleri 900
3.8.10.3 Dava Konusu Alt Geçidin Yargıya İntikali ve Yargı Sürecine İlişkin Basın Haberleri 918
3.8.10.4 Yerel Mahkemenin Verdiği İptal Kararının Danıştay Tarafından Geri Çevrilmesi Üzerine Konunun Basında Tekrar Gündeme Gelmesi 927

3.8.10.5 Hukuka Aykırı Alt Geçidin Ulaşıma Açılmasından Sonra Bölgede Yaşanan Olumsuzluklar Ve Meydana Gelen Trafik Kazaları İle İlgili Basın Haberleri 930
3.8.10.6 Alt Geçitte Yapılan Yağmur Suyu Drenaj Kanallarının Yetersizliği Ve Bu Yöndeki Tehlikelere İlişkin Gazete Haberleri: 930
3.8.10.7 Dava Konusu Alt Geçitte Şerit Daraltmalarının Ve Kurb Bozukluklarının Sebep Olduğu Trafik Kazalarına İlişkin Gazete Haberleri 932
3.8.10.8 Dava Konusu Alt Geçidin Yüksekliğinin Standartlara Aykırı Olarak ve Alçak Yapılması Nedeniyle Meydana Gelen Olaylar ve Konuyla İlgili Basın Haberleri: 933
3.8.10.9 Alt Geçide İlişkin Diğer Yanlışlıklar ve Hukuka Aykırılıklarla İlgili Gazete Haberleri;..... 936
3.8.11. Sonuç 939

3.9 KONAK MEYDAN DÜZENLEMESİ PROJESİ 945
3.9.1 Genel Olarak 945
3.9.2 İzmir Kentinin Meydanlarla Olan İlişkisi 947
3.9.3 Konak Meydan Düzenlemesi İncelemesinde İzlenecek Yol.....950
3.9.4 Konak Meydanı'nın Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi 951
3.9.5 Tarihsel Süreç İçerisinde Konak Meydanı İçin Üretilen Projeler 955
3.9.5.1 90'lı Yıllarda Konak Meydanı 964
3.9.5.2 Bugünkü Konak Meydanı 967
3.9.6 Konak Meydan Düzenlemesi İşlemine Karşı Açılan Davalar 968
3.9.7 Konak Meydan Düzenlemesinin Hukuksal Analizinde İzlenecek Yol.....969
3.9.7.1 İzmir 3. İdare Mahkemesi 2003/680 E-2005/60 K Sayılı Dosyanın Dayanağı.....970
3.9.7.1.1 İzmir 3. İdare Mahkemesinin 2003/680 E ve 2005/60 K Sayılı Dosyasının Dava Dilekçesinin İncelenmesi.....971
3.9.7.1.2 Mahkemenin 04.06.2003 Tarihli Ara Kararı.....992

3.9.7.1.3 Davalılardan Kültür ve Turizm Bakanlığının 17.07.2003 Tarihl Cevap Dilekçesinin İncelenmesi 993
3.9.7.1.4 Davalı Konak Belediyesi Başkanlığının 18.07.2003 Tarihli İlk Cevabı.....999
3.9.7.1.5 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığının ilk Cevabının İncelenmesi.....1001
3.9.7.1.6 Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesinin Yorumlanması.....1010
3.9.7.1.7 Koruma Kurulu'nun Yetkileri.....1012
3.9.7.1.8 Naip Üye Tayini Ve Keşif Ve Bilirkişi İncelemesi Kararı 1015
3.9.7.1.9 Davacının 22.10.2003 Tarihli Keşif Talebinin Yenilenmesine Dair Dilekçesi 1015
3.9.7.1.10 İzmir 3. İdare Mahkemesinin 19.11.2003 Tarihli Keşif Günü ve Heyeti Tayini ile İlgili Kararı.....1016
3.9.7.1.11 17.12.2003 Tarihli Keşif Uygulaması.....1017
3.9.7.1.12 Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 29.01.2004 Tarihli Davaya Katılma Dilekçesi.....1018
3.9.7.1.13 Davacı tarafın 26.03.2003 tarihli ve "Mahkemece Yürütülen Usulü İşlemlere Karşı Beyan ve İtirazların Sunulması" Başlıklı Dilekçesi ……...1020
3.9.7.1.14 Bilirkişi raporu 1021
3.9.7.1.15 Davacının Bilirkişi Raporuna Karşı İtirazlarının Analizi 1025
3.9.7.1.16 İzmir 3.İdare Mahkemesi'nin Yürütmenin Durdurulması Talebi İle İlgili Kararı 1063
3.9.7.1.17 İzmir 3.İdare Mahkemesinin 29.04.2003 Tarihli Kararına Karşı Tarafların Bölge İdare Mahkemesine Yaptıkları İtiraz Dilekçelerinin Analizi 1064
3.9.7.1.18 Bölge İdare Mahkemesinin Kararının Analizi.....1068
3.9.7.1.19 Davacı Tarafın Mahkeme Başkan ve Üyeleri Hakkındaki Reddi Hakim Talebi ve Konu Hakkında Bölge İdare Mahkemesinin Kararı 1068
3.9.7.1.20 03.02.2005 Tarihli Duruşma ve Bu Duruşmada Yazılı Olarak Sunulan Davacı Dilekçesinin Analizi 1072

3.9.7.1.21 İzmir 3.İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E ve 2005/60 Sayılı Kararı 1074
3.9.8. Meydan Düzenlemesi Projesi Ve Somut Dava Hakkındaki Tespitlerimiz ...1076
3.9.9 Konunun Belediye Meclis Denetimi Açısından İncelenmesi 1081
3.9.10 Konak Meydan Düzenlemesi Projesi Kapsamında Meslek Odalarının ve Onlarla Birlikte Hareket Eden Bir Kısım Sivil İnisiyatifin ve Bir Kısım basın Mensubunun 1999-2005 Dönemi Arası Büyükşehir Belediyesi Yönetimi İle Kurdukları İddia Edilen "Sıkı İşbirliği"nin Basında Çıkan Haber ve Yazılar Işığında Değerlendirilmesi.....1091
3.9.11. Sonuç 1136
3.10. IZGARA VE KANALET PROJESİ.....1142
3.10.1. Giriş.....1142
3.10.2.Kanaletlerin Tartışılan Yönlerinin Ön İncelemesi 1145
3.10.3.Kanalet Uygulama İşleminin İptali İçin Açılan İzmir 1.İdare Mahkemesinin 2006/1275 E. Dava Dosyasının Analizi.....1148
3.10.3.1.Dava Dilekçesinin İncelenmesi.....1148
3.10.3.2. İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 11.05.2006 Tarihli Ara Kararının İncelenmesi 1159
3.10.3.3.Süre Uzatım Kararları 1160
3.10.3.4.Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesinin İncelenmesi 1160
3.10.3.5.Davalı İZSU Genel Müdürlüğü'nün Cevap Dilekçesi 1162
3.10.3.6.Yürütmenin Durdurulmasının Reddi Kararı 1165
3.10.3.7.Davacı Tarafın Bölge İdare Mahkemesi'ne Sunduğu İtiraz Dilekçesinin İncelenmesi 1165
3.10.3.8.Keşif Kararı.....1168
3.10.4. Sonuç.....1170
3.11 BALÇOVA VE BORNOVA KİPA PROJELERİ 1172
3.11.1 Giriş.....1172
3.11.2. İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/555 E, 2002/429 K Ve İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/1112 E; 2002/521 K. Sayılı Dosyalarının İncelenmesi..... 1172

3.11.3.Projenin Büyükşehir Belediyesi ve Balçova Belediye Meclisi Meclis Tutanakları Işığında İncelenmesi 1180
3.11.3.1. Projenin Balçova Belediye Meclisi Tarafından Denetlenmesi 1180
3.11.3.2 Projenin İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi Tarafından Denetlenmesi 1191
3.11.4 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2005/33 E, 2005/1526 K. Sayılı Kararının İncelenmesi 1197
3.11.5. İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2006/208 E. Ve 2006/427 K Sayılı Mahkeme Dosyasının Analizi 1204
3.11.6. Bornova Kipa Projesinin Basın Haberleri Işığında İncelenmesi..... 1211
3.11.7. Sonuç..... 1213
3.12 İZMİR YENİ KENT MERKEZİ PROJESİ 1215
3.12.1 Giriş..... 1215
3.12.2.İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 07.07.2003 Tarih Ve 81 Sayılı Kararı İle Uygun Bulunan "Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" Kapsamı İçindeki "Yeni Kent Merkezi Projesi"Nin İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E., 2004/1085 K.; 2004/201 E., 2004/680 K.; 2006/1032 E. Ve 4. İdare Mahkemesi'nin 2006/775 E. Sayılı Dosyalarının Verileri Işığında Genel Olarak Değerlendirilmesi ..... .1217
3.12.2.1. Yeni Kent Merkezi Projesi'nin 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Kapsamında Değerlendirilmesi..... 1217
3.12.2.2 .İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" İle İlgili Mahkeme Dosyalarının Analizi 1231
3.12.3 İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" İle İlgili Mahkeme Dosyalarının Analizi 1264
3.12.3.1 İzmir 2.İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E., 2004/1085 K. Sayılı İlamının İncelenmesi 1264
3.12.3.1.1 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesi 1265
3.12.3.1.2 Davacı Tarafın Mahkemenin 19.11.2003 Tarihli Ara Kararına Cevabı..... 1278
3.12.3.1.3 Davacı Tarafın Davalı İBŞB'nin Cevap Dilekçesine Cevabı 1280
3.12.3.1.4 Bilirkişi İncelemesi 1284

3.12.3.1.5 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin Kararı 1287
3.12.3.1.6. Davacı Tarafın Temyiz Dilekçesi 1288
3.12.3.1.7 Davalı Tarafın Temyiz Dilekçesi 1293
3.12.3.2.İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2004/201 E., 2006/1032 K. Sayılı Dosyasının İncelenmesi 1294
3.12.3.2.1 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin Kararı 1294
3.12.3.2.2 Davacı Tarafın Temyiz Dilekçesi 1294
3.12.3.2.3 Danıştay 6. Dairesi'nin Kararı 1297
3.12.3.3 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2006/1032 E. Sayılı Dosyasının İncelenmesi 1298
3.12.3.3.1 Yürütmenin Durdurulması Kararı ile Bu Karara Dayanak Teşkil Eden Bilirkişi Raporunun İncelenmesi 1299
3.12.3.3.2Yürütmenin Durdurulması Kararı 1306
3.12.4 Sonuç 1308

SONUÇ 1310
KAYNAKÇA 1316

KISALTMALAR

a.g.e. : adı geçen eser
y.a.g.e. : yukarıda adı geçen eser
M.Ö. : milattan önce
M.S. : milattan sonra
D.E.Ü. : Dokuz Eylül Üniversitesi
E.Ü. : Ege Üniversitesi
m : metre
m. : madde
YTL : Yeni Türk Lirası
GSYİH : Gayri Safıla Yurtiçi Hasıla
BAMİD : Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneği
TEDAŞ : Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
no : numara
vs. : vesaire
vd. : ve devamı
vd. : ve diğerleri
FİSU : Uluslararası Üniversite Oyunları Federasyonu (Fédération Internationale du Sport Universitaire)
TOKİ : Toplu Konut İdaresi
BHZ : Belediye Hizmet Alanı
HD : Hukuk Dairesi
İYUK : İdari Yargılama Usulü Kanunu
DSİ : Devlet Su İşleri
DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü
İSKİ : İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İZSU : İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi
DOP : Düzenleme Ortaklık Payı
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
SSK : Sosyal Sigortalar Kurumu
TCDD : Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

PTT : Türkiye Cumhuriyeti Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

Doç. : Doçent

Dr. : Doktor

Prof. : Profesör

Yrd. : Yardımcı

A.Ş. : Anonim Şirketi

İTÜ : İstanbul Teknik Üniversitesi

ÇED : Çevresel Etki Değerlendirmesi

TMMOB : Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği

s. : Sayfa

S. : Sayı

C. : Cilt

DİDDGK : Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu

YD : Yargıtay Dairesi

YD : Yürütmenin Durdurulması

yy. : yüzyıl

YİBGK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AYM : Anayasa Mahkemesi

E. : Esas

K. : Karar

KTVKK : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu

Mim. : Mimarlık

Öğr. : Öğretim

Öğrt. : Öğretim

Böl. : Bölüm

İTM : İzmir Ticaret Merkezi

İTO : İzmir Ticaret Odası

İKBNİP : İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı

TCK : Türk Ceza Kanunu

Bkz. : Bakınız

TAKS : Taban Alanı Kat Sayısı

KAKS : Kat Alanı Kat Sayısı,

TEK : Türkiye Ekonomi Kurumu

NİP : Nazım İmar Planı

AYKOME : Alt Yapı Koordinasyon Merkezi

OYAK : Ordu Yardımlaşma Kurumu

EGİAD : Ege Genç İşadamları Derneği

ESİAD : Ege Sanayici ve İşadamları Derneği

EBSO : Ege Bölgesi Sanayi Odası

İBŞB : İzmir Büyükşehir Belediyesi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. 1927-50 Arası Dönemde İzmir Kırsal+Kentsel Nüfus Değerleri..... 157
Tablo 2.2. 1925-28 Yılları Arasında Kentteki İnşaat Sayıları..... 167
Tablo 2.3. Türkiye ve İzmir'de Kentsel ve Kırsal nüfus Oranları.....176
Tablo 2.4. 1975-1980 Devlet İstatistik Enstitüsü Göç verileri.....185
Tablo 2.5. 1980-1990 Devlet İstatistik Enstitüsü Göç verileri.....185
Tablo 2.6. 1995–2000 Devlet İstatistik Enstitüsü Göç verileri 194
Tablo 2.7. İzmir İli Nüfus Dağılımı.....204
Tablo 2.8. İzmir İl ve İlçelerinin Nüfus Verileri (2000).....205
Tablo 2.9. 5216 sayılı Kanun Sonrasında İzmir İli Nüfus Dağılımı 206
Tablo 2.10. 5216 sayılı Kanun Sonrasında İzmir İli İdari Verileri 207
Tablo 2.11. İzmir İlçelerine Bağlı Belde, Köy ve Mahalle Sayıları.....209
Tablo 2.12. Ege Bölgesi ve İzmir'in GSYİH Değerleri ve Bölge İçindeki Oranları 210
Tablo 2.13. Ardışık Yılar İtibariyle Kişi Başına Kamu Yatırımları ($) 212
Tablo 2.14. Kamu Yatırımları Sektörel Dağılımları,2004 214
Tablo 2.15. 1980-2000 Arası Üç Büyük İldeki İşsizlik Oranları 217
Tablo 2.16. İzmir'de İktisadi Faaliyet Kolları Dağılım Oranları,2000 219
Tablo 2.17. Yıllara Göre Tarımda İstihdam Oranları.....220
Tablo 2.18. Yıllara Göre Sanayide İstihdam Oranları.....222
Tablo 2.19. İzmir'de Ticaret Sektörünün GSYİH İçerisindeki Payı, 1997.....224
Tablo 2.20. İzmir İli Ekonomik Faaliyetlere Göre Dış Ticaret Miktarları, 2004.....225
Tablo 2.21. İzmir İli Ekonomik Faaliyetlere Göre Dış Ticaret Miktarları, 2004.....227
Tablo 2.22. Turizm Sektöründe Ziyaretçi Açısından Temel Göstergeler, 2004.....229
Tablo 2.23. İzmir'de yüksek öğretim kurumları birim sayıları,2006.....230
Tablo 2.24. Emekli sandığı ve sigortalı nüfus sayıları,2003.....232

Tablo 2.25.1999 Yılı Öncesi Ve 2004 Yılı
Toplu Ulaşım Türlerinin Kentteki Oranları 232

Tablo 3.1. Oyak Sitesi (1976) 1/2000 Ölçekli Öneri Planındaki
Arazi Kullanış Dağılımı 237

Tablo 3. 2. Yüzeysel Yağmursuyu Yapım İhaleleri 1146

Tablo 3.3. 07. 07. 2003 tt Ölçekli NIP ve 18. 02. 2005 tt 1/5.000
Ölçekli NIP 1300

Tablo 3.4. Dava Konusu Planda Toplam İnşaat Alanı ve Nüfus
Artışları 1332

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. İzmir İli 2000 Yılı Nüfus Dağılım Oranları.....204
Şekil 2.2. 5216 Sayılı Kanun Sonrasında İzmir İli Nüfus Dağılım Oranları 207
Şekil 2.3 Ege Bölgesi ve İzmir'in Yıllara Göre GSYİH Değerleri.....211
Şekil 2.4. Ardışık Yıllar İtibariyle Kişi Başına Kamu Yatırımları ($) 213
Şekil 2.5. Ege Bölgesi Kamu Yatırımları Sektörel Dağılımları, 2004 215
Şekil 2.6. İzmir'deki Kamu Yatırımları Sektörel Dağılımları, 2004 215
Şekil 2.7. 1980-2000 Arası Üç Büyük İldeki İşsizlik Oranları.....218
Şekil 2.8. İzmir'de İktisadi Faaliyet Kolları Dağılım Oranları,2000.....220
Şekil 2.9. Yıllara Göre Tarımda İstihdam Oranları 221
Şekil 2.10.Yıllara Göre Sanayide İstihdam Oranları 223
Şekil 3.1. 1/2000 Ölçekli İmar Planı Önerisi.....238
Şekil 3.2. Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 09.04.1992 tarih 05.68 Sayılı Kararı İle Uygun Bulunan Plan Şeması 301
Şekil 3.3. Tarihi Sit Kararları Nedeniyle İmar Planının Uygulamasının Durdurulduğu Kesimleri Gösteren Şema.....304
Şekil 3.4. Place des Voges (Fransa).....318
Şekil 3.5. La Defense (Fransa).....319
Şekil 3.6. Gündoğdu Meydan Düzenlemesi 323
Şekil 3.7. Daha sonra Havagazı Fabrikası'nın Bahçesine Atılan ve Meydanla Bağdaşmayan Mermer Blokların İnşası Aşaması (Görüntü Kasım 2004) 323
Şekil 3. 8. Gündoğdu Meydanı İçin Düşünülen İmalatlar 324
Şekil 3.9. Gündoğdu Meydan Düzenlemesi İçindeki Mermer Platform 326
Şekil 3.10. Gündoğdu Meydan Düzenlemesindeki Heykel.....328
Şekil 3.11. Gündoğdu Meydan Düzenlemesi 330
Şekil 3.12. Gündoğdu Meydan Düzenlemesi 332
Şekil 3.13. Yeni Kordon Düzenlemesinin Yer Döşemesi.....334
Şekil 3.14. Piri Reis'in Haritası 361
Şekil 3.15. Combes'in Gravürü 361
Şekil 3.16. Gravier D' Ortier'in İzmir Körfezi Haritası 362

Şekil 3.17. Bölgenin Kıyı Durumunu Gösterir Fotoğraf 365
Şekil 3.18. Kıyı Alanı Ve Sahil Şeridini Gösterir Çizim.....383
Şekil 3. 19. İnciraltı Yurtlarını Gösterir Hava Fotoğrafı 414
Şekil 3. 20. İnciraltı Yurtlar Planı.....416
Şekil 3. 21. 1686 Tarihli Gravier D'ortiéres'e Ait Olan
El Yazması Sancak Kalesi Planı 419
Şekil 3.22. Yenikale Askeri Bölgesini Gösterir Hava Fotoğrafı 420
Şekil 3.23. 1992 Yılında Çekilen Hava Fotoğrafı.....421
Şekil 3.24. Üçkuyular Hava Eğitim Komutanlığı Bölgenin Hava Fotoğrafı.....422
Şekil 3.25. Bölgenin Turizm Merkezi Kararı Sınırları 423
Şekil 3.26. Bölgenin Turizm Merkezi Potansiyelini Gösterir
Hava Fotoğrafı 426
Şekil 3.27. Fuar ve Rekreasyon Mevzi Planı.....430
Şekil 3.28. Metro Tamir ve Bakım Atölyesi Mevzi Planı 434
Şekil 3. 29. Aydın-Çeşme Otoyol ve Yonca Kavşak Bölgeden
Geçen Otoban Yapılaşmasının Kapladığı Alanı
Gösterir Fotoğraf.....437
Şekil 3. 30. Balçova Jeotermal Alanında Yer Alan Mevcut ve Önerilen
Kuyuların Konumlarını Gösterir Şema 552
Şekil 3.31. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından 13.03.2007 ve 20.03.2007
Tarihlerinde, Mülk Sahipleri İle Yapılan
Toplantılarda Sunulan Tasarım Çalışması 632
Şekil 3.32. Teleferik, Ekonomi Üniversitesi ve Baraj Görüntüleri.....651
Şekil 3. 33. Ada 3 Nolu Parsel.....654
Şekil 3.34. Bölgeden Geçen Otobanı Gösterir Harita.....705
Şekil 3.35. MİMKENT, OYAK sitesi ve Öğretmenlerevi Kooperatifi
Yapılaşmalarını Gösterir Fotoğraflar.....715
Şekil 3.36. Bölgedeki Mevzi Planları ve Yapılaşmaları Gösterir Harita 716
Şekil 3. 37. Olimpiyat Evleri 717
Şekil 3. 38. TOKİ Evleri.....718
Şekil 3.39. Kaçak Alt Geçidin Standartlara
Aykırılığını Gösteren Karikatür.....871

Şekil 3. 40. Meydan Düzenlemesinin Güney Cumhuriyet Bulvarı Kısmı.....982
Şekil 3.41. Güney Cumhuriyet Bulvarındaki Kolonlar ve Palmiye Gösteren Plan.....983
Şekil 3. 42. Konak Meydanı Alt ve Üst Geçit Gösteren Plan.....986
Şekil 3. 43. Konak Meydanı ve Çevre Düzenlemesi Projesi.....991
Şekil 3. 44. Konak Meydanı Tasarım Projesi Planı.....1032
Şekil 3.45. 1900'lerin Başında Konak Meydanı 1034
Şekil 3.46. Konak Alt Geçidin Meydan İçindeki Uyumsuz Kot Farkı.....1035
Şekil 3.47. 1930'lu Yılların Başında Konak Meydanı Ölçeği.....1036
Şekil 3.48. 1945 Yıllarda Konak Meydanı 1037
Şekil 3.49. Alt Geçidin Kot Uyumsuzluğunun Meydan Görüntüsüne Etkisi.....1037
Şekil 3.50. Sarıkışla Cephesi Planı 1040
Şekil 3.51. Sarıkışla Cephesi'nin Saat Kulesi'ne Bakan Yönü 1040
Şekil 3.52. Meydan Düzenlemesi İçindeki Anlamsız Megaron Örneği 1041
Şekil 3.53. İmar Planı Bulunmayan Amfi Tiyatro Uygulaması.....1045
Şekil 3.54. 1500 Kişilik Amfi, Sahne, Teras Planları 1046
Şekil 3.55. 1/ 1000 Koruma Alanı 1048
Şekil 3.56. Meydan Düzenlemesinde Kıyı Kenar Çizgisini Temsil Eden Fıskiyeli Havuz.....1052
Şekil 3.57. Konak Meydanı Düzenlemesi Önceki Durumu.....1053
Şekil 3. 58. Sümerbank Önünden Meydanın Görünümü.....1055
Şekil 3. 59. İskele Önü ve Sahil Kısmından Meydanın Görünümü.....1056
Şekil 3. 60. Alt Geçidin Uyumsuz Kot Farkının Meydan Zeminini Bozması.....1057
Şekil 3. 61. 18.02.2005 tarihinde 1/5.000 Ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Revizyonu.....1246
Şekil 3.62. 18.02.2005 tarihinde 1/5.000 Ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Revizyonu, Plan Onama Dışında Planlanmış Alanlar ve Smyrna Kesimi 1250

GİRİŞ

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BÜTÜNÜNDEKİ BÜYÜK ÖLÇEKLİ YATIRIMLARIN KENT YÖNETİMİ, ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI VE İDARİ YARGI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İstanbul ili için 1969 yılından sonra yapılan Nazım Plan Hazırlığı çalışmaları Dünya Bankası'nın geliştirdiği bir programa Türkiye'yi de dâhil etmesiyle hızlanmış ve hatta hedeflenen analizler tamamlanamadan 1971 senesinde 1/25.000 ölçekli nazım plan tamamlanmıştır. Dünya Bankası, özellikle gelişme halindeki ülkelerde fiziki planlama yetersizliği ile fiziki planlama ve iktisadi gelişme alanındaki bağların kurulmamış olması nedeniyle ortaya çıkan ülke nüfus ve sanayi yerleşmeleri dengesizliğinin, şehirlerin yatırım ve işletme maliyetlerinde yol açtığı büyük israfın, bu ülkelerin gelişmesini imkânsızlaştıran en önemli etkenlerden biri olduğu gerçeğinden hareket ederek, dünyada 10 büyük şehrin ekonomik, sosyal ve fiziki gelişmesini sağlamak üzere oluşturduğu programa İstanbul'u da dâhil etmiştir[1].

1972 yılında Dünya Bankası ile İstanbul Şehirsel Gelişme Projesi'nin dış finansmanını sağlamak amacıyla bir anlaşma yapılmış [2] ve başlangıçta Prof. Wilhelm Moltke tarafından yönetilen çalışmanın başına, 1974 yılında Turgut Cansever getirilmiştir. Cansever'e göre ; İller Bankası Bürosu'nun 1963-70 yılları arasında geliştirdiği master plan da dahil olmak üzere metropolde olabilecek çeşitli arazi kullanma, ulaşım alternatiflerini geliştirmek, arazi kullanış-ulaşım model çalışması ile arazi kullanış-arazi stratejilerini belirlemek üzere yapılan çalışmalardan çok önemli sonuçlar elde edilmiştir. İstanbul trafik mühendisliği projesi de arazi kullanış, ulaşım model çalışmasına müvazi olarak İstanbul trafik sisteminin ana yapısı ile trafik planlamasının amaç, politika ve stratejilerinin belirlenmesinden hareket ederek, tarihi yarımada ve Beyoğlu'nda kavşak, yol, durak, hız kontrolü, trafik ışıkları, park planları, trafik işleme ve kontrol idaresinin işleyişi ile ilgili esaslar, trafik kanununa ait ön taslaklar da geliştirilmiştir. İstanbul mimarlık mirasının korunması, şehir kültür ve turizm hayatının geliştirilmesi için gerekli

[1] CANSEVER, Turgut, **İstanbul'u Anlamak,** İz Yayıncılık İstanbul 1998 s.147.
[2] CANSEVER a.g.e. s.148

tedbirler de tespit edilmiştir. Bu çalışmalara ilave olarak şehirde nüfusun düzenli bir şekilde barındırılması için konut ve iskan bölgelerinin planlama esaslarını ortaya koymak üzere ele alınan ve pilot proje ile bütün dünya konut araştırma merkezlerinin bulgularından ve yerel anket ve tespitlerinden yararlanılarak, konut tasarım esaslarının komşuluk ünitesi veya mahalle ölçeğinde vasıta veya trafiğin ayrılması, çocuk oyun alanları ve yaya trafiğiyle ilişkisi gibi sorunlar incelenmiş ve çözümler geliştirilmiştir. Ayrıca, su, pis su, altyapı projeleri, çevre kirlenmesi sorunları için ise DAMOC projesinin revizyonu ele alınmış ve ayrıca İSKİ Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. Bu yenileme ve değişim kapsamı içinde İstanbul merkez fonksiyonlarının yapısı ve yaşama esasları, İstanbul limanı ve Marmara Bölgesi Serbest Liman Bölgesi konuları ile ilgili ilk çalışmalar yürütülmüştür. Bunların yanı sıra ayrıca İstanbul'da bulunması zaruri olmayan sanayinin bölgede müsait atıl altyapısı olan yöreleri veya Tekel Fabrikaları gibi çeşitli Orta ve Doğu Anadolu şehirlerine nakledilmesi yoluyla da İstanbul'a yeniden nüfus çekilmesinin önlenmesi, bu meyanda deri sanayinin İstanbul dışına nakli de bu dönemde karara bağlanarak uygulamaya geçilmiştir[3].

1975 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile uygulamaya geçilen bu çalışmanın devamında İstanbul'un imarı açısından kısır bir döneme girilmiştir. 1975 ila 1980 arasındaki dönemde yaşanan bu durgunluğun Metropoliten Planlama adına en önemli istisnası olmuş ve bu manada UNESCO ile temaslar yapılmıştır. Avrupa Konseyi ve UNESCO ile tesis edilen temaslar sonunda her iki kuruluş tarafından İstanbul'un Venedik gibi kurtarılması için uluslararası bir kampanya başlatılması kararlaştırılmış ve bu yönde harekete geçilmiştir[4]. Bu temas sonunda ulaşım ve altyapı konusunda çalışmalar yapılmıştır; fakat bu çalışmaların uygulanması tahmin edilenden geç bir süreçte olmuş ve İstanbul'un hızlı ve çarpık kentleşmesine bir engel teşkil edememiştir. Turgut Cansever kendisinin de yönetimin bir parçası olduğu bu yapıyı bir iç eleştiri açıklaması olarak da kabul edilebilecek bir samimiyette şöyle tariflemiştir; "Anakent belediyelerinde plan kararları keyfilik ile spekülasyonun aleti haline dönüştürülürken, Anakent adına yürütülen planlama çalışmalarının bu herhangi bir bilimsel temelden ve amaçtan yoksun yapısı, Anakent'e bağlı diğer

[3] y.a.g.e s.148-149
[4] y.a.g.e s.150

belediyeleri de başıbozuk, düzensiz yapılaşmayı hoş görme tavrına itti. Arazi kullanış, yapı ve çevre disiplinin sona ermesi, bedava hazine arazisi üzerinde istediğini yapma imkânı vererek İstanbul'a her gün daha fazla insanın yerleşmesine yol açmış, İstanbul'un Hindistan ve Güney Amerika'nın on milyonları aşan devasa ölçekli kargaşa, sefalet ve kirlilik içindeki şehirlerinden birisi olma yoluna itmiştir"[5].

Ülkemizde temel bir Kent Yönetimi Politikası ve İdarenin bütün eylem ve işlemlerini yaparken uyması gereken tek ve genel anlamda "İdari Usul" yasasının olmaması[6] nedeni ile tüm kenti ve hatta tüm ülkeyi ilgilendirecek büyük ölçekli kamu ve özel yatırımlarının "Şehir ve Bölge Planlaması ve İdari Yargı İkilemi" görüntüsü içinde olması bütün kamuoyunun malumudur. Yukarıda kısaca İstanbul örneğinde özetlediğimiz gerçekler aslında tüm ülke için geçerlidir. Bunların neden ve niçinlerini tek bir olay şablonunda değil mümkün ise bir çok örnekler seçilerek konunun nedenlerini ve niçinlerini ortaya koyma anlamındaki ve bir anlamda da ortak paydayı bulma adına bir model geliştirerek ve meselinin tümü üzerinde yoğunlaşarak bir çalışma gerekliliği tarafımızca tespit edilmiştir..

Çalışmamızın içeriği, "Şehir ve Bölge Planlaması ve İdari Yargı İkilemi" durumunun neden olduğu ve hem kamunun ve hem de özel sektörün bu manada uğradığı ciddi anlamdaki zararın ülke ekonomisi açısından kaybının mercek altına alınarak bunun nedenlerini ve niçinini ortaya koyduktan sonra, neticesinde de çözüm yollarının bir bölge çalışması olarak İzmir ili sınırları ve on üç proje olarak somutlaştırıp, konunun ekonomik, politik, siyasi, hukuki, teknik ve çevresel analizinin Kent Yönetimi Politikası açısından incelenmesi şeklinde özetlenebilir.

Toplumun bütün kesimlerinin tartışarak, nedenini ve niçinini irdelediği ancak konunun bütün boyutlarıyla ele alınmayıp parçacıl yaklaşımlarla sonlandırıldığı, bir genel çözümün üretilemediği ve bir kısır döngü haline gelen bu son dönemlerin aktüel sorunu neredeyse her yerel iktidar değişimi ile birlikte yeni bir "Şehir ve Bölge Planlaması ve İdari Yargı İkileminin" değişik boyutları ile adeta katlanarak büyümektedir. Kent genelinde ciddi maddi meblağlarla ifade edilen yarım kalmış,

[5] y.a.g.e s s.152
[6] ÖZAY, İl Han; **Günışığında Yönetim,** Alfa Yayınları İstanbul 2002 s.4

gerek özel sektör ve gerekse kamu yatırımları inşaat ve imalatları, Kent Estetiği ve Yaşam standardını gerçek anlamda eksi boyutlara getirmektedir. Sorun hem merkezi hükümetlerin hem de yerel yönetimlerin ve dolayısıyla tüm toplumum büyük bir meselesi olarak önümüzde durmaktadır.

Konunun parça parça çok bilinir olmasına karşılık yirmi beş senelik bir zaman dilimi içerisinde Şehir ve Bölge Planlaması, Kamu Yönetimi ve İdari Yargı noktasında ortak bir şemsiye altında bir bütün olarak ele alınması gereklidir. Genel anlamda bir neden ve niçin sorgulamasının yapılıp, sorundan çözüme gitme noktasında da aynı şemsiye genişliğinde meseleye yaklaşım eksikliğinin görülmesi üzerine bu araştırma konusu seçilmiştir. Diğer çalışmalardan farklı olarak[7], sadece Hukuk Bilimi veya Şehir ve Bölge Planlaması veya sair bilimlerin birisinin çeperinde kalan salt bir teknik yaklaşım ile sınırlı kalmayarak meseleyi bir bütün olarak ele alıp öncelikle hukukçu olmamız nedeni ile Hukuk Bilimi verilerinden faydalanıp bu manada meselenin uygulaması içerisinde olmanın sağladığı daha iyi anlama ve

[7] AKSOY, Ahu; "İzmir Kenti Gelişim Trendinde, Makro Ölçekli Projelerin Yerel Yönetim-İdari Yargı Etkileşimi Ekseninde Değerlendirmesi", D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2005, KAVAL, Başak; "Siyaset Bilimi ve Planlama-Kentleşme İlişkisi: Burhan Özfatura Dönemi, İzmir Örneği", D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005, BAL, Eylem; "İdari Yargı Kararlarının İmar Planlama Süreci İçindeki Rolü:İzmir Örneği", D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2004, GÜLER, Ali Serkan/VERAL, Kürşat/TAŞAR, Sinem; "57'li Havacılar Sitesi'nin Hikayesi", D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge planlama Yüksek Lisans Programı, İzmir, 2006, BASKICI, Senem; "Meydanların Niteliksel Ve Mekansal Analizi-Örnek Alan Çalışması Olarak Konak Meydanı" D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2002, ZENGİN, Hayat; "Konak Meydanı ve Çevre Düzenlemesi", D.E.Ü.Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, Ocak 1990, ERSAĞDIÇ, Yeşim; "Kent Meydanlarının Rekreasyonel İşlevleri Açısından İncelenmesi Ve Bu İşlevlerin Konak Meydanı Örneğinde İrdelenmesi" Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1998, BAYSAN, Necla/AYHAN, İrem/SEKMEN, Seçil; "Askeri Müdahalelerin Planlama Sürecine Etkisi Üçkuyular Oyak Sitesi Toplu Konut Projesi Örneği", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Çalışması, İzmir, 2006, AGHAZADEGAH, Hossein; "İzmir İnciraltı Rekreasyonel Amaçlı Kıyı Düzenlemesi", D.E.Ü.Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Ödevi, İzmir, 1985, TÜRKMEN, Sevil; "İnciraltı-Dalyan Turizm ve Rekreasyon Alanı Düzenleme Çalışması", D.E.Ü.Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 1992

Bu çalışmaların bazında genel anlamda bir İdari Yargı- Şehir ve Bölge Planlaması ikileminin incelemesi vardır ama bu çalışmalarda Kamu Yönetimi açısından meseleye bir yaklaşım getirilmediği gibi somut davalar anlamında da dava takip sistemi hukukçu olunmaması nedeni ile eksik bir görüntü arz etmektedir. Diğer bazı grup çalışmalarda ise bu ilişki sadece dönemsel olarak ele alınmış ve örneğin bu çalışmada olduğu gibi 25 senelik bir periyod uzunluğu yansıtılmamıştır. Sadece bir konuyu ele alarak bu manada analiz yapan çalışmalarda vardır. Örneğin İnciraltı, Konak Meydanı gibi. Bu çalışmada ise konuya hem İdari Yargı ve hem de Şehir ve bölge Planlaması açısından yaklaşıldığı gibi aynı zamanda Kamu Yönetimi bilimi açısından da mesele ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca somut davaların tek tek analizi de yapılmıştır. Ayrıca 25 sene gibi bir zaman dilimi seçilerek 13 proje gibi geniş bir yelpazede sorun somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

anlatma imkanından da faydalanarak somut davalar tecrübesi ve özel bir alakamız olması nedeni ile de Şehir ve Bölge Planlama bilimi açısından da konuyu ele alarak iki ayrı disiplin olmasına rağmen aslında salt hukuk veya salt planlama olarak meseleye bakmak yerine adeta bir bilimsel izdivaç ile "Planlama Hukuku" olarak bütünlüğü sağlayarak meseleyi tam anlamıyla ortaya koymaya çalışılacaktır.

Bu iki ayrı disiplinin mutlak birleşme noktalarının tespiti ve birleşme oranlarının hukuk ağırlıklı olması, modeli bu manada çalışma içinde ki farklı bir yaklaşımımız olup, yine bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak; bu iki ayrı disiplinin mutlak birleşme noktaları ile oluşturdukları "Planlama Hukuku" kısmının Kent Yönetimi Politikası Biliminin üst şemsiyesi altında toplama, tartışma ve bütünlük içinde somut ve uygulanabilir çözüm önerileri sunma yaklaşımı bulunacaktır.

Çalışma kapsamı sınırları hatırda tutularak birinci bölümde öncelikle Hukuk Devleti gelişim süreci içinde Kent, Kentleşme ve Kentlileşme oluşumlarının Kent Planlaması ve İdari Yargı etkileşmesi ekseninde analizi yapılacaktır. İkinci bölümde ise İzmir kentinin tarihi süreci içinde ki planlama ve imar hareketlerinin İstanbul ve Ankara örnekleriyle karşılaştırmalı olarak analizi yapılacak ve kentin hali hazır durumu da bu manada yansıtılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise on üç proje olarak somutlaştırdığımız İdari Yargıya konu olmuş somut davaların tüm taraflarının gerek mahkemelere sunduğu tüm bilgi ve belgeler ve gerekse ellerinde bulunan bu manadaki diğer dokümanlar bu çalışma ile bir manada kent arşivi haline getirilecektir. Yine bu projeler ile ilgili karar alma safhaları ile ilgili meclis, encümen vs. kararları da bu manada kronolojik olarak toparlanarak ve ilgili meslek odalarının ve sivil toplum örgütlerinin ve şahsi arşiv sahiplerinin bu projelerle ilgili bilgi ve belgeleri ile birlikte üniversitelerin konu hakkındaki çalışmaları da mercek altına alınacaktır. Konunun bütünü içinde taraf olarak tüm kişi ve kuruluşların birbirinden ayrık ve bütün olmayan dokümanları bu manada bir çatı altında tasnif edilip değerlendiremeye alınacak ve bir nevi kent tarihinde bir kesit halindeki durumu bütünü ile ortaya konulacaktır.

Pratik bilgi ve belgelerin ve yaşayan kentin bu manadaki tüm dokümanları (on üç proje sınırları içinde) tarih kronolojisi içinde ele alınıp, teorik disiplin içinde süzgeçten geçirilip, konunun çözümü için gerçekçi ve ayağı yere basan çözümlerin sunulacağı tümdengelim yöntemi başladığımız bu çalışmada somut on üç projenin ayrı ayrı incelenmesinden sonra tekrar başa döndüğümüzde tümdengelim yönteminin bizi yanılttığını tespit ettik. Tabir yerinde ise böylelikle tekrar çalışmayı ele alma ve bu sefer tümevarım yöntemi ile başlangıç noktalarına kadar değişiklikler yapma zorunluluğu doğmuştur. Çalışmanın bu manada ele alınışı ile bir bütün olarak bilimsel hayata katkıda bulunacağı kanaatindeyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM
HUKUK DEVLETİ GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME OLUŞUMLARININ KENT PLANLAMASI İLE İDARİ YARGI ETKİLEŞMESİ EKSENİNDE ANALİZİ

1.1 KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME KAVRAMLARI

"Kent" kavramındaki gelişim ve değişim, kuşkusuz, her ülkenin kendi seyir çizgisi içindeki sosyal ve ekonomik şartların çerçevesi içinde ve birbirinden farklı olarak gerçekleşmiştir[8]. Bu farklılıklar içinde genel anlamda tanımlamalarda görülmektedir. Örneğin bu manada bir tanım da .: "Kent, karmaşık bir toplum yapısının, bireysel düzeyde çözülemeyecek sorunların üstesinden gelmesine olanak sağladığı ve kendine özgü özellikleri bulunan bir yerleşim sistemidir"[9] şeklinde yapılmıştır.

Her bilim dalı veya her yaklaşım kenti ayrı bir örgüt olarak tanımlamaya çalışmıştır. Bu tanımlamalar başlıca dört grupta toplanabilir: Birinci gruba göre ; "Fiziksel coğrafya ve kentbilim dalları kenti belli nüfus büyüklüğüne erişmiş yerleşmeler olarak nitelendirirler. İkinci grup yaklaşıma göre; kenti kırsal yerleşmelerden ayırmada kullanılan ölçütlerden birinin de işlevsel ya da ekonomik ölçüt olduğundan hareketle, kentin tanımlanmasında nicel büyüklüğün yeterli olmadığı ve nüfusun niteliği veya bileşiminin de hesaba katılması görüşündedir. Bu yaklaşıma göre, örneğin; köy, geçimini tarımsal üretime dayandıran bir topluluk olmasına karşılık; kent, geçimi ya da ekonomik temeli, ticaret ve endüstri gibi tarım dışı üretim ve ekonomik uğraşlardan sağlanan birimler olarak ifade edilmektedir. Üçüncü grup toplumbilimsel ölçüttür ki soruna bu açıdan yaklaşan araştırmacılar, kentin diğer yerleşme biçimlerinden ayrılmasında belli bir topluluk olarak taşıdığı kendine özgü niteliklerine ağırlık vermektedir. Göz önünde bulundurulması gereken nokta bir yerleşmeyi kent olarak nitelerken o yerleşmede üretimin yapısına, nüfusun yoğunluğuna, heterojenliğine ve örgütleşme düzeyine dikkat etmemiz gerektiğidir. Kent tanımına ilişkin dördüncü ve son yaklaşım ise " resmi verilerin ve sayım

[8] TOPRAK, Zerrin; **Kent Yönetimi ve Politikası,** İzmir 2001 s.1
[9] ERKAN,Rüstem; **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, Bilim Adamı Yayınları, Ankara, 2004, s. 19.

sonuçlarının düzenlenmesinde kullanılan yönetimsel ölçüte göre kenti, nüfusları ne olursa olsun il ve ilçe merkezi konumunda yerleşmedir" [10] şeklinde bir yaklaşım esas alınarak yapılan tanımlamadır.

Bu açıklamaların ışığında kent şu şekilde tanımlanabilir; "Kent, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, belirli teknolojinin kullanıldığı, nüfusun belli bir büyüklük ve yoğunluğa ulaştığı, heterojenlik ve bütünleşmenin var olduğu bir yerleşim yeridir"[11].

"Kentleşme kavramı ile kent kavramı çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Bu iki kavram farklı olmakla beraber, kentleşme kavramının kent kavramı ile birlikte düşünülmesi gerekmektedir . Kent tanımlandıktan sonra kentleşme, kentin bir ya da daha çok yöndeki değişmesi olarak belirlenmelidir. Kentleşme, kentten farklı olarak devam eden bir süreci ifade etmektedir"[12]. "Kentleşme, bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve koordinasyonunun yoğunlaşması sonucu, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artması olayıdır"[13].

"Kentleşme kavramıyla ayrılmaz bir bütün olarak nitelendirilebilecek diğer bir kavram da kentlileşme kavramıdır. Kentlileşme, bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme süreci, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir öğesi olma sürecidir. Bu süreç, kentin bürokratik yapısı, yerleşik kentli nüfus ve kentsel örgütler ile ilişki arttıkça hızlanmaktadır"[14].

Ülkemiz uygulamasında hala imar planlarının varlığı, olan ve olması gereken planlama ilkeleri, gecekondulaşma sorunu ve kaçak yapılarla mücadele edilip edilmeyeceği ve yeni bir af kanununa ihtiyaç bulunup bulunmadığı, bu bağlamda kentsel gelişimin en asgari şartları tartışılırken, uluslar arası arenada ve özellikle dahil olmaya çalıştığımız AB ülkelerinde daha üst düzey tartışmaların yapıldığı ve bu bağlamda kararların alındığı görülmektedir. Avrupa Kentsel Şartı bunlardan biridir.

[10] ÖZER,İnan; **Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Ankara, 2004, s. 4.
[11] y.a.g.e., s. 22.
[12] y.a.g.e., s. 23.
[13] y.a.g.e., s. 24.
[14] ERKAN, a.g.e., s. 26.

1980-1982 yılları arasında Avrupa Konseyince düzenlenen Kentsel Rönesans Kampanyası kapsamında geliştirilen Avrupa Kentsel Şartı[15] 20 maddelik Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ve 13 maddelik Avrupa Kentsel Şartı İlkelerini ihtiva etmektedir. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonuna göre, kentte yaşayan insanlar şu haklara sahip bulunmaktadır;

-Güvenli bir kent,

-Her bakımdan kirlenmemiş sağlıklı bir çevre,

-İstihdam olanakları sağlanması ve geliştirilmesi,

-Herkese yeterli, sağlıklı ve mahremiyeti sağlanmış konut,

-Toplu, özel, yaya veya bisikletli hür türlü dolaşım hakkının temini ve bunlar arasındaki uyumun temini,

-Beden ve ruh sağlığı ile bunların korunmasına yönelik çevre ve koşulların oluşturulması,

-Herkese yönelik spor ve dinlence olanaklarının sağlanması,

-Farklı kültürel ve etnik grupların bir arada yaşamasının temini,

-Her türlü kültürel faaliyetlere katılım ve erişim,

-Tarihi dokuların korunması ile birlikte çağdaş mimarinin uygulanması ve birbiri ile uyumlu mekanların oluşturulmasına yönelik kaliteli mimari ve fiziksel çevre oluşturulması,

-Yönetime katılım, yönetimdeki bürokratik engellerin kaldırılarak kurum ve kuruluşlar arası dayanışmanın, yardımlaşma ve bilgilendirmenin sağlanması,

-Yaşama, çalışma, seyahat, sosyal aktiviteler gibi fonksiyonların birbiriyle uyumunun sağlanması,

-Yerel yönetimlerin ekonomik kalkınmaya katılımının temini,

-Ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması arasındaki dengenin sağlanması noktasında yerel yönetimlere yetki ve görev verilmesi yani sürdürülebilir kalkınma hakkı,

-Mal ve hizmetlerin, yerel yönetimler ve özel sektör ortaklığıyla erişilebilir, kaliteli ve kapsamlı bir biçimde sunumunun sağlanması,

---

[15] TOPRAK, Zerrin/YAVAŞ, Hikmet/ GÖRÜN, Mustafa; **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, Birleşik Yayınları s.197-209

-Yerel ve doğal kaynakların yerel yönetimce verimli, adil ve akılcı bir biçimde kentlinin yararı göz önünde bulundurularak yönetilmesi ve korunması

-Kentte yaşayanların sosyal, kültürel, ahlaki, ruhsal ve kişisel gelişimine ve refahına yönelik şartların oluşturulması anlamındaki kişisel bütünlük hakkı

-Kişilerin ya da yerel yönetimlerin, diğer kent ve kişiler ya da uluslar arası ilişkilere doğrudan katılımının sağlanması ve özendirilmesi,

-Bu deklarasyonda tanınan hakların sağlanması için gerekli ve yeterli mali kaynakların sağlanması noktasında yerel yönetimleri yetki verilmesi,

-Bu deklarasyonda tanınan hakların, herkese eşit bir biçimde sunulması için yerel yönetimlerin yükümlülüğünün sağlanması .[16]

Bu duruma göre kent ve kentleşme adına asgari şartlardan ziyade yeni şeyler söylemenin zamanın geldiği görülmektedir. Bu bağlamda Anayasamızda yer alan temel hak ve hürriyetlerin kapsamının genişletilmesi veya bu hak ve hürriyetlere yeni yorumlar yapılmak suretiyle Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonunda tanınan hak ve hürriyetlerin bizde de tanınması noktasında gerekli düzenlemelerin yapılması Avrupa Birliği sürecinde düşünülmesi gereken önemli bir adım olacaktır. Bu hak ve hürriyetlerin uygulamada hayata geçirilmesi için, bu metinleri içeren anlaşmaların ülkemiz tarafından uluslar arası anlaşma şeklinde imzalanmasının yeterli olmadığı, bunların birer iç hukuk normları haline getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Gerçi Anayasamızın 90. maddesine göre usulüne göre yürürlüğe girmiş temel hak ve hürriyetlere ilişkin anlaşmalar ile iç hukuk normları arsında çelişki bulunması halinde, anlaşma hükümlerinin esas alınacağı ve uygulanacağı belirtilmekte ise de yargı organlarının bu Anayasa hükmünü uygulamaktan çekindiği ve uygulamada bu anlaşmalarda tanınan hak ve hürriyetlerin ülke insanlarına tanınması ve uygulanması noktasında gerekli hassasiyeti göstermediği, iç hukukta reddedilen bir çok davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine neticelenmiş olması ve devletin gereksiz yere bir çok tazminat ödemesinden açıkça görülmektedir.

[16] y.a.g.e s.204

"Bir anlamıyla yaşanabilir kentler, yeterli süreçte, belli düzeyde sosyoekonomik zenginlik ve uyumu yakalamış, kültürel çeşitliliği olan, kentlerin temel yapı, sağlık, esenlik, dinlenme, kendini yenileme, kültür, kendini geliştirme vb. hizmetlerin sunulduğu planlı, güvenli, rahat ve aynı zamanda bu yararları ortadan kaldıracak risklerin yok edildiği ya da azaltıldığı ortak yaşama alanlarıdır. Bunların güvencesi ise demokratik ve etkin kent yönetimlerinin duyarlı, özgür, bilinçli ve katılımcı kentlilere dayanmasıdır. Yoksa kentler düzensiz ketleşme-kentlileşememe biçimi ile trafiği keşmekeş, sağanak yağışlarda yolları sel yatağı, parkları kimsesizler ve sokak çocuklarına barınak, caddeleri suç arenası, çöplükleri patlamaya hazır birer bomba, merkezleri beton yığını, varoşları düzensiz yapılaşmalarla dolu, estetik özürlü, kültürü yozlaşan, gittikçe kimliksizleşen, işsizlik ve yoksulluğun çeşitli etkilerinin hissedildiği, sağlık, kültür, eğitim, dinlenme vb. hizmetlerin karşılanamadığı, ekonomik ve siyasal çıkarlar uğrana yağmalanan ve sonrasında ise denetlenemeyen bir çevrede yüksek oranda nüfus artışı ile sonuçlanan göç hareketinin yaşandığı mekanlar olmaktadır.[17]"

1.2 KENT KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE, PLANLI KENTLEŞME OLGUSUNUN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Tarih boyunca değişen zamanlarda ortaya çıkan farklı ihtiyaçlar insanoğlunun yerleştiği alanların konum ve niteliği açısından temel belirleyiciler olmuştur; yani insanoğlu için yeni bir çevre arayışı, değişen ihtiyaçların zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır[18]. "Kentlerin kökeni, ortaya çıkış nedenlerinin açığa kavuşturulması oldukça karmaşık süreçleri içermektedir. Kent biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açan sosyal, ekonomik ve siyasi ilişki yumağı içinde tek bir neden ifade etmek kuşku götürür[19]. Sosyal örgütlenmedeki farklılık-kentin ortaya çıkışı; ticaret, teknoloji ya da savunma duygusu ile başlamış olsun, kurumsallaşmış bir devamlılığın sağlanması için din ve benzeri sosyal tutunum araçlarına gerek duyulmuştur"[20].

[17] TOPRAK, Zerrin/YAVAŞ, Hikmet/ GÖRÜN, Mustafa; **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, Birleşik Yayınları, PALABIYIK, Hamit s.204
[18] KARAMAN, s. 17-30.
[19] KARAMAN, s. 1
[20] ASLANOĞLU,Rana; **Kent Kimlik ve Küreselleşme**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000, s. 24.

"İnsanlık tarihinin gelişimi içerisinde, bir yerleşme biçimi olarak kentlerin antik çağa kadar uzandığı görülmektedir. Bu çağda kentler genellikle akarsu ve göl kenarlarında kurulmuştur. Bunun nedeni bu bölgelerin tarıma elverişli olmalarıdır"[21]. Tarihte ilk kent ve kentli yaşam tarzının, günümüzden yaklaşık 5500 yıl önce, Aşağı Mezopotamya'daki Uruk yerleşiminde doğduğu[22] bilinmektedir. M.Ö. 5.000 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya'daki ilk kentleşmeyi tekerlekli taşıma araçları, karasaban, nehir kıyıları, sulama kanalları ve metalleri işleme sanatının gelişmesi, toplumdaki ekonomik, sosyal ve fiziksel değişiklikleri meydana getirerek oluşturmuşlardır. "Bu dönemlerde özellikle tarım ürünlerindeki artış, taşımacılık ve ulaşımdaki gelişme ile birlikte bu ürünlerin değişik bölgelerde depolanması, dağıtım ve değişimi için yeni teşkilatlar kurulmuştur. Ayrıca tüm bunların sonucu olarak şehirlerde yapılan zanaat ve hizmetlerde uzmanlaşmalar başlamıştır" [23].

Bu doğrultuda, kentlerin oluşum nedenlerini incelemek açısından insanoğlunun en temel ihtiyacından zamanla karmaşık hale gelen ya da sürecin bir getirisi olarak ortaya çıkan ihtiyaçlarına kadar uzanan bir gelişme düzlemi içerisinde konuyu ele almak doğru olacaktır. "Şehirlerin gelişmesi açısından bazı tabii ve iktisadi şartlar gereklidir. Yunan şehirleri için ilk şart ziraata elverişli bir arazi idi. Yunanistan'da ve Ege'de ziraat arazisi az olduğu için şehirler genellikle eteklerde kurulmuştur. Ovadaki yerleşmeler sayılıdır. Savunma endişeleri ve siyasi güvensizlik bazı şehirlerin tepeler üzerine kurulmasına sebep olmuştur. Tepeler özellikle geometrik ve arkaik çağlarda tercih edilmiştir…Kıyı yerleşimleri daha çok, deniz aşırı göçlerin sonucudur. Savunma sebebi ile kıyıdan birkaç kilometre içte kurulan şehirler, iktisadi hayatta deniz ticareti önem kazanınca, kıyıda liman olarak ikinci ve yeni bir yerleşme kurmuşlardır. Şehirlerin yerini tayin eden önemli bir etken de sudur"[24].

"Antikçağ olarak bilinen bu devirde Mısır, Mezopotamya ve Ege adalarında gelişen uygarlıkların kentlerinde belirli bir plana göre düzenlenmiş olduklarını

[21] ÖZER, a.g.e., s. 5.
[22] ÇEVİK,Özlem; **Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci**, İstanbul, 2005, s. 74.
[23] ERKAN, a.g.e., s. 44-45.
[24] AKARCA, a.g.e., s. 24.

gösteren bazı kanıtlara rastlanmıştır. Örneğin İzmir'e oldukça yakın bir mesafede eski stratejik konumlarından kopmuş halde bulunan ve kısmen korunabilmiş olan Ephesus, Miletos, Priene gibi antik kentlerin kalıntıları incelendiğinde belirli bir düzenin varlığı dikkat çekmektedir. Başka bir ifade ile hepsi bir binalar ve anıtlar bütününün etrafında düzenlenmekteydi; forum, tapınaklar, sütunlu galeriler, sirk, tiyatro, stadyum, hamamlar"[25] gibi. "Tarihte bilinen ilk kent tasarımcısı Hippodamus'un Miletos'ta doğduğu ve ilk ızgara plan uygulamasını Priene kentinde yaptığı da bilinmektedir"[26].

"Yunanlılarda düzenli plan, paralel ve dikey sokaklarla ızgara tarzında idi. Bu tip şehir planını Aristo, "Hippodamos 'un yaptığı gibi yeni tarz" olarak nitelemiştir. Bu sözlerden 4. yüzyılda, düzensiz planlı şehirlerin 'eski tarz' düzenli planlıların 'yeni tarz' addedildiği anlaşılmaktadır. Aristo'dan ve başka yazarlar da adı geçen Hippodamos'tan dolayı, zamanımızda ızgara planlı şehirlere çok defa 'Hippodamos tarzı' denmiştir"[27]. Şehirleri bölmeyi icat eden Hippodamos'un adı planlı şehirciliğin öncüsü olarak hafızalara kazınmış ve hatta ortaçağ başında yaşamış olan lügat yazarları tarafından 'meteorologos'[28] yani mimar olarak tarif edilmiştir. Sadece planlı şehirciliğe öncülük etmekle kalmamış ve politikacı olmadığı halde en iyi devlet şekli hakkında da fikirler ileri sürmüştür. "[29].

"Yunan dünyasında ızgara planı ilk defa 7. yüzyılın sonunda ortaya çıkmıştır. Eski doğu medeniyetlerinde çeşitli devirlerde, sokakları dik açılı, düzenli şehirler, işçi mahalleleri ve mimari kompozisyonlar vardı. Yunanlılar 8. yüzyıldan itibaren bu memleketleri tanımaya başlamışlardır. Bu, Yunanlıların Akdeniz'de yeni yerleşmeler kurmaya başladıkları devirdir. Yunanlıların bu çağlarda tekrar tekrar karşılaştıkları bir sorun yeni yerleşmelerin tanzimi işi idi. İlk yerleşmeler belirli bir plana göre düzenlenmiş değildi. Ancak karada sağlam bir köprü başı elde edildikten sonra, yerleşmeye bir düzen verme fikri doğmuş olmalıdır. Arsaların eşit olarak

[25] KILIÇBAY, a.g.e., s. 175.
[26] BAĞLI/ BİNİCİ, a.g.e., s. 49.
[27] AKARCA, a.g.e., s. 29.
[28] y.a.g.e., s. 29.
[29] y.a.g.e., s. 30.

parsellenmesi ve bu işin oldukça süratli yapılması düzeni sağlamıştır. Izgara planı toplum içinde bir eşitlik fikrinin doğmuş olduğunu da göstermektedir"[30].

"Yeni Miletosos şehri, kısmen eski iskân üzerine, kısmen bakir toprak üzerine kurulmuştur. Şehir kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan bir yarımada üzerinde idi. Yarımadanın 2 km.'ye yakın bir uzunluğu vardı. Şehir kazıda 'Tiyatro Limanı' ve 'Aslanlı Liman' olarak adlandırılmış iki koy arasındaki küçük bir tepe üzerinde yayılmıştı. Plan, üç iskan bölgesi esasına göre yapılmıştır: kuzeydoğu, güney ve kuzey bölgeleri…Her bölge dik açılı sokaklarla, düzenli dikdörtgen adalara bölünmüştür. Arazinin tam ortası ve en alçak yeri resmi binalara ayrılmıştır. Bu düğüm noktası üç iskân bölgesini hem birbirinden ayırmaya, hem de birbirine bağlamaya hizmet ediyordu. Şehrin ticaret, idare ve din merkezi burada toplanmıştır: Liman tesisleri, çarşılar, agora, buleterion, tapınaklar, gimnasion burada idi"[31]. Araziye uydurulan ızgara planları açısından verilebilecek en güzel örneklerden biri Smyrna yani İzmir kentidir. Çalışmanın İzmir tarihi bölümünde bu konu ele alındığı için burada ilgili bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz.

Antik kentler açısından, araziye bağlı kalınan bir şehircilik türünün var olduğu da bilinmektedir. Tabiatın zorlayıcı etkisi nedeniyle oluşan bu şehircilik türünde engeller bazı tipik çözümlemelerle aşılmaya çalışılmıştır. Şehirlerde dik arazi yapılarını elverişli bir hale getirmek amacıyla setlemeler yapılmış ve bu şekilde manzaralı ve kullanışlı kentler oluşturulmuştur. Bu türden kentlere verilebilecek en güzel örneklerden biri Bergama kentidir. Bu kentte, arazi hiçbir şekilde zorlanmadan, kot ayarı yapılmış doğal setler üzerine kurulmuştur" .[32]

Tarihte bundan sonraki dönem Ortaçağ olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem insanoğlunun birlikte yaşamayı öğrendiği, başka bir deyimle toplum kavramının ön plana taşındığı bir dönem olup, bir arada yaşamı sağlayabilmek adına kurumlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde en önemli toplumsal kurum din olarak ortaya çıkmış olup din tüm kurumların üzerinde tutulmuştur. Dolayısıyla toplumda dinsel önderler

[30] y.a.g.e., s. 31.
[31] y.a.g.e., s. 37.
[32] y.a.g.e., s. 84.

en üst yönetici konumuna sahip kişiler oldukları için toplumsal güç ve erk, bu grupların elindeydi.[33] "Savunma kaygılarının yanında, ticaret yollarının kesişme noktaları olan ortaçağ kentlerinde ışınsal (radiyal), uzunlamasına, ağ biçiminde, üçgen ve dikdörtgen biçiminde geometrik biçimlerin egemen olduğu görülür. Surlarla çevrili kaleler, pazaryerleri, yönetim yapıları ve meslek loncalarının adı ile anılan sokaklar ortaçağ kentlerini simgeleyen başlıca öğelerdir"[34].

17. yüzyılın ikinci yarısına doğru Barok şehirciliğinin gelişimi ile kentlerde siyasi odakların merkez alındığı caddeler inşa edilmiş ve bunlar Rönesans döneminin yansıması ile oluşan merkezden dışa doğru uzayan geniş caddelerin yerini almıştır. Barok tarzı şehirciliğin günümüz kentlerine en önemli katkısı park ve yeşil alanların kentlerin süsü olarak kullanılmasıdır. Bu oluşum 18. yüzyıl kentlerine karma bir biçimde yansımış ve Avrupa'daki kentler bol yeşilli, geometrik ve simetrik biçimde yapılandırılmıştır.

İnsanlığın aynı zamanda kentlerin gelişim tarihi açısından üçüncü aşama olarak adlandırılan aşama en kritik aşama olup Sanayi Devrimi olarak adlandırılmaktadır. "Batıdaki sanayi devrimi bir kentleşme devrimi olarak da yorumlanır. Gerçekten de birçok toplumsal yapılanmanın ve insan ilişkilerinin değiştiği yüzyıl olarak tanımlanan 18. yüzyıl, kentleşmenin de en hızlı dönemini yaşadığı yüzyıl olmuştur ve kentleşme süreci ile beraber oluşan modern-kent yaşamı, geleneksel yaşamı çökertir"[35]. Feodal toplum yapısının çöküşü bu nedenledir; "Feodal üretim ilişkileri uzun bir süre sonra, üretim güçlerinin gelişmesine uymamaya başlamış, eskiyip köhneleşmiştir. Toprak sahiplerinin yerini zamanla kasaba ve kentlerdeki büyük yapımevleri (manifaktürler) almaya başlamıştır"[36].

Sanayi devriminin ardından üretim sisteminde yaşanan değişiklik ile beraber dünya üzerinde makineleşme süreci egemen olmuştur. Teknolojinin gelişimi insan fizik gücünün ötesine geçilmesini getirmiş, makineleşme otomasyon çağını açmış bu

[33] GÜREL, a.g.e., s. 32.
[34] KELEŞ, 2004, s. 113-114, ERKAN, a.g.e., s. 51.
[35] BAĞLI/ BİNİCİ, a.g.e., s. 54.
[36] ERKAN, a.g.e., s. 54.

da mekânı etkilemiştir. Örneğin buharın ortaya çıkması ile tren ve tren yolları gelişmiş, ardından fabrikaların kurulması ile işçi sınıfı oluşmuş ve daha sonrasında bunların yerleşim sorunları gündeme gelmiş ve bu gelişmelerin her biri doğrudan mekânda yani fiziksel çevrede yankı bulmuştur. Bu dönemde daha değişik etmenlerin sahneye çıktığı görülmektedir. "İşçi sınıfının belirmesi siyasal ekonomiyi, giderek mülkiyet sorununun önemini ortaya çıkarmış ve bu, kişinin çevresi ile ilişkilerinde en önemli etken ve etmen olmaya başlamıştır. O halde bu üçüncü aşamayı da şöyle özetlemek mümkündür; ana etmen siyasal ekonomidir ve mülkiyet kavramını doğurmuştur"[37].

"Sanayi kenti, sanayi öncesi kentten farklı olarak sanayi ve ticaret merkezidir. İdari ve dini işlevler önemini yitirmiştir. Sanayi kentinde kullanılan teknoloji çok farklıdır. Organik olmayan enerjinin sanayi ve tarımsal üretime, ulaşıma ve haberleşmeye uygulanması, yoğun nüfusa ve örgütlenme olanağına sahip bir kent yaratmıştır. Modern kentlerin iç düzeni bu teknolojik farklılaşmayı yansıtır. Kentsel mekân, sanayi öncesi kente göre çok geniştir. Yollar genişlemiş, yapılar yükselmiştir. Kentsel arazi kullanımında artan yoğunlukta ihtisaslaşma söz konusudur. Konut ve işyerleri arasında kesin bir ayrışım vardır. Sanayi öncesi kentin mekânsal deseninden farklı olarak üst ve orta gelir grubu kent çevresinde yerleşmiş, merkez ve konut alanları arasında kalan alanda geçiş bölgesi ortaya çıkarak belirginleşmiş, alt tabaka ve istenmeyen unsurlar burada yer almıştır"[38].

"19. yüzyıl Sanayi Devrimi, toplumların yaşamasına getirdiği ekonomik ve toplumsal değişikliklerle doludur. Sanayileşme, kırsal nüfusu hızla büyüyen kenti özeklerine çekmiş, kentler artan nüfusu barındırmaya yetmediğinden bir yandan alanca büyürken, öte yandan da kent özekleri daha çok insanı barındıracak biçimde değişikliğe uğramıştır. Yani teknolojinin olanaklı kıldığı ulaşım biçimi, kent biçimini etkilemiş geçmiş yüzyılların artık eskiyen biçim öğeleri yerlerini, yeni öğelere terk etmeye başlamıştır. Kentlerde çalışmakta olan işçilerin barınma ve sağlık sorunları, çocuk ve kadın işçilerin beden ve ruh sağlığı ve toplumsal güvenliği, kent yaşamına

[37] GÜREL, a.g.e., s. 36.
[38] ASLANOĞLU, a.g.e., s. 43.

yeni bir düzen gerektirmeyi zorunlu kılmıştır"[39]. Dünya kentleri açısından bilimsel niteliği ağır basan bir planlama anlayışına duyulan ihtiyaç ise tam da sürecin bu noktasında ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl şehirlerinde (örneğin Glaskow, Londra, Paris, Berlin, Edinbourgh, Philadelphia,…gibi) elverişsiz barınma koşulları vardı ve özellikle kentlerdeki işçi ailelerinin yaşadığı konutların sağlık koşulları çok kötüydü. Toplu yaşayan bu kesim sadece kendi sınıfını değil, toplumun tümünün sağlığını ve dolayısı ile burjuva kesimi de tehdit ediyordu. Bu koşullar, dönem kentleri açısından sağlıklı konut girişimlerini zorunlu kılmıştır. Bu sorun, bir taraftan sağlıklı konutlar için yeni geliştirilen Kanun ve yönetmelikleri ile aşılmaya çalışılırken diğer taraftan kentlerde ideal kent formu arayışlarına gidilmiştir. Bu noktada Fransa-Paris örneğinde yaşanan gelişmeler, kentlerin ve planlamanın tarihi açısından oldukça kritiktir.

1849'da kötü koşulların etkisi ile Fransa'da çok ciddi bir kolera salgını yaşamış ve bu salgında binlerce kişi ölmüştür. Bu olumsuz gelişme sonrasında ülke kendi sağlık standartlarını üretmekte çare aramış ve önce istimlâk yasaları geliştirilerek işçi sınıfları kent çeperlerine gönderilmiş ve ardından büyük imar operasyonları ile kentler baştan yaratılmıştır. Bu süreçte Paris kenti Hausmann tarafından yapılan bir uygulama ile yıkılıp yeniden düzenlenmiş ve dünyada Hausmann Bulvarları adıyla anılan ünlü bulvarlar o dönem inşa edilmiştir. Haussmann, büyük yapıların etrafının hem bu yapıların görünüşünü daha güzel kılacak, hem de bir ayaklanma anında daha rahat bir savunma sağlayacak biçimde açılmasını istemiş ve bu uygulama ile büyük bulvarların açılmasının kentte yalnızca hava ve ışık değil, askeri birliklerin de dolaşımına imkân tanıyacağını savunmuştu. III. Napolyon'un emriyle yapılan Hausmann uygulamaları, sadece inşa boyutu ile değil aynı zamanda hayata geçirilme biçimi açısından da planlama ve kent tarihine iz bırakmıştır. Özetle, Hausmann, kentte siyasi stabiliteyi sağlamak amacıyla Napolyon tarafından çıkan siyasi bir fikrin uygulanmasında teknik bir kişi yani teknokrat olarak rol almıştır. "[40].

[39] KELEŞ, a.g.e., s. 114-115.
[40] BUMİN, Kürşat; **Demokrasi Arayışında Kent**, 1998, s. 123.

1.3 FARKLI/YENİ KENT PLANLAMA MODELLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

1850'ler Sosyalist yaklaşımla kent planlamasının birbirinden kopuşunu belirlerken burjuvazinin kent planlamasına esas alınmasını da başlatıyordu. Haussman'ın çalışmaları burjuvaziye ve yöneticilere güven vermiş ve bu konuda yeni bir bakış açısı sağlanmıştır. Alınacak bürokratik tedbirler ile kent hayatının kaosunun kontrol altına alınabileceği ümidini veren bu yaklaşım tüm Avrupa'da benimsenmiştir. Örneğin 1862'de Berlin'de büyük imar uygulaması başlatılmış, 1867'de Brüksel planlanmaya başlamış ve 1864'te Floransa planlanmıştır. Bu yeni anlayışın döneme dair en önemli kazanımları şöyle sıralanabilir; Birincisi , mekânsal müdahale ölçeği oldukça büyüktür. Paris deneyimi ile büyük ölçek kavramı gündeme gelmiş ve de bu şekilde kazanımların da büyüdüğü hususunda tecrübe sahibi olunmuştur. İkincisi, ihtisaslaşma düzeyi yüksek kentler ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak tekniğe olan özenin artışı ile kent mühendisliği eğitimi önem kazanmıştır. Üçüncüsü ise mekanizasyon kavramı toplumsal gelişimin temel konusu haline dönüşmüş ve ulusların gelişmişliği bununla ölçülür hale gelmiştir.

Yeni belediyecilik anlayışı kapsamında atılan üç adımın kentlerde var olan sorunları çözemeyeceği eleştirisi üzerine, çok sayıda gruplaşma söz konusu olmuş ve bu tepkisel düzlem, çeşitli değerlerle bezenmiş yeni ve farklı planlama modellerinin doğmasına neden olmuştur. Bunları öncekilerden farklı kılan ise bu modellerin her birinin hayata geçirilmiş olmasıdır. Hayata geçirilen modeller içerisinde en çok iz bırakan üç tanesi; Güzel Kent Modeli (1893- Amerika Birleşik Devletleri), Camillo Sitecilik (1918-Viyana) ve Ebenezer Howard tarafından geliştirilen Bahçe Kent (1902) Modeli'dir. Bu akımları önemli kılan esas nokta bunların başlatıldığı tarihlerden itibaren kent planlamasının bilimsel niteliği ağır basan bir bilim dalı olarak kabul edilmeye başlanmasıdır.

"1950'li yıllarda özellikle özel araç sahipliğinin artışına bağlı olarak kentlerde ortaya çıkan kentsel yayılma olgusu beraberinde yeni bir çıkmaza girilmiş ve farklı düşünce biçimleri devreye sokulmuştur. Bu dönemde Patrick Geddes tarafından yüzyıl başında önerilen "Araştırma Temelli Planlama Yaklaşımı" giderek kabul

görmeye başlamıştır"[41]. Araştırma Temelli Planlama Yaklaşımı, aslında planlama teorileri açısından ilk ve en önemli sayılabilecek Kapsamlı ve Akılcı Planlama Teorisi'nin en ilkel hali olarak adlandırılabilir. Buna göre kent mimari bir tasarım objesi olmanın da ötesinde ekonomik, sosyal ve fiziksel çevresi ile bir bütündür ve birlikte planlanmalıdır.

1960'lı yılların sonlarına doğru giderek yaygınlaşan bu teori planlamaya bağımsız bir meslek kimliği kazandırmıştır. Bu teoriye göre planlar 20 ila 30 yıl içindeki gelişme biçimini tanımlar ve plan Gerçekçiliği için belirli aşamalara ihtiyaç vardır. Problem tanımı ve değerlerin açık olarak ortaya koyulması ve bu değerler paralelinde amaç ve hedeflerin seçimi ile seçenek plan ve programların belirlenmesi başlangıç aşamaları olup bu manada en belirleyici noktalar olarak kendisini göstermektedir. Önerilen seçeneklerin olası sonuçlarının öngörülmesi ve seçeneklerin değerlendirilmesi ve seçimi aşamalarından sonra seçilen seçenekler için ayrıntılı uygulama planlarının geliştirilmesi aşaması gelmektedir. Son aşama olan düzeltme ve güncelleme ise uygulamanın en hassas icra noktasıdır. Bu yaklaşıma göre esas olan bütünsel bir gelişimdir ve kentin fiziki bağlamın ötesinde; sosyal, politik ve ekonomik bir kapsamı vardır. Yine bu yaklaşıma göre kent sınırlar dâhilinde değil, çevresiyle ele alınır; yani imar planlarının sınırları kentlerin fiziki sınırlarından bağımsızdır ve daha geniş kapsamlıdır ve doğal olarak merkezileştirmeyi özendirme söz konusudur.[42]

Geniş Kapsamlı ve Akılcı Planlama Teorisi'nde zamanla görülen yetersizlikler yeni planlama teorilerinin geliştirilmesini tetiklemiştir. Bu bağlamda ilk teorinin en çok eleştirilen yönü kamu yararı kavramı ile ilgili içeriğidir. Kamu yararı kavramının tanımının dahi tam olarak yapılamadığı bir dönemde, plancının kamu yararını ölçebildikleri iddiasından yola çıkılması, bu türden uygulamaların olanaksızlığını vurgulamaktadır. Diğer taraftan, kestirimlerin yapıldığı süre uzadıkça önceden görülemeyen olayların, kestirimlerin geçerliliğini bozması olasılığının da

[41] ÇELİK,H.Murat; Türk Kent Planlama Sisteminin Dünya Planlama Teorisindeki Yeri ve Açmazları**, Planlama Dergisi**, Nisan 2003, s. 93–106.
[42] y.a.g.e., s. 97.

artacağından hareketle[43] uzun dönemli planları içermesi de eleştiri konusu yapılmıştır.

1960'lı yıllara gelindiğinde planlamadaki katılım ilkesi daha çok önemsenmeye başlamıştır. Plan kararlarının katılımcı ve demokratik bir süreçte alınması gerekliliğinden hareketle Paul Davidoff tarafından 1965 yılında "Çoğulcu ve Savunucu Planlama Teorisi" geliştirilmiştir. Bu teorinin çıkış noktası kentte yaşayan heterojen grupların çıkarlarının ortak bir paydada gruplanamayacağı inancıdır. Bu nedenle kentte farklı konum ve statüde yaşayan bu grupların kendine özgü hedef ve isteklerinden yola çıkılarak oluşturulan birden çok plan senaryosu söz konusudur. Bu şekilde kentte azınlık ya da çoğunluk olarak yaşayan her grubun, kendi düşüncelerini savunabildiği daha demokratik bir ortam yaratılması düşünülmüştür. Alternatif plan çeşitleri arasında doğabilecek yarıştan kaynaklanan bir kalite artışı beklentisi vardır. Ayrıca kentte eleştirel düzlemde var olan her kurum kendi eleştirilerini plan ölçeğine yansıtacak, böylelikle söylem olmanın ötesinde somut alternatifler dâhilinde hizmet kalitesinde de bir artış söz konusu olacaktır.

"Bir kent plancısı olan Paul Davidoff'un 1965'te yayımladığı "Çağdaş Planlama ve Savunmayla Planlama" adlı makalesiyle ana hatlarını çizdiği mimari ve şehircilik alanlarında "demokratikleşmeyi", kent sakinlerinin planlamaya katılımını gerçekleştirmeye çalışan birçok mimarı ve şehirciyi bir araya getiren ilk hareketti. Davidoff, kentin demokratik yönetiminin gerçekleşebilmesi için yurttaşların planlama sürecine katılmalarının zorunlu olduğunu ileri sürüyordu. Bu katılım yalnızca yurttaşların dinlenmesinden ibaret olmamalı, yurttaşlar aynı zamanda profesyonel plancıların teknik diline hakim bir biçimde karşı-planlar da ortaya koyabilmeliydiler. Onlara bu işte yardım edecek "avukatlar" gerekliydi. Yoksul mahallelere gettolara ücretsiz teknik bilgi götüren bu hareket, zamanla kendi içinden de eleştiriler almaya başladı"[44]. Savunucu planlama olarak adlandırılan bu hareketin odak noktasındaki eleştiri ise plan yaptırma yetkisinin yalnızca kamuya bırakılmaması, plancının kamu yararına alması gereken kararlarını oldukça zora sokmasıdır. Bu noktada başka bir eleştiriye göre ; Amerikan toplumunun çoğulcu ve

[43] KELEŞ, a.g.e., s. 151.
[44] BUMİN, a.g.e., s. 176-177.

parçalanmış yapısından esinlenilerek hazırlanan bu teori, bu yönüyle aslında çıkış noktasına ters sonuçlar doğurabilmektedir. Her grubun kendi düşüncelerini yansıtabildiği savı hâkimken, ekonomik ve siyasi anlamda güçlü olan grupların, daha güçlü plan alternatifleri hazırlatması mümkündür. Böyle bir durumda, planlama güçlü grupların elinde bir araç haline dönüştürülebilir ki bu anti-demokratik bir durumdur. Planlamanın bütünlük arz etmemesi anlamında da eleştiri yapılmış ve parçacı plan hazırlatma hareketlerinin, sürecin tamamen plansızlıkla sonuçlanabileceği ihtimalini de bünyesinde barındırdığının altı çizilmiştir.

Küreselleşme olgusunun ortaya çıkması ile yeni planlama türleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilk ikisi, Süreç Planlama ve Sistem Yaklaşımı'dır. Sistem yaklaşımı süreç planlamayı da kapsayan oldukça geniş kapsamlı ve etkili bir planlama türüdür. Bu yaklaşıma göre kent, birbirleriyle ilişkili olan alt sistemlerden oluşan bir bütündür. Daha öncekilerden farklı olarak kent dinamik bir sistemler bütünü olarak algılanmış ve ortaya çıktığı dönemdeki gelişmelere ayak uydurabilecek nitelikte bir planlama türü geliştirilmiştir. Sistem yaklaşımının planlamaya en önemli katkısı alt uzmanlıkların geliştirilmesi bazında olmuştur.

"Bugün artık plancılar, bilgi birikimindeki ve bilgi teknolojisindeki ilerlemeleri etkin biçimde kullanmak, diğer bilim dalları ile disiplinler arası çalışmalar yapabilmek, planlamanın teorik temelde tartışılmakta olan meslek meşruiyetini güçlendirmek ve daha güvenilir bir temele ulaşabilmek adına alt uzmanlıklar şeklinde çalışmaya başlamışlardır"[45]. Planlamanın sistem yaklaşımının önemli bir etkisi olarak geliştirilen ve gelecekteki planlama eğitimine de yön veren alt uzmanlıklarından bazıları şunlardır; "Ekonomi Planlaması", "Sosyal Planlaması", "Kültürel Planlaması", "Alt Yapı Planlaması", "Yönetim Planlaması", "Arsa Stokları Planlaması", "Tasarım (Kentsel) Planlaması", "Koruma ve Yenileme Planlaması", "Peyzaj Planlaması"… gibi. Sürecin soyut analizinden sonra Kent Planlamasını yasal düzenleme anlamında somut olarak inceleyeceğiz.

[45] ÇELİK, a.g.e., s. 99.

1.4. KENT PLANLAMASI KAVRAMININ ÇALIŞMA KAPSAMI İÇİNDE ANALİZİ

1.4.1. Genel Olarak

Planlamanın idarenin temel fonksiyonlarından biri olması, tarifini gerekli ve önemli kılmaktadır. Planlama hâkim olduğu konular ve süreçler bağlamında tarihten günümüze çok değişik biçimlerde tariflenmiş olan bir kavramdır. Planlamaya etken olan faktörlerin çokluğu ve çeşitliliği, aynı anda değişik tarifleri olası kılmıştır. Bu tarifler arasında planlama tarihi açısından oldukça özel olanları vardır. Bunları incelemek gerekirse; Örneğin Çelik'e göre planlama; "Kentlerin sosyal ve ekonomik gereksinmelerinin bir uygunluk içerisinde giderilmesini sağlayan ve onların fiziksel büyüme ve gelişmelerinde yol gösteren, bir ilim, bir sanat ve bir yönetim eylemidir"[46]. Tanımı farklı bir açıdan ele alan Özdeş'e göre ise planlama :"İnsanların refahı ve mutluluğu için çalışan, ülke ve bölge planlaması ile ilgili olarak fiziksel, ekonomik, sosyal, teknik, tarihsel, mali, hukuki ve estetik koşullar arasında en uygun düzeni arayan bir uğraşı alanı, bir bilim dalıdır"[47]. Gürel'e göre ise planlama : "Bir memleketteki inşaat faaliyetlerini, milli bir yerleşme politikası tahakkuk ettirecek şekilde ve muayyen plan, program ve projelere uygun olarak kontrol, sevk ve idare etmek ilim ve sanatıdır"[48]. Keleş'e göre : Planlama, kıt kaynaklarla belli ereklere varabilmek için, gereksinimlerin ve kaynakların uzun dönemler için belli ussal önceliklere uyularak dengelenmesi eylemidir. Ayrıca kentler ve kasabalar için tasarı hazırlama ve uygulama işi olarak da tanımlanabilir[49].

Kimi Türk kent bilimcileri de, kent plancılığını, "ulusal bir yerleşme ve kalkınma planı çerçevesi içinde bilimsel yöntemlere göre yapılan araştırmalara dayanarak, plan, program ve projelerin hazırlanmasını ve bu amaçla girişilecek çabaların gerçekleştirilmesini de kapsayan bir sanat ve çalışma alanı" olarak tanımlamaktadırlar[50]. Bu tanımlamalar kuşkusuz daha da çoğaltılabilir, fakat bu

[46] GÜREL, Sümer, **Kent Planlamasına Giriş ve Çevre Kavramı**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara, 1970, s. 16.
[47] ÖZDEŞ, Gündüz, **Şehirciliğe Giriş ve Toplum Ölçeği**, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1972, s. 10.
[48] GÜREL, a.g.e., s. 16.
[49] KELEŞ Ruşen; **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s. 115.
[50] y.a.g.e., s. 110.

noktada önemli olan bu tanımlardaki kesişim alanlarının planlamanın ana hatlarını tanımlıyor olmasıdır. Bunlardan yola çıkılarak planlamanın en önemli özellikleri şöyle sıralanabilir diye düşünülmektedir;

- Toplumsal bir eylemdir,
- Çok yönlüdür ve disiplinler arası bir yapıdadır,
- Değişken koşulların ve olası senaryoların değerlendirilmeye tabi tutulduğu, dinamik başka bir deyişle esnek bir yapıya sahiptir,
- Bir karar verme sürecidir,
- Geleceğe yönelik bir kestirim işidir,
- Uygulamalı bir bilimdir.

"Kent Planlaması özellikle son çeyrek yüzyılın gelişmeleri karşısında, büyük kentsel alanları, hatta kırsal alanları da kapsayacak biçimde kapsam değişikliğine uğramıştır. Bu gelişmenin sonucunda da kent planlaması kavramına kaçınılmaz olarak, Bölge Planlaması ya da Ülke planlaması gibi kavramlar eklenmiştir"[51].

"Planlama aynı zamanda sosyal, psikolojik ve politik bakımlardan arzu edilen ile mali ekonomik ve teknik olanakların bağdaştırılması olarak da tanımlanabilir. Bu kapsamda; özellikle hızlı bir gelişme içinde bulunan ülkeler toplumun yararına yönelen çalışmalarında bazı amaçlar saptamak ve kararlar almak zorundadırlar. Bu açıdan bakılınca planlamanın, akıl gücüne dayanarak toplumun geleceğini biçimlendirmek için gereken kontrollü çabayı göstermek olduğu anlaşılır. Öyle ise planlamanın iki ana öğesinden biri 'akıl', ötekisi de 'önceden düşünme'dir"[52].

"Planlama bir de ölçek açısından sık ve değişik tanımlar kazanmıştır. Örneğin; Makro ve Mikro planlamalardan söz edilir. Ayrıca uluslar arası ölçekten ulusal bölgesel, kentsel ölçeklere kadar uzanan ve bu arada kent ölçeğinde

[51] y.a.g.e., s. 111; akademik olarak 'şehir' kelimesi kullanılmakta, üniversitelerde 'şehir planlama bilimleri' denmektedir.
[52] YAVUZ,Fehmi / KELEŞ,Ruşen / GERAY,Cevat; **Şehircilik; Sorunlar-Uygulama ve Politika**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, s. 91.

Metropoliten ölçek ya da Büyük Kent Bütünü ölçeğinde planlama tartışmaları yapılır"[53].

Planlamanın uygulamalı bir bilim olması, onun belirli aşamalar düzleminde gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda planlama eylemi için beş farklı süreçten bahsedilebilir; araştırma ve analiz aşaması, sentez ve taslak aşaması, plan çizimi aşaması, uygulama aşaması, planı izleme ve değerlendirme aşaması ya da başka bir ifade ile geri besleme (feed-back) aşaması.

Araştırma ve analiz aşaması olarak adlandırılan ilk aşama, gelecekteki ihtiyaçların tespiti ve mevcut durumun araştırılması için yapılmaktadır. Bu bağlamda, planların türlerine göre çok yönlü araştırmalara girilebilir. Araştırmaların niteliği, plancının sezgileri ile perçinlenmekte ve sonuçta araştırma yapılan alana ilişkin algısal bir boyut yakalanmaktadır. Bu süreçte plancının en önemli araçlarından biri, anketlerdir. Bu şekilde belirli istatistikî aralıklardan hareketle genele ilişkin bir kestirim yapılmaktadır.

Bundan sonraki aşama, yapılan analiz çalışmalarının birbiri ile çakışmasından oluşan bir sentez çalışmasıdır. Bu aşamada yapılan anketler istatistikî veriler olmaktan çıkar ve gerek toplumsal, gerek yöresel şifrelerin çözümünde bir araç olarak kullanılır. Anket dökümlerinin yapıldığı ve anlamlandırıldığı düzlem ise o yere ilişkin haritalar yani yönlendirici bilgi kaynağıdır.

Yapılan sentez çalışmalarının devamında geleceğe yönelik kestirimlerin şekillendirdiği ilk taslaklar oluşturulur. Bu taslaklar, aslında plan aşamasının eskizleridir. Güncel verilerle gelecek kestirimleri arasındaki bağlantı, planların hazırlanması ile gerçek bir boyut kazanacaktır.

Dördüncü aşama olarak belirlediğimiz uygulama aşaması, planların belge üzerinden hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir ve teknik (fiziki) bir süreçtir. Ülkemizde var olan kemikleşmiş problemler açısından bu nokta oldukça kritiktir; en

[53] GÜREL,Sümer, **Kent Planlama Kuramına Doğru**, 1978, s. 116.

önemli sorunlardan biri planlama sürecinin uygulayıcı kurumlar tarafından tam bu aşamada noktalandırılması ve değerlendirme sürecine geçilmemesidir. Bu şekilde uygulama sonrasında ortaya çıkan aksaklıklar göz ardı edilmekte ve zamanla planlar geçerliliğini yitirmektedir. Yeni plan gereksiniminin doğması ile bu maliyetli ve uzun süreç tekrarlanmakta ve hem mali hem de sonuçları açısından sosyoekonomik bir külfet yaratılmaktadır.

Bu belirlemeden hareketle son aşama olan izleme ve değerlendirme aşamasının mercek altına alınması gerekmektedir. Bu aşamada planın uygulaması takip edilerek, işleyişteki eksiklik ve aksaklıkların belirlenmesi gerekmektedir. Asıl önemli konu ise, bu tespitin hemen devamında planlamanın esnek yapısından hareketle koşullara uygun yeni çözümlerin geliştirilmesinin gerekli olduğudur. Bu çözümler ise kısa ya da uzun vadeli olabilmektedir. Sorunların giderilmesi adına gerekli donanımların geliştirilmesi süreci planlama bilimi için feed-back aşaması olarak adlandırılmaktadır.

"İleriyi görme ve eylem boyutlarının birlikte varoluşu, planlama sürecinin etki-tepki arasında çift yönlü bir iletişimi sağlayacak feedback (yankı-beslem) düzeni içinde oluşmasını, esneklik taşımasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle çalışmaların, uygulamaların sürekli olarak gözden geçirilmesi, darboğazlar varsa nedenlerinin ortaya çıkarılması, gerekli önlemlerin alınması öngörülmektedir. Böylece sürekli, yöntemli bir değerlendirme; planlama sürecinin ayrılmaz bir öğesi olmaktadır"[54]. Geri besleme olarak Türkçeleştirilen feedback ifadesi; sondan başa doğru bir yön değişimini gerektirir ve profesyonel planlama anlayışı içinde bir "sigorta" olarak görülür.

Planlamayı tariflerken aydınlatılması gereken bir başka konu da planlama yöntemleri'dir. Dünya genelinde çok geniş bir ölçekle ele alınan bir konu olmakla birlikte planlama yöntemleri, yaygınlığına göre iki çatıda incelenebilir. Bunlardan ilki , yol gösterici planlama, ikincisi ise emredici planlamadır. Planlama yöntemleri ülkelerin siyasi ve ekonomik koşullarıyla yakından ilgilidir. Bu kapsamda yol

[54] YAVUZ/ KELEŞ/ GERAY, a.g.e., s. 49.

gösterici planlama yönteminin kapitalist ülkelerde, emredici planlamanın ise sosyalist ülkelerde geçerli olduğundan bahsetmek mümkündür. Emredici planlamada makro düzeydeki tüm kararlar merkezde alınıp, mikro düzeyde de özel sektöre bırakılmaksızın -kaldı ki özel sektör zaten yok sayılacak durumdadır- uygulanmaktadır[55]. "Emredici planlamada ulusal ve bölgesel düzeylerde oldukça başarılı sonuçlar alınmaktadır"[56].

"Yol gösterici planlamanın bir derece ileri kademesinde özendirici planlama yer almaktadır. Sosyalist dünya dışındaki tüm ülkelerde, belirli yerel uyarlama ayrıcalıkları dışında bu planlama türü uygulanmaktadır. Bunda da… özel sektörü ulusal kalkınmaya katkı yönünden "özendirmek" ilke olarak karşımıza çıkmaktadır"[57]. Bu yöntemde yatırımları özendirme ve bunları kurumsal düzeyde yönetip-denetleme konusunda bir dengenin sağlanması çok önemli bir gerekliliktir. Aksi takdirde kent açısından planlama düzeyine uzanan ödünler verilmesi söz konusu olabilir.

1.4.2. Farklı Disiplinlerin Planlamaya Yönelik Anlamlandırmaları

Planlama biliminin en dikkat çekici özelliklerinden biri disiplinler arası bir niteliğe sahip olmasıdır. Kent planlaması bu manada çeşitli meslek ve disiplinlerle kademeli olarak ilişki içerisindedir. Planlama, Oğuz Işık'ın deyimi ile bazı uzmanlık alanlarının birbiri içine sızması ile oluşan melez bir disiplindir[58].

"Kapsamları yönünden planlamadan daha büyük ilgi alanları olan Toplumbilim, Ekonomi ve Coğrafya gibi katkıları küçük konularla Mimarlık ve Mühendislik gibi dar fakat fizik planlamanın genel çevresinin belirlenmesinde daha çok kullanılan uzmanlık alanları arasında bir ayrım gözetmek gereklidir"[59].

---

[55] GÜREL, 1978, s. 117.
[56] y.a.g.e., s. 118.
[57] y.a.g.e., 1978, s. 117.
[58] DEMİRHAN,Yusuf, Planlama Sürecinde Aktörlerin Temsil Sorunları ve Kentsel Sosyal Hareketler: İzmir Kordon Yolu Örneği, D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Y.Lisans Tezi, İzmir, 2003, s.12
[59] GÜREL, 1970, s. 20-24.

Yapılan çalışmanın ana konusu gereği planlamanın hukuk, sosyoloji ve de idare disiplinleri arasındaki ilişkilerini sorgulamak doğru olacaktır. Burada ana konu üç disiplinin de insanı merkez alan yapıda olmalarıdır. Bu bağlamda ele almak gerekirse, bu üç bilimden en zorlayıcı ilişki sosyoloji ile planlama arasındaki ilişkidir.

Hukukun üstünlüğü kavramı her bilim için geçerlidir ve her bilim kendi iç hukukunu sağlamakla sorumludur. Planlama disiplininin en etkili hukuki altlığını İmar Hukuku sağlamakta olup, bu da Yurttaşlık, Kamu ve İdare Hukuku'nu içinde bulunduran bir yapıdadır. Bu üçü, kendi içerisinde gelişen, hiyerarşik bir yapıdadır. Bunlar her ne kadar kültürel, siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerden etkilenseler de şehir planlaması açısından araçsal rolünü asla kaybetmezler.

"Planlama siyasi olarak belirli kamusal politikaların tespiti amacıyla kabul edilmekle birlikte, planlama ile ilgili kararlar diğer siyasi kararlardan farklıdır. Planlama kararları resmi rasyonaliteye dayalıdır. Bu özellik, diğer pek çok kamusal kararlarda bulunmayan bir özelliktir"[60].

Planlama disiplininin uygulamadaki başarısının sağlanması için, hukuk sisteminde çıkan ilgili tüm kararların izlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kararların oluşturulma ve kabul edilme sürecini kapsayan yasal bir arşive daima ihtiyaç duyulur.

Planlama disiplininin başarısı, diğer taraftan uygulayıcı idareye bağımlıdır. Bu bağımlılık hem doğrudan hem de dolaylı bir ilişkiyi bünyesinde barındırır. Plan üreten/onaylayan yerel ya da merkezi kurumlar doğrudan etkiyi tariflerken, plancının mesleki donanımı buradaki dolaylı bağımlılık tarifine karşılık gelmektedir. Şöyle ki planı hayata geçirebilmek ve doğru plan hazırlayabilmek açısından bir plancının merkezi ve yerel hükümet mekanizmasına hâkim olması önemlidir. Bu bağlamda plancının kamusal prosedürü çok iyi bilmesi ve hatta yerel/merkezi yönetimlerle

[60] KALABALIK, a.g.e., s. 52.

eşgüdüm içerisinde çalışması gerekmektedir. Başka bir deyişle planlama bir kentin toplam yönetim politikalarından biri olarak kabul edilebilir.

Planlamanın çeşitli disiplinlerin iç içe geçmesinden oluşan bir yapıda olması, üzerinde çok tartışılan bir konudur. Bu konuda İlhan Tekeli ve Sümer Gürel başta olmak üzere bir grup bilim adamı planlamanın bilimsel anlamdaki bu yapılanmasının başka bir yönüyle ele almışlardır; "Planlamanın disiplinler arası olması kabulünden hareketle, birçok planlama türünden bahsedilebileceği gibi, her disipline yönelik kendine özgü bir planlamadan bahsetmek de olanaklıdır"[61].

Tariflenen bu çerçeveden sosyal bilimlere bakmak gerekirse; "Bettelheim'e göre kamu sektörü içinde, yapılan tüm planlamalar sosyal planlamadır. Böyle düşünen sosyal bilimciler "her türlü planlama öncelikli olarak sosyal planlamadır, daha sonra diğerleridir" demektedirler. Bu düşüncede, sosyal bilimlerin kapsam ve vizyonun çok geniş olduğunun altını çizilmektedir. Buna karşın toplumsal her olgu ve olayın var olabilmesi ve somutlanabilmesi için mekâna ihtiyaç duyulması da mekânsal planlamayı öne çıkararak karşı yönde bir doğruya işaret eder"[62].

1.4.3. İmar Planları Ve Çeşitleri

1.4.3.1. Genel Anlamda İmar Planı Kavramı ve Plan Yapma Mecburiyeti

"İmar Hukuku'nun uygulama araçları olarak yerleşim yerlerinin fiziki düzenlenişine yönelik işlem ve eylemlere hukuki dayanak teşkil eden imar planları, sadece geleceği şekillendirmeye yönelik birer araç olarak düşünülmemelidir. Aynı zamanda mevcudu koruyarak yaşatmak amacını da güden, diğer yandan toplumun sağlıklı, güvenli ve huzurlu bir ortamda yaşaması ve ülkenin kalkınması yolunda alınan stratejik kararların nerede ve nasıl yaşama geçirileceğinin belirlenmesinde rol üstlenen imar planları, çeşitli fonksiyonlar üstlenmeleri dolayısıyla çok boyutludur"[63].

---

[61] DEMİRHAN,Yusuf; **Planlama Sürecinde Aktörlerin Temsil Sorunsalı ve Kentsel Sosyal Hareketler:** İzmir Kordon Yolu Örneği, 2003, s. 13-15.
[62] y.a.g.e., s. 15-16.
[63] ORTA,Elif; **İmar Hukukunda Plan Hiyerarşisi ve Planların Çatışması**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 11.

İmar planlarının çok boyutluluğu, disiplinler arası bir yapıya gereksinimi ortaya koymaktadır. Bu kapsamda imar planları, hukuki boyutunun yanı sıra şehir planlama ve kamu yönetimi gibi pek çok disiplini ilgilendiren bir yapıdadır.

İmar planlarının hayata geçirilmesi açısından planlama, hukuk bilimine bağımlıdır; bu bağımlılık iki yönlüdür; zira hem imar planlarının hazırlanması aşaması, hem de bunların hayata geçirilmesi aşaması yasalarla sınırlandırılmıştır. Diğer taraftan önceden belirlenen kurallara uygun bir şekilde hazırlanan planların hayata geçirilmesi esnasında, hukukun araçsal bir rolü söz konusudur. İmar Hukuku'nun ortaya koyduğu kurallar ve Yasal düzenlemeler tümüyle planlamanın bir aracı olarak kabul edilir. İmar Hukuku, imar mevzuatına nazaran daha kapsamlıdır, evrenseldir. İmar mevzuatının ise İmar Hukuku çerçevesinde geliştirilmesi ve bununla bütünleştirilmesi gerekmektedir.

İmar planları hukuki dayanaklarını kanundan almaktadır[64]. Buna altlık teşkil eden pek çok Kanun ve yönetmelik mevcuttur. Hukuki dayanaklar olarak adlandırılan bu belgelerde hâlihazırda var olan ve hatta süregelen pek çok eksiklik söz konusudur. Bu eksiklikler ise doğrudan imar planlarının uygulanmasında sorunlara neden olmaktadır. Var olan eksiklik ve sorunların anlaşılabilmesi açısından, yasal dayanaklar mercek altına alınmalıdır. Bu kapsamda ilk olarak Anayasa özelinde bir sorgulama sahası yaratılmalıdır.

Hem 1982 Anayasası'nda hem de 1961 Anayasası'nda imar planlarının yapılmasını zorunlu kılan bir açık hüküm yer almamaktadır[65]. Plan yapma zorunluluğunun bulunmaması netice itibariyle keyfiliği beraberinde getirmiştir. Özellikle ülkemizde görüldüğü üzere hızlı kentleşme gerçeği bir anlamda planlamanın hayatın gerisinden gelmesine neden olmuştur. Özellikle Cumhuriyet'in ilk kuruluş yıllarında Atatürk'ün önderliğinde bir modernite projesi olarak ele alınan planlamanın bu yasal düzenlemede "zorunluluk" ciddiyeti içinde ele alınmaması sonucu yürütmenin başındakinin heves, heyecan artı düzgün durması gibi şahsi performanslarla bir seyir izlemiştir. Bu manada kurumsallaşma olmadığı için var

[64] y.a.g.e., s. 13.
[65] y.a.g.e., s. 13.

olan planların toplumsal açıdan bir örf ve adet hukuk sistemi içinde ele alınmaması sonucunu doğurmuş ve netice itibariyle yayılarak gelişmesi beklenen planlar kendi içinde bile bozulma süreci yaşamıştır. Anayasadan başlayarak sair yasal düzenlemelerin hepsinin plan yapma mecburiyeti çatısı altında birleşip bu mecburiyetin hiyerarşi içinde en alt ölçeğe kadar inmesinin bir anlamada "usul hukuku" oluşturulmalıdır. Aksi takdirde planlama keyfilik rejimi içinde bir kaos haline gelerek var olan özgürlüklerin yok edicisi haline gelecektir. Örneğin bu gün 3194 Sayılı İmar kanunun 13.maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olmasına rağmen halen yerine bir kanuni düzenleme yapılmamış olması ve bu kanunun boşluğunun İdari yargı tarafından da doldurulmamış olması örneği gibi arada büyük boşluklar olan bir keyfilik sistemi haline gelmiştir.

Plan yapma mecburiyetinin olmadığı bir sistem içinde dolaylı olarak bazı hükümlerin varlığı bilinmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

1-"Planlama" Başlıklı 166. Madde**:** Bu madde, "ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak" görevini devlete yüklediğinden, esasen ülke çapında bir planlama faaliyetinden söz eder[66].

2-"Mülkiyet Hakkı" ile İlgili 35.Madde: Bu maddede, mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla yasala sınırlanabileceği belirtilmiş ve toplum yararına aykırı kullanımı yasaklanmıştır. Mülkiyet hakkının kullanımına getirilen sınırlama, idari bir işlem niteliğindeki imar planıyla olur[67].

3-"Yerleşme Özgürlüğü" ile İlgili 23.Madde**:** Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak gibi amaçlarla söz konusu özgürlüğün sınırlandırılabileceğinden bahsetmektedir. Bu sınırlama ise yine imar planları yolu ile sağlanmaktadır.

[66] MENGİ, Ayşegül / KELEŞ, Ruşen; **İmar Hukukuna Giriş**, İmge Kitapevi, Ankara, 2003, s. 19.
[67] ORTA,Elif; **İmar Hukukunda Plan Hiyerarşisi ve Planların Çatışması**, 2006, s. 15.

4-“Çevre Hakkı” ile İlgili 56.Madde ve “Konut Hakkı” ile İlgili 57.Madde: Bu maddelerde, çevre sağlığını korumak, çevre kirlenmesini önlemek ve gerekli konut ihtiyacı tedbirlerini almak konularına yer verilmiş ve bunların sağlıklı ve düzenli bir kentleşme esasına dayandırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu esasın ise ancak imar planlarına uygun hareket edilmesi ile sağlanması mümkün olduğundan, bu şekilde imar planlarına bir dayanak oluşturulmuştur.

Tüm bu ifade edilen maddeler dışında, Anayasa’da kıyıların, ormanların, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına; tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanımını önlemeye yönelik düzenlemeler de mevcuttur[68].

Anayasa’da ifade edildiği üzere imar planları konusunda dolaylı da olsa içerdiği pek çok hüküm dolayısı ile imar planlarına dayanak teşkil etmektedir. Fakat imar planlarına ana dayanak olarak ifade edebilecek 3.5.1985 tarih 3194 sayılı İmar Kanunu bulunmaktadır.

1.4.3.2. İmar Planları İlkeleri ve İmar Planları Çeşitleri

İmar planların hazırlanması ve uygulanması esnasında çok önemli bir ilke söz konusudur. “Planların kademeli birlikteliği” olarak adlandırılan bu ilke, yaygın olarak plan hiyerarşisi olarak adlandırılmaktadır ki bu imar planlarının birbirleri ve üst ölçekli planlar ile uyumunu zorunlu kılar. Çalışmanın devam eden bölümünde, hem kademeli birliktelik ilkesini hem de ilgili diğer kanunları plan çeşitleri bünyesinde irdelemek doğru olacaktır. Bu bağlamda plan türleri şöyle sıralanabilir:

Çevre Düzeni Planı, Türk İmar Hukuku’nda, 3194 Sayılı İmar Kanunu’nun 5. Maddesinin 13. bendinde şu şekilde tariflenmektedir; “Ülke ve bölge plan kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plandır”. Ayrıca, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin tanımlar başlıklı üçüncü maddesinde[69]; “Konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi sektörler ile kentsel-kırsal yapı ve gelişme ile doğal ve kültürel değerler

[68] y.a.g.e., s. 16.
[69] http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2001/03/20010317.htm#8

arasında koruma-kullanma dengesini sağlayan ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen, yönetsel mekânsal ve işlevsel bütünlük gösteren sınırlar içinde, varsa bölge planı kararlarına uygun olarak yapılan, idareler arası koordinasyon esaslarını belirleyen, 1/25.000, 1/50.000, 1/100.000 veya 1/200.000 ölçekte hazırlanan plan notları ve raporuyla bir bütün olan plan" olarak tanımlanmaktadır.

Nazım İmar Planı, İmar Kanunu'nun 5. Maddesinde şöyle tariflenmektedir; "Nazım İmar Planı; varsa bölge ya da çevre düzeni planlarına uygun olarak hâlihazır haritalar üzerine, yine varsa kadastral durum işlenmiş olarak çizilen ve arazi parçalarının; genel kullanış biçimlerini, başlıca bölge tiplerini, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarını, gerektiğinde yapı yoğunluğunu, çeşitli yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, ulaşım sistemlerini ve problemlerin çözümü gibi hususları göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, detaylı bir raporla açıklanan ve raporuyla beraber bütün olan plandır" [70]. Bu planlar, İmar Kanunu'nun 8. maddesinde açıklandığı üzere; yine varsa bölge ve çevre düzeni planlarına uygunluğu sağlanarak belediye sınırları içinde ilgili belediyelerce yapılır ya da yaptırılırlar. Belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ise, Valilik veya ilgilisince[71] yapılır ya da yaptırılırlar.

"Nazım planlarda, kent bölgelerinin gelecekteki nüfus yoğunlukları, gerekiyorsa yapı yoğunlukları, çeşitli yerleşme alanlarının gelişme yönleri ve büyüklükleri, bunların dayandığı ilkeler ulaşım ağı ve ulaşım sorunlarının çözümleri de gösterilir"[72]. Kentin ana dokusunu ifade eden bu plan, hâlihazır haritalar üzerine varsa kadastral durum işlenerek oluşturulan bir düşünce projesidir, üzerinden uygulama yapılmaya elverişli türden bir plan değildir. "Uygulama imar planına temel oluşturan ve raporuyla bir bütün olan nazım imar planı, konusu olan yerleşmenin, konut, çalışma, ticaret, turizm, yeşil alanlar, sanayi bölgeleri, yerleşim dışı alanlar ile kentsel sosyal ve teknik altyapı alanlarını da belirler"[73].

[70] ŞAKAR, Müjdat; **İmar Mevzuatı**, Beta Basım, İstanbul, 1999, s. 6.
[71] İlgilisince şeklindeki ibarenin açılımında belediye ve mücavir saha dışındaki alanlarda bireysel taleplerin de önemi vurgulanmaktadır.
[72] KELEŞ, Ruşen; **Kentleşme Politikası**, 2000, s. 150.
[73] KELEŞ, a.g.e, s. 218.

Nazım planlar hazırlanmadan önce de çevre düzeni planlarında olduğu gibi bir plan raporu hazırlanır. Bu plan raporları, nazım planların dayanağı olmak durumundadır ve raporu ile bir bütünlük arz etmelidir. Özellikle şekillerle ya da notasyonlarla aktarılamayan sözlü bilgilerin ifade edilmesi açısından önemli bir kaynaktırlar. "Rapor olmaksızın yer seçimi kararlarının dayandığı demografik, ekonomik, ekolojik, kültürel sosyal, topografik ve tarihsel veriler ile bunlardan hareketle geliştirilen temel planlama kararlarının bilinmesi ve anlaşılması olanaksızdır"[74].

3194 sayılı İmar Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği plan için herhangi bir süre öngörmemektedir. Fakat nazım planlar belirli bir süre öngörülerek hazırlanan planlardır. Öngörülen süre konusunda giderek daralan bir perspektif söz konusudur. Planlama sürecinin ilk zamanlarında 50 yıl olarak ele alınan süre zamanla 30 hatta 20 yıla kadar indirilmiştir. Bunun nedeni planlardaki tahminlerin güçlü kılınması ve bu kapsamda kentlerin etkili planlar çerçevesinde şekillendirilmek istenmesidir.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yer alan 1. No'lu Geçici maddesine[75] göre Büyükşehir Belediyeleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde Büyükşehir'in 1/25.000 ölçekli nazım imar plânlarını yapmak veya yaptırmak zorunda kalmışlardır.

Söz konusu Kanun, 7. maddesinin ilk fıkrasının (b) bendinde, "çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, Büyükşehir ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak" yetkisini Büyükşehir Belediyelerine verirken, bu alan dâhilinde yapılacak olan nazım imar planlarının ölçeğinde sınırlayıcı bir hüküm getirmiştir. Ölçek konusundaki sınırlayıcı bir diğer düzenleme de Kanun'un Geçici 1. Maddesinde yer almaktadır. Bu durum Büyükşehir Belediyelerinin artık 1/5.000

[74] ORTA, a.g.e., s. 16.

[75] 10.07.2004 tarihinde kabul edilen ve 23.07.2004 tarih 25531 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yer alan 1. No'lu Geçici Maddede bu konuda bir hüküm getirilmiştir. Buna göre; "*GEÇİCİ MADDE 1- Büyükşehir Belediyeleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde Büyükşehir'in 1/25.000 ölçekli nazım imar plânlarını yapar veya yaptırır.*"

ölçeğinden üst ölçekte de nazım imar planı yapabilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak, kanun metnindeki açık ifade, bundan böyle 1/5.000 ölçeğin altında nazım imar planı yapılıp yapılamayacağı sorusunu[76] da akla getirmektedir. Ancak alt ölçekler uygulama planları olarak kabul gördüğünden bu mümkün olmamaktadır.

Mevzuatta Nazım İmar Planlarının ölçeğine ilişkin herhangi bir açıklama bulunmasa da bu planlar yaygın olarak 1/5.000 ölçekte hazırlanan planlardır. Fakat bu ölçeğin, büyük şehir belediyelerinin hazırladığı nazım planlar için uygunsuz olduğu durumlarda (alanın tümünün çok büyük olması durumu gibi...) esnetilebildiği görülmektedir. Bu türden durumlarda 1/2.000, 1/10.000 veya 1/25.000 ölçeklerinin kullanımı da olasıdır. Dolayısıyla 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'ndaki ifadeler ölçek konusuna, hâlihazırdaki uygulamalardan farklı bir boyut getirmektedir.

İzmir örneği üzerinden nazım planlarla ilgili hafızalarda karışıklığa neden olan başka bir konuya yani "Metropoliten Alan Nazım İmar Planları"na değinmek gerekir. Şayet "Metropol" kelimesinin Türkçe karşılığı araştırılırsa "büyükşehir, anakent ya da büyük şehir" gibi anlamlar taşıdığı görülecektir. Eğer merkezde nüfusu bir milyona yaklaşmış bir kent varsa (metropol) ve bu anakentin çeperinde kalan yerleşmeler hızlı bir gelişme süreci içine girmiş, çevredeki yerleşmelerin kentleşme hızı, merkezin kentleşme hızına yaklaşmış ve onu geçmiş ise, merkezdeki kent ile çevresindeki yerleşmelerin oluşturduğu bütüne "Metropoliten Alan" adı verilmektedir. Bölgesel ölçeğe bu hususun yansıması ile Metropoliten Bölge ortaya çıkmaktadır. Metropoliten Bölgedeki kentler arasındaki ilişkilerde dominant kentin, metropolün etki alanının son noktaları bölge sınırını belirler.

"Metropollerin ortaya çıkışı ile kentsel etkinliklerin merkezden çevresel alanlara yayılması, aşırı genişlemeyi ve karmaşıklığı da beraberinde getirmiş; bu büyümenin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla, üst ölçekli bir plan türü olan metropoliten plan kavramı gündeme gelmiştir"[77].

[76] ORTA, a.g.e., s. 31.
[77] ORTA, a.g.e., s. 42.

"Metropoliten planlama çok işlevli bir planlamadır. Bu, hem metropoliten alandaki kamu malları ve hizmetlerini istenen ölçülerde sunmaya yarayan bir teknik ve hem de metropoliten alandaki kentsel gelişmeyi yönlendirecek ve kentsel sorunlara çözümler getirecek biçimde yönetimsel uğraşların düzenlenmesini sağlayan bir tekniktir. Metropoliten alan planlamasında yetki açısından çok başlılık söz konusu olamaz. Metropoliten alandaki arazi kullanım kararları, yoğunluklar, donatıların dağılımı, fonksiyonlar arası ilişkiler tümüyle bir sistemi oluştururlar. Bu sisteme dışarıdan özel plan kararları üreterek müdahale etmek plan sisteminin bozulmasına, donatım dengesinin sarsılmasına ve metropoliten alandaki fonksiyonlar arası ilişkinin ortadan kalkmasına neden olacaktır"[78].

Metropoliten alan planlamasının önemi ve sistemdeki gerekliliği bu kadar belirginken, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda metropoliten plan tanımına yer verilmemiş olması, bu plan türünün plan çeşitliliği ve kademesindeki konumu, ayrıca kimin yetkisinde olacağı hususunda Büyükşehirlerde bir kavram kargaşası yaşanmasına neden olmuştur. Kanuni düzenleme içinde tanımının yapılmamış olması durumunda uygulamacının hangi yasal sınırlar içinde meseleye yorum katacağı konusunu gündeme getirmektedir. Sayısal kökenli bir tedrisat almamış idari yargıç sisteminde bunun içtihatlarla tanımlanması her zaman alacak ve hem de bir kanuni düzenleme tekniği ve tekliği içinde ele alınmama durumunu doğuracaktır. Bunun yanı sıra yine 3194 sayılı İmar Kanunu'nda yer alan 9. Maddesinde "birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planlarının… tamamını veya bir kısmını, ilgili idarelere bu yolda bilgi vererek ve gerektiğinde işbirliği sağlayarak" yapma, yaptırma ve re'sen onama yetkisi Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na verilmiştir.

3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerini ilgilendiren Kanunun 6. maddesinin A fıkrasının (b) bendinde, "nazım imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylayıp uygulamak", Büyükşehir belediyelerinin sorumluluğuna verilmiştir. Bu doğrultuda, Metropoliten Alan Nazım İmar Planları, uygulamada yaygın olarak Büyükşehir Belediyeleri tarafından hazırlanmaktadırlar. Bunun da ötesinde "3030 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nunda da sorunların

[78] ÜNAL,Yücel; **Türk Şehir Planlama Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 39.

giderilemediği gözlemlenmektedir; 5216 sayılı Kanunda da metropoliten imar planı kavramına yer verilmemiş, Büyükşehir belediyelerinin yapmakla yükümlü oldukları imar planları ile metropoliten imar planı ilişkisi, tartışmalara açık kapı bırakacak şekilde yine belirsiz kalmıştır"[79].

5216 sayılı Kanunda metropoliten imar planları ile ilgili, öncekilerden farklı olarak planın genel özelliği hakkında bir açıklama yapılmıştır. Bu kapsamda, ilgili Kanunun 7. maddesinde "stratejik plan" kavramı getirilmiş ve bu planın da Büyükşehir belediyeleri tarafından ilçe ve ilk kademe belediyelerinden görüş alınmak suretiyle hazırlanacağı açıklanmıştır. Bu hüküm, yaşanan karmaşayı daha da derinleştirecek türdendir. Stratejik Plan soyutluğundan imar planı somutluğuna geçişin yasal kriterleri ortaya konmadığı için bir anlamda hep olagelen uygulama fluluğu yine devam edecek bir görünüm vermektedir.

Bu noktada ortak paydada buluşulan tek konu metropoliten planların niteliği ile ilgilidir; kalkınma ve bölge planları doğrultusunda tek bir belediyeye bağlı kalınmadan hazırlanan, alt düzeydeki nazım ve uygulama planlarını yönlendirici nitelikte olan üst ölçekli bir plan türü olduğu açıktır. Bu bağlamda İzmir örneğine bir bakmak gerekirse; İzmir'in ilk 1/25.000'lik planları, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 1965 yılında kurulan İzmir Nazım Plan Bürosu tarafından 1973 yılında hazırlanmıştır. Bu plan 1989 yılında revize edilmiş ve 1/25.000 ölçekli Metropoliten Alan Nazım İmar Planı Revizyonu hazırlanmıştır. Yakın zamanda bu planın içerik itibariyle yetersiz kaldığının belirtilmesi ile 07.05.2003 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından plan iptal edilmiştir. İptal ile yeni planın hazırlanma süreci arasında uzun bir süre geçtikten sonra, 2006 yılının ilk aylarında nazım plan çalışmaları yoğunlaştırılmıştır, fakat bu süreç kentin aleyhine işlemiştir. Çünkü bu boşluk süreci, metropol olarak adlandırdığımız İzmir kenti için hazırlanan 1/5.000 ve/veya 1/1.000 ölçekli imar planlarının üzerinde bağlayıcı nitelikte herhangi bir üst kademe planın olmadığı bir sürece tekabül etmiştir. Bu örnekten hareketle, bu planların kimin sorumluluğunda ne süreçte hazırlanması gerektiği konusunda Yasal bir altlığa duyulan gereksinim oldukça açıktır. Bu manadaki bir yasal boşluğun kent

[79] ORTA, a.g.e., s. 45.

adına ne derece tehlikeli oluşumlara neden olduğunun örneklerini çalışma kapsamında somut projelerin incelenmesi ile ilgili bölümde örnekleriyle ele alınacaktır.

Uygulama İmar Planı, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 5. maddesinde şöyle tariflenmektedir; "Tasdikli hâlihazır haritalar üzerine varsa kadastral durumun işlenmiş olarak nazım imar planı esaslarına göre çizilen ve çeşitli bölgelerin yapı adalarını, bunların yoğunluk ve düzenini, yolları ve uygulama için gerekli imar uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren plandır". Aynı tanım 17.03.2001 tarih ve 24345 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan değişiklik doğrultusunda "İmar Yönetmeliği" olarak adlandırılan yönetmelikte de bulunmaktadır (Madde 3/2). "Uygulama İmar Planları, nazım imar planlarının büyütülmüş kopyaları olmayıp, çok daha detaylı bir incelemeyi gerektiren ve nazım imar planlarına göre çok daha fazla bilgi ve ayrıntı içeren belgelerdir"[80].

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. Maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre, "Büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar planlarını, bu planlarda yapılacak değişiklikleri,..aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek" ve Büyükşehir belediyelerince yapılıp onaylanacak olan "nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar planlarını… yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar planlarını… yapmak veya yaptırmak" Büyükşehir Belediyelerinin görev ve yetkisinde olarak düzenlenmiştir. Bu hüküm, yürürlükten kalkan 3030 sayılı kanunun düzenlemesinden farklı olarak, Büyükşehir Belediyelerine uygulama imar planlarını "değiştirerek onaylama" yetkisi verdiği gibi, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar planlarını yapmaları için bir süre öngörmüş, şayet "nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde" bu planlar yapılmazsa, bu durumda uygulama imar planlarının da Büyükşehir belediyelerince yapılacağı hüküm altına alınmıştır[81]. Burada plan yapma mecburiyetine somut bir kriter konmuş ama aynı zamanda Büyükşehir Belediyesi ilçe belediyeleri karşısında aşırı güçlü konuma getirilmiştir diye düşünmekteyiz.

[80] ORTA, a.g.e., s. 32.
[81] ORTA, a.g.e., s. 33.

Revizyon İmar Planı, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 3. Maddesinin 3. bendinde; *"Her tür ve ölçekteki planın ihtiyaca cevap vermediği veya uygulamasının mümkün olmadığı veya sorun yarattığı durumlar ile üst ölçek plan kararlarına uygunluğun sağlanması amacıyla planın tamamının veya plan ana kararlarını etkileyecek bir kısmının yenilenmesi sonucu elde edilen plandır"* şeklinde tariflenmektedir.

Bu aslında ekonomik temelli bir eğilimdir, aynı bölgeye ait planın sıfırdan yapılması yerine, mevcut planın yenilenmesi yoluna başvurulduğu durumları kapsamaktadır. Revizyon imar planları, tanımında belirtildiği gibi her türden ve her ölçekte planlar için geçerli olan planlardır. Bu bağlamda yaygın ya da standart bir ölçekten bahsetmek mümkün değildir. 1/1.000 ya da 1/50.000 ölçekte revizyon imar planı yapılması mümkündür. "Her tür ve ölçekteki planlar, zaman içinde uygulama hataları ve kaçak yapılaşmalar nedeniyle uygulanamaz hale gelebilir. Örneğin planda mevcut bir ulaşım yolunun üzeri kaçak yapılaşmalarla dolmuş olabilir. Böylece planın uygulanması mümkün olmadığı gibi, bu durum büyük sorunlar da çıkarabilir. Ayrıca, plan yapımından sonra ortaya çıkan jeolojik sakıncalı alanlardaki yapılanma koşullarının kaldırılması veya değiştirilmesi zorunlulukları gibi nedenlerle veya üst ölçekli olarak daha sonra yapılan bir plana veya üst ölçekli mevcut bir planla getirilen yeni hükümlere uygunluğun sağlanması amacıyla da, her tür ve ölçekteki planlar kısmen veya tamamen yeniden gözden geçirilebilir, düzeltmeler ve düzenlemeler yapılabilir. Bu düzeltmeler ve düzenlemelerin; plan ana kararlarını, sürekliliğini, bütünlüğünü, teknik ve sosyal donatı dengesini bozacak nitelikteki durumları düzeltmek için yapılması gerekir. Aksi takdirde yapılan işlem, bir "plan revizyonu" değil, bir "plan değişikliği" olacaktır. Bu planlar için, genel araştırma ve planlama sürecinin tümüyle yenilenmesi gerekmez. Plan sonrası ortaya çıkan aksaklık ve sorunların araştırılması yeterlidir"[82].

Ekonomik temelli bir eğilim doğrultusunda hazırlanan revizyon imar planları, genelde detaylı bir araştırma sürecinden yoksun olarak, güncel gelişmelere odaklı biçimde yapıldıklarından aslında dar kapsamlı ve sınırlı yapıda olan planlardır.

[82] ÜNAL, a.g.e., s. 171.

Plan Değişikliği, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 3. Maddesinin 6. bendinde; *"Plan ana kararlarını, sürekliliğini, bütünlüğünü, teknik ve sosyal donatı dengesini bozmayacak nitelikte, bilimsel, nesnel ve teknik gerekçelere dayanan, kamu yararının zorunlu kılması halinde yapılan plan düzenlemeleri"* olarak tanımlanmıştır. Ayrıca yine söz konusu yönetmeliğin 27, 28, 29 ve 30. maddelerinde hangi koşullarda imar planı değişikliği yapılabileceği tariflenmiştir. Bunlar Sosyal ve teknik altyapı alanlarına ilişkin değişiklikler, yoğunluk esaslarını etkileyen değişiklikler ve yolların genişletilmesi, daraltılması ve güzergâhına ait değişiklikler ile sosyal ve teknik altyapı alanları dışındaki bir alanın kullanılışına ilişkin değişikliklerdir.

Plan değişikliği, uygulamada revizyon imar planı ile sıklıkla karıştırılan bir plan türüdür. Bunun temelinde her iki durumda mevcut planda yeni düzenlemeler yapılması yatmaktadır. Aradaki ayrım oldukça önemlidir; plan değişiklikleri yukarıda belirlenen koşullarla sınırlandırılmıştır; bu koşullar dışındaki değişiklikler, revizyon planlarının kapsamına girmektedir. "Revizyon planı ile plan ana kararlarında esaslı değişiklikler yapılırken, plan değişikliği ile plan ana kararlarını bozucu fonksiyonel değişiklikler gerçekleştirilmemesi gerekmektedir. Eğer bu kararları etkisizleştirecek ve plan bütünlüğünü sarsacak yeniliklerin getirilmesi söz konusu olacaksa, bunun, plan değişikliği yoluyla değil, revizyon planı düzenlenerek planın yenilenmesi suretiyle yapılması zorunludur"[83].

İlave İmar Planı, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 3. maddesinin 4. bendinde; "İlave Planı; Yürürlükte bulunan planın ihtiyaca cevap vermediği durumlarda, mevcut plana bitişik ve mevcut planın genel arazi kullanım kararları ile süreklilik, bütünlük ve uyum sağlayacak biçimde hazırlanan plandır" şeklinde tariflenmektedir. "Ana plan ve ilave plan, Yasal standartlara uygun bir biçimde teknik ve sosyal donatı alanlarının sağlanması açısından birlikte ele alınacaktır. Ana plandaki eksik donatılar, ilave planla tamamlanacağı gibi, ana planda donatı fazlası varsa, ilave planda bu donatılar için yer ayrılmayacaktır. Ancak

[83] ORTA, a.g.e., s. 56.

bu düzenlemeler yapılırken, söz konusu donatıların hizmet edeceği alanlar dikkate alınacaktır"[84].

İlave İmar Planları plan yapımı gibi değerlendirilir; araştırmalar yapılır, gerekçeler saptanır, ilave yapılacak planın ölçeğine göre uygulama yapılır. Her türlü plana ilave yapılması mümkündür. Yeni gelişme eğilimleri uyarınca hazırlanan bu planlar, her ne kadar süreklilik, bütünlük ve uyum genel ilkelerini esas alsa da doğrudan ana plana eklemlenmekte ve bu doğrultuda genelde parçalı ya da tek yönlü bir gelişim çizgisi tariflemektedirler. Bu anlamda ana planın bütününü yönlendiren planlardır.

Mevzi İmar Planı, ilgili yönetmelikte; *"Mevcut planların yerleşmiş nüfusa yetersiz kalması veya yeni yerleşim alanlarının kullanıma açılması gereğinin ve sınırlarının ilgili idarece belirlenmesi halinde, bu Yönetmeliğin plan yapım kurallarına uyulmak üzere yapımı mümkün olan, yürürlükteki her tür ve ölçekteki plan sınırları dışında, planla bütünleşmeyen konumdaki sosyal ve teknik altyapı ihtiyaçlarını kendi bünyesinde sağlayan, raporuyla bir bütün olan imar planıdır"*[85] şeklinde tanımlanmaktadır.

17.03.2001 tarihinde 'Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik"te değişiklik yapılmış olup, buna göre düzenlenen 7. maddede mevzi planlarla ilgili önemli bir açıklamaya yer verilmiştir. Buna göre; *"Çevre düzeni planı sınırları içerisinde mevzi imar planı yapılamaz. Çevre düzeni planı ile yapılaşma kararı alınmış alanlar için yapılacak imar planları, mevzii imar planı olarak değerlendirilmez"*[86].

"Her ne kadar Mevzi İmar Planı tanımlanırken, "İmar planı sınırları dışında ve Plan sınırına bitişik olmayan bir yerde, teknik ve sosyal alt yapısı kendi içinde sağlanan plandır" denmekteyse de, ne büyüklükte bir alan için veya ne kadar bir nüfus için mevzi imar planı hazırlanacağı mevzuatımızda belirtilmemiştir.

[84] ÜNAL, a.g.e., s. 172.
[85] **Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik, m.3/5 (Değişik:02.09.1999-RG:23804 /2.madde)**.
[86] **Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik, m.7 (Değişik:17.03.2001-RG:24345 / 7.madde)**.

Uygulamada, parsel ölçeğinde, çok ufak alanlar için mevzi imar planı hazırlandığı gibi, teknik ve sosyal donatı alanlarının ayrılmasında, araştırmaların yapılmasında ve özellikle jeolojik rapor ve zemin etütlerinde hassas davranılmadığı da izlenmektedir"[87].

Mevzi imar planı yapma yetkisi, imar sınırı içindeki yerlerde belediyeye, bu sınırlar dışında valiliklere aittir. Mevzi planlar genelde talep merkezli olup yaygın biçimde özel bürolar tarafından hazırlanmaktadırlar. Bu planların uygulanması çoğu zaman kent bütününde olumsuz gelişmelere neden olmaktadır. Bunun temelinde ise mevzi planlarının baskı gruplarının en doğrusal uygulama aracı olma fonksiyonu yatmaktadır. Mevzi planların talep merkezli olarak hazırlanması, toplumsal hedef ve fayda kavramlarının devre dışı bırakılmasını nedenleyebilmekte ve sonuç olarak (kentte yaşayan belirli bir kesimin talebi ile bütüne yönelik fakat) bütünden uzak kararlar verilebilmektedir. Bu şekilde oluşturulan planların sayısı arttıkça, kent mevzi ve diğer planlardan oluşan bir kolaj haline dönüşmektedir. Bu, kent vizyonuna aykırı bir durum olup, geleceğe yönelik büyük riskleri de bünyesinde barındırmaktadır.

"Hızlı büyüme içindeki bir kentte mozaikler halinde değişik kaynaklardan üretilen mevzi planlar kısa sürede bir çözüm gibi görünürken, orta vadede ve uzun vadede tüm kent açısından darboğaz oluştururlar"[88]. Diğer taraftan mevzi planların kent içinde merkezileşmiş bölgelerde de yapılması mümkün olup bu türden mevzii planlar genellikle yoğunlaştırma ya da fonksiyon değişikliği amacıyla hazırlandığı bilinmektedir. Kentsel alan kullanım türünü değiştirerek, yoğunlaştırılma yoluyla kentsel alanlarda yeni değer artışları getiren bu türden mevzi planlarının uygunlukları, önerdikleri yeni kentsel nüfus artışı için gerekli kentsel altyapı ve donanımı ile birlikte getirmesi şartına bağlanmışsa da, bu tür planların da kentin bütününden soyutlanmış, araştırmasız ve tek seçenekli oldukları ileri sürülmüştür[89].

[87] ÜNAL, a.g.e., s. 173.
[88] TEKELİ, İlhan; **Kent Planlaması Konuşmaları**, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 1991, s. 12.
[89] KALABALIK, 2005, s. 96.

1.4.3.3. Mülkiyet Hakkı İle Kamu Yaranının Denkleştirilmesinin 3194 Sayılı İmar Kanunun İptal Edilen 13.Maddesi Bağlamında Değerlendirilmesi

İmar planları, kişilerin mülkiyet hakları üzerinde doğrudan etki doğuran hukuki ve teknik belgelerdir. Bu bağlamda şehircilik ilkeleri yanında planlama ilkelerinden olan eşitlik ilkesine riayet edilerek uygulamada parsel malikleri arasında hakkaniyet ölçülerinin temin edilmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi gerek iç hukukumuzda ve gerekse taraf olduğumuz uluslar arası sözleşmelerde mülkiyet hakkı, temel hak ve hürriyetlerden kabul edilmiş ve mülkiyet hakkına getirilen sınırlamalar ve bu sınırlamanın hudutları sıkı bir biçimde tespit edilmiştir. Bu uygulamada en başta eşitlik ve adalet ilkelerine riayet edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Aynı konumda ve aynı özellikteki taşınmazlar ve sahipleri arasında eşitliği aykırı uygulamaların, mülkiyet hakkını ihlal ettiğine dair kararlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında istikrar kazanmış ve bu tür aykırı uygulamaların tazminatı gerektirdiği hüküm altına alınmıştır. İmar planının ortaya çıkarmış bulunduğu imar adaletsizliği veya eşitsizliği; aynı plan ve hatta aynı ada içerisindeki parsellere farklı farklı imar ve yapılaşma hakkı veya inşaat emsali verilmesi şeklinde olabileceği gibi, plan kapsamındaki parsellerden bazılarına imar ve yapılaşma hakkı verirken bazılarına ise doğal olarak sosyal donatı alanı içinde kalmak vs gibi nedenlerle hiçbir yapılaşma izni vermeme şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

Keza plan içerisinde kamu hizmetine ayrılan alanların kamulaştırmasının uzun süre yapılmaması da başka bir haksızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne şekilde yapılırsa yapılsın bu tür uygulamaların mülkiyet hakkına aykırı olduğu, eşitliğe aykırı, adaleti rencide edici olması sebebiyle de insan haklarına aykırı bulunduğu bir gerçektir. Bu tür uygulamaların ülkemiz içerisinde bir an önce son bulması gerekmektedir.

Avrupa Birliği uyum süreci içerisinde, özellikle AB müktesebatı ile ilgili hukuk normlarını iç hukukun üstünde kabul eden ve iç hukukta buna aykırı yasa ve uygulamaları bunlara uygun hale getirmek zorunda olan ülkemizin maalesef bu

konuda yeterince adım atmadığı görülmektedir. Bunun neticesi olarak da bugün ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan hakları Mahkemesinden verilen kararların çoğunluğu mülkiyet hakkı ihlallerine dayanmakta ve bu tazminatların miktarları ise trilyonlarca lira olarak bahsedilmekte ve yapılan mecburi ödemelerin Devlet Bütçesinin en önemli açığı olarak kabul edilmektedir. Bu tür uygulamaların ülke vatandaşlarını mağdur etmesinin yanında, ülkemizi de uluslararası camiada imaj açısından zor durumda bırakmaktadır.

Son yıllarda mülkiyet hakkı ile ilgili iç hukukumuzda yapılan düzenlemelerin ve bu düzenlemeler sonrasında verilen yargı kararlarının bu konuda önemli gelişmeler kaydettiği görülmekle birlikte yeterli olmadığı ve neticede vatandaşların sürekli bir biçimde bu tür ihlalleri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne taşıdığı bilinen bir gerçektir. Bu konuyla ilgili ülkemiz uygulaması içerisinde Anayasa Mahkemesinin 3194 sayılı İmar Kanununun 13. maddesini iptal etmesinin[90] çok önemli bir gelişme olduğunun altını çizmek ve iptal kararında belirtilen esas ve ilkelerin de mülkiyet hakkı uygulaması ile yol gösterici niteliğini kabul etmek gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesinin bahsi geçen iptal kararının gerekçesinde belirtildiği gibi çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup onları büyük ölçüde kısıtlayan veya tümüyle kullanılmaz hale getiren sınırlamaların demokratik toplum düzenin gerekleri ile bağdaştığı kabul edilemez. Demokratik hukuk devletinin amacı kişilerin hak ve özgürlüklerden en geniş biçimde yararlanmalarını sağlamak olduğundan yasal düzenlemelerde insanı öne çıkaran bir yaklaşımın esas alınması gerekir. Bu nedenle getirilen sınırlamaları hep demokratik toplam düzeni içinde değerlendirilmelidir. Özgürlükler ancak ayrık durumlarda ve demokratik toplam düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde sınırlandırılabilmelidir.

[90] **Anayasa Mahkemesinin 29.12.1999 tarih ve E. 99/33, K. 99/51 sayılı kararı** ile 3194 Sayılı İmar Kanunun 13. maddesi iptal edilmiş olup iptal kararı R.G.: 29/06/2000 – 24094 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi ilgili kararında konuyu şöyle gerekçelendirmiştir: "*Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen bu sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Demokratik hukuk devletinde güdülen amaç ne olursa olsun kısıtlamaların bu rejimlere özgü olmayan yöntemlerle yapılmaması ve belli bir özgürlüğün kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak ya da ortadan kaldıracak düzeye varılmaması gerekir. 3194 sayılı Yasanın 13. maddesinin….. 1. fıkrasında imar planlarında resmi yapı, okul, cami, yol, meydan gibi umumi hizmetlere ayrılan yerlerin imar programına alınıncaya kadar mevcut kullanım şeklinin devam edeceği öngörülmüştür. Yasının 10. maddesinde de belediyelerin, imar planlarının yürürlüğe girmesinden en geç üç ay içinde bu planı uygulamak üzere 5 yıllık imar programını hazırlayacakları belirlenmiş, ancak Yasada bu planların tümünün hangi süre içinde programa alınarak uygulanacağına ilişkin bir kurala yer verilmemiştir. 13. maddenin 1. fıkrası uyarınca imar planlarında umumi hizmetlere ayrılan yerlerin mevcut kullanma şekillerinin ne kadar devam edeceği konusundaki belirsizliğin, kişilerin mülkiyet hakkı üzerinde süresi belli olmayan bir sınırlandırmaya neden olacağı açıktır. İmar planlarının uygulamaya geçirilmesindeki……belirsizliğin kişisel yarar ile kamu yararı arasındaki dengeyi bozarak mülkiyet hakkını kullanılmaz hale getirmesi, sınırlamayı aşan hakkın özüne dokunan bir nitelik taşımaktadır"*.

Bu Kararı veren Anayasa Mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 23.9.1981 günlü Sporrong ve Lonnorth kararında, kamulaştırma izni ile inşaat yasağının uzun bir süre için öngörülmüş olmasının toplamsal yarar ile bireysel menfaat arasındaki dengeyi bozduğu sonucuna varmasını dayanak bir içtihat olarak ele almış ve Avrupa İnsan Hakları müktesebatını yasal bir dayanak düzenleme olarak da kabul etmiştir.

Bu manadaki içtihat + Uluslar arası Hukuk normu dayanağını esas alarak kararın sonuç kısmını şöyle somutlaştırmıştır : "*Açıklanan nedenlerle ……. Kural Anayasanın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.……İtiraz konusu kuralla, mülkiyet hakkına getirilen sınırlama, malikin taşınmaz üzerindeki tasarruf hakkını belirsiz süre için kullanılmaz hale getirerek bir hukuk devletinde kişinin hak*

ve özgürlükleri ile kamu yararı arasında bulunması gereken dengenin bozulmasına yol açarak hukuk güvenliğini yok etmektedir. Bu nedenle kural Anayasanın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine de aykırıdır. İptali gerekir…."

Anayasa Mahkemesinin 3194 Sayılı İmar Kanununun 13. maddesinin iptaline ilişkin bu kararı uyarınca mülkiyet hakkına, Anayasa ve hukukun öngörmediği bir şekilde sınırlandırma ve kısıtlama getiren, eşitlik ve adalete aykırı uygulamaların Anayasaya ve hukuka aykırı olduğu temel hukuk kuralı olarak belirtilmiştir. Bu karar uyarınca imar planı içerisinde kamu hizmeti alanına ayrılan ve kamulaştırması gereken taşınmazların durumunun gözden geçirilerek hakkaniyete uygun bir çözüm yolu bulunması, kamulaştırılmasının yapılması veya imar ve yapılaşma hakkı önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir.

İptal edilen 13. madde yerine yeni bir yasal düzenleme yapılmamıştır ancak, Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilen hükümler yerine yeni bir yasal düzenleme getirilmemiş olması nedeniyle yasada mevcut boşluğun yargı kararı ile doldurulmasının mümkün olmadığı yönündeki yargı kararları hukuka uygun bir özellik arz etmemektedir. Zira kişiler, hak arama amacıyla yargı organlarına müracaat etmektedirler. Bu nedenle yargı organı, önüne gelen her yasal boşlukta yasal düzenlemenin eksikliğini gerekçe göstererek davayı reddetmemelidir. Bu bağlamda genel hukuk kaidesi olan "boşluk doldurma" kuralını uygulamalıdır. Kanun boşluğu doldurulurken, hukukun genel ilkelerinden, konuya ilişkin benzer hükümlerden, uluslararası sözleşme hükümlerinden ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından ve konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin vermiş bulunduğu iptal kararlarından ve bunların gerekçelerinden yararlanılması gerekmektedir.

İmar Kanunun 13. maddesinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi üzerine açılan davalar üzerine Danıştay'ın[91] konu ile ilgili emsal niteliğindeki kararlarında, söz konusu yasa hükmünün iptali üzerine, vatandaşlarca, yetkili belediyelere imar planının değiştirilmesi yönünde yapmış bulunduğu başvurunun reddi üzerine, bu işlemin iptali yönünde açılan davalarda yerel mahkemelerce, başvurunun reddi işleminin esas yönünden incelenerek, planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine uygun olup olmadığının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. İmar planlarında kamu hizmetine ayrılmış bu tür alanların imara açılması halinde ortaya çıkacağı ileri sürülen kaostan daha büyük ve vahim kaos, vatandaşın anayasa ve uluslar arası sözleşmelerce güvence altına alınmış mülkiyet hakkının ayaklar altına alınması ve hiçbir şekilde somut bir kıymetinin olmamasıdır.

Bu tür davalarda yapılan değerlendirmelerde sadece mevcut plan uyarınca kamu hizmetine ayrılan alanlara ilgili kamu kurumunun, salt kamu hizmeti amacıyla ihtiyaç duyması ve ihtiyacının olması noktasından değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Acaba gerçekten bu yapılan plan kamu yararına, şehircilik ve planlama ilke ve esasları ile özelde mülkiyet hakkının korunması noktasında gerçekten hukuka uygun mudur, bu noktada herhangi bir araştırma yapılmamaktadır. "Dava konusu plan başka türlü olabilir miydi?" yönünden bir yaklaşım hiç söz konusu edilmemektedir. Örneğin bu tür alanlarda belli bir yoğunlukta imar ve yapılaşma verilerek kalan kısmın rızai olarak kamu yararına terki hiç gündeme getirilmemektedir. "Bu alana kamu yararı amacıyla ihtiyaç vardır" yaklaşımı ile meselenin çözülmediği açıkça ortadadır. Burada "mülkiyet hakkının korunması noktasındaki kamu yararı ne olacak?" sorusu gündeme gelmektedir. "Mülkiyet hakkının korunması" kavramı, özelde itiraz konusu planda kararlaştırılan "okul alana, yeşil alan, park, yol vs gibi " kamu hizmeti kavramından daha genel ve korunması elzem bir kamu yararı olarak karşımıza çıkmaktadır. Neticede ülke genelinde bu şekilde binlerce mağdur insan olduğu dikkate alındığında olayda,

[91] **Danıştay 6. Dairesi'nin 08.11.2006 tarih ve 2004/5235 E, 2006/5112 K. sayılı kararı.** Bu ve benzer kararlar incelendiğinde gerek alt mahkemeler ve gerekse Danıştay Anayasa Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarını ve ilgili müktesabatı dayanak alarak İmar Kanununun 13. maddesinin mülkiyet hakkını belirsiz hale getirmesini gerekçesi ile iptal etme mantığını kabul etmemiş ve burada bir manada hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ve hem de Anayasa Mahkemesi kararına aykırı olarak halihazır imar planlarında bu manada iptaller ile oluşacak kaos gerekçesi ile bu insan haklarına aykırı uygulamayı bir manada devam ettirmiştir.

bireysel bir hak ve özgürlüğün korunmasından ziyade mülkiyet hakkının korunması gibi genel bir kamu yararı bulunduğu açıkça ortadadır.

Bir yerde kamu hizmeti amacıyla ihtiyaç duyulan arazinin illaki kamulaştırma yoluyla elde edileceği yönünde zorunlu bir uygulama bulunmamaktadır. İmar Kanununun 18. maddesi ve 16. maddesine göre meselenin çözülmesi pekala mümkündür. Maksat kamu yararı ile bireysel hak ve özgürlükler arasında bulunması gereken dengenin korunması olunca bu noktada meselenin çözümü aranmalıdır. Bu manada bireysel hak ve özgürlükleri rafa kaldırıp[92] meseleye sadece kamu yararı açısından yaklaşmak hukuk devleti içerisinde kabul edilmesi mümkün olmayan bir yaklaşımdır.

Konuyla ilgili benzer kararlar incelendiğinde gerek alt mahkemeler ve gerekse Danıştay Anayasa Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarını ve ilgili müktesabatı dayanak alarak İmar Kanununun 13. maddesinin mülkiyet hakkını belirsiz hale getirmesini gerekçesi ile iptal etme mantığını kabul etmemiş ve burada bir manada hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ve hem de Anayasa Mahkemesi kararına aykırı olarak halihazır imar planlarında bu manada iptaller ile oluşacak kaos gerekçesi ile bu insan haklarına aykırı uygulamayı bir manada devam ettirilmesine neden olmuşlardır. Eğer Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden bu babda ki uygulamalar için tazminat kararları gelecek olursa hem bu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını hem de bu kararları esas alarak İmar Kanununun 13. maddesini iptal eden Anayasa Mahkemesi kararına aykırı karar veren alt mahkeme ve Danıştay hakimlerine bu tazminatların rücu ettirilmesi kavramı iç hukuk uygulamasında tartışılır hale gelecektir diye düşünülmektedir.

Bu emsal mahkeme kararına göre artık plan değişikliği isteminin reddine ilişkin ilgili idarenin kararının esastan incelenmesi ve bu amaçla mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılması gerekmektedir. Ancak her ne kadar söz konusu karar, plan değişikliğinin reddine ilişkin işlemin tekrar gözden geçirilmesini sağlayacak

[92] Ülke genelindeki bu yaygın uygulama nedeni ile burada artık bireysel bir hak arayışı değil, tüm ülke vatandaşlarının ortak meselesi olan mülkiyet hakkının korunması manasında genel bir kamu yararı ve hakkın korunması söz konusudur.

olsa da bilirkişinin lehe ya da aleyhe kararının mülkiyet hakkının korunması noktasında vatandaşa bir yardımı olmayacaktır. Zira bilirkişinin teknik raporu çerçevesinde verilen mahkeme kararının ilgili İdarenin kamulaştırma işlemini yapmasını sağlayacak bir yaptırım gücüne sahip olmaması, sorunun çözümsüzlük noktasından bir adım dahi ileriye taşınmasına yardımcı olamayacaktır.

Günümüz Türkiye'sindeki yasal düzenlemeye göre İmar Planları'nı yapan kamu olduğuna göre ve vatandaşın katılımının son derece yetersiz hükümlerle neredeyse hiç seviyesinde olduğunu düşünürsek bu manada mülkiyet hakkı çerçevesi içindeki tapuların adeta bir Milli Piyango bileti manasında şans içeriği içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Tabi bu durum tarafsız ve malikin kim olduğuna bakılmadan verilen plan kararları için geçerlidir. Bundan daha vahim olanı ve maalesef ciddi bir memleket gerçeği olan plan yapımında bazı ayrıcalıklı kişi ve kurumların planda kendi lehlerine yaptırdıkları düzenlemelerdir. Yukarıda bahsini ettiğimiz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ve Anayasa Mahkemesinin ilgili iptal kararı çerçevesinde alt mahkemeler ve Danıştay bu manada içtihat oluşturacak olursa pek ala uygulama içinde özel mülkiyet ile kamu yararı arasındaki fedekarlık denkleştirilebilecektir. Hele bariz haksız plan uygulamaları için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden alınan tazminat bedelleri, plan kararı alma yetkisi olanlara rücu ettirilirse işte o zaman hem bürokrat ve hem de siyasi yöneticiler gerek 16.madde ve gerek 18.madde çerçevesinde özel mülkiyet ile kamu yararı arasında dengeyi kurmaya azami gayret edecekleri gibi bu tazminatların caydırıcı etkisi nedeni ile plan içinde malikler arasında ayrıcalıklı uygulamalara da son vereceklerdir. Zira sonuçta "en büyük zararı kendilerinin görecekleri" düşüncesi onları bu manada hizaya getirecektir. Aksi takdirde sorumluluğun olmadığı bu oluşumda daha çok vahim örnekleri yaşamaya devam edeceğiz diye düşünülmektedir.

1.4.3.4. İmar Planlarının Hazırlanması Ve Uygulanması Sırasında Olarak Ortaya Çıkan Sorunlar

1.4.3.4.1. Plan Hiyerarşisi Konusunda Ortaya Çıkan Sorunlar

"Planlar arası hiyerarşik ilişkiden amaç, en üst düzeyde alınan plan kararlarının en alt düzeydeki planlara kadar inebilmesinin sağlanması, dolayısıyla üst düzey kararların çeşitli düzeylerden geçerek mekâna indirilmesi aşamasında, hem her düzeydeki planlar arasında ülke düzeyinde bir eşgüdümün sağlanması, hem de alt düzeydeki bir planın kendisinden bir üst düzeydeki plan'a uygun olarak hazırlanıp, hazırlanmadığının denetim altına alınmasıdır"[93].

Plan hiyerarşisi konusunda kentlerde yaygın olarak ortaya çıkan çelişkili durumlar veya uygulama sonrası gelişen ve yargıyı ilgilendiren kördüğüm haline gelen sonuçlar bu türden bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır; zira bu sonuca neden olan pek çok etken var olmaktadır. Karmaşıklığın çözümlenmesi ve sağlıklı bir hiyerarşi sağlamak açısından temelde yatan problemler ya da etkenler mercek altına alınmalıdır.

Bu konuda ilk ve son bakılacak nokta, uygulamaların hukuki dayanaklarıdır. Bu amaca hizmet eden ve mevzuatta var olan eksiklik ve karmaşıklık, doğrudan uygulama aşamasına yansımaktadır. Bu doğrultuda, plan türlerinin anlatıldığı bölümdeki içeriğe bakıldığında belli bazı kusurların varlığı dikkat çekmektedir. Hala bazı plan türlerinin plan türleri arasındaki konumu netleşmemiş ve hatta kimin yetkisinde olacağı konusunda çelişkili ifadeler yer almıştır.

"Hiyerarşi konusunda daha da kritik olan konu, üst ölçekli planların yapılmasını zorunlu kılan bir maddenin yer almayışıdır. En alt kademede yer alan imar planlarına yön vermesi gereken üst ölçekli planların her biri, ancak "varsa"; yani yapılmış olduğu takdirde bu fonksiyonu görecek; eğer yapılmamış ise ülke kalkınma planları ile alınan kararların mekâna yansımasını sağlayan ara kademe

[93] ÜNAL, a.g.e., s. 26-27.

planları olmadan üretilen imar planları ile yerleşmelerin parçacıl bir anlayışla planlanması yoluna gidilecektir"[94].

Üst ölçekli planların kademeli birliktelik ilkesi kapsamında yerinin ve öneminin belirlenmesi açısından böylesine bir açık, oldukça kritiktir. Planlama düzeni bir zincirse, böylesine bir hukuki boşluk, kopuk birer halkayı ifade edeceğinden bütüne ulaşılamaması riski söz konusudur. Sadece bu yönüyle değil, üst ölçekli planların uygulanması konusunda da sorunlar yaratıcı türdendir. Örneğin ülkemizde hazırlanan bölge planlarının uygulama alanı bulamaması ya da kısıtlanması bu nedenledir. Bu noktada, üst ölçekli planlarla ilgili olarak mevzuatta bölge planlarına yer verilmemiş olunması ve sadece çevre düzeni planlarından bahsedilmesi de mevzuattaki eksikliği vurgulayan başka bir faktördür. Keza Metropoliten Alan Planları da aynı kaderi paylaşmıştır. Hâlbuki ülke kalkınma planları ile alınan sosyo-ekonomik kararların yaşama geçirilmesinde, mevcut yerleşim birimlerine dengeli şekilde dağıtılmasında "en üst düzeydeki fiziki planlama araçları"[95] olarak fonksiyon üstlenen bölge planları, bölgeler arası dengeyi sağlayacağı gibi, yerleşim birimleri için üretilecek imar planlarında keyfiliği de önleyecektir[96]. Kalkınma planlarına bölgesel yorum getiren bölge planları, bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farkını en aza indirme olanağını sağlamanın yanı sıra imar planlarına da veri tabanı oluşturacağı için[97] bu üst ölçekli planların yapılması zorunlu kabul edilecektir.

"Bölge planlarına gereken önemin verilmemesi sonucunda Ülke Kalkınma Planları ile Metropoliten Alan Planları ve Çevre Düzeni Planları arasında bir köprü oluşturacak olan bu ara kesitin olmaması, sıradüzensel ilişki sistemini daha ilk basamakta çökertmiş olmaktadır"[98].

[94] ORTA, a.g.e., s. 148.
[95] y.a.g.e., s. 150.
[96] ÇEÇENER, Besim; **İmar Hukuku ve Kentleşme Sürecindeki Olumsuzluklar**, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayını, İstanbul, 2000, s. 37.
[97] ORTA, a.g.e., s. 150.
[98] y.a.g.e., s. 150.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 3030 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması, mevzuatta var olan boşlukların doldurulması açısından devreye sokulan son bir telafi mekanizması olarak görülebilir. Bu Kanun ile Büyükşehir Belediyelerinin yetki çapı genişletilmiştir. Böylesine bir yetki artışı ilçe ve ilk kademe belediyelerine yetki sınırlaması getirilmesi tartışma konusu yaratmıştır. Asıl konumuz olan plan hiyerarşisi konusunda ise sınırlı da olsa olumlu bir düzenleme yapılmıştır. Kanunda, *"nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar planlarını yapmak ve yaptırmak"*[99] yetkisi Büyükşehir belediyelerine verilmiştir. Bu düzenlemenin olumluluğu ise ancak, söz konusu yetkinin doğru ve yerinde kullanılması durumunda gerçekleşecektir. Bu noktada hiyerarşi konusunda bir başka çelişkiye değinmek gerekir; yerel-merkezi idareler arası yetki karmaşası vardır ve bu sorunun son bulması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için de yasalarda merkezi ve yerel idarelerin yetkilerinin net tariflenmesi gereksinimi vardır.

Diğer taraftan hiyerarşi konusunda başka bir düğüm noktası halen çözüm beklemektedir. Daha önce de bahsedildiği üzere, 5216 sayılı Kanunda metropoliten imar planı kavramına yer verilmemiş olması, Büyükşehir belediyelerinin yapmakla yükümlü oldukları imar planları ile metropoliten imar planı ilişkisi konusunda halen bir belirsizliğin hüküm sürmesine neden olmaktadır.

Özetle, plan hiyerarşisi hususunda hukuki dayanaklardan kaynaklanan bir takım pürüzler söz konusudur. Bu kapsamda yeni hazırlanan yasalar ile mevzuattaki diğer hükümler arasında bir eşgüdüm veya başka deyişle bir tutarlılığın sağlanması gereksinimi vardır.

Planlarda kademeli birliktelik ilkesinin hayata geçirilmesi konusunda uygulama yapan idarelerin de önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Öyle ki mevzuat dışındaki hataların ve sorunların tümü bu idareler tarafından yapılan uygulamalar

[99] **5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, madde 7/1/(b).**

kaynaklıdır. Planların uygulanması esnasında talep faktörü oldukça kritik bir boyut taşımaktadır.

Talep idari işlemin merkezinde yer almakla beraber, genelden özele doğru kayması durumunda istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. Kamu yararına aykırı bireysel talep merkezli yapılan tüm uygulamalar sistemde sorunlar yaratmaktadır. Bu bağlamda zaman zaman doğrudan üst ölçekli planlara yapılan bir müdahale söz konusu olabilmekte ve bu da hiyerarşik düzenin bozulmasının yanı sıra hukuka aykırı sonuçlar doğurmaktadır.

"Plan bütünlüğü ile çelişen uygulamaların önüne geçilebilmesinde salt uygulama düzeyinde karar verici olan makamların tutumu değil (ki özel düzenleme kapsamında olmayan yerler açısından, bu makamlar belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde belediyelerdir) üst düzeydeki planlar konusunda yetkili olan makamların tutumu da önemlidir. Bu makamların hatalı olarak aldığı kararlar, şayet idari bir davaya konu olmazsa sakıncalı sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla bu makamların tutumu, kamu yararı ve planlama ilkeleriyle bağdaşmayan istemlerin hayata geçirilmesi ve hatalı uygulamalara engel olunabilmesi açısından önemlidir"[100].

1.4.3.4.2 Plan Değişikliklerinde Yaşanan Karmaşa

Özellikle büyük kentlerde talep merkezli yapılan yoğun plan değişikliklerinin imar planlarını bütünden kopuk bir hale getirmekte olması önemli sorunlardan biridir. Bunların imar hukuku mevzuatına aykırı olarak gerçekleştiği durumlarda, konu idari yargıya taşınmaktadır. İdari yargıya taşınması, hukuka aykırı alınan kararların tespiti ve kusurlu yönlerin giderilmesi açısından önemlidir. Bu noktada dikkat edilecek bir başka konu, plan iptali istemi ve bu yönde verilen kararların nasıl uygulandığıdır.

[100] ORTA, a.g.e., s. 171.

"İmar planlarının iptali istemiyle açılan davalarda olduğu gibi sonradan yapılan plan değişikliklerinin iptali istemiyle açılan davalarda da eğer nazım planı da uygulama imar planından sadece biri dava konusu edilmiş ise dava konusu olmayan planın incelenemeyeceği gerekçe gösterilerek, esasında iki aşamadan oluşan bir bütün olan imar planlarının yalnız tek bir aşaması değerlendirilmek suretiyle verilen kararlara da önceleri rastlanmaktaydı"[101]. "Son yıllardaki Danıştay kararlarına bakıldığında, Yüksek Mahkeme'nin bu konuda istikrarlı bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. İdare mahkemelerinin planlama ile ilgili uyuşmazlıklarda plan bütünlüğünü göz ardı ederek verdiği kararlar olmakla birlikte, bu kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları dolayısıyla yapılan incelemelerde plan hiyerarşisi ilkesine vurgu yapılmak suretiyle, nazım ve uygulama imar planlarının birlikte değerlendirilmeye tabi tutulması zorunluluğuna işaret edilmektedir"[102].

Bu noktada, uygulamada karşılaşılan en büyük risklerden biri de üst ölçekli plan iptalleri durumunda ortaya çıkmaktadır. Yol gösterici ve bağlayıcı planlar olan üst ölçekli planların yokluğu durumu, alt ölçekli planların uygulanmasında bir belirsizliğe neden olmaktadır. Bu türden bir durum alt ölçekteki plan kararlarını tartışmalı bir hale getirmektedir. Bu noktada, alt ölçekli planların geçerliliğini sürdürmesi nedeniyle, üst ölçekli planların yokluğundaki durumlarda dahi bu planlar uygulamalara dayanak olarak kabul edilmektedirler. Bu idari yargı kararlarına da bu şekilde yansıdığından inisiyatif doğrudan idareye düşmektedir. Orta'ya göre bu durumda "İmar planlarına yön veren üst ölçekli planların hangi gerekçelerle iptal edildiği idare tarafından göz önünde bulundurularak, dava konusu olmadığı için yürürlükte bulunan imar planlarına etkisi yönünden incelenmek suretiyle, uygulamaya yönelik işlemlerin tesis edilmesi yoluna gidilebilir"[103].

[101] y.a.g.e., s. 182.
[102] y.a.g.e., s. 183.
[103] y.a.g.e., s. 196.

1.5. HUKUK DEVLETİ VE İDARENİN HUKUKA BAĞLILIĞININ İDARİ YARGI EKSENİ İÇİNDE İNCELENMESİ

1.5.1. Genel Olarak Hukuk Devleti

Ortaçağda belli bir toprak parçasının askeri ya da mali hizmetler karşılığı verilmesiyle doğmuş olan derebeylik rejimine[104] dayanan mülk devleti anlayışına göre devlet, "..toprağı ve üzerinde yaşayanlarla, denizleri ve dağlarıyla orada 'egemenlik' kuranın…[105]" yani idare edenlerin malıdır. Devleti idare eden hükümdar, ülkenin ve içinde yaşayan kişilerin sahibi olmasının yanı sıra hiçbir kayıt ve sınırlamaya bağlı olmaksızın istediği hak ve yetkileri de kendisi kullanabilmektedir[106]. Söz konusu dönemde, kamu hukuku ve özel hukuk şeklinde bir ayrım olmadığından ötürü parçalanmış bir nitelikte olan kamu gücü, esas itibariyle mülkiyete dayanıyordu. Kamu gücünü ellerinde bulunduranların hak ve yetkileri miras yoluyla başkalarına intikal edebildiği gibi bu hak ve yetkiler sözleşme ile devredilebiliyordu. Bu dönemde kamu gücü gibi yargı alanı da parçalara ayrılmıştır; hükümdarın, derebeylerin ve imtiyazlı sınıfların yargı yetkileri ve mahkemeleri bulunmaktaydı[107]. Hükümdarların güçlenmesi ile derebeylikler ortadan kalkmış ve kamusal arenada salt hükümdarlık döneminin başlamasıyla mülk devleti anlayışı, yerini polis devleti anlayışına bırakmıştır[108].

Polis devleti; "idaresi hukuka bağlı olmayan ve fakat kamunun refah ve selameti için her türlü tedbirleri alabilen, bu amaçla kişilerin temel hak ve

---

[104] Derebeylik rejimi ve mülk devlet anlayışı, aynı döneme rastlayan Osmanlıdaki tımar sisteminden farklıdır; Osmanlıda tımar topraklarının mülkiyeti, tımar sahibine değil, devlete aittir. Tımar sahibinin toprak üzerinde herhangi bir hakkı yoktur, yalnızca toprağı, asker besleme ve belli hizmetleri yapma karşılığı, halka verir ve karşılığında halktan vergi toplar. Tımar sahibinin idari ve kazai yetkisi yoktur, (MUTTA, Serdar; **İdarenin Denetlenmesi ve Ombudsman Sistemi**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 13).

[105] ÖZAY İlhan; **Günışığında Yönetim**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s. 25.

[106] KALABALIK,Halil; **İdare Hukuku Dersleri**, 2004, s. 31; GİRİTLİ, İsmet / BİLGEN, Pertev / AKGÜNER, Tayfun; **İdare Hukuku**, DER Yayınları, İstanbul, 2001, s. 40; GÖZÜBÜYÜK, Şeref / TAN, Turgut; **İdare Hukuku,** Turhan Kitapevi, Ankara, 1998, C. 1, s. 28.

[107] KALABALIK, 2004, s. 32; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 28.

[108] KALABALIK, 2004, s. 32; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, Tayfun, a.g.e., s. 40; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 29.

hürriyetlerine müdahale edebilen, onlara külfetler yükleyebilen bir devlet[109]"i ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır. Günümüzde kolluk anlamında kullanılan polis sözcüğü, söz konusu dönemde devlet düzeni ve bu düzen içindeki kamusal güç anlamında kullanılmaktadır[110]. İdare, hukuka bağlı olmadığından dolayı, idarenin faaliyetlerinin de yargısal bir denetimi söz konusu değildi. Zaten polis devletinin en önemli özellikleri; idarenin tanrısal ve kendi koyduğu kurallar dışında hiçbir kurala bağlı olmaması, sahip olduğu güç ve yetkilerin tamamen takdiri olması ve hiçbir denetime keza yargısal denetime tabi olmamasıdır[111]. Ana kural bu şekilde olmakla beraber idarecilerin de uyması gereken kurallar vardı ancak bu kurallar, idarecileri idare edilenler karşısında sorumluluk altına sokmazdı zira idareciler, mevcut kurallara aykırı hareket edebilirlerdi. Dolayısıyla "egemenin buyrukları kendisini bağlamadığı ve bunlara aykırı davranabildiği için", bu kurallar hukuk kuralı niteliğinde değillerdir[112]. Sınırsız yetkiye sahip olan bu devlet, birey ve gruplar üzerinde her türlü tasarrufta bulunabilme hakkına sahiptir. Neticede bu durumun kişilerin hukuki güvenliğinin sarsılmasına neden olması kaçınılmaz hale gelmiştir[113].

Zamanla yargısal içtihatlarla beraber idare edilenlere bazı hukuki güvenceler sağlanmıştı. Kökleri Roma Hukuku'na dayanan, ilk kez Almanya'da ortaya çıkan Hazine Kuramı ile idare edilenlerin, idarecilere karşı bir anlamda korunması sağlanmıştır. Bu kuram ile idarenin faaliyetleri nedeni ile hakları ihlal edilenlere, yargısal yoldan tazminat elde etme imkânı verilmiştir. Bu teoriyle hiçbir hukuk kuralına bağlı olmayan kamu gücü ile özel hukuk kurallarına göre çalışan ve kamu mallarına sahip olan Hazine birbirinden ayrılmıştır. Böylece idarenin kamu gücüne dayanarak yapmış olduğu eylemler için yargı yerlerine başvuramayanlar, özel hukuk kurallarına dayanarak Hazineye karşı dava açarak zararlarını tazmin ettirebilme

[109] KALABALIK, 2004, s. 32.
[110] KALABALIK, 2004, s. 32; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 41; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 163.
[111] Mülk devlette egemenin sahip olduğu yetkinin kaynağı, mülkiyet hakkı iken, Polis devletinde egemenin sahip olduğu gücün kaynağı temsil ettiği ilahi güçtür; ÖZAY, a.g.e., s. 25–26; Erdoğan TEZİÇ; **Anayasa Hukuku**; Beta Yayınları, İstanbul, 1998, s. 137.
[112] ÖZAY, 2002, s. 26.
[113] AKAD, Mehmet / DİNÇKOL Bihterin VURAL; **Genel Kamu Hukuku**, DER Yayınları, İstanbul, 2002, s. 295.

olanağına sahip olmuşlardır[114]. Bu teori, devleti hükümdar ve Hazine olarak ikiye bölmesi ve devletin mali işlerini tamamıyla özel hukuk hükümlerine tabi kılması dolayısıyla yanlış bir temelden hareket etmiş olsa dahi zamanın ihtiyaçlarına o dönem için cevap vermiştir[115]. Zaman içerisinde, devlet ile devlet hazinesi ayrılığı teorisi yerini, devletin tek bir tüzel kişilik olduğu ve devletin faaliyetlerinin idare edilenler gibi hukuk kurallarına bağlı olması gerektiği yolundaki düşüncelerin benimsenmesi hukuk devleti anlayışına bırakmıştır[116].

Kara Avrupa'sında egemen olan polis devleti anlayışı, Fransız İhtilali'nden sonra yerini hukuk devleti anlayışına bırakmıştır[117]. İdarenin hukuka bağlılığı, Kara Avrupası ülkelerinde 'hukukun egemenliği', Anglo-Amerikan ülkelerinde ise 'hukukun egemenliği' ya da 'hukukun üstünlüğü' anlamına gelmektedir[118].

Hukuk devleti, hukuk dilinde polis devletinin karşıtı olarak kullanılmaktadır. Hukuk devletinde devlet, polis devletindeki gibi yalnızca hukuk kuralları koyan bir varlık değil, koyduğu hukuk kurallarına uyan ve onlarla kendini bağlı sayan bir varlıktır[119]. Hukuk devleti, "egemenliğin kişi ve soylardan uluslara geçtiği, kurumlar tarafından paylaşıldığı ve ortak kullanıldığı bir düzenin tanımı ise de aslında en belirgin niteliği hukuk kurallarının, onu koyanlar için de olmak üzere her kişi ve kuruluşu bağlaması, kamusal yaşamda görev ve yetkili herkes ve her organın yargısal denetim altında olmasıdır….hukuk devleti kavramının özünü hukuka bağlı devlet ya da yönetim oluşturmaktadır. Hukukun ne olduğunu belirleme yetkisi de yargı yerlerinde olduğu için, son sözü yargı yerlerinin söylediği kabul edilen hukuk devletinin temel ilkesini yargısal denetim oluşturmaktadır[120]".

---

[114] KALABALIK, 2004, s. 33; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 42; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 29.
[115] KALABALIK, 2004, s. 33; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 42.
[116] MUTTA, a.g.e., s. 15.
[117] Hukuk devletinde polis devletten farklı olarak devlet, hem vatandaşların uyması gereken kuralları koymakta hem de koyduğu bu hukuk kurallarına bağlı olmak zorunluluğunu hissetmektedir; KALABALIK, 2004, s. 34.
[118] TEZİÇ, a.g.e., s. 160; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 30; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 44.
[119] ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1990, s. 113-114.
[120] ÖZAY, 2002, s. 27.

Anayasa Mahkemesi'nin bir kararına göre hukuk devleti; "insan haklarına saygı gösteren, bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, her etkinliğinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine tabi olan devlettir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin anayasal güvenceye bağlanması ile olanaklıdır[121]". Bir başka kararında Anayasa Mahkemesi hukuk devletini; "hukuku tüm Devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kuralları ile kendisini bağlı sayıp, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde, yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve Anayasa bulunduğu bilincinden uzaklaştığında geçersiz kalacağını bilen devlet[122]" şeklinde tanımlamıştır.

Sonuç olarak hukuk devletinin özellikleri genel olarak[123];

- Hukuk devletinde İdare, kanun koyucu tarafından kabul edilip yürürlüğe konan tüm kanunları olduğu gibi uygulamak ve emredici hükümleri aynen yerine getirmek zorundadır.
- Hukuk devletinde İdare aynı zamanda Kanuni İdare İlkesi gereğince tüm düzenleyici işlemlerinin temelini, kanunlara dayandırmak zorundadır.
- Hukuk devletinde devletin tüm faaliyetleri ve işlem ya da eylem şeklinde açıklanan irade beyanları, ancak hukuk kurallarına uygun olması kaydıyla geçerlidir.
- Hukuk devletinde idare edilenler de kanun koyucu tarafından konmuş genel, objektif ve soyut hukuk kurallarına uymak zorundadırlar.
- Hukuk devleti ayrıca idare edilenlere, idarenin hukuka bağlı olup olmadığını denetlemek adına bağımsız yargı güvencesini de sunmaktadır.

[121] **Anayasa Mahkemesi, 22.12.1998 gün ve E. 1998/48, K. 1998/85 sayılı kararı.**
[122] **Anayasa Mahkemesi, 27.03.1986 gün ve E. 1985/31, K. 1986/11 sayılı kararı.**
[123] KALABALIK, 2004, s. 34; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 30; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 44.

1.5.2. Hukuk Devletinin Unsurları Ve Bileşenleri

Hukuk devleti ilkesinin unsurları konusunda tam bir görüş birliği olmamakla beraber doktrin, yargısal içtihat ve hemen hemen herkes tarafından benimsenen asgari şartları; temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınması, kanunların Anayasa'ya uygunluğunun yargısal denetimi, idarenin yargısal denetimi, kanuni idare ilkesi, açıklık ilkesi, idarenin mali sorumluluğu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim güvencesi ve kuvvetler ayrılığıdır.

Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, hukuk devletinin en önemli öğelerinden biridir; zira temel hak ve özgürlükler, insanın kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez hak ve özgürlüklerdir. Anayasa'nın 12/1. maddesi bunu; *"…Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir…"* şeklinde açıklamaktadır.

Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınabilmesi için en güvenilir yol; bunların, metninin herhangi bir kanunla değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesi diğer kanunlardan çok daha zor ve farklı usullere tabi olan katı Anayasalarda düzenlenmesidir. T. C. Anayasası, katı bir Anayasa'dır ve Anayasa'nın 2., 3, 4. ve 175. maddesi ile çeşitli Anayasa Mahkemesi kararları, bu durumu açıklar niteliktedir.

Temel hak ve özgürlükler, ancak kanunla sınırlanabilir, tüzük ya da yönetmeliklerle bu hak ve özgürlükler kısıtlanamaz; hak ya da özgürlüğe getirilen sınırlandırma ya da müdahalenin Anayasa tarafından yasaklanmamış meşru bir amaca yönelmiş olması gerekmektedir[124].

Kanun koyucunun temel hak ve özgürlüklere aşırı bir şekilde müdahale etmesinin ve idareye temel hak ve özgürlüklere dokunma konusunda Anayasa'ya aykırı yetkiler vermesinin engellenmesi için kanunların Anayasa'ya uygunluğunun

[124] Ramazan ÇAĞLAYAN; **İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, s. 62.

bağımsız ve tarafsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi gerekmektedir[125]. Bu nedenle kanunların Anayasa'ya uygunluğunu denetlemek için Anayasa Mahkemesi kurulmuştur (m. 146). Anayasa Mahkemesi, m. 148'de belirtildiği üzere kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve meclis içtüzüğünün Anayasa'ya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler. Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında belirttiği üzere; *"özgürlükler herkese hatta kişinin kendisine karşı bile korunmuş, yasa koyucudan gelebilecek tecavüzlere karşı Anayasa Mahkemesi güvencesine bağlanmıştır*[126]

Toplumda kişinin hak ve özgürlüklerinin yalnızca kişiler arasında, birbirlerine karşı korunmasının yanı sıra, idarenin hukuka aykırı davranışlarına karşı da korunması gerekmektedir[127]. Zira yargı ve onun yaptığı denetim, demokrasinin olmazsa olmaz unsuru ise, idarenin yargısal denetimi de hukuk devletinin vazgeçilmez unsurudur[128].

İdarenin eylem ve işlemleri karşısında, idarenin kendisini yine kendi kurumlarıyla denetlemesi anlamına gelen idari denetim, bireylerin hak ve özgürlüklerini yeterince koruyamaz niteliktedir; çünkü idarenin kendi kendisini denetlemesinin amacı, bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasından ziyade var olan hiyerarşik düzenin örgütsel amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için kaynakların etkin ve verimli şekilde kullanılmasıdır. Bu nedenle idari denetimdeki bu amaç ile bireylerin hak ve özgürlüklerinin çatıştığı durumlarda, idari denetimi gerçekleştiren makamlar, bireylerin hak ve özgürlükleri aleyhine kararlar alabilmektedirler[129]. Dolayısıyla idarenin yargısal denetimi çok daha etkin ve de güvenceli bir yoldur.

İdarenin yargısal denetimi, idare mahkemelerinin önlerine gelen davalarda idarenin kanunlara uygun davranıp davranmadığını denetlemek için *idarenin hukuka uygun davranması amacı* ve idari etkinliklerden dolayı idarenin sorumluluğu

[125] KALABALIK, 2004, s. 36; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e. s. 52; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 34–35; Kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetimine dair daha detaylı bilgi için bkz. TEZİÇ, a.g.e., s. 171–214.
[126] **Anayasa Mahkemesi, 26.11.1986 gün ve E. 1985/8, K. 1986/27.**
[127] GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 33.
[128] KALABALIK, 2004, s. 46.
[129] MUTTA, a.g.e., s. 2.

bulunup bulunmadığını saptamak için *idarenin sorumluluğu amacını* gerçekleştirmek adına yapılır[130].

Anayasa'nın 125/2 maddesine göre, "*idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır*[131]". Anayasa Mahkemesi de bir kararında; "Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen Cumhuriyetin hukuk devleti niteliğinde en önemli işlev, yargı denetimi nedeniyle yargı organına düşmektedir. Hukuk devletinde yargı denetiminin sağlanabilmesi için yasalarda yönetimin görev ve yetkilerinin sınırının açıkça gösterilmesi gerektiğinde duraksamaya yer yoktur. Hukuk devleti ilkesi, bu özelliği nedeniyle belirsizliğe ve sınırsızlığa yol açacak düzenlemeleri uygun karşılamaz[132]".

İdarenin eylem ve işlemlerinden zarar gören, hakları çiğnenen kişiler, kendilerine yapılan haksızlığın giderilmesi ve söz konusu idari işlemin iptali için idare ve vergi mahkemelerine, Danıştay'a veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'ne başvurabilirler. Sınırlı olarak da idarenin eylem ve işlemlerinden doğan davalara adli yargıda da bakılmaktadır[133].

İdarenin bir takım eylem ve işlemlerinin çeşitli yollarla yargı denetiminin dışında bırakılması, hukuk devletini zedeler. Danıştay, 1924 Anayasası zamanında hükümet tasarruflarından doğan uyuşmazlıkları siyasal nitelikte görerek incelemeyi reddediyordu. 1961 Anayasası ile beraber idarenin hiçbir eylem ve işleminin yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamayacağı hükmü getirilerek bu tarz uygulamalara son verilmiştir[134]. 1982 Anayasası'nda da kabul edilen bu kurala iki

---

[130]GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 51; İdarenin Sorumluluğu için bkz. ÇAĞLAYAN, 2000, s. 303–312.

[131] Ancak Anayasa'nın 105, 125 ve 159. maddelerinde idarenin bazı işlemleri yargı denetimi dışında tutulmuştur. "*Ancak, unutulmamalıdır ki yargısal denetim bir bütündür. Kimi idari işlemlerin yargısal denetim dışında bırakılması, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin ve bunların güvencelerinin kâğıt üstündü kalmasına yol açabilir*"; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 52.

[132] **Anayasa Mahkemesi, 26.09.1991 gün ve E. 1990/38, K. 1991/32.**

[133] Yargısal denetim ağır işlemektedir, şekilcidir, pahalıdır ve hukukilik denetimi ile sınırlıdır; ayrıca kendisini re'sen harekete geçirecek mekanizmalardan da yoksundur. Bu nedenle idarenin tüm eylem ve işlemleri karşısında bireyleri koruyabilecek, daha kısa zamanda sonuca ulaştırabilecek, daha ucuz ve gerektiğinde yerindelik denetimi de yapabilecek ombudsman kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır, (MUTTA, a.g.e., s. 3); GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 33; GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e. s. 50.

[134] ÖZBUDUN, a.g.e., s. 116.

istisna getirilmiştir; *"Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır"* (madde 125/2).

Kanuni İdare İlkesi, idareye ve faaliyetlerine kanunun hâkim olması ya da kamu yönetimini oluşturan kuruluşların kuruluş, görev ve yetkilerinin dayanağının kanun olması anlamına gelmektedir[135]. İdarenin özellikle kişilerin temel hak ve özgürlüklerini ilgilendiren ve kişileri yükümlülük altına sokan davranışlarda bulunabilmeleri ancak kanunların açıkça öngördüğü durulmanda mümkün olabilir[136].

Açıklık İlkesine göre, idarenin kamu gücüne dayanarak yapacağı eylem ve işlemlerin, idari hizmetlerden yararlanan bireylerce önceden belli ölçüde görülebilir olması gerekmektedir; zira hukuk devleti, devlet faaliyetlerinin belli ölçüde açık ve şeffaf olmasını zorunlu kılmaktadır[137]. Açıklık ilkesi, idari usul, bilgi edinme hakkı ve toplantılara katılma hakkı olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. İdari usul ile ifade edilmek istenen, idarenin karar alma mekanizmasının önceden belli bir usule bağlanmasının gerekliliğidir. Özay, idarenin bütün işlemlerini yaparken uyması gereken usul kurallarının tek ve genel bir yasada belirtilmesi ve herkes tarafından bilinmesi gerektiğini ifade etmektedir. Zira idarenin kamulaştırma, ihale ve vergi ile ilgili uygulamaları dışında tüzük hariç tüm genel düzenleyici işlem ve genel kararlar ile birel işlemleri yaparken uyması gereken usul belli değildir[138].

İlkenin ikinci unsuru ise bilgi edinme hakkı ve özgürlüğüdür. Bugün çağdaş demokrasilerde, idarelerin yaptıkları işler hakkında tek yönlü olarak halka bilgi vermesi yeterli kabul edilmemekte; kamusal faaliyetlerin topluma daha açık olması ve kişilerin kamu bilgi servislerinden bağımsız olarak, istedikleri bilgi ve belgelere erişebilmesi yolları tanınmaktadır. Zira tek yanlı karar alabilen ve kamu gücünü elinde tutan güçlü idare karşısında bireyin korunması, idari belgelerdeki bilgilere ulaşma hakkının tanınmasına bağlıdır[139]. Bu nedenle demokrasilerde bireyler artık

[135] KALABALIK, 2004, s. 41.
[136] MUTTA, a.g.e., s. 16.
[137] KALABALIK, 2004, s. 41; Özay, bu ilkeyi Yönetimde Demokrasi ya da Günışığında Yönetim olarak adlandırmaktadır (ÖZAY, 2002, s. 2).
[138] ÖZAY, 2002, s. 2.
[139] OĞURLU, a.g.e., s. 241.

idarenin etrafını saran gizem perdesinin aralanmasını, elindeki bilgilerin halka açılmasını, kapılarını herkese açık tutmasını istemektedir. Bu yönüyle bilgi edinme hakkı, çağdaş demokrasilerde şeffaflığın ve katılımcılığın zorunlu bir aracıdır. Çünkü demokrasi, halkın sadece seçimlerde değil, tüm demokratik karar alma süreçlerinde görüşünü iletmesini istemektedir[140]. Gerçekten, idarenin karar alma süreci ve yapılacakların önceden kanunlarla belirlenmesi ve elinde bulundurduğu ve gizliliği olmayan bilgi ve belgelere ulaşmayı mümkün kılan bir düzenin, İdarenin Kanuniliği İlkesi gerçekleştirilerek bireysel çıkarların korunması ile kamu yararı amacına daha kolay ulaşılabilme gibi pek çok yararı vardır; Özay'ın ifadesi ile; "böylece örgütlenmemiş birey de kamusal yaşama katılabilmekte, marjinal yani kıyıda köşede kalanın merkezleşmesi ile gerçek sivil toplum düzenine ulaşılmaktadır[141]". Başka bir deyişle bilgi edinme hakkı, "idarenin işleyişi konusunda bireylerin idareyi sorgulayabilme kanallarını açık tutarak onlara, hukuk devleti binasını ayakta tutan sütunlardan biri sayılan yönetime katılma imkânı[142]" tanımaktadır. Bilgi edinme hakkı, 09.10.2003 gün ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikle düzenlenmiştir[143].

Açıklık ilkesinin üçüncü unsuru ise idarenin karar almak üzere yaptığı toplantıların, isteyenin yetkili olarak katılmaya hakkı bulunduğu şeklinde aleni yani açık olması şeklinde tanımlanabilecek toplantıya katılma hakkıdır. Böylece kişiler yalnızca önceden belli bir usul ile bilgi ve belgelere ulaşabilme olanağına değil, aynı zamanda meclis, encümen, kurul ve benzer toplu karar organlarının görüşmelerini izleyebilme ve bu görüşmelerde kendi görüşlerini açıklayabilme hakkına sahip olabilmektedirler[144]. Netice itibariyle Açıklık ilkesi, idarenin karar alma sürecinin gözlem ve katılıma açık olmasını, kamu yönetiminin elindeki bütün bilgi ve belgelere ulaşma imkânının bulunmasını, ilgililerin karar alma sürecine yetki ile

[140] KAYA, Cemil; **İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 23.
[141] ÖZAY, 2002, s. 2.
[142] KAYA, a.g.e., s. 43.
[143] Bilgi edinme hakkı sahip olduğu önem nedeniyle pek çok uluslararası belgede düzenlenmiştir; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 19, Kişisel ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m. 19, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 10, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi m. 13, Afrika İfade Özgürlüğü İlkeleri Bildirgesi 4. ilke.
[144] ÖZAY, 2002, s. 5.

donatılmış bir şekilde katılmalarını ve kendilerine karşı işleyen mekanizmanın ilk adımından son adımına kadar izleyeceği yol ve usulün önceden kanunlarla belirlenmiş olmasını öngörmektedir[145].

Hukuk devleti, idarenin faaliyetleri esnasında kişilere verdiği zararların karşılanmasını gerektirmektedir[146]. Anayasa'nın 125/7. maddesinde geçen *"İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür"* şeklindeki ifade ile idarenin mali sorumluluğu kabul edilmiştir. Ek olarak Anayasa'nın 40/3. maddesinde; *"Kişinin, resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır"* ilkesi getirilmiştir.

Mahkemelerin bağımsızlığı, "hâkimlerin gerek yürütme gerek yasama organına bağlı olmadıkları, onlardan müstakil oldukları, bu iki organın hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği ve tavsiyelerde bulunamayacağı anlamına gelir (Anayasanın 138.maddesi) [147]". Anayasa Mahkemesi de bir kararında mahkemelerin bağımsızlığına ve hâkim güvencesine ilişkin Anayasa kurallarının hukuk devleti ilkesinin vazgeçilmez öğelerinden biri olduğunu belirtmiştir[148]. Yargının bu bağımsızlığı, hukuk devletini temel ilkelerinden biri olarak temel hak ve özgürlüklerin teminatı niteliğindedir[149].

Mahkemelerin organ olarak bağımsızlığı, ancak yargı fonksiyonunu gerçekleştiren hâkimlerin güvenilir bir statüye kavuşturulmaları, daha açık bir ifadeyle herhangi bir baskı veya tehditle karşılaşmaksızın görevlerini tam bir serbestlik ve tarafsızlıkla yerine getirebilmeleri ile esas anlamını kazanabilir[150]. Objektif anlamdaki bu bağımsızlık, hâkimlere tanınan bir ayrıcalık olmayıp, kendilerinin görevlerini gereği ve amacına uygun olarak yapabilmeleri için tanınmış

[145] y.a.g.e., s. 5.
[146] KALABALIK, 2004, s. 47.
[147] ÖZBUDUN, a.g.e., s. 358
[148] **Anayasa Mahkemesi, 11.12.1990 gün ve E. 1989/17, K. 1990/33.**
[149] MUTTA, a.g.e., s. 17.
[150] ÖZBUDUN, a.g.e., s. 358.

bir kurumdur. Anayasa'nın 139. maddesi de bu güvenceyi "Hâkim ve Savcılık Teminatı" başlığı altında vermektedir.

Kuvvetler ayrılığı, devlet iktidarının çeşitli fonksiyonlarının aralarında bir işbirliği mevcut bulunan değişik organlarca yerine getirilmesi anlamına gelmektedir[151]. Böylece devlet fonksiyonlarının devlet adına yasama, yürütme ve yargı organları tarafından yerine getirilmesi sağlanır[152]. Amaç, tek elde toplanan iktidarın baskısına karşı, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve devlet yönetiminin bu güçler arasında paylaştırılarak karşılıklı bir dengenin sağlanmasıdır[153]. Bu organların birbirine üstünlüğü söz konusu değildir; sadece aralarında işlevsel bir iş bölümü bulunmaktadır[154]. Anayasa'nın Başlangıç bölümünde kuvvetler ayrılığı ifadesi aynen geçmektedir; *"Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu…"*. Ayrıca Anayasa'nın 7, 8 ve 9. maddelerinde bu ayrım açıkça öngörülmüştür.

Hukuk Devletinin Bileşenleri Anayasanın 1. ve 2. maddelerinde kendisini ifade etmiştir. Anayasa'nın 1. maddesinde geçen "*Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir"* şeklindeki ifadeden sonra, "Cumhuriyetin Nitelikleri" başlıklı 2. maddede, Türkiye Cumhuriyetinin *"……demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti"* olduğu vurgulanmaktadır. Anayasa'da yer alan bu tanıma göre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin demokratik, laik ve sosyal olmak üzere üç niteliği vardır. Hukuk Devleti olması ise başlı başına bir nitelik değil, bu üç özelliğin bir bileşimi olma durumudur[155].

[151] ÖZBUDUN, a.g.e., s. 171.
[152] GİRİTLİ/ BİLGEN/ AKGÜNER, a.g.e., s. 53; GÖZÜBÜYÜK/ TAN, a.g.e., s. 35; TEZİÇ, a.g.e., s. 74–76.
[153] ÇAĞLAYAN, 2000, s. 19.
[154] ÖZAY, 2002, s. 56.
[155] ÖZAY, 2002, s. 55.

1.5.3. Hukuk Devletinden Bir Sapma Örneği : Korporatif Devlet

İnsanlık tarihine bakıldığında mülk devletinden polis devletine, polis devletinden hukuk devletine bir geçişin olduğu gözlemlenmektedir. Hukuksal anlamdaki bu gelişmeye rağmen zaman zaman yörüngeden sapmalar da meydana gelmiştir. Bireyi yok sayan, kişisel özgürlükleri sıfır noktasına indirip, kamu gücünü ve devlet gücünü arttıran, devlet gücü ve onunla işbirliği içinde olan meslek kuruluşları vasıtasıyla bireyler üzerinde tahakküm kurarak kişinin özgürlük alanını daraltan ve kişinin en temel hak ve özgürlüklerini dahi düzenlemeye çalışan, metod itibariyle "birey"i toplum içinde eriterek devlet mekanizmasının bir parçası haline gelmesini amaçlayan bir ideoloji olan korporatif sistemin benimsendiği zamanlar da bu sapma kendisini çok bariz olarak göstermiştir.

Korporatif sistemin devlet görüşü ve anlayışı; "Devlete karşı hiçbir şey olamaz; devletin dışında hiçbir şey olamaz; her şey devletin içindedir[156]" şeklinde özetlenebilir. Bu sistemde toplumun egemenliği yerini, devlete ve ona bağlı olan meslek kuruluşu niteliğindeki korporasyonlara bırakmıştır. Böylece devletin ve devlete hâkim olan sınıfın, korporasyonlar aracılığı ile tüm ülke genelinde ekonomik hayata hâkim olması ve ekonomiyi yönlendirmesi sağlanmıştır[157].

Korporatif devlet anlayışında, bireyin toplum dışında ve ondan ayrı düşünülmesi imkânsızdır; zira bireyin tüm hak ve ödevlerinin kaynağı toplumdur. Bu devlet anlayışına göre, bireye varlık ve değer kazandıran, bireyin vicdan ve düşüncelerini biçimlendiren ve yönlendiren, bireyi ahlaki ve bilimsel değerler konusunda bilgi sahibi yapan yegane şey toplumdur[158].

Bu sisteme göre toplum, devlet biçimini aldığı zaman hukuki ve siyasal değer olacaktır. Bu anlayışa göre devlet birey için var olan, bireyin iradesi ile oluşan ve bireye hizmet eden bir kuruluş değildir. Aksine bu anlayışta devlet, sosyal kuruluşlara dayanmaktadır; birey ancak sosyal bir kuruluş içinde yer aldığı takdirde

[156] KAPANİ, Münci; **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1993, s. 149.
[157] GÖZE, Ayferi; **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler,** İstanbul, 2000, Bete Yayınları s. 329.
[158] y.a.g.e., s. 324.

varlık kazanabilir. Kısaca birey, devletin amacına hizmet eden bir araç konumundadır ve devletin bu araçtan yararlanabilmesi için de bireyin çalışması zorunludur[159]. Bu anlayışta esas olarak birey için önemli olan yerine getirmekle yükümlü olduğu görevlerdir zira bu anlayışta bireyin devlete karşı ileri sürebileceği hiçbir hakkı yoktur. Bireyler, sosyal kuruluşlar içindeki görevlerine göre sınıflandırıldıkları için bireyler arası eşitlik de söz konusu değildir. İşler ve hizmetler arası değer farkı olduğundan yetkiler ve haklar arasında da farklar olacaktır. Dolayısıyla bu anlayışta esas olan toplumda eşitsizliği gerçekleştirmektir[160].

Bu anlayışta özgürlük de yer almamaktadır, zira bu anlayışta önemli olan bireylerin sosyal kuruluşlar içinde örgütlenmeleri ve bu kuruluşların disiplinine ve otoritelerine uymalarıdır. Özgürlük, devletin uygun gördüğü ölçüde bireylere tanıdığı yetkilerdir[161]. Korporatif devlet, egemen ve otoriter devlettir. Bu devletin ahlaki, dini, sosyal ve siyasi misyonu ve ekonomik hayat ile bireylerin her türlü faaliyetine müdahale yetkisi vardır. Dolayısıyla hukukun ve adaletin tek kaynağı, devletin iradesidir[162].

Korporatif devlette siyasal temsil sistemi yerini, devletin korporatif yapısını oluşturan çeşitli sosyal kuruluşların ve bunların temsil ettikleri çıkarların temsil edildiği korporatif temsil sistemine bırakmıştır. Korporatif temsil ile sosyal ve ekonomik kuruluşlar, fonksiyonlarının önemine göre temsil edilirler[163].

Bireylerin aynı ülkü etrafında toplanmasını sağlayan ve aralarında sıkı bir dayanışma oluşturarak çıkar çatışmalarını önleyen, toplumu tek vücut ve tek ruh halinde bütünleştiren siyasal partilerin korporatif sistemde yer alması mümkündür. Ancak partilerin çoğalması bütünü parçalayacağından, sadece tek bir partinin yani faşist (korporatif) partinin varlığı kabul edilir. Zira tek partili bu sistem, hiçbir alanda ve konuda muhalefete yer vermeyecektir. Korporatif devlet, aynı zamanda ulusal egemenliği, kuvvetler ayrılığını ve demokrasiyi de reddetmektedir[164].

---

[159] y.a.g.e., s. 326.
[160] y.a.g.e., s. 327.
[161] y.a.g.e., s. 327.
[162] y.a.g.e., s. 327.
[163] y.a.g.e., s. 335.
[164] y.a.g.e., s. 337.

1.5.4. Hukuk Devleti İçinde İdari Yargı Ve İptal Davasının Yeri

Özay'ın [165] isabetle belirttiği gibi : "çağdaş toplum içinde yer alan, meslek kuruluşları, bilimsel ve kültürel kamu kurumları, çalışanların özgürce kurdukları sendikal örgütler, basın ve kamuya yararlı dernek ve vakıfların da, en azından siyasal partiler kadar demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunun bilincine varmamız gerekir. Çağdaş, uygar ve demokratik toplumlarda bu sayılanların tümü, ülkemizde ise, üzülerek vurgulamak gerekirse sadece basın ve çok sınırlı bir ölçüde meslek kuruluşları demokratik "baskı grubu" işlevine sahip bulunmaktadır. O halde, sadece ve bizim ülkemizdeki şekliyle basın (ve meslek odaları) değil, tüm diğerlerinin de görüş ve düşüncelerinin meşru ve etkili yollardan Yasama işlemlerini hem etkileyen hem de bu faaliyetin "yetki" unsuru içinde yer alıp böylece "milli irade"nin ayrılmaz parçası olma yeteneğini onlara da tanıyan bir "sistem"in gerçekleştirilmesi lazımdır.[166]

Özay'a göre; "Hukuk Devleti" en fazla İdare Hukukundan etkilenen bir kavramdır ya da en fazla bu bilim dalı ile özdeşleşir ve kuvvetler ayrılığına göre Anayasal anlamda Devletin güçleri arasında sadece "Yürütme" ve onun bir uzantısı olan İdare hem hukuksal bir araç olan "işlem"ler hem de fiziksel bir olgu sayılan "eylem"ler yapabilme yeteneği ile donatılmıştır. Nitekim Yasama ve Yargı organları sadece işlemler yapabilme durumunda olduklarından bunların yürütülmesi veya uygulanması icra ve infazı, bir diğer deyişle "eylem"e dönüştürülmesi yine

---

[165] ÖZAY İl Han; **Günışığında Yönetim,** Alfa Yayınları İstanbul 2002 s.9

[166] y.a.g.e s.10. "Böyle bir sistemin ilk adımını oluşturabilecek önerinin 1960 İstanbul Bilim Komisyonunda ortaya atıldığını, fakat ne yazık ki orada gereğince anlaşılamadığı gibi, daha sonra bu fırsat Kurucu Meclis'de de kaçırıldığının altını çizen Özay, Sıdık Sami ONAR'ın Cumhuriyet Senatosunun meslek teşekkülleri ve diğer demokratik kitle örgütleri ile bazı kurumların temsilcilerinden oluşturulmasını önerdiğini de" hatırlatmıştır. (ayrıca bakınız : ÖZAY, İl Han, **Türkiye'nin Anayasal Düzen Arayışına Katkısı**, in ONAR ARMAĞAN, İstanbul 1977, s.677) Çalışmanın üçüncü bölümünde somut projeler kapsamında görüleceği üzere bu manada iyi niyetli bir temsilde adalet yaklaşımının örneğin, bir "Korporatif Devlet" uygulaması gibi bir sapma hareketi oluşturmayacağının veyahut tam anlamıyla olmasa da bu manada gücü benzer mahiyette kullanımın olumsuz görünümünü bertaraf edecek sair sigortaların da açıkça ortaya konması gerekir diye düşünülmektedir. Özellikle meslek odalarının kendi uzmanlık alanlarının getirdiği "bilme" varsayımının belki de İdari Yargı'yı bile yanıltma boyutlarına gidebilecek (çalışma kapsamı içinde üçüncü bölümde somut örneklerini vereceğimiz, aynı dava konusu hakkında farklı yaklaşım sergileyip bu manada mahkemece seçilen heyetlerin birbirinden tamamıyla ayrı ve hatta zıt sayılabilecek iki bilirkişi raporu vermesi örneğinde olduğu gibi) güçlülüklerinin en azından İdari yargı Usul Kanunun da yapılacak değişikliklerle bir manada yeni sigortaların oluşturulması gerekmektedir diye düşünülmektedir.

"Yürütme" ya da İdare tarafından yapılmaktadır[167]. Hocamıza göre; "İdare tarafından girişilen ya da gerçekleştirilen "eylem"ler çoğu kez alınan bir "karar", yapılan bir "işlem"in uygulanması yönünde olmakla beraber, bunlardan bağımsız olarak yaratılan bazı durumlarla ilgili "salt" veya "yalın" olarak nitelenen " idari eylem"ler de söz konusu olabilmektedir"[168]. İdarenin gerek işlem ve gerekse eylem bakımından diğerlerinden en azından niceliksel olarak hangi durumda olduğunu Özay şöyle örneklemektedir : "…Yasama ve Yargı zaman zaman durabildiği, tatil yapabildiği halde Yürütme ve İdare yılın 365 günü ve 24 saat aralıksız işleyen, işlediği varsayılan bir "cihaz" olarak karşımıza çıkmaktadır. Hal böyle olunca gerek "işlem" gerekse "eylem" şeklindeki davranış biçimi olarak İdarenin diğerlerine oranla ne kadar fazla ürettiği anlaşılabilmektedir"[169].

İdarenin işlem ve eylem yaparken açıkladığı "irade" nin Özel Hukuktaki gerçek ve tüzel kişilerinkine oranla hukuksal açıdan "üstün" bir konum ve güçte olduğunun altını çizen Özay'a göre "İdarenin bu üstün iradesi, özellikle işlemler yaparken ortaya çıktığından, icra ve infaz edilebilme yani tek yanlı olarak yürütülebilme gücünü de kendi içinde saklar". [170]

İdarenin iradesinin sahip olduğu ayrıcalıklar bu kadarla da kalmadığını ve ortaya çıkmış bulunan durum yani idarenin işlem ve kararının hukuka uygun olduğunun da kabul edildiğinin altını çizen Özay'a göre "Teknik terimiyle "kanunilik karinesi"ne göre hukuk düzeni tarafından hukuka uygun kabul edilen bir idari işlem'in etkisini ve sonuçlarını bertaraf edebilmek için ise ilgililerin ya yine idareye ya da yargı yerlerine başvurmaktan başka bir seçenekleri yoktur" ve "idarenin kendisine yapılan başvurular, bizim düzenimizde sonucu değiştirmek bakımından pek fazla etkili olmadığından asıl korunma yargısal yolla gerçekleşebilmektedir".[171]

[167] y.a.g.e s.11
[168] y.a.g.e s.11
[169] y.a.g.e s.11
[170] y.a.g.e s.12
[171] y.a.g.e s.12

İdare sadece açıkladığı irade ile gerçekleştirdiği işlem ve eylemler bakımından değil görevlileri ve sahip bulunduğu malları ile de özel bir korunma altına alındığını ifade eden Özay'a göre; bu durumu anlatmak için örnekler vermek gerekirse, bazı suçların idare ve görevlileri veya malları aleyhine işlenmiş olmaları ya suçun niteliğinin değiştirir ya da ağırlaştırıcı neden sayılmaktadır. Beri yandan idarenin görevlilerinin bir suç işlememesi halinde ise, belli koşullarla, özel bir koruma sistemi oluşturan "Memurin Muhakematı" kuralları uygulanır. Bir diğer deyişle işlenen suçun görevle ilgili olması sözkonusu ise failin yargılanabilmesi için İdarenin izin vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu iznin verilmemesi halinde ne savcılık harekete geçebilmekte ne de yargı yerleri olaya el koyabilmektedirler. Bütün bu hukuksal mekanizma, olguda tüzel kişilik olarak idare, görevlileri ve malvarlığını inanılmaz derecede güçlü bir hale getirmiştir". Özay bu noktada kendine has üslubu ile konuyu şöyle belirlemektedir : "Bu haliyle idareyi "Frankeştayn"a benzetmek olasıdır. Bu, korku filmlerinin en ünlü canavarı için yaygın biçimde kullanılan bir addır. Senaryoya göre Frankeştayn isimli, gizli bilimlerle uğraşan İsveçli bir öğrenci cesetlerden aldığı parçalarla yapay bir insana hayat verir ve ona kendi adını koyar. Sonunda da bu canavar tarafından öldürülür". [172]

Bu kadar güçlü bir idarenin davranış biçimini Özay şöyle tasvir etmektedir: "… hasta ruhlu ve imkansızlıktan uzak… dostluk yoluyla varılabilecek çözümleri reddeden, didişme konusunda aç gözlü, idare mahkemelerini işten başlarını alamaz hale getiren, yargı yerleri kendisini haksız çıkardığında da, genellikle bu kararları uygulamaktan kaçan… uyuşmazlıktan zevk alır gibi… müsaadeye dayanan gücü de sanki en görkemli noktasına kendisinden isteneni geri çevirdiği zaman ulaşıyor sanılan… biraz daha cana yakın olma fikri bile kendisini kahreden…" yapıdadır[173]. Bu durumu kendine has üslubu ile örnekleyen Özay bu "idari sarhoşluğu" şu şekilde somutlaştırmıştır : "Bu durum romanlara bile geçmiştir. Nitekim Dostoievski'nin "Les Possedes/Ecinniler" isimli eserinin bir yerinde herhangi bir kişiyi, en anlamsız bir adamı bir istasyonda gişenin arkasına yerleştirin ve kendisine ilgisiz bir bilet satışını verin. Herif, bilet istediğinde size gücünü gösterebilmek için "Beklesene, …senin göreceğin var …", gibisinden kendine ilah Jüpiter havaları verir. Bir yerde

[172] y.a.g.e. s. 13
[173] y.a.g.e s.13

okumuştum, kiliselerden birindeki bir görevli de yabancıların zamanlı zamansız girdikleri ve kargaşa yarattıkları bahanesiyle kibar bir İngiliz aileyi neredeyse sille tokat mabetten resmen sepetlemiş. Bana kalırsa bütün bunlar bir tür "ivresse administrative" yani "idari sarhoşluk" deniliyor"[174].

Böylesine büyük bir güçle donatılmış bulunan idare, bir tüzel kişilik olduğundan işin doğası gereği iradesini gerçek kişiler aracılığıyla ifade edecektir. Özay'ında isabetle belirttiği gibi "gerçek kişiler ise "keyfi" davranma eğilimi içine kolaylıkla girebilirler. Bu bakımdan da güçlü yetkiler kullanılırken aynı zamanda hukukla bağlı olma sorunu ortaya çıkmaktadır. Nitekim ilerde görülebileceği gibi bu güçlü irade ve yetkiler "amaç" yönünden de kamu yararı ile sınırlandırılmış olup "takdir yetkisi" de ancak hukuk kuralları arasında özgürce hareket edebilecek bir alan şeklinde anlaşılmalıdır[175]".

İdare ile yasama yargıdan farklı olarak "re'sen hareket" yani "kendiliğinden davranma" yetkisi ile de donatılmıştır. Özay'ın tespit ettiği gibi ; "Yasama organının, gerek gördüğünde herhangi bir konuda karar alıp işlem yapabilmesi gibi Yürütme ve idare de herhangi bir hukuksal ya da olgudaki "sebep"in ortaya çıkması, gereksinim belirlemesi üzerine, kendiliğinden harekete geçerek, karar alabilmesi, işlem ve eylemler yapabilmesi mümkün iken yargının böyle bir yeteneği yoktur. Yargı taraflarca veya kamu görevlileri aracılığıyla önüne getirilmemişse, hiçbir konuyu, kendiliğinden davranarak inceleyip çözümleyemez. Buna karşılık yargının

---

[174] y.a.g.e s.13 Bürokratik yapımız hakkında yaşadığı tespitleri kaleme alan rahmetli valimiz Yazıcıoğlu'nun tespitleri ve tasvirleri gerçekten çok düşündürücü boyuttadır: *"Her idari yapı bürokrasi ile kaimdir.Ancak aşırı merkeziyetçiliğin yarattığı bürokrasi ise karşımıza bir hastalık, yoğun evrak trafiği, karmaşa, anarşi, yetkisizlik ve belirsizlik olarak çıkar. Bürokrasi hastalığı; olumsuz davranıştan, işi yokuşa sürmekten, engellemekten, soğuk, itici ve kaba davranıştan zevk almak, tatmin olmaktır. İnsanların yetişme tarzı ve kompleksleriyle ilgili olan bu husus koyu merkeziyetçi yönetimlerde, yurttaşı devletten soğutan bir afet, çaresiz bir bela haline gelir. 1950 öncesinin ceberrut devlet, ceberrut memur gelenek ve anlayışı; büyük çapta silinmesine rağmen, bunun izleri ve artıkları halen vardır.En ufak memurda bile görünen "ben devleti temsil ederim" hava ve hevesi; yurttaşa tepeden bakma, ona ikinci sınıf insan muamelesi yapma yaklaşımlarının menfi örnekleri sayılamayacak kadar çoktur. İngiliz yapımı "Emret Başbakanım" adlı televizyon dizisi bizde yapılamaz. Devlet anlayışımız buna manidir. Kendi kendisini eleştiremeyen veya eleştiriye açmayan bir sistem,hastalıklarını azaltamaz, aksine her geçen gün artırarak kangren haline getirir. Bu nasıl bir iştir? Verdiği para ile hizmet satın alma durumunda olan yurttaşlar, hizmet yerine işkenceye muhatap olurlar*". Bu manada yaşanmış ilginç örnekleri için bakınız : YAZCIOĞLU Recep, Bu Sistem Değişmeli Birey Yayıncılık İstanbul 2000 s.115

[175] y.a.g.e s.14

böyle bir yeteneği yoktur. Yargı taraflarca veya kamu görevlileri aracılığıyla önüne getirilmemişse, hiçbir konuyu, kendiliğinden davranarak inceleyip çözümleyemez"[176].

Gerçektende Özay'ın ifade ettiği gibi Yargı[177] ve Yasamada, işlemlerin oluşması kural olarak açık-aleni biçimde gerçekleşir. Ne var ki İdarenin kararları hep kapalı kapılar ardında alınır. Bu, hukuksal sistem olarak böyledir. Yasamada bir teklifin ortaya atılmasından başlayarak kanunlaşmasına kadar geçen tüm süreçte (meclis komisyonları, genel kurulda tartışılması ve tüm kanunlaşma süreci içinde ki tartışmalar, kamuoyunun televizyon, radyo, yazılı basın vs gibi unsurlarla konuya vakıf olup "meşru" yoldan etkileme olanağına sahip baskı gruplarının oluşması gibi) konu neredeyse tümü ile aleni iken, "buna karşılık idarenin karar alma süreci ve işlem yapması sırasında konu sadece çok az sayıda görevli ve yetkili tarafından bilinebildiğinden ilgililer ancak sonuçta ve her şey tamamlandığında haberdar olabilmektedirler. Dolayısıyla "İdarenin karar alma sürecine ilgililerin "meşru" yollardan katılabilme olanakları bulunmadığı gibi yapılan işlem ve eylemlerin sonuçlarına da biraz önce açıklandığı gibi katlanma zorunluluğundadırlar"[178].

İdare Hukuku ve İdari Yargı ders kitaplarının hiç birisinde tespit edemediğimiz ve öğrenciyi okul bitiminde birdenbire karşı karşıya bıraktığı dava sorumluluğu sistemi içinde [179]daha öğrenciyken ve en kısa zamanda ve en gerçekçi

---

[176] y.a.g.e s.14

[177] y.a.g.e s.14. Özay'a göre hazırlık aşaması gibi bazı ayrık durumlar dışında yargı yerlerinin karar alma süreci de hep açık-aleni olarak cereyan etmektedir. Mahkeme Esas defterlerinin incelenmesinden, delil toplama imkanlarına kadar uygulamada Adli Yargının İdari Yargıdan daha açık-aleni olduğu gözlenmektedir.

[178] y.a.g.e s.14

[179] Hukuk Fakültesinden mezun olan öğrencinin üstlenmesi gereken "dava sorumluluğundan" önce bir avukatlık stajı dönemi vardır. Ülkemiz şartlarında stajerin ailesinin maddi imkanı ile seviyesinin belirlendiği bu vahim dönemde genç hukukçunun eğer ailesinin bir katkısı yok ise yanında staj yaptığı büronun "buyurduğu işten ve takdir ettiği asgari ücretten bile düşük maaştan" başka bir imkanı bulunmamaktadır. Hocamız Özay'ın bu gerçekçi yaklaşımı ile tasvir ettiği bu kadar güçlü İdareyi bu manada öğrenci iken kavramamış öğrencinin böylesi bir satjdan sonra İdari Yargı'da ne kadar başarılı olacağı açıkça ortadadır. Genç hukukçuların bu acı hatıralarla dolu staj döneminin ciddi bir yasal düzenleme ile garanti altına alınması ve bir takım ciddi maddi imkanlar tanınması sonuçta bu imkandan istifade eden genç hukukçu için bir dik duruş hakkı verdiği gibi aynı zamanda bu staj döneminde iyi yetişen hukukçuların ülkenin "Hukuk Devleti" olma yolunda en iyi yatırımı olacaklardır. Bu manada ki memleket gerçekleri karşısında İdare Hukuku ve İdari yargı ders kitaplarının yaklaşımının "gerçek anlamda İdareyi tanıma ve ona göre hukuki donanımını tamamlama ve tavrını belirleme" ekseninde olması gerekirken bir "Hukuk Tarihi" veya "Hukuk Felsefesi" tarzı

şekilde durumu tüm yönleriyle anlamasını sağlayan ve ona bu mücadeleyi kazanabilme azmini aşılayan tek örnek yaklaşımı sergileyen Özay konuyu bu babta şöyle tasvir etmektedir : "Ülkemizde ise bireylerin hangi düzey ve aşamada olursa olsun yönetimin karar alma sürecinde demokratik yollardan ve hukuksal olarak katılabilme olanağı kesinlikle yoktur. Bu konuda Tanzimat ve o zamanların Fransa'sından esinlenen ilke, kural ve yöntemlere toz kondurulmamaktadır. Bu sürecin önceden belirlenmiş olmaması bir yana, izlenecek yolun yasalarla belli edildiği sayılı konularda bile, buna uyulup uyulmadığını bilebilmek için keramet sahibi olmak gerekir. Yargı yerlerini bile yanıltabilmek bakımından en etkili hukuksal konumda bulunan "idare" karşısında bireyler gerçekten "boynu kıldan ince" ve "mazlum"durlar. Öte yandan, yönetimin karar alırken uyması gereken kuralların önceden belirlenmesi ve bilinmesi ilkesini anlaması, istemesi ve gerçekleştirmesini özlemek değilse bile beklemek için fazla iyimser olmak gerekir. "İdare"nin bu ayrıcalığından özveride bulunması bir düştür ve onun bireyleri reddederken ya da dışlarken duyduğu hazzı başka hiçbir şekilde gidermenin mümkün olmadığı Fransız yönetimi için bile söylenmektedir[180].

Bu denli güçlü kılınmış, korunmakta olan ve her yaptığı da, varsayım olarak "hukuka uygun" kabul edilen İdare üzerinde klasik İdare Hukuku ders kitaplarındaki "siyasal denetim", İdarenin kendi kendini denetlemesi ve benzerleri gibi etkisiz bazı kurumlardan söz eden Özay'a göre; "bunlardan hiçbiri bireyler ve toplulukların karşısında "yargısal korunma"sı kadar etkili değildir ve bizim toplumumuzda herhalde hiçbir zaman olamaz da. Dolayısıyla bireyler toplulukları için İdarinin davranışları karşısında sadece yargı yereline başvurup yargısal denetim mekanizmasını harekete geçirebilme hakkı tek olanak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. O halde, yönetimde demokrasi ve çağdaş çoğulcu demokratik Hukuk

---

yaklaşımlarla konuyu ele alan ders kitapları ile yukarıda neredeyse aynen alıntı ile konuya aktarma yaptığımız Özay'ın eseri arasında bu manada bir fark vardır. Kendisinin gerek bu tarz eserlerini öğrenci iken iyi okumam ve gerekse derslerde meseleyi en çarpıcı bir reyting içinde anlatma yeteneğinden istifade etmem ve her şeyden önemlisi bilge hukukçu olarak öğrencilikten sonrada kapısını her öğrencisine açık tutması benim için çok büyük bir dayanak olmuştur. İdare Hukuku hocalarının hem bu manada yazma ve hem de öğrenci ile bu vericilikte ilişki içinde olmaları özlenen bir tablodur diye düşünülmektedir.

[180]. y.a.g.e s.15

Devleti ancak İdarenin yargısal yolla denetimi sayesinde gerçekleşebilmekte ve "özdeşleşme" de bu işte bu noktada en somut şekline bürünmektedir"[181].

Bu çalışmayı kaleme almamdaki en önemli faktörlerden birisi olan ve yaklaşık yirmi yıl öncesinden başlayan öğrenci-hoca ilişkisini bana sağlayan üstad, bilgin ve bilge hukukçu Özay'ın ifadesi ile iptal davası esasen şudur : "İdarenin yargısal yolla denetlenmesi ve bu alanda da özellikle işlemlerin hukuka uygunluğunu araştıran iptal davaları[182] "Hukuk Devleti" kavramının sadece bir unsuru olmaktan çıkarak onunla "eşanlamlı" bir hale gelmektedir. İdare Hukuku da ancak yargısal denetim olduğu takdirde varolabildiğine, bütün kurum ve ilkeleri bunun "fonksiyonu" sayılmak gerektiğine göre her üç kavramı da birbirleri ile "eşanlamlı" saymamak olası değildir. Bir benzetme yapmak için bazı dinlerin dogma olarak öngördüğü "teslis", yani "hem üç hem tek" inancını kullanırsak "Hukuk Devleti"-"İdare Hukuku" ve "İdari Yargı"nın da böyle olduğunu yani birbirleriyle özdeşleştiklerini kabul etmemiz gerekir. Ve tıpkı dinlerdeki gibi bunu bir "dogma" şeklinde kabul etmemiz de zorunludur, yani buna inanmazsa olmaz"[183].

İptal davasının vatandaş açısından ne anlama geldiğinin daha güzel bir ifadesini bulana kadar bu tasvire atıf yapmaya devam ederek, konunun 13 somut proje kapsamı içinde incelenmesinden önce çalışma sınırlarını belirleyen İzmir Kentinin yaşadığı tarihi süreç içindeki planlama ve imar oluşumunun İstanbul ve Ankara örnekleriyle karşılaştırılması ile birlikte halihazır durumun verileri de ikinci bölümde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

[181] y.a.g.e s.16
[182] Y.a.g.e s.17 Özay, Amerikanın ünlü İdare Hukukçusu Schwartz'ın, Fransız sistemindeki iptal davaları için "her derde deva" ifadesine atıf yapmakta ve devamla " Nitekim, iptal davalarının "nesnel" niteliği, onlara yargıyı sadece harekete geçiren davacıdan bağımsız biçimde "hukuka uygunluk" tespiti yapmak ve "aykırılık" halinde de bir "yaptırım" olarak işlemi "yok kılmak" işlevini yüklemiştir" belirlemesi ile iptal davasının önemini ortaya koymaktadır.
[183] y.a.g.e s.17

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR KENT TARİHİ SÜRECİ İÇİNDE KENTLEŞME, PLANLAMA VE İMAR OLUŞUMLARININ İSTANBUL VE ANKARA ÖRNEKLERİYLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ VE GÜNÜMÜZ İZMİR'İ

2.1 İZMİR KENT TARİHİ

2.1.1 İzmir'in Tarihsel Açıdan Değerlendirilmesi

İzmir Tarihi'ni konu alan eserler incelendiğinde, kentin bu tarihsel anlatımı noktasında oldukça "şanssız" olduğu görülecektir. Kentin bu manadaki şanssızlığını daha iyi anlamak için bazı şanslı şehirlerin tarihini yazmak için sahip oldukları bol kaynakları ve bu kaynaklarla ilgilenmek isteyen pek çok gönüllüyü görmek yeterlidir. İzmir ise, maalesef bu bazı şanslı şehirler kadar iyi imkânlara sahip değildir[184]. Bu konuyla ilgili çalışan sayısı oldukça fazla olmasına rağmen[185], gerekli kaynaklara sahip olunmadığı için, kentin tarihini ideal anlamda yazmak mümkün görülmemektedir[186]. Şöyle ki; demografik yönden Tahrir Defterlerinin en önemli kaynak olduğunda bir şüphe yoktur. Tahrir Defterlerinin eksik oluşu sebebiyle, XV. yüzyıla ait olanlarında İzmir şehri bulunmadığı gibi köylerine ait sahifelerin bir kısmı da kayıptır. Şer'iye siciller ise sosyal ve iktisâdi tarih için birinci dereceden önemli kaynaklardır. Fakat İzmir'de sık sık çıkan yangınlar neticesinde Şer'iye sicilleri yok olmuşlardır, ancak 1854'den sonraki Şer'iye sicilleri günümüze ulaşabilmiştir. 1844-1845'de yapılan temettü sayımı da yine yangın nedeniyle vaktinde bitirilememiştir. Sayımlar daha sonra tekrar yapılmıştır, fakat sayımlara ait defterler bulunamadığı gibi, bu defterlere ne olduğu da bilinmemektedir. Bu defterlerden sadece yabancı tebaaya ait olanları bulunmaktadır. Mevcut olan bazı belgelere ise arşivlerimizin daha tam olarak tasnif edilmemiş olmasından dolayı ulaşılamamaktadır[187]. İzmir'in

[184] KÜTÜKOĞLU, Mübahat; **İzmir Tarihinden Kesitler**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 1, İzmir, 2000 a , s. VII.
[185] Bir bütün olarak ele almaktan ziyade dönemler açısından bu çalışan sayısının fazlalığı görülmektedir.
[186] y.a.g.e. s.VII
[187] y.a.g.e. s.VII

tarihini yazmamızda karşımıza çıkan bu noksanlıklar, XVII. yüzyıldan itibaren vazifeli olarak İzmir'de bulunan Avrupa devletleri konsoloslarının raporları ve İzmir'i ziyarete gelen çok sayıda Avrupalı seyyahın notlarından yararlanılarak kapatılmaya çalışılmaktadır. Özellikle konsolosların kendi hariciyelerine gönderdikleri ve arşivlerinde muhafaza edilmiş olan, hatta bir kısmı basılan istatistikî bazı bilgilerin Osmanlı resmî kayıtlarından çıkarılmış olması büyük bir şanstır. Bu kaynakların meseleye kendi açılarından bakıp "olanı" aktarma noktasında işin doğası icabı bazı sapmaların olabileceği de bir gerçektir. Tüm noksanlıklara rağmen Osmanlı arşivi de hâlâ çok bâkir kaynaklar ihtiva etmektedir. Bu durumda biraz önce yapılan ayrım içindeki şanslı kentlerin daha bir şanslı oldukları "araştırmacı" noktasındandır. İzmir kentinin bu noktada da şanssız sayılıp sayılamayacağı, karşılaştırmalı incelemeler neticesinde ortaya çıkacaktır[188].

Söz konusu kaynaklar ise, geçen zamanın ve bu kesit içindeki bazı kişilerin, kurumların ve afetlerin kurbanları olmuşlardır. Bu şanssızlık eğer aşağıdaki bölümde örneklenildiği gibi "bir başkasının eline geçmiş" ise, o zaman bu manada bir beklenti içinde olunabilmesi mümkündür. Bunun biraz daha açılması gerekmektedir. Şöyle ki; tarihe saygı çerçevesi içinde bilgi ve belgelerin saklanması ve geleceğe aktarılması anlamında Türkiye'de çok ciddi manada kopukluklar vardır. Emine Çaykara'nın Halil İnalcık ile yapmış olduğu "Tarihçilerin Kutbu" isimli söyleşi kitabında[189] bu husus çok çarpıcı bir şekilde ortaya konmaktadır. İstanbul'dan sonra bir milyon Osmanlı belgesi ile Türkiye'den sonra en önemli Osmanlı arşivine sahip olan Bulgaristan Devleti, Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı arşivinden dört tren vagonu dolusu eski belgenin kendi ülkesi sınırları içindeki bir kağıt fabrikasına satılmasını fırsat bilip, bunları hurda kağıdı olarak algılamayıp tam tersi bunların değerini bilerek tarih belgesi olarak görerek bunları, tarih arşivine kaldırmıştır. Aynı eserde; gazeteci İbrahim Hakkı Konyalı Bey'in konuyu gazetede makale olarak yazması üzerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin elçi düzeyine kadar harekete geçip Bulgarlara nota verilmesi, bu hurda kağıt olarak satılan bu belgelerin geriye döndürülmesi için çaba sarf etmesini ama neticede Bulgarların bu vesikalar içinde

[188] y.a.g.e., s. VII.
[189] ÇAYKARA, Emine; **Tarihçilerin Kutbu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s. 147.

önem arz eden bir milyon belgeyi kendilerine alıkoyup, geriye kalan belgelerin iade edilmesi ve bu arşiv sayesinde Bulgarların Sofya'yı Osmanlı tetkikleri merkezi haline getirme adına Cibal diye uluslararası bir Osmanlı arşivi kurdukları ve Fransa'da uluslar arası arşiv teşkilatına da başvurarak Osmanlı Vesika Tetkikleri Merkezi olarak Sofya'yı gösterttikleri anlatılmaktadır.

Özet itibariyle; hem afetlerin ve hem de yukarıda örneklenilen yaklaşımların birleşimi, "Tarihi Bilinirlik" açısından İzmir'i şanssız konuma getirmiştir. Kentin genel itibariyle kozmopolit yapısının hep var olmasından ve özellikle de kentin "bir açıdan hiç kimsenin olmaması" gerçeği, bu manada "bir ölçüde sahiplenilmemesi"ni, bu şanssızlık noktasındaki durumlara bir başka ilave madde olarak düşündürmektedir. Bu, en azından Türkler için açık bir şanssızlık olup "her yönü ile dayanışma ve dikkatli olma" anlamındaki azınlık psikolojisi içindeki diğerleri için belki de daha fazla detaya sahip çıkma anlamında bir var olma misyonu olması açısından, aynı anlamda şanssızlık olarak görülmeyebilir diye düşünülebilmektedir. Bu arada Mondros Mütarekesi'nden sonraki İzmir'in işgali ve ardından yaşananlar ve bu kesitin ciddi manada uzun sürmesi ve işgal edenlerin işgal ettikleri İzmir ilinin, ülkedeki diğer işgal edilen yerlerdeki durumdan daha farklı ele alınması özellikle Yunanlıların meseleye yaklaşımı, konuyu bu manada tarihi kaynakların yok edilmesi anlamında kentin şanssızlığı açısından bir başka ayrık nedeni haline getirmektedir.

2.1.2. İzmir'in Yaşı, Adı ve Konumu

İzmir ilinin tarihi gelişimini inceleyen eserlerde yaklaşık olarak 5.000 yıllık[190] bir belirleme olarak ortak kanaat oluşumu görülmektedir. Daha uzun bir geçmişi olduğu noktasında belirlemeler de vardır[191]. Esasen burada Arkeolojik araştırmalar belirleyici olacaktır. Daha eski bir döneme ait bir bulgu bulunursa İzmir ilinin yaşı ona göre belirlenecektir. Bu eserlerde başka bir ortak nokta da; Bayraklı'daki Eski

[190] UMAR, Bilge; "İzmir'in Yaşı", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Sayı: 1, İzmir, 2000, s. 39; AKSOY, Yaşar; **5.000. Yılında İzmir**, Ercan Kitabevi, İzmir, 2000, s. 21.
[191] **"İzmir 8500 Yaşında"** Hürriyet Gazetesi, TÜMER, Gürhan; "Bayraklı'dan Frenk Mahallesine Kopuk Kopuk", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Sayı: 2, Kasım 2000, İzmir, s. 82.

İzmir ya da diğer adı ile Tepekule'nin (M.Ö. 2000) ilk yerleşim yeri olarak kabul edilmesidir[192]. Eski İzmir kenti, körfezin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Yüz dönüm olan bir adacık (tepecik) üzerinde kurulan bu kentin gelişimi, aşağıdaki bölümlerde genel bir çerçeve içinde ele alınacaktır. Meles Çayı bu günkü adı ile Bornova Çayı'nın ve Sipylos Dağı'ndan (Yamanlar Dağı) gelen sellerin yüzyıllar boyunca getirdikleri mil ile bugünkü Bornova Ovası oluşmuş ve yarım adacık bir tepe haline dönüşmüştür [193].

"İzmir" kentinin adı, *Mira, Smire, Semire, Lesmire, Lesmirr, Le Smirle, Ksimire, Zmirra, Asmira, Esmira, Esmire, İsmira, İsmire* şekillerine de giren "Smyrna" nın Türkçeleşmiş şeklidir. Sadece İbn Battuta'da "Yizmir" şeklinde kullanmıştır ve "İzmir" şekli Türklerin kullandığı umumi telaffuzdur. Türkler baştan beri bu şehri İzmir diye adlandırmışlardır[194].

Antik dönemde Batı Anadolu'da Gediz'in aşağı bölümlerinde kolonik kentler bulunmakta idi. Kıyıya denk gelen bölümleri bu kentlerin sömürge (koloni) yerleşimleri olmakla beraber bu tür yerleşimlerde kısıtlı kaynaklarının ticareti yapılmaktaydı. Şimdiki Konak çevresinin yanı sıra, yine şimdiki Halkapınar, İnciraltı ve Urla bölgelerinde küçük kent devletçikleri oluşmuş olup bu yerleşmelerden günümüze çok fazla bilgi aktarılamamıştır. Bu yerleşimlerin kurulmasındaki temel faktör doğal kaynaklara yakınlık ve savunma gibi güncel ihtiyaçlardı. Bu dönemde, Anadolu'da ve özellikle Ege Bölgesi'nde var olan çok canlı ve zengin doğal yapı, yerleşimler için bu alanları cazibe merkezi haline getirmekte idi[195].

Aiol, İyon ve Dor kökenli olup Batı Anadolu kıyılarında yerleşimlerini gerçekleştiren ve küçük yarımadalar üzerinde kentsel gelişimlerini somutlaştıran Pitanes (Çandarlı), Phokaia (Foça), İzmir (Smyrna), Klazomenai (Kilizman), Miletos

---

[192] y,a,g,e,, s.83; AKSOY;a.g.e., s. 21.

[193] KULEYİN, Koray; HACIALİOĞLU, Sema; **Dünden Bugüne İzmir Başlıklı Araştırma Raporu**, Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, İzmir, 2006, s. 1; AKURGAL, Ekrem; **Eski İzmir-1 Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997, s. 13; YILMAZ Fikret / YETKİN Sabri; **İzmir Kent Tarihi Konferansları**, İzmir, 2002, s.23; BAYKARA Tuncer; **İzmir Şehri ve Tarihi**, Akademi Kitabevi, İzmir, 2001, s. 35.

[194] BAYKARA, a.g.e., s. 31.

[195] ATAY, Çınar; **İzmir Kent Etüdleri Ders Notları**, DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir, 2001.

(Milet) ve İasos gibi oluşumlar içindeki yerleşim merkezleri insanlarının daha çok Helenli olma durumu kaynaklarda kendisini göstermektedir. İki limana sahip olma ve kara ile denizden gelecek saldırılara karşı güvence içinde bulunma durumu yerleşme açısından bir tercih sebebi idi. Bayraklı Höyüğü, körfezin kuzeydoğu köşesinde, kuzeyine sarp kayalı Yamanlar Dağı'nı da alarak karadan gelecek saldırılara karşı rahat bir konumdaydı. Bu yerleşim şekli yaklaşık 3000 yıl[196] boyunca varlığını devam ettirdi. M.Ö. IV. yüzyılın ikinci yarısında görülen büyük nüfus artışı, sonraları kentin Pagos (Kadifekale) eteklerine doğru yayılmasına neden olmuştur[197].

İzmir, İyonya ve Likya merkezleri arasında günümüze kadar gelmeyi başaran ve kent olabilme önemini koruyan tek kenttir. Homeros bu büyük kentte doğmuştur[198]. Roma Asyası'nın önemli kentleri olan Ephesos (Efes) ve Pergamon (Bergama) ile birlikte İzmir kenti de dönem içinde varlığını kabul ettirmiştir. Hatta Coğrafyacı Strabon'a göre İzmir İyonya'nın en güzel kentidir[199].

Bu yöredeki en eski yerleşme bilindiği üzere İzmir'in bugünkü "Kentsel Sit Alanları" üzerinde değil, körfezin dibinde, Bayraklı'da kurulmuştu. Bölgenin topografyası değiştiğinden dolayı o zamanki topografya ile bugünkü topografya farklıdır. Bayraklı'nın, denize doğru uzanan bir yarımadanın üzerine yerleşmesi[200], hiç şüphe yok ki kentin kuruluş yerinin tercihinde öne çıkan faktörlerin başında güvenlik kadar ticari aktivitenin de belirleyici olduğunun kanıtıdır. Bir yarımada üzerinde bulunuşu, kente doğal bir liman imkanı sağladığından, deniz ticaretine uygun ortam hazırlamakta ve bunun doğal uzantısı olarak kent gelişme içine girmekteydi[201].

---

[196] KÜTÜKOĞLU, Mübahat; **XV. ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisâdi Yapısı**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 2, İzmir, 2000 b , s. 251; BAYKARA, a.g.e., s. 89; KUBAN Doğan / Daniel GOFFMAN / DİNÇER Kaya; **İzmir ve Ege'den Mimari İzlenimler-Kaybolan bir Geçmişten Görüntüler**, İzmir Çimento Fabrikası Türk A.Ş., İzmir, 1994, s. 32; AKSOY, Yaşar,a.g.e., s. 21.

[197] KULEYİN, Koray; HACIALİOĞLU, Sema; a.g.e., s. 1; AKURGAL, a.g.e. , s. 13.

[198] MAGİE, David; **Anadolu'da Romalılar 3 Batı Anadolu Kent Devletleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003, s. 46; AKSOY, s. 34.

[199] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e. , s. 32; ÇAKMAKÇI, Ali Zafer/ ERDEM, Gülşen; "Antik İzmir'den Kalan İzler", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Sayı:5, Şubat 2002, s. 45.

[200] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER,a.g.e. s. 32.

[201] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e. , s. 24.

2.1.3 İzmir'de Ticaretin Başlangıç Noktası

Deniz ötesi kolonileri aracılığıyla iyi işleyen bir ticaret ağına sahip olan İyonların İzmir'i ele geçirmeleri kentin tarihinde hızlı bir dönüşüme neden olmuştur. Özellikle deniz ötesi kolonileri ile İzmir arasında sağlanan bağlantı kentin sadece ticari gelişmesine değil sosyal, kültürel ve hatta siyasi gelişim noktasında önemli katkılar ortaya koymuştur. Ticaret aracılığıyla kısa sürede zenginleşen kent, bunun da ötesi değerler açısından ve özellikle çeşitli devletlerin ve ırkların ortak bir uğraşıda bir araya gelmesinin ilk evrenselliğinin İzmir adına kalıcı olan temellerini atmıştır[202].

Miletos, Ephesus, İzmir ve Phokaia bu dönemlerde, en basit anlamıyla, yolların denizlerle buluştuğu liman kentleri olmaları nedeniyle doğal olarak öne çıkmış olan ticaret merkezleriydi. Miletos ve Ephesus, tartışmasız limanlarıyla zengin ticari yerleşmeler olarak kabul edilmiş ve bu arada Miletos'in, Ephesus'e üstünlüğü hep olagelmiştir. Aynı kent mücadelesinin İzmir ve Phokaia arasında da görülmesi mümkündür. Aynı alanda birbirlerine rakip iki yerleşme olarak devamlı bir mücadele içinde kalmışlardır. Derin bir körfezin dibine yerleşmiş olan İzmir, korunaklığıyla öne geçmeye çalışırken Phokaia, aynı körfezin içinde ve daha önde, yelkenli ve kürekli gemilerin ticareti elinde tuttuğu dönemlerde, daha kolay erişilebilir bir noktada olduğu için hep tercih edilmiş ve bu iki kentin rekabetinde Phokaia hep bir adım önde olmuştur. Dolayısıyla İzmir, antik dönemlerin başlarında, bulunmuş olduğu alanda, önemli bir rol üstlenememiştir.

Ticaret ve sosyal yaşamda İzmir'in yer alma çabaları sadece Pers istilasından sonra filiz vermeye başlamıştır. Bu dönemlerde, bir ölçüde İzmir'e rakip olan Miletos ve Ephesus gibi yerleşme yerlerinin tahrip olması, daha önceleri Lidyalılar tarafından pek çok kez istila edilmesine rağmen, İzmir'e yaramıştır. M.Ö. III. yüzyıldan sonra tekrar filizlenen İzmir, antik dönemlerin sonuna kadar Anadolu'nun en revaçta ve hatta en güzel yerleşmesi olabilme avantajını yakalamıştır[203].

---

[202] y.a.g.e., s. 27.
[203] ATAY, Çınar; **"Kapanan Kapılar" İzmir Hanları**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 44, İzmir, 2003, s. 14.

2.1.4 İzmir'in Yeniden Kuruluşu

İzmir'in yeniden kurulması, Türkçe'de Büyük İskender diye bilinen Makedonyalı Alexandros'a bağlanır[204]. Büyük İskender İran seferinin başlarında, M.Ö. 334 yılında Pers İmparatorluğu'nun Anadolu'daki ordusunu yendikten sonra, ordularıyla Ephesus üzerine ilerlemiş, bu harekât sırasında İzmir yöresine geldiğinde[205], söylenceye göre şimdiki Kadifekale civarında ilahi bir işaret almış ve kendisinden orada yeni bir "Smyrna" kenti kurması istenmiştir. Bazı kaynaklarda ise İskender'in İzmir'i yeniden kurmak istemesi, görmüş olduğu bir rüyaya bağlanır[206]. İskender'in 33 sene gibi kısa süren bir hayat çizgisi içinde yaptığı icraatlar nazara alınırsa bu manada tasarım öngörmüş olması olağan karşılanması gereken bir durumdur diye düşünmekteyiz. Kentin yeniden kurulması noktasında İskender'in ufuk ve vizyonunu kentin inşası aşamasında, komutanlarından Antigonos tarafından algılanmış ve aynı anlayışla bu sürecin bitim noktasını Lysimakhos koymuştur[207].

Pagos yamaçlarından aşağıya, denize doğru uzanarak gerçekleştirilen bu ikinci kuruluş yerinde kentin tekrar kurulmasının ana nedeni, elbetteki deniz ticareti uygulaması ile ilgilidir; zira kentin bulunduğu alan, Pagos'un bulunduğu yer ile küçük bir koydan oluşan doğal bir liman arasında bulunmakta idi. Bu doğal liman ve bu limanın var ettiği bir yerleşim şekli, yine bu limanının canlılığına göre ileriki yıllarda gelişme arz etmiştir. Bir iç kale konumunda olan Pagos ile liman arasında kentin dış surları yer almakta, kentin doğu surları ise Pagos'den aşağıya doğru yani bugünkü Basmane'ye inmekte ve oradan da denize paralel bir şekilde şimdiki Hisar Cami'nin bulunduğu yere uzanmakta idi. Kentin batısındaki surlar ise, yine Pagos'dan başlamakta, şimdiki Bayramyeri civarına kadar uzanmakta, oradan da Hükümet Konağı yakınlarından denize ulaşmakta idi[208].

---

[204] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e. , s. 33.
[205] AKSOY, Yaşar; **Smyrna İzmir-Efsaneden Gerçeğe**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 23, İzmir, 2002, s. 23: Aksoy'a göre Aristotales'in , *"Smyrna'yı görmezsen, eksik kalırsın*" uyarısı Büyük İskender'i İzmir iline uğratmıştır.
[206] KUBAN, Doğan; "Antik Dünyanın Kapısı: İzmir"**, İzmir Kent Kültürü Dergisi**, İzmir, Nisan 2000, s. 12; **İslâm Ansiklopedisi- İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lügatı**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Eskişehir, 2001, C. 2, s. 1243.
[207] AKSOY, Yaşar; **Smyrna İzmir-Efsaneden Gerçeğe**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 23, İzmir, 2002, s. 49.
[208] YILMAZ / YETKİN, a.g.e. , s. 30.

Helenistik Dönem'de İskenderiye, Rodos, Bergama ve Ephesus kentlerinden her biri 100 binin üstündeki bir nüfusa erişmelerine rağmen bu gelişmeye ayak uyduramayan ve korunma psikolojisinden öteye bir büyüme sağlayamayan ve küçük bir tepeciğin üzerinde kurulmuş olan Eski İzmir kentinin duvarlarının içinde yalnızca birkaç bin kişi yaşayabilmekte ve bu fiziki sınırlama ile birlikte, olanı muhafaza etme anlayışı sonucu kent içindeki var olan değerler de dışarıya kaçtığından kent küçülme durumuna gelmişti. Bu küçülmenin önüne geçmek, dahası yukarıda bahsettiğimiz gelişme döneminin nimetlerinden faydalanmak için İzmir kenti bu manada M.Ö. 300 sıralarında Pagos'un eteklerinde yeni ve büyük bir kent kurma fikrini benimsemiş ve bu manada gelişim ile birlikte yeni bir kent oluşturulmuştur[209].

Bütün Anadolu'daki ve dolayısıyla İzmir Kenti için söz konusu olan bu dönemsel gelişim ve değişimin mimarı olarak Büyük İskender'i görmek yanlış bir teveccüh olmayacaktır. Bununla birlikte bu dönemsel değişim ve gelişimde işin doğası icabı olarak bu "tek adamla ilişki içinde olmanın tehlikelerini" hiçe sayarak ve büyük askeri fetihlerin getirdiği "diktatör tutum hakkını" kendisine görme ayrıcalığı tutkusunun karşısına ilkelerle karşı çıkıp ve hatta bu uğurda Büyük İskender'in kendi yeğenini astırıp sıranın kendisine geldiğinin işaretini bile hiçe sayma cesaretini gösteren Aristoteles'in[210] bu yıllara şamil duruşu, hem bilge bir âlimin örnek modeli olmuş ve hem de kendisinden asırlarca sonra yaşayan J. J. Rousseau'nun 1749'da Dijon Akademisinde sunduğu "İlimlerin ve sanatların ihyası ahlâkın düzelmesine yardım etmiş midir?"[211] sorusu ekseni üzerindeki tezine en kalıcı cevap olarak asırlar öncesinden yapılan fütürolojik bir ahlak öngörüsüdür.

"Bir bilim adamının ilke ve prensiplerden asla taviz vermeyen bir duruşla sadece ve sadece kamu yararı adına ve bu manadaki tüm araştırmalar için gereken ve devletten alınan en yüklü ödenek olmasının tarihteki biricik örneği"[212] ile hem tüm Anadolu ve hem de İzmir kenti, değişim ve gelişimi yaşamıştır. Bu büyük değişim ve

[209] KULEYİN/ HACIALİOĞLU a.g.e. , s. 7; AKARCA, Aşkıdil; **Şehir ve Savunması**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998, s. 77.
[210] HART, Michael; **Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100**, Neden Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 81-82.
[211] ROUSSEAU, J. J; **İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 7-10.
[212] HART, a.g.e. , s. 83-84.

gelişim, hem tüm zorluklar karşısında ilke ve prensiplerden ödün vermeyen Aristoteles tarafı ve hem de bu büyük fetihlerin bir beşere verdiği diktatör olma ayrıcalık hakkı tutkusunu frenleyerek bilime ve bilim adamına devletin imkânlarını cömertçe sunma durumundaki büyük İskender tarafı olarak birlikte oluşturdukları model anlamında, gelecek nesillere "Kamu Yönetimi" açısından bir araştırma konusu bırakmıştır.

Yukarıda bahsedilen bu parlak dönemden sonra tekrar küçülme durumuna giren İzmir, M.Ö. 3. yüzyıl başlarında, on üç İyon kentinden biri olma hakkını elde etmiş ve İyon birliğine kabul edilmiştir. Bu dönemde yapılan çeşitli savaşlar sonunda M.Ö. 133 yılına kadar Bergama Krallığı'na, sonra da Roma İmparatorluğu'na katılmıştır.

2.1.5 Roma İmparatorluğu ve Bizans İmparatorluğu Egemenliği Altında İzmir

M.Ö. 133 yılında Bergama Krallığı'nın sahneden çekilmesi üzerine, İzmir, Roma İmparatorluğu egemenliğine girmiştir. Romalılar, İzmir'e M.Ö. 133 ile M.S. 395 yılları arasında egemen olmuşlardır. Bu dönemde İzmir, başlı başına dev ve görkemli bir kent olmuş ve büyüme noktasında tekrar bir ivme kazanmıştır. İzmir, Romalılar zamanında gemi inşa eden tersanelere sahip olduğundan dolayı bütün Akdeniz'de büyük bir üne sahip olmuş ve Batı Ege'nin ticaret yollarını elinde tutmuştur[213]. Bu dönemde İzmir, Ephesus ve Miletos gibi kentlerin mirasını eline almış ve yeniden yıldızı parlayan bir kent konumuna girerek bölgenin cazibe merkezi haline gelmiştir. Doğu'nun malları Roma İmparatorluğu'na İzmir yoluyla ulaştığından, imparatorluk yönetimleri kente gerekli önemi vererek hem kendi yönetimlerinin ve hem de kentin büyümesine neden olmuşlardır.

M.S. 178 yılında, İzmir büyük bir deprem ile harap olmuş ve kent gerçekten çok vahim bir tablo içinde kalmıştır[214]. Birçok binalar toprağa gömülmüş ve kentin

[213] AKSOY, a.g.e. , 2000, s. 40.
[214] GÜRSOY, Melih; **Tarihi, Ekonomisi ve İnsanları ile Bizim İzmirimiz**,Yaylacık Matbaası, İzmir, 1993, s. 33; KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e. , s. 33; AKSOY, a.g.e. , s. 42; **Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi,** C. 10, Sabah Gazetesi Yayınları, s. 220.

bütününü etkileyecek derecede yangınlar çıkmıştır. Hatip Aristeides'in abartarak anlattığı bu faciada, kent yeni baştan kurulmayı gerektirecek kadar tahrip olmuştur. Eski kentin tamamen ortadan kalkmasından sonra sil baştan meydana getirilen kent, gerçekten eski kentten daha düzenli ve daha görkemli bir yapılaşma içine girmiştir. Bu yeniden inşa ve imar edilen kent yapılaşması içinde bulunan Agora'daki Demeter ve Poseidon heykelleri son derece dikkati çeken estetik boyutlarıyla kent yapılaşmasının ilerlediğini göstermektedir. Yeni baştan meydana getirilen kentte kara ve deniz ticaretinin birleşimi ile bu manada orijinal bir yaklaşım da sunulmuştur[215].

Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra ve özellikle Ortaçağ döneminde, Akdeniz'deki haçlı seferleri dolayısıyla oluşan büyük kaos, tüm Anadolu'yu karıştırmış ve İzmir kenti de bu belirsizlik ve istikrarsızlıktan etkilenerek karanlık bir döneme girmiştir. MS.476 yılında batı Roma İmparatorluğunun yıkılması üzerine kentte hakimiyet Doğu Roma İmparatorluğunun (Bizans İmparatorluğu) eline geçmiştir[216].

Haçlı seferlerinde Anadolu'nun hedefte olmasının en önemli nedeni; bölgenin, İran-Orta Asya-Batı Anadolu arasındaki ticareti kontrol ediyor olmasıdır. Bu konjonktürel durum, Anadolu'nun ve özellikle de Batı Anadolu'nun Haçlı seferlerindeki aktif durumunu izah etmektedir. Haçlı seferlerinin bu manadaki tahribi, İzmir'i çok etkilemiş ve kentin çevresinde ekonomik, siyasi ve sosyal anlamda bir denge sağlanmasına engel olmuştur[217].

M.S. 7. yüzyılın başlarından itibaren kent idari ve dinsel merkez olma özelliği kazanarak siyasi, iktisadi ve sosyal açıdan gelişkin bir düzeye ulaşmıştır. Bu manadaki gelişme çizgisinin kentin bazı dış saldırılara uğraması dolayısıyla kesintiye uğradığı dönemler de olmuştur. Sasanilerin 608 yılından itibaren yaptığı saldırıların yaptığı tahribat, kentin gelişmesine bu manada olumsuz etki yapmıştır. Yine bu dönemde Emevi Devleti'nin Bizans İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü elde etme politikası neticesi geliştirdiği saldırı uygulamasında, İzmir ve çevresi bu çarpışmanın

[215] BAYKARA, a.g.e. , s. 93; KÜTÜKOĞLU,2000 b; s. 14.
[216] YILMAZ / YETKİN, a.g.e. , s. 33
[217] ATAY, 2001.

önemli noktası olarak kalmış; kent, Emevi Devleti'nin bu manadaki akınları sonucunda hem güvenlik sorunlarıyla karşılaşmış hem de ekonomik faaliyetleri açısından olumsuz etkilenmiştir[218].

Aynı şekilde Bizans İmparatorluğu döneminde de özellikle Araplar, Selçuklular, Haçlılar ve Cenevizliler kenti ele geçirmek için birbirleriyle savaşmışlar; kentin ticari yapısı ve konumu bu manada, kentin sahiplenilmesi noktasında ciddi bir çarpışma alanı oluşturmuş ve bu durum kentin gelişimine olumsuz etki etmiştir. 672 yılında Araplar, Bizans İmparatorluğu'nu tamamen ortadan kaldırmak gayesi ile askeri yığınak ile İzmir kentini zapt ederek kenti bir nevi üs olarak kullanmışlardır[219]. Bu süreçte dış saldırılar ve yaşanan iç sorunlar, 7. yüzyıl boyunca İzmir'i olumsuz etkilemiştir. Bu kaos ve kentteki iktidar belirsizliği bölgenin siyasi, sosyal ve iktisadi anlamda geri kalmasına neden olmuş ve bu gerileme dönemi 9. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Bu dönemden başlayarak (9. yüzyıl), Bizans topraklarına denizden gelen saldırılara karşı İzmir, Bizans donanmasının üssü olarak kullanılmaya başlanmıştır[220]. Buna bağlı olarak İzmir aynı dönemde tersanesi ve gemi yapımcılığı ile öne çıkmıştır. Denizcilik konusundaki bu önemli gelişme, İzmir'in askeri açıdan önem kazanmasını sağlamış; İzmir'in idari ve dinsel bir merkez olmasına ek olarak, askeri açıdan da güçlenmesini ve kentin kendini toparlamasına destek olmuştur[221].

İzmir'in askeri, idari ve dinsel açılardan taşıdığı özelliklere ticaret merkezi niteliğinin de katılması, doğal olarak kentin fiziksel yapısına yansımakta gecikmemiştir. Bizans İmparatorluğu, kendisinin yaşaması için özellikle İzmir kentinin güven içinde olmasının gerekliliğini anlamış ve burayı üs olarak kullanmış; 969-976 yılları arasında da kentin yerine getirdiği askeri, idari, dinsel ve ticari hizmetleri daha iyi sürdürülebilmesi için İzmir'e dönemin imparatoru tarafından birçok yapı inşa ettirilmiştir. Bu, ciddi manadaki İmparatorluk destekli kent

[218] YILMAZ / YETKİN, a.g.e. , s. 35.
[219] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e. , s. 8; KUBAN/ GOFFMAN, / DİNÇER, a.g.e. , s. 10.
[220] KUBAN / GOFFMAN / DİNÇER, a.g.e. , s. 10.
[221] YILMAZ / YETKİN, a.g.e. , s. 36.

yapılaşması, 1025 yılında yaşanan ve kenti tahrip eden deprem ile büyük ölçüde ortadan kalkmıştır[222].

Yılmaz-Yetkin'e göre Bizans İmparatorluğu döneminden kalıcı sayılabilecek nitelikli bir eserin kalmamasının nedeni, sadece yangın, deprem, savaş ve insanların yeni ihtiyaçları için kent doksunu tahrip etmesi değildir. Resmi din olarak Hıristiyanlığın seçilmesi üzerine Doğu Roma İmparatorluğunun çok Tanrılı inanç dönemine ait eserlerin dine aykırılıkları nedeni ile tahrip edilmesinin üzerinde duran Yılmaz-Yetkin eski dönemin dini yapılarının malzemelerinin özellikle başkent Konstantinopolis'e götürülerek burada yeni inşa edilen eserlerde kullanıldığını ifade etmektedirler[223]. Yılmaz-Yetkin ayrıca M.S VII yüzyılın ikinci çeyreğinde kendisini gösteren ve sadece İzmir'i değil, İmparatorluğun bütün bölgelerini etkisi altına alan "kutsal resim kırıcılığı" hareketinin kent üzerindeki tahribatı üzerinde durarak bu manada kiliselerde bulunan dinsel tasvirlerin kaldırılması yönünde gelişen bu hareketin ayrıca, Anadolu'nun Hıristiyanlık öncesi döneminden kalan antik kentler, heykeller, tapınaklar ve diğer mimari eserler, üzerindeki tasvirler nedeni ile tahribat yarattığının da altını çizmişlerdir[224]. Bu olumsuz tutum ile Türklerin koruyucu ve hoşgörülü[225] tutumu arasındaki farkın altını çizmekte yarar vardır diye düşünülmektedir.

---

[222] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e. , s. 37; KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e. , s. 10.

[223] YILMAZ/YETKİN a.g.e. s.34-35; Yılmaz/Yetkin'e göre Su Kemerleri, Agora ve Kadifekale'nin bu manada tahribattan kurtulmasının nedeni onların dini bir yapı olmamaları ve günlük hayat içinde kendilerinin de kullanmasına dayanmaktadır. Gerçekten de dönemin dini yapılarının günümüze ulaşamaması ama bu manadaki hizmet yapılarının varlığını devam ettirmesi bu iddiayı güçlendirmektedir.

[224] YILMAZ/YETKİN a.g.e. s.35-36

[225] ATAY, Çınar; **"İzmir'in İzmir'i"** ESİAD Yayınları 1993 s.132 ve 181 ; Atay bu hoşgörü ortamını belgeledikten sonra kentteki günlük yaşam hakkında şöyle bir tasvirde bulunur : *" Herkesin birbirini tanıyıp selamladığı İzmir'de Fransızca, İngilizce, Hollanda dilleri ve Rumca çok konuşulurdu.Kapusin, Jesuite ve Rekolet rahiplerinin rahatça dolaştığı İzmir'de Müslümanlar ile bariz bir ayrım yoktu. Kabare ve gazinolarda Fransızca, Rumca ve Türkçe şarkılar sabaha kadar söylenirdi".* Atay aynı eserde Küçükyalı bölgesini incelemiş ve hoşgörü ve birlikte yaşam babında şu tasviri belgeler ışığında yapmıştır : *"..Burada oturan ve çoğunluğu tüccar olan İzmirli'ler hep beraber işlerine* (burada özellikle tramvay ulaşımı kastedilmektedir) *gidip gelirdi. Türkler, Müslümanlar, Rumlar veya Hristiyanlar arasında bir ayrım yok idi. Hepsi kendi ibadetlerini kendi mabetlerinde yaparlardı."* Atay bu açıklamalardan sonra 1891 tarihli bir fotoğrafta ki görüntüye atıf yapmış ve burada ki Karantina Camisi ile hemen üstünde bulunan Ortodoks kilisesinin dost bir şekilde yer alabildiğinin altını çizmiştir.

2.1.6 İzmir'in 11-14. Yüzyılda Türklerin Hakimiyetine Geçiş Aşamaları

Genel anlamda bilinen nokta; Selçuklu akıncısı olarak ve daha sonraki yıllarda ilk büyük Türk denizcisi olarak kabul edilecek Çaka Bey'in komutasındaki Türklerin, İzmir'e ilk kez 11. yüzyıl sonlarında gelmiş ve bu ilk seferlerinde de kentin bir kısmını ele geçirmiş olmalarıdır[226].

İyi bir asker ve karizmatik bir lider olan Çaka Bey, kent içinde mutlak bir hâkimiyet kurmuş ve şahsi nitelikleri bakımından kentte ciddi manada ağırlığını hissettirmiştir. Bir olasılıkla Çaka Bey'in bu manadaki idarecilik adına yaptığı icraatlar ve şahsi özellikleri, Selçuklu Devlet yönetiminin ötesinde bir başarı sağlaması, onun sonunu getirmiştir. Çaka Bey'in hazin sonunun ayrıntılarına girmeden şu söylenebilir ki; ölümünden sonra kentte Türk hakimiyeti tamamen ortadan kalkmıştır. Cenevizliler Çaka Bey'in ölümünün hemen arkasından oluşan iktidar boşluğunu fırsat bilerek kenti geri almışlar, bu sırasında da kentte bulunan tüm Türkleri öldürerek kent tarihi içindeki sayılı facialardan birisini meydana getirmişlerdir.

Çaka Bey ile başlayan Türk hakimiyeti, Cenevizlilerin kentteki tüm Türkleri katlederek geriye almaları ile sona ermiş ve 1320'de Aydınoğlu Umur Bey'in fethine kadar kent Cenevizlilerin kontrollerinde kalmıştır. Aydınoğlu Umur Bey'in İzmir kenti ile birlikte bölgenin tümündeki genişleme hareketi 1344 yılında Cenevizlilerin kıyıdaki St. Peter Kalesi'ni (Ok Kalesi) tekrar ele geçirmesi ile bir sarsıntı geçirmiştir. Bu dönemde Cenevizliler aşağı kenti kontrollerinde tutarken Aydınoğulları Beyliği yukarı kentte (Pagos'de) hâkimiyet kurmuştur. Bazı bilimsel çalışmalara göre "Gâvur İzmir" deyimi o dönemden kalmadır ve Cenevizlilerin elinde kalan aşağı kenti tanımlamak için kullanılmıştır[227].

Ortaçağ sonlarında, Bizans İmparatorluğu'nun zayıflaması ile (12. yüzyıl) Anadolu'da bazı kent devletleri ortaya çıkmış ve bunlar Batı ticaretinin dizginlerini ellerine almışlardır. Bu dönemde Phokaia Venediklilerin, İzmir ise Cenevizlilerin

[226] KULEYİN/HACIALİOĞLU, a.g.e. , s. 8.
[227] KULEYİN/HACIALİOĞLU, a.g.e. , s. 8.

ellerine geçmiştir. Bu yıllarda kent Pagos'dan yönetilip denetleniyor; ticaret ise kentin aşağısında, kıyı bölümünde yapılıyordu. Cenevizlilerin kente tekrar gelişi İzmir'e ticari anlamda bir hareket getirmiştir. Bunun nedeni Cenevizlilerin deniz ticaretini bilmeleri ve hâkim olmalarının yanında, bu konuda Bizans'a vergi ödeyerek bölgede deniz ticareti yapmalarıdır. Hatta bu konuda 1261 yılında Cenevizliler ile Nif (Kemalpaşa) Anlaşması'nın yapıldığı[228] da bilinmektedir. 1304'de ise II. Andronikos, Cenevizlilerin şehirde yerleşmelerini kabul eden bir imtiyaz vermiştir[229]. Böylece şehrin idaresi bir süre sonra Sakız ve Phokaia'yı elinde bulunduran Cenevizli Zaccaria ailesinin eline geçmiştir[230].

Türklerin İzmir'e ilk gelişi ve devamındaki yıllar, İzmir için bir nevi Türk-Ceneviz çatışmasının çeşitli versiyonları ile şekillenmiş ve bu manada kent tarihi açısından inişli çıkışlı ve esas itibariyle istikrarsız bir dönem çizgisi olarak vasıflandırılabilecek bir süreç başlamıştır. Bu iktidar savaşı içinde, ticaret etnik gruplar arasında sürekli el değiştirmiş ve genel anlamda devlet yaklaşımından ziyade ticaret oluşumlarının inisiyatifi belirleyici rol oynamıştır. Bu dönemin genel anlamda; Venedikliler, Cenevizliler ve Türkler arasında bir sürtüşme dönemi olarak kabul edilmesi gerçeğe uygun bir tasnif olacaktır. 1402'lere kadar, yani Timur'un kente gelişine kadarki süreçte bu sürtüşmeler kenti olumsuz etkilemiş ve ekonomi gerilemiştir. Bu sürtüşmelerin temel nedeni ise İzmir'de bulunan tersanedir. Bu tersanenin Timur tarafından ele geçirilmesi ve tahribinin ardından, İzmir'in ticari üstünlüğü sarsıntıya uğramış ve ticaret Sakız Adası'na kaymıştır. Cenevizlilerin kurduğu bu yerleşmede konsolosluklar kurulmuş ve ada olmasından ötürü güvenli bir ticaret ortamı sağladığından İzmir'e nazaran çok önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Germiyanoğlu'nun subaşısı olan Mübârizüddin Mehmed Bey tarafından 13. yüzyıl sonlarında kurulan Aydın Beyliği, 14. yüzyıl başlarında İzmir'i de sınırları içine aldıysa da İzmir'in Türklerin eline geçmesi bir defa daha gerçekleştirilememiştir. İlk olarak Mehmed Bey 1310[231] veya 1317'de Yukarı

[228] YILMAZ / YETKİN, a.g.e. , s. 38.
[229] ATİLLA, Nedim; İzmir'deki İstanbul, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Kasım 2000, S:2, s. 123.
[230] KÜTÜKOĞLU, 2000 b , s. 15.
[231] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e., s. 11.

Kale'yi ele geçirmiştir[232]. Mehmed Bey**,** memleket topraklarını oğulları arasında paylaştırmış ve İzmir'i de Umur Bey'e vermiştir. Yaşının küçüklüğüne rağmen kuvvetli bir şahsiyete sahip olduğu, İbn Battuta'nın "kerîm, sâlih ve kesîrü'l-cihad" ifadesinden de anlaşılan Bahaüddin Umur Bey, ilk gazâsını İzmir üzerine yapmış, iki buçuk yıl süren bir kuşatma sonunda Liman Kalesi'ni ele geçirmiştir[233].

Böylece İzmir'in tamamı 1329 yılında Türklerin eline geçmiştir; ancak 1300 yılı olduğunu ifade eden eserler de vardır[234]. Bu tarihlerde İzmir, kıyıdaki istihkâmlar dolayısıyla iyi korunan bir liman kenarında yer almaktaydı. Umur Bey'e "gazi"lik kazandıran kıyı İzmir'in zabtı, Ege'de Türklerle Lâtinler arasındaki İzmir meselesinin çıkmasına başlangıç olarak gösterilir[235].

1402 yılında, Timur'un İzmir'e gelişine kadar Türkler, St. Pierre Kalesi'ni alamamışlardır. Timur, o zamanki iç limanı doldurtarak bütün kenti ve kuleyi zapt edip, sonradan da 1403 yılında yakıp yıkmıştır[236]. Bundan sonra surları ve duvarları dâhil olmak üzere bir türlü onarılamayan kale yıktırılmış (1424 yılında) ve yerine Osmanlılar tarafından basit bir kale yaptırılmıştır. Bu tarihten itibarendir ki burası "Ok Kalesi" adı ile anılmaya başlanmıştır[237].

Türkler Anadolu'ya yerleşmeleri ile birlikte esasen kendilerine çok yabancı olan deniz kültürü ile karşılaşmış ve deniz ticareti yapacak filo ve malları satacak birikimleri olmamasından dolayı bir içine kapanma dönemi geçirmişlerdir. Ceneviz ve Venedik grubunun asırlara şamil bilgi ve tecrübesinin varlığını anlayan Türkler, bu içe kapanma dönemini erken bitirip bu manada mantıklı hareket ederek ticaret hakkı ve güvence karşılığında Cenevizlilerle anlaşma yapmışlardır. Böylelikle kendi iktidarları içinde belki de asırlarca sürecek birikimi bekleme süresini kısaltarak bir

---

[232] TURAN, Şerafettin; **Türkiye-İtalya İlişkileri**, İstanbul, 1990, s. 159; KÜTÜKOĞLU, 2000 b , s. 15.
[233] KÜTÜKOĞLU, 2000 b, s. 15.
[234] BORA, Siren; **İzmir Yahudileri Tarihi 1908-1923**, Gözlem Gazetesi Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, 1995, s. 21.
[235] TURAN, a.g.e., s. 15.
[236] **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986, s. 6021; ÇAKMAKÇI, ERDEM, a.g.e., s. 47.
[237] Bu kaleye "Ok" isminin verilmesini bazı kaynaklar, Umur Bey'in kaleyi Cenevizlilerden almak isterken bir ok ile gözünden vurulup, şehit olması ile irtibatlandırmaktadırlar: ATAY Çınar; **İzmir'in İzmir'i**, Esiad, İzmir, 1993, s. 22.

sistem içinde deniz kültürü içinde icraat yapan oluşumlardan faydalanarak hem onların yaşamasına ve hem de kendi öğrenme ve kazanma süreçlerini hızlandırmışlardır. 1095 yılında kentin işgali ile birlikte tüm Türklerin katledilmesi olayının tesirinde kalarak bir intikam meselesi haline getirmeyen bu akılcı politik yaklaşım ile Türkler hem kendileri açısından en iyi gelişme yolunu bulmuşlar ve hem de var olan ticari, kültürel ve sosyal değerlerin yaşamasına müsaade ederek İzmir kentinin o çok renkli ve çok sesli mozaiğinin ilk temelini atmışlardır. Bu akılcı yaklaşım ile öteden beri Hıristiyan nüfusunun yoğun olduğu Yeni Kale civarında tekrar Hıristiyanların oturmasına ve ellerinde bulundurdukları ticari hayatı devam ettirmelerine müsaade edilmiştir. Böylece Türkler tarafından Hıristiyanlara ilk kapitülasyon hakları verilmiştir[238]. Esasen Cenevizlilerin yaptığı 1095 yılı katliamının ardından böylesine bir akılcı politikanın hem devlet olarak ve hem de halk olarak uygulanması zorluğu ortada iken bu zorluğu göze alan devrin yönetimi böylelikle akılcı politik yaklaşım ile esasen o devre ait ileri bir hümanist yaklaşımda sergilemiş olmaktaydı.

Artık tamamen Osmanlı idaresine giren İzmir'de, imtiyazlı yabancı uyruklularla beraber Türklerin zaman zaman kavgalı olan yaşamı başlamıştır. Bu durumun deprem, yangın ve salgın hastalıklarla pekişerek bazen çok büyük olaylara sahne olduğu görülmüştür. Bunların neticesi olarak Hıristiyan nüfus eskiden yaşadığı liman ve çevresinden yukarılara çıkamamış ve gelişmesini denize yakın olan kesimlerde sürdürmüştür. Dolayısıyla ticaretin hâkim olduğu bu yöreye Türkler yaşamakta bulundukları yukarı kesimlerden girememişlerdir[239]. Esasen bunun nedeninin izahı ayrı bir tez konusu olmak gerekir diye düşünüyoruz ama gerçekten de bunun nedeni ciddi bir merak konusudur. Zira iktidar kendisinde iken iktidarın nimetinden gereği gibi faydalanmama hayatın doğal akışı içinde çok izah edilebilir bir durum değildir. Konunun bu yönünün ele alınıp nedenlerinin bir bütün olarak mercek altına alındığı bir bilimsel çalışma tespit edemedik.

Ticarete odaklı olan bu gelişmeler, ortaya bir Levanten mimarisi çıkarmıştır. Örneğin, kıyıda yer alan cumbalı ya da güvenlik ilkesine dayalı teşkilatlandırılmış

[238] ATAY, 1993, s. 22.
[239] ATAY, Çınar; **Tarih İçinde İzmir**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını:3, İzmir, 1978, s. 17.

olan Levanten evleri böyle oluşmuştur. Türk evlerinin en dikkat çekici özelliği ise tamamen ahşap olmalarıdır.

1402 yılı ve sonrası, dış saldırı ve ayaklanma yılları olarak tarihe geçmiştir. 1426 yılında kesin olarak Osmanlı idaresine geçen[240] kente yönelik pek çok saldırı yapılmış ve özellikle Venediklilerin yaptığı saldırılardan [241] İzmir çok etkilenmiştir.

Fatih Sultan Mehmet, Venediklilerin kolayca İzmir'e saldırmaları üzerine, şövalyelerin inşaatını yarım bıraktıkları Aşağı Kale'yi tekrar yaptırtmıştır[242]. Ok Kalesi denilen ve Hisar Caminin yanında bulunan bu kale ile İzmir'in müdafaası daha da kuvvetlenmiş; İzmir'e bundan sonra pek düşman saldırısı olmamıştır[243].

2.1.7 16. Yüzyılda İzmir

Nedenlerinin etraflı bir şekilde araştırılıp ortaya konması gereken bir durum da İzmir kentinin 1500'lü yıllara geldiğinde çaptan düşmüş bir kent olarak karşımıza çıkmasıdır. Anadolu'da görülen kapalı ekonomik sistemin getirisi ve merkeziyetçi ekonomisi İstanbul'u geliştirirken, yakınındaki Bursa'nın nüfusu 60.000 civarlarına erişmekte idi. İzmir'in çevresinde bulunan Bergama, Tire, Manisa gibi yerleşmeler kapalı ekonomi sonucunda İzmir'e nazaran önem kazanmaktaydı. Bu kentlerin nüfusları da 7.000 kişi civarlarına erişmişti. Zira çevrelerinde yer alan tarımsal yerleşmelerin merkezi durumunda idiler. Hatta batıda Urla dahi kendi ekonomik düzenini kurmuş ve 3-5 bin kişilik bir yerleşme haline gelmişti. Bu hiyerarşik yapı içinde İzmir, üst kademelere çıkan bir kent olamamıştır. Bu yıllarda İzmir'in nüfusu ise yaklaşık olarak 2.000 kişi kadardır[244]. İzmir kent tarihi açısından bu dönemin nedenlerini ve niçinlerini ortaya koyan çalışmalara gereksinim vardır; zira İzmir

[240]BAYKARA, a.g.e., s. 107; GÜRSOY, a.g.e., s. 22; KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e., s. 11; TÜMER,Gürhan; "Bayraklı'dan Frenk Mahallesine Kopuk Kopuk", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Kasım 2000, s. 86.
[241] Özellikle 1472 yılında Venedikliler çok büyük bir kuşatma harekatına girişmişlerdir: GÜRSOY, a.g.e., s. 22.
[242] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e., s.11.
[243] BAYKARA, a.g.e., s. 108; KÜTÜKOĞLU, 2000 b, s. 18.
[244] KÜTÜKOĞLU, 2000b, s. 26-30; ATAY, 2003, s. 22.

tarihi hakkında yazılan eserlerde bu konunun etraflı bir incelemesine rastlanılamamaktadır.

1500'lü yıllarda kendi halinde bir kent olan İzmir'in ve yakın çevresinin, Venedik ve Cenevizlilerce dış ticarete açık olarak kullanılması yanında Akdeniz'de de farklı gelişmeler olmaktaydı. Özellikle İzmir ve Batı Ege'nin dış ticaretine vurulan bir engel de Venedik'in düzenli deniz politikasına karşı çıkan İspanya'dan gelmekteydi. Doğu Akdeniz'e giremeyen İspanya, Kral V. Charles'ın kışkırtmalarıyla Batı Akdeniz'de Venediklileri zor durumda bırakıyordu. Batı Akdeniz'in hakimi olarak doğuya da açılma politikaları güden V. Charles, Cenovalı Adrea Doria'yı (1468-1560) himayesine almıştı. Soylu ve zengin bir Cenovalı olan Doria, kendine ait otuz civarında gemiyle zaman zaman Batı Akdeniz'e de giriyordu. Osmanlının bu kıyıları ele geçirmesi karşısında ticari hayatını kaybeden Venedik de artık Osmanlılara karşı bir tavır almıştı[245].

1570'li yıllara gelindiğinde Lepardo yenilgisinden sonra batılılar biraz olsun rahatlamış, Osmanlı'nın denizlerde kendisini çabuk toparlamasına karşın, Venedikliler 1580 yılında ticari aktivitelerini yasal olarak kollaması ve yerleşmesine yardımcı olması açısından konsolosluk kurma izni almışlardı. Bu tür karmaşalarla ve İzmir için belirsizliklerle dolu olarak 16. yüzyıl geçmiş, kent bu yıllarda tarih sayfalarında kendisine yer bulamamıştır. Buna karşılık Cenevizliler daha rahat hareket edebilecekleri bir kıyı arayışı içinde, daha önceleri ellerinde bulundurdukları Sakız Adası'nda güçlenmişlerdir[246].

16. yüzyılın sonlarından itibaren, genelde Batı Anadolu ve özelde İzmir'deki dönüşümün başlamasına neden olan üç önemli durumdan birincisi; Kıbrıs ve Sakız Adaları'nın Osmanlı topraklarına katılması ve böylece Osmanlı Devleti'nin, Ege ve Akdeniz ticaretinin baş yönlendiricisi haline gelmesidir. İkincisi ise; dünyadaki geleneksel ticaret aksının oluşan güvenliksiz ortam nedeniyle bir anlamda değer kaybetmesi ve Halep kenti üzerinden Akdeniz'e ulaşılan bu yolun Anadolu'dan geçerek İzmir'e doğru gelişim göstermesidir. Üçüncü durum ise; coğrafi keşiflerin

[245] ATAY, 2003, s. 22.
[246] ATAY, 2003, s. 23.

ardından bu manada gelişme gösteren ülkelerin tüccarlarının[247] ticaret için İzmir'i tercih etmeleri ve hatta tüm faaliyetlerini bu kente yerleşerek, bir anlamda İzmir merkezli bir yönetim tarzını benimsemeleridir[248].

17. yüzyılda Sakız'da bulunan konsoloslukların teker teker İzmir'e gelmeleri neticesinde İzmir gelişerek İran İpek Yolu ticaretinin büyük bir kısmını kendi üzerine çekmiştir. Örneğin 1670'e doğru İran'ın istihsal ettiği 22 bin balya ipekten 3000 balyası İzmir'e gelmekte ve oradan ihraç olunmaktaydı[249]. Bu dönem itibariyle İzmir'de dış ticaret anlamında ciddi bir yükseliş trendi gözlenmiş; bu nedenle 1620 yıllarına gelindiğinde İzmir limanı, 16. yüzyıldaki görünüşünden oldukça farklı bir hal almıştır. Ticari hayattaki bu gelişme doğrudan kente yansımış ve İzmir'in ticaret merkezi olma kimliğinde önemli bir rol oynamıştır[250]. Bu ticari ve sosyal gelişme ile kıyı hattındaki yerleşim alanları yeni bir gelişme eğilimi ile karşılaşmıştır. Özellikle yabancı tüccarların, kent sahili boyunca yerleşim tercihi içinde olması, bu manada yapılaşmaya da tesir etmiştir.

Doğu Akdeniz ticaretinde egemen olan Fransa ve Venedik ile ciddi bir rekabete girişen İngilizlerin bu manadaki çabaları neticede İzmir'in ticaret merkezi olarak yükselişine neden olmuştur. Ticaret yapan birimlerin fazlalaşması sonuçta rekabeti arttırmış ve talep olunan ürünlerin çeşitlenmesine neden olmuştur. Ticareti yapılan ürünler arasında, İzmir bölgesinin klasik ürünlerinden olan baharatın yanında pamuklular, yünlüler ve kuru meyveler gibi ürünler de yer almaya başlamış; İzmir kentinin verimli iç bölgesinde üretilen bu malların dış satım limanı konumundaki İzmir'e gelmesi, bu ürünleri talep eden tüccarların yeni yerleşim yeri olarak buraları tercih etmesine sebep olmuş, kenti bu manada talep edilen bir konuma sokmuştur. 17. yüzyılın ortalarından itibaren Uzakdoğu ipeklerinin de ticaretinin

[247] YILMAZ/YETKİN'e göre özellikle Fransız, İngiliz, Hollandalı tüccarlar bu dönemde İzmir'de aktif bir ticari hayat içinde olmuşlardır: YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 45
[248] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 45-46.
[249] İNALCIK, Halil; **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 170.
[250] DAĞTAŞ, Lütfü; **İzmir Gazinoları 1800'lerden 1970'lere**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 48, İzmir, 2004, s. 1.

İzmir üzerinden yapılması, kenti hem ekonomi ve hem de nüfus açısından geliştirerek, büyüme noktasına getirmiştir[251].

Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde kentte 18 yabancı temsilcilik olduğunu söylemesine rağmen, 19. yüzyıl başında İzmir'de sadece on konsolosluk bulunmaktadır. Ancak Evliya Çelebi'nin kente geldiği zaman Avrupa'nın politik durumuna bağımlı olarak bir çok devletçiğin, özellikle Akdeniz'de o devirlerde ticari temsilcikleri olduğu da kabul edilmektedir. Bu konsolosluklar İsveç, Avusturya, Macar, Rusya, Fransa, Prusya, İngiltere, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka ve Sardunya'dır[252].

1619'da açılan Fransız konsolosluğundan sonra 1620 yılında İngiliz konsolosluğu açılmıştır. Bu dönemde şehrin nüfus yapısının da değiştiği bilinmektedir. 16. yüzyıl kaynakları İzmir'de, 18 havra, 19 cami ve sadece 1 Rum Ortodoks kilisesi bulunduğunu, kentin 9 mahallesinden sadece birinde Hıristiyanların yaşadığını belirtmektedir. Konu hakkındaki kaynakların verilerine göre o dönemde kent merkezinde Müslüman-Türkler çoğunlukta olup, önemli bir Musevi cemaati mevcut ve Hıristiyan Rumların ise azınlıkta olduğu görülmektedir. Evliya Çelebi de 1672'deki İzmir ile alakalı olarak yaptığı tespitlerde, Punta Mahallesi'nde (Alsancak) artan sayıda yerli gayrimüslimlerin, Batılı ve Levanten tüccarların yoğunlaştığını belirtmiştir[253].

2.1.8 17 ve 18. Yüzyıllarda İzmir

17. yüzyılda ticaret ortamı hareketli bir yapı arz etmekte olup iç liman ve ana körfez sahili farklı nitelikteydi; iç liman çevresinde genel itibariyle Türkler yoğunlaşırken, Avrupalılar ise gemilerini Frenk bölgesi paralelinde ve özellikle her biri kendi konsolosluklarının karşısında ki açıkta demirliyorlardı[254]. Bu dönemde

[251] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 47.
[252] ATAY,1993, s. 203.
[253] KULEYİN; HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 9.
[254] BEYRU, Rauf ; 19.Yüzyılda İzmir'de Eski İskeleler Hakkında Kısa Bir Not . **Ege Mimarlık**, S.26 (1998-2), s 40, 41 : Beyru'ya göre "*sahil boyunca uzanıp giden yabancı konsoloslukların ve özellikle de Frenk tacirlerine ait evlerin her birinin özel iskelelerinde bu trafiğe aracı oldukları ve bunların,*

Bruyn, körfezin çevresinin sekiz fersah civarına ulaştığını, demir atmak için yeterli derinlikte olduğunu ve Avrupa'dan pek çok geminin gelip gittiğini bildirir. "Sancak Kale" ya da "Yeni Kale" olarak bilinen bir savunma yapısının yardımıyla körfeze girip çıkan gemilerin denetimlerinin yapıldığı bu sistem ile körfez en dar noktasında yani Sancak Burnu'nda korunma altına alınmış oluyordu[255].

17. yüzyılın ikinci yarısına kadar kentte planlı bir yerleşme yoktur. Ancak bu tarihten sonra kentin imar çalışmalarına hız verilmiş ve sokaklar genişletilmeye başlanmış ayrıca kaldırımlar döşenmiştir.

1650 ve 1660'lı yıllara gelindiğinde İzmir'in büyüme hızı artmıştır. Bunun sebebi ise Rum, Yahudi ve Türk Osmanlılar ile Atlantik kıyılarından gelen tüccarların kente akın etmesidir. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde nüfusun büyük bir kısmını Türkler oluşturuyordu. Ayrıca önemli sayıda Ermeni, Rum ve Yahudi Osmanlı ile hatırı sayılır büyüklükte Felemenkli, İngiliz, Fransız ve Venedikli de bulunmaktaydı[256].

Bu yıllarda matbaanın İzmir'e girişini Museviler gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti'nin diğer önemli merkezlerine de matbaayı yine Museviler getirmiş; İzmir'de ilk matbaa 1658 yılında Abraham Ben Yididya Gabay tarafından kurulmuştur. Basılan ilk kitap da Jozef Eeskapa'nın "Rosh Yosef" adlı eseridir. Bu matbaada İbranice kitaplardan ayrı olarak Latin harfleriyle iki İspanyolca kitap da basılmıştır[257].

1650'li yıllardan sonra ticari faaliyetlerin artması ve bunun doğal uzantısı olarak ekonomik gelişmenin sağlanması ile birlikte kentte ticari altyapı sağlamaya yönelik bir inşaat gelişimi söz konusu olmuştur. Kentin gelişim yönünü öngören

---

geceleri , gümrükten kaçırılmak sureti ile , malların kente girip çıkmasını da sağlamakta olduklarından" bu manada bir demirleme stratejisi belirliyorlardı.

[255] KAYIN, Emel; Tarihsel Süreçte İzmir Limanları, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Kasım 2000, S: 2, s. 202.

[256] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e., s. 17.

[257] SERÇE, Erkan; **İzmir'de Kitapçılık 1839-1928**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 29, İzmir, 2002, s. 9.

Osmanlı yönetimi, öncelikle alışverişin ve mali sözleşmelerin gerçekleştiği bir çarşı (bedesten) ve gümrük binası inşa ettirmiştir[258].

Ticari faaliyetler hem ulusal boyutta ve hem de uluslararası boyutta ilerleme kaydettiği için ve bu manada genel itibariyle kentte diğer kentlere nazaran farklı bir kolaylık anlayışı mevcut olduğu için nüfusun kozmopolit bir yapı içerisinde gelişmesi şaşırtıcı olmamıştır. Zaten çok öncelerden beri, kentte var olan Osmanlı uyruğu azınlıkların yanı sıra, kentte ciddi sayıda Avrupalı bir nüfus grubu da oluşmuştur. Frenk Mahallesi'nin yapısı, Osmanlı Devleti'nde Batı kültürünün kendini çevresinden ayırmasının fiziki simgesi olarak izah edilebilir. Frenk Mahallesi'nde yaşayan Avrupalı nüfus, yaşadıkları bölgede kendilerine özgü alanlarını kendi ülkelerindekine benzetebilmek için ibadethaneler, hastaneler, kültür merkezleri, kulüpler ve lokantalar gibi yapıları inşa ettirmişlerdir[259].

Frenk mahalleleri sanki birçok küçük devletin oluşturduğu federatif bir bütün gibiydi. Her bir azınlık direkt olarak kendi konsolosuna bağlı olup konsolosun durumu ise şehirdeki valinin otoritesini dengelemekteydi. Yani İzmir'de sanki ikili bir yönetim vardı: Vali ve konsoloslar bütünü. Sonraları İzmir'deki azınlıkları korumak için gelen savaş gemileri konsolosların işlerini nispeten hafifletmişti[260].

Ticari anlamdaki bu önemli ilerleme, 17. ve 18. yüzyıllarda yaşanan bazı afetler ve de salgın hastalıklar nedeniyle sekteye uğramıştır; 1676'da yaklaşık 30 bin kişinin öldüğü bir veba salgını, 1688 yılındaki büyük deprem[261] ve 1742'de şehrin yarısının yandığı[262] büyük bir yangın yaşandığı bilinmektedir. Söz konusu yılda çıkan yangın 18. yüzyılın en tahripkar yangınıydı ve bu yangının kasıtlı çıkarıldığı

[258] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 50.
[259] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 52.
[260] ATAY, 1978, s. 27.
[261] BAYKARA, a.g.e., s. 126; BEYRU, Rauf; **19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam,** Literatür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 17; GÜRSOY, a.g.e., s. 33; SERÇE, Erkan/ YILMAZ, Fikret/ YETKİN, Sabri; **Küllerinden Doğan Şehir**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 45, İzmir, 2003, s. 15; KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e., s. 20; **Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi**; a.g.e., C. 10, s. 220; Suraiya FAROQHİ (Bölüm Yazarı); **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi,** C. 2, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 633.
[262] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 9; SERÇE/ YILMAZ/ YETKİN, a.g.e.,s. 15; KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER, a.g.e., s. 21.

tahmin edilmektedir[263]. İzmir'de meydana gelen 1688 depreminden önce 1654 ve 1664 yıllarında da depremler olduğu bilinmektedir; ancak 1688 depremi, muhtemelen İzmir'in geçirdiği en büyük felaketlerden birisidir. Konuyu irdeleyen kaynaklara göre 10 Temmuz 1688'den birkaç gün önce denizin anormal sessizliği ile kendisini haber veren bu felaket; 10 Temmuz 1688 günü akşamı, birbiri ardınca süregelen birkaç sarsıntı ile İzmir'i yerle bir etmiştir. Akşam yemeği pişirilmek için yanan ateşler de enkazları tutuşturunca, bütün İzmir alevler içinde kalmış ve bu felaket 10 ila 15.000 kadar İzmirlinin hayatına mal olmuştur. Felaket öylesine dehşet uyandırmıştı ki halk, İzmir'i terk ederek civar köylere yerleşmiş; hatta şehrin hayatının bittiği bile söylenmiştir. Fakat bütün bu olanlara rağmen İzmir, konumu ve diğer avantajları nedeniyle bu felaketlerin üstesinden gelmeyi başarmış ve ticari üstünlüğünü koruyabilmiştir[264].

Depremler, yangınlar, veba, kolera gibi büyük zararların yaşanmış olmasına rağmen, İzmir bu dönemlerde artık önemini kaybetmiyordu. Fransa, İngiltere ve Hollanda arasında Levant'dan yapılan ticaretteki amansız yarış devam ediyordu.

İzmir, 18. yüzyılın ikinci yarısına geldiğinde o zamana dek görülmedik boyutlarda ekonomik bir büyüme yaşamış; kısa süre içinde de Osmanlı'nın baş limanı haline gelmiştir. Deniz ticaretinin hemen hemen üçte birinin gerçekleştiği İzmir, Osmanlı azınlıkları arasından acenteler vasıtasıyla dolaylı yollardan ticaret yapan Hollandalıların en gözde limanı olarak kalmıştır[265]. O dönemlerde Fransa, Doğu Akdeniz'deki en büyük ekonomik güçtür ve Marsilya limanı aracılığıyla da İzmir'in ticaret yaptığı başlıca ülke olarak yer almakta idi[266].

1756'ya gelindiğinde İzmir'e uğrayan gemilerin hemen hemen yüzde 60'ı Fransız'dı ve bu sayı içine kabotaj işi yapan gemiler de dâhildi[267]. Mısır ve Suriye limanları ise artık önemlerini kaybetmişlerdi. İstanbul ve Selanik önemli limanlar

[263] KUBAN/ GOFFMAN/ DİNÇER,a.g.e., s. 21.
[264] BAYKARA, a.g.e.,s. 113.
[265] MCGOWAN, Bruce (Bölüm Yazarı); **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, C. 2, 2004, s. 858.
[266] ATAY**,** 2003, s. 40.
[267] MCGOWAN, a.g.e., C. 2, s. 858.

olmalarına rağmen, 19. yüzyılın başlarına kadar konumunu ve önemini koruyacak olan İzmir ile artık yarışamıyorlardı[268]. 1752-1783 yılları arasında İzmir'de 29, İstanbul'da 11, Selanik'te 8 Fransız tüccar bulunuyordu[269].

İzmir'in gelişmesinde Sakız'ın devre dışı kalmasının önemi büyüktü; İzmir, İran ipeği ticaretini ve yolunu Halep'ten kendisine çekmiş, bunun yanına Ankara'nın moheri ve Ege'nin pamuğu da eklenince bu üç ürünün Avrupa'ya ihracı İzmir Limanı'nı yüceltmişti[270].

1789 yılına gelindiğinde Fransa, diğer devletlere karşın İzmir ticaretinin %42'sini eline geçirmişti. Bunun %58,65'i Fransa'nın ihracatı ve %41,35'i ithalatıydı. Yüzde değerlerinde görüldüğü gibi İzmir bu yılda aldığından fazla satmıştı. 1784 dolaylarında Osmanlı ihraç ürünlerinin işlem gördüğü limanlar incelendiğinde Kuzey Afrika'nın %4 civarı, Mısır'ın % 13 civarı, Suriye'nin % 23 civarı, Yunanistan'ın % 24 civarı, İzmir'in % 32 civarı olduğu görülecektir ki bu büyümenin ne kadar ciddi boyutlara vardığını göstermektedir[271]. Bu veriler, 1688 yılındaki büyük depremden tam yüz yıl sonra kentin bu manada bir gelişim göstermesi hem yerel yönetim ve hem de merkezi yönetim bakımından gösterilen başarı çizgisinin rakamlarla ifadesidir diye düşünülmektedir.

2.1.9 19. Yüzyılda Gelişen İzmir

1816 yılı incelendiğinde İzmir'in doğunun en büyük pazarı konumunda olduğu görülmektedir. Bu yıllarda İzmir'de konsolosluk yapan F.de Beaujour şehrin büyük ekonomik ehemmiyetinden bahisle şunları söylemektedir: "*İzmir, bütün Asya Türkiye'sinin bir antreposu olduğundan büyük bir ticari öneme sahipti. Limana bütün devletlerin gemileri geldiği gibi, hemen her gün bir eşeğin sürüklediği ve Asya'nın bütün mahsullerini taşıyan deve kervanlarının aktığı görülür. Senede yüz*

[268] FRANGAKİS Elena -SYRETT (Bölüm Yazarı); **Osmanlı Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998, s. 101.
[269] GÜRSOY, a.g.e., s. 108; TÜMER Gürhan; İzmir'in Kimliği Üzerine, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Mart 2001, S. 3, s. 48.
[270] ATAY, 2003, s. 40.
[271] ATAY, 2003, s. 39.

milyon frank tahmin edilen bu muazzam ticaret, İzmir'i Türkiye'nin en kalabalık ve en zengin şehirlerinden biri yapar. İzmir, adeta Avrupa, Asya ve Afrika'nın bir pazarıdır"[272].

1770-1870 yıllarını kapsayan yaklaşık yüz yıllık dönemde İzmir, ticaretteki aracı konumundan sıyrılmıştır; iç bölgesinin değerli tarım ürünlerini, dünya pazarlarına aktaran bir çıkış noktası ve limanı konumunu kazanmıştır. Bu yüz yıllık dönemde, İzmir limanından yapılan ihracatta on kata ulaşan bir artış vardır ve bu evrede İzmir'in bir liman kenti olarak büyümesini hazırlayan unsurların, üç ana neden üzerine oturduğu görülmektedir. Birinci neden: Batı Avrupa'da sanayinin gelişmesi ve tarımsal ürünlere ve hammaddeye aşırı ihtiyaç duyulmasıdır. İkinci neden ise; İngiltere'nin Hindistan'a yerleşmesinden ötürü Asya ile iletişim kanallarının açık tutulması için Anadolu'dan yararlanma arzusu ve bu amaçla Batı Anadolu'yu kullanmasıdır. Amerikan Bağımsızlık Savaşı nedeniyle İngilizlerin tekstil sanayisi için acil ihtiyaç duydukları pamuğu temin edemeyişi ve Osmanlı Devleti topraklarında, özellikle Batı Anadolu'da pamuk tarımını canlandırmaları da üçüncü neden olarak kabul edilmektedir[273].

18. ve 19. yüzyıllarda kent, Fransız, İngiliz, Hollandalı ve İtalyan tüccarların gözdesidir. Bu gelişmeye paralel olarak, eyalet merkezi (Aydın eyaleti) önce 1841'de geçici olarak, sonra da 1850'de temelli İzmir'e aktarılmıştır. 22 Haziran 1850 yılında Sultan Abdülmecit[274], 20 Nisan 1863 yılında da Sultan Abdülaziz İzmir'i ziyarete gelmişlerdir[275]. 1871'de kurulan belediyenin ilk başkanı da Yenişehirlizade Ahmet Efendi olmuştur[276].

Bu süreç içinde 1820'li yıllara gelindiğinde İzmir ticari hayatında bir duraklama görülür; zira Yunan isyanı Anadolu kıyılarının neredeyse tamamını sarmış ve Türk halkı bu mücadele içinde doğal olarak kendi işlerine bakamaz olmuştur. Ayrıca yüzyıllardır yegane liman olan İzmir'in yanında, diğer Anadolu Limanları da

[272] BAYKARA, a.g.e., s. 128.
[273] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 53.
[274] BAYKARA, a.g.e., s. 115.
[275] BAYKARA, a.g.e., s. 116; AKSOY, 2000, s. 62.
[276] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 9.

gelişmeye başladığından bu manada artık İzmir limanının alternatifleri bulunmaktadır[277].

İzmir'in ticaret hayatındaki gerileme 1840'larda artık kendisini bariz bir şekilde göstermiştir. Bu yıllarda binlerce develik kervanların yerini çevreden gelen küçük kervanlar almıştır. Eğer İzmir Limanı elverişli bir konumda olmasaydı, İzmir'in ticaret hayatı tamamen bitecekti. Kent, 19. yüzyılın ortalarına geldiğinde artık Türkiye'nin dış ticaretindeki önemli ve büyük yerini kaybetmişti. Hatta bir dönem Trabzon Limanı bile ihracatta İzmir'i geçmişti. İstanbul'un ise her yıl ithalattaki payı artmıştır; öyle ki İzmir Limanı 1850 yılında Türkiye ihracatında %14,65, ithalatta ise %10,17'lik yüzdelere kadar düşmüştür[278].

Bu dönemde İzmir, İran ve doğu ticaretini Trabzon limanına terk etmiş ve sadece Batı Anadolu'nun bir limanı haline dönüşmüştür. Ekonomik açıdan gerileme yaşanan bu dönemde, Türk nüfusunun oransal olarak azalışı da dönem kayıtlarından tespit edilmiştir. Yabancılara mülk edinme hakkının verilmesi (1856) ve ticaret anlaşmasındaki gümrük indirimleri (1838) gibi teşvikler[279], yabancıları İzmir'e yönlendirmiş ve yabancı nüfusta çok önemli bir artış gözlemlenmiştir. Maddi ve manevi bir çöküş sonrası Türk nüfusundaki bu oransal azalış, çok uluslu yapıda yer alan diğer aktörleri umutlandırmış ve her ulus kenti sahiplenme adına parçalı olarak çeşitli senaryolar üretmiştir. Bu senaryolarda yer alan politikaların bazılarının kısmen gerçekleştiği dahi gözlemlenmiştir[280].

Bu bağlamda 22-24 Eylül 1856'da İzmir-Aydın demiryolları sözleşmesi imzalanmıştır. 1857 yılında Vali Mustafa Paşa tarafından ilk olarak demiryollarının temeli atılmış ve 23 Mart 1858'de İzmir'de ilk tren faaliyete başlamıştır[281]. İzmir-Kasaba demiryolu ise 22 Ocak 1866'da tamamlanmıştır[282].

---

[277] BAYKARA, a.g.e., s. 129.
[278] GÜRSOY, a.g.e., s. 109.
[279] Baltalimanı Anlaşması.
[280] Demiryollarının tamamlanması gibi örnekler bu gelişimi göstermektedir : BEYRU, a.g.e., s. 61.
[281] AKSOY, Yaşar; **5.000.Yılında İzmir**, 2000, s. 62; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C. 12, 1986, s. 6021.
[282] AKSOY, 2000, s. 63.

İzmir'de demiryollarının yapımı ile kentin gelişmesi farklı bir sürece girmiştir. Demiryollarının yapımını izleyen liman ve rıhtım inşaatlarıyla da hız kazanan bu değişim ve gelişim, ciddi anlamda kentin bütününde kendisini hissettirmiştir. İzmir-Aydın ve İzmir-Kasaba arasında açılan demiryolu bağlantıları, Türkiye'nin ilk demiryolu hatlarıdır. Bu demiryolu hatları, İngiliz ve Fransızlar tarafından Batı Anadolu'nun tarım ürünlerini hızlı bir şekilde nakletmek ve son derece zengin olan iç bölgeyi limana bağlamak için kurulmuşlardır[283].

1860'lı yıllara kadar İzmir'de var olan liman ve rıhtım genişleyen ticareti arttıracak kapasiteye sahip değildi. Bu durum gemilerin yükleme ve boşaltma işlemlerinde güçlük yarattığı gibi kaçakçılığa da büyük çapta olanak sağladığından gümrük gelirlerinde önemli kayıplara yol açmaktaydı. 1860'lı yıllarla birlikte demiryolu hatlarının işletmeye açılmasıyla, iç bölgeden gelen malların akışının hızlanması ve artması nedeniyle, büyük tonajlı gemilerin rahatça yanaşıp yükleme boşaltma yapabilecekleri bir rıhtıma ihtiyaç duyulmuştur. İzmir Rıhtımı inşaatı ve kullanılması imtiyazı ise 27 Kasım 1867 tarihinde J.Charnaud, A.Baker ve G. Guerracino adlı İngiliz tüccarların kurdukları bir şirkete verilmişti[284]. Şirket 1869'da inşaata başlamış, ancak imtiyaz kısa bir süre sonra Fransız Dassaut kardeşlere devredilmiştir[285]. Rıhtım, gümrük önündeki 75 metrelik bir alan dışında, 1876 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Tamamlanma tarihi, başka bir kaynakta 1875 olarak da verilmektedir[286]. Rıhtımın yükleme ve boşaltmadaki kolaylıkları görülünce 75 metrelik bölüm de doldurularak 1880 yılında rıhtımın tamamı hizmete açılmıştır[287]. Bundan sonra rıhtıma tramvay hattı döşenirken, denizin doldurulması ve Punta-Darağacı tarafındaki bataklıkların kurutulması ile kazanılan değerli araziler satılarak kentin yerleşiminde zengin ve batılı semtlerin oluşacağı alanlar da yaratılmıştır[288].

---

[283] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 56.
[284] BAYKARA, a.g.e., s. 117; MARTAL Abdullah, **Değişim Sürecinde İzmir'de Sanayileşme,** D.E.Ü. Yayınları, İzmir, 1999, s. 55.
[285] MARTAL, a.g.e., s. 55.
[286] QUAATAERT, Donald (Bölüm Yazarı); **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi,** C. 2, 2004, s. 923.
[287] BAYKARA, a.g.e., s. 117.
[288] YILMAZ/YETKİN, a.g.e., s. 57; KIRAY, Mübeccel; **Örgütleşemeyen Kent(İzmir'de İş Hayatının Yapısı ve Yerleşme Düzeni)**, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1972, s. 943-

Daha önceleri bir iç liman sahibi olan İzmir, zamanla sel sularının doldurması ve gerekli önlemlerin alınmaması sonucu burayı kaybetmiş, İzmir'in hizmetine açılan yeni liman ve rıhtım ise kente bambaşka bir görünüm getirmiş ve kentin bu manada yeni imajı olmuştur[289].

Rıhtımın inşasında bazı tartışmalı hususların da mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Rıhtım şirketi aldığı imtiyaz çerçevesinde yol alanlarının yanı sıra, yapı inşa edilebilecek art alanı da doldurarak arsa haline getirmiştir. Şirketin rüsum olarak Osmanlı Devleti'nin vergi usulüne müdahale etmesinin yanı sıra kentin en pahalı yerleşim alanları niteliğini taşıyan "Kordon arsalarını" üretip, kâr sağlayarak, bu konudaki geleneklerini bozması ve şirket hissedarlarının giderek artan nüfuzlarını problem oluşturması kaynaklarda ciddi tartışma konusu olduğunu göstermektedir. Rıhtımın, İzmir tarihindeki büyük yatırımlardan biri olması, kentin yaşantısında, daha inşa aşamasından başlayarak, önemli bir yer tutmasına neden olmuştur.

Rıhtımın inşası hem bölgenin ve hem de kentin fiziksel yapısını değiştirdiği gibi bunun yanı sıra, yine hem bölgenin ve hem de kentin sosyal yaşantısını da etkilemiştir. Denizin doldurulması sonucu kıyı bandında, asli işlevinin yanı sıra, bir rekreasyon alanı özelliğini içinde barındıran ve kısa sürede kente kimlik veren önemli öğelerden birisini oluşturan Kordon boyu meydana gelmiştir. Bu yol, tramvay hattının da yardımıyla Frenk Mahallesi'nin merkezle bağlantısını kolaylaştırmakta idi[290].

Kırım Harbinden sonra Türkiye'de devlet teşkilatı batı memleketlerindeki usullere göre ayarlanınca 1871 yılında İzmir'de belediye teşkilatı kuruldu[291]. Fakat 1871 ile 1879 yılları arasında çalışmaların nev'i hakkında elde hiçbir bilgi bulunmamaktadır. 1879 Aydın Vilayeti Salnamesi İzmir'de belediye teşkilatının iki daireye ayrıldığını yazar. Birinci belediye dairesi başkanı Helvacızade Emin Bey,

---

944; ORTAYLI İlber; **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 200.

[289] ATAY, 1993,s. 203.

[290] KAYIN, a.g.e., s. 205.

[291] BİLGET, Adnan; **Son Yüzyılda İzmir(1849-1949)**, Meşher Basımevi, İzmir, 1949, s. 23; Erkan Serçe'nin kitabında ise belediyenin kuruluş tarihi 1868 yılıdır: SERÇE Erkan; **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye (1868-1945)**, 1998, s. 56.

ikinci belediye dairesi başkanı ise Ragıp Bey'di[292]. Her iki belediye dairesinin dokuzar üyelik belediye meclisleri, muvazzaf memur kadroları, başkâtip, muhasebeci, tercüman, sandık emini, kontreto kâtibi, doktor, mühendis, müfettiş, çarşı ağası ve mimarı bulunurdu[293].

O tarihte İzmir şehri birinci Kordon, Saman İskelesi, Balıkpazarı, Marpuççular, Parmakkapı, Peştamalcılarbaşı, Haliliye Caddesi, Basmahane İstasyonu ve Kemer Caddesini takip eden hat ile ikiye ayrılarak bu hattın batı tarafı birinci belediye dairesini, doğu tarafı da ikinci belediye dairesini teşkil ederdi. Şimdiki Fevzi Paşa Bulvarı'nın güzergâhı, şehri ikiye ayıran hattı teşkil ediyordu[294]. Halil Rıfat Paşa'nın valiliğine kadar devam eden bu şekil, 1891 yılında iki belediye dairesinin birleştirilmesi, tek belediye meclisi ve tek reisinin işbaşına geçmesini gerekli kılmıştır[295].

19. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı Devleti'nde İstanbul'dan sonra ticaretin ve sanayileşmenin yaşandığı en yoğun bölge, İzmir olmuştur. İzmir'in ticaretteki ve sanayileşmedeki başarısının temel nitelikleri ise Osmanlı'nın sanayileşmesine de yardımcı ve yol gösterici özellikler taşımaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sanayi kuruluşlarının genelde yabancı sermaye yatırımlı olması,
- Üretimin çoğunlukla ihracata yönelik tarımsal ürünlerle yapılması,
- Aynı üretim dalında birden fazla kuruluşun ortaya çıkmasının önlenerek rakipleşmenin önüne geçilmesi,
- Üretimin genelde "imalathâne" düzeyinde olması, "fabrika" olarak nitelenen kuruluşların çoğunun ayıklama, öğütme, damıtma, sınıflama gibi işlemlerin uygulandığı, atölye denilebilecek, 5-10 işçinin çalıştığı küçük işletmeler olması,
- Sanayileşmedeki ilerleme sadece gıda ve dokuma sektörlerinde gelişmesi,

[292] SERÇE, 1998, s. 63,
[293] BİLGET, a.g.e., s.23.
[294] BİLGET, a.g.e.,s.23; SERÇE, 1998, s. 63.
[295]BİLGET, a.g.e., s.23-24.

- İşgücünde nitelik ve niceliğin yeterince bilinememesiyle birlikte, işçi sınıfı kitlesel bir güç olarak varlığını duyurabilecek seviyede olmaması,
- İzmir'de bulunan sanayi kuruluşlarının hemen hemen hepsinin özel sektöre ait olması şeklindeki bu gelişmeler, İzmir'in 20. yüzyıldaki sanayileşmesinin sağlam yapı üzerine kurulmasına etken olmuştur[296].

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamda modern kent olgusunun oluşmaya başladığı bir dönemdir; İzmir bu modern kentlerden birisidir. Modern anlamda kentleşme süreci İzmir de 19. yüzyıl ortalarından sonra Osmanlı Devleti'nin modern bir monarşi olma yoluna girmesine bağlı olarak ortaya çıkmış ve bu manada kamusal mekanlar oluşturulmuştur. Bugünkü Konak Meydanı olarak bildiğimiz alan, Katipoğlu ailesinin konağının dış avlusunu çevreleyen duvarların önündeki küçük boş alan olup, İzmir'in ilk meydanıdır. 1829'da Konak, idari bir bina olarak kullanılmaya başlandığından, meydanda devleti simgeleyen resmi bir bina ve dolayısıyla da resmi meydan düzenlemesi oluşmuştur. Binanın daha sonra yabancılara karşı devleti temsil eden prestij kurumu olması düşünülmüş ve 1869'da bu düşünce ile yeniden inşa edilerek, 1872'de Hükümet Konağı olarak hizmete girmiştir[297].

Kentleşme çalışmalarının ilk adımlarının atıldığı bu dönemde, bugünkü İzmir'i anlamak açısından önemli olan bazı yapılaşmalar söz konusu olmuştur. Örneğin; 1829'da inşası tamamlanan Sarı Kışla ile bu meydana ikinci bir kamusal öğe kazandırılmıştır. Fakat zaman içinde (1950) bu yapı yıkıldığından günümüze kadar ulaşamamıştır. Ayrıca modernliğin simgesi olarak kabul edilebilecek ve günümüze kadar ulaşabilmiş bazı öğeler de mevcuttur. Örneğin; eskiden Sarıkışla'nın önündeki bugünkü Konak Meydanı'nda yer alan Saat Kulesi, 1901 yılında dönemin padişahı II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yılı dolayısıyla, İzmir Valisi, eski sadrazamlardan Kıbrıslı Kâmil Paşa, Oğlu Bahriye Mirlivası Said Paşa

[296] MARTAL, a.g.e., s. 185-186.
[297] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 60.

ve Belediye Reisi Eşref Paşa'dan oluşan bir inşaat komisyonu tarafından yaptırılmıştır. Kulenin yapım tarihinde İzmir Valisi, Kamil Paşa'dır[298].

1890 yılında İzmir'de ticaret hayatı oldukça hareketliydi. 1891 yılında İzmir limanına 5707 gemi ve 3525 yelkenli safine girip çıktığını, 1307 salnamesi kaydetmektedir. Bunlar Osmanlı, Alman, İngiliz, Avusturya, Danimarka, İspanya, Fransız, Yunan, Felemenk, İtalyan, Rumen, Rus, İsveç ve Norveç bandıralı gemilerdi[299].

2.1.10. 20. Yüzyılda İzmir

1890-1913 yılları arasında İzmir limanı, Avrupa'nın belli başlı limanları arasına girerek, geniş ithalat ve ihracat işleri gerçekleşmekte, halkın serveti yavaş yavaş artmakta ve İzmir'de büyük ticarethaneler kurumluktu idi[300]. Bu dönemde de Osmanlı İmparatorluğu'nun hoşgörülü bir tutum sergilemesi ve özellikle onların haklarına eskiden olduğu gibi hümanist bir yaklaşım göstermesi burada en önemli etken olarak kendisini göstermektedir. Özellikle yargı alanında ki adil tutumu ticari hayatın daha hızlı büyümesine neden olmuştur. Siren Bora İzmir Yahudileri Tarihi adlı eserinde[301] 1908-1923 tarihleri arasındaki yargı manasındaki uygulamanın altını çizmektedir. 4 Muharrem 326 tarihli vesayet davası ile ilgili kayıtlara dayanarak konu hakkında şu ifadeleri kullanmıştır : *"Osmanlı Devletinde gayrimüslim cemaatler, Aile ve Miras Hukuku açısından kendi dinsel kurallarına, cemaat sistemlerine bağlıydılar. Ancak Zimmiler dilerlerse Aile Hukukuna ilişkin sorunlarda ve çeşitli davalarda Kadıya başvurabiliyordu. Bu dilek nasıl gerçekleşiyordu? Yahidiler niçin Şer'iye Mahkemelerine başvurma gereksinimi duyuyorlardı? Kuşkusuz, dava ile ilgili başvurularında, Kadının tarafsızlığına güvenmeleri gerekirdi. Amnon Cohen'in verdiği örneklerden de anlaşılabileceği gibi, Yahudilerin çeşitli davalarda kadıdan bir Müslüman aleyhine karar çıkartabilmeleri, bu güvenin*

---

[298] ACUN, Hakkı; **Anadolu Saat Kuleleri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1994, s. 24; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C. 12, s. 6022.
[299] BİLGET, a.g.e.,1949, s. 66.
[300] BİLGET, a.g.e., s. 68.
[301] BORA, Siren; **"İzmir Yahudileri Tarihi"** Gözlem Gazetecilik Basın Ve Yayın A.Ş İstanbul 1995 s.102,103. Ayrıca konu hakkında bknz: ERYILMAZ, Bilal; **Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Teb'anın Yönetimi,** Güçbirliği Yayıncılık İzmir 1988

oluşmasını sağlamıştı. Elimizde bulunan 14 Rebiülevvel 326 tarihli kayıt da, bu yargıyı destekler niteliktedir. Dava olunan kişi Yahudi Cemaati'nin önde gelenlerinden biri ise, davanın Yahudi mahkemelerinde tarafsızca bakılmayacağından korkan bazı ortahalli ya da kente dışardan gelmiş Yahudiler Kadı'nın yargısını yeğliyorlardı. Kanımızca, elimizde bulunan 4 Muharrem 326 tarihli vesayet davası ile ilgili kayıt, bu konuda bir örnek oluşturmaktadır."

Osmanlı İmaparatorluğu'nun meseleye bu şekilde yaklaşmasının daha eski bir örneğini de İstanbul Üniversitesi Medeni Usul Hukuku hocası olan Prof.Dr.İlhan Postacıoğlu'nun kendisini ziyaretim sırasında bana hediye ettiği ve kendi çevirisi ile yayınladığı "Okumak ve Yaşamak" adlı kitabında[302] görüyoruz : "*Yargılama Usulü, Sağ Duyu ve La Fontaine dizilimi ister istemez çağrışım yaptı. Hakkın ve hakikatin meydana çıkartılması için, insan zekasının bir mahsulü olan yargılama usulünün, basma kalıp kaidelere bağlı kalındığı ve gayeye götürecek şekilde kullanılmadığı takdirde, büyük bir zaman kaybına yol açtığı ve o nispette hak arayanları inkisara uğrattığı her birimizin zaman zaman müşahede etmek fırsatını bulduğumuz bir husus olsa gerek*". Dünyamız kadar eski olan bu hakikatin La Fontaine, tarafından yaban arıları ile bal arıları arasındaki davayı konu olan masalında dile getirdiğini ifade eden Postacıoğlu kendi uzmanlık alanı ile alakalı bu masalın çevrisini de yapmıştır. Bu masalda haklı olan bal arılarının haklarını korumak adına yaban arılarına karşı dava açması ve hakim statüsündeki eşek arılarında bu manada şekli hukukla adalete zarar verdiklerini masallaştırmasının anlatılmasının ötesinde o dönem itibariyle Osmanlı'daki adaletin daha ideal anlamda işlediğine dair dizeleri de çevirmiştir :

"*Bu hususta Türk'lerin yol ve yöntemine uyarak*
Usulü muhakeme yerine sağduyuyu rehber alsak"

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde uzun yıllar Usul Hukuku hocalığı da yapmış olan Postacıoğlu 1995 yılının Mart ayında yaptığımız görüşmede bunun örneklerinin yansıması olarak İzmir tarihi içindeki çocukken yaşadığı sair örnekleri de aktarmıştır.

[302] Prof.Dr. POSTACOĞLU, İlhan; **"Okumak ve Yaşamak"**, İstanbul, 1987. s.51,52

Havagazından sonra 1905 yılında, o dönemdeki adı ile İzmir'e "Elektrik Fabrikası" kuruldu. Tramvayların elektrikle işletilmesi ve Paralı Köprü'ye kadar uzatılması da bu arada gündeme geldi. Elektriğin devreye girmesi, havagazı fabrikasının da işlerini sekteye uğratmaya başlattı. Ancak Cardiff, Newport ve Newcastle'dan gelen kömür oranlarında azalma olmamış ve fabrikanın liman ile olan demiryolu bağlantısı hep çalışmıştır[303].

20. yüzyılın başları İzmir için etnik gruplar ile Türk grubu arasında yoğunlaşan bir sürtüşme dönemine tekabül etmektedir. Bu dönemde iktisadi zenginlikten çok sınırlı bir pay alan Türklerin mücadelesi başlamıştır. II. Meşrutiyet sonrası uygulanmaya başlanan Milli İktisat politikaları ulusal bir hedef içermektedir ve Türk gruplarının yaptığı güç birliği ile doğrusunda iktisadi bir yükseliş sağlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı ve işgal yıllarının özel koşulları, kentin tüm bölgeleri gibi liman ve çevresini de etkilemiştir. 1914 yılında Rıhtım Şirketi, liman ve garın işletmesini 2000 yılına kadar üstlenmeyi talep etmiş ancak bu tarih 1953 yılı ile sınırlanmıştır. Şirket yeni imtiyazlar istemeyi sürdürmekle birlikte, 1922'den sonra zaten liman tasfiye şirketi devreye girmiştir[304].

Anadolu'nun Yunanlılar tarafından işgal edilmesi ve Megali İdea'nın gerçekleşmesinin gerekçeleri; Türklerin Anadolu'daki Rumlara zulmetmeleri, hayatlarının güvende bulunmamaları ve azınlıkların bulundukları yerlerde Türk idaresinin kötü olduğu iddiaları idi[305]. Bunlardan dolayı 15 Mayıs 1919 günü İngiliz, Fransız ve Amerikan savaş gemileriyle korunan bir Yunan ordusu İzmir'e çıkarak şehri ve civar bölgeleri işgal etti[306].

---

[303] ATAY, Çınar; **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İzmir Planları**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, 1998, s. 21.
[304] KAYIN, a.g.e., s. 206.
[305]TURAN, Mustafa; **Yunan Mezalimi(İzmir, Aydın,Manisa,Denizli-1919-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 12.
[306] LEWİS, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2004, s. 241.

Yunanlılar, tahrip ve imhâ plânlarını uygulamak için, özellikle terk edilen şehir ve kasabaların yakılmasını ve Türklerin yok edilmesini münakaşa ve müzâkere etmek için gayr-ı müslim halkı defalarca kiliselerde toplamışlar ve bu toplantılar neticesinde Ermeniler ile Rumlar yakıp yıkmak kararında birleşmişlerdir[307]. Yakılacak olan şehir ve kasabalardaki gayr-ı müslim halk, taşınabilecek mallarını apar topar toplayarak İzmir'e göç etmeye başlamışlardır. Asım Us, bu konuda; "*Yunanlılar tarafından yakılmış olan şehirlerin ve kasabaların hepsinde müşterek bir hadise vuku bulmuştur. Bu hadise yangından iki üç gün evvel çeteci ve çapulculardan maada yakılan şehirlerde ve kasabalarda ne kadar yerli Rum ve Ermeni varsa hepsinin mevcut servetlerini alarak İzmir'e muhaceret etmiş olmalarıdır"* açıklamasını yapmaktadır[308].

Türk ordusunun 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz'u, Yunanlıların tam bir bozguna uğramasıyla sonuçlanmış ve İzmir şehri 3 yıldan fazla süren bir işgalden sonra 9 Eylül 1922 sabahı Yunanlılardan geri alınarak işgal sona erdirilmiştir[309]. İzmir'in bağımsızlığının başlangıcı olan bu tarih, aynı zamanda Yunan ordusunun İzmir'den çekildiği tarihi de ifade etmektedir.

İzmir, 13 Eylül 1922 sabahı başlayan ve belki de tarihinin en büyük felaketlerinden birini yaşamaktan kurtulamaz ve neticede Basmane semtinde başlayan ve uzun süre söndürülemeyen yangınlar sonucu kentin büyük bir bölümü yok olmuştur[310].

Alansal olarak İzmir'in 2 milyon 600 bin metrekarelik yerleşim parçası ve burada bulunan 25.000 bina tamamen yok olmuştu; bu ise Türk mahalleleri dışında kalan kent parçasının dörtte üçüydü[311]. Bu yangında Birinci ve İkinci Kordon büyük tahribata uğramış ve eski İzmir'den sadece kentin kenarları kalmıştı. Kentin

[307] TURAN, a.g.e., s. 68; TURAN, Mustafa; **İstirdatta İzmir Büyük Yangını**,Afyon, 1995, s. 214.
[308] TURAN,1999, s. 69; Asım US; **Gördüklerim,Duyduklarım,Duygularım**, İstanbul, 1964, s. 68-69.
[309] **Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi,** C. 10, s. 220; AKSOY, 2000, s. 64; LEWİS, a.g.e., s. 254.
[310] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 9; BAYKARA, a.g.e., s. 121.
[311] ATAY, 1978, s. 92.

ortasının tamamen yandığı ve ancak kenar semtlerinin kurtulduğu bu yangın ile kent önceki afetler gibi yine, yeniden inşa ve imarı bekler duruma girmiştir[312].

Kent tarihi açısından önemli bir konu da mübadelenin İzmir kentine etkisi meselesidir. Konu kısaca özetlenirse; Lozan'da 30 Ocak 1923 tarihinde, Türkiye ile Yunanistan arasında "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol" imzalanmış ve Yasal yönden yürürlüğe girmiştir. M. İsmet, Dr. Rıza Nur, Hasan, E. K. Venizelos ve D. Caclamanos'un imzaladıkları sözleşmeye göre, Türk topraklarında yerleşmiş Rum-Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesine girişilecek; bu kimselerden hiçbiri, Türk Hükümeti'nin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan Hükümeti'nin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyeceklerdi. Mübadele İstanbul'da oturan Rumları ve Batı Trakya'da oturan Müslümanları kapsamayacaktı[313].

Türkiye'ye getirilen mübadele göçmenleri Edirne, Balıkesir, İstanbul, Bursa, Kırklareli, Samsun, Kocaeli, İzmir, Niğde ve Manisa'da göreceli, daha yoğun olmak üzere, Türkiye'nin pek çok kentine yerleştirildiler. Zaman zaman yerleşim alanlarını terk etme ve yerleşim hakkından vazgeçme gibi nedenlerden dolayı, nereye kaç kişinin yerleşmiş olduğunu kesin verilerle belirlemenin imkanı yok gibidir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verdiği fakat diğer kaynaklardaki kimi bilgilerle karşılaştırıldığında kesinlikle kuşkulu bakmak gereği ortaya çıkan rakamlara göre, Türkiye'ye mübadele yoluyla gelen göçmenlerin; 40.041'i Edirne'ye, 33.138'i Balıkesir'e, 32.075'i Bursa'ya, 22.237'i Tekirdağ'a, 32.773'ü İstanbul'a, 31.867'si İzmir'e, 19.920'si Kırklareli'ne, 16.277'si Samsun'a, 15.530'u Kocaeli'ne, 15.668'i Niğde'ye, 11.872'si Manisa'ya yerleştirildi[314]. Kemal Arı, İzmir ile alakalı rakamlarda kuşkusunu şöyle ifade etmektedir: "İzmir örneğinde bu verilen sayılara kuşkulu bakılması gereği rahatlıkla görülebilir. İzmir ile ilgili bir resmi yayında, mübadele yoluyla Türkiye' ye gelip, İzmir'e yerleştirilen göçmen sayısı yalnızca

[312] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 69; KULEYİN/ HACIALİOĞLU**,** a.g.e., s. 9.
[313] ARI, Kemal; **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç(1923-1925)**,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 18.
[314] ARI, a.g.e., s. 113.

kent merkezi için 52.019'dur. Bu nüfusu oluşturan aile sayısı 12.009'dur. İzmir'e kazalarla birlikte yerleştirilen toplam göçmen sayısı ise 91.153'tür ve bu sayıyı oluşturan aile sayısı ise 21.497'dir[315].

Kemal Arı, mübadele gerçeğinin kent içinde ne gibi kargaşalara sebep olduğunu tüm ülke bazında örneklendirerek anlatmaktadır. Günümüze kadar gelen bazı olumsuzlukların kent açısından öneminin bir kez daha altını çizmek adına bu manadaki tespitleri burada belirtmekte yarar bulunmaktadır: "*Bu dönemde, özellikle İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa gibi büyük yerleşim merkezlerinde görülen en önemli sorun, Türkiye'deki yoğun demografik gelişmelerin neden olduğu mesken bunalımıydı. Savaş yıllarının neden olduğu büyük yıkım sonucunda pek çok insanın, hem Türkiye'nin dışında Türkiye'ye yönelik, hem de Türkiye içindeki göçleri, büyük kentlerde yoğun bir nüfus yayılmasına neden oldu. Bunun sonucunda ise ev bunalımı, işsizlik, aşırı fiyat artışları, sağlık ve çarpık kentleşme gibi sorunlar ortaya çıktı*[316]*. Daha önce de denildiği gibi, savaşın yıkımından ve büyük yangınlardan zarar gören felaketzedeler, harikzedeler ve mülteciler ile devlet memurları, subaylar, doğu vilayeti göçmenleri ve kimi fırsatçılar tarafından, Rumların Türkiye'yi terk ederlerken bırakmış oldukları mallar sorumsuzca işgal edildi. Rumlardan geriye kalan evler, bağlar, bahçeler ve diğer taşınmazların büyük kısmının böyle bir saldırıya uğraması yanında, hükümetin yanlış uygulamaları sonucunda, önemli bir kısmı da gereksinimi olan yerli halka kiraya verildi. Bu mallar, Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti henüz kurulmadan önce Maliye Vekâleti'nin tasarrufuna geçti ve vekâlet söz konusu malları gelir getirmesi gereken taşınmazlar olarak gördü. Bu yöndeki uygulamaların, göçmenlerin gelmeye başlaması ile geri teptiğini, atılan adımları geri çekmenin zor olduğunu görmek, o kadar uzunda sürmedi. Bir anlamda, Maliye Vekâleti'nin neden olduğu karışıklığı Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti düzeltmeye çalıştı. Görülen o ki, yanlışı düzeltme yönündeki çabalardan da umulduğu ölçüde bir sonuç alınamadı*"[317]. Konu hakkında ciddi bir inceleme yapmış olan Cevat Geray, sorunun kente yansımasını incelerken meselenin baştan hazırlanan

[315] ARI, a.g.e., s. 113, 176 sayılı dipnot.
[316] Bu sorunların İzmir örneğinde irdelendiği bir yazı için bkz. ARI, Kemal; **Kurtuluş Savaşı**, s.273-282; İbn'ül Cemal Ragıb, **İzmir'in Vaziyet-i İktisadiye ve İçtimaiyesi**, *TİM*,II/24 [15 Teşrinievvel 1923], s.312-314.
[317] ARI, a.g.e., s. 115.

genel bir politika ve bu politikanın gereği olan somut bir planın olmamasından kaynaklandığını ve sonradan ortaya çıkan her somut sorun karşısında yeni parçacı tedbirlerle meseleye yaklaşıldığını ve dolayısıyla da bu manada bir kaosun doğduğunu tespit etmiştir[318].

Sorunun bir İzmir tarihi özetlemesi çalışmasındaki kısalık içinde kente nasıl tesir ettiğinin izahı noktasında, Kemal Arı'nın eserinde atıf yaptığı Barkan'ın bir cümle ile konuyu ortaya koyması gibi **"..***bir iç kolononizasyon planının olmayışı"* şeklinde bir yargı ile sonuçlandırarak, yine Barkan'ın ifadeleriyle meseleyi somutlaştırmak gerekirse; *"…daimi harp gaileleri içinde bunalmış, idaresiz ve geri bir memlekette başıboş ve yardımsız bırakılan veya cahilane bir idare ile, fena tatbik edilmiş bir iskan işi, Türk nüfus ve ekonomisi üzerinde, tahrip edici tesirler doğurmuştur... Bu bozgun ve göç facialarının insan zayiatı ve iktisadi tahrip bakımından yarattığı boşluk yanında, manevi sahalarda açtığı yaralar da daha az ehemmiyetsiz değildir"*[319].

Türk kaynaklarına göre Türkiye'den 1.310 milyon kadar Rum Yunanistan'a, 500.000 kadar Türk, Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettirilmiştir. Yunan kaynakları ise bunu Yunanistan'daki 355.000 Müslüman ve "Küçük Asya"(Anadolu) merkezi ile Pontus'taki 190.000 Yunanlı(Rum) olarak tariflemektedir[320].

Mübadele göçmenlerine bahçe, bağ, tarla, zeytinlik gibi taşınmazların dağıtımıyla ilgili olarak, hükümetçe hazırlanmış olan genelgede ayrıntılı bir dağıtım ve paylaştırma planı olmadığından ortaya çıkan önemli sorunlar nedeniyle bu ciddiyetsiz planın uygulamasında bir çok zorlukla karşılaşılmıştır. Bu yönteme uygun olarak, "adiyen" yerleştirilmiş olan mübadele göçmenlerine, 5.000.000 dönüm arazi, 4.300.000 adet de zeytin, incir ve meyve ağacı dağıtılmış, yalnızca İzmir'de, mübadele kapsamına giren göçmenlere ve onların dışındakilere 3.815 dönüm bahçe,

---

[318] GERAY, Cevat; "Türkiye'de, Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi", **Amme İdaresi Dergisi**, Aralık 1970, s. 22.

[319] ARI, a.g.e., s. 112; BARKAN, Ömer Lütfü; "Türkiye'de Muhacir İskân İşleri ve Bir İç Kolonizasyon Planına Olan İhtiyaç", **İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası**, I/4, Ekim 1948 –Temmuz 1949, s.204.

[320] GÖKSU, Emel; **1929 Dünya Ekonomik Buhran Yıllarında İzmir ve Suç Coğrafyası**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 39, İzmir, 2003, s. 23.

59.015 dönüm bağ, 280.599 dönüm tarla, 433.305 adet zeytin ağacı paylaştırılmıştır[321].

Sonuç itibariyle bir "kolonizasyon politikası" olmadan ve bu genel politikanın uygulama aşaması olan bir "kolonizasyon planı" çerçevesi içinde gerçekleşmeyen mübadele işlemi ile İzmir kenti her yönden olumsuz etkilenmiştir.

Kurtuluş Savaşı sonrasında yangınların devamında, önemli bir nüfus boşalması olduğundan kentteki ticari hareketlilik yerini durgunluğa bırakmış ve yanan-boşalan yerleşmelerin ağırlığı nedeni ile kent hayalet şehir görünümüne bürünmüştür. Bu portre, 17 Şubat 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nin yapılması[322] ve devamında gelişen iktisadi bakış açısı sayesinde yerini canlı ve dinamik bir yapıya bırakmıştır. Milli iktisat kavramı ile gerçek anlamda tanışıklık bu kongre aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Savaşlar neticesinde tükenmiş İzmir'i, Cumhuriyet ile birlikte tekrar canlandırmak için çalışmalara başlanmıştır. İzmir'i harekete geçirmek için önce yabancı sermayenin çağrılması gereklidir ve zaten kentin buna ihtiyacı vardır. Yabancı sermayenin çağrılması gereklidir çünkü İzmir'in canlanması ticarete bağlıdır. Bunun için yabancı devletler ve şirketler İzmir'e çağrılmakta ve İzmir'in zengin olmasını sağlayan yerel ürünler tanıtılmak istenmektedir. Yöre ürünlerinin sergilenip tanıtılması yönündeki ilk çaba, İzmir İktisat Kongresi sırasında gerçekleştirilmiş ve İzmir Fuarı'nın ilk adımı sayılan "Numune Meşheri" açılmıştır. Daha sonra 1927 yılında dönemin valisi Kazım (Dirik) Paşa'nın öncülüğünde "9 Eylül Meşheri" adıyla Fuar'ın kuruluşu 1932 yılında gerçekleştirilmiştir[323]. İzmir Fuarı için yer aranırken, İzmir'in imarı da göz önünde bulundurulmuş ve yangın yeri 1936'da "Kültürpark" olarak imar edilmiş ve İzmir Fuarı, bu kent parkında düzenlenmeye başlanmıştır[324]. 1 Eylül 1936 tarihinde Kültürpark ve içerisinde yer

[321] ARI, a.g.e., s. 137.
[322] AKSOY, 2000, s. 71.
[323] **Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, C. 10, s. 223.
[324] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 71.

alan 6. Uluslararası İzmir Fuarı açılmış ve bu açılış dönemin başbakanı İsmet Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir[325].

İzmir İktisat Kongresi, Cumhuriyet'e şekil ve ruh veren ekonomik bir proje olup iktisat alanında milli iktisadın alfabesi niteliğindedir. Kongrede altı önemle çizilerek ve çokça da tekrar edilerek "dış ticarette gayrimüslimler aradan çekilsin, dış dünya ile doğrudan biz ticaret yapalım" diyen milli iktisat düşüncesinin vurgulanması anlamındaki bu yaklaşım bundan sonrası için hedef belirleyici bir çalışma olmuştur[326].

Kentin Yunan işgalinden kurtulmasından sonra, Rıhtım Şirketi'ne ait tesisler Uşakizade Muammer Bey'e devir ettirilmiştir. Kaynaklardan limanın işletme hakkının E. Guiffray ve şirketinin elinde kaldığı anlaşılmaktadır. 1925 yılında Uşakizade ve ortakları işletmekte oldukları vapurları, İzmir Liman ve Körfez İşletmesine devretmişlerdir. 1934 yılında şirket, devlet tarafından satın alınmış ve 1943'te deniz yollarına devri yapılmıştır. Bu devir ile birlikte İzmir'in limanlar tarihi açısından yeni bir dönemi başlamıştır[327].

Milli İktisat Kongresi ve devamındaki yıllar İzmir'in imar edilme çalışmalarının başladığı dönemdir ve bu dönem, çalışmanın ilerleyen bölümünde ele alınacaktır.

Benzer uygulamaların karşılaştırmalı olarak görülmesi ve bu anlamda İzmir ilinin farklı yapısının ortaya çıkarılması anlamında olmak üzere öncelikle Ankara, İstanbul ve sonrada İzmir kentinin Planlı Kentleşmesi kısaca ele alınacaktır.

[325] SERÇE/ YILMAZ/ YETKİN, 2003, s. 181.
[326] YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 70.
[327] KAYIN, a.g.e., s. 206.

2.2 TÜRKİYE'DE PLANLI KENTLEŞME

2.2.1 Osmanlı Dönemi Kent Planlaması

"Osmanlı İmparatorluğu'nda 1839'dan itibaren devleti ve toplumu batılılaştırma doğrultusunda girişilen ve Tanzimat olarak bilinen reformlar kent alanını da ilgilendirmektedir. Batılı ilkelere ve uygulamalara göre yapılan düzenlemeler, Osmanlı kent alanına ve bunun dönüşümüne ilişkin daha global düşüncelere varmayı sağlayacak bazı dikkat çekici özellikler taşımaktadır. Bu özellikler iki saptama altında toplanabilir; tasarıların zamanlama erkenliği ve müdahalelerin sonuç alıcılığı. Uzun yıllara yayılan çeşitli idari, hukuki ve ekonomik reformların önünü açan ve bunlara temel oluşturan Tanzimat Fermanı Kasım 1839'da çıkarıldı. Geniş cadde ve rıhtımların açılmasını, dar sokak ve çıkmazların kaldırılmasını, başkentin kentsel alanında köklü bir değişimi, kısacası mevcut kent görüntüsünün toptan reddedilmesi anlamına gelen ilk resmi belge ise 17 Mayıs 1839'da hazırlandı"[228].

"Tanzimat yukarıdan dayatılmış, toplumsal uzlaşmaya dayanmayan, her şeyden önce devletin imtiyazlarını ve topluma müdahale alanını genişletmeyi hedefleyen ve uyrukların huzurunu ancak iktidarı zenginleştirmenin bir yolu olarak dikkate alan bir düzen görünümü vermekteydi. Kent alanına müdahale, zamanlama erkenliği ve sonuç alıcılığı açısından, bu çerçevede gerçek anlamına kavuşmaktadır. Devlet bu müdahaleyle Batı'nın kent aygıtını kullanarak bir kent düzeni yaratmada başarılı olmayı amaçlamaktaydı"[229].

Tanzimat'tan önceki düzen yokluğu ilgisizliğin değil, bölgelerde oldukça açık dile getirilen bir iradeyi hayata geçirememenin sonucu gibi görünmektedir. İşte "Tanzimat, diğer alanlarda olduğu gibi bu konuda da otorite boşluğunu doldurmaya ve bu amaçla Batı'dan alınmış gerekli araçlarla donanmaya çalışmaktadır. Kent

[228] DUMONT, Paul / GEORGEON François; **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 1.
[229] DUMONT / GEORGEON, a.g.e., s. 5.

sorununun önemi, Tanzimat Kanun koyucularının kente ilişkin kaygılarındaki zamanlama erkenliğini açıklamaktadır"[230].

İlhan Tekeli[231], modernizmin kent planlaması anlayışının oluşturulmasında, kentlerin sadece kişilerin çıkarları doğrultusunda biçimlenmesinin sağlıksız bir gelişme ortaya çıkardığı, bu nedenle kamu yararı açısından bu sürece müdahale edilmesi gereğinden hareket edildiğini belirtmiş ve batının kent planlaması konusunda geliştirdiği modernite projesinin Türkiye'ye yansımasını dört ayrı dönemde ele almıştır;

I. 19.yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyete kadar geçen süreç
II. Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'li yılların ilk yarısına
III. 1950'lerin ikinci yarısından 1980'lerin başına
IV. 1980'ler sonrası

19.Yüzyıla gelinceye kadar Osmanlı da Kent Planlaması bilincinin olmadığına dair söylem sanırız yanlış bir yaklaşım olacaktır. Ulusların, sahip oldukları kentlerin miraslarıyla öğünmelerinin örnekleri üzerinde duran Kortan[232] bu manadaki zenginliğimizi Le Corbusier, Bruce Allshope, Jürgen Joedioke, Godfrey Goodwin ve Arata İsozaki'nin eserlerine atıf yaparak örneklemiştir. Yazar bu noktada "Tarihe Nasıl Bakmalıyız?" sorusunu gündeme getirmiş ve konu hakkında iki yaklaşımın altını çizmiştir. Bunlardan ilkini "*içinden istediklerimizi seçebilecek, eski üslupların oluşturduğu bir Biçimler Deposu"* (Tarih eklektisizmi-seçmecilik) olarak belirlemektedir. İkincisini ise "*İçinden bir takım evrensel ilkeler türetebileceğimiz kültürlerin bir bikrimi olarak"* belirleyen yazar, Le Corbusier'in *"Türk mimarlık tarihinden birtakım ilkeler çıkartarak onları Modern Mimarlık kuramları olarak takdim etmesini*" bu manada bir örnek içinde gördüğünü ifade etmiştir[233].

[230] DUMONT/ GEORGEON, a.g.e., s. 7-8.
[231] TEKELİ, İlhan; **Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001, s. 18.
[232] KORTAN, Enis; **"Le CORBUSİER Gözüyle Türk Mimarlık Ve Şehirciliği"** Boyut Yayın Grubu-TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi 2005 s.144.
[233] y.a.g.e. s.144

Le Corbusier'nin Türk Mimarlık ve Şehirciliği üzerine görüşlerini inceleyen Kortan, onun "Bir Mimariye Doğru" (Vers Une Architecture) adlı eserinde "Bir Planın İç'ten Dış'a doğru oluştuğunu" ifade ettiğini ve bunu ispat için de Bursa'daki Yeşil Cami'nin iç mekanının başarılı psikolojik etkilerini anlattığını ifade etmektedir[234]. Le Corbusier'in Türk camilerinin morfolojik ilkelerine açıklamasına atıf yapan Kortan, eserinde onun bu izahından alıntı yapmaktadır. Corbusier'e göre : *"Bütün kütlelerde bir geometrik disiplin vardır: Kare, küp, küre. Planda ise tek bir eksene göre tertiplenmiş dikdörtgenvari bir kompleks[235]".*

Kortan Le Corbusier'in İstanbul'un bahçe ve parklarından etkilendiğinin altını çizerek onun "Urbanisme-The City of Tomorrow" adlı eserindeki şu ifadesine atıf yapmaktadır: *"Eğer New York'u İstanbul ile kıyaslayacak olursak birisinin felaket, diğerinin ise bir yeryüzü cenneti olduğunu söyleyebiliriz… İstanbul'daki evler ağaçlarla çevrilmiştir; insan ve doğa arasındaki cazip dostluk…"* Kortan'a göre Le Cobusier buradan hareket ederek ünlü "Işıklı Şehir" fikrinin ana temasına ulaşmıştır. Yine yazara göre Corbusier İstanbul'un şehirsel dokusunda iki türlü strüktür gözlemiş ve bunu şöyle ifade etmiştir : *"İstanbul'da her ev ahşaptır ve çatıları aynı eğimde olup aynı cins kiremitle örtülmüştür. Bütün büyük binalar, camiler, mabetler, kervansaraylar ise taştandır…Fakat İstanbul'un yayılmış kırmızı damları, içinden camilerin heykelsi beyazlıklarıyla huzurlu bir şekilde yükseldikleri bir deniz gibidir..[236]".* Corbusier'in İstanbul'un denizden görünümünden çok etkilendiğinin altını çizen Kortan onun bu konuda şu ifadelerle konuyu tablolaştırdığına atıf yapmaktadır: *"Bizans'ın surları Sultan Ahmet Camisi Ayasofya ve Büyük Saray. İşte sayın şehirciler, defterlerinize not ediniz: Silüetleri".*[237]

Görüldüğü gibi 19.Yüzyıla gelinceye kadar Osmanlı da bir Kent Planlama Bilimi ve uygulaması vardır. Ancak çalışma kapsamı içinde kalma gerekliliği içinde ve özellikle buna dair eserlerin incelenmesi noktasında çalışma hacminin büyümesi

[234] y.a.g.e. s.145
[235] y.a.g.e s.146
[236] y.a.g.e. s.147
[237] y.a.g.e. s. 147 KORTAN ayrıca Le CORBUSİER'in Türkiye de kaldığı süreç içerisinde yaptığı gözlemlere dair çizimleri de eserinde örnekleme olarak sunmuş ve konu hakkında yorumlar da yapmıştır.

ve çalışma konusunun sınırlarının genişletilmesi anlamındaki kaygılar nedeni ile ve konunun burada kendi içinde arzettiği önemden dolayı Tanzimat ve sonrası batılılaşma eğilimlerinin etkisinin artmasından ötürü bir başlangıç süreci olarak ele alınmıştır.

Planlı kentleşme olgusunun Türkiye'deki gelişiminin seyri açısından 19. yüzyılın ikinci yarısı oldukça önemli bir dönemdir. Çünkü bu dönemde kent planlaması kavramının; modernite projesinin bir yansıması olarak ülkeye girişi gerçekleşmiştir. Bu gelişme batıdakine benzer biçimde[238] olmuştur; pek çok Kanun ve yönetmelik çıkartılmıştır. Yalnız bu süreçte Osmanlı'yı diğerlerinden ayıran bir özelliği sanayileşememiş olmasıdır. Bu nedenle Osmanlı'nın batıda gelişen süreçten dolaylı biçimde etkilendiği söylenebilir. Bu dönemde, Osmanlı'nın batı ile kurduğu ilişkilerin kuvvetlenmesi, kentlerin sosyoekonomik gelişimine yansımış, ticaret biçiminde ve Osmanlı'nın yönetim biçiminde yapılan yenilikler özellikle ticaretin yoğun olduğu liman kentlerinde, eski/tarihi merkezin dışında yeni/modern bir merkezin doğmasına neden olmuştur. Bu yeni merkez ile eskisi arasındaki mesafe, toplu ulaşım araçları ile taşınımı teşvik etmiş ve araba, tramvay gibi ulaşım araçları kullanılmaya başlanmıştır[239].

Bu dönemde konut alanlarında yaşanan en önemli sorunlardan biri, geneli ahşap olan mahallelerde sık sık çıkan yangınlardı. Konut alanlarındaki sorunların aşılması ve yolların geliştirilmesi amacı ile Osmanlı imar mevzuatı geliştirilmiştir. Çıkarılan yasalar ile her ne kadar Osmanlı kentine özgü sorunlar aşılmak isteniyor olunsa da diğer yandan Batı'daki kentlerden örnek alındığı gözlenmiştir. Örneğin kagir binalar, geometrik yol ağları,…vb. Bu dönemdeki planlama çalışmaları incelendiğinde, bunun tüm kenti düzenleyen bir plandan çok bir harita mühendisliği faaliyeti gibi algılandığı görülmektedir. Yasalar ve yönetmelikler geliştirilse de planlamanın yeterince kurumsallaşamamıştır. Her ne kadar Osmanlı'da Avrupa'daki modernleştirici kent planlamasında olduğu gibi tasfiye edici ve dönüştürücü bir yapı söz konusu olsa da özünde farklılıklar içermektedir; örneğin tasfiye doğrudan ve

[238] TEKELİ; a.g.e s.23: Sağlık yasaları ile planlamanın pragmatik gelişimi şeklindeki bir durum kastedilmiştir.
[239] TEKELİ, a.g.e s.23

amaçlı değil özellikle yangınlar yolu ile kendiliğinden gelişmiştir. Yapılan planlar ise batıdakinden farklı biçimde, ekonomik sıkıntıların hâkim olduğu ve güçlü yerel yönetimlerin bulunmadığı bir dönemde etkisiz ve sınırlı uygulamalar olarak kalmıştır[240].

Tekeli, Osmanlı Modernleşmesini "sıkılgan bir modernleşme" olarak tariflemektedir; Modern kenti, kendi modernleşme projesinin bir parçası olarak açıkça sunmamıştır. Ayrıca kentlerin tümünü kapsayan bir plan yapılmamasının, ölçülebilecek bir modernite açığının bulunmamasına neden olduğunu belirtmiş ve buna rağmen Osmanlı modernite projesinin açığının en belirgin olarak görülebileceği alanın, ahşap konutlardan kâgir konutlara geçmek olabileceğini vurgulamıştır. Tekeli'ye göre, Kâgir konutların pahalılığı ve halkın ödeme gücünün sınırlı oluşu bunu zorlamış ve bu nedenle yönetmeliklerde ödeme gücü az olanlara ilişkin geçişli ve esnek ifadelere yer verilmiş ve ahşap konut yapımına net bir tavır sergilenmemiştir. Aynı eserde bu nedenle, bu durumun, aynı zamanda "yumuşak" bir modernite projesi olduğu belirtilmiştir[241].

"Cumhuriyet'e geçiş ile birlikte, bu yumuşak ve sıkılgan modernite projesinin yerini, daha köktenci ve bütüncül bir modernite projesi almıştır. Bir modernleşme projesi olan Cumhuriyet ideolojisi, cumhuriyetin kurucu kadrolarınca topyekun bir toplumsal projeye dönüştürülerek, yaşamın tüm alanlarının siyasal dönüşüme entegre edilmesine neden olmuştur"[242]. Ulus-devlet kavramı beraberinde yeni bir ulus bilincini gündeme getirmiştir. Bu şekilde batıyı örnek alan, ama ondan bağımsız bir ulus-devlet kurulması hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesi için atılan en önemli adım Osmanlı'nın kökten reddini temsilen İstanbul yerine Ankara'nın başkent olarak seçilmesi ve bu şekilde mekânsal bir stratejinin oluşturulmasıdır.

"Ülkemizde modernleşme, Osmanlı'dan kalma geleneğe dayalı olarak devlet eliyle ve "uyarılmış" bir biçimde gerçekleştirildiğinden temel toplumsal kurumların

[240] y.a.g.e s.34
[241] TEKELİ, a.g.e., s. 22.
[242] BAĞLI, Mazhar / BİNİCİ, Abdülkadir; **Kentleşme Tarihi ve Diyarbakır Kentsel Gelişimi**, 2005, s. 13, KORTAN, a.g.e s.85

sahip oldukları değişim sürecine paralel gelişen bir süreci içermemektedir"[243]. "Bu bağlamda Türkiye'ye baktığımızda, Türk modernleşmesinin, bu değişimin sahip olduğu felsefi arka planın asgari gereklerinin önemli bir kısmına sahip ol(a)madığını görmekteyiz. Böylece düşünsel köklerden yoksun Türk modernleşmesinin temel iddiası, "sosyoekonomik" bir dönüşümü sağlamaktan önce, politik bir dönüşümü sağlama olmuştur. Modernleşmenin bu şekilde düşünsel arka plan ile sosyoekonomik değişimden yoksun olarak algılanmış olması, beraberinde buna denk düşen bir kurumsallaşmayı ve toplumsal yapılanmayı da getirmiştir"[244]. Tekeli hocamızın eskiden kopuş ile yerine yenisinin konması arasındaki yaklaşımın sağlıksızlığı üzerine yaptığı tespitleri ispatlayan bir çok örnek günümüz şehirlerinde somut olarak görmek mümkündür. İstanbul Sultanahmet Meydanı ile İzmir Konak Meydanı içindeki benzer görünümler bu manada kendisini bariz olarak gösteren örnekler arasında olduğu düşünülmektedir.

2.2.2 Türkiye'de Planlı Döneme Geçiş Ve Bu Dönemde İmar Konusunda İlk Adım: Ankara'nın Başkent Olarak Belirlenmesi Ve Yeniden Şekillendirilmesi

1918-1923 yılları arasındaki dönemde savaş yaşanmış ve ülke bir savaş ekonomisi devralmış durumdaydı. Bu koşullar içinde, yeni bir devletin varlığı ile belirlenecek yeni bir planlama anlayışı zorunlu görünmekteydi. Tekeli, 1923 yılından sonra planlamada öne sürülen çözümlerin, önceki dönemlerden o tarihe kadar ulaşan problem ve sıkıntılara tepki olarak çıktığını ve Cumhuriyet'in bu döneminin, Osmanlı düzenine bir tepki olarak ortaya çıkan bu politikasının başlıca dört grupta toplanabileceğini ifade eder ve bu gruplamayı şu şekilde yapar[245]; Yeni yönetim ve kültür merkezini İstanbul'dan Ankara'ya taşımak ilk adımdır. Birçok il merkezini idari ve kültürel merkez haline getirerek çevrelerine ve bölgelerine sosyal değişmeyi yayacak modern şehirler meydana getirmek ikinci adımdır. Ülkeyi demir ağlarla örmek, karayollarını bunu besleyecek şekilde geliştirmek ise üçüncü adım olup bu

[243] BAĞLI/ BİNİCİ, a.g.e., s. 91.
[244] BAĞLI/ BİNİCİ, a.g.e., s. 91
[245] TEKELİ, a.g.e., s. 113-123.

manada son adım ise; Küçük Anadolu şehirlerine büyük devlet endüstrilerini yaymaktır.

Her konuda Osmanlı İmparatorluğu'ndan farklı bir sistem hedefleyen Türkiye Cumhuriyeti, ülkenin en önemli meselelerinden birini oluşturan imar ve planlama konusunu en acil çözülmesi gereken meseleler arasında görüyordu. Modern bir devlet kurma kararlılığı ile yola çıkan yeni devlet politikasında, bunun gereği olarak imar ve planlı şehirleşmenin gerekliliğini kavranmış, gerek savaş gerekse yoksulluk vs gibi nedenlerden dolayı, yanan, harap olan ve pek çok eksiklikleri bulunan şehirlerimizin görüntüsünü değiştirmek için bir çok yasalar çıkarılmıştır[246].

Türkiye'de kent planlama deneyimlerine başlandığı dönem 1930 ile 1940'lı yıllar olarak tariflenmekte ve kent planlaması bir modernleşme projesi olarak (ya da onun bir bileşeni olarak) görülmektedir[247]. Modernleşmeyi amaç edinen yeni Türkiye Cumhuriyeti, erkini yansıtacak araçları tayin ederken diğer taraftan erkini temsil eden bir mekâna ya da başka bir deyişle bir kamusal alana ihtiyaç duymuştur. Ankara'nın başkentleştirilmesi ise bu konuda önemli bir semboldür. Bu da 1930 ile 1940'lı yıllardaki sürece denk gelmektedir.

Ömer Turan, 1930'lardaki Şehircilik Tartışmaları'na yer verdiği makalesinde bu süreci zaman zaman yöneticilerin ifadelerine yer vererek anlatmıştır. Örneğin 9 Mayıs 1931'de okunan 5. İsmet İnönü Hükümeti'nin Programı da "Hükümetimizin göz önünde bulundurduğu başlıca konu, memlekette imar çalışmaları ile ekonomik durumun gelişmesidir" cümlesiyle başladığının altını çizmiştir. Bu dönemin imarla ilgili çalışmaları incelendiğinde "Köylü Milletin Efendisidir" felsefesinin egemen olduğu görülmektedir. Dolayısıyla köylere götürülen hizmetin nicelik ve nitelik yönünden üst düzeye taşınmaya çalışıldığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Ele alınan dönemde devletin asıl ilgisi şehirlerden ziyade köylere yöneliktir. "Köylü milletin efendisidir" mottosuyla özetlenen bu ilgi paralelinde pek çok yayın yapılmış,

[246] BARAN, Tülay Alim; **Bir Kentin Yeniden Yapılanması: İzmir 1923-1938**, Arma Yayınları, İstanbul, 2003, s. 45.
[247] http://www.tarihvakfi.org.tr/toplumsaltarih/genctarih/2000-2001/birinci/omer_turan.asp

Halkevleri Köycülük Şubelerinde yoğun faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu yaklaşım memleketin imarıyla köyün imarını birbirine eşitler. Dönemin imar ile ilgili yaklaşımlarının nasıl köyden başlayıp, giderek şehre kaydığı M. Şevki'nin bir yazısından okunabilir. Yazar önce köye yoğunlaşmıştır ancak somutu tasvire gelindiğinde odak yine şehre kayar; "Türkiye'nin kalbi Ankara'dan başlayıp dalga dalga harice taşan, ikinci derecede şehirlere, kasabalara ve hatta köylere kadar inen bir 'yapı' heyecanı görüyoruz. Bu, Türk inkılâbının diğer büyük davalarının belki hepsinden daha üstün olan mukaddes bir davadır" ifadeleriyle açılan yazıda imar ve şehircilik meselesinin önemi daha giriş bölümünde, bir kutsallaştırmayla da vurgulanarak belirtilir"[248].

Ülke genelinde atılan bu kararlı adımı, 1930'larda başlayan Dünya Ekonomik Bunalımı sekteye uğratmış ve yaşanan sıkıntı ülke ekonomisine yansıyarak Ankara dışındaki diğer şehirlerdeki imar hareketlerini sınırlandırmıştır. Ankara'nın imarı, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte geliştirilen politikalar doğrultusunda öncelikli olarak ele alınmış ve planlı gelişme dönemi olarak adlandırılan dönemi ifade eden ilk çalışmalar bu kentte gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Ankara'ya yabancı plancılar getirilmiş ve tüm önemli sosyo-kültürel faaliyetler Ankara'ya enjekte edilmiştir. Yönetsel ağırlığı olan kent, zamanla planlı, düzenli ve disiplinli bir başkent haline dönüştürülmüştür.

Kapitalist sistemle bütünleşme (1923-1950) dönemi olarak kabul edilen bu dönemin en önemli olayı, 1924'te Ankara'nın başkent olmasıdır. 16 Şubat 1924 tarihinde Ankara Şehremaneti Kanunu'nun çıkartılması ve 28 Mayıs 1928'de kabul edilen kanun uyarınca Ankara Şehri İmar Müdürlüğü'nün kurulması, Ankara'nın imarına yönelik kilit adımlardan ilk ikisini teşkil etmektedir. Eski Ankara için 1925'te M. Heussler tarafından ve daha sonra yeni Ankara için 1927 yılında K. Lörcher[249] tarafından planlar hazırlanmış fakat spekülatif direnişler nedeniyle planlar uygulanamamıştır. Bu tür başarısızlıkların ardından, Ebniye Kanunu'nun yetersizliğinden dolayı 583 sayılı Kanun çıkartılmış ve bu şekilde Yenişehir

[248] http://www.tarihvakfi.org.tr/toplumsaltarih/genctarih/2000-2001/birinci/omer_turan.asp
[249] CENGİZKAN, Ali; **"1924-25 Lörcher Planı"** Ankara Enstitüsü Vakfı 2004

çevresinde dört milyon metrekare alan kamulaştırılmıştır. Yapılan kamulaştırmanın ana gerekçesi ise, yıkıp-yeniden yapma işleminin yüksek maliyetli ve bataklık olan uygulama sahasının kamulaştırmasının daha ekonomik bir çözüm arz ediyor olmasıdır. Bu kamulaştırma işleminin ardından, kentin gelecekte alacağı biçim şekillenmiş ve gelişme yönü belirlenmiştir. Diğer taraftan bu kanun ülkede, arsa ve konut politikası açısından başarılı bir örnek olarak yer almıştır[250].

583 sayılı Kanun, konut yapımı için kamulaştırmaya olanak tanıyan ilk Kanundır. Araziler parsellere ayrılmış ve bunun ¼'ü konut yapılması koşulu ile sahiplerine dağıtılmıştır. Geri kalan parsellere de belediye tarafından satılık ve kiralık konutlar yapılmıştır.

"Büyük kamulaştırmayı öngören 24 Mart 1925 gün ve 583 sayılı Kanun[251], Cumhuriyet Meclisi'nin çıkardığı en yaratıcı, en adil ve en sosyal içerikli Yasalardan biridir. Kanunun her biri ayrı incelenmeyi hak edecek kadar önemli boyutları vardır. Kamulaştırma alanı 4 milyon metrekaredir. Ayrıca girişim olarak, yeni başkentin yeni yerleşme alanının belirlenmesinin önemi büyüktür. Bunun yanı sıra kamulaştırma mekanizmasının oluşturduğu toplumsal değerler de küçümsenemez. Son olarak başka bir yön de yeni kenti, Eski Ankara'nın güneyindeki boş arazi üzerinde kurma tercihidir. Bu tercihin anlamı, Ankara'nın büyümesinin "yağ lekesi" biçiminde değil de yeni bir makro-form sınırları içinde olacağıdır"[252].

1927 yılında Ankara şehri imar planı yarışması düzenlenmeden önce Şehremaneti tarafından yapılan bir girişimle C. Ch. Lörcher tarafından bir plan hazırlanmıştır. Bu plana ilişkin oldukça kısıtlı bir bilgi aktarımı söz konusudur. "Lörcher olayının ilginç iki yönü vardır; birincisi, yarışma öncesinde Yenişehir'in 150 hektarını, sokak düzenlemesi ile geriye dönüşümü olmayan bir biçimde

[250] TANKUT, Gönül; **Bir Başkentin İmarı (1929–1939),** İstanbul, 1993, s. 21.
[251] CENGİZKAN , a.g.e s. 174-180. Cengizkan, 15 mart 1341(1925) tarihli "İnşası mukarrer Yeni Şehir'e muktazi arazi ile sıhhati umumiyei beldeyi siyaneten tefcir ve teşciri iktiza bataklık ile merzakgi mahallerin istimlaki hakkında (1/563) numaralı Kanun Layihası ve Dahiliye Encümeni Mazbatası" üzerindeki TBMM görüşmelerinin geniş analizini yapan yazar kitabın ek bölümünde bu görüşme tutanaklarını da yayınlamıştır. Bu görüşmelerin bu gün için bile yol gösterici kısımlarının altını çizmek isteriz.
[252] TANKUT, a.g.e s.51

etkilemesi ve planın olumsuz sonuçlu uygulaması yarışmada veri olduğundan, yarışmacıların planlama stratejilerini kısıtlamasıdır. İkinci ilginç yön ise, mimarın isminin 1930'da yeniden gündeme gelmesidir. Lörcher isminin 1930 yılında tekrar gündeme gelmesinin beklenilmeyen nedeni, kendisinin, Jansen'i Berlin'de mahkemeye vermesidir"[253]. Cengizkan'ın bir plancı vefası içinde kaleme aldığı ve bir anlamda Lörcher-Jansen halef selefliğinin bilinçaltının analizi anlamındaki eserindeki aktarımlar, bize Türkiye içindeki plancı-siyasi yaklaşımı ve bunun arkasındaki nedenlerin ilk bilimsel şüphe örnekleri içinde okumamıza neden olmaktadır[254]. Aynı okumaları bir "modernite projesi" olarak ele alınan İzmir ve İstanbul[255] örneklerinde de görmek mümkündür. İstanbul örneğindeki Le Corbusier-Prost çatışması ile İzmir örneğindeki Dange-Jansen çatışması sadece müellifler arasındaki çatışma olarak değil, bir anlamda asıl içerideki gerçek çatıştırmanın (ki bunların siyasi ve rant nedenleri olduğunu düşünmekteyiz) senaryosu olduğu kanaatindeyiz. Özellikle İzmir örneğinde Behçet Uz'un Dange planından inhiraf etmek için Jansen ve diğer yabancı plancıları kullandığı hususunda ciddi şüphe içindeyiz.

Türkiye'de şehircilik çalışmalarında ilk kez batılı anlamda bir planlama fikrinin uygulanması olarak, Uluslararası Ankara İmar Planı Yarışması olayı kabul edilmektedir. Yeni rejimin, imar ve planlama hususundaki bütün gayret ve çabalarına rağmen "Ankara, II. Dünya Savaşı'na kadar Türkiye'de imar gören tek belde olmuştur"[256].

Ankara Şehri İmar Müdürlüğü'nün bahis edildiği üzere, 1531 Sayılı Kanun ile kurulmuş olması önemli bir gelişmedir. Plan yapmak ve uygulamak için kurulmuş bu örgütlenme, Belediyeye değil; İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışıyordu ve planların onayı ise Bakanlar Kurulu'na aitti.

[253] y.a.g.e., s. 57.
[254] CENGİZKAN, a.g.e. s.127.
[255] KORTAN, a.g.e. s.85
[256] GÖÇER, Orhan; Şehirciliğe Giriş, Konya, 1979, s. 102.

"1928 yılında Ankara Şehri İmar Müdürlüğü kurulmadan önce imar planı elde etmek amacıyla açılan yarışmayı, daha önce Berlin için yapılan yarışmayı da kazanan Herman Jansen[257] kazandı. Jansen Planı 23 Temmuz 1932'de Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylandı ve hazırlanan 'Beş Yıllık Uygulama Planı' 9 Haziran 1934'te uygulamaya kondu"[258].

1928 yılında açılan yarışmanın üç ana koşulu vardı; 1980'lerde Ankara'nın nüfusu 300.000 olarak düşünülecekti, Eski Ankara ile Çankaya arasındaki yol eksen alınacaktı ve Eski Ankara muhafaza edilecekti. Jansen'in planı bu üç koşulu sağlamakla birlikte çok mütevazı bir plandır ve bu yönüyle birinci seçilmiştir. Bu plan ayrıca dar gelirlilere de bir takım çözümler getirmekteydi. Diğer taraftan eski kentin sorunlarının çözümü, bu proje dâhilinde akıllıca ertelenmekteydi ve ilgi odağı yeni gelişme alanlarına kaydırılmıştı. Dünya Ekonomik Bunalımı'nın yaşandığı günlerde, bu planın diğerlerine nazaran daha uygulanabilir bir nitelikte olduğu da başka bir gerçektir. Planın kabulünden sonra uygulamanın yapılması için Jansen, Ankara İmar Heyeti'nde danışmanlığa getirilmiştir.

"Alman plancı Jansen'in kentsel planlama anlayışının dikkat çekici yönleri vardır; Jansen'e göre kentsel planlama, planlı ekonomiyle bağlantılı olarak düşünülmelidir. Jansen için ulusal ölçekli bir iktisadi plan esastır ve sanayinin nerede kurulacağı, nüfusun yönlendirilmesi, üretim temelli bölgelendirme ve tabii ki kentsel planlama bu makro ölçekli yaklaşımın altkümelerini oluşturmaktadır. Jansen aynı yazısında spekülasyon olasılığına ve bunun önlenmesine önem verdiğini göstermektedir"[259].

"1929 yılı, Ankara İmar Müdürlüğü'nün ilk faaliyet yılıdır ve tüm veriler lehinde gözükmektedir. Devletin desteğine ve Kanunun tanımladığı geniş yetkilere ek olarak, İmar İdare Heyeti'nin başkanı da Falih Rıfkı'dır. Başkan, Ankara imarının

[257] JANSEN, Hermann, Berlin'de hem eğitim hem uygulama yapan bir mimardır. Kendisi 19. yüzyıl sonunda Orta Avrupa'da mimarlık kuramcısı olarak ün yapmış Camillo Sitte'nin öğrencisidir. Bu ise kent planlamasında, her şeyden önce sanatsal yöne önem vermek anlamına gelir. (TANKUT, a.g.e., s. 81).
[17] http://www.tarihvakfi.org.tr/toplumsaltarih/genctarih/2000-2001/birinci/omer_turan.asp.
[259] JANSEN, Hermann; Türkiye'de Plânlaşma İşinin Islahı, **Belediyeler Dergisi**, Sayı 12, Haziran-Temmuz 1936, s. 24-34.

sürekli savunucusu ve sözcüsü olan bir düşünür ve yazardır. Teknisyen olmamasına, profesyonel bilgiden yoksunluğuna rağmen, planlı imara olan inancı ile ilk yıllar için belki de en iyi seçimdir. Falih Rıfkı'nın başkanlığı fahri, fakat imar coşkusu resmidir, kalıcıdır ve bulaşıcıdır. Kuruluşun ilk yılları boyunca İmar Müdürlüğü'nün atanmış bir müdürü yoktur. Bu göreve, İçişleri Bakanlığı'nın üst düzey bürokratları vekalet etmektedir. Bu bilgiye göre ilk yıllarda Ankara imarının kaderi, hem Müdürü, hem de İdare Heyeti Başkanı teknisyen olmayan bir örgütün elindedir. O günlerin büyük şansı, Avusturyalı mimar Robert Oerley'in teknik işlerin tek sorumlusu ve İdare Heyetinin teknik danışmanı olarak görevlendirilmesidir. Böylece plan çalışmaları ve ön uygulama bir ölçüde teknik denetime sokulabilecektir. Oerley'in çok önemli diğer katkısı da Ankara'da kaldığı sürece aynı kültür dünyasından olan Jansen ile iletişim sağlamasıdır"[260].

"Jansen, Oerley ile bütün bir yıl yarışma projesinin hazırlığı boyunca, yazışacak ve ondan, eksik olan pek çok temel bilgiyi edinecektir. Kuşkusuz Oerley'in Ankara'nın gelişmesine ilişkin gözlem ve yorumlarının Jansen'in yarışmayı kazanmasında payı olmuştur"[261]. 1930 senesinin hemen öncesi incelendiğinde, imar yönetiminden etkili bir uygulama çerçevesi beklentisi göze çarpar. Bunun temel nedeni, tek parti öncesi merkeziyetçi tutumun varlığıdır. Fakat uygulamada beklenen etki yaratılamamıştır.

"İmar yönetimindeki tek parti öncesi merkeziyetçilik, 1930'dan sonra devlet-parti iç içeliği ile daha da artacak, gerek Müdüriyet, gerekse Belediye üstünde parti baskısı da oluşacaktır. Örneğin, Vali ve Belediye Başkanı Tandoğan aynı zamanda partinin Ankara İl Yönetim Kurulu Başkanıdır. Ne var ki bu denli merkeziyetçilik, imarda kendisinden beklenen etkin denetimi sağlayamayacak, plan ve kural dışı yapılaşma ve arazi kullanımı önlenemeyecektir"[262].

1930'lu yıllar Türk İmar Hukuku'na ilişkin kurumsallaşmanın dönüm noktalarıdır. Gerçekten bu dönemde bir biri ardına çıkarılan yasalarla imarla ilgili

[260] TANKUT, a.g.e., s. 73.
[261] y.a.g.e., s. 74.
[262] TANKUT, a.g.e., s. 114.

kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu yasalardan ilki 1580 sayılı Belediye Kanunu olmuştur. Bu yasala 1876 tarihli Vilayet Belediye Kanunu değiştirilmiş, belediyelere önemli sağlık ve sosyal yardım fonksiyonları yüklenmiştir. Belediye Kanunu'ndan kısa bir süre sonra çıkarılan 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile belediyelere pek çok imar ve sağlık görevleri verilmiştir[263].

Cumhuriyet dönemi açısından, Ankara deneyiminin tüm ülkeye yaygınlaştırılması 1933 senesinde çıkartılan 2290 sayılı Yapı ve Yollar Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde Ankara özelinde başlatılan imar etkinlikleri ülke genelinde de uygulanmaya başlamış ve yaşanan sonuçlar açısından ortak bir durum söz konusu olmuştur. 2290 Sayılı Kanun ile Osmanlı'dan devralınan Ebniye Kanunu ortadan kaldırılmış ve yeni pek çok standart geliştirilmiştir. Bu Kanunun önemli özellikleri şöyle sıralanabilir; İmar planları için 50 yıllık bir perspektifi ele alması, belediyeleri plan yapmaya zorunlu tutması ve tevhid ve ifraz kavramlarını ilk kez detayları ile ele almasıdır.

"Jansen Planı ile Ankara'da 1934–1950 döneminde birçok uygulama yapılmıştır. Yenişehir ve Cebeci'de konut bölgeleri, yüksekokullar bölgesi, Bakanlıklar Sitesi, hastaneler, spor ve dinlenme alanları (Gençlik Parkı, Hacettepe Parkı, Hipodrom, Stadyum), önemli yol ve altyapı projeleri bugün de bu planın Ankara'daki izleri olarak görülebilir. Ancak ilginç olan nokta, Jansen'in görevine Ocak 1939'da son verilmesidir"[264].

"1935 yılına gelindiğinde, imar sınırı dışında parselasyon yapma konusunda baskılar arttı. Zaten daha önce Bahçelievler Kooperatifi'ne, Jansen'in hazırladığı mevzii plana göre imar sınırı dışında izin verilmişti. 1935'te İmar Müdürlüğü'nün 103 sayılı kararı ile henüz onaylı parselasyon planı olmayan yerlerde bina yapımına izin verildi….Eylül 1938'de İmar İdare Heyeti 106 sayılı bir karar daha aldı ve imar sınırı belediye sınırı ile birleştirildi. Bu kararla kentin 1500 hektarlık imar alanı 16 bin hektara çıkarılarak bu alan tümüyle spekülasyona açıldı"[265].

---

[263] KALABALIK, a.g.e., s. 76.
[264] http://www.tarihvakfi.org.tr/toplumsaltarih/genctarih/2000-2001/birinci/omer_turan.asp.
[265] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 46.

1935 yılındaki bu gelişme, dünya genelinde Kale Kent Planlaması anlayışının terk edildiği ve bunun yerine geniş kapsamlı kent planlama tarzının hakim olduğu döneme denk gelmektedir. Buna göre, kent sınırları yalnızca yerleşim alanı ile sınırlanmamakta ve kentin çevresindeki alanlar da kent sınırları içine dahil edilerek bütüncül bir planlama anlayışı güdülmektedir. Bu planlama tarzının başarısı merkezi bir kurum tarafından bir koordinasyonun sağlanması ile mümkündür. Ankara'da bu misyonu, Belediye İmar Heyeti üstlenmiş görünmektedir; fakat spekülasyon olgusu bu organizasyonun başarısına gölge düşürmüştür.

1939 yılında Jansen'in görevden alınması ile plan kaderine bırakılmış ve bu süreçte, bir yandan kentin beklenenden hızlı nüfus artışı göstermesi, gecekonduların ortaya çıkması ve spekülasyonun[266] yangınlaşması, öte yandan da planı uygulama durumunda olanların inanç ve heyecanlarını çeşitli baskılar altında yavaş yavaş yitirmeleri, olumsuz gelişmeleri körüklemiştir.

Prost 1950 yılına kadar İstanbul'da görevine devam etmiş[267] ama Jansen 1939 yılının başında gönderilmiştir. Bu modernite projesinin temeli ve ilk uygulaması Atatürk tarafından yapılmış olmasına rağmen, kendisinden sonra gelen İsmet İnönü aynı duyarlılığı gösterememiştir.

Bu durumun tespitini yapan Uğur Mumcu konuyu şu şekilde somutlaştırmaktadır : *" Atatürk'ün yalnızca bir devrim ve ulusal kurtuluş ustası olmadığı, aynı zamanda Şehircilik Uzmanı gibi, büyük bir insan olduğunu görüyoruz. 100.000 kişilik bir Ankara'da düşünülen, ayrılan yeşil sahalara bakın. 3 Milyonluk Ankara'da yeşil alanlara bakın… Böldüler, parçaladılar, parsellediler…Yeşil alanları bıraktılar, altın dişli müteahhitlerin tekellerine…Ve maalesef, bazı*

[266] Kentin içerisinde özellikle Ulus ve çevresindeki arazilerin büyük bir bölümü TBMM üyeleri tarafından satın alınmıştı, dolayısıyla bu alanların kamulaştırılması işlemi en başta meclis üyeleri tarafından istenmiyordu. Özetle en başta yönetim plana karşıydı ve bu nedenle plan Atatürk'ün ölümünün ardından sahipsiz kalmıştır.

[267] İsmet İnönü'nün bu "Modernite Projesinin" başına geçen bir lider olarak Prost'u görevinde bırakması ama Jansen'i görevden alması yada alınması anlamında sorumluluğu vardır diye düşünülmektedir. O dönemin İstanbul Belediyesi Başkanı olan Lütfi Kırdar ile yakınlığının bu durumu doğurup doğurmadığını tartışan bir esere rastlanılmamıştır. Ayaspaşa Mezarlığının imara açılması ve bu alanda İsmet İnönü'nün hanımının yerinin çıkması ve anlamda plana duyulan tepki nedeni ile Atatürk'ün İsmet İnönü'yü Başbakanlıktan alıp almadığına dair bilimsel şüpheyi çalışmanın ileri bölümünde ele almaya çalışacağız.

siyasetçilerimizin de köprü kurduğu çıkar düzenleri ile, yeşil alanlar, Ankara'da İstanbul'da Boğaz'da İzmir'de her tarafta açıldı ve yağmalandı…"[268] Uğur Mumcu'nun da isabetle tespit ettiği gibi Atatürk'ten sonra bu "modernite projesi" bir anlamda rant projesine dönüşmüş ve ondan başka hiçbir lider bu anlamda meseleye sahip çıkmamıştır. Atatürk'ün hemen arkasından iktidarı alan İsmet İnönü'nün bu heyecanı ve istikrarı devam ettirememiş olması projenin esas kırılma noktasıdır diye düşünülmektedir.

1950'lere gelindiğinde planı olduğu halde, sanki plansız gelişmiş izlenimi bırakan Ankara için artık yeni bir imar planı hazırlamak gerekmekteydi. Böylece şekillenen gelişmeler, 1955 yılında Ankara İmar Planı için yeni bir yarışma açılmasıyla noktalandı"[269].

1940'lı yıllar, hızlı kentleşme ile birlikte gecekondu olgusunun da ortaya çıktığı dönem olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de köyden kentlere doğru hızlı bir göçün yaşandığı bilinmektedir. Bunun neticesi olarak da kent merkezleri etrafında sağlıksız ve çarpık imar mevzuatına aykırı yapıların yaygınlaştığı gözlenmektedir. Bu sorun, bir takım yasaklarla ve cezalarla durdurulmaya çalışılmışsa da başarılı olunamamış, daha sonraları çeşitli dönemlerde çıkartılan imar afları ile bu gecekondulara Yasal statü kazandırılmaya başlanmıştır.

1945-1955 dönemi Ankara ve Türkiye'nin geleceği açısından önemli kararların alındığı bir dönemdir. Bu dönemde pek çok Kanun çıkartılmış ve bu Yasalardan bazıları, olumsuz Türkiye gerçeklerinden, bazılarının miladı olmuştur. Örneğin 6188 Sayılı Kanun ile bina yapımı teşvik edilmiş ve ayrıca gecekondu affına ilişkin Yasalar çıkartılmıştır. Başka bir deyişle bu Kanun, devletin gecekondu gerçeğini kabul ettiği ilk Kanun olarak tarihe geçmiştir. 6188 sayılı Kanunun ardından, 5432 ve 6188 sayılı Yasalarla af kapsamı genişletilmiştir.

Bu dönemde belediyelere büyük imar yetkileri tanınmış ve fakat bütçeleri kısıtlı kalması nedeniyle bu yetki layığıyla kullanılamamıştır. Kentsel sorunların

[268] BOZYİĞİT, A.Esat; "Ankara'nın Taşına Bak" Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri 2000 s.427
[269] http://tarihikentlerbirligi.org/icerik/yerelKimlikDetay.asp?sayi=11&makale=43.

artış gösterdiği bu dönem içinde 1945 yılında, 4759 sayılı Kanunuyla 1933'te kurulan "Belediyeler Bankası" İller Bankası'na dönüştürülmüştür. Daha sonra 1948'de çıkan Belediye Gelirleri Kanunu ile belediye bütçeleri genişletilmeye çalışılmış, ama bu başarılamamıştır.

Ankara'da 1952 yılında Belediyeler Kongresi ve 1954 yılında 1. İmar Kongresi yapılmıştır. Bu kongrelerle birlikte artık gelişmeler, sadece Ankara merkezli olmaktan çıkmış ve Türkiye genelini ilgilendiren yani kapsamlı bir hal almıştır. Bu kongrelerin sonucunda, Türkiye'nin içinde bulunduğu hızlı kentleşme olgusu nedeniyle yeni bir İmar Kanunu'nun gerekliliği hususunda karar kılınmıştır. Bu gelişme üzerine, 16 Temmuz 1956'da 6785 sayılı İmar Kanunu çıkarılmıştır.

Bu yeni İmar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk İmar Kanunu olmasından ötürü önemlidir. Bu Kanunda esnek bir bakış açısı belirlenerek, imar planlarının uygulanabilirliği yükseltilmeye çalışılmıştır. En belirgin özellikleri şöyle sıralanabilir;

- Nüfusu 5.000'den az olan yerleşmelerde yol istikamet planı, 5.000'i aşan yerleşmelerde imar planı yapmak zorunlu hale getirilmiştir,
- Birçok ayrıntı, tüzük, yönetmelik ve planlara bırakılmıştır. Bu şekilde planlara özgü bir esneklik sağlanmaya çalışılmıştır,
- Kentin büyüme sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. İskân sınırları içinde altyapısı tamamlanmış olan ve yapı yapılabilmesi mümkün olan arsalara yapı yapma zorunluluğu getirilmiş ve bu şekilde gündemdeki en önemli sorunlardan biri olan spekülasyon önlenmeye çalışılmıştır,
- Karşılıksız olarak alınacak pay, yani şimdiki adıyla "düzenleme ortaklık payı" %15'ten %25'e çıkarılmıştır.
- 6785 Sayılı Kanun ile imar planları ilk kez Nazım İmar Planı ve Uygulama imar planı olarak ikiye ayrılmış ve bu iki planın raporları ile birlikte bir bütün olduğu vurgulanmıştır.

Ankara'nın İkinci Dünya Savaşı'na kadar tek imar gören Anadolu şehir olması özelliği, onu göç olgusu ile yüz yüze bırakmış ve göçlerle tetiklenen hızlı

nüfus artışı sonucunda oluşan gecekondulaşma süreci, kentin en büyük problemi haline dönüşmüştür. Yapılan nazım plan çalışmaları her ne kadar hızla artan kent nüfusunu merkez alıyor ise de çalışmalar yetersiz kalmış ve gecekondulaşma olgusu önlenememiştir.

"Hızlı nüfus artışı ve diğer nedenlerle, Jansen planı süresini doldurunca, 1955 yılında Ankara Nazım Planı için uluslararası bir yarışma açılmış ve bu yarışmayı Y.Mimar Nihat Yücel ve Raşit Uybadin kazanarak, şimdi yürürlükte bulunan (1973) nazım planını hazırlamışlardır"[270].

1957 yılında onaylanan proje, 20 yıl sonraki nüfusu 750 bin olarak öngörüyordu. Nihat Yücel, bu süreçte İmar Müdürlüğü'ne danışman olarak atanmış ve planın birinci elden yürütülmesi hedeflenmişti. Fakat bu süreç, 1930'ların Ankara'sından çok farklı bir yapı ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu faktörler[271] şu şekilde özetlenebilir;

- Ülkede ekonomik bir darboğaz yaşanmaktaydı,
- Belediyenin elinde yeterli arsa stoku yoktu, ayrıca çıkar grupları 1930'larda elde ettikleri topraklardan çok büyük bir rant beklentisi içine girmişti,
- Ülke ölçeğinde İstanbul'un planlanması öncelikli hedef halinde idi.

Tüm bu olumsuz şartlar ve ayrıca yoğunluk artışı talepleri Yücel-Uybadin Planı'nın daha 1957 yılında tadilat edilmesine neden olmuştur.

1957 imar planı tadilatı için müellifler, 18 Ekim 1960 tarihinde oldukça ayrıntılı bir rapor hazırlayarak, 1936'dan sonra gerçekleşen yoğunluk ve kat artışlarının sebep olduğu uygulamaları değerlendirdi ve bölge kat nizamı planını aşağıdaki şekilde eleştirdi. Bu konuda, Nihat Yücel'in görüşleri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır; "Ankara'da imarlı alanlarda oluşmuş yoğunluklar, şehircilikte geçerli olan yoğunluk ölçülerini fazlasıyla aşmıştır….Ankara'da tüm sosyal ve kültürel tesisler, çocuk bahçeleri, trafik problemi, otoparklar, altyapı

[270] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** İmar ve İskan Bakanlığı, Ankara, 1973, s. 48.
[271] y.a.g.e., s. 54.

tesisleri esasen yetersiz olduğundan, mevcut bölge kat planı (1955) ile şehre verilen imkanlar konut yoğunluklarını maksimumun üstüne çıkarmıştır. Bu duruma göre, en ücra noktalarına kadar bir apartmanlar şehri haline getirilen Ankara'nın yeni kat ilaveleriyle daha da feci şartlara maruz bırakılacağına kani bulunuyorum"[272].

"Plancı ve imar danışmanı Yücel'in bu vurgulu görüşlerine rağmen İmar ve İskân Bakanlığı, Bölge Kat Nizamı Planı'nı bazı düzeltmeler ve ayarlamalarla birlikte Aralık 1960'ta onayladı... Sonuçta hiçbir ilmi esasa dayanmayan bölge kat nizamı planıyla kentte öyle geniş bir inşaat kapasitesi yaratıldı ki, Temmuz 1968'e kadar (küçük değişiklikler dışında) kat artışı baskısı olmadı"[273].

1960'lı yılların hemen başında Ankara, 1957 yılında onaylanan Yücel-Uybadin planının öngördüğü 750.000 nüfus eşiğine ulaşmıştır. Bunun temel nedeni hızlı ve ağırlıklı biçimde gelişen gecekondulaşma olgusudur. Kat artışını sağlayacak biçimde yapılan plan tadilatlarına rağmen, aynı yıllarda nüfusun büyük bir bölümü sözü edilen gecekondu alanlarında yaşamaktadır.

1960'lı yıllar, ilk imar edilen kent olan Ankara özelinde ve dolaylı olarak ülke genelinde yeni bir döneme tekabül etmektedir. 1961 Anayasası ve Devlet Planlama Teşkilatının kurulması bu dönemin miladı niteliğindeki gelişmelerdir. Bu kapsamda, planlamanın kurumsallaşması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

"Merkezi yönetimin ağırlık kazandığı bu yeni dönemde büyük kentlerin planlaması da yeni bir yaklaşımla ele alınmıştır. 1958'de kurulan İmar ve İskân Bakanlığı'nın görevleri arasında kentlerin planlanması öncelik taşımaktadır… Büyük kentlerde giderek artan kentleşme hareketi ve büyüyen sorunlar karşısında, 20.07.1965 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 6/4970 sayılı kararı ile İmar ve İskan Bakanlığı'na yeni bir görev verilmiştir. Bakanlık İstanbul, İzmir ve Ankara'nın nazım planlarını kendisine bağlı özel bürolar kurarak yaptıracaktır"[274].

---

[272] y.a.g.e., s. 54.
[273] y.a.g.e., s. 55.
[274] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 57.

Bu gelişmenin devamında, İstanbul ve İzmir'de kurulan nazım planı bürolarının ardından, 29 Ocak 1969 tarihinde, 20.07.1965 gün ve 6/4970 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesine dayanılarak, Ankara Nazım Plan Bürosu resmen kurulmuştur. Diğer iki büyük kentte de eş zamanlı açılan Nazım Plan Büroları'nın ortak hedefi, hızlı kentleşme sonucu büyük kentlerde oluşan değişik problemlere çözüm üretmek olup bu konuda çalışmalara girişilmiştir.

"1967-1968 yıllarında, İmar ve İskan Bakanlığı'nca yapılan "Ankara İl Programlanması Çalışması" sırasında kentin yakın etki alanı çizilmiş, yerleşmeler bugünkü ve gelecekteki yüklenecekleri işlemlere göre bir kademelenmeye bağlı tutularak, yatırımlar için bir program geliştirilmiştir. Kuzeyde Çubuk, doğuda Elmadağı, batıda Sincan'ın batısı, güneyde Gölbaşı'nın güneyini içine alan bölge, çalışmada kentin yakın etki alanı olarak çizilmiştir. Ankara Nazım İmar Planı Çalışmaları[275] sonuçları alınıncaya kadar bir hareket noktası olarak, Ankara Kenti Metropoliten Alan Sınırı, bu sınır olarak kabul edilmiştir"[276].

"Ankara Nazım Plan Bürosu, İmar Müdürlüğü ve Bakanlık arasındaki ilişkilerde ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamada 1980'li yıllara kadar başarılı olmuş; Nazım Plan'ın uzun vadeli kentsel gelişme stratejilerini uygulamaya aktarmada, yatırım projelerini yönlendirmede etkili olabilmiştir"[277].

1969 yılında 1164 sayılı Kanunla Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu şekilde arsalar üzerindeki spekülatif faaliyetlere engel olmak, aşırı fiyat artışlarını önlemek ve bu şekilde arsa piyasasında düzenleyici alım ve satımlar yapılması hedeflenmiştir. Arsa ofisinin diğer bir görevi de kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için kamulaştırma yapmaktır. Fakat, kısıtlı bir bütçeye sahip olan ofis, kendisinden beklenen etkinliği tam olarak gerçekleştirememiştir.

[275] Nazım Plan Çalışmalarının hedefini belli bir zaman ve belli yapıdaki bir nüfus için arazi kullanışı ve ulaşım önerisi ile bunların arasındaki ilişkiyi belirlemek biçiminde özetlemek mümkündür. (**50 Yılda İmar ve** Kentleşme (1923-73), 1973, s. 49)
[276] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 49.
[277] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 57.

Ankara'da ilk olarak Jansen Planı ile başlayan ve ardından Uybadin-Yücel Planı ile devam eden planlama çalışmalarının üçüncüsü Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu tarafından hazırlanan ve 1982 tarihinde Bakanlık tarafından onaylanan plandır. 1990 yılı verilerini hedef alan bu planı diğerlerinden ayıran önemli bir yönü bulunmalıktadır. Bu plan aslında bir uygulama planının çok ötesinde, yürütülen kapsamlı analiz çalışmalarının bir ürünü olarak ortaya çıkarılan bir şemadır.

"Ankara Nazım Planı geniş kapsamlı bir planlama yaklaşımı içinde hazırlandı. Nazım Plan Bürosu üretilen 1/50.000 ölçekli şemanın esnek bir prensipler planı veya iskelet plan olduğunu, bunun kent gelişimini doğru standartlarla doğru yöne kanalize etmek amacıyla ortaya konduğunu, bu etapta kesin bir uygulama olmadığını, fiili uygulamaların belli bir etaplama, plan ve programa göre kesinleştirilmesi ve projelendirilmesi gerektiğini savunmuştur"[278]. Bu planı öncekilerden ayıran önemli bir yönü de nüfus tahminlerinin başarılı yapılmış olmasıdır. Kent, tutarlı nüfus tahminleri ekseninde, belirli hedefler vasıtasıyla tariflenmiş ve 1990'lı yıllara ilişkin bir öngörü şeması belirlenmiştir.

Ankara'nın 1990 Nazım Plan deneyimi, Jansen ve Uybadin-Yücel Planı dönemlerinin aksine planlamanın kenti yönlendirebildiğini, özellikle 1973-80 arasında uygulamaya aktarılan toplu konut, yeni yerleşim alanı, sanayi bölgeleri, kurumsal alan projeleri ile kanıtlamıştır.

1985 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu'nun çıkartılmasına kadar geçen sürede Türkiye geneli ve Ankara kenti için önemli olarak nitelendirilebilecek yasal gelişmeler aşağıda tablo haline getirilmiştir. Tabloda tarih sıralamasına göre ifade edilen süreçte, dikkat çekici olan başka bir durum 1960 yıllarına gelindiğinde 6785 sayılı Kanunun etkisiz hale gelmesidir. Bu etkisizleşmenin temel nedeni ise; gecekondulaşma ve göçler kaynaklıdır. Anayasa Mahkemesi'nin 42. Maddeyi (=Hamur Kuralı) 1972 yılına gelince iptali ise işleri iyice karıştırmıştır. Bu konuda çıkan çeşitli tartışmalar üzerine, 1972 senesinde 1605 sayılı Kanun çıkartılmış ve

[278] y.a.g.e., s. 59.

6785 sayılı İmar Kanunu'nun 25. Maddesi değiştirilmiştir. Bu yeni değişiklik kapsamında, hamur kuralına bir ad getirilmiş ve "Düzenleme Ortaklık Payı (DOP)" kavramı literatüre eklenmiştir[279].

Bu süreçte dikkate değer önemli bir başka konu da imar afları ile ilişkilidir. Bu ve bundan sonraki süreçte, gecekondu sorununda üstesinden gelinemeyen bir boyuta gelindiğinde çözüm daima af Yasaları ile getirilmiş ve 1985 yılına kadar toplamda 12 adet af Kanunu çıkartılmıştır. Bunlardan en farklı olanı 1984 yılında çıkartılan 2981 sayılı Kanundur. 12. Af Kanunu olarak bilinen bu Kanunda, diğerlerinden farklı olarak devletle barışma konusu ele alınmıştır.

Bu noktaya kadar genel bir toparlama yapmak gerekirse, 1950'lerde Türkiye Cumhuriyeti Başkenti Ankara için Jansen planının devamında başlatılan yeni imar çalışmalarının gündeme gelmesi beraberinde Türkiye genelini ilgilendiren dönemler şöyle özetlenebilir:

- 1948-1966 yılları arası: Giderek artan konut sorunu ve buna yönelik çözüm arayışları dönemi,
- 1967-1983 yılları arası: Gelişen süreçte ortaya çıkan izinsiz yapı yapımını önlemek amaçlı girişimlerin yapıldığı dönem,
- 1983 sonrası: Bağışlama amaçlı gelişmelerin olduğu bir dönemdir.

1985 yılında kabul edilen 3194 sayılı yeni İmar Kanunu'nda diğerlerinden farklı olarak iki ayrı konu üzerine yoğunlaşılmıştır. Bunlar planlamada katılım ilkesi ve desantralizasyon hedefli olmasıdır. Bu kapsamda Kanunun dikkat çekici yönleri şöyle sıralanabilir;

- Planların belediyeler eliyle yapılması ve onaylanması söz konusu olmuştur,
- Katılımı sağlamak için, planlara yapıldıktan sonra itiraz olması ihtimaline karşın ilk onaylandığında bir askı süresi öngörülmüştür,

[279] KARAMAN, a.g.e., s. 49.

- İlk imar Kanununa göre arsa düzenlemelerinde %25 oranında bedelsiz terk yapılması standardı, yeni Kanunda %35'e yükseltilmiştir.

3194 sayılı Kanunda da diğerlerinde bulunduğu gibi bazı eksiklikler söz konusu idi. Bu nedenle Kanun, ilk kabul edildiği dönemlerden günümüze oldukça eleştiri almıştır. Bu eleştirilerin yoğunlaştığı noktalar ise Kanunu diğerlerinden farklı kılan maddeleri ile ilgilidir. Örneğin Kanunda katılım olgusunun öneminin vurgulanmış olmasının yanı sıra uygulanmasında bazı hatalar olduğu belirtilmiştir; çünkü katılım olgusu Kanunda sadece itirazların dinlenmesi ile sınırlandırılmıştır ve söylem olarak sınırlı kalmıştır.

Kanunda en çok eleştiri konusu yapılan bir başka konu da ruhsatlarla ilişkilidir. Kanun, başlangıç haliyle belediyenin önemli yetkilerinden biri olan ruhsat verme yetkisinin yeminli teknik bürolara terkini öngörüyordu; fakat daha sonra buna ilişkin madde, kentsel alanlarda keyfi ve çarpık yapılaşmanın önünü açıcı türden bir yapıda olması nedeniyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

2.2.3 İstanbul'un Kent Planlaması Çalışmaları

İstanbul'un modern yani batılı manada planlanması çalışmalarına ilk olarak 19. yüzyılda 1839 Tanzimat Fermanı ile başlandığı kabul görmektedir. Yapılan planlama çalışmaları dönem koşulları nedeniyle oldukça dar kapsamlı ve ilkel yapıdadır, başka bir deyişle; rasgele seçilen yabancı plancılar elinde yapılan sistemsiz ve düzensiz çalışmalardır. 19. yüzyıl sonlarında hazırlanan planlar da bu kapsamda haritadan öte olmayan bir belge niteliğindedirler ve daha çok harita mühendisliğinin gelişmesine yardımcı olmuşlardır.

Tanzimat'ın ilan edildiği yılda (1839) yayımlanan "İlmuhaber", Tanzimat'la simgelenen yeni yönetim arayışları bakımından önemli bir belge niteliğindedir. Bu düzenleyici belgede imara ilişkin ilkeler bulunmaktaydı;

- “Yangın tehlikesini azaltacak yeni inşaat teknikleri benimsenmesi,
- Yolların yeni ulaşım teknolojisine uygun olarak genişletilmesi,
- Açılması istenen yolların güzergâhlarının belirlenmesi,
- Kent çevresinde yeni konut alanlarının açılması,
- Ekonomik gücü olanların kâgir bina yaptırmasının zorunlu hale getirilmesi; ekonomik gücü olmayanların ise ahşap binaları “az uzacık” yerlerde yapması,
- Kagir binaların arasında kesinlikle ahşap binaların yer almaması,…gibi”[280].

"İstanbul’un ilk ölçülü haritası, Fransız sefaretinden mühendis Kauffer’in yaptığı yaklaşık 1/25.000 ölçekli haritadır. Bu haritada geleneksel Osmanlı kent dokusundan farklılaşmış hiçbir kesim görülmez. Kentin dokusunun Ebniye nizamları ile dönüşmeye başlamasının başlangıcı olarak görülebilecek harita, II. Mahmut’un (Alman Generali) Helmuth von Moltke’ye yaptırdığı 1836-1837 tarihli ve 1/25.000 ölçekli haritadır”[281].

19. yüzyıl ortaları İstanbul kenti açısından sosyal bir dönüşüm sürecine tekabül etmektedir. Bunun en büyük belirleyicisi ise ulaşılabilirlik kavramı ile ilgili yaşanan gelişmelerdir. Diğer taraftan nüfusun hızla artışı değişen bir sosyal yapıyı da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde “…kentin nüfusu üç katına yaklaşan bir büyüme gösterirken, Müslüman nüfus oranı giderek yükselmişti. Çeşitlenen ve değişen iş alanları nüfusun tabakalaşmasında önemli değişiklikler yaratmıştı. Bu gelişmeler yeni yerleşim alanlarını gerektiriyor, bu alanların da yeni etnik kompozisyona ve tabakalaşmaya uyumu gerekiyordu”[282].

Sosyal dönüşüm beraberinde artan yerleşim alanı ihtiyacını tetikleyen bir başka faktör yangınlardı. Bu dönemde çıkartılan Ebniye Nizamnamesi (1849), hem yangın yerlerindeki dönüşüm hem de yeni alanların imara açılması açısından yol gösterici bir niteliğe sahipti. Bu nizamname ile 1839 yılında Tanzimat’ın simgesi olarak düzenlenen ve ilk planlama çalışması olarak da kabul edilen İlmühaber’e

[280]YERALİMPOS, Aleksandra; **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 23.
[281] y.a.g.e., s. 25.
[282] TEKELİ, İlhan; 1839-1980 Arasında İstanbul’un Planlama Deneyimleri İcabında Plan, S: 4, s. 27.

oranla daha net bir Yasal çerçeve belirlenmişti. "Yangın yerlerinde bu nizamnameye göre yapılaşma gerçekleştirilmiştir. Yabancı mühendisler çalışmıştır. Örneğin 1856'da Aksaray, 1857 Salmatomruk yangın yeri planları İtalyan Luigi Storari tarafından yapılmıştır"[283]. Ebniye Nizamnamesi'nin devamında, 1857 yılında 6. Daire-i Belediye'nin kurulması İstanbul'un imarı açısından önemlidir. Planlama çalışmaları açısından bu şekilde yönetimsel bazı yenilikler yapılmıştır. 6. Daire tarafından özellikle ulaşım merkezli başlatılan imar çalışmaları, Ebniye Kanunu'nun beraberinde konut merkezli bir hal almaya başlamıştır. "1882'de Ebniye Kanunu çıkartılmış, arsaların dörtte biri yol genişletilmesi ve yangın yeri düzenlemeleri için parasız kamulaştırılmış, altyapı için arsa sahiplerinden para alınmıştır. Boğaziçi'nde padişah izni olmadan ifraz gerekmektedir. 1880'li yıllarda kentte orta tabaka için sıra evler, apartmanlar gibi yeni konut tipleri ortaya çıkmıştır"[284].

Bu kanun, "…II. Abdülhamit dönemindeki faaliyetleri yönlendirmişti. Kentin fiziki yapısını ve görüntüsünü etkileyen en önemli gelişmeler, denizyolları ve demiryollarının kent merkezine bağlayan liman, rıhtım ve istasyonların yapılmasıydı. Sirkeci Garı 1889'da, Haydarpaşa Garı 1909'da tamamlandı. Galata rıhtımı 1895'te, Sirkeci rıhtımı ve antrepoları 1900'de yapıldı"[285].

"II. Abdülhamit 1902'de Paris'in baş mimarı Joseph Antoine Bouvard'a İstanbul'u güzelleştirmek için planlar ısmarladı. Ama Bouvard işe ciddiyetle eğilmedi; İstanbul'a hiç gelmedi ve kentin fotoğraflarını isteterek At Meydanı, Beyazıt ve Eminönü için beaux-arts anlayışına uygun perspektifler çizdi. Bu çizimler dönemin yöneticilerince çok beğenildi ama bir irade-i senniye çıkarıldıysa da hiç uygulanmadı"[286].

20. yüzyılın ilk yılları İstanbul'a kent haritalarının hazırlandığı yıllardır. Başlangıçta Fransız topografyacılara verilen ihaleler giderek Alman uzmanlara verilmeye başlamıştır.

---

[283] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 76.
[284] y,.a.g.e**.**, s. 77.
[285] Yeralimpos**,** a.g.e**.**, s. 27.
[286] ERGİN, Osman Nuri; **İstanbul'da İmar ve İskan Hareketleri**, İstanbul Eminönü Halkevi, İstanbul, 1938, s. 35.

"I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla harita alma işi Almanlara verilmiştir. Nirengi ağı genişletilmiş ve Alman Mavileri diye adlandırılan 1/500, 1/1.000, 1/2000 ölçekli sokaklar ve adaların gösterildiği haritalar hazırlanmıştır. 1920-1940 yıllarına kadar harita işleri devam etmiştir. Bu haritalar, Pervititch Haritaları diye bilinen kadastro planları alınmaya başlandığında altlık olarak kullanılmıştır"[287].

1920'li yıllar İstanbul'da çeşitli yerleşim alanlarının nazım planlarının yapıldığı yıllardır. Bu yıllarda farklı uzmanlar tarafından, parçalı ve birbirinden kopuk çok sayıda plan[288] yapıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin; 1922-Beyoğlu yakası 1:2000 ölçekli nazım planı-Carl Ch Lörcher tarafından, 1923- İstanbul yakası planı- Alman şehircilik uzmanı Dr. Rahtree tarafından ve 1926-28- Üsküdar-Kadıköy 1:1.0000 ölçekli nazım planları- yine Carl Ch Lörcher tarafından yapılmıştır.

1930-35 arasındaki yıllar kentin imarı açısından idari ve hukuki bağlamda değişikliklerin yapıldığı yıllardır. 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunları oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bunlara göre, belirli bir büyüklüğün üzerindeki belediyelere plan yapma veya yaptırma zorunluluğu getirilmiştir.

Bu Kanunlar, İstanbul'da büyük yankı uyandırmış ve bunların devamında yerleşim alanların planlı hale dönüştürülmesi adına önemli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda 1932 yılında İstanbul'da da bir imar planı yarışması açılmış ve yabancı uzmanlar kente davet edilmiştir. İstanbul'un imarında sonraki yıllarda etkin bir rol alacak olan Henri Prost da bu yarışma kapsamında çağırılan Alman ve Fransız uzmanlar arasındadır. Fransız şehir planlama uzmanı Henri Prost'un İstanbul'a ikinci kere davet edildiği yıl 1936'dır[289]. Daha sonra; 1937 ve 1950 yılları arasında

[287] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 78.
[288] Y.a.g.e., s. 78.
[289] KORTAN, a.g.e. s.85. Yazar Prost'un tercih edilmesi sebebini araştırmış ve bu noktada Le Corbusier'in konu hakkındaki savunma beyanlarına atıf yaparak onun 1948 yılında şu ifadeleri kullandığını aktarmıştır : *"İstanbul'u gayet iyi tanıyorum, son gelişim eski rejim zamanında, yani epeyce eski olduğu halde orada gördüğüm güzellikler hala gözümün önünde. İstanbul'un çehresini*

İstanbul'da çalıştığı bilinmektedir. Bu dönemin en dikkat çekici özelliği henüz durağan bir nüfus artış hızının gözlenmesidir. Prost'un İstanbul'a davet edildiği tarihte İstanbul'a çağrılan diğer bir uzman da Martin Wagner idi. Fransa'dan çağrılan M. Wagner, İstanbul'da bir yıl gibi kısa bir süre kalmış ve bu kısa zaman zarfında kent açısından ciddi bir analiz yapmıştır; fakat plan önerileri kabul görmemiştir.

"İstanbul'da asır sonuna kadar, şehrin o tarihlerde 670.000 olan nüfusunun artmayacağı hatta eksileceği şeklinde tahminleri, M. Wagner'i şehri öngörülen bir plana göre inşa edebilmek için asli şart olan toprak hukuku meseleleri, konut sorunu ve İstanbul Limanı sorunu ile ilgilenmeye itti; tarihi yarımadanın, İstanbul'u bütünü ile temsil ettiği şeklindeki genel yaklaşımı çerçevesinde, Yenikapı'da daha evvelce de söz konusu olan bir liman projesi üzerinde durdu. İstanbul Belediye Planlama Arşivi Kütüphanesi'nde 1960'lı yıllarda mevcut bulunan takriben 15 rapor arasında, inşaat yapma ve ruhsat verme hakları açısından Batı Avrupa hukukunda gelişen temayülleri hakkında raporu hala özel bir önem taşır"[290].

"1936 yılında belediye, Fransa Şehircilik Enstitüsü Üyelerinden Prof. H. Prost ile sözleşme yaparak İstanbul Nazım Planı'nı hazırlatmaya başlamıştır. Prof. Prost ve Türk yardımcıları, 1936–1950 yılları arasında bölgesel nazım planlar hazırlamışlar, çeşitli ayrıntı planları ve uygulamaları yapmışlardır. Hazırlanan ilk nazım plan raporu, 1937 yılı sonlarına doğru İçişleri Bakanlığı'na sunulmuş, ancak kısa süre sonra imar işlerinin Bayındırlık Bakanlığı'na aktarılması üzerine plan, Bayındırlık Bakanlığı'nca incelenmiş ve bazı düzeltme öğütlerinde bulunulmuştur. Prost Nazım Planı, şehri bütünü ile ele almayıp, İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar-Kadıköy parçaları olarak ayrı ayrı ve değişik zamanlarda planlamıştır"[291].

---

hatırlatan acele ile çizilmiş krokileri hala saklıyorum. Ne güzel renkli ve canlı şehriniz var…Eğer hayatımın en büyük gafı ve en büyük taktik hatası Atatürk'e yazdığım mektup olmasa idi, bu gün büyük rakibim Prost yerine güzel İstanbul şehrinin imarı ile ben uğraşacaktım. Bu mektupta inkılap yapmış bir milletin en büyük inkılapçısına İstanbul'u eski hali ile asırların tozu toprağı ile bırakmasını tavsiye ediyordum.Ne büyük hata ettiğimi sonradan anladım".

[290] **İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler**, İlke Yayınları, İstanbul ,1996, s. 64.

[291] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 58.

Bu dönemde Prost tarafından hazırlanan planlar ve planlar kapsamında geliştirilen öngörüler[292]; günümüz İstanbul'u adına önemli ipuçları içermektedir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir;

- Sarayburnu Limanı'nın kaldırılmasını, Yenikapı'da bir büyük liman yapılmasını, Anadolu yakasında Haydarpaşa yanındaki limanın geliştirilmesi önerilmiştir,
- Boğaziçi'ndeki tüm sanayi tesisleri kaldırılacak, Haliç bir sanayi aksı haline getirilecektir. Haliç'in güney sahilindeki konut dokusunun kademeli olarak boşaltılması önerilmiştir,
- Biri surların içinde Yenibahçe'de diğeri Maçka-Harbiye-Taksim arasında kalan iki büyük yeşil alan önerilmektedir,
- Yollar otomobil gerçeğine göre planlanacaktır. Bu şekilde Taksim'i, Haliç köprülerine bağlayacak iki hızlı otomobil yolu önerilmiştir. Bu yolların ikincisinde kısmi bir tünel öngörülmektedir (Taksim-Karaköy arasındaki yol),
- Avrupa yakasında biri sahilden diğeri tepelerden geçen, Boğaz için iki korniş yolu önerilmiştir.

Ana kararları böyle özetlenebilecek bir plan hazırlanırken, 1939 yılında İsmet İnönü'ye yakınlığıyla tanınan Lütfi Kırdar, Vali ve Belediye Reisi olarak atanmıştır. İsmet İnönü'nün Belediye Başkanı ile birlikte Prost ile de yakınlığı vardır. Atatürk'ün ölümünden sonra Ankara da Jansen'in işine hemen son verilmesine[293] rağmen Prost'un 1950 yılına kadar bu görevde kalması da bunu göstermektedir. Atatürk'ün İsmet İnönü'yü başbakanlıktan alma sebebi olarak onun çok önem verdiği ve gerçek anlamda bir "Modernite Projesi" olarak gördüğü Şehir Planlaması uygulamasının, Ayaspaşa Mezarlığının imara açılması ve o alanda İsmet İnönü'nün hanımının yerinin çıkması ve bunun da kamuoyuna yansıması manasında zarar görmesi olarak yorumlayan eserler vardır[294]. Bize göre, bu konunun bütünüyle ortaya konulup tartışıldığı bilimsel çalışmalara ciddi manada ihtiyaç vardır. Biz

[292] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 79.
[293] TANKUT, a.g.e s.158
[294] ALTUN, Şafak; "Rüşvetten Özelleştirmeye: Yolsuzluğun 100 yıllık Tarihi", ORUÇ ARİF: Yıkılan Ülke, Kalkınan Zümre Yarın/ Broşür No:5, "Peki Kambura Ne Diyelim" **Chronıcle Dergisi,** 2006/ SAYI 4 s.40,41.

çalışma hacmi içinde bu konudaki hassasiyetin ne kadar önemli olduğunun vurgulamasına binaen böyle bir ihtimali nazara alarak ve bunun da bilimsel olarak ispatlanması anlamındaki çalışmalara da ihtiyaç duyulduğunun altını çizerek, bu manada bir belirleme yapmak istiyoruz. İsmet İnönünü'nün Falih Rıfkı'nın "Çankaya" adlı eserinde yer alan Kudüslü Eniştesi[295] ile ilgili söylentiler ile ve yine basında sıkça yer alan kardeşi Hasan Rıza Temelli[296] ile ilgili söylentilerin ardından Ayaspaşa Kabristanı'nın imara açılması ve o alandan bir parselin Mevhibe İnönü üzerine çıkması üzerine Atatürk'ün kendisini başbakanlıktan alması arasında bağlantı kuran yazarlar vardır[297]. Bu manadaki bir yazı konunun ne kadar hassas boyutlara geldiğini göstermektedir : *"Halk Fırkası sosyetesine mahsus apartman inşaatı faaliyeti son günlerde biraz gevşemiştir. Bunun iki nedeni var: Birinci sebeb Başvekil İsmet Paşa'nın zevceleri hanımefendi ile diğer vatanperver zevatın Ayaspaşa Kabristanı (ki Şinasi'de burada yatardı) üzerine kurdukları onar, on beşer daireli mükellef apartmanların tamamen bitirilip kiraya verilmiş olmasıdır. İkinci sebep ise bir kısım muteber zevatın Taksim'den biraz yukarıdaki Talimhane'ye göz koymuş olmalarıdır. Harbiye Mektebine ait bu meydanlık, aralarında kavgasız dövüşsüz taksim edilebilirse, yeni inşaatların derhal başlanacağı ümit ediliyor. Ayaspaşa Kabristanını Ayas Paşa torunlarından birine verdiren Başvekil İsmet Paşa'ydı. Bu kişi koca kabristanı alır almaz, önce İsmet Paşa'nın hanımefendilerine bir apartmanlık yerceğiz hediye etmiş, sonra da asırlık servileri kestirip, mezar taşlarını söktürerek kalanını yüz binlerce liraya Hükümet Rüesasına satmış ardından da Mısır'a savuşmuştu. Hanımefendinin apartmanı bu arsa üzerine kurulmuştu ki, arsanın bedeli elli bin lira tahmin ediliyor. Apartman Başvekil Paşa'nın mahdumları küçük Ömer Beyefendi'nin cep harçlıklarından tasarruf edilen iki yüz küsur lira ile vücuda getirilmiştir"*[298].

[295] ATAY, Falih Rıfkı; ÇANKAYA Bateş Yayınları 1998 s.494
[296] ALTUN, Şafak; **"Rüşvetten Özelleştirmeye: Yolsuzluğun 100 yıllık Tarihi",** ORUÇ ARİF: Yıkılan Ülke, Kalkınan Zümre Yarın/ Broşür No:5, "Peki Kambura Ne Diyelim" **Chronıcle Dergisi** ,2006/ SAYI 4 s.40,41.
[297] y.a.g.e. s.496
[298] ALTUN, Şafak; "Rüşvetten Özelleştirmeye: Yolsuzluğun 100 yıllık Tarihi", Arif ORUÇ: Yıkılan Ülke, Kalkınan Zümre Yarın/ Broşür No:5, "Peki Kambura Ne Diyelim" **Chronıcle Dergisi** 2006/ SAYI 4 s.40,41.

Bizim burada üzerinde durmak istediğimiz nokta bu teorinin doğrulanması anlamındaki tartışma değildir. Bunun bir an için doğru olduğunu kabul edip ve Atatürk'ün planın uygulanması noktasındaki spekülasyonlara ne kadar hassas ve radikal davrandığının altını çizerek "Plan Disiplini" için bu manada bir siyasi iradeye ihtiyaç duyulmasının örneklemesi için bu husus üzerinde duruyoruz. İlgili spekülasyonun var olup olmadığının ve bu manadaki kazanımlar sonrası 1968 yılında ismet Paşa'ya Milli Piyango Büyük İkramiyesi'nin çıkması[299] gibi aklanma teorilerinin tartışmasını yapmak istemiyoruz. Bu yöndeki eleştiriler karşısında eğer böyle bir tavır alma durumu var ise, biz bunun öneminin altını çizerek "Plan Disiplini"nin ne kadar önemli bir kavram olduğu üzerinde durmak istiyoruz. Ayrıca "Samimi Bir Modernite Projesi"nin daha sonraki oluşumlarda tüm ülke bazında yaşanan bazı oluşumların bir nevi bilinçaltının deşifre edilmesi anlamında bir örnek olarak, en azından bilimsel şüphe içinde ele alınmasının gerekliliği üzerinde durmak istiyoruz.

Belediye Bankası eliyle hükümetin sağladığı olağanüstü bir kaynakla bu planın belirli kesimleri uygulamaya konmuştur. Başta Eminönü ve Taksim meydanları olmak üzere birçok meydan düzenlemesi bu dönemde yapılmış, Yenikapı'dan başlayan Atatürk Bulvarı gerçekleştirilmiş, bu yolun Beyoğlu yakasındaki uzantısı İngiliz Sefareti'ne kadar tamamlanmıştır. Planın iki numaralı parkı Maçka kesimi ve Taksim Gezisi gerçekleştirilmiştir. Prost planının uygulamada en aksayan yanı, Yenikapı Limanı'nın yapılamayışı olmuştur"[300].

Prost'un 1950 yılında ayrılması üzerine, öncelikle hazırlanmış olan nazım planların ve detay çalışmalarının kentin yapısı, ekonomisi ve tarihi durumu ile uygunluklarına göre yürürlükte kalacak veya kaldırılacak planların saptanması için, Belediye Meclisi'nce bir "Revizyon Komisyonu" kurulmuştur. 1951'de kurulan bu komisyon, yapılan çalışmaları eleştirmiş ve hazırlanan rapor 23.02.1953'de onaylanmıştır"[301].

---

[299] **"1968 Büyük İkramiyesi İsmet Paşa'ya Çıkmış",** Hürriyet Gazetesi , 24.12.2001.
[300] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 79.
[301] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 58.

Bu dönem, İstanbul'un fiziksel yapısının gecekondu ve nüfus artışı gibi sosyal olgular kaynaklı dönüşüme uğradığı yıllardır. Batıdaki modernleşme hareketlerinin yansıması bu yıllarda gerçekleşmiş ve İstanbul artık bir sanayi kenti haline gelmeye başlamıştır. Bu durum mevcutta problemli olan trafik sorunlarını da tetiklemektedir. Dolayısıyla bu yıllardaki çalışmalar bu sorunlar merkez alınarak yapılmıştır.

"1953-1956 yılları arasında Belediye İmar Müdürlüğü'nde kurulan bir danışmanlar kurulu planlama çalışmalarını yürütmüş, 1954'de onaylanan Beyoğlu Nazım Planı ve 1955'de onaylanan İstanbul Sanayi Nazım Planı'nı hazırlamıştır"[302].

1950-1960 yılları arasında Adnan Menderes'in Başbakanlığı döneminde, yapılan imar uygulamaları bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu dönemdeki dikkat çekici bazı uygulamalar şunlardır[303];

- Büyük yol ve meydanların açılması için 1950-60 döneminde istimlak edilip yıkılan bina sayısı 7289'a ulaşmıştır,
- Bu dönemde İstanbul'da kamulaştırma ve imar için belediye tarafından harcanan para ülkedeki tüm belediyelere verilen toplam paradan fazladır,
- Karayolu mühendislerinin tasarladığı yolları gerçekleştirmek için eski kent buldozerle yok edilmiştir..vb.

"Bu dönemde başbakan tarafından görevlendirilmiş olan Karayolları Teşkilatı, Henri Prost'un İstanbul Yarımadası Nazım Planı'ndaki yolların tatbik edilmesi ile görevlendirilmişti ve Belediye İmar Müdürlüğü'nde kurulmuş bir büroda nazım planındaki yolları, yerinde hiçbir inceleme yapmadan çizim masasında 10 defa büyüterek karayolları yetkililerinin de fikir ve onaylarını alarak imar planı haline getiriyordu. Vatan ve Millet Caddeleri, Kemeraltı Caddesi, Karaköy-Azapkapı Yolu, Eminönü, Unkapanı, Zincirlikuyu, Beşiktaş Yolları, Beyazıt-Aksaray arası ve Saraçhane-Fatih arası, orta refüj ağaçları kesilerek abidelerin çevre yollar ile ilişkileri

[302] y.a.g.e., s. 58.
[303] KUBAN, Doğan; **İstanbul Ansiklopedisi**, Tarih Vakfı Yayınları,1995, s.

ve yüzlerce anıt, sivil mimari eser yıkılarak yok edildi. Bütün bu icraatın fikir temeli, Hausmann'ın Paris'te III. Napolyon adına yaptığı icraatın bir benzerini gerçekleştirmek idi"[304].

Bu dönemdeki Menderes operasyonlarına İstanbul'da bir tepki tabanı oluşmuştur. Bu uygulamaların siyasi ve simgesel ölçekli uygulamalar olduğunu savunan tarafların en çok tepki verdiği konu ise çevreye duyarlılıktan yoksun uygulamalar olmasıdır. Kentte ileriki dönemlerde yaşanan kontrolsüz gelişim süreci göz önüne alındığında, bu tepkilerin yerinde olduğu görülmektedir. Tepkilerin yoğunlaştığı bu dönemin hemen akabinde Alman planlama uzmanı Hans Högg'ün İstanbul'a çağrıldığı bilinmektedir. "İstanbul Belediyesi, 1956'da Alman Profesör Hans Högg ile Kent planlarının düzenlenmesi için anlaşma yapmış ve belediye dışında ayrı bir şehircilik bürosu kurarak, 1960 yılına kadar çalışmalara devam edilmiştir"[305]. Prof. Högg beraberinde başlatılan çalışmalar ve bu kapsamda geliştirilen plan önerileri, İstanbul'da dönem uygulamalarına ilişkin oluşan tepki tabanını kırmaya yetmemiştir.

"Menderes döneminde İstanbul Belediyesi'ne danışmanlık yapan akademisyenler ve bürokrat uzmanlar, kent tarihine yeteri kadar ilgi gösterememişlerdir. 1956'da danışman olarak getirilen H. Högg, plan önerilerini ulaşımı temel alarak hazırlamıştı. Bu yabancı uzmanın daha çok politik iradenin isteklerine kılıf giydirdiği görülmektedir. 1958'de gelen L.Piccinato da İstanbul'un geçmişiyle yakından ilgilenen duyarlı bir uzman olmasına karşın, uygulamalarda etkili olamamıştır"[306].

Çeşitli kaynaklardan da anlaşılacağı üzere Menderes'in başlattığı bu imar operasyonları kentte ağır bir etki yaratmış ve bu operasyonlardan kaynaklanan problemler uzun bir süre kentin gündeminde yer almıştır.

[304] **İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler**, İlke Yayınları, İstanbul ,1996, s. 70.
[305] 50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73), 1973, s. 58.
[306] KUBAN, a.g.e., s.

İtalyan plancı Luigi Piccinato'nun İstanbul'a geldiği yıl olan 1958 yılı, aynı zamanda İller Bankası tarafından İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü'nün kurulduğu yıldır ve İstanbul Metropoliten Nazım Planı hazırlanmaya başlamıştır.

"1960 askeri Müdahale'si ile Menderes'in imar operasyonu hızını yitirmiştir. Yine de 1960 sonlarında 1/10 bin ölçekli "Geçit Devri Nazım Planı" tamamlanmıştır. Bu planda, 2.5 milyon nüfusun 30.000 hektara yerleştirilmesi öngörülmektedir. Bu planın esas amacı, Beyoğlu ve yarımadanın daha fazla yoğunlaşmaması ve desantrilizasyonun sağlanmasıdır"[307].

Geçit devri nazım planı, planlama çevrelerince olumlu karşılanmış; fakat güncel gelişmeler ile uyumunun zayıflığı ve revizyonunun gerekliliği nedeniyle İmar ve İskân Bakanlığı tarafından onaylanmamıştır. Bu dönemde bölge planının elde edilmesi amaçlı olarak Bakanlık tarafından İstanbul'da bir bölge planlama bölümü açılmıştır. "OECD, Birleşmiş Milletler gibi uluslar arası kuruluşlarca desteklenen bu büronun çalışmaları, Tuğrul Akçura yürütücülüğünde 1960 yılı sonunda başlamıştır. Högg'ün bürosu ve İller Bankası büroları da kaldırılmış, günlük işleri izleyen İmar Müdürlüğü'nden ayrı olmak üzere bir Belediye İmar Planlama Müdürlüğü kurulmuştur"[308]. 2.5 yıllık bir program kapsamında çalışmaya başlayan Belediye İmar Planlama Müdürlüğü, başlangıç olarak etkili çalışmalar yapmıştır. İlk 1.5 yılda İstanbul Metropoliten Alan Planının dayanağı Doğu Marmara Bölgesi'ni içeren plan tamamlanmıştır.

"1960 yılında kurulan Marmara Bölge Planlama örgütünce hazırlanan ve 1963 yılında bitirilen "Doğu Marmara Bölgesi Ön Raporu", Türkiye'de bölge planlama çalışmalarının ilki ve metropoliten planlama çalışmalarına ağırlık veren ve bölge ölçüsünde yapılan ilk çalışmadır"[309].

İstanbul ölçeğinde geliştirilen ve ülkesel boyutta önem taşıyan diğer bir plan da İstanbul Sanayi Nazım Planı'dır. Bu plan, 1963 yılında talep edilmiş ve 1963-66

[307] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 83.
[308] y.a.g.e., s. 84.
[309] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 61.

dönemi arasında Bakanlık ve Belediye arasında yapılan ortaklaşa bir çalışma sonucunda tamamlanıp yürürlüğe konmuştur.

"1964'de, 1/5.000 ölçekli Suriçi Nazım Planı onanmış, hazırlanamayan Zonning Planı yerine de "İstanbul Kat Nizamları Planı" yürürlüğe konmuştur. Bu planla İstanbul'daki imarlı kesimin kat yükseklikleri attırılmış ve yap-satçı üretim modeliyle imar etkinlikleri büyük bir hız kazanmıştır"[310].

1966 yılı, hızlı kentleşmeyi denetim altına alma ve sağlıklı kentleşme amacıyla "Büyük Nazım Plan Bürosu"nun kurulduğu yıldır. Kaynaklara göre bu büro, aynı yıl çalışmalarına başlamıştır.

Büyük Nazım Plan Bürosu'nun 1967-68 yıllarında yeni plan çalışmalarını yaptığı esnada, İstanbul'da önemli bir konu gündemdedir; Boğaz Köprüsü yapılsın/yapılmasın tartışmaları süregelmektedir. Sürecin sonunda yapımına karar verilen ve 1970'de ihalesi yapılıp, 1973'te tamamlanan Boğaz Köprüsü'ne karar verme süreci şu şekilde gelişmiştir; "Başbakan Demirel, Boğaz Köprüsü ve çevre yollarının yapılmasını, kendisi için bir prestij projesi olarak görmektedir. Mimarlar Odası, kentin büyümesinin bu aşamasında bir boğaz köprüsü yapılmasının kent formuna yapacağı etkileri, bunun bir köprüler tuzağı yaratacağını, her on yılda bir yeni köprü yapmak gerekeceğini, bu köprünün büyük ölçüde özel araba trafiğine hizmet edeceğini, düşük ve orta gelirli sınıfların kent içi ulaşım sorununu çözemeyeceğini, yatırım kaynaklarının kıt olduğu bir ülkede önceliğin bu sınıfların kent içi metroya verilmesini savunmuştur. Bu tartışmanın çok yoğun olarak sürdüğü bu dönemde, İstanbul için Nazım Plan çalışmaları henüz tamamlanmadan İmar ve İskan Bakanlığı, İstanbul Belediyesi'nden gelen sadece çevre yollarının ve köprünün çizili olduğu bir planı "Çevre Yolları Mevzii Planı" adıyla 1968 yılında onaylamıştır. Böylece Boğaz Köprüsü ve çevre yolları hazırlanan plan için veri haline gelmiştir"[311].

[310] **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, 1998, s. 85.
[311] y,.a.g.e., s. 86.

1969 yılından sonraki plan hazırlığı çalışmaları Dünya Bankası'nın geliştirdiği bir programa Türkiye'yi de dâhil etmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Adım adım ve itina ile yapılan Nazım Plan çalışmalarına hız verilmiş, hatta hedeflenen analizler tamamlanamadan 1971 senesinde bir 1/25.000 ölçekli bir nazım plan hazırlanmıştır. Bu süreçte Dünya Bankası'nın programı oldukça önemlidir. "Dünya Bankası, özellikle gelişme halindeki ülkelerde fiziki planlama yetersizliği ile fiziki planlama ve iktisadi gelişme alanındaki bağların kurulmamış olması nedeniyle ortaya çıkan ülke nüfus ve sanayi yerleşmeleri dengesizliğinin, şehirlerin yatırım ve işletme maliyetlerinde yol açtığı büyük israfın, bu ülkelerin gelişmesini imkânsızlaştıran en önemli etkenlerden biri olduğu gerçeğinden hareket ederek, dünyada 10 büyük şehrin ekonomik, sosyal ve fiziki gelişmesini sağlamak üzere oluşturduğu programa İstanbul'u da dâhil etti. Türk hükümeti ile bu amaçla 1971'de başlatılan görüşmeler 1973'te sonuçlandı ve 1973 sonunda Institute of Public Administration ve Buchanan Grubu'nun oluşturduğu Konsorsiyum'un danışmanlık katkıları ile İstanbul metropol alanı planlama ve gelişme sorunlarını ele alacak çalışma 1974'de başlatıldı"[312].

1972 yılında Dünya Bankası ile İstanbul Şehirsel Gelişme Projesi'nin dış finansmanını sağlamak amacıyla bir anlaşma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda hem bölgesel hem de ülkesel ölçekte önemli bazı sonuçlar alınmıştır. Başlangıçta Prof. Wilhelm Moltke tarafından yönetilen çalışmanın başına, 1974 yılında Turgut Cansever getirilmiştir. Belirli bir çerçeve dâhilinde yürütülen çalışmaların sonuçlarını çalışmanın yöneticisi olan Turgut Cansever şöyle izah etmektedir;

a) "İller Bankası Bürosu'nun 1963-70 yılları arasında Piccinato'nun bir süre danışmanlığından da yararlanılarak geliştirdiği master plan da dahil olmak üzere metropolde olabilecek çeşitli arazi kullanma, ulaşım alternatiflerini geliştirmek, arazi kullanış-ulaşım model çalışması ile arazi kullanış-arazi stratejilerini belirlemek üzere yapılan çalışmalardan çok önemli sonuçlar elde edildi.

[312] **İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler**, İlke Yayınları, İstanbul, 1996, s. 76.

b) İstanbul trafik mühendisliği projesi de arazi kullanış, ulaşım model çalışmasına müvazi olarak İstanbul trafik sisteminin ana yapısı ile trafik planlamasının amaç, politika ve stratejilerinin belirlenmesinden hareket ederek, tarihi yarımada ve Beyoğlu'nda kavşak, yol, durak, hız kontrolü, trafik ışıkları, park planları, trafik işleme ve kontrol idaresinin işleyişi ile ilgili esaslar, trafik Kanununa ait ön taslaklar geliştirildi.…

d) İstanbul mimarlık mirasının korunması, şehir kültür ve turizm hayatının geliştirilmesi için gerekli tedbirler tespit edildi.

e) Şehirde nüfusun düzenli bir şekilde barındırılması için konut ve iskan bölgelerinin planlama esaslarını ortaya koymak üzere ele alınan ve Prof. Wilhelm Moltke (Harward Çevre Tasarım Bölge Başkanı) tarafından yönetilen pilot proje ile bütün dünya konut araştırma merkezlerinin bulgularından ve yerel anket ve tespitlerinden yararlanılarak, konut tasarım esaslarının komşuluk ünitesi veya mahalle ölçeğinde vasıta veya trafiğin ayrılması, çocuk oyun alanları ve yaya trafiğiyle ilişkisi gibi sorunlar incelendi ve çözümler geliştirildi…

f) Su, pis su, altyapı projeleri, çevre kirlenmesi sorunları için ise DAMOC projesinin revizyonu ele alındı, ayrıca İSKİ Kanun Tasarısı hazırlandı.

g) İstanbul merkez fonksiyonlarının yapısı ve yaşama esasları, İstanbul limanı ve Marmara Bölgesi Serbest Liman Bölgesi konuları ile ilgili ilk çalışmalar yürütüldü…

i) İstanbul'da bulunması zaruri olmayan sanayinin bölgede müsait atıl altyapısı olan yöreleri veya Tekel Fabrikaları gibi çeşitli Orta ve Doğu Anadolu şehirlerine nakledilmesi yoluyla da İstanbul'a yeniden nüfus çekilmesinin önlenmesi, bu meyanda deri sanayinin İstanbul dışına nakli de bu dönemde karara bağlanarak uygulamaya geçildi"[313].

1975 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile uygulamaya geçilen bu çalışmanın devamında İstanbul'un imarı açısından kısır bir döneme girilmiştir. 1975 ila 1980 arasındaki dönemde Metropoliten Planlama adına en önemli gelişme UNESCO ile yapılan temaslardır (1974-1975). "Avrupa Konseyi ve UNESCO ile tesis edilen

[313] y.a.g.e., s. 77-78.

temaslar sonunda her iki kuruluş tarafından İstanbul'un Venedik gibi kurtarılması için uluslararası bir kampanya başlatılması kararlaştırıldı ve bu yönde harekete geçildi"[314]. Bu temas sonunda ulaşım ve altyapı konusunda çalışmalar yapılmıştır; fakat bu çalışmaların uygulanması tahmin edilenden geç bir süreçte olmuş ve İstanbul'un hızlı ve çarpık kentleşmesine bir engel teşkil edememiştir. Bu yapıyı tetikleyen farklı faktörler de bulunmaktadır. Turgut Cansever kendisinin de yönetimin bir parçası olduğu bu yapıyı şöyle tariflemektedir; "*Anakent belediyelerinde plan kararları keyfilik ile spekülasyonun aleti haline dönüştürülürken, Anakent adına yürütülen planlama çalışmalarının bu herhangi bir bilimsel temelden ve amaçtan yoksun yapısı, Anakent'e bağlı diğer belediyeleri de başıbozuk, düzensiz yapılaşmayı hoş görme tavrına itti. Arazi kullanış, yapı ve çevre disiplinin sona ermesi, bedava hazine arazisi üzerinde istediğini yapma imkânı vererek İstanbul'a her gün daha fazla insanın yerleşmesine yol açmış, İstanbul'un Hindistan ve Güney Amerika'nın on milyonları aşan devasa ölçekli kargaşa, sefalet ve kirlilik içindeki şehirlerinden birisi olma yoluna itmiştir*"[315].

[314] y.a.g.e.., , s. 78.
[315] y.a.g.e., s. 80.

2.3 İZMİR KENT PLANLAMASI SÜRECİ

2.3.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem

2.3.1.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri

Kurulduğu zamanlardan günümüze çeşitli aşamalardan geçerek gelen İzmir kentini diğerlerinden ayıran önemli özellikleri bünyesinde barındırdığı yabancı kesimin fazlalığı ve ticari aktivitenin hâkim olduğu yaşam stilidir. Kıyıda konumlanması İzmir'i tarih boyunca bir transfer merkezi haline dönüştürmüş ve sanayi diğer kentlere oranla oldukça sınırlı kalmıştır. Kaynaklarda İzmir'de kayıp dönemin 13. ila 17. yüzyıl başlarına kadar geçen dönem olduğu belirtilmiştir.

17. yüzyıl ila 19. yüzyıl arasındaki dönem, İzmir için deprem, yangın ve salgın hastalıklarla geçen talihsiz dönemlerden birine tekabül etmektedir. Bu talihsiz dönemde dahi İzmir nüfusu büyümeye devam etmiş ve 1840'lardan sonra daha da hızla artmıştır. Kente yerleşen ve hızla artan nüfus açısından en büyük tehdidi bu dönemde yangınlar oluşturmaktadır; fakat yangınlar, gelişimini hızla sürdüren İzmir kentine yönelik taleplerin önünü kesememiş ve kent, bu dönemde sürekli göç almıştır. Hatta yangınlar ile oluşan geniş ve elverişli alanlar iktisadi anlamda var olan dinamizmin destek faktörü haline dahi dönüşmüştür[316].

"İzmir'in 19. yüzyıl sonlarında geçirdiği fiziksel başkalaşım en çok yabancı yatırımlarla finanse ediliyor ve Osmanlıların demiryolu, tramvay, havagazı, tütün ve diğer tekel imtiyazlarını Amerikan, İngiliz, Fransız ve Alman Şirketlerine vermesiyle hız kazanıyordu. Kişisel inşaat kadar kamu inşaatı da söz konusuydu. İş adamları, İzmir'de ve çevresinde büyük malikâne ve çiftlikler yaptırırken, yatırımcılar ve misyonerler de hastane ve okul yapımına ve sanayi yatırımlarına katkıda bulunuyorlardı. Bu tür kamu binaları daha önceki dönemlerin ticari ve resmi yapıların tersine biçim ve işlev açısından tamamıyla batı etkisiyle yapılmışlardı.

[316] Günümüzde "depremle birlikte yaşamayı öğrenmek" sloganının o dönemler itibariyle birde "gelişmek" manasındaki somut tezahürünün Kamu Yönetimi Bilimi açısından ve özellikle 1688 tarihli büyük depremden sonraki yüzyıl içindeki gelişmenin mutlaka mercek altına alınması gerekmektedir diye düşünmekteyiz.

Bunlar arasında altmış yataklı devlet hastanesi (1851), İzmir ile Aydın'ı bağlayan demiryolunun bitim noktasındaki Alsancak İstasyonu (1858), üstünden tramvay yolu bile geçen çok genişletilmiş Rıhtım Caddesi (1875) ve Pasaport İskelesi de vardı. Bu ekonomik patlamanın getirdiği artan gelir ve imtiyazlar, ana yolların genişletilmesini, demiryolu yapımını, posta ve telgraf hizmetlerinin kurulmasını ve önce gazla sonra da elektrikle işleyen aydınlatma tesislerinin ve yeni bir kanalizasyon sisteminin işletmeye açılmasını sağlamıştı. 1901 yılında da II. Abdülhamit'in saltanatının 25. yıldönümü onuruna Kayzer'in armağanı olarak, Alman İmparatorluğu'nun mimari damgasını taşıyan ve gitgide daha çok batılılaşan kente uygun bir simge olarak, etkileyici bir saat kulesi dikilecekti"[317].

İzmir'in bugünkü mekânsal dokusunun şekillenmesi açısından, Cumhuriyet öncesi dönemde uygulanmış olan bazı projelerin önemli rolü olmuştur; bunlardan ilki ve en önemlisi 19. yüzyıldaki İzmir Limanı ve rıhtım yapım çalışmalarıdır. İç limanın dolması ve ihracata yönelik fonksiyonların gelişmesi nedeniyle ortaya çıkan liman gereksinimi karşısında Osmanlı Devleti, İngilizlerle yaptığı bir anlaşma ile liman yapımını başlatmış ve işi bu yabancı şirkete devretmiştir.

J. Charmad, A. Baker, G. Guerracino isimli üç ortağın oluşturduğu İngiliz şirketi iki konuda sorumluluk almıştı;

- Rıhtımın yapımı
- Rıhtım boyunca tramvay hattının döşenmesi.

"Yeni yapılacak rıhtım Sarıkışla'dan Aydın Garı'na kadar uzanacak ve yapımı 5 ayrı etapta gerçekleştirilecekti. Karayolları yapımında tanınan benzer bir imtiyaz gibi, rıhtım yapımı sırasında da denizden kazanılacak araziler konusunda şirket hak sahibi sayılmıştı. 1868'lere gelindiğinde istenilen sonuç elde edilemeyince, Fransız Konsolosu'nun önerisi kabul edilerek rıhtım yapım işine Dussaud kardeşlerle birleşilerek devam edildi. Bu anlaşma uyarınca rıhtım, 2 hatlı raylar, kanalizasyon ve dalgakıran 4 sene içinde tamamlanacaktı. Ancak beklenmeyen önemli bir sorun, rıhtımın yapılacağı kıyı şeridinde yer alan üst gelir grubunun bahçeli villalarının ne

[317] GOFFMAN; a.g.e. s.14

olacağı sorusuyla gündeme geldi. Gerçekten de kıyının 2/3'ü bu biçimde kapatılmıştı ve büyük bir baskı grubu oluşturan bir güç ile karşı karşıya kalındı"[318]. Rıhtım yapımı esnasında karşılaşılan bu sorun, şirkete bu alanları doldurma ve rıhtımın içine kadar uzanan alandaki dolgu alanlarını satışa çıkarma hakkı verilmesiyle aşılmış ve şirket bu alanlardan yüklü miktarlarda kar elde etmiştir. 1869 yılında inşa şirketi tamamen Fransız Dussaud kardeşlere geçmiş ve 13 Mart 1880'de[319] yeni gümrük binası ve liman bitirilmiştir.

Limanın inşası, mekânsal dokunun şekillenmesi açısından önemli olduğu gibi diğer taraftan yabancı ülke İzmir temsilciliklerinin konumlanmasını yönlendiren bir etken olması açısından da önemlidir. Limana bağlı olarak kıyıda yer seçen aktiviteler genellikle ihracat ile ilişkili olan irtibat büroları, haberleşme birimleri, sigorta şirketleri, lüks tüketim malı satan alışveriş ünitelerinden oluşmaktadır ve tüm bu aktiviteler limana bağlı yer seçmekle beraber kendi aralarında da belirli bağımlılıklar taşımaktadır. Liman çevresinde bu aktivitelerin yoğunlaşmasında 4 temel neden ileri sürülebilir;

- "Dışa dönük bir ekonomik yapı gösteren İzmir için liman ana bağlantı noktasıdır,
- Liman fonksiyonu doğrudan ihracata dolayısıyla ticarete dönük olduğundan ticari aktiviteler de limana yakın olmak durumundadır,
- Liman şirketlerinin dolgu alanını satmasıyla bölge yoğun bir yapılaşmaya açılmış ve prestij alanı niteliği kazanmıştır,
- Şehirde haberleşme sistemi, dışa bağımlı bir yapı gösterdiği ve doğal olarak ticari aktivitelerle yoğun ilişki kurması gerektiği için liman çevresinden uzak kalmamak durumundadır"[320].

Liman çevresinde oluşan bu yeni yapı, bu bölgenin gelişimine ivme kazandırmış ve oluşan bu cazip ve pahalı alandaki ticari faaliyetler kıyı hattı boyunca

[318] ALTINÇEKİÇ, Funda; **İzmir'de Planlama Kavramı, Kentsel Gelişme Dinamikleri ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma,** D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayınları, İzmir, 1987, s. 17.
[319] ATAY, Çınar; Doçentlik Tezi, s. 96-105.
[320] ALTINÇEKİÇ, a.g.e., s. 19.

yayılmıştır. Bu noktada, yeni oluşan liman bölgesinde yer seçemeyen ticari faaliyetler Basmane Bölgesi'ne kaymış ve bu bölge de hızlı bir gelişim sürecine girmiştir.

Kentsel gelişim açısından önemli olan diğer bir konu de demiryolu ve tramvay projeleri kapsamında yapılan yatırımlarıdır. 19. yüzyıl sonlarında bu kapsamda yapılan iki yatırım önemlidir;

- İzmir- Aydın Demiryolu Hattı
- İzmir-Kasaba Demiryolu Hattı

"Bu dönemde, kentin kozmopolit yapısı kendi kurallarını koymuştu ve geleneksel ticaret kendi kuralları içinde ağını oluşturmuştu. Bu nedenle her yeni gelen aktivite, kendine boş ve yeni alanlarda yer aramak zorunda kalıyordu. Bunların en etkin örneklerinden birisi de demiryollarının kentteki başlayış noktaları idi. Avrupa'da yeni yeni gelişmeye başlayan demiryolu, İzmirli tüccarlara güven vermiyordu"[321]. İşte tam bu dönemde İzmir'i art bölgesine bağlayacak hatların yapımı konusunda gelişmeler yaşanmış ve İngilizlerin ekonomik üstünlüğü paralelinde, Ege'de ilk demiryolu yapma işi İngilizlerin eline geçmiştir (1856). İlk etap olarak da İzmir-Aydın Demiryolu Hattı ele alınmış ve 1890'da tamamlanan bu hattın tesis alanları için Punta'da yer seçilmiştir. "Genel anlamı ile Punta'da yapılan bu geniş tesis, kentin bu alanlara doğru yayılmasında önemli bir engel olmuştur. Konut alanlarının yayılması duraklamış, bunun yerine Konak ve Kemeraltı'nda olduğu gibi depo binaları yörede yer almaya başlamıştır…Bu yıllardan sonradır ki; Bornova, Karşıyaka ve Buca gibi yerleşmelerde gelişim artmıştır"[322].

1863 yılında İngilizler, İzmir'den Kasaba'ya bir demiryolu yapma imtiyazı ele geçirmişler ve 1898 yılında bu hattı tamamlamışlardır. Söz konusu demiryolu şirketleri, Ege ürünlerini kente aktarma düşüncesi ile bunları en kısa yoldan limana ulaştırmayı hedeflemiş ve bu nedenle kentte belirli bir etkinlik düzeyine ulaşmaya

[321] ATAY, 1998, s. 83.
[322] y.a.g.e., s. 85.

çabalamışlardır. Ancak bazı nedenlerle bunu sınırlı düzeyde başarabilmişlerdir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi 20. yüzyıl başında karayolu taşımacılığında olan gelişmelerdir.

"Aydın Garı'nın oluşturduğu fiziksel mekân boyutu, Kasaba Hattı ile sağlandı… Böylece, bu yöndeki kentsel gelişim doğrusal bir hat boyunda sıkışıp kaldı. Aydın Hattı'nın da doğu yöne gelişmesini sınırladığı kent, bir kısır döngüye girdi. Ayrıca deniz yolu ulaşımı ile desteklenen Karşıyaka'nın bu gelişmede ön plana çıkacağı belirginleşti"[323]. "Görülen gerçek şudur ki Osmanlının vermiş olduğu imtiyazları kendi düzeylerinde değerlendiren demiryolu şirketleri, kent içine girdikleri ölçüde kenti sıkıştırmışlar ve verilen tavizler aslında, İzmir'in günümüzdeki kaotik gelişmesinin sebepleri olmuşlardır"[324].

"Demiryolu ve liman yatırımları, konut alanları ve merkez bölgesinde ikili bir yapılanmanın koşullarını hazırlamış, kent tipik bir bağımlılaşmanın özelliklerini taşımaya başlamıştır[325]. Demiryolu kentin hinterlandına ağaç dalları biçimde ulaşırken, bir yandan da Buca ve Bornova gibi yabancıların yer seçtiği banliyö yerleşmelerini oluşturmuştur"[326]. "Cumhuriyet öncesi dönemde yapılan yatırımlardan bugüne yansıyan gelişmeler ulaşım alanında demiryolu, liman ve karayollarında; konut alanlarında Alsancak, Güzelyalı, Göztepe ve Karşıyaka ile Buca gibi banliyö yerleşmelerinde; merkez fonksiyonları ise Alsancak, Konak ve Basmane'nin yer seçiminde gözlenmektedir"[327].

2.3.1.2 Planlama Girişimleri

"İzmir'in ilk planları, kaynaklara göre R.Copeland ve T. Graves ve ardından Luigi Storari tarafından yapılmıştır. Bu kaynaklara göre, İzmir plan yapımı veya harita çıkarılması konusunda pek şanslı bir yerleşme değildi. Körfezin taşıdığı önemi, kentin yaşamı paylaşamıyordu. Genellikle İzmir'e ilişkin planlar, körfezi

[323] y.a.g.e., s. 89.
[324] y.a.g.e., s. 89.
[325] ALTINÇEKİÇ, a.g.e., s. 28.
[326] ya.g.e., s. 28.
[327] y.a.g.e., s. 29.

içeriyor ve kıyı kesimleri ile derinliklere yönelik haritalar yapılıyordu. Bu şartlar ışığında bilimsel yöntemlerle yapılan ilk kent planı, R. Copeland ve T. Graves tarafından ele alınmıştır. Bunun dışında aynı detayla ele alınan ikinci plan L. Storari tarafından yapılmıştır. 1854 yılının İzmir'ini gösteren bu çalışma dönemin padişahı Abdülmecit Han'a ithaf edilmiştir. Bu da bize planın Yasal bir prosedür dahilinde yapıldığının kanıtı olmaktadır"[328].

Bilimsel nitelikli ilk planların hazırlandığı bu yıllar, Osmanlı'nın yüzünü Batıya çevirdiği yıllar olarak bilinmektedir. Kentlerin imarına olan özen de bu paralelde artmıştır. Bu ilgi sadece İstanbul özelinde kalmamış, sınırlı da olsa İzmir de bu gelişmeden nasibini almıştır. Storari'nin geliş nedeni de bu olarak düşünülmektedir. "Storari, her ne kadar İzmir Planı'nı 1854 yılında yapmış ise de kendisinin 1850 yılının Mart ayında İzmir'e geldiğini bilmekteyiz. Bu yıllarda 1811 yılından beri Eyalet Merkezi olan Aydın'a bağlı İzmir'deki Osmanlı görevlisi Ali Nihat Efendi ile iyi ilişkiler kurarak kentin kadastral planını çıkartmıştır. Bu çalışması 1851-1854 yıllarında sürmüş, 1854-1856 yılları arasında da İzmir'in 1/5.000 ölçekli planını yapmıştır"[329].

"Bu yıllardan sonra İzmir'de yapılmış olan planlama çalışmalarında, artık kıyı bandı düz ve yeni rıhtımları ile belirmektedir. Bu tür bütüncül ilk çalışma, Lamec Saad tarafından 1876 yılında yapılmıştır"[330].

İzmir kentinin tarihinin bir başka gerçeği de yangınlardır. Büyük yangınlar kentin tarihine iz bırakmış ve belirli bir dönemden sonra bu yangınları en az zararla atlatmak amacı ile bazı çözüm yollarına girişilmiştir. Sigorta sistemlerinde olan gelişmeler ve yangın söndürmeye yönelik teşkilatın kurulması bu konuda önemli olan faktörlerdir. "Özellikle İstanbul'da 19. yüzyılın ortalarından sonra sık sık görülen yangınlar, ülkede sigorta şirketlerinin sayılarını çoğaltmıştı. Ancak Yasal düzenlemelerin olmaması yüzünden yangından zarar gören kişiler, sigortalı oldukları halde ayrı bir zarara da uğramakta idiler. Bazı durumlarda sigorta şirketleri

[328] ATAY, Çınar; s. 23.
[329] y.a.g.e., s. 23.
[330] y.a.g.e., s. 24.

sözleşmeleri tek taraflı da bozabiliyordu. Bu tür karmaşaları ortadan kaldırmak amacıyla sigorta şirketleri birleşerek risk alanları ile sigorta edilen yapıların, olası yoğunluğa sahip risk alanlarda detaylı haritalar yaptırmaya başladılar. Bundan amaç, sigortalanacak yapının çevresinin de bilinmesi idi"[331].

Charles E. Goad[332] tarafından kurulmuş olan haritacılık şirketi, kentlerin sigorta planlarının yapılmasında öncü bir şirketti. Bu şirket, İstanbul'dan sonra İzmir'in sigorta planlarını hazırlama işini almış ve 1905 yılında tamamlamıştır 1905 yılında tamamlanan ilk sigorta planları daha sonra yapılan sigorta planlarına altlık oluşturacak niteliktedir. "Genellikle yangın riski yoğun olan ancak, sigortalanma ihtimali yüksek bölgelerin planları yapılmıştı. Bundan dolayı, planların yapıldığı yıllarda İzmir'de, Türk Mahalleleri yangına en hassas bölge olarak bilinmesine rağmen, sigorta yaptırma olasılığı çok düşük olduğu için plan dışı bırakılmıştı"[333].

2.3.2 Cumhuriyet Dönemi

2.3.2.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri

"Kurtuluşu izleyen günlerde başta valilik ve belediye olmak üzere kentsel yönetim her düzeyde geniş bir sorunlar demeti ile karşılaştı. Bir yandan yangın bölgesinin sıhhi ve asayiş açısından yarattığı büyük tehlikenin artması, diğer yandan mesken bunalımı ve hayat pahalılığının tahammül edilemez boyutlara ulaşması bu sorunların belli başlılarıydı"[334].

Şehrin asıl sorunlarını oluşturan yangın yerlerinin imarı, yukarı mahallelerinin su sorunu, aydınlatma gibi konularda kısa sürede değişen düşünceler üretilmekten öteye geçilemiyordu. Şükrü Kaya bunun nedenini kendi gerekçeleri ile şu şekilde ortaya koyuyordu; "Yanan İzmir'in imar ve ihyasını münhasıran İzmir Belediyesi'ne yükletmek orayı ebediyen harab kılmaya mahkûm etmek demektir. Çünkü İzmir Belediyesi bu elindeki varidatla, hususiyle Tilkilik veyahut İkiçeşmelik

[331] y.a.g.e., s. 46.
[332] y.a.g.e., s. 46.
[333] y.a.g.e., s. 46.
[334] SERÇE, 1998, s. 176.

Mahallesi'nden şu ya da bu esnaftan aldığı beş on kuruş varidatla o mahallelerin tanzifat, tenrivat gibi en ibtitadi vazifesini ifa edemezken, bir de koca şehrin imarına ve ihyasına kalkmak hayal ile uğraşmak demektir". Şükrü Kaya'ya göre; "yanan İzmir bütün Türkiye'yi alakadar eder bir keyfiyettir. Orası ancak devlet gözüyle görüldüğü ve devletçilik nokta-ı nazarından düşünüldüğü zaman devletçe hallonulabilir"[335]. Şükrü Kaya'nın özellikle yabancı plancılarla ilgili münasebetleri bu dönem itibariyle başlamış ve uzun yıllar devam etmiştir. Özellikle Lörcher-Jansen halef selefliğinde olduğu gibi aynı şekilde Dange-Jansen ve Prost-Le Corbusier çatışmalarında da kendisinin ismi geçmektedir. Müelliflerin çatışmasından ziyade çatıştırılması ihtimalini daha çok benimsediğimizden bu manada siyasiler arasındaki çatışmayı ortaya koyan bu döneme ait okumaların daha dikkatli yapılması gerektiğine inanmaktayız. Yabancı plancının içeriden bir lobi faaliyeti yapmadan akademik açıdan tartışma açması entelektüelliğinin o günün şartları içinde Türkiye de mümkün göremediğimizden bu manada ki tartışmaları bu şüphe içinde değerlendirmekteyiz.

Kurtuluş Savaşı'nın bitimi ile tüm ülkede var olan karmaşık sorunlar özellikle Batı Anadolu'da daha yoğun hale gelmişti; çünkü bu bölgeler önemli nüfus hareketleri yaşamışlardır. Bir yandan savaş nedeniyle Müslüman aileler iç tarafa göç etmişler, bir yandan da savaş sonrasında Rum nüfusun büyük bir çoğunluğu kenti terk etmiştir. Bu koşullar altında İzmir kentinin nüfus yapısı, yoğunluk değerleri ve gelişme eğilimleri de önemli değişimler göstermektedir. Bu yıllarda kentteki göç olgusunda önemli sayısal değişiklikler görülmüştür. Bir taraftan kenti terk eden Rumlar, diğer taraftan da kente yeni gelen Türk nüfusunun yerleşimi önemli bir sorun olarak gündeme gelmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950 dönemine kadarki nüfusun seyri aşağıdaki tabloda ifade edilmektedir[336];

[335] y.a.g.e., s. 246.
[336] **Yurt Ansiklopedisi**, Fasikül 76, s. 4253.

Tablo 2.1. 1927-50 Arası Dönemde İzmir Kırsal+Kentsel Nüfus Değerleri

YILLAR	**İZMİR NÜFUSU**
1927	**526.005**
1935	**596.850**
1940	**640.107**
1945	**673.581**
1950	**768.411**

Bu nüfus değerlerinin ilk yansımaları konut alanlarında beklenirken, 1950 yıllarına kadar geçen süre içinde konut alanlarında büyük sıçramalar görülmemiştir. Bu değerlerin en doğrusal etkisi kentteki gecekondu alanlarında olmuştur. "Her ne kadar yoğun bir gecekondulaşma olgusundan söz edilememekteyse de 1927-50 yılları arasında küçük çaplı gecekondu eğilimleri saptanmıştır. Bu eğilimin nedenleri, özelde İzmir'de ve sadece 1927-50 dönemi için şu şekilde değerlendirilebilmektedir. 1923'teki mübadele sonucunda kenti terk eden Rumlar belirli bir tüccar grubunun, dolayısıyla belirli bir ekonomik grubun temsilcisidirler. Onların yerine gelen Anadolu göçerleri ise geçimlik tarımla uğraşan ve kalifiye nitelik taşımayan bir ekonomik gruba dâhildirler. Tarım kesimine önemli ölçüde yansıyan bunalım döneminde İzmir'de yer seçmeye karar vermiş bu grup kente ulaştığında rantını karşılayabileceği bir konut sunumu bulamamıştır. Ayrıca böylesi bir gelişmenin potansiyel varlığını hesaba katmayarak yapılan planlar ve politika yetersizlikleri de gecekondulaşma eğilimini güçlendiren temel unsur olmuştur. Sonuçta, İzmir'de ilk gecekondu bölgelerinin oluşması ve bugünün nüfuslarını barındıran yerleşim birimleri haline gelmesi kaçınılmaz olmuştur"[337].

1931- 1941 yılları arasında Behçet Salih Uz belediye reisi olarak görev yapmış ve 1931 yılında görevi aldığı dönemdeki İzmir'i şöyle ifade etmiştir; "şehrin büyük kısmı yangınla tahrip olmuş, nüfusu yarı yarıya azalmıştı. İktisadi durum kötü

[337] ALTINÇEKİÇ, a.g.e., s. 50.

idi; bunun neticesi olarak belediye bütçesi 2.500.000 liradan 800.000 liraya düşmüştü…1922 ila 1930 arasında tek yeni yol, Gazi Bulvarı yapılabilmişti. Yangından sonra bir Fransız mütehassısı tarafından hazırlanmış olan yeni şehir planı tatbiki yolunda hiçbir şey yapılamamıştı, yapılamazdı da"[338].

Serçe'ye göre ; "Behçet Uz, milletvekili seçilerek belediye riyasetinden ayrıldığı zaman, arkasında sorunları büyük ölçüde giderilmiş bir İzmir bırakıyordu; belediyenin mali yapısı düzeltilmiş, yangın yeri imar edilmiş, ulaşım sorunu çözümlenmiş, bataklıkların bir kısmı kurutulmuş, şehir içi mezarlıklar azaltılmış veya kaldırılmış, yeşil alanlar önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak ölçüde genişletilmiş, sağlık sorununun çözümü yönünde büyük adımlar atılmış ve Kültürpark şehre kazandırılmıştı"[339].

Kültürpark düşüncesini ilk kez, Haziran 1933'te Türk Halkevi sporcuları ile birlikte Rusya'ya giden ve izlenimlerini Behçet Uz'a aktaran Suat Yurdkoru'dan geldiği ifade edilmektedir. Buna göre; "Alsancak'ta park alanı olarak ayrılan 60.000m^2'lik alanın küçük olduğu, Moskova'da edindiği bilgilerle daha büyük bir sahanın ayrılması gerektiğini düşünen Suat Yurdkoru, bir gün Dr. Behçet Uz'a şehir imar planına daldığı bir sırada 'bir Kültürpark kuralım' diye teklifte bulununca, Avrupa'nın çeşitli şehirlerindeki yeşillik sahalarının hayranı olan belediye başkanı hemen olumlu karşılamış ve konuyu şehir meclisine getirmiştir. Bir taraftan Suat Yurdkoru'nun konu ile ilgili raporu, diğer yandan Behçet Uz'un 1935 yılındaki 45 günlük Moskova seyahati sırasındaki incelemeleri düşünceyi pekiştirmiş ve Kültürpark'ın kurulma çalışmaları 1 Ocak 1936'da başlamıştır"[340]. Kültürpark Projesi hakkındaki görüşlerimizi ileriki bölümlerde planlama disiplininden inhiraf noktasında ele alacağız.

1930'lu yıllarda önem verilen bir diğer konu da kentteki yol inşaatlarıdır. Yol inşaatları, İzmir'e modern bir imaj yaratmanın yanı sıra ideolojik bir temelle de örtüşmektedir; çünkü açılan geniş caddeler, Osmanlı döneminin bittiği ve

[338] SERÇE, s. 202.
[339] y.a.g.e., s. 202.
[340] y.a.g.e., s. 278.

Cumhuriyet'e geçildiği, aydın İzmir'in birer simgesiydi. 1933 yılında İzmir'in ilk asfalt yolu olma özelliğin taşıyan İsmet Paşa Bulvarı'nın açılmasının devamında, yangın sahası üzerinde pek çok bulvar ve cadde açılmıştır. Bunlar; İsmet Paşa (Gazi Osman Paşa) Bulvarı, Tevfik Rüştü (Şehit Nevres Bey) Bulvarı, Dr. Hulusi Bey (Şehit Fethi Bey) Caddesi, Şükrü Saraçoğlu (Halit Ziya) Bulvarı, Şükrü Kaya (Şair Eşref) Bulvarı,…, Mimar Kemalettin Bulvarı, Vasıf Çınar Bulvarı,..vb[341].

"1923-1933 yılları arasında İzmir, Cumhuriyet Dönemi özelliklerini yansıtan yapılarla donatılmış, çağdaş bir kent yaratılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte, Milli Kütüphane ve Milli Sinema (Elhamra Sineması) binalarının inşaatlarına başlanmış, Konak Meydanı'nda bulunan Yalı Cami onarılarak kullanıma açılmış, Basmane ile Gümrük arasındaki Bulvar tamamlanmış, Bahribaba Parkı'nın düzenlenmesi çalışmalarına başlanılmıştır. Bu dönemin bir başka mimarlık ürünü, 1925 yılında inşa edilen ve günümüzde İzmir Devlet Tiyatrosu olarak kullanılan "Türk Ocağı Binası"dır. 1932 yılında Cumhuriyet Meydanı düzenlenmiş; 27 Temmuz 1932 tarihinde Başbakan İsmet İnönü'nün de katıldığı coşkulu bir törenle Meydan'a Gazi Heykeli konulmuştur"[342].

"Cumhuriyetten sonra, kentin yerleşim alanı batıda Üçkuyular, doğuda Mersinli'ye kadar genişlemiş, Karşıyaka güçlü bir gelişme alanı olma özelliğini korumuştur. Sanayi alanları ise Halkapınar ve Salhane yöresinde olmak üzere merkez belediye sınırları içinde gelişme göstermiştir"[343].

2.3.2.2 Planlama Girişimleri

1922 yılı, İzmir'in ciddi anlamda imar edilme çalışmalarının başladığı yıl olarak önemli bir yıldır. Kuruluşu çok eski dönemlere dayanan İzmir kenti için önceki dönemlerde, özellikle Osmanlı döneminde imar çalışmaları yapıldığı bilinmekte, fakat bu çalışmaların büyük arazi parçalarını imara açmakla sınırlı kaldığı gözlenmektedir.

---

[341] y.a.g.e., s. 268.
[342] http://www.izmir.gov.tr/izmir/kentselgelisim.aspx
[343] ALTINÇEKİÇ, a.g.e., s. 52.

1922 yılında başlatılan imar akımlarının temelinde, dönemin koşulları dolayısıyla yaşanan en büyük felaket olan "yangın" yatmaktaydı. Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilere göre kent büyük ölçüde hasar görmüş, iş merkezlerinin neredeyse tamamı, meskenlerin büyük bir bölümü kül olmuş ve nüfus yarı yarıya azalmıştı. Kurtuluş savaşının bittiği kent olan İzmir'de, en kısa zamanda yanan yerlerin kente kazandırılması hedeflenmekteydi ve bu nedenle, buradaki imar çalışmaları çok önemsenmekteydi.

"Yepyeni bir kimlik kazanan bu şehirde yeni baştan yolların, evlerin, caddelerin inşa edilmesi zorunluluğu ve bunun karşısına çıkan problemler 1923 yılından sonraki İzmir kentinin karakteristiğini oluşturur"[344]. Cumhuriyet tarihinden itibaren gözde kentlerden biri olarak varlığını sürdürmekte olan İzmir'in ve diğer gözde iki kentin (Ankara ve İstanbul) planlanmasında özel tavırlar gündeme gelmiştir. Bu özel çaba, İzmir'in günümüzdeki formunun oluşumunda büyük oranda etkili olmuştur.

"1923 yılına gelindiğinde, yangınların sadece konut alanlarını değil kentteki ticari ve kamusal alanları da yok etmiş olması nedeniyle kentteki işleyiş önemli oranda sekteye uğramıştı. Kentin çoğu yapıları, fabrikalardan atölye, işyeri ve mağazalara, okullardan hastanelere kadar tümüyle yanmıştı. Birçok resmi ve özel kuruluş çalışamaz durumdaydı. Kentte bir yönetim dağınıklığı hüküm sürüyordu"[345].

"Kurtuluşu izleyen günlerde valilik ve belediyenin en önemli sorunu, büyük yangının arkasında bıraktığı alanda kendisini gösteriyordu. Şehrin tam ortasında bulunan bu alan, bir yandan son derece büyük sağlık sorunlarını beraberinde getirirken, diğer yandan asayişsizliğin kaynağı haline gelmişti. Belediye ilk anda yangın bölgesiyle ilgilenmekten oldukça uzak, günlük acil sorunlarla baş etmeyle uğraşıyordu. Kentin temizlik sorunu, hızla büyüyerek kent sağlığını tehdit eder bir boyuta ulaşmıştı"[346].

---

[344] BARAN, a.g.e., s. 37.
[345] AKSOY, Yaşar; **Bir Kent Bir İnsan, İzmir'in Son Yüzyılı**, İstanbul, 1986, s. 204.
[346] SERÇE, 1998, s. 245-246.

Tülay Alim Baran[347], bu dönemde yangınlar sonucunda kentte hayat pahalılığı, asayiş ve imar ile ilgili büyük problemlerin hakim olduğunu belirtmektedir. Genellikle göç ile gelen nüfus artışı nedeniyle kentte bir mesken buhranının hâkim olduğunu ve hatta İzmir özelinde ortaya çıkan bu durumun, 1934 yılından itibaren ülke genelinde ciddi bir biçimde hissedilmesinden ötürü çeşitli önlemlere gidildiğini ifade etmiştir. Örneğin; mesken inşasını teşvik eden kredilerin sağlanması gibi teşvikler burada önemli bir yer tutmaktadır[348].

Tüm bu sorunlar kentin imarı ile çözülebilecek türden sorunlardı, bu nedenle hem devlet hem de belediye İzmir'in imarına önem veriyordu; fakat bu konuda üç ana sorun ortaya çıkıyordu; bunlardan birincisi yanmamış kısımları içine alacak şekilde yapılacak düzenlemelerdi ki bu, belediyenin mevcut fenni olanakları ile çözümlenmeye çalışılıyordu. İkincisi, hektarlarla ifade edilen yangın yeri ve üçüncüsü de şehrin kanalizasyon sorunlarının çözümüydü. Bu işler ise ancak bir planlama dâhilinde çözümlenebilecek sorunlardı.

"1 Nisan 1923'te Şükrü Kaya'nın başkanlığında toplanan İzmir mühendisleri, Şevki Paşa tarafından yapılmaya başlanan haritaların yine Şevki Paşa tarafından tamamlanmasını kararlaştırdı. Bu haritaların tamamlanmasının ardından İzmir'in imarı için yapılması gereken planlar münakaşaya açıldı. Lozan'da Türk delegasyonunun yabancı sermayenin Türkiye'ye girişi konusunda tutucu olmadığının anlaşılması ve İzmir İktisat Kongresi'nin verdiği ılımlı mesajlar, büyük sermayeye ihtiyaç gösteren İzmir'in imarı için yabancı ortaklıkların da harekete geçmesini sağladı. Örneğin Lozan'dan bildirildiğine göre, bir İtalyan şirketi bu işe talip olmuştu; ancak bunların en önemlisi, Paris'te Fransız, Belçika ve Türk sermayedarlarının girişimi ile kurulan İzmir'in Yeniden İmar ve İnşasını Tedkik Şirketi idi"[349]. Yeniden İmar ve İnşasını Tedkik Şirketi daha sonra İzmir için yapılan ilk imar planı ile gündeme gelmiştir. İzmir İli için ilk hazırlanan plan 'Danger Planı'dır. Rene ve Raymond Danger söz konusu şirket tarafından görevlendirilmiş olup, belediye ile 1924 yılında hazırlanan bir anlaşma çerçevesinde hareket

[347] BARAN, a.g.e., s. 50-52.
[348] y.a.g.e., s. 50-52.
[349] SERÇE, 1998, s. 61.

edilmiştir. Bu şirket ile birlikte dönemin siyasilerinin isminin geçmesi ve aynı şekilde Belediye yönetimi olan ilişkiler babında düşünüldüğünde burada bir "Modernite Projesi" pazarlaması vardır. Yabancıların bu yeni İmparatorluktan sonra bir anlamda planlama ile daha bir geniş oluşum içinde meseleye yaklaştıkları ve özelliklede iç yapıdaki güçlerin kendi lobilerine göre bir birliktelik sergiledikleri gözlemlenmektedir. İzmir'in Yeniden İmar ve İnşasını Tedkik Şirketi'nin Türk ortaklarının içerideki siyasilerle bağ kurması paralelinde ortaklıklarının bulunup bulunmadığının ciddi bilimsel araştırılmasının yapılması gereği bu manada kendisini göstermektedir. Cengizkan'ın Lörcher-Jansen halef selefliği manasında yaptığı araştırma[350] benzerinin İzmir özelinde de yapılması bize yol gösterici olacaktır diye düşünülmektedir.

"Plan yapılmadan önce bir ihzari komisyonu, üç ay kadar çalışarak şehir hakkında tüm gerekli bilgileri hazırlamıştı. Planın normal şartlar altında, elli yıllık bir zaman içinde uygulanması öngörülüyordu. İhzari Komisyon, İzmir'in coğrafi, iktisadi, meteorolojik, hidrolik ve jeolojik durumunu değerlendirerek, özellikle de ticaret odası ve gümrüklerin son on yıllık istatistiklerinden yararlanarak bir rapor hazırladı. Rapora göre; İzmir şehrinin ihtiyaçları sekiz madde halinde sıralanıyordu; 1) İskân mıntıkası, 2) Liman tesisatı, gümrük, antrepolar ve diğer liman işleri, 3) Şehrin deniz, karayolları ve merkezleri, 4) Ticaret ve Pazar Mıntıkaları, 5) Sanayi mıntıkası, 6) Lağım ve mecari işler, 7) Mezarlıklar, 8) Müessesat-ı umumiye, hal, salhane ve mümasilleri"[351].

"Rene Danger, arazi mühendisi ve şehir plancısı olarak görev yaptığı Paris'ten İzmir'e pek çok kez gelerek incelemelerde bulundu. Belediye Başkanı Uşakizade Muammer Bey, sonuçta planlama işini Danger'e vermiştir[352]. Rene Danger, kardeşi Raymond Danger'i de yanına alarak çalışmalara başladı"[353]. Danger Kardeşler (Raymond ve Rene Danger), İstanbul'un nazım planlarını hazırlayan

[350] CENGİZKAN, a.g.e s.174-175
[351] y.a.g.e., s. 251.
[352] Uşakizade'nin kendi ticari hayatı içindeki ilişkilerinin bu manada ki bir tercihte etkin rolü olup olmadığına ve özelliklede İzmir'in Yeniden İmar ve İnşasını Tedkik Şirketinin Türk ve yabancı ortakları ile münasebetleri olup olmadığına dair bir inceleme çalışmasını tespit edemedik.
[353] ATAY, 1998, s. 180.

Henry Prost'un önerileriyle destekledikleri planı, 1925 yılında tamamlayıp belediyeye sunmuşlardır. Hazırlanan imar planının dikkat çeken özellikleri şunlardır[354];

- İmar planı şehrin yanmış kısımlarını da içeriyordu,.
- Caddeler en fazla 35, en dar 15 metre genişliğinde yollarla oluşturulmuştu. Planın önemli özelliklerinden olan bu geniş caddelerin ağaçlarla süslenmesi ve parke ve asfalt olması hususuna özen gösterilmiştir,
- Mevcut haliyle şehrin merkezinde bulunan askeri kışla, hapishane ve hastane gibi yapıların şehrin dağ kısımlarına inşa edilmesi öngörülüyordu,
- Modern bir gar öngörülüyordu ve özel yeni bir bağlantı ile liman ve gar birleştiriyordu,
- Bu plana göre İzmir; iskân, ticaret ve sanayi alanlarına ayrılmıştı,
- İtfaiyeyi ıslah etmek, bazı köprüler inşa etmek, Gazi Meydanı'nın Basmane semtinden açılacak geniş bir caddeden Alsancak'a elektrikli tramvay götürmek, Gazi Heykeli'nin bulunduğu meydanın arkasında bir Belediye Sarayı ve bir de şehir müzesi yapmak gibi, şehrin modernleşmesine yönelik hedefler de belirlenmiştir.

"Danger, planında ızgara sistem ile diagonal sistemi çakıştırmış, bu çakışma noktalarında da dairesel formda meydanlar oluşturmuştur. Planda konut alanları 1-4 kat arasında düşünülmüş, ticaret alanlarında ise mağazalar, depolar, küçük imalathane ve bürolar gibi fonksiyonlara yer ayrılmıştır"[355].

"Planda yer alan bir başka temel fikir de Pagos'nin üst yamaç eteklerinden geçen bir çevre yolu inşa etmekti. Bu yola paralel olarak daha alt kesimlerden ikinci yol geçirilmesi fikri de plana işlenmişti. Bu şekilde İzmir, alt ve üst olarak iki kısma ayrılmış oluyordu. Söz konusu bu yollar, toplayıcı ve dağıtıcı yol olarak kentin bu iki parçasını birleştirecekti. Çevre yolu olarak da nitelenen bu yollardan üst seviyeden geçen güzergâh, Pagos'nin eteklerinde yer alan geniş bir park alanı ile son bulacaktı.

[354] BARAN, a.g.e., s. 248-249.
[355] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 45.

Ayrıca bu iki çevre yolunun kenarlarında teraslanmış park alanları da olacaktı. Birer kent parkı olan bu alanlar, özellikle kent içinde kalmış olan mezarlık alanlarına denk getirilmekteydi. Bu alanların, artık birer kent parçası olması gerektiğinin kanıtı, düşünce olarak planlara işlenmişti. Bu alanlar aynı zamanda, kentin yoğunluğunu düşürmek üzere de planlanmıştı"[356].

Bize göre Behçet Uz'un şehrin en pahalı yerinde Fuar Alanı oluşturması yerine, bu alanı tercih etmesi söz konusu olsaydı hem şehrin en güzel görüntüsünün olduğu bu alan kurtarılmış olacak ve o zaman itibariyle kamulaştırma sorunu bulunmadığı için sadece zemin üstü imalatlar ile mesele çözüme kavuşacaktı. Plandaki öngörünün yerine gelmesi ile şimdiki Fuar alanından daha büyük ve İzmir kentine daha hakim bir alan oluşmuş olacaktı. Bu arada şimdiki Kültürpark alanın bölge içindeki ulaşımı kesici etkisi de ortadan kalkmış olacaktı. Şimdiki Kültürpark alanı içinde 100 dönümlük bir rekreasyon alanının bırakılması bu manada oluşuma da hizmet edecekti. Yangın enkazlarının kaldırılması için mali kaynak bulunamaması üzerine bu bölgedeki kıymetli arsaların satılması ve hatta işçilere para yerine arsa önerilmesi[357] durumları nazara alınacak olursa, bir manada şehrin orta yerinde bir vaha yaratmak için bütün bir kentin geleceği heba edilmiştir kanaatindeyiz. Fuar içinde yapılan imalatların, örneğin tenis kortlarının, o günkü halkın ihtiyacından ziyade zemin üstü yapılaşmalar için bir gerekçe olarak gösterilmesi ve bu arada Fen İşleri Reisi Necmettin bey hakkında çıkan yolsuzluk söylentileri[358] ile bir bağ kurmanın bilimsel anlamda çalışmasını yapmak bu çalışma kapsamını aşmaktadır. Ancak günümüz uygulamalarında da çokça görülen Belediye-müteahhit firma ilişkisinin Fuar Projesinin bir tercih nedeni olabileceği şüphesi bize ciddi gelmektedir. Yine bu manada kentin sair alanlarında yapılan örnekler içinde yer alan Güzelyalı Parkının inşa edilip bu bölgenin plan içine alınmaması gibi uygulamaların, bizi yönetimin zemin üstü yapılaşma hevesinin planlamadan öte bir düşünce içinde hareket edildiği şüphesini uyandırmaktadır. Sonuç olarak bu günkü Fuar alanın Danger planındaki gibi bir alan ile sınırlanması ve eğer bu manada bir Kültürpark

[356] ATAY, Çınar; **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İzmir Planları**, 1998, s. 181.
[357] BARAN, a.g.e s.98
[358] GÖKSU, Emel; **"İzmir ve Suç Coğrafyası"** İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı 2003 s.174

düşüncesi varsa, bunun Kadifekale gibi bir alanda yapılması hem alanın daha büyük olması (bu günkü Kültürpark alanın en az on katı büyüklüğünde bir alanı kastediyoruz) ve hem de tarihi Antik Tiyatrosu ile bütünlük arzeden [359] bir manzara hakimiyeti ortaya çıkmış olacaktı. Bu plan disiplini içinde kentin bir bölgesinin değil tümünün gelişmesi açısından iyi bir örnek olacağı bize göre daha mantıklı bir uygulama şekli olarak görülmüştür. Danger planındaki Fevzi Paşa Bulvarı ile Punta arasındaki ayrıcalıklı kesim uygulamasının daha kötü örneği bu Kültürpark uygulaması ile kendisini göstermiş ve kentin bu kadar küçük bir alanı için neredeyse tüm kentin elden gitmesine neden olduğu düşünülmektedir.

Danger-Prost Planı'nda dikkat çeken bir başka nokta da Birinci Kordon mevkiinde geliştirilen plan kararlarıdır; "I. Kordon'un yanan kısımları üzerinde bina yapılmaması, bölgenin ağaçlandırılarak bahçe haline getirilmesi, böylece imbat rüzgârının iç kısımlara kadar girmesi öngörülüyordu. Bu bahçelerin tam ortasında belediye binası yer alacaktı"[360].

"Yanmış ve tamamen tahrip olmuş kısımlarda yeni bir planlama anlayışı getirilmişti. Bu kısımlarda geniş caddeler, parklar, ileride olası kamu kullanımları için rezerv alanlar ile eğitime yönelik mekânlar yer almaktaydı. Kentin ekonomisi düzeldikçe bu alanlarda yapılar da inşa edilecekti"[361].

Bu plan hayata geçirilmeden önce hem İzmir için hem de ülke genelini ilgilendiren önemli bir Yasal adım atılmıştır. İmar planı çalışmalarının sürdürüldüğü dönemde, planın doğrudan uygulanması hususunda bir hukuki altlığa ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yapılan bir başvuru ile Ebniye Kanunu'nun bazı maddelerinde değişikliğe gidilmiştir (1925).

"22 Nisan 1925 tarihli Kanun, İzmir Belediyesi'nin yanan yerlerin yeniden imarı için hazırladığı teklif sonucu biçimlenmiş olup, yeni bir düzenleme

[359] AKYÜZ, Eti; İzmir Antik Tiyatrosu, **Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1992 - 1), s.58-59, ÇELENK, Semih; İzmir Antik Tiyatrosu Toprak Altında…Pagos'ta Geceleri Dionysos'un Çığlıkları Duyulur…, **Ege Mimarlık**, Sayı 11 (1993 - 4), s.42
[360] SERÇE, Erkan; **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye**(1868-1945), 1998, s. 62.
[361] ATAY, a.g.e s. 182.

getirmektedir. Bu şekilde, 150'den fazla binası yanık durumda olan yerlerde belediyeler yeni planlar hazırlatacak ve bu yangın alanları tarla sayılacaktı. Yangın alanında arsası olanlara, oluşturulan bir komisyon tarafından takdir edilen değer üzerinden bono verilecekti; hazırlanan planlarda yeniden parsellenmiş olan arsalar açık arttırma ile satışa sunulacaktı. Bono sahipleri ellerindeki bonoları para gibi kullanarak bu arsalardan satın alabilecekler, ancak başkaca bir ayrıcalıkları bulunmayacaktı"[362]. Bu şekilde İzmir Belediyesi'nin yangın yerlerinde rahatça hareket edebilmesi sağlanmış ve İzmir'in imarı konusundaki engellerden biri kaldırılmıştır.

Kaynaklarda Danger-Prost Planı olarak da nitelendirilen ve 1925'de kabul edilen planda ele alınan temel çıkış noktaları şu şekilde ifade edilmiştir; "bu planda bilhassa memleketin ticari ve iktisadi hayatı en esaslı düşünceler arasındadır. Vatandaşa suhulet, nakliyatta kolaylık ve malın maliyet fiyatı üzerine fazla nakil vesaiti ücreti zam olunmaması düşüncesi hâkimdir. Ana hatlar esas itibariyle ticari sevkıyat üzerine tertip olunmuştur. Mesela Alsancak ile Basmahane arasında düz bir yol kabul olunarak iki istasyon arasında en kısa ve en düz musavala hattı temin olunmuştur… bu suretle denizden gelen mal bir taraftan sınaiye de temasta olduğu gibi, diğer taraftan da ticari müessesatı bulacak, işlerini en çabuk ve sehil tarzda görecektir. Amelelerin yolu uzak olmadığından işine çabuk gidecek ve gelecek ve nakil vasıtaları masrafından az çok azade olacaktır. Ticaret mıntıkasından sonra başlayan iskân mıntıkaları müteaddit yeşil mânialarıhavi olacaktır"[363].

"İmar faaliyetlerine yönelik bazı tepkiler uzun yıllar sürecekti. Milli Kütüphane'nin bulunduğu alandaki Müslüman Mezarlığı ile Çorakkapı Camii karşısındaki mezarlığın, bina ve yol altında kalmasının tepkileri de uzun olmuştu"[364]. "Aslında büyük kapital gerektirmeyen ancak görsel olarak hoş bir imaj yaratan park yapma anlayışı, aynı zamanda yangın yerlerinin yapılaşmasını önleyen yöntemdi.

[362] SERÇE, Erkan; **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye (1868-1945)**, Dokuz Eylül Yayınları İzmir 1998, s. 172.
[363] SERÇE, s. 259.
[364] ATAY, s. 185.

Diğer taraftan kent içi mezarlıklar da moral açısından iptal edilerek ağaçlandırılmış oluyordu"[365].

Plan belediye tarafından büyük oranda kabul görmüş ve fakat bazı konularda tadilatlar[366] söz konusu olmuştu. Örneğin planda Gazi Bulvarı'nın 50 metre genişliğinde olması arazi zayiatı olarak değerlendirilmiş ve cadde genişlikleri daraltılmıştı. Yine aynı gerekçe ile I. Kordon'da yanan alanlar boyunca oluşturulması tasarlanan yeşil alanlara da ilişkin olmuş ve kısıtlamalara gidilmiştir. Plan müellifinin bu manada uyarıları ve eleştirileri olmasına rağmen iç rant mekanizması siyasilere tesir ederek plan uygulamasını en başından itibaren müellif-plan birlikteliğinden soyutlayarak bir manada güçlerini göstermişlerdir. Yapılan tadilatların ardından planın uygulanma çalışmalarına girişilmiş ve plan kapsamında arsa satışlarına başlanmıştır. Başlangıçta belirli bir başarının elde edildiği arsa satışları, sonraki yıllarda oluşan iktisadi krize dayalı olarak giderek azalmıştır.

Tüm bunlara rağmen imar planının kabul edildiği 1925 yılından 1930 yılına kadarki sürede İzmir'de canlı bir inşaat sektörü oluşmuştu. Hizmet gazetesinde yayımlanan yazıya göre, İzmir'in yanan ve yanmayan kısımlarında yapılan inşaatların sayısal dökümü şu şekilde idi[367];

Tablo 2.2. 1925-28 Yılları Arasında Kentteki İnşaat Sayıları

Sene	**Yanmayan Kısım**		**Yanan Kısım**	
	Şahısların	**Belediyenin**	**Şahısların**	**Belediyenin**
1925	372	3	5	1
1926	1055	3	26	-
1927	324	4	219	-
1928	448	5	402	-
Toplam	**2199**	**15**	**652**	**1**

[365] ATAY, a.g.e s. 185.
[366] SERÇE, a.g.e s. 260.
[367] SERÇE, a.g.e s. 261.

Yangın sahası içerisindeki inşaat faaliyetini azaltan en önemli gelişme 1930 yılındaki dünya ekonomik bunalımıdır. Bu aynı zamanda planın aksaması anlamına gelmekteydi. Hem inşaatlar durmuş veya yavaşlamış, hem de planın uygulanması için gerekli finans kaynağı sekteye uğramıştı. "Yeni İzmir için önemli olan, yeni yapıların beyaz renkleri ile yangının bıraktığı enkaz alanları içinde yükselmesiydi. Buna rağmen Belediye'nin içine düştüğü mali zorluklar ve İş Bankası'ndan aldığı kredi borcunu da ödeyememesi, planın uygulanmasını güçleştiriyordu"[368].

Behçet Uz ve yönetimi plandan inhiraf etmek istemişler ve kendisinin ve yandaş siyasilerin ortak kanaati olarak Danger planının çıkmaza girdiğini basına aksettirip, bu manada kamuoyunu arkasına almak istemiştirler. Bu süreçte halkı etkilemek için Ankara'nın imar planını yapmış olan Alman şehircilik uzmanı Herman Jansen İzmir'e davet edilmiştir"[369]. Profesör Jansen, İzmir ziyareti esnasında gerekli incelemelerde bulunmuş ve sonuçta mevcut planı beğenmediğini ifade etmiştir. Özellikle İzmir Belediyesi gibi fakir bütçeli belediyeler için, bu planın iktisadi olmadığını ifade etmiştir. Bir planın esası, "sağlık ve günlük ihtiyaçların karşılanmasından başka aynı zamanda ekonomik olması yani inşaatın asgari bir masrafla yapılmasını sağlayabilmesidir"[370]diyen Jansen, bu planın bu tür ihtiyaçlardan hiçbirini karşılamadığını ve hatta bu konuda yapılacak tek bir masrafın dahi israf olacağını açıklamıştır. Jansen tarafından planın en çok eleştirilen yönü yangın alanlarında yapımı planlanan geniş caddeler olup, bunların daraltılması hatta bazılarının kaldırılması yolu ile elde edilecek (%15 ila %20 oranında) tasarruf üzerinde durmuştur.

İmar planının kabul edildiği 1925 yılı ila 1936 arasındaki süreçte İzmir'de plan kapsamında çeşitli imar çalışmaları yapılmıştır. Örneğin Jansen'in de olumlu bulduğu ağaçlandırma çalışmalarına girişilmiş ve estetik anlamda olumlu bir gelişim çizgisi yaratılmıştır.

---

[368] ATAY, a.g.e s. 188.
[369]Erkan Serçe'nin Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye(1868-1945) adlı eserinde; Herman Jansen'in planı gözden geçirmek için 300 lira verilerek davet edildiği belirtilmektedir.
[370] BARAN, Tülay Alim; **Bir Kentin Yeniden Yapılanması**: İzmir 1923-1938, 2003, s. 64.

Danger Planı'nın uygulandığı bu dönemdeki en önemli gelişmelerden biri 1933 yılında Yapı ve Yollar Kanunu'nun çıkarılmasıdır. Bu kanunun çıkarılmasıyla, belediyelerin yetki çerçeveleri genişletilmiştir. Genişleyen yetki çerçevesinin yanı sıra mali kaynaklardaki sınırlı artış İzmir Belediyesi'nin en zorlandığı konulardan biri olarak gündeme gelmiştir.

"Çok kısıtlı bir bütçe ile yapılmasına rağmen, büyük önem taşıyan Gazi Heykeli ve Cumhuriyet Meydanı'nın tamamlanması, 9 Eylül Panayırı'nın yapılması, İsmet Paşa Bulvarı'nın açılması, İzmir Şehir Gazinosu'nun yapılması ve Çocuk Yuvası'nın hizmete sokulması gibi çalışmalar imar konusunda mesafe alınması anlamına geliyordu"[371].

"1937'ye kadar Rene Danger'in Fransız klasik şehircilik anlayışını yansıtan ve şehrin yanmış kısımlarını içine alan planı büyük oranda uygulanmış, İzmir'in imarı büyük ölçüde gerçekleşmişti. Düzenli bulvarlar, caddeler ve yollar açmak, mevcut yolların kalitelerini arttırmak başlıca etkinlikler arasında yer almıştı. Yine bu etkinlikler çerçevesi içinde, yolların döşenerek çamurun ortadan kaldırılması, yeni yollara kaldırım yapılmasının yaygınlaştırılmış, derece derece tüm yolların gölge ve serinlik oluşturacak uygun türleriyle ağaçlandırılması, (bu kapsamda özellikle Prost-Danger planının uygulandığı yangın alanlarında çok geniş kaldırımlar bırakılmış, kaldırımların iki yanına dikilen ağaçlarla gölgelik yeşil tüneller oluşturulmuştur) yollarda aydınlatmanın sağlanması gerçekleştirilmiştir"[372].

1933 yılında Yapı ve Yollar Kanunu'nun çıkarılmasının ardından 1935 yılında diğer bir gelişme yaşanmış ve 1934 yılında Dahiliye Vekaleti planlar konusunda belediyeye bir uyarı göndermiş ve İzmir'in yeni imar planının hazırlanarak, imarat ve inşaat işlerinin bu plan dairesinde yapılmasını istemiştir[373]. Bu uyarının ardından 1935 yılında Nafıa Vekâleti Şehircilik Fen Heyeti tarafından İzmir'in imar planı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

[371] BARAN, a.g.e. s. 73.
[372] BARAN, a.g.e s. 74.
[373] SERÇE, a.g.e s. 264.

1936 yılında Danger-Prost planından inhiraf edilerek bir anlamda plan içinde plansızlık örneklerinin sergilenmesi üzerine bir "merkezi" gelişme daha yaşanmıştır. Eylül ayında Nafıa Vekâleti'nden İzmir Valiliği'ne gönderilen yazıda oldukça sert ve eleştirel bir ifade yer almaktadır; "Hasbel vazife İzmir'den geçen mütehassıs bir memurumuzun İzmir şehrinin imar vaziyetini hususi şekilde tetkik ederek vekâlete verdiği rapor ilişikte gönderilmiştir. Rapora nazaran yurdumuzun en mühim iktisadi merkezi olan İzmir Şehri'nin, muayyen bir program ve esaslı bir plana göre imar edilmemekte olduğu, şehrin en işlek ve fakat en dar bir mevkiinde şehrin müstakbelde alacağı vaziyet ve ihtiyaçlar göz önünde tutulmadan iki büyük inşaata başlanması, plansız hareket edilmekte olduğu fikrini vermektedir. Şehrin imar planının bir an evvel tanzimi zaruri görüldüğünden, gereğinin yapılmasını ve alınan tedbirlerin Vekâletine bildirilmesine…"[374] Bu uyarının devamında yeni plan hazırlığı gündeme gelmiştir.

1936 yılı İzmir'in tarihsel gelişimi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıldır. Bu konuda en önemli gelişmelerden birisi İzmir Fuarı konusunda yaşanmıştır. Bu yıl, birinci İktisat Kongresi'nde(1923) ilk olarak Atatürk tarafından ortaya atılan "fuar" (ulusal sergi) düşüncesinin gerçekle buluştuğu yıldır. 1923 yılında 9 Eylül Sergisi, 1933 yılında 9 Eylül Panayırı adıyla gerçekleştirilmeye başlanan bu fikir, 1935'te dönemin belediye başkanı Behçet Uz'un yaptığı Moskova gezisinin ardından ayrıntılı hale getirilmiş ve fuar projeleri tamamlanmıştır. Enternasyonal Fuar'ın kurulacağı alan olarak yangın yerinin ortak bir alanı seçilmiş ve bu süreç sonunda 1936 yılında temel atılmıştır.

"1938 senesinde İzmir Belediyesi 5 yıllık bir imar programı yapmıştır. Belediye'nin 1939'da yayınladığı imar planı raporunda "İzmir'in Sanayi mıntıkası Halkapınar civarında olmakla beraber, kereste fabrikalarına da itfaiye merkezinin karşısındaki adalar tahsis edilmiştir. Nihayet imar planında Belediye Sarayı, orta ve lise okul binaları ile çocuk hastanesi, garaj, santral ve hal binalarına yer verilmiştir.." denmekte, yine 1939 yılı içinde Çeşme, Bergama, Ephesus, Kuşadası ile İzmir'i bağlayacak turistik yolların inşasına başlanacağı belirtilmekte; Agamemnon

[374] BARAN, a.g.e s. 78-79.

ılıcalarında ve İnciraltı plajında modern tesislerin yapılması, ılıcanın sıcak, şifalı sularından plaj otelleri ile diğer tesislerin faydalanabilmesinin temini, vilayet ve şehir belediyesinin yakın zamanda tatbik edeceği projeler olarak zikredilmektedir"[375].

"Bu yıllara gelindiğinde, artık İzmir'de uygulama için yapılmış olan planın esasları dışına çıkıldığı görülmektedir. Yolların daraltılmalarının yanında, imar planına uygun olmayarak bazı yapı adalarına binalar inşa edilmektedir. Plan kararlarına göre düzenlemesi yapılma zorunda olan parklar da farklı bir tarzda ele alınarak, belediye meclislerince alınan kararlar doğrultusunda uygulanmaktadır. Özellikle Behçet Uz döneminde görülen bu plana uymama ilkesinin başladığı yıllarda, 1934 yılında Rene Danger bir kez daha İzmir'e gelerek planı ile ilgili açıklamalarda bulunmuş ve yol genişliklerinin üzerinde ısrarla durmuştur. Belediye danışmanı H. Prost'un da önerileri ile uygulanan plan, bu kez de değişime uğramaya devam etmiş ve sonuçta 1938 yılı imar programında yer alan konular ile planın arasında, herhangi bir ilişki olmadığı açık olarak görülmüştür… İmar çalışmalarına uygun bir plan yaptırılması gündeme gelmiştir. Bu plana konulacak olan ana unsurlar belediyeye gelir getirecek tarzda planlanacaktı"[376].

1938 yılında yapılan beş senelik imar programının ardından yeni gündem, hazırlanacak olan yeni planın kim tarafından hazırlanacağı idi. Sınırlı bütçe bu konuda ilgili kurumların en büyük problemiydi. Bu kapsamda kent için hazırlanacak planların niteliği ve maliyeti çok önemliydi. Bu nedenle yeni plan hazırlığı süreci İzmir için uzun sürmüştü. Bu süreçte -dönem politikaları ile paralel olarak- tartışılan başka bir konu da plan hazırlayan uzmanların yabancı olup olmaması idi. İzmir Belediye Başkanlığı'nın 1939 yılı başlarında Nafia Vekâleti'ne sunduğu çözüm önerisi şöyleydi; "*Birçok şehircilik mütehassısları ile İzmir şehri imar planı hakkında temaslarda bulunduk ve kendilerinin fikirlerini aldık. Bunlar arasında Prost, Jansen, Lambert, Le Corbusier, Jean Royer ve Elgötz gibi yabancı ürbanistler de vardır. Bu temaslardan belediyemizin edindiği kanaat şöyle hülasa edilebilir: Ürbanistler uzun seneler şehirde yaşayarak şehri yakından tetkik edip tanımadıkça,*

[375] BAYRAKTAR, Aysel; **İzmir Şehrinin İmarında Peyzaj Mimarisi ile İlgili Problemler ve Prensiplerin Tespiti**, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Kürsüsü, İzmir, 1973, s. 106.
[376] ATAY, a.g.e s. 190.

yapacak imar planlarının feyizli neticelerinden tam bir şekilde istifade edilmesinin imkânı yoktur"[377].

Burada enteresan olan nokta şudur: Behçet Uz Danger planını beğenmemekte ve zaten plan disiplinine uymamaktadır. Bunu kamuoyuna aktarmak için müellifin çatışma içinde olduğu Jansen gibi yabancı isimler kullanılmakta ama enteresan olan nokta bu ekolun benimsediği plan önerilerini de hayata geçirmemektedir. Bu arada bir kısım basından mutlak bir destek almakta ve *"O zaman dünle bugün arasındaki farkı bu şehre hayatiyetini kazandırmak için, muvaffakiyete inanarak çalışan ellerin değerlerini anlamak kabil olur. İzmir şeflerin yaratıcı kudretinden feyz almayı bilen Dr. Behçet Uz'un kabiliyetine, hayali sanılan bir teşebbüsü gerçekleştirmek hususundaki azmine çok şeyler borçludur. Dr. Behçet Uz, şehrin imarı ile iktisadi kalkınması arasındaki sıkı bağları görerek muvaffakiyetini hazırlamıştır.."*[378] gibi ifadelerle bu desteği mutlak bir sıkı işbirliğine kadar götürmektedir.

Tülay Alim Baran'ın tespit ettiği gibi Behçet Uz *"İzmir basını tarafından böylesine muhabbetle karşılanmış olmasına rağmen, eleştirilere de uğramaktan kurtulamamıştır*"[379]. Şehircilik uzmanı Arif Argun ilkeli ve prensipli yaklaşımını bu konuda da göstererek Danger'in planı ile 1938 planı arasındaki tutarsızlıkları dile getirmiş ve bu manada Behçet Uz'un plandan inhiraf ettiğini ifade etmiş ve plan disiplininden ayrılmanın mahzurlarını kamuoyuna aktarmıştır.[380] Bu manada eleştirileri yapanlar arasında Profesör Bruno Taut'ta bulunmaktaydı. Taut eleştirilerini şu şekilde ifade etmiştir : *"Bu bir çocuk oyuncağına banziyor. Bugün plan bozuluyor diye bağıranlar iyi veya kötü Danger veya onun adına diğer bir adamın çizdiği planı altüst etmişlerdir. Örneğin Danger planında Birinci ve İkinci Kordon'u birleştirip 60 metrelik bir cadde meydana getirdiği halde, komisyon bunu 28 metreye indirmiştir. Yine Danger Kültürparkı, planda park olarak göstermiştir. Komisyon ise nispet gözetmeksizin küçültmüş ve arsaların taksimatının nasıl*

[377] BARAN, a.g.e s. 85-86.
[378] BARAN; a.g.e s. 84. Bu ifadelerin sahibi Yeni Asır Gazetesinin 19 Eylül 1936 tarihli sayısında konu hakkında yazısı bulunan Şevket Bilgin'dir.
[379] BARAN; a.g.e. s.85
[380] BARAN; a.g.e. s.85

yapılacağını dikkate almamıştır"[381]. Görüldüğü gibi Behçet Uz'un plan konusundaki keyfi tutuma kaçma düşüncesi bu manada şüphe ile karşılanmıştır. Ama o dönemin basının yönetimle kurduğu sıkı ilişki neticede konunun halk tarafından görülmemesine ve tam tersi "iyi şeyler yapılıyormuş" zannetmesine neden olmuştur.

Bakanlık ile Belediye arasında geçen söz konusu yazışmalarda, İzmir'in yeni planlarının Belediye bünyesinde çalışan bir şehirci tarafından yaptırılması fikrinin Belediye tarafından ısrarla savunulmasına rağmen, 1939 yılında ani bir gelişme ile Le Corbusier[382] ile mutabakata varılmış olması Bakanlığı da şaşırtmıştır[383]. Behçet Uz'un bu tutarsız yaklaşımının nedeni bize göre bir stratejidir. Şöyle ki; öncelikle Danger planından inhiraf ederek ve bu arada bunu yaparken de basın desteği arkasına alınıp yabancı uzmanlar bir anlamda çatıştırılmıştır. Ortada boşluk doğmuş imajı verilerek yapılan plan disiplinini bozucu yaklaşımlar üzerine bakanlığın uyarıları üzerine bu işin yabancı uzmanlarca yapılamayacağını, zira onların İzmir'de uzun süre kalmasına Belediye imkanlarının yetmediğini ve bunun en idealinin Belediye imkanları ve uzmanlarınca yapılması gereğini savunduktan sonra Bakanlığın bu manada şüphesinin oluşması üzerine ve belki de Bakanlığın bir emrivaki ile bir yabancı uzmanı İzmir'e getirme tehlikesini gördüğünden tam tersi bir tutum içine girmiştir. Bu noktada Behçet Uz tarafından yine popüler bir isim olan Le Corbusier isminin ortaya atılmasının nedeni ise "etki altına alamayacağı bir yabancının Bakanlık tarafından atanması tehlikesi yerine, kendisinin getirttiği ve dolayısıyla da kendisine müteşekkir olarak işe başlayacak olan bir yabancı müellifle çalışmanın ayrıcalıklı durumunun" kendi adına mantıklığı içinde meseleyi halletme düşüncesi bu tezat durumu doğurmuştur.

"Görüldüğü gibi imar planı Nafıa Vekâleti'nce onaylandığı sıralarda, belediye de imar planı hazırlamak için ünlü mimar Le Corbusier ile anlaşma içine

[381] BARAN; a.g.e. s.85
[382] Kuzey Avrupalı bir mimar olan Le Corbusier, 1922 yılında tasarladığı "üç milyonluk kent proje eskizi" ile sıra dışı bir ekol yaratmış ve bu eskizde çok şeritli otomobil yollarıyla bağlanmış alçak apartman bloklarından ve düzenli aralıklarla yerleştirilmiş ofis kulelerinden oluşan geleceğin kentini önermiştir. Bunun dışında önerdiği kent planları genelde kağıt üzerinde kalmış ve uygulama olanağı olmamıştır. Detaylar için bkz. M. ROTH, Leland; **Mimarlığın Öyküsü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 622-629.
[383] BARAN; a.g.e s.86

girmiştir. Buna göre Corbusier'in nezareti altında belediye fen heyeti kadrosundan bir imar kadrosu oluşturulacaktı. Ancak hükümete bu konuda yapılan müracaat 1939 yılı içinde sonlandırılamadı. İzin verildiğinde ise iş işten geçmiş, II. Dünya Savaşı başlamış ve Fransa işgal edilmişti"[384]. Corbusier de bu nedenle İzmir'e gelememişti. Bu durum Behçet Uz'un baştan beri sergilediği Plan Disiplininden ayrılma sapmalarını kalıcı hale getirmiş ve bu manada İzmir ilinin plan disiplini bir daha düzelmeyecek şekilde raydan çıkmıştır.

"İkinci Dünya Savaşı sürecinde, 1931–1945 yılları arasında İzmir'de imar ve inşaat faaliyetleri önemli ölçüde durmuştur. Le Corbusier, 1948 yılında İzmir için bir plan eskizi hazırlamışsa da bu eskiz hiçbir zaman uygulama aşamasına getirilemez"[385]. Diğer bir deyişle, "Le Corbusier gerekli incelemeleri yaptıktan sonra, görüş ve düşüncelerini 1948 yılında bir raporla İzmir Belediyesi'ne ulaştırmıştır. Bu öneride, kentin tarihsel merkezinin ana yollarının iki yanı olduğu gibi korunmakta, geri kalan bölümlerinde ise geniş kapsamlı bir yenilemeye gidilmektedir. Le Corbusier tarafından hazırlanmış olan bu çalışma, uygulama olanağı bulamamıştır"[386]. Zira Le Corbusier'in plan taslağını, kentin mevcut dokusunu yok sayarak sıfırdan tasarlamış olması ve toprak mülkiyetini de yok saymış olması, planı uygulanamaz kılmıştır. Planı Paris'te tamamlamıştır ve İzmir Nazım Plan Şeması Önerisi adı altında, işlevsel zonning, hızlı ve yavaş araç trafiği ile yaya trafiğinin ayrılması, lineer endüstri sitesi gibi fikirleri uyguladığı şematik bir plan önermiştir.

Le Courbusier'e yeni plan hazırlatılması serüveni başka bir kaynakta şu şekilde ifade edilmiştir: "Danger-Prost Planının yeni gelişme alanları açılmasına yönelik düzenleme önerileri bulunmasına karşılık uygulanmasından vazgeçilmesinin ardındaki en önemli neden, bu planın kentin yangından kurtulmuş olan tarihi kesiminin ulaşım olanakları geliştirerek dokusunun olduğu gibi korunması düşüncesine dayanmasıdır. Daha sonra kentin imarı konusunda yeniden görüşlerine

[384] SERÇE, a.g.e. s. 266.
[385] BEYRU, Rauf; Geçmişten Günümüze İzmir'de Planlama ve İmar Uygulamaları, **Ege Mimarlık**, Sayı 3 (1991 – 3), s.41-47, BEYRU, Rauf; Planlamada 1935 - 1950 Dönemi "Le Corbusier İzmir'den Geçmişti", **Ege Mimarlık**, Sayı 14 (1994 – 3), s.17-23, BİLSEL, Cana; Le Corbusier'nin İzmir Nazım Planı ve "Yeşil Endüstri Sitesi", **Ege Mimarlık**, Sayı 31 (1999 – 3), s.13-17, 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, İ.B.Ş.B. Yayını, İzmir, 2005, s. 2.
[386] 50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73), 1973, s. 51.

başvurulan Henri Prost'un koruma konusuna verdiği önem Dr. Behçet Uz'u kentin tarihi mahallelerinin de çağdaş şehircilik ilkelerine uygun olarak yenilenmesi gereğine olan inancı ile ters düşmüş görünmektedir. Bu açıdan bakıldığında İzmir Belediyesi'nin kentin imar planının hazırlanması konusunda görüşlerine başvurmak üzere Le Corbusier ile ilişkiye geçmesi anlam kazanmaktadır"[387].

"Corbusier'in ürettiği plan kentin tümüne yönelik kararlar getirmekte ve 50 yıllık bir plan dönemini kapsamaktadır. İlkesel düzeyde tüm kent için önemli yenileme kararları alınan planda, tarihi merkez ana yolların iki yanındaki bantlarda korunmaya çalışılmıştır. Plandaki diğer önemli kararlar konut ve açık alan değerleri konusunda ortaya çıkmaktadır. Konut alanları kendi içinde her türlü tesisi barındıran bağımsız birimler olarak düşünülmüş ve 10.000 kişilik her yerleşme grubunda, her gruba 5 hektarlık açık alan standardı geliştirilmiştir. Ayrıca planda 120 hektarlık bir kampus alanı önerisi de bulunmaktadır; ancak Corbusier'in bu planı uygulanmamış bir plan olarak kalmıştır"[388].

"Le Corbusier'in İzmir için hazırladığı imar planı da yabancı bir uzmanın elinden çıkan başarısız örnekler arasında sayılabilir. Gerçekten de İzmir Belediyesi, çok sınırlı ekonomik olanaklarına, ünlü mimara belli bir para ödemesine ve araya savaşın girmesine, ve uzun süre de beklemek zorunda kalmasına karşın, gönderilen plandan hiç yararlanamamıştır; çünkü yakılıp yıkılan kentin ayağa kaldırılabilmesi için hemen uygulamaya sokulabilecek, somut, gerçekçi bir tasarım beklerken; oldukça genel ve hayli ütopik bir öneriyle karşılaşmıştır"[389]. Burada müelliften ziyade bir anlamda popüler siyasetin planlamadaki meşhurluğu kullanmasıdır. Müellifin bir ön çalışma olarak yaptığı tasarıyı elbetteki plan olarak kabul etmek mümkün değildir. Ama bu gösteriş uygulamaları ile kent içindeki rantın dağıtımının

[387] KAFTANCI, Güngör; Kentimizin Geçmişinde Planlama Çalışmalarının Yeri ve Önemi, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, İzmir, 2000, Sayı:2, s. 99.
[388] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 48.
[389] TÜMER, Gürhan; **Cumhuriyet Dönemi'nde Yabancı Mimarlar Sorunu**, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, 1998, s. 48.

kendi elinde tutma iktidarına dönüştüren uygulamalar[390] ile İzmir bugünlere gelmiştir.

2.3.3 1950 Sonrası Dönem

2.3.3.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri

"Ülke genelinde, Cumhuriyet döneminden sonra 1950'lere kadar yavaş biçimde gelişen nüfus artışı ve kentleşme olgusu, 1950'lerden sonra büyük bir sıçrama göstermiştir[391]. İzmir 1950 yılına Belediye sınırları içinde 227.000, Büyük İzmir olarak da 266.000 nüfusla girmektedir"[392].

İzmir'de kentleşme hızı Türkiye'den daha yüksek değerler vermektedir. 1950'lerin başlarında kırsal nüfus kentsel nüfustan fazla olmakla birlikte, 1950-55 döneminde[393] bu oranlar kentsel nüfus lehine değişmiştir; ancak bu değişimde kırın itici gücünden çok İzmir'de oluşan endüstriyel gelişmelerin çekiciliği önemli rol oynamıştır.

Tablo 2.3. Türkiye ve İzmir'de Kentsel ve Kırsal nüfus Oranları[394]

%		**1950**	**1960**	**1970**	**1980**
TÜRKİYE	**Kır**	74.9	68.1	61.1	55.7
	Kent	**25.1**	**31.9**	**38.4**	**44.3**
İZMİR	**Kır**	53.2	44.8	47.3	46.4
	Kent	**46.8**	**51.6**	**52.7**	**53.6**

[390] 2002 yılında İzmir'in 1/25000 lik planının yenisi yerine konmadan ortadan kaldırılmasından sonra bu üst ölçek planı hemen yapmak yerine Alsancak-Bayraklı-Turan gibi bir alanda uluslar arası bir yarışma açılmasını da biz bu örnek içinde görüyoruz. Bu yarışma sonucu oluşan rantın basında "rant kardeşliği" altında verilmesi ve bu yarışmayı açan Büyükşehir Belediyesinin siyasi yönetiminin bağlı olduğu CHP'nin İlbaşkanı Selçuk Ayhan'ın "Buralarının bir takım holdingler tarafından toplandığına" dair beyanlarının ne bir tekzip ve ne de bir tazminat davasına konu olmadan basında yer alması bu manada ki sorgulamamızı haklı kılmaktadır diye düşünülmektedir

[391] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 68.

[392] 50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73), 1973, s. 52.

[393] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 68.

[394] y.a.g.e s.68

Bu dönem, İzmir bütünü açısından bir merkezle bütünleşme sürecine sahne olmuştur. Sanayi tesislerinin sayısal artışı paralelinde birçok çekim noktası oluşmuş ve bu doğrultuda, daha önce merkezle kopuk durumda bulunan ve genellikle tarımsal aktivitelerin yoğunlukta olduğu alanlar giderek merkezle iç içe bir hal almıştır. Bunlara örnek olarak, Çiğli (hava alanının açılması kaynaklı bir gelişme), Gaziemir (askeri tesisler kaynaklı bir gelişme) ve Güzelbahçe (ikincil konutlar kaynaklı bir gelişme) yerleşimlerini örnek verebilir. Buca ve Bornova'da da kentsel aktivitelerin artmasıyla benzer bir gelişim yaşandığı gözlemlenmiştir.

"Söz konusu yerleşmelerde kentsel aktiviteler ve buna bağlı iş kolları gelişirken, tarımsal etkinlikler zayıflamıştır. Bununla birlikte hızlı ve kontrolsüz kentleşmenin de etkisiyle ortaya çıkan gecekondu semtlerinde de çalışan nüfusun büyük bölümünün tarım dışı iş kollarında faaliyet gösteriyor olması ekonomik anlamda kentle bütünleşmenin bir kanıtıdır"[395].

"1950'lerin kentin genel görüntüsüne kattığı en önemli unsurlardan biri, hiç kuşkusuz Birleşmiş Milletler yoludur. 1951-1952 yıllarında iki aşamada tamamlanan ve betonarme üzerine asfalt olarak inşa edilen yol, Bahribaba Parkı'nın bir kısmını yok ederek Konak'ı Eşrefpaşa'ya bağlıyordu. Varyantyol'un bir benzeri Ballıkuyu üzerinden Pagos'nin merkeze bağlanması için de düşünülmüş ancak gerçekleştirilememiştir. Bunun yanı sıra, artık ihtiyaca yetmediği düşünülen İkiçeşmelik, Gaziler (Kemer) ve Mısırlı (Hatay) yollarının genişletilmesi amacıyla kamulaştırma hareketine girişilmiş; bu yollar, 1952-1955 yıllarında yürütülen çalışmalarla alt yapıları da yenilenerek genişletilmiştir"[396].

"1955 yılına kadar süren çalışmalar neticesinde başta 1. Kordon ve Mithatpaşa Caddeleri olmak üzere, Belediye Meclisleri mahalle mahalle, sokak sokak kat yüksekliklerini arttırma kararı almıştır. Bu karar sonucunda, -değişmeyen

[395] KARADAĞ, Arife; **Kentsel Gelişim Süreci**, Çevresel Etkileri ve Sorunları ile İzmir, 2000, s. 62.
[396] http://www.izmir.gov.tr/izmir/kentselgelisim.aspx

mülkiyet sınırlarına rağmen- İzmir'in meskûn bölgesi, iki yüz yılda sekiz, dokuz katına çıkmıştır"[397].

"1950 sonrasında sanayileşme ve nüfus hareketleri sonucu İzmir, kuzeyde Büyük Çiğli'ye, güneyde Gaziemir ve Buca'ya, doğuda Bornova ve Pınarbaşı'na, batıda Balçova, Narlıdere, Güzelbahçe ve Urla'ya kadar uzanan, çevresi "gecekondularla" kuşatılmış geniş bir alana yayıldı"[398].

2.3.3.2 Planlama Girişimleri ve Planlı Döneme Geçiş

Türkiye'nin ziraat, ticaret ve endüstri bakımından gelişmiş bir şehri ve en işlek limanı olan, turistik yönden de büyük bir değer taşıyan İzmir şehrinin imarı ile gelecekteki büyüme ve gelişmesinin kontrol altına alınması önemli bir problemdi[399]. 1950'li yıllar bu amaçla İzmir'in imarı için yeni ve uluslar arası bir yarışmanın yapıldığı yıllardır.

Bu yarışmanın en önemli özelliği 1950 yılında 230 bin olan İzmir nüfusunun, 2000 yılında 400 bine ulaşacağı kabulüydü. Bu konseptte 1 Mayıs- 1 Aralık 1951 tarihleri arasında, Belediye, İller Bankası ve o günkü hükümetin de desteği ile açılan[400], "İzmir Şehir İmar Planı" yarışmasını, Kemal Ahmet Aru, Gündüz Özdeş ve Emin Canpolat tarafından oluşan ekip kazanmış ve hazırlanan imar planları 1953 yılında onanmıştır.

İzmir şehri imar planı yarışması, dönemsel açıdan yabancı mimarlara karşı duyulan bir tepkinin ürünü olarak da kabul edilir. 1951 yılında yayınlanan Arkitekt dergisi bu düşünceyi doğrular biçimde şu açıklamaya yer vermiştir; "Yapılan tartışmaların, gösterilen tepkilerin sonucu olumlu olmuş; 1951 yılında, İzmir kentinin planı, bir yabancı mimara doğrudan verilmemiş, tıpkı Atatürk örneğinde olduğu gibi,

---

[397] DAĞLI, Mehmet/ GÜLHAN, Görkem; **İzmir'de Modernitenin Yerel İzleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2005.
[398] AKSOY, Yaşar; **Smyrna İzmir**, Efsaneden Gerçeğe, 2002, s. 392.
[399] BAYRAKTAR, Aysel; **İzmir Şehrinin İmarında Peyzaj Mimarisi ile İlgili Problemler ve Prensiplerin Tespiti**, 1973, s. 110.
[400] KARADAĞ, Arife; **Kentsel Gelişim Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunları ile İzmir**, 2000, s. 59.

uluslar arası bir yarışmaya çıkarılmıştır". 1952 yılında yine Arkitekt dergisinde yayınlanan jüri raporunda şu ifadelere yer verilmiştir; "Türkiye'nin en mühim liman şehirlerinden biri olan ve zengin bir hinterlanda sahip bulunan İzmir şehrinin imar planının milletlerarası müsabakaya çıkarılması düşüncesinin çok yerinde bir hareket olduğunu müsabakaya iştirak edenlerin sayısı ve yapılan tekliflerin kalitesi bir kere daha ispat edilmiştir"[401].

Ahmet Aru planında konut alanları yer seçimi, ulaşım sistemine yönelik öneriler ve endüstri alanları konusunda müdahaleler yer alıyordu. "Planda batı aksının merkezle olan ilişkisini yoğunlaştırma hedefiyle, Mustafa Kemal Paşa Bulvarı önerilmişti. Merkezin hâkim rolünün güçlendirilmesi yönünde, Alsancak limanı geliştirilmesi öngörüldü. Konak meydanının yönetsel, ticari, kültürel bir merkez olarak tariflenmesi gibi kararlar alındı. Planın en temel kararlarından birisi de sanayinin merkez dışına tasfiyesinin öngörülmesiydi. Merkezin hâkim kimliğinin yaratılması pahasına, endüstri alanları doğudaki verimli tarım topraklarına yönlendirilerek bu topraklar gözden çıkarılıyordu. Ayrıca endüstri alanlarındaki işçilerin kalmasına yönelik olarak Tepecik ve Bayraklı'da konut alanları öngörüldü"[402].

Hazırlanan imar planına göre, İnciraltı ve Güzelyalı arasına iki yazlık mahalle kabul edilerek, bu alanlarda en küçük parsel ölçüsü 1.000 m^2 olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, İnciraltı Belediye Plajı batısındaki sahalar üzerinde plajın genişletilmesi bazı dinlenme, eğlenme ve plaj tesislerinin yapılması düşünülmüş olup; bu alanda ayrıca hafta sonu kullanımı için düzenlenecek park içinde konumlanacak konut alanlarına yer ayrılması düşünülmüştür. Belediye sınırları içerisinde yer alan tarım arazileri ise yeşil alan ve rezerve sahalar olarak tespit edilmiştir[403].

[401] TÜMER, Gürhan; **Cumhuriyet Dönemi'nde Yabancı Mimarlar Sorunu**, 1998, s. 106-107.
[402] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s.75
[403] DAĞLI, Mehmet/ GÜLHAN, Görkem; **İzmir'de Modernitenin Yerel İzleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2005.

Ancak bu planlar, nüfus tahminlerinde oldukça aciz kalmış ve bu nedenle uygulamada istenen başarı elde edilememiştir. 1997 yılında yapılan sayımın 2 milyon 59 bin olduğu düşünüldüğünde; 400 bin rakamı oldukça minimalist bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. Bu planın sorunlu olduğunun en büyük işareti de planın onandığı dönemde, hemen ortaya çıkan yoğun plan tadilatı talepleridir.

"1953 yılında onaylanan bu planın en önemli unsurlarından biri İzmir için hazırlanan planlar içinde ilk kez üniversite yerinin planlanmış olmasıdır. Bugün Ege Üniversitesi kampusunun yerleştiği alan söz konusu planla belirlenmiştir. Planda buna ek olarak, Halkapınar'da bir olimpik stat inşası önerilmiştir. Söz konusu planın bir başka önemli yanı ise, tüm ülkede kentleşme hızının artması ve gecekondu semtlerinin oluşmaya başlaması üzerine, ilk olarak gecekondu önleme çalışmalarında plan ölçeğinde yer verilmiş olmasıdır. Nitekim Aru'nun kent planında Pagos yamaçlarının gecekondu işgalinden korunması için yeşil alan olarak planlanmıştır. Ancak, kentleşmenin planlama hızının çok üzerinde olması ve kısmen de denetim eksikliği nedeniyle sözü edilen alanın yanı sıra Bayraklı, Gültepe, Altındağ gibi birçok semt gecekonduya yenik düşmüştür"[404].

"Henüz bütünleşmemiş bir plana sahip olan İzmir, 1950'lerin sonlarında hızlanan göç ve göçe dayalı nüfus artışı, gecekondulaşma karşısında yeniden planlama arayışına ve kapsamlı revizyon çalışmalarına ihtiyaç duymaya başlar. 2000 yılı için öngörülen 400 bin kişilik nüfus, 1960'lı yılların ilk yarısında aşılmıştır"[405].

"Gerçek nüfus artışı, kısa bir zaman içinde bu tahminlerin üstüne çıkmış, 1950 yılından sonra Türkiye'de büyük şehirlerin daha da büyümesi şeklinde gelişen şehirleşme hareketlerinin süratli temposuna uygun olarak 1957'de, yani yarışmanın açılmış olduğu yıldan 6 yıl sonra 350.000'e yükselerek %50 oranında bir artış göstermiştir. Bu arada, kontrolsüzlük ve politik yatırımlar yüzünden çığ gibi gelişen gecekondu iskanı, arazi sahiplerinin yarattığı spekülasyon, Belediye'nin maddi

[404] KARADAĞ, a.g.e s. 60.
[405] 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, 2005, s. 2.

imkansızlıkları da şehrin imarında çözümü güç problemlerin üst üste yığılmasına sebep olmuştur"[406].

"Kemal Ahmet Aru ve ekibinin 1955 yılında biten çalışmalarından sonra Belediye Meclisleri 1960'lı yıllardan sonra mahalle mahalle, sokak sokak kat yüksekliklerini arttırma kararı aldılar. Bu şekilde kısa sürede İzmir'in yerleşik (meskûn) bölgesi iki yüz yıl önceki mülkiyet sınırları değişmeksizin sekiz dokuz kata erişti"[407].

Bu dönemde, Hollandalı ünlü şehirci Prof. Düdok'un İzmir'e geldiği ve Konak Meydanı için bir etüd hazırladığı bilinmektedir. 1956'da Düdok ve Kemal Ahmet Aru'nun etüdleri önderliğinde Konak Meydanı için bir yarışma hazırlanmış ve bu yarışmanın sonucunda Doğan Tekeli ve ekibi birinci gelerek, Gümrük-Kız Lisesi arasındaki bölgenin uygulama planlarını hazırlamışlardır.

Kentin büyük bir hızla gelişmesi ve sorunların tırmanması karşısında yeniden planlama çalışmalarına girişilmiştir. Bu kapsamda, planın revizyonu amaçlı olarak Prof. Luigi Piccinato, İzmir'e çağrılmıştır. "Piccinato'nun Bakanlığa verdiği raporunda bulunan verilerin belli başlıcaları; şehirlerarası bağlantılar için bir kuşak yolu önerisi, eski şehir ve tarihi çekirdekte koruma tedbirlerinin alınması ve daha önemlisi; gerekli düzeltmelerin yapılması için yerinde bir planlama bürosunun kurulması oldu"[408].

Piccinato'nun önerisi, Bakanlık tarafından da olumlu karşılanmış ve 1957 yılında İzmir'e davet edilen İsviçreli Uzman Albert Bodmer'in büroya müşavir olarak atanmasıyla gerçek bir boyut kazanmıştır. Bu doğrultuda Bodmer başkanlığında yeni bir plan çalışmasına başlanmış ve 1961 yılında plan onanmıştır. Şehir planlama dairesinin başına geçen Bodmer geçmiş çalışmaları şöyle değerlendirmiştir; "1951 yılında hazırlanan şehir imar planında yeni mesken

[406] BAYRAKTAR, a.g.e s. 123.
[407] KAFTANCI, Güngör; Kentimizin Geçmişinde Planlama Çalışmalarının Yeri ve Önemi, **İzmir Kent Kültürü Dergisi,** 2000, Sayı:2, s. 100.
[408] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 53.

bölgelerine ait parselasyon işlerinde, yalnız şematik durum nazarı itibara alındığı için, halkın alışık olduğu hayat şartları hiç düşünülmemiş, gayet yanlış ve monoton bir durum ortaya çıkmıştır. Bilhassa mali bakımdan şehir için yerinde olmayan bir masrafa girilmiş ve şehre ait lüzumlu sahalar, imar ve ikametgâhların tanzimi amacıyla hiç düşünülmeden çok ucuz fiyatla elden çıkarılmış; şehrin içinde kullanışa elverişli olmayan birtakım caddeler açılarak israfta bulunulmuştur…"[409]demekte ve şehir içinde de şahısların günden güne artan daha büyük bir baskıyla arazi spekülasyonunu arttırdıklarını, kendilerine ait yapı kitlelerinin diğerlerinden farklı olarak çok yüksek ve bitişik yapılmasını istemekle, toplumun menfaatlerine zarar vermiş olduklarını belirtmektedir. "Bodmer planının, daha önceki planlardan ayrılan yönleri vardı; örneğin gecekondu, mülkiyet ilişkileri, kooperatifleşme gibi alanlara yönelerek planlamanın sınırlarını genişletiyordu; ancak tüm bu öneriler uygulanamayan kararlar olarak kalacaklardı"[410].

"Toplum menfaatlerini esas alan tüm düşünceleri yanında Bodmer, İzmir şehrinde sosyal, ekonomik, hijyenik, fiziksel ve estetik yönlerden olduğu kadar idari bakımdan da büyük bir problem olan gecekondu sahaları üzerinde incelemelerde bulunmuş, hazırladığı bir raporla bunların ıslahı için 8 yıllık bir program teklif ederek çözüm yolları getirmeye çalışmıştır"[411]. Albert Bodmer, Belediye mülkiyetinde olan küçük ve dağınık arsaların sorun yarattığını tespit etmiş ve bunların birleştirilip belirli bir arsa politikası geliştirilmesi ve bu politik çerçeve dâhilinde hareket edilmesi konusu üzerinde durmuştur.

1961 yılında yürürlüğe giren Albert Bodmer planında, daha önce Kemal Ahmet Aru ve ekibince hazırlanan plandakine benzer bir tutumun sergilendiği ve İzmir'in 2000 yılında ulaşacağı nüfusun 900 bin olarak tahmin edildiği görülmüştür. "Plan şema olarak transit ulaşımı sağlayacak bir kavşak yol sistemi önerirken konut alanlarında mevcudu korumuş ve yeni konut alanları geliştirmiştir. Konut alanları yaklaşık 400 ha. ve 180 ki/ha., orta yoğunlukta düşünülmüştür. Kat sayısı en fazla 4 katta sınırlandırılmıştır. Bodmer planında çok önemli bir sorun olarak tanımlanan

[409] BAYRAKTAR, a.g.e s. 124.
[410] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 73.
[411] BAYRAKTAR, a.g.e s. 125.

gelişmelerden biri de gecekondulardır. Bodmer'e göre belediye denetiminde gecekondu sahiplerinin oluşturacakları bir kooperatif yoluyla bu sorun çözümlenebilecektir. Bu amaçla Bodmer 8 yıl süreli bir iyileştirme programı hazırlamış, ancak bu öneri hiçbir zaman gerçekleşememiştir. Planın 2000 yılı için öngördüğü 900.000 nüfus, 1980'lerde bu değeri aşmıştır"[412]. İsabetli olmayan nüfus tahmininin yanı sıra, bu dönem İzmir'inde yaşanan bir başka gelişme olan ve belediyeler tarafından hazırlanan bağımsız plan çalışmaları, Bodmer Planı'na gölge düşürmüştür. Belirli bir bölgeyi (örneğin; Buca, Bornova,..gibi) denetim altına almak amacıyla hazırlanan bu parçacıl planlar, kentin bütününe dair bir öngörü içermemekteydi ve Bodmer Planını da riske ediyorlardı.

"Bodmer planı, İzmir planlama tarihçesinde, kentin yalnız belediye sınırları içinde ele alınamayacağının ortaya koyması yönünden önem taşımaktadır. Ancak, bu görüşün hukuki dayanaklardan yoksun olması nedeniyle, metropoliten planlama çalışmalarına ancak 10 yıl sonra başlanabilecektir"[413].

2.3.4. 1960 Sonrası (Planlı Dönem)

2.3.4.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri

1950'li yıllarda ülke genelinde yaşanan ekonomik gelişmeler (örneğin, tarımdaki üretim artışları, vb.), 1960'lı yıllarda sermaye birikiminin sanayiye kaymasını sebep olmuş ve buna paralel olarak kentleşme hızında önemli artışlar gözlenmiştir. Bu yeni gelişmeler, bir denetim mekanizmasını zorunlu kılmış ve ülkede kalkınma planlarının hazırlanması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Buna istinaden 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve yeni bir planlı dönem çalışmaları başlatılmıştır.

1965 yılı sadece İzmir özelinde değil, ülke genelinde de önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıldır. 20.7.1965 gün ve 6/4970 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile, üç büyük şehrin planlarının İmar ve İskan Bakanlığı yönetimi altında kurulacak özel

[412] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 73.
[413] 50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73), 1973, s. 53.

bürolarla ele alınması önerilmiş ve metropoliten planlama adına önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. İzmir Nazım Plan Bürosu bu kapsamda 1965'te kurulmuş ve 1968'de etkin hale getirilmiştir. "Büronun kuruluş gerekçeleri şöyledir; 1950'lerden sonra kentlerde ortaya çıkan hızlı gelişmeler, özellikle büyük kentlerin denetiminde sorunlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu sorunlar tek bir çatı altında oluşturulan bir birimde çözümlenmesi zorunlulukları, Bakanlık bünyesinde bürolar kurulmasını gündeme getirmiştir"[414].

Metropoliten plan çalışmalarının başlatıldığı bu dönemin akabinde kentin fiziksel gelişimine bakıldığında, gecekondulaşma ve göçün ana belirleyici olduğu süregelen bir gelişim modeli dikkat çekmektedir.

"İzmir'de 1970 yılından sonra, yoğun yerleşmelere sahne olan yerler arasında Salhane'den başlayıp, Bayraklı'yı da içine alarak Turan'a kadar devam eden alanlar bulunmaktadır. Bu alan da Işıkkent-Pınarbaşı kuşağında olduğu gibi, sanayi kuruluşları ve gecekonduların bir arada olduğu bir görünüme sahiptir. Özellikle Bayraklı sırtları, kentleşme ile ilgili olarak artan göç nedeniyle tamamen gecekondularla kaplanmıştır"[415].

"1970 sonrası kontrolsüz biçimde yoğunlaşan bir insan akımıyla (Yamanlar, Cumhuriyet Mahallesi, Alparslan, Cengizhan, Limontepe, Güzeltepe, Samantepe, Kaynaklar) gibi semtler bir anda "Türkiye Haritası" olup çıkıvermiştir…Özellikle 1980 sonrası Güneydoğu'da kaynaklanan terör sebebiyle, köyünden, toprağından kaçmak zorunda kalan yüz binlerce kişi de, yine "çevre ailelerin de katıldığı ailece kurtuluşu", denize doğru gelmekle, İzmir'e yerleşmekle eş tutmuşlardır"[416].

Söz konusu durum Ankara, İzmir ve İstanbul kentlerine 1975-1980 yılları arasında yapılan göçlerin ifade edildiği tablodan da net olarak okunabilmektedir. Üç il karşılaştırmalı olarak verilen aşağıdaki tabloda, en yüksek göç miktarı İstanbul'dan

[414] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 102.
[415] KARADAĞ, a.g.e s. 64.
[416] AKSOY, Yaşar; **Smyrna İzmir**, Efsaneden Gerçeğe, 2002, s. 393.

sonra 2. en yüksek şehir İzmir iken, bu değer nüfusa oranlandığında en yüksek göç hızının İzmir kentinde olduğu görülmektedir.

Tablo 2.4. 1975-1980 Devlet İstatistik Enstitüsü Göç verileri

İL	1975-1980	
	Net Göç	Net Göç Hızı %
İstanbul	288.653	**73,4**
İzmir	119 .896	**73,7**
Ankara	49.499	**20,6**

"1975'e kadarki döneme bakıldığında, en yüksek yoğunluk artışlarının Alsancak bölgesinde, Mithatpaşa bölgesinde ve Kahramanlar bölgesinde olduğu gözlenmiş, bununla birlikte kuzeyde; Turan, Soğukkuyu, Şemikler ve Cumhuriyet Mahalleleri'nde önemli değişimlerin gözlenmediği tespit edilmiştir"[417].

Tablo 2.5. 1980-1990 Devlet İstatistik Enstitüsü Göç verileri

İL	1980-1985		1985-1990	
	Net Göç	Net Göç Hızı %	Net Göç	Net Göç Hızı %
İstanbul	297.598	**60,5**	656.677	**107,6**
İzmir	82.173	**41,9**	146.208	**63,8**
Ankara	36.631	**13,0**	69.511	**24,9**

[417] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 124.

Yukarıdaki tablodan da okunabileceği gibi, özellikle 1985 yılı itibariyle göç miktarında önemli bir artış gerçekleşmiştir. Bu artış, İzmir'in metropolleşme sürecinin başladığı yılları temsil etmektedir ve sanayi merkezlidir.

2.3.4.2 1960 Sonrası Planlama Girişimleri ve Mekâna Yansımaları

"Büyük şehir kapsamında araştırma çalışmalarına 1965 yılından başlayarak, özel bir büro yoluyla İzmir Belediyesi'nde ve daha geniş çevre kapsamında da İmar ve İskân Bakanlığı'nda başlanmıştır. Ön hazırlık niteliğindeki bu araştırmaların yoğunluk kazanması, İmar ve İskân Bakanlığı ile İzmir Belediyesi'nin 1968 yılında hazırladıkları özel bir protokolle, İzmir Metropoliten Alan Nazım Bürosu'nun etkinliğe geçmesi ile olmuştur"[418].

"Nazım Plan Bürosu, İmar İskan Bakanlığı'ndaki bölge planları ile entegrasyon içinde çalışmıştır. Plan kararlarını oluşturmadan önce çok ciddi bir araştırma içine girmiş ve gelişmiş ülkelerin planlama yöntemleri ile ve gelişmesini tamamlamış dünyanın en uygar kentlerindeki araştırma sürelerini kullanmıştır"[419]. Nazım Plan Bürosu'nun araştırmalarını iki ayrı boyutta yürüttüğü gözlenmiştir. Bu bağlamda ilk boyut, kentin metropol alanıdır. İkinci boyut ise merkez konumunda yer alan ve ilişkilerin oldukça yoğun olduğu bölge olan İzmir bütünüdür (Bornova, Çiğli, Buca, Balçova, Güzelbahçe, vs.).

"Yapılan ön çalışmalar sonucunda, Metropoliten Bölge ölçüsünde ana kararlar geliştirilmiş ve Büyük İzmir ölçeğinde dört seçenek gelişme önerisi ortaya konularak İzmir Büyük Şehir bütünü için bir ön plan hazırlanmıştır. Danimarkalı Planlama Uzmanı Stefan Ott'un da danışman olarak katıldığı ön planın hazırlanmasından sonra, doğal olarak araştırmalara devam edilmiş, bu arada ön

[418] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 55.
[419] KAFTANCI, Güngör; Kentimizin Geçmişinde Planlama Çalışmalarının Yeri ve Önemi, **İzmir Kent Kültürü Dergisi,** 2000, Sayı:2, s. 101.

araştırma niteliğinde bir ulaşım etüdü tamamlattırılmıştır. Hazırlanan ön planın belirgin yönü, kuzey-güney ekseni boyunca doğrusal bir gelişme öngörmesidir"[420].

Büronun kenti tanımlamaya ve sorun saptamaya yönelik ilk sentez çalışmaları, gerek örgütsel yapı ilişkilerinin henüz yeni oluşu, gerekse derlenen belirli bilgilerde sapmaların ortaya çıkışı nedeniyle istenilen sonuçları verememiştir. İNPB tarafından yürütülmüş olan araştırmalar[421];

- IBKB'de sanayi ve işyerleri sayısı (1971-72)
- Ulaşım/trafik etüd ve anketleri (1969, 73, 74, 76 kesitlerinde)
- İzmir belediyesi sınırları içinde arazi kullanış tespit çalışmaları(1972, 75, 76, 77 kesitlerinde)
- Tarihi çevre araştırması,
- Arazi sahipliği araştırması
- Toplumsal yapı analizleri
- Metropoliten alanda genel tarımsal arazi kullanış, arazi sahipliği, altyapı ve tarihi sitler araştırması kapsamlarında gerçekleşmiştir.

1973 yılı, İzmir kentinin imar tarihi açısından önemli bir yıldır. Bu tarihte, İzmir Metropoliten Alan Nazım İmar Planı Bürosu tarafından yapılan çalışmalar sonucunda 1/25.000 ölçekli İzmir Metropoliten Alan Nazım İmar Planı hazırlanmış ve bu plan İmar ve İskân Bakanlığı'nca onanmıştır. Bölge, metropoliten alan ve Büyükşehir bütünü olarak üç kademeli bir yapıda yürütülen nazım plan çalışması kapsamında öneri kararlar alınmıştır. Bunlar şu şekilde gruplanabilir;

2.3.4.2.1 Planın Bölge Ölçeğindeki Öneri Kararları

- Aliağa, Torbalı, Turgutlu, Kemalpaşa, Manisa'nın nüfus çekici merkezler olarak gelişmesi,
- Çeşme, Karaburun, Seferihisar, Gümüldür Phokaia, Dikili, Çandarlı, Bergama yerleşmelerinin turizm gelişme alanı olarak planlanmaları,

[420] **50 Yılda İmar ve Kentleşme (1923-73),** 1973, s. 56.
[421] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 103.

- Kuzey-güney gelişme aksında Menemen ve Cumaovası ile Urla-Güzelbahçe yerleşimlerinin uydu merkezler oluşturmaları.

2.3.4.2.2 Metropoliten Alan Ölçeğinde Öneri Kararları

- Aliağa, Torbalı, Turgutlu, ve Manisa'nın Metropoliten alanın nüfus çekici merkezleri olarak geliştirilmeleri,
- Çeşme-Karaburun yarımadası, Seferihisar-Sığacık-Gümüldür-Ahmetbeyli-Selçuk-Kuşadası sahil bandı, Phokaia-Yenifoça çevresi, Dikili, Çandarlı, Bergama yerleşimleri ve çevresinin turizm amaçlı fiziki planlamalarının yapılması,
- Menemen-Cumaovası Büyükşehir bütününün çekim merkezli(uydu) olarak geliştirilmesi,
- Çeşme yönünde, Urla ve Güzelbahçe'nin birleşerek farklı fonksiyonda(konut) bir uydu yerleşmeye dönüşmesi,
- Aliağa bölgesinde limanın kullanılmasına dönük petrol rafinerisi önerisi ve Akaryakıt depolama tesislerine ilaveler yoluyla bu bölgedeki endüstri potansiyelinin arttırılması ve Kimya ve Kâğıt Sanayi için birikim yaratacak kararlar zincirinin geliştirilmesi,
- Aliağa-Menemen-Manisa ve Aliağa-Menemen-İzmir Büyükşehir bütünü-Cumaovası-Torbalı banliyö ray şebekelerinin çift hat olarak elektrifikasyonunun gerçekleştirilmesi,
- Bölge ölçeğinde deniz ulaşımını çözümleyecek liman, iskele ve barınak kararları,
- Alsancak Limanı, Pasaport Turistik Tali Yat Limanı, İnciraltı Yat Limanı ve Balıkçı Barınağı, Bostanlı Yat Limanı ve Balıkçı Barınağı, Güzelbahçe ve Narlıdere Balıkçı Barınağı, Çeşme Tali Turizm Limanı, Dikili İskelesi, Kuşadası Ana Yat Limanı, Urla Tarım Limanı, Sığacık Tarım Limanı, Çandarlı Turizm Limanı, Aliağa Yat Limanı önerilerinin gerçekleştirilmesi.

2.3.4.2.3 Büyükşehir Bütünü Ölçeğinde Öneri Kararları

1973 nazım imar planı İzmir kenti ve yakın çevresindeki 13 belediye ve bunlara bağlı 31 köyü kapsayan alanı Büyükşehir Bütünü olarak tanımlar. 1985 yılı hedeflenerek Büyükşehir Bütünü için 1.197.000 nüfus öngörülür. Büyükşehir bütünü planlama bölgesi 74.608 hektar olup, bunun 18.622 hektarı kentsel kullanışları, diğer kalan alan tarım, orman ve rekreasyon alanlarını kapsamaktadır.

Kentin gelişmesinde; öncelikle kolay ve yakın ulaşım imkânları, altyapı maliyetinin ekonomikliği vb. saptamalara dayalı olarak lineer form öngörülür. Planın kararları bu formu olanaklı kılacak şu müdahaleleri içerir[422];

- Kemalpaşa ve doğu aksında aşırı su kullanımına yönelik sanayi türlerinin kısıtlanması, gelişmenin bu aksta önlenmesi,
- Üniversite nedeniyle ve demiryolu erişimi nedeniyle Bornova'ya sınırlı bir gelişme önerilmesi,
- Batı aksında Balçova-Narlıdere'deki tarım alanlarının korunarak, tarımsal niteliğin güçlendirilmesi,
- Kuzey-güney gelişme aksında, kuzeyde Şemikler, Çiğli, Ulucak, Menemen, Aliağa ile güneyde Gaziemir-Cumaovası yerleşmeleri arasında sanayi gelişmesi,
- Kuzey-güney aksında Demiryolunun planlama aracı olarak geliştirilmesi, Menemen-Gaziemir-Cumaovası DDY hattının çift hatta çıkarılarak, elektrifikasyonla hızlandırılmış banliyö işletmesine dönüşümü, Bornova, Basmane hattının da bu sisteme bağlı olarak geliştirilmesi ile Halkapınar'da ana gar tesisi önerilmesi…

Fakat planın uygulanma aşamasında, yapılamayan bazı yatırımlar ve çeşitli farklı uygulamalar yapılarak, plandan sapmalar görülmüştür. Bu sapmalar, 1/25.000 ölçekli planda öngörülemeyen bazı gelişmelerle sonuçlanmıştır. Bunlardan en dikkat çekici olanları şöyle sıralanabilir;

[422] 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, 2005, s. 2-6.

- Tahtalı Baraj Havzası (51.000 ha) kararı ve bununla birlikte belirlenen koruma alanları plan dâhilinde Cumaovası'na yüklenen uydu kent ve sanayi fonksiyonu kararlarına engel teşkil etmiştir,
- Gaziemir'in kuzey kısmında bir Serbest Bölge planlanmıştır,
- Merkezde yer alan otogar ve hal, Işıkkent ve Buca/Kaynaklar'a aktarılmış ve bu şekilde merkezdeki trafik yükü azaltılmaya çalışılmıştır,
- Çıkarılan imar afları doğrultusunda hazırlanan ve uygulanan ıslah planlarıyla Metropoliten planda öngörülemeyen biçimde yoğun kentsel uygulamalara girişilmiştir (Örneğin; kuzeyde Egekent, Evka 2-5-6, Mavişehir. güneyde; Buca Koop, Evka 1, Gaziemir'de Emlak Bank konutları, Evka 7, Göçmen konutları, Bornova'da; Evka3-4, Bor-Koop, batıda Narlıdere toplu konut alanları inşa edilmiştir).

1973 nazım planının uygulamada karşılaştığı sorunlar 3 temel nedene dayanmaktadır[423];

2.3.4.2.4 Mevcut kentsel gelişme eğilimlerinin değerlendirilememesi:

- Kentin güney ve doğu aksları 1960'lardan başlayarak sanayi tesislerinin yığılma bölgeleri olarak gelişmiştir. Ancak 1973 planında doğu aksındaki gelişmeler dikkate alınmamış ve kuzey-güney aksları yığılma bölgeleri olarak yönlendirilmiştir,
- Önemli kamu yatırımlarına yönelik olarak verilen kararlarda mevcut mülkiyet yapısı değerlendirilememiştir,
- Ayrıca kuzeyde fuar alanı olarak kararlaştırılan alanda DDY triyaj tesisleri ile arıtma projesinin tasfiye tesisleri yer almaktadır.

[423] ALTINÇEKİÇ, a.g.e s. 110-113.

2.3.4.2.5 Daha önceki imar planlarında geliştirilen kararlar dikkate alınmamıştır:

- 1973 yılındaki plan onanmadan önce geçerli olan imar planları, nazım plandan sonra da işlemeye devam etmiştir. Örneğin 1973 nazım planında bölgesel kentsel aktivite merkezi olarak önerilen Halkapınar bölgesinde, önceki imar planına göre tescil edilmiş ve yapılanmış parselasyon alanı bulunmaktadır,
- Aynı biçimde Salhane bölgesinde imar planı uyarınca gelişmiş sanayi alanı üzerinde, nazım plan yeşil alan önermiştir,
- Nazım planın önerdiği yoğunluk kararları yönetmelik uygulandığı zaman büyük artış göstermekte ve nazım planla çelişmektedir.

2.3.4.2.6 Teknik düzeyde ortaya çıkan yetersizlikler:

2.4 Nazım planın yapıldığı yıllarda İzmir'in kadastral haritalarının tamamlanmamış olması, planın uygulanışını zorlaştırmıştır,

- Nazım plan üretildikten sonra hazırlanması gereken 1/5.000 ve 1/1.000 uygulama planlarının gerçekleştirilmesinde geç kalınması, aradan geçen süre zarfında geçici yapılanma koşullarının üretilememesi, eski imar planlarının işlerliğine olanak sağlamıştır,
- Nazım plan, öneri lineer makroformu destekleyen bir dizi yatırım kararı geliştirmiş ancak bu yatırımlar gerçekleşmeyince makroforma yönelik çabalar sonuç vermemiştir,
- 1/25.000 nazım planın ardından üretilmesi gereken 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli imar planlarının 1978 yılına kadar gerçekleştirilmemesi, gelişmelerin merkezde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu aşamada verilmiş bir kararda, çevre belediyelerin 1/5.000 ve 1/1.000 imar planlarının ihaleye çıkarılmış olmasıdır. Farklı müelliflerin yükümlendiği bu belediyelerin planlama çalışmaları, her ne kadar nazım plan, belediye ve müelliflerin karşılıklı koordinasyonu sağlanarak gerçekleşmişse de uygulamada

nazım plandan ödünler verilmek durumunda kalınmıştır. Bu da, nazım plandan bağımsız gelişen parça parça planlar üretilmesine yol açmıştır.

1973 yılında onanan 1/25.000 nazım planından sonra ortaya çıkan gelişmeler planın revizyonunu gerektirmiş ve 1978 yılında bir revizyon planı hazırlanmıştır. Bu planda yapılan değişiklikler şöyle özetlenebilir;

- Kentsel aktivite merkezi kuzeydoğuya yönlendirilmiş,
- Doğu aksındaki sanayi gelişimleri plana işlenmiş,
- Güney aksında önerilmiş olan ve beklenilen düzeyde eğilim gerçekleşmemiş olan sanayi lekeleri, mevcut yol üzerinde konumlandırılmıştır,
- Kaklıç hava limanı önerisi plana yansıtılmıştır.

"1972 yılında hazırlanan nazım planı ile kentin 1980 yıllarında geldiği durum karşılaştırıldığında, planlama ve söz konusu planın uygulanması aşamasında ciddi yaptırımların gündeme alınmasının önemi daha net biçimde ortaya çıkmaktadır. Sözgelimi, kentin doğu aksında sanayi alanı olarak planlanan Çamdibi-Işıkkent hızla artan sanayi faaliyetleriyle birlikte genişleyerek Pınarbaşı'na kadar uzanmıştır. Yine plan dâhilinde bulunan konut alanlarının çevresinde, özelikle yamaçlara doğru gecekondu alanları oluşmuş ve bunlar hızla yayılmaya devam etmiştir. Ayrıca, Çiğli tarafında havaalanı ve sanayi alanlarının da yol açtığı çekicilik kentin kuzeye doğru gelişmesine zemin hazırlamıştır"[424].

1980'li yıllarda kendiliğinden ortaya çıkan ve plana sadık olmayan bu gelişmeler, planın revizyonunu zorunlu hale getirmiştir. Planlama sürecinde, özellikle 1980'li yıllarda mevzi planların etkin bir biçimde geliştiği gözlenmiş ve mevcut eğilimlerin Yasallaştırılması adına girişilen bu düzenlemelerde, 1/25.000 ölçekli nazım planın öngördüğü kararların gerçekleşmesi konusunda muğlâk durumlar ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, çeşitli ölçeklerdeki güncel planlar esas

[424] KARADAĞ, a.g.e s. 67.

alınarak 1989 tarihinde 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım Plan Revizyonu yapılmıştır. Bu revizyon planında, önceki plandan farklı olan kararlar şöyle sıralanabilir;

- Onaylı otoyol şeması yeni şekliyle plana işlenmiştir,
- Serbest Bölge ve Havaalanı nedeniyle gelişeceği var sayılarak, Gaziemir'de yaklaşık 300 hektarlık bir "ticaret seçenekli konut bölgesi" ile 50 hektarlık bir "kentsel çalışma alanı" önerilmiştir,
- Balçova güney ve güneydoğusunda 30 hektarlık alanın eşikler göz önüne alınarak iskâna açılması planlanmıştır,
- Ege Üniversitesi güneyi ile Işıkkent sanayi alanının kuzeyindeki alanların mevcut kullanım biçimi planda belirlenmiştir,
- Işıkkent'in doğusu ile Pınarbaşı'nın batısı arasında yaklaşık 65 hektarlık alanın otoyolun batısı sanayi, doğusu kentsel çalışma alanı olarak belirlenmiştir[425].

2.3.5. 1990 ve Sonrasındaki Dönem

2.3.5.1 Kentsel Gelişme Eğilimleri

"Daha önceki dönemlerde başlayan ve özellikle 1980'li yıllarda hızla kente yönelen göçler, planlanandan daha hızlı büyüyen sanayi alanları ve sanayi bölgeleri çevresinde mantar gibi türeyen gecekondu mahalleleri ile İzmir, tipik bir metropol kent sürecine girmiştir; ancak gelişmenin plan tanımazlığı sorunlu bir metropol kentin ortaya çıkışının da habercisi olmuştur"[426].

[425] 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, 2005, s. 6.
[426] KARADAĞ, a.g.e s. 67.

Tablo 2.6. 1995–2000 Devlet İstatistik Enstitüsü Göç verileri

İL	1995-2000	
	Net Göç	Net Göç Hızı %
İstanbul	407.448	**46,1**
İzmir	120.375	**39,9**
Ankara	90.884	**25,6**

1995-2000 yılları arasında, bir önceki dönem kadar olmasa da büyük kentlere göçlerin devam ettiği gözlenmektedir. Tabloda belirtilen bu değerler, kentteki sanayileşme eğilimleri paralelinde gelişen gecekondulaşma olgusunun yaygınlaşma sürecine denk gelmesi açısından anlamlıdır. Planlı kentsel gelişimin sağlanması açısından, bu gecekondulaşma süreci kenti olumsuz etkilemiş ve planların uygulanması açısından da önemli bir engel teşkil etmiştir. Bu sorun günümüz planlarına da yansımaktadır.

"1990'lı yıllardan itibaren kentsel tarih bilinci yeniden kazanılmaya başlanmış, bazı alanların yeniden düzenlenerek tarihsel geçmişine geri döndürülmesi çabaları ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, kentin omurgasını oluşturan Körfez, altyapısının büyük oranda tamamlanmasıyla canlanmaya başlamıştır. Alsancak (Kordon), Bayraklı, Karşıyaka ve Güzelyalı sahillerinin düzenlenip, birer rekreasyon alanı olarak kente kazandırılması bu alanda atılan önemli adımlardır. 1990'lı yıllara kadar kentin boşaltılmış mekânlarından birisi olarak kent merkezinde yer alan cadde düzenlenerek Mimar Kemalettin Moda Merkezi olarak işlevlendirilip, kentte tarihin korunarak değerlendirildiği yeni bir kamusal alan oluşturulmuştur"[427]. Bu ve benzeri uygulamalarla kent içinde canlı mekânlar oluşturulmaya çalışılmıştır.

[427] http://www.izmir.gov.tr/izmir/kentselgelisim.aspx.

2.3.5.2 Kent çevresindeki Gelişme Eğilimleri ve Yaklaşımları

1990 yılı sonrasında, üst ölçekli bir gelişme; 1996 yılında onaylanan Tahtalı Barajı Çevre Düzeni Planı'dır. Bu plan ile 55.400 ha. büyüklüğünde olan havza alanındaki su kaynaklarının korunması hedeflenmiştir. Plan, önce 2002 yılında, daha sonra 2003 yılında olmak üzere iki kere revize edilmiştir.

Özellikle burada 2002 yılında kentin üst ölçekli planı ile ilgili yaşadığı bir gelişme önem arz etmektedir. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 27.09.2002 gün ve 19579 sayılı yazısıyla İBŞB Meclisi'nin 24.11.1988 gün ve 222 sayılı kararıyla onanan 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım İmar Planı Revizyonu'nun Danıştay 6.Dairesinin 19.03.2002 gün ve E:2000/5249, K:2000/1706[428] sayılı kararı doğrultusunda geçersiz olduğu bildirilmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2002 tarihi itibariyle çalışmalara başladığı belirtilmiş; fakat 2002 yılından 2006 yılına kadar geçen süreçte iptal edilen üst ölçekli Nazım Planın yerine bir yenisi getirilememiştir.

Son dönemde bu konudaki çalışmalara ağırlık verildiği bilinmektedir. 2002 yılı ile 2006 yılı arasında hukuki anlamda yaşanan bir gelişme de bu plan hazırlığı sürecini olumsuz etkilemiştir. 10.07.2004 tarihinde, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kabul edilmiş ve bu kanun kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesinin alanında değişiklikler olmuştur; "Kanun, İzmir Büyükşehir Belediyesinin yeni alanını 50 km. yarıçaplı bir alan olarak tanımlamıştır"[429].

2005 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından, kent bütününü ilgilendiren nazım planla ilgili olarak son hukuki değişiklikleri de içeren bir çalışma raporu hazırlanmış ve plan ile ilgili çıkış noktaları şöyle ifade edilmiştir; "İzmir mekânsal gelişmesi, Büyükşehir sınırları dışında da etkileri süren bir kentsel bölgeyi kapsamaktadır. Nüfus değişim analizleri kent merkezinden itibaren yaklaşık 90 km..

[428] 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, 2005, s. 7.
[429] y.a.g.e s. 8.

yarıçaplı bir bölgenin İzmir'in etkisi ile geliştiğini göstermektedir. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ise İzmir Büyükşehir Belediyesinin yeni alanını 50 km.. yarıçaplı bir alan olarak tanımlamıştır". Bu gelişme coğrafi eşikler ve ulaşım akslarının belirlediği koridorlarda ya da çevresinde yoğunlaşmakta, bu akslar üzerinde yer alan yerleşmeler kendi sosyo-ekonomik dinamikleri dışında İzmir'in etkisiyle gelişime veya değişime uğramaktadır. Tanımlanan değişim sosyo-ekonomik alanda nüfus artışı, nüfus ve işgücü kompozisyonunun değişimi, toplumsal yapı değişiklikleri Sektörel kaymalar biçiminde olurken, mekânsal yapıda da sanayi, organize sanayi, toplu işyerleri, toplu konutlar, gecekondulaşma, turizm ve ikinci konut gelişmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı karar süreçleri altında bütünsel bir planlamadan yoksun olarak yaşanan bu değişim rasyonel ve güvenli olmayan bir yerleşme düzeni ile birlikte, doğal kaynaklar ve kültürel çevre üzerinde olumsuz etkilerinin yanı sıra, altyapı gelişiminin maliyetini de yükselten bir yerleşme deseni yaratmaktadır.

Bugünkü Büyükşehir içini Metropoliten Kent olarak tanımlarsak, metropoliten kentin yoğunlaşmadan ve bazı kentsel fonksiyonların desantralize olma eğilimlerinden önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir. Bu etkilenme imar hakları artışları ya da plansız gelişmeler şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Tanımlanan süreçlerin daha geniş bir alanda ve 5216 sayılı Kanunla oluşturulan yeni sınırlar içi ve yakın çevresinde (İzmir Kentsel Bölgesi) bütünsel bir yaklaşımla ele alınması, Metropoliten alan (Kentsel bölge) arasındaki ilişkilerin bütününde, mekânsal gelişme süreçlerinin geliştirilmesi-yönlendirilmesi-denetlenmesi benimsenmiştir. Bu yaklaşımdan hareketle İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı hazırlanmaktadır"[430].

Kent bütününde hâlihazırdaki durumdan hareketle, yeni kanunla birlikte gelen değişiklikler hususunda ileriye dönük bir bakış açısı yakalanmaya çalışılmış ve oluşabilecek bazı olumsuz süreçlerin önlenmesinin planın çıkış noktası olduğunun

[430] 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, 2005, s. 8.

altı çizilmiştir. Bu kapsamda kentte çeşitli kurumlarla işbirliği içine girilmiş ve mekânsal bilgilerin sayısallaştırılması ve analiz sürecine geçilmiştir.

Planda temel olarak İKB içinde bir merkez kent ve dört temel alt bölge tarif edilmektedir. Bunlar;

- Güzelbahçe, Narlıdere, Balçova, Konak, Gaziemir, Buca, Bornova, Karşıyaka, Çiğli ve Menemen ilçelerini içine alan İzmir merkez kenti,
- Aliağa-Helvacı-Türkeli yerleşmelerinin tariflediği Kuzey gelişme alt bölgesi,
- Kemalpaşa-Ulucak yerleşmelerinin tariflediği Doğu gelişme alt bölgesi,
- Torbalı-Ayrancılar yerleşmelerinin tariflediği Güney gelişme alt bölgesi
- Urla-Seferihisar yerleşmelerinin tariflediği Batı gelişme alt bölgesi'dir.

Plan dâhilinde, söz konusu alt bölgeler ile merkez kentin arasında güçlü bir bağımlılık ilişkisi tariflenmiş olup, kademeli bir birliktelik ilkesi çerçevesinde, gelişmiş bir metropoliten alan yaratılması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra alt bölgeler ile merkez kent arasında iyileştirilmiş tarım ve orman alanlarından oluşan bir yeşil kuşak ve güçlü ulaşım bağlantıları konumlandırılmıştır.

Kentin planlı gelişimi açısından, hazırlanan Nazım Plan Çerçevesinde güdülen mekânsal hedefler de oldukça önem kazanmaktadır. 5216 sayılı Kanun kapsamında belirlenen sınırlar dâhilinde geliştirilen mekânsal hedefler, bu sınırları aşan ve ekonomik ve coğrafi ilişkiler bağlamında yaygın referanslar içerebilen bir yapıdadır. Bu durum ilgili raporda şöyle ifade edilmiştir;

- "İKBNİP'nın, mekânsal hedeflerinden birincisi, merkez kenti çanak içi olarak adlandırılan alan içerisinde onaylı planların izin verdiği şekilde sınırlamaktır,
- İkincisi bunun hemen ötesinde, içerisinde Gediz, Emirâlem, Nif ve Tahtalı havzalarını da içeren ve batıdan doğuya uzanan Küçük Menderes havzası ile birleşen bir yeşil kuşak oluşturmaktır,
- Üçüncüsü, kuzeyde Aliağa ile başlayan, Kemalpaşa ve Torbalı ile devam eden ve Urla ile son bulan bu yere bir periferik yerleşmeler kuşağı oluşturmaktır,
- Dördüncüsü ise, Aliağa'nın kuzeyinde yer alan Bakırçay havzası ile Selçuk'un güneyinde yer alan Büyük Menderes havzasını birbirine bağlayan ikinci bir yeşil kuşağın oluşturulmasıdır,
- Bu genel hedeflere ilave olarak, planın önemli bir başka mekânsal hedefi, Çeşme, Karaburun, Phokaia turizm koridoruna, Bergama, Sardes ve Ephesus'ten oluşan tarihsel referansları yüksek noktaları bağlayan bir tarih koridorunun bağlanmasıdır"[431].

Hazırlanan bu planın 2006 yılı Temmuz ayı içinde Meclis gündemine alındığı ve onay aşamasına gelindiği[432] bilinmektedir. Son dönemde Büyükşehir Belediyesi tarafından tamamlanan bir çalışma da 2006-2017 dönemini kapsayan Stratejik Plan'dır. Bu plan kapsamında hedeflenen projelerden bazıları şöyle sıralanabilir;

- Aliağa-Menderes Raylı Sistem Projesi tamamlanıp hizmete alınacak,
- Üçyol-Üçkuyular metro hattı tamamlanacak, metronun Narlıdere, Buca, Bornova Merkez-Evka-3 ve Otogara ulaşması sağlanacak,
- İç körfezde yolcu ve arabalı vapur taşımacılığı geliştirilecek,
- Toplu ulaşım otobüs filosu güçlendirilecek, yeni otobüsler alınacak,
- Ulaşımda entegrasyonun sağlanması için tek bilet sistemine geçilecek,
- Kent dönüşümü konusunda TOKİ ile çalışmalar yapılacak. Uzundere'de inşa edilen konutlardan 2156 adedi öncelikle en mağdur olan heyelan bölgesi için kullanılacak. Buca'da 600, Gürçeşme'de 200 civarında konut yapılacak,

[431] 1/25.000 Ölçekli N.İ.P. Kitapçığı, 2005, s. 26-27.
[432] http://www.izmir.bel.tr/NewsDetail.asp?newsID=3146&menuID=53

- Gaziemir'de 330 dönümlük alanda, yeni fuar alanı oluşturulacak,
- Kültürpark'ta 591 araçlık yer altı otoparkı yapılacak. Ayrıca kentin değişik bölgelerinde yer altı otoparkları inşa edilecek,
- Adnan Saygun Sanat Merkezi inşa edilerek hizmete alınacak,
- Tahtalı Havzası kısa mesafeli koruma alanında 12 bin dönüm arazide organik tarım geliştirilecek, bölge çiftçisi 5 yıl desteklenecek,
- İzmir'in kalkınmasına önemli katkı sağlayacak Yarımada projesi gerçekleştirilecek,
- 3. İzmir Projesi yaşama geçecek,
- Çiğli'de Kent Ormanı ve 420 dönüm alanda Doğal Yaşam Parkı kurulacak,
- Bornova Çayı'nda çalışmaları süren Homeros Vadisi Projesi tamamlanacak,
- Gökdere'de göletler ve mesire alanı oluşturulacak,
- Yeni bağlanan ilçe ve beldelerde asfalt ve satıh kaplama çalışmaları tamamlanacak ve arıtma tesisleri kurulacak,
- EXPO ve tanıtım için kaynak ayrılacak
- Körfez temizlenecek ve korunacak,
- Kentin kuzey-güney aksında; kuzeyde 4, güneyde 3 alt-üst karayolu geçitleri yapılacak. Anadolu Caddesi yeniden düzenlenecek,
- İlköğretim öğrencileri ile sosyal güvencesi bulunmayan vatandaşlara yapılan sağlık desteği sürdürülecek,
- Sosyal- kültürel aktiviteler artacak,
- Jeotermal enerji yaygınlaştırılacak,
- Tarihi değerler korunacak, gün yüzüne çıkarılacak; Agora-Kemeraltı-Pagos aksı birbirine bağlanacak ve Havagazı Fabrikası restore edilecek,
- Çevrenin korunmasına önem verilecek[433].

2006-2017 dönemini kapsayacak biçimde hazırlanan Stratejik Plan kapsamında, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından tamamlanmak üzere olduğu belirtilen, İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı çalışmalarına da yer verilmiştir. İmar-Kentsel Koruma ve Tasarım başlıklı bölümde[434], planlı ve sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bölümde, nazım planın meclise sunulması

[433] http://www.izmir.bel.tr/Details.asp?textID=779
[434] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, s. 87.

2006 yılı hedefleri içine koyulmuş olup, diğer taraftan 2006-2009 döneminde yeni katılan alanlarının haritalarının yapılması ve ayrıca 2006-2011 döneminde 1/5.000 ölçekli nazım planları ve revizyonlarının etaplarının belirlenerek yapım sürecine girilmesi işlerinin yapılması hedeflenmiştir.

Söz konusu plan İzmir Büyükşehir Meclisi'nin kararı[435] ile yürürlüğe girmiştir. Çalışma hacminin sınırlarının genişletilmemesi anlamında bu plan hakkındaki araştırma ve incelememizi buraya yansıtamamaktayız. Konun bu sınırlar konumuz sınırları içinde ki analizini çalışmanın "Yeni kent Merkezi Projesi"nin incelemesinde ele almaya çalışacağız Bu bağlamda şunu ifade etmek isteriz ki ; bundan önceki 1973 tarihli üst ölçek planın yenisi yerine konmadan ortadan kaldırılış şeklini doğru bulmadığımız gibi bu üst ölçek planın yaklaşık beş sene hazırlanmayıp bir manada İzmir iline kaos dönemi yaşatan, Büyükşehir yönetiminin bu sırada Alsancak-Bayraklı-Turan gibi dar bir alanda Uluslararası yarışma açmasını da uygun bulmamaktayız. Atatürk'ün konuya verdiği önemi ve o dönemin imkanlarıyla plan müelliflerine harcanan bedel ile bu dönem karşılaştırılacak olursa; yenisi yerine konmadan bir gece içinde İzmir'in üst ölçek planın kaldırıldığı bu kaos döneminde kentin sadece bir bölgesine bu manada bir yarışma açıp bir anda 4-4.5 Emsal gibi bir emsal takdir etmenin arasındaki tezadı bu "Modernite Projesi" içinde anlamlandırılamamaktadır.

[435] İzmir Büyükşehir Meclisinin 09.10.2006 tarih ve 02.750 sayılı kararı ile 16.03.2007 tarih ve 01.315 sayılı kararı.

2.4 GÜNÜMÜZ İZMİR'İ

2.4.1 Jeomorfolojik Yapısı

Türkiye'nin Ege kıyı bölgesinde yer alan İzmir ili, toplam ülke yüzölçümünün %1,4'ünü kaplar. İzmir ili, Anadolu Yarımadası'nın batısında ve kıyı şeridinde, Ege Denizi'nin doğusunda 38-39 Enlem, 27-28 Boylam arasında bulunmaktadır. Yüzölçümü 11.973 km.^{2}dir; komşu illeri; kuzeyde Balıkesir, doğuda Manisa ve güneyde Aydın'dır. İlin kuzey-güney boyunca uzunluğu yaklaşık olarak 200 km., doğu-batı doğrultusundaki genişliği ise 180 km.'dir.

"Alçak düzlükler ve dağlık bölgeler Ege Bölgesi'nin karakteristik özellikleridir. Bölgede dağlar doğudan batıya kıyı şeridine doğru birbirine paralel uzanır. Dağlar arasında doğudan batıya doğru akan nehirlerin (kuzeyden güneye doğru; Gediz, Büyük Menderes ve Küçük Menderes) oluşturduğu alçak düzlükler ve vadiler yer alır. Verimli alüvyonlu toprak, bölgenin büyük bir kısmını kaplar. Fakat Güney Ege kısımlarında dağlık alanlar daha baskındır. Yeraltı kaynakları açısından bölge oldukça zengindir (altın, linyit, krom, mermer gibi). Büyük nehirler ve çok sayıda irili ufaklı dere ve çaylar evsel kullanım, tarım ve sanayi için gerekli olan suyu karşılamaktadır. Kentsel bölgelerdeki nüfusun ve tarımın sulama amaçlı yüksek talebi nedeniyle, su kaynaklarının göreceli olarak kıtlığı söz konusudur. İlde genelde içme suyu problemi yaşanmamaktadır. Bölgede termik, hidrolik ve jeotermal kaynaklar olduğu halde il enerji bakımından kendine yeterli değildir"[436].

İlin en kuzeyinde yüksekliği 1250 metreyi aşan Marda Dağları bulunmaktadır. Bu dağların güneyinde Bakırçay Ovası yer almaktadır. Bakırçay Ovası, 60 km. uzunluğa sahip olan ve Çandarlı Körfezi'ne kadar uzanan bir yapıdadır. Bakırçay Ovası'nın güneyinde Yunt Dağları yer almaktadır.

[436] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** İzmir Büyükşehir Belediyesi, s. 8.

Gediz Nehri döküldüğü yerde geniş bir delta meydana getirmiştir. Menemen Ovası ve Gediz Delta Ovası olarak adlandırılan bu düzlük ülkenin en verimli ovalarından birini oluşturmaktadır.

"İzmir Körfezi'nin doğusunda Bornova ve Kemalpaşa Ovaları ve Kemalpaşa Dağları (Nif) Dağları (1.500 m.) bulunur… Karaburun Yarımadası'nda ise, yüksekliği 1.212 metreye ulaşan Akdağ bulunur. Bozdağlar'ın güneyinde ise Küçük Menderes Ovası uzanır"[437].

İzmir'in coğrafi konumunun yerleşime, özellikle kıyı bandında daha elverişli olduğu rahatlıkla belirtilebilir. Girintili ve çıkıntılı kıyı bandı doğal olarak sayısız güzellikte koy ve plajların oluşumu ile sonuçlanır. Gümüldür, Özdere, Phokaia, Karaburun, Çeşme sahil ve plajları İzmir için büyük bir turistik önem taşımaktadır. Öte yandan aynı doğal yapı, birçok balıkçı barınağının ve yat yanaşma yerlerinin oluşmasına neden olmuştur. Bu özellikleriyle İzmir doğal bir turizm ve liman kentidir.

Yeraltı kaynak suları bakımından zengin olan İzmir ilinde, halkın sağlık ve dinlenme gereksinimini karşılayan kaplıcalar ve içmeler vardır. Urla'nın Malgaca İçmecesi, Çeşme'nin Şifne İçmecesi ve Menemen İçmecesi ünlüdür. Yeraltı sularından kaplıca olarak da yararlanılmaktadır. İzmir'in Agamemnon Kaplıcası, Bergama'nın Mahmudiye, Paşa Kaplıcaları, Çeşme'nin Şifne Kaplıcası, Dikili'nin Nebiler Kaplıcası ve Bademli Kaplıcası, Menemen'in Bozköy Kaplıcası, Seferihisar'ın Cuma Doğanbey'in Dikmen Pınarı kaplıcaları ünlüdür.

2.4.2 İklimi ve Bitki Örtüsü

"Akdeniz iklim kuşağında kalan İzmir'de yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. İl bazında yıllık ortalama sıcaklık, kıyı kesimlerde 14-18 ºC arasında değişmektedir. En sıcak aylar Temmuz (27.3 ºC) ve Ağustos (27.6 ºC), en soğuk aylar ise Ocak (8.6 ºC) ve Şubat (9.6 ºC)'tır. Yazın kıyı kesiminde sıcaklık,

[437] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s.10.

deniz melteminin (İmbat) etkisiyle iç kesimlere göre 1-2 ºC daha düşük olmaktadır. Kış mevsiminde ortalama 7 ºC olan sıcaklık, zaman zaman kuzey ve kuzeybatıdan sokulan denizel hava kütlesi nedeniyle düşmektedir. Yıllık ortalama deniz suyu sıcaklığı 18.5 ºC olup, en düşük aylar Ocak (11 ºC) ve Şubat (10.7 ºC) , en yüksek olduğu aylar ise Temmuz ve Ağustos (26.2 ºC) aylarıdır"[438].

İzmir'de yıllık ortalama yağış miktarı 700 mm. olmasına karşın, bu değer 300 ila 1.000mm. arasında değişkenlik gösterebilmektedir. Yıl içinde yağış miktarı ekim ayının ikinci yarısından itibaren artış göstermekte ve Mayıs ayına kadar devam etmektedir. Aylık ortalama yağış miktarının en yüksek olduğu aylar Aralık, Ocak, Şubat'tır. Ortalama yağış değerlerine göre sadece Aralık ayında düşen yağışların yıllık toplama katkısı % 20 civarındadır. Yıllık yağışın % 50'den fazlası kış mevsiminde düşmektedir. Yaz aylarında aylık yağış miktarının yıllık toplam içindeki payı ise % 2 düzeyine düşmektedir.

Akdeniz iklim bölgesinde yetişen geniş, sert ve iğne yapraklı, sürekli yeşil kalan, kuraklığa dayanıklı ağaç ve çalılar, yaygın doğal bitki örtüsünü oluşturur. İzmir ilinin %43'ü ormanlık olup, orman varlığı açısından Türkiye ortalamasının üzerindedir. Yörenin 500-800m'ye kadar olan kesimleri makilerle, 800-1.000 m. yükseltide kızılçam, fıstık çamı ve servi, 1.000 m.'den üst sınıra kadar karaçamla kaplıdır. İldeki kıyı ormanları zamanla tahrip olmuş, bu alanlar makiliklerle ve zeytinliklerle örtülü durumdadır.

2.4.3 Nüfusu ve İdari Yapısı

Nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan ve Ege Bölgesi'nin merkezi konumunda olan İzmir ilinin nüfusu her geçen gün hızla artmakta ve yoğun göç merkezi olma özelliğini sürdürmektedir. 2000 yılında toplam nüfusu 3.370.866' ya ulaşmıştır. Nüfusun, kırsal ve kentsel dağılımı aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir.

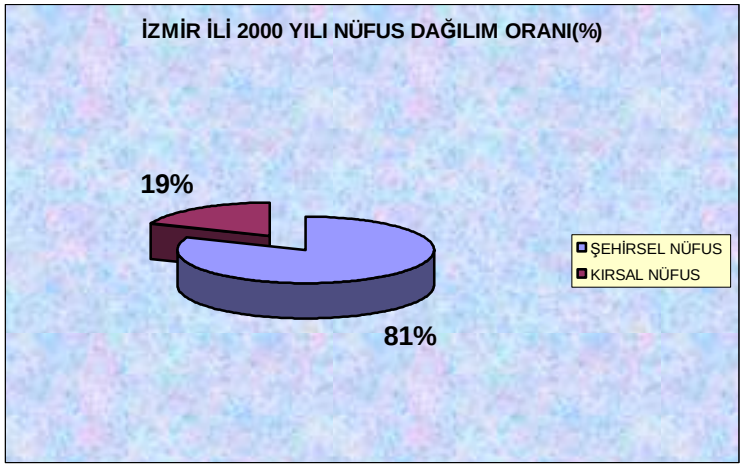
[438] **İzmir Coğrafi Bilgisi**, http://www.egev.org/index.php?t=ana&catid=11&geoid=1&sid=.

Tablo 2.7. **İzmir İli Nüfus Dağılımı**[439]

İZMİR İLİ NÜFUS DAĞILIMI		**%**
ŞEHİRSEL NÜFUS	2.732.669	81
KIRSAL NÜFUS	638.197	19
TOPLAM	**3.370.866**	**100**

Nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir ilinin nüfusu 1927–2000 döneminde sürekli artış göstermiştir. Son 73 yılda Türkiye'nin nüfusu 5 kat artarken, İzmir'in nüfusu 6,3 kat artış göstermiş ve 2000 yılında 3.370.866'ya ulaşmıştır. Bu nüfusun 2.732.669'u (% 81) kentte, 638.197'si (% 19) ise kırsal kesimde yaşamaktadır. Diğer taraftan İzmir metropolünde toplam 2.273.388 kişinin yaşadığı bilinmektedir. Nüfus değerleri açısından önemli olan bir veri de ilin nüfus yoğunluğudur. 2000 yılı nüfus sayımında İzmir ilinin nüfus yoğunluğu, 281 kişi/ha olarak saptanmıştır.

Şekil 2.1. İzmir İli 2000 Yılı Nüfus Dağılım Oranları[440]

[439] **Bölgesel İzleme Göstergeleri**, Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü, İzmir, 2003, s. 25
[440] y.a.g.e s.30

Tablo 2.8. İzmir İl ve İlçelerinin Nüfus Verileri (2000)

İLÇELER	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
KONAK	781 363	946	**782 309**
KARŞIYAKA	438 430	334	**438 764**
BORNOVA	391 418	5 352	**396 770**
BUCA	308 661	6 752	**315 413**
ÖDEMİŞ	61 896	66 363	**128 259**
MENEMEN	60 124	54 333	**114 457**
ÇİĞLİ	109 979	3 564	**113 543**
BERGAMA	52 173	54 363	**106 536**
TORBALI	54 848	40 997	**95 845**
G.EMİR	70 035	17 657	**87 692**
TİRE	42 988	34 545	**76 900**
KEMALPAŞA	32 065	41 049	**73 114**
MENDERES	21 885	49 336	**71 221**
BALÇOVA	66 877	-	**66 877**
ALİAĞA	38 225	18 967	**57 192**
N.DERE	54 107	-	**54 107**
URLA	41 184	8 085	**49 269**
BAYINDIR	18 705	28 509	**47 214**
KİRAZ	10 001	34 909	**44 910**
ÇEŞME	25 257	12 115	**37 372**
PHOKAIA	14 604	21 503	**36 107**
SEFERİHİSAR	19 543	15 352	**34 895**
SELÇUK	25 414	8 180	**33 594**
KINIK	13 136	18 973	**32 109**
DİKİLİ	12 552	17 563	**30 115**
GÜZELBAHÇE	14 924	3 132	**18 056**
BEYDAĞ	5 521	8 626	**14 147**
KARABURUN	2 932	10 514	**13 446**
GENEL TOPLAM	**2 788 847**	**582 019**	**3 370 866**

23.7.2004 tarihli 25531 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile ilin sınırlarında bazı değişiklikler olmuştur. İlgili kanunun geçici 2. maddesine göre, 50 km. içinde kalan orman köyleri ve mahalle statüsü kazanan köylerle birlikte bazı köyler mahalle statüsüne ulaşmış ve köy sayısı 582'ye inmiştir. Bu değişim kentteki kırsal-kentsel nüfus değerlerine yansımıştır. Söz konusu yasala yeniden şekillenen nüfus değerleri[441] aşağıdaki tabloda verilmektedir;

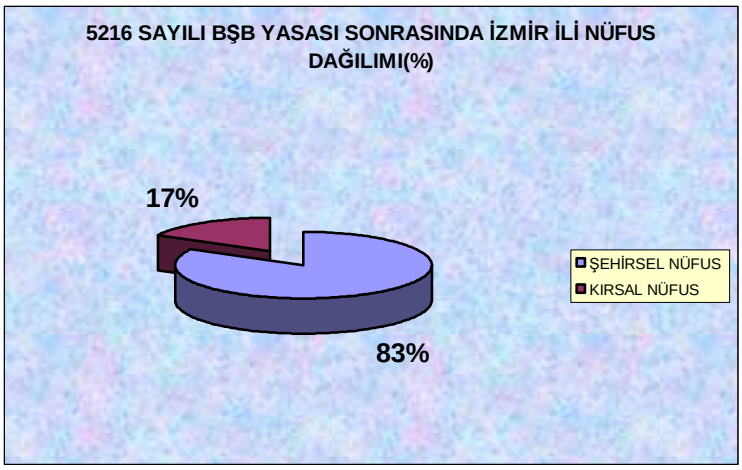
Tablo 2.9. 5216 sayılı Kanun Sonrasında İzmir İli Nüfus Dağılımı[442]

5216 SAYILI BŞB KANUNU SONRASINDA İZMİR İLİ NÜFUS DAĞILIMI		**%**
ŞEHİRSEL NÜFUS	2 788 847	83
KIRSAL NÜFUS	582 019	17
TOPLAM	**3.370.866**	**100**

Yeni yasala yapılan değişiklikler, İzmir ilinin şehirleşme oranına ve hatta nüfus yoğunluk değerlerine yansımış ve bu değerler daha da yükselmiştir. Metropol nüfusu ise, orman köyleri ve mahalle statüsü kazanan köylerle birlikte 592 657 kişi artarak 2 273 388'den **2 866 045** kişiye yükselmiştir.

[441] http://www.izmir.gov.tr/izmir/nufus.aspx
[442] **Bölgesel İzleme Göstergeleri**, Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü, İzmir, 2003, s. 55

Şekil 2.2. 5216 Sayılı Kanun Sonrasında İzmir İli Nüfus Dağılım Oranları[443]

Son değişikliğe göre İzmir nüfusunun % 83'i kentlerde, % 17'u kırsal kesimde yaşamaktadır. 1985–2000 döneminde İzmir ilinde kentte yaşayan nüfusun oranı yavaş bir artış göstermiş olup kent nüfus oranı, 1985 yılında % 77,7'den, 2000 yılında % 81,1'e yükselmiştir. Son çıkarılan kanun ile bu oran % 2 artış göstererek % 83'e ulaşmıştır. Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde önceden 9 ilçe yer alırken, son düzenlemeyle bu sayı 19'a çıkmıştır. Büyükşehir Belediye sınırları dışında ise 9 belediye yer almaktadır.

Tablo 2.10. 5216 sayılı Kanun Sonrasında İzmir İli İdari Verileri[444]

İZMİR İDARİ VERİLERİ	
İlçe Sayısı	**28**
Köy Sayısı	**582**
Büyükşehir Belediyesi	**1**
İlçe Belediyesi	**28**
İlk Kademe Belediyesi	**60**

[443] y.a.g.e s.58
[444] http://www.izmir.gov.tr/izmir/nufus.aspx

"Büyükşehir'i oluşturan ilçe merkezlerinden en fazla nüfusa sahip ilçe merkezi 781.363 ile Konak, en az nüfusa sahip olan ilçe merkezi 14.924 ile Güzelbahçe'dir. Büyükşehir dışında kalan 9 ilçeden, kent nüfusu en fazla olan Ödemiş, en az olanı Karaburun ilçesidir. Yoğunluk değerleri açısından bir inceleme yapılırsa;, İzmir ilçeleri arasında nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçe Konak (11.388 kişi), en az olan ilçe Karaburun'dur (28 kişi)"[445].

Son Kanuna göre düzenlenmiş haliyle, 9 adedi merkezde yer alan 28 ilçe, 628 köy ve 60 beldeden oluşan İzmir İlinde, Büyükşehir Belediyesi ile birlikte 89 belediye (28 tane ilçe belediyesi ve 60 tane belde belediyesi) bulunmaktadır. Bunlar aşağıda detaylı halleri ile tablolaştırılmıştır;

[445] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 12.

Tablo 2.11. İzmir İlçelerine Bağlı Belde, Köy ve Mahalle Sayıları

İlçe Adı	Belde	Köy	Mahalle
Balçova	-	-	8
Bornova	-	12	34
Buca	1	3	39
Çiğli	1	1	19
Gaziemir	1	-	15
Güzelbahçe	1	4	9
Karşıyaka	-	2	39
Konak	-	2	168
Narlıdere	-	-	10
Büyükşehir TOP.	**4**	**24**	**341**
Aliağa	2	19	12
Bayındır	3	38	-
Bergama	5	114	31
Beydağ	-	21	3
Çeşme	1	4	26
Dikili	1	25	5
Phokaia	3	4	13
Karaburun	1	13	7
Kemalpaşa	5	32	15
Kınık	2	29	12
Kiraz	-	52	4
Menderes	6	20	26
Menemen	8	27	42
Ödemiş	9	75	44
Seferihisar	2	8	11
Selçuk	1	8	7
Tire	1	65	19
Torbalı	6	34	23
Urla	-	16	20
TOPLAM	**60**	**628**	**661**

2.4.4 İktisadi Yapısı ve Gelişme Süreci

İzmir ili; kişi başına gelir düzeyi, sanayileşme derecesi, ihracat ve ithalata katkısı, sanayi istihdamının yüksekliği, ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve zenginliği açısından Türkiye'nin en gelişmiş illeri arasındadır.

"Türkiye'nin illeri arasında İzmir, ekonomik potansiyeli açısından ilk üç sırada yer almakta, sosyo-ekonomik özellikleri bir bütün olarak dikkate alındığındaysa diğer illerden farklı ve kendine ait özellikleriyle sivrilen bir nitelik kazanmaktadır. İzmir, Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) ortalama %8'lik kısmını üretmekte ve üretimi 1980-2001 döneminde ülke ekonomisine benzer artış ve azalışlar göstermektedir"[446].

İzmir, Ege Bölgesinin en güçlü ili konumundadır. Bu durum en doğrusal anlamda GSYİH değerlerine bakılarak anlaşılabilir. 1986 yılında bölgede, GSYİH'nin yaklaşık % 43,2'lik kısmı İzmir'de gerçekleşmiştir. 1999 yılında bu oranda 0.8 oranında bir azalma gözlenmektedir. Bu, bölge içindeki diğer illerin (Manisa, Aydın ve Denizli) sanayi gelişimleri ile alakalı bir düşüştür. 2001 yılında GSYİH miktarındaki düşüş dikkati çekmektedir. Bu düşüş yalnızca İzmir özelinde değil, bölge hatta ülke genelinde de ön plana çıkmıştır. Bu durum, 1999 yılında ülkede yaşanan kriz dönemi sonrasında yapılan hesaplamalar neticesinde ortaya çıkmıştır.

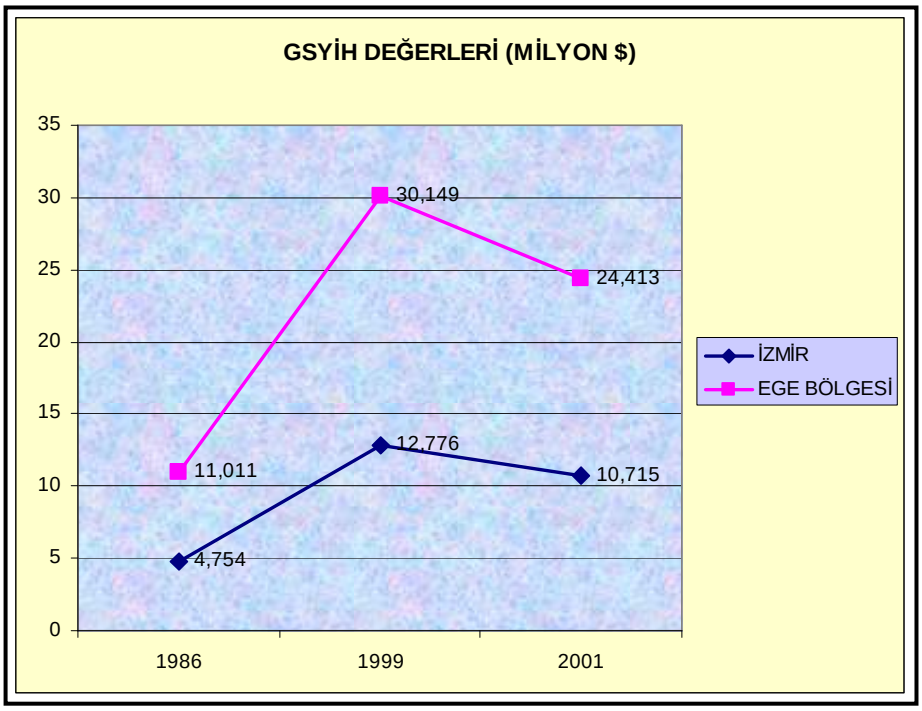
Tablo 2.12. Ege Bölgesi ve İzmir'in GSYİH Değerleri ve Bölge İçindeki Oranları

EGE BÖLGESİ VE İZMİR'İN GSYİH DEĞERLERİ (MİLYON $) VE BÖLGE İÇİNDEKİ ORANLARI(%)						
YER	**1986**		**1999**		**2001**	
	GSYİH	**BÖLGE PAYI**	**GSYİH**	**BÖLGE PAYI**	**GSYİH**	**BÖLGE PAYI**
İZMİR	4,754	43,2	12,776	42,4	10,715	44
EGE BÖLGESİ	11,011	100	30,149	100	24,413	100
TÜRKİYE	**58,493**	-	**181,171**	-	**142,856**	-

[446] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı**, İzmir Ticaret Odası, İzmir, 2003, s.1

1994, 1999 ve 2001 krizleri, hem Türkiye hem de İzmir'in GSYİH seyrinde rahatlıkla izlenebilmektedir. 1980'li yıllarda artış eğiliminde olan GSYİH, 1990'lı yıllarda iniş ve çıkışlı bir seyir izlemiştir.

Şekil 2.3 Ege Bölgesi ve İzmir'in Yıllara Göre GSYİH Değerleri[447]

"İzmir ili, Türkiye'nin ihracata dayalı sanayileşme dönemine geçtiği, yani dışa açık büyüme modelinin uygulanmaya başlandığı 1980 yılından bu yana özellikle yatırımcılar açısından ciddi bir gerileme sürecine girmiştir. Bu gerileme-küçülme süreci, ülkenin hala en gelişmiş bölgelerinden biri olmasına rağmen nispi paylarda kendini göstermektedir. Bu olumsuz gelişmenin en şiddetli yaşandığı alan ise imalat sanayinde görülmektedir… 1990'lı yılların başından bu yana, İzmir imalat sanayi yeniden canlanma sürecine girmiş, sanayileşme olgusu "Organize Sanayi Bölgeleri" ile yeni bir mekansal örgütlenme bazında ele alınmaya başlanmıştır"[448].

"Son beş yılda İzmir İlinde teşvik belgeli yatırımların tutarı 2003 yılı dışında sabit fiyatlarla gerilemektedir. Yatırım teşvik belgesi alan firma sayısı 2000 yılında

[447] **Bölgesel İzleme Göstergeleri**, DİE İzmir Bölge Müdürlüğü, İzmir, 2004.
[448] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 12.

236 iken, 2004 yılında 226'da kalmıştır. Teşvik belgeli sabit sermaye yatırımlarından beklenen istihdam ise 2001 kriz yılı bir yana bırakılırsa 9-10 bin civarında seyretmektedir"[449].

1990'lı yıllar, ülke genelinde durağan gelişmelerin olduğu yıllardır. Üst üste yaşanan krizler bir yana, aşırı borçlanma ve ekonomideki dengenin sağlanamaması nedeniyle kamu kesiminde de denge bozukluklarının yaşanmıştır. Bu bağlamda ulusal politikalar açısından kamu kesiminde yapılan yatırımlar da oldukça önemlidir. İzmir kentinin 2003 yılı itibariyle ülke bazındaki kamu yatırımlarından % 13[450] gibi bir pay aldığı bilinmektedir.

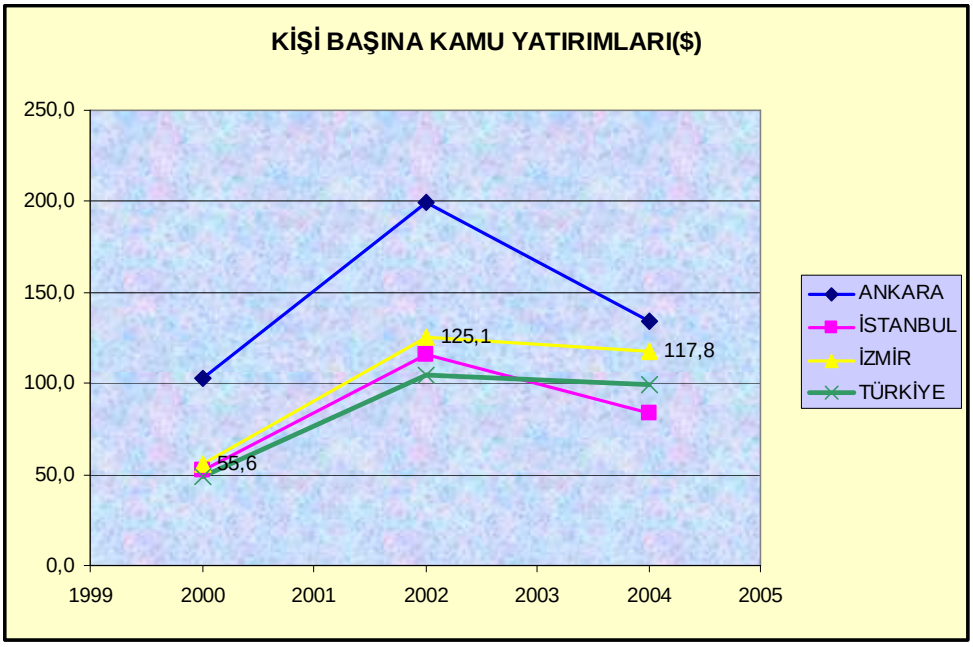
Tablo 2.13. Ardışık Yılar İtibariyle Kişi Başına Kamu Yatırımları ($)

KİŞİ BAŞINA KAMU YATIRIMLARI($)			
	2000	**2002**	**2004**
ANKARA	103,0	199,6	133,8
İSTANBUL	52,0	115,7	84,0
İZMİR	55,6	125,1	117,8
TÜRKİYE	48,6	104,3	99,5

Kişi başına kamu yatırımlarının yıllara göre kıyaslandığı yukarıdaki tabloda İzmir ili değerlerinin, daima ülke ortalamasının üzerinde olduğu gözlenmiştir. 2002-2004 yılları arasında ise, kişi başına düşen kamu yatırımları açısından bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu düşüşün kaynağı ise siyasi ve iktisadi süreçlerde aranabilir.

[449] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 13.
[450] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı**, 2003, s. 3.

Şekil 2.4. Ardışık Yıllar İtibariyle Kişi Başına Kamu Yatırımları ($)

"İzmir'de kamunun son beş yılda turizm ve tarım sektörlerine yaptığı yatırım il toplamında % 3'ü geçememiştir. Konut sektöründeyse yatırımlar 1993 yılından bu yana devlet politikaları doğrultusunda kesilmiştir. Bunun olumluluğu yanında turizmde atılım yapma eğilimini yıllardır sürdüren İzmir'e bu denli az kamusal yatırımla ivme kazandırılamaz. Yine kamu yatırımları olarak sosyal içerikli yatırımların payının da az olduğu gözlemlenmektedir. Bunlar arasında 2002 yılı itibarıyla, eğitim % 6, sağlık % 2 pay almaktadır. Enerji yatırımlarıysa son yıl en yüksek değere ulaşarak % 7 olmuştur. Bu durum kamunun yatırımları arasındaki dengesizliği vurgulamaktadır"[451].

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan başka bir çalışmada, kamu yatırımlarının 2004 yılındaki sektörel dağılım değerlerine yer verilmiştir;

[451] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı**, 2003, s. 3.

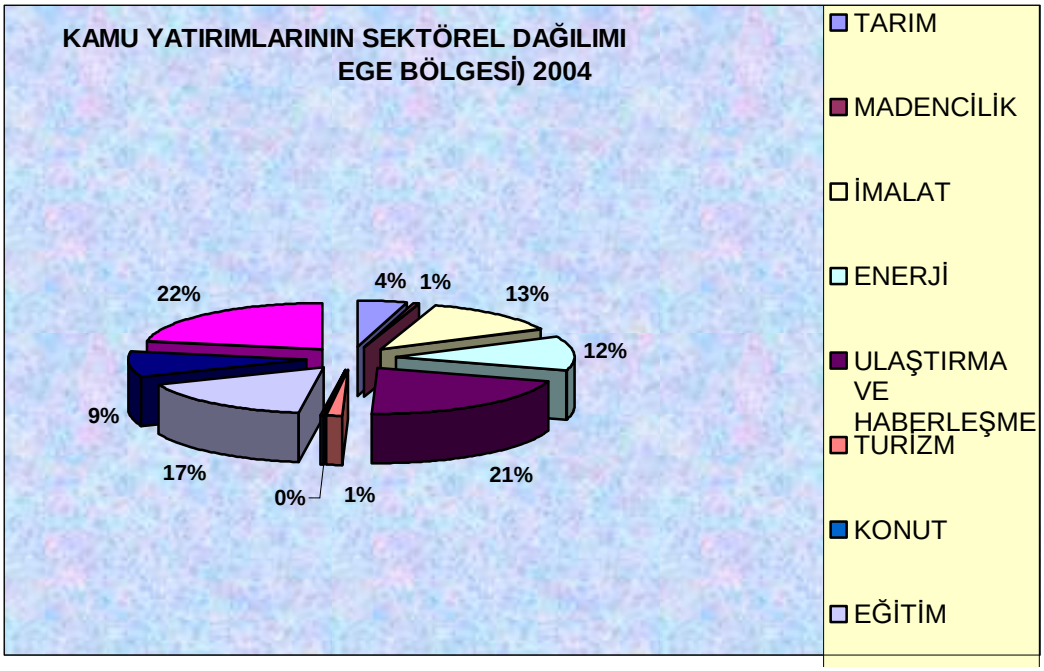
Tablo 2.14. Kamu Yatırımları Sektörel Dağılımları,2004[452]

KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI (BİN YTL)			
SEKTÖRLER	**İZMİR**	**EGE**	**TÜRKİYE**
TARIM	5512	38391	1399793
MADENCİLİK	0	5260	386025
İMALAT	91921	108816	411882
ENERJİ	0	101516	2746575
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	152118	179319	4024561
TURİZM	3000	12129	93892
KONUT	820	820	348169
EĞİTİM	62408	144224	2294717
SAĞLIK	35354	75631	1162433
DİĞER KAMU HİZMETLERİ	75326	189588	3225296

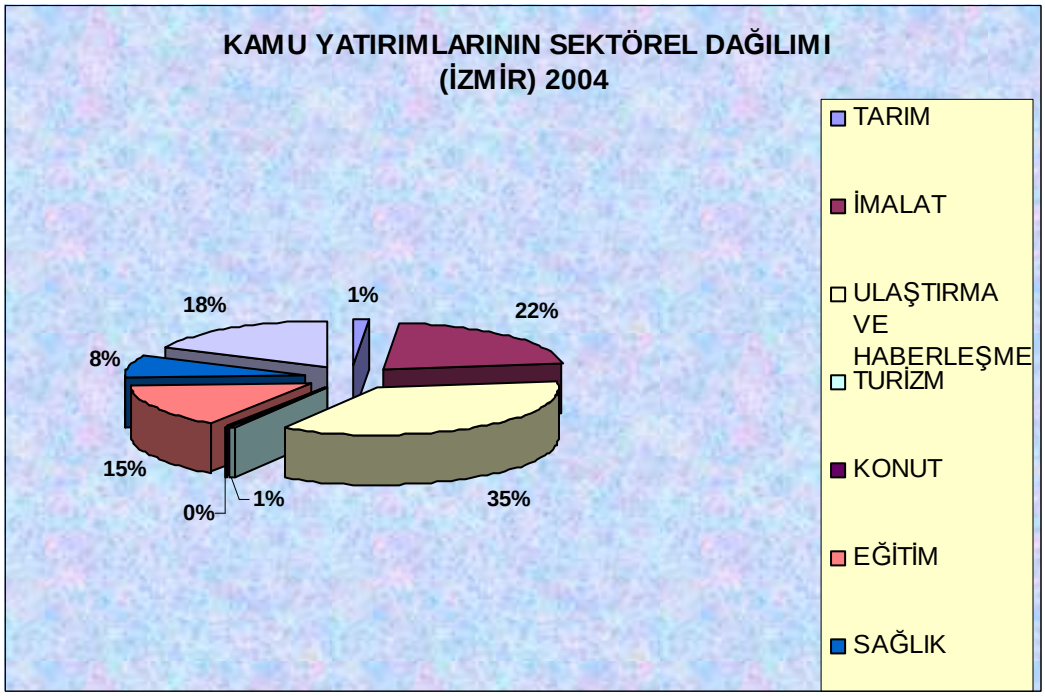
Yukarıdaki tabloda mali olarak verilen İzmir ve Ege Bölgesi'ne ait değerler, aşağıdaki grafikte yüzdeye dönüştürüldüğünde, bölgedeki ve İzmir'deki kamu yatırımlarının sektörlere göre oranları tespit edilmiştir;

[452] **Bölgesel İzleme Göstergeleri**, Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü, İzmir, 2003, s. 68

Şekil 2.5. Ege Bölgesi Kamu Yatırımları Sektörel Dağılımları, 2004[453]

Şekil 2.6. İzmir'deki Kamu Yatırımları Sektörel Dağılımları, 2004[454]

[453] y.a.g.e s.75
[454] y.a.g.e s.79

2004 yılı oranları, 2002 yılı oranları ile karşılaştırıldığında, tarım sektörüne yapılan yatırımlarda önemli bir artış gözlenmiş ve 2002 yılında % 2 olarak görülen değer, 2004 yılında % 8 oranına yükselmiştir. Ayrıca eğitim, sağlık gibi sosyal içerikli yatırımların oranında da artışlar gözlenmiştir. Enerji konusunda yatırım oranı %0'a denk gelirken, en yüksek orana yine ulaştırma ve haberleşme sektörüne yapılan yatırımlar ulaşmıştır.

Ege Bölgesi ile İzmir kıyaslandığında, genelde sektörel yatırımların dağılımı konusunda paralel bir yapı gözlenirken, Ege Bölgesi'nde İzmir'den farklı olarak enerji yatırımlarının varlığı dikkat çekmektedir; zira bu oran Ege Bölgesi'nde % 12 civarındadır. Diğer taraftan Ege Bölgesi içinde, ulaştırma ve haberleşme, konut ve imalat sektörlerinde yatırımların büyük bir bölümünün İzmir'e yapıldığı gözlenmiştir. Bölge genelinde İzmir dışında, bu üç alanda sınırlı oranda yatırım yapıldığı gözlenmiştir. Bu üç sektöre yapılan yatırımlar, İzmir'deki yatırımların % 58'ini teşkil etmektedir. Ulaşım kaleminin yüksekliği bu yıllarda parça parça ve uzun süren İzmir Çevre Yolu için gönderilen ödeneklerden oluşmaktadır.

2.4.5 İşgücü ve İşsizlik Oranları

"2000 yılı DİE verilerine göre, İzmir ilindeki toplam istihdam 1 milyon 281 bin kişidir. İktisadi olarak aktif olmayan nüfus yaklaşık 2 milyon kişi kadardır. 1980-2000 yılları arasındaki yirmi yılda İzmir ilinde toplam 472.000 kişilik istihdam (% 58) artışı sağlanabilmiştir"[455].

Yapılan işe göre istihdama bakılırsa, 2000 yılı verilerine göre İzmir genelinde istihdamın % 26,6'sı tarım sektöründe, %32,1'i tarım dışı sektörde ve geri kalan yaklaşık %30'luk kesim ise ticaret, hizmet ve serbest mesleklerde çalışmaktadır.

İzmir'in son 20 yıldaki iş gücü potansiyeli ele alındığında, toplam nüfusun ortalama %54'ü işgücü olarak değerlendirilmiştir. Bu işgücünden istihdam edilen

[455] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 13.

nüfus oranı 1980-2000 dönemi ortalama % 93,4 civarındadır. Bu dönemde işsizlik ise ortalama % 6,6 civarlarında seyretmiştir.

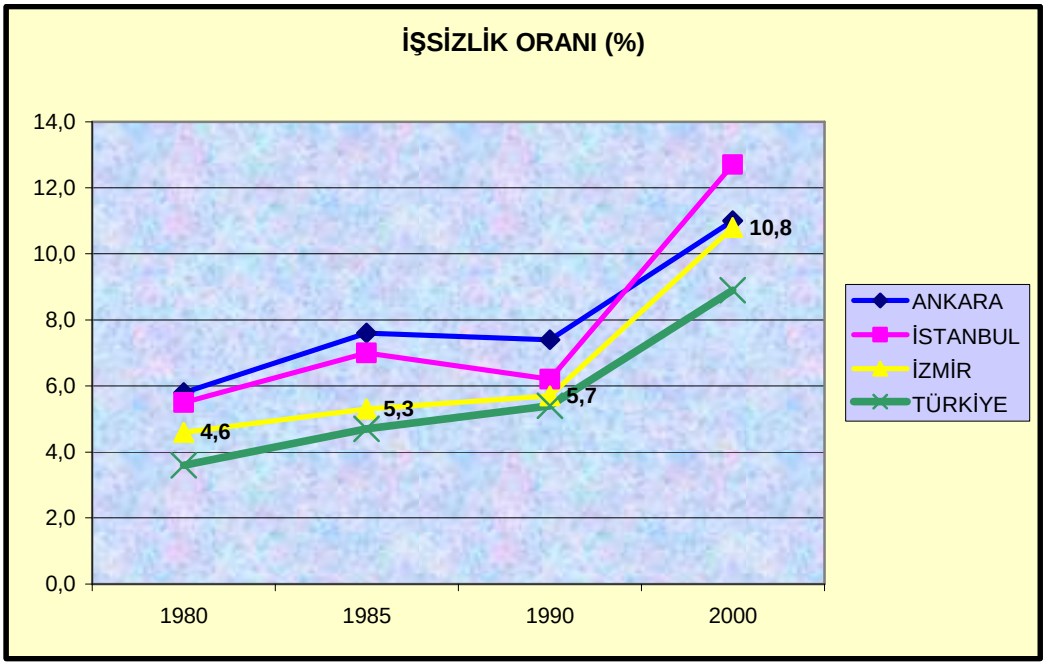
Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan araştırmada 1980 yılı ila 2000 yılları arasında İzmir, Ankara ve İstanbul illerindeki işsizlik oranları şöyle saptanmıştır;

Tablo 2.15. 1980-2000 Arası Üç Büyük İldeki İşsizlik Oranları

İŞSİZLİK ORANI				
	1980	**1985**	**1990**	**2000**
ANKARA	5,8	7,6	7,4	11,0
İSTANBUL	5,5	7,0	6,2	12,7
İZMİR	4,6	5,3	5,7	10,8
TÜRKİYE	3,6	4,7	5,4	8,9

Tablodan da anlaşılacağı gibi, işsizlik konusunda her üç ilde de negatif bir gelişme eğilimi gözlenmektedir. Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olması açısından bu konu değerlendirildiğinde, ülke genelindeki işsizlik oranları oldukça yüksektir ve bu da olumsuz bir yapı ortaya koymaktadır.

Şekil 2.7. 1980-2000 Arası Üç Büyük İldeki İşsizlik Oranları[456]

2.4.6 Sanayisi ve Tarımı

1986-2001 yılları arasında İzmir'deki GSYİH değerleri, Ege Bölgesi değerleriyle paralel bir seyir göstermiştir. Bu da ilin bölge içindeki merkezi konumunu koruduğunun başka bir göstergesidir. İzmir ili, hem Türkiye'nin hem de Ege Bölgesinin önemli ve gelişmiş bir sanayi ilidir. Ekonomik faaliyet kolları ve bunların GSYİH içindeki oranları incelendiğinde bu durum daha net biçimde ortaya çıkmaktadır. 2000 yılı sabit üretici fiyatları üzerinden yapılan DİE araştırmasında bu faaliyet kollarının oranları belirtilmiş ve bu veriler aşağıda tablo haline getirilmiştir;

[456] **İl Göstergeleri (1980-2003),** s. 34.

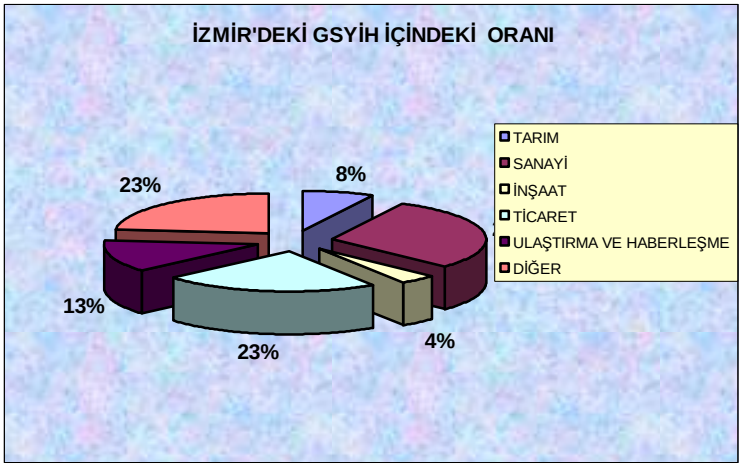
Tablo 2.16. İzmir'de İktisadi Faaliyet Kolları Dağılım Oranları,2000

İKTİSADİ FAALİYET KOLLARI (2000)	İZMİR GSYİH İÇİNDEKİ ORANI	EGE BÖLGESİ GSYİH İÇİNDEKİ ORANI
TARIM	7,5	17
SANAYİ	29,5	27
İNŞAAT	3,7	4,1
TİCARET	22,9	22,6
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	13,2	12
DİĞER	23,2	17,3

"İzmir, sanayi faaliyet kolundaki Türkiye GSYİH'nin % 29,5'lik kısmını üretmektedir. Ticarette %22,9'luk kısmını, tarımda ise %7,5'lik kısmını üretmektedir. Bu oranlar İzmir'in sanayi, ticaret ve tarımdaki gücünü göstermektedir. Diğer taraftan tarımda da, kuru incir, zeytin ve kuru üzüm gibi ürünler İzmir'in tarım GSYİH'daki önemini arttırmaktadır. Özellikle kuru incir üretiminde dünyanın lider şehri olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak mali kurumlar bazındaki %2,5'luk oran, İzmir'in bu faaliyet kolunda ciddi planlar yapması gerektiğini göstermektedir; yani sanayi ve ticaretteki başarıyı, bu faaliyet koluyla güçlendirip ekonomik alanda daha sağlam zemine oturmalıdır"[457].

[457] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı,** 2003, s. 59.

Şekil 2.8. İzmir'de İktisadi Faaliyet Kolları Dağılım Oranları,2000

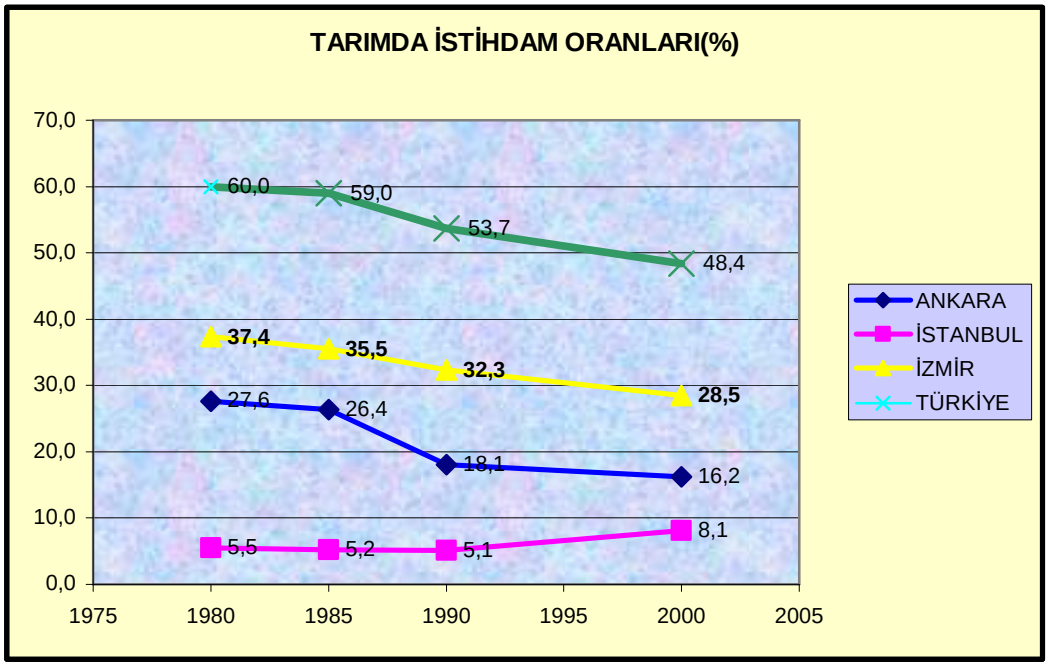

İzmir ilinde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet alanlarına göre dağılımı incelendiğinde, tarım kesiminde çalışanların zaman içinde oransal olarak gerilediği, buna karşılık sanayi ve özellikle de hizmet sektöründe çalışan nüfusun arttığı gözlenmektedir. Nitekim 1980 yılında tarım kesiminin, çalışan nüfus içindeki payı % 37,4 ile ilk sırayı alırken, bu oran 2000 yılında % 28,5'e kadar gerilemiştir. Tarımın gerilemesinde en önemli etkenlerden biri, sanayi ve hizmet sektörlerindeki gelişmelerdir. İzmir'in sanayiye elverişli yapıda bir kent olması, sanayi sektörüne yatırımları ve bu sektörden elde edilen geliri doğrusal olarak etkilemektedir. Diğer taraftan arazilerin parçalanması, topraklardaki verim kaybı ve özellikle tarım topraklarının imara açılması gibi problemler tarımdaki istihdam oranlarını etkilemektedir.

Tablo 2.17. Yıllara Göre Tarımda İstihdam Oranları

TARIMDA İSTİHDAM ORANLARI				
	1980	**1985**	**1990**	**2000**
ANKARA	27,6	26,4	18,1	16,2
İSTANBUL	5,5	5,2	5,1	8,1
İZMİR	37,4	35,5	32,3	28,5
TÜRKİYE	60,0	59,0	53,7	48,4

Şekil 2.9. Yıllara Göre Tarımda İstihdam Oranları

1980'de % 35,5'lik paya sahip olan hizmet sektörü ise % 45,5 ile ilk sırayı almaktadır. Çalışan nüfus içinde sanayi kesiminin aldığı pay ise oransal olarak çok daha az artış sergilemiştir. 1980'de ilde istihdam edilen nüfusun % 20,1'i sanayi sektöründe çalışırken, 2000 yılında bu oran % 20,6 olarak gerçekleşmiştir.

"Faal nüfusun % 15'i sanayide çalışmaktadır… Sanayi özellikle metal eşya, makine ve taşıt araçları, gıda, tütün, dokuma, giyim eşyası, kürk, ayakkabı, deri, kimya, ağaç ürünleri, mobilya ve kâğıda dayanmaktadır"[458].

İzmir'in, Ülkemiz ve Ege Bölgesi sanayi kuruluşları içindeki payı önem taşımaktadır. Ülkemizdeki en büyük 500 sanayi kuruluşunun % 10'u, Ege Bölgesi'ndeki sanayi kuruluşlarının yaklaşık yarısı İzmir'de bulunmaktadır.

"İzmir sanayinin gelişimi, özellikle 1970'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. 1964 yılında İzmir'de 220 sanayi kuruluşu bulunurken, bu rakam sonraki yıllarda

[458] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 18.

giderek artmıştır. 1973 yılında sanayi kuruluşu sayısı 550 iken, bu sayı 1982'de 840'a, 1998'de 1183'e ve 2002 yılında 5160'a yükselmiştir"[459].

Sanayi kuruluşlarının İzmir'de yer seçmeleri açısından birden çok çekici etken vardır ve bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Geniş ve nüfusu yoğun bir art bölgeye hitap etmesi,
- Ulaşım olanaklarının elverişli oluşu,
- Dışarıya açılan önemli bir pazar konumunda olması şeklindedir.

İzmir'de sanayi kuruluşlarının yer seçimi açısından ulaşım olanaklarını elverişli kılan diğer bir etmen de limanın varlığıdır. Kara ve deniz yolu ulaşımı açısından gerek tamamlayıcı gerekse alternatif bir konumda olan liman, ürünlerin transferi konusunda önemli bir kapıdır.

İzmir'deki sanayi alanlarının son yıllarda geliştiği ve kent çevresinde var olan karayolları boyunca yeni sanayi akslarının oluştuğu gözlenmektedir; "günümüzde sanayi kuruluşları üç aks boyunca uzanım göstermekte ve bu akslar içinde OSB ve serbest bölgeler yer almaktadır. Bunlar; Pınarbaşı-Işıkkent-Kemalpaşa aksı, Çiğli-Menemen aksı ve Karabağlar-Torbalı-Menderes sanayi akslarıdır"[460].

Özetle İzmir kentinde sanayi; doğu-batı aksı, kuzey aksı ve güney aksı boyunca üç ayrı bölgede konumlanmakta ve bu akslar boyunca yayılmaktadır.

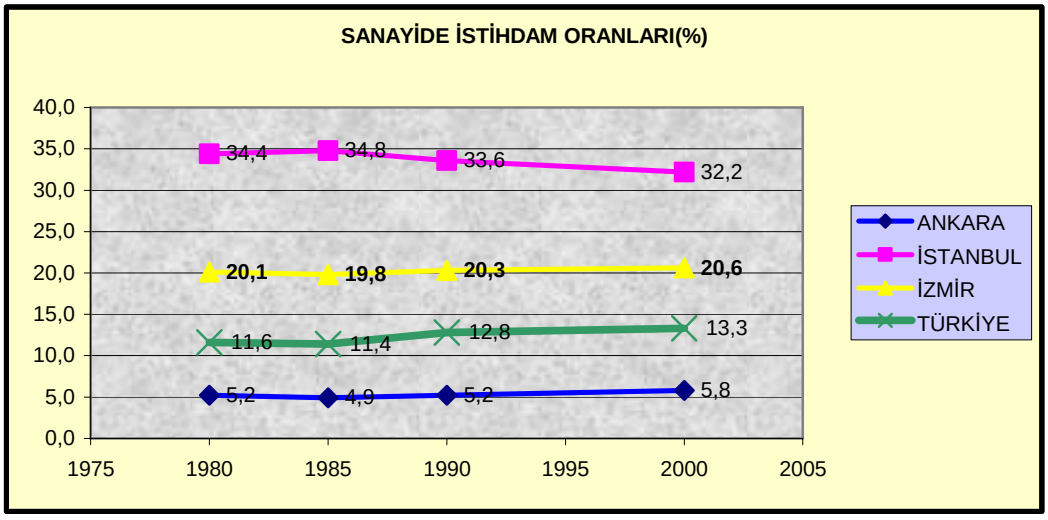
Tablo 2.18. Yıllara Göre Sanayide İstihdam Oranları

SANAYİDE İSTİHDAM ORANI				
	1980	**1985**	**1990**	**2000**
ANKARA	5,2	4,9	5,2	5,8
İSTANBUL	34,4	34,8	33,6	32,2
İZMİR	20,1	19,8	20,3	20,6
TÜRKİYE	11,6	11,4	12,8	13,3

[459] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 20.
[460] KULEYİN/ HACIALİOĞLU, a.g.e., s. 19.

Sanayide istihdam edilen nüfus oranlarına bakıldığında, İzmir dışında, Ankara ve İstanbul'da da belirgin bir artış olmadığı gözlenmektedir. Hatta bu konuda, İstanbul'da 1980 yılı ile 2000 yılları arasındaki süreçte % 2,2 gibi bir oranda düşüş olduğu gözlenmektedir. Bu durum, ülke genelinde de çok farklı değildir. Bu da sanayinin üst ölçekli politikalarla yakından ilişkili ve stratejik bir yatırım dalı olmasıyla yakından ilgilidir.

Şekil 2.10.Yıllara Göre Sanayide İstihdam Oranları[461]

2.4.7 Ticareti

Osmanlı Devleti'nin dışa açılan ticaret kapılarından biri olma özelliğini günümüzde de sürdüren İzmir, halen coğrafi konumu ve ekonomik hinterlandı ile Ege Bölgesinin ihracat limanı olma özelliğine sahiptir.

[461] **İl Göstergeleri(1980-2003),** s. 38.

Tablo 2.19. İzmir'de Ticaret Sektörünün GSYİH İçerisindeki Payı, 1997[462]

Sektör	İzmir		Ege Bölgesi		Türkiye	
	Değer (Milyon TL)	**%**	**Değer (Milyon TL)**	**%**	**Değer (Milyon TL)**	**%**
Ticaret	2,033,931	**23**	4,470,894,	**24**	25,024,396	**22**
GSYİH	8,744,833	**100**	18,868,122	**100**	112,631,203	**100**

Ticaret sektörünün İzmir'deki hacmini ifade eden tabloda, İzmir içindeki oranların, bölge ve ülke içindeki oranlarla paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. İzmir'in ekonomik hinterlandı ve ayrıca ulaşım imkânları paralelinde il ve ilçelerdeki yoğunluğun akış yönü dikkate alındığında bu değerlerin düşük olduğu görülmektedir.

"Türkiye'nin dış ticaretinde İzmir'in payı ve fasıllar itibariyle İzmir ticareti incelendiğinde bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. 1999-2001 itibariyle Türkiye ihracatının yaklaşık % 19'u, Ege Bölgesi ihracatının ise neredeyse tamamı (% 89-91) İzmir'den yapılmaktadır. Sahip olduğu ulaşım olanakları İzmir'i Ege Bölgesinin ihracat merkezi haline getirmiştir"[463].

"İzmir'den sebze-meyve, konserve, kuru gıda, içecek, hayvansal yan ürünler, deri, balık, tütün gibi tarımsal ürünlerin yanında tekstil-konfeksiyon ürünleri, ev tekstili deri ürünleri, çanta, ayakkabı, iplik-dokuma, mücevher, halı, yer kaplaması, kağıt ürünleri, ağaç ürünleri, mobilya, kapı ve pencere, metal ürünler, mermer, granit, seramik, madeni ve kimyevi maddeler, otomotiv yedek parça ve yan sanayi ürünleri, mekanik cihazlar, elektrik-elektronik cihazlar, beyaz eşya ve hırdavat malzemeleri ihraç edilmektedir"[464].

[462] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı,** 2003, s. 105.
[463] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı,** 2003, s. 109.
[464] http://www.izmir.gov.tr/izmir/ticaret.aspx

Tablo 2.20. İzmir İli Ekonomik Faaliyetlere Göre Dış Ticaret Miktarları, 2004[465]

İHRACAT (1.000 $)	**İZMİR**	**EGE B.**	**TÜRKİYE**
Tarım ve ormancılık	745.463	789.011	2.541.777
Balıkçılık	20.660	53.141	103.118
Madencilik ve taş ocakçılığı	124.653	184.281	649.237
İmalat	10.318.084	11.071.735	59.532.912
Elektrik, gaz ve su			60.173
Toptan ve perakende ticaret	37.770	37.775	230.758
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	1	1	1.354
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet	2	2	1.619
Toplam	**11.246.634**	**12.135.947**	**63.120.949**

İzmir'deki ihracat miktarlarına bakıldığında, imalat ürünleri ihracatının oldukça ağırlıklı olduğu görülecektir. Ege Bölgesi'ndeki imalat ürünlerinin % 93'ü İzmir'de üretilmektedir. Ayrıca diğer faaliyet kollarında üretilen ihraç ürünlerinin de çok büyük bir oranının yine İzmir kaynaklı olduğu görülmektedir.

Tablo 2.21. İzmir İli Ekonomik Faaliyetlere Göre Dış Ticaret Miktarları, 2004[466]

İTHALAT (1.000 $)	**İZMİR**	**EGE B.**	**TÜRKİYE**
Tarım ve ormancılık	385.124	396.037	2.757.392
Balıkçılık	202	202	7.868
Madencilik ve taş ocakçılığı	2.456.033	2.456.328	10.980.937
İmalat	7.463.533	8.217.370	80.447.302
Elektrik, gaz ve su			15.683
Toptan ve perakende ticaret	1.203.085	1.203.145	3.319.794
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	24	24	867
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet	30	30	9.923
Toplam	**11.508.030**	**12.273.135**	**97.539.766**

[465] **Bölgesel İzleme Göstergeleri**, Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü, İzmir, 2003, s. 258.
[466] y.a.g.e., s. 258.

Ege Bölgesi ithalatının neredeyse tamamını gerçekleştiren İzmir, aynı zamanda ülke ithalatının yaklaşık % 13'ünü elinde bulundurmaktadır. (1999-2001) İzmir ithalatında kimyasal ürünler, mineral yakıtlar ve yağlar ile plastik ve mamullerinin ağırlıklı olduğu bilinmektedir. İthal edilen ürünlerden ağırlıklı olarak; kimyevi maddeler, plastik ürünler, metal ürünleri, petrol ürünleri, plastik ve diğer maddeden mobilyalar, cam eşyalar, tıbbi malzeme, matbaa ve dokuma makineleri, mekanik cihazlar, hırdavat, vida, optik cihazlar, teknolojik ürünler, telekomünikasyon cihazları, otomotiv ve yan sanayi ürünleridir. En çok imalat sanayinde, onu takiben madencilik ve hizmetler sektörlerinde yabancı ortaklarla yatırımlar gerçekleşmiştir.

"Ege Bölgesi ithalatının fasıllar ve iller itibariyle dağılımı incelendiğinde de, Ege ve İzmir ekonomisinin niteliği hakkında ipuçları elde edilmektedir. Özellikle İzmir'in; mineral yakıtlar ve yağlar, nükleer reaktörler, elektrikli makine ve cihazlar, demir-çelik, optik fotoğraf-sinema ölçü ve kontrol araçları, plastik ve plastikten mamul eşya gibi başlıca ithalat kalemlerinin sermaye ve teknoloji yoğun mallardan oluştuğu ve bunları elde edebilmek için emek-doğal kaynak yoğun mallar ihraç etmek zorunda olduğu dikkate alındığında, İzmir'in ve Ege ekonomisinin gelişme aşamalarının henüz başında yer alan faktöre dayalı gelişme aşamasında olduğu ileri sürülebilir"[467].

"Ege Serbest Bölgesi'nde 306 yerli, 29 yabancı ve 49 yerli ve yabancı ortaklığı olmak üzere toplam 384 işletme faaliyet göstermektedir. 11.500 kişi istihdam edilmektedir. Son on yılda ülkemize gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının % 7'si Ege Serbest Bölgesi'ne yapılmıştır. 2012 yılında istihdamın 25.000, yıllık toplam ticaret hacminin 5 milyar ABD Doları olması öngörülmektedir"[468].

"İzmir'in ticaret potansiyelinin belirleyici unsurlarından biri, tarihsel rolü çerçevesinde İzmir Limanı'dır… İzmir Limanı'ndan 2002 yılında toplam 7.053.607 ton ihraç yüklemesi, 2.599.107 ton ithal yüklemesi gerçekleştirilmiştir. Limanın;

[467] **2003-2012 İzmir Stratejik Planı**, 2003, s. 112.
[468] http://www.izmir.gov.tr/izmir/ticaret.aspx

gemi, yük ve konteynır hizmetlerinden doğan geliri, 55 milyon USD; ithalat-ihracat hacmi, 2002 yılı sonu itibariyle 10 milyar USD civarındadır"[469].

2.4.8 Turizmi

"Doğal ve tarihi güzellikleri, turizme uygun iklim koşulları, yeterli konaklama ve ulaşım altyapısı ile İzmir, turizm potansiyeli yüksek illerimizden biridir. İl, denizi, kıyıları, dağları, yaylaları, termal suları, ormanları, Ege'ye özgü tarımsal ürünleri ve iklimi ile değişik turizm türlerinin gerçekleşmesini mümkün kılmaktadır. Kıyılarında dinlenme ve eğlence turizmi, antik kentler ve ören yerleri ile tarih-kültür turizmi, Bozdağlar'da dağ ve kış sporları turizmi, eko turizm, Şirince köyünde kırsal turizm, Balçova, Çeşme ve diğer ilçelerde termal turizm, festivalleri ve şenlikleri ile kültür turizmi, kutsal yerleri ile (Meryem Ana Evi) inanç turizmi gibi değişik turizm türlerini ilin her tarafında görmekteyiz"[470].

Tablo 2.22. Turizm Sektöründe ziyaretçi açısından temel göstergeler, 2004[471]

Yerli-Yabancı Turist Miktarı (2004)	**İZMİR**	**EGE B.**	**TÜRKİYE**
Giriş yapan ziyaretçi sayısı	756 146	3 567 230	17 546 466
Çıkış yapan vatandaş sayısı	385 664	3 567 230	7 288 809

İzmir'de, turizm işletme belgeli 132, yatırım belgeli 52 tesis mevcuttur. Bu tesislerde 36.142 yatak bulunmaktadır. İzmir ili 12 aylık dönem turizm hareketlerine göre, 2004 yılı toplam girişlerin %84,94 havayolu, %17,06'sı ise denizyolu aracılığı ile gerçekleşmiştir.

İzmir'i en çok Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere kaynaklı turistler ziyaret etmektedir. İlde toplam 278 turizm seyahat acentesi ile 1.301 profesyonel turist rehberi turizm sektöründe çalışmaktadır.

---

[469] http://www.izmir.gov.tr/izmir/ticaret.aspx
[470] http://www.izmir.gov.tr/turizm/
[471] **Bölgesel İzleme Göstergeleri,** 2003, s. 249.

İzmir'in turistik yöre ve değerlerinin donatı yetersizliği ve gerekli altyapı olanaklarından mahrum bulunması veya tam anlamıyla yatırımların tamamlanamamış olması bu sektörden beklenen verimin alınamamasına sebep olmaktadır. Bu sektörün gelişmesi, gelişime neden olan kaynakların çok sayıda olmasıyla olumsuzlukların giderilmesini sağlayabilir[472].

2.4.9 Eğitimi

"İzmir ilinde okuma ve yazma bilen nüfusun oranı, tüm ülke genelinde olduğu gibi sürekli artmaktadır. 1935 yılında okuma-yazma bilenlerin oranı % 35 civarındayken, bu oran 1950'de % 50'yi aşmış, 2000 yılında ise % 91,8'e ulaşmıştır. Bununla birlikte, okuma-yazma bilen nüfus içinde tıpkı ülke genelinde olduğu gibi, kadın ve erkek nüfus arasındaki fark bugün de varlığını korumaktadır. Nitekim erkek nüfusun % 96'sı okur-yazarken, kadın nüfusta bu oran % 87'dir"[473].

"2004-2005 öğretim yılı verilerine göre, İzmir'de toplam 1073 ilköğretim, 338 ortaöğretim ve 765 okul öncesi eğitim kurumu bulunmaktadır. 22.564 okul öncesi eğitim alan öğrenciye, 1.557 öğretmen eğitim vermektedir. 457.223 ilköğretim öğrencisine de 9.762 öğretmen eğitim vermektedir"[474].

İzmir'de üç tanesi devlet, iki tanesi özel olmak üzere beş üniversite bulunmaktadır. Bunlar; Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yaşar Üniversitesi ve Ekonomi Üniversitesi'dir. Bu beş üniversite bünyesinde toplam 33 fakülte, 21 enstitü ve 27 yüksek okul bulunmaktadır. İzmir'deki üniversitelerde 81.051öğrenci öğrenim görmekte ve 6.366 öğretim görevlisi çalışmaktadır.

[472] **İzmir İli Turizm Envanteri ve Yatırım Potansiyelleri**, İzmir Ticaret Odası Yayını, İzmir, 2004, s. 1.
[473] http://www.izmir.gov.tr/izmir/nufus.aspx
[474] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017)**, s. 14.

Tablo 2.23. İzmir'de yüksek öğretim kurumları birim sayıları,2006[475]

Üniversite	Toplam	Fakülte	Enstitü	Yüksekokul
Dokuz Eylül Üniversitesi	30	10	10	10
Ege Üniversitesi	31	11	7	13
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	4	3	1	-
İzmir Ekonomi Üniversitesi	8	5	1	2
Yaşar Üniversitesi	8	4	2	2

2.4.10 Sağlığı

İzmir ili, sağlık hizmetleri açısından da merkezi bir il olma özelliğine sahiptir. Fakat sağlık hizmetlerinde, gelişmişlik sıralamasında olduğu gibi üçüncü sırada yer almamakla birlikte yetersiz kalmaktadır. 2002 yılında yapılan araştırmalarda özellikle 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı sıralamasında 28,4 yatak ile her ne kadar ülke ortalaması olan 25,8 değerinin üzerinde olsa da ülke genelinde 14. sırada yer almıştır. 2000 yılı DİE verilerine göre İzmir'de doktor başına 440 kişi[476] düşmektedir.

"İzmir ilinde, Sağlık Bakanlığına bağlı 21 Devlet Hastanesi, 232 Sağlık Ocağı, 25 Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi, 13 Verem Savaş Dispanseri, 4 Halk Sağlığı Laboratuarı, 1 Kuduz Tedavi Merkezi, 1 Deri ve Zührevi Hastalıklar Dispanseri, 1 Sıtma Savaş Birimi ve 7 Sağlık Meslek Lisesi bulunmaktadır"[477].

[475] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 15.
[476] **İl Göstergeleri(1980-2003),** s. 30.
[477] http://www.izmir.gov.tr/izmir/nufus.aspx

Tablo 2.24. Emekli sandığı ve sigortalı nüfus sayıları,2003

Bağlı Olunan Sağlık Sigortası	Nüfus
Emekli Sandığı	143.496
SSK	2.796.012
Bağ-Kur	230.000

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi toplam nüfusun yaklaşık % 75'i gibi önemli bir bölümü Sigorta kapsamındadır. SSK özelinde var olan yığılma, ülkede Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerdeki yığılmaların nedenini teşkil etmektedir.

İlde bulunan hastanelerdeki toplam yatak sayısı 9.395'tir. Yatak doluluk oranı % 57'ye yükselerek, % 53 olan Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmektedir. İzmir ilinde mevcut yataklı tedavi kurumlarında 2.832 uzman hekim, 768 pratisyen hekim, 4.062 hemşire ve 785 ebe olmak üzere, diğer çalışanlarla beraber 16.891 personel görev yapmaktadır.

2.4.11 Ulaşımı

İzmir, tarih boyunca Batı Anadolu'nun dışa açıldığı bir ticaret merkezi olma özelliğini korumuş ve buna yönelik ulaşım olanaklarını bünyesinde barındırmıştır. Anadolu'da yapılan ilk demiryolu hatlarına sahip olmasının yanı sıra gelişmiş bir karayolu ağına da sahiptir. Ayrıca hava yolu ve deniz yolları açısından da çeşitli imkânlara sahiptir.

İzmir İli içerisinde 546 km. devlet yolu, 750 km. il yolu ve 4.139 km. köy yolu bulunmaktadır ve karayolu hizmetleri bunlar ile sağlanmaktadır.[478] İl merkezinde ise toplamda 1.788 km.'lik bir yol ağına sahiptir.

[478] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 17.

"2000 yılı verilerine göre, İzmir İlinde kayıtlı 332.406 adet özel otomobil bulunmaktadır. İlde 10.000 kişiye düşen özel otomobil sayısı 981, 10.000 kişiye düşen motorlu kara taşıtı sayısı ise 1.519'dur. İl, motorlu kara taşıtı sahipliğine göre Türkiye genelinde 8.sırada yer almaktadır"[479].

"İzmir'de Adnan Menderes, Çiğli-Kaklıç ve Selçuk olmak üzere üç havaalanı işler durumda bulunmaktadır. Bunlardan Çiğli-Kaklıç Havaalanı askeri amaçlı kullanılmaktadır. Adnan Menderes Havalimanı 1987 yılında hizmete açılmıştır. İzmir kent merkezine 18 km. uzaklıktadır. Havalimanı tam kapasiteyle uluslararası hava trafiğine açık olup, 24 saat esasına göre hizmet vermektedir. Toplam 7.518.875 m^2 'lik kurulu arsa alanına sahiptir. Havalimanın dış hat terminali yıllık 4 milyon yolcu, iç hat terminali ise yıllık 1,5 milyon yolcu kapasitelidir ve saatte 1.200 yolcuya hizmet verebilecek durumdadır"[480].

1990 yılında yapılan Selçuk Havaalanı ise ilçe merkezine 2 km. uzaklıkta konumlanmış olup, Türk Hava Kurumu'nun eğitim uçuşlarında kullanılmaktadır. Aynı zamanda bazı durumlarda özel uçuşlarda da kullanılabilmektedir.

İzmir'in ticari ve tarihsel profilinin temel belirleyicisi olan faktörlerden biri de sahip olduğu limanıdır. İzmir'de, başta Alsancak Limanı ve ayrıca Çeşme, Aliağa ve Dikili ilçelerindeki limanlar ile deniz ulaşımı sağlanmaktadır. Çeşme ve İzmir limanları ayrıca yolcu taşımacılığı açısından da etkindir.

"İzmir'de denizyolu, kent içi ulaşımda da önemlidir. İzmir içinde yolcu vapurlarının sefer yaptığı Bostanlı, Karşıyaka, Bayraklı, Alsancak, Pasaport, Konak, Göztepe ve Üçkuyular olmak üzere 8 iskele bulunmaktadır. Pasaport-Karşıyaka, Pasaport-Bostanlı, Pasaport-Alsancak, Alsancak-Karşıyaka, Alsancak-Bostanlı, Konak-Alsancak, Bostanlı-Konak, Karşıyaka-Konak, Bostanlı-Pasaport hatlarında karşılıklı vapur seferleri yapılmaktadır. Ayrıca Üçkuyular ve Bostanlı iskeleleri

[479] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 17.
[480] http://www.izmir.gov.tr/izmir/ulasim.aspx

arasında sürekli sefer yapan arabalı vapur ile şehir içi trafiğine girmeden 25 dakikada ulaşım sağlanmaktadır"[481].

İzmir'de tarihsel açıdan öneme sahip olan bir diğer ulaşım alternatifi ise demiryollarıdır. Demiryolları ile çevre illere ve diğer merkezlere yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaktadır. Fakat özellikle 1999 senesi öncesinde demiryollarının kent içindeki kullanımının oldukça sınırlı olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 2.25.1999 Yılı Öncesi Ve 2004 Yılı
Toplu Ulaşım Türlerinin Kentteki Oranları[482]

Toplu Ulaşım Türü	**1999 Öncesi (%)**	**2004 Yılı (%)**
Karayolu	99	85
Denizyolu	0,5	4,9
Demiryolu	0,5	10,1

2004 itibariyle demiryollarının oranındaki net artış, (% 9,6) kentte, yeni projeler kapsamında olan metro ulaşımının aktif hale getirilmesi ile sağlanmıştır. Denizyolu ulaşımı açısından İzdeniz devreye girmiş ve ayrıca metronun bütünleştirici etkisiyle deniz taşımacılığında da (% 4,4) olumlu gelişmeler sağlanmıştır.

[481] http://www.izmir.gov.tr/izmir/ulasim.aspx
[482] **Stratejik Plan Taslağı (2006-2017),** s. 17.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İZMİR İLİ İÇİNDEKİ 13 BÜYÜK ÖLÇEKLİ PROJENİN ŞEHİR BÖLGE PLANLAMASI, KENT YÖNETİM POLİTİKASI VE İDARİ YARGI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Çalışma kapsamı içinde üçüncü bölümde somut projelerin incelenmesi anlamında iptal davalarının taşıdığı önemin bu soyut ifadelerden nasıl somut gerçeklere dönüştüğünü mercek altına almaya çalışacağız. "Kent tarihi içinde kalıcı noktaların belirlenmesinde iptal davalarının taşıdığı önemin anlaşılmasının kariyerini" belki de ülke içinde en yoğun stajını yapan İzmir halkı olarak yaşadığımız süreçler göz önüne alınırsa, bunun nedenlerinin ve niçinlerinin tümü ile ve gerçekten özgür ve tarafsız bilimsellik şemsiyesi içinde ele alınmasını hedef alan bu çalışmamamızda somut 13 projelerin incelenmesi kapsamında gerçekleştirilmeye çalışılacaktır.

3.1 12 EYLÜL 1980 DÖNEMİ İZMİR'DE YAPILAN MEVZİ PLAN ÖRNEKLERİ

12 Eylül dönemi, 1960 ve 1971 dönemlerinde olduğu gibi askeri yönetimin tek söz sahibi olduğu ve normal dönemlerden çok ayrık kararlar ve uygulamaların açıkça gözlendiği bir dönemdir.[483] Esasen bir anlamda benzeri dönemler, Osmanlı

[483] BİRAND, Mehmet Ali-Yalçın, Soner; **The Özal Bir Davanın Öyküsü**, Doğan Kitapçılık Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, Eylül 2005 s:108; CEMAL, Hasan; **Tarihi Yaşarken Yakalamak**, Doğan Kitapçılık Yayınları, 2.Baskı, Mart 2000, s:118; CEMAL, Hasan**; Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım**, Doğan Kitap Yayıncılık, 12.Baskı, İstanbul, Nisan 1999, s:264; CEMAL, Hasan; **Demokrasi Korkusu 12 Eylül Günlüğü**, Doğan Kitap, 5. Baskı, İstanbul, Mart 2000, s:114; CEMAL, Hasan; **Cumhuriyeti Çok Sevmiştim**, Doğan Kitap, İstanbul, Aralık, 2005, s:64; ÖKE; Mim Kemal; **Din Ordu Gerilimi**, Alfa Yayınları, İstanbul, Temmuz 2007, s:50; YEL, Selma; **Yakup Şevki Paşa ve Askeri Faaliyetleri**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, s:173; BARLAS, Mehmet; **Türkiye'de Darbeler ve Kavgalar Dönemi**, Birey Yayıncılık, 3.Baskı, İstanbul, Eylül 2000, s:139; ILICAK, Nazlı; **15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor**, Kervan Yayınları, İstanbul, Temmuz 1975, s:269; HALAÇOĞLU, Yusuf; **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4.Baskı, Ankara, 1998, s:53; KARABEKİR Kazım; **Paşaların Kavgası-İnkılap Hareketlerimiz**, Emre Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, Mayıs 2000, s:219; İNAN, Kamran; **Siyaset Yılları**, Timaş Yayınları, İstanbul, Şubat, 2003, s:7,8,9,; SELÇUK, Sami**; Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1998, s:333; SARIGÖL (DER), Adem; **Harbiye Nazırı Sadrazam Mahmut Şevket Paşanın Günlüğü**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2001, s:218;BAYAR, Celal; **Bende Yazdım-Milli Mücadeleye Gidiş**, Sabah Kitapları Cilt 1, İstanbul, 1997, s:113; KOLOĞLU, Orhan; **İttihatçılar ve Masonlar**, Eylül Yayınları 2. Baskı, İstanbul, 2002,

İmparatorluğu sürecinde de yaşanmıştır. Tarihi geçmişte anlık iktidarı ele geçiren askeri yönetimin bu gücünü hemen başka bir padişahı göreve getirme gibi geçici bir şekli durumu var iken, 1960, 1971 ve 1980 ihtilallerinde anlık iktidar uzunca bir süre askeri yönetimin içinden seçtiği birinin devlet başkanlığında tezahür etmiştir. Bu dönemleri çeşitli açılardan ele alan eserlerde görüldüğü üzere; yönetimi elinde bulunduranların bu süreç içinde çok keyfi ve denetimsiz bir şekilde hareket etmeleri ve meselelere getirmeye çalıştıkları çözümlerin, tam tersi bir istikamette geliştiği ve neticede telafisi imkansız zararların ortaya çıkmasına neden oldukları tespit edilmiştir[484].

12 Eylül 1980 döneminde, İzmir'de tüm ilçe belediyeleri kapatılmış ve tekelden bir yönetim sağlanmıştır. Kentin ordu tarafından tekelden yönetildiği bu geçici süreçte, kent adına önemli kararlar alınmış ve bunların neticesinde sonuçları günümüze kadar uzanan bazı tartışmalı uygulamalar yapılmıştır. Bu süreçte tez çalışması kapsamında incelenecek olan iki özel uygulama vardır; bunlardan biri Üçkuyular'da inşa edilen OYAK Sitesi Toplu Konut Projesi, diğeri de Balçova'da inşa edilen ve 57. Havacılar Sitesi olarak bilinen özel uygulamalardır. Bu iki uygulamanın ortak noktası, planlama ve uygulama süreçlerinin 1980 Eylül'ünde yapılan Askeri Müdahale'ye dayanmakta olmasıdır. Bu dönemin planlama otoritesine olan etkisi ve planlama hiyerarşisi içindeki bilimsel, hukuki ve toplumsal süreçlerin nasıl işlediğinin iki somut proje üzerinden incelemesi anlamındaki çalışmamızda kapsamı genişletmeme düşüncesi ile dar bir çerçeve içinde kaldık. Bu

---

s:309; ÇANDAR, Cengiz; **Çıktık Açık Alınla**, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001, s:118; ALTAN, Mehmet; **'Köylü'ler Ne Zaman Manşet Olur**, Zaman Kitap, 2.Baskı, Haziran, 2001, s:113; ORBAY, Rauf; **Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 1**, Emre Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, Mayıs, 2000 s:45; HATEMİ, Nilüfer; **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri 1.Cilt**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Şubat, 2002, s:78; MARDİN, Şerif; **Türk modernleşmesi**, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1991, s:98; MARDİN, Şerif; **Türkiye'de Toplum ve Siyase**t, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2002, s:178; GENÇ, Nihat; **Karanlığa Okunan Ezanlar**, Cadde Yayınları, İstanbul, 2006, s:176; ÖZTUNA,Yılmaz; **Bir Darbenin Anatomisi**, Ötüken Neşriyat, 1.Baskı, İstanbul, 1982, s:229,230; KARAKOYUNLU, Yılmaz; **Üç Aliler Divanı**, Doğan kitapçılık, 5,Baskı, İstanbul, 2006, s: 31; BOZDAĞ, İSMET; **Darağacında Bir Başbakan**, Truva Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2004, s: 186; KARPAT, Kemal; **Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye'si**, 1.Baskı, İstanbul,2004, s: 208.

[484] Çalışma konumuz kapsamındaki ve aşağıda incelemesi yapılacak her iki proje de 12 Eylül dönemi içindeki uygulamadır. Bu dönem yaklaşımının planlama otoritesini hangi ölçüde etkilediğini ve bu etkilenmenin kent bütününe nasıl tesir ettiğini ele aldığımız bu çalışma kapsamında genel anlamda bu ara dönemlerin tüm ülke bazındaki tesirlerini mercek altına alan eserlerin yüzeysel taramasında şu eserlere atıf yapabilmekteyiz:

noktada şunu da belirtelim ki : konunun ülke genelinde ki somut projelerden yola çıkarak bir bütün olarak incelenmesi anlamında bir bilimsel çalışmaya rastlayamamamız bizi şaşırtmıştır.

3.1.1 OYAK Sitesi Toplu Konut Projesi

TSK mensuplarının emeklilik ve yardımlaşma fonu niteliğine haiz olan OYAK, 1 Mart 1961 yılında, 205 sayılı Kanun ile 65.000 üyenin katılımıyla kurulmuş olup, özel hukuk hükümlerine tabidir. Amacı, Anayasal sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı güvencelerden ayrı olarak, üyelerinin karşılaşabilecekleri sosyal ve fiziksel risklere karşı ek bir sosyal güvence sağlamak olan OYAK'ın gelirlerini; daimi[485] ve geçici[486] üyelerin maaşlarından her ay kesilen belli orandaki aidatlar, kendi iştiraklerinden elde edilen gelirler, bağışlar ile kurum bünyesinde kurulan Konut Ön Biriktirim Fonu'ndan yararlanan üyelerden alınan ek aidatlar oluşturmaktadır[487].

Merkezi Ankara'da bulunan OYAK'ın yönetimi ve denetimi; temsilciler kurulu, genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdürlük aracılığı ile gerçekleştirilmektedir[488].

OYAK'ın, OYAK Renault ve Mais ile otomotiv sektörü, OMSAN ile taşımacılık sektörü, OYSA Çimento ve Birçim ile çimento sektörü, OYAK Beton ile beton sektörü, OYKA Kâğıt Ambalaj ile kâğıt ve ambalaj sektörü, AXA OYAK Holding, OYAK Yatırım Menkul Değerler, OYAK BANK, OYAK Ankerbank, Halk Leasing, OYAK Emeklilik ile finans ve sigortacılık sektörü, HEKTAŞ ile tarım ilaçları sektörü, TUKAŞ ve Eti ile gıda sektörü, OYAK İnşaat ve OYAK Konut

[485] TSK kadrolarında görevli bütün muvazzaf subay, astsubay, sözleşmeli subay ve astsubay, uzman jandarmalar, emekli maaş sistemine giren üyeler ile bunların ölümleri halinde sisteme devam etmek isteyenlerin eşleri ile uzman erbaşlar ve OYAK ve OYAK'ın sermayesinin % 50'sinden fazlasına sahip olduğu şirketlerde çalışanlardan arzu edenler, daimi üye niteliğindedirler. (BAYSAN,Necla / AYHAN,İrem / SEKMEN, Seçil; **"Askeri Müdahalelerin Planlama Sürecine Etkisi Üçkuyular Oyak Sitesi Toplu Konut Projesi Örneği"**, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Çalışması, İzmir, 2006, s. 19).

[486] Muvazzaflık hizmetini yapan yedek subaylar, geçici üyedirler. (BAYSAN/ AYHAN /SEKMEN, a.g.e., s. 19).

[487] BAYSAN/ AYHAN / SEKMEN, a.g.e., s. 19.

[488] y.a.g.e., s. 19.

İnşaat ile inşaat sektörü ve OYAK Enerji ve İSKEN ile enerji sektörü gibi çeşitli sektörlerde otuza yakın ortaklığı bulunmaktadır[489].

Bu iştiraklerden birisi olan ve üyelerine kaliteli ve uygun maliyetli toplu konut sağlamak amacıyla 1982 yılında kurulan OYAK İnşaat A.Ş. ile Kurumun kendi mülkiyetinde bulunan arsalar üzerinde inşa edilmekte olan konutlar, yönetim kurulu tarafından tespit edilen fiyatlar üzerinden, en az 15 yıllık üyelik süresini dolduran ve konut kredisi kullanmayan üyelere hizmet verilmektedir[490]. Bu amaç doğrultusunda Kurum, ilk olarak Ankara ve İstanbul'da faaliyetlerini sürdürmüş; İzmir'de de ilk kez Üçkuyular bölgesinde OYAK Toplu Konut Sitesi adı altında, Hazineye ait olan ve imar planı dışında kalan 151 ada, 37 no'lu parsel[491] üzerinde gerçekleştirilen 607 konut yapımı ile faaliyetlerine başlamıştır. Toplam 3 etapta tamamlanan bu sitede, konut yapımının yanı sıra 6000 m^2'lik peyzaj alanı, site içi otopark ve yaya yolları da oluşturulmuştur[492].

OYAK Toplu Konut Sitesi tam olarak, İzmir Üçkuyular mevki, Fahrettin Altay Mahallesi sınırları içinde, doğuda 20 metrelik Mehmetçik Bulvarı, batıda Balçova ilçe sınırı, kuzeyde 65/8 ve 65/9 sokaklarda, güneyde ise 2/5 sokak ve askeri lojmanlarla sınırlı alanda yer almaktadır[493].

---

[489] y.a.g..e, s. 19-20.

[490] y.a.g.e., s. 20.

[491] Söz konusu alan müfrez kule, ahır ve zeytinlik vasfında olup toplam 1.143.936 m^2 yüz ölçümlüdür.Çalışmamız sırasında bu parselin de içinde bulunduğu bölgenin eski haline ait arşiv fotoğrafları tespit ettik.Çalışmanın sayfa hacminin fazlalaşması anlamında bu fotoğrafları buraya almadık.Örneğin İzmir Ticaret Odasının çıkarmış olduğu "Cama Yazılan Tarih" adlı eserin 123, 124 ve 125. sayfalardaki resimler bu parselin içinde bulunduğu bölgenin doğal yapısını göstermektedir.Bu parselin yaklaşık 400 metre kuzey batısında yer alan Balçova Eğitim Mahallesinde yaptığımız araştırmalarda bölge halkı bu parsel üzerinde çam ağaçlarının da olduğunu ifade ettiler.Şu an halihazır tabii dokuya bakılacak olursa gerçektende bu parselin kuzey batısında bu manada çam ağaçlarının bulunduğu bir alan vardır.Eğitim mahallesinde 1970 yılından beri oturan Hilmi Özdemir Ali İhsan Başöz adlı vatandaşlarla yaptığımız görüşmede de bu parselin çam ağaçları, zeytin ağaçları gibi bir doku içinde olduğu ifade edilmiştir.Netice itibariyle Oyak Toplu Konut uygulamasının takibatını yapan Kooperatif burasını satın aldığı zaman taşınmaz hem imar planı dışında ve hemde tabi yapı olarak zeytin ve çam ağaçları ile kaplı bir alandır.Başka bir yapı kooperatifinin bu manada bir mevzi plan isteminde aynı başarıyı sağlamasının mümkün olmadığı bölgedeki etraf yapılaşması göstermektedir.

[492] y.a.g.e., s. 21.

[493] y.a.g.e., s. 23.Oyak Kooperatifininin bu bölgeyi bulmasındaki en önemli neden burada yapılan askeri lojmanlardır.Askeri lojmanların bu bölgede konumlanmasından sonra "etraf içinde böyle bir mevzi plan yapılabilirmi?" şeklinde bir fikir üzerine bu oluşumun gerçekleştiği mantık süreci içinde makul bir açıklama gibi geliyor.

Bu sitenin oluşumunda etkili olan uygulama ve plan süreci, OYAK tarafından 22.03.1976 tarihli, Üçkuyular mevkii, eski 150 ada, 514 parsel ile 137 ada, 15, 16 ve 19 parsellerin toplu konut yapılmak üzere imara açılmasına yönelik olarak 1/1000 ölçekli mevzi imar plan önerisini içeren dilekçe ile başlamıştır[494]. Bu dilekçede yer alan, 1/1000 ölçekli öneri mevzii imar planı raporunda yer alan arazi kullanış dağılımı şu şekildedir;

Tablo 3.1. Oyak Sitesi (1976) 1/2000 Ölçekli Öneri Planındaki Arazi Kullanış Dağılımı[495]

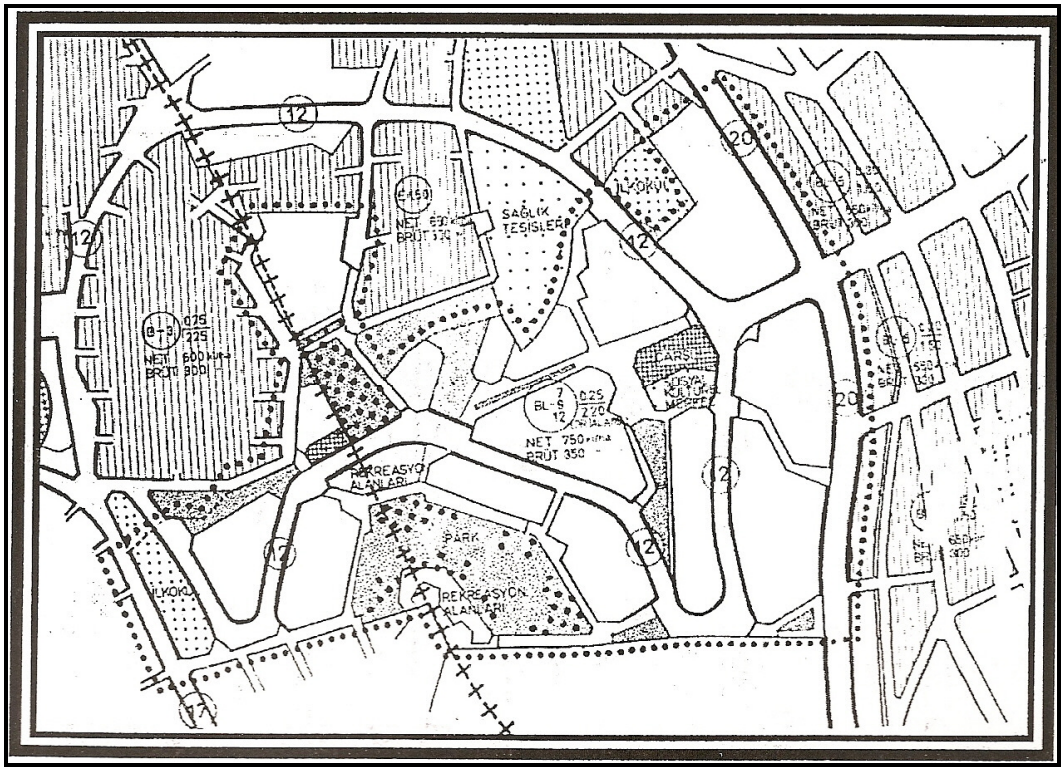
Kullanış	**Alan (ha)**	**%**	**Kişi/Ha**
Konut	7,23	**45,20**	**13,46**
Yeşil Alan	3,81	**23,9**	**7,09**
Okul	0,58	**3,6**	**1,08**
Ticaret	0,27	**1,6**	**0,5**
Sosyal Tesis	0,14	**0,8**	**0,26**
Yol+Otopark+Yaya Yolu	3,99	**24,90**	**7,40**

Bu öneri kapsamında 16,02 hektarlık bir alanda, ortalama 2 inşaat emsali üzerinden, 1225 adet konut yapımı hedeflenmiş ve toplamda 5.370 kişinin iskân edeceği planlanmıştır. Bu kapsamda yoğunluklar Net:335 kişi/ ha, Brüt :742 kişi/ha olarak belirtilmiştir.

OYAK, ayrıca bu dilekçe ile beraber 1/2000 ölçekli bilgi paftası şeklinde bir imar planı önerisi de sunmuştur ancak sunulan bu plan üzerinde herhangi bir onama işlemi gerçekleşmemiştir[496].

[494] y.a.g.e., s. 24.
[495] y.a.g.e., s. 24.
[496] y.a.g.e., s. 24.

Şekil 3.1. 1/2000 ölçekli imar planı önerisi[497]

Ayrıca OYAK Sitesi Kadastral Durum Haritası'na göre, 151 ada 514 parsel yakınlarında yer alan, 111, 112, 113, 114, 115, 116 parsellerin sahibi olan şahıs da 22.09.1976 tarihli dilekçe ile söz konusu parsellerin imara açılmasını talep etmiştir[498].

Bu taleplerin İzmir Belediye Meclisi'nce değerlendirilmesinden önce gerçekleştirilen ön incelemede, bölgenin konut alanı olarak seçilmesinde planlama disiplini açısından bir sakınca görülmezken, kent genelinde yapılan ve 21 mahalleyi kapsayan bir araştırma raporunun sonuçlarına göre belirlenen ortalama değerlerden fazla bir yükseklik önerisi getirilmesi, olumsuz bulunmuştur. Yapılan bu araştırmada, İzmir'deki ortalama TAKS'ın 0,90, KAKS'ın ise 2,01 olduğu, merkezi bölgeler dışındaki bina yüksekliklerinin ortalama 5 katlı olduğu saptanmış ve öneri planda

[497] İBŞB İmar Plan Program Koordinasyon Şubesi arşivi.
[498] y.a.g.e s.26

kent dışındaki bu alana 7, 9, 12 katlı bina önerilmesinin kentin siluetine, gabari ve yoğunluğuna uymadığı belirtilmiştir[499].

22.03.1976 tarihinde OYAK tarafından yapılan talep ile 22.09.1976 tarihinde yapılan bireysel talep birlikte değerlendirilmiş ve İzmir Belediye Meclisi'nin 28.10.1976 gün ve 10-405/309 sayılı kararında ek koşulların sağlanması koşuluyla bu talepler, uygun bulunmuştur[500]. Bu kararda konuya ilişkin getirilmiş koşullar şu şekildedir[501];

- Planda belirtilen ve kentin siluetine, gabari ve yoğunluğuna uymadığı belirtilen 7, 9, 12 katlı binaların 10 katlı olarak inşa edilmesi,
- TAKS oranının 0,15, KAKS oranının ise 1,5 olarak belirlenmesi ve buna uygun oranda yönetmeliğin gerektirdiği kadar otopark yerinin inşa edilmesi,
- Planda konumu belirlenmiş olan bir adanın ortaokul yeri olarak belirlenmesi şeklindedir.

İzmir Belediye Meclis kararında açıkça yer alan bu koşullara rağmen, İmar ve İskan Bakanlığı, 30.06.1977 tarihinde, bu hususlara dikkat etmeksizin söz konusu öneri mevzi imar planını onaylamıştır[502]. Burada dikkat edilecek olursa, yerel yönetim, söz konusu uygulamada daha ilkeli ve prensipli hareket etmesine karşılık, merkezi yönetim, bu noktada daha bir mevzi plan anlayışına uyum sağlamış görünmektedir ki, bu da OYAK Kurumunun merkezi yönetimde daha etkili olduğunu göstermektedir. Aynı dönem içinde, ülke genelinde bu tür mevzi planlarda başka yapı kooperatiflerinin tekliflerinin yerel yönetim ve merkezi yönetim bazında nasıl karşılandığına dair karşılaştırmalı bir inceleme bulamadığımız gibi, Balçova ilçesi özelinde ve İzmir genelinde de bu manada karşılaştırmalı (somut projeler üzerinden) bir inceleme bulamadık.

[499] BAYSAN/ AYHAN/ SEKMEN, a.g.e., s. 25-26.
[500] y.a.g.e., s .25.
[501] y.a.g.e., s. 26-27.
[502] y.a.g.e., s. 27.

İmar ve İskan Bakanlığı Tarafından 30.06.1977 Tarihinde Onanan 1/1000 Ölçekli Mevzi Planı kapsamında[503];

- Bu plan kapsamında Oyak Sitesi bloklarının konumlarını belirleyecek şekilde kitle tasdiki yapılmıştır,
- Bu planda iki ana blok tipi belirlenmiş ve bunlar da kendi içlerinde şu şekilde gruplara ayrılmış ve toplamda 1225 adet daire yapılması planlanmıştır;

A1 tipi blok 12 katlı, A2 tipi blok 7 katlı, B1 tipi blok 9 katlı, B2 tipi blok 7 katlı,

- Sosyal donatı ve altyapı alanlarının değerlendirildiği ve kendi içerisinde tutarlılık gösteren bu plan, getirilen yapılaşma koşulları bakımından çevresindeki plan kararları ile örtüşmeyen bir özelliktedir; zira alanın doğusunda bulunan mevcut imar adalarında gabarinin 12.80 metre (4 kat) ve hatta kuzeyindeki imar adaları gabarisi 6.80 metre (2 kat) ile sınırlandırılmış, halbuki mevzi imar planında 7, 9, 12 katlı kitleler önerilmektedir,
- Planda Kadastral anlamda da bazı sorunlar mevcuttur; bu kapsamda OYAK'ın mevzi imar planı önerisi kapsamında sunduğu dilekçede yer alan mülkiyetlerin gösterildiği haritada, OYAK mülkiyetinde olmayan başka bir konut yapı kooperatifine ait parseller olduğu tespit edilmiştir (eski 151 ada 9, 10, 11, ve 14 parseller). Ayrıca 151 ada 15, 16 ve 19 parsellerin bilgilerine de ulaşılamamıştır,
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 30.06.1977 tarihinde onanan 1/1000 ölçekli mevzii plan için yapılabilecek başka bir değerlendirme de planın tekniğine ilişkindir; planlanan alanın, imar planı ile bütünleşen bir konumda yer alması ve hatta mevcut imar planına bitişik konumda olması nedeniyle bu planın ilave imar planı[504] biçiminde değerlendirilmesi

[503] BAYSAN/ AYHAN/ SEKMEN, a.g.e., s. 27-28.

[504] İmar Planı Yapılanması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 3. maddesinde ilave plan şu şekilde tanımlanmaktadır;
"İlave Plan: (Değişik: 17 Mart 2001/24345 R.G.) Yürürlükte bulunan planın ihtiyaca cevap vermediği durumlarda, mevcut plana bitişik ve mevcut planın genel arazi kullanım kararları ile süreklilik, bütünlük ve uyum sağlayacak biçimde hazırlanan plandır".
Aynı yönetmeliğin yine 3.maddesinde mevzii imar planına ilişkin ise iu şekilde bir tarif yapılmaktadır;
"Mevzii İmar Planı: (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.) Mevcut planların yerleşmiş nüfusa yetersiz kalması veya yeni yerleşim alanlarının kullanıma açılması gereğinin ve sınırlarının ilgili idarece belirlenmesi halinde, bu Yönetmeliğin plan yapım kurallarına uyulmak üzere yapımı mümkün olan,

gerekmektedir. Diğer taraftan plan incelendiğinde planın bir kısmının Balçova Belediyesi onama sınırı içinde kaldığı görüldüğü halde onay, Balçova Meclisi'nce bir karar alınmaksızın gerçekleştirilmiştir.

Neticede, içerdiği pek çok kusura rağmen söz konusu mevzi plan yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten çok kısa bir sure sonra İmar ve İskan Bakanlığı, 10.10.1977 tarihli 6362 sayılı yazısı ile plan alanının kuzeyinden geçen 12 m.lik imar yolunun planları bozduğu, yani bu alandaki tescilli parselasyon planı ile uyumsuz olması nedeniyle plan değişikliği yapılmasını talep etmiştir. Bu talebin hemen akabinde, OYAK tarafından İzmir Belediyesi'ne sunulan 27.12.1977 tarihli dilekçe ile arazideki yüksek eğim nedeniyle, uygulamada güçlükler yaşanacağı belirtilmiş ve yoğunluk aynı kalacak biçimde engebeli alanlarda kalan blok tiplerinde değişiklik yapılması konusu gündeme getirilerek, bu hususların, Bakanlık talebi ile beraber değerlendirilmesi istenmiştir. Bu iki talep, Belediye tarafından incelenmiş ve eğimli arazi üzerinde yer alan A2-T şeklindeki blok tipleri yerine, B1 ve B2 tipi blokları öneren ve planın kuzeyindeki imar yolunu 9,50 metre olarak belirleyen imar planı değişikliği, 30.12.1977 tarihinde uygun bulunmuş ve 09.08.1978 tarihinde de İmar ve İskân Bakanlığı tarafından onaylanmıştır[505].

İmar ve İskân Bakanlığı Tarafından 09.08.1978 Tarihinde Onanan İmar Planı değişikliğinde, dikkat çekici en önemli nokta, yoğunluğun aynı kalması koşulu ile hazırlanan bir imar planı değişikliği önerisi uyarınca kabul edilen planda meydana gelen yoğunluk artışlarıdır[506]. Bu mahiyette[507];

- 6076 nolu adada 105 yerine 106 daire,
- 6080 nolu adada 105 yerine 106 daire,

---

yürürlükteki her tür ve ölçekteki plan sınırları dışında, planla bütünleşmeyen konumdaki, sosyal ve teknik altyapı ihtiyaçlarını kendi bünyesinde sağlayan, raporuyla bir bütün olan imar planıdır". Dolayısıyla, bu plan önerisi ile, uygulamanın yapıldığı alanın bitişiğinde olan ve mevcut planının genel arazi kararları ile uyumlu olmayan eklektik bir mevzii plan üretildiği gözlenmektedir. Böylesine bir kavram karmaşası planlama disiplini açısından tarifsiz bir ürün yaratmıştır ve söz konusu ürün her iki tanımın dışında kalmaktadır.

[505] BAYSAN/ AYHAN/ SEKMEN, a.g.e., s. 29.

[506] BAYSAN/ AYHAN/ SEKMEN, a.g.e., s. 30.

[507] y.a.g.e., s. 30.

- 6082 nolu adada 108 yerine 132 daire olmak üzere mevcut planda 1225 olan daire sayısı, dairelerin brüt alanları değiştirilmeksizin 1251'e yükseltilmiştir.

1978 tarihli bu plan değişikliği sonrasında, OYAK Toplu Konut Sitesi ve bu site çevresindeki yapıların ruhsat alma süreci de başlamıştır. İlk olarak 1979 yılında OYAK Toplu Konut Sitesi'ne ait olan 6071 ada 1 ve 4 nolu parseller ve 6078 ada 1 parsel ruhsat almıştır[508].

OYAK tarafından hazırlanan 16.10.1984 tarihli dilekçede, 1979 yılında ruhsat alınan adalardaki yapılaşmanın (toplam 337 adet daire) tamamlanarak, 1982'de hak sahiplerine teslim edildiği; 1980 yılında görev başındaki Askeri Hükümet tarafından çıkarılan, 2487 sayılı Toplu Konut Kanunu kapsamında yer alacak konutlar için brüt 100 m^2 alan şartı gibi bazı standartlar getirildiği ve üyelerinin ödeme gücünün azalması nedeniyle daire adetlerinde azaltmaya gidilmek istendiği, bu kapsamda da imar hatları ile sosyal donatı alanlarına dokunulmaksızın topografyaya uygun yerleşimin de sağlanması için bina konum ve adetlerinin değiştirilmesi için plan değişikliği önerisi sunulmuştur[509]. Dilekçede sunulan öneri plan değişikliğinde[510];

- 668 adet olan mevcut konut miktarının 583'e,
- 90,928 m^2 olan daire brüt yapı alanı 76,767 m^2'ye indirilmiş, böylece toplamda %16'ya varan yoğunluk indirimine gidilmiştir.

Başka bir ifade ile bu öneri plan kapsamında henüz yapılaşmaya geçilmemiş imar adaları olan 6072, 6073, 6074, 6075, 6076 ve 6080 numaralı adalarda, 1979'da onaylanan haliyle 9-12 katlı olan kitleler, 5-9 kata düşürülmüştür. OYAK, 22.01.1985 tarihinde ek bir dilekçe ile blok tiplerinin 6 adetten 4 adete indirilmesini talep etmiştir. Bu şekilde kısmen daha düz arazide ikili ve üçlü blok tipleri önerisi ile bir yoğunluk azaltılmasına gidilmesi talep edilmiştir. Bu iki talep, 22.02.1985 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanmıştır.

[508] y.a.g.e., s. 31.
[509] y.a.g.e., s. 31.
[510] y.a.g.e., s. 31.

1985 yılında yapılan bu imar planı değişikliğinin ardından OYAK, onaylı plandaki blok tipleri ve kat adetlerine ilişkin olarak 6080 numaralı imar adasındaki emsalin 1,20 olarak belirlenmesi ve ayrıca dairelerin sayıları değiştirilmeden daireler arasındaki kot farkının kaldırılması, asansör kulelerinin iki blok arasında yer alması ve bazı blok tiplerinin kaldırılmasına yönelik bir başka talepte daha bulunmuştur. Söz konusu plan değişikliği, 30.06.1986 tarihinde Merkez İlçe Belediye Meclisi ve daha sonra 10.09.1986 tarihinde de İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından onaylanmıştır. Yapılan bu son plan değişikliği ile 6074, 6075 ve 6076 numaralı adalardaki kitleler kaydırılmış ve bunların ikiz olarak uygulanması sağlanmış ve yoğunluk değiştirilmeden 6080 numaralı adaya E:1,20, hmax:24,80 yapılaşma koşulu getirilmiştir. Bu plan değişikliği ile OYAK Toplu Konut Sitesi, bugünkü halini almıştır[511].

Sonuç olarak, "ülkemizde ordu, 1960'lı yıllarla birlikte belirli zaman aralıklarında, bazen doğrudan, bazen de dolaylı yoldan siyasal, yönetsel vb alanlarda gücünü ve etkisini göstermiştir. Ordunun kendi içinde değişik alanlarda kurumsallaşması, etkisini kentsel mekânlarda da göstermesine olanak tanımıştır. Konut kullanımı açısından kent mekanının şekillenmesinde etkili olan ve kendi bünyesinde bulunan kurumu[512]", OYAK olmuştur.

1960 yılı Askeri İhtilali'ne kadar arsa veya konut talebinde bulunmayan ordu mensuplarının, İhtilalden hemen sonra, OYAK'ı kurarak ilk defa arsa veya konut talebinde bulunmaları son derece dikkat çekicidir. Bir başka dikkat çekici husus ise, OYAK'ın konut yapımı için daha çok Hazine arazilerini tercih etmesidir. Bu konuyla ilgili bir başka önemli nokta ise, konutların ilk başta müteahhit firmalar tarafından inşası söz konusu iken, 1982 yılında OYAK İnşaat'ın kurulması ile ordunun, kendi bünyesinde inşaat yapımlarını gerçekleştirmesidir[513].

[511] y.a.g.e., s. 32-33.
[512] y.a.g.e., s. 44.
[513] y.a.g.e., s. 44.

OYAK Toplu Konut Sitesi uygulaması genel olarak incelendiğinde, planların hazırlanması ve uygulama süreçleri bakımından diğer benzer uygulamalardan farklı olarak bazı ayrıcalıklara sahip olduğu gözlemlenmektedir[514];

1. 1/1000 ölçekli imar planı, mevcut imar planına bitişik konumda olması açısından bir ilave imar planı olmakla beraber, üst ölçekli bir imar planda değerlendirilmeden Bakanlıkça onaylanmıştır.

2. Mevzi plan, o tarihlerde yürürlükte olan çevresindeki imar planı kararlarıyla da uyumsuzdur; zira söz konusu mevzi imar planıyla bu alanda 7, 9, 12 katlı binalar önerilirken, bu planın kuzeyinde kalan mevcut plandaki imar adalarında, bina yüksekliği 6.80 m, doğusundaki imar adalarında ise 12.80 m olarak belirlenmiştir.

3. Mevzii planın öneri aşamasında, o tarihte yürürlükte olan 6785 sayılı İmar Kanunu'na göre öncelikli olarak İzmir Belediye Meclisi tarafından değerlendirildiği ve bu süreçte çevresindeki plan kararlarıyla uyumsuzluğu nedeniyle bazı ön koşullar getirildiği bu çalışmada daha önce ifade edilmiştir. Belediye tarafından (bina yükseklerinin düşürülmesi,..vb yönünde) belirtilmiş olan bu koşullar, planın İmar ve İskan Bakanlığı tarafından onanması sürecinde hiçbir şekilde dikkate alınmamış ve OYAK Sitesi ve şahıs nezdinde hazırlanmış olan bu öneri plan, ilk haliyle onaydan geçmiştir. Burada Merkezi Yönetimin, Yerel Yönetimin önerisini dikkate almadan onamayı gerçekleştirmesi, ordunun Merkezi Yönetim üzerindeki etkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4. Özel şahıs mülkiyetinde olan bazı parsellerin, plan onama sınırına dâhil edildiği halde, bunların muvafakatlerinin alınmadığı da gözlenmiştir. Bu noktada, plan önerisi getiren tarafların yani ordunun gücü etkisinde, taraflı ve özel bir planlama sürecinin devreye sokulduğu söylenebilir. Bu süreçte, sadece şahıslar değil, az önceki maddede de belirtildiği üzere, Yerel Yönetim olan belediyeleri de ilgilendiren bazı noktalar bulunmaktadır; örneğin söz konusu mevzi plan sınırının

[514] y.a.g.e., s. 45-46.

İzmir ve Balçova Belediyeleri gibi iki farklı belediye sınırı kapsamında kalmasına rağmen planın Balçova sınırları içinde kalan kısmına ilişkin herhangi bir Belediye Meclis kararı bulunmadan onaylanmıştır.

5. Bu taraflı ve tekil uygulama merkezli karar süreci, sadece planın onayı esnasında değil, daha sonraki dönemlerde imar adaları içindeki tasdikli kitlelerin konum ve tiplerindeki değişiklikleri içeren 3 ayrı plan değişikliği süreçlerinde de varlığını sürdürmüştür. Talep edilen ve her seferinde de onaylanan her bir plan değişikliğinde, alanın yapılaşmasının önündeki engellerden biri kaldırılmış ve de yapılan türlü değişikliklerle başlangıçtaki halinden oldukça farklı kademeli uygulamalar gerçekleşmiştir.

6. OYAK Sitesi'nin kurulduğu Alana ilişkin olarak 1977 yılında yapılan mevzi plana göre, S.S. 100 Yıl Yapı Kooperatifi ile HAVEK'in de ordu mensuplarına ait olması, o dönemde kentin en güzel yerlerinde söz konusu konut alanlarını seçtiklerinin göstergesidir. Bu yeri alırken söz konusu parselin imar planı dışında ve tarla vasfında olması kooperatif üyelerini düşündürmemiş ve "nasıl olsa burasını imara açarız" yaklaşımı ile bu satın alma işlemi yapılmıştır. Parselin imara kapalı olması, taşınmazın satış değerinin düşüklüğü sonucunu doğurmuş ve neticede çok ucuza alınan bir taşınmaz yapılan mevzi planla, çok önemli bir rant elde etmiştir.

3.1.2 57. Havacılar Sitesi Projesi

57 Havacılar Sitesi'nin yer aldığı, Balçova Karapınar Mevkii, 21 K. 4a pafta, 198 ada, 107 parsel ile ilgili ilk bilgilere, tapu kayıtlarında 1941'li yıllarda rastlanılmakla beraber arazinin, 57 Havacılar Sitesi olarak yasal edinim süreci 1977 yılında başlamıştır. Bu dönemde, zeytinlik alan ve 8 hissedara ait olarak kayıtlarda yer alan 107 numaralı parsel, toplam 1 hektar 4284 m^2 yüzölçümlüdür[515].

[515] GÜLER,Ali Serkan / VERAL,Kürşat / TAŞAR,Sinem; **"57 Havacılar Sitesi'nin Hikayesi"**, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Yüksek Lisans Çalışması, İzmir, 2006, s. 11.

S.S. 57'liler Yapı Kooperatifi tarafından satın alınan alan, tapudaki ilk haliyle zeytinlik vasfına sahip bir arazi olduğundan, yapılaşması için imara açılması gerekmekteydi. Sonuçta söz konusu alan, 11.06.1980 tarih ve 980–10/3 sayılı meclis kararı ile imara açılmıştır. İmara izin veren bu meclis kararının 2. maddesinde; "*planda Devlet Karayollarının geçeceği gerekçesi ile plan dışında bırakılan bölgenin plan kapsamına alınması ve planlarının yapılması oy birliği ile kabul edilmiştir*" şeklindeki ifade yer almakla beraber, söz konusu planın onama süreci aksamıştır. Bu aksama nedeniyle, 12 Eylül İhtilali'nden hemen bir gün önce, 11.09.1980 tarihinde dönemin kooperatif başkanı Oral Kantoğlu tarafından hazırlanmış bir dilekçenin İzmir Belediyesi Balçova Şube Amirliği'ne gönderilerek 107 parselin imara açılması için işlemlerin "tamamlanması" konusunda talepte bulunulması[516], son derece dikkat çekicidir; zira bir kooperatif başkanı tarafından alanın imara açılması konusunda bir talebin ve buna yönelik olarak İhtilal dönemi gibi karmaşık bir dönemde başlatılmış bir çalışmanın varlığı, araştırılması gereken bir husustur.

Bu uygulamanın yukarıda incelemesini yaptığımız OYAK uygulamasından farklı olan yönü şudur : bu uygulamaya konu olan kooperatif OYAK üyelerinden daha bir yüksek rütbeli subayların oluşturduğu bir kooperatif olup, bu anlamda daha seçkinci bir oluşumdur. OYAK oluşumunun verdiği güven duygusu, daha alt oluşumlara cesaret vermiş olacak ki bu manada bir düzey gerçekleşmiş ve Üçkuyular OYAK'taki gibi apartman tarzı konut ihtiyacının ötesinde orman içinde lüks villa tarzı bireysel istekler gerçekleşmiştir.

23.09.1980 günlü Belediye Meclisi kararı ile yapılması istenen 198 ada, 107 nolu parseldeki S.S. 57'liler Yapı Kooperatifi yerleşmesine ait mevzi planın, uygun olduğuna karar verilmiştir. Ancak ilginçtir ki bu meclis kararına ulaşılamamakta, "23.09.1980 günlü Belediye Meclis kararı ile yapılması istenen 198 ada, 107 nolu parseldeki S.S. 57'liler Yapı Kooperatifi yerleşmesine ait mevzi plan önerisinin incelendiği ve uygun bulunduğu" şeklinde ifadelerin yer aldığı İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü'nce İzmir Valiliği'ne yazılan 13.07.1981 tarih ve 6391 sayılı yazıdan bu şekilde bir kararın var olduğu

[516] y.a.g.e., s. 12.

anlaşılmaktadır. Yani yapılan yazışmalar mevzi planın yapıldığını göstermekte, ancak somut olarak onaylı bir mevzi plana rastlanılamamaktadır[517].

Mevzi plan kararının çıktığı ve alanın imara açılmasının kabul edildiği tarih olan, 11.06.1980 ile mevzi planın Balçova Şube Amirliği'ne ulaştığı tarih olan 13.07.1981 tarihi arasındaki uzun süreç, 12 Eylül tarihli Askeri Müdahale kaynaklı bir gecikmeden ötürüdür; zira bu dönemde kentteki idari uygulamalara yönelik süreçler, İhtilal nedeni ile sekteye uğramıştır[518].

Mevzi planın yapıldığı süreçte dikkat çeken bir başka nokta ise; tamamı zeytinlik alan niteliğine sahip olan bu alanın, son derece kolay bir biçimde imara açılmasıdır[519]. Oysa Askeri müdahale öncesinde ve sonrasında zeytinlik alanlar Kanun kapsamında korunmakta olan alanlardır ve bu alanların kullanıma açılması suç kabul edilmiş olup, aykırı uygulamaların cezalandırılması yasal düzenleme içinde kabul edilmiştir.

Bu kapsamda, 08.03.1995 tarih ve 4086 sayılı Kanun ile değişik 11.07.1939 tarih ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 20. maddesinde bu alanların korunmasına ve imarına yönelik koşullar getirilmiştir. Bu bağlamda, zeytin sahaları belediye imar hudutları içinde kalmış bulunsalar bile, bu alanlara, alt yapı ve sosyal donatılar dahil ancak %10 oranında yapılaşmaya izin verileceği, bu yerlerdeki zeytinlerin sökülmesinin ancak fenni zorunluluklar nedeniyle Tarım ve Köy İşleri Bakanlığından alınacak izinle yapılacağı belirtilmiştir.[520] Ancak buradaki uygulamada bütün bu mevzuat hükümlerine riayet edilmeden bir uygulama yapıldığı gözlenmektedir.

---

[517] y.a.g.e., s. 11-12.
[518] y.a.g.e., s. 13.
[519] y.a.g.e., s. 17.
[520] Kanunun 20. maddesinde-*(Değişik: 28/2/1995-4086/5 md.):"Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez. Bu alanlarda yapılacak zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri yapımı ve işletilmesi Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının iznine bağlıdır.*

Zeytincilik sahaları daraltılamaz. Ancak, belediye sınırları içinde bulunan zeytinlik sahalarının imar hudutları kapsamı içine alınması halinde altyapı ve sosyal tesisler dahil toplam yapılaşma, zeytinlik alanının % 10`unu geçemez. Bu sahalardaki zeytin ağaçlarının sökülmesi Tarım ve Köyişleri Bakanlığının fenni gerekçeye dayalı iznine tabidir. Bu iznin verilmesinde, Tarım ve

12 Eylül Müdahale Dönemi öncesinde yürürlüğe girmiş olan, böylesine sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir Kanunun, Askeri yönetim tarafından görmezden gelinmiş ya da ihmal edilmiş olması oldukça ilginçtir ve bir sorgulama sahası yaratmaktadır.

Mevzi planın hazırlanması aşamasında dikkati çeken başka bir husus da imara açma işleminin; planlamanın bütüncül olması açısından önemli ve prosedür anlamında gerekli olan DSİ, BOTAŞ Genel Müdürlüğü, Tarım İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü,..vb kurum görüşlerinin alınmadan, gerekli etütleri yapılmadan ve mevzi planın üst ölçekli planlar ile bütünlüğü ve tutarlılığı sorgulanmadan hayata geçirilmiş olmasıdır[521]. Bu noktada Askeri yönetim tarafından hedeflere en kısa yoldan ulaşma gibi bir hedefin amaçlandığı ve bu yolda engel teşkil edebilecek her türlü yan sürecin (kanunlar, kurumlar arası iletişim ve yazışmalar) devre dışı bırakıldığı gözlenmektedir. Dolayısıyla bu planın yapımında kurumlar arası bir iletişim ortamı sağlanmadığı gibi, bu mevzi plan kapsamında alınan kararlar da gelecek için oldukça parçacı ve sorun odakları teşkil edebilecek nitelikte kararlardır.

Mevzi planla ilgili dikkat çekici bir diğer husus, mevzi planla ilgili olarak site içi yolların genişliklerinin azaltılmasına yönelik yapılan bir plan değişikliği talebi doğrultusunda, İmar ve İskân Bakanlığı'nca[522], 57'liler Yapı Kooperatifi yerleşmesinde 10 metrelik yaya yolunun güneyinde kalan 7 metrelik yaya yollarının 6.50 metreye düşürülmesi konusunda yapılan Komisyon incelemesinde, plan açısından bir sakınca görülmediği, belirtilmiş ve bu talep, daha sonra İmar ve İskân Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü'nün İzmir Belediye Başkanlığı'na yazdığı 19.11.1981 tarihli ve 7038 sayılı yazısında yer almış ve plan değişikliğinin Bayındırlık Komisyonu tarafından uygun görüldüğü belirtilmiştir[523].

Köyişleri Bakanlığına bağlı araştırma enstitülerinin ve mahallinde varsa ziraat odasının uygun görüşü alınır. Bu halde dahi kesin zaruret görülmeyen zeytin ağacı kesilemez ve sökülemez, İzinsiz kesenler veya sökenlerden ağaç başına ikimilyon liradan beş milyon liraya kadar hafif para cezası alınır. Kesilen ve sökülen ağaçlar müsadere edilir.

Bu Kanunun yayımından önce zeytinlik alanlarına ilişkin kesinleşmiş imar planları geçerlidir." Yönünde hükümler getirilmiştir.

[521] y.a.g.e., s. 16.

[522] İmar ve İskân Bakanlığı'nın 24.09.1981 gün ve 8148 sayılı yazısı

[523] y.a.g.e., s. 12-13.

Alan üzerinde yapılaşma, 1981 yılında temellerin atılması ile başlamış olmakla beraber, mimari projenin üzerinde yer alan ruhsat tarihi 17.10.1980'dir[524]. Bu tarih, mevzi planın gönderilme tarihi olan 13.07.1981'den daha önceki bir tarihtir; dolayısıyla -alışılagelen uygulamalardan farklı olarak- buradan mevzi plan gelmeden önce inşaat ruhsatı alındığı şeklinde, gene dikkat çekici bir başka sonuç daha ortaya çıkmaktadır.

1977 yılında başlayan kooperatif çalışmaları, 1984 yılı itibariyle sona ermiş; kuruluş aşamasından bugüne de site içerisinde yer alan bloklarda çok sayıda el değiştirme yaşanmıştır[525]. 1984 yılından günümüze, bu alanla ilgili gelişmeler şu şekilde ifade edilebilir;

Mevzi plan kapsamında tanımlı olan ve deniz+doğa manzarasına hâkim, elit bir konumda yer alan söz konusu yapılaşma, başlangıçta çevre ile ilişkilendirilmemiştir[526]. Zaman içinde de kent ile bütünleşmesini sağlayamamış olan bu alan; bütünden kopuk, başlı başına bir uygulama sahası olarak ve de bir dönemin temsil odağı biçiminde varlığını idame ettirmektedir,

Site içerisinde yer alan parsellerin yakın çevresindeki parselleri kısmen de olsa bir işgali söz konusudur. Bunlardan en dikkat çekici olanı; ana ulaşım akslarından birinin de üzerinde bulunduğu site içi bir alanın "Hazine arazisine tecavüzlü" konumda bulunmasıdır. Bu işgal, mahkemeye konu olmuştur ve hukuki süreç halen devam etmektedir. Bunun yanında şahıs arazilerine de işgaller söz konusudur[527],

Teknik bakımdan da bazı problemler vardır; ulaşım ile ilgili olarak; araç yolları oldukça eğimli tasarlanmıştır. Bunun yanı sıra site içerisindeki konutlarda teras kısımlarının kapatılarak kapalı mekanlar oluşturulması şeklinde,..vs gibi projelere aykırı uygulamalar ve bazı işlev değişiklikleri yapılmıştır. Bu konuda

[524] y.a.g.e., s. 14.
[525] y.a.g.e., s. 15.
[526] y.a.g.e., s. 16.
[527] y.a.g.e., s. 16.

Balçova Belediyesi'nin çeşitli yıllarda çok sayıda zabıt tuttuğu bilinse de benzeri sorunlar halen devam etmektedir[528].

Deniz ve doğa manzarasını bir arada bulunduran konutların değerleri, konut piyasası göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde, gerçek değerini yansıtmadığı anlaşılmaktadır[529].

Turizm alanı olarak planlanan bölgeye yapılan bu site, günümüzde de devam eden çarpık yapılaşmanın başka bir açıdan örneğidir[530].

Özet itibariyle 57. Havacılar Sitesi uygulamasının incelendiği bu çalışmada sürecin tarifi açısından çok dikkat çekici detaylar bulunmaktadır; uygulamanın yapılacağı 107 numaralı parselin imara açılması için 11.09.1980 tarihinde kooperatif başkanı Oral Kantoğlu tarafından bir dilekçe hazırlandığı ve İzmir Belediyesi Balçova Şube Amirliği'ne işlemlerin "tamamlanması" konusunda talepte bulunulduğu belirtilmiştir. Bu tarih, Askeri Müdahalenin yapıldığı tarih olan 12.09.1980'den tam olarak, bir gün önceye denk gelmektedir. Bu noktada konu özelinde, askeri irade tarafından atılan her adımın, bilinçli ve kararlı bir adım olduğu söylenebilir. Bu iddiaya kanıt olarak bir başka detay daha vardır; mimari projenin üzerinde yer alan ruhsat tarihi 17.10.1980 olarak görülmektedir ki bu da mevzi plan onaylanmadan önce inşaat ruhsatı alındığı anlamına gelmektedir. Müdahaleden bir gün önce yapılan talep ile gelecekteki uygulamaya yasal bir altlık sağlanmak istenmiş ve fakat ruhsat tarihinin planın onay tarihinin öncesinde olmasının tespiti nedeniyle bu altlığın yaratılamadığı da gözlenmiştir.

Bu şekilde kentin en avantajlı, en özel ve yapılaşmamış noktalarında, karar ve onay mekanizmaları istenen biçimde dönüştürülerek hatta pasifize edilerek, güç odağını temsil eder biçimde bütünden bağımsız ve kendine özgü yapılaşmalar gerçekleştirilmiştir.

[528] y.a.g.e., s. 16-17.
[529] y.a.g.e., s. 17.
[530] y.a.g.e., s. 17.

3.1.3 Sonuç

Askeri Müdahale Dönemi, erki elinde bulunduran taraflar için verimli bir dönem olarak algılanmış ve iktidarı elde bulunduranlar, askeri yaptırım gücü ile -örneklerde de incelendiği üzere- tüm idari ve bilimsel süreçler kendi lehleri yönünde dönüştürmüş, istekleri yönünde yeniden tariflenmiştir. Sonuç olarak, bu iki uygulama Askeri Müdahale sürecindeki iradenin dönemsel temsil odaklarını teşkil etmekte olup, İzmir kentinin biçimlenmesi üzerindeki dönemsel olumsuz etkinin birer kanıtıdır.

3.2 GALLERİA-KONAK PROJESİ

3.2.1 Genel Olarak

Çalışmanın bu kısmı, yıllar önce şimdiki Konak Meydanı üzerinde geliştirilen projeler ışığında Galleria Konak Alışveriş Merkezi inşasının başlangıcı ve iptali sürecini kapsamaktadır. Konak Meydanında ortaya atılan proje aslında "…var olan kültür yapılarının çevreye verdiği kültürel kimliği, denize doğru inen ve yeşil alan içinde bir aks olarak ortaya çıkarmak ve pekiştirmek, bu alanın denizden kopmuşluğunu bir noktadan suyun içeri alınması ile ortadan kaldırmak, günün gelişim trendine paralel bu alanda da ticari fonksiyonu öne çıkarmak ve 1.Kordon ile bağlantı kurmak, Konak'ın geçmişten o güne her yönetimce düzenleme isteğinin bu kez de Burhan Özfatura döneminde ortaya çıkış söylemleriydi"[531]. Konuya ilişkin ilk gelişme 1985 yılında açılan ulusal ölçekli bir yarışma ile gerçekleşmiştir. Dönemin belediyesi bu yarışmada; Konak Meydanı'nda yer alan yapısal öğeleri görmezden gelerek, daha açık bir ifade ile 1984 yılında KTVK Kurulu'nun aldığı 348 sayılı kararı ile onanan Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı'nı ihmal edecek biçimde, ticari-kültürel kullanışların ağırlıkta olduğu alternatif tasarımlar üretilmesini istemiştir. Yarışma sonucunda, Mimar Kemal İpek'in projesi birinci seçilmiştir. Bu proje 1/1.000 ölçekli imar planı haline getirilmiş ve 1988 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir [532]. Kaval, bu projede yer alacak fonksiyonları şu şekilde anlatmıştır : "…tören alanı, yaya yolları ve gezinti bandı, rekreasyon alanı ve dinlenme alanları, çarşı ve pasaj, otopark, otel, iki lokanta (şelale ve heykel parkı), oditoryum, yat limanı (Gümrük Ve Pasaport iskelesi arasında 600 yat kapasiteli), yüzen elemanlar, mendirek tesisler, pastane, kafeterya" [533].

Çalışmanın bu bölümünde incelemeye aldığımız ve dava konusu olan Galleria Konak Projesi ise , bu yarışmada birinci seçilen projenin bütününün bir

[531] KAVAL, Başak **;" Siyaset Bilimi Ve Planlama- Kentleşme İlişkisi**: "**Burhan Özfatura Dönemi, İzmir Örneği"** D.E.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi , 2005, İzmir s.127.
[532] y.a.g.e. s.128.
[533] y.a.g.e. s.128-129

parçası niteliğinde olup, kültür ve ticaret merkezi misyonunu üstlenecek biçimde ve Konak Alanı'na yeni bir görünüm ve işlev kazandırmak amacıyla 1992 yılında hazırlanmıştır. İlk projeye karşı çıkan o zamanki muhalefetteki siyasi oluşum bu sefer iktidarda iken aynı projeyi inşaat sahasını daha da arttıracak şekilde ve bütün olarak değil, kısmi olarak uygulamak istemiştir. Bu proje, iki bodrum ve iki normal kattan oluşacak şekilde planlanmıştır. Zeminde 23.400 m^2 yer kaplamak koşuluyla, toplam 108.000 m^2 inşaat alanının içerisinde;

-Bodrum 2. katta; 900 araç kapasiteli bir otopark,

-Bodrum 1. kat, Zemin ve 1. katlarda; çok işlevli ticari fonksiyonlar (dükkanlar, sinemalar, sergi bölümleri, teknik servis alanı,...vb alanlar),

2. katta; lokanta, kafeterya ve restoranlar... olmak üzere çeşitli fonksiyonları barındırması düşünülmüştür[534].

Bu projenin "Galleria" olarak adlandırılması tesadüf değildir. Ülkemizin dışa açılma deneyimlerinin ilk yılları olan 1985-1990'lar, geleneksel ticaretin yerini çok fonksiyonlu alışveriş merkezlerine bıraktığı bir dönem olmuş ve Galleria adı altında açılan alışveriş merkezleri bu dönemin ülkedeki temsil odağı olma misyonunu üstlenmiştir. Bu dönemin İzmir kentindeki mekânsal yansımalarından ilkinin Galleria Konak Projesi olması bu noktada anlamlıdır. Proje, yarattığı çok fonksiyonlu bir yapı önerisiyle, dönem eğilimlerini karşılayacak ve hatta bünyesinde barındırdığı çeşitli fonksiyonlar paralelinde kentte yeni alışkanlıkları yaratabilecek türdendi. Proje bu haliyle oldukça özel ve gerekli bir yatırım olarak görülmesine rağmen, yer seçimi konusunda çok eleştirilmiştir [535]. Seçilen alan olan Konak

[534] AKSOY,Ahu; **"İzmir Kenti Gelişim Trendinde, Makro Ölçekli Projelerin Yerel Yönetim-İdari Yargı Etkileşimi Ekseninde Değerlendirilmesi"**, D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2005, İzmir, s. 34.

[535] Özellikle Mimarlar Odası İzmir Şubesinin yayınladığı "Ege Mimarlık" dergisinde bu manada ciddi eleştiriler yapılarak konu hakkındaki dava süreci takibe alınmıştır: "Konak Galleria İnşaatı iptali için Dava Açıldı" ,"Galleria İnşaatını Bakanlık Durdurdu" **Ege Mimarlık**,sayı 6-7 (1992-3/4) s: 11 ; Mimarlar Odası İzmir Şubesi Kent ve Çevre Komisyonu "Konak-Galleria" Raporu, **Ege Mimarlık**,sayı 6-7 (1992-3/4) s: 48 ; "Konak Galleria Davasında Ara Karar" **Ege Mimarlık**,sayı 8-9 (1993-1/2) s: 10,11 ; "İzmir 3. İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu" **Ege Mimarlık**,sayı 8-9 (1993-1/2) s: 21,25 ; "Konak Galleria İnşaatına Yeniden Durdurma" ,"İzmir'e Destek" **Ege Mimarlık**,sayı 10 (1993-3) s: 9 "T.C İzmir Bölge İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu"

Meydanı, hem tarihi özelliği hem de denizle bağlantılı olması ve hem de geleneksel ticarete açılan bir kapı olması nedeniyle özel bir odak niteliğindedir. Meydanın kimliğini ve tarihsel öğeleri düşünmeden yapılacak imalatların ne kadar vahim bir tablo meydana getireceği ortada iken, bu manada bütünü nazara almayan projelerin üretilmesi koruma-kullanma dengesinin nasıl ele alındığını göstermesi bakımından ilginç bir durumudur.

3.2.2. Planlama Süreci

İdari yargı kararlarından önce[536], bu konuya ilişkin planlama sürecini incelemek daha doğru olacaktır. Bu bağlamda ilk inceleme, inşaat ruhsatına ilişkindir. Galleria Konak Projesi'nde, ruhsat veren kurumun, projenin ortaya çıkmasında öncü kurum olan Büyükşehir Belediyesi olduğu bilinmektedir. Belediye tarafından yapılan bu işleme karşı dava açılmış olup, yargılama sonunda işlem hukuka aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Bu iptal kararının dayanağından biri olarak, o dönemde halen yürürlükte bulunan 3030 sayılı Kanununun 6. maddesinin B bendi ve bu kanuna ilişkin uygulama yönetmeliğinin 9. maddesi hükümleri gösterilmiştir. Bu mevzuat hükümlerinde; inşaat ruhsatı düzenlemek yetkisinin ilçe belediyelerinin görev ve yetkisine girdiği tariflenmiştir.

İzmir özelinde Galleria ve benzer nitelikli projelerin ortaya çıkmasında, ilçe belediyelerine nazaran Büyükşehir Belediyesi'nin -kamu kaynakları ve gücü paralelinde- daha aktif rol üstlendiği görülmektedir. Özellikle ruhsat konusunda, yasal çerçevenin dışında (3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamının dışında) olan bu öncü rol, projelerin geleceği açısından bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Galleria Konak Projesi'nin gerçekleştirilmesi için süreci hızlandırma adına sergilenen tutum, sonraki dönemde konunun yargıya intikal ettirilmesi ile projenin önündeki en büyük engellerden birini teşkil etmiştir.

Ege Mimarlık,sayı 10 (1993-3) s: 14,15 ; "Konak Meydanı İzmirlilerin" **Ege Mimarlık**,sayı 11 (1993-4) s: 23

[536] Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından açılan, **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 1992/1327 E, 1993/933 K. sayılı dosyası (Danıştay 6. Dairesi 1994/185 E, 1994/1848 K.)** ayrıca yine aynı konuyla ilgili İzmir Barosunu kayıtlı bir kısım avukat tarafından açılan **İzmir 3. İdare Mahkemesinin 1992/1404 E- 1993/934 K**. sayılı dosyası.

Projenin uygulanacağı yer seçimi açısından bir değerlendirme yapmak için, bu alanın tarihçesine bakmak gerekmektedir. Proje için uygulama yeri seçilen, 15 parsel; 1972 yılından önce denizden doldurularak kazanılmış bir alandır ve daha sonra Büyükşehir Belediyesi adına tescili yapılmıştır. Bu parsel, daha sonra "Çok İşlevli Ticaret Merkezi ve Katlı Otopark" olarak imar planında ayrılmış ve bu imar planına dayalı olarak 1988 yılında projeye inşaat ruhsatı verilmiştir.

Bu alan, doldurma yoluyla kazanılmış bir alan olduğundan, 3621 sayılı Kanun hükümlerine tabi olup, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın denetimindedir. Doldurma yoluyla kazanılan alanlarda yapılabilecek uygulamalar, 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun ikinci bölümünde**,** "Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma ve Bu Araziler Üzerinde Yapılabilecek Yapılar" başlığı altında 7. madde açıkça belirtilmiştir. [537] Mahkeme kararında, iptal gerekçelerinden biri de uygulamanın 3621 sayılı Kıyı Kanunun bu 7. maddesine aykırı bulunmasıdır.[538]

Bu madde özelinde yapılan inceleme sonucu, proje kapsamında yapılacak yapı ve fonksiyonu ile kamu yararı ilkesi gereği doldurulan bir alanda yapılacak uygulamaları düzenleyen ve denetleyen kanunun ihlal edileceği açık olarak belirgindir.

[537] 3621 sayılı Kanunun 7. maddesinde; "Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir.Bu gibi yerlerde doldurma veya kurutmayı yapacak ilgili idarenin valiliğe iletilen teklifi, valilik görüşü ile birlikte Bayındırlık ve İskan Bakanlığına gönderilir. Bakanlık, konusuna göre ilgili kuruluşların görüşünü de almak suretiyle teklifi inceler. Uygun bulunması halinde ilgili idare tarafından uygulama imar planı hazırlanır. Bu yerler için yapılacak planlar hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan alanlardaki planlar ise, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre tasdik edilir. Doldurma ve kurutma işlemleri yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre yapılır. Bu araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, özel mülkiyet konusu olamaz. Bu alanlar üzerinde 6'ncı maddede belirtilen yapılar (İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhane, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacına yönelik alt yapı ve tesisler, ayrıca; faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliği olan yapı ve tesisler) ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir." Hükmüne yer verilmiştir.

[538]**İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 1992/1327 E, 1993/933 K, Danıştay 6. Dairesi 1994/185 E, 1994/1848 K.** nın gerekçesi.

Galleria Konak Projesi'ne ilişkin bir diğer husus "kıyı kenar çizgisinin tespiti"ne ilişkindir[539]. Konu incelendiğinde, dava konusu sahilde Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği'ne göre bir "Kıyı Kenar Çizgisi" tespit edilmemiş olduğu görülmektedir. Dava devam ederken, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile yapılan bir yazışma, bu durumu doğrular niteliktedir [540]. Davacı taraf, 29.11.1992 tarihinde Bakanlığa bir dilekçe yazmış ve bu dilekçede; önce davaya ve seyrine ilişkin bilgiler verilmiş ve Bakanlıktan bazı hususlarda tespit yapmaları talep edilmiştir. Bakanlık tarafından davacının gönderdiği dilekçenin ekinde yer alan belgeler de incelenmiş ve sonuçta söz konusu alanda, kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmadığına kanaat getirilmiştir. Oysa bu konu hakkında, Kıyı Kanunu'nun 5. maddesinde hüküm getirilmiş olup; *"Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespitinin zorunlu"* olduğu açıkça belirtilmiştir

Anılan yazışmada[541], Bakanlık tarafından Kıyı Kanunu'nun ilgili maddesi çerçevesinde yapılan inceleme sonrasında ise şu ifade kullanılmıştır; "kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmadan söz konusu yerde planlama ve uygulamaya nasıl izin verildiği hususu anlaşılamamıştır". Aynı yazışmada, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından proje alanının Büyükşehir Belediyesi adına tapuya tescil işlemi de eleştirilmiş ve bu işlemin Kıyı Kanunu'na ilişkin uygulama yönetmeliğinin 5. maddesinde yer alan; "Doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan arazilerin devletin hüküm ve tasarrufunda olduğu" hükmüne aykırı olduğu belirtilmiştir. Bu tespitten hareketle Bakanlık tarafından tescilin derhal iptalinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu uygulama, proje özelinde seçilen alanın birden çok kurumun yetki sahasında olması (Büyükşehir Belediyesi, Konak Belediyesi ve Bayındırlık İskân Bakanlığı) nedeniyle hassasiyet gösterilmesi zorunlu bir alandır. Ancak bu hassasiyetin gösterilmemiş olduğu, yapılan yargılama sırasında ortaya çıkmış ve bu alanda Bakanlık Onayı alınmadan işlem yapılması kamu yararına aykırı bulunmuş ve söz konusu bu durum, işlemin iptalinin gerekçelerinden birini teşkil etmiştir. Basında bu konu, özellikle manşet bazında ele alınmış, geçen süreç içinde konunun derinlemesine

[539] AKSOY, 2005, s. 35–37.
[540] Davacı taraf olan Mimarlar Odası İzmir Şubesi bunu yayınladıkları dergilerinde geniş olarak kamuoyuna duyurmuşlardır: "Galleria İnşaatını Bakanlık Durdurdu**" Ege Mimarlık**,sayı 6-7 (1992-3/4) s: 11
[541] 28.01.1993 tarih ve 00401 sayılı Bakanlık yazısı.

incelenilmesine başlanılmıştır. Yukarıda atıf yaptığımız ve davacı taraf olan mimarlar Odasının İzmir şubesinin yayınladığı "Ege mimarlık" dergisinde çıkan yazılar, yargı tarafından da nazara alınmış ve özellikle Kıyı Yasasına aykırılık hemen Yürütmenin Durdurulması Kararı verilmesinde ana belirleyici unsur olmuştur. Çalışmanın daha ileriki bölümlerinde inceleneceği üzere, yine Konak Meydanında yapılan kaçak alt geçitte de Kıyı Kanununa aykırılık söz konusu olmasına ve bu konuda basında bir çok haber çıkmasına rağmen, bu işleme karşı açılan davalarda idare mahkemeleri bu hususu, aynı sürat içinde nazara almamışlardır. Alt geçit davasının davacı tarafları bu konuya dava dilekçelerinde değinerek, kendilerini İdari yargı sürecinde bu yüzden Mimarlar Odasından "eşit ama ayrık" gördüklerini ifade etmişlerdir ki bu hususun bilimsel ve verilere dayalı olarak analizinin yapılmasının gerektiği kanaatindeyiz [542].

Sürecin en başındaki gazete haberleri[543] öncelikle Mimarlar Odası'nın projeye karşı çıkması üzerine durmuşlar ve Odanın bu projeyi eleştiren raporunu incelemeye almışlardır. Özellikle bu raporun 1986'daki yarışmada 1. olan proje ile bugün yaptırılmak istenen proje arasındaki hem büyüklük ve hem de görüntü olarak hiçbir ilgisinin olmadığı yönündeki eleştiri çok dikkat çekmiştir. Yine bu eleştirilerde özellikle Meydanın ortasında yaklaşık 41.000 m^2 ticaret alanının yükselmesinin Kemeraltı'ndaki ticari faaliyetlere zarar vereceği yönündeki eleştirileri öne çıkmıştır.

3.2.3 Yer Seçimi

Yer seçimi açısından kentsel ve kamusal ölçekte de bazı tepkilerin varlığı dikkat çekicidir. Kemeraltı'nın yani kentin geleneksel ticaret mekânı olan bölgenin bitişiğindeki yerin seçilmiş olması, geleneksel ticaretin varlığına yönelik önemli bir tehdit unsuru olarak tahayyül edilmiş ve yeni tüketim anlayışının eziciliğinin kabulü ile projenin yer seçimi hatalı bulunmuş ve proje başta bu yönüyle eleştirilmiştir. Mimarlar Odası, Galleria Projesi'nin parçacı yaklaşımı ile Meydan bütünlüğüne zarar verildiğini ısrarla savunmuş ve bu oluşumun tehlikelerini ve oldubitti tarzını

[542] **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2005/968 E-2005/993 K.; 2005/489 E.-2005/872 K., İzmir 4. İdare Mahkemesi 2005/968 E-2005/993 K.**
[543] **Galleria Projesi Konak'ı Satmaktır, Kemeraltı Sönecek**, Hürriyet Ege, 16.10.1992.

eleştirerek, bunu basın haberlerine taşımıştır[544]. Belediye Başkanı Yüksel Çakmur'un, kentin meydan düzenlemelerini yaptırmak üzere İtalya'dan mimar-şehir plancısı getirtmesine Mimarlar Odası büyük tepki göstermiş ve İzmir Şubesi Başkanı Öztürk Başarır, bu haberde işlemin bütününde şu eleştirileri sıralamıştır; İzmir'de iki üniversite, 14 meslek odası ve yaklaşık iki bin mimar ve kent plancısının bulunmasına rağmen ithal Çikita muz örneği mimar getirtilmesinin üzücü ve düşündürücü olduğunu ifade ederek, konuyu simgesel olarak ortaya koymuş ve; "İzmir'de yabancı mimara değil, mimarların teklif ve eleştirilerine önem veren başkana ihtiyaç var" şeklinde tespitte bulunmuştur. Başarır eleştirilerinin devamında, kendi kurumundaki teknik elemanlarının hiçbir şekilde dinlenmediğini, 14 meslek odasının eleştirilerine kulak asılmadığını ve üstüne üstlük İzmir'de yapılan işlerle ilgili bilgi ve belge isteyen yazılarına cevap verilmediğini, şikayet olarak sıralamıştır. Yine bu haberde bir tepkisellik cümlesi ile başlayan ve "Çakmur her zamanki yanlışlarına bir yenisini daha ekledi" şeklinde bir giriş yaparak yönetimin Meydan düzenlemesi adı altında ithal mimar ve kent plancısıyla bu projeden arta kalan hangi meydanda nasıl planlama yapılacağını sorgulamakta ve bunu şu şekilde ifade etmektedir; "İzmir kent kimliğinin yegane öğelerinden biri olan Konak alanına seksen bin metrekare inşaat yapacaksınız, sonra da İtalya'dan yabancı mimar getirip bu kadar yoğun inşaattan arta kalan (hangi alan kalıyorsa) meydanı düzenlettireceksiniz. Birbiriyle son derece çelişen bu iki uygulamaya hiç kimse olumlu bir cevap veremez[545]". Mimarlar Odası Başkanı Başarır, eleştirilerini çok

[544] **Çakmur'un Yabancı Mimar Getirtmesine Mimarlar Odası İzmir Şubesi Tepki Gösterdi**; Hürriyet, 22.09.1992.

[545] Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin 2002 yılında Büyükşehir yönetiminin Konak Meydanı'nda 1/5000'lik., 1/1000'lik gibi hiçbir plana dayanmadan ve hatta projesi bile olmadan yaptığı alt geçidin standarda aykırılığı dolayısı ile Meydan içindeki tüm ölçekleri bozması ve çirkin görüntüye neden olması sebebi ile bu olumsuz durumu kamufle etmek adına İzmir'deki iki üniversite ve 14 meslek odası İzmir şubelerini bilgilendirmeden ve onlara danışmadan İstanbul'dan ithal bir mimar getirterek yine hiçbir plana dayanmadan ve **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/936 E, 2005/62 K. sayılı ve İzmir 4. İdare Mahkemesi 2002/131 E, 2004/331 K.** sayılı mahkeme ilamlarında görüldüğü üzere kaçak imalatlarla Meydan düzenlemesine girmesi ve bunu da İstanbul'dan ithal ettiği ve İzmir'de yaşamayan Mimar Ersel Gürsel'e yaptırması, o dönemin Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin tepkisine neden olmamış ve 1992 yılında gösterilen tepki, burada verilmemiştir. Buna en büyük sebep olarak da 1999 seçimi ile iktidara gelen Büyükşehir yönetiminin Mimarlar Odası ve diğer meslek odaları ile kurduğu "sıkı işbirliği"nin ve özellikle bu meslek odaları yönetimlerinden Büyükşehir yönetimine bürokrat ve danışman kadrosu olarak eleman almasında büyük bir faktör olduğu basında tartışılmıştır. Bu noktada Süleyman Gençel'in Haber Ekspres Gazetesi'nde çıkan *Sınırsız* adlı köşesinde 02.08.2004 tarihli **"İki Marka Büyükşehir"** başlıklı yazısı, 31.07.2004 tarihli **"Büyükşehire Danışmanlık"** başlıklı yazısı ve 04.08.2004 tarihli **"Seçim Öncesi Önemli Tartışma"** başlıklı yazıları bu durumu destekler niteliktedir.

daha ileri aşamalara götürerek tazminat davasına konu olacak boyuta taşımıştır[546]. Mimarlar Odası Başkanının, bu konudaki eleştiri düzeyini göstermek ve dönemler arası karşılaştırmayı yapmak adına, konu hakkındaki ifadeleri buraya alınmıştır; "Büyükşehir belediye başkanının bütün yanlış uygulamalarına ve kural tanımaz tavırlarına rağmen, biz İzmirli mimarlar ve şehir plancıları olarak bu kentin bütün planlama sorunlarını çözmeye, İzmir'i daha yaşanılır bir kent haline getirmeye, mevcut ve İtalyanlar kadar hatta daha yeterli mesleki bilgi ve tecrübemizle hazırız. Yeter ki İzmir'in bilime ve ihtisaslaşmaya saygılı yöneticileri olsun. Yeter ki, İtalya şehirleri belediye başkanları kadar İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı da mimarların ne söylediğini anlamak istesin. Yoksa korkarız İzmir'de yabancı mimara değil, İtalyan belediye başkanına ihtiyaç duyulacaktır".

Mimarlar Odası'nın Galleria Projesi'nden çok daha vahim yanlışlık içeren, Mahkeme kararları ile de kaçaklığı ve standarda aykırılığı sabitlenen Alt Geçit uygulamasında bu üslup ve yaklaşım içinde olmaması, Büyükşehir yönetimlerinin dönemler içinde meslek odalarıyla olan ilişkilerinin bilimsel anlamda karşılaştırmalı olarak incelenmesi gereğini bir kez daha hissettirmektedir.

3.2.4 Sivil İnisiyatif Tepkileri

Diğer taraftan, İzmir gibi bir metropolün en önemli meydanı ve kentlinin sıklıkla kullandığı bir alan olan Konak Meydanı'nda, alanı daraltacak, tarihi ve kentsel niteliğini gölgeleyecek konum ve büyüklükte bir ticaret merkezi planlanması da yanlış bulunmuştur ve kentteki pek çok kesim tarafından oldukça yoğun biçimde

[546] Dönemin belediye başkanı bu konu ile ilgili görüşmemizde, konuyla ilgili olarak herhangi bir dava açmadığını, bu konudan çok daha vahim olan ve kente gerçek anlamda zarar veren projelerde (alt geçit, kanalet, Yeni Kent Merkezi, Konak Meydanı projeleri vs) Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin ve diğer meslek odaları İzmir şubelerinin pasif kalarak hukuka aykırılık noktasında mücadele vermediklerini ve bu manadaki çifte standart uygulamanın kent yönetimi politikaları açısından bilimsel olarak incelenmesi gereken bir konu olduğunu ve özellikle de büyükşehir yönetimi ile meslek odalarının ilişkilerinde ekonomik çıkarlarının ne olduğunun ve dönemleri itibari ile gerek bürokrat gerek danışman tayinlerinin isabetlilik açısından ve kamu yararı açısından değerlendirilmesinin üzerinde daha özenle durulmasının ve konunu bilimsel olarak bir bütün olarak ele alınması gerektiğinin altını çizmiştir.

eleştirilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak dönemin İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Muzaffer Tunçağ'ın eleştirileri basında yer almıştır[547].

Bu konuda başta Mimarlar Odası olmak üzere kentte bulunan pek çok sivil toplum kuruluşu, örgütlü bir mücadele içine girmiş ve bu mücadelelerini yargısal boyuta da taşımışlardır[548]. Bu dönem, özellikle meslek odalarının kentin yönetiminde bugünküne nazaran daha etkin olduğu bir dönemdir; meslek odaları, bilime ve tekniğe aykırı olan bir uygulama söz konusu olduğunda direnç göstermiş ve mücadelelerini sonuna kadar sürdürmüşlerdir. Bunu, uygulama karşıtı kurulan dernekler örneğinde değerlendirmek mümkündür[549].

Bu süreçte sivil toplum örgütlerinin de başka bir boyutta tepkilerini dile getirdikleri dikkat çekmiştir. Başta İzmir Barosu ve bazı avukatlar olmak üzere bu proje, bir emrivaki olarak tanımlanmış ve projeye, karşı bir duruş sergilenmiştir. Bu projenin bir emrivaki olarak tariflenmesinin temelinde ise; uygulamanın, kararlar alınıp tüm anlaşmalar yapıldıktan sonra ,basın organları aracılığı ile kentliye duyurulması yatmaktadır.

Belediye yönetimi yapılan uyarılara aldırmadan, projenin hayata geçmesi yolundaki tüm engelleri görmezden gelen bir tavır içine girmiş ve özellikle meslek

---

[547] **Galleria Projesi**, Hürriyet Ege, 08.12.1992.

[548] AKSOY, 2005, s. 37-38.

[549] Bornova Belediye Başkanı Ali Sözer, Karşıyaka Belediye Başkanı Cihan Türsen, İzmir Eski Valisi Hüseyin Öğütcen, Mimarlar Odası Başkanı Öztürk Başarır, EBSO Meclis Başkanı Şinasi Ertan, Milliyet Gazetesi İzmir Temsilcisi Nurettin Tekindor, İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Muzaffer Tunçağ, parti üyeleri, çevreciler, avukatlar ve öğretim elemanlarının da katıldığı toplantıda Konak'a Galleria yaptırılmasına izin verilmeyeceği bildirilmiştir. **Galleria Karşıtı Dernekler Kuruluyor**, Hürriyet Ege, 13.12.1992; devrin Büyükşehir Belediye Başkanı ile yapılan görüşmede Yüksel Çakmur, bu dönemsel tepkideki isimlerden bir tanesi olan Şinasi Ertan'ın Konak Meydanı'na ticaret merkezi yaklaşımının bölgeye vereceği zarar üzerindeki hassasiyetinin, **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K. ve 2. İdare Mahkemesi'nin 2005/33 E, 2005/1523 K.** sayılı ilamları ile bölge nazım imar planına kamu yararına aykırılığı belirlenen Tesco Kipa Kitle Pazarlama ve Tic. San. Aş.'nin aynı anlamda kente verdiği zarar noktasında gösterilmediğinin altını çizmiştir. Söz konusu şirketin yönetim kurulu üyesi olan Ertan'ın Galleria Ticaret Merkezi yapılaşmasının kente ve planlamaya ve dolayısıyla kamuya verdiği zarar noktasındaki kriterlerinin kendisinin yönetim kurulu üyesi bulunduğu Kipa Kitle Pazarlama ve Tic. San. Aş.'nin mahkeme kararları ile sabitlenen kente ve planlamaya ve dolayısıyla kamuya verdiği zarar noktasındaki kriterleriyle aynılık arz etmediğini ifade eden Çakmur, ayrıca söz konusu şirket ile o dönem Büyükşehir yönetiminin Başkanının geçmişte de olsa bir bağının bu kriter faktörüne etki edip etmediğinin de bilimsel olarak incelenmesi gereği üzerinde durmuş ve konunun bu manada bir bütün içinde ele alınması gerekliliğini vurgulamıştır.

odaları ve Baro tarafından yapılan teknik ve hukuki eleştirileri "gerici ve çağdaşlığa karşı bir anlayış" olarak nitelendirmiş ve bunlara aldırmadan inşaata girişmiştir[550].

Tepkilerin yoğunlaştığı bir dönemde açıklanan bilirkişi raporu, Galleria Konak Projesi açısından bir duraklama dönemini beraberinde getirmiş ve olaylar başka bir boyuta taşınmıştır. Diğer taraftan ilgili kurumlar arasındaki iletişim olanakları arttıkça, projeye farklı tepkiler gelmeye başlamıştır. Bu da kentteki sivil inisiyatifin görevini doğru biçimde yapması kaynaklı bir gelişmedir. Bu olumlu bakış açısı ne yazık ki "sıkı işbirliği"nin kurulduğu dönemde yakalanamamış ve yerini sessizliğe ve suskunluğa terk etmiştir.

Bu dönemde, projenin idari yargıya götürülmesinde öncü olan kuruluş (Mimarlar Odası) tarafından merkezi yönetimi bilinçlendirmek adına etkili yazışmalar da yapılmıştır. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, bu kuruluş tarafından açılan davayı bir ihbar olarak kabul etmiş ve dolgu alanının mülkiyetinin belediye adına tescilinin hatalı olduğu ve tescil bedeli ile ilgili olarak Milli Emlak Genel Müdürlüğü ile beraber, İzmir 3. İdare Mahkemesi ve 12. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde davalar açmıştır. Aynı meslek odaları ve özellikle Mimarlar Odası tarafından yine Konak Meydanında yapılan ve ne 1/5000 lik planı ve nede 1/1000 lik uygulama imar planı bulunmayan ve hatta projesi bile bulunmayan kaçak alt geçit için aynı duyarlılık gösterilmeyerek ilgili bakanlıklara bu manada uyarı yazısı yazılmamıştır ve yine aynı şekilde bölgenin sit alanı olması nedeni ile Koruma Kuruluna veya Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda da bulunmamışlardır. Dolayısıyla bu dönemde, sivil toplum kuruluşlarının günümüzdekinden daha etkin ve kararlı bir çizgi izledikleri söylenebilir. Bu bağlamda, Büyükşehir Belediyesi'nin tek taraflı ve baskıcı tavrının

[550] **İnşaatı Başladı, Tartışması Sürüyor**; Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1993; söz konusu bu haberde İzmir Barosu Yönetim Kurulu'nun da katılımı ile İzmir Valiliği'ne başvurarak Konak alanının kıyı kenar tespitinin yapılmasını istemeleri haber olarak verilmiştir. Galleria için verilen bu tepki, yine aynı Konak Meydanı'nda yapılan ve ondan daha vahim tablo olan, 1/5000'lik ve 1/1000'lik planı olmayan ve hatta projesi bile bulunmayan, **İzmir 4. idare Mahkemesi'nin 2002/131 E, 2004/331 K.** sayılı mahkeme ilamı ile de hem kaçaklığı hem standarda aykırılığı belirlenen Alt Geçit uygulamasına karşı gösterilmemiştir. Bir kez daha ortaya çıkan meslek odaları ile belediye yönetimlerinin arasındaki "sıkı işbirliği"nin bilimsel anlamda incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

karşısında durulmuş ve kent için doğru olanın arayışına, idari yargı kanalıyla gidilmiştir[551].

Bilirkişi raporu ile hukuka aykırı bulunan Galleria Projesi'nin bu nedenle mahkeme kararı ile durdurulmasına karar verildiği dönemde, Belediye ile meslek odaları ve Baro arasında yaşanan gerginlik üst boyuta tırmanmıştır. Bu dönemde, Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, projenin yapılması konusundaki ısrarını sürdürerek hakarete varan, çok sivri açıklamalarda bulunmuştur; yaptığı açıklamalar bu üslup tarzı ile tarihe geçmiştir[552].

Meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif için kullanılan İzmir kent yönetim tarihinde sıkça atıf yapılan "Sizi hamamböcekleri, karafatmalar, yarasalar… Erkekseniz çıkın meydanlara" ifadesine sahip olan devrin Büyükşehir Belediye Başkanı olan Yüksel Çakmur ile yapılan görüşmede, bu manadaki hukuki sürecin tarafgirliğine dair yaptığı tespitleri o dönem binlerce mektup ile Yargıtay, Danıştay üyeleri ve yargıç, avukat ve üst düzey yöneticiler çerçevesinde bilgilendirdiğini, ayrıca bu davadan sonra kent adına açılan benzer ölçekteki davaları, hem seronomisinin hem bilirkişi raporlarının tarafınca incelenmesine devam edildiğini belirtmiştir. Konu hakkında yapılan bu görüşmede Çakmur, yine bu Konak Meydanı içinde yapılan ve kaçak alt geçidi konu edinen İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E, 2004/332 K. sayılı ilamı ve bu kaçak ve standartlara aykırı alt geçidi kamufle etmeye yönelik yapılan ve kaçak imalatları içinde barındırdığı sabitlenen, Konak Meydan Düzenlemesini konu alan, İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E,

---

[551] Bu gelişimi aktaran gazete haberleri şunlardır; **Bayındırlık Bakanlığı, Galleria İnşaatı'nın Durdurulmasını İstedi**, Yeniasır, 15.01.1993; **Bilirkişi Galleria'ya Karşı Çıktı**, Yeniasır, 24.02.1993; **Galleria'yı Mahkeme 'Yapma' Derse Yapmam**, Hürriyet Ege, 07.03.1993; **Çakmur: Çağdaşlığa Karşı Lobi**, Cumhuriyet, 07.03.1993; "**Galleria'ya Dur Kararı"**, Hürriyet Ege, 20.03.1993.

[552] "**Çakmur'dan Mücadele Yemini, Çakmur'a Don Kişot Benzetmesi"**, Hürriyet Ege, 21.03.1993; bu gazete haberinde Galleria İnşaatı hakkında Mahkemeden yürütmenin durdurulması kararı çıkaranları "karalığı sevenler" olarak nitelendirmiş ve şu manada tasvirlerle eleştirisini yapmıştır: "Sizi hamamböcekleri, karafatmalar, yarasalar…Erkekseniz çıkın meydanlara" demiştir. Aynı açıklamada Galleria Projesi'ni sonuna kadar savunmaya devam edeceğini anlatan Çakmur, bayramda binlerce mektup yazıp, bunları Yargıtay, Danıştay üyeleri, Yargıçlar, avukatlar ve üst düzey yöneticilere göndereceğini, gerçekleri her yönüyle anlatacağını vurguladı. Çakmur, "Sonuna kadar mücadele konusunda namusum üzerine söz veriyorum" demiştir.

2005/60 K. sayılı mahkeme dosyalarının ve içindeki bilirkişi raporlarının Galleria davasına konu olan mahkeme dosyası ve bilirkişi raporunun hukukun temel ilkeleri çerçevesi içinde karşılaştırılması yapılarak İdari Yargı sistemi içinde idari işlemlerin denetlenmesinin bilimsel olarak incelenmesi gereğinin altını çizmiştir. Bu bağlamda özellikle İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K. sayılı mahkeme dosyasına gelen bilirkişinin Meydan düzenlemesi içindeki kaçak yapılaşmaları tespit etmiş olmasına rağmen bunların planlamasının olmadığını ama bu plansız yapılaşmanın kötü bir şey olarak algılanmaması gerektiğini ve hatta bu plansız yapılaşmanın planlamanın önünü açan bir uygulama olarak görülmesi gerektiğini ifade eden beyanını ilgili Galleria bilirkişi raporu ile karşılaştırılarak İdare Yargı içinde bilirkişilik müessesinin de bilimsel olarak incelenmesi gereği üzerinde durmuştur. Yine bu bağlamda Çakmur, İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K. mahkeme dosyasındaki bilirkişi raporunun Konak Pier'in önündeki yaya üst geçidi ile ilgili kısmının yine aynı bilirkişi heyetinin İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/1147 E, 2004/831 K. sayılı mahkeme dosyasındaki köprülü kavşak ile ilgili bilirkişi raporunun (iki dosyada da aynı bilirkişi heyeti görevlendirilmiştir) karşılaştırılarak yine bu bağlamda hangi kriterlerle ve hangi bütünlük içinde aynı heyet tarafından bu iki farklı raporun yazımının idari yargı sistemi içindeki bilirkişi müessesinin etkisi bakımından bilimsel açısından incelenmesi gerektiğinin üzerinde de durmuştur. Konu hakkında görüşlerini aldığımız diğer bir dönemin belediye başkanı olan Burhan Özfatura da yargının bu manadaki analizinin bilimsel olarak yapılması gerektiğini kabul etmiş ve bu manada İzmir ilinde bir çok ilginç husus olduğunu ifade etmiştir. Kentin 15 yıllık süreci içinde yönetimde olan Büyükşehir Belediyesi başkanlarının bu manadaki tespitlerinin somut davalar üzerinden karşılaştırılmalı ve bilimsel olarak incelenmesi gerektiğine biz de inanıyoruz. Geçen zaman süreci içinde konu hakkında arşivlerin bir elden tutulmaması ve bu noktada toplumsal duyarlılığın yeterli düzeyde olmaması nedenleri gibi konu hakkında bilimsel çalışma yapacak motivasyonun ve desteğin verilmediği üniversite ortamlarını da bu çerçevede ele almak gerekir.

Bu dönemde, hızlı nüfus artışı ve kentin gelişme eğilimleri düşünüldüğünde açık alan kullanımına olan ihtiyaç giderek artacağından, Konak Meydanı gibi geniş

bir alanın korunması şart olarak görülmüş ve alınan mahkeme kararlarının devamında meydanın kentlinin kullanımına açık yeşil alan olarak ve tarihsel geçmişi ile çevre kullanımlara uygun biçimde projelendirilmesi hedeflenmiştir. Bu görüş yazılı basın haberlerine de yansıtılmıştır[553].

Galleria Projesi özelinde dikkat çekici bir başka unsur, idari kurumlar tarafından idari yargı kararlarına karşı gösterilen saygılı tutum çerçevesinde kentin bu projeden en az zararı görecek biçimde etkilenmiş olmasıdır. Projenin gündemden kaldırılması süreci etkin bir kararlar zinciri sayesinde kısa sürmüştür ve bu durum tamamen kentin lehine olmuştur.

3.2.5 Proje İle İlgili Açılan Davaların Özellikleri

Bu kapsamda birbirini takip eder nitelikte üç dava açılmış ve bu davalarda dört ay gibi oldukça kısa bir sürede karara çıkıldığı gözlenmiştir. Dava konusu proje iki ayrı yerel idarenin sorumluluk sahası içinde bulunduğundan, davalar, her iki idareye (İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi) karşı Mimarlar Odası Genel Merkezi tarafından açılmıştır. Bu davalarda özetle;

* 3030 sayılı Kanunun 6. maddesinin (b) bendi ve bu kanuna ilişkin uygulama yönetmeliğinin 9. maddesine göre inşaat ruhsatı düzenlemek ilçe belediyelerinin görev ve yetkisine girdiğinden, söz konusu uygulamaya ilişkin ruhsatın Büyükşehir Belediyesi tarafından verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur,

* Kıyı Kanunu'nun 5. maddesinin 4. fıkrasında, kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisi tespitinin zorunlu olduğu belirtilmiş olmasına rağmen; imar planının ve daha sonraki imar uygulamalarının anılan 5. madde hükmüne aykırı olarak kıyı kenar çizgisi belirlenmeden yapıldığı, halen de kıyı kenar çizgisinin bulunmadığı tespit edilmiştir,

[553] "**Konak Açık Olsun"**, Cumhuriyet, 22.07.1993 tarihli haberde Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin şu açıklamasına yer verilmiştir; "Görüldüğü gibi, her iki bilirkişi raporunda ve her iki mahkeme kararında da Konak Alanı'nda yoğun yapılaşmaya gidilmesi hukuka, şehircilik ve planlama ilkelerine aykırıdır denmektedir. Konak alanı kentlinin kullanımına olanak verecek şekilde kültür-sanat ağırlıklı açık alan olarak planlanmalı ve bir an önce toplumun yararına tahsis edilmelidir. Mimarlar Odası olarak bugüne kadar olduğu gibi kentimiz ve kentlimiz için yapılacak her türlü çalışmada bilgi birikimimiz ve önerilerimizle yardımcı olmaya hazır olduğumuzu kamuoyuna duyururuz".

* 15 sayılı parselde planlanan "Çok İşlevli Ticaret Merkezi ve Katlı Otopark" olarak tanımlanan yapının, Kıyı Kanunu'nun 6. ve 7. maddelerinde belirtilen kullanımlara aykırı olduğu tespit edilmiştir,

* İzmir gibi büyük bir kentin en önemli ve büyük bir insan kitlesinin uğrak yeri olan Konak Meydanı'nda, toplumun kullanımına açık meydan olarak planlanması gerekirken; tarihsel dokuyu zedeleyecek, Kemeraltı'nın kentsel sit niteliğiyle bağdaşmayacak ve onun yaşayan ticari alan niteliği nedeniyle son yıllarda bu alanda canlı bir şekilde süren koruma amaçlı restorasyon çalışmalarını engelleyecek konumda ve büyüklükte "çok işlevli ticaret merkezi" olarak planlanmasının şehircilik ve planlama ilkelerine aykırı olduğu tespit edilmiştir,

* Toplumun kullanmasını ve kamu yararının gözetilmesini bu kadar ön plana çıkaran kurallar karşısında, mülkiyeti kime ait olursa olsun büyük ölçüde denizden kazanılarak oluşmuş ve sahil şeridinde kaldığı tartışılmaz olan 15 parsel üzerinde "çok işlevli ticaret merkezi" planlanmasının ve buna dayanarak gerçekleştirilen proje ve ihaleye göre kat karşılığı inşaat sözleşmesi sonucu "ticari amaçlı özel mülk" yaratılmasının, kamu yararı kuralına ağır biçimde aykırı olduğu kanaatine varılmıştır.

3.2.6 Bilirkişi Raporu

Projeye ilişkin açılan dava süreçlerinde iki tane bilirkişi keşfi yapıldığı bilinmektedir. İlki, 28.12.1992 tarihinde 3. İdare Mahkemesi tarafından, ikincisi ise 21.06.1993 tarihinde Bölge İdare Mahkemesi'ne yapılan itiraz doğrultusunda yapılmış olup, bu yapılan incelemelerde birbiri ile tutarlı kanaate varılmış ve proje ile yerel mahkeme kararı belirtilen noktalar özelinde şehircilik ilke ve esasları ve kamu yararı açısından hukuka aykırı bulunmuştur [554]. Bölge İdare Mahkemesi'nin yerel mahkeme kararını (E:1992/1327, K:1992/933) yerinde bulmasının devamında, Büyükşehir Belediyesi tarafından 1994 yılında Danıştay 6. Dairesi'nde temyize gidilmiş fakat Danıştay söz konusu talebi bir aydan daha kısa sürede reddetmiştir.

[554] "İzmir 3. İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu" **Ege Mimarlık,** sayı 8-9 (1993-1/2) s: 21,25, "T.C İzmir Bölge İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu" **Ege Mimarlık**, sayı 10 (1993-3) s: 14,15.

3.2.7 Proje Dolayısıyla Açılan Farklı Nitelikteki Davalar İle Projenin Yorumlanması

Projenin yargısal anlamda sonuçlandığı dönemde, projeye ilişkin farklı konular gündeme gelmiş ve başlangıcına yönelik farklı bir sorgulama sahasının içine girilmiştir. Buna göre, projeye ilişkin yapılan ihale sözleşmesinde (proje olmadan atılmış eksik imzalar ve eksik nüshalar tespit edilmiş) sahtekârlık yapıldığı gerekçesiyle ile Yüksel Çakmur ve bürokratlarına yönelik suç duyurusunda bulunulmuş ve 12. Asliye Ceza Mahkemesi'nde "İhaleye fesat karıştırma" iddiasıyla dava açılmıştır. Bu durum, o tarihlerden itibaren kent gündemine gelen ve yargısal manada iptali gerçekleşen her proje için bir gelenek haline gelmiş ve bu olumsuz süreçler gün yüzüne çıkarılmıştır[555].

Skandal boyutunda dikkati çeken esas nokta, Belediye yönetimlerinin değişimi ile bu süreçlerin ortaya çıkmasıdır. Bu, kent açısından daima olumsuz gelişmeler yaratacak türden bir gelişmedir. Sivil toplum kuruluşlarının görevini - alternatif üretmedikleri ve sadece itiraz ettikleri için eksik- ama doğru biçimde gerçekleştirdikleri bu dönemde dahi Kanun dışı süreçlerin var olduğu düşünülürse, kentte bir sonraki dönem açısından önemli sorunların varlığından haklı bir endişe duyulabilir. Öyle ki özellikle Piriştina döneminde, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları özelinde pasifize edilmiş bir anlayış gündeme gelmiş ve bu dönemde pek çok proje hayata geçirilmiştir.

Bir dönem belediye başkanlığı yapmış Çakmur da bir kısım sivil inisiyatifin ve meslek odalarının, plan ve projelere karşı sübjektif yaklaşımlarından, belediye başkanlarınca yapılan uygulamalara karşı gösterilen tepkiselliğin tarafgirliğinden

[555] **"Galleria Skandalı"**, Hürriyet Ege, 25.10.1994 tarihli haberde, konunun bu boyutu da incelenmiş ve özet itibariyle konu şu şekilde yansıtılmıştır; İzmir'de büyük tartışmalara yol açan Galleria ihale sözleşmesinin, adı sahtekârlık ve zimmet olaylarına karışan ve gıyabi tutuklama kararı ile aranan Bornova 3. Noteri Güner Selcen tarafından yapıldığı belirlendi, araştırma sonunda müthiş skandal ortaya çıkarıldı. Noter arşivinden alınan trilyonluk projenin orijinal sözleşmesinde; tarafların imzalarının bulunmadığı, rakam ve firma bölümünün boş bırakıldığı, projenin olmadığı belirlendi. Sözleşmenin aslı ile belediye ve müteahhit firmadaki nüshanın farklı olduğu ortaya çıkınca sahtekârlık soruşturması başlatıldı".

şikayet etmekte, bunun yanlışlığına vurgu yapmaktadır.[556] Sayın Çakmur, bu konudaki eleştirilerini daha da ileri götürerek, bu sivil inisiyatif içerisinde yer alan avukatların, yargı ile olan münasebetlerini eleştirmekte ve İzmir Barosu tarafından, bir idari yargı hakimine verilen ödülü, kendi uygulamalarına karşı iptal kararı veren hakimin ödüllendirilmesi şeklinde değerlendirmektedir.[557] Bu husus da çalışmamızda bu yönde ileri sürülen hususların bilimsel olarak incelenmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

Bu konularla ilgili tüm bu sorunlu süreçlerin düğümlendiği ve çözüm yolu için buluştuğu yer, idari yargıdır. İdari yargıdaki bir aksama, bu süreçlerin tamamının doğrudan kente yansıması ile sonuçlanacağından sistem tamamıyla aksayabilir. Galleria Konak Projesi özelinde, bu noktada etkin ve kısa süreli bir yargılama gerçekleşmiş fakat yine devam eden süreçte ortaya çıkan sorunlu projeler açısından, uzun ve özellikle bilirkişi incelemeleri özelinde (Örneğin; Dünya Ticaret Merkezi Projesi, Konak Alt Geçit Projesi, Konak Meydan Projesi, Olimpiyat Evleri Projesi vs.) çelişkili bir süreç gündeme gelmiştir.

---

[556] Çakmur: **"Çok Azaplıyım"** Hürriyet, 20.03.1993 tarihli haberde; "… Konak Meydanı'nın eski halini görmeyeceksiniz, gecekondu gibi Maksim'i görmeyeceksiniz. İçinde oturduğunuz iğrenç SSK binalarına bir şey demeyeceksiniz. Eski Karamürsel binası için sesiniz çıkmayacak, Galleria gibi çağdaş bir yapıya karşı çıkacaksınız…"

[557] Çakmur İzmir Barosu Başkanlığına yazdığı yazıda; "*5 Nisan Avukatlar gününde İzmir 3. İdare Mahkemesi üyesi Hakim sayın Kudret Ulutürk savunmaya saygı hukuka katkısı nedeniyle plaketle ödüllendirilmiştir. Toplu mahkeme olup kararları toplu olarak veren İdare Mahkemesinde, mahkeme heyetinden ayırarak bir yargıca savunmaya saygı ve hukuka katkısı olduğu gerekçesiyle ödül verilmesini yadırgıyorum. Toplu çalışan bir mahkemede bir yargıcın ayrılarak ödüllendirilmesinin hangi kıstaslara dayandırılacağı da anlaşılamamıştır. Kaldı ki sayın yargıcın da imzası olan İZULAŞ Anonim Şirketine karşı açılan bir davada: Türk Ticaret Yasasına göre kurulmuş, bu kanun hükümlerine uygun olarak faaliyetlerini sürdüren, kamu kurum ve kuruluşu olmayan anonim şirketin yapmadığı bir işlemin iptali istemiyle açılan bir davada, verilen yürütmeyi durdurma kararında imzası olan hakimin hukuka katkısını anlamak mümkün değildir. Bir avukat tarafından toplumda "Galeria" Konak Ticaret Merkeziyle anılan ve imar planının iptali istemiyle açılan davada yürütmenin durdurulması kararı verildiği ve bu kararın altında sayın yargıcın imzası da olduğu için mi ödüllendirilmiştir. Adaletin temsilcileri olan sizler; Yargıcın bağımsız ve hiçbir etkide kalmadan karar vermesine özen göstermesi gerektiğini savunmamız gerekirken, sayın baro başkanının taraf olmadığı bir dava ile ilgili olarak, belediyeyi de suçlayarak, yürütmeyi durdurma kararının altında imzası olan bir yargıcı, ödüle layık bile olsa, ödüllendirerek etki altında bırakıldığı izlenimini vermeyi nasıl değerlendiriyorsunuz. Bunu kabul edemiyorum. Saygılarımla."* Şeklinde ki ifade tarzı ile bu manada bir ilişkiyi eleştiri konusu olarak kullanmıştır.

3.3 DÜNYA TİCARET MERKEZİ PROJESİ

3.3.1 Projenin Tarihçesi

Dünya Ticaret Merkezi Projesi inşaatı için seçilen; İsmet Kaptan Mahallesi, 140 Pafta, 1039 ada, 8 parsel, 24.1.1985 tarihli Alsancak İmar Planı'nda; "ESHOT Garaj Alanı" olarak belirlenmiş olup; "özel projesine göre uygulama yapılacak alan" olarak belirlenmiştir. Daha sonraları, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 30.07.1986 tarih ve 1609 sayılı yazısı ile; 9 Eylül Meydanı'nda gerçekleşmesi tasarlanan İzmir Turizm ve Ticaret Merkezi'nin uygulama projesinde değişiklikler yapılacağından bahisle 1/1.000 ölçekli plan değişikliği yapılması talep edilmiştir. Konak Belediye Meclisi'nin 15.10.1986 gün ve 811/816 sayılı kararı ile söz konusu alan için yürürlükteki imar planında "Özel projesine göre uygulama yapılacaktır" koşulu getirildiğinden E_{max}:5, H_{max}: Serbest, koşullarının getirilmesine ilişkin plan değişikliği yapılması uygun bulunmuştur. Bu değişiklik, Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca 20.11.1986 tarihinde 340 değişiklik numarası ile onaylanmıştır.

İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun kararıyla[558] söz konusu arsanın doğal sit alanı dışında olduğu ve Otel-Kongre Merkezi, Borsa, Rant tesislerinin kullanımlarının planlanabileceği ve bu bölgenin emsalinin serbest bırakılmasında herhangi bir sakınca görülmediği belirtilmiştir. Bunun üzerine İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.08.1991 tarih, 05/178 sayılı kararıyla, Alsancak Fuar Alanı'nın batısında yer alan eski garaj yerinin fuar alanına dâhil edilmesi ve yapılaşma koşullarının yeniden belirlenmesine ilişkin 1/5.000 ölçekli nazım imar planı'nın E_{max}:5 ve Otel-Kongre Merkezi olarak düzenlenmesi uygun bulunmuştur. Bu 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı, 10.09.1991 tarihinde onanmıştır[559].

Konak Belediye Meclisi'nin kararı[560] ile söz konusu eski garaj yerinin Turizm Merkezi olarak ilan edilip, Bakanlık yetkisinde olması nedeniyle yalnızca mevcut fuar alanına ilişkin bölümü incelenerek uygun bulunmuş; söz konusu karar, İzmir

[558] İzmir KTVKK 'nın 19.04.1990 tarih ve 1851 sayılı kararı.
[559] AKSOY, 2005, s. 39.
[560] Konak Belediye Meclisi'nin 11.11.1991 tarih ve 2780/2891 sayılı Meclis kararı.

Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın 25.05.1992 tarih ve 101/591 sayılı yazısı ile onanmıştır.

Planda yapılan bu değişikliklere rağmen, 1995 yılına kadar bu parselde otel ve kongre merkezi teşekkül etmemiştir. Belediye, bu durum karşısında alana ilişkin olası yatırımları hızlandırmak ve alanı cazip hale getirmek amacıyla plan değişikline gitmiştir. Bu doğrultuda, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin kararı[561] ile söz konusu alana "M" Koşulu getirilmesi şeklinde nazım plan değişikliği yapılmış ve 09.01.1996 günlü yazı ile 1/1.000 ölçekli imar planı değişikliğinin yapılması talep edilmiştir. Söz konusu talep, Konak Belediye Meclisi'nin kararı[562] ile uygun bulunmuş; İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nce 25.08.1998 tarih ve 1728 değişiklik nosu ile E_{max}:5, H_{max}: Serbest Otel ve Kongre Merkezi'ne "M" Koşulu ilavesi şeklinde onanmıştır[563].

3.3.2 Projenin Amacı

Bu proje, uluslararası bir organizasyon zincirinin (WTCA) Türkiye'deki üçüncü halkası olma özelliğine sahiptir. Diğer iki halkayı ise Ankara ve İstanbul'daki Dünya Ticaret Merkezleri oluşturmaktadır. Bu proje, İzmir'in uluslararası arenada sürekli temsil edilmesi misyonunu üstlenmektedir. Bu bağlamda kente aşağıdaki katkıları sağlayacağı düşünülmektedir. Bunlar;

- Kentte sağlayacağı prestij artışı,
- İmkânları ölçüsünde kentteki istihdam olanaklarının artışı,
- Sosyo-kültürel anlamda yeni bir gelişim noktası yaratılması,
- Kaliteli hizmet anlayışı ve fonksiyonlarıyla dünya kentlerinden gelecek olan üst düzey yöneticilerin konaklayabileceği bir hizmet ağı yaratılması ve bu bağlamda gelişecek dolaylı etkiler ile kentin uluslararası ilişkilerinin daha üst bir konuma taşınması..gibi.

[561] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 26.12.1995 gün ve 05/335 sayılı kararı.
[562] Konak Belediye Meclisi'nin 14.05.1998 tarih ve 3892/4319 sayılı kararı.
[563] AKSOY, 2005, s. 40.

Bu hedefler kapsamında hazırlanan Dünya Ticaret Merkezi İzmir Projesi'nin başlangıçta; kültür ve sanat merkezi, alışveriş merkezi, sinemalar, food-court, 30 katlı office tower, 20 katlı beş yıldızlı otel, 2100 araçlık otopark fonksiyonlarını bünyesinde çözecek şekilde 21.000 m^2 gibi çok geniş bir alan üzerinde konumlanacağı düşünülmüştür. Bu fonksiyonlar ile kültür, sanat, ticaret, eğlence ve sosyal olanaklar yaratıp, İzmir'e yeni bir çehre kazandırma amaçlanmıştır. Projenin bu iddiası, mimari boyutunda da sürmektedir. Bu bağlamda merkezin ilk haliyle, iki adet kuleden oluşan görkemli bir anıt niteliğinde inşa edilmesi amaçlanmıştır[564].

İzmir kentinin hedeflerinden birisinin fuarlar ve kongreler kenti haline dönüşmesi olduğu bilinmektedir. Kentin bu hedefe ulaşması; fuar organizasyonlarının kalite, nitelik ve adetlerindeki yükselişin yanı sıra kentin sunduğu hizmetlerdeki yükselişle doğru orantılı olması ile mümkündür. Bu hizmetler içinde otel ve konaklama imkânlarının yeterliliği ve niteliği, çok önemli bir yer tutmakta olup; kenti, diğerlerine nazaran daha cazip hale getirmektedir. Bu konuda İzmir kentinde önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Kent, son dönemde yerli veya yabancı organizasyonlara ev sahipliği yapma konusunda gelen taleplere, kentteki imkânların sınırlı olması nedeniyle cevap verememekte ve bu nedenle önemli organizasyonlar teker teker başka kentlere kaymaktadır. Bu bağlamda mevcut yatırımların oldukça sınırlı olmasının yanı sıra (Hilton, Efes, Crown Plaza), benzer nitelikteki alternatif yatırım önerilerinin yoksunluğu, aksayan yönlerin gelecek süreçte de artarak devam edeceği izlenimi yaratmaktadır. Bu kapsamda Dünya Ticaret Merkezi gibi bir organizasyonun İzmir'de yer seçmiş olması büyük bir avantaj olup, kente sunacağı çeşitli fonksiyonlar ile kentin gelişimini hızlandırıp, hedeflenen doğrultuda kent için önemli bir destek unsuru haline dönüşebileceği bir gerçektir. Tam bu noktada projeye yönelik tartışmaların boyutu oldukça dikkat çekicidir. Söz konusu proje özellikle iki hususta çok eleştiri almıştır;

- Proje için seçilen alanın hatalı olduğu,
- Benzer nitelikteki yatırımların varlığı nedeniyle kentin bu projeye ne denli ihtiyacının olduğudur.

[564] AKSOY, 2005, s. 41.

Tartışma konusu yapılan her iki gerekçe de incelenirse, yatırımın sadece fiziksel varlığının üzerinde durulduğu ve uluslararası anlamdaki boyutunun göz ardı edildiği görülecektir.

3.3.3 Proje İle İlgili Açılan Davada Sunulan Bilirkişi Raporu

Bu kapsamda, söz konusu projenin dayanağını oluşturan, 14.05.1998 tarihinde Konak Belediyesi tarafından ve 25.08.1998 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanan imar planı değişikliğine, 16.06.1999 tarihinde itiraz edildiği bilinmektedir. İzmir 3. İdare Mahkemesi'nde[565] yürütülen davada 18.03.1999 tarihinde, mahkemece yerinde, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmıştır. Bu rapordaki değerlendirmeler önemli olup, iki grupta ele alınmıştır[566];

3.3.3.1 Kararın, Alanın Konumu (Planlama Esasları) ve Kentle Olan İlişkileri (Şehircilik İlkeleri) Açısından Değerlendirilmesi

1992 yılında yarışmayı kazanan proje, Fuar/Kültürpark alanını tamamlayıcı/bütünleyici bir içerikle ele alırken, 1995 yılında onaylanan ve dava konusu edilen plan değişikliği ile öngörülen proje, Fuar/Kültürpark alanını dışlayan, bütünleşme kaygısı taşımayan, daha da ötesi tasarımı ile yarışan bir anlayışı yansıtmaktadır.... Dava konusu işlemin Fuar/Kültürpark alanı ile kurulması gerekli ve zorunlu bağlantıları öngörmemesi nedeniyle sorun taşıdığını ortaya koymaktadır. Bir başka anlatımla, dava konusu kararın, kentsel ölçekte ölçeksel, fonksiyonel ve erişimsel anlamda bağlantılarının kurulmaması, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararı açısından uyuşmazlık göstermektedir".

3.3.3.2 Kararın, Yetki ve Kapsam İtibariyle Yasal Statüsü

Dava konusu imar planının uygulanacağı alan olan 140 pafta, 1039 ada, 8 parsel numarasında kayıtlı taşınmaz, Fuar/Kültürpark alanından Refik Saydam Caddesi ile ayrılmaktadır. 423 Sayılı ilke kararına göre, İzmir I No'lu KTVK Kurulu

[565] **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1998/458 E, 1999/784 K.**
[566] AKSOY, 2005, s. 44-45.

kararı ile doğal sit ilan edilmiş tescilli bir parsel olan Fuar/ Kültürpark alanı koruma alanı içinde kalmaktadır. Koruma alanı sınırları içinde kalan bir alan üzerinde, daha önce 19.04.1990 gün ve 1851 sayılı İzmir 1 No'lu KTVK Kurulu kararı ile uygun görülen bir kararda değişiklik öngören bir uygulama talebinin, 423 sayılı ilke kararı gereği, yine İzmir I No'lu KTVK Kurulu görüşüne sunulmasında yasal bir zorunluluk bulunmaktadır. Oysa, dava dosyasının incelenmesi sonucu böyle bir girişimin bulunmadığı yani sürecin yasal çerçeve içinde gelişmediği görülmektedir.

Dava konusu imar planı ve uygulama işlemi ile ilgili olarak da, ilk olarak İ.B.Ş.B.Meclisi'nin 26.12.1995 gün ve 05/335 sayılı kararı ile 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliğinin yapılması ile başlandığı, ikinci olarak Belediye Encümeni'nin 18.02.1997 sayılı kararı ile projenin gerçekleştirilmesi için açılan ihalede yükleniciye kat karşılığı devrinin karara bağlandığı, daha sonraki aşamada ise Konak Belediye Meclisi'nce 14.05.1998 tarihinde 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planının onaylandığı belirtilmiştir. Kısaca özetlenen bu süreçte dikkati çeken husus, projenin ihalesinin 1/1.000 Uygulama İmar Planı onayı öncesinde, yani 1/5.000 Nazım İmar Planı üzerinden yapılmış olması gösterilmiş ve bu kapsamda, dava konusu işlemi takip eden ve tamamlayan süreçte de Yasal olmayan işlemler bulunmakta olduğu saptanmıştır...[567]".

Bilirkişi raporunun sonuç bölümünde ise heyet, gerekçeleri sıralayarak iptali istenen Meclis kararının;

- Yakınında yer alan Fuar/Kültürpark alanı ile bütünleştirici ve tamamlayıcı olma potansiyelini göz önüne almayarak, kurulması gerekli ve zorunlu bağlantıları öngörmemesi,
- Dava konusu işlem ile yürürlükten kalkan ve yarışma sonucu ile elde edilen proje ile fonksiyonel olarak farklılık göstermemesine karşın, dava konusu değişikliğin planlama ilkeleri ve şehircilik esasları açısından gerekçelendirilememesi,

[567] **İzmir 2.İdare Mahkemesinin 2001/64 E ve 2001/950 Sayılı** Karar'ına konu olan mahkeme dosyasıdaki bilirkişi raporundan alınmıştır.

- İnşaat ve yapı yoğunluğunu arttırıcı bir içerik taşıması,
- Yasal zorunluluk bulunmamasına karşın İzmir 1 No'lu KTVK Kurulu onayı alınmadan uygulamaya geçilmiş olması,
- Uygulamasının 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı üzerinden ihale edilmesi,
- İnşaat ruhsatı alınmadan uygulamaya geçildiği yönünde ifade kazanması nedenleri ile şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uygun olmadığı; bu nedenle iptal isteminin uygun olduğu kanısına varılmıştır.

Bu bilirkişi raporu uyarınca, İzmir 3. İdare Mahkemesi tarafından "26.12.1995 tarihinde yapılan plan tadilatı ile taşınmazın yakınında yer alan Fuar-Kültürpark ile bütünleştirici ve tamamlayıcı olma potansiyelinin göz önüne alınmadığı ve kurulması gerekli zorunlu bağlantıların öngörülmediği, inşaat ve yapı yoğunluğunu arttırıcı bir içerik taşıdığı, yasal zorunluluk bulunmasına rağmen İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun onayı alınmadan uygulamaya geçildiği,....vb." nedenler gerekçe gösterilerek önce yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir[568] ve bu yargılamanın neticesinde Mahkeme, esas hakkındaki kararını vermiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay 6. Dairesi, İdare Mahkemesi'nce alınan kararın, nazım imar planı değişikliğinin iptal edilmesine ilişkin bölümünün bozulmasına karar vermiştir[569].

Yargısal sürecin devamında, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 29.12.1999 gün ve 05/290 sayılı kararı ile 1/5.000 ölçekli nazım plan değişikliği yapılmış ve söz konusu alan "Kültür, Sanat, Otel ve Ticaret Merkezi", E_{max}:5, H_{max}: Serbest koşulları getirilerek "M" koşulu kaldırılacak şeklinde düzenlenmiştir. Fakat bu düzenleme daha sonra açılan bir dava sonrasında İzmir 2. İdare Mahkemesi tarafından 26.09.2001 tarihinde iptal edilmiştir[570].

[568] **İzmir 3. İdare Mahkemesi E:1998/458, K:1999/784.**
[569] **Danıştay 6. Dairesi 20.12.1999 tarih E:1999/6518, K:2001/784** sayılı kararı**.**
[570] **İzmir 2. İdare Mahkemesi 2000/403 E, 2001/732 K.** sayılı ilamı**.**

06.10.2003 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin İdare Mahkemesi ve Danıştay kararı uyarınca 05/209 sayılı kararı ile yeni bir 1/5.000 ölçekli nazım imar planı hazırlaması ve bu şekilde söz konusu taşınmazın Basmane Meydanı Cephesi'nde yaklaşık 2500/3000 m^2'lik bir bölümünde "kültürel tesisler alanı", geriye kalan alanlarda "merkezi iş alanı" kullanımı önerisi kabul edilmiştir. Bu plan değişikliğine de itiraz edilmiş ve yürütmenin durdurulması istemiyle İzmir 2. İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır[571]. İzmir 2. İdare Mahkemesi bu davada yeni bir bilirkişi incelemesi yapılması ve raporu hazırlanması kararı vermiştir. Bu şekilde atanan bilirkişiler, 28.05.2004 tarihinde dava konusu yerde keşif yapmışlardır ve bir rapor hazırlamışlardır. Bu rapor kapsamında, şehir planlama merkezli bilimsel bir metodoloji tariflenmiş ve dava süreci bu çerçevede incelenmiştir. Rapora göre; "günümüzde, toplumsal kararları değerlendirmede kullanılan ve hukuk, ekonomi, kamu yönetimi gibi sosyal bilimlerin temel karar ölçütlerinin başına yerleşmiş temel metodoloji, 'Pareto Optimalitesi' dir. Bu kritere göre, bir toplumsal karar, veri koşulları altında, toplumu oluşturan bireylerden hiçbirisini bulunduğu yerden daha menfi bir konuma getirmeden, artı bireyi daha müspet bir konuma getiriyorsa etkin bir karardır.

İçerdiği insan öğesi ve ona yönelik yoğun ilişkiler şehir planlama mesleğini ağırlıklı olarak bir sosyal bilim dalı haline getirir. Bu da mesleği, başta hukuk olmak üzere, kamu yönetimi ve ekonomi gibi bilim dalları ile yakın işbirliğine ve kavram paylaşımına sokar. O nedenle tevdii edilen sorulara sadece bir kentsel tasarım bakış açısı ile cevap vermek, planlama, hukuk ve kamu yönetimi literatüründe henüz tanımının bile ne olduğu konusunda üzerinde anlaşmaya varılamamış 'kamu yararı' kavramının iyice muğlâklaşmasına neden olacaktır... bu nedenle değerlendirmelerin mutlaka tasarım kriterlerinin üzerine çıkarılmasını ve sahip olduğu toplumsal nitelik, planlama kararlarının da Pareto Optimal kararlar olmasını zorunlu kılar[572]".

[571] AKSOY, 2005, s. 47.
[572] **İzmir 2. İdare Mahkemesi 2000/403 E, 2001/732 K.** sayılı ilamına konu olan Bilirkişi Raporundan alınmıştır.

3.3.4 Bilirkişi Raporlarının Değerlendirilmesi

Bilirkişi kurulu, bu metodolojiyi kullanarak, planlamanın yerel ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesindeki araçsal rolünün önemini vurgulamış ve imar planlarının sadece teknik bir belge olarak değerlendirilmesini eleştirmişlerdir. Bu bakış açısı ile mahkeme kararlarını doğrudan etkileyen ve daha önce hazırlanmış olan diğer iki bilirkişi raporunu da maddeler halinde incelemişlerdir. Bu rapordaki önemli bir tespit şudur[573]; 1995 yılındaki imar planı değişikliğinin iptal kararına esas teşkil eden bilirkişi raporu, önemli bir maddi hata içermekte ve bu maddi hata, 1999 yılındaki imar planı değişikliğinin iptal kararına esas teşkil eden bilirkişi raporunun 9. sayfasında şu şekilde tespit edilmektedir: "Dava konusu 8 numaralı parsel, sit alanı sınırları dışında bir parseldir. Bilirkişi raporunda referans olarak verilen 423 nolu Yüksek Kurul Kararı incelendiğinde şu ifadenin yer aldığı görülmektedir; "Koruma alanı belirlenmemiş sit alanı dışındaki tescilli parsellerde, bu parsele komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parsele cephe veren parsellerin koruma alanı olarak kabul edilmesine, bu alanların sınırlarında İzmir I No'lu KTVK Kurulu Kararı ile değişiklik yapılabileceğine karar verildi".

Yukarıdaki ifadeden de görüldüğü gibi bu ilke kararı 'koruma alanı' belirlenmemiş olan ve Kurul tarafından tescil edilmemiş parsellerin, 'koruma alanı'nı tanımlamak için oluşturulmuştur. Oysa dava konusu parsel, sit alanı sınırı dışındadır ve tescilli değildir. II. Derece Doğal Sit olarak tescil edilen Kültürpark için ise herhangi bir koruma alanı belirlenmiş değildir. Özetle, Fuar Alanı'na komşu tüm diğer parseller gibi, 8 nolu parsel için de, İzmir I No'lu KTVK Kurulu'ndan Yasal olarak görüş alma zorunluluğu yoktur. Aksi halde, Fuar çevresindeki tüm parseller için İzmir I No'lu KTVK Kurulu'ndan onayı gerekirdi ki böyle bir uygulama mevcut değildir.

1999 yılındaki değişikliğin iptal kararına esas teşkil eden 2. Bilirkişi Raporu da biri önemli sayılabilecek iki maddi hata içermektedir. İlk raporla benzerlik taşıyan bu raporun 12. sayfasındaki hukuka uygunsuzluk gerekçeleri arasında 'dava konusu

[573] y.a.g.e., s. 47.

parsel Turizm Merkezi sınırları içinde kalmasına rağmen, Turizm Bakanlığı'nın onama sürecinde yer almaması' ifadesi kullanılmıştır. Oysa dava konusu nazım planın açıklama raporunun 3. sayfasında, atıf yapılan 'Turizm Alan ve Merkezleri kararının', 17/09/1993 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile tashih edilerek İzmir Alsancak Bölgesi'nin 'Turizm Merkezi' alanı olmaktan çıkarıldığı ve bu kararın 17/10/1993 tarih ve 21731 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlandığı belirtilmiştir ki bu durumun yürürlük tarihi söz konusu bilirkişi raporunun yazıldığı tarihten çok öncedir. Kısaca, geçerliliğini yitirmiş Yasal bir durum, ret gerekçelerine esas teşkil etmiştir. Aynı raporun ikinci maddi hatası ise, dava konusu imar planının uygulanacağı parselin mülkiyeti konusundadır. Raporun 6. sayfasında 'Kentin merkezinde yer alan ve kamu mülkiyetindeki bu alana...' ifadesi kullanılmaktadır. Hâlbuki yine nazım plan açıklama raporu 2. sayfasında, bu parseldeki kamu hissesinin sadece %10 civarında kaldığı belirtilmiştir.

Son (3.) bilirkişi raporunda incelenmesi istenen bir konu da 1/5.000 ölçekli Nazım Planda yapılan son değişiklikler olup, bu konuda özetle şu değerlendirmeler yapılmıştır:

- İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2000/403 E., 2001/732 K. sayılı kararı ile 1/5.000 ölçekli nazım imar planı iptal olan ve plansız hale gelen dava konusu bölgeye yönelik 1/5.000 ölçekli nazım imar planı yapılmasının, noktasal bir değişiklik olarak değerlendirilemeyeceği; çünkü bu alanda mevcut durumda herhangi bir plan kararının bulunmadığı,
- Planda alana getirilmek istenilen kullanımın kent bütünü açısından uygun olduğu,
- 1988 yılında onanan 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın bulunmamasının 1/5.000 ölçekli planın yapılmasını engellemeyeceği, çünkü bu durumun planlama tekniği açısından tercih edilse de zorunlu olmadığı,

- Hukuki gelişimlerin devamında plan üzerinde emsal değerinin 4,5 gibi bir değere düşürülmesinin çevredeki yapılaşma yoğunluğu dikkate alındığında son derece makul olduğu.

Bilirkişi heyeti, bu tespitlerinin yanı sıra farklı bir değerlendirmede daha bulunmuş ve 1991 tarihinde yapılan plan değişikliğinin sorunun asıl kaynağı olduğunu tespit etmiştir. Daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan gelişmeler; 1991 yılında yapılan plan değişikliğinin, yani Kültürpark alanının geniş kapsamlı fuar alanı olarak hizmete devam edebilmesinin, kapasite olarak mümkün olamayacağını ve bu alanda ihtisas fuarları düzenlenmesinin daha uygun olacağını göstermiştir. Dolayısıyla, o dönemde alınmış olan Fuar alanının (C) Bölgesinde otellerin yer alması kararında ısrar edilmesinin mantıksız olduğu vurgulanmış ve önerilen MİA kullanımının, bölgenin ihtiyacına ve kullanım karakterine uygun olduğu belirtilmişti.

Üçüncü bilirkişi raporunu, diğerlerinden ayıran en temel özelliklerinden birisi de ekonomik temelli yapılmış olan tespitlerdir. Bu doğrultuda, raporun sonuç bölümüne yaklaşılırken şu açıklamalar yapılmıştır; “Kendi dışında gelişen olaylar sonucu oldukça büyük sayılabilecek bir miktar, hiçbir ekonomik geri dönüşü olmadan uzunca bir süredir ölü yatırım durumundadır. Bir fikir vermesi açısından belirtilmelidir ki, 40 Milyon Amerikan Doları (müdahil tarafın beyan ettiği bugüne kadarki yaklaşık harcama miktarıdır) tutarındaki ölü bir yatırımın, yıllık getirisi % 5 olarak varsayıldığında bile 5 yıllık fırsat maliyeti 51 Milyon Amerikan Doları civarında olacaktır. Bu yatırımın gecikmesinden dolayı, İzmir Kenti’nin, istihdam ve vergi kayıplarını hesaplamak ise o kadar kolay olmasa bile, hatırı sayılır miktarda olabileceği kolaylıkla varsayılabilir....Tasarım ilkelerinden doğan sübjektif değerlendirmelerle birlikte tüm bu faktörler de kamu yararının hesaplanmasında göz önüne alınması zorunlu faktörlerdir. Bugüne kadar bunca kaybın, bina kütlesinin 5 m geri çekilmesi ve emsalin 0,5 nispetinde düşürülmesi tartışmaları etrafında yapılması nedeniyle oluşması üzücüdür”.

Bilirkişi kurulu, raporun sonuç bölümünde 06.10.2003 ve 05/209 sayılı İzmir Büyükşehir Belediye Meclis (İBŞB) kararı ile onaylanan İzmir Basmane Eski Garaj Alanı Nazım İmar Planının,

- Alanın hâlihazırda plansız olduğu ve planlanması gerektiği,
- İptal olmasına rağmen bölgeye yönelik ilk temel kullanım ve yapılaşma kurallarını belirleyen Kent Bütünü Çevre Düzeni Nazım İmar Planlarınca getirilen ilk kullanımlara uygun olduğu,
- Önerdiği yapı alanı katsayısının, çevredeki yapılaşma yoğunluğu dikkate alındığında son derece makul ve kabul edilebilir olduğu,
- Çevresel sorunlara neden olan büyük bir çukurun ortadan kalkmasına neden olup daha sağlıklı bir kentsel ortam yaratılmasına katkıda bulunacağı,
- Ölü yatırım durumunda olan atıl bir kaynağı, kent ve ülke kullanımına kazandırarak, kent ve ülke ekonomisine katkıda bulunacağı

nedenleriyle, planlama ve şehircilik ilkelerine ve planlama mevzuatına uygun olduğu ve kamu yararı ile açıkça çelişen herhangi bir yönü olmadığı kanaatine varmıştır. İzmir 2. İdare Mahkemesi, bilirkişi raporunun ışığında, yürütmeyi durdurma talebini reddetmiştir[574].

Bu karara itiraz edilmiş fakat 20.10.2004 tarihinde Mahkeme tüm bu itirazları değerlendirmiş ve davanın tümünü hukuki dayanaktan yoksun bularak reddetmiştir. Mahkeme kararının temyizi üzerine Danıştay 6. Dairesinin 30.05.2005 tarihli kararı[575] ile "dava konusu plan değişikliği ile 8 sayılı parselde tasarlanan kullanım için hemen hemen aynı yapılanma koşullarının getirildiği, Emax'ın 5'ten 4,50'ye düşürülmesinin yoğunluğun azaldığı anlamına gelmeyeceği açık olduğundan, yargı kararı hilafına tesis edilen dava konusu nazım imar planı değişikliğinde hukuka

[574] **İzmir 2. İdare Mahkemesinin E:2003/1530, K: 2004/1279 ve 2.İdare Mahkemesinin 2007/69 E-2007/203 K.** sayılı dosyası
[575] **Danıştay 6. Dairesinin 2004/7949 E., 2005/3219 K.** sayılı ilamı.

uyarlık görülmemiştir." Gerekçesi ile yerel mahkeme kararı bozulmuştur. Mahkemece bozmaya uyularak, bozma gereğince işlemin iptaline karar verilmiştir.[576]

3.3.5 Projenin İlgili Davalar Işığında Değerlendirilmesi

Yasal ve teknik anlamda proje özelindeki gelişmeler bu şekilde özetlenebilirken, konunun bir başka boyutu yani taraflar özelinde kamuoyuna yansıtılma biçimi büyük bir önem arz etmektedir. Öyle ki projeye yapılan itirazların pek çoğu, bu teknik süreçlerden farklı olarak, taraflar ölçüsünde gelişen süreçler olarak değerlendirilebilir. İzmir kentinde varlığına sıkça rastlanan bu türden gelişmelerin mercek altına alınması, olayların gelişiminin daha net olarak algılanması açısından önemlidir.

Bu projenin ilk ortaya çıkışı, 1997 yılında yönetimde bulunan Büyükşehir Belediye Başkanı'nın teşvikiyle olmuştur. İzmirli işadamları tarafından kurulan yerel bir firma olan "Güçbirliği Holding", dönemin yerel yönetimi ile bu konuda anlaşarak, eski garaj alanı olarak kullanılan araziyi satın almış ve projenin hazırlığına başlamıştır. Büyükşehir Belediyesi, hazırlanan proje paralelinde imar planında değişikliğe gitmiş ve gerekli inşaat izinlerini firmaya tanımıştır. Daha sonra yapılan itirazlarla projenin yaklaşık dokuz yıl gibi uzun bir süre gündemde kalması, farklı yerel yönetimlerle muhatap olması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte yatırımcı kuruluş olan Güçbirliği Holding, bu geçiş döneminden en az oranda etkilenmek ve kamuyu bilinçlendirmek adına oldukça yoğun bir emek harcamış; seçimle kadro değişikliğine uğrayan ilgili yerel yönetimler için tanıtım toplantıları hazırlamıştır. Böylece değişen yönetimlere projenin varlığı ve gerekliliği benimsetilerek, kentin bu süreçten en az zararı alması ve özel yatırıma hız kazandırılması amaçlanmıştır.

Bu şekilde, bir taraftan projeye net bir karşı duruş sergilenirken, diğer tarafta dönem belediyesinin mahkeme kararları devamında proje için gerekli imar planı

[576] **2. İdare Mahkemesinin 2004/549 E- 2004/1704 K.** sayılı dosyası

değişikliklerini yapması ve bu şekilde projeye onay veren bir tavır sergilemesi şeklinde ikili bir ortam yaratmıştır[577].

Bu proje özelinde önemli olan bir başka unsur vardır ki o da projeyi eleştiren, konuyu mahkemeye yönlendiren ve ısrarla projenin her aşamasında karşı bir duruş sergileyen tarafın, önceki dönemde seçim kazanarak kent yönetiminde bulunmuş bir kamu yöneticisi olmasıdır. Eski dönem Büyükşehir Belediye Başkanlarından Yüksel Çakmur, bu projeye karşı bir duruş sergilemiştir. Mahkemenin verdiği iptal kararları üzerine yapılan tüm değişikliklerde bu karşı duruş mütemadiyen sergilenmiş ve her aşamada konu, yine aynı tarafın tepkisi ile mahkemeye taşınmıştır[578].

Farklı siyasi dönemler arasına sıkışan önemli projelerin, çeşitli siyasi görüşleri savunmak adına yıpratılması ne yazık ki İzmir'in çok sık yaşadığı gerçeklerden biridir. Bu projede de aynı durum yaşanmış ve projenin amaç, hedef ve niteliği popülist politikalar uğrunda yıpratılmış, başlangıçta hedeflenen zamanda gerçekleşmesinin önüne geçilmiştir. Oysa söz konusu projenin önerilmesinden önceki süreçte, projenin gerçekleşmesinin önünde set görevini üstlenen kişi ve kurumlarca, aynı alanda, benzer projelerin (beş yıldızlı otel) önerildiği görülmektedir.

Bu süreç yazılı basından takip edildiğinde, başka detayların var olduğu görülecektir. Bu proje üzerinden özünde bir iktidar savaşına girişilmiştir. Bu süreç, siyasi bir duraklatma sürecini yaratmış ve bu kent açısından önemli mali kayıplar yaratmıştır. Öte yandan, kent yatırımlar özelinde kısır bir çerçeveye hapsedilmiştir[579].

---

[577] **Dünya Ticaret Merkezi İçin Engel Kalmadı**, Yeni Asır, 02.03.2000 tarihli haberde Dünya Ticaret Merkezi'nin 1/1000'lik planlarının onaylandığı Konak Belediye Meclisi içindeki tartışma ortamı yansıtılmış ve bu manada kamuoyu bilgilendirilmiştir.

[578] **Zararı Kim Ödeyecek**, Milliyet Ege, 05.03.2000 tarihli haberde birbirinden farklı siyasi dönemler arasına sıkışan bu projenin mağdurlarından olan Güç Yapı İnşaat Genel Müdürü Mehmet Alpaydın'ın bu proje ile ilgili olarak tek suçlarının Özfatura dönemindeki ihaleye girmeleri olduğunu belirterek bu tarihe kadar 16.5 milyon dolar harcadıklarını ve bu projenin geriye kalması ile ilgili olarak uğradıkları sair zararları ifade ederek projenin toplamda 90 milyon dolara mal olacağını belirtmiştir.

[579] **Konuyu bu manada inceleyen İzmir'i Kurtarıyoruz**, Hürriyet Ege, 06.03.2000 tarihli haber ile **Yeter Artık**, Egeli Sabah, 11.03.2000 tarihli haberler örnek gösterilebilir.

Yazılı basında yer alan haberlerde bu konuda iki husus dikkat çekmektedir; bunlardan ilki proje alanındaki imar hakları ile ilgilidir. Eleştiri konusu yapılan bu kararın tarihçesine bakıldığında, bu kararın ilk kez 1986 tarihli imar planında alındığı görülmektedir. Konak Belediye Meclisi'nin 15.10.1986 gün ve 811/816 sayılı kararı ile alana "özel projesine göre uygulama yapılacaktır" koşulu getirildiğinden E_{max}=5 ve H_{max}=Serbest koşullarının getirilmesine ilişkin plan değişikliği yapılması uygun bulunmuştur.

Konak Belediyesi, Yüksel Çakmur'un Büyükşehir Belediye Başkanı olduğu dönemde, bu alanı Otel-Kongre Merkezi (turizm merkezi) ilan etmiş ve karar, Büyükşehir Belediyesi tarafından 25.05.1992 tarih ve 101/591 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 26.12.1995 gün ve 05/335 sayılı kararı ile söz konusu alana "M" Koşulu getirilmesi şeklinde nazım plan değişikliği yapılmasının temel nedeni ise, 1992 yılı itibariyle, bu alanda herhangi bir yapı teşkil etmemiş olması ve yeni bir proje geliştirilmemiş olması nedeniyledir. Bu yönde hazırlanan planlar, 25.08.1998 tarih ve 1728 değişiklik nosu ile E_{max}:5, H_{max}: Serbest, Otel ve Kongre Merkezi'ne "M" Koşulu ilavesi şeklinde Büyükşehir Belediyesi tarafından da onanmıştır. Buradan imar hakları konusunda projeye özgü, yeni bir hak tarifi yapılmadığı görülmektedir. Kaldı ki bu değerler 2003 yılında belediye tarafından hazırlanan son imar planı değişikliği ile Emsal: 4.50 gibi bir orana düşürülmüştür. Ayrıca projenin tartışılan bir diğer tarafı olan yükseklik serbestîsine ilişkin geliştirilecek mimari proje özelinde çözüm sunulacağı açıklanmıştır[580].

Konunun yargı gündemine alınmasındaki gerekçelerden biri de, projenin çevreyle olan ilişkileridir. Bu noktada Dünya Ticaret Merkezi Projesi'nin uygulanması durumunda, ulaşım ve otopark ilişkileri bağlamında sorunlar yaratacağı kaçınılmaz olarak değerlendirilmiştir. Projenin büyüklüğü ölçüsünde alana getireceği trafik yoğunluğu düşünüldüğünde ve bu alanda ulaşım açısından hâlihazırdaki durum değiştirilmeden yapılan imar planı değişiklikleri doğrultusunda mevcut aksların yükünün oldukça artacağı ve tıkanıklıklar yaşanacağı tespit edilmiştir.

[580] AKSOY, 2005, s. 41-52.

Proje'nin bu olumsuz yönünün çeşitli çözüm alternatifleri ile giderilmeye çalışıldığı gözlenmiştir. Süreç incelendiğinde belediye ve yapımcı firma arasında bu sorunun aşılmasına yönelik bir anlaşmanın varlığı dikkat çekmektedir. Yapımcı firma, Büyükşehir Belediyesinin isteği doğrultusunda Kahramanlar'da bulunan 37000 m^2'lik bir alanda yaklaşık 1250 araç kapasiteli bir yeraltı otoparkı yaptırmayı taahhüt etmiş ve 2000 yılında otopark inşaatını tamamlamıştır. Bu durum, yapımcı firma ile dönem belediyesinin gelecekte ortaya çıkabilecek bir sorunun farkında olması ve koordineli bir şekilde buna bir çözüm alternatifi sunması açısından olumlu bir durumdur. Bu yapıcı tablo, kent gündeminde olumlu değerlendirilirken, diğer taraftan davacı tarafın ısrarlı ve yıpratıcı tavrı basın tarafından eleştirilmiştir[581]. Basındaki tüm eleştirileri nazara almayan Yüksel Çakmur, ısrarla bu manadaki hukuki sürece devam etmiştir. Konu hakkında görüşlerini alınan Çakmur, o dönemki basın açıklamalarına atıf yaparak, konu hakkındaki görüşlerinin özetlemesini içeren yazıyı tarafımıza sunmuştur. Bu açıklamada aynen şu ifadelerle dava stratejisini ortaya koymuştur; "Bu alan, Kültürpark ve rekreasyon alanı, fuar kompleksi ve otel ile kongre merkezi olmak üzere bütünlük teşkil eden üç bölgeye ayrılmıştı. Amacına uygun nazım plan ve kararları ortada dururken, Eski ESHOT Garaj Alanı'nın koşullu ticaret merkezi olarak belirlenmesi ve Fuar Kültürpark kompleksinden koparılması, kentin gelişmesi ve güzelleştirilmesiyle bağdaştırılamaz. Ege Bölgesi Sanayi Odası, Ege İhracatçı Birlikleri, İzmir Esnaf ve Sanatkârlar Odası, İzmir Ticaret Odası, İzmir Ticaret Borsası'nın İzmir'i gerçekten seven üyeleri bu konuda bilgisiz kılınmış ve bu yolda uyarılmamıştır. Hukukun üstünlüğüne inanmayı, yargı kararlarından medet ummayı, bilime sığınmayı, gerçek toplum yararını kollamayı hainlik sayan bir zihniyet nasıl olur da İzmir halkına dost görünmeye çalışabilir. Bu yaklaşım yargı kararlarına da saygısızlık olur".

Yüksel Çakmur, ısrarcı tavrının gerekçelerini sıralarken, *yapılaşma koşullarının Kültürpark projesi kapsamında hükme bağlandığını* ifade etmektedir. Oysa bu iddia, 3. Bilirkişi Raporu'nda kesin olarak çürütülmüştür. Bu rapora göre; Turizm Alan ve Merkezleri kararının, 17/09/1993 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile tashih edilerek İzmir Alsancak Bölgesi'nin 'Turizm Merkezi' alanı olmaktan

[581] **Yeter Artık Bırakın Didişmeyi**, Egeli Sabah, 15.06.2000; **Dünya Ticaret Merkezi'ne Yeni Dava,** Milliyet, 04.07.2000.

çıkarıldığı ve bu kararın 17/10/1993 tarih ve 21731 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlandığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda körü körüne bir savunma mekanizması geliştirildiği gözlemlenmektedir[582].

Yüksel Çakmur ve arkadaşları tarafından açılan davaların gerekçeleri içinde inşaat ruhsatının geçerliliğine ilişkin tespitler yapılmış ve Büyükşehir Belediyesi tarafından bu alanın kat karşılığı satılıp inşaat ruhsatının verilmiş olması eleştirilmiştir. Bu hususta açılan davada mahkeme, konuyu ehliyet yönünden reddetmiş olsa da ruhsat konusu, yatırımın gerçekleşmesi açısından önemli bir engel teşkil etmiş ve daha sonra mimari proje ve planlarda yapılan değişiklerle dava konusu ruhsat geçerliliğini yitirmiştir.

Ruhsat konusundaki yetki karmaşası, kentte varlığına sık rastlanan sorunlardan birini teşkil etmekte olup, bu sorunun gerçek kaynağını yargısal dayanaklar özünde sorgulamayı zorunlu hale getirmektedir. Bu konuda, -o dönemde geçerli olan- 1984 tarihli Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 sayılı Kanun'un 9. maddesi incelenecektir. İmar Uygulamaları başlıklı bu maddede;

" *Büyük şehir bütünlüğü içinde, nazım imar ve tatbikat planları ile ekleri uyarınca ve büyük şehir belediyesince alınan ilke kararları doğrultusunda ilçe belediyeleri,*

A) İnşaat, onarım ve yapılaşma projelerini aynen veya değiştirerek onaylar ve gerektiğinde aynı esas ve usullere uyulmak şartı ile değiştirebilir.

Bu iş ve işlemler büyük şehir belediyesince denetlenir.

B) Kanal ruhsatı hariç, onaylı plan ve projelere uygun olarak, büyük şehir belediyesinin kontrolünde;

a) İnşaat ve onarım ruhsatlarını verir.

b) Temel ve temel üstü ruhsatı iş ve işlemlerini yerine getirir.

c) İskân ruhsatı verir.

[582] **Güçbirliği'nden Ruhsat Tepkisi**, Hürriyet, 21.08.2001; **Ruhsat İşlemleri Durduruldu,** Cumhuriyet, 29.08.2001; **Kimse İzmir'de Yatırım Yapmaz**, Yeni Asır, 24.11.2001.

Bu konularla ve yapılaşma ile ilgili diğer iş ve işlemleri yürütür.

C) İmar konusunda, büyük şehir belediyelerine tanınan görev ve yetki sınırları dışında kalan ve mevzuatla belediyelere verilen diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri de kullanır." Denilmektedir.

İlgili maddede, ruhsat verme yetkisinin ilçe belediyelerine verilmiş olduğu açıkça görülmektedir. Dikkati çeken nokta, inşaat ruhsatının nazım ya da uygulama imar planları üzerinden verileceğinin kesin bir ifadeyle belirtilmemiş olmasıdır. Bu durum, bir ikilem yaratmakta ve ilgili Kanunun yerel yönetimlerce uygulanmasında tercihli durumlara sebebiyet vermektedir. Daha sonraki dönemlerde iyi niyet ortamının suiistimali ya da teknik nedenlerle konu yargıya intikal ettirildiğinde, bu süreçten yatırımcı firmalar büyük zararlar görmektedir. Dünya Ticaret Merkezi de bu noktada özel bir örnek oluşturmaktadır.

Bu konuyu, 10.7.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu özelinde de incelemek gerekirse Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları adlı başlıkta 7. maddede Büyükşehir Belediyesi'nin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiş olup, c ve d bentlerinde ruhsata ilişkin yetki çerçevesi tariflenmiştir;

c) Yasalarla Büyükşehir Belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak.

d) Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine Büyükşehir Belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek.

Yakın bir dönemde kabul edilen bu yeni kanun çerçevesinde ruhsat verme yetkisinin Büyükşehir Belediyelerinin sorumluluk sahasında kalmasına karar

verildiği gözlenmiştir. Bu durum, Büyükşehirler özelinde var olan problemlerin tespit edilip, Yasal süreçte giderilmesini sağlamak açısından önemlidir.

Dünya Ticaret Merkezi Projesi'nde, 2003 yılında Danıştay kararı uyarınca yapılan son imar planı değişikliği ile proje alanının fonksiyonuna ilişkin yeni kararlar alınmış ve söz konusu parselin, Dokuz Eylül Meydanı Cephesi'nde yaklaşık 2500/3000 m^2'lik bir bölümünde "kültürel tesisler alanı", geriye kalan alanlarda kentsel ve bölgesel nitelikte "merkezi iş alanı" kullanımı önerilmiştir. Emsal düşürülmüş ve yükseklik değerleri konusunda de başlangıçtaki iddialı formdan vazgeçilmiştir. Bu şekilde, daha önce projenin fonksiyonuna ve çevreye yapacağı kütle etkisine yönelik yapılan eleştiriler temelinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Diğer taraftan bu proje alanının, kent merkezinde nadiren rastlanabilecek konum ve değerde boş kalmış kısmen kamusal bir parsel olması ve daha önce hiç yapılaşılmamış olması (eski terminal dışında, ki bu yapı da parselin 1/3'ünde yer alan tek katlı bir yapı idi), bu parseli daha da kritik hale getirmiş ve bu durum, kent içinde yaşayan farklı sosyal grupların bu alandaki beklentilerini yükseltmiştir. Bazı kamu yöneticileri, bu alanın daha yaygın bir kamusal anlayışla rekreasyon alanı olarak bırakılması gerektiğini savunmuşlar, böylelikle kentin yeşil alan ihtiyacının bir derece de olsa giderileceğini ve kentteki en geniş rekreasyon alanı olan fuar ile bütünlük sağlanacağını ifade etmişlerdir. Oysa Kültürpark alanının geniş kapsamlı fuar alanı olarak hizmete devam etmesi konusu, o tarihlerden itibaren kent gündeminde tartışılan bir konu olup, bu tartışmaların var olduğu bir ortamda böyle bir bütünlük arayışı yersiz kalmıştır. Diğer taraftan konum ve rant kriterleri düşünüldüğünde, bu parselin her koşulda yapılaşma baskısı altında kalacağı bir gerçektir. Dolayısıyla rekreasyon alanı olarak bırakılması, sadece bir geçiş dönemine mahsus olarak kabul edilebilir. Son yapılan düzenleme, tüm bu eleştirilere yönelik bir cevap biçiminde şekillendirilmiş ve Dokuz Eylül Meydanı Cephesi'nde yaklaşık 2500/3000 m^2'lik bir bölümünde "kültürel tesisler alanı" yaratılması planlanmıştır.

Yapılan incelemelerde, Dünya Ticaret Merkezi Projesi'nin tartışmalar ekseninde gündemde kaldığı süreçte, kentte iki ayrı uç taraf oluştuğu gözlenmiştir.

Bunlardan ilki Yüksel Çakmur ve arkadaşları olup, karşısında yatırımcı özel sektör kuruluşları yerini almıştır. Bu süreçte, yatırımcı firmalar mali anlamda büyük zarara uğramış, yargısal süreç uzadıkça bu zararlar katlanmıştır. Kamuoyunda bu konu taraflar tarafından pek çok kez dile getirilmiş ve yargısal sürecin sonuna doğru bu çekişmeli süreç giderek daha net ifade edilmeye başlanmıştır. Bunu yazılı basın haberlerinden de takip etmek mümkündür[583].

İlki 1998 yılında ikincisi 2000 yılında başlatılan dava süreçleri sonucunda, Proje 2003 yılında yapılan imar planı değişikliğine kadar geçen süreçte duraklatılmıştır. Dünya Ticaret Merkezi Projesi'nin kaderi açısından son dava grubu, diğerleriyle önemli farklılıklar içermektedir. 2003 yılında yapılan son nazım plan değişikliği gerekçe gösterilerek, aynı yılda dava açılmıştır. 2004 yılında konunun bilirkişi incelemesi yapılmış ve bu rapor paralelinde yerel mahkeme, davalı tarafın lehinde davayı sonuçlandırmıştır. Karara, Bölge İdare Mahkemesi'nde itiraz edilmiş fakat bu itiraz, mahkeme tarafından reddedilmiştir. Yasal manadaki gelişmeler, yazılı basın tarafından da sürekli takip edilmiştir.

2004 yılında yaşanan son gelişme ile Yasal süreç, yatırımcı kuruluş lehine sonuçlanmıştır. İlginç olan ise son hazırlanan bilirkişi raporunun diğerleriyle keskin bir biçimde farklılık göstermesidir.

Son bilirkişi raporunda dava konusu, kentsel tasarım merkezinden çıkarılarak; toplumsal nitelik ve planlama kararları yönünden mercek altına almıştır. Bu kapsamda net bir bilimsel metodoloji tariflenmiş ve bu metodoloji ışığında değerlendirmeler yapılmıştır. Raporun radikal olan tarafı, daha önce hazırlanan bilirkişi raporlarına yönelik, geçerliliğini yitirmiş Yasal bir duruma odaklı ve iyi araştırılmadan alınan kararların varlığının tespit edilmiş olması ve bu şekilde, diğer iki bilirkişi raporunda var olan ve yargı kararlarının esasını oluşturan bazı kabullerin çökertilmesidir.

[583] **Basmane'de Yapımı Mahkeme Kararıyla Duran DTM İçin Kemal Zorlu Yeniden Harekete Geçti Bir Yılda Bitiririz, Dünya Ticaret Merkezi Kurtuluyor**, Haber Ekspres, 22.07.2004.

Son açılan davanın yerel mahkemede davalı lehine sonuçlanması üzerine yapılan temyiz başvurusu sonucunda, yerel mahkeme kararı Danıştay tarafından bozulmuş olup bu konudaki yargısal süreç devam etmektedir.

Diğer iki bilirkişi raporuna ilişkin yapılan bir başka tespit de konunun sadece tasarım kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi olmuş ve sübjektif değerlendirmelerin yapıldığı saptanmıştır. Bu değerlendirmeler, yerel mahkeme kararlarını da yanıltıcı niteliktedir. Bu durum, bilirkişilik kurumuna karşı güven sarsıcı nitelikte bir durumdur[584].

Son rapordan hareketle, bilirkişi kurumu özelinde yapılan farklı değerlendirmelerin, projenin yargısal süreçteki seyri açısından olumsuz bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Bu süreçte, bilirkişi kurumu tarafından konunun yüzeysel bir biçimde ele alınmış olması, kentte yaklaşık 7 senelik bir bekleyiş ve duraklama ile sonuçlanmış ve büyük mali kayıplar söz konusu olmuştur. Bu durum, sadece bu proje özelinde değil, kentteki pek çok proje özelinde karşılaşılan sıkıntılı bir durum olmakla birlikte, projenin ortaya çıkma ve uygulanma dönemleri açısından taraflar bağlamında değişiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bu konu, dönemsel güç odakları ile ilgili bir konudur.

3.3.6 Sonuç

Bu konu özelinde, bir dönem önceki siyasi otoritenin sübjektif görüşleri ön plana çıkmış ve projenin varlığına ilişkin bir tepki düzlemi oluşturulmuştur. Bu eksende, konu her fırsatta medyaya yansıtılmış ve projenin kamu tarafından sahiplenilmesi konusunda engeller oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte kamu kurumları projeyi destekler bir tavır takındığından beklenen etki yaratılamamıştır. Dikkati çeken bir husus da medyanın, bu süreçte iki tarafın görüşlerine yer veren bir rol üstlenmiş olmasıdır. Yine bu dosyada dikkat çeken bir husus da şudur; meslek odalarının bu konuda somut dosya bazında kendi adlarına iptal davası açmadıkları ve

[584] **DTM İnşaatı'na Devam Edilecek**, Haber Ekspres, 01.12.2004.

bu manada açılan davalara da müdahale talebinde bulunmadıkları yani hukuki bir aktiflik içinde olmadıkları gibi konuyu basın bazında da tartışmamışlardır[585].

Çalışmanın İzmir tarihinin incelendiği kısmında görüldüğü üzere dava konusu olan parselin içinde bulunduğu bölge her zaman kentin merkezi konumunda olan bir yapıya sahiptir. Bu tarihi süreç içerisinde hiçbir zaman dava konusu parselde olduğu gibi atıl bir çukur görünümü söz konusu olmamıştır. Yaklaşık 2000 senelik bir süreçte kent merkezinde 10 yıllık bir zaman dilimini kapsayan görüntü ve çevre kirliliği yaratan böyle bir çukur oluşumunun nedeni olarak ağır işleyen bir idari yargı mekanizmasını göstermek İzmir kentinin hukuk tarihi açısından ilginç bir durumu yansıttığı kanaatindeyiz.

[585] Konu hakkında görüşlerini aldığımız Yüksel Çakmur, bu somut proje hakkında açtığı dava için yaptığımız tartışmada karşı görüşte olmamıza rağmen konuyu detaylı olarak bizimle tartışmıştır. Temel noktalarda anlaşamamamıza rağmen bu davaya meslek odalarının katılmaması ya da kendi adlarına dava açmamaları noktasındaki soru işaretinin bilimsel olarak incelenmesi noktasında mutabakata varmış bulunmaktayız. Sayın Çakmur, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır; "kent ve kentli adına yapılan çalışmalarda, üretilen projelerde ve bu manadaki yanlışlıklara karşı sürdürülen hukuki mücadelelerde birtakım ilke ve prensipler koymak gereklidir. Bunlar da hukukun üstünlüğü, kamu yararı ve bilimsel gerçeklik sınırlarıdır. Meslek odaları, Galleria Projesi'ne, Kordon Yolu'na, Özdilek Projesi'ne dava açtıkları gibi bu projeye de dava açmaları ya da açılan davalara katılmaları beklenirken, Galleria Projesi'nde yaşadığımız kırgınlık ve çatışma ortamını bir nevi kan davası esasında ele alarak benim yaptığım her türlü işleme karşı bu tutumu sürdürmüşlerdir. Kamuya ait olan ve Fuar ile bütünlük arz eden ve tarihi Basmane Meydanı'nın siluetini koruyan bu açık alan rant düşüncesi ile özel şirketlere satılmış ve yine rant amaçlı yapılaşmaları içeren plana konu olmuşlarıdır. Burada Fuar'ın ve Basmane Meydanı'nın ve kentlinin açık alanı bir nevi rantın hizmetine girmiştir. Meslek odalarının İzmir kenti bütününde açtığı tüm davalar incelenirse, karine olarak bu davaları da açmaları gereği doğmuş olmalıdır. Ancak yukarıda ifade ettiğim gibi Galleria davasında yaşadığımız gerilimi ve zıtlaşmayı bir kan davası haline getirerek bugüne kadar sürdürmüşlerdir ve bu manada hukukilik ve bilimsellik dışına çıkarak tepkisellik adına hareket etmişlerdir. Bunun en büyük ispatı da bu proje anlamında hukuki olarak aktif olmadıkları gibi basın bazında da konu hakkında açıklama yapmamışlardır".

3.4 KORDON YOLU PROJESİ

3.4.1 Giriş

19.Yüzyıl İzmir'ini bir bütün olarak ele alan ve orijinal bir üslupla bizlere aktaran Rauf Beyru hocamızın "İzmir'e uzun bir süre, bir kordon yolu, kamuya açık bir sahil bandı yapılmamasına" değişik bir bakış açısı getirdiği yazısında, [586]isabetle belirttiği gibi, 18.yüzyıl ve 19.yüzyıl başlarına ait haritalar incelendiği zaman Türk Gümrüğü ve Frenk Gümrüğü gibi iki gümrük yapısı belirgin bir şekilde kendisini göstermektedir. Bu belirgin yapının altında o kadar belirgin olmamakla beraber, "sahil boyunca uzanıp giden yabancı konsoloslukların ve özellikle de Frenk tacirlerine ait evlerin her birinin özel iskelelerinde, geceleri , gümrükten kaçırılmak sureti ile , malların kente girip çıkmasını da sağladığı ve bu trafiğe aracı oldukları" ve bu manada "İzmir'e uzun süre, bir kordon yolu, kamuya açık bir sahil bandı yapılmamasında, bir çok gezgin ve yazarların da işaret ettiği üzere, bu avantajın elden gitmemesi için oluşturulan baskının rolünün bulunduğu" [587] belirtilmiştir. Rauf Beyru hocamızın bu tespiti çalışmamızda bir anahtar olmuş ve Kordon Yolu davasının taraflarının konuyu adeta "bir savaş alanı" haline getiren sebepleri değişik bakış açılardan incelememize neden oldu. Kordon yolu konusunun sınırları belirlerken konu hakkında yazılan yazıları ve mahkeme kararları ile resmi kararları da bu manada çalışma içinde fihrist olarak vermeye çalıştım.

Osmanlı İmparatorluğunun ikinci büyük limanı olan İzmir'in , İzmir-Aydın Demiryolu ile İzmir-Kasaba demiryolunun bitmesine kadar ne hinterlandı ile bağlantısını sağlayan yolları, ne de gemilerin ideal anlamda yükleme boşaltma yapabilecek bir rıhtımı vardı [588] . İzmir-Aydın ve İzmir-kasaba demiryollarının tamamlanıp trafiğe açılması ile birlikte İzmir limanının hinterlandı ile bağlantısı süratlenmiş ve bu akışkanlığın liman bazında da kendisini bir ihtiyaç olarak

[586] BEYRU, Rauf ; 19.Yüzyılda İzmir'de Eski İskeleler Hakkında Kısa Bir Not **. Ege Mimarlık** Sayı 26 (1998-2), s 40, 41.
[587] y.ag.e. s.40.
[588] KÜTÜKOĞLU, S. Mübahat, **İzmir Tarihinden Kesitler,** İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını İzmir 2000 s.202

hissettirmesi üzerine gemilerin doğurdan doğruya yanaşıp seri bir biçimde yükleme boşaltma yapabilecekleri bir rıhtım inşası gerçekleşmiştir [589].

Bu rıhtım inşaatının devamı sırasında başlayan problemler, inşaatın bitirilmesinden sonra, bu sefer işletme safhasında da kendisini göstermiştir. Gümrük önüne rıhtım inşasına engel olan İngilizler, diğer kısımlarda imalatlar bitince bu manadaki engellerini yeni anlaşma ile imtiyaz müddetinin uzamasına kadar devam ettirmişlerdir. Sonraki süreçte de rıhtım tarifesini bahane olarak kullanan İngilizler, devlet açısından %12'lik hisse feragati anlamındaki bir kayba neden olmuşlardır. Rıhtım inşaatı imtiyazının el değiştirmesi anlamında konuya taraf olan Dussaud'nun, rıhtımın tam anlamıyla işletmeye açılmasından sonra şirketi satmaya teşebbüs etmesi ve alıcının bir İngiliz şirketi olması konunun kamuoyunda bilinirliğini arttırmıştır. İzmir orijinli iki demiryolunun İngilizler elinde olması, ve oluşum içinde liman ve rıhtımın da aynı bünyeye geçmesi ihtimali bir anlamda tekel korkusu meydana getirmiş ve Osmanlı Hükümeti'nin İzmir rıhtımının tekrar yabancı bir şirket eline geçememesi için satın alma kararı vermesine sebep olmuştur [590].

Kütükoğlu, bu süreç içinde devlet ileri gelenlerinin, iyi niyet sahibi olmalarının altını çizerek "paranın nasıl temin edileceği kararlaştırılmadan verilen bu satın alama kararının" gerçekçi ekonomik uygulamalara dayanmaması üzerine işlemin askıda kalması üzerine, konunun kamuoyunun gündeminde olumsuz bir nokta olarak kalması ve bu manada devletin tenkit edilmesinin geniş bir analizini yaptıktan sonra "neticede kiraya verilerek borcun ödenmesi yoluna gidildiğinin" tespitini yapmaktadır [591]

Devletin iyi niyetli ama gerçekçi ekonomik uygulamaya dayanmayan bu teşebbüsünün arkasından meydana gelen olayların bir "yeni imtiyaz koparma" senaryosu olduğunun tespitlerini yapan Kütükoğlu, konu hakkında yaptığı çalışmasının sonuç kısmında bu acımasız kapitalist yaklaşımı şöylece deşifre etmektedir : "Fakat bu suretle (kiraya verilerek borcun ödenmesini kastediyor)

[589] y.a.ge. s. 239.
[590] y.a.g.e s.239.
[591] y.a.g.e s.240.

Babıali, yeni bir çıkmaza girmiş oldu. Zira bu yolla sermaye toplamayı taahhüt eden şahıs, Dussaudların vatandaşı Marsilya'nın da içinde bulunduğu eyaletin mebusu idi.

Başlangıçta Granet'nin, Osmanlı hükümetine bir dost eli uzattığı düşünüldü, fakat bir zaman sonra Elie Dussaud, yeni sermayedar olarak ortaya çıktı. Artık oynanan oyunun yeni imtiyazlar koparmak olduğu görülüyordu. Bunu fark edip ikazda bulunanlar, imtiyaz müddetinin bitimine kadar sabredilmesi tavsiyesinde bulunanlar oldu. Lakin, yeniden hatalı bir adım atıldı ve imtiyaz 1952'ye kadar uzatıldı. Gerçi hükümetin payının % 50 olarak belirlenmesi ile bu yolla hazineye hayli gelir sağlandı, fakat mühim bir tesisin yabancı tasarrufunda kalmasını kabul etmekle Devlet, bir defa daha zaafını ortaya koymuş oldu. Halbuki, ilk mukavelede açık kapı bırakılmamış, her itirazda taviz verilmemiş olsaydı, üst üste yeni imtiyazlar verilmesi gerekmeyecek, İzmir rıhtımı çok önce devletleştirilecek ve borcun ödenmesi Türkiye Cumhuriyeti'ne kalmayacaktı" [592]

Esasen başlı başına bir çalışma konusu olabilecek cesametteki bu hususun incelenmesinde 1932 yılındaki bir tespit, benim için ikinci bir anahtar olmuştur. Şöyle ki ; 1932 yılı başlarında İzmir Belediye Başkanı Behçet Uz ve belediye meclis üyelerinin eski Fen Heyeti Reisi Necmettin Bey hakkında duydukları kuşkular ciddi boyutlara gelince, konuyu incelemek üzere "yabancı uzman"ların getirtilmesi düşüncesi kendisini kamuoyunda bir anda ağırlıklı olarak hissettirmiş[593] ve mesele, hem belediye yönetiminde ve hem de basında tartışılmaya başlanmıştır. Belediye yönetiminin illaki "yabancı uzman" yaklaşımı, basında eleştiri konusu olmuş ve sonuçta bu seçilen bürokratın seçiminde hata yapan yönetimin aslında kendi var olan kusurunu bir kişiye yıkarak meseleyi basitleştirdiği kabul edilmiştir.[594]

Özellikle fen işlerinde bir mimarın kullanılmasını ve bu mimarın ehliyetsizliğinin de altı çizilerek elemanı seçim hatası yapan yönetimin ayrıca denetim ve gözetim eksikliğini de uzun yıllar devam ettirdiğini belirtip neticede ortak sorumluluk olması gerekirken, meseleyi "sadece bir mimara" yıkmanın

[592] y.a.g.e s.240
[593] GÖKSU, a.g.e., s.174.
[594] ARIKAN, Zeki; **İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938**, II.Cilt-1.Kitap, Ocak 2003 s.362,363

yanlışlığından bahseden basın, buradan hareketle konunun "yabancı uzman" noktasında bir "mutlak kurtarıcılık" noktasına gelmesinin basit ve yanlış bir yaklaşım olduğunu ifade edip bu manadaki denetleme ve düzeltme işlemlerinin yerli teknik adamlarca yapılabileceğini de savunmuşlardır[595].

Belediye Başkanı ise meseleyi, "batı uygarlığından istifade etmek" söylemi içinde ele alıp basının bu "yabancı uzman" tepkisini susturmak için, o yıllarda ülkemizde hayli tanınan ve Ankara şehrinin planını hazırlayan Jansen ismini öne çıkararak bir manada kamuoyunu yanına almak istemiştir. Belediye Başkanının bu popüler ismi öne sürmesi üzerine, basın bu isme karşı saygı duymuş ama asıl sorunun bu olmadığını velev ki Jansen gelse bile onun ortaya koyacağı çözümleri ve prensipleri uygulayacak bir yönetim becerisinin (ekonomik, idari ve siyasi) olmadığı yönünde kanaatleri açıkça ifade etmiştir[596]. O dönem itibariyle güçlü bir batılılaşma rüzgarının var olması ve Jansen'in Ankara'nın imar planını hazırlamasının getirdiği meşhurluğu da[597] eklenince, İzmir Belediyesi'nin bu resmi daveti[598] bir anda kamuoyunda kabul görmüş ve ilgiyle karşılanmıştır. Böylelikle Belediye Başkanının bu popüler siyaset yaklaşımı, Jansen'in memleket içindeki bilinirliği ve kabul edilirliği nedeni ile başarıya ulaşmıştır[599].

13 Nisan 1932 tarihi itibariyle İzmir'e gelen ve bir haftalık incelemelerine başlayan Jansen, belediyenin kendisine yönelttiği soruların cevabı anlamında bir rapor hazırlayarak belediyeye sunmuştur. "İzmir'in hali hazır durumu ve gelecek önerisi" anlamında hazırladığı bu rapor, basında geniş bir şekilde yer almıştır[600]. 26 Nisan 1932 tarihli Yeni Asır Gazetesi'nde Jansen'in belediye tarafından kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplar yer almıştır[601].

Jansen, bir haftalık inceleme sonucunda hazırladığı bu raporunda sel, bataklıkların kurutulması, kanalizasyon, İzmir Limanı, inşaat sistemi, sokakların

[595] GÖKSU, a.g.e., s.175
[596] GÖKSU, a.g.e., s.175
[597] BARAN, a.g.e., s. 65.
[598] y.a.g.e., s. 64.
[599] ARIKAN, a.g.e., s. 362.
[600] y.a.g.e., s. 362.
[601] y.a.g.e., s. 362.

havalandırılması, parklar, umumi tuvaletler, iktisadi evler, parklardan kamunun tümünün istifade etmesi, yaya sistemi, bulvarların mahiyeti, ulaşım araçları, müze yeri seçimi, şehir tiyatrosu, sahil yapısı, kaldırım uygulaması, anıtsal yerler, umumi inşaat planı vs gibi[602] konuları içeren soruları cevaplarken bir hususun altını önemle çizmiştir; bu konu, şimdiki anlamı ile isimlendirdiğimiz "Kordon Yolu" konusudur[603].

Meseleye bakış açısının ne kadar önemli olduğunun vurgulanması adına Jansen'in ifadelerine yer verilmiştir. Zira bir kısır döngü içinde adeta bir ideolojik tarafgirlik içinde meseleye yaklaşmanın bir anlamda tarihi cevabı olabilecek bu alıntı, bize bu manada konuyu özetleyecektir.

Jansen, 26 Nisan 1932 tarihli Yeni Asır Gazetesi'nde şimdiki 1. Kordon Yolu ve 2. Kordon Yolu hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: "....Konak Meydanı'ndan Aydın Demiryolları iskelesine kadar istidat eden Rıhtım Caddesi, şehrin en kıymetli sokaklarından birisi olacaktır ve bunun bu kıymeti ile muhafazası lazımdır; fakat bütün vesaiti nakliyenin gece ve gündüz buradan geçmesi iktiza eder. Bunun için istirahatı selbeden seyrüseferin 100 ile 150 metre mesafede bu caddeye muvazi giden diğer bir caddeye nakli mecburiyeti vardır. Tarlası kısmen henüz boş olan araziden geçtiği için bu caddenin açılması, yalnız şimdi mümkün olabilir. Binaenaleyh bu taraflarda kısa bir zamanda büyük miktar yeni evler inşası muktezi bulunduğundan bu hususta gayet acil bir karar itası son derece lazımdır. Böyle yapılmadığı takdirde bu caddenin açılması bilahare pek pahalıya mal olacaktır..."[604].

Konu bu kadar açık ve net iken günümüzde meselenin bir çarpışma mantığı içinde ele alınması, gerçekten çok üzücüdür. Jansen, şimdiki 1. Kordon olarak anılan yolun çok önemli bir mekan olacağını tahmin ederek (ki yapısı itibariyle buranın değerli konumu eskiden beri kabul edilen bir hususdur) İzmir Belediyesi yöneticilerine ciddi bir uyarı yapmakta ve bu yola kara tarafından 100 ile 150 metre uzaklıkta bir paralel yol açılmasını önermektedir.

[602] y.a.g.e., s. 362, GÖKSU,Emel, **Suç Coğrafyası**, İBŞB Kent Kitaplığı, İzmir, s. 177.
[603] BARAN, a.g.e., s. 65.
[604] ARIKAN, a.g.e., s. 367.

Yine bu anlamda uyarı yaparak asıl araç ulaşım aksının bu yola kaydırılması durumunda, 1. Kordon'un daha bir güzel bir konuma geleceğini ifade etmiştir. Jansen, yine bir uyarı yaparak, bu paralel yolu olarak öngörülen güzergah içinde kısmen bir zemin üstü yapılaşmasının olduğunu ve bu yol açma işleminin hemen yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Eğer bu paralel yolun hemen açılmaması durumunda bölgenin değerli olan konumu gereği ciddi manada yapılaşmaların kendisini göstereceğini ve bu yapılaşmalardan sonra artık bu yolun gerçekleşmesinin çok pahallı (neredeyse ülke ekonomisini alt üst edecek boyutta kamulaştırma bedellerinin doğacağını kastediyor) olacağını ifade etmektedir.

Şunu üzülerek ifade etmeliyiz ki maalesef Jansen'in uyarıları dinlenmemiş ve en kötü senaryo gerçek olmuştur. O devrin belediye yönetimi ve ondan sonra gelen yönetimler bu uyarıları nazara almayıp rant baskısı içinde [605] elbirliği ile bu ciddi sorunu ortaya çıkarmışlardır. Vatandaşın ödediği vergiler ile o dönemin en pahalı yabancı uzmanlarını getirtip plan+plan eleştirisi gibi faaliyetleri göstermelik olarak yapan yerel yönetimler, neticede vatandaşın parası ile satın alınan bu ufuk ve vizyon süzgecini hiçe sayarak kendi bildiklerini okumuşlardır.

Bugün 2000'li yıllarda da "ya hep, ya hiç" mantığından başka bir yaklaşımı benimsemediğimizden böylesine bir çıkmaz içine girmiş bulunmaktayız. Eğer devrin belediye yönetimi, vatandaşın parası ile getirttiği o dönemin en yetkin yabancı uzmanının önerilerini dinlemiş olsaydı, bugün 1. Kordon genel itibariyle yayaların istifade ettiği ve estetik açıdan değer taşıyan bir bölge olacak ve bu yola 150 metre mesafeden esas ulaşım sağlanacaktı. Vatandaşın verdiği vergilerden elde edilen gelirle davet edilip ücreti ödenen Jansen'in raporu dikkate alınsaydı, kentin bu yoğun bölgesinden çıkış, kentli ve kente dışarıdan gelip geçenler adına bu kadar sıkıntılı ve problemli bir hale dönmeyecekti.

O devrin belediye başkanının yıllar önce bir yabancı uzmana (R.Dange) yaptırılan planın dışında, uygulama yapmak düşüncesini kamufle etmek adına bu

[605] Bize göre burada herkes bir şekilde bu oluşuma ortak olmuştur, arsa sahibi rant elde etmiş yönetici bundan herhalde istifade etmiş ve arsa sahibi olmayan diğer İzmirli vatandaşlarda bu duruma sessiz kalmışlardır.

ikinci yabancı uzmanı (Jansen) davet edip sonra da bu çatışmadan hareketle ne ilk planı ve ne de bu plana karşı yapılan eleştirileri içeren raporu dikkate almayarak kendi düşüncesine göre (belki de rant baskısının getirdiği hesaplaşma içinde) bir oluşum meydana getirmesi, gerçekten çok ciddi bir soru işaretidir[606].

Ülkemiz imar yaklaşımlarında en çok görülen uygulama "Ya Hep, Ya Hiç" tarzının arasında gidip gelmek şeklinde kendisini göstermektedir. Bize göre bu uygulama tarzına en iyi örnek Kordon kesiminde olan bitenlerdir. Kısa bir tarihi açıklama sonrası iki örnek sarkacında gerçekleşen uygulamaları incelemek istiyoruz.

3.4.2 Konunun Kordon Yolu Projesi'nin Kapsamında Hukuki, Kent Yönetimi Politikası ve Şehir ve Bölge Planlaması Açısından Değerlendirilmesi

Kordon Yolu projesi, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 1973 yılında onayladığı İzmir Metropoliten Alanı Nazım İmar Planı'nda yer alan *"İnciraltı'ndan başlayarak Bostanlıya kadar tüm İzmir Körfezi çevresine, kamu kullanışlı kıyı bandı adı altında 250-300 metre genişlikte dolgu önerisi*" kapsamında başlatılmış bir Projedir. Metropoliten alan ölçeğindeki plan doğrultusunda 1975 yılında Belediye, Üçkuyular'dan başlayıp, Konak'a gelecek biçimde bir yolun yapılmasını istemiştir. Bu şekilde, o dönem koşullarına göre imar planları hazırlanmış ve İmar ve İskân Bakanlığı'na onaya gönderilmiştir. 1976 yılında Bakanlığın planları onaylaması üzerine, İkiztepe-Konak Meydanı arasında kıyı bandı oluşturularak Mustafa Kemal Sahil Bulvarı inşasına başlanmıştır. Bu amaç ile, 1981-1990 yıllarını kapsayan süreçte İzmir Körfezi kıyısında kalan alanda dolgu işlemleri yapılmıştır[607].

---

[606] CENGİZKAN, Ali; **1924-25 Lörcher Planı**, Ankara, 2004 Ankara Enstitüsü Vakfı s.93-107 Eserde Lörcher Planı olarak anılan planın ve müellifinin durumu incelenmekte ve bu bağlamda benzeri oluşum olarak, Lörhcher ve Jansen çatışmasında daha iyi bir deyimle çatıştırılmasını da ele almaktadır. Sonuçta o dönemin bu yabancı uzman eksenli hareketlerini bir modernite projesi olarak mı algılayalım yoksa rant savaşının ve hesaplaşmasının kamuflajımı şeklinde yorumlayalım diye düşünmeden edemiyoruz.Cengizkan, bu manadaki soru işaretlerinin bilimsel olarak açıklanamamasının sebebi olarak, İçişleri Bakanlığı arşivlerinin ve Genel Kurmay Başkanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arşivlerinin yeterince araştırmacıya açılmaması ve belgelerden kapsamlı bir şekilde yararlanılamamasını göstermektedir.(CENGİZKAN, a.g.e., s.128.)

[607] Aksoy, 2005, s. 98-125.

1989 yılında yerel seçimlerin ardından kent yönetiminin değişimi, hem kent hem de Kordon Yolu Projesi açısından bir kırılma dönemine denk gelmektedir. Önceki dönem belediyesi tarafından ortaya çıkarılan ve bu doğrultuda çalışmalarına başlanan proje için yeni kent yönetimi, tepkili bir tutum sergilemiş ve bunu da basın yoluyla kente yansıtmıştır[608]. Fakat gelişen süreçte, Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından tanıtım çalışmaları yapılmış ve Proje, yeni dönem belediyesi tarafından sahiplenilerek, ilk aşamada karşılaşılan engel ortadan kaldırılmıştır.

1989-1994 sürecinde iktidarda kalan kent yönetimi, Projeye kamu oyununun desteğini sağlamak adına hem basına verdiği beyanatlarla[609] gündem meydana getirmiş ve hem de projeyi tanıtıcı çeşitli yayınlar hazırlamıştır. Bu yayınlarda, projenin metropol kent haline gelen İzmir'in ulaşım sorununa kalıcı çözüm arz

[608] Kamuoyunun bilgilenmesi anlamında ele alınacak yayınlar arasında en detaylı yazılar Mimarlar Odası İzmir Şubesinin yayınladığı Ege Mimarlık dergisinde çıkan yazılardır. Mimarlar Odası 'nın ayrıca bu konu hakkında idarenin karşı tarafı olması ve gerek Kurul'a başvuruları ve gerekse İdare Mahkemesinde açıtığı davalar kapsamında bir manada konu ile özdeşleşmiştir.Çalışmamızda Mimarlar Odasının bu davada ki yaklaşımının diğer davalardaki konumla karşılaştırmasının da yapılacağı düşünülürse bir anlamda anahtar bir dosya olarak nitelenebilecek bu dosyanın sürecini özetleyen ve ilgili dergide yayınlanan yazılar öncelikle buraya almak gereğini duyduk.Bizim tespit edebildiğimiz yazılar şunlardır : Kordonda Kazıklı Yola Hayır, Ege Mimarlık Yönetim Kurulu**, Ege Mimarlık**, Sayı 3 (1991 – 3), s. 11 ; KARAÇORLU, Ahmet Tuncay ; İkiztepe - Konak - Halkapınar Kent İçi Çevre Yoluna İlişkin, **Ege Mimarlık**, Sayı 5 (1992-2), s.35 ; Kazıklı Yol… Dolgu Yol – Kordon Yolu – Hızlı Yol - Hız Yolu, **Ege Mimarlık**, Sayı 5 (1992 – 2), s.31;ÖZKAN, Noyan ; Kordon Yolu Hakkında Hukuki Görüş, **Ege Mimarlık**, Sayı 5 (1992 – 2), s.33 ; Kordon Yolu Yargıda, **Ege Mimarlık**, Sayı 6 – 7 (1992 – 2/3), s.11 ; Kordon Yolu Tekrar Gündemde, **Ege Mimarlık,** Sayı 15 (1995 – 1), s.14 ; Kordon Yolu İptal Edildi, **Ege Mimarlık**, Sayı 20 (1996 – 3), s.13 ; Kordon'a Yasadışı Dolguyol,Meslek Odaları Platformu, **Ege Mimarlık**, Sayı 22 (1997 – 1), s.13 ; Kordon'da Hukuk Kuralları Çiğneniyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 22 (1997 – 1), s.12 ; Kent Belleğinde İzmir Kordonu, **Ege Mimarlık**, Sayı 25 (1998 – 1), s.12 ; Kordon Yolunda Son Gelişme, **Ege Mimarlık**, Sayı 26 (1998 – 2), s.4 ; TOPAL,Hasan;Kordon Yolu Yargı Süreci ve Koruma Kurulu Kararları Kronolojisi, **Ege Mimarlık**, Sayı 27 (1998 – 3), s.5 ; TOPAL,Hasan; Kordon Yolu / Süreci – Son Durumu – Öneriler, **Ege Mimarlık**, Sayı 27 (1998 – 3), s.8 ; HAMUROĞLU,Mehmet ; Kordon Yolunun Beklenen Sonu, **Ege Mimarlık**, Sayı 27 (1998 – 3), s.11 ; [15] GEDİZLİOĞLU,M.Levent Yeni Kordon Yoluna Neden Karşı Çıkılıyor?, **Ege Mimarlık**,; Sayı 27 (1998 – 3), s.12 ; Kordonyolu İçin Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu'na Başvuru**, Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999 – 2), s.3 ; Kordonu Yeşil Alan Olarak Düzenliyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 31 (1999 – 3), s.3 ; TOPAL,Hasan; Kordon Dolgu Alanının Bir Kentsel Mekana Dönüşümü, **Ege Mimarlık**, Sayı 35 (2000 – 3), s.18 ; Kordon'da Çok İzli Hızlı Yola Karşı Mücadelemiz Devam Ediyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 40-41 (2001 – 4 / 2002 - 1), s.4
; [20] Kordonyolu Mücadelemizde Hukuksal Kazanımlar Devam Ediyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 44 (2002 – 4), s.

[609] **Projeyi Eleştiren Köye Gitsin**, Hürriyet Ege, 09.04.1992; **Ana Kentten Kordon Yolu'na Onay Çıktı**, Hürriyet Ege, 11.04.1992; **Çakmur'dan Kordon Yolu'na İlişkin Açıklama Geldi**: **Kordon Yok Olurken Nerelerdeydiniz**, Hürriyet Ege, 26.04.1992; **Kordon Yolu Kararı İzmirlinin**; Hürriyet Ege, 08.04.1992; **"Kazıklı Yol" İçin İlk Gün 4000 İzmirli Oy Kullandı**, Yeni Asır, 20.05.1992; **Çakmur: Kordan ve Karşıyaka'da Sahil Yolu Engellenemez**, Hürriyet Ege, 22.05.1992.

edecek türden olduğu belirtilmiştir. Bu projenin gerekliliği vurgulanmış ve proje; "İzmir'in kent merkezinde tıkanan ulaşım damarlarına yapılacak bir by-pass" olarak ifade edilmiştir[610].

Bu tanıtım kitapçıklarında projenin üç kısımda sunumunun yapıldığı görülmektedir. Birinci bölüm; İkiztepe Kavşağı ile Konak arasındaki Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın iyileştirilmesi, kavşak düzenlemelerinin yapılması vs gibi var olan yatırımının elden geçmesi manasında bir oluşumdur. İkinci bölüm olarak Konak Meydanı Geçişi için belirleme yapılmış ve bu alanda yarışma sonucu birinci seçilen Kemal İpek'in projesi esas alınarak Sahil Bulvarı ile Varyant arasında bağlantıyı kuracak köprülü kavşak ve 800 metrelik viyadük ile Mustafa Kemal Sahil Bulvarı da yapılacak 330 metrelik tüp geçit bu bölümün ana unsurları olarak düzenlenmiştir[611]. Üçüncü bölüm olarak belirlenen alan ise Gümrük-Alsancak Limanı olarak sınırlanmış ve bu bölümde Gazi ve Fevzipaşa Bulvarları birer viyadükle sahil yoluna bağlanması öngörülmüştür. Gümrük Meydanı'ndan başlayarak Alsancak Limanı'na kadar uzanan ve 1. Kordon'a dokunmadan, ona paralel bir sahil dolgusu üzerinde yapılacak Sahil Yolu ile 24 metrelik yol ve 26 metrelik yeşil alan bandı öngörülmekte idi. Bu bölümde 204.000 m^2 yeni alanın kazandırılacağı iddia edilerek bunun 63.000 m^2'lik kısmı yol, 141.000. m^2'lik kısmının ise rekreasyon alanı olarak düzenleneceği ifade ediliyordu. Projenin dördüncü bölümü olarak ise Alsancak Limanı-Halkapınar geçişi öngörülmekte ve yapılacak sahil yolunun, liman üzerinden viyadükle geçerek, Havagazı Fabrikası'nın hemen önünden, Limandan çıkan viyadük ikinci kat yol olarak bir tasarlama öngörüyordu. Halkapınar'a gelen viyadükün hem Altınyol'a bağlanması ve hem de Sirgeli Kavşağı'nda, mevcut demiryolu üzerine bir köprü yaparak eski Terminal yoluna ulaşılmasını öngörmekteydi.

[610] Bu yayınlara örnek olarak gösterilebilecek tanıtım kitapçığında "Kent İçi Geçiş Yolları Projesi" gibi teknik bir başlığın yanı sıra "Evet. Hemen Şimdi" tarzı çarpıcı bir başlık da kullanılmış ve devrin Büyükşehir Belediyesi Başkanı Yüksel Çakmur'un isminin yanı sıra alt düzenlemede Büyükşehir Belediyesi tüzel kişiliğinin de ismi kullanılmıştır.

[611] Çalışmanın Konak Meydan Düzenlemesi Projesinin incelenmesi kısmında bu konu detaylı olarak ele alınacaktır.

Kordon Yolu adı ile bilinen ve daha sonraki süreçte Kazıklı Yol olarak uzun süre gündemde kalan projenin ilk çıkış noktası ise dönemin Cumhurbaşkanı'nın[612] bir İzmir ziyareti sırasında Kordon'da İstanbul'dakine benzer kazıklar üzerinde bir yol yapımını önermesi üzerine olmuştur. Bu doğrultuda, İzmir ili ile ilgili büyük ulaşım projeleri içine[613], İzmir kent içi trafik problemlerini de çözecek bir kent geçişi projesinin yapılması talebi dönemin merkezi yönetimi ile paylaşılmıştır. O dönemki Hükümet ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, bu talebi yerinde bulmuş ve kent geçişi projesinin, İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu Projesi'ne ek olarak yapılmasını uygun görmüşlerdir. Bu şekilde, kent geçişi yolu, İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu kapsamında Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yatırım programına alınmıştır[614].

Bu önerinin ardından gelişen süreçte, kentin altyapı ihtiyacını karşılamak amacıyla, İzmir Karayolu Kent Geçişi adıyla bilinen bir proje hazırlanmıştır. İzmir Karayolu Kent Geçişi yolu, İzmir Çevre Yolunun Çeşme Otoyolu ile birleştiği İkiztepe Kavşağı'ndan başlayarak Konak, Alsancak, Halkapınar, Bornova üzerinden Aydın Otoyol Kavşağı'nı da içerisine alarak, Doğanlar'da son bulan 24 km.'lik şehir içi ana yol özelliğinde kent içi bağlantı yolu olarak tariflenebilir.

İzmir-Çeşme Otoyolunun İkiztepe- Konak-Halkapınar bağlantısının yapılması işi, 05.04.1991 tarihinde, yeni bir ihale açılmadan Karayolları Genel Müdürlüğü'nce İzmir Çeşme Yolu yüklenicisine ek bir sözleşme ile verilmiştir. Bunun devamında, 08.04.1991 tarihinde İzmir-Çeşme Otoyolunun Alsancak Limanı'nın arkasından geçirilerek Halkapınar Kavşağı'na bağlanmasına yönelik olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'ndan olur alınmıştır. Bu gelişme, Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nün "İzmir-Urla-Çeşme otoyolunun yapılan ek sözleşme ile İkiztepe-Konak-Halkapınar Kavşağı'na kadar uzatıldığını" bildiren 18.06.1991 tarihli yazısı ile kesinlik kazanmıştır.

18.10.1991 tarihinde Bayındır İnşaat Tur. Tic. San. A.Ş. tarafından hazırlanan ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından onaylanan

[612] TOPAL, Hasan; a.g.e., s. 175; burada kast edilen Cumhurbaşkanı, Sn. Turgut ÖZAL'dır.
[613] İzmir Çevre yolu-Aydın Otoyolu ve İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu.
[614] Dpt No:85-E-040360.

ön raporda proje; "İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu Konak Meydanı-İkiztepe Kavşağı ve Halkapınar Kavşağı-Konak Meydanı, yani İkiztepe-Konak-Halkapınar kesiminin toplam 12 km. boyunda bir kent içi geçişi projesi, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın iyileştirilmesi ve Kordon'da deniz dolgusunun yapılması" şeklinde net olarak tariflenmiş ve bunun akabinde, 22.11.1991 tarihinde Çevre Uyum Raporu teslim edilmiştir[615].

Hazırlanan ön raporda, bu projenin hayata geçişi açısından toplam 42 ay gibi bir süre hedeflenmiş olup, bunun 18 ayı projelendirme çalışmalarına ayrılmıştır. Projelendirme çalışmaları başlangıç tarihi raporda, 18.07.1991 olarak belirtilmiş ve bu kapsamda, normal şartlarda projenin bitiş tarihi 18.01.1993 olarak kestirilmiştir.

Bu rapor kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda Konak-Halkapınar arasında yeni geçiş sağlayan üç alternatif geliştirilmiştir;

3.4.2.1 Konak- Alsancak Arası Deniz Dolgusu ve Alsancak-Halkapınar Arası Bölümün Liman İçinden Viyadükle Geçilmesi.

Konak'tan Alsancak'a kadar denizin doldurularak Mustafa Kemal Sahil Yolu'nun devamı niteliğinde yeni bir sahil yolu yapılması ve Alsancak'tan Halkapınar'a kadar Liman içinden viyadükle geçilmesi düşünülmüştür.

3.4.2.2 Denizden Viyadükle Geçilmesi

Bu seçenekte Konak Meydanı ile Alsancak Limanı, sahile 300-400 m uzaklıkta denizde viyadük yapılarak bağlanmaktadır. Bu viyadüğün, toplam

[615] İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu 0+000-7+200 Konak Meydanı-İkiztepe Kavşağı ve Halkapınar Kavşağı-Konak Meydanı Ön Raporu, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, 1991; bu projede mühendislik hizmeti Erer Müşavirlik, Mühendislik ve Müteahhitlik A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje sahibi, Temelsu Uluslar arası Mühendislik Hizmetleri A.Ş.'dir. Müteahhit firma da Bayındır İnşaat, Turizm ve Tic. San. A.Ş.'dir; İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu 0+000-7+200 Konak Meydanı-İkiztepe Kavşağı ve Halkapınar Kavşağı-Konak Meydanı Çevre Uyum Raporu, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, 1991, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, 1991; bu projede mühendislik hizmeti Erer Müşavirlik, Mühendislik ve Müteahhitlik A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje sahibi, Temelsu Uluslar arası Mühendislik Hizmetleri A.Ş.'dir. Müteahhit firma da Bayındır İnşaat, Turizm ve Tic. San. A.Ş.'dir.

uzunluğu 3600 metre, yüksekliği Konak İskelesi önünde deniz hatlarının geçeceği biçimde 20, Cumhuriyet Meydanı civarında ise Konak Meydanı Düzenleme Projesi ile yat limanı haline getirilmesini sağlamak üzere 40 kotlarında olacak biçimde tasarlanmıştır. Viyadük ayak temellerinin kazıklar üzerine oturtulması düşünülmüştür.

3.4.2.3 Konak Meydanı-Hilal Kavşağı Tüneli

Konak Meydanı'nda Konak Oteli ile Şehir Tiyatrosu arasında yer alan trompet tipi bir kavşakla Mustafa Kemal Sahil Yolu'ndan ayrılan 2x2 şeritli yol, Mithatpaşa Caddesi üzerinden köprü ile geçerek tünele girecektir. Kız Lisesi yakınlarındaki sarp kayalıklarda, taban kotu yaklaşık -10.00 olan 2 adet tünel açılması için yeterli topografya mevcut olduğu tespit edilmiş ve tünel boyu yaklaşık 2800 metre olacak şekilde tasarlanmıştır[616].

Ön raporun akabinde hazırlanan Çevre Uyum Raporu'nda yolun yakın çevresi ve kentle olan ilişkileri sorgulanmış ve kentteki mevcut duruma ilişkin analizler yapılmıştır. Bu kapsamda; ulaşım, Alsancak Limanı, imar durumu[617], sosyo-kültürel durum ve eski eserler olmak üzere beş ana başlıkta inceleme yapılmış ve buradan hareketle Kordon Yolu'nun kent ile entegrasyonunu en iyi sağlayan alternatif tespit edilmeye çalışılmıştır. Çevre Uyum Raporu'nun yedinci bölümünde, yapılan tüm analizlerden hareketle bir sonuca ulaşılmış ve bu şekilde alternatif seçeneklerden en ideal olanları vurgulanmıştır. Buna göre ikinci ve üçüncü alternatif, kentin ihtiyaçları bakımından değerlendirildiğinde, ilkini tamamlayıcı öğeler olarak düşünülmüş ve sonuç olarak seçeneklerden ilki yani Konak-Alsancak arasına sahil dolgusu yapımı önerilen seçenek, Konak'ta Fevzipaşa ve Gazi Bulvarları, Alsancak'ta Atatürk Caddesi ile bağlantı olanakları vermesi ve liman trafiğine de hizmet etmesi nedeni ile birinci sırada uygulanması gereken alternatif olarak belirtilmiştir. Bu arada bu alternatifin uygulanması ile Eski Gümrük Deposu binasının etkileneceği hesaba

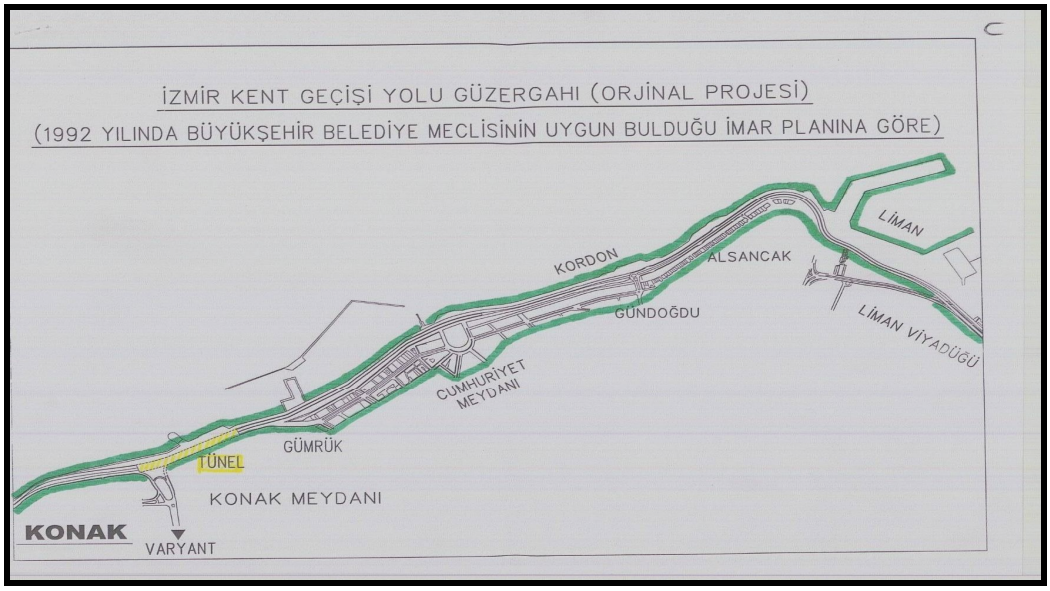
[616] Metro projesi ile birlikte bu proje esas alınarak ve Konak-Halkapınar arası ulaşımı bu şekilde çözülmüş olsaydı, kent adına hem en uygun çözüm olmuş olacak ve hem de Konak-Alsancak arasında yapılacak küçük ölçekli iyileştirmelerle tarihi bölgeler zarar görmemiş olacaktı.
[617] Ulaşım ana planı, Konak düzenleme projesi.

katılmış ve restore edilip, sosyal işlev verilerek değerlendirilme olanağı nedeniyle engel teşkil etmeyeceği düşünülmüştür.

Bu alternatiflerin içinden en ideal olanı seçilirken, kentte var olan ve konu ile ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri de düşünülerek, itirazların gelmesi durumunda, Konak-Alsancak arasına denizde viyadük yapılması seçeneğinin gündeme getirileceği belirtilmiştir.

Bu gelişme üzerine, kıyı dolgusu üzerinde 3x2 şeritli yeni bir ana ulaşım koridoru oluşturulması amacıyla hem Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü hem de Büyükşehir Belediyesi ortak hareket etmiştir. Bu kapsamda yol güzergâhına ait İmar Plan Revizyonu'nu hazırlanmış ve plan değişikliği, Büyükşehir Belediye Meclisi'nin kararı[618] ile uygun bulunmuştur**.** Kordon Yolu Projesi uygulamalarına böylelikle ilk adım atılmıştır.

Şekil 3.2. Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 09.04.1992 tarih 05.68 Sayılı Kararı İle Uygun Bulunan Plan Şeması[619]

[618] Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 09.04.1992 tarihli 05.68 sayılı kararı.
[619] İBŞB Planlama Arşivi.

Sonraki süreçte, projede Konak Köprülü Kavşağı için ilave deniz dolgusu, Gümrük-Alsancak Limanı arasında ise yeni deniz dolguları yapılması öngörülmüştür. Buna göre hazırlanan 1/5.000 ölçekli imar plan revizyonlarının Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından uygun bulunmasından sonra, hazırlanan planlar kıyı ve dolgu alanlarını içerdiğinden, 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na onay için gönderilmiştir. 1973 yılında onaylanmış olan Metropoliten Alan Planı'ndaki öneriye uygun olarak hazırlanmış olan 1/5.000 ölçekli bu planın, İkiztepe-Konak arası 24.02.1994 tarihinde onaylanmıştır. Bu tarihlerde proje özelindeki gelişmelerin yasal çerçevede olmakla birlikte, kentteki ilgili kurumların görüş birliği dâhilinde yürütüldüğü gözlenmiştir. İmar planlarının revizyonunun belediye meclisinde onaylandığı ve inşaata başlandığı tarihte, güzergâh üzerinde hiçbir tarihi sit kararının mevcut olmadığı bilinmektedir[620].

[620] Bu tarihten sonra alınan tüm Sit kararlarının dokümanı şu şekildedir: "1- Mimarlar Odası İzmir Şubesinin 10.09.1991 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 20.01.1994 Tarih ve 4840 Sayılı Kararı Almıştır. Gümrük Depoları İle Cumhuriyet Meydanı Arasındaki Kesimin Tarihi SİT Olarak Kararı Verilmiştir. 2- Mimarlar Odası İzmir Şubesinin 11.09.1991 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 20.01.1994 Tarih ve 4841 Sayılı Kararı Almıştır. Konak Meydanı ve Yakın Çevresinin Tarihi SİT Olarak Tescili Kararı Verilmiştir. 3- İzmir Büyük Şehir Belediye'sinin 21.01.1994 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 21.01.1994 Tarih ve 4842 Sayılı Kararı Almıştır. İkiztepe-Konak-Halkapınar Projesinin 1/1000 Ölçekli İmar Planının Değerlendirilip, Sözkonusu 4840 ve 4841 Sayılı Kararlarla Belirlenen Tarihi SİT Alanlarının Olumsuz Etkilenmeleri Nedeniyle Uygun Olmadığına (Olumsuz) Karar Verilmiştir. 4- 1 No'lu KTVKK Kurulu'nun Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 01.09.1995 Tarih ve 5909 Sayılı Kararı Almıştır. Kordon Tarihi SİT Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Hazırlanması İstemi Kararı Verilmiştir. 5- Mimarlar Odası İzmir Şubesinin 06.02.1997 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 27.02.1998 Tarih ve 7089 Sayılı Kararı Almıştır. 1. Kordon'un Cumhuriyet Meydanı İle Alsancak Limanı Arasındaki Kesiminin Tarihi SİT Olarak Tesciline Karar Verilmiştir. 6- Mimarlar Odası İzmir Şubesinin 06.02.1997 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 28.02.1998 Tarih ve 7090 Sayılı Kararı Almıştır. Tarihi SİT Olarak Tescil Edilen Cumhuriyet Meydanın da Deniz Dolgusu Yapılmasına İlişkin Yapılan Değerlendirmede Öneri Uygulamanın KTVKYK Kararlarına Aykırı Olduğuna Karar Verilmiştir. 7- Mimarlar Odası İzmir Şubesinin 06.02.1997 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 28.02.1998 Tarih ve 7091 Sayılı Kararı Almıştır. Tarihi SİT Alanı İçinde Kalan Konak Köprülü Kavşağı İnşaatının, Plan ve Projesi İzmir 1 No'lu KTVK Kurulu Tarafından Onaylanmadan Başlatılmasının Aykırı Olduğuna Karar Verilmiştir. 8- Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü 09.03.1999 Tarihli Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 25.03.1999 Tarih ve 7894 Sayılı Kararı Almıştır. K.A.N.İ. Planı Hazırlanıncaya Kadar Tarihi SİT Olarak Tescilli Alanda Hiçbir İnşai Faaliyete Bulunmayacağına ve Sürsarj Dolgunun Kaldırılmasına Karar Verilmiştir. 9- İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 06.05.1999 Tarih ve 7934 Sayılı Kararı Almıştır. Tarihi SİT Alanında K.A.N.İ. Planı Hazırlanıp, KTVKK Tarafından Onaylanıncaya Kadar Dolgu Alanının Yayalara Yönelik Yeşil Alan Olarak Geçici Düzenlenmesine Karar Verilmiştir. 10- İzmir Büyük Şehir Belediye'sinin Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 17.02.2000 Tarih ve 8349 Sayılı Kararı Almıştır. Konak-Kordon-Alsancak Kıyı Kesimi Koruma Amaçlı İmar Planının Onaylanmasına Karar Verilmiştir. 11- İzmir Büyük Şehir Belediye'sinin Talebi Üzerine İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma 23.02.2001

Sit kararlarının gündemde olmadığı bu süreçte**,** 10.09.1991 tarihinde Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin; Konak-Gümrük Binaları, Pasaport, Alsancak Limanı arasındaki ve Kordon boyu olarak adlandırılan bölgenin sit olarak tescil edilmesi için İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu'na başvurduğu bilinmektedir. Bu dönem, İkiztepe-Konak-Halkapınar Kent Geçişi Yolu'nun müteahhit firmaya ek sözleşme ile verildiği ve yol güzergâh tespit çalışmalarının yapıldığı bir dönem olup, henüz projelendirme aşamasının tamamlanmadığı bir sürece denk gelmektedir[621].

1991 yılında İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu'na başvuru yapılmasının ardından, TMMOB'ne bağlı İzmir'de bulunan 17 meslek odasının Kordon Yolu'na karşı bir duruş sergileyerek bu manada hukuki mücadele yoluna başlamışlardır. 09.04.1992 tarihinde İzmir-Urla-Çeşme otoyolunun İkiztepe-Konak-Halkapınar kesimine ilişkin kent içi geçişini düzenleyen 1/5.000 ölçekli imar planı değişikliğinin İBŞB Meclisi tarafından onaylandığı bilinmektedir[622].

1992 yılı, ayrıca Kordon Yolu Projesi'ne ilişkin yargı yolunun açıldığı yıldır. 02.12.1992 tarihinde TMMOB Mimarlar Odası tarafından, meclis kararı ve meclisçe onaylanan Nazım Planı'nın[623] iptali istemiyle İzmir 3. İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır[624]. İlk davanın devam ettiği süreçte**,** 24.11.1993 tarihinde İzmir 3. İdare Mahkemesi'nce, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hasım mevkiine alınması kararı verilmiştir.

Tarih ve 9187 Sayılı Kararı Almıştır. 1/5000 Ölçekli Konak-Kordon-Alsancak Kıyı Kesimi Koruma Amaçlı İmar Planının Onaylanmasına Karar Verilmiştir. KAYNAK: Mimarlar Odası İzmir Şubesi".

[621] ÖZKAN, Noyan**; Kordon Yolu Hakkında Hukuki Görüş**.

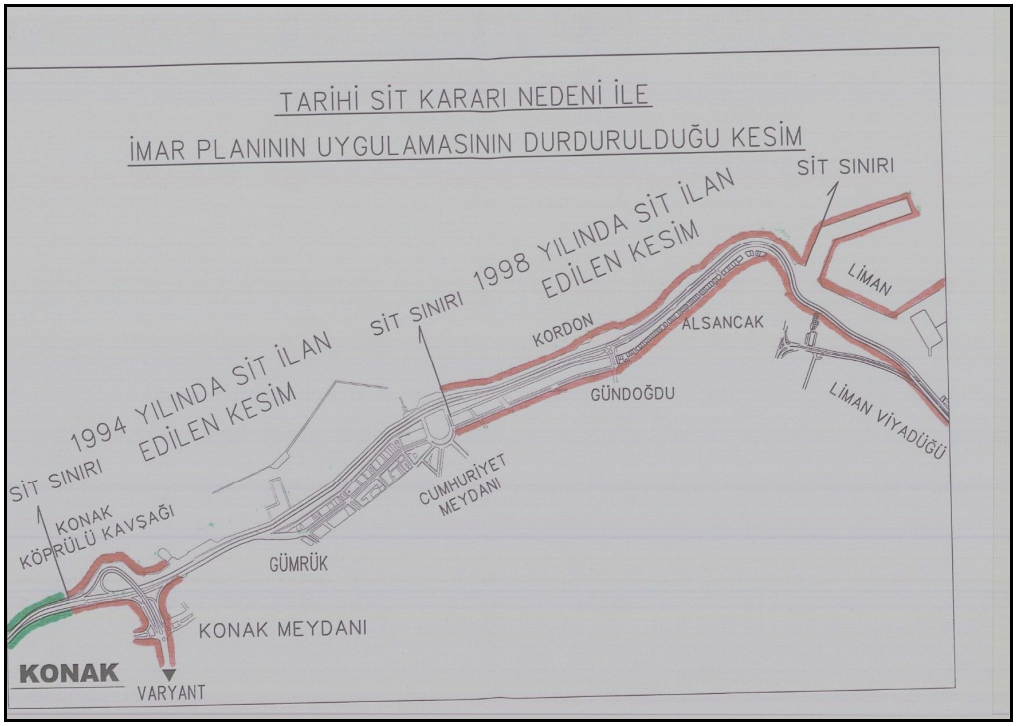
[622] İBŞB'nin 09.04.1992 tarihli ve 05-68 sayılı Meclis kararı. İlgili haberler için bakınız; Başarır: **Kent Kimliğini Yok Eder**, Yeni Asır, 07.03.1992; **Kazıklı Yol İzmir'e Zarar**, Hürriyet Ege, 07.03.1992; **Kordon Yolu Kararı İzmirlinin**; Hürriyet Ege, 08.04.1992; **Projeyi Eleştiren Köye Gitsin**, Hürriyet Ege, 09.04.1992; **Ana Kentten Kordon Yolu'na Onay Çıktı**, Hürriyet Ege, 11.04.1992; **Bakanlık Kordon Yolu'nu Onaylamış**, Hürriyet Ege, 12.04.1992**; Mesela Saat 10'da Buluşalım Kazıklı Yolda**, Cumhuriyet, 20.04.1992; **Kordon Yok Olurken Nerelerdeydiniz**, Hürriyet Ege, 26.04.1992; Mesela Saat 10'da, **Nokta Dergisi**, 10.05.1992, s. 63**; Kordon Yolu İçin Söz İzmirlinin**, Hürriyet Ege, 18.05.1992; **Çağdaş Kordon Yolu Herkesi Memnun Eder**, Yeni Asır, 19.05.1992; HEPŞENKAL,Feyzi, **Abesle İştigal**, Hürriyet Ege, 19.05.1992; **"Kazıklı Yol" İçin İlk Gün 4000 İzmirli Oy Kullandı**, Yeni Asır, 20.05.1992; **Çakmur: Kordan ve Karşıyaka'da Sahil Yolu Engellenemez**, Hürriyet Ege, 22.05.1992; KUNTAY,Ömer, **İzmir; Kent İçi Geçiş Yolları Projesine Evet**, Yeni Asır, 23.05.1992; BAŞARIR,Öztürk, **Kazıklı Yolun Yapılması Zararlı Sonuçlar Doğuracak**, Yeni Asır, 23.05.1992; **Kordon Boyu**, Ticaret Gazetesi, 25.05.1992; BELGEL,Uğur, **Kazıklı Yol Gerekli Mi**?, Yeni Asır, 24.05.1992.

[623] İkiztepe-Konak-Halkapınar Kent Geçişi İmar Planı Değişikliği.

[624] **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1992/1327 E.**

Davanın seyri açısından en önemli gelişme 20.01.1994 tarihinde gerçekleşmiş ve bu tarihte Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin 10.09.1991 tarihli talebi üzerine İzmir 1 Nolu KTVKK tarafından alınan karar[625] ile Gümrük Depoları ile Cumhuriyet Meydanı arasındaki kesim, bir başka kararı[626] ile de Konak Meydanı ve yakın çevresi "Tarihi Sit" olarak tescil edilmiştir.

Şekil 3.3. Tarihi Sit Kararları Nedeniyle İmar Planının Uygulamasının Durdurulduğu Kesimleri Gösteren Şema[627].

Alınan sit kararlarının devamında 25.02.1994 tarihinde 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın İkiztepe-Konak bölümünün Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onayı gerçekleşmiştir.

Mimarlar Odası'nın açmış olduğu davada, İzmir 3. İdare Mahkemesi 19.04.1994 tarihinde, uygulama işlemi ile ilgili meclis kararı ve İmar Planı'nın iptali

[625] İzmir KTVKK'nun 20.01.1994 tarihli 4840 sayılı kararı.
[626] İzmir KTVKK'nun 20.01.1994 tarihli 4841 sayılı kararı.
[627] İBŞB Planlama Arşivi.

isteminin reddine karar vermiştir[628]. Bunun üzerine 04.08.1994 tarihinde Mimarlar Odası, İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 19.04.1994 1994/607 K. sayılı kararını Danıştay nezdinde temyize gitmiştir.

1994 yılında hukuki manadaki bir başka gelişme de İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu'nun 4841 sayılı Konak Meydanı Tarihi Sit Kararı[629] ve 4840 sayılı Gümrük Depoları-Cumhuriyet Meydanı Arası (Atatürk Caddesi) Tarihi Sit Kararının iptal istemi ile İzmir 4. İdare Mahkemesi'nde dava açılmasıdır[630].

Projeye ilişkin 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın 25.02.1994 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından onayının ardından, Belediye tarafından hazırlanmış olan 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı onaylanmak üzere Bakanlığa gönderilmiştir.

1/1.000 ölçekli planın ilgili bölümlerinin Bakanlık tarafından onayının öncesinde**,** 15.03.1995 tarihinde hukuki bir gelişme yaşanmış ve İzmir Büyükşehir Belediyesi daha önce 4840 ve 4841 sayılı sit kararlarının iptali istemiyle açtığı davalardan feragatini istemiş ve bu nedenle İzmir 4. İdare Mahkemesi'nce alınan 1995/156 K. sayılı kararla İBŞB'nin açmış olduğu iptal davası reddedilmiştir.

Aynı süreçte diğer bir gelişme de 29.03.1995 tarihinde Danıştay 6. Dairesi'nin, 3. İzmir İdare Mahkemesi kararını bozması üzerine gerçekleşmiştir[631]. Bu karara gerekçe olarak Kordon'un bir bölümünün tarihi sit olarak tescilli olması ve bilirkişi incelemesi yapılmadan karar alınmış olması gösterilmiştir. Bu karar temelli olarak 01.09.1995 tarihinde, İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu bir karar almış[632] ve Kordon boyu Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmasını istemiştir.

[628] **İzmir 3. İdare Mahkemesi E:1992/145, K. 1994/607.**
[629] **İzmir 4. İdare Mahkemesi E:1994/1395.**
[630] **İzmir 4. İdare Mahkemesi E:1994/1719.**
[631] **Danıştay 6. Dairesi 29.03.1995, E:1994/4019, K:1995/1316.**
[632] İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu'nun 1995/5909 nolu kararı.

15.11.1996 tarihi, İzmir-Çeşme Otoyolu Kent İçi Geçişi 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın Konak-Halkapınar arasındaki bölümünün, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylandığı tarihtir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca, 13.01.1997 tarihinde, 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca Cumhuriyet Meydanı-Liman arasını kapsayan 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nı -Cumhuriyet Meydanı-Konak Meydanı arasında kalan bölüm sit alanı kapsamında kaldığından daha sonra değerlendirileceği belirtilerek- onanmıştır. Proje kapsamındaki Konak, Cumhuriyet Meydanı ve Alsancak Limanı arasındaki deniz dolgu işlerine de Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 1/1.000 ölçekli İmar Planlarını onaylamasına müteakip başlanmıştır (01.04.1997).

Dolgu işlemi sırasında Kordon Yolu gerçek dolgusunun üzerinde bir süre bekletilmiş olan ek dolgu (Sürşarj), uzun süre kamuoyunu meşgul etmiştir. Oysa Sürşarj dolgu, görevi tamamlandıktan sonra kaldırılıp, Mavişehir ile Organize Sanayi Alanı'nın güney girişini bağlayan bölgenin ana aksının yapımında kullanılmıştır. Ayrıca elde bulunan malzeme ile yine bu alanın yakınında yer alan rekreasyon alanının iç yollarının bir kısmının dolgusu gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde dolgu işlemi, Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nün denetiminde, teknik standartlara uygun ve kanuni dayanağa sahip biçimde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, kent gündemini uzun süre meşgul eden ve spekülatif amaçlı olarak eleştiri konusu yapılan bu ek dolgu (Sürşarj), kentin bir başka bölümünde kamu yararına kullanılmıştır[633].

Bu konuda özellikle Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından yoğun eleştirilerde bulunulduğu bilinmektedir. Kendi ifadeleri ile "altı şeritli hızlı trafik yolu" kapsamında yapılacak dolgu işleminin geçmiş yönetimlerin günlük ve parçacı yaklaşımlarının sonucunda gelecek olan bir işlem olduğu vurgulanmış ve bu yaklaşımın hatalı olduğu konusunun üzerinde durulmuştur. Diğer taraftan dolgu işlemi sonucunda kıyı hattının değişecek olması da eleştirilmiş ve İzmir Körfezi'nin kıyı hattının sabitlenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Oysa kent kimliğinin

[633] AKSOY, 2005, s. 237.

korunması açısından önemli sayılabilecek bu görüş, değişen yönetimler ve geçen zamanla birlikte geri plana atılmış, Kordon Yolu dolgusunun yapımından sonra, hatta yasal olmayan biçimde yapılan yeni dolgular ile (örneğin; Konak Meydan Düzenlemesi) kıyı hattı değişikliğe uğratılmıştır[634]. Dolayısıyla bu dolgu işlemini, kentte daha sonraki dönemlerde yapılan dolgu işlemlerinden ayıran en önemli fark (Konak Meydanı Düzenlemesi,..vb); bu işlemin, planlama süreçleri açısından gerekli aşamalar tamamlandıktan sonra gerçekleştirilmesidir. Ayrıca, bu konuda gerek yargı kararları gerekse İzmir I No'lu KTVK Kurulu kararlarına saygılı bir tutum sergilenmiş ve tüm işlemler kanuni dayanağa sahip biçimde gerçekleştirilmiştir.

13.01.1997 tarihinde 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın kısmen -Cumhuriyet Meydanı-Konak Meydanı arasında kalan bölüm dışında bölümünün- onanmasına karşın; 06.02.1997 tarihinde Mimarlar Odası İzmir Şubesi Kordon'un tamamının Tarihi Sit olarak tescili için İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu'na başvurmuştur. KTVK Kurulu'nun 15.04.1997 tarihili işlemi ile Mimarlar Odası tarafından alanın sit olarak tescil edilmesi talebine uygun yanıt verilmediğinden, işleminin iptali için İzmir 2. İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır[635].

27.02.1998 tarihinde Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından talep edilmesi üzerine, İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu tarafından 7089 sayılı karar alınmıştır. Bu karar ile İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu tarafından "I. Kordon'un Cumhuriyet Meydanı ile Alsancak Limanı arasındaki kesiminin de Tarihi Sit olarak tescili" gerçekleştirilmiştir. Bu tarihi karara ilişkin tutanakta, Kordon'un kentsel manada sahip olduğu önem ve özel konumu, kentin denizle olan ilişkisinin kopmamasının gerekliliği, orijinal kıyı çizgisini değiştiren faaliyetlerin önlenmesi gerektiği… gibi konulara yer verilmiştir. Kurulun bu tarihe kadar bölgede böyle bir karar almamış olması ve bu kararın bütünü kapsayan bir karar değil, parçacı bir yaklaşım ile güzergah içindeki bir bölüm içinde sınırlı kalması bilimsel olarak incelenmesi

[634] Meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin Kordon Yolu davasında gösterdikleri hassasiyetin Konak Alt Geçit ve Konak Meydan Düzenlemese Projelerindeki hukuka aykırılıklarda gösterilmemesi, ciddi bir soru işaretidir.
[635] **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1997/244 E.**

gereken ve Kurulun sorumluluğunun sınırlarının tespitinde veri alınabilecek bir husustur.

Kordon Yolu Projesi'nin seyrinde en kritik gelişmelerden biri de bu noktada yaşanmıştır; zira İzmir 1 No'lu KTVK Kurulu tarafından alınan bu karar, 04.03.1998 tarihinde Kültür Bakanlığı tarafından iptal edilmiş ve dönemin kurul başkanı Numan Tuna, Bakanlık tarafından görevden alınmıştır. İptale gerekçe olarak da "önceden sit alanı ilan edilmiş bir bölgenin genişletilmesinin yetki dışı bir işlem olması" gösterilmiş ve böyle bir durumun ancak "Yüksek Kurul tavsiyesi" ile gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir. 2863 sayılı Kanunun 51 ve 57. maddeleri incelendiğinde Koruma Kurulları'nın "sit ilan etme" yetkisine sahip olduğu açıkça belirlenirken, "sit alanlarının genişletilmesine dair" bir yetkinin bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, Yüksek Kurul görev ve yetkileri incelendiğinde **"**uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek" gibi bir yetkinin varlığı dikkat çekicidir[636].

İzmir 1 No'lu KTVK Kurulu'nun kararının[637] Kültür Bakanlığı tarafından iptal edilmesi, daha sonra yargıya konu olmuş ve bu iptal kararının Koruma Kurulları'nın özerkliğine yönelik, "üstten gelen bir müdahale" olarak ifade edilmiştir. İzmir 2. İdare Mahkemesi**,** 14.11.1998 tarihinde, İzmir 1 No'lu KTVK Kurulu'nun "Kordon'u bütünüyle Tarihi Sit ilan eden kararını iptal eden" Kültür Bakanlığı işlemine yönelik iptal istemini haklı bularak önce yürütmeyi durdurma kararı, ardından 14.01.1999 tarihinde, iptal kararı vermiştir. İzmir 2. İdare Mahkemesi tarafından karar kesinleşmiştir. Böylelikle 7089 sayılı karar ve aynı gün bu kararın devamında alınan diğer kararlar yeniden (7090, 7091) işleme koyulmuştur.

7090 ve 7091 sayılı kararların işleme koyulmasından kısa bir süre sonra, bu konuda bir başka gelişme daha yaşanmıştır; 14.06.1999 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı 127.35/01-328 sayılı dilekçe ile Genelkurmay Başkanlığı'ndan; "İzmir Kordon Yolu bölgesiyle ilgili mevcut belge, fotoğraf,...vb. malzemenin"

[636] AKSOY, 2005, s. 251 vd.
[637] İzmir KTVKK'nun 04.03.1998 tarihli 7089 sayılı kararı.

gönderilmesini istemiştir. Genelkurmay Başkanlığı konuyu incelemiş ve 22.06.1999 tarihinde "arşivlerinde birliklerin harekât, lojistik, istihbarat ve muhaberelerine ilişkin belgeler mevcut olup, talep edilen nitelikte İzmir Kordon Yolu Bölgesi ile ilgili belge, fotoğraf ve benzeri malzemenin bulunmadığına dair" cevabi yazıyı yazmıştır.

Özellikle**,** 4840 ve 4841 sayılı kararların mahkemeye intikal ettirildiği ve kararın bilirkişi incelemesi sonucunda olumlu bulunduğu düşünülürse (İzmir 4. İdare Mahkemesi, K. 1996/484), hem Kurul Kararlarına hem de Bilirkişilik Kurumuna yönelik güven sarsıcı nitelikte bir durum ortaya çıkmaktadır[638].

İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 7089, 7090 ve 7091 sayılı Kararlarının yeniden işleme koyulmasının ardından, yol çalışmaları durdurulmuştur. İkiztepe-Konak-Halkapınar arasındaki imar planlarının iptali ve Kurul tarafından bölgeye ilişkin alınan sit kararları üzerine, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı hazırlanmış ve bu süreçte yarım kalmış yol inşaatları göz ardı edilmiştir. Bu kapsamda hazırlanan plan, 17.12.1999 tarihinde Büyükşehir Belediye Meclisi'nce kabul edilmiş ve ayrıca 17.02.2000 tarihinde İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından alınan 8349 sayılı karar ile uygun bulunmuştur. Kurul tarafından ilgili tarihte alınan 8349 sayılı karar daha sonra esas yönünden eksikli taraflarının bulunması nedeniyle yargıya intikal ettirilmiş ve yargı kararı ile iptali gerçekleşmiştir[639].

İptal edilen 8349 sayılı kararın yerine, İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından yeni bir karar alınmış[640] ve bu kapsamda Konak-Alsancak Kıyı Kesimine ait Koruma Amaçlı İmar Planı uygun bulmuştur.

Bu süreçte, 1999 yılında yaşanan yerel seçimler ve yeni gelen yönetimin görev anlayışı beraberinde, Kordon Yolu Projesi'nin hem uygulanması hem de idari yargı süreçleri açısından başka bir boyuta geçildiği görülecektir. Bu bağlamda, kurumlar arası işbirliği çerçevesinde başlatılan proje ve bunun devamında gelişen

[638] AKSOY, 2005, s. 104 vd.
[639] **İzmir 3. İdare Mahkemesi K:2000/96.**
[640] İzmir KTVKK'nun 23.02.2001 tarihli 9187 sayılı kararı.

dava süreçlerinde, iki keskin taraf oluşmuştur. 1999 yılı itibariyle başlayan ve gerek idari yargı kararları gerekse Kurul ve Belediye kararları paralelinde Kordon Yolu Projesi, kent gündeminden kaldırılmak istenmiştir. İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından onaylanan koruma planlarında, proje kapsamında başlangıçtan günümüze kadar yapılan imalatların göz ardı edilmesiyle birlikte, proje kapsamında yapılan yatırımlar askıda kalmıştır.

Kordon Yolu Projesi'nin kaderi açısından yargı kararlarının geç alınması daima negatif bir etki yaratmış ve özellikle 1999'da gelen yeni yönetimi destekleyen medyanın girişimleri ile projenin kamusal inancı yok edilmiştir. Daha da önemlisi, başlatılan yatırımlar yarıda kalmış ve bu bağlamda Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yatırım programı dahilinde kente ayrılmış olan bir kamu kaynağı da iyi değerlendirilememiştir[641].

24.03.2003 tarihinde Danıştay 6. Dairesi tarafından alınan karar[642], Kordon'da yapımı planlanan İkiztepe-Konak-Halkapınar Kent İçi Geçiş yolu bütünü açısından da "son nokta" olarak vurgulanmış ve gelişen süreçte Kordon'da yer alan geçici uygulamanın dönüşümünü de kapsayan alternatifler bu kararın gölgesinde tutulmuştur. Oysa bu noktada 1999-2004 arasındaki yönetim tarafından, kentteki diğer uygulamalar düzeyinde farklı bir tutumun sergilendiği dikkat çekicidir. Konak'ta yapılan alt geçit uygulaması bu noktada başlı başına bir çelişkiyi temsil etmektedir. Bu uygulama, hem teknik yönüyle hem de plan süreçleri bağlamında eksikli bir uygulamadır ve kent için başlı başına bir problem odağını arz etmektedir. Keza uygulama ölçeğindeki planların olmadığı ve Bakanlık iznine tabi olan bir kıyı alanında oldu-bitti anlayışı ile inşa edilmiştir. Bu, tekil bir uygulama düzeyinde de kalmamıştır. Devamında, alanda oluşan kot problemlerini gidermek amacıyla bir meydan projesi hazırlanmış ve bu şekilde yine teknik ve içeriksel manada sorunları olan ve de bir öncekinin hatalarını kamufle edecek biçimde yeni bir proje kente dayatılmıştır.

[641] Karayolları Genel Müdürlüğü Dpt No:85-E-040360.
[642] **İzmir 1. İdare Mahkemesi 2002/37 E, 2002/795 K; Danıştay 6. Dairesi 24.03.2003 tarih ve 2004/3981 K.**

Diğer taraftan, yargı kararları yönünde de ihlallerin varlığı dikkat çekicidir. Olimpiyat Köyü Projesi'ndeki teknik kusurlar gerekçe gösterilerek açılan davalarda alınan yürütmeyi durdurma kararları dikkate alınmamış ve bu süreçte inşaatlara ara verilmeden hızla devam edildiği de gözlenmiştir. Bu noktada yargı kararlarına saygılı tutum yalnızca "Kordon Yolu Projesi özelinde" sınırlı kalmış ve dönem projelerinin uygulanması konusunda engel tanımaz bir tavır sergilenmiştir. Bu kent bütününün geleceği açısından, Kanun dışı uygulamalar özelinde oldukça kaotik bir gelişmedir. Bu ikircikli yaklaşıma mutlak destek veren meslek odalarının konu hakkında aleyhe basın açıklaması yapmamaları ve hukuki mücadele yolunu seçmemeleri, dönem itibari ile Büyükşehir yönetimi ile kurdukları "sıkı işbirliği" çerçevesinde açıklanabilecek bir husustur. Bir kısım basının da bu bağlamda Büyükşehir yönetimi ile "sıkı işbirliği"ne girmesi, bir anlamda olumsuz yaklaşımları ve süreçleri, İzmir gündeminden uzaklaştırmış ve neredeyse yok etmiştir.

24.03.2003 tarihinde Danıştay 6. Dairesi tarafından alınan karar, Kordon'da yapımı planlanan İkiztepe-Konak-Halkapınar Kent İçi Geçiş yolu bütünü açısından da "son nokta" olarak vurgulansa da ilerleyen süreçlerde, konu yarım kalan imalatlar (viyadükler) merkezli olarak yeniden gündeme gelmiştir. Yakın dönemdeki bu gelişmeleri yazılı basın kaynaklı olarak aktarmak, olayın seyri ve tarafların tutumlarının net biçimde ifade edilebilmesi açısından önemlidir.

3.4.3 Kordon Yolu Projesinin Bugünkü Uygulamadaki Görünümünün Hukuki, Kent Yönetimi Politikası Ve Planlama Açısından İncelenmesi

1999 yerel seçiminden sonra merkezi hükümetle Büyükşehir yönetiminin Kordon Yolu projesi konusunda fikir ayrılığına düşmesi, daha iyi bir söyleyişle 1999 seçimiyle iktidara gelen Büyükşehir yönetiminin meslek odaları[643] ile aynı görüşü paylaşarak eski yönetimin konu hakkındaki yaklaşımını terk etmesi sonucu bu zıtlaşma meydana gelmiştir. Bu aykırı görüş durumu sonucu Büyükşehir Belediyesi yasal bir plana dayanmadan bu alanı rekreasyon ve birbiri içinde mündemiç bir yeni

[643] Mimarlar Odası İzmir Şubesi basın açıklaması Ocak 2004, **İzmir Kordonu Yeşil Kalmalıdır**; Ocak 2002, **Kordon'a Otoyol Yapılamaz.**

meydan oluşumu içeren düzenleme yapmıştır. Projenin bu günkü haline ilişkin araştırmalarımızı ve konu hakkındaki görüşlerimizi de tez konusu sınırları içinde ele almayı uygun bulduk.

Yeni gelen kent yönetimi, kendi yönetim politikaları doğrultusunda hazırladıkları Koruma Amaçlı İmar Planları ile alanın "rekreatif amaçlı" olarak düzenlenmesine karar vermiş ve Karayolları tarafından hazırlanan ve değişen koşullara uyumlu olacak biçimde yeniden tariflendiği alternatif projeleri görmezden gelmişlerdir. Alana ilişkin yapılan bu düzenlemelerde temel amaç, "eski kıyı bandının bir bütün halinde, tarihsel statüsüne saygılı biçimde planlandığı ve kentlinin net biçimde denizle buluşturulduğu[644]" bir alan yaratmak olarak ifade edilse de uygulamada bazı aksaklıkların varlığı dikkat çekicidir. Örneğin; gerçekte yapıların bulunduğu ve sonradan genişletilmiş olan kaldırımın üzerinde kaldığı bilinen dolgu öncesi kıyı hattının, taşıt yolu kenarı olarak simgelenmiş ve bu kapsamda yanıltıcı bir tarihsel referans noktası belirlenmiştir.

Yeni uygulamada, dolgu alanını da kapsayacak biçimde Kordon Yolu üzerinde; Cumhuriyet Meydanı ile Alsancak Limanı arasındaki 2 kilometrelik alanda 12.5 metre genişliğinde (-7.70 metresi kafeterya ve restoranların kullanımına yönelik olacak biçimde) bir yaya yolu, minimum kesit 6.60 metre (bir gidiş-bir geliş) olmak üzere bir taşıt yolu, yola paralel ceplerde toplam 300 araçlık otopark alanı, biri Alsancak İskelesi hizasında, ikincisi Gündoğdu'da diğeri de Vasıf Çınar Bulvarı karşısına gelen alanda üç meydan ve dolgu alana denk gelen alanda; yeşil alanlar, koşu ve bisiklet yolları,...vb. olmak üzere çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir.

Uygulama kapsamında üzerinde yoğunlaşılacak başka bir konu da Kordon Yolu Projesi kapsamında varlığı kabul edilen ve fakat hâlihazırda bir çözüm üretilememiş olan trafik probleminin nasıl çözümleneceğidir. Bu uygulama kapsamında, bölgeye iki izli yavaşlatılmış/sınırlandırılmış bir yol üzerinden erişim imkânı tanınmıştır. Bu şekilde, 150 dönümlük rekreasyon alanına hizmet eder nitelikte bir iç yol yaratılarak, trafiğin bölge dışına itilmesi hedeflenmiştir. Bu

[644] TOPAL ,a.g.e., s. 178-179.

şekilde, kent içinden ya da dışından gelen trafik ayrıca toplu taşınım araçları, bu bölgeden arındırılıp iç yollara yönlendirilmiş ve kentin var olan problemine dair kalıcı ve etkili bir çözüm üretilememiştir. Bu şekilde yüzeysel ve geçici bir uygulama hayata geçirilmiştir.

Bu konuda eleştiri yapılabilecek bir başka husus, plan süreçleriyle ilişkilidir. Yeni yönetim tarafından hazırlanan bu projenin, plan süreçleri tamamlanmadan hayata geçirildiği gözlenmiştir. Şöyle ki; 23.02.2001 tarihinde İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından onayı gerçekleşen 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın Konak-Alsancak Kıyı kesimini ilgilendiren bir plan olması, bu planın 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereği Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından onaylanmasını zorunlu kılmaktadır. Fakat bu durum ilgili yönetim tarafından dikkate alınmamış ve Bakanlık onayı alınmadan bu plan üzerinden imalata geçilmiştir. Bu dönemde, Kültür Bakanlığı'nın Büyükşehir Belediyesi'ne yazdığı yazıda, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı hazırlanacak sahil kesimi konusunun; "İzmir Valiliği Başkanlığında oluşturulacak çalışma grubu tarafından ortak bir çalışma ile mutabık kalınan bir plan hazırlanarak" çözülmesi gerektiği belirtilmiştir[645]. Fakat Büyükşehir Belediyesi bu uyarıyı dikkate almadan, kıyı kenar ve sahili ayrımı yaparak bir plan hazırlamış ve söz konusu kesimde uygulamalara başlamıştır. Bu anlamda, Belediye tarafından hazırlanan ve İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından uygun bulunup onaylanmadan, gerekli bütünlük sağlanmadan uygulanan planlar ile geleceğe dönük olmayan ve parçacı bir yaklaşım seçilmiştir.

Yeni uygulamanın tamamlandığı tarih ve gelişen süreçte Kordon Yolu Projesi'ne ilişkin açılan davalar devam etmiştir. 2002 yılında, Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından, koruma amaçlı hazırlanan imar planları ve buna yönelik yapılan uygulamaların dayanağı olan (I. Kordon'un "tarihi sit" ilan edilmesini sağlayan) 7089 sayılı İzmir I No'lu KTVK Kurulu kararının yeniden iptali istenmiştir. İzmir 1. İdare Mahkemesi tarafından 30.05.2002 tarihinde bir bilirkişi raporu hazırlanmış ve bu rapor paralelinde, 1. İdare Mahkemesi dava konusu kurul kararlarını (7089, 7090 ve 7091) yerinde bularak, yürütmenin durdurulması istemini

[645] T.C. Kültür Bakanlığı'nın İBŞB'ne hitaben yazdığı 22.11.2001 tarih ve 09831 sayılı yazısı.

reddetmiştir. Bu karar, kurum tarafından temyiz edilmiş ve Danıştay 6. Dairesi, 24.03.2003 tarihinde aldığı kararla, yerel mahkeme kararının yürütmesinin durdurulmasına ilişkin istemin reddine karar vermiştir.

3.4.3.1 Meydanların Ortaya Çıkış Nedenleri ve Önemi

Kentin ve kentlinin en önemli mekansal öğelerinden olan meydanların sık sık değişime uğraması kentin ve de kentlinin kimliği ile oynanması demektir. Zira bilinmektedir ki bu tür kimlikler zamanla kazanılır ve sık sık yapılan değişikliklerle insanların etkileşimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratılamaz. Çünkü meydanlar insanları karşılıklı olarak da etkilerini sağlayan mekanlar oldukları gibi toplumların kültürel kimliğinin oluşmasında da önemli bir yer tutmaktadırlar.

1930-1950 döneminde gerçekleştirilen imar hareketlerindeki başlıca özellik olan yeni toplum düzeninin yönetim ve denetimini gerçekleştirmekte önemli bir yeri olan sosyal içerikli anıtların yapımı artık geride kalmıştır. Resmi ve yarı resmi kuruluşlara ait yapıların, milli savunma ve öğretim yapılarının hükümet konaklarının, ilköğretim kurumlarından başlayarak kendi içinde bir sıra gözetilerek kentlerde yer alan yönetim vurgusu içinde yer alan “Cumhuriyet Meydanı” kurulmasını emreden yasa ile 19. yüzyıl sonlarında kentlere empoze edilen yönetici merkez kavramı, artık gündemden kalkmıştır.

Bu yasa ile her kent ve kasabada toplumsal içerikli yapılarla Cumhuriyet Meydanları birleşmiştir. Böylece Türk kentlerinde geleneksel dokuya yakın ancak düzlüklerde, dolayısıyla eski yerleşimlerden kopuk, politik ve sosyal değişimi yansıtan mekanlar oluşmuş, Cumhuriyet Meydanları çerçevesinde yeni bir meydan dokusu ortaya çıkmıştır. Bu olgu, orta ölçekteki kentlerde daha da ileriye giderek Cumhuriyet Meydanı adıyla anılan sübjektif mekanların da oluşmasına sebep olmuştur.

Bu mekanlara isim veren meydanlar motorlu taşıt trafiğinden uzak olmanın getirdiği ana biçimlendirme içinde beton veya parke taşı döşeli dönemin mimari

ölçütlerine göre inşa edilmiş alanlardır. 1933 Belediye ve Yollar Kanunu ile Belediyelere İmar Planı hazırlatmak zorunluluğu getirilince kentler için "Ulusal Mimarlık" akımı koşulları dahilinde Türk Şehirciliğini yaratmak çabaları ile planlama çalışmaları yoğunlaşmıştır. Gündoğdu Meydanı'nda da aynısı yapılmıştır.

3.4.3.2 Cumhuriyet Anıtı Kavramı

Kendi dönemi içinde Ulusalcılık akımlarının gerekli olduğu dönemlerde İzmir'de yapılmış bir Cumhuriyet Meydanı bulunmaktadır ve bu meydan, gününün koşulları arasında yapılmış bir misyon anıtıdır. Bu anıt aynı zamanda ulusu ve önderini simgelerken onunla beraber, bu ulusu ortaya çıkaranları da simgelemektedir. 1937 yıllarında yoğunlaşan bu olgu çabalarını takip eden yıllarda vermiştir.

Cumhuriyet Meydanında yer alan ve İzmir'le, yapılma dönemi koşulları ve yapım amacına yönelik olarak simgeleşmiş olan bu anıt ve de ona özgü meydan, kentin simgesi haline gelmiştir.

Anıtlar isimleşmeleri ile bir bütündür ve de mana ve önemleri ile aynı kentte başkaca bir anıt ve meydanla yarıştırılamazlar. Yarışma mevcut ve simgeleşmiş olanın simgeselliğine karşı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Aradaki nüans farklılıklarına bağlı savunmalar da yersiz tartışmalardır; zira bu tartışmalar, gelenekselleşmiş yapıyı yıkarak apayrı bir misyonu tanımlamaya yönelik girişimler olduğu gibi aynı zamanda bu tartışmalar, ulusun var olmasına yönelik akımları zaman içinde farklı biçimlerde gündeme getirmek oluşumun oluştuğu günün koşullarına yapılan bir haksızlıktır. Bu tür davranışlar mekansallık boyutunda yarardan çok ekonomik rantın arttırılmasının önem kazandığı kent ortamında ortaya çıkan olgulardır.

Bu tür hareketler ve kararlar, sonradan önüne geçilmeyecek spekülatif hareketler ve önüne geçilemeyecek plansızlıkları ortaya çıkarırlar. Giderek de homojen doku sürekliliğinin azalması ile kent biçiminde var olan kademelerin çözülmesi ortaya çıkar. Fiziki dokunun bu tarz rekabetçi bir ortamda biçimlendirilme

amacı, sınıfsal ve etnik farklılaştırmalar ortaya çıkarır. Kentin kuruluş ve simgeselleşmiş alanları arasında yaşantı yönünden farklı oluşum ve tercihlerin ortaya çıkmasına neden olur. Tek Cumhuriyetin, tek anıtı ve mekanı olmalıdır.

3.4.3.3 Gündoğdu Meydanı

Toplumsal kimlikte önemli yer tutan meydanların kişiler üzerindeki önemine binaen bu alanların belirli yasal prosedürler içinde yer almaları gerekmektedir. Halbuki konu olan Gündoğdu Meydanı bu açıdan büyük bir gaf ürünü olarak durmaktadır; zira Meydanın konumlandırıldığı alan, daha yasal olarak tanımlanmış bir alan değildir. Bir başka deyişle Gündoğdu Meydanı, yasal koşulları yerine getirmeden gerçekleştirilmiş bir alandır ve bu nedenle yasal koşulları yerine getirilinceye dek üzerine her hangi bir imalatın yapılması doğal olarak kanun dışıdır.

Özellikle ilgili alanın, Kıyı Kanunu'na göre kıyı kenar çizgisinin içinde kalmış olması bu konuda önemli bir durumdur. Bu alan, bir dolgu alanı olduğu için meydanı gerçekleştiren İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bu kesimde söz hakkı bulunmamaktadır. Bu demektir ki söz konusu meydanı gerçekleştirme hakkına yasal olarak sahip değildir. Yani Gündoğdu Meydanı kıyı kenar çizgisi dışında dolguyla elde edilmiş bir alan üzerinde gerçekleştiği için bu alanda yapılacak uygulamalarda ilgili Bakanlığın izni gerekmektedir. Burada söz sahibi olan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın onama yetkisindeki kıyı alanı düzenlemesi için her şeyden önce yapılmış olması gereken bir planın, söz konusu Bakanlığa iletilmesi gerekmektedir. Bu işlem için İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin hazırlayacağı uygulama imar planının Bakanlığa onay için yollaması gerekmektedir.

Tabiatıyla bu planın İmar Yasa ve Yönetmelikleri uyarınca gerekli ölçeklerde olması ve bunlara ek olarak yapılan uygulamanın gereği olarak 1/500 ölçekli Kentsel Tasarım Projesinin bulunması da gerekmektedir. Bundan bir aşama ileride kentsel tasarım ölçeğinde yer alacak elemanların daha detaylı ve ölçekli çizimleri ve de malzeme bilgilerinin yer aldığı ek projeler hazırlanmalıdır.

Yasal hakkın olmadığı bir alanda gerçekleştirilen uygulamanın geleceği de belirsizlikler taşımaktadır. Bu nedenle kente kimlik kazandırılmak istenen alanın düzenli bir kentleşme anlayışı dışında yapıldığı açık olarak ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki bu meydanın bulunduğu alan ve de Kordon adıyla bilinen tüm kıyı, İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tarihi sit olarak kabul edilmiştir. Koruma Kurulu, daha önce belirtildiği üzere bu alanın geçici olarak düzenlenmesine onay vermiştir. Ancak söz konusu Kurul bu onayı verirken bu alanın bir projesi olması gerekliliği üzerine bu projeye binaen karar verme durumundadır. Geçici de olsa bu tür bir projenin kıyı çizgisi dışında bulunmasından ötürü İmar ve İskan Bakanlığı'nın da olurunun bulunması gerekmektedir. İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu bu bağlamda büyük bir hata yapmış ve alanda tek sözün kendisinde olduğunu düşünerek yanlış hareket etmiştir. Bu yanlışlığın diğer bir tanımı da "suç" kelimesiyle ifade edilmektedir. Şu halde İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu yetkisi dışında hareket etmiştir. Çünkü İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun belirlediği ve tamamen sit alanında kalan bu alan için Kurulun onayı gerekmektedir. İmalat başladıktan sonra 2003 Ekim ayı ortalarında Kurulun kesinleşen olumsuz kararı gündeme gelmiş olmasına rağmen 10 Kasım 2003'e yetiştirileceği belirtilen bu meydanın, Kasım ayı başlangıcı itibariyle imalatı hızla devam etmiştir. Bu davranış, Büyükşehir Belediyesi'nin Kurul kararlarına saygı duymadığını göstermesinin yanında kamuoyu önünde, diğer bir kamu görevi yapan kuruluşun prestijini ve saygınlığını zedeler görünmektedir.

Neticede Gündoğdu Meydanının yeniden ele alınan meydan tanziminde bu işlemlerin hiç biri gerçekleşmemiş ve gerekli izinler alınmadan, belirli ve de tabiatıyla onanmış bir projesi bulunmadan imalata geçilmiştir. Konuya ilişkin Belediye Meclisi kararı bulunmadığı gibi yapılan harcamalara yönelik hangi fasıldan aktarma yapıldığı ve bunun yasal prosedürünün gerçekleşip gerçekleşmediği de bilinmemektedir.

3.4.4 Cumhuriyet Meydanı & Gündoğdu Meydanı İkilemi

Kentlerde bulundukları ülkenin tarihini simgeleyen meydanların oluşması, belirttiğim gibi 20. yüzyıla girilmesiyle sonlanmıştı. Zira daha öncelerinin ulusçuluk kavramları artık yerli yerine oturmuştu. Şu halde kentlerde simgelerin tekrarı, bir güvensizlik bir endişenin ürünü olarak görülmeye başlandığı için artık yeni oluşan meydanlarda ekonomik ve daha ziyade sosyal değerler ön plana çıkmaktadır. Meydanlar insanları sosyalleştiren ve onları birbirine algılattıran açık alanlar olma durumundadırlar. Hatta en büyük özelliklerinden birisinin de çağımıza en büyük damgayı vuran "turizm" ilkesinin hakim olduğu alanlardır. Bu açıdan düzenlenmelerinde bu husus titizlikle ele alınmalıdır.

Şekil 3.4. Place des Voges (Fransa)[646]

Eski dönemlerin kapalılığı burada açıklıkla simgelenmektedir. Modernleşme eğilimleri bunu gerektirmektedir. Ancak kapalı da olsa meydanın kendisi açıklıkla sembolize edilmektedir.

[646] Anonim.

Şekil 3.5. La Defense (Fransa)[647]

Modern meydan anlayışı açıklıkla simgelenmekte ve sınırlayıcı elemanlarda da kapalılık en aza indirilmektedir. Meydanların ortalarında ve kendi içlerinde artık sınırlayıcı elemanlar ve ezici yükseltiler yer almamaktadır.

Meydanların diğer bir özelliği de kentsel kirliliğin olmadığı mekanlar olmasıyla ön plana çıkmalarıdır. Toplumun görünen ve görünmeyen kirliliklerin arındığı alanlar olmasıdır. Bu nedenle de barışın simgelendiği alanlar olarak ön plana çıkmaları gerekmektedir. Bu alanlar birer aynadır. Kenti yansıtmaları da bunun içindir. Meydanlar bütünlüğün sembolleridir. 21. yüzyılda artık meydan tasarımında bu unsurlar ön plana çıkma durumundadır.

Geleneksel olanla, yeni olanı aynı zaman dilimi içinde ve aynı mekanda yarıştırmak (zira Cumhuriyet Meydanı ile Gündoğdu Meydanı aynı mekanı göreceli olarak paylaşmaktadır) kentte "ikili yapının" ortaya çıkmasının nedenidir. Bu durum İzmir'e uyarlandığında, açık ve net olarak İzmir ve İzmirlilere bir çelişkinin yaşattırıldığı ortaya çıkmaktadır.

İkili yapı, kurumsal değerler içinde ve de eğitim ile kentlerde alternatif kavramlar içinde verilebilir. Cumhuriyet Meydanına alternatif bir meydan ve anıt yaratılması ise bu kapsamda yer almamaktadır. Medreselere ortaöğretim kurumları, hanlara oteller alternatif olabilirler ancak Kurtuluş Savaşını simgeleyen bir alana, Gündoğdu Meydanı alternatif olamaz. Zira bir Kurtuluş Savaşı olmuştur ve bu dava

[647] Anonim.

da kendi koşullarının gerektirdiği dönemde gereken bir anıtla mekanda kendine yer bulmuştur. Bu meydan ve içindeki alan tüm savaşa katılanları simgelemektedir[648].

3.4.5 Gündoğdu Meydanı'nın İncelenmesi

3.4.5.1 Gündoğdu Meydan Düzenlemesinin Süreç ve Uygulamalar Açısından Ön İncelemesi

Bayındırlık ve İskan Bakanlığına plan onaylattırılmadan ve İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun izni alınmadan bir düzenleme yapılmış olmasının İmar Kanununa ve kamuoyu nezrinde Büyükşehrin etik rolüne ters düşmesi,

Cumhuriyet Meydanının bir anıt olarak ve özellikle de Cumhuriyet Anıtı olarak zamanının şartlarına ve amacına uygun olması ve bugünün koşullarında yaratılan bu yeni düzenlemenin bütünleyici olacağı yerde Cumhuriyet Meydanının anlam ve önemini zedeleyerek yarışan bir konum alması,

Dolgu alanının Konak ve Cumhuriyet Meydanının devamlılığının sağlanarak kıyıda bütünlük sağlanması amacına, bugün yapılan düzenlemelerin olumsuz etki oluşturması,

Tasarım açısından meydanlarda dikkat edilmesi gereken hususların gözetilmemesi ile işlevselliğinin sağlanamamasıdır.

3.4.5.2 Kent ve Kentli ile Meydanın Bütünleşme Gereği

Çoğu Avrupa kentinde görüldüğü üzere, kentlerimize kimlik kazandırma uğruna düzensiz ve tanımsız kent mekanları yaratmanın gereği bulunmamaktadır.

[648] Burada Gündoğdu Meydanında yapılan anıtla ilgili olarak akla gelen soru; acaba Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Anıtında eksik olan değerler mi bulunmaktaydı ki ona alternatif bir anıt gündeme gelmiştir olmaktadır. Cumhuriyet tekdir ve tek bir anıtla simgeleşmiştir ve simgeselliğini bu doğrultuda koruması gerekmektedir.

Özellikle Türk toplumsal yapısındaki hızlı değişimin ihtiyaçlarına, bu tür beceriksiz ve ifadesiz alanları katmanın anlamı bulunmamaktadır. Yapılan düzenleme, Gündoğdu Meydanı ile tam anlamı ile düzensiz bir kentleşme anlayışı içindedir; kentsel tasarım ilkelerinden yoksundur. Halk meydanı tanımı, Gündoğdu meydanında yer alan düzenleme ile karakteristiğini kaybetmiştir.

Meydanlar fiziksel olarak dolu veya boş alanın uyumlu birleşimi olarak ortaya çıkarlar; zira meydanlar, kent dokusu içinde yer alan geniş boşluklardır. Meydanların özellikle her kişi tarafından benimsenmiş olunması gerekmektedir; çünkü meydanlar, ortak değerlerin birleştiği bir alan olma ve bir başlama ve bitiş noktası olma durumundadırlar. Bu nedenle de başlama noktası olarak kabul edilme durumundadırlar.

Gündoğdu Meydanında sınırlayıcı öğeler deniz ve yol olarak görülmektedir. Bu demektir ki Gündoğdu Meydanının özelliği açık sınırlayıcı elemanlarla belirlenmesinden gelmektedir. Şu halde açıklığın ön planda geldiği bir meydanı onu sınırlayan bu açıklıktan koparmanın kentsel peyzaj tanımı içinde yeri yoktur. Gündoğdu Meydanında açık alan olma özelliği ön plandadır ve bu şekilde olma durumundadır.

Gündoğdu Meydanının kent hayatına yasal olmayan yollardan katılmasıyla birlikte bu alanın kullanım tarzı da belirlenmiştir. Bu alan toplumun fiziksel, politik, ekonomik, kültürel ve hatta dini yapısına bağlı olarak gelişme içine itilmiştir. Halbuki bu açık alanda yapılan son düzenleme ile meydan 19. yüzyılın geleneksel sosyal ve ekonomik yapısına bağlı olarak doktriner bir felsefe içine itilmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreği içinde çözülen bu yaklaşımlara modernleşme tanımları ve süreci galebe çalmış ve meydan düzenlemelerinde farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın yalın açıklığına sadece faşist mimari olarak nitelenen ve özellikle Nazi Almanya'sında ve bu çizgideki ülkelerde görülen ezici meydan anlayışı kısa sürede olsa görülmüştü. Bunlar katı doktriner felsefelerin ürünleri olarak görülmektedir.

3.4.5.3 Mermer Blok

Meydanın ortasında yer alan mermer kare bazlı kolonun üzerinde yer alan rölyeflerin kabalığı ve yazılan yazıların anıtsal özenden yoksun olması taşıdığı mana ile bağdaşmamaktadır. Kaldı ki üzerinde yer alan kişileri ve taşıdıkları anlamı ifade etmek için rölyefler fevkalade sert bir görünüme sahiptir.

Mermer blok bütün hareketsizliği ile formu ve konumlandığı geometrik merkez kaidesiyle birlikte ele alındığında meydanın bütünselliğini ortadan tam anlamıyla kaldırmış ve alanın yapılmasında açık alan elde etme kaygısı tamamen yok edilmiştir. Mermer blok kaidenin üzerindeki yazıların 5.5-6 metre yükseklikte olması ve yontunun kabalığı okuma güçlüğü de yaratmaktadır.

Uygulamada, bakır figüre kaide olarak kullanılan masif mermer bloğun, Meydanla orantısız bir büyüklüğü, tüm ağırlığını meydana bırakmakta ve anıtsallık öğesi bulunduğu açık alanla uyum sağlayamamaktadır.

Bunun yanında tam karşısından yaklaşan birisi için denizle bağlantı koparılmış- kesilmiş gibi görünmektedir. Zira bu mermer blok gereksiz yüksekliği ve soğukluğu ile sanki o noktada geçişe izin vermiyormuş izlenimi yaratmaktadır. Üzerine bakır figürlerin konulmasıyla yüksekliği daha da artmış bu bloğun olumsuz etkisi, kıyıdaki yüksek blokların boğucu ve sınırlayıcı etkisine paralel bir şekilde pekişmiştir. Ayrıca heykelin mermer kaidesini kuşatacak masif oymalı kübik kolonlar bütün bu olumsuzlukları daha da arttırmıştır. Konum itibarıyla da 1. Kordon'dan İnciraltı'na bakıldığına Crown Plaza'nın yarattığı etki neyse, Limandan veya Cumhuriyet Meydanından yaklaşırken tam kıyıya dikilmiş bu anıt da aynı etkiyi yaratmaktadır. Kıyının silueti, böylece Körfezin görülebilen iki ucunda bozulmuştur. Anlamsal olarak ise postmodern bir imaj verilmeye çalışılırken uzaktan algılama açısından modern bir durum yaratılarak çelişkiye düşülmüştür.

Şekil 3.6. Gündoğdu Meydan Düzenlemesi

Kordon boyunca görülen İzmir Kıyı Siluetinin İnciraltı yöresinde bozduğu bazı kesimlerce iddia edilen otel gabarisinin görüntüsüne aynı dikeysellikle anıt da katılmaktadır. Bütün bunlara ek olarak kaidenin üzerine konan olan bakır karakteri görüntüyü daha da bozmuştur (görüntü 04 Kasım 2003)

3.4.5.4 Mermer Kolonlar

Şekil 3.7. Daha sonra Havagazı Fabrikası'nın bahçesine atılan ve Meydanla bağdaşmayan mermer blokların inşası aşaması (Görüntü Kasım 2004)

04 Kasım 2003 tarihi itibariyle çekilen fotoğrafta görüldüğü üzere Mermer yivli kolonların iki tanesi beton temeller üzerine dikilmiş konumdadır. Sanki yasal bir iş yapılmıyormuş da yakalanınca kaçılmış gibi iki kolon açılmış temelleri ile bırakılmıştır. Meydana dikilmesi planlanmış bu kolonların hepsi özel olarak yaptırılmış ve yasal olmayan imalat sırasında meydana getirilmişlerdir, ancak aniden meydandan yok olmuşlardır. Bizim araştırmalarımıza göre bunun nedeni KTVKK'dan izin almadan bu imalatları yaptıklarından daha sonra kurul bunu kabul etmediğinden bu manadaki kaçak imalatlar buradan kaldırılmıştır. Araştırmalarımıza göre bu sütunlar ilk önce Konak Meydan düzenlemesi için yapılmış burada olmayacağı anlaşılınca Gündoğdu Meydanına getirilmiş ve burada da olmayacağı anlaşılınca yine taşınma işlemi yapılmıştır. Burada ilginç olan nokta taşınır imalatlara (sütunlara) göre proje ve plan uydurma gibi bir durum doğmuştur. Neticede Meydan düzenlemesi için yaptırılmış bu kolonlar nedeniyle boşa masraf yapılmıştır.

09.02.2004 tarihi itibariyle bu kolonlar eski havagazı fabrikasının depo olarak kullanılan bahçesinde işlevsiz olarak bekletilmektedirler. Bu belediyenin yaptığı hatalar zincirinin diğer bir halkasıdır.

Şekil 3. 8. Gündoğdu Meydanı İçin Düşünülen İmalatlar

Gündoğdu Meydanı için düşünülen bu imalatlar, planlı ve tasarımlı bir yaklaşım olmamasından dolayı 03.02.2003 tarihi itibari ile yapılan tespite göre Havagazı Fabrikası'nın depo olarak kullanılan bahçesinde işlevsiz olarak durmaktadır.

09.02.2004 tarihi itibariyle tespitini yaptığımız ve bu fotoğrafta da açıkça görüldüğü üzere metruk bir alanda terk edilmiş kolonlar acele ile en yakın boş alana bırakılmış durumdadır. Bu kadar kolonun dikilmek istendiği Gündoğdu Meydanı belki bu ağırlıktan şimdilik kurtulmuş gibi görünmekte ise de kavramsal olarak eşi bulunmaz bir tarzda, tam ortasında hançerlenmiş bir durumdadır. Bu yara o denli büyüktür ki sağında ve solundaki yükseltiler de hançerin saplandığı yerden fışkırarak kurumuş kanlar gibidir. Bu anlamlı heykelin yerinin burası olmadığı ve meydanın modern anlamını bu şekilde kazanamayacağı bir gerçektir. Yasalara ve mekanlara saygılı anıtlar daha çok yakışacaktır.

3.4.5.5 Mermer Alan

Meydanın içinde yer alan mermer alanın 650 m^2 gibi yüksek bir oranda olması her ne kadar kullanılan malzemenin doğal olması ile savunulabilecekse de bir meydanın özellikle bir malzemenin aşırı kullanımına maruz kalması ve bir de o malzemenin çeşitli kotlarda kullanılması ile daralacağı ve vurgunun belli bir noktada yığılacağı etkisinin oluşacağı açıktır.

Özellikle bu malzemenin bir de mermer gibi ağır ve soğuk bir etki bırakan taş malzeme olması, bu daralmayı ve gereksiz vurguyu arttıran bir unsur haline gelmesine izin vermiştir. Bir de bu malzemenin yapay formlarda kullanılması doğallığını da bozmuştur. Ayrıca tepeciklerin önüne koyulmuş mermer sütunlar da anıtın görülebilirliğini ağaçlarla beraber iyiden iyiye azaltmış ve dış kamusallığı arttırmıştır.

Şekil 3.9. Gündoğdu meydan Düzenlemesi İçindeki Mermer Platform

Gündoğdu Meydanının daireselliğinden etkilenilmiş olunsa gerek ki kaidenin dairesel olarak yapılması gündeme gelmiştir. Ancak mermer platform, gerek zeminden yüksekliği ve gerekse alansallığı ile Gündoğdu Meydanına döşenmiş ve de doğalsallığıyla övünülen taşlarla uyumsuzdur ve görsel olarak rahatsız edici bir etki yaratmaktadır.(görüntü 04.11.2003)

3.4.5.6 80. Yıl Anıtı & Cumhuriyet Ağacı

Gündoğdu Meydanının ortaya çıkmasına sebep olan Birinci Kordon düzenlemesi, 16 Eylül 2000 yılında hizmete girmiş ve Gündoğdu Meydanı, Konak Meydanının devamı olarak tasarlanmıştı. Bu bağlamda daha önceleri Konak veya Cumhuriyet Meydanlarında yer alan açık hava toplantıları da Gündoğdu Meydanına yönlendirilmişti. Dairesel bir formda düzenlenen meydan yaklaşık 7000 m^2'lik bir açık alan oluşturmaktadır.

Büyükşehir Belediyesinin bu meydanı yaratmadaki amacı, alanda toplantıların yanında konserler, açık hava sinema gösterileri ve çeşitli sanatsal etkinliklerin de yapılması idi. Hatta Belediye övünerek bu meydanda da doğallığın ön plana çıkarılarak doğal taş döşeme kullanılmasına özen gösterilmesini de ifade etmiştir.

Gündoğdu Meydanı, ana amacı olan açık alan planlamasının ve de uygulamasının tersine bir uygulamaya uğratılarak, ortasına geniş kademeli mermer bir kaide üzerine oturtulmuş 6.50 metre yükseklikte bir anıt kaidesiyle açıklık fonksiyonunu yitirmiştir. 21 Mart 2003 tarihli gazetelerdeyse 80. Yıl Anıtı olarak lanse edilen bu abidenin, 29 Ekim 2003 tarihinde açılacağını duyurulmakta idi. Ancak anılan tarihte anıt tamamlanamadığı için açılamamıştır. Bu açılamamanın sebeplerinin başında yapılan imalatın yetiştirilememesi gelmekle birlikte İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından imalatın olumsuz görüş belirtilmesine rağmen bir süre duraklaması ve sonra devam etmesi gelmektedir. Açık ve net olarak Sit Alanı olarak kabul edilmiş olan bir alanda anılan kuruldan izin alınmadan imalata geçilmiştir.

Bu kadar yasal prosedürsüzlük içinde hem Bakanlığın hem de Koruma Kurulunun bu denli yetkilerine müdahale edilmesi ile konumlarını takmayıcı tavırlarda bulunulması ve bunu Büyükşehir Belediyesi gibi halkın seçtiği bir kurumun yapması, bu kurumların kamuoyu karşısında imajını ve prosedür içinde işlerliğini zedelemektedir. Ayrıca Cumhuriyetin 80. Yılı için yapıldığı belirtilen bir anıtta, Cumhuriyete uygun düşmeyecek bu kadar illegal bir süreçten geçilmesi de bu uygulamanın ve bunu uygulayanların cumhuriyete ne kadar sahiplendiğini ortaya koymaktadır.

80. Yıl Anıtı olarak ilk aşamada tanıtılan anıt, daha sonra Cumhuriyet Ağacı ismi ile anılmaya başlanmış, bugün ise Özgürlük Anıtı olarak telaffuz edilmektedir. Anıtta, fiziki olarak bakır malzemenin kullanıldığı karmaşık bir figürün dar ve oransal olarak yüksek bir kaidenin üzerine oturtulması planlanmıştır. Bu açıdan altta kalan 6.50 m yükseklikteki kaidenin üzerinde baskın ve dengeden yoksun bir konum ortaya çıkmıştır. Estetik kaygılardan ve de heykellerde olması gereken denge unsurundan mahrumdur. Daha önce de sözü edildiği üzere abartılı boyutlarından ve konumundan dolayı denizle ilişkiyi kesmesi ve kıyıdaki adeta Çin Seddi gibi sıralanan apartmanlara uyumlu bir şekilde eşlik etmesi hem psikoloji hem de şehircilik bilimi açısından olumsuz noktalardır. Kıyıdaki bu blokların olumsuz etkisi böylece biraz daha pekiştirilmiştir.

Kent yapılarıyla yarışan bir yükselti şeklindeki anıt, etrafındaki insanlar üzerinde kişileri küçük hissettirici bir unsur olarak durmaktadır. Hangi açıdan bakarsanız bakın meydanın ortasında yer alan yükselti ve üzerinde emanet gibi duran bakır dövme heykeller uyumsuzluk örneği vermektedir. Yüksekliği 6,50 metre olan kaba mermer bir kaide üzerinde yer alan heykeller demetinin dengesizliği o denli rahatsız edicidir ki dengeden yoksun görünüş her an düşecekmiş izlenimini vermektedir. Bu nedenle taşıdığı kimlik dışında anıt, bir dengesizlik unsuru olarak görülmektedir. Anıtlar ve heykellerin en büyük özellikleri verdikleri manayı dengeli bir biçimde yansıtmalarıdır. Bu tür eğreti yapılar anlamı saptırmakta ve kişileri anıttan uzaklaştırmaktadır.

Şekil 3.10. Gündoğdu Meydan Düzenlemesindeki Heykel

Eziciliğin ön plana çıktığı 19. yüzyıl felsefesiyle yapılmış anıtların günümüzde olamayan bir örneği olarak ortaya çıkmış anıtın, bir anıtta olması gereken sıcak estetik öğelerden yoksun olduğu açık ve net olarak görülmektedir. İnsan ölçeği ile uyumsuzluğu da görüntülerde açık olarak belirgindir. Heykelin altında küçülmüş iki kişinin anıtla olan orantısızlığı kanıtlandığı görülmektedir.

Meydanın ortasında yer alan mermer kaidenin üzerine konan bakır levhalardan oluşan heykel, denge ve oran kavramlarından yoksun olduğu için görsellik ve efekt açısından olumsuz bir görüntü yaratmıştır**.**

Heykel kaidesinin zayıflığı ile üzerinde taşıdığı ince bakır heykelin oransızlığının yanında pek çok noktadan bakıldığında kaide üzerinde yer alan kişilerin havada asılı yer alması güvensizlik doğurmaktadır.

3.4.5.7 Meydana Ait Alanın Daraltılması

Heykelin sahip olduğu platformu kuşatan ve de meydanın sahip olduğu dairesel formdan esinlenerek oluşturulmuş hilalvari yükseltilerin meydanın tüm açıklığını ortadan kaldırdığı bir gerçek idi. Meydan iki tarafta yer alan bu yükseltilerle güdükleştirilmiş ve bu tepeciklerin üzerine dikilen boylu ağaçların mekanı daha da daraltmada büyük rolü olmuştu. Heykel kaidesiyle yarışır bu uygulama aynı zamanda denizin de algılanmasını sınırlamaktaydı.

Bugün, alanı bu şekilde daraltan nesneler kaldırılmıştır; zira meydanda ana hedef açıklık kavramının vurgulanması olmalıdır. Kaldırılmış olan ağaçlar varken, Meydana sadece karşıdan bakıldığında deniz kısmen algılanmakta karşı yanlardan yanaşıldığında ise denizsiz bir kentte yaşanırmışçasına kapalı, ağaçlık bir alan görülmekte idi ki bu bir kıyı kentinde yer alan meydan düzenlemesi için olumsuz ve de hedeften uzak bir yaklaşımdı. Ana amaçların başında denizle ilginin kesilmemesi olmalıyken bunun tam tersi yapılmıştı.

Her ne kadar toprak yükselti ve doğal bitkilerle bu giderilmeye çalışılmış idiyse de görüntüler açık ve net olarak deniz bağlantısının kesildiğini göstermektedir. Zira denizin görselliği Kordon'dan ve meydandan algılanamamaktadır. Buraya konulması tasarlanan ancak daha sonra Havagazı Fabrikası'nın bahçesine atılan mermer bloklar, belki de yatay olarak konulsa oturma anlamında bir fonksiyonu olabilirdi.

Meydanı kuşatan tepeciklerin önüne konması planlanmış (bugün kaldırılmış olan) görülen kübik kolonların sahip olduğu masif görüntü meydanı daha da boğmuştur. Kaldı ki meydan kavramındaki açıklık öğesi bu şekilde daha da kasvetli bir anlam kazanmakta ve meydan sınırlanmaktadır. Bu sınırlama, alana gelecek kişileri yönlendirmiş ve açıklık kavramı kişiler üzerinde sanki bir sokak arasında dolaşıyormuş izlenimi vermiştir.

Zaten kıyıda yer alan bir açık alanda bu tür sınırlamaların kişiler üzerinde psişik olarak olumsuzluklar yaratacağı şüphesizdir. Eski durum, alanı itici yapmakta ve davetkar bir mekan anlayışının tersinin uygulandığını göstermektedir...

Şekil 3.11. Gündoğdu meydan Düzenlemesi

Batıya yönelmiş figürlerin yanında sınırlayıcı eleman olarak tasarlanmış ve üzerlerine ağaç dikilmiş yükseltinin doğudan bakıldığında Pasaport İskelesi'ni ve de Cumhuriyet Meydanı'nı engellemesini gösteren 03.02.2004 tarihli fotoğraf.

Görselliğin olmadığı alanda kıyının bütünlüğü de engellenmiştir. Batıya yönelmiş figürlerin yanında sınırlayıcı elemanlar olarak tasarlanmış ve üzerlerine ağaçlar dikilmiş yükseltisinin doğudan bakıldığında Pasaport İskelesi'ni ve de Cumhuriyet Meydanını engellemesi büyük bir hatadır. Açık alan kavramı, bu şekilde

yok edilmiştir. Özellikle servi türü bu ağaçların dikilme sıklığı da dikkate alındığında, eğer bugün kaldırılmasa idiler, yaşadığımız şu günlerde kapalılığın daha da ön plana çıkacağı bilinmektedir. Zira ağaçlar var iken, doğu yönden bakıldığında İzmir'in nadir, kültürel değerlerinden olan Pasaport mevkii algılanamamakta idi.

Batıdan bakıldığında ise yine aynı oransızlık görülmekte idi; üzerinde düştü düşecek şekilde duran anıt bütünü ve bu kez meydanı batıdan saran içbükey yükselti ve üzerindeki ağaçlarla kapatılan görsellik. Bu kez Alsancak vapur iskelesi ve önünde duran iki adet deniz ulaşım vasıtası görülmemekte idi. Halbuki amaç, meydanın açıklığının vurgulanması olmalıydı. Açık alanları bu tür düzenlemelerle kapatılmasının hangi felsefeyle bağdaştığı anlaşılamamaktaydı.

Yukarıdaki görüntüye dikkat edilecek olursa, eskiden ön tarafta yürüyen insanların denizi de algılayamadıkları görülmektedir. Deniz kıyısında yürüyen az sayıda da insan olsa denize bu denli yakın olup da onu görememeleri kentliye yapılmış büyük bir haksızlık niteliğinde idi. İzmirliye deniz kıyısında denizi göstermemek için yapılmış olan düzenleme, bu nedenle kamu yararından yoksun bir anlayıştı.

Meydanlardaki özelliklerden birisi bütünlüğü kesmemeleri olarak görülmektedir. Özellikle Gündoğdu Meydanı gibi sürekliliğe sahip bir alanda yer alan açıklığın devamlılığa karşı planlanmış öğeleri taşımaması gerekmekte idi ve yeni yapılan düzenleme, buna uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Kordon Yolu çerçevesinde karşı çıkılan plansızlık söylemi burada meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif tarafından görülmemiş ve neticede yap boz mantığı ile ve önce imalat sonra proje ve sonra plan yaklaşımına karşı hiçbir tepki verilmemiştir.

3.4.5.8 Koşu, Yaya ve Bisiklet Yolları

Kordon düzenlemesi olarak anılan kıyı kesimi üzerine tasarlanmış olan koşu, yaya ve bisiklet yollarının Cumhuriyet Meydanından başlayan sürekliliği Alsancak limanında bitmektedir. Tam bu bütünlüğün ortalarında yolların karşısına kesintiler,

engeller çıkmaktadır. Bir bisiklet yolunun çıkmaz sokak tarzında bittiğinin nerede görüldüğü hakkında bilgilenilmesi gerekmektedir. Tabiatıyla bu bitiş tam bir bitiş değildir ve meydan kesintilerinden sonra tekrar başlamaktadır.

Doğudan bakıldığında da sürekliliği olan Kordon düzenlemesinin ve onunla birlikte ele alınmış olan yollar, ilerledikçe görülen kesintilerin önünde sonlanacaktır. Bu kesintiler, ağaçlarıyla sanki bir duvar gibi durmaktadır. Aynı şekilde bu kesintiler tümsek görselliğin ve sürekliliğin önüne çekilmiş bir engeldir. Sanki doğudan batıya insanları baktırmak istemezcesine yapılmış bir elemandır ve görüntünün alındığı kesimdeki insanlara Pasaport mevkiini göstermek istenmemektedir. Bu genelde insana özelde İzmir'de yaşayanlara yapılmış bir haksızlıktır.

Şekil 3.12. Gündoğdu Meydan Düzenlemesi

İnsan boyuna erişen ve hatta geçen bu toprak tümseğin ne denli engelleyici bir öğe olduğu görüntüden de daha açık ortaya çıkmaktadır. Yaşlısı genci bu kesimde yürüyen insanların önüne bu tür bir set çekmeye kimsenin hakkı bulunmamaktadır. Kıyıda bir açıdan denizin görünmesi ve kıyı ile bütünleşmiş elemanların görünmesi engellenirken diğer bir açıdan da iç kesimde kalan ve gerçek Gündoğdu Meydanı'nın algılanması da bu şekilde ortadan kaldırılmıştı. (görüntü 03.02.2004)

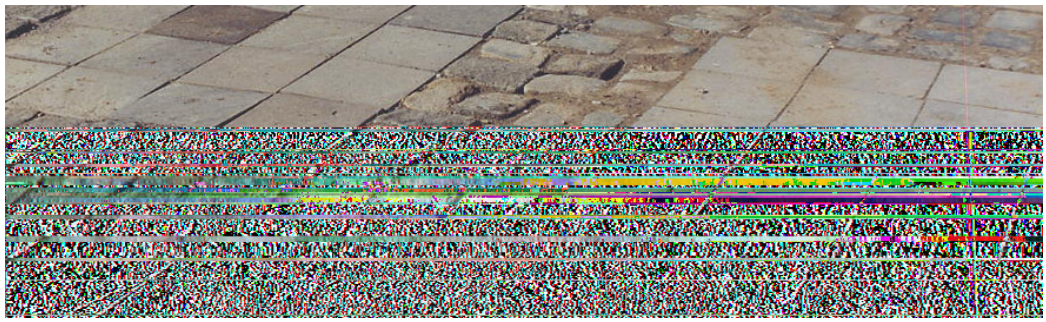
3.4.5.9 Yer Döşemeleri

Meydanlarda kullanılacak yer döşemesi malzemesinin hem yürüyüş açısından kolaylık sağlaması hem de doğal şartlara dayanıklılık göstermesi açısından toz, su, çamur... vs. yaratmayacak nitelikte olması gerekmektedir. Zira meydanlarda o yörenin doğal malzemesinin kullanılması ekonomik olmasının yanı sıra görsel zenginlik doğallığı sayesinde görsel zenginlik ve sağlık da kazandırabilir. Ancak bu malzeme sırf doğal olması uğruna üzerinde kösele ayakkabıyla yürünemeyecek kadar rahatsız edici ve tasarım açısından da kent meydanı değil de sıradan bir yermişçesine döşenirse sonuç oradan geçmek bile istemeyen bir insan grubu yaratmak olur. Burada da nasıl bir desen yaratılmak istendiği ne gibi bir yönlendiriciliği olduğu şüphe götürmektedir. Üzerinde yürüyen kişiyi anlamsız bir zemin karşılamaktadır. Kişi, gördüğü objelere yönelerek dolaşmakta, zemini izlerse adeta kaybolup gitmektedir. Zira zemin iyi tasarlandığı takdirde, bir takım unsurların vurgusunu, yönlendiriciliği ile arttırmada önemli bir araçtır.

Zemini kuşatan döşemenin iri ve kaba taşlarının aralarına konan gevşek toprak ise her yağmurdan sonra çamur haline dönüşen ayakkabıların topuklarının battığı adeta bir bataklık haline gelmektedir. Sonra bu çamurlar dış faktörlerin etkisiyle zeminde yayılarak görsel açıdan da kirli ve rahatsız edici bir görüntü oluşturmaktadır.

İzmir'in ilk üç meydanı arasında sayılabilecek bir yerin sağlıklı ve deyim yerindeyse ışıl ışıl olması beklenirken alelade malzeme seçimi ve tasarımı yüzünden 'varoşlardan' bir park zemini gibi bir görüntü yaratmaktadır.

Şekil 3.13. Yeni Kordon Düzenlemesinin Yer Döşemesi

Yer döşemesinin olumsuzluğu ve bir meydanla bağdaşmayan strüktürü alanı cazibe odağı olmaktan uzaklaştırmaktadır (görüntü 03.02.2004).

Neticede bütün bu olumsuzlukları birleştiren bir alan düzenlemesi, meydan kavramına terstir. Meydanlarda olması gereken dolaşım genişlemelerinin kısıtlaması dış mekan eylemini de sınırlamaktadır. Farklı malzemenin farklı aşınma süreçlerine sahip olması nedeni ile de bazı döşeme taşları diğerlerinden daha çabuk aşınarak döşeme bütünlüğünü bozmuştur.

Yapılan düzenlemeyle kapalı hacımlar açık alan dengesini bozmuştur ve Gündoğdu Meydanında kamusal dış kullanım alanı yok edilmiştir. Yoğun bir dokunun alana konumlandırılması kültürel ve fiziki mekan karmaşasını da birlikte getirmektedir. Alan kamusallıktan yarı özelliğe geçmektedir ve mekanı bütünselleyecek yaklaşımların tersi uygulanmıştır.

Yapılan uygulamayla mekan tasarlama yaklaşımındaki devingenlik ortadan kaldırılmış ve mekan tanımı güçleştirilmiştir. Ayrıca açık alanda gerekli olan belirli eylemlerin yer alması da bu suretle ortadan kaldırılmıştır. Bilindiği üzere açık alanlara birden fazla işlev yüklenerek mekanın uzun bir zaman diliminde ekonomik kullanımı sağlanmalıdır. Alan bu daralmış ve sınırlanmış haliyle sadece basit törenlerin yapılabileceği, İzmir'e yeni gelenlerin gidip önünde fotoğraf çekilebileceği, bir grup meraklı insanın anıt üzerinde bulunan yazıları okumak için

geçerken 10 dakika uğrayacağı bir görev üstlenmiştir. Halbuki önceki işlevlerine bakacak olursak ekonomik ve sosyal açıdan büyük bir kayıp söz konusudur.

Ayrıca trilyonların yatırıldığı bir dolgu alanına böyle basit işlevlerin yüklenmesi de amortisman süresinde atılmış akılcı bir adım değildir. Tabi ki bu tip projelerde sosyal içerik ve önem yüksek tutulmalıdır fakat bu düzenlemeyle iki konu da gözetilmemiştir. Oysa ki meydanların açıklık avantajından yararlanılmalıdır. Önce Konak, sonra Gündoğdu Meydanının meydanlıktan çıkmasıyla, İzmir'in açık alan ihtiyacı giderek artmaktadır. Bu ihtiyaç tamamen Cumhuriyet Meydanına yüklenecektir ki bunun yetersiz kalacağı da çok açıktır. O zaman da açık alan yaratmak için bu alanlar tekrar mı bozulacaktır? Nitekim, sonuçta göreceli de olsa açıklık kavramına erişilmiş, oyuklar ve tümsekler kaldırılmıştır. Ancak yine de meydanda çeşitli setler ve basamaklar bırakılmıştır.

Söz konusu düzenlemeyle ortaya çıkmış olan basit geometrik ve simetrik düzenlemeler ile zemin örtüsünün anlamlı bir desen oluşturmaması yönlendirmeyi olumsuz etkilemektedir. Burada olduğu gibi anıt platformu etrafındaki benzer kesitteki yollar, düzenlemede açık alanı çevreleyen üçüncü boyutu tamamlayan öğelerle eşitlik içinde kalmakta ve kararsızlığa neden olmaktadır. Burada kişiler üzerinde sınırlayıcılığın yanında kararsızlık etkisi de ortaya çıkacaktır. Tüm bu düzenleme hataları ve onlarda türeyen diğerleri mekan düzenlemesinin hatalarla dolu olduğunu ortaya koymaktadır. Son duruma erişilinceye kadar yapılan "yap-boz" felsefesi İzmir'i maddi manevi zarara sokmuş ve yerel yönetime karşı olan güveni sarsıcı bir sonuç ortaya çıkarmış görünmektedir.

3.4.6 Sonuç Olarak

Jansen'in 1932 yılındaki tespitleri[649] maalesef gerçekleşmiş ve o zaman itibariyle neredeyse hiçbir zemin üstü istimlak sorunu olmayan bu alan, yapılan mevzi planlar ve tadilatlarla tam bir rant merkezi olmuştur. Bu rant oluşumu o kadar çarpık ve yangından mal kaçırır tarzında olmuştur ki, neticede her dönemin ahlaki olmayan yaklaşımları bu bölgeyi fazla ve rasgele ranttan dolayı fevkalade değersiz kılmıştır. Daha iyi bir deyimle daha düzenli ve daha az yoğun bir anlayışla ama mutlaka nazım imar planı anlayışı ile mesele ele alınsaydı, bölgenin ve dolayısıyla parsel bazında mülk sahiplerinin rantı daha yüksek olacaktı. Konak-Alsancak kesimi ile Karşıyaka-Bornova aksını birbirine bağlayacak bu nokta, ucuz yaklaşımlarla imkansız hale getirilmiş ve ardından da bu sefer 1. Kordon üzerinde deniz doldurularak meseleye çözüm getirilmeye çalışılmıştır. Bunu yaparken de mesele etraflı ve bütünlük arz eden ve hassas dengeleri de koruyan bir anlayıştan ziyade yapımcı firmanın bakış açısı ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Bölgenin konumuna

[649] ARIKAN, s. 367; Zeki Arıkan, **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2002/37 E.** sayılı dosyasında İzmir Kordon Yolu'nun Cumhuriyet Meydanı'ndan başlayarak Alsancak Limanı'na kadar olan bölümünün tarihi Sit olarak tesciline ve deniz doldurma uygulamalarının durdurulmasına ilişkin İzmir 1 Numaralı KTVKK'nun 27.02.1998 gün ve 7089 sayılı kararının ve aynı Kurulun Konak Köprülü Kavşağı'na ilişkin 27.02.1998 gün ve 7091 sayılı kararının iptali istemi ile Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından açılan davada, bilirkişi heyetinden birisi olarak görev yapmış olmasına rağmen, Jansen'in bu tespitini ortaya koyup şehrin şimdiki gerçek durumunu mercek altına almamıştır. Aynı yazarın bu keşiften yaklaşık 1 sene sonra Ocak 2003'te Büyükşehir Belediyesi yönetimi tarafından 1500 adet ve yukarıda ismi zikredilen kitabının basılmasını etik bulmuyoruz. Heyetteki diğer bilirkişilerden Yrd. Doç. Dr. Eser Gültekin ile Yrd. Doç. Dr. Tuğrul Kırmızı yerine hem akademik kariyer bakımından hem de dava konusu bakımından daha yeterli daha bir uzman olan bilirkişilerin tayin edilmemesi (DEÜ ve YTE gibi iki fakültemiz içinde dava konusu hakkında akademik kariyer bakımından daha yeterli öğretim görevlileri bulunmaktadır. Böylesine tartışmalı bir konuda Galleria davasında olduğu gibi İzmir ili dışındaki üniversitelerden de bilirkişi tayini yapılabilirdi) eleştiri konusu yapılabilir. Aynı raporda, davanın hem 1999 yerel seçiminden önce Mimarlar Odası Genel Sekreteri olarak ve hem de bu seçimden sonra Mimardan Sorumlu Genel Sekreter olarak görev yapıyor olmakla kesin tarafı olan Hasan Topal'ın yine aynı dönemde Büyükşehir yönetiminin çıkardığı İzmir Kent Kültürü Dergisi'nde yayınlanan yazısına atıf yapılması ve '… sonuçta, kent bir otoyola ezdirilir hale getirilmektedir…' gibi slogan tarzı ifadelerin kullanılması ve heyette gerek hukuk alanında gerekse Planlama Hukuku alanında uzmanlığı bulunan birisinin olmamasına rağmen ve raporun o kısmına kadar (ondan sonra da) hiçbir hukuksal sürecin analizi yapılmadan '..tüm bunlar sonucunda Kordon Yolu'nun yapılması, hukuksal açıdan… mümkün değildir…' şeklinde bir belirleme yapmış olması, ciddi anlamda eleştiri konusu olabilecek hususlardır. Yine bu raporda yer alan, '… bir dönemin parti mitinglerinin yanı sıra 68'lilerin Amerikan karşıtı gösterilerine tanıklık etmiş..' ifadesinin yer alması ve bunu milli tarih içinde Kordonboyu üzerinde meydana gelen olaylar içinde ele alınması ve yine bu bağlamda '…12 Eylül 1980 öncesi üniversiteli gençlerin yürüyüş güzergahı, miting alanı olmuştur…' belirlemesinin yapılması ve yine aynı şekilde '…Kordon'daki Pasaport Kahvesi de o dönemlerde üniversite öğrencilerinin buluştuğu, birası ve çayı ile meşhur bir cins üniversite kantini görünüşündedir…' şeklindeki belirlemelerin yapılması, raporun inandırıcılığını ve bilimselliğini sorgulatmaktadır.

göre proje değil, projeye göre bölge düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Bu “Ya Hep”çi yaklaşıma alternatif olarak maalesef Jansen’in tahminlerini haklı çıkaran tüm eski yönetimlerin meydana getirdiği sanki bir imkansız durum yokmuş gibi hareket edilerek ve yukarıda tartıştığımız aynı rasgele anlayış içinde “Ya Hiç”ci yaklaşımla zoraki meydan kavramı oluşturulmuştur.

2. Kordon’dan geçirilmesi gerçekleştirilmeyen bu can damarı ulaşım ağının ihtiyacı, bugün kentliye ciddi sıkıntı vermektedir. Yıllara şamil bir ahbap-çavuş ilişkisi içinde yağmalanan bu bölge ekseni içinde bir takım mülk sahiplerinin ve onlara bu imkanı veren yöneticilerin haksız kazançları neticesi tüm İzmir ilinin ulaşım hakkı, bu manada sekteye uğramıştır. Bunun çözümü ise yukarıda aktarmaya çalıştığımız iki uç örnek modeli olan “Ya Hep, Ya Hiç” kısır döngüsü üzerinden değil, tam tersi bölgenin tarihi, doğal ve kültürel yapısı ve kentin dinamik değerleri ve ulaşımı nazara alınarak ama mutlaka ciddi bir tarih/şimdiki zaman ekseni karşılaştırması içinde ve kesinlikle özgür planlama tasarımları ile oluşturulmalıdır.

3.5 KONAK KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI

3.5.1 Giriş

Konak Köprülü Kavşağı, İzmir kent içi karayolu ulaşımındaki problemleri çözmeye yönelik hazırlanan İzmir-Urla-Çeşme Otoyolu Projesi'nin İkiztepe-Konak-Halkapınar Kent İçi Geçiş Yolu kapsamında, Konak'ın yakın çevresindeki yerleşmelerle olan bağlantısını sağlamak amacıyla projelendirilmiştir. 1/5.000 ölçekli planların Konak-Halkapınar arasındaki kesiminin, 15.11.1996 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından onaylanmasına kadar geçen sürede, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı kurum olan Karayolları tarafından çeşitli yazışmalar yapılmış ve yazışmalardan alınan olumlu sonuçlar doğrultusunda hatta İzmir Valiliği'nin ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin öncelik verilmesini yazılı olarak talep etmeleri üzerine, 28.08.1996 tarihinde Konak Köprülü Kavşağı yapımına başlanmıştır. Bu uygulama, Kordon Yolu Projesi özelinde gelişen olumsuz süreçten etkilenmiş ve çok uzun süre tartışma konusu olarak gündemde kalmıştır.

3.5.2 Konunun Hukuk, Kamu Yönetimi ve Planlama Açısından İncelenmesi

Konak Köprülü Kavşağı'nın yapımını etkileyen ilk karar 1994 yılında İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından alınan karardır[650]. Bu kararda söz konusu alan, Kemeraltı kentsel Sit alanının tabi uzantısı olarak denizle olan tek bağlantıyı sağlayan, günümüz içinde izleri kalmamış olmakla birlikte varlığı ve konumu fotoğraf, gravür gibi belgelerden anlaşılan Sarıkışla, Liman vs yapıları gibi önemli yapıların yer aldığı ve pek çok ulusal ve sosyal ve ekonomik olaylara sahne olmuş bir alan olduğunun altı çizilmiştir. Özellikle alanda bulunan Hükümet Konağı, Yalı Camii, Saat Kulesi, İlk Kurşun Anıtı gibi anıtsal özellikleri olan ve korunmaya değer simgesel öğeler olarak bir bütün olarak ele alınması gerektiği ifade edilip, Eski Türk Ocağı Halkevi binasından başlayan ve Eski Sarıkışla ve Gümrük binalarına kadar olan bölüm, bu manada Kurul kararı ile tarihsel Sit alanı olarak ilan edilmiştir. Alınan sit kararının devamında, alana ilişkin koruma planının Büyükşehir Belediyesi

[650] İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 20.01.1994 gün ve 4841 sayılı kararı.

tarafından hazırlanmasına ve bu plan hazırlanıncaya kadar her tür uygulama için Kurul'dan görüş alınmasının gerektiğine karar verilmiştir. Bu sit kararı, aynı zamanda daha önce sit kararı yokken hazırlanan İzmir-Konak-Halkapınar Projesi'ni ve bu kapsamda yapılacak her türlü imalatı, İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun iznine bağlı hale getirmiştir. Bu kararın devamında Konak Köprülü Kavşağı'na ilişkin eleştirilerin[651] yoğunlaştığı ana hususlar şöyle sıralanabilir;

- Sit alanı ilan edilen Konak Meydanı'nı estetik yönden olumsuz etkileyeceği,
- Bölgenin siluetini olumsuz etkileyeceği,
- İnsan ölçeğini esas almayan biçimde tasarlandığı,
- Yaya öncelikli trafik düzenlemesine kapalı bir uygulama olması,
- Taşıtların köprüler ve viyadükler üzerinde yer aldığı bir düzenleme olması nedeniyle estetik açıdan çirkin olduğu, hatta böyle bir çözümün gelişmemişliğin bir göstergesi olarak kabul edildiği.

Bu eleştirilerin ortaya atıldığı yıllarda, uygulamanın yapıldığı alana ilişkin olarak alınan sit kararı doğrultusunda, Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü, İzmir I No'lu Koruma Kurulu ile çeşitli yazışmalar yapmış[652] ve Koruma Kurulunun önerilerini dikkate alacak biçimde hareket etmiştir. Bu noktada 6034 sayılı Kurul kararının alınmasına kadar geçen süreç önemlidir. Karayolları, 5839 sayılı İzmir I No'lu KTVK Kurulu kararları/önerileri doğrultusunda değiştirdiği Konak Köprülü Kavşağı plan ve profil paftalarını, 22.04.1996 tarihinde değerlendirilmek üzere İzmir I No'lu KTVK Kurulu'na göndermiştir[653]. İzmir I No'lu KTVK Kurulu, 23.05.1996 tarihinde almış olduğu kararda özetle şu değerlendirmelere yer verilmiştir[654];

---

[651] Bu projeye karşı çıkan ve dava açan Mimarlar Odası İzmir Şubesi Ege mimarlık dergisinde Kordon yolu için önerilen kazıklı yol projesine karşı çıkarken köprülü kav şakları ve hatta ikinci kat yolları öneri olarak sunmuştur.Yani bu manada bir karşı çıkış sırasında daha sonra tavır sergileyeceği bir yöntemi önermiştir ki bu durum bir manada tepkisellik boyutundan öteye geçemeyen şehir kamuoyu oluşumunu göstermesi bakımından ilginç bir örnektir. "Kordon'da Kazıklı Yol'a Hayır " **Ege mimarlık,** sayı 3 (1991-3) s.11

[652] Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nün 25.05.1995 tarihli yazısı üzerine Kurul, 22.06.1995 ve 5839 sayılı kararı almıştır. Yine bu bağlamda Karayolları'nın cevabi yazılarından sonra Kurul, 01.09.1995 tarihinde 5909 sayılı kararını almıştır.

[653] Bu süreç içerisindeki gelişim şu şekildedir; 26.03.1996 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Karataş, Konak ve Gümrük bölümlerini içeren alanda kıyı kenar çizgisini 3621 sayılı Kıyı Yasası'nca

* Yapılmak istenen Konak Köprülü Kavşağı'nın, esas itibariyle Alsancak'tan gelip, sola dönüş yapacak olan taşıt trafiği ile Varyant'tan inip Mustafa Kemal Bulvarı yönünde gidecek olan taşıt trafiğini aynı zeminde kesiştirmemek amacına yönelik olduğu anlaşılmıştır,

* Kesişme noktasında Varyant bağlantısının zeminde tutularak Mustafa Kemal Bulvarı'nın Alsancak-Fevzipaşa bağlantısının, Konak Meydanı altına alınması şeklindeki çözüm, bölgenin jeolojik yapısı ve yolun profili göz önüne alındığında, çok uzun süreli ve yüksek maliyetli olacaktır. Bir zorunluluğa dayanmayan böyle bir çözüm, kamuya yükleyeceği aşırı maliyet nedeniyle kamu yararı ile uyarlı olmayacaktır. Ayrıca yolun zemin altına girip çıktığı kesimlerde Konak Meydanı'nda zemin seviyesinde mekânsal kopukluk oluşturacaktır,

* Yüksek Kurul'un 19.04.1996 gün ve 421 sayılı ilke kararı çerçevesinde "siluet etkisini" bozmayacak ve kentin imajını bozmayacak ve kent imajına katkıda bulunacak bir üst geçiş (köprü) çözümü mümkün olabilecektir.

Bu değerlendirmeden hareketle, Konak Köprülü Kavşağı yapım çalışmalarına girişilmeden önce kurumlar arası bir iletişim ortamı sağlandığı ve konu ile ilgili her kurumun görüş ve onayı dâhilinde çalışmalara başlandığı görülmektedir[655]. Bu noktada önemli olan bir gelişme de 07.11.1996 tarihinde yine Kurul tarafından alınan bir başka karardır[656]; söz konusu kararda köprülü kavşağın aranılması gereken estetiği ve yeterliliği taşımadığı gerekçesi ile; *"İzmir kenti ve tarihsel sit alanı ile uyumlu, daha İzmirli estetik değerler taşıyan ve yeni trafik problemleri yaratmayacak bir projenin Kurul'a iletilmesi halinde konunun yeniden değerlendirilebileceğine"* karar vermiştir. Burada Kurul, konu hakkındaki ilk kararından[657] yaklaşık 6 ay sonra aldığı karar ile uygulama içinde bir nevi

---

onamıştır. 19.04.1996 tarihinde Yüksek Kurul, 421 sayılı Tarihsel Sit Alanı kapsamında koruma-geliştirme çevre düzeni planı, plan bütünü konularını içeren bir ilke kararı almıştır. 22.04.1996 tarihinde Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü, Kuruldan Konak Köprülü Kavşağı plan ve profil paftalarının değerlendirilmesi isteminde bulunmuştur.

654 İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 23.05.1996 tarihli 6034 sayılı kararı.

655 12.06.1996 tarihinde İBŞB Başkanı Burhan Özfatura, Konak Belediye Başkanlığı'na bir yazı göndermiş ve Kurulun 23.05.1996 tarih ve 6034 sayılı karar içeriğinde bulunan hususlar doğrultusunda gerekli plan değişikliğinin yapılarak Meclis kararı alınmasını istemiştir. Yine İBŞB, 26.08.1996 tarihinde Konak Köprülü Kavşak İnşaatı'na başlanması yönünde yazı yazmıştır. Tüm bu yasal süreç sonunda 28.08.1996 tarihinde Karayolları, köprülü kavşak inşaatına başlamıştır.

656 İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 07.11.1996 tarihli 6488 sayılı kararı.

657 İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 23.05.1996 tarih ve 6034 sayılı kararı.

dokunulmazlık statüsü içinde hareket etmekte olduğunu göstermektedir. Ciddi meblağlara varan yatırımların söz konusu olduğu bu tür oluşumlarda ağır, bütünlük arz etmeyen ve zaman içinde görecelilik arz eden kararlar verebilmekte ve bundan dolayı kamu zarar görmektedir. Açılan iptal davalarında Kurul kararlarının yanlışlığının ortaya çıkması üzerine, konu hakkında yanlış karar alanların Tazminat Hukuku çerçevesi içinde sorumlulukları somut olarak belirlenip, bu manada ödetme işlemleri yapılırsa Kurulun ikircikli ve keyfi kararlarının önüne geçilebilir şeklinde düşünmekteyiz.

İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından 07.11.1996 tarihinde alınan bu karar, Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından dikkate alınmıştır. Buna istinaden trafik inceleme raporları hazırlanmış ve Konak Köprülü Kavşağı, şehrin siluetini bozmayacak biçimde (taban art gerilmeli sistem ile) yeniden projelendirilmiştir[658].

Yeni proje doğrultusunda inşaatlara devam edilmiş fakat bu süreç, Koruma Kurulu tarafından alınan bir başka karar ile duraklama sürecine girmiştir. İzmir I No'lu KTVK Kurulu, 6488 sayılı karara aykırı olarak yapılmakta olan Konak Köprülü Kavşağı'nın inşai faaliyetlerinin durdurulması için yeni bir karar almıştır[659]. Bu kararın kurumlara tebliği üzerine, 07.10.1997 tarihinde inşaat durdurulmuştur. Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü, 6906 sayılı Kurul kararının yeniden değerlendirilmesini istemiş, fakat bu istemler reddedilerek İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından 27.02.1998 tarihinde 7089, 7090 ve 7091 sayılı kararlar almıştır. Bu kararda, Konak Köprülü Kavşağı'ndaki inşai faaliyetin durdurulması istendiği gibi ayrıca 2863 ile 3386 sayılı Yasaya muhalefet suçundan dolayı soruşturma açılması da istenmiştir.

Burada üzerinde durulması gereken ve Kurulun dönemler arası farklı uygulamasını gösteren bir başka husus da şudur ki; aynı Kurul, yasal süreç bakımından Konak Köprülü Kavşağı işleminden kabili kıyas olmayacak derecede

[658] 15.11.1996 tarihinde Gümrük-Cumhuriyet Meydanı-Halkapınar arası 1/5000 ölçekli nazım imar planı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanmıştır. Bu 1/5000'lik plan doğrultusunda hazırlanmış olan 1/1000 ölçekli uygulama imar planı da 13.01.1997 tarihinde Bakanlıkça onaylanmıştır.
[659] İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 28.08.1997 gün ve 6906 no'lu kararı.

kötü durumda olan ve esasen tam anlamıyla bir kaçak yapılaşma olan Konak Alt Geçit uygulamasında bu tavrı sergilememiştir. Konak Köprülü Kavşağı'nın 1/5000'lik planı, 1/1000'lik planı ve Kurul ile devam eden yazışmaları ve bu manada inşai faaliyeti uygun gören Kurul kararları, ek olarak Kurul kararına göre revize edilen projesi olmasına karşılık, bir anlamda tam tersi bir uygulama olan kaçak alt geçidinin ise ne 1/5000'lik planı, ne 1/1000'lik planı ve ne de projesi bile bulunmakta ve İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin kararı[660] ile de belirlendiği gibi standarda aykırılığı da söz konusu olmasına rağmen Kurul, bu işlemi yapanlar hakkında 2863 ile 3386 sayılı Yasaya muhalefet suçundan soruşturma açılmasını talep etmemişlerdir. Kurul burada hem ikircikli olarak davranmış ve dönemler arası bu farklı yaklaşımının ötesinde hem de yasal görevini yerine getirmeyerek esasen kendisi bizzat suç işlemiştir. Bu manadaki Kurul dokunulmazlığından ve keyfiliğinden kast ettiğimiz işte bu somut durum gibi hususlardır[661].

Bu kararlar ile I. Kordon'un Cumhuriyet Meydanı ile Alsancak Limanı arasındaki kesim de Tarihi Sit ilan edilmiş ve 7091 sayılı karar özelinde, Konak Köprülü Kavşağı'nın inşaatının başlaması yönündeki istem kabul edilmeyerek; *"...kavşağın hemzemin ve/veya tünel ile çözülmesinin uygun olacağı ve bu doğrultuda koruma-geliştirme çevre düzeni planının ve plan kapsamındaki trafik düzenleme projesinin Kurul'a iletilmesine"* karar verilmiştir. Bu noktada Kurulun

[660] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E, 2004/332 K**. sayılı mahkeme ilamı.

[661] Alt geçit uygulamasının kaçak olarak yapıldığı süreç içerisinde Koruma Kurulu üyesi olan Emel Göksu'nun devrin belediye başkanının vefatı üzerine kaleme aldığı ve edebiyatımızda belki de mersiye olarak adlandırılabilecek yazısında, dönemin belediye başkanı ile çok iyi bir Kurul-yerel yönetim ilişkisi kurulduğunu ve "… *Başkanının hem diyaloga verdiği önem, hem de tarihe, kültüre, doğaya ve en önemlisi bilime ve hukuka olan inancı sayesinde Belediye-Koruma Kurulu gerilimi* yaşanmadığı"nı kendi ifadeleri ile altını çizen Kurul üyemizin bu açıklamaları ile **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/131 E, 2004/331 K.; 2002/130 E, 2004/332 K.; İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2002/93 E, 2002/633 K.; İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/344 E, 2003/1122 K.; 2002/436 E, 2004/333 K; İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/688 E, 2005/60 K., İzmir 3. İdare Mahkemesi 2003/934 E, 2005/61 K. ve İzmir 3. İdare Mahkemesi 2003/936 E, 2005/62 K.** sayılı ilamları ile çelişmektedir. Bu mahkeme dosyaları incelenecek olursa bilime, hukuka, tarihe ve doğaya aykırı uygulamaların söz konusu Kurul üyesinin de görevli olduğu süreç içinde devrin büyükşehir belediyesi yönetimi tarafından ihlal edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, Kurul ile yerel yönetimler arasında kurulan "sıkı işbirliği"nin mercek altına alınıp dönemler arasında söz konusu olan birbirine aykırı ve ikircikli kararların kent ve kentli adına yaptığı tahribatın bilimsel olarak incelenmesinin ve sonuç olarak toplumsal bilinç çerçevesi içinde konunun yasama organına götürülerek bu müessesenin bu tür keyfi ve tezat uygulamalara imkan vermeyecek bir şekilde düzenlenmesinin talep edilmesinin gereğinin altı çizilmelidir; GÖKSU,Emel**;;"**Bir Adam, Bir Kenti Çok Sevdi… Bütün Kent O Adamı Çok Sevdi", **Mimarlar Odası İzmir Şubesi Haberler Dergisi**, Haziran-Temmuz 2004, İzmir, s. 6.

20.0.1.1994 tarih ve 4841 sayılı kararı ve 23.05.1996 tarih ve 6034 sayılı kararı ile bu kararının çeliştiği görülmektedir.

Konak Meydanı bütününde yaptığımız inceleme ve araştırma ve gözlemlerimiz sonucu bize göre de burada köprülü kavşak uygulaması yanlış bir uygulamadır. Burada kavşağın alt geçit tarzı yapılması tarihi silüete zarar vermeme açısından doğru bir görüntü meydana getirecek ve bu manada Konak Meydan bütünlüğü bozulmayacaktı.

Kurul, eğer bu net görüşünü 20.12.1994 tarihi itibari ile ortaya koymuş olsa idi, söz konusu imalat süreci bu şekilde gelişecekti. Kurulun bu kararından yaklaşık 4 sene sonra tam tersi manada bir karar alması, Kurulun çelişkili ve bu çelişki noktalarının üzerine gidilmesi durumunda da kullandığı muğlak ifadelerin arkasına gizlenerek, "*ben aslında bunu kast etmiştim"* gibisinden savunma yapmasının nedeni, konunun yasal düzenlemesinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Dönemler arası farklılık arz eden ve hatta zaman zaman birbiri ile çelişen Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları ile bu tabloya uyum sağlayan Bölge Kurulu'nun somut olay kararları, neticede 2863 ile 3386 sayılı Yasa muhalefeti anlamında Ceza Hukuku'na ait müesseseleri çalıştırdığından Ceza Hukuku'nun temel prensibi olan *Suçlar ve Cezalar, Kanunsuz Olmaz* ilkesine aykırılık teşkil etmekte ve bu manada insan hakları ihlal edilmektedir. Bu genel durum içinde özellikle Bölge Kurullarının yerellik içinde birtakım ilişkilerle meseleye farklı yaklaşması, durumu çok daha kötü noktalara getirmekte ve sonuçta vatandaşların hukuka ve kamu düzenine olan inançlarını sarsmaktadır[662].

[662] Bölge Kurulu'nun bu manadaki ikircikli yaklaşımına örnek olarak Konak Köprülü Kavşağı'nın yapımı dolayısı ile yetkililer hakkında 2863 ile 3386 sayılı yasaya muhalefet suçundan soruşturma açılmasını talep etmelerine rağmen, Konak Alt Geçit uygulaması hakkında bu manada taleplerinin olmaması gösterilebilir. Bu manadaki çelişkili durum özel mülkiyetteki ihlallerde ortaya çıkan birtakım tabloların en acıklı örneklerinin basında yer alması toplumsal vicdanı, bu ikircikli durum açısından etkilemektedir. Örneğin Aydın'ın Didim ilçesinde oturan 82 yaşındaki Sabiha Sezgin adlı vatandaşın evinin penceresini yenilemek isteyince mahkemelik olması ve bu durumu basına aktarırken; "Tek başıma yaşıyorum. Kış geliyor diye evimin eskiyen pencerelerini yenilemek istedim. Marangozu çağırıp işe başladık. Ne olduysa ondan sonra oldu. İzmir 2 Nolu Anıtlar Yüksek Kurulu hakkımda dava açmış. İşi yarım bırakıp soluğu mahkemede aldım. Evimin Sit alanı içine alındığına dair bana bilgi verilmemiştir. Hakim, tamirat yapmamam için beni uyardı. Evin bazı bölümlerine beton dökülmesi gerekiyor. Bu işi yapacağım ancak hapse girerim diye yapamıyorum" ifadelerini kullanmıştır ve bu tür açıklamalar sonucunda, Konak Meydanı'nda yer alan Kaçak Alt Geçidi

Bu süreçte ilginç bir gelişme yaşanmış ve bu kararlar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından iptal edilmiştir[663].

Aynı tarihlerde Konak Köprülü Kavşağı Projesi'nin inşasına devam edilmesi açısından var olan yasal engeller ortadan kalkmıştır. Kültür Bakanlığı tarafından alınan 04.03.1998 tarihli karar ve Danıştay 6. Dairesi tarafından alınan 16.04.1998 tarihli karar[664] üzerine, 03.08.1998 tarihinde Konak Köprülü Kavşağı inşaatına yeniden başlanmıştır.

Fakat bu yaklaşım, geçici bir süreç olarak tarihe geçmiştir. İnşaata başlanmasından sekiz ay gibi kısa bir süre sonra 24.11.1998 tarihinde Danıştay 6. Dairesi bir karar almış[665] ve buna göre Konak Köprülü Kavşağı'nın bulunduğu ve Bakanlık tarafından onaylanan planların, alınan yeni sit kararları doğrultusunda iptaline karar vermiştir[666]. Bu kararın kurumlara tebliği üzerine, 30.12.1998 tarihinde inşaat durdurulmuştur.

Bunun devamında 04.03.1998 tarihinde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından alınan karar ile sit kararlarının iptali işlemine ilişkin açılan davada, İzmir 2. İdare Mahkemesi, 14.01.1999 tarihinde aldığı kararla işlemin iptaline karar vermiştir. Bu şekilde, Konak Köprülü Kavşağı yapımını uygun bulmayan 7089, 7090 ve 7091 sayılı Kurul kararları yeniden geçerlilik kazanmıştır.

---

görmeyen Bölge Kurulu'nun, Aydın'ın Didim ilçesindeki bir evin penceresine ait düzenlemeyi görmesi, toplumsal vicdan açısından ciddi soru işaretlerini gündeme getirmektedir.

[663] Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 04.03.1998 tarihli 1034 sayılı kararı.

[664] Konak Köprülü Kavşağı'nın bulunduğu ve Bakanlık tarafından onaylanan planlarda üstün kamu yararı bulunması kararı.

[665] **Danıştay 6. Dairesi K: 1998/3794** sayılı kararı.

[666] Danıştay 6. Dairesi bu kararda, "Dava konusu planların Konak'tan başlayarak Alsancak Limanı'na kadar uzanan bölümün Sit alanı ile uygulaması duracağından ve bu yerde koruma amaçlı imar planlarının yapılmasının zorunlu olduğu gerekçesi ile davaya konu olan imar planlarının Konak-Alsancak Limanı arasındaki bölümü arasında iptal istemine yönelik olarak karar verilmesi olmadığına.." karar vermiştir. Burana dikkat çeken iki husus vardır; ilki, Koruma Yüksek Kurulu'nun Bölge Kurul kararını iptal etmesi ile yapılması gereken Danıştay 6. Dairesi'nde belirtildiği gibi Konak-Alsancak'ın bir bütün olarak planlanması gerçeği ortada iken meselenin yanlış hukuki yorumlarla işlemin iptali gibi bir sonuç meydana getirilmiş olmasıdır. İkincisi ise, Danıştay 6. Dairesi'nin Konak Alt Geçit davası ile Konak Meydan Düzenlemesi davalarında bu karadaki gibi Konak-Alsancak Limanı arasını bir bütün olarak görme çizgisi, görülmemektedir. Bu ikircikli durumun, İdari Yargı açısından bilimsel olarak incelenmesi gerekmektedir.

1999 yılında Büyükşehir Belediyesi tarafından Koruma Amaçlı İmar Planlarının hazırlanmasına kadar geçen süreçte, iki kere Konak Köprülü Kavşak inşaatına başlanmış, fakat gerek Kurul kararları gerekse bu kararların mahkemeye intikali sonucu alınan idari yargı kararları sonucunda inşaatlar durdurulmuştur. Bu dönemde de Karayolları ve Büyükşehir Belediyesi her iki karara da saygılı davranmış, kararların kurumlara tebliğinin akabinde inşaatları durdurmuştur.

Yapımı yarım kalan Köprülü Kavşak uygulamasına, 1999 yılında Belediye tarafından hazırlanan ve ardından Kurul tarafından onaylanan Konak-Kordon-Alsancak Kıyı Kesimi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda yer verilmemiş ve bu plan, onay için Bakanlığa gönderilmediğinden 2005 yılına kadar inşasının devamı konusunda herhangi bir aşama kaydedilmemiştir [667].

Konuya ilişkin 2000 yılında önemli bir Kurul kararının varlığı dikkat çekicidir. 17.02.2000 tarihinde alınan 8349 sayılı İzmir I No'lu KTVK Kurulu kararı ile İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 1/5.000 ölçekli Konak-Alsancak Kıyı Kesimi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı onaylanmış ve bu kapsamda, planda öngörülen ve Kemeraltı-Konak Meydanı bütünlüğünü sağlayacak yer altı geçişinin Gazi Bulvarı'na kadar uzatılması önerilmiştir. Bu karar, daha önce yapılmış olan inşa çalışmalarını dikkate almadan ve uygulamaların varlığını reddeder biçimde alınan bir kurul kararı olması açısından dikkat çekicidir. Bu karar, Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından yargıya intikal ettirilmiş ve 20.12.2000 tarihinde usul yönünden iptal edilmiştir

Bunun devamında, 2001 yılında İzmir I No'lu KTVK Kurulu tarafından Konak Köprülü Kavşağı açısından oldukça kritik bir karar daha alınmıştır; 9436

[667] 1999 Büyükşehir başkanlığı seçiminden sonra iktidara gelen yönetim bu konuda tam tersi bir uygulamaya girerek bakanlık yanında değil Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatif tarafında yer almıştır. Bu saf değiştirme zaman içinde bir "sıkı işbirliğine" dönüşmüş ve neredeyse her tür uygulamada tek ses olunmuştur. Konak köprülü Kavşak uygulamasının yanlışlığı üzerinde mutabık kalınmasını bizde doğru buluyoruz ama aynı Konak Meydanı içinde önce kaçak ve standartlara aykırı alt geçitte ve sonrada bu anormal durumu bertaraf etmeye yönelik yine plana dayanmayan meydan düzenlemesin de de aynı "sıkı işbirliği içinde kalmayı anlamıyoruz. Kanaletler, Olimpiyat Evleri Projesinin mahkeme ile durdurulan hukuka aykırılığı, 1/25.000'lik yok varsayılarak "sadece Alsancak-Bayraklı-Turan bölgesinde yapılan önce 3.5 sonra 4.5 emsallik bir mevzi plan uygulamasındaki birliktelik veya daha iyi bir deyimle "yapılana sessiz kalma" durumunu geçmiş dönem duruşları ile karşılaştırırken çok fazla tutarlı bulmuyoruz.

sayılı bu karara göre "Büyük Kanal Projesi'nin güney-batı kolektörü kazı çalışmaları ile Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı bölümünün yeraltına alınma işleminin bir arada yapılmasının" prensipte uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu karar, aynı bölgede yapımı yarım kalmış olan Konak Köprülü Kavşağı'nın işlevini, kentin mevcut ulaşım ağına olan entegrasyonunu ve 2001 tarihine kadar bu konuda yapılan tüm örgütlü çalışmaları yok eden bir karar olarak projeyi üreten ve uygulamayı yürüten kurumlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Öyle ki; kanal çalışmalarının, Karayollarına ait sözleşme kapsamındaki Kavşak Projesi içerisinde kaldığı belirtilmiş ve söz konusu alanda yapılacak olan tüp geçit uygulamasının Kıyı Kanununa tabi olmasından dolayı onaylı imar planı olmadan imalata geçilemeyeceği vurgulanmıştır. 2003 yılının ilk aylarında İzmir 4. İdare Mahkemesi[668] tarafından bu konuda hazırlanan bir bilirkişi raporu, bu iddiaları destekler biçimde, 1/1.000 ölçekli uygulama planlarının bulunmamasından ötürü alt geçit işleminin uygun olmadığı kanısına varmıştır.

Bu süreçte dikkat çekici bir husus, 1999 senesinde kent yönetiminin değişmesi paralelinde, İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun aldığı kararların, eskiye oranla çok daha esnek ve Belediyenin her icraatını onaylar yöne kaymasıdır. Bu dönemde yapılan tüm onay işlemlerinin, yalnızca bu iki kurum arasında gerçekleşmiş olması ve Bayındırlık Bakanlığı onayına gerek duyulmadan hareket edildiği saptanmıştır. Özetle bu dönem, Bakanlığın kent ile ilgili kararlardan soyutlandığı hatta ilgili Belediyenin kendi yetkisini aşacak biçimde uygulamalara giriştiği bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu konuda verilebilecek en iddialı örnek, Kurul'un alt geçit uygulamasına ilişkin 2002 yılında aldığı, 10139 sayılı "prensipte uygunluk" kararıdır. Belediye'nin, bu kararı "kurul onayı" olarak adlandırması ve Bakanlık iznine hatta planların hazırlanmasına gerek duymadan doğrudan uygulamaya geçmesiyle karar tehlikeli bir boyuta taşınmıştır. Hatta bu şekilde kentte teknik özelliği olmayan ve standart dışı sorunlu bir alt geçit uygulaması yapılmıştır.

[668] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E, 2004/332 K. ve 2002/131 E, 2004/331 K**. sayılı ilamları.

Bu karar ve devamındaki gelişmeler özelinde Kurulun, daha önce aldığı kararlarla çelişen bir tutum içine girdiği gözlenmiştir. Bir dönem Köprülü Kavşak alternatiflerinin tartışıldığı esnada alt geçit bağlantısının "kamuya yükleyeceği aşırı maliyet nedeniyle kamu yararı ile uyarlı olmayacağı ve Konak meydanında zemin seviyesinde mekânsal kopukluk oluşturacağı" nedeniyle verdiği olumsuz görüş[669], proje alanına ilişkin koşulların aynı kaldığı süre içerisinde tersine dönmüştür. Ayrıca, uygulama sonrasında, 1996 yılında alınan kurul kararında tespit edildiği şekilde olumsuzlukların varlığı (mekânsal kopukluk) da dikkat çekici bir durumdur. Bu bağlamda, Kurul birbiri ile çelişen kararlar almış ve Kurul kararlarının niteliği ve güvenilirliği tartışılır hale gelmiştir.

Kaçak alt geçit uygulamasının Koruma Kurulunun izni olmadan yapıldığı dönemde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, hukuka aykırı Büyükşehir Belediyesi işleminin acilen durdurulması gerektiğini belirten, ayrıca Köprülü Kavşak ve Liman Viyadüğü'nün kent içi ulaşım ağına entegrasyonunu sağlayacak biçimde Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanması ve hazırlanan planların da Bakanlığa iletilmesi gerektiğini belirten görüş yazıları yazılmıştır [670]. Bu yazılar, Belediye ve Kurul tarafından dikkate alınmamıştır. Üstelik kaçak imalatlar sadece alt geçit ile sınırlı kalmamış ve devamında Konak Meydanı Düzenleme Projesi ile yine kıyı alanında ve yine Bakanlık izni olmadan yeni bir projeye girişilmiştir[671]. 2003 yılında yapımına devam eden bu çalışmalar konusunda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı talebiyle [672] Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından alanda inceleme çalışmaları yapılmış ve "Konak Köprülü Kavşağı viyadük ayakları ile Vapur İskelesi arasında dolgu alanında amfi tiyatro inşaatının hafriyat işlerine başlandığı" tespit edilmiştir. Yapılan bu tespitler üzerine, İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne[673] bir dilekçe ile başvurulmuş ve bu gelişmenin akabinde mahkemenin görevlendirdiği bilirkişi heyeti, 02.05.2003 tarihinde alanda keşfe gitmiştir. Bu keşif sonucu düzenlenen raporda; Köprüye yakın kesimde 2 metreden başlayıp azalan biçimde ortalama 1.41 metre

[669] İzmir 1 Numaralı KTVKK'nun 23.05.1996 tarih ve 6034 sayılı kararı.
[670] 10.01.2002/0132 ve 13.05.2002 tarihli yazılar.
[671] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K.; 2003/934 E, 2005/61 K. ve 2003/936 E, 2005/62 K**. sayılı ilamları.
[672] 01.05.2003 tarihi itibariyle bu talep yapılmıştır.
[673] **İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2003/101-50 D.İş** sayılı dosyası.

yükseklikte ve meyilli şekilde gelişigüzel yığın halinde toprak döküldüğü ve Kıyı Kanunu kapsamında yer alan bir alanda Bakanlık onayı bulunmadan yapılan dolgu işleminin hukuka aykırı olduğu tespit edilmiştir.

Yapımı tamamlan alt geçit uygulaması, idari yargıya konu edilmiş ve yerel mahkeme kararı ile alt geçit uygulamasının iptaline karar verilmiştir [674]. Köprülü Kavşak ile ilgili davada bilirkişi olarak tayin edilen heyetin yine aynı mahkemede görülen Konak Meydanı içindeki plana dayanmayan ve Kıyı Yasası kapsamındaki kaçak yapılaşmaları için Mahkemenin [675] esas aldığı bilirkişi raporunun sonuç kısmında; Kurul kararının, önceki süreçler de dikkate alındığında planlama esasları ve şehircilik ilkeleri açısından doğru olduğu, yasal mevzuatın ve sürecin gerektirdiği işlemlerin önünü açmaya yönelik olduğu, dolayısıyla kamu yararı içerdiği kanaatine varılmıştır Bu gerçekten çok üzücü bir yaklaşımdır. Sayın heyet Konak Köprülü Kavşağı dosyasında ne kadar kanun yanında ise bu sefer tam tersi o kadar kaçak yapılaşma yanındadır. Davacı taraf bu durumu dilekçelerinde şöyle yorumlamışlardır: "..Eğer kaçak yapılaşma planlamanın önünü açmak ise o zaman gecekonducuları kentin kanaat önderleri olarak ilan etmemiz gerekecektir [676]".

Kaçak ve standartlara aykırı olan Konak Alt geçit için açılan davalarda[677] verilen kararlar ile yine bu kaçak alt geçidin neden olduğu kot anormalliklerini bertaraf etmeye yönelik ve kıyı kesiminde hiçbir plana dayanmayan meydan düzenlemesine ilişkin açılan davalarda verilen mahkeme kararları[678] karşılaştırmalı olarak incelemeye alındığında Konak Köprülü kavşak için açılan İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/1147 E ve 2004/831 K sayılı mahkeme ilamı ile farklı bir

[674] **İzmir 3.İdare Mahkemesi'nin 2003/1147 E, 2004/831 K** sayılı ilamı'na konu olan mahkeme dosyasına atanan bilirkişiler Prof.Dr.Tuncer Baykara, Prof.Dr.Bülent Özkan ve Yrd.Doç.Dr. Tolga Çilingir'dir.bu dosyadaki bilirkişiler ile yukarıdaki 984 nolu dipnotuna konu olan **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K.; 2003/934 E, 2005/61 K. ve 2003/936 E, 2005/62** K. sayılı dosyalarına atanan bilirkişiler aynı bilirkişilerdir. Her üç dosyanın keşfi aynı gün yapılmıştır.

[675] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K.; 2003/934 E, 2005/61 K. ve 2003/936 E, 2005/62 K.**

[676] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K.; 2003/934 E, 2005/61 K. ve 2003/936 E, 2005/62 K.** Sayılı dosyalarında davacı taraflar bu manada daha bir sürü ifade ile İdari Yargı içindeki eşit ama ayrık durumlarını bu manada delillendirmeye çalışmışlardır.

[677] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E, 2004/332 K. ve 2002/131 E, 2004/331 K** sayılı dosyası

[678] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K.; 2003/934 E, 2005/61 K. ve 2003/936 E, 2005/62 K**. sayılı dosyası

değerlendirme içine girmektedir.Özellikle Meydan dosyası ile Köprülü kavşak aynı mahkeme ve aynı üye içinde ele alınmış olmasına rağmen davaların süresi bakımından ve tayin edilen bilirkişinin olaylara yaklaşımı bakımından farklı bir durum arz ettiği kendisini göstermektedir. Aynı şekilde Konak alt geçit davası ile de bu manada aykırılıklar vardır. Aynı İdari Usul Yasası içinde farklı durumun tezahürünü bilimsel olarak başka bir çalışma içinde ele almak üzere bu noktada özellikle süre yönünden ve bilirkişi tayini ve gelen bilirkişinin aynı konu içinde farklı yaklaşımı açısından bulduğumuz eşit ama ayrık durumun tespitini yaparak çalışma hacminin sınırları bakımından bir sınırlandırma yaparak meselenin sonraki safahatına geçmek istiyoruz.

Bu dönemde Belediye bu sorunu aşacak çözüm arayışı içine girmiştir. Bu dönemde Konak Köprülü Kavşak Projesi ile alakalı konunun seyri değişmiştir. Belediye ile Karayolları Genel Müdürlüğü ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı arasında gerilimli bir sürece adım atılmıştır. Bu gerilimin özü, alt geçit ve viyadük konularında yapılan pazarlıktır. Bu dönemde yazılı basında yer alan haberler konuya ışık tutmaktadır[679].

Bu süreçte dönem Belediyesi, basına verdiği demeçlerde daha önceki katı tavrından uzaklaşarak, uzlaşmacı bir tavır takınmıştır. Bu dönemde Belediye, Konak'taki viyadük'ün yanı sıra, Alsancak Limanı'ndaki viyadükleri tamamlamayı hedeflediklerini, uzlaştıkları takdirde viyadüklerin İzmir için sorun olmaktan çıkacağını, böylece harcanmış olan kamu kaynaklarının da işlevli kılınacağı yönünde demeçler vermiştir. Bu tavır, ilk bakışta olumlu görünse de dönem Belediyesinin çıkarları söz konusu olduğu bir süreç olması açısından dikkat çekicidir. Önceki dönemlerde konunun kent gündeminde tartışılması dahi engellenmeye çalışılmış;

[679] **İzmir'de Geçit-Viyadük Savaşı**; Akşam, 16.04.2004; **Viyadükler Yıkılacak**, Hürriyet, 16.04.2004; **Konak'ta 11 Milyon Dolar Harcandı**, Yeniasır, 20.04.2004; **İşte Böyle Olmalı**, Posta, 25.04.2004; Haberlerden de anlaşılacağı üzere Büyükşehir Belediyesi tarafından alt geçidin yıkılmasının kabulü halinde, Konak'taki viyadük hakkında alınan mahkeme kararının uygulanacağı hususu, misilleme olarak gündeme taşınmış ve bu konuda iki hukuka aykırılığın aynı anda ortadan kaldırılması anlamında basından destek istenmiştir. Ve maalesef büyükşehir yönetimi ile basın arasındaki "sıkı işbirliği", bu konuda da basın denetimi açısından kötü örnek teşkil etmiş ve bir kısım basın, bu konuda mutlak destek vermiştir.

diğer yandan kamu kaynaklarının işlevli kılınması bir tarafa, Kordon Yolu Projesi kapsamında inşaatlara başlanmış ve mahkeme kararları nedeniyle durdurulmuş inşaatların varlığı dahi görmezden gelinmiş ve yeni hazırlanan planlara işlenmemiştir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır; Belediye bu noktada elinde bulundurduğu erki tamamıyla kendi istekleri yönünde kullanmış ve gerektiğinde bunu bir tehdit unsuru olarak kullanmaktan dahi çekinmemiştir[680].

Belediye ve Bakanlık arasındaki bu dönemsel ilişki, yazılı basında oldukça fazla yer almış ve çeşitli çevrelerden konuya ilişkin farklı bakış açılarının var olduğu gözlenmiştir. Genel kanı, Belediyenin uzlaşmacı bir adım attığı yönünde olup, bir yazılı basın haberinde konu çeşitli bakış açıları ile ele alınmıştır. Kamu yatırımlarının dönemler içinde nasıl farklı ele alındığının ve aynı konu hakkında tarafların hangi bakış açısı ile yaklaştığının ve sonuç itibari ile ortadaki bu karmaşık ve hukuka aykırı durumun ayıklanabilmesi için İdari Yargılamanın ne kadar önemli olduğunun altını çizmek adına "*Kaybetmemek Adına Başlangıç"* başlıklı haberdeki ifadelerin mercek altına alınıp dönemler arası farklı yaklaşımların ilginç örneği olarak belirlemekte fayda vardır kanaatindeyiz [681]. Bu bağlamda bir kısım meslek odalarının "merkezi

---

[680] **Büyükşehirden Viyadük Adımı**, Hürriyet, 25.04.2004; bu haberde Büyükşehir yönetiminin mahkeme kararı ile belirlenen Konak Alt Geçidi'nin hukuka aykırılığına karşılık olmak üzere Konak Viyadüklerini yeni bir planlama hilesi ile bir bütün olarak görüp bir nevi iki hukuka aykırı durumu ortadan kaldırmaya çalıştığı ve bu pazarlığa bir ek ilave olarak da Halkapınar-Liman Viyadüklerinin Kordon'a inmeden doğrudan Alsancak Limanı'na inme önerisinin de bu pazarlıkta kullanıldığı görülmektedir.

[681] **Kaybetmemek Adına Başlangıç**, Milliyet Ege, 26.04.2004. "İş dünyası, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na yıkım kararı bulunan viyadüklerle, Konak Meydanı'ndaki alt geçide bir çözüm yolu bulunması görüşüne büyük destek verdi. Ege Sanayici ve İşadamları Derneği (ESİAD) Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Ali Kasalı; şehirciliği, hukuku, yerel yönetimleri ilgilendiren çok boyutlu olan bu sorunun meslek odalarının, bakanlığın ve yerel yönetimlerin uzlaşması için bir örnek olabileceğini, artık uzlaşmanın sözden eyleme geçirilmesinin tam zamanı olduğunu ifade etti. Alt Geçit'in yıkılıp orayı geçilmez hale getirmenin kimseye fayda vermeyeceğini ifade eden İzmir Ticaret Odası (İTO) Yönetim Kurulu Başkanı Ekrem Demirtaş, meydanın bu çirkin görüntüsünün İzmir'e hiç yakışmadığını dile getirdikten sonra viyadüklerin dizayn olarak İzmir'in simgesi olan Konak Meydanı tarihi çizgisinin yanı sıra çağdaş çizgisini de yansıttığını, şu an var olan çirkinlik anıtının bir an önce ortadan kaldırılarak kente çağdaş anlamda yakışanın yapılması gerektiğini dile getirdi. İzmir'in hem Konak Alt Geçidi'ne hem de Varyant Viyadüğü'ne ihtiyacı olduğunu ifade eden Ege Bölgesi Sanayi Odası (EBSO) Yönetim Kurulu Başkanı Salih Esen, kısır çekişmeler nedeniyle bunları kaybetmenin israf olacağını, Bakan'ın bu çağrıya olumlu cevap vermesi gerektiğini söyledi. Ege Genç İşadamları Derneği (EGİAD) Başkanı Fatih Dalan da bir kent için yapılabilecek en kötü şeyin yarım kalmış yatırım olduğunu, bu anlamda Başkan Ahmet Piriştina'nın çağrısını olumlu bir yaklaşım olarak nitelendirdiğini, bu kadar para harcanmış yatırımların bu saatten sonra yıkımı doğru bulmadığını ifade etti. Şehir Plancılar Odası İzmir Şube Başkanı Tunçay Karaçorlu ise Konak'taki yaya geçidi projesinin onaylanmasını geciktirerek yaratılan hukuki durumun sorumlusunun Bayındırlık Bakanlığı olduğunu, şimdi de

hükümetle yerel yönetimin uzlaşması" olarak algıladığı ve bu bağlamda desteklediği yaklaşım, gerçekte dönemin belediye başkanının kendi dönemi aleyhine alınmış mahkeme kararlarının neticelerinden kurtulmak adına, zorunlu olarak gündeme getirdiği bir anlayış biçimidir.

Burada dikkati çeken, aslında kentin ekonomik varlığını sürdürebilmesi açısından kilit konumunda bulunan tarafların yerel yönetime destek verir bir pozisyonda bulunmasıdır. Bu konuya dair muhalif bir bakış açısı ise Baro tarafından yansıtılmış ve bu pazarlık ortamı eleştirilmiştir. Diğer tarafta bir başka bakış açısı özelinde, bu uzlaşma ortamının neden daha önce yaratılmadığının altı sorgulanmıştır. Kamu görevlileri tarafından konuya ve tarafa özel bir ortam yaratmanın hukuki boyuttaki sakıncalarının altı çizilmiştir.

Yine basındaki açıklamalardan anlaşıldığına göre[682], Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulu tarafından yapılan açıklamada viyadükler e Konak Alt Geçidi için ortaya atılan aklama formülüne karşı çıkılmış ve alt geçide karşı viyadük pazarlığının yapılmasının doğru olmadığı ifade edilmiştir. Aynı Kurul, hukuka ve bilime aykırı olan her iki uygulamanın da yıkılması gerektiği üzerinde durup "İki yanlış, bir doğru etmez" söylemi ile meseleyi somutlaştırmıştır[683]. Maalesef kanaatimize göre bu pazarlık ile "İki yanlış, iki doğru haline getirilmiştir ".

---

yaratılan bu hukuki durumla şantaj yapılmasının akıl almaz bir tutum olduğunu, Bakanlığın otoyol çevrelerinin değil, hukuk, planlama ve yayaların tarafı olması gerektiğini ifade etti. Teknik olarak fazla yorum yapmak istemeyen İzmir Barosu Yönetim Kurulu Başkanı Bahattin Özcan Acar ise kamu görevlilerinin bir pazarlık yapmasının hukuka tamamen aykırı olduğunu, eğer mahkeme Alt Geçit'i plan ilkelerine aykırı bulursa gereği yapılması gerektiğini savundu. Türk - İş 3. Bölge Temsilcisi Mustafa Kundakçı ise 'Eğer işler böyle danışıklı oluyorsa, o zaman bu milletin paralarını boşuna neden çarçur ediliyor? Kanun değişebiliyor, farklı uygulamalar yapılabiliyorsa o zaman hukuka ne gerek var?' şeklinde haykırıyor ve işler pazarlıkla yürütülür ve hukuk by-pass edilirse çok üzüleceğini zira hukukun bir gün herkese lazım olacağını kaydetti".

[682] **Pazarlıklar Doğru Değil**, Hürriyet, 27.04.2004;

[683] Bu açıklamayı yapan ve İzmir'deki meslek odalarını temsil eden İl Koordinasyon Kurulu ve bir kısım sivil inisiyatif, Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşağı, Özdilek Projesi gibi projelere karşı yürüttükleri hukuki mücadeleyi, bu konuda göstermemişler ve bu manada Konak Alt Geçit açısından pazarlığın tarafı olan büyükşehir Belediyesi'ni bir anlamda korumuşlardır. 1999 yerel seçiminden sonra meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin Büyükşehir yönetimine karşı hiçbir konuda hukuki bir mücadele içine girmemiş olmaları ve yapılan yanlışlıların basına taşınmaması anlamında görsel pasiflik içinde kalmaları, meslek odaları denetimi açısından ayrı bir bilimsel çalışma konusu olabilecek boyuttadır.

Pazarlıkların devam ettiği süreçte Belediye tarafından hazırlanan plan, Bakanlığa ulaştırılmış ve Bakanlık planı incelemeye almıştır[684]. Bu süreç içerisinde, Büyükşehir yönetiminin pazarlıktaki rolünün basına yansıması, geniş bir çerçeve içinde yer almıştır.

Burada 1999 yerel seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir Belediyesi yönetiminin uzunca bir süre Konak Köprülü Kavşak projesini karşı çıkmış ve hatta davada mimarlar Odası tarafında yer almış olmasına rağmen bir anda kabul eder pozisyona gelmesinin nedeni olarak sorumlu olduğu kaçak alt geçit hakkında mahkemenin iptal kararı vermesi üzerine Sit Alanı içinde kaçak yapılaşmanın Cezai Sorumluluğunun çok önemli bir faktör olduğu kanaatindeyiz. Büyükşehir Belediyesi yaptığı bu kaçak alt geçidin cezai sorumluluğunu bertaraf etmek için yıllarca karşı çıktığı köprülü kavşak ile bunu bir anlamda pazarlık konusu yapması bu tezat durumun zannediyoruz en akla yakın nedenidir.

Belediye tarafından hazırlanan planlar Bakanlığa ulaştıktan sonra konu Bakanlık gündemine alınmış ve planda onayı istenen alt geçit konusu mercek altına alınmıştır. Bu konuda yapılan etüdlerde -mahkeme kararlarında da belirtildiği üzere- alt geçidin tekniğine ve standartlarına ilişkin eksiklikler tespit edilmiştir. Konunun gündemde olduğu dönemde, Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın vefatı nedeniyle sorun bir süre askıya alınmıştır[685].

Bu kapsamda, 2005 yılının ilk ayında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile istenen mutabakat sağlanmış ve üzerine Köprülü Kavşağın işlenmiş olduğu Koruma Amaçlı İmar Planı Bakanlık tarafından onaylanmıştır. Bu kapsamda, önce Nisan ayında (Büyükşehir Belediyesi'nin onaylı imar planlarını hazırlaması sonucunda) viyadükler, daha sonra Mayıs ayında (02.05.2005 gününde) Alt Geçit, Bakanlık tarafından onaylanmıştır[686].

---

[684] **Haberler İyi**, Milliyet, 28.04.2004; **Piriştina: Bayındırlık bakanlığı İle Mutabakat İçindeyiz**, Milliyet, 29.04.2004; **Konak İçin Anlaşma Sağlandı**, Yeniasır, 24.05.2004.

[685] **Konak'ta Viyadük Yapımı Başlıyor**, Hürriyet Ege, 15.11.2004; **İzmir'i Rahatlatan Onay**, Yeniasır, 12.12.2004; **Viyadükler Yapılacak, Alt Geçit Yıkılmayacak**, Posta, 13.12.2004; **Viyadük İnşaatı Kaldığı Yerden Devam Edecek**, Haber Ekspres, 14.01.2005.

[686] **Konak'ın Çehresi Değişiyor**, Yeniasır, 01.05.2005.

İzmir I No'lu KTVK Kurulu, Belediye'nin Konak Köprülü Kavşağı çalışmalarının başlatılmasına ilişkin onay veren tavrı üzerine yeni kararlar almıştır. Bu kapsamda alınan kararlar, uygulamanın yedi yıl aradan sonra yeniden başlatılmasına izin veren son kararlar olup, bu anlamda dönüm noktası niteliğindeki kararlardır [687]

12.05.2005 tarihinde alınan 506 sayılı Kurul kararı ile yapımı yarım kalan Kavşağın beton imalata yönelik altyapı çalışmalarına başlanabileceğine karar verilmiş ve bu şekilde Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü tarafından Kavşağın ön çalışmalarına başlanmıştır.

Böylelikle yapımı 1998 yılında mahkeme kararıyla durdurulan Konak Köprülü Kavşağı'na 7 yıl aradan sonra tekrar başlanmıştır. Karayolları tarafından yapılan açıklamalarda, Konak Köprülü Kavşağı'na bugüne kadar 11 milyon dolar para harcandığı ve % 80'inin tamamlandığı belirtilmiş ve kalan % 20'lik kısmın ise 4 milyon dolarlık bir harcamayla 2006 yılının mayıs ayı sonunda tamamlanacağı hedeflenmiştir.

Çalışmalar, planlanan tarihte genel olarak tamamlanmış ve teknik detayların düzenlenmesi ve diğer yol elemanları ile olan uyumu ile ilgili konulara geçilmiştir[688].

Bu süreçte Köprülü kavşağın bulunduğu alanda daha önce var olan sinyalizasyon sisteminin kaldırılması yönündeki Karayolları talebi, Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME) tarafından kabul görmemiş ve bu konu taraflar arasında kısa süreli bir ihtilafa neden olmuştur.

Tamamlanan Konak Köprülü Kavşağı, 08.09.2006 tarihinde yapılan açılış töreni ile hizmete açılmıştır. Böylece yaklaşık 8 sene süren bekleyiş süreci, kavşağın tamamlanması ile son bulmuştur[689].

---

[687] 2005/ 266, 453, 506 sayılı Kararlar.
[688] **Köprülü Kavşak Tamam, Tartışmalara Devam**, Hürriyet Ege, 24.05.2006; **Konak'a Yeni Düzenleme**, Yeniasır, 09.07.2006.
[689] **Başbakan Bekleniyor**, Haber Ekspres, 05.08.2006.

3.5.3 Sonuç Olarak

Konak Meydanı bütünü içinde yer alan bir alan üzerinde yapılan Konak Köprülü Kavşak uygulamasının Meydan içindeki Hükümet Konağı, Yalı Camii, Saat Kulesi, Eski Türk Ocağı Halkevi binası (şimdiki Devlet Tiyatrosu) gibi tarihi öğelerin siluetlerine zarar verdiği ve denizden bakanların Meydanı ve Meydandan bakanların denizi algılamalarını olumsuz yönde etkilemesi gibi zararları olan bu proje yerine Meydan bütünlüğünü bozmayan ve yayaların denizle ulaşımını engellemeyen ve Konak Pier altından yer altına girilip şimdiki Konak Köprülü Kavşak düzenlemesi içinde yer üstüne çıkarak Varyant ve M. Kemal Sahil Bulvarı ulaşımını sağlayan bir proje yapılması, kent ve kentli adına kuşkusuz çok daha iyi sonuçlar verecekti.

Bu noktada yaptığımız araştırma ve inceleme ve okumalar sonucu bizde bu köprülü kavşak imalatının Konak Meydanı içindeki tarihi öğelere zarar verdiği kanaatindeyiz ve bu açıdan Şehir ve Bölge Planlama ilmine ve kamu yararına ve mahkeme kararı gereği hukuka uygun bulmuyoruz, ancak Bölge Kurulu'nun 20.01.1994'ten başlayan kararlarındaki muğlak ve çelişkili ifadeler ve Koruma Yüksek Kurulu'nun 04.03.1998 tarih ve 1034 sayılı Bölge kararını iptal eden kararı ve ağır işleyen İdari Yargı süreci, meseleyi bir klinik vaka haline getirdiğinin de tespitini yapmak istiyoruz.

Bu bilime ve hukuka aykırı uygulama hemen yanı başındaki kendisinden çok daha vahim bir durum arz eden Konak Alt Geçit yapılaşmasına zemin hazırlamış ve 1999 yerel seçiminden sonra merkezi yönetim-yerel yönetim zıtlaşmasının iki hukuka ve bilime aykırı proje noktasında pazarlık masasına oturulmasına neden olmuş ve sonuçta da bilime ve hukuka aykırı plansız yapılaşmalar, maalesef "planlama kılıfı"na uydurulmuştur. Bu pazarlık noktasında Büyükşehir yönetimi ile "sıkı işbirliği"ne giren bir kısım medya ve yine aynı "sıkı işbirliği" içinde olan ve geçmiş yerel yönetimlere karşı farklı bir duruş sergileyen meslek odaları ve bir kısım sivil insiyatif için ikircikli bir dönem meydana getirmiştir.

Bu süreç, kentte etkili güç odaklarının tarifi açısından olumsuz bir örnek teşkil edecek biçimde tarihe geçmiştir. Sonuçta köprülü kavşak özelinde yapılan çekişmelerin mali ve fiziksel faturası kent ve kentliye biçilmiştir. Yaratılan siyasi gerilim ortamında kentte katılımcı demokrasinin öncüsü olabilecek tüm örgütlerin dönemsel manada taraflı bir rol üstlendikleri gözlenmiştir. Siyasi anlamdaki çekişmeli sürecin durakladığı bu nokta, idari yargı tarafından alınan kararlar olmuş fakat bu kararlar yine siyasi boyutta yaratılan başka bir ortam ile aşılmaya çalışılmış ve plan hazırlama ve onay süreçleri istenen sonuç yönünde birer araç olarak kullanılmıştır. Gelinen bu nokta, Konak Köprülü Kavşağı uygulaması özelinden çıkmış ve tehlikeli bir boyut kazanmıştır. Keza idari erk, kamu yararına alınan idari yargı kararlarını temsili bir saygı çerçevesinde ve çeşitli araçlar dâhilinde istediği biçime dönüştürmüş ve bu kapsamda idari yargı sisteminin mutlaklığı konusu zedelenmiştir.

3.6 İNCİRALTI VE BAHÇELERARASI BÖLGESİ ALAN İNCELEMESİ VE ÖZDİLEK PROJESİ

3.6.1 Genel Olarak

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi, İzmir basınında hep tartışma popülaritesi olan ve herkesin sahiplendiği ve bu sahiplenme ile birlikte esasta iki (ayrıntıda bir çok) kesime bölünen ve bu bölünme ile birlikte iki ana grup olarak taraftar toplayan ve bu basit tarafgirlik içinde her grubun kendilerine göre yüzeysel söylem çözümlerinin dillendirildiği ama gerçek yapıda çok komplike hukuki sorunların ve çok karmaşık bir yapının oluşturduğu bir bölgedir. Alanın, yerel siyaset ve hatta genel siyaset anlamındaki çeşitli teorik yaklaşımların adeta pratik modelde tasarım ve çarpışma alanı olarak belirlenmesine rağmen, bölge hakkında (maalesef) bilimsel araştırma[690] sayısının hayli az olduğunu tespit etmenin şaşkınlığı ile önce, "bilerek sahiplenme gerekliliğine" inanarak, bu anlamda bölge hakkında çeşitli araştırmalarda bulunulmuştur. Oysaki herkesin sahiplendiği bu alana ilişkin, her konuda bilimsel araştırma yapılması gerekirdi. Mülkiyeti ilişkin, tarıma ilişkin, sit durumuna ilişkin, turizm kararlarına ilişkin, zemin ve topoğrafik yapıya ilişkin meselenin, hukuki, idari, teknik her yönü tartışma konusu yapılmalıydı diye düşünülmektedir. Örneğin bölgenin tarımsal amaçlı olarak kullanımı isteniyorsa bunun nedenleri ve nasıl gerçekleştirileceği, halen bölgede tarım yapmanın mümkün olup olmadığı, mümkün değilse, bunun nasıl gerçekleştirileceği, keza; bölge hakkında alınan turizm kararı uyarınca, bölgenin turizm potansiyeli, ne tür bir turizmin yapılacağı, turizm için uygun olup olmadığı gibi konularda bilimsel çalışmalar yapılması zorunludur ve üniversitelerin konuyla ilgili bölümlerinin bu konuda çalışma yapması sağlanmalıdır diye düşünülmektedir.

[690] Konu hakkında yapılmış ve bu çalışmada incelenmiş çalışmalar şunlardır; AGHAZADEGAH Hossein; "İzmir İnciraltı Rekreasyonel Amaçlı Kıyı Düzenlemesi", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Ödevi, İzmir, 1985. TÜRKMEN,Sevil; "İnciraltı-Dalyan Turizm ve Rekreasyon Alanı Düzenleme Çalışması", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 1992. ARSLAN,Abdullah; "1980 Sonrası Planlamaya İlişkin Politikaların ve Yasal Yönetsel Çerçevenin Kentsel Alanlar Üzerinde Yarattığı Rant Baskılarının İncelenmesi Ve Alternatif Plan Önerileri", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 2003. AYHAN İrem; "İnciraltı Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi, Potansiyeller, Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans 1. Sınıf Proje Çalışması, İzmir, 2005.

Bölge bu tartışmalar yüzünden şu anda tamamen atıl bir vaziyette durmaktadır. Ne mülk sahiplerine ne de kentliye hiçbir fayda sağlamamaktadır. Tabi en önemlisi bu tartışmalar içerisinde, insanların mülkiyet hakları ihlal edilmesine rağmen bu noktada kimsenin tedbir almayı veya ihlalleri asgariye indirmek gibi bir düşüncesi de asla bulunmamaktadır. Hatta bölge mülk sahiplerinin mülkiyet hakkı ve ihlali hiç gündeme getirilmemektedir.

Bu çalışmada bölge hakkında yapılan akademik çalışmalar haricinde yine bölge içindeki Sit davaları, kamulaştırma davaları vs. ile ilgili mahkeme süreçleri incelenmiş ve bu manada yüzlerce karar taranmıştır. Bölge hakkında alınan idari kararlar ve özellikle Büyükşehir Meclis toplantısı tutanakları ile Balçova Belediyesi Meclis tutanakları inceleme kapsamında ele alınmış dokümanlardır. Yine bölge hakkında basında çıkan haberler, bir anlamda arşiv çalışması olarak toplanmış ve konunun basında nasıl ele alındığı da araştırma kapsamı içinde yer almıştır. Ayrıca geçmiş dönemlerde bölgenin yapılanması adına etkili olan kararlar sürecinde yetkili olan siyasi ve bürokratlarla da görüşmeler yapılmıştır. Hem Büyükşehir ve hem de Balçova ilçesi eski belediye başkanları ile de bu manada görüşmeler yapılmıştır. Bir anlamda İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi hakkında bir nevi arşiv oluşturma anlamında olan bu çalışmanın esasen sadece bu konuya münhasır bir sınır içinde bir bilimsel çalışma yapmanın ne kadar lüzumlu olduğunun görülmesine vesile olmuştur.

Bölge hakkında var olan bu "sahiplenme" faaliyetlerinin oluşturduğu iki ayrı kesimden birisini tarafını temsil eden ve bu manada çalışmalar yapan ve bölgeyi kendi taraf olduğu zemin içinde ele alan Prof. Dr. Emel Göksu'nun konu hakkındaki yazısının önemli bir kısmına katılmasak da en azından yazının başlığındaki; "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü"[691] şeklindeki tespitine,

[691] GÖKSU,Emel; "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, S. , Nisan 2000, s. 102 vd. Göksu bu çalışmasında esasen yerel basının konu hakkında izlenmesi anlamında bir yöntemi seçtiğini ifade etmektedir. Yani esasen kendi gözlem ve söyleminden ziyade "basının ne dediğinin" aktarılması anlamında bir yöntemi tercih etmiştir. Bu tercihini de iki nedene dayandırmaktadır: birinci olarak basının konu hakkında yaklaşım farklılığının altını çizerek *"tarafsız-nesnel bilgi yerine çarptırılmış öznel bilgi yoluyla tartışılan konunun kamuoyuna sunulmasının gerçekte taraf olmayla çok yakın ilişkili olduğu*"nu gösterecek olmasıdır. İkincisi ise söz konusu yazısında tartışılan koruma kararının (bu karar ve bu karar üzerine açılan davaların analizi ileriki bölümlerde yapılacaktır) alınmasında rolünün olması ve halen de (bu yazının yazıldığı tarihi kastediyor) görevde kalan tek kurul üyesi olmasının kendisi açısından "*alınmış bir kurul kararı hakkında açıklama yapma*

"Yerel" kelimesinin çıkarılması kaydıyla en azından slogan manasında katılmamak mümkün değildir. Bölge hakkında bol sayıda var olan "sahiplilik" söylemleri içerik anlamında kalıcı bir çözüm çalışması olmaması manasında esasen gerçek boyutta "sahipsizliği" doğurmuştur. Bölgenin bu "sahipsizliğinin" nedenleri birçok olabilir ancak tarafımızca tespit edilen en önemli neden; konu hakkındaki bilimsel çalışmaların yetersiz sayıda olması gerçeğidir diye düşünülmektedir. Ülkemizde genel anlamda bilgi temeli üzerine fikir üretme alışkanlığının olmaması, bölgenin alan olarak büyük olması ve konunun bütün olarak ele alınmaması (mülkiyet dokusu, hukuk, Şehir ve Bölge Planlama, tarım, deniz bilimleri vs.); tarafları somut, gerçekçi ve hukuksal plan+proje çalışması yapma anlamında başarısız kılmıştır diye düşünüyoruz.

Bu makalede de konu, genel siyaset içerisinde ele alınmış, meselenin özüne dokunulmamıştır. Özel mülkiyet konusu olarak tapuya tescilli bulunan bir alan nasıl olurda "kimsenin olmayı beceremeyen bir yer" olabilir? Sorusu bu noktada kendisini göstermektedir. Öncelikle bu yer, tapuda adına tescilli bulunan şahıslara ait özel mülkiyet konusu bir taşınmazlar bütünüdür. Dolayısıyla özel mülkiyet konusu bu

---

kısıtlamasının" gerçeği karşısında kendisinin değil basının açıklamalarının aktarılmasının daha yasal olması tercihidir. Etik olanın ve yasal olanın bu manada bir suskunluk gerektirmesi gerçeğinin altını çizen Göksu bu yazısında kendi anlatımlarına "zaten" gerek kalmadığını şu cümle ile ifade ediyor ; *"...basın her şeyi zaten tartışıyor, bize sadece aktarmak kaldı; üstelik üzerinde fazlaca oynamaya gerek kalmadan, taraflar ve pozisyonlar açıkça deşifre oldu zaten..."*.Bu ifadeyi kullanan Göksu kendisinin bölge hakkında ki koruma kararının (ki mahkemelerce bu karar iptal edilmiştir) "alınmasın da rolü olan" bir kişi olarak deşifre etmiş ayrıcada halen kurul üyeliğinin devam ettiğini açıkça ifade etmiştir. Ama sayın Göksu bu yazısında sadece basın haberlerinden alıntı yapmamış ve bu yazısının hacmine göre hayli geniş olan (üç buçuk sayfa) giriş bölümünde ve yine yazı hacmine göre fazlaca uzun sayılabilecek (dört sayfa) sonuç bölümünde açıkça taraf olduğu noktaları sırlamıştır. Göksu'nun, bu kararın alınmasında ne kadar rolünün olduğunu bilemediğimiz ama kesinlikle tarafı olduğunu bildiğimiz, 1999 seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir Yönetiminin çıkardığı dergide bu yazıyı yazması ve bu yazıda basına yaptığı göndermede bolca ve tekraren atıf yaptığı yazarın (Oktay Ekinci'nin) hem bu yönetimin resmi danışmanı olması ve aynı kişinin yine bu yönetimin yaptığı ve tezin ilgili bölümünde ayrıntılı olarak incelendiği ne 1/5.000 lik planı ve nede 1/1.000'lik planı olmayan ve hatta kentsel sit alanı olmasına rağmen koruma kurulundan izin alınmayan (bu kurulda Sayın Emel Göksu da kurul üyesiydi) ve hatta projesi bile olmayan ve yine mahkeme bilirkişi incelemeleri ve mahkeme kararları (**İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/131 E, 2004/331 K.; 2002/130 E, 2004/332 K.; İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2002/93 E, 2002/633 K.; İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/344 E, 2003/1122 K.; 2002/436 E, 2004/333 K**; **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/688 E, 2005/60 K., İzmir 3. İdare Mahkemesi 2003/934 E, 2005/61 K. ve İzmir 3. İdare Mahkemesi 2003/936 E, 2005/62 K.** sayılı ilamları incelendiğinde hem kaçak alt geçidin ve hem de bu alt geçidin neden olduğu anormal görüntüyü bertaraf etmeye yönelik meydan düzenlemesinin bilime ve hukuka aykırılığı ortaya çıkacaktır. Ayrıca bu aykırılığın basında çokça yer alması konunun bilinirliğini de ortaya koymaktadır) ile alçak olması ve sair standartlara aykırı olması tescillenen kaçak alt geçidin neden olduğu çirkin görüntüyü ortadan kaldırma gayesi içeren ve yine mahkeme kararı ile kısmen plana dayanmadığı ortaya çıkan meydan düzenlemesine ödül veren jüri çerisinde olması bir manada bu deşifreyi başka istikametlere çekmektedir.

taşınmazın, kamu yararı amacıyla sınırlandırılması isteniyorsa, bunun bedelinin ödenmesi veya mülk sahiplerinin zararının karşılanması gerektiği ulusal ve uluslararası hukukun emrettiği yasal bir zorunluluktur. Ancak kimse bu konuya girmek istememekte, meseleye sadece kamu yararı noktasında yaklaşılmaktadır. Oysaki bireysel hak ve hürriyetler ile kamu yararının bir arada düşünülmesi ve kamu yararı amacıyla sınırlandırılmak istenilen mülkiyet hakkının bu manada gerekleri yerine getirilmelidir. Kamulaştırma, takas, imar ve inşaat haklarının sağlanması gibi mülkiyet hakkının korunmasına yönelik tedbirlerin de ele alınması ve değerlendirilmesi zorunludur.

Çalışmanın bu kısmında, tarafsızlık/taraflılık, sahipsizlik/sahiplilik söyleminden öte, öncelikle bölge ve sorunları bir bütün olarak ortaya konulacak ve bu bilgi ve belgeye dayalı analizden sonra, tarafımızca gerek yöntem ve gerekse üslup noktasında beğenilmeyen bu iki taraftar kitlesinin oluşturduğu sanal "çarpışma alanı"nda, fütürolojik yaklaşımla bir bütün olarak meseleye bakmanın beraberinde getirdiği kalıcı çözümler noktasında da birtakım öneriler de sunulacaktır. Bu konudaki tartışmaların ve ilmi çalışmaların odak noktasının bölgenin şehre adaptasyonu ve bölge halkının zararının tazmini noktasında olması gerektiği açıkça ortada iken, meselenin ele alınışlarında bu hususlara hiç değinilmemesi, bir nevi bölgenin mevcut durumunun aynen korunması ve bu noktada çözümsüzlüğün en uygun yol olarak göründüğü izlenimini vermektedir.

Bugünkü durum çerçevesinde bölgenin alan itibariyle sınırlamasını yapacak olursak İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi; Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Üçkuyular bitim noktasındaki sahil kavşağındaki bağlama noktasıyla başlayan İzmir–Çeşme Otoyolu'nun kuzeyinde yer almakta olup, kuzeyde İzmir Körfezi (deniz), doğuda Üçkuyular Kavşağı ve Hava Eğitim Komutanlığı, batıda ise Tansaş Alışveriş Merkezi'nden denize doğru (son nokta Yenikale, Askeri alan olup bu askeri alan da bu çalışma sınırı içindedir) uzanan Narlıdere ilçe sınırı içinde bulunmaktadır.

Bölge esasen iki ana mahalleden müteşekkil olup, bu iki mahalle alan itibariyle bir bütünlük arz etmektedir; bunlar İnciraltı ve Bahçelerarası mahalleleridir. Genel

itibariyle İnciraltı olarak adlandırılan bölgede aslında en bilinen mahalle Bahçelerarası mahallesidir ama bölge genel olarak İzmir ilinde İnciraltı diye adlandırılmaktadır.

Bölgenin bu iki ayrı mahallesi esasen aynı yapı içinde kurulan ve aynı yerli halk tarafından oluşturulmuş ve bu manada yerelleşmiştir. Doğudan batıya doğru bir yerleşme içinde Bahçelerarası Mahallesi daha bir yerleşiklik arz etmekte ve hemen bitişik mahalle olan İnciraltı ile entegre olmaktadır ki bu bölgenin bütün olarak algılanmasında kendisini göstermektedir.

Bu iki mahallenin bitiminden sonra batı aksında yer alan Narlıdere bölgesi bu yapıdan tamamıyla ayrı bir yerellik arz etmektedir. Bölge içinde yaptığımız gözlemler de birbiriyle her anlamda (aile yapısı, kültürel ve sosyal yaşam tarzı vs) kaynaşmış ve tam anlamıyla bir bölge olarak görülen bu iki mahallenin (Bahçelerarası-İnciraltı) oluşturduğu yapının Narlıdere sınırından sonra tamamen değiştiğini tespit ettik. Yerli halk ile yaptığımız görüşmelerde Narlıdere ilçesinin oluşması ile Balçova ilçesinin oluşmasının tamamıyla farklılık arz ettiğini de tespit ettik.

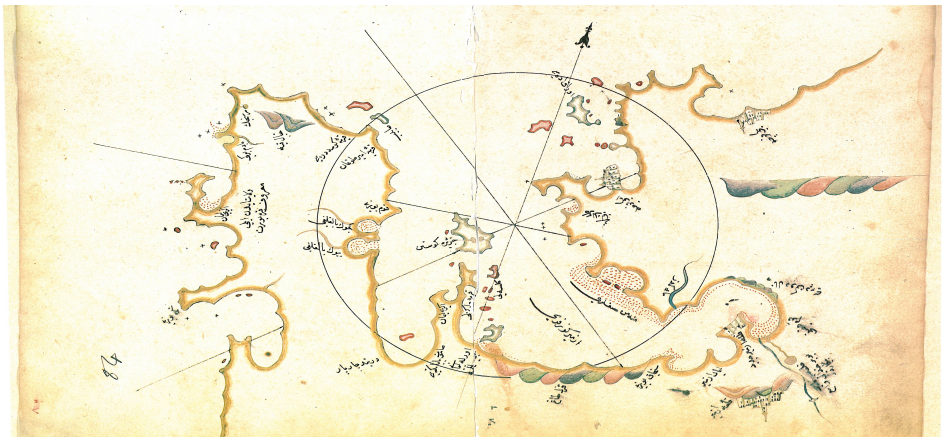
Bölgenin tarih içinde konumunu ele almak, bu çalışmanın konusunun ötesinde ve uzmanlık alanımızın da dışında olduğu için bu konuda çok bilinen tarih çizgisinin teknik içinde (plan, harita vs) ortaya konması adına, birkaç önemli hususu belirtmekle yetineceğiz. Bunlardan ilki Piri Reis'in bölgeye ilişkin çalışması ve haritası olacaktır. Piri Reis'in eserlerinin inceleyen bilim adamları, denizcilik ve dünya coğrafyası hakkında çok fazla bilgiye sahip olduğunu kabul etmişlerdir[692]. Bu çerçevede bu ünlü bilim adamı ve denizcimiz, İnciraltı mahallesi hakkında da ilmi çalışma yapmıştır.

Piri Reis tarafından hazırlanan ve esasen Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransız Kralı'na hediyesi olarak tasarlanmış "Supplément turc 956" adlı el yazması kitabında, Smyrna, Eski ve Yeni Pagos, İzmir Körfezi haritasında resmedilmiştir. Bu haritadan İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin, o dönem Sancak Burnu diye anılan ve bugün de

[692]**Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi**; İzmir Fransız Kültür Merkezi Sergisi, 9 Ekim–30 Kasım 2006, s. 88–89

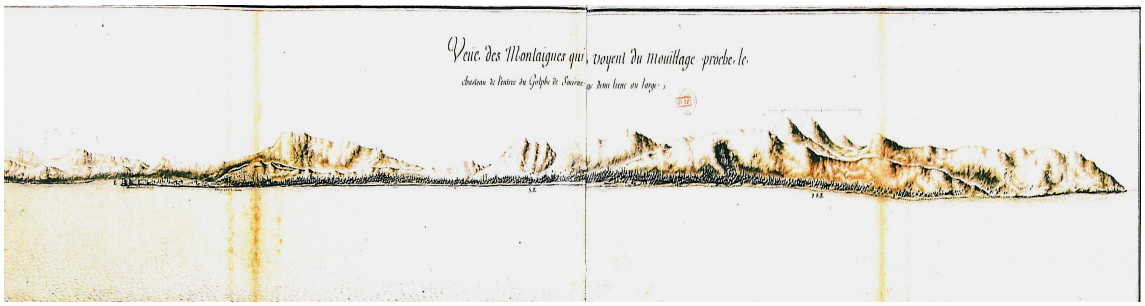
"Askeri Alan" olarak varlığını devam ettiren bu bölgenin, şehrin korunmasına matuf önemli hizmetler yaptığı anlaşılmaktadır[693].

Şekil 3.14.Piri Reis'in Haritası[694]

Piri Reis'in haritasını teyit eden başka bir çalışma (1685) da Combes'a aittir[695]; Combes, Fransız Kralı'nın Le Jason adlı gemisinde, görünüşte Fransız Büyükelçisi Girardon'u İstanbul'a götürmek görevi adı altında ama asıl ve gizli görevi olan, Akdeniz'de kıyısı olan Müslüman devletlerin savunma tesislerinin yerlerini tespit etmek anlamındaki çalışmaları bağlamında yaptığı gravürlerinden birisinde, İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin o günkü adıyla Sancak Burnu olarak adlandırılan bu askeri yapılaşmanın bu manada belirginleşmiş yapısını ortaya koymaktadır[696].

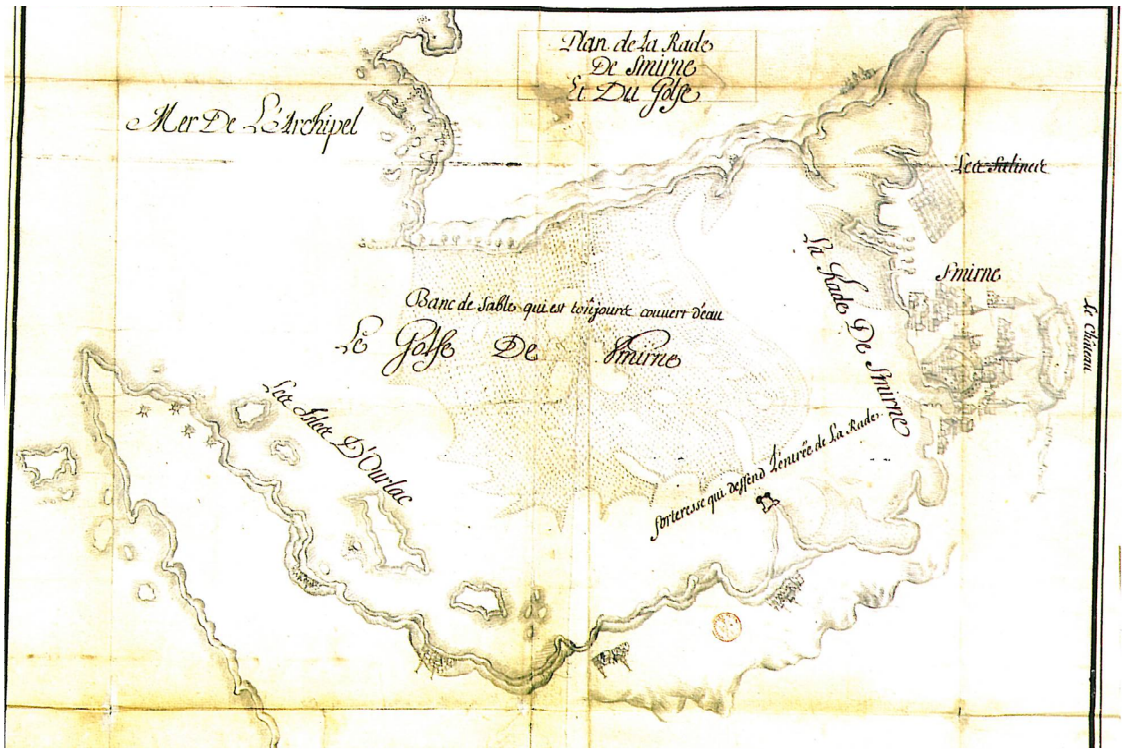
Şekil 3.15. Combes'in Gravürü

693 y.a.g.e., . s. 86–89.
694 y.a.g.e., s. 86-87.
695 y.a.g.e., s. 90, 91, 92
696 y.a.g.e., s.90, 91, 92

Piri Reis'in haritası ve Combes'un gravürü, İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin o günkü durumlarının zaman süreci içinde aynı statü içinde devam ettiğini göstermektedir. Combes'un çalışmasından bir sene sonra yine aynı casusluk görevi çerçevesi içinde Gravier d'Ortiéres, İzmir Körfezi'nin haritasını çıkarmıştır. Körfez Haritası ve Sancak Kalesi Planı adlı bu çalışmalar göstermektedir ki, bölge bu manadaki oluşumunu ve konumunu uzun yıllar sürdürmüştür[697].

Şekil 3.16. Gravier D' Ortier'in İzmir Körfezi Haritası[698]

Çalışmanın bu kısmı için araştırma yapılırken, 1700'lü yıllardan 1970'li yıllara kadarki bölüm için bölgenin tarihi gelişimini içeren ciddi manada eser bulunamamıştır. Zaten bu husus çalışmamızın konusu dışında olduğundan, bölgenin yakın zaman diliminden bugüne kadar ki gelişmesi mercek altına alınarak, bu manada bir mecburi

[697] y.a.g.e., s. 92–95; Mimar ve tarihçi Laroche, konu hakkında şu yorumu yapmaktadır; "Sultan ile aynı düşmanlara karşı savaşan 14. Louis, Osmanlı ülkesindeki kutsal yerlerin ve hristiyanların 'himayesi' için yürüttüğü müzakerelerde, Fransa'nın lehine bir durum oluşmasını sağlar. Ama aynı zamanda da inanılır gibi olmasa da Osmanlı İmparatorluğu'nu fethetme düşüncesi çerçevesinde Gravier d'Ortiéres görevlendirir"; Popüler Tarih; 17. yy İzmir Manzaraları, Yarısı Adeta Frengistan, Ekim 2006, S. 74, s. 34-37.

[698] y.a.ge., s. 92-93.

küçültme tercihi ile mesele somutlaştırılmak istenmiştir. 1500'lü yıllara kısa bir göz atılmasının nedeni ise, günümüz uygulamaları hakkında çalışmanın sonunda yapılacak atıflardır. O yıllardan bugüne ortak bir kesişme alanı olan "Askeri Bölge" kavramının, günümüz hukuk ve bilim çizgisi içinde incelenmesi de ilgili bölümde yapılacaktır. Mesele bu açıdan ele alındığında görülmektedir ki bölge sadece özel kesimde değil, resmi kurumlarda da aynı keyfilik içerisinde ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Bölgenin doğal sit ilan edilmesi üzerine, mülk sahiplerinin konuya ilişkin hukuki mücadelesinde bu husus bütün çıplaklığı ile kendisini göstermiştir. Bu husus planlama hukuku bölümünde detaylı bir biçimde açıklanacaktır.

3.6.2. Bölgenin Planlama Hukuku ve Yasal Dayanak Çerçevesi İçinde İlgili Mevzuatın İncelenmesi

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin Planlama Hukuku açısından değerlendirilmesi yapılırken dâhil olduğu mevzuatın ortaya konularak meselenin bu yasal dayanak çerçevesi içinde ele alınması; hem geçmişe ait yanlışlıkların ve hem de geleceğe dair önerilerin ele alınması anlamında en azından "kanunilik" sınırları içinde bir gerçekçilik temeli üzerinde tartışılmasını sağlayacaktır. Basında çok popüler olan bu konu, ayrıca birbirine tezat haberler ile kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Bu tezatlığın sebebi, meselenin yasal statüsü göz önünde bulundurulmadan, bölgede halen mevcut olan, olması gereken veya olabilecek hususların hukuki temele oturtulmamasından ve meseleye bilimsellikten uzak yaklaşılmasından kaynaklanmaktadır[699]. Bu manada olmak

[699] **Yatırıma Yazık**, Hürriyet Ege 05.06.2001; **Balçova Alışveriş Cenneti Oluyor**, Yeni Asır 14.08.2001; **Bu Ne Kısmet Böyle**, Posta Ege, 19.10.2003; **Bir Cennet Doğuyor**, Posta Ege 16.03.2005; **Onlar Hep Mağlup**, Yeni Asır, 06.04.2005; **İnciraltı Yok Olmasın**, Milliyet-07.06.2005; **Cesur Başkan**, Milliyet Ege, 25.06.2005; **İnciraltı, Göz Göre Göre Harcanıyor**, Gazetem Ege–25.06.2005; **İnciraltı'nda İmar Krizi**, Gazetem Ege- 25.06.2005; **İnciraltı'na Rant İçin Kıymayın**, Hürriyet-25.06.2005; **Önerim Tartışılsın**, Milliyet Ege, 27.06.2005; **Gündeme Bak Hizaya Gel**, Haber Expres-02.07.2005; **Özdilek'e Danıştay Freni**, Posta-03.07.2005**; Özdilek'te 7 Yıl Öncesine Dönüldü**, Milliyet Ege, 16.12.2005; **Gelecek Adına Planlama Ama Mutlaka Planlama**, Yakın Plan 11-17.07.2005; **Sihirli Kelime 'Planlama'; Ama…** Yakın Plan 11-17.07.2005; **İnciraltı İzmir'i Uçurur**, Yenigün- 21.12.2005; **İnciraltı Kaosu Hükümetle Çözülür**,Hürriyet Ege- 03.02.2006; **İnciraltı Ankara'ya Havale**, Gazetem Ege- 03.02.2006; **İnciraltı'na Dikkat Gerek**, Hürriyet Ege, 08.02.2006; **İnciraltı İki Tarafı Keskin Bir Bıçak**, Milliyet Ege- 08.02.2006; **İnciraltı'nda "Özel" Uygulamaya İsyan**, Yeniasır- 08.04.2006; **İnciraltı'nda Hayat Canlanıyor**, Haber Ekspres 09.04.2006; **Balçova'da Termal Otellerin Önü Açıldı**,Yeni Asır- 06.08.2006; **Balçova'ya İmar İzni Çıktı**, Haber Expres, 07.08.2006; **İnciraltı İçin Büyük Şaşkınlık**,Yenigün, 1.11.2006; **İnciraltı İle Çiğli Köprüyle Bağlansın**,Yenigün, 10.11.2006; **İnciraltı'lılar Çözüme Ortak Olmak İstiyor**, Yenigün, 6.11.2006; **"Öğrenin" Artık Aziz Başkan!**, Haber Ekspres, 21.08.2004; **İnciraltı Yağmalanıyor**, Yenigün, 12.11.2006; **İnciraltı Elden**

Gitti, Yenigün 12.10.2006; **İnciraltı'nda Oturan Yapılaşmayı Savunuyor,** Hürriyet, 12.11.2006; **İnciraltı İçin Fikir Maratonu,** Hürriyet Ege , 11.11.2006; **4 Gün İnciraltı'nın Geleceği Tartışılacak**, Yeni Asır, 9.11.2006; **Özdilek'e Duble Kıyak**, Hürriyet Ege, 13.12.2006; **İnciraltı'nın Geleceği Uzlaşmayla Kurulsun**, Yenigün, 29.10.2006; **İnciraltı'nı Çözeceğiz**, Milliyet Ege, 14.11.2006; **İnciraltı'nda Demokrasi Arayışı**, Milliyet Ege, 14.11.2006; **İnciraltı'nın Geleceği İçin Ortak Akıl Formülü**, Hürriyet Ege, 29.11.2006; **İnciraltı'nda Her Planın Onay Yetkisi Bana Aittir**, Yenigün, 30.10.2006; **"Ortak Akıl"Akıllara Geldi**, Gazetem Ege, 29.10.2006; **"Kızılderililerle" Buluştum**!, Yenigün, 03.11.2006; **Vallahi HYDE Park Gibi Olmuş**!, Haber Ekspres, 06.08.2006; **Kocaoğlu'ndan Birlik Çağrısı**, Hürriyet Ege, 11.09.2006; **İnciraltı Üstüne Siyaset Yapmayın**, Hürriyet Ege, 13.11.2006; **Özdilek'e Danıştay Freni**, Posta, 03.07.2005; **Kente Kötü Miras Bırakmam**, Yeni Asır, 13.11.2006; **Göreve Çağırıyorum**, 13.10.2006, Yenigün; **Kaçıncı Zafiyet**?, Yenigün, 1.11.2006; **İnciraltı**, Posta – Ege, 11.11.2006; **İnciraltı Bu Kadro İle Olmaz**, Gazetem Ege, 31.10.2006; **Doğrusu Buydu**…, Yenigün, 29.10.2006; **Başkan Kocaoğlu Doğru Yoldasın**, 29.10.2006-Gazetem Ege; **İnciraltı Yağması**, Yenigün, 18.10.2006; **Vah İnciraltı Vah**!, Yenigün, 12.10.2006; **Bakan Bizim Gibi Düşünüyor**, Yakın Plan, 2-9.12.2006; **Dağ Fare Doğurdu**, 17.12.2006, Gazetem Ege; **Bakalım Gücünüz Yetecek Mi**?, Yenigün, 14.10.2006; **Top Sizde Aziz Bey**, Yenigün, 18.10.2006; **Sorunlara Başkan Neşteri**, Yenigün, 03.07.2005; **Ulaştırma Bakanı Yıldırım Bürokrasiyi Aşamıyor**, 25.11.2006, Hürriyet Ege; **İnciraltı'na Expo Yakışır**, 04.11.2006, Gazetem Ege; **Yap-Boz Ve Bornova Meydanı**, 09.01.2007, Gazetem Ege; **Baykal İnciraltı Kent Ormanını İngiltere'deki Hyde Parka Benzetti**, 06.08.2006; **İnciraltı'nın Kızılderilileri**, 4.11.2006, Yeni Gün; **İnciraltı'nda Yine Yapılaşma Endişesi**, 17.10.2006, Hürriyet Ege; **İnciraltı'na En İyi Kararı Vereceğiz**, 14.11.2006 Gazetem Ege; **Büyükşehir Havanda Su Dövüyor**, 04.11.2006, Gazetem Ege; **İnciraltı'nın Kötü Kaderi Plansızlık, 14.11.2006**, Yeni Gün; **İnciraltı'na Siz Yön Verin**, 03.11.2006, Yeni Asır; **İnciraltı'nda Yeşil Alan Korunmalı**, 01.11.2006, Gazetem Ege; **İnciraltı'nı Siz Planlayın**, 04.11.2006, Yeni Asır; **İnciraltı'nın Geleceğini Belirleyin**, 31.10.2006, Yeni Asır; **İnciraltı'nda Hak Gaspı Olmamalı**, 06.11.2006, Gazetem Ege; **İnciraltı'nı Kurtardık**, 18.10.2006, Yeni Gün; **Şeboy'dan İnciraltı'na Venedik Modeli**, 07.11.2006, Yeni Gün; **İnciraltı Talanına Hayır**, Yenigün, 13.10.2006; **Tekrar Toplanacağız**, Yenigün, 13.11.2006; **İnciraltı'nı Yeniden Şekillendirin**, Yeni Asır, 01.11.2006; **Expo'nun Yerini Söylemem**, Yeni Asır, 11.12.2005; **Ortamı Germe Lüksüne Sahip Değilim**!, 30.01.2006, Haber Ekpres; **Ver Elini İspanya,** Posta Ege, 04.02.2006; **Körfeze Tünel**,Yeni Asır, 30.03.2006; **İzmir'in Sahibi, İzmir Büyükşehir Belediyesidir**, Yenigün, 21.04.2006; **Büyükşehir'e Yaylım Ateşi**, Hürriyet Ege, 07.10.2006; **Kocaoğlu İçini Döktü**, Yeni Asır, 19.10.2006; **Hüsrana Demir Attı**, Gazetem Ege, 27.10.2006; **Expo İçin İki Yer Var İnciraltı Veya Gülbahçe**, Haber Ekspres, 14.11.2006; **Plancılar Expo İçin Buca Dedi**, Hürriyet Ege, 18.11.2006; **Emekli Kenti Yapacaklar**, Yenigün, 24.11.2006; **Dost Acı Söylermiş**, Yenigün, 22.11.2006; **Güzelbahçe Yeşil Alan Olarak Kalacak,** Yeni Asır, 22.11.2006; **Buca Gölet En Uygun Yer**, Yeni Asır, 27.11.2006; **Kocaoğlu: Sudan Sebeplerle Expo Kararnamesi Gecikti**, Yeni Asır, 28.11.2006; **Bizim Kimsenin Önünü Kapattığımız Yok**, Yeni Asır, 09.12.2006; **Geleli 2,5 Yıl Oldu Süpermen Değilim**, Yeni Gün, 09.12.2006; **Kocaoğlu'ndan Expo Çağrısı**, Gazetem Ege, 10.12.2006; **Expo 2015 Buca'nın Hakkı**, Haber Ekspres, 10.12.2006; **Planlar Neden Değişiyor**?, Gazetem Ege, 12.12.2006; **Gül'ün Expo Adayı İnciraltı**, Haber Ekspres, 13.12.2006; **Expo Hayaline Destek**, Hürriyet Ege, 14.12.2006; **"Gül" Gibi Destek"**, Yeni Gün, 14.12.2006; **Expo İçin 20 Milyon Euro**, Yenigün, 14.12.2006; **Expo 2015'e Ev Sahipliğimiz Dünya Barışına Katkı Sağlar**, 14.12.2006 – Hürriyet; **Good Luck! (İyi Şanslar)**, Yeni Asır, 14.12.2006; **Kocaoğlu: Devlet Expo'ya Tam Destek Veriyor**, 17-23.12.2006, Yakın Plan; **Expo 2015 İçin Çeşme'de Aday**, 17.12.2006, Gazetem Ege; **Expo'ya Devletten Resmi Destek Geldi**, 20.12.2006, Hürriyet Ege; **Expo Yasası Yürürlükte**, 20.12.2006; **3 Milyar Fuara İşimizi Görür**, 24.12.2006, Yeni Gün; **İnciraltı Expo 2015'te Konaklama Alanı Olsun**, 25.12.2006, Yeni Asır; **Başkanlar Restleşti**, 30.12.2006, Yenigün; **İstimlak İçin Para Yetmez**, 31.12.2006, Yeni Asır; **2007 Yılında İzmir'in Görünüşü Değişecek**, 02.01.2007, Yeni Asır; **Expo İnciraltı'na Yakışır**, Yenigün, 03.01.2007; **Expo'yu Kapma Kavgası Bitmiyor**, Yenigün, 04.01.2007; **O Çukura Expo Olur Mu**?, 04.01.2007, Yeni Gün; **2007'de İktidarız,** Haber Ekspres, 07.01.2007; **Expo Kampüse Yakışır**, Haber Ekspres, 08.01.2007; **Gel İzmir Tv'ye Çıkıp Tartışalım**, Yeni Asır, 10.01.2007; **Expo İçin Tayland Yolundayız**, Akşam Ege, 16.01.2007; **Baykal'ın Talimatı Dinlenmedi**, Yeni Asır, 16.01.2007; **İl Başkanları Görüşlerini Açıkladı**, Yeni Asır, 16.01.2007; **Bir Çuval İncir**, Yenigün, 16.01.2007; **Baykal Faturayı Sonra Kesecek**, Yenigün, 17.01.2007; **Doğmamış Çocuğa Don Biçmek**, Gazetem Ege, 17.01.2007; **Tayland Gezisi**, Gazetem Ege, 17.01.2007; **Chp'den Sınır Ötesi Operasyonu**, Yeni Şafak, 17.01.2007; **Suçun Cezası Partiden İhraçtır**, 17.01.2007, Yeni Asır; **Yine İzmir Zarar Görecek**!, Gazetem Ege, 17.01.2007; **Tayland'ın Expo'su İlham Kaynağı Oldu**, Yenigün, 21.01.2007; **Başkan**

üzere, bölgenin çok geniş deniz kıyısının bulunması, bölgenin tamamının 1991 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile "turizm merkezi" ilan edilmesi ve yine aynı bölgenin İzmir 1. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca doğal sit ilan edilmesi keza bölgenin şehir içerisinde kentsel bir bölge olması dikkate alındığında, yasal statüsü ve bölgeyi ilgilendiren mevzuat hükümleri de ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu manada bölgenin, yasal statüsünü belirleyen Planlama Hukuku, Kıyı Kanunu, Turizmi Teşvik Kanunu ve son olarak da Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında incelemesi yapılacaktır.

3.6.2.1. Bölgenin Planlama Hukuku Bakımından Dâhil Olduğu Kıyı İle İlgili Mevzuat Kapsamında İncelenmesi

3.6.2.1.1 Kıyı İlgili Yasal Düzenlemelerin Tarihsel Gelişimi

Alttaki hava fotoğrafından da görüleceği üzere İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesinin, çok geniş bir denize kıyısı bulunmaktadır. Bu nedenle mesele öncelikle kıyı mevzuatı açısından ele alınacak ve bu konudaki temel noktaları ortaya konulacaktır.

Şekil 3.17. Bölgenin Kıyı Durumunu Gösterir Fotoğraf

Tayland'da İmzalar Askıda, Yeni Gün, 21.01.2007; **İzmir Expo İhracatı Canlandırır**, Yenigün 21.01.2007; **Altın Buda Ve Bizimkiler**, 21.01.2007, Haber Ekspres.

İç hukuk bakımından Kıyı Kanunu'nun geçmişten günümüze gelişimi incelendiğinde, kıyı ve sahil şeritleri ile ilgili ilk düzenlemeye, 11.07.1972 tarihli ve 1605 sayılı Kanunla 6785 sayılı İmar Kanunu'na eklenen 7 ve 8. maddeler ile rastlanılmaktadır[700]. Ek 7 ve 8. maddeler ile bu maddelere dayalı olarak 1975 yılında çıkarılan yönetmelikte şu hükümler yer almaktadır; *"Kum, çakıl, taş, kaya, saz ve bataklıktan oluşan kıyıda ve kıyı 30 metreden dar ise sıfır eş yükselti eğrisinden itibaren 30 metrelik bir sınır içerisinde hiçbir yapı, çit, duvar vs. yapılamaz. 100 metrelik bir kuşak içerisinde de toplumun yararlanmasına ayrılmayan yapı yapılamaz ve yapılmış olanlar da değiştirilemez. İmar planı ile, yani plan kararı getirilerek, kıyıda, hatta denizin üzerinde, toplumun yararlanmasına açık, çayhane, kahvehane, lokanta, soyunma yeri, vs yapılabileceği gibi, 100 metrelik kuşak da 10 metreye kadar indirilebilir. Yani, kıyıdan itibaren 10 metrelik kuşak içerisinde toplumun yararlanmasına ayrılmayan yapı yapılamaz. İmar planı olmayan ve kıyıda sürekli oturulan köy ve kasabalarda 30 metrelik kuşak içerisinde toplumun yararlanmasına ayrılmayan yapı yapılamaz"*. Eklemeyle beraber sahil şeridi genişliği özet olarak, imar planının kapsadığı yerlerde plandakinden az olmamak üzere en az 10 m, imar planı olmayan köy ve kasabaların meskûn alanlarında en az 30 m. ve diğer yerlerde en az 100 m. olarak tanımlanmıştır. Bu eklemeyle kıyı alanları ilk kez imar ve planlama hukuka kapsamında ele alınmıştır. Bu eklemeye kadar ise Yargıtay, çeşitli kararlarında kıyıyı tanımlamaya yardımcı görüşler ifade ederek tam tanımlamada bulunmamış, ancak 1972 yılında almış olduğu İçtihadı Birleştirme Kararı ile bu görüşlerini bir araya getirmiştir[701].

---

[700] KALABALIK, a.g.e., s. 661; ABAMA,Muhittin, **İmar Kanunu Mevzuatı ve Uygulaması**, Adalet Matbaacılık, s. 629, 635; SESLİ,Faik Ahmet / AKYOL,Nihat; **Türkiye'de Kıyı Alanları Konusunda Geçmişten Günümüze Ulusal Mevzuat,**
http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/3c04118df112c13_ek.pdf; ÜNAL, Yücel; **Türk Şehir Planlama Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2003, s. 150.

[701] **Yargıtay İBGK 13.03.1972, E. 1970/67, K. 1972/4 sayılı kararda**; "….jeomorfoloji ilmine göre; hareketsiz bulunduğu normal zamanda denizi karadan ayıran sınıra kıyı çizgisi denir. Fakat denizlerin çalkalantısız oldukları an hemen hemen yok gibidir. Su kitlesi, med ve cezir, rüzgârlar ve sair tabi hadiseler etkisi ile daimi hareket halindedir. Alçalıp yükselerek, dalgalar yaparak sahile hücum eder, kıyı çizgisini aşıp arzın içerisinde doğru mütemadi hareketlerle ilerleyip çekilir. Bu hareket dik kayalardan müteşekkil ve falezli kıyılarda yükselme ve serpinti, alçak ve plajlı kıyılarda ise ilerleme ve yayılma şeklinde kendini gösterir. Kıyı çizgisinden itibaren, deniz veya göl sularının en yüksek oldukları sırada erişebildikleri ve dalgaların, şekillendirici tesirlerinin esiri olan aşındırma ve biriktirme şekillerinin müşahede edildikleri en yüksük seviyeye kadar olan şerit halindeki sahayı dar manada kıyı (yalı şeridi) adlandırmakta ve bu sahanını genişliğinin, su kitlesi hareketlerinin bir yandan şakuli istikametteki hizasına, bir yandan da kıyının profiline göre değişebileceğini, dik falezli sahalarda nispeten dar, alçak ve plajlı kıyılarda ise geniş olabileceğini dalgaların şekillendirici tesirleri (kumsal saha) meydana getirmeye

1982 Anayasası'nın 43/3. maddesinde öngörülen; *"…Kıyılarla sahil şeritlerinin kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir."* şeklindeki ifadesi gereği, 27.11.1984 tarih ve 3086 sayılı Kıyı Kanunu çıkarılarak kıyı ve sahil şeritlerinin planlaması ile bu alanları ilişkin imar uygulamaları, çıkarılan bu özel kanun hükümlerine tabi tutulmuştur[702]. Ayrıca bu Kanuna ilişkin olarak 18.05.1985 tarihli, 3086 sayılı Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik ile de konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. 3086 sayılı Kanun ile Uygulama Yönetmeliği'ne göre sahil şeridi; imar planlı alanlarda en az 10 m, diğer yerlerde ise 30 m genişliğinde tanımlanmıştır[703].

15.07.1987 tarih ve 110 sayılı Genelge ile belirlenen yeni sahil şeridi tanımlaması ise; uygulama imar planı olan alanlarda en az 10 m; uygulama imar planı bulunmayan belediyeler ile belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki köy ve mezraların yerleşik alanlarında en az 30 m; belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında planı bulunmayan alanlarda uygulanacak İmar Yönetmeliği'nin 6. maddesine göre yapı yapılabilecek alanlarda ise en az 100 m şeklindedir[704].

Fakat 3086 sayılı İmar Kanunu'nun bazı maddelerinin iptali için açılan dava neticesinde Anayasa Mahkemesi, bu Kanunun 4, 6, 9 ve 13. maddelerini iptal etmiş; 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulü Hakkındaki Kanun'un 29. maddesi[705] gereğince de gerçekleşen iptal sebebiyle diğer maddelerin de uygulanma kabiliyeti kalmadığından, 25.02.1986 tarihinde Kanunun tümünün iptaline karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 10.07.1986 tarihinde Resmi Gazetede

---

inhisar etmeyip, kıyıdaki kaya ve toprakların cinsine göre; Çiğil, çakıl, taş birikintileri, aşındırma veya sair şekillerde de kendini gösterebileceğini belirtmektedir.." denilmektedir.

[702] KALABALIK, a.g.e., s. 659; ÜNAL, a.g.e., s. 150; ABAMA, a.g.e., s. 74.

[703] SESLİ / AKYOL, a.g.e.

[704] SESLİ / AKYOL, a.g.e.

[705] "Madde 29 - Anayasa Mahkemesi; kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Anayasa Mahkemesi, taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasaya aykırılık kararı verebilir. Ancak, başvuru, kanunun, kanun hükmünde kararnamenin veya İçtüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup da, bu belirli madde veya hükümlerin iptali kanunun, kanun hükmünde kararnamenin veya İçtüzüğün bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla, kanunun, kanun hükmünde kararnamenin veya İçtüzüğün bahis konusu öteki hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir".

yayınlanmış ve yayımı tarihinden altı ay sonra da yürürlüğe girmiştir[706]. Yeni Kıyı Kanunu çıkarılıncaya dek, iptal sonucu meydana getirilen hukuki boşluk, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca çıkarılan genelgelerle doldurulmuştur[707].

Bugün kıyı ve sahil şeritleri ile ilgili olarak 01.07.1992 tarih ve 3830 sayılı Kanun ile bazı değişikliklere uğramış 04.04.1991 tarihli 3621 sayılı Kıyı Kanunu[708] ile 13.10.1992, 30.03.1994 ve 27.07.1996 tarihlerinde bazı değişikliklere uğramış 03.08.1990 tarihli Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik yürürlüktedir. Bu Kanuna göre tanımlanan sahil şeridi ise; uygulama imar planı yapılacak alanlarda en az 20 m.; uygulama imar planı bulunmayan belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki yerleşik alanlarında çevre düzeni veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın yatay olarak en az 50 m.; belediye ve mücavir alan sınırları içindeki ve dışındaki iskân dışı alanlarda çevre düzeni veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın yatay olarak en az 100 m. şeklindedir[709].

1992 yılında yapılan değişiklikle beraber sahil şeridi Kanunda; "*kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 m. genişliğindeki alan*" (m. 4) olarak tanımlanmış ve Uygulama Yönetmeliği'nde bu alanın iki ayrı bölümden oluşacağı belirtilmiştir; birinci bölüm, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 50 m. genişliğinde belirlenen bölüm iken, ikinci bölüm ise sahil şeridinin birinci bölümünden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 50 m. genişliğindeki bölüm olarak tariflenmiştir (m. 4).

[706] ABAMA, a.g.e., s. 74–75; ÜNAL, a.g.e., s. 151.
[707] Bu hukuki boşluk, "kıyıların kendi haline terk edildiği" (ÜNAL, a.g.e., s. 151–152) şeklinde eleştirilmiş ve idareye yeni bir düzenleme yapılması için verilen 6 aylık süreye rağmen yeni bir düzenleme yapılmamış olması dolayısıyla bir eksiklik olarak tespit edilmiştir (ABAMA, a.g.e., s. 630).
[708] Bu Kanunun da bazı hükümlerinin iptali için Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmış ve neticede 18.09.1991 tarihinde Kanunun 4. maddesinin a bendi ile son fıkrası iptal edilmiştir.
[709] SESLİ / AKYOL, a.g.e.

3.6.2.1.2 Kıyılara İlişkin Düzenlemelerin Yer Aldığı Diğer Mevzuat

Kronolojik sıraya göre[710];

Araziyle ilgili değişik tarihlerde çıkarılan iradelerin bir araya toplandığı *Ahkâm-ı Mer'iyet (1844)*

- *Kanunname-i Arazi (1858)* ile özel kişilerin mülkiyet sahibi olmasına izin verilmekle beraber, gene bu Kanunname ile kıyılar miri arazi olarak kabul edilmiş ve bu yerler, özel mülkiyete konu edilmemiştir.
- *Mecelle'de (1876); "deniz ve göller herkesin ortak olduğu kamu malıdır……Bunlar, özel mülkiyete konu olmazlar"* şeklinde ifade yer almaktadır.
- 04.04.1926 tarih ve 743 sayılı Eski Medeni Kanun'un 641. maddesinde; *"Sahipsiz yerler ile menfaati umuma ait olan mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hilafı sabit olmadıkça menfaati umuma ait olan sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. Sahipsiz şeylerin ihraz ve işgali, yollar ve meydanlar, akarsular ile yatakları gibi menfaati umuma ait malların işletilmesi ve kullanılması hakkında ahkâmı mahsusu vazolunur"* şeklindeki hüküm yer almaktadır.
- *1580 sayılı Belediyeler Kanunu (1930)*'nun 159. maddesi, Belediye sınırları içinde yer alan sahipsiz arazi niteliğindeki seyrangah, harman yeri, çayır, mera, koruluk ve bataklıkların; belediye tarafından doldurulan yerlerin; yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ile enkazının tasarruf, idare ve nezaretinin belediyeye devrolunduğunu belirtmektedir.
- *2290 sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu (1933),* deniz ve göl kenarlarında ya da rıhtım yapılabilecek noktalardan 10 m. genişliğindeki yerin kamu yararına ayrılmış olarak serbest bırakılmasını öngörmektedir.
- *6785 sayılı İmar Kanunu (1956),* yapıların yol ve su kenarlarına olan uzaklıklarını belirleme yetkisini, yönetmelik ve tüzüklere bırakmıştır. Buna

[710] y.a.g.e., VAROL,Hande; "Kıyıların Planlama ve Uygulama Sorunları", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama ABD Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1998, s. 46–74.

dayanılarak çıkarılan İmar Tüzüğü'ne göre, imar planı bulunmayan su kenarlarında ancak 30 metreden sonra yapılaşma izni verilmektedir.

- *6831 sayılı Orman Kanunu (1956)* ile Orman İdaresi'ne kıyı bölgesinde yer alan ormanlık arazileri de kapsayacak şekilde, orman ve orman rejimine giren alanlardan halkın dinlenmesini sağlama, doğal güzelliği, bitki örtüsü ve yaban hayatı koruma amacı ile gerekli görülen yerleri Milli Park olarak ayırma yetkisi verilmiş olmakla beraber söz konusu bu Kanun, kıyı bölgesindeki gelişmeyi etkileyen Turizmi Teşvik Kanunu ile ihlal edilmektedir[711].
- Kıyıların en az 10 metrelik kısmının toplumun yararına açık milli kıyı olarak belirlenmesini öngören *1966 tarihli Ulusal Kıyılar Kanun Önerisi*, meclise sunulmuş olmakla beraber kanunlaşamamıştır.
- 1970 ile 1980 yılları arasında kıyıların yanlış kullanımını engellemek için *1710 sayılı Eski Eserler Kanunu*'ndan da yararlanılmış; böylece Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kıyı alanlarında belirlediği birçok alan, sit alanı olarak belirlenerek koruma altına alınmıştır.
- 1972 yılında *1605 sayılı Kanun ile 6785 sayılı İmar Kanunu*'na eklenen 7. ve 8. maddeler ile ilk kez kıyı alanları imar düzenlemesine alınmış; buna dayalı olarak çıkarılan yönetmeliklerde de ilk kez kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi ve kıyı tanımlamaları yapılmıştır. Bu maddeler ile kıyılara ilişkin planlama, koruma ve denetleme yetkisi İmar ve İskân Bakanlığı'na verilmiştir.
- *2644 sayılı Tapu Kanunu'na (1977)* göre, deniz, göl ve nehir metrukâtı sahipsiz yerlerdendir.
- 2709 sayılı 1982 Anayasası'nın 43. maddesinde kıyıların devletin hüküm ve tasarrufunda olduğuna dair şu hüküm öngörülmüştür; *"Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl, akarsu kıyılarıyla deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir"*.

[711] Zira bu Kanunla, ulusal park içinde yer alan arazilerin bile dinlence ve yapılaşma amaçlarıyla devrine olanak tanınmıştır (SESLİ/ AKYOL, a.g.e.).

- *2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu (1982)* değişik 7. maddesinde yer alan; *"kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki planları yapmaya, yaptırmaya, re'sen onaylamaya ve tadil etmeye"* hüküm gereği Turizm Bakanlığı'na kıyı boyunca belli arazileri turizm bölgesi veya turizm merkezi olarak ilan etme yetkisi verilmiş; dolayısıyla da orman alanları küçülmeye başlanmış ve sayıca daha fazla turistik tesisi elde etmek gibi yanlış bir anlayış sonucu plansızca yapılan turistik tesisler, çevrenin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur.
- *2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (1982)*
- *2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanun*'da *(1983),* doğal sit ilan etme yetkisi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumu Kurulu'na verilmiştir.
- *2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda (1983)* tanımlanan Tabiat Koruma Alanlarını belirleme yetkisi, Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.
- *2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'nda (1983)* sahil şeridi, deniz ile sahil yolu arası şeklinde tanımlanmaktadır.
- *2805 sayılı İmar Affı Kanunu'nda (1983)* kıyı şeridi; kara yönünde kıyı kenar çizgisinden itibaren imar planı olan yerlerde yatay olarak en az 10 m., planı olmayan köy, kasaba ve toplu yerleşim alanlarında en az 30 m. ve diğer yerlerde en az 100 m. genişliğindeki alan olarak tanımlanmaktadır.
- *2872 sayılı Çevre Kanunu (1983)* ile ülke veya tüm dünya genelinde ekolojik önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanların ve doğal güzelliklerin gelecek kuşaklara ulaşmasını sağlamak amacıyla "Özel Çevre Koruma Bölgesi" ilan etme yetkisi, Bakanlar Kurulu'na verilmiştir.
- *3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (1984)*
- *3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği (1985)*
- *İmar Kanununun 18. Maddesi Uyarınca Yapılacak Arazi ve Arsa Düzenlenmesi İle İlgili Esaslar Hakkında Yönetmelik (1985)*

- *İmar Planlarının Yapımını Yükümlenecek Müellif ve Müellif Kuruluşlarının Yeterlilik Yönetmeliği (1985)*
- *İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik (1985)*
- *Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik (1985)*
- Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (1985)
- *İmar Kanunu'nun 38. Maddesinde Sayılan Mühendisler, Mimar ve şehir Plancıları Dışında Kalan Fen Adamlarının Görev ve Sorumlulukları Hakkında Yönetmelik (1985)*
- *3194 sayılı İmar Kanunu (1985)* ile belediye ve mücavir alanlar içinde imar planlama yetkisi belediyelere verilmiştir. Aynı zamanda yapıların denetimi, ruhsata bağlanması, ruhsatı olmayan yapılara ceza uygulanması konularında da belediye ve ilgili kuruluşlar geniş yetkilerle donatılmıştır.
- *Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Uluslararası Protokol (1986)*
- *3402 sayılı Kadastro Kanunu (1987)* 16/c maddesine göre; *"kayalar, tepeler, dağlar, tarıma elverişli olmayan sahipsiz yerler ile deniz, göl ve nehir kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altındadır"*. İlgili Kanunun 18. maddesine göre bu yerlerin tarım alanına dönüştürülmesi veya ekonomik yarar sağlaması mümkün olursa Hazine adını tespit ve tescil edilirler.
- *3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (1987)* ile, *"limanlar, barınaklar ve bunlarla ilgili teçhizat ve tesislerin kıyı koruma yapılarının kıyı ve yapı tesislerinin"* ilgili işlemlerini yapmak ve bu tesislerden, her türlü kamu kurum ve kuruluşlarınca ve gerçek ve tüzel kişilerince yaptırılacak olan proje ve şartnamelerini inceleme ve onaylama yetkisi, Ulaştırma Bakanlığı'na verilmiştir.
- *Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkındaki Yönetmelik (1987)*
- Çevre Kanunu'na dayanılarak çıkarılan *Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (1988)*
- *383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1989)* ile 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda tanımlanan Özel Çevre Koruma Bölgesi ile ilgili olarak söz konusu bölgelerin sahip olduğu çevre değerlerini korumak ve mevcut çevre

sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak, bu alanların koruma ve kullanma esaslarını belirlemek, imar planlarını yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek ve re'sen onamak, Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'na verilmiştir.

- *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği (1989)*
- *Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik (1990)*
- *Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (1990)*
- *Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği (1993)*
- Çevre Kanunu'nun 10. maddesi çerçevesinde çıkarılan *Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (1993)*
- *Harita Mühendislik Hizmetlerini Yükümlenecek Müellif ve Müellif Kuruluşlarının Ehliyet Durumlarına Ait Yönetmelik (1993)*
- *491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (1993)* ile deniz ekolojisini bozacak ve deniz kirlenmesine neden olacak her türlü faaliyetin izlenmesini ve denetlenmesini sağlama gibi belli başlı yetkiler Denizcilik Müsteşarlığı'na verilmiştir.
- *Gayri Sıhhi Müesseseler Yönetmeliği (1995)*
- *Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (1997)*
- *Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik (2000)*
- *Turizm Tesisleri Yönetmeliği (2000)*
- *22*.11.2001 tarih ve *4721 sayılı Yeni Medeni Kanun*'un 715. maddesinde; *"Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz. Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait malların kazanılması, bakımı, korunması, işletilmesi ve kullanılması özel kanun hükümlerine tabidir"* şeklinde yer alan ifadeyle de kıyıların kamuya ait

olan yerlerden olduğunun ve özel mülkiyete konu yapılamayacağının altı çizilmektedir.

- *4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun (2001)*
- *Bayındırlık Bakanlığı Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği (2002)*
- *Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği (2002)*
- *Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik (2003)*
- *5272 sayılı Belediye Kanunu (2004)*
- *5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004)*
- *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik (2005)*
- *Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2005)*
- *5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (2005)*

Meselenin bu kadar çok yasa içerisinde ele alınması ve bir çok kurum ve kuruluşa yetki ve görev tanıması, meselenin girift bir hal almasına, yetki ve mevzuat karmaşasına sebep olmuştur. Bugün iç hukukumuzda kıyılarla ilgili olumsuzlukların ve ihtilafların temelinde de bu yatmaktadır.

3.6.2.1.3 Kıyılarla İlgili Yetki Karmaşası ve Uygulama Sorunları

Tüm bu yasal düzenlemelere rağmen devletin resmi kurumları bu yasal düzenlemeleri ve bu düzenlemelerde yer alan amir hükümleri dikkate almamışlar ve netice itibariyle uzun yıllar kıyılar ve sahil şeritleri yağma edilmiş ve özel mülkiyete konu edilerek (devletin resmi kurumlarınca) tescilleri de yapılmıştır[712]. Zaten problemin

[712] ÜNAL, a.g.e., s. 149.

kaynağı da bu yanlış uygulama tarzıdır. Kanuna rağmen, devletin yanlış uygulama yapması noktasında vatandaşa atfedilecek bir kusur söz konusu değildir. Zira 9 Ocak 2007 tarihli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı[713] da bu yöndedir; 1981 yılında, tapuya kaydedilmiş arsanın, 1999 yılında kıyı şeridi içinde olduğu belirlenmiş, 2000 yılında da Hazine tarafından arsa sahiplerine karşı tapu iptal davası açılmış ve bu davada bilirkişilerce arsanın kıyı şeridi içerisinde olduğu tayin edilmiştir. Bu nedenle söz konusu arsanın tapu kaydı, Seferihisar Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından herhangi bir tazminat ödenmeksizin 2001 yılında iptal edilmiştir. Mülk sahiplerinin temyiz ve karar düzeltme talepleri Yargıtay tarafından reddedilmiş ve neticede malikler, mülkiyet haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuşlardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Türkiye aleyhine karar vererek tazminata hükmetmiştir.

Gerçekten de Devlet, 1926 yılında Medeni Kanun'da yer alan düzenlemeden sonra ilk defa kıyı ve sahil şeritleri için somut bir korumayı öngören yasal düzenleme olan 1.2.1984 tarih ve 3086 sayılı Kıyı Kanunu ve bu kanuna ilişkin 18.5.1985 tarihli Uygulama Yönetmeliğini yürürlüğe koymuştur. Ancak 1926 yılından, 1985 yılına kadar yaklaşık 60 sene boyunca kendisinden resmi izinleri alınarak ve yasal olarak yapılan bu manadaki yapılaşmalar için tek kuruş istimlâk bedeli dahi ödemeden, meni müdahale ve kal davaları, yine tapuya özel mülkiyet olarak tescil edilmiş arsalar içinde tapu iptali ve tescil davaları açmaya başlamıştır. Hazine tarafından vatandaşlar aleyhine açılan bu davalarda Türk Hukuk içtihadı, vatandaşa bir bedel ödenmesini kabul etmemiştir. Bu kapsamda açılan davaların çokluğu ve vatandaşın şikayetlerini göz önüne alan idare bu konuda zor da olsa çözüm yolları arama gayreti içerisine girmiştir. Bu konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müfettişleri, kıyı kenar çizgisinin tespitinden sonra, taşınmaz malları kıyı alanında kalan malikleri mağdur etmeyecek şekilde, taşınmaz mallarının rayiç değer üzerinden satın alınabileceği, kamulaştırılabileceği ya da takas edilebileceği şeklinde görüş belirtmişlerdir.

[713] **AİHM Moğul Davası-Türkiye, No. 40217/02 ve 40218/02 (09.01.2007)** sayılı karar. Sözkonusu karar ilk defa bu çalışmada ele alınmıştır. Bu emsal mahkeme kararı ile artık bu kapsam içinde kalan maliklere tazminat alma hakkı doğmuştur. Türk yargısı bu güne kadar kapsam içindeki mağdurlara bir tazminat öngören içtihat oluşturmamıştır. Moğul davası yaklaşık 400.000 parseli ilgilendiren bir dava olup çalışmada bu kapsam içinde ele alınacaktır. Çalışma kapsamı içindeki İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesi de bu içtihattan sonra artık yeni bir yapılanma ile karşı karşıya kalacaktır. Bölgenin planlamasında bu emsal kararın ciddi manada belirleyici rolü olacaktır.

Müfettişler, söz konusu bu durumu çözmek adına yapılan yasal bir düzenleme ile tapu iptal davalarına gerek kalmayacağı, aynı zamanda kıyı alanında özel mülkiyete konu taşınmaz malların malikleri tarafından idareler aleyhine açılan diğer davaların da asgari düzeye ineceğini belirtmişlerdir[714]. Zaten söz konusu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı ile bu manadaki mağduriyetlere karşı bir koruma içtihadı oluşmuştur. Bu karar, emsal bir karar niteliğinde olup bu kapsamda idarece mağdur edilen yüz binlerce vatandaşımızın koruma dayanağını teşkil edecektir. Devletin, 8.333 km uzunluğu ile Türkiye'yi üç tarafından sarmalamakta olan kıyılarla ilgili olarak, AİHM tarafından hükmedilecek tazminatlarla başa çıkabilmesi mümkün değildir; zira Moğul/Türkiye kararında sadece 79 m^2 ve 74 m^2 büyüklüğündeki parseller için toplam 18.000 Avro tazminata hükmedilmiştir. Dolayısıyla devletin yeni bir yasal düzenlemeye gitme zorunluluğu doğmuştur. Nitekim 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı madde 11 ile 3621 sayılı Kanuna eklenecek olan Ek madde 3 ile yeni bir düzenleme yapma yolu tercih edilmiştir. [715]

---

[714] Kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin çözüm önerileri için bkz. SESLİ / a.g.e.

[715] Buna göre;"*Ek Madde 3- Kıyı kenar çizgisinin tespiti sonucu kıyıda kalan özel mülkiyete konu gayrimenkuller, ilgili idaresince, sahil şeridi ve gerisine ilişkin mevcut veya yeni hazırlanacak veya revize edilecek uygulama imar planları çerçevesinde, eğer daha önce arazi ve arsa düzenlemesi yapılmamış ise, ilgili idaresince düzenleme sınırı içerisine alınır ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18 inci maddesine göre arazi ve arsa düzenlemesine tabi tutularak düzenleme ortaklık payı hesabına katılabilir.*

Kıyıda kalan özel mülkün düzenleme sınırı içine alınmasında; imar planı sınırı içinde olma veya düzenlemeye esas plan sınırına bitişik olma şartı aranmaz.

Kıyıda kalan özel mülkiyete konu araziler, kara yönündeki bitişik sahada daha önce 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18 inci maddesine göre arazi ve arsa düzenlemesi yapılmış olması veya imar planı içine alınmaması halinde, kamulaştırılır veya bedeline eşdeğer bir alan ile trampa edilir. Kamulaştırma ve trampaya ilişkin bedelin tespitinde kıyıdaki özel mülkiyetin kullanımına ve yapılaşmaya ilişkin kısıtlamalar göz önünde bulundurulur…".

Bir başka deyişle Taslak, kıyıda kalan özel mülkiyete konu taşınmazlar için ya İmar Kanunu kapsamında hamur uygulaması yapılmasını ya da Kıyı Kanunu kapsamında kamulaştırma veya trampayı öngörmektedir.

Taslağın 12. maddesi ile 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na eklenmesi amaçlanan Geçici Madde 4 ile kıyıda kalan özel mülkiyete konu taşınmazlarla ilgili olarak tüm Türkiye genelinde yeni bir vergi tahsili öngörülmüştür;

"Geçici Madde 4- Kıyıda kalan özel mülkiyete konu gayrimenkullerin kamulaştırılmasında kullanılmak ve beş yıl geçerli olmak üzere 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin %5'i nispetinde "Kıyının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirilir ve ilgili idaresince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir.

Tahsil edilen miktar, ilgili idaresi tarafından kıyıda kalan özel mülkiyetlerin kamulaştırılmasında kullanılmak üzere Maliye Bakanlığı'nca açılacak özel hesaba aktarılır.

Bu madde uyarınca tahakkuk eden katkı payları hakkında 1319 sayılı Kanunun üçüncü kısımları uygulanır.

Trampa işlemleri ile katkı paylarının toplanma ve kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık, Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanacak Yönetmelikle belirlenir".

İç hukuktaki uygulamada kıyı kenar çizgisi içerisinde bulunmasına rağmen, tapuya özel mülk olarak tescil edilmiş, taşınmazların tapu kayıtlarının iptali ile tescil harici bırakılması için Hazine tarafından açılan bu davalarda veya bu davadan sonra, bu tür taşınmazlar üzerindeki bina ve yapılaşmalar hakkında da men'i müdahale ve kal davası açılmakta ve mahkemelerce de iç hukuktaki yasal düzenlemeler dikkate alınarak, özel mülkiyet konusu olmayan bu tür taşınmazlar üzerindeki binaların ruhsatlı olup olmadıklarına bakılmaksızın kal'ine, tapularının da iptaline karar verilmektedir. Bu tür bir uygulamanın hukuka uygun olmadığı kanaatindeyim. Zira devletin resmi organlarınca verilen imar durumları ve inşaat ruhsatları gereğince yapılan binaların hiçbir bedel ödenmeksizin kal'ine karar verilmesi, mülkiyet hakkına açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kıyılara ilişkin vermiş bulunduğu Moğul/Türkiye kararında hem tapular hakkında hem de üzerindeki yapılaşmalar hakkında karar verilmiş olup, bu durumda bedel ödemeden tapuların iptal edilmesi ve binaların yıkılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 1952 tarihli Protokolün 1. maddesinde yer alan "mülkiyetin korunması" başlığı altında düzenlenen *"…Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. …"* yönündeki düzenlemeye aykırı bulunmuştur[716].

Kıyı kenar çizgisi içerisinde bulunan taşınmazlar ve üzerindeki yapılaşmalarla ilgili iki farklı durumun varlığının gözden uzak tutulmaması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, taşınmazın özel mülkiyet konusu olarak tapuya tescil edilmesinden sonra, bölgede yapılan kıyı kenar çizgisi tespiti ile taşınmazın ve üzerindeki yapılaşmaların kıyıda kalması durumudur. İkincisi ise, bölgede kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmasına ve bu tespitte taşınmaz ve üzerindeki yapılaşmalar kıyıda kalmasından sonra bölgede yapılan kadastro ve tapulama sırasında, kıyıda kalan bu taşınmazın özel mülkiyet konusu olarak tapuya tescil edilmesi durumudur. Uygulamada her iki durumda da hiçbir bedel ödemeksizin tapuların iptaline ve üzerindeki yapılaşmaların kal'ine karar verilmektedir. Oysaki bu iki durum, sebep ve neticeleri bakımından birbirinden farklıdır. Birinci durumda, yani daha önceki tapulama ve kadastro çalışmaları ile özel mülkiyet

[716] **AİHM Moğul Davası-Türkiye, No. 40217/02 ve 40218/02 (09.01.2007) sayılı karar.**

konusu olarak tapuya tescil edilmiş taşınmazların bulunduğu bölgede yapılan kıyı kenar çizgisi tespiti ile bu taşınmazların ve üzerindeki yapılaşmaların kıyı kenar çizgisi içerisinde kalması durumunda ulusal ve uluslar arası hukukun temel ilkelerinden kabul edilen "kazanılmış hak" kavramı uyarınca hareket edilmesi ve buna göre bu tür taşınmazlar ve üzerindeki binalar için kamulaştırma bedeli ödenilmesi gerektiği açıkça ortadadır. Nitekim Anayasanın kıyıya ilişkin 43. maddesinin gerekçesinde "kazanılmış hakların korunması gerektiği belirtilmiş ve mülkiyet hakkı tesis edilmiş alanlarda, bu hakların sona erdirilmesi isteniyorsa, kamulaştırma bedeli ödenmesi gerektiği" açıkça ifade edilmiştir.

İkinci duruma gelince; 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 16. maddesine göre genel kadastro yapılırken özel mülkiyet alanlarının belirlenmesinin yanı sıra bunlara bitişik konumda ve aynı bölgedeki kadastro çalışma alanı içerisindeki kamusal taşınmazların ve bu arada kıyı kenar çizgisi içerisinde bulunan taşınmazların da tespiti yapılarak tutanakların hazırlanması ve tüm alanın çapını gösterir kadastro haritalarının askıya çıkartılarak 30 gün süreyle askıda tutulması ve askı ilanı sırasında itiraz olmaz ise tutanaklarda belirtilen taşınmazların tapuya tescil edilmesi gerekmektedir. Bu işlem sırasında yörede bulunan kamusal alan olan kıyı alanının da belirlenmesinin yapılması zorunludur. Kadastro ekipleri gerekli özeni göstermek suretiyle bu tespitlerini yürütmek ve bölgedeki özel ve kamusal mülkiyete tabi taşınmazların kanuna uygun bir biçimde çaplarını düzenleyerek haritalarda ve tutanaklarda belirlemek zorundadır. Buna ilişkin yanlışlık yapılması durumunda yasada 30 günlük askı sırasında bu tutanaklara itiraz etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu husus 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 12. maddesinde belirtilmektedir. Bunun dışında 30 günlük itiraz süresi içerisinde itiraz edilmeyerek tutanaklar kesinleşmiş ve tapuya tescil edilmiş ise 10 yıl içinde genel mahkemelerde dava açma zorunluluğu öngörülmüştür. Bu on yıllık süre içerisinde de dava açılmaz ise dava açma imkânı ortadan kalkar. Bu hususta Kanunun 12. maddesinin 3. fıkrasında "*…bu tutanaklarda belirtilen haklara, sınırlandırma ve tespitlere ait tutanakların kesinleştiği tarihten itibaren 10 yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanılarak itiraz olunamaz ve dava açılamaz…*" denilmektedir. Görüldüğü üzere burada özel veya kamusal mülkiyet yönünden bir ayrım yapılmamıştır. Dolayısıyla bu süreleri hiçbir itiraz ve dava açma hakkını kullanmadan geçiren

Hazinenin daha sonra dava açarak, tapuya özel mülkiyet konusu olarak tescil edilmiş taşınmazların tapularını iptal ettirmesi hukuka aykırıdır.

Her ne kadar ülkemiz uygulamasında devletin hüküm ve tasarrufu altındaki bu gibi yerlerin özel mülkiyet konusu ve zamanaşımı ile iktisabının mümkün olmayacağı belirtilmekte ve bu yönde yargısal içtihatlar da bulunmasına karşılık, devletin yetkili organlarınca (kadastro çalışmaları ile) özel mülkiyet konusu olarak tespit ve tescil edilmiş ve yasadaki zorunlu sürelerde itiraz ve dava açmadan geçirilmiş ise, buraların kamu malı niteliğine halel gelmemek kaydıyla artık "kazanılmış hak" kavramının devreye girmesi ve buna göre bu tür durumlarda kamulaştırma bedeli ödenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Hazine kanunda belirtilen süre içerisinde itiraz hakkını kullanmamış ve 10 yıllık süre içerisinde de dava açmamışsa bu gibi yerlerin özel mülkiyet konusu ve zamanaşımı ile iktisabının mümkün olmayacağı varsayımı ile Hazinenin her zaman dava açabileceğinin kabulü, hakkaniyete uygun bir çözüm değildir. Zira uygulamada 40–50 yıl hatta daha fazla bir zaman sonra Hazinenin dava açtığı görülmektedir. Ülkemiz uygulamasında 30 günlük itiraz süresi ve 10 yıllık dava açma süresi, özel mülkiyete konu olacak taşınmazlarda uygulanmakta ve kamusal mülkiyete tabi taşınmazlarda bu sürelere riayet edilmesi şartı aranmamaktadır. Ancak bu tür bir uygulama Hukuk Devleti ilkesine, eşiklik ve adalete açıkça aykırıdır. Hukuk devleti içerisinde devlet ile vatandaşın farklı muameleye tabi tutulması ve devletin farklı ve ayrıcalıklı konuma getirilmesi mümkün değildir. Nasıl ki vatandaşın hak iddiası ve hakkını araması, bu konuda belirli süreler ile sınırlandırılmış ise devletin de aynı sürelere tabi olması zorunludur. Bu hususta devlet ile vatandaş arasında eşitliği bozucu bir uygulama AİHS hükümlerine de açıkça aykırı bulunmaktadır. Zira böyle bir uygulama ile vatandaşın mülkiyet hakkı açıkça ihlal edilmektedir. Dolayısıyla da bu durumda yine kazanılmış hak kavramı gereğince hareket etmek gerektiği açıkça ortadadır. Bu nedenle de bu tür durumda da kıyıda kalan taşınmazların tapuları iptal edilecek ve üzerindeki binalar yıkılacak ise kamulaştırma bedeli ödenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin idari işlemlerin hak sahiplerine tebliği edilmediği, askı ilanı ile yetinildiği ve hak sahiplerinin çoğunun herhangi bir dava ile karşılaşmadığı sürece taşınmazlarının kıyıda kaldığını bilmediği bir ortamda,

devletin ve Hazinenin sürelerden öncelikle sorumlu olması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Burada gözden uzak tutulmaması gereken bir husus daha vardır ki o da; "kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında herkese açık kamu malı olmasında" üstün kamu yararının olduğu gerçeğidir. Biz "kazanılmış hak" kavramından hareketle bu tür taşınmazların ve üzerindeki binaların özel mülkiyet konusu olarak korunması gerektiğini ileri sürmüyoruz. Ancak "herkese açık, kamu malı" niteliğinde bulunan kıyılarda devlet tarafından herhangi bir biçimde özel mülkiyet konusu tesis edilmiş, tapuya tescil edilmiş, üzerine imar planları ve inşaat ruhsatları gereğince bina yapılması sağlanmış taşınmazların, "kamuya açık, herkesin kullanımında olan kamu malı olması" gibi üstün kamu yararı gereğince bedelinin ödenerek kamulaştırma yapılması ve kamuya mal edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira bu tür işlemlerde devletin asli kusuru ve sorumluluğunun gözden uzak tutulmaması gerektiği açıkça ortadadır.

Ayrıca yukarıda adı geçen tüm bu kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgeler incelendiğinde; Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Orman Genel Müdürlüğü, Milli Parklar- Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Valilikler, İl Özel İdareleri, Muhtarlıklar, Devlet Limanlar ve Hava Meydanları İşletmesi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü gibi çeşitli bakanlık ve merkezi hükümet kuruluşları ile il ve ilçe belediye düzeyindeki kurum ve kuruluşların aynı amaç doğrultusunda, planlama ve imar konularında yetkilendirildiklerini ve sorumluluklarının söz konusu olduğu, ancak aralarındaki koordinasyon ve iletişim kopukluğu nedeniyle de kıyı alanlarının yönetiminde karışıklıkların ortaya çıktığı açık bir şekilde gözlenmektedir[717].

Dolayısıyla kanunların kendi aralarındaki ve kanun-yönetmelik arası çelişkilerden, imar planlarının kamu yararını gerektiği kadar koruyamamasından, siyasi

[717] SESLİ/ AKYOL a.g.e.; kıyıya dair sorunlar planlama sorunları, estetik sorunlar, alt yapı sorunları ve yasal sorunlar olarak gruplandırılabilir, VAROL, a.g.e., s. 78–82; ayrıca Kıyı Kanunu'nun değerlendirilmesi için bkz. 93–107.

ve maddi etkenlerden (ki özellikle rant kavgalarından), il ve ilçe belediyelerinin oy kaygıları nedeni ile bu alanlara yeterince sahip çıkmamalarından, kıyılardaki yoğun yapılaşma talepleri ile birlikte alt yapı hizmetlerine olan aşırı yük karşısında belediyelerin yetersiz kalmasından ve valiliklerin bürokratik ağırlıklı hantal yapısından dolayı kıyılarımızın sayısı azalmakta ve kıyılarımız, Anayasa ile kanunlara aykırı olarak kamu yararı dışında kullanılmaktadır[718].

Kıyıların Anayasa ve yasalarda belirtildiği gibi kullanılabilmesi için öncelikle kıyılara ilişkin yetki ve görevlerin dağılımında belediye ve valilik ikilemi ortadan kaldırılarak, iki başlı düzene son verilmesi gerekmektedir. Hatta Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı için Bakanlık müfettişlerince hazırlanan raporda, kıyı kenar çizgisinin çizileceği hâlihazır haritaların ve istisna haller dışında imar planlarının yapımı ve onayına ilişkin görev ve yetkinin İmar Kanunu ile belediyeler ve valiliklere verildiği ifade edildikten sonra Kıyı Kanunu ile kıyı kenar çizgisinin onaylanmasına ilişkin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na verilmiş bulunan görev ve yetkinin, belediyeler ve valiliklere devredilmesinde yarar olduğuna dair görüş belirtilmiştir[719]. Nitekim 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı madde 8 ile, Kanunun *Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti* başlıklı 9. maddesi, *Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onaylanması* başlığı verilerek komisyonca tespit edilen kıyı kenar çizgisinin Valilikçe onaylanarak yürürlüğe gireceği şeklinde değiştirilmiştir.

Ayrıca yerel yönetimlerce kendi bölgelerinin özel yapılarına göre hazırlanan ve bölgenin bütününde çözüm getiren planlar, merkezi yönetim tarafından çıkarılacak uygun nitelikteki kanun[720] ve yönetmeliklerle desteklenmeli ve gene merkezi yönetim

---

[718] SESLİ/ AKYOL, a.g.e.

[719] y.a.g.e.

[720] İmar Kanunu'nun 8. maddesinde imar planları için onay tarihinden itibaren bir aylık ilan süresi, bu süre içinde plana itiraz ve on beş günlük sürede itirazlar hakkında karar verme hususları düzenlenmiştir. Hâlbuki Kıyı Kanunu'nda kıyı kenar çizgisinin tespiti ve onayı konusunda bu tarz bir düzenleme getirilmemiştir. Bakanlık müfettişleri, bu tür bir yasal düzenlemenin, onaydan sonra ortaya çıkacak itiraz, şikâyet ve adli ve idari davaları azaltacağı için, ilgili idarelerin ve yargı organlarının iş yükünü de azaltıcı etki yaratacağı görüşündedir. y.a.g.e., ncak 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı'nın 8. maddesi ile değişikliğe uğrayan değişik 9. maddeye göre, kıyı kenar çizgisine ilan süresi içinde Valiliğe itiraz edilebilmekte ve yapılan bu itirazlar, tespit komisyonunca 15 gün içinde incelenerek gerekçeleriyle birlikte kesin karara bağlanabilmektedir.

tarafından kanun ve kanun-yönetmelik arası çelişkiler[721] ortadan kaldırılmalıdır. Bu arada tüm yasal mevzuat sınırları içinde bir takım planlama hileleri ile yapılan kötü niyetli yaklaşımlarında idari yargı süzgecinden geçirilmesi bir toplumsal duyarlılık ve olması gereken koruma mekanizmasıdır. Ek olarak kıyılardaki uygulamaları kolaylaştırmak adına mevzuat düzenlemesi yapılmalı, planlama ve imar konularında bakanlıklar ve merkezi hükümet kuruluşları ile il ve ilçe belediye düzeyindeki kuruluşların yetki ve görevleri açık ve net olarak belirlenerek mevcut yetki karmaşası ortadan kaldırılmalıdır. Bu arada tüm yasal mevzuat sınırları içinde bir takım planlama hileleri ile yapılan kötü niyetli yaklaşımların da idari yargı süzgecinden geçirilmesi bir toplumsal duyarlılık ve olması gereken koruma mekanizmasıdır. Nitekim 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı'nın 8. maddesi ile yeniden düzenlenen Kanunun 9. maddesine göre kıyı kenar çizgisi ile ilgili her türlü ihtilaf hakkında idari yargı görevlidir.

Son olarak kıyı, sahil şeridi ve kıyı kullanım alanlarının her biri ayrı yapıda olduğundan, Fransa'daki gibi kıyılar ile ilgili mevzuat bölgesel yapılarak, kıyıların doğasına uygun ve her bölgenin özelliği göz önünde bulundurularak bir düzenleme gerçekleştirilmelidir[722].Ülkemiz uygulamasında fay hatlarını bile değiştirebilen güçte! yerel yönetim uygulamaları nazara alınarak tüm kıyıların prototip şeklinde kanuna girmesini fırsattan istifade olarak algılayanların, "Kanun Böyle" savunması içinde neler yapılabileceğinin tahmini ile bir an önce ülkenin kıyılarının kendi biricik yapılarının yansıtıldığı gerçek bir kanun koyuculuk çalışması yapılmalıdır. Mecliste neredeyse kişiye özgü kanunların çıktığı uygulamalar nazara alınırsa, üç tarafı denizle çevrili sahillerimiz için bölgesel çalışmanın yapılamamasının mazereti her halde inandırıcı olmayacaktır. 3621 sayılı Kanunun 4. maddesinde değişiklik yapan 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı 3. maddede, kıyı kenar çizgisi yeniden tanımlanmıştır; "*Kıyı Kenar Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göllerin*

[721] Örneğin, Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonlarının çalışma usul ve esasları, Kıyı Kanunu'nun 9. maddesine göre Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca hazırlanan yönetmelik ile belirlenir. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin "Yasal Dayanak" başlıklı 1. maddesinde, Kanunun 5. ve 16. maddelerine atıfta bulunulmakla beraber Kanunun 9. maddesine yapılan bir atıf söz konusu değildir. Bakanlık müfettişleri bu durumla ilgili olarak Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonlarının çalışma usul ve esaslarının, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte düzenlenmesinin yerinde olacağı görüşündedir. SESLİ / AKYOL, a.g.e.

[722] SESLİ/ AKYOL, a.g.e. KALABALIK, a.g.e., s. 653; ülkemiz Marmara, Karadeniz, Akdeniz ve Ege kıyılarının özellikleri için bkz. VAROL, a.g.e., s. 37–44.

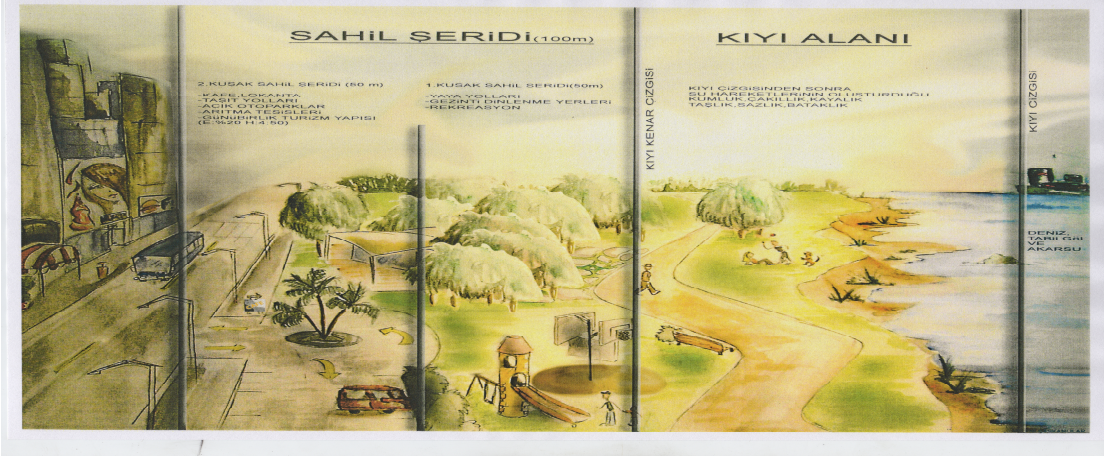
ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su ve kıyı hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kumullarından meydana gelen kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların tabii sınırını; dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şevin ya da falezin üst sınırını". Bu tanım, eski tanım ile karşılaştırıldığında, daha öznel olduğu sonucu çıkarılabilse de gene de düzenlemenin bölgesel olarak yapılması gerekliliğini ortadan kaldırmamaktadır.

3.6.2.1.4 Kıyı Kanununda Yer Alan Kavram ve Tanımlar

3.6.2.1.4.1 Kıyı ve Sahil Şeridi Kavramları

3.6.2.1.4.1.1 Kıyı Kavramı

Şekil 3.18. Kıyı Alanı Ve Sahil Şeridini Gösterir Çizim[723]

Kıyı kavramı, jeomorfoloji ve coğrafyanın konusu olduğu kadar kendisine birtakım hukuksal sonuçlar bağlandığı için aynı zamanda hukuksal bir kavramdır[724]. Sözlük anlamı ile kıyı, Türk Dil Kurumu tarafından "kara ile suyun birleştiği yer[725]"

[723] Tasarım ve çizim, Ersal Demirayak ile Müjde Kaşkanlılar'a ait olup bu çalışma için özel olarak çizdirilmiştir.
[724] KALABALIK, a.g.e., s. 647; Kıyıların niteliği ve önemi hakkında bkz. ABAMA, a.g.e., s. 631–633.
[725] www.tdk.gov.tr

olarak tanımlanırken, yargı karalarında ise "her türlü doğal su kütlesini çevreleyen toprak çeşidi[726]" olarak tanımlanmaktadır.

Hukukta ise kıyı, "alt sınırı değişken bir özellik taşıyan, fakat üstünde asıl çatışmanın söz konusu olduğu, kara yönünden ya da özel mülkiyete göre sınırı kesin olan bir alan olarak[727]" değişmez bir şekilde tanımlanmaktadır[728].

Kara ve suyun karşılıklı etkileşimleri sonucu iki tür kıyı tipi ortaya çıkmaktadır; dar-yüksek kıyı ve alçak-basık kıyı. Dar-yüksek kıyı, Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4. maddesinde; *"plaj ya da abrasyon platformu olmayan veya çok dar olan, şev veya falezle son bulan kıyılardır"* şeklinde tanımlanmakta; Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinde *"kıyı kenar çizgisinin kıyı çizgisi ile çakışması"* olarak tariflenen dar kıyı kavramı da bu tip kıyılarda görülen kıyı kenar çizgisini ifade etmektedir. Alçak-basık kıyı tipi ise Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesinde; "*kıyı çizgisinden sonra da devam eden kıyı hareketlerinin plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün gölü, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılar"* olarak tanımlanmaktadır[729].

Kıyının alt ve üst sınır olarak ifade edilen biri kara yönünden diğeri de su yönünden olmak üzere iki sınırının olması gerekmektedir.

3.6.2.1.4.1.2 Kıyının Alt Sınırı-Kıyı Çizgisi

Kıyı çizgisi, Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinde, "*deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi"* olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yüksek ya da alçak

[726] **AYM. 25.02.1986 ve E. 1985/61, K. 1986/4; 28.06.1989 ve E. 1988/61, K. 1989/28; 18.09.1991 ve E. 1990/23, K. 1991/29; Yargıtay İBBGK, 13.03.1972 ve E. 1970/67, K. 1972/4.**

[727] Kıyının alan olarak kabul edildiğine dair bkz. **AYM. 25.02.1986, E: 1985/61, K. 1986/4; 28.06.1989, E. 1988/61, K. 1989/28; 18.09.1991, E. 1990/23, K. 1991/29**; KALABALIK, a.g.e., s. 648.

[728] Kıyıların hukuki durumu ile ilgili değişik görüşler ve tarihi gelişimi ve farklı tanımlamalar için bkz. KUNTALP, Erden; Kıyıların Hukuksal Düzeni, **Mimarlık Dergisi**, S. 147, 1976, s. 77 vd.

[729] Kıyı tipleri, farklı kaynaklarda farklı farklı sınıflandırılmıştır; deniz etkisini dengeleyen, formunu koruyabilen birincil kıyılar: buzul erozyonu sonucu oluşan kıyılar, delta kıyılar, volkanik kıyılar, faylı kıyılar; ikincil kıyılar: kıyıda yaşanan erozyon sonucu oluşan kıyılar, çökelti kıyıları, bitkiler ve hayvanlar tarafından şekillendirilen kıyılar; ayrıca kıyıların genetik sınıflandırılması için bkz. VAROL, a.g.e., s. 21–36.

su düzeylerinden hangisinin esas alınacağının açıkça anlaşılamadığını ifade eden Kalabalık, taşkın durumların mevsimlere bağlı olarak görülen olağan taşkınlıklar olarak algılanması gerektiğini ifade ederek kıyı çizgisine esas alınacak su düzeyinin, düşük su düzeyi olacağını belirtmektedir[730]. Yargıtay'ın kıyı çizgisini, "hareketsiz bulunduğu normal zamanında denizi karadan ayıran sınır…[731]" olarak tanımlaması, Kalabalık'ın bu savını destekler niteliktedir.

3.6.2.1.4.1.3 Kıyının Üst Sınırı-Kıyı Kenar Çizgisi

Kıyı kenar çizgisi, Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinde; *"deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı"* olarak tanımlanmış ve *"…ve benzeri alanların doğal sınırı"* ifadesi ile de bu oluşumların kanunda sayılanlar ile sınırlı olmadığının altı çizilmiştir.

Kıyı çizgisi doğal bir sınır olduğundan kıyı benzeri oluşumlar kıyı olarak adlandırılamaz[732].

3.6.2.1.4.1.4 Sahil Şeridi Kavramı

Sahil şeridi, *"kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 m genişliğindeki alan"* olarak Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinde tanımlanmakta ve Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesinde de sahil şeridinin iki bölümden oluşacağı ifade edilmektedir; *"sahil şeridinin birinci bölümü: Sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinlenme ve bu Yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan veya yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünden yatay olarak 50 m genişliğinde belirlenen bölümüdür.Sahil şeridinin ikinci bölümü: Sahil şeridinin birinci bölümünden sonra, kara yönünde yatay olarak en az 50 m genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece Kanunu'nun 8 inci maddesinde ve bu Yönetmelikte tanımlanan toplumun*

[730] KALABALIK, a.g.e., s. 650.
[731] **Yargıtay İBBGK'da 13.03.1972 gün ve E. 1970/67, K. 1972/4.**
[732] KALABALIK, a.g.e., s. 650–651.

yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür"

3.6.2.1.4.2 Kıyılarda ve Sahil Şeritlerinde İmar Planlaması ve Yapı Yasağı

Kıyı Kanunu'nun 5. maddesi; *"kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti"*ni zorunlu kılmaktadır. Zira kıyı kenar çizgisi, hem kıyıyı, hem de sahil şeridini belirlemede temel unsurdur. Kıyı kenar çizgisinin tespiti, aynı zamanda kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi ve sahil şeritlerinde yapılacak yapıların yaklaşabileceği azami uzaklık olan 50 metrelik sınırın belirlenmesi açısından da yasal koşuldur[733]".

Uygulamada kıyı kenar çizgisinin tespitinde pek çok sorunla karşılaşılmaktadır. Çalışmada daha önce bahsi geçen Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı için Bakanlık müfettişlerince hazırlanan raporda, bu konuyla ilgili olarak bazı çözüm önerileri belirtilmektedir;

- Kıyı kenar çizgisini tespit edecek kamu görevlilerinin bilgi ve becerilerinin aynı olması beklenemediğinden, bu durumun kıyıda kalması gereken yerlerin kıyı dışında ya da kıyı dışında bırakılması gereken yerlerin kıyıda içinde kalacak şekilde tespitler yapılmasına veya birbirine çok benzerlik gösteren kıyılarda birbirinden çok farklı tespitler yapılmasına neden olmaktadır. Bakanlık müfettişleri bunu önlemek için Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonu üyelerinin bilgi ve becerilerinin artırılmasına yönelik olan ve önceki yıllarda yapılan eğitim seminerlerinin tekrarında yarar olacağını belirtmişlerdir.
- Bakanlık müfettişleri, kıyı kenar çizgisi tespiti yapılacak alanda veya yakınında; tespiti yapacak görevlilerinin kendisinin, birinci ve ikinci dereceden kan ve/veya sıhrî akrabalarına ait taşınmaz mal bulunmasının yapılacak tespitin sıhhatini etkileyeceğinden, Komisyon teşkili

[733] SESLİ / AKYOL, a.g.e.

aşamasında görev verilen personelin, bu durumlar söz konusu olduğunda görevden çekinmeleri konusunda uyarılmalarının yerinde olacağına dair görüş belirtmiştir.

- Hazine tarafından açılan tapu iptal davasının kaybedilmesi halinde, davaya konu taşınmaz maliki doğal olarak kıyı kenar çizgisinin yargı kararı doğrultusunda yeniden tespitini talep etmektedir. Esasen tapu iptal davasının kaybedilmesi kendi başına kıyı kenar çizgisinin yeniden tespitini gerektirmemekle beraber; Bakanlık müfettişleri, bu durumun kıyıda mülkiyet haklarının kullanılabileceği bir taşınmaz kalmasına neden olacağından yeni bir tespitin zorunlu hale geldiğinden bahisle, bu durumlarda idarenin re'sen kıyı kenar çizgisi tespitini yeniden yapmasında yarar bulunduğu görüşündedir.
- Bakanlık müfettişleri, kıyı kenar çizgisinin tespitinden sonra, taşınmaz malları kıyı alanında kalan malikleri mağdur etmeyecek şekilde, taşınmaz mallarının rayiç değer üzerinden satın alınabileceği, kamulaştırılabileceği ya da takas edilebileceği şeklinde görüş belirtmişlerdir. Müfettişler, söz konusu bu durumu çözmek adına yapılan yasal bir düzenleme ile tapu iptal davalarına gerek kalmayacağı, aynı zamanda kıyı alanında özel mülkiyete konu taşınmaz malların malikleri tarafından idareler aleyhine açılan diğer davaların da asgari düzeye ineceğini belirtmişlerdir[734].

Kıyı kenar çizgisinin tespiti[735], Kanunun 9. maddesi uyarınca, valilerce tayin edilen jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı ve inşaat mühendislerinden oluşan en az beş kişilik bir komisyonca gerçekleştirilir[736]. Komisyon tarafından tespit edilen kıyı kenar çizgisi,

[734] y.a.g.e.

[735] Kıyı kenar çizgisinin tespiti işleminin önemi, hukuki niteliği ve idari işlemler içindeki yeri için bkz. KALABALIK, a.g.e., s. 654–657; ayrıca kıyı kenar çizgisinin tespiti esnasında ve sonrasında karşılaşılan sorunlar için bkz. y.a.g.e.

[736] Bakanlık müfettişlerince hazırlanan raporda bu konuyla ilgili olarak; "Kıyı kenar çizgisinin tespit ve onayı işlemlerine karşı yargı merciinde dava açılması durumunda; hâkimin kararından önce konu bilirkişi incelemesine tabi tutulmaktadır. Mahkemelerin bilirkişi tayininde Kanunun 6 ncı maddesinde sayılan meslek gruplarının her birinden en az bir kişinin bulundurulması suretiyle en az beş kişiden müteşekkil bir bilirkişi heyeti tayini zorunluluğu yoktur. Tayin edilen bilirkişi ya da bilirkişiler Kanunun aradığı ölçüde konunun uzmanı değilse verilecek bilirkişi kanaati, hâkim kararını da etkileyecektir. Açılan dava

valiliğin uygun görüşü üzerine Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe girer (Kıyı Kanunu m. 9).

Kıyılarda ana kural yapılaşma yasağıdır zira, Anayasa'nın 43. maddesi gereğince kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilmektedir. Bu nedenle "özel yararlanmalara ilişkin yapılaşmaların mümkün olmaması; bu sebeple kıyılarda her türlü yapı yapımının kural olarak yasak olması gerekmektedir[737]". Ancak Kıyı Kanunu, bir kısım yapı ve tesislere izin vermiş ve bunları istisnai ve sınırlayıcı bir şekilde belirlemiştir. Kıyıda bu manada yapımına izin verilen yapı ve tesisler, ancak bulundukları bölgelerin imar planlarının yapılması ile gerçekleştirilebilmektedir. Kanunun 6. maddesine göre; *"uygulama imar planı kararlarıyla iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhane, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacına yönelik alt yapı ve tesisler"* ile *"faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi özelliği olan yapı ve tesisler"*in yapımına uygulama imar planı kararları ile başlanabilmektedir. Bununla beraber; *"kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6 m^2'yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler[738]"* ile kamuya yararlı arıtma tesisleri yapılabilmektedir (Uygulama Yönetmeliği m. 13).

---

sonucunda mahkemece, kıyı kenar çizgisinin tespit ve onayı işlemlerinin uygun bulunması halinde bir sorun olmamakla birlikte, bu işlemlerin iptalinde idarenin yeniden yapacağı uygulamada mahkeme ilamında yer verilen gerekçeleri göz önünde bulundurması zorunlu olacaktır. Kıyı kenar çizgisi tespit ve onayı işleminin iptaline ilişkin ilamın sadece bir kadastral parsele ait olması durumunda, yapılacak yeni kıyı kenar çizgisi tespitinin mevcut onaylı kıyı kenar çizgisi ile uyuşturulmasında büyük sıkıntılar yaşanacaktır. İleride telafisi imkânsız halleri ortaya çıkarabilecek bu duruma çözüm önerisi getirilememektedir" şeklinde açıkça var olan ve gelecekte bu duruma bağlı olumsuz sonuçların çıkacağı bir sorun ortaya konmuş ancak bir çözüm önerisi ifade edilememiştir.

[737] KALABALIK, a.g.e., s. 661.

[738] Kalabalık, Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan bu hükme ilişkin olarak*; "Akın, yönetmelikle belirtilen yapı ve tesislerin tek bir kavramla ifade edilebilecek ortak özellikler taşımayan farklı türde yapılardan oluştuğunu; bunlardan, sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini ve ahşap iskele türündeki yapıların, kıyıların kamu yararına kullanımını kolaylaştıracak, kamu hizmeti niteliği taşıyan yapılar iken, büfe ve seyyar tuvalet gibi yapıların Kanunun 6. maddesinde belirtilen kategorilerden herhangi birime sokmanın imkânsız olduğunu belirtmektedir. Kıyıların kullanımı ile doğrudan ilgileri bulunmayan bu tür yapıların bu alanda yer almasının kıyı kullanımını amaçsız olarak engellemesinin mümkün olduğunu vurgulayan*

Kanun, 5. ve 6. maddeleri ile kıyıların doğal yapısını değiştirecek ve kıyı kullanımını engelleyecek her türlü değişikliğin kıyılarda yapılmasını yasaklamıştır; ancak kamu yararının gerektirdiği hallerde deniz, göl ve akarsulardan uygulama imar planı kararları ile doldurma ve kurutma yolu ile arazi elde edilmesine izin vermiştir (Kıyı Kanunu m. 7)[739]. *"Bu alanlar üzerinde 6'ncı maddede belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir"* (Kıyı Kanunu m. 7/son) ve kara, deniz, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri, yeşil alan düzenlemeleri kapsamında park, çocuk bahçesi, açık spor alanları ile açık alan ağırlıklı olmak üzere ve emsali aynı amaçla ayrılan alının %3 unu yüksekliği 5.50 m. yi aşmayan takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen; lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları da uygulama imar planı kararları ile yapılabilmektedir (Uygulama Yönetmeliği m. 14)[740].

Sahil şeritlerinin kullanımı ve yararlanmasında da Anayasa'nın 43. maddesi gereği öncelikle kamu yararı gözetilir ve Kıyı Kanunu'nun 8. maddesi gereği, sahil şeritlerinde uygulama imar planı olmaksızın hiçbir yapı ve tesis yapılamamaktadır. Sahil şeridinin birinci bölümünde, uygulama imar planı kararıyla, *"sadece yaya yolları, gezinti ve dinlenme alanları, seyir teras ve alanları ile …… rekreaktif amaçlı kullanımlar"* (Uygulama Yönetmeliği m. 17/2) ile Uygulama Yönetmeliği'nin 13. maddesinde belirtilen kıyı ve dolgu alanlarında yapılabilen yapı ve tesisler yer alabilmektedir. Sahil şeridinin ikinci bölümünde ise, kıyılarda, dolgu alanlarında ve sahil şeridinin birinci bölümünde yer alabilen yapı ve tesisler ile *"toplumun*

Akın, Yönetmeliğin 13. maddesinin (c) bendinin Kanunun 6. maddesine aykırı olduğunu, haklı olarak ileri sürmektedir" şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir (KALABALIK, a.g.e., s. 663)

[739] Bu hüküm gereğince deniz, göl ve akarsulardan doldurma yoluyla kazanılacak araziler için 2644 sayılı Tapu Kanunu hükümleri ile kurutma yoluyla elde edilecek araziler için 5516 sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun hükümleri, Kıyı Kanunu'nun 3. maddesi gereği Kıyı Kanunu'na aykırı olmayan hükümleri birlikte uygulanacaktır. (KALABALIK, a.g.e., s. 664)

[740] Lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları, Uygulama Yönetmeliği'ne '94 yılında yapılan değişiklikle eklenmiştir. Akın, başka yerlerde yapılması mümkün olan, kıyıların ortaklaşa kullanımını sağlamak ve kıyıları korumak dışındaki amaçlar taşıyan yapıların kıyılarda yapılmasının mümkün olmadığını ve değişiklikle eklenen yapı ve tesislerin bu nitelikte olduğunu ve kıyıdan daha içeride yapılmalarının mümkün olduğunu savunmakta ve Kıyı Kanunu'nda istisnai olarak sayılan sosyal ve teknik alt yapı alanlarına, Uygulama Yönetmeliği ile kamu yararına yönelik olmayan yeni yerlerin eklenmesi ile yönetmeliğin yetki alanını aştığını ve söz konusu değişikliğin Kanunun 7. maddesine aykırı olduğunu savunmaktadır (Ümit AKIN; **İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabi Olduğu Hukuki Rejim**, Yetkin Yayınları, 1998, s. 119–120).

yararlanmasına açık olmak şartı ile konaklama hariç …..… günübirlik turizm yapı ve tesisleri" (Uygulama Yönetmeliği m. 17/3) ve kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla lojman, konaklama ve benzeri tesisler içermemek üzere inşa edilecek karakol ve bu gibi güvenlik yapıları (Uygulama Yönetmeliği m. 18/4), motorlu taşıt trafiğine açık olan yollar[741] ve son olarak yol, açık otopark, park, yeşil alan, ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal alt yapı alanları (Kıyı Kanunu m. 8/3) yapılabilecektir.

Turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan uygulama imar planları, 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, valilik veya ilgili belediyesince onaylanarak yürürlüğe girerken (Uygulama Yönetmeliği m. 12/son); turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan yapı ve tesislere ait uygulama imar planları, Turizm Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe girmektedir (Uygulama Yönetmeliği m. 12).

Burada Kıyı Kanunu uygulaması ile ilgili bilgelerin aktarılmasının sebebi yukarıda da görüldüğü üzere bölgenin deniz kıyısı ve büyük bir sahil şeridinin olmasından dolayı, alınacak plan kararlarının Kıyı Kanunu ile ilgili ve yerel yönetimin dışında merkezi hükümeti (Bayındırlık ve İskan Bakanlığını) ilgilendiren yönünün bulunmasıdır. Bu bağlamda bu alanlar hakkında yapılacak planların adı geçen Bakanlık tarafından onaylanmadan yürürlüğe giremeyeceğini yukarıda belirttik. Bunun dışında Bakanlığın bu alanlarla ilgili direkt bir planla yetkesinin olup olmadığının da cevaplandırılması gerektiği açıktır. Bu manada bu alanlara ilişkin planların Bakanlık tarafından da direkt olarak yapılabileceği Kıyı Kanunu ve İmar Kanununda açıkça belirtilmektedir. Ayrıca bu alanlara ilişkin yapılacak planlar Banaklık Onayı olmadan yürürlüğe giremeyeceğinden, Bakanlık bu bölgelere ilişkin yapılacak planlara ve uygulamalara her zaman müdahale etme imkanına sahip bulunmaktadır. Bu manada yerel yönetimlerden bu alanlarla ilgili plan yapılmasını isteyebilecek veya direkt olarak kendisi yapacaktır. Bölgeye baktığımızda bu yönde bir plan alınan bir plan kararının Bakanlıkça onandığı veya bölgenin kıyı alanına ilişkin Bakanlıkça onaylanmış herhangi

[741] Kıyı Kanunu değiştiren 3830 sayılı Kanun m. 2 ve Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik m. 2.

bir imar planının varlığından bahsetme imkanı bulunmadığı görülmektedir. Ancak yukarıdaki fotoğraftan da görüldüğü üzere bölgenin genelinde olduğu gibi kıyı alanında ve sahil şeritlerinde de değişik ebat ve fonksiyonlarda yapılaşmaların yapıldığı açıkça görülmektedir. Bölge genelinde olduğu gibi kıyı alanının imar ve yapılaşması hakkında da bölgedeki mülkiyet hakkı sahipleri arasında eşitliğe aykırı uygulamalar açık bir biçimde kendini göstermektedir.

Bölgenin genelinde olduğu gibi kıyı alanı da tamamıyla, kendi kaderini terk edilmiş durumdadır. Bölge adına yapılan tartışmalarda bölgenin diğer özelliklerinde olduğu gibi bu alandaki özelliklerine de hiçbir vurgu yapılmamakta, çözümü noktasında adım atılmamaktadır. Örneğin bölgenin ne kadar alanı kıyı alanını ilgilendirmektedir. Bölgedeki kaç parsel kıyı kenar çizgisi içerisinde, kaç parsel, sahil şeridi içerisinde kalmaktadır ve bu bağlamda kamusal alan niteliği olan bu alanlara ilişkin ne gibi çalışmalar yapılması gerekir bütün bu hususlarda hiçbir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Tartışmalar, özel mülkiyet konusu olarak tapuya tescilli bu alanların "sahiplenilmesi" adına yapılmakla birlikte, özel mülkiyet konusu bu alanların kamu eline geçmesi noktasında neler yapılması gerektiği, vatandaşın zararının nasıl tazmin edileceği ve taşınmaz bedellerinin nasıl ödeneceği noktasında ne özel sektörde ne resmi kurumlarda hiçbir proje üretilmemesi, ancak bölgenin özel mülkiyet hakkı görmezlikten gelinerek herkes tarafından "sahiplenilmesi" çok büyük bir tezat oluşturmaktadır. Özel mülkiyet konusu bu alan herkes tarafından "sahiplenmekle" birlikte, bedelinin ödenmesi noktasında kimse mesuliyet kabul etmemektedir. Bu açık bir mülkiyet hakkı ihlalidir. Buradaki ihlal, devlet kurumlarından çıkarak, özele de yansımış, özel kesimde de (basın yayın kuruluşları, meslek odaları, çeşitli üniversitelere ait bilim adamları tarafından) devletin yaptığı ihlal görmezlikten gelinerek hatta teşvik edilerek, burada yaşayan insanların mağduriyeti göz ardı edilmektedir.

3.6.2.2. Bölgenin Planlama Hukuku Bakımından Dâhil Olduğu Turizmi Teşvik Kanunu Kapsamında İncelenmesi

Bölgenin büyük bir kısmı, 13.08.1991 tarihi itibariyle Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiş ve söz konusu karar 20.09.1991 tarih ve 20997 sayılı

Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu karara karşı herhangi bir dava açılmamış ve iptali yönünde bir karar da alınmamış olduğundan bu karar kesinleşmiştir.

Bölgenin turizm merkezi ilan edilmesine ilişkin söz konusu karar, daha sonra bölgenin tümünü içine alacak şekilde genişletilmiş, tüm İnciraltı ve Bahçelerarası Mahallesi ile Ilıca Termal Bölgesini de içine alacak şekilde karara bağlanmıştır. Buna ilişkin karar 30 Haziran 2007 tarih ve 26568 sayılı Resmi Gazetede "İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Sınır Genişletilmesi" adı altında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Aynı bölge, söz konusu plan kararları uyarınca daha sonra Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlık Makamının 16.04.2007 tarih ve 1481-366 sayılı oluru ile onaylanması uygun bulunan ve 3194 sayılı kanun uyarınca 31.07.2007 tarihinden itibaren 1(bir)ay süre ile İzmir İl Çevre ve orman Müdürlüğünde askıya çıkarılan, Manisa–Kütahya - İzmir Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında da "turizm bölgesi" olarak belirlenmiştir.

Bu nedenle bölge "turizm merkezi" olduğundan, buna ilişkin özel Kanun kapsamında değerlendirilmesi ve planlamasının Turizmi Teşvik Kanunun çerçevesi içerisinde yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu Kanun hükümlerinin incelenmesi çalışma için bir gereklilik olarak görünmektedir. Bu nedenle bu yöndeki düzenlemelere kısaca değinilecektir .

Turizm amaçlı imar planları ilk kez 12.03.1982 tarihli 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda yer almıştır. Söz konusu bu Kanun, 20.04.1983 gün ve 2817 sayılı, 05.11.1988 gün ve 3487 sayılı, 16.11.1988 gün ve 3462 sayılı, 06.06.1991 gün ve 3754 sayılı ve 10.08.1997 gün ve 4302 sayılı, 01.08.2003 gün ve 4957 sayılı Kanunlar ve 19.08.1993 gün ve 491 numaralı Kanun Hükmünde Kararname ile değişikliğe uğramıştır[742].

3194 sayılı İmar Kanunu'nun "İstisnalar" başlıklı 4. maddesi, turizm hizmeti ile bu hizmetin gereği olan turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinin tespiti,

[742] ÜNAL, a.g.e., s. 104.

geliştirilmesi, turizm yatırım ve işletmelerinin teşvik edilmesi ve düzenlenmesine (Turizmi Teşvik Kanunu m. 2) yönelik çıkarılan Turizmi Teşvik Kanunu'nun uygulandığı alanlarda imar konusu ile ilgili olarak öncelikle İmar Kanunu'na göre özel hüküm niteliğinde olan Turizmi Teşvik Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulanacağını; genel hüküm niteliğinde olan İmar Kanunu'nun ise ancak Turizmi Teşvik Kanunu'na aykırı olmayan hükümlerinin uygulanabileceğini ifade etmektedir[743].

Turizmi Teşvik Kanunu'nda 2003 yılında 4957 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle beraber artık Kanunda geçen turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezleri ifadeleri; *"kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri"* olarak değiştirilmiştir (Geçici madde 7).

Kanunun 3. maddesinde Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri; tarihî ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve plânlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilân edilen bölgeler şeklinde; turizm merkezleri ise kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen; yeri, mevkii ve sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilân edilen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümler olarak tanımlanmıştır.

Turizmi Teşvik Kanunu'nun "Planlar" başlıklı turizm amaçlı imar planlarını düzenleyen 7/1, 2 maddesinin 4957 sayılı Kanunla değişikliğe uğramadan önceki metninde yer alan; *"Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerinde Bakanlıkça yapılan veya yaptırılan ve İmar ve İskân Bakanlığı'na sunulan planlar altı ay, haritalar ve kıyı kenar çizgisi iki ay içinde onaylanır. Bakanlık, turizm alanlarında ve turizm merkezlerinde İmar ve İskân Bakanlığı'nca onaylı nazım imar planlarına uygun olarak, turizm amaçlı uygulama imar planlarını tadil etmeye ve onaylamaya yetkilidir"* şeklindeki ifade ile bu konulardaki yetki, İmar ve İskân Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı'na ait idi. Aynı şekilde Turizm Alanı ve Merkezlerindeki İmar Planlarının

[743] KALABALIK, a.g.e., s. 721; ORTA, a.g.e., s. 63.

Hazırlanması ve Onaylanması Yönetmeliği[744]'nin 5. maddesine göre de nazım imar planları İmar ve İskân Bakanlığı'nca, turizm amaçlı uygulama imar planları ise Turizm Bakanlığı'nca onaylanırdı. 4957 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı, *"kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki plânları yapmaya, yaptırmaya, re`sen onaylamaya ve tadil etmeye yetkili"* (m. 7) kılınmıştır. Yani Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın bu alanlardaki yetkisi tamamen ortadan kaldırılarak, Kültür ve Turizm Bakanlığı tek yetkili kılınmıştır[745].

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde her ölçekte imar planlarının yapılması, yaptırılması ve re'sen onaylanması ve tadil edilmesine ilişkin işlemlerde uygulanacak olan Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik, "Tanımlar" başlıklı 4. maddesinde kapsamına giren plan türlerinin tanımını vermiştir. Buna göre;

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Planları; "*İçinde turizm türleri ile kültür ve eğitim, eğlence, ticaret, konut ve her türlü teknik ve sosyal altyapı alanlarından bir veya daha fazlasını kapsayan, kendi içinde alt bölgeler ihtiva edebilen, bu kapsamda kaynaklar arasında koruma-kullanma dengesini ve sektörel kalkınmayı sağlayan, arazi ana kullanım kararlarını belirleyen, açıklama raporları ve plan notları ile bir bütün olan 1/25000 veya daha üst ölçekli fiziki planlardır"* (m. 4/g)

Nazım İmar Planı; *"Onaylı hâlihazır haritalar üzerine jeolojik bilgiler ve varsa kadastral durum işlenmiş olarak; varsa üst ölçekli Kültür ve Turizm Gelişim Planlarına uygun biçimde hazırlanan farklı arazi kullanış biçimlerini, yapı ve nüfus yoğunluklarını, gelişme yön ve büyüklüklerini, ana ulaşım sistemini belirleyen ve uygulama imar planlarını yönlendiren zaman, mekân ve örgütlenme (uygulama) etaplarını belirleyen*

[744] Bu yönetmelik, 03.11.2003 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır.
[745] ORTA, a.g.e., s. 64.

plan notları ve detaylı açıklama raporu ile bir bütün olan 1/2000 veya 1/5000 ölçekli düzenlenen planlardır" (m. 4/h).

Uygulama İmar Planı; *"Onaylı hâlihazır harita üzerine varsa kadastral durum, jeolojik bilgiler işlenmiş olarak, varsa üst ölçekli Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Planları ile nazım imar planı kararlarına uygun biçimde hazırlanan ve çeşitli arazi kullanım bölgelerinin yapı adalarını, bunların yoğunluk ve düzenini, yaya ve trafik yollarını ve uygulama için gerekli imar programlarına ve imar uygulamalarına esas olacak uygulama etaplarını, esaslarını ve yapılaşmaya ilişkin tüm bilgileri ayrıntıları ile gösteren ve 1/1.000 ölçekte düzenlenen detaylı açıklama raporu ile bir bütün olan plandır"* (m. 4/i).

Revizyon İmar Planı; *"Her tür ve ölçekte planın ihtiyaca cevap vermediği veya uygulamasının mümkün olmadığı veya sorun yarattığı durumlar ile üst ölçek plan kararlarına uygunluğunun sağlanması amacıyla planın tamamının veya plan ana kararlarını etkileyecek bir kısmının yenilenmesi sonucu elde edilen plandır"* (m. 4/j).

İlave İmar Planı; *"Yürürlükte bulunan planın ihtiyaca cevap vermediği durumlarda, mevcut plana bitişik ve mevcut planın genel arazi kullanım kararları ile süreklilik, bütünlük ve uyum sağlayacak biçimde hazırlanan plandır"* (m. 4/k).

Mevzii İmar Planı; *"Mevcut planların yerleşmiş nüfusa yetersiz kalması veya yeni yerleşim alanlarının kullanıma açılması gereğinin ve sınırlarının belirlenmesi halinde, bu Yönetmeliğin plan yapım kurallarına uyulmak üzere yapımı mümkün olan, yürürlükteki her tür ve ölçekteki plan sınırları dışında, planla bütünleşmeyen konumdaki sosyal ve teknik altyapı ihtiyaçlarını kendi bünyesinde sağlayan raporuyla bir bütün olan imar planıdır"* (m. 4/l).

Koruma Amaçlı İmar Planı; *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenmiş sit alanları için hazırlanan her ölçekte planlardır"* (m. 4/m).

Plan Değişikliği; *"Sınırlı büyüklükteki bir alan için arazi kullanım kararını değiştiren plan düzenlemeleridir"* (m. 4/n).

Yerleşme Tasarım Planı; *"Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinde, sınırları nazım ve uygulama imar planları ile belirlenen yerlerde özel uygulama ayrıntıları tasarım gerektiren alanlar için hazırlanan plan ve projelerdir"* (m. 4/o).

Vaziyet Planı; *"İmar Planında turizm kullanımına ayrılmış yatırım alanlarında yer alacak tesislerin konumu, yapı yaklaşma sınırları, kat yüksekliği ve görünümü gibi imar planı kararlarını belirten plan ve projelerdir"* (m. 4/p).

Planların hazırlanmasında bu Yönetmeliğin kapsamı içinde bulunan yerlerde ve yine bu Yönetmelikte tanımlanan her ölçekte planlar, gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri de alınarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yapılır veya yaptırılır ve re'sen onaylanır (m. 5).

Plan yapımına başlanabilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir (Yönetmelik m. 6). Bakanlık, bu amaçla kendisine gelen teklifleri, kendi belirlediği usul ve esaslan çerçevesinde (Yönetmelik m. 9) reddedebilir veya tekliflerin planlama sınırını değiştirebilir ya da teklifler için ön uygunluk kararı verebilir (Yönetmelik m. 7).

Yönetmelik, uygulama imar planlarının tamamının bir aşamada yapılabileceğini öngördüğü gibi etaplar halinde de hazırlanabileceğini düzenlemiştir; ancak bu durumda etap sınırlarının varsa nazım planlar üzerinde gösterilmesini şart koymuştur (m. 11).

Yönetmelik aynı zamanda nazım planlar üzerinde gösterilen teknik ve sosyal altyapı alanlarının konumu ile büyüklükleri, toplam standartların altına düşülmemek şartı ile uygulama planlarında değiştirilebileceğini de düzenlemiştir (m. 12).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yapılan veya yaptırılan planlar ile Bakanlığa teklif edilenlerden uygun bulunan planlar, Bakanlık adına Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü'nce onaylanır. Uygun bulunmayan planlar onaylanmaz ve onaylanmama sebepleri de belirtilerek teklif sahibine geri verilir. Onaylı planlar, plan kapsamında bulunan ilgili idarelere (belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, belediye ve mücavir alan sınırları dışında ise valilik) ve ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilir. İlgili idareler, gönderilen planları 1 ay süre ile ilan ederler (m. 14). Planlar kamuya açık olduğundan plan kararlarına gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşları bu süre içinde itiraz edebilirler ancak itirazlar, planın yürürlüğünü durdurmaz (m. 16).

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde yapılacak olan imar planlarını yönlendirici nitelikte olması öngörülen kültür ve turizm koruma ve gelişim planları, üst ölçekli planlar olarak öngörülmüş ve hazırlanmaları zorunlu tutulmamıştır. Dolayısıyla bu bölgelerdeki nazım ve uygulama imar planlarının, ancak varsa üst ölçekli kültür ve turizm koruma ve gelişim planlarına uygun olarak hazırlanacağının öngörülmesi, bu planlar yapılmadan da nazım ve uygulama imar planlarının yapılabileceği anlamına gelmektedir ve söz konusu bu durum, bütüncül planlama ilkesinin uygulanmasını aksatacak, engelleyecek niteliktedir[746].

1991 yılında "Turizm Merkezi" olarak belirlenmiş bir alanın, aradan geçen bunca zaman zarfında imar planının yapılmamış olması gerçekten çok büyük bir hak ihlalidir. Yasada Bakanlığın imar planı yapma veya yaptırma zorunluluğu bulunmasına rağmen, bunca zaman dilimi içerisinde bu yönde bir adım atılmaması, mülkiyet hakkının açık ihlalidir. Bölgenin "turizm merkezi" ilan edilmiş olması ve söz konusu plan kararının kesinleşmiş bulunmasına ve bölgenin tarımsal niteliği de ortadan kalkmasına rağmen, halen tarımsal amaçlı kullanımında ısrar edilmesi, tarımsal amaçlı kullanılmasının telkin edilmesi, bölgenin hukuki statüsünün bilinmemesinden, bilgi eksikliğinden ya da kötüniyetten kaynaklanıyor olmalıdır. Merkezi hükümetin, bir kararname ile (İç hukukumuzda Kanan Hükmündeki Kararnameler, Kanun niteliği taşımaktadır) "turizm merkezi" olarak belirlediği bir alanda, hala bölgenin tarımsal niteliği bulunup bulunmadığı yönde Tırım İl Müdürlüğünden görüş istenmesi açıkça

[746] y.a.g.e., s. 66.

hukuka aykırıdır. Bu alana ilişkin plan kararı ortaya çıkmış ve kesinleşmiştir. Plan kararına göre burası "turizm merkezi"dir. Planlanması Bakanlığa aittir. Yerel yönetimin bu konuda bir yetkisi olmadığı gibi, artık bölgenin alt ölçekteki planlarının yapılıp yapılamayacağı veya imar ve yapılaşma yönünde karar alınıp alınmayacağı noktasında Tarım İl Müdürlüğüne görüş sorulması da hukuka aykırıdır. Kararname olarak "turizm merkezi" ilan edilmiş ve bu karar kesinleşmiş bir alanın tarımsal niteliğinin bulunup bulunmadığının tartışılması bile yanlıştır. Bölgede tarım yapılması noktasında telkinde bulunan meslek odaları, basın, yayın gibi özel veya resmi kurum ve kuruluşlar aşağıda ayrıntıları ile ela alınacağı üzere nasıl yapılması gerektiği noktasında bir görüş beyan etmedikleri gibi, bölgede tarım yapılması yönündeki engellerin kaldırılması noktasında da bir girişimde bulunmamakta, telkinler söylemden ileri gitmemektedir. Ancak bu telkinler bölgenin atıl kalması için yeterli gelebilmektedir. Şu anda bu tepkiler ve telkinler nedeniyle bölgede ne tarım ne de planlama yapılabilmektedir. Bölgenin hukuki statüsü açık ve kesin olmasına rağmen, bugün hala, imar planlarının ve yapılaşmaya açılıp açılmayacağının tartışılması, mülk sahipleri ve mülkiyet hakları dışlanarak, bunun bölgenin "sahiplenilmesi" adına yapılması, mülk sahiplerini mağdur etmektedir. Bölge sahipsiz veya kamuya ait bir alanmış gibi "özel mülkiyet hakkının varlığı hiç düşünülmeden" ve kanun hükümleri ve bölgenin hukuki statüsü ele alınmadan herkese ait bir "sahiplenme" duygusu altında yapılan tartışmalar, mülkiyet hakkının ihlalinden başka bir anlam ifade etmemektedir. Bölgenin hukuki statüsüne göre, plan yapma mecburiyeti bulunmaktadır. Dolayısıyla bu noktadaki tartışmaların iyiniyetli olduğu söylenemez.

Görüldüğü üzere bölgenin turizm alanı ilan edilmesi ile bölgenin, imar ve yapılaşma (planlama) sorunu, yerel yönetimin sorunu olmaktan çıkmıştır. Zira yukarıdaki mevzuat hükümlerinden de görüldüğü üzere bu tur alanların planlanması kanunla merkezi hükümete (Kültür ve Turizm Bakanlığına) verilmiş durumdadır. Ve Kanun bu tür alanlarda (turizm alanlarında) imar planı yapma zorunluluğu da öngörmektedir. Yani bu alanların imar planlarının yapılması bir zorunluluk olarak öngörülmüş, bu alanlarda Bakanlığı plan yapma mecburiyeti getirilmiştir. Peki 1991 yılından beri bölgede bu manada bir imar planı yapılmış mıdır. Hayır! Bölgede bu manada mevzii plan anlayışı ile iki yapılaşma yapılmıştır. Birincisi Özdilek A.Ş.ye ait

18 katlı Crown Plaza Oteli, diğeri de İzmir Büyükşehir Belediyesinin kendi mülkü üzerine (bir kısmı da kamulaştırma yoluyla sağlanmıştır) yapmış bulunduğu, günübirlik turizme yönelik İnciraltı Gençlik Merkezi ve Turkuaz Tesisleridir. Bu uygulamada adalet ve eşitliğe aykırı bir uygulamadır. Zira Turkuaz Tesislerinde imar ve planlama yetkisi elinde bulunan bir idarenin yalnızca kendi mülkünde bulunan alanları planlamasının imar ve mülkiyet hukuku açısından eşitliğe aykırı bir uygulama olduğu rahatlıkla söylenebilir. Yine Crown Plaza Otelinde de ekonomik gücü son derece iyi olan bir şirketin yerel yönetim ve merkezi hükümetle olan sıkı bağları sonucunda ortaya çıkmış olması yine eşitlik açısından soru işaretleri ile dolu bir uygulama biçimidir. Basına yansıyan haberlerden ortaya çıktığı üzere bu şirketin bu imara karşılık bölgede karakol binası yaptırdığı anlaşılmaktadır.

3.6.2.3. Bölgenin Planlama Hukuku Bakımından Dâhil Olduğu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamında Koruma Amaçlı İmar Planlaması Uygulamasının İncelenmesi

Bölgenin tamamına yakını halen doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Bölge üç değişik kademeye ayrılarak, birinci, ikinci ve üçüncü derece sit alanı olarak tescillenmiş, üç değişik doğal sit alanına ayrılmıştır. Bunun dışında İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından çeşitli tarihlerde alınan değişik sit kararı da bu bağlamdaki kararların doğruluğu veya gerekli olup olmadığı noktasında da bir tartışma ortamı açmıştır. Bu bölümde, bölge hakkında Koruma Kurulu tarafından alınan bu kararların hukuki analizinin yanında, bu kararlara karşı açılan davalarda verilen mahkeme kararlarının da somut incelemesi ve planlama açısından da irdelenmesi yapılacaktır. Bu nedenle burada öncelikle, genel mahiyette birkaç noktayı yasal düzenlemeler çerçevesinde ele almak gerekecektir.

Anayasa'nın "Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması" başlığını taşıyan 63. maddesi; *"Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir"* şeklindedir. Bu

hüküm doğrultusunda 17.06.1987 gün ve 3386 sayılı ve 14.07.2004 gün ve 5226 sayılı kanunlar ile değişikliğe uğrayan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

3194 sayılı İmar Kanunu'nun "İstisnalar" başlıklı 4. maddesi, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını düzenlemeye (m. 2) yönelik çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun uygulandığı alanlarda imar konusu ile ilgili olarak öncelikle İmar Kanunu'na göre özel hüküm niteliğinde olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun ilgili hükümleri ile ona dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerin uygulanacağını; genel hüküm niteliğinde olan İmar Kanunu'nun ise ancak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na aykırı olmayan hükümlerinin uygulanabileceğini ifade etmektedir[747].

3.6.2.3.1 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda Yer Alan Kavram ve Tanımlar

3.6.2.3.1.1 Kültür Ve Tabiat Varlığı Kavramları

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3/a/1 maddesine göre kültür varlıkları; *"tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır"*.

Tabiat varlıkları ise Kanunun 3/a/2 maddesine göre; *"jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan değerlerdir"*.

[747] y.a.g.e., s. 66–67.

19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar ile bu tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca korunmalarına gerek görülen taşınmazlar ve sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları ve son olarak Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler, Kanunun 6. maddesine göre korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıdır. Kanunun bu maddesinde aynı zamanda; *"Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkâmlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, şimşekhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteler, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar"*. Yine bu maddede; *"Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri"* şeklindeki hüküm ile taşınmaz tabiat varlıkları örnekleme şeklinde sayılmıştır.

Kanunun 6. maddesinde sayılan tabiat ve kültür varlıkları; "…peri bacaları ve benzeri taşınmazlar taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir" ve "…ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir" şeklindeki ifadelerden anlaşıldığı üzere sınırlayıcı bir şekilde sayılmamıştır[748]. Zaten Kanun, 7. maddesinde geçen, "Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılır" şeklindeki ifade ile

[748] KALABALIK, a.g.e., s. 676.

Kanunda sayılan kültür ve tabiat varlıklarına yenilerinin eklenebileceğini öngörmektedir[749].

Kanunun 23. maddesinde ise korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları sayılmıştır.

Kanunun 5. maddesine göre; *"Devlette, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir"*.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak ve koruma bölge kurulu kararı ile tescil olunur[750] (m. 7). Koruma bölge kurulları, *"Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alan"* olarak tanımlanan koruma alanlarının (m. 3/a/5) tespiti konusunda da yetkilidir[751].

3.6.2.3.1.2 Sit Kavramı

Kanunun 3/a/3. maddesinde sit kavramı; *"Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alan"* şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir deyişle bu hüküm gereği, belirli bir parsel üzerindeki yapı veya parsel ya da son derece geniş bir bölge sit alanı olarak ilan edilebilir. Örneğin Batman ili Hasankeyf ilçesi belediye sınırları, birinci derece sit alanıdır[752].

---

[749] y.a.g.e., s. 676; ORTA, a.g.e., s. 68.
[750] Sit kararları ile tespit ve tescil kararları idari karar niteliğindedirler ve idari yargı denetimine tabidirler (ÜNAL, a.g.e., s. 98).
[751] KALABALIK, a.g.e., s. 680–681; ORTA, a.g.e., s. 68.
[752] KALABALIK, a.g..e, s. 676.

Arkeolojik sit, doğal (tabii) sit, tarihi sit ve kentsel sit şeklinde sit alanı çeşitleri vardır. Arkeolojik sit, 2863 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Alanlardaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmeliğin 3. maddesine göre; *"Antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su altında bulunan veya meydana çıkarılan korunması gerekli alanlar"*dır. Yine bu maddeye göre; Arkeolojik sit, I. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve II. Derece Arkeolojik Sit Alanı şeklinde ikiye ayrılmıştır. I. Derece Arkeolojik Sit Alanı, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları şeklinde tanımlanırken; II. Derece Arkeolojik Sit Alanı, korunması gereken, ancak kullanma şekil ve ölçüleri koruma kurulları tarafından tayin edilen sit alanları şeklinde tanımlanmıştır.

Burada doğal (tabii) sit tanımı ise adı geçen yönetmelikte; "ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle mutlak korunması gerekli olan ve korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları" olarak tanımlanmıştır (m. 3). Doğal Sit Alanları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararında I. Derece Doğal Sit Alanı, II. Derece Doğal Sit Alanı ve III. Derece Doğal Sit Alanı şeklinde ayrı ayrı tanımlanmıştır ;

I. Derece Doğal Sit Alanı: "Doğal özelliklerinden dolayı ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli alanlardır".

II. Derece Doğal Sit Alanı: "Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılabilecek alanlardır".

III. Derece Doğal Sit Alanı: "Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak her türlü yapılanmaya açılabilecek alanlardır".

Kentsel sit ise Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmeliğin 3. maddesinde; "mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker

taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlar" olarak tanımlanmıştır.

Tarihi sit ise yine bu yönetmeliğin 3. maddesinde; *"önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerler"* olarak tanımlanmıştır[753].

3.6.2.3.1.3 Koruma Kurulları

Koruma kurulları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu olmak üzere ikiye ayrılır.

Kanunun 53. maddesine göre; yurtiçinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak amacıyla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu kurulur. Yüksek Kurul, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonuyla ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek, koruma bölge kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmakla görevlidir (m. 51/2). Yüksek Kurul, sit alanlarının ayrıntılı tanımları, onlarla ile ilgili derecelendirme ve her dereceden sit alanında ne gibi yapılanmaların yer alabileceği ya da yapı yasakları ile ilgili olarak Yüksek Kurul karar vermekte ve bunları Yüksek Kurul İlke Kararları olarak yayınlamaktadır[754].

Yüksek Kurul'unun "aşırı yetkili ve bir o kadar da sorumsuz olan" bu güçlü konumunun değişik açılardan eleştirisi yapılabilir diye düşünmekteyiz. Şöyle ki:

Öncelikle Ceza Hukuku'nun temel prensibi olan "Suç ve Cezaların Kanuniliği" ilkesi gereği bütün suçların ve cezaların bir kanuna dayanması gerekmektedir. Oysaki Yüksek Kurul'un aldığı karar üzerine ortaya suç çıkmakta ve bu suçun karşılığı olan ceza da kendisini göstermektedir. Bu duruma göre kanuni bir dayanak olmadan, yani

[753] Manyas Gölü'ndeki Kuş Cenneti, Pamukkale'deki travertenler, tarihi site örnek gösterilebilir (KALABALIK, a.g.e., s. 677).
[754] ÜNAL, a.g.e., s. 101.

Yüksek Kurul'un kararına göre (Yüksek Kurul Kanun Koyucu değildir ve yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir) suçlar ve cezalar ihdas edilmektedir ki bu Hukuk Devleti içinde kabul edilebilecek bir durum değildir. Kanun koyuculuk yetkisinin devredilmesi de düşünülemeyeceğine göre bu durumda çok ciddi bir sorun ortaya çıkmaktadır.

Yüksek Kurul'un üyelerinin teşekkülü ve işin doğası gereği olan şahsiliğin, kanun koyma ilke ve prensiplerinden uzak olarak bir takım teknik standartlara dayanmadan yapılması; başka bir deyişle halkın tamamının temsil edildiği ve yetkili kıldığı vekillerin kanun çıkarılması noktasında yaptıkları denetimin burada olmaması ve gerek meclis içinde bulunan imkânların (örneğin uzman hukukçular vs gibi) olmaması ve gerekse çıkacak kanunun öncesi ve sonrasında kamuoyunun ve siyasi denetimin süzgecinden geçmesi gibi bir kanunun oluşması için gereken olgunlaşma süreçlerinin yaşanmaması nedeni ile Koruma Yüksek Kurulu'na bu manada "aşırı yetkileri olan ve bir o kadar da sorumsuz olan" bu güçlü konumunu, Demokratik Hukuk Devleti içinde doğru bulmuyoruz.

Yüksek Kurul'un siyasi, ahlaki veya korporatif tesir içinde kalıp bu manada meselenin dönemsellik boyutunda aşırı tezatların yaşandığı "aynı bünye içinde zaman içinde birbirinden çok büyük farklılık ve hatta zıtlık teşkil eden" ilkesizlik durumları doğabilir. Müessesenin yetkisinin çok olup sorumluluğunun hiç olmadığı kanaatindeyiz ki bu durum keyfiliği doğurabilmektedir. Örneğin alınan kararın (bu durum Koruma Bölge Kurulları kararları için de geçerlidir) hukuka ve bilime aykırı olması ve bu kararı alırken de hukuk dışı bir durum içinde olunması (siyasi, ahlaki, korporatif sistem uygulaması vs gibi nedenlerle) ve bu kararın uzun süren yargılama süreciyle(ülkemizde İdari Yargı'da bu manada ciddi bir sıkıntı vardır ve ortalama beş sene devam eden dava istatistikleri bunu ispat etmektedir) iptal edilmesi durumunda, bu süreç içinde zarar gören gerçek kişi ve kuruluşlar ve kamu kuruluşlarının zararının tazminin, bu kararı alanlar tarafından tazmin edilmemesi, bu "aşırı yetkili sorumsuzluk durumunu" daha da vahimleştirmektedir. İç hukukta bu manada birey hakkını koruyucu içtihatlar ya çıkmamakta veya çıkan içtihat, zararı karşılayamamaktadır. Bu durum, vatandaşların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden aldıkları tazminatlarla kendisini göstermektedir.

Hassas bir yasal düzenleme ile öncelikle bu yetkilerin mutlaka Kanun Koyucuya verilmesi ve "aşırı yetkililik durumunu aşırı olmayan yetkiye dönüştürerek ve mutlaka sorumluluğunu somutlaştırarak" bir düzenleme yapmak gerekmektedir. Konunun İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi içindeki bu manadaki analizi, ilgili bölümde yapılacaktır.

Koruma Bölge Kurulu ise yurtiçinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belirlediği alanlarda kurulur (m. 51). Kanunda geçen "Koruma Kurulu" ibareleri, 14.07.2004 gün ve 5226 sayılı Kanunun Ek 1. maddesi ile "Koruma Bölge Kurulu" olarak değiştirilmiştir.

Koruma Bölge Kurullarının görev ve yetkileri Kanunun 57. maddesinde geniş bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre Koruma Bölge Kurulu'nun Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları çerçevesinde; Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca tespit edilen veya ettirilen gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak, korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırmasını yapmak, korumu amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip karar almak gibi görev ve yetkileri vardır. Koruma Yüksek Kurulu için yaptığımız "aşırı yetkiler içindeki sorumsuzluk" şeklindeki eleştiriler, Koruma Bölge Kurulu'nun birey ve kamu hakkı adına daha somut kararlar alması nedeni ile burada da aynen geçerlidir ve hatta daha da ağırdır. Yüksek Kurul'un kararını somut bölgeye ve olaya indirgeme vazifesi içindeki "aşırı yetki ve bir o kadarda sorumsuzluk" durumu, işin doğası gereği kendisini daha net olarak hissettirmekte ve neticede bireyin veya kuruluşun veya kamunun bu manadaki son nokta kararını Koruma Bölge Kurulu vermiş olmaktadır. Bu manada İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi içinde yaşanan somut durumlar, ilgili bölümde yerelsellik inceleme sınırı içinde, yargı süzgeci içindeki somut durum da yorumlanacaktır.

Bu bağlamda bölge hakkında alınan doğal sit kararlarının mülkiyet hakkını ihlal ettiği kanaatindeyiz. Bölgeye ilişkin alınan sit kararının önce 1. derece doğal sit

şeklinde nitelendirilmesi yapılmış iken, bunun iptali yönünde alınan mahkeme kararları ile 1. 2. ve 3. derece doğal sit alanı olarak değiştirilmesi, bu davaların ve tartışmaların sürdüğü bir sırada bir kısım insanlara, kamu kurum ve kuruluşlarına ise imar ve yapılaşma hakkının verilmesi bu konudaki keyfiliğin açık göstergesidir. Örneğin ilk alınan 1. derece doğal sit kararı Narlıdere ilçesini de kapsamakta iken, alınan yürütmeyi durdurma kararı üzerine bu bölgedeki yapılaşmalar aynen devam etmiştir. Keza Milli Savunma Bakanlığına verilen yapılaşma izni, keza aynı dönemde Özdilek Alışveriş merkezi ve Crown Plaza Otelinin inşaatının devam etmiş olması bu konudaki tartışmaların odak noktalarıdır ki bu konulara aşağıdaki bölümlerde değinilecektir. Kanun hükümlerinin herkese eşit ve mutlak bir biçimde uygulanmaması, keyfilik yapılması, adalete, eşitliğe aykırı bir uygulama olması nedeniyle mülkiyet hakkını da açık bir biçimde ihlal etmektedir. Bu keyfiliğin bir müeyyidesinin olması gerektiği açıktır. Ancak maalesef iç hukuktaki düzenleme, konuyla ilgili kurumun, bağımsız ve sorumsuzluğunu öngördüğünden bu noktada açılacak, tazminat davalarının sonuçsuz kalacağı kesindir. Oysaki bölge hakkında alınan 1. derece doğal sit kararı yargı kararı ile iptal edildiğine göre, bu konuda, idarenin kusurlu davrandığı yani "idari kusurun" varlığı mutlaktır. Peki bu kusur çerçevesi içerisinde ortaya çıkan zarardan kim, nasıl sorumlu olacaktır?

3.6.2.3.2 Kültür ve Tabiat Varlıkları Bulunan Alanlarda Koruma Amaçlı İmar Planları

2863 sayılı Kanunu göre koruma amaçlı imar planı; "Koruma Kurulu'nca sit alanı olarak ilan edilen alanlarda, ilgili valilik ve belediyelerce, en geç bir yıl içinde yapılarak, değerlendirilmek üzere Koruma Kurulu'na verilmesi zorunlu olan planlardır"[755] (m. 17).

Kanuna göre koruma amaçlı imar planı yapılabilmesi için öncelikle o alanın sit alanı olarak ilan edilmesi gerekmektedir[756]. Öte yandan Kanunun 17. maddesine göre, *"bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plân uygulamasını durdurur"*. Aynı şekilde söz konusu alanda planla getirilmiş hâlihazırda

[755] KALABALIK, a.g.e., s. 685.
[756] y.a.g.e., s.685.

bir başka kullanım alanı var ise sit ilanından itibaren o alandaki mevcut kullanım da sona erer. Örneğin sit ilan edilen alanda bir sanayi alanı var ise ilandan itibaren söz konusu o alanda artık sanayiye yer verilmez[757]. Buradaki durdurma, Koruma Bölge Kurulları tarafından geçiş dönemi yapılaşma şartları ve kullanma koşulları belirleninceye dek sit ilan edilen yerde imar planı uygulamasının durdurulmasıdır; yoksa bu durum, söz konusu planın iptali için bir gerekçe niteliğinde değildir[758].

Sit alanının bulunduğu kesime ilişkin olarak varsa 1/25.000 ölçekli plân kararları ve notları, alanın sit statüsü de göz önünde bulundurularak yeniden gözden geçirilip ilgili idarelerce onaylanır. Sit ilan edildikten sonra koruma amaçlı imar plânı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından bir ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. Belediyeler, valilikler ve konuyla ilgili kurumlar; söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plândan etkilenen hemşerilerin katılımı ile toplantılar düzenleyerek koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır. Bir yıl içinde koruma amaçlı imar plânları yapılmaz ise geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının uygulanması, plân yapılıncaya kadar durdurulur. Ancak plan, zorunlu nedenlerden dolayı iki yıl içinde yapılamamış ise koruma bölge kurulunca bu süre bir yıl daha uzatılabilir (m. 17/a).

Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun olduğuna karar verilen koruma amaçlı imar planları, onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilirler. İlgili idareler, koruma amaçlı imar plânını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değişmesini istedikleri hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar da

---

[757] ÜNAL, a.g.e., s. 119; ORTA, a.g.e., s. 68.

[758] *"……Sözü edilen alanın "sit" olarak ilan edilmesi, İdare Mahkemesi'nin ısrar kararında, dava konusu imar planının iptal edilmesinde bir gerekçe olarak yer almış ise de, bir idari işlemin iptalinin o idari işlemi tesis edildiği tarihten itibaren ortadan kaldıracağı, bilinen İdare Hukuku ilkelerindendir. Oysa tesis edildiği tarihte, mevzuata uygunluğunun açık oldu belirlenen dava konusu planın, daha sonraki tarihte ilgili alanın sit ilan edilmesiyle ancak bu tarihten itibaren uygulanmasının durduğu, dolayısıyla, böyle bir gerekçe ile planın iptaline karar verilmesin hukuka uygunluk taşımadığı görülmektedir……Bu durumda, dava konusu taşınmazın bulunduğu alanın 05.02.1992 günlü Koruma Kurulu kararıyla "sit" olarak ilan edilmesiyle birlikte, bu alanda imar planı uygulamasının duracağı ve artık koruma amaçlı planların hazırlanarak uygulamaya konulacağı açık bilindiğinden, 02.02.1992 tarihinden itibaren uygulama olanağı kalmayan 1/1.000 ölçekli imar planı hakkında açılan davada ancak karar verilmesine yer olmadığı yolunda bir karar verilmesi gerekmektedir…"*(**DİDDGK E. 1992/336, K. 1993/5, 22.11.1993**); bkz. KALABALIK, a.g.e., s. 686; ORTA, a.g.e., s. 69.

değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle plânlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Altmış gün içerisinde onaylanmayan plânlar kesinleşerek yürürlüğe girer.

Koruma amaçlı imar plânının yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ayrıca karar almaya gerek kalmadan, kendiliğinden yürürlükten kalkar; ayrıca başkaca bir makamın herhangi bir işlem yapmasına gerek yoktur[759] (m. 17).

İlgili idarelerin onaylama yetkisi, takdir yetkisi şeklinde değildir; zira Kanunun 61. maddesinde geçen *"Kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadır"* ve 17. maddesinde geçen *"Altmış gün içerisinde onaylanmayan plânlar kesinleşerek yürürlüğe girer"* ifadeleri koruma bölge kurullarınca uygun bulunan planların ilgili idarelerce değiştirilmesi ya da reddedilmesi yasal olarak mümkün değildir[760].

Zaten 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 4. maddesi gereğince, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında kalan alanlarda, İmar Kanunu'nun 2863 sayılı Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır ve bu nedenle Koruma Bölge Kurullarınca alınan bir kararın uygulanmasının yasal bir zorunluluk olduğu görüşü hâkimdir[761]. Danıştay 6. Dairesi'nce alınan karar da bu yöndedir; *"……Koruma Kurullarının, koruma amaçlı uygulama planlarını değerlendirmesi sonucu uygun görüp görmemek yetkisi bulunduğu tartışmasız olduğuna göre bu yetkinin planda değişiklik yapma önerisini de içerdiği ve bunun idareleri bağlayıcı nitelikte olduğu kuşkusuzdur. Başka bir anlatımla koruma amaçlı planlarının belediye ve valiliklerce yapılması sırasında yapılaşma ve diğer koşullar yönünden koruma kurulu kararları çerçevesinde ancak bağlı yetkileri bulunmaktadır…[762]"*.

---

[759] KALABALIK, a.g.e., 2005, s. 685; ORTA, a.g.e., s. 70.
[760] ORTA, a.g.e., s. 71.
[761] CEBECİ,Faruk / ÇAKILCIOĞLU,Mehmet; **Koruma Amaçlı İmar Planlarının Onaylanma Sürecindeki İlişkiler**, http://www.kentli.org/makale/koruma.htm.
[762] **D. 6. D. E. 1993/965, K. 1993/1768, 04.05.1993.**

Kanunun "Kamulaştırma" başlıklı 15. maddesi, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarının kamulaştırılacağını ve bu kamulaştırmaların bazı esaslar çerçevesinde ve kim tarafından gerçekleştirileceğini düzenlemiştir. Kanunun "Yapı Esasları" başlıklı 18. maddesinde ise korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının taşınmaz koruma kurullarınca, taşınmaz maliklerinin başvurusu sonucunda üç ay içerisinde gruplandırılacağı ifade edilmektedir. Gruplandırılmayan taşınmaz kültür varlıklarının onarım ve yapı esasları belirlenemez.

Kanunda, kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu yerlerde ya da çevrelerinde, yapı yapılması ya da daha önce yapılmış yapılarda değişiklik, ek ve onarımların gerçekleştirilmesi yasağının yanı sıra bu varlıklara belli bir uzaklıkta ve belirli bir yükseklikte yapı yapılması da düzenlenmektedir. Kanunun 9. maddesi; *"Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşaî ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılamaz veya kullanımları değiştirilemez"* şeklindedir. Kanunun 16. maddesi ise, korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarına ruhsatsız olarak inşaat yapımının yasak olduğunu, planlara ya da sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre işlem yapılacağını yani başka bir deyişle ruhsatsız inşaatın idare tarafından yıkılacağını ya da yıktırılacağını ifade etmektedir[763].

Bu noktada sonuç olarak Faruk Cebeci ve Mehmet Çakılcıoğlu'nun ilgili çalışmalarında ifade ettikleri gibi diyebiliriz ki; "ülkemizde çeşitli sektörlerce genel plan çerçevesi içinde değişik amaç ve içeriğe sahip fiziksel planlamalar yapılmaktadır. Ancak, tüm ülke düzeyinde arazi kullanım çalışmasının yapılmamış olması ve sektörler arasındaki eşgüdüm yetersizliği, özellikle doğal ve kültürel değerlerin zarar görmesine ya da yok olması sonucunu doğurmaktadır. Değişkenliğin dinamiği ile korumanın kalıcılığı arasındaki dengenin ve uyumun sağlanması gerekmektedir[764]".

[763] KALABALIK, a.g.e., s. 689.
[764] CEBECİ /ÇAKILCIOĞLU, a.g.e.

Ülkemizdeki kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili koruma kararları, sit bölgeleri ve objeler ölçeğinde geliştirilerek Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tarafından oluşturulmaktadır. "Koruma planlaması bu anlamda uygulayıcı kamu kurum ve kuruluşları ile koruma kurulları arasında kalan yetki ve sorumlulukların paylaşılması açısından önemli çalışmaların ortaya çıktığı bir olgu olarak ülkemiz planlama gündeminin ilk sıralarında yer almaktadır[765]".

Ülkemizde Sit alanı ilan edilen alanlarda yapılan planlarda plan onama sürecinde çıkan yanlış uygulama ve çelişkiler şu şekilde özetlenebilir[766];

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 17. maddesi; "*Bir alanın koruma kurulunca sit olarak ilanı, bu alandaki imar planı uygulanmasını durdurur. Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma plânları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir. İlgili idareler, koruma amaçlı imar plânını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değişmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar da değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle plânlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir.....*" şeklindedir. Söz konusu kanun hükmü, koruma bölge kurulları koruma amaçlı imar planlarını "değerlendirir" şeklinde olmasına rağmen, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 9. maddesinde geçen ifadede; *"d. Koruma Amaçlı İmar Planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak"* şeklinde geçmektedir.

Koruma Planlarının İzlenmesi ve Denetlenmesine İlişkin Çalışma Esaslarını Belirleyen Yönerge'de ise; *"Konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan incelenmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilen her ölçekteki planların"* ifadesi yer almaktadır. Ayrıca yine bu yönetmelikte; "*Kurulda son şekliyle uygun görülen planlar onaylanmak üzere Kurul tarafından Belediye Meclisi'ne gönderilir"* denilerek asıl onama makamının "Belediye" olduğu da vurgulanmaktadır[767].

---

[765] NURAN,Zeren; **Koruma Amaçla İmar Planları, Yapım Süreci, İlkeler, Yöntemler**, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, Ankara, 1990.
[766] CEBECİ/ ÇAKILCIOĞLU, a.g.e..
[767] y.a.g.e.

"Değerlendirmek üzere", "inceleyip onamak" ve "incelenmek üzere" şeklindeki ifadeler, birbirinden farklı sonuçlar doğurmaktadır ve aynı konu ile ilgili olarak kullanılmaları ile konu hakkında çelişkili sonuçların meydana çıkmasına neden olmaktadırlar. "En büyük çelişki ise bu kavramların, aynı Bakanlık tarafından çıkartılan yasa, yönetmelik ve yönergelerde yer almasıdır[768]". Koruma amaçlı imar planlamasında da Kıyı Kanunu'nda yapılmasını öngördüğümüz gibi mevzuat düzenlemesine gidilerek kanunlar arası ve kanun-yönetmelik arası çelişkilere son verilmeli ve yerel yönetim-merkezi yönetim-kurul arasındaki mevcut yetki karmaşası sona erdirilmelidir. Bu yetki ve görev karmaşası içerisinde bölgedeki mülkiyet hakkı sahipleri her geçen gün biraz daha mağdur olmaktadır. Bir çoğunun belki dönümlerce arazisi bulunmasına rağmen yiyecek ekmeği dahi bulunmamaktadır. Hukuk devleti içerisinde bu şekildeki bir mülkiyet hakkı uygulaması olamaz. Ancak maalesef iç hukukumuzda idareyi bu noktada çözüme zorlayacak yasal bir düzenleme de bulunmamaktadır. Meselenin temelinde çözümsüzlük öngören yasal düzenlemelerden çok yargı organlarının bu konudaki tutumu yatmaktadır. Yargı organları "devlet" gibi güçlü ve teçhiz bir kurumun karşısında, her bakımdan güçsüz, aciz ve mağdur edilmiş birinin, yani "vatandaşın" yanında yer alacağına "güçlünün" yani devletin yanında yer alarak mülkiyet hakkını ihlal etmektedir. Bu noktada genel kanaat ; yargının tarafsız konumda olmadığı ve hukukun üstünlüğü adına hareket etmediği yönündedir.

Bölgede mevzii imar planları ile büyük yapılaşmalar elde eden maliklerin dışında, bölgenin yerli halkı, genelde gelir düzeyi son derece düşük insanlardır. Genelde de bölge içerisinde gecekondu türü basit yığma binalarda yaşamaktadır. Bu manada bölgede alt yapı (yol, kanalizasyon vs gibi) , sosyal ve kamusal alanlar (hastane, okul gibi) hiç bulunmamakta veya çok sınırlı bulunmaktadır. Buradaki insanlar şehir içerisinde bir mahrumiyet bölgesi içerisinde yaşamaktadır. İmar ve planlama yetkisi elinde olan belediye kendi mülkiyetindeki yerleri planlarken veya yine güç ve iktidar sahipleri belediye ile olan diyalog veya sıkı işbirliği ile imar ve yapılaşma hakkını alırken, aynı bölgedeki mülkiyet hakkı sahiplerinin bu kadar sıkıntı çekmesi kabul edilebilecek bir davranış biçimi değildir.

[768] y.a.g.e.

3.6.3. Bölgenin Plansızlık Serüveni

Bölgenin büyük bir kısmı, Bakanlar Kurulu kararı ile "turizm merkezi" ilan edilmiş olup söz konusu karar 20 Eylül 1991 tarih ve 20997 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş iken söz konusu karar, daha sonra bölgenin tümünü içine alacak şekilde genişletilmiş, tüm İnciraltı ve Bahçelerarası Mahallesi ile Ilıca Termal Bölgesini de içine alacak şekilde karara bağlanmıştır. Buna ilişkin karar 30 Haziran 2007 tarih ve 26568 sayılı Resmi Gazetede "İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Sınır Genişletilmesi" adı altında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bölge Büyükşehir Belediyesince hazırlanan 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planında "tarımsal niteliği korunacak alan" olarak belirlenmiş,

Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlık Makamının 16.04.2007 tarih ve 1481-366 sayılı oluru ile onaylanması uygun bulunan ve 3194 sayılı kanun uyarınca 31.07.2007 tarihinden itibaren1(bir)ay süre ile İzmir İl Çevre ve orman Müdürlüğünde askıya çıkarılan, Manisa–Kütahya - İzmir Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında, "turizm merkezi" olarak işaretlenmiştir.

Bölgenin günümüze değin pek çok farklı yapılaşmalar ile tezat oluşumlarda kullanıldığı ve bunların hemen hepsinin bir plansızlık süreci içerisinde gerçekleştiği bilinmektedir. Bölgede mevzi plan anlayışı ile verilen bu yapılaşma haklarının planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine, eşitlik ve adalete, kamu yararına ve mülkiyet hakkına aykırı olduğu açıktır. Aşağıda alt başlıklar olarak bu plansızlık süreci içerisinde mevzii imar planları ile eşitliğe ve adalete aykırı bir biçimde yapılan bu yapılaşmalar aktarılmaya çalışılacaktır.

3.6.3.1 İnciraltı Yurtlarının Kaçak Yapımı ve Sonradan Yapılan Mevzi Planı

İzmir'de organizasyonu yapılan Akdeniz Olimpiyatları nedeni ile bölgenin çok dar bir kısmına İnciraltı Öğrenci Yurtları yapılmış ise de bu, zorunlu ve kamusal ihtiyaçtan kaynaklanmış ve çok dar bir bölge ile sınırlı kalmıştır.

Şekil 3. 19. İnciraltı Yurtlarını Gösterir Hava Fotoğrafı

Bu yapılaşmalar, 1971 yılında İzmir'de yapılan Akdeniz Olimpiyatları'na katılan sporcuların konaklama tesisleri şeklinde kullanılmıştır; bu organizasyondan sonra ilgili binalar öğrenci yurdu olarak hizmete girmiştir. Aynı durum Universiade Organizasyonu için de söz konusu olmuş, belediyenin hak sahiplerinden para toplayarak yaptığı Olimpiyat Evleri, bu organizasyon için konaklama amacıyla kullanılmış ve oyunların bitiminde de binalar hak sahiplerine teslim edilmiştir. Bu bir planlama hareketi olmaktan öte, zorunluluktan ve kamusal ihtiyaçtan ortaya çıkmış; mevzii bir yapılaşma olarak gerçekleşmiştir. İnciraltı yurtları olarak bilinen yapılaşmalarda enteresan olan nokta, bir plana dayanmıyor olmalarıdır. Bu şekildeki kaçak "yapılaşmadan önce söz konusu

yerler yerli halkın mülkiyetinde iken istimlâk edilmiş ve bu istimlâk edilen yerlere (belediye plajının karşısındaki bu yerlere) tek katlı villalardan oluşan belediye dinlenme evleri" yapılmıştır[769]. Akdeniz Oyunları Organizasyonu gündeme gelince, bu belediye evleri diye anılan yapılaşmalar (ki bu evlerin de imar planı bulunmamaktadır) yıkılarak, şu anki yurtlar binalarının yapılaşması kaçak olarak gerçekleşmiş ve Akdeniz Olimpiyatları Organizasyonu çerçevesinde gelen konukların hizmetine sunulmuştur. Aynı şekilde Üniversiaede Organizasyonu'nda göz boyama babında, şehrin gecekondu evlerinin beyaza boyanması, çirkin gözüken bölgelerin önüne panolar asılması şeklinde organizasyon güzergâhı üzerindeki bir takım oluşumlara makyaj yapılması gibi bir anlayışla birtakım kamu yatırımları yapılmıştır. Hâlbuki İzmir için 100 trilyon gibi bir kaynak gelse Karşıyaka-Bornova aksının çevre yolunun bitmesi gündemde iken ve yine 200 trilyon bir kaynak bulunsa Narlıdere-Balçova-Üçkuyular-Üçyol Metrosu ile yine Üçyol-Buca ve Bornova Ege Üniversitesi ile Adliye arası bölgesinin tamamen bitmesi gibi bir imkân var iken ve yine 80 trilyonluk kaynak bulunsa İzmir ilinin yağmur sularının bir sistem içinde yeraltından çözülmesi (şimdi Ortaçağ uygulaması şeklinde yer üstü ızgara altlarından bu iş yapılmaktadır) mümkün iken; dünyada seyirci reytingi dolayısıyla dünyaya tanıtım manasında bir getirisi de olmayan (Beyaz Rusya ve Ukrayna dışında hiçbir ülke yayınları satın almamış ve hatta TRT bile para ile yayın yapmıştır) Üniversite Oyunları'na açılış gecesi için 10 trilyon TL ve neticede de bu geçici organizasyona toplamda 380 trilyon TL[770] harcanmıştır. Sonuçta, İzmir ilinin 13.5 kilometrecik (onun yapımı da 1999 yılından beri durmuştur) bir hafif raylı sistemi ve tam anlamıyla kenti ve körfezi ortalayan, ortada kalmış yarım yamalak bir çevre yolu ve Ortaçağ devletlerinin ızgara uygulaması gibi yer üstünden ve ızgara altından yağmur suyu boşaltım sistemsizliği var iken, bu manada 380 trilyonu, bu organizasyona harcamak gibi garabet bir kamu yatırımı anlayışı, herhalde bir tek bizde var; zira Üniversite Oyunları'nı bizden önce düzenleyen tüm ülkelerin, tamamen bitmiş metro sistemleri (hafif raylı da değil) çevre yolları, birleşik sistem/ayrık sistem kanalizasyon sistemleri gibi tüm alt yapısı bitmiş bir konumda iken, bu tür eğlence ve üst düzey sportif ve kültürel faaliyetlere girişmişlerdir; yoksa İzmir'in en doğal ihtiyacı olan

[769] AYHAN,İrem; "İnciraltı Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi, Potansiyeller, Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans 1. Sınıf Proje Çalışması, İzmir, 2005. s.8.

[770] **Hukuk Adalet Dedi**, Yakın Plan 26.09/02.10.2005; **Ah İzmirim Vah İzmirim**, Gazetem Ege 09.04.2006.

ulaşım, kanalizasyon vs. sistemlerinin olmadığı bir durum ve bizim gibi Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi[771]'nin aksine altın en üst düzeye karıştığı bir ters piramit uygulaması söz konusu değildir.

Bu plansızlık dönemi, söz konusu yapıların Akdeniz Olimpiyatları'nda kullanılmasından sonra Üniversite Öğrenci Yurtları olarak (fiili olarak) plansız kullanımından yaklaşık yirmi yıl sonra, 07.10.1997 tarihindeki 1/5000'lik planın Bayındırlık Bakanlığı onayından geçmesi ile nihayete ermiştir. 10.06.1998 tarih ve 57 sayılı Meclis kararı ve 04.12.1998 tarihinde de Uygulama İmar Planlarının Turizm Bakanlığı'nca tasdik edilmesi ile mesele, mevzi plan oluşumu ile plansızlık durumundan kurtarılmıştır.

Şekil 3. 20. İnciraltı Yurtlar Planı

[771] BALTAŞ,Zuhal / BALTAŞ,Acar; **Stres ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitapevi, 1998, İstanbul, s. 35.

Yaklaşık 20 yıl sonra bu plansız ve kaçak yapılaşma, plan içine alınmıştır. Bu ara dönem içinde hiçbir meslek örgütü ve bir kısım sivil inisiyatif, buna karşı herhangi bir dava açmamıştır. 1971 yılından 1999 yılına kadar, Özdilek'te olduğu gibi, bir tepkisellik hareketi içinde İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun da bir kararı bulunmamaktadır.

Bu arada bu İnciraltı Yurtları Planı geçerken, aynı bölge içinde bir takım villa tarzı yapılaşmalar da plan içine alınmıştır; bölgede Salih İşgören Villaları diye adlandırılan bu yapılaşma tarzını gösteren fotoğrafta görüldüğü üzere bölgenin deniz kenarı kısmında ciddi manada önemli ulaşım konumu içinde bulunan bu alanın göz ardı edilmesi ve bu manada yapılan mevzi plana karşı iptal davası açılmaması, meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif adına (bölge bütünlüğü ve takibatı açısından) ciddi bir takipsizlik örneği olmuştur.

Yani bu plansızlık dönemi İnciraltı Yurtları için biterken, bu planın sınırı genişletilip bir takım villa tarzı yapılaşmanın öngörüldüğü mevzi plan anlayışı ile mesele plan bütünlüğünden çıkmıştır. Hükümetlerin çıkarmak istedikleri kanunları kamufle edip sorunsuz oylama için araya soktukları başka kanuni düzenlemeleri bir "paket" kamuflajı ile organize etmeleri gibi, bu manada yerel yönetim de İnciraltı Yurtları paketleri içinde villaları da yasal hale getirmiştir. Bölgenin tümünün nazım plan anlayışı çerçevesinde ele alınıp üst ölçekten başlayan bir planlama hiyerarşisi içinde çözülmesi gerekirken, kamunun kendisinin yaptığı plansız bir yapılaşmayı başka bir özel yapılaşma paket çözümü içinde kısmi neticeye bağlaması, burada üzerinde durulması gereken bir noktadır. Ayrıca bu yurtların planının birlikte geçirildiği söz konusu villalar, (bu mevzi plan sırasında artık) İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin yerlisine ait olan bir parsel de değildir. Spekülasyonunun somut görünümü olan bu yanlış oluşumun nedeni, kamunun plansızlığı kaçak yapılaşma ile başlatmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu manadaki oluşuma karşı da gerek meslek odalarından ve gerekse sivil toplum örgütlerinden açılan herhangi bir dava tespit edilememiştir. Bölge halkı ile yapılan anket çalışmaları neticesinde elde edilen bilgiye göre, bölge halkı bu manadaki ikircikli

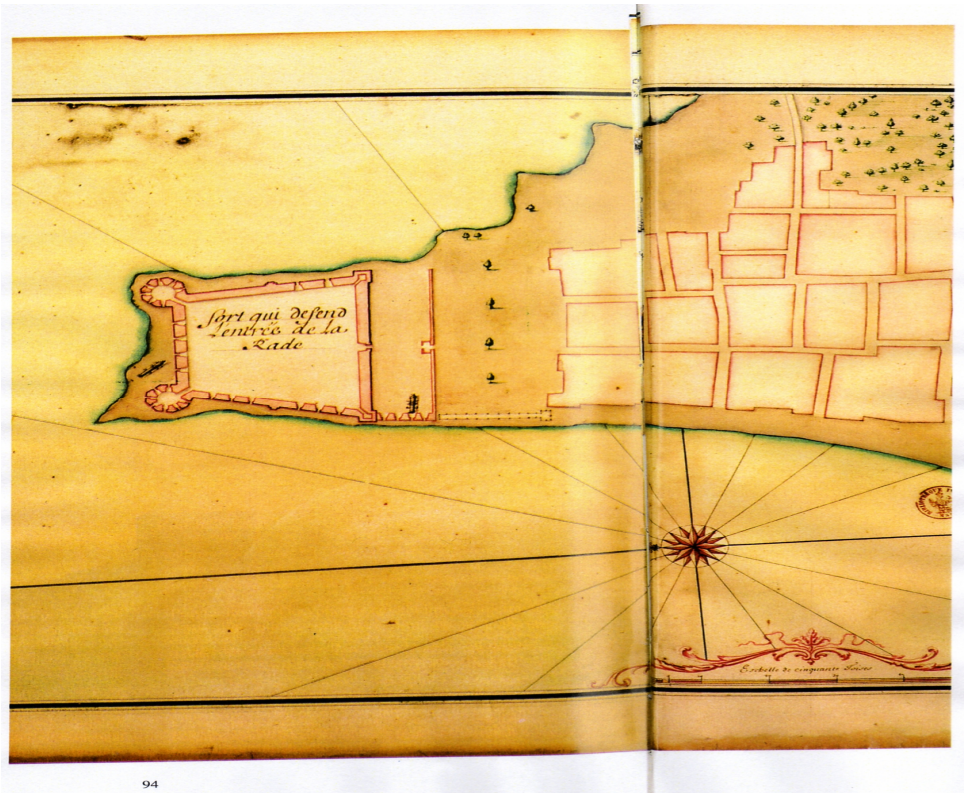
yaklaşımı, meslek odaları ve bir takım sivil insiyatifin sadece kendileri aleyhinde kullandığına inanmakta, konu hakkında açılmış bir davanın olmamasını kendi tezlerini ispatlayan bir durum olarak görmektedirler. Enteresan olan başka bir nokta da, gerek 1970'li yıllarda yapılan bu kaçak yapılaşmanın (Akdeniz Oyunları için yapılan binalar sonra Öğrenci Yurdu olarak kullanılmıştır) ve gerekse bu manadaki kamusal kaçak yapılaşmanın hemen yanı başındaki özel mülkiyet elindeki parselin mevzi planla yasal hale gelme aşamalarında, yani yaklaşık 20 senelik durum tezahüründe, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun bölge hakkında bir karar almamasıdır. Kurul tabir yerinde ise tamamıyla bölgedeki bütün yanlış mevzi plan yapılaşmalarından sonra yapılan, en son yanlış mevzi plan uygulaması olan ve basında kapalı inşaat alanın büyüklüğü nedeni ile meşhur olan "Özdilek Otel ve Alışveriş Merkezi'nin" mevzi planından sonra yöre halkının benzetmesi ile (bölge halkı ile yapılan anketlerde en çok bahsi geçen mevzu) "tepkisellik" ekseni içinde bölgenin tümünde 1. derece doğal sit kararı almıştır.

3.6.3.2 Yenikale Askeri Bölgesi Mevzi Planı

İnciraltı sahilindeki (Yenikale) askeri yapılaşmanın 1500'lü yıllara dayanan bir geçmişi olduğu, Piri Reis tarafından hazırlanmış bulunduğu eserlerde ve haritalarda görüldüğü[772], aynı hususun Combes'in gravüründen anlaşıldığı gibi bu konudaki başka bir başka çalışmanın da 1686 tarihli Gravier d'Ortiéres'e ait olan el yazması Körfez Haritası ve Sancak Kalesi Planı olduğu, bu belgelerde de bölgenin bu manadaki konumunun uzun yıllar sürdürmüş olduğunun anlaşıldığı yukarıdaki bölümlerde belirtilmiştir. [773].

[772] SMYRNA/İZMİR Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi; a.g.e., s. 86–89.
[773] y.a.g.e.

Şekil 3. 21. 1686 Tarihli Gravier D'ortiéres'e Ait Olan El Yazması Sancak Kalesi Planı[774]

Yukarıda tarihi belgelerle ispatlandığı gibi günümüzde Yenikale Askeri Alanı olarak belirlenen kısmın yapılaşması, 1500'lü yıllara dayanmakta ise de esas itibariyle modern tarz bina yapılaşması 1930 yılına dayanmaktadır. Bu plansız yapılaşmanın bu şekilde kullanımı uzun yıllar devam etmiş; bu yapılaşmanın kullanım ve yayılımının plan içine girmesi ancak 13.06.2005 tarih ve Büyükşehir Meclisi'nin 05.550 sayılı kararı ile gerçekleşmiştir. Bu plansız dönemde meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manada bir iptal davası bulunmamaktadır. Bölgenin bu kısmı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 29.08.1990 tarih ve 2177 sayılı kararı ile 1. derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmiş ve güneyinde 100 metrelik koruma bandı dışında kalan alanda 3 katlı yeni yapılaşmaya gidilebileceği karara bağlanmıştır. Aynı Kurul, 1999 yılı ve 8050 sayılı kararı ile bölgenin tümü gibi bu askeri alanı da 1. derece doğal sit kapsamı içine almıştır. Yine bu askeri bölge için İzmir 1 Numaralı

[774] y.a.g.e.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.06.2000 tarih ve 8558 sayılı bir kararı vardır ki Kurulun bu kararındaki uygulaması hukuken yanlışlık arz etmektedir. Şöyle ki, bölge hakkında açılan davalar daha kesinleşmeden yeni bir karar alması ilke kararına aykırıdır, bu kararla ikircikli bir durum yaratılmıştır. Bu hususun geniş analizi ileriki bölümlerde yapılacaktır.

Şekil 3.22. Yenikale Askeri Bölgesini Gösterir Hava Fotoğrafı

3.6.3.3 Üçkuyular Hava Eğitim Komutanlığı Mevzi Planı

Üçkuyular bölümünde imar planına dayanmadan yapılan ilk askeri yapılaşma (Hava Eğitim Komutanlığı) 1940'lara dayanmaktadır. Bahçelerarası Bölgesi'ne dâhil olan bu bölgeden mandalina bahçeleri istimlâk edilerek bölgenin daha geniş bir alana yayılması gerçekleştirilmiştir. İstimlâke konu olan mandalina bahçelerinin yerine yapılan bina çeşidi olarak Hava Eğitim Komutanlığı'nın idari yapıları ile lojman binaları tespit edilmiştir. Planlama tarihine kadar uzun yıllar ara ara devam eden söz konusu plan harici kullanım ve yayılım, ancak 03.02.1984'te plan içine girmesiyle sona ermiştir. Bu manadaki oluşuma karşı ne meslek odalarının ve ne de bir kısım sivil toplum örgütlerinin açtığı bir dava tespit edilememiştir. İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun askeri bölgenin istimlâk ile genişlemesi fiili durumu karşısında aldığı bir sit kararı da söz konusu değildir. Aşağıda yer alan 1992 yılında

çekilmiş fotoğrafta da görüleceği üzere, mandalina ve starliçe bahçelerinin en iyi ürün veren bu bölgeden İzmir Çeşme otobanının geçmesinden önceki doku ile bu bölge dokusu aynı özellikleri taşımaktaydı.

Şekil 3.23. 1992 Yılında Çekilen Hava Fotoğrafı

Şimdiki Üçkuyular Semt Garajı ve Pazar Yeri kısmına kadarki bölge ile şimdiki Aydın Çeşme Otoyolu'nun Yonca Kavşağı'nın batı kısmındaki mandalina bahçeleri ve starliçe bahçeleri[775] arasındaki bölge, aynı yapı içinde olmalarına rağmen gerek askeri istimlâk ve gerekse otoyol istimlâki sonucunda da bölgenin bu tür yapısı ve özellikle starliçe bahçeleri tamamıyla yok olmuştur. Halihazır askeriye bahçesinin batı tarafında ki kısmında bu dokunun izleri kendisini halen göstermektedir.

[775] Bu starliçe bahçelerinin tamamı otoyol istimlâkine gitmiştir. Bununla ilgili olarak İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1999/409 E.-1999/563 K. ve İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1999/453 E.-1999/562 K. sayılı mahkeme dosyaları göstermektedir ki, bölgenin özel tarımsal ürünü olan starliçe uygulaması hem otoyol ve hem de askeri alan kamulaştırmaları ile nihayet bulmuştur.

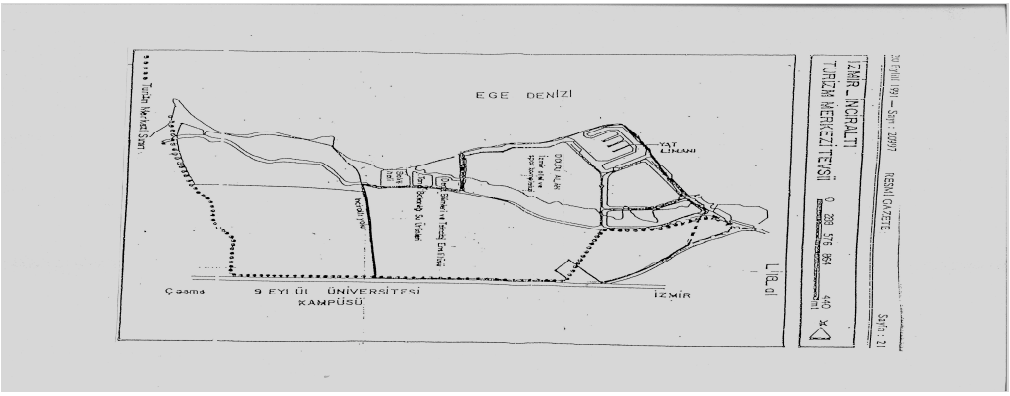
Şekil 3.24. Üçkuyular Hava Eğitim Komutanlığı Bölgenin Hava Fotoğrafı

3.6.3.4 Bakanlar Kurulu'nun Turizm Merkezi Kararı

Bölgenin büyük bir kısmının, 13.08.1991 tarihi itibariyle Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiş olduğu ve söz konusu kararın 20.09.1991 tarih ve 20997 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe girdiği, bu karara karşı herhangi bir dava açılmadığından kesinleşmiş bulunduğu, söz konusu kararın, daha sonra bölgenin tümünü içine alacak şekilde genişletildiği, tüm İnciraltı ve Bahçelerarası Mahallesi ile Ilıca Termal Bölgesini de içine alacak şekilde karara bağlandığı, bu kararın 30 Haziran 2007 tarih ve 26568 sayılı Resmi Gazetede "İzmir İnciraltı Turizm Merkezi Sınır Genişletilmesi" adı altında yayımlanarak yürürlüğe girdiği, aynı bölgenin, daha sonra Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlık Makamının 16.04.2007 tarih ve 1481-366 sayılı oluru ile onaylanması uygun bulunan ve 3194 sayılı kanun uyarınca 31.07.2007 tarihinden itibaren 1(bir)ay süre ile İzmir İl Çevre ve orman Müdürlüğünde askıya çıkarılan, Manisa–Kütahya - İzmir Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında da "turizm bölgesi" olarak belirlendiği yukarıdaki bölümlerde bölgenin hukuki statüsü anlatılıp, konuya ilişkin yasal düzenlemeler aktarılmıştır. Burada ise, bölgenin bu kapsamda somut özellikleri, imar ve planlama hukuku ile ilgili meseleleri üzerinde durulacaktır.

Şekil 3.25. Bölgenin Turizm Merkezi Kararı Sınırları[776]

Henüz planının olmadığı ve yapılaşmanın tamamlanmadığı bir dönemde bölge hakkında alınan bu karar, son derece önemli bir karardır. Zira turizm merkezlerinin en başta bir bütünlük içinde ve nazım imar planı anlayışı ile ele alınarak planlanması gerekmektedir ki bu bölge açısından bu karar, başlangıç mahiyetinde bir girizgâhtır. Ayrıca bölgenin turizm potansiyeli de oldukça yüksektir. Geniş yeşil alanlar, yukarıda yer alan jeotermal, ayrıca bölgenin Çeşme-Seferihisar vs. gibi turizm merkezlerine yakınlığı ve otoyol ile bu merkezlere ulaşımın rahatça sağlanması anlamında, böyle bir kararın bölge için uygun olduğu söylenebilir.

Bölgenin bu manada planlama bazında merkezi yönetimin iradesinde olması, doğru bir yaklaşım olduğu kanaatindeyiz ; zira bölgenin alan olarak şehir içi konumunda Türkiye'de benzeri olmayan bir büyüklüğe ve niteliğe [777] sahip olması nedeni ile yerel yönetimlerin gerek uzman eleman[778] ve gerekse siyasi nitelik[779] birikimleri bakımından

[776] 20.09.1991 tarih ve 20997 sayılı Resmi Gazete.

[777] Bölgenin şehir merkezi içinde yaklaşık dokuz milyon metrekare bir yüzölçüme sahip olması ve termal su havzası içinde olması, deniz kenarında bir yapıya sahip olması, ulaşım konumunun sahil yolu bulvarı, çevre yolu ve otoyol kavşağı içinde olması ve iskeleye sahip olması vs. gibi oldukça iyi bir ulaşım imkanları içinde bulunması ülke içinde farklı bir konumda algılanmasına neden olmaktadır.

[778] Yerel yönetimin bu manada uzman eleman sayısının çok azlığı karşısında merkezi yönetimin örneğin Turizm Bakanlığı'nın bu manada sahip olduğu uzman eleman sayısının fazlalığı ve bu uzman elemanların niteliğinin somut tezahürü somut projelerde kendisini göstermiştir. Örneğin Antalya Belek Projesi uygulamasındaki başarı gibi.

[779] Yerel yönetimde sık sık gözlemlenen ve maalesef yerelliğin kötüye kullanılması manasındaki ülfet uygulaması ile lise mezunu belediye başkanları, lokantacı bayındırlık komisyonu üyeleri ve hatta başkanları, siyasi iktidarın iki dudağı arası meclis üyesi sistemi gibi kötü örnek teamülleri yerine merkezi yönetimin daha nitelikli atama yaptığı bakan ve bürokrat hiyerarşisinin liyakat sistemi açısından daha bir oturmuş düzeni olduğu bir ülke gerçeğidir.

merkezi hükümetin uygulamalarından daha geri bir noktada olduğu ve planlamada kent bütünü düşünülür ve hatta kentin dahil olduğu hinterlandın tamamı nazara alınırsa, bu manada merkezi yönetim siyasisinin ve bürokratının konunun spesifik olması nedeni ile de (Termal ve Turizm Alanı niteliği) daha yetkili olmasının doğru bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Bu savı güçlendirecek hususlar çalışmanın 4.6.3.6. başlığında inceleneceği gibi yerel yönetimin bu alanla hiç bağdaşmayacak bir yapılaşma olan Metro Tamir Bakım Atölyesi alanı öngörmesi gibi bir durumun Büyükşehir Meclisi'nce karar alınmış olması durumudur. İşte bu manadaki tezat ve aykırı planlama kararlarının alınma korkusu, bu manada merkezi yönetimin planlamasının daha doğru bir anlayış olması noktasında kendini göstermiştir.

Meseleye siyasi açıdan bakan bazı yazarların[780] aksi görüşleri mevcuttur ki bu durum, meseleye o dönemin meslek odalarının merkezi yönetimle siyasi konularda

[780] Prof. Dr. GÖKSU, Emel; ***"İnciraltı'na yönelik ilk radikal karar**, 1989* (yazarın burada atıf yaptığı yıl yanlış olup doğru tarih yukarıda verilmiştir) *yılında ilan edilen "Turizm Merkezi" kararı ile alınır. Buna göre 3194 sayılı İmar Yasası ile yerel yönetimlere devredilen imar yetkisi geri alınmaktadır ve Turizm Merkezi ilan edilen alanlarda yatırım kararlarını Turizm Bakanlığı'na, İmar planı yapma yetkisini ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na vermektedir. Bir başka deyişle, ülkemiz ekonomik ve mekânsal tarihinde bir dönüm noktası oluşturan 80'li yıllarla birlikte, kentsel rantlara endekslenen ekonomik beklentiler nedeniyle, Kentsel topraklara ilişkin alınacak karar sürecini hızlandırmaya yönelik olarak yapılan yerel yönetimlere yetki devri düzenlemeleri, 80'li yılların sonlarına doğru sonuçlarını vermeye başlamıştır. Ancak bu sonuçlar ne yazık ki merkezin canını sıkmaya başlamış ve bazı (!) toprakların kullanım kararlarının, merkez açısından yerel insiyatife bırakılmayacak kadar önemli ve kuşkusuz ekonomik değer taşıdığı durumlarda, Turizm Merkezi ilanı, sıklıkla başvurulan bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Duruma göre parsel ölçeğinde ve olası rant beklentilerinin çok yüksek olduğu alanlardan, büyük kıyı bantlarına kadar uzanan alanlar "Turizm Alanı ve Turizm Merkezi" olarak ilan edilir. Nitekim İnciraltı Dalyan alanının doldurulması ile elde edilmesi düşünülen alan da, olası rant beklentilerinin yüksek olduğu bir alandır*" (GÖKSU, Emel; "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Nisan 2000, s. 102) gibi bir belirlemeyle bu durumun merkezi yönetimin lehine ve yerel yönetimin aleyhine bir durum olarak ifade etmesine rağmen bir sonraki paragrafında "*…Yerel yönetimler de bu fırsatı kaçırmazlar, Dalyan dışında kalan alan da, onlar için vaatlerin malzemesi haline gelmekte gecikmez. Bu vaatlerin en gündem oluşturanı, ya da kamuoyunun ciddi bir biçimde nabzının yoklanması 1994 seçimleri öncesine rastlar. Yerel mülk sahiplerin yanında, bölgede ciddi biçimde arazi toplamaya başlayan büyük sermayenin baskısıyla, yerel yöneticiler ilk kez resmi bir biçimde, alanı konuta açmaktan bahsetmeye başlarlar. Hatta bu yolla ciddi biçimde prim yaparak, ikinci kez vaatlerini yerine getirme beklentisi ile yönetici koltuğuna oturtulurlar. Ancak, istenen olmuş İzmir kamuoyu artık konunun tartışılması için tetiklenmiştir. Birinci aşama, girişimi yapacak olanlar ile girişimin yapılmasını kabullenecek olanlar olmak üzere iki önemli cephede başarı kazanılmasını sağlar…*" gibi bir belirlemeyle tezada düşerek kendi aleyhine durum için yerel yönetimlerin neden sevineceği konusunda bir açıklama getirememiştir. İmar Kanunu'nun genel ve Turizm Teşvik Kanunu'nun özel bir kanun olduğu bu alanlarda bu manada yerel yönetimin bu duruma sevinmeyip tam tersi yetkinin elinden gitmesi açısından üzülmesi lazımdır. Kaldı ki Dalyan alanında bahsedilen yerde merkezi yönetim değil yerel yönetim İnciraltı'nda aktif olmuştur. Meseleye bu açıdan değil de konunun özeli noktasında yeterlilik bakımından merkezi yönetimin mi yoksa yerel yönetimin mi daha yetkin olduğuna bakmak gerekir diye düşünülmesi gerekmektedir. Türkiye gerçeklerinde ve uygulama pratiklerinde bu manada tercihin merkezi yönetimlere verilmesi gerektiği ve ancak yerel

çatışma içinde olmasından kaynaklanmaktadır. Oysaki mesele teknik bir meseledir ve ülkenin biricik şartları içinde objektif olarak değerlendirilmesi gereken bir nezakettedir.

Bölgenin tarım alanı olmayıp Turizm Merkezi olmasına dair olan bu kararın kesinleşen mahkeme kararları ile de teyidi gerçekleşmiştir. Bölgeden geçen otoyol istimlâki ve sair istimlâklerden sonra açılan davalarda mahkemelerin bu bağlamda kesinleşen mahkeme kararları, konuyu bu manada hukuki bir temele oturtmaktadır[781].

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 4. maddesi; *"2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, bu kanunun ilgili maddelerine uyulmak kaydıyla 2960 sayılı İstanbul Boğaziçi Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun ile diğer özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu Kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümleri uygulanır"* şeklindedir; yani kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde, Turizm Teşvik Kanunu özel hüküm olarak kabul edilmiştir. İmar Kanunu bu durumda genel hüküm niteliğindedir. Esasen kanuni düzenleme olarak bu uygulama, olması gereken bir uygulamadır. Zira kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri, özel yapısı olan bölgelerdir. Burada İmar Kanunu özel hüküm statüsünde olamaz; çünkü Kanun, tahdidi değil tadadı olarak hazırlanmıştır ve özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu Kanunun, özel kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı esası getirilmiştir. Başka bir deyişle; özel kanunlarda imara ilişkin hüküm bulunması ve bu hükmün İmar Kanunu hükümleri ile çelişmesi halinde, bu hüküm uygulanacak; hüküm bulunmaması halinde ise İmar Kanunları hükümleri uygulanacaktır[782]. Zaten işin doğası gereği bu manada özel düzenleme alanlarında özel hükümler öncelik alır; tıpkı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uygulamasında olduğu gibi. İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi bu manada öncelikle Turizm Teşvik Kanunu kapsamında incelenmeli ve tabii sonra da Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında nazara alınıp coğrafi olarak

---

yönetimlerin örneğin Avrupa ülkelerindeki gibi gelişmiş bir seviyede olmaları durumunda elbette ki yerel yönetimlerin yetkisinde olması doğrudur. Ama bunun Türkiye için henüz çok erken bir safha olduğu kanaatindeyiz.

[781] **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1995/462 E.-1995/926 K.; 1996/1243 E.-1997/702 K., 1999/404 E.-1999/666 K.; 1995/484 E-1995/930 K.; 1999/453 E-1999/562 K.; İzmir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1998/502 E.-1989/968 K.**

[782] KALABALIK, a.g.e., s. 721 vd.

yapısı itibariyle Kıyı Kanunu kapsamında da özel anlamda incelenmelidir. Eğer bölge hakkında geçerli olan özel kanun hükümleri nazara alınmaz, meseleye sadece genel kural olan İmar Kanunu kapsamında yaklaşılırsa; sonuç olarak tüm kanaatler afakî olacak, dahası yanlış sonuçlara götürecektir.

Turizm Merkezi olarak Bakanlar Kurulu Kararı olan bu bölgenin, planlama açısından Turizm Merkezi tanımı içerisinde değerlendirmesini yapmak, herhalde en öncelikli bir belirleme olacaktır. Turizm Teşvik Kanunu'nun 3. maddesi, Turizm Merkezini şöyle tanımlar; "kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen; yeri, mevkii ve sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilân edilen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümleri"dir.

Şekil 3.26. Bölgenin Turizm Merkezi Potansiyelini Gösterir Hava Fotoğrafı

Turizm Teşvik Kanunu'nun 7. maddesi ise planlama ile ilgili yasal düzenlemeyi belirlemiştir:

"Bakanlık; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki planları yapmaya, yaptırmaya, re'sen onaylamaya ve tadil etmeye yetkilidir.

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde Bakanlıkça yapılacak alt yapı ve planlama işlemlerine esas olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarından istenilen bilgi, belge ve görüş 3 ay içinde verilir. Bu süre

sonunda istenilen bilgi, belge ve görüşün verilmemesi durumunda ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça resen tesis edilebilir.

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak satış, tahsis, kiralama, sınır ilanı ve değişikliği işlemleri ile çevresel etki yaratacak alt yapı ve üst yapı projelerinden önce Bakanlığın olumlu görüşünün alınması gereklidir.

Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir".

Turizmi Teşvik Kanunu'nun ilgili maddeleri incelendiğinde Kanunun, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerindeki uygulamalarının sürüncemede bırakılmaması için hep süre yönünden kesin zaman dilimleri içinde soruna yaklaştığı ve neticede son derece uygulama yönünden gerçekçi bir model öngördüğü gözlemlenmektedir.

Turizmi Teşvik Kanunu'nun 4957 sayılı Kanunla değiştirilmeden ve değiştirildikten sonraki 7. maddesi incelendiğinde, kanun koyucunun kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde imar planlarının yapılması veya yaptırılmasını "zorunluluk" kesinliği içinde ele aldığını hemen görmek mümkündür[783]. Şimdi bu duruma göre 1991 yılından bu yana Bakanlık, bölgede, Kanunun 7. maddesinin zorunlu kıldığı planlamayı yapmamakta veya yaptırmamaktadır. Bu da mülk sahiplerinin hukuki olarak tazminat istemlerini haklı kılmaktadır. Bölgenin tamamının Nazım Plan çerçevesi içinde ele alınıp ona göre planlama adına en iyi tasarımın üretilmesine yönelik çalışmaların olması gerekirken, bölge içinde kamu adına yapılan Gençlik Merkezi Mevzi Planı veya Özdilek Otel ve Alışveriş Merkezi Mevzi Planı dışında herhangi bir çalışma olmamıştır. Burada 1991 yılından bu yana plan yapma zorunluluğunun ihlal edilmesinin yanı sıra üstüne üstlük bir de bazı noktasal mevzi

[783] Kalabalık, 7. maddenin kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde imar planlarının yapılması veya yaptırılmasının zorunlu olduğunun altını çizerek bu konuda kanunun emredici vasfını belirlemiştir (KALABALIK, a.g.e., s. 721–722).

planlarının yapılması gibi eşitlik ve adalet ilkesini ortadan kaldırıcı haksız oluşumlar da söz konusu olmuştur ki bu, Hukuk Devleti içinde kabul edilebilecek bir durum değildir.

Burada bir hususun daha altı çizilmelidir ki bölge, hazırlanan mevzi planlarda gerek Büyükşehir Belediyesi'ne ait olan Gençlik Merkezi Mevzi Planı'nda olduğu gibi ve gerekse özel mülk sahibi Özdilek Otel ve Alışveriş Merkezi Mevzi Planı'nda olduğu gibi her bir uygulamada Turizmi Teşvik Kanunu'nun 7. maddesine göre, Büyükşehir Belediyesi'nin bir yetkisi[784] olmamakla beraber, uygulama sürecindeki gözlemler göstermektedir ki Büyükşehir yönetiminin konuyu sahiplenmesi ve takip etmesi, konuyu yerel yönetimden merkeze taşıması noktasında oldukça aktif bir durum sergilemiştir. Bu aktiflik o kadar açıktır ki bu manada basında çıkan haberler ve bazı meslek odalarının açıklamaları, bu noktada o kadar eleştirel boyutlara gitmiştir ki kamuoyunda neredeyse planın onay sürecinde yasal yetkilisinin Büyükşehir yönetimi olduğu kabul edilmiştir. İşte bu noktada, 1991 yılından beri görev alan büyükşehir ve ilçe belediye yönetimlerinin bu manada bölge halkının yasal hakkı olan ve kanunen Bakanlığın planlama işlemi ile zorunlu kılındığı bu durumu, bir bütün olarak merkezi hükümete taşıyamamış olmalarının hem hukuki ve hem de siyasi sorumlulukları olduğu kanaatindeyiz. Hele bir de hem kendi mülkü açısından (Gençlik Merkezi) ve hem de bir özel mülk (Özdilek A.Ş.) açısından bu manada aktifliği ispatlanmışken, bu manadaki bütün için sergilediği pasiflik kabul edilebilir bir durum değildir. Bölge halkı ile yaptığımız görüşmelerde yerel yönetimin bu manadaki eşitliğe ve adalete aykırı tutumu nedeni ile meseleyi önce iç hukukta gündeme getirdiklerini ama buradan bir karar alamadıkları için meseleyi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Gerçekten de gerek kamusal ve gerekse özel mülk bağlamındaki mevzi planların hiç birisi bölge halkının yerel anlamdaki mülkiyeti ile ilgili değildir. Bu noktada yerel yönetimin bölgenin planlaması sorununu, bütünlük arz eden ve eşitlik ve adalet çizgisi içinde çözmesi gereken plan yapma ve onama yetkisi içinde olan iradeye aktarırken hep bu parçacıl ve güçlü olanı temsil etme çizgisi içinde kalmıştır. Bu hususta parça manasındaki proje sahibi olanın (bu kamu ve özel olabilir) kendisini bölge içinde eşit ama ayrık görmesinin yerel iktidara nasıl yansıtıldığının analizini yapmak gerekir diye düşünüyoruz. Bu parçacı proje teklifleri için hazırlanan mevzi planların "kamu

[784] KARAVELİOĞLU, Celal; **İmar Kanunu ve Mevzuatı**, C. I, 2002, s. 99 vd.,

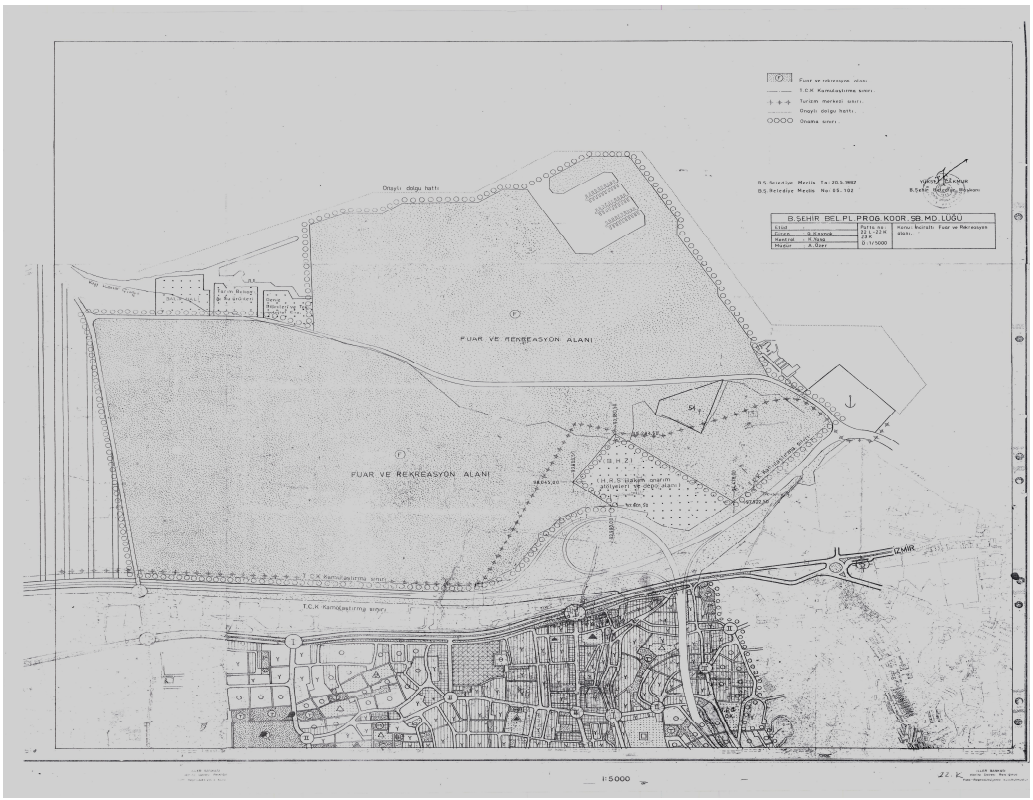
yararı" kılıfı içinde sunulmasının planlama ilmi içinde tam tersi "kamu zararı" anlamında ele alınıp ortaya çıkan eşitlik ve adalet ilkelerini zedeleyici durumun tazminat hukuk kapsamında ele alınması gerekir diye düşünüyoruz.

3.6.3.5 Fuar ve Rekreasyon Alanı Mevzi Planı

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin planlanması ve imar planı kapsamına alınmasına, 20.02.1992 tarihinde[785] bölgenin büyük bir kısmının[786] "Fuar ve Rekreasyon Alanı" olarak planlanması ile başlandığı söylenebilir. Bu alınan karar, bölgenin plana bağlanması bakımından son derece önemli bir karardır. Ayrıca böyle bir karar alan Büyükşehir Belediyesi'nin bu manada Bakanlar Kurulu kararına göre Turizm Merkezi olarak belirlenen bölgeye benzer bir yaklaşımla Fuar ve Rekreasyon kararı alması, 'İmar Hukuku bakımından plan çatışmasından ziyade plan hiyerarşisi içinde mütalaa edilebilecek' yaklaşımıdır demek muhtemelen yanlış olmayacaktır[787]. İzmir Büyükşehir Belediyesi aldığı bu karar ile bölgenin tarım alanı olmadığını da kabul etmiş bulunmaktadır. Bugünlerde gündemde olan EXPO Fuarı meselesi o günlerde de gündemde idi. Yerel yönetimin kendi inisiyatifi ile yaptığı bu manadaki EXPO çalışmaları, merkezi hükümet tarafından özellikle bölgenin özel mülkiyet içinde olup bu manada yapılacak istimlaklarda karşılaşılacak bedellerin çok ciddi meblağlara varma durumu nazara alınarak somut proje kapsamı içine girmemiştir[788].

[785] İzmir Büyükşehir Meclisinin 20.02.1992 tarih ve 05.102 sayılı kararı.
[786] Doğuda Üçkuyular İskelesi alanından batıda İnciraltı yoluna kadar olan tüm Bahçelerarası Mahallesi bu kapsam içine alınmıştır.
[787] ORTA, a.g.e., s. 75.
[788] Yeni Asır Gazetesinin 1993 yılı "Fuar" dergisinde dönemin Büyükşehir Belediyesi Başkanı Yüksel Çakmur'un bölgenin EXPO alanı olarak planlamasının yapılacağını dair beyanları İzmir kamuoyunun dikkatini çekmiştir.

Şekil 3.27. Fuar ve Rekreasyon Mevzi Planı[789]

İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin aldığı "Fuar ve Rekreasyon Kararı", özellikle yine istimlâk durumunda meblağın ciddi rakamlara varması anlamında somut olarak projelendirilememiş ama bugünkü Bakü Haydar Aliyev Bulvarı'nın deniz tarafında kalan ve %98 itibariyle kamu arazisi olan bölgede, bu amaçlı somut projeler üretilmiştir. Örneğin İzmir Büyükşehir Belediyesi Gençlik Merkezi uygulamasında olduğu gibi bölge içindeki %2'lik özel mülkiyet kısmı kamulaştırma bedeli ile bugünkü rayiç değerle 10 trilyona mal olmuştur. Bu manada düzenleme önerisini içeren bilimsel çalışmalarda sadece bu kamuya ait olan kısımda somut proje önerileri geliştirilmiştir[790]. Bölgenin sadece Fuar Alanı olarak belirlenmesine ilişkin olarak kamuoyunda genel anlamda bir kabul görme durumu söz konusu olmamıştır. İzmir ili içerisinde Kültür park Fuar Alanı'ndan sonra böyle bir alanın gerekliliği zaman

[789] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.02.1992 tarih ve 05.102 sayılı kararı.
[790] AGHAZADEGAH, a.g.e., s.99 vd.; TÜRKMEN,Sevil, "İnciraltı-Dalyan Turizm ve Rekreasyon Alanı Düzenleme Çalışması", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 1992, s. 48 vd.

içerisinde hep tartışıla gelmiş ancak 2006 yılında bu alanın Gaziemir'de uygulamaya konulması ile bu konudaki tartışmalar sona ermiştir. Yukarıda önemle vurgulandığı gibi gerek Fuar alanı olarak ve gerekse rekreasyon alanı olarak belirlemenin somut proje bağlamında bölgenin %99 itibariyle özel mülk konusu olması, konuyu soyutluktan somuta geçirememekte ve neticede bu manada söylem ile bölge, plansızlık serüveninde zaman kaybı ve geçersiz gerekçe anlamında kendisine göre zaman kazanmakta, ama aslında Şehir ve Bölge Planlama Bilimi açısından zaman kaybetmektedir. "Hiçbir şey yapmadan düzelmesi beklenilecek" bazı konu ve oluşumlar hayat içinde var olabilir ama Planlama, bu durumun tam aksi manasında ayrık bir husustur ve belki de "Hiçbir şey yapmadan düzelmesi beklenemeyecek tek konu Planlamadır". Maalesef İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi, bu manada somut bir örnektir.

Bu konuda şu hususun da altını çizmek gerektiği açıktır. O da bir çok iç hukuk düzenlemesinde idarelere imar planı yapma mecburiyeti getirmiş bulunmasına karşılık, bu mecburiyetin müeyyidesinin öngörülmemiş olmasının uygulamada bir keyfilik ortaya çıkarmasıdır. Bu bağlamda idareyi imar planı yapmaya zorlayan bir yasal düzenlemenin bulunmadığı rahatlıkla söylenebilir. Böyle bir mecburiyet olmayınca, parçacıl ve birbirinden kopuk mevzii imar planı anlayışı ile şehirlerimiz, içerisinden çıkılmayacak ve günlük yaşamı alabildiğine zorlaştıracak bir görünümle ortaya çıkmaktadır. Oysaki imar planı yapma mecburiyeti bulunsa idi, mevzi ve parçacıl yaklaşımlar olmayacak, bütüncül ve nazım imar planı anlayışı ile daha güzel şehirler oluşturulacaktı. İç hukukumuzda, yargının idareyi imar planı yapmaya zorlayan bir karar vermesi mümkün olmadığından, bu konuda keyfilik daha da yaygınlaşmaktadır. İmar planı yapma hususu idarenin inisiyatifinde bir konu olduğundan aslında idare, bir bölgede herhangi bir biçimde mevzi bir anlayış ile bir veya birkaç parseli imar planı içerisine almış, ancak aynı mahiyette ve aynı bölge içerisinde bulunan diğer parseller bu planın dışında tutulmuş ise ortada planlama esaslarına ve hukuka aykırı bir uygulamanın olduğu ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği söylenebilir. Bu bağlamda çalışma konumuz İnciraltı'nda bunun örneklerini açık bir biçimde görüyoruz.

3.6.3.6 Metro Tamir ve Bakım Atölyesi Mevzi Planı

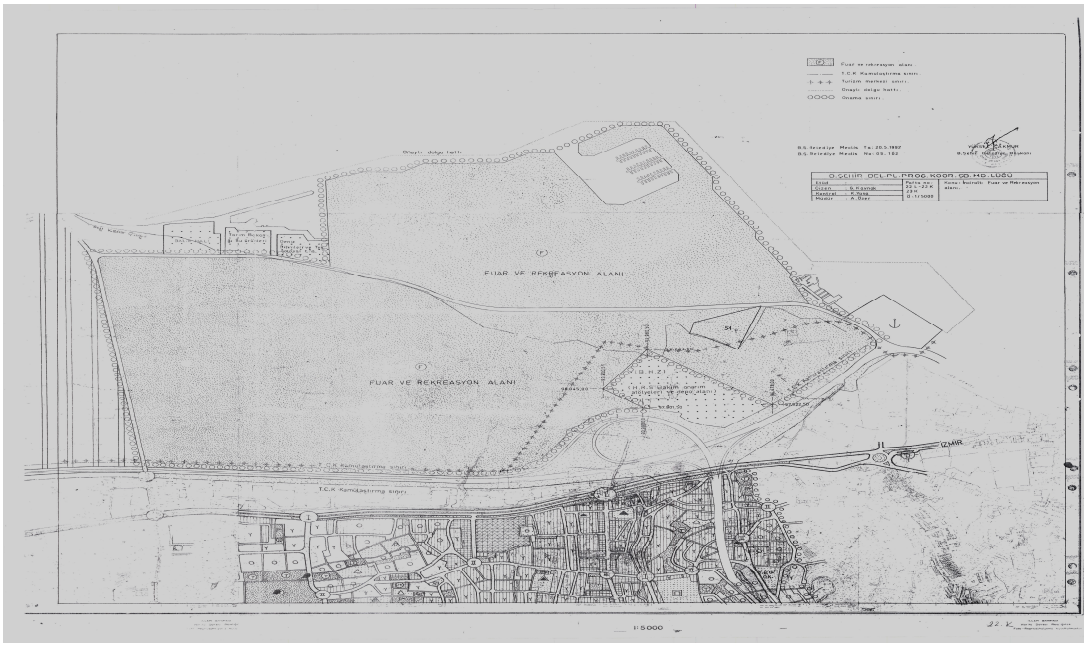
Bölgenin bir takım özelliklerinden ötürü 13.08.1991 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmesini ve söz konusu Bakanlar Kurulu kararının 20.09.1991 tarih ve 20997 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe girdiğini yukarıda ifade edilmişti. Üst ölçek bir emredici karar olan bu oluşuma, somut plana geçilememesi nedeni ile neticede bir temenni kararı olarak nitelendirilmesi gereken bu soyut durumun, belki biraz somuta indirgenmiş şeklinin İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin almış olduğu 05.102 sayılı karar ile bölgenin büyük bir kısmının "Fuar ve Rekreasyon Alanı" olarak 1/5000'lik Nazım Plan içinde bir belirleme yapması durumunda, bu planın Turizmi Teşvik Kanunu çerçevesinde geçerli olup olmadığı sorunu ortada iken, aynı İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi bu iki kararın tam tersi bir kararı alarak hem Bakanlar Kurulu kararına aykırı ve hem de kendi 1/5000'lik Nazım Planı'na aykırı bir oluşumun kararını tadil etmiştir. Şöyle ki; İzmir Büyükşehir Belediyesi, 05.102 sayılı kararı ile bu alanı "Fuar ve Rekreasyon Alanı" olarak 1/5000'lik Nazım İmar Planı'nı meclisten geçirmesinden sadece evet sadece üç ay sonra bu oluşuma tamamıyla aykırı olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclis kararı[791] ile Bahçelerarası Bölgesi'nde İzmir Hafif Raylı Sistemi'nin "Tamir Bakım Atölyeleri ve Depo Alanı" olarak planlanmasına ilişkin Nazım İmar Planı değişikliğini onamıştır. Fuar alanı içinde yapılan böyle bir Metro Tamir Bakım Atölyesi tadilatı, neticede bölgenin tarım alanı olmadığını bu manada tekrar kanıtlamıştır. Eğer bu bölge "tarım alanı idiyse nasıl oluyor da burada sanayi yapılaşması öngörülmektedir" soru işaretinin yanı sıra, dönem yazışmalarını ve evraklarını incelediğimizde yaklaşık 200.000 m2 alan bir kamulaştırma maliyeti de kendisini başka bir mağduriyet noktası olarak göstermektedir. Bu plan tadilatının iptali için idare mahkemesinde dava açılmıştır[792]. Yaptığımız araştırmalara göre bölgedeki bir mülk sahibinin açtığı bu dava dışında meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manada açtığı bir dava bulunmamaktadır. Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin aşağıda detaylı incelemesi yapılacak olan Özdilek Mevzi planına verdikleri tepkinin, Metro Tamir Ve Bakım Atölyesi mevzi planına karşı verilmemiş olması, ki sözkonusu 200.000 m2 lik geniş bir alan içindeki sanayi yapılaşması boyutu göz önüne alındığında gerçekten

[791] 12.05.1992 tarih ve 0594 sayılı İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclis kararı
[792] **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 1994/925 E. -1996/849 K.**

denetim tutarlılığı açısından ciddi bir soru işaretidir. Meslek Odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin aynı bölge içinde ve bölgenin yapısına uygun olmayan başkaca mevzi planlarda da(hiçbir mevzi plan yaklaşımın bölge bütünü içinde uygun olacağına da inanmaktayız) aynı sessizlik içinde kalmaları bölge halkının bu oluşuma karşı soru işareti taşımalarına neden olmuştur.

Söz konusu Tamir Bakım Atölyeleri ve Depo Alanı, yaklaşık 200.000 m^2'lik bir alana tekabül etmekte olup bölge içinde çok ciddi bir yer işgal etmektedir. Bu karar, bölge açısından son derece sakıncalı bir karar olup, bu kararın uygulanması halinde bölgede asla düşünülemeyecek bir zedelenme meydana gelecekti. Aynı bölge hakkında, Turizm Merkezi, Fuar ve Rekreasyon kararından sonra bölgede bu şekilde bir imar ve yapılaşma düşünülmesi, bölge bakımından son derece tehlikeli bir yaklaşım olup planlama çatışması anlamında güzel bir örnek olarak kalacaktı. Bölgenin bir bütün olarak ele alınmayıp sadece günü birlik yaklaşımlarla meseleye çözüm getirilmeye çalışılması, neticede çözümsüzlüğü ortak bir adres olarak burada belirlemiştir. Alanın büyük bir alan olması, meselenin bütününe hâkim olacak siyasi iradenin oluşmaması ve genel itibariyle gerek yerel siyasetin ve gerekse yerel bürokrasinin bütüncül yaklaşımlardan ziyade mevzi yaklaşımları tercih etmeleri (ki bunun genel olarak dayanağı kişilerin şahsi menfaatlerinden kaynaklanmaktadır), kamuoyunda ateşten gömlek olarak adlandırılan bu meseleyi bu noktaya getirmiştir.

Şekil 3.28. Metro Tamir ve Bakım Atölyesi Mevzi Planı[793]

Söz konusu Metro vagonlarının tamir bakım yeri olan atölye uygulaması, Meclis kararı ile buradan kaldırılarak Halkapınar'a taşınmıştır. O günkü yerel siyasi iradenin seçim zamanına çok az bir zaman kala uygulamaya kalkması ve seçimlerde başka bir oluşumun iktidara geçmesi, bu yaklaşımı engellemiştir. Belki de aynı irade seçimi kazansaydı, açılan iptal davasına rağmen bu yanlış oluşum gerçekleşecek ve neticede bölge için son derece tehlikeli yapılaşma bu manada yayılmış olacaktı. Mesele İdari Yargı açısından incelenir ve İzmir İdare Mahkemelerinin bu manada açılan davalarının süre yönünden analizi yapılırsa[794], haklı tereddütlerimizin gerekçeleri ortaya çıkacaktır. Bu bölüm içinde bir örnek gerekirse; kentin 1/25.000'lik Metropoliten Nazım İmar Planı'nın yenisi yerine konmadan eskidi diye geçersiz sayılması hakkında iki ayrı bilirkişi raporu ve iki ayrı mahkeme kararı arşivimizde yer almakta ve aynı konuda birbirine zıt bu iki rapor ve iki ayrı mahkeme kararının varlığı İdari Yargılama açısından güvenimizi zedelemektedir[795]. Aynı somut konuda birbirine tamamıyla zıt iki bilirkişi

[793] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.02.1992 tarih ve 05.102 sayılı kararı.

[794] BAL, Eylem; "İdari Yargı Kararlarının İmar Planlama Süreci İçindeki Rolü:İzmir Örneği", D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2004.

[795] Bu iki farklı ve birbirini nakzeden raporlar neticesi yargılama bazında tüm dosyalara şamil bir tezat durum doğmuştur. İlgili mahkeme dosyaları olan, **2. İdare Mahkemesi 2003/581 E.-2003/1340 K./Danıştay 6. Dairesi Onama 2004/1055 E.-2006/782 K.; 2. İdare Mahkemesi 2003/582 E.-2003/1341 K./Danıştay 6. Dairesi Onama 2004/1056 E.-2006/781 K.; 1. İdare Mahkemesi 2003/1265**

raporu ve iki mahkeme kararlarından (ikisi de haklı olamayacağına göre); "bir grubu (karar+rapor) yanlış, diğer grubu (karar+rapor) doğru olsa gerek, ama hangisi?" diye haklı olarak hala sorguladığımız bir yargısal tezadın "burada yaşanmayacağını kim garanti edebilirdi ki?" şeklindeki haklı soru işaretinin sınırları içerisinde o dönemin siyasi iradesinin böyle bir kararı alarak yapılan yanlışlıktan dönülmesini sevinçle karşılıyoruz.

Sonuç itibariyle, bölgenin dâhil olduğu özel Kanun olan Turizmi Teşvik Kanunu ve Kıyı Kanunu nazara alınmadan ve planlama hiyerarşisine uyulmadan yetkisiz bir mevzi plan yapılmış ve sonuçta hızlı işleyen idari yargı yoluyla iptal durumu söz konusu olmadan İdarenin zaman içinde kendi yanlışlığını görerek yapmış olduğu düzeltme işlemi ile (yaklaşık üç sene sonra) meselenin bütün bazında çözümü atiye bırakılmıştır.

3.6.3.7 Aydın-Çeşme Otoyol ve Yonca Kavşak Mevzi Planı

Yukarıda kronolojik olarak sıralamaya çalışılan plansızlık serüveninin önemli bir ayağı da 1989 yılında İzmir Çevre Yolu/Aydın-Çeşme Otoyolu'nun bölgeden boydan boya geçmesine ilişkin Mevzi İmar Planı'nın kabul edilmiş olmasıdır[796].

Bölgeyi boydan boya geçmekte olan otoyol imalatı ve inşaatı, çok büyük bir alanı kapsamaktadır. Bunun üç yüz bin m^2 alanı, kavşak inşaatı şeklinde planlanmış ve yapılan yol imalatı ile birlikte bu alan, yaklaşık 1 buçuk milyon m^2'lik bir alana genişlemiştir. Burada özellikle kavşak inşaatında önemli bir inşaat imalatı vardır. Karayolları Genel Müdürlüğü bu bölgeden yolu geçirirken, bölgenin tarımsal niteliği olup olmadığı üzerinde durmuş, Çevresel Etki Değerlendirme Raporu almış, neticede bölgenin tarımsal niteliği olmadığı kanaatine varmıştır.

E.-2005/853 K./Danıştay 6. Dairesi Onama 2005/7008 E.-2006/3699 K.; 1. İdare Mahkemesi 2003/1264 E.-2005/854 K./Danıştay 6. Dairesi Onama 2005/7093 E.-2006/3437 K. çalışmanın ileriki bölümlerinde detaylı olarak incelenecektir

[796] İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 30.04.1986 tarih ve 83 sayılı karar ile 05.01.1994 tarih ve 77 sayılı kararları ile bölge içinde böyle bir yol geçirilme işlemi somutlaşmıştır. Yapımcı firmanın projelendirdiği ve plan onaması için yerel meclise sunduğu bu çevre yolu ve otoyol projesini mecliste oylayan meclis üyelerinin o tarih itibariyle beklide büyük çoğunluğu bu otoyol projesinin somutlaşmış bir imalatını kullanmamış ve hatta görmemiş olma ihtimalleri olduğu gibi konunun meclis komisyonlarından ve meclis oylamasından oybirliği ve ile ve hatta başkaca maddelerle birlikte çok hızlı bir süreç içinde şekillenmesi konunun ne derece sağlıksız ele alındığının en büyük ispatıdır.

Bölgeden geçen otoyol ve dayanağı imar planının bölgeye zarar vereceği endişesi ile İzmir İdare Mahkemelerine yaklaşık 100 tane dava açılmış ve bu davalar ret ile sonuçlanmıştır. İzmir 1., 2., 3., ve 4. İdare Mahkemeleri, bu manadaki davaların keşif ile bilimsel olarak incelenmesinde, İTÜ Üniversitesi'nden gelen uzman hocaları görevlendirmiş ve bu heyetler de yaptıkları incelemeler sonucu verdikleri raporlarda netice itibariyle bölgenin bu manada tarımsal alan olmadığına karar vermişlerdir. Davalar da bu manada kesinleşmiştir[797].

[797] Bölgenin tarımsal niteliği olmadığına dair kesinleşen mahkeme kararları aşağıda sunulmuştur: **3. İdare Mahkemesi 1995/843 E.- 1996/1114 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/860 E., 3. İdare Mahkemesi 1995/859 E.- 1996/1123 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/838 E.-1996/849 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/839 E.- 1996/850 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/857 E.- 1996/1121 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/856 E.- 1996/1120 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/863 E.- 1996/1126 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/844 E.- 1996/1060 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/844 E.- 1996/1060 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/850 E.- 1996/1065 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/845 E.- 1996/1116 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/848 E.- 1996/1063 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/851 E.- 1996/1078 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1194 E.- 1996/1182 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/844 E.- 1996/1115 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/842 E.- 1996/1113 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/841 E.- 1996/1059 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/846 E.- 1996/1077 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1062 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1084 E.- 1996/1084 K.,3. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1118 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1118 K., 1. İdare Mahkemesi 1996/70 E.- 1996/1068 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/838 E.- 1996/1092 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/846 E.- 1996/1117 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/841 E.- 1996/1112 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/841 E.- 1996/1059 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1062 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/840 E.- 1996/1111 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/840 E.- 1996/1111 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/839 E.- 1996/1093 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/845 E.- 1996/1061 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/800 E.- 1996/1047 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/849 E.- 1996/1064 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/843 E.- 1996/1076 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1060 E.- 1996/1227 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1060 E.- 1996/1227 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1094 E.- 1996/1129 K. 1. İdare Mahkemesi 1995/843 E.- 1996/1076 K. 1. İdare Mahkemesi 1995/1019 E.- 1996/1067 K., 1. İdare Mahkemesi E.- 1995/1019 K., 1996/1067 E.-, 1. İdare Mahkemesi 1995/820 E.- 1996/1073 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/821 E.- 1996/1083 K. 1. İdare Mahkemesi 1995/823 E.- 1996/1058 K. 2. İdare Mahkemesi 1995/886 E.- 1996/1177 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/855 E.- 1996/1119 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/888 E.- 1996/1178 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/812 E.- 1996/1075 K. 3. İdare Mahkemesi 1995/814 E.- 1996/1077 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/814 E.- 1996/1077 K.,1. İdare Mahkemesi 1995/819 E.- 1996/1056K., 1. İdare Mahkemesi 1995/805 E.- 1996/1049 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/825 E.- 1996/1087 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/891 E.- 1996/1181 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/862 E.- 1996/1125 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/861 E.- 1996/1124 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1086 E.- 1996/1086 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/804 E.- 1996/1074 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/815 E.- 1996/1078 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1096 E.- 1996/1131 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/853 E.- 1996/1066 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/817 E.- 1996/1055 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1083 E.- 1996/1083 K., 4. İdare Mahkemesi 1995/304 E.- 1996/976 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/830 E.- 1996/1088 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/824 E.- 1996/1086 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/801 E.- 1996/1048 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/831 E.- 1996/1089 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/813 E.- 1996/1051 K., 4. İdare Mahkemesi 1995/53 E.- 1996/975 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/816 E.- 1996/1054 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/818 E.- 1996/1081 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/814 E.- 1996/1052 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/818 E.- 1996/1072 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/817 E.- 1996/1080 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/816 E.- 1996/1079 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/813 E.- 1996/1076 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/819 E.- 1996/1082 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/812 E.- 1996/1071 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/815 E.- 1996/1053 K., 1. İdare**

Şekil 3. 29. Aydın-Çeşme Otoyol Ve Yonca Kavşak Bölgeden Geçen Otoban Yapılaşmasının Kapladığı Alanı Gösterir Fotoğraf

Bu davalar bazında yaptığımız araştırmalarda davaların öncesinde ve sonrasında meslek odalarından herhangi bir katkı alınmadığını tespit etmiş bulunmaktayız. Aynı şekilde, yapılan araştırmalarda bu meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manada açtıkları iptal davası da bulunamamıştır. Oysaki Eylem Bal'ın araştırmasında görüleceği üzere bu manadaki davalar İdari yargı içerisinde önemli bir dava artış çizgisi oluşturmuştur ve bu konu bilimsel alanda da dikkati

---

Mahkemesi 1995/821 E.- 1996/1057 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1097 E.- 1996/1132 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1095 E.- 1996/1130 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1085 E.- 1996/1085 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1058 E.- 1996/1225 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1080 E.- 1996/1080 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1103 E.- 1996/1088 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1093 E.- 1996/1128 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1057 E.- 1996/1224 K., 4. İdare Mahkemesi 1995/292 E.- 1996/982 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1082 E.- 1996/1082 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1056 E.- 1996/1223 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1092 E.- 1996/1121 K. 2. İdare Mahkemesi 1995/1054 E.- 2, .İdare Mahkemesi 1995/1059 E.- 1996/1226 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1059 E.- 1996/1226 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1113 E.- 1996/1113 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1114 E.- 1996/1134 K., 1. İdare Mahkemesi 1996/299 E.- 1996/1069 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1091 E.- 1996/1096 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1087 E.- 1996/1087 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1087 E.- 1996/1087 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/1090 E.- 1996/1095 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/1081 E.- 1996/1081 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/889 E.- 1996/1179 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/887 E.-, 2. İdare Mahkemesi 1995/890E.- 1996/1180 K., 2. İdare Mahkemesi 1995/1061 E.- 1996/1228 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/822 E.- 1996/1084 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/848 E.- 1996/1094K., 3. İdare Mahkemesi 1995/823 E.- 1996/1085 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/823 E.- 1996/1085 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/852 E.- 1996/1079 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/822 E.- 1996/1074 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/799 E.- 1996/1070 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/803 E.- 1996/1073 K., 1. İdare Mahkemesi 1995/806 E.- 1996/1050 K.

çekmiştir[798] . Meslek Odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin İdari Yargı içindeki aktif katılımları ve açılan davaları takip etmeleri ve bu konuda ki profesyonel birikimleri nazara alınırsa bu dönemlik suskunluklarının tezahürü olarak "denetimdeki dönemsellik" uygulamaları bir açıdan haklı soru işareti noktasında kamuoyu güvenini etkileyecek bir durum oluşturduğu kanaatindeyiz. Gene aynı şekilde Anıtlar Kurulu da bu manada bir karar almamıştır. Örneğin "Kordon Yolu'nun imar planından sonra burayı sit alanı ilan etmesi" gibi bir beklenti ile "burada da yapılır mı?" diye haklı olarak beklenmiş ancak bu manada bir oluşum söz konusu olmamıştır. Bu davalar dolayısıyla alınan bilirkişi raporlarında, otoyolun buradan geçmesinin herhangi bir sakıncası bulunmadığı yönünde görüş beyan edilmiş ve mahkemelerce bu raporlar uyarınca karar verilerek bölgeden otoyol geçmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiş ve neticede bölgeden otoyolun geçmesi uygun bulunmuştur.

Bu somut durum karşısında bölge halkında " böylesi geniş ve çok büyük alanı şamil bir imalatın bölgede yapılması uygun bulunmuşsa, bu bölgenin nasıl sit özelliği taşıdığından bahsedilebilir?" sorusu oluşmuştur. Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde bu soru işareti noktasının , "Böyle bir özellik, o gün yok da bugün (Bugünden kasıtla, bu otoyol planın geçmesinden sonraki bir tarih olan 1999 yılında 1. derece doğal sit ilan edilen zaman süreci kastedilmektedir) nasıl gündeme gelmiştir? " sorusuna kadar meseleyi getirdiğinin tespiti yapılmıştır. Otoyol uygulamasına karşı açılan davalarda, gerek Büyükşehir Belediyesi ve gerekse Karayolları Genel Müdürlüğü, bölgeden otoyolun geçmesinde herhangi bir sakıncanın bulunmadığına ilişkin kamu kurumu niteliğindeki meslek odalarından görüş almışlar ve bunları mahkeme dosyalarına ibraz etmişlerdir.

Bölgeden otoyol geçmesinde bir sakınca olmadığına dair Çevre İl Müdürlüğü'nün, Tarım İl Müdürlüğü'nün ve bahsettiğimiz gibi meslek odalarının da uygunluk görüşleri dosyalara ibraz edilmiştir. Meslek odaları, bir kısım sivil inisiyatif ve İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu daha önce bu bölgeden yaklaşık 1.500.000 m^2 alanı kapsayan otoyolun geçmesinde herhangi bir sakınca görmemişlerdir. Netice

[798] BAL, Eylem; "İdari Yargı Kararlarının İmar Planlama Süreci İçindeki Rolü:İzmir Örneği", D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2004

itibariyle 1.500.000 m^2 alanı şamil bir imalat ve inşai uygulamayı içerir otoyol, bu bölgeden geçirilmiştir.

İnciraltı ve Bahçelerarası halkı ile yapılan anket çalışmalarında, bölge halkı bu noktaya oldukça fazla değinmişler ve "aynı meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin ve dahi İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun, Özdilek A.Ş.'nin 50.000m^2'lik alanda yaptırmaya muvaffak olduğu (ve her yönü ile bölge halkının da karşı olduğu) bu mevzi plan tepkiselliğinden çok daha büyük bir tepkisellikle otoyolla ilgili 1.500.000 m^2'lik mevzi planı göstermemesini turnusol[799]

[799] GÖKSU Emel, basın arşivinden yararlanarak hazırladığı yazısında, Cumhuriyet Gazetesi'nin 08.08.1999 tarihli sayısına atıf yaparak ÇED Köşesi yazarı Oktay Ekinci'nin '*İnciraltı turnusol oldu'* ifadesini, bir anlamda sloganlaştırarak meseleye bir başka boyut kazandırmıştır. Göksu, yazısında, aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin o dönem başkan danışmanı olan Oktay Ekinci'nin şu ifadelerine yer vermiştir; *"şimdi, özellikle İnciraltı'na 'rant tesisleri' kurmak isteyenler, buna engel olan SİT kararları ardından 'basın yolu' ile kopardıkları fırtınanın 'sonuç vermesini' gözlüyorlar. Yaklaşık bir aydır kimi bölge gazetelerindeki 'koruma karşıtı haberler' kendilerine verilen sözde kamuoyu desteğine (!) Kültür Bakanlığı'nın "teslim olmasını" bekliyorlar. "Hesaba" göre bu "haber ve yorum yağmuru" siyasal baskılarla da desteklenerek, korumacı ilke kararlarının "iptal edilmesini" sağlayacak. Aynı süreçte İnciraltı SİT kararları da "halledilip", temelinin Kenan Evren'in attığı 29 katlı "Özdilek Plaza" adlı tesisin bu elde kalan son yeşil kuşak üzerinde "yeniden yükselmesine" olanak sağlanacak. Peki, böylesi bir yağmacı hedef, gazete haberlerinde SİT kararı gibi doğayı koruma hedefinden nasıl da çok daha "önemli" ve hatta "değerli" gösterilebiliyor? "Çevreyi değil rantı korumalıyız" gibi akıl almaz bir mantık, kamuoyu talebi (!) olarak nasıl yansıtılabiliyor? Hadi, kimi saf ve geleceği düşünmeyen, bilinç yoksunu kesimler bir yana, "Kültür Bakanlığı" gibi rantçı mantığın "tam tersini" savunmakla yükümlü ve bu yönde "birikimleri" de olan bir kamu kurumu nasıl "etki altına alınmaya" çalışılıyor. Gazete Ege ise İzmir'deki 'Yerel Gündem 21' grubunun İnciraltı SİT kararı karşısında –nedense- "tarafsız" (!) kalma kararını 22/07/1999'da şöyle duyurdu: "SİT'e bulaşmıyoruz". Demek ki SİT bulaşılmayacak bir 'bela', hatta 'pislik' gibiydi. Peki Gazete ;Ege böylesi bir 'küçültücü' ifadeyle doğa yerine rantı temiz gösterse bile, temel amacı 'yaşanılır bir çevreyi savunmak' olan ve Habitat-2 eylemi olarak örgütlenen Gündem 21'in Narlıdere ve İnciraltı'nın korunması konusunda 'söyleyecek sözü olmaması', bütün bu başlıklardan daha da 'vahim' sayılmaz mıydı?".*; GÖKSU, Emel; "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Nisan 2000, s. 117. İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi halkı, İnciraltı'nın turnusolluğunun Üçkuyular Askeriye istimlaki ve mevzi planı, Yenikale Askeriye istimlakı ve mevzi planı, İnciraltı Yurtları istimlakı ve mevzi planı, Deniz Bilimleri Enstitüsü kaçak yapılaşması ve ardından yapılan mevzi planı, Tansaş Mevzi Planı, Metro Tamir Atölyesi Mevzi Planı, Fuar ve Rekreasyon Mevzi Planı, Üçkuyular Doğuş İnşaat Mevzi Planı ve nihayetinde Aydın-Çeşme Otoyolu Mevzi Planı'nda da söz konusu olduğunu ama Sayın Oktay Ekinci'nin belirttiği ve tasvirini yaptığı 'turnusol' kavramının meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif tarafından neden ortaya atılmadığının haklı tepkisini vermektedirler. Tezin başka bölümlerinde de geniş olarak ele alındığı gibi korporatif devlet anlayışı içinde ele alınabilecek dönemsel 'sıkı işbirliği' çerçevesi içinde meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin kentin üst ölçek planı olan 1/25.000'lik Metropoliten Nazım İmar Planı'nın mahkeme kararı olmadan ve yenisi yerine konmadan yok sayılarak mahkeme kararına aykırı olarak yapılan Olimpiyat Evleri Mevzi Planı'nı meşru hale getirmek için yapılan hukuksuzluğu görememişler ve yine aynı şekilde bu üst ölçek planın olmadığı kabul edilen dönemde Alsancak-Bayraklı-Turan Bölgesi gibi şehir içinde oldukça geniş bir alan sayılabilecek bir bölgeye 4.5 emsal gibi tamamen rant amaçlı mevzi plan yapılmasını da görememişlerdir. Her şeyden öte büyükşehir belediyesi'nin danışmanı olan Sayın Oktay Ekinci'nin tezin ilgili bölümünde ayrıntılı olarak incelenen Konak Meydanı'ndaki SİT alanı içinde bulunan ve ne 1/5.000'liği ve ne de 1/1.000'liği ve hatta projesi bile bulunmayan kaçak, alçak, standartlara aykırı Alt Geçidin anormalliğini giderme amacı ile yapılan illüzyon orijinli Meydan düzenlemesine ödül veren jüri içinde bulunması, sanırız 'turnusol' kavramının en somut tezat tezahürüdür.

kavramı içinde izah edemediklerini" ve bu çelişik durumun takdirini kamuoyuna ve tarafsız bilim adamlarının araştırmaları neticesi yazacakları bilimsel eserlere bıraktıklarını ifade etmektedirler. Gerçekten bu manada bölge halkı, doğru bir noktada soru sormaktadır.

1989 otoyol revizyonundan yaklaşık on sene sonra 1999 yılında Kurulun burayı 1. derece doğal sit ilan etmesi gibi iyi niyet sınırları içinde "çok fazla gecikmişlik" olarak değerlendirilebilecek davranışının oluşturduğu fiili durumu, 1. derece doğal sit kararının iptali için açılan davalarda, mahkemeler karar bazında da fiili tezat durumunun altını çizmişlerdir. Örneğin alt mahkeme kararındaki[800]; "*.....Kaldı ki ortasından İzmir-Çeşme otoyolu geçen aynı bütünün yapısal özelliklerin taşıyan alanın bir bölümünün 1. derece doğal sit ilan edilmesinin, diğer bölümünün ise sit ilan edilmemekle yoğun yapılaşmaya açılmasının koruma kültürü açısından eşitlik ve ..*" değerlendirmesi, konuyu esas itibariyle net olarak ortaya koymaktadır; ancak aşağıda daha detaylı olarak izah edileceği üzere bölge halkı, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manadaki derdest davalar devam ederken hem kendi yayın organlarında ve hem de görsel ve yazılı basında yaptıkları açıklamalar nedeniyle, esasen sit yönünden tamamen iptal edilmesi gereken durumu yargıya tesir edilmesi neticesinde ancak sit derecelenmesi noktasına çekilmesinde etken olmuştur diye düşünmektedirler.

Mahkemelerin kararlarında tespit ettikleri bu durumun, bilimsel olarak izah edilip bu manadaki tüm karar süreçlerinin bütün olarak incelemeye alınması gerekmektedir. Bu manada çifte standart durumunun hukuki ve sosyolojik analizi yapılıp meselenin ne kadarının Demokratik Hukuk Devleti içinde kabul edilebilir olduğunun ve ne kadarının Korporatif Devlet uygulaması sınırları içindeki tehlikeli durumun yansıması olduğunun, kesin ve net derecelenmesi yapılıp, bu manada tabir yerinde ise bir "kırmızı hat" oluşturulması yönünde yasal düzenleme ve yargısal içtihat beklentisi ile entelektüel

---

Hele bu ödülü verenin Alsancak-Bayraklı-Turan Mevzi yapılaşmasında arsa spekülasyonu yaptığı (İlgili gazete haberlerinden birkaçı şunlardır; **Yeni İzmir Rant Kokuyor-** Yenigün Gazetesi, 23.03.2006; **Gökdelenlerde Kokular Varmış**- Gazetem Ege, Cengiz Bulut, 24.03.2006 Ve 25.03.2006) İddia Edilen Aydın Doğan'a Ait Bir Vakıf Tarafından Verilmesi (İlgili Gazete Haberlerinden Bazıları**; Konak'ta Meydan Kaldı Mı?**- Gazetem Ege, Ertan Sayın, 30.03.2005**; Aydın Doğan 2005 Ödülü İki Projeye Paylaştırıldı**- Hürriyet, 20.04.2005) 'turnusol' kavramını herhalde olabilecek en uç noktadaki egzejere mücerretlik bohemi sınırları içinde ele almak gerekecektir.

[800] **İzmir 3. İdare Mahkemesi, 1999/743 E.-2000/895 K.; Danıştay 6. Dairesi 2001/2054 E., 2001/6069 K.**

açıdan tartışılması gerekmektedir. Elbetteki bunun için konu hakkında bir takım söylem bazındaki şikayetlerin somuta indirgenip yasal açıdan şikayetlerin ve davaların açılması gerekmektedir ki bu konu gerçek anlamda sorgulanma imkanı olsun.

İzmir Çeşme otoyolunun güzergâhı, Balçova yerleşkesine yakın olarak geçmiş ve kısmen de İnciraltı kesimine girmiştir. Tabiatı ile otoyol geçişlerinin yerleşme alanlarının tam kenarından geçmesinin yaratacağı özellikle gürültü ve egzoz gazı kirliliğine karşın belirli bir mesafe açıktan geçme durumunda kalmıştır. Durum bu merkezde olunca da otoyol ile karayolu arasında kalan arazilerin boş kalmasından doğan bir planlama kararı ortaya çıkmış olup bu alan, plan kararı olarak kentsel alan içine alınmıştır. Plan kararı bu kesimde kentsel çalışma alanı olarak yeni alışveriş merkezlerinin oluşmasını hedeflemiştir.

Olayların gerçekçilik tanımları içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde davranarak sorunların tanımlanması ve çözüm çabalarının da bu bağlamda ele alınması gerekmektedir. Konu ile ilgilenen her grubun ortaya attığı çözümler, aslında giderek çözümsüzlük önerileri olarak önümüze konmaktadır. Hele bazı radikal önerilerin tam olarak uzlaşmadan kaçtığı ve çözümsüzlük tanımları yaptığı gerçeği ile karşılaşılmaktadır. Gerçekte hem sorun tanımlamasının hem de çözüm önerisinin aynı gerçekçi yaklaşımlarla değerlendirilmesi gerekmektedir. Burada inatlaşmaya ve gerçekleri her grubun kendi ideolojileri doğrultusunda değerlendirmesinde hak olmamalıdır. Arazi sahiplerinin suçlanması olaya çözüm getirmeyecektir. Hele hele önyargıyı ispatlama adına şartlanılmış sorgulamalar ile öznel olarak olay, tam bir çözümsüzlüğe itilmektedir. Burada gerçek olan, yerel mülk sahiplerinin haklılığından hareket edilmesi üzerinden olaya yaklaşılmasıdır. Görülenlerin gerçek bir değerlendirilmesi yapılmalı, ondan sonra tarafların nerede olunduğuna ve ne yapılmasına karar verilmelidir.

Bu konuda son bir nokta da bölge halkıyla yapılan anket görüşmelerinde ortaya çıkmıştır ki o da bölgeden geçen bu otoyol istimlâkinin neden olduğu mağduriyettir. Bu manadaki mahkeme kararlarının tayin ettiği bedellerin ilgili kamu kuruluşlarından ödenmesi ile ilgili yapılan araştırmada, vahim bir tabloyla karşılaşılmıştır. Kısaca

özetlemek gerekirse; netice itibariyle ülkemize özgü kamulaştırma sistemi ile bölgenin yaklaşık bir milyon m^2'lik kısmı istimlâk edilmiş ve bölge halkı, yargı kararı ile kesinleşen mahkemenin tayin ettiği bedelleri, tam beş sene sonra alabilmiştir. Faize faiz yasağının olması nedeni ile mahkemenin tayin ettiği bedelin, mahkemenin henüz bittiği zaman bile bir anlam ifade edecek durumda iken, bu yargı kararının bize özgü hukuk dışı uygulama ile beş sene faize faiz yürütmeden bekletildiği için paranın hak sahibine ödenmesi aşamasında bölge halkı ciddi manada mağdur olmuştur. Bu yıllar arasında "5 Nisan Kararları" olarak adlandırılan devalüasyon döneminin de olumsuz etkisi nazara alınırsa durumun malik açısından vahameti görülecektir. Yani bölge halkı bu otoyol için kent adına tek taraflı (çok ciddi) bedel ödemiştir ki gerçekten bu haksızlıktır.

3.6.3.8 İki Yol Arası Mevzi Planı

İzmir-Aydın Çeşme Otoyolu'nun bu şekilde buradan geçmesi, bölgede başka bir açıdan daha belirleyici bir unsur olmuştur; Mithatpaşa Caddesi'nin paralelinde yer alan Otoyol ile Mithatpaşa Caddesi arasında yer alan ve iki yol arası olarak alınan geniş bir bölgede, ticari amaçlı yapılaşmaların doğmasına sebep olan mevzi plan tadilatı karar tarihleri ve sayıları şöyledir: 30.04.1986 tarih ve 83 sayılı Büyükşehir Meclisi kararı ile 21.02.1995 tarih ve 139 sayılı Balçova Meclisi kararı. Kipa, Koçtaş, Migros vs gibi birçok ticaret merkezinin yapıldığı bu alan, aynı bölge içerisinde yer almaktadır ve diğer taşınmazlardan hiçbir farkı da bulunmamaktadır. Ancak otoyol ile Mithatpaşa Caddesi arasında, bu bölgede yapılan planlama ile m^2 çalışma alanı şeklinde bir belirleme ve plan yapılmış ve burada E= 1 emsal şeklinde yapılaşma izni verilmiştir. Eğer söz konusu Yonca Kavşak, Üçkuyular tarafına doğru açılım verseydi, o zaman otoyol, Mithatpaşa Caddesi'ne peyzaj ağırlıklı bir banda bitişik geçecek ve böylesine bir "otoyol nedeni" ile doğan bir rant adacığı olmayacaktı. Şimdi doğal olarak şöyle bir ikilem gündeme gelmektedir; eğer otoyol bu şekilde buradan geçmese idi, yolun güney tarafı bu bölgenin devamı olduğundan aynı şekilde kalacaktı, ama yolun buradan geçmesi ile yolun kuzeyi tarım alanı ve doğal sit iken, yolun güney tarafı ise ticaret merkezi olmaktadır. Bu tezat durumun analizi sayılabilecek olan ve bölgenin daha sonra sit alanı olarak ilanı üzerine açılan iptal davalarına konu olan mahkeme kararlarında dahi çarpıcı bir söylem ile bu

çelişik durum eleştirilmektedir[801]. O zaman bu otoyolun buradan geçişinin daha bir geniş analizinin yapılması gerekmektedir. İzmir'in imarı ile ilgili bölümde incelendiği gibi, hazırlanan planların daha meclise gelmeden değişikliğe uğraması anlamındaki oluşumlar, ister istemez bu manada da araştırma ihtiyacını doğurmaktadır. Ancak uzmanlık alanımızın buna yetmemesi ve çalışmanın hacminin büyümemesi anlamında, sadece bu kuvvetli soru işaretinin burada altını çizerek yapılacak araştırmalarda bu hususun incelenmesini temenni ediyoruz. "Şans sistemi içinde ayrıcalıklı hale gelen bölge" manasındaki bir tarifleme ile belirlediğimiz bu bölge içindeki daha bir ayrıcalıklı olan Kipa A.Ş projesi açısından doğan daha bir ayrıksı durumu çalışmanın ileri bölümlerinde ele alacağız. Bu "ayrıcalıklılık içinde ayrıcalılık oluşumunun" bütün içinde analizini çalışma konusu olarak belirlediğimiz için bu noktada meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bunlar içinde seçtiği ve taraf olduğu konular dışında ki konuların tarafsız ve hızlı işleyen İdari Yargı sistemi içinde ele alınması ihtiyacı ve gerekliliği ve sistemi içindeki soru işaretlerini de ileriki bölümlere de ele alacağız. Ama bu mevzi plan kapsamında hem ilik ayrıcalık durumunun ve hem de bu oluşum içindeki "Kipa" ayrıcalığının meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif tarafından görülmemesini bir yol hikayesi içinde "otoyolun güneyindekiler ve kuzeyindekiler" gibi bir basitlik içinde olmadığının altını çizmek istiyoruz.

İmar planı içerisinde bulunan taşınmazların mutlaka aynı amaç doğrultusunda planlanması elbetteki mümkün değildir. Bu manada imar planı içerisinde kalan taşınmazlardan bir kısmının, kamu hizmeti alanına, bir kısmının ticaret alanına, bir kısmının konut veya turizm alanına ayrılması imar planlarının amacı gereğidir. Zira imar planları bölge insanlarının ihtiyacının karşılanması için hazırlanmaktadırlar. Ancak imar planı kapsamında bulunan taşınmazlar arasında verilen yapılaşma ve imar hakkı bakımından bir dengenin oluşturulması da mülkiyet hakkının, eşitlik ve adaletin bir gereğidir. Aynı bölge kapsamındaki bir kısım taşınmaz, bu şekilde büyük rantlar elde ederken, bir kısmı için hiçbir plan kararı alınmaması, olduğu gibi bırakılması, tarımsal niteliği ortadan kalkmış bulunmasına rağmen, mülk sahiplerinin, taşınmazlarını tarımsal amaçlı kullanılmaya zorlanması ortadaki hukuka aykırı acayip uygulamayı göstermektedir. Çeşitli biçimlerde ve en önemlisi idarenin kusuru ile tarımsal niteliği

[801] **İzmir 3. İdare Mahkemesi, 1999/743 E. –2000/895 K.**

ortadan kaldırılan taşınmazlarda hiçbir tedbir almadan ve tarım yapmanın önündeki engeller kaldırılmadan, mülk sahipleri tarım yapmaya zorlanırken, aynı yerdeki bir kısım insanlara büyük rantlar sağlanması elbetteki hukuk devleti içerisinde kabulü mümkün olmayan bir uygulama biçimidir.

3.6.3.9 Üçkuyular Doğuş a.ş. Mevzi Planı

Otoyol ve kavşak düzenlemesinin bu şekilde belirlenmesi, Üçkuyular Pazarı'nın yan tarafında da aynı belirleyici konumunu sürdürmüştür. Burada da E = 2,5 gelecek şekilde plan tadilatı yapılmıştır (11.03.1998 tarih ve 2298 sayılı Büyükşehir Meclis kararı ve yine Büyükşehir Belediyesi 31.07.2003 tarih ve 05.158 sayılı kararı). Buranın tüm tapu geldi gitti kayıtları incelenirse görülecektir ki, tam bir spekülasyon söz konusudur. Otoyol geçişi öncesi Belediye Hizmet Alanı ve yeşil alan olan bu bölge mülkiyetinin yaklaşık %98'inin, bir iki aylık kısa bir sürede bir holdingin eline geçmesi üzerine hemen ticaret merkezi tadilatına uğramıştır, hem de 2.5 emsal gibi çok ciddi bir rant dönüşü ile... Bu yerlerin eski mülk sahiplerinin yerlerini bu holdinge satması ile ilgili olarak bazı kamu görevlileri hakkında soruşturma açılmış ve neticede görev yerleri değiştirilmiştir. Yine aynı şekilde 1992 tarihli hava fotoğrafından görüleceği üzere, otoyol geçişinden önce bu bölge ile Bahçelerarası Bölgesi bir bütün iken, otoyol ile bu bölge ayrılıyor ve yolun kuzeyi tarım alanı ve doğal sit iken, güney tarafı ise önce Belediye Hizmet Alanı olarak belirleniyor ve bölgenin esas mülk sahipleri hiçbir rant elde edemezken bölgenin %98'inin bir holding tarafından satın alınmasından sonra "2.5 emsal" gibi çok yoğun bir emsal ile bölge, Ticaret Merkezi oluyor. Bu holdingin, yerlerini satmayan %2'lik arsa payı olan maliklere karşı çektikleri ihtar, aslında tüm İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin hikâyesini özetlemektedir. Söz konusu ihtarname 06.12.2006 tarihli ve 23834 yevmiye numarası taşımaktadır.Konuyu bir bütün olarak ortaya koyması ve yapılan mevzi planların bölge halkına yansıması anlamında ihtar metninden bazı kısımları aşağıya alıyoruz:

" Keşideci : Doğuş İnşaat ve Ticaret A.Ş.

.Muhataplar: :…... İzmir İli, Balçova İlçesi, İnciraltı Mah. Adresinde kain ve Tapunun 6165 ada 3 parselinde kayıtlı taşınmazın 1286/2400 hissesi müvekkil şirkete aittir. Sizin dışınızdaki hissedarlarla da kat karşılığı inşaat sözleşmesi imzalamıştır. İlk

sözleşmelerin imzalanmasının üzerinden 9 yıl geçmesine rağmen bu zaman içinde hissenizi satmadığınız gibi kat karşılığı inşaat sözleşmesi imzalamak için yapmış olduğumuz teklifleri geri çevirip anlaşmaz bir tutum sergilemeye devam ettiğiniz anlaşılmaktadır. Şirketimiz, projenin önünün açılması ve hayata geçirilmesi için anlaşma imzalamayan hissedarlarla ilgili olarak izaleyi şuyu davası açma kararı almıştır[802]*. İzaleyi şuyu davası açmadan önce sizlere gelip müvekkil şirketle anlaşmanız veya rayiç bedel üzerinizden hissenizi satmanız için son kez anlaşmaya çağırıyoruz……"* şeklindeki ifadelerle muhataplara çekilen ihtar göstermektedir ki bir bölgenin planlaması yapılmayıp bekletilir ve bölgesel planlama yapılmaz ise bir şekilde mülklerin el değiştirmesi üzerine yeri satın alan malikler yeri plansız olarak satan maliklerden çok ciddi para kazandıkları gibi aynı parsel konumu içine sokulanları da[803] bu manada satın alıp plan tadilatında aktif olan oluşum içinde "ya payını bana satarsın veya müteahhitliğimi kabul edersin veyahut da ben izale-i şuyu davası açarım" tehdidi içine girme durumunda bırakılmışlardır.

İmar Kanunu'nun uygulaması öncesi müstakil olan parsellerde satın alma işlemi yapıldığından neticede Şuf'a Hakkı kullanımı da söz konusu olamayacağından artı aksi olsa bile yani hamur uygulamasından sonra bile bu hakkı kullanabilme imkanı olsa bile (örneğin hamur uygulamasından sonra satış işlemi yapılması ihtimalini kastediyoruz) parsel metrajının çok büyük olması ve yapılan plan tadilatı ile verilen 2.5 emsal yapılaşma hakkı ile birden değerli bir yer haline gelen bu yere karşı bu manada Şuf'a hakkı kullanılmasın diye belirlenen bedelin büyüklüğü pratikte küçük hisseleri olan mütevazi yerli halkının yapabileceği bir şey olma durumunda zaten değildir. Oysaki bu planlama yıllar önce bölgenin bütünü ile birlikte yapılmış olsa idi bu manada aykırı durumlar oluşmuş olmayacaktı. Bu durumun tüm İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesi için bir kader olmamalı, meselinin planlama ilminin ışığında ama mutlaka bölgenin kendi özel yapısı içinde ele alınmalı ve eşitlik ve adalet ilkelerinden taviz vermeden oluşacak rant, hem kentliye ve hem de eski mülk sahibine dönmelidir. Örneğin burada, 2.5 emsal uygulaması yapılacağını, buradaki mülk sahiplerine belediye önceden söylemiş olsa idi,

[802] Bu ihtardan sonra Doğuş İnşaat A.Ş aldığı kararı yerine getirmiş ve **İzmir 6.Sulh hukuk Mahkemesinin 2007/ 171** Esas sayılı dosyası ile davasını açmıştır.

[803] Burada İmar Kanunun 18.madde uygulaması ile plan öncesi müstakil parselleri olanlar malikler bu imar uygulaması ile tek parsel çatısı altında müşterek malik haline geldiklerinden ve bu planın yapılmasında bir müdahaleleri olmadığından "aynı parsel içine sokulanlar" ifadesini kullandık.

18. madde uygulaması ile elde edeceği %22 Düzenleme Ortaklık Payı[804] yerine maliklerle yapılacak anlaşma çerçevesinde, 16. madde uygulaması ile belki de %70'lere varan sosyal donatı alanları kazınılmış olacak ve belki de bu kadar yoğun bir yapılaşma durumu ortaya çıkmayacaktı. Bu ihtimali durumu nazara almamızın nedeni ilgili tapu dairesinde yaptığımız araştırmalarda vatandaşın bu yerleri çok düşük fiyatlarla, bu oluşuma satmış olmalarından çıkarıyoruz. Eğer bu mülk sahipleri ile yerel yönetim daha önce bir araya gelip, bu manada planlamaya halkın katılımını modelleştirselerdi, hem kamu ve hem de eski mülk sahibi kazanacaktı. Bu durumda yeri satın alan malik[805] çok ciddi manada kar elde etmiştir. Balçova Tapu ve Kadastro müdürlüğünde yaptığımız incelemelere göre, burada yapılan alım satım işlemlerinde, tapu müdürünün satın alan taraf adına, yasal aktiflik dışında bir aktiflik içinde olması nedeni ile hakkında soruşturma açılması durumu da söz konusudur.

Bu çok bariz spekülasyon oluşumuna karşı (yapılan plan tadilatının iptali anlamında) hiçbir meslek odasının ve hiçbir sivil inisiyatifin açılmış bir davası tespit edilememiştir. Burada enteresan olan nokta, bölgenin bir kısmında oluşan bu mevzi plan ile yerli mülk sahibinin değil de sonradan yeri speküle etmiş malikin rant kazanmış olmasıdır. Diğer örneklerde olduğu gibi rant, ya kamunun ya da sonradan bölgede malik olmuş oluşumların olmuştur ve bu kısır döngünün bölgenin bütününde söz konusu olacağı endişesinin var olduğu, bölge halkı ile yapılan anket görüşmeleri esnasında açığa çıkmıştır.

Bu mevzii plan örneğinde, imar ve planlama yetkisini elinde bulunduran belediye ile maddi imkanı yerinde olan bir mülk sahibinin sıkı işbirliği veya sıkı ilişkisi

[804] **İzmir 6.Sulh Hukuk Mahkemesinin 2007/171** Esas sayılı dosyasında mahkemenin müzekkere ile sorduğu D.O.P miktarı Balçova Tapu Kadastro Müdürlüğü tarafından cevaplanmış ve bu cevaba görede D.O.P miktarı %22 dir. Yasal düzenlemeye göre %35 oranında Düzenleme Ortaklık Payı alma imkanı var iken ve Üçkuyular bölgesi gibi yoğun araç ve yaya trafiğinin olduğu bir alanda %22 oranında Düzenleme Ortaklık payı alınması planı yapan ve onayan idarelerin mülkiyet açısından meseleye yaklaştıkları ve kamu yararından uzaklaştıkları ihtimalini akla getirmektedir. 18.madde uygulamasına giren malikler arasında yaklaşık ¼ hisse Konak belediyesinin olduğu göz önüne alınırsa bu yaklaşımın daha bir soru işareti ile algılanması pekte yadırganacak bir bakış açısı değildir kanaatindeyiz.

[805] **İzmir 6.Sulh Hukuk Mahkemesinin 2007/171** Esas sayılı mahkeme dosyasına sunulan belgeler içinde bulunan tapu geldi gitti kayıtları incelendiğinde 1997 yılından önce İmar Planında belediye Hizmet alanı olarak bir belirleme yapılmışken yaklaşık 200 kişinin payını satan alan Doğuş İnşaat Ve Ticaret A.Ş'nin bölgeye girmesinden sonra yapılan plan tadilatı ile bölge Kentsel ve Bölgesel İş Merkezi olarak belirlenmiş ve Emax: 2.5 gibi çok yoğun bir emsal alınmıştır. Yerlerini bu firmaya satan maliklere bu imkan daha önce verilmiş olsaydı elbetteki yerlerini bu firmaya satmayan malikler bir manada atadan deden kalma yerlerinin rantını elde etmiş olacaklardı.

içerisinde imar planları ile nasıl oynadıkları açıkça görülmektedir. Aynı mevki ve aynı konumda dönümlerce arazi için herhangi bir plan kararı getirilmez iken ve hatta yapılaşmaya mani olmak için bölenin tamamı doğal sit ilan edilirken, bir holdinge ait aynı yerde bulunan bir araziye 2,5 emsal gibi çok fazla yoğunlukta yapılaşma hakkı veren imar planı çıkartılabilmektedir. Bu ise bölgedeki fakir, yerli mülk sahiplerine ait taşınmazlara imar ve yapılaşma hakkı verilmemesindeki adaletsizliği ve olaydaki dengesizliği açık bir biçimde gözler önüne sermektedir. Bu imar adaletsizliğine, eşitsizliğine dur diyecek bir mekanizmanın olmaması ise bu yöndeki hak ihlallerinin daha uzun müddet devam edeceğini göstermektedir.

3.6.3.10 Gençlik Merkezi Mevzi Planı

22.11.1985 tarihinde onaylanan Mevzi İmar Planı'nda şu an hâlihazırdaki Büyükşehir Gençlik Merkezi'nin yaklaşık 1/3'ünü kapsayan kısmında Günübirlik Eğlence Tesisleri Alanı şeklinde bir belirleme yapılmış olup, bu plan yaklaşık 10 yıl sonra sınırları daha da genişletilerek 04.07.1995 tarihinde onaylanan 1/5000 ölçekli İmar Planı'nda[806] İzmir Büyükşehir Belediyesi Gençlik Merkezi olarak belirlenmiştir. Yaklaşık 1 milyon m^2'yi kapsayacak bir alanda Mevzii İmar Planı yapılarak, bu alan "Günübirlik Turizm" şeklinde planlanmış ve bölgeye "Turkuaz Tesisleri" yapılmıştır. Bu plan kapsamında bölge içerisinde; tiyatro, sinemalar, kafeler, spor sahaları vs. gibi ciddi sayılabilecek bir yapılaşma gerçekleşmiştir. Hatta aynı yerdeki Karakol binasının Özdilek tarafından yapılması, gazete haberlerine bile konu olmuştur[807]. Bu yapılaşmalar

[806] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 04.07.1995 tarih ve 05/172 sayılı meclis kararı.

[807] Hürriyet Ege Gazetesinin 13.01.1998 tarihli ve **"Özdilek'e Duble Kıyak"** başlıklı haberinde şu ifadelerle konuyu kamuoyuna aktarmaktadır: *"İnciraltı ve Bahçelerarası'nın imar sorunu yıllardır çözüm beklerken, özel imar hakkı verilerek 20 katlı bina dikmesine olanak tanınan Bursalı işadamı Hüseyin Özdilek'e bir imkan daha tanındı. Balçova Emniyet Amirliğinin binasının yıkımına karar verilerek, Özdilek'in yapacağı dev tesisin manzarası açıldı.Özdilek tesisinin değerine değer katmak amacı ile yapıldığı iddia edilen düzenleme için karakolun bulunduğu özel idareye ait arsa Balçova Belediye sine devredildi.belediye, arsayı hemen yeşil alan ilan etti.....İşadamı Hüseyin Özdilek, jet hızıyla gençlik parkı içinde emniyet amirliği binasının yapımına başladı.böylelikle Özdilek tesislerinin manzarası açıldı, karakol yeri yeşil alan olunca binanın değerine değer katılmış oldu.*" Bu gazete haberinin verildiği kısımda Özdilek mevzi planının Balçova Belediye Meclisinden geçmesi aşamasında rüşvet iddialarının yayıldığından bahsetmesi bu haberi başka bir boyuta götürmektedir. Bizim araştırmalarımıza göre bu gazete haberi hakkında bir tekzip yayınlatılmadığı gibi yine aynı şekilde bu haber aleyhine ilgililerin açtığı herhangi bir davada bulunmamaktadır. Planlamada güçlü olanın nasıl bir anlayışla özel bir duruma gelmesinin somut bir örneği olan bu olay ne kadar yanlış ise (ki bu yaklaşımı biz "ya hep" çi olarak nitelendiriyoruz) aynı şekilde bu yanlış olan parsel bazındaki mevzi plan hakkında iptal davası açıp işlemi iptal ettirmek var iken bütün bir bölgeyi hiçbir ilimi ve hukuki gerekçeye dayanmadan 1. derece doğal sit

ve planlara ilişkin meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin ne bir iptal davası ne de Koruma Kurulu'nun bir tepki kararı (Kordon Yolu'nda olduğu gibi) söz konusu olmuştur. Hâlbuki bu tesislerin yapıldığı alan, Korumu Kurulu'nun hem 1999 tarihli sit kararında hem de 2002 tarihli sit kararında 1. derece doğal sit ilan edilmiş bir bölge konumundadır. Üstelik Büyükşehir Belediyesi, bu gençlik merkezini kısmen özel mülkiyet üzerinde yapmış ve mülk sahiplerine mahkeme kararı ile bedel ödemiştir[808].

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nde bir alan yine mevzi planla yapılaşma içine girmiş ve neticede burada kamusal anlayış sergilenmiş, ama bu oluşumun hemen yan tarafında bulunan parsel malikleri ise bu plan içine girememişlerdir. Burada kamu, yaptığı yatırımla ciddi manada gelir elde eden bir duruma girmiş, ama bölge halkının mülkleri adına böyle bir oluşum söz konusu olmamıştır. Bu bölgeyi alan itibariyle kapsayan bazı bilimsel çalışmalarda burada böylesi bir oluşum öngörülmüş ama bunu yaparken de hem özel mülkiyet ve hem de kamu mülkiyeti arasında bir nevi fedakarlığın denkleştirilmesi işlemi ile doğan rant, taraflar arasında paylaştırılmıştır[809]. Bu örnekte ise kamu, sadece ve sadece kendisi için plan+proje+ticaret yolunu seçmiştir.

Bu projenin en büyük özelliği imar ve planlama yetkisi elinde bulunan idarenin yani belediyenin, yalnızca kendi mülkiyetinde (belediye buradaki mülklerden bir kısmını kamulaştırma yoluyla elde etmiştir.) bulunan taşınmazları imara açması ve yapılaşma hakkı elde etmesi şeklinde eşitliğe aykırı bir uygulama olmasıdır. Aynı bölge içerisinde imar planı kapsamına alınacak ve planlanacak alanlar (imar planı dışında, plan harici araziler) varken, belediyenin bu şekilde, yalnızca kendi mülkiyetinde bulunan parselleri imar planı içerisine alması, planlamanın temel esaslarından olan eşitlik ve adalet ilkesi ile örtüşmemektedir.

---

alanı ilan etmek (ki biz bu yaklaşımı "ya hiç"çi yaklaşım olarak nitelendiriyoruz) de aynı şekilde çok yanlış bir yaklaşımdır. Meseleyi "ya hep, ya hiç" söyleminden ötede bir çizgide ele alarak, gerçek bir bilimsel analiz ve tarafsız bir yorum ile yaklaşmak esas olması gereken bir durumdur. Teknik ile hukukun asgari müşterekte buluşup kamu yararı ile özel mülkiyet arasında fedakârlığı denkleştirerek ve mutlaka gelecek perspektifinden bakarak çözüm getirmek gibi bir çalışma içinde olmak yerine basit bir tarafgirlikle meselenin slogan bazında kalıp "ya hep, ya hiç" ten öte bir noktaya varamaması gerçekten üzücüdür.

[808] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 20.6.1996 tarih ve 127.35/06–1969 sayılı Encümen Kararı.

[809] AGHAZADEGAN, a.g.e., s. 99 vd.; TÜRKMEN, a.g.e., s. 48 vd.

3.6.3.11 Özdilek A.Ş. Mevzi Planı

Bölgenin plansızlık serüveni içinde acar bir davranış tarzı olarak, sadece güçlünün yapabildiği mevzi plan yanlışlıklarından bir tanesi de kamuoyunda bilinen adıyla Özdilek Otel ve Alışveriş Merkezine ait imar palın tadilatıdır. Öncelikle belirtilmelidir ki bu mülkiyet rantı, yine yerli mülk sahibinin parseli üzerinde olmamış, sonradan bir şekilde satın alan şahsın satın almasından kısa bir süre sonra[810] bu rant oluşumu, mevzi planla gerçekleşmiştir. Satın alan şahsın satın almasından hemen sonra bu mevzi planların oluşması ister istemez satın alanın, satın almadan önce bu manada yerel yönetimle diyalog içinde olduğunu göstermektedir. Aksi takdirde septiliyon çerçevesinde ihtimal hesaplarına girmek gerekir ki bu manada matematiksel açılım inandırıcı olmayacaktır.

Söz konusu parsel, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 14.07.1988 tarihinde E=0.50 turistik tesis planı kararı ile ilk bölge içindeki aykırı durumunu kazanmıştır. 14.07.1988 tarihli bu yanlış oluşuma karşı meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin açtığı bir dava bulunmamaktadır. Bölge halkı ile yapılan anket çalışmalarında, gözlemlenen enteresan bir nokta da bölge halkının da bu manadaki bir plan kararından haberdar olmamasıdır.

18.04.1996 tarihli 1/5000 ölçekli İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nce ve 17.09.1997 tarihli 1/1.000 ölçekli Bakanlıkça tasdikli plana göre, bu parsel üzerindeki yapılaşma durumunu E=1.50 Turizm ve Ticaret Merkezi olarak belirlenmiştir. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Nilüfer Çınarlı'nın belirttiği gibi; *"çevresinde 5000 m^2 minimum parsel, %5 yoğunluk ve max:250 m^2 bina alanı, h:6.80 mt, tarımsal amaçlı yapıya dönük imar planı kararı bulunan alanın, sadece bir parselinde (Özdilek'e ait parsel) ayrıcalıklı imar kararı alınması, başta İmar Kanunu, Kıyı Kanunu ve ilgili yönetmeliklere, dolayısıyla hukuka aykırı bir uygulamadır"*[811].

[810] Bölgede bu manada bir çok oluşum vardır : Üçkuyular Pazaryeri arkası, Migros Alışveriş Merkezi, İnciraltı Öğrenci Yurtlarının hemen yanındaki villalar gibi…
[811] ÇINARLI,Nilüfer; İnciraltı'nda Hukuk Dışı Otel İnşaatı Bitmek Üzere, **Ege Mimarlık**, S. 34, Mart 2001, s. 3.

Bölge halkı ile yapılan anket çalışmalarında tespit edildiği üzere, bu noktada Mimarlar Odası ile bölge halkı, zaten aynı kanaattedirler, ama bu karara karşı tepkiselliği, bütün bölgeyi 1. derece doğal sit alanı olarak belirleme yönündeki aktiflik şeklindeki yaklaşımın ve 1999 seçiminden önceki Büyükşehir yönetimi ile başkaca konularda (Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşağı) olan çarpışma konularının biriken enerjisinin meydan savaşı haline dönmesi ve bu savaş alanı[812] olarak İnciraltı Bölgesi'nin seçilmesi, bölge halkının tepkisini çekmektedir. Bu tepkide bir başka mantıki gerekçe de meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bölge hakkında alınan başka yanlış mevzi plan kararlarına karşı tepkisellik anlamında bir tutumları olmamasıdır. Örneğin, Otoyol Plan tadilatında, Metro Tamir Bakım Atölyesi Plan tadilatında, Karargâh ve Füzyon Merkezi tadilatında, İnciraltı Yurtları Plan tadilatında, Salih İşgören Villaları tadilatında, Gençlik Merkezi tadilatında, Deniz Bilimleri tadilatında bu tepkiselliğin gösterilmemesi bölge halkını "dönemsellik yaklaşım" eleştirisi içine itmektedir.

Yine bölge halkı ile yaptığımız görüşmelerde enteresan bir tespit noktası daha ifade etmişlerdir ; "*Büyükşehir Belediyesi 1999 seçiminden önceki yönetim ile meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin aralarındaki savaşın meydan savaşı haline geldiği şanssız alan bizim bölgemizdir; yine ne enteresandır ki 1999 seçiminden sonra yönetime gelen iktidar ile meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin "mutlak bağ" kurmasının en kötü yansıması, yine alınan ikircikli kararlar ve yerel yönetimin bu kararlarına karşı "mutlak bağ, mutlak uyum" içinde kalan meslek odalarının ve bir*

[812] Bu manada bir benzetme ifadesini kullanma tercihimiz, o dönemin kurul üyesi olan ve bu resmi kimliğinden ayrı olarak bir de fahri kimlikle ve meslek odaları ile bir kısım sivil insiyatifin 1999 seçimlerinden sonra yerel yönetim ile kurdukları "sıkı işbirliğinin" aktif üyelerinden olan Emel Göksu'nun bölge hakkında kaleme aldığı "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü"nde yer alan söyleminden etkilenme dolayısıyla bir üslup belirleme çalışmasıdır. Göksu, İnciraltı tartışmasının önemine değinirken şu ifadeyi kullanmaktadır: "*Böylelikle, bir yandan geleceğe ilişkin yazgısı hala belirsiz olan İnciraltı'nın yakın geçmişine ilişkin hesaplaşma, çatışma ve uzlaşmaların belgelendiği bir hafıza oluşacak, öte yandan da tarafların pozisyonlarının yeni bir gözlükle yeniden görerek netleştirme olanağı bulunacak*". Burada bahsi geçen çatışmada İnciraltı halkının yer aldığını söyleyemeyiz. Bu çatışmanın aktif tarafları 1999 seçiminden önceki yerel yönetim siyasi iktidarı ve o dönemde yapılan Özdilek Mevzi Plan sahibi ile, 1999 seçiminden sonra iktidara gelen yerel yönetim siyasi iktidarı ve onunla "sıkı bir işbirliğine" (TÜMER ,Gürhan; **Mimarlar Odası İzmir Şubesi Haberler Dergisi**, Haziran-Temmuz 2004, s. 4.) giren meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatiftir. Yıllara şamil bu çatışma, neticede İnciraltı bölgesi içinde tabir yerinde ise bir meydan savaşına dönüşmüş ve bu noktada en büyük zararı, bu çatışmanın hiçbir zaman tarafı olmayan İnciraltı ve Bahçelerarası Bölge sakinleri görmüştür.

kısım sivil inisiyatifin (örneğin sit kararına rağmen koruma amaçlı imar planımızın yedi senedir yapılmaması ama öte yandan 1/25.000'lik tadilatı olmadan Alsancak-Bayraklı-Turan gibi sit ağırlıklı bir alana bir gecede 3.5 emsal sonrada bunu 4.5 emsal olarak belirlemek gibi tezat durumun kabul edilmesi gibi) tepkisizliğidir". Yani bölge halkı neticede meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin, Büyükşehir yönetimi ile yaptıkları savaşlarında ve "mutlak bağ içindeki uyumlarında", hep aynı kaderi paylaştıklarını ve her iki durumda da haksızlığa uğradıklarını ifade etmektedirler. Demokratik Hukuk Devleti içinde anlamsız gibi görünen bu saptama, maalesef Korporatif Devlet denemesi uygulaması anlamındaki bazı uygulamalar açısından anlamsızlık boyutundan çıkıp inceleme boyutuna girmektedir ki bu konunun ciddi manada bilimsel ve tarafsız bir anlayışla masaya yatırılması gerekmektedir.

Koruma Kurulu'nun tüm bölgeyi 1. derece doğal sit ilan edilmesine ilişkin kararı, muhtemelen bu mevzii plan anlayışına duyulan bir tepki sonucunda ortaya çıkmış bir karardır. Meselenin kronolojik olarak yan yana getirilmesi bile bu iddiayı haklı kılmaktadır. Konunun aktörlerinden birisi olan Mimarlar Odası'nın İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Nilüfer Çınarlı'nın odanın yayın organındaki ifadelerinin devamında; "*……..ayrıcalıklı imar kararı alınması, başta İmar Kanunu, Kıyı Kanunu ve ilgili yönetmeliklere, dolayısıyla hukuka aykırı bir uygulamadır. Mimarlar Odası'nın bu saptama ve görüşlerini, 04.03.1999 (1999 yerel seçim hemen öncesi) tarihinde İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne iletmiştir. Bu gelişmelerden olumlu yanıt alamayan Mimarlar Odası, İmar Kanunu, Kıyı Kanunu ve yönetmeliklere aykırı olarak yapılan plan değişikliğinin iptali için 21.04.1999 tarihinde (seçim tarihi olan 18 Nisan'dan birkaç gün sonra) dava açmıştır. Özdilek Turizm A.Ş. yerel seçimden 1 gün önce, 16.04.1999 tarihinde Balçova Belediyesi'nden inşaat ruhsatı almış ve 11.06.1999 tarihinde de inşaata başlamıştır. Kültür Bakanlığı 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, inşaatın bulunduğu alanı da kapsayan bölgenin bütününü 01.07.1999 tarihinde 1. derece doğal sit olarak tescil etmiştir"*[813]. 1999 seçimlerinden sonra Mimarlar Odası'nın genel sekreterinin Büyükşehir Başkanı tarafından İmardan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcılığına atanması, (bölge halkı ile yapılan anket çalışmaları neticesinde

[813] ÇINARLI, a.g.e., s. 3.

elde edilen bilgiye göre) bu etkinin en somutlaşmış görünümünü ve tezahürünü verdiği konusunda İnciraltı Bölge halkı kamuoyunda ciddi manada kanı bulunmaktadır.

Yine bu etki noktasında M. Levent Gedizoğlu da bir belirleme yapmıştır; "*Ayrıca, TMMOB Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası İzmir Şubeleri, değişik vesilelerle söz konusu alanın, kıyı-deniz-kentli buluşması açısından önemli doğal olanaklar sunan bir alan olduğunu vurgulamışlardır*"[814].

Yine bu etki noktasında bir belirleme de Gürhan Tümer tarafından yapılmıştır; "*...Aklı başında insanlar, aklı başında kurumlar, işte bu nedenlerden dolayı güvendiler ona; Mimarlar Odası, işte bu nedenlerden dolayı sıkı bir işbirliğine girdi onunla...*"[815]. Bölge halkı ile yapılan anketler neticesinde, halkın, bu sıkı işbirliği noktasında, "mutlak bağ" ölçüsünde karşı tarafla çatışma ortak refleksi içinde, 1999 seçimi öncesi iktidarın gözdesi olan Özdilek Plan tadilatı anlamında, bütün bir bölgenin sit alanı ilan edilmesinde bu manadaki oluşumun etkisinin büyük olduğu kanaatinde oldukları gözlemlenmiştir. Demokratik Hukuk Devleti içinde bu manadaki sıkı işbirliklerinin "mutlak bağ" uygulamasına geçmesi için bir takım supaplar vardır. Ülkemizde ise bunun tek bir can simidi vardır; o da Bağımsız İdari Yargı'dır.

Meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif alanında aktif bir tutumu olan Emel Göksu'nun o dönem için kurul üyesi olması, bu anlamda etkinlik derecesinin artmasında bir faktör olduğu, bölge halkı ile yapılan anket çalışmalarından anlaşıldığı üzere, bölge halkı tarafından inanılan bir kanaattir. Göksu, bazı yazılarında zaten bu manadaki katkısını kendisi de inkar etmemektedir[816] Yine bölge halkının inandığı bir kanaate göre de, dönemin Belediye Başkanı'nın vefatı üzerine yazdığı, "Bir adam, bir kenti çok sevdi... Bütün kent o adamı çok sevdi..."[817] başlıklı yazısında, 1999 yerel seçimi sonrası iktidarın başı ile nasıl bir araya gelip ortak noktaları (Kordon Yolu gibi) tespit ettiklerini ifade etmesi ve ayrıca Kurul üyesi olan Emel Göksu'nun bu üyelik öncesi yaşamında

[814] GEDİZOĞLU,M. Levent, İnciraltı Doğal Sit Kararı ve Özdilek Otel ve Alışveriş Merkezi, **Ege Mimarlık**, S. 302, Aralık 2001, s. 23–24.
[815] TÜMER, 2004, s. 4.
[816] GÖKSU, 2000, s. 102 vd (özellikle 104.sayfa) Göksu sözkonusu yazısında tartışılan koruma kararının alınmasında rolünün olmasını kendisi bizzat ifade etmektedir.
[817] GÖKSU, 2004, s. 6. Ayrıca bu derginin diğer bölümlerinde Emel Kayın, Oktay Ekinci ve Gürhan Tümer'in bu manada algılanabilecek yazıları da yer almaktadır.

aktif olarak fikri ve eylem birlikteliği sergilediği Hasan Topal'ın[818] da konu hakkında yetkili bir makama gelmesi, netice itibariyle bir etkinin en üst safhasının oluşması noktasında sayılabilecek argümanlardır.

Ancak, bu mevzii plan anlayışına dava açılacağı yerde, tüm bölgenin 1. derece doğal sit alanı ilan edilmesi son derece yanlış bir karardır. Kanaatimize göre de yapılan parsel bazındaki mevzi plan (Özdilek ile ilgili plan sadece parsel bazında gerçekleşmiştir) anlayışı doğru değildir ve bu işleme karşı idari yargıda iptal davası açılması lazımdır. Bölgenin bütünün planlanması gerekirken, plan yapma ve onama yetkisi kendisinde olan bir idarenin plan sınırlarını sadece bir parsel ölçeğinde kullanması eşitlik ve adalet duygusunu rencide etmektedir. Dönemin siyasi iradesi ve bürokratları burada yeni bir plan yapmadıklarını ifade ederek bir savunma durumu içine girmektedirler, ama tadil ettikleri plandaki emsalin düşüklüğü nazara alınacak olursa, bu tadilatın basit bir tadilat olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı açıkça kendisini gösterecektir. Bu yaklaşım, gerçekten yanlış bir yaklaşım olup sadece Şehir ve Bölge Planlaması açısından değil, neredeyse her açıdan, eleştirilebilecek bir yaklaşımdır. Bu yeri, bu plan tadilatından önce satın almış olan firma açısı dışında, başka bir açının buna evet diyebilmesi, ancak o firma ile açı çakışması ile olabileceği kanaatinde olduğumuzdan ve bunun ispatının ise hukuki olarak ortaya koyamadığımızdan sadece firma bakış açısı ile kent adına bir söylem savunmasının yeterli olmayacağı kanaatindeyiz. Bu bakış açısı bize göre "ya hep"çi olarak eleştirdiğimiz bakış açısıdır. Ama bu somut dava yerine, bir takım siyasi çarpışmaların birikimi ile bu yanlış işlemi yapan idarenin, siyasi yönetimine tepki anlamında bölgenin tamamının 1.derece doğal sit alanı ilan edilmesi de aynı derecede yanlış bir işlemdir. Bize göre de bu yaklaşım "ya hiç" ci olarak kategorize edilebilecek bir bakış açısı olup kanaatimizce böyle bir karar, bölgenin tümünün mahvı anlamına gelen yüzeysel ve keyfi bir karardır. Bütün bir alanın Dalyan Bölgesi de dâhil olmak üzere 1.derece doğal sit alanı ilan edilmesi anlamındaki kararın keyfiliği ve yüzeyselliği zaten yargı kararları ile de ispatlanmış ve bu manada

[818] İnciraltı noktasında ortak fikir ve eylem çalışmalarının yansıması olarak örnek verilebilecek yazılar arasında şunları saymak mümkündür: ALTINÇEKİÇ,Funda / GÖKSU,Emel / GÖKSU,Sezai; İletişimsel Eylem İçin Bir İlk Adım (İnciraltı Sempozyumu), **Ege Mimarlık Dergisi**, S. 16, Şubat 1995, s. 29-50; İzmir Bütününde Narlıdere-İnciraltı Bölgesi Sempozyumu**; Ege Mimarlık Dergisi**; S. 15, Ocak 1995, s. 15.

verilen mahkeme kararları kesinleşmiştir[819]. Bölge halkıyla yapılan anket çalışmalarında halk, bu durumu ve bu kararı; "tepkiselliğin, ayrıcalılıkla beslendiği ve "yerel yönetim iktidarı+meslek odaları+bir kısım sivil inisiyatif+kurul sıkı işbirliğinin sebep olduğu=

[819] Bu keyfi ve hukuka ve bilime aykırı olan bu kararın iptaline yönelik açılan ve bu manada işlemin iptalini sağlayan kesinleşmiş mahkeme kararlarından bazıları şunlardır: **1. İdare Mahkemesi 1999/688 E.-2000/589 K.-Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/230 E.-2000/589 K. , 1. İdare Mahkemesi 1999/692 E.-2000/593 K. Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/528 E.-2002/1446 K.-2002/723 E.-645 K. , 1. İdare Mahkemesi 1999/691E.- 2000/592 K. - Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/531E.-2002/1498 K.-2002/722 E.- 644 K. , 1. İdare Mahkemesi 1999/690 E.-2000/591 K. Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/785 E.-2002/1503 K.- 2002/721 E.-643 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/689 E.-2000/590 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/423 E.-2002/1453 K.-2002/720 E.-642 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/687 E.-2000/571K.- Danıştay 6.Dairesi Bozma 2001/422 E.-2002/1448 K.-2002/719 E.-669 K. , 1. İdare Mahkemesi 1999/686 E.-2000/570 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/529 E.-2002/1445 K.-2002/718 E.-668 K. , 1. İdare Mahkemesi 1999/685 E.-2000/569 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/533 E.-2002/1443 K.-2002/717 E.-667 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/683 E.-2000/585 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/234 E.-2002/1502 K.-2002/715 E.-665 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/693 E.-2000/594 K,- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/526 E.-2002/1462 K.-2002/725 E.-647 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/684 E.-2000/568 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/229 E.-2002/1452 K.-2002/716 E.-666 K., 1.İdare Mahkemesi 1999/645 E.-2000/433 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6440 E.-2002/53 K., 1.İdare Mahkemesi 1999/644 E.-2000/54 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6850 E.-2002/54 K., 1.İdare Mahkemesi 1999/642 E.-2000/430 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6439 E.-2002/55 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/703 E.-2000/717 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/4647 E.-2002/4844 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/746 E.-2000/886 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2058 E.-2000/6072 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/745 E.-2000/841K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/2368 E.-2002/2938 K.-2002/1502 E.-1170 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/776 E.-2000/4 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/3892 E.-2002/4845 K.-2003/377 K.-562 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/747 E.-2001/122 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2503 E.-2002/1593 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/749 E.-2001/1 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/748 E.-2001/123 K.- Danıştay 6. Dairesi Onaması 2001/4695 E.-2002/4830 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/777 E.-2001/5 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/750 E.-2001/124 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2505 E.-2002/4794 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/754 E.- 000/706 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/743 E.-2000/469 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/7368 E.-2001/938 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/741 E.-2000/884 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2049 E.-2001/6076 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/694 E.-2000/889 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1429 E.-2002/1599 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/742 E.-2000/871 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2055 E.-2001/6067 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/745 E.-2000/872 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/739 E.-2000/883 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/747 E.-2000/887 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2057 E.-2001/6077 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/748 E.-2000/888 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/749 E.-2000/889 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/744 E.-2000/885 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/740 E.-2000/697 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/895 E.-2001/6075 K., 4. İdare Mahkemesi 2000/225 E.-2000/797 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1612 E.-2002/3054 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/685 E.-2000/890 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/808 E.-2002/1614 K., 4. İdare Mahkemesi 2001/89 E.-2002/1070 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2003/4168 E.-2005/446 K., 4. İdare Mahkemesi 2000/224 E.-2000/796 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1611 E.-2002/3039 K., 4. İdare Mahkemesi 2000/223 E.-2000/795 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1608 E.-2002/3043 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/692 E.-2000/896 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1076 E.-2002/1605 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/716 E.-2000/498 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/5187 E.-2001/6362 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/717 E.-2000/499 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/5920 E.-2002/225 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/686 E.-2000/888 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1607 E.-2002/1595 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/687 E.-2000/891 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1428 E.-2002/1602 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/688 E.-2000/694 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1077 E.-2002/1615 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/689 E.-2000/695 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1078 E.-2002/1626 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/690 E.- 2000/696 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1079 E.-2002/1627 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/691 E.-2000/894 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1606 E.-2002/15960 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/693 E.-2001/132 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2890 E.-2002/4827 K.**

Korporatif Devlet Uygulaması" şeklinde nitelerken; neticede bölge halkı bu durumu hukuka, hakkaniyete ve demokrasiye aykırı bir oluşum olarak görmekte ve uğradıkları zararın tazmini yönünde, mutlaka önce ulusal mahkemelere, eğer netice alamazlarsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gideceklerini ifade etmektedirler[820].

Bundan ziyade bu karar, bölgedeki üç beş malikin muvaffak oldukları mevzi plan başarısı ile sahip oldukları zaten haksız olan rantlarının diğer alanlarda olamayacağı şeklinde bir belirlemeye neden olan, 1. doğal sit kararı ile daha bir anlam kazanmakta ve neticede zaten seçkin bir anlayışla yapılan mevzi planla ayrıcalıklı konuma gelen bu yapılaşmalar, bu sit kararı ile diğerlerinin de emsal göstererek bütünde bu manada bir hak taleplerinin önünü tıkayarak, bu rant oluşumlarının (sadece mevzi planla bölge içinde haksız bir şekilde ayrıcalıklı hale gelen yapılaşmalar) tahmin edilemeyecek oranlarda değer artışına neden olmaktadır. Bölge halkı ile yapılan anketlerde yerli halk, 1. derece doğal sit kararının arkasındaki kişilerin, bölgede bu manada mevzi planla rantını tamamlamış olan kişilerin olduğuna inanmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Böyle olmasa bile en azından kararın tepkiselliği (Özdilek Mevzi Planı'na karşı) kuvvetli bir ihtimal olarak görülmektedir. Bölge halkının bu yöndeki iddialarının delillendirilmesi lazımdır. Araştırmalarımda bu yönde bir hukuki delil bulamadım, ama bu tür delillerin bulunmasının güçlüğü de başka bir hakikattir. Aksi bir anlayışla bunu söylemek, başka bir tepkisellik olur ki bu da doğru değildir; ama meselenin bir de bu açıdan düşünülmesi ve araştırılması gerektiği de bir hakikattir.

Birinci derece doğal sit kararı, tepkisel bir idari işlemdir ve konu hakkında kesinleşen mahkeme kararları göstermektedir ki bu idari işlem, hukuka ve bilime uygun bir idari işlem değildir. Eğer bu tepkisellik yok ise o zaman yine Özdilek gibi yanlış bir anlayış olan Karargâh ve Füzyon Merkezi[821] ile ilgili sit kararı ve ardından gelen plana karşı bu manada bir tepki olmamıştır. Bu yanlış işleme karşıda bir dava açılmamıştır. Meslek odalarının aynı tutumu burada göstermemesi meselenin tepkisellik boyutu içinde

[820] Çalışmanın son tashihlerini yaparken bölge halkının bu manada hak arama mücadelesi anlamında konuyu Avrupa İnsan Hakları mahkemesine taşıdıkları basında haber olarak yer almıştır.

[821] Koruma Kurulun 07.6.2000 tarih ve 8558 sayılı kararı ile bölge için alınan bir önceki karar çerçevesinde 1.derece doğal sit uygulaması için açılan iptal davaları devam ederken ve açılan davalarda kesinleşen emsal bir karar bulunmazken bu bölgenin sahil kısmında Askeri Karargah ve Füzyon merkezi inşaatına müsaade edilmiştir ama bölge mülk sahipleri için bu manada bir karar alınmamıştır.

kaldığını açıkça göstermektedir. Kurul, burası için karar vermesine rağmen diğer mülk sahipleri için bir karar vermemiştir. Ve bölge halkı bu manada yine tek başına kalmıştır.

Dönemin Büyükşehir siyasi yönetiminin ve bürokratlarının Özdilek Planı olarak adlandırılan, bu mevzi plan uygulamasının onanmasından sonra, bölgenin tümünün plan önerisinin kabul edilmesi, pek de samimi olarak nitelendirilememektedir. Bu manada eğer planlama niyeti var idiyse, bölgenin tamamı planlanmadan sadece parsel bazında bunun yapılması çok doğru değildir ve inandırıcı bir yaklaşım de değildir. Tıpkı Üçkuyular Pazaryeri'nde olduğu gibi, burada da esas yerli halk, planlamada, mevzi plan, başarısını (eğer buna başarı denilebilirse tabi) gösterememiş ve neticede yeri satın alan kişinin oluşturduğu ranta ancak bakabilmiştir. Şimdi ise 18-20 katlı turistik otelin gölgesinde roka, maydanoz ekerek, hayatını idame ettirmeye çalışmaktadır. Böylesi eşitliğe aykırı bir uygulama, sadece ülkemize özgü bir durumdur harhalde…Bölgenin planlanmadığı sürece güçlü olanın yönetime tesir ederek, adım adım mevzi planla bölgede yağ lekesi gibi bir anlayışla, tüm İzmir genelinde olduğu gibi bir tehlike içinde olacağı hatırlanmalıdır.

Bu bölge içerisinde en esaslı, imar ve yapılaşma hakkı olarak karşımıza çıkan bu mevzii imar ve yapılaşmadan sonra, çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile meslek odalarının, bölgenin planlanması hususundaki isteklere tepki göstermesinin anlamsız olduğu kanaatindeyim. Onlarca katlı imar ve yapılaşmanın dibindeki arazi sahibinden, maydanoz ve roka tarımı yapmasını istemek kadar, dengesiz, adaletsiz ve eşitliğe aykırı bir uygulama biçimi olamaz. Bu büyük ranta rağmen, bölgenin plansız kalması, tarım alanı olarak kullanılması ileri sürülüyorsa, bölgedeki yüksek rantlı yapılaşmalar ile tarım alanı olarak kullanılması önerilen veya telkin edilen taşınmaz sahipleri arasındaki adaletsizliğin, eşitsizliğin giderilmesi gerekmektedir. Nitekim mukayeseli hukukta bunun örneklerini görmek mümkündür. Örneğin Amerika Birleşik devletlerinde "İmar Hakkının Satın Alınması" yönündeki koruma programında bu husus uygulama alanı bulmaktadır.[822]

[822] İmar Hakkının Satın Alınması Tekniği:Bu yöntem, taşınmaz sahibine, çıplak mülkiyet hakkını kendi üzerinde bırakarak, idareye sınırlı bir biçimde imar etme yetkisini ve irtifakı satma yetkisini vermektedir. "İmar Hakkının Satın Alınması" yönündeki koruma programına göre; "Yerel yönetimlerce ilk aşamada, hangi miktarda tarımsal alanların önemli ve kırsal karakterinin korunması gerektiği belirlenmekte, ikinci aşamada, hedeflenen tarımsal alanın bir bölümünden elde edilecek tarımsal ürünün değeri tespit

3.6.3.12 Bölge İçin Alınan 1. Derece Doğal Sit Kararının ve Bu Kararın Yargısal Denetiminin İncelenmesi

Konuyla ilgili yasal düzenleme ve bu düzenlemede getirilen ilke ve kavramlar, "Kültür ve Tabiat Varlıkları Bulunan Alanlarda Koruma Amaçlı İmar Planlaması" başlığı altında detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ise, yasal düzenlemenin ve bu düzenlemelerde getirilen ilke ve kavramların somut olayda uygulanmasının analizini yapacağız.

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nde gerek kamusal ve gerekse özel mülkiyet[823] ama çoğunlukla, kamusal mülkiyetlerde mevzi planlarla her türlü yapılaşma ile bölgenin imar ve kullanım çeşitliliği oluşmuştur. Bu anormal çeşitliliği örneklemek gerekirse; İnciraltı Öğrenci Yurtları, Tansaş Alış Veriş Merkezi yapılaşması, Askeri lojmanlar, Otoyol ve Yonca Kavşağı inşaatı, Deniz Bilimleri binası, Karargâh ve Füzyon Merkezi binası, Lokanta, kafe ve büfe tarzı yapılaşmalar, Büyükşehir Gençlik Merkezi oluşumu (tiyatro, sinema, lokanta vs. gibi tesisler), tarımsal yapılaşmalar (sera, depo vs), hayvancılık yapılaşmaları, otel ve alışveriş merkezi, Büyükşehir Belediye otobüslerinin

---

edilmektedir. Üçüncü aşamada, tarımsal alan olarak muhafaza edilecek alanın bir dönümünün tarımsal olmayan bir kullanıma tahsis edildiği taktirde gerçekleşebilecek değer tahmin edilmektedir. Dördüncü aşamada, tarımsal amaçlı veya başka bir imar uygulaması sonucunda elde edilecek değerler karşılaştırılmaktadır. Örneğin tarımsal amaçlı kullanımdan bir dönümden 1.000,00 YTL, gelir elde ediliyorken, aynı parselin tarım dışı amaçlarla imarı halinde elde edilecek değer 3.000,00 YTL. ise aradaki 2.000,00 YTL fark imar hakkı olarak kabul edilmektedir. Beşinci ve son aşamada ise, korunacak tarımsal alan malikine, parsel başına, aradaki fark kadar imar hakkı verilmektedir. Altıncı aşamada, eğer taşınmazın maliki bu sınırlamayı kabul ederse, tarımdan başka amaçlarla başkasına satmamak, bağışlamamak ya da vasiyet etmemek şartıyla, taşınmazdan kaynaklanan tüm diğer hakları saklı kalmak şartıyla taşınmaz, malikin mülkiyetinde bırakılmaktadır. Yine diğer Avrupa ülkelerinde de benzer koruma programları geliştirilmiştir.

[823] Balçova tapu ve Kadastro Müdürlüğünde yaptığımız araştırmalarda tespit ettiğimiz üzere ; bu özel mülkiyet yerli halkın özel mülkiyeti olmayıp bazı seçkin ve ayrıcalıklı mülk sahiplerinin söz konusu plan tadilatlarından az bir süre önce tesadüf eseri olmayan satın alma işlemlerinin sonucu ve çoğunluk itibariyle de miras yolu ile intikal etmeyecek kadar kısa bir süre evveliyatı olan bir mülkiyet oluşumudur. Bölge hakkında yapılan çalışmalarda bu manadaki tapu ve malik ilişkisi genel olarak incelenmiştir ; Hossein AGHAZADEGAH; "İzmir İnciraltı Rekreasyonel Amaçlı Kıyı Düzenlemesi", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Ödevi, İzmir, 1985; TÜRKMEN,Sevil; "İnciraltı-Dalyan Turizm ve Rekreasyon Alanı Düzenleme Çalışması", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 1992; ARSLAN,Abdullah**;** "1980 Sonrası Planlamaya İlişkin Politikaların ve Yasal Yönetsel Çerçevenin Kentsel Alanlar Üzerinde Yarattığı Rant Baskılarının İncelenmesi Ve Alternatif Plan Önerileri", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 2003.

Bu çalışmalardan farklı olarak İrem AYHAN çalışmasında detaylı bir araştırma yapmış ve bu manadaki dokümanı çalışmasında detaylı olarak aktarmıştır; AYHAN, İrem ; "İnciraltı Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi, Potansiyeller, Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans 1. Sınıf Proje Çalışması, İzmir, 2005.

tamir bakım atölye ve otopark sahası, Salih İşgören Villa Sitesi gibi birbiriyle aynı nazım imar planı içerisinde buluşturulması imkânsız olan bu yapılaşmalar, gerek kaçak başlayıp sonra mevzi plana girerek ve gerekse de direkt mevzi planla yapılmıştır.

Yaklaşık 40 yıl süren bu çirkin oluşum olup bittikten sonra, bölgenin tamamı İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 01.07.1999 tarih ve 8050 sayılı kararı ile 1. derece doğal sit ilan edilmiştir. Kırk Yıl boyunca bölge içindeki çirkin oluşumu göremeyen Kurulun Özdilek inşaatının tepkiselliği içinde bütün bir alanı 1. derece doğal sit alanı ilan eden karar metni, aşağıdaki bölümde ele alınarak, zaten mahkeme kararları ile iptal edilmiş bu yanlış, hukuka ve bilime aykırı kararın aşağıda ayrıntılı analizi yapılacaktır.

Kararın birinci bölümde, toplantıya katılarak konu hakkında açıklama yapan birimler tek tek zikredilmekte, biraz da çokluk manasında sayılmaktadır. Şöyle ki:

"İzmir İli, Balçova İlçesi İnciraltı Mevkii, 8.4.1999 gün ve 7908 sayılı kararımız gereği; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 12.3.1999 gün ve 641 sayılı ilke kararı doğrultusunda Kurul Müdürlüğü'nce yapılan tespit çalışmasına ilişkin belge ve bilgiler okundu, Kurul toplantısına katılan Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim Dalı temsilcileri ile TMMOB bağlı Mimarlar Odası, Şehir Plancılar Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası temsilcilerinin açıklamaları dinlendi; hazırladıkları raporlar incelendi."denilmektedir.

Şimdi burada önemle üzerinde durmak istediğimiz nokta şudur ki, "sayılan üniversite kesiminden hangi bilim adamları, hangi konuda açıklama yapmışlardır ?" gibi bir soruya, verilebilecek bir cevabın bulunmamasına karşılık burada, bir içerik ve netlik olmadan, sadece çokluk manasında yapılan bir sayım işlemi olduğu ve böyle bir yaklaşımın ise doğru olmadığıdır. Acaba toplantıya katılan bu bilim adamları, gerçekten kendi uzmanlık alanlarında en yetkin kişiler midir; yoksa meslek odaları ve bazı bir kısım sivil inisiyatif ile gönül işbirliği yapıp bu manada hep birlikte hareket etme psikolojisi içinde hareket eden insanlar mıdır, tüm bunları bilmiyoruz. Mahkeme bazında aynı konuda birbirinden tamamen farklı bilirkişi raporu düzenleyen heyetlerin

çatışmasını yakinen görebildiğimiz uygulamalarda (ki çalışmamamızda bunlardan örnekleri bütün içinde ele aldık), bu manada daha bir seçici olmak gerektiği kanaatindeyiz. Bu konuda, konusunda en uzman olan akademisyenler kim ise onların katıldığı bir toplantı olmalıydı ve en azından bunların konu hakkında hangi seviye içinde unvan aldıkları (örneğin konu hakkında Doktora tezi, Doçentlik Tezi, Profesörlük tezi veya başka manada ciddi bir bilimsel yayını olması gibi kriterler) belirtilmeliydi. Bu manada Korporatif Devlet uygulaması benzeri bir uygulama ile pek ala bazı akademisyenlerin bazı yanlış uygulamalara imza attıkları, tüm Türkiye bazında bilinen bir gerçektir. Ayrıca bu bilimsel oluşumda, üzerinde düşünülmesi gereken nokta şudur ki; bu kararda İnciraltı Dalyanı önemli bir bölümdür ve Bölgenin deniz kıyısı konumu da malumdur; o zaman hiç yoksa bu Dalyan'ın içinde bulunan Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz Bilimleri Enstitüsü'nden akademisyenler, neden bu toplantıya davet edilmedi acaba diye sorgulamak durumundayız. Burada kanaatimizce bu toplantıya katılan akademisyenlerin hem isimleri ve hem de bu toplantıya çağrılmalarına neden olan bilimsel çalışmaları zikredilmeliydi. Böyle bir aleniyet örneğin yargı sürecinde zaten ihsası reyi olan bu akademisyenlerin, mahkemece bilirkişi olarak atanmaması sağlanmış olurdu. Karşı tarafın bu manada bir araştırması yok ise, mahkemede böyle bir atama yaparak, zaten kanaatini daha önce açıklamış olan bir kişiyi tarafsız yargı süreci içinde taraflı bir incelemeye imza attırmış olabilme durumunun önüne bir engel mahiyetinde bu bilinirlik aleni hale getirilmeliydi, diye düşünüyoruz. Herhangi bir bölge hakkında alınan sit kararının, bölgedeki mülkiyet hakkına getirilmiş bir sınırlama olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bu bağlamda, bölge hakkında görüş beyan edecek bilim adamlarının, bölgenin onlarca sorunundan bir hakkında en azından bir eseri veya çalışması bulunmalıdır kanaatindeyim. Yoksa ortaya atılacak fikirler, afaki olmaktan öteye gitmeyecektir. Bir şey bilinmelidir ki o şey hakkında fikir yürütülebilsin ve o şey hakkında görüş ortaya konabilsin! Ancak bu çalışma dolayısıyla yaptığım araştırmalarımda, burada bölge hakkında söz söyleyen, fikir beyan eden bilim adamlarının bölge hakkında böyle bir çalışmasına tesadüf etmedim.

Toplantıya katılan diğer grup olan Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası temsilcilerine gelince; öncelikle yine yukarıda akademisyenler gibi, bu temsilcilerin de bu toplantıya çağrılma kriterleri yani bu oda

temsilcisinin konu hakkında varsa bilimsel çalışması veya idari tecrübesi bu mutlaka ortaya konmalı idi. Sadece o odanın temsilcisi diye bir çağrılma kritersizliği böylesine teknik bir konuda olmaması gereken bir kolaycılıktır kanaatindeyiz. Bu noktada başka bir husus da toplantıya çağrılan meslek odalarının yönetim mensupları zaten tartışmanın hangi tarafında olduklarını açıklamış kurum mensuplarıdırlar. 1999 yılı Büyükşehir seçiminden önceki iktidarlar ile ilişkilerinin çok kötü olması neticesi bir çarpışma alanı arayışı olarak 1999 Büyükşehir seçiminden sonra iktidara gelen yönetimle de mutlak bir paylaşım içinde olduklarından, bu manada bir güç alanı olarak, bu kurumu harekete geçirmek duygu ve düşüncesi içinde olacakları bir gerçekti. Nitekim bu bölgenin içinde bulunan ve bizim de tasvip etmediğimiz Özdilek Mevzi Planı, bu manada tam bir çarpışma bloğu meydana getirmişti. 1999 seçiminden önceki iktidarın bu manadaki hatasını, bütün bölgeyi 1. derece doğal sit alanı ilan etme yönündeki hareket tarzı ile meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin çarpışım alanı olarak bölge halkının mülkiyeti üzerinde bir alana kaydırmak, tarafsız bir kurum olması gereken Anıtlar Kurulu bağlamında bir hata olsa gerektir. Örneğin 1999 seçimi öncesi Mimarlar Odası Genel Sekreteri olan Hasan Topal'ın, 1999 seçiminden sonra İmar konusunda Büyükşehir Belediyesi'nin Genel Sekreter Yardımcısı olması bu manada bir göstergedir. Yine bu manada basında çıkan köşe yazıları ve bizim çalışmamızın teslimine kadar ne bir tekzip ve ne de bir tazminat davasına muhatap olmamış bu yazıların gösterdiği oluşum çerçevesi[824] içinde, Büyükşehir yönetimi ile meslek odalarının kendi tercihleri olan "sıkı işbirliği" çizgisinin Kurul tarafından ciddi manada ele alınıp, bununla ilgili karar süreci içinde, daha bir tarafsız ve bilimsel kriterlerin getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bu toplantıya katılan akademik kariyeri olan kişilerin ve meslek odaları mensuplarının, 1999 seçiminden sonra yine kentsel sit alanı olan Konak Meydanı'nda yapılan ve mahkeme kararı ile kaçaklığı ve standartlara aykırılığı sabit olan ve hatta projesi bile bulunmayan (projeye göre imalat değil imalata göre projesi çizilen) Alçak Geçit için, neden aynı toplantıyı, İzmir 1 Numaralı Koruma Kurulu yapmadı diye düşünmeden edemiyorsunuz. Kurul aynı kurul ve hatta üyeleri de aynı kişilerden

[824] Meslek odaları ile 1999 yerel seçiminden sonra iktidara gelen yönetimin kamuoyundaki görünür "sıkı işbirlikleri" ni konu eden köşe yazılarına örnek olarak verilebilecek atıflar çalışmanın Üçüncü Bölümünün 3.8.10.2 nolu kısımında geniş olarak ele alınmıştır.

teşekkül etmekte, ama bu kaçak ve çirkin ucube Alt Geçit yapılaşması hakkında hiçbir yasal işlem yapılmamıştır. Hâlbuki bu manada kent içerisindeki sit alanları içinde, kaçak olarak yapılan binalara karşı, hangi tür yasal işlemlerin yapılması için hangi tür faaliyet içinde olan Kurulun, bu manada suskunluğu cidden büyük bir soru işaretidir. Bu manada bu çalışmada, mesele, bir turnusol işlemi ile değişik bir açıdan irdelenmek istenmiştir. İzmir ili içinde planlama ve yatırımlar konusunda ve belki de kamu yönetimi adına her şeyde, artık bu hep olagelen "Ya Hep" (Özdilek Mevzi Planı yapımı anlayışı) ile "Ya Hiç"(buna tepki verip bütün bir alanı 1. derece doğal sit ilan eden anlayış) tepikleşmesi içindeki iktidar savaşı yerine, yeni şeyler söylemenin zamanı gelmiştir. İki anlayışın da tehlikeli boyutlarını yıllarca yaşayan (yapılan anket çalışmaları neticesinde edinilen bilgiye göre) bölge halkı, bu manada düşünülmesi gerektiği kanaatindedirler. Zira bu iki aykırı tutum içinde olanların, çarpışma alanı içinde bir sürü mağduriyetler doğmakta ve maalesef ağır işleyen bir İdari Yargı Sistemi içinde hakların kaybına engel olunamamaktadır. Bu manada söylemlerin bir tarafa bırakılarak, bilimsel, teknik ve bölge halkının mağduriyetini giderici çözüm yolları üretilmesi gerektiği açıkça ortadadır.

Söz konusu Kurul kararın ilgili bölümünün incelenmesine devam edilirse; kurul karanın devam eden bölümünde :

"Yapılan görüşmeler sonucunda; 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne sunulan 15.4.1996 tarihli ve Doç. Dr. Ayşe Filibeli imzalı bilirkişi raporunda belirtilen "Çamaltı Tuzlası'nın karşı kıyısında yer alan ve özellikleri itibariyle Tuzla'nın devamı niteliğinde olan İnciraltı Çakalburnu Dalyanı'nın pek çok kuş türü için kışlak görevini üstlendiği, kuşlar için üreme sahası niteliğinde ve zengin canlı türleri ile İzmir Körfezi'ndeki yoğun kirlenmeye karşı yaşamını sürdüren doğal bir ekosistem olması; Akdeniz Martısı'nın (Larus melanosephatus) yanı sıra, dünya çapında binlerle ifade edilebilecek kadar nesli tehlike altında olan Tepeli Pelikan'ın (Pelicanus crispus) üreme alanı olduğu, bu nedenle: 17.12.1996 tarih ve 12480 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Kuşların Himayesine Dair Sözleşme, 12.6.1981 tarih ve 17368 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme, 14.2.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Dünya Kültürel ve Doğa Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, 20.2.1984 tarih ve 18318

sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi), 18.3.1987 tarih ve 19404 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü, 23.10.1988 tarih ve 19968 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Akdeniz'in Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol, Ramsar Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kapsamındaki Akdeniz Eylem Planı, UNESCO İnsan ve Biyosfer Programı gibi programlarda tanımlanan sulak alan tanımına girdiği,.." şeklinde bir belirleme yapılmıştır.

Öncelikle atıf yapılan ilgili mahkemenin esas ve karar numarası yoktur. Ek olarak bu dava bir eda davası mıdır yoksa bir tespit davası mıdır bilinmemektedir. Tespit davası ise; malumdur ki bu manadaki tespit davaları genel itibariyle tek taraflıdır ve mahkemenin tayin ettiği bilirkişinin raporu da bu manada tek taraflıdır ve yargı süzgecinden hukuk tekniği açısından geçememiş bu dava, adı üstünde bir tespit davasıdır. Söz konusu bilirkişi olan Doç. Dr. Ayşe Filibeli'nin bu raporu onun şahsi görüşü olup yargılama süzgeci içinde eda davası anlamında bir etkisi olmayan bir rapordur. Eğer bu manada oluşumlara müsaade edilirse, her tespit davası açanın tek taraflı yargısal hareketi neticede hak kazanımına yol açar ki bu hukuk tekniği açıdan kabul edilebilecek bir durum değildir. Bir tespit davası ile insanların mülkiyet hakkına en esaslı sınırlama getirilmiştir. Mesele bu yönüyle ele alındığında, bu tespit davasının bir eda davasının hukuki neticelerini ve etkisini gösterdiği açıktır. Bir tespit davası ile insanların mülkiyet hakkına sınırlama getirilmesi, insan haklarına ve mülkiyet hakkına açık bir biçimde aykırılık teşkil etmektedir ki bu dava sonucunda alınan Kurul kararının, hukuka aykırı bulunarak idari yargı tarafından iptal edilmiş olması bu yöndeki ihlalin varlığını kanıtlamıştır.

İzmir 1 nolu KTVK Kurulu'nun almış olduğu kararda, bu alanın bir bütün olarak korunmasının gerekliliği vurgulanarak, bu alanın, nesli tükenmekte olan birçok canlı türünün üreme ve yaşama alanı olduğu ifade edilmektedir. Ancak nesli tehlike altında olanların neler olduğundan bahis edilmemektedir. Şayet böyle bir durum var ise, bu alanın Uluslararası sözleşmeler uyarınca milli park ilan edilmesi gerekmez miydi? Ayrıca bu kararı alırken, bu bölgenin içinde bulunan Deniz Teknolojisi Enstitüsü'nden

bilim adamlarının görüşleri niye alınmamıştır? gibi soruları çoğaltmak mümkündür. Ancak son sorulan soru açıktır ve çarpıcı olarak meseleyi ortaya koymaktadır. Bölgenin ağırlıklı olarak Dalyan kısmı ile alakalı olarak Kurul kararı alınırken, hemen bu Dalyan Bölgesi içinde binası bulunan, Deniz Bilimleri Enstitüsü'nün ilgili uzman hocalarından görüş bile alınmaması konuyu zaten net bir şekilde "Ya Hep" veya "Ya Hiç" durumu ile birlikte ortaya koymaktadır.

Kurulun, bir türlü görüşünü almayı düşünemediği, hâlbuki bu söz konusu Dalyan'ın içinde yer alan Deniz Bilimleri Enstitüsü'nün raporları ise şöyle demektedir; "*İzmir Körfezi'nde iç kısımlarda kirlenme nedeni ile oksijen konsantrasyonları azalmış, bu nedenle da daha önce bu kısımlarda yaşayan deniz yıldızları, balıklar ve deniz bitkileri yavaş yavaş yok olmuş ya da Körfezin dışına göçmüşlerdir"*. Yine Deniz Bilimleri Enstitüsü'nün raporlarına göre kıyı çizgisinin kararsız bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Gözlenen kirlenme ve denizin sığ olması sebebiyle anılan bölgede herhangi bir su ürünü potansiyeli söz konusu değildir[825]. Kurulun Deniz Bilimleri Enstitüsü'nün raporlarını incelemeden ve Dalyan gibi bir alanı baz alarak, altı milyon metrekarelik bir alanın bütününü, 1.derece doğal sit ilan etmesi zaten meselenin boyutunu göstermesi bakımından yeterli bir durumdur ki yargı süreci içinde bu keyfi, bilim ve hukuk dışı karar irdelenmiş ve kesinleşmiş mahkeme kararlarına göre de iptal edilmiştir.

Peki bu zaman zarfında bölge halkının uğramış olduğu maddi ve manevi zararını kim tazmin edecek? İnsan Haklarına Dayalı Demokratik Hukuk devleti içerisinde, insanların hak ve hürriyetleri üzerinde bu kadar kolay söz söylenememesi gerektiği açıktır. Netice itibariyle sit kararı, mülkiyet hakkına getirilen bir sınırlamadır. Dolayısıyla bu sınırlamada, ulusal ve uluslar arası hukukun öngördüğü, sınırlamalara ve bu sınırlamaların sınırlarına riayet edilmesi gerektiği açıktır. Ancak, burada görüyoruz ki hiçbir bilimsel ve hukuki temeli olmadan, bütün bölge 1. derece doğal sit ilan edilerek, insanlar yıllar sürecek bir hukuki mücadelenin içerisine çekilmiş, zaman ve masraf kaybı ile maddi ve manevi olarak büyük zararlar görmüştür. Dolayısıyla bu

[825] TÜRKMEN, a.g.e., s. 54–57.

zararın tazmini gerekir. İç hukukta bunu karşılayacak bir mekanizma ise bulunmamaktadır.

Yine Kurul kararını irdelemeye devam edersek:

Ayrıca Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Toprak Bölümü ve Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim Dalı'nın ortak görüşlerini içeren 30.6.1999 gün ve 01.239 sayılı yazı eki raporda belirtildiği biçimiyle; *"Çakalburnu Dalyanı'nı çevreleyen tarım alanlarının pek çok kuşun barındığı ve beslendiği, yer altı ve yer üstü su dengesinin korunması açısından hidrolojik önem taşıyan bir sulak alan olan Çakalburnu Dalyanı'nın korunmasında, bu doğal alan ile bütünleşmiş bir koruma bölgesi oluşturması açısından "büyüklük" ve "bütünlük" ölçütünü tamamladığı; ekolojik özelliği nedeniyle başta mandalina olmak üzere sulanabilir yoğun tarıma uygunluğu; yörenin mikro klima içermesi, yeşil dokunun yoğunluğu sonucu İzmir için oksijen üretmesi; yıllarca kurulan doğal dengenin sürekliliği ve varlığını sürdürebilmesi için bu alanın tarım dışı amaçlarla kullanılmaması gerektiği; yöredeki toprak, su ve biyolojik çeşitliliğin buradaki yaşamsal bütünlüğü sergilemesi; insan ve yeşil doku arasındaki estetik, duygusal, sağlık ve görsel bağları güçlendirmesi; İzmir kent yaşamına, üzerindeki bitkisel çeşitlilik ile oksijen pompalaması; solunum, evsel ve fabrika bacaları ile eksoz gazlarından kaynaklanan CO_2'yi fotosentezde kullanarak kirliliği azaltması; iklimsel dengeleri kuran yeşil doku örtüsü yanında, vazgeçilmez doğal kaynaklardan en önemlilerinden biri olan toprakların, bu yöre arazi bütünlüğünde üretkenliklerini sürdürüyor olması; TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi'nin 1.7.1999 gün ve 60 sayılı görüş yazısında belirtildiği gibi; Mikroklimatik özellikleri ve jeotermal kaynakların varlığı nedeniyle seracılık faaliyetlerinin erken örneklerinin başladığı ve bu nedenle tarımsal literatürde yer alan bu bölgenin havza şeklinde topyekun tarımsal potansiyelinin korunmasının kamu yararı taşıdığı dikkate alınarak;"* gibi ifade yer almıştır ki bu bölümle ilgili açıklamalar geniş bir hacim etmektedir. Bu nedenle çalışmanın akışı gereği bu bölüm hakkındaki açıklamalar çalışmanın ileriki bölümlerinde yer almıştır. Ancak şu kadar ifade edilebilir ki; bu kararın bu kısmı da yargısal süreç içinde bilimsel olarak incelenmiş ve gerek alt mahkeme ve gerekse Danıştay safhasından sonra bu bilgilerin yanlış olduğu kesinleşen mahkeme kararları ile belirlenmiştir. Burada üzerinde durmak

istediğimiz nokta kurul karanına dayanak alınan ilgili Üniversite birimlerinde görev yapan akademisyenlerin kimler olduğu ve hangi bilimsel çalışmalarına atıf yapıldığı belli olmayan bu bölümünün sonunda Ziraat Mühendisleri Odası İzmir Şubesinin 01.07.1999 tarih ve 60 sayılı görüş yazısına somut atıf vardır. İlgili Üniversitelerin bilimsel çalışmalarına atıf yapmayan Kurul, meslek odasının görüş açıklamasına atıf yapmıştır ki bu bilimsel olarak bir hiyerarşik yaklaşım değildir. Meslek odasının her açıklamasının mutlaka bilimsel bir seviyede olmadığı bir gerçek iken, en azından bilimsel değeri hususunda bir kriter yok iken, sadece buna atıf yapılması, dikkate alındığında Kurul kararında meslek odalarının aktifliğinin ispatı mahiyetindedir. Ancak kesinleşen mahkeme kararına göre bu yaklaşımın yanlış olduğu görülmüş ve bu yanlış yargıdan dönmüştür. Bu süreç içinde, mülk sahiplerinin yaklaşık beş sene süren İdari Yargı seronomisi içinde uğradıkları zararın tazminatı noktasında açılacak davada, hem Kurul üyelerinin hem de Kurulu yanlış yönlendiren diğer resmi kurum ve kuruluşlar ile özel ve tüzel kişiler, toplantıya katılan ve resmi yazı veren kişilerin sorumlu olması gerektiği açıktır. Çünkü konuyla ilgili yapılan yargılama süreci içerisinde görülmüştür ki bölge hakkında alınan bu karar, hukuki ve bilimsel olmayıp, tamamıyla tepkisellikten ortaya çıkmış bir karardır ve bu haliyle hak ihlali mahiyetindedir. Burada böyle bir sorumluluk yoluna gidilmez ise bu konuda çok keyfi karalar alınarak sorumsuz bir sistem doğmuş olacaktır ki Hukuk Devleti içinde "Koruma Kullanma" dengesi bu şekilde belirlenemeyeceği kanaatindeyiz. Bu kısım ile ilgili incelemeler, çalışmanın akışı gereği ileride, ilgili bölümlerde tekrar ele alınacaktır.

Söz konusu kararın diğer bölümünün incelenmesine geçilirse:

"*Balçova ve Narlıdere İlçelerinde, Üçkuyular Vapur İskelesi'nden başlayarak, güneyde İzmir-Çeşme Otoyolu'nu takip eden, batıda Narlıdere İstihkâm Okulu'na uzanan sınırlar dâhilinde kalan ve sınırları ekli paftada belirtilen alanın 3386 sayılı Yasa ile değişik 2863 sayılı Yasa kapsamında 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak belirlenmesine, bu alanda Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 14.7.1998 gün ve 596 sayılı ilke kararının uygulanmasına, buna göre"* gibi bir topyekün ve tek elden bir sit bütünleştirmesi yapmıştır ki bahsi geçen alandaki Dalyan Bölgesi ile Bahçelerarası Bölgesi ve İnciraltı Bölgesi ve Narlıdere Bölgesi ve hatta Narlıdere Bölgesinin Sahilevleri ile otoban tarafındaki bölgelerin konumları birbirlerinden

tamamıyla farklı bir oluşum içindedir. Mesela Dalyan Bölgesi'nin durumu, diğer bölge içindeki alanların hiçbirisi ile benzerlik arz etmemektedir. Narlıdere bölgesi bile kendi içinde çok farklı karakter göstermekte, örneğin Deniz Kuvvetlerinin Lojmanlarının bulunduğu bölgede ki yoğun yapılaşma ile bu yapılaşmanın güney kesimindeki tablo tamamen değişik bir durum arz etmektedir. Narlıdere bölgesinde bile, en batı kesimindeki bitişik villa yapılaşmaları ile Sahilevleri olarak isimlendirilen bölgedeki yapılaşmalar birbirinden çok farklı bir yapı içindeyken ; yaklaşık 10 milyon metrekarelik bir alanı, toptan 1.derece doğal sit alanı ilan etmek gerçekten basit bir yaklaşım olup asla bilimsel bir yaklaşım değildir. Kurulun bütün bir yarımada bazında verdiği daha keyfi kararları her ne kadar mevcut ise de bu manadaki kararları, İdari Yargı süzgecinden geçmiş ve söz konusu işlem, hukuka ve bilime aykırılığı nedeni ile iptal durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Bölgenin en doğusunda bulunan Mustafa Kemal Sahil Bulvarı ve Üçkuyular Askeri bölgesinden başlayarak gerek boylam olarak ve gerekse enlem olarak farklı yapılarda, en azından sekiz bölge var iken, bu on milyon metrekarelik bir alanı bir kalemde birinci derece doğal sit ilan etmek yargıdan dönen keyfi bir karar olarak hukuki olarak tasvir edilmiş, ama bu keyfi kararı alanlara karşı açılan tazminat davaları uygulamada görülmemiştir. Bu hususta bölge halkının hukuki yollardan hakkını arama bilincinin yeterli olarak gelişmediğini söylemek mümkündür kanaatindeyiz. Koruma Kurullarının iç hukuktaki hukuki statüsü dikkate alındığında böyle bir tazminat davasının vatandaş lehine sonuçlanıp sonuçlanmayacağı soru işaretleri taşımaktadır.

Kararın diğer bölümlerinin analizine geçecek olursak ;

"*a) Bitki örtüsü, topografya ve siluet etkisini bozabilecek tahribata yönelik hiçbir eylemde bulunulmayacağına,*

b) Plan bütünlüğü içinde, halka açık rekreasyon amaçlı (lokanta, büfe, kafeterya, soyunma kabinleri, wc, gezi yolu) tesisleri ile iskele, balıkçı barınağı, bekçi kulübesi, otopark ile zorunlu olan alanlarda alt yapı hizmetleri (kanalizasyon, içme suyu, enerji nakil hattı, telefon vb.) donatımları ilgili kurumların görüşleri doğrultusunda hazırlanacak projesine göre ilgili Koruma Kurulu'ndan izin alınmak koşuluyla yapılabileceğine, ancak bu alanlarda alanın özelliğine göre 1/25000 ölçekli Çevre

Düzeni Planı, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı veya 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmadan söz konusu projelere izin verilmeyeceğine,

„.. 3386 sayılı Yasa ile değişik 2863 sayılı Yasanın 17. maddesinde tanımlandığı biçimiyle, bu alanlarda yürürlükte olan imar planının uygulamasının durdurulmasına, karar tarihinden itibaren 1 yıl içinde, alanın tarımsal ve ekolojik niteliğini göz önünde bulunduran, kıyı-deniz-kentli buluşmasını hedefleyen Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmasına,"

Kurul bu ifadeleri, 1999 yılında hukuki bir görünüm içinde, bir idari işlem ve karar olarak resmi şekilde tebliğ etmiştir. Bu çalışmanın tashihlerinin yapıldığı 2007 yılının Eylül ayına kadar bu manada planlama hiyerarşisi içinde bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. EXPO projesinin bölgeye monte edilmeye çalışıldığı ama planlama süzgecinden geçmeyen bir önerinin ortaya çıkmasına kadar, bölgedeki mülk sahibinin en doğal hakkı olan planlama çalışmasının olmamasının izahı hukuki olarak tazminat davası çerçevesinde de somutlaşmamıştır. Mülkiyet hakkının ancak kanuna dayanarak istisna olarak sözleşme ile takyit altına alınabileceği bir hukuk sistemi içinde, bu manada keyfi bir takyit olan plansızlık durumunun mutlaka tazminat hukuku çerçevesinde ele alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Yasada öngörülen imar planı yapma mecburiyetine rağmen, bunun yapılmamasının bir müeyyidesi olması gerektiği kanaatindeyiz. Daha önce de belirttiğimiz üzere "imar planı yapma mecburiyetinin" iç hukukta yasal bir müeyyidesi öngörülmediğinden, bu manadaki plan yapma mecburiyeti, "idare istediği zaman ve gerek gördüğü" şeklinde algılanmakta ve uygulanmakta, bu haliyle "keyfiliğe" dönüşmektedir. İdarelerin yargı kararı ile de imar planı yapmaya zorlanamadığı yukarıda belirtilmiştir. Ancak buna rağmen, imar planı yapılmamasının ortaya çıkardığı zarar dolayısıyla idare aleyhine tazminat davası açılabilmelidir kanaatindeyim. Ancak uygulamada bu yönde bir davaya da rastlamış değilim.

3386 sayılı Yasa ile değişik 2863 sayılı yasanın 17.maddesine göre bu kurul kararından sonra bölge için geçerli olan planın yürürlüğünün durdurulması durumunda

ortada “yok anlamında “ bir Planlama Hukuku uygulaması daha iyi bir deyişle “Hukuksuzluğu” vardır. Kanunen bir yıl içinde bu plan yapılması gerekirken aradan geçen sekiz senedir bunun yapılmaması adına kim sorumlu ise ve bu manada mülk sahibinin Tazminat Hukuk’u çerçevesinde ne anlamda zararı var ise tümünün tazmin edilmesi gerekmektedir. Bu tazminat belirlenirken sorumlu olan kurum ve kuruluşlar ve esasen onları oluşturan kişilerin de şahsi olarak sorumlu olmaları veya en azından ciddi manada bir rücu sistemi ile hukuk süzgecinden geçmeleri gerektiği kanaatindeyiz. Aksi taktirde planlama hukukunda ortaya çıkan keyfiliğin önüne geçilemez. Halen bu manada bir sorumluluk ve tazminat öngörülmediğinden, planlama hukukundaki keyfilik artarak devam etmektedir.

Kurul kararının devamında duygusal, ütopik ve asla hukuki olmayan bir ifade vardır ki bu mülkiyet hakkına getirilen en önemli takyit anlamındaki 1.derece doğal sit uygulaması ile bağdaşmamaktadır. Şöyle ki, ilgili karar *“Tescil sınırı içinde kalan meskûn alanın temel itibariyle, alanın doğal bütünlüğü içerisinden koparılarak iskânlaşmış bir bölge olduğu dikkate alınarak mevcut yapılaşmış alanların ekonomik ve fiziksel ömürlerini bakım-onarım kapsamında uzatabilecekleri, ancak süreç içerisinde iskân edilmiş alanların tasfiye edilerek doğaya yeniden kazandırılması ve doğanın kendi kendini kentli yardımıyla onarmasının sağlanmasına,”* ifadesi yer almıştır. Burada kurul kendi kararına tezat olarak bölgenin “iskanlaşmış” olduğunu yani bir manada 1.derece doğal sit özelliği taşımadığını ifade etmektedir. Ama daha enteresanı *“iskânlaşmış bir bölge olduğu dikkate alınarak mevcut yapılaşmış alanların ekonomik ve fiziksel ömürlerini bakım-onarım kapsamında uzatabilecekleri”* gerçeğini kabul ettikten sonra bu iskanlaşmış alanın *“süreç içerisinde … tasfiye edilerek doğaya yeniden kazandırılması”* bilimsel temele dayanmayan bir öneri getiriyor. Bu “doğaya yeniden kazandırma” işleminin bilimsel olarak yapılabileceğini bir an olsun kabul etsek bile (ki kurulun bunu kararında mutlaka bilimsel olarak ispatlaması gerekirdi) bunun somut olarak tezahürü olan uygulamasını *“doğanın kendi kendini kentli yardımıyla onarmasının sağlanmasına”* gibi bir soyut söylem ile önermesi gerçekten ciddiyetsiz bir yaklaşımdır. Burada hukuki araç nedir ? Kamulaştırma işlemi midir ? Yoksa takas sistemi midir ? Eğer kamulaştırma ise bunun kıymet takdiri nasıl olacaktır? Gibi teknik ve mutlaka hukuki kriterler konmalıdır diye düşünüyoruz. Örneğin Amerika Birleşik

Devletlerinde tarım alanlarının korunmasına dair teknik yaklaşımlarda Koruma İrtifakları veya İmar Hakkının Satın Alınması veya Vergi Farklılaştırılması sistemleri Hukuki olarak düzenlenmiştir[826]. Kalabalık bir anlamda "fedakarlığın denkleştirilmesinin" hem kentli bakımından ve hem de malik bakımından bir bütün olarak ele alındığı ve adil ve gerçekçi uygulanabilen çözümlerin üretildiği sistemleri Hollanda, Kanada, Avustralya, İspanya, İngiltere, Fransa ve İtalya örneklerinde sistem bazında incelemiştir[827]. Hocamızın Türk hukuk sitemi içerisinde de incelemesini yaptığı bu koruma sistemlerinin ortak noktasında malik açısından mağduriyetin önüne geçen bir sigorta bulunmasına karşılık Türk Hukuk sisteminde bu manada bir gerçekçilik yoktur. Bunun doğal uzantısı içindeki yaklaşımların belki de en kötü örneklerinden birisi olan ve çalışmamıza konu olan Kurul kararında ise hiçbir hukuki ve ekonomik temele dayanmayan bir yaklaşım ile "doğanın kendi kendini kentli yardımıyla onarmasını sağlamak" gibi ciddiyetten uzak bir öneri getirmektedir. Bu manada bir "kentli yardımı" bölge halkı dilenmediği için bu güne kadar gerçekleşmemiştir. Bilimsel çalışmada olamayacak düzeyde bir yaklaşımla "dilenmediği" için gibi bir tabir kullandık ama bu kurul karanının yanlışlığını daha iyi ifade edebilmek adına kullandığımız bu yöntemin ciddi manadaki ifade tarzında bölge halkının bu süreç içinde uğradıkları zararın mahkeme kararı gereği tazmininde böylesine keyfi karar alan kurul üyelerine karşı, devletin mutlaka rücu sistemini çalıştırmasının gerekliliğinin altını bir kez daha çizelim.

Kurul kararında devamla şu ifade kullanılmıştır *:*

"Kentsel servis ve tarımsal kapasitenin artırılmasına yönelik altyapı çalışmalarının plan bütünde ele alınmasına; ancak Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanıncaya kadar zorunlu ve gerekli alt yapı uygulamaları için İzmir 1 numaralı Koruma Kurulu kararının alınmasından sonra uygulamaya geçilebileceğine"

KTVKK'nu hükümlerinin, vatandaşlara en katı bir biçimde uygulanmasına, karşılık kamu idarelerine gerekli ciddiyette uygulanmadığı bilinen bir gerçektir. KTVKK'nun hem Kurul tarafından, hem de diğer kamu idareleri tarafından vatandaş

[826] KALABALIK , **İmar Hukuku** . a.g.e s.745 vd. Kalabalık hocamız bu hususun detaylı analizini yaptığı eserinde bu sistemleri hem ülkemiz açısından ve hem de mukayeseli hukuk açısından incelemiştir. Konunun çalışma kapsamı içinde kısa bir özetini ileri bölümde yapacağız.
[827] y.a.g.e s.746-753.

aleyhine istenildiği gibi uygulandığı görülmektedir. Örneğin burada Kurul kararında "tarımsal kapasitenin arttırılmasına yönelik altyapı çalışmalarının plan bütününde ele alınması" öngörülmüş bulunmakla birlikte, belediyenin (idarenin) zemin suyunu aşrı kullanması sonucunda bozulan kuyu sularının ıslahı veya sulamanın iyileştirilmesi için hiçbir somut karar veya öneri getirilmemiş olması da Kurul kararının gerekli ciddiyette ele alınmadığını açıkça göstermektedir. Aşağıda ayrıntıları ile izah edileceği üzere bölgedeki tarımsal faaliyetlerin zarar görmesi ve yapılamamasının asıl müsebbibi kamu idareleri olup, bu manada vatandaşların, tarıma zarar veren bu faaliyetlerin durdurulması noktasında bir sürü başvuruları ve alınmış yargı kararı bulunmasına rağmen, bu başvurular ve yargı kararları yerine getirilmediğinden, bölgedeki tarımsal faaliyetler de bitme noktasına gelmiştir.

Kurul kararının 1999 yılı itibariyle yaptığı bu belirlemede Kentsel servis ve tarımsal kapasitenin arttırılması çalışmaları gerçekleşmemiştir. Bunun somut proje bazında ele alınmasını bir tarafa bırakın, bu uygulamanın soyut görünümü olan plan çalışması bile yapılmamıştır. Dönemin geçici durumunu ikinci cümlesinde "*ancak Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanıncaya kadar zorunlu ve gerekli alt yapı uygulamaları için"* gibi bir ifade ile somutlaştırmış olan kurul bu geçici dönemin sekiz sene sürmesi anlamında bir oluşuma sebebiyet verecek bir seviyede hukuka aykırı bir karar almıştır. Bu geçici dönem sekiz senedir halen bitmemiştir.

Kurul kararında devamla şu ifade yer almıştır :

" Alanda ifraz tevhitlerin, ekolojik ve tarımsal alan özelliklerine ve doğal sit niteliğine zarar vermeyecek biçimde Kurulumuzda değerlendirilebileceğine"

1999 yılından 2007 yılına kadar koruma amaçlı imar planı yapılmadığı için bölgede büyük yüzölçümlü ve çok malikli taşınmazlarda ifraz yapılamamış ve neticede İzale-i Şuyu davalarının patlamasına ve bir manada arsa spekülasyonuna neden olunmuştur. Şöyle ki; Koruma Amaçlı İmar Planı olmadığı için ekonomik olarak sıkışan malikler mülklerini satarken çok düşük bir fiyata satmıştır. İfraz imkanı da verilmediği için mahkeme kanalıyla yapılan satışlarda bölge halkının maddi birikimi olmadığı için açık arttırmada bir manada paylaşılmıştır. Oysaki yasa gereği koruma amaçlı imar planı süresinde çıkmış olsa idi bu manada haksızlık durum olmayacak ve netice itibariyle

miras yolu ile her geçen daha çok malike bölünen (intikal ile) mülkiyet durumu kent içindeki eşit ama ayrık duruma düşmeyecek idi.

Kurul kararının devamında sırası ile şu belirlemeler yapılmıştır :

"Gençlik Parkı Rekreasyon Alanının, İzmir kent halkının dinlenim gereksinimini karşıladığı ve Kamu yararı göz önünde bulundurularak mevcut uygulamanın dondurulmasına, kıyıda yer alan dinlenme ve eğlence fonksiyonlarının Çakalburnu Dalyanı'ndaki kuş popülâsyonunu olumsuz etkilemeyecek biçimde yeniden gözden geçirilerek gerekli önlemlerin İzmir 1 numaralı Koruma Kurulu onayı ile uygulanmasına,

. Dalyan'ın su sirkülâsyonuna ve balık giriş-çıkışına yarayan menfezlerin arttırılmasına,

. Dalyan içindeki su kuşlarının daha iyi şartlarda barınması ve üreyebilmesi için gerekli koşulların yaratılmasına,

. Dalyan içine boşaltılan suların arıtılarak Dalyan dışına akıtılmasının sağlanmasına"

Hukuk Devletlerinde yapılması gereken, meseleye bir bütün olarak bakarak bir denge sistemi içinde, konunun bütün taraflarının haklarının göz önüne alındığı ve kamu yararı ile özel mülkiyetin bir sistem içinde ve bir anlamda "fedakarlığı denkleştirerek" bir "koruma kullanma" dengesinin gerçekçi tezahürü içinde ele alınması gerekir. Bunun yerine "ya hiç" çi bir yaklaşımla bölge mülk sahiplerinin haklarının hukuki gerçekçilik içinde ele alınmaması ve Dalyan'daki kuşlar ve sair doğa koruma nesneleri için söylenen soyut söylemler ile meselenin geçiştirilerek, mülkiyet hakkının gereğinin, bugüne kadar bir koruma amaçlı imar planına yansıtılmamış olması gerçekten düşündürücü bir durumdur. Bu tezatlık içinde Kurul, aynı Dalyan bölgesi için ileride daha detaylı inceleneceği üzere üç kere ayrı tarzda karar alınmıştır. Bu arada mülk sahipleri ile doğal dengeyi uzlaşma çizgisi içinde koruma ciddiyeti içine alacak koruma amaçlı imar planı için sağlam ve gerçekçi veri olabilecek karar bütünü sağlanamamış ve neticede bu ciddiyetsiz ve hukuka aykırı karar, ülkemiz yargı gerçeği içinde yedi seneye şamil bir gecikme içinde meselenin ve bu mesele içinde insan haklarının sürüncemede kalmasına ve ihlaline neden olunmuştur.

Kurul karanının Özdilek mevzi yapılaşmanın tepkiselliği çerçevesinde ele alınmasının bir ispatı da kararın şu kısmıdır :

" İzmir 1 numaralı Koruma Kurulu'nun 8.4.1999 gün ve 7084 sayılı kararı ile Kültür ve Tabiat Varlıkların Koruma Yüksek Kurulu'nun 12.3.1999 gün ve 641 sayılı kararı doğrultusunda başlatılan tespit süreci içinde 16.4.1994 tarihinde inşaat ruhsatı aldığı tespit edilen (eski) ….. ada, …. parseldeki inşaatın, 641 sayılı ilke kararını değiştiren Kültür ve Tabiat Varlıkların Koruma Yüksek Kurulu'nun 18.6.1999 gün ve 648 sayılı ilke kararı ile tanılanan usulüne uygun inşaat ruhsatı almış yapı tanımına girmediğinden ayrıca İdare Hukukunda Kamu yararının olduğu yerde kazanılmış hak ileri sürülemeyeceğinden inşaat ruhsatının iptaline, temel hafriyat aşamasında olan inşaatın yıktırılmasına, alanın doğal özelliklerinin geri kazandırılmasının sağlanmasına," gibi bir belirleme yapılmış, ama aynı kurul bu parsel (Özdilek mevzi planı içindeki parsel) için açılan davaya atıf yaparak [828] (kurul Özdilek mevzi planı üzerinde bulunan parsel için açılan davaya konu olan karar kesinleşmeden bu karara dayanmıştır) 1999 tarihli 1.derece sit kararından yaklaşık bir yıl sonra 07.06.2000 tarih ve 8558 sayılı kararı ile askeri bir yapılaşma önerisine "olur" vermiştir. Eğer bu manada Özdilek mevzi planına tepki verilmiş ise, o zaman İlke Kararları gereği bu sit kararı aleyhine açılan mahkeme kararı kesinleşmeden önerilen "karargah ve füzyon merkezi " gibi iddialı bir yapılaşmaya neden evet dendiğinin izahının kurul tarafından yapılması gerekir diye düşünüyoruz[829]. Yine bu mantık içinde eğer kurul, bu "karargah ve füzyon merkezi yapılaşmasını" uygun bulmuş ise, bölgenin bütünü bazında neden uygun bulduğu yapılaşmayı içeren ek bir karar vermemiştir. Yani bölge mülk sahiplerinin bu manadaki taleplerine neden kapalı olmuştur sorusu bu kapsamda sıralanabilecek sorulara örnektir. Bölgedeki mülk sahiplerinin imar ve yapılaşma taleplerine şiddetle karşı çıkan Kurulun, Milli Savunma Bakanlığının yapılaşma başvurusuna, sit kararı hakkında verilen yürütmeyi durdurma kararını gerekçe göstererek onay vermesi, KTVKK'nun vatandaşlara ve kamu idarelerine farklı bir biçimde uygulandığı yönündeki savımızın ciddi kanıtlarından biridir. Bu hukuk devleti içerisinde olmaması gereken,

[828] **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 1999/605 E ve 1999/608 K** sayılı mahkeme ilamı.

[829] Kurulun bu manadaki haksız uygulaması ve kendi içinde tezata düştüğünün açık bir delili olan ilgili kurul kararının detaylı analizini çalışmanın 4.6.3.13.1. numaralı kısmında ele alacağız.

eşitliğe aykırı bir uygulama biçimidir. Bilindiği gibi hukuk devletinin en temel özelliklerinden biri kanunların herkese işit bir biçimde uygulanmasıdır.

Bölge halkı ile yapılan anket çalışmalarında vatandaş, İdari Yargı süreçlerinin bitiminde bu manada sorumlu olanlara karşı tazminat davası açacaklarını ve Türk Hukuk Sistemi'nin bunu kabul etmemesi halinde ise, kuş türleri kadar insanları da koruyan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde haklarını aramaya devam edeceklerini ifade etmektedir. Burada Kurul kararının yargı süreci içindeki hukuka aykırılığı sabit olmasına rağmen vatandaş hala eski hale iadesi anlamında haklarına kavuşamamıştır ki hakların en azından dondurulmuş olması anlamında dahi ayrık durum içinde olması, kararın uygulanmasında da aynı keyfiliğin devam ettiği görülmektedir.

Kurulun kararının son bölümü ise en enteresan olan noktadır:

"*Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün aynı alana ilişkin 18.3.1997 gün ve 10029 sayılı ve 2.9.1998 gün ve 7354 sayılı yazılarında belirtilen incelemelerin sonunda toprak nitelikleri ve toprak dışı gaye ile kullanılmalarına ilişkin farklı görüşlerin yer almasına karşın, tarımsal niteliğin bozulmaya başlamış olmasının yasal ya da yasal olmayan süreçlerle alanın iskana açılmasını meşru kılan bir süreç olmadığından hareketle; alanın kamusal yararı göz önüne alınarak..*"

Kararın bu kısmında gerçekten büyük bir çelişki vardır. Kararda belirtildiği gibi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün aynı alana ilişkin yaptığı incelemeler sonucu verilen raporlarda "toprak nitelikleri ve toprak dışı gaye ile kullanımlarına ilişkin farklı görüşlerin" yer aldığı gerçeği vardır. Bu durumda kurulun buradaki tercihinin bilimsel nedenlerini izah etmesi gerekirken nasıl bir sistem ile bu seçimi yaptığının muğlak bir şekilde geçiştirilmesi kurul kararının ciddiyetini sorgulatır hale getirmiştir. Bir kısım sivil inisiyatifin ve meslek odalarının dönemsel tepkiselliği içinde yaptıkları yayınlar ile bir etkilenme yaşayan kurulun meseleyi soyut olarak ele almasına neden olmuştur. Kurul içindeki bazı üyelerin tarafsızlığı bozucu yaklaşımları[830] meseleyi daha bir karışık süreç içine sokmuştur.

[830] GÖKSU, 2000, s. 104, Göksu sözkonusu yazısında tartışılan koruma kararının alınmasında rolünün olmasını kendi cümleleri ile net olarak ifade etmektedir.

Kurul kararının sonuç bölümünde yine hukuki olmayan ve gerçek hayat içinde hiç uygulanmamış ütopik temenni yaklaşımları vardır :

“ Tarımsal potansiyelin ve verimliliğin artırılmasına ve ekolojik önemin vurgulanmasına yönelik olarak Tarım Bakanlığı ile Üniversitelerin ilgili bölümlerinin işbirliği ile hazırlanacak tarımsal rehabilitasyon projelerinin oluşturulması, drenaj çalışmalarının yapılması, su sorununun çözümlenmesi ve yöre halkına ekonomik girdi sağlanmasına…”

Bölge halkı ile yaptığımız görüşmelerde kurulun bu temennisinin gerçekleştirilmesi manasında en ufak bir girişimin bile sözkonusu olmadığını ifade etmişlerdir. Bizim de konu hakkında yaptığımız araştırmalarda bu manada bir çalışmanın ve hatta teşebbüsün bile sözkonusu olmadığını tespit ettik. Kurul karanının hukuk sistemi içinde bu manada ki yaklaşımının Tazminat Hukuku kapsamında herhangi bir dava bulamadık.

Kurul karanının sonuç bölümü kararın keyfiliğinin en bariz bölümüdür:

“*.. İzmir kentinin geleceğe taşınmasında ekolojik ve doğal potansiyellerinden ötürü koruma kararının alındığı bu bölgede, yaşayanların ve mülk sahiplerinin mağduriyetlerinin önlenebilmesi için, alanın tarımsal ve ekolojik olarak rehabilitasyonuna yönelik projelerin finansmanının kentli katılımıyla gerçekleştirilmesinin sağlanması, bir başka deyişle kamusal hak talebinde bulunan kentlinin, alandaki ekonomik kaybı tazmin etmesinin araçlarının oluşturulması gerektiğine karar verildi”* gibi bir belirleme yapan Kurulun, bu manadaki kararı gereği hiçbir somut proje üretilmediği gibi bu manada bir sistem arayışı anlamında Kurulun bir yazışması da yapılan incelemelerde bulunamamıştır. Alınan kararın alt yapısının olmaması yönündeki en büyük delillerden bir tanesi de, kendi kararının uygulanması anlamında hiçbir gerçek yasal argümanın bulunmamasıdır. Tamamen keyfi ve bilim ve hukuk dışılığı kesinleşen yargı kararı ile sabit olan bu Kurul Kararın son bölümü, aynı tutarsız yapının en soyut ve tutarsız kısmı olduğu düşünülmektedir. Tamamıyla soyut, hukuksal ve teknik anlamı olmayan, içi boş söylemden öteye gitmeyen bu bölümle ilgili olarak çalışmanın ilgili bölümlerinde geniş açıklama ve irdeleme yapılacaktır.

Ülkemizde genel bir mülkiyet hukuku düzenlemesi içinde ağır hak ihlallerinin olduğuna dair Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından aldığımız mahkumiyet kararları bütçenin esaslı açığı haline gelmiştir. Burada ise hukuk sistemimiz içinde olmayan bir öneri sunulmuş ve adeta ütopik bir düşüncenin bir ifade şeklinin neticeleri tamamıyla mülkiyet hukuku üzerinde çok bariz gözüken kurul kararında yer alması bize göre ağır bir insan hakkı ihlali olup bu manda bölge mülk sahiplerinin sayısı nazara alınırsa bu durum bireysel değil, toplu hak ihlali manasında hukuka aykırı bir durumdur.

Bu kararın iptali için İdare mahkemelerinde davalar açılmış ve neticede bu ciddiyetsiz ve hukuka aykırı karar iptal edilmiştir[831].

Bahsi geçen kararlar ile ilgili olarak enteresan bir nokta da şudur; söz konusu işlemin iptali için dava açan vatandaşların dosyaları, İzmir'de 4 tane İdare Mahkemesi olduğu için tevzi sistemi gereği, bu 4 ayrı mahkemelere dağıtılmıştır. Bu dört İdare Mahkemesi, ortak bilirkişi heyeti belirlemiş ve neticede ayrı esas sayısına kayıtlı olsalar da aynı bilirkişi heyeti, bu dosyaların bilimsel incelemelerini yapmıştır. Bilirkişi raporları, bölgenin bütünü üzerinden yazıldığı için her bir dosyadaki rapor esas itibariyle aynı mihverde bir durum arz etmesine rağmen, İzmir 1. İdare Mahkemesi[832] ile İzmir 2. İdare Mahkemesi[833] işlemin iptali istemini reddetmiş; yani söz konusu mahkemeler, 1.

---

[831] Bu manada ki incelenen karların bazıları çalışmanın 1111 sayılı dipnotunda sıralanmıştır.

[832] Bu manadaki kararlara örnek olarak bazı kararlar: **1. İdare Mahkemesi 1999/688 E.-200/589 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/230 E.-2000/589 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/692 E.-2000/593 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/528 E.-2002/1446 K.-2002/723 E.-645 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/691 E.-2000/592 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/531 E.-2002/1498 K.-2002/722 E.-644 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/690 E.-2000/591 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/785 E.-2002/1503 K.-2002/721 E.-643 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/689 E.-2000/590 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/423 E.-2002/1453 K.-2002/720 E.-642 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/687 E.-2000/571 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/422 E.-2002/1448 K.-2002/719 E.-669 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/686 E.-2000/570 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/529 E.-2002/1445 K.-2002/718 E.-668 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/685 E.-2000/569 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/533 E.-2002/1443 K.-2002/717 E.-667 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/683 E.-2000/585 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/234 E.-2002/1502 K.-2002/715 E.-665 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/693 E.-2000/594 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/526 E.-2002/1462 K.-2002/725 E.-647 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/684 E.-2000/568 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/229 E.-2002/1452K.-2002/716 E.-666 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/645 E.-2000/433 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6440 E.-2002/53 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/644 E.-2000/432 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6850 E.-2002/54 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/642 E.-2000/430 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6439 E.-2002/55 K., 1. İdare Mahkemesi 1999/703 E.-2000/717 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/4647 E.-2002/4844 K.-2003/271 E.-2003/430 K.**

[833] Bu manadaki kararlara örnek olarak bazı kararlar: **2. İdare Mahkemesi 1999/703 E.-2000/717 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/4647 E.-2002/4844 K. , 3. İdare Mahkemesi 1999/746 E.-2000/886 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2058 E.-2000/6072 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/745 E.-2000/841K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/2368 E.-2002/2938 K.-2002/1502 E.-1170 K. , 2. İdare Mahkemesi**

derece doğal sit kararını hukuka uygun bulmuşlardır. Bu noktada kısaca belirtelim ki (aşağıda ayrıntılı olarak izah edileceği üzere) 1.ve 2. İdare Mahkemeleri, Danıştay'ın bozma karaları üzerine bu mahkemelerde tekrar yargılama olmuş ve neticede bu mahkemeler de kararın hukuka aykırılığını kabul etmişlerdir ve ilk kararlarında ısrar etmemişlerdir. Yani bir anlamda 3. ve 4. İdare Mahkemelerinden ayrı olarak hareket eden bu iki mahkeme Danıştay Bozmasından sonra kararlarının bir anlamda arkasına durarak bir ısrar kararı vermemişlerdir. İleri bölümlerde bunun hukuksal analizi yapılacaktır.

İzmir 3. İdare Mahkemesi[834] ve İzmir 4. İdare Mahkemesi[835] ise 1. ve 2. İdare Mahkemelerinden farklı olarak işlemin iptaline ilişkin istemi kabul etmişler; yani bu mahkemeler 1. derece doğal sit kararını hukuka uygun bulmamışlardır.

1999/776 E.-2000/4 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/3892 E.-2002/4845 K.-2003/377 K.-562 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/747 E.-2001/122 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2503 E.-2002/1593 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/749 E.-2001/1 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/748 E.-2001/123 K.- Danıştay 6. Dairesi Onaması 2001/4695 E.-2002/4830 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/777 E.-2001/5 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/750 E.-2001/124 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2505 E.-2002/4794 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/754 E.- 000/706 K. , 2. İdare Mahkemesi 1999/743 E.-2000/469 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/7368 E.-2001/938 K.

[834] Bu manadaki mahkeme kararlarına örnek olarak bazı kararlar: **3. İdare Mahkemesi 1999/741 E.-2000/884 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2049 E.-2001/6076 K., 4.İdare Mahkemesi 1999/694 E.-2000/889 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1429 E.-2002/1599 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/742 E.-2000/871 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2055 E.-2001/6067 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/745 E.-2000/872 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/739 E.-2000/883 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/747 E.-2000/887 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2057 E.-2001/6077 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/748 E.-2000/888 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/749 E.-2000/889 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/744 E.-2000/885 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/740 E.-2000/697 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/895 E.-2001/6075 K.**

[835] Bu manadaki mahkeme kararlarına örnek olarak bazı kararlar: **4. İdare Mahkemesi 2000/225 E.-2000/797 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1612 E.-2002/3054 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/685 E.-2000/890 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/808 E.-2002/1614 K., 4. İdare Mahkemesi 2001/89 E.-2002/1070 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2003/4168 E.-2005/446 K., 4. İdare Mahkemesi 2000/224 E.-2000/796 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1611 E.-2002/3039 K., 4. İdare Mahkemesi 2000/223 E.-2000/795 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1608 E.-2002/3043 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/692 E.-2000/896 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1076 E.-2002/1605 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/716 E.-2000/498 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/5187 E.-2001/6362 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/717 E.-2000/499 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/5920 E.-2002/225 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/686 E.-2000/888 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1607 E.-2002/1595 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/687 E.-2000/891 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1428 E.-2002/1602 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/688 E.-2000/694 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1077 E.-2002/1615 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/689 E.-2000/695 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1078 E.-2002/1626 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/690 E.- 2000/696 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1079 E.-2002/1627 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/691 E.-2000/894 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1606 E.-2002/15960 K., 4. İdare Mahkemesi 1999/693 E.-2001/132 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2890 E.-2002/4827 K.**

3.6.3.12.1 Koruma Kurulunun Karının İptaline İlişkin Konu İle İlgili Açılmış Davalardaki Mahkeme Kararlarının Kronolojik Takibi.

Bu noktada 1. ve 2. İdare Mahkemelerinin, 3. ve 4. İdare Mahkemelerinden ayrık olarak ve bilirkişi heyet raporunun aksine bir duruşla işlemin iptaline karar vermemesi, daha doğru bir deyişle davayı reddetmesi incelenecektir. Öncelikle bu manadaki ret kararlarından örnekleme olarak İzmir 1.ve 2. İdare Mahkemelerinde görülen davalara örnek olan bir karar üzerinden kronolojik takip yapılacak ve ardından da 3. ve 4. İdare Mahkemelerinde görülen davalara örnek olarak yine aynı şekilde bir karar üzerinden kronolojik takip yapılacaktır.

3.6.3.12.1.1 Konu İle İlgili 1. İdare Mahkemesinin Örnek Karar Kronolojisi

3.6.3.12.1.1.1 Alt Mahkemenin (1. İdare. Mahkemesi Esas no: 1999/711 - Karar no: 2000/624) 1. Kararı

İzmir 1.İdare Mahkemesi,[836] davacıların İzmir ili, Balçova İlçesi, İnciraltı Mahallesi'nde tapunun …. pafta, ….ada, … parselinde kayıtlı taşınmazlarının 1. derece doğal sit alanı olarak belirlenmesine ilişkin İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1.7.1999 tarih ve 8050 sayılı kararının iptali istemiyle açılan davası ile ilgili karar muhtevasında öncelikle dava konusu parseli de içeren doğal sit alanı belirlenmiş ve aynı kurulun 8049 sayılı kararına konu olan Narlıdere bölgesi için yapılan sınır ayrımı belirgin bir şekilde ortaya konmuştur. Mahkeme kararı her iki sit kararının aynı gerekçeye dayandığının da altını çizmiştir.

Mahkeme kararının giriş bölümünde 2863 sayılı Yasada doğal sit manasında bir belirleme yapıldığını ve "tabiat özellikleriyle korunması gerekli alanlar" olarak somutlaştırılan bu kavramdan başkaca bir tanıma, kanunda yer verilmediğini belirtmiş ve uygulama içindeki tanımlara da kısaca yer vermiştir. Bu tanımlamalardan sonra

[836] **İzmir 1.İdare mahkemesi Esas no: 1999/711 - Karar no: 2000/624**

mahkeme kararında ilginç bir yorum yapılmıştır. Şöyle ki ; mahkemeye göre kanunda bulunmayan bu tanımlama konusunun bu belirsiz ve muğlak durumu, esas itibariyle koruma açısından olumlu bir durumdur. Net ve muğlak olmayan bir tanımlama veya belirlemenin, neticede korumayı sınırlı hale getirebilir, endişesi içinde olan mahkeme, bu noktada şu ifadelerle görüşünü açıklamıştır : *"Esasen, yasada doğal sitin tabiat özellikleriyle korunması gereken alanlar olarak belirtilmesi ile yetinilerek, sınırları belli bir tanımlamadan kaçınılmasının zaman içinde doğal sit kavramının yeni boyutlar kazanabileceği öngörüsünden kaynaklandığı anlaşılmaktadır"*.

Bize göre, tanımlamada ve çerçevenin belirlenmesinde çok kesin bir sınır koymanın işin doğası icabı bir zorluk yaşanacağı kuşkusuzdur ama, sit kararının mülkiyet hakkına getirilen bir sınırlama olması dikkate alındığında, bu sınırlamanın sınırının kesin olarak belirtilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Aksi taktirde, insan hakları ihlalleri kaçınılmaz olur. Ayrıca tanımlama ve belirlemenin tam anlamıyla muğlak ve belirsiz olmasının da koruma da kullanama dengesi aleyhine ve gerçekçilikten uzaklaşarak bir ifrat noktasına ulaşma tehlikesi de vardır. Mahkemenin tanımsızlıktan bu manada bir gerekçe çıkarmasını esasen işin doğası icabı bir durumdan değil yasal düzenlemenin eksikliğinden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Sit tanımlamasının mülkiyet hakkına getirilen bir sınırlama olduğu dikkate alındığında, Mahkemenin, kanundaki tanımlamanın geniş yorumlanması gerektiği görüşünün aksine, bu hususun dar yorumlanması gerektiği açıktır. Zira insan hak ve hürriyetlerine getirilen sınırlamanın daima dar yorumlanması ve sınırlamanın ulusal ve uluslar arası hukuktan doğan sınırlarına riayet edilmezi zaruridir. Dolayısıyla mahkemenin "geniş yorum yapılması " fikri, hukuki ve bilimsel olmaktan öte sübjektif bir yorumdan ibarettir.

Mahkeme yapılacak keşif incelemesinde incelemenin parsel bazında mı yoksa alanın bütününde mi olacağına dair tespitlerini şöyle somutlaştırmıştır : *"Öte yandan, doğal sit kavramı, belirli bir alanın doğal sit niteliği itibariyle korunmasını içerdiğinden o alan içinde belirli bir parsele ilişkin olarak açılan davalarda, incelemenin o parsel ile sınırlı olarak değil bu parselin içinde yer aldığı doğal sit alanının bir parçası olduğu dikkate alınarak çevresi ile birlikte ve bütünün bir parçası olduğu gözetilerek yapılması gerekmektedir"*.

Mahkeme *"Bakılan davada, uyuşmazlık konusu parselin bir bütünün parçası niteliğinde olduğu dikkate alınarak yörenin bir bütün olarak ele alınıp incelenmesi suretiyle yapılacak değerlendirme sonucu 1. derece doğal sit tanımına uygun özellikler gösterip göstermediğinin, sit alanı dışına çıkarılması halinde alanın bütünlüğünü ne şekilde etkileyeceğinin kamu yararı da dikkate alınarak somut bir biçimde saptanması için"* 10.12.1999 günlü ara kararı ile keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir.

Mahkeme, bilirkişi heyetinin belirlenmesi usulünü kararda şu şekilde ifade etmiştir : *Danıştay'ın sit alanı belirlenmesine ilişkin benzer dosyalardaki içtihadına uygun olarak İzmir'de kurulu olan dört İdare Mahkemesi'nde de uyuşmazlık konusu alana ilişkin olarak çok sayıda dava açıldığı dikkate alınarak, öteki idare mahkemeleri ile gerekli koordinasyon kurulduktan sonra Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mim. Böl. Öğr. Üyesi Prof. Dr. Bülent Özkan, Dokuz Eylül Üniv. Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğr. Üyesi Prof. Dr. Tayfun Taner ve Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Öğr. Üyesi Prof. Dr. Asaf Koçman'ın* seçiminin yapıldığını ifade eden mahkeme kararının sonraki bölümünde bu raporun özeti karar metnine alınmış ve bu raporun mahkemece yeterli bulunduğu da belirlenmiştir.

Söz konusu raporda, *dava konusu taşınmazın yeri, konumu, durumu ve özellikleri açıklanmış ve sonuç olarak raporda belirtilen nitelikleri 2863 sayılı Yasa ve yönetmelik hükümleri KTVK. Yüksek Kurul ilke kararları yönünden değerlendirildiğinde ve kamu yararı göz önünde bulundurulduğunda, dava konusu alanın topoğrafik, jeomorfolojik yapı ve özellikler, yerel koşulları hidrografya ve doğal bitki örtüsü gibi ekolojik unsurların ilişkileri ve peyzaj yapısı bütünlüğü içinde doğal sit özellikleri taşıdığı, ancak diğer ölçütlerle birlikte kentin sosyo-ekonomik ve kültürel gereksinimleri de göz önünde bulundurularak yapılan sit derecelendirme değerlendirmesi sonucunda 1. derece sit tanımına uygun özelliklere sahip olmadığı kanaatine varıldığı belirtilmiştir"*.

Mahkeme karanın sonuç kısmında mahkeme, açılan iptal davasının konusuna çok ilginç olan bir yaklaşım getirmiş ve davacının taşınmazının da içinde bulunduğu

bölgeyi, 1.derece doğal sit alanı olarak belirleyen kurul kararına karşı açılan davada sit derecelemesine değil, sit niteliği taşımadığına dair açıldığını ve dolayısıyla bilirkişi raporunun, 1.derece manasında sit derecelemesini doğru bulmayan raporunu doğru bulmakla beraber burada davayı şu ifadelerle reddetmiştir : *"Her ne kadar bilirkişi raporunda, dava konusu alanın sit derecelendirme yönünden 1. derece doğal sit nitelikleri taşımadığı kanısına varıldığı belirtilmekte ise de bu davanın konusu sit derecelendirilmesine ilişkin olmadığından dava dilekçesindeki iddialar dikkate alındığında doğal sit niteliği taşımadığı iddialarıyla, sit alanı olarak belirlemelerine karşı dava açıldığından ve bilirkişi raporunda da bilirkişi kurulunun taşınmazların doğal sit niteliğinde olduğu yönünde kanaatleri bulunduğundan rapor hükme esas alınabilecek nitelikte bulunmuştur….Bilirkişi raporu taraflara tebliğ edilmiş, davalı idarenin rapora itirazları, rapordaki dava konusu alanın doğal sit niteliği taşıdığı yolundaki bilimsel ve teknik açılmamalar karşısında yerinde bulunmamıştır….. ihtilaf konusu İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararının hukuka uygun olduğu sonucuna varılmıştır."* Dar yorumlanması gereken kanun hükmünün geniş yorumlanması yönünde, tamamıyla hukuk dışı sübjektif yorum yapan mahkeme burada da aynı tutumunu sürdürmüş, davanın reddi için yine aynı manada gerekçe üretmiştir.

Mahkeme bu kararını verirken göz önünde bulundurduğu çeşitli hususları kararın sonuç bölümünde sıralamıştır. Bizde mahkeme karanındaki sıralamayı esas alarak önce somut hususu karardan aynen alıp hemen arkasından kısa değerlendirmemizi yapacağız. Şöyle ki :

- Mahkeme, *"1973 yılından beri tarımsal niteliği korunacak alan olarak belirlenen tüm sorunlara ve baskılara rağmen bu güne kadar bu hüviyetini koruyabilmiş"* ifadesini kullanmıştır ama tarımsal alanın sorunlarını ve tarımsal potansiyelin azalmasının analizini somutlaştırmadan ve bu konudaki bilimsel incelemeye veya kesinleşen mahkememe kararına dayanmadan belirleme yapmıştır. Ayrıca "baskı" kavramını soyut olarak ortaya koymuş, ama bu baskının somut ve bilimsel analizine dayanak göstermemiştir. Aşağıda ayrıntıları ile belirtileceği, üzere mahkemenin, bölgenin "tarımsal niteliği hüviyetini koruyabilmiş" bir alan olarak nitelendirilmesi gerçeğe uygun bir gerekçe değildir. Kaldı ki bölgenin 1991 yılında

“turizm merkezi” ilan edilmiş olması ve bu kararın kesinleşmiş bulunması, bu karara göre de Bakanlığın plan yapma mecburiyeti karşısında, artık bölgenin “tarımsal niteliğini korumuş” bir alan olması gibi gerekçenin doğru ve hukuki bir yaklaşım olmadığı görülmektedir.

-Mahkeme, “İzmir içindeki tek yeşil alan olduğu” ifadesini bir gerekçe olarak sunmuştur ama kent bütününde tek yeşil alanın burası olmadığı gerçeğini inkar etmiştir. Kocaman İzmir Şehrinde sadece İnciraltı gibi özel mülkiyet konusu bir alanın, mahkemece kamusal bir alan gibi “kent bütününde tek yeşil alan” şeklinde belirtilmesi yine sübjektif bir yorumdur.

- Mahkeme aynı sistem içinde bir başka husus olarak şu ifadeyi kullanmıştır :” İmara açılması yönündeki tüm baskılara rağmen yıllardan beri kurulan doğal dengenin sürekliliği ve varlığını sürdürebilmesi için bu alanın tarım dışı amaçlarla kullanılmaması gerektiği İzmir kentinin geleceğe taşınması için ekolojik ve doğal potansiyellerden ötürü korunmasının zorunlu olduğu….”. Mahkeme burada çalışmanın yukarıda 4.6.3.12. kısmında mukayeseli olarak ele alınan korumada “fedakarlığın denkleştirilmesi” gerçekçiliğinden tamamen ayrı bir yaklaşımla meseleye tek taraflı çözüm getirmekte ve tarım manasında (bölgedeki tarımın azalması veya yok olması manasındaki doğal verilere rağmen) bir zorlama önermektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanan “İmar Haklarının satın Alınması” sistemi gibi yaklaşımı öngörmemektedir. Yani kentlinin hiçbir hukuki katılım manasında bedel ödemeden bu bölge halkının tarım uğraşı olarak zorlanmasında (borlu su sorunu, termal kuyularının sebebiyet verdiği tahrifat vs .gibi sorunları yok kabul ederek) bir sakınca görmemektedir. Uluslararası Hukuk anlamında yasal başvuru imkanı tanınan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu manadaki emsal karalarını tarayan bölge halkı konuyu bu anlamda yargıya taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

Şehir içinde kalmış ve içerisinde çeşitli nitelik ve ebatta imar ve yapılaşma izni verilmiş, Bakanlar Kurulu Kararı ile “turizm merkezi” ilan edilmiş bir alanın, kentlinin kullanımında, kamusal bir alan olarak kalması veya tarım yapılması isteniyorsa, buradaki maliklerin zararının tazmini gerektiği kanaatindeyiz. Bu noktada mukayeseli

hukukta, değişik zarar tazmini ve uygulama biçimleri bulunmaktadır. Maliklerin zararına hiç değinmeden, mülkiyet hakkı ihlalinin önlenmesi hususunda hiçbir önlem almadan, ideolojik söylemlerle meselenin çözülmeyeceği açıktır.

Mahkemenin somut dava konusuna yaklaşımının Uluslararası Hukuk kapsamında da incelenmesi gerektiğine olan inancımızı belirterek sonuç itibariyle mahkemenin yukarıda açıklanan nedenlerle davanın reddine, 26.9.2000 gününde oybirliği ile karar verdiğini belirtelim.

Mahkemenin bu kararı üzerine davacı taraf konuyu yüksek mahkemeye taşıyarak temyiz hakkını kullanmıştır.

3.6.3.12.1.1.2 Alt Mahkeme Kararının Danıştay Tarafından Bozma İlamı[837]

Danıştay alt mahkemenin davacının dilekçesini yanlış yorumlaması üzerine verilen alt mahkeme kararına katılmamış ve şu ifadelerle kararını gerekçelendirmiştir: "*Davanın konusu, taşınmazları 1. derece doğal sit alanı olarak derecelendiren koruma kurulu kararı oluşturmakta, dava dilekçesinde de bu kararın iptali istenmektedir. Mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporda taşınmazların topoğrafik-jeomorfolojik yapı ve özellikler, iklim koşulları, hidrografya ve doğal bitki örtüsü gibi ekolojik unsurların ilişkileri ve peyzaj yapısı bütünlüğü içinde doğal sit özellikleri taşımakla birlikte 1. derece sit tanımına uygun özelliklere sahip olmadığı belirtilmiştir.Bu durumda, taşınmazları 1. derece doğal sit alanı olarak belirleyen dava konusu sit derecelendirme kararının mevzuata aykırılığı bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen ve hükme esas alınabilecek nitelikte olduğu görülen raporla saptandığına göre işlemin iptaline karar verilmesi gerekirken davanın konusunun sit derecelendirmesine ilişkin olmadığından bahisle davanın reddedilmesinde isabet görülmemiştir*".

[837] **Danıştay Altıncı Dairesi Esas no:2001/532 - Karar no: 2002/1444**

Sonuç itibariyle İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 26.9.2000 günlü, E:1999/711, K:2000/624 sayılı kararının bozulmasına , Danıştay Altıncı Dairesi Esas no:2001/532 - Karar no: 2002/1444 ile 12.3.2002 gününde oybirliği ile karar verilmiş ve alt mahkemenin yorumu mülk sahibinin dört senesine mal olmuştur.

3.6.3.12.1.1.3 Alt Mahkemenin Bozmadan Sonra Vermiş Olduğu 2.Karar[838]

Yukarıdaki bozma ilamı üzerine yeniden yapılan yargılamada alt mahkeme bozmaya uyarak, ilk kararında ısrar etmemiş ve 2002/724 KARAR NO: 2002 / 646 sayılı mahkeme ilamı ile kararını oybirliği ile 20.06.2002 tarihinde izhar etmiştir. Danıştay kararının sonuç kısmında şu ifadelere yer vermiştir : *"Bu durumda, taşınmazın 1. derece doğal sit alanı olarak belirleyen dava konusu sit derecelendirme kararının mevzuata aykırılığı bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen ve hükme esas alınabilecek nitelikte olduğu görülen raporla saptandığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır".*

3.6.3.12.1.1.4 Alt Mahkemenin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay Onaması[839]

Bu kararın davalı tarafından temyizi üzerinde Danıştay 6. Dairesi Esas No: 2002/5911, Karar No: 2003/6778 sayılı ve 12.12.2003 tarihinde oybirliği ile Onanmasına karar vermiştir.

3.6.3.12.1.2 Konu İle İlgili 2. İdare Mahkemesi'nin Örnek Karar Kronolojisi

Bu bölümde İzmir 2.İdare mahkemesinin 1999/746 E ve 2000/704 K sayılı mahkeme ilamına konu olan davanın kronolojik anlatımı olacaktır. Yukarıda aynı

[838] **İzmir 1. İdare Mahkemesinin 2002/724 E, ve 2002 / 646 Karar** sayılı mahkeme ilamı
[839] **Danıştay 6. Dairesinin Esas No: 2002/5911, Karar No: 2003/6778 sayılı ve 12.12.2003 tarihli Kararı**

şekilde incelemesini yaptığımız örnek 1. İdare Mahkemesi kararı ile paralellikleri bulunan ve hatta karar metni bakımından bazı bölümleri tıpkılık arz eden karara konu olan incelemesinde, bu her iki mahkemenin (1. ve 2. İdare Mahkemelerinin) diğer iki mahkemeden (3. ve 4. İdare Mahkemesinden) ayrılma noktaları da görülmüş olacaktır.

3.6.3.12.1.2.1 Alt Mahkemenin (2. İdare Mahkemesinin 1999/746 E ve 2000/704 K.) Kararı

Aynı konuda görevli olan dört idare mahkemesinden birincisinin örnek kararının analizini yukarıda yapmıştık. Bu bölümde bu mahkeme ile paralellik durumu içinde 2. İdare Mahkemesinin örnek karanının analizini yapacağız. Kararın metni kısmının 1.İdare Mahkemesi ile paralellik arz ettiğini ve hatta çoğu yerde aynı ifadelerin kullanıldığını söyleyebileceğimiz bu bölümde, özellikle davanın reddini karar altına alan gerekçe kısmı kelime kelime aynılık arz etmektedir : *"Her ne kadar bilirkişi raporunda dava konusu alanın sit derecelendirilmesi yönünden 1. derece doğal sit nitelikleri taşımadığı kanısına varılmadığı belirtilmekte ise de, bu davanın konusu sit derecelendirilmesine ilişkin olmadığı gibi dava dilekçesindeki iddialar dikkate alındığında doğal sit niteliği taşımadığı iddialarıyla, sit alanı olarak belirlenmelere karşı dava açıldığından ve bilirkişi raporunda da bilirkişi kurulunun taşınmazların doğal sit niteliğinde olduğu yönünde kanaatleri bulunduğundan, rapor mahkememizce hükme esas alınabilecek nitelikte bulunmuştur. Bilirkişi raporu taraflara tebliğ edilmiş, davalı idarenin rapora doğal sit derecesi yönünden yapılan itirazları, rapordaki dava konusu alanın doğal sit niteliği taşıdığı yolundaki bilimsel ve teknik açıklamalar karşısında sonuca etkili bulunmamıştır.Bu durumda, dosyada mevcut bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporunda yer alan görüşlerin birlikte değerlendirilmesi sonucu, uyuşmazlık konusu parselin doğal sit alanı olarak belirlenmesine ilişkin koruma kurulu kararında hukuka aykırılık görülmemiştir".*

2.İdare Mahkemesi bu örnek olarak alınan dosyada 26.10.2000 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

Mahkemelerin kararlarının paralellik arz etmesi olabilecek bir şeydir, ama kararın özellikle gerekçe kısmının kelime kelime tıpkılık arz etmesi, bu manada her mahkemenin ayrı olması gerçeği karşısında, bize çok doğru bir yaklaşım gelmemiştir. 1.İdare Mahkemesinin örnek karar incelemesinde geniş olarak konuyu incelediğimizden bu çoğu yerde ifade bakımından bile ayniyet arz eden karar hakkındaki inceleme bilgisi olarak yukarıdaki bölüme atıf yapıyoruz.

3.6.3.12.1.2.2 Alt Mahkeme Kararının Danıştay Tarafından Bozma İlamı[840]

Alt mahkemenin bu kararından sonra davacı tarafından temyiz edilen karar neticesinde Danıştay 6. Dairesi'nce verilen bozma ilamında yukarıda 1.İdare mahkemesinin örnek karar incelemesindeki gerekçe ile alt mahkeme kararı hakkında (12.03.2002 tarihinde) bozma kararı oybirliği ile verilmiştir.

3.6.3.12.1.2.3 Alt Mahkemenin Danıştay Bozma İlamına Uyarak Vermiş Olduğu 2. Karar [841]

Danıştay'ın bozma ilamında sonra mesele tekrar alt mahkemeye gelmiş ve alt mahkeme bozmaya uyarak ilk kararında ısrar etmemiştir. Bu manadaki karara örnek bir karar incelemesini burada tekrar ele almıyoruz. Çünkü 2.İdare Mahkemesi 12.09.2002 tarihinde tıpkı yukarıda 1.İdare mahkemesinin örnek karar incelemesindeki gibi bir karar vererek, çok iddialı olan "ret" kararının arkasında durmayarak kararında ısrar etmemiştir. Sonuçta davanın açılma tarihi olan 1999 yılı Ağustos ayından bu yana da üç sene geçmiş ve bu dönem içinde mülk sahipleri 1.derece kısıtlaması içinde haklarından mahrum kalmışlardır.

[840] **Danıştay Altıncı dairesi Esas no: 2001/1157- Karar no: 2002/1**
[841] **İzmir 2.İdare Mahkemesinin 2002/1107 E ve 2002/8 K** sayılı mahkeme ilamı.

3.6.3.12.1.2.4 Alt Mahkemenin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay Onama Kararı[842]

Danıştay 1.İdare mahkemesinin örnek karar incelemesindeki gerekçelerin ve ifadelerin aynısı bir metin ile bozma sonrası uyma kararının onamasını oybirliği ile 11.06.2004 tarihinde yapmıştır. Sonuçta mahkemenin davacı dilekçesinde hiçbir şekilde talep etmediği bir anlamdaki yanlış anlaması ile mülk sahibi tam beş sene sonra bu yanlışlığı düzeltebilmiştir. Hukuka aykırı bir kurul kararı ve iki alt mahkemenin ve Danıştay'ın katılmadığı bir ayrıksı anlam yükleme kararı ile vatandaşın mülkiyet hakkı beş sene boyunca kısıtlanmıştır. 1.İdare Mahkemesinin örnek karar incelemesinde davacının temyiz dilekçesi kısmında detaylı olarak görüldüğü üzere bu hukuka aykırı karar bölge halkının ciddi manada mağduriyetine neden olmuştur. Ret kararı veren alt mahkemelerinin Danıştay bozma ilamından sonra ilk kararlarında ısrar karar vermemeleri bu hususta ayrı bir inceleme konusu olabilecek boyutta bir husus olduğundan bu soru işareti ile iktifa edip, bu tür yargılama prosedürünün hızlandırılması anlamında, İdari Yargı Reformunun kendisini bir ihtiyaç olarak hissettirdiğinin altını da çizelim.

3.6.3.12.1.3 Konu İle İlgili Olarak İzmir 3. İdare Mahkemesinin Örnek Karar Kronolojisi:

Aynı konuda 3. ve 4. İdare Mahkemeleri, 1. ve 2. İdare Mahkemelerinden farklı olarak Danıştay denetiminden önce işlemin iptaline karar vermişler ve neticede Danıştay da bu kararları onamıştır. Aşağıda bu manadaki kararlara örnek mukabilinde önce 3. İdare Mahkemesi kararlarından ve daha sonra 4. İdare Mahkemesi kararlarından bir örnek verilerek, meselenin (bu manada yargısal denetim açısından da) bütünü üzerinde inceleme ve irdeleme yapılacaktır.

[842] **Danıştay 6.Dairesinin 2003/661 E ve 2004/367 K**

3.6.3.12.1.3.1 İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin Alt Mahkeme Kararı (İzmir 3.İdare Mahkemesinin 1999/743 E ve 2000/895 K):

Mahkeme karar metninde öncelikle sit tanımlamasına, koruma alanı belirlenmesi kriterlerine ve sınıflandırma amacına ve 1.derece sit özel durumu ile başka örnek bölge adı vererek konuyu somutlaştırmıştır : *"Koruma alanlarının belirlenmesi ve sınıflandırılmasındaki amaç korunması gerekli alanların koruma hedeflerini belirleyerek mevcut duruma uygun yönetim ve koruma stratejilerinin ortaya konmasını sağlamaktadır. 1. dedece doğal sit ise; ilginç özellik ve güzelliklere sahip olmaları ve ender bulunmaları nedeniyle mutlak korunması gerekli olan ve korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. (sözgelimi Pamukkale vs.)"*.

Mahkeme davanın parsel bazında değil de bütün olarak ile alındığını belirledikten sonra, diğer İdare mahkemeleri ile aldıkları ortak kararı aynı mahkeme heyetinin bilirkişi heyeti olarak seçildiğini ifade etmiş ve bölgenin tarım niteliğini ve bölge yapısını tasvir etmişlerdir. Karanın sonraki kısmında ise tüm idare mahkemeleri tarafından ortak bilirkişi heyeti seçilen kurulun, raporunun özetlemesi yapılmıştır.

Kararın gerekçe kısmında ise geçmişe ket vurularak mantıki ve haklı bir gerekçe arayışı yapılmıştır : *"Kaldı ki ortasından İzmir-Çeşme Otoyolu geçen aynı bütünün yapısal özelliklerin taşıyan alanın bir bölümünün 1. derece doğal sit ilan edilmesinin, diğer bölümünün ise sit ilan edilmemekle yoğun yapılaşmaya açılmasının koruma kültürü açısından ne derece eşitlik ve objektiflik esaslarına uygun olup olmadığı da tartışmalı bulunmaktadır"*. Burada mahkemenin kastettiği alan, bölgenin güney kısmından geçen ve yaklaşık 1.5 milyon metrekarelik bir alanı kapsayan otoyol geçişi ile suni bir oluşum içine giren ve çalışmanın 4.6.3.8 nolu kısmında incelenen ve iki yol arası diye tanımlanan bölgedir. Bu günkü yapılaşma ile Kipa, Migros, Agora vs. alışveriş merkezlerinin bulunduğu bölgedir. Aslında bunun gibi bir bölgede Üçkuyular Askeri bölgesi ile otoyol arasında kalan ve bölgenin güney doğu kısmında kalan ve Doğuş İnşaat A.Ş'nin parselin çoğunu satın almasından sonra mevzi plan ile 2.5 emsal yapılaşma hakkı verilen ve bu günkü Üçkuyular Pazar yeri ile Dokuz Eylül Vergi

Dairesi arasında kalan bölgedir. Bu her iki bölgenin, bu şekildeki bir yapılaşma ile planlanması ve otoyolun öbür tarafının (ki otoyoldan önce bu bölgeler bütünlük arz eden bir dokuya sahiptir) ise 1.dere doğal sit olarak nitelendirilmesinin bilimsel, mantıki ve hukuki izahı yoktur, kanaatindeyiz. Mahkeme gerekçe kısmında, davacı dilekçesinde yer alan bu itirazları, karar olarak metne geçirmiştir. Ama 1. ve 2.İdare mahkemesi bu somut durumu adeta görmeyerek, mahkeme karalarında yer vermemişlerdir.

Mahkeme kararanın sonuç bölümünde, koruma olgusunun ve koruma amaçlı imar planlamasının öneminin altını çizmiştir : *"Sözü edilen alanın bugünkü işlevi, bitki dokusu, açık alan özellikleri ile korunması gerektiği davalı idarece ileri sürülmüş olup, bu alanın 1. derece doğal sit niteliği taşımaması korunmamasına engel değildir. Başka bir anlatımla koruma amaçlı imar planının hayata geçirilmesi suretiyle mevcut koşullarda da koruma olgusunun gerçekleştirileceği olası bulunmaktadır".*

Mahkemenin karar tarihi 06.12.2000'dir. Bölgenin 2007 Eylülü ayı itibariyle halen koruma amaçlı imar planı bulunmamaktadır.

Bu şekilde verilen alt mahkeme kararı, davalının temyizi neticesinde Danıştay 6. Dairesi'ne gitmiştir. Bu alt mahkeme kararındaki gerekçe kısmı, konuyu esas itibariyle net olarak ortaya koymaktadır; ancak aşağıda daha detaylı olarak izah edileceği gibi bölge halkı ile yapılan görüşmeler neticesinde edinilen bilgiye göre, bölge halkı, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manadaki derdest dava devam ederken yaptıkları açıklamaların (hem kendi yayın organlarında ve hem de görsel ve yazılı basında), esasen sit yönünden tamamen iptal edilmesi gereken durumun, sit derecelenmesi noktasına getirilmesine etken olmuştur, diye düşünmektedirler.

3.6.3.12.1.3.2 İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay Tarafından Onanması İle İlgili Karar[843]:

Danıştay yukarıda incelemesini yaptığımız alt mahkeme karalarının temyiz incelemesinde gösterdiği karar istikrarını burada da göstererek bu iptal karanını 05.12.2001 tarihinde onamıştır. Karar bu mihverde kesinleşmiştir.

3.6.3.12.1.4 Konu İle İlgili Olarak İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Karar Kronolojisi

Yukarıda izah edildiği gibi 1. ve 2. İdare Mahkemelerinin aynı olayda ret kararlarına karşılık 3. ve 4. İdare Mahkemesinin iptal kararları vakidir. Yukarıdaki sistem çerçevesinde bu bölümde 4.İdare Mahkemesinin kararının kronolojik analizini yapacağız.

3.6.3.12.1.4.1 İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Kararı [844]

Mahkeme karar metnini teknik bir yaklaşımla kaleme almış ve kendisi gibi iptal kararı veren 3.İdare Mahkemesi gibi uzun ve ayrıntılı bir karar metnini tercih etmemiştir. Mahkeme öncelikle sit tanımlaması kısmını detaylandırmış, sonra heyet seçimi ve heyetin raporunun kısa özetini yaptıktan sonra hüküm kısmına geçmiştir : "*Dosyadaki bilgi ve belgeler ile mahkememizin E. 1999/688 sayılı dosyasındaki dava konusu işlem ve dayanağı belge ve bilgiler ve mahkememizce karar vermeye esas alınabilecek nitelikte bulunan bilirkişi raporunun birlikte değerlendirilmesi sonucu, doğal sit özelliği taşıdığı ancak 1.derece doğal sit tanımına uygun özelliklere sahip olmadığı saptanan dava konusu taşınmazın 1.derece doğal sit olarak ilan edilmesine ilişkin işlemde yukarıda anılan mevzuata ve hukuka uyarlık bulunmamaktadır. Taraflara tebliğ edilen bilirkişi raporuna her ne kadar davalı idarece itiraz edilmişse de mahkememize sunulan bilirkişi raporundaki saptamaların yeterli teknik ve bilimsel*

[843] **Danıştay 6.Dairesinin 2001/2054 E ve 2001/6096 K**
[844] **İzmir 4.idare Mahkemesi 1999/684 E. ve 2000/885 K** sayılı mahkeme ilamı

araştırma ve çalışmalara dayalı olduğu sonucuna varıldığından, davalı idarenin itirazlarına itibar edilmemiştir".

Mahkeme kararının sonuç kısmında *"…Açıklanan nedenlerle, dava konusu işlemin davacı taşınmazı yönünden iptaline 22.11.2000 gününde oybirliği ile karar verilmiştir"* ifadesine yer vermiştir. Burada mahkeme kararının giriş kısmında incelemenin parsel bazında değil bütün, bazında olacağını ifade etmişken hüküm kısmında iptalin parsel azında olduğunu ifade etmesi, karar içi mantık çelişkisi olarak gözükmektedir. Bu hususta davacının temyizi olmamıştır.

3.6.3.12.1.4.2 İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Vermiş Olduğu Kararın Danıştay 6. Daire Tarafından Onanmasına Dair Karar[845]:

Danıştay 1.,2., ve 3.İdare Mahkemelerinin kararlarının temyizinde gösterdiği karar istikrarını burada da göstermiş ve alt mahkemenin iptal kararını 14.3.2002 gününde oybirliği onamıştır.

3.6.3.12.1.5 Birinci Derece Doğal Sit İlanı İle İlgili Olarak Açılan İptal Davalarının Danıştay Tarafından Denetlenmesinden Önce Alt Mahkemelerinin Farklı Karar Vermelerinin Analizi:

İzmir 1. İdare Mahkemesi ile İzmir 2. İdare Mahkemesi, kurulun açık bir hukuka aykırı işlemi karşısında, aynı konuda 3. ve 4. İdare Mahkemelerinin verdiği iptal kararları olmasına rağmen, her dört mahkemece tayin edilen bilirkişi heyetinin uzmanlık alanlarıyla ilgili olarak verdikleri raporlarda da bu durum kendisini bilimsel olarak ortaya koymasına rağmen sonuçta, davacının talebini dava dilekçesinden ayrı olarak yorumlayıp "ret" kararı vermişlerdir. Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde tespit ettiğimiz kadarı ile bu mahkemelerin Danıştay denetiminden de "bozma" şeklinde bir cevap alan ilk kararlarında ısrar etmeleri neticesinde doğan durumun analizi bakımından iki ihtimal üzerinde konuşmalar yapılmaktadır; birincisi, "mahkemeler,

[845] **Danıştay 6.Dairesinin 2001/ 1080 E ve 2002/1592 K**

meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif şeklinde oluşturulduğu sanılan mutlak bağ içinde yer almış olmalıdırlar" üzerine yapılan söylemlerdir ki, bu ispatlanamayan ve akla uygun olmayan bir ihtimaldir ve bir hukukçu olarak, bu manada ihtimalin olabileceğine kesinlikle inanılmamaktadır. Buna benzer bir söylem denemesinin, başka bir davanın tarafında da gündeme geldiğini, yaptığımız araştırmalarda tespit ettik. Şöyle ki :1989-1994 yılları arası İzmir Büyükşehir Belediyesi başkanlığı yapmış olan Yüksel Çakmur'un "Sevgili İzmirliler, Size Mektup Yazdım"[846] başlığındaki 12 sayfalık broşüründeki "Konak Mekansal Düzenlemesi ile Galleria Projesi'ne de karşı çıktılar" başlığında bu manadaki bir serzenişi vardır, ama açık bir ifade değildir. Bu noktada " *İzmir için böylesine önemli olan Galleria Projesi'nin durdurulması gerektiğini savunan bilirkişi raporu, ne yazık ki, İzmir'in dışında Ankara'da İzmir'i tanınmayanlarca alınmıştır. Bu kente yönelik böylesine önemli projeler hakkında bilirkişi olarak karar verirken, o kentte bulunmanın, o kentin gereksinimlerini bilmenin bir zorunluluk olduğuna inanıyorum.Daha önce Karşıya sahil Projesi'nde olduğu gibi, Galleria Projesini de durdurma kararını Ankara'dan hangi ölçütlere dayanarak verdiklerini merak ediyorum. Galleria Projesi, İzmir'in gelişimi yönünden en gerekli projelerden birisidir. Kimdir bu projeleri engelleyenler? Kim bu İzmir'i katleden beş kişi? Önceden Karşıyaka, Kordon yolu, Bornova'da ki projeler için, şimdi, de Galleria projesi için engeller çıkartanları avukat cübbesi ile bekliyorum."* Şeklindeki ifade bu manada davayı açan meslek odası ile bilirkişinin atamasına karar veren mahkeme ve bu rapora binaen karar veren mahkeme arasındaki bir bağ sanal olarak ortaya çıkmaktadır ama dediğimiz gibi bu ifade açık ve net bir ifade değildir. Burada davalı Büyükşehir yönetiminin siyasi noktadaki temsilcisi olan Yüksel Çakmur'un bahsini ettiği davalarda bilirkişi heyetini atayan ve bu heyetin verdiği raporu yeterli gören ve neticede bu rapora göre karar veren mahkeme olduğuna göre burada bir mahkeme kararı şikayeti de vardır.

Yine bu broşürde bu manada net olmayan ama üstü kapalı olarak bir etkilenme durumunu yansıtan bir pasaj daha vardır ki önemine binaen buraya alıyorum : "…

[846] Bu broşürü çalışma için doküman olarak arşivime ilave etmek için konu hakkında görüşmeler yaptığım Yüksel Çakmur ve o dönem kendisinin özel kalem müdürlüğü yapmış olan Muzaffer Soykan aldım. Broşürün üzerinde yayınlanma tarihi bulunmadığı için arşiv sahibine tarih noktasında bilgisini sormama rağmen bu manada net bir tarih tespiti yapamadım. Ama Galleria Projesi için açılan dava dosyasının incelemesinden bu tarihin 1992 yılı içinde yapıldığını belirlemek sanırım yanlış bir tarih tespiti olmayacaktır.

Ancak bazı çevreler ısrarla, yapılan her hizmeti, uygulamaya kodluğumuz her projeyi, karalamaya, yok etmeye çalışmaktadırlar. Tüm bunların arkasında sadece birkaç kişinin bulunduğunu, bir bardak suda fırtına koparanların aynı kişiler olduğunu da biliyorum." Burada davaların açılmasına sebep olan, meslek odası üyelerini ifade etmektedir. Yani davacı sıfatı ile davaya taraf olanları kastetmektedir. Fakat davacının davasını açmasından ziyade sonuçta mahkemenin nasıl bir bilirkişi tayini ve nasıl bir karar verdiği önemli olduğundan yukarıdaki ifadesi ile bu manada bir eleştiri sınırını mahkeme bazına da taşıdığı düşünülmektedir. Çakmur bu broşürünün ileri bölümünde de şu ifadeye yer vermiştir : *" ..Bu kişiler yarattıkları kargaşa ile Galleria'ya*[847] *, Karşıyaka Sahil Yolu Projesi'ne*[848]*, Fuar Projesi'ne, Bornova gidiş-geliş şeritlerine, Kordon yolu Projesi'ne*[849]*, Metro'ya ve daha bir çok hizmetimize karşı çıktılar. Bu projelerin tümü mü kötü? Tümü mü yanlış?"* Burada dikkat edilecek olursa, dava açan tarafa zaten bir karşı çıkış vardır, ama bu davayı ciddiye alan ve bu manada bilirkişi heyeti belirleyen ve sonuçta bu manada iptal kararı veren mahkeme bazında da eleştiri vardır, diye düşünüyoruz. Ama burada, direkt bir suçlayıcı ifade bulunmamaktadır. Buradaki davaların birikimi ile karşı söylem geliştiren Çakmur'un benzeri söylemleri yukarıda bahsini yaptığımız sit davalarının davacı sıfatı ile yargılamada bulunan İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesindeki davacılarda da tespit edilmiştir. Bölge halkı ile yapılan görüşmeler sırasında edinilen bilgiye göre, bölge halkı içinde bu manada söylemler vardır. Ancak bu manada kesin bir delil olmadan, böyle bir şey söylemek ahlaka aykırılık teşkil edecektir. Hukuka aykırılığı ise zaten ortadadır.

İkinci ihtimal ise, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin yayın organlarıyla ve 1999 seçimi ile iktidar olan yönetimle olan "sıkı işbirlikçilikleri" dolayısıyla oluşan etkileyici kamuoyu baskısı nedeni ile meselenin objektifliğinin zarara uğramış olması ihtimalidir ki bu ihtimal daha kabul edilebilir bir durum tespitidir. Bu noktadaki ihtimali güçlendirici bir yayın dikkatimizi çekmiştir. Şöyle ki ; bahsi geçen sit kararının alan üyelerden birisi olan Emel Göksu'nun bu kararı destekleyen siyasi yönetiminin[850] yayınladığı İzmir Kent Kültürü Dergisin 1.sayısında ve bu

[847] Bu projenin iptali manasında mahkeme kararı vardır.
[848] Karşıyaka Sahil yolu için açılan davada Yürütmenin Durdurulması kararı vardır.
[849] Bu proje içinde mahkemenin verdiği iptal kararı vardır.
[850] **"Piriştina'dan Koruma Kurulu'na Destek"** Cumhuriyet 14.07.1999 ; Gazetenin bu manada ki haberleri bir seri mantığı içinde ele aldığı yazılarından birisi olan bu haberde Piriştina konu hakkında

mahkemelerin devam ettiği bir süreçte, yani Nisan 2000'de kaleme aldığı yazısı, [851] bu manada bir etki alanı oluşturmuştur, diye düşünüyoruz. Burada yazıyı kaleme alan kişi, aynı zamanda bu yazı yayınlanırken kurul üyesi olarak da görev yapmaktadır ve aynı zamanda o dönemin siyasi iradesine de paralel ve hatta Konakta ki kaçak alt geçit için kurul üyesi olarak yasal işlem yapama yolunda kamuoyu oluşturma adına, buradaki bir yazı yayınlamamak gibi bir işbirliği bile sözkonusudur. Aynı zamanda bir manada bir sivil inisiyatif olarak adlandırılabilecek bir oluşum içinde varsayılabilir, diye düşünüyoruz. Örneğin yazısında atıf yaptığı eski Mimarlar Odası İzmir Şubesi başkanı Hasan Topal, İzmir Şehir Plancıları Odası eski başkanı Tuncay Karaçorlu, yine bu manada eski mimarlar Odası başkanı ve aynı Büyükşehir yönetiminin siyasi danışmanı olan Oktay Ekinci gibi, bu sit kararının alınmasında etkin rol oynamış kişilerle de bir oluşum içinde olduğu çeşitli yazılardan ve ortak yapılan toplantılardan çıkabilecek bir varsayımdır ki bu noktada çok somut bir delil sunabilmek mümkün değildir. ve Yukarıda 1. ve 2. İdare Mahkemelerinin ilk karar tarihlerinin 2000 yılının sonları olduğu düşünülürse, bu yazının mahkemeleri etkilediği ihtimal olarak varsayılabilir diye düşünmekteyiz.

Burada bizim üzerinde durmak istediğimiz nokta, bir önceki yerel yönetim ile bir çok konuda çarpışma alanı içinde olan bu oluşumun ki bu alanların bazılarında bize göre haklı ve İzmir ili içinde saygı duyulan çalışmaları da inkar edilemez boyuttadır, ama yine bu bağlam içinde yeni yerel yönetimin siyasi iradesinin de desteğini alarak ve bir dönem önceki yönetim yanlış olan mevzi planına karşı iptal davası açıp bu manada yasal hakları kullanmak yerine bir etkileme mekanizması içinde kurula, hukuka aykırı bir karar aldırma ve bu kararın alınmasından sonra alt mahkemede davalar devam

---

özetle "..özellikle bir çok sahil kentinde, belediye başkanlarının sorumsuzca davrandığını ve kentlerinin zararına uygulamalara gittiklerini anımsatarak (bu özetleme Göksu'ya aittir : GÖKSU,Emel; "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü", **İzmir Kent Kültürü Dergisi,** S. , Nisan 2000, s.116) .." bir belirleme yapmış ve devamında aynen şu ifadeleri kullanmıştır : "…Kurullar bu nedenle kuruluyor ve bu uygulamaları göz önüne alarak çalışıyorlar.." . Piriştina'nın bu açıklamasından yaklaşık iki yıl sonra Konak tarihi sit alanı içinde 1/5.000 + 1/000+ projesi olmayan ve Kurul dan da izin almadan yaptığı kaçak alt geçit uygulamasına imza atması ve bu durum yargı tarafından iptal edilmesi ve İnciraltı konusunda kendisi ile aynı görüşte olan kurul üyesi Emel Göksu'nun bu kez yine kurul üyesi olmasına rağmen konu hakkında sessiz kalması en azından İnciraltı konusunda yazdığı yazıya benzer bir yazı yazamaması ve bu oluşum içinde meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifinde bu manada sessiz kalması üzerinde Kamu Yönetimi Bilimi açısından bilimsel araştırma yapılması gerekecek düzeyde bir dönemsel çelişkidir.

[851] GÖKSU,Emel; "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı: Bir Yerel Siyaset Öyküsü", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, S. , Nisan 2000, s. 102 vd

ederken görevli kurul üyesinin konu hakkında uzunca bir yazı hazırlayıp, bu manada kendi görüşlerini de yansıtması ve bunu da "sıkı bir işbirliği" içine girilen yerel yönetimin çıkardığı bir dergide yapmanın biz, İdari Yargıda davalar devam ederken yapılan bir yanlışlık olarak görüyoruz. Bu noktada İzmir 1. ve 2. İdare Mahkemelerinin, mahkemelerin ortak tayin ettikleri bilirkişi raporlarına rağmen ve aynı konuda 3. ve 4. İdare Mahkemelerinin "iptal" kararları olmasına rağmen ve her şeyden önemlisi Danıştay incelemesinden de bozulan kararları göstermektedir ki bu yayınlar "beklide yargıyı etkilemiştir" ihtimalinin söylem olarak söylenmesini pek haksız kılmamaktadır. Nitekim bu etkilenme teorisi içinde şu da söylenebilir : Eğer 1. ve 2. İdare Mahkemeleri ilk verdikleri "ret" kararında etkilenmeden net bir şekilde karar vermiş iseler ve bu manada diğer mahkemelerden farklı ve davacı dilekçesinin çok tersi bir yorumu ile de sonuca gitmişler ise o zaman Danıştay bozma ilamından sonra neden ilk kararlarında ısrar etmediler diye, bir soru işareti doğmaktadır. Ancak burada bu ihtimal versiyonlarını sıralarken, şunu açıkça ve net bir şekilde söylemeliyiz ki bunların kesin ispatı anlamında bir delilimiz yoktur ve bunun bütün yönleri ile ayrı bir bilimsel çalışmada ve özel olarak bu noktada yoğunlaşarak ve ilgili tüm kararları tek tek analiz ederek gerçekleştirmek lazımdır. Sonuç itibariyle, biz ikinci ihtimalin bilimsel olarak mutlaka mercek altına alınmasının ve bilimsel şüphe içinde meseleye yaklaşılmasına olan inancımızı tekrarlamak istiyoruz ve bu ikinci ihtimali teoriler içinde sanal bir durum olarak nitelendiriyoruz.

Gerek 1. ve gerekse 2. İdare Mahkemesi ilk kararlarının ortak ret gerekçelerinden birisi olan, "davacının doğal sit yoktur" savı olduğu için, bilirkişi raporundaki değerlendirmeyi nazara almadan konuyu reddetmiş olması; işin doğası icabı kademeli savunma yapan davacı tarafın savunmasında; "1. derece doğal sit alanı özellikleri taşımayan bu alanın ..... fiili durumu ve ……..durumu nazara alınırsa aslında hiçbir doğal sit özelliği taşımadığı görülecektir" gibi savunmayı güçlendirici (örneğin bölgeden bir buçuk milyon metrekarelik bir alandan otoyol inşaatı geçmişse o zaman nasıl doğal sit alanı olur gibisinden) ifadelerini esas alıp, "madem hiç doğal sit yoktur diyor, o zaman 1. derece doğal sit olmadığına dair rapor bu durumda yeterli değildir" diyerek davayı reddetmesi, gerçekten hiç anlaşılamayacak bir gerekçe olup, nitekim Danıştay da bu manada dosyaları bozmuştur. Alt mahkemelerde (gerek 1. İdare

Mahkemesi ve gerekse 2. İdare Mahkemesi) bu bozma kararından sonra ilk kararlarında ısrar etmeyerek bozmaya hemen uymuşlardır. Bu kararlarda yanlış algılanan şekilsellilik durumu kabul edilseydi, pratikte bir şey değişmeyecek ve davacı 1. derece meselesi için ayrı bir dava açacaktı. Buda usul ekonomisi açısından zaman kaybından başka bir şey olmayacaktı. Zaten 1.derece doğal sit tanımlamasından daha alt seviyede örneğin "-1.derece" gibi bir birim olmadığına göre zaten bu manada reddetmenin de pratik bir faydası olmayacaktır. Yani mantık silsilesi içinde, davacı taraf için daha kötü bir sit derecelemesi yoktur ki böyle bir mantık yürütülsün. Kaldı ki bizim de dava dilekçelerinde etraflı incelemelerimizde gördüğümüz üzere, bu noktada davacı tarafın somut istemi, ilgili işlemin iptal edilmesi yönündedir. Bu iddiasını ispatlama bakımından ve ifadeyi güçlendirici bir yorum olarak "bırakın 1.derece doğal sit özelliği, bize göre burada, hiç doğal sit özelliği bile yoktur" cümlesini kullanması, bu manada açılan davanın konusunun "Ya hep, ya hiç" mantığı içinde ele alınmasını haklı kılabilecek bir durum sözkonusu olmadığı kanaatindeyiz. Zaten ilgili mahkemelerde bu kararlarına fazla inanmamış olacaklardır ki Danıştay'ın bozma kararı üzerine "ısrar" kararı vermemişlerdir. Burada bu karar refleksinin şekil noktasında boğulmasının sebebi, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin 1999 yerel seçiminden sonra Büyükşehir yönetimi ile kurduğu "sıkı işbirliği" ile birlikte oluşturulan mutlak bağın basına yansıyıp, herkesi olumsuz etkilemesi anlamında bir örnektir diye teori geliştiren bölge halkının, "ispat manasında" bir delil ileri sürmemiş olmaları bir gerçektir, ama aksi bir durum da 1999 seçimi ile iktidara gelen Büyükşehir yönetiminin Konak'taki kaçak Alt Geçit, Kanalet, Yeni Kent Merkezi gibi uygulamalarda, aksi yönde bir duruş ile yani meslek odaları ve sivil inisiyatifin "sıkı işbirliği" neticesi olarak bu manada adeta unutulması veya unutturulması yönünde sessiz kalınması, örneğin Kordon Yolu, İnciraltı Sit Kararı gibi, kendi yayın organlarında veyahut basında bu manada olumsuz habere konu olabilecek beyanatta bulunmamaları bir tepkisellik anlamında alan oluşturmaktadır. Yoksa bir kesin delil bir kesin ispatlama aracı ortada yoktur.

Bize göre, bu noktada meslek odalarının elinde bulundurduğu gücün, bir manada kontrolsüz güç haline gelip yanlış oluşumlara sebep olabilme[852] ihtimali içinde daha dikkatli olunarak, bu gibi durumlara sebebiyet verilmemesi için devam eden davalar

[852] Bu oluşumun en tehlikeli görünümü Dünya Siyasi Tarihinde görülen ve çok kötü bir hatıra olarak kalan "Korporatif Devlet" uygulamasıdır.

hakkındaki konularda beyanat verirken dikkatli olmaları gerekmektedir; zira "sıkı işbirliği" veya "çarpışma alanı içinde mücadele etme" durumları dönemsel sübjektiflik içinde, farklı görünümlere yol açabilmektedir. Bu manadaki sübjektif yaklaşımların, "entelektüel egzejere mücerretlik bohemi" içinde "net olarak ifadeden kaçınılıp, bir takım bilimsel yakıştırmalar içindeymiş gibi görünme" gibi bir üslup tercihi, derdest olan davalarda, kamuoyu gibi pekala mahkeme hakimini de olumsuz manada etkileyebilme ihtimaline sahiptir.

Burada dört mahkeme içinde farklı bir yaklaşımla başka bir duruş sergileyen iki mahkemenin kararı üzerine yaklaşık beş sene devam eden ve sonuçta bu kararı veren alt mahkemenin kararında ısrar etmemesi üzerine lehine karar alan tarafın uzun yargılama sürecinde, mağdur olma psikolojisi içinde :"… *muğlâk, bilimsel verilere dayanmayan ve kesinleşen mahkeme kararlarına aykırı olarak, kararda gerekçe üretilmiş ve bu yapılırken de hep bir kısım meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin, 1999 seçiminden sonra "sıkı bir işbirliği" kurduğu, Büyükşehir yönetimindeki birimlere kendi içlerinden atanan genel sekreter yardımcısı*[853] *ve danışman kadrolarının*[854] *ispatlanmayan ve tek taraflı söylemlerinin gerek kendi yayın organlarında ve gerekse yazılı ve görsel bazında yaptıkları yayınların baskısı sonucu oluşmuş ve bu manada hâkimlerin etkilenmesi ile ortaya çıkan bir karardır. Eğer aksi olsaydı, Danıştay incelemesinde, bu yönde bozma kararı almazdı. Ayrıca diyelim ki Danıştay bozma kararı yerinde olmasaydı, o zaman bu alt mahkemelerin (1. ve 2. İdare Mahkemelerinin) bu ilk kararlarında ısrar etmiş olmaları gerekmez miydi? Hatta yine bu alt mahkemelerin Danıştay bozma kararından sonra bozmaya uyması üzerine eğer bir yanlış durum söz konusu olsaydı, davalı tarafın temyizi neticesi tekrar Danıştay incelemesi söz konusu olduğunda üst mahkemenin bu kararı tekrar bozması gerekmez miydi?"* tarzı bir yaklaşım ve üslup (ki böyle bir üslubu ve yaklaşımı doğru bulmuyoruz, en azından bilimsel şüphe ile karşılıyoruz) geliştirilmesine sebebiyet verilmemesi adına, meselenin bir bütün olarak ele alınıp, bu tür yayınlarda daha dikkatli olunmasının kent ve kentli adına ve her şeyden öte, Hukukun Üstünlüğü adına uyulması gereken bir seviye olduğu kanaatindeyiz.

[853] 1999 yerel seçimlerinden önce Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Genel Sekreteri olan Hasan Topal, bu seçimden sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin İmardan sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı olmuştur.
[854] Konu hakkında detaylı analizler için bakınız çalışmanın 3.8.10.2. nolu kısmına

Bölge halkının söylemi içinde; burada meslek odaları 1999 seçiminden önceki iktidar ile olan çatışmasını -Galleria, Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşağı vs. gibi-, ki bu çatışmanın bir tarafı olmayan İnciraltı halkının, bu oluşumda bir dâhili bulunmamaktadır ve bu çatışmada tarafların haklılığı yargısal denetim içinde zaten çözüme kavuşmaktadır ve bu manada ayrı bir tavır hareketi ile suni bir meydan savaşına gerek yoktur, diye düşünmekteyiz. Yine bölge halkının söylemi içinde; 1999 seçiminden sonraki iktidar ile kurduğu "sıkı işbirliği" ile birlikte güçlenerek bu manada bir tavır girişimi ile ve güçlenmenin getirdiği "güç bende" sevkıyatı ile eskiye dair meydan savaşı istenmiş olma ihtimalini ve bu hususta bölge halkının da mutlak yanlış bulduğu ve telakki ettiği Özdilek Mevzi Planı'nı bahane ederek, İnciraltı'nı bir savaş meydanı haline getirme ithamının da bölge halkı tarafından geliştirilen, bir söylem çerçevesinden çıkarılıp konun objektif olarak masaya yatırılmasında fayda vardır diye düşünüyoruz.

Netice itibariyle, bu sit kararının iptali amacıyla, İzmir İdare Mahkemelerinde açılan davalar sonucunda bölge hakkında alınan 1. derece doğal sit kararı iptal edilmiştir. Demek ki sit kurulu hata yapmıştır ve bu alınan keyfi kararın maalesef Hukuk Sistemimizin ağır olmasından dolayı düzeltilmesi, yaklaşık üç yıl sürmüştür. Ama örneğin bu dönem için maddi açıdan sıkışan bir mülk sahibi, yerini çok ucuza satmak zorunda kalmıştır. Sit Kurulu'nun bu yanlış kararının hesabının hukuk noktasında sorulması anlamında bölgede açılan bir dava görülmemiştir. Ancak bölge halkı, kendileri ile yapılan anket çalışmalarında, bu manada iptal kararından sonra sit derecelenmesine yönelik açılan diğer davaların kesinleşmesinden sonra dava açacaklarını ifade etmişlerdir. Ama şurası bir gerçektir ki, alınan 1. derece doğal sit kararının ilanından, bu karar iptal edilinceye kadar geçen süreç içerisinde, mülk sahiplerinin mağduriyeti çok ağır noktalara gelmiştir. Bölge halkı, bu keyfi kararın ortaya çıkardığı zararın, önce iç hukukta, eğer netice alınmaz ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, tazmini noktasında hukuken mücadele edilmesinde hemfikir olup, bu konuda alınacak tazminatın, devlet tarafından, bu keyfi kararı alanlara rücu edilmesi için ciddi bir tepki ve bu manada bir çalışma içerisine girmişlerdir. Özellikle insan hak ve hürriyetlerine yönelik ihlal ortaya çıkaran, idari işlemlerin yargı kararı ile iptali sağlanır ve idari işlemin hukuka aykırılığı ve keyfiliği ortaya çıkarsa, bu kararı alan kurum,

kuruluş ve bunları oluşturan kişilerin şahsi sorumluluklarına gidilmesi ve bu yönde rücu sistemi getirilmesinin, bu tür ihlallerin önlenmesi noktasında önemli katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

3.6.3.13 Birinci Derece Doğal Sit İçin Açılan İptal Davaları Devam Ederken Kurulun Aldığı Bir Karar İle Karargâh Ve Füzyon Merkezi Plan Tadilatına Müsaade Etmesi:

Kurul, 01.07.1999 tarihinde bölgenin tamamını, yani yaklaşık on milyon metrekarelik bir alanı 1. derece doğal sit alanı ilan etmiş olup bu kararın iptali amacıyla açılan davaların devam ettiği bir sırada, 07.06.2000 tarihinde Güney Deniz saha Komutanlığı'nın Yenikale mevkiinde Karargah ve Füzyon Merkezi binası yapımı için başvurması üzerine aşağıdaki kararı vermiştir[855].

"İzmir İli, Balçova İlçesi Yenikale Mevkii'nde, Güney Deniz Saha Komutanlığı Karargah Binası ve Füzyon Merkezi yapılmasına ilişkin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 01.05.200 tarihli [856] yazısı[857] ile hazırlanan uzman raporu okundu, ekleri incelendi. Yapılan görüşmeler sonunda;

İzmir İli, Balçova İlçesi Yenikale Mevkii'nde, Güney Deniz Saha Komutanlığı Karargâh Binası ve Füzyon Merkezi yapılacak sahanın kuzeyindeki Yenikale, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 29.8.1990 tarih ve 2177 sayılı kararı ile 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmiş[858] ve güneyinde 100 m.lik koruma bandı dışında kalan alanda 3 katlı yeni yapılaşmaya gidilebileceği karara bağlanmıştır.

---

[855] İzmir 1.Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 07.06.2000 tarihli ve 8558 sayılı kararı.

[856] Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün yazı tarihi 01.05.2000 tarihi olmasına rağmen kurul çok hızlı bir karar alma süreci ile yaklaşık bir ay sonra ilgili kararını almıştır. Bölge kurullarının sair resmi kurumların kamu yararı eksenli başvuruları ile vatandaşların kendi mülkleri eksenindeki başvurularında nasıl takvim süreci içinde cevap verdiği ve bunların sıralamasındaki kriterleri esaslı bir düzenlemeye tabi tutulmalıdır diye düşünüyoruz. Zira uygulamada bu manada ciddi bir şikayet birikimi vardır.

[857] Koruma Genel Müdürlüğü'nün 01.05.200 tarih ve B.16.0.KTV.0.11.00.01.732/35.00.4.1621-1905 sayılı yazısı

[858] Burada bölümün başında tarihi bilgi olarak verdiğimiz alan içindeki Sancak Kalesi kapsamında bir tarihi sit alanı belirlemesi kastedilmektedir.

Bu alanın da içerisinde bulunduğu bölgenin 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tesciline ilişkin Kurulumuzun 1.7.1999 tarih ve 8050 sayılı kararı aleyhine, İzmir 3. İdare Mahkemesinde 1999/605 ve 1999/608 Esas no ile açılan davalar sonucunda alınan 4.5.2000 tarihli kararlar[859] *gereğince yapılaşmaya ilişkin sistemin İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 29.8.1990 tarih ve 2177 sayılı kararı doğrultusunda ilgili Belediyesince değerlendirilebileceğine karar verildi".*

Bölgenin bu kısmına ilişkin, ayrıca İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 29.08.1990 tarih ve 2177 sayılı kararı ile 1. derece Arkeolojik sit kararı vardır. Yine aynı Kurulun 01.07.1999 tarih ve 8050 sayılı kararı ile 1. derece doğal sit kararı mevcuttur. Enteresandır ki; bu manada alınan sit kararlarının hukuken geçerliliği devam ederken (ki bu tür uygulama yasal değildir) [860] aynı kurul 07.06.2000 tarihinde 8556–8557 sayı kararlar ile burada Güney Deniz Saha Komutanlığı Karargâh binası ve Füzyon Merkezi yapılaşmasına izin vermiştir. Ama aynı kurul, bölgenin tümü için böyle bir karar almamıştır. Yani keyfi bir yaklaşımla bölgenin tamamına değil de sadece bir kurumun mülkiyetindeki yere böyle bir karar almıştır. Bunun şehir ve bölge planlama ile sit mevzuatı açısından ciddi bir yanlışlık olduğu kanaatindeyiz.

Burada enteresan olan bir noktada şudur ki; Kurulun, Milli Savunma Bakanlığına yapılaşma izni vermesine ilişkin atıf yaptığı mahkeme kararı, Özdilek Alışveriş Merkezi'nin açtığı davadır ve bu karar, Danıştay incelemesinden geçmemiş bir safhada iken Kurul kararına dayanak olmuştur. Aslında burada Kurul, kendisini deşifre etmektedir. Şöyle ki, 1. derece doğal sit kararının alınmasındaki bize göre tek etken, Özdilek Alışveriş Merkezi Mevzi Planı olduğu ve Kurul sadece bu çerçeveden baktığı için, Askeri yapılaşma başvurusunda da kurum tepkisellik çerçevesi içinde burası ile ilgili karara atıf yapmakla yetinmiştir. Bu tarihte bölge halkı malikleri tarafından açılmış ve atıf yapılan parsel sahibi olan Özdilek Alışveriş Merkezi mülk sahibinin açtığı

[859] Burada atıf yapılan karar Özdilek Mevzi planı içindeki parselle ilgili olarak açılan davaya ilişkindir. Bu tarih itibariyle ilgili karar kesinleşmemiş olup yine bu tarih itibariyle 1. ve 2. İdare Mahkemelerinin aksi manada kararları (ret kararları) mevcuttur. Önceki bölümde dört idare mahkemesi kararının örnekleme olarak incelemesi yapılmış ve araştırma içinde diğer mahkeme kararlarında dökümü yapılmıştır.

[860] Bu konuda açılan davaların kararları kesinleşmeden kurulun yeni bir karar alması yasal mevzuata aykırı olmasına rağmen kurul böyle bir karar almıştır.

davadan daha ileriki safhada olan başkaca davalar derdest iken, bu manada sadece bu karara atıf yapması, kendi tepkisel yaklaşımının en büyük ispatıdır diye düşünüyoruz. O mevzi plan tepkiselliği içinde olduğundan, o parsel hakkında verilen ve henüz kesinleşmemiş alt mahkeme kararına dayanarak, Askeri Karargâh Füzyon Merkezi yapılaşma talebine cevap vermiştir. Bu, olayın bir tür delil yansımasıdır.

Burada bölge kurulunun başka bir hatası daha vardır. Yukarıdaki bölümlerde bölgenin 1. derece doğal sit ilan edilmesine ilişkin Kurul kararına karşı açılan davaların dokümanı verilmiş, açılan davaların İzmir'de bulunan dört idare mahkemesine tevzisinin yapıldığı, tevzi yapılan bu idare mahkemelerinden 1. ve 2. idare mahkemesinin işlemin yürütülmesinin durdurulması noktasında bir karar vermediği ve yargılama sonunda da işlemi iptal etmeyerek, açılan davaları ret ettiği belirtilmiştir. Bu nedenle Kurulun sadece Özdilek mevzi planı içindeki parsele karşı açılmış 3.İdare Mahkemesindeki Danıştay incelemesinden geçerek kesinleşmemiş, derdest davaya atıf yapması, aynı konu hakkında ret kararı veren iki idare mahkemesi kararlarını görmemesi çok ilginçtir. Bölge kurulu ne hikmetse konuyla ilgili sadece bir karar varmış gibi, hareket ederek bir emsal alma durumu meydana getirmiştir. Aynı tarihlerde başka resmi kurum ve kuruluşların ve özel mülk sahiplerinin başvurularını ise reddetmiştir.

Büyükşehir Belediyesi, bu manadaki Karargâh ve Füzyon Merkezi Mevzi Planı'nı meclis kararı[861] ile kabul etmiştir. Bölge Turizm Alanı sınırı içinde olduğundan Turizm Bakanlığına başvurulmaması ise bu mevzi plan noktasında ki başka bir sakatlık konusudur diye düşünüyoruz. Bu mevzi plana karşı ne meslek odalarının ve ne de bir kısım inisiyatifin açtığı bir dava bulunmamaktadır. Bölge halkı yapılan görüşmelerde Özdilek Mevzi Planı'nın yanlışlığını kabul ettiklerini ; ama aynı anlamda sayılabilecek başka bir yanlış kararın bu sefer Askeri Alanda olması durumunda aynı meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin aynı tepkisellik içinde olmamalarını doğru bulmadıklarını ve dolayısıyla da meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin ve onların etkilenmesi içindeki kurulun, bu manada siyasi bir karar aldıklarını ifade etmişlerdir. Bölge halkına göre bir turnusol uygulaması olarak gördüğümüz bu durum, ne yazık ki ilkesizlik adına bir görünüm ile neticelenmiştir. Bize göre de bu manada ki

[861] İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 13.06.2005 tarih ve 05.550 sayılı kararı.

karların mutlaka kriterlere dayanması gerekir ve kendi içinde bile tutarlı olmayan bu uygulamaların, mutlaka tazminat hukuk çerçevesinde yargı süzgecinden geçirilerek keyfi karar alanlara bunun tazmini noktasında rücu sistemi oluşturulmalıdır. Özdilek mevzi planında olduğu gibi, Büyükşehir Belediyesinin önerisi ve Turizm Bakanlığının yaptığı, bölge geneli hakkında bu manada bir plan bu güne kadar yapılmamıştır.

Bize göre bu kararın bir başka sonucu daha vardır : bu Kurul kararı, bölgenin 1. derece doğal sit ilan edilmesinden sonra alınmış ve bölgede yapılaşmaya izin veren bir karardır. Bu manada Koruma Kurulu'nca verilen mevzi plan izni de aslında bölgenin doğal sit karakteri taşımadığını açıkça ortaya koymaktadır. Yani aslında Kurul, bu yeni kararı ile kendi eski kararını ortadan kaldırmıştır. Bölge içinde tek tarihi alan noktası olan ve doğal yapı itibariyle bölgenin denizle birleşme noktasında ki en iddialı tabii yapısı içinde bulunan bu alana, "Karargah ve Füzyon Merkezi" yapılaşmasına izin vermesi, bölgenin bütünü bazında aldığı 1999 yılına ait 1.derece doğal sit karanının ne kadar yanlış bir karar olduğunu göstermesi bakımından ilginç bir örnektir.

Mahkeme dosyaları bakımından bu konunun incelemesini yaptığımızda ilginç bir durumla karşılaştık : özel mülk sahiplerinin bu karargah ve Füzyon Merkezi yapılaşması için alınan kararı devam eden sit kararına karşı açılan iptal davalarında belirtmesine rağmen ne bilirkişi heyeti ve ne alt mahkemeler ve ne de Danıştay hiçbir şekilde tartışma konusu yapmamış ve sanki davacıların bu konuda hiçbir yazılı beyanları yokmuş gibi bir durum öngörmüşlerdir. En azından keşifteki bilirkişi heyeti raporlarında veyahut alt mahkeme kararının gerekçe kısmında veya Danıştay kararında bu manada bir açılım yaparak, bu fiili durum değerlendirmeliydi diye düşünüyoruz. Bölge aynı bölge ve hatta Kurul aynı Kurul ama birbirinden tamamıyla aykırı iki karar söz konusudur ve davacı taraflar[862], savunma hakkı kapsamında bu kararı ileri sürerek ilk kararın yanlışlığını yazılı delil olarak sunmasına rağmen "tek bir satır" bile olsa, meseleden bahsedilmemesi, muhtemelen meselenin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne kadar gitmesine yol açacaktır. Sanıyoruz ki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu eşitliğe ve mülkiyet hakkına aykırı, ayrıcalıklı durumu mutlaka fark edecek ve ihlalin varlığını tespit edecektir.

[862] Yaptığımız araştırmalarda bu manada bölge mülk sahipleri tarafından açılmış 120 tane dava tespit edilmiştir.

Burada tartışılan mesele, bölgenin tam orta noktasında ve sahil kesiminde olan askeri bölge içinde, 1. derece doğal sit kararından sonra kararlar kesinleşmeden "Karargâh ve Füzyon Merkezi olarak belirlemenin" yanlışlığı değildir. Yanlış olan bu manada bir kararı, bu askeri alan için verip de bölgenin tümü hakkında "1. derece doğal sit"tir diye iddia ve savunmayı, maalesef yıllarca süren İdari Yargı içinde yinelemektir. Elbette ki bu bölgenin Karargâh ve Füzyon Merkezi yapılaşması içinde olmasında kamu yararı ve diğer teknik sebepler vardır ve bölge içinde bu tür yapılaşma doğrudur, ama yanlış olan, bunu böyle belirleyip, bölgenin tümü hakkında aksi bir yaklaşım yapmaktır. Hatta daha yanlışı, yargılama süreci içinde ne bilirkişi heyetinin ne alt mahkemenin ve ne de Danıştay'ın bu yazılı delil itirazını hiç yokmuş gibi kabul edip, bir tek satır dahi tartışmamasıdır diye düşünmekteyiz. Böyle bir yaklaşım mülkiyet hakkını açıkça ihlal etmektedir.

3.6.3.14 Bölgede Birinci Derece Doğal Sit Kararının İptal Edilmesi Üzerine Alınan 17.12.2002 Tarih Ve 10168 Sayılı Sit Derecelemesi Kararı

Bölgenin 1. derece doğal sit ilan edilmesi ve bu hukuka aykırı işlemin mahkeme kararları ile iptal edilmesine kadar geçen uzun süre [863]içinde, bölge halkı mağdur olmuştur. [864] Bu manadaki iptal kararları üzerine, Koruma Kurulu'nca bölge hakkında alınan yeni bir karar ile [865] bu sefer bölge üç ayrı bölgeye ayrılarak 1. derece, 2. derece ve 3. derece olmak üzere 3 farklı sit derecesi getirilmiştir. Kararın bütünüyle incelenmesi anlamında metni buraya alarak ara bölümlerde genel cevapları verip ileri bölümlerde geniş inceleme yapılacaktır:

[863] Yaklaşık üç sene süren bu durum bu bölümde anlatacağımız yeni sit kararına karşı açılan davaları da eklersek yaklaşık sekiz seneyi bulmaktadır.

[864] AYHAN,a.g.e,. s.100 - 101. Bu mağduriyet durumunun altını çizen Ayhan gerek bölge halkı ile yaptığı görüşmeler ve gerekse konunun hukuksal incelemesi sonucundaki tespitlerini aktarmıştır ki, bu manadaki tespitlerine bizim yaptığımız araştırmalar sonucu biz de görerek bu manada yorumlar yaptık. Bu iptal davaları, İdari Yargının uzun süreci nedeni ile birinci bölüm için 3 sene ikinci bölüm davalar için 5 sene ve toplam 8 sene sürmüştür ve bu yargılama sonucunda bu kararın ne kadar taraflı ve bilimsel olmayan yöntemlerle yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu davaların neticesinde bu yanlış kararı alıp mülk sahiplerini yıllarca mağdur edenlerden hukuki olarak hesap sorulması noktasında bölge mülk sahiplerinin hukuki araştırma girişimleri olduğu, bölge halkı ile yapılan anketler neticesinde öğrenilmiştir.

[865] İzmir 1.numaralı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı kararı.

"İzmir İli, Balçova İlçesi İnciraltı Yöresi'nde Kurulumuzun 1.7.1999 gün ve 8050 sayılı tescil kararımızın iptali istemiyle parsel ölçeğinde[866] *açılan davaların Danıştay aşamalarının sonuçlanması üzerine 26.3.2002 gün ve 610 sayılı Müdürlük yazısı üzerine Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde yapılan irdeleme çalışması ile ilgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 1.11.2002 gün ve B.16,0.KTV.0.10.00.01.720–12734 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;*

İzmir İli, Balçova İlçesi İnciraltı Yöresi'nin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 5.11.1999 gün ve 659 sayılı ilke kararı doğrultusunda 1., 2. ve 3. Derece Doğal Sit Alanı Olarak belirlenmesine yönelik kararımız eki 1/5000 ölçekli sit paftasının uygun olduğuna,

. Çakalburnu Dalyanı'nın doğusunda ve güneyindeki doldurma çalışmalarının ivedilikle durdurularak mümkünse mevcut dolguların kaldırılması,

. Çakalburnu Dalyanı'na ulaşan her türlü kanalizasyonun, sıvı ve katı atıkların uzaklaştırılması,

. Çakalburnu Dalyanı'nın hemen güneyindeki dolgu alanına dikilen okaliptüs ağaçlarının çok ivedi olarak sökülmesinin sağlanması,

. Çakalburnu Dalyanı'nın güneyinde, doğu-batı yönünde açılmış bulunan karayolunun güneyindeki moloz yığınlarının alandan uzaklaştırılması ve bu alana moloz-çöp dökülmesinin yasaklanması,

. Molla ve Ilıca Derelerinin arıtılmasının sağlanması,

. Yapılaşma bulunan yerlerde sondaj kuyularının açılmasının önlenmesinin ve drenaj sorununun çözülmesinin ilgili Kamu Kuruluşlarına tavsiye edilmesine,

. Yenikale 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı tesciline ilişkin 29.8.1990 gün ve 2177 sayılı kararımızın geçerli olduğuna,

[866] Burada kurulun kararında hata vardır. Şöyle ki açılan davalar parsel bazında değildir. Tam tersi bölgenin bütünü bazında ve işlemin bütünü içindir. Dava açmak için kendi menfaatini gösterir bağ manasında mülk sahipliğini belirterek açılan davayı kurul yanlış değerlendirerek "parsel bazında" gibi bir karar etkisi göstermektedir ki burada hukuki bir hata vardır. O dönem içinde ki kurul yapısı içinde hukukçu olmaması sanırız bu hatanın ana belirleyici unsuru olmuştur.

. 2863 sayılı Yasanın 3386 sayılı Yasa ile değişik 17. maddesi uyarınca sit alanı bütününe yönelik Koruma Amaçlı İmar Planı'nın hazırlanarak, kurulumuza iletilmesi gerektiğine karar verildi".

Kurulun bu kararı ile taşınmazlardan bir kısmı 1. derece, bir kısmı 2. derece, bir kısmı ise 3. Derece doğal sit ilan edilmiştir. Oysaki bu derecelendirmeye tabi alanlarda yer alan taşınmazlar hemen hemen aynı özellikleri ihtiva etmektedir. Ayrıca bazı taşınmazların yarısı 2. derece, diğer yarısı da 3. derece gibi anlamsız bir derecelenmeye dahi tabi tutulmuştur. Balçova Tapu ve Kadastro Müdürlüğünden yaptığımız araştırma neticelerini bir doküman olarak ve meselenin çarpıklığının listesel olarak görülmesi anlamında aşağıya bu manadaki oluşumu sunuyoruz:

* 1. Derece Sit Alanı Olan Ada Parseller:

- 2258 Ada 51-75-950 Parseller 1.derece sit alanı içinde bulunmaktadır.
- 2289 Ada 62-63 Parseller ise kısmen 1. ve 2. derece sit alanı içinde bulunmaktadır.

* 2. Derece Sit Alanı Olan Ada Parseller:

- 2288 Ada içinde bulunan 44-49-51-52-53-60-61 Parseller , 2290 Ada 4-5-6-8-9-11-10-12-13-14-15-16-17-18 Parseller, 2291 Ada 1-2-3-4-5-6-7 Parseller, 6103 Ada 1 Parsel, 6104 Ada 1 Parsel, 6105 Ada 1Parsel, 2276 Ada 1-4-10-11-12-13-17-18-20-22-25-26-60 Parseller, 2892 Ada 26-27-28-43-44 Parseller, 2277Ada nın tamamı, 3331 Ada 7-22-56 Parseller, 2293 Ada 1-2 Parseller 2.derece sit alanı içinde kalmaktadır.
- 2731 Ada 62-63-64-65-66-67-68-69-70-71 Parseller, 2733 Ada 74-75-76-77-78-79-80-81-82-84 Parseller, 2734 Ada 23-24-25-27-28-29-32-45-46-47-48-49-50-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-70-71-72-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118 Parseller, 2289 ADA 3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-18-19-20-21-22-23-43-44-48-57- 58 Parseller , 2288 Ada 17-19-20-21-22-23-24-36-37-38-39-40-41-42-43 Parseller 2.ve 3. Derece sit alanı içinde bulunmaktadır.- Aynı ada olan 2289 ada içindeki 68-77-85-84-78-72-73-70-69-61-62-63 Parseller ise 1.ve 2. Derece sit alanında bulunmaktadır.

-Yine aynı ada olan 2289 Ada nın batısına doğru bulunan 64-65-66-76-75-87-88 -101-102-103 Parseller de 2.ve 3. Derece sit alanı içinde bulunmaktadır.

3. Derece Sit Alanı Olan Parseller:

- 2534 Ada 13-16-17-25-27-76-78-59 Parseller, 2290 Ada 3-7-25-26-27-28-30-31 Parseller, 2280 Ada tamamı, 2279 Ada tamamı, 2278 Ada tamamı (51-55-57-58-59 Parseller dahil değildir), 2283 Ada tamamı, 2284 Ada tamamı, 2285 Ada tamamı, 2286 Ada tamamı, 2292 Ada 2-3-4-6-7-8-9-10-11-12-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-43-44-45-46-47-48-49-50-52-53-55 Parseller, 3332 Ada nın tamamı, 6001 Ada nın tamamı, 6002 Ada nın tamamı, 6003 Ada nın tamamı, 6004 Ada nın tamamı, 6005 Ada nın tamamı, 6006 Ada nın tamamı, 6007 Ada nın tamamı, 6008 Ada nın tamamı, 6009 Ada nın tamamı, 6010 Ada nın tamamı, 6011 Ada nın tamamı, 6012 Ada nın tamamı, 6013 Ada nın tamamı, 2282 Ada nın tamamı, 6060 Ada nın tamamı, 6061 Ada nın tamamı, 6062 Ada nın tamamı, 6063 Ada nın tamamı, 6064 Ada tamamı, 1418 Ada 1 Parsel, 2323 Ada tamamı, 2324 Ada tamamı, 2327 Ada tamamı, 2267 Ada tamamı, 1393 Yeni Ada 1-2-3-4-5 Parseller, 2265 Ada tamamı, 2266 Ada 14-15-16-17-18-20-21-22-23-24-25-28-30-31-32-54-62-66 Parseller, 2734 Ada 7-8-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-25-27-28-29-30-32-34-35-36-40-51-85-113-120-121-122-123-124-128-139-140 Parseller, 2281 Ada tamamı 3.Derece sit alanı içinde bulunmaktadır.

-2288 Ada 3-4-5-6-7-8-9-10-11-13-14-15-18-25-26-27-29-30-31-34-35-43 45-46-47-54-55-56-57-62-63-64-68-70-73-74-75-76-77 Parseller ile 2289 Ada 1-2-3-10-17 -18-19-20-21-22-23 -26-33-34-35-39-43-49-50-51-52-53-54-55-56-58-81 Parsel 101-102-103-64 Parseller 2.ve 3. Derece sit alanı içinde bulunmaktadır.

Dar bir bölge içerisinde üç farklı sit derecelendirilmesi öngörülmesi hukuka aykırıdır. Zira gerek bu hususstaki mevzuat hükümlerine ve gerekse Danıştay'ın yerleşik kararlarına göre bu alanlar belirlenirken "yeterli büyüklük ve bütünlük" kriterlerinin sağlanması gerekmektedir. Ancak olayımızda bu kritere riayet edilmemiştir. Hatta Koruma Kurulu bu konuda o kadar gayri ciddi davranmıştır ki bir parselin bir kısmı 2. derece, bir kısmı ise 3. derece sit içerisine alınmıştır. Yine bu manada oluşum olarak

aynı parselin hem 1. ve hem de 2. derece sit olarak belirlenme örnekleri söz konusudur. Çok küçük bir alanı şamil bir arsa, nasıl olur da bir kısmı farklı, kalan kısmı farklı bir derecelendirmeye tabi tutulur? Bu hususun ilmi ve hukuki olarak izahı mümkün değildir. Koruma Kurulu bu derecelendirmeyi yaparken gelişigüzel bir sınır belirlemiştir. Bu sınırın hiçbir hukuki ve bilimsel değeri yoktur. Bununla ilgili mahkeme kararları bu konuda da Kurulun haksız olduğunu göstermiştir[867]. Fakat gerçekten çok uzun süren yargılama neticesinde, mülk sahiplerinin bu ara dönem içinde uğradıkları çok ciddi zararlar vardır. Bölge halkı ve dernekleriyle yapılan görüşmelerde, bu manada zararlarının tazmini için önce iç hukukta, sonra da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde hukuki mücadeleye devam edeceklerini ifade etmişlerdir. Bölge halkı bu manada ki hukuki duyarlılıklarını çok ileri seviyede bir söylemle somutlaştırarak bununla ilgili tazminatlarda Devlet bedeli öderken bunun rücu mekanizması içinde sorumlu olanlara ödettirilmesi ve böylelikle birilerinin İzmir ili İnciraltı ve Bahçelerarası mahallesi sınırları içinde yaptığı keyfi işlemle, Türkiye'nin her yerinden vatandaşın ortak paydası oluşan bütçeden ödenmesinin adaletli bir uygulama olmadığını da ifade etmişlerdir.

Koruma Kurulu'nun bölge hakkındaki 2002 tarihli kararında, Dalyan ve çevresi 1. derece sit alanı olarak belirlenmiş ve bu alanın hemen gerisi 2. derece sit ilan edilmişken, askeri tesislerin bulunduğu Yenikale mevkiinde bu sınıra riayet edilmemiş, bölge 3. derece doğal sit kabul edilmiştir. Oysaki madem aynı alanın devamı niteliğindeki yerler 2. derece sit kabul edilmiş, bu bölgenin de 2. derece sit alanı olarak belirlenmesi gerekirdi; ancak bu yapılmamıştır. Bu husus da Koruma Kurulu'nun bu konuda gerekli hassasiyeti göstermediğini açıkça ortaya koymaktadır. Koruma Kurulu, bu manada derecelendirme yaparken hiçbir doğal eşik kriterini nazara almamıştır. Zira bu tür derecelendirmeyi yapabilecek bölgede bir doğal eşik bulunmadığı gibi, zaten bu manadaki yanlışlık yargı kararları ile de sabitleşmiştir.

[867] İkinci derece sit kararını iptal eden mahkeme kararlarına verilebilecek örnek kararlar: **1. İdare Mahkemesi 2006/217 E. , 1. İdare Mahkemesi 2006/585 E., 1. İdare Mahkemesi 2006/695 E., 1. İdare Mahkemesi 2003/224 E.-2004/903 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/294 E.-2004/211 K.- Danıştay 6. Dairesi 2004/2148 E.-2006/2600 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/293 E.-2004/126 K.-Danıştay 6. Dairesi 2004/2147 E.-2006/2601 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/299 E.-2004/545 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/298 E.- 2004/534 K., 1. İdare Mahkemesi 2003/453 E.-2004/225 K.-Danıştay 6. Daire Onama 2004/4612 E.-2006/4300 K., 3. İdare Mahkemesi 2005/147 E.-2006/46 K.**

Burada enteresan bir nokta da, kesinleşen mahkeme kararlarına aykırı olarak ve 2004 yerel seçimlerinden üç gün önce[868] Büyükşehir Meclisi'ne apar topar bir Koruma Amaçlı İmar Planı gelmiş ve o dönemin Balçova Belediye Başkanı Ali İhsan Ülker'in mecliste yaptığı konuşma sonucunda bu plan atiye bırakılmıştır. Bu meclisin tutanakları incelenirse görülecektir ki Büyükşehir yönetimi ve teknik ekibinin bu manada koruma amaçlı imar planı yapma mecburiyetini nasıl ihmal ettikleri ortaya çıkacaktır.

Koruma Kurulu'nun 17.12.2002 gün ve 10168 sayılı tescil kararı kapsamında 2863 sayılı Yasanın 3386 sayılı Yasayla değişik 17. maddesi uyarınca Sit Alanı bütününe yönelik olarak hazırlanan 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Plan Raporu ile ilgili Bayındırlık Komisyonu Raporunun görüşülüp oylanması sırasındaki konuşma tutanakları, aslında durumu çok açık özetlemektedir. Gerçekten bazen sadece tutanakların okunması bile konunun en açık ve en kalıcı özeti olmaktadır. Biz bu noktada tutanakların uzun tutan hacimli yapısı gereği sadece bizim konumuz açısından önemli bulduğumuz noktadaki karşılıklı ifadelere yer vererek ara cümlelerle de hem açıklama ve hem de yorum yapma yöntemini uygulayacağız.

Görüşmede ilk önce meslek itibariyle Şehir ve Bölge Planlamacısı olan mahallilik açısından aynı zamanda Balçova Belediyesi Meclis üyesi olan Büyükşehir meclis üyesi Ertuğrul Aksoydan söz almış ve :.. *Sayın Başkan Meclisimizin değerli üyeleri burada 1., 2. ve 3. derece doğal sit alanları belirlenmişti. Biliyorsunuz Büyükşehir de bu konuda 1 yıl içerisinde Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nı hazırlamak zorunluluğu vardı. Komisyonumuzda görüşülen plandan sonra elimize gelen bir belgede burada 1 parselde 2. derece sit kararının iptal edildiğine dair bir belge vardı. Bu doğrultuda sanıyorum grubumuzda Hukuk Komisyonu'nda incelenmesi doğrultusunda karar aldı."* İfadeleri ile konunun planlama mecburiyeti noktasında

[868] 26.03.2004 tarihi itibariyle İzmir Büyükşehir Belediyesi 2004 yılı toplantı dönemi olağan meclis toplantısının 3.birleşiminin 1.oturumuna katılanlar şunlardır : Ahmet Piriştina, Erdal İzgi, Ş.Pl. Şebnem Tabak, Ali İhsan Ülker, Tevfik Alyanak, Nuri Erdumlupınar, Mim. Yelda Tuna, Faruk Alkaya, Hamdi Yapıcı, Sennur Çakı , Av. Y.Ali Karaman, Türker Baykal, İnş. Müh. Kenan Özenir, Dr. Ali Karaege, Mustafa Ak, Murat Güçhan, Mevlüt Hepseven, Mim. Metin Öztürk, Asım Güven, Av. Güler Muhtar, Müh. Hasan Yılmaz, H.İbrahim Sevinç, Uğur Ural, Şenol Yeltekin, Av. Fikret Kaner, Ş.Pl. Ertuğrul Aksoydan, Mim. Göksel Şendur, Cumali Altuner, Dt. Osman Aşkar, Mak. Müh. Hasan Böberci, Zeki Kapı, Aydın Tülü, Hikmet Aydoğdu, Av. Handan Bıçakçılar, Müh. Ali Karabay, Feridun Gülel, Ahmet Kaya, Recep Cengiz, İsmail Kandemir, Hüseyin Sağır, Nedret Utku, İbrahim Yıldız, Av. Coşkun Doğru, Hasan Uçak, Ali Karakuş

meclisin bilgi sahibi olduğunu altını çizmiş ve bu noktada aksaklığın bürokratik yaklaşımdan kaynaklandığını ima etmiştir. Bunun üzerine o dönem meclis başkanı ve Büyükşehir Belediyesi başkanı Ahmet Piriştina söz almış ve şu ifadelerle meseleyi orta noktaya getirmeye çalışmıştır: *" Şimdi şöyle mi anlayayım. Yani 1/5000'lik planlar yapıldı. Koruma Amaçlı İmar Planları Kurul kararlarına uygun şekilde Meclisimize geldi. Meclisimiz Komisyona gönderdi. Komisyonumuz aynen gönderildiği şekilde benimsedi. Ancak bu süreç içinde bu plana bazı itirazlar oldu. Yargı kararları oldu ve bu planda değişiklik oldu. Bu itirazlar çerçevesinde durumu değerlendirmek üzere Hukuk Komisyonu konuya baksın diyorsunuz*". Başkanın bu ortamı tabileştirme ve sanki hukuki ve teknik bir atlama yokmuş gibi sunma çalışmasından sonra mecliste, özellikle de aynı zamanda Balçova Belediye meclisi üyesi olan Büyükşehir belediyesi meclis üyelerinde bir kıpırdanma olmuştur. Bunun sebebi ise başkanın kronolojik sıralamasının yanlış bir sıralama olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki; söz konusu koruma amaçlı imar planı komisyona gönderilmezden önce bu manadaki mahkeme kararları davacı taraflarca hem Büyükşehir Belediyesine ve hem de Balçova Belediyesine dilekçe ile bildirilmiştir. Zaten bu manada bildirimleri alan o dönemin Balçova Belediyesi Başkanı Ali İhsan Ülker biraz da sitem dolu bir ifade ile bu noktada söz alarak durumu şu şekilde ifadeleştirmiştir *: "Sayın Başkanım, Değerli Meclis Üyesi arkadaşlarım burada ki mahkeme kararı tam 3 aydır, 3 aylık mahkeme kararı ve bu kararla ilgili arkadaşları da ikaz etmemize rağmen komisyon böyle bir karar aldı. Ben komisyonun aldığı kararın okunmasını istiyorum ve Balçova Belediye Başkanı sıfatı taşırken bugün son günüm benim. Bu komisyondan gelen raporun reddini talep ediyorum"*. Balçova Belediyesi Başkanın bu uyarısına bir anlamda tepkisel yaklaşan Büyükşehir Belediyesi başkanı şu ifadelerle konuyu yine tabileştirme seyrine sokmaya çalışmış ama bu arada Balçova Belediyesi Başkanına da imalı bir sitem olarak "yeni bir şey önerme" eleştirisini getirmiştir. İfade aynen şöyledir : "*… Şimdi bir dakika siz başka bir öneri daha getiriyorsunuz. Yani Komisyon oybirliği ile kabul etmiş. Sen biz bunu reddedelim diyorsun. Arkadaşlar diyor ki itiraz var. 3 ay mı 2 ay mı önce geldi bilmiyoruz. Zaten kabul etmeyelim bunu mecliste oylamayalım Hukuk Komisyonu'na gönderelim diyor. Şimdi bir ikinci bir şey geldi hiç hukuka filan da göndermeyelim oybirliği ile olduğunu kabul edelim değil de reddedelim diyorsunuz. Bu da değişik bir öneri* ". Burada Piriştina, Bayındırlık Komisyonunun Balçova Belediyesinin söz

konusu iptal kararlarının Büyükşehir bürokrasisine ve Bayındırlık Komisyonuna bildirimi yokmuş gibi davranmıştır. Oysaki Balçova Belediyesi bu manadaki kararları yazılı olarak Büyükşehir Belediyesine bildirmiştir. Bir manada yapılan hatayı kabul yerine sanki yeni bir durum doğmuş gibi davranarak meseleyi atiye bırakma yolu seçilmiştir. Bu noktada söz alan Hasan Böberci adlı meclis üyesi şu ifadelerle meseleyi bu doğrultuda somutlaştırmıştır : " Sayın Başkan Değerli Meclis Üyeleri benim de mahkeme kararına baktığımda bizim burada idari mahkememizde iptal edilen bir karar. Daha bunun temyiz aşaması da var ama ileride oradaki arsa sahiplerine mülkiyet sahiplerinin bir mağduriyeti olmasın, bir olumsuzluk olmasın diye hukuk komisyonunun görmesinde yarar görüyorum" .

Bu manadaki sair görüşmeler sonucunda mesele atiye bırakılmıştır.

Yine kendileriyle yapılan görüşmeler de bölge halkı, mahkeme kararlarının kendilerine tebliğ edilmesine rağmen buna aykırı bir planın seçimden üç gün önce meclise yanlış olarak getirilmesinin nedeni olarak, bu yönetimin ve bu yönetimin meslek odaları ile olan "sıkı işbirliğinin" makamsal görünümü olan ve imardan sorumlu genel sekreter yardımcısı olarak işin başına getirilen Hasan Topal'ın[869] yaklaşımını göstermişler ve bu manada plan ve hukuku zedelemenin mutlaka hukuki olarak hesabının verilmesi gerektiğini belirterek, kendilerinin bu manada sit kararları kesinleşince tazminat davalarını açacaklarını ifade etmişlerdir.

Bölge halkı ile yaptığımız görüşmeler de tespit ettiğimiz ortak bir kanaatte şudur: bölge halkına göre gerek 1999 tarihli 1.derece doğal sit kararı ve gerekse mahkeme kararları ile iptal edilen bu karardan sonra yerine alınan yine keyfi ve hukuka aykırı olan bu kararlarda, Koruma Amaçlı İmar Planı'nın yapılması öngörülmüş olmasına rağmen bu husus yerine getirilmemiştir. Yine bölge halkına göre bu sit kararlarının alınmasından sonra gerek Kurul ve gerekse bu kararın alınmasını destekleyen İzmir Büyükşehir yönetimi ve meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif, bu kararların yargı süreçlerini beklemeden bu manada mülkiyet hakkını kısıtlayıcı

[869] Bölge halkı, Mimarlar Odası İzmir Şubesinin eski Başkanı olan bu bürokratın bölgenin 1. derece doğal sit alanı ilan edilmesinde çok önemli bir gücü olduğu kanaatindedirler ve bu manada Korporatif Devlet benzetmesi yapmaktadırlar. Bu iddialarını güçlendirme babında ilgili bürokratın oda yöneticisi iken yayınlanan yazıları ve bu manada yaptığı aktif toplantıları örnek olarak göstermektedirler.

hükümlerini uygulamadaki görünümünü, sıkı bir takip çizgisi içinde; örneğin meslek odalarının bu manada yayınladıkları yayın organlarında bunu sık sık gündeme getirmeleri gibi[870] ele almalarına rağmen nedense mülkiyet lehine olan hükümlerin uygulanmaması manasında bir takip çizgileri olmamıştır. Çok büyük bir vahim hata olan bölgenin Koruma Amaçlı İmar Planı'nı dahi yapmamak gibi bir durum karşısında hiçbir eleştirel yaklaşımda bulunulmamasını da tespit eden bölge halkı, her konuda olduğu gibi bu konuda da meslek odaları ile bir kısım sivil inisiyatifin, 1999 seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir yönetimi ile olan "mutlak bağ mutabakatı" ki bu manada örnekleme açısından bolca malzeme olduğu kanaatindedirler : örneğin Konak'taki kaçak Alçak Geçide dava açılmaması, Kanalet adı altında yapılan yap-boz fiyaskosuna ne bir tepki ve ne bir dava açılmaması, şehrin 1/25.000'lik Metropolitan Nazım İmar Planı'na aykırı olarak Olimpiyat Evleri'ni kaçak olarak yapmasının ardından mahkemenin verdiği yürütmenin durdurulması kararını bertaraf etmek adına kanuna karşı hile yoluyla, yerine yenisini koymadan bu 1/25.000'lik Nazım İmar Planı'nı bir tarafa atarak İzmir ilini üst ölçek imar plansız bırakmak durumuna karşı ne bir tepki ve ne bir dava açmamak, bu üst ölçek plan da yok kabul edildikten sonra her şeyi bir tarafa bırakıp bu üst ölçek planın hazırlanması beklenirken bunu yapmayıp Alsancak-Bayraklı-Turan bölgesine uluslararası yarışma açıp 1/5.000 bazında sadece bu bölgenin emsalini önce 3.5 emsal gibi, sonra da bununla yetinmeyip, 4,5 emsal gibi çok ciddi emsallere yükseltmek ve bunu yaparken de kamuoyunda bu bölgenin bir kısım medya patronları tarafından speküle edilmesi gibi şaibeler[871] olmasına rağmen bu manadaki inadına, rant dağıtımına devam etme durumuna karşı dava açmamak ve tepki vermemek gibi örnekler bölge halkına göre bu mutlak bağın göstergesi somut tezahürlerdir. Sonuçta bölge halkı bu kadar girift olan bu mutlak bağ içinde, İnciraltı konusunda, Kurulun ve İzmir Büyükşehir yönetiminin yaptığı ağır hukuk ihlallerini görmezlikten gelen meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin bu noktada kötü bir turnusol uygulaması verdiği kanaatiyle yaptığımız görüşmelerde, bu manada başkaca noktalara girmektedirler ki çalışma kapsamı içinde bu hususları inceleme imkanımız bulunmamaktadır.

---

[870] GEDİZOĞLU, a.g.e., s. 23-24; ÇINARLI, a.g.e., s. 3; GÖKSU, 2000, s. 102 vd.; SINDIR, Kamil Okyay; **İnciraltı'nda Ağaç Kıyımına ve Rant Amaçlı İmar Planlaması Çalışmalarına Son Verilmelidir**, http://www.zmoizmir.org.tr

[871] Bu manadaki şaibeleri örnek bir siyasi duruşla deşifre eden CHP il Başkanı Selçuk Ayhan bu planı yapan Büyükşehir Belediyesi siyasi yönetiminin kendi partisinden olmasına rağmen bu noktada çok açık bir beyanla örnek bir siyasi denetim mekanizması oluşturmuştur.

Bölge halkına göre, *"seçimlere üç gün kala ve biraz da seçim öncesi meslek odalarının İnciraltı konusunda yaptıkları basın açıklaması*[872] *manasındaki yaklaşımı direktif olarak mütalaa edip, alelacele yangından mal kaçırır gibi bir plan çalışması yapılmıştır. Plan incelendiğinde tamamıyla mahkeme kararlarına aykırı olduğu görülecektir. Gerçek anlamda hep olagelen imar faciasının en baştan gösterilmesi manasında kesinleşen mahkeme kararlarının bile nazara alınmadığı tespit edilmiştir ki bu vahim bir durumdur."*

Bize göre de bu planın notlarının incelenmesi sonucunda görülecektir ki, bu manada bir yaklaşımı, yani önce terkleri almadan kadastral parsel uygulaması şeklinde, villa tarzı bir yapılaşma ve ardından, bunun yerine daha fazla rant hesabı ile yıkıp, yerine apartman yapma oluşumu anlamındaki Mithatpaşa Caddesi'nin geçirdiği hikayenin benzeri olacaktır. Bölge halkı ile bu manada yaptığımız görüşmelerde ortak kanaat olarak hissedilenleri, bölge halkı sakinlerinden Mehmet Ersivri şu şekilde ifade etmiştir[873] : *" 1999 seçimi öncesinden beri bölge hakkında bir sürü şey söyleyen meslek odaları ve bir kısım inisiyatifin sıkı bir işbirliği içinde olduğu ve kendi temsilcilerinden birisi olan Hasan Topal'ın da bu konuda en yetkili konuma gelmesi ile birlikte üretilen şey, gerçekten en olmayacak ve neticede bölgenin mahvına esas olacak bir öneridir ve bu önerinin üstelik kesinleşmiş mahkeme kararlarına aykırı olan kısımları da vardır. Sadece İnciraltı –Bahçelerarası Bölgesi'nin değil, Narlıdere Bölgesi'nin de tamamıyla bir bütün olarak ele alınıp incelenmesi gerekmektedir. Şu anki gidişat, tıpkı Narlıdere Bölgesi'nde olduğu gibi çirkin ve her türlü tadilata açık bir gidişattır ki İzmir planlama tarihi incelenirse, "bu hikayenin tanıdık bir hikaye" olduğu anlaşılacaktır."*

Burada tartışılması gereken bir başka nokta da Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı yapma mecburiyetinde olan kurumun konuyla ilgili yetkilisi olan Hasan Topal'ın imzasını taşıyan vatandaşa verdiği cevaptır[874]. Bu cevapta konu hakkında şöylece bir

[872] Seçim öncesi Meslek Odaları Platformu olarak bir açıklama yapılmıştır :
[873] Bölge halkı sakinlerinden Mehmet Ersivri ile bu görüşme 05.07.2006 tarihinde yapılmıştır.
[874] Konu hakkında yetkili bürokrat olan Hasan Topal, 127.35/31/483/10079–12588 sayılı Balçova-İnciraltı Bahçelerarası Tabiatını Güzelleştirme ve Değerlendirme Derneği'ne hitaben yazdığı cevabi yazıda; Balçova-İnciraltı-Bahçelerarası Tabiatını Güzelleştirme ve Değerlendirme Derneği'nin 07.05.2004 tarihli dilekçesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü'nün 10.06.2004 gün ve B170YGM.00701/350110014-866-4069-15096 sayılı yazısını ilgili tutarak cevap vermiştir.

belirleme yapılmıştır : *"İlgi (2) yazıda, 20.08.1991 tarih ve 20997 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanarak yürürlüğe giren İzmir-İnciraltı Turizm Merkezi kapsamındaki güncel sit sınırları ve bu alanda öngörülen yapılanma koşulları göz önünde bulundurularak 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve buna uygun olarak 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planının hazırlanması ve uygun görüşümüz ile birlikte 4957/2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca onanmak üzere Bakanlığınıza gönderilmesi hususu belirtilmektedir.*

Bununla birlikte, ilgi (1) yazıda ise söz konusu Turizm Merkezi sınırları içerisinde alanın modern yerleşim merkezleri, turistik termal tesisler ve otellerin tesislerine imkan verilebilecek şekilde planlanması talep edilmektedir. İzmir ili, Balçova-İnciraltı yöresi, İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 17.12.2002 gün ve 10168 sayılı kararı ile 1., 2. ve 3. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiş olup, bu kapsamda hazırlanan 1/5.000 ölçekli İnciraltı-Balçova kesimi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Büyükşehir Belediye Meclisi gündeminde inceleme aşamasındadır. Ancak, 2. derece doğal sit alanı olarak belirlenen bölgede 17.12.2002 gün ve 10168 sayılı kararın iptal istemiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı aleyhine açılmış davalar bulunmaktadır.

Bu doğrultuda, İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından da daha önce açılmış davalara ilişkin 3. İdare Mahkemesi'nce verilen "Yürütmenin Durdurulması" kararına uyulmasına, kesin sonuca ulaşılmasından sonra derecelendirmeye gidilebileceğine ilişkin karar alınmıştır. Bu nedenle, yukarıda inceleme aşamasında bulunduğu belirtilen 1/5.000 ölçekli İnciraltı-Balçova kesimine ait Koruma Amaçlı Nazım Plan, ancak Mahkeme sürecinin tamamlanarak derecelendirmenin yeniden yapılması halinde değerlendirilebilecektir.

Bölge halkıyla yaptığımız görüşmelerde bu yaklaşımı bölge halkı şöyle eleştirmişlerdir : *İzmir Büyükşehir Belediyesinin konu ile yetkili bürokratı olan Hasan Topal, vermiş olduğu cevabi yazı ile hem Turizmi Teşvik Kanunu gereği (md. 7) ve hem de sit mevzuatı gereği bölgede plan yapma mecburiyeti olmasına rağmen bu manada mahkeme kararını yanlış yorumlayarak, vatandaşın mülkiyeti üzerinde Anayasa'ya*

aykırı olarak takyit getirildiğini itiraf etmektedir. Şöyle ki bahsi geçen sit derecelendirmesi kararından sonra 1. derece olarak belirlenen Dalyan Bölgesi'ne karşı açılan herhangi bir dava zaten bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra 2. derece olarak belirlenen yerlere karşı açılan davalar kazanılmış ve Danıştay incelmesinden geçerek kesinleşmiştir[875]*. 3. derece ile ilgili kısım hakkında da açılan davalar vardır ama bu manada herhangi bir yürütmenin durdurulması kararı alınmamıştır ve dosyalar Danıştay incelemesindedir. Mahkeme kararları herkesi bağlayacağına göre bu manada bölgenin planını yapmak mecburiyetinde olan kurumu da bağlayacaktır. Eğer böyle bir durum söz konusu değilse o zaman Koruma Kurulu, 07.6.2000 tarih ve 8558 sayılı kararı ile bölgede Karargâh ve Füzyon Merkezi yapılaşmasına nasıl izin vermiştir?"*

Çalışma içindeki önemine binaen ilgili kararı yukarıdaki bölümde metin olarak vermiştik. Burada ilgili bürokrat neden böyle bir cevap vermedi de şimdi bölge halkının talebi için böyle cevap veriyor diye sorgulayan bölge halkı, bu durumun tazmini manasında iç hukuk yollarını tüketmesine rağmen bir sonuç elde edemediği için konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşımıştırlar.

Bize göre de Büyükşehir Belediyesinin konu ile ilgili yetkili bürokratının imzasını taşıyan ve yukarıdaki bölümlerde metinsel olarak alınan cevabi dilekçe doğru bir mantık ise, o zaman Kurulun 07.6.2000 tarih ve 8558 sayılı kararı üzerine, İzmir Büyükşehir Belediyesi bu manadaki Karargâh ve Füzyon merkezi mevzi planını kendi meclis kararı ile neden kabul etmiştir[876]? Eğer kendisinin vatandaşa verdiği cevap doğru bir hukuksal dayanak içinde ise, o zaman Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin 13.06.2005 tarih ve 05.550 sayılı kararı ile uygun bulduğu plan geçersizdir. Yok eğer bu plan kararı doğru ise, o zaman Hasan Topal imzalı Büyükşehir Belediyesi'nin vatandaşa verdiği 127.35/31/483/10079–12588 sayılı cevap yanlıştır. İşte bu noktada kendileri ile yapılan anket çalışmalarında bölge halkı, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin

[875] İkinci derece doğal sit kararı ile ilgili olarak iptal kararı verilen mahkeme kararlarından bazıları şunlardır: **1. İdare Mahkemesi.2006/217 E., 1. İdare Mahkemesi 2006/585 E., 1. İdare Mahkemesi 2006/695 E., 1. İdare Mahkemesi 2003/224E.-2004/903 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/294 E.-2004/211 K.- Danıştay 6. Dairesi 2004/2148 E.-2006/2600 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/293 E.-2004/126 K.- Danıştay 6. Dairesi 2004/2147 E.-2006/2601 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/299 E.-2004/545 K., 4. İdare Mahkemesi 2003/298 E.- 2004/534 K., 1. İdare Mahkemesi 2003/453 E.-2004/225 K.-Danıştay 6. Daire Onama 2004/4612 E.-2006/4300 K., 3. İdare Mahkemesi 2005/147 E.-2006/46 K.**

[876] İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 13.06.2005 tarih ve 05.550 sayılı kararı

bu haksızlık karşısında tarafsız kalarak vatandaşın yanında yer almasını beklerken, bu meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin "sıkı işbirliği" kurduğu İzmir Büyükşehir Belediyesi yönetiminin, bu çifte standart içeren ve baştan aşağıya tezat karar olarak nitelendirdikleri durum karşısında kötü bir turnusol uygulaması içinde olduklarını ifade ederek, Korporatif Devlet uygulaması manasında bir örnek olarak meseleyi tanımlamaktadırlar.

Bizim kanaatimize göre de ortada çelişkili bir uygulama vardır. Bu manada hukuken geçerli olanın hangisi olduğu araştırılıp yanlış olan uygulama neticesi zararı doğan vatandaş var ise, bu zararın tazmini noktasında idarenin üzerine düşeni yapması, yok eğer bunu kendi iradesi ile tazmin etmemesi durumunda vatandaşın hak arama mücadelesini gerçekleştirerek yasal haklarını kullanması gerekir diye düşünmekteyiz. Bu durumun analizinin Hukuk, kamu yönetimi, sosyoloji, Şehir ve Bölge Planlaması vs. gibi bilim dallarındaki uzmanlar vasıtası yapılması gerekmektedir kanaatindeyiz.

3.6.3.15 İzmir 1. Numaralı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 15.02.2007 Tarihli Ve 2084 Sayılı Kararı

İzmir 1. Numaralı Kültür Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 15.02.2007 tarihli[877] kararı ile Bahçelerarası bölgesinin deniz tarafında, yani Çakalburnu Mevkiinde[878] daha önce 17.12.2002 gün ve 10168 sayılı kararı ile belirlenen 1. derece Doğal sit alanın batısında bulunan ve bu kararda 2. ve 3. derece doğal sit alanı olarak belirleme yapılan bu kıyı bölümünü, 1.derece doğal sit alanı olarak ilan etmiştir.

Burada enteresan ve teknik olarak izahı çok güç olan birkaç nokta vardır; Şöyle ki Kurul, 01.07.1999 tarihinde 8050 sayılı karar ile çalışmanın ilgili bölümlerinde geniş olarak izah edildiği gibi tamamen bir tepkisellik mantığı içinde, Narlıdere bölgesi de dâhil olmak üzere bütün bir bölgeyi, 1. derece doğal sit alanı ilan etmiştir. Yine çalışmanın ilgili bölümlerinde geniş bir şekilde izah edildiği üzere, uzun bir yargılama

[877] İzmir 1. Numaralı Kültür Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 15.02.2007 tarihli ve 2084 sayılı kararı

[878] Kurul söz konusu kararında ilgili alanı "İnciraltı" olarak yerellendirmiştir ama burası İnciraltı Mahallesi içinde değil tam tersi Bahçelerarası Mahallesi içindedir.

sürecinde bu tepkisel işlem iptal edilmiş ve bunun neticesinde kurul bu sefer, 17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı karar ile Narlıdere bölgesini tamamen 3. derece[879] ama Bahçelerarası bölgesini 1, 2 ve 3 derece şeklinde bir sit derecelemesine tabi tutmuştur. Bu karara karşı da davalar açılmış ve çalışmanın ilgili bölümlerinde izah edildiği üzere bu manadaki işlemin özellikle 2. derece olarak belirlenen kısmının iptaline ilişkin mahkeme kararları alınmıştır.

Kurul bu kararından yaklaşık beş yıl sonra, bu sefer İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin önerisi[880] ile "1. derece doğal sit alanın batısında bulunan, 2. ve 3. derece doğal sit alanı olarak tescilli kıyı bölümünün, 1. derece doğal sit alanı olarak belirlenmesine" karar vermiştir. Burada bilime ve mantığa aykırı iki durum vardır; aynı kurul, 1999 yılında 1. derece doğal sit kararı veriyor ve ilgili mahkeme kararlarının akabinde bu sefer 2002 yılında aynı bölgeyi 2. ve 3. derece doğal sit alanı olarak sit derecelenmesine tabi tutuyor ve ardından da İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin önerisi ile burayı 2007 yılında 1. derece doğal sit alanı olarak belirliyor. Adeta bir yap-boz tahtası uygulaması gibi ve kendi aldığı kararı önce bozup, sonra tekrar eskisine dönmesinin anlamı nedir gerçekten bilemiyoruz. Bu arada tekrar 1. derece doğal sit kararı alınan bu bölge İzmir Büyükşehir mülkiyetinde bir alan olup tamamıyla yapılaşmış[881] bir alandır. Ayrıca bu alan içinde , 1998 yılından beri özel mülkiyetten kamulaştırma[882] yolu ile elde edilen parseller de var olup bu kamulaştırma bedelleri de ciddi rakamları bulan bir değer kıymetindedir.

---

[879] Çalışma kapsamında araştırma yaparken bizim kanaatimize göre eğer bir derecelendirme yapılacaksa bu mutlaka Narlıdere bölgesi için yapılmalıydı. İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesinde Dalyan dışında yapı bütünlük arz etmekte ve bu Dalyan dışındaki alanın kendi arasında bir farkı bulunmamaktadır. Oysaki bize göre Narlıdere bölgesinde Tansaş alışveriş merkezinden başlayan doğu sınırından denize doğru bir dik çizgi çekildiğinde batıya doğru dört ayrı bölge söz konusudur. Balçova sınırının güney doğu kısmı İnciraltı bölgesi ile aynı konumdadır. Yine bu sınırın güney kısmının batısına gidildikçe yapılaşma adalarının oluşturduğu ayrı bir başka bölge vardır. Sahilevleri olarak adlandırılan ve askeri lojmanlarla birlikte bir homojenlik oluşturan ve Narlıdere bölgesinin kuzey batısında yer alan kesim ise diğer iki bölgeden tamamen farklı bir yapı arz etmektedir. Bölgenin sahil kesiminin en kuzeybatısında yer alan bölge ise kısmen askeri oluşumlar ve kısmen de oturmuş ve uzun yıllara şamil bir yoğun yapılaşma görüntüsü içindedir. Özet itibariyle kurul bu parçalı yapıya rağmen Narlıdere bölgesini bir bütün olarak görmüş ama İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesini ise 3 ayrı dereceleme ile parçalı olarak görmüştür ki bu bölgede Dalyan dışında yapılaşma da bir farklılık yoktur. Özdilek mevzi planına konu olan parsel ile Yenikale askeri alanı dışında homojen bir görünüm içinde olan bu bölge ile Narlıdere bölgesi karşılaştırılınca Kurul kararının keyfiliği açıkça kendisini gösterecektir kanaatindeyiz.

[880] Kurul karar metninde Büyükşehir Belediyesinin "önerisi" açıkça yer almıştır.

[881] Bu alan içinde tespit ettiğimiz yapılaşmalar şunlardır : anfi tiyatro, lokantalar, kafeler, karakol binası, spor sahaları, botanik binası.

[882] İzmir Büyükşehir Belediyesinin 20.06.1996 tarih ve 127.35/06-1969 sayılı Encümen Kararı

Bu alan EXPO alanı olarak belirlendiğinde Büyükşehir yönetimi burada kamulaştırma işleminin olmayacağını ve bu bölge gibi kamunun elinde olan alanlarda EXPO Fuarı uygulaması alanı olacağını ifade etmesine[883] rağmen ve 2. ve 3. derece doğal sit alanı olarak bu manadaki yapılaşmaya uygun bir durum var iken, aynı Büyükşehir yönetiminin burayı kurula bir öneri şeklinde "2. ve 3. derece olarak belirlenen bu alanın sahil kesimini 1. derece doğal sit alanı olarak belirle" şeklindeki yaklaşımı gerçekten düşündürücüdür. Büyükşehir yönetiminin EXPO Fuarı uygulamasının yanında olduğu söylemine bakılacak olursa, 15.02.2007 tarihinde konunun en yetkili bürokratı olan Hasan Topal ve Balçova Belediyesi Başkanı'nın da katıldığı kurul toplantısında böyle bir karar alınması, kanaatimizce kamu yönetimi açısından irdelenmesi gereken bir davranıştır. Bu karar üzerine bölge halkı, bir kısım sivil inisiyatifin ve meslek odalarının bu bölgede EXPO Fuarının yapılmamasına dair olan beyanatlarının Büyükşehir Belediyesi yönetimini etkilemesi teorisini ileri sürerek, bu düşünce yandaşlarının bir nevi yönetimde temsilcisi olan Hasan Topal'ın bu kurul kararında yer alması anlamında bir irtibat da kurmaktadırlar. Kanaatimizce bu noktada elimizde bir belge olmadığından bunun ispatlanması gereken bir düşünce olarak yorumlanabileceğini kabul ettik.

Bu bölgenin hâlihazır yapılaşmasının tamamlandığı (anfi tiyatro, lokanta, kafe, Karakol binası , spor yapılaşmaları vs) nazara alındığında, 1. derece doğal sit kararı alınmasının teknik ve hukuki izahının da yapılmasının gerektiğini ve özellikle de bölgedeki ilk sit kararı tarihi olan 1999 yılından önce çok ciddi istimlâk bedeli ödeyerek burayı Gençlik Merkezi olarak halkın hizmetine sunan İzmir Büyükşehir yönetiminin yine basında çıkan haberlerdeki beyanlarının tersine, bu bölgede EXPO Fuarı ile ilgili yapılaşmayı imkânsız hale getiren 1.derece doğal sit alanı ilan edilmesini öneren tercihini gerçekten anlamlandıramadık.

Bölgenin dâhil olduğu Turizmi Teşvik Kanunu, yine bölgenin bu sit derecelenmesi ile dâhil olduğu sit mevzuatı hükümleri ve İmar Kanunu hükümleri nazara alındığında, burada plan (Koruma Amaçlı İmar Planı) yapma mecburiyeti olmasına rağmen, 01.09.2007 tarihi itibariyle halen bölgenin bu manada planı

[883] Bu konu ile ilgili basın haberleri için çalışmanın Üçüncü Bölümünün 3.6.2.kısmına bakınız

bulunmamaktadır. Oysaki 1999 yılında bölgenin 1. derece Doğal Sit alanı ilan edilmesinden beri yaklaşık 8 yıldır bölgenin Koruma Amaçlı İmar planın yapılmaması, gerçekten ağır bir insan hakkı ihlali olup bölge halkının mülkiyet hakkının tüm olarak ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Bölge ile ilgili olarak en son alınan 15.02.2007 tarihli ve 2084 sayılı Kurul kararının ilgili bölümünde *"17.12.2002 gün ve 10168 sayılı, 26.06.2003 gün ve 10660 sayılı ve 25.05.2006 gün ve 1448 sayılı kararlarımızda belirtildiği üzere; 5226 sayılı Yasa ile değişik 2863 Sayılı Yasanın 17. maddesi gereğince ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 gün ve 659 sayılı ilke kararında belirtilen koruma ve kullanma koşulları çerçevesinde, alan bütününe yönelik koruma amaçlı imar planın hazırlanması gerektiğine*" şeklindeki bir ifade ile bu plan yapma mecburiyetinin altı bir kez daha çizilmiştir. Aynı şekilde bu mecburiyet, 1999 yılından beri olmasına rağmen, vatandaşın bu koruma amaçlı imar planı yapılmamıştır. Sanki bu yeni karar ile bu süre yeni başlıyormuş gibi bir izlenim doğmuştur ki kanaatimizce bu çok yanlış bir tutumdur.

Bölge ile ilgili olarak en son alınan 15.02.2007 tarihli Kurul kararı kesinleşmiş mahkeme kararlarını da nazara almamıştır. Şöyleki; 17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı karara göre 2. derece Doğal Sit alanı olarak belirlenen bölge için mahkemeden alınan iptal kararları kurulca hiç nazara alınmamıştır. İlgili kararın paftası incelendiğinde bu bölgenin halen 2. Derece Doğal Sit alanı olarak yine yer aldığı belirlenmiştir. Bu kararların hukuksuzluğu ve bilime aykırılığı o kadar aşikârdır ki ilgili mahkeme kararları[884] incelenirse, parselin yarısının ikinci derece doğal sit, diğer yarısının ise üçüncü derece doğal sit olarak belirlendiği görülmüştür ki ilgili parsellerin aynı yapı içinde olmaları ve iki veya üç dönüm gibi küçük yüz ölçümde olmaları da nazara alınırsa bu kararların ne kadar tepkisellik basitliği içinde ele alındığı görülecektir. Bu yaklaşım, hukuk devleti adına çok üzücü bir durumdur.

Sonuç olarak, aynı bölge hakkında, 1999 yılı, 2002 yılı ve 2007 yılı içinde alınan tüm kurul karaları incelenecek olursa, kendi içlerinde bile büyük mantık tezatları

[884] Söz konusu kararların dökümanını ilgili bölümde vermiştik.

bulunduğu görülecektir. Hukuka ve bilime uygun olmayan bu kararlar (ki bu manada açılan davalarda mahkemeler iptal kararı vermiştir ve bu kararlar kesinleşmiştir) silsilesi ile bölge halkı gerçekten çok mağdur olmuş ve neticede bölge halkının bütünü manasında toplu insan hakkı ihlali oluşmuştur kanaatindeyiz. Bu konu ile ilgili yaptığımız görüşmelerde bölge halkı, durumu azınlık görüşü olarak ağır ihmal ama çoğunluk görüşü olarak kasıt mantığı yakıştırması içinde ele aldıklarını ve mülkiyet haklarının toplu olarak ihlali manasında konunun hukuken hesabının sorulması düşüncesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurduklarını ifade etmektedirler. Aynı bölge hakkında, aynı idari makam tarafından alınan bu kadar farklı karar, bu kararların, bilimsel, hukuki ve teknik alt yapısının bulunmadığını, keyfilik yapıldığını açıkça göstermektedir.

3.6.4 İnciraltı Ve Bahçelerarası Bölgesinin Alan İncelemesi ve Bölge İçindeki Özdilek Projesinin Bütün İçinde İrdelenmesi

3.6.4.1 Genel Değerlendirme

1970'li yıllara doğru değişime giren ve genel adı ile İnciraltı-Bahçelerarası adı ile anılan yöre, mandalina ekimi öncesi bostanlık ve bahçelik görünüme sahip bir alan olarak İzmir tarihi içinde yerini almış bir arazi parçası olarak belirmektedir[885]. 1950'li yılları takip eden seneler içinde güneyi kapalı Gümüldür yöresinde mandalina tarımının görülmeye başlanması üzerine, bahçe tarımından gerekli verimi alamayan İnciraltı ve Bahçelerarası yerlileri tarafından çevrelerindeki alanlara mandalina ağacı ekimi başlamıştır. 1950-1970'li yıllar, İnciraltı'nın İzmir'in bir rekreasyon alanı olarak kıyı kesiminin en revaçta olduğu dönemlerin son yılları olduğu görülmektedir[886]. İnciraltı kıyı kesiminin denizin kirlenmesi nedeni ile değer kaybını takiben, alanın tarımsal potansiyelinde de düşme başlamış, özellikle seracılığın İzmir'in güney sahillerinde

[885] AGHAZADEGAH, a.g.e., s. 80vd.; TÜRKMEN, a.g.e., s.48-51; ARSLAN Abdullah; "1980 Sonrası Planlamaya İlişkin Politikaların ve Yasal Yönetsel Çerçevenin Kentsel Alanlar Üzerinde Yarattığı Rant Baskılarının İncelenmesi ve Alternatif Plan Önerileri", D.E.Ü.Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 2003, s. 45 vd.; AYHAN, a.g.e., s. 35-39.
[886] AYHAN, a.g.e., s. 37-38.

gelişmesi, bu alanlarda yer alan bahçe tarımının da getirisini düşürmeye başlamıştır. Söz konusu alanda yer alan ve bir dönem ünlü olan badem ağaçlarının da giderek yaşlanması bu duruma eklenince, alternatif bir tarım olarak mandalina ekimi gündeme gelmiştir.

Yöredeki bu tarımsal dengenin ve de kullanım tarzının değişimi ile yerine gelen alternatif tarım türü, hızla bu alanda yayılmaya başlamıştır. Şayet İnciraltı'nın denizin kirlenmesi açısından değerini yitirmesi söz konusu olmasa idi, sözü edilen alanların günümüzde Narlıdere Sahilevleri'nden pek de farklı olmayan bir konuma doğru gideceği de söz konusu olabilecek idi. Ancak İnciraltı kesiminin orta ve altı gelir tabakasındaki halk tarafından rekreatif alan olarak kullanılması sonucunda, bu alanların gelişim trendi konut yapılanması açısından Narlıdere kesimi gibi olmamıştır.

Alternatif tarım olarak bu süreçte ortaya çıkan mandalina dikimi ise teorik olarak, tarımsal ve klimatolojik açıdan dikime, diğer deyimi ile mandalina tarımına elverişli bir alan olma özelliklerine sahip olmamasına karşın bu alanda ilk aşamada olumlu sonuçlar vermiştir. Zira mandalina tarımı, klimatolojik olarak kuzeye kapalı alanlarda daha yüksek verim verme eğilimindedir ve güneyi açık alanlarda yer almalıdır. Dolayısı ile soğuk kuzey rüzgârlarına açık alanlarda bu tarımın yapılması ziraatçılık ilklerine göre uygun düşmemektedir.

Güneyin sunduğu sıcaklığı toprağın alt yapısında yer alan jeotermalden karşılayan ağaçlar, bu mekâna alışmışlar ve verimsel özellikleri de ilk aşamalarda olumlu olmuştur. Ancak bu süreçte hızlı ve yoğun ağaç dikimi ile sulama ve de bakımının belirli kriterler göz ardı edilerek yapıldığından, taban suyuna bağlı olarak kısa süre sonra durum, sorunların ortaya çıkması ile sonlanmıştır.

Yöre halkı, bölgedeki ağaçların bozulmaya başlamasının 30 yıl öncesine dayandığını ifade etmektedirler. Yaptığımız araştırmalarda bu ifadeyi teyit eden mahkeme kararları[887] ve belgeler bulunmuştur. Ancak nedendir bilinmez konu 1990'lardan sonra İzmir'in dikkatini çekmeye başlamıştır. Özellikle Özdilek A.Ş. mevzi planından sonra (ki bu mevzi plandan önce bölgede bir çok mevzi plan olduğunu

[887] Bu durumu ispatlayan bir belge olan **Danıştay Sekizinci Dairesi'nin 18.03.1969 tarihli ve 1968/1132 Esas ve 1969/978 Karar sayılı** dosyası ileri bölümde etraflıca incelenecektir..

çalışmanın ilgili bölümünde detaylı olarak incelemiştik) bölge tartışma arenasına çıkmış ve 1999 seçiminden önceki İzmir Büyükşehir yönetiminin meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifle olan tartışma ve çarpışma anlamındaki kavgalarının[888] sonucu olarak ilgili yerel yönetimin bölgede Şehir ve Bölge Planlama ilmine ve hakkaniyete[889] aykırı olarak yaptığı bu rant doğurucu mevzi plan ile bu manada zaten çatışma ve tartışma içinde olduğu meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin eline verdiği bu kozu onlarda yaşın yanında kuruyu yakmak misali bütün bir alanı 1. derece doğal sit alanı olarak belirletmek gibi bir misyon içine girmişler ve bölge bu manada tartışma zemini içine girmiş bulunmaktadır.

3.6.4.2 Bölgenin Tarımsal Potansiyeli, Borlanma, Su Sorunu Ve Konu İle İlgili Yöre Halkının Verdiği Hukuk Mücadelesi

Tarım alanlarının korunması, bu gün için hem ülkemizde ve hem de Uluslararası platformda önemli bir konu başlığı olarak kendisini göstermektedir. Koruma noktasında kararlar alırken, elbette ki öncelikle tarım arazisi ile ilgili bilimsel tanımı çerçevesinde hareket edilmeli ve bu soyut kanuni tanımların somut bölgelere yansıması manasındaki alınacak yerel kararlarda da bu bilimsellikten ayrılmamak gerekir diye düşünüyoruz ki ülkemizde asıl sıkıntı bu ikinci durum için geçerlidir. Ulusal yasal düzenlemesinde tarımsal arazilerinin en bariz vasfı, diğer kanunlarla tarım-dışı başka amaçlara tahsis edilmemiş bir alan olmasında kendisini göstermektedir. Ülkemiz kanuni düzenlemesine göre tarım arazilerinin korunması ve bu korunma amacı kapsamında kullanılmasını sağlamak ve bu yerlerin hangi durumlarda tarım dışı amaçla kullanılabileceğine dair kriterler ve usuller "Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik" hükümleri ile düzenlenmiştir. Çok genel anlamda olmak üzere bu yönetmelik hükümlerine göre genel anlamda tanım ve sınıflandırma şöyledir : " *Tarım Arazileri, toprak. Topoğrafya ve diğer ekolojik özellikleri bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için uygun olan ve halihazır bu amaçla kullanılan veya ekonomik olarak imar, ıslah ve ihya edilerek bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için uygun hale*

[888] 1994 seçiminden önceki Büyükşehir Yönetiminin de bu manada tartışma ve çatışmaları var olup şahsi tazminat davalarına kadar mesele uzamıştır.

[889] Plan onama ve yapma yetkisi kendisinde olan idarenin bölge içinde bir bütün halinde meseleye yaklaşması gerekirken sadece parsel bazında bir mevzi plan belirlemesi ile ciddi bir rant doğurması eşitlik ve adalet ilkelerine aykırılık teşkil eden bir uygulamadır.

dönüştürülebilen arazilerdir. Tarım arazileri, doğal özellikleri ve yapılan tarım şekline göre; nitelikleri Tarım ve Orman Bakanlğı'nca belirlenen Mutlak Tarım Arazileri, Özel Ürun Arazileri, Dikili Tarım Arazileri, Marjinal Tarım Arazileri olarak sınıflandırılabilir"[890] .

Koruma kavramında, somut belirlemenin yanlışlığı sistemi bütünüyle bozabilecek bir mahiyet arz etmektedir. İlgili yasal düzenlemenin uygulanmasında yapılacak yanlışlık netice itibariyle koruma kavramının iki tarafa da yanlış aksetmesi çizgisi içinde, iki taraflı tezat oluşumlara neden olabilmektedir. Eski bir deyimle ifrat-tefrit uygulamasının iki noktadan da abartmanın ölçüsüzlüğü sonuçta koruma kurumuna zarar verecektir. Aynı yasal mevzuatla bir yanda korunması gereken araziler talan edilirken, yine bu yasal düzenleme içinde aynı uygulama yanlışlığı ile tam tersi korunmasında fayda olmayan arazi bu manada dikte edilerek bir anlamda hakların mağduriyetine neden olacaktır. Hele bu tezatlık aynı bölge içinde kendisini gösteriyorsa, o zaman bu manadaki uygulamalara imza atanların sorumlu tutularak tazminat hukuku çerçevesinde yapılan yanlışlığın tazmini sağlanmalıdır diye düşünüyoruz.

Bu tür oluşumların önüne geçebilmek adına konuyu mukayeseli hukuk açısından ele almakta fayda vardır. Öncelikle bu kapsam içindeki alanlar ile bu alanlardan faydalananlar arasında hukuki açıdan mutlak bir fedakarlığın denkleştirilmesi sistemi meydana getirmek lazımdır.

"Toplumların gıda ihtiyacının temini, toplumsal refaha olan etkisi, ülke ekonomisine doğrudan veya dolaylı olarak sağlamış bulunduğu katkıları nedeniyle, tarım alanlarının diğer kullanım alanlarına dönüşmesinin sınırlandırılması, kentlerin tarımsal alanlara doğru genişlemesinin önlenmesi ve ekonomide tarım sektörünün istikrarının sağlanması maksadıyla devletler toprak kullanım planlaması programları yaparak tarım alanlarının korunmasını temin etmeye çalıştığının" tespitini yapan Kalabalık, özellikle Amerika birleşik Devletleri öreğinde meseleyi irdelemiştir. Hocamız, ayrıca bu manada Hollanda, Kanada, Avustralya, Fransa, İtalya, İspanya ve İngiltere örneklerini de incelemiş ve bu fedakarlığın denkleştirmesinde gerçekçi ve

[890] KALABALIK; a.g.e s.738 vd. Konu hakkında ki tanımlar için bakınız 13.06.2003 tarihli ve 25137 sayılı Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik m.3.

uygulanabilir ve her şeyden öte mutlak bir eşitlik uygulamasının bütün sistemlerde ortak nokta olduğunun tespitini yaparak, konunun bu açıdan önemle altını çizmiştir[891]. Koruma kavramının, tek taraflı bir fedakarlık sistemi olmadığının, tam tersi, hep birlikte bir adalet sistemi içinde konunun eşitlik çizgisi içinde, nasıl somutlaştırıldığının Mukayeseli Hukuk açısından geniş analizi çalışma kapsamımız dışında bir genişliktedir. Ancak bu gelişmiş ülkelerde ki ortak nokta olan eşitliğin akılcı ve uygulanabilir kolaylıkta olmasının somut bir örneği olarak, Amerika Birleşik Devletlerinde ki tarım alanlarının korunması sisteminin kısaca bir anlatımını aktarmak istiyoruz.

Kalabalık ABD'de konu hakkında öncelikli gayenin tarım alanlarının ve doğal kaynakların korunarak, bu alanların kentsel alanlara dönüşümünün ve tarım dışı alanların tarımsal alanlara doğru gelişmesinin önlenmesi şeklinde belirginleştiğinin altını çizerek aynı programlar çerçevesi içerisinde, toprak kullanma ve koruma planları yapılarak, bu planlar ile tarım alanları, rekreasyon alanları, orman alanları, su havzaları, dereler, göller, sanayi, ticari, ulaşım gibi alanlar tespit edildiğini ve konut arz metotları, enerjinin verimli kullanımı ve bunların geliştirilmesi yöntemleri ve söz konusu planın uygulama usulleri aynı plan içerisinde yer aldığını ifade etmektedir. Öncelikle bu plan kabul edildiği taktirde bölgenin toprak kullanım politikalarını oluşturmakta ve uygulama imkanı kazanmakta olduğunu belirleyen Kalabalık tarım alanlarının korunmasında ilk aşama olarak, bu alanların belirlenmesi, düzenlenmesi ve asgari parsel büyüklüklerinin tespitinin yapılmasının olduğunu ifade etmektedir. Sisteme göre parsel büyüklüklerinin tespitinde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin bir yöntemde, taşınmaz 40 İngiliz dönümüne (acre; 0,4 hektar) bölünmekte, taşınmaz sahibine malik olduğu her 40 İngiliz Dönümü için bir ev hakkı verilmektedir. Ev veya inşaat hakkı bir bölge veya taşınmaz üzerinde yoğunlaşarak, küçük parseller üzerinde kümelenmekte ve şekilde tarım alanlarının korunması ve büyük çiftliklerin küçük alanlara bölünmesi veya tarım dışı alanlarda kullanılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Başka bir teknikte ise küçük parseller, tarım sektörünün istikrarı bakımından, daha az önem arz etmesi nedeniyle büyük parsellere oranla daha çok yapı hakkı elde etmektedir[892].

[891] y.a.g.e s.744.
[892] y.a.g.e s.741

Tarımsal Bölgeleme Tekniği sisteminde ise belediyeler ve valilikler, imar yasalarına ve imar planlarına uygun olarak tarımsal bölgeler oluşturmaktadır. Oluşturulan bu bölgelerden öncelikli olarak tarımsal kullanım için yararlanılmakta, tarım dışı kullanımlar ya yasaklanmakta ya da sınırlandırılmaktadır. Tarımsal bölgede tarımsal üretime dönük her türlü faaliyete izin verilmektedir. Bunlar öncelikli olarak üretim, sonra üretimin gerçekleştirilmesi ve elde edilen ürünlerin muhafazası ile üretimde kullanılacak malzemenin saklanılması amacıyla yapılacak, garaj, ahır, samanlık gibi ikincil kullanımlar şeklinde olmaktadır. Burada, tarım alanlarının daha küçük parsellere ayrılmasının önüne geçilmesi, asgari parsel büyüklüklerinin tespiti ile bu alanların tarımsal özelliklerinin yitirilmesinin önlenmesi, tarımsal alanların korunması, tarımsal amaçlı yatırımların geliştirilmesi, bu alanlar üzerindeki imar ve yapılaşma baskılarının azaltılması amaçlanmaktadır[893].

Oluşturulan tarımsal bölgelerin imar planlarının yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Üretilen bu planlar, tarımsal alanların temelini ve anahtarını teşkil etmekte olup tarım alanlarının rasyonel kullanım sisteminin yerleşmesi amacı taşımaktadır. Tarımsal kullanımları teşvik edici kararlar, oluşturulan tarımsal bölgelerde hangi tür tarımsal faaliyetlerin yapılacağı, asgari parsel büyüklükleri, tarımsal bölge ile imar alanları arasındaki geçişi düzenleyen tampon bölge uygulaması ve bu bölgede yapılacak faaliyetler, geniş parsellerin oluşturulması gibi plan kararları ile tarımsal alanların imar planlarında bulunması gereken temel hususların başında yer almaktadır[894]. Çalışma içinde koyduğumuz bilgi ve belgeler göstermektedir ki İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesinde böyle bir planlama çalışması olmadığı gibi tam tersi dönemsel olarak güçlü olan ya da güç merkezi olarak ortak işbirliği yapanlar, bölgenin yapısına aykırı mevzi planlara muvaffak olmuşlardır.

Kalabalık hocamıza göre A.B.D'de imar ve yapılaşma baskısı altında olan açık alanların korunması amacıyla geliştirilen diğer bir parselleme yöntemi ise "küme bölgelemesi" tekniğidir. Burada amaç imar ve yapılaşma izin verilen bir parselin bir kısmının imarsız bırakılarak, sadece belirli bir kısmında imar ve yapılaşma izni verilmesi şeklinde olmakta, bu işlemle imar faaliyetlerinin tarım topraklarından daha az

[893] Y.a.g.e s.742
[894] y.a.g.e s.743

verimli topraklara kaydırılması, kentsel alanların tarımsal kullanımlara ayrılması hedeflenmektedir. İmar planları uyarınca oluşan parsellerin tasdiki sırasında, "tarımsal veri değerlendirilmesi" istenilerek, imar planı uyarınca öngörülen projenin en uygun nereye yerleştirileceğinin ve projenin muhtemel etkilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır[895].

Vaziyet, (halihazır) planlarının incelenmesi ve onaylanması suretiyle de tarımsal alanların korunması gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle parsel bazında düzenleme içeren önerilerde, uygulayıcının bölgedeki ve özellikle bitişik tarımsal amaçlı kullanımlar üzerinde oluşturacağı olumsuz etkinin önlenmesi veya asgariye indirilmesi yönünde önlemlerin gösterilmesi zorunlu bulunmaktadır. Tarımsal arazilerin tarım dışı alanlarda kullanılması, yerel karar organlarının "özel kullanma izni" ile mümkün olmaktadır. Bu izin, çevredeki mülkiyet kullanımlarına uygunluk da dikkate alınarak, tarımsal kullanımlara olumsuz etkisinin olmayacağı ispatlanmak veya garanti edilmek şartı ile tarımsal alanların tarım dışı alanlarda kullanılmasına imkan veren esnek bir uygulama öngörülmüş bulunmaktadır[896].

A.B.D'de tarım alanlarının korunması politikası, yalnızca tarımsal alanlara yönelik koruma teknikleri ve programları değil, aynı zamanda bu işle uğraşanların ve mülk sahiplerinin korunmasını da amaçlamaktadır. Bu fedakarlığın denkleştirilmesi sisteminde çeşitli kavramlar ve teknikler geliştirilmiştir. Bu kurallar eyaletten eyalete farklılık göstermekle birlikte, en sık kullanılan sekiz teknik kavram bulunmaktadır. Bunlar; toprak kullanım politikalarının merkezileştirilmesi, imar haklarının satın alınması veya intikali, topraksız vatandaşlara ilişkin düzenlemeler, erozyonla mücadele, tarım yapma hakkına ilişkin yasal düzenlemeler, tarımsal bölgeleme, vergi farklılaştırılmasıdır[897].

İmar Hakkının Satın Alınması Tekniği , taşınmaz sahibine, çıplak mülkiyet hakkını kendi üzerinde bırakarak, idareye sınırlı bir biçimde imar etme yetkisini ve irtifakı satma yetkisini vermektedir. "İmar Hakkının Satın Alınması" yönündeki koruma

[895] y.a.g.e s.744
[896] y.a.g.e s.745
[897] y.a.g.e s.745

programına göre; "*Yerel yönetimlerce ilk aşamada, hangi miktarda tarımsal alanların önemli ve kırsal karakterinin korunması gerektiği belirlenmekte, ikinci aşamada, hedeflenen tarımsal alanın bir bölümünden elde edilecek tarımsal ürünün değeri tespit edilmektedir. Üçüncü aşamada, tarımsal alan olarak muhafaza edilecek alanın bir dönümünün tarımsal olmayan bir kullanıma tahsis edildiği taktirde gerçekleşebilecek değer tahmin edilmektedir. Dördüncü aşamada, tarımsal amaçlı veya başka bir imar uygulaması sonucunda elde edilecek değerler karşılaştırılmaktadır. Örneğin tarımsal amaçlı kullanımdan bir dönümden 1.000,00 TL, gelir elde ediliyorken, aynı parselin tarım dışı amaçlarla imarı halinde elde edilecek değer 3.000,00 TL. ise aradaki 2.000,00 TL fark imar hakkı olarak kabul edilmektedir. Beşinci ve son aşamada ise, korunacak tarımsal alan malikine, parsel başına, aradaki fark kadar imar hakkı verilmektedir. Altıncı aşamada, eğer taşınmazın maliki bu sınırlamayı kabul ederse, tarımdan başka amaçlarla başkasına satmamak, bağışlamamak ya da vasiyet etmemek şartıyla, taşınmazdan kaynaklanan tüm diğer hakları saklı kalmak şartıyla taşınmaz, malikin mülkiyetinde bırakılmaktadır"*[898]. Yine diğer Avrupa ülkelerinde de benzer koruma programları geliştirilmiştir. Kullanılan teknik ülkelerde değişik görünümler arz etmekte ve hatta Amerika Birleşik Devletleri'nde görüldüğü üzere eyaletler arasında bile bu manada farklı uygulama teknikleri olabilmektedir. Ama bu tüm uygulama tekniklerinin ortak noktası kent içinde mülkiyet hakkı noktasında eşitlik ve adalet ilkesi içinde fedakarlığın eşit oranda denkleştirilmesidir. Ülkemizde bu manada yasal bir düzenleme olmaması ve yargının bu kanun boşluğunu dolduran içtihat yaklaşımının olmaması neticede konuları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kadar taşımaktadır.

Vergi Farklılaştırılması Tekniği ise üç değişik şekilde kullanılmaktadır. Birincisi, Tercihe Bağlı Tahakkuk:Tarımsal alanın potansiyel olarak en iyi ve en yüksek verimli bir alanda kullanılması yerine, tarımsal amaçlı olarak kullanılması nedeniyle malike sağlanan vergi avantajını ifade etmektedir. İkincisi, Taksitli Vergilendirme: Tarım alanlarının tarım dışı kullanılması halinde, sağlanan vergi indirimlerinin geri ödenmesi şeklindeki tekniktir. Üçüncüsü ise,belirli bir süre tercihli vergi uygulamasını öngören sınırlayıcı anlaşmalardır. Çıkartılan yasalarda bu tür program ve tekniklere yer verilmesini temelinde çiftçinin korunması politikası

[898] y.a.g.e s.747

yatmaktadır. Ancak bu yöntemle aynı zamanda tarım alanlarının korunması ve geliştirilmesi de gerçekleşmiş olmaktadır. Çiftçinin korunmasına yönelik yasal düzenlemelerden biri de çiftçilerin imar faaliyetlerinin yükünün hafifletilmesi amacıyla mali teşvikler içeren düzenlemelerdir[899].

Koruma İrtifakları Tekniği ise bizdeki meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin konuya yaklaşımı ile buradaki yaklaşımın ne kadar farklı olduğunu ve bir manada gerçekçi ve samimi bir maddi katkının tezahürü anlamındaki gerçek kentlilik bilincinin siyasi oluşum manasında ele alınmadığı ve dönemsellik içinde tutarsızlık durumunun olmadığı bir düzeyi göstermesi bakımından da çarpıcı bir örnektir. Çalışma içinde bölge halkının konu hakkında yaptığımız görüşmelerde meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin kentlilik adına duruşunu aktarırken "hissettiklerinin açıklaması" anlamındaki alıntılar ile bu örnek arasında karşılaştırma yaparak konunun bilimsel olarak masaya yatırılmasının gerekliliğine mutlak olarak inanarak, ama çalışma hacminin büyümemesi adına sadece "farkı fark ettirmek" bağlamında bu Koruma Tekniğinin izahına geçmek istiyorum.

Koruma İrtifakları Tekniği esasen taşınmazın maliki ile bir koruma kurumu arasında taşınmazın kullanımının sınırlandırılması amacıyla yapılan rızai bir anlaşmadır. Bu tür bir irtifak, kültür ve tabiat varlıkları, tarım alanları, ormanlar ve diğer tabi kaynakların korunması amacıyla yapılabilmektedir. Bu tür irtifaklar tarım alanlarının tarım dışı kullanımlarının önlenmesi amacı taşımakta olup, bu programları kazanç amacı gütmeyen koruma örgütlerince yönetilmektedir[900]. Bu koruma örgütlerinin yaklaşımı, çalışmanın neredeyse şikayet ettiğimiz "Korporatif Devlet Uygulaması"ndan ziyade gerçekten bilgi, emek ve maddi katkı ortaya koyarak ve konunun mağdurlarının da hakkını vererek ve meseleyi siyasi, dönemsel ve heves kapsamından çıkararak bir bütün olarak yaklaşım seviyesinin en güzel örneğidir diye düşünüyoruz. Bu sistemde de asıl olan mağdur olanın rızası olup tarafların karşılıklı rızası ile anlaşmalar imzalanarak yürürlüğe girmekte, ortadan kaldırılıncaya kadar yürürlükte kalmaktadır.

[899] y.a.g.e s.748
[900] y.a.g.e s.748

Kanaatimize göre ülkemiz Çevrecilik ve Kentlilik hareketlerinin maddi istifade veya siyasi duruş renklerinin söylem ve eylem alanı olmaktan çıkarılıp, gerçek anlamda bir vericilik temeli üzerinde kent ve kentli hakkını korurken bir başka kentli mağduriyetine yol açmamak mantıklılığı ve tutarlılığı içinde ki bir seviyeye getirme zorunluluğu vardır. Mukayeseli Hukuk örnekleri mutlaka incelenmeli ve bu hareketlerin ve oluşumların bir istifade aracı olmaktan ziyade bir hizmet aracı haline getirmenin ilke, prensip ve uygulama örneklerini ortaya koymanın yasal düzenlemelerini yapmalıyız. Yasal düzenlemelerin sadece kağıt üzeri bir görünüm olup asıl olanın uygulama içindeki samimiyet ve seviye olduğu ve bununda bir toplamsal bilinç ama her şeyden önce toplumsal bir ahlaki hissiyat gerektirdiği bir gerçektir. En azından bu seviyenin var olup olmadığının "turnusol'u" olan "Çevre ve Kent oluşumlarını" iyi takip edip "bizim ki ise böyle, bizim ki değilse öyle" gibi yaklaşımları deşifre etmeliyiz. Bu manada yanlış yaklaşımlar tespit edilip, yerine doğrusunun konması anlamında gerçek Çevrecilik ve Kentlilik noktasında samimi arayışlar içinde olmalıyız. Bu arayışın neticede toplumu ortak paydada buluşturacağı gerçeğinden hareket ederek bu çalışma kapsamını belirlediğimizin altını çizmek istiyoruz.

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesinin bu noktada masaya yatırılıp konunun bütün açısından incelenmesi gerekmektedir. Kendi uzmanlık alanımın elverdiği ölçüde bu manada ki araştırma ve tespitlerimizi aktararak konunun neticede hukuksal analizini yapacağız.

Uluslararası bir yarışma ile elde edilen ve 1954 yılında İzmir Belediye Meclisinden geçen Kemal Ahmet Aru Planı olarak adlandırılan üst ölçek planda bölgenin tarımsal alan vasfı nazara alınmamış[901] rekreatif ve turizm niteliği içinde bir belirleme yapılarak bu manada tarımsal arazi dışı kullanım öngörülmüştür. Bu kapsam içinde ülke ekonomik şartları içinde bir yatırım bütçesi oluşmadığı için gerek özel teşebbüs ve gerekse kamu adına bu manada bir oluşum söz konusu olmamıştır.

Bölge 1973 tarihli Metropoliten Nazım İmar Planında ise Tarım Alanı olarak kabul edilmiştir. Bölgenin bu süreç içindeki borlanma ve su sorunu gibi tarımsal

[901] Çalışmanın bölge hakkında yapılan öneriler kısmında Kemal Ahmet Aru Planın bu manada incelenmesi yapılacaktır.

problemlerinin ve konu hakkında yapılan yanlışlıkların kamusal boyutunun analizi ile bölge halkının bunun için verdiği hukuki mücadele bu bölümde detaylı olarak incelenecektir.

Bölgenin tarımsal yapısına etki etmesi bakımından bölge hakkında alınan önemli bir karar da 1991 yılı içinde Bakanlar Kurulunun aldığı Turizm Merkezi Kararıdır ki çalışma içinde bu kararın analizini yapmıştık. Bu kararın iptali manasında açılan bir dava söz konusu olmayıp bu karar dayanak olarak alınıp bölge içinde yapılan Özdilek, Salih İşgören Villaları, Büyükşehir Gençlik Merkezi gibi mevzi plan örnekleri vardır. Özdilek mevzi planına karşı açılan dava olmakla birlikte diğer mevzi planlara karşı açılan dava bulunmamaktadır.

Bölgenin tarımsal yapısı içinde incelenmesi gereken başka bir karar da çalışmanın bölüm başında incelenen ve İzmir Büyükşehir Belediyesinin 1992 yılı içinde aldığı Fuar ve Rekreasyon kararıdır. Bu günlerde somut proje bağlamında konuşulan Expo oluşumu o tarih itibariyle soyut bir söylem ile bu bölge kapsamında ve yerleşiminde konuşulmaktaydı.

Bölgenin tarımsal yapısına tesir den bir başka önemli kararda İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 1992 yılı içinde aldığı Metro Tamir Bakım Atölyesi karardır ki çalışmanın giriş bölümünde bu husus detaylı olarak incelenmiştir.

Yine bölgenin tarım yapısına tesir eden başka bir karar vardır ki oda bölgenin güneyinden geçen yonca kavşak ve otoyol ile ilgili plan kararıdır. Çalışmanın bu bölümünün giriş kısmında geniş izah ettiğimiz gibi bu karar ile bölgenin güneyinde yaklaşık 1/ 4 oranında bir kısım bu yolun geçmesi ile ayrı bir alan olarak oluşmuş ve bu yolun güney tarafı bu günkü Agora, Kipa, Migros vs gibi alışveriş merkezlerinin bulunduğu ve E=1 şeklinde bir belirleme ile Ticaret Merkezi alanı oluşmuştur. Bölgenin bu bölümünden otoyol geçirilmesine ilişkin işleme karşı açılan[902] iptal davalarında mesele tarımsal arazi anlamında tartışılmış ve gerek ilgili bilirkişi raporunda ve

[902] Bölge mülk sahipleri tarafından davalar açılmış ama meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif in bu bağlamda tarım alanlarının korunması anlamında bir davaları olmamıştır.

kesinleşen mahkeme kararında bu manada korunması gereken tarım arazisi kavramı adına bir karar çıkmamıştır.

Bölgenin tarımsal yapısı anlamında ele alınması gereken bir başka konuda gerek Üçkuyular askeri alanı ve gerekse Yeni Kale askeri alanı için yapılan kamulaştırmalara dayanak olan işlemlere karşıda meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin ve bölge halkının açılmış olan bir iptal davasının olmaması üzerine oluşan iki bölgenin bu yapı içindeki konumun tarım arazilerinin korunması anlamında incelenmesidir.

Tüm bu oluşumlardan sonra 1999 yılında kesinleşen mahkeme kararları ile de hukuka ve bilime aykırılığı ortaya çıkan kurul kararı ile bölgenin tarımsal hüviyeti üzerinde durulmuştur. Burada kurulun konu hakkında karar alırken ileriye sürdüğü gerekçe kısmı tarım arazilerinin korunması kavramının pratik uygulamada ne gibi tezat duruma düşülebileceğinin somut bir görünümü olmuştur. Şöyle ki kararın ilgili kısmında bu manada bir belirleme vardır : *"Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün aynı alana ilişkin 18.3.1997 gün ve 10029 sayılı ve 2.9.1998 gün ve 7354 sayılı yazılarında belirtilen incelemelerin sonunda toprak nitelikleri ve toprak dışı gaye ile kullanılmalarına ilişkin farklı görüşlerin yer almasına karşın, tarımsal niteliğin bozulmaya başlamış olmasının yasal ya da yasal olmayan süreçlerle alanın iskana açılmasını meşru kılan bir süreç olmadığından hareketle; alanın kamusal yararı göz önüne alınarak.."* Çalışmanın ilgili bölümünde biz kararın bu kısmındaki çelişkiye dikkati çekerek Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün aynı alana ilişkin yaptığı incelemeler sonucu verilen raporlarda "toprak nitelikleri ve toprak dışı gaye ile kullanımlarına ilişkin farklı görüşlerin" yer aldığı gerçeğinin altını çizmiştik. Kurulun buradaki tercihinin bilimsel nedenlerini izah etmeden sadece Özdilek mevzi planı tepkiselliği içinde ve o dönemin meslek odaları-bir kısım sivil inisiyatif-"sıkı işbirliği ilişkisi içinde kabul edilen bir Büyükşehir yönetimi-kurul etkileşmesi içinde alınmış bir karar oluşumunun analizini geçen bölümlerde yapmıştık. Burada söz konusu yanlış kararın kesinleşen mahkeme kararı ile iptal edilmesinde mahkemenin karar metni içindeki bir tespitini tekrar etmek istiyoruz ki bu husus tarım arazilerinin korunması manasında da geçerli bir eleştiridir diye düşünüyoruz : *"Kaldı ki ortasından İzmir-Çeşme Otoyolu geçen aynı bütünün yapısal özelliklerin taşıyan alanın bir bölümünün 1.*

derece doğal sit ilan edilmesinin, diğer bölümünün ise sit ilan edilmemekle yoğun yapılaşmaya açılmasının koruma kültürü açısından ne derece eşitlik ve objektiflik esaslarına uygun olup olmadığı da tartışmalı bulunmaktadır". Bize göre mahkeme kararındaki bu tespit esasen konunun özünü ortaya koymaktadır. Burada tarım arazisinin korunması söz konusu ise o zaman neredeyse bölgenin tam ortasından yolu geçirmek yerine bölgeye daha az zarar verecek bir alternatif tercihi araştırılmalı ve bu noktada bölgeyi bu şeklide korumak gerekliliği üzerine hareket ettiğini söyleyen meslek odaları ve bir kısım inisiyatif in en azından Ziraat Mühendisleri Odası İzmir şubesinin bu manada iptal davası açması gerekir di diye düşünüyoruz. Eğer bu manada davası yok ise o zaman bölge hakkında "koruma kavramı" üzerinde söylem geliştirirken bu duruşla paralel bir ifadeyi tercih etmelidir diye düşünüyoruz. Bu kapsam içinde kurulun 1.derece site ilişkin davalar devam ederken Askeri yapılaşma talebi içinde Karargah ve Füzyon Merkezi hakkında ilgili davalar kesinleşmeden karar vermesi ve bunu yaparken de diğer parseller için benzeri yapılaşma için kararı vermemesi ve bunu eleştiren bölge mülk sahiplerinin açtığı davada gerek alt mahkemenin ve gerekse Danıştay'ın bu manadaki savunmayı bir tek satırla bile olsa çürütmemeleri hep bu tarım arazilerinin korunması uygulamasının tezat örneklerinden sayılabilecek oluşumlardır. Netice itibariyle bölge için alınan sit kararları ile bölgenin tarımsal alan niteliğinin korunması noktasındaki karar ve söylemler ile bölgede yapılan somut uygulamalar birbirleriyle çelişmiş ve kesinleşen mahkeme kararları ile de bu oluşum tescillenmiştir. Çalışmamızın ilgili bölümlerinde teferruatlı bir biçimde aktarıldığı üzere bölgenin tarımsal niteliğinin bozulmasının en esaslı müsebbibi resmi kurum ve kuruluşlardır. Bölgenin tarımsal niteliğinin korunması gerektiğini ileri sürenler, bu niteliğin bozulması noktasında atılan adımlara karşı bir tepki göstermediği gibi, var olan engellerin ortadan kaldırılması noktasında da somut bir adım atmamıştır. Yukarıda bahsini ettiğimiz konu ile ilgili mukayeseli hukuktaki örnekler dikkate alındığında, meseleye ülkemizdeki yaklaşımın ne kadar yanlış ve eksik olduğu bariz bir biçimde görülmektedir.

Çalışmanın teslim tarihi itibariyle (09.11.2007) Bölge Expo alanı olarak belirlenmenin 1/25.000 lik Metropoliten Nazım İmar Planı ile 1/100.000'lik Çevre Düzeni Planı çatışması içine sokulmuştur.

Bölgenin bir manada planlama açısından yaşadığı tüm bu süreç göstermektedir ki bölgenin tarım arazisi olarak korunması noktasında tam bir tutarsızlık ve hukuksuzluk uygulaması içinde kalmıştır. Bir manada meseleye "ya hep" çi diye yakalaşan kesimin iktidar yansıması olarak planlamaya yansıttığı Otoyol, askeri yapılaşma, Tansaş, Özdilek, Salih İşgören villaları, Gençlik Merkezi, Metro Tamir Bakım Atölyesi, Deniz Teknolojisi Enstitüsü, İki yol arası (Kipa, Migros, Agora yapılaşmalarının içinde yer aldığı) oluşumu, Üçkuyular Pazar yeri arkası (Doğuş İnşaat Projesi) oluşumu mevzi planları tarım arazilerinin korunması kapsamında tutarsız, abartılı, haksız , adaletsiz ve ifrat içinde bir yaklaşım olmuştur. Öte yanda da ya "Hiç" çi yaklaşımı esas alanların iktidar-kurul-meslek odaları anlamında ki güç oluşumu içinde yetkiler kullanılarak tarım arazisi kapsamı içinde 1.derece sit kararı almaları ve bu bağlamda karargah ve füzyon merkezi yapılaşmasına izin vermeleri ve üst ölçek içinde plan bütünlüğü kavramı ile karşı çıktıkları Özdilek mevzi plan oluşumunun çok daha büyüğünü, bu sefer yine üst ölçek plan yok sayılıp Olimpiyat Evleri (ki 1973 Metropoliten Nazım İmar Planında bu alan ağaçlandırılacak alan olarak belirlenmişti), Yeni Kent Merkezi (Alsancak, Bayraklı, Turan kesimindeki) mevzi planlarının yapılması anlamında tutarsız, haksız, abartılı, adaletsiz ve tefrit içinde bir yaklaşım olarak kendisini göstermiştir.

Bize göre bölgenin tarım arazisi bakımından korunması anlamında örnek verdiğimiz bu iki yaklaşım (ki biz onları "ya hep" çi ve "ya hiç" çi olarak adlandırdık) dışında yeni bir yaklaşımın esas alınmasını ve bu manada ilk önce bölgenin bütününü tarihi gelişim içinde görmenin ve bölge hakkında her şeyi bilerek ve bu manada illaki bu iki taraftan birisi yanında yer alma telaşından ve kolaycılığından ziyade gerçek durumun çerçevesinde yeni şeyler söyleminin esas alındığı bir platform seçmek en sağlıklı yaklaşım olacaktır diye düşünüyoruz. Bu yaklaşım gereği bölgenin bu manda incelemesini yapmak istiyoruz.

İnciraltı ve Bahçelerarası halkının hayatlarının devamı için gerekli olan tarımsal faaliyetler için elzem olan su kalitesinin korunması manasında elinden gelen her şeyi yaptığına ve özellikle de bunun hukuki mücadelesini verdiğine dair bir delil de bu manada açılan dava sonucu verilen ve kesinleşen Danıştay Sekizinci Dairesi'nin 18.03.1969 tarihli ve 1968/1132 Esas ve 1969/978 Karar sayılı dosyasıdır.

Dava konusunun kısa bir özeti yapılacak olursa; İzmir İli, İnciraltı mevkii, Ilıca Deresi Yatağı içinde davalı belediye tarafından beldenin içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılamak üzere açtırılan su kuyusunun kullanılması için uygulanan işlem ve su tesisatının yapılmasının ihaleye çıkarılmasına dair Encümen kararına, bu konuda yetkili Belediye Meclisi kararı bulunmadığı ve 167 sayılı Kanun hükümleri gereğince, anlaşmazlık konusu kuyu için kullanma belgesi alınmadığı, davalı belediyenin anılan Kanun ve bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili mevzuata göre ne kuyunun açıldığı arazinin ne kuyunun ve ne de işletme hakkı sahibi olmaması sebebiyle müktesep bir haktan bahsedilemeyeceği, beldenin içme ve kullanma suyunun İzmir Belediyesi tarafından temin edildiği, anlaşmazlık konusu kuyunun beldenin ihtiyacını karşılamak üzere işletilmesi halinde çevredeki narenciye bahçelerinin bor miktarının artması sebebiyle çok zarar göreceği hatta kısa bir zaman içinde kuruyacağı ileri sürülerek iptali istemi ile açılmış olan bu davada Danıştay Sekizinci Dairesi, 18.03.1969 tarihli ve 1968/1132 Esas ve 1969/978 Kararı ile bu manadaki talebi kabul etmiş ve karar kesinleşmiştir.[903] Netice

[903] **Danıştay Sekizinci Dairesi, 18.03.1969 tarihli ve 1968/1132 Esas ve 1969/978 Kararı** ile bu manadaki talebi kabul etmiş ve karar kesinleşmiştir.[903] Çok uzun süren araştırmalarımız neticesi elde ettiğimiz bu karar metni esasen günümüz tartışmalarına çok önemli bir cevaptır ve bu karar içeriğinde konuyu net bir şekilde ortaya konan metinsel kısımlar vardır. Konunun önemine binaen bunlardan birkaç kısmı aşağıya alıyoruz ki bu belge tarihi bir belge nitelindedir : "*İzmir İli İnciraltı Mevkii Ilıca deresi yatağı içerisinde 6/11/1966 günü kuyu açılma işi davalı Balçova Belediyesince ikmal ettirilen anlaşmazlık konusu kuyunun, 1967 gün ve 6/7733 sayılı kararname yer altı suyu işletmesine uygun olmayan saha içerisinde bulunduğu, 30 cm. duvar kalınlığında, silindir şeklinde, …..iç çaplı, keson üstün……80 m tabii zeminden 7,90 m. derinlikte, herhangi bir makine kullanılmadan elle açılan keson kuyu niteliğinde olduğu, beldenin içme ve kullanma suyu ihtiyacını temin etme amacı ile işletileceği, çevredeki narenciye ve sebze bahçeleri sahiplerinin kendi arazilerine açtıkları kuyularla kuyunun aynı yeraltı kuyu deposundan yararlandıkları dava yer alan belgelerin incelenmesinden anlaşılmıştır.*

….Ancak, gerek dairemizce mahallinde yaptırılan inceleme sonunda bilirkişi raporu ile .düzenlenen ve gerekse taraflarca ibraz edilen çeşitli raporların incelenmesinde; .anlaşmazlık konusu kuyunun civarındaki narenciye ve sebze bahçeleri sahiplerini kendi arazileri de senelerce evvel açarak sulama yaptıkları kuyulardan elde ettikleri suyun bol .miktarda bor ihtiva ettiği, bor miktarı fazlalığının narenciye ve sebzelere zararlı olduğu .bu bölgede yeni kuyular açılarak daha çok su çekilmesi halinde Ilıcanın bor ihtiva eden suyunu yer altı sayana karışarak sudaki bor miktarını artıracağı ve böylelikle çevrede .bahçelere zararlı olacağı anlaşılmıştır ki, 14/2/1967 gün ve 6/7733 sayılı kararname ile mezkür kuyunun açıldığı yerin yer altı suyu işletmesine uygun olmayan bir müdahale olarak tespit edilmesi ve yeni kuyu açılmayacağı, iptal edilecek kuyuların yerine yeni kuyu açılamayacağı, eski kuyuların derinleştirilemeyeceği, yer altı suyu kullanma bölgelerinde belirtilen miktardan fazla su çekilemeyeceği hususlarının hükme bağlanması da varılan sonucu ihlal etmektedir. Kaldı ki davalı Belediye içme ve kullanma suyunu halen İzmir Belediyesince temin etmekte olduğu gibi, zararlı olmayacak şekilde başka herhangi bir yerden de temin edebilir .Yukarıda açıklandığı gibi, anlaşmazlık konusu kuyudan su elde edilmesinin çevredeki narenciye ve sebze bahçelerine zararlı olacağı açık bulunduğundan, bu konuda ….…Belediyece verilen karar ve uygulanan işlemlerin iptaline ve aşağıda dökümü yapılan …. yargılama gideriyle …. avukatlık ücretinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine 18/3/1969 gününde oy çokluğuyla karar verildi".

itibariyle İnciraltı ve Bahçelerarası halkının bölgenin su kalitesinin ve dolayısıyla tarımın korunması anlamında hukuki mücadelesinin delili olan Danıştay Sekizinci Dairesi'nin 18.03.1969 tarihli ve 1968/1132 Esas ve 1969/978 Kararına (azlık oyuna konu olan gerekçede şekli bir yaklaşım söz konusu olup bu uygulamanın bölgenin tarımsal faaliyetine zarar vereceği yönünde bir çekincesi olmadığı için bu azlık oyu da dahil olmak üzere ifadesi kullanabilir görüşündeyiz) göre bu manada bölgenin suyuna zarar veren oluşum, Balçova Belediyesi tarafından uygulanmıştır.

Bölge halkının bu manadaki mücadelesi, açılan davanın kesinleşmesi ile bitmemiştir. Günümüzde olduğu gibi[904] maalesef o zaman da idarenin kesinleşen yargı kararlarını yerine getirmemek gibi bir âdeti var olduğundan, bölge halkı yukarıda metni verilen kararın çerçevesindeki mücadelesine devam etmiştir.[905]

Yine bölge halkı ile yapılan anket görüşmeleri neticesinde elde edilen bilgiye göre, bölge halkı, 1970'li yıllarda da yer altı sularının bor ihtiva etmesi nedeni ile

---

Burada oy çokluğu ifadesi yer almaktadır ancak önemle belirtilmelidir ki buradaki azlık oyu bir kişiye aittir ve söz konusu üye de meselinin şekli prosedürü açısından azlık oyu vermiştir. Yoksa bu uygulamanın yukarıdaki çokluk kararına konu olduğu gibi "bölgenin narenciye ve sebze bahçelerine zarar vereceği" noktasında mutabakat bozulması gibi bir durum söz konusu değildir. Bu azlık oyununun metni de konarak bu manadaki tereddüttün izalesi sağlanmak istenmiştir. Azlık oyu metni şu şekildedir;

"167 sayılı kanun ve ilgili tüzük hükümlerine göre; hazineye ait bir taşınmaz malda, yer altı suyu elde etmek için açılan kuyulardan dolayı çıkan anlaşmazlıklar…..Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yetkilidir.Davacıların mezkur kuyu hakkında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne müracaat etmeleri ve aldıkları karar üzerine Danıştay'a başvurmaları gerekirken; Belediyece uygulanan işlemin iptali için dava açmaları mevzuata aykırı bulunduğundan davanın reddi gerekeceği oyu ile karara karşıyım".

[904] ÇAĞLAYAN, Ramazan; **İdari Yargı kararlarının Sonuçları ve Uygulanması**, 2000, s. 16.

[905] Buna bir örnek olarak da konuyla ilgili idarelere yapılan başvurular gösterilebilir. Bu bağlamda yapılan bir başvuruya karşı DSİ Genel Müdürünün cevabi yazısı konuyu özetlemektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Yer Altı Suları Dairesi Başkanlığı Planlama F.H. md.'nün 28.7.1971 tarih, 560.3.b.2956 sayı ve Balçova Belediyesi Kuyusu hk. konulu …ya hitaben yazılan yazıda şu ifadelere yer verilmiştir ; *"İlgi yazıda, bir kısmının vekâletnamelerine haiz bulunduğunuz İzmir-İnciraltı narenciye ve diğer tarım üreticilerinin teşkilatımıza intikal ettirilmek üzere verdikleri 6.7.1971 tarihli dilekçelerinin gönderildiğinden bahisle, Balçova Belediyesi'nce kullanılmakta olan kuyunun kapatılması hususunda gereği talep edilmektedir.*

Bakanlar Kurulu'nun 14.2.1967 tarih ve 6/7733 sayılı kararnamesi ile yer altı suyu işletme sahası olarak kabul ve ilan edilen İzmir-Balçova sahil ovasında Balçova Belediyesi'nce gerekli belge alınmadan açılmış olan kuyu mahalli narenciye ve tarım üreticilerinin Teşkilatımıza vaki müracaatları ile kapatılmış idi.Bilahare, Teşkilatımızca kapatılan kuyudan sökülen pompaj tesislerinin, Balçova Belediyesi'nce aynı yerde Mehmet Elmaslı'ya ait bir kuyuya monte edildiği yapılan tetkiklerle anlaşılmış ve durum 21.4.1971 tarihinde mahallinde bir zabıtla tespit edilmiştir.

167 sayılı Yeraltı suları Hakkındaki Kanun hükümleri uyarınca, bu kuyunun da kapatılması konusunda gerekli çalışmalara girişilmiş bulunmaktadır."

Bu resmi cevabi yazıdan da açıkça görüldüğü gibi kesinleşen mahkeme kararının uygulanmaması nedeni ile bölge halkı, bölgenin tarımsal faaliyetlerinin korunması adına yeraltı sularının korunması için o dönem itibariyle ciddi manada çaba sarf etmektedirler.

Balçova (Cengiz Saran) Barajı'ndan sulama suyu verilmesi talebi ile ilgili kurumlara başvurmuştur; T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Etüt ve Plan Dairesi Başkanlığı'nın 8 Nisan 1974 tarih ve 563.35.(VI).103/1316 sayılı Balçova İçme Suyu Projesi hakkındaki yazısında, İmar ve İskan Bakanlığı Belediyeler Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün 7.12.1973 gün ve 10162 sayılı yazısını ilgi tutmuş ve Enerji ve Tabi Kaynaklar Müsteşarı Tahsin Yalabık imzalı yazıyı İzmir Valiliği ve Balçova Belediyesi Başkanlığı'na göndermiştir. Söz konusu yazının metni[906] incelendiğinde yöre halkının sulama maksatlı olarak barajdan su istemleri reddedildiğini öğreniyoruz. Bu talep yerine gelmediği için tarımsal faaliyetler gün be gün bitme noktasına yaklaşmıştır.

1970 ve 1980'lerdeki duruma bakılırsa karşılaşılacak olan tablo şu şekildedir; Bakanlar Kurulu kararı ile kuyu açılması yasaklanan Balçova ilçesinin, Ilıca Deresi yatağında Balçova Belediyesi'nin açmış olduğu kuyunun kapatılmasına Danıştay'ca karar verildiği halde, bu defa İzmir Belediyesi tarafından, Balçova ile sözü geçen kuyu arasına döşenmiş olan 8 inçlik boruların değiştirilerek bunların yerine konulacak 16 inçlik borularla daha fazla su çekmek için yeniden boru döşenmiş ve bu uygulama ile

---

906 Söz konusu yazı metni bu gün için bir çok tartışma bağlamında önemli bir belgedir. Bu metindeki önemli birkaç nokta zaten konuyu izah etmektedir : *"Projeye beldeye su temininde kullanılması düşünülen Balçova (Cengiz Saran) Barajı, Balçova ve Narlıdere Ovalarında takriben bürüt 885 Ha. araziyi sulama gayesi ile inşa edilmektedir.Bölge ekonomisinde tarımsal faaliyetin çok önemli bir yeri vardır. Bilhassa narenciyecilik gerek bölge ve gerekse ulusal ekonomiye büyük katkılar da bulunmadır. Sulu bir ziraat olan narenciyecilikte bugüne kadar yeraltı suyu kullanılmaktadır. Ancak yeraltı suyunun bor tuzları ihtiva etmesi hem bu ziraatın gelişmesi ve hem de ürün rekoltesi üzerinde menfi etkiler yapmaktadır. Bunun neticesi ise direkt olarak ülke ekonomisinde zararlı etkiler yaratmaktadır. Bu sebepten baraj, bölge narenciyeciliği için hayati önemi haizdir. Ayrıca DSİ Genel Müdürlüğü ile Balçova Belediyesi arasında yapılan anlaşma gereğince sözü edilen Cengiz Saran Barajı'nın suları öncelikle sulama işlerinde kullanılacak ve ancak sulamadan artan sular, idarenin de tasvibini almak şartı ile diğer işler için değerlendirilecektir.*

……Teknik bakımdan: $8.10x10^6$ m^3 aktif hacimle sınırlı adı geçen barajdan bu suyun temini imkânsızdır.

Ancak Bakanlığınızca bahsi geçen tarım sahasının iskân bölgesi olarak planlanması düşünülüyorsa Cengiz Saran Barajı için Balçova Belediyesi ile DSİ Genel Müdürlüğü arasında hazırlanan mevcut protokolün değiştirilmesi gerekmektedir.Bu durumda ise, adı geçen beldenin nüfusunun 100.000'den az olması nedeniyle, DSİ'nin 1053 sayılı Kanun ile yükümlü bulunduğu şartlar dışına çıkıldığından, Cengiz Saran Barajı içme suyu maksadıyla kullanılması halinde ancak İzmir Belediyesi'ne devredilebilir.Ancak bu suyun Balçova Belediyesi'ne tahsisi düşünülür ise bu durumda baraj maliyetinin Balçova Belediyesince DSİ Genel Müdürlüğüne defaten ödenmesi gerekmektedir……".

Yazı metninden de anlaşılacağı gibi devletin ilgili kurumları yöre halkının tarımsal faaliyetleri için Balçova (Cengiz saran) Barajı'ndan su almalarına müsaade etmemiş ve bu durum neticede bölgenin tarımsal faaliyetlerini giderek azalmasına neden olmuştur.

yer altındaki sulama suyunun yerine borlu kaplıca suyu ile tuzlu deniz suyu hücum etmiştir. Bu durumda narenciye bahçelerini sulayacak iyi su kalmadığı gibi, borlu sıcak suyu ve deniz suyunun etkisi ile narenciye ağaçları ve sebze bahçeleri kurumaya yüz tutmuştur. Kısaca özetlemesi yapılan bu tespitin delili anlamında dönemin narenciye müstahsilleri adına Av. Sami Soylu'nun 24.3.1982 tarihli, İzmir 1. Noterliği vasıtasıyla 24 Mart 1982 tarih ve13962 yevmiye numarasıyla, İzmir Belediyesi'ne göndermiş olduğu ihtarname, İnciraltı ve Bahçelerarası halkının 1960'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar gelen ve halen de devam eden hak ve hukuk mücadelesinin tarihi ve yazılı bir belgesi olması ve aynı zamanda bu mücadelenin karşı tarafındaki ve yan tarafındaki yetkili idarelerin takındıkları tutumu göstermesi bakımından da ilginç bir yazılı tarihi belgedir. Bu belgeyi metinsel olarak alarak bir manada "ezber bozmama üzerine" endeksli söylemsellikten çıkılıp, bilimsellik adına ışık tutuculuk yapılmak istenmiştir. Yapılan araştırmalarda o dönem itibariyle meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu mücadelenin içinde olduklarına dair bir belge ve bilgi bulunamamıştır.

Bu manada ara değerlendirme ve yorumlar yapılarak, konunun tarihi akışını olduğu gibi tüm çıplaklığı ile izah eden narenciye üreticileri adına Av. Sami Soylu'nun 24.3.1982 tarihli, İzmir 1. Noterliği vasıtasıyla 24 Mart 1982 tarih ve 13962 yevmiye numarasıyla, İzmir Belediyesi'ne göndermiş olduğu ihtarname metni tarafımızca çalışma kapsamı içine alınmıştır. Şöyle ki; Söz konusu ihtarnamede öncelikle yer altı suları hakkındaki 167 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan 24.2.1967 tarih ve 6/7733 sayılı Bakanlar Kurulu kararına aykırı olarak, İzmir iline bağlı İnciraltı narenciye ve tarım sahası dâhilindeki hazineye ait ılıca deresi içinden Balçova ilçesine su almak maksadıyla Balçova Belediyesi'nin açtırmış olduğu su kuyusunun kapatılması ve buna ait işlem ve eylemin iptali için Narenciye Üreticileri adına Danıştay'a dava açıldığı ifade edilmiştir. Bu dava üzerine yapılan yargılama ve inceleme sonucunda Danıştay 8. Dairesince karar[907] verildiği hususu da aktarılmıştır.

[907] **Danıştay 8. Dairesi'nin 18.3.1968 tarih 968/1133 esas v e 1969/978 karar** sayılı ilamı ile, sözü geçen kuyudan su alınmasının çevredeki narenciye ve sebze bahçelerine zararlı olacağından bahisle bu konuda Balçova Belediyesince yapılan eylem ve işlemin iptaline dair karar verilmiştir.

Danıştay'ın bu ilamı üzerine yasak bölgede açılan bu kuyunun kapatılması gerekirken, Balçova Belediyesince mezkur kuyudan su alınmaya başlanmış olduğuna ve kuyunun etrafı da tahkim edilerek belediyenin bekçileri tarafından kuyu ve civarı muhafaza altına alındığına dair deliller ihtar metininde yer almıştır.

Danıştay ilamın infaz ettirilmesi için idari ve adli makamlara yapılan müracaatlar üzerine, Danıştay kararının infaz edildiği beyanıyla, aynı kuyunun bitişiğinde ve aynı yasak saha içinde ikinci bir kuyu açıldığı ve bu kuyuya evvelki kuyunun tesisatı bağlanarak daha önce döşenmiş olan borularla sürekli bir şekilde Balçova ilçesine su sevkine devam olunduğuna dair delillerde yine aynı şekilde ihtar metnine monte edilmiştir. Yani Balçova Belediyesinin Danıştay ilamına uymayıp bölgedeki tarım alanlarına verdiği zarar bir anlamda bu ihtarla belgelenmiş olmaktadır.

Söz konusu ihtarda devamla, Kanun, Kararname ve Yüksek Mahkemenin ilamını çiğnemek suretiyle yapılan bu işlem ve eylemin devam etmesi, narenciye ve tarım üreticilerinin telafisi mümkün olmayan zararlarını mucip olduğu cihetle bu bölgede yetiştirilen narenciye ağaçlarıyla sebze bahçelerinin kurumaya yüz tutması karşısında, Balçova Belediyesine yapılan müracaattan bir netice alınamaması üzerine, 16.6.1972 tarihinde Yüksek Danıştay'a tekrar dava açmak mecburiyeti doğduğuda bu ihtarda ifade edilmiştir.

İhtarın devamında ikinci dava üzerine, Danıştay 11. Dairece yapılan inceleme ve duruşma sonunda yukarda sözü geçen kararname hükmüne ve Danıştay'ca bu hususta daha evvel verilmiş olan karara aykırı olarak yasak bölgede açılmış olan ikinci kuyudan belde için devamlı şekilde su alındığının anlaşılması ve Balçova Belediyesi'nin, beldenin içme ve kullanma suyunu umuma zararlı olmayacak şekilde başka bir yerden temin etmesinin mümkün bulunmasına rağmen, sözü geçen kuyudan su çekilmemesi hakkındaki isteklerinin reddine ilişkin muamele mevzuata aykırı görüldüğünden, işlemin iptaline,12.4.1973 tarihinde ikinci defa karar verilmiş olduğu ve bu kararın Balçova Belediyesi'ne tebliğ edildiği ifade edilmiştir.

Balçova Belediyesi'nce Danıştay ilamına ve noterlik vasıtasıyla yapılan tebligata rağmen, yasak bölgede açılan bu kuyudan su alınmaya devam edildiği ve bu suretle yeraltındaki suyun devamlı şekilde kuyunun başına konulan motopomp vasıtasıyla çekilmesi neticesinde yeraltında boşalan sahaya ılıcanın borlu suyu ile denizin tuzlu suyunun yayılması üzerine bu tuzlu ve borlu suyun tesiriyle narenciye ağaçları ve sebze bahçeleri kuruma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olduğu cihetle, ileride daha da artacak olan zararın önlenmesi maksadıyla Danıştay kararının infazı ve açılan kuyunun kapatılarak Balçova'ya su nakleden boruların kaldırılması için 1974 yılında İç İşleri Bakanlığı ile İzmir Valiliği'ne müracaatta bulunulduğu da aynı ihtar metninde yer almıştır.

İhtarın devamında ise; o tarihte ki Balçova Belediye Başkanının "yakında Balçova Barajı'nın tamamlanacağını, bu barajdan alınacak su ile hem narenciye bahçelerinin ve hem de Balçova İlçesinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının temin edilerek, dava konusu kuyudan su almaya lüzum kalmayacağını ileri sürmek suretiyle Balçova için bir süre daha su alınmasına müsaade edilmesini" istediğinin altı çizilmiş ve bu teklif üzerine bölge halkının Balçova Barajı'nın tamamlanmasına kadar infaz işleminin durdurulmasını uygun gördükleri ifade edilmiştir.

Yine aynı ihtar da Milli Güvenlik Konseyi'nin bir kararı ile, diğer bazı belediyeler gibi Balçova Belediyesi de İzmir Belediyesine bağlandığı ve bu arada, Balçova Barajı ikmal edilmiş ise de bu barajdan gerek kendilerinin ve gerekse diğer narenciye üreticilerinin bahçelerine su verilmediği gibi Balçova İlçesine de içme ve kullanma suyu tahsis edilmiş olduğunun tespiti yapılmıştır. Balçova İlçesinin zamanla gelişerek her sene nüfusunun arttığının altı çizilen ihtar metninde devamla bu durum karşısında, belediyenin kuyu açılması yasak olan yerden 8 inçlik (yaklaşık olarak 21 santimlik) bir boru hattı ile devamlı şekilde alınmakta olan su miktarı Balçova'nın ihtiyacını karşılayamadığının da tespiti yapılmıştır. Bu sebeple İzmir Belediyesi'nin sözü geçen kuyudan Balçova'ya doğru 16 inçlik, yani eski boruların iki misli çapında boru hattı döşenmeye başlandığı haberinin alındığının altını çizen keşideciler bu durum karşısında, kuyu açılması kararname ile yasaklanan yerde açılan ve Danıştay kararı ile su çekilmesi men edilen kuyudan 8 inçlik boru yerine 16 inçlik bir boru ile su çekilmeye

başlanması halinde, yer altındaki sulama suyunun yerine borlu kaplıca suyu ile tuzlu deniz suyu hücum edeceğinin de uyarısını yapmışlardır. Bu takdirde narenciye bahçelerini sulayacak iyi su kalmayacağı gibi borlu sıcak suyu ve deniz suyunun etkisi ile narenciye ağaçları ve sebze bahçelerinin kuruyacağı da başka bir uyarı olarak ihtar metni içinde yer almıştır.

Danıştay 11. Daire tarafından bu konuda Balçova Belediyesi aleyhine verilmiş olan 12.4.1973 tarihli kararla, karar düzeltme isteğinin reddi hakkındaki 2.2.1974 tarihli kararın örneklerini ihtarname ekinde sunulmuş olduğunu hatırlatan keşideciler,

a) Bakanlar Kurulu kararı ile kuyu açılması yasaklanan Balçova İlçesinin, Ilıca deresi yatağında Balçova Belediyesinin açmış olduğu kuyunun kapatılmasına Danıştay'ca karar verildiği halde, bu defa İzmir Belediyesi tarafından, Balçova ile sözü geçen kuyu arasına döşenmiş olan 8 inçlik boruların değiştirerek bunların yerine konulacak 16 inçlik borularla veya yeni bir boru hattı ile daha fazla su çekmek için yeniden boru döşenmeye başlanmış olduğundan, bundan vazgeçilerek açılan kuyudan su alınmamasını,

b) Kanunsuz olarak açılan kuyunun kapatılması suretiyle, milyonlarca dolarlık döviz getiren turfanda mandalina bahçeleri ile sebze seralarının kurumasına mani olunmasını ihtaren talep etmişlerdir.

İhtar metnin sonuna ise kesinleşen mahkeme kararı uyarsını avukatları Sami Soylu aracılığı ile şu şekilde ifade etmişlerdir : *"Müvekkillerimiz lehine Danıştay 11. Dairece verilen karar üzerine, Balçova Belediyesi tarafından tashihi karar yoluna gidilmiş ise de, belediyenin bu isteği red edilerek*[908]*, müvekkiller lehindeki hüküm kesinleşmek suretiyle muhkem kaziye halini almış bulunmaktadır"*.

İhtarname içeriği olan durumu bize açıkça göstermektedir ki bölge halkı ciddi manada hak ve hukuk mücadelesi vermektedir. Ama gerek doğrudan yetkili ve gerekse dolaylı yetkili idareler bu durumu ya görmemişler veyahut görmemezlikten gelmişlerdir.

[908] **Danıştay 11.Dairesinin 2.2.1974 gün,1973/1959 esas ve 1974/152 karar** sayılı ilamı

Bu yönde yapılan başvurular hakkında yapılan ciddi manada bir kökten çözücü proje ve idari işlem bulunmamaktadır. Bu arada yukarıda değinildiği gibi bu çalışmada sık sık yer verilen meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin, bu yöndeki mücadeleye o dönemlerde ne gibi katkı yaptıklarına dair herhangi bir bilgi ve belge bulunamadığı için bu konuda bir şeyler söylenmesi söz konusu değildir. Ama en azından biz şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki; bu bir kısım sivil inisiyatif ve meslek odaları yaptıkları açıklamalarda bir takım komplo teorileri ile bölge halkına bir takım yakıştırmalarda[909] bulunacaklarına bu tarihi gelişim içindeki hukuk mücadelesini de mercek altına alıp

[909] http://www.zmoizmir.org.tr :Ziraat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi başkanı Prof.Dr.Kamil Okyay Sındır ,yönetim kurul adına yaptığı açıklamada bölge halkının "*rant amaçlı değerlendirilmesi umuduyla bilinçli olarak bakımının yapılmadığı ve verimsizleştirilmeye veya verimsiz olduğu izlenimini yaratılmaya çalışılması"* gibi bir oluşumun içinde görmesi ve bunu resmi açıklama olarak yapması bölge halkının tepkisini çekmiştir. Bölge halkı ile yaptığımız görüşmelerde şu ifadelerle duruma karşı tepkilerini dile getirmişlerdir : "*Bölgenin başından beri hangi uygulamalar içinden geçtiği incelenecek olursa mağduriyetimiz ortadadır.Sadece tarımsal geliri olan bizlerin başka bir gelir edemediği gerçeği ortada iken, tabir yerinde ise, günlük geçimini sağladığı bu tarım gelirini ortadan kaldıracak bir takım "bilinçli olarak bakımını yapmama ve verimsizleştirmeye çalışma" gibi bir alternatif oluşum içinde olma ihtimalimiz ekonomik açıdan yoktur ki böyle bir komplo teorisinin azıcık da olsa mantıklı bir izahı olsun. "ya hiç"çi yaklaşımın somut bir söylemi olan ve meseleye bir bütün olarak bilgi temeli üzerinde bakmayan ve sadece 1999 yerel seçiminden önce iktidarda olan yerel yönetimle olan çeşitli alanlardaki çarpışma birikimlerini bir savaş alanı olarak İnciraltı ve Bahçelerarası'na taşımak manasında olan ve yine kıvılcım olarak da yine bölge halkına ait olmayan ve tamamıyla yanlış ve adaletsiz olan sadece bir parsel üzerinde yapılan ve bizimde tamamıyla karşı olduğumuz bu mevzi planı (Özdilek Mevzi Planı) kabul etmek gerçekten çok yanlış bir tutumdur. Bize göre burada yapılması gereken şey bu yanlış plana karşı iptal davası açıp bu yanlış ve haksız mevzi planı iptal etmek iken, bir takım aktifliklerle tamamıyla yanlış bir oluşumla kurula bu manada bölgenin tamamının 1. derece doğal sit alanı olarak belirtme noktasında aktiflik içinde olmak gerçekten haksız bir korporatif uygulamadır. Bu uygulamaya gerekçe hazırlarken "var olan tarım alanlarını mahvetmek" anlamındaki bir yakıştırma bölge halkına iftira atmaktır ve üzücüdür".*

Prof.Dr.Kamil Okyay Sındır'ın yukarıda atıf yaptığımız açıklamasına bakacak olursanız 2007 yılı içinde bu açıklamayı yaptığını ve bu açıklamasında "*1999 yılı temmuz ayında alınmış olan sözkonusu kurul kararına*" atıf yapıldığını ve bölgenin 1.derece doğal sit özelliğinden bahsedildiğini görüyoruz ki bu bir meslek odası başkanı olarak yapılan vahim bir hatadır.Şöyle ki yukarıdaki bölümde geniş olarak izah edildiği üzere bu tepkisellik içinde harekete geçirilen ilgili kurul kararı (İzmir 1.numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 01.07.199 tarih ve 8050 sayılı kararı) mahkeme kararları ile iptal edilmiştir.İptal kararları üzerine zaten aynı kurul 17.12.12002 tarih ve 10168 sayılı karar ile yeni bir karar almıştır.Bu duruma göre Prof.Dr.Kamil Okyay Sındır'ın 2007 yılında oda adına açıklama yaparken halen bu 1999 tarihli kararı geçerli olarak deklare etmesi ve bu anlamda hem kesinleşen mahkeme kararlarını nazara almaması ve hem de kurulun bu yöndeki ikinci kararına atıf yapmaması ya konu hakkında vukufiyetinin olmaması yada haberi olup da yanıltma gayesi içinde olduğu gösterir ki iki ihtimal de bir meslek odası başkanın içinde bulunmaması gereken durumdur. Biz burada birinci ihtimalin geçerli olduğunu düşünüyoruz. Üstelik bu açıklamasında tabir yerinde ise günlük geçimini buradan sağlayan yerli halka, bu yer için *"bilinçli olarak bakımının yapılmaması ve verimsizleştirmeye çalışılması"* şeklinde bir yakıştırma ile bir mahkeme kararına veya bir bilimsel araştırmaya dayanmayan üslup kullanması gerçekten çok üzücüdür. Bölge halkı bu manadaki haklarının ihlali anlamını taşıyan bu beyan için tazminat davası açmışlardır. Burada 1999 yılı içinde alınan kurul kararı kesinleşen mahkeme kararları ile iptal edilmişken ve kurulun bu manada 2002 yılında bu kesinleşen mahkeme kararlarını nazara alarak yeni bir kararı da var iken halen ilk kararı geçerli bir karar olarak aktarmanın ve böyle bir bildiri üslubu ile meselenin kamuoyuna aktarılmaya çalışılmasını bizde bilimsel olarak doğru bulmuyoruz.

ondan sonra bilgi temeli üzerine gerçek durumun gerektirdiği çözümler üretme içinde olsalar sanıyoruz ki en azından daha bilimsel hareket etmiş olacaklardır.

Bu ihtardan yaklaşık üç ay sonra, bu sefer diğer dönemlerden farklı bir dönem olan ve güçlü iktidar döneminin en açık örneği olan 12 Eylül İhtilali'nin kadrolarının eliyle inşa edilen dönemin İzmir'deki en yetkili temsilcisi olan Ege Ordu Komutanlığı'na; bölge halkının tarım temsilcileri 08.06.1982 tarihinde dilekçe ile başvurmuşlardır. Kendi ifadeleri içinde yaptıkları durum tespitine göre; "*dertlerini bütün çabalarına rağmen ve idari mahkeme kararlarına rağmen hiçbir makama anlatamayan*" yöre halkı, 1980 İhtilali yönetiminin İzmir'deki en üst makamı olan Ege Ordu Komutanlığı'na, bu manada dertlerini anlatırken politik bir yaklaşımı da ihmal etmeyerek dilekçelerinin sonuç kısmına *"Bölge adına, yurt çıkarları adına problemlere gerçekçi ve pratik çözüm bulmada yeteneklerine ve çalışma tarzına yürekten inandığımız bugünkü yönetimimizden çare ve çözüm rica ediyoruz*" şeklinde bir dönemselliğin güç odağını tanıma adına bir belirleme yaparak, bu farklı dönemin kendi sorunları içinde farklı bir çözüm getireceği mantığı içindeki teşvik oluşumunu da yansıtmışlardır.

Bu dilekçenin verilmesinin gerçekten çok elzem olduğu şuradan anlaşılmaktadır ki; dilekçede imzası olanlardan ve 1980 İhtilali ile Balçova Belediyesi Başkanlığı'ndan alınan Saim Katırcıoğlu ile yapılan görüşmede, bağımsız olarak seçilmiş bir genç ve idealist belediye başkanlığının üçüncü yılı içinde yapılan darbeden sonra kendi görevine de son verilmesini hala içine sindiremediğini ama bölge halkının bu manadaki durumunun ağırlığının çok bariz olması ve kendisinin de bir üretici olarak bunu bizzat yaşaması üzerine bu içerikteki dilekçeye ve sonuç kısmındaki politik soyutluğa istemeyerek ama bir o kadar da mecburen imza attığını açık yüreklilikle beyan etmiştir. Bölge halkının içinde bulunduğu dönemi gösterir dilekçe metni, dipnota alınırken[910], bir

[910] S.S. Çiçekçilik Kooperatifi Yönetim Kurulu adına Arif Beti, S.S. Kooperatifi üyesi S.S. Muharrem Avcılar, İnesko Narenciye Kooperatifi adına Başkan Vekili Alaattin Ersivri, Balçova üreticileri adına Halil Eskici, Balçova Müstahsiller Birliği adına Saim Katırcıoğlu, İnciraltı Müstahsilleri adına Ahmet Dolgun, Narlıdere Narenciye Müstahsilleri adına Ali Kasap, ihracatçı müstahsiller adına Ali Türkmenoğlu, 08.06.1982 tarihinde dilekçe ile Ege Ordu Komutanlığı'na başvurmuşlardır.Konunun en açık ifadesi anlamındaki bu tarihi belgenin ilgili kısımlarına bakacak olursak : *"Başbakanımız Ulusu'da (*İhtilal yönetimimin atadığı başbakan*) İzmir'i son ziyaretlerinde Agememnun Ilıcalarında ve baraj alanında incelemeler yaparken yöreyi "Küçük Mezopotamya" benzetmesiyle veciz şekilde dile getirmiştir. Bölgemizde halen 200.000 adet satsuma mandalinası ağacı mevcut olup bunun yıllık üretimi 20.000 ton civarındadır. Bu üretimin ¾ dış satıma gittiğine göre vasati bir hesapla bu yılda 15 milyon Batı Alman*

manada bölgenin ne durumdan nereye geldiğinin ve günümüz şartları içinde hangi güçlerin etkisi içinde kararların alındığının da altı çizilmek istenmiştir.

Bu dilekçeden de anlaşıldığı üzere, bölge halkı 1960'lı yıllardan beri hak ve hukuk mücadelesi yaptıkları ve bu mücadeleyi yaparken de yasal dayanak olarak lehlerine verilen kesinleşen mahkeme kararını esas almış olmalarına rağmen, o devirden bu yana hiçbir idare dertlerine çözüm getirmemiştir. Ara rejimin güçlü konumunun belirlediği idareden medet umarak bu manada dilekçeyi kaleme alan bölge halkının geçirdiği safahat, bu manada netleşmiş durumdadır.

Yaptığımız araştırmalara göre yine bu tarihler de bölge halkı, Ege Üniversitesi'nin ilgili bölümlerine de başvurmuş ve kendilerinden yardım istemişlerdir. Yöre halkının ve dolayısıyla bölge tarımının içinde bulunduğu zor durumu bu bilimsel

---

markı döviz girdisi demektir.…Yörenin ikinci önemli uğraşı Seracılıktır.. Evvelce İzmir'de kente bağlı üç tarım üretim alanı vardı. Bunlar; Bornova, Karşıyaka, Bostanlı ve İnciraltı yanlış uygulama yüzünden Bornova ve Bostanlı yöreleri tarımsal değerini büyük ölçüde yitirmiştir. Eğer bugünkü uygulama devam eder ve gerekli acil tedbirler alınmazsa bir-iki yıl içinde Balçova-İnciraltı bölgesi da tarımsal değerini %90 oranında yitirecektir..... Bölgeyi tehdit eden tehlike : Yukarıda kısaca önemini ve tarımsal potansiyelini belirtmeye çalıştığımız bölgemiz Balçova belediyesinin ılıca deresi içindeki kuyulardan aşırı su çekmesi ve barajdan yeterli su verilmemesi nedeniyle hızlı bir bozulma çölleşme sürecine girmiş bulunmaktadır.Şöyle ki; Yörenin güney kısmında dağ eteğine yakın alanda termal sular bulunmaktadır. Bölgenin Bahçelerarası ve Yenikale mevkiinde de tatlı ve tarıma elverişli yer altı su kaynakları mevcuttur….Oysa belediye tatlı suların bulunduğu ve yoğun narenciye üretiminin yapıldığı Yeni kale mevkiine açtığı kuyulardan yeraltındaki potansiyelin üstünde su çektiği için güneydeki içinde bol miktarda BOR bulunan termal sular ve denizden de tuzlu sular boşalan tatlı su bulunan yer altı alanlarına kayarak suları bozmaktadır….Ekte sunduğumuz dosyada mevcut Ziraat Fakültesi, DSİ Müdürlüğü ve Teknik Ziraat Müdürlüğü raporları bu hususu açıkça ve kesinlikle belirtmektedir. Bu nedenle bölgenin kurtarılması için Balçova Belediyesi'nce kuyulardan su çekiminin derhal durdurulması gerekir.

…Kaldı ki, belediyenin bu yöreden su almasının hukuksal dayanağı da yoktur.

Zira 1965 yılında Balçova Belediyesi'nce yapılan uygulamanın durdurulması için Danıştay 8. Dairesine 968/1132 esas sayılı dosya ile açılan dava, Danıştay'ın 969/978 karar sayısı ile 18/3/969 karar bağlanmış ve kuyuların kapatılmasına hükmedilmiş ise de bu ilam bugüne kadar bir türlü uygulanamamıştır. … Balçova Deresi üzerine bir baraj inşa edilmiştir. Barajın ilk sözleşmesinin 1. maddesi aynen şöyledir: Balçova deresi üzerinde inşa edilecek baraj ile Balçova ve Narlıdere dolaylarında takriben 885 hektar arazi sulayacak sulama tesisleri inşa edilecektir. Barajın fizibilite hesapları bölgenin sulaması üzerine yapılmıştır. Oysa bugün barajdan o da şimdilik idareten sulamaya verilen miktar komik derecede yetersiz ve azdır. Bir yandan bölgenin tatlı suyunu kapasitenin üzerinde çekeceksin, öte yandan barajdan su vermeyeceksin bu uygulama yöreyi bilebile çölleştirmek ve işe yaramaz hale getirmek demektir….Çünkü bugüne kadar bizler derdimizi bütün çabalarımıza rağmen, idari mahkeme kararlarına rağmen hiçbir makama anlatamadık. …. Yukarıda kısaca arz etmeğe çalıştığımız nedenler dolayısıyla

a) Balçova Belediyesince Ilıca deresinin Yeni kale mevkiindeki kuyulardan çekilen suyun durdurulması,

b) Barajdan bölgenin suyu bozuk olan kesimine yeterli miktarda su verilmesi'ni ve bunun için gerekli emrin verilmesini arz ve istirham ederiz. Derin saygılarımızla… 8/6/982"

raporlar çok açık bir şekilde ortaya koymuş [911] ama bu raporların gereği idare tarafından yerine getirilmemiştir.

Sulama için açılan sondaj kuyularından alınan suların taban suyunun dengesini bozması ve alanda yer alan gerek termal tesislerin ve gerekse Balçova-Hatay yöresinde geniş bir alanın[912] termal su ile ısıtma sistemleri için açılan termal sondajlardan etkilenen yeraltı sularına bor karışması, zemindeki su seviyesini, bu mineralin toprakta yoğun olduğu bir sürece getirmiştir. Ayrıca İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun aldığı karar incelendiğinde, bu kuyuların açılmaması gerekliliğini ifade eden metin ile karşılaşılacaktır[913]. Bu oluşuma karşı ne meslek odalarının ve ne de bir kısım sivil inisiyatifinin açtığı bir dava bulunmaktadır. Ayrıca Kurulun bu karardan sonra ilgili kamu kuruluşlarına karşı bir yazışma teatisi de olmamıştır. Kurul "tavsiye" kararı alırken, bu manada hukuki ve idari yazışmalar yapmalıydı diye düşünmekteyiz.

Bir zamanlar ihraçlık mandalina yetişen bu topraklar, borlu suyla sulanınca yavaş yavaş çoraklaşmış ve sonunda ağaçlar kurumaya başlamıştır. Bölgede yapılan araştırmalarda, ilgililerin ifadesine göre son iki yıl içinde 20 bine yakın ağaçtan 5 bininin kuruduğu için kesildiği öğrenilmiştir.

---

[911] Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanlığı'nın 26 Mayıs 1982 tarih ve tahlil-4824 sayılı Ziraat Odası Başkanlığı'na hitaben yazılan yazının ekinde gönderilen ve "Doç. Dr. İsmail Karaçalı-Doç. Dr. Habil Çolakoğlu- Dr. Hüseyin Tuncay" imzasını taşıyan raporda konumuz açısından bir tarihi ve bilimsel bir belgedir ki konumuzla ilgili kısımlarda şu ifadeler durumu açıkça ortaya koymaktadır : *".....İzmir Ziraat Odası'nın 22.4.1982 gün ve 71 sayılı yazıları ile Balçova ve İnciraltı mıntıkasındaki satsuma mandarin'i bahçelerinde sulama suyunun kalitesinin bozulması nedeni ile bahçelerde meydana gelen anormal yaprak dökümü ve ağaçlarda sebep olduğu zararların yerinde yapılan inceleme sonucunda aşağıda belirtilen durumların ilgililere iletilmesi hususunda görüş birliğine varılmıştır.İnciraltı Yen kale mevkiinde değişik yaşlara sahip satsuma mandarin'i bahçelerinde zamansız anormal yaprak dökümü ile birlikte yaprak ve sürgünlerde turunçgillere büyük zarar veren bor elementinden mütevellit kurumalar ve çalılaşmalar saptanmıştır. Bu karakteristik belirtiler sulama suyunda bulunan yüksek konsantrasyondan ileri gelebilir. Bu durum, sulama suyunun, toprağın ve bitkinin (yaprak ve sürgünlerin) analiz edilmesi ile rakamsal olarak saptanabilir. Ancak ilgililer ile yapılan görüşmeler sonucunda konunun adli mercilere intikal ettirilmesi düşünüldüğünden toprak, bitki ve su analizlerine şimdilik gerek duyulmamıştır. Daha sonra bu konuda adli mercilerden Fakültemize gelecek istekler analız yapılmak sureti ile yerine getirilebilinir.*

Ülkemiz ekonomisi için büyük ekonomik öneme haiz olan satsuma mandarini yetiştiriciliğine büyük zarar veren sulama suyu probleminin idari mercilerce kısa zamanda çözümlenmesi gerekmektedir. Problemin çözümünde yapılacak gecikmeler büyük verim düşüklüğüne sebep olabileceği gibi satsuma mandarini bahçelerinin kurumalarına sebep olacak ve ülkemiz ekonomisine büyük zarar verecektir. Bu konu Fakültemiz toprak bölümünün yaptığı çalışmalarla detaylı olarak saptanmıştır....".

[912] Jeotermal ile ısınma projesinde 70.000 konut hedeflenmiş ve projelendirme buna göre yapılmıştır.

[913] İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı kararında; *"yapılaşma bulunan yerlerde sondaj kuyularının açılmasının önlenmesinin ve drenaj sorununun çözülmesinin ilgili kamu kuruluşlarına tavsiye edilmesine*" ifadesi kullanılmıştır.

Konunun somutlaştırması anlamında parsel[914] bazında yaptığımız araştırmada üzerinde mandalina bahçesi bulunan ama sonradan tamamen kesilmek zorunda kalan bu parsel ile ilgili olmak üzere maliklerin ibraz ettikleri 10.05.1993 tarihli belge çalışma tarihinden yaklaşık 13 sene önceki durumu yansıtır bir tablo olması bakımından ilginçtir bir örnek olarak çalışma kapsamında ele alınmıştır ve yerinde inceleme yapılmıştır. Söz konusu bahçe içinde bulunan 3500 mandalina ağaç, bu manada sökülmek durumunda kalmıştır. Söz konusu ağaçların sökülmesini içerir belgeyi düzenleyen kurum, Tarım Köy İşleri Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü'dür[915] .

Bu gün itibariyle söz konusu bahçenin malikleri miras intikalleriyle yaklaşık 35 kişiyi bulmuş durumdadır. Koruma Amaçlı İmar Planı olmadığı için hissedarlar, ana miras grubu olarak bile kendi aralarında yeri taksim edememektedirler ve her an hissedarlardan birisinin açacağı İzale-i Şüyu davasının korkusu ile yaşamaktadırlar; zira geçmişte yaşamış oldukları kötü bir Şuf'a davası örneği bulunmaktadır;

Aslında bütün bir bölgenin korkulu rüyası olan bu somut durumun bir uygulama örneği olarak ilgili Şuf'a davasına konu olan mahkeme dosyanın[916] analizini yapmak istiyoruz : Şöyle ki; 1995 yılında maliklerden birisi, maddi açıdan çok kötü

---

914 İnceleme konusu Taşınmazın tapu kayıt bilgileri : İzmir İli, Merkez İlçesi, İnciraltı Mahallesi, 359 .Pafta, 2279Ada, 19 Parsel, 44.365 m^2, Cinsi Narenciye

915 " Müdürlüğümüze 05.05.1993 tarihli dilekçe ile müracaat eden …Üçkuyular-İzmir adresinde ikamet eden .. dilekçesinde; … adresinde bulunan narenciye bahçesinin yer altı sularının bozulması nedeniyle kuruluğunu beyan ederek mahallinde yapılacak inceleme ile ağaçların sökülmesini talep etmiştir. 06.05.1993 tarihinde kendi temin ettiği vasıta ile İnciraltı'nda bulunan narenciye bahçesine gidildi. Adı geçen bahçe ile komşu bahçelerin durumu incelendi, yapılan tespitte; Dilekçe ekinde sunulan Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Analiz Laboratuarı'nın 27.08.1990 tarihli raporunda, kuyulardan alınan su örneğinde BOR oranının yüksek olduğu, sulama suyu içerisindeki tuz ve bor oranının fazla oluşu nedeniyle narenciye bahçesinde kurumalar meydana geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca İzmir Ziraat Odası Başkanlığı'nın 08.12.1992 tarih 92/153 sayılı yazısı ekinde verilen raporda; İnciraltı mevkiindeki yer altı sularının borlu ve tuzlu oluşu nedeniyle ağaçların kuruduğu, halen kurumayan ağaçların üzerinde 1/3'ünde meyve bulunduğu, geri kalan 2/3'ünde ise hiç meyve bulunmadığı, halen mevcut olan meyvelerin kalitesiz ve maddi değerinin bulunmadığı belirtilmektedir. …Mahallinde yapılan inceleme neticesinde yukarıda belirtilen durumların oluştuğu, halen ağaçların 2/3'ünün yeni filizlenmeye başladığı, 1/3'ününde tamamen kuruduğu, etrafta bulunan iki narenciye bahçesinin sulama suyunun yeraltı suyundan sulanmayıp Abdullah Ağa'dan gelen su ile sulanması sonucu etkilenmediği görülmüştü…Hâlihazır durumda bahçenin ekonomik değerini yitirdiği, mahsul alınmasının mümkün olmadığı, ağaçların sulanmadığı, sulandığı takdirde bor ve tuzlu sudan etkilenmesi sebebiyle ekonomik olamayacağı kanısıyla tarımsal yönden bahçenin tamamen sökülerek başka bir tarımsal amaçla kullanılmasının uygun olacağı kanısıyla mahallinde yapılan inceleme sonucu düzenlenen iş bu rapor tarafımızdan tanzim ve imza altına alınmıştır. 10.05.1993".

916 **İzmir 8.Asliye Hukuk Mahkemesinin 1995/188 E ve 1997/912 Karar** sayılı İlamına konu olan dosya

durumda olduğu için yerini, diğer kardeşlerine haber vermeden satmış ve geriye kalan kardeşler bütün mal varlıklarını bir araya getirerek, bu yer hakkında Şuf'a davası açarak geriye almışlardır; ancak, eğer bu manada davayı kazanamamış olmaları halinde, bu yeri bir şirketin açacağı İzale-i Şüyu davasında kendi nakitleri olmadığı için yerin yok pahasına gidebileceği korkusu nedeniyle de dava sonuna kadar çok yıpranmışlardır. Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki bütün ovanın korkusu, bu manadaki davalardır. Yine bu görüşmelerde görüldüğü üzere, bölge halkı mutedil bir yaşantı sınırları içinde yaşayan ve ellerindeki bu mülkler dışında mal varlığı olmayan şahıslardır. İşte bu noktada içlerinden bir hissedar tarafından bile açılabilecek bir İzale-i Şüyu davası bile onlar için en büyük korku noktası olabilmektedir. Bu manada aile içinden bazılarının dışarıdan kişiler adına olup görünüşte kendisinin davacı olarak gözüktüğü hileli davalar neticesi, bu manada aile bağlarının yok olduğu bir sürü örnek, ova içinde anlatılmakta ve bu manada her gün bu korku ile yaşanılmaktadır. Hemen yanı başlarında yapılan plan tadilatları (Özdilek, Salih İşgören villaları, Gençlik Merkezi vs gibi) kendilerini bu manada çok daha fazla üzmektedir. En azından Koruma Amaçlı İmar Planı'nın yapılması durumunda aralarında yapmış oldukları fiili taksimleri bu manada tapuya işleyip, en büyük tehlike olan İzale-i Şüyu davasını bir dahaki nesil intikaline ertelemek istediklerini ifade etmektedirler.

Bir grup bilim adamının bölgedeki ağaçların kurumasından borun sorumlu tutulamayacağını, yörede borlu ve jeotermal suyun yüzlerce yıldır bulunduğunu ifade etmesi, dolayısı ile sorunun neden şimdilerde yaşandığının bu nedenle anlaşılamadığının söylemesi değişik bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir917. Hatta Gümüldür örnek verilerek bu alanlarda da jeotermalin olduğu, buna karşın narenciye yetiştirildiğinden de bahsedilmektedir. Burada borun narenciyeye hiçbir etkisi olmadığı söylenmesine karşın, Gümüldür Barajı yapılmadan, yöredeki narenciye ağaçlarının kuruduğu bilinmektedir. Bu yaklaşımda gördüğümüz bir başka nokta da ; Balçova Termal Tesisleri, Prenses Oteli gibi termal su kullanımını içeren inşaatlardan başka Balçova ve Narlıdere ilçelerinde

[917] ALTINÇEKİÇ,Funda / GÖKSU,Emel / GÖKSU,Sezai; İletişimsel Eylem İçin Bir İlk Adım, **Ege Mimarlık Dergisi**, s. 16, Şubat 1995, s. 29-50; İzmir Bütününde Narlıdere-İnciraltı Bölgesi Sempozyumu; **Ege Mimarlık Dergisi,** S. 15, Ocak 1995, s. 15, GEDİZOĞLU, a.g.e., s. 23-24; ÇINARLI, a.g.e., s. 3; GÖKSU 2000, s. 102 vd.; SINDIR, a.g.e.

konut ısıtması kullanımı için açılan kuyuların zararı bu noktada bilimsel olarak ele alınmadığı hususudur ki bu önemli bir eksik değerlendirmedir diye düşünüyoruz.

3.6.4.2.1 Bölgedeki Su Kuyularının Durumu Bakımından Yapılan Araştırma

Bölgede yapılan araştırmalarda, maliklerin başvuruları üzerine konu hakkında yetkili resmi kurumların vermiş oldukları raporlardan bazıları örnekleme olarak incelenmiştir:

1) Malik Ekrem Şen'in başvurusu üzerine T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 16. Bölge Müdürlüğü tarafından 10.06.1993 tarihinde taşınmazında bulunan 1,9 Nolu ve keson kuyularından numune sulama suyundan alınan 16.6.1993 tarihli sulama suyu analiz raporu sonucunda alınan sonuçlara göre tuzluluk ve bor problemi olduğu için sulama suyu olarak kullanılamaz raporu verilmiştir[918].

2) Malik Sedat Şen'in başvurusu üzerine T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 16. Bölge Müdürlüğü tarafından 10.06.1993 tarihinde taşınmazında bulunan 2 Nolu kuyusu ve Keson kuyusundan numune sulama suyundan alınan 16.6.1993 tarihli sulama suyu analiz raporu sonucunda

[918] -9 Nolu Kuyu İçin PH: "6,95 Erimiş Maddeler Ppm: 4112,5 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 6425,8 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:39,5 Potasyum:0,80 Kalsiyum: 16,0 Magnezyum:7,90 Toplam: 64,20 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:14,00 Klorür:46,5 Sülfat:3,80 Toplam:64,30 Bor Ppm:2,40 Sertlik (Ilman):66,7 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:11,4 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek", -1 Nolu Kuyu İçin PH: "6,85 Erimiş Maddeler Ppm: 4112,5 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 6425,8 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:39,1 Potasyum:0,70 Kalsiyum: 16,0 Magnezyum:7,90 Toplam: 63,70 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:12,00 Klorür:47,9 Sülfat:3,75 Toplam:63,65 Bor Ppm:2,70 Sertlik (Ilman):66,7 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:11,3 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek", -Keson Kuyu İçin: "PH: 7,18 Erimiş Maddeler Ppm: 1788,3 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 2794,2 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:10,2 Potasyum:1,30 Kalsiyum: 8,80 Magnezyum:5,14 Toplam: 25,44 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:7,60 Klorür:11,84 Sülfat:6,06 Toplam:25,50 Bor Ppm:2,50 Sertlik (Ilman):38,9 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:3,86 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :T4 Alkalilik A. :A2".

alınan sonuçlara [919] göre tuzluluk ve bor problemi olduğu için sulama suyu olarak kullanılmayacağı ifade edilmiştir.

3) Malik Bülent Tekin'in başvurusu üzerine T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 16. Bölge Müdürlüğü tarafından 10.06.1993 tarihinde taşınmazında bulunan 3 Nolu kuyu, 7,8 ve 9 Nolu sondaj kuyularından, keson kuyusundan ve sondaj kuyusundan numune sulama suyundan alınan 16.6.1993 tarihli sulama suyu analiz raporu sonucunda alınan sonuçlara[920] göre

---

[919] -2 Nolu Kuyu İçin: "PH: 6,69 Erimiş Maddeler Ppm: 5542,9 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 8660,9 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:29,2 Potasyum:1,30 Kalsiyum: 44,0 Magnezyum:11,85 Toplam: 86,35 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:16,00 Klorür:66,3 Sülfat:4,10 Toplam:86,40 Bor Ppm:3,00 Sertlik (Ilman):256 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:5,50 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek" , -Keson Kuyu İçin: "PH: 7,24 Erimiş Maddeler Ppm: 2857,7 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 4465,1 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:10,1 Potasyum:1,60 Kalsiyum: 27,3 Magnezyum:3,16 Toplam: 42,16 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:4,88 Klorür:30,5 Sülfat:6,80 Toplam:42,18 Bor Ppm:2,00 Sertlik (Ilman):84,9 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:2,59 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :T4 Alkalilik A. :A1".

[920] -3 Nolu Kuyu İçin: "PH: 7,02 Erimiş Maddeler ppm: 1499,9 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 2343,5 Katyon Durumu me/Litre Sodyum:8,47 Potasyum:0,40 Kalsiyum: 10,0 Magnezyum:1,98 Toplam: 20,85 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:8,00 Klorür:10,7 Sülfat:2,10 Toplam:20,80 Bor ppm:1,50 Sertlik (ılman):33,4 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:3,46 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :T3 Alkalilik A. :A1" -7 Nolu Sondaj Kuyu İçin: " PH: 6,33 Erimiş Maddeler Ppm: 25498 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 39840 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:261,8 Potasyum:2,30 Kalsiyum: 56,0 Magnezyum:79,0 Toplam: 399,10 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:24,00 Klorür:369 Sülfat:6,20 Toplam:399,2 Bor Ppm:4,00 Sertlik (ılman):377 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:31,8 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek" -8 Nolu Sondaj Kuyu İçin: "PH: 6,42 Erimiş Maddeler ppm: 21248 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 33200 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:204,2 Potasyum:2,10 Kalsiyum: 51,4 Magnezyum:75,1 Toplam: 3392,8 Anyon Durumu Me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:20,00 Klorür:307 Sülfat:5,90 Toplam:332,9 Bor Ppm:3,90 Sertlik (ılman):355 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:25,7 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek" -9 Nolu Sondaj Kuyu İçin: "PH: 6,95 Erimiş Maddeler ppm: 4112,5 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 ^{250}: 6425,8 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:39,5 Potasyum:0,80 Kalsiyum: 16,0 Magnezyum:7,90 Toplam: 64,20 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:14,00 Klorür:46,5 Sülfat:3,80 Toplam:64,30 Bor ppm:2,40 Sertlik (ılman):66,7 Bakiye Sodyum Karbonat: SAR:11,4 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek" -Keson kuyu için: "PH: 7,04 Erimiş Maddeler ppm: 1462,9 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 2285,7 Katyon Durumu me/Litre Sodyum:9,50 Potasyum:1,50 Kalsiyum: 3,36 Magnezyum:7,98 Toplam: 22,34 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:6,08 Klorür:11,1 Sülfat:5,20 Toplam:22,38 Bor ppm:3,70 Sertlik (ılman):31,6 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:3,99 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :T4 Alkalilik A. :A2" -Sondaj İçin: "PH: 5,76 Erimiş Maddeler ppm: 24576 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 38400 Katyon Durumu me/Litre Sodyum:239 Potasyum:220 Kalsiyum: 56,0 Magnezyum:84,9 Toplam: 382,1 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl.Karbonat:0,80 Klorür:370,8 Sülfat:10,60 Toplam:3822 Bor ppm:2,70 Sertlik (ılman):393 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:28,5 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek"

tuzluluk ve bor problemi olduğu için sulama suyu olarak kullanılmayacağı ifade edilmiştir.

4) Malik Eda Dereli'nin başvurusu üzerine T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 16. Bölge Müdürlüğü tarafından 10.06.1993 tarihinde taşınmazında bulunan 4 Nolu kuyusundan numune sulama suyundan alınan 16.6.1993 tarihli sulama suyu analiz raporu sonucunda alınan sonuçlara[921] göre bor değeri çok yüksek olduğundan narenciye ve bağ sulamasında kullanılmamalıdır.

5) Malik Süleyman Mutlu'nun başvurusu üzerine T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 16. Bölge Müdürlüğü tarafından 10.06.1993 tarihinde taşınmazında bulunan 5 Nolu kuyusu ve Keson Kuyusundan numune sulama suyundan alınan 16.6.1993 tarihli sulama suyu analiz raporu sonucunda alınan sonuçlara [922] göre tuzluluk ve bor problemi olduğu için sulama suyu olarak kullanılamaz.

6) Malik Aydın Pınar'ın başvurusu üzerine T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 16. Bölge Müdürlüğü tarafından 10.06.1993 tarihinde taşınmazında bulunan 6 Nolu kuyusundan numune sulama suyundan alınan 16.6.1993 tarihli sulama suyu analiz raporu sonucunda alınan sonuçlara [923] göre tuzluluk ve bor problemi olduğu için sulama suyu olarak kullanılamaz.

---

[921] "PH: 7,01 Erimiş Maddeler ppm: 1062,4 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 1660,0 Katyon Durumu Me/Litre Sodyum:1,4 Potasyum:0,30 Kalsiyum: 8,48 Magnezyum:2,77 Toplam: 23,04 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:5,84 Klorür:5,25 Sülfat:1,90 Toplam:12,99 Bor ppm:1,70 Sertlik (ılman):31,4 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:0,63 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :T3 Alkalilik A. :A1"

[922] -5 Nolu kuyusu için: "PH: 6,87 Erimiş Maddeler ppm: 3863,3 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 6036,4 Katyon Durumu me/Litre Sodyum:23,7 Potasyum:0,60 Kalsiyum: 28,0 Magnezyum:7,90 Toplam: 60,24 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:12,00 Klorür:45,1 Sülfat:3,20 Toplam:60,20 Bor ppm:2,00 Sertlik (ılman):100 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:5,60 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek" -Keson Kuyusu İçin: "PH: 6,95 Erimiş Maddeler ppm: 4154,5 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 6491,4 Katyon Durumu me/Litre Sodyum:32,80 Potasyum:1,20 Kalsiyum: 26,4 Magnezyum:3,95 Toplam: 64,35 Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:6,80 Klorür:52,2 Sülfat:5,40 Toplam:64,40 Bor ppm:x Sertlik (ılman):84,7 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:8,43 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :T4 Alkalilik A. :A3"

[923] "PH: 6,72 Erimiş Maddeler ppm: 6374,4 Elektriği Geçirgenlik E.C. 10^6 25^0: 9960,0 Katyon Durumu me/Litre Sodyum:56,6 Potasyum:1,40 Kalsiyum: 30,0 Magnezyum:11,86 Toplam: 99,86

Son durum olarak bu alanda sağlıklı bir üretim yapılabilmesi giderek imkânsız bir duruma gelmektedir. Durum bu merkezde olunca bölgedeki arazi sahipleri, arazilerinden verim alamadıkları için mağdur duruma düşmektedir[924].

Olayı burada, bir rant kavgası olarak görmezden önce, konuya bu bağlamda yaklaşılması; her şeyden önce akılcı bir çözüm üretilmesi gerekmektedir. Ne tür arazi olursa olsun bir planlamanın gerekli olduğundan hareketle, ister kentsel ister kırsal ve hatta tarımsal arazi de olsa çözüm getirmeye yönelik bir planlamanın yapılması gerekmektedir. Konunun gündeme hızla gelerek ısrarla oturmuş olduğu 1995 yılından ve daha da yerleştiği 1999 yılından bu yana, arazide herhangi bir planlama kararının getirilememiş olması, giderek belirli kesimlerin bu arazi üzerinde spekülatif yargılarını geliştirmeye sebep olmakta ve konuyu giderek daha da içinden çıkılmaz bir mecraya sürüklemektedir.

3.6.4.3 Sit Alanları İçinde Açılan Termal Sondaj Kuyuları ve Bölgeye Olan Zararları

Yerel Gündem 21 birlikteliğinde yapılan "yenilenebilir Enerji Kaynakları" toplantılarında Süleyman Özüdoğru ve Emre Babür'ün[925] yaptıkları sunumda belirttikleri gibi "..fosil kaynaklarının tükenmekte olması, bu trende bağlı olarak fiyat dalgalanmalarının yaşanması, dışa bağımlılık ve çevre kirliliği yaratmaları gibi destekleyici enerji kaynaklarına yönelim kaçınılmazdır". Özüdoğru ve Babür'e göre "..yeni ve yenilelenebilir enerji kaynakları olarak adlandırılan bu enerji türlerinden olan

---

Anyon Durumu me/Litre Karbonat:0,00 Bl. Karbonat:14,00 Klorür:81,8 Sülfat:4,00 Toplam:99,80 Bor ppm:4,20 Sertlik (ılman):216,8 Bakiye Sodyum Karbonat:0,00 SAR:12,4 Toprakta Yaratması Muhtemel Tuzluluk T. :Çok Yüksek Alkalilik A. :Çok Yüksek"

924 Malikler Mehmet ve Mustafa Ersivri tarafından 3 Mayıs 1993 tarihli T.C. İzmir Merkez Çiftçi Malları Koruma Başkanlığına verilen dilekçede; İzmir ili, İnciraltı 1884 Sokak, No:173 adresinde bulunan 359 pafta, 2279 ada, 19 no'lu parselin Narenciye bahçesi olarak dikili olan mandalina (Satsuma) bahçesi suların bozulması nedeni ile tamamen kuruduğunun tespit edilerek durumun belirlenmesine ve ağaçların sökülerek yerine sera yapılabilmesi hususunda talepleri olmuş ve bunun üzerine İzmir Ziraat Odasının 9.10.991 tarih 133 sayı ve hasar tespiti hk. konulu yazısı ekinde sunulan raporda; "İzmir İnciraltı mevki359 pafta, 2279 ada, 19 parselde bulunan 2.500 ağaç narinciye bahçesi, yerinde görülerek incelendi. İnciraltı Mevkiinde yer altı suları Borlu ve Tuzlu olması nedeniyle ağaçlar kurumuş, ayakta kalan ağaç miktarının 3/1'inde meyve var 3/2'sinde hiç meyve yoktur. Ayakta kalan ağaçlarda da 2 ton meyve tahmin edilmiştir. Bu meyvelerde kalitesizdir, maddi değeri yoktur" şeklinde bir belirleme yapılarak ovanın durumunun parsel bazında somut durumu gösterilmiştir.

925 KARAMANDERESİ İ.Hakkı-YAVAŞ Hikmet- GÖRÜN Mustafa "Yerel Günden 21 Birlikteliğinde Yenilenebilir Enerji Kaynakları" İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını s.48

jeotermal enerji açısından ülkemiz çok zengin bir konumdadır. Ancak kullanılma sunulması sonucu ülke ekonomisine büyük katma değer sunarak çevre kirliliğin önleyecek bu enerji kaynağı, ehliyetsiz ellerde aranmaya ve sondajları yapılmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak bir çok yörede açılmakta olan ve açılan kuyular kontrolden çıkarak çevre kirliliğine neden olmaktadır". Gerçekten de bu manada olumsuz tesirlerden en barizini İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesi yaşamıştır. Jeotermal ısıtma için 300 metre derinden çıkarılan sıcak suyun yeraltındaki dengeyi bozması ve su kaynaklarına borlu su karışması, dengenin bozulmasını hızlandırmıştır. Sıcak su gereksinimi için açılan kuyuların, yer yer 600 metreden suyu çekip daha sonra, bu suyu 30–40 metreye reenjeksiyon sistemiyle geri basılması sonucu ağaç sulama için açılmış olan kuyulara, bu kimyasallı suyun karışması neticesinde suların borlanma oranı artmıştır.

Durum bu merkezde olduğundan ve de günümüze değin radikal çözümler üretilmediğinden, kısa sürede bütün bahçeler aynı akıbete uğrayacak bir durum sergilemektedir. Bir tarafta medeniyetin ve de sağlığın gereksinimlerini yerine getireceksiniz, diğer tarafta bu oluşumun her geçen gün daha bir zarar verdiği tarımsal faaliyetin devamının gereksinimi üzerinde duracaksınız. Bu ciddi manada bir tezat olup ilgili meslek odalarının ve yerel yönetimlerin ve de merkezi hükümetlerin bu manada bir çalışması görülmemiştir.

Her ne kadar İzmir Meslek Odaları Platformu, 2004 Mart Yerel Seçimleri öncesi yayınladığı deklarasyonda konuyu; "….kent formuna bakıldığında gelecekte aynı özellikte ve nitelikte benzeri alanlar bulunamayacaktır. Kentimizin bu önemli alanları yoğun yapılaşmadan ve imar rantı beklentilerinden arındırılarak, tarımsal üreticilerde korunarak niteliklerini sürdürmelidir…"[926] ifadesi ile gündeme getirmiş ise da bunun sadece bir temenniden öte olmadığı da görülmektedir. Ancak Korporatif Devlet modelini çağrıştıracak bir uygulama şöyle gerçekleşmiştir ki, bu açıklamadan sonra 2004 seçimlerine sadece iki gün kala apar topar meclise İnciraltı Koruma Amaçlı İmar Planı getirilmiştir ve mahkeme kararlarına aykırılığı hemen meclis salonunda bile

[926] Bu konudaki basın haberleri için çalışmanın Üçüncü Bölümünün 3.6.2. kısmına bakınız.

anlaşılması üzerine mesele kadük kalmıştır[927]. Burada dikkat çekici nokta, meslek odalarının seçimden önce bir nevi liste vermesi ve onu mutlak olarak destekleyeceğini açıklayan[928] bu güçlü oluşum karşısında yerel yönetimin telaşlı bir şekilde bu direktifi yerine getirmeye çalışırken, hazırlıksızlığından ve proje üretimsizliğinden düştüğü komik durumdur.

Yörenin hiçbir maddi değerle ölçülemeyecek dokusuyla kentin had safhada olan açık ve yeşil alan ihtiyacını bir ölçüde giderebilmektedir denerek, bu deklarasyonda kente yeni yeşil alanlar da kazandırılması üzerinde durulmamıştır. Sadece var olan üzerinde spekülasyon yaratılmış ve alanın özel rantlar uğruna yok etmek kentimize yapılacak en büyük yanlışlık ve haksızlıklardan birisidir denmiştir. Daha ortada hiçbir plan ve karar yok iken, bu alana yönelik ön yargılı davranışın tam demokratik olmadığını da görmekteyiz. Ayrıca burada üzerinde durulması gereken bir hususun da bölgenin özel mülkiyet konusu bir alan olduğunun görmezlikten gelinerek, sanki kamusal bir alan gibi düşünülmesi ve bu yönde fikir yürütülmesidir. Bu düşünce tarzını ortaya atan fikir sahiplerinin mülkiyet hakkına bir tepki içinde mi hareket ettikleri ister istemez insan aklına gelmiyor değil. Buradaki özel mülkiyetin nasıl sona erdirileceği veya mülkiyet hakkı sahiplerinin içerisinde bulunduğu mağduriyetin nasıl önleneceği noktasında hiçbir yorum yapmadan veya bilimsel bir görüş ve düşünce ortaya koymadan, alanın yeşil dokusunun korunması yönünde ortaya atılan söylemlerin ideolojik bir yaklaşımdan öte gitmediği kanaatindeyiz. Söz konusu alana yönelik, İzmir 1 nolu KTVKB Kurulu'nun İdare Mahkeme kararları da dikkate alınarak almış olduğu 17.12.2002 gün ve 10168 sayılı kararı ve eki pafta son duruma açıklık getirmektedir. Bu karara bir üyenin karşı oy kullanmış olması da dikkat çekici bulunmaktır. Karşı oyun gerekçesi mahkeme kararlarına karşı alanın tümden 1. derece doğal sit olarak devam etmesi üzerinedir. Söz konusu kararın alt açılımlarında; 1. derece doğal sit alanında kalan ve rekreasyon alanı olarak düzenlenmiş ve de halen kullanılan Çakalburnu Dalyanı fazlaca yer almakta olup; alana yönelik dolgu çalışmalarının durdurulması ve mümkünse kaldırılması, dikilmiş olan okaliptüs ağaçlarının sökülmesi, alandaki molozların kaldırılması ve dökümün yasaklanması gibi gerçekleştirilmeyen ve bir kısmı

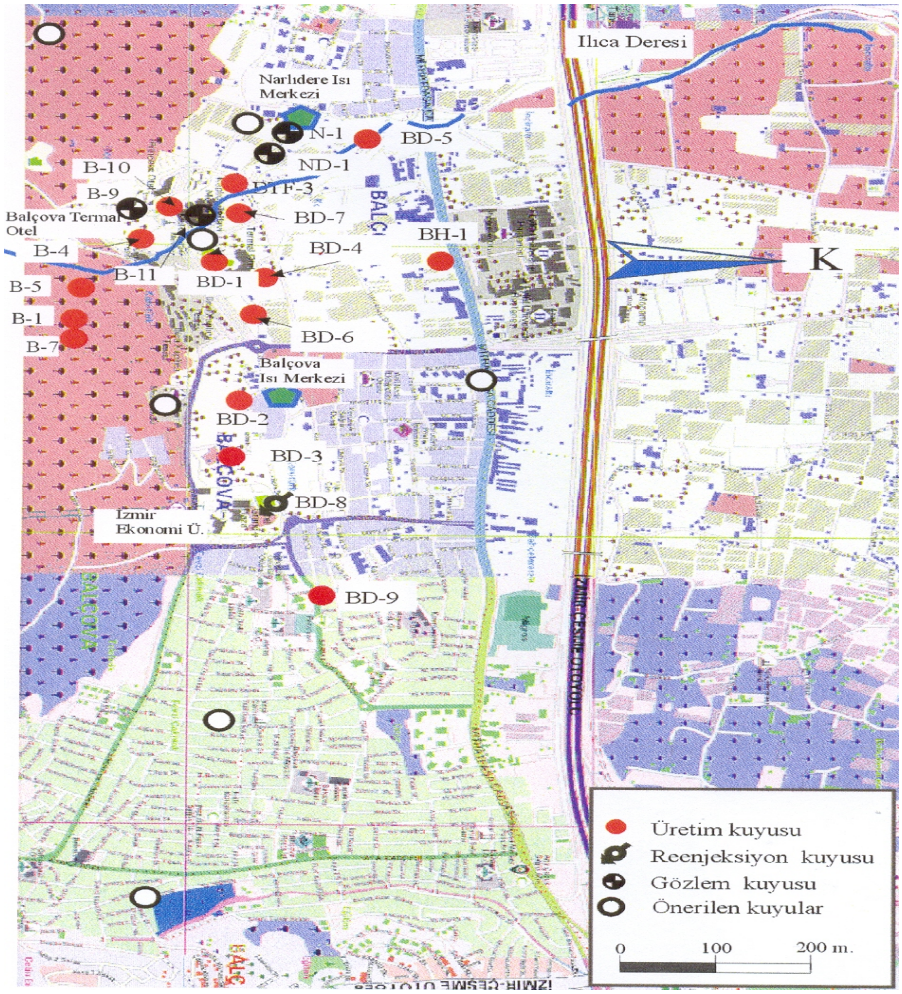
[927] Bu konu hakkında geniş bilgi ve ilgili meclis görüşmelerine ilişkin yorumlar için çalışmanın üçüncü bölümünün 3.6.5.8 nolu kısmına bakınız.
[928] Bu konudaki basın haberleri için çalışmanın üçüncü bölümünün 3.6.2. kısmına bakınız.

da gerçek dışı olan kararlar dizisini içermektedir. Alana yönelik her türlü atığın buradan uzaklaştırılması, Molla ve Ilıca Derelerinin ıslahı, sondaj kuyularının açılmasının önlenmesi, drenaj sorununun çözülmesi ve Koruma Amaçlı İmar Planının hazırlanması istenmektedir. Ancak alanın incelenmesi hiçbir konunun sorumlu belediye ve belediyeler tarafından (Büyükşehir ve Balçova) gerçekleştirilmediğini de bir gerçek olarak ortaya koymaktadır. Kurul kararında yer alan sondaj kuyularının açılmaması yönündeki ifade şudur : *"…Yapılaşma bulunan yerlerde sondaj kuyularının açılmasının önlenmesinin ve drenaj sorununun çözülmesinin ilgili kamu kuruluşlarına tavsiye edilmesine"*. Karar 2003 yılında yeni sondajların açılmasına izin vermez iken Balçova Termal Sanayi Ticaret Ltd. Şirketi tarafından, alanın güneyinde açılmış ve faaliyet gösteren 14 kuyuya ilaveten 7 kuyu daha açılmasının planlandığı görülmektedir.

Mevcut kuyuların 2000 yılı debisi toplam 620 m^3/saniye iken bu değer 2003 yılında 1980 m^3/saniyeye erişmiştir. Bu durumda aynı tabanı paylaşan alanlardan çekilen su miktarı artar iken nasıl olur da alanının borlanma seviyesini aşağılara indirebilir anlaşılamamaktadır.

Balçova Termal Sanayi Ticaret Ltd. Şirketi tarafından; 2003 yılı projeleri arasında: Sahil Evleri (980 konut), Balçova 2 kısım (10.000 konut), 2004 yılında; Hava Eğitim Komutanlığı (2800 konut eşdeğeri), Narlıdere/Narkent (3500 konut), 2005 yılında ise, Balçova 3. kısım (5000 konut), Oyak Sitesi ve Çevresi (5200) konut planlanmış ve bunların bir kısmı ekonomik nedenlerden ötürü gecikmeli de olsa devreye alınmış ve halen de alınmaktadır.

Şekil 3. 30. Balçova Jeotermal Alanında Yer Alan Mevcut Ve Önerilen Kuyuların Konumlarını Gösterir Şema

Bu tür bir projeden vazgeçmek, kayıtları yapılmış abone müracaatları ve kişiler tarafından ödemelerine başlanmış olanlardan geriye adım atmanın mümkün olmadığı da görülmektedir. Bu durumda taban suyundaki değişim de hızlı olmakta, geri zerk edilen suyun yukarı çıkması ve çekilen suyun hareketliliği tabana boru yaklaştırmaktadır.

Hep bahsini edilen turnusol olayı burada da geçerlidir. Meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin, bu manada herhangi bir çalışması olmadığı gibi konu hakkında açtıkları dava da bulunmamaktadır[929]. Bölge hakkında 1999 yılından beri deneme

[929] KARAMANDERESİ İ.Hakkı-YAVAŞ Hikmet- GÖRÜN Mustafa "Yerel Günden 21 Birlikteliğinde Yenilenebilir Enerji Kaynakları" İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını s.29; Özellikle Balçova jeotermal alanında kuyu içi eşanjörleri ile ısı üretiminin de incelendiği bu toplantılar zincirinde toplantıya katılım tutanaklarına bakılacak olursa meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin de bu

yanılma yolu ile karar vermiş bulunan Kurulun da bu manada aktif oluşumu söz konusu olmayıp, ilgili kurumlarla, bu manada en azından yazışmaları dahi bulunmamaktadır. Tıpkı birileri tarafından kesin inançlı ve mutlak destekli Büyükşehir Belediyesi'nin Konak Meydanı'nda yaptığı alçak ve standartlara aykırı kaçak Alt Geçidi için hiç yasal girişimde bulunulmaması gibi bir durum söz konusudur. Yani maalesef meseleler slogan bazında ve korporatif uygulama tahakkümünde seyretmekte ve netice itibariyle Hukuk Devleti içinde, bir taraf haksız bir şekilde ihya olup korunurken, diğer tarafta bazı insanlara birçok haksızlıklar yapılmaktadır.

Çalışma konumuz sınırları içinde kalmak endişesi içinde meselenin bölge sınırları içinde incelenmesini bu manada bitirirken bu kadar önemli bir yenilenebilir enerji kaynağı olan jeotermal enerji hususunda bir kanuni düzenleme olmamasının vahim tablosunu daha fazla anlatmaya gerek olmadığını düşünmekteyiz. Yerel Gündem 21 birlikteliğinde yapılan "Yenilenebilir Enerji kaynakları" toplantısında Özüdoğru ve Babür'ün isabetle belirttiği gibi "acilen konu ile ilgili çevrelerin de görüşü alınarak bir kanun çıkarılmalı ve ilgili kanunun çıkana kadar illerinde jeotermal enerji sahaları bulunan valiler konunun bir yönetmeliğini uzmanlara hazırlatarak sektörü disiplin altına almalıdırlar". Ayrıca yine aynı yazarların belirttiği gibi "konu hakkında şu anda tek otorite olan MTA yönetmeliklerde denetleyici olarak tek yetkili kılınmalıdır"[930].

3.6.4.4 Bölgenin Tarımsal Potansiyeli – Toprak Durumu Ve Meselenin Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu Açısından İncelenmesi

İnciraltı ve Bahçelerarası mahallelerinin bağlı olduğu belediye olan Balçova Belediyesinin başkanı Mehmet Ali Çalkaya, "Burası İzmir'in en değerli bölgesi. Artık fiilen tarım imkânı yok. Bu konumdan çıkarmak gerekir" demektedir. İlaveten; "…borlu sular kuruttu gerekçesiyle binlerce narenciye ağacının kesildiği İnciraltı'nın fiilen tarım

manada iştiraklerinin olduğu görülmektedir. Bu toplantıların bazı bölümlerinde bu manada ısıtma sistemi ile bölgenin kuzeyinde bulunan İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesinin tarım alanlarının zarar görmesi konusu da toplantı içeriğinde incelenmiştir. Konu hakkında bu manada bilgilenme anlamında temsilcilerin de hazır bulunduğu düşünülürse meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin meseleyi bütün yönü ile ele almadıkları sonucu doğmaktadır diye düşünülmektedir.

[930] y.a.g.e. s.49

arazisi olmaktan çıktığını…" ileri sürmektedir[931]. Bölge halkının içinde bulunduğu durumu ve bölgenin genel itibariyle yapısını gözlemledikten sonra konu hakkında, İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı da bu manada açıklamalar yapmış ve bu açıklamalar basında yer almıştır[932].

İzmir Ziraat Mühendisleri Odası'na göre, verimli alüvyal bir toprak yapısına sahip olan alanda, yeterli bakım yapılması durumunda yüksek verimin alınabileceğini de aktarılmaktadır. Ama odaya göre bölge halkı bilinçli olarak, kısmen bu bakımı yapmamakta ve bu manada tarım olmuyormuş görüntüsü verilmektedir. Oda, İnciraltı'nın "mutlak tarım arazisi" olma özelliğinde olduğunu dile getirerek, "*Mutlak tarım arazileri, "ülkenin tarımsal üretiminde ülkesel, bölgesel veya yerel önemi nedeniyle tarımda kalması gereken, hâlihazır tarımsal üretimde kullanılan veya bu amaçla kullanıma elverişli arazileridir"* şeklinde bir belirleme yapmaktadır.
Ayrıca İnciraltı yöresinde ekonomik kaygıların, ekolojik kaygılara baskın çıkarılmak istendiği ileri sürülmektedir. Ek olarak; sorunun esasta, arazinin tarımsal niteliği ile ilgili olmadığı, özde İzmir'in nefes aldığı ve kent mikro-klimasının sağlandığı kent peyzajını güçlendiren bir alanda "*rant amaçlı yüksek yoğunlukta yapılaşma arzusu bulunmaktadır"* görüşü ortaya atılmaktadır[933]. Bu açıklama, kesinleşmiş mahkeme kararlarına da aykırıdır. Şöyle ki bu açıklamada, bölgenin 1. derece doğal sit statüsünün olduğu kabul edilmiştir ki bu manada açılan davalar neticesi bu idari işlem iptal edilmiştir. Açıklamanın hukuki dayanağı olmadığı gibi, bu anlamda bilimsel değeri de yoktur. Belki bu açıklama 1. derece doğal sit alanı olarak kabul edilen Dalyan Bölgesi için geçerli olabilir ama diğer alan mahkeme kararına göre 3. derece doğal sit alanıdır. Konuyu yukarıda detaylı olarak incelediğimizden bu manada atıf yapmakla yetiniyoruz.

Eski ve mahkeme kararı ile iptal edilmiş sistem içinde dahi, söz konusu alanın İzmir 1 nolu KTVKB Kurulu tarafından 1999 yılında doğal sit ilan edildiği tarihlerde alanda uygulanmak istendiği iddia edilen ve de kesinleşmemiş bir plan olan %20 yapılaşma emsali ile uygulama yapılacağı kanısı üzerine rant kavgaları temelde ortaya çıkmıştır. Buna bir de alanın Turizm Merkezi olarak ilan edilmiş olmasından ötürü

[931] KOÇARARSLAN,Münir; **Cesur Başkan başlıklı yazısı**, Milliyet Ege, 25.06.2005.
[932] Konu hakkında ki basın haberleri için çalışmanın üçüncü bölümünün 3.6.2. kısmına bakınız.
[933] SINDIR, a.g.e. .

Özdilek Oteli eklenince, deyim yerinde ise " kıyamet kopmuştur". Zaten bugünkü durumunda da alanda yasal olarak 250 m^2'yi geçmeyen ve de %5 emsal ile yapılaşmalar yer alabilmektedir.

Burada yöre insanına da haksızlık edilmemesi gerekmektedir. Zira bugüne değin arazilerini korumuş, üzerlerine gecekondulaşma türü yapılaşmalara izin vermemişlerdir. İzmir planlama tarihi incelenirse görülecektir ki bir çok bölgede kaçak yapılaşmalar ve rant bölgeleri doğmuştur. Hazine arazilerinin talan edildiği bir sistem ve uygulama içinde bölge halkı, kendi özel mülkiyeti üzerinde, tabir yerinde ise "bu işlerin yapılmasının çok kolay olduğu" dönemlerde dahi bu ahlaki oluşuma girmemiş ve yasaların sınırı içinde kalmıştır. Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde bu manadaki durum ifade edilip, şu çarpıcı cümle de kullanılmıştır: "*Bütün İzmir malikleri, haksız ve plansız yapılaşmalarla oluşturdukları kaçak yapılaşmalar neticesi hak elde etmişler ama biz bölge halkı olarak yasalara ve planlama saygılı davrandığımız için şimdi çok günahı olan İzmir ilinin diğer bölümleri bize sanki "oh olsun, bak biz yaptık böyle olduk, siz yapmadınız ve bu duruma düştünüz, artık o alanda bizim de hakkımız var. Zamanında siz de yapsaydınız* der gibiler [934]". Gerçekten İzmir ilinin kentleşmesi incelenirse, bu manada kentin bir bölgesinde bu manada plansız kaçak yapılaşmalar ile rant oluşumları gözlemlenmektedir; ama bölge halkının bu manada plan disiplinine uyması ayrı olarak ve mutlaka sosyolojik olarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu noktada bölge halkının uzun yıllara şamil bu davranış tarzının altını çizmek lazımdır. Zira o dönemlerde de bu manada kaçak yapılaşmaların oluşturduğu rant, tarımsal ranttan çok daha fazla değer ifade etmekteydi. Bölge halkının bu manada oluşum sergilememesinin analizi iyi yapılmalıdır diye düşünüyoruz.

Balçova olarak, alanın taşıdığı büyük jeotermal kaynakların değerlendirilmesi aşamasında, sahip olduğu gerek tarımsal ve gerekse jeolojik özellikten ötürü İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na yapılan değerlendirilme müracaatları ancak 1999 yılında sonlanmış ve bu tarihe kadar alana ilişkin herhangi bir sit değerlendirilmesinde bulunulmamıştır. Zira bu yıllara gelininceye kadar alanda gerek tarımsal özelliğin değer kaybetmesi ve gerekse Balçova-İzmir İmar Planlarında yerleşim

[934] Bölge halkının bu manadaki değerlendirmeleri "bölge hakkında yapılan öneriler" kısmında ele alınacaktır.

alanlarının bu potansiyel alanların dibine kadar sokulan konut dokuları ile rahatsız edilmesine her kes seyirci kalmış durumdadır. Bölgenin plansızlık serüveninin anlatıldığı bölümde, bu çarpıcı örneklerle ifade edilmiştir. Özellikle 1970'li yıllara gelindiğinde alanın güney kesiminde yer alan İş Bankası Evleri ve 1980 sonrasında Çatalkaya yamaçlarında yer alan teras evler (57'liler Sitesi)[935] bu alanda da benzer potansiyellerin olmasına kötü örnek olmuştur. Tabiatı ile alanı bu şekilde değerlendirmemek gerekmektedir.

Bölgedeki alım satımlar ve arazinin el değiştirmesi konusuna gelince, bunun yasal olmayan hiçbir yanı bulunmamaktadır kanaatindeyiz. Anayasal hak olarak ve de kişinin mülkiyet haklarındaki durumlar göz önüne alındığında, her kişi yasal prosedürler ışığında arazisini satma özgürlüğüne sahiptir. Aynı şekilde de araziyi alan kişinin de hakları bulunmamaktadır. Bu nedenle son yıllarda alım satım işlemlerine karşı ortaya konmuş olan söylemlerin hiçbir yasal dayanağı bulunmamaktadır. Kişinin kendi malı üzerindeki tasarruf, bu kişileri bağlamaktadır. Kaldı ki bu güne kadar tarımsal arazi niteliğinde bulunan bu araziler üzerinde, araziye sahip olan kişiler tarafından yapılmış olan inşaatlar da yasal olarak verilmiş olan yapılaşma haklarına göre yapılmıştır ve de yapılmaktadır ve de yapılacaktır. Kaldı ki burada eğer el değiştirme var ise bu esas mülk sahibinin tarımsal gelir elde edememesinden dolayı zor durumda kalıp, hayatın akışı içindeki ihtiyaçlarını karşılayamama durumunda kalarak yerini satma zorunluluğu içinde kalmış olmasından kaynaklanmıştır. O zaman bu manada değerlendirme yapılırsa, bölgenin plan içinde değer kazanmaması, her zaman bu el değiştirme tehlikesini gündeme getirecektir. Bu manadaki oluşumları da inceleyen bir çalışmada[936] bu konu etraflı incelenmiş ve görülmüştür ki bölgenin tümünde ciddi bir el değiştirme bulunmamaktadır. Miras yoluyla intikalleri bile el değiştirme olarak yorumlamak, yanlış bir yaklaşım olur herhalde diye düşünmekteyiz. Burada el değiştirmedeki amaç, spekülasyon kavramı içine giren alım satım ya da trampa işlemleridir. Bu arada mülk sahibine yapılan icra işlemi neticesi el değiştirme, zaten bölge halkının içinde bulunduğu zor durumu göstermesi bakımından aksi manada bir el değiştirme kavramı olarak mütalaa edilmelidir. Bu alanda hâlihazırda her ne kadar 1/5.000 ölçekli imar planları yapıldı dense de, bu planların yasal olarak onanarak fiiliyata geçmemiş olması ve de

[935] Bkz. Bölüm, Birinci Kısım, 2. 57 Havacılar Sitesi.
[936] AYHAN, a.g.e s.45.vd.

daha önemlisi bu alandaki planlamaya esas oluşturacak 1/25.000 ölçekli bir çevre düzeni planının bulunmamış olması nedeni ile[937] günümüze değin bu alandaki uygulamalar için İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği 34. maddesi[938] uyarınca madde kapsamında belirlenen şartlarda yapılaşmaya izin verilmektedir. Bu alanlarda her hangi bir plan kararının bulunmaması, bu konuda uygulamalarda söz konusu maddeyi geçerli kılmaktadır. Bu madde hükümlerine göre yapı yapılmasına izin verilmesi durumunda, alanda yapılacak yapılar hakkında rant avantajı gibi bir hususta söz edilmesinin yasal bir dayanağı bulunmamaktadır. Eğer bir alanda plan kararları üretilmiyor ve de bu alanda iskân dışı alan olarak nitelemenin yanında kişilere ilgili yönetmelik hükümleri uyarınca yapı yapılmasına izin veriliyor ise (ki verilmesi gerekmektedir), bu durumda kişilerin yasal hakları inşaat konusunda belirlenmiş olmaktadır.

---

[937] Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 27.09.2002 tarih ve 19579 sayılı yazısından görüleceği üzere İzmir İli bu tarihten 31.06.2007 tarihine (5216 Sayılı Yasa kapsamında yeni hazırlanan üst ölçek planın askı tarihi) kadar 1/25.000'lik Metropolitan Nazım İmar Planı'ndan mahrumdur. Yani bu dönem üst ölçek planın olmadığı bir dönemdir.

[938] Söz konusu madde hükmü konumuzu açıkça aydınlatmaktadır:

"Çevre düzeni planı ve/veya imar planlarında hiçbir kullanım kararı getirilmemiş veya bu planların onama sınırları dışında kalan iskân dışı alanlarda aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) İskân dışı alanlarda yapılacak parsel ayırmalarından sonra elde edilecek her parsel 5.000 m^2.den küçük olamaz. Bu parsellerin tapu kadastro veya tapulama haritasında bulunan kamu eline geçmiş bir yola, yapılan ayırmadan sonra en az 25.00 metre cephesi bulunması zorunludur. Parselden terk suretiyle yol oluşturulamaz. Yeni yerleşme alanı oluşturma amaçlı ayırma işlemi yapılamaz.

b) İskân dışı alanlarda bulunan parsellerde; inşaat alanı katsayısı %5 ten fazla olmamak ve toplam inşaat alanı hiçbir koşulda 250 m^2 yi geçmemek, saçak seviyelerinin tabii zeminden yüksekliği h=6.50 metreyi ve 2 katı aşmamak, yola ve parsel sınırlarına 5.00 metreden fazla yaklaşmak şartı ile bir ailenin oturmasına mahsus bağ veya sayfiye evleri, kır kahvesi, lokanta ve bu tesislerin müştemilat binaları yapılabilir.

Bu alanlarda tarımsal üretimi korumak amacı ile üretimden pazarlamaya kadar tüm faaliyetleri içeren entegre tesis niteliğinde olmamak kaydıyla, konutla birlikte veya ayrı yapılan mandıra, kümes, ağıl, su ve yem depoları, hububat depoları, gübre ve silaj çukurları, arıhaneler, balık üretim tesisleri ve un değirmenleri gibi konut dışı yapılar, mahreç aldığı yola 10.00 metreden, parsel hudutlarına 5.00 metreden fazla yaklaşmamak, parselde bulunan bütün yapılara ait toplam inşaat alanı, parsel yüzölçümünün % 40'ını ve yapı yüksekliği h=6.50 metreyi ve 2 katı aşmamak şartı ile yapılabilir. Bu yapıların birinci fıkra koşullarına uyulmak üzere yapılacak konutla birlikte yapımı halinde de toplam inşaat alanı, parsel yüzölçümünün 0.40'dan fazla olamaz.

Beton temel ve çelik çatılı seralar yapı yaklaşma mesafelerine uyulmak şartı ile inşaat alanı katsayısına tabi değildir…Beton temel ve çelik çatı dışındaki basit örtü mahiyetindeki seralar ise yukarıda belirtilen çekme mesafeleri ve inşaat alanı kat sayısına tabi değildir.

Ayrıca bu tesisler hakkında Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların taşra teşkilatlarının uygun görüşünün alınması ve başka bir amaçla kullanılmayacağı hususunda tesis sahiplerince ilgili idareye noterlikçe tasdikli yazılı taahhütte bulunulması gerekmektedir.

Bu maddede anılan yapılar ilgili Bakanlık ve kuruluşlarca hazırlanmış bulunan 1/50 veya 1/100 ölçekli tip projeler üzerinden yapılabilir".

Yapılan uygulamaların yörenin doğal yapısına müdahale olarak nitelemek yasaya karşı çıkmak ile eşdeğer bir durum sergilemektedir. Bu tür toplantılarda, sözleri rant kavgası dışına taşıyarak, alanın bir an önce plana kavuşturulması üzerine yoğunlaştırmak daha yapıcı olacaktır. Ancak bugüne değin görülen odur ki, konular sadece İzmir'in akciğeri gibi slogan bazında ifadelerle deniz kıyısının getirdiği rant avantajları gibi kısır bir köşeye sıkıştırılmış durumdadır[939].

Bu tür toplantılarda, hep sözü edilen rant kavgaları dışına çıkılarak toprağın verimliliğinin arttırılması, bor sorunun çözülmesi üzerine değinenlerin sadece yörede mandalina bahçesi olanlar olduğu görülmektedir. Öte yandan konu ile ilgili söylemde bulunan gerek sivil toplum örgütleri ve gerekse konuya duyarlı olduğunu açıklayan entelektüellerin, bu alanların sadece tarımsal potansiyelinin korunması üzerine söylemleri olduğu görülmektedir. Ancak yapıcı çözümlerin üretilmesine gelince, bu noktalardan yapıcı söylemler yerine yörenin kente mal olduğu gibi söylemler çıkmaktadır. Burada açık ve net olarak görülen konuların en önemlisi dışardan, sorunlara değinmeden ve de onları sahiplenmeden alanın korunması istenmektedir. Bölgenin özel mülkiyet konusu olduğu, bu bağlamda mülk sahiplerinin mülkiyet hakkının varlığı kabul edilerek, somut öneriler ve çözüm yolları gösterilmelidir. Mülkiyet hakkının varlığı dahi düşünülmeden, bölgenin kamuya mal olduğu gibi sübjektif ve inkarcı söylemlerle meseleye çözüm üretilemeyeceği açıktır.

Artık alan, özellikle kıyı kesiminde, jeotermal kaynaklar nedeni ile oluşan mikro klima ve narenciyeye uygunluğunu yitirmiş durumdadır. Yer yer görülen seracılık ise tabandan su istememesinden dolayı cılız olarak devam etmektedir. Zira kıyı kesimde narenciye tarımı yapamayan kişiler arazilerinde ya seracılık yaparak ya da seracılık yapanlara arazilerini kiralayarak geçimlerini sürdürme durumunda bırakılmışlardır.

"Ya Hiç"çiler olarak yapılan belirlemeler ve aynı şekilde "Ya Hiç"çiler şeklinde yapılan belirlemelerde somut kriterler getirilmiştir. Örneğin Kordon Yolu'na karşı duyarlı olan meslek odalarının Konak Meydanı'ndaki standartlara aykırı ve kaçak olan

[939] ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU, 1995 a, s. 29–50; ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU, 1995 b, s. 15; - GEDİZOĞLU, a.g.e., s. 23–24; ÇINARLI, a.g.e., s. 3; GÖKSU 2000, s. 102; SINDIR, a.g.e.

Alt Geçitte sessiz kalmaları karşılaştırmaları yapmak gibi muhakeme üzerine bu belirleme yapılmıştır. Mesele demokratik Hukuk Devleti içinde kriterler koymaktır. Korporatif Devlet anlayışı ile kriter koymanın çok ciddi tezatlarını insanlık çok acı örneklerle yaşamıştır. İnciraltı Bölgesi manasında bir örnek vermek gerekirse, sayın Emel Göksu'nun[940] yazısında atıf yaptığı gazete yazarlarından Oktay Ekinci'nin 8 Ağustos 1999 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, ÇED köşesindeki "İnciraltı Turnusol Oldu" ifadesiyle tutarlılığın ve etiğin altını çizerek kriter koymasından yaklaşık 5 sene sonra, Büyükşehir Belediyesi'nin resmi danışmanı olmasına rağmen Aydın Doğan Vakfı'nın kent ödülünde, Konak Meydanı'nda yapılan kaçak Alt Geçidin kamufle edilmesi anlamındaki meydana, bu manada ödül verilmesi için jüri olarak oy kullanmıştır. Alsancak –Bayraklı-Turan için iktidar partisinin il başkanının[941] basın açıklamasına göre bu yerleri plan tadilatından önce Aydın Doğan toplamış gibi bir iddia eğer doğruysa, bu mülk sahibinin malikinin kendisine bu imkanı veren idarenin yaptığı kaçak Alt Geçidi kamufle çalışması olan bu düzenlemeye ödül vermek gibi bir yaklaşımla iyi ilişkiler sürdürme gayreti anlaşılabilir ama "Çevreciliğin A.B.C.si[942]" gibi başlıklı, iddialı eser yazmış ve üstelik resmi danışmanı olduğu, bu idarenin böylesine mahkeme kararı ile aleni olan bir yanlışlığını ödül ile nitelendirmenin "turnusol" kavramı içinde 1999 yılında "İnciraltı turnusol oldu"[943] derkenki yaklaşımının burada da göstermesi gerekirdi. Demokratik Hukuk Devleti içinde konuları tartışmanın kriterleri koyulmaz ise Korporatif Devlet uyarlama çalışmaları içindeki kritersizlikler kente büyük haksızlıklar olarak geriye dönecektir.

1999 yılında alanın doğal sit olarak ilan edilmesi sonucunda daha önceden Turizm Alanı olarak ilan edilmiş olan kesimlerin de planlamasında farklı bir durum ortaya çıkmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın 19.3.1998 günlü 69. birleşiminde, genel olarak görüşülen konunun İnciraltı kesimine olan özelinde; genelde ve özelde, şu ifadeler yer almaktadır;

---

[940] GÖKSU, Emel; 2000, s. 102 vd.

[941] Dönemin Büyükşehir başkanı CHP'ne mensuptur ve bu plan onun sürükleyiciliği ile gerçekleşmiştir. Aynı dönem CHP'nin İzmir il başkanı olan Selçuk Ayhan ise Yeni Kent Merkezi planlama sahasında spekülasyonlar olduğunu ve bunların içinde de Aydın Doğan'ın isminin geçtiğini ifade etmiş ve bu husus basında genişçe yer almıştır.

[942] EKİNCİ, Oktay ; **"Çevreciliğin A.B.C'si"** Simavi Yayınları, İstanbul, 1994.

[943] EKİNCİ,Oktay; Cumhuriyet Gazetesi 08. 08. 1999.

"*1982 yılından bu yana tahsis edilen arazilerle ilgili bilgi ve belgeler ışığında, 1982 yılında 20 grupta ilan edilen ve yürürlükte olan turizm bölge alan ve merkezlerinin listesi… .*" ifadesinden sonra bu alanlar ile ilgili olarak şu belirleme yapılmıştır: *"…Bilindiği üzere turizm alan ve merkezlerinin ilanı bir sınır tespiti olup bu sınırlar içindeki yapılaşmalar imar planlarına göre gerçekleştirilmektedir. Bu planlamalarda Doğal ve Arkeolojik Sit Kararlarına ve Anıtlar Yüksek Kurulu ilke kararlarına uyulması imar mevzuatı gereğidir. Sit alanları üzerinde yapılaşmalar ilgili kararlarda belirtilen koşullara göre gerçekleştirilmektedir. Örneğin 1. Derece Doğal Sit alanlarında yapılması zorunlu alt yapılar ile korumaya yönelik yapılması zorunlu tesisler, 2. derece sit alanlarında turistik tesisler, 3. derece sit alanlarında konut yapılabilmektedir"* denmektedir. Bunu takip eden 9. grup listesinde ki bu grupta yer alan merkezlerin 11 adedi fiilen yürürlüktedir, 14 sıra no ile "İzmir İnciraltı Turizm Merkezi (12. gruptan tevsii edilerek) 10 hektar, 800 yatak" ibaresi ile yer almaktadır. Bu husus, Resmi Gazetenin 13 Eylül 1989 gün ve 20281 sayısında tekrar ilan edilmiştir[944].

Bunun dışında Termal Turizm Merkezi olarak Balçova, İzmir Balçova Termal Turizm Merkezi adı altında[945] 17. gruba tevsii edilmiştir ve bu tarihte de sınır tadilatı/tevsii yapılmıştır. Bu merkezin planlanan potansiyeli 64,2 hektar olup, hâlihazırda 1004 yatak kapasitesi ile çalışmaktadır. Termal su üretimi 100,00 litre/saniye olup termal su tüketimi 12 litre/saniyedir ve suyun ısısı ise 45–140 ^{o}C arasındadır.

Durum bu merkezde olunca söz konusu alanların planlarının yapılması/yaptırılması ve de onaylanması 24.07.2003 gün ve 4957 sayı ile kabul edilen Turizmi Teşvik Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun uyarınca Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait bulunmaktadır.

Bölge hakkında alınan 1991 tarihli ilk "turizm alanı" kararında, bir kısmı bu kapsam dışında tutulmuştur. 1999 yılının 2 Mart'ında İzmir Büyükşehri'nin almış olduğu bir karar ile bu turizm alanı dışında bırakılan 445 hektarlık alanın %20 koşulu ile imara açılmasına yönelik bir plan kararı alınmıştır. Bu plana karşı, İzmir Çevre Avukatları adı altında bir sivil toplum kuruluşu olarak hareket eden kişilerin talebi

[944] Bakanlar Kurulu Karar No 30.8.1989, 89/14499.
[945] 217..1995-22205 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilmiştir.

üzerine alanın tamamı İzmir 1 nolu KTVK Kurulu tarafından 1. derece sit alanı ilan edilmiştir. Biz bu planlama çalışmalarının iyi niyetle yapılmadığı kanaatindeyiz: Zira bundan önce Özdilek Planı adı ile anılan yere mevzi plan yapılaşması verilmiş ve ardından da bu manada plan çalışması yapılmıştır. Bu açıdan, bütünün plan içine alınmadan önce bir bölgeyi, sonra bu bölgeyi aynen böyle koruyarak bütünü planlamanın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Eğer amaç gerçekten Şehir ve Bölge Planlama ilmi gereği bir duruş ise, o zaman önce bir parsel bazında plan tadilatı yapılıp, ardından da bölgenin tümünü seçim dönemine çok az bir süre kala gündeme getirmenin çok yerinde bir davranış olmadığı kanaatindeyiz. Bu yanlış davranış, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin tepkisini daha da büyütmüş ve bu tepkisellik içinde güçlü olan oluşum, bölgenin tümü için yanlış bir karar aldırmıştır ki bu karar yargıdan dönmüştür. Bu planlama kararı uyarınca daha önce İzmir Büyükşehir tarafından hazırlanmış ve onay için Bayındırlık ve İskân ile Tarım Bakanlıklarına yollanmış olan imar planları da durmuştur. Bu arada Çevre Bakanlığı'nın da devreye girmesi ile Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı planların yeniden incelenmesine o zamanki adı ile anılan söz konusu bakanlık tarafından talep gelmiştir.

Burada itirazlara yönelik ana hedef, hazırlanmış olan planın çevreye duyarlı olmadığıdır. Bu durumda akla ilk gelen soru, kendileriyle yapılan görüşmelerde bölge halkının da ifade ettiği gibi gerek Çevre Avukatlarının ve gerekse İzmir 1 nolu KTVK Kurulu'nun 1999 yılına kadar konuya neden duyarsız kaldıkları üzerinde olmaktadır.

Zira İnciraltı-Bahçelerarası, o güne değin tarım potansiyeli ile durmaktadır ve bu alanın bir kısmı da Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. İkinci ana bölümde inceleneceği üzere, bu manada bölgede 1980'li yıllardan beri mevzi planlar hep olagelmiş ama maalesef bu manada ne meslek odalarının ve ne de sivil toplum örgütlerinin bu manada davaları olmamıştır. Bu alanın Turizm Merkezi olarak ilan edilmesi muhakkak ki çevresini de benzer tarzda etkileyecek nitelik ve niceliklere sahip bulunmaktadır. Bölge halkı kendileri ile yapılan görüşmelerde şu soruları gündeme getirmişlerdir :

-*"Plan yapılmadan önce harekete geçmeyen bu kurumların, plana karşı olan davranışlarında farklı bir spekülasyon aranması gerekmez mi?"*

-*"Eğer Turizm Merkezi kararı yanlış ise o zaman yasal süreçleri içinde bu düzenleyici işleme karşı neden iptal davası açılmamıştır?"*

Eğer bu karar doğru ise, o zaman Turizmi Teşvik Kanunu gereği (7. md) plan yapma mecburiyeti gereği yapılan plana itiraz nedendir?".

Bizce burada mesele, tarafların soruna "Ya Hep" veya "Ya Hiç" cephesinden bakmaları ve maalesef de konu hakkında bilgi temeli üzerine tartışmanın hiç olmamasından kaynaklanmaktadır.

Zira alanın doğal karakteri var idi ise bu 1999 yılı öncesinde de var idi. Bugüne değin neden Doğal Sit Alanı kapsamına alınmadığının cevabını, "Kurum ve Kuruluşlardaki süreklilik ilkesi içinde İzmir 1 nolu KTVK Kurulu verme durumundadır. Aksi durumda yerli halk ile yapılan anket görüşmelerinde öğrenilen "*farklı bir spekülasyonun içinde yer almış olarak görülmeleri*" ihtimali, ciddi bir tartışma konusu olabilecek niteliktedir.

Aynı süreç içinde İzmir Mimarlar Odası'nda Genel Sekreterlik yapan Hasan Topal'ın; "*Oda olarak dava açma hazırlığı içinde*" olduklarını basına beyan etmesi[946] ve bu beyana Büyükşehir Belediyesi'nin almış olduğu ve ilgili bakanlıklara yollamış olduğu kararın "*İzmir Nazım İmar Planına göre bir bütün olarak ele almadığı*" konusunun vurgulanması da dikkat çekicidir[947]. Ayrıca plan kararı olarak alana 35.000 kişilik bir nüfusun ekleneceği ve de plan kararı olarak Nazım İmar Planı kararları ile bu hususun uyuşmadığı ve de altyapının hazırlanmadığı vurgulanmıştır. Şimdi aynı kişinin (Hasan Topal'ın) İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde Planlamadan Sorumlu bir mevkide görev yapması ve geçtiğimiz yıllarda (2000 yılından sonra) pek çok plan kararına Nazım İmar Planı olmadan imza atmış ve de onay vermiş olması arasındaki çelişkilerin açıklanması gerekmektedir. Örneğin Üniversiaede Konut Alanı Planlaması'nda

[946] 21 Mayıs 1999, Gazete Ege

[947] O dönem Mimarlar Odası Genel Sekreteri olan Hasan Topal'ın bu manada bir beyanı 21 Mayıs 1999 tarihli Gazete Ege'de yer almıştır. Zaten Hasan Topal'ın bu manadaki beyanı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Kent Kültürü Dergisi'nin Nisan 2000 tarihli 1. sayısında Emel Göksu imzalı yazıda atıf yapılarak incelemeye de alınmıştır; GÖKSU, 2000, s. 102 vd.

1/25.000'lik tadilatı yapılmadan bu işlem gerçekleştirilmeye çalışılmış ve mahkemenin bu manada yürütmenin durdurulması kararı vermesinden sonra 1/25.000'lik plan birden bire eskiyiverdiği için yürürlükten kaldırılmıştır ve yaklaşık yedi sene İzmir ilinin üst ölçek planı adeta buharlaştırılmıştır. Bu dönem içinde Mimarlar Odası Genel Sekreteri olarak İnciraltı için bu manada beyanda bulanan Hasan Topal'ın, imar konusunda sorumlu İzmir Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı olduğu dönemde ise, böyle bir uygulamaya imza atmış ve ilgili mahkemenin keşiflerinde bizzat keşfe gelerek mahkeme heyetinin yanında bu uygulamayı savunmuştur. Yine aynı şekilde İzmir'in 1/25.000'lik Metropolitan Nazım İmar Planı eskidi diye, yenisi yerine konmadan iptal edildiği dönemde her şeyin bir tarafa bırakılıp bu üst ölçek planın yapılması için Büyükşehir Belediyesi'nin bütün imkânları seferber edilmeli iken geçmiş dönemin Mimarlar Odası Genel Sekreteri Hasan Topal, Alsancak-Bayraklı-Turan gibi bölgesel bir alanda bir milyon dolarlık proje yarışmasının altına imza atan başkandan sonra en yetkili kişi olabilmiştir.

Demokratik Hukuk Devletinde bu manada tezatların olamayacağı bir hakikattir ama Korporatif Devlette ise bunun gibi tezat uygulama içinde binlerce örnek vardır. Bu dönem içinde bu yanlış oluşumlara karşı hiçbir meslek odasının dava açmamasını bölge halkı acaba "bizden birisi orada görev yapıyor" gibi bir koruma içgüdüsü içinde ki bir töleransın mı olduğunu soru işareti olarak görmektedirler.

Bütün bu konular Nazım İmar Planına aykırı ve hatta iptal edilmiş, olmayan bir nazım imar planında gösterilmeyen plan kararları olarak söz konusu aynı kişi tarafından savunulmuş plan kararları olarak görülmektedir. Şu halde burada bazı kişilerin sorumlu oldukları mevkilere göre ikircikli davranabilmeleri karşısındaki açmazlar ile İzmir şehrinin bir yere varamayacağı açık ve net olarak belirmektedir. İdari yargı bu manada gerçekten çok önemli bir konuma gelmektedir. Tarihte Korporatif Devlet uygulamaları hep olagelmiştir. Ama demokratik Hukuk Devletinde güçlü ve adil bir İdari Yargı, bu manada gerçekten bir emniyet sübabıdır.

Plan iptallerine yönelik bu girişimler Çakalburnu'ndan başlayıp Yenikale'ye kadar uzanan alanı kapsamaktadır ve İzmir Büyükşehri'nin hazırladığı imar planı

uyarınca içine İnciraltı Gençlik Merkezi de girmektedir. Bu husus doğrultusunda ilgili odaların söz konusu alanda yapılaşma baskısının hissedildiği ve de Kurul kararının tarihi bir özellik taşıdığını vurgulayan beyanlarında yine ikirciklik yatmaktadır[948]. Zira ve şayet bu baskı var idi ise bu bir anda çıkmamıştır ve bu eğilim 1980'li yıllardan beridir bu alanda, İzmir'in her alanında olduğu gibi doğal olarak bulunmaktadır. Aynı alanın Turizm Merkezi kapsamında belirli kısmının bir turizm şirketince satın alınarak otel yapılması girişimi üzerine meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifçe dava açılması ve bu mevzi planın iptali için hukuki mücadele yoluna gidilmesi yerine, bütün bir alanın 1. derece doğal sit alanı gibi hukuka ve bilime aykırı bir karar aldırılması yönünde aktif olunması, genelde ülke ve özelde İzmir'in gelişim trendine sekte vurucu bir durum olarak görülmektedir. Bu durumun bütün boyutlarıyla analizinin yapılması gerekmektedir.

Özdilek firmasınca yapımına başlanan tesis de bu nedenle sit kapsamı içine alınmış ve inşaatı durdurulmuştur. Daha sonraki yıllarda yine aynı Kurul, söz konusu otelin bulunduğu alanı 3. derece doğal site çevirmiş ve otel inşaatı devam etmiştir. Hatta aynı Kurul, bu parsel sahibinin İdare Mahkemesi'ndeki davasını kararın kesinleşmemesine rağmen emsal olarak gösterip, daha aykırı bir yapılaşma olan Karargâh ve Füzyon merkezi yapılaşmasına müsaade etmiştir[949]. Bize göre bu oluşum hukuki değil gücün yansıması manasında bir yaklaşımdır.

Söz konusu otelin bulunduğu alanda tesis tamamlanmış olup işletilmektedir. Ancak planların iptal edilmiş olması nedeni ile yapıya plansızlığından ötürü "cins tashihi" yapılarak otel olarak bulunduğu alanın tescili yapılamamaktadır. Bu duruma göre otelin işletilmesinin yasal olmadığı açık ve net olarak görülürken Büyükşehir Belediyesi'nin ve de dolayısı ile Balçova Belediyesi'nin işletme ruhsatı veremediği bu tesisteki odaların tümü Üniversiaede Oyunları çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından kapatılmış ve kullanılmıştır. Acaba İzmir Büyükşehir Belediyesi neden ve niçin işletme ruhsatı veremediği bir oteli yasal addederek otel odalarını

[948] ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU 1995 a, s. 29-50; ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU 1995 b, s. 15; - GEDİZOĞLU, a.g.e., s. 23-24; ÇINARLI, s. 3; GÖKSU, 2000, s. 102; SINDIR, a.g.e.

[949] İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.06.2000 tarih ve 8555 sayılı kararı.

kiralamış ve otele ücret ödemiştir? Bunun cevabını da Büyükşehir'in vermesi gerekmektedir. Bu da ikircikli bir durumdur; zira hem bir yandan kentin doğal güzelliklerinin ön planda olduğu bir alanında bir gökdelenin yükselmesine karşı çıkılmakta, hem de bir yandan bu alan yasal kabul edilmektedir. Ayrıca otelin ilk mühürlenmesinde yapıma/inşasına izin verenler için "suç işlemişlerdir" ve "hukuka aykırıdır" kelimeleri kullanılırken, aradan seneler geçtikten sonra otel inşaatı tamamlandıktan sonra bu otel kullanılmıştır. Böyle bir süreklilik, kamu kurumlarında olmaz. Bir yatırıma karşı iseniz karşı durmanız, işinize geldiği zaman çark etmeniz kurallara ve etiğe sığmaz. Şayet kullanıyorsanız kabul etmiş sayılırsınız ve de yapının bulunduğu alana yönelik "cins tashihini" yapmanız gerekmektedir.

Bir yörenin sit alanı ilan edilerek bu alanın "kurtarıldığı" konusunda yapılan spekülasyonlar de gerçekçi değildir. Alanları kurtarmak için bu alanlarda diğer kurumların kararları arkasına sığınmakla bir yerlere varmanın Büyükşehir Belediyesi için üzücü olduğunun burada ifade edilmesinde sakınca bulunmamaktadır. Bir yerin kurtulması Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde plan kararları ile olma durumundadır. Plan yapmayarak veya yapmaktan çekinerek diğer kurumlara gidip, "ben buradaki sorunları çözemiyorum bu alanı sit alanı ilan edin de ben bu sorundan kurtulayım" tabirinde bir yaklaşım meslek odaları için de yerel yönetim için de olumlu yaklaşım değildir.

Bazı yayın organlarında yazıldığı üzere İzmir 1 nolu KTVK Kurulu'nun almış olduğu ve İnciraltı'nı 1. Derece Doğal Sit ilan eden kararının çeşitli bilim adamlarının görüşleri doğrultusunda alındığı da bu karara destek olma babında savunulmaktadır.[950] Ancak daha sonraki yıllarda yine bilim adamları tarafından bazı alanların 1. derece doğal sit Alanından 3. derece doğal sit alanına çevrilmiş olmasına Koruma Kurulu'nun vereceği cevap da merak konusu olarak durmaktadır.

Yine alanın, aynı düşünce odaklarınca "kente oksijen pompalayan" bir alan olduğundan bahsedilmektedir. Hal böyle iken ve Kurul kararı uyarınca alanın 1999 yılı nisan ayı itibarıyla bir yıl içinde tarımsal ve ekolojik nitelikler göz önünde

[950] ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU 1995 a, s. 29-50, ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU 1995, s. 15; - GEDİZOĞLU, s. 23-24; ÇINARLI, s. 3; GÖKSU, 2000, s. 102; SINDIR, a.g.e.

bulundurularak Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlatılması şart olarak ileri sürülmüş ise de aradan geçen 7 yıl süresinde bu alanda her hangi bir plan kararı getirilmemiştir.

Burada dikkate değer bir konu, 2000 yılında İzmir Büyükşehri'nin hazırlamış olduğu bir imar planın[951] söz edilmesi olmaktadır. Bu plana göre en küçük parselin 3.000 m^2 ve üzerinde yer alacak olan yapılaşmanın da %5 imar iznine tabi olması şartı getirilmektedir. Yapılar en fazla iki kat (6,80 metre) yükseklikte olacak ve toplamda da 250 m^2'yi geçmeyecek tarzda planlanacaktır. Bu plan hükümlerine göre alan "yarı kamusal alan" olarak belirlenmekte ve yeni yolların açılmasına da izin verilmemekte, mevcut kadastral yolları korunmasına itina edilmektedir. Bu durumda 3.000 m^2'den küçük alanlara yapı yapılması mümkün olmamakta ve mevcut duruma göre de tarımsal nitelikten ötürü belirli bir kadastral yola cephesi bulunmayan parsellere de yapı yapılamayacaktır. Bu durumda küçük parseller anormal değer kazanırken, bu manada yola cephesi bulunmayan büyük parseller de aynı anormal ölçüde değer kaybedeceklerdir. Söz konusu düşünce, planlamanın eşitlik ve adiliyet ilkesine aykırı bir durum da sergilemektedir. Bu planın Kurul kararından sonra bir yıl içinde yapılması gerekirken bunu yapmayıp, 26.03.2004 tarihli (ki son yerel seçimden iki gün önceki bir tarih olup ilgili meclisin son meclis toplantısıdır) 3. birleşimin birinci oturumunda[952] gündeme getirmiş olan idare, bölgedeki kesinleşmiş mahkeme kararlarını nazara almadan yaptığı bu ciddiyetsiz çalışmanın meclisçe fark edilmesi üzerine meseleyi komisyona havale ederek işin içinden çıkmaya çalışmıştır. Ancak 1/5000 ölçekli bu plan, hiçbir zaman gerçekleşmemiş ve onay için yollanması gereken Koruma Kurulu'na iletilmemiştir. Bölgenin turizm merkezi olduğu dikkate alındığında, Bakanlığın planlama yetkisinin de gözden uzak tutulmaması gerekir. Dolayısıyla Bakanlık tarafından onaylanmayan böyle bir planın yürürlüğe girmesi de mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Belediyenin bütün bunları yok kabul ederek, kendi başına hareket etmesi, Hukuk Devleti içinde kabul edilebilecek bir durum değildir. Kaldı ki daha önceleri yapılmış olan planın nasıl ki İzmir Nazım İmar Planı'na (Çevre Düzeni Planı) aykırı ise aynı şekilde bu plan da anılan plana aykırıdır. Zira söz konusu 1/5.000 ölçekli plan ile 1/25.000 ölçekli plan arasında uyum bulunmamaktadır.

[951] Bu atıl kalan planın akameti ve plan önerileri bölge hakkında yapılan öneriler kısmında geniş olarak ele alınacaktır. Bu manadaki öneriler için çalışmanın üçüncü bölümünün 3.6.5. kısmına bakınız.
[952] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2004 yılı Toplantı dönemi Olağan Meclis Toplantısı 3. birleşiminin 1. oturumu.

Diğer taraftan Balçova Belediye Başkanlığı tarafından sit alanı ilanından önce ruhsat alarak inşasına başlanmış olan Özdilek Otelinin zemin kat duvarlarının kaba inşası tamamlanmış durumda iken durdurulması, inşasına devam için Kurul izninin gerekli olması ortaya çıkmış iken ve de Belediye Başkanlığı tarafından projenin 30 kat ve 5 yıldızlı olarak devam edemeyeceği ifade edilmesine karşın ruhsat alarak devam etmesinin yasallığı konusunda da cevaplar gerekmektedir.

Alanın Doğal Sit ilanı ile, olaylar daha farklı bir pencereden görüldüğünde ve bir ölçüde inşai faaliyetin gerçekleşmesi güçleştirildiğinde daha önce yapılmış olan yapıların ederlerinde büyük bir artış olmuş ve spekülasyon körüklenmiştir. Bölge halkı ile yapılan anket çalışmalarında halkın, " 1. derece doğal sit kararı ile mevcut yapıların değerlerinde 1'e 20 değerinde bir artış olmuştur. Bu arazileri rantçılara karşı korumaya yönelik hareket edenler acaba farklı bir rantçı kesimin eline teslim etmeleri gibi bir durum doğurmuş olmuyorlar mı?" sorusu gerçekten biz de ciddi manada duraksama meydana getirmiştir. Konunun bu açıdan da araştırılması gerekmektedir.

Günümüze değin tarımsal üretimde yaşanan sorunları dile getiren ve bu amaçla pek çok girişimde bulunan yerel mülk sahipleri, ülkenin ve de kentin izlediği politikalar doğrultusunda kötüleşen durumlara karşı hiçbir önlem alınmaması neticesinde üretimden giderek vazgeçme eğilimine girmelerine karşın, sivil toplum örgütlerini karşılarında bulmuşlardır.

İzmir Planlama Tarihinde ilginç bir bölüm olarak anılacağını sandığımız ve Büyükşehir yönetiminin 1/25.000 ölçekli imar planında, tadilat yapmadan ve üst ölçek planda ağaçlandırılacak alan olarak bir alanda Olimpiyat Evleri Projesini yapması üzerine açılan davalarda, mahkemelerin Yürütmenin Durdurması Kararı vermesi üzerine, bakanlık nezdinde yapılan girişimler sonucunda, bir anda 1/25.000 Metropoliten Nazım İmar planın yok sayılması durumu hasıl olmuş ve bu noktada hep kavgalı[953] olan Büyükşehir siyasi yönetimi ile Bayındırlık Ve İskan bakanlığı bir anda

[953] 1999 Yerel seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir siyasi yönetimi ile Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı Konak taki Viyadükler, Kordon Yolu, Konak'taki Kaçak Alt Geçit vs konularında bu manada tartışmalı yazışmalar ve duruşlar sergilemişlerdir.

bu konuda mutabakat sağlayıvermişlerdir. İşte Planlama Tarihi açısından izahının zor olduğu o dönem itibariyle, üst ölçek planın olmadığı ve her şeyden önce bu planın yapılması gerektiği ve bu üst ölçek plan yapılana kadar yeni bir oluşumun altına imza atılmayacağına dair yazıda [954] bir durum tespiti yapılmış ve hukuki olmayan bir durumla yenisi yerine konmadan üst ölçek plan iptal edildiğinin (ki bu hukuki olmayan durumun analizi başka bölümde yapılacaktır) belirlenmesinden sonra bu kısa sürecek geçiş döneminin ilkeleri anlamında şu ifadelere yer verilmiştir:

"*....Güncel ve olası gelişmeleri tam bir yetkinlikle düzenleyen nazım plan değişikliğinin öncelikle ve ivedilikle hazırlanmasına,....*"

"*....Değişikliğin zorunlu kıldığı zaman kesitinde imar rejiminde boşluk ve belirsizliğe meydan vermemek üzere, değişikliğin işlev ve amacına ulaşmasını fiilen veya hukuken engelleyebilecek olgulara ve yeni hak iddialarına olanak verilmesinden özenle kaçınılarak geçiş döneminin gerektirdiği en alt ölçekli rutin işlem ve uygulamalarla yetinilmesine dair karar alınması hususunu tensiplerinize arz ederim...*".

Bu durum tespiti ve bundan sonrasına ait yol haritasına ait prensip koyma durumuna göre yeni Üst Ölçek Planın hazırlanması için ivedilik şartı getirilmiş ve bu geçiş döneminin gerektirdiği en alt ölçekli rutin işlem ve uygulamalarla yetinilmesine dair de bir ilkesel sınırlama getirilmiştir. Yani Alsancak-Bayraklı-Turan gibi büyük alanlara şamil plan tadilatlarına 1/5.000'lik bazında yaklaşımlara müsaade edilmemesini öngörmüş olmasına rağmen, bu üst ölçek planın hazırlanmasına yönelik uluslararası proje yapması gerekirken ve bu üst ölçek plan yok iken (veya yok varsayılırken) Alsancak-Bayraklı–Turan için bir milyon dolarlık proje yarışması hazırlanması ve kendi aldığı karar ile bu geçiş döneminde sadece en alt ölçekli rutin işlem ve uygulamalarla yetinilmesi (yeni yol açmak için veya parsel bazında parselasyon uygulamaları gibi küçük çaptaki meseleler için) için sınırlama koyulmuşken böylesine büyük bir alan olan Alsancak-Bayraklı-Turan gibi çok ciddi büyüklük arz eden bir alan için, bir gecede 3,5 emsal gibi sonra "olmadı, daha arttıralım ve 4,5 emsal yapalım" gibisinden bir

[954] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 20 Mayıs 2003 tarih ve 127.35/31.719 sayılı yazısı.

yaklaşımın tutarsızlık silsilesi ve kent Metropoliten Nazım İmar Planı'na ihanet olduğu herkesin malumu iken, meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin ve 5.000 senelik Bayraklı Höyüğü'nün Sit Alanı kararının alındığı bölgenin önüne bu vizitayı kapatıcı gökdelen dikmenin tepkisini vermesi gereken, İzmir 1.Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun konu hakkındaki sessizliği, bölge halkına göre bu manadaki "sıkı işbirliği"nin gereği olarak algılanmalıdır.

Yine bölge halkına göre ; bu manada örnek olarak mahkemenin kararına rağmen Olimpiyat Evleri inşaatına devam edilmesi ve bu manada mahkeme devam ederken, yeni plan tadilatı yapılması ve mahkemelerin bu konuda birden fazla mahkeme kararı var iken[955] 1/25.000'lik plan tadilat yapılmaması üzerine verdiği Yürütmenin Durdurulması Kararı üzerine kanuna karşı hile yöntemi ile yerine yenisini koymadan bu üst ölçek planın geçersiz kılınması ve bu manada yasal olmayan inşaata devam edilmesi örneğinde olduğu gibi aynı desteğin devam etmesi bu manada bir "sıkı işbirliği" oluşum izlenimini vermektedir.

Bölge halkına göre; Olimpiyat Evleri şantiyesinin başına eski bir İnşaat Mühendisleri Odası Başkanın getirilmesi ve yine bu binaların statik projelerinin başka bir oda başkanı tarafından yapılması ve yine gazeteci Süleyman Gencel ve Bülent Turan'ın bu manada ki tekzip edilmemiş yazıları ve Büyükşehir'in danışman kadrosundaki meslek odaları mensuplarının fazlalığı bu manada ki siyasi iktidar ile meslek odalarının ve bir kısım sivil insiyatifin mutlak beraberliğini göstermektedir.

Bu manada manidar bir birliktelik olarak yorumladığımız ve İnciraltı bölgesi için "Ya Hiç"ci grubundaki yaklaşımların en başındaki ve o dönemin kurul üyesi olan Emel Göksu'nun, dönemin belediye başkanın vefatı üzerine kaleme aldığı "Bir adam, bir kenti çok sevdi... Bütün kent o adamı çok sevdi..." başlıklı yazısında[956] bulunduğu duygusal atmosferi ve hüznü paylaştıktan sonra 1999 yılında kendisinin de kurul üyesi olduğu bu

[955] Bu manadaki kararlardan örnekleme olarak mutlaka zikredilmesi gereken kararlar; **2. İdare Mahkemesi 2003/581 E.-2003/1340 K.-Danıştay 6. Dairesi Onama 2004/1055 E.-2006/782 K., 2. İdare Mahkemesi 2003/582 E.-2003/1341 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2004/1056 E.-2006/781 K. „ 1. İdare Mahkemesi 2003/1265 E.-2005/853 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2005/7008 E.-2006/3699 K, 1. İdare Mahkemesi 2003/1264 E.-2005/854 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2005/7093 E.-2006/3437 K.**

[956] **Haberler Dergisi**, Haziran-Temmuz 2004, s. 6, 7.

dönemde Kordon Yolu meselesinde vardıkları mutabakatı anlatıp bu manada sair duygu ve düşünceleri ve özelliklede meslek odaları ile olan diyalogun ve işbirliğinin altını çizdikten sonra şu cümle ile de Koruma Kurulu ile olan ilişkisini anlatmaktadır; "başkanın hem diyaloga verdiği önem, hem de tarihe, kültüre, doğaya ve en önemlisi bilime ve hukuka olan inancı sayesinde Belediye-Koruma Kurulu gerilimi yaşanmadı" tespitinde bulunmuştur. Şimdi bu noktada "mahkeme kararı[957] ile sabit olan Konak Meydanı'ndaki kaçak ve standartlara aykırı Alt Geçit ucubesi yapılırken Koruma Kurulu neden vazifesini yapmamıştır?" diye bir soru akla gelmektedir. Eğer yönetim bu manada hukuka saygılı ise ve koruma bilincine sahip ise o zaman neden bu kaçak Alt Geçidi ne 1/5.000'lik ve ne de 1/1.000'lik plan olmadan ve Kurul izni olmadan yapıverdi. Hatta mahkeme dosyasında[958] görüleceği üzere bu iki katlı otobüslerin bile geçemediği 4 metrelik alçak ve kaçak Alt Geçidin projesi bile bulunmamaktadır. İnşaat bitmesinden sonra proje çizim tespiti mahkeme dosyasında vardır[959]. Yani burada projeye göre imalat değil imalata göre proje yapılmıştır. Şimdi Kurul bu kadar aleni bir ihlal karşısında yönetim ile gerilim yaşamamış ise bu aralarındaki özel bağ ile mi izah edilir yoksa olması gereken tarihe, kültüre, doğaya ve en önemlisi bilime ve hukuka olan inanç sayesinde mi izah edilir bilinmemektedir. Ama burada üzerinde durulması gereken nokta şudur; İzmir geçen yönetimlerde gerçekten meslek odaları ve Koruma Kurulları ile lüzumsuz ve yanlış şeyler yaşamıştır ve bunda geçmiş yerel siyasetin ve belediye başkanlarının olumsuz yaklaşımları da elbette ki vardır ama 1999 yerel seçiminden sonra mutlak bir bağ ile meslek odalarının yerel siyasetçi ile ilişki içine girmesi ve örneğin basında Yüksel Çakmur döneminin popüler davası olan Galleria davasındaki tepkiselliğin ve hukuki mücadelenin Konak Alt Geçidinde gösterilmemesi çok izah edilebilir bir durum değildir. Aynı şekilde Konak'taki Köprülü Kavşak Projesi için dönemin belediye başkanı Burhan Özfatura yönetimi ile yapılan hukuki mücadele, Konak'taki Alt Geçit için yapılmamış ve hatta aktif kurul üyesi (kurul üyeliğinden önceki ve sonraki bu manadaki aktifliğini kastediyorum) Emel Göksu Hanım'ın "bu

[957] Konakta yapılan kaçak Alt Geçidin yasa dışılığı ve standartlara aykırılığını belgeleyen mahkeme dosyaları şunlardır: **4. İdare Mahkemesi 2005/968 E.- 2005/993 K., 4. İdare Mahkemesi 2005/489 E.- 2005/872 K. 3. İdare Mahkemesi 2003/680E.- 2005/60 K., 3. İdare Mahkemesi 2003/934 E.- 2005/61 K., 3. İdare Mahkemesi 2003/936 E.- 2005/62 K.**

[958] Bu kaçak ve alçak Alt Geçidin standarda aykırılığı için ilgili incelenmesi gereken mahkeme dosyaları şunlardır: **4. İdare Mahkemesi 2005/968 E.- 2005/993 K. , 4. İdare Mahkemesi 2005/489 E.- 2005/872 K.**

[959] **4. İdare Mahkemesi 2005/968 E.- 2005/993 K.**

manada hiçbir sorun yaşamadıklarını" ifade bile etmesi, bu "sıkı işbirliğinin getirdiği mutlak beraberlik" oluşumunu çağrıştırmaktadır.

O zaman siyasi iradenin meslek odaları ile her konuda karşı karşıya gelmesi gibi bir nevi inatlaşma dönemi ne kadar tehlikeli ise siyasi irade ile meslek odalarının (Korporatif Devlet misali) mutlak birlikteliği de o kadar tehlikeli ve yanlış bir oluşumdur.

Burada İdari Yargı gerçekten önemli bir vazife içindedir. Bu tür iki taraflı oluşumlarda vatandaşın son dayanağı İdari Yargıdır. İdari Yargı bu manada bir hata yapacak olursa, işte o zaman kent açısından, toplum açısından ciddi manada tehlikeler belki de bir daha düzelmeyecek yaralar açacaktır. Demokratik Hukuk Devleti içinde İptal davası işte bu kadar mühim bir nokta içindedir.

Durum bu merkezde olunca, yerel yönetimlerin yöre halkı ile bir uzlaşma içine girmesi doğal bir durum olarak görülmektedir. Burada zaman zaman öneriler ortaya atan Belediye Başkanlarının bazı durumlarda popülist politika izledikleri savı da geçersiz olabilmektedir. Zira her kesim gibi bu kişilerin de sorumlulukları bulunmaktadır ve bu sorumluluk yasal olarak kendilerine verilmiştir. Tabiatı ile üretecekleri çözümlerin de gerçekçi olması gerekmektedir. Uzlaşma zemini aramaya ve yaratmaya belirli bir mecburiyetleri bulunmaktadır. Ancak meslek odalarının ve bir kısım sivil toplum örgütlerinin ortaya attığı öneri ve teklifler, zemini kaygan bir hale getirmiş ve olay giderek çözümsüzlük içine gömülmüştür.

Bir yandan mevcut mekânsal yapıyı koruyacaksınız diğer taraftan bu mekânsal yapıdan ortaya çıkan tarımsal rantı aynı seviyede tutacaksınız, diğer taraftan da kentsel gelişime yönelik yatırımlarınızı gerçekleştireceksiniz. Bu sacayağı içinde, tabanların sağlam olması gerekmektedir. Ancak kentsel gelişim trendleri buna imkân tanımamaktadır. Kaynakların kısıtlılığı ve de yatırım politikalarındaki sıralamadaki değerlendirmeler sonucunda, öncelik yaşayan kent içi olunca, örneğin kentte yaşayan binlerce insana su sağlamaya yönelik olarak Balçova Barajı, içme suyuna tahsis edilmiştir. Aynı durum jeotermal ısıtma için da söz konudur. Balçova jeotermalinden

binlerce konutun ısıtması planlanmıştır ve sistem devreye alınmıştır. Hâlihazırda 2004 rakamları ile 8.500 konut ısıtılmakta ve çeşitli kurum ve kuruluşların kullandığı miktar da buna eklendiğinde sayıya 6.000 daha eklenmesi gerekmektedir. Şu halde durum bu merkezde olunca sivil toplum kuruluşlarının bu gerçekler doğrultusunda olaylara sahip çıkması gerekmekte idi. Yani bu oluşuma karşı dava açmaları gerekmekteydi. İleriyi gören planlamada sistem bunun gerektirmektedir. Kamunun hedeflediği ilk unsur yaşayan insanların refah ve huzurunu sağlamaktadır. Bu refah ve unsurun mandalina bahçelerinden geldiği ileri sürülen oksijen ile sağlanacaksa, tabiatı ile buraların korunması elzem olarak görülmektedir. Ancak giderek özelliğini kaybetmiş bir tarımsal alan üzerine politika yaratmak, toplumsak kargaşayı arttırmakla sonuçlanmaktadır. Mandalina bahçeleri dışında oluşacak yeşil doku ile de aynı oksijenin sağlanacağı projeler üzerinde de çalışılmalıdır. Bu düşünülmediğinden ötürü değil midir ki alan, onca yıl plansız kalmıştır. Neden 2000 yılında yapıldığı ifade edilen planlar hala yürürlüğe konmamıştır.? Bu durum değil midir ki ortadaki kaosu arttıran. Siz hem plan yaptık diyeceksiniz ve planı bir ölçüde el altından açıklayacaksınız sonra da, tabiri ile devreden çıkaracaksınız. Bu durum belirsizlikleri ve rant baskılarını daha da arttırmıştır. Asıl “kent suçu”, burada işlenmektedir. Plan ile mevcut yapıyı değiştireceğinizi beyan ediyorsunuz sonra da uygulamaya koymuyorsunuz. Burada gelinen düzey fevkalade tehlikeli bir boyuttadır. Bu durum özel çıkar lehine pek çok anlaşmazlıları ortaya atmıştır. Siz Belediye olarak mevcut yapıdan rahatsızlık duyduğunuz için plan yapacaksınız, öte yandan yapılaşma olmasın diye onu önlemeye yönelik olarak planı devreye almayacaksınız. Demek ki koruma gayretlerini, farklı bir uzlaşma mekânına çekme eğiliminde olduğunuz ortaya çıkmaktadır.

Bir taraftan özel çıkarların direncini kırmaya yönelik faaliyetlerde bulunacaksınız ve bunu sağlamak için örneğin alanın Doğal Sit olması için uğraş vereceksiniz, diğer taraftan da kentlinin kamusal yararını koruyacaksınız. Temsil gücünü ifade açısından İnciraltı-Bahçelerarası bölgesinde yaşayan halk da aynı kamusal yararın içinde bulunmaktadır. Dolayısı ile kamusal yarar söz konusu olduğu takdirde toplumun bütünü için uğraş verilmesi zorunludur. Alanda yaşayanları göz ardı edip kentin diğer kesimlerine bu alanda yaşayan insanlar üzerinden rant getirmeye, toplumsal uzlaşmada yer bulunmamaktadır.

Liberal ekonominin etkilerini azaltmayı amaçlayan sürdürülebilir kalkınma modeli içinde alanın mevcut halinin korunması, yok olmanın sonuçlarını da beraberinde getirmektedir. Alanın mevcut durumunu bir tabu olarak kabul ederek doğanın giderek yok oluşunu seyretmek, kişilerin buradaki doğayı nasıl gördükleri ile özdeşleşmiştir. Buradan çıkan sonuç doğanın tüketilmeyecek bir konu olması üzerine bina edilmektedir. Ancak doğayı tabu olarak görülmesi, onun giderek yok olması ile sonlanacaktır. Doğa ve kültürel gelişim birlikte değerlendirildiği sürece, alınan kararlar arasında doğadan ve kültürden yana tavır konabilir. Tabiatı ile bu iki husus birlikte götürüldüğü takdirde yaşam var olacaktır. Tek yönlü koruma olguları ile ne kültür ne de doğa kendi başlarına var olacaktır. Doğanın ve kültürel birikimin korunmasının bir maliyeti bulunmaktadır. Birlikte korumak esas olunca toplumsal yarar ön plana çıkmaktadır. Toplumsal yarar da ancak planlamayla elde edilecek bir hususdur. Planlama da gerçekleri tanıyarak ve de bilerek hareket edilmesinin sonucudur. Romantik yaklaşımlar ile planlama yapılmaz. Planlamanın ekonomik ve sosyal değerleri bulunmaktadır. Bu da bir maliyet değeri ile sonlanmaktadır. Kamu yararının esas olduğu bu planlamalar kişiler için yapılmakta olduğuna göre, yapılacak olan planlamada İnciraltı-Bahçelerarası yaşayanlarının da yeri bulunmaktadır. Bu kişilerin durumları, dilekleri değerlendirilmeden masa başında veya toplantı salonlarında alınmış olan koruma kararları ile bir bütünün değerlendirilmesi mümkün olamamaktadır. Bu alanda yaşayan kişilerin, bir rant beklentisi içinde olan kişiler olarak değerlendirilmesi, toplumun bu kesimine karşın yapılmış olan haksızlık olarak görülmektedir. Ayrıca özel girişimcilerin önünün kesilmesi de bu bağlamda yeri olmayan bir husus olarak görülmektedir. Ama hemen belirilmelidir ki Özdilek Planı olarak adlandırılan plana, tüm mevzi planlara karşı olduğumuz gibi karşıyız ve bu noktasal yanlışlık, noktasal imha anlamındaki söz konusu imar planın iptali için yargıya başvurmak yerine 1999 yerel seçiminden sonra bazı mutlak bağ içinde olanların önderliğinde ve iktidar gücünde bölgenin tamamının 1. derece doğal sit kararı ile toplu imha yön temininin seçilmesi, ölçülülük ilkesi ile bağdaşmadığı gibi bu manada bir de işin etik boyutu da yer almaktadır.

Diğer taraftan yörenin Doğal Sit ilan edildiği dönemlerdeki Büyükşehir Belediye Başkanının "...İnciraltı'nı kesinlikle imara açtırmam…biz bu alanda Koruma Amaçlı

İmar Planı yapıyoruz. Burada yoğun yapılaşma söz konusu olamaz...”[960] şeklindeki, hem imara açtırmama hem de yoğun olmayan bir yapılaşmaya açılması gibi ikircikli ifadesi, yine konu hakkında karmaşa getirmiştir. Mimarlar Odası'nın bu dönemlerde, “...gerekli önlemlerin alınması durumunda bölgenin tarımsal amaçlı kullanılabileceğini... ıslah ve drenaj çalışmalarının yapılması ve su ihtiyacının karşılanması ile alanın verimli hale geleceği ve yöre insanının mağduriyetinin giderileceği…” konusundaki beyanına karşın, hiçbir yapıcı çözüm önerilememesi ve de mağduriyetin kabulü ve konuya sahip çıkılmaması yine aynı kapsamda değerlendirilmesi gereken konulardandır. Peyzaj mimarları alanın korunması ve bu alanın tüm İzmir'in ihtiyacını karşılayacak bir rekreasyon alanına dönüştürülmesini talep etmektedirler. Bu durum da tabiatı ile alanın kamulaştırılmasını gerekli kılmaktadır. Şayet konu bu merkeze kadar gidecek ise bu konuda söz sahibi olacak Belediyenin, bütçesi yeter ise alanı kamulaştırması için girişimlerde bulunması gerekmektedir. Eğer yetmiyor ise tüm İzmirliler el birliği ile bir fon oluşturarak alanın kente mal olması amacıyla satın alınarak korunması için girişimlerde bulunmalıdırlar. Yoksa beyanat vererek, Şehir Plancıları Odası gibi “…bölgenin doğal özelliğinin en hızlı şekilde koruma altına alınması zorunludur…” cümlesi ile alanın tarımsal karakteri korunmaz. Aynı söylemleri, aynı kurum ve kişi tarafından aradan 7 yıl geçtikten sonra görmek pek de şaşırtıcı olmasa gerek. Bu kez aynı kurumdan, “….tarımsal amaçlı kullanımını güçlendirecek çalışmalar yapılmalı, su sorunu çözülmeli, tarımsal faaliyetler desteklenerek teşvik edilmelidir. Yöre insanlarının mağduriyetleri bu yolla giderilmeli…” tarzı açıklamalar ile de alanın korunması mümkün değildir. Önerilenin gerçeklik sınırı içinde olmasının ötesinde, mutlak hukuki bir düzen içinde yasal dayanağı ve uygulama kabiliyeti olmalıdır. Neticede insan hakları ihlalleri kategorisindeki bol sabıkamıza bir yeni halka daha eklenecektir.

Bu alanda verimsizlik sonucu narenciye tarımı artık yoğun olarak yer alamamakta ve alanın doğu kesimleri ya boş kalmakta ya da seralar tarafından kaplanmış durumdadır. Özellikle seraların belirli bir ekonomik temele dayanamayan kötü kalitede olması ve organize bir durum arz etmemesi, göçebelik unsurunu ortaya koymaktadır. Düzensiz ve mülkiyet yapısındaki karmaşa sonucunda her kişi kendi

[960] 04.10.1999. Milliyet Ege

istemine bağlı olarak bir gelişim trendi içine girmiş durumdadır. Bu da alandaki belirsizliğin dolayısı ile plansızlığın bir sonucudur.

Özellikle bu alanda ve seralarda tarımdaki verimliliği arttırmak için gittikçe niteliksizleşen toprağa, ürününü arttırabilmek ve de turfanda hale getirmek için suni gübre ve çeşitli ilaçların kullanıldığı da bilinmektedir. Bu tür hormonal ve de kimyasal maddeler giderek ileride daha büyük sorunların yaşanmasına neden olabilecektir. Özellikle seraların rutubetli ortamı, zararlı böceklerin artmasına sebep olmakta bunu önlemek için de giderek daha fazla ilaç kullanılmaktadır.

Durum bu merkeze doğru kaydıkça, ileride alanın kentin hizmetine açılacak ve yeşil alanlar ile yoğun olarak kullanılan bir yer olma şansı da giderek azalacaktır. Bu nedenle yerel halka gerekli çıkış noktaları gösterilmeli ve alanın bir kesimi açık alan olarak kentlinin kullanımına sunulmalıdır. Tarımsal ve yeşil karakteri ıslah ederken bu durum göz önüne alınmalıdır. Günümüzde artık koruma bilincinin geldiği noktada dahi koruma altına alınan yapıları desteklemek için emlak vergilerinden %10 pay alınabiliniyorsa veya korunması gündemde olan yapıların restorasyonlarında kişilere yapının içinde yaşayacakları mekânları günümüz koşullarına uygun hale getirmelerine izin veriliyorsa ve bu izinde yapıların kamuya dönük dış kesimlerinde korumanın kesin kuralları konuyorsa, korunması planlanan yörede de aynı sistemlerin uygulanmasında yarar bulunmaktadır. Uzlaşmacı politikaların bu doğrultuda ele alınması gerekmektedir. Buradaki insanlar yaşatılmadan alan korunamaz. Bir dönemler Koruma Kurullarının verdiği kararlar ile mutlak korunması önerilen yapıların çoğunun hali, bugün İzmir'de görülmektedir. Bu yapıların pek çoğu yıkılmış veya yıkılma durumundadır. Halbuki kişilere bu yapıların iç mekanlarında gerekli güncel düzenlemeleri yapmalarına izin verilmiş olsa idi bu yapılar günümüzde yaşıyor olacaktı. Kuru ve sıkı koruma politikaları ile üçüncü kişilere kendi mallarını kendi istediğimiz tarzda kullandıramazsınız. Sonuçta bu hususta olana ısrarlar ile elinizdeki değerleri de kaybedersiniz.

Resmi Gazetede 3.7.2005 günü yayımlanan 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, alanda yer alan pek çok konuya açıklık getirmiş bulunmaktadır.

Ancak söz konusu Kanuna yönelik başta "Tarım Topraklarının Tarım Dışı Amaçla Kullanım" hususunda ve diğer konularda yönetmelikler daha yayınlanmadığı için belirli konularda her hangi bir işlem yapılması şimdilik mümkün görülmemektedir. Ancak alanda hâlihazırda yer alan tarım dışı kullanımlar için ilgili yasanın birinci geçici maddesi aynen; *" 11.10.2004 tarihinden önce tarım arazileri; gerekli izinler alınmadan tarım dışı amaçlı kullanıma açılmış ve tarımsal bütünlüğü bozmuyor ise söz konusu arazinin istenilen amaçla kullanımı için, altı ay içerisinde Bakanlığa müracaat edilmesi, hazırlanacak toprak koruma projesine uyulması ve tarım dışı kullanılan tarım arazilerinin her metre karesi için beş Yeni Türk Lirası ödenmesi şartıyla izin verilir"* ifadesi ile alanda yer alan ve de tarımsal karaktere uygun ve ilgili maddesi uyarınca yapılmış yapılara bir ölçüde af kapısını aralamaktadır.

Ayrıca 25. maddede ki c bendi hükmü [961]; *" Tarım arazileri, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda belirtilen izinler alınmadan tarımsal amaç dışında kullanılmak üzere plânlanamaz"* demektedir. Bu duruma göre, alana yönelik Büyükşehir Belediyesi'nin plan yapmak için İzmir İl Tarım Müdürlüğü'nden görüş alması gerekmektedir. Belediye ise, konuya yönelik görüşü ilgili kurumdan talep etmiş ve bu talep üzerine de kurum görüşü Belediyeye iletilmiştir. Bu görüş alanın tarım toprağı olduğu doğrultusundadır. Ancak bugüne değin resmen açıklanmamıştır. Bu durumda arazinin tarım dışı faaliyetlere açılabilmesi için Belediyesinin Bakanlığa itirazı gerekmektedir. Bu itirazın değerlendirilmesi sürecinde arazide yeni bir çalışma yapılması söz konusu olabilecek ve tarım dışına çıkarılacak araziler için Bakanlar Kurulu kararına gereksinim duyulacaktır. Bu konuya da Kanun, Tarım Arazilerinin Amaç Dışı Kullanımı başlığı altında 13. madde ile açıklama yapmaktadır.[962] Bölgenin

[961] 3.5.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasına (c) bendi eklenmiştir.

[962] Bu madde**;** "*Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz. Ancak, alternatif alan bulunmaması ve Kurulun uygun görmesi şartıyla; a) Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar, b) Doğal afet sonrası ortaya çıkan geçici yerleşim yeri ihtiyacı, c) Petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri, ç) İlgili bakanlık tarafından kamu yararı kararı alınmış madencilik faaliyetleri, d) Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plân ve yatırımlar, için bu arazilerin amaç dışı kullanım taleplerine, toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile Bakanlık tarafından izin verilebilir". "Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri dışında kalan tarım arazileri; toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile valilikler tarafından tarım dışı kullanımlara tahsis edilebilir. Tarımsal amaçlı yapılar için, projesine uyulması şartıyla ihtiyaç duyulan miktarda her sınıf ve özellikteki tarım arazisi valilik izni ile kullanılır….Bu madde kapsamında valiliklerce verilen kararlara yapılan itirazlar, Bakanlık tarafından değerlendirilerek karara bağlanır…"* Hükmünü getirmiştir.

bozulan yapısının önüne geçecek ve bölgeyi çok uzun sayılacak zaman süreci içinde plan tadilatına uğratmayacak bir formülasyon içinde planlanması için bu manada bir kamu yararı kavramının teknik ve bilimsel ve hukuki olarak ortaya konması adına özgür düşünce ortamının gerekliliği kendisini göstermektedir.

Aslında bölgenin Bakanlar Kurulu Kararı ile 'turizm merkezi' ilan edilmesi, karşısında, tarım il müdürlüğünden, bölgenin tarımsal amaç dışında kullanılıp kullanılamayacağı yönünde görüş sorulması da doğru ve hukuka uygun bir yaklaşım değildir. Zira Bakanlar Kurulu Kararı, kanun hükmünde olduğuna ve bu karar kesinleştiğine göre tarım il müdürlüğünün bu kararı ortadan kaldıracak yönde görüş beyan etmesi mümkün değildir.

Kanun hükümleri incelendiğinde, İnciraltı yöresinin kamuya mal edilmesi için yapılacak her türlü planlamaya bölgenin açık olduğu, görülmektedir. Zira planlama bir kamu yatırımıdır ve bölgede bu güne kadar olagelen "Ya Hep" veya "Ya Hiç" yaklaşımının neden olduğu parçacı ve dönemsel yaklaşımlar yerine bütün kapsayan ve yeni şeyler söylemek adına hareket eden ve kamu yararı ile özel mülkiyet arasında adil bir fedakarlığın denkleştirmesi ilkesi kuran, hukuki bir durum için çaba sarf edilmelidir diye düşünüyoruz.

Diğer taraftan arazilerin doğal yapısının korunması hususunda da hükümler getiren yasal düzenlemede, koruma, geliştirme ve kullanmayı esas alacak şekilde, plan proje ve tekniklerin geliştirilmesini, erozyona duyarlı alanların tespiti ve bu alanların korunmasına yönelik kullanım planları ve alt yapı projelerinin ilgili kamu kuruluşları tarafından yapılması öngörülmüştür. [963] Bu durumda bu alandaki arazilerin borlanma

[963] *Madde 15'e göre; "Doğal ve yapay olaylar sonucu toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri bozulmuş veya bozulma ihtimali olan araziler ile millenmeden önemli derecede etkilenen baraj, gölet ve benzeri rezervuar havzalarında toprak kayıplarını ve millenmeyi önlemek, koruma, geliştirme ve kullanmayı esas alan teknikleri yerleştirmek amacıyla, kurulların görüşü alınarak, Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile erozyona duyarlı alanlar belirlenir.* **……***Erozyona duyarlı arazilerin belirlenmesi ve korunması amacıyla bu arazilerin kullanım plânları ve altyapı projeleri; kurulların görüşleri dikkate alınarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet alanları ile sınırlı olmak kaydıyla, kamu kuruluşlarının birbirlerine bağlı hizmetlerini aksatmayacak şekilde bir uyum ve zaman plânlaması içerisinde, havza bazında ilgili kamu kuruluşları tarafından yapılır veya yaptırılır. Bu amaçla yapılan veya yaptırılan rüzgar perdeleri, sekiler, sel oyuntusu önleme yapıları gibi fizikî yapıların korunması, arazi sahiplerine aittir.Bakanlık; kurak, yarı kurak ve az yağışlı yerlerde iklim değişiklikleri ve insan faaliyetleri de dâhil olmak üzere, çeşitli nedenlerle toprak bozulması görülen çölleşmeye maruz alanlarda*

sonucunda bozulduğu da kabul edildiğinden konu hakkında daha gerçekçi savların ortaya konması, bu konuda somut program ve projelerin geliştirilmesi de gerekmektedir. Ancak bölgede yıllardır bilinen problemlerin çözümü noktasında, mevcut yasal düzenlemelere rağmen hiçbir somut adım atılmamakta, çözüm önerileri söylemden öte gitmemektedir. Yukarıda bahsi edilen ve İzmir İl Tarım Müdürlüğü tarafından Büyükşehir Belediyesine sunulmuş olan raporda, herkesin bildiği ve yıllardır dile getirdiği, arazinin verimini giderek hızla kaybettiği de ifade edilmekte, buna rağmen bölgenin tarımsal alan niteliği bulunduğu ileri sürülmektedir.

3.6.4.5 İnciraltı Ve Bahçelerarası Bölgesinin 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'na Göre Analizi

Hâlihazır duruma göre İnciraltı ve Bahçelerarası Mahallesi'nin imar planı bulunmamakta olup, bölgenin bir kısmı 2. derece, bir kısmı ise 3. derece doğal sit alanı ilan edilmiş durumdadır. Bölgenin sit ilan edilmesinden sonra aradan çok uzun zaman geçmesine rağmen halen Koruma Amaçlı İmar Planları da yapılmamıştır. Bu nedenle bölgede, halen herhangi bir yapılaşma ve imar izni bulunmamaktadır.

Alınan Turizm Merkezi kararına rağmen, bölgenin alt ölçekteki meri imar planlarında statüsü tartışmalı ve planlar arası tezatlıklar da içermektedir. Büyükşehir Belediyesince hazırlanan 1/25.000 çevre düzeni planında tarımsal niteliği korunacak alan şeklinde belirleme yapılmış iken, Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanan 1/100.000 ölçekli Manisa-Kütahya-İzmir çevre düzeni planında turizm alanı olarak belirlenmiştir. Oysaki bölge hakkında yapılacak planlarda kesinleşmiş bulunan "turizm merkezi" kararı uyarınca işlem yapılması ve imar planlarının buna göre hazırlanması gerekir. Söz konusu kararın Bakanlar kurulu kararı şeklinde olduğu ve kararname hükmünde bulunduğu dikkate alındığında, artık bu kararın varlığa veya yokluğu hususunda tartışma yapılması doğru değildir. Bu nedenle Büyükşehir Belediyesince hazırlanın 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planının, planlama esaslarına aykırı olduğu, alt

---

ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ile işbirliği yaparak gerekli önlemleri alır veya aldırır. Erozyona duyarlı alanların belirlenmesi ve korunmasına ilişkin usûl ve esaslar, Bakanlık tarafından hazırlanacak yönetmelikle belirlenir" ifadesini içermektedir.

ölçekteki planların üst ölçekteki planlara uygun olması gerektiği yönündeki planlama ilkesine yani "planlama hiyerarşisine" riayet edilmediği görülmektedir.

Bu somut duruma rağmen Belediyece bölgedeki arazilere emlak vergisi arsa olarak ve çok yüksek oranlarda tahakkuk ettirilerek mülk sahiplerinden istenmektedir. Böyle bir anlayışın vergilendirme yükümlülüğüne ve mülkiyet hakkına aykırı olduğu açıktır.

Ne yazık ki Maliye Bakanlığı (İzmir Defterdarlığı) da aynı görüş doğrultusunda yani bölgedeki arazilerin arsa olarak vergilendirilmesi yönünde hareket etmektedir. Nitekim bu konuyla ilgili vermiş bulunduğu mütalaada, bölge içinde yer alan taşınmazlardan arsa vergisi alınması gerektiği bildirilmiştir.[964]

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nde borlu su nedeniyle tarım yapılamamaktadır. Bölgede bugün için tarımsal faaliyetin herhangi bir getirisi veya kazancı olmadığından bölgenin büyük bir kısmı boş durumdadır. Ekonomik bir tarım geliri elde edilemediği için bu yerleri kimse kiralama yoluna gitmemektedir ve eğer mülk sahibi çiftçi değilse kesinlikle bu alan boş kalmaktadır. Zaten meslek itibariyle çiftçi olan mülk sahipleri de bu manada gelir elde edemedikleri için birçok boş olarak kalmaktadır. Bölgenin bu somut durumunun bilinmesine rağmen belediyece bölgedeki taşınmazlardan arsa olarak ve çok yüksek oranlarda emlak vergisi alınması, vergilendirmeden öte artık taşınmaz sahipleri için altından kalkılmaz yük haline gelmiştir. Belediyenin Koruma Amaçlı İmar planı bile yapmayıp bölgeyi adeta plan harici bırakmasına binaen vergi olarak en yüksek[965] arsa vergisini istemesi Hukuk Devleti içinde kabul edilebilecek bir durum değildir.

---

[964] Defterdarlık Makamının ilgi yazısında:"…*Belediye sınırları içinde bulunan ve tapu senedinde vasfı zeytinlik, tarla veya bahçe olarak gösterilen ve içerisinde zirai faaliyet olarak üretim yapılan yerlerin arsa sayılmayarak araziye ait oran üzerinden vergilendirilmesi gerekmekte olup, imar uygulaması yapılarak arsa vasfını kazanan ve bu şekilde tapuya kaydedilen yerlerin zirai faaliyette kullanılmış olması halinde ise arsa olarak vergilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yapılan yoklama sonucu zirai faaliyette kullanılmadığı, başka amaçlarla tahsis edildiği boş veya iki yıl üst üste nadasa bırakıldığının tespiti halinde imar planı içerisinde kalan zeytinlik, tarla veya bahçe olarak gösterilen arazilerin arsa olarak vergilendirilebileceği tabiidir…*". denilmektedir.

[965] Balçova ilçesi içinde altı kata imarlı olan bölgede bu değerlendirme miktarında olan bir belirleme yapılmıştır.

Belediyelerin getirmiş bulunduğu bu ağır vergi yükünün kaldırılması ve vergi oranlarının makul sınıra çekilmesi yönünde vatandaşların vergi mahkemelerinde açmış bulundukları davalar da mahkemelerce, vergi mükelleflerinin ve mülkiyet hakkı sahiplerinin, belediyelerce yapılan emlak vergisi rayiç değer tespitine dava açma haklarının ve dolayısıyla husumet ehliyetlerinin bulunmadığı gibi çok ilginç bir gerekçe ile esasa bile girmeden reddedilmektedir.[966] Oysaki vergi mükelleflerinin dava açmasının engellenmesi hukuka aykırı bir durumdur.[967]

Kanun hükümlerinin vergi mahkemelerince "mülkiyet hakkı" sahibinin dava açma ehliyeti bulunmadığı şeklinde yorumlanması ve bu şekilde karar verilmesine gerekçe olarak Kanun hükmünde mülkiyet hakkı sahibinin dava açabileceğine ilişkin bir kayıt bulunmadığının gösterilmesi, yanlış ve eksik yorumdan kaynaklanmaktadır kanaatindeyim. Çünkü 213 sayılı VUK. nun 377. maddesinde; *"…Mükellefler ve kendilerine vergi cezası kesilenler, tarh edilen vergilere ve kesilen cezalara karşı vergi mahkemesinde dava açabilirler…*" hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla 213 sayılı VUK. nun 49/b maddesinin *"vergi mükellefinin ve kendisine vergi cezası kesilenlerin"* dava açma hakkını engellediği şekilde yorumlanması mümkün değildir. 213 sayılı Kanun 49/b maddesinde sayılanlar ancak ikincil derecede dava açmaya hakkı olan şahıslar olarak değerlendirilebilir. Zira Kanunun bu maddesinde belirtilenler bizzat vergi

---

[966] **İzmir 3. Vergi Mahkemesi'nin 2006/648 E ve 2006/740 K** sayılı dosyası bu manadaki dosyalara örnek bir dosya olarak kabul edilebilir.

[967] 213 sayılı VUK. nun 49/b maddesinde; **"***Takdir komisyonlarının arsalara ve araziye ait asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin dört yılda bir yapacakları takdirler, tarh ve tahakkuk işleminin (Emlak Vergisi Kanununun 33 üncü maddesinin (8) numaralı fıkrasına göre yapılacak takdirler dâhil) yapılacağı sürenin başlangıcından en az altı ay önce karara bağlanarak, arsalara ait olanlar takdirin ilgili bulunduğu il ve ilçe merkezlerindeki ticaret odalarına, ziraat odalarına ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları ile belediyelere, araziye ait olanlar il merkezlerindeki ticaret ve ziraat odalarına ve belediyelere imza karşılığında verilir.*

Büyükşehir belediyesi bulunan illerde takdir komisyonu kararları, vali veya vekâlet vereceği memurun başkanlığında, defterdar veya vekâlet vereceği memur, vali tarafından görevlendirilecek tapu sicil müdürü ile ticaret odası, serbest muhasebeci mali müşavirler odası ve esnaf ve sanatkârlar odaları birliğince görevlendirilecek birer üyeden oluşan merkez komisyonuna imza karşılığında verilir. Merkez komisyonu kendilerine tebliğ edilen kararları on beş gün içinde inceler ve inceleme sonucu belirlenen değerleri ilgili takdir komisyonuna geri gönderir. Merkez komisyonunca farklı değer belirlenmesi halinde bu değerler ilgili takdir komisyonlarınca yeniden takdir yapılmak suretiyle dikkate alınır.

Takdir komisyonlarının bu kararlarına karşı kendilerine karar tebliğ edilen daire, kurum, teşekküller ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları on beş gün içinde ilgili vergi mahkemesi nezdinde dava açabilirler. Vergi mahkemelerince verilecek kararlar aleyhine on beş gün içinde Danıştay'a başvurulabilir.

Kesinleşen asgari ölçüde arsa ve arazi birim değerleri, ilgili belediyelerde ve muhtarlıklarda uygun bir yere asılmak suretiyle tarh ve tahakkukun yapıldığı yılın başından Mayıs ayı sonuna kadar ilan edilir…." şeklindeki hüküm.

mükellefi olmadığı gibi kendisine vergi cezası kesilmiş şahıslar da değildir. Dolayısıyla vergi mükellefinin veya kendisine vergi cezası kesilen şahısların dava açmaya ehil olmadığını belirtmek Anayasa ve taraf olduğumuz uluslar arası sözleşmelerce güvence altına alınmış "Hak Arama Hürriyeti " ve" Mülkiyet Hakkına" da açıkça aykırıdır.

Anayasanın 73. maddesinde; *"Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır…"* hükmüne yer verilmiştir. Bu bağlamda vergi yükünün herkesin "Mali gücüne göre" olması ve "vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı"nın sağlanması devletin Anayasal bir görevidir. Ancak bölgede alınmak istenilen vergi ile kanun ve Anayasa hükümleri açıkça ihlal edilmektedir. Bölgede lüks villa sahipleri, Özdilek Alışveriş Merkezi ve Oteli ile lüks lokanta vb. işletmelerden alınan emlak vergisi ile arazisi boş durumda bulunan mülkiyet hakkı sahiplerinden aynı oranda emlak vergisi alınmasının mülkiyet ve Vergi Hukuku kapsamında hukuka aykırılığı açıkça görülmektedir.

Alt mahkemelerin vermiş olduğu bu manadaki kararları bölge halkı, kendileriyle yaptığımız görüşmelerde, temyiz ettiklerini ifade ederek; dava açmak hakkının mülk sahibinde olmamasını günümüz Hukuk Devleti içinde anlayamadıklarını ve vergiyle sorumlu olanın ancak anlayabileceği ve hissedebileceği bir özel durumun ancak kurumlar vasıtası ile dava konusu yapılabilmesine anlam veremediklerini ifade etmişlerdir. Gerçekten de eğer belediyeler ilgili kurumlarla diyelim ki hukuka uygun olmayan bu manada bir işbirliği yaparak[968] yüksek vergi noktasında mutabakata vardılar, o zaman da bunun hukuk süzgecinden geçirilebilme şansı olmadığına göre Hukuk Devleti içinde dava açma hakkının olmadığı söz konusu bu durumda Korporatif Devlet uygulaması ile karşılaşmış olmuyor muyuz? Bölge halkı bu manadaki kararlar için Danıştay'ın ne diyeceğini merak ve vergilerin yüksekliği nedeni ile aynı samanda

[968] Burada her zaman "kasıt" anlamında bir sınırlama yapmak adına bu örneği vermedik. Örneğin burada iyi niyetli olup ama bilgisizlik veya kendi özel hayatı içinde yoğun olduğu bir dönemde ki bir süreçte yaşadığı bir imkansızlık da olabilir. Birilerinin bu durumu nedeni ile diğerlerinin haklarına halel gelmesi yaklaşımı günümüz Hukuk Devleti düzeyini yansıtmayacak bir durumdur kanaatindeyiz.

korku durumu içinde beklemektedirler. Yerlerini satsalar bile bu vergi bedelini ödeyemeyeceklerini ifade eden malikler vardır.

3.6.5 Bölgenin Planlaması Hakkında Yapılmış Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde bölgenin Planlanması hakkında yapılmış önerileri incelemeye çalışacağız. Elbetteki bu manada bir çok öneri yapılmıştır. Ama biz çalışma kapsamı içinde belirli bir inceleme ve araştırma sonucu ve bilgi temeli üzerinde üretilen önerileri bulmaya ve onları anlayarak kendi kanaatimize göre de yorumlayarak bu bölümü belirlemek istiyoruz.

3.6.5.1 Kemal Ahmet Aru'nun Önerisi

1 Mayıs - 1 Aralık 1951 tarihleri arasında Belediye, İller Bankası ve o günkü hükümetin de desteği ile açılan[969], "İzmir Şehir İmar Planı Yarışması", Kemal Ahmet Aru, Gündüz Özdeş ve Emin Canpolat tarafından oluşan ekip kazanmış ve hazırlanan imar planları 1953 yılında onanmıştır.

Yarışmada birincilik alan bu imar planına göre, İnciraltı ve Güzelyalı Bölgesi bir bütün olarak düşünülmüş ve bu iki nokta arasında iki yazlık mahalle oluşumu kabul edilmiştir. Belirlenen bu alanlarda en küçük parsel ölçüsü olarak 1.000 m^2 kabul edilmiş ve bu manada bir parsel oluşumu ile, İnciraltı Belediye Plajı batısındaki sahalar üzerinde plajın genişletilmesi bazı dinlenme, eğlenme ve plaj tesislerinin yapılması düşünülmüş olup; bu alanda ayrıca hafta sonu kullanımı için düzenlenecek park içinde konumlanacak konut alanlarına yer ayrılması düşünülmüştür. Ayrıca bu planda binaların mülk sahiplerine ve bunların çevrelerinde kurulacak parkın ise bir kooperatif idaresine verilmesi teklif edilmiştir. Belediye sınırları içerisinde yer alan tarım arazileri ise yeşil alan ve rezerve sahalar olarak tespit edilmiştir[970].

Aghazadegah, Kemal Ahmet Aru Planı'nın bölge hakkındaki önerisini eleştirirken, söz konusu konut yapılaşmalarının mülkiyetinin belediyede kalmasını

[969] KARADAĞ, a.g.e., s. 59.
[970] ALTINÇEKİÇ, a.g.e., s.63 - AGHAZADEGAH, a.g.e., s.70, - AYHAN, a.g.e., s.25, 26.

önermiştir ki[971], bu öngörüsü hukuksal temele dayanmamaktadır. Şöyle ki; o dönem itibariyle bölgenin mülkiyeti yine bugünkü gibi genel anlamda özel mülkiyet içindedir. Aghazadegah'ın önerisinin esas alınması durumunda bölgenin tamamının kamulaştırılması gerekmektedir ki bu manada bir rakam, o zamanki İzmir Belediyesi'nin bütçesinin çok üstünde bir meblağdır ve ayrıca o dönem yürürlükte olan Kamulaştırma Kanunu, bu manada bir kamulaştırmayı kabul etmemektedir. Amaç, bu oluşumu plan içine almak ise bunun en gerçekçi yaklaşımı bu plan sınırı içinde özel mülkün aynı plan şartları içinde bu oluşumu gerçekleştirmesine müsaade etmektir. Örneğin Ilıca Termal Tesisleri alanı planlanıp bu manada yapılaşmanın önü açılmış olsaydı, hem bu bölge daha önce gelişir ve hem de devletin ilgili birimlerinin kamulaştırma, bina inşa etme ve işletme süreci içinde bir takım suiistimal çerçevesindeki oluşumlarına engel olunmuş olurdu[972]. Ayhan, Aghazadegah'ın bu manadaki eleştirisini belirtmekte ve bu bölüm içinde bu konuda fikir beyan etmemektedir. Ancak çalışmasının sonuç bölümündeki açıklamaları ile bu öneriyi tasvip etmediğini göstermektedir[973].

Kemal Ahmet Aru Planı, 2006 yılında yapılan 1/25.000'lik planı gibi Belediye bürokratları ile siyasi iradenin ortak atadığı iki akademisyen çerçevesi yaklaşımı ile elde edilen bir plan olmayıp, uluslararası bir yarışma ile kendisini ispatlayan yaklaşım sonucu elde edilmiş bir plandır. Zaten planlamada bu manada uluslararası yarışmaların açılmasının ana nedeni[974], bizce siyasi iradenin etkisinde kalacak belediye bürokratının (var ise yine siyasi iradenin atadığı ve kendisi gibi düşünen danışmanlarının) ufuk ve vizyonundan ziyade, özgür bir ortamda kendisine ait orijinal yaklaşımlarda bulunacak fikirlerin ve oluşumların önünü açmaktır. Doğal olarak bu durumun doğması için en baş şart; bu yarışma için atanan jürinin siyasi iradenin vesayetinden ve konu hakkında

[971] AGHAZADEGAH,a.g.e., s.71

[972] Balçova termal Tesisleri kamulaştırma işlemi ile elde edilen alanda kurulmuştur. Termal Tesislerini işleten Özel İdare olup bu manada İl Genel Meclisi Üyelerine bu tesislerden indirimli yararlanma imkanı verilmiştir. Klasik anlamda arpalık olarak nitelindirilen bu oluşum çok yanlış bir oluşumdur. Devletin otel işletmesi yapıp, masaj vs gibi hizmetler vermek yerine bölgeyi Şehir ve Bölge ilmi verilerine dayanarak ve mutlaka eşit ve adil sınırları içinde kalarak bir planlama ile belirleyip bu manada ki ufuk ve vizyonu ortaya koyması yeterlidir. Planlama hiyerarşisi içinde, kamu yararı ile özel mülkiyet arasındaki fedekarlığı denkleştirme işlemi ile meseleye yaklaşan devletin alt ölçekte işletmecilik yapması demek bu manada suistimallere açık olması demektir.

[973] AYHAN**,** a.g.e., s.27 ve s. 100 –104.

[974] O dönem itibariyle, bu uluslararası yarışma hakkında yapılan tartışmalar için bakınız: TÜMER**,** 1998, s. 106-107

nitelik yeterliliğinin tartışmadan uzak olmasıdır. İşte bu noktada biz, Kemal Ahmet Aru Planı'nın bu şartlar içinde gerçekleştiğini ve zaten bu ufuk ve vizyon nedeni ile de bugünkü uygulamaya kadar İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi için (içinde bulunulan zaman dilimi içindeki gerçeklerle orantılı olarak) bu kadar somut bir öneri gelmemiştir diye düşünmekteyiz. Plan müelliflerinin o dönem itibariyle bile olsa bölgenin tarımsal niteliğinden ziyade rekreatif özelliği üzerinde durması sanıyoruz ki çok gerçekçi bir yaklaşımdır.

3.6.5.2 Sevil Türkmen'in Önerisi

Sevil Türkmen, yaptığı çalışmasının[975] kapsamında , İnciraltı ve Bahçelerarası'nın tamamını incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümündeki önerisi ise, bölgenin tamamına ait olmayıp sadece (kendi sınırlama tanımı ile) "İnciraltı Dalyan kıyısıdır" ki; alan "İzmir Çeşme Otoyolunun kuzeyinde yer alan, kuzeyde İzmir Körfezi (deniz), doğuda Üçkuyular Kavşağı ve Hava Eğitim Okulu ile Üçkuyular İskelesi, batıda Yenikale Askeri alan" ile sınırlanmıştır. Çalışmanın bitim tarihi Ocak 1992'dir. Bugünkü yerleşim ile tariflersek; "doğusundaki Levent Marina'nın hemen yanı başından başlayıp, Dalyan'ın orta bölümüne kadar doldurulan eski otoyol inşaatı şantiyesi alanından (şimdiki park ve yürüyüş düzenleme alanı) başlayarak ortada bulunan Dalyan alanından, batısında bulunan İnciraltı Gençlik Merkezi'nin bitimi noktasından, en batıdaki Yenikale Askeri Alana varıncaya kadarki lokanta, kafe ve sahil düzenlemesi kısmının, kuzeydeki Bakü Haydar Aliyev Bulvarı içindeki bölgedir ki, bu manada düzenleme alanı bu amaç için kullanılmaktadır. O dönem itibariyle Sevil Türkmen'in çözüm önerisi bu alan için sınırlı kalıp bölgenin tamamı anlamında tarım alanı atfında bulunmaktadır. Çalışmasının sonuç bölümü, bölgenin bu sınır içindeki kısmı için somut öneri içermektedir.

Türkmen çalışmanın öneri bölümünde tatil kavramını tartışmış ve ayrıca dinlenme-eğlenme ve boş zamanları değerlendirme konusunda düşünce şeklimize de artık bir yenilik getirilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu gereksinimin karşılanmasında ülkede tatiller için davet bölgeleri yaratılmasını öneren Türkmen, bu

[975] TÜRKMEN, Sevil; İnciraltı-Dalyan Turizm ve Rekreasyon Alanı Düzenleme Çalışması, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 1992.

bölgelerde doğal turizm aracılığıyla gevşeme, rahatlama-dinlenme ve eğlenme olanakları getiren alanların oluşturulmasına da önem verdiğini ifade etmektedir. Bu kapsam içinde boş zamanları değerlendirme kavramının toplumsal analizini yapmaktadır.[976]

Türkmen getirdiği önerisinin mülkiyet noktasındaki çözümüne bir açıklık getirmemiş ve bölgenin tümüyle kamulaştırılmış olması durumunda nasıl planlanacağı noktasındaki önerisini somutlaştırmıştır. Önerinin uygulama kabiliyeti noktasında örneğin Uluslararası bir fona somut proje sunmak, veyahut yapılacak düzenlemede mülk sahiplerinin işletme kurabilecekleri bir sistem meydana getirmek gibi gerçekçi yaklaşım sergilememiştir.

3.6.5.3 Hossein Aghazadegah'ın Önerisi

Hossein Aghazadegah 1985 yılında bölgeyi mercek altına alarak sonucunda bir öneri de getirdiği çalışmasında[977] , tasarımı için toplam alanı 574,75 ha. olarak belirlemiş, bu alandan 313,25 hektarlık tarım alanını ayrı bir kısımda değerlendirmiş ve 38,50 ha. alanı da konut alanı olarak belirlemiştir. Geriye kalan 223 ha. alanı rekreasyon alanı olarak belirlemiştir. Bu alan içine turistik amaçlı tesisler, günü birlik tesisler, kamp alanı, piknik alanı, çocuk fuarı, spor alanı, üniversite, öneri konut, terminal, Eski İzmir Kenti maket biçimi yapılaşması, hayvanat bahçesi, atlı spor sahası, tarım alanı, dolgu

[976] Bu anlamda yazar, şu tespitleri somutlaştırmıştır : "*Ülkemizde boş zamanları değerlendirme ve dinlenme ve eğlenmenin ülke düzenleme stratejisi ve politikası içinde ele alınmadığı görülmektedir. Ancak planlama eylemlerinde ortaya çıkan fırsatlar bu eylemlere olanak sağlamaktadırlar. Yavaş yavaş bu tür alanlarla ilgili planlara daha sık yer verildiği muhakkaktır ama henüz yeterli değildir…İzmir kenti de günümüz gelişmişlik çağında kültürel, fiziksel, ekonomik, sosyal ve demografik yoğunlaşmaya uğrayan büyük şehirlerdendir. Aynı gereksinimler yüksek ölçüde bu kentte de hissedilmektedir. Kentte büyük çaplı ve tüm kente hitap edebilecek dinlenme, eğlenme bölgeleri yeterli değildir. Buna karşın kentsel topraklar da hızla azalmaktadır. Dolayısıyla dinlenme, eğlenme ve boş zamanları değerlendirme bölgelerinin yeni bir anlayışla ve hızla yaratılmasının İzmir içinde zorunlu olduğu gözlenmiştir. ……İnciraltı-Dalyan ve çevresi, İzmir'e yakın olması dolayısıyla ulaşım ve ekonomik açılardan halkın zorluk çekmeden ulaşabileceği bir yer olması ve alanda henüz yapılaşmanın bulunmaması belirlenen amaç ve hedef doğrultusunda elverişli bir alandır. Ayrıca büyüyen kentte bu alanın hala bir takım tanımsızlıklara sahip olduğunun gözlenmesi de bu alan için uygun müdahale kararlarının gerekliliğini ortayla koymuştur. Alanda yer alacak aktiviteler İzmir kentinde eksik olan rekreasyonel ve turistik aktivitelerin sağlanması yönünde önemli bir çekim noktası yaratabilecek ölçüdedir. Planlama alanındaki tesislerin kendi içlerinde ve birbirleri arasındaki işlevsel uygunluk, yeterliliği soyut bir takım değerler açısından büyük bir önem taşımaktadır. Yine insani boyutların ve algılamanın yüksek olduğu bir tasarım ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Planlamanın ana öğesi insan ve değerleridir"*.

[977] AGHAZADEGAH Hossein**;** İzmir İnciraltı Rekreasyonel Amaçlı Kıyı Düzenlemesi, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Ödevi, İzmir, 1985

alanı, botanik bahçesi, balık hali, helikopter alanı, yüzme havuzu ve tesisleri, kültür merkezi, doğa müzesi, eğlence yerleri, ticaret alanı, Hava Eğitim Komutanlığı, mokamp, ağaçlandırılacak alan, Deniz Bilimleri Enstitüsü gibi her şeyden biraz biraz olsun manasında bir yerleştirme yapmıştır.[978]

Aghazadegah'a göre yer seçimi açısından çalışma alanını incelersek birkaç kritere bağlı olduğunu görebiliriz: Kent'e ve özellikle kent merkezine yakın olması, ulaşım yönünden kolaylıklar sağlaması, bu kriterlere bağlı olarak ekonomik açıdan halkın yararına olması, alanın kumluk, çakıllık, bataklık olması ve alınan bilgilere göre tarıma ve benzeri kullanımlara elverişli olmamasıdır. Planlama alanındaki tesislerin kendi içlerinde de birbirleri arasındaki işlevsel uygunluk, yeterliliği, soyut değerler açısından büyük önem taşıdığının altını çizen yazara göre yapılar rijit beton guruplaşma görünümünden uzak ve yeşillik ve ağaçlık bir yöre olmasından dolayı yapılarda doğal malzemenin yoğun kullanılacağı düşünülmüştür.

Aghazadegah'ın tasarımında yapısal değerler açısından kentsel yerleşmelerdeki bina yığınlarından farklı olarak doğa ile kaynaşmış yapıların planlaması, daha çok ayrık bir düzenleme şeklinde yapılacaktır. Bu düzenlemeye göre kitleler tasarım alanında, daha ziyade yol kenarına yakın yerlere planlanmıştır. Bu yaklaşım bazı beklenmedik olaylar karşısında örneğin; yangın vb. hadiselere tedbirli olmak için uygun görülmüştür. Üstelik servis ve hizmet açısından ulaşılabilirliği maksimum düzeye çıkarmak için böyle bir sistemin düşünülmesi zorunlu görülmüştür.

Tasarımın en zayıf yönü ise arsanın nasıl sağlanacağı kısmıdır. Önerilen yaklaşıma göre; alanda yapılacak eğlence tesislerinin arsasını belediye sağlayacaktır. Bu arsa yabancı veya yerli kuruluşlara çeşitli vadelerde işletme karşılığında devredilebilecektir. Kapalı yüzme havuzunu ve tesislerini T.C. Milli Eğitim Gençlik

[978]Müellif eserinde;"*Kentin gittikçe büyümesi, nüfusun artması, yapıların yeşil alanları yutması ve böylece kişi başına düşen yeşil alan oranının azalması İzmir ve İzmir halkının büyük sorunlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle böyle bir rekreasyonel planlamanın yapılması ile İzmir halkının, rekreatif gereksinimlerinin bir kısmı karşılanmış olacak ve böylece kente de yararlar sağlayacaktır. ..Çalışma alanı İzmir'e yakın olması ve dolayısıyla ulaşım ve ekonomi açılarından halkın zorluk çekmeden ulaşabileceği, boş zamanlarını değerlendirebileceği bir yer olmasından ötürü seçilmiştir. Konumu yönünden rekreatif kullanımlara elverişli bir alan olduğu da görülmektedir. Tespitlerini yapmıştır.*

ve Spor Bakanlığı gerçekleştirip içindeki aktiviteleri ihale ile değişik kuruluşlara kiralayacaktır. Piknik veya kamp alanlarına da yapılacak tesisleri ya belediye işletecek ya da bu kamp alanlarını işletme karşılığında özel kuruluşlara devredecektir. Bu alanda yer alan aktiviteler İzmir içinde eksik olan rekreasyonel aktivitelerin sağlanması amacıyla bu manada kentlinin ihtiyacı karşılanıp bir çekim noktası yaratabilecektir.

Bölge kapsamında alanın tasarlanması elbette ki çok önemlidir ama bu tasarlamadan önce mülkiyet probleminin nasıl çözüleceğinin hukuken izah edilmesi gerekmektedir. Bu noktada çalışmada bir inceleme ve araştırma bulunmamaktadır.

3.6.5.4 İrem Ayhan'ın Önerisi

Bölgenin tümü üzerinde yaptığı araştırmasında[979] hem tarihi gelişimi ve hem de bölge halkının bugünkü durumunu bütünüyle inceleyen İrem Ayhan, bölgenin kendisine has olan özelliklerini sıralayarak planlamada bu kendine özgü alanların bir bütün içinde ele alınması gerekliliğini ifade etmiştir. Bölgenin tarımsal niteliğinin değişik açılardan incelenmesi durumunda farklı sınırlayıcılar tespit ettiğinden alternatif çözüm önerileri sunmuştur. Ayhan, çalışmasının sonuç bölümünde konuyu şu şekilde sunmuştur :

İnciraltı Bölgesi farklı sınırların bir arada bulunduğu bir bölge olma özelliği taşıdığının tespitini yapan Ayhan bunları *: "..askeri bölge, kıyı kenar çizgisi, 1., 2., 3. derece doğal sit alanları, 3. derece jeolojik koruma kuşağı ve turizm alanı"* olarak somutlaştırmıştır. *"Farklı sınırlayıcıların doğal olarak farklı yaptırımları beraberinde getireceğinin"* altını çizen yazar, örneğin askeri yasak bölge niteliğinin; o bölgenin güvenlik açısından dikkatle değerlendirilmesini gerekli kıldığının tespitini yapmıştır Bu manada Kıyı Kenar Çizgisi, 1.derece sit kararı kapsamındaki alan, 2.derece sit kararı kapsamındaki alanlar, 3. derece sit alanı kapsamındaki alanlar ve Jeotermal alan gibi sınırlayıcıların planlamada mutlaka dikkate alınması gerekliliğini de ortaya koyan yazar bu manada gerçekçi ve hukuki alt yapısı olan bir durum tespiti yapmıştır[980].

---

[979] AYHAN, İrem; İnciraltı Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi, Potansiyeller, Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans 1. Sınıf Proje Çalışması, İzmir, 2005.

[980] y.a.g.e s.67

Ayhan'a göre bu yapı dolayısıyla İnciraltı Bölgesi için farklı çözüm önerileri geliştirilmelidir. Yazar'a göre normal koşullarda, bölge için geliştirilebilecek ilk alternatif, ıslah ve drenaj çalışmaları yapılarak bölgenin tekrar tarımsal üretime kazandırılması şeklindedir. Yazar, bölge kapsamında yaptığı araştırmalara göre böyle bir kullanım öngören çalışmanın, yani bölgenin tarımsal alan olarak geri kazanılmasının ekonomik olarak yapılmasının mümkün olmadığının altını çizmektedir.[981]

Bu manadaki gelişmenin İnciraltı bölgesinde ileride yapılması düşünülen planların gerçekleştirilmesinde engel teşkil edecek şekilde gelişmeler olduğunu belirten Ayhan'a göre bu manada bölgenin kamu yararına kullanımından söz edilemeyeceği ileri sürülerek bu yöndeki tespitleri somutlaştırmaktadır.[982]

Ayhan'a göre ikinci bir alternatif; alanın plansız gelişiminin önüne geçilmesi anlamında ve çok geçmeden yapılacak bir koruma imar planının yol göstericiliğinde kısmen konut alanına açılması ve konut alanları dışındaki bölgelerin dinlence, eğlence mekanları, turizm tesisleri ve yeşil alanlarla kamusal kullanıma imkan verecek şekilde; bölgede yaşayanların da yararlanabileceği bir yapılanmaya gidilmesi yönündedir.[983]

---

[981] y.a.g.e. s.75 *"Ayrıca yıllardır bölge hakkının gönüllü çalışmalarından yararlandırılmaması ve bölge üzerine verilen hatalı kararlar sonucu halk umudunu yitirmiş; topraklarını bankalardan almak zorunda kaldığı kredileri ödeyememesi sonucu kaybetmiştir. Bunun yanı sıra bölgede başlayan arazi mafyası, zor durumda olan çiftçinin belirlenerek topraklarının elinden alınması şeklinde gelişme göstermektedir. Büyük sermaye sahipleri bahçe sahiplerinin üzerinde ticari faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla baskı oluştururken diğer taraftan topraklarını satmak zorunda kalan çiftçilerin toprakları üst gelir grupları tarafından satın alınmakta, çevresi yüksek duvarlar ve Çevresi yüksek duvarlar ve tel örgülerle çevrilerek tarımsal amaçlı yapı adı altında villalar yapılmaktadır. Bu durumda söz konusu bölge, plansız bir gelişme ile giderek parçalanmaktadır[981]".*

[982] *y.a.g.e.s81 "Bölge geçici ruhsat kullanımı ile ticari faaliyetlere dönüşüm; tarımsal kullanım amaçlı yapı adı altında villalaşma ya da gelecekte oluşabilecek imar uygulamalarına yönelik olarak oluşan arsa spekülatörlerinin alandan toprak alımları sonucu; tarımsal kullanım dışında farklı ve ticari kullanım amaçlı, kar amaçlı beklentileri olan insanların eline geçmektedir. Diğer taraftan Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelen insanlar alanı çadır ve barakalarla doldurarak midyecilikle uğraşmaktadırlar. Bütün bunlar sonucunda kentsel tarım uygulamalarının da bu alan için geçerli olamayacağı görüşündeyim[982]".*

[983] y.a.g.e.s84. alternatif kapsamında şu uyarıları da ilave etmektedir : "Ancak yapılacak konutların depremsellik ve iklim durumu göz önüne alınarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Birinci derece deprem bölgesi olan İzmir'de jeotermal faaliyetler açısından önem taşıyan İnciraltı bölgesi; gelecekte jeotermal enerjinin kullanımını engellemeyecek şekilde değerlendirilmeli; sık ve yoğun bir yapılaşmanın gerçekleşmesi önlenmelidir. Yapılacak çalışmalar yüksek katlı yapıların bölge iklimini ve hava sirkülasyonunu engelleyerek hava kirliliğinin artırması ve iklim değişikliği gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceği göz önünde tutularak gerçekleştirilmelidir. Turizm tesisleri termal suyun kullanımından da yararlanılmak üzere sağlık turizm mi şeklinde geliştirilebilir".

2. derece sit alanının golf alanı olarak planlanması alternatifi üzerinde de duran Ayhan, *y*apılması düşünülen golf alanının bölge halkının da yararlanabileceği şekilde gerçekleşmesi gerekliliğini belirtmektedir. [984] Bu şekilde yapılacak bir belirlemede, sadece zengin seçkin sınıfın değil, bütün halkın yararlanması gerekliliği vurgulanarak, meseleye sosyal bir boyut getirmiş ve bu hususlara dikkat edildiği sürece bölgede golf alanı yapılabileceği görüşüne yakın olduğunu da ifade etmiştir.

Çalışmasının sonuç bölümünde : "*İzmir kent merkezinde kalmış tek açık alan olan bölge her şeyden biraz olsun mantığıyla halkın nefes almasına imkân tanımayan, trafik sıkışıklığının son derece sorun olduğu bir hale getirilerek karmaşa yaratılmamalıdır*[985]*"* uyarısını da yapan Ayhan çalışmasında genel anlamda bölgeyi ve bölge halkını araştırıp inceledikten sonra bir manada kamu yararı ile özel mülkiyet arasındaki fedakarlığı denkleştirmeye çalışmış ve bu noktada gerçekçi davranmıştır.

3.6.5.5 Balçova Belediyesi Başkanı Mehmet Ali Çalkaya'nın Önerisi

Plan + proje bağlamında teknik bir çalışması bulunmamakla birlikte genel itibariyle sözel olarak ifade ettiği ve basın bültenlerinden[986] alınan önerisini, kendisiyle yapılan görüşmede bir "kesinlik arz etmeme" şeklinde belirleyerek konu hakkında tasarım ve fikirlere açık olduğunu ve "illaki budur" şeklinde bir diretmesinin olmadığını ifade etmiştir.

Balçova Belediyesi'nin alan hakkındaki turizme açılması konusunda ise jeotermalin kullanılacağı ileri sürülmektedir. Bölge, hem ticaret ve turizmin merkezi haline getirmek istenmekte ve hem de çiçekçilik ve seracılık geliştirilmek istenmektedir. Bu bir ikilem olarak görülmekte olup yıllardır süren toplantılarda tartışılan konular gibi sonuçsuz bir yaklaşım olarak görülmektedir. Popülist bir politika olarak insanların

---

[984] *"Golf sporunun üst gelir grubuna hitap etmesinin alanda yaşayan grupların ve İzmirlilerin kullanımına imkân vermeme ihtimalini hatırlatarak; bu bölgenin kamunun yararına kullanımı düşüncesini hangi kamunun şekline dönüştürülmesi açısından önem taşıdığının" "bölge halkı yapılacak golf alanında işçi olarak çalışacaksa fonksiyon yapılış amacına ulaşmamış demektir*" şeklindeki ifade etmektedir.

[985] y.a.g.e s. 86

[986] **"Önerim Tartışılsın**", Milliyet Ege- 27.06.2005.

mağduriyetlerinin engellenmesi konuşulmaktadır. Bazı kişilerin alanda rant peşinde olduğunu da belirterek her konuda ikilem ve hatta üçlem içinde kalınmaktadır. Yaklaşık 740 hektarlık alan üzerinde alternatif rant kapıları olduğunu belirterek çiçekçilik sektörünün geliştirilmesi yanında narenciye tarımının da geliştirilmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda ticaret ve turizmi de geliştirmenin hedeflendiği yaklaşımda, bölgede sağlık turizminin de canlandırılacağı ileri sürülmektedir. 3.000 yatak kapasitesinin hedeflendiği alanda 5 yıl içinde bunların hepsini gerçekleştireceği ileri sürülmektedir. Ancak daha plan yapılmamıştır ve hedefler sathi olarak belirlenmiştir. Geniş alanlı üç, dört otel yapılarak tüm 750 hektarlık alana çözüm getirmek mümkün görülmemektedir. Kaldı ki hem çiçek seraları hem geniş alanlı oteller ve hem de golf alanı, alandaki planlama kaosunu yeniden gündeme getirecektir. Bu durum, plansız bir planlama ile sonuçlanacak hedefleri içermektedir. Meseleye bilgi temeli üzerine bakmamanın ve konuyu bir bütün olarak ele almamanın getirdiği bu noktadan uzaklaşılıp, bu kriterler içinde meseleyi ele almak gerekmektedir.

Balçova Belediye Başkanı Mehmet Ali Çalkaya'nın "İnciraltı'nda turizm amaçlı düzenleme yapılsın"[987] önerisinin gerek yöre ve gerekse ilgilenen kişilerce rasyonel bir girişim olarak görülmediği ortaya çıkmıştır. Bu öneri içinde bir golf alanının da yer alması, bu geniş alan içinde mekânsal karmaşa yaratacak düzeydedir. Öneride yer alan otellere bahçe sahiplerinin göreceli olarak sıcak bakmaması, konunun yeterince açıklanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Zira oteller söylemi içinde otellerin ne tür ve ne büyüklükte olacağı ve ne tür fonksiyonlar ile donatılacağı belirsizlik taşımaktadır. Golf önerisinin ise bu bağlamda olumsuzlukla karşılaşması da açıklanmış değildir.

3.6.5.6 Buca Belediye Başkanı Cemil Şeboy'un Önerisi

Plan + proje bağlamında teknik bir çalışması bulunmamakla birlikte genel itibariyle sözel olarak ifade ettiği ve basın bültenlerinden alınan önerisinde Şeboy'un, İnciraltı için Miami ve Venedik temelli fikir bazında projeleri bulunmaktadır. Şeboy, Venedik tarzını esas alarak Narlıdere Okulu'na kadar denizin içeri çekilerek su

[987] **"Önerim Tartışılsın",** Milliyet Ege- 27.06.2005.

kanallarının yapılmasını ve kanalların çevresine iki katlı evlerin yapılıp yoğunluğun düşürülmesini öngörmektedir. Şeboy, böylece yabancı turistlerin de İzmir'i tercih edebileceğini düşünmektedir[988].

3.6.5.7 Mimarlar Odasının Düzenlediği ve Yerel Halkın da Katıldığı "Planlamaya Katılım" Toplantısındaki Öneriler

Mimarlar Odası ve bir kısım sivil inisiyatifin düzenlediği ve meslek odalarının, üniversitelerin ve yerel mülk sahiplerinin katıldığı ama konuşmacıların seçimi ve süreleri ve katılımın organizasyonu bakımından taraflı bulduğumuz bu toplantının sonucunda Ege Mimarlık Dergisi'nde bu sempozyumu değerlendiren yazılar[989] yayınlanmıştır. Çalışmanın bu kısmında buradaki konuşmalara atıf yaparak sempozyumun çözüm önerileri kısmında bu bağlamda bölge hakkında öneri sunanlardan örnekler vererek ve bu başlık altında "sempozyum da sunulan öneriler" olarak somutlaştırmakta ve yorumlamaktayız.

Çeşitli katılımcılardan birisi olan Ümit Erdem söz alarak; "*… biraz önce popülizmden bahsedildi, dendi ki, "popülizm yapmayalım". Gerçekten yapmayalım, ama her şeyin hakkını vererek yapmayalım"*[990] şeklindeki ifadesinden sonra burada hem kamunun ve hem de bölge halkının ortak bir menfaat çizgisi içinde bir nevi fedakarlığın denkleştirilmesi anlamında çok somut olmayan bir soyut çözüm önerisi sunmuştur; "*Peki ne yapalım? Çözüm önerisi: biraz önce arkadaşım oradan çözüm önerisini getirdi. Hadi İzmirliler hep beraber olalım, Balçovalıların parasını ödeyelim, o alanlara sahip çıkalım. Ben başka türlü çözüm görmüyorum. Çünkü yapılacak iş budur, bundan başkası da olamaz*[991]". Bu yaklaşım özellikle toplantıya katılan bölge mülk sahiplerinden çok büyük bir destek görmüştür. Katılımcı bir manada kamulaştırma sistemini öngörmüş ama bunu kendi ekseni içinde baştan ifade ettiği gibi popülist bir söylemle yapmıştır.

---

[988] **İnciraltı Neden Miami Olmasın**, Hürriyet Ege; **Şeboy'dan İnciraltı'na Venedik Modeli**, 07.11.2006, Yenigün.
[989] ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU 1995 a, s. 29-50; ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU, 1995 b, s. 15.
[990] y.a.g.e., s. 45.
[991] y.a.g.e., s. 50.

Cemal Arkon ise çözüm önerisini şöylece kısa ve öz olarak ortaya koymuştur; *"Bence yine kişisel kanaatim, hiçbir kurumu ve toplantıyı düzenleyenleri bağlamıyor, benim kişisel kanaatim, o bölgenin korunarak planlanmasıdır. Ancak bunun bedelinin orada yaşayanlardan çıkarılması Anayasaya da insanlığa da her şeye aykırıdır. Bu kanaatimi de muhafaza ederim."* Şehir ve Bölge Planlama akademisyeni olarak bölgenin özel yapısını kabul ederek ama özel mülkiyetin dayanağı olan yasal kurumların emredici hükümlerini de nazara alarak bu tür toplantılarda ancak genel çerçeve manasında belirleme yapılabileceği gerçeği içinde, bu fedakârlığın denkleştirilmesi işleminin iki taraf yönünden ilkesel yaklaşımını somutlaştırmıştır. Değerlendirmede hukuksal sınırın konması önerinin bilimselliğini arttırmaktadır.

Sezai Göksu, bir Şehir ve Bölge Planlama bölümü akademisyeni olmasına ve üstelik de bu noktada meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bir nevi kanaat önderliği anlamındaki misyonuna rağmen konu hakkında soyut bile olabilecek bir planlama yaklaşımı getirmeyip sadece sempozyumun pek de yerine getiremediği [992] bu "ilk kısmi iletişim"in etkisinde kalarak, bu noktada odaklanmıştır. Kendi ifadesiyle bunu şöyle izah etmektedir; *"Dolayısıyla biz burada üzerinde tartışılan alanın hangi kullanılışa ya da kullanışlara ait olması gerektiğini söylemenin ötesinde, doğru bir iletişim ortamının ne olduğunu ve bunun nasıl kurulması gerektiğini söylemek durumundayız. Kendimize böyle bir görevi daha uygun görüyoruz"*[993]. Konuşmasının devamında "*tarımsal faaliyet ve kırsal özellik farklılığı"* şifresi içinde kanaat belirtir gibi olan ama konuşma bütününde bunu somutlaştırmayan Sezai Göksu'nun bu konuşmadan yaklaşık 10 yıl sonra hazırlanacak 1/25.000 üst ölçekli planın müellifi olarak bu eksen içinde kalması, ve hazırlanan 1/25000 ölçekli planda bölgenin "tarımsal niteliği korunacak alan" olarak belirlenmesi, bölge hakkındaki düşüncesi yönünden, hocamızı ele vermektedir. Ancak Sayın Hocamızın konunun uzmanı olmasına rağmen, planlama hukuku ilkelerini bir tarafa atarak, bölge hakkında alınan ve kesinleşen "turizm merkezi" kararını görmezlikten gelmesi de ilginç bir yaklaşımdır. Göksu şu şekilde konuşmasına devam etmiştir; *"Dolayısıyla tarımsal faaliyetiyle, kırsal özellikleriyle*

[992] Davet edilen katılımcıların taraf noktasında eşitliği ve davet edilen konuşmacıların bu taraf dengesi içinde akademik kariyerleri ve sempozyum içinde kendilerine ayrılan süreler noktasında uygulama adil bir şekilde cereyan etmemiştir.
[993] y.a.g.e., s. 46.

farklılığı tanınacak böyle bir alanın kent içinde varlığının kabulü ve bu varlığın sürdürülmesinin adeta kurumsallaştırılması bu nedenle çok önemlidir. Ancak böyle bir ortamda, herhangi bir yargı üzerinde öne sürülecek geçerlilik iddiası tartışmalarla meşruluk kazanarak onay gösterebilir. Böyle bir meşru olay ortamında, toplum düzenini oluşturan tüm özneler her kes olduğu kadar belki de daha fazla yerel yöneticiler fayda görecektir. Dolayısıyla, bu uzun vadeli sürecin gerçekleştirilmesinde onlara kısa vadeli önemli görevler de düşmektedir. Belki de toplum düzeyini, yani kamu alanını ilgilendirecek karar verme süreçlerinin vatandaş oluşturma süreçleri haline getirilmesi ve bunun açık bir şekilde iletişim ortamına çıkartılmasının sağlanması öncelikle tercih edilecek bir yoldur. … İşte bu nedenle bu toplantı bu konuda atılmış bir ilk adım olarak görülmeli ve umut verici bir biçimde değerlendirilebilir."[994]

Meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manada kanaat önderi olduğuna inandığımız Sezai Göksu'nun daha bir somut söylem içinde olmasına dair beklentimizin açıklamasından önce kendisinin meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manada kanaat önderi olduğuna dair konumunun irdelenmesi anlamındaki tespitimizin delili olarak, 1999 seçiminden sonra yönetime gelen Büyükşehir siyasi iktidarının, meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif ile kurduğu "sıkı işbirliği" neticesi olarak yerine yenisini koymadan yok saydığı 1/25.000'lik Metropoliten Nazım İmar Planı'nın hazırlanmasında üniversiteden davet edilen iki hocadan birisi olmasıdır. Enteresan olan diğer hocanın bu sempozyumu kaleme alan yazarlardan birisi olan Funda Altınçekiç'in olmasıdır. Diğer akademisyen ise Emel Göksu'dur ve zaten İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin 1. derece doğal sit alanı olarak belirleyen kararda kurul üyesi olarak yer almıştır. Sezai Göksu hocamızın bu ilmi yeterliliği nedeni ile tüm ülke üniversitelerinden ve özellikle İzmir'de bulunan üniversitelerden oluşan akademisyenler içinden seçilmiş olması karşısında, çok değil bundan on sene önce konu hakkında planlamaya dair bir açıklama yapmayıp işin sadece iletişimsel yönünde kalması, bizi hayrete düşürmüş ve bizleri konu hakkında şöyle bir soruya yöneltmiştir; şehrin planlamasında etkin olmanın ve özellikle de kentin bütününde önemli olan planlama çalışmalarında esas olanın planlama yeterlililiği ve uzmanlığı mı yoksa iletişimsel yeterlilik ve birikimi midir?

[994] y.a.g.e., s. 50.

Aslında bu seçtiğimiz örnekte her halükarda tezat bir durum söz konusudur. Şöyle ki; bizim kanaatimiz şudur ki, 1999 yerel seçiminden sonra Büyükşehir yönetiminin meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif ile kurduğu "sıkı işbirliği", bir anlamda "mutlak beraberlik ve mutlak uyum" şekline dönüşmüş[995] ve özelikle de 1999 seçimleri öncesi İzmir Mimarlar Odası Genel Sekreteri olan Hasan Topal'ın İzmir Büyükşehir siyasi yönetimi tarafından imar konusunda yetkili konuma getirilmesi üzerine aralarındaki (zannediyoruz) iletişimsel bağdan dolayı kentin en önemli olan planlaması anlamındaki 1/25.000 üst ölçek planlamasına, üniversiteden sadece Sezai Göksu ve Funda Altınçekiç'in danışman olarak atanmasıdır. 1995 yılında İnciraltı konusunda yapılan sempozyuma bile bu kadar akademisyen katılmışken kentin en önemli planlama çalışması olan ve çok uzun yıllar yürürlükte olacak böylesine bir çalışmaya sadece ve sadece bu iki hocayı çağırmak (ve ne tesadüftür ki bu iki hocanın da Mimarlar Odası İzmir Şubesi ile eskiden beri çok iyi olan iletişimleri vardır) sanıyoruz ki Şehir ve Bölge Planlaması yetkinliğinden ziyade başka bilimsel disiplinlerle izah edilebilir. Ama bizim kanaatimiz odur ki burada bir Demokratik Hukuk Devleti içinde kabul edilebilecek bir bilimsellik kriterinden ziyade bir "sıkı iş birlik" çerçevesi içindeki mutlak beraberlik çizgisi yer almaktadır.

Sezai Göksu Hocamızın konu hakkında, iletişim biliminden ziyade Şehir ve Bölge Planlama bilimi açısından bir netlik durumu olsaydı belki de bu manadaki plan müellifi olarak daha az hata yapabilirdi ve iletişim konusunda daha bir kazanımla bu planın iletişim yönünü katılım noktasında daha bir zengin kılabilirdi diye düşünmekteyiz. 1995 yılındaki sempozyumda planlamadan ziyade konunun iletişimi noktasında duran hocamızın bu yönünü, kentin 1/25.000'lik üst ölçek planını hazırlanmasında sadece iki hocanın atanmasında tepki göstererek kullanmasını; "bu kadar önemli bir oluşumda iletişim babında gerek İzmir'deki ve gerekse başka illerdeki seçkin üniversitelerden başkaca uzman planlama (ve hatta başka disiplinlerden, örneğin Jeoloji, Ziraat, Sosyoloji Hukuk,vs gibi) akademisyenlerini de davet edin ve onları da

[995] Örneğin Konak'taki 1/5.000 + 1/1.000 + kurul izni olmayan, kaçak Alt Geçide veya bir plana dayanmayan ve dünyada bir eşi olmayan orta çağ uygulaması olan ve en kötüsü ise deneme yanılma yolu ile yapılanların çok kısa bir süre bozulduğu Kanalet sistemine veya kentin 1/25.000'lik üst ölçek planının yerine yenisini koyulmadan yok edilip, alt ölçek planlarla Alsancak-Bayraklı-Turan gibi geniş alanları önce 3,5 emsal sonrada 4,5 emsal ile bölgesel rant ihyası yapmak gibi kötü örneklere karşı dava açmamak gibi bir mutlak beraberlik ve sıkı iş birlik örneğinin sergilenmesi durumu söz konusu olmuştur ki bununla ilgili tekzip almamış köşe yazarlarının yazıları vardır.

resmi danışman kadrosuna alın ki bu plan iletişim ekseni içinde gelişsin ve bu manada bir model olsun" manasındaki bir beyan ile İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin imardan sorumlu Genel Sekreteri Hasan Topal vasıtası ile siyasi yönetime ileterek bu manada iletişimsel boyutta bir duruş sergilemesi beklenirdi diye düşünüyoruz.

Asaf Koçman ise "Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi" çerçevesinde genel tespitler yaptıktan sonra birde çözüm önermektedir; "*.... limitler aşılmıştır. İzmir kanaatimce elden çıkmıştır. Şurada bir lokma bir yer kalmış, Balçova -Narlıdere. Evet oradaki insanlarımızda mağdurdur, ama imara açılıp açılmaması konusunda elbette tartışmalar yapılıyor, yapılacaktır; fakat orayı imara açarken... mutlaka ve mutlaka doğal çevreyi göz önünde bulundurmamız gerekiyor….Basit bir örnek vereyim, benim bu konuda yayınlarım da vardır. İklimden kısa bir örnek vereceğim; hava kirliliği vardır İzmir de ve bu hava kirliliğini önlemek mümkün değildir. Çünkü atmosferlik olayların işleyişi hava kirliliği yaratır. Atmosferi sayamayız. Dolayısıyla bu aşırı gecekondulaşma çarpık kentleşme sonucunda atmosfer kirleniyor ama atmosferin kirlenmesinde doğal bir olay vardır. Klimatoloji de yani iklim bilgisinde sıcaklık inversiyonu olayı vardır.…Bu olayın dağılabilmesi için rüzgâra ihtiyaç vardır. Ve size şunu kesinlikle söylüyorum: son 15 yıldan bu yana İzmir de rüzgârın hızı azalmıştır. Zaten rüzgârın hızı 8 megasayklın altındadır. Yani 8 megasayklın altındaki bir rüzgâr bu kentin atmosferini temizleyecek güçte değildir. Ve dediğim gibi bu hız giderek azalıyor. Kesin bir şekilde hem Bornova Ovasında, hem Güzelyalı meteoroloji istasyonunun verilerinde bu gözle görülüyor.O halde ne yapmamız gerekir? Geriye dönüş var mı dır? Bu şehri nasıl kurtarırız? Sadece Narlıdere ve Bahçeler var değil, bütün İzmir'in kurtarılması gerekir eğer bu kentte yaşayacak olursak, yaşayacaksak. O bakımdan, dediğim gibi hava kirliliğinin yok edebilmemiz için İzmir'e rüzgâr akımların da geliştirmemiz gerekir. Bu çarpık kentleşme karşısında kesinlikle bunu çözümleyemeyiz. Dolayısıyla çok katlı binalar yapılacak olursa Körfezin etrafında rüzgâr hızı sürtünmeden dolayı daha da azalacak ve kirlilik artacaktır. Yani olay çok boyutludur. Sadece ve sadece sosyo-ekonomik açıdan olaya bakmayalım. Doğal çevrenin işleyişi işte jeolojisinden dediğim gibi toprağına kadar. Zaten toprak kirlenmiştir, ne tarımdan bahsediyoruz. Orda yapılan tarımdan elde edilen ürünlerle niye zehirlenelim ki ? Vazgeçelim artık onun için*

çok ciddi bir şekilde bu konunun ele alınması gerekir. Yoğun bir imar değil çevrenin kaldırabileceği bir imar planına gitmemiz gerekiyor"[996].

Nevzat Cihan ise bölgede yaşayan bir mülk sahibi olarak konuyu hem kendi eksenlerinden ve hem de İzmir bütünü bakımından görerek bir çözüm üretmekte ve bunu yaparken de kesin bir mutlaklık içinde konuya yaklaşmamaktadır; "*Biz diyoruz ki; hiç kimseye yararı olmayan bu arazinin bir bütünlük halinde çevre ile irtibatlı, havasıyla, yeşiliyle birlikte düşünerek burayı bir bütün halinde bu bölgenin imar kapsamına alınmasını, buranın kaybolmamasını, yok olmamasını öneriyoruz…İmar kapsamına alınmasından hiç kimsenin korkmasına gerek yoktur. Çünkü imar kapsamına alınan bir alanda belediye en az %35 pay alır. Bu alınan pay burada bulunan hazine arazileri ve Dalyan ile birleştiğinde büyük rekreasyon alanları, mesire yerleri, parklar, çocuk oyun alanları, dinlence tesisleri ve alışveriş merkezleri ile İzmir halkının ve Balçova halkının hizmetine sunulmuş olacaktır. Bu yöredeki vatandaşların da ayrıca mağduriyetleri giderilmiş olacaktır. %35 dışında kalan alandan geriye kalan alanda her halde tabi ki tamamı inşaat olarak kaplanmayacaktır, tamamına inşaat verilmeyecektir. Global olarak düşünürsek, arazinin tamamı olarak düşünürsek, aşağı yukarı 400 hektar civarlarında, bunun sadece 40 hektarı inşaat için düşünülürse 360 hektarı kamunun yararına açılacaktır…Buraları eninde sonunda imara açılacaktır, fakat nasıl açılacaktır? Orası çok önemli"*.

Cihan konuşmasının sonuç kısmında, ayrıca bölge içindeki spekülatörlere dikkat çekerek ihtiyaç durumunda olan insanların zayıf anından istifade ederek yer satın alan bu kişilerle bölge halkının durumlarını ayırt edip bu manada planlama sürecinin olmaması durumunda bu kesimin tüm İzmir de olduğu gibi bur arada tamamen aktif hale geleceğinin altını çizdikten sonra şu işbirliği önerisini yapmıştır: *"...İşte biz diyoruz ki, bu gibi sermayelere çalışmaktansa orada yaşamış, çalışmış, çabalamış, üretmiş, atasından dedesinden kalmış ve şimdi de mağdur durumda olan vatandaşların yarında olmanızı ve onlara yardımcı olmanızı tüm kurum ve kuruluşlardan rica ediyoruz. Hak ve adalet çerçevesinde en iyi şekilde çözümlenmesini diliyoruz"*[997].

[996] ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU, 1995 a, s. 48.
[997] y.a.g.e., s. 33, 34, 41, 48-49.

Mehmet Ersivri de mülk sahibi olarak planlamadan geçen zamanın kötü örneklere yol açacağını ifade edip kent genelindeki kötü örneklerin burada yaşanmaması için gerekli duyarlılığı talep etmekte ve kendi yaşadığı örneklerle konuyu somutlaştırmakta ve şu şekilde bir çözüm sunmaktadır; *"Sayın başkan, değerli konuklar; canım yandı; 44 dönüm bahçemde 2500 ağaç mandalina kesildi ve bu kesilen aileden bir ferdim ben. Plan, nazım planı diyoruz, gecikmelerle şehri elden kaçırıyoruz. İstimlakleri bekliyoruz. Şehir, sürekli büyüyen bir canlı. Büyüyen bir canlıya dur büyüme diyemezsin; gelişmesini ancak planlayıp yönlendirebilirsiniz. Plan yapmamak, ancak basiretsizliğimizi ortaya koymaktadır. Tıpkı öncekiler gibi, ortaya Mithatpaşalar gibi, Kordon gibi ucubeler çıkartmaktır. Buraları mimarların, şehircilerin planlamacıların ayıbıdır. …Dur böyle kalsın" derken diğer taraftan devlet turistik yüzme havuzu yapsın, otel yapsın, hastane yapsın, okul yapsın, balık hali yapsın, süper market yapsın, kalan yerlerde ise kendi verdiği tapuya kira kontratı kadar değer vermesin. Arazimden yol geçireceğim ama Yargıtay kararına rağmen paranı vermem" desin. Danıştay kararına suyunu almaya devam edeceğim desin. Yok beyler, düşman işgali altında değiliz. Gelin planlayalım, imarlandıralım. Dışı yeşil, içi bataklık olan bölgeyi kaç kişi gidip gezdi. Gelin yöremizi planlayalım, yöre halkını mağdur etmeyelim. İzmirliyi, karşıdan yeşil gördüğü yerlere parklar halinde faydalanabileceği, nefes alabileceği, seviyeli dinlencelere kavuşturalım. 50–100 milyarlar harcayarak, etrafını "Çin setti"'ne benzer duvarlarla çevrilmiş villalardan şehri, arsa spekülatörlerinden yöre halkını koruyalım. Yeşili paylaşalım, birlikte yaşayalım".*[998]

Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Ahmet Tomar'ın meseleye yaklaşımı, dönemin Büyükşehir Belediyesi başkanına karşı içinde bulunduğu tepkisellik duygusu içinde olduğunu göstermektedir*: "Şimdi diğer meslek kuruluşlarından olan arkadaşlara da şunu söyleyeceğim; ben tarımcıyım diye tarım toprağını sadece tarımsal üretimde kullanılsın demiyorum, mutlaka diğer kullanımlara da toprak tahsisi gerekir. Hava alanında yapılacak, barajda yapılacak, oto yolda yapılacak, konut da yapılacak. Biz şunu diyoruz. Toprak kullanımı yapılırken, çeşitli kullanımlar arasında toprak tahsisi yapılırken bir gözetim olmalı ve tarım alanları aleyhine gelişme olmasın. .....Rant yaklaşımı deniliyor; tamam, satabilirsiniz arazinizi veyahut da imar gelebilir, imardan*

[998] y.a.g.e., s. 49.

dolayı değerlendirebilirsiniz. Ben burada mimarlar odasından konuşan arkadaşımıza katılıyorum ve bunu ben 1992 yılında bile Narlıdere Belediye Meclisinin 3250 m^2'yi 2000 m^2 'ye düşürme kararı vardı. Belediye Meclisinin, başkan burada (derken Narlıdere belediyesi başkanını kastetmektedir)-biz ona da karşı çıktık. Yani orada tarım alanları korunarak elbette siz konutta yapacaksınız, çeşitli alternatiflerinizi getireceksiniz, ama tamamen bugün Büyükşehir Belediye Başkanının dediği gibi gökdelen kurmanın bir anlamı yok ve de bunu şu anda tarımsal faaliyetimiz yok diyerek…"[999], bu tepkisellik içinde çözüm üretirken bu manada sistemi bütünlük arz etmemektedir. Tepkisini "gökdelen söylemli siyasiye karşı gelmekte" ve alternatif çözüm noktasında muğlâk bir durumu ortaya koymaktadır.

1999 seçiminden önceki Büyükşehir Belediyesi Başkanı Burhan Özfatura ile bölge halkı ve mülkiyeti arasında kurulan bu paralellik, aslında yanlış kurulan bir paralelliktir. Zira bu başkanın döneminde, bölgenin tamamına değil sadece bir parseline (Özdilek) ve Büyükşehir Belediyesi'nin kendi parsellerine (Gençlik Merkezi gibi) yönelik mevzi planlar yapılarak rant oluşumu sağlanmıştır. Elbette ki plan yapma ve onama yetkisi kendinde olan bir idarenin plan sınırlarını kendi mülk ile ve bir özel mülk parseli (Özdilek) ile belirlemesi en azından eşitlik ve adalet ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde; söz konusu başkan ile kendilerinin aynı parelilik içinde gösterilmesini kabul etmediklerini ve bırakın özdeşleştirmeyi tam tersi kendi şahsi söylem ve davranışlarının, meslek odaları ile meydana getirdiği tepkisel söylem ve davranış ortamı meydana getirdiğini ve dolayısıyla da kendisinin, alanın 1. derece doğal sit alanı olarak ilan edilmesinin müsebbibi olarak görülmesinin yanlış olmadığını ifade etmektedirler. Bundan dolayı bölge halkı kendisine ve tabi ki o tepkisellik içinde bölgeyi bu manada 1. derece doğal sit alanı ilan ettirdiklerine inandıkları meslek odalarına ve bir kısım sivil inisiyatife tepki vermektedirler.

Ziraat mühendisi Dr. Atıf Atilla ise konuşmasında ziraat mühendisi olması hasebi ile konuyu teknik bir mecraya sürüklemiş ama bunu yaparken de halk söylemi

[999] y.a.g.e., s. 49.

ekseninde kalmış ve neticede özellikle toplantıya katılan bölge mülk sahiplerinden alkışlarla destek almıştır ; *"75 yaşındayım. Ziraat mühendisiyim. 60 senedir bu bölgeyi karış karış gezen her otunu birer birer tetkik eden bir arkadaşınız olarak karşınızda bulunuyorum. … Efendim, burası tabiat itibariyle bizim kara kaplı kitaplara ters düşen bir yer. Biz deriz ki Narenciye nerede oluyor oğlum?.. o dese ki "kuzeyin merasında olur", çaktı o herif, ille güneyde olacak ama ne yazık ki buradakilerin hepsi kuzeyde demek ki bazı hususlar kara kaplı kitaba hiç uymuyor.… Arkadaşım bu bor ziraatta bir metreküpte yarım gram bor mutlaka bulunması lazım. Bu bulunmazsa rasyonel, yani verimli hiçbir ziraat yapamazsınız. Bu 600 gram çıktı mı, başlar ölüm çanları çalmaya. Bu birden bire yıldırım gibi cart diye öldürmez bitkileri, yavaş yavaş. Çünkü bor'un bir hususiyeti, toprakta yavaş yavaş yığılır. Çaresi yok mu?... var kardeşim. Dönümüne atarsanız 2,5'ar ton her sene alçı ve alçıyı atmak kurtarmaz; diyorsunuz ki, "baraj bana su vermiyor, benim suyum rezil" dünyanın hiçbir suyunu kullandığınız zaman o sudan iyi bir toprak ıslahı yapamazsınız demek ki yalnız alçıyı vermek de kurtarmıyor hadi verelim ama su yok elimizde. Demek ki böyle bir ıslah metodundan da uzağız efendim*[1000].

...Lütfen alakalılar ciddi bir etüt yapsınlar. Arkadaşlar, sahil kuşağındaki bütün kuyular su altında kaldı motorlar. Taban suyu yükseldi. Ziraat de böyle oynak taban suyunda yeşil sahalar, ciğer, akciğer, karaciğer konuşuyoruz da; efendim böyle çok şeyli bitkiler için bir kere böyle taban suyu boğulur; kedi gibi suya soktun mu boğulur. Demek ki yeşil derken, ciğer derken bunları etüt etmemiz gerekir.

… Böyle bir kalem de yeşil yapacağız, ciğer yapacağız demekle olmaz. Bora dayanıklı bitkiler yok mu kardeşim?...Kaç kişiniz kuş konmaz yedi? Başka…Şimdi pazara gidelim ne geliyor oradan? Semizotuyla dala diken. Yani ziraat de ona kalırsak ekmek parası kazanabilecek miyiz? Ağaç olarak iğde. Ne dersiniz, yani 500 dönüm iğde yapalım ha bu iş bitsin …..Arkadaşlar, ciğerden bahsediyoruz. Bizim koca ciğer var arkamız da. Çatalkaya. Bu ciğercik yahu. Burada yetişecek otun bir tek yaprağının bana İzmir de ciğerime faydası olmaz. Biraz realiteye gidelim. ….İkinci büyük ciğer, deniz. O kirlenmiş, onu da o kokmuş ciğeri istemiyoruz. Ama arkadaşlar rasyonel ziraat ölmek

[1000] y.a.g.e., s. 33.

üzere burada. Kurtuluş da bugünkü müspet ilimim ışığı altında. Peygamber gelse bu toprağı düzeltemez, bu susuzlukla, bu şeyle. Onun için satar mısınız, alır mısınız, Alsancak'la mı alakadar etmez. O beni alakadar etmez….Bir ziraat mühendisi olarak, "burada ben inat ediyorum, ziraat yapacağım diyene" kuşkonmaz tavsiye edeceğim...Kırmızı pancar var ya, sofralık, 500 dönüm kırmızı pancar ek. İşte bunlar var efendim ürün olacak. İğde var, palmiye var. O da hurma vermez ki, onu keçiler falan yemez….Teşekkür ederim efendim. Dikkat edin dikkat …"[1001] şeklindeki tespitleriyle ve kendine özgü üslubu ile bölgenin tarımsal alan niteliğinin söz konusu olmadığını ve konunun çözümü noktasında bu alternatif dışında bir oluşumla yaklaşılmasının gerçekçi bir davranış olacağını ifade etmiştir.

Tuncay Karaçorlu ise konuşmasının sonunda ifade ettiği bir söylem içinde yani kendi ifade tarzı ile : "*Yoksa ben buraya getirilecek olan hiçbir planlama kararıyla sağlıklı alanların yaratılacağı inancında değilim"* bir belirleme içine girmiş ve bu eksen dışında başka bir açıya yer vermemiştir. Oysaki sağlıklı alan için en önemli şartın bir planlama kararı olduğu bir gerçek iken Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Başkanının "buraya getirilecek hiçbir planlama kararıyla sağlıklı alanlar yaratılacağı inancında olmaması gerçekten bizim için şaşırtıcı bir yaklaşım olmuştur. Konuşmasında bölgeyi ve planlanmasını şu şekilde ifade etmiştir; "*Rekreatif açıdan; kentimizin gerçekten ve kentimizde yaşayana mevcut nüfusun ve bundan sonra yaşayacak olan nüfusun böylesi alanlara ihtiyacı vardır. Kentimize baktığımızda böylesi alanların çok az olduğunu hemen hemen hiç olmadığını görmekteyiz. Oysa kentte yaşamak demek sadece barınmak ve sadece çalışma imkanını bulabilmek demek değildir. Kentte yaşamak demek bazı moral değerleri almak bu değerleri kendini yenileyerek bu değerlerle toplumsal üretime, yaşama yeni katkılar koymak demektir. …Kentlerimizde olan açık ve yeşil alanlarımız kentlerimizin birbirine, kentlerimizin solunum, kentlerimizin de kentsel yaşam yorgunluklarından ve yoğunluklarından arınmasına yinelenmesine olanak veren önemli kentsel kullanım alanlarımızdır. Şimdi soruyorum size; acaba kentimizde böylesi alanlarımız var mıdır? Yoktur. Kültürpark belli anlamıyla çok dar kapasiteli buna hizmet etmektedir, ama buna potansiyel olarak kullanabileceğimiz bir İnciraltı ve Bahçelerarası Narlıdere bölgesi bulunmaktadır. ... Burada eğer tarımsal üretimin ve*

[1001] y.a.g.e., s.50

ticari açıdan önemli bir girdi sağlayan, önemli bir iş potansiyeli sağlayan seraların ortadan kalkması bu alanlarda, bu alanın geliştirilmesinin de önünü tıkayacaktır. Çünkü bu ikili işlevle alanın, kenti açık ve yeşil alan kullanımı bir arada yürüyebilmektedir. İşte konsensüs aranacaksa; bence buralarda aranmalıdır. Dolayısıyla bunun için de kooperatifler kurulabilir ve bu kooperatifler aracılığıyla da bu bölgede sulama olanakları; tarımın daha verimleşmesi olanakları yaratabilir. Bunun da arayışlarına gidilmelidir, planlama açısından da bunun yolları bulunmalıdır. Yoksa ben buraya getirilecek olan hiçbir planlama kararıyla sağlıklı alanların yaratılacağı inancında değilim"[1002].

Mimarlar Odası'ndan Levent Gedizlioğlu, bölgedeki kötü örneklerden yola çıkarak bir durum tespiti yapmıştır ve çözüm olarak Anayasa'dan başlayarak tüm mevzuatın değişmesini önermiş ve bir manada sistem değişikliği olmadan yapılacak devletleştirmenin daha kötü sonuçlar doğurabileceğinin altını çizmiştir; *"Şimdi, özel mülk statüsü değiştirilmeden, ben kesinlikle oranın kamuya terk edilmek adına devlete ve belediyelere arazilerin terk edilmesini doğru bulmuyorum arkadaşlar, çünkü devlet, halkımızdan daha fazla spekülatör rolü oynamaktadır"*[1003].

İzmir Diş Hekimleri Odası'ndan Aysel Kuşçuoğlu ise rekreasyon + tarım ağırlıklı bir çözüm önerisi sunmuş ama bunun mülkiyet açısından nasıl çözüleceğini somutlaştıramamıştır ve hukuki bir alt yapı içinde meseleye bakmadığı için bir manada ütopik bir öneri sunmuştur; *" Narlıdere-İnciraltı bölgesinde bugün bahçecilik ve seracılık yapılmaktadır.Bu dokunun bozulmadan korunması tarım yapılmayan alanları tüm İzmirlilerce kullanılabilecek dinlence ve spor kompleksleri ile donatılması beraberinde fiziksel dengenin de korunmasını getirecektir…..Belediye tarafından golf, tenis sahaları, yüzme havuzu gibi – hatta kreşler de olabilir- kompleksler, yap-işlet-devret zihniyetiyle yaptırılabilir. Böylece mağdur durumdaki böyle insanların mağduriyeti de bir miktar azaltılmış olabilir"*[1004].

[1002] ALTINÇEKİÇ/ GÖKSU/ GÖKSU, 1995 a, s. 49.
[1003] y.a.g.e., s. 46.
[1004] y.a.g.e., s. 49.

Ege Peyzaj Mimarları Derneği'nden Gülbin Hiçyılmaz ise bölgenin tarımsal niteliğinin korunmasını ve bu amaçla planlama yapılmasını önermekte ama bu planın hukuki dayanağını ve Şehir Bölge Planlama ilmi verileri açısından da somutlaştırmayı izah edememektedir; *"Bu acil önlemlerin başında, öncelikle doğal kaynakların kullanım kabiliyetlerini kaybetmeden, yitirmeden, planlayarak, geliştirerek planlanması gelmekte ve bunu yaparken, zaten bu çalışmayı yapmak demek doğal kaynak planlaması yapmak demek, sosyal ve ekonomik kalkınmanın ekolojik prensipleri çerçevesinde sağlanması demektir"*[1005].

Tabipler Odası'ndan Zuhal Amato ise Avrupa'dan örnek vererek, *"arka bahçede yapılan üretim"* tarzını önermekte ama bunun hukuki dayanağını ve somut olarak planlama tekniğini izah edememektedir. Ayrıca örnek verdiği Avrupa ülkelerindeki malik-planlama-tarım alanı ilişkisinin yasal dayanaklarını ve bu noktada mülk sahibini koruyucu hükümlerine yer vermeden görüntüsel alanı aktarmış ama bunun altındaki hukuki dengeyi izah edememiştir*: "...Ben konuşmalarımda sık sık batıdan örnek vermeyi seven bir insan değilim; ancak dünyada bazı kentlerde tam tersine kentin ortasında bahçeler, "arka bahçenizde artık üretim yapmaya başlayın" diyorlarsa ve bunun teorik çalışmaları artık uygulamaya geçmiş ise, entansif tarım, yeni ekolojik kent alanları yaratılmaya başlanıyorsa biz tam tersine gidiyoruz"*[1006].

Söz konusu sempozyumun çözüm önerileri kısmında, bütün bir bölgeyi kapsayan ve meseleyi İzmir bütününde ele alan somut bir "plan+proje+hukuki dayanak" şeklinde formüle edebilen esaslı bir çözüm önerisi sunulamamıştır. Çevre hukuku noktasında orijinal söylemleri ve eylemleri ile İzmir kamuoyunda tanınan Üstad Senih Özay, hukukçu kimliğinin yansıması içinde gayet zarif bir söylem içinde mülk sahiplerinin zararlarının karşılanması anlamında ve A.B.D'de kısmen uygulanan bir sistem önerisi yapmıştır: *"Halkapınar çöplüğündeki karga yerine Çamaltı ve İnciraltı kuş cennetini sevmek ve buranın mülkiyeti topluma ait olmakla beraber, yakın yöre mülk sahiplerinin zararlarının İzmir halkından 1'er Türk lirası şeklinde toplamak üzere para*

[1005] y.a.g.e., s. 48.
[1006] y.a.g.e., s. 49.

toplama kanunu ve gösteri yürüyüşleri yasasına uygun, en az 7 kişiden oluşacak komite oluşturulması tavsiye kararı alınmasını öneriyorum." [1007]

Bu çarpıcı söylem içinde bir anda komite kurma fikri belirmiş ve sempozyumu bir başlangıç olarak kabul eden katılımcılar, meselenin gerçekçilik boyutu üzerinde durarak bu manadaki eksikliği gidermek ve kalıcı çözümler için arayışta olmak için bu manada bir komite kurmaya karar vermişlerdir. Komite temsilcisi olarak iki kişi seçilmiştir; ancak bugüne kadar bu manada bir komite çalışması yapılamamış ve Senih Özay'ın ilginç söylemi ile şekillenen gerçekçilik yaklaşımı neticeye ulaşamamıştır .

3.6.5.8 İzmir Büyükşehir Belediyesinin 26.03.2004 Tarihi İtibariyle Bölge Hakkında Önerisi

Bölgenin 1. derece doğal sit ilan edilmesi işleminin iptali üzerine[1008], Koruma Kurulu'nca bölge hakkında 17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı karar ile bu sefer bölgenin üç ayrılarak, 1. derece, 2. derece ve 3. derece olmak üzere 3 farklı sit derecesi getirilmiş olduğunu yukarıdaki bölümlerde belirtmiştik. Koruma Kurulu'nun bu kararında, Dalyan ve çevresi 1. derece sit alanı olarak belirlenmiş ve bu alanın hemen gerisi 2. derece sit ilan edilmişken, askeri tesislerin bulunduğu Yenikale mevkiinde bu sınıra riayet edilmemiş, bölge 3. derece doğal sit kabul edilmiştir.

17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı Kurul kararının yapılmasını emrettiği ve zaten de yasal olarak hazırlanma süresi belli bir süreçlere bağlanmış olan bu Koruma Amaçlı İmar Planı meselesinin İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi için enteresan bir uygulaması olmuştur. Şöyle ki; Büyükşehir Belediyesi hem kesinleşen mahkeme kararlarına aykırı bir tezat uygulama anlayışı ile sit derecelenmesi planlaması yapmış ve hem de 2004 yerel seçimlerinden üç gün önce (26.03.2004) Büyükşehir Meclisi'ne apar topar konuyu gündeme taşımıştır[1009].

[1007] y.a.g.e., s. 50

[1008] Konu ile ilgili mahkeme kararlarının analizi anlamındaki bölüm için çalışmanın üçüncü bölümünün 3.6.3.12. nolu kısmına bakınız.

[1009] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 26.03.2004 Tarih 2004 Yılı Toplantı Dönemi Olağan Meclis Toplantısı 3. Birleşiminin 1. Oturumu

26.03.2004 tarihi itibariyle (yani Kurulun belirlediği ve yasal olarak da olması gereken süreyi geçirip tamamen keyfi bir uygulama ile, 2004 yerel seçimine üç gün kala) İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi'ne (İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 26.03.2004 tarih 2004 yılı toplantı dönemi olağan meclis toplantısı 3. birleşiminin 1. oturumu) sunulan ama o dönemki belediye başkanı Ali İhsan Ülker ve başkaca meclis üyelerinin konu hakkında mahkeme kararlarının bulunduğunun ve bu planlama çalışması ile bu mahkeme kararlarının tezat teşkil ettiğinin ifade etmesi ve bu hukuka aykırı durumun meclisçe anlaşılması üzerine, bu plan çalışması meclisin hukuk komisyonuna havale edilmiş ve bugüne kadar da meclis gündemine gelmemiştir.

Çalışmanın bu bölümünde bölge hakkındaki öneriler başlığı altında bir inceleme yapıldığı için ve eğer mahkeme kararlarına aykırı bir durum olmasaydı, başka bir ifade ile bu yanlışlık meclisteki birkaç üye tarafından fark edilmeseydi o günkü meclisin yapısı düşünülecek olursa büyük ihtimalle bu Koruma Amaçlı İmar Planı meclisten geçmiş olacaktı. Söz konusu Koruma Amaçlı İmar Planının İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisine sunumunda yer alan Plan Notlarını aşağıya alıp sonuç bölümünde de bu plan notlarının eleştirisini yapacağız:

"Plan Notları" incelendiğinde öncelikle alanın kendi içinde ayrıma tabi tutulduğu gözlemlenmektedir. Bunlar; 1.derece doğal sit alanı olan bölge, 2.derece doğal sit alanı olan bölge ve 3.derece doğal sit alanı olan bölge olmak üzere 3 ana bölge olarak belirlenmiştir.

1- Buna göre "1. Derece Doğal Sit Alanı Park Ve Rekreasyon Alanı (Doğal Yaşam Parkı)" için plan kapsamı şunları ihtiva etmektedir :

"*- Kuş gözetleme kuleleri, koru alanları, botanik bahçesi, hayvanat bahçesi,lokanta, kafeterya, yaracık pazarlama birimleri, yaya yolları, idari bina yer alabilir.*

Emax; 0,03, Hmax; 6,80 m. olacaktır.

- Kesin yapı yasağı olmakla birlikte, resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu olan alanlarda, teknik alt yapı hizmetleri (kanalizasyon, açık op, telesiyej, teleferik, içme suyu, enerji nakil hattı, telefon hattı vb.) uygulamalar koruma kurulunca uygun

görüleceği şekliyle yapılabilecektir. 3.1/5.000 ölçekli nazım imar planı doğrultusunda hazırlanacak projesine göre ilgili koruma kurulundan izin almak koşulu ile halka açık rekreasyon amaçlı günübirlik tesisler (lokanta, büfe, kafeterya, soyunma kabinleri, wc, gezi yolu, açık otopark vb.) ile alanın ve çevrenin özelliklerinden kaynaklanan maliyetlerin korunması ve geliştirilmesi amacına yönelik yapılar (iskele, balıkçı barınağı, bekçi kulübesi vb.) yapılabilecektir.

- Alanın doğal bitki dokusunu değiştirmeden Orman Genel Müdürlüğü'nün ilgili biriminden alınacak uygun görüş doğrultusunda Koruma Kurulu'nun da uygun görüşü ile ağaçlandırma yapılabilecektir.

- Doğal dengenin devamının sağlanması amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetleri koruma kurulu izni doğrultusunda sürdürülebilecektir.

- Bu alanların korunmasını sağlamak amacına yönelik her türlü bilgi, verici ve uyarıcı levhalar konacak, bu alanlardaki koruma önlemleri, ilgili kuruluş ve yerel yönetimlerce alınacaktır.

- Mevcut tescilli ve tescilsiz yapıların bakım ve onarımı yürürlükteki ilke kararları doğrultusunda yapılabilecektir.

- Çakalburnu Dalyanı'na ulaşan her türlü kanalizasyon, sıvı ve katı atıklar uzaklaştırılacaktır.

- Molla ve Ilıca Derelerinin arıtılması sağlanacaktır.

- Yapılaşma bulunan yerlerde sondaj kuyularının açılması önlenecek ve drenaj sorununun çözülmesi için ilgili kamu kuruluşlarına tavsiye edilecektir.

- Yenikale 1. derece arkeolojik sit alanı tesciline ilişkin 29.8.1990 gün ve 2177 sayılı karar geçerlidir."

2- Plan notlarına göre ikinci ana bölge olan*" 2. Derece Doğal Sit Alanı Günübirlik Eğlence-Spor Ve Oyun-Tarım Alanları"* için plan kapsamı şunları öngörmektedir:

"- Bu alanda minimum ifraz koşulu 5000m^2'dir. İnşaat alanı katsayısı yüzde 57ten fazla olmamak, yapı inak alanı toplamı hiçbir koşulda 250 m^2'yi geçmemek ve toplam 2 katı (6,80 m) aşmamak, yola ve parsel sınırlarına 5m'den fazla yaklaşmamak

koşulu ile inşa edilen lokanta, gazino, çay bahçesi, kamping, sergi üniteleri, günübirlik tesisler, spor ve oyun alanları, su parkı, piknik, mini golf, eğlence alanları, tarımsal faaliyetler ile bunların idari binaları yer alabilir.

- Kadastral parsel alanı 1500 m^2'den az olan parsellerde yapılaşma izni verilemez.

- Birinci derece doğal sit sınırı ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanda yeşil alan, park, çocuk bahçesi, azık spor alanları, açık otopark ile açık alan kullanımları ağırlıklı olmak üzere emsali uygulama imar planında aynı amaçla ayrılacak alanın %3'ünü yüksekliği 5,50 m.yi ve toplam inşaat alanı 250m^2'yi aşmayan, takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve bunlara ait idare binaları ile piknik ve eğlence alanları-yapıları yer alabilir".

3- Plan notlarına göre üçüncü ana bölge olan*" 3. Derece Doğal Sit Alanı -Tarım Alanları"* için plan kapsamı şunları öngörmektedir:

"- Tarımsal niteliği korunacak alanda, asgari ifraz büyüklüğü 3000 m^2'dir.

- Bir ailenin oturmasına mahsusu bağ ve sayfiye evleri, müştemilat binaları, su parkı, mini golf ve eğlence alanları sıhhi ve estetik mahsur bulunmadığı takdirde inşaat alanı katsayısı yüzde 5'ten fazla olmamak; yani inşaat alanı toplamı hiçbir koşulda 250 m^2'yi geçmemek ve toplam 2 katı (6,80m) aşmamak, yola ve parsel sınırlarına 5m'den fazla yaklaşmamak koşulu ile yapılabilir.

- 3.derece doğal sit alanında, mevcut yasal ruhsatlı yapıların bakım, onarım ve yenilemeleri İzmir 1 nolu KTVKK izni kapsamında yapılabilir.

- Alanı 1500 m^2'den az olan parsellerde yapılaşma izni verilemez.

- İmar yolları Kamu eline geçmeden imar izni verilemez.

İfrazdan oluşacak parsellerin Tapu Kadastro veya tapulama Haritasında bulunan bir yola veya imar yoluna en az 25 m. cephesi bulunması zorunludur.

Sit kararı öncesi yörede yapılan kanatların kanatlarının yüksek olan bahçe duvarlarının hava sirkülâsyonuna olumsuz etkisi sebebiyle alçaltılacaktır. Ancak çubuk demir ya da kafes teli ile yükseklik sağlanabilir.

-. Kadastral parsel alanı ifraz koşullarına uygun olmasına karşın yola terkten sonra ifraz koşullarına uyumsuzluk durumunda kadastral parsel hakları korunarak ifraz

uygulaması yapılır. Yola terkten sonra oluşacak net parsel alanı 2800 m2'den az olamaz.

- Alanda bulunan arabalı vapur iskelesi ve marina korunacaktır.

- Alanın ve bölgenin ihtiyaçları kapsamında teknik altyapı tesisleri (içme suyu, kanalizasyon, pompaj istasyonu, açık otopark, enerji nakil hattı, jeotermal hat vb.) Koruma Kurulu'nun izni ile yer alabilir.

- 3. derece termal kaplıca alanı içinde yer altı suyu ile ilgili yapılacak her türlü çalışma için MTA'nın görüşü alınacaktır."

4- Plan kapsamı içinde "*Genel Hükümler"* başlığında şu hususlar belirlenmiştir.

"- 1/1.000 ölçekli uygulama imar planları Koruma Kurulu'nda onaylanmadan uygulama yapılamaz.

- Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik hükümlerine uyulacaktır. Yapıların temel sistemi ayrıntılı jeofizik, jeolojik, jeoteknik raporlarına göre belirlenecektir.

- 2863–3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ve ilgili yönetmelikleri ile İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği'ne uyulacaktır.

- Taş, toprak, kum alınamaz. Toprak, cüruf, çöp, sanayi artığı ve benzeri malzeme dökülemez.

- Doğal dengenin devamının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetler koruma kurulu izni doğrultusunda sürdürülecektir.

- Seralar için sınır yoktur.

- Su ürünleri üretim ve yetiştirme tesislerine ilişkin ilke kararı geçerlidir".

Burada idarenin Koruma Amaçlı İmar Planını yapımını yasal süreçlere göre değil, kendi keyfine göre bir sürece bağladığı ve kesinleşen mahkeme kararlarını nazara almadığı için de sit derecelenmesi yönünde yanlış bir karar aldığı ortadadır. Dolayısıyla plandaki öngörüler de bu manada hatalı olmuştur. Ayrıca getirilen yaklaşım yeni bir şey getirmemekte ve hep olagelen tarzda önce müstakil evler ardından da apartman sisteminin geçiş evrelerinin en başını oluşturmaktadır. Burada dar bir taban alan içinde

yasal terkler yapılarak oluşturulacak planda “nasıl yapılır da çok uzun bir süre içinde bu planda tadilat yapılmasına engel oluruz” kaygısı hiç bulunmamakta ve bir manada en kolay yol seçilerek ve bölgede görülen özellikle Narlıdere bölgesindeki kötü oluşum hiç nazara alınmamıştır. Bu yaklaşım neticesi küçük parseller aşırı değer kazanacak ve bu manada haksız bir rekabet de oluşacaktır. Bu tarz bir yaklaşım ile alınacak terkler bölgenin bütününün sosyal donatı alanlarını gelecek noktasında kalıcı bir şekillendirme durumundan çıkaracak ve neticede denize inen dik yolların hasreti burada da çekilecektir. Netice itibariyle “hep bir an önce en azını verelim sonra malik bir takım oluşumlarla burayı emsal artışı endeksli bir hale getirsin” yaklaşımı alışkanlık haline geldiği için ve zaten bu tür uygulamalar ile hem bürokratik oligarşi ve hem de siyasi rant kaynağı oluşturulduğu için bu manada arsa spekülasyonundan yepyeni ve gecelik zenginler oluşmuştur. Ve bir manada oluşum bu çizgi içinde sistemleşmiştir. Örneğin şimdiki Mithatpaşa Caddesi ve sahil kesimi bu manada ilk nüfus hareketliliğinin görüldüğü dönemlerde belirli bir disiplin içinde dört kat bir yapılaşma hakkı içinde mütalaa edilip bu yapılaşmanın hem diğer yapılaşma ile olan ara mesafesi ve hem de yola olan terk alanları gerçekçi bir tarzda oluşturulsaydı en azından önce gerçekçi olmayan az bir yapılaşma hakkı sonra bir gecede kadastral parsel üzerine ve bitişik nizam ve denizle irtibatı kesen bir set anlamında haksız bir rant oluşmayacaktı. Bu Plan Önersi de bu manada hep aynı oluşumun en baş devresi gibi gözüken “önce en azı, sonra sistemin çarkları ile fazlalaştırma ve bunu yaparken de bürokrat+siyasi+spekülatör döngüsü içinde benzer süreci işletme” dönemi gibi mütaala edilmiştir. Planın bu manada korunabilmesinin kısa ve uzun vadede sigortalarını ortaya koymadan yapılan bu öneri gerçekçi olmaktan öte Özdilek Mevzi Planın tepkiselliği içinde bir antitez yaklaşımdan öteye gidememiştir kanaatindeyiz.

3.6.5.9 İnciraltı-Bahçelerarası Mahalleleri Alanları ve Sakinlerinin Genel Durumu Ve Plan Önerileri

İnciraltı-Bahçelerarası Tabiatını Güzelleştirme Ve Geliştirme Derneği, bölge hakkındaki plan önerilerini ve bölgenin genel durumunu yansıtan bir yazı hazırlayıp bunu gerekli gördükleri yerlere sunmaktadırlar. Bu bağlamda bize de verdikleri bu genel

durum ve öneri içerikli beyanlarını çalışma kapsamı içinde olabilecek kısaltmaları yaparak aktarmaya çalışacağız.

Bölge sakinleri sunumlarının ilk bölümünde genel itibariyle bölgeyi ve kendi durumlarını özetlemektedirler : *"Bizler Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana bu toprakların yasal sahibi olan ailelerin üçüncü kuşak fertleri yani torunlarıyız. O tarihten bu güne yöre halkı geçimini ziraat yaparak sağlamış, …ancak 1990 yılı başlarında sulama sularımız bozulmuş, (borlu tuzlu su haline gelmiş) bunun etkisiyle de ekime elverişli topraklar da evsafını yitirerek meyve ağaçlarının büyük bir bölümü giderek kurumuş, sebze ziraatı tamamen yapılamaz hale gelmiş, aşırı ilaçlama suretiyle örtü seracılığı ile sadece birkaç tür çiçek yetiştirilebilmekte bunda da insanlar için zararlı olan başta ilaç ve gübre maliyetleri ve diğer maliyetlerin yüksekliği nedeniyle yurdumuzda ziraat yapılan bölge öncüleriyle rekabet edemez hale gelip zarar etmekte, çoğu üretici aldıkları üretim bedelleri zirai kredilerini ödeyemez halde olup bir çoğu borçları nedeniyle arazilerini çok ucuz fiyatta satmaya mecbur kalmıştır. Bu durum artan çoğunlukla devam etmektedir".*

Bu bölümde bölge halkının İzmir ili içerisindeki konumu sosyal yönden de analiz edilmiş ve şu enteresan ifadeler ile durum ortaya konmuştur : " *Yörede hiçbir alt yapı yoktur. Su, kanalizasyon, ulaşım, okul, sağlık ocağı vs*[1010]*. yörenin çoğu halkı hiçbir sıhhi düzeneği olmayan taş ve kerpiçten mamul ilkel yapılarda barınmaktadır. Bu da İzmir'imize ve Balçova'mıza hiç yakışmamaktadır. Bildiğiniz gibi yöremiz Konak meydanına 5 km. mesafede şehrimiz göbeğinde sıkışıp kalmıştır".*

Bölge halkı ilgili dosyanın ilerleyen bölümlerinde sulama sularının bozulması ve barajdan su alama mücadelelerini anlatmışlardır : *"1960 yıllarının sonunda arazilerimizin sulama suyunun daha o yıllarda bozulduğu bilindiğinden Balçova barajı bu maksatla inşa edilmiştir, ancak İzmir'in kullanma suyu ihtiyacı dolayısıyla kamu menfaati gözeterek arazilerimize hiç su verilmeden bugüne kadar bu baraj bu maksatla kullanılmıştır. Oysa bozuk sular ve yüksek dozda ilaçlamalar yüzünden toprakların ziraata elverişli hale gelmesi uzun yıllara ve yüksek maliyete ihtiyaç vardır ki, bunu*

[1010] Bölgede yaptığımız çalışma ve gözlemlerde gerçekten de bu sayılan hizmetlerin bölgede var olmadığını tespit ettik.

sağlayabilecek hiçbir sakinin durumu müsait değildir. Bu durumu tam anlamayan bazı siyasilerimiz de barajdan su verelim gibi bazı söylemlerde bulunarak sözde ziraat yapılmasının hemen gerçekleşebilecekmiş gibi kamuyu yanıltmakta olup bizleri de kamuya karşı güç durumda bırakmaktadırlar buna son derece üzülüyoruz".

Bölgenin bir manada plansızlık serüveninin neden olduğu eşitlik ve adalet ilkelerini zedeleyen durumun kendi açılarından görünümünü şöyle tasvir etmişlerdir : "*Yöre halkımızın İzmir için yaptığı diğer fedakârlıkları kısaca özetlersek; DEÜ. Hastanesine, Termal Tesislere, Baraja, Grand Plaza'ya, Otoyola, Balpa, Agora, Palmiye, Migros, İzmir Ticaret Merkezi ve Kipa'ya oldukça düşük bedeller ile yapılan terkler tüm arazilerimizin yaklaşık %50'si kadardır, yukarıdaki ziraat ile ilgili bahsettiğimiz alanlar diğer %50'sidir. Yani gündem oluşturan İnciraltı-Bahçelerarası'dır. …..Düşününüz ki Çeşme otobanı geçtiğinde arazilerimizin bir kısmı bu yolun üzerinde (Balpa, Agora, Palmiye, Migros, İTM, Kipa) diğer kısmı yolun altında kalıyor. Yolun alt kısmında ortadan bölünmüş araziler ve bunun üzerinde yarım çelik seralar, yani elma ortadan bölünüyor bir kısmı altta diğer kısmı üstte kalıyor. Nitelik olarak birbirinden farkı var mı, üst tarafta 1–1,5 emsalle yukarıda bahsettiğimiz ticaret merkezleri 1 yıl içinde yapımına başlanıyor (burada bir tek yeşil göremezsiniz), alt tarafta ise hüsran. Otoyolu Narlıdere gişeler istikametine kadar devam ve dikkat ederseniz 3 ve 4 emsallerde yapılaşmayı göreceksiniz. Nerede adalet ve eşitlik ilkeleri".*

Bölge halkı sunumlarının ilerleyen bölümlerinde kendi bölgeleri ile İzmir ilinin diğer bölgelerini karşılaştırarak bu kapsam içinde mağduriyet nedenlerini ve niçinlerini izah etmişlerdir : *" İzmir'in bütün yeşil ve zirai alanları Gaziemir, Buca, Bornova, Örnekköy, Bostanlı, Çiğli ve Menemen'e kadar inşaat ile doldurularak rant elde edilirken kimsenin sesi çıkmadı. Üstelik buralarda sulama suyu kirliliği de söz konusu değildi. Bizde bu şehrin toprakları üstünde yaşıyoruz. Nerede adil ve eşitlik ilke anlayışı. Biz yıllardır birçok imar aflarına rağmen burayı gecekondulaştırmadık bilhassa seçim arifelerinde gecekondu bölgelerinde sağlanan avantajlar herkesin malumudur. Bizler yıllardır yetkili mercilere sıkıntılarımız anlatıp durduk, gelin bu insanların mülkiyet hakları da korunarak İzmir'e yakışır çağdaş, planlı bir yapılaşma anlayışla kent uygulaması imara açılabilmesi için uğraş verdik, fakat bir takım siyasi*

bürokratlar burayı İzmir'in Akciğeri diye Provokasyon yarattılar, kamuyu basın yoluyla üstümüze saldılar, kimi siyasiler seçim zamanları bu sloganlar ile politika yaptılar ve tahmin ediyoruz ki bütün bunlar kamuyu yanıltarak bu yöreyle ilgili bir takım çıkar emellerini sağlama olabilir. Kısacası yöre halkımız taltif beklerken günah keçisi ilan edildi. Bugüne kadar İzmir'imiz çağdaş ve bilimsellikten uzak bir anlayışla çarpık bir kent haline getirilmiş ise bu bir yüz karasıdır. İnciraltı-Bahçelerarası alanları bu sakinlerin fedakârlıkları ile şimdiye kadar yeni bir anlayış ile planlamaya hazır tutulmuş ise bu da bizim yüz akımızdır".

Bölge halkı bölgenin planlanmasına yönelik çalışmaları ve planlamaya bölge halkının katılımını ve sonraki süreçte gelişen sit oluşumunu şöyle izah etmektedirler : "*….Şehir plancısı Nihal Oral'a hazırlattırdığımız 1/5000'lik imar planı büyükşehire 25.06.1997 tarih ve 2561 sayı ile takdim edildi, bu müracaatımıza cevap alamadık….. Bunu müteakiben belediyenin kendi düşüncesine göre hazırladığı plan belediye meclisince onanmış*[1011] *Bayındırlık İskân Bakanlığı ve Turizm Bakanlığınca da onanmak üzere gönderilmiş olup, ayrıca askı süresini de tamamlamıştı. Bu yasal haklarımız da aşağıdaki nedenler ile engellendi…"*

Kurul-meslek odaları-bir kısım sivil inisiyatif-1999 seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir siyasi yönetimi birlikteliğinin kurul kararı noktasında ki tespitlerini şu şekilde ifade etmişlerdir *: "1999 Nisan yerel seçimlerde sayın merhum Ahmet Piriştina döneminde bilhassa…. olmak üzere Sit Kuruluna müracaatla hiçbir özellikleri taşımadığı halde yöremiz 01.07.1999 tarihinde 1. Derece Doğal Sit ilan edildi".*

[1011] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 02.03.1999 gün ve 05/72 sayılı kararı ile alınan karar bize bir temenni kararı olup bu manada Özdilek Mevzi planından sonra ve seçime çok az bir süre kala yapılan bir planlama çalışmasıdır. Devrin Büyükşehir yönetimi bölgenin tamamının planlamasını tercih etmemiş ve öncelikle Özdilek Mevzi Planını meclisinden geçirip Bakanlığın tasdikine sunmuştur. Bu işlem bittikten bir süre sonra bu sefer bölgenin tamamının planlama önerisini meclisinden geçirmiştir. Tam seçim sathi atmosferinde yapılan bu çalışma haklı olarak "son dakika" hareketi olarak kamuoyu da tepki çekmiştir. Biz bu manada yaklaşımı teknik olarak doğru bulmadığımız gibi öncelikle bir mevzi plan ve ardından bölgenin tamamının planlanması çalışmasını ahlaki de bulmuyoruz. Zira eğer bir öncelik varsa bu bölge halkının yerlisinindir ve bölgenin tümünün planlanmasında beklide bu Özdilek'e ait parsel genel tasarımda o manada bir yapılaşma elde edemeyecek gibi bir ihtimali durum içindeyken önce ona kesinlik kazandırıp sonra genel tasarımı buna göre yapmak bize göre bu manada ahlaken de doğru bir yaklaşım değildir.

Yine bu manada bir birliktelik şüphesi içinde yaşadıkları hukuk mücadelesinin tezahürünü şu şekilde somutlaştırmaktadırlar *: Bunun üzerine bütün yöre halkımız idare mahkemesine karşı davalar açarak 5 yıldır bu koşuşturmalarımız devam etti ve yöremiz 3.Derece Doğal Sit olarak tescili mahkemelerce kabul edilmiştir. Ancak yasal olarak 3. Derece Doğal Sit doğal yapının korunması yanında yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak her türlü yapılaşmaya açılabilecek alanlar hükmüne rağmen bu dönemde 2004 yerel seçimlerine kadar bütün çabalarımıza rağmen 5 yıl boyunca somut hiçbir sonuç bir yana karşılıklı görüşme taleplerimiz de hep geri çevrildi. Konu ile alakalı plan ve taleplerimiz yetkili mercilerce teknik olmaktan çok politik hale getirilmiştir. Bu süreç içerisinde 1/5.000 plan çalışmalarının çeşitli nedenlerle engellenerek yeni bir plan yapılıncaya kadar hayatın durdurulması hiç adil olmadığı gibi demokratik ve yasal teamüllere göre de her türlü tasarrufumuz engellenmiştir. Bunun sonucu olarak başta İzmir olmak üzere Türkiye'nin zararı gün geçtikçe büyümektedir"*.

Bölge halkı İzmir ili içinde ki bazı planlama kararlarını örnekleyerek kendi durumları ile karşılaştırarak bir manada mukayeseli bir analiz yapmaktadırlar : *"İzmir'de son 5–10 yıl içinde İnciraltı-Bahçelerarası bölgemiz için ayrıcalık ve haksızlık teşkil ettiğine inandığımız bazı imar uygulamalarını hatırlarsak: Karşıyaka Bostanlı da 3 emsal ile 18 kat gabarili yaklaşık 15000 konut inşa edilsin adına Mavişehir densin. Alsancak Liman gerisine gabari serbest, İzmir'in M.Ö. 3000 yılında Smyrna adıyla Bayraklı ve Salhanede kurulan bu bölgesine 3,5 emsal yapılaşma hakkı verilsin ve bunun adına " Kent Yenileme Projesi" densin. Bölgemiz bitişiğinde gece konduları havi Narlıdere-Yeniköy'e 3 emsal 12 kat gabarili konutlar inşa edilsin adına "Eski Dokuyu Yenile Projesi" densin. Balçova'da Arsa Mağdurları ile hukuken tartışmalı olan alana konut kooperatifi niteliğinde 1,5 emsalli 934 adet konut inşaatı yapılsın, mal sahiplerine tesliminden önce 15 günlük Universiade oyunları yapımı süresince sporcuların barınması için kullanılsın ve adına Olimpiyat Köyü densin. Balçova'da eski yol ile otoban arasına Ticaret Merkezleri ve İnciraltı'na 1,5 emsalli otel inşaatları yapılsın vs. ve buralara Sit hiç uğramasın ve daha bir çok örnekler sayılabilir. ……Bölgemizde ise 3 görüş hâkim olmuş. Birincisi Egemen güçler, ikincisi burası İzmir'in Akciğeri ve tek yeşili deyip provake edilmiş kamunun görüşleri,*

üçüncüsü ise yörede arazi sahipleri. İlk iki görüşe yorum yapmak haddimize değil ama bizim isteğimiz Hukuk ve Adalet eşitlik ise bunun uygulanması".

Bölge sakinleri çalışma kapsamında tarafımıza ibraz ettikleri sunumlarının ikinci bölümünde "Önerilerimiz" başlığında meseleye teknik bir boyut kazandırmakta ve bu manada taleplerini somutlaştırmaktadırlar: *"Genel durum bölümünde bahsettiğimiz yöre sakinleri ile alakalı sıkıntıların giderilmesi çalışmalarımız 1990 yılından itibaren her platformda sürdürülmüş, bir takım siyasi ve sivil toplum örgütü mensuplarının bazı medya guruplarını da yanlarına alarak burası İzmir'in akciğeri, burada yeşil katledilecek sloganları ile kamuyu provoke ederek 3 dönem*[1012] *metropol ve ilçemiz belediye başkanları nezdinde çalışmalarımız paralelinde ve verdiğimiz hukuk mücadelelerimize rağmen geçen 15 sene zarfında ne yörede mülk sahiplerine ve nede İzmir bütününde kamuya yararlı hiçbir somut çalışmalar yapılamamıştır. Bu belirsizliğin bundan sonra da devam etmesi durumunda bizlerin zaten tasarruflarımız engellenerek hat safhaya gelmiş mağduriyetlerimiz yanında kamunun kayıpları da giderek artacaktır.*

Bölge sakinleri teknik açıdan önerilerini sunmadan önce bölgenin bir manada halihazır durumunun yansımasını tablolaştırmışlardır. Biz bu verileri aşağıya alırken genel itibariyle yaptığımız araştırmada rakamsal yaklaşımların doğru olduğunu tespit ettik. Çalışma kapsamımız içinde daha detaylı bir analizin yapılması konumuz itibariyle çalışma sınırımızın aşılması ve teknik bir evsafımız olmadığı içinde bir manada hakim olmadığımız bir konuda ayrıntı anlamında bir söylem içine giremeyeceğimiz gerçeği karşısında bu manadaki aktarımı aşağıya alırken bunu genel anlamda tapu, kadastro ve belediye kaynaklarındaki bilgilerle örtüştüğünü ifade edebiliriz:

"Bölgenin "Teknik Tanımı :

- Kamu Arazileri : Gençlik Merkezi: 600.000 m2 = 600 dönüm = 60 Hektar (Türkuaz ve Deniz Bilimleri Alanı)+ Dalyan : 600.000 m2 = 600 dönüm = 60 Hektar (Su ile kaplı alan)+ Dolgu Alanı :: 550.000 m2 = 550 dönüm = 55 Hektar. (Metro

[1012] Bölge sakinleri burada siyasi açıdan gerek ilçe ve gerekse Büyükşehir siyasi yönetimlerinin arasında bir ayrım yapmadan hepsinin iyi niyetli olmadıklarının altını çizmişler ve bu manada siyasilere olan güvensizliklerini açıkça ifade etmişlerdir.

Toprağı ile kazanılan alan)+ Aliyev Bulvarı : 40.000 m2 = 40 dönüm = 4 Hektar (Özel Mülkiyetlere Güney Tarafı bitişik alan) olmak üzere toplam 179 Hektardır

- Maliye Hazinesi: Aliyev Bulvarı Güney tarafı : 90.000 m2 = 90 dönüm = 9 Hektardır. (Özel mülkiyetlere bitişik alan)

- Özel Mülkiyet Alanları: 10 sokak doğu cephesi:2.470.000 m2 =2.470 Dönüm=247 Hektar (Kısmen pasif seracılık yapabilen alan) ile 10 sokak doğu cephesi: 2.050.000 m2=2.050 Dönüm=205 Hektar (Villaların bulunduğu kısmen ziraat yapabilen alan) alan olmak üzere toplam 452 Hektardır.

-Kadastral Yollar: 170.000 m2 =170 Dönüm=17 Hektardır

Ilıca ve Molla Deresi: 60.000 m2 =60 Dönüm =6 Hektar (Yurtlar, Özdilek ve Askeri alanlar hariç)

Planlama Konusu Olan İnciraltı ve Bahçelerarası Toplam Alanı: 663 Hektardır.

Bölge halkı bu teknik tanımlamadan sonra bölge hakkındaki "Planlama Önerilerini" şöylece özetlemektedirler : "*Plan önerimiz, Özel mülkiyet alanları 4.520 Dönüm, kamu arazisi 40 Dönüm Maliye Hazinesi alanı 90 Dönüm ve kadastral yollar alanları 170 Dönüm alan toplam 4.820.000 m2 (4.820 Dönüm,482 Hektar) alanları kapsamaktadır. İnciraltı Bahçelerarası koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması sürecinde İzmir Büyükşehir Belediyesi, Balçova Belediyesi yetkilileri yanında derneğimiz yönetim kurulundan en altı üyesinin de bulunarak yapılacak bir protokol ile çalışmaların sürdürülmesi. 05.01.2005 Günü İnciraltı ve Bahçelerarası'nda bulunan arazi sahipleri ile yaptığımız toplantıda sakinlerin görüş ve talepleri sorulmuş en az %90'ını konut ağırlıklı yapılaşma talep ettikleri tespit edilmiştir. Yasal terklerin yapılarak(%40), Eşitlik ve adil bir planlama için 18. Madde uygulaması ile yapılacak planlamada imar parsellerinde sosyal donatı alanlarının (Turizm, ticaret, sağlık,eğitim v.s.) Kalan %60'ın %10'u (özel mülkiyetlere bitişik kalan 40 dönüm ve 90 dönüm Maliye hazinesi arazisi ve kadastral yollar bu bölümde değerlendirilebilir) Konut alanları ise %60'ın %90'nı civarında alınması, yapılaşma ise kadastral alanların 1,5 katı (Emsal) olması. (Turizm ve ticaret yapılaşması emsali ise daha fazla oranda tutulabilir.) Burada: Yasal terkler: 4.820.000 x %40 = 1.928.000m2 =1.928 dönüm = 192.8 Hektardır. Sosyal Donatı Alanları ise : 4.520.000 x %60 x %10 + (40+90+170)*

x %60 = 451,2 m2 =451,2 dönüm = 45,12 Hektardır. Konut Alanları ise : 4.520.000 x %60 x %10 = 2.440.800 m2 =2.440,8 dönüm = 244,08 Hektardır. Yapılacak planların Balçova ve İzmir'i bütünleştiren her alanda bir çağdaş ve bilimsel proje olmalı, dünyanın her yerinde olduğu gibi. Eğlence merkezlerinin şehir merkezlerinde olduğu dikkate alınarak huzur ve sakinliğin sağlanmasını bozacak türden eğlence merkezleri düşünülmemesi. 10 sokak (Ağaçlı yol) Levent Marina arası parça ile 10 sokak Narlıdere sınırı arasındaki her iki parça da bir bütün olarak düşünülmeli, imar adaları en çok 20-50 dönüm, bu imar adalarındaki imar parselleri de 2-5 dönüm olarak sınırlandırılmalı bir çok hissedarların bir araya gelmesiyle izale-i şuyu davalarıyla sakinlerimizin tekrar uzun yıllar uğraşmalarının önlenmesi. Otel tasarımı halinde adedinin az tutulması. Terk edeceğimiz alanların (bilhassa yeşil alanların) yapılaşma alanlarına yayılması öncelikli olmalı, eğer zaruret gerektiriyorsa ancak bir kısmının belli bir yerde toplanması. Kadastral haritalarda büyükçe görünen parsellerin (10 dönüm ve yukarısı) tamamına yakının tapuya tescilleri yapılmadığından, pay sahibi hissedarların hisseleri mevcut durumda görülmediğinden imar parselleri düzenlemesinde dikkate alınması" .

3.6.5.10 Ticaret Odası'nın Bölgedeki Expo Önerisi ile Hükümetin İnciraltı Bölgesi'ni EXPO Alanı İlan Etmesi

3.6.5.10.1 Expo Nedir?

Expo, Exposition'ın kısaltması olup, uluslararası sergi anlamında kullanılmaktadır. Uluslararası arenada ise World Fair yani Dünya Fuarı anlamına gelmektedir. Bu ifade, bir ülkenin yalnızca ekonomik ve teknolojik değerlerini değil, aynı zamanda yerel ve kültürel değerlerini de tanıtan organizasyonları ifade etmek için kullanılmaktadır[1013].

[1013] Expo tanımı için bakınız : SABUNCU Ahmet, **"Expo: Dünya Fuarları ve İzmir Uygulaması"**, Fuarcılık Masası Uzmanlık Tezi, İzmir Ticaret Odası Yayınları, İzmir, 2006, s. 5; AKYOL ALTUN T.Didem, **"Expoların/Dünya Fuarlarının Mimari Değerlendirmesi:Türk Pavyonları"** yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, AKYOL ALTUN T.Didem , "Dönüştürücü Bir Güç Olarak Expolar", **Ege Mimarlık Dergisi**, 2007/2, İzmir, s. 6; BAŞBUĞ, Tamer, Zelef- M.Haluk, Bilsel, Cana- Özbay, Hasan, **"Mimarlık ve Expo"** Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayını, İzmir, 2007, Erdin, H.Evren- Kokum, Oya, "Dünya Fuarı Olarak "Expo" yu İzmir'de Düşün(dür)mek", **Planlama Dergisi**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını Sayı:2006/3 s.59

Expo'lar, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ticari kaygılardan ziyade ülkelerin kendi kültürlerini ve imajlarını dünyaya tanıtmak, yeni ürün, teknoloji ve fikirlerini diğer kültürlerle paylaşmak amacıyla gerçekleştirilen, herhangi bir ürün pazarlaması ya da satışının yapılmadığı, ticari niteliği olmayan sergilerdir[1014]. Dolayısıyla ülkeler, kendilerini diğer ülkelerden soyutlamayarak kendi bilgi, birikim, sanayi ve teknolojilerini diğer ülkelerle paylaşıp, ürünlerini bir araya getirmiş, değerlerinin ve yararlarının ortaya konarak sergilenmesini ve paylaşılmasını sağlamışlardır.

Bir Expo organizasyonu, hükümet kararları ve yetkili mercilerin izin vermesi ile gerçekleştirilebilmektedir; yoksa normal bir ticaret fuarı[1015] şeklinde düzenlenememektedir. Yine aynı şekilde genel fuarlardan ve ihtisas fuarlarından farklı olarak Expo'lar, genellikle 3-5 yıllık tarih aralıklarıyla düzenlenmekte olup, en az 3-6 ay kadar devam etmektedirler. Ayrıca düzenlenen her Expo için insanların refahı, sürdürülebilir gelişme, teknolojik gelişmeler, doğa ve geleceğin problemlerine dayalı, kendine özgü bir tema seçilmektedir. Bu nedenle Expo'lar, düzenlendikleri farklı dönemlerin, ülkelerin, toplumsal ve siyasi hayatın ekonomik ve kültürel yapısını yansıtmaktadırlar[1016].

Bu özellikleri dolayısıyla Expo'lar, "belirli periyotlarla uzun süreler için düzenlenen, ticari kaygılar taşımayan, farklı alanlardaki temalarıyla ideolojik mesajlar vererek dünyanın gündemini yönlendiren, toplumsal, ekonomik, kültürel, teknolojik, mimari ve sanatsal alanlardaki yeni anlayışların ve bakış açılarının sergilendiği, ülkelerin kendi kimlikleri hakkında mesajlar verdiği, teknolojiyi ve onun farklı alanlardaki gösterimini kullanarak eğitici bir rol üstlenen, dünyadaki gelişimleri yansıtan ancak her alandaki geleceğe dönük kurgularıyla geleceğin dünyasını şekillendiren, uluslararası fuarlar olarak tanımlanabilir"[1017].

[1014] SABUNCU, a.g.e., s. 6.
[1015] BIE'ye göre ticari fuarlar; asıl gayesi ticareti geliştirmek olan, katılımcı firmaların kısıtlı bir zamanda ürünlerinden örnekler sergiledikleri, satıcılarla alıcıları bir araya getiren, süreleri 3-30 gün arasında değişen organizasyonlardır. (SABUNCU, a.g.e., s. 20)
[1016] SABUNCU, a.g.e., s. 7.
[1017] y.a.g.e., s. 7–8.

Expo'lar; süreleri 3 haftadan az 3 aydan fazla olmayan, toplam alanı 25 hektarı geçmeyen, organizatör tarafından inşa edilen bina ve eklentilerin katılımcı devletlere ücretsiz olarak tahsis edildiği Onaylanmış Sergiler ve 5 senede bir düzenlenen, süreleri 6 haftadan az 6 aydan fazla olmayan, Onaylanmış Sergilere göre daha genel ve büyük olan Tescillenmiş Sergiler şeklinde ikiye ayrılmaktadır[1018].

Expo'larla ilgili her türlü kararı almak ve denetlemekle yetkili, Expo organizasyonu konusunda faaliyet gösteren dünya üzerindeki tek kuruluş olma özelliğini bünyesinde barındıran kuruluş, merkezi Paris'te bulunan Uluslararası Sergiler Bürosu (Bureau Internatıonal Des Expositions)dur[1019].

"Düzenlendikleri ülkede bir prestij unsuru olarak öne çıkan Expo'lar, yayıldıkları kentsel alanın ileriye dönük kullanımının yanı sıra tüm kentin gelişimine yönelik dönüştürücü bir güç taşırlar, uzun bir sürece yayılan etki sürekliliği ve gücü kazanabilirler. Ev sahibi ülkenin Expo'ya hazırlık sürecinde seçilen alanın ıslah edilmesinin yanı sıra iş olanaklarının artması, hizmet sektörü ve özellikle inşaat sektörünün ivme kazanması, sosyal-fiziki alt yapının gelişmesi, mimari açıdan nitelikli yapıların inşası ile tüm kentin rehabilitasyonuna ön ayak olarak kentin gelişimine fırsat tanırlar… Ayrıca bir çok kentin kimliğini oluşturan sembolik yapıların expolarda oluştuğu görülebilmektedir. Bunun en iyi örneği 1889 Paris Expo'su için inşa edilen Eiffel Kulesi'nin 19. yy Parisi(nin kentsel görüntüsünü temelden etkileyerek günümüze dek Parisle özdeşleştirilen, kente kimliğini veren bir sembol haline gelmesidir[1020]".

"Expoları düzenlemek için genellikle kent merkezinin yerine kentin çeperlerinde yer alan, kullanılmayan çöplük, depo, liman, rafineri gibi endüstriyel tesislerin bulunduğu bölgeler seçilmekte ve alanın kente kazandırılması; daha önce kent dışında yer alan ya da kullanılmayan bölgenin kente entegre edilerek yeni bir kentsel merkez haline getirilmesi hedeflenmektedir[1021]".

[1018] y.a.g.e., s. 9.
[1019] y.a.g.e., s. 9.
[1020] AKYOL/ALTUN, a.g.e., s. 9.
[1021] y.a.g.e., s. 10.

3.6.5.10.2 EXPO' ların Tarihsel Gelişimi

18. yüzyılda başlayan dönüşümler ile Sanayi Devrimi'nin beraberindeki getirdiği değişimler ile ortaya çıkan Expo'lar, 19. yüzyılın ortalarında ilk olarak güçlenen İngiltere'nin ekonomik, teknolojik ve sınai gelişimlerini sergileme, üretim fazlası mallar için pazar arama ve kendini dünyaya kanıtlama gayeleri için bir araç olarak ortaya çıkmışlar ve düzenlendikleri 1.5 yüzyıllık süreç boyunca da dünyadaki gelişmelerin, ekonomik yaşamın, teknolojinin, sanatın, mimarinin, sosyal ve kültürel yapının aşamalarını yansıtan, aynı zamanda geleceğin dünyasını yaratan ve ona ait görsel şovlar sunan mekansal organizasyonlar olmuşlardır. Londra'dan sonra Paris, Viyana, Amsterdam, Brüksel, St. Louis, Turin ve Philadelphia gibi şehirler de sanatkârlara ve üreticilere kucaklarını açarak uluslararası fuarları organize etmişlerdir. Fuarların bu kadar geniş arenada düzenlenmesi nedeni ile ister istemez birçok uyuşmazlık ortaya çıkmış, bu nedenle de hem fuarların verimliliğini korumak hem de katılımcılara belirli garantileri sağlamak amacıyla bazı kanun ve hükümlerin saptanması gerektiği gündeme gelmiştir. Söz konusu kural ve hükümlerin saptanması için Alman Hükümeti önderliğinde Berlin'de Berlin Diplomatik Konferansı organize edilmiş ancak alınan kararlar I. Dünya Savaşı'nın (1914) çıkması nedeni ile uygulanamamıştır. 1928 yılında Fransız Hükümetinin düzenlediği uluslararası Konferans ile fuarların sıklığı, katılımcılar ile organizatörlerin haklarını ve yükümlülüklerini belirleyen Expo organizasyonunun işleyişine bir standart getirilmiştir; söz konusu yükümlülüklerin denetlenmesi için de Uluslararası Fuarcılık Bürosu (BIE) kurulmuştur. Bu konferansın, 17 Ocak 1931'de uluslararası alanda tanınması ile beraber Expo yasal bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu yasal çerçeve iki kere değişikliğe uğradıktan sonra 30 Kasım 1972'de Paris Tutanağı ile son halini almıştır. '48 ve '66 yıllarında Yasaya iki protokolün de eklenmesinden sonra, yasanın revize edilmesi gerekliliği doğmuş ve '82, '88 ve '96 yıllarında yapılan değişikliklerle beraber yasa bugünkü halini almıştır[1022].

[1022] SABUNCU, a.g.e., s. 7-8.

3.6.5.10.2.1 Düzenlenmiş Önemli Expo'lar

25 ülkeden 4584 kişinin katılımıyla Sanayi Devrimi sonrası ulaşılan refahı kutlamak amacıyla gerçekleştirilen, Hyde Park içinde 10 hektarlık bir alanda düzenlenen ve 6 milyon kişinin ziyaret ettiği 1851 yılında İngiltere'de düzenlenen Londra Fuarı'nda, sanayileşmenin etkisiyle gelişen Almanya, İtalya, İngiltere gibi ülkeler bilimsel buluşlarını, sınai makalelerini ve gelişmiş teknolojilerini sergilerken; Osmanlı İmparatorluğu, Hindistan, Fas, Mısır gibi az gelişmiş ülkeler de geleneksel ürünlerini, el sanatlarını ve ham maddelerini sergilemişlerdir. Bu fuar sayesinde ulusal sınırların aşılıp uluslararası platformda da bir paylaşımın olabileceği anlaşılmıştır[1023].

1873 yılında Avusturya'da 17 hektarlık bir alan üzerinde düzenlenen Viyana Fuarı'na ise 35 farklı ülke katılmış ve 7,5 milyon ziyaret etmiştir. Bu Expo'ya katılan yabancı ülkelerin sergilerinde kullandıkları egzotik dekorlar ve pavyonların oyuncaklara ağırlık veren yapıları, ileriki yılarda yapılacak olan fuarlarda panayır havasının artacağının göstergesi olmuştur[1024].

1876 yılında, Amerika'nın bağımsızlığının 100. yılını kutlamak amacıyla organize edilen Philadelphia Exposu'nun finansmanı, Federal Hükümet ve Philadelphia'nın hisse senedi satışı ve borçlanmasıyla gerçekleştirilmiştir. 115 hektarlık alanda, 35 farklı ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen fuarı, 10 milyon kişi ziyaret etmiştir. Alexander Graham Bell'in telefonu, ilk dikiş makinesi, Thomas Edisonun fonografı ve Onwood daktilosu gibi önemli teknolojik gelişmeler de bu fuarda sergilenmiştir. Dolayısıyla bu Expo, Kuzey Amerika'nın dünyada ekonomik bir güç olarak oraya çıkışını tüm dünyaya duyuran bir araç olmuştur[1025].

1889 yılında Fransız İhtilali'nin 100. yıl dönümü nedeniyle düzenlenen Paris Exposu'nun konusu; "doğanın insana sundukları ve insanın bundan neler üretebileceği" olarak belirlenmiştir. 96 hektarlık bir alan üzerinde düzenlenen ve 32 milyondan fazla kişinin ziyaret ettiği fuarda Fransa, Cumhuriyeti'nin sağlamlığını sergilerken, diğer

[1023] y.a.g.e., s. 7-8.
[1024] y.a.g.e., s. 23-24.
[1025] y.a.g.e., s. 23-24.

Avrupa ülkeleri ise sömürgeleri üzerindeki hâkimiyetlerini sergilemişlerdir. Bu fuarda, trenler, otomobiller ve bazı makineler dönemin en büyük buluşları olarak sergilenmiş ve 300 metrelik Eiffel Kulesi fuarın simgesi olarak açılmıştır[1026].

Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfedişinin 400. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen 1893 Chicago Fuarı'nda ilk defa elektrikli aydınlatma çok geniş bir şekilde kullanılmıştır[1027]. 1897 Brüksel Fuarı'nda ise araba ve otomotiv sektörünün yer alışı nedeni ile bir anlamda ulaşımın yeni şekli belirlenmiştir[1028]. 120 hektarlık alan üzerinde kurulan ve 50 milyondan fazla kişinin ziyaret ettiği 1900 Paris Fuarı esnasında ise Paris metrosu ilk kez hizmete girmiştir[1029]. 500 hektarlık alan üzerinde kurulan, yaklaşık 20 milyon kişinin ziyaret ettiği ve Louisiana kentinin Fransa'dan kurtuluşunun 100. yıl dönümünü kutlamak üzere organize edilen 1904 St. Louis Fuarı'nda ilk defa 100 adet araba birlikte sergilenmiştir; ilk ev aletleri ile kimyasalları da fuarın ilgi çekici yanlarından biri olmuştur[1030]. 170 hektarlık alan üzerinde kurulan, 39 milyon kişinin ziyaret ettiği ve daha çok bilim, teknoloji ve mühendislikteki gelişmeleri konu edinen 1933 Chicago Fuarı, mali yönden büyük kazanç sağlayan ilk organizasyon olma özelliğine sahiptir[1031].

"Yarının dünyası" temasıyla 500 hektarlık bir alanda düzenlenen 1939-1940 New York Fuarı'nı ise yaklaşık 45 milyon kişi ziyaret etmiştir. Bu fuarda, General Motors'un yaptığı Futurama adlı sunumda büyük ilgi çeken 530 metre uzunluğunda bir parkurdan oluşan ve bu parkurdaki hareketli koltuklara oturulup sekiz şeritli otoyolların, uzaktan kumandalı otomobillerin, hareketli asma köprülerin ve otoyol ayrımlarının izlenebildiği tasarım için 8 milyon dolar harcanmıştır[1032].

1958 Brüksel Fuarı'nın teması "Daha insancıl bir dünya için dünya bilançosu" iken, "Century 21" yani 21. yüzyıl olarak adlandırılan 1962 Seattle Fuarı'nın teması ise

[1026] y.a.g.e., s. 24-25.
[1027] y.a.g.e., s. 7-8.
[1028] y.a.g.e., s. 28-29.
[1029] y.a.g.e., s. 30.
[1030] y.a.g.e., s. 31.
[1031] y.a.g.e., s. 33.
[1032] y.a.g.e., s. 34-35.

"Uzay çağında insan"dır[1033]. 1967 Montreal Fuarı ile _daha sonra uygulanması her fuarda gerçekleştirilen_ ilk defa birbirinin devamı niteliğinde alt başlıklara ayrılmış tema pavyonlarından oluşan tematik alan tasarlanmış ve dünya fuarları Expo adı ile anılmaya başlanmıştır; geleceğe yönelik teknolojik sunumların televizyon, ışıklandırma, filmler, projeksiyon gösterileri gibi simgesel yollarla ifade edilmesi gene bu fuarla, Expo'ların karakteristik özelliği haline gelmiştir[1034]. 330 hektarlık bir alanda düzenlenen ve 64 milyon kişinin ziyaret ettiği 1970 Osaka Fuarı'ndaki bu muazzam kalabalık, Japonya'nın savaş sonrasında dünya ekonomisinde yer alması ve Amerika'nın karşısında ekonomik bir güç olarak çıkması, fuarın en önemli yanlarındandır[1035].

1992–2000 yılları arasında tanıtımı için 10.000 farklı aktivite gerçekleştirilen, 160 hektarlık bir alanda düzenlenen 2000 Hannover Fuarı'nın teması, "İnsan, Doğa ve Teknoloji"dir. Bu temayla ilişkili olarak doğal dengelerin korunması, sürdürülebilir yapılar, ahşaba dönüş ve yeniden kullanılabilen malzemeler gibi konuları yansıtması nedeniyle bu fuar, dünya gündemini etkileyen en önemli Expo'lardan biri olmuştur. Almanya için başvuru fikri 1987 yılında ortaya çıkan Expo, 1988 yılında adaylık için başvuruda bulunacağının açıklanmasıyla beraber Bakanlar Kurulu adaylık başvurusu için karar verir (10/1988) ve Maliye Bakanı'nın da üyesi olduğu Dünya Exposu'na adaylığı yönetmek için bir yönlendirme komitesi kurulur (12/1988). Mart 1992'de Hannover Hükümeti, şehir sakinlerinin Expo'yu kabul edip etmediklerini belirlemek için bir referandum düzenlemeye karar verir ve Haziran 1992'de referandumun olumlu sonuçlanması ile Expo 2000 ile ilgili şüphelerin ortadan kalktığı açıklanır. Ekim 1992'de, yani Expo 92'nin son 10 gününde Alman Pavyonu'nda Expo 2000'in reklâmını yapan kocaman bir pankart asılır. Aralık 1992'de Federal hükümet henüz Expo 2000'e katılma konusunda karar vermediğini bildirmekle beraber Mart 1993'te Alman sanayisinin projeye önemli bir katkıda bulunması şartı ile hükümetin Expo'yu destekleyeceği bildirilmiştir. Ağustos 1993'te hazırlanan ön rapora göre fuarda gelirlerin 2.9 milyar mark ve harcamaların 2.9 milyar mark olacağı varsayılır ve Aralık 1993'te 20 milyon marklık, % 40'ı Federal Hükümete, % 30'u Aşağı Saksonya'ya % 20'si Alman sanayi Katılım Şirketi'ne ait Expo Katılım Şirketi kurulur. Şirket çalışmalarına Ağustos

[1033] y.a.g.e., s. 36-37.
[1034] y.a.g.e., s. 38-39.
[1035] y.a.g.e., s. 40.

1994'te başlar; Expo 2000'in logosu, maskotu ve projeleri yapılan yarışmalar sonucunda belirlenir. Ocak 1996'ta alman Demir Yolları Expo için resmi taşıyıcı, Lutfthansa ise resmi hava yoludur. Mart 1996'da ise ATP Dünya Tenis Şampiyonası, Expo 2000 ile Hannover'a getirilir, ayrıca Expo logolu özel bir pul çıkarılarak, Expo mesajı tüm dünyaya iletilmek istenir. Haziran 1996'ta mali kazanç getirmesi amacıyla çıkarılan 200 milyon marklık Expo bonosu, uluslararası düzeyde başarılı olur. Eylül 1997'de düzenlenen "Expo'ya daha 1.000 gün var" adlı 3 günlük festivale 500.000 kişi katılır. Kasım 1997'de Luciano Pavarotti, Expo 2000'in resmi açılışında bir konser verir. Haziran 1998'de tüm dünyada, Expo 2000 için önceden bilet satışı başlar ve Eylül 1998'de Expo pulu çıkarılır ve 2000 yılına kadar bir milyar pulun piyasaya çıkarılması amaçlanır. Ekim 1998'de Expo 2000 Alman Pavyonu'nun temel atma töreni yapılır[1036].

22.049.544 kişinin ziyaret ettiği, 28 Mart–25 Eylül 2005 tarihleri arasında yapılan Japonya'nın Aichi bölgesi, Nagaute ve Seto kentlerinde gerçekleştirilen Expo 2005 Aichi Japonya'ya katılan ziyaretçilerin Expo alanında ortalama kalma süresi 6 saat 55 dakika olmuştur. Ulaşım, fuarın açılmasından kısa bir süre önce açılan, ziyaretçilerin sergiye hızlı ve konforlu şekilde ulaşmasını sağlama amacı güden, sergi alanına 45 dakika mesafedeki Chubu Centrair Uluslararası Havaalanı ile sağlanmıştır. Ayrıca Japonya, havaalanı ile sergi alanı arasındaki mesafe için özel olarak Expo için, Linimo isimli, kendisi için hazırlanmış özel bir yol üzerinde manyetik kaldırma gücüyle yerden 7 mm. yüksekten seyreden doğrusal motorlu bir araç da üretmiştir. Bunun yanı sıra, Nagaute ve Seto kentleri arasındaki gidiş gelişler, otobüs ve trenlerin avantajlarını bünyesinde barındıran melez otobüslerle gerçekleştirilmiştir. Doğa, insan ve teknolojiyi buluşturan Expo 2005'in ana teması, Doğanın Bilgeliği olup; Expo 2005, BIE'nin 115. genel kurulunda aldığı "21. yüzyılın uluslararası fuarlarının küresel problemleri çözmeye yönelik olması" yönündeki kararını gerçekleştiren ve hükümetlerin, şirketlerin ve vatandaşların küresel problemlere çözüm bulmak için el ele verdiği ilk fuardır. Ayrıca Expo 2005'e BM, Uluslararası Tropik Kereste Örgütü, OECD ve Uluslararası Kızıl Haç ve Kızıl Ay Hareketi gibi 4 uluslararası kuruluş da katılmıştır. Expo 2005'te somut sorunların çözümlenmesinin yanı sıra küresel sorunların çözümlenmesi ve çevrenin korunması için insanlar arasında bir dayanışma hissi yaratmıştır. Expo 2005,

[1036] y.a.g.e., s. 46-58.

ayrıca çocuklara ve gençlere de mesajlar sunmuş; okullarda çeşitli ülkelerin yemekleri çıkarılmış, farklı ülkelerin pavyonları öğrenciler tarafından ziyaret edilmiş ve genç muhabirler tarafından 6200 çocuğun yardımıyla bir gazete dahi çıkarılmıştır. Expo 2005'te yapılan harcamalar ise; doğrudan sergi ile ilgili maliyeti 3 milyar ABD Doları olmakla beraber Expo ile ilgili yapılan yatırımların maliyeti 25.952 milyar ABD Dolarıdır[1037].

"Su ve Sürdürülebilir Kalkınma" teması ile yapılacak olan Expo 2008 Zaragoza, suyla ilgili duyarlılık yaratmak, bunun sürdürülebilir kalkınma ile ilgisini ortaya koymak, çözümler üretmek, dünyanın farklı yerlerinde yaşanan sorunlar ve uygulama örneklerini göstermek, bu alanda kamusal işbirliğini desteklemek gibi amaçlara yönelik olacaktır. Seçimin İspanya lehine yapılmış olmasının temel nedeni, Zaragoza kentinin stratejik coğrafi özellikleri ve ulusal düzeyde taşıdığı önem ve sahip olduğu ilginç projeleri ile yıllardan beri kongre düzenlemek konusundaki deneyimidir. Su üzerine inşa edilen tematik yapılar; Köprü Pavyonu, Su Kalesi ve Nehirlerin Akvaryumudur[1038].

Expo 2010 Şanghay, 70 milyon kişinin ziyaret etmesi beklenen ve 5,28 km^2'lik alanı kapsayan, "Daha İyi Şehir, Daha İyi Yaşam" temalı fuar, şehirsel kültürel çeşitlilik, şehirsel ekonomi büyüme ve refah, şehirsellik kapsamında teknoloji ve bilimde yenilikçilik, şehir toplumlarının şeklinin değiştirilmesi ve şehirsel ve kırsal alanlar arasındaki etkileşim şeklinde 5 alt konusu bulunmaktadır[1039].

3.6.5.10.3 Expo'nun Düzenlenebilmesi İçin Gerekli Şartlar

Başvuru için öncelikle BIE'ye üye olmak gerekmekte (Türkiye, Ekim 2004 itibariyle BIE'ye üyeliğini gerçekleştirmiştir.) ve Expo'yu düzenlemek isteyen ülkelerin

---

[1037] y.a.g.e., s. 59-76; *"..Expoların kente ve ülkeye maliyetleri ile ilgili ayrıntılı araştırmaların yapıldığını sanmıyorum. Örneğin Osaka Expo 70'te sadece devlet eliyle yapılmış yuvarlak kabinli hava yolları, tema pavyonu, üç bölümlü kiraz çiçeğinden esinlenmiş Japonya Pavyonu vb. maliyeti ile İzmir'in tüm metro ağının tamamlanabileceğini iddia etmek abartı olmayacaktır. Hannover Exposu'ndan hemen sonra yerel gazetelerin, yaptıkları devasa ve gereksiz masraftan dolayı, yöneticileri topa tuttuklarını biliyorum…"* şeklindeki ifade takdir ile karşılanabilirken, insanın aklına ister istemez Universiad'ın açılış gecesi için harcanan 10 trilyon ile tamamına harcanan 350 trilyonda neden bu tarz yaklaşımlar sergilenmemiştir gibi sorular gelmektedir.

[1038] y.a.g.e., s. 87-84.

[1039] y.a.g.e., s. 85–95.

hükümetleri BIE'ye doğrudan başvurmak zorundadırlar; organizasyonu hükümet dışı bir organizatör yapsa dahi hükümet, tüm şartların gerçekleştirileceğine dair garanti vermek zorundadır. Yapılan başvuruda, Expo'nun teması, tarihi, süresi ve organizasyonu yapacakların kanuni durumu belirtilmelidir[1040].

Tescillenmiş sergilerde, Expo düzenlemek isteyen ülkelerin hükümetleri, BIE'ye doğrudan başvuru yaparlar. Başvurulan serginin tarihi, başvuru tarihinden itibaren en erken 5 yıl, en geç 9 yıl sonraya denk gelmelidir. Başvurudan sonraki 6 aylık periyodun bitiminde, tekliflerin uygulanabilir olup olmadığı denetlenir. Denetleme sonuçları değerlendirilerek Genel Meclis toplantısında tekliflerden birine tarih verilir. Kazanan aday devlet, sergiyle ilgili tüm bilgileri içeren başvurusu ile birlikte projesini tescil için Genel Meclis'e sunar. Sergisi tescillenen ülke, diplomatik kanalları kullanarak tüm hükümetlere katılım davetiyeleri gönderir[1041].

Onaylanmış sergilerde başvuru ise tescillenmiş sergilerle genelde aynı şartları taşımasına rağmen bazı farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır; serginin tarihi başvuru tarihinden itibaren en erken 4 yıl, en geç 5 yıl sonraya denk gelmelidir, fuarın organize edileceği alan en fazla 25 hektar olmalı ve bir katılımcıya verilecek alan 1.000 m^2'yi geçmemelidir. Son olarak onay başvurusu, açılış tarihinden en geç 3 yıl öncesinden BIE'ye sunulmalıdır[1042].

3.6.5.10.4 Expo'ların Türkiye'de Düzenlenebilirliği ve İzmir

Hükümetimiz Ekim 2004'te BIE'ye üye olarak katılım için gerekli olan ilk şartı gerçekleştirmiş; T.C. Hükümeti Bakanlar Kurulu'nun 2005 Kasım ayında, 2015 yılında düzenlenecek Expo'ya Türkiye'nin aday olmasına ve bu adaylığın İzmir tarafından gerçekleştirilmesine dair vermiş olduğu karar da 23.11.2005 tarih ve 26002 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. BIE'nin 138. Genel Meclisi'nde de Türkiye'nin 2015 yılında Expo'ya aday olduğu ve aday kentin ise İzmir olduğu resmi olarak dile getirilmiştir[1043].

[1040] y.a.g.e., s. 127.
[1041] y.a.g.e., s. 128–130.
[1042] y.a.g.e., s. 131.
[1043] y.a.g.e., s. 135.

İzmir'in muhtemel rakipleri resmi olarak açıklanmamakla beraber Expo 2015 adaylığı için Moskova, Toronto ve San Franscisco'nun adı geçmektedir.

İzmir, sağlık temasını seçmiştir ve bunu seçerken de bir takım dayanaklara çerçevesinde hareket etmiştir. Konuya bütünüyle baktığımızda bu tercih sebebinin haklı tarihi köklerinin olduğunu görmekteyiz. Şöyle ki ; Bergama Asklepionu, dünyanın ilk psikoterapi hastanesi olup, müzik ve tiyatroyla telkin, açlık-susuzluk kürleri, şifalı otlar ve çamur banyoları gibi çeşitli tedavi şekilleri de ilk kez burada uygulanmıştır. İki bin yıl boyunca insanlığa sağlık hizmeti vermiş Allianoi, Batı Anadolu'nun en büyük termal yapılarından biridir ancak Yortanlı Barajı'nın gölet alanı içinde kaldığı için yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Buna karşı önlem alınmalıdır.

Birbirinden farklı konular olan termal turizmi, sağlık turizmi ve turizm sağlığı alanlarında projelerin kent içinde sürekli gelişen bir çizgide seyir göstermesi bu manadaki tercihi doğrulamaktadır. Bu manada enerji terapileri, termal tesisler (Balçova ve Narlıdere dışında kentin civar bölgeleri de termal sularıyla ön plana çıkarılabilir; Çeşme ve Urla'da yer alan kaplıcalar), rehabilitasyon merkezleri kullanılabilir. Alt başlıklardan biri de "sağlık için spor" olabilir denerek tüm kenti kapsayıcı, kesintisiz bisiklet yolu yapılabilir ve yürüyüş parkurları değerlendirilebilir.

Yine bu bağlamda organik tarım konusu önemli bir konu olarak işlenebilir. Yıllarca siyasilerin seçim sloganı olarak kullandıkları "kongreler şehri" ifadesi somutlaştırılarak İzmir'in uluslararası sağlık kongrelerine ve panellerine mümkün olduğunca ev sahipliği yapması sağlanabilir.

Tüm bunların yanında uluslararası platformlarda İzmir'in adı Expo ile beraber anılabilir, anılmalıdır ve sivil toplum, kamu ve halkın kulis çalışmaları için birlik olmaları gerekmektedir[1044].

[1044] İzmirliler Expo için proje geliştiriyor; **İzmir Life Dergisi**, S. 65, Ocak 2007, s. 36-45.

3.6.5.10.4.1 Expo Konusunda İzmir'in Dezavantajları Nelerdir?[1045]

İzmir'in yıllardır hükümetler tarafından ihmal edilerek yeterli kaynağın İzmir'e ayrılmaması neticesi gelişmesinin yeterli düzeye gelememesi önemli bir dezavantajdır. 6 ay boyunca Expo'yu ziyarete gelecek olan yaklaşık 50 milyon kişiye yeterli yatak kapasitesinin bulunmaması, ilçelerde ya da yakın illerde konaklayacak kişilerin, sergi alanına ulaşımını sağlayacak kara yollarının yetersiz olması ve kara yolu dışındaki alternatif ulaşım imkânlarının bulunmaması ve İzmir'in yurt dışı ile doğrudan uçuş bağlantısının bulunmaması ve havaalanı kapasitesinin yetersiz olması [1046] gibi hususlar bu manada sayılabilecek en önemli eksikliklerdir. Burada asıl mesele ise Expo'yu organize etmek için tercih edilen alan olan İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesinde bu manada bir planlamanın olmamasıdır. Bu plansızlık durumu bölgedeki mülk sahiplerine de yansımakta ve önemli nokta olarak kamulaştırma işleminin yapılıp yapılamayacağının hala muğlaklığını korumakta olmasıdır. Uluslararası organizasyonlarda asıl olan resmi planlama verisi olduğundan bu manadaki plansızlık durumu netice itibariyle konuyu adaylıktan öteye götürememe riskini taşımaktadır.

3.6.5.10.4.2 İzmir'in Expo Konusunda Avantajları Nelerdir?[1047]

150 yıldır yapılan Expo organizasyonuna ilk defa Müslüman bir ülkenin aday olması dolayısıyla medeniyetlerin çatıştığı bugünlerde medeniyetlerin buluşmasını sağlama amacının Expo'nun kendi içerisindeki amaçlarıyla doğrudan örtüşmesi önemli bir avantaj olarak kendisini göstermektedir. Ayrıca İzmir'in coğrafi konumu nedeniyle Avrupa, Kuzey Afrika, Kafkaslar ve Orta Doğu'nun tümünden rahatça ulaşılır konumda olması da bu manada bir avantaj noktası olarak kabul edilebilir diye düşünüyoruz. AB ile müzakere sürecinde olunması ve 2015 yılının müzakere sürecinin sonu olması dolayısıyla Expo ile olumlu görüşlerin çoğalacağı düşüncesinin gerçekçi bir temenni olduğu kanaatindeyiz.

[1045] SABUNCU, a.g.e., s. 136-137.

[1046] Expo 2005 Aichi'de deniz doldurularak sadece fuar için bir havaalanı yapılmıştır. Bu bağlamda şunu da hemen belirtelim ki Expo 2005 Aichi'nin doğrudan sergi ile ilgili maliyeti yaklaşık 3 Milyar ABD Doları olmasına karşın EXPO 2005 ile bağlantılı yapılan yatırımların maliyeti 25.952 Milyar ABD Dolarıdır. Konu hakkında detaylı rakamsal analizler için bakınız SABUNCU, a.g.e., s. 142

[1047] y.a.g.e., s. 137-141.

Kentin kendine özgü yapısı içinde de bir takım avantajları vardır. Örneğin ; İzmir'in ikliminin nisan-ekim aylarında gerçekleştirilecek organizasyon için avantajlı olması, kentin çok kültürlü, vizyonu olan, gelenekleri ve geçmişi zengin olan bir liman kenti olması, kent içi ve çevresi zengin turizm potansiyeli ve olanakları olması, ve kent yaşam kültürü içinde Enternasyonal Fuarı ile birlikte 80 yıllık bir fuarcılık geleneğini bünyesinde barındırması gibi.

3.6.5.10.4.3 EXPO 2015 İçin Neler Yapılmalı?

Maliyeti yaklaşık 3 milyar ABD Doları olmasına karşın Expo 2005 ile bağlantılı yapılan yatırımların maliyeti 25.952 Milyar ABD dolarıdır. Bu rakamsal analiz bile İzmir'in dezavantajları konusunda bir atıf olarak kullanılabilir diye düşünüyoruz.

İlk olarak çözümlenmesi gereken sorun, Expo alanı olarak belirlenen İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin Planlama Hiyerarşisi içinde acilen 1/25.000, 1/5.000, 1/1.000 ölçekli planlarının ve hatta parselasyon planlarının bitirilmesi lazımdır. Bu tür planlı bir yaklaşım zaten adaylıktan gerçekliğe geçişin en önemli şartıdır diye düşünüyoruz. 2007 yılının Eylül ayı itibariyle ortada bu manada bir planlama pratiği bulunmamaktadır ki bu çok büyük bir eksikliktir.

Kent içinde başka bir önemli sorunda konaklama problemidir. Hükümetin 150.000 ilave yatak yapılmasını planlamasının yanında, il çevresinde yeni 4 veya 5 yıldızlı konaklama tesislerinin sayılarının arttırılması ve var olanların gözden geçirilmesi gerekmektedir[1048].

İzmir Ticaret Odası bu bağlamda şu önerileri de yapmaktadır : *"Medeniyetler beşiği İzmir'de eski çağlara ait antik alanların gün ışığına çıkarılması gerekmektedir, bu nedenle Agora'ya bir anfi tiyatro yapılması, Eski Smyrna Antik Kenti'nin canlandırılması, İzmir merkez ve çevre ilçelerindeki İyon ve Osmanlı eserleri ile Osmanlı kültürünün açığa çıkarılması amacıyla yapılan çalışmalar bunlardan sadece*

[1048] y.a.g.e., s. 143-144.

bazılarıdır[1049]*. Aynı şekilde "alternatif turizme yönelik olarak Balçova'da tarihi Agamennon kaplıcaları izlerini taşıyan termal bir kentin kurulması, Buca'daki rekreasyon alanına Dısneyland'ın kurulması ve golf turizmine yönelik golf alanlarının yapılması, İzmir için Expo'ya ve turizme yönelik olumlu adımlardır. İzmir için büyük avantaj olan Efes Antik Kenti ve Meryem Ana ile ilgili olarak da Efes Antik Kenti deniz ile birleştirilmeli, antik kanal kazı prensiplerine göre açılmalı, antik liman ortaya çıkarılmalı ve yat limanı olarak düzenlenmelidir…"*[1050].

Ulaşım noktasında genel başlıklar olarak yapılması gerekenler ise şunlardır: İzmir içi ve çevresini kapsayacak komple bir ulaşım ağının planlanması gerekmektedir; şehir içinde hafif raylı sistem ve metro ağının Üçkuyular-Çeşme, Buca, Gaziemir-Havaalanı- Selçuk-Efes, Karşıyaka-Aliağa-Bergama hatlarına kadar uzatılması, deniz seferlerinin yoğunlaştırılması ve yeni iskelelerinin açılması, kent içi ve dışlı karayollarının iyileştirilmesi gerekmektedir. İstanbul, Ankara ve Antalya ile hızlı tren ve otoyol bağlantılarının sağlanması da gerekmektedir[1051]. Yurt dışından gelecekler için İzmir Adnan Menderes Havaalanı yurt dışından direkt uçak seferlerine açılması sağlanmalı ve kapasitesinin de arttırılması gerekmektedir. Ayrıca Çiğli'de yer alan askeri Kaklıç Havaalanı'nın da sivil havaalanı olması için çalışmalara başlanmalıdır[1052].

Körfez temizlenmeli, tüm alt yapı baştan sona gözden geçirilmeli, doğalgaz ve jeotermalın etkin kullanımı gerçekleştirilmelidir. İzmir'in imar planı baştan revize edilmeli ve tüm kent genelinde yeşillendirme çalışmaları yapılmalıdır. Uluslararası olması dolayısıyla hizmet sektörü eğitilmeli, yabancı dil eğitimi gerekmektedir. En önemlisi ise T.C. vatandaşı olan herkesin, Türkiye lehine uluslararası lobi çalışması yapması gerekmekte, yurt içinde ve dışında tanıtım etkinlikleri düzenlenmelidir[1053]. Netice itibariyle kent bütününde avantaj ve dezavantaj kapsamında mesele karşılaştırmalı olarak ele alındığında ve özelliklede geçmiş Expo Organizasyonları ile karşılaştırması yapıldığında tablonun çok iyimser olmadığını söylemek sanırım gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

[1049] y.a.g.e., s. 144.
[1050] y.a.g.e., s. 145.
[1051] y.a.g.e., s. 145.
[1052] y.a.g.e., s. 146.
[1053] y.a.g.e., s. 146-148.

3.6.5.10.4.4 EXPO 2015 İçin Mekân Seçenekleri

Expo alanlarının yer seçiminde yönlendirici birtakım etmenlerden söz edilebilir[1054]; Örneğin Expo alanının şehir merkezine uzaklığı ve ulaşım koşulları; havaalanı, otogar, tren istasyonu, metro, liman gibi ana ulaşım hatlarına rahat, kolay ve hızlı ulaşım imkanı sağlaması gerekmektedir. Yine bu bağlamda alanın altyapı durumu da önemli bir sorundur ve problem yaşanmaması için hazırlık çalışmalarında alana ait altyapı sisteminin oluşturulması ve ana sistemle bağlantılarının yapılmış olması gerekir. Fayda mantığı içinde atıl alanların kente kazandırılması ve kentin kullanılmayan alanlarının fuar alanı olarak seçilmesi, o bölgenin kente kazandırılmasına yardımcı olmaktadır ve bu da tercih sebebinde önemli bir etkendir. Sosyal aktiviteler açısından ; organizasyonun fuar gibi gerçekleşebilmesi için kent içerisindeki sosyal aktivite merkezlerine yakın konumlandırılması göz ardı edilemeyecek bir noktadır. Alan büyüklüğüne dair bir sınırlandırma söz konusu değildir ama bu alan söz konusu aktiviteleri yansıtabilmesi için gerekli yüzölçümü de sağlaması gerekir. Bu ve benzer düşünceler ile Expo Alanının belirlenmesi noktasında bir takım öneriler olmuştur. Genel olarak öneri alanları olarak şunlar tartışmaya değer bulunmuştur :

1- İzmir İnciraltı-Çiğli Öneri Alanları[1055].
2- İzmir Alsancak Limanı Arkası Öneri Alanı[1056].
3- İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Kampüsü İçerisindeki Öneri Alanları[1057].
4- İzmir Buca Kaynaklar Öneri Alanı[1058].
5- İzmir Çeşme Öneri Alanı[1059].
6- İzmir Selçuk Pamucak Öneri Alanları[1060].

3.6.5.10.4.5 EXPO Alanı Olarak İnciraltı

İnciraltı'nın geleceği konusunda farklı görüşleri ortak platformda buluşturmak ve her kesimin fikrini almak için İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 9-13 Kasım 2006

[1054] ALTUN,Akyol, a.g.e., s. 16.
[1055] SABUNCU, a.g.e., s. 149-151.
[1056] y.a.g.e., s. 152.
[1057] y.a.g.e., s. 153.
[1058] y.a.g.e., s. 154.
[1059] y.a.g.e., s. 154-155.
[1060] y.a.g.e., s. 155.

tarihleri arasında İnciraltı Forumu düzenlenmiştir. Forum, sivil toplum örgütlerini, üniversiteleri, ilgili ilçe belediyeleri, Tarım ve Köy işleri, Çevre ve Orman, Kültür ve Turizm ile Bayındırlık Bakanlığı temsilcileri ve İnciraltı mahalle muhtarlarını ve arazi sahiplerini buluşturmuştur. Foruma katılan kişiler, öneri ve taleplerini şahsen İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı'na sunma imkânını elde etmişler ve böylece halk ile büyükşehir yönetimi, bölge için uzlaşma adına bir araya gelerek karşılıklı fikir alış verişinde bulunmuşlardır. Böylece planlamaya halkın katılımı da gerçekleştirilmiştir.

Expo için farklı farklı mekân önerileri sunulurken, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından kabul edilen 1/25000 ölçekli nazım imar planında Expo alanı olarak Urla ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü gösterilmiştir. Ancak neticede "daha sağlıklı bir dünya için yeni yollar ve herkes için sağlık[1061]" teması tercih edilerek Expo alanı olarak İnciraltı bölgesi seçilmiştir[1062]. Ancak İnciraltı ve Bahçelerarası Derneği Başkanı Ekrem Şen'in yapmış olduğu açıklamadan, mülk sahiplerinin rızalarının alınmadığı anlaşılmaktadır; *"…herhangi bir uzlaşı olmadan buraya tahdit koymak, burayı fuar alanı ilan etmek mağduriyetin başladığı anlamına geliyor. Böyle bir şey var, ilanın ardından gerekeni yapacağız. Yasal tüm yollara başvuracağız…[1063]"*.

Söz konusu bölgedeki sorunların çözülebilmesi için 3 farklı öneri sunulmuştur[1064]; bunlardan birincisi Kamulaştırma olup; İnciraltı'nda EXPO ile ilgili

---

[1061] Sağlık teması, Expo tarihinde ilk kez tercih edilmiştir; DÜNDAR,Gökçen Şebnem / ÖZKELLE ,Gökçen ; Yüzyılların Yarışında Son Dönem: Expo ve İzmir; **Ege Mimarlık Dergisi**, 2007/2, İzmir, s. 16.

[1062] *"Expo İnciraltı'na; **Dışişleri Bakanı Abdullah Gül başkanlığında 16 Şubat'ta Ankara'da toplanan Yönlendirme Kurulu, EXPO 2015'in İnciraltı'nda yapılmasını kararlaştırdı**"*. Yeni Asır, 20.02.2007; ***Ankara karar verdi: İnciraltı, "..Başbakan Erdoğan ile görüşen Gül, konuyla ilgili dosya sunarak bilgi verdi. Erdoğan'dan da İnciraltı olması yönünde onay çıktı"***, Yeni Asır, 09.03.2007; ancak Şubat 2007 ayında iken dahi "*…Expo alanının neresi olarak kesinleştirileceği konusunda ise hala tartışmalar sürmektedir…"* (DÜNDAR, Gökçen Şebnem/ÖZKELLE, Deniz; Yüzyılların Yarışında Son Dönem: Expo ve İzmir; Ege Mimarlık Dergisi, 2007/2, İzmir, s. 14) şeklinde ifadeler kullanılabilmektedir. Zira bayından beri Expo alanı olarak İnciraltı'nın tercih edilmesine karşı olan Mimarlar Odası'na göre asıl amaç: *"..Expo'yu amaç değil, kentin ekolojik açıdan hassas bölgelerini yoğun yapılaşmaya açma manivelası yaparak araç olarak kullanmak eğiliminde olanlar, son günlerde İnciraltı bölgesini en uygun yer seçeneği olarak sunarak kamuoyunu yanıltmaya çalışmakta. İnciraltı'nı Expo yerleşim yeri olarak göstermenin amacı farklıdır. Plan kararlarına aykırı olarak bölgenin rant amaçlı kullanımlarına ortam yaratılmak istenmekte";* Yönetim kurulu; Expo 2015 Üzerinden Yapılan Rant Politikaları ile Kentimizin Geleceğinin İpotek Altına Alınmasına İzin Verilemez; **Ege Mimarlık Dergisi**, 2007/2, İzmir, s. 2; oysa bu kısmın ilgili bölümünde de ifade edildiği gibi İnciraltı için 1999 yılında bölgenin 1. derece Doğal Sit alanı ilan edilmesinden beri yaklaşık 8 yıldır halen bölgenin Koruma Amaçlı İmar planın yapılmamıştır, yani ortana mevcut bir plan zaten yoktur.

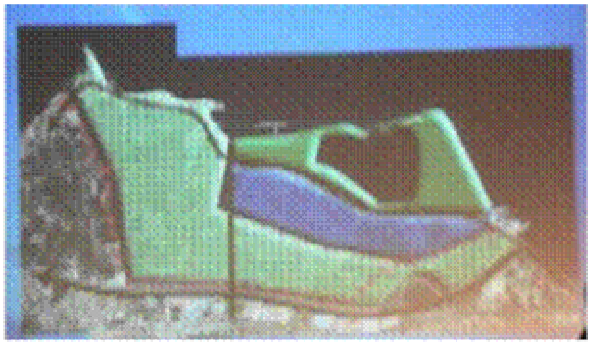
[1063] **Yasal Yolları Kullanacağız;** Yeni Asır, 20.02.2007.

[1064] **EXPO 2015'in yeri tamam: İnciraltı;** Yeni Asır, 20.02.2007.

arazi, mülk sahiplerinden bedeli karşılığı satın alınacaktır. İkinci öneride ise karma bir sistem önerilmektedir. Buna göre ; kamu özel girişim ortak şirketi; mülk sahipleri, kamunun da ortak olduğu bir şirkete arazilerini devredecek e karşılığında işletme hakkına ortak olacaktır. Bu sistem; İspanya Sevilla'da düzenlenen Expo'da uygulanmıştır. Üçüncü öneride ise yasal dayanağı tartışmalı bir plan uygulaması önerilmiştir. Bu öneriye göre: Belediye ve Hazine arazileri bütünleştirilecek; bölge için hazırlanacak yeni imar planına göre, mülk sahipleri arazilerinin %40'ını İmar Kanunu gereği kamuya terk ederken, belediye ve hazineye ait araziler de terk edilen bu arazilerle birleştirilecek. Bu alan, belediyenin hazırlayacağı imar planında, tek parselde birleştirilecektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından birer haftayla arayla 13.03.2007 ve 20.03.2007 tarihlerinde, mülk sahipleri ile iki adet toplantı düzenlenmiştir. Yapılan bu toplantılarda amaç, mülk sahiplerinin önerileri ve taleplerinin dikkate alınarak bölge için yapılacak yeni koruma amaçlı imar planına şekil vermektir. İkinci oturumda plan tamamen açıklanmamış olmakla beraber taslak halinde bir sunum yapılmıştır. Buna göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Balçova Belediyesi tarafından oluşturulan Koruma Amaçlı İmar Planı'nda, 4 bin 750 hektar büyüklüğündeki İnciraltı'nın yüzde 40'ı yeşil alan olarak kamuya bırakılırken, kalan bölümde turistik tesisler, termal tesisler, kür merkezleri, sağlık güzellik merkezleri ile oteller, tatil köyleri, kongre merkezleri, konut alanları, ticaret alanları, eğlence yerleri, günübirlik tesisler, rekreasyon alanları, sosyal donatı alanları oluşturulmuştur.

Şekil 3.31. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından 13.03.2007 ve 20.03.2007 Tarihlerinde, Mülk Sahipleri İle Yapılan Toplantılarda Sunulan Tasarım Çalışması

Açıklanan planda yer alan mavi alan, kamuya terk edilen alan olarak belirtilmiştir. Esasen resmi olarak belirtilmese de burası EXPO alanı anlamına gelmektedir. Lagün çevresindeki yeşil alan İnciraltı Kent Ormanı ve çevresi, noktalı yeşil alan ise imara açılacak bölge olarak belirlenmiştir.

Açıklamayı yapan Kültür ve Turizm Bakanlığı Planlama Daire Başkanı, enteresandır ki, bakanlıktan EXPO ile ilgili resmi bilgi ve belge ulaşmadığını, bu yüzden taslak planda EXPO alanı olarak belirlenen bir yerin bulunmadığını ifade etmiştir[1065]. Ancak dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, *'Expo'nun yeri kesinlikle İnciraltı'* şeklinde açıklama yapmıştır[1066].

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu toplantıda, kamuya terk edilen alan olarak gösterdiği bölüm, esasen belediye ve de hazine arazileri ile de birleştirilerek Expo için ayrılmış mekân özelliği taşımaktadır. Lakin bu alan, EXPO alanı olarak belirlendiğinde Büyükşehir yönetimi burada kamulaştırma işleminin olmayacağını ve bu bölge gibi kamunun elinde olan alanlarda EXPO Fuarı uygulaması alanı olacağını ifade

[1065] **İnciraltı'nın Expo Taslak Planı Hazır**; Yeni Asır, 21.03.2007; **İnciraltı Planında Expo Çelişkisi**; Yenigün, 21.03.2007.
[1066] **Kesinlikle İn-cir-al-tı;** Yenigün, 21.03.2007.

etmesine rağmen ve 2. ve 3. Derece Doğal sit alanı olarak bu manadaki yapılaşmaya uygun bir durum var iken aynı Büyükşehir yönetimi, burayı *kurula bir öneri şeklinde 2. ve 3. derece olarak belirlenen bu alanın sahil kesimini 1. Derece Doğal Sit alanı olarak belirle* şeklindeki önerisi ve bu öneri üzerine kurulun bu manada karar[1067] alması gerçekten düşündürücüdür. Zira bu bölgenin hâlihazır yapılaşmasının tamamlandığı (anfi tiyatro, lokanta, kafe, spor yapılaşmaları vs) nazara alındığında, 1. Derece Doğal Sit kararı alınmasının teknik ve hukuki izahının da yapılmasını gerektiğini ve özellikle de bölgedeki ilk sit kararı tarihi olan 1999 yılından önce çok ciddi istimlâk bedeli ödeyerek burayı Gençlik Merkezi olarak halkın hizmetine sunan İzmir Büyükşehir yönetiminin yine basında çıkan haberlerdeki beyanlarının tersine, bu bölgede EXPO Fuarı ile ilgili yapılaşmayı imkânsız hale getiren 1.Derece Doğal sit alanı ilan edilmesini öneren tercihi gerçekten anlamlandırılamamaktadır. Bölgenin dâhil olduğu Turizmi Teşvik Kanunu, yine bölgenin bu sit derecelenmesi ile dahil olduğu sit mevzuatı hükümleri ve İmar Kanunun hükümleri nazara alındığında burada plan (Koruma Amaçlı İmar Planı) yapma mecburiyeti olmasına rağmen 01.10.2007 tarihi itibariyle halen bölgenin bu manada planı bulunmamaktadır. Oysaki 1999 yılında bölgenin 1:derece Doğal Sit alanı ilan edilmesinden beri yaklaşık 8 yıldır halen bölgenin Koruma Amaçlı İmar planın yapılmaması gerçekten ağır bir insan hakkı ihlali olup bölge halkının mülkiyet hakkının tüm olarak ihlal edilmesi manasında bir durumdur.

Bölge mülk sahipleri ile yaptığımız görüşmelerde bu öneri bolluğu içindeki plansızlık durumunun yansıttığı muğlak durumu yargıya taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

3.6.5.11 Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi'nin İnciraltı Bölgesinin Expo Alanı Olarak Belirlenmesine Karşı Yaptığı Eleştiriler ve Bölge Hakkında Yaptığı Planı Önerisi

Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi konu hakkında bir öneri sunmuş ve bu manada ilk defa oda ilgili oda "burası İzmir'in akciğeri" söyleminden ve "ya hiç" yaklaşımından ayrılmış ve konuyu bir proje bağlamında kamuoyu ile paylaşmıştır[1068].

[1067] İzmir 1.Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15.02.2007 tarih ve 2084 sayılı kararı.
[1068] www.spo.izmir.org

Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi konu ile ilgili açıklamasının girişinde *"Expo Alanının Elde Edilmesi Konusunda Yanılgılar*" başlığı altında İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Kocaoğlu'nun EXPO alanını oluşturma yönündeki hesabını eleştirmiş ve yapılan açıklamadaki teknik yanlışlıkları şöylece sıralamıştır: *"Ağaçlandırma yapılan 150 hektar alana paralel 470 hektarlık bir alan olduğu, bu alanın imara açılacağı söyleniyor. "Belediye'nin planlama yapmak koşuluyla yüzde 40 re'sen kamu alanları yaratma hakkı olduğu, 470 hektarın % 40'ı olan 188 hektarın EXPO için yeterli bir alan olduğu" ifade ediliyor. Sözü edilen 188 hektarlık alan, ikinci derece doğal sit alanı olan Bakü yolu üzeri olarak tarif ediliyor. Geriye kalan % 60'lık bölümde ise, ki 282 hektar ediyor, oteller, termal tesisler ve günübirlik fonksiyonlar yükleneceği söyleniyor. Bölgede ayrıca, 45 hektarlık bir kamu arazisi olduğu, Belediye, Özel İdare ve Milli Emlak'a ait bu arazilerin 400 bin metrekarelik (40 hektar) kapalı inşaat alanı gereksinimini karşılayacağı belirtiliyor"*[1069].

Oda açıklamasının devamında ; 188 hektarlık EXPO alanını elde etmek için Belediyenin İmar Kanunu'nun 18. Maddesine[1070] dayandığını ama bu hamur uygulamasında elde edilecek %40 oranındaki terkin nasıl kullanılacağı kanunda açıkça belirtildiğini ve bu kanun hükmüne göre böyle bir uygulama yapılamayacağını ifade etmektedir . EXPO aktiviteleri kapsamında gerçekleştirilecek ticari ve kültürel iletişim alanları, kapalı ve açık sergi alanlarının, yasada tanımı yapılan genel kamusal hizmet kategorileri içinde değerlendirilmesini mümkün görmeyen oda açıklamasına göre İmar Yasası, % 40'lık bir düzenleme ortaklık payı ile EXPO alanı kazanılması yönünde bir fırsat tanımamaktadır. Oda bu manada başka bir ihtimali durumun da bu bağlamda mümükün olamıyacağını şu ifade ile somutlaştırmaktadır : *"Alanın bir yeşil alan ya da park gibi tanımlanarak; 20 milyon ziyaretçiye ev sahipliği yapacak 6 aylık bir EXPO organizasyonun herhangi bir notasyon ile geçiştirilebilmesi de mümkün değildir"*.

[1069] y.a.g.e. s.6

[1070] İmar Kanunun 18.Maddesi (Değişik fıkra: 03/12/2003 - 5006 S.K./1. md.): *"Düzenleme ortaklık payları, düzenlemeye tabi tutulan yerlerin ihtiyacı olan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve ortaöğretim kurumları, yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil saha, ibadet yeri ve karakol gibi umumi hizmetlerden ve bu hizmetlerle ilgili tesislerden başka maksatlarla kullanılamaz"*.

Oda "Expo Alanının "deniz Kıyısında Olması Gerektiği" Konusunda Yanılgılar " başlığı altında ise Kocaoğlu'nun, "EXPO, deniz kıyısında olur" açıklamasını mercek altına alarak konu hakkında yorumlarını şöyle yapmaktadır: "*Bir otelin*[1071] *penceresinden gösterilen İnciraltı için, "EXPO'yu burada yapın" şeklinde buyuran*[1072] *BIE Genel Sekreteri Loscartales'in etkisi altında kalan Sn. Kocaoğlu*[1073] *ve diğer kanaat önderleri (!), EXPO'nun daha önce hangi coğrafyalarda yapıldığını incelemesi gerekir. En güncel EXPO olan Tayland'daki Royal Flora'nın, denize kıyısı olan bir ülkede 300 km. içeride kalan Chiang Mai'de düzenleniyor olması çarpıcıdır. Bir uzmanlık EXPO'su olan Tayland örneği dışında ana EXPO'lar için de durum farklı değildir. Hatta deniz kıyısında olan kentlerin dahi bu organizasyonların yapılacağı alanı, denize yapıştırmak gibi bir arayışları yoktur".*

Oda açıklamasının devamında Japonya Tsukuba, Aichi, Lizbon, Portekiz, Barselona, Sevilla, Hanover Expo uygulamaları üzerinde durarak kıyı şartının olmadığını ve Barselona, Aichi, Sevilla örneklerinde olduğu gibi kentin kıyı kesiminde olmasına rağmen seçilen Expo alanlarının kentin kıyıda olmayan iç kesimlerinde yapıldığının altını çizmiş ve *"Peki, deniz kıyısında bir EXPO yer seçimi konusunda*

[1071] Burada kastedilen otel Özdilek Otelidir. Odanın teknik açıklamasında ki bu tepkisel ifadenin altını çizmek istiyoruz ki aynı odanın Piriştina döneminde örneğin Konak'taki kaçak alt geçidin iyi göründüğüne dair başkan açıklamalarında "başkanlık penceresinden görüldüğü şekilde bir kaçak alt geçit uygulaması vardır" tepkiselliği içinde bir açıklama olmadığı gibi sadece konuyu hukuki ve teknik olarak izah eden bir açıklama da bulunmamaktadır. Odanın bu dönemler arası söylem farklılığının mercek altına alınarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz

[1072] Aynı odanın, Piriştina döneminde 1973 tarihli 1/25.000 lik Metropolitan Nazım İmar Planında ağaçlandırılacak alan olarak belirlenen alanda kaçak yapılan Olimpiyat Evleri Projesi'nin yapılması üzerine açılan mahkemelerde Yürütmenin Durdurulması kararı alınmasına rağmen Belediyenin inşaata devam etmesi ve Bakanlığın bir diyalog neticesi gönderdiği yazıda ve yenisini yerine koymadan bir anda üst ölçek planı yok sayması ve bu manada mahkemece tayin edilen Prof.Dr.cemal Arkon, Prof.Dr. Semahat Özdemir ve Prof.Dr. Erkal Serim'in "böyle bir şey olmaz bu kaos demektir" ifadesi üzerine mahkemenin verdiği Yürütmenin Durdurulması Kararı Üzerine hiçbir açıklama yapılmaması gerçekten çok düşündürücü bir dönemsellik tezahürüdür. Bu manadaki tepkisel beyanatının Priştina döneminde olmaması ve projede şantiye şefi olarak İnşaat Mühendisleri eski başkanın görev alması ve yine bu evlerin statik projelerinin başka bir İnşaat Mühendisleri Odası eski başkanın yapması bu manada "bir sıkı işbirliği" manasında yorumlanmaktadır.

[1073] Oda yönetiminin Yeni Kent Merkezi Projesine karşı iptal davasını Piriştina döneminde değil de Aziz Kocaoğlu döneminde açması bu bağlamda dönemsellik örneği olup dönemin CHP il başkanı Selçuk Ayhan'ın "bu planlama alanında önceden Aydın Doğan'ın yer topladığı" gibisinden tepkisel yaklaşımları olmasına rağmen Plancılar Odası olarak hiç yoksa bu beyanın doğruluğunun tapu kayıtları incelenerek araştırılması ve bu manada bir spekülasyon var ise buradaki tepkisel yaklaşım gibi bir tepkisellik ortaya konması , örneğin ; "Yeni Kent merkezi" planın üst ölçek yok sayılan dönemde yapılmasının ve 1/25.000 lik tadilat olmadan bir gecede 4.5 Emsal yapılaşma hakkı verilmesinin nedeni burada yer toplayan kişilerin Piriştina yönetimine yakınlığından mı kaynaklanıyor?" gibisinden bir beyanatının olması gerekir diye düşünüyoruz. Eğer yukarıdaki üslup tarzı aynı oda yönetiminin üslup tarzı ise bizimde bu manada bir eşit mesafe duruşu beklememiz doğrudur diye düşünüyoruz.

neden İzmir kamuoyu yanıltılıyor, bir zorunlulukmuş gibi gösterilmek isteniyor?" sorusu ile meseleyi tepkisel bir alana çekmiştir .Bu tepkisel söylemin bir üst parağrafında oda yönetimi "*…diğer kanaat önderleri"* ile bir tepki söylemi ortaya koymuş ve bunu perçinlemek için de yazılım sonuna " *(!)*" işareti koymuştur. Burada kastedilenlerin en başında İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı vardır. Şehir Plancıları Odası olarak Ticaret Odasının yönetime bu manada tesir etmeye kalkmasını bir anlamda Demokrasiye aykırı bulup beklide bir Korporatif uygulama tehlikesi olarak görmüş olabilir ve bu manada bir tepki vermesi de yine aynı şekilde Hukuk Devleti içinde olumlu bir çıkış olarak algılanabilir. Meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin 1984 yılından bu yana bütün Büyükşehir yönetimleri bazında karşılaştırmalı bir araştırma içinde özellikle Piriştina döneminde "bir mutlak sıkı işbirliği" içinde olunmasının örneklerini çeşitli projeler bazında incelemeye aldığımız bu çalışma kapsamında görüleceği üzere bu manada bir "Kanaat Önderliği" ve daha ilerisi "Korporatif Devlet çağrışımı" uygulamalar da doğru değildir. Ticaret Odası'nın bu manada eleştirilme kriterleri aynı şekilde Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatif içinde geçerlidir kanaatindeyiz.

Burada yanlışlık manasında ki şey gücü bir şekilde elinde bulunduranın etkileme sistemi ile demokrasi içinde Hukuk Devletine zarar vermesidir. Kaldı ki Expo konusundaki basın açıklamaları dikkatlice takip edilirse İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Aziz Kocaoğlu'nun İzmir Ticaret Odası Başkanına karşı "Demokratik Hukuk Devleti ile Korporatif Devlet arasındaki sınır mesafesini hatırlatıcı" ve hatta bu manada sert sayılabilecek üslubu bile vardır. Demek ki bu dönem geçen dönem ki gibi bir "sıkı işbirliği" uygulaması yoktur. Burada Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesinin "Büyükşehir-Ticaret Odası ilişkisini Korporatif bir uygulama" olarak göstermesi gerçekten büyük bir haksızlıktır.

Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi açıklamasının devamında *"Expo Alanı, Yarımada'yı Kalkındırmalıdır" Söylemi***"** başlığı altında Aziz Kocaoğlu'nun gerek Urla gerekse İnciraltı tercihlerini haklı çıkarmak için, Yarımada'nın kalkınması gibi bir söylemi tercih ettiğinin eleştirisini yapmaktadır. Şehir Plancıları Odası Yönetimine göre İzmir'in Yarımada ile kalkınacağını her fırsatta dile getiren Sayın Kocaoğlu' nun bu

tavrı esasen , 50 kilometrelik yarıçap içinde yetkili olduğu alanın ötesinde bir arayıştır ve bu gelişme stratejisinin nasıl bir yönetsel ayakla gerçekleşeceği de belirsizdir.

Yarımada'nın bugün için bile sahip olduğu nüfusu dahi kaldıramadığının altını çizen Şehir Plancıları Odası yönetimi susuzluğun yaşamı tehdit etmeye başladığı Yarımada'yı halen daha bir gelişme koridoruymuş gibi göstermek, İzmir'in alternatif gelişme stratejilerinin zafiyetini ortaya koymaktan başka bir şey olmadığını ifade etmekte ve küresel ısınma, flora ve faunanın tehdit altında oluşu gibi nedenlerle, Yarımada'nın kesin koruma önlemlerine gereksinimi bulunduğunu belirtmektedir. Yani yarımada için bu manada büyümeyi değil tam tersi belki de küçülmeyi önermektedir.

Açıklamanın devamında : *"İnciraltı'nın, Yarımada'nın kapısında yer aldığı varsayımıyla EXPO yer seçimini haklı çıkarmak yerine, kapıda olmanın bir gelişme dinamiği eğer gerçekten bulunuyorsa, bu karardan hemen vazgeçmek doğru yaklaşım olmalıdır*" ifadesi ile İnciraltı bölgesi hakkındaki yer seçimi hakkında ki kanaatini ortaya koyan Şehir Plancıları Odası Yönetimi bu parelel de bir açıklama ile İYTE ve Buca Kaynaklar alternatiflerine dikkat çekmiştir: *"İzmir'in gelişimini doğu-batı gelişme yönü gibi bir takım geometrilere bağlamak yerine, doğal ve coğrafi gerçekliklere, analizlere bağlı kalmak, örneğin fay hatları, orman ve makilik alanlar ile doğal sit alanları içeren İYTE yerleşkesini doğru etüt ederek yer seçim kararı geliştirmek gerekmektedir. Ayrıca, yeni konaklama istemleri yaratacak seçenekleri oluşturmadan önce, Aydın ve Çeşme otoyollarının kesiştiği otoyol kavşağı olan Buca Kaynaklar bölgesi dikkate alınmalıdır. Bu kesişim noktası aynı zamanda kent merkezine 13,5 km., Adnan Menderes Havalimanına 15,5 km. uzaklıkta bulunmaktadır"*.

Şehir Plancıları Odası yönetimi konu ile ilgili açıklamasının *"Buca-Kaynaklar Expo Alanı'na İlişkin İleri Sürülen İddialar"* başlıklı kısmında ise Kocaoğlu'nun , Expo yer seçimiyle ilgili olarak iki seçenek arasında kaldığını ve Şehir Plancıları Odası komisyon önerisi ve Yönetim Kurulu kararı ile önerdikleri Buca Kaynaklar seçeneğinin dikkate alınmamasına gerekçe olarak; kamulaştırma bedeli ve Tahtalı Barajı uzak mesafeli koruma kuşağında kalmasını göstermesini eleştirmiştir.

Şehir Plancıları Odası yönetimine göre İnciraltı'nın kamulaştırılması ile karşılaştırıldığında, arazi değerleri açısından Buca Kaynaklar'ın daha uygulanabilir bir seçenek olduğu gerçeği ve bölgede bulunan kamu mülkiyetleri de bu manada bir artı nedendir. Tahtalı Barajı Koruma alanı gerekçesini inandırıcılıktan çok uzak bulan oda yönetimi İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin, aynı koruma bölgesinde depolama alanlarına ruhsat kesmeye devam etmesini karşı savunma olarak ileriye sürmektedir.

Şehir Plancıları Odası yönetimi tepkisel söylemini *"Expo Örtüsünün Altından Çıkacakların Sorumlusu Kim Olacak?"* başlığı altında ve birazda komplo teorisi sunumunda yaptığı açıklamasında ki bölümde daha bariz olarak ortaya koymaktadır. Meslek odasının dönemsel tepkiselliğin farkını ortaya koyması açısından parağraf ifadeyi alıp ardından eleştirimizi yapacağız. Bu kısımla ilgili birinci parağrafta oda yönetimi: *"İnciraltı bir EXPO yeri olarak ilan edilsin de, sonra imara açarız" diyerek, önce oradaki mülk sahiplerini tavlamaya çalışan, ancak beklentileri arttırarak çözümü olanaksız kılan "kanaat önderleri" yaşanan ve yaşanacak olan İnciraltı krizinin baş sorumlusudurlar. Alandaki türlü hassasiyetleri farkında oldukları halde, bir de bunlara EXPO krizini sıkıştıran iktidar partisi ve belediye ittifakının yöneticileri de bu krizin sorumlularıdır"*. İfadelerini kullanarak Merkezi Hükümet-Belediye-Ticaret Odası yakınlaşmasını bir "Korporatif Devlet" tehlikesi olarak hissettirmiş ve bu üçlüye bir manada "İnciraltı bölgesinin mülk sahiplerinin tavlama", "beklentileri arttırarak çözümü olanaksız kılma" ve "İnciraltı krizi" yaratma gibi ithamlarda bulunmuşlardır. Şehir Plancıları Odası'nın bu tavrının Piriştina döneminde görülmemesi ve bu dönmede hem de bu üslupla görülmesi iki dönem arasında bilimsel araştırma konusu olabilecek boyuttadır. Oda yönetimi bu manada ifadesini daha uzun bir zaman perspektifine yayarak İzmir tarihi içinde kalıcı kötü bir nokta uyarısı da yapmıştır: *"Tarih, İzmir'in 8000 yıllık birikimine yeni bir sayfayı eklerken, Loscartales'ten icazet alan kent yöneticilerinin İzmir'in kültürel geçmişindeki birikimlere ihanet eden ayaküstü kararları yazacaktır. Ve yine tarih, İnciraltı'nı imara açan, açmaya azmettiren yöneticileri, bu vasıflarıyla hatırlamamızı sağlayacaktır"*.

Çalışmamızın başından beri meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesini bir siyasi çarpışma alanı olarak gördüğünü ve bu

manada ki uygulamasının diğer kent bölgelerindeki yanlış uygulamalarda göstermediğini ve hatta aynı bölgedeki yanlış ve hukuka aykırı oluşumlar için göstermediğini örneklemelerle aktarmıştık. Burada oda yönetimi yaptığı açıklama ile bunu tamamı ile deşifre etmektedir. İfade şudur : *"Daha önemlisi, uğrunda nice kavgaların verildiği, Nazım İmar Planı'nın tarım alanı ilan ettiği bölgenin üzerinde yapılan bu plan değişikliği, henüz mürekkebi kurumadan, plan askıya dahi çıkmadan yapılabiliyorsa, "Kentin 20-25 yıllık Anayasası'nı hazırladık" diyerek bundan gururla söz edenlerin yüzleri kızarmayacak mıdır?"*.

Şehir Plancıları Odası yönetimi açıklamanın devamında *"Bölge Tarım İl Müdürlüğü raporuna göre "tarım alanıdır". Öyleyse koruma planı mutlaka tarım alanı niteliği ile barışık bir işlev getirmelidir"*. şeklindeki yanlış bir belirleme yapmış ve bizim yukarıdaki bölümde geniş olarak ele aldığımız gibi bölge hakkında farklı raporların olduğundan bahsetmemiştir bile. Tarım Alanlarının Korunması anlamında mukayeseli örnekler hatırlanacak olursa bu açılımın söylemden öteye gidemediği görülecektir.

Şehir Plancıları Odası yönetimi bölgenin sit alanı vasfı ve Koruma Amaçlı İmar Planı hakkında şu ifadeleri kullanmıştır : "Bölge doğal sit alanıdır. Tuzla Kuş Cenneti'nde ve Ramsar kapsamında ele alınan faunaya yönelik koruma hassasiyetleri İnciraltı dalyanı için de geçerli olmakta, bölgedeki gürültüyü/sesi arttıracak ağır vasıta trafiğini nedenleyecek kararlardan dikkatle kaçınılmalıdır. Koruma amaçlı imar planı, adı gibi "koruma amaçlı" olmalıdır!.." Bu açıklamayı yapan oda 1999 yılından beri bölgenin Koruma Amaçlı İmar Planın bir türlü yapılamadığını bilgi olarak vermemiştir. Yine Oda Yönetimi bu kadar hassas gördükleri sit kapsamı içindeki "bölgedeki gürültüyü/sesi arttıracak ağır vasıta trafiğini nedenleyecek kararlardan dikkatle" kaçınılmasını tavsiye etmiş ama 1999 yılındaki 1.derece doğal sit kararları henüz daha kesinleşmeden kurulun bu Dalyan kesimin hemen batısında bulunan alan içinde Karargah Ve Füzyon Merkezi yapılaşmasına müsaade ediveren ama bölgenin diğer yanlarına aynı duruşu sergilemeyen karalardan hiç bahsetmemekte ve oda olarak bu manada ki mücadelesinden bahsetmemektedir ki bu odanın tepkisellik içinde dönemsel yaklaşım gösterdiğinin ve filmi kopuk kopuk algıladığının önemli bir göstergesidir.

Bölgede verilen onca mevzi plana karşı, Özdilek Mevzi Planı hariç hukuki mücadele vermeyen Oda yönetimi diğer zamanlardan farklı bir söylem içinde bölge halkının barınma ihtiyacı noktasında şu belirlemeyi yapmıştır : *"Yörede yaşayanların zorunlu barınma sorunları ile yapılaşma hakları konusundaki belirsizliğin giderilmesi gerekmektedir"*. Bu ifadeden bu güne kadar bölge halkının barınma hakkının ihlal edildiği ortaya çıkmaktadır. Ama bu hakkın ihlalinde meslek odalarının tesiri ile alınan hukuka aykırı 1.derece doğal sit kararı ve onun iptali noktasında İdari yargının uzun süren seronomosinin tesirlerinin de bu ifadede yer almaması bilimsel olarak açıklamayı yetersiz kılmaktadır.

Şehir Plancıları Odası Yönetimi bu bağlamda yine tepkisellik söylemi içinde ve fakat araştırmaya dayanmayan bir tespitini aktarmaktadır : *"1991'de ilan edilen "turizm bölgesi" kararı ile ilişkili olarak geliştirilecek kararlarda parselden parsele, bölgeden bölgeye değişen ve yöredeki hızlı arazi el değiştirmelerinin nedenlerini sorgulatacak, tartışmalı, ayrıcalıklı plan kararları getirilmemelidir"*. Konuyu bu açıdan inceleyen araştırmamız kapsamında ve bu manada yine yapılan başka çalışma da da bu konu incelenmiş ve bu manada bir el değiştirme tespit edilememiştir[1074]. Miras yolu ile gelen haklar nedeni ile yapılan intikal işlemlerini bile yanlış yorumlayarak el değiştirme olarak görmek konu hakkında bilimsel bir ciddiyetsizliktir. Kaldı ki eğer iddia edildiği gibi bir el değiştirme var ise bu bölge halkının ne kadar zor durumda olduğunu gösterir. Eğer tarımsal gelir iyi ise o zaman neden malik yerini satsın ki? Burada odanın yeni şeyler söylemek adına olsun hiç yoksa yukarıda A.B.D örneğinde gördüğümüz "İmar Haklarının Satın Alınması" sistemini masaya yatırıp bu manada gerçekçi bir fedekarlığın denkleştirilmesi sistemi araştırmasına girseydi kamuoyu konu hakkında uzman olan odanın bilimsel yaklaşımından istifade etmiş olacaktı.

Şehir Plancıları Odası yönetimi bölge için hazırlanacak plan kriterlerini ortaya koyarken bu güne kadar bu manada planlama kararı verilmeyen bölge halkının durumunun haklılığını da bilmeden ortaya koymakta ama bu haksız durumun nedeni olan meslek odalarının tepkisel yaklaşımının ve etki sahasının kurul ve yargı

[1074] AYHAN, a.g.e. s.45 vd.

bağlamındaki olumsuz tesirinden hiç bahsetmemektedir. Bu durumun açılımını yukarıdaki bölümlerde yaptığımız için biz sadece konu hakkındaki açıklamalara atıf yapıp kısa yorum tarzı ile bölümün incelemesini tamamlayacağız.

Şehir Plancıları Odası nın ilk etaptaki tespiti, bölgenin ve planlamanın içeriksel hassasiyetlerini dikkate alan, kentsel tasarım ölçeğinde, bina ve parsel ilişkilerinin kurulduğu, özel bir koruma planı dilinin oluşturulduğu iki ve üç boyutlu tasarım ekleriyle birlikte hazırlanacak bir plana gereksinim olduğu yönündeki tespitidir ki bu yaklaşım doğru bir yaklaşımdır.

Yine bu kapsamda mülkiyet ve işletme sorunları bir araya gelinerek kurumsallaşma ile çözülebilecek bu alanın ulusal bir yarışma[1075] projesi ile elde edilmesi teklifi ve buna gerekçe olarak da bu çözümün, planı hazırlayan kurumun süreç içinde rahat karar alabilmesini sağlamasının tespitinin de doğru bir tespit olduğu kanaatindeyiz.

Şehir Plancıları Odası bu bağlamda planlama halkın katılımı noktasında da bir söylem geliştirmiş ve gereksinimlerin, mülk sahipleriyle yapılacak mülakatlar ile belirlenmeye çalışılması, bunun, yönteminin sağlıklı olması açısından, bilimsel öğrenme kanallarının iyi kurgulanması gerekliliği noktasında vurgulama yapmıştır. Bu arada oda bölgede bu güne kadar yapılan mevzi planların hiç birisinin bölge halkından kaynaklanmadığını ve ona bir katkı sağlamadığını tespit olacak ki; "Rant odaklı beklentilerle, ekonomik devamlılığı sağlamaya yönelik beklentilerin ayrıştırılması üzerinde durmuştur. Gerçekten de bölge içindeki Özdilek Mevzi planı, Salip İşgören Villaları Mevzi Planı gibi yaklaşımlarla bölge halkının barınma ihtiyacı ve bölgenin kalıcı planlanması talebinin arasındaki fark açıktır. Bu güne kadar yapılan hiçbir mevzi plan bölge halkının yerlisinin parseli üzerinde yapılmamıştır. Odanın bu farkı 2007 yılında da olsa görebilmiş olmasını bölge halkı bir gelişme olarak yorumlamaktadır.

Bölgede yapılacak planlamada özel bir tasarım mantığı ve yaklaşımının olması bölgenin kendisine özgü yapısı içinde var olduğu bir gerçektir. Oda bunun farkına

[1075] Bu noktada Yeni kent Merkezi için Uluslar arası yarışmayı uygun bulan meslek odalarının bu bağlamda İnciraltı içinde bu yaklaşımı benimsemesi ihtimali vardır diye düşünüyoruz.

varmış ve bölge mülk sahiplerinin, ellerindeki " toprak" değerinin, bir kereye mahsus karşılığının alınmasıyla harcanması yerine, alternatif bir yaklaşım getirmiş ve ekonomik getiriyi sürekli kılabilecek kısıtlı bir yapı izni ve ekonomik getirinin temini için, bu coğrafyayı İzmir'in diğer yörelerinden farklılaştıran bir kentsel ve mimari çevre yaratılması konusunu teklif etmiştir.

Oda Yönetimi İnciraltı Planlama Karar Önerilerini şu şekilde somutlaştırmıştır :

- *Alan, İzmir'in en önemli cazibe merkezi haline getirilmelidir. Bu cazibe, günün farklı saatlerinde farklı aktivitelerin ön plana çıktığı bir devamlılık ile sağlanabilir. Bölgenin Bakanlıkça belirlenen Turizm Bölgesi niteliği ile yöre halkının tarımsal geçim kaynağı zenginleştirilecek, tarımsal üretim faaliyetini turistik bir aktiviteye dönüştürecek birlikteliği sağlaması hedeflenecek.*
- *Alandaki tarımsal aktiviteden elde edilecek ürün, alan içinde tüketilecek. Çiçek, narenciye, kahvaltılık sebze ve meyve başlıca ürün desenini oluşturacak.*
- *Ana ve ara ulaşım aksları oluşturulacak, yaya promenatları boyunca, kafeler, barlar, restoranlar yer alacak, bu işlevler özel tasarlanacak meydan ve meydancıkların çevresinde, pansiyonculuk ve tarımsal ürün satış stantlarıyla buluşturulacak.*
- *İki katlı birimlerde tasarlanacak pansiyonların müşterileri, tarımsal parselde üretilen ürünlerle beslenecek, 2015 "Daha Sağlıklı Bir Dünya İçin Yeni Yollar ve Herkes İçin Sağlık" temasına uygun bir agro-turizm aktivitesine dahil olacaklar.*
- *Ana aksların her iki tarafında 1 ila 3 kat arasında değişen ve her biri özel tasarlanmış mimari bütünlüğü olan birimler; kafeterya, restoran ve bar gibi kullanımlar, bunların arasında geçişler, platform, avlu vb. kentsel ve kırsal karakteri bir arada yansıtan mimari bir dokuyla konumlandırılacak.*
- *İzmir'in konaklama ve eğlence hizmeti sektörünün tekdüzeliğine yeni bir renk, yeni bir heyecan katması muhtemel alternatif turizm olanakları ve rekreatif çekim merkezi niteliği ile Sağlık Park Projesi, kentsel ve bölgesel bir odak oluşturacak.*
- *Bu alanda mülk sahibi olanların da, bir kereliğine elde edecekleri kat karşılığı ekonomik getiri yerine, hem tarımsal, hem turistik, hem de rekreatif anlamda bir*

arazi kullanım bütünselliğini sağlarken, ekonomik sürekliliği de sağlayabilecektir.

- *İzmir'in herhangi bir yerindeki yüksek katlı bloklar yerine, nostaljik bir kentsel ve mimari dokunun kazandırılacağı bölge, narenciye bahçelerindeki sabah kahvaltısı aktivitelerinden, gece yarısı bar ve eğlence aktivitelerine kadar 24 saat yaşayan bir merkez haline gelecek.*
- *Yapı yükseklikleri 9.80 m.yi geçmeyecek, aks boyu gelişimlerin haricindeki alanlarda tarımsal üretim korunacak ve teşvik edilecek, alan genelinde % 10'luk bir yapılaşma oranı benimsenecek.*
- *Kamunun eline geçecek alanlarda hobi bahçeciliğini özendirecek aktiviteler konumlandırılacak. Ayrıca sağlıklı yaşam parkurlarında, bisiklet, yürüyüş ve koşu bantları olacak.*
- *Alan aynı zamanda, bir başka alanda (Buca-Kaynaklar) yapılacak EXPO'nun "sağlıklı yaşam" alanı ayağını oluşturan özel bir bölge olarak diğer alanla ilişkilendirilecek".*

Bu bağlamda odanın tekliflerinin somut incelemesinden ziyade öncelikle karşılaştırmalı olarak yaşananlar artı eksi hanesinde değerlendirilirken bir karşılaştırmalı takvim tespiti anlamında şu hususların da konu başlığı olarak hesaplanması gerekir diye düşünüyoruz :

- 1999 yılında kurula tesir ederek hukuka ve bilime aykırı bir şekilde bölgeyi 1.derece doğal sit alanı edilmesi
- aynı kurulun bu karar devam ederken askeri yapılaşmaya karar vermesi ve meslek odalarının buna karşı tepki vermemesi ,
- ardından bölgenin bazı alanları hakkında tezat karalar alınması ve ardından bölgenin 8 sene boyunca Koruma Amaçlı İmar Planının yapılamaması ve 2004 seçimine üç gün kala kesinleşen mahkeme kararlarına aykırı bir tarım alanı planının dikte ettirilmesi ,
- beş sene İzmir ilinin Metropolitan Nazım İmar Planının yok sayılması ve yerine yenisi konmadan bu üst ölçek planı yok sayarak bir kaos ortamın oluşturulması

ve bu ortamın aşırı rant ortamına dönüştürülerek 1/25.000 lik bazında düşünmeden Alsancak-Bayraklı –Turan bölgesine bir gecede 4.5 emsal verilmesi ve iktidar partisinin il başkanının bile spekülasyon uyarısına rağmen bu planının arkasında durulması ve İzmir içinde bulunan beş üniversiteden yetkin bir çok akademisyen var iken sadece iki akademisyen danışmanlığında (ki bu akademisyenler meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatife çok yakın olan akademisyenlerdir) hazırlanan yeni 1/25.000'liğe bu mevzi planı aynen monte ederek bir manada bu planı metropolitan nazım Islah İmar Planı haline getirilmesi,

- Yeni 1/25.000 lik planda İnciraltı ve Bahçelerarası bölgesini tarım alanı ilan edilmesi,
- Konak meydanı içinde yapılan 1/5.000 +1/1.000 + proje +sit kurulundan izin alınması+Kıyı yasası içinde Bakanlıktan izin alınması gibi yasal prosedürlerin hiç birisinin yerine getirilmediği ve mahkeme kararı ile standarda aykırılığı belirlenen ve iki katlı otobüslerin bile geçemediği gecekondu statüsündeki uygulamaya karşı meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin tepkisiz kalması,
- Tüm İzmir halkının şikayetçi olduğu ve yap boz manasında çok ciddi meblağların boşu boşuna harcandığı kanalet uygulamasına sessiz kalan meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manadaki tercihleri,
- 1999 seçimi ile yönetime gelen Piriştina döneminin gözde yatırımlarından olan Kipa Alışveriş Merkezinin kaçak yapılaşması hakkında mahkeme kararı olmasına rağmen ayrıcalıklı bir konumda varlığını devam ettirmesi ve çok tartışmalı bir meclis kararı ile bir manada yasal hale getirilmesi üzerine dava açan vatandaşa Belediyece "sen malik değilsin ki " savunmasının yapılması ki aynı savunma Kordon yolu için yapılmamıştır.
- Kaçak alt geçidi yasal hale getirmek adına Konak Köprülü Kavşak işlemi ile bir manada takas yapılması ve meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu manada dava açmaması,
- 1999 seçimi ile iktidara gelen yönetimin tüm bu oluşumlarda bir manada meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin temsilcisi olarak bir çok teknik adamın Büyükşehir yönetiminde Ülke şartlarına göre gayet iyi sayılabilecek maaşlarla

danışman olarak aldığı bu manadaki temsilcilere danışmış olması (veya gerekmesi) ve Mimarlar Odası İzmir Şubesi eski sekreterinin bir manada bu kesimi temsili anlamında imar konusunda en yetkili bürokrat konumunda bulunması,

Bu karşılaştırmalı takvim tespitinden sonra Şehir Plancıları Odası Yönetiminin Plan Önerileri için söyleyeceklerimize gelince : Bölge halkının 2007 itibariyle artık bir barınma ihtiyacını ve planlama hakkını lütfen (ve Expo vesilesiyle) kabul eden Oda Yönetiminin geçen yıllarda aynı objektifliği gösterememesi neticesi ve hatta tam tersi istikamette diğer meslek odaları ve bir kısım sivil insiyatif oluşumu ile kendileri açısından oluşturdukları karşı cenahla yaptıkları mücadelenin "savaş alanı haline getirilmesi" ve başka siyasi aktörlerle mücadele ederken alan olarak burayı belirlemenin neticesi olarak bu savaştan hiç haberi ve dahli olmayan bölge halkının uzun yıllar süren (örneğin hukuka aykırılığı kesinleşen mahkeme kararları ile de sabit olan 1.derece doğal sit kararı gibi) suni ve haksız engellerle karşılaşmasına neden olanların tazminat hukuk kapsamında adil bir yargı kapsamından geçilerek hakların iade edilmesi gerekir diye düşünüyoruz. Bölge halkı bu manada iç hukuk yollarını tükettikleri için konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşımışlardır. Ülkemizde gerçek anlamda bir rücu sistemi olmuş olsaydı bu manada karşılaştırmalı takvim tespitleri sonucu değerlendirme yapma durumları olamayacak ve konu yargı içtihatları kapsamında somutlaşmış olacaktı.

3.6.6 Sonuç

Alan, Askeri tesisler ve lojmanlar, otoyol ve Yonca Kavşak inşaatı, lüks villalar, sade tarz konutlar, baraka tarzı geçici yapılaşmalar, düğün salonları, alışveriş merkezleri, otel, tarım yapılaşmaları (sera, depo), hayvancılık yapıları, lokantalar, gençlik merkezi, tıp fakültesi (oto yol geçmeden önce bu bölgeye dahildi) gibi bir sürü mevzi plan uygulamaları sonucu bütünlük arz etmeyen ,tabir yerinde ise gücü yetenin bir şekilde kendisini ifade ettiği bir alan haline gelmiştir.

İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nin bu kimliksizliği neticesi, her yeni oluşumda bu manada sahiplenilme durumunun (örneğin en son gündem maddesi olan EXPO 2015 sergi alanı için yapılan öneriler gibi) yaşandığı ve Emel Göksu'nun[1076] muhteva olarak katılmadığımız, ama başlık olarak katıldığımız isimlendirmesi gibi "Kimsenin Olmayı Bir Türlü Beceremeyen Yer İnciraltı" statüsünden çıkıp, planlama noktasında kalıcı olan, çok uzun süreli olarak yanlışlıkların yaşanamayacağı bir oluşum modeli meydana getirilmelidir diye düşünmekteyiz.

Burada üzücü olan nokta, bölgedeki yanlış uygulamaların çoğunluğunun kamu idareleri tarafından yapmış olmasıdır ve bölgede yapılan bütün uygulamalara ve mevzi planlara karşı, Özdilek Projesi'ni ayrık tutarsak, ne meslek odalarından ve ne de bir kısım sivil toplum örgütlerinden ne bir iptal davası ne de bir tepki gelmesidir. Aynı şekilde bu yapılaşmalar yapılırken, Koruma Kurulu'ndan bölgenin korunmasına ilişkin bir karar da söz konusu olmamıştır.

Mesele plansızlık olmasına rağmen tabir-i caiz ise idare, her türlü yapılaşmasını bitirdikten sonra nazım plan anlayışı ile meseleyi çözmek yerine, soru işaretleri içinde sit adı altında kaçış noktası tanımlamakta, ama bu arada ağır işleyen yargı mekanizması yüzünden mülkiyet hakkı da ortadan kalkmaktadır.

Burada da kamu yararı ile özel birey yararı arasında fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin varlığından söz edilemeyeceği açıktır. Bu da bireyi güç durumda bırakmaktadır. Burada birey sanki biraz Demokratik Devlet bağlamında değil de Korporatif Devlet bağlamında yalnız kalmıştır gibi bir durum söz konusudur.

Ne yazık ki ülkemizde meslek odaları, eğer yönetimde bir şekilde pay sahibi ise, örneğin siyasi olarak yönetimi mutlak destekliyorlarsa ya da ideolojik olarak gönüldeşlikleri! var ise veyahut kendilerinden birileri yönetimde söz sahibi ise (örneğin 1999 yönetimlerinden önce Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Genel Sekreterinin imardan sorumlu genel sekreterliğine getirilmesi gibi) bu manada mutlak destek verip en bariz yanlışlığa bile dava açmazken**,** (örneğin 1999–2004 arası İzmir'de meslek odaları,

[1076] GÖKSU, 2000, s. 102 vd.

Konak Meydanı'nda yapılan kaçak ve standartlara aykırı Alt Geçide dava açmamışlar ve bu yanlışlığı dillendirmemişler, yine 1/25.000'lik tadilatı olamadan ağaçlandırılacak alana 1/5.000'lik Mevzi Plan uygulaması ile uydukent yapımına karşı dava açmamışlardır), eğer bir şekilde yönetime siyasi açıdan ve ideolojik olarak karşıysa veyahut yönetimde kendilerinden birileri temsil edilmiyorsa her türlü yatırıma (örneğin İzmir'de 1989–1994 döneminde Yüksel Çakmur ile bu zıtlığı yaşayan odaların açtıkları davalar, gene Galleria davası, yine aynı şekilde 1994–1999 arasında Burhan Özfatura ile yine aynı sorunu yaşayanların açtıkları Kordon Yolu, Konak Pier, Konak Köprülü Kavşağı Projesi vs. gibi davalar) dava açabilmektedirler.

Maalesef bu durumdan daha vahimi de İdari Yargı sistemi içinde, bizim gibi meslek odalarının vekaletini üstlenmeyen hukukçuların kendisini eşit ama ayrık hissetmesidir. Örneğin Mimarlar Odası'nın bizimle eşit ama ayrık olarak yer aldığı kanaati yerleşik bir kanı olarak kabul edilmektedir. En azından kendi kanaatim açıkça bu yöndedir. Demokratik Hukuk Devletinde meslek odalarının bu manada yanlış güç arz etmesi kabul edilebilecek bir şey değildir.

Ülkenin Şehir ve Bölge Planlanması ve kamu yatırımları, bu manada tarafsız ve asla korporatif bir sistem içinde değil mutlaka Demokratik Hukuk Devleti uygulaması içinde ele alınması gerekmektedir.

İzmirlilerin uzun yıllardır yaşadığı bu Korporatif Devlet uygulaması korkusu nedeni ile aynı durumun İnciraltı ve Bahçelerarası Bölgesi'nde de olmaması için, planlamada yetkili birimlerin bilimsel uzmanları istihdam ederek ve mutlaka planlamaya katılımı esas alarak, bu manada bir planlama çalışması yapılması gerekmektedir.

Korporatif Devlet uygulaması her zaman bir tehlike olarak önümüze çıkabilir. Bunun bir tek sübabı vardır o da Yargısal Denetimdir. Hukukçu olarak konu hakkında İdari Yargı içinde bir sürü dava tecrübemiz olup, bu bağlamda bazı davalarda (ve özellikle de İzmir ili içinde yaşanan korporatif uygulamanın en üst noktaya çıktığı 1999-2004 yılları arası) yaşadığımız birbirine tezat bilirkişi raporları ve yaklaşımları ve neticesinde de mahkeme heyetinin yaşadığı karar aşamasındaki doğal yanılma durumu

bizleri gerçekten üzmüştür. Eğer bu manada bir yanlışlık kalıcı olursa neticede Demokratik Hukuk Devleti çatısı altından çıkıp Korporatif Devlet tahakkümüne mahkum oluruz. Bu durumda bir takım etkili insanlar yönetimi bu manada abluka altına alıp bu güçlerini kendi doğruları istikametinde hem karar alma ve hem de yargısal denetimde gösterecek ve sonuçta da bilimselin ve haklı olanın etkili olduğu değil, güçlü olanın etkili olduğu yanlış bir sistem kurulacaktır. Bununla ilgili çalışma içinde incelemesi yapılan mahkeme kararları içindeki bilirkişi raporları ve bu manada yanılan mahkeme heyetlerinin durumu incelenmiştir. Dileriz ki bu planlama süreci ile gerçek anlamda meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif denetimini yapanlarla Korporatif Devlet anlayışı ile güçlü olmak için bu oluşum içinde olanların "sadece benim dediğim olsun, eğer yönetim benim dediğim gibi hareket ediyor ve beni bir yerde özel konuma getiriyorsa onun her türlü yanlışlığını görmeyebilirim" diyenler ayrılır.

Gerçek anlamda planlama süreci içinde, ama mutlaka ciddi anlamda bir müellif çizgisi içinde uzman veya uzman kadrosu ile ve yukarıda bahsini ettiğimiz turnusolden geçmiş merkezi ve yerel yönetim yetkilileri (hem siyasi ve hem de bürokrat manasında) meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif ve mülk sahiplerinin birlikte katılımının modelleştirdiği bir oluşum içinde, bu bölge bir yörüngeye oturur ve sağlam, gerçekçi, hukuki ve teknik dayanaklar içinde gerçekleşen bu özel plan modeline geçen uzun yılların yıpratıcı süreci zarar vermez diye düşünüyoruz. Sonuç olarak en azından özgür fikir ve tasarımların şekillendirdiği ve Demokratik Hukuk Devletinin temel prensiplerinin korunduğu planlama manasındaki yörünge sistemi, bu eksen içinde kalıcı olarak yer alması ve aykırı durumlar için rücu sisteminin oluşması adına bölgenin iyi bir mücadele örneği olacağı kanaatindeyiz.

3.7 OLİMPİYAT EVLERİ PROJESİ VE BALÇOVA ARSA MAĞDURLARI KONUSUNUN İNCELENMESİ

3.7.1 Genel Olarak

Kamuoyunda Balçova Arsa Mağdurları olarak bilinen yaklaşık 5000 kişi [1077] 1969 yılının sonu ile 1970'li yıllarda İzmir Balçova Belediyesinden arsa satın almıştır. Arsaların o tarihte m^2'si 10 liradan satışı yapılmış olup arsaların büyüklüğü en az 300 m^2 olacak şekilde ayarlanmıştır; maddi imkânı biraz daha iyi olan vatandaşlar ise yine m^2'si 10 liradan olmak üzere daha fazla bedeller ödeyerek örneğin 600 veya 900 m^2 veya daha fazla arsa satın almışlardır.

Burada Balçova Belediyesi şartlarını önceden belirlediği bir arz yapmış ve bunu kabul eden vatandaşlarda talepte bulunmuşlardır. Vatandaşların talebi üzerine yapılan "Talebi Kabul" işlemi ile taraflar arasında "sözleşme" tamamlanmış hale gelmiştir. Sözleşmenin bir devlet garantisi içinde olması, vatandaşı bu manada etkilemiş ve aynı dönemde özel mülkiyetten değil imar konusunda yetkili olan yerel yönetim olan Balçova Belediyesinden satın almayı tercih etmiştir. Gerçekten de imar konusunda yetkili olan bir yerel yönetim dururken imar durumu belli olmayan bir yeri özel mülkiyetten alma bizim ülkemiz şartları içinde pek tercih edilen bir şey değildir.

Özet itibariyle Balçova Belediyesi 1969 yılında başladığı bir proje ile vatandaşın karşısına çıkmış ve bir resmi taahhüt çerçevesi içinde , "300 metrekare imarlı arsa bedeli olarak 3.000 Türk Lirası" şeklinde bir belirleme yapmış ve vatandaştan bu manada topladığı bedelleri alarak aşağıda anlatılacağı üzere Merkezi Yönetim içinde bulunan Hazineden yaklaşık 2.800.000 m^2'lik bir arsa almıştır. Bu

[1077] Balçova Belediyesi'nden arsa satın almak amacıyla bedelini ödeyen ancak tapusunu alamayan vatandaşlar olduğu gibi aynı işlemle oluşuma katılan ama diğerlerinden farklı olarak 1970 yılından 1999 yılına kadar muhtelif tarihlerde tapusunu alan ancak imar hakkı verilmeyen vatandaşlarda vardır. Kesin sayı hakkında resmi bir kayıt bulunamamıştır. İleride anlatılacağı üzere 1980 İhtilali ile sistemin bilgi ve belgeleri zarar görmüş ve bir manada arşiv zarar görmüştür. Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneği çatısı altına birleşen bu mağdurların ellerindeki bilgi ve belgeler ile bu manada resmi kurumlarda kalan belgelerden yaklaşık 1000 tane tapusunu almayan ve 4000 tanede tapusunu alan mağdur vardır. Uzun bir sürece yayılan bir işlem olduğundan doğal olarak vefatlar olmuş ve bu ölenlerin mirasçıları ile yaklaşık 20.000 kişilik bir mağdur kitlesinin olduğu tahmin edilmektedir.

arsaların dağıtımı, dağıtımından sonra imar planın yapılması vs gibi şartları hep Balçova Belediyesi belirlemiş ve vatandaşta bu resmi taahhüt içinde kendisine yapılan arzı kabul ederek devlet ile sözleşme yapmıştır. Ancak bugüne kadar tapularını alamadıklarından devletçe mağdur edilmiştir.

Bu mağduriyetin hikâyesi, 1969 yılında Balçova Belediyesi'nin almış olduğu bir kararla başlamaktadır. Balçova Belediyesi bu tarihte, İzmir ili, Balçova ilçesinde bulunan ve evveliyatı mera olan Balçova tüzel kişiliğine ait arazinin[1078], şehir yerleşim yeri içinde kalması ve bölgenin gecekondulaşmaya başlaması üzerine, söz konusu alanın gecekondulaşmasını önlemek ve bölgeye sosyal konutlar yapmak amacıyla bu alanı iskân sahası içerisine almış ve özel parselasyon yaptırarak bu yerlerin[1079] vatandaşlara makbuz karşılığı satımını gerçekleştirmiştir.

Burada esas amaç; kamuya ait taşınmazların sosyal adalet çerçevesi içerisinde ihtiyaç sahibi halka satılarak, arsa vurgunculuğuna mani olmak, kamu arazilerinin yağmasını önlemek, büyük şehirlere yapılan yoğun göç ve artan nüfus artışı çerçevesinde düzenli şehirleşmeyi gerçekleştirmek ve sosyal konutlar yaparak gecekondulaşmaya mani olmaktır. Bu ana amaç çerçevesinde vatandaştan toplanan arsa satış bedellerinden bir takım yan amaçlar da oluşmuştur. Örneğin ülkemiz şartları içinde bir ilçe belediyesinin yapamayacağı ölçekte bir takım büyük projeler de gerçekleştirilmiştir. Balçova Barajı, Balçova Teleferiği ve Balçova Beş Yıldızlı Turistik oteli gibi yapılaşmaların kamu hizmetine kazandırılması gibi hizmetler vatandaştan toplanan bu paralarla yapılmıştır.[1080]

Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız bu meselenin en önemli kısmı şudur ki; ülke genelinde makro ölçekte bir şehircilik planlamasının genel ilkelerinin konulamaması nedeni ile yerel yönetimlerde bu mesele tam bir talan ve yağma uygulaması haline dönüşmüş ve neticede çarpık ve yanlış bir şehirleşme

[1078] 06.08.1969 tarih ve 969/8 sayılı Balçova Belediyesi Meclis kararı ve 29.07.1969 tarihli Balçova Belediyesi Encümen kararı

[1079] Çalışmanın ileri kısımlarında detaylı olarak inceleneceği üzere belediye bu işlemleri yaparken o dönemde yürürlükte bulunan Belediye ve İmar Kanunu hükümleri uyarınca meclis ve encümen kararlarına dayanarak işleme yasallık ve hukuka uyarlılık kazandırmıştır.

[1080] Dönemin Balçova Belediye Başkanı Ercüment Uysal, bu hususta gazetelere bizzat beyanatta bulunmuş ve bu yatırımların, bu satılan arsalardan toplanan paralarla yapıldığını kabul etmiştir.

tüm korkunçluğu ile ülke geneline yayılmıştır. Bu projenin bizce en önemli kısmı işte bu çarpık yapılaşma ve şehirleşme oluşumuna aktif ve somut bir proje ile karşı çıkılması ve bir alternatif model oluşturulmasıdır. Bu ufuk ve vizyon neticesi hem ülkemizin kaderi olan kaçak yapılaşma önlenmiş, hem de bu güne kadar hiçbir ilçe belediyesinin yapamayacağı ölçekte büyük kamu yatırımlarına imza atılmıştır.

Şekil 3.32. Teleferik, Ekonomi Üniversitesi ve Baraj Görüntüleri

Resmi taahhüt olarak imarlı arsa satılması anlamındaki teklife tüm vecibelerini yerine getirerek sözleşme olarak imza atan vatandaşlardan toplanan bedellerle yapılan ve o dönem itibariyle hiçbir yerel yönetimin ilçe bazında gerçekleştiremeyeceği büyük ölçekli kamu yatırımlarına örnek olarak; Balçova Teleferiği, Ekonomi Üniversitesi'ne dönüşen beş yıldızlı Grand Plaza Oteli, Balçova Barajı gösterilebilir.

Ülkemizde Şehir ve Bölge Planlama anlayışı ve uygulaması olarak ciddi manada geç kalınmış olunması ve esas itibariyle gelişmiş ülkelerin 1900'lü yılların başında yaptıkları "planlama" çalışmalarının maalesef bizde gerçekleşememesi neticede şehircilik adına çok kötü örneklerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu yanlış oluşum içinde işin doğası icabı keyfi oluşan rant sistemi içinde gerçekten bir talan yaşanmıştır ki bunun sıkıntılarını halen çekmekteyiz.

2000'li yıllarda bile bu plansızlık döneminin oluşturduğu çirkin yapılaşmaları ortadan kaldırabilmiş değiliz. Burada merkezi yönetimin şehirleşme adına proje üretmemesi ve yine o dönem ülkemizin merkezi yönetim anlayışının en baskın bir

biçimde uygulanması ve yerel yönetimlerin yeterli imkân ve donanım içinde olmaması nedeni ile bu plansızlık dönemi içinde bir haksız kazanç sistemi oluşmuştur. Devletimiz kamu yararı ile özel mülkiyeti dengeleyerek ve bir manada fedakarlığın denkleştirilmesi işlemini ülke bazında ve bir bütün olarak planlayamadığı için bu kaos sistemi olumsuz manada sürüp gitmiştir. Hiç bir şey yapmadan düzelmesini beklenilemeyecek bir konu olan Şehir ve Bölge Planlaması çok hızlı büyüyen nüfus baskısı ile tam anlamıyla bir çöküş yaşamıştır.

Genç Cumhuriyetimizin başlarında bir modernite projesi olarak ele alınan bu Şehir Planlaması anlayışı[1081], başlangıçta, uluslararası yarışmalarla desteklenmiş ve çok önem verilmiş olmakla birlikte bu iyi niyetli yaklaşım akılcı bir genel politika ile desteklenip konu hakkında ciddi bir yasal düzenleme yapılmadığından maalesef bu modernite projesi bir heves ve heyecan duygusallığından çıkıp rasyonel bir sistem haline dönüşememiş ve kısa süren bu moda rüzgârı manasındaki uygulama gerçek hayat içinde yerini alamamıştır. Bu planlama, modernite projesi gelişmiş ülkelerden esinlenilen ama slogan bazından aşağıya inememiş ve neticede hukuk sitemi ile desteklenerek kurumlaşamamıştır. Bu boşluk durumu hayatın akışı içinde hızlı artan nüfus ile birlikte kötü anlamda doldurulmuştur. Netice itibariyle Şehir ve Bölge Planlama alanında yapılmaya çalışılan bu modernite projesi hiçe dönüşerek, bu gün ülkemizin yaşadığı kötü tabloyu meydana getirmiştir.

Balçova Belediyesince bu projenin başlatıldığı 1969 yılında da ülkemizde hızlı şehirleşmeye bağlı olarak çok süratli bir gecekondulaşma hâkim olmuş ve büyük şehirlerdeki Hazine arazileri, arazi mafyası denilen çeşitli güç odaklarınca yağmalanmış ve parsellenerek vatandaşlara satılmıştır. Denilebilir ki büyük şehirlerimizin yarısı bu şekilde yapılaşmış, sonradan çıkan imar affı vs gibi kanunlarla kaçak binalara yasallık kazandırılmış, yağmalanan Hazine arazileri de çok düşük bedellerle işgalcilerine satılmıştır.

[1081] Bu bağlamda başkentimiz olan Ankara'nın planlaması Alman plancı Jansen'e emanet edilmiş ve yine aynı mantık içinde açılan uluslararası yarışma içinde İstanbul'da H. Prost, İzmir'de de Dange müellif olarak bu modernite projesine katkıda bulunmuşlardır.

Olayımızda ise bunun tam tersi gerçekleşmiş, devlete ait arazinin bir takım güç odaklarınca yağmalanarak yüksek bedel karşılığı vatandaşa satılması ve bu yolla haksız kazanç sağlanmasının yani kamuoyunda arazi mafyası olarak bilinen durum önlenmiştir. Bu haliyle ülke sistemi içerisinde bambaşka bir uygulamayı başlatan Belediye Başkanına ve bu sisteme destek veren ve arazi alan vatandaşlara ödül vermek gerekirken, nedenleri izah edileceği üzere aksine bu vatandaşlar cezalandırılmıştır.

Planlama adına merkezi yönetimin ülke bazında makro politika üretememesi sonuçta devletin kendi mülklerinin talan edilmesine neden olmuştur. Özel mülk sahipleri bir şekilde kendi mülklerini işgalden korurken, devlet kendi mülklerini köyden kente göç kavramı içinde ve hızlı artan nüfus gerçeği karşısında koruyamamıştır. Devletin mülkleri hiçbir bedel ödemeden haksız olarak işgal edilmiştir. Bu işgalciler hiçbir plana dayanmadan tamamen kendi imkân ve görüşlerine göre bir planlama anlayışından uzak bir anlamda çadır gibi yapılaşmalar yapmışlar ve neticede de çirkin ve kent genelinde ağır sorunlara yol açan hukuka dayanmayan şehir parçaları oluşmuştur. Maalesef siyasetçiler popülist politika anlayışı içinde ve bir dahaki seçimi kazanmak adına bu çarpık ve kaçak yapılaşmanın üstüne gitmemişlerdir. Sonuçta dev gibi sosyal sorun karşımıza çıkmıştır. En acısı devlet bu süreçte kendi mülklerini çok önemli ölçüde işgal ettirerek, aynı şartlar altında bulunan ama hukuka saygısından dolayı devletin yerlerini işgal etmeyen vatandaşlarına karşı büyük bir haksızlık yapmıştır.

3.7.2 Tapu ve Kadastro Bilgileri Çerçevesinde Mülkiyet Analizi

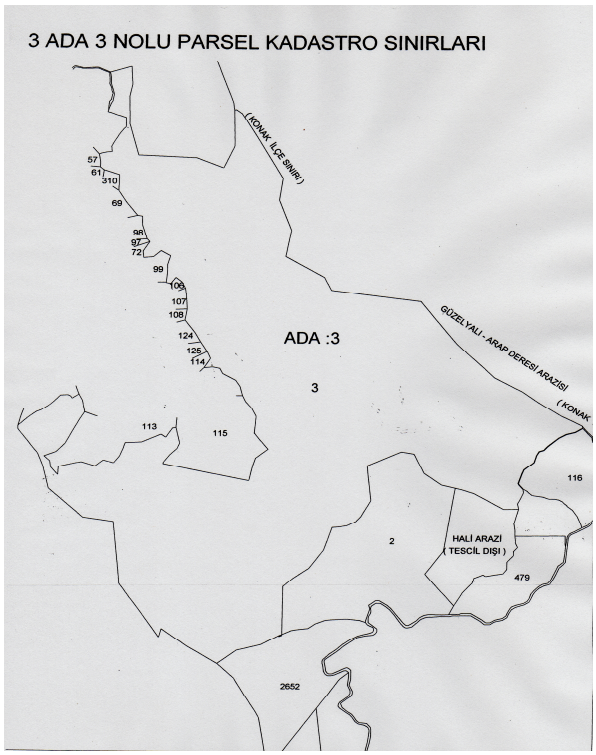
3.7.2.1 1940-1970 Yılları Arası Uygulama

Balçova ilçesinde ilk kadastro çalışmaları 1940'lı yıllarda başlamıştır. O yıllarda köy statüsünde olan Balçova ilçesinde[1082], kadastro tespitleri sırasında ilgili

[1082] Balçova, tüm Anadolu'nun olduğu gibi tarih boyunca birçok medeniyetin hâkimiyeti altına girmiştir. Türklerin bölgeye gelmesi 1300'lü yıllarda hâkimiyet kurması ise 1400'lü yıllarda olmuştur. 1910 yılına ait İzmir Vilayeti Haritası'nda Balçova Köyü olarak adlandırılan bölgede ilk belediye 01.03.1963 yılında kurulmuştur. İlçe 1980 yılında Narlıdere merkez olarak şube konumuna gelmiş, 03.06.1992 tarihinde ise tekrar belediye durumuna getirilmiştir"; http://www.balcova.org/tr_tarihi-2.html (Balçova Belediyesi resmi internet sitesi).

alan, köyün merası olarak tespit edilmiştir. Bu yerin sınır tespit ve tahditleri yapıldıktan sonra[1083] ilgili alan 3 ada 3 parsel olarak belirlenmiştir. Mera, köyün ortak kullanım alanı niteliğini muhafaza ederek 1969 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

Şekil 3. 33. Ada 3 Nolu Parsel

1963 tarihinde Balçova Belediyesi'nin kurulmasından sonra 3 ada 3 nolu parselin olduğu bölge, hızlı bir gecekondulaşma tehdidi içinde kalmış ve bunun üzerine Balçova Belediyesi, hem gecekondu işgalinin önüne geçmek ve hem de şehir ve bölge planlama ilmi verileri içinde bütünlük arz eden bir planlama anlayışı ve çerçevesi içinde sosyal konutlar yapımını da teşvik etmek ve bu arsaların satımı ile elde edilecek gelir ile ilçe alt yapısı için fon oluşturma ve bunun haricinde ilçe sınırları içinde, teleferik, büyük turistik otel ve baraj yapımı gibi[1084] ciddi kamu

[1083] O yıllardaki kanunlara göre mera vasfındaki yerler tescil edilmediğinden bu gibi yerler sadece paftalarda sınırları gösterilerek ada parsel numarası aldığından uygulama bu yönde olmuştur.
[1084] Konu hakkında yaptığımız araştırmaya göre o dönemler itibariyle İzmir ili içinde ki hiçbir ilçe belediyesi bu ölçekte büyük yatırımlara imza atamamıştır.

yatırımlarına kaynak sağlamak amacıyla[1085] 3 ada 3 nolu parselden öncelikle 695.500 m^2'lik kısmın iskâna açılması ve kendi adına tescil edilmesi[1086] için meclis ve encümen kararları almıştır[1087].

3.7.2.2 1970-1980 Arası Uygulama (İhtilali Öncesi)

1970 yılında tescil edilen E:3 Y:311 ada 1187 nolu parsel, Balçova Belediyesi'nin ilgili encümen kararları sonucu, 456.400 m^2'si 1 nolu parselasyon planına tabi tutulmuş ve 25.000 ila 25.033 nolu adalar ve parselleri oluşturularak tapuya belediye adına tescilleri yapılmış ve bu tarihten sonra da vatandaşlara satılmıştır. 1187 nolu parselden parselasyona girmeyen 239.100 m^2'lik kısım da 1187 nolu parsel olarak 1995 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

Parselasyon sonucu oluşan 25.000 ila 25.033 nolu ada ve parsellerin belli bir kısmı, İzmir çevre otoyolu kapsamında Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından kamulaştırılmıştır. Bu manada açılan davalarda merkezi yönetim, kesinleşen mahkeme bedellerini vatandaşlara ödemiştir. Bu arada henüz vatandaşa dağıtımı yapılamayan bazı parsellerin, merkezi yönetim tarafından yapılan kamulaştırma işleminde, o günkü dönem itibariyle mülkiyeti üzerinde bulunduran (ki; bu mülkiyet, vatandaşa verilmek üzere olan geçici bir mülkiyet olmasına rağmen) yerel yönetimlerce, kamulaştırma bedelleri alınmıştır. Bu arada 311 nolu ada, ada değişimi neticesi 541 nolu ada olmuş ve 1187 nolu parsel, 541 ada 1187 nolu parsel olarak adlandırılmıştır.[1088] Çeşitli kamulaştırma, ifraz ve tescil işleminden sonra geriye

---

[1085] AKSOY, 2005, İzmir, s. 53.

[1086] Bu bölgeyi tapunun 87 cilt 8524 nolu sayfasına 11.5.1970 tarih ve 6267 yevmiye nosu ile tescil ettirmiştir. Tescil edilen bu parsel Eski 3 Yeni 311 ada 1187 nolu parseldir. 3 ada 3 parselden 1187 nolu parsel tescil edildikten sonra geri kalan 2.163.624.00 m^2'lik kısım da 1188 nolu parsel olmuş ve yine tescil harici bırakılarak Balçova'nın ortak malı olarak varlığını sürdürmüştür.

[1087] 06.08.1969 tarih ve 969/8 nolu Balçova Belediyesi Meclis kararı ve 29.07.1969 tarihli Balçova Belediyesi Encümen kararı.

[1088] 1187 nolu parselin 239.100 m^2'lik geri kalan kısmı da bu parselin üzerinden TEDAŞ Genel Müdürlüğü'nün Enerji Nakil Hatları geçirmesiyle pilon yeri olarak 150 $m^{2'}$lik kısmı (2646 nolu parsel) ifraz edilmiş ve 1187 nolu parsel, 10.08.1995 tarih 2355 yevmiye nosu ile 541 ada 2645 ve 2646 nolu parseller olmuştur. 238.950 m^2'lik 2645 nolu parselin de çevre otoyolu kapsamında 128.099 m^2'lik kısmı kamulaştırılmıştır.

kalan 110.851,00 m^2'lik yer tapuda halen Balçova Belediyesi adına kayıtlı bulunmaktadır[1089].

1970 yılında 541 ada 1187 nolu parselin tescil edilmesiyle 3 ada 3 nolu parselden arta kalan ve 541 ada 1188 nolu parsel numarası alan 2.163.624 m^2'lik kısım da ilgili bürokratik işlemler neticesi 18.06.1976 tarih ve 6334 yevmiye nosu ile Maliye Hazinesi adına tescil edilmiştir[1090]. 1187 parsel[1091] de yapılan satışlar uyarınca çeşitli ifraz ve parselasyon işlemi[1092] sonucunda 671 ada, 1 parsel olmuş ve 1.439.374 m2 olarak tapuya tescil olmuştur.

İzmir 3. Bölge Tapu Sicil Müdürlüğü'nün 18.03.1980 tarih ve 1723 yevmiye numarası ile işlem gören bu resmi senet incelendiğinde, Maliye Hazinesinden Balçova Belediyesi'ne aktarılan parseller görülecektir. Bu parsellerin bedelleri, daha önceden Balçova Belediyesi tarafından Balçova Arsa Mağdurları olarak nitelendirdiğimiz vatandaşlardan toplanmış olan bedeldir. Bu toplanan bedellerin önemli bir kısmı da Balçova Teleferiği, Balçova Barajı ve şimdiki Ekonomi Üniversitesi olan ve eski adıyla Grand Plaza olarak anılan büyük kamu yatırımlarına harcanmıştır. Bu arada yaptığımız araştırmalara göre bu bedelin bir kısmı da Balçova ilçesinin su, kanalizasyon, asfalt vs gibi alt yapı hizmetlerine harcanmıştır[1093]. Balçova Arsa Mağdurları olarak nitelendirdiğimiz vatandaşlardan toplanan bedelden

---

[1089] **Balçova Tapu Kütüğü** Cilt: 221 sayfa: 21795.

[1090] **Balçova Tapu Kütüğü** Cilt: 128 sayfa: 12570.

[1091] 1188 nolu parsel 1979–1980 yıllarında yine 1187 nolu parselde olduğu gibi ve aynı gerekçelerle parselasyon işlemine tabi tutulmuş ve 724.250 m^2'lik kısmı 582 ila 670 nolu adalar olarak ayrılmıştır. Geri kalan 1.439.374 m^2'lik kısım da 671 ada 1 nolu parsel olarak aynı parselasyon işlemi neticesi, 13.03.1980 tarih 1723 yevmiye numarası ile tescil edilmiştir.

[1092] Hem gecekondu işgalinin önüne geçmek ve hem de şehir ve bölge planlama ilmi verileri içinde bütünlük arz eden bir planlama anlayışı ve bu planlama anlayışı çerçevesi içinde sosyal konutlar yapımını da teşvik etmek (ve bu arsaların satımı ile elde edilecek gelir ile Balçova sınırları içindeki ilçe alt yapısı için fon oluşturma ve bunun haricinde ilçe sınırları içinde ciddi kamu yatırımı sayılabilecek teleferik, büyük turistik otel ve baraj yapımı gibi _ki İzmir ili içinde hiçbir belediye bu ölçekte büyük yatırımlara imza atamamıştır_ yatırımlara kaynak sağlamak) amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

[1093] Bütün bu yatırımlar, bu arsaların satışı dolayısıyla vatandaştan toplanan paralarla gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde bir hizmet başlatan dönemin Belediye Başkanı Sayın Ercüment UYSAL'ın konuyla ilgili gazetede çıkan beyanatında; *"..Yıl 1973. bütçemiz 310 bin lira. Bu para şimdi çok komik gelebilir, fakat o zaman için çok büyük para. Barajın yapımı da sürüyordu. Gerekli olan 4 milyon lirayı, şimdiki OYAK Sitesi'nin arkalarındaki belediye arsalarını satarak barajın tamamlanmasını sağladım…".*

finanse edilen ve Maliye Hazinesi'nden satın alınan parsellerin dokümanını yapacak olursak şöyle bir tablo ile karşılaşırız;

Bu arsalar : 16 pafta, 582 ada 1 parselde kayıtlı 482 m^2, 582 ada 2 parselde kayıtlı 1102 m^2, 583 ada 1 parselde kayıtlı 2664 m^2, 584 ada 1 parselde kayıtlı 1080m^2, 585 ada 1 parselde kayıtlı 4020 m^2, 586 ada 1 parselde kayıtlı 1500 m^2, 587 ada 1 parselde kayıtlı 9950 m^2, 588 ada 1 parselde kayıtlı 7400 m^2, 589 ada 1 parselde kayıtlı 10440 m^2, 591 ada 1 parselde kayıtlı 9700 m^2, 592 ada 1 parselde kayıtlı 5160 m^2, 593 ada 1 parselde kayıtlı 8080 m^2, 594 ada 1 parselde kayıtlı 5020 m^2, 595 ada 1 parselde kayıtlı 4210 m^2, 596 ada 1 parselde kayıtlı 3350 m^2, 597 ada 1 parselde kayıtlı 7040 m^2, 598 ada 1 parselde kayıtlı 7080 m^2, 599 ada 1 parselde kayıtlı 9740 m^2, 601 ada 1 parselde kayıtlı 10240 m^2, 602 ada 2 parselde kayıtlı 3625 m^2, 603 ada 1 parselde kayıtlı 8100 m^2, 604 ada 1 parselde kayıtlı 21230 m^2, 605 ada 1 parselde kayıtlı 4640 m^2, 606 ada 1 parselde kayıtlı 5100 m^2, 607 ada 1 parselde kayıtlı 5520 m^2, 608 ada 1 parselde kayıtlı 5975 m^2, 609 ada 1 parselde kayıtlı 4940 m^2, 610 ada 1 parselde kayıtlı 9940 m^2, 611 ada 1 parselde kayıtlı 2510 m^2, 611 ada 3 parselde kayıtlı 2900 m^2, 612 ada 1 parselde kayıtlı 3940 m^2, 613 ada1 parselde kayıtlı 5633 m^2, 614 ada 1 parselde kayıtlı 6742 m^2, 615 ada 1 parselde kayıtlı 5534 m^2, 617 ada 1 parselde kayıtlı 10042 m^2, 618 ada 2 parselde kayıtlı 5270 m^2, 619 ada 1 parselde kayıtlı 2162 m^2, 620 ada 1 parselde kayıtlı 7143 m^2, 621 ada 1 parselde kayıtlı 4592 m^2, 622 ada 1 parselde kayıtlı 4720 m^2, 623 ada 1 parselde kayıtlı 8460 m^2, 624 ada 1 parselde kayıtlı 4253 m^2, 625 ada 1 parselde kayıtlı 4941 m^2, 626 ada 1 parselde kayıtlı 9002 m^2, 627 ada 1 parselde kayıtlı 6537 m^2, 628 ada 1 parselde kayıtlı 4176 m^2, 629 ada 1 parselde kayıtlı 3848 m^2, 631 ada 1 parselde kayıtlı 3132 m^2, 638 ada 1 parselde kayıtlı 3563 m^2, 633 ada 1 parselde kayıtlı 4904 m^2, 634 ada 1 parselde kayıtlı 4587 m^2, 635 ada 1 parselde kayıtlı 4731 m^2, 636 ada 1 parselde kayıtlı 10564 m^2, 637 ada 1 parselde kayıtlı 4664 m^2, 638 ada 1 parselde kayıtlı 6780 m^2, 639 ada 1 parselde kayıtlı 6085 m^2, 640 ada 1 parselde kayıtlı 5670 m^2, 640 ada 2 parselde kayıtlı 1740 m^2, 641 ada 1 parselde kayıtlı 4220 m2, 642 ada 1 parselde kayıtlı 1315 m2, 643 ada 1 parselde kayıtlı 6215 m^2, 644 ada 1 parselde kayıtlı 2070 m^2, 645 ada 1 parselde kayıtlı 5400 m^2, 646 ada 1 parselde kayıtlı 5630 m^2, 647 ada 1 parselde kayıtlı 1785 m^2, 648 ada 1

parselde kayıtlı 4108 m^2, 649 ada 1 parselde kayıtlı 2614 m^2, 607 ada 1 parselde kayıtlı 3720 m^2, 651 ada 1 parselde kayıtlı 4415 m^2, 652 ada 1 parselde kayıtlı 4457 m^2, 653 ada 1 parselde kayıtlı 4009 m^2, 654 ada 1 parselde kayıtlı 4347 m^2, 655 ada 2 parselde kayıtlı 5699 m^2, 656 ada 1 parselde kayıtlı 4949 m^2, 657 ada 1 parselde kayıtlı 3415 m^2, 658 ada 1 parselde kayıtlı 3405 m^2, 659 ada 1 parselde kayıtlı 3580 m^2, 660 ada 1 parselde kayıtlı 8765 m^2, 661 ada 1 parselde kayıtlı 10320 m^2, 662 ada 1 parselde kayıtlı 7410 m^2, 663 ada 1 parselde kayıtlı 770 m^2, 664 ada 1 parselde kayıtlı 5575 m^2, 665 ada 1 parselde kayıtlı 6781 m^2, 666 ada 1 parselde kayıtlı 5760 m^2, 667 ada1 parselde kayıtlı 2767 m^2, 668 ada 1 parselde kayıtlı 6444 m^2, 669 ada 1 parselde kayıtlı 5518 m^2, 670 ada 1 parselde kayıtlı 3701 m^2, 671 ada 1 parselde kayıtlı 1439374 m^2 sayılı arsalar[1094]"dır.

Burada altını çizmek istediğimiz husus şudur ki; hazine Balçova Belediyesine bu satışı yaparken, Balçova Belediyesinin bu bedeli vatandaşlardan topladığını beyan etmesi ve yine aynı şekilde bu bedelle teleferik, Baraj, Otel vs. gibi kamusal yatırımlar yapacağını da beyan etmesi üzerine ve şehircilik adına bir kabul işlemi yapmıştır. Yani hazine vatandaşlara dağıtılmak şartı ile bu yeri bu bedelle Balçova Belediyesine satmıştır ve dolayısıyla Balçova belediyesi bu arsaları mutlak olarak vatandaşlara geri vermelidir. Aksi takdirde devlet sebepsiz olarak zenginleşmiş olacaktır ki bu da adalet duygusunu zedeleyecektir.

Parselasyon işlemi sonucu oluşan 582 ila 670 nolu adaların büyük bir kısmı, çevre otoyolu kapsamında kamulaştırılmıştır. Geri kalan kısım da ilgili bürokratik işlemler neticesi Maliye Hazinesi adına kayıtlı iken, Balçova Belediyesi adına tescilleri yaptırılmış ve parsellenerek 1996 ile 1997 yılında hak sahiplerine verilmiştir.

541 ada 1188 nolu parselin ifraz işlemiyle oluşan ve 671 ada 1 nolu parsel olarak tescil edilen 1.439.374 m^2'lik bölge, Büyükşehir Belediyeleri Kurulması Hakkındaki Kanun gereği İzmir'de Büyükşehir Belediyesi kurulmasıyla birlikte bu

[1094] 18.03.1980 tarih ve 1723 yevmiye numaralı işlemi içeren Resmi Senet

parsel, Maliye Hazinesi adına kayıtlı iken İzmir Büyükşehir Belediyesi adına devri yapılmıştır.

3.7.2.3 1980 İhtilali Sonrası–1999 Yılları Arası Uygulama

Balçova arsa Mağdurları olarak bilinen bu kitleye en büyük haksızlık, bu parselin İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne intikali ile başlamıştır. 1980 İhtilali ile birlikte Balçova Belediyesi kapandığı için yukarıdan beri anlatılan proje çerçevesi içinde Hazine'den intikali[1095] yapılan ve bedeli vatandaş tarafından ödenen bu arsaların dağıtım işlemi (Balçova Belediyesi'nin resmi taahhüdü ile bu projeye dâhil olan hak sahiplerine dağıtım işlemi), 1980 İhtilali ile birlikte yarım kalmıştır. 1980 İhtilali, bir Askeri Darbedir ve bu darbe ile birlikte bu proje, ilçe belediyesi kapandığından rafa kaldırılmıştır.

1980 İhtilali öncesi Belediye Başkanı olan Saim Katırcıoğlu'nun anlatımları[1096] ve 1980 İhtilali öncesi atanan yöneticilerin vatandaşlara verdikleri cevaplar göstermektedir ki İhtilal ile birlikte bu proje, tabir yerinde ise darmadağınık hale getirilmiş ve Askeri İhtilal, İmar Hukuku bakımından çok ciddi sorunlara ve hak mahrumiyetlerine sebep olmuştur.

İhtilalden sonra Balçova Belediyesi kapandığı için dağıtımı yapılamayan bu arsalar, bir nevi zorunluluk gereği İzmir Belediyesi'ne intikal etmiştir[1097]. Büyükşehir Kanunu çıkınca da bu manada 541 ada 1188 nolu parselin ifraz işlemi ile oluşan ve 671 ada 1 nolu parsel olarak tescil edilen 1.439.374 m^2'lik gibi büyük bir alan[1098] bedelini ödeyen gerçek hak sahibi olan Balçova Arsa Mağdurlarına devredilmesi gerekir iken Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir. Bu arada

[1095] Vatandaşlardan toplanan paralarla bu arsaların bedeli olarak Hazine'ye bedeli ödenmiş ve 1980 İhtilali öncesi tapu intikali Balçova Belediyesi adına yapılmıştır. Ancak bu tapular, Balçova Belediyesi'nin üzerinde kalması için değil, yukarıda bahsedilen amaçlar çerçevesi içinde bedelini ödeyen vatandaşlara dağıtılıp bir bütün olarak planlanıp hem bedeli ödeyen vatandaşa gecekondulaşma hırsızlığının ötesinde gerçek hak sahipliği istikametinde sosyal adalet paylaşımını yapmak ve hem de o dönem itibariyle Türkiye'de hiçbir ilçe belediyesinin yapamayacağı ölçekte (teleferik, baraj, büyük turistik otel gibi) büyük kamu yatırımlarını kamuya kazandırmak amacı güdülmüştür.

[1096] İzmir 8. Noterliği'nin 10.05.2007 tarih ve 05251 yevmiye numaralı ifade beyanı

[1097] AKSOY, 2005, s. 54.

[1098] Bu alan, yaklaşık olarak İzmir Kültürpark-fuar alanın 3 katı büyüklüğüne tekabül etmektedir.

Balçova Arsa Mağdurlarının o dönem itibariyle önce İzmir Belediyesi'ne, sonra da İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne yazdıkları dilekçelere cevap olarak "ilgili çalışmaların ve bölgeden geçen otoyol geçişinin teknik çalışmaları" mazeret olarak bildirilip, tabir yerinde ise "en kısa zamanda hak sahiplerinin haklarının verileceği" söylemi ile vatandaş, yine "devletin resmi söylemi" ile umut içinde bekletilmiştir[1099].

1984 Büyükşehir Belediye başkanlığı seçiminden sonra iktidara gelen tüm büyükşehir yerel yönetimleri ve 1980 İhtilali ile kapanıp[1100] ancak 1992 yılında kurulan Balçova Belediyesi yönetimleri, yok edilen arşivlerin ve geçen zamanın unutturucu belirsizliği ile konu hakkında iyi niyetli olarak plan yapma ve arsa dağıtma gibi işlemler ile devam etmelerine rağmen hak sahiplerine dağıtılması gereken 671 ada 1 nolu parselin (1.439.374 m^2) gerçek hak sahiplerine dağıtılma işlemini yapacak bilgi ve belge seviyesine ulaşamamışlardır. Bu parsel TEDAŞ

[1099] Örneğin Büyükşehir Belediyesi'nin 22 Şubat 1990 tarih ve 628/4052 sayılı yazısıyla Arsa Mağdurlarından birisi olan Ziya Özdemir adlı vatandaşa verilen cevapta dönemin büyükşehir belediye başkanı imzasıyla meselenin gecikmesinin Aydın-Çeşme Otoyolu olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu yazıda mesele, şu ifadelerle özetlenmiştir; "*İzmir Esentepe taş ocağının güneyinde ve Balçova yerleşiminin güney doğusunda bulunan 1970-71 yıllarında belediyesince parsellenip satılmış yaklaşık 2500 adet parseli içeren 80 ha. Alan yürürlükteki imar planına göre iskân dışı sahada kalmakta iken jeolojik rapor sonuçları dikkate alınarak hazırlanan 1/5000 ölçekli nazım imar planı 1986 tarihinde onanmıştır. Onanan 1/5000 ölçekli nazım imar planına göre Konak Belediyesi'nce hazırlanan 1/1000 ölçekli uygulama imar planları onanmak üzere belediyemize iletilmiş, ancak Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nce bölgeden geçecek olan İzmir-Çevre otoyol projesinin çalışmalarının devam ettiği öğrenilmiştir. Çevre otoyol projesi kesinleştikten ve belediyemize iletildikten sonra söz konusu imar planı çalışması sonuçlandırılabilecektir..*".

Yine aynı şekilde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 11 Şubat 1993 tarihli ve 127.35/31-156/1649 sayılı cevabi yazısında hem tapusunu almış olan mağdurlardan hem de makbuzu olup da tapusunu alamamış olan mağdurlardan bahsetmiş ve konunun Aydın/Çeşme otoyolunun bölgenin tam ortasından geçmesi nedeniyle söz konusu olan kamulaştırma işlemi nedeniyle geciktiğini ifade etmiştir; *"….ancak Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nce projelendirilen 24.08.1990 tarihinde onanan İzmir Çevre Otoyolu Balçova geçişinin bu bölgeden geniş kamulaştırma sınırı ile geçmesi nedeniyle onanlı nazım imar planı işlevini yitirmiştir. Otoyolun bölgeyi ortadan bölmesi nedeniyle arazinin bütünlüğü kalmamakta ve geride kalan arazide tapusu olan hak sahiplerinin taleplerini karşılayamamaktadır. Bu bölgede makbuz karşılığı tapusuz olarak satılan arazilerin arazi plastiği de çok bozuk ve çok eğimlidir. Arsaların satıldığı tarihten bugünlere kadar tapusu olan hak sahipleri imar hakkı alamadıkları için, makbuz karşılığı arsa alan hak sahipleri de tapularını alamadıkları ve yine imar hakkı alamadıkları için mağdur olduklarını belirtmekte ve mağduriyetlerinin giderilmesinin talep etmektedirler. Konuya çözüm getirmek amacıyla çalışmalara başlanılmıştır..".*

[1100] 1980 İhtilali sonrası bu projenin dayanağı olan meclis kararları, encümen kararları, resmi yazışmaları velhasıl arşivi yok edildiğinden ve İhtilal sonrası yönetimin yaklaşık 4 yıl hüküm süren kapalı rejimi neticesinde mesele daha bir karmaşık hale gelmiştir.

Genel Müdürlüğünce yapılan kamulaştırma işlemi nedeniyle alan yönünden tashih görmüş ve 1.439.301 m2 olarak tescil edilmiştir. [1101]

671 ada 94 nolu parsel 1.439.301 m^2 olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi adına kayıtlı iken çevre otoyolu kapsamında kamulaştırma işlemine tabi tutulmuş ve 82.334 m2'lik kısmı kamulaştırılmış, bu kamulaştırma işlemi sonucunda ifraz edilerek 97, 98 ve 99 parsel numaralarını almış, 82.334 m2'lik 97 parsel Otoyolda kaldığından kamulaştırma bedelini İzmir Büyükşehir Belediyesi almıştır.[1102]

Diğer parseller olan 98 nolu parsel (353.067 m^2), 99 nolu parsel de (1.012.269 m^2 olarak) 09.01.2001 tarih 3392 yevmiye nosu ile İzmir Büyükşehir Belediyesi adına tescil edilmiştir[1103]. Yukarıda etraflıca izah edildiği gibi 1980 İhtilali ile birlikte bölgenin İmar Hukuku'nda oluşan kaos, geçen yılların etkisi ile iyice giriftleşmiş ve tabir yerinde ise esasen çok basit olan sorun iyice karmaşık bir hal almıştır.

Bölgeden geçen otoyolun bir kısmı da Balçova Belediyesinden arsa alan ve tapusu da adına tescil olan bir kısım hak sahiplerinin arsası üzerinden geçirilmiştir.[1104]

3.7.2.4 1999 Yılı Sonrası Uygulama

671 ada 98 nolu 353.067 m^2'lik parsel, 2005 yılında İzmir'de yapılan Universiade oyunları kapsamında Oyunlar Köyü olarak düşünülmüştür. Olimpiyat

[1101] 671 ada 1 nolu parselden 73 m^2'lik kısmın pilon yeri olarak TEDAŞ Genel Müdürlüğü adına ifraz edilmesiyle 94 ve 95 nolu parseller oluşmuştur. 94 nolu parsel 1.439.301 m^2 olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi adına ve 95 nolu 73 m^2'lik parsel de Tedaş Genel Müdürlüğü adına 18.04.1995 tarih 1106 yevmiye nosu ile tescil edilmiştir.

[1102] Bu kamulaştırma işlemleri neticesinde parselin alanında miktar düzeltmesi yapılmış ve 94 nolu parselin alanı 1.447.670 m^2 olarak değiştirilmiştir. 671 ada 94 nolu parsel kamulaştırma sonucu 97, 98 ve 99 nolu parsellere ayrılmış ve 82.334 m^2'lik 97 nolu parsel kamulaştırılmıştır. Bu kamulaştırma bedeli aslında gerçek hak sahipleri olan Balçova Arsa Mağdurlarına verilmesi gerekirken ödemeyi, bu tapu kaydına dayanarak İzmir Büyükşehir Belediyesi almıştır.

[1103] **Balçova Tapu Kütüğü** Cilt: 247 sayfa: 24528–24529.

[1104] Arsasından otoyol geçen arsa sahipleri de arsalarının kamulaştırma bedellerini almıştır. Bu hak sahipleri tarafından Karayolları Genel Müdürlüğüne karşı açılan tazminat davalarında alınan bedeller dikkate alındığında, mağdurların aktiflerindeki azalma da somut olarak belirlenmiş olabilecektir.

Köyü yapılabilmesi için bu parsel, Büyükşehir Belediyesi tarafından planlanarak parselasyon planına tabi tutulmuş ve 1482 ila 1511 nolu adalara ayrılmıştır.

1969 yılı ile başlayan bu projenin tüm sürecinde 1980 İhtilali'nin sebep olduğu kaos döneminin öncesi ve sonrası dönemleri, yani safahatın tamamı nazara alındığında, en büyük yanlışlık bu işlemle meydana gelmiştir. Şöyle ki; 1980 İhtilali döneminde dahi yapılan yanlışlıklar, Balçova Arsa Mağdurlarının haklarını, mülkiyetlerini tamamen ellerinden alma gibi bir durumu meydana getirmemiş iken 1999 seçimlerinden sonra İzmir Büyükşehir yönetimine gelen siyasi irade eski yönetimlerden tamamen farklı olarak bir çizgi izlemiş ve satış işlemlerinin geçersiz olduğunu ve arsaların verilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir ki bu çizgi tamamıyla hukuka aykırı bir çizgidir. Askeri yönetim tarafından bile böyle bir inkar olmamıştır[1105].

1999 yerel seçimi ile iktidara gelen Büyükşehir yönetimi ile Balçova ilçesi yönetiminin o dönem aynı parti içinde olması, Balçova Belediyesi'ni de pasif hale getirmiş ve 1980 İhtilali ile kaybettiği bu yerleri, geriye alma ve hak sahiplerine dağıtma mücadelesi vermesi gerekirken Balçova Belediyesi, "İhtilalden dolayı mülk sahibi olma iddiası"nda bulunan Büyükşehir Belediyesi'nin haksız ve hukuksuz oluşumuna sessiz kalmıştır. İleriki bölümünde inceleneceği gibi yargılama sırasında bu pasifliğini, aktiflik haline çevirerek bir anlamda "İhtilal dönemi ile mülk sahibi olma" hukuksuzluğunu tercih etmiştir.

Ancak maalesef Türk Yargılama Hukuku, bu konuda Balçova Arsa Mağdurlarını tatmin edici bir karar vermemiş ve neticede mağdurların meseleyi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşımasına sebep olmuştur. Yargılama

[1105] 1980 İhtilali sonrası OYAK Sitesi ve Havacılar Sitesi gibi fırsattan istifade süreçleri söz konusu olmuş ama arsa sahiplerinin mülkiyetlerini tamamen ellerinden alma durumu mevzu bahis olmamıştır. 1980 ihtilalinden sonra demokratik seçimle gelen 1984 ile 1999 arası tüm Büyükşehir yönetimleri devlette devamlılık çizgisi içinde hak sahiplerine haklarını vermeye çalışmışlar ama bölgeden geçen otobanın yirmi sene gibi çok uzun süren imalatı nedeniyle hakkı tam anlamıyla iade edememişlerdir. 1999 seçiminde yönetime gelen belediye başkanının ve yönetiminin proje çerçevesinde, satışı yapılan arsaları, ilçe belediyesi olan Balçova Belediyesi'ne devredip ve onun da hak sahiplerine dağıtımı yapılması gerekirken, ileriki bölümlerinde anlatılacağı gibi "*zamanaşımı olmuştur, artık burası benimdir"* deyip, tabir yerinde ise bu yeri ikinci defa başka vatandaşlara satması anlamında Olimpiyat Evleri Projesi oluşturması, Hukuk Devleti adına çok üzücü bir noktadır.

noktasında karşılaştığımız haksızlıkları ileriki bölümlerde elbette ki anlatacağız, ama en azından şunu söyleyebiliriz ki birbirinden tamamıyla farklı bilirkişi raporları ve yine birbirinden tamamıyla farklı yürütmenin durdurulması kararları "Adalet Tablo" sunu gerçekten vahim hale getirmiştir.

Söz konusu proje kapsamında vatandaşlara satışı yapılan ve bu maksatla Hazineden devralınan arsalardan Balçova Belediyesi adına halen kayıtlı olan 110.851 m^2'lik 541 ada 2645 nolu parsel ile İzmir Büyükşehir Belediyesi adına kayıtlı olan 1.012.269 m^2'lik 671 ada 99 nolu parsel, Balçova Belediyesi'nin resmi taahhüdüne rağmen halen hak sahiplerine dağıtılmamıştır. 99 nolu parsel, 1980 İhtilali'nden sonra Balçova Belediyesi kapandığı için İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne intikal etmiştir.[1106]

Aslında mesele 1980 Askeri Darbesinin demokrasinin bütün kurumlarını hiçe sayması ve bu ara dönemde meselenin akamete uğramasından kaynaklanmaktadır. Askeri Darbe ile dağıtılan kurum ve kuruluşlar ve sivil inisiyatif kendi kurumlarını ve yaşamlarını hemen oluşturmakta zorluk çektiğinden bu ara dönem içinde meseleler sahipsiz kalmakta ve neticede hak kayıpları söz konusu olmaktadır.

Bu askeri dönemler periyodik olarak her on yılda bir (1960 İhtilali, 1972 Muhtırası, 1980 İhtilali gibi) tekrar ettiği için halkın yönetime katılması neredeyse imkansız hale gelmekte ve sonuçta bir nevi güçlü olanların ve seçkinlerin iradesi ile demokratik hak ve özgürlükler ancak lütuf ile yerini bulmaktadır ki bunun tüm halka yansıması çok sınırlı kalmaktadır.

[1106] Bu parsel ile birlikte Büyükşehir Belediyesi'ne intikal eden diğer parseller zaman zaman Balçova Belediyesi'ni intikal ettirilip Balçova Belediyesi'nce hak sahiplerine dağıtılmış olmalarına rağmen, 1999 seçimlerinde yönetime gelen Büyükşehir Belediyesi, geçmiş Büyükşehir yönetimlerinden farklı bir yöntem sergileyerek 98 ve 99 parseli, kendi uhdesinde tutmaya devam ettiği gibi, yargılama süreçlerinde ilk defa 'zamanaşımı' savunması ile bu yerlerin esasen zamanında Balçova Belediyesi'nin Hazineden satın aldığı yerler olduğunu kabul etmiş ancak eski yönetimlerin uygulaması dışına çıkarak bu parselleri, Balçova Belediyesi'ne ve dolayısıyla hak sahiplerine vermeyi kabul etmemiştir. 98 parselde Olimpiyat Evlerini yapmış, 99 parseli de kendi elinde tutmaya devam etmiştir.

1980 İhtilalinden sonra projenin sahipsiz kalmasından dolayı 99 parsel, Orman Bölge Müdürlüğü tarafından ağaçlandırılmış ve neticede Kızıldağ orman sınırı, parselin tamamına yakın bir kısmını kaplamıştır.[1107]

3.7.3 Konunun Somut Davalar Bakımından Analizi

Konu hakkında yaptığımız araştırmalara göre mağdurlar hem İdari Yargı ve hem de Adli Yargı içinde konuyu yargılama platformuna taşımışlardır. İncelememizde yöntem itibariyle ilk önce İdari Yargı sistemi içindeki kesinleşmiş mahkeme kararına konu olan davaların analizini yapacağız. Ortada somut bir plan tartışması olduğu için bu manada öncelik tercihimiz bu yönde oluşmuştur. Ardından Adli Yargı sistemi içindeki kesinleşen mahkeme kararlarına konu olmuş davaların analizini yapacağız. Yapılan incelemede, bu konuyla ilgili tespit edilen davalardan örnekleme olarak aynı tür davalar içinden somut birkaç dava seçilerek mesele somutlaştırılacaktır.

3.7.3.1 Konu İle İlgili İdari Yargı'ya Konu Olan Davaların Analizi

Büyükşehir Belediyesi'nin tapusuz mağdurlar olarak kategorize edilenlere ait olduğu iddia edilen alanda Olimpiyat Evleri adı altında mevzi plan yapması üzerine hem tapusu olmayanlar ve hem de tapusu olup da imar planı kapsamında yapılaşma hakkı bulunmayan arsa mağdurları, ortak tavır alarak bu plana ve bu tapunun 1980 İhtilali ile Balçova Belediyesi'nden İzmir Belediyesine geçmesine dair işleme karşı dava açmışlardır. İnceleme önce araştırma kapsamındaki davaların tespiti ardında içerik açısından kesinleşen mahkeme kararlarının analizi yapılacaktır.

[1107] Düşünülebilir mi ki, Balçova Belediyesi vatandaşa resmi bir taahhütte bulunarak "3.000 Türk Lirası yatırana 300 metrekare imarlı arsa verme" sözünü veriyor ve 1980 Askeri Darbesi ile proje yarım kalıyor ama Askeri Rejimin demokrasinin kurum ve kuruluşlarını askıya alması nedeni ile mesele bilinmeze dönüşüp sahipsiz kalıyor ve vatandaşa verilmesi gereken yere devlet kendi eliyle ağaç dikerek Orman yapıyor ve neticede yer "Orman Alanı" olarak plana işleniyor. Bu gerçekten çok büyük bir haksızlık ve hukuksuzluktur.

3.7.3.1.1 Araştırma Kapsamı İçinde İdari Yargı'ya Konu Olan Dosyaların Tespiti

1- İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/582 E- 2003/1341 K. sayılı dosyası[1108] ile, zamanında vatandaşlara satışı yapılan yerin Olimpiyat Köyü olarak belirlenmesine ilişkin 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının ve söz konusu taşınmazın Balçova Belediyesinden İzmir Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkin idari işlemin iptali istemi ile tapusunu alamayan hak sahipleri tarafından açılan davada 24.10.2003 tarihide ret kararı verilmiş, bu ret kararının temyizi üzerine Danıştay 6. Dairesinin 24.02.2006 tarih ve 2004/1056 E – 2006/781 K. sayılı ilamı ile onama kararı verilmiş ve karar bu manada kesinleşmiştir.

Bu dava başlangıçta Dernek Başkanı Kahraman Çeliker ile birlikte Akile Kat, Bekir Gürses, Hüseyin Fırat Ali Kıdak, Turan Uğurlu, M. Ali Özüuyanık, İsmet Hergünaç, Havva Gülüm, Nurten Kılıç, Semra Şenkaya, Resmiye Altıncı İsmail Hakkı Subakan, Ahmet Özdemir, Erol Çakır, Ferit Çamlı, Halit Gümüşkesen, Müşerref Şafak, Türkan Kurtuluş, Fadime Türkmenoğlu, İfakat Sarı, İffet Bingör adlı vatandaşlarca açılmış iken daha sonra bu davaya tapusunu alamayan diğer arsa mağdurları[1109] da müdahale talebinde bulunmuştur. Ancak müdahale talebi, mahkemece reddedilmiştir.

2- İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/581 E- 2003/1340 K. sayılı dosyası[1110] ile daha önce vatandaşlara satışı yapılan yerin Olimpiyat Köyü olarak belirlenmesine ilişkin 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının ve söz konusu taşınmazın Balçova Belediyesinden İzmir Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkin idari işlemin iptali istemi ile tapulu hak sahipleri tarafından açılan davada 24.10.2003 tarihide ret kararı verilmiş, bu ret kararının temyizi üzerine Danıştay 6. Dairesinin 24.02.2006 tarih ve 2004/1055 E – 2006/782 K. Sayılı ilamı ile onama kararı verilmiş olup karar bu manada kesinleşmiştir.

[1108] **İzmir 2.İdare Mahkemesi'nin 2003/582 E. – 2003/1341 K**. Sayılı Dosyası
[1109] 653 kişi bu manada davaya müdahale talebinde bulunmuştur.
[1110] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/581 E. – 2003/1340 K.** Sayılı dosyası

Bu davada başlangıçta İsmail Hakkı Subakan, Ahmet Özdemir, Erol Çakır, Ferit Çamlı, Halit Gümüşkesen, Müşerref Şafak, Türkan Kurtuluş, Fadime Türkmenoğlu, İfakat Sarı, İffet Bingör adlı tapusunu alan ancak, imarını alamayan vatandaşlarca açılmış iken, daha sonra diğer tapulu hak sahipleri de bu davaya müdahale talebinde bulunulmuş, ancak müdahale istemi mahkemece reddedilmiştir[1111].

3- İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2003/1265 E- 2005/853 K. sayılı dosyası ile dana önce vatandaşlara satışı yapılan yerin Olimpiyat Köyü olarak belirlenmesine ilişkin 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının ve söz konusu taşınmazın Balçova Belediyesinden İzmir Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkin idari işlemin iptali istemi ile tapulu hak sahipleri tarafından açılan davada 20.07.2005 tarihide ret kararı verilmiş, bu ret kararının temyizi üzerine Danıştay 6. Dairesinin 07.07.2006 tarih ve 2005/7008 E – 2006/3699 K. Sayılı ilamı ile onama kararı verilmiş olup karar bu manada kesinleşmiştir.

4- İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2003/1264 E- 2005/854 K. sayılı dosyası[1112] ile daha önce vatandaşlara satışı yapılan yerin Olimpiyat Köyü olarak belirlenmesine ilişkin 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının ve söz konusu taşınmazın Balçova Belediyesinden İzmir Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkin idari işlemin iptali istemi ile tapusuz hak sahipleri tarafından açılan davada 20.07.2005 tarihide ret kararı verilmiş, bu ret kararının temyizi üzerine Danıştay 6. Dairesinin 28.06.2006 tarih ve 2005/7093 E – 2006/3437 K. Sayılı ilamı ile onama kararı verilmiş olup karar bu manada kesinleşmiştir.

Bu davalar tüm arsa sahipleri adına emsal dava olarak açılmıştır. Zaten bu şekilde mağdur edilen şahıslarca kurulan ve halen 780 üyesi bulunan Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneği'nin bu kapsamdaki haklarının aranması amacıyla bu manada aktif organizatör olmuştur.[1113]

[1111] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/581 E. – 2003/1340 K.** Sayılı dosyası

[1112] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2003/1264 E. 2005/854 K.** Sayılı dosyası

[1113] Dolayısıyla bu davalar tüm hak sahipleri adına onları temsilen, emsal (pilot) dava şeklinde açılmıştır. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz üzere (2003/581 ve 582 sayılı dosyalara) diğer hak

3.7.3.1.2 Örnekleme Yolu İle Seçilen Ve Kesinleşen İdare Mahkemesi Karalarına Konu Olan Dosyaların Analizi

1- İlk önce İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2002/1043 E (daha sonra birleştirme kararı ile 2003/582 E. Nolu dosya olmuştur) ve 2002/1044 E (yargılama sırasında birleştirme nedeniyle 2003/581 E. Numarası almıştır) sayılı dosyaları ile tapulular ve tapusuzlar için ayrı ayrı iki dava açılmıştır.

2002 yılında İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2002/1044 E. sayılı dosyasında tapusuz hak sahipleri ve 2002/1043 sayılı dosyası ile tapulular adına dava açılmıştır. Dava; 1/5000 ölçekli planlamadaki yetkisi nedeniyle İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne ve 1/1000 ölçekli planlamadaki yetkisi nedeniyle Balçova Belediyesi'ne karşı ve taşınmazın İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devrindeki yetkisi nedeniyle İzmir Valiliği'ne (İl İdare Kurulu) karşı açılmıştır.

Davalarda özet ve genel olarak şu hususlar dile getirilmiştir;

İzmir ili, Balçova ilçesi, 671 ada, 97,98 ve 99 parsellerin Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na devrine ilişkin İl İdare Kurulunun 13.09.1990 gün ve 167 sayılı işleminin ve 17.06.2002 tarih ve 05/46 sayılı Büyükşehir Belediye Meclisi'nin bahsi geçen taşınmazların Olimpiyat Köyü projesi olarak belirlenen 1/5000 ölçekli imar planı ve 26.06.2002 tarih ve 45 sayılı Balçova Belediye Meclisi kararı ile onanan 1/1000 ölçekli imar planının iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi istenilmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesinin Balçova Arsa Mağdurlarına satışı yapılan bu arsalar üzerine inşa etmeye çalıştığı "Olimpiyat Köyü" Projesinin imar planının iptali davasındaki gaye bir baskı unsuru ile Arsa Mağdurlarının meselesinin çözümüne belediyeyi zorlamak şeklinde düşünülmüştür.

---

sahipleri de müdahale talebinde bulunmuş olmakla birlikte, müdahale istemi mahkemece yerinde bulunulmamıştır. Dolayısıyla bu konuyla ilgili olarak verilen mahkeme kararlarının tüm hak sahiplerini etkilediği açıkça görülmektedir.

Ayrıca söz konusu taşınmazın Balçova Belediyesi'nden İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devrinin iptalinin istemesindeki gaye ise, söz konusu taşınmazın Balçova Belediyesine geri devredilmesi halinde, bu belediyenin, arsa satışına ilişkin taahhüdünü yerine getireceğine ilişkin inancımızdır. Zira Balçova Belediyesi çeşitli tarihlerde vatandaşlara verdiği cevabi yazılarında, kendi uhdesinde kayıtlı arsa bulunmadığını, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Hazine arazilerinin kendisine devri halinde, arsaların verileceğini vatandaşlara bildirmiştir.

Tarafların savunmaları alındıktan sonra, iddiaların araştırılması amacıyla mahkemece keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmiş ve 16.01.2003 tarihinde Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir, Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim'den oluşan bilirkişi kurulu vasıtası ile mahallinde keşif yapılmıştır.

Bilirkişi kurulu tarafından düzenlenen ve mahkemeye sunulan bilirkişi raporunun sonuç kısmında şu görüşlere yer verilmiştir; *"Bilirkişi kurulumuz, Üniversiade 2005 Üniversite oyunlarının İzmir de düzenlenmesinin, İzmir için yararlı sonuçlar doğuracağı, bu oyunlar için İzmir'e gelecek sporcuların barınacağı konutların sağlanmasının da kaçınılmaz bir görev olduğu görüşündedir. Bununla birlikte bu görevin dikkatli yasalara ve planlama ilkelerine uyarlı bir biçimde gerçekleştirilmesi de kaçınılamaz başka bir görevdir.*

Bilirkişi kurulumuz, davalı tarafların iddialarını dikkatle ele alıp değerlendirmiş ve sonuçta dava konusu 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının;

Bir üst plan ölçeği olan, 1989 tarih onaylı 1/25000 ölçekli metropoliten alan nazım imar revizyonu planı ile uyumsuz olmaları,

Nazım plan ana kararlarını bozucu fonksiyonel değişiklikleri "imar planı değişikliği" yolu ile getirmeleri,

Plan yapma ve onama yetkisi kendisinde olan bir idarenin yalnızca kendi mülklerini içeren bir plan onama sınırı belirlemesinin "eşitlik" ve "adalet" ilkeleri ile tam olarak örtüşmemesi,

Planların hazırlanışında planlama tekniklerine gerekli özen ve dikkatin gösterilmemesi, nedenleriyle planlama ilke ve esasları ile, kamu yararına ve imar mevzuatına uyarlı olmadığı kanısına ulaşmıştır…" denilmiştir.

Bu bilirkişi raporu üzerine İzmir 2. İdare Mahkemesi bilirkişi raporunun sonuç kısmındaki belirlemeleri kabul ederek, 05.03.2002 tarihli kararı ile yürütmeyi durdurma kararı vermiştir:

Bunun üzerine bu yürütmeyi durdurma kararının taşınmazların Büyükşehir Belediyesine devrine yönelik işlemin yürütülmesinin durdurulması talebinin reddine ilişkin kısmına davacılar tarafından, imar planlarına ilişkin idari işlemin yürütülmesinin durdurulmasına ilişkin kısmına ilişkin Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca Bölge İdare Mahkemesi'nin 2003/454 YD. İtiraz numaralı dosyası ile itiraz edilmiştir. İtirazı inceleyen İzmir Bölge İdare Mahkemesi;

"Bazı taşınmazların İzmir Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkin işleme karşı açılan davada "idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması" koşulu gerçekleşmediğinden, bu işleme yönelik yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin mahkeme kararında hukuka aykırılık bulunmadığından, bu hususa yönelik davacılar itirazı yerinde görülmemiştir.

Davacı Büyükşehir Belediye Başkanlığınca itiraz aşamasında dosyaya sunulan bilgi ve belgelere göre davada "idari işlemin hukuka açıkça aykırı olması koşulunun gerçekleşmediği anlaşıldığından, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının yürütmesinin durdurulmasına ilişkin 2. İdare Mahkemesi kararında isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle İzmir 2. İdare Mahkemesinin 06.03.2002 tarih ve 2002/1043 sayılı kararının yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin kısmına karşı davacılar tarafından yapılan itirazın reddine, davalı idarenin itirazının kabulü ile itiraza konu kararın yürütmenin durdurulmasına ilişkin kısmının ortadan kaldırılmasına…15.05.2003 tarihinde oybirliği ile karar verildi…" denilmiştir.

Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi, mahkemece verilen yürütmeyi durdurma kararının esaslı olduğunu ve bu manada imar planı arasındaki uyumsuzluğun çözülmeden bu meselenin yargı yolu ile halledilmeyeceğinin farkında olduğundan, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın söz konusu planın daha önceleri revizyona tabi tutulduğu ve birçok kez tadilat yapıldığı, parçacı yaklaşımlarla çevre düzeni planının yapılamayacağı, ayrıca Büyükşehir Belediyelerince 1/5000 ölçekli plan yapma ve ilçe belediyelerince yapılan 1/1000 ölçekli planı onayla dışında plan yapma yetkisinin bulunmadığı, Büyükşehir Belediyesinin 24.11.1988 gün ve 222 sayılı kararıyla onanan 1/25000 ölçekli Büyükşehir belediyesi nazım imar planı revizyonunun hukuki varlığından söz edilemeyeceği, bu nedenle İzmir Metropoliten alan nazım imar planı sınırları içinde yer alan tekliflerin nazım ve uygulama imar planı ölçeğinde bundan böyle ilgi derece ve ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınmak suretiyle Büyükşehir belediye yönetimi hakkında kanun kapsamında kalan alanlarda belediye ve mücavir alan sınırları dışında Valiliğimizce incelenerek sonuçlandırılması yönünde vermiş bulunduğu 27.9.2002 tarihli Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yazısını itiraz belgeleri arasında Bölge İdare Mahkemesi'ne sunmuştu. Bu belge ile meselenin çözüldüğü yorumunu yapan Bölge İdare Mahkemesi de mahkemenin planlar hakkında vermiş bulunduğu yürütmenin durdurulması istemini kabul etmişti. Zira bu Bakanlık kararı ile 1/25000 ölçekli planın iptal edildiği ve artık varlığından söz edilemeyeceği belirtiliyordu ve bu duruma göre de bilirkişi kurulunun ve mahkemenin üzerinde durmuş bulunduğu ve yürütmeyi durdurma kararının gerekçelerinden biri olan alt ve üst ölçekteki planlar arasındaki uyum sağlanmış oluyordu. Böyle olması bile Bölge idare mahkemesi bu olayı bu şekilde yorumladığından davalı lehine karar vermiştir.

Bölge İdare Mahkemesi'nin bu kararı üzerine davacılarca yeniden yürütmeyi durdurma istenmiştir. Mahkeme davalı Büyükşehir belediyesinin itiraz dilekçesinde ileri sürmüş olduğu bu belge doğrultusunda yürütmeyi durdurma kararını kaldıran bölge idare mahkemesi kararı üzerine bu hususta yeniden bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmiş ve bilirkişi kurulundan ek rapor alınmıştır.

Bu karar üzerine İzmir 2.İdare Mahkemesi Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir, Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim'den oluşan bilirkişi kurulundan bu manada ek rapor istemiştir. Kurul ek raporunda şu hususların altını çizmiştir:

"…Davalı idarelerin Bayındırlık ve İskan bakanlığının 27.9.2002 tarihli 1989 tarih onaylı 1/25000 ölçekli planın hukuki varlığının kalmadığı yönündeki yazısına istinaden plan ölçekleri arasında yapılan karşılaştırmanın geçersiz olduğunu iddia etmekte iseler de bilirkişi kurulumuz davalı idarelerin bu itirazına ve Bakanlığın 27.02.2002 tarihli görüşüne katılmamaktadır….

.Sonuç itibariyle 1/25000 ölçekli 1989 revizyon nazım imar planının planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatına aykırı olmadığı, aksine geçersiz sayılmasının, oluşturulan belirsizlik ortamında kamu yararına da önemli aykırılıklar oluşturacak çok ciddi durumlarla karşılaşılacağı görüşüne varılmıştır. Buna bir de 1973 planının iptalinin eklenmesi, sorunun vahametini önemli ölçüde arttırmıştır.

…Bu planların bugüne kadar kendine yasal zemin aldığı 1/25000 ölçekli planlar iptal edildiğine göre 1/5000 ve 1/1000 ölçekli mevcut planların hukuki bir anlamı olabilir mi? Eğer öyle kabul edilirse bundan sonra plan ölçekleri arasında planlama ilkeleri ve mevzuat açılarından aranan uyum konusu ne kadar savunulabilir? Bu tür gelişmeler bilirkişi kurulumuzca, özelde planlama kurumuna ve yönetime duyulan güvenin sarsılmasına neden olacak genelde kamu düzenini sağlamada olumsuzluklar oluşturacak türden gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

Bilirkişi kurulumuz planlama teknikleri, planlama ilkeleri ve esasları ile kamu yararı açısından 1/25000 ölçekli 1989 tarih onaylı planı yok saymanın uygun olmadığı, yerine yeni bir plan oluşturmadan Bakanlıkça yapılan bu işlemlerin kötü bir emsal de oluşturacağı, bundan sonra yetkili idarelerin, bu plan işlevini yitirmiştir deyip yeni bir plan yapmadan yürürlükteki planları iptal etmesinin yolunu açabileceği görüşündedir…

Sonuç olarak bilirkişi kurulumuz 1989 tarihli 1/25000 ölçekli nazım imar planının planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatı açılarından geçerli olduğu, eğer

bu plan günün ihtiyaçlarına cevap vermiyor ise, suretle revizyonuna gidilmesi gerektiği görüşündedir. Dava konusu planların bu aşamada dava dosyasına sunulan ek bilgi ve belgeler ışığında da planlama ilke ve esasları ile kamu yararına ve imar mevzuatına uygun olmadığı görüşündedir.

Kaldı ki 1/25000 ölçekli imar planlarının artık geçerli olmadığı, uygulamanın 1/5000 ölçekli nazım imar planları doğrultusunda sürdürülebileceği düşünülüyorsa, o taktirde de konunun diğer bir boyutu gündeme gelmektedir. Dava konusu 1/5000 ölçekli nazım imar planı, alanda yürürlükte olan 1/5000 ölçekli nazım imar planında imar planı değişikliği yolu ile yapılan bir plan değişikliği ile elde edilmiş bir plandır. Hâlbuki nazım imar planlarında, imar planı değişikliği yoluyla ana ulaşım sisteminde ve arazi kullanımlarında fonksiyonel değişiklik yapılamayacağı yönetmelik hükmüdür. Dava konusunda olduğu gibi bir düzenleme, ancak yürürlükteki 1/5000 ölçekli nazım imar planının revizyonu ile mümkündür. Yapılan düzenleme ise yürürlükteki planın revizyonu değildir. Dolayısıyla planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatına aykırılık sorunu bu durumda da çözülmemiş olarak kalmaktadır.

Mahkeme bilirkişi kurulumuzdan 11.03.2003 tarihinde onanan ve yalnızca 1/1000 ölçekli imar planı değişikliği yolu ile yapılan plan değişikliğinin de değerlendirilmesini istemektedir. Söz konusu plan değişikliği, dava konusu alanda bazı konut adalarında yoğunluğu düşürmüş ve bazı konut adalarını yeşil alana dönüştürürken iki adet su deposu alanı ve trafo alanları eklemiştir. Bu değişiklikler,… acele ve özensiz yapılmış dava konusu planların eksiklik ve yanlışlıklarının bazılarının düzeltilmesi bakımından esas itibariyle olumlu bulunmuştur. Bununla birlikte başta dava konusu alanı otoyola bağlayan yolun, karayollarından gerekli izinleri de almak suretiyle yeniden düzenlenmesi gibi diğer eksiklerin de teknik yönden tamamlanması gerekmektedir.

Bununla birlikte imar planı değişikliği yoluyla ve yalnızca 1/1000 ölçekte yapılan bu değişiklikler imar planı değişikliklerinde uyulması gereken hususları düzenleyen yönetmelik hükümlerine aykırılık oluşturmaktadır. İmar planı değişikliği

yolu ile yapılan değişikliklerin, nazım imar planındaki arazi kullanım fonksiyonlarının dağılımı gibi değişikliklerin imar planı değişikliği yolu ile yapılmayacağı söylemektedir. Dava konusunda 1/5000 ölçekli nazım imar planı üzerinde düzenleme yapılmadan 1/1000 ölçekte yapılan değişiklikler…, ilgili mevzuata ve planlama esaslarına teknik yönden aykırılık oluşturmaktadır…." denilmiştir.

Bunun üzerine İzmir 2.İdare Mahkemesince yeniden yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Yürütmeyi durdurma karının sonuç kısmında şöyle denilmiştir: *"…Sonuç olarak; dava konusu 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının;*

-Bir üst plan ölçeği olan 1989 tarih onaylı 1/25000 ölçekli nazım imar planı revizyonu ile uyumsuz olmaları,

- Nazım plan ana kararlarını bozucu fonksiyonel değişiklikleri "imar planı değişikliği) yolu ile getirmeleri,

.

- Plan yapma ve onarma yetkisi kendisinde olan bir idarenin yalnızca kendi mülklerini içeren plan onama sınırını belirlemesinin "eşitlik" ve "adalet" ilkeleriyle tam örtüşmemesi,

- Plan hazırlanışında planlama tekniklerine gerekli özen ve dikkatin gösterilmemesi, nedenleriyle planlama ilke ve esasları ile kamu yararına ve imar mevzuatına uygun olmadığı,

Uyuşmazlık konusu plan değişikliğine konu alanı kapsayan 1973 yılında İmar ve İskan Bakanlığınca onaylı imar planının Bakanlıkça iptal edilerek ortadan kaldırıldığı, 1989 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediye Meclisince onaylanan 1/25000 ölçekli nazım imar planı değişikliğinin ise Büyükşehir belediyelerinin 1/25000 ölçekli plan yapma yetkisi bulunmadığı ileri sürüldüğünden ve 1/1000 ölçekli planda Balçova Belediye Meclisinin 27/02/2003 günlü 16 sayılı kararı ile onanan plan değişikliği yapıldığı görüldüğünden 11/06/2003 günlü ara kararımız üzerine alınan 07/07/2003 kayıt günlü ek bilirkişi raporunda da özetle; İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 23/03/1989 tarihinde onanan 1/25000 ölçekli planın, niteliği, tekniği ve içeriği itibariyle bir nazım imar planı olduğu, nazım imar

planlarının planlama ilkeleri ve mevzuatına göre 1/5000 ölçeği aşabileceği, özellikle İzmir, İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde nazım imar planlarının 1/5000 ölçekten daha küçük ölçeklerde düzenlenmesinin kaçınılmaz bir teknik zorunluluk olduğu, 1/25000 ölçekli planının, nazım imar planı olarak değerlendirilmesi gerektiği, Balçova belediye Meclisince onaylanan 1/1000 ölçekli imar planı değişikliğinin ise dava konusu alanda bazı konut adalarında yoğunluğu düşürdüğü ve bazı konut adalarını da yeşil alana dönüştürürken iki adet su deposu alanı (Belediye hizmet alanı) ve trafo alanlarını eklediği bu değişikliğin, konut adalarında yoğunluğu düşürmesi, yeşil alanları artırması, unutulan su depoları ve trafo alanlarının plandaki yerlerinin belirlenmesi gibi işlemleri kapsaması nedeniyle esas itibariyle olumlu bulunduğu, bununla birlikte "imar planı değişikliği" yoluyla ve yalnızca 1/1000 ölçekte yapılan bu değişikliklerin, imar mevzuatına aykırı olduğu, 1/5000 ölçekli nazım imar planı üzerinde düzenleme yapılmadan 1/1000 ölçekte yapılan bu değişikliklerin olumlu olarak değerlendirilmekle birlikte, ilgili mevzuata ve planlama esaslarına teknik yönden aykırılık oluşturduğu belirtilmiştir.

Konu hakkındaki bilimsel, teknik ve ayrıntılı açıklamaları karşısında bilirkişi raporları kararımıza esas alınabilecek nitelikte bulunmuştur.

Dava dosyasında yer alan bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporlarında belirtilen görüşlerin birlikte değerlendirilmesinden; dava konusu 1/5000 ölçekli ve 1/1000 ölçekli imar planlarının, planlama ilke ve esasları ile kamu yararına ve imar mevzuatına uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle; açıkça hukuka aykırı olan ve davacıların ve telafisi güç zararlarına neden olabilecek nitelikte bulunan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının,…..yürütülmelerinin durdurulmasına, 09.07.2002 tarihinde oybirliği ile karar verilmiştir…."

Bu arada her şeye rağmen planlama esas ve ilkeleri ile imar mevzuatına aykırı planların uygulanmasını yürütmeye azimli olan davalı idareler bilirkişi raporlarında

ve mahkemece verilen yürütmeyi durdurma kararlarında belirtilen bir takım eksikliklerin giderilmesi yolunda bir takım taktikler de geliştirmiştir.[1114]

1/5000 ölçekli planda hiçbir değişiklik yapılmadan sadece 1/1000 ölçekli plan üzerinde yapılan değişikliğin iptali amacıyla da ayrıca İzmir 3. İdare Mahkemesinin 2003/684 sayılı dosyasında iptal davası açılmış ve mahkemece yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir[1115].

Bütün çabalarına rağmen yargı engelini aşamayacağını ve tabir yerinde ise hukuku ve mahkemeyi yanıltamayacağına anlayan davalı idareler, 31.07.2003 tarih ve 05/142 sayılı Büyükşehir Meclisi kararı ile 1/5000 ölçekli imar planında değişiklik yapmış bu değişiklik uyarınca da yine 20.08.2003 tarih ve 52 sayılı Balçova Belediye Meclisi kararı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planında değişiklik yaparak, mahkemece verilen yürütmeyi durdurma ve bilirkişi raporlarında belirtilen eksiklik ve aksaklıkları gidermeye çalışmışlardır[1116].

İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2002/1043 ve 2003/1044 sayılı dosyalarında açılan iptal davalarında, yeni bir plan yapıldığı ve bu planlara karşı ayrı dava açılması gerektiği gerekçe gösterilerek davanın konusuz kaldığına karar verilmiştir. Mahkeme kararının sonuç kısmında; *"Yeniden hazırlanan, 1/5000 ölçekli nazım imar planının İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 31.07.2003 tarih ve 05.142 sayılı kararıyla onaylandığı, buna göre yeniden yapılan 1/1000 ölçekli uygulama imar planının da Balçova Belediye Meclisinin 20.8.2003 tarih ve 52 sayılı kararı ile kabul edildiği, dolayısıyla bu davanın konusu oluşturan imar planlarının ortadan kalktığı,*

[1114] Örneğin davaların derdest bulunduğu bu sırada 27.02.2003 tarih ve 16 sayılı Balçova Belediyesi Meclisi kararı ile üst ölçekteki (1/5000 ölçekteki) planlarda hiçbir değişikliğe gitmeden 1/1000 ölçekli planlar üzerinde bir takım değişiklikler yaparak plandaki eksiklikler ve aksaklıkları gidermeye çalışmışlardır. Bu değişikliğin hukuka uygun olmadığı yukarıda da belirtildiği gibi açılan bu davalarda ileri sürülmüş ve mahkemece de bu konuda bilirkişinin görüşü alınmış ve neticede bu 1/1000 ölçekli plan değişikliğinin hukuka uygun olmadığı belirtilerek bu konuda da yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir .

[1115] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/684 E.- 2003/1305 K.** Sayılı dosyası

[1116] Aslında yerel yönetimler, bu plan tadilatları ile bilirkişi raporunda ve yürütmeyi durdurma kararında belirtilen eksiklik ve aksaklıkların giderilmesinden ziyade, yeni bir plan yapılıyor imajı ile hukuka aykırı olarak başlatmış bulunduğu planı bitirme amacıyla hareket etmekte olup, bir nevi hukuka ve mahkemeye karşı hile yöntemini kullanmıştır ve bunda da az sonra açıklanacağı üzere başarılı olmuştur.

…1970'li yıllarda Balçova Belediyesinden arsa satın alan davacıların da aralarında bulunduğu bir çok kişinin tapularının verilmesi istemiyle çeşitli tarihlerde Balçova Belediyesi ve Büyükşehir Be1ediyesine müracaata bulunduğu, uyuşmazlığı çeşitli yönleriyle yargıya taşıdıkları, bu konuda Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneği (BAMİD) kurdukları ve dolayısıyla 30 yılı aşan süreç içinde ve 1990 yılında gerçekleşen devir işleminden kamuoyunun ve özelde davacıların yaygın olarak haberdar oldukları bilindiğinden… 3.09.1990 günlü 167 sayılı devir işlemine yönelik davanın süre aşımı nedeniyle reddine, konusu kalmayan imar planlarına yönelik dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına…" karar verilmiştir.

Söz konusu karara karşı temyiz yoluna başvurulmuş olup temyiz neticesinde Danıştay 6. Dairesinin 24.02.2006 tarih ve 2004/1055 E-2006/782 K. Sayılı ilamı ile mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir.[1117] Onama ilamına karşı tashihi karar talebinde bulunulmuş ama neticede bu talep reddedilmiş ve karar bu manada kesinleşmiştir.

2- Konu hakkında açılan ikinci dava ise; ilk açılan davanın derdest bulunduğu bir sırada dava konusu planlarda[1118]değişiklik yapılmasına dair açılan davalardır. Hak sahipleri tarafından hem bu planın hem de değişikliklerinin iptali istemiyle İzmir 1. İdare Mahkemesinin 2003/1264 E.[1119] Ve 2003/1265 E.[1120] sayılı dosyaları ile tapulu ve tapusuz hak sahipleri adına ayrı ayrı davalar açılmıştır.

Mahkemece daha sonra 28.03.2005 tarihinde mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmiştir. Keşfe bilirkişi olarak; Prof.Dr. Orcan Gündüz, Yrd.Doç.Dr. Yıldırım Oral, Dr. Levent Ünverdi atanmıştır.

Mahkemenin bu bilirkişi seçimi üzerine 14.03.2005 tarihinde davacı tarafça heyete itiraz edilmiştir. İtirazın gerekçesi özet olarak; bilirkişi heyetinin iptali

[1117] **Danıştay 6. Dairesinin 24.02.2006 tarih ve 2004/1055 E-2006/782 K.** Sayılı ilamı.
[1118] 31.07.2003 tarih ve 05/142 sayılı Büyükşehir Meclisi kararı ile 1/5000 ölçekli imar planında değişiklik yapmış bu değişiklik uyarınca da yine 20.08.2003 tarih ve 52 sayılı Balçova Belediye Meclisi kararı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planında değişiklik yapılmıştır
[1119] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2003/1264 E. – 2005/854 K.** Sayılı dosyası
[1120] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2003/1265 E. – 2005/853 K.**Sayılı dosyası

istenilen dava konusu idari işlemle ilgili akademik yeterliliklerinin bulunmadığı, incelemesi istenilen hususların bilirkişilerin uzmanlık alanına girmediği yönündedir. Davacı tarafça yapılan itirazlar mahkemece reddedilmiş ve neticede adı geçen bilirkişiler vasıtası ile mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmıştır. Yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda düzenlenen bilirkişi kurulu raporunda daha önceki bilirkişi kurulunun görüşlerine tezat olarak şu görüşlere yar verilmiştir:

"…İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 31.07.2003 tarih ve 05/142 sayılı kararı ile onanan, "Üniversiade 2005 Yerleşkesi" 1/5000 ölçekli revizyon nazım imar planı ile bu plana dayanılarak oluşturulan, Balçova Belediye Meclisinin 20.08.2003 tarih ve 52 sayılı kararı ile uygun görülen 1/1000 ölçekli uygulama imar planının;

-1973 yılı 1/25000 ölçekli nazım planının iptal edilmesi ve 1988 yılı planının ise hukuki varlığının bulunmadığının belirlenmesine karşın, üst ölçekli bağlayıcı her iki planda da dava konusu taşınmazların konut kullanım amacına uygun düşecek ve 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarında bu amaç doğrultusunda değerlendirilebilecek şekilde konut gelişme yöresinde yer almış bulunmaları,

-Esasen davacıların isteklerinin dava konusu taşınmazlar üzerinde konut kullanım kararının tesis edilmesi olduğu, dava konusu taşınmazların da uyuşmazlık konusu olan 1/5000 ölçekli revizyon nazım imar planı ile bu plana dayanılarak oluşturulan 1/1000 ölçekli uygulama imar planındaki, "Üniversiade 2005 Yerleşmesi" nin oyunlar sonrasında şehirsel konut kullanımına dönüştürülüyor olmasının davacıların bu istemiyle çakıştığı ve tutarlılık içinde bulunduğu,

-Gerek 1988 yılı onanlı planı hukuki varlığının ortadan kalkması, gerekse de Bakanlıkça "… çeşitli planlama ve uygulamalar nedeniyle geçerliliğin fiilen yitirmiş olması…" gerekçesiyle iptali nedeniyle, 1973 yılı onanlı planına da geri dönülmesi olanağının kalmamasından dolayı Büyükşehir bütünü sınırları içinde kalan belediyelerine ait 1/5000 ölçekli nazım planların bağımsız kalarak, uygulama imar planlarını denetleyen ve yönlendiren yegane dokümanlar durumuna gelmeleri,

-Genel olarak dava konusu taşınmazlar üzerinde yapılmak istenen yapılaşmalarla ilgili vaziyet planının getirmek istediği tasarım ve çevre standartları açısından İzmir Büyükşehir bütününün diğer bölgelerinde halen oluşmakta bulunan yapılaşmaya göre doğal çevreye uyumu ve şehirsel bütünleşme ölçütleri açılarından

ortalama değerlerin üstünde bir şehirsel alan yaratma eğilimi taşımakta olması nedenleriyle,

-Ülkede yaşanan planlama sürecinin dinamikleri de göz önünde bulundurulduğunda; Planlamanın kurumsal esaslarına, şehirciliğin genel esaslarına, kamu yararına ve yürürlükteki imar mevzuatına uygun oldukları,

Ancak ayrıntılı ölçekler bağlamında şehirciliğin teknik ilke ve esasları açısından bakıldığında ise;

-Gerek Eshot garajı yer seçimi kararının makro ölçekli diğer bazı bütünleşik teknik yöntem ve tasarımlara dayandırılmadan ele alınmış olması (örneğin; ulaşım ve trafik ana planı gibi),

-Gerekse rastlantısal bir yaklaşımla ve ayrıca yol güzergahlarında topografyaya uyum sağlanmaması nedenleriyle,

Dava konusu planların hazırlanışında gerekli teknik proje yöntem ve normlarına uyulmadığının saptandığı ve bu açıdan uygun olmadığı hususlarında ortak bir kanaate varılmıştır. Bununla beraber, bilirkişi kurulumuz yukarıda belirtilen türden teknik yöntem hata ve olumsuzluklarının, davalı idarelerce yürütülecek daha özenli etüt ve çalışmalarla giderilebileceği kanaatini de taşımaktadır…" görüşü belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere aynı konu hakkında iki farklı bilirkişi raporu ortaya çıkmış bulunmaktadır.[1121]

Bize göre de yenisi yapılmadan eski planın iptali ve tümden geçersiz sayılması mümkün değildir. Planı iptal ettiğiniz zaman koskoca şehri neyle idare edeceksiniz. Üst ölçekli plan olmadan planlama hususunda alt ölçekteki planlarda bağlayıcı ve kısıtlayıcı unsur olarak neyi ölçü alacağız? Böyle bir yaklaşım planlama ilke ve esaslarına aykırı olduğu gibi, kamu yararına da açık bir biçimde aykırıdır. Bölgede sosyal konutlar yaptırılacağı vaadi ile 30 sene öncesinden vatandaşlara arsa

[1121] Birinci bilirkişi kurulu tarafından olmaz denilen, planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatına aykırı bulunan bir imar planı ikinci bilirkişi kurulunca hukuka uygun bulunmaktadır. Mağdurlarla yaptığımız görüşmede söz konusu keşfe kendilerini naip üyenin almadığını ve bu manada hazırlanan raporda kendilerinin şüphelerinin bulunduğunu ve aslında bu şahsi bir davada görüş bildirmekten öte, bilirkişilerin ilmine ihaneti olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre konunun uzmanı olmama veya ilmi yetersizliğin yanında tarafgirlik ve art niyet olduğu açıkça ortadadır.

satacaksınız. İmar ve planlama yetkisi elinizde olan bir kurum olarak hak sahiplerinin bu yöndeki haklı taleplerine kulak tıkayıp, uydu kent adı altında aynı bölgede bir kısım vatandaşlara konut vs. amaçlı imar planı yapacaksınız. Burada imar ve yapılaşma hakkını hiçbir tartışmaya meydan vermeden hak eden bir vatandaş varsa o da 30 yıl öncesinden kendisine sosyal konutlar yaptırılacağı vaadi ile bu bölgeden arsa satın alan şahıslardır. Nitekim bu yöndeki talebi ilk bilirkişi kurulu görmüş ve planlama ilke ve esaslarına göre planlama yetkisi elinde bulunan bir idarenin yalnızca kendi mülkünü planlamasını, planlamanın en temel ilkelerinden olan eşitlik ve adalet ilkeleri ile örtüşmediği kanaatine varmıştır.

Davacıların bölgede imar ve yapılaşma hakkı istiyor olmasının, kendilerine bu yönde hiçbir hak bahşetmeyen dava konusu imar planı ile örtüşmesi ve tutarlılık içinde olması asla mümkün değildir. Bu nedenle bilirkişi kurulunun; *"…Esasen davacıların isteklerinin dava konusu taşınmazlar üzerinde konut kullanım kararının tesis edilmesi olduğu, dava konusu taşınmazların da uyuşmazlık konusu olan 1/5000 ölçekli revizyon nazım imar planı ile bu plana dayanılarak oluşturulan 1/1000 ölçekli uygulama imar planındaki, "Universiade 2005 Yerleşmesi" nin oyunlar sonrasında şehirsel konut kullanımına dönüştürülüyor olmasının davacıların bu istemiyle çakıştığı ve tutarlılık içinde bulunduğu…"* yönündeki görüşleri planlama ilke ve esaslarına, kamu yararına ve kısaca hukuka aykırı planları hukuka uygunmuş gibi gösterme çabasından başka bir anlam ifade etmemektedir.

Bu bilirkişi kurulu raporundan sonra mahkemece 20.07.2005 tarihinde oybirliği ile; *"davanın Balçova Belediye Meclisinin 26.06.2002 günlü 45 sayılı kararı ile onanan1/1000 ölçekli uygulama imar planı ile bu planın dayanağı olan İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 17.6.2002 günlü ve 05/46 sayılı kararı ile onanan 1/5000 ölçekli nazım imar planının iptali istemine yönelik kısmının derdestlik nedeniyle incelemeksizin reddine, dava konusu 98 parselde yer alan Universiade 2005 Yerleşkesine ilişkin Balçova Belediye Meclisinin 20.08.2003 tarih ve 52 sayılı kararı ile kabul edilen 1/1000 ölçekli uygulama imar planı ve bu planın dayanağı olan İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 31.07.2003 tarih ve 05/142 sayılı kararı ile onanan 1/5000 ölçekli nazım imar planının bir toplu konut yerleşmesine ilişkin*

olması ve bu nedenle bir çok plan kararını içeriyor olması nedeniyle 98 parselin Üniversiade Yerleşkesi olarak planlanmasına ve topluca üretilmiş konut yerleşme amaçlı olarak kullanıma açılmasına ilişkin kısmına yönelik davanın reddine, dava konusu planların bilirkişi raporunda ayrıntılı açıklanan ESHOT Garajı yer seçimi, ulaşım, yol genişlikleri ve otopark kararlarına ilişkin kısımlarının iptaline…" karar verilmiştir.

Söz konusu karara ilişkin hem davacılar hem de davalı idareler tarafından temyiz yoluna başvurulmuş olup Danıştay temyiz isteminin reddi ile yerel mahkeme kararının onanmasına karar vermiştir[1122].

Danıştay'ın onama ilamına karşı davacılar tarafından 11.09.2006 tarihinde, davalı İzmir Büyükşehir belediye Başkanlığı tarafından da 23.08.2006 tarihinde tashihi karar talebinde bulunulmuş ama neticede karar bu manada kesinleşmiştir[1123].

Bu bağlamda Üçüncü dava olarak İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/684 E. sayılı dosyası [1124] da inceleme kapsamımız içindedir; Balçova Belediye Meclisi kararı[1125] ile üst ölçekli imar planında herhangi bir değişikliğe gitmeden, söz konusu imar planlarından sadece 1/1000 ölçekli uygulama imar planında tadilat yapılmıştır. Bu plan tadilatının iptali istemi ile İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/684 E. sayılı dosyası ile dava açılmıştır.

Mahkemece 24.7.2003 tarihinde, planlar hakkında alınan bilirkişi raporları ve bu raporlara göre verilen yürütmeyi durdurma kararları gerekçe gösterilerek yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Yürütmeyi durdurma kararına karşı İzmir Büyükşehir Belediyesince Bölge İdare Mahkemesine itiraz edilmiş, itiraz sonucunda 18.9.2006 tarihinde itirazın kabulüne ve yürütmeyi durdurma kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.

[1122] **Danıştay 6. Dairesinin 07.07.2006 tarih ve 2005/7008 E- 2006/3699 K.** Sayılı ilamı
[1123] **Danıştay 6. Dairesi'nin 11.05.2007 tarih ve 2006/4693 E- 2007/2739 K.** Sayılı ilamı
[1124] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/684 E. – 2003/1305 K.** Sayılı dosyası
[1125] Balçova Belediyesi Meclisinin 27.02.2003 tarih ve 16 sayılı Kararı

Mahkemece daha sonra 30.10.2003 tarihinde, 31.07.2003 tarih ve 05/142 sayılı İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi kararı ile 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 20.08.2003 tarih ve 52 sayılı Balçova Belediye Meclisi kararı ile de 1/1000 ölçekli uygulama imar planında yapılan tadilatlar gerekçe gösterilerek davanın konusuz kaldığı bildirilerek davanın esası hakkında karar vermeye yer olmadığına karar verilmiştir.

Karar her iki tarafça temyiz edilmiş, ancak Danıştay ilamı ile alt mahkeme kararı onanmıştır[1126]. Onama ilamına karşı taraflarca tashihi karar başvurusunda bulunulmuş ama karar bu manada kesinleşmiştir.

3.7.3.2 Konu İle İlgili Adli Yargı'ya Konu Olan Davaların Analizi

Konu kapsamında tapusunu alamayan guruptaki vatandaşlardan bazıları İdari Yargı yolu dışında, Adli yargı yoluna da başvurarak asliye hukuk mahkemelerinde dava açmışlardır.

3.7.3.2.1 Adli Yargı'ya Konu Olan Davaların Tespiti

Tapularını alamayan hak sahipleri İdari Yargı sistemi içinde açtıkları davalar haricinde ayrıca İzmir Asliye Hukuk Mahkemelerinde davalar açmışlardır. Araştırma kapsamında çok sayıda dava tespiti yapmamıza rağmen örnekleme olarak beş tanesinin sürecini ele aldık. Zira diğer davalarda da aynı iddia-savunma- karar süreci yaşanmıştır :

1- İzmir 9. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/252 E-2005/453 sayılı dosyası[1127] ile Bekir Gürses adlı vatandaş tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi aleyhine, taşınmazın kendi tarafından satın alınan 300 m^2'lik kısmının tapusunun iptali ile kendi adına tapuya tesciline ilişkin açılan dava ret ile sonuçlanmış ve ret kararına karşı temyize gidilmiş ancak Yargıtay 14. H.D. nin 14.06.2006 tarih ve 2006/4936 E-2006/6806 K. sayılı ilamı ile mahkeme kararları onanmıştır. Onama

[1126] **Danıştay 6.Dairesi'nin 24.02.2006 tarih ve 2004/1740 E. – 2006/778 K**. Sayılı ilamı
[1127] **İzmir 9. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/252 E.-2005/453 K.** Sayılı dosyası

ilamına karşı tashihi karar yolun gidilmiş ise de tashihi karar istemi de Yargıtay 14. HD.nin 28.11.2006 tarih ve 2006/12613 E-2006/13968 K. Sayılı ilamı ile reddedilerek mahkeme kararları kesinleşmiştir.

2- İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/493 E-2006/106 K. sayılı dosyası[1128] ile İsmet Hergünaç adlı vatandaş tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi aleyhine, taşınmazın kendi tarafından satın alınan 300 m2'lik kısmının tapusunun iptali ile kendi adına tapuya tesciline ilişkin açılan dava ret ile sonuçlanmış ve ret kararına karşı temyize gidilmiş ancak Yargıtay 14. H.D. nin 19.07.2006 tarih ve 2006/6163 E-2006/8956 K. Sayılı ilamı ile mahkeme kararları onanmıştır. Onama ilamına karşı tashihi karar yolun gidilmiş ise de tashihi karar istemi de Yargıtay 14. HD.nin 04.12.2006 tarih ve 2006/12712 E-2006/14392 K. Sayılı ilamı ile reddedilerek mahkeme kararları kesinleşmiştir.

3-İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/275 E-2006/105 K. sayılı dosyası[1129] ile Turhan Uğurlu adlı vatandaş tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi aleyhine, taşınmazın kendi tarafından satın alınan 300 m2'lik kısmının tapusunun iptali ile kendi adına tapuya tesciline ilişkin açılan dava ret ile sonuçlanmış ve ret kararına karşı temyize gidilmiş ancak Yargıtay 14. H.D. nin 19.07.2006 tarih ve 2006/6561 E-2006/8933 K. sayılı ilamı ile mahkeme kararları onanmıştır. Onama ilamına karşı tashihi karar yolun gidilmiş ise de tashihi karar istemi de Yargıtay 14. HD.nin 04.12.2006 tarih ve 2006/12710 E-2006/14394 K. Sayılı ilamı ile reddedilerek mahkeme kararları kesinleşmiştir.

4- İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/274 E-2006/104 K. sayılı dosyası[1130] ile Akile Kat adlı vatandaş tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi aleyhine, taşınmazın kendi tarafından satın alınan 300 m2'lik kısmının tapusunun iptali ile kendi adına tapuya tesciline ilişkin açılan dava ret ile sonuçlanmış ve ret kararına karşı temyize gidilmiş ancak Yargıtay 14. H.D. nin 19.07.2006 tarih ve 2006/6162 E-2006/8935 K. Sayılı ilamı ile mahkeme kararları onanmıştır. Onama

[1128] **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/453 E.-2006/106 K.** Sayılı dosyası
[1129] **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/275 E.-2006/105 K.** Sayılı dosyası
[1130] **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/274 E.-2006/104 K.** Sayılı dosyası

ilamına karşı tashihi karar yolun gidilmiş ise de tashihi karar istemi de Yargıtay 14. HD.nin 04.12.2006 tarih ve 2006/12711 E-2006/14393 K. Sayılı ilamı ile reddedilerek mahkeme kararları kesinleşmiştir.

5- İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/250 E-2005/453 K. sayılı dosyası[1131] ile Nadide Uğurlu adlı vatandaş tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi aleyhine, taşınmazın kendi tarafından satın alınan 300 m2'lik kısmının tapusunun iptali ile kendi adına tapuya tesciline ilişkin açılan dava ret ile sonuçlanmış ve ret kararına karşı temyize gidilmiş ancak Yargıtay 14. H.D. nin 25.05.2006 tarih ve 2006/4657 E-2006/5995 K. Sayılı ilamı ile mahkeme kararları onanmıştır. Onama ilamına karşı tashihi karar yolun gidilmiş ise de tashihi karar istemi de Yargıtay 14. HD.nin 09.11.2006 tarih ve 2006/11069 E-2006/12907 K. Sayılı ilamı ile reddedilerek mahkeme kararları kesinleşmiştir.

6-Bu bağlamda başkaca davalar da tespit edilmiştir. Bu davalarda aynı mahiyette bir süreçten geçip aynı gerekçeli kararlarla reddedilmiş ve bu manada kesinleşmişlerdir[1132] .

[1131] **İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/250 E.-2005/453 K.** Sayılı dosyası

[1132] **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/274 E-2006/104** sayılı dosyası ile Akile KAT, **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/275 E-2006/105** sayılı dosyası ile Turhan UĞURLU, **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/493 E-2006/106** sayılı dosyası ile İsmet HERGÜNAÇ, **İzmir 9. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/252 E-2005/453** sayılı dosyası ile Bekir GÜRSES adlı vatandaşlar tarafından dava açılmış ise de davalar ret ile sonuçlanmış ve ret kararına karşı temyize gidilmiş ancak Yargıtay 14. H.D.'nce mahkeme kararları onanmıştır. Onama ilamına karşı tashihi karar yoluna gidilmiş ise de tashihi karar istemleri reddedilerek mahkeme kararları kesinleşmiştir.
Halen **İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/161 E.** sayılı dosyasında açılan dava mahkemece reddedilmiştir. **İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/168 E.** sayılı dosyası ile A. Ziynet ACIÖZ tarafından açılan dava halen derdesttir. **İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/153 E.** sayılı dosyası ile Hayim PALAMBO tarafından açılan dava halen derdesttir. **İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/164 E.** sayılı dosyası ile Abdulkadir ÖZFİLİZ tarafından açılan dava ret ile sonuçlanmıştır. **İzmir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/134 E.** sayılı dosyası ile Gülay PARLAS tarafından açılan dava halen derdesttir. **İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/146 E.** sayılı dosyası ile Abdullah EKİNCİ tarafından açılan dava ret ile sonuçlanmıştır. **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/144 E.** sayılı dosyası ile Hüseyin SAMUR tarafından açılan dava halen derdesttir. **İzmir 9. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/158 E.** sayılı dosyası ile Halil KOÇAK tarafından açılan dava ret ile sonuçlanmıştır. **İzmir 9. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2006/169 E.** sayılı dosyası ile Metin ERDOĞAN tarafından açılan dava ret ile sonuçlanmıştır.

3.7.3.2.2 Adli Yargı'ya Konu Olan Dosyalardan Örnekleme Yolu İle Seçilen Kesinleşmiş Davaların Analizi

Açılan bu davalarda; İzmir Büyükşehir Belediyesi adına olan tapunun 300 m^2'lik hisseye isabet eden kısmının iptali ile hak sahipleri adına tapuya tescili istenilmiştir. Mahkemelerce davanın reddine ilişkin verilen kararlarda ret gerekçesi genel ve sonuç olarak; *"…davacı satın aldığını ileri sürdüğü yerin teslim edildiğini ve bu yerin tarafından kullanıldığını ispat edememiştir. 5334 sayılı Yasa kapsamında kesinleşen imar planları içinde kalan ve yerleşim yeri olarak işgal edilen ve mera vasfını kaybeden taşınmazlar bulunmaktadır. Davacının işgal ettiği ve kullanımında bulunan herhangi bir taşınmaz bulunmamakta olup, davada 5334 sayılı Yasanın uygulama yeri bulunmadığından…..…yasada aranan koşullara uygun yapılmış bir satışın varlığı da tespit edilemediğinden davanın reddine karar verilmesi…"* nedenine dayandırılmıştır.

Bize göre meselenin bu şekilde ele alınması ve reddedilmesi hukuka aykırıdır. Zira her ne kadar yeniden düzenlenen 5334 sayılı Mera Kanunu'nun ilgili maddesinde; *"imar planı içinde kalan ve yerleşim yeri olarak işgal edilen ve mera vasfını kaybeden*[1133]" taşınmazlardan bahsedilmekte ise de davalı idarece 30 yıldan fazla bir zamandır "…işlemleri devam ediyor…," "…parselasyonu yapılıyor…", "…bu işlemler bittiğinde arsanız verilecektir…" şeklinde vatandaş oyaladığından ve bu zaman zarfında da aynı konumdaki yüzlerce kişiye arsaları verildiğinden vatandaş bunca zamanı davalı idarenin kendisine de tapusunu vereceğine güvenerek geçirmiştir.[1134] Yasanın lafzından hareket edildiğinde yalnızca "işgalcilerin"

[1133] Geçici Madde 3. - Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kalan ve 1.1.2003 tarihinden önce kesinleşen imar planları içerisinde yerleşim yeri olarak işgal edilerek mera olarak kullanımı teknik olarak mümkün olmayan yerlerin tahsis amacı değiştirilerek Hazine adına tescilleri yapılır. Ancak ilgili belediye veya kamu kurum ve kuruluşları adına tescil edilmiş olanların dava konusu olup olmadığına bakılmaksızın ücretsiz olarak tescilleri aynen ibka edilir. Hazine adına tescil edilmesi gerekirken gerçek veya tüzel kişilere tescil edilmiş taşınmazlara ilişkin açılan davalardan, emlak ve rayiç bedellerinin toplamının yarısı üzerinden taşınmazların halen maliki olan kişilerce Hazineye bedelinin ödenmesi kaydıyla vazgeçilir. Evvelce açılan davalarda Hazine lehine kesinleşen kararlara konu taşınmazların tapuları aynı esaslara göre önceki maliklerine veya kanuni mirasçılarına devredilir.

[1134] Bu bağlamda kişi yasalara sadık kalarak Devlete itimat etmiştir. Hazinenin yerini veya kamuya ait arsayı haksız olarak işgal etmemiştir. Gerçi burada işgal etseydi de zaten haksız olmazdı. Zira o devletin kendisine vereceğini taahhüt ettiği arsanın bedelini peşin olarak ödemiştir. Ancak devletine güvendiğinden ve yasalara bağlı olduğundan işgale tevessül etmemiştir.

korunduğu manası çıkmakta ise de bunun hukuken mümkün olmayacağı açıktır. Zira şayet, Devletten çalan, kamunun arazisini haksız olarak işgal eden gecekonducular korunuyorsa, parasını ödediği halde işgal etmeyen, yasalara uyan ve devlete güvenen kişilerin evleviyetle korunması gerekmektedir.

Yasanın lafzından hareket edilecek olursa Hazinenin yerini haksız olarak ve hiçbir bedel ödemeden işgal eden şahısların korunması durumu söz konusu, ancak Hazineye parasını ödediği halde kamunun arazisini işgal etmeyen, devlete güvenen ve günü geldiğinde arsasının kendisine verileceği ümidi ile bekleyen vatandaşların korunmaması gibi bir durum söz konusu olmaktadır ki bu düşüncenin hukuk mantığı içinde yeri yoktur.[1135]

Aynı proje dâhilinde yaklaşık 3000 kişiye (parsel olarak 4000 parselin) tapuları verilmiş, geriye kalan 1000 parselin tapularının verilmemesi gerektiği ileri sürülmektedir.[1136]

Yukarıda izah edildiği üzere vatandaşlara satışın yapıldığı 1970'li yıllarda dava konusu taşınmazın özel mülkiyet konusu olması dolayısıyla satışı mümkündü. Yasal düzenlemeler de bu yönde idi. Sonradan 1998 yılında yapılan değişiklik ile meraların özel mülkiyet konusu yapılamayacağı yasa metnine girmiştir.[1137]

Satış işlemleri, işlem anında ülkemizde mevcut yürürlükteki kanunlara uygun iken daha sonra yürürlüğe giren yasalarla engellenmiştir. Konuya ilişkin yargılama

[1135] Hazinenin yerini çalan, gasp eden, haksız olarak işgal eden gecekonducu korunuyorsa, parasını peşin olarak devlete yatıran, ancak buna rağmen hazinenin yerini işgal etmeyen, gasp etmeyen hak sahiplerinin öncelikle korunması gerekmektedir. Bu nedenle müvekkilin yasa hükmünden yararlanması ve tapusunun verilmesi gerekmektedir. Dava dilekçelerinde de bu iddialara yer verilmiştir.

[1136] Aynı işlem çerçevesi içerisinde yapılan bir uygulamada böyle bir farklılık oluşturulması hukuka aykırıdır. Davacılar da 4000 kişiye nasıl ki tapuları verilmiş ise geri kalan 1000 kişiye de aynı şekilde tapuları verilmelidir kanaatini belirtmişler ve meselenin hakkaniyete aykırılığını vurgulamışlardır.

[1137] Yargı uygulamalarında 1998 yılında yapılan değişiklik Makabile Şamil (geçmişe yürür) bir biçimde uygulanarak, 1970'li yıllardaki geçmişe yürütülerek bu işlemin geçersiz olduğu ileri sürülmektedir ki davacılar bu hususun, uluslararası hukukun en temel ilkelerinden olan yasaların "makabile şamil" (geçmişe yürütülmesi) olmama ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüşler, bu şekilde bir uygulama ile hem ulusal mevzuatımızda hem de taraf olduğumuz uluslar arası sözleşmelerde düzenlenen "mülkiyet hakkı" ve "adil yargılama hakkı" açıkça ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. .

prosedüründen de anlaşılacağı üzere Hukuk Mahkemelerince 1998 yılında yapılan yasa değişikliğinin mukabile şamil bir biçimde (geçmişe yürütülerek) uygulanmış olduğu ve 1970'li yıllarda gerçekleşen hukuki işleme uygulanarak, işlemin geçersizliğine hükmedilmiş olduğu görülmektedir. Oysaki düzenleme geçmişe yürütülerek işlemin geçersizliğine karar verilmesi hukuka uygun bir yaklaşım değildir.

İdare Mahkemelerinde, taşınmazın Balçova Belediyesi'nden İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devrine ilişkin idari işlemin iptali istemiyle açılmış bulunan davalarda da zamanaşımı gerekçe gösterilerek davaların reddedilmiş olduğu görülmektedir.[1138]

Vatandaşlar, arsanın Büyükşehir Belediyesi'ne devredildiğini, söz konusu arsalar üzerine Olimpiyat Köyü yapılacağını, gazete haberlerinden öğrenmişlerdir[1139]. Zaten bugüne kadar yerel yönetimlerce (gerek Balçova Belediyesi ve gerekse İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından) hep arsaların verileceği, işlemlerin yapıldığı gerekçe gösterilmiştir. Nitekim yukarıdaki bölümlerde de belirttiğimiz gibi Balçova Belediyesi birçok arsa mağduruna verdiği cevabi yazıda, tapu kütüğünde kendi adına kayıtlı taşınmaz bulunmadığını, İzmir Büyükşehir Belediyesi veya Hazine adına kayıtlı taşınmazların kendisine devri halinde, daha önce parasını aldığı arsaların hak sahiplerine verileceğini belirtmiştir[1140].

[1138] Bunun doğru ve hukuka uygun bir yaklaşım biçimi olmadığı, vatandaşların kendilerine satışı yapılan arsanın Balçova Belediyesi'nden alınarak, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devrini bilmelerinin imkânsız olması ve bu konuda kendilerine bir bildirimde bulunulmamış olmasıyla anlaşılmaktadır.

[1139] 13.09.2002 tarihli Haber Ekspres Gazetesi, 17.09.2002 tarihli Evrensel gazetesi

[1140] Dolayısıyla zaten vatandaştan toplanan paralarla Hazineden alınan ve hak sahiplerine dağıtılmak üzere Balçova Belediyesi'ne verilen, ancak 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ile haksız bir biçimde İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devredilen bu taşınmazın Balçova Belediyesine geri verilmesi halinde, bu Belediyece, taahhüdünün yerine getirileceği ve tapuların verileceğine olan güven nedeniyle (ki bu konuda her iki belediyenin de vatandaşlara yazılı taahhüdü bulunduğu görülmektedir.) vatandaşlar tarafından söz konusu taşınmazın İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devrine ilişkin idari işleme karşı, söz konusu parseller üzerinde Büyükşehir yönetimince Olimpiyat Köyü projesi yapılıncaya kadar dava açılmadığı görülmektedir. Aynı idari işlem çerçevesinde geçmiş tarihlerde aynı Belediyece 4000 kişiye tapularının verilmiş olması dikkate alındığında, vatandaşın tapu verilmesi yönündeki açtığı davada, istemin reddine karar verilmesinin eşitlik ve adalete aykırı olduğu ve adil yargılama hakkını ve mülkiyet hakkını ihlal ettiği izlenimi oluşmaktadır.

Bir kısım arsa mağduru vatandaşın davaya katılma (müdahale) talebinin mahkemece reddedilmiş olması[1141] da düşündürücüdür. Zira davaya sonradan müdahale talebinde bulunan şahıslar da aynı şekilde arsa alarak mağdur olmuş insanlardır. İlk dava açan hak sahiplerinin söz konusu işlemin iptalinde, (dava konusu taşınmazın Balçova Belediyesinden İzmir Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkin ve imar planının iptaline dair işlemlerin iptalinde) menfaati olduğu gibi sonradan davaya dâhil olan şahısların da aynı şekilde menfaati vardır. Bu nedenle davaya katılma talebinin reddedilmiş olmasında "adil yargılama hakkına[1142]" aykırılık düşünülebilir.

Yargıtay'ın yerleşik kararları incelendiğinde bu tür davalarda zamanaşımı konusunda; *"taşınmazın kendisine iade edileceği ümidinin bittiği anda başlamaktadır[1143]"*. Yönünde kararlar verildiği görülmektedir. Dolayısıyla olayda zamanaşımı süresinin dolması yönünde bir hukuki engel görünmemekte, işlemin bu kadar uzamasının temelinde Askeri Darbe gibi hukuk dışı ve kapalı bir rejimin bulunması dikkate alındığında, mahkemelerin zamanaşımına ilişkin kararının hukuka aykırı düştüğü sezinlenmektedir[1144].

Aynı idari işlem kapsamında tapu alan 4000 kişiye rağmen, diğer vatandaşlara yapılan satış işleminin geçersiz olduğuna karar verilmesi ve tapularının verilmesi yönündeki davalar reddedilmesinin eşitlik ve hakkaniyet ilkelerine aykırı olduğu gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesinde[1145] düzenlenen

---

[1141] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/581 E.- 2003/1340 K.** Sayılı dosyası

[1142] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenmiştir.

[1143] **Yargıtay 14. Hukuk Dairesi'nin 17.11.2003 tarih ve 2003/5267 E.-2003/8127 K.** Sayılı ilamı

[1144] Gerçekten mesele etraflıca incelendiğinde askeri darbenin olmuş olması bu sorunun yıllara şamil bir biçimde sürüncemede kalmasının nedeni gibi görünmektedir. Aynı şekilde 1998 yılında yapılan ve meraların özel mülkiyet konusu yapılamayacağı yönündeki yasa metninin makabile şamil (geçmişe yürür) bir biçimde uygulanarak, 1970'li yıllardaki yapılan satış işlemlerine ve geçmişe yürütülerek bu işlemin geçersiz olduğunun ileri sürülmesi uluslararası hukukun en temel ilkelerinden olan yasaların "makabile şamil olmaması" (geçmişe yürütülmemesi) ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu şekilde bir uygulamanın "mülkiyet hakkı"na ve "adil yargılama hakkı"na aykırı olduğu söylenebilir. Ayrıca bu satış işlemleri geçersiz kabul edilecek olursa, Büyükşehir Belediyesi'nin Olimpiyat Evleri'nin satışına dair işlemlerinin de geçersizliği söz konusu olmalıdır.

[1145] Arsa mağdurları iç hukukta bu şekilde mağdur edilmelerini ve davanın reddedilmesini"…İşbu Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerden istifade keyfiyeti, bilhassa cins, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, milli veya sosyal menşe, milli bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya her hangi diğer bir durum üzerine müesses hiçbir tefrike tabi olmaksızın sağlanmalıdır…" yönündeki

"Ayırımcılık yasağı"na da aykırılık teşkil edebilecek bir davranış olarak görülebilir ki arsa mağdurları da meselenin uluslar arası yargı boyutunda bu hususu gündeme getirmişlerdir.

Davacılar ayrımcılık yasağına aykırı davranıldığı fikirlerini, 1970'li yıllarda Balçova Belediyesi'nce vatandaşlara satışı yapılan arsaların satış işlemlerinin geçersiz olduğu ileri sürülürken, Askeri Rejim tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devredildikten sonra aynı arsa üzerine İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılan konutların satışında, satış işlemlerinin geçersiz olduğu yönünde hiçbir gerekçenin yer almadığı savı ile desteklemişlerdir. Davacıların asliye hukuk mahkemelerinde açmış bulundukları tapu iptal ve tescil davalarında, bu hususu gündeme getirdikleri ve "madem bu taşınmazların evveliyatı mera olup bu nedenle özel mülkiyete konu edilemiyor ve satışı da mümkün değilse o zaman Büyükşehir Belediyesince yapılan satış işlemlerinin de geçersiz olması ve taşınmazın mera olması nedeniyle özel mülkiyete konu olmayacağı yönünde tapu kütüğüne şerh düşülmesi" yönünde talepte bulundukları ancak bu istemin mahkemelerce reddedildiği görülmüştür[1146].

Ayrıca aynı bölgede askeriye mensuplarına 9-10 katlı OYAK Sitesi Konutlarının yaptırılmış olmasının da ayrımcılığın diğer bir örneği olduğunu ileri süren hak sahipleri, imar ve yapılaşma hususunda bu şekilde çeşitli güç odaklarının etkili olmasını ve bu etki çerçevesinde imar ve yapılaşma izninin alınıyor olmasını, mülkiyet hakkına ve "ayrımcılık yasağına" aykırı bulmuşlar, aynı bölge içerisinde

---

Sözleşme hükmüne aykırı olduğunu iddia etmişler ve burada aynı idari işlemin tarafı olan kişiler arasında ayrımcılık yapılarak eşitliğe ve hakkaniyete aykırı davranıldığı belirtilmiştir.

[1146]Davacılar burada da farklı bir uygulama yapıldığı kanaati ile ayrımcılık yapıldığı iddiasını tekrarlayarak, bu satış işlemleri vatandaşlar bakımından geçersiz ise İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılan aynı yerin satışına ilişkin işlemlerin de geçersiz olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Hak sahipleri bu çelişkili uygulama biçiminin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafından güvence altına alınan "ayrımcılık yasağına" aykırı olduğunu belirtmişlerdir.

[1146]Bahsi edilen bu düzenlemede;"…Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez…"hükümlerinin bulunduğunu, neticede "adil yargılama hakkının" ihlal edilmiş olmasının vatandaşların "mülkiyet hakkını" ihlali ile neticelendiğini ifade etmişlerdir.

bazılarının maddi (parasal) imkânlarla, bazılarınınsa kamu erkini (askeri gücünü) kötüye kullanarak imar ve yapılaşma izni almasının haksızlığını belirtmişlerdir. Kendilerinin ise böylesi imkânlardan mahrum oldukları için mağdur edilmesinin hukuk devleti içerisinde kabul edilmesinin mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdir. Gerçekten meseleye bu noktadan yaklaşıldığında ülkemizde askeri darbelerle imar adaletsizlikleri arasında bu yönden bir paralellik söz konusu olduğu görülmekle birlikte, Askeri Darbe ile mülkiyet hakkı sahibi olmak gibi bir anlayışı hukukun hiçbir yerine oturtamıyoruz.

Mağdurlar, bu şekildeki uygulamanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek olarak düzenlenen 20.03.1952 tarihli ek protokolün 1. maddesinde yer alan "Mülkiyetin Korunması" başlığı altındaki hükümlerinin ihlali mahiyeti taşıdığını hem ulusal yargı organlarında hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde gündeme getirmişlerdir[1147].

3.7.4 Konunun Kamu Yönetimi ve Şehir Ve Bölge Planlaması ve Hukuk Devleti Bakımından Analizi

3.7.4.1 Genel Olarak

Gelişmekte ve sanayileşmekte olan toplumların en önemli sorunlarından biri hızlı kentleşmenin getirdiği çarpık yapılaşmadır. Ülkemizde de bu husus Büyükşehirlerimizin en önemli ve önde gelen sorunlarından biridir. Maalesef bu noktada yerel yönetimler gerekli hassasiyeti göstermediğinden Büyükşehirlerimizin büyük bir kısmı gecekondularla dolmuştur. Bu noktada yerel yönetimler kadar merkezi hükümetlerin de mesuliyeti söz konusudur. Üst ölçek planlardan başlayıp uygulama imar planlarına inene kadar hiyerarşik yapıda yetki bakımından birçok kanuni düzenleme, zaman içinde farklı birimleri yetkili kılmıştır. Sorumluyu bulma noktasında bu süreç içindeki planlama hiyerarşisi kademelenmesinde hangi birimin yetkili olduğunun tespiti yapılmalı ve bu noktada "kim neyi yapabilirdi" ve "neden yapılmadı" sorularının cevabı ile mesele somutlaştırılmalıdır. Gelişmenin ve getirdiği çarpık kentleşmenin en önemli sebebi, elbette ki imarlı arsa üretmede yerel

yönetimlerin beceriksizliği, ufuk ve vizyonsuzluğudur. Planlama hiyerarşisinde üst ölçek planlamada yetkisi kendisinde bulunan merkezi yönetimin kanuni düzenleme içinde mutlak yetkisi olsa dahi, planlanacak alanda yaşayan ve yaşayanları temsil eden yerel yönetimin sorumluluk çizgisi içindeki aktifliği ile merkezi yönetimi yönlendirme durumu, hayatın akışı içinde olması gereken bir çizgidir. Eğer yerel yönetimler yaşadıkları kentin bütününe bakıp, yaşamanın getirdiği avantaj ile meseleye yaklaşmış olsalardı, planlama hiyerarşisinde yetkili olan merkezi yönetimin yanlışlıklarına engel olabilirlerdi. Kanaatimize göre yerel yönetimler, rantın hemen yanı başındaki yansıma noktasında olmalarının kısır döngüsü içinde kalarak bırakın merkezi yönetimi yönlendirmeyi, tam tersi merkezi yönetimin bir noktada tarafsız olan yaklaşımını alt ölçek planların uygulanmasında bozmuşlardır.

Çalışmanın ilgili bölümlerinde etraflıca incelendiği gibi bu tip sorunların yaşanmaması için daha Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarında tedbirler alınmış ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu yasal düzenlemelerin en başında İmar Kanunu gelmektedir. Bunun dışında iki önemli düzenleme daha vardır; Belediye Kanunu [1148] ve ikincisi Arsa Ofisi Kanunudur[1149]. 1164 sayılı Ara Ofisi Kanunu'nun 1. maddesinde İmar ve İskân Bakanlığı'na bağlı Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü kurulması öngörülmüş, bu Müdürlüğün görevi de yine Kanunun 1. maddesinde; "*Arsaların aşırı fiyat artışlarını önlemek amacı ile tanzim alış ve satışları yapmak, konut, sanayi ve turizm bölgeleri ve kamu tesisleri için arazi ve arsa sağlamak…*" olarak belirtilmiştir.

03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin 68. fıkrasında belediyelere "*.... müsait mahallelerde arazi alarak yeni plana göre tanzim etmek ve yeniden inşaat yapmak isteyenlere satarak ihtikara (vurgunculuğa) mani olmak"* yetkisi verilmiştir.

Ancak bütün bunlara rağmen ülkemizde ve özellikle Büyükşehirlerimiz de çarpık yapılaşmaya ve gecekondulaşmaya engel olunamamıştır. Bunun temel nedenleri arasında, yerel yönetimlerin beceriksiz ve gerekli ufuk ve vizyondan

[1148] Mülga 03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu
[1149] 10.5.1969 tarih ve 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu

yoksun olmaları bulunmaktadır; zira gerekli ufuk ve vizyona sahip, becerikli yerel yönetimler buna meydan vermemiştir. Bunun en güzel örneği, İzmir'in Balçova İlçesi'nde yapılmıştır; 1969 tarihinde Balçova Belediye Başkanı Sayın Ercüment Uysal bu ufuk ve vizyonu ve beceriyi göstererek Balçova'da gecekondulaşmaya mani olmuştur. Bugün İzmir İlinde gecekondusu bulunmayan tek belediye Balçova Belediyesi'dir. Ancak ondan sonra gelen belediye başkanları bu ufuk ve vizyona sahip olmadıklarından, bu örnek proje, bir sorunlar yumağı haline gelmiş ve onlarca insanı mağdur etmiş; bu meselenin çözümü ve bu mağduriyetin giderilmesi için bir dernek kurulmasına kadar gitmiştir[1150].

Mağdur olarak tanımlanan kitlenin sayısının tespiti noktasında ciddi zorluklar çekilmiştir. 12 Eylül 1980 İhtilali ile kapanan Balçova İlçe Belediyesi, ancak 1992 yılında tekrar kurulmuştur. 12 Eylül 1980 İhtilali yapıldığında ilçe belediye başkanı olan Saim Katırcıoğlu ile yapılan görüşmelerde, darbeden hemen sonra Balçova Arsa Mağdurlarının projelendirildiği çalışmaların dikkatsiz ve özensiz bir şekilde *"torbalara doldurularak"* İzmir Belediyesi'ne gelişi güzel intikal ettirildiği ve bu dönem içinde kendisinin tüm uyarılarına rağmen ciddi bir kargaşanın yaşandığı ifade edilmiştir[1151]. Dolayısıyla bu durumun tezahürü olarak bugün konu hakkında bulunamayan bilgi ve belgelerin bu kaos yönetiminden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Örneğin projenin dayanağı olan Belediye Meclis kararı bile bugün arşivde bulunmamaktadır. Yine bunun yanı sıra projenin arsa dağıtım sistemi olarak geçen noter evrakları ve hatta kadastro terk tutanakları dahi bulunamamaktadır. Yapılan araştırmada görülmüştür ki yargılama sırasında mahkemenin cevabını istediği

[1150] Dernek, Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneği (BAMİD) adıyla 04.05.2000 tarihinde kurulmuştur. Bu aşamadan sonra yerel bazda; Valilik, Büyükşehir Belediyesi ve Balçova Belediyesi nezdinde bir takım hak arama mücadeleleri ile belirli bir müddet geçirildikten sonra, meselenin şahsi girişimleri ve görüşmelerle çözülemeyeceği anlaşılmış ve 18.10.2002 tarihinden itibaren hukuki mücadele somut davalar bakımından oluşmaya başlamıştır Ülke genelinde "yardımlaşma", "dayanışma", "güzelleştirme" vs gibi birçok dernek yer almaktadır; BAMİD'in amacı, faaliyet alanı diğer derneklerden biraz farklıdır; kamu otoritesi ve devletin hukuka aykırı bir uygulamasının ürünü olması ve bu bağlamda devletçe yapılan haksızlığın giderilmesi adına kurulmuş olması, bu derneği diğer derneklerden ayıran bir nokta olarak karşımıza çıkarmaktadır.

[1151] 1977 yılı Balçova Belediye Başkanı Saim KATIRCIOĞLU noter tasdikli beyanında; *"…O günkü askeri yönetim, demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarını askıya aldığı için bu dönem itibariyle bu projenin evrakları ve arşivi büyük tahrifata uğradı. Bugün bu arşiv ve kayıtlara ulaşılamamaktadır. Ben o günkü atanan askeri yönetime bu anlamda uyarılar yaptım. Ve özellikle bu proje ile ilgili evrakların gelişigüzel ve ciddiyetsiz bir biçimde torbalara doldurularak taşıma işlemi yaptıklarına bizzat şahit oldum…"*.

müzekkerede Balçova Belediyesi Başkanlığı, "*konu hakkında arşivimiz bulunmamaktadır"* şeklinde bir cevap vermesi, yukarıda açıklamalarına atıf yapılan 1980 İhtilali öncesi Saim Katırcıoğlu'nun ifadelerini teyit etmektedir.

Yukarıda teferruatları ile açıklandığı üzere[1152] önce Hazineden Balçova Belediyesi'ne intikali gerçekleşen arazinin 695.500 m^2'lik kısmı ifraz edilerek ve parsellenerek daha önce yapılan satış uyarınca vatandaşlar adına tapuya tescil edilmiş ve vatandaşlar tapularını almıştır. Ancak talep fazla olduğundan arsa satın almak için başvuruda bulunan ve parasını yatıran vatandaşların tamamının arsası verilemediğinden, taşınmazın geri kalan kısmı da yukarıda belirtilen maksatlarla Hazineden devralınmıştır.

Vatandaşlardan toplanan paralarla bedeli ödenerek geri kalan alanın da tapusu Hazineden Balçova Belediyesi'ne devredilmiş, yapılan satışlar uyarınca parselasyonu yapılmıştır. Ancak bu alan, parasını ödemiş olan vatandaşlara dağıtılacağı sırada 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi olmuştur. Bu Askeri Darbe ile birlikte Balçova Belediyesi kapatılmış ve söz konusu arsa da Milli Güvenlik Kurulu tarafından (ülkedeki askeri yönetim tarafından) Balçova Belediyesi'nden alınarak İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir[1153].

12 Eylül l980 Askeri Darbesine kadar Balçova Belediyesi'nce yaklaşık 1300 kişinin tapusu verilmiştir. Ancak Balçova Belediyesi'nin 1980 tarihinde kapatılmasından 1992 tarihinde açılmasına kadarki dönemde arsa dağıtımı gerçekleştirilememiş olmakla beraber bu dönemde bölgenin bir kısmının 1/5000'lik nazım imar planı yapılmıştır. Fakat bu arsaların tam ortasından otoyol geçtiği için Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından bu planlama çalışmaları ve arsa dağıtım işi, yolun bitirilmesine kadar ertelenmiştir. Nitekim vatandaşlara verilen cevaplarda bölgeden otoyol geçtiği için tapu verme işleminin gerçekleştirilemediği, otoyol çalışması bittikten sonra tapuların verileceği beyan edilmiştir[1154].

[1152] Çalışmanın 4.7.2 bölümünde bu hususta geniş bir bilgi sunulmuştur.
[1153] Çalışmanın 4.7.2.3 bölümüne bknz.
[1154] İzmir Büyükşehir belediyesinin 11.02.1993 tarih ve 127.35/31-156/1649 sayılı cevabi yazısı.

1992 yılında Balçova Belediyesi'nin yeniden kurulmasından sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi, Askeri Rejim tarafından kendisine devredilen taşınmazın bir kısmını, Balçova Belediyesi'ne geri vermiştir. Balçova Belediyesi de 1994 yılı içerisinde kendisine geri verilen bu taşınmazdan yaklaşık 1500 kişiye, daha önceki satışlar uyarınca makbuz sırasına göre tapusunu vermiştir. Daha sonraki dönümlerde de başvuru yapılması durumunda tapuların verileceği vatandaşlara yazılı olarak bildirilmiş, hiçbir zaman tapuların verilmeyeceği belirtilmemiştir[1155]. Eğer belediyeler bu manada olumsuz cevap vermiş olsalardı mantıken vatandaşlar zaten davalarını açarlardı.

Ülkemiz genelinde "yardımlaşma", "dayanışma", "güzelleştirme" adı altında birçok dernek bulunmaktadır; bunlardan biri var ki bu derneğin amacı, faaliyet alanı diğer derneklerden biraz farklıdır; kamu otoritesi ve devletin hukuka aykırı bir uygulamasının ürünü olması ve bu bağlamda devletçe yapılan haksızlığın giderilmesi adına kurulmuş olması, bu derneği diğer derneklerden ayıran bir nokta olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Devletin (Balçova Belediyesi'nin) ortaya çıkardığı bu mağduriyetin tarafı olan vatandaşlarımız 04.05.2000 tarihinde BAMİD (Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneği) adı altında dernek olarak örgütlenmiştir. Derneğin şu anda, 780 üyesi bulunmaktadır. Münferit olarak soruna çözüm bulmanın mümkün olmayacağını anlayan bu insanlar, daha etkili olacağı düşüncesi ile ayrı ayrı yürüttükleri bu faaliyetleri dernek adı altında örgütlenerek sürdürmeye başlamışlardır. Arsa mağdurlarının verdiği mücadelenin bizzat içinde yer alan ve önderliğini üstlenen BAMİD de bu manada yargısal ve idari yollara başvurucular arasında yer almaktadır.

Dernek yönetimi ile yaptığımız görüşmelere göre; burada meselenin kaynağı olarak da ilk önce İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne ve Balçova Belediyesine gidilerek çözüm istenmiştir. Ancak Belediye bürokratları ve başkanları (hem Balçova Belediyesi hem de İzmir Büyükşehir Belediyesi); *"Meselenin üzerinden uzun zaman*

[1155] y.a.g. belge.

*geçmesi nedeniyle zamanaşımına uğradığı ve bu yerlerin artık Büyükşehir Belediyesi'ne ait olduğu, yerlerin tapularının verilmeyeceği"*ni beyan etmişler ve meseleyi bu şekilde kapatmaya ve insanların haklarını ortadan kaldırmaya kalkışmışlardır. İzmir Büyükşehir Belediyesi söz konusu yerlerin tapularının kendisine ait (bu yerlerin tapu kütüğünde kendi adına tescilli bulunduğunu) olduğunu, bu nedenle Balçova Belediyesi'nin yapmış bulunduğu satış işlemlerinin kendisini ilgilendirmediğini, muhatabın Balçova Belediyesi olduğunu ileri sürmüştür. Balçova Belediyesi ise kendi üzerinde kayıtlı arsa bulunmadığını, bu nedenle arsaların verilmesinin mümkün olmadığını[1156], söz konusu arsaların verilmesi için Hazine ve İzmir Büyükşehir Belediyesi adına kayıtlı taşınmazların devralınması halinde arsaların verileceği beyan edilmiştir[1157]. Ayrıca bundan önceki Büyükşehir Belediye yöneticileri hiçbir zaman vatandaşlara işlemden kendilerinin sorumlu olmadığını belirtmemişler, aksine söz konusu arsanın kendilerine devredildiğini bildiklerinden, arsaların verileceğini yazılı olarak vatandaşlara belirtmişler ve ayrıca bu arsalarla ilgili projeler[1158] de üretmişlerdir.

Arsa mağdurları yaptıkları hukuki mücadelede ve bu yönde açtıkları davalarda, kendilerine satışı yapılan bu yerin 12 Eylül Askeri Yönetimince Balçova Belediyesi'nden İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devri ve tapu tescil işleminin, hukuki dayanaktan yoksun olup yolsuz tescil niteliğinde olduğunu[1159], zira hukuk sistemimiz içerisinde gayrimenkul iktisabına ilişkin resmi işlemlerin Medeni Kanunda sınırlı sayıda belirtilmiş olduğunu, bu sınırlı sayıdaki iktisap şekilleri

---

[1156] Bugün gelinen noktada, hakların zaman aşımına uğradığı ve yapılan satış işlemlerinin geçersiz olduğu genel kanı olarak ileri sürülmekte, keza Büyükşehir Belediyesi, satış işlemlerini kendisi yapmadığından, bu konuyla ilgili herhangi bir mesuliyetinin bulunmadığını, arsaların Balçova Belediyesi'nden istenmesi gerektiğini ileri sürerken; Balçova Belediyesi de bu şekilde vatandaşlara arsa verecek kendi adına tapuda kayıtlı arsa bulunmadığı yönünde bahaneler ileri sürüdüğü, yargının da meseleyi arsa mağdurları aleyhine yorumladığı dikkate alındığında, meselenin düğümlendiği ve çıkmaza girdiği görülmektedir.

[1157] Balçova Belediye Başkanlığı'nın 27.11.2002 tarih ve 700 İ. 2002-1130/1995 sayılı cevabi yazısı.

[1158] 25.11.1987 tarihli Türkiye Gazetesi'nin s.8 ve 25.11.1987 tarihli Hürriyet Ege Gazetesi

[1159] Arsa mağdurları, böyle bir tescilin hukuki dayanağının bulunmadığını çünkü bu yerlerin daha önce kendilerine satılmış olduğunu ve bu nedenle satış yapılan şahıslara ait olması gereken söz konusu arsanın İzmir Büyükşehir Belediyesi adına devir ve tescilinin hukuka aykırı olduğunu belirterek, O dönemin yani 12 Eylül 1980 ve öncesi dönemin şartları dikkate alındığında Milli Güvenlik Konseyi'nin taşınmazın İzmir Belediyesi'ne devrine ilişkin kararının tedbir mahiyetinde olduğu, bir takım güvenlik gayeleri ile yapıldığı ve geçici nitelik taşıdığı, bu tedbiri gerektirir şartların ortadan kalktığına göre bu arsanın hak sahiplerine verilmek üzere Balçova Belediyesi'ne geri devredilmesi gerektiğini iddia etmişlerdir.

arasında *askeri darbelerin bulunmadığını belirterek, a*skeri darbeler, gayrimenkul iktisabını sağlayan işlemler değildir. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi neticesinde Milli Güvenlik Konseyi kararı ile söz konusu arsa, Balçova Belediyesi'nden İzmir Belediyesi'ne, Büyükşehir Belediyesi'nin kurulması ile de tashihen bu Belediye adına tescil olunmuştur. Şeklinde savunmada bulunmuşlardır.

Burada mağdurların hak kaybına neden olan esaslı unsur 12 Eylül 1980 Askeri Rejimidir. 12 Eylül 1980 Askeri Rejimi olmasaydı, Balçova Belediyesi arsa mağdurları meselesi gibi bir sorun olmayacaktı. Nitekim bu dönemde belediye başkanlığı yapan Sayın Saim Katırcıoğlu, tapuların dağıtıldığı bir anda askeri darbenin olduğunu ve darbe olmasaydı böyle bir meselenin olmayacağını, bu mesele ile ilgili yapılan çözüm toplantılarında açıkça ifade etmiştir[1160].

Gerçekten de mesele bir bütün olarak ele alınıp incelendiğinde görülmektedir ki bu manada daha önce Balçova Belediyesi'nden İzmir Belediyesi'ne devri yapılan taşınmazların bir kısmı, Balçova Belediyesi'nin 1992 yılında tekrar kurulması üzerine, Balçova Belediyesine geri verilmiş, Balçova Belediyesi de kendisine verilen bu arsaları, daha önce yapılan satışlar uyarınca, satış yapılan şahıslara dağıtmaya devam etmiş ve birçoklarının tapularını vermiştir.

Vatandaşlara satışı yapılan ve 12 Eylül Askeri Rejiminin İzmir Büyükşehir Belediyesi adına tapusunu devrettiği bu arsanın alanı bir milyon m^2'nin üzerindedir. Dernek yönetimi ile yaptığımız görüşmelerde bu arsanın çok küçük bir kısmının ifraz edilerek Balçova Belediyesi'ne devri halinde belediyeden arsa satın alan ancak bugüne kadar arsalarını alamadıkları için mağdur olan insanların bu mağduriyetine çözüm yolu bulunmuş olacağı, bu bağlamda meseleye çözüm üretilmesi gerek yargı safhasında ve gerekse idari başvurularda idari makamlara iletildiği ancak bir çözüme ulaşılamadığı ifade edilmiştir.

Vatandaşa sosyal konut yaptıracağız diye satışı yapılan arsaların 30 yılı aşkın zamanda bir kısmının tapusu verilmemiş, tapusu verilen bir kısmının ise imar planı

[1160] 12.08.2006 tarihinde İsmet İnönü Kültür ve Sanat Merkezinde yapılan toplantıdaki video kayıtları Balçova Arsa Mağdurları Derneğinden alınarak incelenmiştir.

yapılmamış iken Belediyenin tapu kütüğünde kendi adına tescilli olduğunu ileri sürerek vatandaşlara satışı yapılan bu arsa üzerine Olimpiyat Evleri Projesi'ni yapması ve bu kapsamda inşaatı yapılan konutları da yeniden vatandaşlara satması gibi bir uygulamanın hukuk devleti içerisinde anlaşılması oldukça güçtür. Ayrıca yine aynı bölge içerisinde askeriye mensuplarına Hazine arazisi üzerine 9-10 katlı OYAK Sitesi toplu konutlarının yapılması da, ülkemiz içerisinde yerini bulan imar adaletsizliğinin açık kanıtlarıdır.

Aynı işlem çerçevesinde bir kısım insanların tapuları verilirken, bir kısmının tapularının verilmek istenmemesi dikkate alındığında, Balçova Belediyesi'nden arsa satın alan tapulu ve tapusuz vatandaşlar, başlangıçta aynı statüde ve eşit konumda iken daha sonra bu durumun bu manada bozulmuş olduğu görülmektedir.[1161]

İhtilal döneminde belediye başkanı olan Saim Katırcıoğlu ile yaptığımız görüşmelerde[1162], bu noter kura sistemi ile belirlenen hak sahiplerine tapuların dağıtılması işleminde herhangi bir yolsuzluk ve haksızlık durumu olmaması için çok titiz davrandıklarını ve neticede belediyenin meclis karar-encümen kararı-noter kurası-parselasyon işlemi sonucunda oluşan durumun tapuya yansıması belirli bir dikkati gerektirdiğinden (zira bu işlemle vatandaşlar, mülkiyet haklarını belgeleyen tapularını almış olacaklardır) ve tapuda günde belirli sayıda işlem yapıldığından sürecin ağır bir şekilde işlediğini ifade etmiştir.

1980 İhtilali ile atanan yönetimin meseleyi bilememesi ve Saim Katırcıoğlu'nun gözlemlerine gerekli özeni göstermemesi konu hakkında var olan arşivi yok etmiştir. Bugün bölgenin kadastro terk tutanakları dahi bulunamamaktadır. Bu ihtilal dönemiyle birlikte tüm demokratik kurum ve kuruluşlar askıya

[1161] Yukarıda bahsedildiği üzere belediyeden arsa satın alan aynı şahıslardan bir kısmı adına tapu devir ve tescil işlemi yapılmıştır. Bu açıdan bakıldığında adlarına tapu devir ve tescil işlemi yapılan şahıslarla, henüz devir ve tescil işlemi yapılmamış şahıslar aynı muameleye yani aynı idari işleme tabi iken sonradan tapularını alamayan şahıslara, satış işlemlerinin geçersizliğinin ileri sürülmesi farklı bir muamele yapıldığı izlenimini vermektedir. Oysaki mesele başlangıçta çok sıkı tutulmuş ve bütün yasal şartlar yerine getirilmiştir. Zaten dönem Belediyesi de işlemlerde hızlılığı sağlamak adına ve tapuların dağıtımını resmi bir sistem içinde ele almak ve her şeyden öte eşitliği sağlamak için noter kurası sistemini getirmiştir[1161]. Bu sistem dâhilinde 12 Eylül 1980 Darbesi'ne kadar tapular dağıtılmaya devam etmiş ve bu tarihe kadar yaklaşık 1200 tapu hak sahibine dağıtılmıştır.

[1162] İzmir 8. Noterliği'nin 10.05.2007 tarih ve 05251 yevmiye numaralı ifade beyanı

alındığından ve bunların yeniden tesisi için güçlü bir sivil inisiyatif gerektiğinden ama bu sivil inisiyatif oluşumunun yıllara şamil bir evrim içinde oluşmasının ardından geçen 12 sene boyunca Balçova Belediyesi'nin kapalı olması ve bu arsaların tam ortasından geçen otoban yatırımının yaklaşık 20 seneye bulan ve çok ağır işleyen inşaatı ve kamulaştırması, ve her şeyden önemlisi Karayolları Genel Müdürlüğü'nün bu otoban inşaatının bitimine kadar, arsa dağıtımının ve planlama çalışmalarının yapılmasına müsaade etmemesi veya kademeli ve kısmi müsaade etmesi neticesi, mağdurları ikiye ayırmıştır;

a) tapusu olup imarı olmayanlar

b) hem tapusu ve hem de imarı olmayanlar.

Dernek yönetimine göre ; böyle bir uygulama eşitlik ve adalet ilkelerine ve hakkaniyete aykırıdır. Kaldı ki söz konusu satış işlemleri o dönem yürürlükte bulunan kanun hükümleri uyarınca yapılmış olup kanuna ve hukuka uygundur; bu bağlamda geçersizliğinin ileri sürülmesi mümkün değildir.

Arsa mağdurları konuyla ilgili olarak açmış bulundukları davalarının yasal dayanaklarını da gerekçeleri ile ayrıntılı bir biçimde izah etmişlerdir. Bu bağlamda savunmalarda ; 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 19 maddesinin 6. fıkrasında *"..Belediyeye ait hizmetlerin ifası zımnında (hizmetlerin yapılabilmesi bakımından) şahsı hükmi sıfatıyla (tüzel kişi sıfatıyla) sınır dahil ve haricinde (belediye sınırları içinde ve dışında) menkul ve gayrimenkul mallara tasarrufa, (taşınır ve taşınmaz malları kullanmaya) bey ve şiraya, (satın almaya ve satmaya) icar ve isticar, (kiralamaya ve kiraya vermeye) ikraz ve istikraza, (borç alıp vermeye) teberruatın kabulüne, (bağışları kabule) emsali nukut (benzer) ve taahhüdatı medeniyeyi ifaya (medeni hukuk işlemlerini yapmaya) ve davaya ve sulh ve ibraya) ehil olmak.."* hükmüne yer verilmiş olduğu ,

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin 68. Fıkrasında da belediyelere *".... müsait mahallelerde arazi alarak yeni plana göre tanzim etmek ve yeniden inşaat yapmak isteyenlere satarak ihtikara (vurgunculuğa) mani olmak"* yetkisi verildiği belirtilerek, bu kanun hükmünü dayanarak, belediyelerin 2886 sayılı

Devlet İhale Yasası hükümlerine tabi olmadan arsa satmasının mümkün kılınmış olduğu belirtilmiştir[1163].

Ayrıca 22.5.1984 tarih ve 3290 sayılı Kanunun geçici 2. maddesinde *"…belediyenin mülkiyetinde olup da bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar Bayındırlık ve İskan Bakanlığından izin alınmaksızın belediyelerce satılmış veya tahsis edilmiş arsalar ile ilgili satış ve tahsis işlemleri geçerlidir., daha önceden bedeli tahsil edilen yerler, tahsisi yapılanlar adına tapuda tescil edilir…."* hükmüne yer verdiği ifade edilmiştir.

Hak sahipleri, yine 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun 11/son maddesinde 25.12.1998 tarihindeki düzenlemeden önce; *"..Hazırlanan imar planı sınırları içindeki kadastral yollar ile meydanlar ile meralar, imar planının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybederek, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olurlar…"* hükmü bulunduğunu,

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 159. maddesinin ise 25/02/1998 tarihli değişiklikten önce; *"….Belediye sınırı içinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangah, harman yeri, çayır, mera, koruluk ve bataklıkların ve belediye marifetiyle deniz, nehir ve gölden doldurulmuş olan yerlerin ve yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ve enkazının tasarruf, idare ve nezareti kaffei hukuk ve vecaibi ve varidatı ile beraber belediyelere devrolunur…"* hükmünü içerdiğini, Yargıtay da bu düzenlemeleri dikkate alarak vermiş bulunduğu 03.6.1959 tarih ve 1959/8 E – 1959/24 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında[1164]; *"…Tapuda kayıtlı olmayan ve belediyelere ait seyrangah ve metruk mezarlıkların belediyelerin yetkili organlarınca kişilere satılmasına karar verilmiş, yetkili organların düzenledikleri şartnamelere uygun biçimde kişilere ihale edilmiş ve yetkili organlarca onanmış ayrıca alıcıya düşen görevler (vecibeler) yerine getirilmişse, taşınmazın ihaleden önce belediye adına tapuya tescil edilmemiş olması ihalenin geçerliliğini bozmaz. Alıcı tescil davası açabilir.."* şeklinde karar vermiş olduğunu açıklamışlar ve bu

[1163] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 11.02.1993 tarih ve 127.35/31-156/1649 sayılı cevabı yazısı
[1164] **Yargıtay'ın 03.06.1959 tarihli 1959/8 E.-1959/24 K.**Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

bağlamda kendileri ile Balçova Belediyesi arasında yapılan akdin hukuki dayanaklarını ulusal mevzuat açısından dayanaklarını ifade etmişlerdir.

Bu mevzu ile ilgili olarak, bizzat Balçova Belediyesi'nce yapılan bu satış işlemleri ile ilgili yargıya intikal eden meselelerde, arsa mağdurlarının bu meseleyi yargıya taşımadan önce bir takım yargı kararları verilmiş olduğu görülmüş, satış işleminin geçerli olduğu yönünde mahkeme kararların tezahür ettiği tespit edilmiştir. Bu kararlardan birincisi; Balçova Belediyesi'nin yapmış bulunduğu bir takım satış işlemlerinin geçerli bulunmadığına ilişkin adı geçen belediyece vatandaşlar aleyhine açılan tapu iptali ve tescil davalarıdır ki bu davaların asliye hukuk mahkemelerince reddedildiği, bu şeklide açılan aynı içerikli 80 tane davanın aynı şekilde neticelenmiş ve söz konusu kararların, Yargıtay tarafından da onanmış olduğu görülmüştür [1165]. Bu manada açılan davalarda Balçova Belediyesi'nin satış yetkisi bulunmasa idi, bu davaların Belediye lehine sonuçlanması ve bu Belediyece daha önce satışı yapılan tapuların iptali gerekirdi kanaatindeyiz.

Arsa mağdurlarının bu meseleyi yargıya taşımadan önce bu konuyla ilgili verilen ikinci yargı kararı ise; satış işlemlerinin Kanuna ve Hukuka uygun olmadığı iddiası ile bu işlemi yürüten yöneticiler hakkında yasal yollara başvurulmuş olması

[1165] **Yargıtay 13. HD Onama İzmir 14. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/826 E-2001/949 K, İzmir 14. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/827 E-2001/951K, İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/188 E-2001/1032 K, İzmir 13. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/229 E, 2001/1035 K, Danıştay 13. HD Onama İzmir 11. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/245 E-2001/916 K, Yargıtay 13. Hukuk Dairesi Onama İzmir 14. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/828 E-2001/950 K, Yargıtay 13. HD Onama İzmir 13. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/230 E-2001/1034 K, Yargıtay 14. Hukuk Dairesi Onama İzmir 8. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/226 E- 2001/968 K, Yargıtay 13. Hukuk Dairesi Onama İzmir 11. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/44 E-2001/384 K, Yargıtay 13. HD Onama İzmir 9. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/219 E-2001/351 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/185 E-2001/188 K, Yargıtay 13. HD Onama İzmir 8. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/227 E-2001/724 K, Yargıtay 13. Hukuk Dairesi Onama İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/204 E-2001/824 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/196 E-2001/756 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/184 E-2001/1055 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/197 E-2001/751 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/179 E-2001/855 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/166 E, 2001/7 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/178 E-2001/854 K, Yargıtay 1. HD İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/167 E-2001/8 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/187 E-2001/908 K, Yargıtay 1. HD Onama İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/198 E-2001/757 K, Yargıtay 13. HD Onama İzmir 13. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/228 E-2001/1036 K, Yargıtay 13. HD Onama İzmir 11. Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/243 E/20017918 K;**

sonucunda verilen karardır. Bu konuda Danıştay 2. Dairesinin 14.05.2001 tarih ve 2001/676 E-2001/1291 K. sayılı ilamında "*….çeşitli tarihlerde alınan belediye meclisi kararı doğrultusunda hak sahiplerine arsalarını Belediye Meclisince tespit edilen bedellerden 1971-1973 tarihleri arasında peşinat yatırdığını belgeleyen ve belediye meclisinin belirlediği m2 başına peşinat yatırdığını belgeleyenlere……satışını yaptığı …….. anlaşıldığından,……İçişleri Bakanlığının 29.6.2000 tarih ve Tev.Ku.Baş. 2000/331 sayılı soruşturma izni verilmesine ilişkin kararının….. kaldırılmasına……oybirliği ile karar verildi…*" denilmiştir[1166].

Arsa mağdurları, idarelerin zamanaşımı iddialarının gerek idari yargı ve gerekse adli yargı bakımından dolmadığını belirterek, Konuyla ilgili belediyelerce vatandaşlara verilen cevaplarda görüldüğü üzere, idari işlemin devam ettiği (yerine getirildiği, yerine getirileceği) muhtelif tarihlerde vatandaşlara yazılı olarak bildirildiği gibi ara ara yapılan arsa dağıtımlarının da idari işlemin devam ettiğini, ve işlemin süregeldiğini gösterdiğini[1167], Balçova Belediyesi'nin de arsa temin ettikçe (parselasyon ve ifrazlar gerçekleştikçe), daha önce arsa satışı yaptığı ve makbuzu bulunan şahıslara makbuz sırasına göre arsaları dağıtmaya devam ettiğini, bu hususların idari işlemin süreklilik arz ettiğini ve zamanaşımı süresinin işlemediğini ve dolmadığını gösterdiğini, idari işlem tekemmül etmeden yani yürütülmesi zorunlu bir nitelik kazanmadan zamanaşımının işlemeye başlamasının söz konusu olmayacağını, ifade etmişlerdir[1168].

[1166] Bu Danıştay kararı incelendiğinde yapılan satışların geçerli ve hukuka uygun olduğu görülmektedir. Arsa mağdurları da gerek Danıştay tarafından ve gerekse Yargıtay tarafından verilen bu kararları kendilerine yapılan satış işlemlerinin hukuken geçerli olduğunu teyit etmekte olduğu şeklinde yorumlamışlardır. Bizce de mesele bu açıdan ele alındığında, satış işlemleri hukuka aykırı bulunmuş olsa idi, hukuka aykırı işlemi yapan kamu görevlisi hakkında soruşturma izni verilmesi gerekirdi diye düşünüyoruz.

[1167] Balçova Belediye Başkanlığı'nın 27.11.2002 tarih ve 700 İ. 2002-1130/1995 sayılı cevabi yazısı

[1168] Balçova Belediye Başkanlığı'nın vatandaşlara çeşitli tarihlerde verdiği cevabi yazılarında da, arsa temin edildiğinde (Hazine veya Büyükşehir Belediyesi mülkiyetindeki arsaların Balçova Belediyesine devri halinde) hak sahiplerine verileceğinin beyan edildiği ileri sürülerek, konuyla ilgili Yargıtay'ın yerleşik kararlarına[1168] göre de bu tür davalarda zamanaşımı süresi "taşınmazın kendisine iade edileceği ümidinin bitti anda başlayacağı" belirtildiğinden adli yargı anlamında zamanaşımının söz konusu olmadığını belirtmişlerdir. Bizce de burada, idarenin tapuları vermede direngen duruma düştüğü anda zamanaşımının işlemeye başlaması gerekir.

Taşınmazın Balçova Belediyesi adına olan tapusunun iptali ve İzmir Büyükşehir Belediyesi adına tapuya tesciline ilişkin idari işlemler incelendiğinde, iki ayrı idari işlemin varlığı dikkat çekmektedir ki bunlardan birincisi Milli Güvenlik Kurulu (askeri yönetim) tarafından yapılan devir işlemi[1169], ikincisi ise askeri rejimin ortadan kalkması ile birlikte normalleşme sürecinde İl İdare Kurulu kararı ile yapılan devir işlemidir[1170]. Bu konuda öncelikle şu hususun altının çizilmesi gerekmektedir; vatandaşların idareler arasındaki idari işlemlerden haberinin olması, söz konusu değildir. Bu manada vatandaşlar kendilerine satılan taşınmazın İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devredildiğini bilecek durumda olmadıkları gibi, Balçova Belediyesi'nin kurulması üzerine de Büyükşehir Belediyesi'ne devri yapılan ve daha önce kendilerine satılan arsaların Balçova Belediyesi'ne geri devredilmediğini de bilebilecek durumda değildirler[1171].

Hatta taşınmazın İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devrinden sonra da adı geçen bu belediye, taşınmazın kendisine devredilmiş olduğunu bildiğinden, kendisini bu konuda mesul addederek, arsaların tapularının hak sahiplerine verileceği yazılı belgelerle bildirilmiştir[1172]. Aynı şekilde devrin Sıkıyönetim Komutanlığı, arsa sahiplerinin mağdur edilmeyeceğini ve geriye kalan tapuların da dağıtılacağını ifade etmiş ve hatta münferit birkaç devir işlemi de yapmıştır[1173]. Değişik dönem ve

[1169] İzmir Belediyesi'nin 30.04.1982 tarih ve 3397 sayılı 3.Mıntıka Tapu Sicil Muh. yazdığı yazı
[1170] İzmir Valiliği İl İdare Kurulu'nun 01/1990-167 sayılı kararı
[1171] Bu nedenle bu işlemlerde zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması gibi bir durum söz konusu olmaması gerekir. Vatandaş bir kamu kurumu olan belediyeye güvenerek resmi bir makamdan arsa satın almıştır. Parasını da peşin olarak ödemiştir. Yine kamu kurumunun kendisine verdiği yazılı cevaplara göre arsanın kendisine verilmesi için bugüne kadar beklemiştir. Zira her iki belediyece de arsaların hak sahiplerine verileceği ifade ve beyan edilerek vatandaşlar bugüne kadar bekletilmiştir. Bu bakımdan da zamanaşımı süresinin kendilerine satışı yapılan taşınmazın Balçova Belediyesi'nden alınarak İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devredildiğinin öğrenilmesi ile başlayacağı açıktır.
[1172] Balçova Belediye Başkanlığı'nın 27.11.2002 tarih ve 700 İ. 2002-1130/1995 sayılı cevabi yazısı
[1173] 10 Kasım 1980 tarihli Yeni Asır Gazetesi, İhtilal yönetimi tarafından atanan Nejat Alpaslan'ın şu ifadelerine yer vermiştir; "Balçova Belediye Başkanı Nejat Alpaslan, belediyenin dağıttığı arsalardan alabilmek için para yatırıp müracaatta bulunan vatandaşlara aradaki farkı ödemeleri halinde arsalarının ve tapularının verileceğini bildirdi. Alpaslan, takdir komisyonunun Balçova Belediyesi'nin dağıttığı arsaların metrekaresine 210 lira fiyat biçtiğini kaydederek 300'er metrekare olarak dağıtılan arsaları isteyenlerin aradaki farkı belediye veznesine yatırmalarını istedi. Parselasyon çalışmaları süren arsaların tapudan tescil edildiğini ve bu işlemin peyderpey yapıldığını kaydeden Balçova Belediye Başkanı, parselasyonu tamamlanan ve tapuda tescili yapılan arazilerin hemen sahiplerine kura ile dağıtılacağını bildirdi. Vatandaşın haklı olarak kuşkuya kapılıp arsaların geleceği konusunda bilgi edinmek istediğini söyleyen Alpaslan, Hazineden satın alınıp Defterdarlığa yatırılan toplam 3 milyon metrekare arazinin tamamının halka dağıtılacağını bildirdi. Bu arazinin 695 bin 500 metrekaresinin parselasyonunun tamamlanıp 1. tertip olarak halka dağıtılacağını kaydeden Balçova

tarihlerde her iki belediyece basın-yayın yolu hak sahiplerine tapularının verileceği ilan edilmiştir[1174]. Ayrıca Balçova Belediye Meclisi'nin 12.6.1997 tarih ve 42 sayılı kararı[1175] ile daha önce parasını ödeyerek arsa satın alan hak sahiplerine arsalarının dağıtılması yönünde karar alınmış, bu tarihte birçok hak sahibine arsalarının tapuları verilmiştir. Ayrıca Balçova Belediyesi Encümeninin 17.7.1997 tarih ve 287 sayılı kararı[1176] ile vatandaşlara satışı yapılan söz konusu arazinin parselasyon ve ifrazının yapılması hususunda karar alınmıştır.

Bizce "Olimpiyat Köyü" projesinin yapılmasının zorunlu bir kamu yatırımı olarak gündeme gelmiş olması, burada daha önce hak sahibi olan vatandaşların haklarına engel olmaması gerekirdi[1177]. Büyükşehir Belediyesi'nin bir yerel yönetim birimi ve üst birim olması nedeniyle kendi projesi ile birlikte burada mağdur edilen insanlarımızın sorunlarına çözüm yolu bulması, üstlenmiş bulunduğu görevin bir gereğidir. Bu manada her iki hususun da bir arada ele alınarak çözüm üretilmesi, devletin bir ayıbının giderilmesi ve devletle vatandaş arasındaki güven ilişkisinin tesisi bağlamında çok önemli bir girişim olurdu. Söz konusu arsa, büyüklük olarak her iki meselenin de çözümü hususunda yeterlidir. Olimpiyat Köyü inşaatından sonra geride daha 1 milyon m^2'nin üzerinde arsa bulunmaktadır. Bir imkânsızlık durumu söz konusu olsa, yani ortada arsa bulunmasa belediyenin vatandaşa karşı tutumu belki mazur görülebilir. Kaldı ki bu dahi Belediyenin vatandaşlara karşı olumsuz tutumunu mazur gösteremez. Zira bu insanlardan devlet tarafından para toplanmıştır. Toplanan paraların karşılığının bir şekilde hak sahiplerine iadesi gündeme getirilmiş olmalıydı. Ancak "satışlar geçersizdir"; "işlem zamanaşımına uğramıştır" denilerek

---

Belediye Başkanı, 1.1.1973'den sonra para yatırmış olanlara da arsa verileceğini, daha önceden para yatırmış olanlara kendilerinin de tebligatta bulunduklarını bildirdi…. "; Resim 11'e bakınız.

[1174] 10.11.1980 tarihli Yeni Asır Gazetesi , 08.02.1986 tarihli Yeni Asır Gazetesi, 25.11.1987 tarihli Yeni Asır Gazetesi

[1175] Balçova Belediye Meclisi'nin 12.06.1997 tarih ve 42 sayılı kararı

[1176] Balçova Belediyesi Encümeni'nin 17.07.1997 tarih ve 287 sayılı kararı

[1177] Büyükşehir Belediyesi'nin "Olimpiyat Köyü" projesi kapsamında yaptığı uydu kentteki konutların satışlarının, daha önce Balçova Belediyesi'nce yapılan satış işlemlerinden hiçbir farkı bulunmadığını belirten arsa mağdurları, yapılan bu satış işleminin, Balçova Belediyesi'nin yapmış bulunduğu satış işlemi ile aynı olduğunu, bu manada, "Nasıl oluyor da Balçova Belediyesi'nin yaptığı satış işlemlerinin geçersiz olduğu ileri sürülürken, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı satış işlemleri geçerli oluyor?" yaklaşımı içerisinde meselelerine çözüm yolu bulmayı hedeflemişlerdir. Hatta arsa mağdurları bu yer daha önce Balçova Belediyesi'nce vatandaşlara satıldığına göre İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılan ikinci satışların geçersiz olması gerektiğini ileri sürerek zira bir yerin ikinci kez satışının mümkün olmaması gerektiğini belirtmişlerdir.

bir hak gaspı durumu ile karşı karşıya kalınmıştır[1178]. Burada çok önemli ve çok büyük bir insan hakkı ihlali vardır. Bu meselenin devlet-vatandaş ilişkisi içerisinde ele alınarak çözülmesi gerekirken vatandaşın bu hususu, uluslararası hukuka yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınması için zorlanması, devletin yine başka bir ayıbıdır kanaatindeyiz.

Meraların özel mülkiyet konusu olamayacağı yönündeki düzenlemenin ardından, bunun çok büyük mağduriyetlere ve arkası gelmeyecek hukuki ihtilaflara sebebiyet vereceğini anlayan kanun koyucu bu manada yeni bir düzenleme yapmak gereği ile kanunda bir takım değişikliklere gitmiş ve 2003 yılından önce imar planı içerisinde kalıp yerleşim yeri olarak ayrılan yerlerin bu durumlarının muhafaza edileceği yönünde bir düzenleme yaptığına göre, aynı şekilde binlerce kişiyi ilgilendiren bu mevzuda da bir düzenleme yapılması düşünülebilir.

Seçimle iş başına gelen (bağımsız aday olarak seçilmiş olan) Saim Katırcıoğlu'nun 1980 İhtilali yönetiminin tek yanlı iradesi ile görevden alınmasından sonra gene aynı yönetim tarafından atanan emekli kıdemli Albay Nejat Alpaslan'ın 3. Bölge Tapu Sicil Müdürlüğü'ne hitaben yazdığı yazıda[1179] görüldüğü üzere bu askeri rejim döneminde de çok az olmakla birlikte (100 adet) tapu devir işlemleri bir süre devam etmiştir.

1980 Askeri İhtilal döneminden sonra güvenlik gerekçesi ile Balçova Belediyesi kapatılmış ve çok az da olsa yapılan tapu devir işlemleri, Askeri yönetimin bu projeyi uygun görmemesi nedeni ile askıya alınmıştır[1180]. Burada Askeri yönetim, devlette devamlılık zincirini hukuka aykırı şekilde bozmuş ve neticede bu yanlış kararı ile meseleyi akamete uğratmıştır. Askeri yönetimden sonra sivillerin tekrar yönetimi ele alması süreci uzun sürdüğünden ve bu dönemde proje

[1178] İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Balçova Belediye Başkanlığı'nın **İzmir 12. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2002/792 E.** Sayılı dosyasına sunmuş oldukları savunma dilekçeleri

[1179] Balçova Belediyesi Başkanlığının 13.11.180 tarih ve 1078 Sayılı yazısı

[1180] 1980 İhtilali ile kapanan Balçova Belediyesi, 03.06.1992 tarihinde tekrar kurulmuş ve yerel yönetim olarak hizmete kaldığı yerden devam etmiştir. Balçova Belediyesi'nin kapalı olduğu 1980 İhtilali'nden l992 yılına kadar arsa dağıtımı olmamasına rağmen, hak sahiplerinin hakkı inkâr edilmemiştir; ancak bu arsaların tam ortasından geçen çevre yolunun bitmemesi gerekçesi ile meselenin çözümü ileri bir tarihe bırakılmıştır.

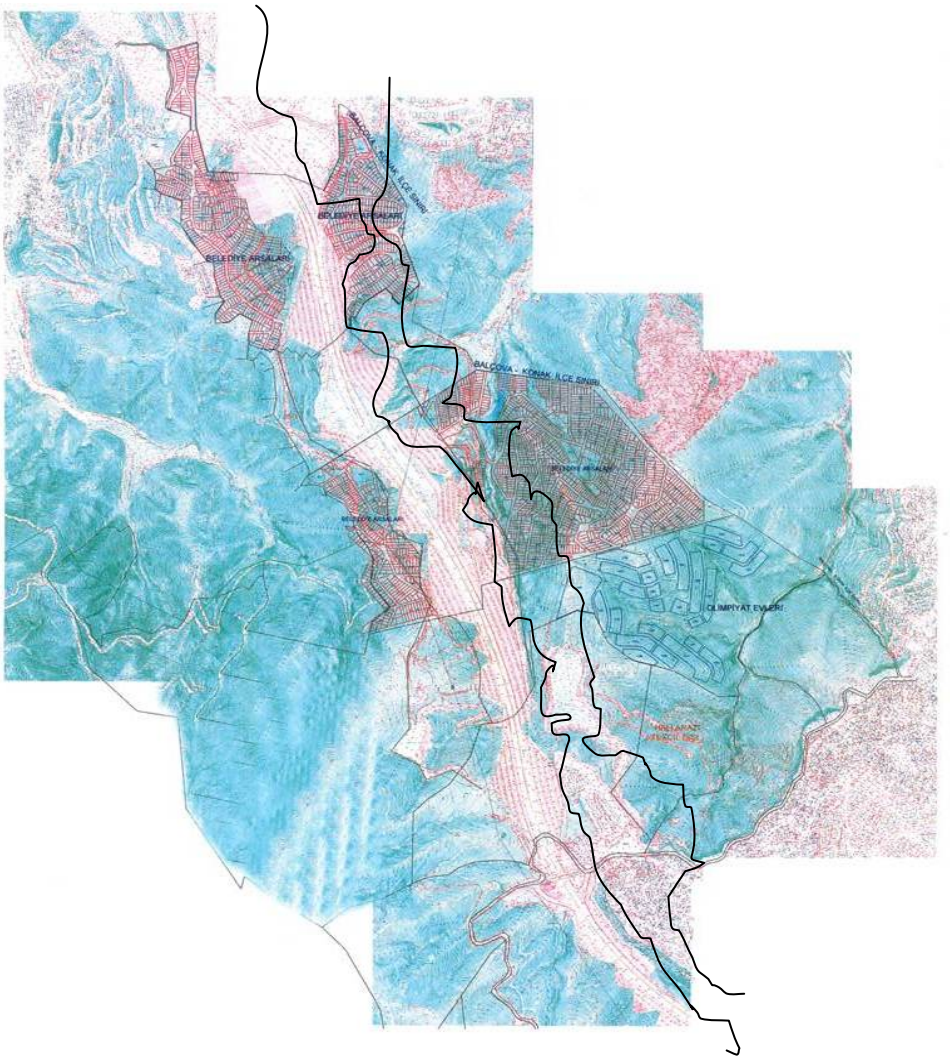
ile ilgili bilgi ve belgelerin gerekli özen içinde[1181] saklanılmaması neticesi ve hatta proje ile ilgili arşivin bir şekilde muhafaza edilmemesi, belki de yok edilmesi neticesinde hak sahiplerinin haklara ulaşması noktasında mağduriyeti daha da büyümüştür. Böylelikle mesele çözüme kavuşmadan rafa kaldırılmış ancak vatandaşa verilen resmi cevaplarda haklarının baki olduğu ve mutlaka verileceği ifade edilmeye devam edilmiştir.

03.06.1992 tarihinde Balçova Belediyesi tekrar kurulmuş olduğundan 1989-1994 tarihi arasındaki Büyükşehir yönetimi, bölgeden geçen otobanla ilgili kamulaştırma sorunu olmayan yaklaşık 1500 tapunun devrini Balçova Belediyesi'ne yapmış, Balçova Belediyesi de bu tapuları hak sahiplerine dağıtmaya devam etmiştir. 1994-1999 arası yönetimde olan Büyükşehir yönetimi, yine otoban dolayısıyla kamulaştırma sorunu olmayan yaklaşık 1300 parselin devrini Balçova Belediyesi'ne yapmış ve Balçova Belediyesi de bunları hak sahiplerine dağıtmaya devam etmiştir.

Aşağıdaki haritadan görüleceği üzere İkiztepeler Mevkii'nden başlayan otoyol, radar yolu olarak belirlenen kısma kadar, Arsa Mağdurları olarak bilinen belediyenin sattığı arsaların tam ortasından geçmektedir. Söz konusu yolun planlama aşaması da dâhil olmak üzere yapımı, 1986 yılından 1999 yılına kadar kademe kademe devam ettiği için Büyükşehir belediyesi yönetimlerinin Balçova Belediyesi'ne devir işlemleri de kademe kademe yapılmıştır.

[1181] 1980 İhtilali öncesi seçimle iş başına gelen Balçova Belediye Başkanı Saim Katırcıoğlu'nun konu hakkındaki açıklamalarından proje çerçevesi içindeki bilgi ve belgelerin neredeyse yok edildiğini öğrenmiş bulunmaktayız. Zaten yargılama sürecinde mahkemenin istediği konu ile ilgili bilgi ve belgelerin Balçova Belediyesi tarafından ibraz edilememesi de bunu ispatlamaktadır. Balçova Belediyesi'nin '80 İhtilali ile kapanmasından sonra ilgili bilgi ve belgelerin İzmir Belediyesi'ne intikal ettirilmiş olması gereği, o zamanki İzmir Belediyesi ve devamı İzmir Büyükşehir Belediyesi arşivinde de bu bilgi ve belgelerin de olmaması neticede Saim Katırcıoğlu'nun beyanlarını ispatlamaktadır. Demokratik hukuk devletinin tüm ilke ve prensiplerinin askıya alındığı bu ara rejim döneminin uygulamaları neticede bir yerel yönetim olan Balçova Belediyesi ve kapanmasından sonra İzmir Belediyesi'ne yansımış ve sonuç itibariyle demokratik hukuk devleti içinde merkezi yönetim, yerel yönetim ve vatandaş işbirliği içinde projelendirilen bu işlem, uygulama aşamasına geçilmesinden sonra (yaklaşık 1300 adet tapu devir işlemi yapılmasından sonra) 1980 darbesi sonrası atanan yönetimin uygulaması ile karmakarışık bir hale gelmiştir. Burada çok enteresan bir nokta, atanan askeri yönetimin göreve geldiği ilk günlerde devlette devamlılık ilkesinin gereği tapu dağıtımına devam ederken daha sonra bu projeyi, uygun nitelikte olmadığı gerekçesi ile rafa kaldırmış ama bu arada uygun bulmadığı bu proje ile aynı alanda yer alan ve sadece askeri çalışanlara yönelik olarak OYAK Sitesi ve Teleferik yamacında 57 Havacılar Sitesi'ne dair (İhtilal'den bir gün önce başvurusu yapıldığına dair bilgi için Ek 22'ye bakınız) projeler için gerekli olan her türlü izni ve kolaylığı sağlamasıdır. Hatta plan tasdikinden önce inşaat ruhsatı vermesi gibi kanuna aykırı kolaylık örneğinde olduğu gibi.

Şekil 3.34. Bölgeden Geçen Otobanı Gösterir Harita

Arsa dağıtma işinin önünde engel olarak gösterilen Otoyol çalışması da 2000 yılında tamamen bitmiş ve meselenin önünde herhangi bir engel kalmamıştır. Bu nedenle meselenin çözüme kavuşacağı beklenirken, 17.06.2002 tarih ve 05/46 sayılı İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nce kabul edilen 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 26.06.2002 tarih ve 46 sayılı Balçova Belediye Meclisi kararı ile kabul edilen 1/1000 ölçekli uygulama imar planı ile vatandaşlara satışı yapılan bu yerin bir kısmı 2005 yılında İzmir'de gerçekleşen "Universiade" (Üniversite Olimpiyatları) için Üniversite Olimpiyatları Yerleşkesi olarak ayrılmış ve yapılan konutlar da bir kısım vatandaşlara satılmıştır.

Kendilerine satışı yapılan arsalar üzerine Universiade Yerleşkesi kapsamında Uydu Kent yapılarak vatandaşlara satılacağını öğrenen hak sahipleri, idari yoldan haklarını arama mücadelesini arttırmış ve konuyla ilgili idari makamlara müracaat ederek haklarının verilmesini istemişlerdir. Mesele yargıya taşınmadan önce idari yoldan çözülmesi için büyük çaba harcandığı görülmektedir. Zira arsa mağdurları konuyla ilgili olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, Cumhurbaşkanlığı'na, Başbakanlığa, Bayındırlık Bakanlığı'na meselenin çözümü için yüzlerce başvuru ve dilekçe vermiş olduklarını ifade etmektedir[1182]. Keza yerel yönetim düzeyinde de gerek valilik ve gerekse Balçova Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi düzeyinde girişimleri olmuş ve meselenin idari yoldan çözülmesi hedeflenmiştir[1183].

Büyükşehir Belediye Meclisinde konuyla ilgili olarak meclis üyelerinin çözüm önerilerine, Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina karşı çıkarak; *"Biz kamunun malını, nasıl olurda bir kısım vatandaşlara verebiliriz. Bu arsalar bize emanet olarak verildi[1184]"* şeklinde yaklaşımla bunun mümkün olmadığını açık bir biçimde ifade ettiğini belirtmişlerdir.

Bu bağlamdaki yani meselenin idari yoldan çözülmesine ilişkin önerilere Merkezi hükümet ise (gerek meclis başkanlığı, gerek hükümet temsilcileri ve cumhurbaşkanlığı makamı), meselenin yetkili makamlar olan İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Balçova Belediyesi'ne iletildiğini söylemekle yetinmişler[1185], ama 2002 milletvekili genel seçiminde Arsa Mağdurlarının yaptıkları toplantılara katılarak yerel yönetimin çözemediği bu sorunu kendi partilerinin seçilmesi halinde

[1182] TBMM. Dilekçe Komisyon Başkanlığının 12.04.2006 tarih ve 8981 sayılı cevabı yazısı, Başbakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığının 24.08.1994 tarih ve 21-H.İLŞ.D.B. 054-VLK-35-02.04.02/18034 sayılı cevabı yazısı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının 11.05.1999 tarih ve B.09..0. TAU.0.15.00.07 sayılı cevabı yazısı

[1183] Dernek yönetimi, meselenin çözümü hususunda Belediye Başkanlarına, belediye meclisi üyelerine defalarca gelinip gidilerek sorunun sürekli güncel olmasına çalışıldığını, gerek Balçova Belediyesi Meclisi'nde ve gerekse İzmir Büyükşehir Belediye Meclis'inde; meclis üyelerince konunun, meclis gündemlerine taşınmış ve tartışma konusu yapılmış olduğunu ifade etmektedirler.

[1184] 31.07.2003 tarihli İzmir Büyükşehir Belediyesi 2003 yılı toplantı dönemi olağan meclis toplantısı 9. Birleşimin 1. oturumu Belediye Meclis tutanağı

[1185] TBMM. Dilekçe Komisyon Başkanlığının 12.04.2006 tarih ve 8981 sayılı cevabı yazısı, Başbakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığının 24.08.1994 tarih ve 21-H.İLŞ.D.B. 054-VLK-35-02.04.02/18034 sayılı cevabı yazısı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının 11.05.1999 tarih ve B.09..0. TAU.0.15.00.07 sayılı cevabı yazısı

çözeceklerini ifade etmişlerdir. Yani meselenin çözümü noktasında yerel yönetim yanında merkezi hükümet adına çözüm önerisi yapılmış ve bunu milletvekili genel seçiminde vatandaşa "somut vaat" olarak gerçekleştirmişlerdir.

Balçova Arsa Mağdurları, yönetilebilir demokrasi inancı ile kurmuş oldukları dernek altında örgütlenerek aktif olarak haklarını arama mücadelesi içine girmişlerdir. Mağdurlar, derneği kurarak "yönetilebilir demokrasi" inancı ile "halkın yönetime katılımını" bir model olarak sunmuşlar ve yaklaşık iki buçuk yıl boyunca hafta sonları bir araya gelerek sorunlarını çözmek için toplantılarına Büyükşehir ve Balçova meclis üyelerini, siyasi parti temsilcilerini, meslek odası mensuplarını ve basını da davet ederek sorunlarını güncel hale getirmişler ve gündemde tutmayı da başarmışlardır.

Büyükşehir Belediye Meclisi ile Balçova Belediye Meclislerine katılarak meclis yönetimlerini kendi sorunları açısından bizzat takip eden mağdurlar, çözüm için sorun sahibi olarak sadece anlatmaktan öte "yönetime halkın katılımını" modelleştirerek aktif bir demokrasi çerçevesi içinde saydamlığı esas alıp anayasal çerçeve içinde somut olay için özel ve orijinal sentezle halkın yönetenleri yönlendirmesi ilkesini ve çoğulcu katılımı kendi meseleleri noktasında "biricikleştirerek"; genel ve soyut ve başkalarına temsil ettirme gibi pasif bir tutumdan ziyade özel sorunlarını evrensel hukuk ilkeleri kriterlerinde ele alarak ve elbette ki ülke şartlarının durumunu da göz önüne tutarak içine girdikleri bu çetin hak mücadelesini farklı bir boyuta da taşımışlardır.

Zira mağdurlar, belediyenin arsaları Hazineden alıp kendilerine satarken normal bir satıcıdan farklı olarak hem bir kamu kurumu olduğunu hem de sahip olduğu imar planı yapma yetkisi ile de satılan arsaların bir bütün halinde planlanmasından ve bireylerin sosyal adalet ve kamu yararı çerçevesinde refah ve huzurlarının sağlanmasından sorumlu olmalarından bahisle, başlangıçta eşit konumda olan vatandaşların bir kısmının adına tapu devir ve tescil işlemlerinin yapılıp bir kısmınınkinin yapılmayarak aynı idari işlemle vatandaşa farklı farklı uygulamaların gerçekleştirildiğini, arsalarını alanların da imar izni alamadıklarından dolayı bir daha mağdur olduklarını; bu nedenle de 2002 yılı genel seçimlerinde, 1980

Askeri İhtilali ile bozulan dengelerin güçlü iktidar-güçlü muhalefet ile meydana gelecek siyasi istikrar sayesinde oy verdikleri partiler tarafından çözüleceği inancı ile bilinçli bir şekilde oylarını kullanmışlardır. Mağdurların bu inançlarının temelinde, üç yıldır üst ölçekli planı olmayan İzmir için bunun hesabının güçlü iktidar-güçlü muhalefet doğrultusunda oy vererek toplumsal sözleşmeyi kabul etmeleri sayesinde meclise giren akdin diğer tarafı olan milletvekillerinden sorulması gerektiğine olan inançlarıdır.

Yukarıdaki bölümde izah ettiğimiz gibi o dönemki yerel yönetimin mensubu olduğu parti dışındaki tüm parti temsilcileri 2002 Milletvekili Genel Seçiminde (ki bu seçim yasama ve ondan çıkacak yürütme erki ve dolayısıyla merkezi hükümet seçimidir) mağdur kitlesinin oy sayısını hesap ederek bu meselenin çözümü noktasında iktidarda olan yerel yönetimin haksız tutumunu eleştirerek bu meseleyi merkezi hükümet bağlamında çözeceklerini "somut vaat" olarak yapmaları, arsa mağdurları adına yeni bir umut kapısı olarak görülmüştür. Bu partilerin seçim beyannamelerinde yer alan kentin planlamasına dair söylemler, arsa mağdurlarının oy vermedeki belirleyiciliğine tesir etmiştir.

Büyük bir ciddiyet ve bilinç içerisinde örgütlenerek Balçova'da yaşanan imar çarpıklığı yakından izleyen ve dolayısı ile kendilerine somut çözüm önerisi sunan partilere oy veren mağdurlar, milletvekili adaylarının kendi parti söylemleri içinde kendi sözlerini oluşturarak oy isteme şeklindeki icaplarına, kabul niteliğindeki oy verme işlemi ile karşılık vererek toplumsal bir sözleşme yaptıklarından bahisle, seçimlerden sonra istifa eden milletvekillerinin kendileriyle herhangi bir uzlaşma ya da ibralaşma gerçekleştirilmeden aralarındaki toplumsal sözleşmeden tek taraflı ve ihbarda bulunmaksızın caymalarından dolayı istifa eden vekillere karşı manevi tazminat davası açmışlardır. [1186]

Açılan bu davalara ilişkin mağdurların görüşüne göre davanın enteresan bir yanı da söz konuyu davayı açan mağdurların 10'unun farklı bir partiye, diğer onunun farklı bir partiye oy vermiş olmalarıdır. Farklı siyasi seçim tercihinde bulunan

[1186] Bu dosya **İzmir 1.Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/116 Esas** sayılı dosyası olup halen derdest bulunmaktadır.

mağdurları ortak bir davada bir araya getiren etmen ise aynı amaç için birlikte çözüm düşüncesidir. Mağdurlar bu davayla ilgili dilekçelerinde bu farklılık ile ilgili olarak şu beyanda bulunmuşlardır;

"Müvekkillerimiz farklı siyasi görüşte olabilirler ama her iki grupta olanlar da aynı aktif ve ahlaki yönetilebilir demokrasi kültürü içinde aynı davada dava arkadaşı olarak her iki partiden istifa eden ve bir nevi kendileriyle yapılan sözleşmeyi tek taraflı ve haksız olarak (müvekkillerim açısından) bozan iki farklı partiden milletvekillerine karşı bu ortak davayı açmışlardır. Her iki partiye oy vermiş farklı düşüncedeki müvekkillerimin bu ortak noktası ahlaktır, demokrasidir, ahde vefadır ve aktif yönetilebilir demokrasi inancıdır[1187]*".*

Mağdurlar, Büyükşehir Belediyesi'nin 1/25000 ölçekli metropoliten nazım imar planında değişiklik yapmadan, sadece Olimpiyat Köyü'nün bulunduğu alan için mevzi imar planı yapması nedeni ile İdare Mahkemesi'nin vermiş olduğu yürütmeyi durdurma kararı üzerine Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, bölgenin bir bütün olarak planlanması gerektiği düşüncesi ile 1/25000 ölçekli nazım imar planını, yeniden Büyükşehir Belediyesince yapılması gerektiğini gerekçe göstererek iptal etmesinin üzerinden 3 yıl kadar bir süre geçmesine rağmen yeni bir nazım plan yapılmadığı için kendilerine bir kez daha yaşatılan mağduriyet dolayısıyla, seçimlerden önce her parti tarafından vatandaşlara sunulan, yapacakları işleri, faaliyetleri ve izleyecekleri politikaları içeren seçim beyannamelerini inceleyerek çevre düzeni planı hususunda hangi partilerin daha etkin olacağını araştırarak bilinçli birer vatandaş olarak oylarını kullanmış olduklarını ifade ederek, somut anlamda milletvekilinin kendi şahsi performansı ve projesinin etkin olduğu bir seçim yaşanmadığını, genel anlamda adayın mensup olduğu partinin çatısının söyleminin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun somut aktarmasını yapan milletvekili adayları ile kendileri arasında da *toplumsal bir sözleşme* yapıldığını belirtmişlerdir. Mağdurlar dava dilekçelerinin devamında ;

[1187] **İzmir 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 2005/116 E.**sayılı dosyası

"Diğer seçmenleri bilemiyoruz ama benim müvekkillerim yukarıda anlattığım ve 1980 İhtilali ile bozulan dengenin imar çarpıklığının yıllar içinde "güçlü iktidar, güçlü muhalefet ve siyasi istikrar yokluğu" nedeni ile çözülemediğini ve bu noktada daha önce yönetime aktif olarak katılım yapmamaları nedeni ile kendilerinin de sorumlu olduğunu kabul eden ve meselenin çözümü için milletvekili seçimlerinde yukarıda belirttiğimiz içsel iki turlu seçimi yaparak bir belirleme yapmış ve ilgili partilerle bir toplumsal sözleşmeyi yapmışlardır.

Somut olayımızda müvekkillerimin bu bağlamda yaptığı "toplumsal sözleşmeyi" bozan milletvekillerine karşı müvekkillerimin manevi tazminat isteme hakları doğmuştur. Müvekkillerim verdiği oyu bu manada ciddiyet içinde ve bilinçli olarak vermiş ve seçtiği parti çatısı içinde milletvekillerine görev ve yetki vermiştir. Şimdi davaya konu olan sayın milletvekilleri müvekkillerime kendi konuları hakkında bir açıklama yapmadan ve etik açıdan da kabul edilemeyecek bir şekilde müvekkillerime bir sözleşme edimi ciddiyetinde uzlaşma olmadan ve ibralaşmadan, akdedilen "toplumsal sözleşmeden" caymışlardır. Müvekkillerim kendi konularının takipçisi olduklarından ve siyaseti hak arama noktasında bir araç olarak gördüklerinden ve yönetilebilir demokrasi açısından uzattıkları el boş kalmıştır. Ahde vefa noktasında bu centilmenlik anlaşmasını müvekkillerimden alan milletvekilleri bunu inkâr ederek ve asla onların muvafakati noktasında bir referandum yapmadan kendilerine göre bir takım saiklerle bozmuşlardır. Müvekkillerim bu manada manevi olarak çok üzülmüşlerdir.

Davaya konu olan milletvekillerinin seçime girdikleri parti çatısı altında müvekkillerimden ve halktan oy isterken sergiledikleri söylem ile bu gün bir başka partiye geçerken sergiledikleri söylem gerçek anlamda bir tezat olup burada toplumsal sözleşmeyi bozanın kendi oldukları bu noktada somutlaşmış olmaktadır.

Bu arada kamuoyunda bu parti değiştirme noktasında konuşulan "asıl gaye neydi" soru işareti ve dedikoduları müvekkillerimin canını çok sıkmış ve üzmüştür. Onlar böylesi dedikodulardan ziyade asıl olarak kedi somut imar konuları noktasında yaptıkları "toplumsal sözleşmenin" tek taraflı olarak ve ihbarsız olarak feshedilmesini kabul etmemekte ve böylesine bir davranışı manevi tazminat sebebi olarak görmektedirler".

Mağdurların açmış oldukları davaya karşı ise davalı milletvekilleri, toplumsal bir sözleşmenin mevcut olmadığını ve kendilerinin parti değiştirmeleri ile mağdurların uğramış oldukları zararların arasında illiyet bağının olmadığını ifade ederek davanın reddini talep etmişlerdir.

Balçova Arsa Mağdurları, bu dava ile yaklaşık 40 yıldır çözülemeyen meselelerini bu kez sadece bölgesel anlamda değil, tüm ülke geneline taşıyarak vatandaşın yönetime aktif olarak katılımı, haklarını hukuki olarak araması ve yönetimi denetlemesi anlamında Hukuk Devleti'nde olması gereken vatandaş anlamında örnek olmuşlardır. Bu dava dolayısıyla 150 kadar milletvekili de, meclise, milletvekilinin partisini değiştirmesi halinde bağımsız kalacağına dair teklif sunmuşlardır. Dava, derdest olup halen devam etmektedir. Konuyla ilgili yaptırılan bilirkişi incelemesinde arsa mağdurlarının meselesi ve zararı ile milletvekillerinin parti değiştirmeleri arasında illiyet bağı bulunmadığı, bu nedenle, arsa mağdurlarının manevi tazminat isteminin haksız olduğu belirlenmiştir.

Bu davanın açılması ve takip edilmesi, Balçova Arsa Mağdurlarının konu hakkında yapılması gereken her şeyi yaptıklarına dair bir delil olup ve bu manada Türkiye'deki yargının verdiği kararın "hukukun üstünlüğüne duyulan inancı" ne kadar sarstığını göstermesi bakımından önemli bir oluşumdur.

Seçim zamanında arsa mağdurlarının yanında olduğunu iddia eden ancak yönetime geldikten sonra yalnız bırakan yalnızca merkezi hükümet olmamış, aynı zamanda yerel yönetimde aynı davranış içerisinde bulunmuştur. Zira çalışmanın içinde de yer yer belirtildiği gibi, 1999 seçimleri ile İzmir Büyükşehir yönetimine gelen yeni yönetim, diğer büyükşehir yönetimlerinin de izlemesi gerektiği ve de izlediği devlette devamlılık çizgisinden ayrılarak 'arsaların vatandaşlara dağıtımı hususunda kendi belediyelerinin görev almadığını, bu işi kendilerinin yapmadığını Balçova Belediyesi'nin yaptığını, başka bir belediyenin taahhüdünü kendi belediyelerinin yerine getirmekle yükümlü olmadığını dile getirmişler ve mağdurların açmış oldukları davalarda, davalı sıfatı ile vermiş oldukları cevap

dilekçelerinde de mağdurların talep haklarının zamanaşımına uğradığını, bu nedenle de mağdurların talep haklarının sukuta erdiğini iddia etmişlerdir. Burada kanaatimizce dikkati çeken en önemli nokta, İhtilal döneminin demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarının askıya alarak kendi görüşlerine göre yaptığı baskıcı işlemleri esas alarak bu manada yapılan Balçova Belediyesi'nin nedensiz kapatılması ve bu arsalarında içinde bulunduğu tüm malvarlığının İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devri işlemini bir mülkiyet geçişi olarak kabul edilmesidir. Bunu sivil bir demokrasi ve seçim ile göreve gelmiş olan bir belediye başkanın söylemesi gerçekten çok üzücüdür. Yani *ihtilalden dolayı mülk sahibi olmak* gibi bir hukuka aykırı durumu kabul etmek gerçekten insanın adalet duygusunu fevkalade rencide etmektedir.

Arsa mağdurları gerek iç hukukta ve gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemelerindeki savunmalarında, meselenin çözülmemesi için büyük çaba harcayan yerel yönetim ve başkanı Ahmet Priştina'nın, 2004 yerel seçimlerinde tekrar seçilebilmek adına bu söylemleri kendileri telaffuz etmemişçesine (bu manadaki beyanlarının hepsi mahkeme dilekçelerinde yer almıştır ve esasen de savunmalarını bunun üzerine yapmışlardır), 09.03.2004 tarihinde yerel bir televizyon kanalında yayınlanan 'Dar Geçit' adlı programda; "*mağdurlar tarafından bedeli ödenen arsaların hak sahiplerine verileceğini, bu arsaların verilmemesi gibi bir düşüncelerinin olmadığını, bu konu hakkında zamanaşımı gibi iddialarının bulunmadığını"*, canlı yayında ifade ederek, hem arsa mağdurlarını kandırmaya çalıştığını hem de kamuoyunu yanlış bilgi ve yanıltıcı ifadelerle yanlış yönlendirmeyi amaçladığını ifade etmişler[1188], oy almak için yalan beyanda bulunmuş olduklarını belirtmişlerdir. Bunun üzerine, bu programda geçen yanlış bilgi ve yanıltıcı ifadeler dolayısıyla tekzip ve cevap haklarını noter kanalıyla programın yayınlandığı televizyon kanalına ihtarname çekerek kullandıklarını, ve aksi halde yasal yollara başvuracaklarını beyan ettiklerini ifade eden arsa mağdurları ancak ilgili televizyon kanalının bir cevap hakkı bile vermemiş olduğunu ve o dönem belediye başkanı olan kişinin bu söylemi ile arsa mağdurlarını bir manada kandırarak onlardan oy almış ve yeniden başkan seçilmiş olduğunu iddia etmişlerdir.

[1188] İzmir Televizyonunda 09.03.2004 tarihinde yayınlanan Dargeçit adlı program

Bu anlatılanlardan özet itibariyle şu netice çıkmaktadır ki, 1980 ihtilali ile demokrasinin kurum ve kuruluşlarının askıya alınmasının doğurduğu sorunların çözülmesi anlamında siyasilerin ne kadar çaresiz ve güçsüz kaldığını göstermesi bakımından acı bir tablo olan bu durumun en kötü tarafı ise yine bu siyasilerin sadece "oy toplama" anlamında yaptıkları söylem ile arsa mağdurlarını kandırması ve bu mağduriyetin bu anlamda daha da büyümesidir. Yani yıllarca kandırılmış bu insanlar her genel ve yerel seçimde bir kez daha kandırılmaktadırlar. Türkiye'deki yargının bunu görememesi, gerçekten çok üzüntü verici bir durum olarak kendini göstermektedir.

Çalışmamızın ilgili bölümlerinde görüldüğü üzere 1980 İhtilali döneminden sonraki ara rejimin atadığı yöneticiler, bu projenin uygulamasını durdurmuşlar ama aynı bölge içindeki ordu mensuplarının yine Hazineden devraldığı mülkleri içindeki OYAK Sitesi[1189] ve 57. Havacılar Sitesi adlı projelere destek vermişlerdir[1190].

Balçova Arsa Mağdurlarının projesini ve haklarını tamamen ortadan kaldırmayan bu yaklaşımın, mağdurların haklarına ulaşmadaki süreci tutmakla sınırlı kaldığı görülmektedir. Oysa ki 1999 seçiminden sonra yönetime gelen siyasi irade, 12 Eylül yönetimindeki geciktirici uygulamayı, en vahim duruma getirerek İhtilal dönemindeki Balçova Belediyesi'nin kapanmasından dolayı mülklerin İzmir Belediyesi'ne ve daha sonra da Büyükşehir Belediyesi'ne geçişini bir darbe yönetimi uygulamasa gibi görmeyerek tam tersi mülkiyet hukuku bakımından esaslı bir işlem olarak nitelendirerek, İhtilal dolayısıyla yapılan bu ara rejim konjonktür işlemini, hukuki işlem olarak mütalaa ederek *"evet bu yerler o yerlerdir, ama artık zamanaşımı olmuştur ve burası belediyenin mülkü sayılmalıdır"* demişlerdir.

[1189]Ayrıca OYAK Sitesi olarak bilenin toplu konutlar, müvekkillere satışı yapılan yerin hemen yanında bulunmaktadır; Resim 14'e bakınız.

[1190] 1969'lardan başlayan ve demokratik hukuk devleti içinde üretilen projenin devlette devamlılık çizgisini durdurup kendilerine yakın olan mülk sahiplerinin projelerine destek vermek gibi bir çizgiyi tercih etmişlerdir. Balçova Belediyesi'nce sosyal konutlar yaptırılacağı vaadi ile yapılan satışlar ise aradan geçen 30 yıla rağmen hiçbir biçimde dikkate alınmamış ve bunlarla ilgili bir işlem yapılmamış gözükmektedir.

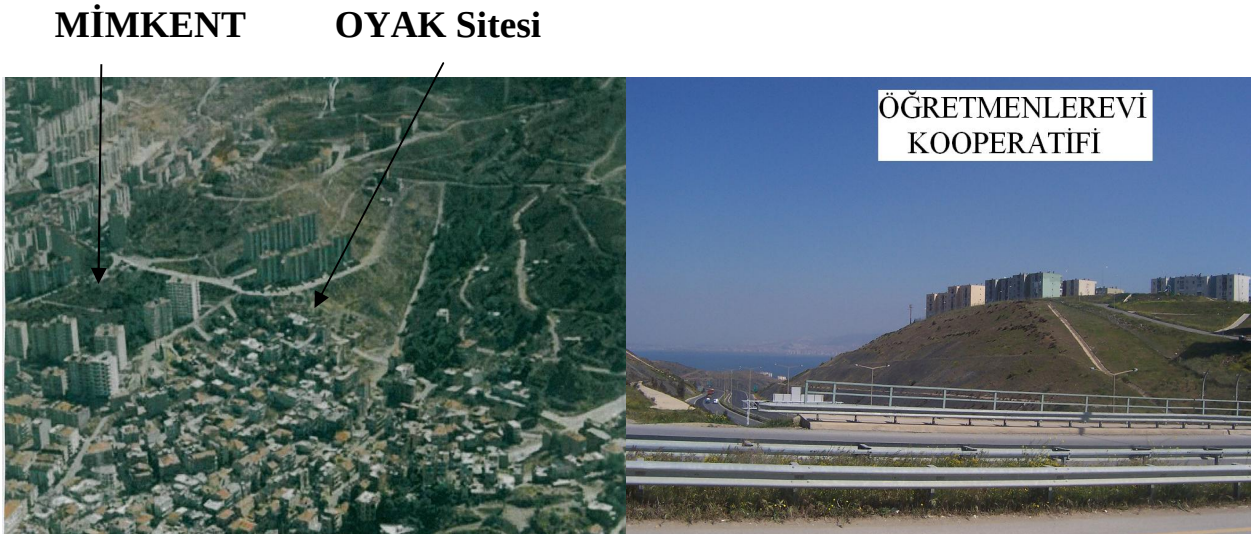
Gerek Balçova Belediyesi'nin ve gerekse Büyükşehir Belediyesi'nin tüm eski yönetimleri, devlette devamlılık çizgisi içinde ağır ve aksak da olsa meseleye çözüm getirmişlerdir. Eğer l980 İhtilali ile bir takım kurum ve kuruluşlar askıya alınmasaydı zaten bu mesele bu şekle girmezdi ve ardından da hemen yapılıp bitirilmesi gereken Otoban Projesi, 15 yıl gibi uzun bir süre bir çözüme kavuşturulamayınca mesele tam bir hukuk ve planlama sorunu haline gelmezdi. Tabii ki 1999-2004 Büyükşehir yönetiminin meseleyi çözmek yerine Belediye adına uydu kent yapmayı, nazım plan anlayışını esas almadan mevzi plan anlayışı ile halletmeye çalışması, meseleyi daha da düğümlemiştir.

3.7.4.2 Arsa Mağdurlarına Ait Alan Dışında Bölgedeki Diğer Parsellere İlişkin Yapılaşma Örnekleri

Balçova Arsa Mağdurları projesi, 1969 yılı itibariyle bölgede başlanmış olan en eski proje olmasına rağmen ve dolayısıyla bunu taahhüt eden devlete (Balçova Belediyesi'ne) güvenerek parasını yatırmış olan yaklaşık 5000 kişilik bir kitlenin katılımı ile olan bir nevi devlet-vatandaş işbirliği içindeki bir ufuk ve vizyon projesi olmasına rağmen, bu kısım içindeki hak sahiplerinin hakkı gereği olan imar planları (ve hatta bazılarının tapuları bile verilmemiştir) hayata geçmez iken[1191] bu arsaların sınırlarında bulunan OYAK Sitesi mevzi planı, MİMKENT Mevzi Planı, Öğretmen Evleri Mevzi Planı gibi dönemin güçlü olan maliklerinin devletin bir taahhüdü olmamasına rağmen imar planı içinde olmayan bu yerleri satın alıp yüksek emsallerle ve mevzi planlarla imara açmaları, hem şehir ve bölge planlaması ilmine ham da adalet duygusuna ters bir durum oluşturmuştur.

[1191] Vatandaşlara satışı yapılan bu bölgenin üç tarafının yapılaşmış olması ve en son olarak da aynı bölgede Olimpiyat Köyü Evleri'nin imar planı ve inşaatlarının yapılması, bu arsaların imar planları için de yol gösterici ve örnek niteliğinde olduğunun göstergesidir. Aynı bölge içerisindeki MİMKENT, OYAK Sitesi, Öğretmen Evleri, Limontepe vs. gibi mevzi imar anlayışı ile yapılan yapılaşmalar da Balçova Belediyesi'nce satışı yapılan arsalara ilişkin yerel yönetimlerin imar hususunda bir ihmal ve duyarsızlığının olduğunu ortaya koymaktadır[1191].

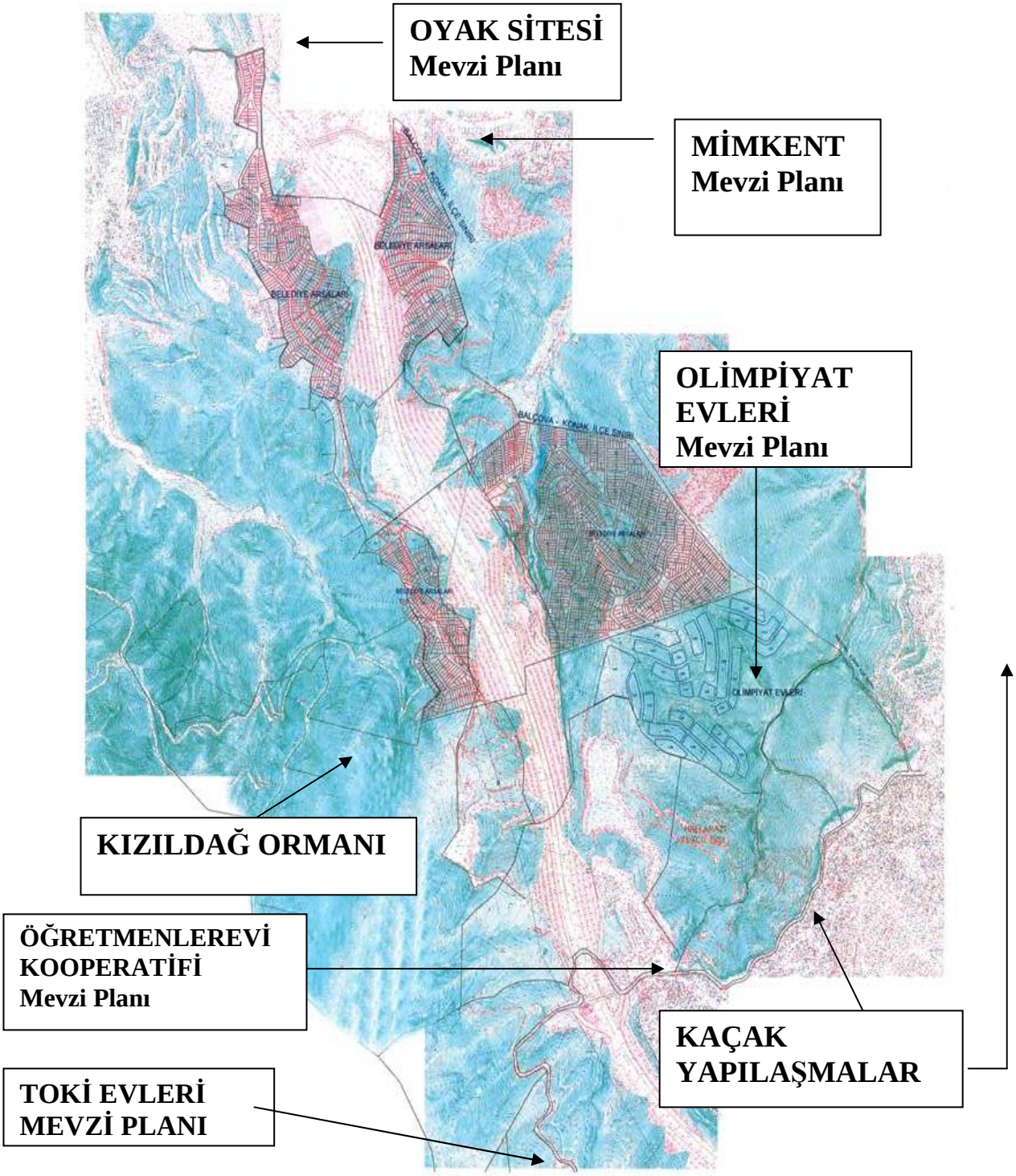
Şekil 3.35. MİMKENT, OYAK sitesi ve Öğretmenlerevi Kooperatifi Yapılaşmalarını Gösterir Fotoğraflar

Yerel idarelerin meselenin gecikmesine sebep olarak göstermiş bulundukları 1999 yılında bölgeden geçen otobanın bitmesi ile mağdurlar için söz konusu olan geciktiricilik şartı bitmiş ve bölgenin 1/25000'lik, 1/5000'lik, 1/1000'lik planlama hiyerarşi çerçevesi içinde planlanması beklenirken, bu sefer 1999 seçimlerinden sonra yönetime gelen Büyükşehir yönetimlerinin sadece Olimpiyat Evleri ile sınırlı kalan ve mevzi plan ile yapılan plan çalışması, yine güçlü olanın kendi isteği doğrultusunda planlamaya hükmetmesi anlamında kötü bir planlama örneği olarak tezahür etmiştir. Hele hele 1999 seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir yönetiminin mülkiyet hakkı bakımından İhtilale dayanması ve devrin konjonktürü gereği Balçova Belediyesi'nden İzmir Belediyesi'ne (daha sonra Büyükşehir Belediyesi'ne) geçen ve İhtilal mantığı içinde yapılan işlemi esas alıp İhtilalden dolayı mülkiyet hakkının kazanılmasını savunması, ciddi anlamdaki hukuksuzluğu ve haksızlığı, olabilecek en kötü noktaya getirmiştir[1192].

[1192] Bu nedenle bölgenin tamamının ele alınarak daha önce yapılan imar çalışmalarına hız verilmesi ve vatandaşların mağduriyetinin giderilmesi gerekirken Büyükşehir Belediyesi, Olimpiyat Köyü Projesi'ni gündeme getirmiş, bu proje ile birlikte arsa mağdurları gibi toplumsal bir yara halini almış meselenin de çözülmesi mümkün iken bu yönde herhangi bir çözüm yolu üretilmeye tevessül etmeyi bırakın, meseleyi hukuken çözümsüzlük noktasında düğümlemiş olduğu görülmektedir.

Şekil 3.36. Bölgedeki Mevzi Planları ve Yapılaşmaları Gösterir Harita

Yukarıda ifade ettiğimiz durumun bir örneği olarak arsa mağdurlarının yerlerini çevreleyen mevzi planları gösterebiliriz; OYAK Sitesi mevzi planı, MİMKENT Mevzi Planı, Öğretmen Evleri Mevzi Planı, Olimpiyat Evleri mevzi planı, TOKİ Evleri Mevzi Planı, Kaçak yapılaşmalar görülmektedir

Şekil 3. 37. Olimpiyat Evleri

Anlatılanlardan açıkça anlaşıldığı üzere, Olimpiyat Köyü Projesi, iki bakımdan arsa mağdurlarını ilgilendirmektedir; birincisi, bu projenin daha önce Balçova Belediyesi'nce vatandaşlara satışı yapılan hak sahiplerine ait arsa üzerine yapılmış olmasıdır ki ellerinde makbuz bulunan ve arsa satışı yapılan vatandaşlara satışı yapılan arsa bu yerdir. İkincisi, aynı şekilde arsa alan ve tapularını da alan arsa sahiplerine ait tapulu arsalar da bu projeye ait arsanın bitişiğinde olan arsalardır. *Vatandaşa sosyal konut yaptıracağız* diye satışı yapılan arsaların, 30-35 yıldır imar planı yapılmamış iken, Belediye, aynı proje kapsamındaki tapuda kendi adına kayıtlı arsaya imar planı yaparak yapılaşma izni çıkartmıştır. Böyle bir yaklaşım mülkiyet hakkının açık ihlalidir. Çünkü bu bölge, şehir içerisinde kalmış plansız tek bölgedir.

Burada çok daha vahim bir durum daha meydana gelmiştir ki bu durum, 1999-2004 arasındaki Büyükşehir yönetiminin teknik ve siyasi iradesi sonucu oluşmuştur. Balçova Arsa Mağdurları gibi devletin resmi taahhüdüne inanıp, devlete para yatırıp ve kendi adına bütün edimleri yerine getirip devletin edimini bekleyen ve bu ekleme sırasında da kendisine resmi olarak taahhüt edilen yeri işgal etmeyen gibi bir hukuki ve ahlaki bir yaklaşımı esas almayan, tam tersi devlete güvenmeyip devlete parasını yatırmak yerine devletin arsasını (Hazine arazisini) işgal edip kaçak yapılaşma (gecekondu) yapan kesimin sebep olduğu çirkin yapılaşmayı ortadan

kaldırmak için, bir nevi yaptığı bu hukuksuzluk ve haksızlık eylemine ödül mahiyetinde olan bir yaklaşımla kent yenileme projesi kılıfı içinde, Hazinenin yerini işgal edenlere yine Hazine'nin bir arsası üzerinde ve üstelik belirli standartlara sahip bina da inşa ederek hukuksuzluğu teşvik anlamında bir konut uygulaması mevzi planı, bu arsa mağdurlarının Uzundere istikametindeki sınır çizgisinde mevzi planla yerine getirilmiştir[1193].

Altta fotoğrafı verilen ve Uzundere Mahallesi'nde "kent yenileme projesi" kapsamında yapılan 14 katlı konutlar yukarıdaki bölümlerde de belirtildiği üzere şehrin değişik noktalarında imar mevzuatına aykırı yapı yapan vatandaşlar adına yapılmış konutlardır[1194].

Şekil 3. 38. TOKİ Evleri

[1193] Bu duruma göre, devletin resmi taahhüdü içinde vecibelerini yerine getiren ve devletine ve hukuka saygılı vatandaşlar olarak 35 sene mağdur olan bu kitle, cezalandırılmış olmakta; tam tersi devlete ve hukuka güvenmeyen ve Hazine arazisi çalarak kaçak yapılaşmayı yapan bu manada ödüllendirilmiş olmaktadır. Bunun hukuk devleti içinde izahı mümkün olmamaktadır. Bu hukuksuzluk ve plansızlık çelişkisini meydana getirenlerin hukuk sistemi içinde cezalandırılmaları gerekirken, tam tersi hukuka ve planlamaya ve devlete saygılı Arsa Mağdurları cezalandırılmıştır.

[1194] Tabir yerinde ise hukuka aykırı davranan "gecekonducular", devletçe adeta ödüllendirilmektedirler. Parasını ödeyen insanlar ise mağdur edilmektedir ki böyle bir uygulama insanların hukuka ve devlete olan inancını ve bağlılığını sarsmaktadır ki böyle bir uygulamanın hukuk devleti içerisinde kabul edilmesi mümkün değildir.

Neticede aynı bölge içerisindeki MİMKENT, OYAK Sitesi, Öğretmen Evleri, Limontepe vs. gibi imar ve yapılaşmalara izin verilirken, Balçova Belediyesi'nce sosyal konutlar yaptırılacağı vaadi ile satışı yapılan arsalara ilişkin ise hiçbir işlem yapılmamış, bu insanlar devlet eliyle mağdur edilmiştir. Bölgedeki bu yapılaşmalar yerel yönetimlerin Balçova Arsa Mağdurlarına karşı imar hususunda bir ihmal ve duyarsızlığının olduğunu ortaya koymaktadır. Bu arsaları alan insanlar genelde işçi, emekli, memur gibi gelir düzeyi düşük insanlardır[1195].

Bu noktada şu tespiti yapmak zannediyorum ki ülkemiz şehir ve bölge planlamasının acı bir gerçeğini yansıtmak adına yanlış olmayacaktır. Şöyle ki; ülkemizde oluşmuş bir bürokrat sınıfı, seçimle işbaşına gelen ama denetim mekanizmalarının eksikliği nedeni ile adeta sorumsuz gibi davranan siyasi sınıfla birleşerek şehir ve Bölge planlaması ilminin verilerine göre değil; sadece güçlü olan diğer bir sınıfla işbirliği yaparak yeni rantlar oluşturmakta ve bu rantlar oluşurken de hem bürokrat sınıfı ve hem de siyasi sınıf haksız kazançlar elde ederek bölge içinde bulunan güçlü birilerini diğer güçsüz birilerine tercih etmektedirler.

3.7.5. Olimpiyat Evleri Projesinin Tüm Sürecinin Basında Geniş Şekilde Yer Almasına Karşılık Meslek Odalarının ve Bir Kısım Sivil İnsiyatifin Bu Manada Pasif Ve Hatta Büyükşehir Yanında Bir Tutum Sergilemesinin Analizi

Bu bölümde ilk önce konunun basında bilinirliğinin araştırmasının sonuçları ve tespitleri verilecektir. Daha sonra konuya meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin yaklaşımı ve bunun neden ve niçinleri analiz edilecektir.

[1195] Bu nedenle de gerek yerel yönetim düzeyinde ve gerekse merkezi hükümet karşısında herhangi bir etkinlikleri yoktur. Oysaki OYAK Sitesi, MİMKENT, Olimpiyat Evleri gibi projelerin arkasında bir ekonomik güç odağı, bir başka deyişle ya askeriye ya da yerel yönetimin kendisi vardır. İmkânı ve gücü olan imar ve yapılaşma hakkını almış, müvekkillerin ise bu manada ellerinde herhangi bir güç olmadığından 30 yılı aşkın zamanda hiçbir elde edememişlerdir.

3.7.5.1 Konunun Basında Bilinirliği ve Meslek Odaları ve Bir Kısım Sivil İnisiyatifin Meseleye Yaklaşımı

Çalışma konumuzla ilgili basın arşivi incelendiğinde gördüğümüz üzere konu basında çokça yer almış bir mahiyet arz etmektedir. Davacıların BAMİD adlı dernek çatısı altında düzenli toplantılar yapıp bu toplantılara toplumun çeşitli kesimlerinden konuklar[1196] çağırmaları ve bu toplantılara basını da davet etmiş olmaları ve basınında bu konuya ilgi duymuş olması neticede konunun davaların açılmasından itibaren kamuoyunun gündemin de kalmasına neden olmuştur. Kent bütününde konunun hem etki sahasındaki insan sayısı bakımından ve hem de alanın yüzölçümünün büyüklüğü bakımından önemli bir yeri var iken ve ayrıca basında da[1197] konunun bu kadar geniş bir yer bulmasına karşın Meslek Odaları ve bir kısım

[1196] Dernek yönetimiyle yaptığımız görüşmeler ve onların ibraz ettikleri toplantı Cd'lerine göre bu tür toplantıları yaklaşık üç sene boyunca her hafta sonu cumartesi günü yapan dernek daha sonra bu toplantıları ayda bir şeklinde yapmaya başlamıştır ve halen de devam etmektedir. Bu periyodik toplantılardan başka dernek sekiz kez ve her seferinde de yaklaşık 15000 kişinin katıldığı büyük ölçekli toplantılar tertip etmişlerdir. Gerek periyodik olarak yapılan ve gerekse büyük ölçekte yapılan toplantılarda konuk olarak çağrılan kişiler arasında Balçova ve Büyükşehir Belediye Meclis üyeleri, Balçova ve Büyükşehir Belediyesi başkanları, Balçova Belediyesinin ve Büyükşehir Belediyesinin eski başkanları ve bürokratları, Üniversiteden konu hakkında çalışması olan akademisyenler, Milletvekilleri bulunmaktadır. Bu manadaki konukların katılı ile basının da konuya alakası geniş bir çerçevede olmuştur.

[1197] **Balçova'da Arsa Skandalı Patladı**, Egeli Sabah, 20.09.1999; **Dürüstlüğün Bedeli**!, Egeli Sabah-22.09.1999; **Arsa Skandalı Büyüyor**, Egeli Sabah, 21.09.1999; Ertan Sayın, **Balçova'nın Arsa Mağdurları** , Haber Expres, 02.07.2002; Ertan Sayın**, Olimpiyat Evlerine Dava** ,Haber Expres, 13.09.2002; **30 Yıllık Mücadele Sürüyor**, EvrenseL, 17.09.2002; Ertan Sayın, **Zamanaşımı,** Haber Ekspres, 25.09.2002; **Olimpiyat Evlerine Tedbir**, Yeni Asır, 27.10.2002; **Yeni Yargıç Umudu**, Milliyet, 16.11.2002; **Büyükşehir 'Reddi Hakim' Talep Etti**, Yeni Asır, 16.11.2002; **Hakim Erken Davrandı**, Haber Expres, 18.11.2002; **Olimpiyat Konutunda Yeni Fırsat**,Haber Expres, 16.01.2003; **Belediye Arsası Kampus Olacak**,Yeni Asır, 10.02.2003; **Toplantıda da Mağdur Oldular**, Haber Ekspres, 17.02.2003; **Olimpiyat Köyü Durdu**, Hürriyet Ege, 22.03.2003; **Olimpiyat Konutları Durduruldu**, Yeni Asır, 22.03.2003; **Olimpiyat Köyü Şoku,** Milliyet Ege, 22.03.2003; **Şok Karar**, Posta Ege, 22.03.2003; **Mağdurlar Gelin Masaya Oturalım,** Yeni Asır, 23.03.2003; **Arsa mağdurları Takas Önerdi,** Haber Expres, 24.03.2003; **Başkent'te Çözüm Aradı**, Milliyet Ege, 29.03.2003; **Grand Plaza İçin Satış İşareti Verdi**,Yeni Asır, 04.04.2003; **Piriştina: Planla İlgili Pazarlık Yok,** Hürriyet, 08.05.2003; **Olimpiyat Konutları Krizi Çözüldü Gibi**, Hürriyet, 10.05.2003; **Arsa İsyanı**, Milliyet, 13.05.2003; **Arsamızı İstiyoruz**, Milliyet, 13.05.2003; **Olimpiyat Köyü Devam**, Hürriyet, 17.05.2003; **Olimpiyat Evlerine Yürütme'yi Durdurma**, Haber Expres, 24.07.2003; **Olimpiyat Köyü'ne Fren,** Akşam, 24.07.2003; **Unıversiad'a Hukuk Engeli,** Türkiye, 24.07.2003; **Olimpiyat Köyü Çevresinde Tapulu Arsası Olana Plan**, Hürriyet, 02.08.2003; **Olimpiyat Köyü Planına Rötuş**, Yeni Asır, 02.08.2003; **Olimpiyat Konutları Sonunda Kurtuldu,** Milliyet Ege, 02.08.2003; Hasan Tahsin**, Arsa Mağdurları Dolandırıcı Değil Beyler,** Haber Expres, 06.08.2003; Hasan Tahsin, **Arsa Mağdurları ve Heyelanzedeler**, Haber Expres, 13.08.2003; **Köy'de Son 127 Konut,** Yeni Asır, 13.08.2003; **Kore Coşkusu,**Yeni Asır, 22.08.2003; **İzmir'e Örnek Olacak Olimpiyat,** Haber Expres, 22.08.2003; Hasan Tahsin**, Kore Gezisi ve Arsa Mağdurları**, Haber Expres, 29.08.2003; **Zaman Çok Değerli,** Yeni Asır, 29.08.2003; **Balçova'da 2800 Mağdur**, Yakın Plan, 30.08.2003; **29 Yıl Sonra Tapu Aldılar,** Yeni Asır, 05.09.2003;

Unıversıade Tehlikede, Türkiye, 07.09.2003; **Oyunlar Köyünde Jet Gibi Operasyon**, Milliyet Ege, 08.09.2003; **Balçova Arsa Mağdurları Davasında Yeni Gelişme,** Yakın Plan, 12.09.2003; "**Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneğini Kurduran Benim",** Yakın Plan, 12.09.2003; Derya Sazak, **İzmir Dönüşüm Sancısı Çekiyor,** Milliyet, 14.09.2003; **Piriştina Arsamızı Değil, Canımızı Alıyor,** Yakın Plan, 27.09.2003; **Arsa Mağdurlarından Dostluk Eli,** Yakın Plan, 18.10.2003; **Balçovalı Mağdurlar Sesini Yükseltti: "Bizi Yok Saymasınlar",** Yakın Plan, 20.09.2003; **Arsa Mağdurları Diyalog İstiyor,** Yakın Plan, 25.10.2003**; Genç Parti Dedi,** Demokrat Haber, 29.10.2003; **30 Yıllık Çile Bitiyor,** Yeni Asır, 05.11.2003; **Piriştina'dan Arsa Mağduruna Müjde,** Haber Expres, 11.11.2003; **İmar Komisyonu Planı Onayladı,** Yeni Asır, 11.11.2003; **Balçovalı Arsa Mağdurlarına Müjde,** Haber Expres, 11.11.2003; **Artık Çözüm İstiyoruz,** Yakın Plan, 17.11.2003; Fevzi Yılmaz**, Başkanlığın yolu Arsa Mağdurlarından Geçer,** Yakın Plan, 17.11.2003; M. Kemal Turan**, Artık Çözüm İstiyoruz,** Yakın Plan, 17.11.2003; **Belediye Meclisi Planı Onayladı,** Yeni Asır, 19.11.2003; **Bin Arsa Mağduru Kurtuldu,** Haber Expres, 19.11.2003; **Erdal İzgi de Arsa Mağduru**, Haber Expres, 23.11.2003; **Tek Beklentimiz: Devlette Devamlılık Çizgisini Görmektir,** Yakın Plan, 24.11.2003; **FISU Heyetine Türk Gecesi,** Hürriyet, 15.12.2003; Hilmi Çınar, **Yetti Artık,** Gazetem Ege, 07.02.2004; **Başkan Adayları Arsa Mağdurlarını Dinledi,** Türkiye, 08.03.2004; **Adaylar Mutlu Etmedi,** Yeni Asır, 08.03.2004; **Masaya Yatırıldı,** Haftalık Haber Gazetesi, 08.03.2004; **'Mağdurlara' Aday Akını,** Haber Expres, 08.03.2004; **Alma Mağdurun Ahını,** Demokrat Haber, 25.03.2004; Fevzi Yılmaz, **Sütten Çıkmış Ak Kaşık,** Yakın Plan, 31 Mayıs-06 Haziran 2004; **Yılan Hikayesi,** Yakın Plan, 31.05-06.06.2004; **Çözüm Yeri Meclistir,** Haber Expres, 06.06.2004; **Arsa Sorununu Çözeceğiz,** Yeni Asır, 06.06.2004; **Arsa Mağdurlarına Çalkaya'dan 'Yeşil Işık'**- Yakın Plan, 07.06.2004; **Her şey Oy Demek değil,** Haber Expres, 20.06.2004; **Komisyonlara Havale Edildi,** Yakın Plan, 21-27.06-2004; **Unıversıade'yi Ellerine Yüzlerine Bulaştırdılar,** Yakın Plan, 18-24.10.2004; **Olimpiyat Köyü Vaktinde Bitecek,** Akşam, 22.10.2004; **Ya Arsamız, Ya Paramızı Verin,** Haber Expres, 27.10.2004; **Çalışmalar Tam Gaz,** Milliyet Ege, 17.11.2004; **Tapuları Mezarda İstemiyoruz,** Yakın Plan, 10-16.01.2005; **Kocaoğlu Bizi Ümitlendirdi,** Yakın Plan Gazetesi, 19-30.01.2005; **Haydi İzmirli Sıra Sende,** Milliyet Ege, 27.01.2005; **İzmir'e Hiç Yakışmıyor,** Posta Ege, 28.01.2005; **Biz Çözümden Yanayız,** Yakın Plan, 31.02-06.02. 2005; **"Olimpiyat Köyüne Mühür İzmir'in Prestijini Sarsar"**- Yakın Plan, 31.02-06.02. 2005; **Arsa Mağdurları Gelişmelerden Umutlu,** Yakın Plan, 07-13.02.2005; **Universiade Öncesi Kafaları Karıştıran Gezi,** Gazetem Ege, 12.02.2005; **Arsa Mağdurları İçin AKP-CHP İşbirliği,** Hürriyet, 15.02.2005; **Kocaoğlu'ndan Çözüm Sözü,** Gazetem Ege, 20.02.2005; **30 Yıllık Çile Bitecek,** Gazetem Ege, 20.02.2005; **Taraflar bir araya Geliyor**, Yakın Plan, 21-27.03.2005; **Arsa Mağdurları Mahkemeye Gidiyor**, Haber Expres, 28.03.2005; **Amansız Hukuk Mücadelesi,** Yakın Plan Gazetesi, 28.03.2005; **Verilen Sözler Tutulmadı,** Yakın Plan Gazetesi, 11-17.04.2005; **Toplumsal Sözleşmenin Gereğini Yerine Getiriyoruz,** Yakın Plan, 11-17.04.2005; **İzmirli İki Milletvekiline Dava,** Yakın Plan, 11-17.04.2005; **Toplumsal Mukaveleyi Bozdular,** Vakit, 12.04.2005; Hamdi Türkmen, **Aksoy'u Eleştirmek Yerine Güçlendirin,** Yenigün, 26.04.2005; Atilla Sertel, **Balçova Mağdurları,** Yenigün, 28.04.2005; **Alnımızın Akıyla Çıkarız,** Haber Expres, 12.05.2005; Hasan Tahsin, **Bu Öykü Mutlu Sonla "Bitmeli"!,** Yakın Plan, 01-07.08.2005; **Geciken Buluşma**, Yakın Plan, 01-07.08.2005; **Bu Hikaye Mutlu Son İle Bitecek**, Yakın Plan, 01-07.08.2005; **Oyunlara Boyalı Katkı**, Hürriyet, 14.07.2005; **Arsa Mağdurlarına Kocaoğlu'ndan Söz,** Sabah, 31.07.2005; **Arsa Mağdurlarına Müjde,** Posta, 31.07.2005; **36 Yıllık Sorun Çözülüyor,** Haber Expres, 31.07.2005; **30 Yıl Sonra Müjde,** Milliyet Ege, 31.07.2005; **Başkan'dan Balçova Arsa Mağdurlarına Çözüm Sözü,** Yenigün, 31.07.2005; **Universiade Makyajı,** Yeni Asır-01.08.2005; **Geciken Buluşma,** Yakın Plan-01-07.08.2005; **Ve İşte Huzurlarınızda Universiade Oyunları Köyü,** Yenigün- 03.08.2005; **Talih Kuşu Gibi,** Posta Ege-06.08.2005; **Oyunlar Köyü Boşaldı,** Haber Expres-24.08.2005; **Oyunlarda Rekorlar Kırıldı,** Haber Expres-27.08.2005; **Yüz Akıyla Çıktık**, Haber Expres-27.08.2005; **36 Yıllık Mağduriyette Yeni Perde**, Haber Expres-24.09.2005; **İzmir'in en Eski Okulu,** Haber Expres-24.09.2005; **Oyunlar Köyü'nde Tapular Tehlike'de,** Hürriyet Ege- 24.09.2005; **Oyunlar Köyü Ortada Kaldı,** Gazetem Ege- 24.09.2005; **Oyunlar Köyünde Tapular Tehlike'de,** Milliyet Ege- 25.09.2005; **Hukuk Adalet Dedi,** Yakın Plan-26-Eylül-2 Ekim 2005**;** Fevzi Yılmaz**, *Mağdur,Mağdur Doğurdu…*** Yakın Plan-26-02.Ekim 10.2005; **Hukuk Adalet Dedi,** Yakın Plan-26 Eylül-02 Ekim 2005; **AKP'de Görsel Sıkıntısı,** Yeni Asır-10.10.2005; **Mağdura Bayram Yok mu?,** Demokrat Haber-06.01.2006; **Oyunlar Köyü Yolu Çöküyor,** Hürriyet-04.02.2006; **Ah'lı Yer, Yar Olmuyor,** Gazetem Ege-12.03.2006; **Kuralar 15 Nisan'da Çekiliyor,** Yeni Asır-29.03.2006; **Arsa Mağdurları CHP'yi**

sivil inisiyatifin bu konuya ilgi duyamaması üzerinde durulması gereken bir konudur diye düşünüyoruz.

Bize göre burada meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin ilgisizliğinin nedeni bilmemek ve görememek değil tam tersi 1999 yerel seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir siyasi yönetimi ile kurulan "sıkı işbirliği "nin gereğidir. Bu konudaki pasifliğin bir başka nedeni de bizce 1999 yerel seçiminden önce İzmir Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin sekreteri olan Hasan Topal'ın bu dönem itibariyle Büyükşehir siyasi yönetiminin konu hakkında atadığı bürokrat olmasından kaynaklanmaktadır.

Mağdurlar olarak bilinen kesimle yaptığımız görüşmelerde bu manada bir başka neden daha ileri sürülmüştür. Onlara göre ; Olimpiyat Evleri Projesinde gerek şantiye şefi ve gerekse proje müellifi olanların bir kısmının eski oda başkanları olması bu manada tepkisizliğin nedenidir. Ege Mimarlık Dergisin de bu manada çıkan bir yazıda[1198] mimari, statik, mekanik tesisat, elektrik tesisat ve peyzaj tesisatı müellifleri olarak ismi geçenlerden kimlerin eski oda yöneticisi veya kimlerin Büyükşehir siyasi yönetimi ile bağları olup olmadığını araştırmadık. Hemen belirtelim ki bu araştırmama nedenimiz konuyu önemsemediğimizden değil tam tersi böyle bir ilişkinin incelenmesinin daha detaylı bir araştırma ve inceleme gerektirmesi

---

Bastı, Haber Expres-06.04.2006; **Arsa Mağdurları CHP'yi Bastı,** Yenigün- 06.04.2006; **Arsa Mağdurları CHP'yi Ziyaret Etti,**Yeni Asır- 06.04.2006; **Ah İzmir'im Vah İzmirlim-** Gazetem Ege-09.04.2006; **İzmirlinin Parası Tadilata Gidiyor,** Gazetem Ege-09.04.2006; **Haklılığınızı Biliyorum,** Yakın Plan- 10-16.04.2006; **Kura Çekimi Başlıyor Ortalık Kızışıyor**!, Gazetem Ege-14.04.2006**; Büyükşehir Suç İşliyor,** Gazetem Ege-14.04.2006; **Arsa Mağdurlarına CHP'den Çözüm Sözü,** Yakın Plan-10-16.04.2006; Yazar Hilmi Çınar, **Sülün Osman Bile Çözemez ,**Gazetem Ege- 14.04.2006; Hilmi Çınar, **Ah İzmir Ah.**..*!* Gazetem Ege-15.04.2006; **Mağdurun Ahı Kalmaz,** Demokrat Haber-18.04.2006; **Balçova Arsa Mağdurları Sorunu Nihayet Çözülüyor** Yenigün-03.05.2006; **Arsa Mağdurlarına Müjde**, Yeni Asır-09.05.2006; **Arsa Mağdurlarına 36 Yıl Sonra Müjde**, Yeni Asır-30.05.2006; **36 Yıllık Sorun Nihayet Çözülüyor,** Hürriyet-31.05.2006; **Arsa mağdurlarından Milletvekillerine Dava,** Gazetem Ege- 02.07.2006; **37 Yıldır Bitmeyen Arsa Sorunu**, Bugün-02.07.2006; **Arsa Mağdurlarına Son Çözüm,** Haber Expres- **13.08.2006; Mutlu Son,** Gazetem Ege-13.08.2006; **Balçova Arsazedeleri Haklarına Kavuşuyor,** Yenigün-13.08.2006; Kocaoğlu: **Tapusu Olanlar Mağdur Olmaktan Kurtuldu** Gazetem Ege-13.08.2006; **36 Yıllık Sorun Çözülüyor,** Cumhuriyet- 13.08.2006; **36 Yıllık Arsa Sorunu Bitiyor,** Yeni Asır- 13.08.2006;

[1198] **Ege Mimarlık** , "Universiade Konutları" **Ege Mimarlık Dergisi** Sayı: 49 "2004-1", s.30-33. Yazı Proje Tanıtımı başlığında ele alınmış ve yazar belirtilmemiştir. Bu yazıdaki bilgilere göre mimari Proje müellifleri ; Merih Karaaslan, Şükrü Kocagöz ve Mürşit Günday'dır. Statik Proje müellifleri ise; Muzaffer Tunçağ ve Necati Uzakgören'dir. Mekanik Tesisat Projesi müellifi ise; Hakan Bulgun'dur. Elektirik Tesisat Projesi Müellifi ise ; Ergun Elgin'dir. Peyzaj Projesi müellifleri ise; İbrahim Derya ve Şükrü Kocagöz'dür.

ve başlı başına bir araştırma konusu teşkil etmesinden dolayıdır. Bu manada ihtimali durum manasındaki oluşuma fazla önem vermedik ama bizim bu ihtimali durumdan ziyade söz konusu yazıda, bu manada mağdur olan vatandaşlardan ve mahkemelerce verilen yürütmenin durdurulması kararlarından ve yukarıda dipnotu olarak verdiğimiz basın arşivinin gösterdiği bilinirlik içinde ki sosyal sorunlardan bahsedilmemesinin yanı sıra gerek Şehir ve Bölge Planlaması bakımından ve gerekse sair teknik konularda hayli ciddi problemler olmasına rağmen bunlardan hiç bahsedilmemesi ve bunun yanı sıra projenin örnek ve taraflı bir proje gibi aktarılması ve bunu yaparken de yazının yazarının bir şahıs değil de odanın kendisinin sahiplenmesi anlamında kendisinin konuyu yayın organı olarak aktarmasıdır.

3.7.5.2 Ege Mimarlık Dergisindeki Konu İle İlgili Yazının Şehir ve Bölge Planlaması ve Sair teknik Hususlar Yönünden Analizi Ve Ayrıca Korporatif Devlet Uygulaması Benzeri Yaklaşım Açısından da Değerlendirilmesi

Mimarlar Odası İzmir Şubesinin yayın organı olan Ege Mimarlık Dergisi'nin 49. sayısında ki Proje Tanıtım bölümünde[1199] "Universiade Konutları" başlığı altında konu kamuoyunun gündemine getirilmiştir. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu yazı tarihi itibariyle proje için alınan iki tane yürütmenin durdurulması kararı ve iki tanede planın kısmen iptaline ilişkin mahkeme kararı vardır. Yine yukarıdaki bölümde görüleceği üzere basın arşivi anlamında da bir sürü doküman vardır. Yani konu bilindik bir konudur ve hem projenin uygulandığı alanın yüzölçümü büyüktür ve hem de konunun etkilediği insan sayısı bakımından 20.000 kişi bulan bir nicelik yönü de vardır. Çalışmanın başından beri belgelerini sunduğumuz gibi kuşkusuz sosyal boyutu da önemli bir düzeydedir. Bu kapsam içinde yazıda konu hakkında "hiçbir sorun yokmuş" gibisinin ötesinde tam tersi "ideal bir proje" gibi sunma gayreti de kendisini çok bariz olarak göstermektedir.

[1199] y.a.g.e . s.30.

Bu konu ile ilgili analizimize geçmeden önce meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin Konak Galleria, Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşak, Özdilek vs gibi projelerde gösterdiği objektifliği burada göstermediği kanaatindeyiz. Hem bu oluşumun yayın organlarında çıkan yazıların karşılaştırılması ve hem de somut davaların adliyede takibi açısından arada ciddi bir fark vardır. Ayrıca "Bergama Köylüleri" noktasında somutlaştırma yaptıkları sivil toplum dayanışmasına gösterilen ilgi ve desteğin, hem insan sayısı ve hem de konu içeriği bakımından çok daha geniş bir yelpazesi olan "Balçova Arsa Mağdurları" oluşumuna gösterilmemesi ve hatta bir tek satır yazı yazmama ve oda açıklaması bazında bir gündem konusu olarak yer almama ve ilgili "Balçova Arsa Mağdurları İnsani Dayanışma Derneğinin" bu manada nezaketen bir kez olsun aranmaması anlamında karşılaştırmalı olarak üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Bize göre davanın karşı tarafının "sıkı işbirliği" içinde olunan Büyükşehir Yönetiminin olması bu noktada en etkili hususdur. Ayrıca bu manada yaklaşık 20.000 kişiyi etkileyen konu hakkında verilen hukuki mücadelenin yürütülmesinde hiçbir siyasi ve ideolojik mesaj verilmemesi ve hatta bu noktada çok dikkatli olunması da bu manada meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin konuya ilgisini azaltmıştır diye düşünüyoruz. Aksi takdirde bu kadar bilinen bu konuda en azıdan teknik bazda tarafsız mahiyette analizleri içeren tarafsız yazıların yayınlanmamış olmasının izahı gerçekten çok zordur diye düşünüyoruz. Bu manada ilk önce ilgili yazının tespitlerini ardından da bu yazının tetiklemesi içinde konunun bu manada analizini yapacağız.

1- İlgili yazı şu tespitlerle başlamaktadır :"*Universiade Oyunlar Köyü Limontepe'de dik yamaçlardan oluşan bir alanda kuruluyor. Tasarım oyunların normlarına göre yapılmak durumunda. Katılımcı sayısı, gerekli olan konfor, hep kurallara bağlı*[1200]*"* . Bu projenin kurulduğu alan 1973 tarihli Metropolitan nazım İmar Planına göre "ağaçlandırılacak alan" dır. Bu planda tadilat yapmadan 1/5000 ufkunda ve planlama hiyerarşisine aykırı olarak projeyi hayata geçirmek isteyen işleme karşı alınan yürütmenin durdurulması kararları ve bu kararlar üzerine Bakanlık ile yapılan işbirliği ile bu üst ölçek planın bir anda "yok edilmesi" operasyonunun analizini yapmıştık. Demek ki tasarımı belirleyenin proje değil

[1200] y.a.g.e s.30

planlama hiyerarşisinin olması gerçeği var iken tasarımın yazıdaki gibi projeye bağlanması yaklaşımının odanın karşı çıktığı ve dava açtığı ve uğruna bütün bir alanı tek kalemde 1.derece doğal sit alanı ettirme yönünde üstün gayret gösterdiği Özdilek mevzi planı yaklaşımından ne farkı vardır ki? Orada deniz kenarında yüksek bir yapılaşma otele gelen müşterilerin bütün İzmir'i ve körfezi seyretmesi açısından ideal bir yaklaşımdır. Yani otel projesine göre tasarım açısından doğru bir yaklaşımdı. Ama Planlama hiyerarşisi ve kent bütünü açısından ise o dönem ki mimarlar odası genel sekreteri olan Hasan Topal'ın dediği gibi yanlış bir yaklaşımdı. Şimdi o dönem oda temsilcisi olan ve bu proje kapsamında konu ile ilgili en yetkili bürokrat olarak atanmış aynı kişinin bunu bu şekilde uygulamaya geçirmesi ve hatta konu ile ilgili davanın keşfinde Büyükşehir Belediyesi avukatının yanında savunmayı mahkeme heyetinin önünde bizzat yapması ve odanın yayın organında bu projeyi bu şekilde aktarması olaylarının tümü değerlendirildiğine ortaya dönemsellik değişkenliği içinde kavramların kargaşası çıkmaktadır ki bu durum meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif açısından kötü bir "turnusol uygulaması" olmuştur.

Yazının devamındaki tespitleri kısaca belirleyip bu manada toplu bir analiz anlamında değerlendirmeyi yapmak istiyorum. İlgili yazının devamında proje şöyle tanıtılmıştır : *"Kent merkezinden sonra ana cadde köyü iki yamaçta kurulmuş iki mahalleye ayırıyor. Yerleşim Anadolu kent kurgusunun temelini oluşturan bir yamaç yerleşimi. Burada taşıtlar yamaçlara paralel yollarda seyrederken düşey geçişleri ise konutların da düşey yaya sirkülasyonunu oluşturan, merdivenler sağlıyor.*[1201]" ifadesi ile ulaşım konusuna girmiştir ki bu konu projenin en zayıf yanıdır ve bu manada mahkemelerin dayanak planlar için iptal karı vardır ki aşağıda bunun analizi yapılacaktır.

İlgili yazıda projeyi anlatan genel pasajlar şunlardır :

-"Oyunlardan sonra ise bu mekansal çeşitlilik arzulanan bir gelir düzeyi karışımını da sağlayarak gerçek bir sosyal kent dokusu oluşumunu gerçekleştiriyor.

[1201] y.a.g.e s.30

Mekan bir kooperatif fiziki ve soysal mekan tek düzeliğinin tuzağından kurtuluyor.[1202]"

-"Teras evler büyük ölçüde alanın optimum kullanımını sağladı. Aslında başka tür bir yapılaşmanın bu coğrafya da inşası mümkün değil[1203]."

-"Çevre düzenlemesi ve peyzaj projeleri de tasarımla birlikte yürütüldü. Oldukça nitelikli bir düzenleme amaçlanıyor"[1204].

-"Kent merkezi ise mahallenin ticari ve sosyal merkezi olarak hizmet verecek.[1205]"

-"Oyunlar sırasında ulaşım çok önemli bir konu. Kent Merkezinin hemen yanındaki otobüs depolama alanı bütün ulaşımın kalbi olacak. Otoyol arabalı vapurla olan bağlantılar için yer seçimi ideal. Aliağa'dan Manisa'ya kadar oyunlar yayılmış durumda ve kural gereği bu noktadan her yere bir saat içinde ulaşılabiliyor[1206]."

2- Bu değerlendirmelerin analizini bütünlük arz etmesi için aşağıda toplu olarak yapacağız:

a)Her şeyden önce meseleye Şehir ve Bölge Planlaması ilkeleri açısından bakacak olursak, öncelikle 30 senedir devletinden taahhüdünü bekleyen bir mağdur kitle var iken (yukarıda geniş olarak izah ettiğimiz gibi yaklaşık 4000 kişi tapusunu almıştır) ve bu manada l986 yılında bölgede Nazım İmar Planı çalışması da[1207] var iken İzmir Büyükşehir Belediyesi yönetimi bu 30 senedir mağdur olan mağdur kesimi bir tarafa bırakarak, sadece 14 gün sporcuların kalacağı bu Olimpiyat Köyü adındaki uydu kenti satmaya başlamış ve tam bir köy uygulaması içinde sadece

[1202] y.a.g.e s. s.31.
[1203] y.a.g.e s. s.31
[1204] y.a.g.e s. s.31
[1205] y.a.g.e s. s.32
[1206] y.a.g.e s. s.32
[1207] Bu çalışmayı dönem dönem geçmiş Büyükşehir Belediyesi yönetimleri farklı siyasi oluşum içinde de olsalar devlette devamlılık çizgisi içinde yapmışlardır ama Karayolları yol bitmeden bu çalışmalara müsaade etmemiş ve bu yol çalışması da 2000 yılında bitmiştir. Yani bu yönetim bölgeden geçen otoyol için "bitmeden planlayamazsın" şeklindeki engelin (Türkiye'ye çoğu zaman yaşanan kamu yatırımlarının 15-20 sene sürüncemede bırakılmasından kaynaklanan engelin) 1999 yılı sonu itibariyle ortadan kalkmış olmasına rağmen bölgeyi devletin yıllar önce verdiği taahhüt gereği ve 30 senedir bir tane kaçak yapılaşma yapmadan bekleyen ve verdikleri paralar ile teleferik, Baraj ve Otel yapılmasına sebep olmuş bu insanların yer aldığı alanın bütün olarak eşit ve adil düzenlemesini yapacağına mülkiyeti İhtilal döneminin hukuka aykırı işlemine dayandırılan bir alan ile sınırlı bir plan sınırı belirlemesi her şeyden öte "plan yapma ve onama yetkisi kendisinde olan bir idarenin plan sınırını kendi parseli ile sınırlaması" açısında planlamanın eşitlik ve adalet ilkesini zedelemiştir ve bu manada ki mahkemelerin karar metinleri yukarıdaki bölümlerde çalışma içinde belgelenmiştir.

burasını içeren bir Mevzi Plan yapmıştır. 1/25.000'lik revizyonu olmadan ve alınan mahkeme kararlarına planlama hilesi yaparak aynısını biraz değiştirerek yapmıştır. Balçova Arsa Mağdurları olarak bilinen grupla yaptığımız görüşmelerde bu durumu şöylece yorumlamışlardır : *"Türkiye'nin başına ne geliyorsa hep bu parçacı yaklaşımdan ve planlama ilke ve prensiplerinden aykırı olarak "ben yaptım oldu" mantığı ile hareket edilmesinden gelmiştir. Siz 30 senedir mağdur olan bir kitleyi ve hak sahibini düşünmeden sadece ve sadece uydukent yapıp satmak için ve bir spor organizasyonu için ve sadece 14 gün konaklayacak sporcuların meselesi için bölgenin tamamını bir tarafa bırakarak plan yapacaksınız; o âlicenap ve misafirperver yaklaşımınızı gerçek hak sahipleri için göstermeyip, geriye kalanları (burada kastedilen 30 sene önce devletten imarlı arsa vaadi ile tapularını almış ancak imarlarını alamamış bir 4000 kişidir) bir dahaki seçim döneminde malzeme yapıp bunu ileri ki yıllarda çözerim deyip, bir kısım hak sahipleri için de "evet bu yerler sizin parasını ödeyip devrin Balçova Belediyesi'nin Hazineden satın aldıkları yerlerdir, ama artık zamanaşımı olmuştur, lades ve artık burası benim" diyeceksiniz. Bu planlamada eşitlik ve adalet adına uygun olmadığı gibi teknik olarak da l969 tarihli anlayıştan ufuk ve vizyon alarak kabili kıyas olmayacak bir nokta içindedir".*

b)İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 17.6.2002 tarih ve 05/46 sayılı kararıyla kabul edilen 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve Balçova Belediye Meclisi'nin 26.06.2002 tarih ve 45 sayılı kararıyla kabul edilen 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında "Üniversiade 2005 Yerleşkesi"ne ait imar planlarının iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulması istemi ile açılan davada[1208] mahkemece 15.03.2003 tarihinde verilen yürütmeyi durdurma kararı üzerine söz konusu hukuka aykırı planın uygulanmasına devam edilebilmek için davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı nezdinde yapmış bulunduğu girişimler neticesinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca İzmir ilinin 1/25.000 ölçekli Metropoliten Alan Nazım İmar Planı'nın birçok kereler tadil edildiği ve bütünlüğünün bozulduğu, bu konuda yeni bir plan yapılması gerektiği gerekçe

[1208] **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2002/1043 E.** sayılı dosyası.

gösterilerek 1/25.000 ölçekli Metropoliten Alan Nazım İmar Planı'nın iptali cihetine gidilmiştir[1209].

Kaldı ki eğer Bakanlık böyle bir kaosu yaratmışsa o zaman neden Büyükşehir Belediyesi ve meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif bu işleme karşı hukuki mücadele vermiyorlar diye soru geliyor akla. Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşak, Özdilek Mevzi Planı gibi konularda Bakanlıklarla hukuki mücadele eden bu işbirliği oluşumu şimdi neden burada böyle bir yol sergilememişlerdir diye bir başka soru daha akla geliyor.

Burada olay açık ve nettir: Belediye 1/25.000'lik tadilatı yapmadan ve planlama hiyerarşisine uymadan hukuken sakat bir işlem yapmış ve Bakanlığa bu manada baskı yapmış ve Bakanlık da böylesi muğlak ve soru işareti taşıyan bir yazı yazmıştır. Ve Belediye de bunu bir can simidi olarak görüp İzmir Planlama Tarihi içinde üst ölçek planın bir gecede kaldırıldığı bir kaos döneminin mimarı olmuştur.

Diyelim ki yenisi yerine konmadan bu üst ölçek plan iptal edildi : peki o zaman hemen ve acilen bu üst ölçek plan için tabir yerinde tüm imkanları sarf ve seferber edip , gece gündüz çalışarak bir an önce üst ölçek plan yapılması gerekirken Büyükşehir yönetimin bunu yapmayıp önce bu Olimpiyat Evlerini ardından da Yeni Kent Merkezi adı altında Alsancak- Bayraklı-Turan da bir gecede 4.5 Emsal veren ve yine 1/25.000'lik yokmuş gibi hareket etmiştir? Sorusu akla gelmektedir. Tabi aynı bağlamda bu dönem itibariyle "sıkı işbirliği" içinde olunan meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu işbirliğini bozmayarak bu duruma sessiz kalmasının da soru işareti kendisini göstermektedir. Olay açık ve nettir; bu üst planın bir gecede yok edilmiş olması netice itibariyle Büyükşehir yönetimini çok aşırı güçlü hale getirmiş ve o yönetim de bu gücünü bölgesel ve tartışmalı olarak kullanmıştır.

[1209] Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın söz konusu planı iptal etmesinin sebebi yapılan plan tadilatları ile söz konusu planın bütünlüğünün bozulmuş olması, yapılan Mevzii İmar Planı ve tadilatların nazım imar planı anlayışı ile bağdaşmadığı, yenisinin yapılmasının gerekmesi gerekçe gösterilmiştir. Ve söz konusu yazıya dikkat edilirse burada Bakanlığın Büyükşehir Belediyesi'nin hukuka, kamu yararına, şehircilik ve planlama esas ve ilkelerine aykırı planın uygulanmasını temin etmek maksadıyla bahsi geçen planı iptal ettiği sonucu çıkmamaktadır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın yapmış bulunduğu bu işlemden sonra davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yürütmenin durdurulmasının kaldırılması istemi ile Bölge İdare Mahkemesi'ne yapmış bulunduğu başvurunun kabul edilmesi ve yürütmenin durdurulmasının kaldırılması üzerine mahkemece yeniden alınan bilirkişi raporu doğrultusunda 09.07.2002 tarihinde yeniden 2. kez yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir ama bu durumda ilgili yazıda yer almamıştır.

Bunun üzerine davalı idareler yine boş durmamış dava konusu İmar Planını 1/1.000 ölçeğinde Balçova Belediyesi Meclisi'nin kararı[1210] ile tadil etmişler ve söz konusu plan bir kısım değişikliklerle yeniden onanmıştır. Bu yapılan değişiklikleri üzerine İzmir 3. İdare Mahkemesi yine yürütmeyi durdurma kararı[1211] verilmiştir ama bu durumda ilgili yazıda yer almamıştır.

Bütün bu oyalama ve mahkemeye ve kanuna karşı hile yöntemlerine rağmen söz konusu imar planını uygulayamayacağını anlayan davalı idareler, (Balçova ve Büyükşehir Belediyeleri) bir başka "sıkı işbirliği" modeli ile İzmir Büyükşehir Belediye Meclisince dava konusu 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nda değişiklik yapmış[1212] ve ardında bu 1/5.000 Nazım İmar Planı'nın tadilatının uygulanmasına yönelik olarak da Balçova Belediye Meclisi'nin kararı ile 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı tadilatı yapılmıştır[1213]. Bu arada açılan iptal davaları da devam etmektedir ama bu mahkeme kararına karşı yapılan hile bile ilgili yazıda yer almamıştır.

Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus; yürütmeyi durdurma kararına karşın, gerek İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ve gerekse Balçova Belediyesi'nin yapmış bulundukları imar planlarının yeni bir plan olmayıp var olan ve uygulaması devam eden bir imar planının tadil edilmesine ilişkin Revizyon İmar Planı

[1210] Balçova Belediyesi Meclisi'nin 27.02.2003 tarih ve 16 sayılı kararı
[1211] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/684 E.** sayılı dosyasında ki 24.07.2003 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.
[1212] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 31.07.2003 tarih ve 05.142 sayılı kararı.
[1213] Balçova Belediye Meclisi'nin 20.08.2003 tarih ve 52 sayılı kararı.

olmalarıdır. Yani dava konusu yapılan imar planlarının devamı niteliğinde birer plandır ve esas itibariyle de bu planların aynısıdır[1214].

Aynı paragraf devamla İzmir Çevre Otoyoluna bağlantıyı eleştiri konusu yapan ve de Karayolları görüşü alınmadan ‘’re’sen’’ bir otoyola tek taraflı bağlantı olamayacağını belirten yaklaşıma karşın; ‘’… *çevre yolu bağlantısının yalnızca Limontepe Köprülü Kavşağı'ndan sağlanması yeterli bulunmuştur’’* cümlesi ile bir planın tadilatını kabul etmektedir. Dolayısıyla yürürlükte olduğu belediyelerce kabul edilen ve de askıya çıkarılan planlar yeni planlar değildir bu planlar ‘’revizyon planlarıdır’’ ve de ne meclislerden tasdik alabilirler ne de askıya çıkarılabilirler[1215].

Burada sorulması gereken soru şudur : “Bu manada bölge hakkında 1986 tarihinde yapılan 1/5.000 ölçekli İmar Planı mevcutken ve bu planı revize ederek bölgedeki diğer mülkiyet hakkı sahiplerini mağdur etmeden bir çözüm yolu bulmak varken neden bu yol denenmiyor da hukuka, eşitlik ve adalet ilkelerine, planlama ve şehircilik esaslarına taban tabana zıt bir planın uygulanmasına yönelik her tür hukuka aykırılıklar yapılıyor?”. Fakat bu manada bir sorgulamayı yine bu yazıda bulmak mümkün değildir.

Bahsi geçen ve mahkemelere verilen dilekçe arşivi incelendiğinde savunma olarak yeni bir plan olduğu iddia edilen planlar, ilgili komisyonlara dahi havale edilmemiş, direk mecliste onaylanarak yürürlüğe konmuştur. Mimarlar Odasının yayın organı olan bir dergide en azından uzman komisyonlara havale edilmemesi

---

[1214] Gerçek durum yapılmış olduğu varsayılan ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nce 31.07.2003 tarihinde onanan 1/5.000 ve takiben Balçova Belediye Meclisi'nce 26.08.2003 tarihlerinde onanan 1/1.000 ölçekli planların yeni bir plan olmadıklarıdır. Bu planlar birer revizyon planlardır. Zira her iki plan da İdare Mahkemesi kararları ve onlara yol gösterici olan bilirkişi raporlarınca düzeltilmişler, açık deyimiyle revizyona tabi tutulmuşlardır. Bunun delilleri arasından birkaç tanesini sayacak olursak; bir son ‘’plan raporunun’’ 10. sayfasının ‘’plan kararları’’ bölümünün ikinci paragrafında yer alan ifadedir. Açık ve net olarak *‘’…kabul edilen Nazım İmar Planı'nda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Dava aşamasında eleştiri konusu yapılan üç imar adası için saptanmış yüksek yoğunluk kararı orta yoğunluğa.....dönüştürülmüş..’’* denmektedir.

[1215] Hatta dikkat edilecek olursa 1/5.000 ölçekli planın tasdik tarihi artı bir aylık süresi ve onu takiben yapılacak 1/1.000 ölçekli plan arasında dahi bir aylık resmi askı süresinin ihlal edilmiş görülecektir. Büyükşehir, 1/5.000 ölçekli planı 31.07.2003 tarihinde onamıştır. Bir aylık askı süresi 31.08.2002 olması gerekirken bu süre içinde 26.08.2003 tarihinde Balçova Belediyesi 1/1.000 ölçekli planı tasdik etmiştir. Bu durumda 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelik hükümlerinin ihlal edildiği ortada iken bu durumların hiç birisi ilgili yazıda yer almamıştır.

noktasında bir eleştiri yapılmış olması gerekirdi diye düşünüyoruz. Bu noktada biz "nasıl olup ta yeni yapıldığı iddia edilen bir planın ilgili komisyonlarda dahi görüşülmeye gerek duyulmadan meclis oylaması ile geçiştirilmiş olmasının?" doğurduğu soru işaretinin üzerinde durmak istiyoruz.

Planın mecliste oylama tekniği dahi bu planın yeni bir plan olmayıp eski planın tadili niteliğinde revizyon imar planı olduğunu açıkça göstermektedir. Bize göre burada öneri planının mahkeme kararına uygun olup olmadığının incelenmesi için Hukuk Komisyonu'na ve Bayındırlık Komisyonu'na havale edilmesi veya en azından mahkeme kararının mecliste okunması gerekirken bunun yapılmaması ve sadece başkanların kefil[1216] olmaları ile meclisten geçirilmiş olmasını anlamak mümkün değildir. Gerek İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı ve gerekse Balçova Belediyesi Başkanı'nın tedrisatları lise mezuniyeti olduğu için bu manada bu çapta bir plana nasıl kefil olabiliyorlar diye bir soru akla gelmektedir[1217]. Meselenin hukuki süreci hakkında ve planlama süreci hakkında uzman olmadıklarına göre nasıl bir meclis yönlendirmesi yapabilirler ki? Alınan yürütmenin durdurulması kararının, yapılan revizyonda gözetilip gözetilmediğinin mütalaasını ancak uzman kişiler yapabilir. İdare Mahkemesi konunun uzmanı olmasına rağmen yine de bilirkişi incelemesi[1218] yaptırırken yukarıda belirttiğim gibi mecliste lise mezunu olan İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyesi Başkanlarının tekeffülatı ile plan önerisi için meclis komisyonlarına havale edilmeden mecliste karar alınmasını ve meclisin bu manada yönlendirilmesini Demokratik Hukuk Devleti içinde doğru bulmuyoruz. İlgili yazıda bu manada bir eleştiri bulunmamasını da yine o "sıkı işbirliği"nin getirdiği bir görünüm olarak görüyoruz.

[1216] 31.7.2003 tarih ve 05.142 sayılı Büyükşehir Meclisi'nde yapılan plan görüşme tutanakları incelenirse bu manada konak Belediyesi Başkanı Erdal İzgi'nin *"komisyonlara havale edilmesine gerek olmadığı"* yönündeki teşvik edici konuşması üzerine Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ahmet Piriştina'nın kefil olması ile plan Bayındırlık ve Hukuk (Ortada mahkemece verilen bir yürütmenin durdurulması kararı olduğu için hukuk komisyonuna da havale edilmesi gerekmektedir diye düşünüyoruz) Komisyonlarına havale edilmeden meclisçe oylanmış ve oy çokluğu ile işlem kabul edilmiştir.

[1217] Bu dönemin Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ahmet Piriştina ve Balçova Belediyesi Başkanı Ali İhsan Ülker'in Üniversite Lisans Eğitimi almadıkları ve Lise mezunu olduklarını yaptığımız araştırmalarda tespit ettik.

[1218] Yukarıdaki bölümlerde aynı konuda verilen birbirine zıt iki bilirkişi raporunun olduğunu belirtip bu manada nerede ise tamamı itibari ile katılmadığımız ikinci bilirkişi heyetinin raporunun uzunca eleştirisini yapmıştık. Mesele bu ölçekte bir bilimsel giriftlik içinde iken bu manada bir tekeffülatının izahını yapmakta zorluk çekiyoruz.

c) Söz konusu planların kapsadığı alanın en alt kot seviyesi 80-90 metrelerden başlayıp 250 metreye erişmektedir. Bu yükseltide yer yer düzlükler bulunmamakta olup biteviye yükselmekte ve inmektedir. Bu durumda da ortalama eğim % 50 değerlerinin üzerine çıkmaktadır.

Söz konusu planda dikkat edilecek olursa yapılan tadilatlar ilk bilirkişi raporunda belirtilen uygulamaya yönelik ve şehir planlama prensiplerine yönelik oluşsa da genelde radikal hataların tekrar edilmiş olduğu saptanmaktadır. Zira belediye 1/5.000 ölçekli plandaki ana ve hatalı unsurlarda ısrar etmiş ve bu plan bu şekilde oluşmuştur. Burada iddia edilen radikal yanlışlıkların başında o dönem itibariyle kamuya açıklanmamış da olsa 1/1.000 ölçekli planları 3030 sayılı Kanun kapsamında yapmakla yükümlü ilçe belediyesi olan Balçova Belediyesi yapmamış ve bu planlar İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılarak Balçova Belediye Meclisi'ne tasdik için yollanmıştır[1219].

Konut alanı olarak plan yapma yetkisine sahip olan Balçova Belediyesi'ne bu konuda her hangi bir yetki verilememiş ve kontrolün Büyükşehir de olduğu o dönem itibariyle çok açık olarak gözlemlenmiştir. Söz konusu planı inceleyecek olursak konut alanları olarak planlanmış alanın 107.377 m^2 olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alan irili ufaklı 25 konut adasından oluşmakta olup bunların en küçüğü 1300 ve en büyüğü de 10.000 m^2 büyüklüktedir. Ortalama büyüklük de 4.000 m^2 kadardır. Konut adalarına birisi hariç 1.40 yapılaşma emsali verilmiştir. Ancak aralarından bir tanesinin 1.60 emsal ile yapılaşmaya açılmış olmasının anlamı ve de bu adaya hangi nedenle farklı bir yoğunluk verildiği belirlenememiştir. Hâlbuki plan açıklama raporunda tüm yapı adalarına aynı emsalin verildiğinden bahis edilmiştir. Aynı şekilde açıklama raporunda 'arazinin doğal yapısının korunması ve rekreatif amaçlı kullanımlara daha geniş alan ayrılabilmesi amacıyla ağırlıklı olarak teras ev konumunda planlanmıştır' denerek yerleşme alanında planlanacak 934 konutun 844 adedi, teras ev olarak planlanmıştır. Dolayısıyla 90 ev teras tarzında planlanmamıştır.

[1219] Zira Balçova Belediyesi'ne bu planlar üzerinde söz hakkı verilmemekte ve durum bir oldu bittiyle sonlanmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise bize göre Üniversiade olarak planlanan alanda konaklayacak kişi sayıları dışında burada yer alacak konutlara finansman sağlamaya yönelik olarak konutların pazarlanması işlemleri Büyükşehir Belediyesi'nce yapılmış olmasıdır.

Bu durum itibarıyla Balçova Belediyesi tarafından 26.08.2003 tarihinde meclis onayı almış olan 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın incelenmesinden üç yapı adası hariç tüm yapı adalarına teras ev yapılacağını belirten ''T'' lejant notunun konulmuş olduğu görülmektedir. Bu iki yapı adasından birisi, ilkokul alanı olarak ayrılmış kesimin kuzeyinde yer alan yapı adasıyla, ticaret ve sosyal tesis ibaresi konmuş alana batıdan birleşen yapı adasıdır. Özellikle bu adanın yoğunluğunun yukarıda bahsi geçen ve farklı olarak emsallerine göre daha yüksek yoğunluklu (E=1,60) yapı adası olması da dikkat çekicidir. Teras ev konumuna göre bu yapı adası batıdan doğuya 35 metre derinlikte ve bu derinlikte 12 metre eğim alan bir durumdadır. Sonuçta söz konusu bu yapı adasının eğimi % 34'ün üzerindedir ve teras ev dışında bir yapılaşmaya uygun değildir. Benzer şekilde diğer bir yapı adası da ilköğretim alanına bitiştiği noktada 206 kotuna ve yol cephesinde de 194 kotuna sahiptir. Bu iki nokta arasındaysa ortalama 40 metre mesafe vardır ve eğimi %30'dur. Bu tür eğimli bir arazide teras dışında ne tür konut yapılabileceği muğlak nokta olarak kalmıştır. Kaldı ki bu parselin önünden geçen 10 metrelik trafik yolun da en kesitinde iki nokta arasında 4 metre kot farkı bulunmaktadır. Yolun düz olması gereken kesiminde % 40 eğim bulunmaktadır. Yolun doldur-boşalt yöntemiyle eşit olarak iki yana yönelik yapmış imalatında söz konusu yapı adasına erişmek için iki metre çıkmak gerekmiş ve tüm yapı adası boyunca iki metrelik istinat duvarı yapılmıştır. Yolun diğer tarafı için de aynı yükseklikte istinat duvarı yapılmış ve bu kez iki metrelik iniş merdivenlerine gereksinim duyulmuştur[1220].

[1220] Bu sadece bu yapı adası önündeki yol için sağlı sollu toplam 450 metre uzunlukta ve iki metre irtifada istinat duvarı yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun maliyetinin hesaplanmasını burada yapmaya gerek olmadığını düşünmekteyiz. Bu yaklaşıma belki müteahhit firma olan Doğuş A.Ş sevinmiş olabilir ama kamu adına bir kayıp olduğu gerçektir. 1999 seçimi öncesi Tansaş Hisselerinin satışını eleştiren Ahmet Piriştina'nın kendi iktidarı döneminde kalan hisseleri Doğuş A.Ş'ye satmış olması ve bu grubun Olimpiyat Evleri Projesinin müteahhidi olması ve yine bu grubun Üniversite Yaz Oyunlarının sponsoru olması konuları dönemsellik içindeki yakın ilişkilerin yönetime yansıması manasında incelenmesi gereken örnekler olduğu kanaatindeyiz[1220]. Bu manadaki bir sorgulama ilgili yazıda yer almamaktadır. Aynı odanın ve diğer meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin 1999 yerel seçiminden önce haklı olarak irdelediği Özdilek A.Ş-Büyükşehir siyasi yönetimi sorgulamasını yapmış olmalarına rağmen 1999 seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir yönetiminin- Doğuş A.Ş ve Kipa A.Ş ile benzer bir sorgulamasını yapmamışlardır. Her iki dönem için söylemlendirilen bu yakınlaşmaların kente, imar planlarına yansımasının tarafsız ve dönemsellikten uzak bir gerçekçilik içinde yapılaması gerekmektedir diye düşünüyoruz. Örneğin; Yeni Kent Merkezi için "Burada Doğan Holding A.Ş ve vs. Holding A.Ş'ler yer toplamış" söylemlerini açıkça ifade eden ve bu manada eleştiri yapan ve bunu yaparken de kendi il başkanı olduğu CHP'ye mensup Büyükşehir siyasi yönetimi eleştiren Selçuk Ayhan'ın örnek duruşunun[1220], siyasi yönü bulunmayan meslek odalarının da yapması gerekir diye düşünüyoruz.

"T" plan notu verilmeyen diğer bir ada da kuzeyde yer almaktadır. Burası da bir uçta 9, diğer uca doğru da 13 metre yükselen bir topografyaya sahiptir. 40 metre derinliğe sahip olup eğim durumu itibarıyla tüm yapı alanındaki en düşük eğime burada görülmekte olup % 22'dir ve bu eğim ada boyunda sadece 60 metredir. Yapı adasının geriye kalan 120 metrelik kısmındaysa eğim % 33'ten başlayarak diğer uca doğru % 38'e çıkmaktadır. Bu durumdaki bir adaya da ne tür konutların yapılacağının tanımı açık ve nettir. Kaldı ki bu konutların yapımında lüks değil işlevselliğin esas olduğunun bilinmesi konuyu daha açık ve net yapmaktadır. Ortalama değerler açısından konuya baktığımızda ise teras evlerin maliyetinin emsallerine göre daha yüksek olduğudur. Esasen zamanında Balçova Belediyesi vatandaşlardan toplayarak hazineden yeri satın aldığı zaman[1221] Olimpiyat Evlerinin yapıldığı parselin üç milyon metrekarelik alan içinde rekreatif amaçla planlanması yönünde bir düşünce olduğunu dönemin bürokrat ve başkanıyla (1980 İhtilali öncesi belediye başkanı olan Saim Katırcıoğlu ve o dönemin imardan sorumlu bürokratı olan ve daha sonra 1993-1999 dönemi arası Balçova Belediyesi başkanlığını da yapmış olan Mustafa Şentürk ile) yaptığımız görüşmelerden öğrenmiş bulunuyoruz.

Yukarıda bahsi edilen üç farklı adanın toplam yüzölçümleri yaklaşık 15.500 m^2 kadardır ve toplam inşaat emsalleri 22.500 m^2'dir. Ortalama 100 m^2'lik evler yapılacağı varsayımından bu iki ada, 225 evi barındıracak kapasitedir. Raporda ileri sürülen 90 sayısına karşın ortaya 225 ev çıkmaktadır. Her ne kadar plan üzerindeki ''emsal değer maksimumları belirlemektedir, daha az yapı alanı uygulanabilir'' dense de; şayet teras ev dışındaki konutlardan buraya yapılacaksa ne tür bir yapılaşma olacağının plan üzerinde belirtilmesi gerekmektedir. Bitişik, ayrık, ikiz bitişik veya blok sistemlerden hangisi uygulanacaksa plan üzerinde yer almalı idi. Ayrıca sadece emsal (E=) yazarak bırakmak kat yüksekliğinde de belirsizlikler yaratmıştır. Teras evlerin yapılışında da kaç kat üzerine yapılaşacağının belirtilmesi

[1221] Balçova belediyesinin bu yerleri hazineden satın alma sebebi ve hazinenin bu yeri satma sebebi Balçova Belediyesinin bu yerleri, parasını topladığı vatandaşlara dağıtacak olması ve yaklaşık 3 milyon metrekarelik bir alanın bütünlük içinde planlanacak olması ve böylelikle kaçak yapılaşmaya ve hazinenin arsalarının talan edilmesinin önüne geçilecek olmasıdır. Ayrıca bu toplanan bedellerden arta kalan meblağlarla teleferik, baraj ve otel gibi yatırımların kamuya kazandırılması da projenin hazine tarafından kabul edilme sebebidir.

uygun bir yaklaşım olarak görülmektedir. Zira teras ev literatüründe iki kat üzerinde uygulamalar da bulunmaktadır. Tutarlı bir planın açık ve yoruma yönelik noktalar bırakmaması gerekmektedir[1222].

d) Söz konusu vadinin Poligon Deresi'ni oluşturan bu kesiminde vadinin konut alanı dışına gelen diğer kısmına bir metre genişlikte bir kanal planlanmıştır. 50 metre uzunluktaki bu kanalın başlama yeri belli olmakla beraber kanala suyun nereden ve nasıl geleceği belli değildir. Bir yaya yolunun yanından başlamaktadır. Sonuçta alanda tasarlanmış iki göletten küçük olanına açılmaktadır. Bu göletin su toplama sathı 350-400 m^2 kadar olup seddesinin en yüksek yeri 6 m.'dir. Buradan çıkan aynı nitelikli 1 metrelik kanal 130 metre sonra diğer bir gölede erişmektedir. Bu göletin de su toplama sathı 11.148 m^2'dir. Seddesinin yüksekliği ise 17 metredir. Su tutma hacmi ise 80.000 m^3'dür. Buradan bırakılan su ise serbest bir şekilde vadi içinde akacaktır. Hâlbuki bu tür çalışmalarda seddeden bırakılacak suyun kontrollü olarak hangi mecraya gideceği tasarlanma durumundadır. Plan üzerine konan basit ok işaretlemeleriyle suyun sadece gidiş yönü belirlenmiştir ki bu konuya teknik bir yaklaşım değildir. Söz konusu alana yerleşim 2006 yılı baharında olmuştur. Bu manada problemleri gün yüzüne çıkaracak derecede bir yağış durumu ile karşılaşılmadığı için mesele şimdilik unutulmuş gibi gözükmektedir ama sorun öylece beklemektedir.

Yapılan planlamayla elde edilmeye çalışılan yaklaşım için uzmanlaşmış bir çalışma gerekmektedir ve bu konuda ülkemizde tek yetkili kuruluş DSİ'dir. Projelendirme konusu bir ihtisas gerektirdiği için gerek kanal genişliği ve gerekse su toplama satıhları belirli planlama çalışmaları sonucunda oluşmalı idi. Ama bu husus dönemin Büyükşehir yönetimi tarafından ciddiyetle ele alınmamış ve mahkeme dosyalarında bu manada uyarı olmasına rağmen sorunun çözümü noktasında bu güne

[1222] İki adanın neden farklı kullanımda olup bunlardan birinin emsalinin de yüksek tutulmuş olması gibi… alana yönelik ilk plan incelendiğinde üç adada yoğunluk azaltılması yapıldığından bahsedilmektedir. Bunların emsalleri E=2.50 idi. Hangi nedenle söz konusu yoğunluklar azaltılmıştır anlaşılamamıştır. Yukarıda etraflı olarak ortaya koyduğumuz gibi mahkemelerin vermiş olduğu yürütmenin durdurulması kararları bu manada idareyi "olmadı böyle yapayım" refleksine sokmuştur ve bu etki tepki yaklaşımı oturma raporlarının verilmesi aşamasına kadar devam etmiştir. Bunun nedenlerinin belirlenmesi gerekmekte olup aynı şekilde yine hangi nedenle bir yapı adasının emsalinin diğerlerinden farklı tutulduğunun plan raporunda açık, net ve gerekçeli belirlenmesi uygu bir yaklaşım iken bu yapılmamış ve oluşum bu çizgide devam etmiştir.

kadar bir çalışma olmamıştır. Dikkat edilirse zaten su toplama satıhlarında Cennetçeşme ve çevre yerleşmelerden gelecek yağmur ve satıh sularının hesap edilmediği anlaşılmaktadır. Bu hususta da mahkeme dosyalarında uyarılar olmasına rağmen bu manada bir tedbir bu güne kadar (10.10.2007 tarihine kadar) bu manada bir tedbir çalışması tespit edemedik. Göletler için ifade edilen 1400 hektarlık bir havzanın olduğu ifadesi bunu kanıtlamaktadır. Şu halde ilk olarak burada ön inceleme yapılmamıştır. İkinci olarak gölet projeleri 1/500 ölçekli haritalarda detaylandırılmamıştır. Rasat ve hidroloji etütleri yapılmış mıdır belirsizdir. Drenaj ve gövde aks çalışmaları yapılmış mıdır yine cevapsız durumdadır. Bu tür etütler yapılmadan gölet planları yapmak şematik bir yaklaşım olarak kalmaya mahkûmdur. Uygulama da bu manada bir tutarsızlık içinde gitmiş ve netice itibariyle sorun ilk ciddi yağışta kendisini gösterecektir düşüncesindeyiz. Halbuki bu hususlar 1/1.000 ölçekli plan üzerine işlenen kanallar ve göletlerin sorunlarının bilinerek plan üzerine işlenmesi gerekmekte idi. [1223]. Netice itibariyle bölgenin bu orijinal yapısı içinde ne diye böyle bir zorlama planlama yapıldığının ve özellikle bu yapının meydana getirdiği bu gibi sorunların eleştirisi ilgili yazıda hiç yer almamakta ve tabir yerinde ise proje "aşırı ve mutlak" bir destek mahiyetinde ele alınmıştır ki Mimarlar Odası gibi teknik yönü ağır basan odanın yayın organında bu manada yayınlanan yazının meseleyi daha az bir "sıkı işbirliği" mantığı içinde ele alması beklenirdi.

[1223] Örneğin seddelerin zonlu toprak dolgu mu yoksa kil çekirdekli kaya dolgu mu veya sadece toprak dolgu mu vb. konularda açıklık getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yıllık ortalama su aktif ve ölü hacimlerin bilinmesi sonucunda sedde boyu ve yüksekliği belirlenmeliydi. Örneğin Buca Kaynaklar Göledi yaklaşık 24 metre sedde yüksekliğine sahiptir ve zonlu toprak dolgudur. Depolama hacmi 0,75 hm^3 olan bu göletin 2002 yılı birim fiyatlarıyla tesis bedeli 1,35 trilyon ve yatırım bedeli de 1,62 trilyon TL'dir. Bu ek maliyetin hangi bütçeden karşılanacağı da düşünülmemiştir. Burada açık olan konu göletlerin gerek su toplama satıhları ve de seddeleri ciddiyetten uzak bir yaklaşımla planlar üzerine işlenmiş olduğu ve aynı yaklaşımın uygulamada da kendisini gösterdiğidir. Plan raporunda yazılan ve göletlerle ilgili diğer bir konu da bu alanda toplanacak suyun rekreasyon ve park alanlarının sulamasında kullanılacağı hususudur. Dikkat edilecek olursa göletlerin birinin ortalama kotu +90,00 diğerinin ise +80,00 seviyelerindedir ve planlanan arazinin en alt seviyelerindedir. Bu kottaki suyu alarak +140,00 ve +250,00 kotlarında yer alan parkların nasıl sulanacağının açıklanması beklenmektedir. Açıklaması dedik zira uygulamada bu manada bir oluşum bu güne kadar tespit edilememiştir. Yaz ayları bu göletlerin sıtma mücadele ekiplerince devamlı kontrol altında tutulması gerektiği da hatırlatılmalıdır.

e) Diğer taraftan alanda yer alan “rekreasyon” alanlarının nereleri olduğu belirlenememiştir. Ciddi ve uygulamaya dönük bir planda park alanlarının nereleri olduğu, çocuk bahçelerinin hangi mekanlarda ve dağılımda bulunduğu ve üzerinde plan raporunda ısrarla durulan rekreasyon alanlarının nerelerde planlandığı belirtilmemiştir. Gerek 1/5.000 ve gerekse 1/1.000 ölçekli revizyon planlarının lejantlarında noktalanmış alanlar “parklar ve dinlenme alanları” ibaresiyle verilmiştir. Hâlbuki geçerli bir planda hangi yeşil alanların hangi amaç doğrultusunda planlandığı ifade edilir. Özellikle gölet çevrelerinde yer alan aktif rekreasyon amaçlı peyzaj düzenlemelerinin hangi boyutlarda yer alacağı, göletlere yaklaşma mesafesi konup konmayacağı da dahil olmak üzere plan üzerine işlenmelidir. Kaldı ki burada önemle vurgulamak isteriz ki revizyon imar planında bütün yeşil alanlar en yüksek eğime sahip alanlar üzerine planlanmıştır. Şimdi şu sorunun cevabı gerekmektedir: “ Hangi veya nerelerde çocuk bahçeleri % 50 eğim üzerinde planlanmaktadır”. “ Hangi parklar % 50 eğim üzerinde tasarlanmaktadır”. “% 50 eğim üzerinde ne tür rekreatif faaliyetler konumlanmaktadır”. Şayet bu sorulara planlama ilkeleri ve şehircilik esasları doğrultusunda net ve doğru cevaplarla evet denecekse yapılmış olan revizyon planı hakkında söylenecek pek bir şey kalmamış denmektedir. Ama Olimpiyat Evlerin de yaşam başlamıştır ve uygulama ortadadır. Bu sorunlar kendisini her geçen daha da ağır olarak hissettirmektedir. Alanda yaşayacağı varsayılan 3736 kişi için istendiği kadar kişi başına 57 m^2 yeşil alan planlanmıştır derseniz deyin, şayet bu yeşil alanlar tanımsız ve de kullanılma imkânlarından yoksun ise bunlar pasif yeşildirler ve kullanılmazlar. Yeterli yeşil alan vardır demekse samimiyetten uzak bir ifade olmaktadır. Ancak şurası bilinmelidir ki planlama ciddi bir iştir ve yasak savmak için yapılmaz. Bu böyle yapılmış ve neticede bölgede yaşayan insanlar plan haricindeki yeşil alanları daha çok kullanır haldedirler ve bu alanlarda yukarıda bahsini ettiğimiz ve 30 sene önce devlete parasını ödeyerek 30 sene önceki “imar taahhüdü” nü bekleyen insanlara ait olan yerlerdir. Eleştirisini yaptığımız yazıda bu manada bir inceleme de gözükmemektedir.

Konu ile ilgili olarak burada bir alıntı yaparak meseleyi somutlaştırmak istiyoruz. Şöyle ki : İzmir 3. İdare Mahkemesi’nin 2003/684 E. sayılı dosyasına

sunulan 17.07.2003 tarihili Büyükşehir belediyesinin savunma dilekçesinde yenilenen daha açıkçası revizyonu yapılan planlar savunulurken planlama ilkelerine ve tekniğine aykırı söylemler ortaya çıkmıştır. Burada yukarıda açık olarak belirlenmiş nedenlere ek olarak bir kısmı değerlendirmeye alınacak olursa davalının savunmasının ikinci paragrafında şu ifadenin altını çizmek gerekir : *"söz konusu alan…."* şeklinde başlayarak *"…ve rekreasyon gereksiniminin sağlanması için belirlenmiş ve planlanmıştır"* ifadesiyle son bulmaktadır. Burada sorulması gereken soru şu şekilde olmaktadır; "gerek 1/5.000 ve gerekse 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nda belirlenmiş hangi alan rekreasyon faaliyetine ayrılmıştır"?... Bu sorunun cevabı yoktur zira her iki planda da hiçbir alan bu amaçla tanımlanmamıştır. Planlarda hele uygulama imar planlarında, plan sınırları içinde tanımsız alan bulunamaz. Her alan işleviyle tanımlanmalıdır. Bu planda rekreasyon faaliyetlerinin yapılacağı alan bulunmamaktadır ve bu konu da dolayısıyla hilafı hakikattir.

f) Ulaşım bağlantılarına gelecek olursak öncelikle dönemin planlama hikayesinin anımsanması gerekmektedir : yukarıda değindiğimiz ve yürütmeyi durdurma kararına esas olan konulardan biri olan otoyol bağlantısının iptal edilmesi sonucunda revize edilen ve sanki yeni bir planmış gibi ismi değiştirilerek Üniversiade 2005 Yerleşimi İmar Planı olarak lanse edilen 1/1.000 ölçekli imar planında ve ona esas olan 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nda yer alan isim değişikliklerinden dolayıdır mı ki planın revizyon olmadığı sanılacaktır. Planın adı olarak öncesinde yer alan ''yerleşke'' kelimesinin ''yerleşim'' olarak değiştirilmiş olması özde hiç bir şey ifade etmemektedir. Gerek 1/5.000 ve gerekse 1/1.000 ölçekli, planlar kendi hukuksal sınırları içinde birer revizyon imar planlarıdır. Revize edilen hususlardan bir diğeri de yukarıda kısa bahsi edilen çevre otoyol bağlantısıdır. Konuyu detaylı inceleyecek olursak, Büyükşehir Belediyesi 31.07.2003 tarihinde onadığı 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nda planladığı söz konusu bağlantıyı, dava konusu olan plan nedeniyle ve de bilirkişilerce uygun bulunmadığı için ve neticede de bu manada mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı olduğu için revize etmiştir. Bu kez yerleşkenin İzmir Havalimanı Spor Sahaları ve diğer ilgili birimlerle olan bağlantılarını, çevre yolunun Limontepe Sapağı ile karşılayacağını belirlemiş ama bu bağlantı sadece çevre yolu standardında

ve bu amaç doğrultusunda yapılmıştır. Bu sapağı planlama ilkeleri ve de esasları doğrultusunda değerlendirmeyen plan yapımcıları, radikal bir hata işlemişlerdir. Limontepe Kavşağı, Karayolları çevre yolu standartlarında yapılması gerekirken; 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı kriterleri esas alınarak değerlendirilmiş ve bunun sonucunda taşıyacağı yük ve ileride imara açılacak alanların da getireceği yoğunluk hesaplanarak yonca yaprağı türü kavşak yerine daha düşük yoğunluğa yönelik tasarlanmıştır. Şimdi bu basit ve tek yönlü sorunlu kavşağa; Üniversiade Yerleşkesi ve ondan da öte araç sahipliğinin konut başına ortalama bir aile düşen bir zümrenin oturacağı alanların planlaması yapılmıştır. Bu gün itibariyle yerleşim söz konusudur ve ulaşım sorunu kendisini açıkça hissettirmektedir. Şöyle ki; davaya konu olmuş bu alanda 107.377 m^2 konut alanındaki yapılaşma emsaliyle Büyükşehir Belediyesi'nin değerlendirmesiyle 934 konutun yer aldığı düşünülürse, bu alana sadece günlük olarak her konut aracını sadece ev-iş ilişkisinde bir kez kullansa 934x2=1868 gibi bir araç sayısı çıkmaktadır. Ancak konu bu bağlamda bu denli basit çözümler içinde bulunmamaktadır. Dikkat edilecek olursa planlama, alanı farklı bir kullanımı da kapsam içinde tutmaktadır. Bu tamamıyla bir sanal olarak ileri sürülen ve ulaşım sıkıntısını diğer deyimiyle servis ve de hizmet araçları açısından sorunu yokmuş gibi göstermeyi amaçlayan "ESHOT Garajı" alanıdır. Bu alanda diyelim ki sadece ESHOT araçları geceledi. Belirli saatler içinde ve dışında bu kavşağın 1/25.000 Nazım İmar Planı standartları dikkate alınarak planlanmış olması dikkate alınarak belirli yoğunlukların bu alana gelmeyeceği varsayımı üzerine yapılmış olmasında, diğer deyimiyle de davaya konu olan planın sahibi olan İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından, uygulamakta olduğu plana sahip olacağı düşüncesi içinde karayolu güzergâhı ve de kavşak düzenlemesi yapan bu kamu kurumu da yanıltılmış olmuştur. Bu plandan hemen sonra TOKİ evleri olarak bilinen bir alan planlanmış ve ardından da 30 sene bu alanda yer almış alan yaklaşık 4000 tapu sahibine bu manada plan sözü verilmiştir. Sonuçta alana ulaşım sağlayan söz konusu yarım trompet Limontepe Kavşağı'ndan plan alanı içine giriş ve çıkışlarının yaratacağı kaosu düşünerek bu manada alanın bütün haline planlamasının mahkemelerin verdiği yürütmeyi durdurma karalarına göre yapmayıp planlama hileleriyle davaları bu manada düşürüp son davada esnek ve Büyükşehir'i kayırıcı rapor veren ikinci heyetin teknik koruyucu raporu ile sorun kendi adlarına aşılmıştır.

Çevre yolu sapağından Cennetçeşme istikametine gidilirken 500 metre kadar sonra erişilen ve solda yer alan 16.00 metrelik söz konusu yola sapmak mümkün değildir. 20.00 metrelik çevre yolu bağlantısı üzerinde bulunan refüje üzerinden geçilerek mi acaba Üniversiade Yerleşimi ve ESHOT Garajı'na erişilecektir? Şayet refüjün üzerinden atlanmadan 16.00 metrelik yola girmek istersek 6.00 metre daha giderek 20.00 metrelik yol üzerinden u dönüşü yapmamız gerekecektir. Bu nasıl bir planlamadır anlaşılamamıştır. Bu tür düşüncelerle nasıl plan çözümleri hedeflenmiştir bilinemez. Konu tamamıyla dikkatsiz ve özensiz bir tarzda planlanmış ve uygulamada sorun çıktıkça tabir yerinde ise her gün yap boz şeklinde meseleye çözümler getirilmeye çalışılmaktadır. Bu soruna ek olarak 16.00 metrelik yola diyelim ki saptık. 160-170 metre ilerledikten sonra 10 metrelik bir yolun bizim yolumuza birleştiği ve bu yolun da bir konut yerleşimine hizmet verdiği görülmektedir. Ancak yol ortasında yer alan refüjden ötürü bu alana gelmek isteyenlerin sapma imkânı bulunmamaktadır. Konutlarına erişmek için 1 kilometreden fazla yol kat ederek Üniversiade için planlanmış ticaret alanı yanındaki kavşaktan tekrar geriye bir kilometre dönmeleri gerekecektir. Bu tür yaklaşımlarla planın ciddiyeti arasında tutarsızlıklar bulunmaktadır.

Konu ile ilgili olarak İzmir 3. İdare Mahkemesi'ne 2003/684 E. sayılı dosyaya sunulan 17.07.2003 tarihli Büyükşehir belediyesinin savunma dilekçesinde yenilenen daha açıkçası revizyonu yapılan planlar savunulurken ilginç ifadeler ortaya çıkmıştır. Burada yukarıda açık olarak belirlenmiş nedenlere ek olarak bir kısmı değerlendirmeye alınacak olursa : Özellikle 3. sayfanın son paragrafında planın düzeltilmesinin nedenlerinden birisini yapılmakta olan uygulama sırasında "…yol akslarında oluşan kaymaların düzeltilmesi…" ifadesi yer almaktadır. Burada yukarıda iddia ettiğimiz ve de uygulamada dozerle açılan yolların ve bu manada asfaltlanan yol oluşumun, Uygulama İmar Planı'ndaki yol güzergâhlarına uymadığının cevabı açık ve nettir. Bu demektir ki ilgili belediyenin onayarak yürürlüğe soktuğu ve uygulamaya geçilen planda belirtilen yol güzergâhları araziye tatbik edilirken plandaki güzergâhlar sapmıştır. Bu konunun yerinde harita mühendislerince irdelenmesini ve de incelenmesi ile görülecektir ki uygulamada

sanıldığından büyük hatalar yapılmıştır. Ama bu hususta da ilgili yazıda bu manada bir eleştiri yapılmamıştır.

% 30-% 40 - % 50 ve daha fazla eğimlerden geçen yollar, bu eğimler üzerine konumlanmış kavşaklar ve bu eğimler üzerinde yer alan 15 metre yarı çaplı yol dönüşleri hiçbir trafik standardında görülmeyen yaklaşımlardır. Bu arada 934 konutun yer aldığı alanda planlanmış otopark alanlarının toplamda 2.200 m^2 olduğunu belirtirken gerçekten üzülüyoruz. Plan raporunda da otopark sorununun nasıl ele alındığı veya çözüleceği üzerinde tek bir satır dahi olmaması sanki bu alanda oturacak kişilerin arabalarının olmayacağı imajını vermektedir. Sadece ‘’ulaşım kararları’’ kısmında; ‘’…..*erişimin toplu taşınım araçlarının yanı sıra yüksek oranda özel oto ile sağlanabileceği varsayılmıştır….*’’ denmektedir. Alanda planlanmış üç otoparkta ancak 70 aracın konabileceği otopark bulunmaktadır. Bunlardan en büyüğü de ilköğretim alanı ile park arasında konut alanları dışındadır. Diğer ikisinden biri 5,00 metre kot farkına sahip bir yol dönüşünde yer almaktadır ki konum yeri itibarıyla fevkalade sakıncalı ve de riskli bir alandadır . Diğeri ise sadece 5 araç alabilen ve de % 45 eğime sahip bir alandadır. Bu kesimde değil araç park etmek insanların ayakta durması bile mümkün değildir. Bu tür bir planlama yaklaşımı yukarıda da bahsini ettiğimiz hususlardan ötürü aşırı derecede özensiz bir yaklaşımla ele alınmıştır. Uygulama içinde gözlemlediğimize göre bu manada büyük orunlar yaşanmaktadır. Proje dahilindeki tüm evlere yerleşim olduğu zaman bu sorun çok daha büyük problemlere neden olacaktır.

Yukarıda detaylı incelemesini yaptığımız ikinci rapor için davacıların adil yargılanmama sebeplerinden birisi olarak AİHM’ne itiraz ettiklerini hatırlatalım ve bu arada bu ikinci raporda dahi ulaşım noktasında eleştiri yaptığını ve en son kararda dahi bu kısmi bir iptal sebebi ile planın ulaşım açısından iptal edildiğini hatırlatalım. Bize göre de tartışmalı olan ikinci rapor ve bu rapora göre düzenlenen son mahkeme kararında bile ulaşım hakkında iptal kararı var iken mimarlar odası gibi teknik bir odanın yayın organında proje ile ilgili çıkan yazıda hiç yoksa bu konu hakkında eleştiri anlamında tek bir satır bile olmaması ve dahası ulaşımın ideal olduğu

yönünde bir içerik iddiası içinde olunması bize göre “sıkı işbirliğinin” mutlaklık içinde tezahüründen başka bir şey değildir.

g) 3.736 kişinin yaşayacağı bu alanda bir ilköğretim kurumu planlanmıştır. Alan 21.486 m^2’dir ve +212,00 kotunda bir tepeyi ortasında barındırmaktadır. Bu tepeden yanlara doğru +175,00 ve +190,00 kotlarına inilmektedir. Bu da bir yönde % 26 diğer yönde de ise % 37 eğimin varlığını ortaya koymaktadır. Bu denli eğimli bir alana planlanan ilköğretim kurumu ki, revize edilen planda alan üzerine ilkokul yazılarak teknik bir hata yapılmıştır, gereğinden fazla bir alan işgal etmektedir. Zira 17.03.2001 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin ek 1a da belirtilen değerlerine göre olması gereken büyüklüğü en fazla 15.000 m^2’dir. Bu alandaki gereksiz büyüklük imalatta maliyet arttırıcı bir durum ortaya çıkarmaktadır ve bu alanda yaşayacak kişilerin ilköğrenim yaşındaki çocukları için esasta planlandığı için, 3.736 kişinin çocukları için gereksiz büyüklüktedir. Aynı şekilde ilk planda yer alan ticaret ve sosyal tesis alanı yaklaşık 6.000 m^2 küçültülerek 16.587 m^2’ye indirilmiştir. Bu alanda da % 22 eğim bulunmaktadır. Karayollarındaki en fazla tırmanma eğimi araçlar için % 12 olduğundan, bu tür bir ticaret alanında insanların nereden ve nasıl tırmanma yapacakları merak konusu olmaktadır. Ayrıca bu alan 3736 kişiye yönelik planlandığı için yukarıda bahsi edilen yönetmeliğe göre olması gereken değeri, ticaret için kişi başı 1 m^2 ile sosyal tesisler için ayrılan 0.5 m^2 değerlere göre gerekli alan miktarı 5.600 m^2’dir. Burada da mekân israfı yapılmış ve 16.587 m^2 alan ayrılmıştır. Bunlar hep plana ne denli ciddiyetle yaklaşıldığının delilidirler. Bu manada tespitlerin uygulama içindeki üç boyutlu görünümü açısından örnek keşif için orada durmaktadır. Bizim bu noktada yaptığımız bu eleştirinin en az oranda dahi yansıması ilgili yazıda yer almamaktadır. 1999 -2005 yılları arası dönemi bir dokunulmaz uzaklıkta gören Mimarlar Odası yayın organında bu manada ilgili yazıdan sonra herhangi bir yazı yazılmadığını araştırmalarımızda tespitini yapmanın en azından bilimsel kuşku adına haklı soru işareti yaşanmaktadır.

h) Üniversiade 2005 yerleşim alanı planı olarak yapılmış olan planlama alanı içinde BHZ (belediye hizmet alanı) olarak ayrılmış ve ESHOT Garajı adı altında özel

kullanıma tahsis edilmiş bir alan bulunmaktadır. Kaldı ki bu tür alanlara plan lejantlarında kentsel teknik altyapı adı altında "garaj" olarak tanımlanarak buna göre tarama ve işaretlemesinin yapılması gerekirdi. Kaldı ki 1/1.000 ölçekli planın lejantında bu alana ''büyük alan kullanımı gerektiren kamu kuruluş alanı'' yazılmış olması acaba buraya ESHOT Genel Müdürlüğü idare binaları mı yapılacak sorusunu gündeme getirmektedir. Bunlara rağmen bu geniş alan 73.400 m^2 büyüklüktedir. Özel amaç için planlanan bir konut alanın bitişiğinde bir depo garajının konumlandırılmış olmasının anlamı bulunmamaktadır. Bu tür depo garajları kentin dış mekânlarında yer alırlar. Zira bu alan aynı zamanda otobüslerin gerekli bakımlarının yapıldığı bir mekândır. Kaldı ki özellikle servise çıkış ve servisten dönüş saatlerinde 16,00 metre olarak planlanmış trafik yolu üzerinde onlarca otobüs hareket halinde olacaktır. Bunun diğer trafikle birlikte hareket ettiğini de düşünme zorundayız, bu durumda söz konusu yol üzerinde bir karmaşanın yaşanacağı kesinken ve bu gün için sorun her geçen kendisini göstermişken dönemin siyasi ve bürokrat incelemesi bunu görememiş ve dahası plana karşı açılan iptal davasındaki eleştiriler bile bu manada nazara alınmamıştır. Özel amaçlı BHZ'nin yeri, planlama kararlarının ilkelerine aykırı bir durumda planlandığı bu gün üç boyutlu olarak kendisini göstermektedir ancak o dönemde bu husus plan üzerinde görülebilecek bir aykırılıkta idi.

ı) Sonuçta burada ele alınan planın yeni bir plan olmadığı, plan lejantlarında yer alan ana kararların değişime uğramasının revizyon (tadilat) adı altında yapılması gerekliliği ortada iken bu manada prosedür işlememiştir. Revizyonlarsa, şayet ortada dava konusu bir plan var ise onun sonucunda ele alınma durumunda iken yukarıda detaylı olarak incelediğimiz gibi bu manada bir yasal süreç işlememiş ve özellikle ikinci bilirkişi heyetinin birinci bilirkişi heyetinin raporuna tam anlamıyla tezat olan ikircikli rapor yaklaşımını esas alan İzmir 1. İdare Mahkemesi kararı ile mesele bu noktaya gelmiştir. Söz konusu mahkeme kararındaki ulaşım noktasındaki kısmi iptali saymaz isek ortada birbirine tam anlamıyla tezat (1. bilirkişi raporu + 1.mahkeme kararı ile birlikte ikinci bilirkişi raporu + ikinci mahkeme kararı anlamında) ikilik durumu söz konusu olmuştur. Danıştay bu ikili durum içinde ikincisini yeğlemiş neticede dava belki de Üniversite Yaz Oyunlarının gecikmemesi ve Uluslararası

Organizasyonun zarar uğramaması baskıları ile bu manada tartışmalı iki rapor artı iki karar ekseninde sonuçlanmıştır. Davacıların bu manada Adil Yargılanmama iddiaları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin önünde çözüm bekleyen bir dosya olarak Uluslar arası Hukuk'a intikal etmiş durumdadır.

Teknik sonuç olarak şu belirlemeyi içindeyiz ki ; yapılmış olan revizyon %50 eğimin üzerinde yer alan bir konut planlamasını içermektedir ki, anılan husus hiç bir şehircilik ilkesinde yer almaz. Zaten dikkat edilecek olursa planlamaya çalışılan alanda otopark konacak yer bulunamamış ve bütün yolların kesitinde %40'dan fazla eğim yer almıştır. Konut alanına verilen 1,40 yapılaşma emsalinin teras ev tarzında da olsa % 50 eğimin üzerinde yer alması zaten yüksek olan bu yapılaşma değerini daha da riskli bir duruma itmektedir. Kayma dâhil diğer deprem risklerini arttırıcı bir eğim bu durumu pekiştirmektedir.

"Korporatif Devlet Uygulaması" hakkındaki bilimsel şüphelerin sorgulandığı bu bölümü inceleme kapsamına almamıza neden olan ve Mimar Odasının Yayın organında çıkan konu hakkında çıkan tek bir yazı durumundaki söz konusu çalışmada sonuç olarak şu değerlendirme ile yazı bitirilmiştir : *"Üniversiade teras evleri İzmir metropolü için benzer alanların imarı açılması ve kentin yağ lekesi gibi büyümesini bir nebze derleyip toparlayabilmek için iyi bir örnek oluşturabilecek nitelikte. Bu güne kadar yapılmış olan soysal konut düzenlemeleri içinde de çevre ve yapı kalitesi olarak bir aşamayı temsil ediyor."*

Söz konusu yazıda yukarıdaki sorunların hiç birisine yer verilmeyip, bu manada bir mutlak destekleyicilik manasında bir sonuç bölümü olmuştur. 1999-2005 yılları arasında sergilenen "Büyükşehir Siyasi Yönetimi+Konu ile ilgili Bürokrat Yönetimi ile Meslek Odaları + Bir Kısım Sivil İnisiyatif Arasındaki Sıkı İşbirliğinin" benzer örneği olarak eleştirdiğimiz bu kısım aslında somut bir konu üzerinde "Korporatif Devlet Uygulaması" şüphesinin planlamaya yansımasının 1999-2005 dönemi içinde tartışılması mahiyetindedir. Bu manada 1980 yılından 2005 yılına kadar başka başka birlikteliklerin oluşturduğu diğer sıkı işbirliklerinin neden olduğu başka tür uygulama sistemlerinin planlamaya yansıması hakkındaki

bilimsel eleştirileri de çalışma içinde ele aldık. Tüm bu birliktelikler karşısında hızlı ve adil işleyen İdari yargı'nın ne kadar gerekli bir kurum olduğunun altını bir kez daha çizerek bu manadaki tüm dönemsel birlikteliklerin ve sıkı işbirliklerinin kent bütününe ne kadar zarar verdiğinin bilimsel ispatlarının uzmanlarca bir bütün olarak ve tarafsız olarak ortaya konmasının çok önemli bir zorunluluk haline geldiğinin tespitini de yapalım.

3.7.6 Konunun "Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları" Açısından Analizi

Çalışma kapsamı içinde biz genel olarak İzmir yerel yönetimi çerçevesi içinde kaldık. Gerçekten yerel yönetim anlayışı artık neredeyse tüm gelişmiş Hukuk Devletlerinde temel esas haline gelmiştir. İnsanlığın geçirdiği evrimin halihazır durağı olarak görülen ve ileriki dönemlerde daha üstün noktaları hedefleyen çizgi içindeki evrensel temel değerleri ifade eden "demokrasi", "insan hakları" ve "hukukun üstünlüğü" ilkelerini güçlendirme amacına hizmet etmek için Avrupa Konseyi bu manada yerel yönetimlere çok büyük önem vermektedir. Türkiye'nin, 13 Nisan 1950 tarihinde katıldığı Avrupa Konseyi 5 Mayıs 2004 tarihinde 55. yılını kutlamıştır. Avrupa Konseyi'nin organları şunlardır : Bakanlar Komitesi, Parlamenterler Asamblesi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi , Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.

Avrupa Konseyi'nin yerel ve bölgesel örgütlenmeye sürekli olarak önem verdiğinin altını çizen Toprak demokrasinin, sadece kişiye ait, ferdi bir kullanım değil, ülkenin bütününde varlığının hissedilmesinin, çok daha büyük bir özgürlük olduğunu savunmaktadır. Toprak'a göre, demokrasinin çalıştırıldığı ilk basamak olarak yerel yönetimler, Avrupa'nın bütününde kasaba ve köylerinde, merkez ve yerel bölgeler ile sınırlarda oluşturulmalıdır. Bu özellikleriyle Avrupa Konseyi, Avrupa Birliğinin demokrasi okuludur[1224].

[1224] TOPRAK, Zerrin- YAVAŞ, Hikmet- GÖRÜN, Mustafa, **"Yerel Ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi"** Birleşik Yayınları İzmir 2004 s.1.

Yerel yönetimlerle işbirliğini sağlamakla görevli Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinde, her yıl Avrupa'nın belediye başkanlarıyla yerel yönetim temsilcileri bir araya gelerek sorunlarının uluslar arası düzeyde tartışılmasının sağlandığının altını çizen Toprak'a göre; "Yerel birimlerin daha iyi temsil edilmesini gündemine alan Kongrenin temel hedefleri;

-Yerel birimlerin, Konsey'in yerel yönetimlerle ilgili çalışmalarına daha etkin katılımının sağlanması,

-Avrupa ülkelerinde özerk idari veya siyasi yerel ve bölgesel yönetim yapılarının oluşturulması,

-Bütün Avrupa belediyeler ve bölge yönetimleri arasında işbirliğinin özendirilmesi ve desteklenmesidir"[1225].

Toprak'a göre : "Avrupa Konseyi'ne yeni ülkelerin katılımları ve politik – ekonomik temel yapısal değişmeler ve gelişmeler bağlamında, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin hedeflerinde de gözden geçirmeler, biçimlendirmeler olmaktadır. Yeni hedefler;

- Avrupa Konseyinin bütün üye devletlerinde, özellikle yeni demokrasiye geçen ülkelerde, yerel ve bölgesel yönetimlerdeki etkinliği geliştirmek,
- Üye ve başvuruda bulunan devletlerde, yerel ve bölgesel demokrasinin gelişimini izlemek,
- Yerel ve Bölgesel demokrasilerde, katılımının etkinliğini artırmak amacıyla kendini ifade edemeyen hemşehri girişimlerini geliştirmek ,
- Avrupa politikasının biçimlenmesinde, yerel ve bölgesel yönetimlerin temsil ilgisini sağlamak,
- Sulh, hoşgörü ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve gelecek nesiller adına emniyete almak için bölgesel ve sınır ötesi işbirliği teşvik etmek,
- Avrupa Bölgelerinin oluşumunu teşvik etmek,
- Yerel ve Bölgesel Seçimleri izlemek olarak belirtilmektedir"[1226].

[1225] y.a.g.e. s.2
[1226] y.a.g.e s.2

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi çalışmaları esasen konu hakkında bir nevi bilgilenme ve çözüm üretme ekseninde geliştiği için bu manada ki birikimler neticesi neticesinde aşağıda sıraladığımız 10 düzenleme oluşmuştur ;

1-Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı:01/09/1988

2-Avrupa Bölgesel Yönetimler Özerklik Şartı Taslağı:2002

3-Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi:22/12/1981

4-Avrupa Peyzaj Sözleşmesi: 01/03/2004

5-Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçevesi Sözleşmesi:0102/1998

6-Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı:01/03/1998

7-Avrupa kentsel şartı 19/03/1992

8-Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı 19/03/1992

9-Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı Taslağı : 1995

10-Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımlarına İlişkin Sözleşme 01/05/1997

Toprak'a göre ; "Antlaşmaların bütününün temsil ettiği siyasal, yönetsel, ekonomik ve yapısal koşulların sağlandığı bir yeniden yapılanma gerçekleşmedikçe, ulus olarak yoksunluk duygusunu aşmamız ve yaşam kalitesini arttırmamız mümkün değildir. Başka bir ifadeyle; imzalanan mevzuat düzenlemelerinin yürürlüğe girmesini sağlayacak yasal ve kurumsal yapılanmanın hızla tamamlanması kadar, uygulanabilirliğinde sağlanması amacıyla üzerinde çalışılması gerekmektedir. Henüz taslak halindeki bu çalışmalara verilecek idari-siyasi destek, ülkemizin çıkarlarının gözetilmesi anlamında "bilginin oluşturulması" hazırlıkları için de, şüphesiz önem taşımaktadır. İdari-kurumsal kapasitelerin artırılması için, sektörel işbirliği ile bağlantılı disiplinler arası akademik çalışmalar gereklidir. Avrupa Konseyinin belirtilen mevzuatının benimsenerek, uygulanabilir kılındığı sağlanabildiği taktirde, Avrupa Birliği üyelerine kabulde tüm aday ülkelerin önüne konulan kriterler, Avrupa konseyinde üye ülke olarak "varlığımızı sürdürebilmek" bir yana, Avrupa birliğine

üye olarak ister katılalım ister katılmayalım, zaten bir sorun olmaktan kendiliğinden çıkacaktır”[1227].

Gerçekten de Toprak’ın tespit ettiği gibi bu “Demokrasi Okulu ve Oluşumu ” içinde olabilmek için Avrupa Birliği’ne üye olma adına değil sadece bu ülkenin insanlarının haklarının iadesi için bu manada gayret göstermek lazımdır. Bu “gayreti” sistem haline getirecek en önemli etken bize göre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden ilgili davalardan alınan tazminat kararlarının sorumlu olan siyasi ve bürokratlara rücu ettirilmesi uygulamasıdır[1228]. Burada “işte asıl o zaman seçilmiş siyasi yönetici ve bürokrasi, korkudan gereğini yapmaz hale gelir” eleştirisi gündeme gelmektedir ama bu doğru bir eleştiri mantığı değildir. Şöyle ki; “gerekli hizmetin yapılmaması” da bir tazminat nedeni olduğu için bu manada vatandaşın konuyu iyi takip etmesi ve hakkını önce iç hukukta oradan bir netice elde edemez ise Avrupa İnsan Hakları mahkemesinde araması sonucu bu eleştirinin de anlamı kalmayacaktır. Sonuç itibariyle en azından İdare-vatandaş ilişkisi bizdeki “tahakküm-zulüm-keyfilik” görünümünden çıkarak gerçek yörüngesine oturacaktır diye düşünülmektedir.

Yaptığımız görüşmelerde davacıların iç hukukta lehlerine karar alamamaları üzerine AİHM’e başvurduklarını öğrenmiş bulunuyoruz. BAMİD yönetim kuruluna göre ; bu bağlamda konunun AİHM’ce karara bağlanması vatandaşın lehine olursa burada esas itibariyle bir “Demokrasi Dersi” söz konusu olacaktır. Yaptığımız görüşmede yöneticiler bu durumda sadece soyut bir ders çalışma şeklinde meseleye yaklaşılmaması ve bu konuda bir anlamda sınıfta kalan Türkiye bürokrasisi ve siyasi yönetimi ve yargısına doğan tazminatın rücu ettirilmesi yönünde de aktif olacaklarını ifade etmişlerdir. Gerçekten de “sorumlu olana rücu edilmesi” kavramının tüm toplumca ciddi bir yasal zemin içinde takibatının yapılması gerekliliği her geçen gün

[1227] y.a.g.e. s.6

[1228] Burada iç hukuka atıf yapmamamızın sebebi somut gerçeklerin görünümüdür. Eğer bu manada bir iç hukuk oluşumu olsa idi o zaman bu güne kadar bu tazminatların kendisine yansıyacağından korkan siyasi ve bürokratların bu manada haddini bilip tabir yerinde ise bu kötü uygulamaların olmaması gerekirdi. Özellikle yerel yönetimler bazındaki olumsuzlukların somut olarak her gün yaşamın getirdiği öğrenme ve bilme durumu bizi gerçek anlamda işleyen bir “rücu” sistemine yöneltmesi gerekirken bu manada bir toplumsal hareketliliğin ve hatta ilginin bile olmaması çok düşündürücü bir husustur.

kendisini daha bariz olarak hissettirmektedir. Bu manada ki sistem önerimiz çalışmanın "Sonuç" bölümünde yapılacaktır.

3.7.7 Sonuç

Seçim zamanında arsa mağdurlarının yanında olduğunu iddia eden ancak yönetime geldikten sonra yalnız bırakan yalnızca merkezi hükümet değil, aynı zamanda yerel yönetimlerdir. Zira çalışma içinde de yer yer belirtildiği gibi, 1999 seçimleri ile İzmir Büyükşehir yönetimine gelen yeni yönetim, diğer Büyükşehir yönetimlerinin de izlemesi gerektiği ve de izlediği devlette devamlılık çizgisinden ayrılarak 'arsaların vatandaşlara dağıtımı hususunda kendi belediyelerinin görev almadığını, bu işi kendilerinin yapmadığını Balçova Belediyesi'nin yaptığını, başka bir belediyenin taahhüdünü kendi belediyelerinin yerine getirmekle yükümlü olmadığını dile getirmişler ve mağdurların açmış oldukları davalarda, davalı sıfatı ile vermiş oldukları cevap dilekçelerinde de mağdurların talep haklarının zamanaşımına uğradığını, bu nedenle de mağdurların talep haklarının sukuta erdiğini iddia etmişlerdir. Her şeyden üzücü olan nokta, İhtilal döneminin demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarının askıya alarak kendi görüşlerine göre yaptığı baskıcı işlemleri esas alarak bu manada yapılan Balçova Belediyesi'nin nedensiz kapatılması ve bu arsalarında içinde bulunduğu tüm malvarlığının İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devri işlemini bir mülkiyet geçişi olarak kabul edilmesidir. Bunu sivil bir demokrasi ve seçim ile göreve gelmiş olan bir belediye başkanın (Ahmet Piriştina) söylemesi gerçekten çok üzücüdür. Yani *ihtilalden dolayı mülk sahibi olmak* gibi bir hukuka aykırı durumu kabul etmek gerçekten insanın adalet duygusunu fevkalade rencide etmektedir.

Tüm bunları dile getiren yönetim ve başkanı, 2004 yerel seçimlerinde tekrar seçilebilmek adına bu söylemleri kendileri telaffuz etmemişçesine (bu manadaki beyanlarının hepsi mahkeme dilekçelerinde yer almıştır ve esasen de savunmalarını bunun üzerine yapmışlardır), 09.03.2004 tarihinde yerel bir televizyon kanalında yayınlanan 'Dar Geçit' adlı programda; 'mağdurlar tarafından bedeli ödenen arsaların hak sahiplerine verileceğini, bu arsaların verilmemesi gibi bir

düşüncelerinin olmadığını, bu konu hakkında zamanaşımı gibi iddialarının bulunmadığını', canlı yayında ifade ederek, hem arsa mağdurlarını kandırmaya çalışmışlar hem de kamuoyunu yanlış bilgi ve yanıltıcı ifadelerle yanlış yönlendirmeyi amaçlamışlardır. Yani oy almak için yalan beyanda bulunmuşlardır. Bu nedenle Arsa mağdurları, bu programda geçen yanlış bilgi ve yanıltıcı ifadeler dolayısıyla tekzip ve cevap haklarını noter kanalıyla programın yayınlandığı televizyon kanalına ihtarname çekerek kullanmışlar ve aksi halde yasal yollara başvuracaklarını beyan etmişlerdir. Ama ilgili televizyon kanalı bir cevap hakkı bile vermemiş ve o dönem belediye başkanı olan kişi bu söylemi ile arsa mağdurlarını bir manada kandırarak onlardan oy almış ve yeniden başkan seçilmiştir. 1980 yılından bu yana incelenen tabloda tüm Balçova ve Büyükşehir belediyesi başkanları İhtilal Döneminin bu olumsuz etkisini giderme noktasında ağır ve aksakta olsa bir klasik devlette devamlılık çizgisi sergilemişken 1999-2004 yerel döneminde ise esas aktör olarak Büyükşehir yönetimi ve onun dediğinden başkasını diyemeyen tarzı ile Balçova Belediyesi yönetimi birlikteliği farklı bir duruş sergilemiş ve tapusunu alamayan kalan kitleye "artık zamanaşımı olmuştur, bu yer Büyükşehir Belediyesinin" dir demişlerdir.Bu noktada ilçe belediyesi olan Balçova Belediyesinin kalan yeride üzerine alıp (daha önceki Büyükşehir belediyesi başkanları dönem dönem, otoban inşaatı bittikçe tapuları Balçova Belediyesine devretmiş ve oda tapusuzlara dağıtmıştır) hak sahiplerine vermesi gerekirken Büyükşehir yönetiminin bu tercihine uyum sağlaması cidden soru işaretidir.Bu dönem itibariyle yeniden yapılmakta olan Balçova Belediyesi binasının önemli ölçüde yapım bedelinin Büyükşehir yönetimi tarafından ödenmesi gibi özel bir neden veya 3030 Sayılı yasanın sistemi gibi genel nedenler komplo teorisi içinde aktarılabilir ama hangi neden olursa olsun bu işleyiş kamu Yönetimi bilimi açısından ayrı bir değerlendirme konusu yapılmalıdır diye düşünüyoruz.

Özet itibariyle, 1980 ihtilali ile demokrasinin kurum ve kuruluşlarının askıya alınmasının doğurduğu sorunların çözülmesi anlamında siyasilerin ne kadar çaresiz ve güçsüz kaldığını göstermesi bakımından acı bir tablo olan bu durumun en kötü tarafı ise yine bu siyasilerin sadece "oy toplama" anlamında yaptıkları söylem ile arsa mağdurlarını kandırması ve bu mağduriyetin bu anlamda daha da büyümesidir. Yani yıllarca

kandırılmış bu insanlar her genel ve yerel seçimde bir kez daha kandırılmaktadırlar. Türkiye'deki yargının bunu görememesi, gerçekten çok üzüntü verici bir durum olarak kendini göstermektedir.

3.8 KONAK ALT GEÇİT PROJESİ

3.8.1 Genel Olarak

Büyükşehir Belediyesi'nce yapılan ve şehir içerisindeki büyük ölçekli projelerden hukuka aykırılığı en bariz olanı, hiç kuşkusuz Konak Meydan Düzenlemesi kapsamında yer alan Konak Alt Geçidi Projesidir.

Konak Meydanı'nın bir bölümü ile Konak Alt Geçidi'nin tamamı, Kıyı Kanunu kapsamında kalmaktadır. Ayrıca bu uygulamaların bulunduğu alanlar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumu Kurulu'nca[1229] tarihi sit alanı olarak tescillenmiştir. Dolayısıyla geçidin bulunduğu yer, aynı zamanda KTVKK kapsamındadır. Bu nedenle bu gibi yerlerde yapılan uygulama ve faaliyetlerde İmar Kanunu hükümlerinin yanı sıra, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve KTVKK gibi özel düzenleme içeren hükümlere de riayet edilmesi gerekmektedir. Ancak bahsi geçen bu uygulamalarda hiçbir kanun hükmüne bağlı bulunmadan uygulama başlatılmış ve yine kanunsuz olarak bitirilmiştir. Çalışmada detaylı inceleneceği üzere kaçak yapılaşmalardan sonra kanuni prosedürler yargı bazındaki aktifliklerle bir manada kanuna karşı hile yöntemi ile olaya monte edilmeye çalışılmıştır.

Alt geçit projesinin İzmir kenti ve İzmirli için çok büyük bir önemi vardır. Bu önem hiç şüphesiz projenin yapıldığı alandan kaynaklanmaktadır. Zira alt geçit, tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan ve içerisinde birçok tarihi öğenin yer aldığı Konak Meydanı'nda inşa edilmiştir. Bunun yanı sıra Meydan; Kemeraltı-Konak deniz irtibatı ve bütünlüğünü sağlaması açısından da çok önemli işleve sahip bir projedir.

[1229] İzmir 1.Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumu Kurulunun 20.01.1994 tarih ve 4841 sayılı kararı.

3.8.2 Alt Geçidin Parçası Olduğu Konak Meydanı'nın İzmir Tarihi Açısından Önemi

Konak Meydanı, İzmir tarihi içerisinde kültürel yoğunluk, ticari ve ulaşım fonksiyonları bakımından kentin merkezi ve en önemli meydanı konumunda olmuştur[1230]. Bu meydan kent için sembolik bir öneme sahip olup, içerisinde İzmir'i simgeleyen Saat Kulesi bulunmaktadır. Bunun dışında Hükümet Konağı, Konak Camii, bu meydanda yer almaktadır. Yine Atatürk Kültür Merkezi, Resim ve Heykel Müzesi, Mili Kütüphane, Opera ve Bale binası, Belediye Binası, Konak Vapur İskelesi gibi kurum ve kuruluşlara ait binalar da bu meydan çevresinde yer almaktadır ki bu önemli mekânlar, Konak Meydanı'nı kentin merkezi yapan önemli oluşum ve yapılaşmalardır. Meydanın hemen bitiminde ise bölgenin ticari bir merkez kimliğine bürünmesine vesile olan Kemeraltı Ticaret Merkezi başlamaktadır.

Kent içerisindeki çok önemli tarihi mekânlardan biri de bir takım onarım ve değişiklikler geçirmiş bulunmakla birlikte tarihi özelliğini yitirmemiş olan Hükümet Konağı binasıdır. Konak, işgal altındaki İzmir'imizin Yunan işgalinden kurtuluşunu belgeleyen gönderden işgal bayrağının indirilişi ile sembol bir yapıt haline gelmiştir.

Bu haliyle Konak Meydanı, içindeki unsurlarla birlikte İzmir ili için çok önemli tarihi ve kültürel bir değerdir. Konak Meydanı, tarihi süreç içerisinde merkez olma özeliğini korumuş olmakla birlikte, yapılan çeşitli müdahale ve yapılaşmalarla günümüzde Meydanın ölçeği ve çevresiyle bütünleşen mimari dil birliği yok edilmiş, İzmir'in simgesi haline gelen Saat Kulesi yeni yapılarla oluşturulan bu yeni ölçek içinde kaybolmuştur[1231].

[1230] BASKICI, Senem; "Meydanların Niteliksel Ve Mekansal Analizi-Örnek Alan Çalışması Olarak Konak Meydanı" Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Planlama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi İzmir, 2002 s. 126, ZENGİN, Hayat; "Konak Meydanı ve Çevre Düzenlemesi", D.E.Ü.Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, Ocak 1990, ERSAĞDIÇ, Yeşim; "Kent Meydanlarının Rekreasyonel İşlevleri Açısından İncelenmesi Ve Bu İşlevlerin Konak Meydanı Örneğinde İrdelenmesi" Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1998

[1231] y.a.g.e., s. 130-133

Bu kaybolmuşluk aslında sadece tarihi Saat Kulesi ile sınırlı olmayıp bölgedeki diğer tarihi eserler de bundan nasibini almıştır; özelikle Meydana yapılan alt geçidin oluşturduğu kot farkı nedeniyle Meydan tabii kotundan, çeşitli dolgularla yükseltilmek zorunda kalmıştır. Yapılan alt geçit, Meydanın denizle olan irtibatını kestiği gibi tarihi mekanların algılanmasını da güçleştirmiştir. Bir de bu alt geçidin oluşturduğu kot farkı nedeniyle tüm Konak Meydanı'nın dolgularla yükseltilmesi ve çeşitli kent mobilyası ve plastiği ile kaplanması, anlamsız, mermer kaplı sütunlar ve dekor taşlarla yükseltilen duvarlar yüzünden bölgedeki tarihi mekanlar algılanamaz hale gelmiştir. Oysaki bu tür alanlarda oynatılacak tek taşın bile çok büyük bir önemi olup bunun her yönden hesabının yapılması ve hiç şüphesiz plan ve proje ile beraber yürütülmesi gerekmektedir.

Kent tarihi ve kültürü açısından bu kadar önemi haiz bir alana, bırakın plansız ve projesiz müdahaleyi, üzerinde uluslararası yarışmalar tertiplenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ancak maalesef böyle olmamıştır. Hem şehir için çok büyük önemi olan bu tarihi Konak Meydanı hem de bu meydan içerisinde önemli bir yer işgal eden alt geçit, plansız ve projesiz başlatılmış, gecekondu bölgelerini planlı hale getirmek için imar ıslah planları yapıldığı gibi sonradan yapılan plan ve projelerle plana bağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kadar önemli bir mekânın talan edilircesine sahipsiz bırakılması, gerçekten İzmir adına çok üzücüdür. Ne meslek odaları ve bir takım sivil inisiyatif kuruluşları ne de basın ve konuyla ilgili resmi kuruluşlar ve en önemlisi Koruma Kurulu, tarihi Konak Meydanı'nın korunması ve bölgede bulunan tarihi dokuya uygun olarak planlanması hususunda gerekli gayreti göstermemişlerdir. Burada yapılan plansız ve projesiz yapılaşmalara ve düzenlemelere göz yummuşlardır.

3.8.3 Kent ile Tarihi Mekânlar Arası İlişki

Şehir ve şehirciliği anlatan kitaplarda şehirlerin bir ruhu olduğu, bu ruhun bir şehri diğerinden ayıran şeylerde aranması gerektiği belirtilerek, fiziki doku ile tarihi mekânların bu ruhun bir parçası olduğu iddia edilerek, bu ruhun yok edilmedikçe o

şehrin de tarihten silinmesinin mümkün olmadığı belirtilir[1232]. Bu bağlamda tarihi Konak Meydanı'nın içerisindeki tarihi öğelerle birlikte, İzmir Şehrinin ruhunun çok önemli bir parçası olduğu, Meydanın ruhunun ise meydanda yer alan tarihi Saat Kulesi, Hükümet Binası ve Konak Camii olduğu ortaya çıkmaktadır. Meydanda yapılan uygulamalara bakıldığında adeta Meydanın "ruhunu yok etmeye" yönelik bir girişim varmış gibi bir durum algılanmaktadır. Zira yapılan müdahale ve düzenlemelerle meydana ruh veren öğelerin gizlenmesi için adeta özel bir gayret sarf edilmiş ve sonuçta yapılan uygulamalarla bu öğeler algılanamaz hale getirilmiştir.

Konak Meydanı'na Galleria projesi yapma işlemine ilişkin açılan iptal davasında, hızlı nüfus artışı nedeniyle toplumun kullanımına açık alanlar ve meydanlara duyulan ihtiyaç ortada iken, böyle bir uygulamanın bu alanı büyük oranda işlevsiz ve niteliksiz hale getireceği, tarihsel dokuyu gölgeleyecek bir uygulama olduğu, meydanın kentlinin kullanımına açık yeşil alanlar olarak düzenlenmesinin gerekli olduğu belirtilerek, şehircilik ve planlama ilkelerine aykırı bulunduğu ve iptal edildiğinin altını çizen Baskıcı[1233] çalışmasında Konak Meydanına yapılan olumsuz tüm müdahaleleri örneklemiş ve bunların içinde en son yapılan alt geçit uygulamasının meydan bütününde meydana getirdiği tahribatı fotoğraflarla somutlaştırmıştır.

Meydan, gerek taşıdığı tarihsel öğeler ve gerekse açık alan olması nedeniyle çok önemli kentsel bir mekân işlevine sahiptir; ancak kendisi için hazırlanan projelerin bir türlü uygulanamaması nedeniyle, işlevini yitirmiş ve bir sorun olarak kentin gündemine yer almıştır. Bunun yanında, söz konusu çalışmada ki dolgular ve yoğun taşıt trafiği nedeniyle Meydanın denizden tamamen kopartıldığı ve yoldaki yükseklik nedeniyle denizle görsel ilişkisinin kalmadığı [1234] yönünde çok ciddi eleştirilere maruz kalan bu oluşumun hikayesi bir anlamda bir çok kurumun işleyişini de mercek altına alacaktır .

[1232] ARMAĞAN, Mustafa; Şehir Asla Unutmaz, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998 s. 46.
[1233] y.a.g.e s.131
[1234] y.a.g.e s.133

Yine aynı çalışmada Konak Meydanı'nın kentlinin etkin açık ve yeşil alan olarak kullanılabilmesinin, Kemeraltı-Meydan deniz bütünlüğünün görsel ve fiziksel olarak bir bütünsellik içinde ele alınarak yeniden düzenlenmesi halinde mümkün olabileceği hususunun altı çizilmektedir[1235] . Bu tespitin ve böyle bir kullanımın önündeki en büyük engelin, bugün için bu alt geçit olduğu yönünde bir kuşku bulunmamaktadır. Bu bağlamda Meydanda yapılan bu alt geçit dolayısıyla bugün denizden bakan meydanı, meydandan bakan ise denizi kesinlikle algılayamamaktadır. Bu algılayamama sorunu bölgedeki tarihi mekân ve öğelere de sirayet edecek boyuttadır.

Konak Meydanı içerisinde çok önemli bir mekânsal alan işgal eden bu alt geçit inşaatına da değinilen tezin ilgili bölümünde, bu inşaatın yapımına, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası gibi konuyla ilgili meslek kuruluşlarının yanında, Bayındırlık Bakanlığı gibi kamu kuruluşları tarafından da değişik gerekçelerle karşı çıkıldığı, bu karşı çıkış gerekçelerinden birinin onaylı imar planının olmaması diğerinin ise tüp geçidin daha derine yapılmadığı[1236] yönünde olduğu belirtmektedir ki iddia edilen bu husus, alt geçit davasının temelini teşkil eden ve idari işlemin imar planına dayanmadığı ve bölgede oluşturduğu yükseklik nedeniyle şehir siluetine aykırı olduğu tezini de desteklemektedir.

Alt geçidin "daha derine indirilememesi" problemi nedeniyle bölgede meydana gelen yükselti, deniz-meydan bütünlüğünü bozarken aynı zamanda bu olumsuz kot farkını kamuflaj etmek için yapılan Konak Meydanı Projesin de gereksiz yükseltme çalışmalarına da neden olmuştur. Kaçak Alt Geçit + bunu kamuflaj eden Meydan Tasarımı neticede bölgedeki tarihi dokuya olumsuz tesir etmiştir. Bu konu ile ilgili olarak kamu ve meslek kuruluşlarının itirazlarının ve karşı çıkmalarının samimi olmadığı yönündeki düşüncelerimiz, çalışmamızın ilgili bölümlerinde açıkça ortaya konulmuştur. Zira itirazlar yargıya intikal ettirilmemiş ve yargıya intikal ettirilenler de samimi, titiz ve ciddi bir biçimde takip edilmediğinden ve bir anlamda sadece "dava açılmıştır" densin yaklaşımı sergilenmiş ve söz konusu

[1235] y.a.g.e s.136
[1236] Mimarlar Odası'nın tüp geçidin daha derine indirilmemesi gerekçesi ile bu projeye karşı çıktığı ifade edilmektedir; BASKICI, a.g.e., s. 135.

dava kapsamında keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmadığı gibi dosaya temyiz dahi edilmeyerek bu bağlamda hukuka aykırı oluşumun önlenmesi için yapılması gereken yapılmamış ve neticede bütün bir meydanın mahvına sebebiyet verecek oluşumun önüne geçilememiştir.

3.8.4 Mimarlar Odası'nın Konak Meydanı'na İlişkin Proje Çalışmaları

Daha derine indirilmemesi nedeniyle Mimarlar Odası'nın yapımına karşı çıktığı alt geçidin bulunduğu Konak Meydanı'na ilişkin birçok önerisi bulunmaktadır. Bu önerilere bakıldığında bugünkü uygulama ile bir zıtlık olduğu anlaşılmaktadır.

Bu öneriler içinde yer alan; alanın tarihi sit alanı bütünü içinde ele alınarak, çeşitli ölçekteki plan çalışmalarının yapılması, kentsel tasarım ve fikir proje yarışmaları ile plan ve proje aşamalarının elde edilmesi fikri, oldukça dikkat çekicidir. Ancak İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin tam tersi bir anlayış içinde hareket ederek adeta "yangından mal kaçırırcasına" ve bölgede yetkili ve görevli resmi kurum ve kuruluşların dahi izin ve onayını almadan, plansız ve projesiz bir uygulama başlatmıştır. Bu hem alt geçit için hem de Konak Meydanı için aynı şekilde olmuştur. Ancak Mimarlar Odası böyle bir uygulamaya gerekli tepkiyi göstermemiştir. Bunun dışında Mimarlar Odası'nın, dünya kenti olan İzmir'de insanların denizle olan irtibatının sağlanması noktasında Konak Meydanı'nda bulunan kot farkının giderilmesi ve Meydanın doğal kotu olan Saat Kulesi kotuna indirilmesi önerisi de gerçekleşmemiş, aksine yapılan yeni Meydan düzenlemesi ile Meydanın kotu daha da yükseltilmiştir.

Meydanın kotunun yükseltilmesinin baş sebebi olan alt geçit inşaatına da gerekli tepkiyi göstermeyen Mimarlar Odası sanıyoruz ki bugün ortaya çıkan bu hukuka aykırı durumdan Büyükşehir Belediyesi ile birlikte sorumludur. Zira daha

önceki uygulamalara bakıldığında Mimarlar Odası'nın karşı çıkıp da Belediyenin hayata geçirebildiği tek bir kamu yatırımı bulunmamaktadır[1237].

Baskıcı, çalışmasında Mimarlar Odası'nın önerileri olarak belirtilen ve deniz –insan ilişkisini kurabilmek ve algılamak için Konak Meydanı'nda bulunan nedeni belirsiz yükselti farkının giderilmesi ve meydanın doğal yükseltisi olan Saat Kulesi kotuna indirilmesi gerekliliğinin [1238] geniş bir analizini yaparak bu manada bu projenin de eleştirisini yapmaktadır.

3.8.5 Alt Geçit İle Beraber Meydanda Oluşturulan Kot Farkı

"İzmir Kenti Gelişim Trendinde, Makro Ölçekli Projelerin Yerel Yönetim-İdari Yargı Etkileşimi Ekseninde Değerlendirilmesi" adı altında gerek Konak Meydanı ve gerekse Meydan içerisinde yer alan bu alt geçitle ilgili değerlendirmelerini ve açılan davaları çalışma konusu yapan Aksoy[1239] söz konusu alt geçit projesi ve bu projenin anormal kot uygulamasının getirdiği görüntü anormalliğini gidermek için alelacele yapılmak durumunda kalmış olan Konak Meydan Projesine yöneltilen en büyük eleştirilerden birinin; "bütünlük ve uygunluğun sağlanamadığı" diğerinin ise çok parçalı tasarım yaklaşımının, projeden beklenen işlevlerin yerine getirilmesine engel olduğu hususu olduğu ifade edilmektedir[1240]. Burada sanıyoruz ki "bütünlük ve uygunluğun sağlanamaması"nın en temel nedeni, alt geçit projesinin bölgenin tarihi dokusu nazara alınmadan ve plan

[1237] Galleria ve Kordonyolu projelerine İmarlar Odası destek vermemiş ve neticede her iki proje de gerçekleştirilememiştir. Bu projelerden çok daha fazla olumsuzluklar içeren Alt geçit Projesi ve Meydan Düzenleme projesi özelinde Mimarlar Odası'nın kamusal nitelikteki serbest meslek örgütü sorumluluğunun ne şekilde kullanıldığı noktasında sorgulanması gereken bir yönetim anlayışı olduğu kanaatindeyiz

[1238] BASKICI, a.g.e., s. 136. Kot farkının alt geçit inşaatının derine inilmemesi nedeniyle meydana geldiği, çalışmamızın ilgili bölümlerinde somut bir biçimde ortaya konulmuştur. Mezkûr tezde üzerinde durulan diğer önemli bir husus da alt geçidin bulunduğu yol güzergahının 50 m. kara yönüne yani saat kulesine doğru kaydırılmış olduğu gerçeğidir. Burada her ne kadar böyle bir işlemin meydanı mekânsal olarak daraltacağı ve işlevsiz kılacağı savı üzerinde durulmuşsa da diğer önemli bir husus olan böyle bir yol kaydırması nedeniyle oluşacak kurb bozukluklarının şehir trafiği üzerindeki olumsuz etkisi üzerinde durulmamıştır. Ancak bu hususun anılan tez çalışmasının konusu dışında olduğundan üzerinde durulmamasının gayet doğal olduğu söylenebilir.

[1239] AKSOY, Ahu, "İzmir Kenti Gelişim Trendinde, Makro Ölçekli Projelerin Yerel Yönetim-İdari Yargı Etkileşimi Ekseninde Değerlendirilmesi" Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehir Planlama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2005, s. 85.

[1240] y.a.g.e., s. 92.

+proje ye göre imalat değil imalata göre proje+ plan uygulamasının tercih edilerek oluşturulan yeni öğelerin bu tarihi doku ile olan uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Bu yanlışı bir başka yanlışla yani yine önce imalat sonra buna uygun proje+ plan uydurma mantığına dayanan ve esas gayesi kaçak alt geçidin anormalliğini bertaraf etmekten başka bir ufuk vizyona dayanmayan meydan projesi ile yapılan imalatlarda bu anlamada meydanın bütün olarak tahribatına neden olmuştur. Bölgede yapılan uygulamaların tarihi doku ile olan uyumsuzluğunun temelini de esas itibariyle bu kadar basit bir neden vardır.

Alt geçit uygulamasının deniz kotunun üstünde yapıldığı bunun hem görsel açıdan hem de kara ve deniz tarafının bütünlüğü açısından yanlış olduğu vurgulanan tez çalışmasında, bu kot farkının insanları iki metre tırmandırıp indirdiği, bu bağlamda deniz ile meydan arasındaki kesintisiz yaya erişimi düşüncesinin de başarısız olduğu belirtilmiştir[1241].

Söz konusu tez çalışmasında İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın alt geçit projesine dayanak olarak gösterdiği kurul kararından[1242] da bahsedilmekte ve bahsi geçen kararın, uygulamanın dayanağını teşkil edecek bir karar olmadığı, zira bahsi geçen Kurul kararında dolgu alanı için Kıyı Kanunu kapsamında işlem yapılması gerektiği bildirilerek, bu kararla onanan 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planında alt geçidin bulunduğu alan plan kapsamı dışında tutulduğunu ve 1/5.000+1/1.000+proje çalışmalarının somut olarak ibrazının gerektiği de irdelenmektedir. Aynı tezde yine Büyükşehir Belediyesinin alt geçit uygulamasına dayanak olarak gösterdiği 02.08.2001 tarihli Koruma Kurulu kararı[1243] da irdelenmiş ve bu kararın söz konusu uygulamanın yapılmasını olanaklı kılan bir karar olmadığı üzerinde durulmuştur. Tez müellifi ayrıca Büyükşehir Belediyesinin Koruma Kurulu'nun bu kararlarını alt geçit uygulaması için dayanak göstermesini, yargıyı yanıltma ve boş yere meşgul etme girişimi olarak belirtmekte ve bu uygulamaların

[1241] y.a.g.e., s. 95.
[1242] İzmir 1.Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumu Kurulunun 23.02.2001 tarih ve 9187 sayılı Kararı.
[1243] İzmir 1.Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumu Kurulunun 02.08.2001 tarihli ve 9436 sayılı sayılı Kararı.

dayanaksız yapılmış olması nedeniyle 2863 sayılı Kanun kapsamında suç işlendiğini söylemektedir[1244].

Bahsi geçen tez çalışmasında alt geçidin planları yapılmadan, projeleri hazırlanmadan, plan süreçlerine riayet edilmeden hareket edilmiş olmasının büyük bir sorumsuzluk olduğu, bu sorumsuzluk neticesinde teknik yöndeki ağır kusurların faturasının şehirliye yüklendiği ve bu kapsamda ağır bir kent suçu işlendiği iddia edilmiş ve ayrıca alt geçidin Büyükşehir Belediyesince iddia edildiği gibi deniz kıyısı ve meydan bütünlüğünü sağlayamadığı, bölge açısından bütünleştirme hedefinin gerçekleşmediği, eski uygulamaya nazaran bölgedeki sorunların daha da derinleştiği ifade edilmiştir. Aynı çalışmada müteakiben standart dışı alt geçidin bölgede kazaların artmasına sebep olduğu, yüksekliğinin standartlardan düşük olması nedeniyle, iki katlı otobüslerin ve yüklü araçların buradan geçmesinin mümkün olmadığı, bunun ise şehirliyi mağdur ettiği vurgulanmış, planlama ve projelendirme hususunda hukukun göz ardı edilmesinin benzer illegal girişimlerde emsal teşkil edebileceği de belirtilmiştir[1245].

3.8.6 Yeni Meydan Düzenlemesi

Bölgede yapılan uygulama, Meydanı eski uygulamaya nazaran oldukça daraltmıştır. Alt geçidin yapım gayesi olarak ileri sürülen kıyı ile Meydan bütünlüğünün sağlanması olgusu, alt geçidin standart dışı ve meydanın doğal kotundan yüksek yapılması nedeniyle gerçekleşmemiş, aksine var olan meydan ve kıyı bütünlüğünü de bozmuştur. Bunun yanında eski yol güzergâhının Saat Kulesi yönüne doğru 50 m. kaydırılmış olması nedeniyle Meydanın Saat Kulesi tarafında büyük bir daralma ortaya çıkmıştır.

Projenin en önemli amaçlarından biri olarak belirtilen deniz ve Meydan bütünlüğünün sağlanması olgusu; alt geçidin bölgenin doğal kotundan yüksek yapılması ve bu projenin böyle bir bütünlüğü, alan olarak sağlamaya yeterli

[1244] y.a.g.e., s. 180-181.
[1245] y.a.g.e., s. 177-178.

olmaması nedeniyle gerçekleşmediği görülmektedir[1246]. Meydan düzenlemesinin ana nedeni olan alt geçit in sebep olduğu anormal kot farkı ve bunun neden olduğu bütünlüğü bozucu görüntü sonuçta giderilememiş ve bu giderme çalışmalarındaki telaş ve imalata göre proje+plan yapma uygulaması neticede meydan içinde kalan diğer tarihi öğelere zarar vermiştir.

Aynı şekilde alt geçit projesinden ayrı olarak Meydan Düzenlemesi adı altında yapılan projede de Konak Meydanı, Saat Kulesi ve Hükümet Konağı önü ile sınırlandırılmıştır. Meydanın geri kalan kısmı, meydan düzenlemesinden çok "park ve yeşil alan düzenlemesi" şeklinde yapılmıştır. Dolayısıyla yeni Meydan düzenleme projesinde Konak Meydanı, eski Sarıkışla binasının canlandırıldığı iddia edilen duvar yükseltisi ile kesintiye uğramakta ve burada sonlanmaktadır. Yani yeni düzenleme ile birlikte Meydan artık Saat Kulesi çevresi ile sınırlandırılmış durumdadır.

Meydanların bir sınırlaması ve sınırının olması gerekli olmakla beraber burada olumsuz uygulama olarak ifade etmeye çalıştığımız, Konak Meydanı'nın sınırlandırılmış olması değil, eski alanının daraltılarak Meydana yeni sınırlar belirlenmiş olmasıdır. Konak Meydanı'nın, Büyükşehir Belediyesi Binası önünden başlayıp, Yeni Karamürsel Mağazası'nın bitiminde Maksim Gazinosu'nda sonlandığı tarihi süreç içerisinde ortaya çıkmış somut bir olgudur. Ama yukarıda da ifade ettiğimiz gibi yapılan kaçak alt geçit uygulaması meydan düzenlemesinin ana belirleyici unsuru olmuş ve bu manada meydan tasarım ufku ve vizyonu belirlenmiştir[1247].

[1246] Uzunluğu 100 metre ile olarak sınırlandırılan alt geçit, çok daha geniş alanı kapsayan meydanı, deniz ve kıyı ile bütünleştirmek için yeterli olmamıştır. Böyle bir bütünlük sağlanacaksa, alt geçidin yeraltına inmesi, Konak Pier önünden başlayarak Konak Orduevi önünden tekrar yüzeye çıkması planlanmalı ve yapılmalıydı diye düşünülmektedir.

[1247] Çalışmanın bundan sonraki 4.9 nolu bölümünde söz konusu Konak Meydan Proje sini etraflı bir şekilde ele alacağımız için bu manada şimdilik ilgili bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz.

3.8.7 Konunun Bakan-Büyükşehir Belediyesi Başkanı Tartışması İle Kamuoyunun Gündemine Taşınması

Alt Geçit Projesinin basında haber olarak yer aldığında kullanılan ilk ifadeler, meselenin ileride ne kadar büyük boyutlara taşınacağının habercisiydi. İlgili gazete haberinin[1248] manşeti bile konunun önemini ifade etmektedir. Şöyle ki ; "*Tutuklatırım O Başkanı*" şeklindeki manşet altında şu ifadelere yer veriliyordu*: "….Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın ... ifadelerine kızan Bakan Abdülkadir Akcan, bu sözleri kuru kabadayılık olarak değerlendirdikten sonra Konak'taki tüp geçit inşaatını gündeme getirdi ve 'Kanundışı iş yapıyor. Tutuklatırım o başkanı' diyerek de tartışmayı farklı bir boyuta taşıdı…".*

Bu haberin manşet olarak basında yer almasından birkaç gün önce başka bir yerel gazetede aynı konuda başka haberler verilmekteydi. Yaptığımız araştırmalarda bu manadaki en erken tarihli haberlerden birisinde[1249] Bayındırlık ve İskân Bakanı ile Büyükşehir Belediyesi başkanı arasındaki zıtlaşma, tarafların kendi ifadelerinden yola çıkılarak deşifre ediliyordu. Gazete haberindeki başlık şu idi: **"***Akcan: Dur, Piriştina: Durmam…Tüp Geçit Tartışması***".**

Medyanın sevdiği tarzda tartışmaya başlayan iki kamu görevlisinin bu manadaki tartışma platformu bu çarpıcı manşet altında şu şekilde haberleştiriliyordu: *"…İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina, viyadükler yüzünden arasının açık olduğu Bayındırlık Bakanı Abdülkadir Akcan ile Konak'taki Tüp Geçit nedeniyle de karşı karşıya geldi. Bayındırlık Bakanlığı, gerekli izinlerin alınmadığı (kurul izni, bakanlık onayı vs) gerekçesi ile Konak'taki geçidin kaçak olduğunu öne sürdü ve hiçbir plana dayanmadan yapılan bu alt geçit inşaatının yetkisiz bir kurum olan İZSU tarafından yapıldığını belirterek ilgili yerlerden inşaatın durdurulmasını talep etti. Başkan Piriştina ise inşaatın yasal olduğunu savunarak inşaatı durdurmayacağını ifade etti*[1250]*".*

[1248] **Tutuklatırım O Başkanı**; Hürriyet Ege 26.12.2001.

[1249] "**AKCAN: Dur, PİRİŞTİNA": Durmam**… **Tüp Geçit Tartışması**; Haber Ekspres 24.01.2002

[1250] Büyükşehir Belediyesi'nin herhangi bir projeye, planlama sürecine gerek ve ihtiyaç duymadan doğrudan uygulamaya koyarak hem kendi sorumluluğunu ihlal ettiği hem de ilgili kurumların onay ve iznini almayarak, tek taraflı hareket etiği, baskıcı ve tekelci tavır nedeniyle kentin en büyük

Bakanın burada "tutuklatırım" kelimesinin kullanmasının dayanağı sit mevzuatının cezai hükümleridir. 1/5.000+1/1.000+Proje+Kurul İzni+Bakanlık Tasdiki gibi olması gereken hiçbir kanuni şartın yerine getirilmemesi ve yapılan alt geçidin standarda aykırılığı nedeni ile bakan bu açıklamayı yapmış ama bu manada gerekli yasal işlemleri yapmamıştır. Burada enteresan olan nokta bu kadar göz önünde bir yerde yapılan bu kaçak imalatın bu gazete haberleri ile olan meşhurluğunun da söz konusu olmasına rağmen meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin konu hakkında Galleria , Kordon Yolu ve Konak Köprülü Kavşak ta olduğu gibi aktiflik içinde olmamalarıdır. Oysaki buradaki hukuka aykırılık eğer bir dereceleme yapılacak olursa oradakilerden daha vahimdir, zira ortada ne bir plan ve ne de bir proje vardır. Aynı şekilde dönemin kurul üyelerinin de bu manada ki pasif tutumu netice olarak 1999 seçiminden sonra gelen yerel iktidarın siyasi kanadının ve bu manadaki yetkili bürokrasisinin en azından geçen dönemlerden daha "sıkı bir ilişki" içinde bir "Meslek Odaları ve Bir Kısım Sivil İnisiyatif-Koruma Kurulu-Büyükşehir Siyasi+Bürokrat" oluşumu yönünde bir başarısının olduğunu göstermektedir. Bu iyi ilişkinin en az geçen dönemlerde yaşanan kötü ilişkiler kadar tehlikeli bir oluşum olduğunu özellikle konunun İdari Yargı denetimi safhasının incelenmesinde Hukuk Devleti içindeki bilimsel analizini tez bütününde olduğu gibi bu kısımda da yapmaya çalışacağız. Sonuç itibariyle diyebiliriz ki henüz daha başlangıç aşamasında dahi Bakanlığın bu manada konuyu basında deşifre etmesine rağmen bu süreç içinde bir kısım kesimin geçen dönemlerdekinin tersine bir tepkisizlik ve sessizlik ve hatta destek ortamı içinde olması "Korporatif Devlet Uygulamasının" ilk habercisi olarak yorumlanacak bir boyuttaki yaklaşım olarak algılanmıştır. Sonuçta bu daha ileri boyutlara gitmiştir ki çalışmanın kapsam sınırları içinde bunu irdelemeye çalışacağız.

---

sorunlarından biri haline geldiği ve bölgedeki gelişimin önünü tıkayıcı bir hale dönüştüğü şeklindeki ifadeler için bkz. AKSOY, 2005, s. 184-185. Tezin ileriki bölümlerinde geniş olarak izah edileceği gibi bu tartışmanın sonucunda taraflar mahkemelik olacak ve bu mahkemeler devam ederken yine bu manada açıklamalara devam edilecek ama sıra konu hakkında sorumluluk tespiti aşamasına gelince, bir pazarlık mantığı içinde her bir tarafın kendi hukuka aykırı projelerinin takası ile mesele tatlıya bağlanacaktır.

3.8.8 Alt Geçit Projesi'nin Hukuksal Analizi

3.8.8.1 İzlenecek Yol

Alt Geçit projesinin hukuksal analizini somut davalar üzerinden yaparken elbette ki meselenin Şehir ve Bölge Planlaması kısmına değinildiği gibi aynı şekilde bir şemsiye mahiyetinde kamu yönetimi açısından da mesele bütünleştirilerek sunulmaya çalışılacaktır.

Konunun yargıya intikal etmiş olduğu düşünülürse ve esas olanın kesinleşmiş mahkeme kararı olduğu nazara alınırsa, biz de yöntem itibariyle bu projeye karşı açılan davaların[1251] safahatının içinde yeri geldiğince ama derdest davanın çizdiği hukuki sınır çerçevesi içinde konunun Şehir ve Bölge Planlaması ve Kamu Yönetimi bakımından analizini yapacağız. Kesinleşen mahkeme kararını değerlendirme durumumuz derdest davadan elbette ki farklı bir hukuki çizgi içinde olacaktır.

Öncelikle bu projeye karşı açılan iptal davalarının tanıtımını yapacağız. Sonra bu davalardan birisini[1252] somut olarak mercek altına almaya çalışacağız.

Bu seçilen yöntemde somut bir dava çatısını belirlemedeki nedenimiz, bu dosyanın diğer davalardan farklı olarak yargılamanın bütün safahatı içinde feragat, keşfe gidilmemesi (keşfe gidilen başka dosyada verilen bilirkişi raporunun esas alınması), temyiz etmeme gibi kararın kesinleşmesini dosya bazında derinliğine inilmeden ve idari usul bakımından bütün kademeleri aşmadan bir anlamda daha önce, ama inceleme ve araştırma adına eksik olarak sağlayan hukuki durumlarla karşı karşıya kalınmamasıdır[1253].

[1251] **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2005/968 E-2005/993 K.; 2005/489 E.-2005/872 K**.

[1252] **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2005/968 E-2005/993 K.**

[1253] Somut davalarda İdare Mahkemesi uygulaması şu şekilde olmuştur : Bir dosyayı esas alarak ve diğerlerini bu manada bekleterek bir dava yürütme sistemi uygulanmış ve diğer davacıların bu manada savunma haklarının kısıtlandığına dair iddialarını da olmasına rağmen dava çatısı bu şekilde belirlenmiştir ki her bir davacının kendi savunma hakkının sınırlarını kendisinin çizmesi kadar doğal bir şey olamayacağı için biz bu uygulamayı doğru bir yaklaşım olarak görmüyoruz. Örneğin tayin edilen heyet ile keşfe gidilmeyen davacı arasında şahsi bir sürtüşme olabilir yada keşfe gidilen dosyanın davacısının konuya hangi boyutta savunma getireceği belli olmaması ve diğer davacının bu kapsam dışında daha ayrıntılı çalışma içinde olması gibi nedenlerle bir davanın keşfine gidip

Bu teknik nedenlerden başka bir tercih nedenimiz de bu somut dosyada gerek davacı taraf olarak ve gerekse davalı taraflar olarak bakıldığında diğer dosyalardan daha teferruatlı iddia ve savunma birikim çizgisini taşımasıdır. Bu manada diğer dosyalardan daha farklı bulduğumuz bu davayı somut inceleme alanı olarak seçmek ve onun üzerinden bütünlük incelemesini yapmak konunun daha iyi anlatılabilir ve daha iyi anlaşabilir olması açısından (bize göre) en iyi yöntem olup bu manada incelememizin çerçevesini belirlemiş olduk. Zaten yukarıda belirttiğimiz gibi diğer dosyaların usul hukuku içinde davalarını ilerletme hakları somut bir dava ile dondurulduğu için diğer davacıların dosyaları doğal olarak içerik açısından zayıf kalmıştır.

3.8.8.1.1 İdarenin Hukuku Bağlılığı İlkesi Açısından Alt Geçit Projesi'nin Ön İncelemesi

Bugün çağdaş hukuk sistemlerinde kabul gören görüşe göre; "Hukuk Devleti"nin en belirgin ve ayırt edici unsuru, "idarenin hukuka bağlılığıdır". Yani hukuk devletinin varlığından bahsedebilmemiz için öncelikle "idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygun ve bağlı kalınarak yapılmasının" zorunluluğudur.

Dolayısıyla idare edenler, idare edilenlerden ayrık tutuluyorsa; bu kapsamda kendilerini hukuka ve yasalara bağlı hissetmiyorsa ve uygulamada ve hukuki süreçte içerisinde de onlara bu yönde bir tolerans ve ayrıcalık tanınıyorsa, "Hukuk Devleti"nin varlığından bahsetme imkânı olamaz. Burada yapılan uygulamada, kamu görevlileri kanun hükümlerine riayet etmeyerek, TCK anlamında "görevlerini açıkça kötüye kullandıkları" ve suç işledikleri gibi Anayasa'nın "Hukuk Devleti" ilkesini de açıkça ihlal etmişlerdir.

Aslında "idarenin hukuku bağlılığı", "keyfiliğin" de önüne geçilerek yasaların idare ve idare edilenler de dâhil olmak üzere herkese eşit bir biçimde uygulanması ve uygulamada yeknesaklık sağlanması anlamını da taşımaktadır. Hele

---

diğerlerinin bu manada onun sonucunu beklemeleri modern Hukuk Devleti anlayışına uymayacak bir yaklaşım olarak görülmektedir.

hele yargı organlarının bu tür eylem ve işlemlerde idareye göz yumması, ayrıcalıklı bir uygulama içerisine girmesi ve vatandaşla idareyi ayrı ayrı kefelerde değerlendirmesi ve bu noktada hiçbir zaman vatandaşa gösterilmeyen ayrıcalık ve toleransın kamu idarelerine tanınması, hukuken kabul edilmesi mümkün olmayan bir uygulama biçimidir. Dolayısıyla idarenin eylem ve işleminin herhangi bir biçimde hukuka aykırı olması; ister istemez "keyfilik" tartışmasını gündeme getirecek ve Anayasa'nın "Hukuk Devleti" ilkesini ihlal edecektir.

Bu bağlamda eylem ve işlemin hukuka aykırı bir biçimde başlayıp, sonradan herhangi bir biçimde kanuna uydurulmasını da bu noktada idarenin eylem ve işlemini hukuka uygun hale getirmeyecektir. Zira aynı tolerans ve ayrıcalık; hiçbir zaman sıradan vatandaşa gösterilmemektedir; zaten gösterilmesi de beklenmemelidir. Çünkü bu tür uygulamalar "keyfiliği" doğuracaktır. "Keyfilik" ise Hukuk Devleti'nin asla kaldıramayacağı bir uygulama biçimidir. İdari Yargı içinde bir tarafın daima Kamu idaresi olması, neticede mahkemenin böyle bir tolerans ayrımına gitmesini gerektirecek bir neden değildir. Zaten İdari Yargı'nın Adli Yargı yanında ihdas edilmesinin sebebi tam tersi bu manada daha hassas davranılıp bir manada uzman yaklaşımının benimsenmesidir.

Bu "Keyfilik Uygulamasının" İzmir ili içinde en bariz uygulaması olarak gördüğümüz bu Alt geçit projesinde Hukuk Devleti içinde olmaması gereken anormallikler tespit edilmiştir. Çalışmamız içinde bu projeyi daha bir özel bir konumda değerlendirmemizin nedeni ise; aşağıdaki bölümde teferruatlı olarak anlatacağımız gibi belki de bu projenin diğer projelerden çok farklı olarak kendi içindeki baştan aşağı yanlış oluşumu ve etki sahasının genişliği ve proje içindeki hukuksuzluk ve teknik standartlara aykırılıkların, bir takım baskı unsurlarıyla illegal yoldan yasallaştırılmaya çalışılması ve bununda bir şekilde başarılması nedeni ile Konak Meydanı Düzenlemesi ve Konak Köprülü Kavşağı projelerine de olumsuz olarak etkilemesidir. Yani buradaki yanlışlık bir tetikleme ile neticede üç projenin ortak kaderi haline gelmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan yatırımlarda tarihi süreç kronolojik olarak inceleme sırlamamızı belirlediği için biz bu manada konak Köprülü Kavşak kısmında bu hususa giriş yapmıştık. Bu bölümde bunu daha detaylı bir

şekilde ele alıp gelecek bölüm olan Konak Meydanı Projesi kapsamında bütünü ortaya koyan yaklaşımı sergileyeceğiz.

Neticede bu hukuka ve bilime aykırı olan proje kendisi ile birlikte iki projeyi de sakatlayarak[1254] ve bir manada buradaki yanlışlık için hukuka uygun olmayan yöntemlerle iki büyük yanlışlık yapılması uğruna kentin ana meydanında derin yaralar açmıştır. Bir manada Yargı kararlarını etkisiz hale getirmek için bir pazarlık arenası olan bu proje üzerinden somut davaları daha bir detayda incelemeye almak istememizin nedeni budur.

3.8.8.1.2 Alt Geçit Uygulama İşleminin İptali İstemini İçeren Davalar

Yukarıda kısmen değindiğimiz gibi aynı konuda bizim tespitimize göre beş dava açılmıştır. Bu beş davanın somut dava içinde yürütülmesi farklı bir sistem içinde olduğundan bunları ayrı ayrı inceleyeceğiz. Ve bir manada içlerinden birisinin "diğerlerinden daha şanslı olması[1255]" nedeni ile onu somut dava olarak inceleme konusu yapacağız.

3.8.8.1.2.1 İzmir 1. İdare Mahkemesi 2002/93 E-2002/633 K. Sayılı Özgür Korkmaz Adlı Vatandaşın Açtığı Dava

Bu davadan feragat edilmiştir. Davanın davacısı ile yaptığımız görüşmede bu feragatin nedeni olarak çok uzun süre keşif kararı verilmemesi ve mahkemenin prosedürünün çok uzun bulunması ve neticede hızla ilerleyen alt geçit inşaatının yargı süreci içinde bitecek seviyeye gelmesi ve somut örnek olarak inşaatın neredeyse bitme aşamasına gelmesine rağmen halen keşif kararının verilmemesi uygulamasıdır.

[1254] Konak Meydan düzenlemesini kendi standarda aykırılığını kamufle etmek için kullanma ve Konak Köprülü Kavşak projesini de aleyhe yargı kararına rağmen kendi hukuksuz durumunun takası anlamında yasal hale getirmek için kullanma gibi bir durum içine giren bu projenin iki tür zararı sonuçta kent adına çok ciddi bir zarar doğurmuş ve sonuçta da yenilerinin tekrarlanması adına teşvik edici kötü bir örnek olmuştur.

[1255] Burada şanslı olarak nitelendirdiğimiz dosya **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/130 E. ve 2004/332 K.** sayılı ilamına konu olan dosyasıdır. Diğer dosyalar da keşfe gitme imkanı verilmediği için bu manada bu dosyanın savunma hakkı kapsamında şanslı olduğunu düşünüyoruz.

Projenin ne bir 1/5.000'lik nazım imar planına ve ne de 1/1.000 lik uygulama imar planına dayanmaması ve Kentsel Sit Alanı olması nedeni ile Koruma Kurulundan izin alınmaması ve gerek kurb ve gerekse yükseklik gibi bir sürü teknik standarttan yoksun olunmasına rağmen mahkemenin yürütmeyi durdurma kararı vermemesi ve yargılama prosedürünün bir nevi hızla ilerleyen bu kaçak inşaatı her geçen gün daha bir zoraki kabul gibi bir hale getirmesi davacı Özgür Korkmaz'ın davasına olan inancını sarsmıştır.

Konu hakkında yaptığımız görüşmede kendisi bu durumu anlatırken bir manada mahkemeye karşı olan inancının sarsılmasının altını çizmiş ve bu her yönü ile hukuk ve bilim dışı olan uygulamanın yargılamasının bu şekilde devam edeceğine ve bu arada hızla ilerleyen bu projenin karşısında kendisinin olmasının kamuoyunda yanlış olarak aksettirileceğini ifade ederek o dönemin Büyükşehir Yönetiminin basın üzerindeki etkisini de[1256] hatırlatarak bir manada "İzmir kamuoyu içinde kendisinin kötü vatandaş olarak gösterilmesi" anlamında ciddi bir korkusunun oluştuğunu ifade etmiştir.

Bu manada olumsuzluk duygusunu haklı kılacak geçmiş tecrübeler İzmir'de yaşanmış ve Meslek Odalarının açtığı ve hakikatten kamu yararı içerikli olan davalarda hangi haksız eleştiri mantıksızlığı içinde ve ne gibi sınırlarını aşan sıfatlamalarla basında yer aldıkları hatırlanacak olursa bu manada vatandaşın tek başına açtığı bu davada dönemin Büyükşehir yönetiminin basın üzerindeki etkin gücü de nazara alınırsa haklı bir mazeret olarak görülebilir diye düşünüyoruz. Bu arada bu alt geçit inşaatının hukuka ve tekniğe aykırılığı meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif tarafından önceki örneklerden farklı olarak kamuoyunda etkili bir şekilde ifade edilmemesi de bu anlamda yalnız kalan bireyi ürkütmüş olabilir diye düşünülmektedir. Ayrıca İdari yargı sitemi içinde vatandaşın tek başına bir karar alabilme cesaretinin yeterli olmaması örneğin Mimarlar Odası'ndan kendisini eşit ama ayrık görmesi gibi durumların verdiği psikolojide de bu manada vazgeçmesine neden olan bir sebep olabilir diye düşünülmektedir. Burada kastedilen nokta Meslek

[1256] Konu hakkında ki ayrıntılı inceleme için çalışmanın üçüncü bölümünün 3.8.10.kısmına bakınız.

Odaları ve bir kısım sivil inisiyatif dışında vatandaşın hiçbir oluşuma bağlı olmadan büyük bir kamu projesine konu olan yatırımın yargılanması anlamında tek başına açtığı ve kazandığı iptal davası örneğinin kamuoyu örneğinde çok bilinmemesi ve dolayısı ile bu manada ki davalarda Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatif dışında muvaffak olunamayacağı yönünde olan inançtır. Nitekim yaptığımız görüşmede Özgür Korkmaz aynı duygu ve düşünce içinde kaldığını samimiyetle ifade etmiş ve 1999 seçimi ile işbaşına gelen Büyükşehir siyasi Yönetiminin Meslek Odaları ile olan yakınlığının ve özellikle Mimarlar Odası İzmir şubesi eski sekreterinin şimdi bu dava ile ilgili konunun en yetkili bürokratı olması dolayısı ile projeye karşı kamuoyu bazında Meslek Odalarının aktif olmamaları ihtimalinin kuvvetli olması nedeni ile yargılamada vatandaş olarak Meslek Odaları kadar etkili olunacağına inanmadığı için davadan feragat ettiğini ifade etmiştir[1257].

3.8.8.1.2.1.1 Dava Sonucunun Değerlendirilmesi

Bu dosyanın davacısı ile yaptığımız görüşme bizi "Hukuk Devleti" adına ve davacı vatandaşımızın basın ve meslek odalarının, Büyükşehir Belediyesinin siyasi ve konu ile ilgili bürokratik yöneticileri ile olan "sıkı işbirliğinin"[1258] somut görünümü olan "Korporatif Devlet" korkusunun yargıya da yansıyacağı korkusu gerçekten bizi de üzmüştür. Bu vatandaşımızın korkusunun somut tezahürü olarak kabul edilemeyecek ama genel bir yaklaşımda zihinde en azından tereddüt oluşturabilecek istatistikî çalışmalarda[1259] İzmir İdare Mahkemelerinde "kararların dağılımında, en fazla ret yönünde karar verilmesi" olgusunun dosya içerikleri anlamında da bilimsel olarak incelenmesi gerekir diye düşünüyoruz.

[1257] Davacı Özgür Korkmaz özellikle sit alanları içinde kaçak inşaat yapanlar için söz konusu olan hapis cezası müeyyidesi nedeni ile Meslek Odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin (kendileri ile iyi ilişki içinde olan Büyükşehir siyasi ve bürokratik yönetiminin bu manada kalacakları zor duruma neden olmayacakları yönünde olan inancı nedeni ile) pasif kalacaklarını tahmin ettiğini ve bu manada bir ceza alınması durumunda kendisinin üzerine bir şekilde gelineceğinden korkmasının da bu manada bir davadan feragat sebebi olarak gördüğünü büyük bir dürüstlük içinde samimi olarak ifade etmiştir ki bu manada ki davalarda önemli bir vazgeçme nedeni olarak bu hususun önemli bir sorun olduğu düşünülmektedir.
[1258] TÜMER, 2004, s.4.
[1259] BAL/EYLEM y.a.g.e s.135

Netice itibariyle davacı Özgür Korkmaz bu duygu ve düşünce içinde davasından feragat ettiğini ifade etmiştir. Dosyanın çalışmamızda bütünü yansıtmaması bakımından somut inceleme dosyası olarak alınamayacağı ortadadır ama davacı tarafın yargılama sırasında içinde bulunduğu durumun mercek altına alınıp "Hukuk Devleti" içinde bu durumun standardının nasıl yükseltilebileceğinin bilimsel analizinin de yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

3.8.8.1.2.1.2 Kronolojik Olarak Davanın Seyri

Dava 29.01.2002 tarihinde açılmıştır. Alt geçit projesi hakkında açılan davalarda bir inceleme yapıldığında en erken açılan davanın bu dava olduğu görülmektedir ve belki de vatandaşın ilk davayı açan olma sıfatı kendisinin bu manada korku duymasına neden olmuştur diye düşünmekteyiz.

İzmir 1. İdare Mahkemesi 07.02.2002 tarihinde davalı idareye 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı imar planını ibraz etmesi için 15 günlük süre tanımış ve yürütmenin durdurulması istemini davalı idarelerin savunması alındıktan sonra karar verilebileceğine hükmetmiştir.

Yine aynı mahkeme 27.03.2002 tarihinde davalı idarenin savunması alındıktan ve ilgili belgeler dosyaya getirtilmesinden sonra 2577 sayılı İYUK'nun 4001 sayılı Yasa ile değiştirilen 27/2. maddesine göre idari işlemin uygulanması halinde giderilmesi güç veya olanaksız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunun burada söz konusu olmadığına karar vererek yürütmenin durdurulması talebini reddetmiştir.

Davalı idare 1/5.000'lik nazım imar planı ibraz edememesine rağmen mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermemesi üzerine davacı taraf Bölge İdare Mahkemesi'ne, yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin karara itiraz etmiştir. İzmir Bölge İdare Mahkemesi[1260] verdiği karar ile tıpkı 1. İdare Mahkemesi'nin kararında olduğu gibi 2577 sayılı İYUK'nun 4001 sayılı Yasa ile

[1260] **İzmir Bölge İdare Mahkemesinin 22.05.2002 tarihli ve 2002/493 E.** Sayılı Kararı

değiştirilen 27/2. maddesine göre idari işlemin uygulanması halinde giderilmesi güç veya olanaksız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunun burada söz konusu olmadığına karar vererek yürütmenin durdurulması talebini reddetmiştir.

Bunun üzerine davacı davasını açtığı tarihten bu yana yaklaşık bir sene geçtiği halde yukarıda anlattığımız çerçevede yürütmenin durdurulması kararı ve keşif kararı alamaması artı kaçak alt geçit inşaatının bu süreç içinde bitirilmesi[1261] ve bütün İzmir'in ana geçiş meydanı olması nedeni ile de dava nedeni ile alacağı tepkiyi düşünerek ve yukarıda ifade ettiğimiz sair nedenlerle 26.02.2002 tarihinde davasından feragat etmiştir. Kendisi ile yaptığımız görüşmenin sonunda bu alt geçit inşaatının standartlara aykırılığı nedeni ile oluşan trafik kazaları sonucu ölen insanları hatırladıkça bu davasından feragatine pişman olduğunu ifade etmiş ama diğer davacıların da hala bir sonuç elde edemediğini öğrendiğinde ise bu manada harcayacağı masrafların kendisinde kalmasına sevindiğini de ayrıca ifade etmiştir. Burada şunu da belirtelim ki bu vatandaşımız kamu adına açtığı davada harcayacağı masraftan çekinmesinden değil davayı açıp ta kazanamadığı durumda bu manada bir anlamda boşu boşuna harcama yapması ve kendi anlattığı ekonomik durumuna göre de onun için bu bedelin az olmadığından dolayı çekindiğini ifade etmiştir.

3.8.8.1.2.2 İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/436 E. Sayılı Dosyasında İzmirliler Derneğince Açılan Dava

Davacı taraf davasında çok teknik bir dilekçe mantığı gütmeyip işlemin genel anlamda mahkeme önüne aktarılması çabası içinde olmuştur. Dosya içinde yapılan yazışmalarda örneğin Mustafa Uğur ve Görkem Saday dosyasında olduğu gibi ayrıntılı cevapların ve ısrarlı keşif ve yürütmenin durdurulması taleplerinin olmadığı görülmüştür.

[1261] **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/130 E ve 2004/332 K** sayılı dava dosyasında davalılardan İZSU Genel Müdürlüğü'nün 11.06.2002 tarihli ilk cevap dilekçesinde açıkça ifade edildiği gibi 11.06.2002 tarihinden yaklaşık altı ay önce söz konusu inşaat bitmiştir. Dolayısı ile davacının davasından feragat ettiği tarihte görüşmede ifade ettiği gibi alt geçit inşaatı bitip trafiğe açılmıştır bile. Bu manada ilgili belge davacının açıklamasını ispatlamaktadır.

Mahkemenin safahatının seyri içinde bu manada davacı taraf olarak bir hızlandırma gayreti gerek dilekçe ifadesi ve gerekse dilekçe sayısı bakımından bahsi geçen diğer dosyalar gibi ısrarcı olunmadığı tespit edilen bu dosyanın somut dosya olarak seçilmemesinin en önemli nedeni dosya içindeki dilekçe muhtevasının somut dosya olarak seçilen dosya kadar teferruatlı olmaması ve bu dosyada keşif yapılmayıp bahsi geçen somut dosyadaki bilirkişi incelemesinin burada esas alınmasıdır.

Yapmış olduğumuz görüşmede dernek Yönetim Kurulu Başkanı bir sivil inisiyatif olan Derneklerinin kamu yararı ile açtıkları dava dosyasında keşif hakkı verilmemesinin kendilerini üzdüğünü ve bir kısım sivil inisiyatif ile kendilerinin arasında bir fark varmış gibi bir hisse kapıldıklarını ifade etmişlerdir.

3.8.8.1.2.3 İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/131 E- 2004/331 K.[1262] Sayılı Dosyasında Görkem Saday Adlı Vatandaş Tarafından Açılan Dava

Davacı taraf ile yaptığımız görüşmelerde dosya bazında yaptığımız tespitler şunlar olmuştur; Davacı tarafın inşaat mühendis olması dosyada somut olarak kendisini göstermiştir ama mahkemenin davacı tarafın ısrarına rağmen keşif talebini yerine getirmemesi ve somut olarak seçilen davadaki bilirkişi incelemesini kıyasen burada uygulaması davacı tarafın yargısal denetim dışında idari denetim yolunu da denemesine neden olmuştur[1263].

[1262] Bu dava **Danıştay 6. Dairesinin 18.01.2005 tarih ve 2004/3309 E- 2005/163 K.** Sayılı kararı ile bozulmuş ve yine **İzmir 4. İdare Mahkemesi bozma kararına uyarak 2005/489 E-2005/872 K.** Sayılı dosyası olarak yargılaması tekrar yapılarak 06.07.2005 tarihinde kararını vermiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine **Danıştay 6. Dairesi 2005/6674 E.** Sayılı dosyasına kaydedilmiş ve 07.12.2005 tarihinde yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir.

[1263] Davacı Görkem Saday ile yaptığımız görüşmede, davanın iki buçuk sene gibi bir süredir alt mahkemede uzamasının ve bu arada yargılama içinde mahkeme bazındaki görülen bazı durumların izahsızlığı anlamında Adalet Bakanlığı'nı da şikâyette bulunduğunu ifade edilmiştir. Adalet Bakanlığı konuyu incelemek üzere Bölge İdare Mahkemesi'ni yetkili kılmış ama bu şikayet neticesi davacı taraf haklı bulunmamıştır.

Konu hakkında çok samimi bir şekilde görüşlerini bizle paylaşan bu vatandaşımız, gerek alt mahkeme ve gerekse Danıştay safhası içinde meselenin çok uzun sürdüğünü ve bu arada tamamıyla hukuka ve bilime aykırı olan bu ucube yapılaşmanın geçen zaman içinde alışkanlık içinde kabul edilmesini ve özellikle de bu yasadışı durumun bir başka yasadışı uygulama olan Konak Köprülü Kavşak Projesi ile pazarlık konusu edilip ikisinin de yasal hale getirilme çabasının kendisinin hukuka olan inancını sarstığını ve konuyu iç hukuktan sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıyacağını ifade etmiştir.

Bu dosyada davacı taraf olarak somut davadaki gibi bir dilekçe muhtevası ve sayısı ve ısrarı bakımından bir benzerlik olmakla beraber tıpkı İzmirliler Derneği'ndeki dava gibi bu davacı tarafında keşif talebinin mahkemece kabul edilmeyip somut dava olarak seçilen davadaki bilirkişi incelemesinin esas alınma durumu bizi somut dava seçimi noktasında tercih noktasında etkilemiştir.

İnşaat Mühendisi olan bu vatandaşımızın keşif talebenin yerine getirilmemesi gerçekten üzerinde durulması gereken bir noktadır. Zira emsal olarak seçilen dosyada seçilen bilirkişilerin belki şahsına ve belki de niteliklerine itiraz hakkı olan bu vatandaşımızın kendisinin olmayan bir dosyadaki seçimi esas alınarak ve üstelik bu şartlarda bile keşfe izin verilmeyerek bu savunma hakkını bu şekilde bile kullandırmayarak savunma hakkının kısıtlanması durumunun olması bu manadaki seri davalarda hep karşılaşılabilecek bir durum olması açısından bu konunun genel anlamda bir standart uygulamaya bağlanıp her keşif talep edenin bu yöndeki hakkına saygı göstererek bu talebinin yerine getirilmesinin emsal bir dosyadaki bilirkişi incelemesinin burada kıyasen uygulanmasından daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Kaldı ki davacının İnşaat Mühendisi olması elbette ki savunma kapsamında kendisini daha yetkin kılacak bir husustur ve bu manada hukuki haklılığın yanında teknik haklılığı da vardır diye düşünmekteyiz. Ayrıca bağlı olduğu İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesinin konu hakkında açılan bir davasının olmaması davacının bu manada keşif noktasındaki ısrarının haklılığını ortaya koymaktadır diye düşünülmektedir.

3.8.8.1.2.3.1 Başbakanlığa Yapılan Şikayet

18.06.2003 tarihinde davacı taraf, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı ve diğer belediye görevlileri hakkında Başbakanlığa şikâyette bulunmuştur[1264].

Başbakanlık, şikâyet dilekçesinin İç İşleri Bakanlığı'na göndermiş, Bakanlık da; İlgi yazıda yer alan iddialarla ilgili olarak İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina ve diğer belediye görevlileri hakkında 31.03.2002 tarihli Bakan onayı ile ön inceleme onayı alındığını ve bu ön inceleme sonucunda Mülkiye Başmüfettişi tarafından hazırlanan 09.05.2002 tarih ve 132/21 sayılı ön inceleme raporuna istinaden Bakanlık Makamının 15.05.2002 tarih ve 2002/224 sayılı kararı ile soruşturma izni verilmediği belirtilmiştir. Yine aynı yazıda söz konusu karara yapılan itirazın, Danıştay kararı[1265] ile reddedildiğinden Bakan kararının kesinleşmiş olduğunu ve konusu ve tarafları aynı olan iddialar hakkında, Danıştay 2. Dairesi'nin kararı[1266] gereğince ikinci kez inceleme yaptırılması mümkün bulunmadığını ifade eden yazıyı cevap olarak göndermiştir.

Söz konusu idari denetim mekanizmasın da enteresan olan nokta şudur ki somut davada görüleceği üzere bu davanın açılmasından yaklaşık 2.5 sene sonra yargı denetimi bu alt geçit işleminin iptaline karar vermiştir. Ama aynı konuda yapılan idari denetim bu işlemde soruşturma konusu yapacak bir şey bulamamıştır ki bu açıdan denetim mekanizmasının sorgulanması gerekir diye düşünüyoruz.

3.8.8.1.2.4 İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/344 E- 2003/1122 K. Sayılı Dosyasında Mimarlar Odası Genel Başkanlığı'nın Açmış Olduğu Dava

Bu davada davacı, TMMOB Mimarlar Odası Genel Başkanlığı; davalı ise İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'dır.

[1264] Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığının 19.06.2003 tarih ve 099-1222 sayılı yazısı ile ilgili şahsa tebliğ edilmiştir.
[1265] **Danıştay 2. Dairesi'nin 05.11.2002 tarih ve 2002/789 E-2002/3696** K. sayılı kararı
[1266] **Danıştay 2. Dairesi'nin 05.11.2002 tarih ve 2002/789 E-2002/3696** K. sayılı kararı

03.04.2002 tarihli dava dilekçesi incelendiğinde davalı taraf olarak sadece Büyükşehir Belediyesi'nin gösterilmesi teknik bir oda olan ve profesyonel bir yönetimi bulunan Mimarlar Odası Genel Başkanlığı'nın yapmaması gereken bir hatadır. Zira bu alt geçit inşaatını yapan kurum olarak İZSU'nun, 1/1.000'lik uygulama imar planı bakımından yetkili kurum olan Konak Belediyesi'nin ve bölgenin yapısı itibariyle planları uygun bulma yetkisi kendisinde bulunan Kültür Bakanlığı'nın da davalı olarak gösterilmemesi bu tür davalarda çok tecrübeli olan odanın yapmaması gereken bir hatadır diye düşünmekteyiz. Üstelik bu dava dilekçesinde kendisinin yaptığı girişimler ve davalar neticesinde Konak alanı ve çevresinin tarihi sit kapsamına alınmasını ifade eden yani bu hususta iddiasını geçmişe atıf yaparak kuvvetlendiren bu meslek odasının, davalı tarafların seçiminde hata yapmış olması çok çok önemli bir atlamadır. Yine üstelik aynı dava dilekçesinde bu alt geçit projesinde İZSU'nun dâhilliğini kabul edip bu manada davalı sıfatını İZSU'ya vermemekte yine bu mihverdeki hataların büyüyerek devam etmesidir.

Aynı dava dilekçesinde yine Mimarlar Odası'nın 2863 sayılı Yasanın 17. maddesine atıf yapıp buna göre koruma amaçlı kesinleşmiş bir imar planı bulunmadıkça fiziki yapıda herhangi bir değişikliğe gidilemeyeceğini belirtip bunun müteakibinde Kültür Bakanlığı'nı davalı olarak göstermemesi, yanlışlıklar silsilesinin devamı niteliğindedir.

Aynı dilekçede Mimarlar Odası Genel Başkanlığı, 19.12.2001 ve 775 sayılı dilekçesi ile İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na uyarıda bulunduğunu ve bu idarenin 11.02.2002 gün ve 1730 sayılı cevabi yazısında özet itibariyle İzmir Konak Alsancak kıyı kesimi koruma amaçlı nazım imar planının yapıldığını ve KTVKK'nun uygun görüşü alındığını ifade etmesi üzerine, bu sefer 27.02.2002 gün ve 147 sayılı dilekçe ile İzmir 1. Numaralı KTVKK'na başvurduğunu ve onların da cevabi yazısını aldıklarını ve bu yazıda şu hususların ifade edildiğini belirtmişlerdir; *"17.02.2000 gün ve 8349 sayılı karar ile uygun görülen 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının temel arazi kullanım kararları çerçevesinde 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planının prensipte uygun olduğu belirtilmiştir. Bu planla ilgili uygulamaya geçilemeyeceği ve alınan kararın sonuç kararı olmayıp,*

planla ilgili değerlendirme sürecinin devam etmesi nedeniyle, prensip olarak uygun bulunan koruma amaçlı imar planının karar eki olarak dağıtımı yapılmamıştır[1267]*"*.

Aynı dilekçenin devamında yukarıda bahsi geçen yazının ekindeki Kurulun 30.11.2000 tarih ve 587-8898 sayılı kararının son paragrafı aynen alınmıştır. Bu paragraftaki ifade aslında davanın en somut belgesi olup, bu manadaki plansızlığı ve hukuka aykırılığı açıkça ortaya koymaktadır.

İlgili yazıda devamla aynen şu ifade edilmektedir: "*Kurulumuzun 20.01.1994 gün ve 4840 sayılı ile 27.02.1998 gün ve 7089 sayılı kararları ile belirlenen tarihsel sit alanının bütünün kapsayacak şekilde hazırlanacak 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı ile 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı imar planının Kurulumuza iletilmesi durumunda konunun yeniden değerlendirilmesine karar verildiği...*". Bu yazıya atıf yapan davacı Mimarlar Odası toplanan bu bilgiler çerçevesinde kesinleşmiş ve uygulamaya konulacak aşamaya gelmiş koruma amaçlı bir imar planının bulunmadığına atıf yaparak davasını somut olarak belirlemiştir.

Ortadaki hukuka aykırı ve plansız kaçak yapılaşmanın önemle altını çizen davacı mimarlar Odası, dava dilekçesindeki özetlediği yazışmalardan "*tarihi sit konumunda bulunan Konak Alanındaki uygulamaların onaylanmış 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı imar planlarına, bu planlara göre geliştirilmiş bir özel projeye dayandırılmadığını ve bunun sonucunda da imar mevzuatına, 2863 sayılı Yasaya aykırılıklarla birlikte planlamanın ve şehirciliğin temel ilkelerine uygun düşmeyen fiili düzenlemelere* (yani Kaçak yapılaşma kastediliyor) *gidildiğini"* ifade etmektedir.

Davacı Mimarlar Odası, ortada bulunan hukuka aykırılığı ve kaçak yapılaşmayı bir başka açıdan değerlendirmiş ve meseleyi şöyle somutlaştırmıştır: *"Bütünlüğü öngörülmüş bir projenin hazırlanmaması ve her defasında alanın tek bir noktasına bakılıp, karar oluşturulmaya çalışılması, gelecekte de birbirleriyle proje temelinde bütünlük sağlanamayacak kentsel öğeleri içeren uyumsuz bir çevre*

[1267] KTVKK'nun 15.03.2002 gün ve 524 sayılı yazısı.

yaratılması sonucunu getirmektedir. Dava konusu uygulamalarda da İZSU kanallarını yerleştirmek amacıyla yürütülen kazı çalışmalarının "nasıl olsa burası kazıldı, yolları da aynı yerden geçirelim" anlayışı ile yürütülmesi plan bütünlüğü ele bağdaşmayan girişimlerdir".

Davacı Mimarlar Odası, ortadaki kaçak yapılaşmayı her yönüyle ortaya koymuş ve bölgede eskiden beri yürüttüğü hukuki ve teknik mücadelesini burada da devam ettirdiğini şu ifadelerle somutlaştırmıştır: *"Bu kapsamda Konak Alanında sürdürülen karayolu alt geçidi ve bağlantılı uygulamalar, yasal süreçlerin yerine getirilmemesi, alanın bir noktasına kısa ve geçici bir bakış açısı ile yetinilmesi ve Mimarlar Odasının açtığı İzmir Kordonundan 6 şeritli Otoyol geçirilmesi doğrultusundaki imar planlarının iptali ile sonuçlanan Danıştay 6. Dairesinin 1997/3486 E. Sayılı kesinleşmiş kararının sonucu olarak Konak Alanında ve Alsancak'tan birer çirkinlik abidesi gibi varlığını sürdüren işlevsiz viyadük kalıntılarının temizlenmesine yönelik genel bir proje düzeyinde ele alınmaması gibi nedenlerle kıyı ve meydan düzenlemesi*[1268] *çalışmalarını risk altına almakta, günümüze kadar Konak Alanında yapılan yanlışlara bir yenisini daha etkilemektedir"*.

Özet itibariyle Mimarlar Odası, davalı taraflarda eksik anlayışla dava açmasına rağmen dilekçesindeki gerek teknik ve gerekse hukuki analizleri bakımından meseleyi somut olarak ortaya koymuş ve yine dilekçesinde belirtildiği gibi konu hakkında uzun yıllara şamil olan hukuki ve teknik mücadelesinin tarihi gelişimi içindeki hissiyatıyla da ilgili yapılaşmanın hukuka aykırılığını net bir şekilde ortaya koymuştur.

[1268] Mimarlar Odası Genel Başkanlığı hiç yoksa dava dilekçesi aşamasında olsa bile gösterdiği bu tepkiyi, bu alt geçidin sebep olduğu kot anormalliğini bertaraf amacı güden ve yine yukarıda kendi ifadeleri ile somutlaştırdığı, bütünlük arz eden gelen bir proje düzeyinde meselenin ele alınmaması nedeniyle karşı çıktığı kıyı düzenlemelerine Konak Meydanı düzenlemesi projesinde karşı çıkmamış ve hatta dava açmadığı gibi İzmir Şubesi Mimarlar Odası Dergisinde destekleyici yazı da yazmıştır. Bu alt geçit davasındaki kurgu ve mantık içinde Konak Meydan düzenlemesine de en azından dava açması beklenirken (alt geçit davasına dava açarken çok yerinde ve doğru tespitler yapmış ama davanın devamında davasını keşif isteme ve mahkemenin keşifsiz karar verme kararın temyiz etmeme gibi davranışlarla neredeyse takip etmemiştir.) bu meydan düzenlemesinde herhangi bir dava açmaması yukarıda alıntı yaptığımız kendi dava dilekçesi ile çelişmektedir.

3.8.8.1.2.4.1 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın Cevap Dilekçesi:

Bu dava dilekçesi üzerine İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı 02.05.2002 tarihinde cevap dilekçesi vermiştir.

Davaya verilen cevaplarda, Davalı İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, davanın esasına ilişkin olarak yaptığı savunmada; İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 20.01.1994 tarih ve 4841 sayılı kararı ile bölgenin tarihi sit alanı olarak tescil edildiğini, 2863 sayılı Kanunun 17. maddesi ve Koruma Yüksek Kurulu'nun 647 sayılı ilke kararı uyarınca sit olarak tescil edilen bu tür alanların 1 yıl içinde koruma amaçlı imar planlarının yapılması gerekliliği çerçevesinde , 17.12.1999 tarih ve 05/268 sayılı Belediye Meclisi kararı ile İzmir-Konak Kıyı Kesimi Koruma Amaçlı İmar Planı'nın kabul edildiğini ve bu planın Koruma Kurulu tarafından 17.02.2000 tarih ve 8349 sayılı kararı ile uygun bulunduğu ve söz konusu planın 18.05.2000 tarihinde onandığını ifade ederek meselenin yasal dayanağı olduğunu ifade etmiştir.

Davalı Büyükşehir bu ilk savunmasında Koruma Kurulu'nun 30.11.2000 tarih ve 8988 sayılı kararı ile de daha önceki planların prensipte uygun bulunduğu ancak 4840, 4841 ve 7089 sayılı tescil kararları ile tarihsel sit alanının bütününü kapsayacak 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli Koruma Kurulu'na iletilmesi durumunda yeniden değerlendirileceğinin belirtildiğini de ifade etmiştir. Kurulun bu kararı kapsamında sit alanının bütününü içerecek şekilde Belediyelerince hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı'nın Koruma Kurulu tarafından 23.02.2001 tarih ve 9187 sayılı kararı ile uygun bulunduğunu iddia eden Büyükşehir Belediyesi bu eksen içinde Koruma Kurulu'nun 02.08.2001 tarih ve 9436 sayılı[1269] kararı ile "Büyük Kanal Projesi'nin güney-batı kolektörü kazı çalışmaları ile 23.02.2001 tarih ve 9187 sayılı kararı ile uygun bulunan Koruma Amaçlı İmar Planı'nda öngörüldüğü şekilde, M. Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı bölümünün, Kemeraltı – Konak Meydanı ve deniz bütünlüğünün sağlamak üzere yeraltına alınma işleminin birlikte

[1269] Bu Kurul kararlarının alt geçit uygulamasının dayanağı olamayacağını belirten görüş için bkz AKSOY, 2005, s. 177.

yapılmasının uygun olduğuna karar verildiğini ana savunma anlamında ileriye sürmüştür.

Davalı Büyükşehir Belediyesi, bu uygulama ve düzenlemeler ile Konak alanının daha uygar bir kentsel mekân haline getirilmesi, Meydan'ın kıyı ve denizle bütünleşmesi, görsel ve fiziksel ilişkisinin güçlendirilmesi, Kordon-Pasaport-Konak kıyı bandındaki kesintisiz yoğun yaya erişiminin Kemeraltı Kentsel Sit Alanı ile ilişkisinin güçlendirilmesinin hedeflendiğini ifade ederek kendisi açısından meselenin vizyonunu ortaya koymuştur. Ancak fiiliyatta böyle olmamış "bölge açısından üstlendiği bütünleştirme hedefini gerçekleştirememiştir[1270]".

Davalı, yine aynı savunma mantığı içinde kendi Meclisi'nin 17.12.1999 tarih ve 05/268 sayılı kararı ile kabul edilen "Konak-Alsancak Limanı Arası Kıyı Kesimi Koruma Planı" başlıklı Koruma Amaçlı İmar Planı, ölçek ve tür olarak nazım ve uygulama planlarını birlikte içeren nitelikte olduğu, bu özelliğinin plan raporunun 4. sayfasındaki "Kapsam" başlıklı bölümünün 4. paragrafında *"...1/5.000 ölçekte Nazım İmar Planı'nın 1/1.000 ölçekte Koruma Planı'nı ve 1/200 ve 1/100 -1/50 ölçekte mimari projeleri içermektedir.."* şeklinde belirtilmiş bulunduğu, bu uygulamanın Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın düzenleyip yayınladığı Teknik Şartlaşmanın 5,10 maddesine dayandığını, bahsi geçen düzenlemede *"..tarihsel çevreler, karakteristik kentsel dokular ve sit içeren alanlarda düzenlenen koruma amaçlı planlar, kent imar planı niteliğinde olup, nazım imar planı ve uygulama aşamalarını içerebilir.."* şeklinde bir tanımlama ve belirtme yapıldığını ve uygulamanın buna dayandığını esas savunma anlamında somutlaştırmıştır.

Davalı Büyükşehir Belediyesi Konak Belediye Meclisi'nin 30.06.2000 tarih ve 4477/4752 sayılı kararı ile de 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın varlık kazandığını ifade etmiştir, ama çalışmanın ileriki bölümünde görüleceği üzere Konak Belediyesi bu manadaki savunmayı kabul etmemiş ve bu alanın 1/1.000 lik

[1270] AKSOY, 2005, s. 177.

Uygulama İmar Planın bulunmadığını ifade ederek, bu oluşan savunma tıpkılığındaki tek ayrıklığı gerçekleştirmiştir[1271].

Bu tür alanlarda yapılacak planlarda Koruma Kurulu kararının varlığının yeterli ve geçerli tek koşul olduğunu, bu tür alanlarda planlarla ilgili sonucu belirleyici karar verme yetkisinin KTVK Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 9/d Maddesi uyarınca da Koruma Kurullarına ait olduğunu, bu hususta ki Koruma Kurulları kararlarının kesin olduğunu ve herkesi bağlayıcı bulunduğu, bu kararlara herkesin uymak zorunda olduğunu, bu kararlara karşı ancak idari yargıya itiraz edilebileceğini, bu nedenle bu tür alanlardaki planların başka bir merciin onaylama yetkisinin bulunmadığını ifade eden Büyükşehir Belediyesi savunmasını kurul izninin alındığı yönünde bir yorum uygulaması şeklinde soyuttan somuta doğru gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan bu bölgede yapılan planların ve alınan plan kararlarının ve bu bölgedeki uygulamanın sit kararından daha önce var olan yolun daha rasyonel ve akışkan tarzda kullanımını sağlamak, yine mevcut olan yaya alt geçidinin üst geçide dönüştürülmesi amacıyla yapıldığı, bu uygulama ile var ve kullanılmakta olan öğelerden daha etkin ve yetkin yararlanma yoluna gidildiğini ifade eden davalı Büyükşehir Belediyesi, bu yatırımının zaman ve harcama yönünden izahını da şu şekilde yapmıştır: *"Bu uygulama ile Büyük Kanal Projesi güney-batı*

[1271] ... Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ahmet Piriştina 2002 yılı faaliyet raporu ile ilgili görüşmelerin bir kısımda Meclis Üyesi Fikret Aktaş'ın sorusu üzerine konuyu şu şekilde özetlemiştir: *"Ama Konak' ta yaptığımız Alt Geçitte İZSU'nun Büyük Kanal Projesi ile ilgili bir çalışmayla birlikte yürütüldüğü için oradan büyük büyük borular geçiyordu, belirli miktar kazıldı, ama öyle oldu da bitti Maşallah* (söz konusu projenin 1/5.000'lik Nazım İmar Planı bulunmadığı gibi, 1/1.000'lik uygulama imar planı da bulunmamaktadır ve dosya içindeki belgeler göstermektedir ki önce inşaat sonra proje yapılmış ve projeler yapılan imalatlara göre değiştirilmiştir yani projeye göre imalat değil imalata göre proje yapılmıştır ki buradan yapılan uygulamanın projesinin bile bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.Yani başkanın ifade ettiği gibi gerçekten "oldu da bitti maşallah" tarzı bir komiklik içinde mesele gerçek hayatla tanışmıştır ki bu çok vahim bir durumdur) … *o aradan çıktı öyle büyük paralara da çıkmadı. Bir trilyon sekiz yüz milyar…* (Bu ilk etaptaki bedeldir. Köprü tamamen bittikten sonraki bedeli değildir.) … *dolayında oldu… bunun daha aşağına da gitmek çok daha pahalıydı* … (İzmir ilinin tam merkezinde bulunan bir projenin gerçek anlamda maliyeti ne kadardı da yönetim bunu yapmayıp tabir yerinde ise kaçak ve uyduruğunu yapmıştır diye sormak gerekiyor ama o meclis toplantısında hiçbir meclis üyesi bu soruyu sormamıştır) … *Yapmadık. Bir gün Türkiye'nin olanakları o noktaya gelir umarım çok daha ileriki yıllarda yapılır....."*. Bu ifadeyi aynen kullanan başkana, meclisçe hiçbir soru sorulmamış ve özellikle de madem daha iyisi ve doğrusu yapılmalıydı da neden biz yönetim olarak bunu yapmayıp tabir yerinde ise kaçak ve uyduruk ve geçici bir yatırım yaptık tepkisi verilip siyasi denetim yapılmamıştır.

Kolektörü kazı çalışmaları ile M. Kemal Sahil Bulvarı'nın bu bölümden geçen kısmının yeraltına alınması işleminin birlikte yapılarak, zaman ve harcamalar yönünden eşgüdümlü ve ekonomik bir tercihin yapıldığı, bu yöntemle tünel hafriyatına gerek kalmaksızın yolun deniz kotuna indirilmesiyle Kemeraltı girişi, Konak Vapur İskelesi ve deniz kıyısı ile bağlantılı hale gelmiştir". Bu manadaki savunmanın benzerini devrin Büyükşehir Belediyesi Başkanı İzmir Büyükşehir Meclisi'nin bir oturumunda da yapmıştır[1272].

Bu alanda yapılan planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından tasdik edilmesi yönünde ileri sürülen davacı iddiasının doğru olmadığını ifade eden davalı Büyükşehir Belediyesi, Kıyı Kanunu'nun sadece doldurma ve kurutma yolu ile arazi kazanmada Bakanlığa yetki ve izin verdiğini, bunun dışında kıyılarda yapılacak planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından tasdik edilmesine ilişkin herhangi bir mevzuat hükmünün bulunmadığını yasal savunma anlamında yapmıştır. Bu tür alanlarda yapılacak planların Bakanlık tarafından tasdik edilmesi yönünde ne İmar Kanunu'nda ne de Kıyı Kanunu'nda herhangi bir hüküm bulunmadığını iddia eden davalı Büyükşehir Belediyesi bu yöndeki iddianın yasal dayanağının bulunmadığını savunma olarak yapmış ve iddiasının devamında aksine Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği'nde bu tür alanlardan belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kalan yerlerin planlama yetkisinin belediyelere ait olduğunu, bu alanların dışında kalan yerlerin ise Valiliğin yetkisinde bulunduğunu ifade etmiştir.

Sonuç itibariyle bu tür alanlarda yapılacak inşai faaliyet ve uygulamaların ruhsatlandırılmasında da Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın herhangi bir görev ve yetkisinin bulunmadığını, bu görev ve yetkinin belediyelere ait olduğunu iddia eden Büyükşehir Belediyesi yapılan uygulama işleminin İZSU'nun görev ve yetkisi

[1272] 3621 sayılı Kayı Kanununda bu tür alanlarda yapılacak her tür planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca onaylanması gerektiğini belirttiği gibi 3194 sayalı İmar Kanununun 21. maddesinde de bu alanlara yapılacak yapıların Valilik (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı) tarafından ruhsata bağlanması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 202/130 E-2004/332 K.** Sayılı kararında alt geçidin ruhsata bağlanmamış olması iptal nedeni olarak gösterilmiştir.

dışında bulunduğuna ilişkin iddianın mesnetsiz olduğunu da genel savunma çerçevesinde somutlaştırmıştır[1273].

Davalı Büyükşehir Belediyesi, dava konusu uygulama işleminin AYKOME'ce 3030 sayılı Kanunun 7. ve Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Fon Yönetmeliği'nin 13/c maddesi çerçevesinde Belediye ve İZSU Genel Müdürlüğü yatırımlarının ortak programa alınması ve işin İZSU Genel Müdürlüğü'nce yürütülmesinin, AYKOME Genel Kurulu'nun 26.04.2001 tarihi toplantısında karara bağlandığını ve uygulamanın buna göre yapıldığını, böylece kolektör geçirilmesi nedeniyle yapılacak kazıdan yararlanılarak ve mevcut yolun kotu düşürülerek, var olan ancak yetersiz kalan yaya alt geçidinin yaya üst geçidi haline getirildiğini savunma anlamında ifade etmiştir.

Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Fon Yönetmeliği'nin 8/b Maddesi'ne göre; AYKOME, Büyükşehir dâhilindeki alt yapı hizmetlerini etkin bir koordinasyon içinde ve süratle verimli sonuca ulaştırma amacıyla, koordinasyon yetkisini kullanarak kesin programda birden fazla kurum ve kuruluşça aynı anda yapılması gerekenleri "ortak programa" alabilmekte, ortak programa alınan alt yapı hizmetlerini amacına uygun bir biçimde yerine getirmek üzere "alt yapı fonu" adında fon teşekkülü yapılabilmekte, aynı Yönetmeliğin 13/c maddesinde de birden fazla kurumca aynı yerde ve aynı anda yapılması gereken alt yapı yatırımları ortak programa alma yetkisi kullanılarak yapılabilmekte olduğundan, dava konusu uygulama işleminin de bu şekilde gerçekleştirildiğini savunma anlamında ifade eden Büyükşehir Belediyesi kendi haklılığını bu manada ifade etmiştir.

Yapılan uygulama sonucunda yolun bölgedeki tarihi mekânlara zarar vereceği yönündeki iddianın teknik dayanağının bulunmadığını da iddia eden Büyükşehir Belediyesi bölgede uygulamaya izin veren Koruma Kurulu kararında bölgede yapılacak kazılarda arkeolog bulundurulması yönünde bir kararının

[1273] 3621 sayılı Kayı Kanununda bu tür alanlarda yapılacak her tür planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca onaylanması gerektiğini belirttiği gibi 3194 sayalı İmar Kanununun 21. maddesinde de bu alanlara yapılacak yapıların Valilik (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı) tarafından ruhsata bağlanması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim İzmir 4. İdare Mahkemesinin 202/130 E-2004/332 K. Sayılı kararında alt geçidin ruhsata bağlanmamış olması iptal nedeni olarak gösterilmiştir.

bulunmadığını ve bu nedenle de bu yöndeki iddianın da doğru olmadığını ifade etmiş ve bu nedenle de esasen yasal dayanaktan yoksun bulunan davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı dava konusu idari işlemle ilgili olarak usule ilişkin itirazlarında ise; 577 sayılı İYUK'a göre iptal davalarının, yetki, şekil, sebep, konu, maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı bulunan idari işlemlerin iptali için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılabileceği, dava konusu imar planı ve yol alçaltma işleminde davacının menfaatinin ihlal edildiğinden bahsetme imkânının bulunmadığı, davacının İzmir'de yaşayan bir birey olmasının dava açmakta menfaatinin varlığını doğurmadığı, bu nedenle davacının dava açma ehliyetinin bulunmaması nedeniyle davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

3.8.8.1.2.4.2 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesinin Yorumlanması

Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin dava konusu uygulama işleminin dayanağını teşkil eden *"..1/5.000 ölçekte Nazım İmar Planı'nın 1/1.000 ölçekte Koruma Planı'nı ve 1/200 ve 1/100 -1/50 ölçekte mimari projeleri içermektedir"* şeklindeki iddiasının bilimsel ve hukuki bir temeli bulunmamaktadır.

1/5.000 ölçekteki bir planın alt ölçekteki 1/1.000 ölçekteki ve hatta mimari projeyi dahi içermesi gibi bir teknik ve hukuki düzenleme mevcut değildir; olması da mümkün değildir. Eğer böyle bir durum varsa neden planlamacılar boş yere, emek, masraf ve zaman harcayarak birbirinden farklı bir sürü planları hazırlasınlar ki! Planlama hiyerarşisi içinde elbette ki 1/5.000'lik nazım imar planı önemli bir adımdır; ama onun alt adımları olan, 1/1.000'lik uygulama imar planı ve kentsel sit alanı olan bölgelerde de daha alt ölçekli plan çalışmalarının da projelerin hayata geçirilmesinde çok önemli etkileri vardır.

1/5.000 ölçekli planın kendi içinde hepsini kapsadığını dolayısıyla daha alt ölçekli planlara gerek olmadığını savunmak gerçekten Şehir ve Bölge Planlaması bakımından kabul edilebilecek bir savunma değildir. Burada olsa olsa 1/5.000 ölçekli planda alt ölçekteki planlar hususunda idareye ve uygulamayı yapanlara yol gösterici plan notlarını içerdiği düşülebilir ki bunun da gayesi, idarenin ve uygulayıcının nazım imar planında öngörülenden farklı bir yaklaşımla ortaya çıkabilecek uyumsuzlukları daha başından önlemek, bu tür uyumsuzluklar nedeniyle meselenin yargı organlarına taşınarak uzamasına mani olmak düşüncesidir.

3.8.8.1.2.4.3 Davanın Kronolojik Olarak İncelenmesi

Davacı Mimarlar Odası 06.06.2002 tarihinde davalının birinci savunmasına karşı verdiği cevaplarında, dava konusu alanda yetkili belediye meclislerince onaylanıp İzmir 1. Numaralı KTVKK' tarafından kabul edilen Koruma Amaçlı İmar Planının olmadığını belirtip bu manada bir de uyarı yaparak Konak Alanındaki Büyük Kanal Projesi kapsamında yürütülen kazı çalışmalarının Meydan düzenlemesine dönüşmemesini ifade etmiş ve bu hususstaki teyakkuzunu göstermiştir. Yine bu dilekçesinde İzmir 1. idare Mahkemesi'nin 2002/93 E sayılı dosyası ile bu dosyanın 2577 sayılı Yasının 38. maddesine göre bir bağlantının olmadığını belirtmiş ve anılan kişinin açtığı dava ile kendi Kurumlarının açtığı dava arasında hukuksal anlamda herhangi bir bağlantı bulunmadığını belirtmiştir. Söz konusu o davanın açılışındaki muhtevası ve daha sonraki savunmalarının neden olabileceği yanlışlıkların sonucunun davacı oda tüzel kişiliğine yüklenmesinin yani böyle bir ortaklık oluşturmanın kendi davalarının yürütülmesi açısından yanlış olacağını ifade etmişlerdir. Yine bu dilekçenin sonuç bölümünde ısrarla bilirkişi ve keşif incelemesi talep etmişlerdir.

Davacı Mimarlar Odası 25.10.2002 tarihli dilekçesinde, 25.10.2002 tarihinde yapılan duruşmada sunulan açıklamalarının özetini sunmuştur. Yani mahkeme keşif ve bilirkişi incelemesinden önce duruşma günü tayin etmiştir. Davacı taraf ise yürütmenin durdurulması hususunda ısrarlı olmamıştır. Duruşmada davacı tarafın ifadelerini yansıtan dilekçe 25.10.2002 tarihli dilekçedir. Burada davacı taraf, ilgili

alt geçidin imar planlarının olmadığını, koruma amaçlı imar planının bulunmadığını, yürütülen imalata uygun düşen ve yine kurulca onaylanan nazım imar planının bulunmadığını ve konak alanında Büyük Kanal Projesi kapsamında yürütülen çalışmaların Meydan düzenlemesine dönüştürülmesinin 2863 sayılı Yasanın 17. maddesine temelden aykırı olduğunu savunmuş[1274] ve neticede keşif ve bilirkişi incelemesi istemiştir.

Davacı Mimarlar Odası'nın dava açma tarihi 05.04.2002 olmasına rağmen mahkeme ancak 25.10.2002 tarihli ara kararında bölge hakkında varsa 1/5.000'lik, 1/1.000'lik koruma amaçlı imar planlarının idarelerden istenmesine karar vermiş ve bu hususun yerine getirilmesi için de 30 günlük süre vermiştir. Bu arada kaçak alt geçit bitme aşamasına gelmiştir. Ama mahkeme daha dosya hakkında bilgi ve belge toplayamamıştır.

12.12.2002 tarihinde davalı Büyükşehir Belediyesi 14.10.2002 gün ve 10138 sayılı Koruma Kurulu kararına atıf yaparak "İzmir Konak Kemeraltı ve çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı ve Plan Notları ile Plan raporunun belediye meclisinin 04.11.2002 gün ve 05/85 sayılı kararı ile uygun görülerek onanmış ve plan Prg. Koord. Şube Müd.ne 22.11.2002 gün ve 2531 sayılı yazısına atıf yapmıştır

Bu noktada üzerinde durulması gereken iki husus vardır; ilki 14.10.2002 tarihli İzmir 1. Numaralı KTVKK kararıdır. Bu karara göre kaçak olarak yapılan alt geçit uygulamasının meydana getirdiği kot anormalliklerini bertaraf etmeye yönelik yapılan meydan düzenlemesinin (ki bu meydan düzenlemesi plansız olarak başlamış neredeyse bitme aşamasına gelme noktasında Kurula başvurulmuştur.) plansız olarak başlayan yapılaşmasının belirli bir aşamasında ve sınır olarak da Konak alt geçidin kara tarafı bitim noktası esas alınarak bir noktasal uygulama kararı alınmıştır.

[1274] Bu savunmayı yapan Mimarlar Odası Genel Başkanlığı kaçak olarak başlayan Meydan Düzenlemesi uygulamasına herhangi bir dava açmadığı gibi İzmir 3. İdare Mahkemesi'nde açılan 2003/936 E., 2003/934 E. ve 2003/680 E. sayılı dosyalara müdahale talebinde de bulunmamıştır. Bu hususta pasif kalması yukarıda bahsi geçen dilekçesinde yazdıkları ile tezat teşkil etmektedir.

Eğer ilgili mevzuat incelenecek ve Konak Meydanı'nın bütünü göz önüne getirilecek olursa, tabir yerinde ise yapılan bir kaçak alt geçit uygulaması deniz tarafında devam ederken bu anormalliği bertaraf etmeye yönelik ve yine plana dayanmadan yapılan meydan düzenlemesini olumlu bulmak hem şehircilik açısından hem mevzuat açısından kaçak bir yapılaşmayı mevzi planla yasal hale getirme gayretinden başka bir şey değildir. Bu kararın yanlışlığı ayrı bir tartışma konusu olup zaten çalışmanın ilgili bölümünde bunu ayrıntılı olarak irdeliyoruz. Ama bu dosyada şunu ifade edebiliriz ki dava konusu kaçak alt geçidin bulunduğu bölge sınırı ile hiçbir alakası olmayan bu kararın plan artı Kurul izin varmış gibi mahkemeye sunmak ne kadar akla aykırı bir şey ise aynı şekilde dava dilekçesinde bu hususun altını çizen ve meseleye bütünlük altında yaklaşılmasını tarihi gelişim içinde izah ve iddia eden Mimarlar Odası Genel Başkanlığının bunu kabul ederek gerek keşif ve gerekse yürütmenin durdurulması kararı hususunda ısrarlı olmaması da o kadar akla, mantığa ve somut gerçeklere aykırı bir durumdur.

Dosyada Mimarlar Odası dava dilekçesinde yazdıklarını ispatlamış olmasına rağmen başka bir deyişle davalı taraf söz konusu planların ve Kurul kararlarının varlığını ispatlayamamış olmasına rağmen yine de mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermemesi ve bilirkişi incelemesi yaptırmaması ve yine kendi mahkemesinde görülen aynı konudaki diğer dosyalarında[1275] olduğu gibi İZSU, Konak Belediyesi ve Kültür Bakanlığını davaya dâhil etmemesi ve yine bu mahkeme dosyalarında görüldüğü üzere oy çokluğu ile değil oybirliği ile yürütmenin durdurulması talebinin reddedilmesi[1276] ve yine aynı yaklaşımla oy çokluğu ile değil oybirliği ile davanın reddine karar vermesi[1277] ve tüm bu aykırı durumların sonucu oluşan bu ret kararı üzerine çok iddialı bir şekilde dava dilekçesi ile yargılamayı başlatan Mimarlar Odası'nın keşif ve bilirkişi incelemesi dahi yaptıramadan

[1275] Örneğin **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/130 E. Ve 2002/131 E.** Sayılı dosyasında olduğu gibi.

[1276] **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/130 E ve 2002/131 K.** sayılı dosyalarında başlangıç itibariyle yürütmenin durdurulması kararlarında başkanın azlık oyu olmasına rağmen bu dosyada azlık oyu bulunmamaktadır.

[1277] Aynı konuda yine aynı mahkeme olan **4. İdare Mahkemesi 2002/130 E–2004/332 K. Sayılı dosyasında ve 2002/131 E-2004/331 K.** sayılı dosyasında oy çokluğu ile işlemin iptaline karar vermiş iken yine aynı mahkemenin Mimarlar odasının açtığı bu davada oybirliği ile reddine karar vermesi üzerinde ayrıca incelenmesi gereken bir hususdur.

davasının reddedilmesi üzerine bu kararı temyiz etmemesi gerçekten çok düşündürücü bir husustur.

Aşağıdaki bölümde somut incelemeye aldığımız ve vatandaş Mustafa Uğur'un aynı mahkemede açtığı 2002/130 E. - 204/332 K. Sayılı dosyasında etraflı olarak incelediğimiz hukuka, kamu yararına ve şehirciliğe aykırı bu kaçak alt geçit yapılaşmasının karşısında verilen hukuki mücadelenin Mimarlar Odası Genel Başkanlığı'nın açtığı davada verilmemesinin bu dönem itibariyle İzmir Büyükşehir Belediyesi yönetiminin meslek odaları ile kurduğu "sıkı işbirliği"nin bir tezahürü olarak algılanma şüphelerinin çoğalmasına neden olmuştur.

1999 yerel seçimi ile göreve gelen Büyükşehir yönetiminin seçimden önce İzmir Mimarlar Odası Genel Sekreteri Hasan Topal'ı İmardan Sorumlu Büyükşehir Genel Sekreter Yardımcısı yapması ve yine basında yer alan ve yaptığımız araştırmalara göre herhangi bir tekzip ve tazminat davasına konu olmamış yazıların[1278] ifade ettiği "sıkı işbirliği" anlayışının somut tezahürü olarak görülebilecek bir teorinin çok yabana atılabilir bir teori olmadığı ortadadır. En azından Mimarlar odasının Galleria, Kordon Yolu ve Özdilek Projelerinde gösterdiği hassasiyeti, bu somut davada göstermediği mahkeme dosyası içeriklerinden de basit bir karşılaştırmayla anlaşılabilir seviyede olması, konunun bu açıdan ayrı bir inceleme alanı olarak ele alınması gerektiğin ortaya koymaktadır.

[1278] Basında çıkan haberler açısından meselenin analizi ileriki bölümlerde yapılacaktır.

3.8.8.1.2.5 Alt Geçit Uygulama İşleminin İptali İstemini İçeren Ve İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/130 E – 2004/332 K. Sayısında Açılan Dosyasının[1279] Somut Dava Olarak İncelenmesi

3.8.8.1.2.5.1 Genel Olarak

Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün yeraltına alınmasına ilişkin Alt Geçit uygulama işleminin iptali istemiyle İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 esas sayılı dosyasında açılan davanın 08.02.2002 tarihli dava dilekçesinde; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı 1/5.000 ölçekli planın hazırlanmasında yetkili olması ve uygulamayı yaptıran kurum olması, Konak Belediye Başkanlığı ise 1/1.000 ölçekli uygulama imar planındaki yetkisi nedeniyle davalı olarak gösterilmiştir. Ayrıca İZSU Genel Müdürlüğü uygulamayı yapan kurum olması, Kültür ve Turizm Bakanlığı ise Uygulamaya izin veren ve vermesi gereken kurum olması nedeniyle, idari işlemin tarafı olması hasebiyle davalı olarak gösterilmişlerdir.

Dava dosyasındaki bu davalı taraf çokluğu, başlangıçta bizim açımızdan inceleme ve araştırma adına bir zenginlik olarak görülmüştür. Dosyanın bütünü incelendiğinde ise 3030 sayılı Yasa sistemi gereği ve gerek Büyükşehir belediyesi ve gerekse Konak Belediyesi yönetiminin aynı parti içinden seçilmeleri savunma anlamında neredeyse aynı tıpkılık çizgisini oluşturduğu gözlenmiştir. Bu uygulamayı yapan kurumun İZSU olması ve bu kurumun da Büyükşehir yönetimine hem idari ve hem de siyasi yönden bağlı olması bu tıpkılık arz eden savunma tekliğinin eksenini daha da genişletmiştir.

Bu savunma kısır döngüsünün ve tıpkılığının, uygulamaya izin veren veya daha iyi bir deyimle vermesi gereken bir kurum olması nedeniyle, İzmir 1.

[1279] **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/130 E-2004/332 K** sayılı dosyasında açılan dava, idari işlemin iptali ile sonuçlanmış, **Danıştay 6. Dairesinin 2004/3310 E – 2005/148 K.** sayısı ile vermiş bulunduğu 18.01.2005 tarihli bozma ilamı uyarınca, yerel mahkemece bozmaya uyulmuş ve **2005/968 E-2005/993 K.** sayılı ilamı ile davanın reddine karar verilmiş, bu kararın temyizi üzerine yine Danıştay **6. Dairesinin 2006/548 E-2006/4078 K.** Sayılı ilamı ile 14.09.2006 tarihinde kararın bozulmasına karar verilmiştir. Söz konusu bozma ilamına karşı taraf vekillerince karar düzeltme yoluna başvurulmuş olup halen Danıştay'da bulunmaktadır.

Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun, dava seyri içinde gerçek anlamda koruma kültürü ve bilinci içinde savunma yapması beklenirken, çalışmanın ileriki bölümlerinde daha detaylı olarak anlatılacağı üzere bir manada bu hukuksuzluğu örtbas etme gibi bir durum içine girilmesi ve yasa gereği normal vatandaşlara yaptığı işlemleri bu kaçak yapılaşma için yapmaması bizi ciddi anlamda bu kurumun mercek altına alınması yönünde incelemeye sevk etmiştir. Bu husus her ne kadar ayrı bir bilimsel çalışmanın konusu olacak kadar geniş bir araştırma mevzu ise de bizim konumuz gereği az da olsa bu durumu incelememiz sınırları çerçevesi içinde yapmaya çalıştık.

3.8.8.1.2.5.2 Dava Dilekçesi

Dava dilekçesinde[1280] özet itibariyle; uygulamanın yapıldığı alanın kıyı kenar çizgisi içerisinde ve tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan bir sahada yer aldığı, bu bağlamda bölgede yapılacak gerek 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın gerekse 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planlarının Kıyı Kanunu kapsamında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından "tasdik" edilmesi gerektiği hususu üzerinde durulmuş ve bu dilekçede savunma dayanağı olan yasal mevzuat özetlenmiştir.

Yine aynı dilekçede; bölgenin aynı zamanda tarihi sit alanı olması nedeniyle KTVK Kanunu kapsamında bulunduğu, bu nedenle bölgede alınacak planların ve plan kararlarının Koruma Kurulu'nca "uygun" bulunması gerektiği, bölgenin bu özelliklerine göre kanuna ve usulüne uygun herhangi bir planın bulunmadığı, bu nedenle herhangi bir plana dayanmadan uygulama işleminin (Konak Alt Geçidi'nin) yapılmasının mümkün olmadığı, bu kapsamda uygulama işlemine dayanak teşkil eden 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı bulunmadığı gibi 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın da bulunmadığı belirtilmiştir.

Bu belirlemeyi yapan davacı taraf dilekçenin devamında; uygulama işlemi için de Koruma Kurulu kararı gerektiği ancak bu aşamada da Koruma Kurulu'nun uygulama işlemini "uygun" bulduğuna dair herhangi bir kararının bulunmadığı, kaldı

[1280] Davanın açılma tarihi 08.02.2002'dir.

ki uygulama işlemine dayanak teşkil edecek herhangi bir plan bulunmadığından, Koruma Kurulu'nun uygulama işlemine de onay vermesinin -uygun bulmasının- mümkün olmadığı, işlemin bu yönüyle hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ayrıca yine dava dilekçesinin ayrıntısında yapılan uygulama işleminin standartlara aykırı olduğu; zira yüksekliğinin, minimum 5.00 metre olması gerekirken 4.00 metre olarak inşa edildiği, bu nedenle itfaiye, çift katlı otobüs gibi yüksek gabarili araçların bölgeden geçişini zorlaştırdığını bunun ise şehir için tehlikeli olduğunu, zemine uygun inşaat tekniğinin seçilmediği, zira bölge dolgu alanı olduğu ve inşaatın da bu alan üzerine yapıldığı, bölgede "sıvılaşma" bulunduğu, bu tür alanlarda zeminde iyileştirme ve sağlamlaştırma yapılması gerekirken bu yapılmadığı, bu tür alanlarda yapılacak uygulamalarda zeminin araştırılması ve sağlamlaştırılmasının zaruri olduğu, ancak dava konusu yerde bunun göz ardı edildiği teknik olarak izah edilmiştir.

08.02.2002 tarihli dava dilekçesinde işlemin sakatlığı manasında başka tespitler de yapılmış ve idari işlemin yetki yönüyle de hukuka aykırı olduğu çünkü dava konusu uygulama işlemini yapan İZSU'nun, alt geçit yapımı hususunda görevi ve yetkisinin bulunmadığı hususunun altı çizilmiştir.

Davacı taraf dava dilekçesinin ileriki kısımlarında, söz konusu Alt Geçidin (uygulama işleminin) amaç ve sebep yönünden de hukuka aykırı olduğunu, zira idari işlemlerin asıl gayesinin "kamu yararı" olduğu ancak bu uygulama işleminde kamu yararının gözetilmediğini, insanların hayatını kolaylaştıracağı yerde zorlaştırdığını, bu bağlamda araç trafiğinin ve insan hareketleri ile yaşantısının bölgedeki uygulamadan olumsuz etkilendiğini, Konak Meydanı ile denizin bütünleşmesi amaçlandığı halde bunun tam tersi yönünde gelişme olduğunu ve yapılan uygulama işlemi ile deniz ile meydanın bütünlüğünün bozulduğunu ve ayrımın kuvvetlendirildiğini teknik ve somut iddia olarak sıralamıştır.

Davacı taraf ayrıca yapılan uygulamanın yanlışlığı nedeniyle bölgede trafik kazalarının arttığını, bunun sebebinin ise bu uygulama nedeniyle yolun bulunduğu

yerden kaydırılması ve bunun sonucunda da yolda ve yol şeridinde oluşan kurp bozukluğunun oluştuğunu ve bu durumunda bir iptal sebebi olduğunu ifade etmiştir.

Davacı taraf koruma kültürü çerçevesinde ve yasal düzenleme nedeni ile de bu işleme karşı çıkmış ve bölgede birçok tarihi bina ve mekân bulunduğunu, yapılan uygulamanın bölgenin tarihi dokusuna zarar verdiğini belirtilerek idari işlemin iptalini ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesini istemiştir.

3.8.8.1.2.5.3 Davalılardan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 09.04.2002 Tarihli Cevap Dilekçesi

Davalı Büyükşehir Belediyesi, Mimarlar Odasının İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/344 E- 2003/1122 K. Sayılı dosyasında yapmış bulunduğu savunmanın aynısı yapılmış olduğundan çalışma kapsamı içinde ilgili bölüme atıf yapmakla yetinmek durumundayız. Ancak şunu da ifade edelim ki somut dava dosyası gerek dilekçe muhtevası olarak ve gerekse dilekçe ekleri olarak Mimarlar Odasının açmış olduğu davaya konu olan dilekçe kapsamı ve ekleri itibariyle daha detaylı bir dosya görünümü arz etmektedir.

3.8.8.1.2.5.4 İZSU Genel Müdürlüğü'nün 11.06.2002 Tarihli Cevap Dilekçesi

Davalı İZSU Genel Müdürlüğü 11.06.2002 tarihli cevap dilekçesinde şu hususların üzerinde durmuştur:

Davalı İZSU öncelikle idarelerin hep yaptığı gibi klasik tarzda bir anlamda usule ilişkin itirazlarını sunmuştur. İZSU söz konusu savunmasında 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. mad. (a) bendinde iptal davalarının, *"İdari işlemler hakkında yetki, şekil sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edenler tarafından açılan"* davalar olarak tanımlandığını ve dava konusu işlem ile davacının menfaatinin ihlal edilmesinin söz konusu olmadığını ve bu nedenle de davacının dava açma

ehliyetinin bulunmadığını ifade etmiş ve öncelikle bu nedenle açılan davanın 2577 sayılı yasanın 14. maddesi ve 15. madde 1 (b) bendi gereği dava açma ehliyeti yönünden reddine karar verilmesini talep etmiştir.

İZSU dava dilekçesinin devamında esasa ilişkin savunmalarına başlamış ve Mustafa Kemal Sahil Bulvarının Konak Meydanından geçen bölümünün yeraltına alınması işi ile İZSU'nun hiçbir ilgisi olmadığını ifade etmiştir. AYKOME'nin kararı üzerine bu işin yapıldığını ve yapılan işin bedelinin de AYKOME tarafından İZSU'ya ödeneceğini delil olarak ileri sürmüştür.

Kemeraltı-Konak Meydanı sit alanının ve 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının iptaline ilişkin iddialar ilgisi nedeniyle diğer davalılar İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Kültür Bakanlığı, Konak Belediye Başkanlığı tarafından cevaplandırılacak olması ve bu işlemlerin İZSU Genel Müdürlüğü ile bir ilgisi bulunmaması sebebiyle bu manada bir cevap vermeyeceklerini ifade etmişlerdir.

Davacının 08.02.2002 tarihli dava dilekçesinin 8. bendinde yer alan dava konusu alt geçide ilişkin projenin İZSU tarafından yaptırıldığı, ayrıca alt geçit yapım işinin İZSU'nun yetki ve görev alanına girmediği iddialarının yersiz ve dayanaksız olduğunun altını çizen İZSU buna dair cevaplarını şöylece sıralamıştır:

Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi hakkında 3030 Sayılı kanunun 7. maddesine atıf yapan davalı İZSU bu manada meseleye açıklık getirmeye çalışmıştır. İlgili yasa maddesi metnine göre : *"…. Alt yapı Koordinasyon Merkezi, kamu kurum ve kuruluşlarınca Büyükşehir dâhilinde yapılacak alt yapı yatırımları için kalkınma planı ve yıllık programlara uygun olarak yapılacak taslak programları birleştirerek kesin program haline getirir. Bu kesin programlarda birden fazla kurum ve kuruluşça aynı anda yapılması gerekenler "ortak program"a alınır. Ortak programa alınan alt yapı hizmetleri için Devlet, belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarının bütçelerine konulan ödenekler Alt Yapı Koordinasyon Merkezinde teşekkül ettirilecek "Alt Yapı Yatırım Fonu" na aktarılır"*. bir belirlemenin söz konusu olduğunu ve bu

manada Koordinasyon Merkezlerince alınan ortak yatırım ve toplu taşımla ilgili kararların bütün belediyeler ile kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcı olduğuna dikkati çekmiş ve aynı kapsamda diğer yasal dayanakları şöyle sıralamıştır:

Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri ve Fon Yönetmeliğinin 5. maddesinin; Alt yapı ve plan içeriğini düzenlediğini ve bu kapsamda, içme suyu ve kanal projeleri ile elektrik, gaz, telefon; tv., bağlantı hatları projeleri, troleybüs, tramvay, enerji besleme projeleri, merkezi ısıtma kanalları ve benzerleri gibi genel olarak yeraltından geçebilecek bütün tesisler ile yollar ve kaplamaları ile ilgili düzenlemenin yapıldığını ve bu manadaki düzenlemeyi esas alarak bu imalatı gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

İZSU aynı maddenin ikinci kısmında "Tranşe" başlığı altında yapılan düzenlemede alt yapı tesislerinin içine yerleştirildiği ve üstünün usulüne göre kapatılarak eski haline getirilmesi gereken her türlü çukur ve hendek kazısının kastedildiğini ve kurumunda uygulamada bu belirlemeyi esas aldığının altını çizmiştir.

13. maddesinin (b) bendindeki düzenlemeye göre alt yapı yatırımı yapan kamu kurum ve kuruluşlarına ait taslak programları birleştirerek kesin program taslağı hazırlama ve AYKOME'nin onayına sunma olşumu kapsamında bir icraat yapıldığını ve bu manada yasal dayanağın olduğunun altını çizen İZSU aynı maddenin (c) bendi içindeki ifade edilen birden fazla kurumca aynı yer ve aynı anda yapılması gereken alt yapı yatırımlarının ortak program taslağına alma ve AYKOME'nin onayına sunma düzenlemesi içinde kaldıklarını da ifade etmiştir.

İZSU aynı maddenin (d) bendi düzenlemesindeki "AYKOME'nin onayını almak suretiyle, ortak programa alınan alt yapı yatırımları için inşaat tipini (Tranşe, galerisi vs. gibi) belirler, projesini ve ihale dosyasını hazırlar, gerektiğinde yatırımın kurumlardan herhangi biri tarafından yapılmasını kararlaştırır…" hükmü ile 14. maddesinin (c) bendinin düzenlediği "birden fazla kurumun aynı yerde alt yapı yatırım yapacağı anlaşılırsa, ortak programa alınan alt yapı yatırımları, teknik bir

engel yoksa ortak tranşe içine yerleştirilmesi ve ortak tranşe ile ilgili bütün iş ve işlemler, bu meydanda ilk keşif ihale dosyası hazırlanması, kurumların hisselerine düşen masraf miktarının belirlenmesi, ortak ruhsatın verilmesi hususları AYKOME'nin onayına sunularak alt yapı koordinasyon birimince yapılır" hükmünün içerdiği sınırılar içinde görev ve yetkilerinin olduğunu da dayanak olarak sunmuştur. Sonuç itibariyle bu hükümler ışığında 2560 sayılı yasanın 2. maddesi İZSU Genel Müdürlüğünün görev ve yetkilerini düzenlemiş olduğunu ve bu kanun kapsamında İZSU Genel Müdürlüğünce inşaatı sürdürülen büyük kanal projesi içinde yapılan güney-batı kolektörü kuşaklama kanalı inşaatı sırasında boruların geçişi ve menhollerin imalatı için Konak Meydanında geniş çapta kazı işleri yapılacağından, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yapılması planlanan M. Kemal Sahil Bulvarının Konak Meydanından geçen bölümünün yer altına alınması için yapılacak yaya alt geçidi işi için de söz konusu alanın ayrıca kazılmak zorunda olduğundan 3030 sayılı yasanın 7. maddesine göre "Konak Meydanı yaya geçişi" alt yapısının ve alt yapı aktarımı inşaatı "ortak programa" alınması ve AYKOME (Alt Yapı Koordinasyon Merkezi) tarafından yaptırılmasının 24.04.2001 tarihli 358 sayılı yazı ile talep edildiğini ifade etmiştir.

Söz konusu idari işlemin safahatı olarak AYKOME Genel Kurul toplantısında[1281] Konak Meydanının farklı zamanlarda ve farklı sürelerde yapılacak bu çalışmalarla olumsuz etkilenmesinin önlenmesi amacıyla Büyükşehir Belediyesi Konak Meydanı yaya geçişi alt yapısı ve alt yapı aktarımı inşaatı ile düzenlenmesinin keşif özeti ve projesi kapsamıyla 3030 sayılı yasanın 7. maddesi ve fon yönetmeliğinin 13/C maddesi gereğince "ortak programa" alınmasına ve Büyükşehir Belediyesi tarafından projelendirilen "Konak Meydanı Yaya Geçişi" işinin İZSU Genel Müdürlüğünce yapılmasına, işin bedelinin hak edişlerinin AYKOME'ye ibrazı ile Büyükşehir Belediyesi tarafından İZSU'ya ödenmesine karar verildiğinin altını çizen İZSU bu manada meselenin hukuki zemininin var olduğunu iddia etmiştir.

AYKOME Genel Kurulu'nun kararının 3030 sayılı yasanın 7. maddesine ve Fon Yönetimliğine 13. maddesinin (c), (d), ve 14. maddesinin (c) bendine göre

[1281] 26.04.2001 tarihli 189 (01/4) sayılı AYKOME Genel Kurul toplantısı.

alındığına dikkati çeken davalı İZSU, Konak Meydanında yapılan işi görev alanı dışına çıkarak kendiliğinden yapmadığını ve AYKOME Genel Kurulunun yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak aldığı karar gereği gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Koordinasyon Merkezince alınan ortak yatırım ve toplu taşıma ilgili kararlar bütün belediyeler ile kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcı olduğunu hatırlatan davalı İZSU Genel Müdürlüğü'nce yapılan uygulamanın hukuka uygun olduğunu savunmuştur.

Davalı İZSU cevap dilekçesinin sonuç kısmında; söz konusu inşaatın tamamlanmış ve geçidin hizmete açılmış olması[1282] ve kendi genel müdürlüğünce yapılan uygulamanın hukuka uygun olması sebebiyle 2577 sayılı İdare Yargılama Usulü Kanununun değişik 27. maddesi hükmü gereği, uygulanması telafisi oldukça güç veya haksız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartları birlikte gerçekleşmediğinden yürütmenin durdurulması talebinin ve davanın reddine karar verilmesini talep etmiş ve bu talebinde en caydırıcı savunma muhtevası olarak da söz konusu imalatın inşaatının bitmesini ve tüm İzmir halkının en çok kullandığı yol olmasını ileri sürmüştür. Daha sonraki safha da mahkeme heyetinin davanın kabulüne kadar Yürütmenin Durdurulması Kararını verememesinin en büyük nedeni sanıyoruz bu iki halihazır durumdur.

3.8.8.1.2.5.5 Kültür Bakanlığı'nın 12.06.2002 Tarihli Cevap Dilekçesi

Davalı Kültür Bakanlığı, 12.06.2002 tarihli davaya cevap dilekçesinde, Konak Meydanının İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararıyla[1283] Tarihsel Sit Alanı olarak tescil edildiğini belirtip, Konak ve Kordon Tarihsel Sit Alanları bütününde İzmir Büyükşehir Belediyesince hazırlanan 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı imar planının, İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını

[1282] Davanın açılma tarihi 08.02.2002'dir. Davalı İZSU'nun davaya cevap verdiği tarih olan 11.06.2002 tarihinde ise, yine aynı dilekçeden anladığımıza göre inşaat bitmiştir. İdari yargı içinde yürütmenin durdurulması kararlarının gecikmesi ve işleme dava açılmasının getirdiği panik içinde idarenin bu yargı süreci içindeki inşaatı çok fazla bir sürat içinde bitirip bir nevi "nasıl olsa bitti" mantığı içinde bu denetimden kaçabileceğine inanması neticede yargısal denetimin etkisini azaltmaktadır.

[1283] İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 20.01.1994 gün ve 4841 sayılı kararı.

Koruma Kurulunun kararı[1284] ile uygun bulunmuş olduğunu ve bu planda Mustafa Kemal Sahil Bulvarının Konak Meydanı kesiminde yer altına alındığını ve Konak Kavşağının ise hemzeminde çözüldüğünü hatırlatmıştır[1285].

Davalı Bakanlık yine bu cevabında, 02.08.2001 gün ve 9436 sayılı kurul kararına atıf yaparak ilgili kararda; Büyük Kanal Projesi kapsamında yapılan kazı çalışmaları ile Koruma Amaçlı Nazım İmar Planında öngörülen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanından geçen bölümünün Kemeraltı, Konak Meydanı ve deniz bütünlüğü sağlamak üzere yeraltına alınma işleminin birlikte yapılmasının prensip olarak uygun olduğu şeklindeki belirlemeyi hatırlatmıştır. Aynı cevap dilekçesinde söz konusu Kurul kararının dava konusu olan inşai uygulamaların yapılmasına olanaklı kılan bir karar olmadığının da altı çizilmiştir.[1286] Ayrıca yine aynı cevapta Tarihsel Sit Alanı bölümüne ilişkin uygulama ölçeğinde koruma amaçlı imar planın söz konusu olmadığı da ifade edilmiştir.

Davalı Bakanlık, Konak Meydanındaki inşai uygulamalarla ilgili Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 10.01.2002 gün ve 710–121 sayılı yazısında değinilen hususların Koruma Kurulunda değerlendirilmesi sonucunda 30.01.2002 gün ve 9729 sayılı kurulun konu ile ilgili karar aldığını ve bu kararda alandaki inşai uygulamaların imar ve kıyı mevzuatı açısından durumunun

[1284] İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 23.02.2001 gün ve 9187 sayılı kararı.

[1285] Kurulun bu ifade tarzından burada Konak Köprülü Kavşağı'nın durumu hatırlatılarak "hiç yoksa bu alt geçit yeraltında olmuştur" gibisinden bir savunma yardımcılığı mı yapıyor diye düşünmeden edemiyoruz. Somut dava konusu olan ve kendisine bu manada sorulan yani yasal olmayan bir durumu net bir şekilde ortaya koymak yerine başka bir yanlış uygulamaya atıf yaparak bir anlamda dikkatleri dağıtmak anlamında algılanabilecek bu açıklama en azından bir saded dışı bir beyan olarak yorumlanabilecek bir üslup içindedir demek sanırım yanlış bir tespit olmayacaktır. Bize göre Kurul bu dilekçeden itibaren söz konusu kaçak alt geçit işlemine karşı gereğini yapmama yoluyla bir manada koruma davranışına girmiştir. Kurul'un aynı Konak Meydanı içinde ki Galleria Projesi, Konak Köprülü Kavşak Projesi veya Kordon Yolu Projesinde aynı uygulamayı yapmadığının altını çizmek istiyoruz. Kurul'un bu dönemsel farklılık arz eden uygulamalarının somut mahkeme dosyaları ve ilgili kurul kararları kapsamında bilimsel olarak incelenip aradaki farklı davranışlarının neden ve niçinlerinin analiz edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

[1286] Kanaatimize göre bu söz konusu cevapta durum açık ve net bir şekilde ortaya konmuyor ve tabir yerinde ise teknik terimlerin en muğlâk noktaları seçilerek ortadaki hukuka aykırı durum, bir anlamda kamufle edilmeye çalışılıyor. Çalışmanın ileriki bölümlerinde ayrıntılı olarak izah edileceği üzere konuyla ilgili olarak kurulun bundan sonraki safhalarda yaptığı işlemler bu teorimizi güçlendirecektir.

yetkili kamu kuruluşlarınca değerlendirilmesi gerektiğinin belirtildiğini ifade etmiştir[1287].

Davalı Bakanlık, yine bu cevap dilekçesinde, gerek inşai uygulamayı yapan kuruluş, gerekse inşai uygulamanın yapımına izin veren kuruluş konumunda bulunmaması nedeniyle açılan davada taraf alma nedenini anlayamadığını ifade etmiştir. 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı uygulamaya olanak sağlayan bir plan aşaması olmaması nedeniyle[1288] açılan davada; 1/5.000 ölçekli Planın inşai uygulamanın dayanağı olarak belirtilmesinin hatalı olduğunu belirten davalı Bakanlık, 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı doğrultusunda 1/1.000 ve daha alt ölçekli planların ilgili kurumlarca hazırlanıp, Koruma Kurulunca uygun bulunmasını takiben uygulama aşamasına geçilebileceğinin altını bir kez daha çizmiştir.

Davalı Bakanlık yine aynı cevabında, Konak Meydanın Tarihsel Sit Alanı olarak tescilli olması nedeni ile dava dilekçesinde ifade edilen; Konak Meydanında yapılan inşai uygulama sırasında Müze Müdürlüğü uzmanlarının bulunması gerektiğine dair iddianın yasal olmadığını zira ilgili mevzuata göre müze müdürlüğü uzman denetiminin 3. derece Arkeolojik sit alanları için geçerli olduğunun altını çizmiştir.

Alt Geçit uygulamasının hukuka aykırı olan kaçaklığını net bir şekilde ortaya koyan ifadelerden kaçınan bu savunmada yine de yapılan işlemin palana dayanmadığı belirtilmiş ama dilekçenin sonunda da açılan davanın hukuki dayanaktan yoksun olduğunun altı çizilerek, davanın "reddi gerekir" ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca cevap dilekçesinin sonuç kısmında yürütmenin durdurulması

[1287] Çok vahim olan bu hukuka aykırılık durumu cevap dilekçesi içinde adeta gizlenmiş ve neticede mahkemenin yürütmenin durdurulması kararına dayanak olabilecek cevabı net bir şekilde ortaya koymayan davalı Kültür ve Turizm Bakanlığının bu savunma tarzı neticede davanın gereksiz olarak uzamasına neden olmuştur.

[1288] Davalı bakanlık bu ifadesi ile söz konusu alt geçidin sit alanı içindeki kaçak konumunu kabul etmiştir. Ama aynı bakanlığın yetkilileri bu durumda yapılması gereken yasal görevlerini yerine getirmeme anlamında bu manadaki kaçak inşaatı yapanlar hakkında herhangi bir işlem yapmamışlardır. Tabir yerinde ise bu kaçak alt geçidin bir şekilde yasallaşması için bekleyici konumunda olmuştur.

isteminin de 2577 İYUK 27. maddesinin 4001 sayılı kanunla değişik 12/2 maddesinde aranan şartlar gerçekleşmediğinden reddi talep edilmiştir.

Yasa gereği burada yetkili olan bir kurumun işlemin iptali için açılan davada verdiği cevap dilekçesinde alt geçit işleminin plana dayanmadığını ve yasal olarak kuruldan izin alınmadığını ifade etmesine rağmen yine de davanın reddini istemesi gerçekten çok anlaşılabilir bir şey değildir.

3.8.8.1.2.5.6 Kültür Bakanlığı'nın Cevap Dilekçesinin Yorumlanması

Kültür Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nin davaya vermiş bulunduğu 14.06.2002 tarihli cevabında; konuyla ilgili olarak şu ifadelere yer vermiştir: "…Konak ve Kordon Tarihsel Sit Alanları bütününde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.02.2001 tarih ve 9181 sayılı kararı ile uygun bulunmuş olup, bu planda Mustafa Kemal Sahil Bulvarı Konak Meydanı kesiminde yeraltına alınmakta ve Konak Kavşağı ise hemzeminde çözülmektedir…".

Koruma Kurulu'nun var olduğunu iddia ettiği bu 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca tasdiki yapılmadığından, planın varlığından ve hukuka uygunluğundan bahsetme imkânı yoktur. Zira kıyılarda yapılacak her düzeydeki planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından onayı, İmar Kanunu ve Kıyı Kanunu'nun amir hükümleri arasındadır. Kaldı ki dava konusu inşai uygulamaların Koruma Kurulu'nun 30.01.2002 tarih ve 9739 sayılı kararı ile İmar ve Kıyı Yasaları uyarınca ilgili Bakanlık tarafından değerlendirilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Kültür Bakanlığı'nın cevap dilekçesinde de bu husus açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla kıyadaki uygulamalar için ilgili Bakanlığın değerlendirilmesi belirtilirken, buralarda yapılacak planların Bakanlığın onayının dışında olduğunu ileri sürmek mümkün değildir.

Davalı idarenin uygulama işleminin dayanağını teşkil ettiğini ve uygulama işlemine Koruma Kurulu tarafından onay verildiğine ilişkin 02.08.2001 tarih ve 9436 sayılı kararının bu bağlamda değerlendirilmesinin mümkün olmadığı bizzat Kurul tarafından davaya verilen cevaptan[1289] açıkça belirtilmektedir.

Dolayısıyla 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın dava konusu uygulama işleminin dayanağını teşkil ettiği yönündeki Büyükşehir Belediyesi'nin savunması yargıyı yanıltmadan öte bir anlam taşımamaktadır. Ayrıca Koruma Kurulu'nun Alt Geçit Projesi ile Büyük Kanal Projesi'nin birlikte yapılabileceğine ilişkin prensip kararının da uyguluma işleminin dayanağını teşkil etmesi mümkün olmadığı gibi[1290] bu uygulamaya Koruma Kurulu tarafından izin verildiği anlamını da taşımamaktadır. Bu husus da Kurulun davaya verdiği cevaptan açıkça anlaşılmaktadır.

Ayrıca Kültür Bakanlığı Hukuk Müşavirliği, aynı uygulama işleminin iptali amacıyla açılan başka bir davada[1291] verdiği cevabında, M. Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün Kemeraltı-Konak Meydanı deniz bütünlüğünün sağlamak üzere yer altına alınma işleminin birlikte yapılmasının prensip olarak uygun olduğu, Kurulca uygun bulunan uygulama ölçeğinde bir plan bulunmaması nedeniyle söz konusu kararın inşai faaliyet yapılmasını olanaklı kılmadığı, 03.10.2001 tarih ve 2425 sayılı yazları ile ilgili Belediyelere bildirildiği ifade edilmiştir. *[1292]*

[1289] Kurulun bu konuyla ilgili davaya verdiği cevapta şu ifade ile konu açıklığa kavuşturulmaktadır; "…02.08.2001 tarih ve 9436 sayılı Kurul kararında ise; Büyükşehir Kanal Projesi kapsamında yapılan kazı çalışmaları ile Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda öngörülen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün Kemeraltı- Konak Meydanı ve deniz bütünlüğünü sağlamak üzere yeraltına alınma işleminin birlikte yapılmasının prensip olarak uygun olduğu bildirilmiştir. Söz konusu Kurul kararı, dava konusu olan inşai uygulamaların yapılmasını olanaklı kılan bir karar değildir. Ayrıca Tarihsel Sit Alanı bütününe ilişkin uygulama ölçeğinde Koruma Amaçlı İmar Planı mevcut değildir…".

[1290] Ertan Sayın'ın kurul üyesi ile yaptığı röportaj ve seçimlerde belediye başkan adaylarının tartışması.

[1291] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/934 E.** sayılı dosyasında verdiği 02.09.2003 tarihli cevap dilekçesi.

[1292] M. Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün Kemeraltı-Konak Meydanı deniz bütünlüğünün sağlamak üzere yer altına alınma işleminin birlikte yapılmasının prensip olarak uygun olduğu, Kurulca uygun bulunan uygulama ölçeğinde bir plan bulunmamasına rağmen inşai faaliyete başlanmış ve M. Kemal Sahil Bulvarı'nın bir bölümü yer altına alınmıştır. Söz konusu kararın inşai faaliyet yapılmasını olanaklı kılmadığı ve uygulama ölçeğinde Koruma Amaçlı İmar

Acaba Koruma Kurulu'nun yapılan inşai uygulamanın Yasalara aykırı olduğunu belediyelere bildirmiş olması yeterli midir; olan ve olması gereken bir uygulama biçimi midir şeklinde bir soru burada gündeme gelmektedir. Bu sorunun cevabının uygulamalarda olduğu ve uygulamalara bakarak meselenin çözülmesi gerektiği açıktır. Ancak bu noktada bildirimin yeterli olmadığı uygulamalar da açıktır. Vatandaşların bu alanlarda yapmış bulunduğu en küçük müdahalelerde bile[1293] hemen suç duyurusunda bulunan ve Ağır Ceza Mahkemelerinde vatandaşlar aleyhine açılan davaları sonuna kadar takip eden ve vatandaşları mahkum ettirmek için en iyi savunmalar hazırlayan Koruma Kurulu'nun İzmir'in göbeğinde ve tarihi mekanlar ile tarihi dokunun en yoğun bulunduğu bir mekanda, hiçbir plan ve projeye dayanmadan ve Kurul izni alınmadan yapılan inşai uygulamaların mevzuata uygun olmadığını sadece uygulamayı yapan Belediyelere bildirmesi ve bu manada ki cezai sorumluluğu ortaya çıkaracak yasal işlemleri yapmaması bu konudaki "keyfi"[1294] bir yaklaşımın somut bir örneğidir.

Bu cevaba göre, Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış bulunduğu dava konusu işlemin KTVKK'ya açıkça aykırı olduğu görülmektedir. Zaten bunu Kurul da açıkça söylemektedir. Koruma Kurulu, bu hukuka aykırılığı görmeyerek ve ilgililer hakkında işlem yapmayarak açıkça suç işlemiştir. Kurul'un buradaki davranışı hiç de hukuki olmayan bir yaklaşımdır. Bu tür durumlarda vatandaşa karşı çok katı davranın Koruma Kurulu'nun İzmir'in kalbi konumundaki Tarihi Konak Meydanı'ndaki bu çirkinlik abidesine hiç ses çıkarmaması, çifte standart bir yaklaşımın açık göstergesidir. Kurulun vatandaşa kıyaslama mahiyetinde tespitini yaptığımız bu çifte standardın aynı zamanda aynı Büyükşehir Belediyesinin 1984'ten

---

Planı'nın bulunmadığı İzmir 1 Numaralı Koruma Kurulu Müdürlüğü'nün 03.10.2001 tarih ve 2425 sayılı yazısıyla ilgili Belediyelere bildirilmiştir…" kullandığı ifadelerle konu hakkında davalı Büyükşehir belediyesine yazılı bildirim yapıldığını net bir şekilde ortaya koymuştur.

[1293] Bu müdahaleler iyi yönde olsa ve hatta tescilli eserin ayakta kalması için hayati önem taşısa bile, Koruma Kurulu izni yoksa bu manada cezai sorumluluk anlamında gereken yapılmaktadır. Uygulamada çok iyi niyetli ve sistemin mağduru durumunda kalan bir sürü vatandaş vardır.

[1294] Buradaki "keyfilik", hukukilik ve Hukuk Devleti'nin karşıtı olarak kullanılmış bir terimdir. Burada aslında Koruma Kurulu görevlilerinin TCK kapsamında görevi ihmal suçu işledikleri de açıkça ortadadır. Koruma Kurulu'nun Kanun hükümlerini vatandaşlara farklı, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne farklı biçimde uygulaması, çifte standarttan ve "keyfi" bir uygulama biçiminden başka bir anlam ifade etmemektedir. Bu kadar açık bir tarafgirlik yapılmasını, hukuken anlamak ve izah etmek mümkün değildir.

bu yana iktidarda olan yönetimleri ile olan ilişkileri nazara alınırsa bu anlamda 1984-1999 arası yönetimlerle 1999-2005 arası yönetime kıyasla da bir çifte standardın varlığı kendisini göstermektedir. Nitekim Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın vefatı üzerine Kurul Üyesi Emel Göksu, Mimarlar Odası İzmir Şubesinin yayın organında çıkan yazısında[1295] bu durumu hissi ortamda bir manada açıklık getirmiştir: Dergisi'nin Haziran-Temmuz 2004 sayısında kullandığı ifadeler aslında meselenin bu boyuttaki analizi için en önemli bir veridir. İlgili yazıyı analiz edersek: Öncelikle kurul üyesi olan Göksu'nun aktif platformda kendisini gösterdiği meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif oluşumu bakımından misyon içinde bir rolü olduğu genel kanaat ötesinde İnciraltı, Özdilek ile ilgili duruşlarda hem yazıları ile ve hem de yetkili konumdaki imzaları ile kendisini göstermiştir. Bu aktif rol içinde olan Göksu'nun kurul üyeliği döneminde yani bu bölümde incelediğimiz alt geçidin yapılması döneminde kurul üyesi olduğu ve bu manada Büyükşehir siyasi ve bürokratik yönetimi ile olan diyalogunu göstermesi bakımından şu ifadelerin altını çizmek istiyoruz : *"…Bir kent, bir yüreğe sığar mı...? Konak Meydanı'nın üzerinde, gökyüzünde dönüp duran güvercinler ve martılar, sanki meydanı dolduran insanların yüreğine ortak olmuşçasına, o anın hüznünü göğe asmış gibiydi... Bu resim, törene katılan on binlerin belleğindeki değişmeyen yerine yerleşti bile... Bir kent, belki hiç tanımadan yitirdiği ama dost bildiğine bu kadar üzülür mü? Keder, bu kadar elle tutulur mu...? Bir kent yası bu kadar derin yaşar mı...? Bir dost insan, bir İzmirli ve bir meslektaşı yitiren İzmirliler göğüslerinin üstüne bir yumruk gibi çöken acının ağırlığına ve yüreklerini ezen üzüntü ile birlikte yaşamaya zamanla alışmaya çalışacak... Kentin son 5 yıllık yaşına sıradan bir şeymiş gibi, abartısız giriveren mekânsal güzellikleri hep varlarmış gibi kullanmaya devam edecek... Vapurun sesi, yosunların kokusu, deniz kenarında çay eşliğinde yenen gevrek, gökyüzündeki "gözlüksüz martılar", kısacası kentin günlük yaşamı bizi içine çekecek. Bütün bu dönüşümlerin gerçekte kentliyi hak ettiği mekânsal koşullara kavuşturmak anlamına geldiği, zamanla zihinlerin gerisine itilecek...[1296]"*.

[1295] GÖKSU, Emel, **"**Bir Adam, Bir Kenti Çok Sevdi… Bütün Kent O Adamı Çok Sevdi" Mimarlar Odası İzmir Şubesi **Ege Mimarlık Dergisinin** Haberler Bölümü Haziran-Temmuz 2004 sayısı.
[1296] y.a.g.e s.6

Burada kurul üyesinin dönemin Büyükşehir siyasi yönetim başının vefatı üzerine kaleme aldığı bu yazıda insani duygularla yaşadığı üzüntüyü kaleme almış ve çok normal ve hatta vefa noktasında takdir edilecek bir davranış sergilemiştir. Bizim bu noktadan hareket ederek sorgulamak istediğimiz şey Kurul-Büyükşehir yönetimi arasındaki ilişkinin somut projeler üzerinden incelmeye alınarak dönemsellik içinde farklı yapılan uygulamasının koruma ilke ve prensiplerine ve tatbikatına yansıyıp yansımadığıdır. Bu manada yazının en başından beri konuyu ele alarak bir manada her şeyi görebilmek adına bu kısmın araştırmasını yaptık.

Bu duygusal cümlelerden sonra Kurul-Büyükşehir yönetimi arası ilişkinin dönemsel farklılık içinde kendisini gösterdiği cümleler başlamaktadır *: "Şimdi artık sorumlulukları yüklenme zamanı... Büyük Başkanımız Ahmet Piriştina'nın, bir kent yöneticisi olarak vizyonunu ve insana değer veren misyonunu okumayı becerebilmek ve aynı zamanda sivil izlemeyi sürdürme sorumluluklarımız öne çıkıyor. Geçtiğimiz süreçte özellikle kimi zaman siyasi görüş ayrılıklarından ötürü, kimi zaman taraf olma endişesi nedeniyle, kimi zamansa muhalefet yapmanın başka yolları deneyimlenmediği için, çoğu kesim birçok konuda sorumluluğu, riski ve başarıyı paylaşma konusunda ketum davrandı denebilir. Oysa şunu kabul etmek gerekir ki Piriştina dönemi, İzmir kentinin baş edilemez zannedilen sorunlarını çözebilmenin ön koşulunun diyalogdan geçtiğini öğretmesi açısından önemli bir deneyimdi*[1297]*"*. Bu cümleler ile kurul üyesi bu dönemle diğer dönemler arasındaki farkı ortaya koymuş ve bu anlam içinde "insana değer misyonu" ve "sivil izlemeyi sürdürme sorumluluğu" kavramları ile meseleye dönemselliğin yönetimle birlikte yaşanması sevincini aktarmıştır. Ayrıca yine geçen dönemlerde çeşitli nedenlerle yaşanan irtibatsızlığın bu dönemde Piriştina'nın "diyaloga" verdiği önemle aşıldığını sübjektif bir yorumla ifade etmiştir. Örneğin yukarıda incelemesini yaptığımız Balçova Arsa Mağdurları Derneği Yöneticileri yaptığımız görüşmelerde ise yaklaşık 20.000 kişiyi temsil etmelerine rağmen dönemin Büyükşehir Belediyesi Başkanından dört yıl içinde çeşitli zamanlarda yaptıkları 86 randevu taleplerine cevap gelmediğini ifade etmişlerdir. Aynı dernek yine aynı davada beraber dava açtıkları Balçova Belediyesi Başkanı ile bu manada bir diyalogsuzluk yaşamadıklarını ifade

[1297] y.a.g.e s.6

etmişlerdir. Bu kesimde bir "sivil izleme sorumluluğu" içinde olan bir oluşum olup yaş ortalaması itibariyle bir manada "diyalog" önceliğinin verilmesi gereken bir kesimdir.

Bu vefa içerikli yazının başlangıç bölümü göstermektedir ki bir kısım sivil inisiyatifin ve Meslek Odalarının 1999-2005 arası dönemde yönetimle "iyi bir diyalog" içindedirler. Yazının ilerleyen kısmı bu diyaloğun somut projelere yansımasını göstermiştir. Şöyle ki ; *"Yeni seçilmiş bir belediye başkanı olarak göreve başladığında gündemdeki en önemli sorunlardan biri hiç kuşkusuz Kordon'du. Mayıs 1999'da Koruma Kurulu'nda kendisiyle yaptığımız ilk görüşmelerde, Kordon'da yapılacak bir düzenlemenin tarihte her zaman olduğu gibi tüm kentliyi kucaklayacak, hiçbir toplumsal grubu dışlamayacak, tersine davetkâr bir düzenleme olması gerektiğini, sadece böylesi bir yaklaşımın tarihsel sitin niteliğine uygun düşeceğini tartışmıştık. Yapılan düzenleme zamanla Kordon'un mekânsal niteliğinden çok toplumsal olan bu yanını öne çıkardı; Kordon herkesin mekânı oldu; İzmirli, deniz kenarında yaşamanın güzelliğini yeniden fark etti. Biz de henüz tanımadığımız bir Belediye Başkanı'na güven duymayı öğrendik*[1298]*"*. ifadeleri ile Meslek Odaları ve Bir Kısım Sivil İnisiyatif'in somut bir proje olan Kordon projesi üzerinde ortak birlikteliğin diyalogdan daha öte bir ilişkiye geçtiklerinin somut bir örneklemesi olarak kendisini göstermiştir.

Kordon Projesi'ndeki yaklaşım birlikteliğinin altını çizen Göksu bundan sonra ki "sıkı işbirliği"ni başka örneklerle somutlaştırmaktadır : "İzleyen süreçte gerek tarihi yapıların onarılması, okulların sağlamlaştırılması, itfaiye binasının Kent Kültürü Müzesi'ne dönüştürülmesi gibi tek yapı ölçeğindeki kent projelerinde ve gerekse Konak Meydanı düzenlemesi, Kemeraltı, Agora, Fuar gibi İzmir kentinin tarihsel ve doğal özelliklerinin korunması üzerine Belediye ile Koruma Kurulu arasında ortak görüşler üretildi. Başkanın hem diyaloga verdiği önem, hem de tarihe, kültüre, doğaya ve en önemlisi bilime ve hukuka olan inancı sayesinde Belediye-Koruma Kurulu gerilimi yaşanmadı". Burada konu sınırımız içindeki Konak Alt Geçit Projesinde ve bu kaçak yapılaşmanın neden olduğu anormal kot farklılıklarını

[1298] y.a.g.e s.6

yok etme anlamındaki Meydan Düzenlemesindeki mahkeme kararları bölümler içinde incelenmiştir. Konak Meydanı kurulun yetki alanı içinde olmasına rağmen bu manada kurulun Büyükşehir yönetiminin yukarıda sayılanlara önem verdiğinin altını çizdiği tarih, kültür, doğa, bilim ve hukuk inancı içinde yapılmaması gereken şeylerin yapıldığı kendisini göstermiştir. Aynı şekilde yenisi yerine konmadan 1/25.000'lik üst ölçek planın bir gecede yok edilişi ve bunun yerine yeni planın ancak beş sene sonra yapıldığı ara dönem içinde Alsancak-Bayraklı-Turan gibi bir bölgede mevzi bir anlayışla bir gecede 4-4.5 emsal yapılaşma vermek gibi durumlar mahkeme kararları ile sabit olmuşken aynı şeylere önem verildiği durumu bu örneklerde kendisini göstermemiştir.

Diğer örneklerden öte bizim burada üzerinde durmak istediğimiz nokta şudur : Kurul üyesi, yönetimin tarihe, kültüre, bilime ve hukuka önem verdiğini ve bu nedenle kurul-belediye gerginliğinin yaşanmadığını ifade etmesine rağmen somut dava dosyamız bunun böyle olmadığı yönünde bir mahkeme kararı ile kendisini göstermiş iken ve bu dönemde kurul üyesi olan kişinin döneminde dava içindeki verilen cevabın tarafgirliğinin sorgulandığı bu çalışmada meselenin en başından beri hangi açı ile yaklaşıldığının gösterilmesi bakımından ilginç bir örnektir diye düşünülmektedir. Kurul üyelerinin şahsi diyaloglarının somut davalara yansımasının bilimsel olarak incelenmesi anlamında somut projeler bakımından örneklemelere İzmir ölçeğinde çok gerek vardır diye düşünmekteyiz.

Sayın Göksu aynı yazısının devamında; "*İzmir deneyimini sadece İzmir'le sınırlamak belki de haksızlık olacaktır. Bu süreç, kent yönetiminde müzakere yolu ile tarafların karşılıklı ilişkisinden üretilen yeni çözümlere ulaşılmasının mümkün olduğunu öğretti. ….Her zaman içinden modeller ve çözümler çıkarmış bir kent olan İzmir'e yeni kimlik arayışı içine girenlere, öncelikle İzmir'in zaten yapısında var olan çok önemli bir özelliğini hatırlattı; İzmir tarihinin, çoğu kez inatla başını önüne eğmeden onurundan kaybetmeden ezilmeyi bile göze alabildiğine ilişkin örneklerle dolu olduğunu gösterdi. İzmir'de bundan böyle Piriştina öncesi ve sonrası olmak üzere tarihsel kentsel bir değerlendirme yapılacağı çok açık... Kocaman sesli, kocaman gülüşlü, kocaman yürekli Büyük Başkanımız... Sizinle birlikte bizim de*

yüreğimiz büyüdü, tüm kenti içine aldı... Sizi tanımış olmak bizim için büyük bir şanstı..."[1299] demektedir.

Burada kurul üyesinin "karşılıklı ilişkiden üretilen yeni çözümlere ulaşılmasının mümkün olduğunu öğretmesine" örnek olarak kaçak yapılan Konak Alt Geçidi ile ilgili mahkeme kararı ile hakkında iptal kararı olan Konak Köprülü Kavşak Projesinin karşılıklı takası ile iki hukuksuz işlemin bir ilişki ve takas modeli ile yasalaştırılması ise, bunu yaptığımız görüşmede alt geçit için iptal davası açan vatandaşlar ahlaki ve bilimsel olmayan bir ilişki süreci içinde yapılan pazarlık neticesi olarak görmektedirler. Çalışma kapsamı içinde bulunan Konak Meydanında var olan kaçak alt geçidin bir takasla yasal haline getirilmesini bizde şahsen uygun bir ilişki biçiminin yeni şeyler üretmesi anlamında bir öğreti olarak görmemekteyiz. Bu arada Konak Meydan Düzenlemesinin sit alanı içinde mahkeme kararı ile tespit edilmiş kaçak kısımları da var olduğu düşünülürse bunun bir model olup böylece bir yağ lekesi gibi bu oluşumların süreceğinin endişesini yaşamaktayız. Çalışma kapsamı içinde ele alınacak Kipa ile ilgili davaların analizi ve bu dosyalar içinde bilirkişi kurullarının farklı raporları sistem içinde hep bu "karşılıklı ilişkilerden üretilen çözümlere" karşı soru işareti taşımamıza neden olmaktadır.

Koruma Kurulu'nun yerel yönetimle bu dönemde hiçbir sorun yaşamamış olması, yerel yönetimin bu hususta Kanuna uyulması yönünde gösterdiği üstün çaba ve gayret mi diye sormak ve bu sorunun cevabını aramak gerekmektedir. Konak Meydanı içinde ne 1/5.000'lik Nazım İmar Planı ve ne de 1/1.000'lik uygulama imar planı bulunmayan ve hatta projesi dahi olmayan ve dolayısıyla da kuruldan izin alınmayan bu kaçak ve standartlara aykırı (çalışmanın ileriki bölümünde görüleceği üzere dosyanın bilirkişi heyeti bu manada bir değerlendirme yapmış ve mahkemede bu manada karar vermiştir) bu alt geçit inşaatını göremeyen Kurul, bunun hakkında işlem yapmamıştır. Bu kurulda üye olan Sayın Emel Göksu'nun ilgili belediye yönetimi ile sorun yaşamadıklarına dair beyanını bu açıdan da değerlendirmek

[1299] y.a.g.e. s.6

gerekir diye düşünüyoruz. Çünkü uygulamada vatandaşa gösterilen tavır hiç de bu dönem yerel yöneticilerine gösterilen tavır gibi değildir[1300].

Yine davalı Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın uygulama işlemine ilişkin olarak; *"…Konak Belediye Meclisi'nin 30.06.2000 tarih ve 4477/4752 sayılı kararı ile de 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın varlık kazandığı…*" yönündeki iddiasını da yine 1/1.000'lik plan hususunda yetkili bulunan davalılardan Konak Belediyesi, uygulamanın 1/1000 ölçekli planı bulunmadığını belirterek açıkça yalanlamıştır[1301].

3.8.8.1.2.5.7 Konak Belediye Başkanlığı'nın Cevap Dilekçesi

Konak Belediyesi, 24.06.2002 tarihli dilekçesi ile savunmasının verilmesi için ek süre talep etmiş ve Mahkeme de 26.06.2000 tarihinden itibaren 30 (otuz) günlük ek süre vermiştir. Neticede verilen ek süreden yaklaşık 45 gün kadar sonra 12.09.2002 tarihinde Konak Belediyesi davaya cevap vermiştir. Davacı tarafın dava açma tarihi 08.02.2002 olmasına rağmen bu tarihten yedi ay sonra ancak davalılardan Konak Belediyesinin ilk cevabını veriyor olması İdari Yargı açısından tartışılması gereken bir husustur. Bu tarih itibariyle yasal olmayan bu kaçak alt geçit çoktan bitmiş ve açılış töreni bile yapılarak kentlinin kullanıma açılmış ve hatta yanlış kurblar ve standarda aykırılık nedeni ile ilk kazalar bile meydana gelmiştir.

Davalı Konak Belediyesi cevap dilekçesinde Konak Meydanı ile Cumhuriyet Meydanı arasındaki bölgeyle alakalı kurul kararlarıyla tescilli[1302] tarihi sit alanı ile yine aynı yasal çerçeve içinde Cumhuriyet Meydanından Alsancak Limanına kadar

---

[1300] **İzmir 5.Ağır Ceza Mahkemesinin 2004/84 E.** sayılı dosyası

[1301] Konak Belediye Başkanlığı'nın 12.09.2002 tarihli davaya cevap dilekçesinde konuyla ilgili olarak; "…davaya konu alt geçidin yapımını dayanak olacak Belediyemizce alınan bir karar ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı bulunmamaktadır…" denilmektedir. Dolayısıyla yargılama safhasında görülmüştür ki davalı Büyükşehir Belediyesi'nin dava ile ilgili iddia ve savunmaları mesnetsiz olduğu gibi yanlış bilgilerle de doludur. Sonuç itibariyle Kurul bu süreç içinde (1999-2005 yılları arası) pasif kalarak Büyükşehir Yönetimi ile olan iyi ilişkisini devam ettirmiş ve bu manada geçmiş dönem uygulamaları ile karşılaştırıldığında dönemsel bir farklılık arz eden uygulama tablosu çizmiştir.

[1302] İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 20.01.1994 tarih 4840 ve 4841 sayılı kararları.

uzanan ve kurulun kararıyla[1303] tescilli tarihi sit alanını da kapsayan ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi[1304] kararı ile uygun bulunan 1/5.000 ölçekli Konak-Alsancak kıyı kesimi Koruma Amaçlı İmar Planının kurul kararı[1305] ile de uygun bulunduğunu ve bunun üzerine de bu kapsamda hazırlanan 1/1.000 ölçekli Konak-Alsancak Limanı arası kıyı kesimi Koruma Amaçlı İmar Planın Konak Belediye Meclisinin kararı[1306] ile Konak Meydanı onama sınırı dışında kalacak şekilde, Alsancak Limanından Konak Pier'e kadar olan bölümde kıyı kenar çizgisi ile kara arasında kalan alanı kapsayacak şekilde uygun bulunduğunu kronolojik olarak ifade etmiştir.

Konak Belediye Meclisinin 30.06.2000 tarih ve 4477/4752 sayılı kararı ile uygun bulunan Konak-Alsancak Limanı arası kıyı kesimi Koruma Amaçlı İmar Planı değişikliğinin 3030 sayılı yasa kapsamında işlem yapılmadan önce 2863-3386 sayılı yasa ile ilgili yönetmelikleri doğrultusunda öncelikle İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca değerlendirilerek onaylanmak üzere ilgili yazı[1307] ile İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğüne iletildiğinin tespitini yapan davalı Konak Belediyesi bundan sonraki safhayı da şu şekilde özetlemiştir ki davanın esasını tam anlamıyla ortaya koyması bakımından aynen alıyoruz : "*İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğünün 12.12.2000 tarih ve 3930 sayılı yazısı eki İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.11.2000 tarih ve 8988 sayılı kararında; Konak ve Kordon Tarihsel Sit Alanına ilişkin kurulun 17.02.2000 tarih ve 8349 sayılı karar ile uygun görülen 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planının temel arazi kullanım kararları çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığınca hazırlanan 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar planının "Prensipte Uygun Olduğuna", kurulun 20.01.1994 tarih ve 4840 - 4841 ve 27.02.1998 tarih ve 70859 sayılı kararıyla belirlenen Tarihsel Sit Alanının bütününü kapsayacak şekilde hazırlanacak 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı*

[1303] İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 27.02.1998 tarih ve 7089 sayılı kararı.
[1304] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 17.12.1999 tarih ve 05/268 sayılı kararı.
[1305] İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 17.02.2000 tarih ve 8349 sayılı kararı.
[1306] Konak Belediye Meclisinin 30.06.2006 tarih ve 4477/4752 sayılı kararı.
[1307] 24.08.2000 tarih ve 834 sayılı yazı.

ile 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planının Kurula iletilmesi durumunda konunun yeniden değerlendirileceğine karar verildiği belirtilmiştir. Konu 29.01.2001 tarih ve 1707 sayılı yazımız ile Büyükşehir Belediye Başkanlığına iletilerek görüşleri talep edilmiştir".

Konak Belediyesinin cevabının bu kısmı çok açık bir şekilde dava konusunu aydınlatmaktadır. Şöyle ki cevapta da görüldüğü üzere ilgili alt geçit işleminin yer altına alınmasına kurul "prensipte uygun buluyor" ama bununla birlikte , aynı Kurul'un Tarihsel Sit Alanının bütününü kapsayacak şekilde hazırlanacak 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ile 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planının Kurula iletilmesi durumunda konunun yeniden değerlendirileceğinin altını çizerek bir manada uyarı yaptığı açıkça görülmektedir. Kurul'un bu talebi ve görüşü Konak Belediyesi tarafından 29.01.2001 tarih ve 1707 sayılı yazı ile Büyükşehir Belediye Başkanlığına iletildiğine göre burada yasal olmayan durumun hem Büyükşehir ve Konak Belediyesi ve hem de Kurul tarafından bilindiği bu yazı ile açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır.

"Prensipte uygun bulma" kararı bir icrai kararı olmayıp, bir manada olayın genel yaklaşımının nasıl olabileceğine dair bir genel yaklaşım özetidir. Örneğin bu ifadeden prensipte Konak Köprülü Kavşak uygulaması gibi bir imalatın değil yer altında yapılacak bir uygulamanın tercih edileceği anlamının çıkarılabileceği yaklaşımı ortaya çıkar, ama bu temenni kararı ile alt geçit imalatına girişilebileceği anlamı çıkmaz. Bu temenni kararının icra safhasına geçebilmesi için elbetteki planlama hiyerarşisi içinde "1/5.000+1/1.000+proje+Bakanlık tasdiki (Kıyı Yasası Kapsamındaki alan için)" gibi teknik safhaların yerine getirilmesi gerekmektedir. Konu bu kadar basit iken bu "prensipte uygun bulma" temenni kararını bir nihai icra kararı gibi gösteren ve bu manada hileli bir yaklaşım sergileyen Büyükşehir Belediyesi yönetimi bürokrat[1308] bazında konuyu mahkemeye böylece aktarmıştır.

[1308] Davalı idarelerin örneğin planlama gibi teknik konuları içeren davalar hakkında mahkemeye cevap verirken hukuk müşavirliklerinin ilgili teknik birimle birlikte dilekçeyi hazırladıkları ve bu noktada bir yerde yazı sorumluluğunun teknik dairede olduğu bir gerçektir. Nitekim bu davada da böyle olmuş ve savunma İmardan Sorumlu Daire tarafından ana hatları ile belirlenmiştir. Mahkeme dosyasının keşif zabıtları incelenecek olursa bu manada keşfin teknik savunma kısmı İmardan Sorumlu Genel sekreter Yardımcısı Hasan Topal tarafından bizzat yönlendirildiği ortadadır. Burada

Aynı şekilde Büyükşehir siyasi yönetimi de aynı yaklaşımı benimseyerek konunun gerek medyaya verilen beyanatlar kısmında ve gerekse 2004 seçiminde diğer siyasi adaylarla yapılan tartışmalarda hep bu hile yaklaşımını esas almış ve hatta bunun bir temenni kararı olduğunu söyleyen diğer adaylara karşı "konuyu bilmemek" anlamındaki eleştirisini canlı yayın programında[1309] bile yapılmıştır.

Konak Belediyesi mahkemeye sunduğu cevapta Büyükşehir yönetimi gibi davranmayıp ve Büyükşehir ile savunma paralelinden çıkıp farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Konunun ve ilgili mahkeme kararının iyi yorumlanabilmesi için ilgili ifadeyi aynen almak istiyoruz : " *İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığının 18.05.2000 gün ve 127.35/31-365/3641 sayılı yazısı ekinde İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 17.12.1999 gün ve 05/268 sayılı kararı ile Konak, Kordon koruma alanı ve Liman-Halkapınar bağlantısının Kıyı Kanunu kapsamı dışında kalan kısmının onaylandığına ilişkin meclis kararı ve eki 1/5.000 ölçekli Nazım plan Belediyemize gönderilmiştir. Bu planın incelenmesi sırasında meclis kararında Konak, Kordon ve Liman-Halkapınar bağlantısının yer aldığı ifade edilmekle birlikte, Konak Tarihi Sit Alanının dolayısıyla davaya konu olan alt geçide ilişkin bölümün onama sınırı dışında tutulduğu anlaşılmıştır".* Bu cevapta Konak Belediyesi "davaya konu olan alt geçide ilişkin bölümün onama sınırı dışında tutulduğu"nu açıkça ifade ederek hukuka aykırılığı net bir şekilde ortaya koymuştur.

---

teknik birimin "Prensipte uygun bulma" kararını bir kesin onay gibi göstermesi bu manada bize göre hileli bir yaklaşımdır ve belediyenin imardan sorumlu biriminin yapmaması gereken bir hatadır. Hatanın bilgisizlikle yapılması ihtimali ile kasten yapılma ihtimallerinin hangisinin söz konusu olduğu hususunda ki gerçeğin Şehir ve Bölge Planlaması uzmanlarının yapacakları bilimsel çalışmalarda ortaya çıkacaktır diye düşünülmektedir.

[1309] "İzmir TV" adlı bir yerel kanalda 09.03.2004 tarihli "Dar Geçit" adlı programında inşaat mühendisi kökenli olan diğer adaya karşı bu eleştirileri yapan Ahmet Piriştina "prensipte uygun bulunma" temenni kararının sayı ve tarihini yayında vererek diğer adayın konuyu bilmediğini ve hatta kendisinin yanlış bilgilendirildiğini de ifade etmiştir. Konu ile ilgili mahkeme kararı seçimden önce verilmiş olmasına rağmen kararın açıklamasının seçimden sonra yapılmış olması bu durumun ortaya çıkmasına engel olmuştur. Aynı programın içeriği incelenecek olursa inşaat mühendisi olan dayın konu hakkında detaylı bir bilgisinin olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Yerel seçimlerde adayların kendi branşlarında dahi olsa konulara hakimiyetsizliklerin bir örneği olarak o dönemin belki de en vahim hukuka aykırı uygulaması hakkında bile tam anlamıyla bilgi sahibi olup bunu kamuoyuna aktaramaması da ayrı bir husustur. İcranın halen başında olan adayın kamuoyuna yanlış bilgi aktarması ve inşaat mühendisi olan adayında kendi branşı ile ilgili ve değim yerinde ise seçim sürecinin en popüler konusu hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması yerel seçimlerin kamuoyu bazında nasıl bir bilgilenme ve proje tartışma ortamı içinde geçtiğini göstermesi bakımından ilginç bir örnektir kanaatindeyiz.

Konak Belediyesi bu manada izahının devamında meseleyi daha da somutlaştırmıştır . Yine davanın ve çalışma konumuzun esasını ortaya koyması bakamından ifadeyi aynen alıyoruz *: "İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 17.02.2000 gün ve 8349 sayılı kararı ile 23.02.2001 gün ve 9187 sayılı kararlarında Konak ve Kordon Tarihi Sit Alanının tamamına ilişkin olarak 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar planı onaylanmıştır. Bu planın Konak Tarihi Sit Alanına olan bölümüne ilişkin olarak İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin onayı olmadığı gibi bu plandaki ulaşım düzenlemesi ile davaya konu alt geçit farklılık arz etmektedir".* Cevabın bu kısmında Konak Belediyesi planlama süreçlerinin hukuka aykırı bir şekilde cereyan ettiğini belirttiği gibi aynı zamanda plan ile söz konusu imalat arasındaki farklılığın da altını çizmiştir.

Konak Belediyesi mahkemeye sunduğu dilekçesinin son bölümünde konunun hukuka aykırılığını net olarak bir kez daha ve bu manada altını çizerek son kez şu ifadelerle ortaya koymuştur: *"Kordon Tarihi Sit Alanına ilişkin olarak Belediyemizce alınan 1/1.000 ölçekli plan kararları da Koran-Kordon tarihi sit bütününü kapsadığı gerekçesi ile İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca uygun görülmemiştir. Sonuç olarak davaya konu alt geçidin yapımına dayanak olacak Belediyemizce alınan bir karar ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı bulunmamakta olup işlem dosyası dilekçemizin ekindedir."*

Mahkeme dosyasının içinde var olan bu cevap bile konunun hukuka aykırı boyutunu açıkça göstermektedir. Durumu davalı Kültür Bakanlığından daha açık ortaya koyan Konak Belediyesi dilekçesinde bu plansızlık durumunu kabul etmesine rağmen yinede *" davacının dava açma ehliyetinin olmadığı kanaati ile"* davanın reddini istemiştir[1310].

[1310] Bu manadaki savunmasında şu ifadelere yer vermiştir *: " İdari işlemin iptalini isteyebilmek için iptali istenilen idari işlemden dolayı kişinin hakkının ve menfaatinin ihlal edilmiş olması gerekmektedir. Davacının dava konusu olayla ne gibi hakkının ve menfaatinin ihlal edildiği anlaşılmamaktadır. Bu nedenle davanın ehliyet yönünden reddi gereklidir"* gibisinden bir savunma şablonunu kullanmayı da ihmal etmemiştir. Davalı Konak Belediyesi 3030 sayılı Yasanın getirdiği mutlak bağlılık sistemi içinde midir yoksa kendisinin mensubu bulunduğu aynı parti içinden seçilen Büyükşehir Belediyesi Başkanı ile olan siyasi bağı nedeniylemidir bilemiyoruz ama kendi cevap dilekçesinde kabul ettiği gibi 1/1.000'lik uygulama imar planı bile olmayan bu kaçak yapılaşma için

Davalı Konak Belediyesi yine 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/436 E. Sayılı dosyasıyla açılan ve davacısının İzmirliler Derneği olan aynı nitelikteki davada mahkemenin 02.08.2002 tarihinde yürütmenin durdurulması talebinin reddine karar verildiğinden bahsederek emsal dava mantığı içinde bu davanın da reddini talep etmiştir. Yukarıda detaylı olarak incelenen davalı Kültür Bakanlığının cevap dilekçesinde bu kadar netlik olmamasının nedenlerinin izahını yapmakta güçlük çekilmektedir.

3.8.8.1.2.5.8 Tüm Cevap Dilekçelerinin Yorumlanması

Bütün bu savunma ve cevaplar incelendikten sonra şu hususun bütün çıplaklığı ile açıkça ortaya çıkmış olduğunu anlamak için hukukçu olmaya gerek bulunmamaktadır; dava konusu uygulama işlemin kıyı alanı içerisinde ve aynı zamanda tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan bir alanda olduğu, uygulama işlemine dayanak teşkil eden 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın bulunmadığı, dolayısıyla 1/5.000 ölçekli ve 1/1.000 ölçekli planlar bulunmayan bir alanda yapılan bir inşai faaliyete Koruma Kurulu'nun izin vermesinin mümkün olmadığı, zaten böyle bir izinin de bulunmadığı, bu yönüyle işlemin hukuka aykırı olduğu açık ve nettir. Davalı Kültür Bakanlığının ile diğer davalı Konak Belediyesinin cevapları bunu zaten açıkça ortaya koymuştur.

Dava konusu uygulama işlemindeki bu hukuka aykırılığın, bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmasına rağmen yerel mahkeme 19.02.2002 tarihinde, bölgeye ilişkin 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planların istenmesine ilişkin ara kararını, 18.04.2002 tarihinde tekrarlayarak bu kez bölgenin 1/1.000 ölçekli planının bulunup bulunmadığı yönünde ara karar vermiştir. Davacı tarafa göre bu hususstaki cevaplar gayet açıktır; bu konunun İdare Mahkemesi'nce tekrar tekrar yazılmasını ve cevap aranmasının anlamı olsa olsa davalı idareye zaman kazandırma ve bu bağlamda

---

açılan davanın reddini istemiştir. Yani Konak Belediyesi alt geçidin kaçak olduğunu kabul ediyor ama yinede bu işlemin iptali için açılan davada, davacı tarafın dava ehliyeti olmadığını ileri sürerek (örneğin Kordon Yolu, Galleria, Konak Köprülü Kavşak Projelerinin iptali için açılan davalarda aynı dava ehliyeti uygulaması kabul edilmişken) bu davanın reddedilmesini talep edebilmektedir. Bu hususun da ayrıca bilimsel olarak analizinin yapılmasının gerektiği kanaatindeyiz.

bölgede planlama çalışmasının bitirilmesinin beklenmesi ve plansız ve hukuka aykırı bir biçimde başlayan bu işlemi hukuka uygun hale getirme düşüncesidir. Davacı tarafa göre bunun başka şekilde izahı mümkün değildir. Nitekim 08.02.2002 tarihinde açılan davada 19.09.2002 tarihine gelinmesine rağmen, davalı idarece mahkemeye bir plan ibraz edilememiştir. Oysaki uygulamada vatandaş lehine böyle bir tolerans asla söz konusu olmamaktadır.

Büyükşehir Belediyesi alt geçit uygulamasına ilişkin imar planının, bulunduğunu ileri sürerek konuyla ilgili 23.02.2001 tarihinde alınan 9187 sayılı tarihi sit alanı bütününde hazırlanan 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının uygun bulunduğuna ilişkin kararı daha sonraki süreçte mahkemeye sunmuştur. Bu Kurul kararında tarihsel sit alanı bütününde hazırlanan 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı uygun bulunmuş bulunmakla birlikte Kıyı Kanunu kapsamındaki yerler, bunun dışında tutularak, bu alanlara ilişkin Kıyı Kanunu hükümleri ve ilgili kuruluşlarca işlem yapılması gerektiği bildirilmiştir. Dolayısıyla Koruma Kurulunca uygun bulunan bu planın alt geçit yapımına dayanak teşkil eden bir plan olması mümkün değildir[1311].

Büyükşehir Belediyesince uygulama işlemine Koruma Kurulunca izin verildiğini belirterek 02.08.2001 tarih ve 9436 sayılı Koruma Kurulu kararını da dava dosyasına sunmuştur. Bu karar da incelendiğinde uygulama işleminin dayanağını teşkil etmesinin mümkün olmadığı açıkça görülmektedir. Bu Kurul kararı Büyük Kanal Projesi ile alt geçit inşaatının birlikte yapılabileceğine ilişkin bir "prensip kararıdır" dolayısıyla alt geçit uygulamasının dayanağı olması mümkün değildir[1312].

Bu duruma göre İzmir Büyükşehir Belediyesinin savunmasının ana omurgasını teşkil eden 1/5.000 ölçekli planın varlığı ve Koruma Kurulunca uygun bulunduğu yönündeki iddiası ile uygulama işlemine de Koruma Kurulunca izin verildiği yönündeki savunmasının gerçeği yansıtmadığı açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır.

[1311] AKSOY, 2005, s. 177.
[1312] y.a.g.e., s. 177

Çeşitli yargılama prosedürleri içerisinde davacı ve davalı tarafların zaman zaman bu tür savunma hileleri kullanması durumunun varlığı bilinen bir gerçek olup, bu tür savunmaların da ceza kanunu kapsamında suç olmadığı bilinen bir durumdur. Ancak bir kamu kurumu olan belediyenin mahkemeyi yanıltmaya çalışması ve gerçek olmayan bir takım belgeleri teknik bir kılıf içinde dayanak olarak sunmasının hukuk devleti içerisinde kabul edilmesi mümkün değildir.

3.8.8.1.2.5.9 Mahkemenin verilen Keşif ve Bilirkişi İncelemesi Yapılması Kararı ve Bilirkişi Raporu

19.09.2002 tarihine gelindiğinde uygulama işleminin hukuka aykırı olduğu bütün açıklığı ile ortaya çıkmasına rağmen, mahkemece "*yürütmenin durdurulması isteminin mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırıldıktan sonra incelenmesine"* karar verilmiştir. 16.10.2002 tarihinde ise keşif avansının yatırılmasına karar verilmiş, 30.10.2002 tarihinde keşif avansı yatırılmasına rağmen mahkemece dava konusu uygulama işlemine ilişkin mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılması için keşif bedelinin yatırılmasından 45 gün kadar sonra gün olarak ancak 11.12.2002 tarihi olarak karar verilmiştir. Davanın açılma tarihi olan 08.02.2002 tarihinde bu alt geçit henüz yapım aşamasında iken keşfin yapılacağı tarihin ancak (davanın açılmasından tam 10 ay sonra) 11.12.2002 tarihi olarak belirlenmesi ve bu zaman zarfında hukuka aykırı imalatın bitmiş ve trafiğe açılmış olması ve mahkemece konunun bunca zaman sonra bilimsel incelemeye ancak alınmış olması İdari Yargı açısından incelemeye alınması gereken bir durumdur.

Davacı taraf, 11.12.2002 tarihinde keşif ve bilirkişi incelemesinde dikkate alınmasını arzu ettikleri hususları bir dilekçe ile madde madde belirtmişlerdir[1313].

[1313] Davacı taraf keşifte incelenmesini ve nazara alınmasını istedikleri hususları özet itibariyle şu şekilde yazılı olarak mahkemeye sunmuştur; Bölge sit alanı içerisinde midir? 1/5.000 ölçekli planı var mıdır? Soruları ile birlikte, Büyükşehir Belediyesi'nin var olduğunu iddia ettiği 1/5.000'likte bakanlık onayının bulunup bulunmadığı, 1/1.000'lik planın bulunup bulunmadığı, bulunmuyorsa bunun planlama ve şehircilik ilke ve esasları bakımından sakıncaları, yapılan inşaatın var olduğu iddia edilen 1/5.000'lik planda gösterilen yerde yapılıp yapılmadığı, yapılan işlem için Koruma Kuruludan onay alınıp alınmadığı, Karayolları ve Trafik mevzuatına uygun olup olmadığı, trafik akışı ve güvenliği açısından tehlike oluşturup oluşturmadığı, yüksekliğin standartlara uygun olup olmadığı, yüksekliğin askeri araçlar ve itfaiye araçları açısından uygun olup olmadığı, bu tünel ve karayolu inşaatı ile yol güzergahının geometrisinin bozulup bozulmadığı,bir doğal afet (deprem)durumunda

Bilirkişi olarak Doç. Dr. Ziya Gencer, Yrd. Doç. Dr. Çetin Varlıorpak ve Dr. Serhan Tanyel tayin edilmiştir. 11.12.2002 tarihinde yapılan keşifte bilirkişi kuruluna raporunu ibraz etmesi için 30 günlük süre verilmesine rağmen, bilirkişi kurulu raporunu 10.03.2003 tarihinde mahkemeye ibraz edebilmiştir. Yani davanın açılmasından tam 13 ay sonra ancak bilirkişi raporu alınabilmiştir ve bu durumun örneğin Galleria Projesine karşı açılan dava ile karşılaştırmalı olarak incelerek vaki olan gecikmenin nedeni sorgulanması gerekmektedir[1314].

10.03.2003 tarihli bilirkişi kurulu raporunda dava konusu uygulama işlemi ile ilgili özet olarak şu tespitler yapılmıştır: *"…1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın bulunduğu, 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı'nın bulunmadığı…, 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı olmadan herhangi bir işlemin yapılması mümkün değildir…"*. Burada bilirkişi kurulunun dava konusu uygulama işlemine dayanak teşkil edecek 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın bulunduğu yönündeki tespiti yanlıştır. Zira var olduğu iddia edilen bu planda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın tasdiki bulunmadığı gibi, bilirkişi kurulunun bu ifadesi, raporda yer alan ve var olduğunu iddia ettiği 1/5.000'likle ilgili olarak *"…1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda gösterilen ulaşım düzenlemesi/yol güzergâhı ile davaya konu alt geçit uygulama işlemi arasında farklılık bulunduğu gözlenmiştir. Diğer bir ifade ile yapılan uygulama işlemi 1/5.000 ölçekli plan ile uyuşmamaktadır…"* denilmektedir. Bu duruma göre yapılan alt geçit 1/5.000 ölçekli planda gösterildiği şekilde değilse, 1/5.000 ölçekli planın varlığından bahsedilmesi de mümkün değildir.

---

ulaşımın nasıl sağlanacağı, tünel inşaatının dayanağı olan AYKOME kararının imar planı yerine geçip geçmeyeceğinin, İZSU'nun yol ve tünel inşaatı hususunda yetkisinin bulunup bulunmadığının, İZSU'nun söz konusu tünel inşaatı işini 2886 sayılı ihale yasası hükümlerine göre yapıp yapmadığının,bu tünel inşaatı işini yapan müteahhit firma ile mevcut kanalizasyon işini yapan müteahhit firmanın aynı olup olmadığının,bu müteahhit firmanın bu tür tünel inşaatı yapmaya yeterliğinin bulunup bulunmadığının, AYKOME'nin ihale yapmaksızın müteahhide iş verme yetkisinin olup olmadığının, incelenmesi talep edilmiştir.

[1314] Galleria Projesinin araştırılması kapsamında dönemin Büyükşehir Belediyesi başkanının bu iki davayı karşılaştırarak Galleria davasındaki hızlı sürecin neden burada olmadığını o davadaki davacı tarafın Mimarlar Odasının olmasından mı kaynaklandığının soruşturulması gerektiğini ifade etmiştir. Kent genelinde bu manadaki tüm davaların dökümü yapılarak karşılaştırmalı olarak bilimsel analizinin yapılması gerektiğine bizde katılıyoruz.

Kıyı kenar çizgisi içerisinde kalan yerlerin planlanması ile ilgili görev ve yetki hususun da ise ; *"…Belediye sınırları içinde kalan yerlerin nazım ve uygulama imar planları ilgili belediyelerce yapılır veya yaptırılır. Belediye Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girer ve kesinleşen imar planlarının bir kopyası Bakanlığa gönderilir…yani imar planlarını yapma/yaptırma ve onaylama yetkisi belediyelere bırakılmıştır. Ancak imar planlarında Bakanlığın yetkisini tanımlayan İmar Kanunu'nun 9. maddesine göre; "Bakanlık gerekli görülen hallerde, (kamu yapıları ile ilgili imar planı ve değişikliklerinin, umumi hayata müessir afetler dolayısıyla veya toplu konut uygulaması veya Gecekondu Kanunu'nun uygulanması amacıyla yapılması gereken planların ve plan değişikliklerinin, birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planlarının veya içerisinden veya civarından demiryolu veya karayolu geçen, hava meydanı bulunan veya havayolu veya denizyolu bağlantısı bulunan yerlerdeki) imar ve yerleşme planlarının tamamını veya bir kısmını, ilgili belediyelere veya diğer idarelere bu yolda bilgi vererek ve gerektiğinde işbirliği sağlayarak yapmaya, yaptırmaya, değiştirmeye ve re'sen onaylamaya yetkilidir…" hükmünün getirildiği.., dava dosyasında… Bakanlık tarafından imar planının hazırlanacağına dair belediyeye veya konuyla ilgili idarelere bilgi verildiğini ve işbirliği sağlama istemini belirtilen herhangi bir belgenin bulunmadığı*[1315]*… dava konusu alan 2863 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan alan ise; hazırlanan planların Bakanlığın olumlu görüşü alındıktan sonra yürürlüğe konur… ancak dava konusu alanın bu Kanun kapsamında kalan alan olduğuna ilişkin herhangi bir belgenin olmadığının anlaşıldığı…"* belirtilmiştir.

Bilirkişinin bu konuyla ilgili görüş ve yorumuna katılmamaktayız; zira 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 4. Maddesi, İmar Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı halleri saymıştır. Özel yasaların yetki alanları içerisinde özel kanun hükümlerinin uygulanacağını, bu alanlarda 3194 sayılı İmar Kanunu'nun özel yasalara aykırı

[1315] Çalışmanın bu bölümünün hemen başlangıcında o dönemin bakanının basında yer alan açıklamalarının yanı sıra Büyükşehir Belediyesine konu ile ilgili olarak yazılan resmi yazılarda mahkeme dosyası içinde bulunmaktadır. Dolayısı ile Bilirkişi Kurulu bu manada hatalı bir beyanda bulunmuştur. Örneğin , 13 Mayıs 2002 tarih ve 9495 sayalı Bayındırlık ve iskan Bakanlığı teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünün, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı imzalı yazılarında bu manada uyarılar açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir.

olmayan hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir. Kanun maddesinde *"….özel yasalar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu Kanunun özel yasalara aykırı olmayan hükümleri uygulanır…."* hükmüne yer verilmiştir. 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 4. maddesinin bu göndermesi karşısında 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesine bakıldığında kıyılarda (dolgu alanlarında) *"….Bu yerler hakkında yapılacak imar planları hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından….tasdik edilir……"* hükmüne yer verilmiştir. Bilirkişinin bu Yasal düzenlemeyi görmemesinin davacı taraf art niyet veya bilgisizlik nedenlerine bağlamıştır : *"Aslında bilirkişi kurulunun bu yorumu ya art niyetinden veya bu hususta bilgi sahibi olmadıklarından kaynaklanmıştır. Kaldı ki bilirkişi kurulunun bu görüşü doğru olmuş bulunsaydı, yargılamayı yapan mahkeme, bu konuyla ilgili davalı idareye defalarca yazı yazma gereği duymazdı"*

Dosyanın temyizi üzerine Danıştay tarafından da bölgenin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından tasdik edilmiş planının bulunup bulunmadığı yeniden sorulmuş ve cevabın bu manada "plan yoktur" içeriği üzerine ilgili alt geçit imalatının kaçak yapıldığına karar verilmiş olması bilirkişinin konuyla ilgili yeterli araştırma yapmadan raporunu yazdığı ortaya çıkmaktadır. Davacının bilirkişinin art niyeti noktasında somut bir delil ileri süremediği için bu manada bir tartışmayı bilimsel olarak doğru bulmuyoruz.

3.8.8.1.2.5.10 Davacı Tarafın Bilirkişi Raporuna Karşı İtiraz Dilekçesi

Davacı taraf, 22.04.2003 tarihli dilekçesi ile bilirkişi raporuna karşı beyan ve itirazlarını sunmuştur. İtirazlarında özet olarak; 'uygulama işleminin bulunduğu bölgenin 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı bulunduğu yönündeki ifadelerin doğru olmadığı, bölgenin usulüne uygun olarak onanmış ve yürürlüğe girmiş bir Nazım İmar Planının bulunmadığı bilirkişi raporunda bu yönde sarf edilen görüşlerin tamamıyla yanlış olduğu esas savunma çatısı olarak ifade edilmiştir.

Bilirkişi Heyetinin zaman zaman ikilem içine girmiş olduğu örnekleme yoluşla izah edilmiştir; heyetin bir taraftan (Raporun 4. sayfa 2. paragrafında) ”.....1/5.000 ölçekli planın bulunduğu...” ifade edilirken aynı cümleye devamla *“.....söz konusu Nazım İmar Planı esaslarına göre çizilen 1/1.000 ölçekli, uygulama imar planını bulunmadığı anlaşılmaktadır.”* denildiği buradan hareketle iki noktaya dikkat edilmesi gerektiği, bunlardan birincisinin aynı paragrafta yer alan *“.....şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına göre.....1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı olmadan herhangi bir işlemin yapılması mümkün değildir...*” denildiği , bu durumda 1/5.000 ölçekli bir plan olsa dahi yapılan uygulamanın İmar Yasasına aykırı bir davranış oluşturduğu, bölgenin 1/5.000 ölçekli nazım İmar Planın bulunmadığı, İkinci olarak var olduğu iddia edilen 1/5.000 ölçekli plan şayet mevcut ise ve de uygulama bu plana göre yapılmışsa raporun 4. sayfa 3. paragrafında yapılan uygulamanın 1/5.000 ölçekli plana uygun olmadığının *“....1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı’nda gösterilen ulaşım düzenlemesi / yol güzergahı ile davaya konu alt geçit uygulama işlemi arasında farklılık olduğu gözlenmiştir....”* şeklinde açıkça ifade edildiği, bunun ise uygulamayla, var olduğu iddia edilen bir plan ararsında tutarlılık bulunmadığını açık seçik ortaya koyduğu ileri sürmüştür.

Davacı taraf İtirazında devamla bu duruma göre 4 milyona yaklaşan nüfusuyla bir metropol kentin ana ulaşım damarlarından biri üzerinde hiçbir imar planı olmayan bir uygulamayla inşai faaliyet yapılmış olduğunun ortaya çıktığını, plansız olarak yapılan bu düzenleme ve uygulama işleminin teknik olarak da hatalarla dolu olduğunu; zira uygulamaya esas plan yoksa bu alanın 1/5.000 ölçekli sözü edilen planın da bulunmayacağını, yapılan alt geçidin bilirkişilerin var olduğunu iddia ettikleri ancak gerçekte ve hukuken mevcut bulunmayan 1/5.000 ölçekli uygulama imar planı ile de uyumlu olmadığı belirtmiştir.

Davacı itirazlarının devamında Alt geçidin kıyı kenar çizgisi ve dolgu alanı içerisinde bulunmakta olduğunu, bu alanlara ilişkin imar planlarının Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca tasdik edilmesi gerektiğini, Bakanlık tasdiki olmadan yürürlüğe girmesinin mümkün olmadığının altını çizmiştir. Bilirkişi kurulunca var olduğu iddia

edilen 1/5.000 ölçekli imar planının Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca tasdikinin bulunmadığı belirtildikten sonra, bölgeye ilişkin alınan Koruma Kurulu kararında da bölgenin kıyı kenar çizgisi içerisinde kaldığı ve dava konusu alana ilişkin imar planlarının Kıyı Kanunu uyarınca ilgili kamu kurum ve kuruluşunca değerlendirilmesi gerektiğinin belirtildiği, dolaysıyla Koruma Kurulunun da dava konusu alana ilişkin imar planlarının Bakanlıkça onanması gerektiğini uygulamayı yapan Belediyeye bildirdiği; ancak söz konusu planın Bakanlıkça tasdik edilmediği rapora itiraz anlamında ileri sürülmüştür.

Davacı itirazının devamında bilirkişi raporunda, Bakanlığın kıyı ile ilgili planlarda doğrudan yetkisinin bulunmadığı ifade edildiği, aksine bu alanlara ilişkin tasdik hususunda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı doğrudan yetkili olduğunu, bilirkişi raporunda yapılan en büyük yanlışlığın burada bulunduğunu iddia etmiştir. Bilirkişinin bu alanların planlanmasında Bayındırlık Ve İskan Bakanlığın doğrudan yetkili olmadığını belirtmesinin kanunu bilmemekten ya da art niyetten kaynaklanabileceğini; zira imar kanununun 4. maddesinde bu Kanun hükümlerinin yani 3194 sayılı İmar Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı halleri sayılmış olduğu, Özel Kanunların yetki alanları içerisinde özel kanun hükümlerinin uygulanacağının, bu alanlarda 3194 sayılı İmar Kanununun özel kanunlara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağının belirtmiş olduğu, *"….özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu Kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümleri uygulanır…."* hükmüne yer verilmiş olduğu, 3194 sayılı İmar Kanununun 4. maddesinin bu göndermesi karşısında 3621 sayılı Kıyı Kanununun 7. maddesine bakıldığında kıyılarda ve dolgu alanlarında; *"….Bu yerler hakkında yapılacak imar planları hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından….tasdik edilir……"* hükmüne yer verildiğinin görüldüğü, bu hüküm karşısında dava konusu dolgu alanı üzerinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığın yetkisinin doğrudan olduğunun açık olduğunun altını çizen davacı bu manadaki itirazlarını somutlaştırmıştır.

Bilirkişi raporunda iddia edildiği gibi Bayındırlık ve İskan Bakanlığının bu alanlardaki yetkisi Bakanlığın talebine bağlı bulunsa bile bu hususta Bakanlığın

talebinin de var olduğunu itiraz olarak sunan davacıya göre ; Bakanlığın bu alanın kendi Bakanlıklarınca planlanacağına ilişkin kararlarının vardır ve bu kararların dava dosyası içerisinde bulunduğunu ve bu manada Bayındırlık ve İskan Bakanlığın bölgenin kendi Bakanlıklarınca planlanacağına ilişkin dosyada mevcut bulunan birden çok kararlarının bilirkişi kurulunca görülmemesinin oldukça manidar olduğu belirtilmiştir[1316].

Davacı taraf heyet raporuna karşı yaptığı itirazlarında devamla : alt geçit yapılan alanın tarihi sit alanı içerisinde bulunduğu, bu alanlarda Koruma Kurulu izni alınmadan uygulama işlemi ve inşai faaliyette bulunmak imkanı bulunmadığı, Koruma Kurulunun bölgeden geçirilen Büyük Kanal Projesi Kolektör İnşaatı ile Alt Geçidin birlikte yapılmasını "Prensip olarak uygun bulması" dava konusu uygulama işlemine izin verdiği anlamı taşımadığı, Bilirkişi raporunun 2. sayfası 3. paragrafında *"...İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu .....Koruma Amaçlı Nazım İmar Planında öngörüldüğü şekilde.....yeraltına alınma işleminin birlikte yapılmasına 'prensip olarak' uygun olduğuna karar verildi*" şeklinde anlaşıldığı, konuyla ilgili Haber Ekspres Gazetesi'nde[1317] Koruma Kurulu üyeleri ile yapılan röportajdan da Konak'ta yapılan alt geçide ilişkin *"…Kurul izninin bulunmadığı..", "…. prensip olarak yapılabileceğine"* ilişkin görüşü de *"Siyasi üslupla teknisyen üslubu farklı. Bizim prensip olarak yapılabilir dememiz, projenizi, planınızı getirin anlamında. Yapabilirsiniz anlamında değil. Proje sunmadılar ki izin verilsin.."* sözleriyle kurul üyeleri tarafından açıkça ifade edildiği, Koruma Kurulunun bölgede yapılan uygulama işlemine izin vermediği açıkça ortada iken Bilirkişi raporunda bu hususun muğlak bırakılmış ve tam olarak belirtilmemiş olduğu ifade edilmiştir.

Davacı taraf itirazlarında devamla; hem keşif mahallinde ve hem de keşif sonrası diyeceklerimizin bildirilmesi sırasında davaya konu olan inşaatın Kıyı Kenar

[1316] Alt geçidin bulunduğu alana ilişkin Bakanlığın kendi yetkisi içinde olduğuna dair davalı Büyükşehir Belediyesine karşı uyarı yazıları dosya içinde mevcuttur ve bu hususta 1383 nolu dipnotunda bunların açıklaması yapılmıştır. Mahkeme dosyası içindeki bu yazıların Bilirkişi Heyeti tarafından görülmemiş olmasını davacı kasti bir yaklaşım olarak görmektedir.

[1317] **"Açık Dosya** :**Alçak Geçit'in İzni Yok**" Haber Ekspres 23.03.2002 . Dönemin sıkı işbirliği kurulmayan basın mensuplarından olduğunu iddia ettiği Ertan Sayın konu ile ilgili yaptığımız görüşmede bu manada daha bir çok yazı yazdığını ama o dönem itibariyle Büyükşehir yönetiminin bir çok basın mensubunu danışman yapması ve bazı gazete yönetimleri ile kurulan sıkı işbirliğinin tezahürü olarak kendisinin neredeyse tekil kaldığını ifade etmiştir.

Çizgisi bağlamında değerlendirilmesini dolayısıyla Kıyı Yasası çerçevesi içinde de incelenmesini istenildiği eğer tereddüt var ise bunun için Valiliğe ve Konak Kadastro Müdürlüğüne müzekkere yazılarak meseleye açıklık kazandırılabileceği" ifade edilmiş olduğu halde gerek naip üye Yücel Seyhan ve gerekse bilirkişi heyeti inşaat alanın hem sit içinde olduğunda ve hem de Kıyı Kanunu kapsamında olduğuna dair bir şüphenin bulunmadığını ifade etmeleri üzerine keşfin yapılmış olduğunu ileri sürerek, mahkeme dosyası içerisinde Bayındırlık Bakanlığının İzmir Büyükşehir Belediyesini uyarı yazıları da konulmuş olduğu halde bilirkişi raporda konu hakkında bilgi ve belgeye rastlanılmadığından bahsetmesinin yanlış olduğuna vurgu yapılmıştır.

Davacı taraf bu manadaki itirazlarının devamında bilirkişi raporunun keşiften 90 gün sonra ancak ibraz edildiği, söz konusu raporun ise ellerine keşiften ancak120 gün sonra ulaştığı, bu kadar uzun zaman sonra raporu incelediğinizde keşifte hem sözlü ve hem de yazılı olarak sunulan en önemli hususların incelenmediğinin görüldüğü, dosyada mevcut bilgi ve belgelerin değerlendirilmeyerek savunma haklarının çiğnenmiş olduğu; zira keşifte açıkça ifade etmelerine ve yazılı olarak da sunmalarına rağmen ve dava dilekçesinin verilmesi tarihinden beri ısrarla vurgulamaları ve bir sürü resmi evrakla da desteklemeleri hususlarının hiç birisi irdelenmeden adeta var olan bölgeden başka bir bölge ve hiçbir dayanağı olmayan varsayımlarla yazılan bir raporla karşı karşıya bulunulduğu, davacının kentlilik bilinci içinde yasal hakkını kullanarak ve kamu yararı adına bu davayı açmış olduğu belirtilmiştir.

Davacı taraf itirazlarının devamında; bilirkişi Raporunun 6. sayfası, değerlendirme kısmının 3. bölümünde açık ve net olarak alt geçidin yol geometrisine ve yükseklik standartlarına uygun olmadığının belirtilmiş olduğu, eğimlerin uygun olmadığı kurbların geçerli standartlara sahip olmadığı ifade edilmiş: ancak bu tespitleri saf dışı bırakmak için bir takım savunmalar yapılmış olduğu iddia edilmiştir. Buna göre ilk olarak Otobüs duraklarının trafik üzerinde olumsuz etkileri belirlenmiş ve Bilirkişi Raporu bu olumsuzluğu gidermek için *"...otobüs şoförlerinin durak kalkışlarında diğer şeritteki araçları kontrol ederek hareket etmesi.."* gibi bir öneri çözüm getirilmiş olmasının modern şehircilik anlayışında bir çözüm olarak

öngörülmesinin mümkün bulunmadığı, olarca otobüsün durup kalktığı bir alanda sağ ve sol sinyaller verilerek trafiği düzelttirmenin önerilmesi hiç bir trafik düzenlemesi ve uygulaması literatüründe yer almadığı, bu tür radikal hatalarla ifade edilen bir husus paliatif (giriş ve çıkışa polis dikmek gibi) tedbirlerle çözülemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Bilirkişi raporunda dava konusu işlemin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmak için ileri sürülen ikinci hususun, alt geçidin giriş ve çıkışında taksilerin beklediğinin görüldüğünden bahisle ve de bunun da bir hata olduğu belirtilerek yine aynı nahif yaklaşım içinde buralara trafik polislerinin konması önerilmekte olduğu, ancak buradaki hatayı polisiye tedbirlerle düzeltmenin mümkün olmadığı, polisiye tedbirlere başvurulmadan hatanın gerekçelerinin ortadan kaldırılması, alt geçidin ve de iniş çıkış kurblarının, diğer deyimiyle bu yol geçişinin iptalini gerektirdiği itiraz olarak ileri sürülmüştür. Üçüncü olarak da trafik artışının ilerleyen zamanlarda olumsuzluklar getireceğinden bahseden Bilirkişi Heyetinin bunların nasıl çözümleneceği konusuna değinmemiş olduğu ancak *"....Trafik artışına bağlı olumsuzluklar ise ulaşım sistemi bir bütün olarak ele alınarak çözüme ulaştırılmalıdır."* gibi bir ifadeyle konunun trafik planlaması açısından bir bütün olarak ele alınmadığının açık bir ifadesinin belirtildiği bunun yanlış olduğu üzerinde durulmuştur. Bilirkişi raporunda yaşanan dördüncü ikilemin ise raporda trafik ve yol güvenliği açısından ışıklandırmanın da yetersiz olduğunu ifade ederken ileriki yıllarda olacak asfalt kaplamalarla alt geçidin standart altındaki yüksekliğinin daha da azalacağından da bahsederken yolu dikine kesen kanaletlerin asfaltın seviyesinde oluşturduğu zemin farklılığına değinmemiş olması da bir eksiklik olarak belirtilmekte ve itiraz edilmektedir.

Davacı taraf İzmir ilinin 1. derecede deprem bölgesi içinde kaldığı; ancak söz konusu alt geçit karayolu standartlarına uygun olmadığından bir deprem anında kurtarma araçlarının geçmesini güçleştireceği gibi bir kısım iş makinelerinin nakline de engel olacağı, ayrıca bilirkişi raporunda da bahsedildiği üzere tünel yüksekliği, bir kısım toplu taşım araçları ile karayolu standartlarına göre yük almış nakliye

araçlarının bilmeden tünele girmesi durumunda[1318] kaza yaparak can ve mal kaybına sebebiyet verecek nitelikte olduğu, özellikle Milli Savunma Bakanlığının yolun standartlara aykırı olması ve askeri araçların geçişine engel olması nedeniyle bölgede ek yol açılması talebinde bulunduğunun basından takip edildiği, Milli Savunma Bakanlığı tarafından bu yönde bir talebin bulunup bulunmadığının ilgili kamu kurumundan sorulmasını talep ettiklerini, bu hususlarda bilirkişi raporunda bir açıklık bulunmadığını ileri sürmüştür.

Davacı, Konak Meydanı'ndan geçen daha önceki karayolunun yatay ve düşey geometrik standartları, Kıyı Kanununa göre onayları tamamlanmış olan imar planında yer alan alt geçide göre gereksiz yere değiştirilerek düşürülmüş, böylece yolun trafik kapasitesi azaltılmış olduğu, yolun görüş mesafesinin de azaltıldığından trafik güvenliğinin de tehlikeye düşmüş olduğu, tünelin giriş çıkışındaki ızgaralar sürücülerin devamlı hata yaparak araçların savrulmasına böylece hiç arzu edilmeyen can ve mal kayıplarına sebebiyet olacağı belirtilerek rapora itiraz edilmiştir.

Dava dosyasında bilirkişi olarak atanan Ziya Gençel'in Mimarlar Odası yayın organında çıkan iki yazısı kapsamında kendisinin "Osmanlı Kentinde Kentsel Form ve Tasarım[1319]" konusu ile ve özellikle "Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı[1320]" hususunda araştırmaları ilgimizi çekti. Bu yazıların yayınlanma tarihinden yaklaşık iki sene sonra Konak Meydanı içinde bulunan kaçak alt geçit için açılan davada bilirkişi olarak tayin edilen Gençel'in "Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı" boyutunda yaptığı araştırmasının somut tezahürü olan Konak Meydanına bu alt geçidin verdiği zarar üzerinde durmaması bizi bu manada bilirkişi kurumunun sorgulanması gereği üzerinde bir kez daha durdurtmuştur. Söz konusu

[1318] AKSOY, 2005, s.178'de alt geçidin ulusal ve uluslar arası standartlara uymadığı, inşaatın standart dışı olduğu, iki katlı araçların geçişine imkan vermediği, belediyenin kent içindeki iki katlı toplu taşım araçlarının güzergahında değişiklik yaparak meseleyi çözmeye çalıştığı, parçacı bir görev anlayışının sonucunda, bir metropol kentin odak noktasında inanılması güç mağduriyetlerin oluşmasına neden olunduğu belirtilmektedir.

[1319] GENÇEL, Ziya, "Osmanlı Kentinde Kentsel Form ve Tasarım" **Ege Mimarlık Dergisi** Sayı 34 (2000-2) s.31-33.

[1320] GENÇEL, Ziya, "Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı" **Ege Mimarlık Dergisi** Sayı 34 (2000-2) s.22-25.

yazıların yayınlandığı tarihte Mimarlar Odası İzmir Şubesinin sekreterliğini yapan kişinin 1999 seçiminden sonra Büyükşehir Belediyesinin dava konusu itibariyle yetkili bürokratı olması ve en azından kendi Meslek Odası yöneticiliği içinde yayınlanan ve kendi yayın organında yer alan "Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı"nın incelendiği yazının somut tezahürü olan tarihi Konak Meydanın da bu manada kaçak alt geçit imalatına girişilirken yetkisi içinde "dur" demesi ve eğer kendisini aşan bir durum var ise "mücadele etmesi" ve buna gücü yetmiyor ise "istifa etmesi" beklenirdi diye düşünüyoruz. Kendisinin Meslek Odası yöneticisi iken Kordon Yolu Projesi ve Konak Köprülü Kavşak Projesi bağlamındaki söylemlerinin ve eylemlerinin bu manada bu projeye de bir şekilde yansıması "sıkı işbirliğinin" ayrık bir tezahürü olarak kendisini gösterecek ve bu manada bir tutarlılık durumu doğacaktı diye düşünülmektedir.

3.8.8.1.2.5.11 İZSU'nun Bilirkişi Raporuna Karşı İtirazı

Söz konusu rapora karşı, İZSU Genel Müdürlüğü 23.05.2003 tarihinde itiraz yapılmıştır. Bu itirazda özetle **b**ilirkişinin dava konusu ile alakası olmayan bir çok değerlendirme yaptığı, ancak asıl dava ile ilgili değerlendirme yapmadığı, bölgedeki dolgunun sanki yeni yapılmış gibi anlatıldığı, oysaki çok eskiden yapıldığı raporda planlama hiyerarşisine uyulmadığı belirtilmiş olmakla birlikte bunun doğru olmadığının Büyükşehir Belediyesinden edinilen bilgilerden öğrenildiği, alt geçidi de içeren 1/5.000'lik koruma amaçlı imar planının Koruma Kurulunca 14.10.2002 gün ve 10138 sayılı kararıyla uygun bulunduğu Büyükşehir Belediye Meclisinin 04.11.2002 gün 05/58 kararıyla onandığı 1/1.000'lik koruma amaçlı uygulama planının da Konak Belediye Meclisinin 17.02.2003 gün ve 4747/5143 sayılı kararla kabul edildiği, Koruma Kurulunca da 27.03 2003 gün ve 10441 sayılı kararla uygun bulunduğu, uygulama işleminin planlarının bulunduğu, planların birbiriyle uyumlu olduğu, inşai işlemin de planla uyumluluk arz ettiği, dava konusu ile ilgili Koruma Kurulunun onayının bulunduğu dolgu kısmında kalan alanın bakanlığın onaylama aşamasında olduğu, bilirkişi raporunda alt geçit projesinin yapılış şeklinin standartlara aykırı olduğu belirtilmişse de böyle bir Türkiye'de böyle bir standardın bulunmadığı, sadece karayolları trafik yönetmeliğinde araç yüksekliklerine sınırlama

getirdiği, bunun da 4.00 m. olarak belirtildiği, dava konusu alt geçit yüksekliğinin maksimum taşıt yüksekliğine hava payı eklenerek hesaplanmış olduğu ve yükseklik değerinin 4.23 ile 4.47 m olduğunun belirtildiği, dolayısıyla bunun standartlara uygun olduğu dikey ve yatay kurb değerlerinin şehir içi 50 km/h olduğu dikkate alındığında trafik yönetmeliğine uygun olduğu, alt geçidin trafik akışı yönünde olumlu yada olumsuz bir katkısı olmadığı belirtilmişse de gerçekte bunun böyle olmadığı ve trafik akışını rahatlattığı belirtilmiş yol güvenliği açısından bölgedeki ışıklandırmanın mükemmel olduğu belirtilerek, bilirkişinin sürücülerin alt geçide yaklaştıklarını belirten işaretlerin tesis edilmesi gerektiği yönündeki iddiasının hatalı olduğunu bildirmiştir.

Davalı İZSU itirazının devamında dava konusu alt geçidin Alt yapı Koordinasyon Merkezi, kamu kurum ve kuruluşlarınca Büyükşehir dâhilinde yapılacak alt yapı yatırımları için kalkınma planı ve yıllık programlara uygun olarak yapılacak taslak programları birleştirerek kesin program haline getirdiğini ve bu kesin programlarda birden fazla kurum ve kuruluşça aynı anda yapılması gerekenler "ortak program"a alındığının altını çizmiştir. Ortak programa alınan alt yapı hizmetleri için Devlet, belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarının bütçelerine konulan ödenekler Alt Yapı Koordinasyon Merkezinde teşekkül ettirilecek "Alt Yapı Yatırım Fonu" na aktarılır" denildiğini, İZSU'nun söz konusu Konak Meydanında yapılan işi görev alanı dışına çıkarak kendiliğinden yapmadığını ve AYKOME Genel Kurulunun yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak aldığı karar gereği gerçekleştirdiğini, Koordinasyon Merkezlerince alınan ortak yatırım ve toplu taşımla ilgili kararların bütün belediyeler ile kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcı olduğuna, bu nedenle bilirkişi raporunun hukuka aykırı olduğunu, kabul etmediklerini ve davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

3.8.8.1.2.5.12 İzmir Büyükşehir Belediyesinin Bilirkişi Raporuna İtirazları

İzmir Büyükşehir Belediyesi 29.05.2003 tarihinde söz konusu rapora karşı itirazda bulunmuş ve dilekçesinde ise özetle şu hususlara yer vermiştir. Bilirkişi

raporunda 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı bulunmadığından herhangi bir işlem yapılmasının mümkün olmadığı, belirtilmiş ise de bunun doğru olmadığını; zira dava konusu İmar Planının, ölçek ve tür olarak nazım ve uygulama planlarını birlikte içeren nitelikte olduğunu, bu özelliğinin plan raporunun 4. sayfasındaki "Kapsam" başlıklı bölümünün 4. paragrafında *"..1/5.000 ölçekte Nazım İmar Planı'nın 1/1.000 ölçekte Koruma Planı'nı ve 1/200 ve 1/100 -1/50 ölçekte mimari projeleri içermektedir.."* şeklinde tanımlandığını, bunun Teknik Şartlaşmanın 5.10 maddesine uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda çok ciddi bir hata yapan Büyükşehir Belediyesi tüm Planlama hiyerarşisi kurum kurullarını yok eden bir söylem geliştirmiş ve 1/5.000'lik plan ile tüm alt ölçeklerin yerine getirildiğini dolayısı ile burada alt ölçeklere gerek kalmadığını savunmuştur. Özellikle tarihi sit alanlarında 1/100 ölçekte ki mimari projelerin bile çok önem arz ettiği bu gün artık net bir şekilde kabul edilirken ve Meslek Odalarının bu manada Galleria Projesindeki savunmaları da nazara alınırsa bu manada Konak meydanında bir içtihat uygulaması da kesinlik kazanmışken bu manada savunma yapmak en azından 1999 seçiminden sonra geçmiş dönemin aykırılıklarının eleştirisi anlamında söylem ile iktidara gelmiş siyasi yönetimine ve onun tayin ettiği bürokrat yönetimine uygun olmayan bir söylemdir diye düşünülmektedir.

Büyükşehir savunmasının devamında bu bölgenin planlanması hususunda Bakanlığın yetkisinin bulunmadığı, Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin burada uygulanamayacağını, planlama yetkisinin Belediyelerinde olduğunu, İzmir Konak ilçesindeki 272 hektar Tarihsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarını kapsayan İzmir, Konak, Kemeraltı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının Koruma Kurulu'nun 14.10.2002 gün ve 10138 sayılı kararı ile uygun bulunduğu ve söz konusu planın Belediye Başkanlığınca 21.11.2002 tarihinde onandığını belirtmiş, 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planının da Koruma Kurulunun 27.03.2003 gün ve 1441 sayılı kararı ile uygun bulunduğu ve Konak Belediye Meclisinin 17.02.2003 gün ve 4747/5143 sayılı kararı ile onaylandığı, bu duruma göre söz konusu planlarla uygulama konusu alt geçit arasında farklılık bulunmadığı, örtüştüğü belirtilmiştir.

Büyükşehir Belediyesinin bu savunmasının eleştirisi esas itibariyle Meydan Düzenlemesi Projesinde ele alınacaktır ama bu bölüm içinde şunu söyleyebiliriz ki Büyükşehir Belediyesinin bu dava kapsamında atıf yaptığı İzmir, Konak, Kemeraltı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının sınırı bu alt geçit uygulamasını kapsamamaktadır ve zaten eğer Kemeraltı bir anlamda yeniden planlanacak idiyse neden bu bütün olarak ele alınıp içine Konak Meydanının da dahil edildiği ve bir anlamda denizle buluşturma söyleminin gerçek anlamda planlandığı ve meseleye bütünlük getirici bir yaklaşımın tercih edilmediği sorusu gündeme gelmektedir. Mimarlar Odasının yayın organında bu manada bir çok yazının[1321] çıkmasına ve hatta bu manada somut proje önerileri[1322] de sunulmasına rağmen denizden başlayarak alt geçide kadar ki kısmı ayrı bir bölge olarak planlamak ardından alt geçidi ayrı olarak plansız uygulamaya sokmak ve ardından da alt geçitten Kemeraltı bölgesine kadar ayrı bir meydan bölgesi oluşturmak ve nihayetinde de meydandan ayrık ve kopuk olarak Kemeraltı nı planlamak gerçekten yapılabilecek en parçacı yaklaşım olarak kendisini göstermektedir. Bu durum karşısında Meslek Odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin "sıkı işbirliği" çerçevesi içinde sessiz kalmalarının izahı yapılabilir iken Kemeraltı Planlarının müellifi olan Dokuz Eylül Üniversitesi'nin bu manada bir "sıkı işbirliği" içinde olmamasına rağmen konu hakkında sessiz kalması gerçekten açıklama getirilemeyecek konumdadır.

Davacı taraf itirazlarının davamın da bilirkişi raporunda alt geçit yüksekliğinin 5,00 metre Olması gerektiği belirtilmekle birlikte, bunun doğru olmadığını, yükseklik değerlerine ilişkin standartların alt geçitlere ilişkin olmadığını, Trafik Yönetmeliğinin 128 maddesinde araç yüksekliklerinin belirtildiği ve bunun 4,00 metre Olarak gösterildiği, alt geçidin şehir içinde ve meskun mahalde olduğu, 50 km/h hız sınırı dikkate alındığında, 4,23 metre Ve 4,47 metre Olarak inşa edilen alt geçidin, maksimum 4,00 m. Olarak öngörülen araçlar için, hava payı olarak 0,23

[1321] Çalışma kapsamında esasen bu tür yazıların örneklemesini ve irdelemesini Konak Meydan Projesi'nin Analizi başlığı altında yapmış olduğumuz için bu manadaki yazılar hakkında bu bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz.

[1322] BAŞARIR, Öztürk- TUNÇAĞ, Sedef- BİLGİN, Ziyaeddin- PEKİN, Salih Zeki- KOCAGÖZ, Şükrü- TURAN, Z.Bülent, "Konak meydanı İçin Düzenleme Önerileri" **Ege Mimarlık** Sayı 35 (2000-3) s.9-15.

metre Ve 0,47 metre payın bulunduğu, bu değerlerin 50 km/h hız sınırı ile alt geçitten geçen araçların oluşturdukları vakum etkisini yok edeceğini, asfalt kaplaması durumunda da eskinin kazılarak, yeniden kaplama yapılacağını, bunun bilirkişinin belirttiği yüksekliği etkileme imkanının bulunmadığını, düşey ve yatay kurbların hukuka uygun olduğunu, keza geçit boyuna eğimin de % 0 olmasına rağmen, yağmur suyu drenajı ile bölgede su baskını endişesinin bulunmadığını, alt geçide giriş ve çıkışta yolu enine kesen açık ızgaralarla suyun denize deşarj edilmesi planlandığı ve neticede çok şiddetli yağmurlara rağmen bölgede su birikintisi noktasında herhangi bir sorunun yaşanmadığı[1323] belirtilmiştir.

Bilirkişi raporunda alt geçidin trafik akışı yönünde olumlu veya olumsuz bir etkisinin olmayacağı belirtilmiş olmakla birlikte, taşıtlarla yayaların kesişmesi önlenmiş ve trafiğin rahatladığının saptandığı, alt geçitten önce şehrin değişik noktalarına işaretler yerleştirilerek, sürücülere yol gösterildiği ve dönüş imkanı verildiği dolayısıyla raporun bu yöndeki iddialarının doğru olmadığı, alt geçidin Türkiye standartlarına uygun olduğu, bu nedenlerle bilirkişi raporunu kabul etmedikleri ve davanın da reddini talep ettiklerini bildirmiştir.

3.8.8.1.2.5.13 Yürütmenin Durdurulmasının Reddi Kararı

Bilirkişi raporu ve tarafların rapora karşı beyanlarını alan İzmir 4. İdare Mahkemesi, 09.04.2003 tarihinde oyçokluğu ile yürütmenin durdurulmasının reddine karar vermiştir. Ancak azlık oyunu yazan Mahkeme Başkanı gerekçelerini şu şekilde somutlaştırmıştır; *"…İzmir KTVKK'nca 14.10.2002 günlü ve 10128 sayılı kararla kabul edilen 1/5.000 ölçekli Korumu Amaçlı Nazım İmar Planı'nda söz konusu yeraltı geçidinin onama sınırı dışında olduğu görülmektedir"*. Mahkeme dosyasına

[1323]Hürriyet Gazetesinin Ege ekinde 28.01.2005 tarihinde yayınlanan ve **"Üç Gün Dikkat"** başlığı altında verilen haberde; alt geçidi suların bastığını ve geçitten geçen araçların 50 cm.ye kadar yükselen suların altında kaldığı, Star Gazetesi Ege ekinde de 28.01.2005 tarihinde **" İzmir Boğuldu"** başlığı ile verilmiş ve araçların sel sularına kapıldığı belirtilerek, sel sularının Konak'taki alt geçitte kısa sürede nehre dönüştüğü, Haber Ekspres Gazetesinin 31.01.2005 tarihli nüshasında köşe yazarı Bülent Turan, "Ayrıntı" adlı köşesinde, **"Asfalyalar Atınca"** başlıklı yazısında, İzmir'de Cuma günü sabaha karşı başlayan ve 4 saat süren şiddetli yağışın, yaşamı olumsuz etkilediğini, yollardaki su birikintilerinden dolayı araçların mahsur kaldığını, kanal sistemi ve kanaletlerin çalışmadığını ifade etmiş. Konak Meydanı'ndaki Alt Geçit'in de asfalyaları attığını, motopompun çalışmadığını, alt geçidi su bastığını ve bu nedenle de geçidin bir süre trafiğe kapandığını yazmıştır.

ibraz edilen palanlarda bu çok açık bir şekilde belli olmasına rağmen ve mahkemenin başkanının da bunu belirlemesine rağmen ve bu manada Konak Belediyesinin yukarıda görüldüğü gibi bir kabul beyanı da var olmasına rağmen bunun diğer iki üyenin tespit edememiş olması gerçekten çok dikkat çekici bir durumdur.

Söz konusu kararın devamında şu gerekçeler yer almıştır : *" Diğer yandan, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 4.11.2002 günlü ve 05/85 sayılı kararıyla kabul edilip 21.11.2002 gününde onaylanan 1/5.000 ölçekli İzmir Konak Kemeraltı ve Çevresi Korumu Amaçlı Nazım İmar Planı'nda anılan yeraltı geçidinin plan kapsamında olmadığı anlaşılmaktadır".* Mahkeme dosyasındaki planlarada tıpkı yukarıda ki gibi durum net bir şekilde görülebiliyorken ve yine aynı şekilde davalı Konak Belediyesinin ve diğer davalı Kültür Bakanlığının bu manada kabul beyanları var iken diğer iki üyenin bunu da tespit edememiş olması gerçekten ilginç bir durumdur.

Kararın devamında başka gerekçeler de yer almıştır : *" Ayrıca yer altı geçidinin olduğu yerin, dolgu alanında olmasından dolayı 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında kaldığı, 3621 sayılı Yasanın 7. maddesi uyarınca da Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onanmış 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında bulunmadığı açıktır".* Alanın Kıyı Kanunu kapsamında kaldığına dair bütün resmi belgeler mahkeme dosyasında mevcut olup bu manada daha önce açılan Galleria Projesinin iptaline ilişkin davada ve Konak Köprülü Kavşak Projesine ilişkin iptal davasında da bu manada bir Kıyı Kenar Çizgisi meşhurluğu var olsa da nedense bu davada bu artık iyice kendisini belli etmiş olan bu durum diğer iki mahkeme üyesi tarafından görülmemiştir.

Kararın sonuç bölümüne doğru ortadaki tüm hukuksuzluk net bir şekilde özetlenmiştir : *"Görüldüğü gibi yer altı geçidinin olduğu alanda, usulüne uygun İzmir 1 Numaralı KTVKK'nca alınmış bir kararın, ne İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca onaylanmış 1/5.000 ölçekli nazım imar planının ne de Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca 3621 sayılı Yasa kapsamında onaylanmış 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının bulunmaması karşısında yapılan uygulamanın imar mevzuatına ve hukuka uygunluğundan söz edilemez".*

Bilirkişi Raporundaki uzmanlık alanı içindeki bilimsel tespitleri de sadece bu azlık oyu sahibi hakim görmüş olup diğer iki üye bu bilirkişi raporunu dahi nazara almamıştır *: "Kaldı ki yerinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda bilirkişilerce düzenlenen raporda da yeraltı geçidinin projesine ve yapılışının standartlara aykırı olduğu belirtilmektedir. Bu durumda Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün yeraltına alınmasına ilişkin uygulama işleminde, yerin imar planının bulunmaması ve uygulama projesine ve yapılış standartlarına uygun olmaması nedeniyle hukuki isabet bulunmamaktadır".*

Azlık oyunda alt geçidin 1/5.000'liğinin olmadığı için zaten bu manada bir karar verilmesine gerek olmadığı net bir şekilde ifade edilmiştir *:" Yeraltı geçidinin olduğu yerde dava konusu yapılabilecek usulüne uygun yapılmış bir 1/5.000 ölçekli nazım imar planı bulunmadığından davanın bu kısmında kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olduğundan söz edilemez".* Yani ortada yasal bir 1/5.000'lik plan olmadığı için bu manada bir karar vermeye gerek duyulmamıştır.

Azlık oyunun sonuç kısmı şu şekilde belirlenmiştir *: "Açıklanan nedenlerle yeraltı geçidinin uygulanmasına yönelik işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve uygulanması halinde telafisi güç zararların doğmasına neden olunacağından dolayı yürütmesinin teminat alınmaksızın durdurması gerektiği görüşüyle aksi yönde oluşan çoğunluk kararına katılmıyorum".*

Mahkeme başkanın azlık oyu gayet açık ve nettir. Ortadaki hukuka aykırı durumu görüp bu manada ki kararını veren bu azlık oyu karardaki diğer iki üyenin gerekçesiz ret kararı nedeni ile hüküm ifade etmez duruma düşmüştür. Yürütmenin Durdurulmasını reddeden iki üyenin kararlarında gerekçe olarak bir şey ileri sürememiş olmaları ile bu azlık oyunun aynı yargılama sürecindeki gelinen nokta bakımından bilimsel analizinin yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Davacı taraf, yürütmenin durdurulması talebinin reddine itiraz etmiştir.

3.8.8.1.2.5.14 Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Davaya Katılma Talebi

Davanın devamı sırasında, bu bölgedeki ve şehir içerisindeki ulaşım ağının, Çevre Yolu ile bağlantısının sağlanması babında, bölgede Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Konak Köprülü Kavşağı'nın, bölgenin tarihi sit alanı olarak tescillenmesi üzerine duran inşaatının devamının sağlanması noktasında, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın da (Karayolları Genel Müdürlüğü) davaya dâhil olma gereği ortaya çıkmıştır. Esas itibariyle Karayolları Genel Müdürlüğü, bu bölgede İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılan bu uygulamanın, bölgede kendisi (merkezi hükümet) tarafından gerçekleştirilecek Çevre Yolu bağlantı yolunun engellenmesine ve akim bırakılmasına yönelik olduğunu düşündüğünden, bu noktada İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bölgede yapmış bulunduğu bu alt geçit inşaatının iptali amacıyla açılan davaya katılmayı ve bu noktada sağlanacak başarıyı kendi projesinin hayata geçirilmesi için bir fırsat bilerek bu noktada hareket etmiştir. Nitekim Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 09.06.2003 tarihli yürütmenin durdurulması talebini içeren davaya katılma dilekçesinde şu görüşlere yer vermiştir [1324]: Mustafa Kemal Sahil Bulvarının Konak Meydanından geçen bölümünün yer altına alınmasına ilişkin uygulama işlemi yetki, şekil, sebep, maksat unsurları yönünden hukuka aykırı olup iptali gerekmekte olduğunun nedenlerini şöyle somutlaştırmıştır:

1- İptali istenilen işlemin, hukuka ve kanunlara uygun olarak hazırlanmış ve yürürlüğe girmiş 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ile 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarının bulunmadığı, dilekçelerine ekli bilgi ve belgelerden de anlaşılacağı üzere dava konusu karayolu tünelinin, kıyı kenar çizgisi içerisinde ve dolgu alanı üzerinde yapılmakta olduğu ve idareleri tarafından önceki planlara uygun olarak başlanılan ve yarım kalmış olan Konak köprülü kavşağını işlevsiz kılmaya yönelik bir çalışma olduğu, bu alanlara ilişkin planların onama yetkisi, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ile Uygulama Yönetmeliğine ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine göre Bayındırlık ve İskân Bakanlığına ait olduğu bu hususta İmar Kanununun 4. maddesinde "*Özel*

[1324] 30.06.2003 tarihinde Mahkeme kayıtlarına geçmiştir, 15.07.2003 tarihinde ise katılma dilekçesinin taraflara tebliğ edilmesine ve itirazlar için de 10 günlük süre verilmesine karar verilmiştir.

kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümleri uygulanır" hükmüne yer verilmiş olduğu,bu özel kanunlardan birinin de, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve kanunun 7. maddesi hükmü olduğu, Kıyı kanununun 7. maddesinde kıyılar ve dolgu alanlarına ilişkin yapılacak planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından tasdik edileceğinin belirtildiği, ancak dava konusu karayolu tünelinin yapıldığı bölgeye ilişkin Bakanlıkça onanmış herhangi bir imar planı bulunmadığı ileri sürülmüştür.

Tünel inşaatının yapıldığı dolgu alanına ilişkin plan onama yetkisinin Bayındırlık ve İskan Bakanlığına ait olduğuna dair ilgili kurumlara Bakanlık tarafından gerekli uyarılar yapılmış ve yazılar gönderilmiş olmasına[1325] rağmen bunların dikkate alınmadığı, ayrıca Kıyı Kanununun uygulanmasına dair Yönetmeliğin ilgili maddesine göre "kıyılarda 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı olmadan herhangi bir uygulamanın veya inşai faaliyette bulunmanın yasak olduğunun belirtildiği ileri sürülerek, idari işlemin hukuka aykırılıkları belirtilmiştir.

2- İptali istenilen işin tarihi Konak Meydanı olarak tescilli bulunan bir yerde bulunduğu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümleri uyarınca, bu gibi alanlarda 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planları ve 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama Nazım İmar Planlarının hazırlanması ve Koruma Kurullarınca tasdik edilmesi zorunlu olduğu, bu alanlarda bu planları yapmadan uygulama yapmak ve inşai faaliyette bulunmak yasal yönden mümkün olmadığı, bu planların hazırlanmasından sonra da yine uygulama yapmak için alt ölçekteki planların ve projelerin hazırlanarak, Koruma Amaçlı Plana uygun olup olmadığı yönünde Koruma Kurullarından "izin" alınarak inşai faaliyete başlanılması gerektiği, ancak burada Koruma Kurulunun 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım

[1325] 13 Mayıs 2002 tarih ve 9495 sayalı Bayındırlık ve iskan Bakanlığı teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünün, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı imzalı yazılarında "Konak Meydanında yapılan Tüp geçit ve Kanal Projesiyle ilgili inşai faaliyetlerin ivedilikle durdurularak, ilgililer hakkında gerekli cezai işlemlerin yapılması…1/1.000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planlarının Kıyı Kanununun 7. maddesi kapsamında onaylı kıyı kenar çizgisi bulunan mevcut imar paftaları üzerinde hazırlanarak İzmir 1. Numaralı KTVKK görüşe bağlanmak suretiyle Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir" denilmekte yine aynı Bakanlık Karayolları Genel Müdürlüğü adına bizzat Bakan tarafından imzalanmış 10.01.2002 tarih ve 0121 sayılı yazıda da "3194, 3621 ve 2863 sayılı Kanun hükümlerine aykırı ve hukuki durumu uygun bulunmayan İzmir Büyükşehir Belediyesinin çalışmalarının acilen durdurulması" istenilmiştir.

İmar Planını, 23.02.2001 tarih ve 9187 sayılı kararı ile Kıyı Kanunu kapsamında işlem yapılması şartı olmasına rağmen, Büyükşehir Belediyesinin bu şartı yerine getirmeden, Kıyı Kanununu çiğneyerek, üstelik 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı hakkında Koruma Kurulunun uygunluk görüşünü ve tarihi sit alanında inşai faaliyette bulunmak için, 2863 sayılı Koruma Kanununa göre herkesin almak zorunda olduğu kurul iznini almadan tünel inşaatına başlanıldığı ileri sürülmüştür.

İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30.01.2002 gün ve 9729 sayılı kararında, dava konusu karayolu bölümünün kıyı kenar çizgisi içerisinde olduğu bildirilerek, planın değerlendirilebilmesi için, konu ile ilgili olarak Kültür Bakanı tarafından imzalanmış olan Koruma Genel Müdürlüğünün 22.11.2001 gün ve 983 sayılı yazıları doğrultusunda İzmir Valiliği tarafından başlatılan kurumlar arası ortak çalışmanın sonuçlandırılmasından sonra, yetkili kamu kuruluşlarınca mevcut uygulamaların imar ve Kıyı Mevzuatı açısından değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiş, fakat Büyükşehir Belediyesi bu karara da uymamış, ilgili tüm kanun ve yönetmelikleri çiğneyerek uygulamaya devam etmiş olduğunun ek bölümündeki belgelere atıf yapılarak uzun uzun izah edilmiştir.

3- Bütün yol ağlarının inşası, onarımı, bakımı ve diğer hususlar hakkında teknik esaslarla vasıf ve şartları, yolların kullanılmasına teknik emniyet ve korunmasına ait esas ve kaideleri tespit etmek görev ve sorumluluğunun Karayolları Genel Müdürlüğüne ait olduğu, Karayolları Projelerinin hazırlanması sırasında, projeyi hazırlayacak olan ilgili kurum ve birimlerin kullanması için Kurumlarınca yayınlanan “Büro Ve Arazi İşleri İçin Tip Ve Tablolar” kitapçığındaki kriterlere göre; dava konusu tünelinin yüksekliği, şerit genişliği, emniyetli duruş mesafeleri yönünden yatay ve düşey kurblarda görüş mesafeleri teknik şartlara uymadığının tespit edildiği ayrıntılı olarak dilekçede izah edilmiştir.

Dilekçede alt geçidin standartlarına ilişkin diğer belirleme de ise şu hususlara yer verilmiştir : Karayollarında ideal alt geçit yükseklikleri 5,00 metre olup, tip tabloya göre alt geçit yüksekliğinin en az 4,40 metre olması gerekmektedir. Hâlbuki Konak tünelinin yüksekliği 4,00 metre olduğu, Mustafa Kemal sahil bulvarının şerit

genişliklerinin 3,50 metre olduğu, bu yolun devamı olan Konak tünelinin bulunduğu kesimde şerit genişliklerinin 3,00 metre'ye düşürüldüğü, bunun şehir içindeki otobüs vs. gibi büyük araçlar için tehlikeli olduğu, Mustafa Kemal Sahil Bulvarındaki hız sınırının 70 km/h, emniyetli duruş mesafesi 92 metre olduğu, tünel giriş ve çıkışında özellikle belediye sarayının önünden, deniz tarafındaki şeritlerde görüş mesafesinin yetersiz durumda olduğu, 50 km/h hıza göre emniyetli duruş mesafesi ise 60 metre olup, buda taşıt yollarının deniz tarafında en sondaki şeritlerinde yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Alt geçit giriş ve çıkışlarında trafik hızını yavaşlatmak için yapılmış olan kasisler, sürücü ve yolcuların güvenliği açısından sakıncalı olduğu ve hiçbir literatürde böyle bir uygulama mevcut bulunmadığı iddia edilmiştir.

Karayolları Genel Müdürlüğünün Tip ve Tablolar kitapçığındaki bütün kriterlerin, uluslar arası normlara göre hazırlanmış olduğu, dünyanın birçok ülkesinde de uygulandığı, İzmir'in şehir içinde ana arter durumundaki en önemli karayolunun üzerinde inşa edilmiş olan, alt geçitte dünyada kabul edilmiş ve uygulanmakta olan kriterlere ve şartlara uymadığından sakıncalar doğurduğu ve sürekli hukuki ve idari sorun yaratacak nitelikte bulunduğu ileri sürülmüştür.

Sonuç olarak da davaya davacı yanında katılma talebinin kabulüne karar verilmesi, Mustafa Kemal sahil bulvarının devamı olan ve deniz dolgusu üzerinden, tarihi Konak Meydanı önünden, geçen karayolu kesiminin, yeraltına alınmasına ilişkin uygulama işleminin, 3621 sayılı Kıyı Kanununa uygun olarak onaylanmış 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planları bulunmadığından ve 2863 sayılı Koruma Kanununa göre de alınması gereken inşaat izni de alınmadığından, inşaatın ulusal ve uluslararası karayolu kriterlerine uymadan inşa edildiğinden, ayrıca bölgede Kurumlarınca inşa edilmekte olan Konak köprülü kavşağının işlevsiz kılınmasına yönelik bu eylem ve işlemler olup, ilerde kamunun telafisi imkânsız maddi ve manevi kayıplarına sebep olacağından bu uygulamaların, öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilerek dava sonucunda iptaline karar verilmesi talep etmiştir.

Bu davaya müdahale talebinde bulunan Karayolları Genel Müdürlüğünün çalışmanın ileriki bölümlerinde teferruatlı olarak anlatılacağı gibi sonradan Konak Köprülü Kavşak projesi için bulunan mahkeme kararını ortadan kaldırmak için söz konusu alt geçit için bu manada pazarlık yapmış ve neticede iki kurum bu iki yanlış uygulamayı aynı plan içine alarak yasallaştırmak için birlikte hareket etmişlerdir. Konunun bu açıdan incelenmesi ayrı bir tez konusu olacağı için biz burada sadece ilgili tezat durumu yansıtmak adına bu tespiti yaptık.

3.8.8.1.2.5.15 Kültür Bakanlığı'nın Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Davaya Katılma Talebine İlişkin Cevabı

Kültür Bakanlığı'nın Karayolları Genel Müdürlüğü'nün davaya katılma istemine ilişkin vermiş bulunduğu 01.08.2003 tarihli cevap dilekçesinde özetle; kıyı kenar çizgisi ve dolgu alanı üzerinde plan yapma ve onama yetkisinin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na ait olduğu, bu nedenle bu davanın plan iptali ile ilgili bölümünde Karayolları Genel Müdürlüğü'nün ilgisinin bulunmadığı, ancak yapılan inşai uygulamanın (dava konusu Alt Geçit) Karayolları Genel Müdürlüğü'nün tip ve tablolar kitapçığındaki kriterlere uygun olmaması dolayısıyla, inşai uygulama işleminin iptali konusuyla ilgili kurum olması nedeniyle davaya katılma isteminin Mahkemenin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Davanın başından beri ikilemli ve anlaşılır üslup kullanmayan bakanlık burada da aynı çerçeve içinde hareket etmiştir.

3.8.8.1.2.5.16 İZSU Genel Müdürlüğü'nün Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Davaya Katılma Talebine İlişkin Cevabı

İZSU Genel Müdürlüğü'nün Karayollarının davaya katılma istemine ilişkin vermiş bulunduğu 30.07.2003 tarihli cevap dilekçesinde ise özet olarak; Dava konusu idari işlemde davacının herhangi bir menfaat ihlalinin bulunmadığını, bu nedenle davacının dava açma ehliyetinin bulunmadığını, dolayısıyla bu davaya katılma isteminin de reddi gerektiğini, ayrıca Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 60 günlük dava açma süresini kaçırdığı için dava açma hakkı bulunmadığını, ancak kaçırılan dava açma hakkının davacı yanında davaya katılarak canlandırılmak

istendiğini, bunun mümkün olmadığını, ayrıca hak ve borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü kişinin, taraflardan birinin yanında davaya katılabileceğini, oysaki katılma isteminde bulunan Karayolları Genel Müdürlüğü'nün (KGM) böyle bir hak veya borcu bulunmadığını, bu nedenle katılma isteminin reddi gerektiğini belirtmiştir.

3.8.8.1.2.5.17 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Davaya Katılma Talebine İlişkin Cevabı

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın Karayolları Genel Müdürlüğü'nün davacı yanında davaya katılma istemine vermiş bulunduğu 04.08.2003 tarihli cevabında ise özet olarak; Hak ve borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü kişinin taraflardan birinin yanında davaya katılabileceğini, buradaki hak veya borcun iptal davalarında "menfaat" olarak anlaşılması gerektiği, bu bağlamda katılma isteminin mesnetsiz olduğu, 3030 sayılı Kanunun 6-A/c ve bu Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 3. maddesinde, Büyükşehir dâhilindeki en az üç şeritli yolların, bu yollar üzerindeki meydanların, alt ve üst geçitlerin ve bunların eklentilerinin yapımı, bakım ve onarımının ve yasalarca belediyelere verilen trafik düzenlemesi ile ilgili işlerin Büyükşehir belediyelerine ait olduğu, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün ise otoyollar, Devlet yolları ve il yollarında görevli ve yetkili olduğunu, dava konusu yerle ilgili bir görev ve yetkisinin bulunmadığını, Konak Tarihi Sit Alanı içerisinde Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Köprü Kavşak yapımına ilişkin nazım ve uygulama imar planlarının Yargı kararları ile iptal edildiğini, bu nedenle katılma isteminin reddi gerektiğini, şerit genişliklerinin 3,50 metre olması gerektiği yönündeki katılma dilekçesindeki iddianın doğru olmadığını, Konak Alt Geçidi'nde hız sınırının maksimum 50 km./saat olması nedeniyle TSE'nin Şehiriçi Yolları Boyutlandırma ve Tasarım Esasları'na ait standartlardan 7249 standına uygun olduğunu, ayrıca deprem ve tabi afet durumunda denize paralel 9,50 metre genişliğinde yaya yolu düzenlendiğini, bu durumda bu güzergâhın kullanılmasının mümkün olduğunu, ayrıca İkiçeşmelik ve Yeşildere Caddelerinin de bu gibi durumlarda kullanılabileceğini, bu nedenle katılma isteminde ileri sürülen

hususların mesnetsiz olması nedeniyle katılma isteminin reddi gerektiğini belirtmiştir.

3.8.8.1.2.5.18 Yürütmenin Durdurulması İsteminin Reddine İlişkin Kararın Kaldırılması Talebi

Davacı taraf, 08.09.2003 tarihli dilekçesi ile yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin kararın kaldırılması ve dava konusu idari işlem hakkında yürütmeyi durdurma kararı verilmesi talebi ile İzmir Bölge İdare Mahkemesi'ne itiraz etmiştir.

Bölge İdare Mahkemesi, 25.09.2003 tarihinde oybirliği ile yürütmenin durdurulması işleminin usulden kaldırılmasına ve dosyanın Mahkemesi'ne iade edilmesine karar vermiştir. Kaldırma gerekçesinde, Karayolları Genel Müdürlüğünün davaya katılma istemi hakkında karar vermeden yürütmenin durdurulmasına karar verilemeyeceği, öncelikle bu konu hakkında karar verdikten sonra yürütmeyi durdurma hakkında karar verilmesi istenilmiştir. Bu anlamda şekli bir formalite ile kaçak alt geçit yasallaşma adına zaman kazanmış ve hukuka aykırı takas için bir adım daha yaklaşmıştır.

3.8.8.1.2.5.19 Alt Geçit Uygulama İşlemi İçin İkinci Kere Yürütmeyi Durdurma ve İdari İşlemin İptali Talebi

Bölge İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararını kaldırarak, dosyayı mahkemesine iade etmesi üzerine, davacı tarafından idari işlemin hukuka aykırılığı ve yürütülmesi halinde telafisi imkânsız zararlar ortaya çıkacağı gerekçe gösterilerek 15.10.2003 tarihinde yeniden yürütmeyi durdurma ve idari işlemin iptali istenilmiştir. Buna ilişkin dilekçede şu görüşlere yer verilmiştir:

1-Uygulama işleminin bulunduğu bölgenin usulüne uygun olarak onanmış ve yürürlüğe girmiş bir 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı, ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planının bulunmadığı dava dosyasındaki planlara atıf yapılarak izah edilmiştir.

Bölgenin kıyı ve dolgu alanı olduğu bu alanlardaki planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca tasdik edilmesi gerektiği, imar planlarının Bakanlıkça tasdik edilmeden yürürlüğe girmesi mümkün olmadığı, bu bölgede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca tasdik edilmiş 1/5.000 ölçekli 1/1.000 ölçekli imar planlarının mevcut olmadığı, İmar Kanunu'nun 4. Maddesinde bu Kanun hükümlerinin yani 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı halleri belirttiğini ve özel kanun hükümlerinin uygulanacağı, alanlarda 3194 sayılı İmar Kanunu'nun özel yasalara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını[1326] belirtmiş olduğunu ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 4. maddesinin bu göndermesi karşısında 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. Maddesi'ne bakıldığında kıyılarda (dolgu alanlarında) "….*Bu yerler hakkında yapılacak imar planları hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanacağının öngörüldüğünü, ancak bu planların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından….tasdik edilir…..*"[1327] hükmüne yer verildiğini, bu nedenle dava konusu dolgu alanı üzerinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın yetkisinin doğrudan olduğunu belirtmiş, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın bu alanlardaki planlama yetkisinin bir an için Bakanlığın talebine bağlı bulunduğu düşünülse bile Bakanlığın dava konusu uygulama işleminin yapıldığı, bu alanın kendi Bakanlıklarınca planlanacağına, Belediyece yapılan uygulama işleminin derhal durdurulması yönünde birçok uyarı yazılarının bulunduğunu ileri sürmüştür.

[1326] 3194 sayılı İmar Kanununun 4. maddesine göre; 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, bu Kanunun ilgili maddelerine uyulmak kaydı ile 2960 sayılı İstanbul Boğaziçi Kanunu ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun ile diğer özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu Kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümleri uygulanır. Türk Silahlı Kuvvetlerine ait harekat, eğitim ve savunma amaçlı yapılar için, bu Kanun hükümlerinden hangisinin ne şekilde uygulanacağı Milli Savunma Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından müştereken belirlenir.

[1327] 3621 sayılı Kıyı Kanununu m.7: "Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma ve Bu Araziler Üzerinde Yapılabilecek Yapılar" başlığı altında : "Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir. Bu gibi yerlerde doldurma veya kurutmayı yapacak ilgili idarenin valiliğe iletilen teklifi, valilik görüşü ile birlikte Bayındırlık ve İskan Bakanlığına gönderilir. Bakanlık, konusuna göre ilgili kuruluşların görüşünü de almak suretiyle teklifi inceler. Uygun bulunması halinde ilgili idare tarafından uygulama imar planı hazırlanır. Bu yerler için yapılacak planlar hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan alanlardaki planlar ise, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre tasdik edilir. Doldurma ve kurutma işlemleri yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre yapılır. Bu araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, özel mülkiyet konusu olamaz.

Bu alanlar üzerinde 6. maddede belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir".

Davacıya göre kıyı kenar çizgisi içerisinde kalan alanlar için yapılan her düzeydeki planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın "onayına" tabidir. Dolayısıyla belediye meclislerinde bu alanlara ilişkin kabul edilen gerek 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planlarının ve gerekse 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planlarının yürürlüğe girmesi için Bakanlık "tasdiki"nin şart olduğu, Bakanlık "tasdiki" olmadan geçerli bir planın varlığından bahsedilemeyeceği belirtilmiştir.

Ayrıca bölge tarihi sit alanı olarak tescilli bulunduğundan Koruma Kurulunun da "uygunluk" görüşünün alınması zorunlu olduğunu, tamamlayıcı mahiyetteki Koruma Kurulu'nun "uygunluk" görüşü alınmadan bu planların yürürlüğe girmesi ve plan olarak değerlendirilmesi mümkün olmadığı vurgulanmıştır.

Yine Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik hükümlerine göre kıyıda kalan alanlarda 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı olmadan herhangi bir uygulama işlemi veya inşai faaliyette bulunma imkânı bulunmadığı, her ne kadar bilirkişi raporunda 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın mevcut olduğu iddia edilmiş ise de bunun doğru olmadığının dosya kapsamı bilgi ve belgelerle de sabit olduğu belirtilmiş, var olduğu iddia edilen 1/5.000 ölçekli planın Kıyı Kanunu kapsamında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca tasdiki olmadığı gibi KTVKK kapsamında Koruma Kurulu tarafından uygun bulunduğuna ilişkin "uygunluk görüşü" de bulunmadığının altı çizilmiştir.

Bilirkişi raporunda "1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda gösterilen ulaşım düzenlemesi/yol güzergahı ile davaya konu alt geçit uygulama işlemi arasında farklılık olduğu gözlenmiştir." denildiğini bunun uygulamayla, var olduğu iddia edilen bir plan ararsında tutarlılık bulunmadığını ortaya koyduğunu, çünkü uygulamaya esas plan yoksa bu alanın 1/5.000 ölçekli sözü edilen planın da bulunmadığını, var olduğunu iddia ettikleri ancak gerçekte ve hukuken mevcut bulunmayan 1/5.000 ölçekli plan ile, uygulama örtüşmediğini, uygulamanın var

denilen 1/5.000 ölçekli imar planına da aykırı olduğunu, inşa edilmiş olan alt geçidi aynı zamanda projesi olmadan yapılmış bir imalat olduğunu belirtmiştir.

Zaten bilirkişi raporunda da "söz konusu Nazım İmar Planı esaslarına göre çizilen 1/1.000 ölçekli planın uygulama imar planı bulunmadığının anlaşılmakta olduğunun" belirtildiği, oysaki 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı olmadan herhangi bir işlemin yapılması mümkün olmadığı öne sürülmüştür.

2- Tarihi sit alanı olarak tescilli bulunmasına rağmen uygulama işlemine dayanak teşkil edecek Koruma Kurulu'nca uygun bulunmuş 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli imar planlarının bulunmadığı, uygulama işlemi için Koruma Kurulu'ndan izin de alınmadığı vurgulanmıştır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümlerine göre bu tür alanlarda yapılacak 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planların Koruma Kurullarınca uygun bulunması gerekmekte olduğu, 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli imar planları bulunmadan tarihi sit alanları içerisinde Koruma Kurulunun inşai faaliyete izin vermesinin mümkün olmadığı, Koruma Kurulu'nun bölgeden geçirilen Büyük Kanal Projesi Kolektör İnşaatı ile Alt Geçidin birlikte yapılmasını "prensip olarak uygun bulması" dava konusu uygulama işlemine izin verdiği anlamını taşımadığı ileri sürülmüştür. İzmir 1 Nolu KTVK Kurulu ".....Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda öngörüldüğü şekilde.....yeraltına alınma işleminin birlikte yapılmasına 'prensip olarak' uygun olduğuna karar verildi" şeklindeki kararının onamak demek olmadığını, burada kastedilen şeyin, Büyük Kanal Projesi ile alt geçit inşaatının birlikte yapılabileceğine ilişkin olduğu Haber Ekspres Gazetesi'nin 23 Mart 2002 tarihli sayısındaki, Koruma Kurulu üyeleri ile yapılan röportajdan alıntılar yapılarak…" Kurul prensip olarak yapılabileceğine ilişkin görüşü…siyasi üslupla teknisyen üslubu farklı. Bizim prensip olarak yapılabilir dememiz, projenizi, planınızı getirin anlamında. Yapabilirsiniz anlamında değil. Proje sunmadılar ki izin verilsin.." sözleriyle desteklendiği görülmüştür. Kurulun bölgenin kıyı kenar çizgisi içerisinde kaldığı ve dava konusu alana ilişkin imar planlarının Kıyı Kanunu uyarınca ilgili kamu kurum ve kuruluşunca değerlendirilmesi gerektiğinin belirtilmiş olduğu, ancak Belediyece söz konusu planın Bakanlıkça tasdiki hususunda bir girişimde bulunulmadığı belirtilmiştir.

3- Alt geçidin standartlara aykırı olduğu, minimum 5,00 metre olması gerekirken 4,00 metre olarak inşa edildiği, oysaki 4,00 metre yüksekliğin trafiğe çıkacak araçların yüksekliği, olarak öngörüldüğü, gerek trafik uygulamaları ve gerekse karayolları imalatlarında alt geçitler için araçların gabarileriyle (yükseklikleriyle) geçidin tavanı arasında minimum 0,50 metre hava payı bırakılma zorunluluğunun bulunduğu, belirtilen 0,50 metre hava payı, aynı zamanda Trafik Kanunu'nda belirtilen 4.00 metre gabarili araçların sahip olabileceği anten, ayna gibi aksesuarları korumak için ayrılmış olduğu, Karayollarının gerek kendi yaptığı ve gerek ihale yoluyla yaptırdığı emsal alt geçitlerde uygulanan gerçek yüksekliğin 5,00 metre yapıldığı, ancak dava konusu uygulama işleminde görülmektedir ki en az değerin de altında bir imalat yapılmış ve yapılması gereken hava payı bırakılmamıştır. Bu nedenle teknik olarak hatalı olup standart dışıdır.

Dava konusu alt Geçidin standartlara aykırı ve normal yükseklikten alçak olarak yapılmasının mal ve can emniyeti açısından son derece tehlikeli olduğu, çift katlı otobüslerin, itfaiye araçlarının, askeri araçların bu standart dışı alt geçitten geçmesinin mümkün olmadığı söylenmiştir.

Davacı dilekçesinin devamında ise şu hususlara yer vermiştir : Bölgenin dolgu alanı olduğu ve inşaat da bu alan üzerine yapıldığı, zeminde iyileştirme ve sağlamlaştırma yapılmadan bu tür bir uygulamanın çok tehlikeli olduğu, bu tür yerlerde yapılacak uygulamalarda zeminin araştırılması ve sağlamlaştırılmasının bir zaruret olduğu belirtilmiştir. Buradaki dolgu zemin ise bunun altındaki yumuşak deniz tabanı tortularının kalınlıkları ve direnç değerleri belirlenmemiş, jeoteknik özellikleri araştırılmamış, daha alttaki ana kayaya inilmemiş, derinlik yayılma değerleri ve mühendislik özellikleri incelenmemiş ve belirlenmemiş, uygulama işleminin yapıldığı alanda "sıvılaşma olgusu" araştırılmamış, Alt Geçidin oturduğu zondaki ve çevreleyen bölgedeki tortul zemin için dane çapı ile sıvılaşma riski arasındaki ilişkiyi gösteren eğiriler çıkarılmamış olduğu hususları ileri sürülerek, ilmine ve tekniğine riayet etmeden yapılmış bir alt geçidin her zaman için tehlikeli bir konumda olduğu özellikle vurgulanmıştır.

5- İZSU'nun alt geçit yapma hususunda görevi ve yetkisi bulunmadığının, bu nedenle idari işlemin yetki yönüyle de hukuka aykırı olduğu, aksi taktirde her idari makam, boşluk bulduğu bir alanda yetki kullanmaya kalkarsa büyük bir kargaşanın ortaya çıkacağı ve Hukuk Devleti içerisinde böyle bir uygulamanın kabulünün mümkün olmadığı işlemin bu yönüyle de açıkça hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Aslında burada yapılan birçok yanlışlığın da yetkisiz bir kurum tarafından yapılmasından kaynaklandığı, idare hukukunun "yetki" şartını koymasının sebebinin işin uzmanına bırakılarak, oluşabilecek, hukuka aykırılıkların daha başından önlenmek istemesinden kaynaklandığı hususu üzerinde durulmuştur.

6- Dava konusu idari işlem amaç ve sebep yönünden de hukuka aykırı olduğu idari işlemlerin asıl gayesi olan "kamu yararı" bu uygulama işleminde dikkate alınmadığı, bilirkişi raporunun 7. sayfasında 4. maddesi altında yapılan açıklamada da, alt geçidin "…*trafik akışının rahatlaması yönünde bir etkisi olmayacağı*…." Belirtildiği, trafiğin rahatlaması yönünde bir etkisi yoksa neden kamunun parasının boş yere harcandığının ve devletin zarara uğratıldığının hesabının sorulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca davalı Büyükşehir Belediyesi tarafından idari işlemin amacı; *"…var olan yolun daha rasyonel ve akışkan tarzda kullanımını sağlamak, yine mevcut olan yaya alt geçidinin üst geçide dönüştürülmesini gerçekleştirmek….., söz konusu uygulamalarla var ve kullanılmakta olan öğelerden daha etkin ve yetkin yararlanma…*." olarak belirtilmiş olmakla birlikte, beklenen bu amacın gerçekleşmediğini, trafik akışında bir rahatlamayı bırakın yapılan bu Alt Geçit inşaatından sonra bu bölgede trafiğin tıkanmış olduğunu belirtmiştir. *"…Konak Meydanı ile deniz bütünlüğünün sağlanması…*" yönündeki beklentinin ve amacın da gerçekleşmediği, tam tersine yapılan alt geçitle Konak Meydanı ile deniz arasında var olan bütünlüğün de bozulmuş olduğu, önceden meydandan bakanın denizi, deniz kıyısından bakanın da meydanı rahatlıkla görmesi mümkün iken alt geçidin doğal zeminden ve kot seviyesinden yüksekte yapılması nedeniyle bu imkanın ortadan kalktığı belirtilmiştir.

7- Bilirkişi raporunda da dava konusu uygulama işleminin *"…1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı'nın bulunmaması, Alt geçit Projesi'nin ve yapılmış olan şeklinin standartlara aykırı olduğu, kamu yararı, şehircilik ilkeleri ve planlama esasları açısından uygun olmadığı…"* belirtildiğinden idari işlemin, şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına, kamu yararına ve hukuka aykırı olduğunun açıkça ortaya çıkmış olduğu ileri sürülmüştür.

8- Dava konusu işlemdeki en bariz hukuka aykırılıklardan birinin de kurblarda ki bozuklu olduğu, zira alt geçidin inşası sırasında mevcut yol, kara yönüne yani saat kulesi tarafına doğru kaydırıldığından[1328] yolda trafiğin akışını engelleyecek "S"ler oluşmuş, burada oluşturulan "S"ler standartlara aykırı olduğu üzerinde etraflıca durulmuştur.. "S"lerin şehir içerisinde olanlarının standart yarıçapının r=0.40 metre olması gerekliliğinin olduğunu ve bu değerler 50 km./saat suretle giden araçlar için planlandığını ifade den davacı, Karayolları standartlarına göre ise bu ölçünün r=0.60, 0.80 ve hatta 1.00 metre olması gerektiğini; zira r=0.40 metre ölçüsünde bir "S" yapıldığında 50 km./saat üzerinde seyreden araçların savrulacağını iddia etmiştir[1329]. Burada hız sınırı 70 km./saat olduğundan bu hususstaki uygulamada buna riayet edilmediğinin gözlemlendiğini aktaran davacı ayrıca Balçova-Narlıdere-Güzelyalı istikametinden gelen araçların bu kesimden geçişte zorlandığını, bunun bölgede büyük yığılmalara ve trafik akışında büyük aksamalara sebep olduğunu, bunun da idari işlemin asıl gayesi olan kamu yararının gerçekleştirilemediğini gösterdiği belirtilmiş ve bu iddianın, bu bölgede trafik kazalarındaki artışlar ve çoğunun maalesef ölümlerle sonuçlanması ile ispatlandığı söylenmiş ve idari işlem hakkında yeniden yürütmenin durdurulması talep edilmiştir.

[1328] Alt geçidin bulunduğu yol güzergahının 50 m. kara yönüne yani saat kulesine doğru kaydırılmış olduğu belirtilerek böyle bir işlemin meydanı mekansal olarak daraltacağı ve işlevsiz kılacağı hakkında bkz BASKICI, a.g.e., s. 136.

[1329] Davacı dosyanın temyizi safhasında bu nedenle doğan alt geçit içindeki kazaları konu alan gazete haberlerini dosyaya sunmuştur. Basın denetimi manasında inceleme yaptığımız bölümde bu manadaki gazete haberlerine atıflar bulunmaktadır,

3.8.8.1.2.5.20 İkinci Kez Yürütmenin Durdurulması Talebinin Reddi Kararı

Bu kadar açık hukuka aykırı ve keyfi bir uygulama karşısında İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2003/130 E. sayılı dosyasının yapılan yargılaması sırasında, 04.11.2003 tarihli kararı ile yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir.

Burada üzücü olan şey, idarenin hukuka aykırı davranışı değildir. Zira Anayasamıza göre idarenin her tür eylem ve işlemine karşı yargı yolu açık olup, bunların iptali için idari yargı yoluna gitme ve yürütmeyi durdurma ve iptal ettirme şansı vardır. Ancak idari işlemin hukuka aykırılığı bu kadar açık bir biçimde ortada iken, yargının bu aykırılığı görmezlikten gelmesi ve bu "keyfiliğe" "keyfilikle" karar vermesi hukuk devletinin kaldırabileceği bir uygulama ve yargılama biçimi değildir kanaatindeyiz.

Yürütmeyi durdurma kararı verilmesi için aranılan "hukuka aykırılık" ve "uygulanması halinde telafisi imkansız zararların doğması" şartının bir arada gerçekleştiği bu durum karşısında dahi yürütmenin durdurulması kararı verilmemiştir. Burada harcanan paralar netice itibariyle kamunun yani her Türk vatandaşının parası ve bu paralar bizden kesilen vergilerle toplanıyor. Kamu kurumlarının kendisine emanet olarak teslim edilen bu paraları keyfince harcamaya yetkisi yoktur. Özelikle günümüzde para harcamak ve ihale vermek için proje üreten yerel yönetimlerin varlığı düşünüldüğünde yargısal denetim denetimin önemi açıkça ortadadır.

Davanın başından beri davacı taraf alt geçit işini yapan müteahhitle Büyük Kanal Projesini yapan müteahhidin ayın olup olmadığı yönünde defalarca istemde bulunmasına rağmen ne Büyükşehir Belediyesince ve ne de işi Büyükşehir Belediyesi adına yaptırdığı öne sürülen İZSU tarafından bu konuda bir cevap verilmemiştir. Oysaki bu yapılan işin kamu yararı altında bir de bireysel çıkar veya özel bir yarar gözetilip gözetilmediği açısından son derece önemli bir husustur.

İdare Mahkemesi'nin davayla ilgili yürütmeyi durdurma talebinin reddine ilişkin vermiş bulunduğu 04.11.2003 tarihli kararına karşı, davacı tarafça İzmir Bölge İdare Mahkemesi'ne itiraz edilmiş ve yürütmeyi durdurma isteminin reddi kararının kaldırılarak idari işlem hakkında yürütmenin durdurulması talep edilmiştir.

3.8.8.1.2.5.21 Davacının Yürütmeyi Durdurma Talebinin Reddine İlişkin Mahkeme Kararının Kaldırılması ve İptali İstenen İdari İşlem Hakkında Yürütmeyi Durdurma Kararı Verilmesi İçin Bölge İdare Mahkemesine 2. Kez Yapmış Bulunduğu İtirazlar

Davacı taraf mahkemenin vermiş bulunduğu yürütmenin durdurulması talebinin reddine ilişkin kararını 08.12.2003 tarihinde 2. kez bölge idare mahkemesine götürerek, mahkeme kararının kaldırılmasını ve idari işlem hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilmesini istemiştir.

Davacının 08.12.203 tarihili İtiraz dilekçesinde davanın açılmasından bu yana (ki bu süre yaklaşık iki senedir) alınamamış olunan Yürütmenin Durdurulması Kararı beklentisi savunma ifadelerinin değişmesine neden olmuştur. Başlangıç itibariyle daha çok Planlama Hukuk'u çerçevesinde ve daha çok teknik yaklaşımla dilekçesini kalem alan davacı taraf bir manada kendilerine göre geciken adalet mekanizmasını daha bir hukuki kavramlarla tartışmayı yeğlemişlerdir.

Davacı taraf tarihi perspektif içerisinde hukuk devleti kavramının değişik tezahürlerini ileri sürerek, çok eski dönemlerinde krallıkla idare edilen mutlak monarşilerde dahi kralın, kral olmasına rağmen hukuka bağlılığını gösterdiğini, ancak yapılan alt geçitte, bu ortaçağ monarşik anlayışının dahi gerisine gidilerek, hukuku tanımadan "ben yaptım oldu" mantığı ile hareket edildiğini tarihi anekdotlarla ve İdare Hukuku ve İdari Yargı kavramlarına yeni bir bakış akışı getiren ve bunu da kendisine has üslubu ile çok iyi ifade eden üstat Hukukçu İl Han Özay'a

atıf yaparak[1330] ve onun deyimlerini bir manada somut olaya tatbik ederek şu şekilde izah etmiştir; "Bugün sadece ilginç bir söz olarak gördüğümüz, söylemi kolay, unutulması zor olan ve XIV. Louis'e atfedilen *"Devlet Benim"* (I'Etat l'est moi) ifadesi çok şükür ki sadece geçirilen gelişim evrelerini göstermesi bakımından bir kalıcı nokta" olduğunu ve esasen XIV. Louis bunu söylerken dahi söylemi kadar korkunç yetkiler içinde olmadığının altını çizen davacı bunun ispatı olarak da aynı soydan kendisinden sonra iktidara gelen XV. Louis'in 1723'te "Krallık Anayasası"ndan söz ederken kullandığı ifadeye atıf yapmaktadır : ***"****Bazı kurumlar vardır ki onları değiştirmeye bizim gücümüz bile yetmez. Ve biz onlar karşısındaki bu güçsüzlüğümüzden kıvanç duyarız"*[1331].

İl Han Özay hocamızın eserinde çok güzel bir şekilde çizdiği bu tarihi perspektif içinde konuyu somut davadaki alt geçit uygulamasına getiren davacı söz konusu uygulamada hiçbir yasal dayanak olmadan "ben ne istersem onu yaparım" anlayışı ile hareket edildiğinin altını çizmiştir.

Davacı yaklaşık iki senedir Yürütmenin Durdurulması Kararı almamış olmanın kırgınlığı içinde yine İl Han Özay hocamıza atıf yaparak[1332] 1723 yılındaki bu kıvanç duyulan kurum olan Hukukun Üstünlüğü kurumunun bu değişim ve gelişiminin Louis'lerden çok önce başladığını ve bu manada Örneğin 1478 yılında İspanya Kralı Aragonlu Ferdinad II'nin veciz ve samimi bir ifadeyle krallığı ve yetki sınırları arasında özel bir denklem kurduğunun söylemini aktarmıştır; *"Kral Olmasına Kralım, Bunda Kuşku Yok; Ama Her Aklıma Eseni de Yapamam ya!"*

Davacı devamla Aragonlu Ferdinad II'nin bu sözü söylemesiyle dava konusu alt geçidin yapımı tarihi arasında 524 yıl bulunduğunu, 524 yıl sonra ve demokratik hukuk devleti içerisinde, Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın Büyükşehir Meclisinde yaptığı konuşmayı aktararak, belediye başkanının alt geçit hakkındaki ifadelerini; *"Ama Konak' ta yaptığımız alt geçitte İZSU'nun Büyük Kanal Projesi ile ilgili bir çalışmayla birlikte yürütüldüğü için oradan büyük büyük borular*

[1330] ÖZAY, İl Han; **Günışığında Yönetim,** Alfa Yayınları İstanbul 2002 s.31
[1331] y.a.g.e s.32
[1332] y.a.g.e s.33

geçiyordu. Belirli miktar kazıldı. Ama öyle oldu da bitti Maşallah o aradan çıktı. Öyle büyük paralara da çıkmadı. Bir trilyon sekiz yüz milyar dolayında oldu… Bunun daha aşağına da gitmek çok daha pahalıydı. Yapmadık. Bir gün Türkiye'nin olanakları o noktaya gelir umarım çok daha ileriki yıllarda yapılır"[1333]. Şeklinde belirttiğini, bu anlayışın yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi mutlak monarşilerde dahi olmadığını iddia etmiştir.

Davacı itiraz dilekçesinin devamında başkanın bu ifadeleri kullandığı Büyükşehir Meclis oturumunda meclis üyelerinin konu hakkında gerekli hassasiyeti göstermediğini, yönetime herhangi bir eleştiri yöneltilmediğini, aksine ortada hiçbir şey yokmuş gibi davranarak "sadece bir teşekkürle yetinip bu teşekkürü de tarihi bir tablo olan "Monalisa" içinde yapması, bize de ister istemez 14. Louis ve Aragonlu Ferdinad II dönemlerine çağrışım yaptırmıştır. Bu çağrışımı tamamlama babında kullanılan ifadeyi aynen şu şekildedir; "*Hepimiz hakikaten hayranız, baş tacımız, inşallah daha uzun seneler hepimize hizmet ile başımızdan eksik olmaz. Efendim hakikatten bir başkanımın güzel görünüşü var onu da ben arz edeyim. Milliyet Gazetesi, başkanımın bir pozunu yakaladı. Senelerce bu verildi. Başkanımın bir enteresan duruşu var. Milliyet gazetesinde bu çıkar. Adeta bir "Monalisa" duruşunda, onun erkek cinsi tabi efendim, gülüyor mu, kızgın mı inanın belli değil, bakın o Milliyet Gazetesi son aylarda bu portreyi değiştirdi, efendim hafif bir size renk vereyim derken dergi çıkarmış gibi bir şeyler basıyor o hiç bir şey değil, hep ötekini bekliyoruz inşallah çıkar ve ben onu aldım sakladım çok enteresan bir şey efendim. Söyleyecek hakikatten çok şeyler var, çok saygılarla hürmetler efendim. Sağ olun teşekkür ederim"* ifadeleri ile başkanı ve yönetimi adeta yanlışlığından dolayı kutladığını iddia ederek, dilekçesinin devamında;

Türkiye standartlarına aykırı konular kapsamında, kamu yararı, şehircilik ilkeleri ve planlama esasları açısından uygun olmayan, neticede iki katlı otobüslerin, büyük itfaiye ve askeriye vs. gibi araçların geçemediği niteliksiz bir inşaat yapıldığını,

[1333] İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 2002 yılı faaliyet raporunun görüşülmesi ile ilgili meclis toplantısında meclis üyesi Fikret Aktaş'ın konu hakkında eleştirisi üzerine Ahmet Piriştina bu açıklamayı yapmıştır.

İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün bu alt geçidin yapımından sonra bölgede kazaların artış gösterdiğini belirttiğini bunun da bu alt geçidin yanlış teknik ve yanlış standartta aykırı yapılmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

Yönetim şekillerinin tarihi süreç içerisinde "Mülk" ve "Polis Devlet" aşamalarından geçerek nihai olarak "Hukuk Devleti" noktasına geldiğini, uzun bir sürecin ulaştığı bu olgun noktanın başlangıç kıvılcımları olarak İspanya'nın ünlü kralı olan Aragonlu Ferdinad II'nin "*Kral Olmasına Kralım, Bunda Kuşku Yok. Ama Her Aklıma Eseni de Yapamam ya!'' şeklindeki kişisel yaklaşımı çok şükür ki bugün demokratik hukuk devleti içinde, bu tür keyfe ve şahsi tenezzüle gerek kalmayacak hukuksal düzenlemeler…*[1334]" ile hukuk devletinin sağlamlaştırıldığını iddia ederek, Hukuk Devletinin temel özelliklerini belirtip, en önemli vasfının idarenin de hukuka bağlılığı ve idari işlem ve eylemlerin yargısal denetimi olduğunun altını çizmiş ve "Hukuk Devleti"nin temel ilkesini yargısal denetim oluşturduğunu belirterek, yerel mahkemece bu yargısal denetimin kullanılmadığını iddia etmiştir.

Çağdaş ve uygar demokrasilerde yönetimin yasama, yürütme, yargı erklerinden oluştuğu ve kuvvetler ayrılığı prensibine göre de bunların birbirine herhangi bir üstünlüğü söz konusu olmamakla birlikte "…"yargı"nın, hukukla özdeşleşmesi ve onun simgesi sayılması nedeniyle bir nevi "eşitler arasında önde gelen" konumunda…" olduğunu yine üstad hukukçu İl Han Özay'a atıf yaparak[1335] ifade etmiştir.

Çok açık bir hukuka aykırılık durumunun söz konusu olduğu somut dava dosyasında iki senedir yürütmenin durdurulması kararını alamayan davacı bir manada belki de tepkisellik içinde Hukuk Fakültelerinde ders kitabı olarak okutulan İl Han Özay hocanın kitabına atıf yaptığını[1336] açıkça ifade ederek dilekçesinin devamını tepkisellik noktasında yoğunlaştırmıştır. Davacıya göre idarenin işlem ve eylem yaparken açıkladığı irade, özel hukuktaki gerçek ve tüzel kişilerinkine oranla

[1334] ÖZAY a.g.e s.31
[1335] ÖZAY, 14
[1336] y.a.g.e s.16

hukuksal açıdan "üstün" bir konum ve güçte olduğunu, idarenin bu üstün iradesi, özellikle işlemler yaparken ortaya çıktığından icra ve infaz edebilme yani tek yanlı olarak yürütebilme gücünü de kendi içinde sakladığını, bu işlemlerin gereklerini yerine getirmeye razı değilse ya da ona direniyorsa bile bunun pek bir anlamı bulunmadığını, zira Hukuk düzeni, idarenin iradesi ile gerçekleştirme amacı güttüğü sonucun doğmuş bulunduğunu kabul ettiğini, İdarenin iradesinin sahip olduğu ayrıcalıklardan bir tanesi de idarenin işlem ve kararının hukuka uygun olduğunun kabul edilmesi olduğunu, "kanunilik karinesi" şeklindeki bu yaklaşıma göre, hukuk düzeni tarafından hukuka uygun kabul edilen bir idari işlemin etkisini ve sonuçlarını bertaraf edebilmek için ise, ilgililerin ya yine idareye ya da yargı yerlerine başvurmaktan başka bir seçenekleri bulunmadığını söylemiştir.

İdarenin yasalarla da kendini koruma altına aldığını iddia eden davacı taraf, bu haliyle idarenin inanılmaz derecede güçlü bir tüzel kişilik olarak vatandaşın karşısında bulunduğunu belirterek, bir nevi mukayeseli hukuk şeklinde değişik ülke uygulamaları ile desteklemek istemiş, ancak bunun bütün ülkelerde ve sistemlerde yaklaşık aynı şekilde işlediğini yine İl Han Özay'a atıf yaparak[1337] şu şekilde izah etmiştir: "Bu kadar güçlü bir idarenin davranış biçimi olarak benimsediği tavrını, Bruno Frappart Fransa'daki uygulamalar için şöyle tanımlamaktadır; *"İdare, hasta ruhlu ve insanlıktan uzak bir varlıktır. Dostluk yoluyla varılabilecek çözümleri reddeder, didişme konusunda o denli aç gözlüdür ki İdare Mahkemeleri işten başlarını alamazlar. Yargı yerleri kendisini haksız çıkardığında da genellikle bu kuralları uygulamaktan kaçar. İdari uyuşmazlıkların o kadar eski bir tarihi vardır ki, bundan bir zevk mi alıyor diye sorulabilir. Müsaadeye dayanan gücü, sanki en görkemli noktasına, kendisinden istenileni geri çevirdiği zaman ulaşıyor sayılır. Biraz daha cana yakın olamaz mı diye düşünmez bile, çünkü böyle bir olasılık onu kahreder"…" dediğini söyleyerek, Dostoievski'nin ünlü "Les possedes / Ecinniler" isimli eserinde benzer tasvir yapmaktadır; "…..herhangi bir kişiyi, en anlamsız adamı bir istasyonda gişenin arkasına yerleştirin ve kendisine ilgisiz bir bilet satışı verin. Herif, bilet istediğinizde size gücünü gösterebilmek için "beklesene,….senin göreceğin var…." gibisinden kendisinde olmayan bir hava verecektir. Ünlü yazar,*

[1337] y.a.g.e s.17

tıpkı Bruno Frappart gibi bunları anlatırken bu tür uygulamaların kendi ülkesi olan Rusya'ya özgü değil tüm ülkeler bazında rastlanan örnekler olduğunu söylediğini…" itirazlarına mesnet olarak ileri sürmüştür.

Böylesi olağanüstü güçlere sahip idarenin "keyfi" davranabileceğini ileri süren davacı vekili, hukuk devletinin temel ilkelerinden olan "idarenin hukuka bağlılığı" kuramı ile idarenin bu keyfi davranışlarının önüne geçilmek istendiğini, ancak genel olarak idarenin kararları hep kapalı kapılar ardında aldığını, Yasama işleminin daha aleni ve halkın katılımına açık olduğunu, gerek kamuoyu ve gerekse medya aracılığı ve baskı grupları vasıtası ile ya da sivil toplum örgütleri ile yasama işlemine müdahale olmasına rağmen, idarenin kapalılık rejimi içerisinde işlemlerini yaptığını ve kararlarını aldığını, halkın katılımının söz konusu olmadığını; "*Ülkemizde bireylerin hangi düzey ve aşamada olursa olsun yönetimin karar alma sürecinde demokratik yollardan ve hukuksal olarak katılabilme imkânı kesinlikle yoktur.*" görüşünü ileri sürmüş İlhan Özay'a tekrar atıf yaparak[1338], bu yöndeki iddialarını desteklemiş ve yazarın konu ile ilgili şu ifadelerini aktarmıştır; "*Tanzimat ve o zamanların Fransa'sından esinlenen ilke kural ve yöntemlere toz kondurmamaktır. Bu sürecin önceden belirlenmiş hiçbir yöntemi olmaması bir yana, izlenecek yolun yasalarla belli edildiği sayılı konularda bile, buna uyulup uyulmadığını bilebilmek için keramet sahibi olmak gerekir.*

Yargı yerlerini bile yanıltabilmek bakımından en etkili hukuksal konumda bulunan "İdare" karşısında bireylerin gerçekten "boynu kıldan ince" ve "mazlum"durlar. Bu denli güçlü kılınmış, korunmakta olan ve her yaptığı da varsayım olarak hukuka uygun kabul edilen İdare üzerinde herhangi bir yasal denetim yok mudur? Bu soruya alışagelmiş şekilde cevap verecek olursak, klasik İdare Hukuk ders kitaplarındaki "siyasal denetim", "idarenin kendi kendini denetlemesi" ve benzerleri gibi etkisiz bazı[1339] kurumlardan söz etmemiz gerekir. Hâlbuki bunlardan hiç biri bireyler ve topluluklarının idare karşısında yargısal

[1338] y.a.g.e s.31

[1339] Söz konusu alt geçit işleminin meclis tarafından denetimini gösterir bazı atıfları yukarıda yapmıştık. Ayrıca Konak Meydan Düzenlemesi Projesinde de bu manada meclis tutanaklarına atıf vardır. Özay'ın isabetle belirttiği gibi bizde bu manada siyasi denetime, İzmir örneğinde incelediğimiz on üç proje kapsamında somutlaştırdığımız gibi inanmamaktayız.

korunması kadar etkili değildir ve bizim toplumumuzda herhalde hiçbir zaman olamaz da! Dolayısıyla bireyler ve toplulukları için idarenin davranışları karşısında sadece yargı yerlerine başvurup yargısal denetim mekanizmasını harekete geçirebilme hakkı, tek seçenek şeklinde karşımıza çıkmaktadır. O halde yönetimde demokrasi ve çağdaş çoğulcu demokratik hukuk devleti, ancak idarenin yargısal yolla denetimi sayesinde gerçekleşebilmekte ve "özdeşleşme"de işte bu noktada en somut şekline bürünmektedir.

Sonuç olarak idarenin yargısal yolla denetlenmesi ve bu alanda özellikle işlemlerin hukuka uygunluğunu araştıran iptal davaları, hukuk devleti kavramının sadece bir unsuru olmaktan çıkarak onunla "eş anlamlı" bir hale gelmektedir. İdare Hukuku da ancak yargısal denetim olduğu takdirde var olabildiğine, bütün kurum ve ilkeleri bunun "fonksiyon" sayılmak gerektiğine göre her üç kavramı da birbirleri ile "eş anlamlı" saymamak olası değildir. Bir benzetme yapmak için bazı dinlerin dogma olarak öngördüğü "teslis", yani "hem üç, hem tek" inancını kullanırsak Hukuk Devleti - İdare Hukuku - İdari yargının da böyle olduğunun yani birbirleriyle özdeşleştiklerini kabul etmemiz gerekir ve tıpkı dinlerdeki gibi bunu bir dogma olarak kabul etmemiz de zorunludur; yani buna inanılmazsa olmaz" şeklindeki ifadelerine yer vermiş, mahkemenin bu bağlamda konuyu ele almadığını ileri sürerek, üst mahkemeden hukuka aykırı alt mahkeme kararının yürütmenin durdurulması isteminin reddine dair kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

Doktrinde klasik İdare Hukuku ve İdari Yargı ders kitaplarından çok farklı bir üslupla kaleme alınmış olarak kabul ettiğimiz İl Han Özay'a ait esere atıf mahiyetinde ki bu dilekçe belirlemesinin nedeni olarak biz geciken adalete olan tepkinin birazda ders kitabı örneğinde vurgulanması anlamında görmekteyiz.

Davacı bu İtiraz dilekçesinin devamında ise, dava konusu iptali istenilen idari işlemdeki hukuka aykırılıkları bir kez daha tekrarlayarak, yürütmeyi durdurma talep etmiştir. Gerek dava dilekçesi ve gerekse daha önceki yürütmeyi durdurma talebi içeren dilekçelerde detaylı aktarmasını yaptığımız dilekçelerdeki konuların

belki biraz daha keskin bir söylemle aktarıldığı bu bölümün açıklaması mahiyetinde ilgili dilekçelerin analizini yaptığımız bölümlere atıf yapmakla yetiniyoruz.

3.8.8.1.2.5.22 Bölge İdare Mahkemesinin Yürütmenin Durdurulması Talebinin Reddi Kararının Kaldırılması İsteminin Reddine İlişkin Kararı

Davacı vekilinin yerel mahkemenin vermiş bulunduğu yürütmenin durdurulması talebinin reddine ilişkin kararın kaldırılması yönünde yapmış bulunduğu itiraz İzmir Bölge İdare Mahkemesi'nin 18.12.2003 tarih ve Y. D.- İtiraz No: 2003/1265 kararı ile reddedilmiştir[1340]. Ret kararında gerekçe olarak şöyle bir belirleme yapılmıştır : *"2577 sayılı İYUK'nun 4001 sayılı Yasala değişik 27. maddesinin 2. fıkrasında yer alan hükme göre, İdari Mahkemeler idari işlemin uygulanması halinde giderilmesi güç veya olanaksız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Dava dosyasının incelenmesinden olayda her iki koşulun birlikte gerçekleşmeği anlaşıldığından itirazın reddine….oybirliği ile karar verildi…"* Dava dosyası içindeki bilgi ve belgeler, davacının etraflı savunması ve bilirkişi raporu nazara alındığında bu ret kararının gerekçe kısmı bu muhtevaya karşı davacı tarafından doyurucu bulunmamıştır.

3.8.8.1.2.5.23 18.12.2003 Tarihi İtibariyle Davanın Safahatının Analizi

Olaydaki hukuka aykırılık o kadar çıplak ve barizdir ki bunu anlayabilmek için hukukçu veya planlamacı dahi olmaya gerek yoktur. Bunun dışında bölgenin tarihi dokusu, bölgedeki tarihi mekânlar ve kent için önemi dikkate alındığında, bu bölgeye yapılacak en ufak müdahalenin dahi bölgede kanunun aradığı manada "telafisi güç veya olanaksız zararların doğmasına" sebep olacağı çok açıktır. Bu manada aşağıda Konak Meydanı'nda yapılan düzenlemenin ve buna karşı açılan iptal davasının anlatıldığı bölümde açıklanacağı üzere, bölgedeki tarihi doku tamamıyla görmezlikten gelinerek yapılan düzenlemeler ile buradaki tarihi mekânlar ikinci

[1340] **İzmir Bölge İdare Mahkemesi'nin 18.12.2003 tarih ve Y. D.- İtiraz No: 2003/1265 kararı** ile davacının yürütmenin durdurulması talebi tekrar reddedilmiştir

plana atılmış ve yapılan hukuka aykırı düzenlemelerle adeta görülemez hale getirilmiştir. Yapılan ucube düzenlemelerle bu mekânlar adeta gizlenmiştir ki bunun ortaya çıkardığı zararın boyutu açıktır.

Belediye, burada hukuka aykırı ve kaçak başlatmış bulunduğu projeyi bitirme adına bölgedeki tarihi dokuyu hiçe saymıştır. Büyük Kanal Projesi kapsamında başlatılan ve kazmışken bölgeden "bir de alt geçit yapalım" mantığı ile apar topar, ilmine, tekniğine ve hukuka aykırı bir biçimde yapılan alt geçit, tüm Konak Meydanı'nın talan olmasına sebep olmuştur.

Nitekim Büyükşehir Belediye Meclisi'nde meclis üyelerinin bu hususta itiraz ve şikayetleri üzerine Belediye Başkanı Sayın Ahmet Piriştina konuyu şu şekilde savunmuştur: *"….Ama Konak' ta yaptığımız alt geçitte İZSU'nun Büyük Kanal Projesi ile ilgili bir çalışmayla birlikte yürütüldüğü için oradan büyük büyük borular geçiyordu. Belirli miktar kazıldı. Ama öyle oldu da bitti maşallah o aradan çıktı. Öyle büyük paralara da çıkmadı. Bir trilyon sekiz yüz milyar dolayında oldu… Bunun daha aşağına da gitmek çok daha pahalıydı. Yapmadık. Bir gün Türkiye'nin olanakları o noktaya gelir umarım çok daha ileriki yıllarda yapılır"*.

Bu şekilde bir kamu yatırımı olur mu? İleride sökületeceği ve yeniden yapılacağı belli bir yerde, neden trilyonlarca para harcayarak yatırım yapalım? Ülkemiz bu kadar zengin mi ki de trilyonlarımızı sokağa savuralım? "Kazmışken bunu da yapalım" mantığı ile plansız, projesiz ve hukuka aykırı yapılan bir işin telafisi imkânsız zararlar doğurmayacağını kimse iddia edemez. Bu manada yapılan işlemdeki hukuka aykırılığın ağırlığına bakılarak daha davanın başında yürütmeyi durdurma kararı verilmiş olsaydı, Tarihi Konak Meydanı'nın talan edilmesine de başından engel olunurdu. Bölgede kazı çalışması, Büyük Kanal Projesi için ve alt geçit yapımı düşünülmeden bu manada bölgenin özellikleri nazara alınmadan başlatıldığından, 5.00 metre yükseklik öngörülerek başlayan alt geçit projesi 4.00 metre ile bitirilmiştir. Çünkü dolgu zemin üzerine yapımı gerçekleştirilen alt geçitte inşaat düşünüldüğü şekilde gitmemiş ve bölgenin özellikleri dolayısıyla bölgede alt geçit için gerekli kazı yapılamamıştır. Bu şartlarda ve başlatılan proje şartlarında

zeminde aşağıya inmenin zorluğu karşısında, aşağıya doğru kazı yapılamadığından, olması gerekenden çok yüksekte ancak belirli bir miktar kazı yapılarak yapılmıştır. Bu ise bölgede bir kot farkı meydana getirmiştir.

Nitekim hâlihazır uygulamada, bu bölgedeki kot farkı nedeniyle meydan ile denizin bütünlüğü bozulmuştur. Oysaki belediye yetkilileri bu uygulamanın Konak Meydanı ve deniz bütünlüğünün sağlanması amacıyla gerçekleştirildiğini iddia etmekteydiler. Oysaki fiiliyatta bunun tam tersi gerçekleşmiş, bölgede yapılan alt geçit meydanla deniz arasında kot farkı oluşturduğundan, eskiden olan Konak Meydanı ve deniz bütünlüğünü de bozmuştur. Bugün şu husus çok barizdir ki Meydandan bakan denizi, denizden bakan ise Meydanı asla görememektedir. Bunun da ötesinde, bu ucube alt geçit, bölgedeki tarihi dokuya da görsel olarak zarar vermiştir.

Bunun dışında Alt Geçidin bu bölgede meydana getirdiği bu kot farkı nedeniyle tüm Konak Meydanı yükseltilmiş, bölgedeki tarihi mekânlara ve dokuya ters düşecek ve bu yerleri gölgede bırakacak ve görünmez kılacak bir uygulama biçimi gerçekleştirmiştir. Dikkat edilecek olursa tüm Konak Meydanı anlamsız bir biçimde dolgu malzemeleri ile doldurularak orijinalitesi bozulmuş ve tüm Meydanın gabarisi yükseltilmiştir. Burada kullanılan malzeme ve yapılan uygulama, bölgenin tarihi mekânları ve dokusu ile büyük bir tezatlık içinde bulunmaktadır[1341].

Hukuka aykırılığın bu kadar açık olduğu bir uygulamada, herhalde bütün çağdaş hukuk sistemlerinde daha ilk dilekçenin verilmesi anında yürütmeyi durdurma kararının verileceği kanaatindeyiz. Yargının bu ağır işleyen veya işletilen mekanizması ile neticede bu kaçak alt geçit uygulaması bir takım takaslar ile sözde yasallık çerçevesi içine girmek için zaman kazanmış ve neticede yerel ve merkezi siyasi ve bürokrasinin yaptığı hukuka aykırı bir pazarlıkla hakkında iptal yönünde mahkeme kararı bulunan Konak Köprülü Kavşağı ile bu kaçak alt geçit sözde yasal hale getirilmiştir. İdarelere bu keyfiliği veren ise ağır ve aksak işleyen veya işletilen İdari yargı süreci olmuş adeta iki üye iptal kararı vermemekte direnç göstermişlerdir.

[1341] Konunun bu boyutu Konak Meydanı Projesi dosyasının analizinde etraflıca incelenecektir.

Nitekim bütün bu yazışmalardan sonra Mahkemenin 19.12.2003 tarihli ara kararında *"…Mahkememizin E. 2003/130 esasına gönderilen 7.04.2003 günlü 127.35./61 – 200/2220 sayılı yazıda, uyuşmazlık konusu alana ilişkin olup, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 04.11.2002 günlü, 05/85 sayılı kararı ile kabul edilen 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planının Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na gönderildiği, Konak Belediye Meclisi'nin 17.2.2003 tarih ve 4747/5143 sayılı kararı ile kabul edilen 1/1.000 ölçekli imar planının ise Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na gönderileceği belirtildiğinden, anılan planların Bakanlıkça onanıp onanmadığının sorulmasına, yukarıdaki hususların yerine getirilmesi için anılan idareye (İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na) 15 gün süre verilmesine, belirlenen süre içinde bu ara karar gereği yerine getirilmediği takdirde, dosya içinde mevcut bulunan bilgi ve belgelere göre karar verileceğinin anılan idareye bildirilmesine…….oybirliği ile karar verildi…"* denilmiştir.

Davacıya göre davanın görüldüğü Mahkemece de söz konusu uygulamanın plansız başlatıldığı ve hukuka aykırı olduğu açıkça bilinmektedir ve bu aykırılığın giderilmesi için idareye zaman kazandırma işlemi uygulanmaktadır ki bunun hukuken kabul edilmesi mümkün değildir. Davacı bu durumu dilekçelerinde şu cümlelerle ifade etmiştir: *"Biz burada mevcut olan bir idari işlemin (alt geçit yapılmasına ilişkin uygulama işleminin) iptalini dava konusu yapıyoruz ve bu işlemin hukuka aykırılığı da açıkça ortada iken Mahkemenin taraflardan birine süre kazandırmaya ve işlemi hukuka uygun hale getirmeye yönelik girişimlerinin kabul edilmesi mümkün değildir. Kaldı ki bu durumda bu yeni tesis edilen idari işlemin ayrı bir idari işlem şeklinde değerlendirilmesi ve daha önce dava konusu yapılan idari işlemi etkilememesi de düşünülebilir. Olması gereken de budur"*[1342].

Davacı tarafın bu manadaki beyanlarının mahkeme hakkında bir yasal şikayet haline dönüştürülmesine dair girişimi olmamıştır. Ama bu dosyanın kendisi hakkında bekletici mesele yapılmasının ve belki de bu savunma hakkının açıkça

[1342] Nitekim Olimpiyat Evleri Projesinin ilgili bölümlerinde anlatıldığı üzere Olimpiyat Evleri Projesi'nin iptali için açılan davanın yapılan yargılaması sırasında, mahkemece verilen yürütmeyi durdurma kararı üzerine idarece yapılan plan tadilatı üzerine, yapılan planın yeni bir plan olduğu ve bu idari işleme karşı ayrı dava açılması gerektiğine karar verilerek ilk davanın konusuz kaldığından bahisle reddine karar verilmiştir.

kısıtlanmasının haklı tepkiselliği içinde olan aynı konuda başka bir dava açmış olan Görkem Saday adlı vatandaş yine aynı mahkemede derdest olan kendi dosyasında[1343] Mahkeme seronomisinin çok uzun bir süreç alması ve bu yargılamada davacı taraf olarak savunma hakkının kısıtlandığını ve adil yargılanmadığını iddia etmiş ve inşaat mühendisi olması hasebi ile konunun teknik takibini yapmış ve bu safhada karşılaştığını iddia ettiği haksız durumu Adalet Bakanlığına şikayet etmiştir.Bu dosyaya ait analizi kendi bölümünde yapmıştık ancak davanın seyrinin somut incelemesini şimdi incelemesini yaptığımız dosyada yaptığımız için o bölümde bu şikayet dilekçesinin geniş açıklamasını yapmamıştık. Konunun hem bu dosyayı ilgilendiren yönün olması ve esasen de tüm İdari Yargı sorunlarına örnek olabilecek bir hususun analizi bakımından bu dilekçenin incelemesini bu bölüm içinde yaptık.

Davacının şikayet dilekçesi ile birlikte bizim yorumlarımızı aynı anda vererek esasen yargılama sürecinin de analizini yapmış olacağız :

Davacı dilekçesinin başında şu şikayeti somutlaştırmıştır : "*Kentlilik bilinci ile 08.02.2002 tarihinde bu davayı açtım. Mahkemenin tarafıma yüklediği tüm ara kararları yerine getirdim. Ancak bugüne kadar konu hakkında karar verilmemiştir*". Şikayet dilekçesinin incelenmesi için görevlendirilmiş olan Bölge İdare Mahkemesinde bu manadaki hususun görüşülme tarihi olan 05.03.2004 tarihi itibariyle bu ifadelerini tekrarlayan şikayetçinin açmış olduğu davadan tam iki sene iki ay gibi bir süre geçmesine rağmen dava hakkında esastan bir karar alamaması ve daha önceden de Yürütmenin durdurulması kararı da alamamış olması bu manada haklı bir tepkidir. Örneğin Galleria Projesinin iptaline ilişkin davada süreçler çok hızlı işlemesine rağmen burada aynı uygulama olmamıştır.

Şikayetçi somut inceleme konumuz olan bu dosyanın kendi dosyasında emsal dosya olarak belirlenmesinin yanlışlığını şöyle ifade etmektedir : "*Açtığım bu davada yine aynı Mahkemenin 2002/130 E sayılı dosyası esas alındı. Esas alınan 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E sayılı dosyasında bilirkişi tayin edilmesine rağmen*

[1343] **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/131 E- 2004/331 K.** Sayılı dosyası

tayin edilen bilirkişilerin kim olduğu ve itirazımın olup olmadığı tarafıma tebliğ edilmedi. Mademki bu dosya benim dosyamı bağlayacaktır, o zaman neden bu bilirkişiler tarafıma tebliğ edilip bu şahıslar hakkında mesleki itirazlarımın olup olmadığı sorulmamıştır". Burada şikayetçi belki de inşaat mühendisi olması nedeni ile kendi dosyasının başka bir davacının davayı takip etme ve sunma yeterliliği içinde ki bir kaderciliğe bırakılmasını uygun bulmamaktadır. Bu itirazının haklı bir itiraz olduğu ve herkesin savunma haklarının özgürce kullanabilmesinin Hukuk Devletinin en önemli unsuru olduğu kanaatindeyiz ki bu tür davalarda örneğin Mimarlar Odasının[1344] benzer itirazları olmuş ve bu manada ki talepleri haklı bulunmuştur ve burada da aynı uygulamanın yapılması gerekir diye düşünülmektedir.

Şikayetçi davanın ağır işlemesini şu ifadelerle somutlaştırmıştır : "İlgili dosyada keşfe ancak 11.12.2002 tarihinde gidilmiştir. Yani dava açma tarihinden 10 ay sonda keşif yapılabilmiştir. Yine ilgili dosyada rapor 2002/130 E sayılı dosya davacısına 15.04.2002 tarihinde tebliğ edilmiştir. Yani keşiften yaklaşık dört ay sonra rapor tebliğ edilmiştir. Fakat bu rapor bana tebliğ edilmemiştir. Belki de bu rapora benim de itirazlarım olacaktı. Belki de raporda bariz hatalar vardı. Neticede benim savunma hakkım değil midir bu?" Burada şikayetçi bizce haklıdır. Kendisinin inşaat mühendisi olması dikkate alınırsa bu uygulama daha bir haksızlık durumu doğuracaktır zira konu kendi mesleği ile ilgili bir husustur ve elbetteki bu manada teknik itirazlarını belki de diğer davacıdan daha iyi bir şekilde sunacağını iddia edebilmek hakkına sahiptir.

Davacı yürütmenin durdurulmasının reddi kararının muhalefet şerhli olması ve reddeden iki üyenin gerekçe yazmamasını da şikayet konusu yapmıştır : "

[1344] **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/344 E ve 2003/1122 Karar**'ına konu olan dosyada davacı olan mimarlar Odası yine aynı mahiyette açılan **İzmir 1.İdare mahkemesinin 2002/93 E ve 2002/633 Karar**'ına konu olan dosyanın kendi dosyaları için belirleyici olmasına karşı çıkarak bir anlamada o dosyanın kendi dosyalarını belirleyemeyeceğine dair itirazlarını mahkemeye sunmuşlardır Mimarlar Odası bu dilekçesinde **İzmir 1. idare Mahkemesi'nin 2002/93 E sayılı** dosyası ile bu dosyanın (kendi dosyasının) 2577 sayılı Yasının 38. maddesine göre bir bağlantının olmadığını belirtmiş ve anılan kişinin açtığı dava ile kendi Kurumlarının açtığı dava arasında hukuksal anlamda herhangi bir bağlantı bulunmadığını belirtmiştir. Söz konusu o davanın açılışındaki muhtevası ve daha sonraki savunmalarının neden olabileceği yanlışlıkların sonucunun davacı oda tüzel kişiliğine yüklenmesinin yani böyle bir ortaklık oluşturmanın kendi davalarının yürütülmesi açısından yanlış olacağını ifade etmişlerdir. Bu itiraz üzerine dava bu anlamda ayrı olarak yürümüştür.

Neticede muhalefet şerhli olarak bu yürütmenin durdurulması reddedilmiş ve red kararı açık gerekçeli de değildir". Muhalefet şerhinin geniş içeriği karşısında red kararının hiçbir içerik arz etmemesi dikkati çeken bir husustur.

Davacı dosyasının bundan sonraki safahatını anlatarak geciken karar üzerinde eleştiri yapmıştır : *"Dosyamın duruşması da 19.12.2003 tarihinde yapılmıştır. Tüm kurum ve kurumlardan alınan cevaplarda görüldüğü üzere söz konusu imalatın 1/5.000 lik ve 1/1.000 lik planları bulunmadığı gibi ayrıca kuruldan da izin alınmamış olup yine Kıyı Kanunu gereği Bakanlıktan imar planı tasdiki de yoktur. Yine benim dosyama emsal alınan 2002/130 E sayılı dosyaya Karayolları Genel Müdürlüğü bu gerekçelerle müdahale talebinde bulunmuştur".*

Şikayetçi dilekçesinin sonunda mahkemenin bir an önce karar vermesinin gerekliliği üzerinde durarak özellikle üst mahkemenin denetiminin altını çizerek bir anlamda "siz ne karar verirseniz verin ama bir an önce verin, nasıl olsa Danıştay incelemesi gibi bir deneti mekanizması var" manasında bir uyarıda yapmıştır.Sonuç bölümü davacının idari yargının çok uzun süren yargılama prosedürüne karşı çaresizliğini yansıtan ifadelerini içermesi bakımından aşağıya metin olarak alınmıştır : *"Mahkemenin bu manada 08.02.2002 tarihinde açılar dava hakkında davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yanıltıcı cevapları haricinde bütün kurum ve kuruluşların cevaplarına binaen lehe veya aleyhe karar verilmesi beklenmesi gerekir diye düşünüyorum. Eğer lehime olursa karşı taraf, eğer aleyhime olursa ben temyiz edeceğim. Meselenin bir an önce yüksek mahkemeye denetlemeye gitmesi için alt mahkeme kararının verilmesi gerekir. Konu hakkında bütün belge ve bilgiler toplanmıştır".*

Davacının burada savunma hakkının ihlali anlamındaki şikâyetinin doğru olduğu kanaatindeyiz. Şöyle ki; davacı başka dosyanın emsal alınarak kendi dosyasında keşfe karar verilmediğini ifade etmektedir. Dosya üzerinde yaptığımız araştırmaya göre de gerçekten davacı keşif için mahkemeye başvurmuşsa da bu manada talebi kabul edilmemiş ve başka bir dosya emsal alınarak talebi reddedilmiştir. Emsal alınan dosyada yapılan keşif ve bilirkişi incelemesini içerir

rapor kendisine tebliğ edilmeden ve bu manada itirazları alınmadan ve bu rapor esas alınarak yargılamaya devam edilmesinin bu manada savunma hakkının kısıtlanması anlamını taşıyacağını düşünüyoruz.

İnşaat mühendisi olan davacı ile yaptığımız görüşmede bu manadaki uygulamayı kendi teknik bilgisinin gereği olarak bilimsel bulmadığını ve bu manada savunma hakkının kısıtlanması ve adil yargılanmama gerekçeleriyle kararın bu manada kesinleşmesi durumunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuracağını ifade etmiştir. Ayrıca yine davacının bir başka tespiti de şudur ki; bu mahkeme dosyasının 2004 yerel seçim süreci içerisinde çok tartışıldığını ve mahkemenin seçimden iki gün önce karar verip kararın tebliğini seçimden sonra yapmasının bu manada yanlış icraatı yapan iktidardaki tarafın yararına bir uygulama olduğunu ifade etmiş ve bunun zaman itibariyle çok geç karara çıkan bir dosya olduğunu ve bu dosyanın geç karar çıkmasında davacı taraf olarak kendisinin hiçbir kusurunun bulunmadığını ifade etmiştir.

Gerçekten de karar seçimden iki gün önce verilmiş ve bu kararın tebliği seçimden sonra yapılmıştır. Seçim dönemi boyunca en çok tartışılan konulardan birisi bu alt geçit işleminin kaçaklığıdır. Hemen hemen bütün adayların eleştiri olarak bu konuyu ele almaları dönemin haber arşivi incelendiğinde kendisini açıkça gösterecektir[1345].

Davacının bu manadaki şikayetleri üzerine Adalet Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Bölge İdare Mahkemesi Başkanı'nı "konunun ihzari mahiyette tahkiki için" görevlendirmiştir. Davacı konu hakkında 05.03.2004 tarihinde bu manada görevlendirilmiş İzmir bölge İdare Mahkemesi Başkanı'na ifadesini avukatı ile birlikte vermiş ama inceleme sonucunda 2004/218 sayılı dosya gereği şikayetçi haklı bulunmamıştır. Davanın başından beri 4.İdare Mahkemesinin yürütmenin durdurulması kararları üzerine itiraz mercii olan Bölge İdare Mahkemesine gidilmesi usul gerçeği hatırlanacak olursa zaten uzun süren yargılamanın bir parçası olan Bölge İdare Mahkemesi Başkanı'nın şikayeti denetlemesi bize göre kendi içinde tezat bir

[1345] Konu "Basın Denetimi Açısından Analizi" başlığı altında ileriki bölümlerde incelenecektir.

durumdur. Denetim açısından başka bir sistemin varlığı ihtiyacı kendisini önemli bir ihtiyaç olarak göstermektedir.

3.8.8.1.2.5.24 Mahkemenin Kararı

Mahkemece verilen süre içerisinde davalı İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından Bakanlıkça onanlı 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planları, mahkemeye ibraz edilemediğinden mahkemece 26.03.2004 tarihinde işlemin iptali yönünde oybirliği ile karar verilmiştir. Dava açma tarihi ile karar verme tarihi arasında iki yıl bir ay gibi çok uzun süre vardır. Mahkemenin kararının önemli ve gerekçe kısımları şöyledir; *"….Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'na isabet eden kısmının yer altına alınmasının 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı sınırları dışında kaldığı…, uyuşmazlık konusu alanı kapsayan ve usulüne göre onanmış idari davaya konu yapılabilecek bir 1/5.000 ölçekli nazım imar planı bulunmadığı anlaşıldığından, davanın bu kısmının reddi…"* Burada mahkeme ortada yasal bir 1/5.000'lik plan bulamadığı için idari davaya konu olabilecek bir durum görememiştir.

Davanın Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'nda yer altına alınmasına ilişkin uygulama işlemi ile ilgili kısmına gelince mahkeme şu ifadelerle konunun iptal gerekçelerini somutlaştırmıştır *; …Kıyı Kanunu kapsamında olan Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'na isabet eden kısmının yer altına alınan kısmıyla ilgili olarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanmış 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı bulunmadığı anlaşılmaktadır…. Uygulama imar planı olmayan yer altı geçidinin ruhsatlı olduğundan söz edilemeyeceği açıktır. Nitekim idarelerce anılan inşaatın ruhsatının var olduğu da belirtilmemektedir….diğer yandan yerinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda bilirkişilerce düzenlenen raporda sonuç olarak; Alt Geçit Projesi'nin ve yapılmış olan uygulama şeklinin standartlara aykırı olduğu belirtilmektedir.*

Buna göre tarihi sit alanı olarak tescillenen Konak Meydanı'nın Kıyı Kanunu kapsamında kalan bu kesiminde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onaylanmış

1/1.000 ölçekli uygulama imar planı olmaksızın buradan geçen yolun yeraltına alınmasına ilişkin olarak yapılan uygulamanın (inşaatın) hukuka uygunluğundan söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle davanın 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'na yönelik kısmının reddine, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'na isabet eden kısmında yapılan yer altı geçidi uygulamasının iptaline…26.03.2004 gününde oybirliği ile karar verildi…" denilmiştir. Mahkeme kararı davanın başından beri açık ve net olan bu durumu daha öncesi sadece mahkeme başkanın azlık oyu çerçevesinde kalarak iki oya tek oy manasında bir çoğunluk oluşmadığı için reddetmişken karar kısmında oybirliği sağlanmıştır. Daha önce yürütmenin durdurulması karalarında azlık oyunun neredeyse aynı ifadeleri içerir bir versiyonunun şimdi esas kararda yer alması da bize göre ilginç bir durumdur. Zira bu azlık oyu madem kendisini esas kararda kabul ettirmiştir o zaman iki üyenin davanın başından beri gerekçe göstermeksizin ret kararı vermelerinin izahının yapılması gerekir. Tartışılan konu bir içtihat aykırılığı veya bir doktrin yaklaşımı değildir. "1/5.000 lik Üst Ölçek Plan + 1/1.000'lik Uygulama İmar Planı +Plana uygun proje+ Kurul İzni+ Bakanlık Tasdiki+ Standartlara aykırılık durumlarının" varlığı ve yokluğu gibi gayet somut ve belgelerle net bir şekilde "ya vardır ya yoktur" basitliğinde tespitinin yazılan müzekkereler ile ortaya çıkması mümkün iken bu manada davanın iki azlık oyu ile devamlı ret mekanizması ile iki yıl uzamasının İdari Usul Yasası sınırları içinde dahi sorgulanmasının yapıldığı bilimsel bir inceleme gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

3.8.8.1.2.5.25 İlk Temyiz ve Kararın Bozulması Safhası

İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 26.03.2004 tarihli kararından sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi, bu kararın öncelikle yürütmesinin durdurulması ve kararın bozulması istemi ile 13.05.2004 tarihli dilekçesi ile temyiz yoluna başvurmuştur. İZSU Genel Müdürlüğü de 14.05.2004 tarihli dilekçesi ile aynı gerekçelerle söz konusu alt mahkeme kararının temyizi için Danıştay'a başvurmuştur.

Danıştay 6. Dairesi 09.07.2004 tarihinde oybirliği ile almış olduğu kararında, temyiz edilen İdare Mahkemesi kararının yürütülmesinin durdurulması isteminin karşı tarafın cevabı alındıktan sonra incelenilmesine karar vermiştir. Davacı taraf da 19.07.2004 tarihli cevap dilekçesinde, alt mahkeme kararının onanmasını talep etmiştir.

Danıştay Savcısı, 14.01.2005 tarihli "Düşünce yazısında;

"*Dosyanın incelenmesinde; dava dosyasında bulunan bilirkişi raporunda, dava konusu bölgenin 1/5.000 ölçekli korumu amaçlı nazım imar planının bulunduğunun belirtildiği, temyiz dilekçesinde ise, koruma amaçlı imar planlarının yürürlüğe girmesine kadar, geçiş dönemi yapı şartlarının uygulanması gerektiğinin ileri sürüldüğü anlaşıldığından, İdare Mahkemesi'nce uyuşmazlığa konu alanın 1/5.000 ölçekli plan kapsamında olup olmadığı, plan kapsamında değil ise geçici yapılanma koşullarının belirlenip belirlenmediğinin anlaşılması suretiyle yeniden karar verilmek üzere İdare Mahkemesi kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir*" şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Bu husus bilirkişi incelemesinde tartışılmış ayrıca bayındırlık İskan Müdürlüğü'nün mahkemeye sunduğu paftalar durumu net bir şekilde ortaya koymuş olmasına rağmen artı Kurulun ve Konak Belediyesinin de bu manada cevapları bulunmasına rağmen böyle bir bozma düşüncesin Danıştay Savcısı tarafından ileri sürülmüş olmasını davacı taraf dosaya kapsamı içinde lüzumsuz olarak görmüştür.

Danıştay 6. Dairesi savcının bu görüşünü ciddi bulmuş ve 05.10.2004 tarihli ara kararında; "*Uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için; Davalı idareler ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'ndan,*

1. Kıyı dolgu alanında kalan İzmir Konak Meydanı'nda Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'ndaki geçidin yeraltına alınmasına ilişkin işlemin dayanağı 1/1.000 ve 1/5.000 ölçekli planların Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onaylanıp onaylanmadığının sorulmasına,

2. Onaylanmış ise onaylı bir örneğinin istenmesine,

3. Ara kararı gereğinin yerine getirilebilmesi için anılan idarelere 30 gün süre verilmesine,

Temyiz edilen İdare Mahkemesi kararının yürütülmesinin durdurması isteminin ara kararı cevabı alındıktın veya cevap verme süresi geçtikten sonra incelenilmesine 05.10.2004 gününde oybirliği ile karar verildi". Şeklinde bir ara karar verilmiştir.

Davacı taraf bu belgelerin ve daha fazlasını içeren bilgilerinde, örneğin bu plansızlık durumunu uyarı mahiyetinde davalı Büyükşehir Belediyesine bildiren Bayındırlık Ve İskan Bakanlığının konu ile ilgili yazıları gibi bir sürü belgenin de bulunduğunun altını çizerek davalı Büyükşehir aleyhine karar vermemek gibi bir direncin yargı tarafından gösterildiğinin eleştirisini yapmıştır.

İZSU Genel Müdürlüğü, ara karar gereğince 09.11.2004 tarihinde beyanda bulunarak 1/5.000 + 1/1.000'lik planların var olduğunu iddia etmiştir.

23.11.2004 tarihli ara kararın gereğinin yerine getirilmesi amacı ile yazılan dilekçesinde Konak Belediyesi; ara kararda sorulan dava konusu İzmir Konak Meydanı'nda Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'ndaki geçidin yeraltına alınmasına ilişkin işleme dayanak olacak ve Konak Belediye Meclisince alınan bir karar ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planın bulunmadığını ifade etmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ise 19.11.2004 tarihli dilekçesinde ise ilginç bir durumla karşılaşılmıştır. Şöyle ki, dilekçeden Bakanlığı aleyhlerine açılan bu davada 11.05.2004 tarih ve 3827 sayılı Makam Onayı gereği temyiz yoluna gidilmeyerek dosyanın işlemden kaldırıldığı anlaşılmıştır[1346]. Bu durum alt mahkeme karanının doğruluğunu teyit etmektedir. Ama madem ki bu dava haklı olduğu için temyiz

[1346] Bu beyanın ekinde 11.05.2004 tarih ve B.160.HKM./9198-3827 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nce Bakanlık Makamı'na yazılan yazıda; *"…kararın **(İzmir 4. İdare Mahkemesi 26.03.2004 tarih ve 2002/130 E-2004/332 K.)** iptale müteallik kısmı için temyize ilişkin görüşü istenen İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 27.04.2004 tarih ve 1009 sayılı yazısı ile kararın temyiz yoluna gidilmesinde fayda görülmediği belirtilmektedir. Müşavirliğimizce de temyiz yoluna başvuruda hukuki yarar görülmediğinden Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde davacı M.U. hakkında ittihaz edilen anılan kararın temyiz edilmeyerek işlemden kaldırılmasını taleplerinize arz ederim"* ifadeleri yer almaktadır.

edilmemiştir o zaman neden davanın en başından beri Bakanlık davada yürütmenin durdurulması kararlarının reddedilmesini istemiştir sorusu akla gelmektedir. Ayrıca bu kaçak imalatı yapanlar hakkında mevzuat gereği yaptıkları hiçbir yasal işlem olmadığı da bu yazı ile ortaya çıkmıştır. Konak meydanı gibi çok aleni ve hayli büyük sayılabilecek bu kaçak imalatın sorumluları hakkında gereğini yapmayan kurulun vatandaşın en küçük manadaki izinsiz müdahaleleri karşısında aynı tutumu sergileyip sergilemediğinin de sorgulanması gerekmektedir.

İlgi ara kararına ilişkin İzmir 1 Numaralı KTVKBK Müdürlüğü ile yapılan yazışmada 1/1.000 ve 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı imar planlarının Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylandığına dair mezkur Müdürlüğe iletilmiş herhangi bir bilgi ve belgenin bulunmadığını ifade eden Bakanlık bu manada davanın başından beri kullandığı muğlak ifadeler yerine bu sefer net bir şekilde "yoktur" manasında sayılabilecek bir tarz ile "müdürlüğe iletilmiş herhangi bilgi ve belgenin bulunmadığını" ifadesini kullanmıştır. Bu ifade tarzının mahkeme başından beri verilmiş olmasının yürütmenin durdurulması kararının verilmesinde ne gibi bir etken olacağın da bu manada incelenmesi gerekmektedir.

Karayolları Genel Müdürlüğü de 29.11.2004 tarihli dilekçesinde konuyu cevap olacak şekilde ; *"05.10.2004 tarihli ara kararında belirtilen Kıyı dolgu alanında kalan İzmir Konak Meydanı'nda Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'ndaki geçidin yeraltına alınmasına ilişkin işlemin dayanağı 1/1.000 ve 1/5.000 ölçekli planların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanmamış olduğuna dair Otoyol Yapım Başmühendisliğimizin 18.11.2004 tarihli yazısı ile Otoyollar Proje Başmühendisliğimizin 25.11.2004 tarihli yazıları ve ekleri dilekçemiz ekinde sunulmuştur.."* bir beyanda bulunmuştur.

Dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesine kadarki safha içinde dosyaya girmiş bilgi ve belgelerin esasında bu ara kararı açıkça cevaplayacak yeterlilikte olmasına rağmen böyle bir ara kar ile tabir yerinde ise aynı bilgi ve belgelerin dosaya taşınması davalı Büyükşehir Belediyesinin kaçak imalatı için süre kazanmasına neden olmuş ve ileride ayrıntılı inceleneceği üzere bu süreyi çok iyi kullanan idare

bu kaçak inşaatı sözde yasal hale getirmeye muvaffak olmuştur. Davanın bu manada gereksiz uzamasının bir ayağı da Danıştay incelemesinde gerçekleşmiştir.

3.8.8.1.2.5.26 Danıştay'ın Yerel Mahkeme Kararının Bozulmasına İlişkin Kararı

Geri çevirme işleminden sonra dosyaya sunulan bilgi ve belgeleri yeniden değerlendiren Danıştay 6. Dairesi, 18.01.2005 tarihli kararında; *"…Dava dosyasında bulunan bilirkişi raporunda dava konusu bölgenin 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının bulunduğunun belirtildiği, temyiz dilekçesinde ise koruma amaçlı imar planlarının yürürlüğe girmesine kadar geçiş dönemi yapı şartlarının uygulanması gerektiğinin ileri sürüldüğü anlaşıldığından idare mahkemesince uyuşmazlığa konu alanın 1/5.000 ölçekli plan kapsamında olup olmadığı, plan kapsamında ise geçici yapılanma koşullarının belirlenip belirlenmediğinin araştırılması suretiyle yolun yeraltına alınmasına ilişkin uygulama hakkında karar verilmesi gerekmektedir. ….Açıklanan nedenlerle İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 26.03.2004 günlü, 2002/130 E-2004/332 sayılı kararının temyiz edilen bölümünün Bozulmasına…."* Belirlemesi ile 18.01.2005 gününde oybirliğiyle karar vererek yerel mahkeme kararını bozmuştur.

3.8.8.1.2.5.27 Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Karar Düzeltme Talebi

Danıştay'ın bu bozma ilamına karşı Karayolları Genel Müdürlüğüce tashihi karar talebinde bulunulmuş olup, 17.03.2005 tarihli tashihi karar dilekçesinde dava konusu alt geçidin Kıyı Kanunu kapsamına girdiğinin mahkeme dosyasında sabit olduğunu ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesi bu gibi yerlerde uygulama imar planının Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanacağı şartını getirdiğini ama dava dosyasında toplanan deliller ve bilirkişi incelemesinde, yeraltı geçidinin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onaylanmış 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı olmadan yapıldığının sabit olduğunun altını çizmiştir. Mahkeme kararında açıkça belirtildiği üzere… İnşaatın yapılması sırasında Konak Meydan Yaya Geçişi adıyla

yapımına başlandığını ve davalı idareler, inşaatın ruhsatlı olduğuna dair belge sunamadıklarını ve yine bilirkişi raporunda alt geçidin uygulama şeklinin standartlara aykırı olduğu da tespit edilmişken Danıştay 6. Dairesi'nce bozma kararında bu manada bir bozmaya yer verilmemesin anlaşılamadığı ifade edilmiştir.

İZSU Genel Müdürlüğü 07.04.2005 tarihli, Kültür ve Turizm Bakanlığı da 11.04.2005 tarihli ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı 27.04.2005 tarihli dilekçeleri ile Karayolları Genel Müdürlüğü'nün karar düzeltme talebinin reddini talep etmişlerdir.

Bu arada İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İzmir 4. İdare Mahkemesi Başkanlığı'na yazmış olduğu 12.05.2005 tarihli dilekçesi ile söz konusu davanın konusuz kaldığını iddia ederek dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesini talep etmiştir; Büyükşehir Belediyesi davanın başından beri burada plan savunmasının bir manada yanlışlığını kendisi ispatlamış ve dava konusu imar planının kapsadığı alan için Belediye ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yeni imar planları yapılmış olmakla davanın konusuz kaldığını ifade etmiştir. Gerek alt mahkemede ve gerekse Danıştay da lüzumsuz olarak davanın uzaması neticesi Bakanlık ve Büyükşehir Belediyesi daha önce hakkında iptal kararı bulunan Konak Köprülü Kavşak işlemi ile bu bölümde incelenen iptal kararı bulunan alt geçit işleminin karşılıklı anlaşma yolu ile takas edilerek ikisinin de görünüş hukukiliğini kazandırma işlemi yapılmıştır. Tarafların daha öncesi birbirleriyle davalaşması, basın bazında tartışması gibi durumlar olmasına rağmen burada iki ayrı hukuka aykırılıkta anlaşmalarında davacı tarafa göre ağır işleyen yada işletilen yargının rolü çok büyük olmuştur. Davalı Büyükşehir bu safhayı şöyle anlatmıştır : *"İzmir Konak Tarihi Sit Alanını kapsayan İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.01.2005 tarih ve 266 sayılı, 31.03.2005 tarih ve 453 sayılı kararlarıyla uygun bulunan, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 28.07.2004 gün 8863 ve 8.11.2004 gün ve 13991 sayılı yazıları uyarınca kıyı kenar çizgileri aktarılarak güncelleştirilmiş halihazır haritalar üzerinde tamamlanan 1/5.000 ölçekli Konak Meydanı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Değişikliği ile 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve Değişikliği ile raporu Belediye*

Meclisimizin 18.02.2005 gün ve 05.132 sayılı kararı ile uygun görülerek onanmıştır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı 02.05.2005 tarih ve 3813 sayılı yazısı ekinde, İzmir-Konak-Kordon Kent içi Karayolu Geçişine ilişkin 1/5.000 ölçekli nazım ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarını, kıyı kenar çizgisinin deniz yönünde kalan kısmını 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesi, kıyı kenar çizgisinin karar yönünde ve plan onama sınırları içinde kalan bölümünü de 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca re'sen onadığını Belediyemize bildirmiştir. Yukarıda açıklanan nedenlerle söz konusu bölgede yeni imar planları yürürlüğe girmiş olmakla dava konusuz kalmıştır…" şeklinde beyanda bulunarak konusuz kalan dava hakanda karar verilmesine yer olmadığına şeklinde karar verilmesi talep edilmiştir.

Davacı tarafın bu noktada Karar Düzeltme yoluna başvurmamsının nedenini araştırdığımızda davacı taraf bu manada şu ifadeleri yaptığımız görüşmede açıklıkla bizimle paylaşmıştır : *"Mahkemenin başından beri İzmir Büyükşehir-İZSU ortak yapımı bu kaçak alt geçit işleminin iptaline karşı Kültür Bakanlığının ve Konak Belediyesi'nin de bir manada destek olması ve özellikle iki üyenin yürütmenin durdurulması noktasında karar vermemek için adeta direnç göstermesinin ve sonrasında da Danıştay'ın var olmayan planları bir daha "varmadır" diye geri göndermesi gibi süreçlerle davalı idareler zaman kazanmışlar ve bizim davamıza müdahale talebinde bulunan Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı Konak Köprülü Kavşak-Alt Geçit takasında aktif olarak yer alarak bir anlamda bizim davamıza müdahale talebinde bulunma yoluyla yaptığı baskı netice vermiş vöe iki idare bu manada anlaşarak iki hukuka aykırı durumu yasal hale getirmişlerdir. Bu durumda Karar Düzeltme Yolu ile zaman kaybetmektense bir an önce alt mahkeme kararının oluşup sair yasal haklarımızın kullanılmasının usul ekonomisi yönünden daha doğru bir hızlı süreç kullanımını sağlaması nedeni ile bu yola gidilmemiştir"* Davacı taraf bu manada kendisinden başka her aktörü bu davada bir işbirliği teorisi içinde değerlendirmekte ve bu manada kendisine göre hukuku yerine getirmek için taktikler gütmektedir.

3.8.8.1.2.5.28 Kararın Bozulması Neticesinde Mahkemenin Yeniden İncelemesi Sonucu Verdiği Karar

Danıştay'ın dosya hakkında vermiş bulunduğu bozma ilanından sonra, konuyla ilgili yeni gelişmeleri de nazara alan İzmir 4. İdare Mahkemesi, 21.09.2005 tarihli kararında şu şekilde karar vermiştir ;

"…İzmir Konak Tarihi Sit Alanını kapsayan İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.01.2005 tarih ve 266 sayılı, 31.03.2005 tarih ve 453 sayılı kararlarıyla uygun bulunan, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 28.07.2004 gün 8863 ve 8.11.2004 gün ve 13991 sayılı yazıları uyarınca kıyı kenar çizgileri aktarılarak güncelleştirilmiş halihazır haritalar üzerinde tamamlanan 1/5.000 ölçekli Konak Meydanı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Değişikliği ile 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve Değişikliği ile raporu Belediye Meclisimizin 18.02.2005 gün ve 05.132 sayılı kararı ile uygun görülerek onandığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 02.05.2005 tarih ve 3813 sayılı yazısı ekinde, İzmir-Konak-Kordon Kent içi Karayolu Geçişine ilişkin 1/5.000 ölçekli nazım ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarını, kıyı kenar çizgisinin deniz yönünde kalan kısmını 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesi, kıyı kenar çizgisinin karar yönünde ve plan onama sınırları içinde kalan bölümünü de 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca re'sen onadığını İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na bildirdiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, İzmir-Konak-Kordon Kent içi Karayolu geçişine ilişkin ve 1/5.000 ölçekli nazım ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinin deniz yönünde kalan, alt geçit uygulamasının; İzmir 1 Nolu KTVKK'dan alınan izin doğrultusunda, plan ölçeğinde ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onanan ve yukarıda anılan planların uygulama sınırının genişletilerek plan kapsamına alınmasına ilişkin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca hazırlanan planlar kapsamında bulunması ve anılan yapının kamu yararı çerçevesinde kent siluetine zarar vermeden Çeşme-Alsancak geçiş güzergâhının devamını sağlamayı

amaçlaması karşısında, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı uyarınca yapılan alt geçit inşaatında hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, hukuki dayanaktan yoksun bulunan davanın reddine….21.09.2005 gününde oyçokluğu ile..” karar vermiştir.

Görülüyor ki alt mahkeme davanın açılmasından itibaren başlayan süreçte davacı tarafın ısrarla talep ettiği yürütmenin durdurulması kararını vermemekte ne kadar haksız olduğunu bu kararı ile kendiside kabul etmiştir. Zira planın olmadığı ve sonradan Büyükşehir Yönetimi- Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı-Kurul işbirliği ile sağlanan Konak Köprülü Kavşağı ile Kaçak Alt Geçidinin takası anlamında ikisinin de yasallık kılıfı içine alınması anlamında sonradan meydana gelen planlamanın bu “sonradan olma” durumu mahkemece de kabul edilmiştir. Davacı taraf burada davanın başından beri Kurul-Büyükşehir işbirliğinin daha sonraki dönemde Bayındırlık Bakanlığında katılması ile şekillendiğini ama bu zaman alan takas pazarlığının ve bu pazarlık sonucu meydana gelen oluşumun alt yapısının hazırlanması için 4.İdare Mahkemesinin iki üyesinin ısrarla yürütmenin durdurulması kararını vermemiş olmasının bir bilinçle yapıldığına dair ciddi bir şüphesinin bulunduğunu ve bunun en büyük ispatının da yukarıda ki kararda net bir şekilde ortaya çıktığını ileriye sürmektedir. Bize göre bu konunun bu açıdan soruşturulması için davacı tarafın bu manada şikayetinin olması gerekirdi diye düşünüyoruz. Bize göre elde bu manada kesin bir delil olmadan konunun ancak “şüphe” içinde ele alınacağını ama hiçbir şeyden şüphe edilmeyecek bir ortamında bulunmadığı kanaatinde olduğumuzun da altını çizmek isteriz.

3.8.8.1.2.5.29 Mahkemenin Ret Kararına Karşı Mahkeme Başkanının Azlık Oyu

İdare Mahkemesi’nin bu kararında, yürütmeyi durdurma kararlarının reddinde olduğu gibi Mahkeme Başkanının yine azlık oyu bulunmaktadır. Azlık oyuna ilişkin gerekçede şu görüşlere yer verilerek mahkemenin çoğunluk kararına katılmadığı belirtilmiştir. Şöyle ki;

"…Uyuşmazlığa konu alan denizden doldurularak elde edilmiş olması nedeniyle, Kıyı Kanunu kapsamında olup imar planlarını onaylama yetkisi Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir. Dava dosyası içindeki paftalardan, yörede yapılan her ölçekteki planın Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın yeraltına alınan kısmını kapsamadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca anılan yerde Mahkemece karar verilen tarihe kadar Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca Kıyı Yasası uyarınca onaylanmış bir plan da bulunmamaktadır.

Nitekim İzmir Konak Tarihi Sit Alanını kapsayan İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.01.2005 tarih ve 266 sayılı, 31.03.2005 tarih ve 453 sayılı kararlarıyla uygun bulunan, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 28.07.2004 gün 8863 ve 8.11.2004 gün ve 13991 sayılı yazıları uyarınca kıyı kenar çizgileri aktarılarak güncelleştirilmiş hâlihazır haritalar üzerinde tamamlanan 1/5.000 ölçekli Konak Meydanı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Değişikliği ile 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve Değişikliği ile raporu Belediye Meclisimizin 18.02.2005 gün ve 05.132 sayılı kararı ile uygun görülerek onandığı, ayrıca Bayındırlık ve İskân Bakanlığı 02.05.2005 tarih ve 3813 sayılı yazısı ekinde, İzmir-Konak-Kordon Kent içi Karayolu Geçişine ilişkin 1/5.000 ölçekli nazım ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarını, kıyı kenar çizgisinin deniz yönünde kalan kısmını 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesi, kıyı kenar çizgisinin karar yönünde ve plan onama sınırları içinde kalan bölümünü de 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca re'sen onaylanmış bulunmaktadır.

Diğer yandan dava dosyası içinde bulunan İzmir 1 Numaralı KTVKK'nca alınan 20.01.1994 günlü, 4841 sayılı kararla Konak ve çerçevesinin sit alanı olarak tescil edilmesine karşın, geçici yapılanma koşullarının belirlenmediği, her türlü uygulamanın kuruldan görüş alınmak suretiyle yapılabileceğinin kararlaştırıldığı, aynı kurul 02.08.2001 günlü ve 9436 sayılı kararında ise, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydan bölümünün Kemeraltı-Konak Meydanı ve deniz

bütünlüğünü sağlamak üzere yeraltına alınmasının prensip olarak uygun olduğunu kararlaştırıldığı, ancak bunu bir plana bağlamadığı görülmektedir.

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'na isabet eden kısmının yeraltına alınması sırasında yörenin 1/5.000 ölçekli nazım imar planı ve geçiş dönemi yapılanma koşulları bulunmamaktadır.

İdari işlemlerin yargısal denetimi, idari işlemin tesis edildiği tarihteki hukuksal duruma göre yapılır. Bu bağlamda bakıldığında söz konusu yolun yeraltına alınması, herhangi bir imar planına uyulmaksızın yapılmış bulunmaktadır. Sonradan aynı yerde imar planı yapılmış olması, bu hukuki durumu değiştiremez.

Belirttiğim nedenlerle, Mahkememin ilk kararında ısrar edilmesi gerektiği görüşüyle, davanın reddi şeklinde oluşan çoğunluk kararına katılmıyorum" şeklinde çoğunluk görüşünden ayrılmasının nedenlerini ifade etmiştir.

Bu azlık oyu ile bir kez daha ortaya çıkmıştır ki diğer iki mahkeme üyesinin değerlendirmeleri ile bu üyenin değerlendirmeleri çok farklı temellere dayanmaktadır.

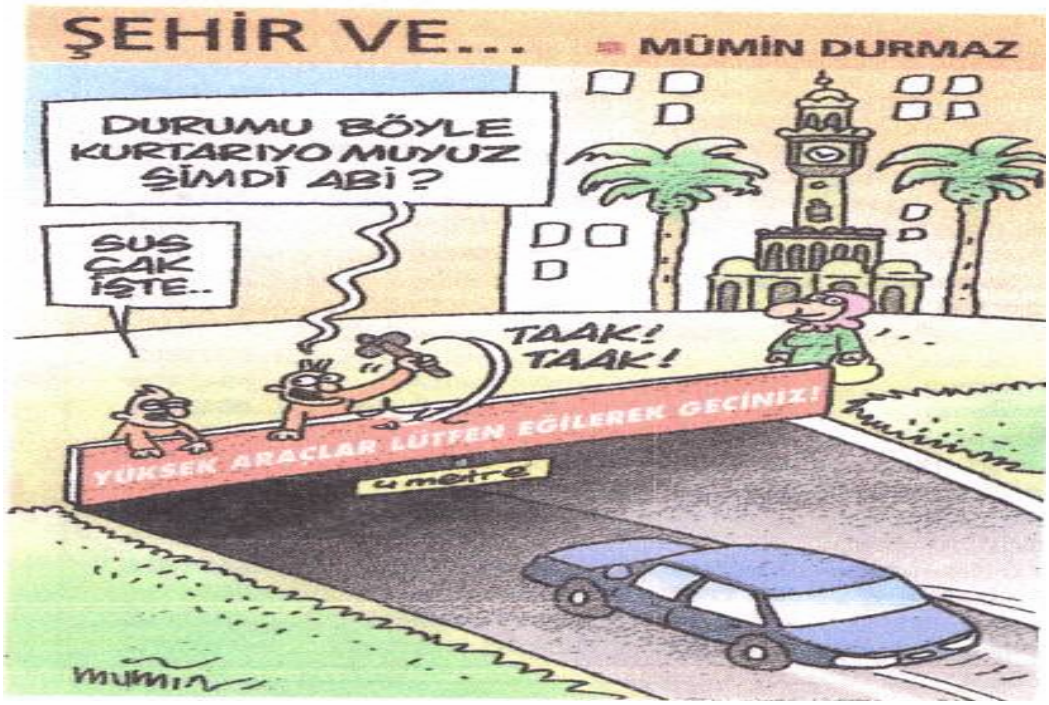
3.8.8.1.2.5.30 Davacı ve Müdahil Tarafın Temyiz Talebi

Neticede mahkemece verilen ret kararı üzerine 31.10.2005 tarihinde Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından, 12.10.2005 tarihinde de davacı tarafından temyiz yoluna başvurulmuştur. Karayolları Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu bakanlığın Bayındırlık ve İskan Bakanlığı olduğu (o dönem için böyle idi) göz önüne alınırsa Bakanlığın bu manada bir takas pazarlığı ile kaçak ve hukuka aykırı imalatı şekli yasal hale getirme uygulaması var iken ona bağlı kurumun bu davaya müdahale durumu ile temyiz yoluna başvurması ilginç bir durumdur. Biz esas itibariyle davacının temyiz dilekçesinin incelemesini yapacağız:

Davacı vekili Romen (I) rakamı başlığı altında "I-Genel Olarak Bozma Gerekçelerini" kaleme almıştır. Bu bölümde davacı taraf iddialarını ve yerel mahkeme kararına karşı itirazlarını özet olarak şu şekilde belirtmiştir: Davacı taraf idari işlemin her yönüyle hukuka aykırı bulunduğunu, bu haliyle gazetelerde

karikatürlere konu olduğunu, yerel mahkemenin gazete karikatürlerine konu basitlikteki hukuka aykırılığı yakalayamadığını ileri sürerek aşağıda belirtilen karikatürü[1347] temyiz dilekçesine monte etmiş ve yöntemle mahkemeye ve bu uygulamayı yapan idarelere ve bunlara göz yuman tüm kurum ve kuruluşlara karşı bir manada tepki vermiştir;

Şekil 3.39. Kaçak Alt Geçidin Standartlara Aykırılığını Gösteren Karikatür

18 .05.2005 Tarihli Milliyet Gazetesi EGE İlavesinden alınan Karikatürdeki konuşma ve tabela metinleri şöyledir :

Tabelayı Çakan *: Durumu böyle kurtarıyor muyuz şimdi abi ?…*

Tabelayı Tutan : *Sus, çak işte…*

Tabela 1 : *Yüksek Araçlar Lütfen Eğilerek Geçiniz.*

Tabela 2 : *4 metre*

[1347] Söz konusu karikatür 18 .05. 2005 tarihli Milliyet Gazetesi EGE İlavesinde yayınlanmıştır.

Davacı taraf temyiz dilekçesinin devamında davaya müdahale talebinde bulunarak idari işlemin iptalini talep eden Bayındırlık ve İskân Bakanlığının, "şimdi aradan ne geçti de bu alt geçide ait hazırlanan planı tasdik etti" sorusuna cevap vermesi gerektiğini ve ayrıca ".. bu tasdik ile bu alçak ve kaçak alt geçidin standardı nasıl yükselecek?" sorusuna da cevap vermesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Temyiz dilekçesinin devamında; *"…Yine basında çıkan ve espri konusu olan "fay hattının planda yerinin değiştirilmesi" komedisi gibi bir durumla karşı karşıyayız…"* diyerek konunun acayipliğine karşı mahkeme kararının durumuna vurgu yapmıştır. Dava konusu bu alt geçitte devamlı kazaların olduğunu ve insanların öldüğünü ve İzmirlinin, her gün bu işkenceyi çekmekte olduğunu belirtip, ucube olarak nitelendirdiği alt geçidi yağmur sularının basmakta ve İzmirlinin ana arteri olan Konak Meydanı saatlerce süren trafik çilesine maruz kaldığını buna kimsenin hakkı olamayacağını ileri sürmüştür. Bakanlığın böyle bir hukuka aykırılığı nasıl görmezlikten gelip, planı tasdik ederek hukuka uygun hale getirdiğinin anlaşılmaz olduğunu belirtip, *"Düşünebiliyor musunuz İzmir ilinin göbeği olan Konak Meydanı'ndan iki katlı otobüsler, büyük itfaiye araçları, büyük askeri araçlar geçemiyor ve ayrıca bu kaçak alt geçidin yarattığı anormal kot uygulamasından dolayı koskoca Konak Meydanı, denizden bakanın meydanı görmediği ve meydandan bakanın denizi görmediği bir bütün görüntü kirliliği içinde kalmıştır. Bunu hangi gelişmiş ülkenin bir kentinin meydanında yapabilirsiniz acaba*?" diyerek soru içinde cevabı veren bir üslupla dilekçesine devam etmiştir. Devamla *"Buna gerçekten üzülüyoruz. Ve idari yargının davanın açılmasından bu güne kadar geçen her safhasında hayretle karşılıyoruz. Bu nasıl bir yargılama, bu nasıl bir karar ve bu nasıl bir adalet, diyoruz…bu kararı başka olaylarda da verecek mi acaba diye düşünüyoruz..?"* şeklinde temyiz itirazlarını sürdürmüştür.

Bu mahkeme kararını ve dosyanın tamamını saklayıp başka benzer olaylarda aynı manada kararın verilmesini bekleyeceklerini ileri süren davacı vekili, davanın başından beri hep hayretle karşıladıkları bir takım olaylar zincirinin, bu dosyanın tamamını orijinal hale getirdiğini belirtip aynı konumdaki kaçak yapılarda aynı sistemin uygulanıp uygulanmayacağını merakla takip edeceklerini, uygulanmaz ise

bunun neden böyle ikircikli olarak uygulandığının nedenini ve niçinini araştıracağını belirtip, karardaki hukuka aykırılığın olağanüstülüğüne vurgu yapmak istemiştir.

Alt Mahkeme kararındaki hukuka aykırılığın Danıştay safhasında da devam ettiğini belirten davacı taraf, "*dosyanın açılmasından ilk kararın verilmesi aşamasına kadar geçen zaman ve ardından, Danıştay safhası ardından, yine alt mahkeme kararının verilmesi gibi safahata baktığımızda, idari yargı açısından durumun ne kadar kötü bir nokta arz ettiğini görmüş olacağız…*" iddiasında bulunmuş ve iptal davasının gerçekten halkın yönetimi denetlemesi açısından çok önemli bir kavram olduğunu ve ciddi manada bir emniyet supabı teşkil ettiğini ancak böylesine açık hukuka ve tekniğe aykırı olan durum karşısında yargısal yolun içinde bulunduğu durumun ve verilen kararın hukuki manada gerçekten üzücü olduğunu belirtmiştir.

Dava dosyasının baştan beri çok büyük bir ciddiyet içerisinde ele alındığını ve çalışmalarını sürdürdüğünü "*konu hakkında tam 63 eser okuduk*" diyerek ispatlamaya çalışan davacı vekili, aynı ciddiyetin mahkemece gösterilmediğini iddia ederek, *"…bir karikatüristin tespit ettiği bu tezat durumun mahkeme tarafından tespit edilememesinin"* tuhaf olduğunu söylemiş ve "*meslek hayatımız da ilk defa bir karikatürü dilekçemize taşımak zorunda kaldık"* diyerek, bu anormalliğin Bakanlık tarafından plan tasdiki ile düzelemeyeceğini, belki bu kararla şekli hukuka aykırılığın ortadan kalkacağını ama asla ve asla haksızlık durumunun ortadan kalkmayacağını bu manada mahkeme kararı ile hukuka uygun hale getirilen bu durumun, yanlış olarak karikatüristlere malzeme olacağını belirtip kimsenin hukuku bu manada rencide etmeye hakkı olmadığını söylemiştir.

Davacı dilekçesinin devamında; dava konusu işlemdeki plansızlık ve projesizlik uygulamasının günümüz Türkiye'sinin çok gerisinde kalmış bir hukuksuzluk ve tekniksizlik olduğunu, bunun kamu yatırımı anlayışından tamamen uzak ve "*Ben yaptım, oldu*" anlayışıyla ve gerçekten şekli hukuki düzenlemenin ötesinde teknik ve muhteva düzenlemesinden de çok uzak bu uygulama biçimi

olduğunu ve bu manada gerçekten çok düşündürücü bir uygulama teşkil ettiğini yazmıştır.

Davacı taraf temyiz dilekçesinde Konak Belediyesinin durumunu da analiz etmiştir. Dava konusu idari işlemle ilgili davalılardan Konak Belediyesi'nin, Danıştay'a sunduğu dilekçede 1/1.000'lik planın bulunmadığını ve hukuksuzluğun olduğunu ama bunda kendilerinin değil de diğer idarelerin sorumlu olduğunu yazan davacı vekili, Konak Belediyesi'nin olaydaki hukuksuzluğu kabul etmiş olduğunu ancak bunun kendi kabahati değil de başkasının kabahati olduğunu belirttiğini yazmıştır. Bundan sonraki uygulamalarda Konak Belediyesin aynı şekilde bir istikrar gösterip göstermeyeceğini merakla bekleyeceğini ve takip edeceğini belirten davacı taraf ilçe belediyesinin bu yaklaşımını Hukuk Devleti içinde doğru bulmadığını da ifade etmiştir.

Diğer davalı Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ise kararı temyiz etme gereği bile duymadığını söyleyen davacı vekili, sit mevzuatı açısından mahkeme kararının bu davalı tarafından doğru addedildiğini, dava konusu kaçak Alt Geçit uygulamasında, Koruma Kurulu'nun izni olmadığının belirtildiği ve alt mahkemede ki yargılamada da bunu ifade edildiğini söylemiştir. İzmir 1.Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ile Büyükşehir siyasi ve bürokrat yönetimi arasındaki "sıkı işbirliğinin" 1995-2005 yılları arasında dikkati çeken bir seviyeye geldiğinin altını çizen davacı taraf bunun bilimsel olarak araştırılıp koruma kültürü açısından meselenin masaya yatırılması gerekliliğinin de altını çizmiştir. Kurulun ve dolayısı ile Bakanlığın bu kaçak alt geçidin Konak meydan bütünlüğüne verdiği zarar ile bu kaçak yapılaşmanın neden olduğu kot anormalliğinin Saat Kulesi, Ayşe Hatun camii ve Hükümet Konağı gibi tarihi yapıların görülmesine engel teşkil etmesi nedenleriyle kararı temyiz etmesi gerektiği halde etmeyişinin yasal sorumluluğu olması gerektiğini de ifade etmiştir.

Davalılardan Büyükşehir Belediyesi nasıl bir uzlaşma mantığı içinde yapıldığını bilemediğimiz bu manada plan artı tasdik işleminin yapıldığını mahkemeye bildirmesi üzerine *"Peki, standarda aykırılık durumu nasıl olacaktır?*

"Ben tasdik ettim ve bir anda sihirli değnek misali köprünün tüm anormallikleri düzeldi demekle acaba bu durum düzelebilir mi?" sorusunu sorarak idarelerin bu konudaki tavırlarının anormalliğinin altını çizen davacı devamla "*burada bu teknik ayrılıklar büyük bir afete yol açacaktır ve bunun sorumlusu, bunu kaçak yapanlar ve bunu önce davaya müdahil olarak ve sonrasında da tasdik ederek yapanlar ve bu manada ki uygulamayı haklı gören yargı kararını verenler olacaklardır*." gibi bir söylem ile hem tepkisini ve hem de kararın bozulmasındaki üstün kamu yararının altını çizmiştir.

Kaçak alt geçidin yargılama sırasında davaya müdahale ederek iptalini isteyen Bayındırlık Bakanı Müsteşarının gelip, bu alt geçidi, "Zümrüt Apartmanı'na[1348]" benzettiğini ve alt geçidin çöktüğü hususunda uyarıda bulunduğunu, sonra da gelip bunu tasdik ettiğini bunu anlamakta güçlük çektiğini, bunun nasıl bir tasdik işi olduğunu soru işareti olarak ileriye sürüp*; "Kıyı Kanunu kapsamı içindeki tüm kaçak ve standarda aykırı yapılaşmaların tasdik edilmesi…" gerektiğini ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bu konuda bir ayrıcalığının olamayacağını, eğer bu yapıldıysa, sayın alt mahkeme bu manada diğer önüne gelen aykırılıklara da aynı kararı versin"* diyerek olaydaki yanlışlığa tepki göstermiş aynı tepkiyi aynı özellikteki diğer kaçak yapılar için de "*...tabi önce Bakanlık bu aykırılıkları tasdik etmeli"* diyerek vatandaşların böyle bir güç ve imkândan yoksun olduğunu belirtmekten öte böyle bir girişimin acayipliğine vurgu yapmak istemiştir.

Vatandaşın "*Kıyı Kanunu içindeki aykırılıkları nasıl Bakanlığa tasdik ettirecekler ayrı bir tartışma konusu"* diyerek, "*vatandaşın tek başına böyle bir ikna gücü var mıdır bilmiyorum… Burada acaba hangi argüman, bakanlığı yüzde yüz değiştirip, davacı yanında müdahil sıfatlığından"* vazgeçirip, "*bir anda planı tasdik safhası"*na getirdiğini ve bu durumun davacı Bakanlığı bir anda davalı konumuna getirdiğini ve davalının yanında yer almasına sebep olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Bu oluşumun sebebini anlamakta güçlük çektiklerini ima ederek "*…gerçekten*

[1348] Müsteşar Sabri Erbakan'ın alt geçidi "Zümrüt Apartman"ına benzetmesindeki mantık, Konya ilinde standartlar aykırı olarak yapılan ve sonuçta da kendiliğinden yıkılarak insanların ölümüne sebep olmasıdır. Kaçak alt geçit ile bu "zümrüt apartmanı" arasında bir paralellik kuran müsteşarın basında çıkan iddialı beyanlarına atıf yapan davalı sonradan aynı kurumun müsteşarı olarak bu tür bir tasdikin yapılmasının tenakuzunun altını çizmektedir.

bilmiyoruz….hadi Büyükşehir bir kabahat yaptı ve bunu aklamaya çalışıyor diyelim, peki Bakanlık niye bunu tasdik etsin ki… onun sorunlu olan viyadük inşaatına Büyükşehir'den bir destek sözü mü geldi acaba…yani sen benim problemli yerimi tasdik et ve bende senin problemli yerini çözeyim mi dediler acaba…?" diyerek Bakanlık ve Büyükşehir arasındaki alt geçit ve üst geçit pazarlığına işaret eden davacı vekili bu konuda Koruma Kurulunun da hukuka uygun davranmadığının altını çizmiş ve bu bağlamda yargının da hatalı olduğunu şöyle ifade etmiştir : *" Kurul önce Konak Köprülü Kavşağı için menfi karar alıp sonra acaba nasıl böyle olumlu karar almıştır? Bu takas işleminde alt geçitle bu Köprülü Kavşağın iki tarafın şantajı olarak birbirine ileri sürmesini ve bu iki kurumun yaptığı yanlışlığı (veya anlaşmayı) görüp, "eh artık bunlar anlaşmış ben de problem olmayayım'' mı demiştir acaba….? Aynı kurul, aynı yaklaşımı, başka örneklerde de göstermiş midir? Örneğin Galleria Projesinde, Örneğin Kordon Yolu Projesinde ve özel mülkiyet içindeki sorunlarda nasıl davranmıştır acaba? Burada bir sürü anormal acaba sorusu var ve en kötü acaba sorusunu ilk kararı hayli geç veren alt mahkemenin ilk kararındaki standarda aykırılık ile ilgili kısmını hiç görmeyip "eee.. artık taraflar anlaşmış kurulda tamam demiş. Standartları sorgulamanın ne manası var, karikatürdeki gibi araçlara lütfen eğilerek geçiniz gibisinden bir levha yazılsın''mı dedi acaba ki bu bozuk kurbla ölenler için de, "ne yapalım olmuş bir kere, keşke buradan değil de başka bir yerden geçseydiler"mi dediler ve söz konusu imalatta çökme varsa, artık orasını bilemiyoruz. Artık rasgele mi" dediler diyoruz. Zira ilk dosya incelemesinde ciddi belgeler sunduğumuz halde ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın en üst düzey bürokratı olan müsteşarının bile; "burası zümrüt apartmanı bir gün çökecek" demesine rağmen bile zemin ile ilgili bir inceleme yaptırmamasını düşündükçe gerçekten bir garip acabalar zinciri içinde, kendimizi bu halkanın dışında görmenin sadeliğini yaşıyoruz…Zira davamızı açtığımız ilk günden bu güne kadar, aynı çizgiyi bir tek davacı taraf olarak biz sergiledik galiba "* diye imar planları bulunmayan ve kaçak olarak yapılan alt geçide sonradan uydurulan planın nasıl tasdik edildiğini sorgulamakta, böyle bir plan tasdik edilse bile dava konusu alt geçitteki hukuka aykırılığı gidermeye yetmeyeceğini, buradaki hukuka aykırılığın planlamadan öte bir anlamı olduğunu ve planlama ile çözülmesinin mümkün olmadığını vurgulamaya çalışmış ve kaçak alt geçidin daha büyük zararlara

yol açmadan bir an önce iptali ve yıkılması gerektiğini ima etmiştir. Davacının hissi ve tepkisel söylem ile kaleme aldığı bu bölümde Meslek Odalarının ve bir kısım Sivil inisiyatifin ve basının (yerel basının önemli bir kısmının) suskun kalmasın da altını çizen davacı bunun İzmir Proje Tarihi içinde ayrık bir örnek olarak incelenmesi gerektiğini de ifade etmiştir.

Davacı dilekçesinin devamında Romen rakamı (II) başlığı altında "...bu hukuksuz ve teknik dışı uygulamayı incelerken tarihi perspektif açısından meseleyi yorumlama durumunda kaldık" diyerek 13.11.2003 tarihli mahkemenin yürütmeyi durdurma kararına karşı bölge idare mahkemesine yapmış bulundukları itirazlarını bir anlamda tekrarlamıştır. Bu itirazlar yukarıda incelediğimizden burada o bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz.

Bu bölümden sonra daha önce dava ve cevap dilekçeleri ile itiraz dilekçelerinde dava konusu idari işlemle ilgili ileri sürmüş bulundukları hukuka aykırılıkları tekrarlayarak sonradan yapılan ve Bakanlıkça tasdik edilen imar planının bu aykırılıkları gidermediğin belirtmiş ve Bakanlığın imar planındaki tasdik işleminin anormalliğini birazda uyarıcı bir hissilikte ifade etmiştir*: "…Şimdi bu duruma göre bu davaya davacı tarafında müdahil olan bakanlık nedendir bilinmez şimdi bu ucubeyi tasdik etmiş bulunuyor..biz de "artık oldu bir kere ne yapalım, bunun daha iyisi yapılana kadar bununla idare edeceğiz ve eğer bu arada insanlar bozuk kurblardan dolayı ölmeye devam ederse de bunu da sineye çekeceğiz ve bu arada eğer deprem olursa İzmir ilinin en ana arteri olan bu meydanın kapanmasından dolayı bütün İzmir felç olursa (ki benzeri durum Gölcük'te olmuştu), 'ne yapalım' diyeceğiz ve bu arada büyük bir yangın olursa ve büyük itfaiye araçları da buradan geçemezse de yine 'ne yapalım artık olmuş ve kaçak ve alçak geçit yapılmış bundan sonra yenisinin ve daha iyisinin yapılmasını bekleyeceğiz' mi diyeceğiz..hayır. Davacı taraf olarak biz bunu demeyeceğiz ve bununla ilgili olarak hukuk ve teknik neyi gerektiriyorsa onun yapılmasını isteyeceğiz ve olası afetlerde en azından 'biz söylemiştik' ve 'sorumlular ayağa kalkın' diyeceğiz. Ve inanın o zaman kim sorumlu ise bunun üzerine gidip bunun hesabını soracağız..insan ve toplum hayatı ile bu kadar oynanmaz…"* demiştir.

Davacı temyiz dilekçesinin bu bölümünün sonuç kısmında ise şu ifadelerle talebini somutlaştırmıştır *: "…Görüldüğü gibi imar planı olmayan ve kanunen yetkili tüm kurumların uyarıları nazara alınmadan ve dolayısıyla izinleri alınmadan, "öyle oldu da bitti maşallah, o aradan çıktı" mantığı ile yapılan standartlara, teknik aykırılığı olan ve şehrin meclisinde bunun olmadığını kabul eden ve ileriki yıllarda mutlaka yenisinin yapılacağını rahatlıkla ifade eden ve Hukuk Devleti içinde asla kabul edilemeyecek bir hukuksuzluk ve haksızlık durumu içinde bulunmaktayız. Bu duygu ve düşüncelerle 08.02.2002 tarihinde açtığımız davada, eğer idarenin lehine bir karar çıkarsa, bu söz konusu karar, bu tür kaçak inşaatları meşru kılacak ve hatta yasallığı ve haklılığı savunularak ve kötü bir örnek çalışma olarak gösterilecektir. Umarız bu kaçak yapılaşma tüm İzmir için örnek alınıp diğer kamu kuruluş uygulamalarına ve özel mülklere de sıçramaz ve eğer bu hukuksuz ve teknikten yoksun alçak ve kaçak Alt Geçidin bir takım pazarlıklarla tasdik edilmesi ile doğan durumu kabul edecek olursak, gerçekten her kaçak yapı sahibi, aynı imtiyazı isteyecektir ve bu aynı kaçaklık imtiyazı için tasdik isteyen insanlara, hangi ilke ve prensibi göstererek dur diyeceksiniz..Bu çok tehlikeli bir yaklaşım ve bu arada olacak afetten bu tasdiki yanlar kadar, bu tasdiki mahkeme kararı ile onaylayanlar da sorumlu olacaklardır..Bu manada gerekirse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne giderek bu ikircikli ve tezat durumun hesabını soracağız…Kimsenin bu haksız durumu yasal hale getirmeye hakkı yoktur…Deprem fay hattını değiştirecek kadar ciddiyetten ve insaniyetten yoksun örneklere yeni bir örnek eklemek anlamındaki bu uygulamayı istemiyoruz…"* diyerek mahkeme kararının bozulması gerektiğinin altını çizmiştir.

Davacı temyiz itirazlarının Romen rakamı (III) başlığı altında ise teknik olarak bozma gerekçelerini sıralamıştır.

Dava konusu iptali istenen idari işlemin asıl meselesi imar planının bulunmaması olmakla birlikte, planlama ile bu meselenin çözülmesinin mümkün olmadığını, dava konusu alt geçitte planlamanın ötesinde hukuka aykırılıklar ve anormallikler bulunduğunu, yeni bir plan yapıp bunun Bakanlıkça tasdik edilmesinin

ve Koruma Kurulunca uygun bulunmasının kaçak alt geçidi hukuka uygun hale getirmeyeceğini ileri sürmüş, dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile dosyada mevcut bilirkişi raporu ile bu görüşünü desteklemeye ve ispat etmeye çalışmıştır ve yukarıda bölge idare mahkemesine itiraz dilekçesinde ileri sürmüş bulunduğu argümanları burada da tekrarlamıştır.

Alt Geçidin standartlara aykırı ve normal yükseklikten alçak olarak yapılmasının mal ve can emniyeti açısından son derece tehlikeli olduğunu bunun planlama ile giderilmesinin mümkün olmadığını belirtmiş, bu yöndeki savını; *"… Kenti gezmek için gelen çift katlı bir turist kafilesi otobüsüne, "kusura bakmayın ama Konak Tarihi Meydanı'nı görmek için buradan geçemezsiniz. Aracınızı bir yere park edin ondan sonra gelin ve görün mü" diyeceğiz? Bu işin uluslararası boyutu, bir de ulusal boyutu var. Yine şehir dışından trafiğin müsaade ettiği saatte (örneğin gece saat 00:01'de), kamyonu 4 metreyi geçecek şekilde yükleme yapmış bir kamyon şoförü buradan geçmek istese ve "yükseklik 4 metredir" uyarı levhasını, "herhalde kentin göbeğinde standartlara aykırı bir yükseklikte köprü yapılmamıştır" gibi (haklı bir iyi niyetli) düşünce ile bakmadığı için görmeden buradan geçmesini daha doğrusu geçmeye çalışmasını düşünebiliyor musunuz?"* diyerek ispatlamaya çalışmış ve buradaki acayipliği vurgulamak için dilekçenin başına koymuş bulunduğu karikatürü dilekçesinin bu kısmına da monte etmiştir. Aslında davacının bu iddiasını dava konusu alt geçitte yaşanan hadiselere ilişkin gazete haberleri açıkça ispatlamaktadır[1349].

Davacı *"karikatür malzemesi olan bu tür yaklaşımlarla kamu yatırımı olamayacağını"* bunun hukuk sistemi içerisinde kabul etmemizin mümkün olamayacağını, *"karikatür dergilerine kapak olabilecek hadiselere, hukukun farklı yaklaşması"* gerektiğini, sunulan gazete haberlerine bakıldığında bu standarttaki Alt Geçitlerde böylesi tehlikelerin hep olacağını ileri sürmüş bu manada yanlışlığın altını çizmek için basında bazı yazarların bu geçide *"alçak geçit"*[1350] demekte olduğunu

[1349] Alt geçitte olan kazalara ilişkin gazete haberleri çalışmanın üçüncü bölümünün 3.8.10.3. kısmında ele alınmıştır.
[1350] Yerel basında "alçak geçit" ifadesini ilk kullanan ve bir anlamda bu manada isim koyma sahipliği gazeteci Ertan sayın'a aittir.

belirtmiş ve konuya ilişkin gazete haberlerini dilekçesi ekinde mahkemeye sunmuştur.

Devamla Bakanlığın bu tasdiki yapması ile alt geçitteki bu teknik eksikliğin gitmiş olmasının mümkün olmadığını belirtmiş, "Bu nasıl bir mantık ve nasıl bir hukuk anlayışı?" diyerek aslında alt mahkemenin bu aykırılığı saptamış olduğunu, bu saptama yapılmış iken, şimdi nasıl olur da bu teknik aykırılık hakkında hiç bir şey söylenmeden ve sanki ilk kararda böyle bir şey yokmuş gibi karar verilmesinin anlaşılmaz olduğunu bildirmiştir. Bu mahkeme kararında enteresan olan diğer bir noktanın ise muhalif kalan üyenin dahi bu hususta muhalefet koymamış olduğunu belirtip bunun çok vahim bir yanlışlık olduğunun vurgusunu yapmıştır.

Devamla dilekçenin başında bulunan karikatürün çok çarpıcı bir şekilde bu durumu ortaya koymakta olduğunu, bu karikatürdeki komiklik içinde yer almak istemedikleri için bu davayı açtıklarını ve takip ettikleri belirtmiştir.

İtirazlarının devamında zeminin dolgu olduğunu ve buna ilişkin bir inşaat tekniği kullanılmadığını, idari işlemin yetki, sebep ve amaç yönünden hukuka aykırı olduğunu ayrıntılı bir biçimde izah ettikten sonra, burada kamu yararının gözetilmediğini, bu hususu alt geçidin durumunun somut bir biçimde ortaya koyduğunu, davalı Büyükşehir Belediyesinin aynı müteahhide iş vermek için bu alt geçidi yaptığının ortaya çıktığını ileri sürmüş ve bunu dilekçesinde şu şekilde izah etmiştir: "*Burada müvekkilimizin üzerinde durduğu bir başka husus da; 'büyük kanalın borularını hazır döşerken (hazır kazmışken), bu Alt Geçidi yapalım' mantığı içinde Büyük Kanal Kolektör geçişini yapan müteahhitle, bu Alt Geçidi yapan müteahhidin aynı olup olmadığını ve bu Alt Geçit inşaat ihalesinin kanuni şartlar içinde yapılıp yapılmadığını da merak edip araştırmaktadır. Ancak gerek bilirkişi kurulu ve gerekse savunmalarda bu husus açık değildir*". Davacı yapılan bu tasdik işlemi ile bu hukuksuzlukların ortadan kalkmayacağını, eğer bu tür uygulamaları kabul edecek olursak, "*vay kamu yatırımlarının başına geleceklere ve dolaysıyla vay kamuya"* diyerek itirazlarını sürdürmüştür.

Davacı taraf, 01.07.1992 tarih ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 04.04.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. Ve 16. Maddeleri gereğince düzenlenmiş Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğinin 12. maddesinde*; "Kıyılarda 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya geçilemez…."* Hükmüne atıf yaparak, aynı yönetmeliğin pek çok maddesinde, özellikle kıyı ile ilgili olanlarında Uygulama İmar Planı'nın olması gerekliliği tekrar edilmiş olduğunun da altını çizmiştir. Ancak bu hususun somut olayda göz ardı edilmiş ve planı olmayan bir uygulama ile kıyıda Büyükşehir Belediyesi tarafından yapıldığını ve bu uygulamanın hukuka uygun olmadığını ifade ettikten sonra uygulamadan sonra plan anlayışının doğru olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca bu alanda yer alan Alt Geçidin yapımının İzmir Büyük Kanal Projesi kapsamında ele alındığı ve bu kanal kazısı yapılırken Alt Geçidin oluşturulduğunun bilinmekte olduğunu, zira AYKOME'nin aldığı karar üzerine imalat İZSU tarafından yapılmıştır/ihale edilmiş ve bedeli de AYKOME tarafından (Altyapı Yatırım Fonundan) bu kuruluşa ödenmiş olduğunu belirtip, İZSU'nun İzmir 4. İdare Mahkemesi Başkanlığı'na sunduğu 10.06.2002 tarihli yazısının bu hususu ispatladığını bu yazının 3. sayfasında dikkat edilecek olursa, *"Konak Meydanı Yaya Geçişi"* ifadesi yer almakta olduğunu, 26.04.2001 tarihli toplantıda alınan kararın *"…Büyükşehir Belediyesi Konak Meydanı yaya geçişi altyapısı ve altyapı aktarımı inşaatı ile düzenlemesinin ekli keşif özeti ve projesi kapsamıyla ve Büyükşehir Belediyesi tarafından projelendirilen 'Konak Meydanı Yaya Geçişi' işinin İZSU Genel Müdürlüğü'nce yapılmasına işin bedelinin hak edişlerinin AYKOME'ye ibrazı ile Büyükşehir Belediyesi tarafından İZSU'ya ödenmesine karar verilmiştir''* denildiğini iddia ederek; buradan ortaya iki sonuç çıktığını;

-bunlardan birincisinin İZSU tarafından yapılacak işin bir Yaya Geçişi imalatı olduğunu,

-ikincisinin ise Büyükşehir Belediyesinin konuyu re'sen projelendirmiş, hiçbir kurum ve kuruluşun iznini almadan işi doğrudan İZSU'ya ihale etmiş olduğun altını çizmiştir. Bu bağlamda davacı taraf şu tespitleri de yapmıştır : *"Bu durumda İZSU yaptığı/yaptırdığı imalatı veya aldığı hak edişi bir yaya Alt Geçidi için yapmıştır ve ödemesini almıştır. Ancak imalat/iş trafik akışı için düzenlenmiştir.*

İZSU, İdare Mahkemesi'ne sunduğu yukarıda belirttiğimiz yazısında yasal bir iş yaptığını savunmaktaysa da 26.04.2001 tarihli karara karşı niçin yaya geçişi yerine trafik geçişi yapmıştır? Zaten bu iki farklı geçişe hizmet eden geçişlerin, yönleri birbirine 90 derece zıttır. İmalatta dahi bunun farkına varılmadı mı? Ayrıca Projenin Büyükşehir tarafından yapıldığı ifade edilmektedir. Peki Büyükşehir yaya geçişine göre proje yaptıysa, trafik geçişi için bir proje var mıdır? Burada bu tür bir teknik içerikli projenin olmadığını iddia ediyoruz. Ayrıca bu iş için yapılan ödemenin Büyük Kanal Projesi kapsamından, diğer deyimiyle altyapı aktarım inşaatı ve düzenlemesinden ayrıca ödenmiş midir yoksa ödeme altyapı aktarımı içinde, Büyük Kanal Projesi tahsisatından mı verilmiştir? Oluşturulan Altyapı Yatırım Fonuna ne kadar fark verilmiştir? Bu konular imalatın ne şekilde yapıldığını açıklama yönünden önem taşımaktadır. Özellikle yaya geçişi olarak ihale edilen bir işin imalatta nasıl trafik geçişine dönüştüğü bilmecesine çözüm getirilmelidir. Bu konuda Karayollarıyla ortak çalışmada da bulunulmadığı ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki geçiş, bir Karayolu geçişidir" diyerek idari işlemin unsurları yönünden sakatlığını ve hukuka aykırılığını ortaya koymaya çalışmıştır.

Davacı vekili, alt geçidin bırakın imar planını, bir projeye dahi dayanmadan yapıldığını iddia etmiş ve bu projesiz yapının imar planı ile düzelemeyeceğini belirtmiş, sonradan Bakanlıkça tasdik edilen imar planının buradaki teknik eksikliği ve hukuka aykırılığı gideremeyeceğini ileri sürmüştür. Davacı bu hususstaki iddiasını *"Hatta Alt Geçide ve kıyıya doğru yönelik İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce onanmış bir plan olmadığı gibi, geçidin tek bir teknik projesi de bulunmamaktadır. Bu nedenden ötürü yapılmış işlem hem hukuka hem de mevzuata aykırıdır ve iptali gerekmektedir"* ifadeleri ile somutlaştırmaktadır.

Alt geçidin yapımı sırasında 3 değişik projenin gündeme geldiğini ve uygulama işleminde bu projelerden hiçbirisinin esas alınmadığını iddia eden davacı taraf; *"İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin İZSU tarafından yapılan Alt Geçide ait üç değişik proje olduğundan bilgisi bulunmakta mıdır bilemeyiz ancak, her üç projenin de birbirinden değişik değerlere sahip olması kişiler üzerinde farklı düşüncelerin gelişmesine neden olmaktadır. İlk proje 17.01.2001 tarihini taşımaktadır. Bunu*

takiben 26.02.2002 ve yaklaşık bir ay sonra 04.04.2002 tarihinde yeni bir proje yapılmıştır. Ancak bu süreler zarfında Konak Alt Geçidi'nin yapım çalışmaları devam etmektedir. Bir taraftan proje çizilirken diğer taraftan Konak'ta çalışmalar devam etmektedir. Daha açıkçası yapılan Konak Alt Geçidi'nin imalatına uygun proje iş biterken işe uygun olarak yapılmıştır" iddiasında bulunmuştur.

Davacı taraf bu durumu somutlaştırarak *"Yapılmış ilk projede boyuna eğimin %5.00 ve iç yükseklik 4.20 metredir. Daha sonraki, ikinci projede eğim %5.13'e getirilmiş ve yükseklik 4.66 metreye çıkarılmıştır. Daha sonra imalatta ortaya çıkan duruma göre ve karışıklıkları düzeltmek için ikinci proje de tadil edilmiş ve eğimin, bu tarihte yapılmış olan yolda %5.6 olduğu ve iç yüksekliğin de 4.00 olduğu görülerek yeni tür bir proje ortaya çıkmıştır. Hatta son projede iç yüksekliğin proje üzerine yazılması gerekirken yazılmadığı da belirlenmiştir. Bu da her an değişebilir imajını vermektedir"* diyerek yapılan imalattaki projesizliği ifade etmeye çalışmıştır.

Davacı, alt geçidin olması gereken zeminden yüksekte inşa edildiğini[1351], bunun ise bölgede bir kot farkı meydana getirdiğini iddia ederek bu kot farkının meydan ile denizi birbirinden ayırdığını, Meydan – deniz bütünlüğünü sağlayacağı iddia edilen alt geçidin tam tersi yönde bir gelişim gösterdiğini ileri sürmüş ve bu hususu dilekçesinde şu şekilde ifade etmiştir: *" Eğimler hariç kapalı kısmı 100 metre uzunlukta olan Alt Geçişin yüksekliğinin üstü Konak Meydanı'nda +3.60 kotundadır. Deniz kıyısı ±0,00 kotu olduğuna göre ortaya çıkan yükseklik Konak Meydanı düzlüğünde Kemeraltı'ndan denize doğru veya Karşıyaka Vapur İskelesi'ne ilerlerken denizi görme ve hatta algılama imkânı da bu Alt Geçit yapımıyla ortadan kaldırılmıştır. Saat Kulesi'nin Meydanı +1,60,+1,70 kotlarındadır ve üst geçiş önünde bu yükselti +2,60 metreye erişmektedir. Alt Geçidin üst seviyesi önündeki bu yükselti geçişin Konak Meydanı'nda +1,00 metre yükseldiğini belirlemektedir. Bu*

[1351] BASKICI, a.g.e., s. 126, 136. Denizle rahatça ilgi kurmak ve algılamak için Konak Meydanında bulunan nedeni belirsiz kot farklılıklarının giderilmesi gerektiğinin belirtildiği tez çalışmasında, araştırmacının iddia ettiği gibi bu kot farkının nedeni belirsiz olmayıp, kaçak alt geçit dolayısıyla bölgede meydana gelen kot farkının giderilmesine dönük kamuflaj işlemi olduğu görülmektedir. 'Nedensiz' nitelendirilmesinden çok "kaçak alt geçidin neden olduğu anormal kot uygulamasını gidermek amacıyla yapılan yükseltilerin" nitelendirilmesi kullanılmasının daha uygun bir terim olacağı kanaatindeyiz. Eğer Kaçak Alt Geçitten sonra böyle bir illüzyon içerikli düzenleme yapılmasaydı akacak alt geçidin bütün anormalliği meydanda kendisini bariz olarak gösterecekti. Konunun geniş incelemesini Konak Meydanı Projesinde yapacağız.

durumda da Konak Meydanı'nda yer alan bir trafik Alt Geçişinin bulunduğu kotun bir metre üstüne çıktığını göstermektedir. Karşıyaka vapur İskelesi önünden 3,60 metre yüksekliğinde ve 100 metre uzunluğunda bir set çekilmiştir. 32,00 metre genişlikteki bu duvarın gerek estetik ve gerekse hukuksal ve de teknik açıdan hiçbir olumlu yanı bulunmamakta Konak Meydanı'nı denizden koparmaktadır. Denize veya Karşıyaka Vapur İskelesi'ne erişmek için her yaya bu Alt Geçidi aşmak için normal zemine göre yukarı çıkmakta daha sonra aşağıya inmektedir. Bu tür yükseltilerin dünyada hiçbir meydanda bulunmadığını da burada iddia ediyoruz. Bu sakil görselliğin ortadan kaldırılması ve Alt Geçidin üst seviyesinin de meydanın bu kesiminde en az +1,00 kotuna indirilmesi gerekmektedir" şeklinde belirtilmiştir.

Davacı vekili, karayollarında geçerli bulunan standartlara göre yolun enine eğimli olmasının gerektiğini, bunun yolda biriken suların yanlara akıtılması ve yol yüzeyinde su birikintisinin önlenmesi için zaruri olduğunu ileri sürmüş ve bu hususstaki temyiz itirazlarını şu şekilde somutlaştırmıştır ; *"Kent içi veya kent dışı olsun yollarda belirli bir eğim bulunması zorunluluğu vardır. Bundan amaç, yol üzerinde yağmur ve diğer nedenlerden ötürü birikebilecek suların yanlara akıtılması ve yol üzerinde su birikmemesini sağlamaktır. Bu eğim ortalama olarak %0.3.5'dir. Ancak alt ve üst limitleri de bulunmakta olup üst limit %0.5 ve alt limit de%0.2'dir. Sıfır eğimde yol yapılmaz hele su birikme ihtimali yüksek olan Alt Geçitlerde bu eğim daha da önem kazanır ve yan kanallar vasıtasıyla içeri giren suların tahliyesi sağlanır. Bu nedenle kapalı mekan olması nedeniyle Konak Alt Geçidi'nde %.0.5 eğimin kullanılması tavsiye edilen eğim değeridir. Hiç eğim verilmemiş olması yolun standartlara uyulmadan yapıldığının diğer bir kanıtıdır." Diyerek dava konusu işlemde bu hususstaki teknik yanlışlık ve eksiklik ile hukuka aykırılığı ortaya koymuştur. Davacı "alt Geçidin giriş ve çıkışlarına yola dikey yerleştirilmiş olan kapaklı kanaletlerin suyu önleyeceği varsayımı" ve yaklaşımının yanlış olduğunu zira bu kanaletlerin yağmur debisi hesaplanmadan konmuş olması, her yağmurda suyu tutacak diye bir varsayımdan hareket edilerek yerleştirildiği kanısını ortaya çıkardığını, üstelik kanaletlerin kapakları üzerindeki açıklıkların orta derecede bir sağanakta yağan yağmur+Alt Geçide giren ve çıkan yolun eğiminden ötürü içeri doğru akan su hesaplandığında su tutma olasılığının düşük bulunduğunu ileri*

sürmüş ve bu kanaletlerin verimli çalışamayacağını ve Alt Geçit içinde su birikmeleri oluşacağını, bu açıdan da tekniğine uygun bir imalat olmadığını" beyan etmiştir ki daha sonra bölgede yaşananlar davacı tarafın bu iddiasını doğrulamıştır. Çalışmamızın ileriki sayfalarında basın haberlerinin incelenmesinde görüleceği üzere şiddetli bir yağmurda alt geçit 0,50 cm. su ile dolarak bir faciaya dönüşmüş, uzun süre şehir trafiğini kilitlemiştir.

Davacı vekili, Alt Geçide giriş ve çıkışlara yerleştirilen kanaletlerin alt geçide yağmur sularının girmesini engellemeyeceği gibi başka bir açıdan da tehlikeli bulunduğunu ileri sürerek *"yola yerleştirilmiş dik kanaletler, üzerlerinden araçlar geçerken zıplamasına neden olmakta ve buna karşın sürücüler yavaşlama zorunda kalabilmekte, bu durum, arkadan gelen araçlar için risk yaratmaktadır."* dedikten sonra alt geçidin bir transit geçiş alanı ve müsaade edilen maksimum süratin çoğu kez uygulandığı bir mekân olduğunu, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı üzerinde bulunan bu alanda maksimum hız sınırının 70 km./h olduğunu buna göre bu süratin olasılığının hesaplanması gerektiğini belirtmiştir. Davacı burada bu hususun hesaba katılmamış olduğunu ve Alt Geçide giriş ve çıkış kurblarının maksimum 60 km./saat hıza uygun olabilecek tarzda yapıldığını ileri sürmüştür. Davacı itirazını; *"bu değer limitte bir sayıdır. Gerektiğinde geçiş üstünlüklü araçların yapacağı süratler hesaba katılmamıştır. Bu da kent içinde bir Alt Geçide giriş ve çıkışlar için uygun kurbların yapılmadığını göstermekte ve projenin bilme ve hukuka aykırı olduğunu kanıtlamakta olduğunu"* iddia etmiştir.

Davacı taraf dilekçesini, *"Kemeraltı'nın planları yapılırken meseleye bir bütün olarak bakıp bu manada ele alınsaydı, elbetteki bu yanlışlıklar olmayacaktı. Yapılan kaçak Alt Geçit, bir yanda tarihi Kemeraltı, diğer yanda meydan düzenlemesi ve nihayetinde de sahil düzenlemesini bir bütün olarak zarar vermiş ve birbirinden kopuk, bütünlük arz etmeyen ve gerçekten estetikten yoksun bir çalışma meydana getirmiş ve kentin tarihine ve kimliğine haksızlık yapılmış ve bir kent suçu işlenmiştir."* İfadeleri ile sürdürmüştür. Devamla Bakanlıkça sonradan yapılan tasdik işleminin "*kılıfına uydurma"* olduğunu ve burada bir mana ifade etmemesi gerektiğini belirterek bölümün sonuç kısmını şu ifadelerle sonlandırmıştır : "Eğer bu

yolun önü açılırsa ileride çok vahim örnekler görebiliriz ve hele bunlar, bu kararı örnek gösterirlerse işte o zaman bu manada bu karar çok sorgulanır herhalde. Danıştay, bu kritik noktada Yüksek Mahkeme fonksiyonunu yerine getireceğinden hiç kuşkumuz yok. Aksi takdirde ciddi bir hukuk zedelenmesi olacaktır. Böylesine bir durum, gerçekten çok vahim hatalara yol açacaktır. Bu kötü gidişata dur demek yargının vazifesidir kanaatindeyiz. Eğer bu kabul edilecek olursa, bu durumda olan ve Kıyı Kanunu kapsamı içinde karşılıklı plan benzeşmesi ve tasdikleşmesi bekleyen özel mülk içindeki davacıları açıp yargıdan bu meyanda karar bekleyeceğiz ve eğer bu manada karar gelmez ise işte o zaman burada böyle karar vermiştiniz, şimdi neden vermiyorsunuz diye hakkımızı belki de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde alacağız…" .

Davacı taraf, temyiz dilekçesinin Romen rakamı (IV) ile gösterdiği bölümünde; ***"İdare Hukuku Bağlamında Ve İptal Davası Son Noktasında Temyiz Sebepleri"***ni mahkemeye sunmuştur.

Bu başlık altında Hukuk Devletinin gelişimi üzeride duran davacı; günümüz çağdaş yönetimlerinin ve demokrasilerinin en temel özelliğinin "idarenin hukuka bağlılığı" noktasında kendini gösterdiğini, alt geçitte buna riayet edilmediğinden bir çok hukuka aykırılığın yaşandığını ve idarenin hukuka bağlılığı adına buna kesinlikle göz yumulmaması gerektiği üzerinde durmuş aksi taktirde diğer kamu idarelerinin ve şahısları da aynı beklenti içerisinde olacağını iddia ederek, böyle bir durumda, insanların bu dosya ile, idarenin veya yargının karşısına çıkması durumunda zor durumda kalınacağını iddia etmiştir. İdarenin elinde bulundurduğu olağan üstü güce rağmen bu güç kullanımının denetiminin sınırlı olduğunu iddia etmiştir. Bu denetimin, basın ve yayın kuruluşları, idarenin kendi iç denetimi ve yargı denetimi şeklinde gerçekleştiğini ileri süren davacı vekili, bunların en etkilisinin "yargı denetimi" olduğunu, idare hukukunda bu denetimin hukuk devleti ile özdeşleştiğini ileri sürmüştür.

Davalılardan Büyükşehir Belediyesi'ne ve uygulamalarına karşılık bu dönemde basın yayın kuruluşlarından herhangi tepki gelmediğini ileri süren davacı,

meslek odaları vs. sivil toplum kuruluşları ile sıkı işbirliği nedeniyle bu dönemde bir çok hukuka aykırılıklar yapıldığını iddia eden davacı vekili meslek odalarının idareyi denetleme fonksiyonunun işlemediğini, aynı hususun, Koruma Kurulu içinde geçerli olduğunu iddia ederek, Koruma Kurulu'nun Konak Meydanında yapılan çok büyük hukuka aykırılığa ses çıkarmayarak, Konak Meydanındaki bu hukuksuzluğa göz yummuş olmasını gerekçe göstermiş, aynı çaptaki bir aykırılığın vatandaşın yapması durumda, akıbetinin kesinlikle hapis cezası olacağını, oysaki burada bırakın savcılığa suç duyurusunda bulunmayı, yapılan yanlışlığın durdurulması için bile bir çaba gösterilmediğini ifade etmiş, bu hukuka aykırı uygulamanın iptali için açılan davada da Koruma Kurulunun gerekli ve yeterli savunmayı yapmadığını, mahkemece verilen kararı temyiz dahi etmediklerini iddia ederek bu hususların Koruma Kurulunun bağımsız ve tarafsız statüsünü tartışılır hale getireceğini öne sürmüştür.

Davacı vekili dilekçesinde şu ifadelerle müvekkilinin ve kendi durumunun tasviri yapmıştır : *"Bu davada müvekkilim, idari yargının ona sağladığı bireysel olarak kamu yararını koruma ve kollama anlamındaki iptal davasının hiç bir siyasi grup ve oluşum, oda yönetimleri vs olmadan ilmi ve hissi duyarlılıkla yürüttüğü güzel bir örnek olduğu kanaatinde"* olduğunu müvekkilinin bu samimiyeti, duyarlılığı ve ciddiyetinin vekil olarak kendisini de etkilediğini ve Hukuk Fakültesi'ndeki İdare Hukuku derslerinin o cazibeli ve farklı atmosferinin güzel yansımasını yıllar sonra kendisinin de tekrar yaşadığın ve bu dava ile idari yargının ne kadar farklı ve ne kadar önemli bir şey olduğunu her bir safhada saygı ile anladığını ifade etmiştir.

Alt geçidin içerisinden geçtiği Konak Meydanı'na ait fotoğrafları dava dosyasına ibraz ettiğini söyleyen davacı vekili, bu fotoğraflardan da görüldüğü gibi "*alt geçidin bu anormal yapısından dolayı artık meydandan bakan denizi göremiyor ve maalesef deniz kenarından bakan da meydanı algılayamıyor"* iddiasında bulunmuştur. Sırf bu kaçak Alt Geçidin anormalliğini bertaraf etmek için yapılan meydandaki kot düzenleme çalışmaları Meydanın tarihi perspektifini de bozduğunu iddia eden davacı vekili davanın başından beri söylediği gibi, bunun bir kent suçu olduğunu ve bu tür kent suçların San Marko Meydanı'nda veyahut Kızıl Meydan yapılmasının asla mümkün olmadığını belirtmiştir.

Devamla; dava konusu alt geçidin; Davanın en başından beri; 1/5.000'liğinin olmadığı, 1/1.000'liğinin olmadığı, Projesinin olmadığı, Kurul izninin bulunmadığı, Kıyı Kanunu'nun ihlal edildiği, Standartlara aykırı olduğu, belli olduğu halde yürütmenin durdurulması kararı verilmemiş ve verilen kararın da iki buçuk sene sonra verildiğini beyan etmiştir. Bu zaman zarfında davalı idarenin bu kaçak inşaat ve bunun anormalliğini bertaraf etme adı altında yapılan tüm düzenlemeler yapılmış ve kamunun trilyonlarının heba edilmiş olduğunu, en enteresan tarafın ve noktanın ise, bu davaya davacı yanında müdahale talebinde bulunan Bakanlığın sonradan bunu tasdik ederek davalının yanında yer aldığını, Karayolları tarafından yapılan Konak Viyadüğü'nün bu karar ile ödeşerek yasal hale getirilmesi adına bunun yapıldığını, bununla ilgili meclis tutanaklarının[1352] da araştırıp bulunduğunu ve dosyaya ibraz edildiğini söylemiş, bunu Danıştay'ın dikkatine en son ek bölümünde sunduklarını belirterek Danıştay'dan bu kararın bozulmasını talep ettiklerini beyan etmiştir.

3.8.8.1.2.5.31 Temyiz Dilekçesinin Yorumlanması

Söz konusu karar, davalılardan İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İZSU Genel Müdürlüğü ve Konak Belediye Başkanlığı'nca temyiz edilmiştir.

Temyiz üzerine Danıştay 6. Dairesi'nin bozma ilamında[1353] "….*Dava dosyasında bulunan bilirkişi raporunda dava konusu bölgenin 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının bulunduğunun belirtildiği, temyiz dilekçesinde ise koruma amaçlı nazım imar planının yürürlüğe girmesine kadar geçiş dönemi yapı şartlarının uygulanması gerektiğinin ileri sürüldüğü anlaşıldığından, İdare Mahkemesi'nce uyuşmazlığa konu alanın 1/5.000 ölçekli plan kapsamında olup olmadığı, plan kapsamında değil ise, geçici yapılaşma koşullarının belirlenip belirlenmediğinin araştırılması suretiyle yolun yer altına alınmasına ilişkin uygulama hakkında karar verilmesi gerekmektedir….açıklanan nedenlerle mahkeme*

[1352] Bu konu ile ilgili bahsi geçen meclis tutanaklarını Konak Meydan Projesi bölümünde ele alacağız ki bu alt geçit ile ilgili asıl tartışma Meydan Düzenlemesi Projesinde yerel meclislerde ancak tartışılmıştır.

[1353] **Danıştay 6. Dairesi'nin 18.01.2005 gün ve 2004/3310 E. – 2005/146 K.** Sayılı bozma ilamı

kararının temyiz edilen bölümünün bozulmasına 18.01.2005 gününde oybirliği ile karar verildi…" denilmiştir.

Oysaki dosya kapsamı gayet açıktır; uygulama işleminin ne 1/5.000 ölçekli nazım imar planı, ne 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı ne de geçici yapılaşma koşulları hakkında Koruma Kurulu kararı vardır. Zaten Koruma Kurulu'nun cevabı açıktır. Bu konuda geçici yapılaşma şartlarını içerir bir Kurul kararı olmuş olsaydı, dosyaya ibraz edilirdi. Aksine Koruma Kurulu'nun mahkemeye verdiği cevapta, yapılan uygulama işleminin hukuka aykırı olduğu ve durdurulması gerektiğinin ilgili Belediye'ye bildirildiği belirtilmiştir. Böyle bir geçici yapılaşma koşulları belirlenmiş olsaydı, Koruma Kurulu tarafından bu geçici yapılaşma şartları dâhilinde bölgedeki uygulama işlemine Kurul tarafından onay verildiği belirtilirdi. Oysaki bu yönde bir beyanda bulunulmamış, aksine uygulama işleminin durdurulması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Davacıya göre Danıştay'ın bu kararı da Belediye Başkanlığına hukuka aykırı yapılan alt geçide ilişkin sonradan hazırlanan planların Bakanlık tarafından bu zaman zarfında onanmasının sağlanması için zaman kazandırmaya yönelik bir karardır. Bu karar hukuki bir karar değildir; keyfi ve adamına göre bir karardır. Yine davacıya göre bu şekilde hukuk düzeni içerisinde yeknesaklık ve vatandaşlar arasında eşitlik sağlamak imkânı, asla söz konusu olamaz. Oysaki hukuk da en temel ilke, hukuk kurallarının herkese eşit uygulanmasıdır ve bu manada burada eşit uygulamadan bahsetme imkânı asla söz konusu değildir.

İdare Mahkemesi'nce bölgedeki alt geçit uygulamasının iptali, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na (Karayolları Genel Müdürlüğü) bölgede yapımı bitme aşamasına gelen ancak, bölgenin tarihi sit alanı ilan edilmesi ile birlikte yargı kararı ile durdurulan Konak Köprülü Kavşak Projesi uygulaması için bir fırsat doğurmuştur.

Böylece Bakanlık ve Belediye, iki hukuka aykırı projenin hukuka uygun hale getirilmesi için işbirliği yaparak; Belediye, Bakanlık tarafından yapılan Üst Geçit Projesi'ne, Bakanlık ise Belediye tarafından yapılan hukuka ve standartlara aykırı alt

geçit uygulamasına onay vererek, bölgede her iki projeyi içerir biçimde plan yapılarak dava konusu alt geçit hukuka aykırı olmaktan ve iptal edilmekten kurtulmuştur. Peki bu uygulama biçimi hukuka uygun bir tarz mıdır? Elbette ki hayır! Zira Belediye tarafından bölgede yapılan dava konusu alt geçit işleminin hukuka aykırılığı yalnızca planlama ile ilgili bir husus değildir. 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın veya 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın bulunması ile buradaki alt geçide Yasallık kazandırmak, hukuka uygun hale getirmek mümkün değildir. Burada en önemli sorun yapılan projenin standartlara aykırı olmasıdır.

Bu proje her bakımdan standartlara aykırıdır. Öncelikle yükseklik 5.00 metre olması gerekirken 4,00 metre olarak yapılmıştır. Bu nedenle bölgeden itfaiye araçları, çift katlı otobüsler dahi geçememektedir. Bölgeyi gezmek için çift katlı otobüslerle gelen turist kafilesi bu bölgeden geçememektedir. Zemin dolgu zemin olmasına rağmen, zeminde iyileştirme ve sağlamlaştırma adına hiçbir önlem alınmamış ve inşaat tekniği kullanılmamıştır. Bu nedenle çökme tehlikesi bulunmaktadır.

Bunun dışında kurb bozuklukları, trafik akışı açısından son derece tehlikelidir. Nitekim alt geçit inşaatından sonra bölgede birçok maddi hasarlı trafik kazasının yanında çok sayıda ölümlü kaza yaşanmıştır. Bu kazaların temel nedeni, şeritlerdeki ve kurblardaki bozukluktur. Hukuka aykırı bir uygulama, zorlayarak dahi olsa hukuka uygun hale getirilemez. Bu iş, baştan planlanmalı ve ona göre yapılmalıdır. Bu yapılan alt geçit, bu haliyle ne yaparsak yapalım hukuka ve standartlara uygun hale gelmeyecektir. Çünkü burada yapılan yanlışlığın telafisi imkânsızdır; Ancak bu ucube alt geçit kaldırılarak yerine planlama ve şehircilik ilke ve esaslarına, yol, alt ve üst geçit standartlarına ve hukuka uygun yeni bir alt geçit yapmakla mümkün olacaktır. Zaten bu alt geçidi yapan dönemin Belediye Başkanı da bunu söylemektedir; "*Bu alt geçit olmadı. Ama şimdi bununla yetinelim ileride şartlar düzeldiğinde daha iyisini yaparız*" demektedir. Bir kamu yatırımının ömrü bu kadar kısa olmamalıdır. Neticede buraya trilyonlarca para harcanmıştır.

3.8.8.1.2.5.32 Danıştay'ın Gönderme Kararı

Danıştay 6. Dairesi, 28.12.2005 tarihinde almış olduğu gönderme kararında;

"…Dosyanın incelenmesinden, mahkeme kararında İdare Mahkemesi üyelerinin imzasının bulunmadığı anlaşıldığından, 2577 sayılı İYUK'un 22. ve 24/h maddeleri uyarınca imzanın tamamlanması için dosyanın İzmir 4. İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine.." karar vermiştir. Tarafları bu kadar çok olan ve basında da çokça yer alan ve bu manada sıkı takip edilen bir dosyanın alt mahkemece kararının imzalanmasının unutulmasını davacı taraf yine "unutulma" kavramı içinde karşılamamakta ve bu kaçak alt geçidin yasallığı için tanınan tölerans süresi olarak yorumlamaktadır.

Bu gönderme kararında belirtilen eksiklik, 4. İdare Mahkemesi'nce tamamlanmış ve dosya, 31.01.2006 tarihinde Danıştay'a tekrar gönderilmiştir.

28.04.2006 tarihli temyize cevap dilekçesi ile Konak Belediye Başkanlığı, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı da 14.04.2006 tarihli dilekçesi ile alt mahkeme kararının onanmasını talep etmiştir.

3.8.8.1.2.5.33 Yürütmenin Durdurulmasının Reddi Kararı

Danıştay 6. Dairesi, 15.03.2006 tarihinde vermiş olduğu ara kararında, *"..temyiz edilen İdare Mahkemesi kararının yürütülmesinin durdurulmasının gerektirecek bir neden bulunmadığından, bu konudaki istemin reddine..*" karar vermiştir.

3.8.8.1.2.5.34 Danıştay 6. Dairesi'nin Bozma Kararı

Temyiz üzerine Danıştay ilamı[1354] ile yerel mahkeme kararı bozulmuştur: *"…Temyiz dilekçesinde, uyuşmazlığa konu Alt Geçidin standartlara aykırı olduğunun ileri sürülmesi ve bilirkişi raporunda da Alt Geçit Projesi'nin ve yapılmış*

[1354] **Danıştay 6. Dairesi'nin 14.09.2006 tarih ve 2006/548 E.-2006/4078 K**. sayılı ilamı

olan şeklinin standartlara aykırı olduğunun belirlenmesi kapsamında Alt Geçidin karayolunun devamı olup olmadığı, Alt Geçit yapılırken karayolları standartlarının uygulanmasının gerekip gerekmediğinin araştırılması, gerekli görülmesi halinde bilirkişi incelemesi yapılması suretiyle yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir…" gerekçesi ile yerel mahkeme kararı bozulmuştur.

Bu bozma kararına karşılık, davacı taraf ve davalılardan İZSU Genel Müdürlüğü 01.12.2006 tarihli dilekçesi ile karar düzeltme talebinde bulunmuştur.

3.8.8.1.2.5.35 Danıştay 6. Dairesinin 14.09.2006 tarih ve 2006/548 E.-2006/4078 K. Bozma Kararına Karşı Başvurulan Karar Düzeltme İstemlerine ilişkin Tashih-i Karar Dilekçeleri

Davacı taraf bu bozma ilamının eksik ve hatalı olduğunu ileri sürerek, 18.12.2006 tarihli dilekçeleri ile aşağıdaki gerekçelere binaen tashihi karar başvurusunda bulunmuşlardır.

Danıştay ilamına karşı tashihi karar dilekçesine; *" Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün yer altına alınmasına ilişkin alınan idari işlem (Alt Geçit uygulaması) şehircilik esasları, planlama ilkeleri, kamu yararı, yapılış şeklinin ve projesinin standartlara aykırı olması yönleriyle bütün halinde hukuka aykırı olup yerel mahkeme kararının tamamen bozulması gerekirken yalnızca "Karayolları standartlarının uygulanmasının gerekip gerekmediğinin araştırılması" yönünden bozulması hukuka aykırı olup, yerel mahkeme kararının ve buna ilişkin verilen Danıştay 6. Dairesi 14.09.2006 tarih ve 2006/548 E.-2006/4078 K. sayılı ilamının bozulması ve düzeltilmesi gerekmektedir."*i İddiası ile başlayan davacı vekili, karar düzeltme gerekçesi olarak şu hususları zikretmiştir.

Daha önceki itiraz ve temyiz dilekçesindeki iddialarını aynen tekrarlayan davacı vekili; buradan farklı olarak; yerel yönetimle Bakanlığın aynı bölgede yapmış bulunduğu hukuka aykırı uygulamaları yani Belediyenin yaptığı kaçak Alt Geçit ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yaptığı Köprülü Kavşak uygulamasının pazarlık

konusu yaparak; Alt Geçide karşılık, üst geçit şeklinde imar planlarının yapılmasının doğru olmadığı, yapılan hukuka aykırılıkları gizli girişimi mahiyetindeki bu pazarlığın hukuka uygun bir yaklaşım tarzı olmadığının açık olduğu,i yapılan bu pazarlık ve plan tasdikinin bölgedeki plansızlığı planlama ilkelerine, şehircilik esaslarına ve kamu yararına uygun hale getirmediği belirtilmiştir.

Devamla *"her iki uygulama da bütüncül olmayan, parçacıl yaklaşımlarla ele alınmış, şehir ulaşım ağı, yol güzergahları bu noktada alınan plan ilke ve kararları dikkate alınmadan sadece kaçak yapılan alt ve üst geçidi şeklen hukuka uygun hale getirmek için (planı var diyebilmek için) ortaya atılmış bir girişim ve davranış biçimidir. Bu yönüyle hukuka aykırıdır"* diyerek *"Nitekim bölgenin bir bütün olarak Nazım İmar Planı (şehir ulaşım ağı ve yol güzergâhları) bölgede bu noktada oluşan plan ilke ve kararlarına göre dikkate alınarak planlanması gerektiği noktasında hem Koruma Kurulu kararları hem yargı kararlarının mevcut*" olduğu vurgulanmıştır.

Devamla *"bu bağlamda bölgenin bir bütün olarak Nazım İmar Planı kapsamında ele alınması gerektiği noktasında yargı kararları ve Koruma Kurulu kararları mevcut iken bu kararları görmeyerek sadece bölgede yapılan kaçak Alt Geçit ve üst geçidin pazarlık konusu yapılarak, planı var noktasına getirebilmek için sonradan plan tasdiki dava konusu uygulama işlemini, şehircilik esaslarına, planlama ilkelerine, kamu yararına ve hukuka uygun hale getiremez*" denilmiştir.

Davacı taraf devamla dava konusu bu Alt Geçit, tasdik işleminden sonra hangi ulaşım ağı ile uyumlu hale gelmiş ve şehir ulaşım ağına entegre olmuş ve hangi plan veya plan kararı ile bir bütün teşkil etmiştir? Şeklinde bir yaklaşımla bunun doğru olmadığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda bölgeye ilişkin daha önceki kurul kararları ve yargı kararları dikkate alındığında *"Bu bağlamda tasdik işleminden sonra ortaya çıkan planların, planlama ilkelerine, şehircilik esaslarına, kamu yararına ve hukuka uygun hale gelip gelmediği noktasında keşif ve bilirkişi incelemesi yapılması gerekirken bu noktadaki eksikliğin görülmemesi bozmayı gerektirir önemli bir noksanlıktır"* şeklinde tespit ile Danıştay bozma ilamının eksik

ve hatalı olduğu, belirtilen bu nedenlerle de yerel mahkeme kararı hakkında bozma kakarı verilmesi ve Danıştay ilamının düzeltilmesi istenilmiştir.

Davacı taraf *"netice olarak Koruma Kurulu'nun başlangıçta bölgenin bir bütün olarak ele alınması ve Nazım İmar Planı şeklinde bütüncül olarak ele alınması noktasında kararları varken ve bu şekilde planlama yapılması öngörülmüş iken, iki idarenin birbirinin hukuka aykırılıklarını örtbas etmek amacıyla oldubittiye getirilen, uygulaması bitmiş ancak tamamıyla, planlama ilkelerine, şehircilik esaslarına, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na, kamu yararına ve hukuka aykırı idari işlemi (planı) tasdik etmesinden sonra söz konusu planı "uygun bulmasının" hukuka uygun bir yaklaşım olmadığı açıkça ortadadır."* yaklaşımında bulunmuş ve "*uygulama işlemi bittikten sonra ve mahkemece iptal edildikten sonra planı yapılan ve Bakanlıkça tasdik olunan imar planlarının yargısal denetiminin yapılmadığını"* daha sonra "*Bakanlık tarafından tasdik olunan bu planların şehircilik esaslarına, planlama ilkelerine, kamu yararına, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nu ilke ve esaslarına, hukuka uygun olup olmadığı noktasında inceleme ve araştırma yapılmadan davanın reddedilmesinin hukuka aykırı"* olduğu belirtilerek mahkemenin karar verdiği planın yeni bir idari işlem (plan) olduğu Yüksek Mahkemece bu aykırılık noktasında yerel mahkeme kararının bozulmamasının açıkça hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir.

"Bu nedenle meselenin bu noktalardan da ele alınarak yerel mahkeme kararının bir bütün olarak bozulması için işbu tashihi karar talebinde bulunma gereği hâsıl olmuştur." denilerek netice ve sonuç bölümünde ise *"İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 21.09.2005 tarihli 2005/968 E.-2005/993 K. sayılı kararının yalnızca "karayolları standartlarının uygulanmasının gerekip gerekmediğinin araştırılması" yönünden bozulması hukuka aykırı olup, iptali istenen idari işlemin planlama ilkeleri, şehircilik esasları ve kamu yararı yönünden hukuka ve mevzuata aykırı bulunmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmiş olması yönünden de bozulması, bu nedenle Danıştay 6. Dairesi'nin 14.09.2006 tarih ve 2006/548 E.-2006/4078 K. sayılı ilamının düzeltilmesi ve yerel mahkeme kararının tamamen bozulması…."* şeklinde tashihi karar sebepleri belirtilmiştir.

3.8.8.1.2.5.36 Davacı Tarafın Eklerinin Sunulması

Davacı taraf, 10.01.2007, 12.04.2007 ve 26.04.2007 tarihlerinde, dava konusu alt geçit hakkında basında çıkan yazıları Danıştay'a sunmuştur.

3.8.9 Alt Geçitle İlgili Olarak Yapılan Şikâyetler

30.05.2004 tarihinde de Ahmet Piriştina (İzmir Büyükşehir Belediye Eski Başkanı), İ. Cumhur Utkan (Genel Sekreteri ve Encümen Başkanı), Hasan Topal (İmar İşleri Daire Başkanı ve Encümen Üyesi), Cemal Sümengen (Fen İşleri Daire Başkanı ve Encümen üyesi), Tülay Azeri (Yazı İşleri Daire Başkanı ve Encümen Üyesi), Sahibe Kılıç (Büt. Kes. Hes. Daire Başkanı ve Encümen Üyesi), Fırat Ünver (1. Hukuk Müşaviri ve Encümen Üyesi), Mehmet Kardaş (Personel Daire Başkanı ve Encümen Üyesi) hakkında; "Mustafa Kemal Sahil Bulvarı Konak Meydanı'ndan geçen bölümün yeraltına alınması için yapılan hukuka aykırı alt geçit hakkında verilmiş mahkeme kararlarını uygulamamak" nedeniyle İçişleri Bakanlığı'na şikâyette bulunulmuştur.

Yapılan inceleme neticesinde Bakanlık ; İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce 2001 yılı içinde İZSU Genel Müdürlüğü'nce yaptırılan Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'na isabet eden kısmının yeraltına alınması uygulamasının iptali için vatandaş ve sivil toplum örgütlerince (3)[1355] ayrı dava açıldığını, bu davalar sonucu İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin vermiş olduğu ayrı ayrı kararlarda uygulamanın (inşaatın) hukuka aykırı olduğuna ve iptaline hükmedildiğini, bu kararların Büyükşehir Belediyesi ve İZSU Genel Müdürlüğü'ne tebliğ edildiğini, ancak bugüne kadar Büyükşehir Belediyesi ve İZSU Genel Müdürlüğü'nce bu kararlar uygulanmayarak görevi ihmal suçu işledikleri anlaşılan; Belediye İmar İşleri Daire Başkanı Hasan Topal, Fen İşleri Daire Başkanı Raif Canbek ve İZSU Genel Müdür Vekili Veysel Esenlioğulları hakkında 'Soruşturma İzni Verilmesi'ne, Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın ise 15.06.2004 tarihinde

[1355] Bakanlığa yapılan şikayet tarihi itibariyle Konak'daki Alt Geçit için açılan dava sayısı üç değil beştir. Bunların dökümünü ve kısa incelemesini bu bölümün başında yapmıştık.

vefat ettiği anlaşıldığından hakkında ‘Soruşturma İzni Verilmemesi’ne 4483 sayılı Kanunun 6. maddesi uyarınca 09.07.2004 tarihinde karar verilmiştir.

3.8.10 Alt Geçit Projesinin Meslek Odalarının ve Bir Kısım Sivil İnisiyatifin Denetimi ile Basın Denetimi Açısından Değerlendirilmesi

3.8.10.1 Genel Olarak

Bu bölümde genel itibariyle Konak Alt Geçit Projesinin Meslek Odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin konu hakkındaki denetim çalışmaları ile basında yer alan haberlerinin incelenmesi konusu içinde olmakla beraber aslında bu bölüm bir anlamda denetim mekanizması olarak basının ve Meslek Odaları ile bir kısım sivilin inisiyatifin ne gibi bir oluşum sergilediklerinin hem bu proje kapsamında ve hem de karşılaştırmalı olarak geçen dönemlerde ki uygulamalarla birlikte ele alındığı bir bölüm olacaktır. Bir anlamda konunun İzmir ili örneğindeki incelenmesinin Demokratik Hukuk Devleti Uygulaması ile Korporatif Devlet Uygulaması modellerinin de karşılaştırmasını içeren bu bölümde bir anlamda kentin bu çerçeve içindeki basın arşivi de taranmış olacaktır.

Alt geçidin gündeme geldiği tarihten itibaren basında olumlu ve olumsuz bir çok haber[1356] yer almıştır. Bu gayet normaldir. Çünkü içerisinde bir çok tarihi mekanın yer aldığı ve bir çok projelere konu olmuş, ancak bir türlü uygulanamamış, tarihi Konak Meydanı gibi şehir içerisinde önemli bir kentsel mekan olan alan içinde alınan çok önemli bir plansız ve projesiz alt geçit kararının uygulanması durumu söz konusudur. Bu uygulama tarihi mekan için geri dönüşü zor bir tarihi yapılaşma sürecini de ihtiva etmekte, bu özelliği ile tarihi Konak Meydanı ve kentli yaşamında önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca Konak Meydanı içinde geçmiş yıllardan beri özellikle Meslek Odalarının kamuoyu gündemine taşıdığı Konak Galleria Projesi, Konak Köprülü Kavşak Projesi, Konak Pier Projesi ve bir anlamda Kordon Yolu Projesi gibi projelerin çok bilinirliği bu manada ilginin doğmasına neden olmuştur. Ayrıca kentin ana meydanı konumunda bulunması da kuşkusuz bu ilgiyi arttırmıştır.

[1356] Alt geçit ile ilgili gazete haberleri çalışmanın üçüncü bölümünün 3.8.10.3. kısmında ele alınmıştır.

Enteresan olan nokta ise bu derece önemli bir uygulama ile ilgili maalesef kent içerisinde gerekli tepki ortaya konulmamıştır. En azından bu bölgede yapılan ve geçen dönemlerin tartışma konusu olan projeler kadar kamuoyu gündemine yansımamıştır. Bizce bunun en önemli sebebinin işlerin gizli yürümesinden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Zira bu alt geçit inşaatı yapımı öncesi İzmirliye duyurulmamış tam tersi adeta gizlenmiştir. İnşaat yapımı boyunca da burada alt geçit yapılacağı hususunda İzmirlinin haberi olmamıştır. Zira inşaatın devam ettiği alana dikilen levhada da burasının Büyük Kanal Projesi Kolektör İnşaatı olduğu belirtilmekteydi. Dolayısıyla burada böyle bir alt geçidin olacağını genel itibariyle İzmirli bilmiyordu. Bunun dışında bu yapılan ucube inşaata basın ve meslek odalarının ilgisizliği ise Büyükşehir yönetimi ile oda ve basın arasındaki "sıkı işbirliği" sayesinde olmuş, birkaç "çatlak" ses dışında basında bu geçide fazlaca bir itiraz ve muhalefet söz konusu olmamıştır. Meslek Odalarının Galeria Projesi, Kordon Yolu Projesi ve Konak Köprülü Kavşak Projelerinde olduğu gibi konuyu kamuoyuna taşımakta sergiledikleri aktiflik nedense bu projede hiç söz konusu olmamıştır.

Söz konusu alt geçit merkezi hükümeti de karşı karşıya getirmiş ve zaman zaman karşılıklı atışmalar ve tartışmalar basına yansımıştır. Aslında basında yer alan haberlerin bir kısmı da direkt olarak alt geçide ilişkin haber ve yorum olmaktan ziyade merkezi hükümetle yerel yönetim arasında alt geçit dolayısıyla ortaya çıkan uyuşmazlığa ilişkindir. Enteresandır ki bu haberlerin çoğunda kaçak alt geçidi yapanın Büyükşehir Belediyesi yönetimi olmasına rağmen buna karşı tavır alan merkezi hükümet eleştirilmiş ama bu imalatı yapan davalı Büyükşehir Belediyesi neredeyse hiç eleştirilmemiştir.

Gerçekte merkezi hükümetin de bu yapılaşmaya tepkisi direkt olarak bu inşaatın hukuka aykırılığı ile ilgili olmayıp, bu projenin merkezi hükümetin şehir içerisinde yapmakta olduğu bir takım yol ve ulaşım ağı projelerine aykırılık teşkil etmesi ve bu projeleri akim bırakmaya ve etkisiz kılmaya yönelik ve bunları engellemeye dönük olarak gerçekleştirilmesi olgusudur. Yukarıdaki somut davaların

incelenmesi kısmında geniş olarak ele aldığımız gibi Merkezi Hükümet bu konuda direkt bir dava açmamış aynı konuda beş dava açılıp keşif yapıldıktan sonra bunların içinde mahkemelerin tek keşif kararı verdikleri dosyaya Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı vasıtası ile müdahale talebinde bulunmuştur.

Bize göre Bakanlığın Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yaptırdığı Konak Köprülü Kavşağı projesinin açılan davalar sonucu alınan kararlar nedeni ile akamete uğraması nedeni ile bu kaçak alt geçit davasına katılarak ve bu davayı baskı unsuru olarak kullanarak bir anlamda Büyükşehir Belediyesini ve dolayısı ile onunla bu dönem "sıkı işbirliği" kuran Meslek Odaları ve basını da pasifize ederek bir anlamda bu iki hukuka aykırı işlemin takasını projelendirme düşüncesi ile bu davaya katılmıştır. Nitekim yapılan yazışmalardan Bakanlığın Çevre Yolu bağlantısı olan Alsancak- Kordon- Konak güzergahının ve bu güzergah üzerinde yapılmakta olan Konak Köprülü Kavşağının bu alt geçit inşaatı ile engellenmeye çalışıldığı şüphesinin getirdiği tepkisellik boyutu basına da yansımıştır ve ileriki kısımlarda bunun analizleri yapılacaktır. Nitekim daha sonraki aşamalarda yerel yönetimin yaptığı alt geçit ve merkezi hükümetin yaptığı Konak Köprülü Kavşağı, yapılan bir pazarlıkla aynı plan içerisinde İzmir'e bir hizmet olarak sunulmaya çalışılmış ve bu alt geçit davasına karşı müdahale istemi ile davaya katılan aynı Bakanlık bu sefer bu alt geçidin tasdikini yapmıştır. Bu hukuka aykırı pazarlık karşısında meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif geçmiş örneklerde olduğu gibi aktif hukuki mücadele yoluna girmemişler ve yerel basının önemli bir kesimi de bu hususu görmezlikten gelmiş ve hatta destekler konumda bile bulunmuştur. Bu husus çalışmamızın ilgili bölümlerinde ayrıntılı bir biçimde aktarılmıştır.

İnşaatı sırasında halktan gizlendiği için halktan gerekli tepkiyi göremeyen bu ucube yapı, maalesef bittikten sonra özellikle bu noktada yaşanan trafik kazaları dolayısı ile halkın ve basının gündeminden düşmemiştir. Bunun nedeni ise çalışmamızın ilgili bölümlerinde ayrıntılı bir biçimde aktarıldığı üzere, her yönüyle hukuka aykırı ve standart dışı bir uygulama olmasından kaynaklanmaktadır.

Basın haberlerinde gözden kaçmayan diğer bir husus ise bazı basın gruplarının, alt geçitle ilgili haberlerde, alt geçidi inşa eden belediye aleyhine haber ve yorum yapmaktan özellikle kaçınmış olmalarıdır. Bu basın grupları konuyla ilgili belediye aleyhine haber yapmaktan özellikle kaçınırken, belediyenin aleyhine alan bir çok haberi de belediyenin lehine çevirmeye çalışmaktadırlar ki bu husus gazete haberlerine yansıyan bir konunun, farklı gazetelerce tam ters istikamette yorumlandığı ve birbirine zıt başlıklar altında ele alınmış olmasından açıkça anlaşılmaktadır.

Alt geçitle ilgili maalesef basın, halkı aydınlatma ve bilinçlendirme görevini gereği gibi yapmamış, ihmal etmiştir. Basının bu tavrını inşaatın başladığı günlerde anlamak ve mazur görmek mümkündür. Zira az önce de belirttiğimiz üzere inşaat alt geçit inşaatı şeklinde başlamamış, Büyük Kanal Projesi Kollektör İnşaatı şeklinde başlamış ve bitinceye kadar da bu levha altında iş yürütülmüştür. Aslında işin esası çalışmamızın bir çok yerinde bahsi geçtiği üzere bu şekildedir. Büyük Kanal Projesi kazı inşaatı başlayıp devam ederken, herhalde belediyenin üst yöneticilerinden birinin aklına bir de yolun yer altına alınması fikri gelmiş, hazır kazmışken ve müteahhit de varken (örneğin alt geçit için iptal davası açan davacılar burada aynı müteahhide iş verme düşüncesinin de etkili olduğunu tahmin etmektedirler) alt geçidi de devreden çıkartalım argümanı ile hareket edilmiştir.

Plansız ve projesiz başlayan bu işten bir çok belediye bürokratının da o dönem itibariyle haberinin olmadığı söylentileri de ortada dolaşmıştır. Bu ortamda basının da olayın başında bu işten haberinin olmadığı ve konuyla ilgili haber vermemesinin bu noktada makul karşılanması mümkün iken ilerleyen aşamalarda yapılan hukuka aykırılıklar ve şehircilik ve planlama adına ortaya çıkan çirkinlikler apaçık ortada iken basının bu hususu gündemine taşımaması ve konuyla ilgili aleyhe yorum ve haberlerden kaçınması gerçekten basın adına üzücü bir hadisedir. Ki bu konuyla ilgili yine bir takım basın haberlerinde, bir takım basınla belediye arasındaki sıkı işbirliği ve ilişkinin üst boyutta olması gündeme taşınarak, belediye ile ilgili basın haberlerinin aktarım ve yorumunda bu ilişki ve işbirliğinin etkisinin gözden uzak tutulmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Konunun basın arşivinin bir takım başlıkları altında incelenmesine geçmeden önce yine basında yer alan ve tekzip edilmemiş yazıların sağladığı deşifreden hareket ederek 199-2005 yılları arası Büyükşehir siyasi-bürokrat yönetimi ile Meslek Odaları ve bir kısım Sivil İnisiyatif arasındaki "sıkı işbirliğinin" aynısının bir kısım basın ile de geçerli olduğuna dair belgeler olan gazete haber ve köşe yazılarının açıklaması üzerinde durmak istiyoruz. Daha sonraki bölümlerde de Projenin yürütülme takvimi içinde bir kategorize sistemi içinde konunun basında nasıl yer aldığının incelemesi yapılacaktır. Böylelikle İzmir ili içinde 1999-2005 dönemi arası var olduğu iddia edilen korporatif devlet uygulaması benzeri durumun incelemeside yapılacaktır.

3.8.10.2 Dava Konusu Alt Geçitle İlgili Merkezi Hükümet ve Yerel Yönetim Arasındaki Tartışmalar ve Bu bağlamda Alt Geçitle ilgili Hukuka Aykırılıklara İlişkin Basın Haberleri

Haber Ekspres 24.01.2002 Tarihli Nüshasında **"***Tüp Geçit Tartışması*[1357]**"** başlığı altında verilen haberde; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın, viyadükler yüzünden arasının açık olduğu Bayındırlık Bakanı Abdülkadir Akcan ile Konak'taki Tüp Geçit nedeniyle de karşı karşıya geldiği, Bayındırlık Bakanlığı'nın, gerekli izinlerin alınmadığı gerekçesi ile Konak'taki geçidin kaçak olduğunu öne sürdüğü ve ilgili yerlerden inşaatın durdurulmasını talep ettiği belirtilerek, Başkan Piriştina'nın ise inşaatın Yasal olduğunu savunarak inşaatı durdurmayacağını ifade ettiği yazılmaktadır. Hukuka aykırı olarak yapıldığını kendilerinin de bildiği bir inşaat için bu kadar direnen bir belediye başkanının herhalde bir bildiği vardır, demek geliyor insanın içinden. Bu dönemin belediye yönetimi, basın ve yayın kuruluşları, meslek odaları, Koruma Kurulu ve zaman zaman merkezin taşra teşkilatındaki diğer resmi makamlarla olan sıkı işbirliği ve ilişkisi sayesinde, sorumsuzca ve fütursuzca bir yerel yönetim anlayışı sergilenmiştir. Aslında yasal olmayan bir alt geçide yasal diye feryat eden yönetim de bu sıkı

[1357] **Tüp Geçit Tartışması**, Haber Expres, 24.01.2002.

işbirliği ve ilişkinin verdiği cesaret sayesinde bu şekilde bir yönetim anlayışı sergilediği kanaatindeyiz.

Yine Haber Ekspres Gazetesinin 24.01.2002 tarihli nüshasında da aynı konu işlenmiş olup ; "**Akcan: Dur, Piriştina: Durmam"** başlığı altında verilmiştir. Habere ilişkin yazısında; Viyadükler yüzünden araları açılan Akcan ile Piriştina, şimdi de tüp geçit inşaatı nedeniyle karşı karşıya geldiği bildirilerek, Bakan Akcan'ın, tüp geçit inşaatının durdurulması için İzmir Valiliği ve belediyeye yazı gönderdiği, Piriştina'nın ise çalışmaların yasal olduğunu savunarak inşaatın devam edeceğini savunduğu belirtilip, Bakan Akcan'ın, tüp geçit yaptırmanın İZSU'nun yetkisinde olmadığını belirttiği ifade edilmiştir.

Aynı gazetenin 13.02.2002 tarihli sayısında da **"**Alçak Geçit" başlığı altında şu ifadeler yer almıştır; *"Karayolları Genel Müdürlüğü'nün köprüler için 4 metre 80 santim olan yükseklik standardının Konak'taki tüp geçitte uygulanmadığı ortaya çıktı. Zira belediyenin yaptığı tüp geçidin yüksekliği tam 4 metre. Yetkililer, birçok aracın geçidi kullanamayacağını ifade ettiler. Zeminden dolayı derine inilemediğini söyleyen belediye yetkilileri, meydanın denizde buluşmasını sağlamak için üst yüksekliği arttıramadıklarını belirttiler.*" Şeklinde haber yapılmıştır. Ancak, yetkililerin "*meydanın denizde buluşmasını sağlamak amacıyla üst yüksekliği arttıramadıkları*" yönündeki ifadeleri son derece yanlıştır. Konak Meydan'ın düzenlenmesine ilişkin tarihi süreç içerisinde hazırlanan bütün projelerde, meydan deniz bütünleşmesi ve meydanla deniz arasında kesintisiz yaya erişimin sağlanması ana teması işlenmiştir. Ancak yapılan alt geçitte ise mesele plansız, projesiz başladığı için ve işi de uzman ve yetkili olmayan bir kuruluş olan İZSU yaptığı veya yaptırdığı için meseleye bu yönden hiç yaklaşılmamıştır. Büyük Kanal Projesi borularının yapımı sırasında "hazır kazmışken, bunu da aradan çıkartalım" mantığı ile hareket eden yöneticiler, ellerinde, plan ve proje olmadığı için neyle karşılaşacaklarını dahi bilmiyorlardı. Neticede zemin tam manasıyla kazılamadığı için üst geçit yüksekte kaldı. Bu ise tarih boyunca hep özlemi duyulan "meydanla denizin buluşturulması ve kesintisiz yaya erişiminin sağlanması" fikrini suya düşürdü. Her ne kadar yetkililer burada bu amacın gerçekleşmesi için alt geçidi

yüksek tutmadıklarını ifade etseler de alt geçidin bu mevcut hali ile meydanla deniz arasında eskiden var olan bütünlüğü de bozduğu açıkça görülmektedir. Eskiden M. Kemal Sahil Bulvarı nedeniyle meydanla deniz arasında fiziki bir bütünlük bulunmamakla birlikte en azından görsel bir bütünlük vardı ve deniz ile meydan arasında görsel bir kopukluk bulunmuyordu. Bu kaç alt geçit meydanla deniz arasına bir sur gibi girmiş ve arada var olan görsel ilişkiyi de bozmuştur. Netice itibariyle bu kaçak alt geçit uygulamasından sonra meydandan bakan denizi, denizden bakan ise meydanı göremez olmuştur.

04.03.2002 tarihli aynı gazetede **"**Kamyonlar İçin Kapan**"** başlığı ile yapılan yorumda; Konak'ta Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan ve yüksekliği 4 metre olduğu için tepki alan tüp geçitte, kamyonun kaldığı, bunun tepkilere neden olduğu belirtilerek, İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Mehmet Karcı'nın, gerek inşaatı sırasında gerekse yapıldıktan sonra belediyeyi uyardıklarını, belediyenin kentliye karşı emrivaki ile yaptırdığı geçitte daha üzücü olayların meydana gelmemesi için derhal önlem alınması gerektiğini ifade ettiği belirtilmektedir, haberin devamında; Karcı'nın, "*Belediyenin tüp geçidi ısrarla 4 metre yüksekliğinde yapıp bir de yaptıkları yanlışı savunmalarına anlam veremediğini ifade ederek, 'sanki oraya kamyon kapanı yapmışlar*." dediği ifade ediliyor. Karcı'nın beyanında, artık bütün dünyada 5 metre yükseklikte araçların trafiğe çıktığının ve Türkiye'de yapılan geçitlerin yüksekliğinin de en az 5 metre yapıldığının ifade edildiği ifade ediliyor. Haberin devamında "*Onlar kimseye danışmadan kafalarına göre 4 metrede ısrar ettiler. Yanlışın neresinden dönülse kardır mantığı ile artık hatalarını kabul edip çözüm önerileri üretsinler. Bizim önerdiğimiz çözüm önerilerini de dikkate alsınlar'* dediğini ifade eden gazete haberinde devamla ; Karcı, '*öncelikle köprüye en az bir kavşak kala köprünün her iki tarafına 4 metrelik tak koyulmalı. Araç bu taka takıldığında köprüden geçemeyeceğini uyarı tabelaları ile anlamalı. İkinci olarak taka takıldığı halde geçmekte ısrar eden araçlar için köprüye yakın mesafede uyarı sirenleri ile kırmızı ışıklar yansın ki araç köprüde kalmadan durdurulsun. Son olarak olağan üstü durumlarda köprüden geçmek zorunda olan 5 metreye kadar yüksek araçlar olacaktır. Örneğin tırlarla taşınan trafolar ya da yol araçları için köprüye by-pas olanağı sağlayan yan yol yapılmalı. Bu yol hayati önem taşıyacaktır.*

Olağanüstü hallerde geçmek zorunda kalan araçların yönlendirileceği bir yan yol köprü sorunun şimdilik çözer' dedi." şeklinde tespitler yapılmıştır. Piriştina yönetimi boyunca yapılan bir sürü hukuka aykırılıklara ve yanlışlıklara belediye ile olan "sıkı işbirliği" nedeniyle hep sessiz kalan oda yönetimlerinin, kentlinin başına bir bela olarak ortaya çıkan bu ucube alt geçit için vermiş bulunduğu bu tepki biraz geç kalınmış bir tepkidir. Plansız, projesiz, kurul izni olmaksızın, ulusal ve uluslar arası yol standartları dikkate alınmaksızın inşa edilen bu alt geçidin yapımı gündeme geldiğinde iptali için dava açılmaması kamu kurumu niteliğindeki meslek odalarının kamu idareleri üzerindeki denetim yetkisinin kullanılıp kullanılmamasının idarenin başında yer alan kişiye göre değiştiği izlenimi oluşturmaktadır ki burada bunun somut örneğini yaşıyoruz. Burada meslek odalarının sonradan ortaya çıkan ve kentli için katlanılmaz hal alan ve şehir içerisinde herkesin tepkisini çeken bu ucube yapılaşmaya, kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü olarak tepki göstermenin en inandırıcı yönü bu uyarıya rağmen gerekli düzeltme işini yapmayan yönetimin bu tavrı karşısında meseleyi bağımsız Yargıya taşımaktır diye düşünülmektedir. Aynı oda yöneticinin daha sonra Olimpiyat Evleri Projesinde davacıların ifadesine göre proje için açılan davada mahkeme heyetine eşlik etmesinin nedeni ise söz konusu projenin şantiyesinde şef olarak çalışmasından kaynaklanmıştır. Burada mesleğinde iyi olmasından dolayı bu eski oda başkanının Olimpiyat Evleri şantiyesinde çalışmasından ziyade asıl vurgulanmak istenen böyle bir açıklamadan sonra başkanın önderliğinde neden bir iptal davasının açılmamış olmasıdır.

Haber Ekspres Gazetesinde 23.04.2002 tarihli sayıda gazete yazarlarından Ertan Sayın'ın *'Alçak Geçit'in İzni Yok'* başlıklı yazısında; Bayındırlık Bakanı Abdülkadir Akcan'ın '*burası kaçak'* diye bas bas bağırdığında, '*biz kuruldan izin aldık'* açıklaması yapanların kendi açılarından konuştuğunu, bizzat Koruma Kurulu üyeleri ile yaptığı sohbetten, böyle bir iznin olmadığını öğrendiğini ifade etmektedir. Ertan, *'1. derece SİT olan Konak Meydanı'nda yapılacak alt geçide izin verdiniz mi?'* şeklindeki sorusuna kurul üyelerinin cevabının '*Konak'ta kurul izni yok'* şeklinde son derece net olduğunu ifade ediyor. Belediyenin, yapının dayanağı olarak Kurulun prensip olarak yapabileceklerine dair bir kararını gösterdiklerini ifade eden yazar, Kurul üyelerinin buna cevabının ise, siyasi üslup ile teknisyen üslubunun

farklı olduğunu, kendilerinin prensip olarak yapabiliriz demelerinin projenizi, planınızı getirin anlamında olduğunu, yoksa yapabilirsiniz anlamında olmadığını ifade ettiklerini yazıyor. Çalışmamızın ilgili bölümlerinde de belirtildiği gibi Kurulun "alt geçidin prensip olarak yapılabileceğini" ilişkin kararı, alt geçit kazı işlemi ile Büyük Kanal Projesinin boruları için yapılan kazı işleminin bir arada yapılabileceğine ilişkin bir karardır. Uygulamaya dayanak teşkil edebilecek bir karar değildir. Tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan bir alanda uygulama yapabilmek için 1/5.000'lik, 1/1.000'lik imar planlarının bulunması ve ayrıca yapılacak projenin de yine Koruma Kurulu tarafından uygun bulunması gerekmektedir. Belediyece yapılan alt geçitte ise bunların hiçbirisi yoktur. Ancak burada bir husus üzerinde durmak gerekir ki oda şudur : Kurul üyeleri gazeteci Ertan Sayın'a yaptıkları bu açık ve net hatta çarpıcı sayılabilecek söylemlerinin ilgili davada Bakanlık savunmasında bu şekilde yer almamasına ve hatta tam tersi cevapların muğlak ve Büyükşehir yönetimini korur mahiyette yer alması durumunda Hukukun Üstünlüğü adına buna müdahale etmeleri gerekirdi diye düşünüyoruz. Koruma Kurulu üyelerinin basını aydınlatmak görevlerinden önce Yargıyı aydınlatmak görevleri vardır diye düşünülmektedir.

Hürriyet Gazetesinin Ege ekinde 26.12.2001 tarihli haberinde yine alt geçide ilişkin merkezi hükümet ve yerel yönetim arasındaki tartışma " *Tutuklatırım O Başkanı***"** başlığı altında verilmeye çalışılmıştır. Habere göre**;** Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın başkan olduğu sürece Kordonyolu'na otoban yaptırmayacağı şeklindeki ifadelerine kızan Bakan Abdülkadir Akcan'ın, belediye başkanının bu sözlerini kuru kabadayılık olarak değerlendirdiği, Bakanın daha sonra konuyu Konak'taki tüp geçit inşaatını getirdiği ve alt geçit dolayısıyla Belediye Başkanına '*Kanundışı iş yapıyor. Tutuklatırım o başkanı'* diyerek de tartışmayı farklı bir boyuta taşıdığı ileri sürülüyor. Haberin devamında İzmir Ticaret Odası Başkanı Ekrem Demirtaş'ın da Piriştina ile aynı düşüncede olduğu ve Kordon'da çok şeritli otobana karşı olduğunu ifade ettiği belirtiliyor. Konak Meydanında ve alt geçitte yapılan bunca hukuka aykırılığı gündeme getirmeyen ve bu konuda kamuoyunu aydınlatma görevini ihmal eden bir gazetenin alt geçitte ve meydanda yapılan hukuka aykırılıkları bir tarafa bırakarak, Piriştina'nın yapımına karşı olduğu

bilinen yolu yaptırmamak için Bakanla olan ağız dalaşını vermeyi yeğlemesi ve yorumunda Bakanın yerel yönetime haksız davrandığını ima etmesi basının halkı aydınlatma ve idareyi denetleme görevi ile bağdaşmadığı ve bir manada yönetimle kurulan "sıkı işbirliğinin" tezahürü anlamında bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir.

Yeni Gün Gazetesinin 03.05.2004 tarihli sayısında *"Geçitlerde Çifte Standart"* başlığı ile Konak Alt geçidinin aslında alçak ve standartlara aykırı olmadığını, Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından da aynı yükseklikte alt geçitler yapıldığını belirterek okurlarına şu şekilde yorum yapmaktadır: ***"****İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Konak'taki Alt Geçidi'ne standartlara uygun değil diye izin vermeyen Bayındırlık Bakanlığı'nın Zafer Payzın Kavşağı'ndaki üst geçidinin de 4 metre 20 santimetre olduğu vurgulandı. Yetkililer, standart dışı olarak yapılmış alt geçitlere gelmeden en az 200 metre önce bir uyarı levhası olması gerektiği ancak böyle bir uyarı levhasının Zafer Payzın Köprülü Kavşağı'na yer almadığı ifade edildi. Bakanlığın kendi yaptığı geçidin yüksekliğinin Konak'ta yapılan geçitten fazla olmaması akıllarda soru işaretleri bıraktı. Karayolları Yol Yapım Şartnamesi'ne göre alt geçit ve viyadüklerin standardı 5 metre olarak belirlenmiş; uzmanlar, yüksekliği 4.80 metre olarak gözüken alt geçitlerde emniyet payı da hesaba katılırsa yüksekliklerinin 5.10 metreye denk geldiğini ancak 4.20 metrelik bir alt geçidin standartlara uymadığını ifade ediyor."* Burada gazete sanki Büyükşehir yönetimini haklı göstermek için Büyükşehir Belediyesinin burada yaptığı hukuka aykırılığa ve yanlışlığa emsal aramakta ve aslında, Karayollarının da bu şekilde yanlışlıklar yaptığını, dolayısıyla; Büyükşehir Belediyesinin yaptığı yanlışın doğru olduğunu ima etmeye çalışmaktadır. Oysaki hukukta "kötü emsal, emsal olmaz" veciz sözüne göre böyle bir anlayışın kabul edilmesi mümkün değildir. Kaldı ki bahsi geçen yolun alternatifi bulunmaktadır. Ayrıca gazetenin emsal olarak gösterdiği bu köprüde ortaya çıkan bu yükseklik düşüklüğünün, yolun tabanında sonradan yapılan dolgularla meydana geldiği daha sonra gazetelerde haber konusu da yapılmıştır.

Yeni Asır gazetesinin 08.05.2004 tarihli nüshasında alt geçit ile ilgili merkezi hükümet ve belediye ardasındaki çekişme; *"İzmirli Müsteşar Sabri Erbakan'dan Çarpıcı Sözler"* başlığı ile okurlara aktarılmakta ve ***"****Yeni Asır'ı ziyaret eden Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı Sabri Erbakan, yıkım kararı verilen Konak*

Altgecidi'ne iznin İZSU tarafından su kanalı yapılacağı gerekçesiyle alındığını, zeminin birinci derece deprem bölgesi olduğu, geçidin zemininde çökme olup olmadığının tespitinin yapılacağı zira sonunun Zümrüt Apartmanı'na benzemesini arzu etmediğini ifade etti." demektedir. Yine aynı gazetenin Müsteşar Sabri Erbakan'ın bu sözlerine karşılık Belediye Başkanı Piriştina'nın tepkisi verilmekte ve *"Çok Kızdı***"** başlığı ile Belediye Başkanı Piriştina'nın, Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı Erbakan'ı İzmir'e çomak sokmakla suçladığı ve *'bu kentten elini çek"*-mesini istediği ifade ediliyor. Devamla Piriştina'nın, Konak Alt Geçidi'nin Koruma Kurulu izninin olduğunu, tamamen Yasal olduğunu ve kendilerine göre ruhsata tabi bir yapı olmadığını ifade ettiği belirtiliyor. Haberin devamında; Piriştina'nın, İzmir'in huzurunu Sayın Müsteşar'a bozdurtmayacağını, Kordon Yolu'nu kendisini aşmadan yapamayacaklarını ifade ettiği belirtiliyor.

Şehir içerisinde hiçbir büyük kamu yatırımına imza atmayan İzmir Büyükşehir Belediyesi yönetiminin merkezin yaptığı yatırımlara da karşı çıkarak sürdürmüş bulunduğu yönetim anlayışının İzmir'i nereye sürüklediği üzerinde hiç durmayan sayın basının Piriştına'nın merkezi yönetime olan tepkisini kahramanlığa varır bir biçimde okurlarına sunması gerçekten düşündürücüdür. İzmir'de çevre yolu, şehir içi ulaşım ağı üzerindeki köprülü kavşaklar ve en son olarak da Üniversiade için yapılmış bulunan yatırımlar manasında Merkezi Yönetimin yaptığı bunca yatırıma rağmen Başkent ve İstanbul'daki büyük kamu yatırımları dikkate alındığında kocaman bir köy görüntüsündeki İzmir'deki bu yönetim zafiyetinin görülmeyip konuyu bu şekilde haber olarak vermenin nedenlerinin aynı yönetimin ilgili gazetede bulanan danışmanlarının olup olmadığının sorgulanması bir kısım yazarlar tarafından yapılmaktadır. Tabi bu konuda da basına oldukça büyük görevler düştüğünün unutulmaması gerekiyor. 1999-2005 dönemi itibariyle belediye yönetimini eleştirmekten bile çekinen ve en küçük yatırımları bile öven, yapılan yanlışlara ise hiç tepki göstermeyen bir basının bu manada yerel yönetimi denetim görevini yerine getirdiğini söyleyebilme ve yorum ve yazıları ile idareye yol gösterme yönünde bir faaliyette bulunduğunu ifade edebilme imkanı bulunmamaktadır. Böyle sessiz ve hatta yapılan vahim yanlışı bile mazur gösterme yolunun (basın+Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin Büyükşehir yönetimi

ile kurdukları "sıkı işbirliğinin" tezahürü olarak) açılması netice itibariyle böyle bir ortamda yerel yönetimin Konak Meydanı içinde 1/5.000'lik Plan+ 1/1.000'lik plan + Plana uygun Proje + Planların Bakanlıkça Tasdiki +Kurul İzni gibi yasal şartları hiçe sayarak ve artı standartlara aykırı bir kaçak alçak geçit yapmasına büyük bir katkı sağlamıştır diye düşünülmektedir.

Hürriyet Gazetesinin 03.05.2005 tarihli Ege Ekinde *"Alt Geçitte Sürpriz Pürüz"* başlığı ile verilen haberde**;** Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Büyükşehir Belediyesi ve İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu arasında Konak'taki viyadük ve alt geçidin imar planlarına işlenmesi konusunda uzlaşma sağlandığı, Büyükşehir'in, Konak Köprülü kavşağında yapılan viyadük için imar planını değiştirdiği, Bakanlığın ise, pürüz çıkardığı ve alt geçidin 4 metre yükseklikte yapılarak buna ilişkin 4.80 metre standardının altında kaldığı gerekçesiyle imar planına onay vermediği belirtilmektedir. Ayrıca Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Hasan Topal'ın, Ankara'da plan değişikliği için görüşmeler[1358] yaptığı ve Kocaoğlu'nun da görüşmelerin olumlu sonuçlanacağını belirttiği ama şu an için açıklama yapmayacağını ifade ettiği belirtilmektedir.

Yeni Asır Gazetesi Yazarı Tanju Ateşer, *'Sabri Bey'* başlıklı 11.05.2004 tarihli yazısında; Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı Sabri Erbakan'ın İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina ile anlaşmazlığının nedenini sorgulamaktadır. Ateşer'e göre Erbakan, bazen bir müsteşar gibi değil de Piriştina'nın karşısında belediye başkanlığına soyunan bir muhalif siyasetçi gibi davrandığını ifade eden Ateşer, aynı zamanda Sabri Bey'in aklına estikçe İzmir hakkında konuşup durduğunu; Konak'taki alt geçit için '*zeminde çökme var bilgisi geldi, inceleme*

[1358] 1999 yerel seçimi öncesi Mimarlar Odası İzmir şubesi yöneticisi olarak görev alan bu bürokratın odaların "sıkı işbirliğinin" tezahürü olarak bir manada yönetim bakımından en profosyonel yönetim uygulaması olan bu odanın ve diğer odaların temsilcisi olarak dönemin Büyükşehir Siyasi Yönetiminin tercihi ile imardan sorumlu Genel Sekreter yardımcılığına getirilmesinin bu davadaki takas işlemindeki hukuka aykırılıklar gibi sair durumlarda aynı tepkisizliğin devam etmesinin bu bürokrat şahsında misyona bağlılığın tezahürü olarak mı tercih edildiğinin bilimsel analizinin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Buradaki haberden bu manadaki hukuka aykırı takas işleminin ilgili bürokrat tarafından yürütülmesinin deşifresi yapılırken yine bu anlamda eğer bu takas işlemi yapılmasaydı o zaman sit alanı içinde kaçak imalat yapmanın sorumlusu olarak kendisi hakkında verilecek hapis cezasının meslek odalarının ve aynı misyon içindeki bir kısım sivil inisiyatifin konu hakkında İdari yargıya başvurmama nedeni olup olmadığının da sorgulanması gerekmektedir kanaatindeyiz.

yapacağız' ya da '*dört şeritli Kordon yolunda ısrarlıyız. İzmir'i kurtaracağız'* şeklinde ifadelerde bulunduğunu bu nedenle Sabri Bey'in Bakanlığın İzmir'den sorumlu Müsteşarı olup olmadığını merak ettiğini ve son olarak da kendisinin Sabrı Bey'in davranışlarını İzmir'e dışarıdan müdahale olarak değerlendirdiğini ifade etmektedir.

Kaçak yapılan, bütün standartlara aykırı olan ve bu haliyle halk için son derece tehlikeli bulunan alt geçidi eleştireceği ve buna çözüm bulunmasını isteyeceği yerde önerilen çözümleri merkezin yerel yönetim üzerinde baskı uygulamaya çalışıyormuş gibi aktarılması, basının halkı aydınlatma görevi adına düşündürücü olduğu kanaatindeyiz. Burada düşündürücü olan başka bir hususta dönemin müsteşarının bu manada açıklamalardan sonra bu kaçak alt geçidi konak köprülü Kavşak için bir anlamda takas malzemesi olarak kullanarak şekli yasallaştırma işleminde imzasının olmasıdır . Netice olarak basın, meslek odaları, idarenin kendi iç denetimi, vesayet denetimine ilişkin kural ve kaideler işlemiş bulunsaydı, halkı çileye boğan böylesine bir ucube yapı bugün halkın gündemini işgal etmezdi ve bunca maddi zarar, ölümcül ve yaralamalı kazaların meydana gelmesini de önlemiş olurduk. Gazete yazarının, Bakanın ve müsteşarının kanundan doğan ve belediye üzerinde olan hiyerarşi denetimini eleştirip, yerden yere vurması basının idareyi denetim görevi adına kötü bir emsaldir. Aynı şekilde bu yazarın aynı müsteşarla, Büyükşehir yönetiminin yaptığı kaçak alt geçit-Konak Köprülü Kavşağı takas görüşmelerinden itibaren aynı tepkiyi hem müsteşara ve hem de Büyükşehir yönetime yapması doğal seyir içinde beklenirdi diye düşünülmektedir.

Yine gazete haberlerine aynı konuyla ilgili 12.05.2004 tarihli haberde AKP il başkanının, alt geçit dolayısıyla belediye başkanı ve görevlilerinin hapse girmesi gerektiğini iddia ettiği, Piriştina'nın bundan korktuğu için Bayındırlık Müsteşarının üzerine gittiğini belirttiği ifade edilmektedir. "Hapisten Korkuyor" başlığı altında verilen haberin devamında ; *"AKP İl Başkanı Ali Aşlık, Piriştina'yı sert bir dille eleştirerek Konak'taki Alt Geçit ile ilgili kararın çıktığını, Piriştina'nın ceza alıp siyasi yaşamının sona erebileceğini bu nedenle hukuksuzluğu örtmek için bakanlığa baskı yaptığını, dün Varyant'a karşı çıkanların bugün sıcak bakmaya başladıklarını*

ifade etti. Piriştina ile Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı Sabri Erbakan arasındaki kavganın temelinde alt geçit davasının yattığını iddia eden AKP İl Başkanı Ali Aşlık; 'Piriştina bir bürokratın üzerine giderek olayın yönünü değiştirmeye çalışıyor. Biz de çıkıp söylenmesi gerekenleri söyleyeceğiz. Burada bir hukuksuzluk var. Bu hukuksuzluğu örtmek için Konak Meydanı düzenlenmiştir. Bunlar hoş şeyler değil. Aynı hukuksuzluğu Özfatura yapsaydı kıyamet kopardı' dedi." Konu detayları ile incelenmiştir. Aynı İl Başkanı Ali Aşlık'ın bu kaçak alt geçidin bir başka hukuka aykırı uygulama olan Konak Köprülü Kavşağı ile takası anlamındaki işleme karşı gerek Büyükşehir Meclisinde 1/5.000'lik planın geçmesi ve gerekse 1/1.000'lik Planın Konak Belediyesi Meclisince tasdik edilmesinde AKP'li meclis üyelerinde[1359] imzasının olmasını nasıl izah etmektedir sorusu gündeme gelmektedir. Yine aynı bağlamda "bu kaçak alt geçidi kim yapsaydı karşı çıkardım" gibisinden bir söylem içinde olan İl Başkanının bu takas işlemini yapan Bakanlığın işlemine de karşı çıkmadığı gözlemlendiğin de bir hukukçu olarak bu durumda istifayı bile göze alıp en azından bu manada vatandaş olarak bir iptal davası açmamasının sorgulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Burada benzer bir durumla karışlaştırmalı olarak bir durum tespiti yapmak istiyoruz : Yeni Kent Merkezi Planı hakkında basında çıkan bazı holding gruplarının bu bölgede arsa spekülasyonu yaptıklarına dair haberler üzerine CHP İl Başkanı Selçuk Ayhan'ın kendi partisine mensup belediye Başkanı Ahmet Priştina önderliğinde yapılan bu planlama çalışması hakkında basına yaptığı açıklamada böyle bir kötü kokunun bu planda var olduğuna dair ciddi kuşkuların var olduğuna (hatta söz konusu olduğuna) ve hatta Ahmet Priştina'yı aşırı destekleyen Aydın Doğan grubunun da burada yerleri olduğuna dair basın açıklaması[1360] yapması örneğinde olduğu gibi kendisinin de en azından bunu basında ifade ederek bu oluşuma karşı olduğunu ifade etmesi beklenirdi diye düşünülmektedir.

[1359] Bu oylamalarda CHP grubu aktif rol oynamış ama AKP grubu da oylamada evet diyerek aynı aktif platformda yer almıştır. Bunun bir istisnası vardır oda AKP Büyükşehir ve aynı zamanda Bornova Meclis üyesi olan Bülent Delican'ın "hayır" oyu ile birlikte mecliste yaptığı aleyhe konuşmadır.

[1360] **"Yeni İzmir de Rant İddiaları",** Yeni Gün 23.03.2006. Söz konusu haberde CHP İzmir İl Başkanı olarak Selçuk Ayhan Hukuk Devleti içinde siyasi denetim mekanizmasının parti içi denetimi adına güzel bir örneğini vermiştir. Bu manada bir iç denetim mekanizması örneğinin aynı zamanda Hukukçu kimliği ile Ali Aşlık'ın en azından bu bölümde atıf yaptığımız ve kendisine ait olan bu alt geçit hakkındaki aleyhe beyanlarından sonra yapılması mutlak gereken bir davranış olarak kendisini göstermektedir kanaatindeyiz.

1999-2005 dönemi arası Büyükşehir siyasi yönetimine Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatif gibi mutlak destek bağlamında bir "iş birliği" anlayışı ile destek veren Yeni Asır Gazetesinde *"Ergezen'den İyi Haberler*[1361]*"* başlığı altında verilen haberde alt geçidin kaçaklığını giderme yönünde Bakan ile Büyükşehir Belediyesi Başkanı arasında bir bağ kurulduğuna dair deşifreler kendisini göstermektedir ; İzmir'e gelen Bayındırlık ve İskân Bakanı Zeki Ergezen'in, Kordon'un mevcut haliyle korunacağını ve İzmirlilerin onayını almadan bir şey yapmayacaklarını, artı gelecek yıllarda Kordon ile Konak arasında bir tünel projesi olabileceğini ifade ettiğini haber bütününde verdikten sonra, Bakan'ın, Konak'taki alt geçit ile ilgili sorulara da '*yapılmış bir şeyi yıkmaya niyetimiz yok'* şeklinde cevap verdiğinin altı çizilerek bir manada pazarlığın Büyükşehir ağırlığında gittiğini kamuoyuna yansıtmış olmaktadır. Büyükşehir Belediyesinin yaptığı hukuka aykırılık konusunda tek bir eleştirel haber ve yorum yapmayan bu gazetede, bu hukuka aykırı geçidi kurtarma adına her tür yayın yapılmakta, lehe olabilecek en ufak haberler de kaçırılmamaya ve halka duyurulmaya çalışılmaktadır. Bakanın açılan davaya katılan kurumunun savunmalarını bir tarafa bırakarak bu manada söylem geliştirmesi artı Büyükşehir Meclisinin AKP'li meclis üyelerinin de açıklamalarını hiçe sayarak konuyu aklaştırma yönünde hareket etmesi ve dönemin Valisi Yusuf Ziya Göksu'nun da bir manada arabulucu olarak bu yönde aktif olması ilginç görüntülerdir.

1999-2005 döneminin mutlak destekçisi yönünde bir haber politikası izleyen Milliyet Gazetesinin Ege ekinde yer alan bir haberde[1362] de, İzmir 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun, Konak Meydanı Kentsel Tasarım Projesi ve bu alanı da kapsayan Koruma Amaçlı 1/1.000 ölçekli imar planı için uygun görüş verdiği belirtilmekte, Kurul kararı üzerine Büyükşehir Belediyesi'nin, halen mahkemelik olan alt geçidin yer aldığı ancak viyadüklerin yer almadığı yeni bir plan hazırladığı ve onay için Bayındırlık Bakanlığı'na gönderilmesinin kararlaştırıldığı belirtilmektedir. Gazetenin kaçak alt geçidin kaçaklığını gidermeye yönelik girişimleri desteklemesi ama Köprülü Kavşak yönünde aynı desteği vermemesi de bu manada dönemselliğin tutarsız bir tezahürü olarak kendisini göstermektedir.

[1361] **"Ergezen'den İyi Haber"**, Yeni Asır Gazetesi , 24.05.2004.
[1362] **"Geçit Onay Yolunda"** , Milliyet Gazetesi Ege Ekİ, 31.03.2003.

Haber Ekspres Gazetesi köşe yazarlarından Bülent Turan meslek itibariyle teknik bir kariyer sahibi olmasının yanı sıra bu dönemsellik girdabı içine girmeden kent adına yaptığı haklı eleştirilerden birisini kaçak alt geçit yapmış ve "Ayrıntı" adlı köşesinde[1363] Konak'ta yarım kalan viyadükler ile İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin geçen dönem Konak Meydan Projesi'yle yasallaştırmaya çalıştığı ancak hukuka uygun olmadığı iddiasıyla yargıya taşınan alçak geçit sorunun bu manada çözüme kavuşturuluyormuş gibi yapıldığının altını çizmiştir. Belediye ile bakanlığın aralarında bir anlaşmanın var olduğunu ve bakanlığın imar planını değişiklikleriyle onaylayacağını ifade eden yazar kendi üslubu ile bu hukuka aykırı durumun çelişkisini sorgulamaktadır: "*…bu ne perhiz bu ne lahana turşusu?"*. Zira Turan'a göre , alt geçit projesine bakanlık haklı olarak izin vermemektedir, aynı şekilde belediyenin de Varyant'a dönen yarım kalmış viyadükler konusunda bakanlığa karşı çıkmasında hukuk ve teknik adına haklılık payı vardır. Turan, bu tespitten sonra dönemin bir manada deşifresini kendi üslubu içinde kamuoyuna sunmaktadır : "*Madem bir anlaşma zemini vardı da bunca yıl neden birbirini kırarcasına tartışıldı bu konular? Neden yargıya taşınarak kent gündemi meşgule edildi, yatırımlar geciktirildi yıllar boyu? Bu sonuç, kamu yararına bir çözüm mü? Tartışmalarda ortaya konulan iddiaların hiç mi değeri yoktu? Bugüne kadar birbirine ağır eleştiride bulunanlar, bugün birbirlerinin yüzlerine nasıl bakacaklar? En önemlisi halkın yüzüne nasıl bakacaklar? Eğer bu anlaşma, hakkaniyetli bir çözümse, işler neden sürüncemede bırakıldı? Yoksa günü kurtarmak mı asıl neden?"*. Turan, yazısının sonunda her iki kurumun da 'al gülüm ver gülüm' anlayışı içinde hareket ettiğinin bir kez daha altını çizerek konuyu yazı başlığı ile özet-sonuç bazında somutlaştırmıştır.

1999-2005 döneminin Büyükşehir siyasi yönetiminin basın bazında "sıkı işbirliği" kurmadığı veya kuramadığı çok az sayıdaki yazardan birisi olan Turan aynı köşesinde kaleme aldığı bir başka tarihli yazısında[1364] ise ; meslek odaları sözcüsünün her iki projeyi de Yasalara aykırı bulduklarını ifade ettiğini ifade etmekte ve alçak geçidin uygulama planı olmadan yapılan, kurul onayı sonradan gelen bir inşaat olduğunu, bakanlıktan ise onayın hiç alınmadığının altını çizmektedir. Hatta

[1363] **"Al Gülüm Ver Gülüm"**, Haber Expres Gazetesi, 03.02.2005.
[1364] **"Köprülü Kavşak da Alt Geçit de Yasalara aykırı"**, Haber Expres, 04.05.2005

Turan, yolun Karataş tarafından gelişinde Kemeraltı tarafına doğru içerlek bir kavis yaparak yer altına girmesi ve geçitten çıktıktan sonra tekrar sola kavis yaparak Pier tarafına doğru dönmesinin, alçak geçidin kıyıdan 100 metre geriye çekerek bakanlıktan onay alma gereği duymamak için yapıldığını düşündüğünü ifade ederek bu durumda makul olanın alt geçidin Karataş tarafından çok önce yolun altına girmesi ve Fevzipaşa Bulvarı girişinde ise yer üstüne çıkması olduğunu; zaten rafa kaldırılan ve yarışmayla elde edilmiş bir önceki Konak Meydanı Projesi'nin bu şekilde ve meslek odalarınca da tavsiye edilenin bu olduğunu; böylece Varyant yönüne de hemzemin dönüş çözümüyle köprülü kavşak yapımına da gerek kalmayacağını ifade etmektedir. Turan, hukukun, bu uygulamaları Kanuna aykırı bulduğunu, bunun Piriştina yönetimi için ağır bir sorumluluk olduğunu zira yapılan hukuk dışı harcamaların karşılığını kimin, nasıl ödeyeceğini, meslek odalarının bu yönde yeni bir davayı ne zaman açacaklarını sormakta ve gündemdeki yeni çözümün bakanlıkla belediyenin karşılıklı birbirlerinin hukuk dışı projelerine onay vererek işi kâğıt üstünde Yasallaştırmak olduğunu ifade etmektedir. Yazar son olarak da hukuk'un gereğinin ivedilikle yerine getirilmesini, yer altı araç geçidinin Konak Meydanı'nı boydan boya yer altında geçecek şekilde uzatılmasını, Varyant'a dönen köprülü kavşakla, Pier önündeki kambur köprünün kaldırılmasını önermektedir.

Yeni Asır Gazetesinde Osman Gençer'in gazetesi parelelinde bir "sıkı işbirliği" mantığı içinde konuyu ela aldığı yazısında[1365], Başkan Piriştina'nın, 8 yıldır Belediye ile Bayındırlık Bakanlığı arasında devamlı yargıya takılan 'yarım kalan viyadükler' konusunda Ankara'ya doğru sıcak bir adım attığını, Piriştina'nın ilk hedefinin, Konak'taki Köprülü Kavşak ve Alt Geçit'in sorunlu dosyalar içinden çıkarılması ve ikisinin de aklanıp paklanması olduğunu, Koruma Kurulu'nun limandaki viyadüklerin Kordon'a indirilmesine yönelik çok sert bir tavır içerisinde olduğunu, Piriştina'nın Kordon'a hiçbir şekilde izin vermeyeceğini son toplantıdan sonra yazılı olarak bir kez daha taraflara bildirdiğini, ancak Kurul'un, Bayındırlık Bakanlığı'nın tezini kabul ettiğini ve viyadüklerin Varyant'a bağlanmasını desteklediğini, Bakanlığa ve Belediyeye seslenerek 'aranızda anlaşırsanız sorun biter' diye çağrı yaptığın, Koruma Kurulu'nun olumlu kararının ve yeni bakış

[1365] **"Çözersiniz Zeki Bey"** Yeni Asır, 25.04.2004.

açısının peşinden Ahmet Piriştina'nın da Konak bağlantısının yapılmasına onay verdiğini ve Zeki Ergezen ile görüşüp karşılıklı anlaşmaya varmayı deneyeceğini kronolojik olarak sıralamaktadır. Osman Gençer, Ergezen'in İzmir'de atılan bu pası havada kapacağını ve süratle en olumlu şekilde değerlendireceğine inandığını, Konak'taki çirkinliğin son bulmasına ve giderek çürüyen köprünün yeniden canlandırılmasına hiç düşünmeden onay vereceğini zira Bakanın da en başından beri istediklerinin bu olduğunu ifade etmektedir. Gençer, bu anlaşmada soru işaretli sadece bir noktanın olduğunu ve bunun da ; Konak viyadüğünün temize çıkarılmasına karşılık kaçak yapıldığı ileri sürülen ve mahkemece yıkılması istenen Alt Geçit'in de kurtarılması karşılığı olduğunu bir tespit olarak kamuoyuna bunmaktadır. Yazara göre Piriştina'nın Ankara il uzlaşması talebinin gerisinde böyle bir beklenti olduğunu ve bu manada Ergezen ile Piriştina buluşmasının her iki meseleyi de rahatlıkla çözüme oturtacağına inandığını ifade etmektedir. Yazar bu takas anlaşması için dönemin Valisi Yusuf ziya Göksu'nun da hakkını vermekte ve gazetelerinde haber manasında sıkça yer alan valinin bu duruşundan da övgü ile bahsetmektedir.

Ahmet Piriştina'nın belediye başkanlığı döneminde ortaya çıkan, basın ve belediye "sıkı işbirliği" bazen o kadar su yüzüne çıkmıştır ki, Piriştına'yı hiçbir şekilde eleştirmeyen ve hakkında olumsuz yorum yapmayan basın, başkanı eleştirenleri de topa tutarak adete vatan haini ilan edecek yorumlar yapmışlardır. Hatta bu noktada o kadar ileri gidilmiştir ki Piriştina yönetiminin bir başka "sıkı işbirliği" grubunu biraz da eski döneme ket vurarak sanki bu dönem Piriştina karşıtı gibi gösterme yanlışlığına bile düşülmüştür. 1999-2005 döneminin "en sıkı işbirlikçisi" yarışmasının görüntüsü olabilecek bir yazıda[1366] **; "***Konak Pier Alışveriş Merkezi, Dünya Ticaret Merkezi, Ege Palas Oteli gibi yatırımları engellemeye yönelik girişimleriyle bilinen meslek odaları, şimdi de yıllardır uyum içinde çalıştıkları Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'ya yüklenmeye başladılar. Piriştina'yı, büyük umutlarla hazırlayıp Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na sunduğu Konak Meydanı'nın yeni imar planını içeren projesini sert biçimde eleştirdiler. Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulu*

[1366] **"Engelci Zihniyet Başkan'a da Karşı"** Yeni Asır, 02.05.2004.

Sözcüsü ve Elektrik Mühendisleri Odası İzmir Şube Başkanı Musa Çeçen, Piriştina'yı Konak Köprülü Kavşağı ve Konak Alt Geçidi'nin önünü açacak projelerine karşı olduklarını açıkladı. Çeçen, Bakanlığı da Konak Alt Geçidi projesine yetkisini keyfi kullanarak onay vermemek ve şantaj yapmakla suçladı. Piriştina'nın Ankara'da Bakanlıkta yaptığı son girişimlerinin 'sen benim Alt Geçidi'mi onaylarsan ben de senin Köprülü Kavşağı'nı açarım' anlamını taşıdığını ifade etti. Çeçen aynı zamanda Piriştina'nın Konak Alt Geçidi yapılırken konuyla ilgili meslek odalarına ve sivil toplum örgütlerine danışmadığını, yapım aşamasında ısrarlı bilgilendirme isteklerinin cevapsız bırakıldığını, projenin onaysız ve aceleci bir şekilde tamamlandığını ifade etti." şeklinde tespitler yapılmıştır.

Konuyla ilgili meslek odalarının, belediyenin hukuka aykırı tavrına karşı göstermiş bulunduğu tepkilerini, gazetenin "engelci zihniyet" şeklinde lanse etmesi ve belediye başkanını hizmet yapma hususunda engellediğini iddia etmesi gerçekten basın etiği açısından oldukça düşündürücüdür. Burada bir başka düşündürücü nokta ise bu manada görüş ile hareket eden "sıkı işbirlikçi" basın ile aynı basın tarafından böyle eleştirilen meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin de aynı Büyükşehir siyasi ve imardan sorumlu teknik bürokratı ile aynı platformda nasıl bir ortak payda da buluştukları soru işaretidir. Bu kadar birbirine zıt iki oluşumun Piriştina yönetimi içinde nasıl bir ortak çatı altında birleştiklerinin ayrıntısı yönünde araştırma yapmak bu çalışma kapsamının dışında kaldığından biz bu kadarla iktifa ederek soru işaretinin altını çizmekle yetineceğiz.

Haber Ekspres Gazetesin de Konak Alt Geçidi ile konak Köprülü Kavşağı arasındaki pazarlık konusunun ele alındığı haberde[1367] ***"****Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müsteşarı Sabri Erbakan, Konak'taki Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan alt geçide teknik özellikleri tamamlandıktan sonra onay vereceklerini açıkladı.*" Şeklinde bir aktarım yapılmakta ve haberin devamında Bakanlık Müsteşarı Erbakan'ın, Konak'taki sorunun iki aşamada çözeceklerini belirttiğini ve ilk etapta Varyant viyadüklerinin tamamlanacağını, ikinci aşamada ise Konak Alt Geçidi ile ilgili mahkeme kararlarının neticelerinin bekleneceğini, proje üzerinde

[1367] **"Viyadük Tamamlanacak, Alt Geçit İçin Mahkeme Kararı Beklenecek"** Haber Expres, 13.11.2004.

bazı değişiklikler yapılarak teknik özelliklerinin değiştirilebileceğini ifade ettiği yazılmaktadır.

Aynı konuyla ilgili Yeni Asır Gazetesin de çıkan haber/yorum içerikli yazıda ise [1368] ; Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu'nun, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müsteşarı Sabri Erbakan'ın Kordon'dan geçirilmesi öngörülen yol ve Konak Köprülü Kavşağı ile ilgili bu açıklamalarına tepki gösterdiği ve bu açıklamaları sağlıklı bulmadığını ifade ettiği belirtilmektedir. Gazete, Kocaoğlu'nun alt geçit ve köprülü kavşak ile ilgili Bakanlık'la mutabık kaldıkları ve planları geçen haftalarda Ankara'ya gönderdikleri, bu planda alt geçit ve köprülü kavşak sorunlarının eş zamanlı çözülmesinin öngörüldüğü yönündeki ifadelerini aktarmaktadır. Yine aynı hususla ilgili Haber Ekspres Gazetesin de benzer bir aktarım[1369] yapılmış ve Büyükşehir Belediyesi Başkanı Aziz Kocaoğlu'nun, *"Konak'taki alt geçit ve köprülü kavşak sorununun eş zamanlı çözümü için plan hazırladıklarını ve Bayındırlık Bakanlığı'na gönderdikleri"* yönündeki beyanların altı çizilerek, yine bu manada başkanın *"Erbakan'ın Konak'taki viyadüklerin tamamlanacağı, alt geçit için mahkeme kararının bekleneceği' şeklindeki beyanatlarının İzmir için sağlıklı olmadığı"* tespitleri ile bu pazarlıkta var olan çatışma ortamını deşifre etmiştir.

Bu pazarlığın kendi adına mutlu haberini[1370] veren Yeni Asır Gazetesi, İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın, İzmir Büyükşehir Belediyesi ile anlaşmaya vararak gönderdiği yeni imar planını oybirliği ile onadığını ve böylece Köprülü Kavşak inşaatına devam edileceğini ve mahkemece kaçak olduğu gerekçesiyle hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilen ve yıkılması gündeme gelen Konak Alt Geçidin de bakanlığın kendi sorumluluk alanı içinde kalan planları onaması ile yıkılmaktan kurtulacağı haber konusu yapılmaktadır. Bize göre bu haber , İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun aynı Konak Meydanı'nda aynı işlem içinde dönemsel olarak nasıl bir tezat bir tablo çizdiğinin tarihi bir belgesidir.

[1368] **"Kocaoğlu'ndan Erbakan'a Tepki"** Yeni Asır, 14.11.2004.
[1369] **"Çözüm Eş Zamanlı Olacak"** Haber Expres, 14.11.2005.
[1370] **" Konak'ta Sevindiren Karar"** Yeni Asır 14.01.2005.

Hükümetle yerel yönetim arasındaki alt geçit ve köprülü kavşak pazarlığı uzun süre devam etmiş ve bu çekişme basına malzeme konusu olmuştur. Hürriyet Gazetesinin Ege Ekinde bu manada bir haber çıkmış[1371] ve bu haber içeriğinde ; Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı ile Büyükşehir Belediyesi ve İzmir 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun, Konak'taki viyadük ve alt geçidin imar planlarına işlenmesi hususunda uzlaştığını, Büyükşehir Belediyesinin viyadüklerin yapımına olanak sağlayan imar planı değişikliğini onayladığını, ve buna karşın Bakanlığın da imar planlarında alt geçidi onaylaması beklenirken görüşme sürecinde pürüz çıktığını ve Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Hasan Topal'ın Ankara'da imar planı değişikliğinin onaylanması için görüşmeler yaptığını haber olarak vermekte ve Kocaoğlu'nun *"bu hafta işlem hakkında olumlu sonuç alınacağını ancak tamamlanmadan herhangi bir açıklamada bulunmayacağını"* ifade ettiğini kronolojik haber takvimi içinde somutlaştırmaktadır.

Pazarlık noktasında oluşan krizin aşılmasını ve bu manada kendilerine göre ulaşılan mutlu sonu haberleştiren gazeteler bu süreç içinde Bakanlığın olumsuz tavır aldığı yönündeki yorumlarını da ilave ederek konuyu "müjdeli haber" formatında ve "Büyükşehir'in başarısı" manasında haberleştirmişlerdir. Örneğin, Hürriyet Gazetesi Ege ekinde ki haberde[1372] ; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın , daha önce pürüz çıkardığı Konak Alt Geçidi ve viyadüklerinin yer aldığı imar planını dün gece geç saatlerde onayladığı ve her iki yapının da kaçak durumdan kurtulduğu haberi verilmiştir.

Yine aynı mantık içinde konuyu ele alan Yeni Asır Gazetesi[1373] Aziz Kocaoğlu'nun, Konak Köprülü Kavşağı ve alt geçide ilişkin Bayındırlık Bakanlığı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin mutabık sağlandığı ve planlarının onaylandığı, kendi sorumluluk alanı içinde kalan Konak Köprülü Kavşağı'nı kendilerinin, Bayındırlık Bakanlığı sorumluluğu içinde kalan alt geçidin de Bakanlığın onaylanması ile her şeyin yoluna girdiği yönündeki ifadelerine yer vermiştir. Aynı

[1371] **"Alt Geçitte Sürpriz"** Hürriyet Gazetesi Ege Eki 01.05.2005.
[1372] **"Sorun Çözüldü"**, Hürriyet Gazetesi Ege Eki 03.05.2005.
[1373] **"Alt Geçit Sorunu Tatlıya Bağlandı"** Yeni Asır 03.05.2005.

haberi Milliyet Gazetesinin Ege eki de[1374] aynı mantık içinde konuyu haberleştirmiş ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının, daha önce pürüz çıkardığı Konak Alt Geçidi ve viyadüklerinin yer aldığı imar planını dün gece geç saatlerde onayladığını okurlarına haber olarak duyurmuştur.

Dönemin bir başka "sıkı işbirlik" çizgisi örneği olan başka bir haber de Yeni Gün Gazetesin[1375] de kendisini göstermiştir. Gazete de yer alan haberde yukarıdaki mantık içinde konu yasal statü mutluluğu içinde takdim edilmiştir. Aynı gazetenin o dönem ki başyazarı olan Hamdi Türkmen ise "Konak Alt Geçidi" başlıklı yazısında[1376], alt geçide karşı dava açılmasını yadırgamakta ve yayaların güvenliği açısından trafiğin alta alınmasını çağdaş bir uygulama olarak nitelendirerek, davanın asıl nedeni olarak da Piriştina'nın SİT Kurulu'nun istemi doğrultusunda Konak'taki viyadük ile Birinci Kordon'daki otoban uygulaması projesini durdurmasını göstermektedir. Bayındırlık Bakanlığı'nın bunun üzerine ateş püskürdüğünü, alt geçit dolayısıyla intikam almaya çalıştığını ifade eden yazar "Fillerin tepiştiğini ancak aslında ezilenlerin İzmirliler olduğunu" dile getirerek birde ve uyarı yapmakta ve ; "unutmayın, oturduğunuz koltuğun görevi, doğru olanı ve yapılanı kösteklemek değil, desteklemektir" diye bir de öğüt vermektedir. Oysa ki bu davaları açan Bakanlık değildir. Bakanlık bu davalardan birisine, oda mahkemelerce tek keşif hakkı verilmiş dosyaya ve ilgili keşif incelemesinden sonra müdahale etmiştir. Bakanlığın bu davayı bir pazarlık amacı ile kullanmış olma ihtimalinin altını çizen yazarın bu davayı hiçbir gurubun yada siyasi oluşumun dönemsellik tepkisi içinde hareket etmeden açtığını iddia eden davacıları[1377] görmezlikten gelerek bu davaya keşiften sonra ancak katılabilen kurum ile vatandaş arasındaki ayrımı yapmadan ve

[1374] **"Alt Geçitte Pürüz Kalmadı"** Milliyet Gazetesi Ege Eki 03.05.2005.
[1375] **"Alt Geçit Yasallaştı"** Yeni Gün, 04.05.2005.
[1376] **"Konak Alt Geçidi"** Yeni Gün 01.05.2004.
[1377] Aynı konuda dava açan Görkem Saday, Özgür Korkmaz ve Mustafa Uğur adlı vatandaşlarla yaptığımız görüşmelerde kendilerinin hiçbir gurup veya siyasi oluşum içinde olmadıklarını sadece kent ve kentli adına hareket ettiklerini ifade etmeleri ve bu zamana kadar bu manada bir aksi tespitin yapılmadığının da altını çizelim. Davacılar bu manada ki çizgilerini davanın başından beri devam ettirmişlerdir. Yazarın ilgili mahkeme dosyalarını tek tek incelemeden bu manada ifade kullanması yanlış bir tutumudur diye düşünüyoruz. Örneğin aynı konuda Mimarlar Odasının açtığı dava ile bu vatandaşların açtıkları davaların, dava dilekçeleri muhtevası ve takibi, yürütülüş ve özellikle keşif uygulaması, üst mahkemeye başvurma ve bu süreç içinde adil yargılanmama adına yasal şikayet haklarını kullanma yönlerinden aralarındaki farkın ortaya çıkması için bu manada bir araştırma yapılması gerekmektedir ki çalışma içinde bu manada bir karşılaştırma geçen bölümlerde yapılmıştır.

ilgili mahkeme dosyasını incelemeden bu tespiti yapması basının konuyu hangi araştırma seviyesinde incelediğinin somut bir örneği olarak ilginç bir tespittir. Burada haber ve yorumlarda bilgisizliğin ya da 1999-2005 arası Büyükşehir siyasi yönetimine olan sorgusuz desteğin etkisinin olduğu görülmektedir.

3.8.10.3 Dava Konusu Alt Geçidin Yargıya İntikali ve Yargı Sürecine İlişkin Basın Haberleri

Dava konusu alt geçidin yargıya intikalinden sonra konuyla ilgili haberler basında yer almaya başlamıştır. Konunun aynı olmasına rağmen haberin yer aldığı gazete grubunun olayı basına aksettiriliş şekilleri birbirinden çok farklıdır. Bu manada bir inceleme basın denetiminin değişik yönden bir analizi olacaktır.

Haber Ekspres Gazetesi konunun yargıya intikal etmesinin ilk haberini [1378] verirken **"** Bayındırlık Bakanı Abdülkadir Akcan'ın da Kanundışı ilan ettiği alt geçide karşı ayrı ayrı 5 vatandaş dava açtı." İfadesini kullanmış ve bir manada konunun geçmişten beri devam etiğini kamuoyuna duyurmuştur.

Yine aynı gazetenin köşe yazarlarından Ertan Sayın, "Açık Dosya" adlı köşesinde[1379], konuyu gündeme getirmiş ve Konak'ın göğsüne hançer gibi saplanan alt geçide alternatif bir yol yapılacağını, aslında hesapsız-kitapsız yapılan alt geçidin çeşitli ayıplarını örtmek için belediyenin bir takım arayışlar içinde olduğunu ve en ufak park açılışını bile en ince ayrıntısına kadar basınla paylaşan belediyenin, bu proje hakkında tek bir açıklamada dahi bulunmadığını zira o zaman alt geçidin anlamsızlığı ve gereksizliğinin ortaya çıkacağını, "madem yol yapılacaktı o zaman bu geçidi neden yaptınız" sorusunu yanıtlayamayacaklarını, bu nedenle sessiz kalmayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Yine aynı gazetenin köşe yazarlarından Turan ise köşe yazısında durumu şu şekilde değerlendirmektedir ; "*sağır sultan bile duydu karayolları standardında yapılmadığı için adı alçak geçit kalan alt geçitten yüksek araçların geçemediğini. Allah'tan bazı kurumlar var da her türlü olasılığı düşünüyor. Olası bir depremde geçidin yıkılması durumunda iş makinelerinin, acil*

[1378] **"Alçak Geçide 5 Dava"**, Haber Expres, 11.03.2002.
[1379] **"Olacağı Buydu"**, "Açık Köşe-Ertan Sayın" , Haber Expres 13.09.2002

yardım araçlarının geçmesi için bir yol gerektiğini biliyor. Yine bir başka kurum bir savaş anında, tankların Konak'tan taşınması gerektiğinde alçak geçidin hiç biri işe yaramadığı gibi engel olacağını farkında. O nedenle Büyükşehir Belediyesi de seve seve koyuyor yolu Konak Projesi'ne" Yazarın burada anlatmak istediği durum açık ve nettir. Yükseklik ve sair hususlarda alt geçidin standarda aykırılığı dolayısıyla yönetimin bu alt geçide paralel bir yol arayışı içinde olduğunu ifade etmektedir. Gerçekten de yükseklik bakımından 4.00 metre gibi bir alçaklık içinde olan bu geçitten bazı askeri araçların yanı sıra bu manada başka araçlarında (itfaiye ve inşaatla ilgili sair yüksek araçlar) geçememesi durumunda, örneğin bir deprem senaryosunda veya savaş durumunda ne gibi olumsuzlukların yaşanacağı kendisini zor bir soru olarak göstermektedir.

Haber Ekspres Gazetesi yazarlarından Ertan Sayın konuyu mahkeme dosyası bazında ele alarak bu dosya içindeki Konak Belediyesi Başkanlığının mahkemeye verdiği cevap üzerinde durarak konuyu bu manada kamuoyuna duyurduğu yazısında[1380] , İzmirli bir vatandaşın, Konak Meydanı'nın göbeğine kondurulan, eşi benzeri olmayan, Karayolları standartlarını da alt üst eden 4.00 metrelik boyuyla adı 'alçak geçit' kalan alt geçit için açtığı yürütmeyi durdurma istemli davasında 'kaçak' yapıldığını iddia ettiğini hatırlatıyor ve Konak Belediyesi'nin savunmasında "*dava konusu olan Konak Meydanı'nda yapılan tüp geçide yönelik olarak belediye meclisimizce uygun bulunan 1/1.000 ölçekli imar planı bulunmamaktadır"* ifadesini, İZSU Müdürü H. Fehmi Mani'nin İzmirlileri denizle buluşturma rüyasının ürünü çirkinlik abidesi alt geçidin Büyükşehir Belediyesi ve İZSU marifetiyle kaçak yapıldığının itirafı olarak nitelendiriyor. 1/1.000 ölçekli imar planlarının özelliğinin uygulama imar planlarının olması olduğunu ve bu plan olmadan inşaat yapılamayacağını ancak Tarihi Konak Meydanı'nın tam göbeğine bu tip bir inşaatın yapıldığını hatırlatan yazar aynı zamanda, kaçak yapılaşmaya karşı olduğunu her fırsatta açıklayan Başkan Erdal İzgi'ye, Büyükşehir Belediyesi'nin şehrin göbeğine kondurduğu kaçak alt geçit için herhangi bir işlem yapıp yapmadığını yoksa 'o büyük belediye, kamu kurumu' diyerek gözlerini mi kapadığını sormaktadır. Burada ilginç olan nokta gazete köşe yazarının bile 1/1.000'lik planın olmadığına dair Konak

[1380] **"Bir İtiraf, Bir Umursamazlık"**, Haber Expres, 01.02.2003

Belediyesi Başkanlığının itiraf mahiyetinde bir beyanını tespit etmesine rağmen gerek alt mahkeme ve gerekse Danıştay'ın hayli uzunca bir süre bu durumu görememiş olmalarıdır.

Gazeteci Ertan Sayın konunun mahkeme bazındaki serencamesi noktasında yaptığı incelemeyi içeren yazısında[1381], Büyükşehir Belediyesi'nin Konak'ın göbeğine diktiği çirkinlik abidesi geçidin yapıldığı dönemde çok tartışıldığını ve sonunda eşi benzeri olmayan, 10 trilyonun üzerinde para harcanan alt geçidin mahkemeye taşındığını ifade etmektedir. Sayın, bu davanın, geçidin gerekliliği, yasallığı, şehircilik ilkelerine uygunluğu, trafik açısından standartları taşıyıp taşımadığı, şehri yönetenlerin hukuka ne kadar saygılı olduklarının, kenti ne kadar düşündüklerinin tespiti açısından önem taşıdığının altını çizerek mahkemenin atadığı bilirkişilerin raporunu, ibret belgesi olarak nitelendirmekte ve raporu, Kanundışılığın, hukukun hiçe sayılmasının, şehircilik ilkelerinin katlinin anlatıldığı bir belge olarak betimlemektedir. Raporda yer alan , *"Alt geçit, 1/5.000'lik Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'na göre hazırlanmış, 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı bulunmadan yapılmıştır. Oysa şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına göre dava konusu alt geçit uygulama işleminin yapılacağı alana ilişkin 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı olmadan herhangi bir işlemlin yapılması mümkün değildir"* ifadelerin altını çizen Sayın, alt geçidin yapımında Koruma Kurulu'nun onayının bulunmadığını, alt geçidin trafik akışını rahatlatacak bir fonksiyona sahip olmadığını ve geçidin minimum 5.00 metre yükseklik standardının da altında kaldığını ifade ediyor ve yazısını *'İşte, hukuka saygılı olacaklarını söyleyen Piriştina ve ekibinin alt geçidinin belgesi böyle, artık, ne kadar hukuka saygılılar siz karar verin'* diyerek basın denetimi adına açılım yapmaktadır.

Bu dönem belediye yönetimi ve onu "sıkı işbirliği" çerçevesi içerisinde sorgusuz destekleyen basın ve meslek odaları ile Koruma Kurulunun "Belediye yönetiminin hukuka uygun davrandığı için aralarında bir sorun çıkmadığı yönündeki" yönünde zaman zaman gündeme gelen ifadelere bir tepki olarak kaleme alınmış bir yazı olarak düşündüğümüz bu yazıda yazar hukuka saygılı olduğunu her

[1381] **"Kanundışılığın Tescili"**, Ege Telgraf, 21.04.2003.

fırsatta dile getiren belediye yönetimin bu kadar hukuka aykırı bir yapılaşmayı nasıl yaptığını sorgulayarak, hukuka saygılı olma ifadesinde belediye yönetiminin samimi olmadığının altını çizmeye çalışmaktadır. Gerçekten de bu dönemin belediye yönetimince İzmir için yapılan ve bir elin birkaç parmağı sayısını geçmeyecek önemli yatırımlarına bakıldığında, bunun meslek odalarınca yargıya taşınmamış olması, Koruma kurulunca Belediye arasında sorun oluşturmamış olması veya bu yatırımlara geçen dönemlerde olduğu gibi basının tepki göstermemiş olması, belediye yönetiminin bu yatırımlarda hukuka uygun davrandığından değil, belediye ile bu kurum ve kuruluşlar arasındaki "sıkı işbirliği" ve "sorgusuz destek" anlayışının bir sonucudur. Yoksa yapılan bütün projelerde açık ve çok büyük hukuka aykırılıklar vardır. Çalışmamızda bu hususlar açıkça ortaya konulmuştur.

Hürriyet Gazetesinin Ege Eki ise mahkemenin yürütmenin durdurulması talebine karşı verilen ret kararını haber[1382] olarak kamuoyunun bilgisine taşımakta ve bu manada azlık oyuna hiç yer vermediği gibi konu hakkında verilen bilirkişi raporu ile Konak Belediyesinin de 1/1.000'lik planın bulunmadığına dair cevabından da bahsetmemekte ve mahkemenin ara kararını bir manada esas karar gibi aktarmaktadır. Dava konusu alt geçide ilişkin açılan dava ile mahkemenin vermiş bulunduğu yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin ara kararı haber konusu yapılmakta ve Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan ve tartışmalara neden olan alt geçitle ilgili ilk kararda, alt geçidin dolgu alanda Kıyı Koruma Kanunu ve imar planlarına aykırı yapıldığı iddiasıyla açılan yürütmeyi durdurma istemli iptal davasında ara karar verilerek yürütmeyi durdurma talebinin reddedildiği belirtiliyor ve mahkemenin, alt geçidin yapımında açıkça hukuka aykırı bir işlem bulunmadığı ve bitirildiğinde telafisi güç ve imkansız zararlar açmayacağı gerekçesiyle talebi reddettiği ifade edilmektedir.

Gazete haberleri ile ilgili haber ve yorumlara bakıldığında Hürriyet Gazetesinin alt geçitle ilgili belediye aleyhine haber ve yorum yapmaktan özellikle kaçınırken, konuyla ilgili idare mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararı ile ilgili vermiş bulunduğu ara karar niteliğindeki ret kararının sanki her şey normal ve

[1382] **"Alt Geçide Yargı Onayı"**, Hürriyet Gazetesi Ege Eki, 05.05.2002.

hukuka uygunmuş gibi bir havada okurlarına aktarması gerçekten düşündürücüdür. Yukarıdaki basın yaklaşımı ile bu yaklaşım arasındaki farkın ne olduğunun sorusunun cevabı, Büyükşehir siyasi yönetiminin kurduğu "sıkı işbirlik" sınırının nereye kadar kapsama alanına girdiğinin incelenmesine bağlıdır ki bu manadaki ayrıntılı bilimsel tespit incelemesine bu çalışma kapsamı içinde girmemiz mümkün görülmemiştir.

Haber Ekspres Gazetesinin alt geçide ilişkin İzmir 4. İdare Mahkemesinde açılan davada verilen bilirkişi raporun anlatıldığı kısımda konu ile ilgili olarak şu yorum yapılmıştır[1383]: **"***Yüksekliği standartların altında olduğu için kamuoyunda 'alçak geçit' olarak bilinen Konak Alt Geçidi, İzmir 4. İdare Mahkemesi tarafından görevlendirilen bilirkişilerce 'imar planına uymadığı ve standartlara aykırı olduğu' belirtildi. Bilirkişi ayrıca geçidin kamu yararı, şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına aykırı olduğu yönündeki görüşlerini dile getirdi."*.

Yine aynı gazetede 30.04.2003 tarihinde başlığı ile okurlarına şu bilgileri aktarmaktadır[1384]: "*Konak Alt Geçidi'nin İzmir 4. İdare Mahkemesi tarafından görevlendirilen bilirkişi kurulunca usulsüz yapıldığı sonuçlu rapora itiraz edildi. 3 ay sonra mahkemeye sunulan ve 8 sayfadan oluşan raporun yumuşatılmış olduğunu savunan Avukat Mustafa Kemal Turan, Koruma Kurulu kararları, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından bölge için alınan kararlar, Haber Ekspres Gazetesi'nde çıkan ilgili haberler ile İmar Kanunu ile Kıyı Kanunu hükümlerini içeren 27 sayfadan oluşan itiraz dilekçesini mahkemeye sunduklarını, raporun netice bölümünde idari işlemlerin asıl gayesinin 'kamu yararı' olduğunu ancak uygulanan işleminde kamu yararı bulunmadığını savundu."*

Galleria, Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşak Projeleri ile ilgili açılan davalarda yargılama süreçlerini takip ederek neredeyse mahkemenin her safhasında konuyu okurlarına naklen aktaran[1385] Mimarlar Odasının kendi yayın organında bu

[1383] **"Alt Geçit Alçak Ve Aykırı"**, Haber Expres 28.04.2003.
[1384] **" Alt Geçit İle İlgili Rapor Yumuşatılmış",** Haber Expres 30.04.2003
[1385] Galleria ve Kordon Yolu Projeleriyle ilgili olarak Mimarlar Odası yayın organı olan Ege Mimarlık Dergisinde çıkan yazılara örnek olarak şu yazıları gösterebiliriz: TOPAL, Hasan; Kordon Yolu Yargı Süreci ve Koruma Kurulu Kararları Kronolojisi, **Ege Mimarlık**, Sayı 27 (1998 – 3), s.5,

dava ile ilgili tek bir olumsuz yazının yer almaması gerçekten çok ciddi bir soru işaretidir.

Alt geçit inşaatının iptaline ilişkin İzmir 4. İdare Mahkemesince verilen karar üzerine Türkiye Gazetesinde konu hakkında yapılan haber yorumunda[1386], İzmir Büyükşehir Belediyesince Konak Meydanına yapılan alt geçidin yargı kararı ile iptal edildiği, yerel mahkeme kararının Danıştay tarafından onanması durumunda alt geçidin yıkılacağı belirtilmektedir. Yorumda; İzmir 4. İdare Mahkemesinin, Büyükşehir Belediyesi'nin Konak Meydanı'nda yaptırdığı alt geçidin hukuka ve standartlara aykırı olduğuna karar verdiği ve Danıştay'a temyiz yolu açık olmak üzere verilen karara, belediyenin 30 gün içinde itiraz edebileceği belirtilerek, kararın onaylanması durumunda, Konak'taki alt geçidin yıkılmasının gündeme geleceği ifade edilmiştir. Mahkeme kararının özeti de verilen haberde, mahkeme kararda, SİT alanı olarak tescillenen Konak Meydanı'nın Kıyı Kanunu kapsamında kalan kesiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onaylanmış 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı olmaksızın buradan geçen yolun yer altına alınmasına ilişkin olarak

---

Kazıklı Yol… Dolgu Yol – Kordon Yolu – Hızlı Yol - Hız Yolu, **Ege Mimarlık**, Sayı 5 (1992 – 2), s.31, KARAÇORLU, Ahmet Tuncay; İkiztepe - Konak - Halkapınar Kent İçi Çevre Yoluna **İlişkin**, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992-2), s.35, ÖZKAN, Noyan; Kordon Yolu Hakkında Hukuki Görüş, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992 – 2), s.33, Kordonda Kazıklı Yola Hayır**,** Ege Mimarlık Yönetim Kurulu, **Ege Mimarlık,** Sayı 3 (1991 – 3), s. 11, Kordon Yolu Tekrar Gündemde, **Ege Mimarlık,** Sayı 15 (1995 – 1), s.14, Kordon Yolu İptal Edildi, **Ege Mimarlık,** Sayı 20 (1996 – 3), s.13, Kordon'a Yasadışı Dolguyol, Meslek Odaları Platformu, **Ege Mimarlık,** Sayı 22 (1997 – 1), s.13, HAMUROĞLU, Mehmet; Kordon Yolunun Beklenen Sonu, **Ege Mimarlık,** Sayı 27 (1998 – 3), s.11, Kent Belleğinde İzmir Kordonu, **Ege Mimarlık**, Sayı 25 (1998 – 1), s.12, Kordon Yolunda Son Gelişme, **Ege Mimarlık,** Sayı 26 (1998 – 2), s.4, GEDİZLİOĞLU, M Levent; Yeni Kordon Yoluna Neden Karşı Çıkılıyor? **Ege Mimarlık,** Sayı 27 (1998 – 3), s.12, TOPAL, Hasan; Kordon Yolu / Süreci – Son Durumu – Öneriler, **Ege Mimarlık,** Sayı 27 (1998 – 3), s.8
Kordonyolu İçin Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu'na Başvuru**,** **Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999 – 2), s.3, Kordonu Yeşil Alan Olarak Düzenliyor, Ege Mimarlık, Sayı 31 (1999 – 3), s.3, TOPAL, Hasan; Kordon Dolgu Alanının Bir Kentsel Mekana Dönüşümü, Ege Mimarlık, Sayı 35 (2000 – 3), s.18, Kordon'da Çok İzli Hızlı Yola Karşı Mücadelemiz Devam Ediyor, Ege Mimarlık, Sayı 40-41 (2001 – 4 / 2002 - 1), s.4**,** Kordonyolu Mücadelemizde Hukuksal Kazanımlar Devam Ediyor, **Ege Mimarlık,** Sayı 44 (2002 – 4), s.3, Konak Galleria İnşaatı İptali için Dava Açıldı, Galleria İnşaatını Bakanlık Durdurdu, **Ege Mimarlık**, Sayı 6 – 7 (1992 – 3/4), s.11, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Kent ve Çevre Komisyonu "Konak-Galleria" Raporu, **Ege Mimarlık,** Sayı 6 – 7 (1992 – 3/4), s.48, Konak Meydanı İzmirlilerin**,** **Ege Mimarlık**, Sayı 11 (1993 – 4), s.23, Prof Dr BÖLEN, Fulin, Prof SUHER,Hande, Prof Dr ÜNAL Yücel; T.C. İzmir Bölge İdare Mahkemesi Başkanlığı, Bilirkişi Raporu, **Ege Mimarlık**, Sayı 10 (1993 – 3), s.14-15, Konak Galleria İnşaatına Yeniden Durdurma,İzmir'e Destek, **Ege Mimarlık**, Sayı 10 (1993 – 3), s.9, Prof Dr TAKURT,Gönül, Doç Dr ERSOY, Melih, Doç Dr TUNA, Numan; İzmir 3. İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu, **Ege Mimarlık**, Sayı 8-9 (1993 – 1/2), s. 21-25**, Konak Galleria Davasında Ara Karar**, **Ege Mimarlık,** Sayı 8 – 9 (1993 – 1/2), s.10-11.

[1386] **"Danıştay Onaylarsa Yıkılacak",** Türkiye Gazetesi, 15.04.2004.

yapılan uygulamanın hukuka uygunluğundan söz edilemeyeceği, ayrıca yerinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda da alt geçit projesi ve yapılmış olan uygulamanın iptaline karar verildiği belirtilmektedir.

Bu bağlamda Milliyet Gazetesinin Ege Eki konu ile ilgili olarak verdiği haberde[1387] mahkemece verilen iptal kararını gazete okurlarına intikal ettirilmiştir. İzmir 4. İdare Mahkemesinin, Konak Meydanı ile deniz kıyısı arasında yaya bağlantısı sağlayan araç alt geçidini imar planına aykırı bularak iptal ettiğini açıklayan haberde, mahkemenin kararı Danıştay tarafından onaylanması halinde alt geçidin yıkımının gündeme geleceği, kararda, *"tarihi sit alanı olarak tescillenen Konak Meydanı'nın Kıyı Kanunu kapsamında kalan kesiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca onaylanmış 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı olmaksızın buradan geçen yolun yeraltına alınmasına ilişkin olarak yapılan inşaatın hukuka uygunluğundan söz edilemeyeceğinin"* belirtildiği ve yeraltı geçidi uygulamasının iptaline karar verildiği, ayrıca söz konusu kararda bilirkişi incelemesinde alt geçidin standartlara aykırı olduğunun tespit edildiğinin de yer aldığı yazılmaktadır. Haberin devamında, belediye yetkililerinin, kararın henüz kendilerine tebliğ edilmediğini, kararı inceledikten sonra Danıştay'a başvuracaklarını ifade ettiklerini belirtmektedir.

Aynı dönemde Yeni Asır Gazetesi de bu süreç içerisinde okurlarından belediye ile ilgili birçok aleyhe haberi sansürleyerek veya tam aksi yönde yazılar yazarak yayında bulunma politikasını sürdürmüştür. Ancak kentli için oldukça önemli olan ve atlanması mümkün olmayan haberleri de yorumsuz bir biçimde okurlarına aktarmak zorunda kalmıştır. Bu haberlerden biri de alt geçide ilişkin mahkemenin verdiği iptal kararının gazete okurlarına aktarılması olmuştur. Buna ilişkin haberde[1388] şu ifadelerle konu yorumsuz olarak kamuoyunun bilgisine aktarılmıştır; **"** *İzmir 4. İdare Mahkemesi, Mehmet Uğur adlı vatandaşın açtığı davayı karara bağlarken, projenin iptaline karar verdi. Mahkeme karara gerekçe olarak, yer altı geçidinin ruhsatının bulunmadığını, yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda alt geçit projesinin uygulama şeklinin standartlara aykırı olduğunu gösterdi. Karayolları Genel Müdürlüğü de bu davaya müdahil oldu."* Haberin

[1387] **" Alt Geçide İptal Kararı"** Milliyet Gazetesi Ege Eki 15.04.2004.
[1388] **"Alt Geçit Yıkılacak",** Yeni Asır, 15.04.2004.

yorumsuzluğundan başka mahkeme kararının da eksik olarak aktarılmış olması bu manada bir koruma tavrını açıkça göstermektedir.

Cumhuriyet Gazetesi ise Galleria, Kordon Yolu, Konak Köprülü Kavşak ve İnciraltı-Özdilek Projelerine ilişkin yargı karlarının haberleştirmesinde kullandığı detaylı yazı yazmak ve hatta yazı dizisi mahiyetinde meseleyi ele almak ve hukuka aykırı işlem yapan idarenin aleyhine yaptığı yorum tarzını bir tarafa bırakıp alt geçit hakkında mahkemenin verdiği iptal kararını [1389] çok kısa ve yorumsuz bir biçimde okurlarına aktarmıştır. Bu anlamda bu hukuka aykırı icraatı yapan büyükşehir yönetiminin tutumu hakkında tek bir satır bile yorum yapmadan aktarması ile yukarıda bahsi geçen projeler (Galleria, kordon Yolu, İnciraltı-Özdilek, Konak Köprülü Kavşak gibi projeler kastedilmektedir) dönemindeki Büyükşehir yönetimlerine karşı yaptığı eleştiriler karşılaştırılınca aynı koruma yaklaşımının bu gazete tarafından da gösterildiği ve yaklaşımın dönemsellik arzettiği gözlemlenmektedir.

Akşam Gazetesi ise büyükşehir yönetiminin bu alt geçitteki yanlış tutumunu eleştirmekten ziyade meseleyi mütekabiliyet vuruşması mantığı içinde ele alarak bir manada 1999-2005 yılları arası Büyükşehir yönetimine karşı olan korumacı tutumunu bu manada davalı idare lehine argüman yaratma anlamında pekiştirmiştir. Konu ile ilgili haberde[1390] Konak Alt Geçidine karşı açılan davanın kazanılması nedeniyle, İzmir'de alt geçit ve viyadük savaşının başladığını, Büyükşehir'in hizmete açtığı alt geçidin hukuka uygun olmaması nedeniyle iptal edildiğini, bunun üzerine de Belediye Başkanı Piriştina'nın hemen misilleme hareket başlatarak İdare Mahkemesi'nce Alsancak Liman girişindeki viyadüklerin yıkılması kararının uygulanması için düğmeye bastığı belirtiliyor ve Konak Belediyesi'ne yazı gönderilerek, yargı kararının uygulaması istendiği ifade edilmektedir.

Aynı konuyu Yeni Asır Gazetesi okurlarına şöyle aktarmıştır[1391]: ***"****Karayolları Genel Müdürlüğü'nün müdahil olarak katıldığı Konak'taki alt geçit*

[1389] **"Konak Alt Geçidi'ne İptal"**, Cumhuriyet Gazetesi, 15.04.2004.
[1390] **"İzmir'de Yol Savaşları"**, Akşam Gazetesi, 16.04.2004.
[1391] **"Alt Geçide Misilleme!"**, Yeni Asır, 16.04.2004.

davasına Büyükşehir Belediyesi'nin aleyhine sonuçlanmasından sonra İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina karşı atağa geçerek Birinci Kordon'a inen viyadükleri yıkmak için süreci başlattıklarını ifade etti. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müsteşarı Sabri Erbakan ise viyadükleri yıkmanın söylendiği kadar kolay olmadığını, Yasal sürecin devam ettiğini ifade ettiğini belirttiği". Haber aktarımında Karayollarının yaptığı karşı hukuka aykırılığının bu manada akla gelmesi ve karşı şantaj unsuru olarak kullanıldığının deşifre edilmesi ilginç bir belgedir.

Yazar Mustafa Yılmaz ise "sıkı işbirliği"nin en uç örneklerinden birsi sayılabilecek haber-yorum formatlı yazısında[1392], Bayındırlık Bakanlığı'nın Büyükşehir Belediyesi'nin yaptırdığı ve 2 yılı aşkın süredir kullanımda olan Konak alt geçidine onay vermediğini, görünürdeki gerekçenin geçidin 4.00 metre olan yüksekliğinin standartlara uymaması olmakla beraber asıl nedenin belediyeyi Kordon Yolu'na onay vermek için zorlamak olduğunu ifade edilmektedir. Yılmaz, belediye binasının 20 metre uzağındaki alt geçit için dahi kendisinin karar veremediğini ifade edip, *"…peki şimdi belediye binasının önünden geçen bir yolda yapılan alt geçit için bile imar planı yapamayacaksa biz belediye başkanlarını neden seçiyoruz?"* sorusu ile bir manada tüm yasal mevzuata aykırı bir öneriyi sunmakta ve ayrıca , 3-4 yıl önce Konak alt geçidinin olduğu yerde pislik içinde bir yaya alt geçidi olduğunu, şimdiki alt geçidi yapan Piriştina'nın en yakın rakibine yüzde 15'in üzerinde fark attığını bunun da İzmir halkının alt geçidi onayladığı anlamına geldiğini ifade ederek bir anlamda bu seçimin mahkeme kararını ortadan kaldırdığını ve bu alt geçidin standarda aykırılık konusunun sanki hiç yokmuş gibi bir durumun söz konusu olduğunu iddia etmesi dönemin büyükşehir yönetiminin basınla ilişkilerinin yansımasını göstermesi bakımından ilginç bir örnektir .

[1392] **"Başkanlarımızı Neden Seçtik"**, Yeni Gün Gazetesi 06.05.2004.

3.8.10.4 Yerel Mahkemenin Verdiği İptal Kararının Danıştay Tarafından Geri Çevrilmesi Üzerine Konunun Basında Tekrar Gündeme Gelmesi

Milliyet Gazetesinin Ege ekinde[1393] ; Konak'taki alt geçidin yargıya giden imar probleminin Büyükşehir Belediyesi ve Bayındırlık Bakanlığı'nın uzlaşmasıyla çözüldüğü ancak İdare Mahkemesi'nde açılan davanın bitmediği ve Danıştay'ın, mahkemenin 'alt geçit hukuka aykırı' diye verdiği kararı bozduğu ve dosyayı geri yolladığı ve dava yeniden ele alınacağı haberi ile konu okurlara aktarılmıştır.

Aynı konuyla ilgili Yeni Asır Gazetesinde verilen habere[1394] göre ; Danıştay 6. Dairesi'nin, Konak Meydanına yapılan Alt Geçidin iptali istemi ile İzmir 4. İdare Mahkemesinde açılan davaya ilişken mahkemece verilen kararı bozduğu, Danıştay'ın bozma kararı ile alt geçidin önündeki Yasal engellerin kalktığı belirtilerek, Danıştay, İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin dava konusu alanın 1/5.000 ölçekli imar planı kapsamında olup olmadığını, plan kapsamında değil ise geçici yapılanma koşullarının belirlenip belirlenmediğinin araştırılması sonucu yolun yer altına alınmasına ilişkin uygulama hakkında karar verilebileceğine dair karar vererek davanın yeniden görüşülmesi için davayı 4. İdare Mahkemesi'ne geri gönderdiği ve böylece Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları'nı Koruma Kurulu arasındaki anlaşmazlığın da sona ermiş olduğu ifade edilmiştir.

Basının konuyu ele alış şekli ile yargının sürecinin ağır işlemesi arasında bir paralellik kuran Büyükşehir yönetimi bu konuyu basında bu şekilde işleterek bir anlamda Bakanlık ile yaptığı pazarlığın sonucunu Kurul'a da kabul ettirmeye çalıştığı bu haberler ile deşifre olmaktadır. Yani basın büyükşehir yönetiminin bu hukuka aykırı olan takas projesine bir anlamda mutlak destek vermekte (iki üç istisna kalemi bir tarafa bırakırsak) ve Meslek Odaları da konuyu kendi yayın organlarında bile dile getirmeyerek ve her şeyden önemlisi konu hakkında dava açmayarak bir pasif desteği en azından Galleria, Kordon Yolu, Köprülü Kavşak, Özdilek gibi

[1393] **"Sorun Bitti Dava Devam"** Milliyet Gazetesi, 15.03.2005.
[1394] **"Alt Geçide Hukuk Desteği"** Yeni Asır 15.03.2005.

örneklerde ki gibi hareket etmeyerek bir anlamda pasif destek vererek konuyu bu manada şekli yasallık içine girmesine müsaade etmektedirler. Ama bu gayri ahlaki ve gayri hukuki durum karşısında İzmir 1.Numaralı Anıtlar Kurulu'nun ve her şeyden önemlisi Yargının tutumunun karşılaştırmalı olarak diğer projelerle karşılaştırıldığında mutlaka bilimsel şüphe içinde ele alınması ve tüm yargı süreçlerinin alt alta konarak toplama çıkarma ve çarpma işlemleri ile sayısal analizlerinin yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Hürriyet Gazetesinin Ege eki konunun takas kısmını ele aldığı yazısında[1395] aslında bir manada kendisine göre kronolojik bir sıralama yapmakta ve bir anlamda yapılan takas anlaşmasına bu davanın nasıl engel olduğunun altını çizerek buna karşı çıkmaktadır. Aslında bu anlatımın yargı süreci içinde ki etki tepki meselesinin ve yargıçların konu hakkındaki etkilenmesinin iyi analiz edilmesi bakımından da bilimsel şüphe içinde ele alınmasında ve bu manada eser verilmesin de fayda vardır diye düşünülmektedir, zira bu çok önemli bir konudur ; ***"****İzmirliler Derneği ve Mustafa Uğur adlı vatandaşın açtığı dava sonucu, İzmir 4. İdare Mahkemesi, alt geçidin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle yıkımına karar vermişti. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Büyükşehir Belediyesi ve İZSU, söz konusu kararı Danıştay'da temyiz etti. Ayrıca iptal kararını uygulamadıkları gerekçesi ile Büyükşehir Belediyesi ve İZSU üst düzey bürokratları hakkında İçişleri Bakanlığı tarafından soruşturma açılarak ifadeleri alındı. Danıştay, dava konusu alanın 1/5.000 ölçekli imar planı kapsamında olup olmadığı, plan kapsamında değil ise geçici yapılanma koşullarının belirlenip belirlenmediğinin araştırılması için davayı yeniden görüşülmek üzere 4. İdare Mahkemesi'ne iade etmişti. Mahkeme sürmesine karşılık, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Büyükşehir Belediyesi ve İzmir 1 numaralı Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu aralarında anlaştılar, buna göre, Bakanlık alt geçidin yer aldığı imar planını onaylamayı, Büyükşehir de viyadükleri 'Koruma Amaçlı İmar Planı'na işlemeyi kabul ettiği"*nin anlatımının yapıldığı bu habere göre eğer Yargı süreci hızlı işlemiş olsaydı bu manada hukuka ve bilime uygunluğu son derece tartışmalı olan bu takas pazarlığı yapılamamış olacaktı gibisinden bir sonuç çıkarmak çok mantık dışı bir varsayım olarak gözükmemektedir.

[1395] **"Konak'ta Anlaşmazlık Bitti, Dava Devam"**, Hürriyet Ege Eki 16.03.2005.

Yazar Aydın Bilgin ise çoğunluk aksine basında ayrı bir duruş sergilemekte ve ilgili yazısında[1396], Ahmet Piriştina'nın Konak Alt Geçidi'ni inşa ettirdiğinde geçidin yüksekliğinin yetersiz olduğunu ve iki katlı bir otobüsün bile geçemeyeceğini savunduklarını, ***"****Alçak(!) Geçit"* adını takarak rahmetli başkanı kızdırdıklarını, hatta uyanık bürokratlarının bir gece iki katlı bir otobüsün lastiklerini indirerek geçitten geçirmeye çalıştıklarını ancak yakalandıklarını son olarak da bir kamyonun geçide tosladığını ifade etmekte ve Bayındırlık Bakanlığı'nın yüksekliğinin 0,80 metre eksik olması nedeni ile değiştirilen imar planına onay vermediğini, Piriştina'nın bu manadaki inadının yersiz olduğunu ifade etmektedir.

Bu haberlerden de anlaşılacağı üzere basının halkı aydınlatma ve idareyi denetleme görevini yeterince yerine getirmediği ve hatta yanlış yönlendirdiği görülmektedir. Zira Danıştay'ın bu kararı yerel mahkeme kararının bozulmasına ilişkin bir karar olmayıp, dava konusu alt geçidin 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planının bulunup bulunmadığı yönünde gerekli bilgi ve belgelerin idareden istenmesine yönelik geri çevirme kararıdır. Basın bu kararı asıl karar şeklinde halka aktarılmaktadır ki bu haber belediye ile basın arasında bu döneme has yaşanan "sıkı işbirliği"nin bir sonucudur. Basının bu konuya yüzeysel yaklaştığı veya belediye aleyhine olabilecek bir haberi yansıtmamak için gerçekleri sorgulamaktan ve yazmaktan çekindiği kanaatindeyiz. Zira Danıştay'ın bu kararı aslında Büyükşehir Belediyesine zaman kazandırmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir. Zira yerel mahkemece söz konusu alt geçidin 1/5.000'lik 1/1.000'lik planlarının ve projelerinin bulunup bulunmadığı yönünde defalarca yazılar yazılmış ve cevaplar alınmıştır. Netice de buranın 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planlarının bulunmadığı kesinlik kazandıktan sonra karar verilmiştir. Bu konunun Danıştay'ın bir kez daha sorulmasını istemesinin sebebi, bölgeye ilişkin yapılacak ve Bakanlıkça tasdik edilecek planın yapılması noktasında süre kazanmak ve bu şekilde hukuka uygunluğun sağlanacağı düşüncesi daha doğrusu şüphesi kendisini göstermiştir. Ancak çalışmamızda görülecektir ki mesele bu yönde gelişmemiş ve alt geçide ilişkin alt geçit ve köprülü kavşak pazarlığı içinde yapılan plan alt geçidi standartlara uygun hale getirmediği için bu yöndeki aksaklık giderilmemiş ve Yüksek

[1396] **"İzmir Düşmanları"**, Haber Expres 04.05.2005.

Mahkemece bu yönde karar verilmek durumunda kalınmıştır. Nitekim Bakanlık ve Belediyenin alt geçide karşılık köprü pazarlığı içinde yapmış bulunduğu plan üzerine yerel mahkemece verilen davanın reddine ilişkin karar Danıştay tarafından söz konusu alt geçidin standartlara aykırı olduğu gerekçe gösterilerek bozulmuştur.

3.8.10.5 Hukuka Aykırı Alt Geçidin Ulaşıma Açılmasından Sonra Bölgede Yaşanan Olumsuzluklar Ve Meydana Gelen Trafik Kazaları İle İlgili Basın Haberleri

Çalışmamızın ilgili bölümlerinde ayrıntıları ile yazıldığı üzere planlama ve projelendirmedeki hukuka aykırılıkların yanında Konak Meydanında yapılan alt geçitte standartlara aykırılıklar nedeniyle de bir çok problem bulunmaktadır. Bunlar; kurblardaki bozukluklar, alt geçit yüksekliğinin normalden yaklaşık 1.00 metre kadar alçak, yol şeritlerinin normalden 0,50 cm. daha dar yapılması, yolun yer altına alınan bu bölümünde, yağmur suyu drenajı için yeterli önlemin alınmamış olması şeklinde sıralanabilir ki, aşağıda aktarılan basın haberlerin de bu hususların tamamının doğru olduğu ve bu noktada bu alt geçidin her İzmirli için son derece tehlikeli olabileceğinin görülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda alt geçitle ilgili basında çıkan haberleri aktaracak olur isek;

3.8.10.6 Alt Geçitte Yapılan Yağmur Suyu Drenaj Kanallarının Yetersizliği Ve Bu Yöndeki Tehlikelere İlişkin Gazete Haberleri:

Gazetem Ege Gazetesi alt geçitle ilgili yaşanabilecek olumsuzluklar önceden haber konusu yaparak önlem alınması istenmiş ve sanki birkaç gün sonra bölgede yaşanacak yağmur faciası tahmin edilerek önceden okurlarına haber[1397] vermiştir**;** Mustafa Uğur adlı vatandaşın, alt geçidin kaçak olduğu, inşaat ruhsatının bulunmadığı, nazım imar planına sahip olmadığı ve çökme tehlikesinin gün geçtikçe arttığı iddiasıyla alt geçidin iptaline yönelik olarak İzmir 4. İdare Mahkemesi'nde dava açtığı belirtilerek, Büyük Kanal Projesi kapsamında ele alınan alt geçidin ne

[1397] **"Bir Facia Yaşanırsa Sorumlu Kim Olacak?"**, Gazetem Ege 05.01.2005.

nazım imar planı ne de uygulama imar planı oluşturulmadan Konak Meydan Alt Geçidi adıyla yapıldığı yazılmaktadır. Haberin devamında, bu geçidin ruhsatlı olmadığının belediye yetkililerince de kabul gördüğünü belirten yetkililerin, alt geçit projesinin 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nın bulunmadığı, alt geçit projesinin ve yapılmış olan şeklinin standartlara aykırı olduğu, konuları kapsamında kamu yararı, şehircilik ilkeleri ve planlama esasları açısından uygun olmadığı kanaatinde olduklarını ifade ettiklerini okurlarına aktarmaktadır.

Hürriyet Gazetesinin Ege eki alt geçidi suların bastığını ve geçitten geçen araçların 50 cm.ye kadar yükselen suların altında kaldığını belirtmiş ama bu haberde[1398] alt geçidin mahkeme kararı ile sabitlenen standarda aykırılık durumundan hiç bahsedilmemekte ve bu manada bu kaçak alt geçidi yapan Büyükşehir/İZSU yönetimi de eleştirilmemektedir.

Star Gazetesi Ege ekinde de alt geçidin bu manadaki eksikliği haber [1399]yapılmış ve araçların sel sularına kapıldığı belirtilerek, sel sularının Konak'taki alt geçitte kısa sürede nehre dönüştüğü ifade edilmiş ama aynı şekilde bu haber içeriği ile mahkeme kararı içeriği arasında paralellik kurulup bu alt geçidin standarda aykırı durumunun analizi yapılarak bu manadaki takasın yanlışlığı üzerinde durulmamıştır.

Bu konuyla ilgili Haber Ekspres Gazetesi yazarı Bülent Turan, "Ayrıntı" adlı köşesinde[1400] konuyu bu manada işlemiş ve İzmir'de sabaha karşı başlayan ve 4 saat süren şiddetli yağışın, yaşamı olumsuz etkilediğini, yollardaki su birikintilerinden dolayı araçların mahsur kaldığını, kanal sistemi ve kanaletlerin çalışmadığını ifade etmiş ve Konak Meydanı'ndaki Alt Geçit'in de asfalyaları attığını, motopompanın çalışmadığını, alt geçidi su bastığını ve bu nedenle de geçidin bir süre trafiğe kapandığını yazmıştır.

[1398] **"Üç Gün Dikkat"** Hürriyet Ege Eki 28.01.2005.
[1399] **" İzmir Boğuldu"**, Star Gazetesi Ege Eki , 28.01.2005.
[1400] **"Asfalyalar Atınca",** Haber Ekspres, 31.01.2005.

Aynı konuyla ilgili Haber Ekspres Gazetesinde çıkan bir haberde[1401] konu şu şekilde aktarılmıştır : *"Yağışlarla birlikte alt geçit tekrar gündeme geldi zira kaygan zemin yüzünden birçok kaza olduğu*" .Alt geçidi yağmur suyunun basması ile ilgili **"**Kâbus Gibiydi**"** ifadesini kullanan gazete **;** Konak Alt Geçidinin sularla dolduğunu fotoğraflarla okuyucuya aktarmıştır.

3.8.10.7 Dava Konusu Alt Geçitte Şerit Daraltmalarının Ve Kurb Bozukluklarının Sebep Olduğu Trafik Kazalarına İlişkin Gazete Haberleri

Yeni Asır Gazetesi alt geçit girişinde meydana gelen ve üç kişinin ölümüne neden olan kazayı şu şekilde aktarmıştır[1402] : ; *"Alsancak'ta bir barda eğlenen …, … ve …, sabaha karşı evlerine dönerken şoför …, Konak Alt Geçidi'ne gelmek üzereyken aşırı hız nedeniyle direksiyon hakimiyetini kaybetti. Savrulan otomobil alt geçidin sağındaki otobüs duraklarında sabah servisini bekleyen belediye otobüsüne çarptı. 3 kadın hurdaya dönen araçta sıkıştı. …. olay yerinde, diğer ikisi ise kaldırıldıkları hastane hayatlarını kaybettiler."*

Bu gazete haberinde trafik kazasının her ne kadar aşrı hızdan meydana geldiği belirtilmekte ise de yolda ki kurb bozukluklarının ve şerit darlıklarının bu kazaya sebebiyet vermiş olabileceği ihtimali gözden uzak tutulmuş ve mahkeme kararındaki standarda aykırılık durumundan da hiç bahsedilmemiştir.

Yenigün Gazetesinin *"Alt Geçitte Kaza: 1 Yaralı"* başlıklı haberinde[1403]; benzer yaklaşım sergilenmiş ve alt geçitte olan kaza haber olarak verilmesine rağmen bu manada kaza nedeni olan standarda aykırılık konusu gündeme getirilmemiş ve bu durumla ilgili olarak mahkeme kararı arasında illiyet bağı kurulmamıştır.

Alt geçitte meydana gelen kaza haberlerine bakıldığında hep aşrı hız gerekçe gösterilmektedir. Alt geçidin standart dışılığı üzerinde hiç durulmamaktadır. Bu

[1401] **"Alt Geçit Yağışta Tehlikeli"**, Haber Expres.12.2005.
[1402] **"Eğlence Dönüşü Facia: 3 Ölü"**, Yeni Asır 01.05.2005.
[1403] **"Alt Geçitte Kaza: 1 Yaralı"** Yenigün Gazetesi 03.06.2006 .

kadar sıklıkta bir bölgede yaşanan kazaların sebebinin basının halkı aydınlatma görevi doğrultusunda emniyet müdürlüğünden soruşturulması, bugüne kadar kaç kazanın meydana geldiği ve bunların kaçında ölüm yaşandığının tespiti gereklidir. Bu konuda emniyet müdürlüğünün mahkemeye verdiği cevabi yazıda ölümlü kazaların arttığı belirtilmiştir. Haberlere bakıldığında basının sanki gerçeklerin ortaya çıkmasından korktuğu ve gizli kalmasını istediği gibi bir izlenim ortaya çıkmaktadır ki bu haliyle basın gerçek görevini açıkça ihmal etmektedir.

3.8.10.8 Dava Konusu Alt Geçidin Yüksekliğinin Standartlara Aykırı Olarak ve Alçak Yapılması Nedeniyle Meydana Gelen Olaylar ve Konuyla İlgili Basın Haberleri:

Haber Ekspres Gazetesinde çıkan bir haberde[1404] Muğla'dan Urla'ya gaz beton taşıyan kamyonun, Konak'taki alt geçide takıldığı, çarpmanın etkisiyle gaz betonların yola döküldüğü. kamyon şoförünün, uyarı levhalarını görmeyerek 4 metreden yüksek araçların geçmesinin yasak olduğu Konak Alt Geçidi'nden geçmek istediği, önce, yüksek araçların alt geçitten geçemeyeceğini gösteren uyarı direklerine çarpan şoförün, bunu fark etmeyip yoluna devam ederek geçidin çelik kolonlarına çarptığı okurlarına haber olarak aktarılmıştır.

Bir anlamda basın denetiminin de mercek altına alınması anlamında da olmak üzere kabul edilecek ve Alt Geçit'in yüksekliği ile ilgili olarak iki farklı gazetede aynı haberin nasıl verildiğinin analizi manasına da gelebilecek bir örnek olay incelemesine geçmek istiyoruz. Şöyle ki; Haber Ekspres Gazetesinin 14.02.2002 tarihli haberinde[1405] ***"****Büyükşehir Belediyesi, tüp geçit eleştirilerine cevap vermek amacıyla, 4 metre yüksekliğindeki iki katlı otobüsü geçidin önüne getirdi. Lastiklerin normalden inik olduğu gözlenen otobüs, ağır ağır ilerlerken tüp geçidin tavanıyla arasındaki mesafenin en az 10 santim olduğu görüldü. Diğer araçlar, 50 km.'lik hızla geçerken, çift katlı otobüs 20 dakikada zor geçebildiği"* şeklinde bir belirlemeyle haber olarak okurlarına aktarılırken, aynı haber Yeni Asır Gazetesinin

[1404] **"Gazbeton Yüklü Kamyon Konak'ta Geçide Takıldı"**, Haber Expres Gazetesi 23.06.2005
[1405] "**Geçemeyeceğini Gördüler"**, Haber Expres Gazetesi 14.02.2002.

aynı tarihli nüshasında [1406] ise olay tamamen başka türlü aktarılmıştır : **"***Büyükşehir Belediyesi, Konak'ta yeni açılan alt geçitten çift katlı otobüslerin geçemediği yönündeki iddialara gösteri ile yanıt verdi. Çift katlı otobüsler, dün alt geçidin altından birkaç kez geçirilerek, takılacakları yönündeki iddiaların asılsızlığını kanıtladığı görülmüştür"*.

Aynı haberin bu kadar zıtlık içinde okurlarına aktarılması gerçekten çok düşündürücüdür. Bu haber belediye ile basın arasındaki sıkı ilişkinin de bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır kanaatindeyiz. Zira alt geçitten iki katlı otobüslerin geçemediği herkesin malumu iken, gazeteden birinin "çift katlı otobüslerin alt geçitten geçebileceği kanıtlandı." şeklindeki yanlış bir haberi okurlarına aktarması basın etiği açısından çok kötü bir örnektir. Alt Geçitten çift katlı otobüsler geçemediği için belediye bu yol güzergahında bulunan çift katlı otobüs seferlerini dahi iptal etmiştir. Bu husus herkesin malumu iken bir gazetenin çıkıp bunun aksi yönde haber yapmasının hukuk ve basın etiği açısından analizinin yapılması gereken bir hadise olduğu görülmektedir.

Gazetem Ege de köşe yazarı olan Cengiz Bulut, konuyla ilgili görüşlerini aktardığı makalesinde[1407]; Konak'ta yapılan alt geçidin bir mühendislik hatası olduğunu ve mühendislikte standart verilerin olduğunu, bunları bazen insanın gözden kaçırabileceğini ancak bunları düzeltmek için de hata üzerine hata yapıldığını, Konak'ta yapılan Alt Geçit'in standartlara uygun olmadığı için her gün yeni kazalara sebebiyet verdiğini ve vermeye de devam edeceğini ifade etmektedir. Uyarı levhalarının da işe yaramadığını zira öyle geniş ve de işlek bir yolda böyle bir hatanın yapılmış olabileceğinin kimsenin aklına gelmeyeceğini ifade eden yazar ayrıca hatalı geçit yapıp sonra da kaza yapan kişiye 'kör müsün kardeşim, levhayı görmüyor musun' deyip ceza kesmeyi de pişkinlik olarak tanımlamakta ve alt geçit'in daha fazla kişinin canını yakmadan düzeltilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Burada enteresan olan nokta bu yazarın 1999-2004 dönemi arasında Bornova Belediyesi Başkanı olarak aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi olarak neden bu manada bir çıkışı o zaman yapmadığıdır. Kendisinin

[1406] **"Çift Katlı Gösteri"** Yeni Asır Gazetesi 14.02.2002.
[1407] **"Alt Geçit Ayıbı"**, Cengiz Bulut, Gazetem Ege 24.06.2005.

Priştina ile birlikte aynı ekip sistemi içinde yer alarak tekrar 2004 yerel seçiminde Bornova Belediyesi Başkanı olarak gösterilmemesinin bir tepkisimidir bilmiyoruz ama bu açıklamayı bu tarih itibariyle ancak yapabiliyor olması konunun hem meclis denetimi ve hem de basın denetimi açısından ilginç bir örnek olması nedeni ile çalışma kapsamı içine alınmıştır.

Haber Ekspres Gazetesinin "Yüksek Araç Geçemiyor" başlığı ile okurlarına verdiği haberde[1408] de Konak Alt Geçidinin standartlardan alçak yapılmasına ilişkin konu haber yapılmış ve konu okura şöyle aksettirilmiştir :.. **;** ***"Konak'ta yapımı henüz tamamlanmamasına rağmen hizmete açılan tüp geçitteki kaçak tartışmaları yerini yükseklik konusuna bıraktı. Karayolları Genel Müdürlüğü'nün köprüler için 4.80 cm olan yükseklik standardının Konak'taki tüp geçitte uygulanmadığı ortaya çıktı. Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı geçidin yüksekliği 4 metrede kaldı. Trafik yetkilileri, özellikle bu yüksekliğe yaklaşan turist otobüslerinin Konak'taki tüp geçidi kullanmalarının olanaksız olduğunu ifade ediyorlar. ESHOT Genel Müdürlüğü, tip geçidin açılmasından sonra Fahrettin Altay-Karşıyaka arasında çalışan çift katlı otobüslerin yükseklikleri nedeni ile güzergâhını değiştirdi. Şehir Plancıları Odası İzmir Şube Başkanı Prof. Dr. Cemal Arkon, alelacele bitirilmesi istendiği için hata yapıldığını ifade ediyor ve 'iki katlı otobüslerin artık üstünden mi keserler yoksa lastiklerini mi indirirler ya da deniz seviyesinin altında olan tüp geçitte yağmurlarda suları pompayla mı boşaltırlar' şeklinde ki ifadesi dikkat çekmektedir".***

Haberde Şehir Plancıları Odası Başkanının görüşlerine de yer verilmesi bir anlamda basın denetimi ile birlikte meslek Odaları Denetimin de incelenmesi gereğini ortaya koymuştur. Meslek Odaları bu manada bir yanlışlık karşısında hukuki mücadele yolunu[1409] seçmedikleri gibi konunun basında eleştirisini bile yapmamışlardır. Bu durumun istisna örneği olarak dönemin Şehir Plancıları Odası Başkanı Cemal Arkon'un bu beyanın içeriği bile 1999-2005 arası nasıl bir Korporatif

[1408] **"Yüksek Araç Geçemiyor"** Haber Expres

[1409] Çalışma içinde Mimarlar Odasının bu manada bir iptal davası açtığını ama gerek ara kararı takip ve gerekse davalı idarelerin verdikleri yanlış bilgilere karşı cevap yazma ve nihayetinde keşfe gidilmeden karar verilmesi durumunda bile temyize gitmeme gibi bir takip yaklaşımı ile odanın daha önceki Galleria, Kordon Yolu, Köprülü Kavşak ve Özdilek Projelerine açılan davalarındaki gibi bir takip yaklaşımı arasında çok fark olduğunun altını çizerek bu manada karşılaştırmalı bir inceleme yaptığımızdan bu manada ilgili bölüme atıf yaparak konuyu bitirmek istiyoruz.

Devlet uygulaması benzeri bir durumun olduğunu göstermesi bakımından ilginç bir örnek olduğu düşünülmektedir.

3.8.10.9 Alt Geçide İlişkin Diğer Yanlışlıklar ve Hukuka Aykırılıklarla İlgili Gazete Haberleri;

Süleyman Gençel, "**Bir Üst Geçit Felaketi"** başlıklı yazısında[1410], İzmir'in zaten giderek azalan tarihi mekânlarının önünde, üst geçidin bir çirkinlik abidesi gibi yükseldiğini, hangi noktadan bakılırsa bakılsın, tarihi binaların karşıdan görünümünü engellediğini ifade ediyor. Bazı modern mekanların tarihi yapıların arasında bir kontrast oluşturduğunu, modernizim-tarihi çelişkisini estetik açıdan en iyi biçimde yansıttığını ancak Konak Üst Geçidi'nin tam bir estetik faciası olduğunu yazıyor. Çevresine 100 tane hurma ağacı dikilse, ayaklarının bulunduğu yer çimlendirilse dahi o kötü görünümün ortadan kalkmayacağını ifade etmektedir. Bu yanlış oluşumun aynı şekilde Alt geçitte de yaşandığının altını çizen yazar söz konusu kaçak yapılaşma ile kentin ana meydanın bütün silüetlerinin zarar gördüğünü ve neticede bu yanlış oluşum karşısında bir kısım medya ile meslek odalarının gerekli hasasiyesi göstermediğinin de tespitini yapmaktadır. Gençel yazısının devamında, bu manadaki yanlış oluşumlarla belediyenin kaynaklarının da boşuna tüketildiğini belirleyerek ayrıca olaya kent tarihi açısından ve tarihi mekanların koruma kültürü içinde yaklaşılması gerektiğinin de altını çizmektedir. Böylelikle yazar çalışmamızda ifade edilen ancak basında gündeme gelmeyen bir konuyu köşe yazısına taşıyarak konunun çok önemli bir yanını da kamuoyuna taşımış olmaktadır.

Yazar Hilmi Çınar "İzmir AKP Karıştı" başlıklı yazısında[1411], kaçak alt geçit ile konak Köprülü kavşak'ın takasında İzmir Büyükşehir Belediyesi meclisinin AKP'li üyelerinin bu manada takasa karşı çıktıklarına dair tespitleri yapmıştır. Çınar'a göre AKP İl Başkanlığı'na gelen Abdülkadir Aksu'ya İBB Grup Başkan vekili Kenan Çakar'ın İzmir Konak'taki alt geçidin yasalara aykırı olduğunu, Bayındırlık Bakanlığı'nın kendilerine hiç danışılmadan imar planı değişikliğini ve SİT Kurulu'nu onayladığını, Bakan Ergezen'den de günlerdir randevu almaya

[1410] **"Bir Üst Geçit Felaketi",** Haber Express
[1411] **"İzmir AKP Karıştı"**, Gazetem Ege

çalışıldığını anlatırken, İzmir milletvekili İsmail Katmerci'nin İzmir milletvekili olmasına rağmen kendisini seçen, seçtiren partililerine "çıtkırıldım olmayın, bana gelin randevu alayım" diye kentin sorunu üstü kapatırcasına konuşmasına dikkat çekmektedir. Burada enteresan olan nokta şudur : Büyükşehir siyasi yönetimi CHP mensubu bir oluşum içindedir ama aynı meclisin AKP'li üyeleriyle bu manada bir anlaşamama durumu vardır. Yani AKP'li büyükşehir Meclis üyeleri kaçak alt geçidin bu tarz bir şekli yasallaşmasına karşı çıkmaktadırlar ama aynı partinin Bakan'ı bu yerel yönetim temsilcilerine konu hakkında randevu bile vermezken söz konusu takasın pazarlığını ve anlaşmasını aynı meclisin CHP'li Başkanı ve üyeleriyle yapabilmektedirler.

Bölgede inşa edilen hem alt geçidin hem de köprülü kavşak projesinin hukuka aykırı olduğu iddia edilen başka bir gazete haberinde[1412] başlığı altında TMMO Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulunun konuyla ilgili açıklamasını şu ifadelerle kamuoyuna aktarmaktadır: **"***Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulu, hem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın savunduğu Köprülü Kavşağı'nın hem de Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı Alt Geçidi'nin Yasalara aykırı olduğunu savundu. Kurul sözcüsü Musa Çeçen, belediyeyi Konak Alt Geçidi'nin planlama ve uygulama aşamasında uzman meslek odalarını haberdar etmemekle, bakanlığı ise yetkisini keyfi ve şantaj amacıyla kullanmakla suçladı."*

Hiçbir plan ve projeye dayanmadan yapımına başlanılan Konak Meydanı ve Alt Geçit için bir çok önerisi bulunan Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odasının işin devamında bu projelere hiçbir tepki göstermemesine rağmen, yargı kararı ile iptal edilip, Bakanlığın bölgede yaptığı ve kendi odalarının karşı çıktığı ve dava açarak iptal ettirdiği üst geçit ile kaçak alt geçidin pazarlık konusu yapılarak yasal hale getirilmesi girişimine karşı çıkması ise oldukça manidardır. Hukuksuzluğa olan tepki, her zaman hepimizin yapması gerekin bir yaşam biçimi olmalıdır. Hukuksuzluğu yapanın Ahmet veya Mehmet olmasına göre tepkisellik, aslında insanların demokratik yaşam biçimini ve hukuku içine sindiremediklerini göstermektedir. Bu bağlamda Büyükşehir Belediyesinin yapmış bulunduğu alt geçit

[1412] **"Köprülü Kavşak Ve Alt Geçit Yasalara Aykırı"** TMMO ortak açıklaması.

ne kadar hukuksuz ve kanuna aykırı ise Karayollarınca yapılan köprülü kavşak uygulaması da aynı derece yanlış ve hukuka aykırıdır. Bu manadaki bir belirlemeyi yapıp ardından bu plan çatısı altındaki takas işlemine karşı dava açmamaktaki asıl sebebin 1999-2005 dönemi arasıdaki Büyükşehir yönetimi ile girişilen "sıkı işbirliği"nin ve bu manadaki esas belirleyici şahıs olan Piriştina'nın ölümünden sonrada kendi adlarına temsilci olarak kabul ettikleri Hasan Topal'ın bu manada en yetkili bürokrat olması ise bunun gerçekten çok üzücü bir durum olduğunun altını çizmek isteriz. Konunun bu yönüyle de bilimsel olarak incelenmesi gerekmektedir.

Gazetem Ege 10.02.2005 tarihli haberde[1413] konunun sorumlu bürokratını incelemeye almış ve yapım aşamasında gündeme gelen teknik incelemeyi de kamuoyuna şöyle aktarmıştır***;*** *"Kaçak olarak inşa edilen Konak Alt Geçidi'nin başrol oyuncusu, Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Hasan Fehmi Mani'ydi. Özellikle teknik incelemeyi içeren bir raporda aynen: 'Sahil Bulvarı'nda yapılmış olan alt geçidin çeşitli yönlerden belirsizlikler, eksiklikler, zaaflar ve hatalar taşıdığı görülmüştür. Öncelikle alt geçidin inşasından önce fizibilite aşamasında zemin ve konum özellikleri araştırılmamıştır. Alt geçit güzergâhı virajlı olmamalı, her iki yönden giriş ve çıkışlar 50 ile 75 metre geriden başlamalı ve düz bir hat içinde olmalıdır. Ortam buna müsaittir. Fakat mevcut alt geçit için bu düşünülmemiştir. Fırtına ve yağışın yoğun olduğu, denizin kabardığı dönemlerde alt geçidin suyla dolmaması veya su altında kalmaması için alınmış herhangi bir tedbire rastlanılmamıştır. İzmir Deprem Senaryosu çalışmasında ortaya çıkan otoyol köprülerinin, kavşakların ve viyadüklerinin risk ve şiddet haritasının da dikkate alındığı konusunda ciddi şüpheler oluşmuştur. Tüm bunlardan sonra alt geçidin halen devam eden trafik problemlerine ilaveten de güvenlik problemlerine de sebebiyet vereceği açıktır' şeklinde son derece ciddi ifadeler yer almıştır".* Kaçak alt geçidin bu manada hukuka ve tekniğe aykırı durumu net bir şekilde ortada iken bu kaçak yapılaşmanın "Belediye Encümen ve yönetim iç denetimi+ meclis denetimi+ basın denetimi+ Meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif anlamında denetim + toplum denetimi) gibi denetim mekanizmaları tarafından durdurulmaması ve her şeyden kötüsü Yargı Denetiminin kaçak yapılaşmanın bitmesinden iki yıl sonra

[1413] **"Alt Geçidi de Mani Batırmış"** Gazetem Ege 10.02.2005 .

ancak alt mahkeme bazında “dur” demesi ve bu denetimin son kararından önce bir takas işlemi ile iki hukuka aykırı oluşumun bir anda şekli hukuka uygunluk içine girmesi bize denetim noktasında “yeni şeyler söyleme” arayışına mecburen itmektedir.

3.8.11. Sonuç

Demokratik bir ortamın gelişmesi, yönetilenler kadar yöneticilerin de hukuka bağlılığı ve saygı duyması ile sağlanabilir. Zaten hukuk devletinin en temel özeliği “idarenin hukuka bağlılığı” noktasında kendisini göstermektedir. Zira yönetilenler zaten her tür devlet ve yönetim biçiminde hukuka bağlı durumdadırlar. İdarenin hukuka bağlılığı ise şeklen ve sözle değil, muhteva ve öz itibariyle olmalıdır. İdare tesis etmiş bulunduğu işlemi, şeklen hukuka uygun tesis etmekle birlikte, bu işlemin sebep sonuç ilişkisi arasında bir çelişki, bir oransızlık varsa, keza işlem tesis edilirken, kamu yararının yanında veya bundan ayrık olarak bir takım kişisel yararlar da güdülmüşse burada hukuka uygunluktan ve idarenin hukuka bağlılığından bahsetme imkanı yoktur. Bilindiği gibi her idari işlemde, idareyi o işlemi yapmaya sevk eden ve hukuk kuralarınca çerçevesi çizilmiş özel bir amaç olmakla birlikte, idari işlemlerde genel amaç kamu yararıdır. Bu nedenle hukuk kuralları ile çerçevesi çizilmiş ve idareyi o işlemi yapmaya sevk eden özel amacın ve kamu yararının dışında bir de kişisel bir menfaat saiki ile hareket edilmesi durumunda işlemin hukuka aykırı olacağı açıktır. İdare tesis etmiş olduğu idari işlemde sebep sonuç ilişkisi ve sair unsurlar bakımından hukuka uygunluk sağlamış olabilir. Ancak işlemi yapan kamu görevlileri, bu işlem sırasında hukuka aykırı davranmışlarsa elbetteki bunun cezai ve hukuki mesuliyetine de katlanması gerekir. Yoksa idarenin hukuka bağlılığı ilkesinden bahsedilemez. Nasıl ki yönetilenler, meşru haklarını, gayrimeşru yollardan elde edemiyorlarsa, bu ilke idare açısından da geçerlidir.

Olayla ilgili dava dosyasındaki belge ve bilgiler ile davalı Büyükşehir Belediyesi ile İZSU’nun savunmaları dikkate alındığında görülmektedir ki hiç gündemde yokken, plan ve projesi bulunmazken, planlama sürecine riayet edilmeden, yetkili ve görevli kamu kuruluşlarının onay ve izin almadan, Büyük

Kanal Projesi kanal inşaatı için bu yerin kazılması ile birlikte, “bu işte aradan çıksın” mantığı ile hareket edilmiş ve dönemin Büyükşehir Belediye Başkanının tabiri ile “öyle oldu da biti maşallah o da aradan çıkmış” tır. Kısaca burada hukuk kuraları ile teknik kurallar tamamıyla bir tarafa atılmıştır.

Bu işlemde, idari işlemlerin genel amacı olan kamu yararından ziyade; çalışmanın başından beri şüphe ettiğimizi belirttiğimiz ancak bir türlü cevabını bulamadığımız, bir başka amaçla hareket edildiği yönünde kanaatimiz daha iyi bir deyimle bilimsel bir şüphemiz vardır. Ancak bu noktada sanallıktan öte gidemiyoruz zira bu manada çalışma hacmini çok aşacak düzeyde bir araştırma yapmak gerekmektedir. İşlemin sebebi ile sonucu arasındaki oransızlık bizi kamu yararının göz ardı edildiği noktasına götürmektedir. Davalı idarenin işlemin amaçları arasında belirtmiş bulunduğu “mevcut yolun daha akışkan ve rasyonel kullanımı”, “deniz ve meydan bütünlüğünün gerçekleştirilmesi”, “denizle meydan arasında kesintisiz yaya erişiminin sağlanması” gayelerinden hiçbirisi gerçekleşmemiş aksine, işin bitiminde, görülmüştür ki beklenen ve istenen gayelerin tam tersi yönde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu olgu da göstermiştir ki işlemde kamu yararı göz ardı edilmiş ve en azından ciddi bir hesaplama hatası yapılmıştır.

Konak Meydanı tarihi süreci içerisinde, meydan ve deniz bütünlüğünün sağlanması ve denizle meydan arasında kesintisiz yaya erişiminin gerçekleştirilmesi ve denizle meydan arasında görsel engellerin kaldırılması noktasında gündeme gelen idealin meydanda yapılan bu alt geçitle engellendiği görülmektedir. Tarihi süreç içerisinde hep denizle sonlanan ve denizle arasında yaya erişimi noktasında bir engel bulunmayan Konak Meydanının bu durumu Mustafa Kemal Sahil Bulvarının yapımı ile ortadan kalkmıştır. Bu tarihten sonra bölgede yapılmak istenen bütün proje ve planlar ile açılan yarışmalarda bu birlikteliğin yeniden tesisi üzerinde durulmuş ve bunun gerçekleştirilmesi arzu edilmiştir. En son yapılan alt geçitte de idarenin bu amaçla (en azından başlangıçta) hareket ettiği ileri sürülmüştür. Ancak söz konusu alt geçitte gerekli plan ve proje çalışmaları yapılmadığından, planlama sürecine riayet edilmediğinden ve bölgede yetkili kamu kurum ve kuruluşlarının onay ve görüşü alınmadığından hareket edildiğinden, amaçlananın tam tersi yönde gelişme

olmuş, yaya erişim noktasında bulunmasa bile görsellik açısından var olan birliktelik tamamen ortadan kalkmıştır. Aslında esas sorun Konak Meydanı'nın kent bütünü nazara alınarak ve özellikle kendi sınırları içinde mutlak bütünlük arayışı içinde olunmadan bir bölgesine müdahale edilmesinden kaynaklanmaktadır. İzmir bu açıdan çok şanssız dönemler geçirmiştir. Ama bu alt geçit uygulaması bu şanssız dönemlerin en kötüsü konumunda bir durum meydana getirmiştir. Zira bu bölgesel yaklaşım içinde olunurken meydanın bütününün hiç nazara alınmaması ve yapılan bölgesel müdahalenin meydanın tamamına zarar verecek boyutta bir nitelik arz etmesi sonuç itibariyle meseleyi bu hale getirmiştir.

Mustafa Kemal Sahil Bulvarı meydanla deniz arasında var olan kesintisiz yaya erişimini engellemiş olmakla birlikte, meydanla deniz arasında görsel bir engel oluşturmamıştır. Alt geçit kaçak ve standartlara aykırı yapıldığından yeterince derine inilememiş ve bölgenin tabi kotundan yüksek olarak inşa edilmiştir. Bu ise hem görsel olarak hem de fiziksel olarak deniz ve meydan bütünlüğünü bozmuştur. Alt geçidin bölgenin tabi kotundan oldukça yüksek olarak yapılması nedeniyle insanların burayı tırmanarak inip çıkması noktasında kesintisiz yaya erişimi özleminin de gerçekleştirilemediği görülmektedir.

Bunun dışında alt geçit inşaatının 100 metre uzunluk gibi çok dar bir alanla sınırlandırılması, meydanla denizin bütünleştirilmesi, kesintisiz yaya erişiminin sağlanması noktasında beklentiye cevap verebilecek bir proje olmaktan çok uzak olduğu görülmektedir. Böyle bir idealin gerçekleştirilmesinin alt geçit inşaatının Konak Pier önünden başlayarak, Orduevinin oraya kadar olan bölüme yapılması ve buranın bölgenin tabi kotu hizasında alt geçit ile geçilmesi gerekmektedir. Nitekim bundan önceki projelerde bu yönde yapılmış ve uygulanmak istenmiştir.

Alt geçit inşaatının yapıldığı alanın tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan Konak Meydanı içerisinde yer aldığı, kıyı kenar çizgisi içerisinde bulunduğu açıktır. Bu noktada bu alanla ilgili planların ve yapılacak uygulamaların hem KTVKK'dan hem de Bayındırlık ve İskan Bakanlığından onay alınarak yapılması gerekmektedir. Alt geçide ilişkin uygulamaya baktığımızda alt geçit inşaatına başlanılmadan önce

KTVKK'dan onaylı 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ile 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planlarının bulunmadığı görülmektedir. Her ne kadar 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının bulunduğu iddia edilmekte ise de alt geçit inşaatında bu planın esas alınmadığı bilirkişi raporunda *"alt geçit inşaatı ile 1/5.000 ölçekli planın örtüşmediği"* şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Zira var olduğu iddia edilen 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planında alt geçit inşaatının yer altında çözülmesi öngörülmüş olmakla birlikte, planda öngörülen alt geçidin, yapımının plandaki gibi yapılmamış ve yapımı sırasında bu plana uyulmamış olması nedeniyle 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının bulunduğundan bahsetme imkanı bulunmamaktadır.

Söz konusu alt geçit inşaatının yapımı zaten 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının bulunmadığı hem Konak Belediyesinin cevabi yazıları ile hem de bilirkişi raporu ile sabit olmuştur.

Kıyı kenar çizgisi ve dolgu alanları üzerinde yapılacak bütün planların Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanması gerekir. Bu alanlara ilişkin yapılan planların Bakanlıkça tasdiki yapılmadan planların geçerlik kazanması ve uygulamaya konulması mümkün değildir. Dolayısıyla alt geçit inşaatında Bakanlıkça tasdikli 1/5.000 ölçekli ve 1/1.000 ölçekli planlar da bulunmamaktadır. Zaten İzmir 1 Numaralı KTVKK'nun bölgenin 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planının tasdiki sırasında kıyı kenar çizgisi içerisindeki alanlarla ilgili olarak Bakanlığın onayının alınması gerektiği noktasında görüş bildirdiği ve bu noktada Bakanlık tasdikini şart koştuğu görülmektedir.

Söz konusu alt geçidin karayolları ve alt ve üst geçit ile ilgili ulusal ve uluslar arası standartlara aykırı olarak yapıldığı açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Standartlara göre en az 4.80 m. Olması gereken, alt geçidin 4,00 metre olarak yapıldığı, bunun şehir hayatı içerisinde çok büyük olumsuzluklara neden olduğu ve insanlar için katlanılması mümkün olmayan bir eziyet haline geldiği yaşanan hadiselerle açıkça görülmüştür.

Yol güzergahının 0,50 metre Saat Kulesi yönüne doğru kaydırılması nedeniyle, yol güzergahında ve kurblarda bozulmaların meydana geldiği, bu bozulmaların trafik akışı üzerindeki olumsuz etkileri yaşanan ölümcül kazalarla kendisini göstermiş ve alt geçidin bu haliyle trafik yönünden de son derece tehlikeli olduğu ispatlanmıştır.

Dolayısıyla söz konusu hukuka ve standartlara aykırı alt geçit inşaatının sonradan düzenlenen planlarda gösterilmesinin, alt geçidi hukuka uygun hale getirmesinin mümkün olmayacağı açıkça görülmektedir. Böyle bir plan tasdiki, söz konusu alt geçidi sadece şekli plansızlıktan kurtarır. Hukuka ve standartlara uygun hale getirmez. Getirmesi de mümkün değildir. Zira buradaki hukuka aykırılık sadece plansızlık noktasında kendisini göstermemektedir. Planlama ve projelendirme sürecine riayet edilmemesi, plan ve projesiz olarak imalata başlanılmış olması nedeniyle standartlara aykırı olarak ortaya çıkan alt geçitte , proje ve uygulama hatasının planla düzeltilmesi teknik olarak zaten mümkün değildir. Dolayısıyla hukuka aykırı alt geçit nedeniyle belediye yöneticilerinin cezai ve hukuki mesuliyeti nazara alınarak ve bu cezai ve hukuki mesuliyettin kurtarmak gayesi ile her şeye rağmen korunmaya çalışılması, şeklen dahi olsa hukuka uygun hale getirilmek istenmesi hukuk devleti adına son derece yanlış bir uygulama biçimidir. İnsanlar belediye yöneticilerinin yanlış ve hukuka uygun kararlarına ve bu kararların şehir hayatında ortaya çıkardığı olumsuzluklara, hayatının tehlikede olduğunu bile bile katlanmak zorunda değildir. Geçen dönem belediye başkanının iddia ettiği gibi *"gün gelir Türkiye'nin şartları düzelir, bunun daha aşağına da inilir."* mantığı içinde, insanların kent yaşantısını düzene koyması için Türkiye'nin şartlarının düzelmesini beklemesi düşünülemez. Kaldı ki son günlerde bilim ve teknikte dünyada söz sahibi olan ülkemizin bu konuda "şartlarının düzgün olmadığını" iddia etmek olsa olsa yapılan yanlışa kılıf uydurma babında ortaya atılmış bir söylem denemesidir. Bu nedenle alt geçidin hukuka ve standartlara aykırılığının giderilmesi noktasında, tarihi süreç içerisinde ortaya atılan ve geliştirilen plan ve projeler ile bu hususta bölgeye ilişkin onlarcası yapılan proje yarışmalarında ortaya çıkan ideal projelerle yeniden ele alınarak, planlanması ve projelendirilmesi ve buna göre uygulama yapılması gerekliliği, şehir adına ötelenmesi ve kaçınılması mümkün olmayan tarihi ve hukuki

bir süreç olarak karşımıza çıkmış bunmaktadır. Dolayısıyla bu ucube ve şehir hayatını alt üst eden ve katlanamaz hale getiren standartlara aykırı kaçak yapı dolayısıyla belediye yöneticilerinin hukuki ve cezai mesuliyetten kurtarma kaygısı dolayısıyla ortaya çıkan ve alt geçide karşılık üst geçit pazarlığı içinde imar planlarının tasdiki ile çözülmeye çalışılan meselenin gözden geçirilerek, bu plan tasdik girişimine ve meseleyi plansızlıktan kurtarma ve şeklen dahi olsa hukuka uygun hale getirme projesine bir son verilmesi gerekmektedir.

İdari Yargı'nın hızlı ve adil işleyen mekanizmasının ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğu, tabir yerinde ise olmazsa olmaz bir konumda olduğu bir kez daha bu dosyada kendisini göstermiştir. Tek bir bireyin hiçbir gruba bağlı kalmadan veya hiçbir siyasi oluşum içinde hareket etmeden onların zorlayıcı ve hiyerarşik yapısı içinde bulunmadan ve yapının dönemsellik yansımalarının tezatlarına katlanmadan sadece ve sadece kent ve kentli adına dolayısı ile hukukun üstünlüğü adına, özgürce ve samimiyetle bir yanlışlık karşısında hareket edebilmesi dahası hukuk adına "dur" diyebilmesinin bir tek imkanı vardır oda hızlı ve adil işleyen, herkese karşı tarafsız ve eşit mesafede bulunan bir İdari Yargı sisteminin varlığıdır.

3.9 KONAK MEYDAN DÜZENLEMESİ PROJESİ

3.9.1 Genel Olarak

Kent merkezleri, kentlerin ağırlıklı olarak ekonomik yapılarını biçimlendiren ve bu çerçevede de o kentin hem fiziksel hem de sosyo-ekonomik örüntüleri üzerinde önemli etkiler oluşturan yapılanmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde değişen ekonomik ilişkiler ve buna bağlı olarak sürekli biçim değiştiren yaşam alışkanlıkları ve değer sistemleri çerçevesinde farklılaşan merkez oluşumları bütün bir kent kurgusunun da değişmesine ve dönüşmesine aracılık etmektedir.

Nitekim İzmir Konak Kent Merkezi'nin de 17. yy'dan itibaren, önemli bir ticaret kenti olarak yükselen kentin, fiziksel ve sosyo-ekonomik gelişiminde ağırlıklı etkileri olduğu ortadadır. Bu bağlamda tarihi Kemeraltı çarşısı ve Konak-Pasaport iskelesi arasında kalan kıyı bölgesi ayrıcalıklı konumları ile ön plana çıkmakta ve bu yapılarını bugüne dek sürdürmüş olmaları çerçevesinde de dikkat çekmektedir. Ne var ki ayrıcalıklı konumlarını sahip oldukları tarihi ve ekonomik birikimler açısından sürdürmeyi başarmış olan söz konusu bölgelerin, süreç içerisinde büyük ölçüde de planlama düzeyinde yapılan müdahaleler çerçevesinde arızaya uğramış oldukları da izlenmektedir.

Kentin değişen ihtiyaçlarının, özellikle de artan ulaşım talepleri çerçevesinde değişen örüntüsünün neden olduğu müdahaleleri, yapıcı gelişmeler olarak yorumlamak mümkün görünmemektedir. Çünkü gereksinmelerden hareketle gerçekleşmiş olan müdahalelerin çoğu, mevcut merkez yapısının içeriği ve işleyiş düzeni üzerinde önemli dönüşümlere yol açmış, ancak bu dönüşümleri belirleyen müdahalelerin, parçacı ve eklektik oluşu, süreç içerisinde farklı düzeyde sorunların kaçınılmaz olarak ortaya çıkmasını nedenlemiştir.

Dolayısıyla İzmir Konak kent merkezinin yaşamış olduğu dönüşümlerin ve bugün karşı karşıya geldiği sorunların kaynağını anlayabilmek ve söz konusu sorunlara doğru yaklaşımlar geliştirebilmek, bugüne dek bu bölgeler için

gerçekleşmiş olan planlama faaliyetlerini ve mimari uygulamaları değerlendirmeyi zorunlu hale getirmektedir. Böyle bir değerlendirme içerisinde çok çarpıcı bir biçimde ön plana çıkan ise, İzmir gibi önemli bir metropoliten kentin Kent Merkezinin, hiçbir dönemde bütüncül bir ele alış içerisinde değerlendirilmemiş oluşudur[1414]. Yıllarca özellikle de yapısal düzende, mimari özellikler ve karakter olarak birbirinden bağımsız binaların inşa edilmesi yoluyla ciddi bir karmaşa yaşamaya başlamış olan Konak Meydanı ve Çevresi, önemli ulaşım bağlantılarının düğümlendiği bir odak olması sebebiyle de iki boyutlu pek çok mühendislik uygulaması ile karşı karşıya gelmiştir. Bu bağlamda bir dönem toplu taşım araçlarının depolanma alanı ya da ana kalkış-varış noktası, başka bir dönem önemli yol bağlantılarının farklı geçiş güzergahları ile biçimlenen bir trafik güzergahı olarak ön plana çıkmış ve bu içerikleri ile de değişik uygulamalara maruz kalmıştır.

Bu uygulamalara artan düzeyde kıyı doldurma çalışmalarının da eşlik etmiş olması ise, özellikle Konak bölgesinin zaman içerisinde fiziksel karakterinde önemli değişimlere yol açmış ve Konak Meydanı gerek denizle olan ilişkisi ve gerekse de geçmişten getirdiği tarihsel yapısal birikimin konumlanış düzeni açısından büyük sapmalar yaşamaya başlamıştır. Tarihsel olarak önemli bir meydan niteliğinde olan "Konak Meydanı" bu niteliğinin dışında, yalnızca içerisinden geçilen, belirli ulaşım bağlantılarının kalkış ve varış noktaları arasında hareket edilen, ölçeksiz, estetik niteliklerden yoksun bir açıklık (boşluk) haline gelmiştir.

[1414] Burada kastettiğimiz husus meselenin hem teorik olarak düşünülüp planlanması ve hem de bu planlama disiplini içindeki özgün tasarımın uygulamaya geçmesi şeklindeki gerçekçilik yaklaşımıdır. Bu manada 1 Mayıs–1 Aralık 1951 tarihleri arasında, İzmir Belediyesi, İller Bankası ve o günkü hükümetin de desteği alınarak açılan, "İzmir Şehir İmar Planı" yarışması öncesi hazırlanan vizyonda Konak Meydanı'nın yönetsel, ticari, kültürel bir merkez olarak tariflenmesi içerisindeki yaklaşım Konak Meydanı için bu perspektifte bir yaklaşımdır. Bu soyut yaklaşımın somuta indirgenmesi aşamasında olan bir başka çalışmada yarışmayı kazanan Kemal Ahmet Aru ve Mimar Düdok'un önderliğinde salt Konak Meydanı için hazırlanmış yarışmadır. 1956 yılında yapılan bu yarışmayı Doğan Tekeli ve ekibi kazanmış ve böylelikle Gümrük-Kız Lisesi arasındaki bölgenin uygulama imar planı hazırlanmıştır. Ancak bu yarışma sonucu elde edilen plan+tasarım maalesef uygulanmamıştır.2002 yılında önce kaçak alt geçidi yapıp ondan sonra bu kaçak yapılaşmanın sebep olduğu kot anormalliklerini bertaraf etmeye yönelik yapılan meydan düzenlemelerinde, önceden hazırlanan 1/5000 + 1/1000'lik planlarının ve tasarım projelerinin olmaması ve yasal süreç içindeki kurumların izinlerinin alınmaması gerçekten çok üzücüdür. Yaklaşık 50 sene önce bu manada daha ileri bir noktada olmamız ayrı bir inceleme konusu olarak ele alınmalıdır diye düşünüyoruz.

Fiziksel düzeyde yaşanan söz konusu olumsuz gelişmelere eşlik eden ise, Kemeraltı tarihi kent merkezinin özellikle 1990'lı yıllardan itibaren değişen niteliği ve bu bağlamda yaşadığı bozulma olmuştur. Kemeraltı, bu tarihten itibaren akslar düzeyinde ortaya çıkan alışveriş merkezlerinin değiştirdiği alışveriş alışkanlıkları çerçevesinde yaşamaya başladığı ekonomik gerilemenin, bu gerilemeyi önlemek adına gerçekleştirilmiş olumsuz uygulamaların sonucunda, bambaşka bir içerik kazanmıştır[1415].

Dolayısıyla değişim ve bozulma hem Konak Meydanı hem de bu meydanın kucakladığı Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi'nde eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır. İzmir Kent Merkezi'nin büyük bir bölümünü oluşturan Konak ve Kemeraltı bölgelerindeki dönüşüm süreci elbette benzer biçimde diğer bölgelerde de yaşanmış, özellikle modern ve çok katlı yapılaşmaların, plazaların bağımsız ve aykırı yapılaşma düzeninin içerisinde İzmir Kent Merkezi bugünkü sağlıksız yapısına ulaşmıştır. Büyüyen İzmir Kenti'nin, gelişen ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir Merkez Bölgesi (Meydan) oluşturma çabası uzun yıllardır devam etse de, İzmir kent merkezi tarihsel olarak biçimlenmiş izini her zaman korumaya devam etmiş ve bu çerçevede de Konak Meydanı her zaman stratejik bir odak olarak önem kazanmıştır.

3.9.2 İzmir Kentinin Meydanlarla Olan İlişkisi

İzmir kentinde tarih içinde kendisini meydan kimliği ile göstermiş ve bu kimliğini de gelecek nesillere aktarmış bir takım meydanlar vardır: Hisar camii önündeki Hisarönü Meydanı, Ali Paşa Şadırvanının oluşturduğu Ali Paşa Meydanı[1416] ve Hatuniye Camii önündeki Hatuniye Meydanı gibi[1417].

[1415]ERGENECİ, Galip; Kemeraltı'nda Denize Açılmak, **Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1992-1), s.27

[1416] Ali Paşa Meydanı Düzenlemesi, **Ege Mimarlık**, Sayı 49 (2004 – 1), s.28-29 ; Mimarlar Odası İzmir şubesinin yayın organında çıkan bu yazıda "yenileme" başlığı altında bu restorasyon çalışması tanıtılmış ve bu yazıda Konak Belediyesinin konu hakkındaki hassasiyeti üzerinde durularak belediyenin kendi öz kaynaklarıyla şadırvan ve çevre yol kaplamları ile tüm alt yapısının finansmanını sağladığının altı çizilerek bu noktada bölgedeki kullanıcılarla belediyenin "samimi işbirliğinden" bahsedilmiştir. Aynı Konak belediyesinin geçen bölümde incelemesini yaptığımız Konak Alt Geçidinin kaçak ve standartlara aykırı yapılmasında Büyükşehir Belediyesine karşı hiçbir hukuki uyarı yapmaması ve özellikle 1/1.000'lik uygulama imar planının olmamasını mahkemeye yazılı olarak bildirmesine rağmen açılan davada yürütmenin durdurulmasının reddine karar verilmesini talep etmesi ve bu manada alt mahkemenin işlemi iptal eden kararını temyiz etmesi gerçekten çok düşündürücü bir tezat uygulama ikilemidir. Ali Paşa Meydanı Konak Meydanı ile karşılaştırıldığında

1922 İzmir yangınından sonra yeni doğan konut talebinin baskısı nedeni ile plan talebi oluşmuş ve bu manada İzmir Belediyesi Rene' Danger'den bu işin çözümünü içeren plan siparişi vermiştir. Sipariş ifadesini kullanma sebebimiz, müelliften isteneninin yangın alanı ile sınırlı kalınması ve planın Fevzi Paşa Bulvarı'ndan başlayarak Alsancak bölgesinin büyük bir bölümü ile sınırlı kalması ve elbetteki bu alan ile kentin diğer noktaları arasındaki ilişkilerin yeterli kurulamaması nedenlerine dayanmaktadır[1418].

Verilen plan siparişinde yönetimin Konak Meydanı'nı bu kapsam içine almaması tarihi bir hata olup, o dönem itibariyle bu uygulama yapılmış olsaydı belki de bu gün Konak Meydanı sorunlarla karşılaşmayacaktı. Danger planında ızgara sistemi ile diagonal sistemin çakıştırılmış ve bu çakışma noktalarında da dairesel (ışınsal) formda meydanlar oluşturulmuştur. Bu anlayış içinde oluşturulan meydanlara örnek olarak Lozan Meydanı, Montrö Meydanı ve Dokuz Eylül Meydanı sayılabilir[1419].

Cumhuriyetin ilk yıllarında kentlerde bir nevi rejimin kendisini simgesel olarak göstermesi anlamında "Cumhuriyet Meydanları" uygulaması yapılmıştır. Bu anlayış ile İzmir'in Cumhuriyet Meydanı da oluşmuştur. Odak noktası itibariyle Atatürk Anıtı'nın yer aldığı ve yarım daire formunda bir ışınsal kavşak düzenlemesini içeren bu düzenleme ile bir anlamda resmigeçit alanı oluşmuş bulunmaktadır[1420] . Bunun yanı sıra Üçkuyular'daki Fahrettin Altay Meydanı, Alsancak'taki Sait Altınordu Meydanı (Alsancak Gar meydanı), Vahap Özaltay

---

çok küçük bir meydan olmasına rağmen aynı belediyenin Konak Meydanı içinde bu manada tutum sergilemesinin Büyükşehir yönetimi ile olan "sıkı işbirliğinin" bir tezahürü olarak görmek gerekir diye düşünülmektedir. Yukarıda alıntısını yaptığımız yazı ile koruma-kullanma dengesi içinde ele alınan ve tarihi unsurlara saygının esas alındığı bu çalışmayı takdir eden mimar Odası İzmir Şubesi yayın organında aynı duyarlılıkla ölçeği çok daha büyük olan Konak Meydanında ki kaçak alt geçit uygulamasına karşı da aleyhe bir yazının veya bir tek satır ifadenin yer alması gerekirdi diye düşünülmektedir. Bu durumu da aynı "sıkı işbirliği" içinde mütalaa etmenin yanlış bir tasvir olmayacağı kanaatindeyiz.

[1417] BASKICI, a.g.e., s. 117.

[1418] y.a.g.e., s. 120.

[1419] y.a.g.e., s 120

[1420] y.a.g.e., s.123

Meydanı, Bayraklıdaki Smyrna Meydanı gibi bazı kavşak düzenlemeleri sonucu oluşan meydanlar da vardır[1421].

Bizim sonradan oluşum olarak nitelendirdiğimiz ve görünüşte Büyükşehir Belediyesi yönetiminin 1999 yılından başlayarak yaptığı ama esasında daha öncesinden var olan Kordonyolu davalarının tercih edilmiş süreci olarak karşımıza çıkan ve yasal anlamda bir plana dayanmayan düzenlemelerin oluşturduğu ve kıyı çizgisi ile birlikte bütün bir Kordonboyu'nu yapısal olarak değiştiren büyük bir fiziksel müdahale anlamını taşıyan düzenleme ile oluşan üç meydan daha vardır. Esasen Kordonyolu için tasarlanan bu alanda inşa aşaması için yapılan dolgu alanı açılan davalarda 1999 seçimlerinden sonra gelen Büyükşehir iktidarının davanın öbür tarafına geçmesi ile bir tercih oluşturmuş ve neticede plana dayanmadan oluşturulan bu dolgu alanı üzerinde üç meydan oluşturulmuştur; Kordonboyunun hemen hemen ortasına rastlayan "Gündoğdu"da yaklaşık yedi bin metrekareyi bulan dairesel bir meydan ile Vasıf Çınar Bulvarı'nın denize açıldığı noktadaki iki bin metrekarelik dikdörtgen meydan ve eski Alsancak İskelesi hizasında yapılan ve yeni iskelenin önünde yer alan yine dikdörtgen şeklindeki iskele meydanı bu oluşum içinde meydanlardır[1422]. Çalışmanın Kordon Yolu Projesi başlığı altında ele aldığımız konu başlıklarından biriside bu manada Meydan oluşumunun tartışmasıdır. Çalışmanın bu bölümüne atıf yaparak bu kadarla iktifa ediyoruz.

Kent içinde saydığımız tüm meydanlardan farklı bir konuma sahip olan Konak Meydanı, "geçmişten bugüne sahip olduğu yoğun, kültürel, ticari ve ulaşım fonksiyonları ile kentin merkez noktası ve en önemli meydanı olmuştur. Saat Kulesi, Hükümet Binası ve Konak Camii bu meydanda konumlanmıştırlar ve kent için sembolik öneme sahiptirler. Kente pek çok kültürel aktivite sağlayan yapılarda bu alanda bulunmaktadır. Bunlar Atatürk Kültür Merkezi, Resim-Heykel Müzesi, Milli Kütüphane, Opera ve Bale Binasıdır[1423]".

[1421] y.a.g.e., s.121-122.
[1422] y.a.g.e., s.125.
[1423] y.a.g.e., s.126.

3.9.3 Konak Meydan Düzenlemesi İncelemesinde İzlenecek Yol

Konak Meydan Düzenlemesi projesini inceleme konusu olarak belirlediğimizde konunun tanımı, tarihi gelişimi ve somut proje üzerinden bütünü üzerinde değerlendirme yapmak gibi işlemleri göze alarak bir okuma ve araştırma programı belirlenmiştir. Dava konusu alan ile ilgili yapılan Yüksek lisans tez çalışmalarını esas alarak söz konusu projenin somut dava süreci ile birlikte incelenmesi şeklinde yapılan yol haritası düşüncesi başlangıç itibariyle bize rahat bir çalışma alanı etkisi meydana getirmiştir. Ancak söz konusu meydan projesi için açılan davaların incelenmesinde derinleşildiğinde meselenin ne kadar önemli bir boyutta bir giriftlik arz ettiği anlaşılmaktadır. Tezin sınırları içerisinde kalmak gibi bir kaygı olduğundan inceleme ve araştırmaların kağıda dökülmesini kısmı mutlak daralma içinde ele alınmıştır. Bu özetin özeti ve ikide bir "buraya girme" iç uyarıları başlı başına stres kaynağı olmuştur. Tez kapsamı içinde geniş olarak sayılabilecek bir hacim içinde kalmasına rağmen meselenin önemine binaen tolerans gösterilmiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmaların birinin[1424] başlık altlığında bulunan ve M. Aymard'a atfedilen bir söz konuyu icaz sanatı içinde meydan tanımını çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır: "Toplum meydanda kendisini gösterir ve kendi kendini seyreder". Gerçekten de somut dava konusu olan Konak Meydan Projesi bu anlamda en güzel bir örnektir. Tez konusu itibariyle bizim de ilgi alanımızda olan bu "toplumun bir bütün olarak kendisini göstermesi" ve bu alan içinde "kendini seyretmesi" anlamındaki uygulama modeli, çalışmamızda önemli bir yer tutmuştur. Gerçekten de "..meydan; kültürel, tarihsel ve siyasal olayları, binlerce yıl öteye uzanan bir geçmişiyle, çeşitli devletler, uygarlıklar, dinler ve ırklarla; anıtları, miting meydanları ile, gezi alanları, lokantaları, tavernaları, barları, kahveleri. Seyyar satıcıları, ve her türlü sanat dalları ve folkloru ile yaratılmış, kentsel tasarımda özenle korunması gereken bir imajdır".

[1424] TÖNÜK, Seda/BARKUL, Ömür ; Piazza, Plaza, Square, Platz, Praça, Meidan, Meydan ,**Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999 – 2), s.34-38

3.9.4 Konak Meydanı'nın Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi

İzmir kentinin kimlik kazanımında en önemli başrollerden birine sahip olan Konak Meydanı ismini, XIX. yüzyıl başlarında Katipzade tarafından yaptırılan, bugün Hükümet Konağı olarak fonksiyon gören bir konaktan almıştır. Söz konusu bu dönemde Konak Meydanı; Hükümet Konağı, Askeri Kışla ve iş hanlarından oluşan Hükümet Meydanı ile daha büyükçe olup törenlerde kullanılan Manevra Meydanı olmak üzere iki meydandan oluşmakta idi. Günümüzde de Konak Meydanı'nın kalbini oluşturan Saat Kulesi[1425], bu dönemde de Meydanın esas çekim noktasını oluşturmakta idi[1426].

Konak Meydanı, Cumhuriyetten önce de sonra da merkez olma özeliğini sürdürmüştür. Meydan ve çevresi sadece kentin idari merkezi değil, şehir ulaşım ağının da başlangıç ve bitiş noktası olması özeliğini taşımakta; şehrin her yerine kalkan, otobüsler, taksiler, tramvay'da burada buluşmakta, körfez vapurları ise Saat Kulesinin karşı tarafında yer alan Konak İskelesine ulaşmaktaydı ve bu haliyle ulaşımın da merkezi konumundaydı. Meydanın orta yerinde bugünkü gibi Saat Kulesi yer alırken güney batı kemsinde 1955 yılında yıkılan Sarıkışla Binası, tam karşısında da yani Konak Camiinin güneydoğusundan başlayıp bugünkü Büyükşehir Belediye binasının bulunduğu yere doğru uzanan alanda ticari depolar yer almaktaydı. Hükümet Konağı Binası ve Konak Camii de yine bugünkü yerinde bulunuyordu. İlk haliyle ve Cumhuriyetin ilk yılarındaki görüntüsüyle Meydan; Hükümet Konağı ve Kışla Önü Meydanı biçiminde şekillenmiş şehrin merkezi statüsünde bir yere sahipti[1427].

1930 yıllardaki Osmanlı Devleti'ne ait geçmişten tamamen kopmayı öngören modernizm anlayışının etkin olması dolayısıyla Danger planının *geleneksel olanın*

[1425] ÜLKER, Necmi, "İzmir Saat Kulesi" **Ege Mimarlık** Sayı 4 (1992-1), s.52, ÜLKER, Saat Kulesi ilgili eserlerin sayısının çok az olduğunu ve bu konuda en detaylı bilgilerin Ahenk Gazetesi arşivinde yer aldığını ifade etmektedir.
[1426] BASKICI, a.g.e.; s. 127-130.
[1427] SERÇE/ YILMAZ/ YETKİN a.g.e., s. 117- 118, 142,145, 146.

korunması şeklinde düşüncesi ile şekillenmiş planı terk edilerek, yeni plan arayışlarına başlanmış ve neticede Le Corbusier ile anlaşılmıştır[1428].

Le Corbusier, Kemeraltı için *birkaç anıt yapı dışında korumaya değer bir şeyin bulunmayan çöküntü halinde bir bölge* tanımlamasını yaparken, Meydan için yüksek bloklardan oluşan idari bir merkez yapılmasını önermiştir[1429]. Önermiş olduğu bu merkez, Kemeraltı yayının içinden başlayarak sahile kadar devam etmekte idi[1430]. Corbusier'in bu tasarı uygulanmamış olsa da bu öneri, daha sonraki kent imajı arayışlarında yol gösterici olmuştur[1431].

II. Dünya Savaşı'ndan sonra korumacı ekonomik politikalar yerine kapitalist sistemin benimsenmesiyle ekonomik olarak tüketim malları ticareti ile tarım ön plana çıkmıştır. Bu büyük değişimler neticesinde kent merkezlerinde de kapsamlı değişiklikler yaşanmıştır. İstanbul'da bu amaçla bulvarlar açılırken İzmir'deki değişim başka bir şekilde yaşanmıştır; 1951 yılında uluslararası plan yarışması açılmıştır. Bu yarışma dolayısıyla önerilen her projede Corbusier'in etkisi görülmüş, yeşil alanlar içinde ofis olarak kullanılmak üzere yapılan yüksek binalar yer almakta idi[1432].

Bugün göremediğimiz sadece adını zikredebildiğimiz Sarıkışla binası, Sultan II. Mahmut'un 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı kaldırıp yerine Asakir-i Mansure-i

---

[1428] TEMİZ,Deniz Ayşe; Tarihi Kent Merkezi Kemeraltı'nda 19. Yüzyıldan Bugüne Meydana Gelen Mekansal Dönüşümler, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, s. 86, BİLSEL, Cana; Le Corbusier'nin İzmir Nazım Planı ve "Yeşil Endüstri Sitesi", **Ege Mimarlık**, Sayı 31 (1999 – 3), s.13-17, BEYRU, Rauf; Planlamada 1935 - 1950 Dönemi "Le Corbusier İzmir'den Geçmişti", **Ege Mimarlık**, Sayı 14 (1994 – 3), s.17-23

[1429] İzmir de bu manada değişim öngören Corbusier İstanbul için aynı yaklaşımı sergilememiştir. 1948 yılında İstanbul'un planlamasının neden kendisine değilde Prost'a verildiğinin analizini yaparken kendisinin İstanbul'u öylece korunması tavsiyesinin sonucu bu işin kendisine verilmediğini gerekçe olarak göstermiş ve 1911 yılında yaptığı "Faydalı Seyahat"inin sonucunda yazmış olduğu eserinde İstanbul'un tarihi yapısına duyduğu hayranlığı geniş tasvirlerle ifade etmiştir. Konu hakkında geniş açıklamalar için bakınız : Kortan, Enis, "**La Corbusıer Gözüyle Türk Mimarlık Ve Şehirciliği**" Boyut yayın Grubu-TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi İstanbul 3.basım 2005.

[1430] Danger planında idari merkez olarak Cumhuriyet Meydanı tasarlanmış olsa da sembolik merkez özelliğini koruyan Konak Meydanı ile rekabet edemeyerek kendisine yüklenmek istenen fonksiyonu gerçekleştirememiştir.

[1431] TEMİZ,Deniz Ayşe, Tarihi Kent Merkezi Kemeraltı'nda 19. Yüzyıldan Bugüne Meydana Gelen Mekansal Dönüşümler, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, s. 86; Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, **Ege Mimarlık Dergisi**, 2004/2-50, s. 46.

[1432] TEMİZ, a.g.e., s. 87; Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, a.g.e., s. 46

Muhammediye adlı modern askeri birliği kurması ve bu birliğe kışla yapımı için yer aranması dolayısıyla gündeme gelmiştir. Ancak şehirde müsait yer olmadığından dolayı, deniz kıyısında bir yerin doldurulması neticesinde elde edilen alanın kışla yapılmasına karar verilmiştir[1433].

Seçilen Konak Sahilinde gerekli kamulaştırma işlemleri yapıldıktan sonra doldurma işlemleri yapılmıştır[1434]. Temelinde yer alan taşların bir kısmı, Kadifekale ve çevresinde yer alan antik kalıntılardan getirilmiştir. Ayrıca dolgu alanda, temel atılmadan önce çok sayıda ağaç kazık da dikilmiştir[1435].

1827-1829 yılları arasında tamamlanan Sarıkışla, üç katlı kagir bina olarak inşa edilmiş ancak deniz alanının doldurulması elde edilen alanlara zaman içinde ek bölümler de yapılmaya devam edilmiştir[1436].

Sarıkışla, 30'lı yılların sonundan itibaren işlevini kaybetmeye başlamıştır. Zira binanın, İzmir'in yeni yapılaşma anlayışına yabancı olması hem de yeni yapılan askeri binalar karşısında bir albenisinin olmaması, eski önemini yitirmesine neden olmuştur. TBMM tarafından çıkarılan Yangına Maruz Olan Resmi Kurumların Korunması Hakkındaki Yasa ile bu duruma çözüm bulunmuş; Belediye ve Savunma Bakanlığı'nın anlaşması ile Belediyenin inşa ettiği Komutanlık binası, Ordu evi, Askerlik şubesi ve yeni kışla binaları karşılığında 17 Mart 1955 yılında Sarıkışla ve arazisi, Bakanlık tarafından Belediyeye teslim edilmiştir[1437].

Belediye tarafından başlanılan yıkma işlemleri, her gün kendisine izleyici bulurken; yıkım esnasında daha sonra Belediyenin 2 yıl boyunca mücadele etmesine neden olacak son derece iri fare ve sansarlar tüm İzmir'e yayılmıştır. Sarıkışla'nın

---

[1433] ÜRÜK,Yaşar; Kemeraltı'nın Başladığı Nokta: Konak, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, 2001/4, s. 110.

[1434] *"..yöre bir dönem sabunhanelerle doluyken ve önlerindeki iskelelerden çatanalara sabun yüklenirken, Sarıkışla'nın gelmesiyle, deniz askeri amaç için doldurulduu"*; ATAY, 2003, İzmir, s. 295.

[1435] Metro çalışmaları nedeniyle yapılan kazı çalışmaları sırasında bu ağaç kazıklarından biri, yeraltında 171 yıl durmasına rağmen çok da iyi durumdu gün yüzüne çıkarılmıştır. İzmir'de bilinen en eski kazık niteliğindeki bu kazık, şu anda İzmir Kent Arşivi'nde yer almaktadır; ÜRÜK, a.g..e, s. 111.

[1436] y.a.g.e., s. 111.

[1437] y.a.g.e., s. 111.

yıkılması neticesinde açığa çıkan boşluğa, Bahribaba Parkı önünden Gümrük'e kadar uzanan yeni bir cadde yapımına başlanmıştır[1438].

Sarıkışla binası, yıkılıncaya dek İzmir'in en büyük hacimli binası olarak yerini korumuştur. Aynı zamanda bu bina, İzmir'in kurtuluş gününde bayrağımızın göndere çekilmesi, 15 Mayıs 1919'da özgürlük için sıkılan kurşun gibi birçok önemli olaya bizzat tanık olmuştur[1439].

1955 yılında Sarıkışla Binasının yıkılması, İzmir'in imar ve planlama tarihi bakımından bir dönüm noktası oluşturmuş, planlama ve yapılaşma hususunda hep tartışmalara konu olmuştur. Sonraki yıllarda Sarıkışla arsası hakkında yapılaşma kararı alınsa da uygulama imkanı bulmadan bir bölümü satılarak projeden vazgeçilmiştir. Daha sonraki süreçte hakkında çeşitli yapılaşma projeleri hazırlanan Sarıkışla arsası Meydanla bütünleşmiş ve Konak Meydanı içerisinde telakki edilmeye başlanarak, ayrı bir planlama ve projelendirme veya yapılaşma imkanı bulmamış ve tanınmamıştır. Nitekim 1986-1993 yıları arasında bu alanda Galleria kompleksi yapma projesi de mahkemece iptal edilmiştir[1440].

Yunan işgalinden kurtuluşu sırasında yakılıp yıkılan İzmir Şehri ile birlikte Cumhuriyetin ilk yılarından itibaren Konak Meydanının da planlanması gündeme gelmiş ve ilk yıllardan itibaren bir çok plan ve proje üretilmiş, yarışmalar tertip edilmiş olmakla birlikte bu plan ve projeler uygulama imkanı bulamamıştır. Motorlu taşıtların günlük hayata girmesi ile birlikte ve özelikle 1970'ler ve 1980'lerde minibüs, otobüs terminalleri alanın büyük bir kısmını işgal etmiş, Meydan araç trafiğinin merkezi konumuna gelmiştir. O tarihlerde Atatürk Kültür Merkezi ve Maksim Gazinosunun arka tarafından geçen Mithatpaşa Caddesi, aynı güzergah doğrultusunda Yeni Karamürsel Binasının Önünden geçerek ardından Hükümet Konağı önünden, Belediye Binasının Halk girişi kapısından devam ederek, Vakıflar Bölge Müdürlüğünün önünden Cumhuriyet Bulvarına bağlanmaktaydı.

[1438] y.a.g.e., s. 111.
[1439] y.a.g.e., s. 112.
[1440] BASKICI, a.g..e, s. 131.

3.9.5 Tarihsel Süreç İçerisinde Konak Meydanı İçin Üretilen Projeler

İlk projelerden başlayarak günümüze kadar gelen süreç içerisinde üretilen plan ve proje çalışmalarında Meydanın hep taşıt trafiğinden arındırılarak, kamunun kullanımına açık alan olarak planlanması düşünülmüş, özellikle Meydanın deniz ile var olan irtibatının korunmasına dikkat edilmiştir. Üretilen bütün projelerde bunu görmek mümkündür. Ama maalesef uygulamada bu tasarım, bir türlü gerçeğe yansıtılamamış ve hep yapılan parçacı yaklaşımlarla bölge bütünlük arz eden tasarım + uygulama imkanına kavuşmamıştır.

1951 yılında açılan İzmir Şehri Uluslar Arası Plan Yarışmasına çok büyük bir ilgili olmuş 60'tan fazla proje katılmıştır. Birinciliği Kazanan Prof. Kemal Ahmet Aru ve asistanları Gündüz Özdeş ve Emin Canpolat'a ait projede Saat Kulesi ve Hükümet Konağı yerini muhafaza etmekle birlikte bugünkü Büyükşehir Belediyesi Binasının bulunduğu yerde, 4 katlı Belediye Binası öngörülmekte ve taşıt yolu da yıkılan Sarıkışla binası arsasından geçerek bugünkü Belediye binasının halk girişi tarafından ikinci Kordona bağlanmaktaydı. Sarıkışla Binasının yıkımından elde edilen alan ise tiyatro binası ve yeşil alan olarak öngörülmekteydi[1441]. Bu projede hem eskiye dair izler korunuyor ve hem de bu eski izlerin ana görüntüsüne sadık kalınarak ve fakat ölçek büyütme ile modern kısımlarla bir manada harmanlanması sağlanmaktadır. Örneğin Saat Kulesi aynı mimari öğeler içinde fakat ölçeği bire bir daha büyütülerek etrafta tasarlanan çok katlı yapılaşmalarla siluet birlikteliği sağlanıyordu[1442].

İkinciliği kazanan Alexander Freither van Branca ile asistanı Mimar Reinholt Wierle'nin projesinde; Saat Kulesi ve Hükümet Konağı arasından geçen yolun, Yeni Karamürsel Mağazası binasının önünden bugünkü Mithatpaşa Caddesi'ne, Belediye Binası arkasından yani halk girişi kapısı tarafından ise bugünkü Cumhuriyet Bulvarı'na bağlanması öngörülüyor, Saat Kulesi ve Hükümet Konağı önünde şekillenen Konak Meydanı denizle sonlanıyor, denizle meydan arasında herhangi bir taşıt yolu öngörülmüyordu. Bu yayalaştırma projesinde Gümrük'ten başlayıp şu anki

[1441] SERÇE/ YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 76
[1442] Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, s. 46.

Atatürk Kültür Merkezi'nin önüne kadarki kıyı tarafı yukarıda tarif ettiğimiz yol aksına kadar bütünlük arz eden ve ciddi manada rekreatif düzenlemeyi içinde barındıran bir projedir. Bu planda orijinal olan iki husus daha vardır ki bunlardan birincisi Meydanın çevresinin Çarşı Bölgesi olarak planlanmış olması ve ikincisi Konak Meydanı ve çevresinin bir yolla İnciraltı'na bağlanmasının öngörülmüş olmasıydı[1443].

Aynı yarışmada üçüncülüğü kazanan ve müellifi Mimar Rauf Beyru olan Konak Meydanı projesinde diğer projelerden çok daha farklı bir anlayış sergilenmiştir. Bu projede eski binalar korunmakla birlikte modern yapılaşmalar da öngörülmüş ve şu anki Konak Meydanında bulunan alt geçidin bulunduğu bölgede bir alt geçit öngörülmüştür. Proje incelenecek olursa bu alt geçidin kurpları düzgün olup bu manada tüm meydan düzenleme bütünde kendi içinde tutarlı çözümler ürettiği görülmektedir[1444].

Yine 1951 yılında yapılan yarışmada 1. ve 2. dereceye giren projelerle birlikte, mansiyon ödülü alan diğer önemli projelerde de Konak Meydanı ile deniz bütünlüğünün ve kesintisiz yaya erişiminin ön planda tutulduğu ve bu bütünlüğü bozacak taşıt yoluna yer verilmemesi öngörülmekte ve Konak Meydanı denizle sonlanmaktaydı[1445].

Örneğin yarışmada mansiyon alan ve müellifleri Mimar Doç. Eyüp Kömürcüoğlu, Mimar Ertuğrul Menteşe ve Reha Erkızan olan projede; ikinci Kordon yolu, Hükümet Konağı arkasından geçerek şu anki SSK Bloklarının arkasından, Opera ve Bale Binasının önünden geçerek Birleşmiş Milletler Caddesi bağlantısını takip edip Mithatpaşa Caddesi'ne bağlanan bir yol güzergâhı belirlemiş ve Gümrük'ten şu anki Konak Pier'e kadarki kısımda büro blokları yapılaşmasını öngörmüş ve blok yapılaşmanın bitiminden şu anki Karataş Lisesinin bulunduğu alana kadar meydan düzenlemesi yapmış ve biraz önce bahsini ettiğimiz yolla deniz

[1443] SERÇE/ YILMAZ/ YETKİN, a.g.e., s. 77.
[1444] y.a.g.e., s. 77-78.
[1445] y.a.g.e., s. 78-79.

arasını tamamen yayalaştırmıştır. Şu anki Karataş Lisesi'nden Göztepe'ye doğru blok apartmanlar öngörmüştür[1446].

Söz konusu yarışmada mansiyon alan Leo Hafner ve Mimar Nuri Yüksel'in hazırlamış bulunduğu Konak Meydanı projesinde ise; Kemeraltı Ticaret Merkezinin kaldırılması öngörülmekte ve bugünkü ikinci kordon Hükümet Konağının arkasından geçirilerek Mithatpaşa Caddesi aksına bağlanıyordu. Saat Kulesi muhafaza edilerek düzenlenen Konak Meydanı'ndan Kemeraltı bölgesine geniş bir bulvar öngörülerek, modern binalarla şekillendirmekteydi. Projede meydan çevresinde bulunan Kemeraltı dahil olmak üzere geleneksel bütün ticaret merkezleri kaldırılarak yerine modern ticaret merkezleri öngörülmesi projenin can alıcı noktasıydı[1447].

Bu arada Hollandalı ünlü şehirci Prof. Dr. Düdok da Konak Meydanı için bir etüt hazırlamıştır. 1956 yılında Düdok ve Kemal Ahmet Aru'nun etütleri önderliğinde, Konak Meydanı için bir yarışma hazırlanmış ve bu yarışmanın sonucunda Doğan Tekeli ve ekibi birinci gelmiş ve bu tasarımları ile Gümrük-Kız Lisesi arasındaki bölgenin uygulama planlarını hazırlamışlardır[1448].

Konak Meydanının ticari özelliğinin ve meydanın bu manadaki kimliğinin tarih içindeki izlerine bakarak bölgede özellikle 1950'li yıllardan sonra ağırlık noktası olarak ticari yapılaşmaya doğru gidişin 1980'li yıllardan sonra Galleria projesi gibi büyük ölçekli oluşumlara zemin hazırladığı söylenebilir. Özellikle 1951 yılında yapılan uluslarası plan yarışmasında yarışmaya katılanların daha Sarıkışla binası yıkılmadan bu manada ticari yapılaşma kimliği öne çıkan proje üretmeleri bölgenin kimlik bulma noktasında dengesini sarsmıştır. Bölgenin ticari yapısını gösteren eski noktaları hatırlamak çalışmanın bundan sonraki kısmında incelenecek olan "büyük ölçekli ticari projeler" çatışma alanlarının izahına yardımcı olacaktır.

[1446] y.a.g.e., s. 78.
[1447] y.a.g.e., s. 78.
[1448] y.a.g.e., s. 78; Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi; s. 46.

Bu manada Konak'taki ticari yapılaşmalara tarih içinde kısaca bakmak gerekirse kendisini en bariz gösteren han Maksudiyan Hanı'dır. Konak rıhtımında ilk yüksek yapı olarak nitelendirilebilecek Maksudiyan Han, İskoç kökenli bir aile olan Patterson ailesine aitti. Aile, ihracatla beraber madencilik sektörü ile de uğraşmıştır[1449]. Han, palamuttan yağlı tohumlara kadar her türlü kuru ürün ihracatının yapıldığı bir yer olması sebebiyle her zaman faal bir halde idi. Bina, kaba taştan yapılmış olup iki katlı ve üç kısım halinde inşa edilmiştir. Hanın orta bölmesi koridor tarzında iken, yan kısımları ara duvarlarla bölünerek depolama odacıklarından oluşmuştur. Hanın giriş kapısı geniş, kemerli, çift kanatlı ve kemer kısmı demir parmaklıklarla süslenmişti.

Rıhtımda ilk yapılan hanlardan biri olmasının yanı sıra üst katlarla alt katların iletişimini sağlayan besleme borusu ve ürünleri temizlemek için kullanılan makineye sahip olması gibi başkaca alanlarda da ilkleri yaşamıştır. Bugün hanın izleri , Büyükşehir Belediye binasının Başkanlık girişinin temelleri altında kalmaktadır.

Bölgenin ticari yapılaşmasının tarih içindeki izleri noktasında bir başka örnekte Halime Han'dır. Söz konusu Han, kuru ürün ve zeytinyağı deposu olarak kullanılan bir handı. Binanın orta kesimi iki katlı, diğer bölümleri ise tek katlıydı. Simetrik tarzda inşa edilen hanın arka kısmında ahşap galerileri ve bir adet gaz motoru bulunmakta idi. Hanın tamamının, K. Brinckman ve Şirketi tarafından kullanıldığı belirtilse de yapının sağında ve kuru ürünlerin depolandığı kısmın farklı parsel numarası ile başkalarınca kullanıldığı da ifade edilmektedir.

Konak'taki ticari hayatın izlerinin takibi anlamında üçüncü örnek olarak Sadık Han'ı gösterebiliriz. *Sadık* ismi, Türkler arasında Osmanlıya sadakati temsil ederken Rumlar ve Ermeniler arasında da sıklıkla kullanıldığından Hanın hangi dinden bir kişiye ait olduğu bilinmemektedir. Ancak o dönemde İzmir'de Sadık adı ile bilinen en ünlü kişi, Uşakizade Ailesi'ne mensup bir kişiydi. Han, 1. Kordon üzerinde on iki metre cepheye sahip dikdörtgen bir yapı şeklindedir. Tek katlı kâgir bir bina şeklinde olan Hanın ana cephesi üç eşit parça şeklinde ve orta kısmı da iki

[1449] ATAY,Çınar **; Konak Hanları** , "Kapanan Kapılar İzmir Hanları" İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını , s.297

katlı olarak inşa edilmiştir. Esasen Küçük Sadık Bey Han, yanında yer alan Maksudiyan Han'ın küçük ölçekte bir kopyasıydı. Konak'taki hanlar arasında en küçüğü olan bu han, kuru ürün deposu olarak kullanılmakta idi. 70'li yıllardan sonra yıkılan yapının yerinde bugün Merkez Bankası'na ait bir otopark yer almaktadır.

Bölgenin ticari potansiyelinin tarih içindeki izlerinin örneklenmesi anlamında bir başka örnekte Balyizoğlu Hanı'dır. 1891 Rıhtım planında hanın bulunduğu yerin yarısı boş olarak, kalan yarısı ise dolgu alan olarak gösterilmektedir. Han, çift koridorlu ve çift girişli olarak inşa edilmiştir. Hanın mimarisinde dikkat çekici hususlardan biri, kırılma noktasından itibaren arkasına kadar bir destek duvarı yer almasıdır. İki taraftan koruma duvarlarına sahip olan yapının bir tarafında Küçük Sadık Bey Han, diğer tarafında ise İzmir-Aydın Demiryolu 'Marşandiz' depoları yer almaktadır. Hanın İzmirli tüccar ve gayrimenkul zengini Balyozoğlu Serko Bey'e ait olduğu kuvvetle muhtemeldir. Roudolf Lachenbacher'e ait olan han, palamut ve diğer kuru ürünlerin deposu olarak kullanılmakta idi. Bugün ise yerinde Merkez Bankası binası yer almaktadır.

Konak Caddesi'nin oluşması ve rıhtımının yapımı sırasında alanda oluşan yeni parseller dolayısıyla bir hareketlilik baş göstermiş ve yeni hanlar ortaya çıkmıştır. Durumu iyi olan kişiler ki, aralarında Sadık Bey[1450] de yer almaktadır, ihracat ve ithalat dolayısıyla malların bekletileceği ve işletileceği hanlara duyulan ihtiyaç dolayısıyla değişimle beraber oluşan yeni parsellerden satın almışlardır.

Hanın ana cephesi Dudu Sokak'a bakardı. Bu cephede beş metrelik demir kapı ve iki yanda yer alan demir kepenkli pencereler bulunmakta idi. Konak Caddesi'ne bakan yönünde ise mal giriş çıkışı için kullanılan eşit aralıklı üç kapı yer almaktaydı. Hanın kullanıcısı İzmirli bir tüccar olan Simon Milch, yapıyı palamut ve kuru meyve ihracatı için kullanmakta idi. Han, bugün Konak Yolu olarak bilinen caddenin güncel hali olan Cumhuriyet Bulvarı'nın altında kalmıştır.

[1450] y.a.g.e , s.301

Adını bir dönem karantina idaresinin faaliyet gösterdiği yerden alan Karantina Han da[1451] bölgenin ticari yapılaşması içinde kendisini gösteren bir yapıdır. Han, yönetim merkezi olarak kullanıldığı gibi hastaların tedavi edildiği ve yatırıldığı mekan olarak da kullanılmakta ancak esas olarak iç limanın faal olduğu dönemde kullanılmış ve bu nedenle de Karantina adını almıştır. Han, A. Halepyan ve Ortakları tarafından palamut, kuru meyve ve yağlı tohum deposu olarak kullanılmıştır. Hanın büyük kısmı ahşap, kalan kısımları ise kaba taştan oluşmakta idi. Taş işçiliği mütevazı kalitede olup, 70'li yıllarda yıktırılması neticesinde günümüze herhangi bir kalıntısı kalmamıştır. Bugün hanın yerinde Gümrük Meydanı adı verilen açık alan yer almaktadır.

Tüm bu han ve benzeri yapıların ve çevrenin giderek işlevsiz kalması neticesinde, 1986 yılında "İzmir Konak Meydanı, Pasaport İskelesi Arası Proje Yarışması" düzenlenmiştir. Böyle bir yarışmanın gerekçesi olarak da ayrıca bu bölgenin kentin idari merkezi olduğu, tarihi, turistik, ticari, idari, sosyal, kültürel, ulaşım birçok fonksiyonları bir arada barındırdığı; ancak kentin giderek büyümesi ile bu fonksiyonlarını ifa edemez hale geldiği belirtilerek buna çözüm üretilmesi istenmiştir.

Çözüm için üretilecek projede; tipik Akdeniz sahil kenti olan Konak alanının; belirtilen fonksiyonlarının yerine getirmesinin yanında temel yapıların korunarak, ulaşım sisteminin çözülmesi, bölgeye ulaşan ulaşım ağı ile Vapur İskelesi arasında yoğun yaya ulaşımının gerçekleştirilmesi, Gümrük'ün kuzeyinde düşünülen yat limanı tesislerinin de birlikte ele alınması ve çözümlenmesi, aradaki yola rağmen yaya ile deniz bütünleştirilmesinin gerçekleştirilmesi, gece hayatını da canlı tutacak ticari aktivite alanları, yeşil mekan düzenlemeleri, rekreaktif alanlar oluşturulması, yerel bir merasim alanı gibi fonksiyonların bir arada planlanması istenmiştir.

Proje alanı olarak da; batıda deniz, kuzeyde Cumhuriyet Meydanı, doğuda 1. Kordan ve Vilayet Binası, Sosyal Sigortalar Binaları, Eski Opera Binası alanı

[1451] y.a.g.e , s.306

dışından, Mithatpaşa İstikametine doğru uzanan aksı Mithatpaşa Caddesi ile Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'na bağlayan kavşakla sınırlandırılmıştır.

Yarışma sonrasında jüri 20.03.1986 tarihinde seçimde ve değerlendirmede göz önünde tutulacak esasları belirten bir rapor hazırlamıştır. Raporda çalışmaların değerlendirilmesinde ve seçiminde şu esasların dikkate alındığı bildirilmiştir: Alandan geçmesi zaruri olan motorlu araç trafiğinin çözümündeki başarası, bu çözümün uygulanabilirliği, alanın denizle ilişkisinin sağlanması; yaya ulaşım ağının, otobüs durukları, otoparklarla ilişkisinin çözülmesi, tören alanına çözüm getirilmesi, alışveriş tesisleri, rekreasyon alanlarının başarılması ve bu çözümlerin ket yaşantısına olan katkısı ve bunların gerçekleştirilebilirliği, önerilen mekanların, mevcut eski ve yeni eserlerle ilişkisi, ölçü değerleri ile simgesel nitelikleri baz alınarak değerlendirmenin yapılacağı belirtilmiştir.

Bu yarışmada Mimar Kemal İpek'in projesi birinci olmuştur. Projeye ilişkin maket fotoğrafında görüldüğü üzere Büyükşehir Belediyesi, Hükümet Konağı ile eski Sarıkışla binasının Saat Kulesi'ne bakan cephesinin sınır çizgisinde başlayan açık alan sınırlandırmasını sahil yolu kesmiş ve eski Sarıkışla Binasının hem Saat Kulesi'ne bakan kitlesi ve hem de şimdiki SSK Bloklarına bakan kitlesi şimdiki Birleşmiş Milletler Caddesi'ne bakan kitlesi canlandırılarak, bu iki arasındaki boşluk denize kadar uzanmakta ve bu alt geçit uygulaması ile yolun da üstünden geçerek kesintisiz olarak sahile uzanmaktaydı.

Burada yolun yeraltına alınması olumlu bir yaklaşım olarak görülmekte; ancak kanaatimizce bunun Konak Pier'den başlayarak yeraltına alınmamış olması, meydan sayılabilecek noktada yükselti olarak kendisini göstermektedir ve bu nedenle de bütün bir meydan düzenlemesinde tam anlamıyla yayalaştırma bu manada gerçekleştirilememiştir. Ayrıca açık alan meydan statüsü çok küçük bir alana inhisar etmekte ve eski Sarıkışla binasının kitlesi ölçeğinde yapılan bu alışveriş merkezi Meydandaki açık alanları küçültmekte ve neticede İzmir gibi büyük bir kentin en önemli ve en büyük insan kitlesinin uğrak yeri olan Konak Meydanı, işlevsiz hale getirilmiş olmaktadır. Ek olarak bu yapı kitlesi tarihsel dokuyu gölgelemekte ve

meydanın ölçeklerini bozmaktaydı. Örneğin Hükümet Konağı, Hatuniye Camii ve Saat Kulesi'nin bulunduğu açık alan kotu bu alışveriş merkezinin bulunduğu alan kotundan çok daha aşağı bir seviyede kaldığından bu manada tarihi siluetler tamamıyla bozulmaktaydı.

Bu proje yarışmalarından sonra, belediyece Konak Meydanı ve çevresi için değişik projeler üretilmiştir. Bu projelerden birinde, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı, bugünkü Konak Köprülü Kavşağından, Varyanta (Birleşmiş Milletler Caddesi) bağlanıyor, Konak Vapur İskelesi de bir yaya üst geçidi ile meydanla irtibatlandırılıyordu. Meydanın Saat Kulesinden Birleşmiş Milletler Caddesine kadar kısmı, yani SSK Bloklarının ön tarafı, Yeni Karamürsel Mağazasının ön tarafları Mustafa Kemal Sahil Bulvarına kadar açık yeşil alan ve gezinti ve yaya yolları şeklinde düzenleniyordu. Yine Birleşmiş Milletler Caddesinin bitişiğinde yer yer küçük sanat ve ticaret mekanları öngörülüyordu. Bu projenin olumsuz yönü, denizle meydan arasında kesintisiz yaya erişiminin gerçekleştirilememiş olması şeklinde belirtilebilir.

1984 seçimlerinden sonra iktidara gelen yerel yönetimin geliştirdiği bir başka proje ise uygulanabilirliği ve maliyeti hususunda 3 yıl boyunca tartışıldıktan sonra 27 Mart 1989 seçimlerden hemen önce ihale edilmiş ancak yine uygulama imkanı bulamamıştır. Meydan için getirmiş bulunduğu farklı plan kararları ve planın gündeme getirilme zamanı itibariyle çok sert tartışmalara neden olan bu projenin en güzel tarafı, Mustafa Kemal Sahil Bulvarının büyük bir kısmının yeraltına alınması ile Mustafa Kemal Sahil Bulvarının yapımı ile birlikte hep dile getirilen deniz ve meydan bütünlüğünün sağlanması ve kesintisiz yaya erişiminin gerçekleştirmesi noktasında olan başarılı yaklaşımıdır.

Bu projede M. Kemal Sahil Bulvarı, Büyükşehir Belediye Binası hizasından yeraltına alınıyor ve Birleşmiş Milletler Caddesi Varyant bağlantı kavşağı yer üstünde çözüldükten sonra aynı noktadan yine yeraltına alınarak Orduevinin önünde yeniden yer üstüne çıkıyordu. Bu planın kötü tarafı ise kamusal açık alan ve yeşil alanların oldukça sınırlandırılmış olmasıydı. Projeye yöneltilen en büyük eleştiri de

bundan kaynaklanıyordu. Hükümet Konağı, Belediye Binası ve Saat Kulesi etrafının kamusal açık alan olarak bırakıldığı, meydan düzenlemesinde geri kalan alanlar çeşitli fonksiyonlardaki yapılaşmalarla dolduruluyordu. İzmir Konak Kültürel ve Ticaret Merkezi adında büyük bir kompleks şeklinde öngörülen yapılaşma kat karşılığı şeklinde yapılacak ve elde edilen yapılaşmanın % 72,5'i belediyeye geri kalan % 27,5' i müteahhit firmaya ait olacaktı[1452]. İçerisinde, otopark, yer altı ve yer üstü ulaşım şebekesi, metro istasyonu, yeşil alan statüsünde dinlenme alanları, ticari ve kültürel amaçlı kullanım alanları yer alan kompleks, öngördüğü yoğun yapılaşma ve meydanın, kamusal açık alan olma özeliğine aykırı bulunduğundan, basın ve muhalefet tarafından çok sert tepkiyle karşılanmış ve projeyi gerçekleştirmeye çalışan belediye yönetimine "Konak Meydanını sattı"[1453] şeklinde ağır ithamlar yöneltilmiştir. Daha sonra yargıya taşınan projeye karşı İzmir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nce proje alanı içerisinde Hazineye ait yerle ilgili 28.10.1988 tarihinde ihtiyati tedbir kararı verilmiş ve yine projenin iptali amacıyla İdare Mahkemesinde açılan davada da yürütmenin durdurulmasına ve projenin iptaline karar verilmiştir. [1454] Böylece bu projede uygulama imkanı bulamadan, rafa kaldırılmış, arşivdeki yerini almıştır.

1986 yılında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Karayolları Genel Müdürlüğü) ile Belediye arasında yapılan bir protokolle yapımı gerçekleştirilen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı da kent ve Konak Meydanı için çok önemli tarihi bir planlama ve uygulama kararıdır. Zira tarihi süreç içerisinde hep denizle sonlanan ve yapılan plan ve proje çalışmalarında da hep böyle tasarlanan Konak Meydanı'nın Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın yapımı ile birlikte, denizden tamamen kopartıldığı, denizle olan irtibatının kesildiği, meydanla deniz arasında inşa edilen bu yol nedeniyle kesintisiz yaya erişiminin engellendiği görülmektedir. Bundan sonra üretilecek projelerde de hep bu yolun bölgede meydana getirdiği bu olumsuzluğun giderilmesi ve meydanla denizin buluşturulması noktasında eleştiriler yapılmış ve burası için üretilecek projelerde soruna çözüm bulunması istenilmiştir.

[1452] İzmir Konak Kültür ve Ticaret Merkezi Sözleşmesi
[1453] "**Konak Meydanını Sattı**", Yeni Asır Gazetesi 16.03. 1989
[1454] **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 1992/1404 Esas ve 1993/934 Karar** Sayılı Mahkeme İlamı

3.9.5.1 90'lı Yıllarda Konak Meydanı

1990'lı yıllara gelindiğinde ise artık Konak Meydanı'nın kentin muhtelif yerlerinden kalkan minibüs, otobüs ve taksilerin son durakları olduğu, deniz ve karayolu ulaşım ağının aktarma yeri konumuna geldiği, bu haliyle kent merkezinin bir terminal haline dönüştüğü, şehrin bu kısmının hem bir ticaret merkezi hem de idari merkez olması ve şehir nüfusunun hızla artması nedeniyle bu taşıt yükünün daha da arttığı ve bu haliyle Konak Meydanı'nın kent merkezinde yer alan bir terminal görüntüsüne girdiği ve bunun acilen çözülmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıktığı görülmektedir[1455]. Dolayısıyla bu bölge için yapılacak yeni plan ve projelerde bu mesele hep öncelikli mesele olarak ele alınan bir husus olmuştur.

Konak Meydanı'nın içinde barındırdığı simgesel tarihi öğeler ve kamuya açık, çok önemli ketsel bir mekan olması, dolayısıyla bu alanla ilgili pek çok plan ve proje çalışmaları yapılmış olmasına karşılık bu plan ve projelerin bir türlü uygulanamaması nedeniyle, 1990'lı yıllara kadar kentin en önemli sorunu olarak kaldığı görülmektedir.

27 Mart 1989 seçimleri ile iktidara gelen yerel yönetim de Konak Meydanı için yeni bir proje üretmeyi ihmal etmemiştir. Aslında bu proje bir önceki yerel yönetim tarafından geliştirilen İzmir Konak Kültür ve Ticaret Merkezinin bir benzeridir. Galleria Projesi adı ile meşhur olan ve büyük bir kompleks şeklinde düşünülen bu projede, 28.000 m2'lik alan ticari ünite, üç katlı 66.000 m2 alanlı otopark, yeşil alanlar bir arada düşünülmüştü. Şehir içerisindeki trafik yoğunluğunun en yüksek düzeyde olduğu bu alanda Mustafa Kemal Sahil Bulvarının geçirilmesi ile bozulan deniz ve meydan bütünlüğünün yeniden sağlanması, deniz ve yaya ilişkisinin kesintisiz bir biçimde gerçekleştirilmesi amacıyla Mustafa Kemal Sahil Bulvarının Konak Meydanından geçen bölümünün yer altına alınması planlanıyordu.

İzmir Konak Kültür ve Ticaret Merkezi projesinden yapılaşma ve öngörülen fonksiyonlar itibariyle hiçbir farklı plan kararı içermeyen hatta bu projenin aynısı

[1455] ZENGİN ,Hayat "Konak Meydanı ve Çevre Düzenlemesi", DEÜ Mühendislik ve Mimarlık Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans bitirme tezi, 1990, İzmir, s. 42.

diyebileceğimiz bir projenin yeniden gündeme getirilmiş olması çok düşündürücüdür. Zira bu projenin benzeri gerek Meslek Odaları ve basın tarafından ve gerekse muhalif siyasi partilerce[1456] "Konak Meydanı'nın Satılması" şeklinde yorumlanmış ve "Şehrin En Güzel Yeri Betonlaşıyor"[1457] diye kamuoyuna duyurularak şiddetle karşı çıkılmıştır. Özellikle Mimarlar Odası İzmir Şubesinin yayın organı olan Ege mimarlık Dergi'sinde Galleria Projesi'nin iptali ilgili açılan davadan önce tepki yazıları yayınlandığı gibi davanın devamı esnasında da bu manada yazılar yayınlanmıştır[1458] . Dergi bu proje ile ilgili yazılarını ve tutumunu, projenin iptal edilmesinden sonrada devam ettirerek Konak Meydanı hakkındaki hassasiyetini göstermiştir. Örneğin Mimarlar Odası İzmir Şubesinin 1999 yerel seçimleri öncesinde "İzmir'de sağlıklı kentleşme" "parti ve adaylara uyarı ve önerilerimiz" adında Şubat 1999'da yayınlanan kitapçık şeklindeki bildiride Konak Meydanı ile ilgili *"İzmir Metropoliten kent bütünü için günümüzde çok değerli olan ve gelecekteki nüfus için de bu değerini asla yitirmeyecek, tarihsel ve simgesel öğelerle önemli bir alan olan Konak Meydanı yok edilmekten Mimarlar Odasının açtığı dava ile kurtarılmıştır. 25 Ekim 1994 tarihli gazetede Galleria Skandalı başlığı ile bu yok etme girişiminin ardındaki talan anlayışı ve kişiler açıkça ortaya konmuştur. Konak Meydanı İzmir'e ve kentliye aittir. Yerel yönetimlerin kentin bu önemli meydanını (kentsel alanı) Galleria ve benzeri işlevli yapılarla satmaya, yok*

[1456] Yeni Asır Gazetesinin 16.03.1989 tarihli nüshasında muhalefet partisinin belediye başkanı adayı Yüksel Çakmur'un *"Başkan Seçildiğim gün, o projeyi ellerimle yırtarım!...İzmir'e uygun olmayan bir yapılaşmayı kabul etmek mümkün değildir. Bu İzmirliye saygısızlıktır. Konak Meydanı İzmir'in gözbebeği bir yerdir."* Şeklindeki muhalif çıkışları gündeme getirilmiştir. Ancak projenin benzerini iktidara geldiği zaman uygulamaya çalıştığını, *"Sevgili İzmirliler Size Mektup Yazdım"* başlıklı broşüründe şu şekilde ifade etmiştir. *"İşte bu örneklere de yer vererek, tarladan, 1989'dan bu yana yaptığımız çalışmalarla Türkiye'nin en büyük meydanı olarak yaratmaya çalışılan Konak Meydanında, 1985 yılında Türkiye'nin ünlü mimarlarının, hatta en ünlü mimarlarının ve Bayındırlık Bakanlığı temsilcilerinin yer aldığı jürinin seçmiş olduğu, Kemal İpek'in hazırladığı projeyi müellifin izni ile bazı yerlerini yeniden düzelterek uygulamaya koyduk. Anayasamızda devletin devamlılığı esastır. Bizim idari hukuku sistemimiz parti devleti anlayışına dayandırılmamıştır. Bizden önce gerçekleştirilen projeyi reddedemezdik. O zaman devletin esasını yıkardık."*

[1457] **"Konak Meydanı'nı Sattırmam"** Yeni Asır Gazetesi 16.03.1989

[1458] Konak Galleria İnşaatı İptali için Dava Açıldı, Galleria İnşaatını Bakanlık Durdurdu, **Ege Mimarlık**, Sayı 6 – 7 (1992 – 3/4), s.11, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Kent ve Çevre Komisyonu "Konak-Galleria" Raporu, **Ege Mimarlık**, Sayı 6 – 7 (1992 – 3/4), s.48, Konak Meydanı İzmirlilerin, **Ege Mimarlık**, Sayı 11 (1993 – 4), s.23, Prof. Dr. BÖLEN, Fulin, Prof. SUHER,Hande, Prof.Dr. ÜNAL, Yücel; T.C. İzmir Bölge İdare Mahkemesi Başkanlığı, Bilirkişi Raporu, **Ege Mimarlık**, Sayı 10 (1993 – 3), s.14-15, Konak Galleria İnşaatına Yeniden Durdurma,İzmir'e Destek, **Ege Mimarlık**, Sayı 10 (1993 – 3), s.9, Prof. Dr. TAKURT,Gönül, Doç. Dr. ERSOY, Melih, Doç. Dr. TUNA, Numan; İzmir 3. İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu, **Ege Mimarlık**, Sayı 8-9 (1993 – 1/2), s. 21-25

etmeye hakkı olamaz, olmamıştır da. Konak alanının ve vilayet binasının tarihsel önemleri ile varlıklarını ve saat kulesinin simgesel varlığının korunup, kamu yararı ön planda tutularak kültürel ve sanatsal etkinliklere olanak verecek bir açık alan-yeşil alan- kentsel meydan olarak düzenlenmesi ve kente kazandırılmasını…" ifadelerini kullanmıştır. Odanın aynı hassasiyeti bir önceki bölümde incelemesini yaptığımız kaçak alt geçit projesinde göstermemesi de bu manada ayrık bir durum olarak kendisini göstermektedir. Meydan aynı Konak Meydanı'dır ama bu sefer meydan da hukuka aykırı işlem yapan idare farklıdır. Farkın buradan gelip gelmediğinin analizini o proje kapsamında geçen bölümde yapmıştık. Şimdi bu bölümde Meydan Projesi kapsamında ki durumu inceleyeceğiz.

Netice olarak Galeria Projesinin iptali amacıyla açılan davada[1459] verilen mahkeme kararında, hızla büyüyen kentte açık kamusal alanlara ve yeşil alanlara ihtiyaç duyulduğu, proje ile alanın büyük bir kısmına yapılaşma öngörüldüğü, böyle bir uygulananın meydanı işlevsiz ve niteliksiz bırakacağı gerekçe gösterilerek, buranın kamuya açık yeşil alan olarak planlanması gerektiği belirtilerek[1460], Galeria Projesi iptal edilmiştir.

Bu projenin iptali ile bölge için yeni bir proje yapma zarureti ortaya çıkmıştır. Galleria Projesinin iptaline ilişkin mahkeme kararında görüldüğü üzere artık bu alanlar (Sarıkışla Binası arsası ve çevresi) Konak Meydanı ile bir bütünleşmiş ve bu bütünün bir parçası olarak algılanmaya başlanmış ve Konak Meydanı bu haliyle Büyükşehir Binası önünden başlayıp, Yeni Karamürsel Mağazası'na ve Maksim Gazinosuna kadar uzanan büyük bir alan hüviyetine bürünmüştür. Mahkeme kararı gereği Konak Meydanı, Maksim Gazinosu yanından geçen Birleşmiş Milletler Caddesi'nden başlayarak, Yeni Karamürsel Mağazası Binasının ön tarafından Saat Kulesi'ne kadar olan alan yeşil alan olarak planlanmış ve uygulamaya geçirilmiş ve herhangi bir yapılaşmaya izin verilmemiştir. Mahkemenin alanın kamuya açık yeşil

[1459] Galleria Projesi çalışma kapsamı içinde ama ayrı bir başlık altında inceleme konusu yapılmıştır.

[1460] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 1992/1327 E- 1993/933 K.** Sayılı kararında özetle; hızlı nüfus artışı nedeniyle toplumun kullanımına açık alanlar ve meydanlara duyulan ihtiyaç ortada iken, söz konusu projenin uygulanması halinde, mevcut meydanı niteliksiz ve işlevsiz hale dönüştüreceği, tarihsel dokuyu gölgeleyeceği ve bu alanın kamunun kullanımına dönük açık yeşil alan olarak düzenlenmesi gerektiği gerekçe gösterilerek iptal edilmiştir.

alan olarak düzenlenmesi gerektiği yönündeki görüşüne uygun olarak bütün alan düz bir satıh halinde, yer yer değişik tür ve ebatta ağaçlarla, geniş yaya yoları ile basit bir anlayış içerisinde ele alınmıştır. Ancak bu projede bölgedeki tarihi dokuya zarar verecek veya gölgede bırakacak herhangi bir imalat ve inşaat öngörülmediğinden yeni projeye nazaran daha koruyucu olduğu görülmektedir. Ancak Konak Meydanının tümünü nazara alınıp bütünlük arz eden bir uygulama önermediği için ve Meydanın Sahil ile birleşim noktasını yayalaştıramayan yani söz konusu sahil yolunu yeraltında çözüp aynı şekilde Sahil Yolu ile Birleşmiş Milletler Caddesini bağlayan kavşak düzenlemesini de yine yeraltında çözme yolunda bir uygulama üretemediği için hatalı bulunmaktadır. Bu düzenlemede fonksiyonel ve estetik olacak herhangi bir yeni arayış olmamıştır[1461].

1997 yılında metro inşaatı nedeniyle Meydan, şantiye çalışmaları içinde kalmış ve 1999 yılı itibariyle Birleşmiş Milletler Caddesi'nden başlayan ve Büyükşehir Belediyesi'nin binasının hizasına kadar kesintisiz olarak ve bu alan içinde Saat Kulesi, Hükümet Konağı ve Hatuniye Camii gibi tarihi öğelerin görünümünü bozacak veya gölgeleyici etki yapacak bir unsur kullanılmadan tabir yerinde ise dümdüz bir açık alan oluşmuştur. Sahil yolunun altındaki tünelle iskeleye ve deniz kenarı ile sahile erişebilen yayaların meydanla deniz bağlantısı arasındaki bu yol ile ilişkisi kesilmiş oluyordu.

3.9.5.2 Bugünkü Konak Meydanı

2001 yılından sonra bu alanın yeniden planlanması gündeme getirilmiştir. Özellikle Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın Konak Meydanı'ndan geçen bölümünün yer altına alınması projesi ile birlikte, bu projenin plansız ve projesiz olarak hayata geçirilmeye çalışılması aşamasında ortaya çıkan standart dışı ve hukuka aykırı uygulamanın[1462] bölgede oluşturduğu kot farkı nedeniyle, Konak Meydanı'nın yeniden planlanması ve düzenlenmesi bir zaruret olarak karşımıza çıkmaktadır.

[1461] ERSAĞDIÇ,Yeşim, "Kent Meydanlarının Rekreasyonel işlevleri Açısından İncelenmesi ve Bu İşlevlerin Konak Meydanı Örneğinde İncelenmesi", E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1998, İzmir, s. 94.

[1462] Tezin ilgili bölümünde ayrı bir inceleme konusu yapılmış ve Konak Alt Geçit projesi incelenmiştir.

Zira yapılan alt geçit “daha derine inilememesi” nedeniyle, bölgenin tabi kotundan yüksekte kalmış, bu ise bölgede normal görülmeyen bir kot farkı oluşturmuştur. Yeni projede alt geçit dolayısıyla oluşan bu kot farkı nedeniyle Meydan tabii kotundan, çeşitli dolgularla yükseltilmiş, bölgedeki tabi kot yani tarihi mekanların kotu esas alınacağı yerde, bu kaçak ve standart dışı, bölgedeki tabi zeminden yüksek olarak yapılan bu alt geçidin kotu baz alınarak, Meydan düzenlemesi yapıldığından, tüm Meydan, anlamsız bir biçimde yükseltilmiştir. Bu yükseklik meydanın denizle olan irtibatını kestiği gibi tarihi mekanların algılanmasını da güçleştirmiştir.

Kaçak yapılan Alt Geçit uygulaması dolayısıyla ortaya çıkan normal olmayan kot farklarını gidermeye yönelik yapılan Konak Meydan Düzenlemesi Projesi için açılan davaların incelenmesi aslında özelde Konak Meydanı’nın, genelde ise meydan kavramının irdelenmesine neden olacak ve böylelikle bu proje kapsamında meselenin bütünü açısından bir analiz yapılacaktır.

3.9.6 Konak Meydan Düzenlemesi İşlemine Karşı Açılan Davalar

Yaptığımız araştırmalara göre Konak Meydan düzenlemesi işlemine karşı açılan davalar şunlardır:

a. İzmir 3.İdare Mahkemesi 2003/936 E ve 2005/62 K sayılı dosya

b. İzmir 3.İdare Mahkemesi 2003/934 E ve 2005/61 K sayılı dosya

c. İzmir 3.İdare Mahkemesi 2003/680 E ve 2005/60 K sayılı dosya

Söz konusu mahkeme dosyalarının tamamı incelendiğinde bu üç dosyadan ikincisi ile üçüncüsü arasında bir karşılaştırma yapıldığında içerik, davanın takip edilmesi vs gibi hususlarda bir farklılık görülememiştir. Ancak birinci sıradaki dosya olan 2003/936 E ve 2005/62 K sayılı dosya da ise savunma hakkının kısıtlanması bakımından bir fark vardır. Şöyle ki; bu dosyanın davacısı diğer dosyalarda ki gibi keşif incelemesi talebinde bulunmuş olmasına rağmen mahkeme 08.07.2004 tarihi itibariyle “*Bu durumda yukarıda anılan dava dosyalarında verilecek karlar bu davanın da sonucunu etkileyeceğinden dava dosyasının İzmir*

3.İdare Mahkemesinin E: 2003/680 ve E:2003/934 sayılı dosyalarında bir karar verilinceye kadar bekletilmesine 24.06.2004 gününde oybirliği ile karar verildi" ifadeleri ile bir bekletme kararı vermiş ve davacının bu manada ki bekletme kararının kendi savunma hakkının kısıtlanması anlamına geldiğini ifade etmesi kapsamındaki tüm itirazları sonuçsuz kalmıştır.

Sonuç itibariyle somut dava seçiminde bizde bu dosyayı örnekleme içine almadık. Zira davacının dilekçelerinde görüldüğü üzere burada davacı kendi inisiyatifinde bir savunma hakkı kullanamamıştır. Bu manadaki bir incelemenin konunun bütününü veremeyeceği düşüncesi ile bu manada bir eleme yapılmıştır[1463].

3.9.7 Konak Meydan Düzenlemesinin Hukuksal Analizinde İzlenecek Yol

Yöntemi itibariyle bir dosyanın somut olarak ele alınıp o dosya üzerinden meselenin somutlaştırılmasının hem anlama ve anlatma adına daha doğru bir yaklaşım olduğunu düşünülerek İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E ve 2005/60 K sayılı dosyasının bu manada incelenmesine karar verilmiştir.

Bu dosyayı somut inceleme dosyası olarak tercih etmemizin birçok sebebi vardır: davacının mühendis olması, görüşme süreçlerimizi büyük bir nezaketle ve önemle ele alması, yine davacının bu manada bilgi vukufiyetinin olması, yine davacının aynı anlamda bu meydan düzenlemesine neden olan alt geçit uygulamasını da yakından takip etmesi ve bu işleme karşı da dava açmış olması yani meseleyi bir bütün olarak bilmesi ve takip etmesi ve her şeyden önemlisi dosya içindeki bilgi ve

[1463] Bu uygulamanın İdari Yargı sistemi içinde doğru bir uygulama olmadığı kanaatindeyiz. Zira bekletici mesele olarak yargılaması tam yapılan dosyada ki davacının, davalı idare ile diyelim ki danışıklı dövüş manasında bir anlaşma içinde dava açmış olduğu varsayılırsa ve bu gizli anlaşma gereği davayı bilerek kaybetme yönünde hareket ederse o zaman gerçek anlamda dava açan davacının savunma hakkının tam anlamıyla ihlali söz konusu olacaktır. Görünüş itibariyle bir komplo teorisi olarak görülebilen bu varsayımın, gerçek hayat içinde karşılaştığımız Korporatif Devlet benzeri oluşumların tehlikeli görünümleri de (çalışma kapsamı içinde bu konuda duyulan ciddi şüphelerin içindeki soru işaretleri de) hatırlanacak olursa konunun pekala kuvvetli ihtimal dahilinde bir husus olduğu kendisini gösterecektir.

belgelerin sunulması bakımından diğer dosyalardan daha donanımlı olması nedenlerinden dolayı bu dosyayı somut inceleme dosyası olarak ele aldık.

3.9.7.1. İzmir 3. İdare Mahkemesi 2003/680 E-2005/60 K Sayılı Dosyanın Dayanağı

İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E ve 2005/60 K sayılı dosyanın incelenmesinden önce bu dosyanın dayanak dosyasını incelenecek olursa; Yukarıdaki ve aynı muhteva ve aynı talepleri içerir bir dilekçe ile daha önceki bir tarih olan 28.03.2003 tarihinde İzmir 3. İdare Mahkemesi'nde bir dava[1464] açmış olan davacının dosyasını inceleyen mahkeme, 09.04.2003 tarihi itibariyle verdiği karar ile İdari Yargılama Usulü Kanunun 15. maddesinin 1/d bendi uyarınca bulduğu noksanlıkların ikmal edilerek yeniden dava açılmasını öngören bir karar ile davayı reddetmiştir.

Mahkeme, davacının dilekçesinde eksik görülen hususları şu şekilde belirlemiştir: "*Dilekçede projeye dayalı, olarak yapılan düzenleme çalışmalarının hangi idari işlemle tesis edildiği; Konak Meydanı'nda yapılan çalışmalarla ilgili 1/1000 ve 1/5000 ölçekli uygulama ve nazım imar planlarının bulunup bulunmadığı, hangi tarihte askıya çıkarıldığının, iptali istenen koruma kurulu kararının tarih ve sayısının net bir şekilde gösterilmediği anlaşılmıştır*".

İdare Mahkemesi'nin bu şekli eksiklik üzerine davayı reddetmesi ve bunu davacı tarafa tebliğ etmesi neticede davacıya yaklaşık 60 günlük bir süre kaybına neden olmuştur. Biz bu yaklaşımı muhteva bakımından çok uygun bulmuyoruz. Evet, bu dava şehrin herhangi bir ilçesinin bilmem kaç pafta ve kaç ada üzerindeki bir parselcik ile ilgili bir dava olmuş olsaydı o zaman yapılan bu uygulamayı doğru bulabilirdik ama davanın belgelerinden anlaşılıyor ki idare hiçbir plana (ne 1/5000 ve nede 1/1000 ölçekli plana) dayanmadan ve kurul kararı olmadan bu imalata başlamıştır. Bu uygulama inşaat ve imalatlardan sonra konuyu meclise getirmiştir. O halde bu durum karşısında acele olarak işin içine girmek gerekirken sayın mahkemenin İzmir'de yaşayan her vatandaşın vukufiyetinde olan bir Konak Meydanı gibi aleni bir

[1464] **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/343 E ve 2003/475 Karar** sayılı dosya .

yerdeki bu uygulama sonrası plan ve izin alma sürecini içeren yani önce plansız ve izinsiz imalatları yapıp ardından bu yapılaşmaları plana ve izne uydurmaya çalışan idare karşısında vatandaşa bu manada şekli eksiklik nedenlerini ileri sürerek davasını reddetmesi davanın özelliği gereği çok uygun bir yaklaşım olmasa gerek diye düşünüyoruz. Mahkemenin savunma almak için idareye dilekçeyi tebliğ ederken yazacağı bir müzekkere ile durumu aydınlığa kavuşturup neticede idarenin bu işlemini bir an önce yargı denetimi içine alabilirdi diye düşünmek sanırız ki haklı bir beklenti olacaktır. Tekrar ifade edelim ki bu dava kentin bilmem ne ilçesinde ve bilmem ne pafta/ada/parsel noktasındaki bir uygulama veya bir plana karşı açılan dava değildir. Bu dava İzmir ilinin ana meydanı olan Konak Meydanı ile ilgili bir davadır ve sunulan belgeler göstermektedir ki önce imalat sonra planlama çalışması yapılmıştır ve konak meydanından geçen herkesin görebildiği (o dönemde adliye binası Konak meydanı içinde bir konumdaydı) bir aleniyet içinde olduğu içinde bu manada şekli eksikliği kabul edip bunun yazılacak bir müzekkere ile tamamlanması söz konusu olabilirdi diye düşünülmektedir. Netice itibariyle davacının aynı muhteva içerisindeki davası olan 2003/343 Esas sayılı dosyası 2003/ 475 sayılı karar ile 09.04.2004 tarihinde reddedilmiş ve bunun üzerine davacı İdari Yargılama Usulü Kanunun 15.maddesinin 1/d bendi uyarınca davasını yenilemiş ve bu manadaki dosyası 2003/680 Esas numarasını almıştır.

3.9.7.1.1 İzmir 3. İdare Mahkemesinin 2003/680 E ve 2005/60 K Sayılı Dosyasının Dava Dilekçesinin İncelenmesi

İzmir 3. İdare Mahkemesi’nin 2003/680 E ve 2005/60 K sayılı dosyasında genel itibariyle; Konak Kent Merkezi (Konak Meydanı ve Çevresi) Düzenleme çalışmalarının ve bu çalışmaların dayanağı olan ve hiçbir imar planına dayalı olmadan yapılan ve sürekli olarak değiştirilen projenin ve bu projeye dayalı olarak yapılan düzenleme çalışmalarının (İdari eylem ve işlemlerin) ve bu projeye uydurulmaya çalışılan ve bölgeye ilişkin çıkartılan 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının ve 1/5.000 nazım imar planının iptali ve bölgede bu çalışmalara izin veren İzmir 1. Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu kararının iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi istemiyle İzmir 3. İdare Mahkemesi’nde dava açılmıştır.

Davacı dava dilekçesinde, mühendis olmasının getirdiği bilgi vukufiyeti ile meseleye ciddi bir teknik analiz getirmiştir. Davacı, Konak Meydanı ve yakın çevresinde yürütülmekte olan çalışmaları, hem ölçek hem de içerik açısından farklı alt başlıklar içerisinde ele alarak değerlendirilmesinin gerektiğinin altını çizmiş ve bu noktada en üst ölçekte yapılacak düzenlemenin kapsamı ve konusundan başlayarak en alt ölçekte seçilen kent mobilyalarının tasarımına kadar değişen bir yelpazede farklı açılımlar yer aldığını ifade etmiştir.

Düzenlemeye konu olan alanının sınırlarını belirleyen davacı buna göre, Gümrük Meydanı önünden başlayan ve Atatürk Kültür Merkezi'ne kadar ulaşan bir alan sınırı tespit etmiştir. Bir kenarı deniz olan alanın iç kısımlara olan sınırı güneyde Bahribaba Parkı dışında çok katlı binalarla sınırlı bulunduğunu belirten davacı, Konak Meydanı'nda mülkiyet olarak özel mülkiyete tabi parsel bulunmadığının altını çizerek, Merkez Bankası alanın Maliye'ye, bunun dışındaki alanların ise Belediye ve diğer kamusal kullanımların mülkiyetinde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu mülkiyetin parçalı olduğunu ve Kıyı Kenar çizgisinde bittiğini ifade eden davacı kıyı kenar çizgisinin dışında ise, özellikle son yıllardaki doldurma çalışmaları ile ortaya çıkmış ve bu çalışmalar sayesinde meydanın büyük ölçüde genişletildiğinin tespitlerini yapmıştır[1465].

Bu çerçevede dolguyla kazanılmış olan söz konusu alanlarda uygulamaların yapılabilmesi için onanlı bir planın bulunması ve bu planın da Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onanmış olması gerekliliğini ortaya koyan davacı, yine Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 12. maddesinde geçen, *"Kıyılarda 1/1000 ölçekli uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya geçilemez..."* hükmü ile konuya ilişkin olarak *"ikinci fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca, Valilik ve Belediyesince onanarak yürürlüğe girer"* ifadelerine atıf yapmaktadır. Uzunca bir süredir hâlihazırda yasal olarak kıyı kenar çizgisi dışında ancak daha sonradan doldurulmuş bu alanlarda imalat işlemleri yürütüldüğünü ifade eden davacı bu

[1465] Antik dönemde Kestanepazarı Camii civarında olan deniz kıyısı, 17.yy.da Hisar Camii civarına gelmiş, 18.yy'da daha da ötelenerek Kemeraltı Camii yakınlarına ulaşmış ve 19. yy.'da ise şu anki Saat Kulesi yakınlarına kadar doldurulmuştur; ATAY, 1998**,** s. 43; ayrıca bkz ZENGİN a.g.e., s.56-57.

manada ispat anlamında ilgili bölümlerin inşa aşamalarını gösteren fotoğraflarını dilekçesine monte etmiştir.

Aynı yönetmeliğin üçüncü bölümünün 12. maddesi gereği, kıyılarda 1/ 1000 ölçekli imar planı yapılıp onaylanmadan uygulamaya geçilemeyeceğini ifade etmesine atıf yapan davacı, kıyının gerektiğinde ilgili kuruluşların görüşleri de alınarak sadece Kanunun 6. maddesi ve bu yönetmeliğin 13. maddesindeki yapı ve tesislerin inşası amacıyla imar yapılabileceğini belirtilmektedir.

Dördüncü bölümün 17. maddesinde ise *"sahil şeridinde uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulamaya geçilemez..."* hükmünü getirdiğini ifadeden davacı, buradan hareketle, yasalar ve yönetmelikler uyarınca yapılıp onanması gereken imar planı ve prosedürler uygulamaların başlamasından çok daha sonra hayat geçirildiğinin altını çizmiştir. Ancak bu arada alana yönelik bir kentsel tasarım projesi yapılmış olduğunu ve uygulama projesi adı altında İzmir 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü'ne sunulduğunu iddia eden davacı, söz konusu alanın aynı zamanda anılan kurul tarafından Kentsel Sit Alanı olarak tescil edildiğini ve alana yönelik her türlü uygulama ve planlama kararının böylece Koruma Kurulu'nun yetkisi dahiline geçtiğini bir saptama olarak dilekçeye koymuştur.

Bu belirlemeden sonra davasının çatısını somutlaştıran davacı 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarının, Konak Tarihi Kentsel Sit Alanında Uygulama başlamadan önce Koruma Kurulu tarafından onanmadığını dosyaya sunduğu fotoğraflarla ispat etmeye çalışmıştır. Davacıya göre konuya ilişkin iki türlü prosedür hatası bulunmaktadır: Öncelikle uygulama imar planı olmadan kentin en önemli alanında imar uygulamalarına başlanmıştır ve ikinci önemli konu ise Konak Meydanı olarak tariflenmekte olan alanın % 68'lik bir kısmının dolgu ile oluşturulmuş olması çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında kalan ve plan alanına giren kısmın % 44,24'ü Belediye, % 26,25'i Askeriye, % 4,17'si Maliye (Merkez Bankası), % 25,34'ü Maliye Hazinesi'ne (Konak Pier dahil) ait bulunmaktadır. Ancak bu alanlardan Askeriyeye ve Maliyeye ait olanlar yapılaşmış

olmaları sebebiyle planlama çalışmalarının dışında bırakılmışlardır. Bununla birlikte planlama alanının tümünde % 68'lik paya ait olan kısım halihazırda Maliye Hazinesine ait olan kıyıdaki dolgu alanını oluşturmaktadır.

Davacıya göre plana giren Belediye mülkiyetindeki araziler ise, yollar ve halihazırda tescile tabi olmayan yeşil alanlar dışında, Sosyal Sigortalar Blokları olarak bilinen yapıların önünde, eski Mithatpaşa Caddesi olarak anılan alandan denize doğru sıralanmış bir sıra olup beş adet parselden oluşmaktadır. Bu parsellerin halihazırdaki kıyıya paralel olan sınırları 1901 yılında İzmir Saat Kulesinin yapıldığı süreçteki kıyı bandını ve aynı zamanda o dönemde var olan Sarıkışla Yapısının denize olan kıyısını oluşturmaktadır. Davacıya göre, Sarıkışla'nın yıkıldığı dönemde bu hat kıyının yer aldığı hat olup, deniz Kışlanın Saat Kulesi karşısında olan ana cephesi ve onun da deniz kenarında olan Subay Evinin duvarlarını yalamaktaydı[1466].

Davacıya göre bu bilgilerin de ortaya koyduğu gibi, davanın açılması zamanındaki çalışmaları yürütülen düzenleme faaliyetlerinin Belediye mülkiyetinde bulunmayan ve yasal olarak da planlanmasına izin alınmamış olan alanlar üzerinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Konak Meydanı ve Yakın Çevresi Düzenleme Çalışmalarının gerçekleştirildiği alanın yarısından fazlasının 3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamında, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından onanması gerekliliğinin altını çizen davacı aynı biçimde yine bu bölgenin Tarihi Sit Kapsamında oluşundan ötürü 2863 sayılı yasa gereği İzmir 1 no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından uygun bulunması gerekliliği üzerinde durarak bu manada ki kanun hükümlerini dilekçesine monte etmiştir.

Usul olarak 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planları Belediye Meclisleri Tarafından onanmadan önce anılan yöreyi içeren 1/5000 ölçekli planların yapılıp onanması zorunluluğunu da hatırlatan davacıya göre bu işlem yapılmadan İzmir Büyükşehir Belediyesi 1/500 ölçekli Kentsel Tasarım Projesini yaptırmış/yapmış ve yukarıdaki Kurumların imalatına ihtiyaç duymadan imalata girdiğini ve bu nedenle Konak Meydanında yapılan işlemlerin 3194 sayılı İmar Kanunu, 3621 sayılı Kıyı

[1466] Davacı bu iddiasını ispatlama anlamında mahkeme dosyası içine Sarıkışla binasının yıkılmadan önceki fotoğraflarını delil olarak koymuştur.

Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na aykırı durumda olduğunu iddia etmiştir.

Kent merkezlerinin hem konum hem de içerdikleri fonksiyonların özel nitelikleri çerçevesinde, kent bütününde yürütülen planlama faaliyetlerinin ötesinde, ayrıntılı ve pek çok farklı araştırma ve analizi kapsayan planlama çalışmaları ile ele alınması zorunlu hale geldiğinin altını çizen davacı, bu ayrıntılı araştırma ve analizlerin genellikle ayrıntılı planlar, yapı-açık alan bütünlüğünü sağlayan kentsel tasarım ölçeğinde çözümlemeler ile desteklenmesi ve nihayetinde de yapısal öğelerin detaylı planları, kesit, görünüşler ve kent mobilyalarına ilişkin önerilerle geliştirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Merkez bölgelerinin düğüm noktalarında yer alan meydan, açık alan, park ve benzeri kullanımların ayrıntılı planlarının, peyzaj çalışmalarının da özel projeler biçiminde hazırlanmasının bir beklentiden öte bir zorunluluk olduğunu ifade eden davacı, İzmir Kent Merkezinin ise bugüne dek hiçbir dönemde, bütünlüklü bir yaklaşım ile ve merkezi oluşturan tüm alt bölgelerin, meydanların, açık alanların, parkların ve geçiş hatlarının ayrı ayrı ancak bir bütünü tarifleyen alt parçalar olarak ele alındığı bir çalışma ile projelendirilmediğinin tespitini tarihi gelişim içinde özetlemiştir.

Bunun yerine büyük bir metropoliten kentin merkezi iş alanı olarak gelişen, ticari ve idari her türlü fonksiyonu ile son derece karmaşık bir yapıda yer alan merkez bölgesinin, geçici, parçalı ve gündelik sorunları aşmayı sağlayacak operasyonel nitelikteki müdahaleler eşliğinde biçimlendirildiğini bir şikayet olarak sunan davacı bu kapsamda da bu büyük kentin en önemli meydanlarından biri olan Konak Meydanı'nın, biçim ve içerik değiştirerek işlevsiz bir hale geldiğini ve yalnızca geçiş amacıyla kullanılan bir açıklık haline dönüştüğünü ifade etmiştir.

Meselenin bu kapsamda değerlendirildiğinde, bugün hala aynı anlayışı sürdüren bir projelendirme ve uygulama çalışmasının, merkez bölgesinin sorunlarını çözecek, bir merkez bölgesinin gerektirdiği işlevleri optimum düzeyde taşıyacak,

yaya ve taşıt sirkülasyonunu rahatlatacak düzeyde gerçekleşmesini beklemenin mümkün olmayacağını ifade eden davacı, ayrıca sınırlı bir bölge içerisinde ve ancak sınırlı düzeydeki erişim ve bağlantıları içerisine alabilecek böyle bir uygulamanın, kentin tarihi-kültürel değerlerine uyarlığı ve estetik bağlamdaki başarısı da tartışılır nitelikte olduğunu da ifade etmiştir.

Dolayısıyla Konak Meydanı ve yakın çevresinin düzenlenmesi çalışmalarına daha büyük ölçekli bir stratejik çözümlemenin alt parçası olarak bakmak zorunluluğunu bulunduğunu bir saptama olarak mahkemeye sunan davacı ağırlıklı çözümlerin yaya ve trafik sirkülasyonuna yönelik olması bu bütünlüklü çalışmanın gerekliliğini daha açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Kentin tarihi ve kültürel birikimi çerçevesinde biçimlenmiş bir merkez bölgesini geleceğe taşıyacak olan değerlendirmelerde de yine kent merkezi bütünlüğünün gözetilmesi ve birikime yönelik bilginin doğru biçimde analiz edilmiş olmasının önemini vurgulayan davacı, yine aynı dilekçe örneğinde meseleyi somutlaştıran fotoğrafları da mahkemenin incelemesine sunmuştur.

Davacıya göre Konak Meydanı ve yakın çevresi, İzmir Kentinin tarihsel süreç içerisinde önemini ve stratejik konumunu hiç yitirmeden varlığını sürdürmüş olan merkez bölgesinin önemli bir parçasıdır. Bu özelliği çerçevesinde de gerisinde ciddi bir tarihi ve kültürel birikim barındırmaktadır. Bu kapsamda ele alınabilecek en önemli oluşumu, Kemeraltı Tarihi Çarşısı olarak belirleyen davacı, Konak Meydanı'nın söz konusu çarşı bölgesinden bağımsız olarak ele alınmasını mümkün görmemektedir. Yine Meydanın yakın çevresinde yer alan tarihi, idari ve anıt niteliğindeki yapılar da meydan açısından son derece önemli verileri olduğunu hatırlatan davacı konunun tarihsel olarak değerlendirildiğinde, ölçek ve form olarak çok farklı bir biçimlenme ile ortaya çıkmış olan Konak Meydanının söz konusu yapısal unsurlar ile tariflenmiş olduğunun ortaya çıktığını ve dolayısıyla da Saat Kulesi'ni merkeze alan Sarıkışla, Hükümet Konağı gibi özellikli yapılarla çevrelenen meydanın güneyde denizle kucaklaştığını ve bu yapısıyla anlam kazandığını ifade etmiştir. Davacıya göre dava konusu plansız düzenleme ile bu yapı bozulmuştur.

Davacıya göre Konak Meydanı'nın özgün durumu budur ve meydan özgün haliyle bir açık alandır. Buradaki açık alan kavramı boşluk kelimesiyle karıştırılmaması gereken bir terimdir. Açık alanlar bir kent prestijidir. Davacının kendi ifadesine göre : "*Açık alanları doldurarak kişileri meydan olarak anılan dolu bir alanda sokarsanız orası meydan kavramı dışında kent parkı veya kent müzeleri veya daha açık ve net tanımıyla ekonomik rant sağlanan alanlara dönüşür. Bugün İzmir Fuarı olarak bilinen alan bir kültür park olarak inşa ve imal edilmiş, ancak daha sonra bir rant alanına dönüştürülmüştür. Burada dikkat edilmesi gereken konu, İzmir'in Konak Meydanı'nı gerçekten bir meydan olarak mı yoksa bir kültür park olarak mı planlamak isteniyor oluşudur. Yıllardır uğraşılan bu görkemli meydan yapılan projeyle bir meydan tanımından çıkarılarak İzmir Fuarının günümüzde yaşadığı kaosa eşdeğer bir duruma dönüştürülmektedir".*

Davacıya göre evrensel ölçekte meydanlar kentin simgeleridir ve bazen tek bir öğe o meydanı ve hatta o kenti simgelemeye yeter. Örneğin Paris Etoile Meydanı tek bir öğe ile Arc de Tromphe ile simgelenmektedir. Beijing Tianan Men Meydanı, İzmir'dekine emsal yönetimsel bir bina ile simgelenen geniş ve açık ve de temiz bir alandır. Londra Trafalgar Meydanı, Brüksel Grand Place açık ve üzerinde yapılaşma olmayan alanlardır. Lyon'daki Belle Cour meydanı ortasında anıtsal bir heykelle simgelenen otuz bin metrekarelik boş ve açık bir alandır ve meydanın dört tarafında yer alan metro giriş ve çıkışlarının üzerlerine meydanın bütünlüğünü bozmaması için hiçbir yabancı eleman ve de yükselti yapılmamıştır. Buna benzer yüzlerce örnek vermenin mümkün olduğunu ifade eden davacı bu meydanlar üzerinde zaman zaman kısa süreli kentsel aktiviteler yer alabildiğini, örneğin Milano'daki Place Duomo da benzer tarzda bir kenarında görkemli kiliseyle vurgulanmış geniş bir açık alan olduğunu ifade etmiştir.

Davacıya göre evrensel ölçekte meydanlar kenti simgeleyen bir öğe etrafında veya ona bağlı oluşturulan bir açık alandır ve diğer betonlaşmalarla bu öğenin değerinin ortadan kaldırılmaya çalışılmaması gerekmektedir ve bu manada örnekleme olarak İzmir'in simgesi olarak doğal olarak kendini kabul ettirmiş olan

Saat Kulesidir. Kulenin görkemini ortadan kaldırıcı elemanları buradaki açık alanda yerleştirmenin gereği bulunmamaktadır[1467].

Davacı, bu plansız ve projesiz düzenlemeye konu olan Konak Meydanı'nın hem ölçek hem de meydanı çevreleyen ve tanımlayan, yapısal ve fiziksel unsurlar açısından büyük farklılıklar gösterdiğini ifade etmektedir. Denizden dolgular nedeniyle uzaklaşmış olan meydanın kopuşu yalnızca mesafenin ötesinde, süreç içerisinde meydanın doldurulusuna da esas teşkil eden ulaşım bağlantıları ve mühendislik uygulamaları nedeniyle bu olumsuzlukları yaşadığını ifade eden davacı, alt geçit ya da üst geçit uygulamalarının neden olduğu kot düzenlemelerinin meydanın denize erişebilmesi amacına yönelik olarak gerçekleştirilmediğini ve bu nedenle de, meydanın hem deniz yönünden algılanması zorlaştığını ve hem de meydanda bulunan insanlar için bir deniz kıyısında yer alıyor olma duygusu ortadan kaldırdığını ifade etmiştir.

Davacının bu tespitinin meydan üzerinden incelemesi ve uygulaması yapıldığında gerçekten ilginç verilerle karşılaştık; Şöyle ki denizi, meydana ve kente bağlamaya çalışan ve suni bir eleman olan üst geçit, +3.60 metre kotundadır ve Eski Sahil Yolu olarak planda yer alan ve de Konak Vapur İskelesi'ne erişecek yaya platformunun başladığı noktada bu kot +1.60 metredir. Bu iki değer arasında 50,00 metre mesafe vardır. Şu halde 50,00 metrede 2 metre tırmanılmakta ve üst geçit platformuna erişilmektedir. Bu da %4'lük bir eğimin ortaya çıkması demektir ki Konak Meydanı gibi düz bir alanda bu eğime gereksinim bulunmamaktadır. Bunun üst geçitten kaynaklanan bir planlama hatası olduğu açık ve nettir.

[1467] Davacının dilekçesinde adı geçen meydanlara emsal daha yüzlerce örneği saymak mümkündür. Bütün bu örnekler aracılığıyla ortaya çıkan ise meydan kavramının temel ilkeleridir. Meydan, bir kenti açık alanın ortasına aldığı bir sembol yapıyla kişileştirir. Ayrıca bunu pekiştirmek için bir kenarını yönetsel bina/binalarla sınırlar. Bunun dışında ortaya çıkan açık alan içinde insanlar dinamizm içinde her türlü faaliyette bulunurlar ve kenti sunulan temel öğeleriyle yaşarlar. Zira meydandaki yapılar o kenti, o kent yapan yapılardır. Tarihin süzgecinden geçmiş bu yapılarla yarışan imalatlarla bu değerleri kırmamız, o kenti kırmak anlamına gelmektedir. İzmir, bu aşamaları geçmiş bir kenttir ve kendisinin bir kültür parkı vardır. Konak Meydanı ise Saat Kulesi, Hükümet Binası, Ayşe Hanım Camii, Büyükşehir Belediyesi ve deniziyle tanımlanmış bir alandır. Bu alanı, kendi içinde tekrar tanıtmaya kimsenin hakkı bulunmamaktadır. Hele Konak Meydanı'nı bir kültür parka benzetmek, "Tarihi Kentsel Sit Alanı" olarak ilan edilmiş bir alana yapılan en büyük haksızlıklardan biri olmaktadır

Ayrıca; bunun kaçak olarak yapılan alt geçitten kaynaklanan bir planlama hatası olduğunun altını önemle çizen davacıya göre alt geçidin deniz tarafına, İskele ile yol arasına bakıldığında burada da Otobüs Durakları, Taksi Parkları ile alanın trafiğe açıldığını da hatırlatmaktadır. Davacıya göre bu düzenlemenin yanında +3,60 kotu denize doğru hızlı bir şekilde eğim kaybetmektedir ve 25,00 metrede +2,00 metre kotuna düşmektedir Buradan da yayaların Üst Geçitten[1468] sonra Vapur İskelesine erişmek veya üst geçide erişmek için % 6,4'lük bir eğimi tırmanmak zorunda bırakılmaktadır. Bu eğim davacıya göre bir meydanda yayaların geçmemesi gereken bir eğimdir ve planlama ilkeleriyle şehircilik standartlarının dışında bir değerdir. İleriki bölümde bu manada bilirkişi raporunun incelenmesi başlığında geniş olarak ele alacağımız üzere dava dosyasının incelenmesinde ilginç veri olarak kabul ettiğimiz ve yukarıda ifade ettiğimiz gibi bizzat kendimizin yaptığı bu tespitin bilirkişi raporunda yer almamasını hayretle karşıladık. Bu somut durum kaçak olarak yapılan alt geçidin meydan düzenlemesinde ne derece belirleyici olduğunu çok açık göstermektedir.

Üst Geçit/Alt Geçit üzerinde yer alacak kolanat sistemi ve üzerinde planlanan çadır örtü denizle olan irtibatı daha da kesici öğeler olarak kabul dışı bulunduğunu belirleyen davacı dilekçesinde bu durum geniş bir şekilde incelenmiştir. Davacıya göre kolonların +2.40 yüksekliğine eklenmiş çadır örtü zaten +3.60 kotunda olan geçidin algılanan gabarisini 6.00 metre üzerine çıkarmıştır ve bunlara ek olarak Konak Vapur İskelesinin önünde yer alan betonarme kolonlar kalıcı imalat niteliğinde olup bu tür bir imalat için Projede olması gerektiği gibi Bayındırlık ve İskan Bakanlığından ve İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulundan görüşler alınması gereklidir. Kaldı ki bu denli betonlaşmanın İskele önüne de konması meydan kavramına karşı olup yapısal yoğunluğu arttırıcı bir öğedir. Davacıya göre iskele önünde dağılım ve toplama noktasallığının gerektirdiği açıklık bu şekilde yok edilemeye çalışılmıştır.

[1468] Konak Alt geçit Projesi Üst Geçit olarak da adlandırılmaktadır zira İZSU projenin iptali istemi açılan davada yaya geçişi için imalat yaptığını ifade etmektedir ama araçların geçişini düşünecek olursanız burada tam tersi bir geçiş durumu vardır ve bu duruma göre bu imalata hem alt geçit ve hem de üst geçit tanımı yapılmaktadır.

Davacıya göre söz konusu uygulamalar ile betonlaşmanın ve yoğun yapılaşmanın arttığı kentsel bir ortamda, önemli bir doğal unsurun değerlendirilememesine neden olmuş ve yalnızca görsel ya da estetik bağlamda ele alınamayacak, kent peyzajı açısından önemli başka fırsatların da kaçırılmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum çerçevesinde sıcak bir iklim bölgesinde yer alan bir kentin, kent meydanını ısı, ışınım ve rüzgar etkilerini içine alacak ve yeni bir mikro klima yaratmayı sağlayacak bir ele alışla tasarlama olanağı kalmamıştır.

Davacıya göre bu düzenleme ile denizle var olan kopuş, yeni kot düzenlemeleri ve kalıcı ya da geçici yapısal elemanlarla daha da arttırılmaya çalışılmakta, çok daha düşük bir kotta yer alan Saat Kulesi, söz konusu düzenlemelerle ön plana çıkarılması gereken yerde gizlenmektedir. Yayaları vapur iskelesine ulaştırmaya çalışan üst platformun üzerine getirilmeye çalışılan ilave öğeler ile hem tarihsel unsurların önü kapanmakta hem de meydan açısından insan ölçeğini aşan ve bu kapsamda da alt kotlardaki insanları ezen bir uygulama biçimine gidilmektedir. Üstelik yeni yapısal unsurlar form açısından var olan değerlerlerle aykırı bir görünüm sergilemektedir.

Davacıya göre, Saat Kulesi'nin, Kemeraltı girişinden denize doğru bakıldığında solunda kalan ve Sarı Kışla alanı olarak belirlenen alanda yer alması düşünülmüş olan İzmir Kent Tarihi Parkının 30x30 metrelik birbirinden bağımsız iki platformun yüksekliği beton perdeyle oluşturulmuş olup buradaki havuzların yüksekliği Üst Geçidin +3.60 metrelik yüksekliğini ortadan kaldırmayı, diğer deyimiyle bu yükseltinin gabari etkisinin yaratacağı rahatsızlığı görsel olarak yok etmeyi amaçlayıcı bir tarzda, diğer deyimiyle görsel hile yöntemiyle yapıldığı/yükseltildiği belirlenmektedir.

Davacının bu tespitine katılmamak mümkün değildir. Zira batıdan bakıldığında +3.60 yüksekliği arka planda yer alan Saat Kulesinin görünümünü bozmakta ve şadırvanlarının çatısına kadar algılanmasını yok etmektedir. Bu hususu meydana anlam veren ve Konak Meydanının, meydan olmasını ortaya koyan Saat Kulesine yapılan bir haksızlık olarak nitelendiren davacı bu durumun rakamsal kot

analizini şu şekilde somutlaştırmaktadır : *"..,Zaten Saat Kulesinin zeminde oturduğu kot +1.60 metre olup, etrafındaki platformların kotlarının; örneğin Kemeraltı girişinin +2.45, Açık Sergileme alanlarının +2.95, İzmir Kent Tarihi Alanı olarak ortaya atılan platformların +3.60, İlk kurşun Anıtının platformunun +2.75, Kuzey Cumhuriyet Bulvarının +2.40 Üst Geçidin +3.60 metre kotlarında (yüksekliğinde) olunması Saat Kulesinin bir tür çukurun içinde kalmasına sebep olmaktadır"*.

Davacı bu rakamsal analizini bölgeden çektiği fotoğraflarla somutlaştırmaya çalışmış ve bu anlamda çeşitli açılardan durumu açık bir şekilde ortaya koyan görüntü örnekleri dosya içine sunmuştur.

Davacı dava dilekçesinde, Konak Meydanı ve çevresinde gerçekleştirilmiş olan uygulamalarda görsel öğeler ve kent mobilyaları açısından birbirinden farklı ve parçacı yaklaşım biçimlerinin gerçekleştirilmiş olduğunu iddia etmiş ve buna örnekleme olarak yer döşemesi, aydınlatma ya da oturma elemanı, tabela ve bitki gibi peyzaj elemanlarının seçiminde herhangi bir ilkenin benimsenmemiş olduğunu, rastlantısal seçimlerin ise alanla ve alanın içerisinde yer alan diğer uygulamalarla uyumsuzluk içerdiğini ifade etmiştir. Davacıya göre ; gerek renk ve gerekse de form bütünlüğü açısından bakıldığında bu alışkanlığın yeni düzenleme ile de sürdürülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Seçilen üst örtülerin alanın temel özelliklerinden ve alan içilen diğer yapısal unsurlardan ne kadar farklı olduğu görülmektedir. Keskin hatların, kare formların yanında, yuvarlak hatlar göze çarpmakta, aynı uyumsuzluk kullanılan malzemelerin niteliği açısından da ortaya çıkmaktadır.

Güney Cumhuriyet Bulvarı olarak planlanan ve tasarımı yapılan alanın Konak Meydanının bütünsel bir parçası olduğunu ve ondan soyutlanamayacağını iddia eden davacı örnek olarak dolgu alanlarının meydanla bir bütün oluşturmasını seçmiş ve bir dönemin yolu olan ve hala kadastral planlarda Cumhuriyet Bulvarı olarak anılan alanın da meydanla bütünleşmiş durumda olduğunun altını çizmiştir.

Çalışma kapsamında yaptığımız tespitlere göre bu kesim 30.00 metre genişlikte ve 300 metre uzunlukta geniş bir alandır. Bir tarafında 8 katlı iş hanları diğer tarafındaysa Büyükşehir Belediyesi, Merkez Bankası ve Emekli Sandığının yine yüksek katlı yapıları yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu 30.00 metrelik genişliğin daha açık algılanmasını sağlayacak kent mobilyalarının burada kullanılması gerekmektedir.

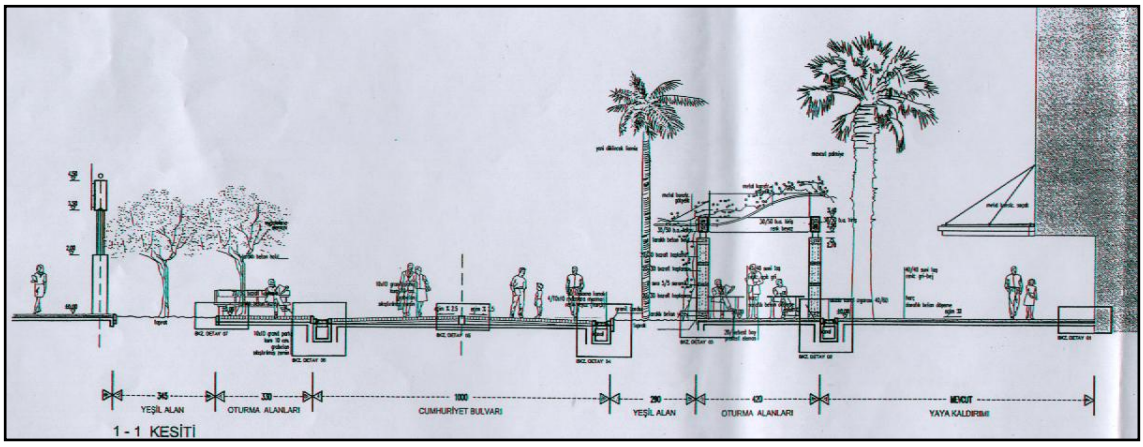
Ancak davacının da isabetle berttiği gibi yapılan düzenleme ile 300 metrelik alanın uzunluğunun genişliğine oranla kesilmesi gerekirken, diğer deyimiyle uzunlamasına 300 metrelik bir açıklığı kişiye dikeyde ve yatayda daha yumuşak algılatma yerine bu kesimde 4.00 metre arayla beton kolonlar dikilmiş ve bu kolonlar 0.30x0.50 metre ebatlarında betonarme olarak yerinde imal edilmişlerdir. Projeye göre de bu kolonların arasında üstte bağlayıcı eleman olarak aynı ebatta beyaz renkli beton kirişler yapılmıştır. Bunun üzerinde de beton metal gölgelik yer almaktadır. Kolonların yüksekliği 2.70 m. dir. Bunun üzerinde kiriş ve gölgelik geçmekte olup bu 300 metre uzunluktaki alanın 4.00 metre genişlikte uzunlamasına geçildiği de projelerden belirlendiği üzere, imalat sonunda görsel olarak bir tünel ortaya çıkmıştır.

Şekil 3. 40. Meydan Düzenlemesinin Güney Cumhuriyet Bulvarı Kısmı

Davacıya göre bu tür metal konstrüksüyonlu gölgeliğin, mevcut palmiyelere ek ithal fönikslerle de pekiştirilerek ortaya çıkardığı düzenlemede, 300 metrelik hattın uzunlamasına hissedilmesini pekiştirecek bir durumdur. Şu halde, iş hanları tarafında yer alan palmiyelere ek olarak metal saçaklarla oluşturulan gölgeliğin diğer tarafına dikilecek ithal föniks (hurma) ve palmiye ağaçları bu yolun algılanmasını uzunlamasına arttırırken, yüksek binalar arasında ezilmesini de pekiştirici bir rol oynayacaktır[1469]. Aslında burada ezilenler bu yoldan geçme zorunda olan yayalardır. Kentlerde yaşanan mekanlar, o kentte yaşayan kişiler üzerinde yarattıkları psişik etkilerle ünlüdürler ve kişilerin psikolojileri rahat mekanlarda yaşayan kişilerde daha uyumlu olmaktadır. Bu nedenle rahatsızlık veren ve kişileri sıkan, daraltan bu tür mekan düzenlemelerinden kaçınılması gerekmekteyken bu yapılmayıp önce imalat sonra planlama anlayışı çerçevesinde mesele deneme yanılma ve parçacı görünüm şeklinde çözülmeye çalışılmıştır.

Şekil 3.41. Güney Cumhuriyet Bulvarındaki Kolonlar ve Palmiye Gösteren Plan

Davacıya göre kolonatların bulunduğu 7.10 metre genişliğin ve de mevcut yaya kaldırımının (yaklaşık 9.00 metre) yer aldığı zemin döşemesi 40x40 cm. gri-bej renkli suni taş döşenmesi ve bunların 1.60x11.60'lık kare tablalar oluşturacak olması ve aralarına 20 cm. beyaz Marmara mermeri döşenmesi durumunda dikkat edilmesi

[1469] "**Meydan Şekilleniyor**", Yeni Asır 11.03.2003

gerekecek husus, bu denli yoğun yaya trafiğine sahip bir alana döşenecek malzemenin birinci olarak dayanıklılığı ve ikinci olarak aşınım seviyelerindeki fiziksel uyumdur. Davacıya göre İzmir 1. Kordonu'na döşenen malzemelerin aşınma konusunda ortaya çıkardığı uyumsuzluk, farklılık ve de hızlılık dikkate alınacak olursa bu iki malzemenin birlikte kullanılması olumsuz bir örnek olarak kendisini göstermektedir. Zira kalker oranı yüksek Marmara mermerinin aşınma süresi diğer malzemeye karşı daha çabuk olacağından imalat başarısız bulunmaktadır. Ayrıca aynı mekanda kolonlar arsında yer alan ve kolon genişliği olan 40 cm genişlikteki alanda yer alan fırçalı prekast elemanlar malzeme uyumsuzluğunu daha da pekiştirmektedir. Fiziği ve kimyası farklı üç tür malzemenin bir arada yer alması yaya mekanları tasarımında rastlanmayan bir olgu olup, aynı karakterdeki malzemeler renk uyumu içinde kullanılmalıdır. Evrensel boyuttaki örmekler bu tarzdadır. Hele buradaki prekast elemanın sarı, mermerin gri dalgalı, beyaz ve de açık gri suni taşların bir araya gelmesindeki uyumsuzluğa çabuk kirlenmenin getireceği görsel kirliliğin de eklenmesiyle alanın döşemesinin kentsel mobilya açısından uyumsuz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Üst örtülerin beton kolonlar ile ve dolayısıyla ağır bir strüktür kullanılarak inşa ediliyor oluşunu davacı eleştirmekte ve İzmir gibi yazları aşırı sıcak bir bölgede beton ve metal malzemenin yaratacağı ışınım etkisi açısından kullanımı belirli olumsuzluklar içereceğinin altını çizmektedir. Davacıya göre gölge ve serin oluşturma çabasının bu çerçevede düşünülmesi, daha hafif ve doğal malzemenin kullanılması yapılacak uygulamanın başarısı açısından zorunluluk olduğunun altını çizen davacı beton kolonlar biçimindeki ağır strüktürün geçicilik ve esneklik taşıyamayacağını iddia etmektedir.

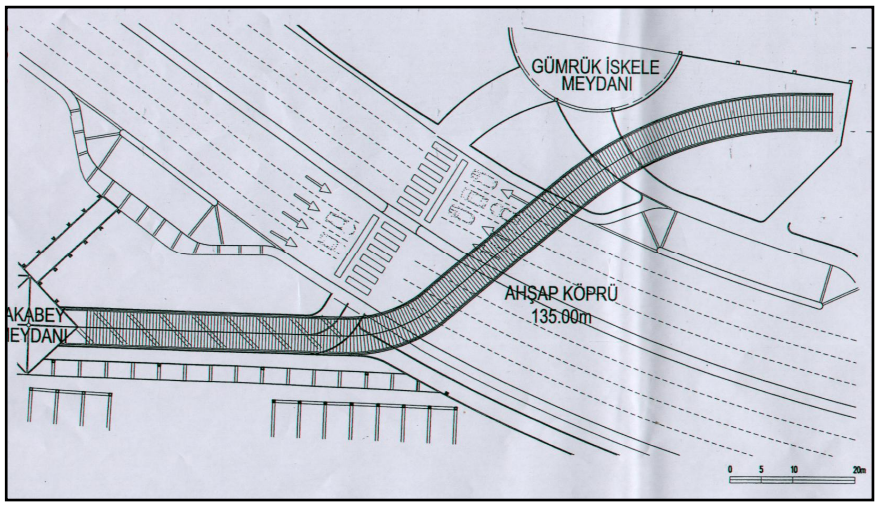
Özellikle yaya hareketlerinin bu bölgedeki çeşitliliği ve yoğunluğu çerçevesinde düşünüldüğünde, seçilen strüktürlerin ve bu strüktürlerle ortaya çıkarılan güzergahların, katı, sınırlayıcı ve aşırı derecede göze çarpıcı nitelikte oldukları ve hatta var olan yoğun yapılaşma düzenini daha da kalabalık bir hale getirerek görsel açıdan rahatsız manzaralar yaratıcı nitelikte olduğunu ifade eden

davacı bu düzenlemede bütün olarak bakmanın ve parçacı yaklaşımların denem yanılma yoluyla uygulanmasının bir tezahürü olarak görmektedir.

Davacının dilekçesinde belirttiği ve çalışmanın ileriki bölümlerinde görüleceği üzere, mahkemece tayin edilen bilirkişinin de tespitini yaptığı ama sonra mahkemenin bu rapora rağmen yürütmenin durdurulması kararı vermediği bir husus vardır ki oda Konak Pier ile Cumhuriyet Bulvarı yaya ulaşımını birleştiren yaya üst geçitidir. Projede Cumhuriyet Bulvarı olarak anılan güney kesiminin devamında görülen ve Projede Çakabey meydanı olarak anılan alandan Gümrük İskele Meydanına erişmek için 8 izlik trafik yolunu geçmek sorunudur. Davacıya göre bu amaç doğrultusunda projede, aynı zamanda eski gümrük depolarının restorasyonuyla oluşan Konak Pier'e erişmeyi amaçlayan 135 metre uzunlukta bir ahşap köprü planlanmıştır. Ancak bu ahşap yaya köprüsünün projede verilen kesitine göre yol üzerindeki kotu +4.60 metredir. Şu halde ±0.00 kotunda geçen yoldan +4.10, +4.20 metre gabari üzerinde aracın geçmesi uygun bulunmadığının altını çizen davacı araçların en üst gabarileriyle altından geçtikleri tavan arasında en az 50-40 cm hava payı olması gerektiğini ve burada özellikle vurgulanmak istenen konunun, Konak Meydanında yer alan alt geçitte TC Karayolları gibi bu konuda Ülkenin ihtisaslaşmış tek kurumundan görüş alınmadan bir girişimde bulunulmuş olunması ve tıpkı kaçak yapılan alt geçitte olduğu gibi belirlenen konu üst geçidin Ülkesel ve de uluslararası standartların altında olduğudur[1470]".

[1470] Bu manada ki yanlışlığı fark eden karayolları Genel Müdürlüğü 05.02.2004 tarihinde açılan bu davaya (**İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 Esas** sayılı dosyası) müdahale talebinde bulunmuştur.

Şekil 3. 42. Konak Meydanı Alt ve Üst Geçit Gösteren Plan

Bunun yanı sıra davacının dilekçesinde çok isabetli bir tespit daha yer almaktadır. Bu tespite göre; üst geçide alternatif olarak tasarlanmış olan hemzemin yaya geçidi neredeyse alt alta planlanmış durumdadır. Halbuki bu geçişlerin birbirleriyle yarışır olmaması gerekmektedir.

Gerçekten de üst geçitle aşılması planlanmış bir yol kesitinin hemzemin geçide uygun olmadığı için bu karara varılmış olması gerekirken, aynı alana alternatif kullanımın konması planlamadaki kararsızlığın bir sonucu olarak tezahür etmektedir. Bu yanlış durumun altını çizen davacı dilekçesinin devamında durumu şöyle nitelendirmektedir: *"Şayet planda yer alan yolu hemzemin geçitle aşmamız mümkün ise o denli maliyete girerek üst geçit yapmanın anlamı bulunmamaktadır. Veya kamusal yarar var ise ve üst geçit amaca ulaşmamızı sağlıyorsa, yayaları genelde tercih edilebilen hemzemin geçide yöneltmenin anlamı nedir anlaşılamamıştır. Tabiatıyla burada hemzemin geçitle trafiğin kesilmesinin ortaya çıkaracağı sorunları da değerlendirmemiz gerekecektir".*

Davacının dilekçesinde isabetle belirttiği gibi; yayalar için üst geçit yapılması için ilk olarak yaya sirkülasyonun belirli değerlerin üzerinde olması ve araç sirkülâsyonundan da ön planda olunması ve de alternatifsiz bulunulması şartı vardır. Gereksiz olarak trafik akışı kesildiği zaman yayalar için duracak araçların, durma ve

kalkma için harcadıkları yakıt, yine durma ve kalkma için fren ve diğer motor merkezlerinde ortaya çıkan aşınmayı gün içinde aynı işlemi yapacak ve söz konusu yoldan geçecek araçlar için hesapladığımızda ortaya çıkan yakıt masrafının yıllık bir günde tonlarca tutacağı hesaplandığında ve de petrol konusunda dışa bağımlılığın aşamalarını geçemediğimiz konusu de bilindiğinden ulusal ekonominin gündeme gelmesi gerekmektedir.

Bu durumun tespitini yapan davacı dilekçesinde konu hakkında şu ifadelere yer vermektedir: *"Ancak görülmektedir ki burada gerçekleştirilmiş olan planlama çalışmasında ekonomik değerler hiçbir şekilde gündeme getirilmemiştir. Kent ekonomisinin temel öğelerinden olan ekonomik planlama ilkelerinin göz ardı edildiği bir planlama çalışmasının ise kamu yararı taşıması beklenemez. Bu nedenle konunun sosyal değerlerle birlikte sosyo-ekonomik kriterler açısından tekrar incelenmesi gerekmektedir. Şu halde projenin bu kesiminde de kamu yararı bulunmamaktadır"*.

Davacının bu manadaki tespitleri incelendiğinde gerçekten de ortadaki plansız durum kendisini göstermektedir. Söz konusu meydan düzenlemesinin Konak Pier Alışveriş merkezi önünden başlayarak Orduevine kadar deniz paraleli bir güzergah belirlenmiş olsaydı yani bölge bir bütün olarak ele alınsaydı ve söz konusu alt geçit 1/5.000 + 1/1.000 + proje tasarımı safahatları ve Bakanlık ve Kurul izinleri alınarak ve uzman kuruluş Karayollarının da görüşü alınmış olsaydı ve elbetteki Konak Pier Alış veriş merkezi önünde yerin altına inen bu düzenleme Orduevi öncesinden tekrar yüzeye çıkmış olsaydı o zaman gerçekten yayalar ile deniz buluşmuş olacaktı.

Konak Köprülü Kavşağının tarihi öğelerin silüetine zarar verdiği yönündeki eleştirilerin aslında burada da yapılması gerektiğini ve hatta daha fazla eleştirisinin yapılması gerektiğinin altını çizen davacı bu ahşap tabanlı ve demir giydirmeli yaya üst geçidi ile kentin bu manada tarihi binalarının vizitasının kapandığını ve bu hantal yapının Fevzipaşa Bulvarı girişi ve İkinci Kordon'a giriş yönündeki tarihi eserlerin

görünümlerine zarar verdiğini altını çizmiştir. Gerçektende bu hantal yaya üst geçidi bölgede görüntü açısından çok olumsuz bir tablo yaratmaktadır[1471].

Davacıya göre, Konak Meydanı düzenlemesinde bir "Kültür park" yaratmaya gereksinim bulunmamaktadır. Zira meydanın batısında yer alan Atatürk Kültür Merkezi, Resim ve Heykel Galerisi, Devlet Tiyatosu, Sabancı Kültür Merkezleri kentin kültür hayatının merkezi durumundadır. Yine davacıya göre boş alan bulundu diye bu tür alanları (Konak Meydanını) beton kolonlar altında yer alacak suni kültür malzemeleriyle doldurmanın gereksizliği açık ve nettir.

Yine davacıya göre Ege Sanatçıları Buluşma Parkı olarak planda yer alan mekan enjekte bir unsur olup, sanatçıların buluşturulması için zorunlu mekanların yaratılmasının gereksiz ve anlamsız bir icraattır. Bize göre de sanatçılar kendi sanat ve felsefelerine uygun olarak buluşma noktalarını kendileri belirlerler. Davacının dava dilekçesinde belirttiği gibi : *" Sanatçıların buluşma noktası olarak düzenlenmiş bu plato +2.15 kotunda tasarlanmış olup etrafında yer alan açık alanların kotlarıysa +2.30, +2.50, +2.90 ve hatta Varyanttan inen yol ile Cumhuriyet Bulvarının kesiştiği köşede +5.00 metre yüksekliğe kadar erişen tepeciklerin arasında oluşan bir çukurda sanatçıları buluşturma sanırız Egeli Sanatçılara yapılan bir haksızlık olsa gerek"*.

Dava konusu meydan düzenlemesinde, Eski Kitap Satışı Alanı ile Metro Girişlerinin üzerlerine inşa edilen ve hediyelik eşya ve hatıra malzemesi satması planlanmış olan tezgahların yer alacağı alana batı yönden giriş bir kapıyla sağlanmaktadır. Davacının tespitine göre: *"bütün bu öğelerin betonarme olduğu ve yaya yolu olarak düzenlenen alanlara temelli beton atıldığına göre batı kapısı üzerinde yer alan "Park Girişi" ibaresiyle düzenleme bir birine tezat teşkil etmektedir. Düzenlemeler yeşil alan yaratılmasının karşısındadır ve yeşil alanlar mevcuda nazaran azalma eğilimine girmektedir"*.

[1471] Konunun bu yönünün incelenmesi bilirkişi raporunun incelenmesi kısmında geniş olarak yapılacaktır.

Düzenlemenin Konak Meydanı'nın betonlaşmasını arttırdığını iddia eden davacı, bu durum karşısında doğal olarak yeşil alan ve de açık alanların kaybolduğunu ifade etmekte ve Saat Kulesinin fiziksel ve tabiatıyla görsel olarak görünümünü kaybettiğini ve ortalama görsel açıdan +3.00 metreden fazla çukurda kaldığını iddia etmektedir. Bu tür toplumsal maliyetleri zarara sokan girişimlerden kaçınılması gereği üzerinde duran davacı, kentsel tasarım projeleriyle imar planları arasında bağlantının kurulması gerekliliği üzerinde durarak, imar Planları yapıldıktan sonra kentsel tasarım projelerinin ele alınması gerekliliğini bilimsel veriler ışığı altına izah etmektedir. Bu belirlemelerden sonra somut düzenleme için şu tespitleri yapmaktadır : *"…Ancak görülmektedir bu kez bu şekilde davranılmamış, Konak Meydanındaki uygulamalar imar planları onanmadan başlamıştır*[1472]*"*.

Uygun kapsam ve çerçeve belirlenemeden konunun ele alınmasının parçacı bir yaklaşım olduğunu ifade eden davacı dilekçe içerisinde bu tür yaklaşımların kentlerimiz için ileride çözülmesi zor sorunların büyük maliyetlerle kentlere yüklediğini benzer örneklerlerini vermektedir.

Sorunları ortadan kaldırmak için değişik içerikli planların değişik boyutta ve ölçekte birleştirerek çözmek gerekliliği üzerinde duran davacı bu açıdan kapsamlı bir plana ihtiyaç bulunduğunu ve bu çerçevede kentsel sorunların bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu belirlemeden sonra söz konusu alanda gerek 1/1000 ve gerekse 1/5000 ölçekli planlarda Konak Meydanı olarak tabir edilen geniş bir alana "Özel Projesine Göre Planlanacak Alan" ibaresi konduğunun tespitini

---

[1472] İzmir Konak Belediyesi'nin 17.02.2003 tarihli Şubat dönemi Olağan 2. birleşim 1.toplantısında mesele tartışılmış ve bu tartışma tutanakları incelendiğinde söz konusu meydan düzenlemesinin plan aşamasından önce inşai aşamaya yani uygulamaya geçildiğini ve neredeyse bitme aşamasında plan olarak meclise getirildiğini görmekteyiz. Yani burada önce inşaat ve imalat sonra planlama yapılmıştır. Bu tür uygulamaların neden olduğu görememe noktaları bu düzenlemede açıkca kendisini göstermektedir. Yine bu plansız uygulama döneminin belgesi olarak gösterilebilecek ikinci bir meclis oturumu ise Konak Belediye Meclisi'nin 25.02.2003 günlü Şubat dönemi olağan 3.birleşimi 1. toplantısına ait tutanaklardır. Bu bağlamda İzmir Büyükşehir Belediyesinin faaliyet raporunun oylanması oturumunda ki meclis tutanakları da söz konusu meydan düzenlemesinin plana dayanmadan parçacı inşai yaklaşımlarla oluşturulduğunu ve netice itibariyle plan + projeye göre imalat değil tam tersi imalata göre plan + proje yapıldığını bize göstermektedir. Konunun detaylı incelemesini söz konusu düzenlemenin meclis denetimi bakımından incelenmesi başlığı altında yapılacaktır.

yapan davacı, bu alan içinde beş değişik sınır ve dolayısıyla beş değişik alanın yer aldığını ve Plan lejantında yer aldığını ifade etmiş ve bunları şu şekilde sıralamıştır:

1. Plan Onama Sınırı ki, 3030 sayılı kanun kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından onanması yapılacak alan,
2. Dolgu Onama Sınırı ki, 3830/3621 sayılı Kıyı Kanunu kapsamasında onanması yapılacak alanlar
3. Konak Tarihi Sit Alanı Sınırı ki, İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onay alınması gereken alanlar,
4. Kemeraltı Kentsel Sit Alanı ki, bu alandaki uygulamalar için Konak Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onay alınması gereken alanlar ,
5. İmar ve İskan Bakanlığının onayının gerekeceği Kıyı Kenar Çizgisi alanı.

Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi (Kentsel Tasarım Projesi) yapılabilmesi için 1/5.000 ölçekli nazım imar planının İzmir Büyükşehir Belediyesi ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının Konak Belediyesi tarafından yapılıp Büyükşehir Belediyesi tarafından uygun görülmesi gerekliliğinin altını çizen davacı bunu takiben de yukarıdaki maddelerde (2, 3, 4, 5) belirtilen mercilerin ilgili planlama alanlarında onayının gerektiğini de ifade etmektedir. Bu yasal zorunluluğa rağmen İzmir Büyükşehir Belediyesi. tarafından tasarlattırılan ve uygulaması İzbeton AŞ tarafından yapılmış olan ve 31.05.2002 tarihini taşıyan ve 20.01.2003 tarihinde açı düzeltimi yapılan 1/1.000 ölçekli Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi (Kentsel Tasarım Projesi) anılan imar planları onanmadan uygulanmaya başlanmış olmanın yanında, Büyükşehir Belediyesi tarafından projesi ihale edilerek ve İzbeton AŞ'ye imalatların ihale edilmesinin teknik ve hukuki olarak uygun olmadığının belirlemesini de yapmıştır.

Şekil 3. 43. Konak Meydanı ve Çevre Düzenlemesi Projesi

Sonuç olarak davacı, planlamanın gereksinimi olan ve yukarıda belirtilen kurum ve kuruluşların kendi sorumluluklarına giren kısımların planlama alanlarını onamaları gerekliliğinin bir kez daha altını çizmiş ve bundan sonraki aşama olan uygulama projelerine geçilmesi uygulamasının yapılmadığını ifade etmiştir. Konak Meydanında İmar Planları onanmadan uygulamaya geçilmesinin ve dilekçesinde ayrıntılı olarak ele aldığı nedenlerden ötürü uygulamanın kamu yararı taşımamasının yanında yasal prosedürlerin de hiçe sayılmış olduğunu ve dolayısıyla hukuka aykırılın söz konusu olduğunu açıkça ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

Davacı, dilekçesinin sonuç ve talep kısmını şöylece somutlaştırmıştır : *"….Konak Kent Merkezi (Konak Meydanı ve Çevresi) Düzenleme çalışmalarının ve bu çalışmaların dayanağı olan ve hiçbir imar planına dayalı olmadan yapılan ve sürekli olarak değiştirilen projenin ve bu projeye dayalı olarak yapılan düzenleme çalışmalarının (İdari eylem ve işlemlerin) ve bu projeye uydurulmaya çalışılan ve bölgeye ilişkin çıkartılan ve Konak Belediye Meclisinin 17.02.2003 tarih ve 4747/5143 sayılı kararı ile onanan 1/1.000 ölçekli uyguluma imar planının ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 04.11.2002 tarih ve 05185 sayılı kararı ile onanan 1/5000 nazım imar planının iptali ve bölgede bu çalışmalara izin veren İzmir 1. Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulunun 27.03.2003 tarih ve 10144 sayılı kararının iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına ..... karar verilmesini saygı ile arz ve talep ederim…."*.

3.9.7.1.2 Mahkemenin 04.06.2003 Tarihli Ara Kararı

Meydan Düzenlemesinin iptali istemiyle açılan dava tarihi olan 28.03.2003 tarihinden yaklaşık 66 gün sonra mahkeme davalı idarelerden dava konusu işlemlerle ilgili tüm bilgi ve belgeleri isteyen ve bunun içinde 30 günlük süre veren ve yürütmenin durdurulması isteminin karara bağlanmasını bu işlemlerden sonra yapacağını bildiren kararını 04.06.2003 tarihinde karara bağlamış ve bu karar davacıya 30.06.2003 tarihiyle tebliğ edilmiştir. Yani bu ilk ara karar davanın açılmasından 90 gün sonra davacının eline ancak geçmiştir. Bu arada davalı idare zaten plana dayanmadan çok önce imalata başladığı için neredeyse uygulamayı bitirmiştir. Bu sürecin idari yargı içinde tartışılması gerektiği kanaatindeyiz. Bu hususun tez konumuzun çok ötesinde bir husus olduğunu belirtip bu manada tez konumuzla alakalı olarak böylesine aleni bir uygulamanın daha az bir şekli yaklaşımla daha önce yargısal süzgece alınabileceğini belirterek konunun tartışmasını başka bilimsel çalışmalara bırakıyoruz.

3.9.7.1.3 Davalılardan Kültür ve Turizm Bakanlığının 17.07.2003 Tarihli Cevap Dilekçesinin İncelenmesi

Davalılardan Kültür ve Turizm Bakanlığının 17.07.2003 tarihli cevap dilekçesinde Konak ve Kordon Tarihsel sit alınları bütününde hazırlanan 1/5.000 ölçekli nazım imar planının 23.02.2001 tarih ve 9187 sayılı kararla uygun bulunduğunu ancak söz konusu kararda dolgu alanına ilişkin Kıyı Yasası kapsamında işlem yapılması gerektiğinin de bildirildiğini ifade etmiştir. Karar eki planda M. Kemal Sahil Bulvarı Konak Meydanı kesiminde yeraltına alınmakta ve Konak Kavşağı ise hemzeminde çözüldüğü görülmektedir.

Davalı Bakanlık savunmasının ileriki bölümünde konuyu şöyle izah etmektedir ki bu açıklamalarından düzenlemenin plan artı kurul iznine dayanmadan yapıldığını açıkça göstermektedir: *"..Koruma Kurulunun 02.08.2001 gün ve 9436 sayılı kararında ise; Büyük Kanal Projesi kapsamında yapılan kazı çalışmaları ile Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı da öngörülen M. Kemal Sahil Bulvarının konak Meydanından geçen bölümünün Kemeraltı, Konak Meydanı ve deniz bütünlüğünü sağlamak üzere yer altına alınma işleminin birlikte yapılmasının prensip olarak uygun bulunduğu bildirilmiştir. Bu karar sonrasında Konak Tarihsel Sit alanında Koruma Kurulunca uygun bulunan uygulama ölçeğinde bir planın bulunmamasına rağmen inşai faaliyet başlamış ve M. K. Sahil Bulvarının bir bölümü yeraltına alınmıştır. Söz konusu kararın inşai faaliyet yapılmasını olanaklı kılmadığı ve uygulama ölçeğinde Koruma Amaçlı imar planının bulunmadığı Koruma Kurulu Müdürlüğünün 03.10.2001 tarih ve 2425 sayılı yazısıyla Belediyelere bildirilmiştir"*.

Bakanlık savunmasında Koruma Kurulunun prensip olarak uygun bulma kararının uygulamada kullanılabilecek bir karar olmadığını açık ve net bir şekilde ortaya koymuştur.Ama şunu da belirtelim ki bu somut kanuna ve bilime aykırı durum için kurul herhangi bir işlem yapmamıştır. Davacı bu noktada kurulun vatandaşlara uyguladığı prosedür ile burada uyguladığı prosedürün farklı olduğunu ve hatta bu manada aynı kurulun geçen belediye yönetimlerine de daha farklı bir uygulama yaptığını ifade etmekte ama bu durumları somut belgelerle ispatlayamamaktadır.

Tarafımızca Konak Meydanı gibi kamuya mal olmuş bir kamusal alanda Koruma Kurulun'un daha hassas davranması gerekirdi diye düşünülmektedir. Örneğin Kordon Yolu davalarının dosyalarında incelendiği üzere Koruma Kurulu'nun orada gösterdiği hassasiyetinin bu davada da göstermesi beklenirdi diye düşünülmektedir. İki proje değerlendirildiğinde ortaya çıkan davranış farkının mutlaka hukuki sorumluluğunun da bu manada bilimsel olarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Davalı Bakanlık savunmasının devamını ve konun sonraki gelişimlerini şöylece izah etmektedir : *"Konak tarihsel sit alanında koruma kurulunca uygun bulunan uygulama ölçeğinde bir plan bulunmamasına rağmen M. K. Sahil Bulvarının bir bölümünün yer altına alınması nedeniyle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğünün 10.01.2002 gün ve 710-121 sayılı yazısının Koruma Kurulunda değerlendirilmesi sonucunda; mevcut uygulamaların imar ve kıyı mevzuatı açısından durumunun yetkili kamu kurumlarınca değerlendirilmesine yönelik 30.01.2002 gün ve 9729 sayılı karar alınmıştır"*. Bu açıklamadan gayet net bir şekilde anlaşılmaktadır ki ; kurul ortadaki hukuka ve bilme aykırı durumu saptamıştır ve bunu ilgili ve yetkili kurumların dikkatine havale etmiştir ama sorumlular hakkında işlem yapılması yönünde bir uygulaması olmamıştır. Kurul bu konuda yasal hassasiyet içinde kalmış olsaydı bu bilme, tekniğe ve hukuka aykırı kaçak alt geçit uygulaması yapılmayacak ve neticede tüm bir meydan bozulmamış olacaktı. Davacı tarafın kurulun her uygulamada aynı davranmadığına dair iddiası burada bizce de kendisini haklı beyan olarak kendisini göstermektedir.

Davalı dilekçesinde yer alan açıklamanın devamında ise şu ifadelerle konu izah edilmektedir : *"Aynı kararda İzmir Büyükşehir Belediyesince iletilen konak Meydan düzenlemesi projesi ile ilgili Koruma Kurulu Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde 07.12.201 tarihinde İzmir Valiliğince başlatılan kurumlar arasında ortak çalışmanın sonuçlandırılmasından sonra değerlendirme yapılacağı bildirilmiştir"*. Koruma Kurul'u burada davalı Büyükşehir belediyesinin gerekli

yasal süreçleri takip etmediğini açıkça olmasa da ifade etmektedir. Ancak bu ifadesinde bile bir gizleme ve önemsememe durumunu yansıtmaktadır kanaatindeyiz. Kurulun bu üslup tarzı neticede mahkemeyi yanıltmış ve mahkemede bu noktada hassasiyet içinde olamamıştır. Neticede mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı ile esas kararına tesir eden bu savunma tarzının Kordon Yolu davasında yapılmadığını ve orada daha keskin ve daha net cevaplarla konunun öneminin altı defalarca çizilmesine rağmen buradaki savunmada ise mesele bir manada önemsizleştirilmiştir. En azından iki savunma bakımından çok ciddi farklar bulunmaktadır. Bu yaklaşımın dönemsellik içinde değerlendirilmesinin bilimsel analizinin somut mahkemeler dosyası bazında yapılması gereği kendisini hissettirmektedir.

Davalı Bakanlık savunmasının devamında şu ifadelerle meydanda bütünlük anlayışının bir tarafa bırakıldığını itiraf etmiştir : *"Konak Belediyesi yetki alanına giren kentsel, doğal, arkeolojik, tarihsel sit alanları kapsamında hazırlanan 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının 14.10.2002 gün ve 10138 sayılı Koruma kurulu kararı ile uygun bulunmuştur…"*. Davacı yapılan bu savunmada Kurulun burada önce imalat sonra bu imalatı plana uydurma işlemi açık ve net bir şekilde ortaya koymamasını ve önemle altını çizmemesini tarafgirlik olarak nitelendirmektedir ki kurulun bu manada başka geçmiş büyük ölçekli projelerde farklı davranması gerçeği açısından çok da yanlış sayılmayacak bir eleştiri ekseni çizdiği kanaatindeyiz. Meydanın bir bütünlük arz ettiği hususunda kararları olmasına rağmen burada davalı idarenin önce imalat yapıp sonra bunu plan kılıfı içine sokmasını kabul eden Kurul aslında bütünlük arz etmeyen kısmi ve parçacı uygulamayı da böylelikle yasal hale getirmiş olmaktadır ki bu hem yasa ile hem de Kurulun bu yöndeki kararları ile taban tabana zıttır.

Bakanlık savunmasının devamında yine planlamada bütünlüğün olmadığını dahası plansız alanların bulunduğunu açık ve net bir şekilde olmasa da bir şekilde ifade etmiştir: *"Bu plana, uygulama ölçeğine dayanmaksızın yeraltına alınan yol,*

plan kararı olarak aktarılmıştır[1473]*. Ancak konak belediyesi yetki alanı dışında yer alan bölüm Kıyı Yasası kapsamında işlem yapılacak dolgu alan lejantı konmuş olup, nazım imar planı onama sınırı dışında bırakılmıştır*[1474]*"* .

Bakanlık savunmada çok konuşulan "prensipte uygun bulma" meselesini somutlaştırmıştır *: "Konak Meydanı ve çevresine ilişkin 1/1000 ölçekli düzenlemesi projesi 14.10.2002 gün 10139 sayılı Koruma Kurulu kararı ile prensipte uygun bulunmuştur"*. Bize göre burada kurul önce plansız uygulama sonra imalata göre plan yapma durumunu ifade etmediği gibi kaçak olarak yapılan alt geçidi de sanki bu düzenlemenin tam ortasında değilmiş gibi tasdik etmesini davacı taraf doğru bulmamıştır ki bizce de kurul burada yanlış gabari ile tüm meydanın tarihsel öğelerini anlamsız bırakan kaçak alt geçidin sebep olduğu durumu görmezlikten gelmiş ve kıyı alanı ile sahil şeridi arasında bulunan ve meydan düzenlemesinin tam içinde bütün olarak duran bu alanın durumunu es geçmiştir.

Davacıya göre Bakanlık yine aynı savunmada önce imalat sonra plan oluşumunu ise yine üstü örtülü bir şekilde ifade etmiştir : *"Konak tarihsel sit alanı ilişkin hazırlanan 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı ise 27.03.2003 gün 10441 sayılı Koruma Kurulu kararı ile uygun bulunmuştur"*. Bu düzenlemenin önce plansız gelişigüzel yapılan alt geçit artı onun gabarisinin anormalliğini bertaraf etme durumunu ve kıyı ile bütünlük arz etmemesini nazara almadan yapılan bu kısmi tasdik işlemini taraflı bulan davacının planın ve meydanın bütünlük arz etmesi noktasında ki var olan açık gerçeklik karşısında bizde bu eleştiriyi haklı buluyoruz.

Davalı Bakanlık plansız alan olan ama bu arada imalatları da bitmiş olan Kıyı Yasası kapsamandaki alanlar için ise şu belirlemeyi yapmıştır : *"Planlama alanının kıyı yasası kapsamına giren bölümünde 3830/3621 sayılı Kıyı Yasası doğrultusunda*

[1473] Söz konusu imalatın kaçak olduğu ve yasalara aykırı olduğu ve suç teşkil ettiği yönünde net bir ifadenin olmamasını davacı taraf yanlış bir yaklaşım olarak nitelendirmektedir.

[1474] Kurulun bu sınır dışındaki alanda meydan düzenlemesi projesi kapsamında imalatların yapıldığını bilmesine rağmen bu noktayı es geçmesini yine davacı taraf yadırgamaktadır ki bizce de burada gerçekten meseleyi dava dilekçesi savunmasında bir geçiştirme ve önemsizleştirme üslubunun var olduğu kanısını uyandırmaktadır. Özellikle mahkemeye intikal etmiş bu hususta kurulun daha açık ve net bir ifadeyi kullanması ve gerekli yerlerde hukuka aykırı durumların önemle altını çizmesi doğru bir beklentidir diye düşünüyoruz.

işlem yapılmak üzere 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı imar planının İzmir Büyükşehir Belediyesince Bayındırlık ve İskan Bakanlığına iletilmesinin uygun olduğu bildirilmiştir". Bu cevap üzerine davacı taraf en haklı noktasını ortaya koymakta ve eğer bu *"meydan bir bütün ise ve planlamada bütünlük arz edecekse o zaman kıyı alanı tarafı nazara alınmadan ve kara tarafının hemen yanında bulunan alt geçidin yasadışılığı ortada iken nasıl olurda kıyı alanı dışındaki sahil şeridi kısmında bu mevzi tasdik yapılabilir"* demektedir ki gerçekten bu eleştiri çok haklı bir eleştiridir ve bu manda kurul ciddi manada soru işareti içeren ve kendi kararlarıyla da çelişen bir karar vermiştir kanaatindeyiz.

Ortadaki var olan hukuka aykırılğın tespitini yapmış olan Koruma Kurulunun bu durumu Bakanlığın mahkemeye verdiği cevapta kendisini açıkça göstermektedir : *"Aynı kararda 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı koşullarına uygun bulunan Konak Meydanına ilişkin kentsel tasarım ölçeğindeki düzenleme projesi uygun bulunarak, Konak Belediyesi yetki sınırları içerisinde kalan kısmında proje doğrultusunda uygulama yapılabileceği bildirilmiştir*[1475]*"*.

Bakanlık savunması ortadaki parçacı yaklaşımı da itiraf etmektedir: *"Konak Meydanı'ndaki düzenleme ile ilgili Koruma kurulunca sadece Konak Belediyesi yetki alanı sınırları içinde kalan kısımda uygulama izni verilmiştir"*. Koruma Kurulu'nun bütün planlama ilkelerine aykırı olarak ve kentin ana meydanında yapılmaması gereken parçacı bir yaklaşımı kabul etmesi ve bu cümlesinin hemen bir öncesinde bu düzenlemenin tam ortasında bulunan kaçak alt geçidi zikretmesi gerçekten savunma dilekçesinde yazılabilecek bir üslup değildir. Bakanlık burada sanki davalı idarenin adına savunma yapıyormuş gibi bir izlenim vermektedir.Bu savunmada danışma noktası elbetteki kuruldur ve bizde doğal olarak bu manada kurula atıf yapıyoruz.

[1475] Burada kurul planlama ilkelerini ve kıyı yasasını hiçe sayan ve kaçak alt geçidi yok farz eden bir yaklaşım ile bu önce imalat sonra plan yaklaşımını ve hem de kısmi olan parçacı durumunu tasdik etmiştir ki bu karar sanıyoruz çok uzun yıllar tartışılacaktır.Bu bağlamda yasal düzenleme içinde kurul kararlarının ve kararı alanların sorumlulukları açısından yeni tartışma noktaları yaratacak bu somut durumun ayrı bir bilimsel araştırmanın konusu olacağında hiç kuşkumuz bulunmamaktadır.

Davalı bakanlık savunmasının devamında aynı tarafgir yaklaşımı şu ifadelerle devam ettirmiştir : *"Konak Meydanının tarihsel sit alanı olarak belirlenmesini takiben alınan tüm kurul kararlarında alan bütününe yönelik koruma amaçlı imar planı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 30.01.2002 gün ve 9728 sayılı kararla belirlenen sit alanı bütününe 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planının hazırlanması ve Kurul kararlarının ve 2863/3386 sayılı Yasanın 17. maddesinin gereğinin yerine getirilmesi açısından olumlu bir aşamadır.*. Davacıya göre bu paragraf tam bir talihsiz açıklamadır. Yani siz hem alan bütününü içeren bir anlayıştan bahsedeceksiniz ve hem de bu alan bütün içinde yer alan kıyı alanı ve ardından gelen alt geçit uygulaması içindeki kesin plansızlığı ve bu imalatın kara tarafındaki önce imalat ve ardından bu imalatı plana uydurma çalışmasını olumlu bulacaksınız bu gerçekten kabul edilebilir bir durum değildir. Davacıya göre bu durum Planlama Hukuku açısından tam bir kaostur ve aşırı tarafgir bir yaklaşımdır.

Bakanlık savunmasında devamla şu tespit yapılmıştır : *"1/5000 ve 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı değerlendirildiğinde tüm kararlarda planın kıyı yasası kapsamında kalan bölümüyle ilgili kıyı yasası doğrultusunda işlem yapılması gerektiği belirtilmiştir"*. Bu belirlemeyi yapan Koruma Kurulu'nun meydanın bütünündeki var olan önce imalat sonra planlama çalışmalarını kabul etmesi bu alana sınır ve aynı bütün içinde yer alan ve bu sonradan planlamaya itme ve uydurma uygulamasının bile geçerli olmadığı alt geçit ve kıyı alanı kısmının durumunu hiçe sayarak bir tezat durum içinde bulunmasının mutlaka bilimsel analizi yapılıp bu manadaki oluşumlar için koruma adına var yasal düzenlemenin yetki açısından tekrar değerlendirilerek meselinin soyutluktan çıkarak somut olarak irdelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bakanlık savunmasının sonuç kısmında mahkemeden yürütmenin durdurulması istemi ile davanın reddedilmesini talep etmiştir : *"Dava dilekçesinde ağırlıklı olarak üzerinde durulan*[1476] *Konak Meydanı düzenleme projesinin meydanın*

[1476] Davacıya göre dava dilekçesinde ağırlıklı olarak durulan konunun meydan düzenlemesinin kimliği ile ilgili değerlendirmeler olmayıp tam tersi planlama ile ilgili kısmıdır ve bu manada ki tespitin dilekçe metninin bütününe bakıldığında ne kadar yanlış bir tespiti olduğu kendisini açıkça

kimliği ile uyumsuz olduğu iddiası ile ilgili olarak ise; uyum kavramının göreli[1477] *olması nedeniyle herhangi bir değerlendirme yapılmamaktadır….açıklanan nedenlerle yürütmenin durdurulması ve davanın reddine karar verilmesi gerektiği…."* bildirilmiştir. Bu meydan düzenlemesinin tam ortasında kaçak ve standartlara aykırı olan bir alt geçidi var ise[1478] ve yine aynı şekilde bu alt geçidin deniz tarafında bulunan kıyı alanı içinde hiçbir ölçekli plana ve projeye dayanmayan kaçak imalatlar var ise bu durumda, kaçak ve standartlara aykırı alt geçidin kara tarafında bulunan ve önce imalatları yapılan ve sonrada plana uydurulmaya çalışılan bir alan ile bu alan asla bütünlük arz etmeyecek bir durum içinde kalacaktır. Burada bakanlık nasıl olurda içinde kaçak alt geçidin var olduğu + bu alt geçidin deniz tarafının da plansızlığı ortada iken davanın reddini isteyebilir gerçekten anlayabilmiş değiliz.

3.9.7.1.4 Davalı Konak Belediyesi Başkanlığının 18.07.2003 Tarihli İlk Cevabı

Uygulama imar planının onay merci ve süreci ile ilgili olarak davalı olarak gösterilen Konak Belediye Başkanlığının 18.07.2002 tarihli davaya cevap dilekçesinde[1479] davacıya göre Büyükşehir/İZSU birlikteliğinin yapmış olduğu bu plansız olumsuzluğu örtme gayesi vardır. Davacının bu iddiası çok önemli bir iddiadır. Bu manada bir analiz yapabilmek için dilekçenin şu kısımlarını aynen aktarma durumunda kalmış bulunuyoruz ; *"Konak tarihi sit alanının da içinde yer aldığı Kemeraltı Kentsel, Arkeolojik ve Doğal Sit alanlarını içeren 1/5000 ölçekli*

---

gösterecektir. Bakanlık savunmasının bu manada meseleyi ele alması görsel olarak bile kendisini nakzetmektedir.

[1477] Davacıya göre Bakanlık savunmasında ki bu "uyum kavramının göreli olması" yaklaşımı çok yanlış bir savunmadır. Zira bu düzenlemenin kaçak bir alt geçidi tam ortasında bulundurması ve önce yapılan bu alt geçidin yanlış gabarisi dolayısıyla meydana gelen olumsuz görüntüyü kamufle etmek adına yapılan meydan düzenlemesinde bu kotlara uydurulması öyle pek "göreli" bir "uyum" sorunu olmayıp tam tersi açıkça hukuka ve bilime aykırı bir uyum sorunudur. Artı Kıyı Alanı içindeki plansızlık içindeki imalatların sahil şeridi kısmındaki sonradan olan plan içindeki imalatlarla uyum sağlaması da "göreli bir uyum sorunu" olmayıp tam tersi esaslı bir uyumsuzluk sorunudur. Uzman bir kuruluşu bünyesinde barındıran bakanlık ile ilgili büyükşehir belediyesi yönetiminin aynı parti içinden olmaları acaba bu "göreli uyumu" çağrıştırıyor mu diye düşünülmektedir.

[1478] Bu durum **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/130 E ve 2004/332 K** sayılı dosyasında ve aynı konuda açılan diğer mahkeme dosyalarına konu olan diğer kararlarda açıkça görülmektedir. Çalışmanın Konak Alt Geçit Projesinin incelenmesi kısmında bu manada ki kararları incelemiştik.

[1479] Bu cevap davanın açılmasından ancak dört ay sonra mahkemeye sunulabilmiştir ki davacıya göre bu süre makul bir süre olarak kabul edilemeyecek bir süredir.

Kemeraltı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, İzmir Büyükşehir Belediyesince hazırlanarak Koruma Kurulunun 14.10.2002 – 05/85 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Söz konusu nazım imar planı doğrultusunda İzmir Büyükşehir belediyesince hazırlanan Konak Tarihi Sit Alanına ilişkin 1/1000 ölçekli konak tarihi sit alanı koruma amaçlı imar planı kapsamında konak meydanı "özel projesine göre uygulaması yapılacak alan" olarak belirlenmiş olup, kıyı kenar çizgisinin karar kesimine ilişkin kısmını kapsayan bölümü Belediye Meclisimizin 17.02.2003 gün ve 4747/5143 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Konak Meydanına ilişkin 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı ile kentsel tasarım ölçeğindeki proje 2863/3386 sayılı yasa kapsamında Koruma kurulunun 27.03.2003 -10441 sayılı kararıyla uygun bulunarak İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 07.4.2003 gün ve 127-35/31.787.6036 sayılı yazısıyla onaylanmıştır".

Konak Belediyesi bu düzenlemenin tam ortasında bulunan kaçak ve standartlara aykırı alt geçit uygulamasından ve yine bu düzenlemenin kıyı alanı ile ilgili kısmından hiç bahsetmemiştir. Bu iki alan içindeki plansızlık durumunun sanki yokmuş gibi mahkemeye dilekçe verilmesini doğru bulmadığımızı belirtmek istiyoruz. En azından bu iki durumun altını çizmesi mahkemenin Yürütmenin Durdurulması yönünde ciddi bir argüman olacağı kesin iken bu manada savunmada yapılan olumsuzluğu örtme yönündeki pasif ifade tarzı davacıya göre en azından mahkemeyi yanıltmak anlamında bir davranıştır.

Dilekçenin sonuç bölümünde ise "*Konak Meydanı ve düzenleme projesine ilişkin uygulamaların İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütüldüğü…."* belirtilerek "davanın reddi gerektiği" bildirilmiştir. Oysaki ilçe belediyesi olarak planın bütünlük arz etmemesi ve kaçak yapılaşmaların olduğu bir alanı çok iyi bilebilecek vukufiyette olmasına rağmen davanın reddini talep etmesi gerçekten Büyükşehir Yasasının denetim hükümlerinin incelenmesi açısından üzerinde bilimsel olarak durulması gereken bir noktadır. Bize göre iki belediyenin aynı partiden olmaları ve yasanın Büyükşehir belediyesini ilçe belediyeleri karşısında çok güçlü bir konuma getirmesi noktasındaki arızalı mutlak ve koşulsuz sıkı işbirliğinin kötü bir görünümüdür.

3.9.7.1.5 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığının ilk Cevabının İncelenmesi

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın 01.08.2003 tarihli[1480] cevabında ise; Öncelikle nazım imar planı yönünden süre aşımı iddiası ileri sürülmüştür. İptali istenen nazım imar planın Belediye Meclisinin 04.11.2002 tarih ve 05-85 sayılı kararı ile kabul edildiğini ve bu kararın 21.11.2002 tarihinde Belediye Başkanınca onayladığını ifadeden davalı söz konusu imar planın İmar Kanununun 8/1. maddesi (b) bendi gereğince 16.12.2002-17.01.2003 tarihleri arasında askıya çıkarak ilan edildiğinin altını çizerek, bu duruma göre askıdan iniş tarihinden itibaren 60 gün içinde ve nihayet 18.03.2003 tarihinde dava açılması gerekirken 23.03.2003 tarihinde dava açıldığında süre aşımı nedeniyle davanın reddini talep etmiştir. Davalı idarenin bu savunması yanlış bir temel içindedir. Zira İYUK. nun 7. maddesinde dava açma süresi ile ilgili şu hükümler vazedilmiştir*: " Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay'da ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür…", "…. İlanı gereken düzenleyici işlemlerde dava süresi, ilan tarihini izleyen günden itibaren başlar. Ancak bu işlemlerin uygulanması üzerine ilgililer, düzenleyici işlem veya uygulanan işlem yahut her ikisi aleyhine birden dava açabilirler. Düzenleyici işlemin iptal edilmemiş olması bu düzenlemeye dayalı işlemin iptaline engel olmaz…"* görüldüğü üzere İYUK. nun 7/4. maddesinde düzenleyici işlemlerin (imar planının) uygulanması üzerine ilgililer, düzenleyici işlem veya uygulanan işlem veya her ikisi aleyhine birden dava açabilmektedir. Dolayısıyla nazım imar planının uygulanması mahiyetindeki birel (uygulama) işlemi üzerine hem düzenleyici işlem hem de uygulama işlem aleyhine dava açma mümkün olduğundan burada süre aşımından bahsetme imkanı bulunmamaktadır. Zaten mahkemede bu manada bir yorum yaparak süre aşımı iddiasını reddetmiştir. Bu kadar açık kanun hükümlerine rağmen idarelerin yargılamada adeta bir kalıp mantığı içinde hep bu iddiaları sunmaları hukuk entelektüelliği açısından pek şık olmayan görünüş aksettirmektedir.

[1480] Davanın 28.03.2003 tarihinde açıldığı düşünülürse davalı idarenin ilk savunmasını ancak 01.08.2003 tarihinde vermesi, yani dava açılmasından 90 gün sonra ancak ilk savunmanın verilmesi idari yargının hızlı işlemesi bakımından incelenmesi gereken bir husustur.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne göre uygulama imar planı yönünden dava tarihinde davaya konu olacak işlem yoktur ve davacının iptalini istediği İzmir konak tarihi sit alanı koruma amaçlı imar planı, Konak Belediye Meclisinin 17.02.2003 tarih, 4747/5143 sayılı kararıyla kabul edilip, Koruma Kurulunun 27.03.2003 tarih ve 10441 sayılı kararıyla uygun görülmesi üzerine Belediye Başkanınca 07.04.2003 tarihinde onaylanarak tekemmül etmiştir. Davalı idareye göre, Belediye Başkanının onay tarihi olan 07.04.2003 tarihinden önce kesin ve yürütülmesi zorunlu bir imar planından söz edilemeyeceği, 28.03.2003 tarihinde açılan davada uygulama imar planı yönünden idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem bulunmadığından , davanın uygulama imar planına ilişkin kısmı ile Koruma Kurulu kararına ilişkin kısımlarının İYUK. Hükümleri uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

Davacıya göre davalı belediyenin bu savunması da yerinde bir savunma değildir. Şöyle ki: daha birçok planlama ve uygulama sürecinde olduğu gibi belediye burada da önce uygulamaya başlamış, sonradan planlama sürecine başlamıştır. Yani önce inşaat ve imalat yapmış ardından da bu inşaat ve imalatlara uygun plan çıkarmıştır. Artı bu meydan düzenlemesinde kıyı alanı ile ilgili kısmın planı da henüz bulunmamaktadır. Nitekim burada da plan kesinleşmeden uygulama işlemine başlandığı görülmektedir. Zira burada dava açıldığında uygulama işlemi (inşai faaliyetler) başlamış durumdadır. Zaten davacı taraf aslında bu uygulama işleminin bir plana dayanmadığının farkında olarak bu davaya açmış ve bölgede yapılan inşai faaliyetlerin plansız yürütüldüğünü dava dilekçesinde ifade etmiştir. Burada belediyenin savunmasında bu husus açıkça ortaya çıkmış görünmektedir.

Yine davacıya göre dava açılma tarihi itibariyle Belediyenin tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan Konak Meydanına ilişkin uygulama işlemini planlama sürecine ve planın kesinleşmesine imkan tanımadan başladığı ve yapılan uygulama ile bölgenin yapısının aşağı yukarı şekillendiği ilgili meclis karar tutanaklarından görülmekte ve bazı meclis üyelerinin bu manada ağır eleştirileri bulunmaktadır[1481].

[1481] İzmir Konak Belediyesi'nin 17.02.2003 tarihli Şubat dönemi Olağan 2. birleşim 1.toplantısında mesele tartışılmış ve meclis üyelerinden Özcan Kaya, Mustafa Kocaoğlu ve Gönen Aras'ın bu mecliste yaptığı konuşma metinleri, bu durumu ispatlamıştır. Bu tartışma tutanakları incelenirse söz konusu meydan düzenlemesinin plan aşamasından önce inşai aşamaya yani uygulamaya geçildiğini ve neredeyse bitme aşamasında plan olarak meclise getirildiği görülecektir. Konunun meclis denetimi

Davacıya göre böyle bir anlayışın çağdaş planlama ve şehircilik ilminde yeri yoktur ve bir nevi gecekondu (ve ıslah imar planı) türü anlayışın burada tezahür etmesi söz konusudur. Gerçekten de bilindiği gibi Büyükşehirlerimizin büyük bir kısmı gecekondularla doludur ve bu alanlar plansız yapılaştığından, sonradan yapılaşmaya uygun planlar (ıslah imar planları) geliştirilerek buraları imar planı kapsamına alınmıştır. Burada da görüyoruz ki imar ve planlama hususunda en yetkili kurum dahi bu yöntemi kullanıyor. İmar planı olmadan uygulama işlemini başlatarak, sonradan imar planını yapmıştır veya kesinleşmiştir. Bu husus belediyenin buradaki savunmasında açıkça kendisini göstermektedir. Davacıya göre bu anlayışın gecekondu uygulamasından bir farkı yoktur. Böyle bir anlayışın tarihi sit alanı olarak tescilli bulunan konak meydanında tezahür ettirilmesi planlama ve şehircilik adına son derece yanlış bir yaklaşım olduğunda kuşku yoktur.

Büyükşehir Belediyesi savunmasının devamında, bölgenin Koruma Kurulu'nca 20.01.1994 tarih ve 4841 sayılı kararı ile tarihi sit alanı olarak tescillendiğini, 2863 sayılı Kanunun 17. maddesine göre sit ilan edilen alanların en geç bir yıl içinde koruma amaçlı imar planlarının hazırlanarak Koruma Kuruluna iletilmesi ve bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarının kurulca belirlenmesi gerektiği bildirildiğinden bu alana ilişkin Belediyece koruma amaçlı nazım imar planı hazırlanarak Koruma Kuruluna iletildiğini, bu aşamada Koruma Kurulunun kararı[1482] ile Konak-Kemeraltı ve çevresi tarihi sit, doğal sit ve arkeolojik sit olarak tescilli alanların bütününü kapsayacak şekilde 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı hazırlanması istenmiş ve bu aşamadaki diğer kararı[1483] ile evvelce belirlenmiş olan Kemeraltı kentsel sit alanı, kentsel sit+3.derece arkeolojik sit alanı olarak tescillendiğinden alan bütününde koruma amaçlı nazım imar plana

---

açısından incelenmesi kısmında bu husus, geniş olarak izah edilecektir. Yine bu plansız uygulama tercihinin belgesi olarak gösterilebilecek ikinci bir meclis oturumu ise Konak Belediye Meclisinin 25.02.2003 günlü Şubat dönemi olağan 3. birleşimi 1. toplantısına ait tutanaklardır. Yine bu anlamda bir belge olarak kabul edilebilecek İzmir Büyükşehir Belediyesinin faaliyet raporunun oylanması oturumunda ki meclis tutanaklarının incelenmesi de söz konusu meydan düzenlemesinin plana dayanmadan parçacı inşai yaklaşımlarla oluşturulduğunu bize ispatlamaktadır. Konunun ayrıntılı olarak incelemesi, meydan düzenlemesinin meclis denetimi bakımından incelenmesi başlığı altında yapılacaktır.

[1482] İzmir 1.Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 3011.2000 tarih ve 8988 sayılı kararı.

[1483] İzmir 1.Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.01.2002 tarih ve 9728 sayılı kararı.

hazırlanması zorunlu olmuş, kurulun söz konusu kararı üzerine 227 hektarlık alanı kapsayan ve bir bütün olarak ele alınan 1/5.000 ölçekli İzmir Konak Kemeraltı ve çevresi koruma amaçlı nazım imar planı raporu ile birlikte hazırlanmış ve Meclisin 03.05.2002 tarih ve 5/32 sayılı kararı ile kabul edilmiş denildikten sonra Koruma Kurulu'nun 21.06.2002 tarihli sayılı kararı[1484] ile plan notlarında bir takım değişiklikler öngörüldüğünden tadil edilerek yeniden kurula iletilmiş ve 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı 14.10.2002 tarihli kararı[1485] ile olumlu bulunarak, meclisin 04.11.2002 tarih ve 05/85 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve 22.11.2002 tarihinde belediye başkanınca onanmıştır.

Burada üzerinde durulması gereken husus şudur ki; Konak Meydanı'yla bütünlük arz eden en azından aralarında bir geçiş bağı olan Kemeraltı bölgesinin planlanmasında, davalı Büyükşehir Belediyesi bu Meydanı da plan sınırları içine almadan bir mevzi plan uygulaması yapmıştır. Kemeraltı bölgesinin deniz ile ve meydan ile ilgili bağlantısı yapılmadan bir plan sürecine girmesi gerçekten 2000li yıllarda düşülmemesi gereken bir hatadır. 1956 yılında yapılan meydan projesi yarışmasında bile bu öngörü var iken 2000 li yıllarda bu öngörünün olmaması gerçekten üzerinde durulması gereken bir hususdur.

İzmir Konak Kemeraltı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın Büyükşehir Meclisi'nden onay tarihi 03.05.2002 dir.[1486] Kemeraltı planının sınırı meydanın başladığı alandır ve bu plan daha meclisten geçmeden Büyükşehir Belediyesi/İZSU ortak yapımı kaçak alt geçit yapılmış ve bu kaçak yapının yanlış gabarisinin neden olduğu anormalliği düzenlemek adına meydanda parça parça imalatlar başlamıştır ki bu uygulamaların hiçbirisinin planı mevcut değildir[1487].

[1484] İzmir 1.Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 21.06.2002 tarih ve 9995 sayılı kararı.
[1485] İzmir 1.Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 14.10.2002 tarih ve 10138 sayılı kararı.
[1486] İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 03.05.2002 tarihli ve 5/32 sayılı kararı.
[1487] Kemeraltı planını hazırlayan kurum Dokuz Eylül Üniversitesi'dir. Heyetin başında bulunan Prof. Dr. Tayfun Taner ile konuyu görüştüğümüzde, bu Kemeraltı planının meydan ve deniz ile olan bağlantısı ve bütünlüğünün kendilerinden istenmediğini ve plan sınırının Kemeraltı bölgesinin bitimi ve Meydanın başlangıcı noktasında olduğunu ve bu hususun kendilerinin uyarısına rağmen belediye tarafından dinlenmediğini ifade etmiştir.

Büyükşehir'in savunmasında bu Kemeraltı planından bahsederek yapılan kaçak imalatların meydan düzenlemesi içine sokulup ikisinin aynı mihverde değerlendirildiğini iddia etmesi en azından Kemeraltı Planını hazırlayan müellif üniversiteye karşı haksızlıktır.

Kemeraltı bölgesinin planlaması aşamasında başlayan meydandaki kaçak alt geçit ve onun kamuflajı anlamındaki plansız yapılaşmanın bu ikircikli durumunu örtbas etmek adına; (*Planlı bölge Kemeraltı + Kaçak yapılaşma sonra kısmi planın meydan düzenlemesi = Plan Bütünlüğünü sağlamak)* şeklinde bir formül ortaya atmak ve bunu da davanın içinde savunma olarak yapmak gerçekten çok üzücü bir durumdur.

Burada Kemeraltı bölgesinin planlamasını üzerine alan Dokuz Eylül Üniversitesi'nin duruşu da yanlıştır kanaatindeyiz; bu plan sınırı kendilerine getirildiğinde bölgenin meydan ve deniz ile ilgili bağlantısının ve plan bütünlüğünün sağlanması adına tepki vermesi ve bunun sonucu olarak da bu sınırlama içinde çalışma yapmayı reddetmesi gerekirken tabir yerinde ise "Büyükşehir Belediyesi ne dediyse o sınır içinde kalması" gerçekten bilim adına kabul edilebilecek bir duruş değildir.

Kemeraltı Bölgesi ve Konak meydan düzenlemesi çok büyük ödül içeren bedellerle ve geniş bir katılımla uluslararası bir yarışma mantığı içinde ele alınması ve bu durumun verdiği imkan ile en azından ortada gerçek anlamda bir müellif ve onun somut eseri ve dolayısıyla da ideal bir tartışma ortamı olurdu diye düşünüyoruz.

Davalı idare bu ilk savunmasının devamında özetle; Konak meydanı ve çevresine hazırlanan 1/1000 ölçekli düzenleme projesinin 08.10.2002 gün 36-696 sayılı yazı ile Kurula iletildiği, Koruma Kurulu'nun 14.10.2002 tarih ve 10139 sayılı kararı ile özel proje alanı olarak tariflenen Konak Meydanı'na ilişkin kentsel tasarım ölçeğindeki planın dolgu alanında öngörülen anfitiyatro ve ilave dolgunun iptali koşuluyla uygun olduğuna, Konak Belediyesi yetki alanında kalan kesime ilişkin koruma amaçlı imar planı ve uygulama projelerinin meclis kararı alınarak kurula

iletilmesi, Konak Belediyesi yetki alanında kalan bölüme ilişkin, yeşillendirme, yaya yollarının parke kaplamaları, drenaj, aydınlatma gibi işlemleri kapsayan yüzey düzenlemesine yönelik geçici uygulamaların yapılabileceğine karar verdiği belirtilmiştir.

Büyükşehir Belediyesi, ilk cevabının devamında şu hususları ifade etmiştir: *"Konak Belediye Meclisi'nin 17.02.2003 gün ve 4747/5143 sayılı kararıyla 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planında özel proje alanı olarak tariflenen Konak Meydanı ve çevresine ilişkin 1/1000 ölçekli 03.03.2003 gün ve 389 sayılı yazımız ile Koruma Kuruluna iletilmiş ve 27.03.2003 gün ve 10441 sayılı kararı ile uygun görülerek, 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planına göre hazırlanan ve 14.10.2002 gün ve 10139 sayılı kararı ile prensipte uygun bulunan Konak Meydanına ilişkin kentsel tasarım ölçeğindeki düzenleme projesinin uygun olduğuna, Konak Belediyesi yetki alanı sınırları içerisinde kalan kısımda düzenleme projesi doğrultusunda uygulama yapılabileceğine karar verildiği, 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planının 07.04.2003 tarihinde belediye başkanlığınca onandığı, dava konusu koruma amaçlı imar planı ve bu tür planların yürürlüğe girmesi için kurul kararının varlığı yeterli ve geçerli olduğunu, kurul kararlarının kesin olduğunu, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin koruma kurulu kararlarına uymak zorunda olduğunu, bu kararlara karşı ancak idare mahkemelerine itiraz edilebileceğini, bu nedenle davacının iddialarının yasal dayanağının bulunmadığı..."*.

Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin savunmasının devamında; *"davacının düzenleme projesinin tarzına yönelik iddialarını da kendi beğenilerine aykırı bulduğu tüm unsurları önyargılı olarak değerlendirdiği, halbuki hazırlanan proje, Mimarlar odası üyelerine, belediye meclisi üyelerine, belediye yetkililerine, basına ve kamuoyuna çeşitli zamanlarda tanıtılarak ilgili grupların görüşleri alınmış ve önerileri değerlendirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır"*. İfadeleriyle katılımı esas aldığını iddia etmiştir. Bu doğru bir saptama değildir. Şöyle ki:

Öncelikle davalı Büyükşehir Belediyesi, bu noktada sadece Mimarlar Odası'ndan bahsetmiştir. Oysaki bu manada en azından Şehir Plancıları Odası, Peyzaj Mimarları Odası, Jeoloji Mühendisleri odası gibi ilgili meslek odalarını da bu bilgilendirme toplantısı içine almalıydı diye düşünüyoruz. Davalı savunmasındaki bu ifade ile Mimarlar Odası'nın Kent ve Çevre Komisyonu'nun Konak Meydanı ile ilgili hazırladığı rapor tezat teşkil etmektedir. Şöyle ki; O dönem itibariyle özellikle Meydanın neredeyse orta noktasında bulunan kaçak alt geçit ile ilgili yapılaşma başlayınca Mimarlar Odası İzmir Şubesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan Konak Meydanı düzenlemesinin durdurulmasını istemiş ve buna dayanak olarak da Mimarlar Odası Kent ve Çevre Komisyonu'nun, Konak Meydanı düzenlemesine ilişkin bir raporunu ileriye sürmüştür. Raporda, tarihi Konak Meydanı'nda yapılan düzenlemelerde çok önemli mekansal aksaklıklar ve hatalı kararların olduğu öne sürülerek, şu ifadelere yer verilmiştir: *"...Tarihi Konak Meydanı'nda gerek daha önceki uygulamalarda gerek şu anda yapılan düzenlemelerde, çok önemli mekansal teknik aksaklıklar ve hatalı kararlar söz konusudur. Bunlardan biri, eski Gümrük Meydanı'nın düzenlenmesi de göz önünde tutularak meydandaki genel taşıt-yaya ilişkisi ve kot ilişkileri, bir diğeri de yeni düzenlenmekte olan trafik yolunun bölgenin kara tarafına yani meydanın tam can alıcı tarafına doğru 50.00 metre gibi bir mesafede ötelenmesi kararlarıdır. Bu, hem meydanı daraltacak ve parçalayacak hem de yolun her iki tarafının kullanımını işlevsizleştirecek bir karardır"*[1488].

Konak Meydanı'nın mevcut durumlarıyla tarihi yapılar, kültür yapıları, ticari ve idari yapılar ve fonksiyonların çevrelediği ve kent bütününü de etkileyen ulaşım ağlarının biçimlendirdiği bir konumda yer aldığı belirtilen raporda devamla şu hususlar ifade edilmiştir:

"Bütün bu bileşenler, meydanın kent için önemini daha da arttırmaktadır ancak Konak Meydanı'nda yeterince tartışılmadan, ilgili meslek odalarına bilgi verilmeden, kentin makro ulaşım sistemi içinde düşünülmeden, buna bağlı alt ölçek planlara işlenmeden çalışmalara başlanmıştır. İZSU tarafından hazırlanan krokiyle

[1488] BASKICI, a.g.e., s.135-136'da bu manada Odanın eleştirileri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

başlanan bu çalışma, hem çalışmanın yürütüldüğü birim açısından hem de planlama ve projelendirme aşamalarının eksikliği açısından yanlış tanımlanmıştır[1489]*"*.

Bu rapordaki ifadeler ile davalı Büyükşehir Belediyesi'nin konu hakkında kullandığı ifadeler örtüşmemektedir. Davalı vekilinin en azından bu dilekçeyi kaleme alırken Mimarlar Odası İzmir Şubesi eski Genel Sekreteri Hasan Topal'a danışarak konuyu daha net bir şekilde ortaya koyabilirdi diye düşünüyoruz zira, bu dilekçenin yazıldığı tarihte bu bürokratımız, Büyükşehir Belediyesi'nin imardan sorumlu Genel Sekreter Yardımcılığı görevini yapmaktadır ve bu Meydan düzenlemesinde en yetkili bürokrattır.

Yine davalı Büyükşehir Belediyesi'nin projeyi "belediye meclis üyelerine tanıtıldığı ve görüşlerinin alındığı" yönündeki iddiası ile belediye meclis tutanakları tezat teşkil etmektedir. Çalışmanın ileriki bölümünde yer alan, konunun meclis denetimi başlığındaki incelemeye atıf yaparak burada o tutanaktan çok kısa bir alıntı yapılarak savunmanın tutarsızlığı ortaya konulacaktır.

İzmir Konak Belediyesi'nin 17.02.2003 tarihli Şubat dönemi Olağan 2. birleşim 1 .toplantısında mesele tartışılmış ve meclis üyelerinden Özcan Kaya, Mustafa Kocaoğlu ve Gönen Aras'ın bu mecliste yaptığı konuşma metinleri konu hakkında meclis üyelerinin haberdar edilmediği tam tersi yapılıp bitme aşamasına geldikten sonra onlara planla diye dayatıldığını ifade etmişlerdir.

Konak Belediyesi Meclis üyesi olan Özcan Kaya'nın bu toplantıda yaptığı konuşmadan yapacağımız kısa bir alıntı durumu zaten izah edecektir:

".. Sayın başkan değerli arkadaşlar! Ben sayın belediye başkanı Erdal İzgi'den rica ediyorum. Derhal gidin kaçak yapıyı mühürleyin. Konak'ta yapılan çalışmalar kaçak çalışmalardır. Planı henüz onaylanmadı. Konak belediye meclisi1000'ligi ret ederse yapılan bu hizmetler ne olacak. Planı yapılmadan ihalesi yapılmış, bitmiş bize sadece bu öngördüğümüz ihalesi bitmiş kaçak yapıyı tasdik edin

[1489] BASKICI, a.g.e., s.136

şeklinde önümüze geliyor. Etik açıdan hiç doğru değildir. Hiyerarşi açıdan hiç doğru değildir. Çok aceleleri vardıysa ille de biran önce yapmak istiyorlarsa müracaat ederlerdi. Kamu yararına olağan üstü bir mecliste planı yapar bitirirdik sonradan famerit mermerler döşenmeye başlanırdı. Zenginlerin villalarına döşediği mermerler şimdi Konak'a döşeniyor. Mermerci kimdir onu merak ediyorum. Değerli arkadaşlar burada birkaç konuya dikkatinizi çekmek istiyorum ve sağ duyunuzu çok rica ediyorum. Bir kere bize gösteriliyor. Dikkatle bakın alt geçitte mevcuttur. Alt geçit yapılmadan önce alt geçidin planı neden yapılmadı. Planı yapılmadan alt geçit yapıldı. Bu vahim bir kaçak yapı, Konak belediye başkanının bun mühürlemesi lazım. İkinci Konak Meydanı düzenleme inşaatı yapılamadan önce planı neden yapılmadı. Bu konuyu da sayın belediye başkanımızdan cevaplamasını istiyorum... Üçüncü bir soru. Alt geçidin bulunduğu alan Kıyı Koruma Kanununa giriyor. İlgili Bakanlığın onayı var mı yok mu? Bakanlık tarafından tasdik edilmiş mi? Bunun da cevabını rica ediyorum. Dördüncü bir konu: Önce gelişi güzel inşaat sonra plan anlayışı doğru bir anlayış mıdır? Plan yapıldıktan sonra ilgili çalışmalar yapılsaydı yanlış mı olurdu? ..."

Bu açıklamalar göstermektedir ki Büyükşehir yönetimi, konuyu meclis üyelerine bile aktarmamıştır. Ve bir oldubitti mantığı içinde yapılan imalatların plana geçirilmesini, dayatma şeklinde meclisin önüne getirilmesini meclis üyeleri etik bulmamaktadırlar.

Yine aynı toplantı tutanağı içinde bir başka meclis üyesi ve Bayındırlık Komisyonu Başkanı olan Gönen Aras (ki aynı zamanda iktidar partisi mensubudur) şu ifadelerle bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır: *" Sayın başkanım, değerli arkadaşlar. Şaka bir yana sayın Kaya'nın söylediği bu konularda biraz daha Büyükşehir belediyemizin duyarlı davranmasını talep ediyorum. Bende, bende aynı şekilde önceden işlemlerin halledilip, sonradan meclislerin önüne getirilmesi taraftarı değilim. Bunlarda kamu yararı vardır. ....Teşekkür ederim".*

Yani neticede meclis üyeleri bunu bir dayatma olarak görmekte ve Büyükşehir Belediyesi yönetiminin tutumunu tasvip etmemektedirler. Tabi kentin Meydanında yapılan bu kaçak yapılaşmaların bitme aşamasına kadar suskun kalan

meclis üyelerinin, sadece önlerine getirilen dayatma planının onaylanmasında değil, çok daha önceden (bu kaçak yapılaşmalar başlar başlamaz) bu tepkilerini vermeleri gereğinin analizinin bir başka bilimsel çalışmanın konusu olacak kadar geniş olan nedenlerinin tartışmasına burada girmiyoruz.

Meslek odalarının ve meclis üyelerinin beyanları ortada iken, Büyükşehir Belediyesi'nin dava dilekçesinde, katılım adına *"halbuki hazırlanan proje, Mimarlar Odası üyelerine, belediye meclisi üyelerine, belediye yetkililerine, basına ve kamuoyuna çeşitli zamanlarda tanıtılarak ilgili grupların görüşleri alınmış ve önerileri değerlendirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır"* ifadesini kullanması, yanlış ve yanıltıcı bir tutumdur. Bırakın önerilere göre plana da düzeltmeyi yapmayı, uygulama imar planında yetkili olan meclis üyeleri bile haberleri olmadan bu imalatların yapıldığını ifade etmektedirler. İmalat ve inşaat bittikten sonra "nasıl olsa imalat ve inşaat bitti, planı tasdik edin gitsin" şeklindeki gerçek hayat içindeki yaklaşımı ile yukarıda dava dilekçesinde çizilen tablo tam anlamıyla bir tezatlık örneğidir ve bunun dava dilekçesinde yer alması mahkemeyi yanıltma anlamında bir yaklaşımdır kanaatindeyiz.

3.9.7.1.6 Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesinin Yorumlanması

Dava konusu plan ve uygulamaların kıyı mevzuatına uygun olmadığı, özellikle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın onayının zorunlu olduğunun bildirilmesine rağmen bu yöndeki iddiaların yersiz ve yanlış temellendirildiği, Kıyı Kanunu'nun 7. maddesinde doldurma ve kurutma yoluyla arazi oluşturmayı ve buradaki yapılaşmayı düzenlediğini, bu tür arazi oluşturmada Bakanlığa sunulacak öneri üzerine izin verilmesi halinde ilgili idarece hazırlanacak uygulama imar planının Bakanlıkça onaylanması koşuluyla uygulamaya geçilebileceğinin belirtildiği, İdare Hukuku'nda kıyas yoluyla yetki oluşturulması veya genişletilmesinin mümkün olmadığından, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlara özgü olan Bakanlığın izin ve onaya ilişkin yetkilerinin tüm kıyı bağlantılı plan ve uygulamalarını kapsayacak ölçekte değerlendirilemeyeceği, Kıyı kanununun uygulanmasına dair yönetmeliğin kıyada planlama başlıklı 12. maddesinde de

kıyılarda uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya gidilemeyeceği belirtilerek son fıkrasında, imar planlarının imar kanunu uyarınca Bakanlık, valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe gereceğinin hükme bağlandığı, bu madde ile atıf yapılan İmar kanununda Bakanlığın onama yetkisi 9. maddede öngörülen durumlarla sınırlı olduğu, Yönetmeliğin 14/d ve f maddelerinde de Bakanlığın onay ve planlama yetkisinin doldurma ve kurutma yolu ile kazanılan arazi ile sınırlı olduğu, Yönetmeliğin 17. maddesinin son fıkrasında imar kanununa atıf yapılarak imar planlarının belediyece onaylanarak yürürlüğe gireceğinin hükme bağlandığı, kıyı kanununun doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanma hali dışında Bakanlığa genel ve kapsayıcı bir izin, onay ve planlama yetkisi vermediği Kıyı Kanunu'nun 13. maddesinde de bu Kanun kapsamında kalan uygulamaların belediyle ve mücavir alan sınırları içinde belediye dışında ise valilikçe yürütüleceğinin belirtildiği, dolayısıyla imar Kanunu hükümlerinin aynen kıyıda da geçerli olduğu hukuksal olarak açıkça ortadadır.

Dava konusu yerde kıyının doldurularak arazi kazanılmasının söz konusu olmadığı, çok daha önceden doldurulmuş, üzerinden yol geçmekte ve Konak iskelesi yapılmış olan tarihi sit alanında mevcut durum korunarak hiçbir işlevsel farklılık oluşturulmaksızın usulüne uygun koruma planı ve kurulca onaylı düzenleme projesi uyarınca yüzeysel düzenleme yapılacağı bir hukuksal gerçek iken aksi bir beyanla bunun yok kabul etmek doğru bir savunma tarzı değildir.

Belediyenin bu savunması elbette ki doğru ve hukuka uygun bir savunma değildir. Zira Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın kıyılara ilişkin yetkisinin sadece ve sadece doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanmaya ilişkin olduğu yönündeki beyan kanuna aykırıdır. İmar Kanununun 4. Maddesinde, bu Kanun hükümlerinin yani 3194 sayılı İmar Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı halleri saymıştır. Özel Kanunların yetki alanları içerisinde özel kanun hükümlerinin uygulanacağını, bu alanlarda 3194 sayılı İmar Kanununun özel kanunlara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir. Burada özel kanun hükümlerinin uygulanacağını özellikle belirtmiş *"….özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde,*

bu Kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümleri uygulanır…." hükmüne yer verilmiştir**.**

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 4. maddesinin bu göndermesi karşısında 3621 sayılı Kıyı Kanununun 7. maddesine bakıldığında kıyılarda (dolgu alanlarında) *"….Bu yerler hakkında yapılacak imar planları hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından….tasdik edilir……"* hükmüne yer verilmiştir. Bu Yasa hükmü karşısında dava konusu dolgu alanı üzerinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığının yetkisinin doğrudan olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kıyı kenar çizgisi içerisinde kalan alanlara ilişkin yapılan planlarda Bakanlıkça tasdik olmadan yürürlüğe girmesi söz konusu değildir. Bu duruma göre Belediyenin bu başlık altında yapmış bulunduğu savunmanın hukuka ve kanuna uygun bir gerekçesi bulunmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Kaldı ki belediyenin yüzeysel düzenleme dediği uygulama işlemi ile tüm tarihi Konak Meydanı adeta talan edilmiştir. Gereksiz yere duvar ve dolgu malzemesi ile tabi zeminden yükseltilmiş, bölgedeki tarihi mekanlar göz ardı edilmiştir.

3.9.7.1.7 Koruma Kurulu'nun Yetkileri

Konu hakkında çok etkili yetkilere sahip olan ve hatta işin Ceza Hukuku yanı itibariyle "kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesine aykırılık teşkil eden[1490] yetkisi itibariyle hukukçular arasında ciddi tartışmalara neden olan bu yetkiyi içinde barındıran Koruma Kurulu'nun önüne gelen somut tasdik önerisini içeren planlamada şöyle bir tablo vardır (karadan denize doğru kademe sırasına göre):

1)Dokuz Eylül Üniversitesi'ne ısmarlanan ve Kemeraltı çarşısının valilik bitim çizgisi ile belirlenen sınır içinde hazırlanan planlı uygulama,

[1490] Koruma Kurul kararlarına binaen suç ve ceza uygulaması yapılmaktadır ve bu husus kanuna dayanmamaktadır yani Koruma Yüksek Kurulu'nun dönemlere göre değişen kararları ile bunların alt bölgelerde uygulanması yönünde yetkili olan Koruma Kurullarının somutlaştırma işlemleri ile suçlar ve cezalar değişebilmektedir ki bu durum bize göre "kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

2)Bunun hemen bitiminden kaçak alt geçide kadar ki, bölge içinde bulunan ve bu parçalı tutum içinde bizim 1. Konak Meydanı olarak adlandırdığımız ve kendisinden önce yapılan kaçak alt geçidin standartlara aykırılığı nedeni ile[1491] ve onun neden olduğu anormalliği bertaraf etmeye yönelik yapılan kaçak imalat ve inşaatların plana uydurulduğu, diğer bir deyişle plana göre imalat değil imalata göre planın yapıldığı tartışmalı bir (ıslah imar planı mantığı içinde yapılmış) mevzi plan uygulaması,

3)Konak Meydanı içinde yer ve İZSU ile Büyükşehir Belediyesi'nin; 1/5000 nazım imar planı +1/1000 uygulama imar planı+Projeye dayalı olmaksızın+Kurul onayı + Bakanlık tasdiki olmaksızın yani bilim ve yasa şartları içinde hiçbir şeye dayanmadan tamamen ben yaptım oldu mantığı içinde yapılan kaçak ve standartlara aykırı alt geçit uygulamasının yapıldığı alan ki, biz bunu 2. Konak Meydanı olarak adlandırıyoruz; zira burası Konak Meydanı olarak tariflenmiş bir yerdir. Bu manadaki plansız ve kaçak imalatların ilki olan bu kaçak yapılaşmanın neden olduğu görüntü kirliliği ve kot anormalliklerinin bertarafı düşüncesi bütün bir Meydanın sonunu hazırlamıştır.

4)Kemeraltı bölgesinin bitiminden kaçak alt geçide kadar olan bölgeyi 1. Konak Meydanı olarak nitelendirdiğimizden, bu kaçak alt geçidin olduğu bölgeyi 2. Konak Meydanı, alt geçitten denize kadar olan kısmı da 3. Konak Meydanı olarak nitelendirme durumundayız ki, bu bölgede davalı Büyükşehir belediyesinin içinde kaçak alt geçit olan bölgeyi de kapsayacak ve kendi plansız uygulamaları içinde bütünleştirmeye çalıştığı ve ayrıcada hemen deniz kenarında iddialı (1500 kişilik bir) anfitiyatro uygulamasının da içinde bulunduğu ve tamamen kaçak olarak ve hiçbir palana ve kurul kararına dayanmadan yaptığı yapılaşmaların söz konusu olduğu bir uygulama vardır.

Görüldüğü üzere bilim ve yasal mevzuat ve Koruma Kurul kararları, Meydanın bütünlük arz etmesi noktasında emredici hükümler koymasına rağmen + Koruma Yüksek Kurulu'nun konuyla ilgili ilke kararları olmasına rağmen + İzmir 1.

[1491] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E ve 2004/332 K.** sayılı mahkeme ilamı ile bu durum hukuki kesinlik kazanmıştır.

Numaralı KTVKK'nun Konak Meydanı hakkında bütün olarak ela alınması ve planlanması hususunda kendi kararları olmasına rağmen böylesine parçacıl ve birbirinden kopuk bir plan anlayışını görmezlikten gelmesi veya onay vermesi gibi bir davranış içerisine girmesi gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir hususdur. Sorumluluk hukuku bakımından da Kurul üyelerinin cezai ve hukuki mesuliyetlerinin araştırılması gerektiği kanaatindeyiz.

Şimdi bu parçalı durum içinde ve ağırlık itibariyle kaçak yapılaşma eksenli oluşum karşısında Koruma Kurulundan beklenen husus; bizim 1. Konak meydanı olarak nitelendirdiğimiz kısmı ıslah imar planı içinde uygun bulmak değil tam tersi bu ilk kaçak yapılaşmalar başlar başlamaz tıpkı düz vatandaşlara yaptığı gibi gerekli yasal prosedürleri çalıştırma adına her şeyi yaparak bu anormalliğe dur demesi gerekirken bunu yapmayıp sadece ve sadece 1. bölgeyi (oda önce kaçak yapılaşma sonra ıslah imar planı anlayışı ile oluşmuş bir alandır) uygun bulması gerçekten kurulun yetkilerinin ve etkilerinin bütünüyle tartışmaya açacak kadar tehlikeli bir tutumdur.

Bu somut durumun tüm İzmir bazında uygulanması talep edilirse kentin ne hale gelebileceğini düşünmek bile istemiyoruz. Eğer Koruma Kurulu bunu reddederse yaptığı bu ikircikli tutuma karşı kendisini nasıl savunabilecektir konusu merak uyandırmaktadır. Koruma Kurulun dönemin Büyükşehir Belediyesi ile olan "sıkı işbirliğinin" deşifresine dair bir belge sunacak olursak İzmir Mimarlar Odası'nın Dergisinde[1492] o dönemin kurul üyelerinden birisinin yazdığı yazının bilimsel olarak araştırılmasını öneririz.

[1492] Emel Göksu'nun "Bir adam bir kenti çok sevdi....Bütün kent o adamı çok sevdi" başlıklı ve edebiyatımızda mersiye anlamında kabul edilebilecek içerikli yazısında tarihe kültüre doğaya ve her şeyden önemlisi bilime ve hukuka olan inancı sayesinde belediye-koruma kurulu geriliminin yaşanmadığını ifade etmiştir. Kendisinin de üyesi bulunduğu Kurulun bu alt geçit uygulaması hakkındaki tutumlarının bir nevi izahı olarak sayılabilecek bu yazının şehir, bölge planlama hukuku ve kamu yönetimi uzmanlarının ve idare hukuku uzmanlarının Kurul – yerel yönetim "sıkı işbirliği" başlığı altında incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Aynı sıkı işbirliğinin tüm kent genelinde sit alanları içindeki tüm kaçak yapılaşmalarda hangi oranda gerçekleşip gerçekleşmediğinin istatistikî araştırmasının yapılıp yukarıdaki yerel yönetim-Kurul sıkı işbirliğiyle mukayeseli olarak bilimsel incelemesinin yapılması gerekmektedir kanaatindeyiz; GÖKSU, "Bir adam bir kenti çok sevdi....Bütün kent o adamı çok sevdi" İzmir Mimarlar Odası **Ege Mimarlık Dergisi**: S: Haziran Temmuz 2004; s. 6-7.

Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı'nın davaya cevabında da görüldüğü üzere bölgede yapılan uygulamadan anfitiyatro ve ilave dolguya izin verilmemiştir. Ancak Koruma Kurulunun bu olumsuz görüşüne rağmen Belediyece bölgede anfitiyatro ve dolgu yapılmıştır. Buradaki ilave dolgudan neyin kastedildiği belli olmamakla birlikte deniz dolgusuna izin verecek makam Bayındırlık ve İskan Bakanlığı olduğuna göre burada ilave dolgudan kastın meydanda alt geçit dolayısıyla ortaya çıkan gabarinin elimine edilmek amacıyla meydanda yapılan yükseltinin kastedildiği kanaatindeyiz.

3.9.7.1.8 Naip Üye Tayini Ve Keşif Ve Bilirkişi İncelemesi Kararı

İzmir 3. İdare Mahkemesi 19.08.2003 tarihinde verdiği ara karar ile naip üye olarak Hannan Yılbaşı'nı tayin etmiş ve yine bu kararda keşif ve bilirkişi incelemesi için masraf yatırılmasına dair hüküm vermiştir. Bu karar davacı tarafa 08.09.2003 tarihinde tebliğ edilmiştir. Davanın açılmasından yaklaşık altı ay sonra ancak naip üye tayini ve keşif kararı çıkmıştır.

3.9.7.1.9 Davacının 22.10.2003 Tarihli Keşif Talebinin Yenilenmesine Dair Dilekçesi

Davacı 28.03.2003 tarihinden bu yana açtığı davada hep uzun süren prosedürden şikayetçi olmuş ve bu dilekçesinde de davanın en başında ilgili projenin ve planların haritalarını dilekçe ekine koymasına rağmen dilekçenin geri çevrilmesinin ve ardından bir türlü keşif kararı verilmemesini eleştirmiş ve bu manada uzama olmaması açısından dosyaya avukat tayin ettiğini ifade etmiştir.

Tıpkı alt geçit uygulamasında olduğu gibi önce kaçak yapılaşma sonra planlama süreci başlatılması gibi bir ayrık durumun oluşturacağı telafisi imkansız zararların doğmaması adına bu keşif incelemesinin bir an önce yapılmasını ve bunun için gerekli olan keşif ücretinin kendilerince mahkeme veznesine çoktan yatmış olduğunu ifade eden ve birazda sitem içerikli dilekçesinin ekinde de Sit kurulunun

amfi tiyatro için verdiği ret kararı anlatan 17.10.2003 tarihli gazete haberlerini sunmuştur.

Bu dilekçe ve ekinden anlıyoruz ki Koruma Kurulunun 17.10.2003 tarihi itibariyle kararını henüz daha yeni vermiş ve bu kararda ret şeklinde olmuştur. Mahkemenin bu durum karşısında keşfi hemen yapması gerektiğine dair talebi olan davacının bu dilekçesi idari yargının davalardaki uzun süren uygulaması bakamından ayrıca tartışması gereken bir husustur.

3.9.7.1.10 İzmir 3. İdare Mahkemesinin 19.11.2003 Tarihli Keşif Günü ve Heyeti Tayini ile İlgili Kararı

Mahkeme bu kararı ile keşfin 17.12.2003 tarihinde yapılacağına karar verdiği gibi ayrıca bilirkişi heyetini de belirlemiştir. Bu belirlemeye göre konunun peyzaj mimarlığı ile ilgili kısmı için Prof. Dr. Bülent Özkan, tarih bölümü için Prof. Dr. Tuncer Baykara ve esas ağırlıklı olan kısmı olan Planlama bölümü için Yrd. Doç. Dr. Tolga Çilingir seçilmiştir.

Bu karara karşı davacı taraf, yasal süreç içinde itiraz ederek bilirkişilerden Tolga Çilingir'in bilirkişilik olarak seçimine itiraz etmiştir. Davacı bu itirazında, davanın esas ağırlık noktası olan Şehir ve Bölge Planlama kısmına tayin edilen hocanın uzmanlık alanın dava konusu ile bağdaşmadığını ve konu hakkında uzmanlık alanı olan ve akademik kariyer bakımından daha üst düzeyde hocalar var iken bu seçimin hatalı olduğunu ifade etmiştir. Eğer bu hocanın kalması heyette durumunda konunun uzmanı olan akademik kariyeri daha üstün olan iki tane daha Şehir ve Bölge Planlaması uzmanının da bu heyete dahil edilmesini ve buna dair ek ücreti yatırmaya hazır olduklarını ifade etmiştir. Yine davacı taraf, aynı itiraz dilekçesinde kıyı kenar çizgisi hususunda uzman olan bir bilirkişinin de ayrı olarak heyete dahil edilmesi gerektiğine dair talepte bulunmaktadır. Bu dilekçe üzerine mahkeme, 11.12.2003 tarihinde oybirliği ile bilirkişi Tolga Çilingir'e yapılan itirazı gerekçesiz olarak reddetmiştir.

Bizim kanaatimize göre burada keşfin ağırlıklı konusu Şehir ve Bölge planlama olması hasebi ile en azından iki tane daha konunun uzmanı olan ve bahsi geçen hocadan daha üst düzey akademik kariyeri olan hocanın bilirkişi olarak tayin edilmesinde fayda vardı. En azından bu hocanın yerine akademik kariyeri daha bu konu içinde olan ve kariyeri daha üst düzeyde ve tecrübeli olan öğretim üyesinin seçimi en azından bu manadaki haklı eleştirileri tartışma konusu yapmaktan çıkaracaktı diye düşünülmektedir.

3.9.7.1.11 17.12.2003 Tarihli Keşif Uygulaması

Davacı ve vekili ile yaptığımız görüşmelere göre keşif günü yine İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/1147 Esas sayılı dosyası (Konak Köprülü Kavşak davası) ile birlikte yapılan keşif havanın soğuk olması nedeni ile İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 8. katında bulunan yemekhanesinde yapılmıştır. Bununla ilgili davalı vekilleriyle yaptığımız görüşmede de bu uygulamanın mahkemenin naip üyesi tarafından istendiği öğrenilmiştir. Davacı ve vekillerinin ve davalı vekillerinin ifadelerine göre, havanın çok soğuk olması nedeni ile keşifte Konak Meydanı hiç dolaşılmamış ve özellikle davacı vekillerinin meydan üzerinde keşif talebi, soğuk hava gerekçesi ile reddedilmiştir.

Bu keşif ile birlikte yine İzmir 3. İdare Mahkemesi'nde derdest olan Konak Köprülü Kavşağının[1493] keşfi de yine bu 8. kat yemekhanesinde yapılmış ve her iki dosyanın bilirkişileri de aynı kişilerden oluşturulmuştur.

Davacı vekili ile yaptığımız görüşmede meydan gibi siluet ağırlıklı olan bir keşfin bir binanın 8. katından kuş bakışı yapılmasının çok yanlış bir uygulama olduğunu ve yaklaşık bir sene sonra verilen keşif kararının uygulamasının "çok kötü" olduğunu ifade etmişlerdir. Bu manada keşfe itirazlarının olup olmadığını sorduğumuzda gerek naip ve gerekse davalıların tutum ve davranışından 8. katta keşif olmaz itirazını yapamadıklarını, ama havanın soğukluğu bahane edilerek gerçek keşif zemininde yapılmayan bu keşfin adalet duygularını incittiğini ve bu 8. kattaki

[1493] **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/1147 Esas** sayılı dosyası.

yemekhanede yapılan keşifte naip üyenin sık sık sözlerini kesmesine rağmen davalı tarafın sözünü hiç kesmediğini ve ayrıca davalı Büyükşehir Belediyesi'nin avukatının haricinde İmardan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı olan Hasan Topal'ı da konuşturduğunu ve dolayısıyla kendi sözlerinin sık sık kesilmesinin yanlış bir uygulama olduğunu ifade ettiler. Davalı vekilleriyle yaptığımız görüşmede onlar için keşfin 8. katta yapılmasının bir yanlışlık olmadığını ve mahkemenin naip üyesinin kendilerinin sözlerini kesmediğini ifade etmişlerdir.

Davacı taraf; " ..keşifte nazara alınmasını istediğimiz hususlar" başlığıyla 63 sayfa dilekçe ile birlikte 83 sayfalık ek bölümünün yer aldığı beyanlarını içerir taleplerini 17.12.2003 günü (keşif günü mahkeme heyetine) sunmuştur. Davalı tarafların keşifte sundukları yazılı bir belge ve dilekçe bulunmamaktadır.

Mahkemenin havanın soğukluğunu ileri sürerek keşfi davalı Büyükşehir Belediyesi'nin 8. katındaki yemekhaneden yapılmasına karar vermesi, konun özelliği gereği olabilecek bir durum değildir. Meydan zemininde gezilmeden ve alanın insan ölçeğindeki görünümü algılanmadan yapılan keşfin sağlıklı olacağını zannedilmektedir. Yaklaşık 10 ay önce davasını açan davacının keşfinin Aralık ayı içindeki bir güne verilmesinde, davacı tarafın hiçbir kusuru yada ihmali (ara kararı yerine getirmeme, eksik belge verme gibi) olmadığından bu manada mahkemenin bu soğuk gün nedenini ileri sürmemesi gerekirdi diye düşünülmektedir.

3.9.7.1.12 Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 29.01.2004 Tarihli Davaya Katılma Dilekçesi

Mahkemece 17.12.2003 tarihinde yapılan keşif incelemesinden sonra ve bilirkişi raporunun mahkemeye sunulmasından[1494] önce Karayolları Genel Müdürlüğü 29.01.2004 tarihinde (yani bilirkişi raporunun mahkeme sunulmasından

[1494] Bilirkişi heyeti raporlarını keşiften yaklaşık 120 gün sonra yani 05.04.2003 tarihinde sunmuşlardır. Oysaki mahkeme raporun sunulması için 30 günlük süre vermiştir. Davacı tarafın keşiften önce Kıyı Kenar Çizgisinin tespiti noktasında mahkemeye hatırlatma yapması ve bu konuda uzman bilirkişide istemesine rağmen mahkemenin bunu nazara almaması ve bilirkişi heyetininde bu manada bir tespit istemesi anlamında yargılamada zaman kaybedilmiştir.

yaklaşık 60 gün önce) davacı yanında davaya katılarak davacı tarafından dava konusu yapılan işlemlerin iptali istemine müdahale talebinde bulunmuşlardır.

Müdahale dilekçesinde özet ve genel olarak; *"Konak Meydanında yapılan düzenleme çalışmaları ve bu çalışmaların dayanağı olan 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planların hukuka aykırı olduğu bu nedenle iptali gerektiği"* bildirildikten sonra bu bölgede yapılan çalışmaların bir bölümünün hiçbir imar planı bulunmadığı, bir bölümünde ise gerek 1/5.000 ölçekli ve gerekse 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı imar planları bulunduğu ve bu planlar uyarınca bölgede yapılan çalışmaların yine bir bölümüne Koruma Kurulu tarafından onay verildiği ancak bu planların ve Koruma Kurulu kararının hukuka aykırı olduğu bu nedenle iptali gerektiği bildirilmiştir.

Düzenleme çalışmaları yapılan alanın büyük bir kısmının kıyı kenar çizgisi içerisinde bulunduğu, bu nedenle bu alanda yapılacak planların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca tasdikinin gerektiği, ancak bu bölgede Bakanlıkça tasdikli bir plan bulunmadığı, dolayısıyla yapılan imalat ve inşaatların plansız olduğu, bölgede belediyece deniz dolgusu yapıldığı, deniz dolgusunun Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın iznine tabi olduğu, dolgu için hazırlanan imar planının da Bakanlık tarafından yapılması gerektiği, ancak dolgu için bakanlıktan izin alınmadığı gibi imar planının da bulunmadığı dolayısıyla dolgunun da hukuka aykırı olduğu, yapımı Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen M. Kemal Sahil Bulvarının yol güzergahının değiştirildiği, yapılan bu değişikliğin bir plana dayanmadığı, tamamıyla plansız olarak yapıldığı, bölgede yapılan bu plansız uygulamalarla ilgili mahkeme tespiti[1495] yaptırdıkları, tespit ile bölgede yapılan hukuka aykırılıkların ortaya çıktığını, bu bölgede Büyükşehir Belediyesince kaçak olarak yapılan alt geçidin de kıyı kenar çizgisi içerisinde kalmasına rağmen Bayındırlık ve İskan Bakanlığının onayının alınmadığını, İdarelerince yapılan konak Köprülü kavşağına halen çivi bile çakılamazken, Büyükşehir Belediyesince yapılan alt geçidin Bakanlıkça ve Koruma Kurulu'nca onayının alınmadan yapıldığını ifade etmiştir.

[1495] **İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2003-101-50 D. İş** sayılı dosyası ile bu tespit yapılmıştır.

Netice olarak Karayolları Genel Müdürlüğü, Konak Meydanı ve çevresi düzenleme çalışmaları ile bu çalışmaların dayanağı olan Konak Belediye Meclisi'nin 17.02.2003 tarih ve 4747/5143 sayılı kararı ile onanan 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 04.11.2002 tarih ve 5185 sayılı kararı ile onanan 1/5.000 ölçekli nazım imar planı ve uygulamaya izin veren İzmir 1 numaralı Koruma Kurulunun 27.03.2003 tarih ve 10144 sayılı kararının iptali ve öncelikle yürütmeyi durdurma kararı verilmesi yönünde davacı yanında davaya katılma talebinde bulunduklarını belirtmiştir.

Mahkeme, bu talep hakkında hemen karar verip bu talebi de bilirkişi heyetine göndermek yerine, bilirkişi raporunun verilmesinden sonra bu müdahale talebini ele alarak 29.04.2004 tarihinde bu müdahale talebini kabul etmiştir.

3.9.7.1.13 Davacı Tarafın 26.03.2003 Tarihli ve "Mahkemece Yürütülen Usuli İşlemlere Karşı Beyan ve İtirazların Sunulması" başlıklı dilekçesi

Davacı taraf, 26.03.2004 tarihli Mahkemece yürütülen usuli işlemlere karşı beyan ve itirazlarını sunduğu dilekçesinde; Dava dilekçesinin ekinde dava konusu yapılan ve iptali istenilen idari işlemlerin örnekleri mevcut iken, Mahkemece idari işlemin tarih ve sayısının dava dilekçesine yazılmamış olmasının gerekçe gösterilerek dilekçenin reddedilmesinin davanın gereksiz yere uzamasına sebep olduğu, zira iptali istenilen idari işlem açıkça belli iken ve ek bölümünde sunulan proje üzerinde tarih ve sayısı var iken, bu hususların bir de dava dilekçesine yazılması gerektiğinden bahisle, esasen usul hukukunun amacı olan yargılamanın hızlandırılması ve kolaylaştırılması amacının terk edildiği hususu üzerinde durmuştur. Davacının adresi dava dilekçesinde doğru yazılmasına rağmen dilekçenin reddine ilişkin Mahkeme kararının yanlış adrese tebliğ edilmesinin de yargılamanın gereksiz yere uzamasına sebep olduğu, bu gecikme dolayısıyla keşif tarihinin olması gerekenden çok daha uzak bir tarihte olması nedeni ile keşfin büyük bir kısmının, olumsuz hava koşulları dolayısıyla Büyükşehir Belediye binasının yemekhanesinde

gerçekleştirildiği hususlarının da üzerinde duran davacı bu manadaki yaşananları ayrıntılarıyla dilekçesine aktarmıştır.

Davacı tarafın dava konusu iptali istenilen imar planlarının uygulandığı alanların bir kısmının kıyı kenar çizgisinin içerisinde bulunması nedeni ile kıyı kenar çizgisini gösteren paftaların da getirtilerek bölgede keşif yapılması gerektiğini Mahkemeye belirtmiş olmasına rağmen keşfin, paftalar olmaksızın gerçekleştirildiği; ancak bilirkişilerin talepte bulunması üzerine söz konusu paftaların keşiften sonra Mahkemece ilgili idareden istendiği ve bu uygulamanın da yargılama süresini boşu boşuna uzattığı ifade edilmiştir. Aynı şekilde bilirkişilerin iki kere ek süre talep ettiği ve bu nedenle de yargılamanın gereksiz yere uzatıldığında altını çizmiştir.

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün müdahale talebinde bulunmasına karşı bir itirazlarının olmadığını belirten davacı taraf, kentlilik bilinci içerisinde avukatı ile beraber üzerlerine düşen tüm yükümlülükleri yerine getirdiğini, ve bu nedenle bilirkişilerin raporlarını bir an önce sunmaları içinde müzekkere yazılmasını talep ettikleri ve Mahkemenin de tüm bu geciktirici unsurları dikkate alması talep etmiştir.

3.9.7.1.14 Bilirkişi raporu

Bilirkişi raporunda; ilk olarak dava konusunun; Konak Meydan düzenlenmesine ilişkin İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 4.11.2002 tarih ve 2005/85 sayılı kararı ile kabul edilen 1/5.000 ölçekli nazım imar planı ile Konak Belediye Meclisinin 17.2.2003 tarih ve 4747 /5143 sayılı kararı ile kabul edilen 1/1.000'lik imar planının ve İzmir 1 numaralı kültür ve tabiat varlıklarını Koruma Kurulunun 27.3.2003 tarih ve 10441 sayılı kararının iptali istemi ile açılan davada yürütmenin durdurulması istemi olduğunun belirlemesi yapılmıştır. Raporun hemen devamında : *"Sürecin tarihi sit alanı kararı ile başlayan 10 yıllık serüven nedeniyle kapsamlı bir kronolojik incelemesi gereklidir. Mahkemenin bilirkişi kurulumuzdan beklentisi olan konak meydan düzenlemesine ilişkin İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 4.11.2002 tarih ve 05/85 sayılı kararıyla kabul edilen 1/5000 nazım imar planı ile konak belediye meclisinin 11.2.2003 tarih ve 4747/5143 sayılı kararı ile*

kabul edilen 1/1000 ölçekli uygulama imar planının ve sit alanı olan bu bölgedeki çalışmalara izin veren İzmir 1 numaralı kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunun 27.3.2003 tarih ve 10441 sayılı kararı şehircilik esaslarına, planlama ilkelerine ve kamu yararı ile 2863 sayılı yasaya uygun olup olamadığının saptanması istemi ve bu kapsamdaki inceleme doğrultusunda ortaya konulacaktır. İlk olarak yaşanan plan süreçlerinin mevzuata uygunluğu açısından bir irdeleme yapmak gerekli bulunmaktadır…" denildikten sonra ve konuya ilişkin detaylı bilgi verildikten sonra raporun sonuç kısmında değerlendirmenin somut noktalarını belirlemiştir.

Bilirkişilere göre hazırlanan 1/5.000 ve 1/1.000'lik koruma amaçlı imar planlarının planlamanın olması gereken geniş ve katılımcı perspektifi doğrultusunda, merkezi/yerel, iktidar/güç ilişkilerindeki gerginliklerin neden olduğu çözümsüzlükleri gidermeye dönük bir çabadır ve davalı idare bu manada hareket etmiştir. Heyet burada ve raporun daha önceki bölümlerinde planlamaya katılımın nasıl olduğunu ve bunun geniş perspektifinin nasıl gerçekleştiğini anlatmamıştır. Ayrıca bahsini ettiği gerginliklerin neler olduğunu ve bu gerginliği giderme yönündeki terapinin yasal dayanağını ortaya koymamıştır.

Yine bilirkişi heyetine göre gerek 1/5.000'lik gerekse 1/1.000'lik planların, planlamanın kademeli yapısı ve plan tekniğine uygun olarak hazırlanmıştır. Kıyı Yasası kapsamındaki kaçak yapılaşmalar ve plansızlık durumu için ise şu belirlemeyi yapmışlardır : *"Kıyı Yasası kapsamında kıyı kenar çizgisinin deniz tarafında kalan alanlara ilişkin arazi kullanım kararları içeriyor olmasına karşın planların Bakanlık izni ya da onayı alınmaksızın Kurul tarafından bir bölümüyle onaylanmasının plansızlığı gidermeye dönük bir çaba olarak algılanması gerektiği ve haklara yönelik kötü niyetli bir saldırı niteliği taşımamaktadır"*.

Aynı heyete göre yapılan düzenlemedeki bazı hataların telafisi de mümkündür ve bunun izahı şudur : *"Alanın kentle bütünleşmesi ve alt ve üst ölçekli plan ve projelerle uyumu yakalayabilmek adına tarihsi sit alanı olarak ilan edilmiş bölgenin geleceğinin bir an önce netleşmesi açısından belediyenin hazırladığı plan*

ve projelerin telafisi mümkün olabilecek kararlar içermesi yüzünden kabul edilebilir".

Aynı mantık içinde sonuç bölümünde şu ifadelerle meselenin kamu yararı perspektifi verilmiştir : *"Kurul kararının önceki süreçler de dikkate alındığında planlama esasları ve şehircilik ilkeleri açısından doğru olduğu, , yasal mevzuatın ve sürecin gerektirdiği işlemlerin önünü açmaya yönelik olduğu, dolayısıyla kamu yararı içermektedir".*

Heyet belki de raporlarının en ilginç olarak kabul edilebilecek kısmında şu belirlemelerle var olan hukuka ve tekniğe aykırı durumların ileride telafi edilebilme imkanlarının izahını yapmışlardır : *"Etik ve estetik değerlendirme kriterleri doğrultusunda, kente ve kentliye yakışacak, daha uygun daha çağdaş çözümler üretebilme koşullarının saklı olduğu, bu çözüm yollarının, konak meydanındaki köprülü kavşağın alternatif çözümüne de katkı sağlayabileceği, bu ortak çözümün meydanın şimdiki sorunların da (standartları sağlamayan alt geçit yüksekliği, anfitiyatronun viyadükle organik ilişkisi vb) gidermeye yardımcı olabilecektir*[1496]*".*

Bilirkişi heyetinin *"Alanın tarihi ve kıyısal nitelikleri, kentsel coğrafyadaki özel konumu ve geçmişten bu güne taşınan izlerin ve değerlerin geleceğe taşınması ve bilgiyi aktarması anlamında meydan düzenlemesinin gerekli duyarlılıkları sağladığı"* yönündeki yaklaşımın doğru olmadığı kanaatinde olan davacı taraf bu manada ki eleştirisini şöyle ifade etmektedir : *"Yüzyıllar öncesine ait kesme taş ve mermerlerle yapılan ve İzmir'in nadir tarihi mekanları ve estetik değerleri olan, kentle bütünleşmiş ve herkesin ve bütün İzmir'i görenlerin ilk aklına gelen tarihi bir dokunun içerisine gecekondu usulü, çadır ve gölgeliklerle yapılan bir düzenlemenin, keza anlamsız üzeri Çin granitleri ile kaplı beton sütunların bu tarihi mekana ve*

[1496] Bizce burada en ilginç nokta şudur: Bilirkişi heyeti bu düzenlemenin daha etik ve daha estetik ve kent/kentli adına daha yakışacak çözümlerin üretilebilme imkanı var iken yapılmadığını belirlemekte ama yapılanı da bu manada teknik olarak eleştirmemektedir. Heyet burada aynı zamanda Konak Köprülü Kavşak projesinin olumsuz yapısını ortadan kaldıracak alternatif proje arayışına girmekte ama kaçak Alt geçit ve standardı sağlamayan yüksekliğinin ve kaçak anfi tiyatronun neden olduğu olumsuzluğu yasal olarak ortaya koymamakta ve bu manada davalı idareyi kusurlu bulmamakta tam tersi bunu "yardımcı olacak" bir durum tezahürü olarak görmektedir.

dokuya gerekli duyarlığı sağlaması mümkün olamaz. Böyle bir düşünceyi ve anlayışı bilim adamlığı ile bağdaştıramıyorum”.

Konak Meydanı ve çevresine yönelik düzenleme projesi ve gerçekleştirilen uygulamaların, fiziksel planlama ve tasarım yaklaşımıyla değerlendirildiğinde, benzer hemen her çalışmada olduğu gibi olumsuz yönlerinin bulunduğu, ancak zaman içinde bu olumsuzlukların ortaya çıkan fırsatların değerlendirilmesiyle giderilecek düzeyde olduğu, yönündeki görüşün de yine tamamıyla duygusal ve tarafgir bir biçimde ele alınmış ve yazılmış olduğunun altını çizen davacı taraf bu yaklaşımı doğru bulmadığını ve bu tür yaklaşımın dava konusu içinde sergilenmesinin hukuki olmadığını şu ifadelerle somutlaştırmaktadır : *“Biz mevcut olan uygulama işlemini dava konusu yapıyoruz ve bu dava konusunun, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararı açısından hukuka uygun olup olmadığının incelenmesini istiyoruz, bilirkişi ise olumsuzlukların olabileceğini ancak bunun “zaman içinde bu olumsuzlukların ortaya çıkan fırsatların değerlendirilmesiyle giderilecek düzeyde olduğuna” karar veriyor. Demek ki buradaki uygulamada bu yönde olumsuzluklar ve aykırılıklar söz konusudur. Bunun ileride giderilmesi veya düzeltmeye konu olması davamızın konusu değildir. Böyle bir yaklaşımın bilirkişilik müessesesi ile bağdaşmadığı açıkça ortadadır”.*

Bilirkişiler raporlarının sonuç kısmında, 2863 sayılı Yasanın kurula verdiği yetkiler çerçevesinde tarihi sit alanı olarak ilan edilmiş bölgede gerekli izinlerin ve onayın verilmesinin “prensip kararı” alınabilmesinin, koruma ve geliştirme politikalarının uygunluğunun kontrol edilebilmesinin kurulca mümkün olduğu gerekçeleri ile, Konak Meydanı düzenlemesine ilişkin olarak şu sonuç değerlendirmesini yapmışlardır : “Büyükşehir Belediye Meclisinin 4.11.2002 tarih ve 05/85 sayılı kararıyla kabul edilen 1/5.000 nazım imar planı, Konak Belediye Meclisinin 11.2.2003 tarih ve 4747/5143 sayılı kararı ile kabul edilen 1/1.000 ölçekli uygulama imar planın Sit alanı olan bu bölgedeki çalışmalara izin veren İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 27.3.2003 tarih ve 10441 sayılı kararının şehircilik esaslarına, planlama ilkelerine ve kamu yararı ile 2863

sayılı Yasaya uygun olduğu, dolayısıyla kararın iptali ve yürütmenin durdurulması isteminde bir haklılık olmadığı kanısına varılmıştır…” .

3.9.7.1.15 Davacının Bilirkişi Raporuna Karşı İtirazlarının Analizi

Davacıya göre[1497] bilirkişi kurulu raporunda işin esasına hiçbir yerde girilmemiş, tabir yerinde ise suya sabuna dokunmadan meselenin kıyısından köşesinden geçilerek, meselenin ilmi ve teknik boyutu ve hukuka aykırılığı tespit edileceği yerde bu tespitler yapılmadan çözüm yolları üretilmiş ve yol gösterilmiştir. Kıyı Mevzuatına ve 2863 sayılı Kanuna aykırı uygulamalara hiç değinilmemiştir. Yapılan hukuka aykırı, şehircilik esaslarına ve planlama ilkelerine aykırı uygulamalar tespit edilmesine rağmen bunlar normal ve olağan gibi gösterilmiştir.

Planlarda ortaya çıkan hukuka aykırı yaklaşım ve kararlar için *“…merkezi/yerel, iktidar/güç ilişkilerindeki gerginliklerin neden olduğu çözümsüzlükleri gidermeye dönük bir çaba olduğu…”* yönünde olmayacak bir ifadede bulunulmuş ve bu manada kendi tarafgirlikleri Piriştina yönetimi lehine olarak tezahür etmiştir.

Davacıya göre raporun başka bir yerinde plansız uygulama normal gibi gösterilerek örtbas edilmeye çalışılmış ve aynen şu ifadeye yer verilmiştir: *“…planların Bakanlık izni ya da onayı alınmaksızın Kurul tarafından bir bölümüyle onaylanmasının plansızlığı gidermeye dönük bir çaba olarak algılanması gerektiği ve haklara yönelik kötü niyetli bir saldırı niteliği taşımadığı…*” Bu ifadeyi hukuka uygun bulmayan davacı taraf konu hakkındaki eleştirilerini şu şekilde yapmıştır : *“Bilirkişi bir aracı kurum veya Ombudsman değildir. O mevcut uygulamadaki hukuka aykırılığı ve uzmanı olduğu konudaki ilme aykırılığı tespit ile mükelleftir. Kanunen bunu yapmak zorundadır. Plansız yapılan bir uygulamanın “plansızlığı gidermeye yönelik bir çaba olarak algılanması” ve mahkemeye bu şekilde aktarması*

[1497] Davacı taraf bu manadaki itirazlarının ilkini 15.04.2003 tarihi itibariyle mahkeme sunmuştur. Bu dilekçeden sonra raporun eleştirisini yapan başka yazıları da dosya içinde olmakla beraber konunun bir bütün olarak sunulduğu bu eleştirileri analiz ederek aslında dava konusunun bütününün incelemesini yapmış olacağız.

ilim adına, hukuk adına son derece üzücü bir yaklaşımdır. O zaman bütün plansız yapılaşmaları ve hatta gecekonduları planlamanın önünü açan, plansızlığı gidermeye yönelik birer girişim olarak adlandıralım ve bunları yapanları kutlayalım. Böyle bir şey olur mu?".

Raporda ifade edilen *"...bölgenin geleceğinin bir an önce netleşmesi açısından belediyenin hazırladığı plan ve projelerin telafisi mümkün olabilecek kararlar içermesi yüzünden kabul edilebileceği…"* şeklindeki belirlemeyi de eleştiren davacı ilme, tekniğe ve hukuka aykırılık varsa bunların tespiti yapılması gerekirken, bu tür aykırılıkların telafisinin mümkün olabileceğini ileri sürmek bilirkişinin görevi ve yetkisinde dahilindeki bir husus olmadığı eleştirisini de genel olarak yapmakta ve dilekçenin ilerleyen bölümlerinde bu manada detaylı eleştirilerini mahkemeye sunmaktadır.

Davacı öncelikle bilirkişi heyetine karşı yaptığı itiraz dilekçesine atıf yaparak bu dava dosyasının incelenmesinde ve keşif değerlendirmesinde asıl olan noktanın Şehir Ve bölge Planlama açısından incelenmesi olduğunu ve kendilerinin heyetin oluşmasında tarihçi ve peyzajcı bakış açısına karşı çıkmadıklarını ama Şehir ve Bölge Planlama açısından meseleyi değerlendirecek uzmanın Profesörlük seviyesinde olmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Keşfe gelecek Şehir ve Bölge Planlama Uzmanın yüksek lisans tezi veya Doktora tezi veya doçentlik tezi veya profesörlük tezi noktasında dava konusuyla bir paralelliğinin olmasını istediklerini ve gerek Dokuz Eylül Üniversitesinde ve gerekse İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde bu manada akademik kariyeri olan uzmanlar var iken tartışmalara özellikle Piriştina yönetimi lehine olmak üzere taraf olmuş Şehir Plancılar Odası Yönetim Kurulu üyesi olan ve bu manada akademik uzmanlığı olmayan Tolga Çilingir'in atanmasını, bilimsel olarak doğru bulmadıklarını ifade ederek itirazlarının nazara alınmadığını ifade etmiştir.

Dava konusu meselede bilimsel uzmanlık perspektifi ile bakıp, daha önce yapılmış açıklama ya da görüşlerle bağlı kalmama noktasında olunması raporun güvenirliliği açısından ne kadar önemli olduğunun altını çizen davacı bilirkişi

heyetinden olan ve raporun ağırlıklı noktasında söz sahibi olan Tolga Çilingir'in Şehir Plancıları Odası Yönetim Kurulu Üyesi olduğunu ve meydan düzenlemesi konusunda odanın daha önce ihsası reyi olduğundan bu manada ki seçimin doğru olmadığını ifade eden davacı aynı gün keşfi yapılan ve yine odanın bu konuda önceki görüşlerinin de belli olduğu 2003/1147 E.sayılı[1498] dosyada da görevli olan Tolga Çilingir'in bağlı olduğu odanın yönetim kurulunda olması nedeni ile bir nevi kendi açıklamasını da içerir önceki fikir beyanı ve ihsası reyi[1499] raporda kendisinin tarafsız ve önyargısız olmasını engellemiş olabileceğini düşündüğünü ve müvekkilinin çok ciddi incelemeyi havi bilimsel nitelik arz eden bir dava dilekçesi kaleme almış ve bu manada inceleme ve araştırmalarında devam etmekte olduğunu ifade etmiştir. Davacı vekili müvekkilinin bu manadaki itirazlarına katıldığını beyan etmesi dosya içindeki yaklaşımı göstermesi bakımından ilginçtir.

Konak Meydanı ve çevre düzenleme projesinin İmar Kanunu ve ilgili mevzuata, planlama ilkeleri ve şehircilik esaslarına uygun olup olmadığının saptanmasına yönelik düzenlenmiş olan bilirkişi raporunda konuya yaklaşım ve oluşan kanaatlerin yine aynı mahkemenin 2003/1147 esas no'lu dosyasına bağlı keşfin ve bunun sonucundaki bilirkişi raporunun aynı heyetlerce düzenlenmiş olması her iki rapor arasında benzerliklerin oluşmasına neden olduğunu iddia eden davacı davaya esas bilirkişi raporunun ilk sayfasındaki konunun gelişimi kısmındaki 20.01.1994 tarihiyle başlayan paragraf ve devamındaki ikinci paragraf her iki raporda da kelimesi kelimesine aynı olduğunun altını çizmiştir.

Devamen "01.09.1995" tarihiyle başlayan paragraflarında da aynen aktarıldığına dikkat çeken davacı her ne kadar olayların süreçlerinde zaman zaman paralellik olsa bile bilirkişi raporlarında bu tür aynı aktarımların konunun gelişimini vermekte olduğu kabul edilse de dava konularının özde çok farklı olması farklı kanaatler oluşturulması gerekliliğini ortaya koyacağı için, raporun ilk aşamada belirli bir ciddiyetten uzak ele alındığı kanaatinin hemen kendisini gösterdiğini ifade etmektedir.

[1498] Bu dosya konak Köprülü Kavşak Projesinin iptaline yönelik açılan dava ile ilgilidir.
[1499] Davacı burada odanın bu konuda ki resmi açıklamalarını kastetmektedir.

Otuz üç sayfalık bilirkişi raporunun 12 sayfasının konunun gelişimine ayrıldığını ve tarihi gelişim kısmının bilirkişinin kendi perspektifinden bir aktarma şeklinde olduğunu iddia eden davacı, burada gerekli veya gereksiz tarihler verilerek olay karmaşık bir hale getirilmeye çalışıldığını da iddia etmektedir.

Davacı tarafından burada iddia edilen husus olayların gelişimini kronolojik sıraya göre belirtirken, bilirkişilerin yaptıkları yorumların önyargı kavramı içinde değerlendirilmesidir. Bu nedenle gerek İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun kararları ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yazıları "Konak Köprülü Kavşağı" ve "Konak Meydan Düzenlemesi" açısından farklı içeriklerle ele alınması gerekirken aynı kapsamda düşünülmesini yanlış bir yaklaşım olarak değerlendiren davacı, bu süreçte dikkat edilmesi gereken ve bilirkişilerce dikkate alınmayan önemli hususlardan birinin 10.03.2003 tarihiyle verilen onay olduğunun altını çizmiştir. Davacı bu durumu şöylece somutlaştırmıştır; *"...Bu tarihte İzmir 4. İdare Mahkemesi Başkanlığı'na*[1500] *sunulan bilirkişi raporu Konak Meydanı'ndan geçen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın yer altına alınmasına yönelik işlemin dayanağı ,onaylı 1/5.000 ölçekli plan olmasına karşın uygulamaya yönelik 1/1.000 ölçekli planların olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca aynı rapor uygulamanın 1/5.000 ölçekli plan üzerinden yapılamayacağı buna rağmen uygulanmış olan projenin söz konusu 1/5.000 ölçekli plan kararları ile farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Yine bu bilirkişi raporu imalatın standart dışı olması nedeniyle uygun olmadığı kanısını belirtmiştir. Durum bu merkezde olunca, yazılmış olan bilirkişi raporunun meydan düzenlemesi için kanaat belirtirken bilgileri dahilinde olduğu halde konuyu dikkate almamaları bir zafiyettir. Zira alt geçit Konak Meydanı'nın bir parçasıdır. İlgili mahkeme kararı dikkatlice incelenecek olursa, öncelikle plansız ve projesiz alt geçit yapılmış ve tabiri caizse buna uygun bir meydan düzenlemesi yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler tamamıyla alt geçidin kotuna uyarlama çalışmasıdır".* Bu manadaki mahkeme kararına da atıf yapan davacı bilirkişinin bu hususu hiçbir şekilde olumsuz bir öğe olarak görmemesini çok tarafgir bir yaklaşım olarak kabul etmektedir.

[1500] Burada **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/130 E. ve 2004/332 K.** sayılı dosyasına sunulan dilekçe kastedilmektedir.

Davacı, dava dosyası içine koyduğu tüm bilgi ve belgelerin bilirkişi heyeti tarafından adeta yok kabul edildiğini ve bazı belgelere tek bir satır bile olsa değinmediğini belirterek durumu şöylece özetlemektedir; *"27.03.2003 tarihinde Konak Meydanı'nın tarihi sit alanı olması nedeniyle Koruma Kurulu tarafından, Büyükşehir Belediyesi'nce kurula iletilen 1/1.000 ölçekli planın kıyı kenar çizgisinin kara tarafına ilişkin kesiminin uygun bulunduğu belirtilmiştir. Aynı karar planlama alanının Kıyı Yasası kapsamına giren bölümüne ilişkin 3830/3621 sayılı Kıyı Yasası doğrultusunda işlem yapılmak üzere 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı imar planının İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na iletilmesi gerektiğine karar vermiştir. Koruma Kurulu 14.10.2002 gün ve 10139 sayılı kararı uyarınca Konak Meydanı Kentsel Tasarım Projesini uygun bulmuş ve Konak Belediyesi yetki alanı sınırları içinde kalan kısmında uygulama yapılabileceğine karar vermiştir. Konu, burada gayet net ve açık bir şekilde ortaya konmaktadır. Konak Meydanı'nı ilgilendiren projenin ancak dolgu alanları dışında kalan ve kıyı kenar çizgisi ardındaki alanlarda belediyesince uygulama yapılabilecektir. Bilirkişilerden istenen temel konuların başında söz konusu projenin İmar Kanunu ve ilgili mevzuata uygun olup olmadığı gelmektedir. Ancak bilirkişiler yasalar açısından net bir şekilde ortaya konan bu hususu, Koruma Kurulu'nun kararında da belirtilmiş olmasına rağmen göz ardı etmişlerdir.Bilirkişi heyetine gerek keşifte (o gün hava çok soğuk olduğu için keşfin konuşma ve tartışma bölümünü Büyükşehir in yemekhanesinde 8. katta yapmıştık ve heyete bu manada pencereden ve balkondan bölgeyi göstererek) alt geçitten sonraki deniz tarafının düzenlemesinin hiçbir planı olmadığını ve bu manada hem sit mevzuatının ve hem de kıyı mevzuatının çiğnendiğini ve öncelikle kıyı kenar çizgisinin tespitinin yapılmasını talep etmiştik.Kıyı Kenar çizgisinin tespitini biz keşiften öncede istemiştik.bilirkişi heyeti keşiften sonra bunun tespitini içerir bilgiyi mahkemeden istemiş ve müzekkere ile Bayındırlık il müdürlüğünden istenmişti".*

Burada hiçbir imar planı olmamasına rağmen heyetin bu plansızlığı görmemesinin iki ihtimal içinde değerlendirilebileceğinin altını çizen davacı taraf, birinci ihtimal dairesinde bilirkişilerin imar mevzuatına hakim olmadıkları soncunun ikinci ihtimal dairesinde ise konunun bilgi vukufiyeti için de olunmasına rağmen

davalı idare lehine bir tutum sergilemek için bilinçli davranılmış olması gibi taraflı bir tutum içinde oldukları durumunun söz konusu olduğunu belirlemektedir. Burada hangi ihtimalin söz konusu olduğuna karar veremeyen davacı taraf üçüncü bir ihtimali duruma olasılık vermemektedir ama açıklama şeklinden daha çok ikinci ihtimalin söz konusu olduğu izlenimini vermektedir. Açıklamaların devamında şu ifadelerle konu somutlaştırılmaktadır : *"Zaten dikkat edilecek olursa bilirkişi heyetinin imar mevzuatında yetkili kişisi tek kişidir ve unvan olarak diğer kişilere nazaran daha alt bir sıradadır. Böyle bir durumda herkesin yasal olarak yetkisi olmayan bir alanda plan yapmaya veya uygulamaya hakkı olmadığını bilmesi gerekmektedir. Örneğin eğer vatandaş olarak ben plan olmayan bir yerde imalat yapamıyorsam kamunun da kamunun parası ile böyle bir şey yapamaması lazımdır şeklinde düşünülmesi, bunu uzman bir heyetin tespit etmesi ve bu olumsuz durumu raporunda belirtmesi gerekir diye düşünüyoruz. Bununla ilgili meclis tutanaklarını, bilirkişi raporunu ve mahkeme kararını koymamıza rağmen, nedense bilirkişi heyeti bunu görememiştir. Eğer alt geçit gecekondu inşaatı ise ve yasal değilse o zaman üzerindeki brandalar nasıl yasal oluyor? Buna dönemin meclis üyelerinin tepkisinin dile getirildiği meclis toplantısı tutanaklarını ibraz etmemize ve Konak Belediyesi meclis üyelerinin Büyükşehir Belediyesi'nin bu oldubitti yasal olmayan "ben yaptım oldu" anlayışına itirazlarını sunmamıza rağmen ne hikmetse bilirkişi heyeti bundan bir tek satır dahi bahsetmemiştir".*

Davacı tarafa göre, 01.05.2003 tarihinde olaya bir açıdan taraf olan karayollarının yaptırdığı tespit[1501] sonucunda İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından, 3621 ve 2863 Sayılı Yasalara aykırı olarak dolgu, kaldırım ve amfi tiyatro vb. çalışmalar yaptığı belirlenmiştir. Davacıya göre bu durum bilirkişilerce bilinmesine rağmen raporun ilerleyen sayfalarında bu hususa değinilmemiş ve geçiştirilmiştir ve yine davacıya göre bilirkişiler de gayet iyi bilmektedirler ki bu alanda kıyı yasasına aykırı bir işlem yapılmıştır ve bu keşif sırasında kendilerine sorulan hususlar açısından imar yasa ve mevzuatına uygun bir durum değildir. Dolayısıyla bilirkişiler, kendilerine sorulan inceleme konularına yönelik kanaat belirtmekten kaçınmışlardır. Davacı bu tespitlerden sora şu ifadeyi kullanmıştır: *"Şu*

[1501] **İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2003-101-50 D. İş** sayılı dosyası ile bu tespit yapılmıştır.

halde söz konusu bilirkişi raporu geçersiz sayılmalıdır; yasa ve yönetmeliklere göre söz konusu uygulamalar yapılamaz. Yasal mevzuat elbetteki bilirkişilerin şahsi görüşlerini içerir rapordan daha üstün bir konumdadırlar".

Davacı Koruma Kurulu'nun belirttiği gibi kıyı kenar çizgisinin kara tarafı dışında kalan dolgu alanlarında tasarım projesinin ancak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından onaylı projeye göre yapılabileceğini ifade ettikten sonra, buna rağmen, tekraren bilirkişilerin bu hususu rapor içinde birkaç satırla geçiştirmesini samimi bulmadığını da bir tespit olarak dilekçesinde yer vermiştir.

Bilirkişilerin bu konuyu değerlendirdiklerini söylemelerine rağmen esasen bu konunun incelemeye alınmadığını ifade eden davacı bilirkişilerin tarafgir davranmalarına örnek olarak şu hususları da göstermişlerdir; *".... Bilirkişiler 17.07.2003, 18.07.2003 ve 01.08.2003 ve devam eden diğer tarihli belgelerde hukuksal açıdan konunun tartışmasının yapılmasına rağmen değerlendirme kısmında davalı idarenin savunmasına daha fazla itibar göstermişlerdir. Zira burada dikkat edilecek olunursa davacının 25 sayfalık belgesine karşın bu belgeden bahis etmemişler, buna yanında davalı idarenin savunmasına detaylı olarak iki sayfa üzerinde yer vermişlerdir. Bu, bilirkişilik kurumunun raporlarında yansız olarak olayların gelişimini aktardıkları birinci bölümlerinde dahi davalı idare lehine yanlı bir tutum içinde oldukları kanaatini uyandırmaktadır. Zira davalı idarenin savunmasının daha açıklayıcı bir tavır içinde aktarılması, karşı tarafın neler istediğini ve taleplerini belirtmekten kaçınılması, eşitlik ilkelerine aykırı ve dengesiz bir yaklaşımdır. Hatta bu durum mahkemeyi yanıltıcı bir tavır sergilenmesi olarak da nitelenebilir".*

Şekil 3. 44. Konak Meydanı Tasarım Projesi Planı

Davacının dilekçesindeki Kıyı kenar Çizgisini gösteren plana göre: Konak Meydanı'nın Gümrük Binalarından batı yönüne doğru dolgu alanları belirtilmiştir. Kırmızıçizgi "Kıyı Kenar Çizgisi"dir ve Kıyı Alanı içinde kalan bölgelerde yapılan meydan düzenlemesinin yasal olmayan durumunun bilirkişiler tarafından adeta yok sayılmasını eleştiren davacı bu manada örnekleri dilekçe içinde bolca kullanmaktadır.

Davacıya göre kendilerinin 23.10.2003 tarihinde mahkemeye sunduğu 50 sayfalık görüş raporunun değerlendirilmesini bir bütün olarak yapmak yerine , 7 ana başlık altında yapılmış ve burada bilirkişiler tümü üzerinden değil sadece kendi kanaatlerine uygun kısımlar üzerinde cevap vermeyi yeğlemişlerdir. Davacı bu manada dilekçelerin basit bir karşılaştırma işleminin bile bu durumu ispatlamak için yeterli olacağını ifade etmektedir.

Yukarıda ki Konak Meydanı Tasarım Projesine göre kıyı kenar çizgisinin Konumu görülmektedir. Davacıya göre, buradan da görüldüğü üzere yeşil ile işaretli amfi tiyatro uygulaması tamamıyla dolgu alanında kalmakta olup, bilirkişilerin de ifade ettiği üzere bu alandaki uygulama Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın onadığı projeye göre yapılmaktadır.

Yine davacıya göre gerçekte böyle olmamış, yapılan imalat yasal olmayan bir tarzda oluşmuştur. Gerçekten de durumu bu şekilde ifadeden Kurul kararı vardır ve zaten ilgili meclis tutanakları da bunu ispatlamaktadır. Davacıya göre bu durumda, yasalara uygun olmayan bir işlemi yasal gibi gösteren ve bu konuda kanaat belirten bir bilirkişi raporu geçerli olamaz. Bu düzenlemeyi kurulun reddettiğine dair Kurul kararını ve sair bilgi ve belgeleri dosya içine koyduğunu ifade eden davacı, ek bir bilgi olarak bu konuda yetkili olan kurumun temsilcisi olan Karayolları Genel Müdürlüğü'nün aynı gerekçeyle davaya katılmasında delil olarak göstermekte ve buna rağmen bilirkişi heyetinin Bakanlık yetkisinde olan ve Kurulun izin vermediği bu gecekondu tiyatroyu, bir nevi yasal hale koyan raporu verdiğinin altını çizmektedir.

Meydanın tarihi gelişiminin bile yanlış aktarıldığını iddia eden davacı, bu hususta şu ifadelere yer vermiştir: *"Bilirkişiler dava konusu alanın mevcut durumunu açıklarken de yanlış bir değerlendirme olarak alanın yaklaşık 200 yıla yakın bir tarihi geçmişinden bahsetmişlerdir. Bu zaman değerlendirilmesi dahi gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Bu konuda bilirkişiler gerekli bilgiye sahip olmadıkları gibi, gerekli araştırmaları da yapmamışlardır".*

Şekil 3.45. 1900'lerin Başında Konak Meydanı

Davacının dilekçesinde yer verdiği ve 1900'lerin başında Konak Meydanı'ndan bir görünüş olan bu fotoğraf incelenecek olursa, Saat Kulesi ve çevresinin tamamen açık alan olarak düzenlendiğini görüyoruz. Davacıya göre öneri projede tarihi dokuya sadık kalma eğilimi bir bütün olarak göz ardı edilmiştir. Davacı ya göre Örneğin bu fotoğraftaki meydan düzenlemesinde iki metreye yaklaşan kot farkı bulunmazken maalesef iki binli yıllarda düzenlenen bu meydanda yapılan standart dışı kaçak (gecekondu mahiyetindeki) alt geçit için uyumsuz ve gereğinden yüksek bir kot farkı bulunmakta ve güya Sarıkışla'nın duvarını yansıttığını iddia ettikleri alan aslında bu alt geçidin neden olduğu yükseltiyi basamak imalatı ile bir nevi göz hilesi perspektifinde ortadan kaldırma gayretidir. Bu manada ki iddiasını güçlendirmek için dosya içine fotoğraflar sunan davacı özellikle aşağıdaki fotoğraf üzerinde durarak bu durumu somutlaştırmak istemiştir.

Şekil 3.46. Konak Alt Geçidin Meydan İçinde ki Uyumsuz Kot Farkı

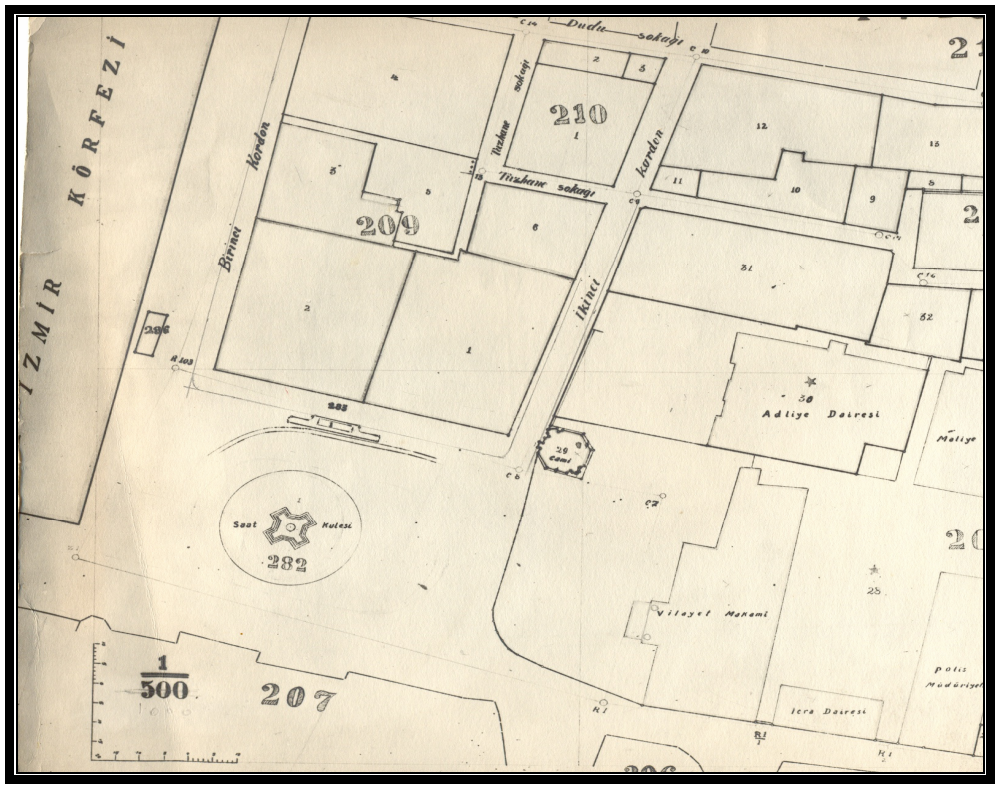

Bize göre de bu fotoğraf davacıyı haklı gösterebilecek bir netliktedir. Bu fotoğrafa bakacak olursanız alt geçidin neden olduğu kotu yok etmek için güya Sarıkışla binasının duvarı canlandırılmıştır. Eğer gerçek anlamda bir canlandırma yapılacak ise o zaman bunun temelleri kazılıp gerçek noktalarda bir canlandırma yapılması ve bununda Koruma Kurulunun veya müzenin arkeologları tarafından yapılması gerekirdi diye düşünüyoruz.

Konak Meydanı Saat Kulesi ile birlikte 1901 yılından sonra anlam kazanmıştır. Bundan önceleri ise 1827-1829 yıllarında Sarıkışla'nın yapılmasına kadar bu alanın bir meydan anlamı bulunmamaktadır. Hatta Sarıkışla'nın yapılmasından sonra dahi şimdiki Konak Meydanı, kışla kapısının açıldığı basit bir alandır ve meydan tanımına sahip değildir. 1870 yıllarından sonra kısmen genişletilen bu alan 1900 yıllarına kadar yine meydan tanımına sahip değildir. Meydan anlamı, Saat Kulesinin yapımı ile ortaya çıkmıştır. İfade ettiğimiz gibi alanın kamusallığı 200 yıl değil; 100 yıllık bir geçmişe sahiptir ve bilirkişi bu manada bize göre de hata yapmıştır. Bize göre bu noktada ilginç olan husus ise tüm

bilirkişi raporu içinde verilen tek tarihsel bilgi budur ve bunun da değerlendirilmesi yanlış yapılmıştır.

Şekil 3.47. 1930'lu Yılların Başında Konak Meydanı Ölçeği

Davacıya göre 1930'lu yılların başında Konak Meydanı kendi ölçeğinde mütevazı bir açık alandır ve alanın karakteristiğinin korunmasına özellik gösterdiği iddia edilen bir planlamanın bugünkü uygulamada özelliklerini yitirdiği görülmektedir. Buna rağmen bilirkişilerin ısrarla ölçeğin korunduğunu belirtir kanaat belirtmesinin büyük bir yanılgı olduğunu ve bu yanılgının bilimsellikten uzak bir yaklaşımın sonucu olduğunu belirten davacı, ayrıca bilirkişi raporunun sadece Tolga Çilingir tarafından kaleme alındığına dair bir kuşkusu olduğunu ve bunun en büyük delilinin de rapordaki ifadelerin cümle kurgularının ve cümle yapılarından kaynaklandığını belirtmiştir. Bu iddiada olan davacının bunu ispatlama anlamında örneğin konunun uzmanı bir akademisyene yazının aynı kalemden çıkıp çıkmadığına dair bir mütalaa sunması veya bu iddiası hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç

duyurusunda bulunması gibi yasal haklarını kullanma takibine dair mahkeme dosyası içinde bilgi ve belgeye rastlanmamıştır.

Şekil 3.48. 1945 Yıllarda Konak Meydanı

Davacı 1945 yıllarında Konak Meydanı'nın yine bir değişime uğradığını ancak bu değişimin nedeni Saat Kulesi'nin etrafından dönen tramvay hattının tesisi ile ortaya çıktığını ve bu günkü yasal olmayan düzenleme gibi meydanın bütününün ölçeklerine zarar verecek bir müdahalenin olmadığını ifade etmiştir.

Şekil 3.49. Alt Geçidin Kot Uyumsuzluğunun Meydan Görüntüsüne Etkisi

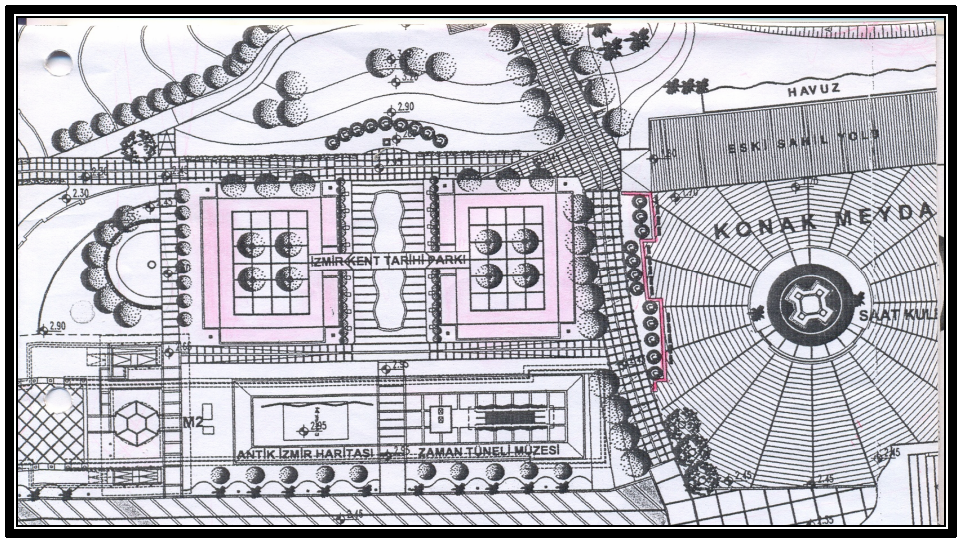
Davacı, bu resme dikkat çekerek (bu fotoğraf iskelenin hemen önünden çekilmiş gibi görünüyor) artık bugün için Konak algılanmasın yukarıdaki kaotik durumu verdiğini ve meydanın artık bir açık alan olarak algılanamadığını ifade etmektedir. Davacı bu durumu şu ifadelerle açmaktadır: "... Bu hususun bilirkişilerin gözünden kaçması meydana çevresel değerler açısından bakmadıklarını göstermektedir. Özünü yitirmiş bir meydanın bilirkişilerce tasarım ilkeleri açısından olumlu bulunması bu açıdan yanlıştır. Yapılan kaçak ve yasal olmayan gecekondu alt geçidi yüzünden meydandan bakan denizi algılayamamakta ve aynı şekilde denizden bakan meydanı algılayamamaktadır. Eğer alt geçit yasal değilse üzerindeki düzenlemeler nasıl yasal oluyor bunu anlayabilmiş değiliz". Gerçekten de davacının mahkeme dosyasına sunduğu bu fotoğrafta görüldüğü üzere kaçak alt geçit ve onun üzerindeki imalatlar nedeni ile Saat Kulesi, Hükümet Konağı ve Ayşe Hatun Camii algılanamamaktadır.

Davacı yapılan meydan düzenlemesinde Sarıkışla binasının cephesini belirten simgesel duvarında yanlış konumlandırıldığını şu şekilde somutlaştırmaktadır: "... *Bu yanlışlara tarihsel perspektif içinde bir diğerini de eklemek gerekirse Konak Meydanı düzenlemesi içinde yer alan Sarıkışla'nın cephesini belirten simgesel duvar da yanlış konumlandırılmıştır. Gerçekte cephe uzunluğu 70 metre olan Sarıkışla binasının, zamanında bulunduğu konumunu simgelemek amacıyla inşa edilen duvar bu uzunluktan daha kısa tutulmuştur. Bu da tarihin çarpıtılıp, çelişkilerin ortaya çıkmasına neden olan bir tutumdur ve bilirkişi raporunun 26.sayfasında bu duvarın tasarımda referans olarak değerlendirildiği ve geçmişteki izleri hatırlatıcı bir yaklaşım olduğu öne sürülmektedir. Ancak bilirkişiler bu referansın yataydaki boyutsal referansının yanlışlığını kabul ederek yanlış uygulamaya suç ortaklığı yapar görünmektedirler. Hatta mekanda yer alan kolonların boyutları gündeme geldiğinde aynı sayfada, "3. boyutta yapının varlığının hissettirilmeye çalışıldığı" ifade edilmektedir bu da tam anlamıyla yanlış bir uygulamadır. Zira kolonlar meydana düzensiz bir şekilde serpiştirilmiş ve hiçbir şekilde Sarıkışla'nın boyutları ve mekandaki konumuyla uyuşur durumda değildir"*.

Bize göre de bu durumda bilirkişilerin *"eskisini taklit etmeyen ancak canlandırmaya yönelik"* ifadesi yanlış izlenim vermektedir. Bu yanlış izlenimin bilirkişi raporunda doğruymuş gibi yansıtılması gelecek kuşaklara yanlış mesajlar verecektir. Eğer bu manada bir düşünce varsa o canlandırmanın bir köşesine *"gerçekte 70 metre iken biz eskisini taklit etmeyen ancak canlandırmaya yönelik bir imalat yaptığımızdan bu manada 50 metre yaptık"* diye bir yazıyı kalıcı olarak görenlere aktarılması gerektiği kanaatindeyiz. Davacıya göre bu hususun bilirkişi raporunda böyle ele alınması konunun heyetçe yeterince incelenmediğini ortaya koymamakta tam tersi iyi incelenmenin getirdiği bilinme durumu ile gerçeği söylemek yerine tam tersi istikamette bir gerekçe üretme mekanizması ile *"eskisini taklit etmeyen ancak canlandırmaya yönelik"* gibi hukuka ve tarihe uygun olmayan ve en önemlisi Koruma kültürüne aykırı bir söylem geliştirilmiştir.

Davacı dilekçenin devamında şu hususların da altını çizmiştir *: Burada üzerinde durulması gereken husus bu canlandırmanın ne hikmetse tam kaçak ve yasal olmayan gecekondu alt geçidinin tam karşısına gelmesi ve tabir caizse meydandaki kot farkının barizleştiği noktada olmasıdır. Maalesef keşfin yapıldığı gün hava çok soğuk olduğundan ve keşfin ağırlık tartışmasını Büyükşehir belediyesinin 8. katından yaptığımızdan ve ancak mahkemeye dönerken tam bu yükseltiye geldiğimizde açıklamamıza rağmen bilirkişi heyeti bunu nazara bile almamıştır. Bu bilimsel bir yaklaşım değildir. Proje uygulamasına göre belirttiğimiz gibi bilirkişi heyeti eski değerlerin korunmasına özen gösterildiğini ifade edilmektedir. Ancak ne yazık ki bu değerlerin aktarılmasında ölçü ve ölçek kavramları göz ardı edilmiştir. Sarıkışla'nın gerçek cephe uzunluğu 70 metre idi. Bilirkişiler tarihi değerlerin korunmasına özen gösterdiklerini belirtirken, gerçek değerlerin yanıltıcı bir biçimde aktarılmasına göz yummuşlardır. Bu nedenle yanıltıcı bilgilerin aktarılmasında ortaklık yapmışlardır. Bu hatalı davranış raporun geçersizliği için diğer bir hususdur"*.

Şekil 3.50. Sarıkışla Cephesi Planı

Büyükşehir Belediyesinin Tasarım Projesine göre uygulamada 50 metre uzunlukta imal edilmiş olan temsili Sarıkışla Cephesinin proje üzerinden kırmızı ile çizilen kısmından görüleceği üzere tam alt geçidin kot anormalliğinin göründüğü noktaya rast gelmiştir. Bu manada bir inceleme ve araştırma yapılmadan afaki bir yaklaşımla Sarıkışla Binasının canlandırılmasının alt geçidin kaçak yapısının sebep olduğu kot uyumsuzluğunu bertaraf etme adına kullanılması ihtimalini şüphesinin bilimsel olarak konunun uzmanlarınca araştırılması gerektiğine dair inancımızı korumaktayız.

Şekil 3.51. Sarıkışla Cephesi'nin Saat Kulesi'ne Bakan Yönü

Davacı Sarıkışla Cephesi'nin mevcut durumda Saat Kulesi'ne bakan yönünü gösteren yukarıdaki paftayı mahkeme dosyası içine sunmuş ve burada Sarıkışla'nın gerçek cephesinin 70 mt. olduğunu göstermiştir. Davacıya göre burada davalı idare tarihi canlandırmak için değil, yasal olmayan kaçak alt geçit inşaatının meydan kotuna göre yüksek olan durumunu kapatmak için söz konusu duvarı kullanmıştır. Bizim de bölgede yaptığımız incelemeler, davacının tespitinin doğru olduğunu kuvvetle ortaya koymaktadır. Bu hususta uzman olan bilim adamlarının konu hakkında araştırma ve inceleme yapmaları durumu zannediyoruz daha net bir şekilde ortaya çıkaracaktır.

Davacıya göre Sarıkışla'nın duvarı meydanın yanlış tanımını vermekte olması ve bilirkişilerin meydandaki kent tarihi parkı'ndaki megaronlar ve sergi alanlarını çevreleyen alçak duvarların bu bilgiyi aktarmada bir araç olarak kullanılmasını gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Projesinde dahi Sarıkışla ile bağlantısının kurulmadığı megaronların bilirkişilerce yanlış yorumlanması bilirkişi raporunun özde yanlış değer yargılarının üzerine inşa edildiğinin temel göstergelerinden birisi olarak kabul eden davacı bu manada bilirkişi heyetinin proje raporunu dahi incelemediğini zira raporda bu manada bir bağlantının söz konusu olmadığını ispat olarak göstermiştir.

Şekil 3.52. Meydan Düzenlemesi İçindeki Anlamsız Megaron Örneği

Davacının gerek dava dilekçesinde ve gerekse daha sonraki dilekçelerinde belirttiği ve bizim de incelemelerimizde tespit ettiğimiz verilere göre, söz konusu megaronların imalat sonrası durumu ve proje üzerindeki hali (yukarıda bu gösterilmiştir) ile kırmızı ile gösterilen Sarıkışla'nın temsili duvarı ile hiçbir bağlantısının, ilgisinin ve de ölçek birlikteliğinin olmadığı görülmektedir. Bu durumun tespitini yapan davacı konuyu şu şeklide ifade etmektedir. Davacıya göre raporda iddia edildiği üzere megaronlar bir anlam taşımamakta ve amaçsız yükseklikleri Konak Alt Geçidi'nin tabii zemin üstündeki suni yükseltisinin görsel etkisini gidermek için yapıldığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda da bilirkişi raporunun yetersiz düzeyde olduğunu iddia davacı keşif günü havanın soğuk olması hasebi ile Büyükşehir Belediyesinin 8. katından bunu heyete ve mahkeme hakimine izah ettikten sonra ayrıca buradan adliye binasına dönerken heyete yolda da izah etmek istemlerine rağmen bir an durup görsel olarak kendilerinin gösterdiği yerleri bu manada keşif anında incelenmemesini savunma haklarının ihlali olarak görmektedir.

Bize göre de bu megaronlar yasal olmayan kaçak ve standartlara aykırı olarak yapılan ve imalattan sonra anormalliği ile bütün bir meydanın yapısını bozan kaçak alt geçidin neden olduğu kot farkını "yedirmek" için yapılan anlamsız yükseltilerdir. Bunların tam alt geçidin önünde yapılması zaten bunu açıkça göstermektedir.

Bilirkişi raporunun 12. sayfasının sonuna denk gelen ve diğer sayfada devam eden bölümünde şöyle bir ifade kullanılmıştır*; "….dava konusu Konak Meydanı ve çevresi düzenleme alanının ne düzeyde kompleks ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu konusunda bir dereceye kadar da olsa (?) fikir sahibi olunabilmektedir. Literatürde Konak'a, Meydana, Kemeraltı ve Gümrük gibi Konak Meydanıyla yakından ilişkili bölgelere ilişkin sayısız bilimsel çalışma mevcuttur. Bu nedenle, raporda, davaya konu olan alanın öneminin altını çizecek referanslara gerek duyulmaksızın, bilirkişi kurumumuzca korunması gereken bütün doğal ve yapay değerin dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunulduğunun hatırlatılmasında yarar bulunmaktadır".*

Yukarıda rapordan alıntı yaptığımız kısımlar, karmaşık bir ifadeler bütünü olup, davayı daha anlaşılmaz bir hale getirmektedir. Mahkemeye hatırlatılan kısım, aslında bilirkişilik kurumunun detaylı inceleme yapmasını gerektirecek bir kısım olmasına rağmen, yukarıdaki ifadeden de net olarak anlaşılacağı üzere konu gereken özenle incelenmemiş ve yüzeysel olarak ele alınmıştır. Konu hakkında yayınlanmış temel eser mahiyetinde ki birkaç esere atıf yapılması aslında konunun tarih perspektifinde ve dolayısıyla teknik çerçevede anlaşırlığı sağlayacaktı. Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere hazırlanan bilirkişi raporunda detaylı incelemeleri yapmadıkları kendileri tarafından da ifade edilmektedir. Yani raporun eksikliği bilirkişi heyeti tarafından kabul edilmektedir.

Davacıya göre ayrıca tüm doğal ve yapay değerin korunması ifadesi bulunmasına karşın seçilmiş bir şekilde korunması hedeflenen öğelerin dahi gereken değerde ele alınmadığı ve bunların tarihsel rolü üzerinde çelişkilere sebebiyet verici imalatların yapıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla da bilirkişilerin hazırladığı raporda bunların göz ardı edilmiş olması raporun gerçekçiliği hususunda şüpheler uyandırmaktadır.

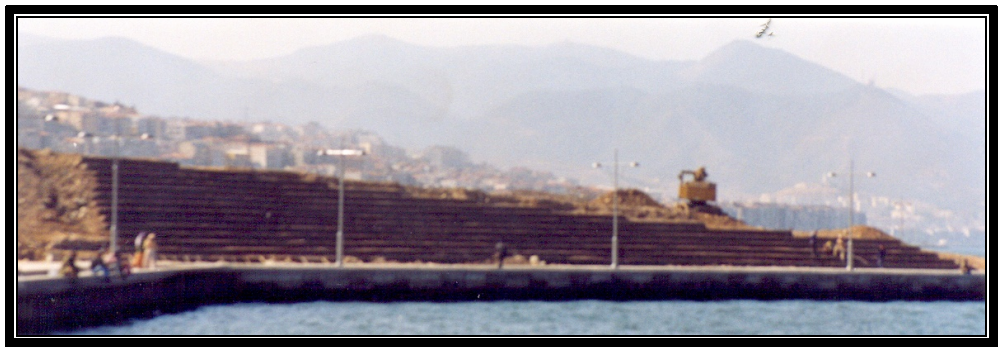
Bilirkişi raporunun plan süreçleri açısından değerlendirilen kısmında kullanılan; *"Planlama, yerleşik işleyişe ve sisteme yönelik bir müdahale eylemidir"* ifadesini, bilirkişilerin planlama konusuna ve kavramına hakim olmadıklarının açık bir delili olarak gören davacı bu hususta şu tespitleri yapmaktadır; *"… bütün meslek insanları bilmektedir ki, akademik olarak da kanıtlandığı üzere planlama sadece yerleşik işleyişe ve sisteme yönelik bir müdahale eylemi değildir. Planlama, yerleşik olsun olmasın her türlü sisteme yöneliktir. Örneğin; hiç yerleşimin olmadığı kırsal veya tarımsal alanlarda dahi planlama yapılır. Planlama mekanın tanımlanmasıdır dolayısıyla sadece yerleşik işleyişle sınırlandırılamaz. Bu tek cümle dahi bilirkişilerin konulara tek yönlü baktıklarının kanıtıdır. Bu tür bir değerlendirmenin bilirkişi raporu olarak geçerli olması beklenemez"*.

Aynı paragrafta bilirkişilerin; *"Yasal ve yönetsel mevzuatımıza yansıdığı gibi… planlamanın, planlama siyaseti açısından politik karar alma süreçlerinin*

arazi kullanım kararlarına etkisini sağlayacak biçimde eyleme dönüşmesini olanaklı kılmaktadır" şeklindeki ifadeyi yorumlayan davacı bu konuda şu analizi yapmıştır: *"… Bu tür bir yaklaşımın bir bilirkişi raporunda yer alması üzücüdür. Zira planlamada politik kararlar alınamaz. Planlama, bir pozitif düşünceler bütünüdür. Politikanın etkileri planlamayı amaçlarından saptırır. Bu düşünce sistemi içerisinde yazılan ve kanaatler oluşturan bir bilirkişi raporunu kabul etmek mümkün değildir". Bilirkişilerden Tolga Çilingir'in ve Bülent Özkan'ın mensup oldukları odada yönetici olmaları ve bu dönem Büyükşehir Belediyesi ile mensubu bulundukları odaların "sıkı işbirliği" kurmuş olmaları bu manada basında çokça tartışılmış bir konudur. Bu "sıkı işbirliğinin" getirdiği güç ile bu manada yorum yapılabileceğini düşünmeden edemiyoruz doğrusu.*

Bilirkişi raporunun 14. sayfada belirtildiği üzere bilirkişiler: "*Konak yönüne doğru kıyı bandında özel uygulama taraması yapılmış ancak planın kapsamına giren diğer bölgelerde çeşitli arazi kullanım kararları geliştirilmiştir…*" ifadesini kullanmışlardır. Davacıya göre bilirkişilerin bu alan için özel planlama tabirini kabul etmeleri bilimsel bir yaklaşım değildir. Zira bu alanlarda plan onama yetkisi İmar ve İskan Bakanlığı'ndadır. Aynı paragrafta devamen "…. *Viyadüklerin olduğu bölgede ise ayrıntılı bir gösterimden kaçınılarak….alt ölçekli hazırlanacak plana yönelik atıfta bulunulduğunu*" beyan etmektedirler. Davacıya göre bu durumda bilirkişiler gerek proje ve gerekse alanda yapmış oldukları incelemelerde bazı kesimleri görmezlikten gelmişlerdir. Bunlardan birisi de söz konusu viyadüklerin bulunduğu alandır. Planın hazırlanması ve hatta onanması beklenmeden bu alanda imalata geçilmiş amfi tiyatro yapılmıştır. Bunun ispatı anlamında davacı tarafından daha yapım aşamasında olan aşağıdaki fotoğraf dosyaya delil olarak sunulmuştur.

Şekil 3.53. İmar Planı Bulunmayan Amfi Tiyatro Uygulaması

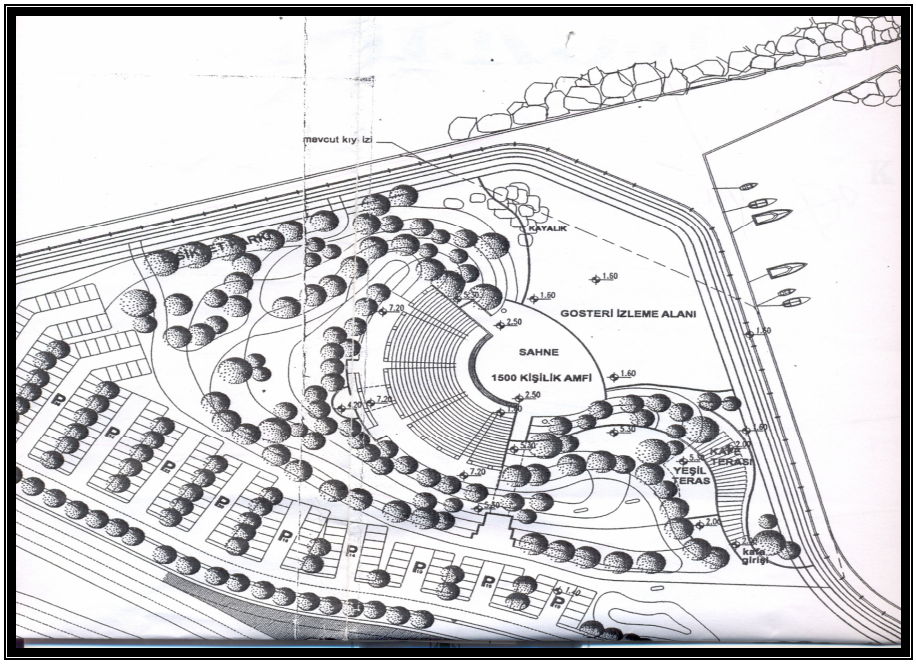

Resimde projesine bile uyumlu olmadan ve de yasal prosedürler tamamlanmadan inşasına başlanmış amfi tiyatronun inşaat aşamasından bir görünüm vardır. Mahkeme devam ederken bu imalat bitirilmiş olduğu mahkeme dosyasının münderecatından gözükmektedir. Burada Kıyı Yasası gereği hiçbir plan bulunmamaktadır. Ne 1/5000'lik ve nede 1/1000'lik plan vardır ve ne de Koruma Kurulu'nun izni vardır.

Davacı da bu durumu mahkeme dosyası içinde tespit etmiş ve devamında heyetin bu manada belirlemesine karşı şu ifadeleri kullanmıştır: "*..Sayın heyet mahkemenizin 2003/1147 E sayılı dosyada*[1502] *bu anfi tiyatronun yanındaki viyadükleri de inceleyen heyettir.Şimdi oradaki değerlendirme ile burada değerlendirmenin aynı bilimsel ve yasal paralellik içinde ele alınmasını izah etmek mümkün müdür? Meydandaki kaçak alt geçit gecekondusu ile birlikte kaçak bir sahil boyu meydan düzenlemesi vardır ve bu düzenleme maalesef kaçak alt geçide uyarlanmaya çalışılmıştır. Düzenlemenin esin kaynağı ve belirleyici noktası bu kaçak ve yasal olmayan alt geçittir".*

[1502] **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/1147 E.** sayılı dosyası konak Köprülü Kavşak dosyasının iptali için açılan dava kapsamında bir dosyadır.

Şekil 3.54. 1500 Kişilik Amfi, Sahne, Teras Planları

Büyükşehir Belediyesinin Meydan Tasarım Projesine göre Kıyı Kenar Çizgisi dışında kalmasına rağmen projelendirilmiş 1500 kişilik amfi, sahne, teras… vb. alanlar.

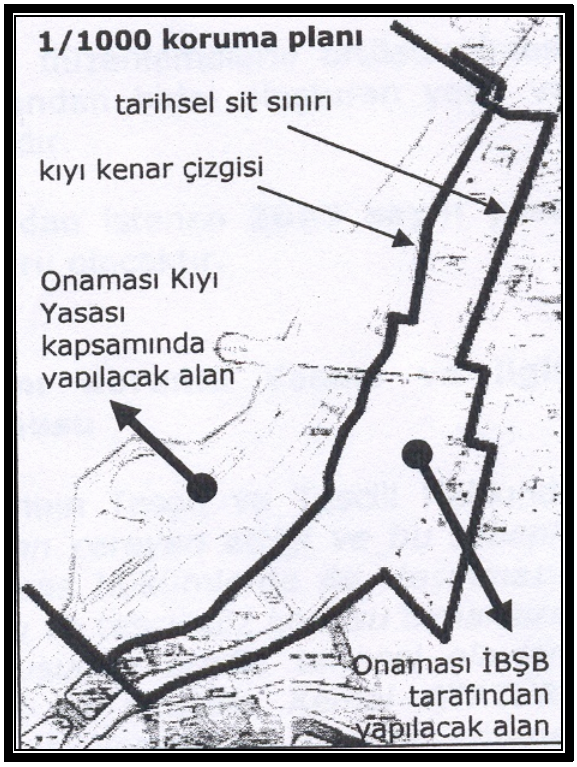
Davacıya göre projenin mevcut viyadükleri kabul etmeyen bir yaklaşım sergilerken imalatın viyadükleri var saydığı bir yaklaşım sergilemiştir ve bu tür bir ikilemin bilirkişilerce göz ardı edilmesi ve konunun plan süreçleri açısından yok kabul edilmesine yönelik eğilimlerin kabul edilmesi akademik ve bilimsel açıdan üzücü bir durumdur. Yine davacıya göre bilirkişi müesseseleri ikircikli durumların ortadan kaldırılması için vardır. Bilirkişi heyeti ise hem dolgu alanlarında kıyı yasasına göre, Bakanlık onaylı paftalara göre işlem yapılması gerektiğini ifade etmiş ve hem de bu alanda inşai faaliyette bulunduğunu görmüş ve buna rağmen yine keşif sırasında ifade edildiği gibi proje üzerinde bu alanlarda plan yapıldığını da görmüştür. Bu üç hususa birden sessiz kalınmasını kabul edilebilecek bir durum olarak görmeyen davacı taraf raporun sonuç kısmını da bu düzenlemeyi meşru kılacak bir söylem ve hükümle bağlamının bir bilimsel hukuki tarafı bulunmadığının altını çizmiştir.

Yine davacıya göre bilirkişiler Ekim 2002'de Koruma Kurulu'na ilettikleri projeye cevaben Büyükşehir Belediyesi'nin amfi tiyatro ve ek dolguyu yapmaması gerektiğine dair belirlemesine de karşı gelmişlerdir. Bilirkişilerin bu yaklaşımla gerçekleri göz ardı ettiğini ve yasal olmayan bir şeyleri yasal hale getirmeye çalıştığını ifade eden davacı bu noktada Koruma Kurulunun ve Meslek Odalarının pasif kalmasının yanlışlığını bir kez daha tekrarlamaktadır.

Bilirkişilerin konuyu 3621 Sayılı Kıyı Yasası ve yetkiler konusundaki değerlendirmesinde gereksiz tanımlar ve uzatmalarla geçiştirdiğini ve konunun özüne bir türlü inilmediğini ifade eden davacı, konu hakkındaki eleştirilerini şu şekilde ifade etmektedir; *"...bilirkişiler sadece 21. sayfada kıyı açısından tartışması yapılabilecek iki fonksiyondan bahsetmişler, bunlardan birinin amfi tiyatro diğerinin ise yaya platformu olduğunu söylemişlerdir. Amfi tiyatro konusunda söylediklerini hafifletmek veya amfi tiyatroyu geçerli kılmak için Milet ve Priene gibi kentlerde deniz manzaralı tiyatro bulunduğunu ve bu nedenle de sanki İzmir'de de olması gerekliliğini söylemektedirler. Ne kadar üzücüdür ki amfi tiyatronun konumu ve fonksiyonu olumlu kabul edilmiş seyirci kapasitesinin yükünün iyi analizi istenmiştir. Bu tür ikircikli bir karar ve de yasal prosedürlere aykırı bir davranış söz konusu olamaz. Bu arada bilirkişi bu düzenlemelerin yasal olmamasının mahzurunu da! görmemekte ve planlamanın başlangıcı olarak plansız ve kaçak yapılaşmaya atıf yapmaktadır. Yani vatandaş olarak ben Kıyı Kanunu kapsamında 1/5000 lik + 1/1000'lik plan olmadan ve sit alanı olması hasebi ile kurulun hayır demesine rağmen ve kaçak bir gecekondu (burada alt geçidi benzetiyorum) ya uygun bir başka gecekondu yapacağım ve diyeceğim ki "bu planlama açısından iyi bir başlangıçtır. Ben yaptım inşaatı arkasından plan ve Kıyı Kanunu'na göre bakanlık tasdiki ve kurulun hayır diyen kararı olsa bile yinede bu planlama açısından iyi bir başlangıç sürecidir?" Bu manada bir yaklaşım kabul edilirse o zaman hemen sahil boyları gecekondu yazlık vs imalatlarıyla dolar. Bunu bilimsel olarak kabul etmek en çok yasal olmayan sistem üzerine rant sağlayan kesime fayda sağlayacaktır ama asla kente, bilime ve hukuka uygun olmayacaktır".*

Bilirkişi raporunun 22. sayfasının üçüncü paragrafının sonunda *"….Bakanlık'ın yetki alanında olan deniz tarafında ise…."* ve *"….Kıyı alanında Bakanlık yetkisini hatırlatması da atlanmamalıdır*" cümleleri ile yasal açıdan dolgu alanlarında belediyenin planlama yetkisi olmadığını açıkça gösterdiğine dikkat çeken davacı bu tespite rağmen bilirkişilerin meseleyi çarpıttığını ifade etmektedir.

Şekil 3.55. 1/ 1000 Koruma Alanı

Davacı, bilirkişilerin, raporlarının 16. sayfasından alınan üstteki krokide de dolgu alanının onamasının kıyı kanununa göre yapılacağını ifade etmelerini hatırlatarak, buna rağmen sonuç kısmında bilirkişilerin *"…Bakanlık izni ya da onayı alınmaksızın Kurul tarafından bir bölümüyle onaylanmasının plansızlığı gidermeye dönük bir çaba olarak algılanması gerektiği ve haklara yönelik kötü niyetli bir saldırı ifadesi taşımadığı…*" ifadesini kullanmalarının bir bilirkişi raporunda yasal olmayan bir duruma kılıf hazırlanması olarak yorumlanmasının gerekeceğinin önemle altını çizmiştir.

Hatta davacı, bilirkişilerin "*…planlama esasları ve şehircilik ilkeleri açısından doğru olduğu... işlemlerin önünü açmaya yönelik olduğu, dolayısıyla kamu yararı içerdiği.*" İfadesinin yasal olmayan bir duruma kamu yararı açısından bakılması, kamu yararı adına işlenmiş bir suç olarak görülmesi gerektiğinin tespitini yapmaktadır. Bu tespitten sonra şu ifadeyle durumu mahkemeye ilginç bir tarzda aksettirmektedir : *"...kanunlarda ve düzenlemelerde Büyükşehir Belediyesinin böyle bir imtiyazına rastlamadık ama bu manada özel bir yasal düzenleme var ise ve bilirkişi heyeti bu manadaki bir yasal düzenlemeye dayanmışlarsa o zaman o kanun maddesini raporda zikretmeleri gerekirdi"*.

Davacı rapora karşı diyeceklerini sıraladığı sistem içinde gittikçe daha ağır eleştirilere yer vermekte ve bu manada çarpıcı cümleler kullanmaktadır. Örneğin 27.03.2003 tarih ve 10441 Sayılı Kurul kararında yer alan hususların değerlendirildiği 18. sayfa ve sonrasında bilirkişilerin gereksiz tartışmaları, düşmanın denize dökülüş retoriği gibi konulara değinmeleri konuyla alakasız bulan davacı taraf bu yaklaşımı, hedef saptırma olarak kabul etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken hususun 14.10.2002 gün ve 10139 sayılı Kurul kararında ifade edilen "…. *Konak Belediyesi yetki alanı sınırları içinde kalan kısımda düzenleme projesi doğrultusunda uygulama yapılabilir"* ifadesinin olduğunu belirten davacı yoksa *"….İzmir'in doğunun küçük Paris'i, limanda yaşanan grevler, Kordon'da toplanılarak kutlanan II. Meşrutiyetin ilanı, efzon taburlarına ilk kurşunun atılması….."* gibi konuların bilirkişi raporunun özü ile ilgili olmadığını ve bu yaklaşımın maksatlı olduğunu ve amacın bu hukuka aykırı durumu laf kalabalığı ile bastırmak olduğunu ifade etmiştir.

"*Öz*" kavramının Koruma Kurulu'nun 10139 sayılı kararında belirtildiğinin altını çizen davacı yine bu kısımda bilirkişilerin *"...hangi kıyı çizgisi?...hangi tarih korunmalı?."* konularını gündeme getirip ancak bunu da hiçbir yerde tartışmamış olmaları kendilerini Koruma Kurulu yerine koyduklarının anlamını taşıdığının altını çizmişlerdir. Ayrıca Sit sınırının doğruluğunu tartışan heyetin konu ile ilgisi olmadığı halde viyadük ve köprünün etkisini tartışmalarına rağmen Konak Meydanı'nı kolonlar tarlasına döndüren dikey elemanları hiç gündeme

getirmediklerini ciddi bir eleştiri olarak yapan davacı taraf bu manada da heyeti tarafgir bulmuşlardır.

Aynı şekilde meydanın topografyasını değişikliğe uğratan amfi tiyatro ve diğer toprak yığınlarını *"…gereğinde geriye dönülebilir bir malzeme ile inşa edilmesine…*" tarzında bir ifade kullanılması ve bu satırların devamında *"…doğal dengeyi bozucu yapılmış her türlü uygulamanın zaman içinde ıslahı için kamu kuruluşlarına görev yüklemektedir "* tarzında bir cümlenin bilirkişilik kurumunun yüklendiği görevlerden olmadığının altını çizen davacı, dava konusu yerdeki yasal olmayan şeylerin nasıl bertaraf edilebileceğini değil neticede yasal olup olmayan durumun fotoğrafını çekmesi ve bunu bilimsel ve hukuki olarak incelemesi gerekirken sanki bir nevi ombudsman gibi hareket ederek kurumlar arası arabulucu vazifesi içine girmesini de eleştirmiştir. Davacıya göre bilirkişi heyetinin bunu hangi durumdan ve hangi mahkeme ara kararından ve hangi yasal dayanaktan yola çıkarak kendisine vazife olarak gördüğünü de izah etmesi gerekmektedir. Davacı bu durumu şu cümle ile de eleştirmiştir : *"Bu ne tür bir ifadedir ve bilirkişiler ne tarz bir düşünce içinde, hangi uygulamanın ıslahını zamana ve kamu kuruluşlarına vermektedirler; anlaşılamamaktadır"*.

Davacı, bilirkişilerin tasarımsal değerlendirme konusunda yaptıkları tespitteki *"… mükemmel bir çözüm üretmek ya da üretilen başarılı ürünlere kusursuz tanımını yakıştırabilmek olanaksızdır"* ifadesi ve onu takiben *"işlevsellik ile estetik unsurların başarı ile bir araya getirilmesi" ifadelerini takiben "Konak Meydanı'ndaki işleyişin yaya ve taşıt akışları gözlenerek etüd edilmiş olmasının ifadesi sosyal ve psikolojik etmenler ile ekonomik ve kültürel beklentilerin analiz edilmiş olmasının gerekliliği "* ifadeleri ile 24. sayfaya yerleştirmiş oldukları fotoğraf altı yazıları arasında çelişkiler bulunduğunu iddia etmiştir. Bilirkişi raporları çelişkili ifadeler içeremeyeceğini hatırlatan davacı konu hakkında kanaat belirtmesi gerekirken bilirkişilerin bir ombudsman gibi davrandıklarının altını çizmiştir. Davacıya göre bilirkişiler meydan düzenlemesinde parçalı bir tasarım anlayışının egemen olduğunu söylemektedirler ve takiben *"…anlayış kimi açılardan olumlu ya da olumsuz yönde eleştirilebilecek bir yaklaşımdır"* ifadesini kullandıklarını ve daha sonrada *"…kamusal dış mekanların*

bütüncül bir yaklaşımla tasarlanması….çoğu zaman mümkün olamamakta..” kelimeleriyle kendi kendilerine ters düştüklerini ve böylelikle meydan düzenlemesinde nasıl bir karar verecekleri konusunda açmazda olduklarını gösterdiklerini ifade eden davacı bu manada raporda çelişki görmüştür. Bir taraftan parça parça düzenlemelerin değerlendirildiğinde bazı bölümlerde başarılı çözümlere ulaşıldığı görülse de birleştirildiğinde bütünlük ve uygunluğun sağlanamadığını söyleyen bilirkişilerin bu manada ki tespitlerini mahkemeye iptal sebebi olarak yansıtmadıkların da altını çizen davacı bunu davalı idareyi koruma adına yaptıklarını iddia etmektedir.

Davacı bilirkişi raporunun 24. sayfası hakkında şu eleştirileri getirmiştir; özellikle bitkisel yüzeylerin işlevsel bütünselliği olumsuz etkilediğini söyleyen heyetin, yolların ortasındaki olukların olumsuz olduğuna ve özellikle *“…kullanılan bitki türlerine ilişkin hatalı seçimlerin çok olması ….bazı bölümlerine çok özen gösterildiği halde bazı bölümlerinin gerek tasarım, gerekse uygulama yönünden çok zayıf kaldığı…*” ifadesinin kullanıldığını ama aynı heyet bu ifadelere rağmen sonuçta *“…her çalışmada olduğu gibi olumsuz bölümlerin bulunduğu, ancak zaman içinde bu olumsuzlukların ortaya çıkan fırsatların değerlendirilmesiyle giderilebilecek düzeyde olduğu*” ifadesini de kullandığını ve bununda anlamsızlığının açık ve net olarak ortada olduğunu iddia etmektedir. Davacı bu durumu şu cümlelerle somutlaştırmaktadır. *“…Siz şayet olumsuz yönlerin bulunduğunu kabul ediyorsanız bunun hangi fırsatta hangi zamanda ve hangi düzeyde giderilmesi konusunu kimlere havale etme yetkisine sahipsiniz? Şayet olumsuzluk var ise ki vardır bunların ileride giderilebilecek şeklinde göreceli, tanımsız ve anlamsız kelime dizileriyle geçiştirilmesi, bilirkişilerin kendilerine verilen görevi samimi olarak ele almadıklarının göstergesidir”*. Davacıya göre bilirkişilik kurumu, bir denetim mekanizması değildir ve dolayısıyla da ifade ettikleri gibi zaman içinde olumsuzlukların giderilebileceği yönünde bir atıfta bulunamazlar ve ayrıca bilirkişilik kurumu bir bilgiçlik ve afaki değerlendirme kurumu değildir.

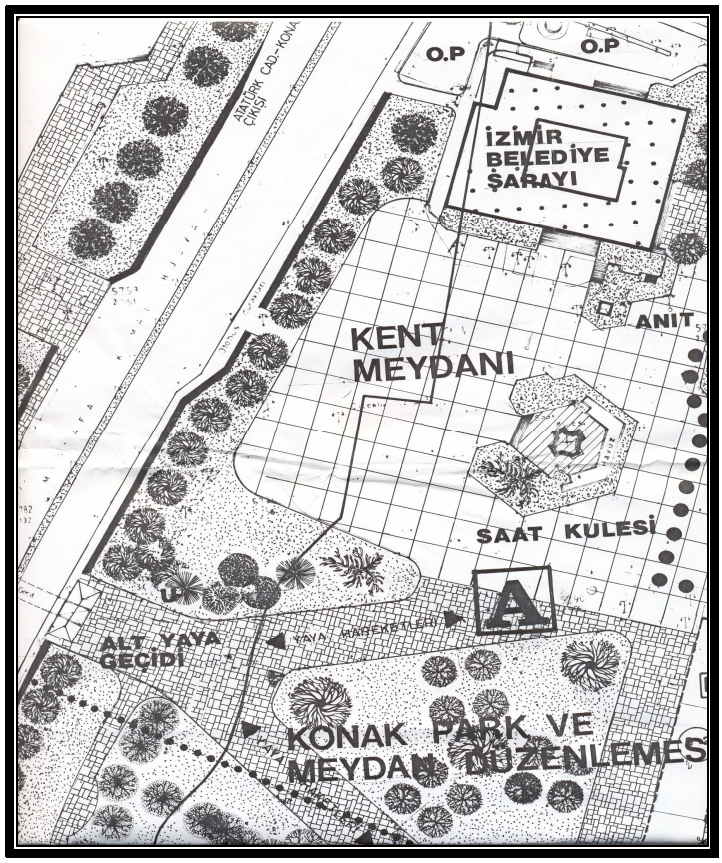
Yine bilirkişi raporunun sonuç kısmında meydanın kentsel coğrafyadaki özel konumu nedeniyle önemli olduğunu ve geçmişten bugüne izlerin aktarılmasında

gerekli duyarlılıkların meydan projesinde sağlandığının ifade edilmesinin rapor içinde tezat durumları yansıttığının altını çizen davacı bu manada aşağıdaki fotoğrafta görülen fıskiyeli havuz görüntüsünü örnek olarak göstermektedir. Davacıya göre eğer raporun bu bağlamda aşağıda görülen fıskiyeli havuz görüntüsü kıyı kenar çizgisini simgelediği bir belirleme olarak yapılmış ise proje imalatında bu çizginin gerekliliği hangi nedenle yerine getirilmediğini ve yasalara neden aykırı davranıldığı açıklanması güç bir konu olmamakla birlikte, bilirkişiler bu konuyuda izah etmeleri gerekmektedir. Gerçekten de raporda söz konusu fıskiyeli havuzun Kıyı Kenar Çizgisini temsil etmesini "geçmişten bu güne izleri aktarmada bir başarı olarak" gören bilirkişilerin Kıyı Yasası kapsamındaki kaçak alt geçit ve bu yapı ile deniz arasındaki kesimin plansızlığını ve bu manada yapılan kaçak imalatları de izah etmesi gerekirdi diye düşünülmektedir.

Şekil 3.56. Meydan Düzenlemesinde Kıyı Kenar Çizgisini Temsil Eden Fıskiyeli Havuz

Şekil 3.57. Konak Meydanı Düzenlemesi Önceki Durumu

Konak Meydanı'nın dava konusu olan düzenlenmesinden önceki durumunu gösteren yukarıdaki planda kıyı kenar çizgisi yasal konumuyla görülmektedir. Bu duruma göre Meydan Projesini önemli bir bölümü kaçak bir yapılaşma içindedir ve plansızlık durumu içinde parçalı bir yapı oluşturmaktadır. Sonradan plana dahil edilen alt geçit ve kara kısmındaki düzenlemelerde planın bütünlük arz etmeyen ve plana göre imalatın değil de, imalata göre planın yapıldığı kötü bir örnektir.

Davacı bilirkişi raporunda bir taraftan yasalara uymanın gerekliliğini ifade edilmesinin artı bu bağlamda 2863 sayılı yasanın Koruma Kurulları'na verdiği yetkiler çerçevesinde kurulların "*…koruma ve geliştirme politikalarının uygunluğunun kontrol edilebilmesinin kurulca mümkün olduğu*" ifadesini kullanılmasının yanı sıra aynı rapor içinde Koruma Kurulu kararlarına uyulmadığının da ifade edilmesi ve bununda hukuka aykırı bir durum değilmiş gibi sunulmasının tam anlamıyla bir tezat olduğu üzerinde durmakta ve bunun Hukuk

Düzeni içinde kabul edilmeyecek bir yaklaşım olduğunun altını şu cümlelerle çizmektedir : *"Burada açıkça görülmektedir ki uygulamada ve planlamada Koruma Kurulu kararları hiçe sayılmış ve bilirkişiler de bu konuya göz yummuşlardır. Bir taraftan "mümkün" kelimesini kullanacaksınız, diğer taraftan "mümkün olmama" durumuna karşı suskun kalacaksınız…. Böyle bir bilirkişilik anlayışı olamaz. Bilirkişiler raporlarında yasal düzenlemeye uymak zorundadırlar. Kanunlar bizleri olduğu gibi onların değerlendirmelerinde de uygulanmak durumundadır. Değerlendirme yasal düzenlemeye uygun olmalıdır. Tasarımsal değerlendirme konusunda bilirkişiler dava dosyasında sunulan raporunuzdaki olumsuz görüşlerinize "… kimi görüşe bilirkişi kurulumuz kısmen katılmakta ancak bunun olumsuz bir puan olarak algılanmaması gerektiğini düşünmektedir" ifadesi ile ne demek istemişlerdir anlaşılmamaktadır. Örneğin iskele önündeki geçit uygulaması ve bitki türlerinin seçiminde hatalar olduğunu ifade etmektedirler".*

Bilirkişiler denizin algılanmasında meydanın çeşitli noktalarında sıkıntılar bulunduğunu yazmaktadırlar. Örneğin gümrük binalarının olduğu yere yapılan acayip ve orantısız yaya üst geçidini doğru bulmadıklarını ifade eden heyet aynı zamanda hiçbir plana ve Koruma Kurulunun iznine dayanmayan ve dolayısıyla da plan olmayınca Bakanlık tasdiki de olmayan amfi tiyatroyu da doğru bulmadıklarını ifade etmektedirler. Ama davacının da altını önemle çizdiği gibi her ne hikmetse bununla ilgili değerlendirmeleri sonuç bölümünde es geçerek genel anlamda düzenlemeyi yasal ve doğru bulduklarını da ifade etmektedirler. Davacıya göre bunu anlayabilmek imkansızdır ancak saat kulesinin rapora koydukları fotoğraflarında iddialarından birisi olan algılanamama sorununa da hiç değinmemişlerdir.

Bölge, hem tarihi sit alanı ve yapılan kaçak alçak geçitle tarihi alan olmasının nedeni olan Saat Kulesi Ayşe Hatun Cami ve Hükümet Konağı ile Kemeraltı girişinin algılanmamasını hiçbir şekilde olumsuzluk olarak görmeyen bilirkişileri bu manada da eleştiren davacıya göre heyet, bu tutumunun tam tersi bir uygulama ile yine mahkemenin 2003/1147 E sayılı dosyasında[1503], sanki farklı kriterler uygulamış gibi olumsuzluk manasında en ince detayı bile gözden kaçırmamıştır. Bu manadaki

[1503] Bu dosya Konak köprülü Kavşak Projesinin iptali istemi ile açılan **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/1147 E.** sayılı dosyasıdır.

eleştirisini davacı şu ifadelerle somutlaştırmaktadır : "*İmalatların farklı idareler tarafından yapılması*[1504] *acaba daha mı yöresel hoşgörüyü getiriyor bunu müvekkilim adlandıramamakta ve bilimsel bulmamaktadır. Aşağıdaki fotoğraftan da görüleceği üzere batı yönünden bakıldığında saat Kulesi'nin algılanıp algılanmadığı net olarak belirlenmektedir. Sanırız bilirkişiler bu yönden alanı incelememişlerdir. Yine dikkat edilecek olursa bitki örtüsünün gerçekten İzmir'e ve Konak gibi kamusal bir alana yakışıp yakışmadığının değerlendirilmesini kamuya havale etmekten başka çare kalmamaktadır".*

Bu noktada davacının tarafın uzun süren ve ileride bahsedeceğimiz gibi reddi hakim yaptıkları mahkeme adaletinden umudu kesip iyice çökkün ilk ifadeleri kullanmaya başladığını gözlemliyoruz. Örneğin "kamuya havale etmek" gibi. Dosyanın bundan önceki safahatında ki dilekçelerde bu duygu ve düşünce yerine daha aktif ve daha inançlı ve daha entelektüel cümleler kullanılırken burada artık tarz değişmeye başlamıştır. Bu manadaki tespitlerimizi davacı tarafla paylaştığımızda onların bu noktadan sonra "İdari yargıya olan inançlarının sarsılması " aşamasına geldiklerini samimiyetle ifade etmeleri üzerine dilekçe okumalarımızda bizde bu manada ki tespitlerimizi biraz daha dikkatli yapmaya başladık.

Şekil 3. 58. Sümerbank Önünden Meydanın Görünümü

[1504] Davacının burada kastettiği husus alt geçidi yapan idarenin İzmir Büyükşehir Belediyesinin olmasına rağmen Konak Köprülü Kavşağı yapanın ise Bayındırlık Bakanlığının olmasıdır. Burada tıpkı meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatif gibi bilirkişi heyetinin de ikircikli davrandığı kastedilmektedir.

Şekil 3. 59. İskele Önü ve Sahil Kısmından Meydanın Görünümü

Davacı dilekçesine Saat Kulesi'nin çeşitli yönlerden görünüşünü monte etmiş ve fotoğraf altlarına "tabiatıyla Saat Kulesi'ni meydan düzenlemesindeki karmaşık ve kaotik elemanlardan soyutlayarak görebilirsek…" ifadesini koyarak durumu duygusal bağlamda da ifade etmiştir. Davacı bu manadaki ifadelerini de aynı çökkünlük içinde kullandığını zira böylesine tarihe saygısızlık durumunun mahkeme bilirkişisi tarafından algılanamaması ve bu raporunda mahkemece kabul edilmesinden sonra bu durumun tezahür ettiğini ifade etmiştir.

Davacı, esasen davanın başından beri söyleye geldiği bir hususu da bu sıralama içinde tekrar ele almıştır: Davacıya göre meydan düzenlemesinde alt geçitten kaynaklanan bir yükselti vardır ve bu yükselti bilirkişi raporunda sanki eskiden kaynaklanan bir hata imiş gibi aktarılmaktadır. Meydan düzenlemesi öncesinde araçların üstten yayaların alttan geçtiği dönemde bir yükselti olduğu doğrudur. Ancak bu yükselti trafiğin aşağıya alınması çalışmaları sırasında ortadan kaldırılmıştır. Yeni düzenlemenin iddiasının meydanı denizle bütünleştirmek olduğunu hatırlatan davacı bu düzenlemenin başarısız olduğunun ispatı olarak İzmir 4. İdare Mahkemesi kararıyla düzenlemenin iptal edilmesini göstermiştir. Bu bağlamda şu ifadelerle konuyu somutlaştırmıştır : *"Buna rağmen bilirkişilerin yaya geçidi yol altından geçmekte iken dolgu toprağı kamyonlarla dışarı taşınmasının farkında olmadıkları görülmektedir. Alan düzleştirilmiş ama trafik yolunun yeraltına aktarılmasındaki başarısız teknik uygulamalar sonucunda denizin algılanmasını engelleyen bir yükselti ortaya çıkmıştır. Bilirkişilerin İzmir 4. İdare Mahkemesinde*

açılan davaları[1505] *ve sorgulanan bu konuyu meydan düzenlemesi içinde tartışmamaları garip olduğu kadar yanlı ve taraflı bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Meydan Düzenlemesinin neredeyse tam ortasındaki bu kaçak alt geçit uygulaması nasıl olurda bu raporda ele alınmaz, gerçekten bu anlaşılamamaktadır".*

Şekil 3. 60. Alt Geçidin Uyumsuz Kot Farkının Meydan Zeminini Bozması

Davacının dilekçesine monte ettiği fotoğrafta görüldüğü üzere Konak alt geçidinin doğal zeminden ne denli yüksek olduğunu belirten görüntüde sağ alt köşedeki mavi doku doğal zemindir.

Davacıya göre bilirkişiler raporlarının 28. sayfasında tamamen amaç ve gaye dışına taşmışlar ve ne ifade ettiği anlamsız kelime dizileriyle 2 paragraf oluşturmuşlardır. Buna birkaç örnek cümle aktaracak olursak: "… *uygulamanın ardından gelmesinden kaynaklanan bir yanlış yapıldığı, ancak zaman içinde bu yanlışın giderildiği...*" kelimeleri ile hangi yanlışın düzeltildiği belirtilmemektedir. Davacıya göre paragraf alt geçit projesinden bahsetmektedir ve bu yanlış giderilmemiştir. Yine devamla "…*revizyonun hayata geçmesi denize erişim sorunu ortadan kaldırabilecektir*." İfadesi kullanılmıştır ki davacıya göre burada açık olarak bilirkişilerin bir denize erişim sorunu olduğunu kabul ettikleri belirlenmektedir. Yine davacıya göre hem bunu kabul edip hem de sonuç kısmında "*Konak iskelesi*

[1505] **İzmir 4.İdare Mahkemesinin 2002/130 E.** ve yine aynı mahkemenin **2002/344 E.** sayılı dosyası ile **2002/436 E** sayılı dosyalarına konu olan hukuka aykırı alt geçit uygulamasının meydan düzenlemesi içindeki olumsuz durumunun bilirkişi heyeti tarafından dikkate alınmamasını bizde doğru bulmamaktayız.

önündeki taşıt alt geçidi uygulamasının iptal kararının noktasal bir revizyon ile çözülebileceği, bu nedenle Konak Meydanı düzenlemesi projesini bütünde etkilemeyeceği" ifadesini kullanmak tam anlamıyla tezattır. Gerçekten de bize göre de Konak Meydanı'nın omurgası olarak nitelenen bir aks üzerindeki değişiklik projenin bütününü elbetteki etkileyecektir. Davacıya göre bu tür bir değişikliğin *"noktasal"* kabul edilmesi bilirkişilerin değerlendirmelerinde de noktasal olduklarını ve sübjektif değerler açısından konuya yaklaştıklarını belirtmektedir.

Davacıya göre raporun 28. sayfasında dava konusu dilekçesinde ileri sürdükleri "bütüncüllük" kavramı cevaplanmamış, afaki bir yaklaşımla mesele geçiştirilmiştir. Gümrük binası önünde inşa edilen üst geçidin olumsuzluklarının raporda vurgulanmış olmasının yanı sıra üzerinde durulması gereken bir husus vardır. Şöyle ki ; davacıya göre bu üst geçit meydan bütünlüğünü tamamlayan bir öğedir, olumsuz görülmesi alt geçit gibi projenin mekansal tanımlarına ve bütünlüğüne aykırıdır. Bu iki unsur meydanın bütünlüğü içinde ele alınmaktadır ve elbetteki olumsuzlukları Meydan projesinin de olumsuzluğudur. Yine davacıya göre bilirkişilerin sonuç kısmında ifade ettiği *"…etik ve estetik değerlendirme kriterleri doğrultusunda kente ve kentliye yakışacak… çözümler üretebilme koşullarının saklı olduğu…"* cümlesinin değerlendirilmesiyle çelişkiler yarattığı ortadadır. Bilirkişilerin nasihat değil kanaat belirtme durumunda olduğunu hatırlatan davacıya göre bir takım koşulları iyileştirme uğruna *"saklı olduğu"* gibi fütürist bir yaklaşımda bulunamazlar ve bu ve benzeri diğer anlayışlar bilirkişi raporunun geçersiz kılınmasını vurgulamaktadır.

Davacıya göre aynı heyetin, aynı mahkemenin 2003/1147 sayılı dosyasında arabaların geçmesi için yapılan viyadük konusunda gösterdikleri inceleme hassasiyetini bu yaya üst geçidi için göstermemektedir. Raporlarının netice kısmında bu olumsuzluğu bütün içinde önemsiz bir şey olarak gösterme yönündeki yaklaşımlarını doğru bulmayan davacıya göre eğer kaçak yapılan gecekondu alt geçidi Koruma Kurulunun ve Bakanlığın ve uzman kuruluşların görüşleri doğrultusunda yapılsaydı zaten alt geçit şimdi yapılan yaya üst geçidinin oradan

başlayacaktı ve bu çirkin ve şehir siluetini bozan bu garabete[1506] gerek kalmayacaktı. Bunun bütün sebebi ben yaptım oldu anlayışı ile tarihi konak meydanına müdahale etme hukuksuzluğudur. Bu noktada davacı şu ifadelerle konuyu şikayet noktasına getirmektedir: *"..Sayın mahkemenin bir hususta dikkatini çekerim ki önce plansız projesiz bir kaçak alt geçit yapılıyor ve sonra yine plansız ve onaysız bir meydan düzenlemesi yapılıyor ve imalatlar bitme safhasında iken sadece kara tarafı ile ilgili kısmın planı meclisten geçiyor (ki dosyada sunduğumuz Konak belediyesinin meclis zabıtlarında meclis üyelerinin Büyükşehir belediyesinin bu oldu bitti yaklaşımına karşı itirazlarını sunmamıza rağmen heyet bunları hiçbir şekilde değerlendirmesine alıp incelememiştir bile.) Ama deniz tarafı ile ilgili kısmın hiçbir plan artı kurul izni ve Bakanlık tasdiki bulunamamaktadır ve bunu da bilirkişi heyeti olumlu bir gelişme olarak görüyor…Bunu kabul etmemiz mümkün değildir.Bu değerlendirme yasal değildir, bilimsel değildir, estetik değildir ve kabul edilebilir bir makuliyeti dahi yoktur".*

Davacıya göre bilirkişilerin Galleria Projesi[1507] temel çukurundan bahsetmeleri, *"kullanıcı kitlenin yeni düzenlemeden büyük ölçüde memnun oldukları…"* gibi ifadeler kullanmaları daha önce giderilmiş kusurları devam ediyor gibi gösterme açısından olumsuz olup kullanıcı kitleye yönelik değerlendirmelerinde ise; acaba bilirkişiler burada anket mi yaptı sorusunu gündeme getirmektedir. "Kimlerle, ne zaman, neyin araştırmasını yapmışlardır?" diye soran davacı bilirkişi olarak üçüncü kişiler hakkında karar vermek, yargılamak görevleri kapsamında

[1506] Bilirkişilerde bu üst geçidi uygun bulmamakta ama bize göre de aynı mahkemede ki konak Köprülü Kavşak dosyasındaki bilirkişilik hassasiyetini burada göstermemektedir. Konak Köprülü Kavşağındaki siluete zarar verme eleştirisindeki vurguyu yaya üst geçidinde yapmayan bilirkişi heyetinin bu yaklaşımının konusu içinde uzman bilim adamları tarafından incelenmesi gerekmektedir.

[1507] Bilirkişi heyetinin raporlarında Galleria Projesinden bahsetmeleri kendilerinin tepkisellik içinde hareket eden Meslek Odaları ve bir kısım sivil inisiyatif içinde olmaları anlamında bir deşifre olarak algılayan davacıya göre burada da aynı tepkisellik mantığı vardır. Bize göre de Galleria Projesi yanlış bir projedir ama bu projenin dayanağı olan bir plan ve hatta belediyenin açtığı bir uluslararası bir yarışma vardır ama aynı Konak meydanı içinde yapılan kaçak alt geçidin hiçbir planı bulunmadığı gibi bu alt geçit uygulamasının normal olmayan kot uygulamasını bertaraf etmeye yönelik yapılan meydan düzenlemesinde de önce plan yoktur. Proje bitme aşamasına geldiğinde sadece alt geçit ile Kemeraltı arasında kalan kısımda bir yapılan imalatı tasdik etmek anlamında bir ıslah imar plan uyarlaması gibi olmuştur ama alt geçit ile deniz tarafı arasında halen bir plan bulunmamaktadır. Bilirkişi heyetinin bu manada Galleria Projesine duyduğu olumsuz duyguların aynısının hiç yoksa duygusal olarak ta olsa alt geçit ve plansız meydan düzenlemesi hakkında da duyması ve bunu da raporuna yansıtması beklenirdi diye düşünüyoruz.

olmadığını ve bunu destekleyecek bilimsel verilerin (örneğin bir anket çalışması gibi) olmadığını da ifade etmektedir.

Davacı, bilirkişi raporunun "genel değerlendirme" kısmındaki eleştirilerini ise davaya konu alan meydanın "tipik bir sorun alanı" olarak değerlendirilmesi temeli üzerine kurgulamakta ve özelliklede bilirkişilerin fayda-maliyet analizi, Türkiye gibi henüz gelişmemiş ülkelerin parasal kaynaklarını kullanmada çok dikkatli olması" gibi konulara değinmeleri üzerine şu eleştirileri yapmaktadırlar *: "… Her şeyden önce bilirkişilerin Türkiye'yi " henüz gelişmemiş " bir ülke olarak görmesi ve Türkiye için bu kriteri kullanması üzücüdür. Bilirkişilik kurumu gibi karar verici mercide olan kişilerin kendi ülkeleri için bu kelimeleri kullanması etik bulunmamaktadır. Kaldı ki hatalı bir projenin başlamış olmasının, hatalara rağmen devam ettirilmesinin daha büyük kaynak israfına neden olunacağının bilincinde olmaları gerekmektedir. Bilirkişilerin projenin olumlu olmamasına karşın "ne yapalım, bitmiş "gibi bir anlayış içine girmesi kabul edilebilir bir anlayış değildir. O zaman yine mahkemenizin 2003/1147 E sayılı dosyada da aynı yaklaşımı neden göstermediler diye soruyoruz. O dosyada da aynı Kıyı Kanunu ve aynı sit mevzuatı ve aynı meydan vardı. Değişen neydi? Eğer o rapor doğru ise bu rapor yanlıştır. Eğer bu rapor doğru ise o rapor yanlıştır. Heyet iki rapor arasında tezat bir durum sergilemiştir".*

Aynı mahkemede görülen Konak Köprülü Kavşak Projesin dayanak işlemlerinin iptali için davaya konu olan dosyaya da[1508] bilirkişi olarak atanan heyetin bu konularda birbirine tezat tespitlerinin olduğunu iddia eden davacı iddialarını, şu şekilde ifade etmektedir: *"....bilirkişilerin ne denli samimiyetten uzak davrandığı raporlarının 30.sayfasının son paragrafından sonra açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Zira "İzmir, geçtiğimiz son 10-15 yıllık …" kelimeleri ile başlayan paragrafın tümü aynen aynı bilirkişi heyetinin İzmir 3.İdare Mahkemesi Başkanlığı'na 04.05.2004 tarihinde sunduğu ve 2003/1147 esas nolu davanın bilirkişi raporunun 32. sayfasında yer almaktadır. Buradan devamla bilirkişi raporunun 31. sayfa birinci ve ikinci paragrafları yine aynen bahsini ettiğimiz*

[1508] **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/1147 E.** sayılı dosyası.

2003/1147 esas nolu davaya sunulan raporun 32. sayfasında yer almaktadır. Buradan devamla raporun 31.sayfasında yer alan son iki paragraf sözünü ettiğimiz diğer davanın 33. sayfasının birinci ve ikinci paragraflarıyla kelimesi kelimesine aynıdır. Ne yazıktır ki 33 sayfalık raporun toplamdaki üç sayfalık genel değerlendirme kısmının 32. sayfa birinci paragrafı da 2003/1147 sayılı davanın bilirkişi raporunun 33. sayfasının üçüncü paragrafı ile yine kelimesi kelimesine aynıdır".

Davacıya göre bu tür bir yaklaşım ile bilirkişilerin rapor içinde konunun gelişimi, değerlendirme gibi ikircikli yaklaşımlarından sonra genel değerlendirme kısmında şablon kullanmaları bilirkişilik kurumunun etik anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Davacıya göre bu husus üzerinde yorum yapılamayacak kadar ciddi bir konudur ve bilirkişi raporu ile bahis konusu edilen diğer bilirkişi raporu arasında karşılaştırma durumunda ya tıpa tıp aynılık durumları veya tamamıyla tezat durumu söz konusudur ve buda bilimselliğe aykırıdır. . Her somut olayın kendi şartları içinde biriciklik içinde ele alınması gereği üzerinde duran davacıya göre duruma ve dosyaya göre değişiklik arz etmemesi gereken bir yaklaşımın burada söz konusu olmadığını ve bu manada bir Tıpa tıplık veya tezatlık, bilimsellik sınırı içinde kabul edilmeyecek boyuttadır.

Davacı bilirkişilerin raporlarının son paragraflarında kullanmış oldukları ifadeler toplum düşüncesini ve kişileri hiçe sayan bir davranış olarak görmekte ve bunu da örnekleyerek, Plan uygulamasının *"bazı kişisel zevk ve tercihlerle örtüşmese de"* kelimelerini kullanmalarını ve bunu takiben kuruldan izinsiz müdahalelerin bütünsellik açısından *"…kamu yararı adına bir yarar…"* ortaya çıkardığının belirlenmesi, daha önce kabul etmedikleri bütüncüllük kavramına burada sıcak bakmaları ve bütünselliğin önemli olduğunun vurgulanması ve yine çözüm için bir konsensüs ortaya konmasının beklentisinin varlığı bilirkişilik kurumuna aykırı bir tutum olarak görmektedir. Davacı sonuç bölümünü şu ifadelerle bitirerek yeni bir keşif heyeti ile yeni bir keşif yapılmasını mahkemeden talep etmektedir *: "…Bütün bu belirttiğimiz hususlar bilirkişilik kurumunun kendilerini bir bilirkişiden farklı çözüm üreten veya arabulucu veya yorumcu niteliklerine*

büründüklerini düşündürtmektedir. Bilirkişi raporu konuları sübjektif açıdan ele almış ve sübjektif sonuca gitmiştir. Bu nedenle geçerli hukuksal dayanaklardan yoksundur. Tüm bu belirtilen hususlardan ötürü bilirkişi raporunun geçersiz sayılması gerekmektedir. Sayın mahkeme heyetinden konunun önemine binaen ve bilirkişi raporunun kabul edilemez boyutta olmasından tekrar keşif yapılmasını ve bu sefer Büyükşehir belediyesinin 8. katından değil bizzat meydan üzerinden ve farklı heyetle ve Şehir ve Bölge Planlama uzmanları ağırlıklı ve akademik kariyeri konu ile alakalı olan bir heyet teşekkülü ile olmasını talep ediyoruz".

Ancak davacı vekillerinin talepleri uyarınca mahkemece yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmadığı gibi bilirkişi kurulundan ek rapor da alınmamıştır. Burada keşfin ağırlıklı konusu olan Şehir ve Bölge Planlaması olduğu için bu manada davacı tarafın bilirkişi Tolga Çilingir hakkında yaptığı itirazın iki versiyonundan birisinin seçilmesi şeklindeki bir tercihin raporun ve dolayısıyla kararın daha rahat kabul edilmesini sağlardı diye düşünülmektedir.

Bu iki durumdan birincisi Tolga Çilingir yerine akademik kariyeri daha üst düzeyde olan ve her şeyden önemlisi uzmanlık alanının[1509] dava konusu ile ilgili olan öğretim üyesinin seçilmesi (ki, davacının keşif yapılmadan bu manada itirazı vardır) daha bilimsel bir yaklaşım olurdu diye düşünülmektedir.

Bu durumun kabul edilmemesi durumunda yine davacının talep ettiği ikinci alternatif in göz önüne alınması ve kabul edilmesi gerekirdi diye düşünülmektedir. O da Tolga Çilingir'in yanı sıra iki tane daha[1510] Şehir ve Bölge Planlama bölümünden (yukarıda belirttiğimiz evsaf bölümü nazara alınarak) akademisyen tayin edilip bir tarihçi, bir peyzaj mimarı ve üç tane de Şehir ve Bölge Planlaması uzmanın yani toplam beş kişiden oluşan bir heyet seçimi yapılması Konak Meydanı gibi şehrin en önemli bir alanı için yapılan keşif için ciddi bir bilimsel dayanak olmuş olacaktı diye düşünülmektedir.

[1509] Yüksek lisans, doktora, doçentlik, profesörlük tezlerinde bu konuya yakın olması gibi.
[1510] Davacı keşif öncesi bu manada da bir talepte bulunmuş ve bu ek ücretinde kendisi tarafından yatırılmasının kabul edilmesine dair talepte de bulunmuştur.

Davacının gerek keşif öncesi ve gerekse keşif zabtında ısrarla üzerinde durduğu "Kıyı Kenar Çizgisi"nin belirlenmesi hususundaki uzman talebinin mahkemece kabul edilmemesi neticede keşiften sonra bilirkişilerin ilgili paftalarını vs. istemeleri ile zaman kaybına neden olmuştur. Şehir ve Bölge Planlama konusundaki bilirkişinin bu noktada uzman olmadığı yani "Kıyı Kenar Çizgisi"nin zemine aplike edilmesi noktasında yetkili olmaması gayet normaldir. Zira harita mühendisliği titri bulunmamaktadır. Bu arada keşfin yapılmasından sonra Kıyı Alanı içinde yetkili kurum olan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı temsilcisi olan Karayolları Genel Müdürlüğü'nün davaya müdahale talebinin hemen karara bağlanıp bilirkişi heyetinin incelenmesine sunması beklenirken (yaklaşık 60 günlük süre vardır) bunu yapmayıp raporun verilmesinden yaklaşık bir ay sonra bu hususu karara bağlanmasını konunun özelliği icabı çok doğru bulmadığımızı açıkça ifade edebiliriz.

3.9.7.1.16 İzmir 3.İdare Mahkemesi'nin Yürütmenin Durdurulması Talebi İle İlgili Kararı

Bütün bu gelişme ve savunmalardan sonra İzmir 3. İdare mahkemesi[1511] 1/5.000 ölçekli ve 1/1.000 ölçekli planların dava konusu Konak Meydan düzenlemesine ilişkin kısmının açıkça hukuka aykırı bulunan ve uygulanması halinde telafisi güç ve imkansız zararlara sebebiyet verici nitelikte bulunan kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına ilişkin bölümü ve Konak Pier önündeki üst yaya geçidine ilişkin kısmın yürütülmesinin dava sonuçlanıncaya kadar durdurulmasına, dava konusu planların kıyı kenar çizgisinin kara tarafındaki kısmı ile dava konusu İzmir 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararının hukuka uygun bulunması nedeniyle yürütmeyi durdurma isteminin reddine oybirliği ile karar vermiştir.

Bu karar ile birlikte mahkeme aynı gün başka bir karar daha almıştır. Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 29.01.2004 tarihinde bu davaya müdahale dilekçesi üzerine bu hususta hemen karar alıp bu talebi de bilirkişi kuruluna

[1511] Mahkeme 29.04.2004 tarihinde bu kararı vermiştir.

göndermek yerine[1512] ,bilirkişi kurulunun raporu vermesini bekleyip ondan sonra bir karar alma yolunu seçen mahkeme bu talebi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 53. ve 58.maddeleri hükmü uyarınca kabul etmiştir.Karayolları Genel Müdürlüğü vekilleri yaptığımız görüşmede bu davaya katılma taleplerinin neden bu kadar geç olduğu yönündeki sorumuz üzerine 17.12.2003 tarihinde mahkemenin bu keşifle birlikte kendilerinin dosyasının da (2003/1147 E sayılı dosyası) keşfinin yapıldığını ve bu keşfin zemin üzerinde yani dava konusu projenin mahallinde değil de havanın soğukluğu nedeni ile İzmir büyükşehir belediyesinin 8.katındaki yemekhanesinde yapıldığını ve bu arada bu davanın keşfi ile ilgili olarak yapılan konuşmaları duyduklarını ve oradan öğrenmeyi esas alarak bu davaya müdahale talebinde bulunduklarını ifade etmişlerdir.

3.9.7.1.17 İzmir 3.İdare Mahkemesinin 29.04.2003 Tarihli Kararına Karşı Tarafların Bölge İdare Mahkemesine Yaptıkları İtiraz Dilekçelerinin Analizi

Mahkemenin bilirkişi raporunu yeterli görmesi ve davacının itirazları üzerine ikinci bir heyet tayin etmemesi ve aynı heyetten ek rapor istememesi ve bu raporu esas alıp yürütmenin durdurulması ile ilgili karar alması üzerine davacı ve davalılar, Mahkemenin Yürütmeyi durdurma isteminin kısmen kabulüne ve kısmen reddine ilişkin bu kararına karşı Bölge İdare Mahkemesine itiraz etmişlerdir.

Tarafların itirazları genel olarak eski dilekçelerinin tekrarı mahiyetinde olduğundan bu manada bir aktarma işlemini burada yapmadık. Ama davacının 10.06.2004 tarihli dilekçesi bu anlamda eski dilekçeleriyle temelde aynı mahiyette hususlar bulunsa da bunlardan ayrı olarak bu dilekçede üzerinde durulan hususlar vardır. Bunlara kısaca temas etmek gerekirse davacı ilginç bir nokta üzerinde durmaktadır. Şöyle ki davacı 10.06.2004 tarihli ve Bölge İdare Mahkemesi'ne sunduğu *kısmi yürütmenin durdurulması isteminin kısmi reddine dair kararın itiraz*

[1512] Meydan Düzenlemesi içinde bulunan Kıyı Alanı bölgesinde planlamada yetkili olan Bakanlığın temsilcisi olan Karayolları Genel Müdürlüğünün bu manada müdahale talebinin kabul edilmesi dilekçe içi bilgi ve belgelerin incelenmesi bakımından bilirkişi heyetinin aydınlanması anlamında bir sonuç doğuracağı düşüncesi ile biz bu manadaki bekletmeyi uygun bulmamaktayız.

yolu ile incelenmesi ve yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi talepli dilekçesinde; Keşif gerçekleştirilmeden önce de bilirkişilerden Tolga Çilingir hakkında akademik kariyer ve dava konusunun uzmanlık alanı dışında olması nedeniyle itirazlarının olduğunu, bu itirazlarının haklı gerçekliklerinin rapordan sonra ortaya çıktığını, Mahkeme Başkanının davacı vekillerinin *profesör* olarak akademik kariyer beklentilerine hak vermiş olduğu lakin gene başkanın ifadeleri ile o seviyedeki öğretim üyelerinin genel itibariyle Büyükşehir Belediyesi ile bağlarının olduğu ancak Tolga Çilingir'in bu anlamda herhangi bir bağının olmadığını, ancak davacı taraf olarak bunu doğru bulmadıklarını zira, İzmir kentinde *profesör* seviyesinde olup da belediye ile bağı olmayan hocaların da bulunabileceğini, yapılan keşifte mutlaka akademik kariyer anlamında bir şehir ve bölge planlaması uzmanının bulunması gerektiğini zira raporun da %95 gibi büyük oranının bu bilim dalı ile ilgili olmasına rağmen tarih ve peyzaj ilminde *profesör* seviyesinde hoca tayin edilirken, esas dava konusu ile ilgili alanda tez çalışmalarının bu konu ile ilgisi olmayan akademik anlamda daha düşük seviyede bir kişinin atandığını karşılaştırmalı örneklerle eleştirmiştir.

Keşiften sonra Tolga Çilingir'in Şehir ve Bölge Planlama Odası'nın yönetim kurulunda üye[1513] olduklarını öğrendiklerini, hâlbuki söz konusu meslek odasının Meydan düzenlemesi ile ilgili olumlu görüşte olduğunun bilinmekte olduğunu dolayısıyla bu odanın bizzat yönetiminde yer alan birinin bu davaya bilirkişi olarak tayin edilmesinde bilimsel bir önyargının varlığı olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten davacı bu manada 1999-2003 yılları arası meslek Odalarının Büyükşehir Yönetimi ile kurdukları "sıkı işbirliğinin" örneklerini dosya içine almıştır.

Davacı tarafın Koruma Kurulunun izni olmayan ve dahası reddettiği düzenlemelerin Kıyı Kanunu kapsamında plansızlık durumu mevcut iken bunun görmezlikten gelinerek *"yapılmış artık bir kere ileride planı da yapılır"* gibi bir yaklaşımla kabullenirken, aynı mahkemeye ait 2003/1147 E sayılı dosya için de aynı bilirkişilerin tayin edildiği dosyada en küçük bir Kıyı Kanunu ve Sit mevzuatı aykırılığının dahi tespitinin yapıldığını ve bu şekildeki ayrımcılığın nedeninin

[1513] Tolga Çilingir 2004 yılından beri Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesinin Başkanıdır.

idarelerin farklı olmasından kaynaklandığına dair şüphelerini geniş örnekleme içinde mahkeme dosyasına taşımıştır. Davacı bu durumun sadece mahkeme kararında değil taraf aynı zamanda, bilirkişi heyetinin aynı Mahkeme fakat farklı dosyalar için verdiği (2003/1147) raporların birbirleri ile çeliştiklerini, zira aynı heyetin iki raporda Kıyı Kanunu ve Sit mevzuatı açısından yaklaşımlarının tamamen farklı olduğunu ve Söz konusu bu iki raporun yer yer kelimesi kelimesine aynı ifadeleri kapsadıklarını, ancak bilimsel yaklaşımlarda tıpatıp yaklaşımların mevzubahis olmadığını yine örneklerle aktararak bu manada ki heyet seçiminin takdirindeki hataları kendisine göre yine aynı mihvelde yorumlamıştır.

Davacı heyetin aynı mahkemenin 2003/1147 E sayılı dosyasında araç viyadüğüne karşı gerekçeleri ne ise bu dosyada da gümrük binalarının karşılarına yapılan kaçak alt geçidin uzantısı olan yanlışlıklar dizgisi için de aynı gerekçelerin olması gerektiğini zira heyetin yaya üst geçidine katılmadığını belirttiğini ancak söz konusu düzenlemenin kaçak gecekondu statüsündeki alt geçitten kaynaklandığını ifade etmediğini, hatta söz konusu geçit için raporun sonuç bölümünde *şehir ve bölge planlama bilimine ve kamu yararına uygun bulma* şeklinde ifadelerin kullanıldığını, heyetin başkaca bir idarenin yaptığı yanlışlığı doğru değildir şeklinde detaylı bir incelemede bulunduğunu ancak kendi davaları için aynı tutum içerisinde olmadıklarını, söz konusu bu davranış şeklinin kanuna, bilime uygun olmadığı gibi, eşit ve adil bir tutum da olmadığını vurgulayarak burada dönemler arası fark yaratılarak siyasi bir tutum sergilenme ihtimali üzerinde de durmuşlardır.

Heyetin yapılan anfi tiyatro uygulamasının hem Koruma Kurulu kararının karşı çıkmasına ve kıyılarda yetkili olan ilgili Bakanlık tasdiki olmamasına ve aynı zamanda 1/1.000 ve 1/5.000 liklerinin de bulunmamasına rağmen tüm bunları görmezden gelerek adeta bir arabulucu gibi davranarak tüm bu yasal açıdan var olan olumsuzları görmezden geldiğini belirten davacı taraf, 2003/1147 sayılı dosyanın keşfinin de aynı gün ve aynı heyet tarafından yapıldığının da hafızalarda tutulması gerektiğine dikkat çekerek her iki dosya için aynı heyet tarafından gösterilen bilimsel yaklaşımın eşitlik ve adalet ile bir ilgisinin olmadığını, tüm bunların İzmir'deki tüm sivil toplum örgütleri ve meslek odaları tarafından da uygun bulunmuyor olmasına

rağmen *kaçak alt geçit inşaatının meydan düzenlemesini etkileyemeyeceği* şeklindeki görüşe bir anlam veremediklerini ve bu manada yürütmenin durdurulması kararında hata bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Eğer alt geçit'in üst noktası olması gerektiği kot olan deniz seviyesinde yapılmış olsaydı, şu anda Meydanda yer alan "*anormal duvar yükseltileri ile alt geçidin kotuna uyarlama çalışmaları şeklindeki bir illüzyona ihtiyaç duyulmayacağını"*, alt geçit üzerinde yer alan tahta döşeme ve brandalardan bilirkişilerin nasıl rahatsız olmadıklarını anlayamadıklarını, Meydanın tamamında yapılan merdiven düzenlemesi ile bile aynı hizaya gelinemeyen ve denizden bakanın Meydanı, Meydandan bakanın denizi göremediği, Saat Kulesi yanında yer alan bir yaya ile Birleşmiş Milletler Caddesi sınırındaki bir yaya arasında bir insan boyundan fazla kot farkı olduğunun bilirkişilerce nedenlerinin neden araştırılmadığı ve ifade edilmediğini sormakta ve İskele hizasında +0.95 kotunun alt geçit üstünde +3.60 olduğunu belirterek bu durumun bilimsel bir inceleme yapılmasını talep ettiklerini, haklı çıkmadıkları takdirde davalarından feragat edeceklerini belirtmişlerdir.

Uzunluğu 33 sayfa olan raporun 12 sayfasının olayın gelişimine yer verilerek harcandığını ve bilirkişilerin olayları kronolojik sıraya göre belirlerken yaptıkları yorumların önyargılı olduğunu ifade eden davacı taraf, kanıt olarak da İzmir 1 Numaralı KTVKK'nun kararları ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yazılarının *Konak Köprülü Kavşağı* ve *Konak Meydan Düzenlemesi* açısından farklı içeriklerle ele alınması gereken aynı kapsamda değerlendirilmesini öne sürmektedir. Davacı taraf, bilirkişilerce dikkate alınmayan başka hususlar olarak da aynı tarihlerde sunulan bir diğer bilirkişi raporunda ifade edilen; Konak Meydanı'ndan geçen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın yeraltına alınmasına yönelik işlemin dayanağı 1/5000 ölçekli plan olmasına karşın uygulamaya yönelik 1/1000 ölçekli planların olmadığı, uygulamanın 1/5.000 ölçekli plan üzerinden yapılamayacağı buna rağmen uygulanmış olan projenin söz konusu 1/5.000 ölçekli plan kararları ile farklılıklar gösterdiği ve geçidin standart dışı olması nedeniyle uygun olmadığı şeklindeki düşüncelerinin heyetçe dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Zira davacı taraf, alt geçidin Konak Meydanı'nın bir parçası olduğunu düşünmektedir.

3.9.7.1.18 Bölge İdare Mahkemesinin Kararının Analizi

Bölge İdare Mahkemesi ilgili kararı[1514] ile İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve konak Belediye Başkanlığı tarafından Konak Pier ile Gümrük binası önünde inşa edilen yaya üst geçidiyle ilgili olarak yapılan itirazı kabul etmiş ve itiraz konusu kararın bu kısmının kaldırılması ve yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar vermiştir. 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli imar planının Konak Meydan düzenlemesinin kıyı kenar çizgisinin deniz tarafıyla ilgili olarak mahkemece verilen yürütmenin durdurulması kararına yapılan itirazın ise reddine karar vermiştir.

Bölge İdare Mahkemesi bilirkişi raporunu esas almakla birlikte söz konusu bilirkişi raporunda aslında pekte üzerinde durulmadan ve üslup itibariyle adeta es geçerek kaleme alınan bu Konak Pier ile Gümrük binası önünde inşa edilen yaya üst geçidiyle ilgili olarak yapılan imalatla ilgili kısma katılmamış ve bu kısmın uygulamasının devamına karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi'nin raporun bir kısmına katılmayıp diğer kısımlarına katılması ve bu katılmadığı kısmında düzenleme içindeki çok önemli bir yerinin olması ve bununda davalılar lehine olmasının bilimsel olarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca Bölge İdare Mahkemesinin kararının gerekçe kısmında bir tartışma bölümü ve Şehir ve Bölge Planlaması biliminden bir yasal dayanak bölümü de görülmemiştir.

3.9.7.1.19 Davacı Tarafın Mahkeme Başkan ve Üyeleri Hakkındaki Reddi Hakim Talebi ve Konu Hakkında Bölge İdare Mahkemesinin Kararı

Davacı taraf, 29.09.2004 tarihli dilekçeleri ile reddi hakim talebinde bulunmuşlardır. Şöyle ki; Kendilerinin şehircilik ve kamu yararı bilinci ile hareket ettiklerini, idarenin kaçak alt geçidi kamufle etmek adına dava konusu Meydan düzenlemesini gerçekleştirdiğini bölgeden geçen her sade vatandaş tarafından rahatlıkla algılanabileceğini, *"artık nasıl olsa oldu bitti, o zaman bunu onaylayın gitsin"* şeklindeki bir anlayışın kabul edilemeyeceği beyan edilerek belediye

[1514] **Bölge İdare Mahkemesi'nin 23.6.2004 tarih ve Y.D. İtiraz 2004/849 (2004/850)** sayılı kararı.

yemekhanesinden değil de Meydanın gerçek zemin kotundan yeni bir keşfin, tarafsız ve dava konusu hakkında akademik kariyeri olan uzmanlar tarafından yapılması anlamında olan ve sayıca birden fazla olan bu taleplerinin reddedilerek bilimsellikten uzak olan raporun esas alınması ile verilen kısmi yürütmenin durdurulması kararının da Bölge İdare Mahkemesi tarafından bir kısmının daha kaldırılarak neticede söz konusu bilimsellikten uzak raporun esas alınarak duruşma gününün tayin edildiği belirtilmiştir.

Dilekçede davalı idarenin, Sarıkışla binasının yıkımından sonra 1950'li yıllarda yapılan proje yarışmasına sunulan örneklerin yayınlandığı kendi yayımı eserleri[1515] incelemiş olsa idi, alt geçidi kapamak adına yapmış olduğu kamu harcamalarının ne kadar gereksiz olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda davacı taraf dilekçesinde, oda yöneticileri ile davalı idare arasındaki bağın[1516] kendileri tarafından köşe yazısı örnekleri ile de sunulmuş olmasına rağmen oda yöneticisi olmayan başarılı akademisyenlerin seçilmediğini sorgulamakta ve alt geçidin tarihi sit alanında olmasına rağmen Kuruldan hiçbir izin alınmamasına, 1/1000 ve 1/5000'lik planları ile projelerinin bulunmamasına, Kıyı Kanunu gereğince Bakanlıktan alınması gereken iznin alınmamasına ve tüm bunları gizlemek için yapılan yeni Meydan düzenlemesinin de hiçbir planı bulunmamasına rağmen Kurul üyesi Emel Göksu'nun davalı Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın ölümünden sonra kaleme aldığı Kurul ile davalı idarenin hiçbir sorun yaşamadığına dair yazısını anlamlandıramadıklarını belirtmişlerdir. Davacı taraf bu konularla ilgili olarak bu eksikler dolayısı ile yapılan uygulamalara karşı çıkan meclis üyelerinin ifadelerini içeren tutanakları Mahkemeye sunmalarına rağmen Mahkeme tarafından dikkate alınmadığını da ifade etmişlerdir. Yine bilirkişilerle ilgili olarak davacı taraf,

[1515] SERÇE Erkan/YILMAZ, Fikret/YETKİN, Sabri; **"Küllerinden Doğan Şehir"** İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını Ekim 2003 İzmir s.76-79. Konak Meydanı için 1950'li yıllarda yapılan yarışma hakkında bilgilerin yer aldığı bu kitabın yayınlanma tarihi Ekim 2003 tür. Davalı Büyükşehir Belediyesi yayınladığı bu kitapta 1950'li yılların başında Konak Meydanı için Uluslararası yarışma açıldığını bir anlamda kitabı yayınladığı için biliyor konumda olmasına rağmen Konak Meydanında önce kaçak bir alt geçit sonra onu kamufle etmek için önce imalat sonra plan yaklaşımı içindeki bir düzenleme yapması artı Kıyı Alanı için ise hiçbir planının sonradan bile olsa bulunmuyor olmasını davacı dilekçesinde ağır cümlelerle eleştirmiştir. Bize göre bu manadaki bilgilerin mahkemenin tayin ettiği heyetin bilirkişi raporunda yer alıyor olmaması da şüphe mantığı içinde bilimsel olarak incelenmesi gereken bir husustur.

[1516] Örneğin bilirkişi heyetinde yer alan Tolga Çilingir, Plancılar Odası 2. başkanı; Bülent Özkan ise Peyzaj Mimarları Odası yönetiminde yer almaktadır.

Meydan ile ilgili sundukları yüksek lisans tezlerinde bilirkişi üyelerine hiç atıf yapılmadığını zira uzmanlık alanları dışında bir konu için seçildiklerini iddia etmişlerdir.

Davacı taraf, keşfin davanın açıldığı tarihten 1 yıl sonra gerçekleştirilebildiğini ki onun da mahallinde yapılmak yerine kuşbakışı yapıldığını ve Meydanın çoğunluk alanına adım dahi atılmadığını beyan etmişlerdir.

Davacı taraf, yapılan bu kuşbakışı keşfinde davalı tarafın aksine kendi sözlerinin hep kesildiğini; teknik kişilerin konuşmalarına karşı olmamakla beraber bilirkişiler dışında Mimarlar Odası eski Başkanı İzmir Büyükşehir Belediyesi İmardan Sorumlu Genel Sekreterine de söz verildiğini ve bu manada davalı vekillerinin yanısıra ek bir söz haklarının karşı tarafa verilmesine rağmen kendilerinin bu manada davranışa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir[1517].

Davacı taraf, bilirkişi heyetinin oluşmasında tarih ve peyzaj bilimleri açısından bir itirazlarını olmadığını ancak esasen alanın şehir ve bölge planlama bilimi açısından incelenmesini talep ettiklerini, bu anlamda tarafsız olduğundan şüphe duyulan Tolga Çilingir'in atanmasına itiraz ettiklerini ki bu durumun hazırlanan rapordan da rahatça anlaşıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca davacı taraf, Tolga Çilingir'in Meydan düzenlemesi hakkında ihsası reyi bulunan Şehir Plancıları Odası Yönetim Kurulu üyesi olduğu, bu nedenle söz konusu bilirkişinin tarafsızlığından şüphe duyduklarını belirtmişlerdir.

Davacı taraf, düzenlenen bilirkişi raporunun gene aynı Mahkemeye ait 2003/1147 esas nolu dosya için aynı bilirkişi heyeti tarafından düzenlemesinden bahisle, kendi raporlarının bu esas nolu dosyaya ait rapor ile benzer özelliklere sahip

[1517] Davacı ile yaptığımız görüşmede bu keşif zabtını imzalamayıp neden bu şekilde keşif yapıldığına itiraz etmediklerini sorduğumuzda; mahkemenin o günkü heyetinde üç davalı ve bilirkişi heyeti ve mahkeme heyetinin yanısıra Büyükşehir yemek salonu içindeki kalabalık atmosferin (keşfi seyretme ve katılma durumunda olan bürokratlarında varlığının bu sayıyı arttırdığı da ifade edilmiştir) ve yine aynı gün Konak Köprülü Kavşak işlemine karşı açılan davanın da keşfinin o saatte yapılıyor olmasının ortam karmaşası içinde buna cesaret edemediklerini ve bu manada halen aynı üzüntü içinde "keşke" dediklerini zira bu keşfin tamamen kendi savunma haklarını ihlal ettiğini ifade etmişlerdir.

olduğunu iddia etmekte ve rapor içindeki kimi ifadelerin birebir aynı olduğunu dile getirmektedir. Davacılar, her iki davanın zaman zaman aynı düzlemde yer almalarını kabul etmekle beraber temelde farklı kanaatler oluşturulması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Uzunluğu 33 sayfa olan raporun 12 sayfasının olayın gelişimine yer verilerek harcandığını ve bilirkişilerin olayları kronolojik sıraya göre belirlerken yaptıkları yorumların önyargılı olduğunu ifade eden davacı taraf, kanıt olarak da İzmir 1 Numaralı KTVKK'nun kararları ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yazılarının *Konak Köprülü Kavşağı* ve *Konak Meydan Düzenlemesi* açısından farklı içeriklerle ele alınması gerekirken aynı kapsamda değerlendirilmesini öne sürmektedir. Davacı taraf, bilirkişilerce dikkate alınmayan başka hususlar olarak da aynı tarihlerde sunulan bir diğer bilirkişi raporunda ifade edilen; Konak Meydanı'ndan geçen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nın yeraltına alınmasına yönelik işlemin dayanağı 1/5000 ölçekli plan olmasına karşın uygulamaya yönelik 1/1000 ölçekli planların olmadığı, uygulamanın 1/5000 ölçekli plan üzerinden yapılamayacağı buna rağmen uygulanmış olan projenin söz konusu 1/5000 ölçekli plan kararları ile farklılıklar gösterdiği ve geçidin standart dışı olması nedeniyle uygun olmadığı şeklindeki düşüncelerinin heyetçe dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Zira davacı taraf, alt geçidin Konak Meydanı'nın bir parçası olduğunu düşünmektedir.

Davanın başından beri bu manada yaptıkları iddiaları ve sair savunma haklarının ihlallerini dilekçe devamında yineleyen davacı taraf bu manada reddi hakim talebinde bulunmuştur

Reddi hakim talebine ilişkin Bölge İdare Mahkemesi[1518] isteminin reddine ilişkin bir karar verilmiştir. Kararın gerekçe kısmı çok kısa olup bu manada karar metni şu ifadelerle somutlaştırılmıştır :

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3. maddesinin gönderme yaptığı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 29. maddesinde hakimin

[1518] **Bölge İdare Mahkemesinin 04.11.2004 tarihli ve 2004/2343 E ve 2004/2029 sayılı kararı.**

reddi sebepleri altı bent halinde sayılmış olup; davacı vekilleri tarafından ileri sürülen iddiaların bir kısmı soyut diğer bir kısmı ise hukuki nitelikte olduğundan ve Yasada sayılanlardan hiçbirisine uymadığı anlaşıldığından red istemi yerinde görülmemiştir".

3.9.7.1.20 03.02.2005 Tarihli Duruşma ve Bu Duruşmada Yazılı Olarak Sunulan Davacı Dilekçesinin Analizi

Mahkeme 03.02.2005 tarihinde duruşma günü tayin etmiş ve tarafların katılımı ile duruşma yapılmıştır. İdari Yargı uygulamasında duruşma zabtı tutma sistemi olmadığından bu manada yapılan duruşmada söylenenlerin analizini yapamıyoruz.

Bu noktada İdari Yargıda duruşmalarında zabıt sisteminin olmamasının eleştirisini genel anlamda yapmak istiyoruz. Şöyle ki ; Keşif aşamasından başka tarafların tüm olarak (davalı, davacı ve mahkeme heyetinin) bir araya geldiği bir başka seronomi olmadığı için ve dosyanın tümünün tartışılması anlamındaki bu safhanın zabıt sistemli olmasının elbetteki birçok faydası vardır. İdari yargı uygulamasında yapılan keşfe mahkeme heyetinin tümü değil sadece naip üyesi katıldığından bu manadaki taraf beyanlarının ve dava konusu yerin bizzat mahallinde ki somut durumu görmeyen mahkemenin diğer üyelerinin ve başkanın bu duruşma sistemi ile meseleyi bir kez daha somut olarak algılamalarına imkan veren bu duruşma seronomisinin elbetteki yazılı sistem içinde zabıt altına alınması hem duruşmadaki ciddiyetin sağlanması ve hem de algılama yönündeki yanlışlıklara engel olması açısından daha faydalı olacaktır kanaatindeyiz.

Öte yanda dava konusunun tartışılmasının sözel ve kayıt dışı olması yerine beyanların mahkemece kayda geçirilmesi en azından karar verirken alt mahkemeyi bir kez daha yazılı olarak düşündürecek[1519] sonuçta da Danıştay safhasında yüksek

[1519] Aksi takdirde keşfe katılan naip üyenin keşfe katılmayan mahkeme heyetine konuyu aktarma yeteneğine ve gelen bilirkişinin raporunun ahlaki ve bilimsel niteliğine ve tabiî ki mahkemenin o dosya anlamında keşfe katılmayan üyelerinin ve keşiflere hiç katılmayan mahkeme başkanının hafıza yeteneğine mesele havale edilecektir.

mahkemenin denetimi bu manadaki süzgeçten geçmiş oluşuma dayanacaktır. Aksi takdirde duruşmanın yargılamaya bir katkısı olmayacaktır diye düşünüyoruz. Zaten uygulamada duruşma öncesi verilen yürütmenin durdurulması kararı davanın bitiminde genel olarak esas karara aynen geçmekte ve duruşmanın yargılamaya bu manada değiştirici bir etkisi olmamaktadır. Bunun nedenin yazılı zabıt sisteminin olmamasına bağlıyoruz.

Sistemin uygulamasında keşfe sadece naip üyenin gitmesi söz konusu olduğundan yapılacak duruşmada (eğer bilirkişi incelemesi yapılmışsa) bilirkişilerin de hazır bulundurulması en azından o keşfe katılmayan diğer mahkeme üyeleri ve genel olarak keşiflere hiç katılmayan başkan açısından daha iyi anlaşılabilir olması sonucunu doğuracaktır. Örneğin Kamulaştırma Yasası (2942 sayılı Kamulaştırma Yasasının 10. maddesi) gereği bilirkişiler duruşmada hazır bulunarak yapılan itirazlara cevap vermektedirler. Bunu da İdari Yargılama Usulü Kanunun içene koyabilirsek sanıyoruz ki ikircikli ve birbiri içinde tezat bilirkişi raporları ve mahkeme kararları azalacak ve her şeyden öte temyiz incelemesini yapan Danıştay'ın objektif karar vermesini kolaylaştıracaktır. Bu manada idari yargı sistemine yapılan eleştirilerde azalacaktır diye düşünüyoruz.

Dosya üzerinde yaptığımız incelemede davalıların duruşmada yazılı bir dilekçe sunmadıklarını tespit ettik. Aynı tespitte davacı tarafın "duruşma beyanlarının yazılı olarak sunulması " başlıklı ve 03.02.2003 tarihli dilekçesini tespit ettik. Dilekçe muhtevası yargılamanın başından beri sunduğu dilekçelerin bir nevi özeti mahiyetinde olup esasen yargılamanın çok uzun sürmesini ve bilirkişilerin raporunun içeriği hakkında ağırlık kazanmakta ve genel anlamda davacı taraf olarak mahkemede kendilerini davalı idareler karşısında "eşit ama ayrık hissettiklerini" ifade etmekte ve yine bu bağlamda meydan düzenlemesi hakkında ki iddialarını sıralamaktadır. Yine davacı bu dilekçesinde o dönemin Büyükşehir yönetimi ile basın ve meslek odalarının arasındaki bağa işaret ederek vatandaşın elinde kalan tek denetim mekanizması olan iptal davalarının önemini vurgulayarak konuyu özetlemiştir.

Davacı taraf, 03.02.2005 tarihli dilekçelerine ek olarak verdikleri aynı tarihli dilekçelerinde; Mahkeme tarafından atanan bilirkişilerden Tolga Çilingir ve Bülent Özkan'ın bağlı bulundukları odaların yönetici konumunda olmaları ve bu odaların davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi ile olan ilişkileri hakkında basında çıkan ve tekzip almamış köşe yazılarını sunarak[1520], bilimsel anlamda akademik geçmişi olan bilirkişiler tarafından bizzat yerinde yeni bir keşif yapılmasını talep etmişlerdir.

Davacı taraf aynı zamanda, aynı tarihli farklı bir dilekçe ile Meydanın tarihi kimliğinin yok olmasını görsel anlamda ifade eden İtalyan ressam Vittorio Pisani'nin bir tablosunu sunmuşlardır. Dilekçede, bu tabloda yer alan ölçeklerin bugün artık mevcut olmadığı, Sarıkışla binasının yükseltisinin yanlış olduğu ve Alt Geçitten dolayı tarihi Saat Kulesi'nin Meydanın hiçbir yerinden algılanamadığı ifade edilmiştir.

3.9.7.1.21 İzmir 3.İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E ve 2005/60 Sayılı Kararı

Netice olarak İzmir 3. İdare Mahkemesi'nce 03.02.2005 gününde dava konusu işlem karara bağlanmıştır. Mahkeme kararının sonuç kısmında özet ve genel olarak;

Konak Pier önünde inşa edilen yaya üst geçidinin metal ve ağır kütlesel görünümü ile estetikten uzak bir uygulama olduğu, ayrıca çevresindeki tarihi

[1520] **"Yerel Yönetimler ve Meslek Odaları"**, Haber Ekspres Gazetesi, 22.05.2004, **"Bir Temsilci Ve İzfaş"**, Haber Ekspres Gazetesi 30.07.2004; **"Büyükşehir'e Danışmanlık"**, Haber Ekspres Gazetesi 31.07.2004; **"İki Marka Ve Büyükşehir"**, Haber Ekspres Gazetesi 02.08.2004. Söz konusu köşe yazılarında; bir kentte yerel katılımı ortaya koymanın kent yönetiminin yerel aktörlerle kurumsal düzeyde bir ilişki kurması ile gerçekleşebileceği, bunun da meslek odaları tarafından yapılabileceği, geçmiş dönemlerde meslek odalarının idarenin uygulamalarına yalnızca muhalefet ettiği hâlbuki onların sayesinde yargıda açılan davalar ile yanlış yatırımların engellendiği, ancak son dönemde meslek odalarının bu anlamdaki faaliyetlerinde gözle görülür bir düşme yaşandığı ifade edilmekte ve bunun nedeni olarak da m*eslek odalarında deneyim kazanmış kadroların, kent yönetimlerine geçerek hizmetlerini belediyede sürdürüyor* olmaları gösterilmiştir. Yazılarda ayrıca meslek odalarının duruşunun nasıl olması gerektiği sorgulanarak; *"Demokratik kitle örgütleri olan meslek odaları ve belediyeler, zaman zaman karşı karşıya gelebilirler ya da gerektiğinde yan yana durabilirler. Ancak onların iç içe olmaları, tartışılması gereken bir durumdur"* şeklinde bir sonuca varılmıştır.

binaların algılanmalarını engellediği bilirkişi raporunda belirlenmekle birlikte, aynı raporda uygulamadaki yanlışlıkların giderilme ve hukuksal süreçte revize edilme olasılıklarına dikkat çekilerek[1521] geçitte yapılacak bu çalışmaların Konak Meydanı düzenlemesinin genel konseptini bozucu bir müdahale olmayacağının saptandığı ve sonuç olarak da dava konusu nazım imar planı ve uygulama imar planlarının kademeli yapısına ve plan tekniğine uygun olduğunun vurgulandığı, bu nedenle 1/5000 ve 1/1000 ölçekli planların bütünlüğünü bozması söz konusu olmayan bu üst geçit inşaatı ve aynı gerekçenin varit olduğu peyzaja ilişkin dava kısmının reddine karar verilmiştir.

1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli planların dava konusu konak Meydan düzenlemesine ilişkin kısmının kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına ilişkin bölümünün iptaline, aynı planların kıyı kenar çizgisinin meydan tarafında kalan bölümü ile Koruma Kurulu kararına ilişkin dava kısmının reddine karar verilmiştir.

Söz konusu mahkeme kararı taraf vekillerince temyiz edilerek, mahkeme kararının aleyhlerine olan kısımlarının yürütülmesinin durdurulması ve yine bu kısımlarının bozulması istenilmiştir. Tarafların temyiz dilekçeleri incelendiğinde yöntem olarak davanın başından beri yazılan dilekçelerin her bir taraf için kendi ekseninde bir nevi özetlemesi şeklinde yapıldığı için bizde burada davanın başından beri tüm tarafların dilekçelerini özetlediğimiz için tarafların kendi eksenleri içindeki aynı muhteva içindeki temyiz dilekçelerini bu manada ayrı ayrı özetleme yöntemini

[1521] Bilirkişi raporu bu olumsuzluğu belirtmiş ama bu olumsuzluğu yorum ile yumuşatmış ve "uygulamadaki yanlışlıkların giderilme ve hukuksal süreçte revize etme olasılıklarına dikkat çekme" gibi bir yaklaşımla meseleyi tabir yerinde ise iyice basitleştirmiştir. Oysaki sorun basit bir sorun değildir, Eğer basit bir sorun idiyse 2007 yılının sonuna gelinmesine rağmen neden hala bu sorun hem uygulama ve hem de hukuksal olarak çözülmedi diye bir soru gündeme gelmektedir. Oysaki aynı bilirkişi heyeti **2003/1147 Esas** sayılı dosyada Konak Viyadükleri için aynı basitleştirme ve zamana bırakma ifadelerini kullanmamışlar tam tersi çok keskin bir şekilde meseleye karşı çıkmışlardır. Bu durumu yorumlarken "Bilirkişilerin siyasi dönemler arası farklı şekilde tezahür eden hissi bağından kaynaklanan bir yaklaşım mıdır?" diye sormadan edemiyoruz. Mahkemenin bilirkişi ile aynı paralelde kalması ve bunu aynen karara yansıtması ve bilirkişi raporundaki ifadelerin aşağı yukarı aynı sistem ve söylem içinde karara geçirilmesi davacı bakımından ayrı bir temyiz sebebi olmuştur. Mahkemenin bilirkişi raporunun sübjektif yaklaşımı ve söylemi ile formüle ettiği uygulamadaki yanlışlıkların giderilmesi ve hukuksal süreç içerisinde revize etme olasılıklarını" ileri sürerek bu yanlışlıkların nasıl giderileceğine dair bir hüküm vermemesi ve hangi hukuki süreç içinde revize edileceğini karara bağlamaması açıkça "böyle kaldığı sürece bir sorun yok" manasında bir yorum gerektirmektedir ki bunun bilim ve hukuk alanında araştırılıp incelenmesi gerekmektedir. Aynı mahkemede görülen **2003/1147 Esas** sayılı dosyadaki mahkeme kararı ile bilirkişi raporunun aynı manada bir paralellik arz etmesi de ayrı bir inceleme konusu olması gerektiği kanaatindeyiz.

gerekli bulmadığımızdan bundan önceki açıklamalarımıza atıf yaparak konuyu bitirmiş oluyoruz. Tarafların temyizi üzerine Danıştay 6. Dairesi yürütmenin durdurulması isteminin reddine[1522] karar vermiştir.

3.9.8 Meydan Düzenlemesi Projesi Ve Somut Dava Hakkındaki Tespitlerimiz

Davanın taraflarının dilekçelerinin, bilirkişi raporunun ve mahkeme yazışma, ara karar, ve kararının incelenmesi başlıklarında yeri geldiğince değerlendirme ve yorumlar yapmamıza rağmen bu sonuç bölümünde bir genel değerlendirme yapma yöntemini uygun bulduğumuzdan bu manada bir tespit değerlendirmesine geçiyoruz.

Burada yapılan düzenlemenin temelinde aslında bir ihtiyaçtan öte bölgede yapılan ve başka bir davaya konu olmuş "alt geçit" uygulamasının bölgede oluşturduğu kot farkı dolayısıyla ortaya çıkan acayipliği gizleme düşüncesi yatmaktadır. Bölgede bir meydan düzenlemesine ihtiyaç olsa bile bu tarz bir düzenlemenin tek ve yegane sebebi şehircilik ve planlama ilke ve esasları ile standartlara ve tekniğe aykırı bir biçimde kısaca hukuk hiçe sayılarak yapılan uygulama sonucunda ortaya çıkan çirkinliği gizleme düşüncesidir kanaatindeyiz.

Zira bu uygulama ile Konak Meydanı taş ve toprak yığılarak yükseltilmiş ve Belediyenin kaçak ve hukuka aykırı olması nedeniyle alelacele yaptığı alt geçidin bir çıkıntı şeklinde bölgeyi ikiye bölmesi ve deniz ve meydanı birbirinden tamamen ayırması gerçekleşmiştir. Bu uygulama deniz ve Meydanın bütünlüğünü sağlayacağı yerde bunun tam aksi olmuş, daha önceden var olan bütünlük de bozulmuştur. Bu alt geçit bölgede mevcut zeminden yüksek bir biçimde inşa edildiğinden ve bölgede kot farkı oluşturduğundan, meydan baştan sona kadar yükseltilmiştir. Bu yükselti ister istemez bölgedeki tarihi mekanlara ve dokuya zarar vermiştir. Zira bu yükselti dolayısıyla meydanda bulunan, İzmir'in simgesi konumundaki saat kulesi algılanmaz ve görünmez olmuştur. Aynı akıbeti meydanda bulunan tarihi Konak Camii ve Hükümet Konağı da paylaşmıştır. Binlerce m2 alanı kapsayan Konak Meydanında

[1522] **Danıştay 6. Dairesinin 19.07.2005 tarihli ve 2005/3914 sayılı kararı**

yapılan yanlış düzenleme bu mekanları adeta görünmez etmiştir. İnsanlar bu tarihi mekanların yanına gelinceye kadar bu bölgede böyle bir mekan olduğunu anlamamaktadır. Bu tür mekanlarda yapılacak düzenlemelerin ve müdahalelerin bu mekanların algılanması ve görünmesini kolaylaştırması ve bu mekanları korumaya matuf olması gerekmektedir.

Oysaki düzenleme adı altında bölgede yapılan çalışmalar ile çeşitli isimler altında ve bölgedeki tarihi mekanları canlandırma adı altında anlamsız duvarlar örülmüş, etrafı duvarlarla çevrili ayrı ayrı mekanlar oluşturulmuştur. "Kent Tarihi Parkı, Egeli Sanatçıları Buluşma Yeri, Sarıkışla Binası" gibi etrafı duvarlarla çevrilerek, tabi zeminden dolgularla yükseltilen mekanların aslında tek ve yegane gayesi bölgede yapılan alt geçit dolayısıyla ortaya çıkan kot farkı ve gabarinin gizlenmesi olgusundan başka anlamı yoktur. Ancak bölgede kaçak yapılan bir alt geçidi kamufle etmek için bir kentin geçmişine bu denli ihanet etmek ve tarihi dokusuna zarar vermenin şehircilik ve planlama ile ilgisi olmaz. Bu olsa olsa kandırmaca olur. Bu manada meslek odaları ve basın gerekli hassasiyeti gösterip halkı aydınlatma görevini ihmal ederse bu tür uygulamalar birer şaheser olarak halka gösterilir ve kabullendirilir. İşte burada yapılanlar bu kabilden uygulamalardır.

Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus ise , kent hakkında alınan planların ve plan kararlarının kişisellikten ve siyasi düşünceden öte kent ve kentli için lüzumu, kamu yararı, şehircilik ilkeleri ve planlama esasları bakımından uygun olup olmadığı gerçeğinin herkesçe kabul edilip edilmediğidir. Bu yapılırken de davacının kişiliği kimliği ve siyasi düşüncesi ile davalı yerel idarenin başının şu veya bu partiden olması ve siyasi kimliğinin bir tarafa bırakılmasının gerekliliğidir. Aksi takdirde bugün en çok sıkıntısını çektiğimiz uygulamada yeknesaklık ve eşitlik asla yakalanamayacaktır.

Bu uygulama biçimi ile de yakalanması asla mümkün değildir. Burada bunun bir uygulaması yaşanmıştır. Nitekim Karayolları Genel Müdürlüğü'nün İzmir 3. İdare mahkemesinin 2003/1147 E-2004/831 K. Sayılı dosyasında görülen davada davacı Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından bölgede yapılamak istenen Köprülü

Kavşak uygulamasının durdurulması ve bölgeye dikilen viyadük ayaklarının kaldırılması yönünde alınan Koruma Kurulu kararının ve bu kararın dayanağı olan 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planının iptali amacıyla açılan davada yukarıda incelediğimiz meydan düzenlemesine ilişkin davaya seçilen bilirkişiler görevlendirilmiştir.

Yukarıda bu hususta ayrıntılı bilgiler verdik. Meydana ilişkin açılan davada Konak Pier önündeki metal yığınını ve bölgedeki tarihi mekanlara rağmen koruma imkanı oluşturan ve bu noktada hukuka uygun hale getiren (şehircilik esaslarına, planlama ilkelerine ve hukuka aykırılığı çok açık olmasına rağmen bunu hukuka uygun göstermeye çalışan) ve Koruma Kurulunun olmaz demesine rağmen bölgede anfi tiyatro yapımının ve keza Koruma kurulu yine olmaz demesine rağmen bütün Konak Meydanı'nda ilave dolgu yapımını görmeyen ve diğer hukuka aykırı oluşumların planlamanın önünü açtığı, gerekçesi ile kabul eden ve ettirmeye çalışan bir anlayış gitmiş burada apayrı bir yaklaşım ve anlayış ortaya çıkmıştır. Oysaki her iki davaya bakan mahkeme aynı olduğu gibi bilirkişi kurulu da aynıdır. Dolayısıyla her iki dosyada yapılan değerlendirmenin ve verilen kararların birbirine paralel olması gerekmektedir. Ancak hiç de öyle olmamıştır. Böyle bir anlayışın hukuk devleti içerisinde olması düşünülemez ve bu uygulama farklığı ile anayasanın ve kanunların öngördüğü manada kanun önünde eşitlik asla sağlanamaz kanaatindeyiz.

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Konak Köprülü Kavşağının iptali ve yapılan viyadük ayaklarının kaldırılması yönündeki Koruma Kurulu kararının iptali istemi ile İzmir 3. İdare Mahkemesinin 2003/1147 E. Sayılı dosyasında bilirkişi kurulu tarafından verilen raporda sonuç olarak; "…Kurul kararının, önceki süreçler de dikkate alındığında planlama esasları ve şehircilik ilkeleri açısından doğru olduğu, yasal mevzuatın ve sürecin gerektirdiği işlemlerin önünü açmaya yönelik olduğu, dolayısıyla kamu yararı içerdiği…" ne karar verilmiştir.

Bu viyadükün kaldırılması şehircilik ilkeleri ve planlama esasları açısından uygun ise nasıl oluyor da konak Pier önündeki yaya üst geçidinin yapımı, yine aynı bilirkişi kurulu tarafından şehircilik ilkeleri ve planlama esasları açısından uygun

bulunabiliyor? Daha iyi bir deyimle raporda önce yanlış deniyor sonra bu yanlışlık önemsenmiyor ve düzelmesinin zaman içinde olabilirliliği gibi komik söylem ile mesele adeta sulandırılıyor. Oysaki Konak Köprülü Kavşak Düzenlemesinde ise muğlak yaklaşım bırakılıyor ve tam tersi son derece keskin ifadelerle mesele neşter vuruluyor..Böyle bir çifte standardın kabul edilmesi mümkün olmalıdır. Bu noktada aynı mahiyetteki ve aynı özellikleri ihtiva ettiği için benzer şekilde kaleme alınması gereken bir konuda bu kadar tezatlık içinde yaklaşılmış olmasının ve birbirinin tam tersi mahiyette şeylerin söylenmesinin arkasında yatan saikin ne olduğuna dair soru gündeme gelmektedir.

Aynı bilirkişi raporunda devamla; "….Planlamanın olması gereken geniş ve katılımcı perspektifi ile, merkezi/yerel, iktidar/güç ilişkilerindeki gerginliklerin neden olduğu kısır ve mevzii iş bitirme perspektiflerinin çakışmadığı…" ifadesi yer almıştır. Büyükşehir Belediyesi'nce, herhalde büyük kanal kolektör inşaatını yapan müteahhide iş verme amacıyla "kazmışken bunu da yapalım" mantığı ile hareket edilerek yapılan ve bu noktada hiçbir kamu yararı taşımayan, şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına ve teknik ve standartlara aykırı alt geçit inşaatında bunun tam tersi bir görüş beyan edilmektedir ki bu hususun bu kadar tezatlık içinde ele alınması hukuken izahı mümkün olmayan bir yaklaşım tarzıdır.

"Kentle bütünleşmesi ve üst ölçekli planlarla uyumu irdelenmeden noktasal dayatmaların, planlamanın içeriğine zarar verdiği, bunun dava konusu örnekle de belgelendiği, dolayısıyla planlama süreci adına kötü bir deneyim olduğu…" yönündeki bilirkişi kurulu görüşü de bu hususa bilimsel ve gerçekçi yaklaşılmadığını açıkça göstermektedir. Burada şehircilik ve planlama açısından bu viyadükün olması gerektiğini savunduğumuzdan böyle bir yaklaşımda bulunulmamaktadır. Tam tersi çalışmanın ilgili bölümünde Konak Köprülü Kavşak projesine katılmadığımızı da açıkça belirtip bu manadaki olumsuz tespitlerimi de sıralamış bulunmaktayız.

Biz burada yukarıda bahsini ettiğim aynı içerikteki ve mahiyetteki inşai faaliyette bunun tam tersinin yazılmış olmasından dolayı böyle bir serzenişte bulunuyorum. Zira bilindiği gibi Konak Köprülü kavşağı en azından bir planlama

süreci ile bir imar planına dayanılarak yapımına başlanılmış ancak sonradan bölgenin tarihi sit ilan edilmesi ve yargı kararı ile imar planının iptali ile akim kalmış bir kamu yatırımıdır. Tekrar tekrar ifade edelim ki bizde bu projenin doğru bir proje olduğuna inanmıyoruz ve bu manada açılan iptal davasını doğru buluyoruz. Ama şurası unutulmamalıdır ki Büyükşehir Belediyesince yapılan alt geçit inşaatının hiçbir imar planı, projesi ve teknik standartlara uygunluğu bile bulunmamaktadır. Ve bu noktada bilirkişi bunun planlama ilmi bakımından olabileceğini ve bu tür bir yaklaşımın planlamanın önünü açtığını iddia ederken, aynı bölgede merkezi idare tarafından yapılan aynı mahiyetteki (yukarıda anlattığımız ölçüler içinde kaçak alt alt geçitten daha iyi bir konumda olan[1523]) Köprülü Kavşak inşai faaliyet için *"planlama süreci adına kötü bir deneyim olduğuna"* hükmetmektedir. Bilimde aynı konunun bu kadar tezatlık içinde ele alınmasının bilim adamlığı ile bağdaşmadığının altını çizmekte fayda vardır sanıyoruz.

Yine yukarıda belirttiğimiz gibi planlama süreci tamamlanmadan başlanılan ve sonradan planları kesinleştirilen bütün Konak Meydan düzenlemesi için de aynı şeyleri söylemek lazımdır.

Bilirkişi raporunun devamında aynı konuyla ilgili olarak; *"Kavşak düzenlemesinin gerçekleştirilmek istendiği alanın tarihi ve kıyısal nitelikleri, kentsel coğrafyadaki özel konumu dolayısıyla, tarihi ve kentsel peyzajı açısından alanın önemli olduğu, görsel algılama ve geçmişten bugüne taşınan izlerin ve değerlerin geleceğe taşınması anlamında köprülü kavşak düzenlemesinin gerekli dayanağı sağlamadığı…"* yönündeki görüşün de yine samimiyetle ele alınmadığı kanaatindeyiz. Aynı hususlar Konak Meydan düzenlemesi, alt geçit projesi, Pier önündeki yaya üst geçidi için de söz konusu değil midir? Oysa bilirkişi bu inşai

[1523] Bilirkişi heyeti tarafından " kentle bütünleşmesi ve üst ölçekli planlarla uyumu irdelenmeden, noktasal dayatmalarla" gerçekleştirildiğinden "planlama süreci adına kötü deneyim olduğu" ileri sürülen bu köprülü kavşağın yine bir planla başladığını, alt ve üst ölçekli planlarının bulunduğunu ancak yargı kararları ile iptali üzerine plansız kaldığının altını çizerek ve Büyükşehir Belediyesi'nce aynı Konak Meydanı içerisinde yapılan alt geçit inşaatının ise hiçbir imar planına dayanmadığının ve projesinin dahi bulunmadığının da bu manada altını çizerek konuyu karşılaştırmalı olarak kötünün iyisi içinde ele almaktayız. Bize göre ikisi de kötü örnektir ama birisi diğerinden daha vahim bir durumdur. Maalesef bu iki kötü uygulama özellikle davalı Büyükşehir Belediyesi siyasi ve bürokrat yönetiminin ısrarcı yaklaşımı içinde pazarlık mantığı içinde beraberce şekli yasallık kılıfına büründürülmüştür.

faaliyetlerin planlama ilkeleri ve şehircilik esasları ve kamu yararı açısından olabileceğine karar vermektedir. Bunun bilimsel olarak anlaşılması ve izah edilmesi oldukça zordur.

Alt mahkemedeki yargılama yaklaşık iki sene sürmüştür. Danıştay'daki inceleme ise 29.08.2007 tarihi itibariyle halen devam etmektedir. Yani davanın açılmasından bu yana yaklaşık beş sene beş ay geçmiştir ve halen yargılama devam etmektedir. Bu noktada yargılama süresinin uzunluğu noktasında davacı tarafın yaptığı eleştirilere katıldığımızı ifade etmek isteriz. Bu gerçekten iptal davası açısından kabul edilebilecek bir süre değildir. Burada sürenin uzamasının nedenlerini iyi analiz ederek İdari Yargılama Usulü Kanunda esaslı değişikliklerin yapılması gereği kendisini gösterdiği gibi mahkemelerin süreyi kısaltabilecek yöntemleri de geliştirmeleri gereği de kendisini bariz bir şekilde göstermektedir kanaatindeyiz.

3.9.9 Konunun Belediye Meclis Denetimi Açısından İncelenmesi

Konunun 1/5000 lik Nazım İmar Planı bazında tartışılmasının en çarpıcı örneği elbetteki büyükşehir meclisi tutanaklarının incelenmesi sonucu elde edilecek bir durumdur. Tez hacminin fazla büyümemesi adına konunun 1/1000 lik Uygulama Planı aşamısı için aşağıdaki yapacağımız inceleme bu manadaki bölüm için yeterli olacağı kanaatindeyiz.

Meydan projesinin 1/1.000'lik uygulama imar planı anlamında incelenmesi noktasında en önemli kaynak elbetteki Konak Belediye Meclisi tutanaklarıdır. İzmir Konak Belediyesinin 17.02.2003 tarihli Şubat Dönemi olağan 2. birleşim 1. toplantısında mesele tartışılmış ve neticede bu toplantıların tutanakları incelendiğinde meydan düzenlemesinin planı olmadan yapılmaya başlandığı ve hatta bitme aşamasına gelme noktasındayken ancak imar planını meclise getirildiği görülmektedir. Bu bölümde yöntem olarak ilgili toplantının tartışma metnini içeren tutanaklarını buraya alarak ve bu tutanaklar arasına kendi söyleyeceklerimizi dipnotlarla girerek bir manada somut dava denetiminin yanında meclis denetimini kısmen incelemiş olacağız ve öbür manada da idari işlemlerde meclis denetiminin

olup olmadığını veya daha iyi bir deyimle denetimin etkisinin olup olmadığını mercek altına almış olacağız. Yer Konak Belediyesi Meclis'i[1524] ve tarih 17.02.2003: Özcan Kaya adlı Konak Belediyesi meclis üyesi kaçak alt geçit ve bu yapının neden olduğu normal olmayan kot anormalliklerini bertaraf etmeye yönelik yapılan meydan düzenlemesi hakkında söz alarak şu ifadelerle konuyu meclis gündemine taşımıştır : *"Sayın başkan değerli arkadaşlar! Ben sayın belediye başkanı Erdal İzgi'den rica ediyorum. Derhal gidin kaçak yapıyı mühürleyin. Konak'ta yapılan çalışmalar kaçak çalışmalardır[1525]. Planı henüz onaylanmadı. Konak Belediye Meclisi1/1000'liği ret ederse yapılan bu hizmetler ne olacak. Planı yapılmadan ihalesi yapılmış[1526], bitmiş bize sadece bu öngördüğümüz ihalesi bitmiş kaçak yapıyı tasdik edin[1527] şeklinde önümüze geliyor. Etik açıdan hiç doğru değildir. Hiyerarşi açıdan hiç doğru değildir. Çok aceleleri vardıysa ille de biran önce yapmak istiyorlarsa müracaat ederlerdi. Kamu yararına olağan üstü bir mecliste planı yapar bitirirdik[1528] sonradan famerit mermerler döşenmeye başlanırdı. Zenginlerin villalarına döşediği mermerler şimdi Konak'a döşeniyor. Mermerci kimdir onu merak ediyorum[1529]. Değerli arkadaşlar burada birkaç konuya dikkatinizi çekmek istiyorum ve sağduyunuzu çok rica ediyorum. Bir kere bize gösteriliyor. Dikkatle bakın alt geçitte mevcuttur. Alt geçit yapılmadan önce alt geçidin planı neden yapılmadı? Planı yapılmadan alt geçit yapıldı. Bu vahim bir kaçak yapı, Konak belediye başkanının bunu mühürlemesi lazım[1530].*

[1524] O dönem Konak Belediyesi meclis toplantılarını Büyükşehir Belediyesi meclis salonunda yapmaktaydı ve halende uygulama bu yöndedir.

[1525] O tarih itibariyle Konak meydan düzenlemesine konu olan imalat ve inşaatlarını kastediyor.

[1526] Planı olmadan ihale yapılarak uygulama şamasının geçilmesinin sorusunu soran meclis üyesi bu manada Meclis denetimini çalıştırmak istiyor.

[1527] Kaçak yapılaşmada ihalenin yapılmış ve bitmiş olmasının etkisinin olumsuz manası üzerinde duran Meclis Üyesinin bu duyarlılığının basın ve meslek odaları anlamında olmaması gerçekten düşündürücü bir durumdur.

[1528] Burada gerek Büyükşehir Meclisinin ve gerekse Konak Meclisinin bu plansız yapılaşmalara müdahale edemedikleri ortaya çıkmaktadır.

[1529] Burada meclis üyesi iktidar ve ihale arasındaki ilişkiyi sorguluyor ama belge sunmuyor.

[1530] Kamusal bir yatırım olan lat geçidin kaçak olmasının itirafını yapan ve bu durumu çok "vahim" bulan ve normal vatandaşlara yapıldığı gibi mühürlenmesini isteyen bu meclis üyesinin yapmaya çalıştığı denetim görev bilincinin basın ve meslek odalarınca ve kurulca yapılmamasını biz değişik açıdan yorumlayarak analizinin yapılmasının gerektiğini düşünüyoruz. Yani burada basın+meslek odaları+kurul+yerel yönetimin bir anlamda dayanışma içine girerek gerekli yasal prosedürleri çalıştırmama anlamında denetimsizliği ortak tavır olarak uyguladıklarını görüyoruz. Konak Meydanı gibi herkesin malumu olan bir bölge içinde yapılan bu alt geçidin inşaat hacminin ve süresinin fark edilememesi gibi bir mazeretin üretilemeyeceği düşünülecek olursa burada bu tür bir dayanışmanın olabildiğinin bilimsel olarak şüphesi kendisini doğal olarak gösterecektir. Demokratik Hukuk Devleti içinde değişik bir model olarak algılayabileceğimiz bir anlamda Korporatif devlet uygulamasını

İkinci (soru) Konak Meydanı düzenleme inşaatı yapılamadan önce planı neden yapılmadı[1531]? Bu konuyu da sayın belediye başkanımızdan cevaplamasını istiyorum.

Üçüncü bir soru. Alt geçidin bulunduğu alan Kıyı Koruma Kanununa giriyor. İlgili Bakanlığın onayı var mı yok mu? Bakanlık tarafından tasdik edilmiş mi[1532]? Bunun da cevabını rica ediyorum.

Dördüncü bir konu. Önce gelişi güzel inşaat sonra plan anlayışı doğru bir anlayış mıdır[1533]? Plan yapıldıktan sonra ilgili çalışmalar yapılsaydı yanlış mı olurdu? Alt geçidi yaptıran Büyükşehir Belediyesi mi yoksa İZSU mu bunu da çok merak ediyorum. İZSU ne zamandan beri köprü yaptırmaya başladı[1534]. Bunu da merak ediyorum, kamuoyu da merak ediyor. Bunların bilinmesi gerekir. Sayın Belediye Başkanı bu konuda bilgi sahibi değilse ilgili yerlerden bilgi alıp sayın meclisimize bilgi vermesini rica ediyorum[1535]. Bir soru daha sormak istiyorum. Konak'taki büyük kanal kolektörü geçiş inşaatını yapan müteahhitle, alt geçidi yapan

---

çağrıştıran bu durumun analizini tez konumuz ile sınırlandırarak bu açıdan yanlış bir tutumun ve ikircikli bir uygulamanın burada söz konusu olduğunu söylemek istiyoruz. Bu anlamda meclis içinde bulunan muhalefet partilerinin bunu tespit edip de bunu bağlı oldukları partilerinin sivil oluşumu içinde yargısal denetim yoluna başvurmamalarını da siyasi denetimin yerel anlamda gelişmediğine bağlanmaktadır. Burada ayrıca Meclis Üyesinin bu kaçak yapılaşmayı mühürlemesi yönünde başkana yaptığı uyarı ciddi anlamda bir sorgulama konusudur. Davacı bu manadaki tutanakları mahkemeye ibraz etmesine rağmen mahkemenin bu tutanakları inceleyip bu manada bir yürütmenin durdurulması yönünde karar vermemesinin de bilimsel olarak tartışılması gerekmektedir.

[1531] "Eğer meydan düzenlemesi yapılacaksa önce bunun planı yapılmalıydı" gibi halk tarzı bir yorumla konuyu meclis gündemine taşıyan meclis üyesinin bu ifadesinden neredeyse Konak Meydanının tam orta noktasında yapılan kaçak ve standartlara aykırı bir alt geçit uygulamasından sonra aynı şekilde meydan düzenlemesinin de bu manada kaçak yapıldığını belirleyen Meclis Üyesinin bu sorusunun (uzman Meslek Odaları ve Bir Kısım Sivil İnisiyatif + Koruma Kurulu+ve alanın kıyı yasası kapsamındaki kısmı için yetkili olan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı+basın) gibi birimler tarafından mercek altına alınmaması İzmir adına çok üzücü bir durumdur.

[1532] Yukarıda mahkeme dosyalarının analizi kısmında görüldüğü üzere ve tezin ilgili bölümünde ayrıntılı olarak incelendiği üzere ilgili Bakanlık alt geçit davasına müdahale talebinde bulunmuş ve bu talebi mahkemece kabul edilmiştir.

[1533] Meclis üyesi bu plansızlık durumunu tespit edip ortadaki haksız ve hukuksuz durumu bu şekilde ifade etmiştir.

[1534] Alt geçit ile ilgili açılmış iptal davalarında görüldüğü üzere davacılar bu soruyu sormuşlar ama bu manada mahkeme iptal karar vermemiş başka gerekçelerle iptal kararı vermiştir. Konu bu yönüyle ne bilirkişi raporunda ve ne de mahkeme kararında tartışılmamıştır.

[1535] Burada meclis üyesi Büyükşehir Başkanı ile Konak Belediye Başkanı arasındaki "sıkı işbirliğinin" analizini yapmakta ve bunu da tabir yerinde ise "laf çarptırma" şeklinde aktarmaktadır.

müteahhit aynı mıdır değil midir[1536]*. Alt geçit inşaatı ihalesiz mi yapıldı, ihale ile mi yapıldı?*[1537] *Bunların da bilgilerini rica ediyorum. Efendim planı yapıyoruz. Büyükşehir Belediye Meclisi olmadığını bilmiyorum. Büyükşehir Belediye Meclis üyelerimize rica ediyorum. Bu konuda duyarsız olmasınlar, bizim yetkimizi hoyratça kullanmasınlar. Yetki ve alanımıza müdahale etmesinler. Yanlış bir şey mi söylüyorum kaçak bir köprü var. Nizamlara uymayan, standartlara uymayan bir kaçak köprü var*[1538]*. Sayın Belediye Başkanım sizden tekrar rica ediyorum. Alt geçidin yan tarafına bir tali yol talebi var mı, yok mu? Yarın bir deprem olsa ana arteli alt, üst edecek bu köprüye evet diyoruz*[1539] *şu anda Büyükşehir Meclisinde bir sorun yok ki, Büyükşehir meclisi de bize duyacak. Önce planını yapacağız, köprünün standardını belirleyeceğiz. Böyle bir köprüye gerek var mı, yok mu? Famerit mermer döşemeye gerek var mı, yok mu? Bunları bilmeden tasdik mercii gibi el*

[1536] Bu hususta alt geçit ile ilgili açılan iptal davalarında davacılar tarafından mercek altına alınmış ama bu konuda gerek bilirkişi raporunda ve gerekse de alt mahkemenin kararında bu manada bir incelemesi olmamıştır.

[1537] Bu manada ki soruda davacılar tarafından dava dilekçesi kapsamında sorulmasına rağmen aynı şekilde bu husus da ne bilirkişi raporunda ve ne de alt mahkeme kararında tartışılmamıştır.

[1538] Türkiye'nin en büyük ilçe belediyelerinden birisi olan Konak Belediyesi sınırları içinde ve üstelik kentin ana meydanında yapılan bir kamusal yatırım manasındaki bir imalat için , o ilçe meclis üyesinin bu manada ifadeler kullanması ve bu konuda yetkili olan Koruma Kurulunun gereğini yapmaması ve ilçe belediyesinin encümeninin ve ilgili birimlerinin yine aynı şekilde gereğini yapmaması ve meslek odalarının sessiz kalması ve basınında bu manada olayın üzerine gitmemesi denetim çeşitlerinin kifayetsizliğini ve dönemselliğini göstermekte ve bunun alt yapısındaki durumlarının analizini gerektirmektedir.Ama aynı tarihlerde derdest olan alt geçit ile ilgili davalarda alt mahkemelerin iki buçuk sene gibi bir süre içinde ancak karar verebilmeleri ve bu arada mahkemenin karar aşamasına kadar "yürütmenin durdurulması kararını" vermemesi İdari yargı açısından ayrı bir inceleme konusu olmalıdır diye düşünüyoruz.bu meclis tutanaklarının ilgili mahkeme dosyalarına sunulmasına rağmen alt mahkemenin bu manada "yürütmenin durdurulması kararı" vermemesi ve sonunda verilen iptal kararı üzerine Danıştay'ın defalarca sorulmasına ve bu tutanaklarla plansızlığın sabit olmasına rağmen tekrar plan var mı yok mu diye dosyayı geri göndermesi ve dört yıl gibi bu geçen süre sonunda merkezi hükümetle yerel yönetimin bu kaçak alt geçitle mahkeme kararı ile durdurulan Konak köprülü Kavşağının bir manada becayişi ile konunun anlaşmaya bağlanması sonucu davanın konusuz kalması en azından Hukuk Devleti açısından tüm kötü tesadüflerin bir araya geldiği bir talihsizlik olarak yorumlanabilir ve ihtimal hesapları içinde tüm bu açılımlar sorgulanabilir.Ama burada Koruma Kurulunun da bu ilgili davanın temyiz edilmemesi yönünde bir karar alması bu ihtimal hesapları içindeki hep rast gelmiş olan kötü tesadüflerin gerçekleşme noktasındaki rakamların kesirlerini anormal boyutlara getirmektedir.

[1539] Gerçekten İzmir'de olası bir depremde ana ulaşım aksı olan bu alt geçidin standartlara aykırılığı noktasındaki bu durumu (zaten halihazır durumda en azından büyük itfaiye araçları gibi büyük hacimli araçlarının dört metre gibi çok alçak olan bir yükseklikten geçip geçemeyeceği meselesi vardır ortada) ve zemin noktasındaki yanlışlığı ve buna göre imalat sorgusu davacının talep etmesine rağmen alt mahkemece tayin edilen bilirkişilerce yapılmaması ve bu manada zaten uzman olmaması meselinin yargısal denetimi açısından eksikliğini göstermektedir ve bir felaket anındaki şehrin yaşayacağı olumsuzluklar gerçek anlamda bir kabus olarak varlığını her geçen gün daha da ağır olarak hissettirmektedir. Bu noktada konuyla ilgili Meslek Odalarının konuya sessiz kalmaları ve bu manada yargısal denetim mekanizmalarına başvurmamaları gerçekten üzerinde durulması gereken bir başka noktadır.

kaldırmamızın bir anlamı var mı? Sonra da sataşıyorsunuz "Büyükşehir Meclisimi?" Büyükşehir Meclisi bizden bir üst turda doktora yapmış bir meclis değil ki. İşte içimizde ki arkadaşlar gidiyorlar Büyükşehir meclisini oluşturuyorlar[1540]*. Araştırma yapmamışlarsa konuya yeteri kadar hassasiyet göstermemişlerse o sorumluluğu benim almamı neden istiyorlar? Kaçak bir yapı, kaçak bir köprü, kaçak bir yapılaşmanın olduğu bir yerin planı önümüze geliyor. Ee normalde vatandaşların yaptığı kaçak yapılarda anasını ağlatıyorsunuz, her türlü cezai müeyyideyi uyguluyorsunuz burada maşallah kimsenin sesi çıkmıyor*[1541]*. Köprünün standartlara uygun olup olmadığını köprünün yan tarafında bir tali yol talibinin olup olmadığını da rica ediyorum. Sayın başkanım bu konularımıza ve sorularımıza cevap verirseniz neye karar verip, vermediğimizi çok daha kavramış olacağız…".*

Tutanaklardan görüldüğü gibi meydan düzenlemesinde önce kaçak alt geçidin yapılması ve bunun kamuflajı manasındaki meydan düzenlemesinin yine önce yapılıp sonra meclise getirilmesi meclis üyeleri tarafından eleştiriliyor. Bundan sonraki bölümde düzenlemenin ne kadarının kıyı yasası kapsamında olup olmadığı tartışılmaktadır. Konunun bilerek tartışılmaması anlamında ilginç bir örnek olması ve meclis üyelerinin yeterlilikleri anlamında da bir fikir verebilecek bu tartışmayı yine yukarıdaki yöntemle tezimizin sınırları içinde analiz etmek istiyoruz:

Gönen Aras[1542] *- Sayın Kaya alt geçit şurası.*

Başkan- Kıyı Kanununa giriyor.

Gönen Aras - Bakın kıyı kenar çizgisi diye arkadaşlar yazmışlar, görüyorsunuz. Bakın buradan geliyor kıyı kenar çizgisi zaten, onama sınırı bunu takip ederek gidiyor.

Özcan Kaya- Gösterir misiniz şimdi alt geçidi?

Gönen Aras- Alt geçit şuradadır efendim.

[1540] Büyükşehir Meclis Üyesi sistemi ile İlçe Meclis Üyesi sistemi arasındaki durumu bu meclis üyesi kendi ifadeleriyle somutlaştırmaktadır.

[1541] Meclis üyesinin vatandaşın kaçak yapılaşması ile kamunun kaçak yapılaşması arasındaki tezatı gündeme getirmesi manasındaki bu konuşma bir manada itiraf olarak kabul edilmeli ve bu manada düzenleme yapılmalıdır diye düşünülmektedir.

[1542] O dönem itibariyle iktidar Partisinin Konak belediyesi Meclis üyesi olan Aras ayrıca Bayındırlık Komisyonu başkanlığını da yürüttüğü için bu manada ki sorulara iktidar partisi adına da cevap vermektedir.

Özcan Kaya- Kıyı kenar çizgisinde kalmış.

Özcan Kaya- Sayın başkanım kıyı kenar kanunu yani çizgisi belli. Sayın Kocaoğlu'nun dediği gibi denizi bu tarafa mı aldılar? Sayın komisyon başkanı çizginin

Başkan- Mavi olan yerler deniz bakın.

Özcan Kaya- Efendim kıyı kenar kanunu sonradan doldurularak kazanılmış alanlara deniyor. Benim bildiğim burası sonradan dolduruldu. Eskiden orda Cevat'ın yeri, Akif'in yeri vardı. Doldurularak kazanıldı.

Başkan- Vardı, vardı.

Özcan Kaya- Doldurularak kazanıldı.

Başkan- Vardı, vardı.[1543]

Özcan Kaya- Evet bilir, eski şey. Doğru. Sayın başkanım burada yapılan alt geçit nizamlara aykırıdır. Yükseklik standartlarının altındadır. Yan yol talebi vardır. Yan yol talebi var mı diye soruyorum[1544]*, bilmiyorsunuz. Doğaldır.*

Başkan- Hayır, yan yol talebi kenarda bakın gözüküyor. Yani bizim planımızın dışında olan yerde, konuşacağımız planında dışında[1545]*. Ben bir orada yol görüyorum bakın ta şey ….*

Özcan Kaya- Ha onun da kılıfını hazırlamışlar. Biz o kılıfı da geçiyoruz şimdi. Köprü standartlara uymuyor, onu da aklıyoruz[1546]*.*

[1543] Burada meclis içi konuşmalardan Planın kıyı Kenar Kapsamı içindeki alanın neresi olduğuna dair bir tartışma yaşanmakta ama enteresan olan nokta en azından bu tartışmanın yapıldığı sırada toplantıyı takip eden konuyla ilgili bürokratlardan net bilgi almak yerine bir manada karşılıklı atışma yöntemi ile mesele analiz edilmektedir ki bu durum Meclis içi diyalogun görülmesi bakamından da ilginç bir örnektir.

[1544] Bu meclis üyesi ile yaptığımız görüşmede yan yol talebinin o dönem itibariyle askeriyeden geldiğini ifade etmiştir. Alt geçidin yüksekliğinin dört metre olması ve hava yastık payı olmaması sebebi ile askeri araçların bazılarının buradan geçmesinin imkansız olması nedeni ile meydan düzenlemesinde böyle bir yan yol talebinin varlığını ifade etmiştir.

[1545] Başkanın burada kastettiği alan Kıyı Alanı kısmı içinde kalan düzenlemedir ve Büyükşehir Belediyesi burada ne kuruldan ve nede bakanlıktan izin almadan bu kaçak uygulamaları yapmıştır. Meydan ile ilgili açılan davaların kararlarını incelenecek olursa mahkemelerin bu noktada ki düzenlemeler için iptal kararı vardır .

[1546] Bizim tez incelememizde bu parçalı imalatlar dolayısıyla maalesef 1. Konak Meydanı olarak nitelendirdiğimiz alanın meclise sunulması aşamasında yine bizim kaçak yapılaşmalar dolayısıyla (birazda mecburiyetten) ikinci Konak Meydanı diye nitelendirdiğimiz kaçak alt geçit ile 3. meydan olarak nitelendirdiğimiz alt geçitten denize kadar olan kısım için yapılan kaçak imalatlar içinde bir aklama işlemi olarak algılanması üzerine bu manadaki eleştirilerini kendi anlatımı dile getiren meclis üyesinin bu tespitinin yetkili kurum olan Koruma Kurulunca algılanmaması ve gereğinin yapılmasının hukuki ve cezai mesuliyetinin olması gerektiği kanaatindeyiz.

Başkan- Efendim orayı konuşmuyoruz. Ama bakın arkadaşların gayet güzel söyledi. Bizim konuştuğumuz yer Kemeraltı'na bağlantılı olan ve kavuniçi çizgideki alan.[1547]

Özcan Kaya- Efendim orayı da konuşsak, orayı da konuşsak. Neden onu konuşmamızın dışına çıkarmışlar. Burada da bir hile var. Yani benim işim sizin hilelerinizi çözmekle geçiyor. O bölgeyi konuşsak köprünün kaçaklığı ortaya çıkacak. Bakanlık tarafından onaylanmadığı ortaya çıkacak. Köprüyü İZSU'nun yaptığı ortaya çıkacak, kolektörleri yapan inşaat firmasının yaptığı ortaya çıkacak. Bunları kamufle etmek için efendim rahatsız mı odlunuz ?[1548]

Başkan- Hayır, hayır.

Özcan Kaya - Doğruları söylüyorum. Bunları kamufle etmek için şimdi çizginin bu tarafını konuşuyoruz. Peki o tarafı ne olacak? O tarafı plansız mı kalıyor efemdim[1549].

Başkan- Ama önümüzdeki plan, tartıştığımız konu burası şimdi.[1550]

Özcan Kaya - Eee vallahi sizin plandan çok iyi anladığınızı da biliyordum sayın başkan.

Başkan- Anlamam ben[1551].

[1547] Başkan bu ifadesi ile bir manada, alt geçidin ve alt geçitten denize kadar ki olan kısmın kaçak yapılaşma içinde olduğunu kabul ediyor ama meclise sunulan planın sadece kaçak alt geçidin kara tarafına doğru olan kısmı için söz konusu olduğunu yani ortadaki parçalı kaçak yapılaşmanın olduğunu kabul ediyor... İlçe belediyesi başkanın burada kaçak yapılaşmayı görmemesi, daha iyi bir deyimle meclis önünde görüp de görmemezliğe gelmesi durumu içindedir. Büyükşehir Yasası çerçevesinde aynı partiden olan Büyükşehir yönetimi ile ilçe belediyesi yönetiminin arasındaki ilişkinin kamu yönetimi açısından analizinin yapılması gibi bir uzun konu içine girmeyeceğiz ama bu sistemin denetim açısından içinde bulunduğu durumu göstermesi bakımından meselinin altını çizerek iktifa edeceğiz.

[1548] Burada meclis üyesi yapılan meydan düzenlemesinin kaçaklığının altını çizmekte ve yapılan bu sunumu bu manada hile olarak değerlendirmektedir. Biz bu değerlendirmeyi yapan meclis üyesinin bu manadaki ifadesinin yer aldığı tutanakları inceleyen mahkemenin yaklaşık iki sene yürütmeyi durdurma kararını vermemesi ve neticede kara tarafına ilişkin kısmı tasdike edip Kıyı Alanı kısmına ilişkin kısmı iptal etmesinin plan bütünlüğü açısından değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca kurulun kendi kararlarına aykırı olarak tamamen kaçak olarak yapılaşmış kısmın bir kısmına onay veren kararının da bu manada yanlış olduğu kanaatindeyiz. Bundan böyle kurul bütün İzmir içindeki sit alanlarında bu manada ikircikli durum meydana getirirse bunun İzmir ili için ne kadar kötü bir örnek olacağını düşünmek bile istemiyoruz.

[1549] Meclis üyesi ısrarla meydan düzenlemesi içindeki plansızlığı ve tutarsızlığı ifade etmektedir.

[1550] Başkan bu ifadesi ile plansız kısmı görmekte ama durumu böylece kabullenmenin daha doğru bir şey olacağını ima etmektedir.

[1551] Konak Belediyesi Başkanının Büyükşehir Belediyesinin kaçak yaptığı alt geçit uygulaması hakkında aleyhe bir yorum yapmamak adına plandan "anlamam ben" manasında bir ifade kullanması meclis denetimi açısından ilginç bir tespittir kanaatindeyiz.

Özcan Kaya - Planlar yapılmadan, hiyerarşiye saygı duyulmadan, kaçak yapılaşmaya bu meclis göz yummasın. Önceden planlar yapılsaydı, köprüyü meclis kabul etmeye bilirdi yeni bir alternatif yol üretebilirdi. Bütün bunlar olmadan yapmış olduğu kaçakları aklamak için önümüze geldi. Bizi patlama makinesi gibi, arçelik bir sağa bir sola kullanıyorlar. Bu içime sinmeyen bir yapıdır. Buradaki tüm kaçak yapılaşmaya oyumuz ret olacaktır. Zaten yargıya da intikal etmiştir. İlgili bakanlığın onayı da yoktur. Yargı karar verinceye kadar planında yapılması doğru değildir efendim. Konu yargıya intikal etmiştir. Ben sizi bu konuda da uyarıyorum mahkeme devam etmektedir[1552].

Gönen Aras- Sayın başkanım, değerli arkadaşlar. Şaka bir yana Sayın Kaya'nın söylediği bu konularda biraz daha Büyükşehir belediyemizin duyarlı davranmasını talep ediyorum. Bende, bende aynı şekilde önceden işlemlerin halledilip, sonradan meclislerin önüne getirilmesi taraftarı değilim[1553]*..."*

Bu meclis oturumunun hemen müteakibindeki meclis toplantısında[1554] Özcan Kaya adlı meclis üyesi, konunun takipçisi olmaya devam etmiştir. Tutanağın ilgili kısmını buraya alarak bu manadaki son diyeceklerimizi ifade etmek istiyoruz: *"Sayın başkan, saygıdeğer meclis üyeleri sayın başkanım. Geçen haftaki Konak 1/1000'lik planı ile ilgili planı yaparken söz almıştım. Başkanlık makamına birkaç soru tevdi etmiştim. Bunlara cevap verip vermeyeceğiniz hakkında gerekli araştırmayı yaptınız mı onu merak ettim. Yalnız ben bir şeyi özellikle altını çizerek belirtmekte fayda görüyorum. Cevap vermeyeceğine göre demek ki bu konu üzerinde detaylı araştırma yapmamışsınız. Yaptığınız takdirde sayın meclisimize konaktaki yapılanma ile ilgili detaylı bilgi vermenizi rica ediyorum. Konaktaki kaçak köprü ile*

[1552] Meclis üyesi planlama hiyerarşisine atıf yapmakta ve bu arada mahkeme sürecinden de bahsetmektedir ama mahkeme sürecinin uzun sürmesi gerçeği meclisçe herhalde kabul edildiğinden bu manada ki uyarı yerini bulmamıştır. Meclis denetiminin bu kadar etkisiz kalması gerçeği karşısında İdari Yargı Denetiminin ne kadar önem arz ettiği ve hatta vatandaşın yönetime katılma adına elde kalan tek imkan olduğunun altını bir kez daha çizmekte fayda vardır.

[1553] Bu meclis üyesi iktidar partisinin meclis üyesi olmasına rağmen meseleye doğru bir biçimde yaklaşarak aynı partiden olduğu büyükşehir yönetimin uygulamayı yapıp ardından planı dayatmasının yanlışlığını ifade etmiş ve bu manada tepkisini ortaya koymuştur ama bu uygulamanın oylanmasında tıpkı diğer iktidar meclis üyeleri gibi olumlu oy kullanarak bir nevi doğru söyleyip yanlış karar alınmasında oy kullanmıştır. Bu da meclis denetiminin incelenmesi anlamında çarpıcı bir örnektir diye düşünüyoruz.

[1554] İzmir Konak Belediye Meclisinin 25.02.2003 günlü şubat dönemi olağan 3. birleşim 1. toplantısı.

ilgili bir takım girişimlerinizin olup, olmadığını yani alt geçitle ilgili girişimlerinizin olup olmadığını merak ediyorum. Bir şeyi de meclisinizin bilgilerine arz edeceğim. Konuşmamı çok kısa tutuyorum, özellikle İzmir 4. İdare Mahkeme başkanlığına Konak belediyesi başkanlığı tarafından verilen yazı dilekçede sonuç olarak davaya konu alt geçidin yapımına dayanak olacak belediyemizce alınan bir karar ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunmamakta olup, işlem dosyası dilekçe ekindedir diye yazıda belirtmişiz, yani burada sözlü olarak her ne kadar ifade etmemiş olsanız dahi mahkemeye vermiş olduğunuz yazıda buranın planlarının olmadığı[1555]*. Buradan çıkan anlamın da alt geçidin kaçak olduğu anlamındadır. Ben bunu da sayın meclisin bilgilerine yeniden arz etme gereği duydum. Geçen haftaki sormuş olduğum konularda zabıtlarda mevcuttur, o konularla ilgili belediye başkanı olarak sayın meclisimize bilgi vermenize şahsınızdan rica ediyorum...".*

Netice itibariyle meselinin mecliste tartışılması iki oturum devam etmiş olsa da bu plansızlık durumu kısmi olarak meclisçe tasdik edilmiş ve plansız kısım için hiçbir yasal işlem Konak Belediyesi tarafından yapılmamıştır. Koruma Kurulu da bu manada duyarsız kalmış ve neticede Konak Meydan Düzenlemesi planlamaya ve hukuka ve kamu yararına aykırı bir oluşum içinde kendisini (denetimsiz olarak) göstermiştir.

"Otobüsler Üstten Gidecek" başlıklı gazete haberi[1556] konunun meclis denetimi açıdan nasıl tartışıldığını göstermesi bakımından ilginç bir belgedir. Ayrıca o dönem itibariyle henüz daha CHP'ye geçmemiş olan ve halen DSP'de bulunan Büyükşehir Belediye Başkanının Konak Meydanı içindeki kaçak yapılaşmaları ve özellikle standartlara aykırı alt geçidin kifayetsizliği nedeniyle alternatif yolun düşünülmesi anlamındaki tartışmaya katılan CHP'li Meclis Üyesi Ali Karabay'ın haklı ve bilimsel tepkisinin sonraki dönemde yani Piriştina'nın DSP'den CHP'ye

[1555] Meclis üyesi burada enteresan bir noktaya parmak basmakta ve mecliste kaçaklığı görmemezliğe gelinen bu uygulamanın mahkemeye intikal eden dosyasında belediyece verilen cevapta planın olmadığı yönündeki itirafın altını çizmektedir. Burada daha enteresan olan nokta alt mahkemenin bu cevaba rağmen yaklaşık üç sene yürütmenin durdurulması kararı vermemesi ve Danıştay'ın da dosyada bu resmi cevap olmasına rağmen dosyayı tekrar mahkemeye göndererek "plan var mı yok mu bir daha sorulmasına" diye alt mahkemeye tekrar iadesine karar vermesi ve yine bu resmi cevaba rağmen kurulun koruma adına hiçbir şey yapmamasıdır.

[1556] "**Otobüsler Üstten Gidecek**", Haber Ekspres Gazetesi 04.08.2002

geçmesi aşamasında tamamen unutulduğunu göstermesi bakımından enteresan bir belgedir. Bu haberdeki aktarıma göre İZSU tarafından yapılan Büyükşehir Belediye Binası önünden başlayan 100 metrelik yer altı araç yoluna, alternatif bir yol yapılacağı, Büyükşehir Belediyesi'nin, Konak'ın üst alan düzenleme projesinin yapılması işini Prof. Dr. Ersen Gürsel'e[1557] verdiği ve Gürsel'in yaptığı projede, Konak'taki yeraltı araç yolunun yanında, ayrıca bir yolun da olduğu belirtilmektedir. Haber şu ifadelerle konuyu somutlaştırmaktadır *: "Gürsel'in hazırladığı projelerin onaylanmak üzere İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na gönderildiği, bu projeye göre, Konak Pier'in önünden gelen yolun Merkez Bankası'nın önünden ikiye ayrılacağı, bu yollardan birinin alt geçide, diğerinin ise, üstten devam ederek Konak İskelesi önünden, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı ile buluşacağını, vapur iskelesi önünde otobüsler için otobüs durakları da olacağı belirtildi. Ancak Konak'a yer altından yol yapıldıktan sonra, şimdi de üstten bir yol yapılması, Büyükşehir Belediyesi Meclis gruplarının tepkilerine neden oldu; Büyükşehir Belediyesi CHP'li Meclis Üyesi Ali Karabay, üstten yol yapılacak ise o zaman alt geçidin neden yapıldığını, eksikliğin maliyetinin halka ödetildiğini, yeni yapılacak üst yolun da bu eksikliği bertaraf etmeyeceğini ifade etti. DYP'li Meclis Üyesi Hasan Uçak da viyadüklerin kaldırılmasını isteyenlerin, Konak'ta yerin altına viyadük yaptıklarını, şimdi üstü yolun yapılması ile alt yolun da anlamının kalmadığını söylerken, ANAP'lı Meclis Üyesi İbrahim Yıldız da Konak'a doğru dürüst bir proje yapıp, gerçek anlamda bir yol yapılması gerektiğini söyledi".*[1558]

[1557] O dönem basınında Konak Meydan Düzenlemesi Projesinin mimarının akademik kariyeri hep Prof.Dr. olarak takdim edilmiştir. Proje ile ilgili tanıtım yazılarından anlıyoruz ki mimarın bu manadaki akademik kariyeri bulunmamaktadır. Örneğin Mimarlar Odası İzmir Şubesinin yayın organında çıkan yazıda bu manada bir unvan görülmemektedir: Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, **Ege Mimarlık**, Sayı 50 (2004 - 2), s.44-53

[1558] Meclis denetiminin Konak'ta yapılan kaçak alt geçidi tespit ettiği ve bu alt geçidin anormalliğini bertaraf etmeye yönelik sair kaçak yapılaşmaları da tespit ettiğini bu gazete haberinden öğrenmiş bulunuyoruz. Bu dönem itibariyle çoğunluğu elinde bulunduran DSP grubu ve onun başındaki belediye başkanının daha sonra bir nevi toplu olarak CHP'ye geçmesi üzerine meclis içi zaten zayıf olan denetim mekanizması iyice zayıf hale gelmiş ve neticede Konak Meydanı içinde yapılan alt geçit dahil olmak üzere tüm kaçak yapılar bir anlamda denetim dışı kalmıştır. Aşağıda inceleyeceğimiz basın denetiminin de bu dönem "mutlak sıkı işbirliği" çerçevesi içinde yetersiz kalması ve en kötüsü maalesef yukarıda detaylı olarak incelediğimiz yargısal denetimin de hızlılık ve tutarlılık noktasında bilimsel anlamda soru işaretleri taşıması bir anlamda meydanın bütünlüğünün ve tarihi kimliğinin bozulmasına neden olmuştur. Bu arada belirtmek istediğimiz husus da şudur ki bu gazete haberine göre kaçak alt geçidin işlevsizliğini ve standartlara aykırı yapılaşmasının etkilerini bertaraf etmeye yönelik başka kaçak yapılaşma önerilerini fark eden o dönemin CHP (O dönem itibariyle Piriştina DSP içinde siyasi faaliyetini yürütüyordu.), DYP ve ANAP'lı muhalif meclis üyelerinin meclis denetiminde etkisiz kalmaları üzerine yargısal denetim yolunu seçmemiş olmaları yerel yönetimde

3.9.10 Konak Meydan Düzenlemesi Projesi Kapsamında Meslek Odalarının ve Onlarla Birlikte Hareket Eden Bir Kısım Sivil İnisiyatifin ve Bir Kısım basın Mensubunun 1999-2005 Dönemi Arası Büyükşehir Belediyesi Yönetimi İle Kurdukları İddia Edilen "Sıkı İşbirliği"nin Basında Çıkan Haber ve Yazılar Işığında Değerlendirilmesi

Mimarlar Odası'nın yayın organı olan Ege Mimarlık Dergisi'nde hem genel anlamda Meydan kavramı içerikli[1559] ve hem de Konak Meydanı özelinde bir çok yazı çıkmıştır[1560]. Konak Meydanı'na ilişkin Mimarlar Odası'nın değişik öneri ve talepleri zaman zaman kamuoyuna yapılan duyuruları ile herkesin malumu haline gelmiştir. Nitekim bu önerilerin birisinin açıklamasında Konak Meydanı hakkında şu ayrıntılar somutlaştırılmıştır[1561];

-"A*lanın kent ana ulaşım ağı içerisinde, birincil öncelikli alan olduğu, planlama çalışmaları; kentsel, arkeolojik ve tarihi sit alanı bütünü içinde ele*

---

siyaset yapmanın gereğinin yapılmaması anlamında bir pasiflik örneği olarak algılanması gerekir kanaatindeyiz.

[1559] KAFTANCI, Güngör; Avrupa'dan Örneklerle Meydan Kavramına Bir Yaklaşım, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.20-21, BARKUL, Ömür; TÖNÜK, Seda; Meydan Tasarımında Yeni Senaryolar, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.32-35, TÖNÜK, Seda, BARKUL, Ömür ; Piazza, Plaza, Square, Platz, Praça, Meidan, Meydan ,**Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999 – 2), s.34-38, GENÇEL, Ziya; Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2002 - 2), s.22-25, GENÇEL, Ziya; Osmanlı Kentinde Kentsel Form ve Tasarım, **Ege Mimarlık**, Sayı 36 (2000 – 4), s.31-33, SÜER, Dürrin; Berlin'in Kimlik Arayışında Yeni Bir Meydan "Potsdamer Platz" **Ege Mimarlık**, Sayı 35 (2000 – 3), s.16-17, GÜNDOĞAN, Fatma; Çatalhöyük'ten Ütopyalara Kentler, İnsanlar ve Meydanlar, **Ege Mimarlık**, Sayı 37 (2001 – 1), s.32-35, KAYIN, Emel; Turizmin Çarpıcı Bir Sahnesi Olarak Tarihi Kent Meydanları: "Cemaatü'l Fena Meydanı " Örneği, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.30-31, SÜER, Dürrin; Muğla'da Farklı Yüzlü İki Meydan "Saburhane Meydanı ve Cumhuriyet Meydanı", **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.28-29, GÜLTEKİN, Eser; Osmanlı'dan Günümüze Bir Meydan: Ok Meydanı , **Ege Mimarlık**, Sayı 36 (2000 – 4), s.31-33, TÜMER, Gürhan; Kentler, Binalar, İnsanlar,Olaylar ve Meydanlar, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.12-17, EYÜCE, Özen; Meydanlar**, Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.11, GÜLTEKİN, Eser; Ünlü Bir Meydan ve Ünlü Bir Taş, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.18-19, TOPAL, Hasan; Kentsel Yaşam Çevrelerinin Kalitesi ve Kentin Fiziki Düzenliliği**, Ege Mimarlık**, Sayı 39 (2001 – 3), s.33-34-35

[1560] ÜLKER, Necmi; İzmir Saat Kulesi, **Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1992 – 1), s.52, EYÜCE, Özen; Resimlerle Geçmişten Günümüze Konak, **Ege Mimarlık**, Sayı 35 (2000 – 3), s.4-8, ERGENECİ, Galip; Kemeraltı'nda Denize Açılmak, **Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1992-1), s.27 , ÖZTÜRK, Başarır; Konak Meydanı İçin Yeni Düzenleme Önerileri , **Ege Mimarlık**, Sayı 35 (2000 – 3), s.9-15, ORHON, Ahmet; Kişisel Bir Perspektiften Konak Meydanı'na Bakışın Düşündürdükleri, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000 – 2), s.28-29

[1561] BASKICI, a.g.e., s. 135-136.

alınarak, çeşitli ölçekteki plan çalışmalarının yapılması, kentsel tasarım ve fikir proje yarışmaları ile plan ve proje aşamalarının elde edilmesi,

-Yapılacak planlarda ve projelerde tarihi mekanlarla; eski gümrük binaları, Atatürk Kültür Merkezi, Resim Heykel Müzesi gibi tarihi ve kültürel yapılarla mekansal bağlantı kurulmalı ve göz önünde bulundurulması.

-Bir dünya kenti olan İzmir'de insanların denizle olan irtibatının sağlanması, deniz –insan ilişkisini kurabilmek ve algılamak meydan ile deniz arasında kesintisiz yaya erişimi sağlamak ve bunun gerçekleşmesi için Konak Meydanı'nda bulunan nedeni belirsiz yükselti farkının giderilmesi ve Meydanın doğal yükseltisi olan Saat Kulesi kotuna indirilmesi,

*-Yeni yapılan plan ve projelerde çok önemli mekansal-teknik aksaklıkların söz konusu olduğu bunlardan ön önemlisinin ise yol güzergahının 50 m. kara yönüne yani saat kulesine doğru kaydırılmasının düşünülmesi olduğu, bunun meydanı mekansal olarak daraltacağı ve işlevsiz kılacağı bu nedenle doğru bir görüş olmadı*ğı" hususu üzerinde de durularak bu anlamda uyarı bile yapılmıştır.

Ancak Konak Meydanında yapılan uygulama bu önerilerin tam tersi yönünde gerçekleşmiştir.

Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası'nın bu alanın planlanmasına ilişkin; kentlinin etkin açık ve yeşil alan olarak kullanılabilmesinin, Kemeraltı-Meydan-deniz bütünlüğünün görsel ve fiziksel olarak bir bütünsellik içinde ele alınarak yeniden düzenlenmesi halinde mümkün olabileceği yönündeki önerisinin bölgede yapılan alt geçit çalışması dolayısıyla ortadan kalktığı, böyle bir kullanımın en azından yeni bir proje yapılıncaya[1562] kadar imkansız olduğu görülmektedir. Bu bağlamda meydanda yapılan bu alt geçit dolayısıyla bugün denizden bakan meydanı,

[1562] Nitekim Büyükşehir Belediye Başkanı Büyükşehir Belediye Meclisi'nde yaptığı konuşmasında, Meydan içinde yer alan alt geçit uygulaması için "Bunun daha aşağına da gitmek çok daha pahalıydı. Yapmadık. Bir gün Türkiye'nin olanakları o noktaya gelir umarım çok daha ileriki yıllarda yapılır" diyerek bunun işaretini vermiş durumdadır.

meydandan bakan ise denizi kesinlikle algılamamakta, denizle meydanın görsel olarak ilişkisi kesilmiş bulunmaktadır. Maalesef bölgedeki tarihi mekan ve öğeler de bölgede yapılan bu kot yükseltme çalışması neticesinde algılanamama durumu ile karşı karşıya kalmıştır.

Meslek Odaları ve onlarla beraber hareket eden bir kısım Sivil İnsiyatifin gerek kaçak yapılan alt geçit uygulamasında ve gerekse bu kaçak yapılaşmanın neden olduğu normal olmayan yükseltileri bertaraf etmeye yönelik meydan düzenlemesinde pasif kalmaları ve hatta bazı durumlarda yargı kararlarına rağmen destek vermeleri konusunun nedenlerini aşağıda özellikle proje kapsamında yazılan yazılar ve haberler kapsamında ele alacağız.

İzmir Büyükşehir Belediyesi yönetiminin Mimarlar Odası'nın genel sekreterini bürokrat olarak yönetim kadrosu içine alması, ilk etapta bir korporatif devlet uygulaması korkusu vermemekte tam tersi meslek odalarının da yönetimde temsili manasında sevindirici bir gelişme olarak görülmektedir. Ancak Bülent Turan'ın Haber Ekspres Gazetesi'nde yayınlanan[1563] yazısı bize bu "sıkı işbirliği"nin değişik açılardan değerlendirilmesi gereğini hissettirmiştir. Bülent Turan'ın yazısındaki tespitlerinin ve bu tespitlerin yaptığı çağrışımların bilgi edinme hakkı yasası çerçevesi içinde belgelenerek en azından kamu yönetimi uzmanlarının bilimsel olarak araştırma yapmaları gerekir diye düşünüyoruz.

Konumuzla alakalı olarak tez sınırlarımız çerçevesinde gereksiz hacim büyütmeme uyarıları çerçevesinde şunları söyleyebiliriz; 1999 seçimlerinden sonra iktidara gelen Büyükşehir yönetimi belki de kendi yönetimlerinden önceki üç döneme dair olan meslek odalarının yargısal denetime sık başvurmaları ve bunu kamuoyu ile daha sık paylaşmaları gerçeği karşısında onlardan bazı temsilcilerini direkt bürokrat[1564] olarak göreve getirmesi bir anlamda icra yetkisinin paylaşılması anlamında bir yaklaşım göstermesi üzerine onların bu manadaki tutumlarına engel olacağını düşünmüş olma ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu oluşum içinden

[1563] **"Ben de Danışman Olmak İstiyorum",** Haber Ekspres Gazetesi, 22.05.2004.
[1564] Eski İzmir Mimarlar Odası Genel Sekreteri Hasan Topal'ın İmardan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı olması gibi.

seçilen bir teknik temsilcinin Büyükşehir bürokrasisi içinde olması hem bu Meslek Odaları ile yönetimin bağını sağlayacak ve hem de bundan önceki üç dönemdir devam eden çatışmanın bir anlamda sona erdirilmesi için önemli bir fırsat olacaktı diye düşünülmesini ciddi bir neden olarak görmekteyiz. Nitekim bu düşüncemi yoksa başka bir saiklemidir bilemeyeceğimiz bir nedenden dolayı Mimarlar Odası İzmir Şubesinin Genel Sekreteri olan Hasan Topal'ı bir anlamda tüm Meslek Odalarını ve ona bağlı bir kısım sivil inisiyatifi temsilen Büyükşehir Belediyesi'nin İmardan sorumlu Genel sekreterliğine atamıştır. Tercihin Mimarlar Odası'ndan birisinin olmasının en önemli sebebi olarak biz ilgili Oda yönetiminin diğer odalardan daha etkin bir yapıya sahip olmasına bağlıyoruz. temsilen diğer bazı temsilcileri ise danışman olarak atması[1565], diğer bazı temsilcilerin Büyükşehirin diğer projelerinde bir şekilde profesyonel manada görev alması[1566] netice itibariyle bize yazar Bülent

[1565] Haber Ekspres Gazetesi'nin 31.07.2004 tarihli sayısında Süleyman Gençel; **"Büyükşehire Danışmanlık"** başlıklı yazısında; Mimarlar Odası başkanlığı yapmış Oktay Ekinci'nin danışmanlığı üzerinde durmakta ve konuyu şu şekilde aktarmaktadır: *"Gelen bilgiler üzerine unuttuğumuz bazı isimleri de listeye almamız gerekiyor. Bu isimlerden biri ulusal bir gazetede köşe yazarlığı yapıyor. Mimari konularda uzman, kent konusunda da…Sol perspektifli yazılarında Ahmet Piriştina'yı ve İzmir'de yapılanları anlata anlata bitiremiyordu. Mimarlar Odası Başkanlığı, Muğla İzmir'de önemli belediyecilik atağı" gibi köşe yazılarının arkasında, başkanlık danışmanı olmanın etkisi büyük mutlaka…Piriştina'nın öldüğü günün ertesi gazetesinde yazdığı köşe yazısında Çakmur'un belediye başkanlığı sırasında Piriştina'nın Tansaş müdürlüğü döneminde Tansaş kanalıyla tarihi asansörün restorasyon projesini eşi ile birlikte kendisinin çizdiğini de açıkladı Oktay Ekinci…". Yazarla görüştüğümüzde, konuyla ilgili herhangi bir tekzip almadığını belirtmiştir.Koruma Kurulu Üyeliği, Tarihi Kentler Birliği Genel Koordinatörlüğü gibi unvanlar bu ismin kaleme aldığı yazıların önemini artırıyordu. Bu isim Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı Oktay Ekinci… Ekinci, aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanlık Danışmanı. Böyle bir ismin, danışmanlığını yaptığı Piriştina konusunda olumsuz bir şey yazması da beklenemezdi. "İzmir uçuyor, İzmir farklı bir yerde, İzmir'de önemli belediyecilik atağı" gibi köşe yazılarının arkasında, başkanlık danışmanı olmanın etkisi büyük mutlaka… Piriştina'nın öldüğü günün ertesi gazetesinde yazdığı köşe yazısında Çakmur'un belediye başkanlığı sırasında Piriştina'nın Tansaş müdürlüğü döneminde Tansaş kanalıyla tarihi asansörün restorasyon projesini eşi ile birlikte kendisinin çizdiğini de açıkladı Oktay Ekinci…".* Yazarla görüştüğümüzde, konuyla ilgili herhangi bir tekzip almadığını belirtmiştir.

[1566] Örneğin İzmir İnşaat Mühendisleri Odası eski başkanı Muzaffer Tunçağ'ın Olimpiyat Evleri projesinin statik projelerini çizmesi ve yine bu inşaatlarda yine eski bir İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Mehmet Karcı 'nın görev alması gibi ki bu konuyu Olimpiyat Evleri Projesi kapsamında çalışmanın sınırları içinde incelemiştik .

Burada üzerinde durmak istediğimiz nokta; uzman olan bu kişilerin bu projelerde profesyonel olarak görev almaları değil ama bu büyükşehir-meslek odaları "sıkı işbirliğinin" kentin bütününde her türlü oluşuma ve icraat karşı koşulsuz destek verilmesi şeklindeki oluşumun yanlış çizgisidir. Örneğin Konak'taki kaçak alt geçide sadece mimarlar odası dava açmış ve tezimizin ilgili bölümünde incelediğimiz gibi keşif yapılmayan bu dosya aleyhe karar olmasına rağmen oda tarafından temyiz bile edilmemiştir. Aynı konuda vatandaşın aynı mahkemede açtığı davada, mahkeme yaklaşık üç senede de olsa iptal kararı **(İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2002/130 E ve 2004/332 K** sayılı mahkeme ilamı) vermiş olmasına rağmen Mimarlar Odası'nın açtığı davada böyle bir karar çıkması durumunda kamuoyunda şöyle bir soru sorulmaktadır : "*Mimarlar Odası gibi bu tür davalarda (örneğin kordon yolu, Galleria davalarındaki gibi) son derece bilinçli ve örgütlü ve fevkalade deneyimli olmasına rağmen neden bu davada böyle bir sonuç aldı?*". Bu sorunun cevabının ilgili

Turan'ın aşağıdaki yazısını daha dikkatli okumamızı ve yazı hakkında daha detaylı düşünmemize neden oluyor. Yazının ilgili bölümlerine bakacak olursak İzmir ili içinde dönemsel bir Korporatif Devlet Uygulaması izlerinin varlığının şüphesi kendisini göstermektedir ; *"Bir kentte yerel katılımı ortaya koymanın kriterleri nelerdir? Toplumsal uzlaşma, ortak akıl, ortaklaşabilme gibi değerlerin kente hangi yöntemlerle katkısı olabilir? Kent yönetiminin bu ilişkiyi yerel aktörlerle kurumsal düzeyde kurması, herkes tarafından kabul edilebilir bir yöntem. Kurumsal muhalefet, meslek odaları. Meslek odalarının kurumsal muhalefeti, İzmir'de belediye başkanları için birkaç dönem sorun olarak görüldü. Bu muhalefete küfür edildi. Davalar sürdü gitti. Yanlış yatırımların önü hukukla kesildi. Bu muhalefetin başarısı, İzmir'in önünde "İstemezükçü" zihniyet olarak yansıtılmaya çalışıldı. Meslek odaları ne yapmaya çalışmıştı? Meslek odaları yönetimleri belediyelere davalar açtılar. Kordonyolu, Özdilek, İnciraltı sit kararları, Ege Palas Oteli, Dünya Ticaret Merkezi, Ege Üniversitesi kampusunda Kipa alışveriş merkezi ve diğer davalar kent gündemini meşgul etti. Belediye başkanları ve rantiyeciler, meslek odalarının bu demokratik muhalif tavırlarından rahatsız oldu. Son yıllarda meslek odalarının performansında bir düşüş görüyorum. Bunu meslek odalarındaki kan kaybına bağlıyorum. Meslek odalarında deneyim kazanmış kadrolar, kent yönetimlerine geçtiler, hizmetlerini belediyede sürdürüyorlar. Meslek odalarından kimler belediyeye hizmet ediyor? Meslek odalarında çalışıp, belediyede görev alan ve kent yönetimine hizmet edenler kimler? Mimarlar Odası Genel Başkanı, Şehir Plancıları Odası eski Genel Başkanı, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Eski Genel Sekreteri, İnşaat Mühendisleri Odası Eski Başkanı, İnşaat Mühendisleri Odası eski Sekreteri, Çevre Mühendisleri Odası Başkanı, Mimarlar Odası İzmir Şubesi eski Başkanı ve birkaç kişi daha, belediye ve şirketlerinde görev aldılar, alıyorlar, belediye ve belediye şirketlerinde iş yaptılar, yapıyorlar. ...Meslek odalarının duruşu nasıl olmalı? Oda yönetimlerinde ben de görev aldım. Bu görevlerim sırasında edindiğim deneyimlere dayalı olarak hala geçerli olduğunu savunduğum bir ilke var: Demokratik kitle örgütleri olan meslek odaları ve belediyeler, zaman zaman karşı karşıya gelebilirler*

---

odanın Büyükşehir yönetimi ile kurduğu "sıkı işbirliğine" bağlamak istemiyoruz ama geçmiş büyükşehir yönetimleri ve ilgili odanın ilişkileri ve yine bu odanın daha önce dava konusu yaptığı projeler ile bu dönem gerçekleşen projelerin karşılaştırmasını yapınca ister istemez bu hususun bir Korporatif devlet uygulamasına benzerliklerinin de bilimsel olarak üzerinde durulması gerektiği yönünde bir ısrarcı kuşkumuz da hep varlığını devam ettirmiştir.

ya da gerektiğinde yan yana durabilirler. Ancak onların iç içe olmaları, tartışılması gereken bir durumdur. Ne dersiniz, haklı mıyım sizce?”.

Yazar Bülent Turan ile yaptığımız görüşmede, bu yazısına dair bir tekzip kararı almadığı gibi herhangi bir tazminat davasının açılmasının da söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Biz kendisinin tespitlerinin haklığı noktasında hemfikiriz ama bunun yanı sıra bu manada burada bizim üzerinde durmak istediğimiz nokta şudur ki; Kordon yoluna karşı duyarlı olan meslek odaları, Konaktaki alt geçit kaçak yapılaşmasında aynı duyarlılığı göstermemiştir. Yine aynı şekilde İnciraltı’ndaki Özdilek mevzi planına karşı çıkan ve mücadele eden meslek odaları, aynı hassasiyeti Kipa’nın kaçak yapılaşmasında kendisini göstermemiştir ki bu iki yapılaşma aynı ilçe sınırı içindedir ve bölgeden geçen otoyol uygulaması ile aynı mahallede iken bu yapılaşma ile ayrı mahallere ayrılmışlardır.

Geçmiş dönemlerin yap boz şeklindeki kamusal israf anlamında işlemlerine karşı etkili ve mücadeleci olan meslek odaları kanalet uygulaması adı altında belki altı-yedi kez aynı şey için yapılan yapboz uygulamasına karşı tepki vermemişlerdir.

Yine geçmiş dönemlerde yapılan mevzi planlara karşı duran ve kentin 1/25.000’lik metropolitan nazım imar planına aykırılık teşkil eden tüm bütünlüğü bozucu oluşumlara karşı çıkan meslek odaları, Olimpiyat Evleri gibi 1/25.000’likte tadilat yapmadan yapılan ve sonrada “yenisi yerine konmadan eski 1/25.000’lik eskimiştir atalım gitsin” diyen oluşuma ses çıkarmamışlar ve bir anda İzmir ilinin yerine konmadan üst ölçek planın gitmesine ses çıkarmamışlar ve daha da ötesi bu 1/25.000’lik yok farz edilmişken yenisi için hemen çalışmaya başlanılmasının gerektiği durumda sanki çok acil bir durummuş gibi Alsancak-Bayraklı-Turan bölgesi için uluslararası yarışma düzenlenmesine ve 1/25.000’lik ortadan kaldırılmış ve yerine yenisi konmamış olmasına rağmen neyi ölçek aldığı belli olmadan ve kentin bütünlüğü hiçe sayılarak eşitlik ve adalet ilkelerine aykırı olarak bir gecede 3.5 sonrada 4.5 emsal yapılaşmalara müsaade çıktığı oldu bittiye karşı suskun kalmışlardır. Bu oluşuma iktidar partisin il başkanı olmasına rağmen tepki veren

CHP il başkanı Selçuk Ayhan'ın tekzip almayan beyanatını[1567] hatırlayacak olursak, burada üzerinde düşünülmesi gereken ikircikli durumun olduğunu ve bununda bilimsel olarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Meslek odalarının denetim adına yaptığı kamu hizmetinin analizi ile ilgili olarak, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu 09.10.2001 tarihinde kamuoyuna bir duyuru yapmış ve duyurusunu internetten *"Konak Meydanı düzenlemesi İçin İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne Başvurduk"* başlığı ile duyurmuştu[1568]. Bu duyuruda Oda, şu görüşlere yer vermiştir:

"İzmir Konak Meydanında bir süredir devam etmekte olan çalışmalar hakkında ısrarlı taleplerimiz üzerine İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgilileri tarafından 3 Ekim 2001 tarihinde verilen bir brifingle bilgilendirildik. Konak Meydanı gerek kentin tarihinde geçirmiş olduğu evreleri yansıtması ve taşıdığı tarihsel öğeler, gerekse boş - açık alan özelliği nedenleriyle çok önemli bir kentsel parçadır. Bugüne kadar yarışmaya konu olmuş projelerin hiç biri tam olarak uygulanmamış, sonuçta günümüzdeki işlevsiz konumu bir sorun olarak gündemdeki yerini korumuştur.

Meydanda, tarihsel ve mimari öğelerden pek azı günümüzde bir referans olma özelliğini yansıtmaktadır. Saat Kulesi, Camii ve Hükümet Konağının restore edilen eski konak bölümü geçmişten belirli izleri bugüne taşıyabilmekte, ancak yapılmış olan dolgular ve yoğun taşıt trafiği ile meydan denizden tamamen koparılmış, hatta taşıt yolunun yüksekliği nedeniyle denizle görsel ilişkisi de kesilmiş durumdadır. Çok özetle tanımlanan bu saptamalar kapsamında, Konak alanının kentlinin daha etkin kullanabileceği, bir meydan olarak açık - yeşil alan kimliğini koruyan ve Kemeraltı - meydan - deniz ilişkisini görsel ve fiziksel olarak yeniden yaratabilecek bir bütünsellik içinde ele alarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Bizlere aktarılan projelerde taşıt yolu kotunun denize göre 1.15 m.'ye indirilerek, 4.20 m. yol iç yüksekliği elde edilerek yaklaşık + 3.20 kotuna kadar

[1567] **"Yeni İzmir'de Rant İddiaları",** Yeni Gün 23.03.2006.
[1568] http://www.izmimod.org.tr/index.php?sayfa=2001_12_19&bolum=bultenler&kat=dev

yüksekliği olan yaya platformu yapılması kararının tekrar gözden geçirilmesinde yarar olduğunu düşünüyoruz. Konak alanının taşıdığı bütün özellikler ve kentsel önemi nedeniyle, tam bir meydan işlevine kavuşturulması, bu kapsamda Kemeraltı çıkışı, Saat Kulesi, deniz aksında görsel ve fiziksel ilişkisinin kesintisiz kurulabilmesi, bunun içinde yol kotunun daha da indirilmesi olumlu bir karar olacaktır.

Kuşkusuz büyük projeler büyük maliyetlerle elde edilebilir, ancak Konak alanının bir tarihsel meydan işlevine yeniden kavuşabilmesi belirli maliyetlere değer bulunmalıdır. Kentimizin bu önemli sorun alanının öncelikle ele alınmış olması ve kentliye sunulması çalışmalarını olumlu buluyoruz. Ancak meydanın düzenleme projesi tamamlanmadan uygulamaya başlanmış olmasını yeterli bulmuyoruz. Odamız uzman meslek odası kimliğiyle uzun yıllardır kent sorunlarına karşı etkin ve duyarlı çalışmalar sürdürmektedir. Konak Meydanı konusunda da yayınlarımızda ayrıntılı değerlendirmeler ile projeler kamuoyunun bilgisine sunulmuştur".

Görüldüğü gibi Büyükşehir yönetiminin kapalı kapılar ardındaki oluşumunu sezinleyen Mimarlar Odası, bu durumdan duyduğu rahatsızlığı ifade ederek yapılacak bu plansız ve projesiz kaçak alt geçidin Meydan üzerinde olabilecek olumsuz tesirlerini düşünerek duyarlılık göstermiş ama her ne hikmetse tabir yerinde ise "her ne hissetiyse, daha fazla olumsuzu olmuş olan bu uygulamalar" hakkında diğer meslek odaları gibi sessiz kalmıştır.

Ve neticede Büyükşehir, meslek odalarıyla paylaşmadan ve hatta aşağıda inceleyeceğimiz gibi kendi meclisi ile bile paylaşamayarak, sadece *ben yaptım oldu* mantığı içinde yaptığı ve yine odanın beyanatında çok isabetli belirttiği gibi ucuzcu bir yaklaşımla[1569] meseleye yaklaşmasına rağmen, konu bu manada denetimsiz kalmıştır.

[1569] Nitekim bu manada bir tartışma Büyükşehir Meclisi'nde yaşanmış ve Belediye Meclis üyesi Fikret Aktaş'ın bu alt geçidin neden daha aşağıdan bir kotla geçmediği ve böylelikle meydan ile deniz arasında kot farkı olmamasının ve dolayısıyla meydan düzenlemesinin çirkin ve ölçüsüz durumunun doğmayacağı yönündeki eleştirisi karşısında, devrin belediye başkanı şu ifadeleri kullanmıştır; *"...bundan daha aşağına gitmek (yani kaçak alt geçidin daha aşağı bir kottan geçerek deniz hizasından meydan hizasına doğru bir tümsek bir yükselti olmamasını durumunu kastediyor) çok daha pahalıydı yapmadık. Bir gün Türkiye'nin olanakları o noktaya gelir (yani bu dönemde Olimpiyat oyunlarının bir açılış gecesi için 10 trilyon TL harcama yapan idarenin olanakları nasıl oluyor da doğru dürüst ve kaçak olmayan dünya standartlarında bir alt geçit yapamıyor diye sormak geliyor*

Oysaki 1999 seçiminden sonra Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Genel Sekreterinin Büyükşehir Belediyesi'nin imardan sorumlu genel sekreter yardımcısı olması gibi yönetime bu manada yakın olma durumu bile var iken, böyle bir haberdar olmama durumunun analizinin tüm perspektifler açısından değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Özetle davalı Büyükşehir yönetimin dilekçesindeki meslek odalarının haberdar edilmesi, dahası desteğinin alınması manasında bir durumun burada söz konusu olmadığını belirtelim. Yukarıdaki açıklamadan tam tersi bir mana çıkartarak Mimarlar Odası'nın bu oluşuma karşı çıktığının tespitini yapıp, ama aynı Mimarlar Odası'nın bu kaçak alt geçit kamuflajı eksenli projeye dava açmayıp tam tersi daha sonra nedendir bilinmez destek vererek kendi yayın organı olan *dergisinde "Konak meydanı ve Çevresi düzenleme Projesi"* başlığı ile yazı yayınlayarak[1570] ve bu yazıda bu düzenlemenin neredeyse tam ortasında bulunan kaçak alt geçide yer vermeyerek (ve hatta meydan düzenlemesinin anlatıldığı yazıda alt geçidin en ehven-i şer fotoğrafını seçme gibi bir yaklaşımla) bir nevi önce kaçak yapılaşma sonra mevzi ıslah imar planı anlayışının bir manada mevzi yazıya aktarılmasında aynı mevzilik anlayışını devam ettirmiştir. Ayrıca yine bu yazıda konak köprülü Kavşak uygulamasına karşı çıkan mimarlar odasının bu konudaki beyanları unutularak Konak-Pier Alışveriş Merkezi önündeki kentin vizitasını kapatan hantal ve ağır demir yığını üst geçidi hakkında bir yorum yapılmaması ve hatta bu yazı ile desteklenmemesi ve yine aynı şekilde mahkeme kararlarında sabit olduğu üzere, kıyı alanı kesiminin hiçbir plana dayanmaması ve kurulun bu manadaki aksi kararı hiçe sayılarak, bu projeyi yasal eksen içinde tanıtmanın etik olmadığını düşünmekteyiz. Bu manada projenin meslek odaları ve bir kısım sivil insiyatif adına denetiminin de

---

içimizden) Umarım çok daha ileriki yıllarda yapılır....". İşte bu noktada yukarıda ki beyanlarla bu alt geçidin öyle ucuzcu yaklaşımlarla değil tam tersi kentin ölçeğine ve ana meydanına yakışır bir anlayışı öneren meslek odalarının bu manada "madem daha iyisi yapılacaktı neden bu kaçak ve standartlara aykırı ve hatta iki katlı belediye otobüslerinin bile geçemeyeceği alçaklıkta bunu yaptın" diye sormanın ve bu sorunun hukuki ve bilimsel gereğinin yapılmadığının da bilimsel analizinin yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Burada demokratik Hukuk Devleti ile Korporatif Devlet arasında farkı ortaya koyarak meslek odaları-yerel yönetim ilişkilerinin işbirliğinin "ne kadar sıkı" ve "ne kadar gevşek" olması noktasında bir kriterin konulmasının ve bunun İzmir örneğinde yansımalarının bir bütün olarak incelenmesinin de bilim hayatına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

[1570] Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, s.44 vd.

analizini yapmış olduğumuz bu bölümü, tez hacminin büyütülmemesi anlamında uzman bilim adamlarınca incelenmesi umuduyla bu manada iktifa ediyoruz.

1999-2005 dönemi Büyükşehir siyasi yönetimi ile "sıkı işbirliği" olan Mimarlar Odası'nın İzmir Şubesinin Haber Dergisinde Meydan Düzenlemesinin aldığı bir ödül haber[1571] olarak yer almıştır. Bu haberde Kent mimarisi, Kent Dokusunun ödül konusunun seçimi ile ilgili süreci anlatmış ve esasen ülkemizde çok sayıda başarılı yapı olmasına rağmen, genelde doku sorununun ihmal edildiğinin tespiti yapılmış ve bu anlamda kent dokusunu kurma, koruma ve geliştirme bilincinin yurt düzeyinde oluşmasını sağlamayı amaçlayan yarışmanın jürisinin ve çalışma takvimini de izah etmektedir. Habere göre Doğan Hızlan'ın başkanlığında Burhan Doğançay, Oktay Ekinci, Dr. Doğan Hasol, Faruk Malhan, Doç. Dr. Süha Özkan, Prof. Dr. Metin Sözen, Murat Tabanlıoğlu, İstemihan Talay ve Prof. Dr. İlhan Tekeli'den oluşan seçiciler kurulu 15 Mart 2005 Salı günü toplanarak başvuruda bulunan 34 proje ve uygulamayı değerlendirmiştir. Bu kurulun ödüle layık bulduğu Meydan Düzenlemesi için bu manada nasıl bir seronomi yapılacağı aynı haberde : "..18 Nisan 2005 pazartesi akşamı 19:30'da Atatürk Kültür Merkezi (İstanbul) Büyük Salon'da yapılacak ödül töreninde seçiciler kurulu kararı doğrultusunda; "İzmir Konak Meydanı Çevre Düzenleme Projesi'ne katkılarından dolayı Merhum Ahmet Piriştina adına ve "Kastamonu tarihi Kent Dokusu iyileştirme çalışmaları"na katkılarından dolayı önceki vali Enis Yeter'e plaket sunulacak"[1572] şeklinde bir aktarım ile haberdar edilip, bir anlamda kendi okurlarını bu törene davet etmiştir.

Bu haberi incelerken öncelikle tezin ilgili bölümlerinde anlattığımız Yeni Kent Merkezi Projesi ile ilgili olarak alıntı yaptığımız bir gazete haberinde[1573]; Hürriyet, Milliyet, Radikal, Posta gazeteleri gibi o dönem itibariyle hayli yüksek tirajı olan Aydın Doğan'ın geçen dönem itibariyle bu yeni kent Merkezi olarak belirlenen alanda plan çıkmadan önce bir takım holdingler gibi yer topladığının haberi bizde bir çağrışım yapmıştır. Bu habere konu olan açıklamayı yapan Selçuk Ayhan, hem bu Yeni kent merkezinin planlaması meclisten geçirilirken (ki o dönem

[1571] "Aydın Doğan Ödülü 2005 Sahiplerini Buldu" **Mimarlar Odası İzmir Şubesi Nisan 2005-Haber Dergisi** s.6.
[1572] **Mimarlar Odası İzmir Şubesi Nisan 2005-Haber dergisi.**
[1573] **"Yeni İzmir'de Rant İddiaları",** Yeni Gün Gazetesi 23.03.2006

İzmir ilinin üst ölçek 1/25.000 lik metropoliten Nazım İmar Planı yok kabul edilmiştir) ve hem de bu dönem (meydana ödül verilirken) bağlı olduğu siyasi parti olan CHP'nin il başkanlığını yapmaktadır. Kendi iktidarı dönemlerinde böyle bir durumun söz konusu olduğunun altını çizen bu il başkanın hem bu manadaki özeleştiri erdemi ve hem de bunu samimiyetle kamuoyuyla paylaşması şeffaflığı, cidden takdire şayan olup bu manada denetim adına çok güzel bir örnek olmuştur. Kendisi ile bu haberle ilgili olarak yaptığımız görüşmede, *"şehrin planlaması ve rantının adil paylaşımı ile ilgili konuda"* hassasiyetinin altını çizerek *"yanlış bulduğu her şeyi açıklayacağını ve bu noktada yanlışlık sahibi kim olursa olsun deşifre edeceğini"* belirtmiştir. Sayın Ayhan, ilgili gazete haberi ile ilgili olarak bu güne kadar bu manada bir tekzip ve maddi tazminat davasına muhatap olmadığını ifade etmiştir.

Şimdi burada enteresan olan nokta bu ödülün ilgili Yeni kent merkezi ile ilgili plan öncesi satın alma ve bu anlamda speküle etme iddiasının muhatabı olan Aydın Doğan'ın ismini taşıyan vakıf tarafından verilmesinden ziyade, bu ödülü uygun bulan jüri içinden birisinin zaten geçmiş dönemde yönetimle kurduğu "sıkı işbirliğinin" resmi danışman olarak maaş alıyor olmasıdır. Bu manada Süleyman Gençel'in köşe yazısı[1574] durumun etik açısından değerlendirilmesinin gereğini ortaya koymaktadır. Üstelik bu meydan düzenlemesine neden olan kaçak alt geçit hakkında aleyhe mahkeme kararı olmasına ve yine yukarıda detaylı incelediğimiz gibi düzenlemenin önemli bir kısmının kaçak bir yapılaşma içerdiği ve bunun da yine meydan ile ilgili davada kısmen iptal edildiği mahkeme kararı ile sabit olmuş iken, bu ağırlıkta bir jürinin hukuku hiçe sayarak böyle bir ödül vermesi gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Konunun basındaki bilinirliği de göz önüne alınırsa bu manada jürinin konudan haberdar olmaması ihtimalinin de zayıf olduğu kendisini gösterecektir. Kaldı ki böyle bir gazete haberinin bilinmediği varsayılsa bile o tarih itibariyle hem Kaçak alt geçidin ve hem de bu hukuka aykırı yapılaşma ile deniz tarafı arasındaki kesimin planı bulunmamaktadır. Jürideki teknik kişilerin kendi önlerine gelen paftalardan bunu görmüş olmaları gerekirdi diye düşünülmektedir.

[1574] **"Büyükşehirde Danışmanlık"** Haber Express Gazetesi 31.07.2004

Süleyman Gençel'in ilgili köşe yazısındaki tespitleri şunlardır: "*Gelen bilgiler üzerine unuttuğumuz bazı isimleri de listeye*[1575] *almamız gerekiyor. Bu isimlerden biri ulusal bir gazetede köşe yazarlığı yapıyor. Mimari konularda uzman, kent konusunda da… sol perspektifli yazılarında Ahmet Piriştinayı ve İzmir'de yapılanları anlata anlata bitiremiyordu…Mimarlar Odası Başkanlığı, Muğla Koruma Kurulu Üyeliği, Tarihi Kentler Birliği Genel Koordinatörlüğü gibi unvanlar bu ismin kaleme aldığı yazıların önemini artırıyordu. Bu isim Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı Oktay Ekinci… Ekinci, aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanlık Danışmanı. Böyle bir ismin, danışmanlığını yaptığı Piriştina konusunda olumsuz bir şey yazması da beklenemezdi. "İzmir uçuyor, İzmir farklı bir yerde, İzmir'de önemli belediyecilik atağı" gibi köşe yazılarının arkasında, başkanlık danışmanı olmanın etkisi büyük mutlaka… Piriştinanın öldüğü günün ertesi gazetesinde yazdığı köşe yazısında Çakmur'un belediye başkanlığı sırasında Piriştinanın Tansaş müdürlüğü döneminde Tansaş kanalıyla tarihi asansörün restorasyon projesini eşi ile birlikte kendisinin çizdiğini de açıkladı Oktay Ekinci…".*

Bu yazının sahibi olan Sülyeman Gençel ile yaptığımız görüşmede, bu yazı hakkında bir tekzip metni almadığını ve bu manada bir tazminat davasınada muhatap olmadığını ifade etmiştir. Bizim burada üzerinde durduğumuz nokta, söz konusu kişinin Büyükşehir yönetiminin başı ile olan yakın ilişkisi ve ona resmi danışmanlık yapması değildir; kendisinin resmi danışmanı olduğu yönetimin mahkeme kararlarıyla kaçaklığı ve hukuka aykırılığı tescillenmiş bir işlem hakkında, yine bu dönem itibariyle Yeni Kent Merkezi adlı projede, proje öncesi yer kapattığı haberinin yer aldığı kişi olan Aydın Doğan'ın ismini taşıyan vakfın düzenlediği yarışmada ödül veren jüri içinde olmasıdır. Mimarlar Odası Başkanlığı yapan bir kişinin söz konusu proje hakkında açılan davadan ve mahkemenin kararından haberdar olması ve en azından ödülü verirken bunu araştırması gerekirdi diye düşünüyoruz. Kendisinin *"İnciraltı'nın sit kararının turnosol olması"* yönündeki benzetmesi Konak meydanında yapılan kaçak ve standartlara aykırı ve bu aykırılığı mahkeme kararı ile sabit olan bu çirkin uygulamanın anormal kotlarını ortadan kaldırmak gayesi ile yapıldığı iddia edilen ve yukarıda belgelendirdiğimiz gibi önce kaçak yapılan ve

[1575] Yazar bundan önceki yazılarında bu manada büyükşehir yönetimi ile bir şekilde bağı olan yazar ve meslek odaları mensupları hakkında yazılar yazmıştır.

sonra bir kısmı ancak plan içine alınabilen ve bu kısmi kaçaklığı mahkeme kararı ile sabit olan bu düzenlemeye jüri olarak ödül verirken, en azından bölgenin sit özelliği nazara alınarak bir anlamda "turnosolun sadece İnciraltı için değil Konak Meydanı için de geçerli" olduğunu bilerek uygulaması gerekirdi diye düşünülmektedir.

Süleyman Gençel'in kendisine ait "Sınırsız" adlı köşesinde *"Seçim Öncesi Önemli Tartışma"* başlığı ile kaleme aldığı yazıda 2004 seçimi öncesi Konak'taki Kaçak Alt Geçit'in üzerinde gazeteci Mithat Bereket ile Ahmet Priştina'nın NTV televizyonunda yer alan söyleşine atıf yapmaktadır. Söyleşide Mithat Bereket'in bir gazetecilik örneği göstererek sorduğu sual şudur : *"Konak alt geçidi yasal değil ise, onun üzerinde oturan bizler bu söyleşiyi yasal olmayan bir yerde yapıyor olmuyor muyuz?"* Gençel, köşe yazısında soruya karşılık Ahmet Priştina'nın cevabını hatırlatmaktadır: *"Bu soruyu bana nasıl sorarsın?"*. Diyaloğun bu manada gelişmesini Gençel şöyle yorumlamaktadır : *"Bir yanda gazeteci , diğer yanda bir kentin Büyükşehir Belediyesi başkan adayı. Canlı yayında böyle bir soruya, bu şekilde cevap verebilecek adayın gücü nereden geliyordu? Tabii ki, ilişki ağının uzandığı Doğuş Holding'ten. Priştina'nın belediye perspektifli Doğuş Holding ilişkisi, Universiade sponsorluğuna kadar uzanıyordu. Hatta Çakmur'un yarattığı Tanzim Satışlar'ın binalarıyla birlikte toptan devrine….Olay gün gibi ortada. Sistemin ürettiği, başta İzmir'in en büyük işvereni Büyükşehir belediyesinin katkıları olmak üzere kentte yaratılan bir kast sistemi var…"* Süleyman Gençel ile yaptığımız görüşmede diğerleri gibi bu yazı ile de alakalı olmak üzere ne bir tekzip ve nede bir tazminat davasına muhatap olmadığını ifade etmiştir. Bu durumda yazarın varlığını iddia ettiği Doğuş Holding-Büyükşehir yönetimi arasındaki ilişki Meslek Odaları ile Büyükşehir arasında yok ise o zaman neden kendilerinin karşı bildiri olarak yayınladıkları ve Konak Meydanı içinde yapılan kaçak alt geçit ve sonrası düzenlemeler için aktif bir karşı duruş sergilememişlerdir sorusu gündeme gelmektedir. Özellikle Konak Köprülü Kavşak-Kaçak Alt Geçit takası hakkında da aykırı beyanları olmasına rağmen yine " bu manada neden bir hukuki mücadele yoluna gitmeyip Galleria, Kordon Yolu, Özdilek projelerinden ayrı bir tarzda hareket etmişlerdir?" sorusuda gündeme gelmektedir. Bize göre konunun tüm örnekler

bazında ele alınarak mutlak olarak bilimsel bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir.

" Konak'ta Meydan Kaldı mı?" başlıklı yazıda[1576] Ertan Sayın, yukarıda atıf yaptığımız Ege Mimarlık Dergisinde yer alan haberi bir basın denetiminin nasıl olması gerektiğinin iki örnek üzerinde karşılaştırmasına imkan verecek nitelik arz eden bir farklılıkla kaleme almış ve konuyu şu şekilde kamuoyuna duyurmuştur. Yazar bu yazısında İzmir Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi'nin, 'Aydın Doğan Kent Mimarisi Kent Dokusu' ödülünü aldığını, bu ödülün verilirken nelere dikkat edildiğini merak ettiğini, zira Konak Meydanı'nı meydan olmaktan çıkaran dev bir rekreasyon alanına dönüştüren bu projenin, böylesine önemli bir ödülü alırken Yasalarla sorunu olmaması gerektiğini, projenin kaçak yapıldığı iddiasıyla mahkemelerde dava konusu olduğunu, bir sürü profesörün de bu meydan düzenlemesi için yazdığı olumsuz raporun olduğunu ve tüm bunların ödül verilmemesi için bir sorun taşımıyorsa gerisini bilemeyeceğini ifade etmektedir[1577].

Hürriyet Gazetesi'nin "İşte Konak**"** başlıklı haberi[1578], aslında bir anlamda meydan düzenlemesi projesinin hukuksuzluğunu ortaya kıymaktadır. Gerçi gazete, bu dönem itibariyle hep yönetimin yanında olmuş ve hep olumlu haberler vermiştir ama burada olumlu haberi yazarken bilmeden olumsuz durumları da deşifre etmiştir. Habere göre Büyükşehir Belediyesi, Konak'taki alt geçidin trafiğe açılmasından sonra düzenleme çalışmalarına başlamıştır. Burada kaçak yapılan alt geçidin hukuka aykırı durumunu ortaya koyan mahkeme kararından bahsedilmemekte ama bu haberden öğrendiğimize göre, kaçak alt geçit uygulamasının ardından bu düzenleme projesi başlamıştır. Haberdeki iddiaya göre beş ay sürecek çalışmalarla 75 bin metrekare yeşil alan, 88 bin metrekare yaya yolu, 65 bin metrekare otopark olarak düzenlenecek meydan, Kemeraltı girişi, Konak Pier ve Atatürk Kültür Merkezi'nin sahil kesimiyle bütünleşecektir. Habere göre bu manadaki düzenleme ile Alt geçitle

[1576] **"Konak'ta Meydan Kaldı mı?",** Gazetem Ege 30.03.2005

[1577] Teknik bir bilgi vukufiyeti olabilecek meslek kapsamında olmayan bir köşe yazarının verilen meydan düzenlemesinde mahkeme kararlarının nazara alınmamasını eleştiri konusu yapması jüri üyelerinin mesleki olarak uzman olmaları ve bu meydan düzenlemesi içinde kaçak yapılaşmaların mahkeme kararı ile sabit olduğu gerçeğini görmemelerinin bir başka açıdan değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

[1578] **"İşte Konak"** Hürriyet Gazetesi *13*.02.2002

ilgili tartışmalar da sona erecektir. Aslında gazete haberi, burada alt geçidin anormalliğinin ortadan kalkması için bu meydan düzenlemesinin yapıldığının anlatımını yapıyor. Gazete, bu dönem itibariyle koşulsuz destek verdiği yönetime yine aynı şekilde destek vermek isterken, meydan düzenlemesinin altında yatan asıl nedeni izah etmektedir. Gazete haberinde o dönemin başkanı olan Ahmet Priştina'nın, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kuruluna, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu ile Kıyı Kanunu'na göre, projenin, viyadükleri engellemeden yayaları üstten geçirmek için yapıldığını söylediğini ve yine bu açıklamada yolun kotunu değiştirdiklerini ancak yükselme olmadığı için görünümün bozulmadığını ifade ettiğini belirtmiştir ki yukarıdaki mahkeme dosyalarının incelenmesinde ve ilgili meclis tutanaklarında konun aksinin ispatlandığı ortadadır.

Bu arada gazete haberi bir başka durumu da deşifre etmektedir; geçide, daha derine inilmediği için karşı çıkıp İdare Mahkemesi'ne dava açılacağını açıklayan Mimarlar Odası'nın, Büyükşehir Belediyesi'yle 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarım Koruma Kurulu'na uyarı yazısı göndermesidir. Habere göre, oda yöneticileri, süre dolmadan geçit trafiğe açılınca, kendilerinin görevlerini yerine getirdiklerini ifade etmekle yetindiklerini ifade etmişlerdir. Bu haberden anlaşıldığı kadarı ile Mimarlar Odası, başlangıçta kaçak alt geçidin neden olduğu ve bütün bir meydana sirayet eden bu kot anormalliğini tespit etmişler ama sonraki uygulama gerçeğine göre de gerekli hassasiyeti dava aşamasında göstermemişlerdir.

Durmuş Odabaşı, yine bu dönem itibariyle büyükşehir yönetimine mutlak destek veren Yeni Asır Gazetesi'nde yayınlanan *"Nihayet Plan"* başlıklı yazısında[1579], yıllardır birçok belediye başkanının "hobi alanı" olmaktan kurtulamayan İzmir'in ünlü Konak Meydanı'nın, İstanbul'un Sultan Ahmet Meydanı'nın yaratıcısı, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ersen Gürsel'e[1580] emanet edildiğini, meydanın geç de olsa emin

[1579] **"Nihayet Plan"** Yeni Asır Gazetesi 20.03.2002

[1580] Meydan Tasarımı müellifi o dönem itibariyle basında hep Profesörlük unvanı ile tanıtılmıştır. Büyükşehir yönetiminin basına bilgilendirme toplantılarında böyle bir yanlışlık yapamayacağı düşünülürse bu olsa olsa o dönemin mutlak sıkı işbirliği mantığı içinde bir anlamda ezberin ilaveli uygulaması olarak düşünülmektedir. Burada basının "Konak Meydanı gibi iddialı bir alanda

ellere teslim edildiğini, 'İzmir'de İzmir'in bir meydanını düzenleyecek mimar yok mu?' şeklinde bir alınganlık yapılmaması gerektiğini, yapılacak projenin "içine sinen" bir proje olmasını umut ettiğini belirtiyor. Bu haberde meydanın mimarının akademik kariyeri abartılmıştır. Meydan düzenlemesinin mimarının bu manada bir akademik kariyeri bulunmamaktadır. Ayrıca bu haberin tersi bir durum olan meydanın önce kaçak yapılaşmayla imalatlarının yapılıp sonra kısmi olarak plan içine (bir nevi ıslah imar planı anlamında ele alındığını) alınması durumu, hiçbir şekilde bu haberde yansımamış ve tam tersi bir uygulama ile mesele mimarın akademik kimliği gibi lehe yönde abartılmıştır. Ayrıca yine geçmişe ket vurulduğunda, 1951'deki genel planla ilgili olarak yapılan uluslarası yarışma ve bu manada 1956'da yapılan yine uluslararası yarışma ve 1986 yılındaki yarışama da düşünülecek olursa, kaçak yapılan alt geçit imalatından sonra, önce bu manadaki kot olumsuzlukları için bir takım düzeltme işlemlerine girişilip sonra da getirilen bir plan ile ve bu kaçak yapılaşmaların da bir kısmını kapsayacak şekilde meydan düzenlemesinin ele alınması, geçmiş örneklere göre son derece kötü bir düzeye gelindiğini göstermektedir. Ama köşe yazısında basın denetimi mekanizmasını çalıştıracak düzeyde bir inceleme ve araştırma olmadığı gibi bu dönem itibariyle yapılan mutlak destek burada da koşulsuz devam etmektedir.

Hürriyet Gazetesi'nin *21*.03.2002 tarihli ve "Konak Sil Baştan" başlıklı haberinde[1581], meydan düzenlemesi projesi hakkında aşağı yukarı tamamen yanlış bir bilgilendirme sistemi oluşturmaktadır. Habere göre; Konak'taki alt geçidi prensipte uygun bulan İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, viyadüklere çözüm için valiliğin başlattığı koordinasyon çalışması sonuçlanıncaya kadar meydan projesini değerlendirmeyeceğini açıklamıştır. Konak alt geçidi ile ilgili kısım incelenecek olursa görülecektir ki söz konusu projenin ne bir 1/5000'liği ve ne de bir 1/1000'liği vardır. Dolayısıyla kurulun izni de yoktur. Burada yapılan haber aslında bilmeden yine gazetenin koşulsuz destek verdiği yönetimin hukuka aykırı bir durumunu bilmeden ortaya koymakta ve kendi açılarından "kaş yapayım derken göz çıkarmaktadırlar". Şöyle ki; Kurulun meydan projesini

düzenleme yapacak olan kişinin en azından bir Profesörlük unvanı olmalıdır" mantığı içinde hareket etmiş olma ihtimalide söz konusudur diye düşünülmektedir.

[1581] **"Konak Sil Baştan"** Hürriyet Gazetesi *21*.03.2002

değerlendirmeyeceği ifadesi, aslında ortada kaçak yapılaşmanın durumunu izah etmektedir. Haberin ilerleyen kısmı durumu net bir şekilde deşifre etmektedir.

Şöyle ki; habere göre, Etüt-Proje Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu çalışmaya alternatifini (haberdeki bu alternatifin aranması ifadesi yapılan yanlış imalatı düzeltme yönündeki arayışı göstermektedir) arayan ve uzmanlara danışan Başkan Ahmet Piriştina, İstanbul'daki Sultan Ahmet Meydanı'nın düzenlemesini gerçekleştiren Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ersen Gürsel'e[1582] yeni bir proje siparişi vermiştir. Yani burada kaçak olan ve standartlara aykırı olan bu yapılaşmanın sebep olduğu anormal kot uygulamasını bir kamuflaj tekniği içinde ortadan kaldırmak için alternatif arandığının itirafı vardır.

Haberin sonunda Piriştina'nın, hazırlanan bu projenin kurula sunulacağını ifade ettiği belirtilmektedir. Gazete haberinin tarihine ve bu tarih itibariyle bu meydan düzenlemesi hakkında açılan davaların dava dilekçelerine ve bu dosya içindeki bilgi ve belgelere bakacak olursak, meydan düzenlemesinin içinde o tarihe kadar bir sürü kaçak yapılaşmaların neredeyse bitme aşamasına geldiği görülecektir. Bu haberin metni ile mahkeme dosyaları içindeki bilgi ve belgeler örtüşmemektedir ve maalesef burada yanlış olan gazete haberidir.

Haber Ekspres Gazetesi'nde yayınlanan "Gizlenen Konak" başlıklı haberinde[1583]; İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Konak alanı için Mimar Sinan Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ersel Gürsel'e[1584] yaptırdığı projenin tamamlandığı ve henüz kamuoyuna açıklanmayan projeye göre[1585], Karayollarının yarım kalan viyadük inşaatının olduğu bölümde amfi tiyatro yapılacağı, bu bölümün bir kısmında ise otopark ve taksi duraklarının yer alacağı, Büyükşehir Belediyesi'nin

[1582] O dönem tüm basında olduğu gibi bu gazete de müellifin akademik kariyeri yanlış bir aktarım içinde kalmıştır.
[1583] **"Gizlenen Konak"** Haber Ekspres 02.09.2002.
[1584] Bu haberde de görüldüğü gibi müellifin akademik kariyeri yine yanlış olarak bilgilendirilmektedir. Bu konuda Büyükşehir basın danışmanlarının ilgili gazeteleri uyarmadıkları da gözlemlenmektedir.
[1585] Gazetenin bu haberine göre bu proje 02.09.2002 tarihi itibariyle henüz daha kamuoyuna açıklanmamıştır ki bu tarih ile ilgili olarak ilgili mahkeme dosyalarına bakılacak olursa oradaki belge ve bilgilere göre bu tarihte imalatlar neredeyse bitme aşamasına gelmiştir.

birkaç hafta içinde projeyi uygulamaya başlatılacağı vurgulanmıştır[1586]. Ayrıca, projeye göre Konak Saat Kulesi'nin etrafı sert zemin ile döşenerek meydan olarak belirleneceği yani Konak'ta Saat Kulesi etrafının taş, diğer bölümlerin ise yeşil olacağı, Konak Pier'in önünde bir yeraltı yaya geçişinin öngörüldüğü [1587] ve Meydan projesine göre, Konak'taki yeraltı araç yoluna üstten, alternatif bir yol da yapıldığı haberleştirilmiştir. Bu alternatif yolun[1588], Merkez Bankası'nın karşı tarafından başlayıp, Konak İskelesi önünü takip ederek Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'na kadar ulaşacağı ifade edilmekte ve bu alternatif yolun, ancak bir aracın geçebileceği şekilde, tek şeritli olarak düşünüldüğü de ek bilgi olarak verilmektedir. Haberde şu ifadelerle yapılacak uygulama anlatılmıştır: "..Otobüsler ve alt geçide sığamayan büyük araçlar, bu alternatif yoldan geçecek. Bu yola giren otobüsler, Konak İskelesi önündeki durakta da yolcu indirecek". Haberde bu manadaki ifadeden çıkacak sonuç söz konusu alt geçidin yüksekliğinin yeterli olmadığı sonucu olmasına rağmen basında bu manada bir illiyet bağı bu dönem itibariyle okuyucuyla paylaşılmamıştır.

Yazar İskender Odabaşıoğlu, "Bir Simge: Konak Meydanı" başlıklı yazısında[1589], Çakmur zamanında Galeria inşaatının yapılmak istendiğini ancak İzmirlinin engel olduğunu, Özfatura döneminde ise meydandan metro vagonlarının

[1586]Burada başlanacağı kastedilen şey projenin neredeyse biten kara kısmı değil deniz tarafındaki yani hiçbir şekilde planı olmayan ve kaçak yapılaşmadan sonrada planı bulunmayan bölgedir ki mahkeme kararına göre manada iptal kararı vardır.

[1587]Projenin devamlı olarak değiştiğine dair bir belge olan bu haberde belirtildiği gibi alt geçidin Pier den başlayarak yer alına alınması ile yanlışlığın düzeltilebileceği sonradan tasarlanmış ama bu olmayınca kentin o tarihi bölümünün vizitesini kapatan ağır ve hantal bir görünüm arz eden metal üst geçit yapılmıştır.

[1588] Tamamen kaçak ve standartlara aykırı yapılan alt geçidin yüksekliğinin hava yastık payı olmadan 4 metre yükseklikte olması karşısında iki katlı otobüsler, büyük itfaiye araçları ve bazı askeri araçların geçemeyeceği anlaşılınca bu sefer alternatif yol arayışı başlamıştır. Meclis denetimi kısmında bahsini ettiğimiz ve meclis üyesinin belirttiği gibi askeriyenin talep ettiği yol bu yoldur. Burada acı olan nokta bir bütün halinde meydanın tüm özellikleri nazara alınarak yapılan bir tasarlama yerine yapılan kaçak ve standartlara aykırı alt geçitten sonra yine başka yanlış yaklaşımlarla meseleyi hem pahallı ve hem de çözümsüz hale getirme çalışmalarının yine aynı mantık içinde yapılıyor olmasıdır.

[1589] **"Bir Simge: Konak Meydanı"** Yeni Asır Gazetesi 09.12.2002; Yazar İskender Odabaşıoğlu, Konak Meydan Düzenlemesi hakkında belki de en tarafsız ve en objektif olarak değerlendirilebilecek ve bir basın denetimi misyonu taşıyan bu yazısında, hem önceki yapılan yanlışlıkları ve hem de bu dönem yapılan yanlışlıkları bir bütün halinde anlatıp bu dönem itibariyle yapılan yanlışlığın başka yanlışlıklarla giderilmeye çalışıldığının altı da çizilmektedir. Özellikle kaçak yapılan alt geçit hakkındaki hukuka ve bilime uygun yaklaşım gerçekten meselenin özünü ortaya koymaktadır. Özellikle kaçak alt geçidin yapım mantığını ve sonra yine aynı kaçak ve plansız olarak yapılan düzeltme çalışmalarının meydan üzerindeki olumsuz tesirleri net bir şekilde ortaya koyan yazar konunun kapalı kapılar ardında ve kamuoyunun haber olmadan yapılmasını da katılım adına eleştirmektedir.

geçirilmek istendiğini ancak ısrarlar sonucunda metronun yer altına indirildiğini, Piriştina'nın da meydana el attığını, önce Kemeraltı ile Körfez buluşacak diye bir alt geçit yaptırdığını, çift katlı otobüsler geçitte sıkıştığı için bu güzergahtan o otobüslerin kaldırıldığını, şimdilerde ise yeni bir meydan projesinin ortaya atıldığını, ne zaman ilan edildiğinin, kimin yaptığının, nerede yapıldığını, neye göre ve nasıl yaptırıldığının, kime sorulduğunun belli olmadığını belirtmektedir. Konak Meydanı'nın, İzmir'in Kurtuluş savaşından bugüne dek uzanan tarihinde çok önemli bir simge olduğunu, Galleria ya da yerin üstünden geçen metro olsaydı bir daha meydanın eski haline getirilme şansının olmadığını, bu nedenle, kendisi belediye başkanı olsa idi, kalıcı yanlışı düzeltmek için mevcut alt geçidi hemen yıkacağını ve teknik standartta düzgün, işlevsel bir alt geçit yapmadan önce, Konak Meydanı'nın tarihine ve işlevine yakışan, bu ruhu anlayabilecek ve eserine yansıtabilecek İzmirli mimarlara, şehir plancılarına bu meydanın projesini hazırlatacağını, daha sonra da tüm İzmirli ile tartışıp gereği ne ise onu yapacağını anlatmaktadır.

Yeni Asır Gazetesi'nde yer alan "21 ilçenin taşı buluştu" başlıklı haberinde, konu ile ilgili bürokratın ifadelerine yer vermektedir. Şöyle ki habere göre; Dünyaya örnek olacak bir meydan yaratmak için çaba gösterdiklerini kaydeden İzbeton Genel Müdürü Hüsamettin Ender[1590], Konak Meydanı'nın İzmir'in geçmişinden izlerin bulunacağı aynı zamanda da 21.yüzyılın modernliğini taşıyan ve 21 ilçe ve beldeden gelen doğal taşların döşendiğini belirtirken, Karadeniz'den 20 bin ton doğal parke taşı, kesme taş getirttiklerini, aynı şekilde kayrak, granit, andezit taşlarını ise İzmir'in Bergama ve Aliağa ile Denizli, Afyon, Muğla, Ankara, Çankırı ve Kayseri'nin ilçelerinden temin ettiklerini, tüm düzenleme bittiğinde İzmir gerek Türkiye'de gerekse dünyada Konak Meydanı'yla adından söz ettireceğini ifade etti[1591].

[1590] Dönemin Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ahmet Priştina'nın aynı zamanda bacanağı olan bu bürokrat başkanın vefatından sonra bu görevinden istifa etmiştir.

[1591] **"21 İlçenin Taşı Buluştu"** Yeni Asır Gazetesi 11.03.2003; **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E, 2003/934 E ve 2003/936 E.** sayılı dosyalarının konu ile ilgili bilgi ve belgeleri incelendiğinde bu gazete haberinin yayınlandığı tarihte (11.03.2003 tarihi itibariyle) söz konusu meydan düzenlemesinin imar planın bulunmadığı ve kuruldan tasdikinin yapılmadığı görülecektir. Projenin planlama hiyerarşisi içinde tasarımı tamamlanmadan hemen imalata girilip döşenecek taşlarla ilgili kısım için belirleme yapılması neticede hem hukuka ve hem de bilime ve hem de meydanın bütün içindeki tüm özelliklerine ve güzelliklerine karşı yapılan bir yanlışlıktır.

Yeniasır Gazetesi'nin 11.03.2003 tarihli "Palmiyeler Adana'dan Hurmalar Mısırdan" başlıklı haberinde, Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Şube Müdürü Müştak Özvural'ın açıklamalarına yer verilmektedir: Övural'a göre Konak Meydanı'na İzmir'in ekolojisi, iklimi ve alanın zeminine uygun ağaç diktiklerini, 125 palmiye ve 125 hurmanın yanı sıra çınar, leylandi, mavi servi, fıstıkçamı, defne ve mazı türlerinin de bulunduğu 2 bin civarında ağaç dikeceklerini ve Büyükşehir Belediyesi'nin açtığı ağaç ihalesini kazanan şirketin, dikilecek palmiyeleri Adana'dan, hurma ağaçlarını ise Mısır'dan getirtmiştir [1592].

Yeniasır Gazetesi'nin "Konak'a Sit Onayı" başlıklı haberinde, gazetenin bu dönem itibariyle seçtiği mutlak destek anlamındaki yayın politikası gereği bir haber yapılmış ve bu amaçla mesele aktarma yoluyla haberleştirilmiştir.Ancak bunu yaparken aslında konun ne denli plansız ve hukuka aykırı bir durum arz ettiğini bilmeden belgelemiştir. Habere göre; Türkiye'nin en büyük meydanlarından olan Konak Meydanı'nda devam eden düzenleme çalışmaları, İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun imar planlarını onaylanmasıyla Yasal zemine kavuşmuştur. Kurul'un 1/5.000 ve 1/1.000'lik imar planlarının hazırlanmasını istediğini belirten İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina, Büyükşehir Belediyesi'nin bir süre önce 1/5.000'lik imar planlarını hazırladığını, daha sonra 1/1.000'liklerin yapılması için Konak Belediyesi'ne dosya gönderildiğini, Konak Belediye Meclisi'nden 1/1.000'lik planların da çıkarıldığını, kendilerinin hazırlanan imar planlarını Kurul'a sunduklarını, böylece Konak Meydanı'nın imar planlarını onaylandığını ifade etmiştir. Piriştina'nın, Kurul'un planları sadece kıyı kenar çizgisine kadar onayladığını, meydan için hazırlanacak içinde amfi tiyatro, yat limanı, yeraltı tuvaletleri gibi yapıların bulunduğu 3. etap projelerin ise daha sonra onaya sunulacağına dair açıklamaları da bu haberde yer almıştır[1593].

[1592] "Palmiyeler Adana'dan Hurmalar Mısır'dan" Yeni Asır Gazetesi 11.03.2003; Bu gazete haberin verildiği tarih itibariyle meydan düzenlemesinin planlama noktasında dayanak bir plan bütünlüğü bulunmamaktadır. **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E., 2003/934 E. ve 2003/936 E.** sayılı dosyalarına sunulan konu ile ilgili belgeler incelendiğinde bölgede yapılan kaçak alt geçit uygulaması ile başlayan "projeye göre imalat değil imalata göre proje" uygulamasının yap-boz şeklinde meydan düzenlemesi içinde geçerli bir durum olduğunu görüyoruz. Haberin bu manada bir araştırma yapmaması basın denetimi açısından ciddi bir eksikliktir.

[1593] **"Konak'ta Sit Onayı"** Yeni Asır Gazetesi 31.03.2003; Burada devrin belediye başkanın planı olmayan imalatların bulunduğu bölge için kullandığı "3.etap" ifadesi meydanın bir bütünlük içinde ele alınmadığını ve parçacı yaklaşımlarla ve önce imalat sonra planlama anlayışı ile yapıldığını ispatlayan

Haber Ekspres Gazetesi'nin "Konak Meydanı Planı Onayladı" başlıklı haberinde; İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları'nı Koruma Kurulu, Büyükşehir Belediyesi tarafından Gümrük ile Mustafa Kemal Sahil Bulvarı arasında kalan, Belediye Meclisi'nin kabul ettiği Koruma Amaçlı 1/1.000 ölçekli imar planlarını onayladı. Kurul'un onay verdiği bölümün, kıyı kenar çizgisinin bittiği yerin kara tarafı olduğu, projede yer alan Konak'taki alt geçit, yarım kalan viyadüklerin yerine yapılması planlanan amfi tiyatrolar ve Konak Pier'in önündeki üst geçidin onay dışı kaldığı, Kurul'un bu bölümü, bölgenin 1/5.000'lik planlarının Bayındırlık Bakanlığı tarafından onayından sonra ele alacağı belirtilmiştir.[1594]

Habere göre, Konak'taki çalışmaların daha önce Koruma Kurulu'ndan alınan bir ön izin ile yapıldığını hatırlatan Piriştina, Kurul'un şimdi planları onayladığını belirterek, Konak ile ilgili planların kıyı kenar çizgisinin diğer tarafında olan bölümü için Bayındırlık Bakanlığına başvuracaklarını, Gümrük ile Varyant arasında 200 bin metrekare alanda devam eden çalışmaların en geç 3 ay içinde tamamlanacağını, Mimar Ersen Gürsel'in projesinin hayata geçirildiği Konak'ın dünyanın sayılı meydanlarından biri hale geleceğini söylemiştir. Yine habere göre Piriştina, Saat Kulesi'nin çevresindeki taş yer döşemelerinin arasındaki derzlerin kurşunla doldurulması yönteminin, Osmanlı döneminde çok yaygın olarak kullanıldığını belirtirken böylece hem taşların sallanmasının önlendiğini, hem de güzel bir görüntü oluştuğunu söylemiş ve ilave olarak da Konak Meydanı'nda 14 ilçeden getirilen taşların kullanılarak meydanın Avrupai bir görünüme kavuşturulacağını, Türkiye'ye örnek teşkil edecek bir meydan olacağını ifade etmiştir. Projeye göre eski Konak Meydanının çekirdek kabul edilerek, meydanın özgün ölçüsüne getirilmesinin he-deflendiğini ve bu kapsamda; güneyde uzun yıllar önce yıkılan Sarı Kışla hizası, bir duvar kalıntısı simgesi ile belirleneceğini ve rıhtım hizasında bir yol ve havuz yapılıp Cami çevresi de genişletilecektir İlk Kurşun Anıtı meydanın batı ucuna

---

bir belgedir. Konu ile ilgili mahkeme dosyalarında bunun resmi belgeleri olup burada basın haberinde elbette ki uzman bir hukukçu gibi mahkeme kararına atıf yapılması beklenemez ama en azından basın denetimi açısından "3.etap" ifadesinden ve kurulun tasdik ettiği uygulamanın bittikten sonra tasdik edildiğini zira imalatlar bittikten sonra ancak plana uydurulduğunun eleştirisi yapılabilirdi diye düşünüyoruz.

[1594] **"Konak meydanı Planı Onaylandı"** Haber Ekspres Gazetesi 31.03.2003; Bu haberin içeriğinden çok net bir şekilde anlaşılıyor ki inşaat ve imalatlar bittikten sonra Plan + Kurul tasdiki + Bakanlık tasdiki gibi yasal işlemler bir nevi kılıfına uydurulmaya çalışılmıştır.

taşınıp taşıtlardan görülebilecek konuma getirilmesi yönünde bir çalışmanın da var olduğu bu haberde ifade edilmektedir[1595].

Haber Ekspres Gazetesi'nin "Konak Meydanı'na Dava Açıldı" başlıklı haberinde[1596] ise ; açılan davada , Konak Meydanı ve çevre düzenleme çalışmalarına izin veren İzmir 1 Nolu Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu kararının iptali ve yürütmenin durdurulmasının istendiğini, Konak Kent Merkezi çalışmalarının hiçbir imar planına dayalı olmadan yapıldığını ve projenin sürekli olarak değiştirildiği gerekçesiyle, İzmir İdare Mahkemesi'nden talep edildiği haberleştirilmiştir.[1597] Konak Meydanı'nın uzun süredir metro, viyadük, alt-üst geçit tarzında, taşıt ve insan hareketine yönelik ulaşım çözümlerinin deneyim alanı haline geldiğini belirten davacının, ilk olarak uygulama İmar Planı olmadan kentin en önemli alanında inşaat çalışmalarına başlandığını, ikinci olarak ise Konak Meydanı olarak tariflenmekte olan alanın yüzde 68'lik bir kısmının dolgu ile oluşturulmuş olması çerçevesinde ortaya çıktığını, bugün yürütülen düzenleme faaliyetlerinin Belediye mülkiyetinde bulunmayan alanlar üzerinde gerçekleştiğini, alanın kendi içinde tekrar tanıtılmasına kimsenin hakkı olmadığını, "Tarihi Kentsel Sit Alanı" olarak ilan edilmiş bir alana bunun yapılmasının en büyük haksızlık olduğunu belirten dilekçesine atıf yapılarak mahkeme dosyası bu manada haberleştirilmiştir.

Hürriyet Gazetesi'nin "Konak Tam Gaz" başlıklı haberinde[1598]ise ; İzmir'in simgesi Konak Meydanı'nda, Büyükşehir Belediyesi'nin projesini uygulayan İZBETON,un çalışmaları mayıs ayında tamamlamayı hedeflediği bildirilerek, 4 trilyon 580 milyar liraya mal olacak projeyle, geçmişte yıkılan Sarı Kışla bir duvarla simgeleştirilirken, İlk Kurşun Anıtının bakıma alındığı da ifade edilmiştir. Merkez Bankası'nın önünden Emekli Sandığı yönündeki palmiyelerin korunduğu, dikilmek

[1595] Gazete haberi başkanın ağzından projenin tanıtımını yapmış, ama anlatılanlarla uygulamanın tetkikini zemin üzerinde yapıp karşılaştırmasını yapmamıştır. Sarıkışla Binasının Saat Kulesine bakan duvarının canlandırılması anlamında yapılan simgesel yükselti gerçek Sarıkışla yapılaşmasının ölçüleri dışında olup bu manada Kurulun tayin edeceği arkeologlar tarafından bir çalışma yapmadan ve her şeyden öte bir plana dayanılmadan yapıldığı gerçeği araştırılmadan haber yapılmasının basın denetimi açısından doğru bir yaklaşım olmadığı kanaatindeyiz. Aynı şekilde Meydan içinde yapılacak değişiklikler de bir plana ve kurul iznine dayanılıp dayanılmadığı da araştırma konusu yapılmadan haberleştirilmiştir.

[1596] **"Konak Meydanına Dava Açıldı"** Haber Ekspres Gazetesi 05.05.2003.

[1597] **İzmir 3. İdare Mahkemesinin 2003/680 E.** sayılı dosyası.

[1598] **"Konak Tam Gaz"** Hürriyet Gazetesi 11.03.2003.

üzere Adana'dan 125 palmiye ile Mısır'dan 125 yetişmiş hurma ağacı ile ayrıca çınar, defne, mavi servi, oya gibi türlerde 2 bin ağaç alındığı ve Yeni Karamürsel'den Emekli Sandığı'na kadar, valilik önü ve Kemeraltı girişi dışında, işyerlerinin bulunduğu kesimde gölgelikli kaskatlar yapıldığı haber olarak okuyucuya aktarılmıştır[1599] .

Ertan Sayın'ın[1600] *"Konak Meydanı (2")* başlıklı yazısında, Konak Meydanı'nın yapılan düzenlemeyle tarihi meydan olma özelliğini kaybettiğini, meydanın beton yığınlarıyla doldurulduğunu ve Büyükşehir Belediyesi'nin tüm bunlar için milyarlarca lira dökerek bir proje hazırlattığını belirtiyor. Bu proje kapsamında, İZSU Müdürü Hasan Fehmi Mani'nin insanları denizle buluşturmak için yaptığı ait geçidin üzerinin kapanacağını, bu durumun tarihi unsurların da görünmesini engelleyeceğini, yine İzmir Kent tarihi Parkı'nın da alt geçidin görsel kirliliğinin kapatılması için yapılacağını ifade etmektedir. Böylece Konak Meydanını meydan yapan tarihi Saat Kulesi'nin görünmez hale geleceğini, Merkez Bankası ve Emekli Sandığı önündeki 30 metrelik genişlikte, 300 metrelik uzunluktaki bulvarın da Meydan'ın bir parçası olarak proje dâhilinde olduğunu, burada da Büyükşehir Belediyesi'nin alanı ferahlatıp, daha rahat kent mobilyaları kullanması gerekirken, 4 metre arayla beton kolonları dikip, alanı daralttığını, böylece yayaların rahatça yürüme imkanını kaldırdığını, ayrıca granit parkelerle yayaların yürüyüşünü iki kat zorlaştırdığını, meydanın etrafında pek çok kültür tesisi bulunmasına rağmen gereksiz küttür malzemeleri ile doldurulduğunu, yeşil alan ve açık alanların kaybedildiğini, yani Büyükşehir Belediyesi'nin Konak Meydanı'nda trilyonlarca lira dökerek yaptığı düzenleme bittiğinde ortaya tam bir fiyaskonun çıkacağını ifade

[1599] Gazete haberindeki "Konak Tam Gaz" başlığındaki üslup, esasında meydan düzenlemesi işleminin bir nevi somutlaşmış halidir. Haber tarihi olan 11.03.2003'te görüldüğü üzere henüz daha plan olmadan neredeyse imalatlar bitme aşamasına gelmiştir. Bu "tam gaz" olarak hareket etme öncelikli bir plana dayanmadığı için tabir yerinde ise alt geçit duvarının anormal kot durumu ortaya çıkınca bu sefer bu planlanmayan alan bir takım imalatlarla düzenlenmeye çalışılmış ama neticede meydanın asli unsurları kaybolmuştur.

[1600] **"Konak Meydanı (2)"** Ege Telgraf Gazetesi 23.04.2003; Bu dönem itibariyle Büyükşehir yönetimi ile basın arasındaki "sıkı işbirliği" kapsamına girmeyen yazarlardan birisi olarak anılabilecek Ertan Sayın bu manada başka konularda da eleştiri yazıları yazmış ve bu yazılarında konunun hukuki ve teknik incelemesini araştırarak kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Bu dönem itibariyle Büyükşehir Yönetimine karşı açılan iptal davalarını mahkeme kaleminde inceleyerek araştırma anlamında tek ciddi örnek olması belki kendisi açısından bir artı puandır ama bu manada 1999-2005 dönemi itibariyle tek örnek olarak kalması da basın denetiminin bulunduğu noktayı göstermesi açısından eksi puandır diye düşünülmektedir.

etmektedir. Piriştina'nın her kesim görüşünü alıp da meydanı yapması gerektiğini, etrafındaki beyin takımının sözünü dinleyip, Konak'taki hilkat garibesi alt geçit gibi Konak Meydanı'nı da çirkinlik meydanı haline gelmesine seyirci kaldığını da ayrı bir eleştiri olarak okuyucunun değerlendirmesine sunmaktadır[1601].

Haber Ekspres Gazetesi'nin 'Konak İtirazına Mahkemeden Ret' başlıklı haberinde[1602]; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Konak'ta yapılan çalışmaların bu alandaki viyadük ayaklarına zarar verdiği gerekçesiyle, İzmir Büyükşehir Belediyesi aleyhine açtığı "Yürütmeyi durdurma" davasını, İzmir 6. Asliye Ceza Mahkemesi,[1603] idari mahkemede görülmesi gerektiğini belirterek usul yönünden reddettiği haber konusu yapılmıştır. Bu arada, hazırlanan bilirkişi raporunda şu ana kadar yapılan çalışmalarda viyadüklere zarar verilmediği, ancak daha fazla toprak yükü olması halinde viyadüklerin zarar görebileceği kaydedilmiştir. Öte yandan, Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın, Sabah Gazetesi Köşe Yazarı Hıncal Uluç'a karşı açtığı 6 davadan ilkinin dün görüldüğünü ve 14'üncü Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan, Piriştina ve Uluç'un katılmadığı duruşmada, 50 milyar liralık tazminat davası, 23 Haziran 2003 tarihine ertelendiği ise ayrı bir parağrafta haberleştirilmiştir [1604].

[1601] Bu manada bütünlük içeren eleştirinin dönemin yüksek tirajlı gazetelerinde hiçbir şekilde yer almaması ve Ege Telgraf gibi tirajı yüksek olmayan bir gazetede yer alıyor olmasının Büyükşehir yönetimi- Basın ilişkisinden mi kaynaklandığının bilimsel analizinin ilgili danışman kadrolarının bu manada sorgulanması ile birlikte yapılması ve yönetimin bu yüksek tirajlı gazetelerle ne gibi bir alış veriş ilişkileri içinde olduğunun da bilimsel olarak incelenmesi gerekmektedir diye düşünülmektedir.

[1602] **"Konak İtirazına Mahkemeden Ret"** Haber Ekspres Gazetesi 14.05.2003

[1603] Burada gazete haberinde bir yanlışlık söz konusu olup ilgili dava asliye hukuk mahkemesinde açılan tespit davasıdır. Burada açılan dava tespit davası niteliğinde olup, ceza mahkemesi ile ilgisi yoktur.

[1604] Sabah Gazetesi'nin 10 Şubat 2003 tarihli nüshasında köşe yazarlarından Hıncal Uluç "Hıncal'ın Yeri" adlı köşesinde; daha önce Meydanla ilgili yine aynı köşesinde yazmış bulunduğu yazıya, projeyi yaptıran dönemin belediye başkanı tarafından, gönderilen tekzip yazısını yayınlamıştır. Yayınlanan tekzipte belediye başkanı; *"Konak Meydanı, (doğru tanım için, Konak'taki eski Konak Meydanı'nı da içine alan geniş boşluk demek lazım) Alsancak, (her halde Talatpaşa Bulvarı, Kıbrıs Şehitleri Cad., Cumhuriyet Caddesi kastediliyor) ve Bostanlı düzenlemelerinin sökülüp yapılmasına gelince: Konak'taki yıllardır yapılanamayan ve şurasından burasından geçici olarak düzenlenen geniş boşluğun, şehrin önemli bir prestij alanı olarak projelendirilip bir deniz kenarı park ve meydanı olacağı, 1999'daki seçim kampanyamızdan beri dile getirilip, hemşerilerimize taahhüt edilmiştir. İşte şimdi, Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulunun kararı da alınarak İzmir'in övüneceği ve Konak'ın layık olduğu bir kentsel mekan kurulmaktadır. İzmir İmar Yönetmeliğine göre ruhsata tabi olmayan Konak geçidi, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun izniyle, Karayolları Trafik Yönetmeliğinde öngörülen ölçülerle yapılmış ve hizmete açılmıştır. Aynı yönetmelikte belirtilen standartlara uygun iki katlı araçların geçişine elverişli durumdadır."* İddiasında bulunmaktadır. Belediye başkanının tekzip metninde ileri sürmüş bulunduğu hususlar tamamıyla yanlış olup, mahkemelerce tekzipte iddia edilen

Yazar Hasan Tahsin, Haber Ekspres Gazetesi'nde yer alan "*Açıklamaya Açıklama"* başlık yazısında[1605], Konak Meydanı ile ilgili İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden yazılı açıklama geldiğini, İzmir Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Cumhur Utkan[1606] imzalı yazılı açıklamada, Konak Meydan Projesi ile ilgili her türlü mali bilginin, Haber Ekspres gazetesi "başta" olmak üzere bazı gazetelerde yayımlandığı, belediyenin Internet sitesinde açıklandığı ve *"bütün bunların dışında insanlarımızı uygarca bilgilendirmek adına, inşaat alanına yapılan işle ilgili ayrıntılı bilgiler içeren iki adet tabela konulmuş olup, tabelalar inşaat alanında halen bulunmaktadır"* dendiğini, projenin iki kısımdan oluştuğu ve toplam keşif bedelinin 5 trilyon 250 milyar lira, toplam ihale bedelinin ise 4 trilyon 600 milyar liraya yakın olduğunun açıklamada anlatılırken, yine açıklamada, yüzde 29.97 (30'a yakın) keşif artışı verildiğinin de vurgulandığı ifade edilmektedir. Yazar Tahsin, kendisinin asıl peşinde olduğu konunun, proje bittikten sonra Konak Meydanı'nın çevresinde, ne gibi değişimlerin yaşanacağı olduğunu ifade etmekte ve bu noktada duyduğu şüpheleri okuyucu ile paylaşmaktadır.

Yeni Asır Gazetesi'nde yayınlanan 'Konak Meydanı'na "Yelken Direği" başlıklı haberde[1607]; Büyükşehir Belediyesi'nin, Konak Meydanı'na 24 metre yüksekliğinde yelken direği diktiği ve yetkililer, metal geometrik heykelin, Konak Meydanı'na ve şehre estetik değer katacağını belirttikleri ileri sürülerek, Başkan

---

hususların tam aksi yönde kararlar verilmiştir. **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E., 2003/934 E. ve 2003/936 E.** sayılı dosyalarına sunulan konu ile ilgili belgeler incelendiğinde bölgede yapılan kaçak alt geçit uygulaması ile başlayan "projeye göre imalat değil imalata göre proje" uygulamasının yap-boz şeklinde meydan düzenlemesi içinde geçerli bir durum olduğunu görüyoruz. Ayrıca alt geçitle ilgili beyanların yanlış olduğu da **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2002/131 E. ve 2002/130 E. ile İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2002/93 E.** sayılı dosyaları incelemesi ile ortaya çıkacaktır.

[1605] **"Açıklamaya Açıklama"** Haber Ekspres Gazetesi 23.05.2003

[1606] İzmir Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Cumhur Utkan, bu köşe yazısının yazarı olan Hasan Tahsin'in dayısı olup bu manada yazarın konuyu basın denetimi açısından ele almasını doğru bir yaklaşım olarak buluyoruz. Ama burada sorgulanması gereken başka bir hususun da var olduğu kanaatindeyiz. Şöyle ki; bu kadar ciddi meblağlara mal olan bu yatırımlar için öncelikle planlamanın yapılması gereğidir. Maalesef önce alt geçit, sonra buna uydurulmaya çalışılan Konak Meydan düzenlemesinde önce ciddi meblağlar harcanmış sonra planlama safhasına uydurulmaya çalışılmıştır. Kamu yatırımı anlayışına tamamen ters bu hususun basın denetimi açısından eksik incelendiği kanaatindeyiz. Yazarın aynı çizgi içinde özellikle kendi tabiri içinde kaçak yapılan alt geçit üstündeki "brandaları" hep eleştiri konusu yapmıştır.

[1607] **"Konak Meydanına Yelken Direği"** Yeni Asır Gazetesi 20.07.2003.

Ahmet Piriştina'nın, çalışmalar bittiğinde Konak Meydanı'nın ülke genelinde parmakla gösterilen bir meydan halini alacağını ifade ettiği yazılmaktadır[1608].

Hürriyet Gazetesinin "Yayalara Gölgelik" başlıklı haberinde[1609]; İzmir Büyükşehir Belediyesi, ağustos ayında tamamlanacak Konak Meydanı ve çevresi düzenleme projesi kapsamında araç alt geçidinin üstünü, yayaların güneşten etkilenmemesi için, eksi 30 derece soğuk ile 70 derece sıcaklığa dayanır nitelikte olan ve yanmayan gölgeliklerle kaplamaya başladığı belirtilmektedir[1610].

Hürriyet Ege'nin "Konak'ta 8 Eylül Telaşı" başlıklı haberinde[1611]; Büyükşehir Belediyesi'nin Konak Meydanı düzenlemesinin son aşamaya geldiğini açıklayan Başkan Ahmet Piriştina'nın, meydanın ahşap köprü dışında ay sonunda tamamlanacağı, 9 Eylül'den bir gün önce sembolik olarak açacakları, Mimar Ersen Gürsel'in projesiyle tarihi belleğin bugüne aktarıldığı, meydanın denizle buluşmasını sağladıkları, yeşil alanı artırdıkları, Konak İskelesi'nin iş merkezleri, Kemeraltı ve taşıt aktarma noktalarına bağlanmasını sağladıkları yönündeki söylemleri haber konusu yapılmıştır.[1612].

Hürriyet Gazetesi'nin "Konak'a Yönetmelik" başlığı altında yayınlanan haberde[1613]; Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi gelecek ay tamamlanacağını ve Büyükşehir Belediyesinin, meydan için işyerleri ve bina sahiplerinin uyması gerekli koşullarla Kent Tarihi Parkı, Tarihi Sarı Kışla, açık sergi

---

[1608] Söz konusu yelken direğinin dikildiği alan planlaması yapılmadan bir takım imalatların yapıldığı bir alandır ki bu durum **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E. – 2005/60 K**. Sayılı kararı ile sabit olmuştur.

[1609] "**Yayalara Gölgelik**" Hürriyet Gazetesi 20.07.2003

[1610] Haberin tarihi olan 23.7.2003 tarihi itibariyle görülmektedir ki kaçak olarak yapılan alt geçidin planı yoktur. Ama büyükşehir Belediyesi bu alt geçidi meydan düzenlemesi içinde mütalaa ederek bu kapsam içinde ele alarak düzenleme yapmaktadır ki bu hususstaki mahkeme dosyalarında maalesef alt geçit uygulaması sanki Meydan düzenlemesi içinde ele alınmıştır ki bu haber bile bunun yanlış bir ele alma olduğunu göstermektedir.

[1611] "**Konak'ta 8 Eylül Telaşı"** Hürriyet Ege 13.08.2003.

[1612] **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E, 2003/934 E. ve 2003/936 E.** sayılı dosyaları incelenecek olursa her üç dosyanın da kaçak olarak imalatların yapıldığı ve plana dayanmayan bu oluşumu 2003 yılının Şubat ayından beri mahkemeye taşıyan davacıların dava açmalarından itibaren 7 ay geçmesine rağmen ne yürütmenin durdurulması kararı ne de bir keşif kararı bile alamamışken hiçbir plana dayanmadan ve kaçak alt geçidi kamufle etmeye dayanan bu uygulama neredeyse açılış aşamasına gelmiştir. İdari yargı sürecinin çok ağır işlediğine dair bir belge anlamında olmak üzere bu haberin de ilgili mahkeme dosyasında incelenmesinde fayda vardır.

[1613] "**Konak'a Yönetmelik"** Hürriyet Gazetesi 18.06.2003

ve gösteri alanları uygulamalarının kurallarının gösterileceği özel yönetmelik için hazırlığına başladığı ifade edilmiştir. Başkan Ahmet Piriştina'nın, yönetmelikle, Kordon'daki gibi dışarıya masa koyan işletmelerin kullandığı alanlara düzen geleceğini, İZSU ile Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün tarihi binası arasındaki binaların zeminlerinde yer alan işletmelerin, yürüyüş akışından masa ve sandalyelerini çekerek, kendilerine ayrılan alanlara kaydıracağını, meydana cephesi olan kamu binalarının dış yüzeylerindeki kötü görüntülerin giderilmesi ve renginin uygunluğu için görüşme yapacaklarını, bölgedeki yeşil alanlarla ilgili çalışmalarının da devam edeceğini, Ege uygarlıkları ve kültürünün tanıtıldığı "Zaman Tüneli Müzesi"nin yapılacağını ifade ettiği haber olarak gazetede yer almıştır[1614].

Milliyet Ege Gazetesi'nde yer alan 'Bugün Konak'ta Şenlik Var' başlıklı haberde[1615]; Büyükşehir Belediyesi'nin baştan aşağı yeniden düzenlendiği 210 bin metrekarelik Konak Meydanı, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın da katılımı ile 08.09.2003 tarihi itibariyle açılış töreninin yapılacağını ve Projenin 6 trilyon liraya mal olurken proje kapsamında Konak'a başta palmiye olmak üzere 75 bin ağaç dikildiği, yaprakların önlerine gölgelikler ve banklar konulduğu, Sarı Kışla'yı sembolize eden, 1 metrelik duvar yapıldığı, 50 metre uzunluğunda havuz, gölgelikler ve ağaçlarla kaplı yürüyüş yolu yapıldığı, iskelenin yanına otobüs, taksi durakları ve otopark yapıldığı, ayrıca Alan'a 24 metrelik yelken direği dikildiği [1616] haber olarak verilmiştir.

[1614] Söz konusu düzenlemenin hiçbir imar planına dayanmadan yapıldığı ve sonra bazı kısımlarının plan içine alındığı, mahkeme kararları ila sabit olduğu için burada başta İmar Kanunu, Kıyı Kanunu, KTVKK ve Karayolları Trafik Kanunu bu Kanunların uygulanmasına ilişkin yönetmeliklere aykırılık durumu söz konusu olduğu açık ve nettir. Ayrıca bu kötü yapılaşma örneğinin görüntüsünü bertaraf etmeye yönelik yapılan meydan düzenlemesinin de bir palana dayanmadan yapıldığı bu haberle ortaya çıkmıştır. Şimdi bu durumda kaçak yapılaşma durumu mahkeme kararı ile sabit olup bölgenin dahil olduğu kanunlar ihlal edilmişken bu kaçak yapılaşma çerçevesinde yönetmelik çıkarmak tam bir tezat uygulamadır. Yani kaçak yapılaşmaya uyma mecburiyeti getiren bir yönetmelik ne kadar hukuksal değer ifade ediyorsa aynı şekilde burada da durum bu merkezdedir.

[1615] **"Bugün Konak'ta Şenlik Var"** Milliyet Ege Gazetesi 08.09.2003. Bu haberden Meydan Düzenlemesinin resmi açılış tarihini tespit ediyoruz: 08.09.2003. Bu tarih itibariyle **İzmir 3.İdare Mahkemesinde derdest olan 2003/680 E.** sayılı dosyanın daha duruşmasının bile yapılmadığı görülecektir. Davanın 2007 Kasım tarihi itibariyle Danıştay temyiz incelemesinde olduğu düşünülürse bunun İdari Yargılama açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta olduğu kendisini gösterecektir. Ayrıca bu açılışın yapıldığı tarih itibariyle Meydan Düzenlemesinin alt geçit ve deniz tarafı hakkında Yürütmenin Durdurulması kararı olmasına rağmen bu manada bir açılış yapılması da çok düşündürücü bir husustur.

[1616] Hiçbir plana dayanmadan yapılan imalatların meydanın bütününe ve kimliğine zarar verdiği iddiası ile **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E., 2003/934 E. ve 2003/936 E.** sayılı

Cumhuriyet Gazetesi'nin "Plan Değişikliğiyle Suç İşlenecek" başlıklı haberinde[1617]; İzmir Valisi Yusuf Ziya Göksu'nun, Konak Pier'in önündeki engellerin kaldırıldığı ve kısa bir süre sonra açılacağını bildirmesi sonrası, "Bir kent suçu nasıl Yasal hale getirilebilir" yorumları yapılmaktadır. Şehir Plancıları Odası İzmir Şube Başkanı Tuncay Karaçorlu, İzmir'in kentsel ve mimari simgelerinden birisi olan gümrük binasının Konak Pier adı altında alışveriş merkezine dönüştürülmesinin, planlama ilkelerine ve Kıyı Kanunu'na aykırı olduğunu, hâlbuki yapılması gerekenin, toplum yararına planlama ilkelerinin yaşama geçirilmesi olduğunu ifade etmiştir. Kamusal nitelikteki bir alana, kentin her bölgesinde yapılabilecek bir ticari alanı kullanıma açmanın yanlış olduğun, bölgenin ve alanın kıyı özelliklerine, kamusal içerik ve önceliklerine aykırı olan bir yaklaşım sonucu kamu yararının ortadan kaldırıldığını ifade ederek Konak Pier'e ilişkin plan değişikliğinin Kıyı Kanunu'na aykırı olduğunu ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca yapılan onama işleminin Yasal olmadığını, bunun bir suç teşkil ettiğini belirtmiştir[1618].

Yeniasır Gazetesi'nin "Bu Meydanın Hali Ne?" başlıklı haberinde[1619]; Konak Meydanı'nda milletvekilleriyle birlikte bir basın toplantısı düzenleyen AKP İl Başkanı Ali Aşlık'ın, Konak Meydanı için harcanan 7.2 trilyonun abartılı bir rakam olduğunu ileri sürdüğü haber konusu yapılmıştır. İskeleyle Konak Meydanı'nı buluşturan üstgeçidin de hukuka aykırı olduğunu dile getiren Aşlık, bu durumun

---

dosyalarının dava açma tarihleri 2003 yılının Şubat ve Mart ayları olmasına rağmen ilgili mahkeme dosyalarında görüldüğü üzere bu haberin yayınlandığı 08.09.2003 tarihi itibariyle ne bir yürütmenin durdurulması kararı ve ne de bir keşif kararı verilmemiş iken bu yapılaşmanın açılışının törenle yapılması idari yargı açısından incelenmesi gereken bir husustur.

[1617] **Plan Değişikliği İle Suç İşlenecek**" Cumhuriyet Gazetesi 12.09.2003

[1618] Burada Şehir Plancıları Odası İzmir Şube Başkanı Tuncay Karaçorlu, Konak Pier uygulamasında Kıyı Yasasının ihlal edildiğinden bahisle bu uygulamanın suç teşkil ettiğinin tespitini yapmıştır. Aynı oda bu haber tarihi olan 12.09.2003 yılından yaklaşık iki sene öncesine dayanan ve bu Konak Piere 200-300 metre ilerisinde bulunan ve ne bir 1/5000'lik nazım imar planı ne de 1/1000'lik uygulama imar planı ve ne de bir projesi bulunan (Koruma Kurulu iznide olmayan) ayrıca standartlara tamamen aykırı olan alt geçit uygulaması ve bu alt geçit uygulamasının sebep olduğu kot anormalliklerini bertaraf etmeye yönelik, meydan düzenlemesi adı altında yapılan ve hiçbir plana dayanmayan kaçak yapılaşmaları görememiş ve bu konuda hiçbir dava açmamışlardır. Söz konusu kaçak alt geçit ve meydan düzenlemesi adı altında yapılan kaçak yapılaşmalar için açılan iptal davaları olmasına rağmen bu davalara müdahale talebinde dahi bulunulmamıştır. Bu durum kamuoyunda meslek odaları ile Büyükşehir yönetiminin arasındaki "sıkı işbirliğine" bağlanmış ve bu manada meydana getirilen ikircikli duruma açıklama getirilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde Cumhuriyet gazetesinde gerek kaçak alt geçit ve gerekse bu yapılaşmanın kot yükseltilerini bertaraf etmeye yönelik yapılan plansız meydan Düzenlemeleri ve bunlar hakkında verilen mahkeme kararları eleştiri anlamında haber konusu yapılmamıştır.

[1619] **"Bu Meydanın Hali Ne?",** Yeni Asır Gazetesi 24.06.2003

gizlenmesi için meydan düzenlemesi yapıldığını açıklamış ve üstgeçidin tamamen betonla kapatıldığını ve mahkemenin vereceği bir yıkım kararının en az yapımı için harcanan bedel kadar parayı gerekli kılacağının altını çizmiştir. Aşlık, sosyal demokrat anlayışıyla yola çıkanların hep makyaj çalışması yaptıklarını, harcanan paranın hesabının verilmesi gerektiğini söyleyerek[1620] İzmir'in park ve bahçeler müdürüne değil, kente önderlik yapacak bir belediye başkanına ihtiyacı olduğunun altını çizmiştir. Aynı haberde bir dönem Priştina ile beraber çalışma arkadaşlığı (İZFAŞ'ta görev almıştır) yapan İzmir Hareketi Yönetim Grubu Başkam Feyzi Hepşenkal'ında bu manada eleştirisine yer verilmiş ve "Piriştina bir balon, batır iğneyi patlasın" ifadesi Meydan Düzenlemesi bağlamında kamuoyuna aktarılmıştır.

Haber Ekspres Gazetesi'nin "Konak Meydanı İzmir'in Yüz Akı" başlıklı haberinde[1621] ise; Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) İl Başkanı Ali Aşlık'ın önceki gün Konak Meydanı'nda basın toplantısı düzenleyip, yeni meydan düzenlemesini eleştirmesi CHP'lilerin tepkisine yol açtığını ve bu manada CHP İzmir Milletvekili Ahmet Ersinin, Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'yı savunarak, Konak Meydanı'nın İzmir'in yüz akı olduğunu, Piriştina'nın en başarılı belediye başkanlarından birisi olarak kentin çehresini değiştirerek İzmir'i bir Avrupa kenti haline getirdiğini, AKP'lilerin kendi belediyelerine bakması gerektiğini, AKP'nin gelecek seçimlerde nal toplayacağını ifade ettiğine[1622] dair haber kamuoyunun bilgisine aktarılmıştır .

[1620] Bu haberin tarihi 24.09.2003 olup bu tarihe kadar yerel siyaseti yürüten il başkanının ve dahil olduğu siyasi partisinin bu süreye kadarki yapılan plansız, hukuka ve mahkeme kararına aykırı yapılaşmalar için açtıkları hiçbir iptal davası bulunmamaktadır. Artı bu manada açılan iptal davalarına müdahale talepleri de söz konusu değildir. Eğer durum bu kadar ciddi ve vahim ise kendilerinin de bu manada konuyu kent ve kentli adına mahkeme önüne taşımaları ve yargısal denetimi çalıştırmalar gerekirdi. Yine ayrıca bu konuda vesayet denetimi mekanizmaları da çalıştırabilirlerdi. Yaklaşan yerel seçim dönemi öncesi İzmir sorunlarını hatırlar gibi olmanın getirdiği basın açıklamasından ziyade bir yerel siyaset baş temsilcisi olarak bu konuda bilimsel ve hukuksal araştırmalar yaptırıp yine bir hukukçu olarak konuyu yargı denetimi içine alması beklenirdi.

[1621] **"Konak Meydanı İzmir'in Yüzakı"** Haber Ekspres Gazetesi 25.09.2003

[1622] Bir üst haberde AKP il başkanının yaptığı sadece söylem içeren ve bir hukukçu olarak daha öncesinde hiçbir hukuki mücadelesi olmayan eleştirinin tam tersi anlamındaki tutumu yine bir hukukçu olan CHP'li İzmir milletvekili Ahmet Ersin'de yapmış ve tepkisel açıklamasında bölgede yapılan kaçak yapılaşmalar için söz konusu olan mahkeme kararları hiçe sayarak bir önceki habere konu olan AKP il başkanının açıklamasına tepkisellik anlamında bir cevap vermiştir. Bir taraf "ya hep" demim "ya hiç" demiştir. Tıpkı Türk Filmlerindeki filimin iyisinin hep iyi, kötüsünün hep kötü yaptığı örneğindeki gibi bir yaklaşım sergilenmiş ve neticede tarihi gelişim içinde incelenmesi gereken ve şehir ve bölge planlama ilminin verilerine dayanılarak ve mutlaka hukuk süzgecinden gecilerek incelenmesi gereken bu meseleye basit anlamda bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bu bölgede

Haber Ekspres Gazetesi'nin "Konak'ta Yapılan Amfi Tiyatro İnşaatı Durduruldu" başlıklı haberinde[1623]; İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin, Konak İskelesi yanında yarım kalan viyadüklerin arkasında, topraktan yaptırdığı amfi tiyatro ile Gündoğdu Meydanı'na yaptırılacak olan 80. Yıl Ağacı Anıtı'nın yapımını durdurduğu bilgisi kamuoyuna aktarılmıştır. Konak Projesi'nin bütününü İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na daha önce sunan Büyükşehir Belediyesi, bu projenin içinde, viyadüklerin yanında betonarme olarak bir amfi tiyatro yapılması öngörüyordu. Kurul'un amfi tiyatro yapılmasını kabul etmemesi üzerinde, Büyükşehir Belediyesi, bu kez toprak malzeme ile amfi tiyatro yapmaya başlamış ve bu konudaki gazete haberlerini ihbar kabul ederek, kendisine haber verilmediği gerekçesiyle çalışmaları durduran Kurul kararı neticesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi yetkilileri, Koruma Kurulu kararına uyulacağını ve bir değerlendirme yapıldıktan sonra, bundan sonrası için karar verileceğini açıklamışlardır[1624].

Hürriyet Gazetesi'nin "Toprak Tiyatro Yeşillendi" başlıklı haberinde [1625]; İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir'in 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun durdurulmasını istediği Konak Meydanı'ndaki toprak amfi tiyatroyu yeşillendirdiği ve düzenlemenin yalnızca seyir terası olduğunu belirten

---

yapılan kaçak yapılaşmalarla ilgili ve özellikle Konak Alt geçidi ile ilgili olarak CHP'nin il başkanlığının eleştirileri yayınlanmış ama o dönemin başkanının DSP'den CHP'ye geçmesi üzerine bu manadaki eleştirilerin hepsi bitmiş tam tersi bu eleştiriler yerine yukarıdaki haberde de görüldüğü üzere bu kaçak yapılaşmaların genel başkan düzeyinde açılış törenleri düzenlendiği ve basında mutlak beğeni ifadelerinin yer aldığı söylemler dönemi başlamıştır. Konak Meydan düzenlemesine konu olan tüm işlemler ve özellikle mahkeme kararı ile kaçaklığı sabit olmuş yapılaşmaları öngören işlemler gerçek anlamda "turnusol" olmuş ve neticede İzmir ölçeğinde idarenin siyasi, basın ve yargısal denetimi noktasında çok kötü bir imtihan verilmiştir.

[1623] **"Konak'ta Yapılan Amfi Tiyatro İnşaatı Durduruldu",** Haber Ekspres Gazetesi 13.10.2003.

[1624] Haberin tarihi olan 13.10.2003 tarihi itibariyle meselenin yargısal denetimi için açılan davalarda ne bir yürütmenin durdurulması karar ve ne de bir keşif kararı henüz daha yoktur. Bu gerçekten üzücü bir durumdur. Yani bu haberden de görüldüğü üzere idare hiçbir plana dayanmadan kaçak yapılaşma üstüne kaçak yapılaşma yapmış ve bunların tabir yerinde ise en uç noktasındakini ancak görüp durdurabilen Korulun bundan daha büyük ve insan hayatı bakımından tehlike arz eden ve standartlara aykırı kaçak alt geçidi göremeyen kurulun üye bazında yönetimle olan hissi bağları veya başka etmenler söz konusu olabilir. Ama yargısal denetim içinde (**İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E., 2003/934 E. ve 2003/936 E.** sayılı dosyalarını kastediyoruz**.)** böyle sübjektif unsurlar olamayacağına göre burada kurulun bile "artık dur" diyebildiği bu kaçak yapılaşmalara mahkemenin yaklaşık iki sene sonra ve ancak çok az bir kısmına hukuken dur diyebilmesi idari yargılama usulü Kanununu ve bu kanunun mahkemelerce uygulama süreçlerinin tüm olarak gözden geçirilmesini ve ayrı bir inceleme konusu yapılması gerekliliğinin önemini bize hissettirmektedir.

[1625] **"Toprak Tiyatro Yeşillendi",** Hürriyet Gazetesi 21.10.2003

yetkililerin, belgelerin Koruma Kurulu'na gönderildiğini, kalıcı, betonarme çalışma olmadığı için sorun çıkmayacağını vurguladıkları haber içeriği olarak kamuoyunun bilgisine aktarılmıştır[1626].

Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan "Konak Meydanı'ndaki Binalara Uyum Boyası" başlıklı haberde [1627]; Büyükşehir Belediyesinin yeniden düzenlediği Konak Meydanı'na cephesi olan binalar da uyum sağlamaya dair düzenleme içine girdiği bilgi olarak verilmiştir. Ahmet Piriştina, Konak Meydanı'na cephesi olan kamu binalarının dış yüzlerindeki kötü görüntülerin giderilmesi ve renk uygunluğu sağlanması için Vali Göksu'nun konuya duyarlı olması nedeniyle ilk çalışmayı yaptırdığını belirterek, Kemeraltı girişindeki binanın boyandığını, İş Bankası ve Akbank'ın da aynı duyarlılığı göstermesini beklediklerini belirtmiştir.

Mahkeme kararları ile Meydandaki kaçak yapılaşmalar (Konak Alt Geçidi ve Meydan Düzenlemesinin Kıyı Alanı içinde kalan sair imalatları gibi) ortaya çıktığına göre ve bu davalara Karayolları Genel Müdürlüğünün de müdahale talebinde bulunduğu da ayrı bir vakıa iken bu kaçak yapılaşmaların hemen kara tarafında bulunan valilik binasında görev yapan valinin bu kaçak yapılaşmalar için kanunlara ve meydanın tarihi kimliğine uyum sağlayıp dava açması veya açılan davalara müdahale talebinde bulunması doğal bir beklenti olarak kendisini göstermiştir. Ama dönemin valisinin bu manada bir uyarısı dahi basında yer almamıştır. Meydan Düzenlemesi içindeki hukuka ve tekniğe aykırılıklar ortada iken bu kaçak yapılaşmalar bitip resmi açılışları parti genel başkanları ve milletvekilleri ve valinin katılımı ile yapıldıktan sonra aynı valinin bina dış cephe boya renklerinde uyum noktası araması çok ciddi bir tezat olarak görülmektedir. Büyükşehir yönetimi ile "sıkı işbirliği" yapan meslek odaları ve bir kısım [1628] basının yanı sıra yine bu dönemin valisi hakkında da bu manada eleştiriler yapılmakta ve bunların her konuda

[1626] Yukarıdaki haberde görüldüğü üzere kaçak yapılaşmayı durduran kurulun kararını bir başka şekilde yorumlayan yönetimin "o olmadı bu olsun" "ama illa olsun" mantığı içinde hareket etmesinin bir tek sebebi vardır o da fevkalade ağır işleyen idari yargı mekanizmasıdır. Bu "yeşillendirme" işlemi de Koruma Kurulu tarafından uygun bulunmamış ve netice itibariyle bu bölge mahkeme kararında yer aldığı gibi "plansız bir alan" olarak kalmaya devam etmiş ve üzerinde kaçak yapılaşma yapılanlar hakkında Koruma Kurulunun hiçbir şilemi olmamıştır.

[1627] **Konak Meydanı'ndaki Binalara Uyum Boyası",** Hürriyet Gazetesi 06.11.2003

[1628] Bu kısım İzmir Basının çok önemli bir kısmıdır ve yukarıda incelendiği üzere bu kısımdan Belediye tarihinde hiç görülmediği kadar basın danışmanı Büyükşehir de görev almıştır.

"sıkı işbirliğini" doğru bulmayan bazı köşe yazarlarınca açıkça dile getirilmekteydi. Örneğin Süleyman Gençel'in o dönemin valisi hakkında kaleme aldığı Haber Ekspres Gazetesinin 30.07.2003 tarihli ve "Yerde Buldum" başlıklı köşe yazısında[1629] kullandığı ifadeler bu manadaki "sıkı işbirliğine" karşı yapılan ender eleştirilerden bir tanesidir. Yazarın bu dönemki Büyükşehir yönetiminin meslek odaları ile ve basınla kurduğu "sıkı ilişkinin" çeşitli görünümlerini ele alan köşe yazılarına çalışmanın ilgili bölümlerinde değinmiştik. Aynı yazarın bu kez bu sıkı işbirliğinin bu dönemin valisi ile olan görünümünü ifade eden bu yazısı ile birlikte tüm yazılarının bir bütün haline getirilmesi ve bunların hakkında köşe yazarının mahkemeden ne bir tekzip kararı ne de bir tazminat kararı almamış olması yazarla yaptığımız görüşmede kendi benzetmesi ile İzmir'de bu dönem itibariyle bir "değişik uygulamanın" olduğunu göstermektedir.

21.11.2003 tarihinde yayınlanan "Piriştina'ya Soruşturma" başlıklı haberde[1630] konak meydan düzenlemesinin plansız yapılaşmasından dolayı yapılan şikayet üzerine İçişleri Bakanlığının soruşturma izni vermesinin haberi yer almaktadır. Vesayet denetiminin, basın denetimi manasında işlenmesinin bir örneğini göreceğimiz haberde durum şu şekilde kamuoyuna duyurulmuştur; *"İçişleri Bakanlığı, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina ile 12 belediye bürokratı hakkında soruşturma izni verilmesine karar verdi. İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun imzası ile yayınlanan soruşturma izinleri Konak Meydanı'nın onaylanmamış imar planlarına dayanarak yapıldığı ve Üçyol-Bornova metrosundaki istasyonlar, hat ve vagonlardaki reklâm panoları ihalelerinde usulsüzlük yapıldığı*

[1629] Dönemsellik girdabı içine girmeden yazılarını kale alan Süleyman Gençel'in yazısında dönemin valisi hakkında bu manada eleştiriler yer almış ve bu yapı kendi "post-it" kurgusu içinde okuyucu ile paylaşılmıştır*: "...Pazar akşamüstü yerde bir post-it buldum. Üzerinde kimin olduğuna dair bir imza yoktu. Ancak, post-it dikkatimi çektiği için kaleme alıyorum. Bakalım bu post-itin sahibi bulunabilecek mi?"Her tarafa şirin görünecek..Tüm siyasi partilere aynı mesafede kalınıyor izlenimi yaratılacak, ancak kapı arkasından birine destek verilecek. Kentin sorunlarını çözen isim olarak öne çıkılacak, hatta başka yöneticilerin görevleri bile üstlenilecek. Medyadaki ayrımcılığa çok önem verilecek. Özellikle tek bir yayın organı üzerinden hareket edilecek. Kentin sorunları arasında otomobil sporları önemli ağırlığı üstlenecek. Kıyafetlere dikkat edilecek, Versace ismi öne çıkarılacak. Kravatlarda cafcaflı renkler seçilecek, böylece daha iyi fotoğraf verilecek. Eşin işlerine karışılmayacak. Ancak, yaptığı etkinlikler mutlaka takip edilecek. Gerekirse bunlar için bir ekip seferber edilecek. Köşe yazarlarıyla iyi geçinilecek, övgü dolu sözlerin yazılmasını sağlamak için ilişkiler sıcak tutulacak. Her gün yapılacak işlen için sözler verilecek, ancak bunların küçük bir kısmı gerçekleştirilecek. Arada bir izlenim bahanesiyle yurtdışına kaçılacak. Kokteyller tek tek dolaşılacak, krem takımının kokteylleri mutlaka takip edilecek. Emniyet konusunda yaşanan sorunlar, gizli görüşmelerle masaya yatırılacak. Gerekirse sorumlulara yönelik kulis faaliyetleri yapılacak..."*

[1630] **"Priştina'ya Soruşturma"** Hürriyet Gazetesi 21.11.2003

gerekçesiyle verildi. Konak Meydanı ile ilgili Olarak Piriştina ile birlikte Genel Sekreter Cumhur Utkan, Fen İşleri Daire Başkanı Cemal Sümengen, Genel Sekreter Yardımcısı Hasan Fehmi Mani, Mimar Sedat Baylan, Encümen Üyeleri Hasan Topal, Tülay Azeri, Sahibe Kılıç ve Fırat Ünver hakkında soruşturma izni verildi. İçişleri Bakanı Aksu imzası ile yayınlanan karar yazısında Konak Meydanı ile ilgili olarak İzmir Büyükşehir Belediyesince düzenleme yapılan Konak Meydanı'nın bir kısmının deniz dolgu alanı niteliği taşıdığı için yapılacak her türlü inşai faaliyetin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na onaylatılacak imar planlarına dayandırılması gerekirken imar planlarının bakanlığa onaylatılmadan, koruma kuruluna onaylatılmakla yetinilmiş olması[1631] *nedeniyle soruşturma izni verildiği açıklandı*[1632]**"**.

21.11.2003 tarihinde yayınlanan Yeni Asır Gazetesinde de yukarıdaki haber muhtevasına benzer bir yaklaşımla konu işlenmiş ama burada konu ile ilgili açılmış mahkeme kararlarına da atıf yapılmış ve neticede hem yargı denetimi ve hem de vesayet denetimi açısından ortada bir sorumluluk durumunun olduğunun altı çizilmiştir. "İçişleri Bakanlığı, Piriştina Hakkında Soruşturma Açılması İçin İzin Verdi**"** başlıklı haberde[1633] ; **"**İçişleri Bakanlığı, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina ile 12 belediye bürokratı hakkında soruşturma izni verilmesine karar

[1631] Burada bakanlık soruşturmasında yanlışlık vardır, şöyle ki; meydan düzenlemesi şeklinde ifade edilen kaçak yapılaşmaların bir kısmı (alt geçidin kara tarafındaki yapılaşmalar) sonradan plan içine alınmış ve kuruldan da bu manada (çok tartışılacak bir karardır bu) kısmi bir onay görmüş ama alt geçit kapsamındaki kısım ve alt geçidin deniz tarafındaki olan kısım ise hem bakanlıktan tasdik görmemiş ve hem de kuruldan da onay almamıştır. Plan olmayan bir yere Koruma Kurul'unun onaylama yapamayacağı bir gerçek olduğuna göre burada İçişleri bakanlığı soruşturma izni verirken meseleyi yumuşatarak tıpkı meydan düzenlemesi gibi kısmi bir karar verdiği düşünülmektedir. Dönemin İzmir Valisi Yusuf Ziya Göksu'nun, İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun kuzeni olması hasebi ile ve valinin Büyükşehir Belediyesi Başkanı Piriştina ile yakın ilişkisinin bu manada ki soruşturmaya tesir edip etmediğini sorgulayan davacının bu manada bir delil bulamadığını ifade etmesi bile bize vatandaşın bu denetim mekanizması için duyduğu güveni yansıtması bakımından ilginç bir veridir diye düşünülmektedir.

[1632] Bu manada hukuki sorumluluğun olduğuna dair esas hüküm **İzmir 3.İdare Mahkemesinin 2003/680 E. ve 2005/60 K.** sayılı mahkeme ilamında yer almaktadır. Bu manada hukuka aykırı işlem için bölgeyi kendi alanında korumakla görevli İzmir 1.Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun hiçbir işlem yapmadan sessiz kalmasının benzer durumunu her işlemde görmek durumunu her vatandaş isterse kurul bu ikircikli duruma karşı nasıl bir uygulama getirir bilemiyoruz ama bu müessesesinin bağlı olduğu yasal mevzuatın bir daha en baştan düzenlenmesi ve kişisel yaklaşımlarla koruma görevi arasında inisiyatif ve şahsi görüş sübjektifliğini ortadan kaldıracak hükümler koymanın zamanı gelmiştir kanaatindeyiz.

[1633] **"İçişleri Bakanlığı, Piriştina Hakkında Soruşturma Açılması İçin İzin Verdi"** Yeni Asır Gazetesi 21.11.2003

verdi. İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun imzası ile yayınlanan soruşturma izinleri Konak Meydanı'nın onaylanmamış imar planlarına[1634] dayanarak yapıldığı ve Üçyol-Bornova metrosundaki istasyonlar, hat ve vagonlardaki reklâm panoları ihalelerinde usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle verildi. Konak Meydanı ile ilgili olarak Piriştina ile birlikte Genel Sekreter Cumhur Utkan, Fen İşleri Daire Başkanı Cemal Sümengen, Genel Sekreter Yardımcısı Hasan Fehmi Mani, Mimar Sedat Baylan, Encümen Üyeleri Hasan Topal, Tülay Azeri, Sahibe Kılıç ve Fırat Ünver hakkında soruşturma izni verildi. İçişleri Bakanı Aksu imzası ile yayınlanan karar yazısında Konak Meydanı ile ilgili olarak İzmir Büyükşehir Belediyesince düzenleme yapılan Konak Meydanı'nın bir kısmının deniz dolgu alanı niteliği taşıdığı için yapılacak her türlü inşai faaliyetin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na onaylatılacak imar planlarına dayandırılması gerekirken imar planlarının bakanlığa onaylatılmadan, koruma kuruluna onaylatılmakla yetinilmiş olması nedeniyle soruşturma izni verildiği açıklandı.

Hürriyet Gazetesi'nin "Suçlanan Piriştina, Muhbir Özfatura" başlığı altında yayınlanan haberde [1635]; Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina ile eski başkan Burhan Özfatura'nın, İçişleri Bakanlığı soruşturmalarında karşı karşıya geldi denilerek, Konak Meydanı'ndan sonra Gündoğdu Meydanı'ndaki Cumhuriyet heykelini de şikâyet eden Özfatura'nın resmi belgelerde "Muhbir-müşteki", Piriştina ise "Hakkında Ön inceleme yapılan kişi" olarak yer aldığı belirtilmektedir ki burada Bakanlığın "Soruşturmaya İzin Verme" yazısının kaleme alınış tarzından ziyade haberi yazan basın mensubunun konuyu yanlış anlamasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki ; İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığının soruşturma izni verilmesine dair kararında[1636] muhbir olarak eski belediye başkanının ismini veren gazete yanlış bir haber vermiştir. Bu kararda 3 tane husus beraber incelenmiş bunlardan birincisi Konak Meydan düzenlemesindeki onaylanmamış imar planına dayanarak düzenleme yapılması ve bu alanın korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olduğundan

[1634] Düzenleme içinde "Plansız Alanlar" halen mevcuttur. Burada Bakanlık Soruşturma İzni meseleyi yumuşatma içinde ele almıştır. Bu durum yukarıda incelendiği gibi mahkeme kararlarında açıkça yer almıştır.
[1635] **"Suçlanan Priştina, Muhbir Özfatura",** Hürriyet Gazetesi 19.12.2003
[1636] İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığının 15.10.2003 tarih ve 2003/204 Karar numaralı soruşturma izni verilmesine dair kararı

KVTVKK'dan izin alınmadığı, kıyı kenar çizgisi içerisinde bulunmasına rağmen bayındırlık ve İskan Bakanlığının onayının alınmadığı, ikincisi ise Üçyol ve Bornova metro İstasyonları ile hat ve vagonlardaki reklam panoları ihalelerinde usulsüzlük yapıldığı ve ihale konusu panoların gelirlerinin tahsil edilmediği, üçüncüsü ise İzmir Büyükşehir Belediyesi Beton ve Asfalt Enerji Üretim ve Dağıtım Tesisleri Ticaret ve Sanayi A.Ş.ne (İZBETON) usulsüz olarak ihalelerin verilmesi suretiyle belediye şirketlerine kaynak aktarıldığı şeklinde üç hususu içermektedir.

Burada ilgili kararda beş tane isim (muhbir-şikayetçi olarak) zikredilmekle beraber Konak Meydan düzenlemesi ile ilgili şikayette bulunan vatandaşlar Av. Yalçın Uysal, Mehmet Ersivri, Görkem Saday ve Kahraman Çeliker adlı vatandaşlar olup bunlar Meydan düzenlemesi hakkında da dava açan vatandaşlardır. Diğer iki konu hakkında şikayette bulunan ise eski belediye başkanı Burhan Özfatura'dır. Bu gazete haberinde mesele çarptırılmış ve bu işlem hakkında dava açan vatandaşların konu hakkında şikayetleri bulunan diğer konularla ilgisi ve şikayet dilekçeleri söz konusu değildir. Burada içişleri Bakanlığı kararında yazılım yanlışlığı vardır. Birbiri ile alakası olmayan üç konu hakkında sanki bütün şikayetçiler beraber şikayette bulunuyorlarmış gibi bir durum doğmuştur ki ilgili şikayet dosyası yargı dosyalarının içinde de incelendiği üzere burada Meydan düzenlemesi hakkında yanlış bir irtibatlandırma yapılmıştır.

Güler Özkan, "Kısa Devre" adlı köşesinde[1637], "*İzmir'in Kimliği"* başlıklı yazısında ; Meydan düzenlemesi hakkında bu dönem itibariyle basında sıkça görülen "mutlak sıkı işbirliği dışına çıkmama" çizgisinin tam tersi bir istikamette bir objektiflik göstererek Meydan düzenlemesini bir bütün olarak eleştirmiştir. Yazar bu yazısında, İzmir'in kimlik arayışının hala devam ettiğini, gözümüzün önünde yükselen tarihi ve turistik kent kimliğinin görmezden gelinerek simgelerinin de bir bir ortadan kaldırıldığını, Karşıyaka İskelesi'nden gelirken ya da araçta giderken baş çevrilmesiyle anında göze çarpan Saat Kulesi'ni şimdi görülebilmesi için bayağı çaba sarf edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yazar birazda iğneleme tarzı bir üslupla konuyu ele almış ve şu ifadelerle meydanın görünümünü tasvir etmiştir : "… *Bir yürüyüş mesafesi ile erişilebilen Kemeraltı'nın, yürüyüşler mesafesine uzamıştır.*

[1637] **"İzmir'in Kimliği",** Gazetem Ege 02.11.2003

Yağmurda, çamurda; gencin, yaşlısının zorlanacağı, meydanın güzel olduğu (!), kenarlarda minik fıskiye ve oturma yerlerinin güvercinlerin, falcıların, meydanı Karşıyaka İskelesi'ne bağlayan köprü ve üzerindeki yelkenlilere benzer dekorun, altında ise özellikle akşamüzeri doluşan sıra sıra işportacıların, biraz alçakça (!) bir alt geçit olduğunu söylüyor ve tüm trafiğin buradan işlediğini ve göz ucu ile (pardon faltaşı gibi açılan gözlerle) görülebilen veya görmeye çalışılan İzmir'in simgesi Saat Kulesi ile Tarihi Hükümet Konağı'nın görüntüsünün siliniverdiğini haykırıyor".[1638]

" Açık Dosya" adlı köşesinde[1639], *"Konak'ta Meydan Kaldı mı?"* başlıklı yazısında yazar Ertan Sayın, İzmir Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi'nin, 'Aydın Doğan Kent Mimarisi Kent Dokusu' ödülünü aldığını, bu ödülün verilirken nelere dikkat edildiğini merak ettiğini, zira Konak Meydanı'nı meydan olmaktan çıkaran dev bir karmaşa alanına dönüştüren bu projenin, böylesine önemli bir ödülü alırken "*Yasalarla Sorunu Olmaması*" gerektiğini, projenin kaçak yapıldığı iddiasıyla mahkemelerde dava konusu olduğunu, bir sürü profesörün de bu meydan düzenlemesi için yazdığı olumsuz raporun olduğunu ve tüm bunların ödül verilmemesi için bir sorun taşımıyorsa "*gerisini bilemeyeceğini"* ifade etmektedir.

Hürriyet Gazetesi'nin "Altgeçit Uzlaşmayla Çözülür" başlıklı haberinde[1640]; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın, İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin Konak'taki alt geçit için verdiği iptal kararıyla ilgili olarak, yargı kararlarını saygıyla karşıladığını ancak kararın gerekçesine bakıldığında aslında çok kolay çözülecek bir sorun olduğunu, alt geçidin bulunduğu bölgenin 1/5.000 ve 1/1.000'lik imar planları olduğunu, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun da onayladığını, ancak Kıyı Kenar Kanunu'na göre Bayındırlık Bakanlığı'nın onayının da gerekli olduğunu, Koruma Kurulu'nun viyadüklerle ilgili kararında İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Karayolları Genel Müdürlüğü'nün bir

[1638] Bu dönem itibariyle basınla Büyükşehir yönetimi arasındaki "sıkı işbirliği" çizgisi dışına çıkarak bir entelektüel olarak tüm İzmir'e ait olan Konak Meydanındaki kaçak alt geçit ve buna uydurulmaya çalışan tüm meydan düzenlemesi içindeki çizgisizliğe güzel bir basın denetimi örneği veren yazarın tespitleri tekniğin şahsi ifadelerle bir makale haline gelmesinin ve konunun hicaz sanatı içinde aktarılmasının güzel bir örneğidir. Somut davada bilirkişi heyetinin bu anlamda bir görüş paralelliği yaşamamasının izahını yapmak biraz güç bir konu olarak kendisini göstermektedir.
[1639] **"Konak'ta Meydan Kaldı mı?"** Gazetem Ege 30.03.2003.
[1640] **"Alt Geçit Uzlaşma İle Çözülür"** Hürriyet Gazetesi 16.04.2004.

mutabakata varmasının önerildiğini, yakında karşılıklı uzlaşmaya varmayı umduğunu ifade etmesini haberleştirmiştir.

Burada Konak Meydanı içinde yer alan ve Konak Köprülü Kavşağı olarak bilinen ve geçen dönem itibariyle Bayındırlık Bakanlığının ve o dönemdeki Büyükşehir yönetiminin beraberliği[1641] ile yapımına başlanan ancak mahkeme kararı ile durdurulan hukuka aykırı bir uygulama ile bu dönemki Büyükşehir yönetiminin hiçbir plan + projeye+ Koruma Kurulu Kararına dayanmayan ve standartlara aykırı kaçak alt geçidin bir anlamada becayiş ile yasallaştırılarak iki dönemin iki yanlışının halledilmesi anlamındaki yanlışlığın basın denetimi açısından kamuoyuna bu şekilde aktarılması gerekirken bunu "uzlaşma" benzetmesi ile tabir yerinde ise çok aşırı derecede yumuşatarak kamuoyunun bilgisine sunma gayretinin geçen dönem değil de bu dönem yapılmasının basın ile yerel yönetim arasındaki "sıkı işbirliği"nin bir gereği gibi algılıyoruz. Her iki dönemin aynı Konak Meydanında yaptığı iki yanlışlık bu manada haksızlık ve hukuksuzluk içinde altında başka nedenlerin aranması gereken bir çizgideki becayişi Konak Meydanı açısından tarihi bir hata olarak görüyoruz.

Posta Ege Gazetesinin "Piriştina'ya Destek Geldi" başlıklı haberinde[1642]; Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın, Konak'taki alt geçit ve viyadük için Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na "uzlaşalım" çağrısı yaptığı belirtilerek, Başkan'ın bu çağrısına iş alemi, meslek odaları ve sivil toplum örgütlerinden de destek geldiği, yöneticilerin; Başkan Piriştina'nın uzattığı elin karşılıksız bırakılmayacağını, kısır çekişme nedeniyle bunları kaybetmenin israf olacağı fikrini savunduklarını ifade ettikleri belirtilmektedir[1643].

[1641] Burada planlama aşamasındaki beraberliği kastediyoruz. Planlamadan sonra ki uygulamayı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yürütmüştür.

[1642] **"Piriştina'ya Destek Geldi",** Posta Ege 26.02.2004

[1643] Büyükşehir yönetiminin "sıkı işbirliği" içindeki bir kısım basından birisi olan ilgili gazetenin meydan düzenlemesi içindeki iki hukuka aykırı yapılaşmanın (Köprülü Kavşak plan+ projesi olan ve kurul izni bulunan ama mahkeme kararı ile dayanağı olan işlemin iptali söz konusu olan bir hukuka aykırı bir yapılaşma olup Konak'taki alt geçit ise plan+proje+ Kurul izini bulunmayan ve bu hiçbir hukuki dayanağı olmayan uygulamanın mahkeme kararı ile de iptali söz konusu olan bir işlemdir.) büyükşehir yönetimi başkanı tarafından pazarlık masasına oturtulması ve "al gülüm ver gülüm" mantığı içinde iki yanlış ile daha büyük yanlış oluşturma çalışmasını bir uzlaşma olarak nitelendirmek gerçekten çok büyük bir haksızlıktır.

Sabah Gazetesi'nin "Bakan Ergezen 10 Günlük Süre İstedi" başlıklı haberinde[1644]; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın, Konak Viyadüğü ve Alt Geçidi'yle ilgili hazırlanan yeni imar planlarını Bayındırlık ve İskân Bakanı Zeki Ergezen'e verdiği, Bakan Ergezen'in planların incelenmesi için 10 gün süre istedi belirtilerek, Planın kabul edilmesi halinde Konak Köprülü Kavşağı'nın inşaatına 1 ay içinde başlanabileceği ifade edilmekte ve Bakan ile olumlu bir görüşme yaptıklarını ifade eden Piriştina'nın, Bakan'ın İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun aldığı kararlar çerçevesinde hazırlanan planlara kısa sürede onay vereceğini beklediğini ifade ettiği haberi verilmektedir[1645].

Yeni Asır Gazetesi'nde yayınlanan "Konak Meydan Planı Büyükşehir'den Geçti" başlıklı haberde[1646]; Konak Meydanı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı değişiklikleri, Büyükşehir Belediye Meclisi'nde oy çokluğu ile kabul edildiği ifade edilerek, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile İzmir Büyükşehir Belediyesi plan konusunda mutabık kaldıkları, konunun daha sonra İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun onayına sunulacağı belirtilmektedir. Aynı haberde Bayındırlık Komisyonu'ndan gelen önergenin görüşülmesi sırasında söz alan AKP Grup Sözcüsü Kenan Çakar alt geçidin Yasal olup olmadığı konusunda görüş ayrılıkları olduğunu belirterek AKP Grubu olarak kıyı kenar çizgisinin iç kısmında kalan bölümü onayladıklarını, kıyı kenar çizgisi dışında kalan alt geçitle viyadüklerin büyük bir bölümünü kapsayan kısımla ilgili onay yetkisinin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nda olduğunu söyledi. Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu, alt geçitle ilgili mahkeme kararını hatırlatan Çakar'a aynı durumun viyadükler için de söz konusu olduğunu, alt planın belediye meclisinde kabul edilmesiyle, alt geçit ve

[1644] **"Bakan Ergezen 10 Günlük Süre İstedi"** Sabah Gazetesi 28.02.2004

[1645] Geçen 4 sene boyunca Büyükşehir yönetimi kendinden önceki dönemden farklı olarak Konak köprülü kavşağına karşı çıkmış ve yıllarca bu yapılaşma mahkeme kararı gereği yarım kalmıştır. Bu yapılaşmaya yaklaşık 200 metre mesafede bu sefer kendisi plan+proje+kurul karına dayanmayan kaçak bir alt geçit yapmış ve iki taraf karşılıklı açılan davalara müdahale talebinde bulunarak bir nevi hasım olmuş ikin burada basın denetimi yapan bu gazetenin ortadaki iki yanlışlığı bertaraf etme ve kamufle etme anlamındaki bu pazarlığı kamuoyuna çok iyi anlaşma zemini olarak aktarmaları hukukun üstünlüğü adına çok üzücü bir durumdur. Konak Meydanın bu manada ki pazarlıklar yerine Uluslar arası bir yarışma ile ve Hukukun üstünlüğü çizgisi içinde tasarlanması neticede bir ütopya haline gelmektedir.

[1646] **"Konak Meydanı Büyükşehir'den Geçti"** Yeni Asır Gazetesi 19.05.2005

viyadük sorununun aşılacağını, alt geçit kurtulursa Varyant Viyadükleri'nin kurtulacağını belirtti[1647].

Büyükşehir Belediyesi'nin meclis kararını Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na göndereceği, bakanlığın da kendi sorumluluk alanı içinde kalan alt geçit ve viyadüklerin bir kısmının yer aldığı planları onaylamasıyla Konak'taki sorunların aşılacağı belirtildi.

Mustafa Yılmaz**,** ***"İzmir'i Bize Bırakın"*** başlığı altında Yenigün Gazetesi'nde yayınlanan yazısında[1648], Ziraat Bankası ve PTT Genel Müdürlüğü'nün İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne karşı açtığı davalar yüzünden önce Kordon ve Konak'ta 3 yeşil alanın sökülmesine şahit olduklarını, sonra da Konak'ta ana yolun bile kapanabileceği gerçeği ile karşı karşıya kaldıklarını, bu işin önü alınmazsa, Güzelbahçe, Balçova, Narlıdere, Güzelyalı ve Mithatpaşa yönünden gelen araçların Alsancak ve Basmane'ye ulaşamayacaklarını belirtmiştir[1649].

Bülent Turan, Haber Ekspres Gazetesi'nde yayınlanan "*Yine Konak Meydanı"* başlıklı yazısında[1650], Konak Meydanı'nın başına gelenleri sırasıyla

---

[1647] İzmir Büyükşehir Belediyesinin 18.02.2005 tarihli 4.birleşim toplantısı tutanaklarından ve bu haber metninden görüldüğü üzere Konak Köprülü Kavşak ile Konak'taki kaçak alt geçidin karşılıklı pazarlıkla yasal getirilmesinde sıkı bir pazarlık tartışmasının yapıldığı ve burada bazı meclis üyelerinin alt geçit hakkındaki mahkeme kararını ileri sürmeleri üzerine Büyükşehir yönetiminin de viyadükler hakkındaki mahkeme kararını ileri sürmesi Konak Meydanının gelişimi tarihindeki en hukuka aykırı bir oluşumunu sergilemiştir. AKP Büyükşehir Meclisi grup sözcüsü olan Yusuf Kenan Çakar ile bu konuda yaptığımız görüşmede kendisinin bu pazarlığa karşı olduğunu ve hatta o dönem basında da yer almış olan tartışmayı hatırlatarak devrin Bayındırlık Ve İskan Bakanına İzmir adına sadece bürokratlarla değil yerel seçilmiş temsilcilerle görüşülmesi gerektiğine dair tartışma yaşadığını ve bu anlamda Merkezi yönetimlerin bu anlayışa yıllardan beri uygulaya geldiklerinin altını çizerek konu hakkında ki görüşlerini açıklamıştır. Ayrıca kendisinin Konak Meydanı bütününde bir planlama yapılması gereğine inandığı için kaçak alt geçit köprülü kavşak pazarlığını da doğru bulmadığını da açık yüreklilikle ifade etmiştir. Müteahhit firma perspektifinde hazırlanan projeler merkezi yönetimlerin yerele bir şekilde dayatması anlamındaki oluşuma İzmir ili içinde bir çok örnek vermek mümkündür. Bunların en barizi Kordon Yolu Projesinde kendisini göstermiştir ki çalışmanın ilgili bölümünde konu detaylı olarak incelenmiştir.

[1648] **"İzmir'i Bize Bırakın"** Yenigün Gazetesi 25.04.2005

[1649] Bu haberde bizim dikkatimizi çeken husus şudur ki Konak Meydanı düzenleme sahası içinde zemin üzerindeki mülkiyet hakkı hiç nazara alınmadan bir uygulama yapılıyor ve hak sahibinin mahkeme kararını istemesi üzerine yıllar sonra bu durum ortaya çıkıyor. Yani meydan düzenlemesinde bölgenin bütünü tarihsel öğeleri topoğrafik yapısı ve denizle olan ilişkisi gibi teknik veriler nazara alınmadığı gibi mülkiyet hukukunun da nazara alınmadığı böylelikle ortaya çıkmaktadır.

[1650] **"Yine Konak Meydanı"** Haber Ekspres Gazetesi 05.05.2005

anlatarak bir manada Meydan içindeki hukuksuzlukları kronolojik olarak ortaya koymaktadır. Yıllar önce meydana şekil veren Sarıkışla'nın yıkılarak tarla olarak kullanıldığını, denizin doldurularak iskelenin daha uzağa taşındığını, plana göre yer altından geçmesi gereken araç yolunun hemzemin olarak geçirildiğini, geride kalan büyük alanın dolmuş park ve hareket yeri olarak kullanıldığını, sonra Konak Meydanı için açılan mimari proje yarışması neticesinde seçilen meydanın orta yerinde katlı bir alışveriş merkezini ön gören, hem şehircilik ilkelerine aykırı hem de Kemeraltı esnafı için dev bir rakip olan Galleria Projesi'nin, yargı yoluyla iptal edildiğini, metronun meydanda yer altından mı, üstünden mi geçeceğinin tartışıldığını, neticede yer altından geçirildiğini, trafik yolunun "kısmen" plana aykırı olan alçak geçit ile yer altına alındığını, tarihi banka ve vakıf binalarının görünüşünü kapatan, yayalar için "kambur geçit" yapıldığını, son olarak da "Pier Projesi" olduğunu ve bu manada bütünlük arz etmeyen oluşumların dönemsellik çizgisi içinde devam ettiğini ifade etmektedir. Ziraat Bankası arsa olayında ise kendisinin bir süredir İzmir'in geçerli bir imar planı olmadığını ifade ettiğini, zaten eğer olsa idi kent merkezinde büyükçe bir arsa mülkiyetinin üzerinden yolun geçemeyeceğini, eğer imar planı varsa ve ona rağmen bu arsa üzerinden plana aykırı olarak yol geçiriliyor ise, geriye dönük olarak tüm bürokratların, başkanların yargıda hesap vermesi gerektiğini, geçerli Yasalara göre mülkiyet hakkının kutsal olduğunu, yıllarca bir arsa mülkiyetinin yol olarak kullanılıp da kenti yönetenlerin bundan haberinin olmamasının mümkün olmadığını, yıllarca o mülkiyet, bedel ödemeden kullanıldı, "ben yaptım olduyla" artık bu tip işlerin çözülemeyeceğini, şimdi Yasalara, yönetmeliklere, kentine, kentli ve mülkiyet haklarına saygılı bir yönetim devrinin başladığını umduklarını ifade etmiştir. Çözüm olarak da öncelikle bugüne dek kullanılan yolun işgal bedelinin, mülkiyet sahibine ödenmesi gerektiğini, sonra da bu arsanın, imar planına uygun duruma getirilmesi gerektiğini, yol geçiyorsa kamulaştırılması gerektiğini, geçmiyorsa, çevresinin (Kanun gereği) duvarla çevrilmesi gerektiğini, yolun plana uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirten Turan bu manada ki yaklaşımlarla bu güne kadar Konak Meydanı'na çok zarar verildiğini ifade etmektedir .[1651]

[1651] Olması gereken basın denetimi çizgisinin güzel bir örneği olan bu yazıda elbette ki yazarın

Yazar Cihan Türsen, 14.05.2005 tarihinde Yenigün'de yayınlanan Yeni Çizgi adlı köşesinde, *Kamu Adına İşgal* başlıklı yazısında, Konak PİER önündeki arsa ile ilgili olarak, Büyükşehir Belediyesi ile Ziraat Bankası arasında ortaya çıkan kriz neticesinde, çimlerin söküldüğünü, durakların kaldırıldığını, söküm ekiplerinin çalıştığını, sökersin-sökemezsin, sök-tak tartışmalarının yaşandığını, kentin tam ortasındaki bu rezaletin, "uzlaştılar", "uzlaşma sürüyor" diye kapatılması gerektiğini, yolun, özel mülkiyet alanından geçmiş ve yıllardır kullanılıyor olduğunu, bu duruma benzer TCDD'a ait bir arsadan ve Karşıyaka Girne Lunapark bölgesinde özel mülkiyete ait arsadan da Bulvar yol geçtiğini, yöneticilerin bu hukuksuzluğu bir hak saydıklarını, imar planlarında listesi yapıldığında binlerce özel mülkiyete ait arsanın imar planında, yol, yeşil alan, eğitim tesisi, sağlık tesisi, spor tesisi olarak lekelendiğini, ancak aradan on yıllar geçtiği halde, bu amaçla kullanılmadığını, kamulaştırılmadığını, takas edilmediğini, vatandaşa da başka amaçla kullandırılmadığının görüldüğünü, kamu yararı adına yapılan bu uygulamanın tam bir işgal hali olduğunu, ilk aşamada eğitim, sağlık derken kamu yararı varmış gibi gözüktüğünü ancak bunun sözde olduğunu, esasen bunun özel mülkiyet haklarına yapılan önemli bir kamu zararı olduğunu, daha büyük kamu zararının ise, kamulaştırma yapılamadığı için arsa varken, okulun olmadığını, plan varken sağlık tesisinin olmadığını, yani tüm bunların ne kamuya, ne de mülkiyet sahibine yararı olmadığını ifade ediyor. Belediyeler, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı vd. lerinin, İmar Planlarındaki bu alanları (yol, yeşil alan, sağlık, eğitim...) takas yoluyla çözmeden, bu kurumlara ait mülkiyetleri satmaması gerektiğini, Bu kurumlara hazineye ait arazilerin, öncelikle takas şartıyla devredilmesi gerektiğini belirterek çözümün hemen yanı başlarında olduğunu vurgulamaktadır[1652].

---

mesleğinin teknik bir eğitime dayanması bir faktördür. Ama aynı yazarın geçen dönemde de "mutlak sıkı işbirliği" kapsamı içine girmemesi kendisinin özellikle Konak Meydanını bir bütün olarak ele alan bu yaklaşımı gibi sair hususlarda da gösterdiği çizgi takdir edilmesi gereken bir entelektüel seviyedir. Basın denetiminin bu seviye içinde olması netice itibariyle kamuoyunu doğru bir yöne sürükleyecek ve sonuçta da kente ve kentliye karşı imar haksızlıkları yapılmayacaktır. Bu tespitlerin mahkeme süreci içerisinde yargılamanın hızlılığı ve adilliği şeklinde yansıması da bu toplumsal bilinç sayesinde olacaktır diye düşünülmektedir.

[1652] Yazarın eski bir belediye başkanı ve hukukçu kimliği ile meseleyi ele alması + geçmişte yaşadığı hem idari hem hukuki sorunların çözümündeki pratik birikimi bir manada işin özüne inilmesini sağlamakta ve bu tür olaylarda kurulması gereken çatıyı öngörmektedir. Konumuzla alakalı olarak tarihi gelişim içinde meydan düzenlemesinin bu çerçevede ele alınmasının getirdiği sorunların her geçen gün daha büyüyerek devasa bir sorun haline gelmesinin analizi anlamındaki tespitlere katıldığımızı ifade etmek isteriz.

Yazar Hasan Tahsin, 15.07.2005 tarihinde Haber Ekspres Gazetesi'nde yayınlanan *Alanlarda Durum Vahim* başlıklı yazısında, bazı konuların durduk yerde yeniden toplumun tartışmasına açılmasına, bildik sözlerle karşılıklar verilmesine artık "gıcık" olduğunu, kendisinin ve kendi gibilerinin duyduğu sıkıntıyı, kentin ileri gelenleri ile yöneticilerinin duymadığını, İzmir'in Konak Meydanı ile Kordon yolu konusunda bilinen ve bilinmeyenlerin ne olduğu konusunda ciddi kuşkuların olduğunu İzmir'de herkesin bildiğini ve Konak Meydanı'nın tüm ucubeliği ile İzmirliye yutturulduğu günleri unutmadığını, ne Kordon'un bugünkü halini, ne de Konak Meydanı'nın o "çarşaflı" halini sevmediğini ifade ediyor ve Bayınıdırlık ve İskan Bakanı'nın Müsteşarının kaba söyleminden sonra gündeme yine malum yol meselesinin girmesinin kendisini şaşırtmadığını belirtiyor. Konak Meydanı ile Kordon hakkında ahkam kesenlerin hepsini gece karanlığında da oraları görmeye çağırdığını, İzmir'in adeta "suç" merkezleri gibi olan bu yerlerde, geceleri her cins, boyut ve ebatta canavarın tespih salladığı, aleni fuhuş pazarlıklarının yapıldığı, bu pahalı ve açık yerlerde nedense yeteri kadar polisin hiç olmadığını belirterek bir anlamda meydan düzenlemesinin eksik yönlerini tartışmaya açmaktadır. Kaçak yapılan alt geçidin normal olmayan yüksekliğini bertaraf etmek için yapılan meydan düzenlemesinde ki anlamsız yükseltilerin bir anlamda güvenlik açısından özellikle geceleri yarattığı zafiyetin altını çizen yazarın ayrıca bu alanın geceleri doğru dürüst aydınlatılmamasının, bu alanların "normal" insanların dinlence mekanları halinden çıkardığının tespitini yapması da üzerinde düşünülmesi gereken bir eleştiridir. Yazar aynı yazıda ayrıca Konak ve Kordon düzenlemelerinin bu halleriyle hiç bir şekilde yaşam alanlarına dönemediği gerçeğinin değiştirilmesi gerektiğinin de altını çizmektedir.[1653].

[1653] Yazarın Konak Meydanı düzenlemesinde bilinen ve bilinmeyenlerin ne olduğu hususundaki ciddi kuşkularının olduğunu ifade etmesi ve bu düzenlemenin tüm ucubeliği ile İzmirliye yutturulduğu günleri hatırlatan ifadeleri aslında bir dönemin analizi anlamında bir değerlendirme olup yazarın her iki dönemde de tutarlık arz eden eleştirilerinin varlığı dikkate alınacak olursa konu hakkında ahlaki anlamda her zaman konuşma hakkı olan bir entelektüel olduğu noktasındaki hakkının iadesi bizim basın denetimine verdiğimiz önemin bir tezahürüdür. Gerçekten de yazarın kastettiği gibi Konak Meydanı bir oldu bitti anlayışı ile yapılan ve bir ucube olarak durması üzerine yine o aynı oldu bitti anlayışı ile parça parça ve yan yana diğer ucubelerin "marş marş" anlamında bir araya gelmesiyle tabir yerinde ise bir ucube pazılı meydana gelmiş ama bu pazılın bozulmasının yap-boz parçalarındaki tüm kesim noktalarının bir araya getirilmesindeki zorluk ve maliyet noktalarındaki rakamsal boyut nedeniyle neredeyse imkansız hale gelen yeniden düzenleme imkanının ortadan kalkması gerçeği söz konusudur. Yazarın son 10 senelik yazıları bir bütün olarak ele alınırsa aynı çizgi içindeki tutarlılığı ve basın denetimi noktasında üzerine düşeni yaptığı ama kendisinin de ifade ettiği gibi "Konak

İskender Odabaşıoğlu'nun kaleme aldığı *"Meydanlar ve Miting Kültürü"* başlıklı yazısında yazar, miting ya da gösterinin, adı üzerinde dikkat çekmek için toplanmak ve gösteri yapmak anlamına geldiğini, İzmir'deki Nevruz kutlamasında bazı göstericilerin, kaldırım taşı ile polise saldırması, vitrin camı kırmasının sadece şiddet ve vahşet niteliğinde olduğunu ifade ederken, miting kültürünün nereye gittiğini sorgulamakta ve buradan hareket ederek Konak Meydanı üzerine dikkatleri çekmektedir. Meydanların ise kentin simgesi, kimliği, geçmişten geleceğe uzanan yolculukta birçok anıyı ifade ettiğini, yıllar geçtikçe kentlerde daha çok ve daha büyük meydana ihtiyaç duyulduğunu, turistler için meydanların kenti algılama noktaları olduğunu, kentli için ise, ferah bir mekâna gidip rahatlama, anı tazeleme şansı olduğunu belirten yazara göre, miting kültürünü kaybederken, en önemli meydanımız olan Konak Meydanı'nı da kaybettiğimizi ve yüz binlerin toplandığı simge meydanın, bugün vapur çıkışından Kemeraltı'na girişine kadar uzanan çarpık bir sokak düzenine çevrildiğini ifade etmektedir[1654].

Yazar İsmail Sert, *Şehrin Halleri* başlıklı yazısında, şehirler için meydanların önemine değinerek, son derece güzel benzetmelerde bulunarak bir anlamda soyuttan somuta meseleyi analiz etmektedir. Bilimsel veriler ışığı altına incelemeye çalıştığımız Meydan/Konak Meydanı bütününü gerçekten çok yerinde ifadelerle anlatan bu yazıya bu noktada atıf yapmak istiyoruz : "Şehirlerin varlıklarında meydanlar, insan suretlerindeki gözler değerindedir. Gözümüze ilk takılan, aklımızda son kalan yerlerdir oralar. Ya meydanlarına bakarız şehrin ya meydanlarda durur, şehre doğru çevririz gözlerimizi. Şehri tanımak için meydanlarını ararız. Şehre gelenler orada toplanırlar ve oradan şehrin içlerine dağılırlar. Meydanlar, buluşmak üzere sözleştiğimiz kolay adreslerdir. Gezilerimizde bir meydan mutlaka vardır, bir başlangıç yada bir son olarak. Şehirlerin bir ana meydanı olur. Bir ulu meydanı...

Meydanının tüm ucubeliği ile İzmirliye yutturulduğu günleri unutmadığını", dolayısıyla bu "yutturma" işleminde kendisinin bir dahili olmadığı kanaatindeyiz.

[1654] Yazarın "Konak Meydanının kaybedildiğine" dair tespiti "Meydanın bugün vapur çıkışından, Kemeraltı girişine kadar çarpık bir sokak düzenine çevrildiğine" doğru tasviri ile iddia noktasında kendisini haklı kılmaktadır. Gerçekten kaçak yapılan alt geçidin yanlış gabarilerine kamufle etmek için bu simge meydanın Büyükşehir belediyesi, hükümet konağı ve bu alt geçidin anormalliğini bertaraf etmeye çalışan ve güya Sarıkışla binasının bu yöndeki duvarını simgeleyen yükselti ile küçücük bir alan haline geldiğini ve meydanın Birleşmiş Millet Caddesindeki kotu ile Saat kulesi noktasındaki kot farkı arasında nere ise 2 metre gibi anormal bir kot farkının doğması gerçekten çok üzücü bir durumdur.

Bütün yollar ona çıkar. Bütün yollar ondan dağılır, insanlar ona doğru ya da ondan doğru akarlar. Meydanı, meydanları olmayan bir şehir hayal edebilir miyiz? O şehrin zihnimizde yeri olur mu? Bütünlüklü bir kimlik verebilir, yolumuzu bulabilir miyiz o şehirde? Meydan şehrin renkleri için bir mıknatıstır. Meydanı olmazsa şehrin onu oluşturan unsurlar rasgele etrafa saçılmış demektir. Şehir meydana gelmez o zaman. Onları buluşturan meydandır. Dilimizde 'meydana gelmek' gibi de bir deyim vardır üstelik. Oluşması için bir ana meydan, mutlaka gereklidir bir şehre. Ana meydan bazen paylaşır ululuğunu. İşlevinin bir bölümünü başka bir meydana verir. Üzerine düşen yükü azaltır böylece. Ankara öyledir. Ulus Meydanı ile Kızılay Meydanı birbirlerine benzemeyen iki kardeş gibidirler. Şehri ikiye ayırıp paylaşmışlardır. İkisinin de payına düşenden şikâyeti yoktur. Hatta başta hangisi vardı? Diğeri ne zaman şekillendi? Bu soru gündemde bile değildir artık. Bazen de şehir o kadar uzun yaşar, medeniyet yüzyıllarından geçer ki; farklı meydanlar edinir kendine. İstanbul öyledir. Yükü o kadar ağırdır ki; nice meydanlar ince ince paylaşımlarla, ancak taşıyabilirler. Gözleri hep mahmur bakan İzmir, açıkçası şanssızdır meydan bahsinde. Mesela; aynanın karşısında her sabah uzun zamanlar harcayan genç kızlar gibidir Konak Meydanı. Hala gözlerini kendine yakıştıramamıştır. Ana meydan olma iddiasını kendiliğinden yüklenen Konak meydanını bugünlerde yazmak biraz zor. Ancak bundan 10 yıl öncesine gittiğimizde de Konak Meydanı yazılamazdı. Çünkü denize sınır olduğu ve otobüs duraklarıyla sıkıştırıldığı, nohut meydanlığından bu yana 'sürekli yapım' halinden kurtulamamıştır. Yani 'sürekli bozuk' halden. Sivilceleriyle başı dertte bir ergen olarak kalmıştır hep. Hani o birden büyüyen ergenlik dönemleri olur. Vücut kontrolden çıkıverir. Beden hızla öne geçer. Ses tonundan bakışa kadar nice halimiz bedenin gelişmesine gecikmelerle ayak uydurur. Ve o geçiş dönemi müthiş sancılıdır. Saklanmak gelir içimizden, saklanıp; vücut uyum içinde bir büyüklük kazanınca ortaya çıkmak isteriz. İşte hep o halde Konak Meydanı. Geometrisi de hep dengesizdir o günden bugüne. Saat Kulesi, Konak camii, Vilayet binası bu yanında hep ağırlık merkezi olmuşlardır. Diğer yanı sınırsız ve şekilsiz kalmış, fotoğraf tamamlanamamıştır. Araya giren yol, denizle komşuluğunu zedelemiş, dahası sırdaşlığını bozmuştur. Yolun üstünün kapanması eski muhabbetlerini geri getirmeye yetmemiştir. İnsanların ulaştığı noktaları canlı kabul edersek; bir köşesi hala uyuşuk haldedir. Konak meydanını kullananlar hep

Saat Kulesinin çekim alanı içinde toplanmaktadırlar. Meydanlık özelliği sadece orada var çünkü. Gerisi daha çok park kimliğinde. Şu anda var olduğu biçimiyle ne kadar devam edeceğinden de kimse emin değil. Özetle; Konak Meydanı ana meydan olmanın ağır yükünü taşıma yeteneğini bir kere kaybetmiş, bir daha da yakalayamamıştır. Hala meydanını bekliyor, meydana gelmeyi umuyor şehir'.[1655]

Yazar Bülent Turan, Ayrıntı adlı köşesinde, *Çok Danışmanlı Heykel* başlıklı yazısında, kamusal alan üzerinde yapılacak sanat eserlerinin özellikle adı da "heykel" olacaksa, bunların kentlinin mutabakatını alan, "seçmeci" değil, "ittifakla" meşruiyet kazanan bir anlayışla gerçekleştirilmesi gerektiğini, Konak'ta yapılması gündeme gelen tekne heykeli konusunda heykelin imar planlarında yeri olup olmadığına ve gene bu heykelin yapımı ve danışmanlığı konusunda nasıl bir ihale yöntemi izlendiğine, sanatçı ve danışmanlar nasıl seçildiğine, SİT alanı olan Konak Meydanı'na konacak eser için koruma kurulundan önceden izin alındığına, tekne heykeli konusunda halkın mutabakatının alınıp alınmadığına, bu işin kaç paraya mal olacağına dair şüphe ve çekincelerinin olduğunu ifade etmektedir. Heykeltıraşların bu iş için belediyeden ne kadar para alacaklarını, bugüne dek belediyeden diğer işler için ne kadar para aldıklarını, Ersen Gürsel'in Piriştina döneminde belediyeye hangi projeleri, inşaatları, heykelleri hangi yöntemlerle, nasıl yapmış ve bu işlerin karşılığında bugüne kadar ne kadar para almış olduğunu, Kordon'un eğri büğrü taşlarını seçmek için illaki İzmir dışından bir başdanışmana mı gerek olduğunu, Metin Deniz'in kim olduğunu, bugüne kadar belediyeye hangi işleri yapmış ve Piriştina döneminden beri belediyeden bu işler karşılığında ne kadar para almış olduğunu soruyor ve belediyeden para aktarılarak "çok danışmanlı tekne heykeli elde edilmesi" gibi bir sistemle, daha önce belediyeden çeşitli iş ya da hizmetler karşılığı kazanç elde edenlere, yeniden bazı kapıların açılmasının kendisinin içine hiç sinmediğini de ifade etmektedir. Turan, Bu danışmanların Piriştina döneminde neden hep İstanbul ekibinden olmasının da ayrı bir tartışma konusu olduğunu, Aziz

[1655] Yazar meydana bir bütün olarak bakıp hem genel anlamda hem de karşılaştırmalı bir teknikte bir izah getirmiş, ardından da Konak Meydanının tarihi süreci içerisinde yapılan yanlışlıkları üzerinde durmuş ve son düzenlemenin de bu hayal kırıklığı içinde devam edegelen yanlışlıklar halkasının en sonuncusu olduğunu belirterek bir anlamda konu hakkında olması gereken bir basın denetimi görevini yerine getirmiştir.

Kocaoğlu döneminde; "seçmeci ve tepeden inmeci", "ben yaptım oldu" yaklaşımına göre daha farklı, katılımcı, sosyal demokrat bir belediyecilik performansı beklenirken, geçen dönemin İstanbul kökenli danışman - müteahhit takımının belediyeyi "hala" bir kazanç kapısı olarak görmesinin herkesin umut dolu beklentilerini boşa çıkaracağa benzediğini de ifade ederek bu manada iki dönem arasındaki farkı yapmakla birlikte duyduğu endişeyi de okuyucuyla paylaşmaktadır[1656].

3.9.11 Sonuç

Danger planı yapılırken yönetimin sadece yangın yerleri içinde sınırlı kalarak sergilediği bir nevi sipariş eksikliği anlayışı[1657] neticede Konak Meydanı'nın bu yeniden yapılandırılan kent merkezi ile bütünleşmesini engellemiştir. Fevzi Paşa Bulvarı, Gazi Bulvarı ve Cumhuriyet Meydanları gibi alanlar yeni kent merkezi oluşumu içinde kalmış ve eskiden beri ana meydan olan Konak Meydanı bu manada akim bırakılmıştır. Devrin yönetiminin bu kısır anlayışının sebebini yeni yönetimin kendisine göre belirlediği bu yeni kent merkezinin içindeki rantın bu sınır içinde kalması ya da yeni dönemin bu yeni kent merkezi simgeselliğinin eski dönemle arasındaki farkını (özellikle konak Meydanı ile) göstererek bu yönetimin yenilik ve değişim ve gelişim adına çok başarılı olunmasının gösterilmesi anlamında yorumlayanlar olmasına rağmen konunun bütün yönleriyle ele alınıp tartışıldığı bir bilimsel çalışmaya tarafımızca rastlanmamıştır. Burada meselenin hem yeni

[1656] Yazar üst ölçekte ele aldığı Konak Meydanı bütünündeki sınırları ve bu sınırlar içindeki mobilya seçimine kadar somutlaştırarak konuya ilginç bir yaklaşımla dikkati çekmiştir. Yazar söz konusu heykelin plan içinde olup olmadığını sorarken aslında meydan düzenlemesi içindeki devasa ölçekteki kaçak alt geçide ve bunu bertaraf etmeye yönelik diğer sair imalatlara atıf yaparak meseleye dikkat çekmeye çalışmaktadır. Yazar heykelin plana dayanıp dayanmadığın sorgularken bunu SİT kulu izninin olup olmadığına ve hatta bu tekne heykeli noktasında halkın mutabakatının olup olmadığına ve bu heykeltıraşın aldığı miktara ve geçmiş dönemde meydan düzenlemesi işini almış kişilerin başka işlerle olan bağlarının çelişkilerini ifade etmekte ve bu yaklaşımların tümüne "seçmeci ve tepeden inmeci" olarak yorumlamakta ve "ben yaptım oldu" mantığı içinde dönemin İstanbul kökenli danışman-müteahhit takımının belediyeyi kazanç kapısı olarak görme kuşkularının altını çizerek Aziz Kocaoğlu döneminin daha farklı katılımcı, sosyal demokrat bir belediyecilik performansı ile bunlara dair oluşumlara izin vermeyeceği beklentisinin bu tekne noktasında boşa çıktığını ama esasen bu dönemi değil geçen dönemi eleştiri konusu yapmaktadır. Yazarın geçmiş dönemlerdeki tüm yazıları nazara alınacak olursa bir tutarlılık içinde çizgisinin olduğu görülecek ve söylemlerinin ayrıca ahlakilik sınırı içinde de saygı gösterilmesi durumu açısından hakkı iade edilecektir.

[1657] Devrin belediye yönetimi Danger'e nereleri planlayacağına dair bir sınırlama getirmiş, müellifin plan sınırlarını tasarımının gereği kadar uzatma yetkisi vermemiştir.

merkezde oluşturulan rantın dağıtılmaması ve rantın bu bölge içinde yükseltilmesi ve hem de yeni Cumhuriyet yönetiminin eskiye dair olan her şeye karşı daha iyi olunduğuna ve yeni şeyler söylendiğine dair bir siyasi imaj kaygısının modernite projesine yansıması şeklinde ele alınmasının yanlış bir yaklaşım olmayacağı kanaatindeyiz.

İzmir Konak Meydanı için önemli girişim olarak kabul edilebilecek ve 1950'li yılların bir yansıması olan İzmir Belediyesinin açtığı uluslarası plan yarışmasıdır. Bu yarışmada Konak Meydanı özel olarak tasarlanacak bölge olarak belirlenmiştir. Yarışmaya katılanlar genel itibariyle hep bölgeyi özel projesine göre tasarlanacak bir alan olarak görmüşlerdir. Ama genel anlamdaki yarışmada bunun detayına inememişlerdir. Bu yarışma şartnamesinde bölgenin bu manada tasarlanmasına dair hususlar daha ayrıntılı biçimde belirlenip yarışma katılanlara kentin genel planının hazırlama anlayışı içinde, bütünü kavramalarının getirdiği yeterlilik içinde, yine bu kentin ana meydanı olarak kabul edilen bölgenin tasarlanmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı ifade edilmiştir. Kentin bütününü ele alarak plan çözümleri getiren yarışmacılar kentin ana meydanı olan Konak Meydanı hususunda yapacağı tasarım bütünlük arz eden bu plana uyum sağlayacak ve netice itibariyle ister tüme varım, ister tümden gelim tarzı düşünce yaklaşımı ile yaklaşılsın her halükarda kentin bütünü düşünülerek bir meydan tasarımı yapılacaktır. Planın uygulanmaya konması ile birlikte ilk etapta Konak Meydanının bu plan içindeki tasarıma göre ele alınması planın uygulanabilirliği ve kalıcı değerler meydana getirmesi açısından çok büyük bir ivme olacak ve sağlıklı kentleşmenin olgun bir uygulaması meydana gelecekti. Ortaya çıkmış günümüz tasarımın da ise bu tür bir uygulama yapılmaması Konak Meydanı açısından kentin bütününü düşünerek tasarlanması noktasında bir talihsizlik olarak görülmektedir.

Konak Meydanında bir başka kırılma noktası ise Sarıkışla binasının yıkılmasıdır. Sarıkışla binasının korunarak meydanın bütünlük içinde yorumlanması hem bölgede yapılacak kaçak ve tarihi kimliğe aykırı yapılaşmaların yapılmasından ürkütücü bir faktör olacak ve bu tür oluşumlarda kamuoyunun tepkisi güçlü olarak kendisini gösterecekti. Korunması gereken öğenin büyük olması bu manada

meydanın bozulmasında ciddi bir caydırıcı sebep olacaktı. Bu düzenleme içinde Sarıkışla binasının Büyükşehir Belediyesine bakan yönü bir meydan kimliği ile korunacak ve bu meydanın deniz tarafından birleşmesi ile uzun bir "U" olarak belirlenen ve "U'nun" açık tarafının denizle var olan bağlantısı ile, yine Sarıkışla'nın Birleşmiş Milletler Caddesi'ne bakan kısmı ve bu "U'nun" arka tarafına bakan kısmı yani Milli Kütüphaneye bakan kısmı birleştirilip bu çizginin tekrar Hükümet Konağı ve Saat Kulesinin bulunduğu meydana çıkarak ring içinde ulaşım+açık alan+tarihi meydan+sahil kısmı +yayaların denizle buluşması içinde alan bütünlüğü bozulmamış olacaktı. Bu arada elbette ki zaman içinde gelişen teknoloji ile tıpkı Konak'tan geçen metronun standardında bir yer altı yol çalışması gerekecekti. Bununda şimdiki Konak Pier önünden başlayıp şimdiki Konak köprülü Kavşağın fonksiyonun yer altından çözüldüğü ve bu noktadan Varyant-Mustafa Kemal Sahil Bulvarı-Alsancak geçişinin çözüldüğü bir sistem ile meydanın bu manada deniz ile olan bağlantısı tam anlamıyla yayalaştırılmış olacaktı.

Meydan açısından bir başka kırılma noktası şimdiki Vilayet binasının arkasında yapılan ve tüm Konak Meydanının tarihi siluetini bozan Milli Eğitim, Emniyet Müdürlüğü vs. gibi kamusal yapılaşmaların yapılmasıdır. Aynı çizgi devamında S.S.K Bloklarının yapılması da bu anlamda bir büyük hatadır.

Konak Meydanın bir başka kırılma noktası da 1986 yılında yapılan Proje yarışmasının uluslararası bazda yapılıp meydanın daha bir yayalaştırma ve araç trafiğinin yeraltına bütünüyle indirilmesi ve açık alanların arttırılması ile birlikte meydandaki tarihi öğelerin daha algılanabilir bir hale gelmesine ilişkin yarışma şartlarının koyulamaması ve elbette ki bu yarışma sonucu oluşacak projelerin uygulanamamasıdır.

1986 yılındaki yarışmayı yapan idarenin seçimlere az bir süre kala bu projedeki ticari yapılaşmayı daha bir öne çıkarması ve buna şiddetle çıkan muhalefet yönetimin iktidara geldiğinde üç aşağı beş yukarı aynı mantık içinde ve özelliklede Galleria adı altında tartışmayı öne sürmesi ve bu ticari yapılaşmada ısrarcı olması ve bu manada meslek odaları ile başlayan polemik neticede meydanın bir bilimsel ve

hukuksal düzlemde değil bir manada inatlaşma mantığı içinde ele alınmasına neden olmuş ve bu dönemdeki zıtlaşma günümüze kadar tartışmanın objektifliğine tesir etmiştir.

Meydan düzenlemesinde başka bir kırılma noktası da Konak Köprülü Kavşak düzenlemesinin yer üstünden yapılması projesidir. Oysaki 1951 yılındaki uluslararası plan yarışmasında bile yolun alta indirilmesi öngörülmüşken bu manada bölgenin tümünü düzenleme içinde görmeden sadece bu proje bağlamında meseleye çözüm getirilmeye çalışılması ve bunun uygulamasına geçilmiş olması bir ciddi kırılma noktası meydana getirmiştir. Bu arada dönemin yerel yönetimi ile birlikte hareket eden merkezi hükümetin meslek odalarıyla olan polemiği sonuçta meseleyi bir zıtlaşma ve inatlaşma potasına sokmuştur. Bu noktasal tepkiyi Konak Meydanı bütününde, örneğin kaçak yapılan alt geçit ve onu kamufle etmeye çalışan meydan düzenlemesinde göstermeyen Meslek Odalarının bu anlamda ki dönemsel yaklaşımları da meydan tarihi içinde bir başka kırılma noktasıdır.

Meydanda bir başka önemli kırılma noktası bölgenin altından geçen metro projesinin uygulanma aşamasında gerçek anlamda bir yer altı çalışması yapılırken bölgenin ulaşımının da aynı proje çerçevesi içinde yer altına alınması ve elbette ki öncelikle bütün açısından bir yaklaşımla meselenin ele alınması söz konusu olsaydı, işte o zaman bölge topyekun bir uygulama ile kurtarılmış olabilecekti diye düşünülmektedir. Metronun bir denizaltı modeli gibi yerin altına alınmasında o projenin verdiği özgüven ve cesaretle ulaşımın yerin altına alınmasını körükleyecek, sonuçta da tamamen denize kadar yayalaşan meydanda tarihi öğeler ortaya çıkacak ve oluşacak ciddi anlamdaki açık alanla gerçek anlamda bir meydan düzenlemesi oluşacaktı.

Bu anlamda meydan düzenlemesinde bir başka kırılma noktası bundan önceki dönemde Kemeraltı bölgesinin planlamasının Dokuz Eylül Üniversitesine verildiği dönemdir. Eğer Üniversite Kemeraltı'nın doğal uzantısı olan Konak Meydanının bir bütün olarak planlaması olmaz ise bu manada Kemeraltı'nın planlanamayacağını o zamanki yönetime iyi izah etse ve eğer izah yeterli olmaz ise bu işi kabul etmeseydi

en azından o dönemki yönetim Konak meydanın tam ortasına bir kaçak ve standartlara aykırı alt geçit yapacak cesareti kendisinde bulamazdı. Burada Üniversite tarihi bir görevden kaçmış ve planlama ilkelerine aykırı olarak sadece Kemeraltı bölgesini planlama işini kabul etmiştir.

Elbette ki Konak meydanının tarihi içinde en büyük kırılma noktası kaçak ve standartlara aykırı alt geçit yapıldıktan sonra bu alt geçidin neden olduğu kot vs uyumsuzluklarını bertaraf etmek adına başka uyumsuz yapılaşmaları hukuk dışı yaklaşımlarla yapıp ve maalesef bu dönem içinde kurulan "mutlak sıkı işbirliği" ile meslek odaları, basın ve sair güç oluşumlarının içine girdikleri hesaplı suskunluk ile meselenin bu tepkisizlik dönemi içinde sahipsiz kalmış olmasıdır. Burada en önemli husus yaklaşık üç sene gibi süreç alan ve bu dönem içinde alt mahkeme kararına kadar mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermemesi en büyük hatadır kantindeyiz. Sonuçta mahkeme iptal kararı vermiştir ama idare, yaptığı kaçak alt geçidi çoktan bitirdiği gibi bu arada bu kaçak yapılaşmayı bertaraf etmek adına başka kaçak yapılaşmalarını da meydan düzenlemesi adına bitirmiştir bile. Yine o dönemin yerel yönetimi ile merkezi hükümetinin kaçak alt geçit-köprülü kavşak pazarlığı ile bu iki yanlışı sanal olarak ve görünüş şekli hukuka göre yasal hale getirmeleri de bu anlamda tam bir kaos oluşturmuştur. Kanuna ve hukuka karşı hilenin en ağır şeklinin sergilendiği ve maalesef meslek odalarının ve basının ve tüm İzmirlinin ve elbette ki yargının çok kötü bir imtihan verdiği bu tepkisizlik dönemi meydan tarihi açısından kara bir leke olarak anılacaktır.

Bize göre; Konak Pier'in önünden başlayarak yerin altına alınan yol uygulamasının Konak Köprülü Kavşağı'nın da yıkılarak bu fonksiyonun yer altına alınması ve bu Varyant-Mustafa Kemal Sahil Bulvarı-Alsancak ulaşımını ciddi manada hızlandıracaktır. Yolun şimdiki Konak Pier'in önünden yerin altına inmesi ile bu noktadan başlayacak meydan, Merkez Bankası-Büyükşehir Belediyesi vs binalarının sebep olduğu çatallığı Hükümet Konağı-Saat Kulesi-Ayşe Hatun Camii birleşimde yenecek ve bu açık alan oluşumu Birleşmiş Milletler Caddesine kadar ve hatta Varyant çıkış noktasının elverdiği ölçüde bu caddenin de kısmen yer altına alınıp yukarıda tariflediğimiz ve şimdiki köprülü Kavşağın alt noktasında bir

uygulama ile meydanın şimdiki Atatürk kültür Merkezine kadar büyütülmesi ile oluşacak ve bütünlük arz edecektir. Yatayda sergilenen bu açık alanın aynı şekilde Hükümet Konağı hizasından denize kadar tamamı ile meydandan bakanın denizi gördüğü ve denizden bakanın ise meydanın tüm tarihi unsurlarını ve Kemeraltı girişini algılayabildiği bir düzenleme içine alınılabilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Beyaz Rusya ve Ukrayna dışında hiçbir ülke televizyonunun yayınlamadığı ve dolayısıyla ülkenin tanıtımının gerçekleştirilemediği ve hatta Ulusal kanalımız olan TRT'nin bile ücret ile yayın yaptığı için ülke içi tanıtımının bile söz konusu olmadığı ve 380 Trilyona mal olduğu ifade edilen Yaz Oyunları organizasyonu yerine aynı bedele şu proje paketi yapılabilirdi diye düşünülmektedir : "Bu anlamdaki meydan projesi + çevre yolunun önemli bir kısmına ilave projesi + metronun önemli bir kısmına ilave projesi".

Dönemin Belediye Başkanın *"Konak Meydanı içinde standartlara uygun bir alt geçit için Büyükşehir Belediyesinin mali imkanlarının olmadığını ve Büyük Kanal Projesi için kazı yapılırken bu alt geçidinde öyle oldu da bitti maşallah şeklinde aradan çıkartıldığını ve bunun ileride daha iyisinin yapılacağını umduğuna"* dair açıklamasını içerir meclis tutanakları verileri içinde, bir açılış gecesine bile 10 Trilyon harcanan Üniversite Yaz Oyunları Organizasyonunun Kamu Yatırımı mantığı içinde nasıl ele alındığının bilimsel olarak analizi yapılarak yukarıda paket proje bölümü içinde ele aldığımız Konak Meydanı projesi bağlamında da nasıl hareket edildiğinin karşılaştırmalı ve tarafsız olarak bilimsel analizinin yapılmasının İzmir adına yol gösterici bir çalışma olacağından kuşkumuz bulunmamaktadır.

3.10. IZGARA VE KANALET PROJESİ

3.10.1. Giriş

Şehir içerisinde en büyük tartışma konusu olan kamu yatırımlarından biri de kanalet uygulamasına ilişkin işlemlerdir. Tartışma konusunun şehir içinde çok bilinmesinin sebebi, basında haber olarak çok yer alması[1658] ve uygulamada ulaşım ağı içinde birçok noktada imalatlar olması nedeni ile yaşayan vatandaşın her gün uygulama anormalliklerine bizzat tanık olmasından kaynaklanmaktadır. Konunun, İdari Yargı süzgecinden geçmesi anlamında açılan bir tek dava vardır[1659]. Kamuoyunda çokça şikayet edilen ve basın gündeminde hayli fazla yer alan bu sorun için açılan tek bir davanın olması, vatandaşın İdari Yargı'ya olan yaklaşımını göstermektedir. Genel olarak İdari Yargı'da yargılama sürelerinin çok uzun sürmesi ve keşif ücretlerinin yüksek olması, bu durumun sebebi olarak gösterilebilir. Açılan bu davadan sonra basının somut dava üzerine bol haber yapması, bu manadaki tezi güçlendirmektedir[1660].

Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir modernite projesi olarak başlayan kent planlamasının belki de ilk esaslı oluşumu, 1925 tarihli Danje planıdır. Bu planda, bazı rant alanlarının kamusal anlamda düzenlenmesi, birtakım baskılara neden olmuş ve sonuçta Belediye yönetiminin bu planı tadil etme arayışları, 1930 yılında kendisini göstermiştir. Plana doğrudan müdahale gücünü kendisinde göremeyen belediye yönetimi, plan müellifleri olan Fransız mimarlar Raymond ve Rene Dange'nin uluslar arası ününü göz önüne alarak ve özellikle de yine Fransız müellif olan Prost'un da bu plana katkılarını düşünerek plan tadilatına destek bulmak için

[1658] TAHSİN, Hasan; **İnsaf Edin Hasan Fehmi Bey**, Haber Expres, 03.01.2005; **Mani Kendi Kanalını Kazıyor**, Gazetem Ege, 19.01.2005; **Kanalet Eleştirileri Haklı**, Yeni Asır, 18.02.2006; TÜRKMEN, Hamdi; **Dalga Geçiyor Olmalı**, Yenigün, 19.02.2006; **Sorunu Kim Çözecek**, Yenigün, 19.02.2006; ÇINAR, Hilmi; **İzmir'linin de Sabrı Taşıyor**, Gazetem Ege, 20.02.2006; **Başkan'a Kötü Haberimiz Var**, Yenigün, 21.02.2006; **Denizli Kadar Olamadı**, Gazetem Ege, 11.03.2006; **Başkan Abdül Batur Çözümü Söylemişti,** Gazetem Ege, 11.03.2006.

[1659] **İzmir 1. İdare Mahkemesi 2006/1275 E.** sayılı dosyası.

[1660] **Kanaletler Mahkemelik Oldu,** Yenigün, 25.02.2006; **Kanaletler İçin Avukattan Dava,** Gazetem Ege, 25.02.2006; **Kanaletler Yargıda**, Türkiye, 25.02.2006; **Sonunda Mahkemelik,** Yenigün, 25.02.2006; **Kanaletler İçin Dava Açıldı,** Gazetem Ege, 25.02.2006; **Kanalet Sorununa El Yordamı Çözüm,** Yeni Asır, 14.04.2006; **Sağlam Kanallar Güvenli Yollar**, Hürriyet, 14.04.2006; ÖNDEROĞLU, Kemal; **Yağmur Kanaletleri Üstündeki Çelik Levhalardan Öyle Şikâyet Var ki!,** Yeni Asır, 04.07.2006.

yine uluslar arası üne sahip olan ve Dange-Prost yaklaşımından farklı bir ekole dahil olan Alman Profesör Jansen'i, 1931 yılında İzmir'e davet etmiştir[1661].

Dönemin belediyesi tarafından, 13 Nisan 1993 günü İzmir'e davet edilen ve kentte bir hafta kalarak "Şehrin Planı ve Gelecekteki Durumu" çerçevesi içinde incelemelerde bulunan Jansen, hazırladığı raporu Belediyeye sunmuştur. Bu rapor, basında ciddi ilgi uyandırmış ve Jansen'e Belediyenin sorduğu sorular ile onun verdiği cevaplar toplumda geniş olarak yer almıştır[1662]. Jansen, "Seylaba[1663] Karşı" başlığı altında şu ifadeleri kullanmıştır; "Yağmur suları, seylab (taşkın, sel) şeklini almadan mukatta (bitişik olmayan, ayrı) kanallarla daha şehrin mürtefi (yüksek) mahallelerinde iken tutulup kutru (çap) iyi hesap edilmiş diğer bir kanala akıtılmaktadır. Bu kanal, kafi (yeterli) miktarda kum toplama tertibatı ile teçhiz edilmeli ve bunların içinde biriken kum ve çöpler de muntazaman boşaltılıp temizlenmelidir[1664]". İzmir'in yapısı itibari ile önemli bir sorunu, 1932'lerde Jansen tarafından tespit edilmiş ve o yıllarda dahi kapalı bir kanal sistemi öngörmüş ve bugünkü uygulama gibi yüzeysel manada açık kanal sistemi ile bu yağmur sularının denize aktarılmasını öngörmemiştir. Konunun "pahalı bir iş olduğu için öncelikle bir *inşaat planına* dayanılarak" çözülmesi gerektiğini tespit eden Jansen, mutlaka önce planlama sonra imalat uyarısını yapmıştır. Bu konudaki ifadeleri ise şu şekildedir; "… kanalizasyon tesisatı pahalı bir iş olduğu için şimdilik bina grupları için bir şehrin kanalizasyonu ancak mükemmel bir inşaat planına istinaden bir proje ile vücuda getirilebilir[1665]".

1922 yangını sonucunda şehrin büyük bir kısmı yok olurken, kanalizasyon şebekesi de büyük zarar görmüştür. Bu zararın neticesinde yağmur sularının belli bir yerden akması ve evlerden akan lağım sularının bertaraf edilmesi gibi yönleriyle kanalizasyon sorunu İzmir için büyük sorun teşkil etmiştir. İzmir'in yoğun yağış alan

[1661] Zeki, a.g.e., s. 175.
[1662] y.a.g.e., s. 175.
[1663] Taşkın, sel.
[1664] ARIKAN, a.g.e., s. 363.
[1665] y.a.g.e., s. 363.

bir bölge olması sürekli sel felaketi riskini doğurmuş, planlı bir lağım tesisatının olmaması da sağlık açısından büyük sorunlara neden olmuştur[1666].

Cumhuriyet dönemi İzmir belediyelerinin en çok üzerinde durdukları konu bu olmasına rağmen maliyetinin yüksek meblağlar içermesinden dolayı bir gelişme kaydedilememiştir. Belediyelerce, sorunların çözümü için, şehrin farklı yerlerinde farklı şirketlerle çalışmalar yapılmış, bütçeden bu işler için yüksek meblağlar ayrılmış ancak hiçbir zaman kesin çözüm bulunamamıştır[1667].

1930 yılında 36 saat süren yağışlar sonucunda yaklaşık yüz kişi hayatını kaybetmiş ve birçok insanda kaybolmuştur. Yağışlar sonucunda 81.000 m3 kum oluşmuştur. Şehrin su şebekesi çalışamaz duruma gelmiş ve şehir susuz kalmıştır. Dönemin belediye başkanı Sezai Bey bu hasarların sebebi olarak yangın yerlerinin terk edilmiş olmasını ve şehrin yüksek yerlerindeki molozların selle taşınarak aşağı kısımları doldurması sonucunda, mezkur yerlerin çalışamaz duruma gelmesi neticesinde suların yayılmasından ileri geldiğini rapor edilmiştir. Su kanallarının temizlenmemesinin bu manada en önemli etken olduğunu ifade eden basın, konu hakkında belediyenin sorumluluğu üzerinde de durmuştur[1668].

3-4 Kasım 1996 tarihinde de bu manada bir felaket yaşanmıştır. Ege Mimarlık Dergisinde[1669] konu şu şekilde haberleştirilmiştir : "3 Kasım Cuma gecesi yağan yağmur ve fırtına sonucunda, 4 Kasım Cumartesi sabah saatlerinde İzmir'i sel basmıştır. Sel baskınında 60'a yakın ölü ve 10'a yakın kayıp vardır. Kentteki maddi zararın ölçüsü henüz saptanabilmiş değildir. 100 civarında yapının yıkıldığı 200 kadarının hasar gördüğü ifade edilmektedir. Sel olayı resmi verilere göre m2'ye 123,8 kg. yağış sonucu oluşmuş, kentin yetersiz altyapısının iflası sonucu, masum bir doğal olay, afete dönüşmüş, insanlar ölmüş ya da çamur içinde kaybolmuştur. TMMOB. İzmir birimlerinden, Mimarlar, İnşaat Mühendisleri, Şehir Plancıları, Makine Mühendisleri, Orman Mühendisleri Odaları'ndan uzmanların katılımı ile bir

[1666] SERÇE, a.g.e. s.270
[1667] SERÇE, a.g.e. s.270
[1668] SERÇE, a.g.e. s.200
[1669] İzmir'de Yaşanan Sel Baskını Raporu, **Ege Mimarlık**, Sayı 18 (1996-1), s.19,20

komisyon kurulmuş, tespit ve değerlendirme çalışmalarına başlamıştır. Diğer Odalarda alt komisyonlar şeklinde çalışmalarını sürdürmektedir."

Bu çalışmaların verilerine göre yaşanan sel olayının bir afete dönüşmesinin nedenleri olarak: "Ormanların bilinçli bir şekilde yok edilmesi, kentte gerekli yeşil alan azlığı, derelerin yok edilmesi – ıslah edilmemesi – dere yataklarının doldurulması, imar affı ve ıslah imar planları uygulamaları, yap – sat yapılaşmasının etkileri, kentin drenaj planı olmayışı ve yetersizliği"[1670] sebepleri üzerinde durulmuştur.

İzmir'de yaşanan sel felaketine ilişkin konuyla ilgili olarak, olayın irdelenmesi adına komisyonlar kurup tespit ve değerlendirmeler yapan İzmir Mimarlar Odasının sel felaketiyle ilgili birçok yazı ve değerlendirmelerine rastlarken, önemine binaen çalışmamızın konusu olan kanaletlere ilişkin herhangi bir yazı ve değerlendirmesine rastlanmamıştır.

3.10.2. Kanaletlerin Tartışılan Yönlerinin Ön İncelemesi

Kanalların yapıldığı alanlarda, topoğrafik çalışma, eğim ve suyun akış yönü, hızı ve miktarı gibi bilimsel inceleme ve araştırma yapılmadan uygulama yapıldığından, yapılan yatırım hiçbir işe yaramamış aksine birçok yönden zararı söz konusu olmuştur. Kullanılan malzemenin zemine uygunluk ve mukavemet gibi bilimsel araştırmaları ve testleri yapılmadığından, yapılan imalatlarda sık sık bozulmalar ve kırılmalar olduğundan sürekli olarak yenileme, değiştirme, tamir ve onarım gibi yeni çalışmalar yapılmıştır ve halen de yapılmaktadır. Bu yenilemeler de yeni maliyetleri gündeme getirmektedir. Bir yerde defalarca tamirat ve değiştirme yapıldığından, yapılan uygulamanın tabir yerinde ise *astarı yüzünden pahalıya mal*

[1670] Kentin Drenaj Planı olmayışı ve Yetersizliği hakkında Ege Mimarlık dergisinde, Mimarlar odası şu görüşlere yer vermiştir: "*İzmir'de bazı bölgeleri (Üçkuyular, Güzelyalı, Alsancak, Bostanlı gibi) çoğu zaman normal yağışlarda bile su basmaktadır. Buralardaki altyapı zaten yetersizdir. Bu sürekli yaşandığı halde drenaj olayı unutulup gelecek baskına kadar beklenmektedir. Bu yağışta kentin drenaj planının olmayışı, doğal olarak var olan dere yataklarının da tahrip edilmesi, sonunda sel felaketinden başka bir sonuç getirmemiştir. Deniz kenarında drenajı iyi yapılmayan dolgu yol set işlevi görmüş, suların yerleşim bölgelerinde birikmesine neden olmuştur. Kesiti yetersiz beton büstler tıkandığı için dolgu yolun arkasında bazı yerlerde, 48 saate yakın birikmiş sular boşalamamıştır. Dere yataklarına yapılan beton köprülerin de yetersiz olduğu gözlenmiştir.*"

olmakta, vatandaşın parası sokağa atılmaktadır. Nitekim İBŞB'nin somut dava bağlamında İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2006/1275 E. sayılı dosyasına sunduğu 11.09.2006 tarihli dava dilekçesine karşı birinci savunma anlamındaki dilekçesinin ekinde *Yüzeysel Yağmur Suyu Yapım İhalelerinin Listesi* ve *İmalat Yılı İhale Bedeli* olarak sunduğu belge, konunun mali portresini de bir anlamda ortaya koymaktadır.

Tablo 3. 2. Yüzeysel Yağmursuyu Yapım İhaleleri

YÜZEYSEL YAĞMURSUYU YAPIM İHALELERİ			
SIRA NO	**İŞİN ADI**	**İMALAT YILI**	**İHALE BEDELİ (TL)**
1	Konak İlçesi Yüzeysel Yağmursuyu Toplama İnş.	2001	1.342.065.093.750
2	Buca Menderes,Mehmet Akif ve Konak İnönü Caddeleri Yağmursuyu Deşarj Hatları İnş.	2002	1.196.714.907.563
3	İzmir Kanalizasyon Projesi Karabağlar Orcaner ve Buca Akıncılar Hat Boyu Yağmursuyu Toplayıcı Hatları	2002 2003	400.907.469.144
4	Mithatpaşa ve İnönü Caddeleri ve Çevresi Yağmursuyu İnş.	2002 2003	4.310.257.022.834
5	Mithatpaşa Caddesi Yağmursuyu Kanalı İnş.	2002 2003	774.530.338.313
6	Karşıyaka Sahil ve Çevresi Yağmursuyu İnş.	2003	1.574.519.505.515
7	İzmir Kanalizasyon Projesi Balçova İlçesi (Eğitim,Çetin Emeç Mahalleleri) Muh.Sok.Kan.Şeb. Ve Yağmursuyu Kanalı İnş.	2004	154.631.000.000
8	Konak İlçesi (Umut, Özgür Mahalleleri) Muh.Sok.Kan.Şeb. Ve Yağmursuyu Kanalı İnş.	2004	226.940.000.000
9	Buca İlçesi Muh.Sok. Izgaralı Yağmursuyu Kanalı İnş.	2004 2005	420.481.000.000
10	Buca İlçesi Menderes Mah. 152 Sok. Yağmursuyu Kanalı İnş.	2005	41.495.000.000
11	Konak İlçesi YKM Yanı ve Mimar Kemalettin Cad. Izgaralı Yağmursuyu Kanalı İnş.	2005	158.000.000.000
12	Bornova İlçesi Otogarın Pissu ve Yağmursuyu Deşarj Hattının Yenilenmesi	2005	123.000.000.000
13	Karşıyaka İlçesi Bayraklı Alparslan Mah. 1620/14 Sokak Yağmursuyu Kanalı İnş.	2006	53.800.000.000
14	Bornova İlçesi Çanakkale 74, 32 Sokakları İle Kazım Özalp Cad. Izgaralı Yağmursuyu Kanalı	2006	443.000.000.000
15	Bornova İlçesi Pınar Cad. 63/1 Sokak Piçi Deresi ve 98/4 Sokak Kemalpaşa Caddesi Arası (BMC) Yanı) Izgaralı Yağmursuyu İnş.	2006	235.400.000.000
16	Bornova İlçesi Kudurgan Deresi Yağmursuyu Kanalı	2006	508.000.000.000
17	İzmir İli Bornova İlçesi Mevlana Mah. 1700-1707/1-1734-1731-1733-1725-1702-1750/2-1722-1766 Sok. Izgaralı Yağmursuyu Kanalı	2006	914.000.000.000
KANALET İHALELERİ			
1	Yenişehir 2824-1201 Sokaklar Açık Yağmur Suyu Drenaj Hendeği İnş.	2001	33.000.000.000
2	Gaziemir 690 Sok. ve Şehir Feridun Pözüt Cad. Yağmursuyu Şeb. İnş.	2001	170.000.000.000
3	İnciraltı Mevkii Bakü Bulvarı Yağmursuyu Kanalet İnş.	2006	51.130.000.000

Bu tablo, davalı İBŞB'nin İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2006/1275 E. sayılı dosyasına sunduğu 11.09.2006 tarihli dava dilekçesine karşı birinci savunma anlamındaki dilekçesinin eki esas alınarak hazırlanmıştır.

Yapılan kanalların üzeri ızgara ile örtülerek açık bırakıldığından, yapılan uygulamanın çağdaş şehircilikle de bağdaşır bir tarafı bulunmamaktadır. Üzeri ızgara ile örtülerek açık bırakılan kanalların hijyen ve sağlık kurallarına uygun olamadığı, herkesçe bilinen bir gerçektir. Zira buralarda su birikintilerinin oluşması ve bu kanalların üzerinin de açık olması nedeni ile bu alanlar sivrisinek, fare vs gibi canlıların yaşama alanı haline gelmiş, pislikler birikmiş ve dolayısıyla da bu kanaletler vasıtası ile çevreye mikrop ve hastalık saçan birer mikrop yuvaları oluşturulmuştur.

Proje, belediye bünyesinde idari soruşturmaya da konu olmuş ve konu hakkında bu vesileyle hazırlanan müfettiş raporunda bazı olumsuzluklar da tespit edilmiştir.

Müfettiş raporunda öncelikle bundan önceki yerel yönetimlerin yıllardan beri devam edip gelen ve şehrin neredeyse tüm kesimlerinin tabi zeminlerinin asfalt, beton vb malzemelerle kapatılmış olmasını ve bu manada yine eski yönetimlerin yüzeyden akacak yağmur suyu drenajını tespit etmemiş olmalarını tarihi perspektif içinde anlatmış ve zemine nüfus etmesi mümkün olmayan bu suların, zamanla toplandığı derelerin bile kapatılarak üzerlerini konut, yol vs yapıldığını ifade etmiştir. Bu noktada müfettiş, klasik rapor tarzı ifadesinden yer yer ayrılarak iğneleyici tarzda üslup da kullanmıştır. Örneğin devlette devamlılık esasını bu noktada şöyle ifade etmiştir; "dolayısı ile devlette devamlılık esastır prensibi, bir yanlışlıklar silsilesi olarak devam ettirilmiş ve yeni yapılan yatırımlarımız da bu olumsuzluklardan etkilenmiştir[1671]".

[1671] 2005 Şubat Mülkiye Müfettişleri tarafından yapılan idari denetim sırasında Bilirkişi H. Mesut YENER (İnş. Müh.) tarafından Mithatpaşa Caddesi, İnönü Caddesi ve çevresi yağmur suyu kanalı inşaatları ile ilgili yapılan denetim çalışması raporu, V. Bölüm, s. 50-51; 11.09.2006 tarihli İZSU Genel Müdürlüğü dava dilekçesine karşı savunmalarını içerir dilekçesinin ek bölümünde yer alan rapordur.

Raporda, somut uygulamalara da girilmiş ve parçacı çözümler üzerinde de durmuştur: *"üst ızgara kaplanmasına gelince, bu sorun değişik bir şekilde çözülebilirdi. Şöyle ki; demir ızgara olması, imalat kolaylığı getirmiştir. Bununla beraber punta yerlerinden araçların tekerleklerinin meydana getirdiği ani ve tersine metali sürükleme hareketi, kopmalara neden olmaktadır. Başka bir sistem düşünülebilirdi"*.

Raporun birkaç yerinde bölgesel uyarılar da yapılmıştır ve genel bir anlamda değerlendirme ifadeleri ile mesele somutlaştırılmış ve bu anlamda öneriler de yapılmıştır. Örneğin raporun 54. sayfasında; *"..bunun için teknik olarak uzun bir çalışma yapılmalı ve bu tür su baskınlarının gerçekleştiği alanlar tespit edilmelidir"* gibi genel tavsiyeler yapıldığı gibi yine örnek olarak raporun 50. sayfasında görüldüğü gibi; *"..halen mevcut inşaatların temellerine (Hamidiye Camii'si civarını kast etmektedir) bir zarar vermeden derin bir pompa çukuru açılması ve buralara su baskını olan yerlerden iletim hatları ile suların taşınması uygun olabilir"* bölgesel öneriler de somut tavsiye şeklinde belirlenmiştir.

Neticede, İzmir genelinde özellikle yağmurdan kaynaklanan yüzey sularının yer altına indirilmesine yönelik olarak yapılan bu kanal çalışması, tam manasıyla çağdaş şehircilik ve planlama ilkelerine ve kamu yararına, dolayısıyla da hukuka aykırı bir uygulama olarak karşımıza çıkmış bulunmaktadır.

3.10.3. Kanalet Uygulama İşleminin İptali İçin Açılan İzmir 1.İdare Mahkemesinin 2006/1275 E. Dava Dosyasının Analizi

3.10.3.1. Dava Dilekçesinin İncelenmesi

Konuyla ilgili olarak açılan davada, yağmur sularının yer altına alınması amacıyla, şehir içi ulaşım ağı üzerine (anayol, cadde, bulvar, yol ve sokaklar ile kaldırımlara) yapılan ızgara ve kanalet sistemine ilişkin uygulama işlemi ve bu uygulama işleminin dayanağını teşkil eden, idari kararların konuyla ilgili tesis edilen idari işlemlerin, gerek uygulama biçimi, gerekse idari işlemden beklenen özel amaç

ile kamu yararı, şehircilik esasları, planlama ilkeleri ve hukuka aykırı olması nedeni ile iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir. İzmir 1. İdare Mahkemesi'nde açılmış[1672] olan davada, İzmir Büyük Şehir Belediyesi ve İZSU Genel Müdürlüğü'nün davalı gösterilmiştir.

Dava dilekçesinde teferruatlı bir biçimde ele alınan konu hakkında, öncelikle kanalet uygulaması bilimsel olarak ele almış ve bu hususta dünyada uygulanan sistemler detaylı olarak anlatmıştır. Dava dilekçesinde, şehirlerin yağmur sularının toplanmasında genelde ayrık ve birleşik sistemler olmak üzere 2 sistem uygulanmakta olduğu belirtilmiştir.

Ayrık sistemlerde, yağmur suları ile şehrin diğer atık sularının ayrı kanallarla toplanmakta olduğu belirtilmiş, bu şekilde yağmur sularını doğal yataklara boşaltmak, az eğimli arazilerde yağmur sularını yükseltmeden akıtabilmek ve bu suları kısmen açık kanallarla toplayabilmek, kanalların kesitini (derinliğini ve enini) küçültmek, atık su yataklarında gerekli hızı sağlayabilmek ve arıtma tesislerinin değişen debilerini hesaplamak, bu sayede kurak mevsimlerde koku yayılma olasılığını ortadan kaldırmanın mümkün olduğu ileri sürülmüştür. Buna karşın yağmur suyu debisi, atık su debisinin elli hatta yüz misli olduğundan, atık su için ikinci bir kanal sistemi gerekli olmaktadır.

Birleşik sistemlerde ise, hem atık suların hem de yağmur sularının, aynı kanalla toplanmakta olduğu belirtilip, böylece iki kanal yerine tek bir kanal yapılmakta ve yağmur sularının etkisiyle atık suların tabii arıtılmasına yardımcı olunduğu vurgulanmıştır. Buna karşın birleşik sistemin, kanal tıkanmalarını yoğunlaştırmakta olduğu ve şehirlerdeki yapıların alt katlarının su baskınlarına maruz bırakma tehlikesini ortaya çıkardığı açıklanmıştır.

Bu iki ana sistemin olumlu ve olumsuz yönlerini gidermek için karma sistemlerin uygulanmasının da mümkün olabileceğini belirten davacı, bu sistemin uygulanabilmesi için debilerin açık ve net olarak bilinmesi ve kapsamlı mühendislik

[1672] **İZMİR 1. İdare Mahkemesi 2006/1275 E.** sayılı dosyası.

hesaplarının yapılması gerektiğini dilekçesinde ifade etmektedir. Bu sistemi İzmir'e uyarlayan davacı, kapalı atık su kanallarının çaplarının bilinmediği, tıkanıklıkların ve de eğimlerin yoğun yağmur suyunu taşımaya uygun olmamasından ötürü, bu sistemin İzmir için uygun ve geçerli bir sistem olmadığını ifade etmiştir.

Davacı, İzmir'de ayrık sistemin tercih edilmesinin sebebi olarak ilk yatırım masrafının birleşik sistemden yüksek olmasını öne sürmekte ve ayrık sistemin, yağmur suyu şebekesinin inşaatı ileri tarihlere ertelenince, ilk yatırım masraf oranlarının çok düşük hale geldiğini ifade etmektedir. Ancak davacı, ayrık sistemde, İzmir'de de yer yer görüldüğü gibi, yanlış bağlantı riskinin olduğunu hatırlatmakta ve birleşik sistem uygulanan yerlerde, dolu kanallardan taşan suların çevreyi kirletici birer kaynak haline geldiğini, bu sistemin daha ziyade yağışların bütün yıla yayıldığı şehirlerde uygulandığını, dolayısı ile İzmir gibi özellikle senenin 6 ayı sıcak dönemlerde yağış almayan şehirlerde, koku ihtimalinin yüksek seviyelere çıktığını belirtmektedir.

Davacı dilekçesinde, İzmir'de uygulanmaya çalışılan sistemin, birleşik sistem gibi çalışan ancak ayrık sistem olarak tasarlanmış bir şebeke olduğunu; bu sistemin atık su toplanması için tasarlanmış iken; aynı zamanda yağmur suyu drenaj şebekesi olarak da kullanıldığını ifade etmektedir.

Yağmur suyu toplayan kanal şebekelerinin ebatlandırılmasında şehir merkezlerinde 20; sanayi, ticaret, yüksek değerli iskân alanlarında 10 ve küçük sanayi ile orta değerdeki iskân alanlarında 5 yılda bir tekrar eden olası sağanaklar dikkate alınma durumunun mutlaka gerekli olduğunu ifade eden davacı[1673], İzmir'de bu tür aralıklarla tekrarlanan sağanakların meteorolojik etütlerinin yapılmadığını, zira her sağanak sonucunda kanal kapasitelerinin yetersiz kaldığını ve yağmur sularını aktaramadıklarını beyan etmektedir.

İzmir'in her yerinde aynı boyutlarda kanal kullanılmaması gerçeğini bilimsel verilerle açıklayan davacı, yağmur suyu miktarının düşen yağmurun belirli bir

[1673] İller Bankası hesaplarına göre; İzmir gibi büyük şehirlerdeki yoğun yerleşim alanlarında 10-50, diğer kesimlerinde 5-10 yılda bir tekerrürü muhtemel sağanakların hesap edilmesi öngörülmektedir.

yüzdesinin akışa geçtiği varsayımı ile hesaplandığını, böylece 1 ha.'lık birim alana 1 saniyede ne kadar yağış düşeceğinin öğrenildiğini ifade etmektedir. Bu sağanağın akışa geçen yüzdesinin akış katsayısı ile bulunduğunu, bu durumda bir sokağa su veren alanın hesaplandığını ve böylece kanalın debisinin bulunduğunu belirten davacı, örnekler vererek de bu bilimsel gerçeklikleri somutlaştırmaktadır.

Davacı dilekçesinde, yağmur suyu kanalları ile atık su kanallarını bir arada açıklamıştır. Daima sokağın alçalan yönüne doğru akış verecek şekilde tasarlanan yağmur suyu kanallarının atık su kanallarına göre tam dolu akabileceğini, bu şekilde döşenen kanalların, trafik ve donma derinliği dikkate alınarak en az 1,5 - 2,00 m. derinliğe döşendiğini belirten davacı, kanal döşenen hatlarda daha önceden döşenmiş altyapı tesisatına ait bilgi yok ise büyük hataların yapılabileceğini ifade etmiştir. İzmir'de bu durumun görünümü ortaya koyan davacı, döşenen "U" profilli ızgaralı açık yağmur suyu kanalı döşemelerinde bu tür altyapı borularının kanalı dikine kestiğine rastlanıldığını, bu durumdan da kanal imalatından önce altyapı tesisatının incelenmediğinin, plan ve projelerinin teknik çizimlerinin ortaya konmadığının açığa çıktığını belirtmektedir.

Yağmur sularının drenaj sistemine giriş yerlerinin yayalara ve motorlu trafiğe en az zarar verecek şekilde toplanıp uzaklaştırmak üzere hesaplanması ve projelendirilmesi gerekliliğinin altını çizen davacı, bu nedenle bordüre ve arkta bırakılan girişlerin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bordüre bırakılan girişte suyun girdiği açıklığın cadde boyunca su arkına konulmuş diyagonal saptırıcılara yöneldiğini belirten davacı, bu saptırıcıların üst kenarı cadde üst yüzeyi ile aynı hizada olduğundan bu tip giriş yerlerinin trafiği önlemeyeceğini, ancak İzmir'de bu tür bir uygulama yerine arkların gerek yaya gerek araç geçişinin dikine konmuş olduğunu, bu nedenle de araçların üstten geçişinin zaman zaman kanal kapaklarını kırmaya ve kaynak noktalarının kopmasına neden olduğunu ifade etmektedir.

Yollardaki trafik şeritlerinin su altında kalmasını önlemek için yağmur suyu girişlerinin yerlerinin yeterli büyüklükte ve sayıda yapılma durumunun ortaya çıktığını belirten davacı, bunların yerleri ve sayılarının, aynı zamanda yaya

geçitlerinin su basmasından korumayı hedeflediğini ifade etmektedir. Davacı, bu durumu İzmir'e uyarlayarak kanaletlere yeterli eğim ve yağmur suyu giriş bacalarının belirli aralıklarla verilmemiş olması nedeniyle İzmir'de özellikle sağanak günlerinde, gerek kanal derinliğinin, gerekse bağlantı bacalarının yeterli düzeyde olmamasından ötürü kanaldan taşan suların, trafik şeritlerini ve yaya geçitlerini su altında bıraktığını ifade etmiştir[1674].

Tesviyesi yapılmış ideal yol durumlarında, caddenin eğimine göre her bir kavşakta 4 adet giriş bırakılması gerektiğini, böylece yaya geçitlerinin su baskınından korunabileceğini; ancak caddelerin eğim durumuna göre kesişen caddeler arasındaki mesafenin 90,00 ila 150,00 metreyi geçmesi ya da çatılardan ve kaplamalı yüzeylerden gelen yağmur sularının doğrudan doğruya caddedeki kanalete verilmesi halinde ise daha giriş yeri gelmeden kanaletteki su derinliğinin trafiği engelleyecek değere ulaşacağını belirten davacı, bu gibi durumlarda aralarda başka giriş yerlerinin bırakılması gerektiğini belirterek, özellikle Alsancak gibi eğimin düşük olduğu ve su toplanma ihtimalinin yüksek olduğu kesimlerdeki kanalet döşemelerinde, bu hususa dikkat edilmediğini vurgulamıştır.

Yağmur sularının toplanması ve tahliyesi için yapılan projenin İzmir için, yağmur suyu ve atık suyunun pek çok yerde aynı kanallarla taşınması gerekliliği üzerine oluştuğu ifade edilen davada, bunun yanlışlığına vurgu yapılmıştır.

İzmir'e yıllardır kısa sürede çok miktarda yağmur yağdığı belirtilerek, bilinen bu durumun projelendirme safhalarında dikkat edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Denizden kısa bir mesafeden itibaren yükselen topoğrafik yapı nedeniyle, yağmur suyunun kısa sürede denizden az yüksek olan sahil kesiminde toplandığını, bu suları tahliye edecek yağmur suyu kanallarının boru çaplarının büyük olması ve üzerine dökülen toprak/asfalt kalınlığı nedeniyle, deniz içine batık olarak çalıştığını ifade eden davacı, bu şekilde yağmur suyunu taşıyan geniş kanalların çıkış

[1674] ODABAŞIOĞLU,İskender ; **Sel Kriz Yönetimi**, 03.02.2005; **İki Damla Yağdı İzmir Felç Oldu,** Yenigün, 15.04.2006; **TÜRKMEN, Hamdi; Bitmeyen Senfoni,** Yenigün, 26.04.2006; **İzmir'de Su Baskını**, Hürriyet- 16.12. 2006.

ağızlarının denizin içinde olması nedeni ile hızı azalan ve sahil kesiminde toplanan suyun tahliyesinin zorlaştığını ve özellikle yağmurla birlikte esen lodosun, deniz seviyesini 30 ila 60 cm. daha yükselttiğinden denizin kanallardan içeriye doğru girerek yağmur suyunun denize ulaşmasını engellediğini ve sonuçta yolların su ile dolduğunu beyan etmiştir. Aynı şekilde birçok yerde yollardaki orta refüj ve kaldırım gibi diğer engellerin de cadde ve sokaklardan akan yağmur suyunun denize veya derelere ulaşmasını engellediğini vurgulayan davacı, sonuçta sular saatlerce yol üstlerinde kaldığını ve neticede su baskınları ile sellerin oluştuğunu ifade etmiştir.

Davacı, bu sorunları ortadan kaldırmak için değişik tekniklerle çözüm bulma zorunluluğunun doğduğunu, ancak İzmir'in topoğrafik yapısı ve yerleşim dokusunun değişkenliği nedeni ile çözümün tek bir teknikle mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Bugün İzmir'de uygulanan somut projede, yağmur sularının cadde ve sokakların kenarlarına yapılan açık kanallarla, en kısa yoldan denize ve derelere taşındığını belirten davacı, yapılan açık kanalların sokak ve caddeleri de doğal kanal gibi kullanarak yağmur suyunu yönlendirdiğini ve yollardaki ters eğim ve çanaklaşmalardan dolayı biriken suların hız kazanamadığını, bu nedenle de denize veya derelere ulaşım sürelerinin uzadığını belirtmekte ve bu durumun göllenmelere sebep olduğunu ifade etmekte ve kanal/kanalet döşenmeleri sırasında, yol kotlarına ve yol satıhlarının gerekli düzeyde olmasına dikkat edilmesi gerektiği şeklinde bir sonuç çıkarmaktadır.

Davacı dilekçesinde aynı zamanda bu projeyi yürüten firma olan İZSU ve onun bu proje dolayısı ile ihale verdiği firmaları tanıtmıştır. İZSU'nun ihale verdiği firmaların İBŞB'nin iktisadi teşekküllerinden İzbelcom ve İz-Beton isimli iki firma olduğunu, bu firmaların proje, müşavirlik ve aynı zamanda kontrolörlük hizmeti veren şirketler olduğunu, sadece belediyeye hizmet verdiklerini ve ihale ile aldıkları işleri diğer müteahhitlere verdiklerini belirtmiştir. Bu durumun yatırım maliyetinin yükselmesine neden olduğunu belirten davacı, İz-Beton'un, yol ve kaldırımlar arasındaki oluk sisteminin yapımında, İzbelcom'un ise ızgaralı sistemde ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiğini belirtmiştir.

Sistemde kullanılan olukları da tanımlayan davacı, ilk olarak köşeleri keskin dikdörtgen şeklinde olan olukların İzmir'e döşendiğini ancak zamanla arabaların üzerlerinden geçerken tehlikeli durumlara düşmesi, yol kenarı araç parklarında zorluklar yaşatması ve malzemenin sık sık kırılması nedenleriyle uygulamadan kaldırıldığını, bu nedenle oval hatlara sahip 2. tip uygulamasına geçilerek daha önce döşenen dikdörtgen şekilli oluklar sökülerek oval tiplerle değiştirildiğini belirtmiştir[1675].

Toplamda 3.500,00 metre uzunlukta 1. tip kaldırım kenarı oluğunun döşendiğini, böylelikle olumsuz bulunarak oval sistemle değiştirilen kanaletlerin maliyetinin açık bir deyimle 'sokağa atılmış veya kaybedilmiş bir maliyet' olarak İzmir'in sırtına bindirildiğini, buna karşın yakın zamana kadar 12 km. kadar 2. tip kanalet döşendiğini, hatta İzbelcom verilerine göre 50 km.'lik kanaletin İzmir ve çevre ilçelerin sınırları içinde döşemiş bulunduğunu beyan etmiştir[1676].

Söz konusu sistemin genel anlamda İzmir'in sık sık karşılaştığı sel felaketlerini önleyici bir sistem olarak tasarlandığını ancak üzerinde çok fazla düşünülmeden yapıldığını, halbuki sistemin tek başına sel baskınlarını önleyici bir sistem olmasının mümkün olmadığını, yapılan tüm çalışmaların İzmir'in su baskınlarını önleme projesine yardımcı birer yan proje niteliğinde olduğu ifade edilerek, ana amacın derelerin ıslah edilmesi şeklinde olması gerektiği, kanalet çalışmalarının ise suya yön vererek derelere veya denize sağlıklı akmasını sağlamaktan ibaret olduğu, fakat tüm bu nedenlerden ötürü, yüzeysel yağmur suyu kanallarının suları toplayarak gerekli noktalara aktarmakta yetersiz kaldığı ifade edilmiştir.

Davada, İzmir'de yağmur suyu kanalları ile atık su kanallarının bir arada olması nedeni ile üzerine fazla yük binen atık su kanallarının üzerlerindeki yükü taşıyamadığı zamanlarda, İzmir'in logarlarından ya da düşük kotlardaki evlerin

[1675] **Hesabı Sorulmalı,** Gazetem Ege, 13.01.2004; **Mani Bunun Hesabı Hani?**, Gazetem Ege, 13.01.2005; **İzsu Kazıları Halkı Bezdirdi,** Gazetem Ege, 18.01.2005; **Açık Kanaletler İşe Yaramadı**, Haber Expres, 29.01.2005.
[1676] **51 Kilometre Yağmur Suyu Kanalı Döşendi,** Haber Expres, 09.10.2003; **İzsu, 13 Km. Yağmur Suyu Kanalı Açacak,** Yeni Asır, 13.10.2003.

tuvaletlerinden veya zeminlerinden atık sular yüzeylere çıkması neticesinde büyük sağlık sorunlarının gündeme geleceği iddia edilerek, bu nedenle temel amacın İzmir'in atık suları ile yağmur sularının ayrı yollardan akması ve arıtma ile atık su kanallarındaki yükün azaltılması olması gerektiği öne sürülmüştür.

Yol Kenarı Oluk Sistemi'ndeki amacın, yağmur suyu kanaletlerine destek vermek ve yol ile kaldırım arasında su birikmesini önlemek olduğunu ifade eden davacı, yol üzerindeki suların araçlar tarafından fışkırtılmaması ve yayaların karşıya geçerken su birikintilerinden geçmesini önlemek amacıyla yapıldığını belirtmiştir. Fakat olukların yüzeysel suları toplama amaçlı yapılmış olmasından dolayı taşıma kapasitesi ve debi hesabı yapılmadığını belirten davacı, aynı şekilde ızgaralı kanallar döşenirken kot farklarına da dikkat edilmediğini, İzmir'de lodosun egemen olduğu zamanlarda kanalların deniz seviyesinden yüksek olmamaları halinde hedefin tam aksine çalışarak denizden karaya su çeken elemanlara dönüşeceğini belirtmiştir[1677].

Izgaralı kanalet sisteminde ızgaraların paslanmayı engellemek için galvanizli sacdan yapıldığını, daha önce döşenen kanalet ızgaralarının ise farklı malzeme ile farklı firmalara yaptırıldığını, ızgaralı kanalet sisteminin metre başına maliyetinin 200,00 milyon TL olduğunu, İzmir'e döşenen ızgaralı sistemin yaklaşık 50,00 km. olduğu göz önüne alındığında bugüne kadar yaklaşık 10 trilyon lira harcandığını ifade eden davacı, oluk sistemi için de 450-500 milyar TL'lik bir bütçe ayrıldığını belirtmiştir. Davacı, totalde 2003 yılı sonu itibari ile sisteme harcanan paranın 10 trilyonun üzerinde olduğunu belirtmiştir[1678].

[1677] Davacı, Kemeraltı Çarşısı gibi dolgu alanların kot kaybederek denizin içine giren ve batık çalışır durumda olmaları nedeni ile şiddetli yağmurlarda suyun denize akışının dirençle karşılaştığını ve deniz yükseldiğinde de suların yollarda birikerek su baskınlarına neden olduğunu ifade etmektedir. Projelendirilen yeni sistemin deniz seviyesinin 20 cm üstünden denize akacak şekilde tasarlandığını ifade eden davacı, lodosun İzmir'de deniz seviyesini 30-60 cm kadar yükselttiğinden yapılan çalışmanın başarı oranının düşük olacağını belirtmiştir.

[1678] **Kanalet Sürprizi**, Hürriyet, 05.01.2003; **Mani, Cebinden Harcar Mıydın?**, Gazetem Ege, 18.01.2005; **Mani'nin Kanalet Fiyaskosu,** Gazetem Ege, 25.01.2005; **Trilyonlar Boşa Gitti,** Gazetem Ege, 25.02.2006; ODABAŞIOĞLU, İskender; **Kanalet Sektörü**, 27.03.2006.

Projeye şehir bütününde yaklaşılmayarak parçacı çözümlerle olaya yaklaşıldığını iddia eden davacı, buna dayanak olarak da kanalların bir arada gösterildiği tek bir harita olmadığını göstermektedir.

Davacı, İZSU ekipleri tarafından her yağmur yağışında İzmir'in çeşitli bölgelerine nereleri suyun bastığının ve basmadığının gözlemlenerek kanalet güzergahlarının belirlendiğini, oysa söz konusu projede uçuş fotoğraflarının incelenmesi ile belirlendiğini ifade etmiştir.

Davacı, söz konusu sistemin dünyada denenmemiş ve eşi benzeri olmayan bir sistem olduğunu iddia etmekte ve bu şekildeki üstü açık yağmur suyu kanallarının sadece denize mesafesi en fazla 50,00 metre olan kesimleri için bazı şehirlerde, suyu denize eriştirmek çok özel durumlarda kullanılan bir sistem olduğunu ifade etmektedir.

Bu konuya bağlı olarak davacı, kapalı yağmur suyu kanallarının temizlenmesinin zor olduğu iddiasının da doğru olmadığını zira kapalı sistemlerde kanalın bir ucundan basınçlı su verilerek diğer uçtan vidanjörle suyun çekilmesi ile temizliğin kolayca gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Ancak İzmir'deki açık ızgara sisteminde, sokaklardaki bütün kanallara yağmurlu günler dışında da yağmurlu günlerde olduğu gibi izmaritlerden, kum çakıl ve şehrin diğer yüzeysel kirliliği geldiğini, kanallar üzerindeki ızgaralar çalınmaması ve de üzerinden geçen araçlar ve diğer vasıtalarca yerinden oynatılmaması için çakmalı yerine kaynakla tutturulduğunu ifade eden davacı, ızgaraları kanallara bağlayan bu kaynakların, ızgara kenarlarına betonlanırken bağlanmış metal kenarlıklara kaynatılmış olduğundan temizlik yapılması için bu kaynaklar kırılarak açılması gerektiğini, bu durumda temizleme için tek tek ızgaraların kırılması ve yeniden kaynak yapıldığını ancak bu nedenle de yolların bloke edilmesi ile trafiğin aksadığını beyan etmektedir[1679].

[1679] SAYIN, Ertan; **Tak-tuk Eden Kent**, Gazetem Ege, 25.04.2005; **Bunun Bir Başka Yolu Bulunmalı**, Yenigün, 10.01.2006; **Bu Yolu Kim Düzeltecek**, Gazetem Ege, 28.01.2006; ÇINAR, **Hilmi Belediyedeki Gizli Güç**, Gazetem Ege, 04.02.2006; SAYIN, Ertan; **Kanalet Fiyaskosu,** Haber Expres, 07.10.2003; **Kanalete Batur Çözümü,** Gazetem Ege, 25.02.2006.

Kırılan kanaletlerin uzun süre bu şekilde kalmasının da ayrı bir tehlikeyi gündeme getirdiğini ifade eder davacı, kırık parçaların veya kırılarak birer hendek oluşturan kanaletlerin üzerlerinden geçen araçların dengelerini kaybettiğini, üzerlerinden geçmek istemeyen araçların da trafikte gereksiz manevra yaparak diğer araçlar üzerinde ve de yayalara karşın tehlike yarattıklarını belirtmekte; yayaların ise yürürken kot farklılığı gösteren kanaletlere takıldıklarını, özürlüler için ise yerinden oynamış ve belli olmayan ızgaraların büyük tehlike arz ettiğini vurgulamaktadır[1680].

Bugüne kadar 4.000 metreden fazla içi dikdörtgen kesitli ve tip 1 olarak adlandırılan kaldırım kenarı oluğu döşendiğini, daha sonra bunların işe yaramadığının, kırıldığının ve araçlar için tehlike oluşturduğunun ortaya çıkması ile değiştirilmesine karar verildiğini, sonuçta hepsinin kırılarak yerine içbükey kesitli, tip 2 olarak adlandırılan yeni oluk sisteminin konduğunu, ızgaralı sisteme nazaran daha düşük maliyetli olmasına karşın tekrar tekrar yapılması nedeni ile maliyetin de yükseldiğini belirtmiştir[1681].

Kanaletlerin döşenmesinde gerekli mühendislik hesaplarının yapılmamasına ek olarak, bunların imalatlarında da büyük hatalar bulunduğunu belirten davacı, hangi sokağa ne tür kanalet döşeneceğinin hesabı yapılmadan hareket edildiği için deneme-sınama yöntemi neticesinde taş kanaletlerin bağlantılarına dikdörtgen kesitli, yerinde dökme beton ve metal kaynakla tutturulduğunu, özellikle suyu çekmesi düşünülen parke taş döşeli yollara döşenen yüksek kapasiteli kanaletlerin, hiçbir debi analizi yapılmadan döşendiğini ifade etmiştir.

Kanaletlerin rasgele yerlere, yol üzerine kaldırım kenarına yapıldığını ifade eden davacı, iki yol kesişiminde, yani kaldırım olmayan kesimlerde de kanaletler ifa ettikleri görevi sürdürmek için devamlılık arz ettiğini, bu durumlarda kanaletlerin üzerlerine, geçecek araçlara engel teşkil etmemesi için demir ızgaraların

[1680] ÖNDEROĞLU ,Kemal; **Çelik Levhalar Bize ve Aracımıza Daha Ne Kadar Zarar Verecek**?, Yeni Asır, 08.02.2006; **Kanalların Üstü Kapatılsın**, Yeni Asır, 17.02.2006; **Kanalet Çilesi Bitmiyor**, Hürriyet, 20.02.2006.
[1681] Gazetem Ege, 25.01.2005; **Trilyonlar Boşa Gitti**, Gazetem Ege, 25.02.2006; ODABAŞIOĞLU, İskender; **Kanalet Sektörü**, 27.03.2006.

kapatıldığını, ancak rasgele, yol eğimleri dikkate almadan dönenen kanaletlerin kente yarar yerine zarar getirdiğini beyan etmiştir.

Her hangi bir ağırlıkta bu kapakların ve kırıkların üzerinden geçen bir aracın lastik kenarı ile boşluk arasına sıkışabilecek bir kapak parçasının sapandan fırlayan taş gibi çevresinde herhangi bir yere zarar vermesinin mümkün olabileceğinin kenti yönetmekle görevli olanların veya kanaletleri döşeyenlerin hesap etmesi gerektiğini belirten davacı, gerekli eğimler verilmeden döşenen kanaletlerin, bir de özensiz imalat sonucu kentin cadde ve sokak kenarlarına konması neticesinde hem kırık karo parçaları, hem su birikintileri, hem de çamurlu bir kent görüntüsünün ortaya çıkmasına sebep olduğunu, bu durumun da çağdaş İzmir'e yakışmadığını belirtmiştir.

İşlevsiz kanaletlerin iki yönlü sıkıntısı olduğunu belirten davacı, sıkıntının birincisinin, kentlinin parasının yanlış imalatlar yüzünden harcandığını, ikincisinin ise yapboz işlemlerinden dolayı kentlinin çekmiş olduğu sıkıntı olduğunu, zira yolların kazılması, açılması ve kapanması sırasında trafiğin aksamasının yanında, etrafa saçılan pisliklerle birlikte kentlilerin bozuk bir düzende yaşamak zorunda bırakıldığını belirtmektedir.

Davacı dilekçesinde, 2003 yılı Nisan ayı içinde özellikle I. Kordon olarak adlandırılan, Atatürk Bulvarı'nın bazı kesimlerine ve bu yola çıkan ara yolların kenarlarına yeni bir tip ızgara sisteminin döşendiğinin görüldüğünü, 48 cm. genişlikte ve dikine 2,00 cm. açıklıklı ve aralarında 8 cm. kapalı kesim bulunan bu ızgaraların, bloklar halinde ve kapalı parçaları kaynaklı olarak yapılmış olduğunu, yerinde dökülen dikdörtgen kesitli kanaletlerin üzerine kapak olarak konmuş olan bu tür ızgaraların benzerlerinin, Hatay Caddesi üzerinde de yer yer görüldüğünü, bu kanalet kapaklarının zaman zaman kopan 8x48 cm.'lik kısımlarının seyyar kaynak ekiplerince, onarılma amaçlı yerinde kaynak işlemine uğradığının da bilindiğini, yani neticede bu tür bir imalatın literatürde yer aldığı şekli ile bir kent mobilyası olarak kullanılmasının, hem gayri ekonomik hem de kamusal yarardan yoksun olduğunu belirtmiştir.

Büyük Kanal Projesi ile söz konusu projeyi karşılaştıran davacı, Kanalizasyon veya İzmir'in Büyük Kanal Projesi'nin döşenirken nasıl ki bir plan ve programı varsa ve buna bağlı olarak güzergâhlar belirlenmişse ve de bu güzergâhlara göre boru çapları tasarlanmış ise, aynı sistemin ve planlamanın kanaletler için de olması gerektiğini ifade etmektedir.

3.10.3.2. İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 11.05.2006 Tarihli Ara Kararının İncelenmesi

İzmir 1. İdare Mahkemesi, dava dilekçesindeki bir kısım usuli eksiklikleri gerekçe göstererek, dava dilekçesindeki eksikliklerin giderilerek yeniden açılması için dava dilekçesinin reddine karar vermiştir. [1682]

Bu karar üzerine davacı, dava konusu uygulama işleminin dayanağı olan idari işlem ile beraber davasını yeniden açmıştır. Davacının dilekçesinde, *ızgara-kanalet* meselesi hakkında meclis ya da encümen kararı gibi yazılı bir idari işlem bulamadıklarını, bu manada Mahkemenin ilgili idarelerden talep etmesi ile ortaya çıkabilecek bir durumun vatandaşa yükletilmesinin uygun olmadığını, idarenin adeta yapboz oyunu gibi halihazırda kentin değişik bölgelerinde uygulamaya devam ettiğini, buna dayanarak davalarını açtıklarını belirtmiştir.

[1682] **İzmir 1. İdare Mahkemesinin 08.03.2006 tarih ve 2006/447 E-2006/349 K.** sayılı dava dilekçesinin reddine ilişkin kararda; *Belediyelerin, imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı hizmetlerine ilişkin uygulamalarının, bu uygulamaların dayanağını oluşturan işlem veya işlemlerden soyutlanarak tek başlarına dava konusu edilmelerine olanak bulunmadığı gibi uygulamanın dayanağını oluşturan uygulama işlemi veya işlemlerinin dava konusu edilmeleri halinde, dava dilekçelerinde işlemin adı, gün ve sayısı da belirtilmek suretiyle tanımlanması, tebliğ veya ilan tarihlerinin yazılması, tebliğ işleminin yapılmadığı durumlarda öğrenme üzerine dava açılıyor ise öğrenmenin nasıl ve ne zaman gerçekleştiğinin açıklanması gerektiğini belirterek, dava dilekçesinin incelenmesinden dava konusu ızgara ve kanalet yapımının dayanağını oluşturan uygulama işleminin ne olduğunun açıklanmadığı, konu hakkında davalı idarelerce alındığı ifade edilen ve iptalleri istenen karaların neler olduğunun belirtilmediği, gün ve sayıları belirtilerek tanımlanmadığı, tebliğ tarihlerinin yazılmadığı, öğrenme üzerine dava açılıyor ise öğrenmenin nasıl ve ne zaman gerçekleştiğinin açıklanmadığının anlaşılması üzerine dilekçenin reddine karar vermiştir.*

3.10.3.3. Süre Uzatım Kararları

İzmir 1. İdare Mahkemesi, 08.08.2006 tarihli ara kararında, uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için ızgara ve kanalet sistemine ilişkin olarak alınmış, karar veya kararların veya tesis edilmiş her türlü idari işlemin birer örneğinin getirtilmesine ve söz konusu sistemin ilk kez ne zaman yapımına başlandığının ve bitirildiğinin sorulmasına karar vermiştir.

Davalı İZSU Genel Müdürlüğü 07.08.2006 tarihli dilekçesi ile cevap süresinin uzatılması talebinde bulunmuş, Mahkeme 16.08.2006 tarihli ara kararı ile davalının istemi doğrultusunda, 04.08.2006 tarihinde işlemeye başlayan yasal cevap süresinin bitiminin adli tatile denk gelmesi nedeni ile sürenin, 11.09.2006 tarihinden itibaren 15 gün uzatılmasına karar vermiştir.

Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi de 28.08.2006 tarihli dilekçesi ile cevap süresinin uzatılması talebinde bulunmuş, talep doğrultusunda Mahkeme, 14.09.2006 tarihli ara kararı ile 04.08.2006 tarihinde işlemeye başlayan yasal sürenin bitiminden itibaren 15 gün uzatılmasına oy birliği ile karar vermiştir.

3.10.3.4. Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesinin İncelenmesi

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 25.09.2006 tarihli verilen savunmada; davanın hukuki dayanaktan yoksun olduğu savunularak, hem usul hem de esas açısından davanın reddi talep edilmiştir.

Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi, öncelikle dava konusu uygulamanın, İZSU Genel Müdürlüğü tarafından yapıldığını ileri sürerek husumet itirazında bulunmuştur.[1683]„

[1683] Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi 25.09.2006 tarihli cevap dilekçesinde; "*dava konusu, yağmur sularının yeraltına alınması amacı ile şehir içi ulaşım ağı üzerinde yapılan ızgara ve kanalet sistemine ilişkin uygulama işlemi ile bu uygulama işleminin dayanağını teşkil eden idari kararlar, 2560 sayılı Kanun gereği İZSU Genel Müdürlüğü tarafından alınmış ve uygulanmış olmakla, 2577*

5216 sayılı Kanunun 8. ve mülga 3030 sayılı Kanunun 7. maddesinde belirtildiği şekilde alt yapı yatırımlarında Büyükşehir Belediyelerinin koordinasyon yetkisi bulunduğunu belirten davalı İBŞB, bu amaçla kurulan Alt Yapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME), Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği'nin 8/f Maddesi mülga yönetmeliğine göre, alt yapı ile ilgili kazı yapacak gerçek ve tüzel kişilere izin ve kazı ruhsatı verdiğini, bu bağlamda AYKOME tarafından İZSU Genel Müdürlüğü'ne 31.07.2001- 01.08.2006 tarihleri arasında toplam 50 adet ruhsat verildiği ve bu 50 ruhsat ile sokak ve cadde bazında toplam 286 adet ruhsata dayalı imalat yapıldığı, 2006 yılında da *Konak- M. Kemal Sahil Bulvarı ve Alsancak denize deşarj mevcut enine geçiş ızgaraların onarımı* adı ile onarma ruhsatı verildiği belirtilmiştir.

Davalı İBŞB, AYKOME tarafından İZSU Genel Müdürlüğü'ne verilen ruhsatların her birinin ayrı birer idari işlem olduğunu, bu nedenle AYKOME tarafından verilen ruhsatlar sonucu İZSU tarafından gerçekleştirilen imalatların birbirlerinden bağımsız olduğu ifade edilmiştir. Dava dilekçesinden İZSU Genel Müdürlüğü'nün ve kendilerinin hangi idari işleminin iptalinin istendiğinin anlaşılamadığını ifade eden davayı İBŞB, dava dilekçesinin reddini talep etmiştir.

Davalı İBŞB, yağmur sularının yeraltına alınması amacı ile şehir içi ulaşım ağı üzerinde yapılan ızgara ve kanalet sitemine ilişkin uygulama işlemi ile bu uygulama işleminin dayanağını teşkil eden kendilerince ve İZSU Genel Müdürlüğü'nce alınan idari kararların davacının menfaatini ne şekilde ihlal ettiği anlaşılamadığından bahisle de davanın reddini talep etmiştir.

Davalı İBŞB, cevap dilekçesinde aynı zamanda davacının "tebliğ tarihi" olarak "Dava açma tarihi"ni belirttiğini, oysa yağmur sularının toplanması amacı ile yapılan yağmur suyu inşaatları 2001 yılında başlandığını, inşaatların tümünün bitmiş ve kanalların çalışır duruma geldiklerini, bu bağlamda her bir kanal inşaatı için en geç kanal inşaatının başladığı tarihin tebliğ tarihi olarak kabul edilmesi ve davanın buna göre açılması gerektiğinden bahisle de davanın reddini talep etmiştir.

---

sayılı Kanunun 14/3-f ve 15/1-c maddeleri gereği belediyemizin hasım mevkiinden çıkartılmasını" talep etmiştir.

Son olarak davalı İBŞB, Belediyenin dava konusu ile ilgili olarak verdiği tüm izin ve kazı ruhsatlarının hukuka uygun olduğunu, bu nedenle yasal dayanaktan yoksun davanın esas açısından da reddi gerektiğini ifade etmiştir.

3.10.3.5. Davalı İZSU Genel Müdürlüğü'nün Cevap Dilekçesi

Davalı İZSU Genel Müdürlüğü'nün 12.09.2006 havale tarihli verilen savunmasında, haksız ve hukuka aykırı davanın reddine karar verilmesi talep edilmiştir.

Davalı İZSU, usule ilişkin olarak davacının kişisel meşru ve güncel bir menfaatinin ihlali söz konusu olmadığından ve Danıştay'ın sadece vatandaşlığın tek başına iptal davası açabilmek için yeterli olmadığı görüşü doğrultusunda davanın reddini talep etmiştir. Davalı İZSU, aynı zamanda davanın süresinde açılmadığını iddia etmiş ve dava dilekçesinde hangi idari işlemin iptalini talep ettiğini de belirtmediğinden davanın reddini talep etmiştir[1684].

Esasa ilişkin olarak ise davalı İZSU Genel Müdürlüğü, dava dilekçesinin hukuksal yönden yerindelik talebinin ötesinde hiçbir anlamla yüklü olmadığını ifade ederek davacının talep ve iddialarının dava adı altında gereksiz ve geçersiz bir polemik ortamı yaratma dışında bir anlamı olamayacağını belirtmiştir. İdari mahkemelerin yerindelik denetimi yapamayacağını belirten davalı İZSU; idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemeyeceğinden ve yerindelik denetimi talepli iptal davası söz konusu olamayacağından davanın reddini talep etmiştir.

Davacının talebinin odak noktasında, hukuka aykırılıktan ziyade sanal ve soyut bir kamu yararı bulunduğunu ifade eden davalı, davacının idarenin dava konusu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin herhangi bir işlemin iptalini değil hizmet

[1684] Davalı İZSU, dilekçesinin ekinde 2001, 2002, 2003, 2004 ve 2005yıllarına ait İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onaylanmış Faaliyet Raporlarını da sunmuştur. Genel Kurul tarafından kabul edilen faaliyet raporlarında son 5 yıla ait kesin hesap cetvellerinin kabul edildiğini belirten İZSU, bu nedenle davanın süresinde açılmadığını iddia etmiştir.

politikasının yargı kararı ile değiştirilmesini istediğini, oysa İdarelerin kamu hizmetlerini yerine getirirken ve ihtiyaçların yerine getiriliş biçimini belirlerken bir takdir hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir.

Daha çok *yerindelik denetimi* üzerinde duran davalı İZSU, mahkemelerin dava konusu işlemin hukuka uygunluğunu denetlediklerini, ihtiyaca uygunluğunu, başka bir deyişle yerindeliğini denetleyemeyeceklerini, ancak davacı tarafın mahkemeden yerindelik denetimi yapmasını talep etmiş olduğunu, bu nedenle davanın reddinin gerektiğini ifade etmiştir.

Davacının dilekçesinde sık sık İzmir'e kısa sürede çok miktarda yağmur yağdığını, denizden kısa bir mesafeden itibaren yükselen topoğrafik yapı nedeniyle yağmursuyu, kısa sürede denizden çok az yüksekte olan sahil kesiminde toplandığını belirttiğini ifade eden davalı, davacının iddiasının aksine kendi yöntemlerinin başarılı olduğunu iddia etmiştir.

Davalı, bu proje ile yağmur sularının, cadde ve sokakların iki yanında yapılan açık kanallarla en kısa yoldan denize ve derelere taşındığını, yapılan açık kanalların, sokak ve caddeleri de doğal kanal gibi kullanarak yağmur suyunu yönlendirdiğini ve hızlandırdığını yollardaki ters eğimlerin çanaklaşmalar sebebiyle biriken sulara hız kazandırdığını ve denize veya dereye ulaşım süresinin böylece azaltıldığını ve suyun denize ve dereye akma olanağı bulduğunu belirtmiştir.

Davalı İZSU; "burada idaremizce yapılan, şehirde milyonlarca yıl su akıtmış eski dere yataklarını bulmak, cadde ve sokaklardan da yararlanarak mümkün olduğu kadar açık yada ızgaralı kanallarla dereyi tabiata uyumlu yani yeniden çalışır hale getirmektir. Bugün yağmur suyu drenajı için oluşturulan bir yeni kavram da budur" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Davalı İZSU, yağmur suyunu taşıyan geniş kanalların çıkış ağızlarının denizin içinde olduğundan, hızı azalan ve uç kesiminde toplanan suyun tahliyesinin zorlaştığını, yağmurla beraber esen lodosun deniz seviyesini 30 ile 60 cm. kadar daha

yükselttiğinden, denizin kanallardan içeriye doğru girerek yağmur suyunun denizi ulaşmasını büsbütün engellediğini ve yolların sularla dolduğunu; yine birçok yerde, yollardaki orta refüj, kaldırım ve benzeri engellerin cadde ve sokaklardan akan yağmur suyunun denize veya derelere ulaşmasını engellediğini, suların saatlerce yolları işgal ettiğini, böylece su baskınlarına ve sellere neden olduğunu, ancak söz konusu bu proje ile yağmur sularının, cadde ve sokakların iki yanında yapılan açık kanallarla en kısa yoldan denize ve derelere taşındığını ifade etmiştir.

Aynı zamanda davalı İZSU Genel Müdürlüğü, zemin oturmalarına örnek olarak; Çiğli'de kurulan İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi'ni vermiş ve D.E.Ü. Mühendislik Fakültesi'ne yaptırılan araştırmada ifade edildiği üzere Gediz Nehri yatağının doldurularak ve Balatçık, Küçük Çiğli ile Büyük Çiğli Derelerinin yataklarının değiştirilerek 300 metre kalınlıktaki alüvyon zemin üzerine sanayi tesislerinin inşa edildiğini belirtmiştir.

Davalı İZSU, dilekçesinde genel olarak kapatılan göl ve dere yatakları hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca İZSU, kanaletler yapılmadan önce denize dökülen suların dükkanlara dolduğunu, bugün ise Poligon'dan Konak Meydanı'na kadar Mithatpaşa'da ızgaralı açık yağmur suyu kanalının yapıldığını ve söz konusu bu kanalın sahil yolunu 22 yerden enine geçen kanallarla denize bağlandığını ifade etmektedir.

Son olarak davalı İZSU, idarenin işlemlerinin hukuka uygun olması gerektiği gibi kamu hizmetlerinin iyi biçimde, kamuya yararlı ve verimli olarak yürütülmesinin de gereğini belirtmiş, bu sebeple dava konusu olayın (yağmursuyu ızgaraları yapımı) şikayet konusu yapılması nedeni ile Mülkiye Müfettişleri tarafından yapılan bilirkişi incelemesi dolayısı ile yapılan idari denetim neticesinde eylemlerinin hukuka uygun olduğunun belirtildiğini ifade ederek davanın ve yürütmenin durdurulması talebinin reddini talep etmiştir.

3.10.3.6. Yürütmenin Durdurulmasının Reddi Kararı

İzmir 1. İdare Mahkemesi, 06.10.2006 tarihinde vermiş olduğu kararda, davacının yürütmenin durdurulması talebinin reddine karar vermiştir.

Ancak Mahkeme üyelerinden biri, dava dilekçesinde usuli eksiklik bulunduğu, bu usuli eksikliklerin giderilmesi için dava dilekçesinin reddi gerektiğini ileri sürerek karşı oy kullanmıştır.[1685]

3.10.3.7. Davacı Tarafın Bölge İdare Mahkemesi'ne Sunduğu İtiraz Dilekçesinin İncelenmesi

Davacı taraf, İzmir 1. İdare Mahkemesi tarafından verilen yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin kararının hukuka aykırı olduğunu iddia ederek ret kararının kaldırılarak söz konusu idari işlem hakkında yürütmenin durdurulmasını talep etmiştir.

Davacı taraf İzmir Bölge İdare Mahkemesi'ne vermiş bulunduğu itiraz dilekçesinde, yağmur sularının verdiği su baskınlarını önlemek için İzmir kenti içindeki yolların kenarlarına kanal/kanaletlerin yapılmasının, bir kamusal yaklaşım olarak düşünülebileceği ancak esasta kamu yararını zedeleyici unsurları içinde

---

[1685] Mahkeme üyesi karşı oy yazısında: "*dava dilekçesinin içeriğinin ve eki belgeler ile davalı idarelerin savunmalarının ve eki belgelerin birlikte incelenmesinden, davanın konusu ızgara ve kanaletler sisteminin kurulmasının dayanağı işlemler arasında uygulama işlemlerinin dayanağı olabilecek genel düzenleyici işlem niteliğinde bir yönetsel işlemin bulunmadığını, uygulamaların farklı dönemlerde ve farklı yerlerde birbirinden ayrılabilir nitelikte projelendirme, ihale edilme, kazı izni yada işin gerektirdiği ruhsatın verilmesine ilişkin sıra dizgisel işlemlerden oluştuğunun da gözetildiğinde, birbirinden ayrılabilir nitelikteki her bir uygulamaya ilişkin olarak tesis edilmiş tüm işlemlerin iptali istemi ile tek dilekçe ile dava açılamayacağını, davanın bu nedenle 2577 sayılı yasanın 5/2 maddesi uyarınca ve yine her ne kadar uygulama üzerine öğrenme durumunda dava konusu uygulamanın konusu işlemlerin bireylerce bilinmesi olanağı bulunmuyor ise de bireylerin nerede ve hangi uygulama işlemi üzerine dava açtıklarını dilekçelerinde belirtmeleri durumunda davanın konusunun ve bu yolla uyuşmazlığın maddi çerçevesinin mahkemelerce belirlenebilme olanağının bulunabileceğinin de gözetildiğinden nerede ki uygulamanın hangi tarihte ve nasıl öğrenilmesi üzerine davanın açıldığının dava dilekçelerinde bireylerce belirtilebileceği de gözetildiğinde, davacının öğrenme tarihi, biçimi ve nerede ki uygulama üzerine dava açtığının belirtildiği, bu yolla davanın konusuna ilişkin duraksamanın giderildiği, dava açma sürelerinin incelenmesine olanak tanındığı dilekçelerle yenilenmek üzere, dava dilekçesinin 2577 sayılı yasanın 3. ve 5. maddelerine aykırılığı nedeniyle dilekçe red kararı verilmesi gerektiği düşüncesiyle yürütmenin durdurulması isteminin reddi yolundaki mahkeme kararına katılmıyorum.*" Şeklinde görüş beyan etmiştir.

barındırdığını ifade etmiştir. Kanıt olarak ise davacı, 2001 yılında başlatıldığı ve tamamlandığı ifade edilen sistemin bugün de devam ettiğini ve özellikle bu devam sürecinde yapılmış olan kanaletlerin yeniden tamiri/onarımı hususunun gündemde olmasını sunmuştur.

Davacı aynı zamanda söz konusu sistemin bir bütün olarak düşünülmesini gerektiğini, zaten davalı idarelerin de bu durumu dilekçelerinde belirttiğini belirtmiştir. Davacı dilekçesinde, bu sistemin İzmir kent bütününde yağmur sularından oluşan sel baskınlarını önlemeye yardımcı bir sistem olarak düşünüldüğünü, ancak su basmalarının sadece kanallar ile toplanamayacağını, özellikle bu amaç doğrultusunda derelerin ıslahının ve daha önce dere olarak bulunan ve üzerine yol yapılan alanların da belirlenerek drenajlarının yapılması gerektiğini örneklerle ifade etmiştir.

Davacı, kanalet ve ızgaraların, büyük bir kamusal tehlike yarattığını, zira ızgaraların üzerinden araçlar geçemediğini ve herhangi bir çökme veya kırılma tehlikesine karşı araçların sağa-sola doğru kayarak hem trafik açısından sıkıntı yarattığını hem de zaman zaman kazalara sebep olarak kamusal zararların ortaya çıkmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Davacı aynı zamanda sık sık yenilenen kanaletlerin bedel bazında kamuya ciddi oranlarda zarar verdiğini de dilekçesinde ifade etmiştir. Davacı, İzmir kentine ait yerel gazete yazarlarının yazılarından da örnekler sunarak iddialarını kanıtlamak istemiştir[1686].

Davacı, İZSU'nun cevap dilekçesinde İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi'ndeki genel ve alansal çökmeden bahsetmesinin dava konusu uygulama işlemi ile bir ilgisi olmadığını, üzeri açık ve yol boyu kaldırım kenarına yapılmış olan su toplama kanallarının üzeri açık olarak topladıkları suları denize veya

[1686] TURAN, Bülent; **İzmir'in Bir Sel Haritası Var Mı,** Haber Ekspres, 21.02.2005; YEMİŞÇİ,Tuğrul; **Su Yalakları,** Yenigün, 11.08.2005; TÜRKMEN, Hamdi; **Bitmeyen Senfoni,** Yenigün, 26.04.2005; SAYIN,Ertan; **Kanallar Yenilenecekmiş**, Gazetem Ege, 25.03.2005; ÇINAR, Hilmi; **İzmirlinin de Sabrı Taşıyor**, Gazetem Ege, 20.02.2006; TÜRKMEN, Hamdi; **Dalga Geçiyor Olmalı**, Yenigün, 19.02.2006; SAYIN, Ertan; **Tak-tuk Eden Kent,** Gazetem Ege, 25.04.2005; ODABAŞIOĞLU, İskender; **Kanalet Sektörü**, 27.03.2006; ÇINAR, Hilmi; **Belediyedeki Gizli Güç**, Gazetem Ege, 04.02.2006; SAYIN, Ertan; **Kanalet Fiyaskosu**, Haber Ekspres, 07.01.2003; TAHSİN, Hasan; **İnsaf Edin Tahsin Bey**, Haber Ekspres, 03.01.2005.

kanalizasyon ızgaralarına akıttığı şeklindeki sistemin dünyada tek bir örneğinin dahi bulunmadığını ifade etmiştir.

Davacı dilekçesinde, idarelerin tasarruflarında ve takdir yetkisinde, kamu yararını ön plana çıkarma durumunda olduklarını ancak söz konusu idarelerin takdir yetkisini kullanırken radikal hatalar yaptıklarını, yağmur suyu toplama sistemlerine parçacıl yaklaşarak kentin bütününü içeren bir çalışmada bulunulmadığını beyan etmiştir.

Davacı ayrıca dilekçesinde, yürütülmesinin durdurulması isteminin reddi kararındaki ayrışık oyu anlayamadığını, diğer üyelerin en azından bu ayrışık oy dolayısı ile kararlarını ötelemelerini beklediğini ifade etmiştir.

'Sistemde ortaya çıkan sıkıntıların birbirinden değişik yöntemlerle çözülmesi gerekmektedir' şeklinde beyanda bulunan davalı İZSU'nun bahsettiği tekniklerin ne olduğunu, ne tür alanlarda ne tür tekniklerin uygulandığını ve birlikte hareket edilip edilemeyeceğinin açık olmadığını ifade eden davacı, her yerde başkaca yöntemlerin uygulanmasının gerekçelerinin açık olmadığını belirtmiştir.

Davacı, davalı İZSU'nun cevap dilekçesinde Bostanlı gibi yörelerde denizin özellikle lodos zamanlarında yükselmesi ile birlikte su baskınlarının olduğunu ve drenaj sisteminin çalışmadığının ifade edildiğini, su baskınlarının motorlarla da drene edilemediğinden, parkların seviyelerinin düşürülerek bunların baskın sıralarında su deposu olarak kullanılmasının önerildiğini, yani kamusal yararı olan park alanlarının su deposu veya göl olarak kullanıldığını, yani yağmurlu zamanlarda ve sonrasında sular çekilinceye kadar İzmir'de yaşayanların parklara gitmesinin mümkün olamayacağını ve hayati tehlike arz edeceğini iddia etmiştir. İzmir genelinde pek çok yol kenarı kanalının yol boyu gittiği ve kanalizasyona karışması dışında büyük kısmının belirli bir noktada hiçbir yere erişmeden açıkta kaldığını ifade eden davacı, İzmir'de yapılmış olan yağmur suyu toplama kanallarının bir kısmının satıhta yol kenarlarında ve bir kısmının da ızgara ile yol altlarına

alınmasının değişik tekniklerin bağlantısız uygulanmasına sebep olduğunu ifade etmiştir.

Yağmur suyu kanallarının deniz seviyesinin 20 cm. üzerinden denize boşaldığını ifade eden davacı İZSU Genel Müdürlüğü'nün cevap dilekçesinde, lodosun denizi 30 ila 60 cm. yükselttiği ifade ettiğini, bu durumda yağmur sularının deniz deşarjlarının lodosta deniz seviyesi altında kaldığını ve kanalet uygulamasının teknik olarak başarısız olduğunun İdare tarafından yazılı olarak bu şekilde ifade edildiğini belirten davacı, İzmir'de meslek odalarının ve basının bu gibi uygulamalarda dönem dönem duyarlılık derecelerinin farklı olduğunu örneklerle ifade ederek İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin kararın iptalini talep etmiştir.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi bu talebi, 16.11.2006 tarihinde almış olduğu karar ile reddetmiştir.[1687]

3.10.3.8. Keşif Kararı

Davacı taraf, 27.03.2007'deki duruşma beyanlarını Mahkemeye sunarak kesif talebinde bulunmuşlardır. Mahkeme de 28.03.2007 tarihinde vermiş olduğu ara kararında; keşif yapılmasına karar vermiştir. Bu karar, davacıya 11.06.2007 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Söz konusu kararda, mahkeme üyelerinden biri davasının idari işleme karşı değil, idari işlemin sonucuna karşı açılmış olduğu, bunun idari yargının yerindelik denetimi yapamayacağı yönündeki yasal düzenlemeye aykırı olduğunu bu nedenle, mahkemenin davanın esasını inceleme yetkisinin bulunmadığını ileri sürerek karşı oy kullanmıştır ki söz konusu bu üye, aynı zamanda naip üye olarak atanmıştır.[1688]

[1687] **İzmir Bölge İdare Mahkemesinin 16.11.2006 tarih ve 2006/1076 sayılı kararı**.

[1688] Üye, karşı oy yazısında; dava konusu ızgara ve kanalet sisteminin kurulmasının dayanağı işlemler arasında uygulama işlemlerinin dayanağı olabilecek genel düzenleyici işlem niteliğinde bir yönetsel işlem bulunmadığını, ruhsatın verilmesine ilişkin işlemlerin sıra dizgisel işlemlerden oluştuğu için birbirinden ayrılabilir nitelikte her bir uygulamaya ilişkin olarak tesis edilmiş tüm işlemlerin iptali için dava açılamayacağını; ek olarak neredeki uygulamanın hangi tarihte ve nasıl öğrenilmesi üzerine

Söz konusu üye daha önce de karşı oy kullanmıştır. Üyenin bu tutumunu, ihsası rey olarak nitelendiren davacı taraf, mahkemenin bu üyesine karşı reddi hakim talebinde bulunmuştur.[1689]

---

davanın açıldığının dava dilekçelerinde bireylerce belirtilebileceğini ve davacının öğrenme tarihi, biçimi ve neredeki uygulama üzerine dava açtığını belirttiğini, böylece davanın konusuna ilişkin duraksamanın giderildiğini, 'davanın iptal davasının konusu olabilecek yönetsel işlemlere yönelik olarak değil, işlemlerin sonucu uygulamalara yönelik olarak açılmış olmasının yönetsel yargı yerlerinin hukuka uygunluk denetiminin sınırını belirleyen 2577 sayılı yasanın 2. maddesine aykırı olarak yerindelik denetimi yapılması sonucunu doğurduğu düşüncesi ile mahkememizin uyuşmazlığın esasının incelenmesine yönelik kararına' katılmadığını ifade etmiştir.

[1689] Davacı taraf reddi hakim dilekçesinde; "*Mahkeme hakimi Sayın Tarık ÖZDİREK'in yargılamanın devamı sırasında ihsası reyde bulunmuş olduğundan dolayı hakkında reddi hakim talebinde bulunmuş ve reddi hakim talebinde ;*

"Yağmur sularının yer altına alınması amacı ile şehir içi ulaşım ağı üzerine (anayol, cadde, bulvar, yol ve sokaklar ile kaldırımlara) yapılan ızgara ve kanalet sistemine ilişkin uygulama işlemi ve bu uygulama işleminin dayanağını teşkil eden idari işlemin iptali" amacıyla açılan davada naip üye seçilen mahkeme hakimlerinden Sayın Tarık ÖZDİREK'in Mahkemenin keşif ve bilirkişi incelemesi yapılması ve naip üye atanmasına ilişkin ara kararı üzerine, söz konusu ara karara karşı muhalefet şerhi koyduğunu ve koyduğu muhalefet şerhinde "…davanın iptal davasının konusu olabilecek "yönetsel işlemlere" yönelik olarak değil, işlemlerin sonucu uygulamalara yönelik olarak açılmış olmasının yönetsel yargı yerlerinin hukuka uygunluk denetiminin sınırlarını belirleyen 2577 sayılı yasanın 2. maddesine aykırı olarak bir "yerindelik" denetimi yapılması sonucunu doğurduğu düşüncesi ile mahkemenin uyuşmazlığın esasının incelenmesine yönelik kararına katılmıyorum…" şeklinde beyanda bulunduğunun görülmekte olduğunu belirterek, sayın Mahkeme hakiminin bu beyanının "ihsası rey" mahiyetinde olduğunundan reddi hakim sebebi olduğunu ileri sürmüştür. Sayın üyenin keşif ve bilirkişi incelemesinde "naip üye" seçilmiş olmasının da konunun önemini daha da arttırmakta olduğunu, zira naip üyenin keşif ve bilirkişi incelemesi sırasında keşfe iştirak edecek ve bilirkişilere inceleme ile ilgili yön verecek üye olacağını, bu nedenle davanın devamı sırasında bu şekilde olumsuz olarak reyini beyan eden sayın üyenin naip üye seçilmiş olmasının da reddi hakim yapılması yönündeki kanaatlerini güçlendirdiğini beyan etmiştir.

Sayın üyenin davanın devamı sırasında bu şekilde reyini beyan etmesinin hukuka aykırılığının bir tarafa muhalefet şerhinde ileri sürülen görüşünün de hukuka aykırı olduğunu, iptal davalarnını, hem idari işlemlere hem de bu idari işlemin uygulanmasına ilişkin uygulama işlemine karşı açılabileceğini, dolayısıyla davanın "uygulama işlemlerine veya bunların sonucuna" karşı açılmış olmasının "yerindelik denetimi" ile bir ilgisi bulunmadığını, darenin "uygulama işlemlerinin" hukuka uygunluğunun denetiminin de idari yargının görev alınana girmekte olduğunu, bu bağlamda mahkeme hakiminin hem bu yöndeki görüşünün hem de davanın devamı sırasında "ihsası rey"de bulunmuş olmasının hukuka aykırıktan dolayı reddi hakim sebebi olduğunu ileri sürmüştür.

Sayın üyenin bu yöndeki kararını iki kez tekrarlamış olmasının da reddi hakim yönündeki kanaatlerini derinleştirdiğini, dava dosyasında Mahkemenin 06.10.2006 tarihinde yürütmeyi durdurma kararına yönelik vermiş bulunduğu ara kararında da Sayın üyenin aynı yönde muhalefet şerhi koyduğu, dolayısıyla sayın üyenin davanın başından beri aynı yönde görüş beyan etmesinin ve görüşlerini iki defa ayrı ayrı dile getirmesinin ve istikrarlı bir biçimde davanın reddi yönünde bir görüşe hakim olduğunu açıkça ortaya koyduğunu ileri sürerek;

bu nedenlerle mahkeme üyesi sayın Hakim Tarık ÖZDİREK hakkında reddi hakim talebinde bulunarak, Gereğini saygı ile arz ve talep ederiz." Şeklinde beyanda bulunmuştur.

3.10.4. Sonuç

Davacı, 24.02.2006 tarihinde davasını açmış olmasına rağmen 28.05.2007 tarihi itibari ile henüz davanın en önemli delili olan keşif ve bilirkişi incelemesini yaptıramamıştır. Yukarıdaki bölümde basın haberlerinde de ifade edildiği üzere kamuoyu bu hususta oldukça şikayetçi ve duyarlıdır. Örneğin, *Kanalet Eleştirileri Haklı* başlıklı gazete haberinde[1690] görüldüğü üzere, Büyükşehir Belediye Başkanı, klasik siyasilerde görülmeyen içtenlik ve samimiyetle yapılan eleştirileri kabul etmiş ve bu manadaki haklı infiali, doğru bulmuştur. Buna rağmen Mahkemenin bu kadar uzun süre içinde keşif kararı vermemesi, en azından devam eden işlemlerin yargı kararı ile iptal edilmesi durumunda çok fazla bir kamu zararı olarak topluma geriye döneceği de bu durumda bir gerçek olarak ortaya çıkmıştır.

İdarenin bile kamuoyu huzurunda proje kapsamındaki yanlışlıkları kabul etmesi ve Meclis, basın ve kamuoyu denetimi açısından nerede ise mutabakat sağlanmış iken yargı denetiminin bu manada meselenin bilimsel ve hukuki analizini sağlayacak keşif incelemesine 16 ay gibi uzunca bir süre karar verememesi, gerek davacı tarafta ve gerekse "nasıl olsa bir dava açılmış, benim açmama gerek yok" şeklindeki bir düşüncesi ile bu davayı bu manada pasif bir şekilde takip eden kamuoyunda idari yargı sürecine karşı bir güvensizlik durumu doğmuştur.

[1690] **Kanalet Eleştirileri Haklı**, Yeni Asır, 18.02.2006 tarihli haber de*; İzmir Büyükşehir Belediye Meclis toplantısının dünkü oturumunda, AKP'li meclis üyelerinin sorunun bir an önce çözülmesi gerektiğini belirttiklerini, Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu'nun da kanalet eleştirilerine katıldığını, AKP Grup Sözcüsü Bülent Delican'ın, yağmur suyu kanallarının ülke gerçeklerinin gözetilmeden yapıldığını ve dünyada bir örneğinin de bulunmadığını, kanaletlerin üzerinin asfaltlanması gerektiğini, araçların alt takımlarına zarar verdiğini, sorunun çözümü için bir an önce kapalı sisteme geçilmesi gerektiğini ifade ettiğini, AKP Grup Başkan Vekili Murat Akdemir'in de uygulamaya meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınmadan geçildiğini, sistemden kaynaklanan aksaklıkları ortadan kaldırmak için çözüm önerilerinin Meclis'te tartışılması gerektiğini ifade ederek, deneme yanılma yöntemiyle yapılan işlerin hiç kimseyi memnun etmediğinin görüldüğünü savunduğunu ifade etmektedir. Anavatan Konak İlçe Teşkilatının Konak Alt Geçidi'nde kanalet eylemi yaptığını hatırlatan Başkan Kocaoğlu'nun, eylemi ilk duyduğunda yanındaki arkadaşlarına, eğer haberi olsaydı, gidip kendisinin destek vereceğini söylediğini, zira yerden göğe kadar haklı olduklarını, sıkıntıyı kendilerinin de bildiklerini, sorunu çözmek için var güçleriyle çalıştıklarını belirterek bu manada muhtarlardan en çok kanalet talebi geldiğini, önemli olanın yağmurun şiddetli yağdığı ilk bir saat içinde kenti kaza, bela ve afetten korumak olduğunu, kentlinin gürültüden rahatsız olmayacağı yöntemi bulmak için çalıştıklarını ifade ettiğini belirtmiştir.*

Basının bu işlemin başlangıç aşaması olan 2001 yılından 2004 yılına kadar bu hususta sessiz kalması ve özellikle İBŞB Başkanı Aziz Kocaoğlu'nun göreve başlamasından sonra sanki ilk defa ortaya çıkan bir durummuş gibi konuyu manşet bazında ele alması, yerel yönetim-basın ilişkileri açısından ayrı bir çalışma ile incelenmesi gerekecek kadar ilginç bir husustur.

Galleria Projesi, Kordon Yolu Projesi, Özdilek Projesi gibi lokal projelerde duyarlılık gösterip gerek kamuoyunda duyurulması ve gerekse konunu hukuki mücadele yönü itibari ile son derece aktif ve duyarlı bir tutum sergileyen meslek odaları ve bir kısım sivil inisiyatifin kanalet gibi şehrin her yerine yayılmış ve özellikle tüm kentlinin kullandığı yollarda, kamusal alanlarda ve bin nevi herkesin bir şekilde muhatap olduğu ve yukarıda sayılan projeler gibi bölgesel sayılmayacak, tam tersi kentin bütününde kendisini gösteren bu yaygın uygulamaya karşı gerek kamuoyunu bilgilendirme ve gerekse konunun hukuki mücadelesi yönü itibariyle hiçbir aktivite içinde olmamaları, meslek odaları-yerel yönetim ilişkilerinin dönemsel bir farklılık anlamında sorgulanması gerekliliği kendini göstermektedir.

3.11 BALÇOVA VE BORNOVA KİPA PROJELERİ

3.11.1 Giriş

Büyük mağaza kavramı, ülkemizde süpermarket veya hipermarket adları ile büyüklüklerine göre tanımlanmaktadır. Süpermarketler; alanı 1.000 m^2 civarında, bakkaliye malları dışında bütün gıda maddelerinin, temizlik malzemelerinin, ufak tefek ev eşyasının, bir ölçüde hazırlanmış yiyeceklerin, giyeceklerin vb'nin satıldığı mahaller olarak tanımlanırken, hipermarketler; alanı 15.000 m^2.'yi aşan, merkezlerden çok şehir dışında açılan dev satış merkezleri şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlarda süpermarketten farklı olarak, her çeşit malın hemen bütün markaları bulunabilir. Genellikle sayılan ürünler dışına bahçecilik, her çeşit giyecek, mobilyadan beyaz eşyaya kadar her şey bu satış merkezlerinde yer almaktadır. "Tüketim Çağı" ve Tüketim Toplumu" kavramları günden güne fiziksel olarak gerçekleştiği ülkemizde ve İzmir'de bu tür mağazalar açılmıştır. Büyük alan gerektiren bu mağazalar, kendi gereksinimleri olan kapalı geniş alanlar dışında otopark mecburiyeti ile ilgili olarak merkez alan dışlarında satış alanlarının toplamı kadar alanın tamamına eşdeğer alanı ücretsiz açık ya da kapalı otopark alanı düzenlemek zorundadır. Bu gereksiniminden ötürü genellikle şehir dışlarında geniş alan gerektiren ve dolayısı ile buralarda yer alan mağazalardan konumuz ile ilgili olan Kipa A.Ş. burada inceleme konusu olmaktadır.

Kipa İzmir'de şu anda dört ayrı mahalde yer almakta olup bunlardan Balçova Kipa'ya dair süreç, Balçova Belediyesi'nin 20.07.2000 tarihinde binaya yapı ruhsatı vermesi ile başlamıştır. Bunun devamında yapılan uygulamalar kapsamında ruhsatının öngördüğünden fazla inşaat alanı yaratılması ile Balçova Kipa eleştiri oklarını üzerine çekmiş ve ilgili planda yapılaşma ile ilgili koşulların 3. maddesine uymadığı gerekçesiyle, bir kısım vatandaş tarafından İç İşleri Bakanlığı'na konu ile ilgili suç duyurusunda bulunulmuştur. Bu gelişme üzerine KİPA yönetimi, yapılan imalattaki fazlalıklar için, imalata uyum sağlama adına Balçova Belediyesi'ne müracaat etmiştir. Konu, Balçova Belediyesi tarafından Meclis Kararı ile kabul edilmiştir[1691].

[1691] Balçova Belediyesi Meclisi'nin 09.02.2001 tarih ve 08 sayılı meclis kararı.

Bu Meclis kararında, 1316 ada, 16 parsele ilişkin uygulama imar planı notlarının 3. ve 7. maddelerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda;

- "Yürürlükteki 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı notlarının 3. ve 7. maddelerindeki bazı hükümler nedeniyle ortaya çıkan olumsuzlukları gidermek amacıyla düzeltme gerektiği, böylece tasarımda zenginlik, iklimlendirmede uygunluk ve trafikteki daha olumlu düzenlemelerin mümkün kılınabileceği, ancak bu maddelerdeki değişikliğin planda (M2) olarak tanımlanan tüm parselleri kapsaması gerektiği,
- İmar planlarında, (M2) olarak tanımlanan tüm parsellerde uygulama imar planı ile öngörülen maksimum TAKS= 0,50 hükmünün kaldırılması,
- Yönetim, İdare, Personel Hizmetleri gibi yapılarda yapı yüksekliğinin en fazla 10.00 m. ve 3 kat olabileceği,
- Okul, öğrenci yurdu ve benzeri tesisler için teşvik amacıyla yapılaşma emsalinin % 15'e kadar arttırılabileceği,
- 7. maddede, bodrumdaki otoparka giriş çıkışları düzenleyen rampalar için yürürlükteki plan notlarına "yol cephelerinde bahçe mesafesi içinde yola 5.00 metreden fazla yaklaşmamak koşulu ile otopark giriş çıkış rampaları düzenlenebilir" hükmünün eklenmesi karara bağlanmıştır[1692]".

Ancak, söz konusu Meclis Kararı uyarınca plan notlarında değişiklik yapılması istemi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi tarafından reddedilmiştir. Balçova Belediyesi, bu ret karşısında konuyla ilgili olarak ısrar kararı almıştır[1693]. 3/2 çoğunlukla kabul edilen bu karar ile özünde Kipa'nın lehine bir gelişme sağlanmıştır. Böylelikle ruhsata aykırı biçimde yapılan ek imalatlar da kanunlaşmıştır.

[1692] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı Mahkeme dosyasında esas alınan ve Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir ve Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim tarafından verilen bilirkişi raporunun 1 ila 2. sayfaları.
[1693] Balçova Belediye Meclisi'nin 21.05.2001 tarih ve 16 sayılı ısrar kararı.

Bu dönemde konu yazılı basın tarafından da oldukça yoğun biçimde ele alınmış ve konunun gelişimine dair önemli haberler yapılmıştır ve böylelikle konu kamuoyunun dikkatini çekmiştir[1694].

3.11.2. İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/555 E, 2002/429 K Ve İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/1112 E; 2002/521 K. Sayılı Dosyalarının İncelenmesi

Bu şekilde alınan Balçova Belediyesi Meclis kararı, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ayrı olarak başka bir dosyada bir kısım vatandaş tarafından yargıya intikal ettirilmiş[1695] ve 2001 yılında konuya yönelik idari yargı süreci başlamıştır[1696]. İzmir Büyükşehir Belediyesi, dava dilekçesinde kararın iptalinin gerekçeleri olarak şunları sıralamıştır;

- TAKS=0,50 hükmünün kaldırılmasının çekme mesafeleri içinde parsel taban alanında istenildiği kadar yayılabilme imkânı oluşturduğu,
- Yapı emsalinin % 15 oranında arttırılmasının alan toplamında yaklaşık 29.000 metrekare inşaat artışına olanak verdiğini, bunun alandaki yoğunluğu arttıracağını, buna karşılık dava konusu düzenleme eşliğinde ek sosyal ve teknik donatı alanı getirilmediğini, böylece planlama ilke ve esasları ile kamu yararı ve ilgili mevzuata aykırı davranıldığını belirtmişlerdir.

[1694] Özellikle dönemin Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın bu parsel maliki olan Kipa A.Ş. ile seçim öncesi olan bağı sorgulanmış ve bu husus, yerel gazetelerden de öte ulusal basında da yer almıştır. Özellikle köşe yazarı Hıncal Uluç'un Büyükşehir yönetimine yaptığı eleştirilerde ağırlıklı olarak Kipa A.Ş.'nin ayrıcalıklı bir konumda olduğu ifade edilmiş ve buna karşılık olarak da 10.02.2003 tarihinde devrin Büyükşehir Belediye Başkanı'nın açıklaması aynı köşede yer almıştır. Bu bağlamdaki karşılıklı ifadelerden sonra konu, tazminat davalarına dönüşmüştür. Örneğin; **"Başkan Piriştina'dan 330 Milyarlık Dava"**, Hürriyet, 01.04.2003 tarihli haberde, Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın, Kipa Mağazaları hakkında kendisiyle ilgili gerçeği yansıtmayan yazılar yazdığı iddiasıyla gazeteci-yazar Hıncal Uluç hakkında Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 50 milyar lira tazminat istemiyle dava açtığını ve dava konusunun 5 Mart'ta yayınlanan 'Piriştina'nın Oyunu' yazısında Uluç'un, Kipa'nın bir İngiliz şirketine satılmasında Piriştina'nın arabuluculuk yaptığını, Bornova'da ruhsatsız ve mahkemelik mağazaya göz yumarak binlerce dolar kazandığını iddia etmesinden kaynaklandığını ve bu manada Piriştina'nın Uluç aleyhine 280 milyar tazminat istemiyle 5 dava daha açacağının öğrenildiği ifade edilmektedir.

[1695] İBŞB'nin açtığı dava **İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/555 E, 2002/429 K**; bir kısım vatandaşların açtığı dava ise **İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/1112 E; 2002/521 K.** sayılı dosyasında açılmıştır. **İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı dosyasını emsal ve esas alarak, **2001/1112 E; 2002/521 K.** sayılı dosyada karar verdiği için biz de incelememizde **2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı dosyasını esas aldık.

[1696] **İzmir İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı kararı.

Bu gerekçeler ile İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 1. ve 3. İdare Mahkemelerinde dava açılmış, İzmir Bölge İdare Mahkemesi bu iki davanın birleştirilerek tek mahkemede çözümlenmesini uygun görmüştür. Bu davada, bilirkişi incelemesine gidilmiştir[1697].

Bilirkişi heyeti tarafından dava konusu alanda yapılan incelemede, Balçova-Mithatpaşa Caddesi ile İzmir-Çeşme otoyolu arasında kalan alanın doğuda İkiztepe Kavşağı, batıda Üniversite alanına kadar olan bölümünü kapladığı tespit edilmiştir.

Yine bilirkişi tarafından yapılan incelemede dava dosyasında alana ilişkin iki farklı 1/5.000 ölçekli planın var olduğu tespit edilmiş ve bunlardan 30.04.1986 tarih onaylı İnciraltı Nazım Planı'nın geçerli olduğu saptanmış ve 1/1.000 ölçekli planın, plan notlarının yasal zemini olarak bu plan dikkate alınmıştır.

1/1.000 ve 1/5.000 ölçekli yürürlükte olan planlar ile Balçova Belediyesi tarafından alınan karar ile bazı değişiklikler getirilen 1/1.000 ölçekli plan karşılaştırılmış ve konu ile ilgili detaylı bir inceleme yapılmıştır. İlk olarak dava konusu karar ile 1/1.000 ölçekli planda getirilen değişikliklerin sadece haklar özelinde yani plan tasarımına müdahale edilmeden yapılan değişiklikler olduğu saptanmıştır. Plan notlarında getirilen değişiklikler mercek altına alınmış ve bazı özel tespitler yapılmıştır;

Dava konusu alanın Balçova-Mithatpaşa Caddesi ile İzmir Çevre Otoyolu arasında kalan alanın doğuda İkiztepe Kavşağı, batıda Üniversite alanına kadar olan bölümünü kapsaması şeklinde bir belirleme yapılmıştır.

Bilirkişi heyeti, dava konusu alandaki 1/5.000 ölçekli son (dolayısıyla yürürlükteki nazım imar planının 30.04.1986 yılında İBŞB Başkanlığı'nca onanan ve dava konusu alanı içerisine alan İnciraltı Nazım İmar Planı olduğunu tespitini yapmıştır. Ayrıca heyet, raporunun ek bölümüne yürürlükte olan uygulama imar

[1697] Bilirkişi heyeti olarak Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir ve Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim tayin edilmiştir.

planının notlarını ve bu notlarda yapılan ve dava konusu olan plan notu değişikliğini içeren Balçova Belediye Meclis kararlarını ilave etmiştir.

Bilirkişi kurulu, öncelikle, bu alanda geçerli olan 1/5.000 ölçekli nazım imar planı konusunda irdeleme yapmanın uygun olacağı görüşü ile ilk etapta dava konusu alana ilişkin dava dosyasında iki farklı 1/5.000 ölçekli nazım imar planının olduğunu tespit etmiştir. Bunlardan ilkinin Balçova İmar Planı, ikincisinin ise dava konusu alanın da içerildiği İnciraltı Nazım İmar Planı olduğunu ve en son onaylanan plan olduğu (30.04.1986) için de yürürlükte olan nazım imar planı olduğu belirlenmiştir. Bilirkişi kurulu, yürürlükte olan ve dolayısı ile dava konusu 1/1.000 ölçekli plan ve bu planın, plan notlarının kendisine yasal zemin olarak aldığı nazım planın İnciraltı Nazım İmar Planı olduğu görüşünden hareketle değerlendirme çerçevesi belirlemiştir.

Planı incelemeye alan heyet, aşağıdaki tespitleri yapmıştır;

- "Nazım plan, plan notlarında (M2) çalışma alanlarında yapılaşma kat sayıları T.A.K.S.=0,50 , K.A.K.S.=2,00'dir.
- Dava konusu alan içerisinde bu nazım imar planına göre yaklaşık bir ölçümle 42.000 m^2 yeşil alan öngörülmektedir.
- Alan içerisinde yer alan yapı adaları arasında özellikle kuzey-güney doğrultusunda yaya yolu ve meydan alanı olarak yapı adaları arasında bırakılmış dolaşım alanları, kamuya terkli beş adet genel otopark alanı ile Balçova Mithatpaşa Caddesi'ne paralel doğu-batı yönünde bir servis yolu mevcuttur[1698]".

Bilirkişi heyeti, bu nazım plan doğrultusunda hazırlanması gereken yürürlükteki uygulama imar planını incelemesinde aşağıdaki noktaları tespit etmiştir;

- "Uygulama imar planının plan notlarında yapılaşma kat sayılarından olan K.A.K.S., nazım imar planında 2.00 iken, uygulama imar planında 1.00'e düşmüştür. T.A.K.S. değeri ise aynıdır.

[1698] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı Mahkeme dosyasında esas alınan ve Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir ve Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim tarafından verilen bilirkişi raporunun s. 3.

- Nazım imar planındaki yeşil alanların toplam alanı yaklaşık 25.000 m^2'dir. Dolayısıyla yeşil alanlarda 42.000-25.000=17.000 m^2'lik bir azalma söz konusudur.
- Nazım plandaki yapı adası formları değiştirilmiş, yapı adaları büyütülerek bu adalar arasında nazım planda öngörülen yaya dolaşım ve meydan alanları önemli ölçüde azaltılmıştır[1699]".

Dava konusu olan 01.05.2001 tarih ve 16 sayılı Balçova Belediyesi'nin ısrar kararının öngördüğü 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı ile yürürlükteki uygulama imar planı karşılaştırıldığında plan tasarımının aynı olduğu, ancak yürürlükteki planın, plan notlarının 3. ve 7. maddelerinde değişiklik getirildiğinin tespitini yapan bilirkişi kurulu, incelemesini ağırlıklı olarak bu nokta üzerinde, ama bütününde genel bir inceleme de yapmıştır.

Dava konusu değişikliğin, bir imar planı değişikliği olduğuna karar verilmiş ve bu kapsamda yapılan değişikliğin, "İmar Planı Değişikliklerinde Uyulması Gereken Esasları Düzenleyen Yönetmelik'in 22. maddesine uyumu" aranmıştır. Dolayısıyla nüfus yoğunluğunu arttırıcı nitelikteki (emsal artışı, TAKS değerlerinin kaldırılması..vb) değişikliklerin, beraberinde artan nüfusun ihtiyacı olan ek sosyal ve teknik altyapı alanı öngörmediği sebebiyle, hem imar mevzuatı hem de planlama ilke ve esaslarına aykırı bulunmuştur.

İmar planı değişikliği kapsamında, TAKS:0,50 değerinin kaldırılması, zeminde boş bırakılacak alanı azaltan bir gelişme olarak değerlendirmiş ve yürürlükte olan ve uygulama imar planının dayandığı nazım imar planı ile getirilen yapılaşma katsayısı sınırlamasına aykırı görüldüğünden, bu plan notu farklılığı planlama ilkelerine aykırı bulunmuştur.

[1699] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı Mahkeme dosyasında esas alınan ve Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir ve Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim tarafından verilen bilirkişi raporu s. 3.

Diğer taraftan, Nazım Planı ve Uygulama Planı kıyaslandığında bazı farklılıkların varlığı dikkat çekmiştir. Bu farklılıklar, hem davalı hem de davacı idareyi ilgilendirmesi nedeniyle önemlidir.

"Hem yürürlükteki hem de dava konusu Uygulama Planında, İkiztepe Kavşağı'na bitişik bir konumda Belediye Hizmet Alanı öngörülmektedir. Nazım Planda böyle bir kullanımın bulunmaması, plan ölçekleri arasında uyumsuzluk getirici türdendir. Diğer taraftan söz konusu kullanımın hangi hizmete tahsisli olduğu ve yapılanma koşullarının belirtilmemiş olması da önemli bir eksiklik olarak görülmüştür,

Nazım İmar Planı üzerinden ölçüldüğünde, alan bütününde yeşil alan toplamı yaklaşık 42000 m^2 iken, Uygulama İmar Planına inildiğinde bu miktarın yaklaşık 25.000 $m^{2'}$ye çekildiği, yani toplamda 17000 $m^{2'}$lik bir yeşil alanın ölçekler arasında yok edildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan bu yeşil alanlardan bazılarının yerlerinin Nazım Plandan bağımsız biçimde değiştirildiği saptanmış ve bu durum, hem kamu yararına hem de planlama ilke ve esaslarına aykırı bulunmuştur,

Nazım imar planında doğu-batı istikametinde Mithatpaşa Caddesi'ne paralel olarak uzanan alan içindeki taşıt servis yolu, uygulama imar planlarında bütünüyle kaldırılmıştır. Bu servis yoluna asılı bir düzende tasarlanan genel otoparkların sayısı da uygulama imar planlarında azaltılmıştır. Gerek yeşil alanlarda ve genel otoparklarda azatlılar alanlarda, gerekse kaldırılan servis yolundan kalan alanlar hemen tamamıyla yapı adaları içerisine alınmıştır. Nazım imar planında öngörülen 2.00 emsalin, uygulama imar planında 1.00'a düşürülmesinin böylece karşılandığı savunulmamalıdır. Böyle bir yerine geçme, başka bir deyişle yeşil alanların bu biçimde azaltılması ve iç taşıt yolunun iptal edilmesinin emsaldeki azaltılmaya karşılık olarak savunulması, alan içerisindeki kullanımlara doğrudan Mithatpaşa Caddesi üzerinden erişim verilmesinin neden olacağı trafik emniyeti azalması nedeniyle de ayrıca kamu yararı ile planlama ilke ve esaslarına aykırılık oluşturmaktadır[1700]".

[1700] y.a.g.e., s. 5.

Bilirkişi raporunun sonucunda Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir ve Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim tarafından; 3. madde özelinde yapılan plan notu değişikliklerinin kamu yararına ve belde ihtiyaçlarına uygun bulunmadığı, 7. madde özelinde yapılan plan notu değişikliğinde ise planlama ilke ve esasları açısından bir sakınca bulunmadığı kanısına ulaşılmıştır[1701].

1. İdare Mahkemesi bu rapor uyarınca almış olduğu kararında[1702], dava konusu işlemin plan notlarının 3. maddesinin değiştirilmesine ilişkin kısmının iptaline, 7. maddeyle ilgili kısmında ise davanın reddine karar vermiştir[1703]. 1. İdare Mahkemesi tarafından alınan bu karara ilişkin Balçova Belediyesi, kararın temyizi için Danıştay'a başvurmuştur.

Bu süreçte konu, Balçova Meclis gündeminde ele alınmış ve mağazanın yanındaki 11900 m^2'lik yeşil alanla[1704] arkasındaki 15.000 m^2 büyüklüğünde arsanın[1705] takası ve imar planına işlenmesi konusunda bir meclis kararı alınmıştır. Bu alınan Meclis Kararı kamuoyunda oldukça fazla yankılanmış ve bazı kesimler tarafından kararın alındığı Meclis, "Kipa Meclisi" olarak adlandırılmıştır[1706].

Buradan hareketle, Balçova Belediyesi Meclis kararı[1707] ile Balçova İlçesi 1315 ada, 2 parsel ile yanındaki yeşil alan ve yolun yüzölçümü aynı kalmak koşulu ile birbiriyle takası, 1316 ada, 6 parselin bitişiğine parsel oluşturulması kararının alındığı tarih olması açısından önemlidir.

[1701] "**Bilirkişi: Balçova Kipa İmara Aykırı",** Haber Ekspres, 11.02.2002.
[1702] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 09.05.2002 tarih ve 2001/555 E. 2002/429 sayılı kararı.**
[1703] Aynı taleplerle açılan ve davacı olarak iki vatandaşın yer aldığı dosya olan **İzmir 1. İdare Mahkemesi 2001/1112 E, 2002/521 K.** sayılı dosyada, az önce incelemesi yapılan **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı dosyası bilirkişi incelemesi ve kararı esas alınmış ve bu dosyada da aynı içerikte karar verilmiştir.
[1704] İmar planında yeşil alan olarak görünen ama Kipa'nın otoparkı olarak kullandığı alan kastedilmektedir.
[1705] Kipa'nın daha sonradan satın aldığı arsa kastedilmektedir.
[1706] "**Balçova'da İmar Krizi"**, Hürriyet Ege, 31.03.2002.
[1707] Balçova Belediyesi Meclisi'nin 29.03.2002 tarihli 22 nolu kararı.

3.11.3. Projenin Büyükşehir Belediyesi ve Balçova Belediye Meclisi Meclis Tutanakları Işığında İncelenmesi

Projenin Meclis denetimi açısından incelenmesi, esasen çalışmanın bütünündeki Meclis denetimi başlığının bir manada somut proje içinde olmak üzere ve bu manada tüm idari işlemlerin meclis denetimine örnek olabilecek bir nitelik arz etmesi ve Büyükşehir Belediyesi-ilçe belediyesi-proje sahibi ilişkisinin uygulamada hangi boyutta görünüm arz ettiğinin bilinmesi açısından da çalışmaya katkıda bulunacaktır.

3.11.3.1 Projenin Balçova Belediye Meclisi Tarafından Denetlenmesi

Projenin bütünü incelendiğinde, Balçova Belediyesi'nin konunun bir manada destekçisi ve proje sahibi firma ile olan ilişkisi itibari ile görünüş olarak Büyükşehir Belediyesi'nden daha aktif olduğu gözlenmiştir. Geçmiş dönemin Büyükşehir Belediye Başkanı'nın 1999 yerel seçimlerinden önce mülk sahibi firma ile iş ilişkisinin olması, bu manada ilçe-Büyükşehir tutumlarının daha bir detaylı gözlemlenmesini gerektirmiştir.

Çalışmanın bu kısmında yöntem itibariyle ilgili Meclis tutanağına sadık kalınacak ve bu çerçevede konu hakkındaki değerlendirmeler, dipnotu şeklinde ifade edilecektir. Meclis tutanaklarının deşifresi anlamında yapılan bu çalışma, esasen tutanağın zaten çok net bir şekilde olayı ortaya koyması gerçeği karşısında gizliliği alenileştirmekten ziyade sistemin bütününü kavrama açısından ve özellikle yeni öneriler sunma noktasında bilim hayatına katkıda bulunacağı kanaatindeyiz.

02.05.2005 tarihli Balçova Belediyesi Meclis oturumu tutanağı anlamında meselenin incelenmesinde, görüşmelerdeki konuşma akışı esas alınmıştır .

"*Oktay Duru: Büyükşehirde Kipa oylamasına katılıp katılmayacağınızı öğrenmek*

istiyoruz[1708].

Başkan: Bilemiyorum. İşim olursa katılmayabilirim, ama şimdiden bir şey diyemiyorum. Rahatsız olabilirim, hasta olabilirim, başım ağrıyabilir, bilemiyorum ki pazartesiye daha çok var[1709]*. Buyurun, Sayın Katırcıoğlu:*

Saim Katırcıoğlu: İkinci olayımız, Kipa olayıdır. Onu gündem bugüne geldi, bakacağım şimdi fakslattım buraya. Büyükşehir'in gündemi çıkmış. Pazartesi günkü grubumuza ve toplantımıza gelirse onu da orada görüşeceğiz. Tabii esnafımızı mutlaka düşünüyoruz. Mutlaka düşünüyoruz. Ama sayın Başkana şurada katılıyorum. Bu kadar süpermarket yeter. Bu kadar dükkân yeter. Böyle bir şey de yok. İnciraltı, Bahçelerarası her yer imara açılıyor, burası ticaret, turizm merkezi olacak. Belki onlarca daha firma gelecek hatta esnafımıza buradan bir öneride de bulunuyorum yani artık burası turizm ticaret merkezi olacaksa, yavaş yavaş Balçova esnafımızda derlenip, toparlanıp oralara bu zamanda eski arıza ustası, arabacı kaldı mı? Otomobilci kalmadı neden? Makine her şey, her şey makine, mecbur herkes bilgisayar öğrenecek, makine okumasını öğrenecek ancak öyle mesleğine devam edebilir. Bizim esnafımız da yavaş yavaş Esnaf Odamızın da teşvikiyle o yöne doğru ilerlemesinde büyük yarar vardır[1710]*.*

Oktay Duru: İsterseniz, konuyu fazla dağıtmayalım. Ben sizin söyleminizi bir kez daha okuyayım. Sizin söylemediğiniz gibi olduğu da değerli meclis algılasın. İsteyen tüm arkadaşlarıma da verebilirim. "Yık burayı ben altına otopark istiyorum deme şansına sahip değilsiniz!..." üçüncü kez okudum, zannediyorum siz algılamışsınızdır[1711]*.*

Başkan: Doğrudur!

Oktay Duru: Değil mi. Yıkamıyorsunuz. Yani yasaya uygulamasına yönelik bir çalışma yapamıyorsunuz[1712]*, benim almak istediğim buydu buradan. Şimdi, geçelim*

[1708] Balçova Belediye Başkanı aynı zamanda İBŞB Meclis Üyesi olması nedeni ile konunu İBŞB. Meclisi'nde gündeme gelmesi ihtimalinde nasıl bir tepki vereceğinin ihsası anlamında soruyu soran Meclis Üyesi, bir anlamda iğneleme üslubu ile meseleye yaklaşmaktadır.

[1709] Başkanın bu manadaki cevabı, hem muğlak olup ve hem de yapılmak istenen Meclis denetiminin etkisiz hale getirilmesi yönünde bir karşı cevaptır.

[1710] Meclis Üyesi, somut Kipa davası hakkındaki tartışmayı bir anlamda bakkal-market anlamında mikro-makro ikilemine doğru çekmiştir.

[1711] Projeye muhalif Meclis Üyesi, kendisinden önce konuşan Meclis Üyesinin konuyu başka yönüne çekmesini eleştirmiş ve somut anlamda projeye karşı olan tepkisini ortaya koymuştur.

[1712] İdare Mahkemesi kararının uygulanmaması anlamındaki bu eleştiri ile Mahkeme denetimi+Meclis denetimi toplamının bile bu hususta yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

diğerlerine. Mecliste…

Başkan: Sayın Duru, bir şey ilave edeyim, gidin.

Oktay Duru: Ben bir yere gitmiyorum, Balçova'dayım sayın başkan.

Başkan: Belediye Başkanı diktatör değil, Belediye Başkanları diktatör değil. Meclise rağmen benim şimdi yıkın veya yapın deme şansım yok[1713]*!*

Oktay Duru: O zaman demeyin!

Başkan: Ben günü geldiğinde, günü bu Meclise sunarım, komisyonlara indiririz, komisyonlar beraber karar verir. Yoksa benim orada yetkilerimi ve sorumluluklarımı da çok iyi biliyorum. Orada söylenen söz; bugün 10 yıl önce düşünmeniz gerekiyordu, yani bugüne gelmenizi 10 yıl önce düşünecektiniz, geçici bir ruhsat verilmiştir[1714]*, 10 yıl önce verdiğiniz ruhsatın bir dönem süresi bitecek ama inşaatlar süreklidir.*

Oktay Duru: Olabilir, benim de Belediye Başkanımsınız, beyanatınızı talihsiz bir açıklama olarak kabul ediyorum. Üstünde fazla durma gereği de duymuyorum. Sayın Başkan, KİPA konusunu da gündeme getirdiğinizde "ret" talebi sizden gelmişti. Şimdi ne değişti bana bir açıklar mısınız? Yani diyorsunuz ki kime küstünüz kimle barıştınız? Siz kiminle barıştınız? Bir açıklayabilir misiniz? Teşekkür ediyorum.[1715]

Başkan: Sayın Duru, ben kesinlikle ve kesinlikle Meclisin aldığı kararın tersine bir çalışmanın içerisinde olmadım. Sadece ve sadece Büyükşehir'e indirilen konu hakkında gruplar da çağırdım, dedim ki, bakın bizim aldığınız kararda –ilk başta onaylamıştık, biz- mademki meclisin önünde konuşuyoruz- hep beraber onay verdik. Bizim aldığımız KİPA'nın yok edilmesiyle ilgili bir olay değil, takas olayını değerlendirdik. Siz yanlış yerlerdesiniz. Ya onları kavramadınız. Bakın, bizim meclisin gündemine gelen Kipa'nın yıkılması değildir. Bizim meclisimizin gündemine gelen, bizim arsamızla Kipa'nın arsasının takasıdır! Ve bir

---

[1713] Başkanın bu ifadesinden anlıyoruz ki mahkeme kararının uygulanmasını yani **İzmir 1.İdare Mahkemesinin 2001/555 E ve 2002/429 K** sayılı mahkeme imlanın uygulanarak söz konusu kaçak binanın yıkılmasına engel olan sadece başkanlık iradesi değil bir yerde tüm Meclisin bu konuda pek istekli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

[1714] Burada kastedilen geçici ruhsata dayanan proje, Kipa projesi olmayıp aynı 1/5.000'lik içinde bulunan ve ilgili 1/5.000'e uygun hazırlanan 1/1.000'lik uygulama imar planının Meclisten geçmeden önce geçici ruhsatla verilen Migros A.Ş. yapılaşması kast edilmektedir. Bu uygulama ile firma, diğer yapımcı firmalardan önce hareket etmiş ve dolayısıyla diğer ticari yapılaşmaların yapılaşması bitene kadar bölgedeki tek büyük alışveriş merkezi olarak bir manada özel bir kazanç elde etmiştir. Bu açıklama ile Belediye Başkanı, geçmişe atıf yaparak Kipa olayının ilk kötü örnek olmadığını vurgulamakta ve kötü emsal uygulaması ile Kipa uygulamasını, bur anlamda meşrulaştırmaktadır.

[1715] Muhalif Meclis Üyesi burada başkanlık iradesinin dönem içinde değişen çizgisinden bahsederek konuya meclisin ilgisini çekmek istemektedir.

takastan doğan rant diye düşünerek belediye binasının giydirilmesinden[1716] *bahsettik, biz. Yoksa farklı bir şeyden bahsetmedik. Kipa'yı bugün tamamen de yıkamıyorsunuz, zeminde 1600 m*^{2}*'ni yıkarsınız, geçersiniz, 3200 fazlalığı var, oda çift kat üzerinde düşünürseniz zeminde 1600 m*^{2}*'ni yıkarsınız*[1717].

Oktay Duru: Balçova'da kaçağı yıkabilecek bir başkan var mı?

Başkan: Meclis bana kararı verdiği andan itibaren yapmam gereken ne gerekiyorsa yaparım. Herhalde Kipa'yı yıkabilecek kadar güçte tek Belediye Başkanı benim! Çünkü, alengirli hiç bir işin içine girmedim. Beni bağlayacak, yanlışa götürecek hiçbir konuşma ve ticari ilişkide bulunmadım. Efendim, Meclisten inerse Büyükşehir Meclisi olumlu veya olumsuz bir karar verir, o kararı bize iletir, biz de tavrımızı ona göre belirleriz….

Oktay Duru: Şimdi Sayın Başkan! Değerli Meclis Üyesi Arkadaşlarım! Sayın Başkan, biraz önce Kipa'da fazla alanların meclis kararı olursa yıkılacağından bahsettiler. Sayın Başkanım size isterseniz görev ve yetilerinizi kısa bir hatırlatayım. Kaçak alanları yıkmak için Meclis yetkisine ihtiyacınız yok![1718] *Siz bir yıldan beri orayı yıkmamakla geçmiş dönemdeki belediye başkanı gibi görevi ihmal ediyorsunuz, suç işliyorsunuz sayın başkan*[1719]*. Ondan sonra kalkıp da daha önceki yönetimler bunu yapmıştı, ben yapmıyorum,*

[1716] Burada Belediye binasının giydirilmesinden kast edilen şey, Kipa AŞ'nin bu takas işlemine karşılık Balçova Belediye binasının tefrişatının üstlenilmesidir. Bu manadaki işlem, basında ciddi bir tepki ile karşılanmış ve bu eksende yorumlar yapılmıştır; örneğin Kipa'ya Çalkaya Torpili başlıklı haberde; Kipa'nın kaçak yapısı konusu hakkında Balçova Belediye Başkanı M. Ali Çalkaya'nın 'bir takastan doğan rant diye düşünerek belediye binasının giydirilmesinden bahsettik' şeklindeki sözleri Balçova Belediyesi'nin mayıs ayı tutanaklarına geçtiğini ve Balçova Belediye Meclisi AKP grup sözcüsü Oktay Duru'nun, İmar Kanunu'na göre hareket edilmesini istemesi ve Başkandan yasanın gerekliliğinin yerine getirilmesi talebinde bulunduğu ifade edilmiştir, GAZETEM EGE, 13.05.2005.

[1717] İzmir 1.İdare Mahkemesinin 2001/555 E ve 2002/429 K sayılı mahkeme ilamına göre söz konusu binanın tamamı değil bir kısmı kaçaklık arz etmektedir.Bu karara göre binanın plan harici olan kısmının yıkılması gerekmektedir.Başkan burada bu tür bir yıkım olamayacağını ifade etmektedir.Oysaki burada hangi manada kaçaklık var ise onun yok edilmesi ve bu manada binanın bütününde doğacak zararlarda bu imalatı plana aykırı olan proje sahibinin sorumluluğu içinde olduğundan bu manadaki bir imkansızlık durumu hukuken söz konusu değildir.

[1718] Muhalif Meclis Üyesi mahkeme kararının yerine getirilmesi için meclisin tasdikinin söz konusu olmayacağına dair yasal durumu kendi ifadesine göre ifade etmiştir.

[1719] İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K. sayılı mahkeme ilamının yerine getirilmemesinin ispatı anlamındaki bu ifadeler ve bu anlamda basında çıkan haberler göstermektedir ki maalesef ülkemizde (Mahkeme denetimi+Meclis denetimi+basın denetimi) toplamı bile bazı projelere tesir edememektedir. Burada ilginç olan bir husus da konunun bu kadar deşifre edilmesine rağmen bu projeye yaklaşık 600 m mesafede bulunan ve bir dönem bütün meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin hem basın bazı çalışmaları hem de hukuki mücadele karşıtlığı içinde olunan Özdilek Projesi'ne gösterilen duyarlılık KİPA Projesi'ne gösterilmemiştir. Meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin aynı bölge içinde neden bu ikircikli davranışı sergilediklerinin izahı noktasında güçlük çekilmektedir.

ben yapmayacağım, şöyle olacağım, gerekirse yıkarım. Yok, sayın Başkan, şu anda Balçova Belediyesinin kaçağa, yasa dışı, hukuk duşu yapılara yaptırım gücü yok! Açık ortada. İsterseniz bırakın Kipa'yı vs..yi sizin 1 yıllık döneminiz boyunca oluşanları sayayım burada…

Ahmet Fatih Özfatura: İkincisi bu Kipa'nın bizimle takas etmek istediği hemen yanındaki arsamız Kipa'ya bedeli karşılığında yani Kipa gelip bizden satın alsa, o verilemez mi?[1720]

Başkan: Kipa'nın önündeki araziyi satma şansına sahip değiliz çünkü orası yeşil alanlardan terk. O bölge satışa uygun değil. Ancak takas yoluyla yan bölmede aynen devam edeceği için bu olayın bir nebze önü açılabilir diye düşünüyorum. Birlikte, hep beraber belediye meclisine indiğinde konu özellikle Migros konusu komisyonlarda birlikte değerlendireceğiz, çözüm bulmakla yükümlüyüz yani biraz önce söyledim biz olayı çözmekle yükümlüyüz, yok etmek gibi bir niyetimiz yok..…

Mustafa Kalender: İkincisi Kipa ile ilgili konuda doğrudur. Sizinle tartıştık bu konuyu, çözümden yanayız, o da doğrudur ama çözümün şekli konusunda Kipa ile anlaşamamıştık, o yüzden de siz de bizden ret etmemizi istediniz, biz de reddettik. Şimdi bu konunun tekrar Balçova meclisinde çözülmesini istiyoruz yani Büyükşehir'de çözülmesini istemiyoruz.

Başkan: Ben teşekkür ederim Sayın Yener. Hatası demedim tam tersine yapılan işlemlerin doğru olduğunu yani burada ticaret merkezlerinin oluşturulmasının bir çekim merkezi olacağını hatta Sayın Özfatura'nın ilk 18 tane, İzmir'de o dönemde ilk Belediye Başkanlığı döneminde Anonim Şirketi yaparak Tansaş'ları AŞ. yaparak 18 tane 1 yılın içerisinde açmıştır, dönemi içerisinde. Bunun bile doğru olduğunu söyledim, hata yaptığını söylemedim. Hata, eleştirdiğiniz şeylerin yani burada eleştiriyorsunuz o bölgeler ticari merkez olarak yanlış yapılmıştır, Kipa veya Migros esnafı öldürüyor, diye düşünüyorsanız bunun bir dönem Belediye Başkanlığı yapmış ve bu dönemde Belediye Başkanlığına

[1720] Mahkeme kararının hükmünün bir manada kanuna karşı hile yolu ile yani takas ile bertaraf edilmesi yolunun yanı sıra burada Meclis Üyesi yeni bir hile yolu öngörmekte ve arsayı satarak bu durumu bertaraf etme durumu öngörmektedir.Eğer illaki bir ehveni şer seçilecekse bu yöntem daha iyi olur düşüncesi içinde ifade edilen bu öneride başkanın bu manada ucu açık bir pazarlık konumuna girmemesi düşüncesi hakimiyeti vardır.Oysaki kesinleşen mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik hangi işlem olursa olsun yanlış ve hukuka aykırı olarak mütaala edilmelidir.Ama maalesef Meclis denetiminden bu manada bir yaklaşımı içerir bir beyan tutanaklarda görülememiştir.

soyunmuş bir adayınızın tarafından yapıldığını bu anlamda da çelişkinizi anlatmak istedim. Yoksa bir daha önceki toplantılarımda da, bu Meclis toplantısının birinde de aynı şeyi söyledim, bu bölgelerin ticari merkez yapılmasının yanlış olduğuna inanıyorum. Çünkü sistem buna dönüyor yani küçük tipli üretim veya satım yerlerinden ziyade raf düzeninde büyük marketler, hipermarketler düzeyine dönüşüyor. Dünyanın her yerinde gelişim böyle. Sadece bu bölgede değil, yani Doğu Bloku şeyinden koptuktan sonra Marksist düzenden koptuktan sonra gidin ilk defa Migros şey de açtı mesela Moskova'da ve bugünkünün 5 katı daha büyüklükte bir yerde açtı. Bu sistemin getirdiği bir olaydır. Buna, bir yere kadar hayır diyebilirsiniz ama sistem kendiliğinden çalışıyor, biz de sistemin yanlışlığı şurada, büyük şirketler dönemin içerisinde ilk etapta şehrin en belirgin yerlerinde bu yerleri alıyor, ruhsatlandırıyor ondan sonra da yasaya geçirip diyor ki, şehrin içerisinde yapmayın. Ama önce kendisi bütün Büyükşehirlerin hapsinde yasallaştıktan sonda o meclise iniyor, ne garipse bu sistem sizde yasalar, gelişimin hep gerisinde gittiği için bu sıkıntıları yaşıyoruz. Biz de bu sıkıntıları yaşayacağız[1721]*, Buyurun Sayın Şahin:*

Nevzat Şahin : Değerli Başkanım!... Değerli Arkadaşlar!... Belediye Başkanımız nisan ayında belediye binasını açacağım dile söz vermişti. Burada üstüne basa basa sormuştuk. "Evet söz veriyorum" Nereden bulacaksınız demiştik, şeyi. O, nisan ayında açacağını söylemişti, ne zaman açacak, tekrar söz verecek mi?

Başkan: Sayın Şahin, ben biraz önce bir şey söyledim. Belediye meclis üyeleri çok ciddi olmak zorunda…

Oktay Duru: Başkanı da.

Başkan: Doğrudur, başkanı da dahildir. Bakınız ben o dönemde bu takas işlemine güvendiğim için söyledim bunu siz de biliyorsunuz, ben de biliyorum[1722]*. ve bu gibi şeylerin şehrin bu toplantısında bu salonunda da şan söyledim. 1 trilyon Lira para bulsaydım bir başka yerlere aktarırdım. 211 m^2'lik bu alan içerisinde de ben bu şehrin ihtiyaçları gideriyorum. 1 trilyonu bu alan için harcamayacağımı, bunu da yargılayacak olan Balçova*

[1721] Başkan, burada meseleye sistem bazında yaklaşarak makro ekonomik açıklamalardan mikro düzeydeki iki yol arası olarak anılan ve otoban istimlakinden önce İnciraltı Bölgesi'ne dahil olan bu bölge içindeki ticari yapılaşmaların planlarının kendisinden önceki dönem belediye başkanlarının tercihi olduğunu, kendisinin bu duruma katılmamakla birlikte oluşan plan çerçevesinde artık uygulamaya hayır diyemeyeceğini belirterek bir anlamda halihazır Kipa uygulamasının durumunun korunması yönünde söylem geliştirmiştir.

[1722] Başkan ın bu manadaki ifadesinden , Kipa Projesinin takas önerisinin meclisçe kabul edilmesi üzerine Kipa A.Ş'nin bir takım maddi taahhütlerine güvenerek meclise yatırım sözü verildiği ortaya çıkmaktadır.

halkıdır. Çünkü yürütme Belediye Başkanına aittir, olumlu veya olumsuz düşünceyi Balçova halkı benim hakkımda verecektir, Ben hatta bir başka olayı kendi belediye Meclis Üyelerimiz hep beraber değerlendirdik. Ben, Büyükşehir Belediye Başkanımla, geçmişte zaten Büyükşehir Belediye Başkanımda yapmış o binayı, 3,5 trilyonluk maliyetini yükleyerek 2 katının büyükşehirde kalması şartıyla özel bir anlaşmayla yine o şekilde de çözebilirdim ama ben bir başka alanda kullandım o hakkımı, Jeotermalin yaygınlaştırılması adına kullandım, onu da söyledim. Özür dileme erdemini her zaman gösteririm, onu gerçekleştiremedim, doğrudur. Kipa olayını çok daha farklı boyutlara götürmedik, çözemedik Balçova halkından da özür diliyorum özür dilemek büyük bir güçtür. Buyurun Oktay Bey:

Oktay Duru: Sayın Başkan bunları gerçekten ifade etmekten şahsım adına büyük bir üzüntü duyuyorum. Ama yine size bir şey hatırlatayım, özür dilemek erdem değildir sayın başkanım, özür dileyecek duruma düşmemek erdemdir. Bu ayırımı daha iyi tespit ederseniz sevinirim. Bunun dışında biraz önce de söyledim ya sayın başkanın çok talihsiz ifadeleri oldu diye biraz önce dinlerken birine daha rast geldim, bir belediye başkanı düşünün ki, "KİPA ile pazarlığımız biterse geçeceğiz. Geçecektik, söz vermiştim, Kipa'ya güvenmiştim, bitmedi[1723]*, ben kaynak yaratamadım bir yıl içerisinde geçemedik, özür diliyorum." Sayın Başkan, biz burada ticaret yapan kurumlara dayanarak ofisimde en az 7 kez tartıştık bu konuyu mesele acaba bunun üzerine spor salonunu da ekleyebilir miyiz boyutunda geçmişse biz bu toplantılarda yoktuk, diyemezsiniz.*

Nevzat Cihan: Birileriyle beraber hangi Meclis Üyesi vardı[1724]*?*

Başkan: Yürütme hakkı bana aittir, yürütme belediye başkanına aittir. Karar alınır, onlar benim tarafımdan uygulanır. İktidara geldiğiniz gün yürütme hakkı size geçmiş demektir. Ama ben AKP İlçe Başkanıyla, DYP İlçe Başkanıyla ve CHP İlçe Başkanıyla grup başkanı olarak siz de vardınız en az altı kez toplandık burada ve orada konuşulan her şeyi KİPA yönetimiyle konuştum, pazarlık yetkisi, söylenen her şeyi aktardım, çünkü yürütme biziz!.. Efendim ben grup ilçe başkanlarını çağırdım, sizin grup başkanınız ilçe başkanıdır. Sizin ilçe başkanınız sizin grup başkanısınız. Eğer o yetkiyi kullanamıyor veya kullanıyor bilmiyorum. Ama ben grup başkanı olarak çağırdım. Grubumuzun başkanı olarak iletir

[1723] Muhalif Meclis Üyesi, yeni bitirilen Balçova Belediye binasının tefrişatı için gerekli fonun Mahkeme kararına göre yıkılması gereken kaçak yapılaşması bulunan Kipa'nın bu kaçaklığını yasal hale getirerek bunun karşılığı olarak elde ettikleri gelirle karşılanacağını ifade etmiş ve Başkan ile Kipa AŞ. arasındaki bu pazarlığın kamusal yönü üzerinde bir deşifre yapmıştır.

[1724] Biraz önceki meclis üyesinden farklı bir partiye mensup olan diğer bir muhalif Meclis Üyesi, bu pazarlık aşamasında hangi Meclis Üyelerinin olduğunu sormuştur.

iletmez, o beni ilgilendirmiyor[1725].

.....? (Mikrofonsuz konuşmalar)

Başkan: *Hayır efendim yürütme benim.*

.....? (Mikrofonsuz konuşmalar)

Başkan: *Niye öyle? Oradan aldığım her şeyi KİPA yönetimiyle paylaştım.*

.....? (Mikrofonsuz konuşmalar)

N. Cihan: *Biz Çalkaya'dan masallar dinledik*[1726].

Başkan: *Hayır efendim niye masal? Ben yazılı çizili şeyleri verdim sizin elinize, siz bu kadar çok ciddi bir boyutta ele alınmasından niye rahatsızsınız? Bakın siz Balçova'da yaşıyoruz dediniz, bu tür dönemimizde yaşanmadı. Amacınız ve düşünceniz bunu düşünmekse benim dönemimde olmayacak, benim dönemimde böyle bir olay yaşamayacak Balçova!...*

.....? (Mikrofonsuz konuşmalar)

Başkan: *Tabii öyle yapacağım. Yürütme benim.*

.....? (Mikrofonsuz konuşmalar)

Başkan: *Yürütme biziz! Yürütme belediye başkanı ve o söylediklerimin hepsini yazılı olarak da verdim, incelettirdim. Yani benim söylediğim şeylerin imzalı bir örneğini ilçe başkanına ve grup başkanına da verdim, incelediler. Halısının detayına varıncaya kadar yazılı ve çiziliydi*[1727]*. Buyurun:*

Oktay Duru: *Sayın Başkan!... Değerli Meclis!... Gerçekten Balçova Belediye Meclisi'nde yaşanmayan şeylerle karşı karşıya kalıyoruz, olaylarla karşı karşıya kalıyoruz. Belki İzmir'imiz de başka belediye meclislerinde bu tür şeyler yaşanıyor ama Balçova Belediye Meclisinde bugüne kadar hiç yaşanmamıştı. Sayın Başkan, Meclisin sorumluluğunu, güvenini sağlamakla mükellef olduğunuzu size hatırlatmak istiyorum. Lütfen meclisi germeyin, bu bir suçtur, iç tüzük uyarınca suç işliyorsunuz. Bunun dışında doğrudur, sayın başkanın dediği gibi başkanın ofisinde aynen Sayın Cihan'ın bahsettiği gibi görüşülmüştür. İlçe başkanlarıyla, grup sözcüleriyle fakat bizim Kipa'yla ilgili işte anlaşamadığımız nokta bu. Biz dedik ki, DYP grubuyla birlikte zannediyorum altı tane*

[1725] Kipa ile yapılan ve Mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik olan bu pazarlığın heyetinde kimler olacağına dair tartışma, kamu yönetimi açısından ilginç bir husus olup konunun bir tarafının kamu olması halinde, ona her türlü pazarlık yapma imkanı veriliyormuş gibi bir izlenim veren bu söylem, projenin içinde bulunduğu durumu göstermesi bakımından ilginç bir örnektir.

[1726] Tartışmanın düzeyinin sözel anlamdaki görüntüsü olan bu ifadeler, meclis denetiminin nasıl gerçekleştiğini göstermesi bakımından gerçekçi bir örnektir.

[1727] Mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik yapılan bu pazarlığın bürokratik oluşumunu ve bu oluşum içindeki "halı detayına varıncaya kadar" bir titizlik içinde aktarılması, kamu yönetimi içinde hukuka uygun olmayan sözleşmelerin ele alınışını göstermesi bakımından ilginç bir örnektir.

maddemiz vardı. Bunlar Balçova kamuoyu lehine düşünülen sorunlardı, "bunlar olur ise biz buna destek veririz" demiştik yani orada bir anlaşma yoktu sayın başkan ve ilk maddemiz, asla vazgeçemeyeceğimiz maddemiz, bütün görüşmelerde, bütün toplantılarda, Balçova Belediye Meclisinden tüm gruplardan bakın tüm gruplardan temsilciler olmasını, bunun ileride siyaseten sizin de önünüzü açacağını ve rahatlayacağınızı size ben belirttim sayın başkan. Buna rağmen ne yaptınız, söz verdiniz dediniz ki "Bütün maddelerinizi yerine getireceğim" zannediyorum CHP İlçe Başkanım, AKP İlçe Başkanım, DYP İlçe Başkanı ve grup sözcülerim benim bu söylediğimi teyid edeceklerdir. Söz verdiniz. Ne yaptınız sayın başkan? Sayın başkan her şeyi söyleyelim mi?[1728]

Başkan: Tabiî ki burada her şeyi söyleyeceksiniz!.. Sakın ola..

Oktay Duru: O zaman kesmeyin!

Başkan: Burası demokrasinin yeri.

Oktay Duru: Doğrudur, doğrudur! Ama siz daha demokratik bir Meclis yönetirseniz ben daha çok sevineceğim.

Başkan: Çok da normal gözüküyor.

Oktay Duru: Bizleri bir kapıdan çıkarttınız, Tesco yönetimini bir kapıdan aldınız. Doğru mudur?[1729]

Başkan: Doğrudur,

Oktay Duru : Nasıl her şeyi birlikte konuştuk sayın Başkan?

Başkan: Sayın Duru.

Oktay Duru: Siz konuştunuz biz dinledik sayın Başkan.

Başkan: Yürütme... Bakın, yürütme Belediye Başkanlığınındır!...

Oktay Duru: O zaman bana bir daha demokrasiden, paylaşımdan, katılımdan asla bahsetmeyin sayın başkan!

Başkan: Hayır kararı birlikte alırız, yürütmeyi ben yaparım. Yürütme, bakın yasalar gereği yürütme Belediye Başkanlığınındır.

[1728] Burada muhalif meclis üyesi, Mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik olan ve kaçak bina sahibi olan Kipa AŞ ile yapılan pazarlığın doğru olduğuna inanmakta ama bu pazarlık aşamasına başkanın tek başına gitmesi yerine kararlaştırıldığı gibi muhalif Meclis Üyelerinin de götürülmesi gerektiğine dair bir söylem geliştirmiştir. Yani hukuka aykırı olan bu pazarlığın karşısında olmadığını ama bu pazarlığın Başkan tarafından tek başına yapılmasının anormal bir durum olduğunu ifade etmesi, Meclis denetiminin geldiği noktayı göstermesi bakımından ilginç bir deşifre hadisesidir.

[1729] Hukuka aykırı pazarlığın denetimi noktasında bir itirazı olmayan Meclis Üyesinin itirazı, Başkanın görüşmeyi tek başına yapmak için muhalif Meclis Üyelerini bir kapıdan çıkartıp Kipa yöneticilerinin diğer kapıdan alınması uygulamasıdır. Kendilerinin de katılması durumunda bu Mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik pazarlığın bir anlamda yasal olabileceğini savunan bu söylem, Meclis denetiminin ne kadar zayıf noktaya geldiğini göstermesi bakımından ilginç bir söylemdir.

Oktay Duru: Peki bu söylediğiniz şartları siz zamanında kabul etmiş miydiniz, etmemiş miydiniz?

Başkan: Hangi şartları?

Oktay Duru: Altı madde sunmuştuk size, DYP grup başkan vekilimle birlikte, birinci madde, bu bahsettiğim maddeydi, siz bunları kabul etmemiş miydiniz?[1730]

Başkan: Aynen şöyle geçti. Eğer mutabakata varılacak olursa en son yazılı metini beraber inceleriz, onayı birlikte veririz, en son madde oydu yani bütün yazılanlar, konuşulanlar, yazılı hale getirilir, imzalanmadan önce birlikte değerlendirilir. ve yanılmıyorsam iki veya üç hafta önceydi bir kez daha geldi, Büyükşehir meclis gündemine gireceğinin bir ay öncesiydi –yanılmıyorsam-size de verdim. İlçe başkanı da inceledi, siz de şöyle bir baktınız.

Oktay Duru: Sayın Başkan ben onlardan söz etmiyorum.

Başkan: Doğrudur, yapılmıştır dediniz. Ben yazılı metine getirdim, halının cinsine, metre karesine kadar her şey yazılı, çizili, benim ofisimde kilitli olarak duruyor. Değerlendirilecek olursa değerlendirilir, değerlendirilmeyecek olursa da o da gereğinde ifade edilir.

Oktay Duru: Sayın Başkan!… Ben halıdan, perdeden bilmediğim şeylerden bahsetmiyorum. Ben şundan bahsediyorum; siz o zaman bu görüşmelerde her gruptan bir kişinin olacağının sözünü verdiniz mi, vermediniz mi?

Başkan: Hayır, hayır!.

Oktay Duru: Vermediniz.

Başkan: Geldiğim günden beri şunu söylüyorum. Yürütme bize aittir[1731]*.*

Oktay Duru: Değerli grup başkan vekillerim buradalar, gerek duyarlarsa bu konu hakkında açıklama yaparlar.

Başkan: Doğrudur.

Oktay Duru: Teşekkür ederim.

Başkan: Yürütme Belediye Başkanına aittir. Meclis kararını alır, yürütmeyi

---

[1730] Hem iktidar yönetiminin hem de muhalefet partisi Meclis Üyelerinin birlikte hareket ederek Mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik yapılan bu anlaşmayı, bir mutabakat içinde hazırladıklarını deşifre eden bu beyan, bu dönemde Meclis denetiminin ne kadar etkisiz kaldığını göstermektedir.

[1731] **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 K, 2002/429 K.** sayılı Mahkeme ilamının hükmünün bertaraf edilmesi anlamındaki ve bir nevi kanuna karşı hile olarak tanımlanabilecek bir uygulamayı, muhalif Meclis Üyeleri ile değil, Başkanın tek başına görüşerek pazarlık aşamasını sonuçlandırılmasının bir yürütme erki olarak görülmesi, idari yargı denetiminin ve bu bağlamda iptal davasının ne kadar önemli bir şey olduğunu ispatlayan somut bir olaydır.

Belediye Başkanı yapar. Buyurun, Sayın Kalender:

Mustafa Kalender: Sayın Başkan, elbette ki yürütme belediye Başkanına aittir. O toplantıların bir kısmında ben de bulundum ve Sayın Duru'nun da dediği gibi bazı, AKP ve DYP'nin bazı istekleri vardı, siz de bunları kabul ettirmeye çalışacağım diye bize ifade ettiniz. Ancak biz de size dedik ki; eğer size bir yardımımız olursa bu görüşmelerde lütfen birleri de çağırın ki; biz de sanki sizin kişisel teklifiniz değil de Balçova Meclisinin teklifiymiş, isteğiymiş gibi ifade edelim dedik. O konuda sanki biraz olumlu gibiydiniz, öyle diyeyim ben söz verdiniz demek istemiyorum. Biz hiçbir zaman için Tesco yöneticileriyle veya temsilcileriyle bir araya gelmedik. Tabi siz mutabakat sağlandıktan sonra beraber toplanırız diye bir ifade kullandınız, mutabakat sağlandıktan sonra bizim Tesco yöneticileriyle görüşmemizin bir anlamı yok zaten. O olay bitmiş demektir. Biz mutabakat sağlanmadan görüşmeyi sizden talep ettik ama olmadı. İnşallah bundan sonra Balçova Meclisine gelirse tekrar, bize bu konuda fırsatlar tanırsanız teşekkür ederiz.

Başkan: Ben teşekkür ediyorum. Başkan temennide bulunmak isteyen ve görüş bildirmek isteyen arkadaşımız var mı? Buyurun, Sayın DURU:

Oktay Duru: Sayın Başkan!... Değerli Meclis Üyesi Arkadaşlarım!... Tabii, konuyu enine boyuna görüşme şansı bulduk, değerli Mecliste yaşanılanları paylaştık, benim şahsi olarak amacım; burada sayın Belediye Başkanımızın yapmış olduğu yanlış uygulamaları veya katılımcılık dışı faaliyetleri ön plana çıkartmak asla değil. Fakat ben üzüntülerimi dile getirmek istedim, umarım sayın Başkan bunları algılamıştır, umarım Balçova'nın önü bundan sonra daha açık olur bu yönde. Saygılar sunuyorum, teşekkür ediyorum.

Başkan: Ben teşekkür ediyorum ama yine de o kelimelerin üzerine birkaç şey söyleyeceğim. Siyasetçiler günlük yaşayan insanlar değildir, uzun vadeli düşünmek gerekli, adımlarınızı atarken adayınızı belirlerken dahi çok net tavır almak zorundasınız, yaptığınız şeylerden taviz vermeme adına. Evet dilek ve temennilerin sonuna geldik sanırım…"

İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K. sayılı ilamı gereği kaçak yapılaşmalarının yıkılması gereken Kipa AŞ ile belediye arsasının takası anlamında görünüşü olan ama aslında bir kanuna karşı hile yolu olan bu uygulamanın Belediye yönetimi ile yapılan pazarlık (tutanaklardan bu bedelin bir

trilyon civarında olduğu görülmektedir) sonucu oluşan hukuka aykırı durumun Meclis denetimi sırasında tamamıyla hukuka uygun bulunması, ama bu pazarlığa muhalif Meclis Üyelerinden birer temsilcinin alınacağı sözünün Başkan tarafından yerine getirilmeyip bu pazarlık masasına tek başına oturulmasının yanlış bulunması şeklinde bir denetim süzgeci oluşmuştur. Burada hedeflenen İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K. sayılı ilamının bertaraf edilmesidir. Hukukun üstünlüğü adına ve Meclis denetiminin içinde bulunduğu durumu göstermesi adına üzücü olan bu yapının, bundan sonraki bölümde incelenecek olan yargısal denetimin ve özellikle de bu denetimde esas alınan bilirkişi raporunun, İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K. sayılı ilamına konu olan bilirkişi raporuyla taban tabana zıt olması, bu anlamda da üzüntü halkalarına yenisinin eklenmesine neden olmuştur.

3.11.3.2. Projenin İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi Tarafından Denetlenmesi

İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E., 2002/429 K. sayılı Mahkeme ilamının gereği olarak yıkılması gereken Kipa Projesi'nin binasının kurtarılmasına yönelik olarak firmanın mülkiyetinde bulunan 1316 ada, 2 nolu parsel ile yanında bulunan ve 1/1.000 uyulama imar planı ile yeşil alan ve yol olarak belirlenen alanın yer değiştirilmesi yönünde ve Kipa'ya ait olan 1316 ada, 6 nolu parselin bitişiğinde parsel oluşturulmaya yönelik imar planı değişikliğinin bir nevi takas yöntemi ile çözüm olarak sunulması ve bunun da yukarıda açıklandığı üzere Mahkeme kararı ile önünün tıkanmış olmasına rağmen konu, firma tarafından takip edilmeye devam edilmiştir. Söz konusu Mahkeme ilamında,karar tarihi 09.05.2002'dir. henüz bu dosya karara çıkmadan yaklaşık bir ay önce Balçova Belediyesi Başkanlığı, 12.04.2002 gün ve 59-1374 sayılı yazısı ile İBŞB Başkanlığı'na başvurmuş ve yine yukarıda adı geçen Mahkeme devam ederken, (ama proje hakkında olumsuz görüş bildiren bilirkişi raporu verildikten sonra) 29.03.2002 gün ve 22 sayılı kararı ile "mülkiyeti Kipa AŞ'ye ait olan 1316 ada, 6 parsel ile 1315 ada, 2 parselin, parsel ulaşım, yönetim ve denetim kolaylığı açısından tek bir yapı adasında yer alabilmesi için mevcut yapılanma koşullarında değişiklik yapılmadan park-oyun alanı, yol ve

otopark alanları korunacak şekilde imar adası ile yer değiştirmesine ilişkin plan değişikliği" önerisini, bu söylem ile ifade etmiş ama esasen derdest davanın hükmünü bertaraf etmek adına kanuna karşı hile yoluyla bir oluşum olarak somutlaştırmıştır.

İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E., 2002/429 K. sayılı Mahkeme ilamı incelenecek olursa, bu davayı açanın İBŞB Başkanlığı olduğu görülmektedir. Balçova Belediyesi'nin Kipa'yı kurtarmak adına önerdiği yukarıdaki teklif, esasen Mahkeme kararını bertaraf etmeye yönelik olduğu ortada iken,bu durum karşısında İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E. sayılı dosyasında davacı olarak taraf olan İBŞB'nin en azından, bu davanın sonucunu beklemeden bu talebi kabul etmemesi, hukuki mantık icabıdır. Bu davayı açan İBŞB'nin orada gösterdiği ilke ve prensibi, bu sefer kanuna karşı hile yoluyla önerilen takas teklifi manasındaki öneriye de *hayır* demesi beklenirken, tam tersi olmuş ve İBŞB, Balçova Belediye Başkanlığı'nın 12.04.2002 gün ve 59-1374 sayılı yazısına verdiği cevapta da görüldüğü üzere bunu uygun bulup onamıştır[1732].

Balçova Belediye Meclisi'nin 05.11.2004 gün ve 75 sayılı kararı, firmanın bu manadaki plan tadilatı istemine imkan vermiş ve bu değişiklik önerisi, maalesef İBŞB Başkanlığı'nca aynen onanmıştır[1733]. Onama işlemini gösterir yazı tarihi, 25.05.2004 olup bu tarih, seçimin hemen ertesi bir tarihtir. Balçova Belediyesi'nin 12.04.2002 tarihli yazısının neredeyse iki sene bekletilip seçimin hemen ertesinde bu manada onaylanması, iktidar gücünün somut projeye bir katkısı mahiyetinde yorumlanabilecek bir tezahürdür.

Balçova Belediyesi'nin yazısının yaklaşık 2 sene bekletilmesinin birinci nedeni; basında bu konuda çıkan aleyhe haberlerin ve yazıların çokluğudur[1734]. İkinci nedeninin ise İzmir 1. İdare Mahkemesi'nde devam eden 2001/555 E. sayılı dosyanın

[1732] İBŞB'nin 25.05.2004 tarih ve 6543-9976 sayılı yazısında Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'nın imzası bulunmaktadır.
[1733] İBŞB Meclisi'nin 12.09.2005 gün ve .05.0MİD.4.35.000-05.817 sayılı kararı.
[1734] **Bilirkişi: Balçova Kipa İmara Aykırı**, Haber Ekspres, 11.02.2002; **Başkan Piriştina'dan 330 Milyarlık Dava,** Hürriyet, 01.04.2003; **Kipa'yı Göksu Kurtardı,** Haber Ekspres, 29.08.2003; **Bornova Kipa Kurtuluyor,** Yeni Asır, 21.09.2003; **Bornova Kipa Kurtuldu,** Yeni Asır, 25.09.2003;

akıbetinin ne olacağının bilinmemesidir. Burada enteresan olan nokta, İBŞB yönetiminin hem aleyhe dava açıp ve hem de bu davadaki karara aykırı olarak ve bir anlamda kanuna karşı hile manasındaki oluşumu uygun bularak tasdik etmesidir. Burada beklenen şey, tıpkı yukarıdaki dava gibi bu takas işlemine karşı da dava açma işlemi iken bunu, 2004 yerel seçiminden hemen sonra tasdik etmek, kent yönetimi açısından özellikle de Kordon Yolu davasındaki tutumu ile karşılaştırıldığında açıkça bir tezat uygulamanın olduğu kendisini göstermektedir.

02.09.2005 Tarihli İBŞB Meclis oturumu tutanağı anlamında meselenin incelenmesini esas aldığımız yöntemde konuyu birinci ağızdan aktarıp arasına yorumlarımızı ve bilgilendirmemizi yapacağız.

Balçova Belediyesi ile İBŞB'nin ortaklaşa hareket ederek Kipa AŞ'nin önerdiği takas işleminin önce Balçova Belediye Meclisi'nden geçmesi ve sonra Büyükşehir tarafından onanması ve söz konusu planın askıya çıkması üzerine yapılan plana itiraz[1735] üzerine Balçova Belediye Meclisi bu itirazı kabul etmiştir[1736]. Burada üzerinde durulacak husus şudur ki; İBŞB ve Balçova Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi'nin kendisinin açtığı davanın sonuçlanmasını beklemeden bir manada kanuna karşı hile yöntemi ile karara aykırı bir takas işlemini önce kabul etmişler ve ardından da basında çıkan tepkilerden de çekinerek ilk kararlarına tezat teşkil edecek şekilde ve sadece iki vatandaşın itirazı üzerine ikinci bir karar alarak bu takas işlemini içeren plan tadilatını uygun bulmamışlardır[1737]. Burada planlama ilke ve prensiplerinden ziyade konjönktürel yaklaşımların etkisi olduğu açıktır. Balçova Belediye Meclisi'nin takas işlemini önce kabul edip, sonra itiraz üzerine reddetmesini içeren Meclisin karar tarihi 05.11.2004'tür. Bu tarihte Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina vefat etmiş bulunmaktadır. Bundan sonraki süreçte Tesco-Kipa Pazarlama Tic. ve Gıda San. AŞ, konuyu yargıya taşımış ve İzmir 2.

[1735] Balçova Belediyesi'nin Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 01.07.2004 tarihli ve 1290 sayılı havalesi ile bu itiraz kayda alınmıştır.
[1736] Balçova Belediye Meclisi'nin 05.11.2004 tarih ve 75 sayılı kararı.
[1737] **Balçova Tesco Kipa Başkanların Kabusu**, Gazetem Ege, 28.06.2006; Hilmi Çınar, **'Bir yangın yeri Balçova'**, Gazetem Ege, 28.06.2006; Hilmi Çınar, **Balçova'dan Haberler,** Gazetem Ege, 05.05.2005; Çınar,Hilmi, **İngiliz Sermayesi Balçova Tesco-Kipa,** Gazetem Ege; Çınar,Hilmi, **Balçova Tesco-KİPA'da,** Gazetem Ege; Çınar,Hilmi, **Nihayet Kocaoğlu Patladı,** Gazetem Ege; DÜVEN,Alptekin**; İzmir'deki Sorunlar Kimlerden Kaynaklanıyor?,** Gazetem Ege, 27.05.2005.

İdare Mahkemesi'nin 2005/33 sayılı dosyası ile bu Meclis kararına karşı iptal davası açmıştır. Bu davanın incelemesi aşağıdaki bölümde yapılacaktır ancak burada belirtilmek istenen husus, bu dava devam ederken ve karara bağlanmadan konu Büyükşehir Belediye Meclisi'ne gelmiş[1738] ve konu, ilginç tartışmalara neden olmuştur. Hem konunun bütününü aksettirmek ve hem de ilçe belediyesinden sonra Büyükşehir belediyesindeki Meclis denetiminin gösterilmesi açısından, meclis tutanakları esas alınarak ara noktalarda açıklama yapılacaktır. İlgili tutanaklardan görüldüğü üzere mecliste önce konunun gündemde incelenmesinin oy çokluğu ile reddine ilişkin İmar ve Bayındırlık Komisyonu Raporu[1739] okunmuş ve ardından şu konuşmalar cereyan etmiştir;

Meclis Başkanı konu hakkındaki İmar ve Bayındırlık Komisyonu Raporunu divana okutup rapor hakkında söz almak isteyen olup olmadığını sormuş, bunun üzerine Saim Katırcıoğlu'na söz alarak; komisyondan geldiği şekliyle oylamasını teklif etmiştir.

Bu arada Meclis Üyesi Selim Gökdemir söz alarak konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: Belediye Meclisinin konu hakkında oylayacağı raporun 3194 sayılı İmar Kanunu'na, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin İmar Yönetmeliği'ne, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 23.08.1999 ve 01.02.2000 tarihli genelgelerine aykırı olduğu maalesef kanun, yönetmelik ve genelgelere aykırı kararların belediye Meclisinde daha sık alınmaya başlandığını, 2 nolu parselin , Balçova Kipa'nın üzerinde inşa edildiği parsel olduğunu, bu parselin bitişiğindeki parselin mülkiyetinin belediyeye ait olduğunu, bu dosya il, belediyeye ait parselin Kipa'ya ait parsel ile takas edilmesinin istendiği, bu takas işlemi gerçekleştirildiğinde Kipa Şirketi'nin her iki parseli tevhit ederek inşaat alanını artıracağını,, böylece daha önce kaçak olarak yaptığı kısmın yasallaşmasını sağlayacağını ifade etmiştir.

Karşılarında yabancı sermayeli bir şirketin var olduğunu ve şehrin ekonomik gelişme açısından hem yabancı hem de yerli yatırımcıların teşvik edilmesinin faydalı olduğunu, ancak dosyanın geçmişteki safahatının şehirde hiç de alışık olmadıkları

[1738] İBŞB Meclisi'nin 12.09.2005 tarihli ve 17/1 sayılı kararı.
[1739] PI.3509.

olağanüstü bir teşviki göstermekte olduğunu belirtmiştir. Bu takas talebini içeren plan değişikliğinin, Balçova Belediye Meclisinde Kipa henüz yerli sermayedarların elinde iken 29.03.2002 tarihinde kabul edilmiş olduğunu ancak eski Belediye Yasasına göre bu plan değişikliği kararının yürürlüğe girebilmesi için gerekli olan Büyükşehir başkan onayının tam 26 ay sonra yani 28 Mart 2004 seçimlerinden 2 ay sonra gerçekleştirilmiş olduğunun altını çizmiştir[1740]. Buna ilişkin alınan meclis kararının Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından onaylanma tarihine özellikle dikkat çekmek istediğini belirten meclis üyesi, Büyükşehir Belediye Başkanının rahmetli olduğunu, gelenek ve göreneklerimize göre Hakk'ın rahmetine kavuşanlarla ilgili konularda konuşmanın doğru olmadığını, devletin gelenek ve göreneklere göre idare edilmediğini, bir hukuk devleti olduğunu, hukuk devletinde kamuyu ilgilendiren konuların Meclislerde açıkça tartışılması ve bir hukuksuzluk varsa yasalar çerçevesinde gereğinin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Devamla bu uygulamanın bir hukuk devletinin temel prensiplerinden olan hukukun üstünlüğünü değil maalesef üstünlerin hukukunu göstermekte olduğunu ifade etmiş ve bu üstünler kimlerdir geleneği orta çağa kadar uzanan bir derneğin mi yoksa bilmediğimiz başka bir üstün gücün seçilmiş bazı üyeleri mi? Şeklinde meselenin iç yüzünün araştırılmasını ister beyanda bulunmuştur.

Bu hususları geçmişi sorgulamak için değil, bu dosyayı daha iyi anlatabilmek için ifade ettiğini belirten Gökdemir, ifade ettiği hususların şimdilik yeterli olduğuna inandığını, kendisinin başkana olan güvenimi, her vesileyle ifade ettiğini belirtip, başkana mecliste 50 bin esnafımızı ilgilendiren konu oylanırken yasalar konusunda gösterdiği hassasiyeti bu dosyada da göstermesini beklediğini belirtmiş ve bu dosya ile ilgili Balçova Belediye Meclisi'nin 5 Kasım 2004 tarihli iptal kararına uyarak Belediye Meclisinden hemşerililerin ve diğer şehir Meclislerinin örnek alabileceği bir karar almasını beklediğini ifade etmiştir[1741].

[1740] Bu süre, Büyükşehir yönetimi-Kipa Projesi kapsamı açısından incelenip bu dönem itibari ile benzeri durumlarda 26 ay gibi bir süreç içinde bekletilip bekletilmediğinin araştırılması ve bu bağlamda yönetim-Kipa AŞ işbirliğinin incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.
[1741] Meclis Üyesi, Kipa Projesi bağlamında tüm safahatı özetleyerek bir manada son durumu meclis denetimi açısından sorgulamıştır.

Konu hakkında söz alan Meclis Üyesi Murat Akdemir de konunun eski olduğunu, daha önce de meclis gündemine geldiğini, ancak beklemeye alındığını, bu takastan dolayı söz konusu şirketin Balçova Belediyesine bazı yardımlarda bulunacağını veya oradaki parkı yapacağını yani şeffaflık açısından bu yardım konusu miktarın ne olduğunun bilinmesinde fayda olacağını düşündüğünü eğer mümkünse bunun meclise söylenilmesini, Balçova Belediyesi'nin yarım kalmış binasının yapılacağı yönünde bir duyum olduğunu bir de orada belediyeye ait parkın yapılmasının sağlanacağının ifade edildiğini k deniliyor. Bu konuda bilgi verilmesini istemiştir[1742].

Bunun üzerine Balçova Belediye Başkanı M. Ali Çalkaya'ya söz alarak ; İlk konuşmacı meclis üyesine cevap vermek istediğini, bölgede ticari bir alanın var olduğunu ve bu alana ilişkin 1997 yılında da benzer bir işlemin yapılmış olduğunu, köklerin yüz yıllara kadar geri döndürerek örgütler ile irtibatlandırılmasının doğru olmadığını, o bölgede zaman zaman yaşanan tıkanıklıkların aşılması adına 15.08.1997 yılında benzer bir imar planı değişikliğinin[1743] yapıldığını ifade etmiştir. İşlemde herhangi bir gizli nokta ve art niyet bulunmadığını, O bölgenin önünün açılması ve çözüm getirilmesi adına bu plan değişikliğinin yapılması gerektiğini, 10 yıldır bu bölgenin, 150 bin m^2'lik bir alan olarak Belediye Meclisi tarafından ticari alan olarak belirlemiş olduğunu ve bu alanda bu güne kadar da ticaretin hızla canlandığını, 10 yıl önce alınan meclis kararının oradaki arsa sahiplerinin bir kısmını da mağdur etmiş olduğunu belirterek, ticari alanların konuşlanması ve önünün açılması için bu işlemlerin yapıldığını ifade etmiştir. Devamla ciddi anlamda bu manada bir pazarlık aşamasına girmediklerini sadece o bölgedeki işletmenin önünün açılmasının getirdiği bir ticari rant olduğunu meselenin bu şekilde değerlendirildiğini[1744] Onun dışında bir pazarlık söz konusu olmadığını söylemiştir.

[1742] Meclis Üyesi burada söz konusu takas işleminin bir pazarlıkla yapıldığını, üstü örtülü de olsa ifade etmekte ve bu pazarlığın hukuka aykırılığı yönünü değil, kamusal faydaya ne hususta katkıda bulunacağı yönünde tezat bir yaklaşımla konuyu sorgulamaktadır.

[1743] Burada kast edilen o dönem itibari ile İzmir Büyükşehir Belediyesi yönetiminin geçici ruhsatla Migros AŞ'ya tanıdığı bir ayrıcalıktır.

[1744] Burada Belediye Başkanı'nın kullandığı ifadeler içinde bir husus dikkati çekmektedir ki o da "pazarlık aşamasına gelince biz ciddi anlamda da böyle bir pazarlık aşamasına girdik diyemeyiz, sadece o bölgedeki işletmenin önünün açılmasının getirdiği bir ticari rant vardır, onunla değerlendirilmiştir. Onun dışında da bir pazarlık söz konusu değildir" ifadesidir. Burada açıkça Kipa ile bu takasın yapılması hususunda bir pazarlığın olduğu kabul ediliyor ama bu, meşru ve kamusal bir

Balçova Belediye Başkanının bu cevabı üzerine Meclis üyesi Selim Gökdemir: Balçova Belediye Başkanına açıklamadan dolayı teşekkür ederek, Meclisin geçen yıl bu doğrultuda karar almış olduğunu, aynı konudaki bu fikir değişikliğinin açıklanmasını istemiş, Belediye Meclislerinin bu kadar değişken olmasının doğru olmadığını, bu geçen sürede neler değiştiğini sorgulayarak, aynı konu hakkındaki görüş değişikliğinin nedenlerinin ortaya konulması gerektiğini ifade etmiştir. [1745].

3.11.4. İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2005/33 E, 2005/1526 K. Sayılı Kararının İncelenmesi

25.03.2004 tarihinde**,** Balçova Belediyesi Meclisi'nin 22 nolu kararı ile uygun görülen, Mithatpaşa Caddesi ve Çeşme otobanı arasındaki 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nda mülkiyeti aynı kuruluşa ait olan, 1315 ada, 2 parsel ile 1316 ada, 6 parselin ulaşım, yönetim ve denetim kolaylığı açısından tek bir yapı adasında yer alabilmesi için; mevcut yapılanma koşullarında değişiklik yapılmadan, park, oyun alanı, yol ve otopark alanları korunacak şekilde İmar Kanunu kapsamında yer değiştirmesine ilişkin plan değişikliği önerisi incelenmiş ve 3030 sayılı Kanunun 6/A maddesi uyarınca İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından onanmıştır.

---

faaliyet olarak gösteriliyor ve onun dışında bur pazarlık yapılmadığı da ifade edilerek bir anlamda özel menfaatin olmadığının altı çizilmiş oluyor. Yani bu söylem ile takas işlemi ile şahsının değil Belediyenin bir istifade kaynağı olduğu, bir anlamda meşrulaştırma mantığı ile savunma olarak yapılıyor. Kamu yönetimi açısından tüm sürecin incelenerek bu manadaki oluşumun yönetim-proje sahibi arasındaki bağın ne derece etkili olduğunun yine bu dönem içindeki Kordon Yolu Projesi, Özdilek Projesi, Konak Pier Projesi ve Alt Geçit Projesi bağlamında da karşılaştırmalı olarak incelenerek bir araştırmasının yapılıp konu hakkında bilimsel manada bir çıkarım yapılması gerekmektedir. Çalışma alanımızın aşırı genişleme endişesi ile bunu daha özel bilimsel çalışmalara bırakıyoruz.

[1745] 05.11.2004 tarihinde Balçova Belediye Meclisi, 75 sayılı kararı ile ve oybirliği ile ve Büyükşehir Belediyesi'nin 24.05.2004 tarihinde onanan plan değişikliğini reddetmiş ve bu manadaki Kipa'nın önerisi olan ve **İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2001/555 E, 2002/429 K.** sayılı Mahkeme ilamı hükmünün kanuna karşı hile yoluyla bertaraf edilmesi yönündeki takas işlemini reddetmiştir. Meclis Üyesi, bu kararı kastederek bir sene önce reddedilen bu kararın hangi nedenle, şimdi kabul edileceğinin sorusunu sormakta ve bu manada Meclis denetimini yapmaktadır. Konunun gerek basın bazında ve gerekse meclisler bazında ve gerekse mahkeme süreçlerinde bu kadar bilinir ve tartışılır olmasına rağmen Kordon Yolu Projesi, Özdilek Projesi gibi projelerde aktif katılım içinde olan meslek odalarının ve bir kısım sivil inisiyatifin bu hususta pasif kalmaları da yine tüm bu süreçler içerisindeki yaklaşımların bilimsel olarak incelendiği çalışma içinde sorgulanarak yerel yönetim-meslek odaları arasındaki "sıkı işbirliği", bilimsel açıdan ortaya konmalıdır.

Onaylanan planın askı süresi içinde[1746], bir kısım vatandaş plana itiraz etmişlerdir. Bu itirazların gerekçeleri şöyle özetlenebilir;

- "Yeşil alanın yerinin sadece bir firma için değiştirilmesinin eşitlik ilkesini çiğneyeceği ve çarpık kentleşmeye yol açacağı,
- Bu plan değişikliğinin planlama ilke ve toplum menfaatleri açısından zorunlu hal ve kamu yararı gözetmeden yapıldığı ve hatta kişiye özel hali kurtarma girişimi olması[1747]".

Yapılan bu itirazları dayanak alan Balçova Belediyesi, plan değişikliğinin iptaline karar vermiştir[1748]. Bu iptal kararı üzerine oluşan durumu basın, konuyu okurlarına, çözümsüzlük ortaya çıkmış olarak yorumlamıştır[1749].

Plan değişikliğinin iptali kararının alınması üzerine KİPA A.Ş., konuyu yargıya taşımıştır. 04.01.2005 tarihinde açılan ve 2. İdare Mahkemesi'nde görülen davada bilirkişi incelemesi istenmiş ve bu kapsamda bir bilirkişi raporu hazırlanmıştır[1750].

Prof. Dr. Emel Göksu, Yrd. Doç. Dr. İpek Özbek Sönmez ve Öğr. Gör. Dr. Levent Ünverdi tarafından hazırlanan raporda[1751] değerlendirmeler yapılmıştır. Konunun şehircilik ilkeleri açısından uygun olup olmadığının anlaşılması için plan bütünü, mikro şehircilik ilkeleri ve planlama esasları ve kamu yararı açısından incelemelerde bulunulmuştur.

Plan bütünü açısından yapılan incelemede, önce şehir planlarının özelliklerinden bahsedilmiş ve plan tadilatlarında sosyal ve teknik donatı alanlarının yerlerinin değiştirilmemesinin, plan bütününde hizmet alanlarının dengeli dağılımı açısından önemi vurgulanmıştır. Bu şehircilik ilkesinden hareketle konu özelinde

---

[1746] 03.06.2004-03.07.2004.
[1747] 01.07.2004 tarih ve 1290 sayılı itiraz dilekçesi ve bu dilekçeye karşı Balçova Belediye Başkanlığı Planlama Müdürlüğü'nün 19.10.2005 tarihli ve 700PLN.2005-256-2390 sayılı verdiği cevap yazısı.
[1748] Balçova Belediyesi Meclisi'nin 05.11.2004 tarihli 75 nolu kararı
[1749] **Kipa Sorunu Çözümsüz,** Gazetem Ege 16.02.2005.
[1750] **İzmir 2. İdare Mahkemesi 2005/33 E, 2005/1526 K.** sayılı karar.
[1751] Bu dosyaya atanan bilirkişi heyeti raporu ile bundan önce incelemesini yaptığımız heyet raporu arasında ciddi bir tezatlık söz konusudur.

yapılan incelemede, alana ilişkin yapılan yer değiştirme talebinin, yaya yolları ile bağlantıları sağlanmış ve süreklilik içeren bir dizi yeşil alanın parçası olmaması nedeniyle şehircilik ilkelerine aykırılık taşımadığı belirtilmiştir. Bu tespiti güçlü kılan en önemli fiziki neden olarak ise; yer değiştirme talebinin yeşil alanın bitişiğindeki parsel ile gerçekleştirilmek istenmesi olduğu vurgulanmıştır.

Daha sonra konum yeri değişiminin mikro ölçekte şehircilik ilkeleri açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda, 1315 parsel ile yer değiştirme işlemi dava konusu yeşil alanın konumunu, Mithatpaşa Caddesi ile bu caddeyi sahil yoluna bağlayan ulaşım yolu üzerindeki cepheye taşıyacağı ifade edilmiştir. Bu değişimin aslında kentsel tasarım açısından daha algılanabilir bir çevre yarattığı görüşünden hareketle; Ticaret merkezi koşullu iki büyük parsel arasına sıkışmış bir yeşil alan yerine, yolun kenarına taşınmış bir yeşil alanın yayalar açısından daha kolay algılanabilir ve erişilebilir bir niteliğe kavuşacağı belirtilmiştir. Söz konusu yer değiştirme işlemi sonucunda ticaret merkezine, yaya ve taşıt erişimi için mevcutta kullanılan sirkülasyon sisteminden faydalanabilme olanağı olacağı ifade edilmiştir. Böylelikle Mithatpaşa Caddesi üzerinde, iki farklı alış-veriş merkezinin yaratacağı yoğunlaşmış ulaşım talebinin yanı sıra, Cadde üzerinde iki farklı otopark giriş noktasından kaynaklanacak yeni kesişim ve tehlike noktası önlenmiş olması kapsamında şehircilik ilkeleri açısından uygun olarak değerlendirilmiştir.

Bu bilirkişi raporuna dair en ilginç bölüm, planlama esasları ve kamu yararı açısından değerlendirmenin yapıldığı bölümdür. Öyle ki bu işlemin kamu yararı içermediğine yönelik yapılan itirazlar konusunda, kamu yararı açısından kayıp da içermediği yönünde bir sav ortaya koyulmuş ve konu bu sav özelinde değerlendirilmiştir.

Mevcut 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nda (M2) koşulu öngörülen iki yapı adası arasında yer alan yeşil alan ve otopark, hâlihazırda alışveriş merkezinin otoparkı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla, plan ile kamuya hizmet etmesi amaçlanmış bir yeşil alan ve otoparkın, planın öngördüğü iki alışveriş merkezinin araçlarına hizmet eden bir otopark alanı olarak kullanılma olasılığının yüksek olduğu

vurgulanmış ve spekülatif olarak da değerlendirilebilecek bu iddianın, kamu yararı ilkesine ters düşeceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla hâlihazırdaki yeşil alanın adaların arasından kavşak yönüne taşınması kamu yararı açısından daha yararlı bulunmuştur. Bu işlem aynı zamanda ilgili mevzuat açısından da uygun bulunmuştur.

Raporun en özgün ve en tartışmalı konusu da bundan sonraki kısımda yer almaktadır. Bu kapsamda, davalı Belediyenin dava konusu parsellerin birleştirilmesi sağlanarak TAKS ve Emsal sorunlarının aşılmasının amaçlandığı iddiası, dava konusu ile ilgisiz bulunmuş ve dava konusunun 1315 parsel ile yeşil alan, otopark ve yol ile yer değiştirme konusu ile ilgili olduğunun altı çizilmiştir. Bu noktada, raporun sonucunda, kamu yararı açısından olumsuzluk yaratmayan bir yer değiştirmenin, herhangi bir imar sorununa çözüm yaratıyor olmasının sorun olarak nitelendirilmemesi gerektiği yönünde bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Hazırlanan bilirkişi raporu uyarınca 2. İdare Mahkemesi tarafından alınan karar neticesinde 27.12.2005 tarihinde E. 2005/33, K. 2005/1526 sayılı karar alınmış ve imar planı değişikliğinin reddine ilişkin işlemde hukuka ve mevzuata uyarlılık bulunmadığı nedeniyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir[1752].

İdari yargıda davanın görüldüğü dönemde bu konu, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'ne taşınmış ve 2005 yılının ilk ayında konu Büyükşehir Belediyesi Bayındırlık Komisyonu'na havale edilmiştir. Fakat bu süreçte, Mecliste yer alan gruplar arasında bir anlaşma sağlanamamış ve konu rafa kaldırılmıştır. Konunun rafa kaldırılması, yazılı basında ele alınmış, taraflı ve bilinçli bir adım olarak değerlendirilmiştir[1753].

[1752] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 27.12.2005 tarihli 2005/33 E., 2005/1526 sayılı kararı.**

[1753] Bu konu ile ilgili basında yer alan habere göre, mevcut arsasına göre hem alan hem de inşaatında yükseklik olarak fazlalığı bulunan ve bir çok bölümünün imar planına aykırı yapıldığı ortaya çıkan Balçova Kipa Alışveriş Merkezi'nin otopark ve yolun takasını içeren plan değişikliğinin, 29.03.2002 tarihinde Balçova Belediye Meclisi'nce uygun görüldüğü, bu kararın da 24.05.2004'de Büyükşehir Belediye Meclisi'nce onandığı ancak geçen süre içerisinde yapılan itirazlar nedeniyle mevcut kararın 05.11.2004'te iptal edildiği ve konunun hala muallakta kalmaya devam ettiği ifade edildi. Bayındırlık Komisyonu'na havale edilen konuya hala çözüm bulunamadığı dile getirildi; "**Kipa Sorunu Çözümsüz"**, Gazetem Ege, 16.02.2005. ayrıca yazar Hilmi Çınar, kırmızı ışık adlı köşesinde, tehlikeli oyunlar başlıklı yazısında, Balçova Tesco Kipa için halkın oyları ile gelmiş olanların tehlikeli oyunlara girmeye başladıklarını, Tesco Kipa için önerilen takasın, Balçova Belediyesi İmar Komisyonu tarafından kamu yararına uygun değil gerekçesi ile reddedildiğini, bunun üzerine

Balçova Kipa, daha sonra 02.05.2005 tarihinde Balçova Belediyesi Meclisi'nde incelenmiş ve Meclisin son gündem maddesinde bu konuda önemli konuşmalar yapılmıştır. 02.05.2005 tarihli Meclis, bu yönüyle basında yankı bulmuş ve Kipa ile yapılan pazarlık gündeme oturmuştur[1754]. Bu meclis toplantısında, Balçova Meclisi AKP Grup Sözcüsü Oktay Duru, Belediye Başkanı Mehmet Ali Çalkaya'ya, *"Balçova Tesco-Kipa'nın kaçak bölümlerini nasıl görmezden geldikleri"* ve*"İmar mevzuatına uymadığı halde, onların yöneticileri ile niçin pazarlık yaptınız"* sorularını yöneltmiş ve bunlara Başkan tarafından *"KİPA'dan gelecek para ile Belediye'yi giydirecektim*" şeklinde tarihi bir cevap verilmiştir[1755]. Bu cevap, iddia edilen pazarlığı kanıtlar nitelikte olup, Belediye Meclisi İmar Komisyonu tarafından alınan "Takas kamu yararına değildir" kararını göz ardı eden bir ifadedir. Bu konu Mayıs ayı birinci birleşim tutanaklarında Belediye Başkanı Mehmet Ali Çalkaya'nın beyan ettiği *"Bir takastan doğan rant diye düşünerek belediye binasının giydirilmesinden bahsettik"* ifadesi yer almış ve konu bu şekilde resmiyet kazanmıştır[1756].

---

panikleyen M. Ali Çalkaya'nın, konuyu Büyükşehir Belediyesi İmar Komisyonu'na gönderdiğini, Meclis Üyelerinin vatandaşın işiyle değil de Tesco Kipa için nasıl özverili bir şekilde çalıştıklarını vurgulamıştır. Balçova'daki Yeşil Cami inşaatının mühürlenmesi ve Bacanak Demir ile Hills'in yıkım kararının neden Büyükşehir Belediye Meclisi'ne gönderilmediğini soran Çınar, Tesco Kipa ayakta kalacak diye 5.000 işyerinin tükendiğine dikkat çekiyor ve Turkuaz ile bir karşılaştırma yaparak Turkuaz'da Tesco Kipa'daki gibi yabancı bir yatırımcı olmadığı için fazla metrekare işgalden yıkılan işyerlerini hatırlatmaktadır, gazetem ege, 11.04.2005; aynı yazar, '*B*alçova Tesco-Kipa' başlıklı yazısında da, Balçova Tesco-Kipa konusunun Büyükşehir Belediye Meclisi'nde görüşüldüğünü, ilgili inşaatın planlama ilkelerine aykırı ve kamu yararına da uygun olmadığından Balçova Belediye Meclisi'nce takas isteminin reddedildiğini, Büyükşehir Belediye Meclisi'nde tüm partilerin toplanarak grup kararı aldıklarını ve ANAP dışındakilerin hepsinin ret kararı verdiklerini ancak Aziz Kocaoğlu, Tesco-Kipa'nın gündemde kalmasını oyladığında grup kararı alan partilerin sözcülerinden birinin de çıkıp 'bizim grup kararımız var' diyemediğini yazmakta ve durumu gören Büyükşehir Belediye Meclis Üyelerinin protesto ederek salonu terk ettiklerini, kendisinin bunu misafir bölümünden gördüğünü, Başkan Kocaoğlu'nun göremediğini mi sormaktadır. Çınar, Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğunu, ortada kanun ve de bilirkişi raporları ile kesinleşmiş Mahkeme kararlarının yer aldığını, neden kurtarma işlemine bu kadar vakit ayrıldığını soruyor ve yaşam boyu gizli hiçbir şeyin kalmadığının da altını çizmektedir; Gazetem Ege, 14.04.2005.

[1754] **Kipa sorunu çözümsüz,** Gazetem Ege 16.02.2005; ÇINAR, Hilmi; **Tehlikeli Oyunlar,** Gazetem Ege, 11.04.2005; **Balçova Kipa'da Sorumluluk Ortada,** Gazetem Ege, 12.04.2005; ÇINAR, Hilmi; **'Balçova Tesco-Kipa**', Gazetem Ege, 13.04.2005**; Kipa Cezasız Mı Kalacak?,** Gazetem Ege, 13.04.2005; ÇINAR, Hilmi , **Tesco-Kipa,** Gazetem Ege, 14.04.2005; **Meclis Kararını Yok Saymayın,** Gazetem Ege, 14.04.2005; **Kipa'ya Çalkaya Torpili,** Gazetem Ege, 13.05.2005; **Balçova Kipa'ya takas,** Yeni Gün, 14.09.2005; **Büyükşehir'de Deprem,** Gazetem Ege, 06.10.2005; ÇINAR,Hilmi; **'Yüreklerini Ortaya Koyamadılar'** Gazetem Ege, 05.01.2005.

[1755] ÇINAR, Hilmi , **Balçova Belediye Meclisi,** Gazetem Ege, 04.05.2005; 02.05.2005 tarihli Balçova Belediyesi Meclis tutanakları.

[1756] **Kipa'ya Çalkaya Torpili,** Gazetem Ege, 13.05.2005.

Konunun İdari yargıda ele alındığı ve davanın sürdüğü süreçte, İzmir Büyükşehir Belediyesi Balçova Kipa'yı pek çok kere gündem maddesi olarak ele almış ve söz konusu Balçova Belediyesi Meclis Kararı, Büyükşehir Belediye Meclisi'nde bozulmuştur. İlginç olan şudur ki, Balçova Kipa'nın takas talebinin onayına yönelik Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı henüz meclis maddesi olarak ele alınırken ve de karara çıkılmamışken, önerilen takasta belirtilen otopark alanına ilişkin Balçova Kipa, inşai bir işleme girişmiştir. Bu şekilde arsanın bordür taşları kırılarak otopark haline dönüşümü sağlanmıştır[1757].

Bu süreç içinde konu, basında çok aleni bir şekilde tartışılmakta ve kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Konuyla ilgili olarak yazar Hilmi Çınar, *İngiliz Sermayesi Tesco-Kipa* başlıklı yazısında, 13 Nisan 2005 tarihli yazısından sonra her kesimden tepki aldığını, bir fırıncının 'bizim fırına sabaha karşı şov yapmak için zabıtalar gelir. Acaba oraya (Tesco-Kipa) hayatları boyunca gittiler mi?' şeklinde feryat ettiğini, bunun üzerine İngiliz sermayeli Balçova Tesco-Kipa'nın Ceo'su 'İngiliz Bey'i telefonla aradığını ancak sekreterin gene duvar gibi olduğunu, kendisini yönlendirdiği halkla ilişkiler müdiresine ise aylardır ulaşamadığını ifade ediyor ve Balçova Tesco-Kipa'nın yol haritasını aşağıdaki şekilde çıkarmaktadır ki bu izahat, süreci tam olarak özetlemektedir:

> *1. 'Balçova Belediyesi 20.07.2000 tarihinde yapı ruhsatı veriyor.*
>
> *2. Kipa verilen ruhsata göre değil, kendi düşüncelerine göre fazla inşaat alanı yaratıyor. Yapılaşma ile ilgili 3. maddesine uymuyor.*
>
> *3. İnşaatta fazlalıklar olduğundan ……adlı vatandaşlar İç İşleri Bakanlığı'na suç duyurusunda bulunuyorlar.*
>
> *4. Kipa yönetimi, yapılan imalattaki fazlalıklar için imalata uyum saplama adına Balçova Belediyesi'ne müracaat ediyor. Konu, 09.02.2001 tarih ve 08 sayılı meclis kararı ile kabul ediliyor, inşaat yasallaşıyor.*
>
> *5. (Balçova Belediyesi Meclis Kararı) İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'ne gönderiliyor. Yapılan incelemede kamu yararı açısından bu değişiklik red ediliyor.*

[1757] "**Balçova Kipa'ya Takas",** Yenigün, 14.09.2005.

6. Balçova Belediyesi'ne gelen reddi, 21.05.2001 tarih ve 16 sayılı ısrar kararı alınarak 3/2 çoğunlukla tekrar Kipa'nın isteği kabul ediliyor. Sipariş üzerine yapılan bu toplantıda, fazla yapılan yerler Yasallaşıyor.

7. Bu arada İç İşleri Bakanlığı'ndan gelen müfettişler, 3194 sayılı kanunun 32. maddesine göre mühürlüyor, para cezası kesip tahsil ediyorlar.

8. Balçova eşrafından …….. adlı vatandaşlar iptal davası açıyorlar. Bu davalar 14.11.2001 tarihinde 2001/637 kararla İzmir İdare Mahkemesi'nde görüşülüyor. Açılan (davaya ilişkin) yürütmeyi durdurma kararı, 20.02.2002 tarihinde çıkıyor ve Balçova Belediyesi karara itiraz ediyor. Bölge İdare Mahkemesi, (itirazı) ret ediyor. Ancak yürütmeyi durdurma kararı tebliğ edilmesine rağmen inşaat devam ediyor.

9. Bilirkişi raporuna dayanarak raporlarda bahsedilen planlama ilkelerine, imar mevzuatına ve kamu yararına aykırı olan plan değişikliği 05.06.2002 tarihinde oy birliği ile ret ediliyor.

10. Bu kararda acele ile Balçova Belediye'sine temyiz ediliyor. Temyizden tokat gibi ret geliyor.

11. 24.09.2004 tarihinde karar kesinleşiyor. Balçova Belediyesi'ne ……., kararın uygulanması için başvuruyorlar ve sonuç alamıyorlar.

12. Balçova Belediyesi İmar Komisyonu Kipa'nın takas işine de ret verince 3200 metrekare kaçak olarak kalıyor'.

Büyükşehir Belediyesi'ne gönderilen kararın bir türlü görüşülemediğini ifade eden yazar, kararın 5216 sayılı Kanunun 14. maddesine göre de 3 ay içinde görüşülmediği için Balçova Belediye'ne geri döneceğini ifade etmektedir[1758].

2. İdare Mahkemesi tarafından alınana bir karar ile dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi[1759] ile kaçak olan inşaatlar takas yolu ile yasal bir altlığa kavuşmuş ve tüm süreçler KİPA lehine işlemiştir. 2006 yılına gelindiğinde ise, konu İçişleri Bakanlığı tarafından incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede Balçova Belediyesi Başkanlarından Ali İhsan Ülker ile Mehmet Ali Çalkaya ile sekiz bürokrat hakkında "Soruşturma İzni Verilmesi" kararlaştırılmıştır[1760].

[1758] **İngiliz Sermayesi TESCO KİPA** Gazetem Ege, 14.04.2005.
[1759] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 27.12.2005 tarihli E. 2005/33, K. 2005/1526** sayılı kararı.
[1760] **Balçova Tesco KİPA Başkanların Kabusu**, Gazetem Ege, 28.06.2006.

Bakanlığın yaptığı incelemede esas gerekçe olarak; "İnşaat alanında projedeki yaya dolaşım alanının, yapı bütününde bodrum kartlarda bağlantı sağlayan yürüyen merdivenlerin bulunması ve zeminde yer işgal etmesi nedeniyle alan hesabına dâhil edilmesi gerekirken hesaplamada bu unsurların dikkate alınmadığı, hatalı hesap yapıldığı halde inşaata temel üstü vizesi verildiği, yaya dolaşım alanı olarak görülen açık alanın üzerinin PVC örtü ile kapatıldığı, depo alanında kapalı alanlar ve asma kat oluşturulduğu, zemin katta mimari projede süpermarket olarak görülen kısımda dükkanlar oluşturulduğu, projede tamamı otopark olarak görülen 1. bodrum katta oto lastikçisi, oto yıkama yağlama, asansör, kuru temizlemeci, güvenlik odası yapıldığı, 2. bodrum katta bir kısmı duvar örtülerek emsale dahil edilmesi gereken yaklaşık 3293 metrekarelik kapalı alanlar oluşturulduğu belirlenmiştir[1761]".

3.11.5. İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2006/208 E. Ve 2006/427 K Sayılı Mahkeme Dosyasının Analizi

Davacı, 02.02.2006 tarihli dava dilekçesinde, İzmir ili, Balçova ilçesi, İnciraltı Mahallesi'nde bulunan ve tapunun 1315 ada, 2 parseli ve 1316 ada 6 parselinde kayıtlı taşınmazlara ilişkin Balçova Belediye Encümeni'nin 01.11.2005 tarih ve 274 sayılı kararı ile kabul edilen parselasyon planı ve bu planın dayanağını teşkil eden ve Balçova Belediye Meclisi'nce kabul edilen 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı ve bunun dayanağını teşkil eden ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce kabul edilen 1/5.000 ölçekli nazım imar planının iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi talebi ile davasını açmıştır.

Davacı dilekçesinde, aynı taşınmazlara ilişkin daha önce düzenlenen imar planlarının iptali istemiyle açılan davalarda imar planlarının iptaline karar verilmiş olup, yeni yapılan ve iptalini istediğimiz düzenleme ile de daha önce yargı kararları ile iptal edilen imar planlarındaki düzenlemelerin aynen muhafaza edildiğinin altını çizerek, daha önce yargı kararları ile iptal edilen imar planının aynı şartları içerir biçimde yeniden düzenleme ve plan konusu yapılması davalı idarelerin hukuka ve yargıya karşı hile yönteminden başka bir anlam ifade etmemesi gerçeğinden hareket

[1761]ÇINAR, Hilmi , "**Bir Yangın Yeri Balçova"**, Gazetem Ege, 28.06.2006.

ederek hukuka açıkça aykırı bulduğu bu işlemin genel olarak planlama ilke ve esasları, kamu yararı ve şehircilik esaslarına aykırı olduğunu iddia ederek işlemin bu yönden iptalini istemektedir.

Bu dilekçe üzerine İzmir 4. İdare Mahkemesi 09.02.2006 tarihinde vermiş olduğu ara kararında uyuşmazlık konusu 108 sayılı parselasyon uygulamasını kapsayan alanda davacının mülkiyetinin bulunup bulunmadığını sormuş ve buna ilişkin tapu örneğini istemiştir. Bu yazılı hususların yerine getirilmesi için davacıya 5 gün süre vermiştir. Bu karar üzerine davacı, 11.02.2006 tarihli dilekçesi ile bu mahkeme kararının yerine getirilmesi anlamında dilekçe ve ek bölümü ile mahkemenin istediği belgeleri sunmuştur.

Mahkeme, 14.03.2006 tarihinde davayı usulden, karara bağlamış ve davacının dava açma ehliyeti bulunmadığını gerekçe göstererek davayı reddetmiştir.[1762]

Bunun üzerinde davacı, temyiz yoluna başvurmuştur[1763]. Davacı avukat olması hasebi ile temyiz dilekçesinde, konuyu detaylı olarak işlemiş, davanın reddine ilişkin yerel mahkeme kararının hukuka aykırı olduğu ve temyizen incelenerek bozulması gerektiğini ileri sürülerek, temyiz gerekçelerini özetle şu şekilde belirtmiştir:

Davacı, yerel mahkemenin işin esasına girmeden bir karar vermesini fevkalade yanlış ve hukuka aykırı bulduğunu belirterek, şayet işin esasına girerek

---

[1762] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 14.03.2006 tarihli 2006/208 E, 2006/427 K.** Sayılı ret kararında; *"2577 sayılı İYUK'nun 2. maddesinin 1/a bendinde, idari davalar; idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davalar olarak tanımlanmış olup, bu maddede sözü edilen menfaatin kişisel, meşru ve güncel olması gerektiği bilinen İdare Hukuku ilkelerindendir.*

Anılan Yasanın 14. maddesinin 3/c bendinde dava dilekçelerinin ehliyet yönünden inceleneceği 15. maddesinin 1/b bendinde de dava ehliyeti bulunmayan kişiler tarafından açılan davaların ehliyet yönünden reddedileceği kurala bağlanmıştır.

Subjektif idari işlemler belirli kişilere yönelik, somut nitelikli, hukuk alanına yenilik getiren tek taraflı tasarruflardır.

Bakılan davada, davacı tarafından İzmir ili, Balçova ilçesi, tapunun 62 plan 1315 ada 2 parsel ile 1316 ada 6 parsel sayılı taşınmazlarına ilişkin 108 sayılı parselasyon planı ile bu planın dayanağını teşkil eden 1/1000 ölçekli uygulama imar planı ile 1/5000 nazım imar planının iptali istenilmekte ise de, mahkememizin 09.02.2006 günlü ara kararı ile uyuşmazlık konusu 108 sayılı parselasyon uygulamasını kapsayan alanda davacı taşınmazının bulunmadığı tespit edilmiştir" şeklinde karar verilmiştir.

[1763] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 14.03.2006 tarihli 2006/208 E, 2006/427 K** Sayılı dosyası.

burada yapılan yanlışlığı görmüş bulunsa idi, yerel mahkemenin, böyle bir karar vermeyeceğini, burada düpedüz kamu yararı bir tarafa bırakılarak özel bir çıkar ve menfaat ile hareket edilmekte olduğunu belirtmiştir. Davacı temyiz dilekçesinde, parselasyon planına ilişkin gerek Büyükşehir Belediye Meclisi ve gerekse Balçova Belediye Meclisi tutanakları incelendiğinde planlamanın yapıldığı alanda malik bulunan ticari işletme ile davalı idarenin açık bir anlaşma içinde olduğunun görüldüğünü, bir ticari işletmenin kaçak ve ruhsatsız olarak yapmış bulunduğu inşaata yasallık kazandırmak için özel plan yapılmasının hukuk devleti içerisinde izahının asla mümkün olmadığını, vatandaş tarafından kaçak ve ruhsatsız olarak yapılan yapılara nasıl muamele yapılıyorsa mezkur şirkete de aynı muamelenin yapılması gerekmekte olduğunu, ruhsatsız ve kaçak olarak yapılan bir yapıya yasallık kazandırmak için bir şirkete özel amaçlı parselasyon planı yapılmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Devamla aynı hususa ilişkin, söz konusu şirketin, bu kaçak yapısı için daha önceden plan tadilatları yapılmış olduğunu ve söz konusu plan tadilatlarının hukuka aykırı bulunduğunu ve bu hukuka aykırılık nedeniyle yargı kararları ile iptal edilmiş olduğunun altını çizmiştir. Davacı, kesinleşmiş yargı kararı bulunan bir konuda bu şekilde anlaşmalı plan yapılmasının mümkün olmadığını ancak davalı idarelerin daha da ileri giderek imar planı değişikliği ile dahi yapılmayan bir mevzunda parselasyon planı yaparak meseleyi çözmeye çalışmakta ve neticede kamu malını, özel bir şirkete devretmekte olduğunu iddia ederek, bu şekilde bir yönetim anlayışının ve sırf özel menfaat için yapılmış böyle bir planlamanın hukuk devleti içerisinde savunulmasının asla mümkün olamayacağını belirtmiştir.

Yerel mahkemenin, yalnızca parsel maliklerini ilgilendiren ve sübjektif bir idari işlem olan imar planı uygulamasına karşı ihlal edilmiş kişisel bir menfaati olmadığını ve dava açma ehliyeti bulunmadığını gerekçe göstererek davasını reddetmesinin hukuku aykırı olduğunu, bu karar ile yerel Mahkemenin dava konusu idari işlemi bir nevi "yargı denetiminin" dışında tutmak istediğini ileri sürmüştür.

Davacı, dava konusu yerin özel şahıslara ait özel mülkiyet konusu bir yer olmadığını, yerin belediyeye ve dolayısıyla tüm kamuya ait bir taşınmaz olduğunu,

belediyenin de bu taşınmazı imar uygulaması sonucunda elde etmiş olduğunu, bu haliyle dava konusu yerin, herkesin yani kamunun malı olduğunu, kamu mali niteliğine haiz bir taşınmaza ilişkin 'herkes' içerisinde, herhangi birisinin ve herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının dava açmaya hakkı bulunmadığını iddia etmenin mümkün olmadığını, kendisinin de aynı belde yani Balçova Belediyesi hudutları içerisinde ikamet eden bir vatandaş olarak bu davayı açma ehliyetinin bulunduğunu iddia etmiştir.

Davacı, belediye mülkiyetinde bulunan taşınmazların kamu malı olduğunu, dolayısıyla TC. Vatandaşı olarak kamu malları için bu şekilde dava açma hakkının bulunduğunu iddia ederek, Belediyenin burada *"özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş bir şirket için (KİPA AŞ) kamuya ait olan yeri ve imar planı tadilatı ile yapması gereken işlemi parselasyon planı ile yapmakta ve Balçova Belediyesine ait olan yeri yönetim olarak özel yarara sunmakta"* olduğunu iddia etmiştir. Davacı temyiz dilekçesinde; bu işlem ile hem belediye mülküne ve kamu malına zarar verildiği ve hem de kamu düzenini temsil eden imar planı ve parselasyon planına zarar verildiğini, bu işlemle özel bir ticari işletmenin bilmediğimiz sebeplerden ötürü özel muamele görmesinin kamu düzeni ile bağdaşmadığını görerek ve kamuyu temsil ederek bu davayı açtığını ifade etmiştir. Davacı, kamusal manada dava açma tekelinin sadece kamu kuruluşlarında ve meslek odalarında olmadığını belirterek, vergi ödeyen her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının, kamu düzenini ilgilendiren konuda dava açması kadar doğal bir şey olamayacağını ifade etmiştir.

Söz konusu işlem ile kamu vicdanının zarar görmüş olduğunu, basında bu manada bir sürü haber ve köşe yazısı çıktığını, mezkur ticari işletmenin eski ve yeni yönetime olan yakınlığının iddia edildiğini, kendilerinin bunu araştırma ve didikleme ameliyesi içinde olmadığını, ancak bu konuda gerek Büyükşehir Belediyesi ve gerekse Balçova Belediyesi Meclis tutanakları dikkatlice incelenirse vahim bir durumun olduğunun görüldüğünü belirterek, hatta bazı meclis üyelerinin Bayındırlık Komisyonundan istifa etmesini gerektirecek kadar tepkisel bir olay söz konusu olduğunu belirtilen davacı, imar planlarının kamu yararı amacı ile yapıldığını, **g**erek ilmi içtihatlarda ve gerekse kazai içtihatlarda planlamanın amacının tarif ediliş şekli

olan*; "İmar planları, belde halkının sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamayı, sağlıklı ve güvenli bir çevre oluşturmayı, yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen ve bu amaçla beldenin ekonomik, demografik, sosyal, kültürel, tarihsel, fiziksel özelliklerine ilişkin araştırmalara ve verilere dayalı olarak hazırlanan, kentsel yerleşme ve gelişme eğilimlerini alternatif çözümler oluşturmak suretiyle belirleyen, arazi kullanımı, koruma, kısıtlama kararları, örgütlenme ve uygulama ilkelerini içeren ve bu amaçla hazırlanan bir belgedir."* Yönündeki tanımlamanın dikkate alındığında da yapılan işlemin kamu düzenini ihlal ettiğinin ve hukuka aykırılığının açık olduğunu belirtmiştir.

Davacı İmar planlarının, *"çeşitli kentsel işlevler arasında var olan ya da sağlanabilecek olanaklar ölçüsünde en iyi çözüm yolarını bulmak, belde halkını daha iyi yaşama düzeni ve koşulları sağlamak amacıyla yörenin kendine özgü yaşayış biçimi ve karakteri, nüfus alan ve yapı ilişkileri, yörenin gerek çevresi ile ve gerekse çeşitli alanlar arasında olan bağlantılar, halkın sosyal ve kültürel gereksinmeleri; güvenliği ve sağlığı göz önüne alınarak hazırlanacağını"* belirterek, kamu yararı amacı ile yapılması gereken planlamanın burada tamamen özel bir amaç için yapıldığına vurgu yapmıştır. Davacı, planlamanın amacının genel anlamda yerleşme ve yapılaşmalarda çevre koşullarına uygun bir düzen yaratma olduğunu, ne yargı kararlarında ve ne de ilmi içtihatlarda imar planlarının özel amaçlı, özel çıkar ilişkilerini düzenlemek için yapılabileceği yönünde bir şart ve işaret de bulunmadığını belirterek, parselasyon planlarının da yani arsa ve arazi düzenlemesi işleminin de imar planına uygun ada ve inşaata elverişli parsel oluşumunu sağlamak amacıyla yapılacağını, buradaki amacın, "uygulama sahası içindeki arazilere imar planına uygun teknik ve hukuki bir hüviyet kazandırılması" olduğunu oysaki dava konusu olayda yapılan uygulamada, sadece özel bir şirketin ruhsatsız ve kaçak olarak yaptığı binayı yasal hale getirmek için bir düzenleme yapıldığını iddia etmiştir.

Yürürlükteki yasal düzenlemelere göre özel ve kişisel çıkar veya amaçlarla imar planları yapılamayacağını, her ne kadar parselasyon planlarında bir noktada sübjektiflik söz konusu ise de söz konusu parselasyon planları da 1/1000 ve 1/5000 ölçekli üst ölçekteki planlara dayanacağından bu manada işlemin sübjektifliğinden

bahsetme imkanı bulunmadığını, burada ise açıkça özel amaçlı bir uygulama yapıldığını, bu uygulamanın açık bir biçimde kamunun zararına olduğunu, böyle bir anlayışın hukuk devleti içerisinde savunulmasının mümkün olmadığını ileri süren davacı, konunun gündeme gelmesi ile birlikte istifa etme gibi tepkisel bir hareketi aleni meclis toplantısında yapan Meclis Üyelerinin ne hikmetse, konu hakkında idare mahkemesinde dava açmadıklarını, belirterek, bu manada kamu yararı içerikli işlemlere karşı siyasilerin veya meslek odalarının dava açması gerektiği yönündeki kanının yanlış olduğunu, mahkemenin husumet ehliyetinin bulunmadığı yönündeki kararının doğru ve hukuka uygun bir yaklaşım olmadığını belirtmektedir. Davacı konuyla ilgili Büyükşehir Belediye Meclisi ile Balçova Belediye Meclisi tutanaklarını dilekçesi ekinde sunduğunu belirterek bu belgelerin aslında her şeyi söylediğini, ifade etmiştir. Konunun gündeme gelmesi ile istifa eden meclis üyelerinin, dava açmamasının, kendilerinin iddia ettikleri gibi idari yargının geç işlemesi veya işlememesi gibi bir sebebe dayandırmanın mümkün olmadığını, bunun sebebinin bilimsel olarak incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Bu temyiz üzerine dosya, Danıştay 6. Dairesinin 2006/3509 E. Sayılı dosyasına[1764] kaydedilmiş olup, ilgili Daire, 11.07.2006 tarihli kararı ile davacının mahkeme kararının yürütmesinin durdurulması talebini reddetmiştir. Danıştay mahkeme kararının esası hakkında henüz karar vermemiş olup, dava temyiz aşamasındadır.

Sonuç itibariyle Balçova Kipa'nın değerlendirmesi aşağıdaki şekilde yapılabilir; Balçova Kipa özelinde yapılan bu araştırmada, uygulama merkezli bir tutum sergilendiği dikkatleri çekmektedir. Zeminde daima bir destek tabanı bulmuş olan bu yabancı sermaye kaynaklı yatırım, geçirdiği aşamalar açısından dikkat çekicidir. Başlangıçta, bilirkişi raporları ile kanun dışı uygulamaları barındırdığı tespit edilmiş olmasına rağmen bu konuda gereği yapılmamış ve gerektiğinde idari görevler ve idari yargı kararları askıya alınarak, idari kurumlar tarafından bir

[1764] **Danıştay 6. Dairesinin 2006/3509 Esas sayılı dosyasında 11.07.2006 günlü kararda** "*Temyiz edilen idare mahkemesi kararının yürütülmesinin durdurulmasını gerektirecek bir neden bulunmadığından, bu konudaki istemin reddine"* karar verilmiştir.

yasallaştırma çabası içine girildiği gözlenmiştir. Bu kentteki diğer uygulamalar açısından oldukça kötü bir örnek teşkil etmektedir.

Dikkat çekici olan bir diğer husus ise, bu konuda hazırlanmış olan bilirkişi raporlarına ilişkindir. Bu noktada özellikle ikinci bilirkişi raporu oldukça ilginçtir; öyle ki takas yolu ile yapılan yasallaştırma işlemine "kamu yararı içermiyor" şeklinde yapılan itirazlara ilişkin, kamu yararı açısından kayıp da içermediği yönünde bir sav ortaya koyulmuş ve konu bu sav özelinde değerlendirilmiştir. Bu, bir bilirkişi raporunda yer almayacak kadar çelişkili bir ifade olup, altının sorgulanması gerekmektedir. Kamu yararı açısından kayıp da içermiyor türünde bir ifade, tarafgir bir ifade tarzı olup, bilirkişi raporlarının objektifliğine aykırıdır. Bu bilirkişi raporunun ışığında verilen mahkeme kararı ile takasa izin verilmiş ve yıllardır gündemde olan bir konuya dair son nokta koyulmuştur.

Dikkat çekici olan bir başka husus ise mahkeme kararlarının uygulanma süreçlerine ilişkindir. Konuya yönelik açılan ilk davalarda, imalat fazlalığını giderme amacı ile yapılan plan notu değişikliğinin ilgili kısmı iptal edilmiş ve bu doğrultuda Balçova Kipa'da yapılan fazla imalatın yıkılması, hukuki anlamda zorunlu bir hal almıştır. Ancak idareler bu konuda beklemeyi tercih etmişlerdir. Buna kıyasla, ikinci davaların açıldığı ve bilirkişi raporlarının hazırlandığı dönemde, henüz karar açıklanmamışken, KİPA yönetimi dava konusu edilen takas işleminin içerdiği inşai değişiklikleri yapmış ve idareler bu konuda seyirci kalmayı tercih etmişlerdir.

Konu özelinde sürecin son aşamasına gelindiğinde başka bir detay ortaya çıkmış ve KİPA yönetimi ile Balçova Belediyesi arasında bir pazarlığın varlığı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, ilgili Belediyenin Başkanı, kamu yararı adına olduğu ifadesiyle karşı taraftan mali bir pay talep ettiğini, fakat zamanında bu konuda anlaşma sağlanamadığını vurgulamıştır. Bir tarafta idari bir kurumun bulunduğu böylesi bir pazarlık kabul edilemez olup, gelecekteki yatırımlar açısından kentteki yasaları, idareleri yok sayan bir vizyonun oluşması açısından kritiktir. Öyle ki mali kaynağı elinde tutan yatırımcı firmalar, Kanun dışı istediği uygulamayı yapıp, sonra belirli bir bedel vererek buna bir kılıf uydurabilecekleri yönünde

cesaretleneceklerdir. Bu noktada bir kamu yararının varlığından söz etmek mümkün değildir. Meclis tutanaklarına kadar yansıyan bu pazarlık, daha sonra İçişleri Bakanlığı tarafından tespit edilmiş ve görevin suiistimal edildiği gerekçesiyle ilgili şahıslar nezdinde soruşturma açılmıştır[1765].

Basında ve belediye meclislerinde bu kadar tartışma konusu olan ve yargı organlarını da yılardır meşgul eden bu mevzu hakkında, konu ile ilgili meslek odalarının ciddi bir tepki içerisine girmemesi ve bu manada açıklama yapmaması gerçekten idarenin meslek örgütlerince denetimi noktasında önemli bir eksikliktir. Meseleye bu noktada eleştiri getirileceğine, sadece mimari proje ve inşaat tekniği açısından meselenin irdelenmiş olması[1766], oda adına üzücü bir yaklaşımdır.

3.11.6. Bornova Kipa Projesinin Basın Haberleri Işığında İncelenmesi

Balçova Kipa Projesi'nde görüldüğü üzere, gerek ilçe ve gerek Büyükşehir Belediyesi yönetimleri, proje sahibi merkezli bir tutum sergilemişlerdir. Bornova Kipa Projesi'nde de bu manada bir benzerlik söz konusu olup farklı olarak dönemin valisinin[1767] arabulucu olarak meseleye girmesi gösterilebilir.

[1765] Balçova Belediye Meclisi'nin 11.02.2005, 02.05.2005, 10.06.2005 tarihli Meclis karar tutanakları; İBŞB.'nin 12.09.2005 tarihli Meclis kararı.

[1766] Kipa-Balçova Alışveriş Kompleksi, **Ege Mimarlık**, sayı :40-41 (2001-4/2002-1), s:52-57

[1767] Süleyman Gencel'in o dönemin valisi Yusuf Ziya Göksu hakkında kaleme aldığı Haber Ekspres Gazetesinin 30.07.2003 tarihli ve "Yerde Buldum" başlıklı köşe yazısında kullandığı ifadeler devrin Büyükşehir belediyesi yönetimi ve başkanı ile olan 'sıkı işbirliği'ni ifade eden bu yazısı, yazarla yaptığımız görüşmeye öre herhangi bir tekzip almadığı gibi bu manada bir tazminat davasına da konu olmamıştır: "...Pazar akşamüstü yerde bir post-it buldum. Üzerinde kimin olduğuna dair bir imza yoktu. Ancak, post-it dikkatimi çektiği için kaleme alıyorum. Bakalım bu post-itin sahibi bulunabilecek mi?"Her tarafa şirin görülecek. Tüm siyasi partilere aynı mesafede kalınıyor izlenimi yaratılacak, ancak kapı arkasından birine destek verilecek. Kentin sorunlarını çözen isim olarak öne çıkılacak, hatta başka yöneticilerin görevleri bile üstlenilecek. Medyadaki ayrımcılığa çok önem verilecek. Özellikle tek bir yayın organı üzerinden hareket edilecek. Kentin sorunları arasında otomobil sporları önemli ağırlığı üstlenecek. Kıyafetlere dikkat edilecek, Versace ismi öne çıkarılacak. Kravatlarda cafcaflı renkler seçilecek, böylece daha iyi fotoğraf verilecek. Eşin işlerine karışılmayacak. Ancak, yaptığı etkinlikler mutlaka takip edilecek. Gerekirse bunlar için bir ekip seferber edilecek. Köşe yazarlarıyla iyi geçinilecek, övgü dolu sözlerin yazılmasını sağlamak için ilişkiler sıcak tutulacak. Her gün yapılacak işlen için sözler verilecek, ancak bunların küçük bir kısmı gerçekleştirilecek. Arada bir izlenim bahanesiyle yurtdışına kaçılacak. Kokteyller tek tek dolaşılacak, krem takımının kokteylleri mutlaka takip edilecek. Emniyet konusunda yaşanan sorunlar, gizli görüşmelerle masaya yatırılacak. Gerekirse sorumlulara yönelik kulis faaliyetleri yapılacak..."yazarın bu dönemki Büyükşehir yönetiminin meslek odaları ile ve basınla kurduğu "sıkı ilişkinin" çeşitli görünümlerini ele alan köşe yazılarına çalışmanın ilgili bölümlerinde değinmiştik. Aynı yazarın bu kez bu sıkı işbirliğinin bu dönemin valisi ile olan görünümünü ifade eden bu yazısı ile birlikte tüm

Konu ile ilgili basında çıkan üç haber, meseleyi net bir şekilde ortaya koymakta ve Balçova Kipa Projesi'nde olduğu gibi Bornova Kipa Projesi'nde de plana göre proje imalatı değil, yapılan proje imalatına göre plan uydurulmaya çalışılmıştır;

'Kipa'yı Göksu Kurtardı' başlıklı haber özet olarak şu şekildedir; "İçişleri Bakanlığı müfettişleri tarafından yapılan ön inceleme sonucunda İmar Kanunu'nun 32. maddesinin ihlal edildiği belirlenmiştir, zira Kipa'nın bir tarafının 90,00 metre olması gerekirken 96,00 metre, diğer bir tarafı da 100,00 metre olması gerekirken 108,00 metre olarak yapılmış ve doğru konuma getirebilmesi için yıkılması gerektiğini belirtilmiştir. İlgili İmar Kanunu hükümlerine aykırı yapılaşmayı yıkmayan Bornova Belediye Başkanı Cengiz Bulut ve eski Başkan Aysel Bayraktar hakkında ise dava açılmıştır. Başkan Bulut, Kipa için verilen tüm sürelerin bugün itibari ile dolduğunu ve bugün yıkımı gerçekleştireceklerini ifade etmiştir. Belediye ekipleri yıkıma hazırlanırken İzmir Valiliğinden gelen yazı ile yıkım durdurulmuştur. Çünkü Göksu, yıkımın hemen gerçekleştirilmesi halinde ileride telafisi mümkün olmayan sonuçların ortaya çıkması muhtemel görüldüğünden İdare Mahkemesi'nce yürütmenin durdurulması talebi karara bağlanıncaya kadar yıkımın ertelenmesi için gereğinin yapılmasını rica etmiştir. Bu gelişme karşısında Başkan Bulut, işlemlerin tamamlanması halinde Kipa'nın ruhsat alabileceğini ifade etmiştir[1768].

'Bornova Kipa Kurtuluyor' başlıklı bir diğer haberde özet olarak şunlar ifade edilmiştir; 'Bornova Belediye Başkanı Cengiz Bulut, Kipa'nın Kredi Yurtlar Kurumu, Maliye ve Koruma Kurulu ile yaşadığı sorunlarının çözüldüğünü belirterek, Kipa'nın ruhsatının yüzde 99'unu aldığını ifade etmiş ve son engelin de Kipa'nın bahçesinde kalan belediyeye yani devlete ait eski köy yolu olduğunu ve bedelinin ödendiği takdirde ruhsatlarını alacaklarını ifade etmiştir[1769].

---

yazılarının bir bütün haline getirilmesi ve bunların hakkında köşe yazarının mahkemeden ne bir tekzip kararı ne de bir tazminat kararı almamış olması yazarla yaptığımız görüşmede kendi benzetmesi ile İzmir'de bu dönem itibariyle bir korporatif devlet uygulaması olduğunu göstermektedir.

[1768] "**Kipa'yı Göksu Kurtardı"**, Haber Ekspres 29.08.2003.

[1769] "**Bornova Kipa Kurtuluyor",** Yeni Asır 21.09.2003.

‘Kipa’nın Yıkım Kararı Durduruldu’ başlıklı haberde ise Bornova Belediye Başkanı Cengiz Bulut’un, tadilat projelerinin belediyeye ulaşmasının ardından Kipa’ya tadilat ruhsatının verileceğini, Kipa’nın hem kapanmaktan hem de yıkılmaktan kurtulduğunu ifade ettiği belirtilmiştir[1770].

Bilinçli Tüketici adlı köşesinden Alptekin Düven, *İzmir’deki Sorunlar Kimlerden Kaynaklanıyor?* başlıklı yazısında, İzmir Bakkallar ve Bayiler Odası Başkanı Mustafa Tokmakoğlu’nun SKY TV Bilinçli Tüketici programında Ege Üniversitesi Vakfı’nın Kipa’nın önünde bulunan park yeri ile ilgili sorunu çözmek için üniversite içinden bir başka arazi ile takas yaptığını ifade ettiğini belirtmiştir. Tokmakoğlu, Kipa’nın önündeki park yerinin hazinenin yani kamunun arazisi olduğundan Kipa’yı satın alan Tesco’nun bu problemle satışı istemediğini, Kipa yöneticilerinin de bu sorunu çözmek için Üniversite’nin Vakfına başvurduğunu, Vakfın bu sorunu Üniversite içinden başka bir arazi ile hazineninkini takas yaparak İngilizlere satışın daha kolay olmasını sağladığı ve sonuçta da eğitim amaçlı arazinin İngilizlerin satışı için ticari amaçlı kullanıldığını ifade etmiştir. Güven de durumu kamuoyuna anlatmanın yabancı sermayeye karşı bir durum ya da yatırımcının önünü mü kesmek olduğunu sorgulamakta ve yazısında olayı‘*lütfen yapmayın canım. Kimin kimleri ne için desteklediğini artık sağır sultan dahil herkes biliyor. Gerçekleri olduğu gibi söyleyenler ise nedense sermayenin karşısında gibi gösteriliyor. Çok ama çok yazık*’ şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir[1771].

3.11.7 Sonuç

Balçova Kipa’nın ve Bornova Kipa’nın yasallaştırma süreci olarak da adlandırılabilecek bu örnek çalışmada görüldüğü gibi kentte İdari Kurumlar-İdari Yargı ve Yatırımcı Firmalar arasındaki ilişkilerin biçimine yönelik fikir elde etmek mümkündür. Özel yatırımlar bağlamında kentteki diğer uygulamalar ile kıyaslandığında (Örneğin; Dünya Ticaret Merkezi Projesi, Özdilek Projesi gibi) İdari Kurumların da taraflı bir rol üstlendiği gözlemlenmektedir. İdari kurumlar kamu yararı kavramını gerektiğinde farklı biçimlerde değerlendirmekte ve bu kavram

[1770] “**Kipa’nın Yıkım Kararı Durduruldu”**, Hürriyet, 25.09.2003.
[1771] Güven,Alptekin **, İzmir’deki Sorunlar Kimlerden Kaynaklanıyor?”,** Gazetem Ege, 27.05.2005.

gerektiğinde belirli kesimlerin yararı olmanın ötesine gidememektedir. Bu kapsamda kentteki kilit mekanizma, İdari Yargıdır. Ancak, yargının görevini doğru biçimde yerine getirmesi ile bu sorunların üstesinden gelinebilir. Fakat konunun gelişimine bakıldığında bu noktada da ve özellikle "bilirkişi kurumu özelinde" sorunların var olduğu gözlemlenmektedir. Tüm bu süreçler, kente negatif biçimde yansımakta ve geri dönüşümü olmayan sonuçlar yaratmaktadır.

3.12 İZMİR YENİ KENT MERKEZİ PROJESİ

3.12.1 Giriş

İzmir limanı gerisinden başlayarak, Karşıyaka girişindeki Turan Mahallesi'ne değin kıyı boyunca uzanan alan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce Yeni Kent Merkezi adı ile planlanmıştır[1772]. Somut davalar bazında meselenin incelenmesinden önce bu alana ilişkin planlama sürecini[1773] kısaca özetleyerek konunun 1983 yılından 2007 yılına kadarki tarihi gelişimini görmüş olacağız. Bu süreci ana başlıklar altında sıralarsak:

- 26.09.1983 tarihinde Bayraklı Çınarlı İmar Planı (BL-6 Kentsel çalışma alanı)
- 07.07.2003 tarihinde 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım Imar Planı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onaylanmıştır.
- 18.02.2005 tarihinde 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım Imar Planı Revizyonu, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onaylanmıştır.
- 05.11.2004 tarihinde 1/1.000 ölçekli Alsancak Liman arkası ve Salhahe Bölgesi Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı, ilçe belediyesi tarafından onaylanmıştır.
- 18.02.2005 tarihinde 1/1.000 ölçekli Alsancak Liman arkası ve Salhahe Bölgesi Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı, İzmir Büyükşehir Belediyesi meclisi tarafından onaylanmıştır.
- 29.06.2005 tarihinde 1/1.000 ölçekli Alsancak Liman arkası ve Salhahe Bölgesi Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır.

[1772] Yeni Kent Merkezi olarak adlandırılan bu bölgenin kısa bir planlama tarihini içeren bu bölümde **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2006/1032 E** sayılı dosyasına konu olan ve Prof. Dr. Betül Şengezer, Yrd. Doç. Dr. Ercan Koç ve Yrd. Doç. Dr. Ali Kılıç tarafından kaleme alınan rapor (bu rapor genel itibariyle esas alınmıştır) ve yine bu manada bu bölgenin dahil olduğu imar planın iptali için açılmış olan **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E. 2004/1085 K. , 2004/201 E. 2004/680 K.** sayılı dosyalarıyla yine bu manada **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2006/775 E** sayılı dosyası da incelenerek bir manada özetleme yapılmıştır.

[1773] **İzmir 2.İdare Mahkemesinin 2006/1032 E** sayılı dosyasına konu olan ve Prof. Dr. Betül Şengezer, Yrd. Doç. Dr. Ercan Koç ve Yrd. Doç. Dr. Ali Kılıç tarafından kaleme alınan rapor.

- 12.09.2005 tarihinde 1/1.000 ölçekli Alsancak Liman arkası ve Salhahe Bölgesi Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onaylanmıştır.
- 20.10.2005 tarihinde 1/1.000 ölçekli Alsancak Liman arkası ve Salhahe Bölgesi Yeni Kent MerkeziRevizyon İmar Planı (TAKS/KAKS:0,3/3,5 Merkezi iş alanı), askıya çıkartılmıştır
- 13.03.2006 tarihinde 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı, İzmir Büyükşehir belediye meclisi tarafından onaylanmıştır.

İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı olarak adlandırılan 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı, Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 07.07.2003 tarih 81 sayılı kararı ile uygun görülmüş, 01.08.2003 tarihinde Başkanlık makamınca onanmış ve 06.08.2003-08.09.2003 tarihleri arasında askıda kalarak ilan edilmiş olduğunu yukarıda belirtmiştik[1774]. 1999-2004 tarihleri arasında Büyükşehir belediyesi tarafından yayınlanan kitaplar incelendiğinde bu planın kamuoyuna tanıtımını içeren iddialı sunumlar yapıldığı görülecektir[1775]. Konu hakkında yaptığımız inceleme ve araştırmalardan sonra bu projenin olumsuzluğunun sadece plan sınırı içerdiği alanlarda değil kentin tümünde bir olumsuzluk yarattığı kanaatine vardık. Çalışma konusu içinde diğer projelerden farklı olarak ele aldığımız bu konuda söz konusu olan olumsuzluk kentin 1/25.000'lik düzeydeki üst ölçek planının kent içindeki mülkiyete karşı sağlaması gereken eşitlik ve adaletin bu proje ile tam tersi, bir nevi spekülasyon olarak uygulanması manasında bir eşitsizlik durumu yarattığını ve bu olumsuz oluşumun İzmir kent tarihi içinde eşi ve benzeri görülmemiş bir haksızlık durumu içinde incelenmesi gerektiğine karar verdiğimizden öncelikle bu plan kapsamında yaptığımız inceleme ve araştırmalar sonucundaki değerlendirmelerimizi ve ardında yargılama süreçlerini çıklayacağız. Proje kapsamının genişliği, bundan önceki projelerden farklı bir inceleme ve araştırma yöntemi gerektirmiş ve çalışmamızda bu manada bu bölüme konu olan proje diğerlerinden hemen zaman bakımından ve hem de emek bakımından fazla

[1774] "İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" ile alakalı olarak **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E. 2004/1085 K. , 2004/201 E. 2004/680 K. ve 2006/1032 E** sayılı dosyalarıyla yine bu manada **İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2006/775 E** sayılı dosyaları olmak üzere tarafımızdan tespit edilmiş söz konusu imar planının iptali istemi ile üç ayrı dava açılmıştır.
[1775] 1999-2003 İzmir Değişiyor, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2003 s. 202-205.

yaklaşımlar istemesi bizim için ciddi zorlanma nedeni olmuş ve hatta bir ara bölümün çalışma kapsamından çıkarılması da düşünülmüştür. Çalışma içindeki projelerin incelenmesi sistematiği içinde bir anlamda doğal olarak tümevarım şeklinde bir gelişme arz eden seyir konuların daha iyi anlaşılması ve kent bütünün bu manada kavranması açısından bizim için bir gereklilik olmuştur. Bu anlamda öncelikle bu projenin mahkeme kararı ile iptal edilmesinden önceki ilk proje bağlamındaki eleştiri ve değerlendirmelerimizi esas alacağız.

3.12.2. İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 07.07.2003 Tarih Ve 81 Sayılı Kararı İle Uygun Bulunan "Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" Kapsamı İçindeki "Yeni Kent Merkezi Projesi"Nin İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E., 2004/1085 K.; 2004/201 E., 2004/680 K.; 2006/1032 E. Ve 4. İdare Mahkemesi'nin 2006/775 E. Sayılı Dosyalarının Verileri Işığında Genel Olarak Değerlendirilmesi

3.12.2.1. Yeni Kent Merkezi Projesi'nin 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Kapsamında Değerlendirilmesi

Ülkemizde planlama hareketleri çeşitli yasa ve yönetmeliklerle yönlendirilmektedir ve planların ölçek hiyerarşileri, yapım yöntemleri ile uygulamaları yasalarla uyumlu olmak durumundadır. Buna rağmen imar ile ilgili yasa ve yönetmelikler arasında karmaşık durumlar ortaya çıkmaktadır. Bunun en açık örneklerinin başında planlara verilen tanımlamalar da gelmektedir. İmar hareketlerinin bu bağlamda sağlıklı uygulanabilir duruma gelmesi ve yasalar ile yönetmeliklere uyması için hukuki durumun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Üst ölçekli bir plan tanımsal ifade ile Çevre Düzeni Planı olarak kabul edilmektedir Ayrıca bu planların hangi kurum tarafından hazırlanacağı konusunda da hala net bir açıklık bulunmamaktadır. Çevre Düzeni Planı; Ülke ve bölge plan

kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plan olarak tanımlanmaktadır[1776].

4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Kalkınma Planları ve Bölge Planları temel alınarak çevre düzeni planlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak, uygulanmasını sağlamak görevi Çevre ve Orman Bakanlığı'na verilmiştir.[1777]

23.07.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun da ise "Çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, Büyükşehir Belediye ve Mücavir Alan Sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak" görevi Büyükşehir Belediyelerine verilmiştir. Bu arada Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yayınladığı çeşitli genelgeler ile 1/50.000 ölçekli Metropoliten plan yapma yetkisinin kendisinde olduğunu belirtilmektedir.

Plan yapma yetkisindeki son durumda ise 1/100.000 ölçekli planların yapım yetkisi Çevre ve Orman Bakanlığı'nda, 1/50.000 ölçekli planların yapım yetkisi Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nda, Büyükşehir olan İllerde 1/25.000 ve daha alt ölçekli planların yapım yetkisi ise Büyükşehir Belediyelerine bırakılmış durumdadır.

Bu bağlamda İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmış ve onaylanmış olan ve adına "İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı (İKBNİP)" adı verilen plan yukarıda belirtilen tanımlardan hiç birisine uymamaktadır. Bu durum açık olarak planlama literatüründe bir karmaşa ortaya çıkarmaktadır. Hiçbir yasa ve yönetmelikte bu ad altında bir plan tanımı yapılmamaktadır.

[1776] Çevre Düzeni Planının ölçeği ise 1/25.000, 1/ 50.000, 1/100.000 veya 1/200.000 olarak belirlenmiştir.

[1777] Daha sonra 4864 sayılı kanun ile 4856 sayılı kanuna bir madde eklenerek; "Kalkınma, bölge ve metropoliten imar planlarına uygun olarak yapılan 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planları ve bunlara ait değişikliklerle ilgili olarak, 08.05.2003 tarihinden önce onaylanmak üzere Bayındırlık ve İskan Bakanlığına intikal ettirilmiş bulunan planlarla ilgili iş ve işlemler, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca tamamlanarak onaylanır" ifadesi yer almıştır.

Yine İzmir Büyükşehir Belediyesi bu ad altında yapmakta olduğu planlama çalışmasında aynen şu ifadeyi kullanmıştır: "*...Nazım plan çalışmalarında kurumlardan elde edilen ve büroda üretilmiş olan doğal yapı ve arazi kullanımı ile ilgili mekansal bilgilerin sayısallaştırılması...*[1778]" Bu durum bize İzmir için daha önce yapılmış olan planlar ile bilgi ve verilerin aktarılmasının açıklamaktadır. Halbuki biz bilmekteyiz ki İzmir'in bu ölçek için aktarılacak bilgilerini içeren Nazım İmar Planı bulunmamaktadır.

Bayındırlık İskan Bakanlığının 27.09.2002 gün ve 19579 sayılı yazısıyla İzmir Büyükşehir Meclisi tarafından 24.11.1988 tarihinde 222 sayılı Karar ile onanmış olan ve de 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planlarına dayanak olması gereken 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım İmar Planı Revizyonunun, Danıştay 6. dairesinin 19.03.2002 gün ve 2000/5249 Esas sayılı dosya ve 2000/1706 sayılı Kararı doğrultusunda geçersizliği ortaya çıkmıştır. Bu planın iptalini takiben 04.01.1973 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca (o günkü adıyla İmar ve İskan Bakanlığı) onanmış İzmir Metropoliten Alan Nazım Planı hukuki geçerlilik kazanmış olmakla birlikte aynı Bakanlığın 07.05.2003 tarihli yazısındaki gerekçe sonucunda sözü edilen plan da iptal edilmiştir Bu gerekçe İzmir Metropolünün sahip olduğu sosyal, ekonomik ve demografik dinamikler ile 24.11.1988 tarihinde yenilenen planın İzmir'de bu güne değin yapılmış olan çeşitli plan ve uygulamalar nedeniyle geçerliliğini yitiren bir planın yürürlükten kalkmasından sonra, yürürlükten kalkan planın yerini aldığı ve de ''eskimiş'' sayılan bir planın da yürürlükte olmasının hiç bir anlamı kalmadığı ortaya çıktığından ötürü işlemden kaldırılmıştır. Bu durum karşısında İzmir ili içinde bir kaos ortamı doğmuştur. Dönemin Büyükşehir Belediyesi Başkanı olan Ahmet Priştina'nın imzasını taşıyan bir yazıda[1779] üst ölçek planınkaldırılışı şu şekilde değerlendirilmiştir: "*Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 27.9.2002 günlü ve 19579 sayılı yazısında, "İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 24.11.1988 gün ve 222 sayılı kararıyla onanan 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım İmar Planı Revizyonu"*

[1778] İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanmış İKBNİP 2005 isimli tanıtım kitapçığı, s.3.
[1779] İzmir Büyükşehir Meclisine Sunulan 20.05.2003 tarih ve 127.35/31.719 sayılı yazı.

başlıklı düzenlemenin hukuken geçerli olmadığını belirtmektedir[1780]*. Söz konusu yazıda referans olarak gösterilen Danıştay 6. Dairesinin 19.3.2002 tarihli E. 2000/5249 K. 2000/1706 sayılı kararında da, belediyelerin çevre düzeni planı ölçek ve içeriğinde düzenleme yapamayacakları öngörülmektedir.*

Yazının devamında ise konu biraz daha kendisini göstermektedir. Şöyle ki; dönemin Büyükşehir yönetimi 1/25.000 lik tadilatı yapmadan ağaçlandırılacak alan olarak belirlenen alanda Olimpiyat Evleri Projesini hayata geçirmeye çalışmış ama konu hakkında mahkeme yürütmenin durdurulması kararı verince, bu sefer Büyükşehir Belediyesi durumu Bakanlığa aktarmış ve bu arada Uluslararası Organizasyon manansında bir mazertte üretilmiştir. Bu başvuru ve Bakanlık'ın cevap yazısı ise şöylece meclise aktarılmıştır *: "..Öte yandan Meclisin 17.6.2002 günlü ve 05/46 sayılı kararı uyarınca 2005 Üniversite Yaz Oyunları için Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na 25.3.2003 tarihli ve 4414 sayılı yazı ile yapılan 1/25.000 çevre düzeni planında değişiklik yapılmasına ilişkin başvuru ile ilgili 7.5.2003 tarih 480 sayılı Bakanlık oluru fax cevabında İmar İskân Bakanlığı'nca 4.1.1973 tarihinde onanan 1/25.000 ölçekli İzmir Metropolitan Alan Nazım İmar Planı'nın üst ölçekli bir düzenleme olarak geçerliliğinin yitirdiği belirtilmektedir. Bu durumda, nazım plan ve değişikliklerinin bir üst ölçekli planla bağlı olmaksızın, kendi ölçek ve işleviyle sınırlı olmak üzere yeterli ve geçerli bir düzenleme yeterliliği kazandığı görülmektedir"*.

Yazının bu kısmı tıpkı Konak Alt Geçit-Konak Köprülü Kavşak Prjesinde olduğu gibi iki kurumun hukuka yakırı bir noktada pazarlık içinde olduklarına dair bir şüphe uyandırmaktadır. Burada Bakanlığın cevabının Büyükşehir Belediyesinin desteklemesi ve hatta ısrarı ile alındığı kanatindeyiz. Aksi takdirde Büyükşehir yönetiminin burada karşı bir duruşla kentin Üst Ölçek planının yenisi yerine konmadan veya mahkeme kararına dayanmadan "Kaldırdım" demekle kaldırılamıyacağına dair tepki vermesi gerekirdi. Bu manada yürütmenin durdurulması kararı veren mahkeme kararına dayanak alınan bilirkişi heyetinin bu

[1780] Kordon Yolu Projesi ve Konak Köprülü Kavşak Projesilerinde olduğu gibi burada Bakanlık işlemine karşı bir karşı duruş tavrı olmadığı gibi tam tersi Olimpiyat Evleri Projesinin incelenmesi kısmında izah edildiği gibi 1/25.000 lik Plan da tadilat yapmadığı için mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermesi üzerine bu manda bir yazı Büyükşehirin istemez gibi görünüp tam tersi çokça istediği bir durumdur.

manada ki yazı üzerine davanın düşmesi üzerine yeni plan varmış gibi bir uygulama ile gelen yeni bilirkişilerinde Büyükşehir yönetimine yakın isim olmaları bu manada ki teorimizi güçlendirmektedir. Netice itibariyle İzmir linin üst ölçek planın bir gecede yok olması en çok Büyükşehir Beledeyisine yaramış ve bu manada mahkeme kararı ile durmuş olan akaçak Olimpiyat Evleri Projesinin ir anlamda şekli hukuk olarak önü açılmıştır. Oluşan bu kaos ortamı üzerine Büyükşehir Belediyesi Başkanı şu manada açıklama ile ilgiyi yazının muhtevasını devam ettirmiştir: *"..Yukarıda değinilen birbirini etkileyen iki yeni faktör karşısında kentin imar rejiminin yeniden yapılandırılması adına kapsayıcı ve kalıcı temel kararların verilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle";*

a. İdarenin tüm düzenleyici işlemlerinde sonradan fark edilen hukuksal sakatlıklar ve beklenmeyen gelişmelerden kaynaklanan sakıncaları idari istikrar ve kazanımlaş haklara saygı ilkeleri doğrultusunda giderme ve düzeltme yükümlülüğü bulunduğundan 24.11.1988 günlü 222 sayılı Kararına konu olan "İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım İmar Planı Revizyonu'nun kaldırılmasına,

b. Bu kaldırma işlemi ile bir önceki planın kendiliğinden yürürlüğe girmeyeceğinin ve bir geriye dönüş sürecinin yaratılamayacağının belirlenmesine,

c. Güncel ve olası gelişmeleri tam bir yetkinlikle düzenleyen nazım plan değişikliğinin öncelikle ve ivedilikle hazırlanmasına,

d. Bu değişiklikte, ait olduğu dönemin kural ve koşullarına göre varlık kazanmış karar, işlem, yapılanma ve uygulamalarının duyarlılıkla korunmasına ve sürdürülmesine özen gösterilmesine,

e. Değişikliğin zorunlu kıldığı zaman kesitinde imar rejiminde boşluk ve belirsizliğe meydan vermemek üzere, değişikliğin işlev ve amacına ulaşmasını fiilen veya hukuken engelleyebilecek olgulara ve yeni hak iddialarına olanak verilmesinden özenle kaçınılarak geçiş döneminin gerektirdiği en alt ölçekli rutin işlem ve uygulamalarla yetinilmesine dair karar alınması hususunu tensiplerinize arz ederim".

Bu durumda İzmir Büyükşehir Belediyesi, olmayan diğer deyimi ile geçerliliğini kaybetmiş bir planı esas alarak bir plan çalışması yapmıştır.

Söz konusu plan iptal olduğu için yeni çalışmada doğal ve sosyo-ekonomik eşiklerin yeniden belirlenmesi, potansiyel alanların mekansal ya da yönetimsel yerleşme bütünlüklerinin sağlanması, kendine yeter büyüklükte yerleşmelerin aralarında yeşil kuşaklar, kentsel ve sosyal donatıların tanımlı bir yerleşme biçimi içinde değerlendirilmesi gerekeceği bir temel hakikatken büyükşehir buna dikkat etmemiştir. İzmir'in 1985 yılında kapatılmış olan Nazım İmar Plan Bürosu tarafından benimsenmiş olan "doğrusal" formunun da bu bağlamda yok olduğu bilinmektedir. Acaba yeni yapılan plan eski değerleri kabul ederek bu "doğrusal" formu mu koruyacaktır dişe sorarken çalışmanın "çok merkezli" bir formda, doğrusal olmayan bir biçimde, gelişiminin öngörüldüğü tespit edilmiştir. Bu düzlem içinde de kamuoyunda "Yeni Kent Merkezi" olarak bilinen ve çalışma konumuz olan Alsancak Limanı arkası ile Turan Bölgesi arasındaki 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı, İKBNİP kararları içine aynen aktarılmaktadır.

Bu aktarma işlemi ise Belediyenin yapmış olduğu çalışmanın ruhuna aykırıdır. Zira İzmir'in planlama alanı içinde kalan alt ve art bölgenin dış kesiminde yer alan, kentin doğrusal ve/veya çok merkezli gelişme formunu destekleyen, kent merkezinden nüfus desantralizasyonu sağlayacak nitelikte diğer çekim merkezleri de bulunmaktadır. Yapılan İKBNİP önerilerinde değişik ve çeşitli ihtisaslaşma ve çekim merkezlerini öngörülmüştür. Bu öngörüde ise bir kademelenme ve de hiyerarşik yapı gündemde bulunmamaktadır.

Kaldı ki bu yeni planda bu denli güçlü bir merkezin planlandığı hali ile İKBNİP içine yerleştirilmesi pek çok değer yargısını görmemezlikten gelme demektir. Plan yapılırken daha önce planlanmış ancak yapılaşmamış bir alanın İKBNİP çalışmaları sırasında "de facto" olarak kabulü bu planı temelinden sarsacak nitelikleri ortaya koymaktadır ve planı bütününde tartışmaya açmaktadır.

Bu işlemlerin olması gereken ve de yasa ve de yönetmelikler ile tanımlanmış biçiminde 1/25.000, 1/50.000 veya 1/100.000 ölçekli planın onanmasından sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Nazım Planın ilkeleri doğrultusunda alt ölçekli planların yapımına başlanması gelmelidir. Bu süreçte merkez alanları öncelikli bölgeler olarak ele alınmalıdır. Özellikle İzmir genelinde daha önce iptal edilmiş 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planlarının revizyonuna da gidilmemiştir.

Ölçeği ne olursa olsun üst ölçekli planlar bir kentin planlama anlamında anayasasıdır. Bir kentin özellikle de İzmir gibi bir anakentin stratejik kararlarına bağlı olarak yapılan bir üst ölçekli planının da, bu plan ile (Yeni Kent Merkezi Planı) ilgilendirilmeden ele alınmış olması önemli bir eksikliktir. Nazım Planın ana bir parçanın, Nazım Plana hiçbir genel değerlendirme ve de stratejik değerlendirme yapılmadan monte edilmesi planlama açısından büyük bir hatadır. Kaldı ki planlama eğitiminde de bu tür yaklaşımların etik olmadığı sanırız açık olarak ifade edilmektedir. Bu yanlış yaklaşımlar açık ve net olarak uygulamada sorunlar yaratacaktır.

Kaldı ki söz konusu İKBNİP adı ile anılan ve de ifade ettiğimiz üzere hiçbir yasa ve yönetmelikte tanımı bulunmayan bir planlama çalışmasının İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından akademik bir kuruluşa ihale edilmesi o günlerde Belediyenin tanıtım söylemleri ile kamuoyuna yansımış ve kamuoyu tarafından da olumlu karşılanmıştır. Ancak bu teklifi kabul eden akademik kuruluşun bu tanımsız tanımı kabul etmesi de anlaşılamamaktadır. Bu ihale işlemine gelince söz konusu teklif, Üniversite tarafından 21.02.2006 tarihinde Üniversite Yönetim Kurulu tarafından 20. madde olarak kabul edilmiştir. Söz konusu madde; "Mimarlık Fakültesi ile İzmir Büyükşehir Belediyesi Ege Şehir Planlaması Enerji ve Teknolojik İşbirliği Merkezi A.Ş arasında imzalanan İzmir Kentsel Bölge 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı ve Raporu Hazırlanması Danışmanlığı konulu protokolün Döner Sermaye İşletmesi kapsamında yürütülmesi ve Danışmanlık hizmetinin Prof.Dr. Sezai Göksu ve Yrd. Doç. Dr. Funda Altınçekiç tarafına verilmesi, ilgili Şirket tarafından verilen hizmet karşılığı 22.400,00.-YTL+KDV tutarın (2.800,00.-YTL+KDVx8 ay süresince) Ziraat

Bankası Buca Şubesindeki Döner Sermaye İşletmesi hesabına yatırılması" şeklindedir.

Burada üzerinde önemle durmak istediğimiz husus şudur ki; alt ölçek bir uygulama olan Alsancak-Bayraklı-Turan Bölgesi'ni kapsayan alanın planına esas olacak fikir yarışması için Büyükşehir Belediyesi bir milyon dolar gibi bir harcama yaparak uluslar arası bir yarışma açmış[1781] iken bu sefer, İzmir kent bütününü ilgilendiren ve bahsi geçen bölge gibi birçok bölgeyi kapsayan üst ölçek plan için bırakın aynı harcamayı, işin hacmi ile karşılaştırıldığında komik denecek bir rakam bütçesi ayırmıştır. Oysa ki 1951 yılında İzmir Belediyesi, ciddi bir rakam fonu ile uluslar arası bir yarışma açarak üst ölçek plan oluşturma yolunu tercih etmişken, bundan 50 sene sonra planlamaya bu kadar az bir meblağ ayrılması, gerçekten düşündürücüdür. Üst ölçek plana özgün bir yaklaşım, tasarım, ufuk ve vizyon getirmek maksadıyla bir uluslar arası yarışma açmak, en azından planı hazırlayanların yönetim içinde bürokrat olmaları, siyasilerin ve sair etkenlerin tesirinde kalarak bu manada plana vaki olabilecek müdahalelerin önüne geçmek için bir şans olacaktı.

Büyükşehir Belediyesi'nin akademik katkı noktasında Şehir ve Bölge Planlama Bölümü içinden sadece iki öğretim görevlisini alması, İzmir içinde bulunan iki üniversitemizde konu hakkında daha yeterliliği olan akademisyenleri, bu ikiliğe en azından ilave ederek katılımı daha bir ciddiyet içinde ele alınması beklenirken bu

[1781] "İzmir Liman Bölgesi İçin Kentsel Tasarım Uluslar arası Fikir Yarışması" Ege Mimarlık Dergisi Sayı 40-41 (2001-4 / 2002-1) : Teslim tarihi 8 Aralık 2001 olan yarışmaya, 133'ü yurt dışından ve 221'i ülkemizden olmak üzere şartname olan toplam 354 katılımcıdan 136'sı projelerini iletmiştir. Yarışma sergisi 7 Ocak – 31 Mart 2002 tarihleri arasında, Kültürpark-Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Pavyonu'nda gerçekleştirilmiştir. Yarışmada Jüri üyeleri ise şunlardır : Doğan KUBAN (Juri Başkanı; Mimar, Mimarlık ve Kent Tarihi Profesörü, Emeritüs), Almet GÜLGÖNEN (Mimar, Profesör), Hande SÜHER (Mimar, Kent Planlama Profesörü, Emeritüs), Jordi FARRANDO (Mimar), Kok Leong CHIA (Mimar, Plancı, UIA Temsilcisi), Raci BADEMCİ (Kent Plancısı, Kent Planlama Profesörü), Romi KHOSLA (Mimar)

Yedek Juri Üyesi: İsmet OKTAY (Mimar, Kent Planlama Profesörü)

Danışman Üyeler: Cemal SÜMENGEN (Kent Plancısı), Güngör KAFTANCI (Mimar), Murat KATOĞLU (Sanat Tarihi Doktoru), Rauf BEYRU (Kent Planlama Profesörü), Sezai GÖKSÜ (Kent Planlama Profesörü)

Teknik Danışman: Cengiz TÜRKSOY (Kent Plancısı)

Raportörler: Ahu DALGAKIRAN (Kent Plancısı, Araştırma Görevlisi), Beril ÖZALP (Kent Plancısı), Gül ŞENER (Mimar), Hasan TOPAL (Mimar), Şebnem G. DÜNDAR (Kent Plancısı, Araştırma Görevlisi)

yapılmamış ve İzmir'in 30 yılına damgasını vuracak bu üst ölçek planında bu manada katılımı sağlayamamıştır. Yine bu katılım çerçevesi içinde bırakın Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nü, Jeoloji, Jeofizik, Mimarlık, İnşaat Mühendisliği, Çevre Mühendisliği, Peyzaj Mimarlığı, Harita Mühendisliği gibi teknik akademisyenlerin yanı sıra Hukuk, Kamu Yönetimi, Tarih, Coğrafya ve Sosyoloji bölümleri gibi İzmir'in her türlü yapısını ortaya koyup buna dair görüşlerle planlamanın önünü açabilecek akademisyenlerin de bu heyet içinde olmaları gerekirdi. Olimpiyat Oyunları'na 380 trilyon gibi bir para harcatan Büyükşehir yönetimi, bu oyunların açılış gecesi için 10 trilyon bedel olarak harcanmış iken, 50.00 kilometrelik çap ile genişleyen İzmir Büyükşehir sınırları içinde İzmir ilinin belki de elli yılını etkileyebilecek üst ölçek planlanmasında bazı gecelerin kutlanması anlamında getirttiği ses sanatçılarına ödediği bedel miktarı kadar bedeli bu işe ayırması, üst ölçek planın bir modernite projesi olarak ele alındığı o dönem itibari ile sahip olunan kıt kaynaklarla bu hususta hiçbir fedakarlığın esirgenmediği Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Jansen Planı ve Prost Planı ve İzmir için hazırlanan Dange Planı safahatı nazara alınacak olursa, bu manada bir ileriye gidiş değil geriye dönüşün söz konusu olduğu kendisini gösterecektir.

Burada üç konu üzerinde durmak istenmektedir. Bunların birincisi; İzmir Kentsel Bölge 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı ifadesidir. Burada planın 1/25.000 ölçekli olacağından bahis edilmektedir Ancak yasa uyarınca 50,00 kilometrelik bir yarıçapı kapsayan bir alanda ilk aşamada 1/100.000 ölçekli bir plan çalışması ile ana planlama hatlarının oluşturulması gelmelidir. Bu sözleşme içine alınmadığı için çalışmaya topal başlanmıştır. İkinci olarak seçilen kurumun ve de kişilerin niteliğinin tartışılması gelmektedir. Bu kapsamda bir çalışmanın İzmir'de yer alan iki Yüksek Öğrenim kurumunda yer alan Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerince bir danışmanlık hizmetini de içerme durumundadır. Neden Belediye söz konusu tek bir kurumu seçmiştir bilinememektedir. Yine bu bağlamda "seçilen kurumda çok sayıda öğretim elemanı var iken neden tek bir profesör ve bir yardımcı doçent seçilmiştir?" sorusu ile "İki kişiye İzmir'in Kentsel Bölge 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planının yapımı ve danışmanlığı hangi zihniyet ile verilmektedir" sorusu da gündeme gelmektedir. Bu çalışmalar akademik bir ekip çalışmasıdır ve geniş kapsamlı olarak ele alınma durumundadır. Ayrıca bu kişiler birikim ve de ihtisas alanları göz önüne alınarak mı

yoksa birtakım bürokratların ya da siyasilerin özel tercihi ile mi göreve seçilmişlerdir konusunun en azından gelecek dönemlerde İzmir'in bu üst ölçeksiz geçirdiği dönemin analizi yapılırken "bilimsel olarak" yapılmalıdır diye düşünüyoruz.

İzmir'de Kentsel Arsa ve Konut Pazarı Üzerine Ekonometrik Bir Çalışma konusunda doktorasını yapmış olan Sezai Göksu'nun, İzmir Yeni Kent Merkezi Projesinde ileride bahsi edilen rant artışlarına olumlu bakması doğal olacaktır. Zira bu konuda ön yargılıdır ve rant artışı konularında ihtisas sahibidir. Ayrıca aynı projeye yönelik yapılmış olan yarışmada Danışman Üye olarak görev yapmıştır. Tabiatı ile de karşı çıkmayacaktır ve de 1999 seçiminden sonra iktidara gelen Büyükşehir Belediyesi yönetimi ve İmardan Sorumlu Genel Sekreter yardımcısı Hasan Topal ile dostane ilişkiler içinde olması, bu manada bir tercih tartışmasını da meydana getireceği bir hakikattir..

Kendisi, Yrd. Doç. Dr. Funda Altınçekiç ile müşterek çalışma içindedir ve birlikte verdiği pek çok bildirinin ve yazının örneğin birinde, Ege Mimarlık Dergisinde yayınlanan, "Yeniden Yapılanma İmalat Sanayi Kapitali ve Mekansal Dönüşümler" konusunda; "Planlamanın, seçilmiş bir konu ve yerle ilgili olarak temel stratejilere dayalı hedeflere varmada, tutarlı ve sürekli davranışların düzenlendiği bir eylemler bütünü olduğunu" kabul etmektedir. Şunu hemen belirtmek isteriz ki, bu manada bu iki hocamızın bu üst ölçek planda danışman olarak bulunmalarında bir mahsur görmüyor, tam tersi konunun bütünü ile tartışılması noktasında varlıklarının bir zenginlik olacağını kabul ediyorum. Ancak danışman olarak sadece ikisinin bulunması, örneğin konulara bu ikiliden farklı yaklaşan ve hatta tam tersi yaklaşım gösteren başka bir ikilinin olmamasının katılım adına bir eksiklik olduğu kanaati ile bu tercihe karşı çıktığımızı belirtmek istiyoruz.

Hiçbir farklı yöntem geliştirilmeden, kendi yöntemi içerisinde tutarlı olup olmadığı araştırılmadan Yeni Kent Merkezi, İzmir genelinde bir kopyalama tarzı içinde Nazım Plana aktarılmış olup, konu bu değerler içinde düşünüldüğünde çelişkili durumlar ortaya çıkaracaktır.

Büyükşehir Yasası'nın Üçüncü Bölüm, Büyükşehir Belediyesi'nin Görev Yetki ve Sorumlulukları madde 7, "a" bendi; "*İlçe ve ilk kademe belediyelerinin*

görüşlerini alarak Büyükşehir Belediyesinin stratejik planını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak", ifadesine yer vermektedir. Acaba İKBNİP'na başlanmadan önce İzmir için bir stratejik plan hazırlanmış mıdır ve de Yeni kent Merkezi bu plan içinde yer almakta mıdır? Buna açıklıkla "hayır" demekteyiz zira İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin o dönemde bir "Stratejik Planı" bulunmamaktadır.

Aynı Yasanın "b" bendinde; *"…Çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, Büyükşehir Belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/2000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte Nazım İmar Planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak…."* şeklindeki ifadesindeki hüküm yerine getirilmiş midir? Buna da rahatlıkla hayır demekteyiz. Zira İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bu hüküm gereği olması gereken bir "Çevre Düzeni Planı" bulunmamaktadır.

Şu halde Kanunlarla Büyükşehir Belediyesi'ne verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği biçimde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılmadığı burada rahatlıkla söylenebilir.

Bütün bu eksiklikler içinde yürütülen Yeni Kent Merkezi Projesi, Büyükşehir Belediye Meclisinden onay almıştır. Özellikle Büyükşehir Belediye Başkanının ifadesine burada değinmekte yarar bulunmaktadır. Bu ifade ise; *"…Alsancak Limanı arkası ile Turan Bölgesi arasındaki 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı Revizyonunun, İmar ve Bayındırlık Komisyonu'nda oybirliğiyle kabul edildiğini ve bunun tam zamanında alınmış bir karar"* olduğunu söylemesi oldukça ilginçtir. Bu açıdan, bir planın revizyonunun yapılması için o alanda daha önceden aynı kesimleri içeren ve de 1/25.000 ölçekli plana bağlı olarak yapılmış bir planın olması gerekmektedir. Bu tür bir plan olmadan nasıl bir revizyondan bahis edilmektedir sorusu gündeme gelmektedir.

Kaldı ki, olmayan bir 1/25.000 ölçekli plana bağlı nasıl bir revizyon yapılmıştır Bunun cevabını, diğer deyimi ile sorumluluğunun hesabını kim verecektir? Ayrıca yine Büyükşehir Belediye Başkanının *"bunun tam zamanında alınmış bir karar olduğunu"* ileri sürmesi üzerine *"Tam zamandan kasıt nedir?"*

sorsuda gündeme gelmiştir . Bundan tam yedi yıl önce başlatılan ve o tarihten bu yana Konak ve Karşıyaka Belediyelerinin bölgede bugüne kadar herhangi bir ruhsat vermediğinin, bunun için de hiç kimsenin mağdur edilmediğinin yine aynı Meclis Toplantısında Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından ifade edilmesi ve söz konusu belirten geniş bölgenin tam 7 yıldan bu yana atıl durumda bırakılmasında dolayı ortaya çıkan rant kaybını acaba kim ödeyecektir. Bu süreçler içinde imar planına göre inşaat kullanım alanında zamanla getirilen artışların ve de değişikliklerin kimlere ne tür rantlar sağladığının hesabı nasıl yapılacaktır. Bir alanda plan yapılması 7 yıllık bir sürece yayılırsa tabiatı ile bu alan spekülasyona açık bir alan olmaktadır.

Bir Büyükşehir Belediye Başkanının kat ve de dolayısı ile rant artışını "Bu kararı, kentin gelişimi için verilen bir teşvik olarak düşünüyorum. Zemin kullanımındaki artış hava sirkülasyonuna olumsuz etki yapmayacak. Burası gökdelen alanı. Bu bölgenin bir an önce hareketlenmesi için en az bu teşvikin verilmesi gerekiyordu. Biz de en azı verdik. Daha önceki fikir proje yarışmasında burası için 6 emsal öneriliyordu, biz 4,5 yaptık (daha önceleri emsal değerler 3,00 idi). Kentin diğer bölgelerini gökdelen baskısından arındırmak için böyle bir teşvik öngördük. Bütün İzmir'in bunu sahiplenmesi gerekir. Bu kararın doğruluğuna inanan tüm arkadaşların samimiyetle bu kararın arkasında durması kent gelişimine katkı sağlayacaktır." kelimeleri ile savunması radikal bir hatadır.

Bu ifadeden dolayı Belediye Başkanı ve tüm ekibi sorumludur. Bir planlama alanında bu tür artışların karşısında durması gereken kurumların da hiçbir söz etmemesinin ilginçliğinin takdirini kamuoyuna bırakmanın daha etik olduğu kanısında olunduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu alanda inşaat alanlarında artış sağlanırken acaba yeşil alan kullanımında da bir artış yapılmış mıdır?. Buna da hayır demekteyiz. Her hangi bir yeşil alan artışı yapılmamıştır zira 550 hektarlık bu alanda sadece inşaat alanı arttırılmıştır. Hatta kullanım alanlarıyla birlikte emsali de arttırılmıştır ve bu artışlar % 50 oranına varmaktadır

Bu arada dikkat edilmesi gereken önemli hususların başında İzmir Şehir Plancıları Odasının Basın Açıklaması da gelmektedir. Bu açıklama öz olarak

yoğunluk artışına yönelik; *"İzmir kent merkezinin farklı bölgelerinde çok katlı yapı inşa etme istemlerinin, kentin belirli bir bölgesine yönlendirmek ve bu bölgeyle sınırlandırılmak istenmesi olumlu karşılanmakla birlikte…"* diyerek, plan değişikliğine yönelik çekincelerini şu şekilde sıralamaktadır;

- Planlanan arazinin, geçmiş planlardan gelen uygulama verileri göz ardı edilerek plana ilişkin uygulama sorunlarını yalnızca yoğunluk artışıyla çözmeyi hedeflemesi,
- Toplam inşaat alanın artışından kaynaklanabilecek teknik ve sosyal altyapı yetersizliği,
- Nazım plan sürecinden bağımsız ele alınmış olması,
- Şehircilik ilkeleri ve kamu yararı doğrultusunda değil, sermaye ve yatırım çevrelerinin taleplerine göre hareket edilmesi,
- Sivil toplum örgütleri ile mutabakata varıldığının söylenmesine rağmen plan revizyonu ile elde edilen öneri plan hakkında kamuoyunun yeterli bilgisinin olmaması.

Burada dikkat edilmesi gereken ilk husus, bu güne değin İzmir'de yüksek yapılara karşı çıkan bir meslek odasının burada yüksek yapıları kentin bir bölgesine yönlendirmek gibi belirli bir kılıf bularak savunmasıdır. Burada "Bundan 7 yıl ve daha önceleri aynı yörede yüksek yapılara karşı çıkan bir meslek odasının bu tür ifade kullanması acaba bir evrim midir yoksa farklı bir yaklaşım mıdır?" sorusu da bu manada gündeme gelmektedir. Tabiatı ile bir evrim değildir. Devamına dikkat edecek olursak bunun sadece bir hafifletme unsuru olduğu görülmektedir. Maddeler halinde ele alınan konularda, yoğunluk artışı da göreceli olarak olumlu karşılanmamaktadır. Ayrıca yoğunluk artışı ile ihtiyaç olarak beliren sosyal ve de teknik donatıların sağlanmamış olması (yeşil alan vb) daha da önemlisi yukarıda bahsi edildiği üzere alanın planlamasının 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı çalışmaları ile ilgisiz ve de bağlantısız ele alınmış olması ve de spekülasyona açık olması, rant çevrelerine hizmeti amaçlaması açısından kamu yararından yoksun olduğu da ifade edilmektedir. Tabiatı ile tüm bu içeriler içinde, konu plan şehir planlama ilkelerinden ve esaslarından uzak ele alınmıştır.

Bu doğrultuda; Yeni Kent Merkezi, İKB Nazım İmar Planında ne tür bir yatırım cazibesi oluşturacaktır konusuda etüt edilmemiştir. İzmir'e ne tür istihdam ve katma değer olanağı yaratacaktır belirsizdir. Ulusal ve/veya uluslararası sermayenin kentin bu kesiminde beklenmedik ne tür istemler getirecektir konusunda açıklama bulunmamaktadır. Ayrıca İKBNİP, Yeni Kent Merkezi planını kamusal hizmet veren birimler açısından da değerlendirmeye almamıştır. Halbuki bu tür merkezler bütüncül bir anlayış ile ele alınmalıdır ve 1/25.000 ölçekli planlamada irdelenmesi gereken hususlardır.

Yeni Kent Merkezi Planı açık uçlu, geleceğin her türlü olasılığına cevap verebilecek esneklikte, pazarlık payı büyük ve sürekli olarak demokratik müzakerelere açık tarzda ele alınmıştır. Bu durumda da serbest ekonomik çevrelerin ve sermaye birikimlerinin baskılarının yoğunlaşmasına sebep olmaktadır ki, bu durum gerçekleşmiş, yapısal yoğunluk artmıştır. Bu husus da İzmir'de riskli bir plan anlayışı ortaya çıkarmıştır. Şu halde yapılmış olan planlama anlayış olarak demokratik ve katılımcı bir planlama değildir ve demokratik planlama açısından büyük riskler taşımaktadır.

Ayrıca planlama alanının birinci derecede deprem bölgesi içinde yer alması nedeniyle, "Deprem Zararlarını Azaltma Ulusal Stratejisi" değerlendirmesi dışında bırakılmıştır, bu da büyük bir hatadır.

Diğer taraftan Alsancak Limanı'ndaki ticaret fonksiyonu ve hacminden ortaya çıkan etkiler İKBNİP bütünde, Yeni Kent Merkezi ile bütünleştirilmemiştir. Limanın özelleştirme ve genişletme çalışmalarına değinilmeden fonksiyonlar, "İzmir Merkez Kent Ana Program Alanı Stratejileri" başlığı ile İKBNİP bütünde ele alındığından İzmir'in Liman Kenti kimliği her iki planda ihmal edilmiştir.

Bütün bu hususlardan ötürü Yeni Kent Merkezi planının işlevini sürdürmesi ile İKBNİP arasında çelişki oluşmaktadır ve İKBNİP olumsuz bir planı aynen kopyalayarak planın işlevselsizliğinin üzerine yeni bir plan bina etmiştir.

Neticede İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin kararı[1782] ile uygun görülen plan, 01.08.2003 tarihinde Başkanlık makamınca onanmış ve 06.08.2003-08.09.2003 tarihleri arasında askıda kalarak ilan edilmiştir.

3.12.2.2. Yeni Kent Merkezi Projesinin Plan Çerçevesinde Somut Anlamda Analizi

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmış olan bu "İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" bu bağlamda 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre tanımlanan Nazım İmar Planı açıklamasına bağlı olarak hazırlanması gereken bir plan olması gerektiğine dair bir şüphe bulunmamakta iken somut uygulama bu yönde gelişmemiştir. Şöyle ki; Bayındırlık İskân Bakanlığı'nın ilgili yazısıyla[1783] İzmir Büyükşehir Meclisi tarafından onaylanan[1784] ve de 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planlarına dayanak olması gereken 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım İmar Planı Revizyonu'nun, Danıştay 6. Dairesi'nin ilgili kararı[1785] doğrultusunda iptali ortaya çıkmış veya çıkarılmıştır.

Bu planın iptalini takiben 04.01.1973 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca[1786] onanmış İzmir Metropoliten Alan Nazım Planı hukuki geçerlilik kazanmış olmakla birlikte aynı Bakanlığın 07.05.2003 tarihli yazısındaki gerekçe sonucunda sözü edilen plan da iptal edilmiştir. Bu gerekçe İzmir metropolünün sahip olduğu sosyal, ekonomik ve demografik dinamikler ile 24.11.1988 tarihinde yenilenen planın İzmir'de bu güne değin yapılmış olan çeşitli plan ve uygulamalar nedeniyle geçerliliğini yitiren bir planın yürürlükten kalkmasından sonra, yürürlükten kalkan planın yerini aldığı ve de "eskimiş" sayılan bir planın da yürürlükte olmasının hiç bir anlamı kalmadığı ortaya çıktığından ötürü işlemden kaldırılmıştır.

İzmir ilinin 1/25.000'lik Metropoliten Nazım İmar Planının bu manada kalkıp kalkmadığının tartışması çalışmanın Olimpiyat Evleri Projesi'nin incelenmesi

[1782] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 07.07.2003 tarih 81 sayılı kararı.
[1783] Bayındırlık İskân Bakanlığı'nın 27.09.2002 gün ve 19579 sayılı yazısı.
[1784] İzmir Büyükşehir Meclisi'nin 24.11.1988 tarihli 222 sayılı kararı.
[1785] **Danıştay 6. Dairesi'nin 19.03.2002 gün ve 2000/5249 esas sayılı dosya ve 2000/1706** sayılı kararı.
[1786] O günkü adıyla İmar ve İskân Bakanlığı.

bölümünde tartışılmış ve özellikle mahkemelerin[1787] yürütmenin durdurulması kararlarına bile konu olmuştur. Bir anda İzmir ilinin üst ölçek plansız kalmasına Büyükşehir Belediyesi'nin dünden razı olmasının nedeni bu Olimpiyat Evleri Projesinin planlaması aşamasında 1/25.000Lik tadilatı yapmadan ağaçlandırılacak alanda Olimpiyat Evleri Projesi'ni kaçak olarak gerçekleştirmesinde kaynaklanmaktadır. Prof. Dr. Cemal Arkon, Doç. Dr. Semahat Özdemir, Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim tarafından hazırlanan raporda bu gün için bile önemle tartışılacak bu durumu önceden öngören şu tespitler yapılmıştır: *"…Davalı idarelerin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 27.9.2002 tarihli 1989 tarih onaylı 1/25.000 ölçekli planın hukuki varlığının kalmadığı yönündeki yazısına istinaden plan ölçekleri arasında yapılan karşılaştırmanın geçersiz olduğunu iddia etmekte iseler de bilirkişi kurulumuz, davalı idarelerin bu itirazına ve Bakanlığın 27.02.2002 tarihli görüşüne katılmamaktadır. Zira İzmir'e ait hiçbir dönemde 1/25.000 ölçekte bir Çevre Düzeni Planı düzenlenmemiş ve onaylanmamıştır. Bakanlığın plan yapma yetkisi bulunuyorsa da İzmir Büyükşehir sınırları içinde hiç mevcut olmamış bir çevre düzeni planı gerekçe gösterilerek 1/25.000 ölçekli 1989 revizyon nazım imar planını iptal etmesinin uygun olmadığı görüşüne varmıştır. Sonuç itibariyle 1/25.000 ölçekli 1989 Revizyon Nazım İmar Planı'nın planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatına aykırı olmadığı, aksine geçersiz sayılmasının, oluşturulan belirsizlik ortamında kamu yararına da önemli aykırılıklar oluşturacak çok ciddi durumlarla karşılaşılacağı görüşüne varılmıştır. Buna bir de 1973 planının iptalinin eklenmesi, sorunun vahametini önemli ölçüde arttırmıştır. Bakanlık, Belediyeden yeni bir plan yapmasını istemektedir. Böyle bir plan ne kadar sürede hazırlanır? Bu süre zarfında ne olacaktır? Bu planların bugüne kadar kendine yasal zemin aldığı 1/25.000 ölçekli planlar iptal edildiğine göre, 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli mevcut planların hukuki bir anlamı olabilir mi? Eğer öyle kabul edilirse, bundan sonra plan ölçekleri arasında planlama ilkeleri ve mevzuatı açılarından aranan uyum konusu ne kadar savunulabilir? Bu tür gelişmeler bilirkişi kurulumuzca, özelde planlama kurumuna ve yönetime duyulan güvenin sarsılmasına neden olacak, genelde kamu düzenini sağlamada olumsuzluklar oluşturacak türden gelişmeler olarak*

[1787] **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2002/1043-1044 E.** sayılı dosyalarında bu husus bilirkişilerin ek raporları üzerine **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 05.03.2002 tarihli ve 2002/1043-1044 E.** sayılı dosyalarında yürütmenin durdurulması kararına bile konu olmuştur.

değerlendirilmektedir. Bilirkişi kurulumuz planlama teknikleri, planlama ilkeleri ve esasları ile kamu yararı açısından 1/25.000 ölçekli 1989 tarih onaylı planı yok saymanın uygun olmadığı, yerine yeni bir plan oluşturmadan Bakanlıkça yapılan bu işlemlerin kötü bir emsal de oluşturacağı, bundan sonra yetkili idarelerin, bu plan işlevini yitirmiştir deyip yeni bir plan yapmadan yürürlükteki planları iptal etmesinin yolunu açabileceği görüşündedir….[1788]*".*

Bilirkişilerin bu manadaki öngörüleri Yeni Kent Merkezi Projesi'nde kendisini göstermiş ve Büyükşehir Belediyesinin üst ölçek planın yerine yenisinin konmadan yok sayılmasını kabul etmesine rağmen ve ilk etapta hemen bu üst ölçek planı yeniden yapmak için varını yoğunu sarf etmesi beklenirken bunu yapmayıp Alsancak-Bayraklı-Turan gibi sınırlı bir alan için "Uluslararası Kentsel Tasarım Yarışması" yarışma açması, planlama hiyerarşisini hiçe sayan ve kent içinde ayrıcalıklı bir bölgenin oluşmasına neden olan ve kent ve kentli adına çok büyük kaosa neden olan uygulamaya neden olmuştur. Söz konusu raporun devamında bilirkişi heyeti şu tespitleri yapmıştır*: "Sonuç olarak bilirkişi kurulumuz, 1989 tarihli 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatı açılarından geçerli olduğu, eğer bu plan günün ihtiyaçlarına cevap vermiyor ise, suretle revizyonuna gidilmesi gerektiği görüşündedir…."*.

Somut dava bakımından ilgili planın bu manada iptal edilmesi üzerine yapılan küçük bir değişikliğin yeni bir davaya konu olması sonucunda aynı dava bağlamında atanan başka bir bilirkişi heyeti (Prof. Dr. Orcan Gündüz, Yrd. Doç. Dr. Yıldırım Oral, Dr. Levent Ünverdi) ise tam tersi bir görüşle yenisi yerine konmadan üst ölçek plan olan 1/25.000'lik Metropoliten Nazım İmar Planının kaldırılmasının doğru bir işlem olduğunu ifade etmişlerdir ve bu ifadeyi esas alan mahkeme bu manada bir karar vermiştir. İki rapor arasındaki fark zaman içinde kendisini zaten göstermiştir ama bilirkişilik müessesinin bu manada İdari Yargı açısından sorgulanması gerektiği kanaatindeyiz. Somut dava Olimpiyat Evleri Projesinin kapsamında bir dava olmasına rağmen ikinci heyetin bu manada verdiği rapor üzerine mahkeme bu manadaki üst ölçeksizliği tüm İzmir'li için kabul etmiştir. İki

[1788] **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2002/1043-1044 E.** sayılı dosyasındaki bilirkişi raporu.

rapor arasındaki farkın nedenlerinin cezai ve tazminat hukuku içinde ele alınması gerekliliği burada kendisini göstermektedir.

Burada sonuç açık ve nettir. İzmir'in 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı bulunmamaktadır ve plan iptallerinden bu yana İzmir Büyükşehir Belediyesi bu tür bir plan hazırlamak için hiçbir girişimde bulunmamış ve hatta bu konuda geçmiş yıllardan bu yana yürütülen çalışmaları da göz ardı ederek Belediye gündeminden kaldırmıştır. Sonuçta sanırız Büyükşehir Belediyesi bu tür bir plansızlıktan memnunluğunu uzun yıllardır devam ettirmiştir[1789]. Zira kentte yapılan uygulamalara bakacak olursak bu durum net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Büyükşehir Belediyesi bu yapılanları almış olduğu bir meclis kararına dayandırmıştır[1790]. Bu meclis kararına göre "23.03.1989 tarihinde onanan 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planının yürürlükten kaldırılması sonucunda alt ölçekli planların" geçerliliği yasal bir durumdur. Bu karar uzun yıllar tartışılacak ve bu üst ölçek planın yok sayıldığı dönemde ki 1/5.000'lik tadilatları hep bu soru işareti ile karşılanacaktır. Nitekim basında çıkan haberlede bu manada sorgulama zaten yapılmıştır[1791].

Bu yaklaşım İzmir gibi Metropol ölçeğe erişmiş bir yerleşme için fevkalade tehlikeli bir planlama anlayışıdır. Zira 1/25.000 ölçekli planın iptal edilmiş olması, O güne kadar yapılmış 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli mevcut planların hukuki bir anlam taşıyıp taşımayacağını tartışmaya açmaktadır. Kanaatimizce 1/25.000 ölçekli plana dayanarak yapılmış olan planlar da planlama ilkeleri ve mevzuat açısından olması

[1789] Yeni 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı İzmir Büyükşehir Meclisinin 09.10.2006 tarih ve 2.750 sayılı kararı.

[1790] İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 27.05.2003 tarihli ve 05/46 sayılı kararı. 29. Mart. 2007.

[1791] **Gökdelenlere Onay Çıktı**, Yeni Asır, 13.03.2006; **Yeni İzmir, Gökdelen Yoğunluklu Kent Oldu,** Milliyet Ege, 15.03.2006; Bulut,Cengiz; **Fakire de Gökdelen,** Gazetem Ege, 15.03.2006; **Köşe Döndüren İmar Planı,** Yenigün, 15.03.2006; **Yeni İzmir Rant Kokuyor,** Yenigün, 23.03.2006; **Projenin Fikir Babası Benim,** Yenigün, 24.03.2006; BULUT, Cengiz; **Gökdelenlerde Kokular Varmış**, Gazetem Ege, 24.03.2006; BULUT, Cengiz; **Gökdelen Rantları,** Gazetem Ege, 25.03.2006; **Yeni İzmir Planı Davalık,** Yenigün, 08.04.2006; **Rant İçin Muhalefeti Unutup Birlik Oldular,** Yenigün, 09.04.2006; **Rant Kardeşliği,** Yenigün, 09.04.2006; YILMAZ, Mustafa; **Planlama İlkeleri,** Yenigün, 10.04.2006; **Gökdelenler Evde Kaldı,** Yenigün, 10.04.2006; **Yeni İzmir'e Destek,** Hürriyet Ege, 14.04.2006; **Uzlaşma Çağrısı,** Milliyet Ege, 14.04.2006; **Meclis'te Beş Konu Tartışıldı,** Yeni Asır, 15.04.2006; KARATAŞ, M. Günay; **Gökdelen,** Gazetem Ege, 15.04.2006; **Odalar Yeni İzmir İçin Destek Vermişti,** Gazetem Ege, 21.04.2006; **Kent Estetiği Merkezi Önerisi,** Hürriyet Ege, 22.04.2006; BULUT, Cengiz; **Piriştina mı Kocaoğlu mu Yaptı?,** Gazetem Ege, 25.04.2006.

gereken uyumu kaybetmiş durumdadır. Büyükşehir Belediyesinin 05/46 sayılı kararı ise bu durumdan kurtulmak için alınmış kaçamak bir karardır ve hukuken geçerliliği bulunmayan ve kentin planlama tarihi açısından en talihsiz bir karardır. Bu dönem içinde belediye tabanı olmayan planları esas kabul ederek uygulamalar yapmıştır. Halbuki söz konusu yazıda Bakanlık, İzmir Büyükşehir Belediyesinden 1/25.000 ölçekli yeni bir plan hazırlamasını istemektedir. Planlama esasları ve kamu yararı bunu gerekli kılmaktadır. Burada Belediye kamu yararı taşıyan plan çalışmalarını gündeme almayarak kamuya karşı bir davranış içine girmiş ve bunu uzun yıllar devam ettirerek yeni 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı kabul edilene kadar bu hukuksuzluk kendisini göstermiştir.

"*1/25.000 ölçekli plan yoksa ben de bundan sonra 1/5.000 ölçekli planlara göre uygulama yaparım…*" düşüncesi ile hareket edilmesi son derece yanlış bir yaklaşımdır. Zira İzmir'in de içinde bulunduğu ülkenin üç büyük kentinde kentlerin sosyal, ekonomik, kültürel, politik, fiziksel potansiyelleri ve de tabiatıyla geniş yelpazesi Nazım İmar Planlarının 1/5.000 ölçeğin üzerinde daha bütüncül olarak ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmış ve belirli büyüklüğün üzerinde olan bu kentlerde daha büyük ölçekte planlar yapılmıştır. Bu teknik olarak bir zorunluluktur. Planlama ilkeleri ve teamülleri ve de bugüne değin ülkenin sahip olduğu planlama tecrübesi, bu konuda karar verilmesini gündeme getirmiş ve gündemde tutmuştur. Bu nedenle de İzmir'in Nazım İmar Planı 1/5.000 ölçeği aşarak 1/25.000 ölçekte ele alınmıştır ve alınmalıdır. Planlama teamül ve pratikleri çeşitli kentsel arazi kullanımlarının hangisine hangi seviyede nasıl karar getirdiğine, biçim ve içerik olarak 1/25.000 ölçekte karar verebildiği gibi bu planların 1/50.000 ve 1/100.000 ölçeklerde de olabileceği bilinmektedir.

Burada konu olarak ele alınan 1/5.000 ölçekli İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı, bu alanda yer alan 1/5.000 ölçekli bir Nazım İmar Planı Değişikliği (Tadilatı/Revizyonu) olarak değerlendirilme durumundadır. Planlama alanını kapsayan bölgeye yönelik bir yarışma açıldığı bilinse de bu yarışmanın ne getirip ne götürdüğü belirsizdir. Zira plan raporunda bu konudan hiç bahis edilmemekte ve yarışmanın hangi nedenle açıldığı ve onca masrafın nereden

sağlanarak nasıl harcandığı da sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bir yarışma açıldıysa bu yarışmada derece alan projelerden hiçbiri neden uygulanmamıştır veya derece alanlar ve diğerlerinde yer alan pozitif değerler nerede ve ne şekilde kullanılmıştır belirsizdir. Dolayısıyla ileride de üzerinde durulacağı üzere, yapılmış olan Nazım Planın fiziki planlama konularında aksayan 'plan kararları', bu yarışma projeleriyle nerelerde ve nasıl kurulmaya çalışılan bağlantılarla giderilmiştir ve yapılmış olan plana yansımıştır bilinememektedir. Ayrıca burada ele alınmış Nazım İmar Planı, daha önceden bu kesimi MİA (Merkezi İş Alanı) olarak belirleyen bir plan olduğundan, bir plan değişikliğidir. Diğer deyimiyle plan tadilatıdır. Zira burada söz konusu plan onanmadan önce yürürlükte olan 1/5.000 ölçekli bir Nazım Plan vardır. Mevcut planı olan bir yere yeniden yapılan plan mevcut planın tadilatıdır.

Planlama ilkelerinde ve de İmar Yasasının Yönetmeliği'nde belirlendiği üzere Nazım İmar Planlarında, imar planı değişikliği yolu ile ana ulaşım sistemlerinde ve arazi kullanımlarında ortaya çıkarılacak düzenlemeler yürürlükteki 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planının revizyonu ile (tadilatıyla) mümkün olabilecektir. Burada isminden de açık olarak anlaşıldığı üzere yapılmış olan planın adı "İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı"dır.

Planlama alanında yer alan ve İmar Yasa ve Yönetmeliği'ne aykırı ilk hususun; Nazım İmar Planının "kadastral" durum nazarı itibara alınmadan yapılmış olmasıdır. İmar Yasası'nın 5. maddesi açık olarak "……halihazır haritalar üzerine, yine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak çizilen….." ifadesine yer vermektedir. Tabiatıyla maddede yer alan varsa kelimesi bazı Nazım İmar Planı yapılan arazilerin hali veya benzeri durumda olmasına bağlı olarak konmuş bir şart olup söz konusu planı yapılan alanda her halde "kadastral durum bulunmamaktadır" şeklinde bir cevap verilmeyecektir. Zira planı yapılan alanın kadastral durumu bellidir. Yasanın burada emrediciliği dışına çıkılmış ve İzmir Büyükşehir Belediyesi gibi ülkeye örnek olduğunu zaman zaman ifade eden bir belediye üzerine mülkiyet durumları işli olmayan hâlihazır haritalar üzerine plan çizmiştir.

Özellikle büyük mülkiyetlerin de yer aldığı planlama alanında mülkiyetlerin belirlenmesi gerekmektedir. Günümüz planlama anlayışında kullanılan en üst tekniklere sahip olduğunu ifade edilen bir belediyenin; "çizgiler birbirine karışacaktır veya haritalar üzerinde mülkiyetler vardır" gibi cevaplarına, artık planlama tekniklerinde halihazır haritalar üzerine mülkiyetlerin farklı renklerle çizildiğini söylemek yeterli olacaktır. Kaldı ki planlarda mülkiyet dokuları, uygulamada sorunları azaltmayı amaçlama açısından dikkate alınma durumundadır. Ancak burada tabiatıyla mülkiyetlere her zaman uyulur veya mülkiyet dokusu planın esasını oluştur gibi bir iddia sarf edilmemektedir. Planlama alanında büyük mülkiyetlerin olması konun daha dikkatle ele alınmasını gerekli kılmakta idi[1792].

İlgili planda pek çok radikal karar verilmiş olup bunlar büyük arazi parçaları üzerlerine konumlandırılmıştır. Ancak bu kullanımların altyapı gereksinimlerine yönelik plan kararları belirsizdir. Bunlardan bazıları arasında ön plana çıkanlar arasında; Kula Mensucat Fabrikasının bulunduğu alanın resmi tesis alanı olarak ilan edilmiş olmasına karşın bu alanın hangi resmi tesis için ayrıldığı konusunda belisizlik vardır. Ayrıca bu parselin batısına planlanmış olan yeşil alanın cephe aldığı yola oranla iç sınırının hangi nedenle yola paralel planlanmadığı anlaşılamamıştır. Bu yeşil alan, güneyde 50,00 ve kuzeyde ise 65,00 metrelik genişliğe sahiptir. Aynı şekilde bu geniş parselin doğusunda (arkasında) 100 metre genişlik, 210 metre uzunlukta, iki hektardan fazla yeşil alan bırakılmışken, bu büyüklükten daha büyük tek yeşil alanın, kuzeyde 40,00 metre genişlikte ve dört yönden gelen yeşil aksların birleştiği alanda konumlandırıldığı anlaşılamamıştır. Buranın bir meydan havası taşımasına karşın diğer yeşil alanda bu algılama bulunmamaktadır. Burası bir park ise konum yeri uygunu mudur? Kaldı ki planlama ilkeleri kapsamında konum tarafımızca uygun görülmemektedir. İki tarafından 30,00 metrelik yollarla sınırlanmış olması burada, erişim yönünden de kısıtlı bir durum ortaya çıkarmaktadır.

[1792] Şayet bu konuda azami dikkat gösterilmiş olsa idi 06.10.2003 tarihinde yapılan Büyükşehir Belediye Meclisine 26 adet parsel malikinin itirazı gelmeyecekti ve ilerleyen yargı sürecinde mahkemeler bu planı iptal etmeyecekti.

Benzer durumda Turyağ Tesisleri olarak bilinen alanın kullanım değişikliğinde bu alana verilen turizm ve de pansiyon işletmelerinin konumlanması kararı iki tarafında yer alan askeri tesisler açısından ilişkiler düzeyinde ne tür bir yaklaşımla ele alınmıştır bilinmemekte olup, ilerde stratejik sorunların yaşanmaması için alansal ayırımın daha nötr kullanımlarca yapılması gerekmektedir. Burada dikkat çeken önemli hususlardan birisinin hâlihazırda Sahil Güvenlik tarafından kendi deniz araçlarının bakım ve onarımlarının yapıldığı "askeri alanın" Nazım Plan ile "yat iskelesi" olarak işlev değiştirdiği üzerinedir. Acaba burada Deniz Kuvvetleri tarafından kullanılan bir bakım ünitesinin yat iskelesi yapılması için ne tür değişimlere tabi olması gerekliliği üzerine etütler yapılmış mıdır? Bu husus belirsizdir. Nazım Plan ölçeğinde de olsa radikal arazi kullanım kararları verilirken ön çalışmaların yapılması gerekmektedir. Şayet bu alandan askeri kullanışlar çıkacaklarsa bunun onayının alınmış olması gerekmektedir. Bir askeri alan hangi şart altında olursa olsun sahip olduğu stratejik önemden ötürü plan kararına tabi olmadan önce gerekli onayların alınmasıyla işlev değişikliğine uğramalıdır. Dolayısıyla burada yat iskelesi yapılması için her hangi bir etüt yapılmamış olunmasının yanında bürokratik konuların da çözümlememiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki projedeki haliyle üzerinde "yat iskelesi" ibaresi bulunmasa bu alanın biri 200 diğeri 150 metre uzunlukta iki iskeleye sahip kıyı kullanım alanı olduğu görülmektedir. Yat İskelesi planlamasının bir ilkesi ve belirli standart değerleri bulunmakta olup, her önüne gelen istediği yerde yat iskelesi yapma veya mevcut iskeleleri bu amaca çevirme hakkına ve imkânına sahip değildir. Bunun için de yer seçimi analizleri yanında fizibilite etütleri da yapılmalıdır.

Burada değinilmek istenilen bir diğer önemli konu da yat iskelesi olarak planlanmış alanın arka bölgesinin ne amaçla kullanılacağı üzerinedir. Anlaşılan odur ki buradan askeri tesisler çıktıktan sonra yat iskelelerinin arkası bir çekek yeri olarak mı kullanılacaktır? İzmir'in MİA'sı olarak planlanan alanında bu tür bir çekek yerine gerçekten ihtiyaç var mıdır? Fizibilite etüdü yapılmış mıdır yoksa bir varsayımdan mı hareket edilmiştir gibi konulara açıklama getirilmemiştir. Aksi durumda planın gerekli özenle ele alındığı konusunda şüpheler oluşacaktır. Mevcut durumdan yararlanarak karar getirmek, plan yapımı açısında ezbere davranıldığının kanıtıdır.

Hepsinden önemlisi “yat iskelesi” ifadesiyle ne tür bir kullanım türü anlatılmak istenmiştir bilinmemektedir. Buraya yatlar yanaşacak ve yakıt vd. iaşelerini temin edip gidecekler midir yoksa geceleyecekler midir? Plan yapımında işlevlerin kullanım tarzları açık ve net bir tarzda belirlenir. Burada belirlenmediği için planlama hatası yapılmıştır. Ayrıca tüm belirttiğimiz konuları kapsayan Yat iskelesi, Nazım İmar Planı “Tadilatı”, plan onama sınırı dışında kalmaktadır. Plan onama sınırı dışında bırakılan bir alanda yasal olarak, değil plan kararı değiştirmek, işlev değişikliği hiç yapılmaz. Bu radikal hatadan ötürü planın gerekli hassasiyetle ele alınmadığını belirtmek haksız bir tespit olmayacaktır.

Aynı alanın doğusunda, Turyağ Tesisleri de geçildikten sonra, bu alanın içinden geçen ve Karşıyaka istikametine olan bağlantısı (batıda) ise 30,00 metrelik İzmir-Karşıyaka yolu üzerinden (Çanakkale Asfaltı) geçen bir karayolu üst kavşağıyla sağlanmıştır ki bu kavşağın Karşıyaka yoluna bağlandığı alanda eski bir taş ocağı yer almaktadır. Bu durum da değerlendirildiğinde teknik olarak bu yolun gerek eğimi ve gerekse diğer Karayolları standartlarına göre gerçekleşmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Karşıyaka yolu üzerinde bu bağlantının 5.00 metre yüksekten geçecek olması yolun projelendirildiği şekli ile yüzde kaç eğim kullandığını da soru olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan hesaplar ortaya çıkacak eğimin standartlar dışında olduğunu göstermiştir. Bu konuya aşağıda değinilecektir.

Ayrıca plan alanına eski taş ocaklarının dahil edilmemesi de eksiklik olarak görülmektedir. Bu alanlarda Büyükşehir Belediyesi’nin özel projeleri olduğu bilinmekte olup, rekreatif ve de kültürel açıdan bu bakir alanların değerlendirilerek estetik görünüme kavuşturulması da gerekmekte idi. Bu ve buna benzer pek çok konunun yer aldığı Nazım İmar Planının yukarıda belirtilen hususlar da dikkate alındığında planlama ilke ve şehircilik esaslarına uygun tasarlanmadığı durumunu ortaya koymaktadır.

Yukarıda detaylı olarak incelediğimiz gibi; İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin sahip olduğu 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı Revizyonunun Belediye Meclisi’nce

onanmış olmasına karşın[1793], Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın ilgili yazısı[1794] ile Danıştay 6. Dairesi'nin kararı[1795] doğrultusunda geçersiz kabul edilmişti. Bu iptal kararından sonra 04.01.1973 tarihinde Bakanlıkça onanmış olan İzmir Metropoliten Alan Nazım Planı hukuki geçerliliğini sürdürmekte ise yine Bakanlık tarafından bu plan da iptal edilmişti. İşte iptal edilen her iki planda da Alsancak Limanı'ndan başlayarak Turan semtine kadar uzanan kıyı bandı ve arka keskimi MİA olarak tanımlanmış alanları kapsamaktaydı. Merkezi iş alanı olarak nitelenen bu bölgede, Belediye planlama girişimlerinde bulunmuş hatta burada yer alamsı gereken işlevleri belirlemeye yönelik bir de yarışma açmıştır. Yarışma sonuçlandıktan sonra ise bu kesimde İzmir Büyükşehir Belediyesi kendi bünyesinde bu alanda planlama çalışması yapmış ve ilk aşamada 1/5.000 ölçekli bir Nazım İmar Planı üretmiştir. Bu alanların daha ziyade konut dışı kentsel çalışma alanı olarak planlanması hedeflenmişti.

Konuya yönelik hazırlanmış olan plan raporundaysa, Belediye bu alanların çöküntü bölgesi durumunda olduğunu belirtmekte ve bölgenin kendisini yenileyemediğini ifade etmiştir. Ancak bu doğru değildir zira alanda münferit de olsa MİA türü kullanımlara uygun yapılar yer almaya başlamış durumdadırlar. Özellikle son dört yıldır alanın omurgasını oluşturan Çınarlı-Bayraklı arasında Büyük Kanal Projesi'ne bağlı olarak yapılan çalışmalar nedeniyle kıyıdaki İzmir-Karşıyaka bağlantısını sağlayan Altın Yol dışında daha önceleri aynı bağlantı için kullanılan Anadolu Caddesinin işlevini kaybettiği de görülmektedir. Altın Yol erişim kontrollü bir yol olduğu için iç kısımlara servis vermemekte ve iç alanlarla ulaşım Anadolu Caddesi tarafından karşılanmaktadır. Kaldı ki Çınarlı'dan kuzeye, Anadolu Caddesi'ne paralel açılan 35.00 metre genişlikte yeni bir yol vardır ki 1973 tarihli Nazım İmar Planının doğu sınırı bu yol üzerinden geçmektedir. Anılan yol Bayraklı'da, doğu-batı istikametine uzanan 40,00 metrelik bir yol ile rotary kavşak yaparak birleşmektedir ve bu noktada sona erdiğinden Karşıyaka ile tek irtibatı sağlayan yol; Altın Yol adı ile anılan yol ve ona paralel giderek Turan'da alt-üst geçitle birleşen Anadolu Caddesi'dir. Anadolu Caddesi'nin bir süre önce uzun süre

[1793] İBŞB'nin 24.11.1988 gün ve 222 sayılı kararı.
[1794] Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 27.09.2002 gün ve 19579 sayılı yazısı.
[1795] **Danıştay 6. Dairesi'nin 19.03.2002 gün ve 2000/5249 esas ve 2000/1706** kararı.

kapalı kalması İzmir-Karşıyaka trafiğinde sorunların ve dolayısıyla da trafik sıkışıklıklarının artmasına da neden olmuştur ve Nisan 2007 sonu itibarıyla bu yol hala randımanlı olarak tam hizmet verememektedir.

Sorunları planlayarak çözmeyi hedeflemesi gereken İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planı gerek Altın Yol ve gerekse Anadolu Caddesi'ni birer transit yol olarak değerlendirmiştir. Şöyle ki; kıyı boyu uzanan Altın Yola katılımlar Alsancak Liman arkası ve Bornova istikametinden gelen ana arterlerden, üst yollarla olmaktadır. Bu kısım olması gereken çözümleri içermektedir. Zira bu yollar da akan trafiğe sahiptirler ve sürat kontrollüdürler. Dolayısıyla bu yola katılım ve ayrılma belirli bir sürate sahip trafikle olmaktadır. Ancak planlamada bunu kesen iki önemli ve tehlike arz eden bağlantılar yapılmıştır.

Bunların birisi Kula Mensucat Fabrikalarının karşına denk gelen ve Hyundai Plaza ile Corners Alışveriş Merkezi'ne açılan yol ile diğeri Bayındırlık ve İskân İzmir Bölge Müdürlüğü yanındaki yollardır. Her iki yol da Karşıyaka istikametine giderken ayrılma imkânı vermekte, doğuya, iç kısma giriş imkânı sağlamakta ve bu yollardan Altın yola katılacak trafik de Altın Yolun bölünmüş yol olması nedeniyle sadece Karşıyaka yönüne gidiş imkânına sahip olmaktadır.

Bu iki bağlantı arasında tesis edilen servis yolu Altın Yol'dan refüj ile ayrılarak sağlanmak istenmiş ise de trafik akışının ve bu trafiği nereye yönlendirmek istediği anlaşılamamıştır. Şayet söz konusu iki kavşak arasında çift yönlü bir trafik akışı planlanmış ise bunun son derece risk taşıdığını söylemekte yarar bulunmaktadır. Zira Corners alışveriş merkezinin bulnuduğu noktada; bu yola Altın Yol'dan girişler Karşıyaka istikametine gidişte, ayrılma ile olurken iç veya servis yolu olarak ayrılan yolda, bu istikamet karşısında ters yönde bir trafik akışı olacak ve bu durumda iki ters yöndeki araç tek yerde ve de kavşak yapan bir noktada karşı karşıya gelecektir. Zira servis yolundan İzmir istikametine seyreden bir aracın Altın Yol'a çıkma şansı bulunmamaktadır. Dolayısıyla Corners alışveriş merkezi önünden içeri giren yola hem Karşıyaka istikametine giden araçlar girecek hem de ters yönde servis yolunda seyreden araçlar katılacaktır. Servis yoluna giren araçların bir kısmı

da içeri sapmayıp servis yolundan aynı zamanda Karşıyaka istikametine gidebilecektir. İşte bu durum kavşakta bir kaos yaratacaktır. Özellikle bölünmüş yoldan ayrılan araçların sürati de bu kavşağa gelecek sorunları arttıracaktır. Bu yoldan Karşıyaka istikametine gitmek için Altın Yol'a katılmak isteyen araçların da olması doğaldır. Aslında karmaşa bununla da kalmayacak ve Anadolu Caddesi'nden ayrılarak demiryolunu üstten geçerek bir "S" yaptıktan sonra Kula Mensucat Fabrikası önüne inecek yolun trafik sorunu, üst geçiş mesafeleri eğimleri ve kavislerinin trafik ve de karayolları standartlarına uygun olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlantının gerçekten gerekliliğine inanılıyorsa standartlara uygun planlanması gerekmektedir.

Eğer plan bu şekli ile uygulamaya konulursa, servis yolu olarak planlanmış bir yol ile Altın Yolun bağlantısında trafik sorunları yaşanacak ve gereksiz sıkıntılar ortaya çıkacaktır. Bu nedenle servis yolunun kaldırılarak buradan servis alan parsellerin Anadolu Caddesinden servis alması daha doğru bir planlama yaklaşımı olacak iken bu manada bir düzenleme öngörülmemesi planın ciddi bu yaklaşımdan uzak bir tarz içinde hazırlandığını göstermektedir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü önündeki kavşağı inceleyecek olursak, burada Altın Yol üzerinden Karşıyaka istikametine giden araçların içeri girmesine imkân tanıyacak bir düzenlemenin planda yer almadığı görülmektedir. Zira servis yolunu refüjle ayıran kısımda içeri giriş sağlamaya yönelik yavaşlama bandı yer almamaktadır. Diğer, Corners Mağazası önündeki kavşakta, plan üzerine işlenmiş bulunan sapma, şayet yavaşlama bandı ise aslında yavaşlama sağlayacak uzunlukta değildir. Burası sadece dönüş verecek bir sıfata haizdir. Altın Yol üzerinde sınırlandırılmış süratin 70 km/saat olduğundan hareketle bu hızda gerekli olan durma mesafesinin de 92,00 metre olduğu bilindiğinde gerekli olan yavaşlama bandı bu yol üzerinde bırakılmamıştır ve karayolu standardına aykırı bir planlama yapılmıştır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İl Müdürlüğü önünde yer alan kavşak ise kontrolsüzdür. Buradan, plan incelendiğinde de net olarak görüldüğü üzere araçlar

giriş ve çıkış yapılabilecektir. Burası tam anlamıyla kaotik bir kavşaktır. Şu halde buradan sadece Karşıyaka istikametine çıkış yapılacaktır demek de yanlış olmaktadır zira Altın Yol'dan bu yolu ayıran ara refüj yol başlamadan bitmekte ve bu da içeri araçların girmesini sağlamaktadır. Hatta plan üzerinde bu giriş de davetkâr bir tarzda tasarlanmış ve refüjü belirleyen çizgi sağa doğru içbükey çizilmiştir. Bu durum Karşıyaka yönüne giden araçların sağa dönmesine imkân tanımaktadır. Peki, sapmaya yönelik yavaşlama bandı yapılmış mıdır diye sorarsak bunun cevabı; hayırdır. Ne kadar sinyalizasyon koyarsanız koyun erişim kontrollü bir şehir içi yolu olarak planlanmış Altın Yol üzerinde güvenlik sağlamanız planlandığı haliyle mümkün değildir ve olumsuz durum trafik sinyalizasyonları ve levhalarıyla ile giderilemez. Bunun iddia etmek trafik kurallarını hiçe sayan naif bir davranıştır. Söz konusu kavşak Altın Yol üzerinde seyreden araçları olumsuz yönde tahrik edilecektir. Hatta birinci kavşağı kaçıran araçlar buradan sapmak isteyeceklerdir. Buradan giriş için yavaşlama ve diğer arzu ve isteklerle trafik akışını tehlikeye sokmayacaklar mıdır ve de trafik akışının aksamasına neden olacaktır.

Diğer taraftan buradan Altın Yol'a çıkacak araçları düşünecek olursak bu araçların da yola katılımları için gerekli hızlanma bandı planda yer almamakta olup sadece yapı adasının köşesine hafif bir dönüş yapılmıştır. Yaklaşık 1 km'lik bu servis yolunun iki uçta iç kısma verdiği tali bağlantılar 100 metre uzunlukta olup bu 100 metrelik yol dahi hızlanma ve yavaşlanma için yeterli uzunlukta görülmemektedir. Kaldı ki Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü yanından Altın Yol'a bağlanan söz konusu tali bağlantının Altın Yol ile kesiştiği noktada ortaya çıkaracağı sorunların aynısı Anadolu Caddesi ile kesiştiği noktada da yer alacaktır.

Bu arada söz konusu Nazım İmar Planında Bayındırlık ve İskân İl Müdürlüğü yanında ara yol bağlantısının diğer tarafındaki özel mülkiyetteki boş alanın bir kısmına planda karar olarak yönetim merkezi (resmi tesis) planlanmıştır. Ancak bunun ne tür bir resmi tesis olacağının bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle tanımsız bir kullanım tarzı olarak görülmektedir. Kaldı ki Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İl Müdürlüğü'nün hizmet binasının bulunduğu parsel de bölünmüş ve hâlihazırda girişinin sağlandığı yol da resmi tesis alanı içine dâhil edilmiştir. Bu şekilde oluşan

yeni imar adası da ortadan ikiye bölünerek iki ayrı resmi kurum alanı tesis edilmiştir. Bu durumda sanki Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İl Müdürlüğü binası yokmuşçasına bir plan kararı getirilmiştir. Dikkat edilecek olursa mevcut binanın ana girişine yaklaşık 5 metre mesafede parsel ayrım çizgisi çizilmiştir. Binanın bahçesi ve otopark olarak kullanılan sundurmalarıyla girişin sağlandığı yol diğer tarafındaki boş alanla birleştirilerek yeni bir resmi kurum alanı daha tesis edilmiş olup bunun da hangi resmi kuruma göre planlandığı da belirsiz bir durumdadır.

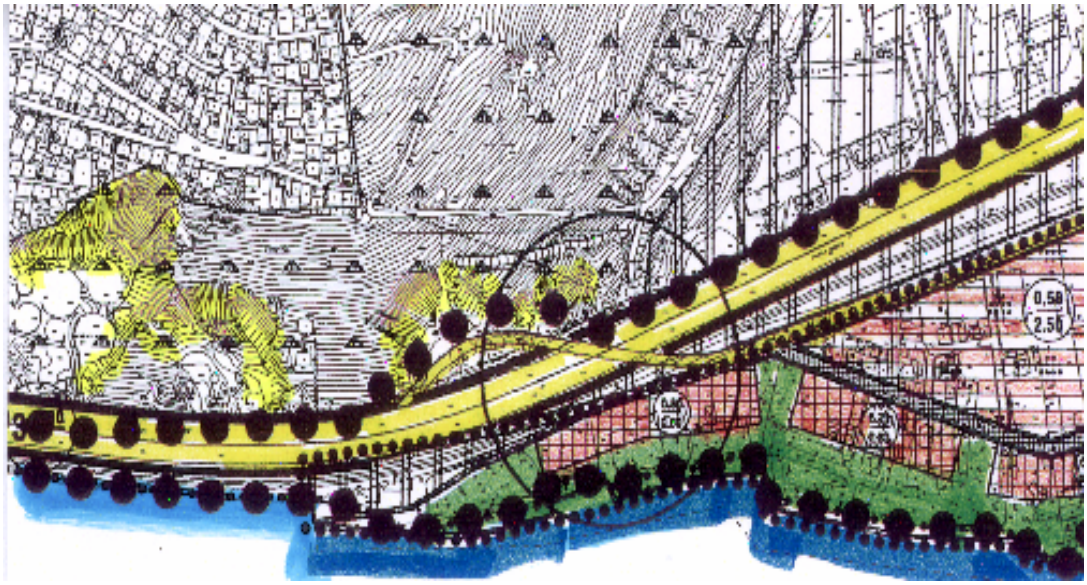
Ayrıca Bayındırlık ve İskan Bakanlığı İl Müdürlüğü binasının yeni oluşan parseli üzerine TAKS değeri olarak 0,20 yazılmıştır. Bunun manası binanın yıkılıp yenilenmesi durumunda burada yer alacak yeni yapının tabanda %20 inşaat hakkına sahip olmasıdır ki, durum mevcut durumla çelişmektedir. Buradan planın yapılmasından önce gerekli olan arazi kullanma durumlarını ve mevcut mülkiyet yapısının gereğince ve yeterli düzeyde araştırılmadığı kanaati ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak yapının yer aldığı parselle Altın Yol arasına konan yeşil bandın güneyde 20 metre genişlikte planlanmasına karşın mevcut yapılaşmanın olduğu alanda 30 metreye çıkarılmasının gerekçesi de net değildir. Bu yeşil bandın sağlanması için hâlihazırda kullanılan bir parselden ifraz edilecek bir alanın üzerinde yapı olan parselin kullanım sisteminde oluşturacağı etkiler de incelenmemiştir.

Göreceli de olsa bir ölçüde erişim kontrollü yol olarak da kabul edeceğimiz Altın Yol'un bu şekilde iki tali yol ile kesilmesi uygun değildir. Kaldı ki buralardan içeri girecek trafik iç kısımlara yönelememekte olup kendi içinde dönmektedir. Zira bu tali bağlantıların açıldığı bir iç yol olan Anadolu Caddesi paralel gittiği Demiryolu hattını bu arada keserek geçen yollara sahip değildir. Anadolu Caddesi ile iç kesimlerin tek karayolu bağlantısı Antik Smyrna Kenti (Tepekule) batısında yer alan trompet kavşakla sağlanmaktadır. Bu durumda Anadolu Caddesi bir servis yolu olarak kullanılmalı ve söz konusu trompet kavşak ile iç bağlantıları sağlarken, Bayraklı üst geçidi ile diğerinde olduğu gibi hem İzmir hem de Karşıyaka yönüne erişim sağlamalıdır. Şu halde İzmir'den, Alsancak Limanı arkasından alınan veya buraya bırakılan trafik de dâhil olmak üzere Anadolu Caddesi, kuzey istikametinde sol yanında kalan alanlara servis veren bir yol olarak eski halinde gelmelidir. Bu

durumda, sağ yanında yer alan demiryolunu kesmeyecek ve bu hatta hızlı tren geçişine imkân tanıyacaktır. Bu bağlamda da Karşıyaka-İzmir bağlantısı kesintisiz olarak Altın Yol ile sağlanacak ve de tehlike arz eden iki tali kesişme yolu da ortadan kaldırılacaktır. Şu halde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü ve Corners alış veriş merkezi gibi mekânların ve bunların yanında yer alacak diğerlerinin batı yerine doğudan geçen yoldan servis almaları daha olumlu olacaktır.

Anadolu Caddesi'nin Nazım İmar Planında yer aldığı şekliyle, trafiğe uygun planlanmamış tarzına bir diğer uyumsuzluk da, yukarıda kısaca değinilen, Turyağ Tesislerini geçtikten sonraki durumundur. Burada Anadolu Caddesi Altın Yol'un en az beş-altı metre altındaki bir kotta bulunmakta iken yapılmış olan planlama ile Altın Yolun üzerine çıkmakta ve daha sonra kıvrılarak Altın Yol'un Karşıyaka gidişine eklenmektedir. Bu durumda yolun beş-altı metre aşağıdan geçişine göre Altın Yol'un üzerinden geçmesi için bulunduğu kottan 10-11 metre yükselmesi gerekmektedir (Karayolu üst geçit yüksekliği 5,00 metre olarak alınmıştır). Nazım İmar Planında tasarlanmış hali ile Anadolu Caddesi bu irtifaya 10-12 metrede erişecektir ki, bu da anılan yolda % 100 ile % 84 eğim olması demektir. Kaldı ki Anadolu Caddesi'nin paralel gittiği demiryolunun da üzerinden bu yükseklikte geçmesi gerektiğinden yolun planlanmış hali bu yüksekliğe erişmek en fazla olabilecek eğim açısından %12 hesabıyla en az 50.00 metre geriden yükselmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu durumda yol turistik tesis alanlarının arasından yükselmeye başlayacaktır. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta Anadolu Caddesi'nin +5,00-6,00 kotuna erişmesi gereken demiryolu üst geçişi noktasında, turistik tesis alanları içinden geçerek gelen yaya ağırlıklı diğer bir yol ile birleşmesidir. 10,00 metre genişliğinde bu yol, nazım imar planı lejantında net olarak belirtilmemiş bir tarzda işaretlenmiş olup niteliği tam belli değildir. Ancak bu yolun Anadolu Caddesi'ne birleştiği noktada en az +5,00 kotunda olması gerekmektedir. Bu durumda da anılan yolun turistik tesis alanları içinde kıyıdan 75,00 metre sonra ±0,00 kotundan +5,00 metreye çıkmasının anlamsız ve çevresel değerleri bozucu nitelikte olduğu açık ve nettir. Diğer deyimiyle bu iki yol plan yapımcısı tarafından hemzemin birleşmekteymiş gibi planlanmıştır ki bu yanlış bir plan kararıdır.

Şekil 3. 61. 18.02.2005 tarihinde 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Revizyonu

Topografik durum incelendikten sonra planlaması gereken bu üst geçidin gerek uygulamasında ve gerekse, bu durumu ile imal edildiği takdirde, kullanılmasında büyük sakıncalar olacağı bariz bir şekilde ortada iken planlamada bunun nazara alınmaması doğru bir yaklaşım değildir

Anadolu Caddesi, Altın Yol'u bu şekilde verevine keserek, yolun sağından soluna geçmekte ve buradan da bir "S" çizerek 20 metrede +5,00 metreden Altın Yol'un ±0,00 kotuna bağlanmaktadır. Buradaki eğim, yolun yaptığı kavisler de dikkate alındığında % 25'tir. Bütün bu eğimler hiçbir ulaşım ve tabiatıyla da Karayolu standardında bulunmamaktadır. Bu tür yol üstü geçişlerde verilen maksimum eğim karayolu standartlarına göre % 12'dir. Ancak bu eğim yüzdesi, yüksek olduğu için, kent içi yollarda kullanılmaz. Yapılmış olan Nazım Plana dikkat edilecek olursak plan üzerinde hâlihazırda mevcut ve de Karayolları tarafından yapılmış dört adet kavşak bulunmaktadır. Bu karmaşık kavşaklarda bile en fazla eğim % 12 alınmıştır. Plan yapımcısının yaptığı planda mevcut kavşakları en azından incelemesi ve de örnek alması gerekmekte idi. Sanırız bu yapılsa idi planda trafik açısından bu denli radikal hatalar yer almayacaktı.

Üzerine 1600/2 nolu Sokağın yer aldığı ve eski mezbahanın güneyinden denize açılan derenin sadece denize açıldığı kısım dikkate alınmış, iç kısma doğru bu akarsu mecrasının üzerine 40 metre genişlikte bir yeşil alan planlanmıştır. Ancak plan sınırı dışına çıkıldığında, doğu kısımda da, plan sınırı dışı alanlar MİA olarak planlanmıştır. Fakat söz konusu dere bu alanda yapı adaların altından geçer durumdadır. Diğer deyimiyle plan sınırı dışı bir alanda plan kararı getirilirken söz konusu yeşil bandın devamlılığına dikkat edilmemiştir. Bu da mahkeme kararı iptal edilen bu planın bütüncül bir yaklaşımdan uzak ele alındığının bir göstergesi durumundadır.

Yeniden planlanacak ve projelendirilecek kıyı düzenleme alanı olarak plan lejantında kısa kesik noktalı çizgilerle belirtilen alan plan üzerinde kıyı boyu devam etmekte ve yer yer kıyıda çıkıntı yapan kara parçalarına değmektedir. Bunun dışında deniz üzerinden geçerken tanımladığı alanların içi dolgu yapılacak imajını vermektedir. Durum bu merkezde olduğuna göre kıyı doldurmanın bu tür bir planlama anlayışıyla bağdaşmadığını belirtebiliriz. Kaldı ki bu hattın “plan onama sınırı” dışında bırakılan alanlardan geçmesi yanlış bir yaklaşımdır. Plan yapılması gerekli görülen alan çalışmaya başlamadan önce tanımlanır ve sorumluluk alanı olarak belirlenir. Bu alan içinde çalışılırken tabiatıyla plan dışı alanlar ile ilişkilerin kurulmasına, özellikle yol ve işlevsel dağılımın devamlılığının sağlanmasına dikkat edilir ancak, bu alanlarda karar getirilemez. Planlanan alan, “plan onama sınırı” ile sınırlandırılmıştır ve sorumluluk alanı burada bitmektedir. Ancak söz konusu planda görülmektedir ki plan dışı alanla ilgili tanımlamalar yapılmış kararlar getirilmiştir. Bu alanlar, tümüyle yukarıda belirtilen kıyı alanı olup bunun içine liman tesislerinin ve konteynır depolama alanlarının da alınması hayretle karşılanan bir yaklaşımdır. Zira tüm planda ve plan notlarında Alsancak Limanı ile ilgili net tanımlar olmamasına karşın sanki limana yönelik etütler yapılmış gibi liman doklarının önü yeniden planlanacak ve projelendirilecek alan olarak belirlenmiştir. Bu tür yanlış yaklaşımlar uygulama aşamasında da büyük sorunlar çıkarırlar. Sonuçta planın ilkesizliği ortaya çıkmış durumdadır. Zaten mahkeme kararı bu ve benzeri yaklaşımları içeren bu planı bu anlamda iptal etmiştir.

Hazırlanmış olan Nazım İmar Planı Revizyonunda "1 B Bayraklı-Tepekule" olarak tanımlanan kıyı kesiminin plan açıklama notunda yer alan paragrafının son satırları aynen şu şekildedir; *"….Bayındırlık ve İskan Bakanlığının onama yetkisi içinde kalan kıyı alanı düzenlemesi için İBŞB'nce hazırlanacak olan öneri planda bu alanın denizle bütünleşmesi de dikkate alınacaktır"*. Ancak bu kesime yönelik 1/5.000 ölçekte bir öneri yapılmadığı gibi bu alanlar planlama alanı sınırları dışında bırakılmıştır. 1/5.000 ölçekli planlar bütüncüllük içinde konulara yaklaşırlar ve uygulama planları için birer araçtırlar. Dolayısıyla söz konusu planda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından onanacağı kabul edilen bir alanın da Nazım Plan kararının bu ölçekte ele alınması gerekmekte idi. Burası aynı zamanda planın bütünlüğü için de plan sınırı içine alınması gereken bir alandır ve kıyı bandı ile iç kesim arasında beraberliği içermektedir. Plan sınırı dışında bırakılması planın bu kesimini topal bir duruma getirmiştir. Kentsel tasarım ölçeğinde çalışma yapılabilmesi için bu alanın 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planına gereksinim vardır ve bu plan için de 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planına gerek bulunmaktadır. Dolayısıyla bu aşamada söz konusu kıyı bandının plan sınırı içine alınması gerekli idi. Bu yapılmayarak planlama hatası işlenmiştir.

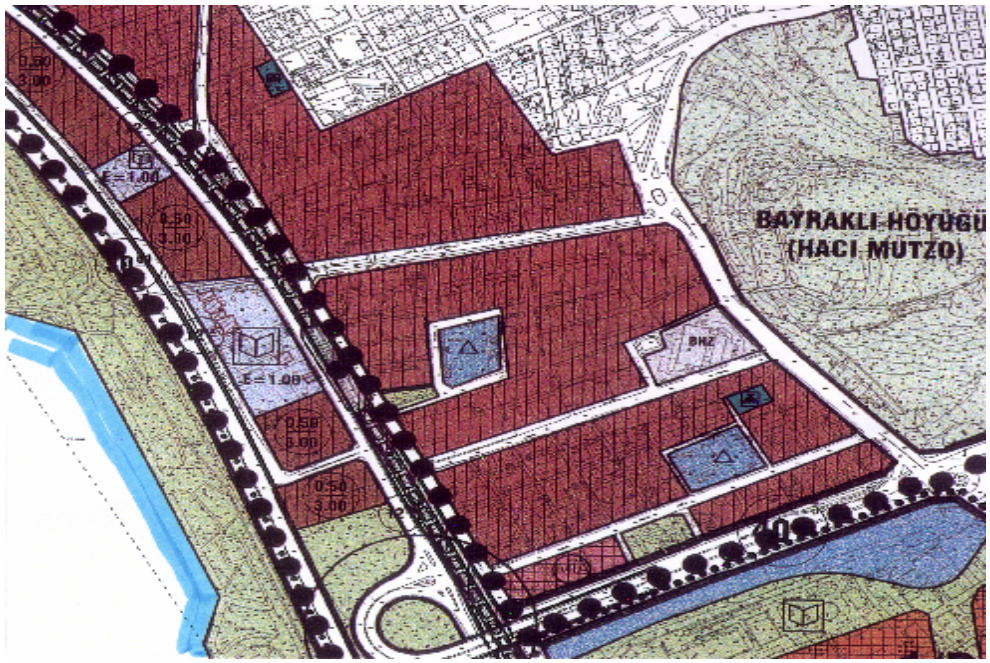
Bayraklı kesiminde kıyıda yer alan orta yoğunluktaki konut alanının bu tür bir MİA planlama alanı içinde ısrarla korunması gereksiz bulunmaktadır. Bu tür salt konut alanları MİA kavramı ile bağdaşmamaktadırlar. Zaten zaman içinde buradaki konutların planlaması da MİA'nın kavramsal baskısı sonucunda işlev değiştirmeye mahkûmdur. Alsancak örneği gözümüzün önündedir. Kentlerin merkez fonksiyonlarının bulunduğu alanlarda bulunan konutlar ticari aktivitenin rantı karşısında mekânlarını terk etmekte ve daha önce konut olarak kullanılan yapılara ticari işlevler girmektedir. Burada olumsuz olan konu, planlaması konut olarak yapılmış binaların iş yeri olarak kullanılmasıdır. İşyeri ve konut kullanımlarının mimari tasarımları farklıdır. Dolayısıyla eğer plan mahkeme kararı ile iptal edilmeseydi Bayraklı'da korunan konut alanları MİA baskısı altında yerlerini terk edecek ve buralara zaman içinde işyerleri girecektir. Konut yoğunluğunun korunduğu bir alan işlev değiştirecekti. Aynı şekilde planın iptal edilme durumu olmasa idi, Planda konut alanları dışında kalan kesimlere verilen TAKS değerleri

0.25 ile 0.35 arasında değişirken burada verilmiş 0.50 TAKS değerinin yüksekliği zaman ilerledikçe sorun çıkaracak, bu alandaki konutların eskidikleri zaman yıkılıp yeniden yapılmalarında bu değerin korunması istenecek, ancak yeni yapılanma asla konut olarak gerçekleşmeyecekti. Müteahhitler bu alanda işyerleri yapmak isteyeceklerdi. Halbuki plan çalışmaları uzun vadeli bir "planlama" anlayışıyla ele alınma durumundadır ve bundan böyle söz konusu geniş ve lineer bir alanın kulanım tarzları olarak belirlenmiş işlevler bu şekilde değerlendirilmelidir. Öngörülerin kuvvetli olması gerekmektedir. Ancak Bayraklı kıyısının konut alanı olarak korunması bu öngörünün planda olmadığını göstermektedir. Bu açıdan da planın planlama anlayışı hatalıdır.

Eğer bu plan uygulanmış olsaydı söz konusu konut alanın arkasında yer alan konut dokusunda da bozulmalar görülecekti. Ayrıca plan yapımı sırasında planlama alanı içinde kalan Bayraklı konut alanının arkasında kalan kesimler de sanki plan alanı içindeymişçesine planlanmışlar ancak, plan sınırı dışında bırakılmışlardır. Sadece TAKS-KAKS değerleri verilmemiştir. Şayet planlandılarsa plan alanı içine dâhil edilmeleri gerekmektedir. Yok plan dışındaysalar neden planlanmışlardır. Ayrıca Bayraklı Höyüğü de plan üzerine işlenmiş ancak plan dışında bırakılmıştır. Bu alanların, özellikle Höyüğün bulunduğu alanın özelliğinden ötürü MİA alanı içine dâhil edilmesinde büyük yarar bulunmaktadır. Kentlerin iş alanları içinde bu tür özgün ve de orijinaliteye sahip ören yerlerinin olması kentin de özgünlüğünü arttıracaktır. Dolayısıyla höyüğün plan dışında bırakılması büyük hatadır. Burada geçmiş ile gelecek arasında ki bağ kurulmamıştır. Örneğin Roma ve Atina gibi kentlerde kent merkeziyle ören yerleri içi içedir ve bu alanlar herkese açıktır. İzmir'de de bu fırsat ele geçmişken değerlendirilmeliydi. Bu şekilde tam olarak tanıtamadığımız Smyrna'nın başarısız uygulamasına karşın burada olumlu bir yaklaşım elde edilebilirdi[1796].

[1796] İzmir Liman Bölgesi İçin Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması, **Ege Mimarlık**, Sayı (2001 – 4 / 2002 / 1), s.58-61 : Bu planın en teraflı tanıtımı Mimarlar Odası yayın organı olan Ege mimarlık Dergisinde yer almıştır. 1/25.000 lik planın yenisi yerine konmadan yürüklükten bir gecede kaldırılmasına dair hiçbir tepki vermeyen odanın yayın organında çıkan Büyükşehir Belediyesi tanıtım yazısında o dönemin İmardan Sorumlu Genel sekreter Yardımcısı olan Hasan Topal ise konu hakkında şu ifadelerle belirleme yapmaktadır: "*Günümüz kentleşme politikaları, normal koşullarda yüz yıllar içinde oluşan büyük bir kent parçasını, daha kısa bir süreçte ve tasarlayarak-planlayarak gerçekleştirmeye dönüktür. Bu anlamda İzmir Liman Bölgesi yarışması yeni bir kentin oluşmasının*

Şekil 3.62. 18.02.2005 tarihinde 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Revizyonu, Plan Onama Dışında Planlanmış Alanlar ve Smyrna Kesimi

Bayraklı Höyüğü'nün de plan alanı içine alınarak, bu kesimin konut alanları ve diğer kullanımlarıyla beraberce ele alınması planın bütünselliği açısından gerekli bir yaklaşım olacaktır.

2 A notasyonu ile belirtilmiş ve Adalet Sarayı arkasında kalan sınır dışı alanların da 1/5.000 ölçek standardında planlandığı görülmektedir. Burada tekraren ifade ediyoruz ki, planlandılarsa neden plan alanı içine dâhil edilmediler sorusu sorulmakta ve de daha önemlisi planlanan alanın İzmir'in yeni merkezi olduğu da

---

başlangıç noktası sayılmalıdır. Tarihsel ve düşünsel boyutları etkin olan bir kent anlayışı, kent mekanının bilimsel ve demokratik tartışma ortamı içinde şekillenmesini önermektedir. Yine temel sorunlardan biri de kentin yaşam kalitesinin yükseltilmesinin yanı sıra tarihsel geçmişini reddetmeyen çağdaş imajının yaratılabilmesidir". Bu ifadelerden sonra İzmir'in 5.000 yıllık geçmişine ışık tutan Bayraklı Höyüğünü plan içine alınmaması bir anlamda Behçet Uz'un dange Planından inhiraf etmek için yabancı bir takım plancıları getirip onların eleştirileri ile Plan Disiplininden uzaklaşması anlamındaki tutumuyla benzer bir durum sözkonusudur. Bu tarihi bölgenin içinde bulunan konut alanları ve diğer kullanımlarıyla beraberce ele alınması plan bütünlüğü açısından bir gereklilik iken bunun nazara alınmaması bu manada da projeye karşı güveni sarsmaktadır.

Ayrıca yine Hasan Topal'ın mimarlar Odası İzmir şubesinin yayın organında çıkan bir başka yazısındaki ifadelerle bu durum çelişmektedir : TOPAL, Hasan; Tarihi ile Yeniden Buluşan Kent, **Ege Mimarlık**, Sayı 43 (2002 – 3), s.16-17

dikkate alınarak değerlendirilmiş bu alanların yapı adaları üzerine MİA yazılmanın yanında okul ve diğer kolektif kullanımları da belirtilmiştir. Yeniden değerlendirilen/planlanan alanla aynı işleve sahip olmalarına rağmen bu alan neden plan dışı bırakılmıştır. Hâlbuki plan sınırı içine alınması planın bütünlüğü açısından gerekli görülmektedir. Ayrıca bu alan üzerinde konut kullanımları da bulunmaktadır. Plan yapımcı bu konut kullanımlarını planladığı alan dışında bırakmış ancak işlevsel olarak tanımlamıştır. Bu yanlış bir planlama yaklaşımıdır. Planlama ilkesinin olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca buradaki konut kullanımlarının işlevsel değişime uğrayacağını kabul edildi ise neden Bayraklı kıyısında bir işlevsel değişim olmayacakmış gibi plan kararı getirilmiştir sorusu gündeme gelmektedir. Bu bölgede içinde mülkiyetteki el değiştirmelerin bu manada bir spekülasyonu çağrıştırmayacak belkide tek alan bu alanın bu kapsam içine alınmaması durumu aksi anlamda CHP İl Başkanı Selçuk Ayhan'ın basın yoluyla ifade ettiği[1797] rant iddiaları hakkında bir başka destekleyici bir argüman olarak kendisini göstermektedir.

Bu tarz bir planlama, planlanan alanın sadece içinde kalarak karar getirmeye yönelik bir anlayışı simgelemektedir. Hâlbuki bu denli iddialı bir planlama yaklaşımı içine girildiyse planın art alanı/çevresi ile de belirli bir bütünlükte ele alınması gerekmektedir. Sadece alanın kuzeyinden ve güneyinden geçen iki dere arasında yer verilmiş yapı adalarının üzerine MİA yazısının konması planlamanın bütünselliğini açıklamadan uzaktır. Planlar uzun vadeli kararlar üretirler bu nedenle de kapsamlı olmaları gerekmektedir. MİA olarak karar getirilmiş alanda ve bunun dışında, alana komşu yer alan yüzlerce konutun ve bu alalarda yaşayan insanların gelecekte ne tür gelişimlerle karşılaşacağının ve ortaya çıkacak sorunların ne tarzlarda giderileceği üzerine makro yaklaşımların en azından plan açıklama raporunda yer alması gerekmekteydi. Planlama bunları açıklamakta yetersiz kalmıştır. Zaten bu yetersizliği mahkemece nazara alınarak iptali kararı söz konusu olmuştur.

"Yeni Kent Merkezi" olarak planlan değişikliği yapılmış bir alanda plan sınırı dışında bırakılmış MİA işlev alanlarının plan sınırı içine alınmasının ve merkez işlevlerinin nerelerde bittiğinin ve de geçiş alanlarında ne tür fonksiyonların yer

[1797] **"Yeni İzmir'de Rant İddiaları"**, Yenigün Gazetesi 23.03.2006.

almasını bu tür makro ölçekteki bir çalışmada yer alması gerekmektedir ama söz konusu planda bu manad da eksiklik vardır.

Yatırımcı Bakanlıklara bağlı ve büyük alan kullanan kamu kurumlarının MİA içinde yer alması uygun değildir. Nasıl ki büyük alan kullanan sanayi kuruluşları çevresel sakıncalı durum arz etmeseler dahi MİA içinde yer almaları uygun değilse aynı durumda Kamusal Kuruluşların da merkezsel işleve sahip alanlarda yer almaları atıl kapasiteli olmalarından ötürü olumsuzdur. Eski Köy Hizmetleri, eski Süt Endüstri Kurumu, Posta İşlem Merkezi vb. kurumların bu alanda yer alması uygun değildir. Ayrıca Çınarlı'da bulunana fidanlığın da bir kısmının yeşil alan diğer, daha geniş bir kısmının da resmi tesis alanı olarak ayrılmış olması anlamsızdır. Bu husus sözünü ettiğimiz ilkeye aykırı bir durumdur. MİA olarak tanımlanan alanda rantın yüksekliğini karşılayan tesislerin yer alması gerekmektedir. Zira adından da anlaşılacağı üzere bu alanlar ticari aktivite merkezleridir ve rant getirmeyen kullanışlar tarafından toprağın kullanılması kent ekonomisi kurallarına aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu alanlarda arazi değerleri zaman içinde artacaklardır dolayısıyla söz konusu kuruluşların kentin çeperlerine doğru kaydırılması gerekmekte olup yerlerine MİA'da yer alacak hizmet sektörüne ait bilgi ve sermaye yoğun kullanımların gelmesi gerekmektedir. Zaten İzmir'in geçmiş planlarını inceleyecek olursak bu tür kullanımların kentin, kendi dönemi içinde, çeperlerde yerleştiği görülmektedir. Eski Köy Hizmetleri, Tarım, Karayolları, Devlet Su İşleri Bölge Müdürlükleri, eski TEK (Tedaş, Teaş, vd.), eski SEK vb. Kurumların Bölge Müdürlükleri İzmir'de yerleşme için seçtikleri alanlar hep kendi dönemlerinde kent çeperi alanlardadır. Bu ilke doğrultusunda değimlidir ki MTA kent çeperinde yer almıştır. Nasıl ki sanayi kuruluşları ve depo alanlarının MİA içinde yer alması uygun değilse söz konusu 'Büyük Alan Gerektiren Kurumların' da bu alandan çıkarılması plan kararı olarak getirilmeliydi. Ancak plan yapımcısının bu tür kent ekonomisi bilinciyle hareket etmemiş olması uzun vadeyi içeren planlama yaklaşımı için radikal bir hata oluşturmaktadır. Kula Mensucat Fabrika alanının yerine konmuş olan resmi kurum işareti hangi resmi kurumun buraya geleceğinin etüdü sonrası mı konmuştur yoksa bu tür bir geniş alanı bulmuşken buraya bir bütün olarak kamulaştıralım diye mi…? Artık modern ve bilimsel kent planlama kavramları içinde bilimsel

değerlendirmeler ve ihtiyaçlar belirlenerek hareket edilir. Açık ve şeffaf olunur. Aynı şekilde eski mezbahanın olduğu alanda hangi resmi kurum yer alacaktır ki buraya "resmi kurum" işareti konmuştur. Resmi kurum alanları plan içine boş bulunan yerlere adeta serpiştirilerek Belediye Hizmet Alanları (BHZ) gibi dağıtılmamalı, bu yaklaşımların bir felsefesi olmalıdır ve felsefe gereklilik bazına oturmalıdır. Keyfi resmi kurum ve BHZ alanlarının plana işlenmesinden vazgeçilmeli, gereklilik konusu gerçekçi ihtiyaç programına bağlı, açıklanarak plana işlenmelidir. Aksi dudumda atıl arazi parçaları arazi spekülasyonuna konu olmaktadır.

Planın incelenmesi bize sadece Halkapınar Stadyumu yanında bir genel otopark planlandığını göstermektedir. 0,60/3,00 TAKS/KAKS değerleriyle tanımlanmış bu alanda yer alacak otoparkın 5 kat olacağı tanımlanmıştır. Her ne kadar 1/5.000 ölçekte bu detaya girilmese de kapalı otoparkların iç kat yükseklikleri farklı olduğundan burada KAKS değerine gerek bulunmamaktadır. Buna ek olarak tüm planlama alanında sadece tek yerde genel otopark yerleştirilmiş olması bunun dışında tüm alanda başkaca hiçbir genel otoparka gereksinim yok imajını vermektedir. Alsancak Stadyumu yanına da bir otopark gerekmez midir? Buradaki genel otopark aynı zamanda Umurbey'de yer alacak kullanımların da gereksinimlerine cevap verecektir. Kaldı ki bu stadın üniversiteye verilmesi tavsiye kararını plan yapımcı hangi yetkiyle vermiştir? Ayrıca stat bitişiğinde yer alan ve plan yapımcısı tarafından korunduğu ifade edilen Mimarlık Fakültesi kent içindeki diğer bazı birimleri gibi Buca'da bulunan Kampus Alanına gideceği o dönem itibariyle belli iken[1798] neden planın bu kısmının çok yakın bir gelecekte tadil edilmesi doğuracak bir öngörüsüzlük yapılmıştır diye sormak sanırız haklı bir tespit olacaktır.

Halkapınar Stadyumu ve kuzeyinde yer alan; iki ilköğretim tesisi, bir meslek lisesi ve Belediye Hizmet Alanı ile planlanmış bir durumdadır. Bu alanda yer alan orta yoğunluktaki konut alanı da Stadyum ve plan alanı arasına sıkışmış bir durumdadır. Plan bütünlüğü açısından bu alanın da Nazım Plan içine alınarak revize edilmesi gerekmektedir. İlerleyen yıllarda buradaki konut alanı konut işlevini

[1798] Bu planın mahkeme kararı ile iptal edilmesinden önce ilgili fakülte Buca'daki kampusa katılmıştır.

korumayacaktır. Zira düşük standartlı bu alan, kendi içinde, rantının düşüklüğünden ötürü yenilenememektedir.

MİA'nın oluşumu bu alanda nasıl bir rant olgusu yaratacaktır?... Bu hususun planlama açısından çalışılması ve söz konusu alan için de karar üretilerek plan sınırı içine alınması ve de Stadyumla beraber güney ve doğudan geçen 30,00'ar merteklik yollara plan sınırının dayandırılmasının daha yararlı ve bütüncül bir planlama anlayışı ortaya koyacağı açık ve nettir. Bu şekilde doğudan geçen plan sınırı, Konak-Bornova sınırına dayanacağı için göreceli de olsa bir anlam taşıyacaktır. Ancak sanırız acele ve de gerekli bilimsel araştırmalara yeterli zamanın ayrılamamış olması bu tür bütüncül planlama anlayışına yönelik kararların verilmesi konusunda plancıyı çekinceler içinde bıraktığı için zorlanılan alanlarda plan sınırı değiştirilmiş ve bu alanlar kolaycı planlama anlayışı yaklaşımı içinde plan dışına itilmiştir. Zaten benzeri yaklaşımlar nedeni ile plan mahkemece iptal edilmiştir.

2 B olarak tanımlanmış alanda yer alan sağlık kurumu kendi parseli içinde tek yönlü bir yola bağlanan çift yönlü servis yolundan cephe almaktadır. Devlet Güvenlik Mahkemesi olarak kullanılan eski un fabrikası yanından içeri giren bu yol 10.00 metre genişliktedir ve mahkeme yapısı önündeki servis aldığı ana yolsa tek yönlüdür. Bu husus sağlık kurumuna erişimde sorunlar olduğunu göstermektedir ve bu konu gereğince etüt edilmemiştir. Sağlık Kurumunun bulunduğu parsel Başkent Üniversitesi'nin malıdır. Ancak bu geniş parsel üzerine sağlık kurumu hiçbir mülkiyet analizi yapılmadan yerleştirilmiş kare formda bir alandır. Sağlık kurumunun alanı ezbere hiçbir araştırma ve incelemeye tabi olmadan rast gele, plan üzerine çizilmiştir. Örneğin; tesis alanının üç tarafı yeşil alan olarak ayrılmıştır. Hangi kriterlere göre bu ayırım yapılmıştır sorusuna hiçbir bilimsel cevap bulunamamamıştır. Ayrıca; sağlık tesisi için ayrılmış alan tek bir noktadan stadyum istikametine giden yola değmektedir. Nazım Plan ölçeği de olsa bu tür noktasal sınır birleşmeleri, yani hatalar planlarda asla yer almazlar. Plan yapılırken tek noktadan bir yola bir parselin değmesi veya burada olduğu gibi değdirilmesi şehircilik ilkeleri ve planlama prensiplerinde yer almazlar düşüncesindeyiz.

Bu arada Sağlık Kurumu'nun cephe aldığı yola tekrar gelecek olursak, sağlık kurumu cephesi karşısında yer alan Tekelin ispirto, rakı ve şarap fabrikasının sağır duvarı boyunca giden yol artık plan kararı olarak kalkan bu fabrika yerinde yer alacak Meles Çayı doğusu iş merkezinin kullanımları önünden geçmekte olup, bu geniş alan tüm trafik bağlantısını söz konusu 10,00 metre genişlikteki yoldan almaktadır. Bu yol da güney batı istikametine uzayarak 1200 metre kadar hiçbir diğer trafik yoluna bağlanmadan gitmekte ve 1558 nolu bu sokak sonuçta Halkapınar istikametinden gelen 1204 nolu sokağı keserek İşçiler Caddesi ile birleşmektedir. 1204 sokak da Yenişehir Toptancılar Çarşısı ve Halkapınar istikametinden gelen önemli bir ulaşım izidir ve bu yol 1/5.000 ölçek de olsa planda göz ardı edilmeyecek bir aks durumundadır. 1558 sokak devam ederek Karşıyaka-Yeşildere erişim kontrollü yoluna paralel gitmekte ve daha sonra, Belediye Asfalt Şantiyesi yanından Meles Deresini geçerek gelen İşçiler Caddesiyle birleşmektedir. Ancak bu birleşmede dikkat edilmesi gereken bir husus bulunmaktadır: 1558 sokak İşçiler Caddesi ile birleşme noktasına geldiğinde Karşıyaka-Yeşildere erişim kontrollü yoluna paralel giderken iki yol arasında yaklaşık 8-10 metre bir aralık bulunmaktadır. Birleşme alanındaysa İşçiler Caddesi üstten, Karşıyaka-Yeşildere erişim kontrollü yolunu ve Meles Deresi'ni geçmektedir. Diğer deyimiyle bu yol olması gereken standart yükseklik değeri içinde en az 5,00 metre yüksektedir. Şimdi İşçiler Caddesi'ni 1558 nolu sokağa bağlayalım!... Teknik olarak mümkün olsa dahi planlama ilkeleri bu tür risk taşıyan bağlantılardan kaçınılmasını öğütler. Bağlantının olması trafik riskleri getirmenin yanında yol kenarlarında yer alan MİA alanlarına estetik görünüş kötülüğü yanında erişim riski de getirmektedir. Yoların yükselmeye ve alçalmaya başladığı noktalardan itibaren çevrelerinin açık bırakılması gerekmektedir. Zira bağlantı noktasına yaklaşılırken kör noktaların içine girileceğinde sürücüler için karşı yön ve yan yolardan gelen araçların görülmesi mümkün olmamaktadır. Planlama çalışmalarında yeşil alan yaratma konusunda cömert davranan yetkililerin bu noktada neden nekes davrandıkları anlaşılamamıştır. Kaldı ki İşçiler Caddesi söz konusu bu noktadan 200 metre geriye gidildiğinde Hafif Raylı Sistem olarak planlanan mevcut demiryolunu da kesmektedir. Bu noktada da yolun üst geçitle demiryolu hattını geçmesi gerekliliği ortaya çıkınca bu yolun ya tamamen yukarıdan geçmesi ya da 200 metre içinde iki kez +5,00 metre yüksekliğe

çıkmak ve inmek için 50,00 metrelik mesafe içinde ikişer kere alçalıp yükselmesi gerekmektedir. Böyle bir planlamanın çevresinde yer alacak planlanmış MİA kullanımlarıyla olan ilişkisinin olumsuzluğu, diğer deyimi ile ilişkisizliği planlama ilke ve esaslarına aykırı olduğu gibi trafik planlaması kurallarına da aykırıdır.

İşçiler Caddesi İzmir'in uzun trafik yollarından biri olup, Alsancak yöresinde Hürriyet Gazetesi matbaası yanından Şehitler Caddesi ile birleşirken diğer uçta Konak'tan Tepecik'e giden Gaziler Caddesi'ne bağlanmaktadır. Bu tür bir ana arteri "yaya öncelikli taşıt yolu" olarak planlamak planlama kriterlerinde yer bulamamaktadır zira 1/5.000 ölçekli Nazım planda bu yolun başkaca bir alternatifi bulunmamaktadır. Alternatifi olmayan bu denli uzun ve önemli bir yolu yayalaştırmanın gereği yoktur. Zira burada belirtmekte yarar bulunmaktadır ki yaya öncelikli yollarda gereğinde trafik çalışır. Bu trafik araçları da başta geçiş üstünlüklü araçlar olup bunlara özellikle sabah saatlerinde yolu kullanabilen servis araçları eklenir. Dolayısıyla bu tür bir yaklaşım planlama hatası taşımaktadır (Plan Raporu sayfa 13). Üstelik bu yolun "yaya önceliği" Meles Deresi üzerinde birden bire kesilmektedir. Burada, karşı yönden gelen araçlar bir tür çıkmaz sokakla karşılaşacaklardır zira yolun tercihi yaya ulaşımıdır. Bu husus radikal bir plan hatasıdır.

Alsancak Limanı sadece İzmir değil tüm Anadolu hatta Ülkeye hizmet veren bir kullanıştır. Ülkeden yapılan konteynır ihracatının % 50'yi aşan bir kısmı bu limandan yapılmakta olup plan üzerinde bu alan plan kararları dışı bırakılmıştır. Bu husus yapılmış olan Nazım Plan Revizyonunun söz konusu alan için kararı yok demektir. Plan raporu ise 3. sayfasında Alsancak Limanından bahsederken, limanın bulunduğu yerden taşınmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Bunu hangi bilimsel kaynağa dayandırarak söylemektedir? Körfez tabanının jeomorfolojik yapısından bahis ederken de konunun bilimsel olarak kanıtlanması gerekmektedir. Kaldı konu bu denli basit de olmamalıdır. Şu andaki körfez taban jeomorfolojisi mevcut kapasite ve ticaret gemileri için yeterli olup gelişme paralelinde tarama sistemleri de planlanmıştır. Günümüzde İzmir Liman sahalarında su derinliği 10,50-11,00 metre arasındadır. Rıhtımlardaki derinlikler ise 13,00 metredir ve bu derinlik

rıhtım üstünün 2,25 metre olduğu kabul edilerek ölçülmüştür. İzmir Körfezi'nin su seviyesinin en çok 0,30 metre azalacağı kabul edilirse 13.00 metre derinliğindeki rıhtıma, draftı 11.00 metre olan gemilerin yanaşabilmesi mümkündür. Yaklaşım kanalı derinliğinin zemin yapısı, su seviyesindeki değişiklikler de göz önüne alınarak tam yüklü geminin draftının % 15 fazlası olarak seçilmesi tavsiye edilmektedir. Bu durumda da yine körfezdeki su seviyesinin en çok 0,30 metre azalacağı kabul edilerek yaklaşım kanalından draftı en fazla 11.48 (11,40-11,50) metre olan gemilerin yararlanabileceği hesaplanmış olur. Bu veya buna benzer her hangi bir çalışma yapılmadan "Alsancak Limanı'nın buradan taşınması kaçınılmazdır" demek hangi ekonomik analizlere dayandırılmıştır belli değildir. Ayrıca uzun vadede limanın yolcu taşımacılına yöneleceği belirtilmektedir. Unutmamak gerekir ki artık yolcu gemilerin su kesimleri halihazırda İzmir'e gelen konteynır gemilerinden daha az değildir. Bu konu da diğerleri gibi araştırılmamış, kulaktan duyma hissi yaklaşımlarla ele alınmıştır. İzmir Alsancak Limanın, Çandarlı Limanı yapıldığı takdirde bunun, Alsancak Limanının bulunduğu yerden taşınması anlamına gelmeyeceği, Çandarlı Limanı'nın post panamax vb. tipi gemileri karşılayan ve daha ziyade elleçlemeye ve dağıtıma yönelik bir liman olacağından ötürü Alsancak Limanı her daim bir liman olarak konteynır ve silolarıyla hizmet vermeye devam edecektir. Bunun yanında da yolcu gemilerinin yanaşmasına yeterli yanaşma yerleri olduğu için bu işlevini de sürdürmelidir. Zira mevcutta yolcu gemileri için yanaşma rıhtım toplam boyu (180+400+372)= 952 metredir ve uzun vadede yeterli bir uzunluktadır. Bu durumda plancılar; liman arkası alan planlamasının temel dayanağı olan liman fonksiyonunun uzun vadede ne olacağı konusundan habersiz varsayımsal bir yaklaşımla hareket ettiklerinden ve bu alan planın tümüyle ilişkili olduğundan, planın tümünde bu olumsuz durum yansımıştır. Mahkeme kararında bu husus üzerinde somut olarak durulmamıştır ama esasen bu sorun çok büyük bir sorundur.

Alsancak Liman alanına tek bir noktadan karayolu girişi verilmiş olup bu giriş hâlihazırda kullanılan ve zorlanılan bir giriş-çıkış alanıdır. Bu kesimin de etüdü gereklidir. Bunun dışında Liman alanına doğudan giren demiryolu hattı Meles çayı'nı üstten geçtikten sonra altına girdiği viyadüklü karayolu altında kaybolmaktadır. Planlama anlayışı, planlama özeni ve ulaşım tasarlaması

bakımından burada ciddi bir soru işareti vardır. Plan sınırı içi veya dışı bu giriş-çıkışın, karayolu giriş-çıkışı gibi belirtilmesi gerekmektedir. Kaldı ki yapıldığından bu yana 5 yıldır bu kesimde mevcut ve de yarım bıraktırılmış bir viyadük ordusu bulunmaktadır. Planlama ciddiyeti açısından bu konunun değerlendirilmesi gereklidir. Hukuka saygı ise hukuka saygılı davranılarak bu alanın bütün olarak ulaşım planlamasının yapılması ve buna göre ulaşım sisteminin değerlendirilmesi gerekmektedir. Viyadüklü yolların planlamada değerlendirilmeye alınmamış olunması hukuka saygısızlık olarak kabul edilmektedir. Bu konuda gerçeklerden kaçılmış ve trilyonların harcanmış olduğu yatırımlar hakkında hiçbir şey yokmuşçasına davranılmıştır. Viyadüklerin ne olacağının cevabı bu planla verilme durumundadır. Örneğin ayaklardan birinin limana inmesi konteynır taşıyan araçların kent içi trafiğe girmeden doğrudan limana erişmesini sağlayamaz mıdır? Bu ve benzeri çözümlerin de tartışılması gerekli iken bu tür yaklaşımlar yapılmamıştır. Dönem itibariyle aynı yönetim Konak Alt Geçidinin mahkeme kararına aykırı durumunu bertaraf etmek için Konak Köprülü Kavşağı projesinde bulunan viyadükleri nasıl bir hukuka uygun hale getirme politikası izlediğinin bilimsel analizi yapılarak planın bu bölümünün de aynı anlamda ele alınması gerekmektedir.

Plan raporunda yer alan ve “Liman Arkası” olarak planda tanımlanan alan için söylenen eski Elektrik ve Hava Gazı Fabrikalarının restore edilerek kullanım biçimleri sonradan belirlenecektir ifadesi ne demektir gerçekten anlaşılamamıştır. Şayet bir Nazım İmar Planı “Revizyonu” gerçekleştiriyorsanız özellikle yukarıda bahsi geçen ve büyük alan sahibi ve de kültür varlığı olarak tescil edilmiş yapıların olduğu bir alanda temel kararları belirtme gereğinde olunduğu unutulmamalıdır. Plan raporunda “Liman Arkası” ve hemen bir arkada, 17. sayfada “Liman Gerisi” adları altında tarif edilen alanlar şayet aynı ise belirtildiği üzere bütünleşik bir alan olan bölgede “’turizm, ticaret ve kültür” kullanımları yer alacaktır denmektedir. Demek ki, söz konusu “eski” iki bina üzerine de bu tür bir işlev gelecektir. Şayet bu iki binanın bunlardan farklı, özel durumları var ise boşaltıldıkları yıllardan bu yana neden hiçbir şekilde koruma altına alınmamışlardır.

1856 yılarında yapımına başlanan ve Alsancak Limanı'nın da filizlenmesine sebep olan Alsancak diğer adıyla Aydın Demiryolu İstasyonu, planlaması ne yazık ele alınan alanda bulunma hatasındadır. Hata diyoruz; zira Devlet Demiryolları Hastanesi olarak kullanılmış olan yapı, Aydın Demiryolu Gar Binası ve müştemilat yapılarının hepsi plan onama sınırı altında ezilmektedirler. Diğer deyimi ile plan onama sınırı bu yapıların üzerinden geçmektedir. Bu yapılar plan içinde mi yoksa dışında mıdır belirsizdir. Şayet Gar tesisleri bütünse; ki bütündür ve bütünlüğü plan sınırı ile bozulamaz. İmar planı yapımı için; İmar Planlarının Yapımını Yüklenecek Müellif ve Müellif Kuruluşlarının Yeterlilik Yönetmeliği adı altında 02.11.1985/18916 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayınlanmış bir yönetmelik bulunmaktadır. Bu yönetmeliğin ikinci bölümünün burada ilgililerce dikkate alınmasının gerekliliği açıktır. Burada plancı plan sınırını yanlış ve hatalı geçirirken sanki biraz daha zaman olsa imiş bütün Alsancak'ı planlayacakmış gibi davranmış ve özelleştirme kapsamında olan Alsancak Sigara Fabrikası'nın da plan dışı olmasına karşın şimdiden "resmi kurum" lejantıyla ileriki işlevini belirlemiştir. Bu yanlı ve yanlış bir yaklaşımdır. Bu yetki alanı dışına çıkmaktır. Bu noktada Alsancak Garı ve müştemilatının basit bir metro veya buradaki kullanım tarzıyla Hafif Raylı Sistem istasyonu olarak mı kullanacağız sorusu gündeme gelmektedir. Hiçbir elle tutulan yapısı kalmamış eski Havagazı Fabrikası'nı restore edip işlev yüklenirken garı öksüz bırakmak yetmemiş bir de üzeri plan sınırının içi dolu kara daireleri ile kapatılarak yok saydırılmasının hatası aslında İzmir'e yapılmış hatadır.

Diğer taraftan yine planda Şehitler Caddesi ile Şair Eşref Bulvarı'nı, Alsancak Gar Tesisleri üzerinden birleştirildiğini andıran, birbirine paralel kısa aralıklı bir çizgi grubu bulunmaktadır. Öyle olduğu sanılmaktadır, zira ne plan notlarında ne de plan lejantında bu durumu açıklayan bir hususu yoktur. Planda üstten geçen pek çok karayolu bağlantısı önerilmiş olup bunların hiç birinde kesik çizgiler konmamıştır. Acaba tescilli yapılar üzerinden geçtiği için mi böyle müteredditt davranılarak çizilmiştir? Böyle bir ayırıma gerek olmadığını burada belirtmekte yarar görmekteyiz. Bir yol sistemi planda ya var olur ya da var olmaz. Nasıl ki onca viyadük istenmediği için yok sayılmıştır, şayet burada bir yol isteniyorsa istendiği belirtilerek çizilir. Olsa da olur olmasa da şeklinde bir tavır içine

girilmez. Ayrıca da plan sahibi planına sahip çıkarak yolu plandaki diğer üst geçit yolları gibi çizmelidir. Şayet bu yol bağlantısı alt geçit olarak düşünülmemiş ise…. Kaldı ki bu tür bir üst geçit planlaması İzmir'in bu kesimine ait 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planlarında da yer almış daha sonra bazı gerekçelerle vazgeçilmiştir.

Plan raporunda yer alan 'Alanın birçok yerinde İmar Kanunu'nun 16. ve 18. maddelerinde ifade edilen imar uygulamaları yapılmış ve imar ada ve parselleri oluşturulmuştur…' denmektedir. Ancak bu durumu dikkate alan bir uygulamanın ve belirttiğimiz gibi mülkiyetlerin, dikkate alınmamış olunması büyük sorunlar getirmiş ve planın iptal davaları peş peşe gelmiştir. Genel yaklaşımda da en küçük parselin 5.000 m^2 olması düşünüldüğünden**,** yapılmış olan pek çok ifrazın, tevhidi ortaya çıkacak, yeniden terkler istenecek ve planlama bir kaosa dönecektir. Nitekim uygulama bu manada bir seyir göstermiş ve mahkeme kararının planı iptal etmesine kadar geçen süreçte alanda hiçbir ciddi yatırım yer almamıştır.

Deprem ve su baskınları için yapılmış analizlerin değerlerinin de açık olması gerekmektedir. Bildiğimiz kadarıyla alanın dolgu olduğu açıklık kazanmış durumdadır. Bunun yanında İzmir Taşkın Projesi kapsamında alanın ortasından geçen Manda Çayı'nın kollarından en uzunu olan Dicle Deresi'nin ıslah çalışmaları daha DSİ tarafından programa dahi alınmamıştır. Bornova Deresi'ndeyse taşkın önleme çalışmaları devam etmektedir. Laka Deresinin kolları olan Sarıkaya, Altınoluk ve Laka'daki ıslah çalışmalarının da ne zaman sonuçlanacağı belli değildir. Bu demektir ki alan depremden olduğu kadar selden de korunma durumundadır. Uluslararası statü kazandırılacak alanın planlamasının da bu tarzda olması gerekirken bu konuda herhangi bir girişim yapıldığına dair bilgi bulunmamaktadır.

Bir taraftan kat yüksekliğini sınırlamayacaksınız diğer taraftan TAKS değerini 0,50 ile 0,75 arasında vereceksiniz. Siz istediğiniz kadar KAKS değerlerini 2,50-3,00 arasında tutuk deyiniz. Parselleriniz kaç metrekare olduğunun cevabıyla yapısal yoğunlularınız ortaya çıkacaktır. Turan Bölgesinde yer alacak turistik tesis alanlarında sonradan TAKS değerleri hangi gerekçeyle 0,30 dan 0,35'e çıkarılmıştır. Bu değerler daha sonraları 0,40, 0.45 lere çıkarılmış, ancak daha sonra iptal edilerek

aynı değerlere dönülmüştür. % 15 artışın nedeni, en küçük parsel 5.000 m^2 olduğunda 350 m^2 daha fazla inşaat hakkı demektir. Benzer şekilde Salhane Bölgesinde kıyıya en yakın imar adalarındaki TAKS değerleri 0,20 den 0,25'e çıkarılmıştır. Şehitler Caddesi, Liman Caddesi ve Meles arasında kalan turizm alanında da TAKS 0,05 puan arttırılarak 0,35'e çıkarılmıştır ve halen bu değer korunmaktadır. Plan yapımcının ifadesi olan; *"….yapılacak yapının zeminde kapladığı alanın yüksek oranda olması kentin bugünkü açık alan eksikliğini daha da arttıracak niteliktedir……sağlıklı bir kentsel yerleşme için yapının zeminde kapladığı alanın olabildiğince sınırlanması gereklidir"* **i**fadesini hiçe sayan bir yaklaşımla özellikle kıyı kesimlerinde taban alanlarının %15 arttırılarak Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nden bir planın onanması planlama ve de kamu yararına aykırı bir durum olarak nitelendirilmelidir.

Eski Sümerbank Fabrikası'nın bulunduğu alan, İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca tescil edilmiştir. Ancak bu tescil işlemi bu yapının planda "Endüstri Arkeoloji Müzesi ve Kongre ve Kültür ve Eğitim Alanı" olarak ayrılmasını plan kararı olarak önermiştir. Şayet bu tür bir kullanımın buraya gelmesi öneriliyorsa planlarda, hele 1/5.000 ölçekli Nazım Planlarda bu tür alanlara "Kültürel/Sosyo-kültürel Tesis" ibaresi konur veya yazılır. Plan lejantında olamayan ve kişisel arzu ve isteklere bağımlı özel koşulların bu tür planlarda yer alması şehircilik ilkeleriyle bağdaşmaz. Kaldı ki ilgili kurul, alanda tescil yaparken parseli tabiatıyla tescillenmiştir ancak plan raporunun 13. sayfasında belirtildiği üzere binaları tescillememiş değildir. Dolayısıyla bu alana TAKS ve KAKS değerleri vermek yanlıştır. Koruma Kurulu, bu parsele yeni bina yapılmasına karşı olduğundan parseli yapılarıyla tescillemiş ancak, aykırı eklenti binaların yıkılabileceğini kabul etmiştir. Yanlış yorum, yanlış kararlara sebep olmaktadır. TAKS ve KAKS değerlerin bu alandan kalkması gerekmektedir.

Aynı şekilde Şark Sanayi Kumpanyası'na ait parsel de içindeki yapılarla tescilli iken söz konusu plan bu parselin İşçiler Caddesi'ne bakan cephesinde tescil işlemini hiçe sayarak 50,00 metrelik bir bandı boydan boya "Turizm Ticaret Alanı" olarak belirlemiştir. Bu ifade, söz konusu alanın yıkılarak yerine yeni binaların

yapılacağı mesajını vermektedir. Halbuki parsel tümüyle tescillidir ve diğer kısmı "Özel Proje Alanı" olarak ayrılmıştır. Bu durumda 50,00 metrelik bandın da "Özel Proje Alanı" olarak Şark Sanayi kumpanyası parselinin bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu tür özel proje alanlarında diğerlerinde olduğu gibi en az % 5'inin tiyatro, sinema, konser salonu, sergi salonu gibi kültürel etkinliklere ayrılacaktır demek 1/5.000 ölçekli plan için gereksiz bir detaydır. Bu kararlar, özel projeler yapılırken gereksinimlere ve kentsel ihtiyaçların dağılımı göz önüne alınarak verilir. Burada plancı ekibin biraz aceleci biraz da gereksiz emrediliciliği bulunmaktadır. Planlardaki esnekliği daha işin başındaki nazım plan kararlarıyla sıkıştırmanın gereği bulunmamaktadır.

Planda yer alan 1525 sokağın 20,00 metreye genişletilmesi sorunları çözememektedir. Zira bu yol Ege Mahallesi'ni, içinden geçerek Kültürpark'ın 26 Ağustos kapısına bağlanırken yayalaştırılan İşçiler Caddesi ise Tepecik'e erişmektedir. Bu iki yol farklı istikametlerde son bulduklarından birbirine alternatif değildir ve İşçiler Caddesi'nin yayalaştırılmasının bu yönden de bir kez daha gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca Ege Mahallesi'nin sosyal seviyesinin ne tür bir yaklaşımla zaman içinde kent yaşamına entegre olması düşünülmektedir bunun da ayrıntılı raporda belirtilmesi gerekmekte idi. Söz konusu alanda ve çevresindeki konutlarda ne tür pansiyonlar teşvik edilecektir, bunun yöntemce açıklanması yerinde olacaktır. Bu alanda; İşçiler Caddesi'nin iki yanında ve çevresinde yer alan konut/vd. alanlar (Ege ve Umurbey Mahalleleri) düzenlemesinde 5.000 m^2'den küçük parsel olmayacak (Plan Raporu 14. sayfa) demekle özellikle çok küçük konut parsellerinde oturan kişilerin konutlarının 5.000 m^2'ye birleştirilmesiyle elde edilecek imar parsellerindeki hukuki sorunların çözülmesi 16. mı yoksa 18. madde ile mi yapılacaktır. Ortaya çıkan sorunların üstesinden hangi yöntemlerle gelinecektir ve de ev pansiyonculuğunun önerildiği bu alanlarda mı 5.000 m^2 parsel standardı yer alacaktır.

Ayrıca plan üzerine demiryolunu üç noktada üstten geçen karayolu olduğu belirtilmiştir. Karayolunun üst geçişlerinde, yol en az 5,00 metre yukarıdan geçeceğinden ve de zemine belirli bir eğimle ineceğinden bu eğimin etrafının da

planlanması gerekmektedir. Zira yeşil konusunda duyarlı olduğunu ifade eden plancı yer yer 5,00 metrelik dar yeşil bantları gösterecek detaylara da indiğinden burada buna da dikkat etmesi gerekmekte idi.

Liman arkası olarak belirlenmiş bölgenin arazi kullanış şeması incelendiğinde bu alanın %80 oranında fabrika, imalathane, işyeri ve depodan oluştuğu görülmektedir. Şimdi bir de Alsancak Limanına gelelim, bu limanın limanı olarak çalışacağı yukarıda belirttiğimiz gibi kabul gören bir husus olduğuna göre çevresinde imalathane ve diğer kullanımların bu alandan çıkararak iş merkezleri, ticaret, turizm, kültür, konut vb. alanlara dönüşmesi üzerine ne tür fikirler geliştirilmiştir ki değişim gerçekleşişin. Kaldı ki, bu alanın mer'i uygulama imar planı uyarınca verilmiş ruhsatlarına göre yapılmış binalar vardır. Limana ve demiryolu işletmelerine bağlı depolar, Tariş Bölge Müdürlüğü, yağ kombinaları vb**…** Özellikle burada Tariş'in büyük mülkiyetleri bulunmaktadır ve alanın % 40'ı özel mülkiyettedir**.** Planda ayrılmış yeşil alanlar kamunun eline % 35 değerini aştığı takdirde nasıl geçecektir. Bu işlemler için belirlenecek 18. madde uygulama sınırı/sınırları da büyük sorunlar ortaya çıkaracağı temel bir hakikattır. Bunu önlemek için tüm alanın tek elden 18. madde uygulamasına tabi tutmak gerekir ki bu da alanın büyüklüğü açısından uygulama güçlükleri taşımaktadır**.** Dolayısıyla limanın işlevi tanımlanmadan bu alanda plan kararı getirilmemeli idi. Bu noktada "Yapımı gerçekleşmiş Tariş Genel Müdürlüğü, eski Mimarlık Fakültesi, yanında yer alan Alsancak Stadyumu, eski Sümerbank Fabrikası, Gümrük, Veteriner Müdürlüğü, Demiryolları Fidanlığı ve diğerleri 18. madde uygulama sınırları içinde mi kalacaklardır? Minimum 5.000 m^2 büyüklükte parsel oluşturmanın ve yeşil alanları yaratmanın başka hangi yöntemi bulunmaktadır?" soruları gündeme gelmektedir.

Daha pek çoklarını sayabileceğimiz hatalar zinciri sonucunda oluşan söz konusu plan gerekli planlama anlayışından yoksun ele alınmıştır. Yukarıda belirttiğimiz üzere nazım plan ölçeğinde de olsa hiçbir şekilde mülkiyet konusu nazarı itibara alınmadan konuya yaklaşılmıştır. Hâlbuki planlamanın kolaylığı açısından burada yer alan büyük mülkiyetlerin çokluğu plan çalışmalarına gerekli özen ve itinayla yaklaşılmış olunsa idi, büyük bir kolaylık sağlayabilecekti. Ancak

yapılmış olan yarışmanın ütopyalarının baskısıyla plan yapımcı grubun tecrübe noksanlığı birleşince ortaya temel hataları barındıran bir nazım plan çıkmıştır. Kaldı ki planın isminin de "İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" değil "İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Değişikliği/Tadilatı" olması gerekmektedir. Mevcut bir plan varsa bu planın yenisi yapılmaz, bu plan tadil edilir yani revizyona tabi olur. Zaten plan raporunun 10. sayfasında; *"……bulunması nedeniyle, 1973 tarihli Nazım İmar Planının yürürlüğe girişinden günümüze dek uzanan planlama süreçlerinde bu alan her zaman iş ve üretim merkezi olarak düşünülmüştür."* denmektedir. Şimdi yapılan, söz edilen planda yer alan üretim merkezlerini kaldırarak onların yerine daha farklı kullanımlar olan turizm, kültür, ticaret gibi kullanımların eklenmesidir. Otuz yıldır üretimin yer aldığı bir alana belirttiğimiz kullanımları getirilememişse bunun karar değişikliğinin ciddi bir araştırma sonucunda verilmesi gerekmekte idi. Sadece TAKS ve KAKS değerleri üzerinde tartışarak bir planın özü üzerine söz söylememek arazi spekülasyonuna ışık yakmak olmaktadır. Hangi tür kullanış olursa olsun veya yol nereden nasıl geçerse geçsin ama benim yerim veya falanca kuruluşun işlev değiştiren yeri % 30, % 40 veya % 50 oranlarında yapılaşsın veya % 5 daha artsın demek imar planı yapmak değildir. Bu kentsel rant ile oynamaktır ve eğer mahkeme kararı ile iptal edilmesi söz konusu olmasaydı bu yapılan plan, kentin çehresini değiştirme amacına yönelik olarak sahip olduğu büyük acemiliklere bağlı olarak ortaya çıkan özensizliğinden ötürü büyük rant savaşının ve de savaşlarının ortaya çıkmasına sebep olacaktı.

3.12.3. İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı" İle İlgili Mahkeme Dosyalarının Analizi

3.12.3.1. İzmir 2.İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E., 2004/1085 K. Sayılı İlamının İncelenmesi

İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 19.11.2003 tarihinde vermiş olduğu ara kararda[1799]; davacının hangi sıfatla bu davayı açtığının sorulmasına, 7/7/2003 tarih ve 81 sayılı Belediye Meclis Kararı'nın, ilan, askı, tutanaklarının, nazım imar planı

[1799] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E.** sayılı dosyası.

paftalarının varsa üst ölçekli plan paftaları ve buna ilişkin bilgi ve belgeler ile dava konusu tasarrufun dayanağı tüm bilgi ve belgeyi içeren işlem dosyasının davalı idareden getirtilmesine, ilişkin taraflara süre verilmiştir. Yürütmenin durdurulması isteminin davalı idarenin savunması alındıktan ve yukarıda istenen hususların yerine getirildikten sonra incelenmesine karar verilmiştir.

3.12.3.1.1 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Cevap Dilekçesi

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı davaya ilişkin 16.01.2004 tarihinde birinci savunmasını vermiştir.

Belediye savunmasında; dava konusu ile ilgili olarak, İzmir Limanı gerisinden başlayarak, Karşıyaka girişindeki Turan Mahallesine değin kıyı boyunca uzanan ve İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı olarak adlandırılan 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı Belediye Meclisinin kararı[1800] ile uygun görüldüğünü, Başkanlık Makamınca 01.08.2003 tarihinde onandığını ve 06.08.2003-08.09.2003 tarihleri arasında askı ilanının yapıldığını belirterek, dava konusu Nazım İmar Planının hukuka, şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olduğunu, bu nedenle yasal dayanaktan yoksun davanın hem usul hem de esas bakımından reddi gerektiğini iddia ederek, savunmasının devamında, usul açısından itirazlarını belirtmiştir. Davalı usule ilişkin olarak; İptal davalarının 2577 sayılı Yasanın 2/1-a maddesine göre; idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olmalarından dolayı menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılabildiğini, iptal davalarının görülebilmesi için ön koşullardan birinin davacının subjektif ehliyetinin yani menfaat ilgisinin bulunması gerektiğini, davacının dava konusu nazım imar palını ile kişisel, meşru ve güncel bir menfaatinin varlığından söz etmenin mümkün olmadığını, bu nedenle, davanın 2577 sayılı Yasa'nın 14/3-c ve 15/1-b maddeleri uyarınca reddi gerektiğini ileri sürmüştür.

İzmir'in kentsel yerleşme olarak birbirinden kopuk iki alt bölgeye ayrılmış ve gelişimini Konak Karşıyaka yönlerinden sürdürmüş olduğunu iddia eden davalı taraf,

[1800] Belediye Meclisinin 07.07.2003 tarih 81 sayılı kararı

Körfez'in doğu yakasında bu iki parçayı birleştiren bölgenin plan kararlarıyla daha çok konut dışı kentsel çalışma alanı olarak değerlendirilmiş olduğunu, fakat zaman içinde, bölgenin coğrafi konumu ile kullanım biçimi arasında ortaya çıkan çelişkilerin yörenin yenilenmesinin önünde ciddi bir engel oluşturduğunu, bu verilenden hareketle söz konusu Nazım İmar Planının kapsadığı alana yönelik bir fikir yarışması açıldığını ve Nazım İmar Planı çalışmaları sırasında derece alan projelerden fikir anlamında yaralanıldığını, derece alan projenin uygulanmamasının, açılan yarışmanın uygulama için değil, fikir projesi yarışması olmasından kaynaklandığını belirterek, dilekçesinin devamında, yarışmada derece alan projelerden de yararlanılarak, çeşitli danışma kurulları ve meslek odalarının da görüşünün alınarak 550 hektar alanı kapsayan İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planının hazırlandığını, bu plan ile kentin iki yakasını bütünleştirerek bölünmüşlüğe son verilmek istendiğini, ve kentin gelişimine yeni bir ivme kazandırmanın amaçlandığını, kentin görüntüsünü değiştirme ve yaşam kalitesinin yükselmesine olumlu katkı sağlama gibi hedeflerin de gerçekleştirilmek istendiğini iddia etmiştir.

Davalı savunmasında, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 5. maddesinde Nazım İmar Planının tanımı olarak *"varsa bölge ve çevre düzeni planlarına uygun olarak hâlihazır haritalar üzerinde, yine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak çizilen ve arazi parçalarının genel kullanış biçimlerini başlıca bölge tiplerini, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarını, gerektiğinde yapı yoğunluğunu, çeşitli yerleşme alanlarını gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, ulaşım sistemlerini ve problemlerin çözümü gibi hususları göstermek ve uygumla imar palanlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, detaylı bir raporla açıklanan ve raporuyla beraber bütün olan plandır"* şeklinde ifade ederek, uygulama imar planının ise ; "tasdikli hâlihazır haritalar üzerine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak Nazım İmar Planı esaslarına göre çizilen ve çeşitli bölgelerin yapı adaları, bunların yoğunluk ve düzenini, yolları ve uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren plandır" şeklinde tanımlandığını, aynı kanunun 8.maddesinin (b) fıkrasında da imar planlarının; nazım imar planı ve uygulama imar planından meydana gelir, mevcut ise bölge planı ve çevre düzeni plan kararlarına uygunluğu sağlanarak, belediye sınırları içinde kalan

yerlerin nazım ve uygulama imar planları ilgili belediyelerce yapılır veya yaptırılır" hükmünü taşıdığını belirterek, dava konusu nazım imar planının kapsadığı alanı da içine alan 1/25.000 ölçekli İzmir Metropoliten Alan Nazım İmar Planının Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca 04.01.1973 tarihinde onanarak, Büyükşehir Belediye Meclisinin kararı[1801] ile de söz konusu 1/25.000 ölçekli imar planına yönelik İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım İmar Planı Revizyonunun kabul edildiğini ileri sürmüştür.

Davalı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün yazısı[1802] ile 1988 onanlı 1/25.000 ölçekli imar planı revizyonunun, Danıştay Altıncı Dairesi'nin kararı[1803] karşısında hukuki varlığının bulunmadığını bildirdiğini, söz konusu yazıda referans olarak gösterilen Danıştay Altıncı Dairesi'nin kararında, Belediyelerin çevre düzeni planı ölçek ve içeriğinde düzenleme yapamayacaklarının öngörüldüğünü yazmıştır. Diğer taraftan, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin kararı[1804] uyarınca 2005 Üniversite Yaz Spor Oyunları için Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na 1/25.000 ölçekli İzmir Metropoliten Alan Nazım İmar Planında değişiklik yapılmasına ilişkin yaptıkları başvuru sonucunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün yazısında[1805]; 04.01.1973 tarihinde onanan 1/25.000 ölçekli İzmir Metropoliten Alan Nazım İmar Planının bugüne kadar yapılmış çeşitli plan ve uygulamalar nedeniyle geçerliliğini fiilen yitirdiğinin belirtildiği, bu nedenle 3194 sayılı kanunun 9.maddesi kapsamında ve Başkanlık Makamının 07.05.2003 tarihli oluru ile iptal edildiğinin, Belediyelerine duyurulmuş olduğunu ileri sürerek, bu gelişmeler sonucunda İzmir kent bütününü kapsayan 1/25.000 ve 1/5.000 ölçekli imar planı çalışmalarına hız verilmiş olduğunu ve kısa vadede sonuçlandırılmasının hedeflendiğini iddia etmiştir. Davalı bu duruma göre belirtilen hükümler ve anlatılan gelişme sonucuna göre, nazım imar planı yapılabilmesi için üst ölçekli bir planın (bölge veya çevre düzeni planı) bulunmasının zorunlu olmadığını, ancak üst ölçekli

[1801] Büyükşehir Belediye Meclisinin 24.11.1988 tarih ve 222 sayılı kararı
[1802] Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün 27.09.2002 gün, 19579 sayılı yazısı
[1803] **Danıştay Altıncı Dairesi'nin 19.03.2003 gün ve 2000/249 E. 2002/1706** sayılı kararı
[1804] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 17.06.2002 gün ve 05/46 kararı
[1805] Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün 30.05.2003 tarih 6119 sayılı yazısı

plan mevcut ise bu planlara uyulmasının zorunlu olduğunu, aslında İzmir gibi nüfusu 2,5 milyona ulaşmış ve metropolleşmiş bir kentin meskun alanları için "*çevre düzeni planı olmadan nazım plan yapılamaz*" savının "hiç plan yapılmasın" demekle eş anlamlı olduğunu ileri sürmüştür.

Davalı taraf, davacının ısrarla dava konusu planın 1/5.000 ölçekli bir Nazım İmar Planı Değişikliği (Tadilatı/Revizyonu) olduğunu iddia ettiğini, oysa dava konusu Nazım İmar Planı kapsadığı alana yönelik belediyelerince yapılan ilk 1/5.000 ölçekli planın Nazım İmar Planı olması nedeniyle adının da "*Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı*" olduğunu belirtmiştir.

Davalı İzmir Büyükşehir Belediyesi "Esasa Yönelik Yanıtlarımız" başlığı altında ise şu görüşlere yer vermiştir: davacının, dava dilekçesinde, dava konusu plana yöneltilen eleştirilerin numaralandırılmaksızın nokta işareti verilerek sıralanmış olduğunu, kendilerinin buna cevaplarının da karışıklığa meydan vermemek amacıyla, aynı sıra takip edilerek verileceğini belirterek, konuyla ilgili savunmalarını şu şekilde sürdürmüştür.

Davacının, dava dilekçesinde planının "kadastral" durum nazarı itibara alınmadan yapıldığının iddia edildiğini, nazım imar plan çalışmasının kadastral durum dikkate alınmadan yapılmasının mümkün bulunmadığını, kadastral durumun plan üzerinde hâlihazır da işli durumda olduğunu belirten davalı ayrıca 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planının arazi parçalarının genel kullanış biçimlerini, başkaca bölge tiplerini belirlemekte yükümlü olduğunu, kadastral duruma bağlı olarak planlama yapılması gibi bir zorunluluk da bulunmadığını iddia ederek, davada menfaat ilişkisi dahi bulunmayan davacının ısrarla kadastral durumu merak etmesinin nedeninin taraflarınca anlaşılamadığını ileri sürmüştür.

Davalı Belediye, Nazım İmar Planı çalışmasında, 1/5.000 ölçekli planın gerektirdiği bölgelemelerin yapılmış olduğunu, bu bölgelerin ve planın ana ilkeleri doğrultusunda arazi kullanım kararları ve yapılaşma koşullarının belirlenmiş, parsel ölçeğinde kararlar geliştirilmiş olduğunu iddia ederek, Yeni Kent Merkezi misyonu

yüklenen bölgede parsel ölçeğinde kararlar geliştirilmesinin de mümkün olmadığını belirtmiştir. Davalı bu nedenle, planın eşitlik ve adalet ilkeleri zedelendiğinden bahsedilemeyeceğini, zira imar planlarının arazi sahiplerine imar hakkı dağıtmak için değil, kamu yararını gözeterek kentin gelişimini düzenlemek amacıyla hazırlanmakta olduğunu belirterek, 550 hektar büyüklüğündeki bir alannın planlanmış olduğunu, sadece 26 adet parsel malikince plana itiraz edilmiş olmasının da planın başarılı olduğunu gösterdiğini iddia etmiştir.

Davalı dilekçesinin devamında, Salhane bölgesinde vilayetin talebi doğrultusunda konumlandırılan resmi tesis alanı için Kula Mensucat Fabrikası'na ait parsellerin değil, kamu mülkiyetinde bulunan bir alan üzerinde yer seçiminin yapıldığını iddia ederek, dava konusu planda iki resmi tesisin yakınında konumlandırılan yeşil alanların öncelikle, yoğun yapılaşma dokusu içinde belli boşluklar yaratarak, kentin kara yönünde de nefes almasını sağlamak amacıyla tasarlandığını, bu iki resmi kuruluşun kullanımının yoğunluğu düşünüldüğünde, bu bölgeye gelenlerin yeşil bir doku içinde bulunmalarının planlama açısından uygun bir yaklaşım olduğunu, ayrıca, hali hazırda yapımı süren Adliye binalarının yeşil alanın sınırını da belirlemekte olduğunu, bu yeşil kuşağın, höyük ve önünde planlanan gölet ile bağlantı sağladığını, bu nedenle yola paralel olması gerektiğini, bu yeşil alanın, höyüğün daha belirginleşmesine çevre ile uyumunun tamamlanmasına neden olduğunu, bu belirlemenin fikir yarışmasında birinci olan eserden esinlenerek planlandığını ileri sürmüştür.

Kuzeyden Atatürk Ormanı, güneyden ise İzmir Körfezi'yle çevrelenen konumu dikkate alındığında Turan Mahallesi'nin, ağırlıklı olarak turizme dayalı etkinlikler alanı olarak planlanmasının uygun görüldüğünü, mahallenin konut alanı olarak kullanılan batı kesiminin de, pansiyonculuğun özendirileceği küçük turizm işletmeciliğine ve konut kullanımına ayrılırken bölge sokakları, yapıları ve günlük yaşamı ile hareketli ve canlı bir yaşama sahne olabileceğini belirtmiştir.

Planın uygulamaya geçirilmesiyle gelecekte Turan Mahallesi'ne deniz yolu ile de ulaşılabileceğini düşünerek kıyıda yat iskelesi yapılabileceğinin düşünüldüğünü,

plan onama sınırının dışında bir öngörünün gösterimi olan yat iskelesinin davacıyı neden bu denli rahatsız ettiğinin anlaşılamadığını, ayrıca, onama sınırı dışında plan kararı geliştirilmesinin de söz konusu olamayacağını belirtmiştir.

Turan Mahallesi'ne ulaşım bağlantısının yetersiz olduğunu, yanındaki bölgeden kopuk biçimde kaldığının bilinen bir gerçek olduğunu, Turan mahallesi için öngörülen yeni arazi kullanım biçiminin de göz önüne alındığında bu kopukluğun giderilmesinin bir zorunluluk olduğunu bu nedenle, Turan mahallesi ile Karşıyaka arasındaki bağlantıyı kurmak amacıyla planda belirtilen kavşak öngörüldüğünü, Kavşak düzenlemesinin türü, biçimi, bağlantının hangi yönde ve nasıl kurulacağı, gerek duyulacak arazi miktarı 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında belirleneceğini ifade ederek, henüz uygulama imar planı dahi olmayan söz konusu kavşak için projesi yapılmışçasına çıkarsamalarda bulunulmasının nedenin ve amacının anlaşılamadığını beyan etmiştir.

Dava dilekçesinde, Altınyol'a yapılan bağlantıların da eleştirildiğini, Bayındırlık ve İskân İzmir Bölge Müdürlüğü ve Corners Alışveriş Merkezi yanından Altınyol'a yapılan bağlantıların Altınyol'un paralelindeki servis yolu ile sağlandığını, söz konusu bağlantıların tek yönlü olduğunu, Konak istikametinden gelen araçların Salhane bölgesine ulaşımlarını sağlamakta olduğunu, bu nedenle davacının iddialarının gerçekliliğinin bulunmadığını ileri sürmüştür.

Anadolu Caddesi'nden ayrılarak metro hattının üstten geçip Ozan Abay Caddesi'ne bağlanan yolun ise bu bağlantıya ihtiyacı olduğu için planlanmış olduğunu, 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında geçişin standartlara uygun tam şeklinin belirleneceğini, 1/5.000 ölçekli plan üzerinden geçidin eğimimin ve kavislerinin trafik ve karayolları standartlarına uygun olmadığınının söylenmesinin doğru olmayacağını belirmiştir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü önünde bulunan kavşak ile ilgili de ayrıntılı itirazların yapıldığını, oysa gözden kaçan veya kaçırılan hususun ise, kavşağın servis yolu ile bağlantılı olduğunun ve servis yolunun da tek yönlü

olarak Karşıyaka istikametine bağlandığının gözden kaçırıldığını, bu nedenle dillekçede belirtilen ayrıntılı itirazların gerekliliğinin ve bilimselliğinin bulunmadığını ileri sürmüştür.

Davalı, dava konusu nazım imar planında, yürüklükte olan 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında belirlenen resmi tesis alanlarının mümkün olduğunca korunmaya çalışıldığını, özel mülkiyetler üzerine resmi tesis planlamasın yapılmamasına özellikle dikkat edildiğini, yürürlükte bulunan 1/1.000 ölçekli imar planında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü yanında Defterdarlığa ait resmi tesis alanının bulunduğunu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı il Müdürlüğü'nün bulunduğu alanda 0,20 taban alanı kat sayısı belirlendiğini, bu değerin, planın bölgeleme esasları ve ilkelerinden birisi olan kıyıya en yakın alanlarda olabildiğince geniş açık alan yaratma amacına uygun olduğunu, diğer bir ifadeyle sahil şeridinde genel plan kararı ile taban alanın düşük tutulduğunu, bu sayede, iç kesimlerde sahil rüzgârından yararlanmanın, nefes alma imkânının yaratıldığını belirterek, dava dilekçesinde, Altınyol'un iki tali yol ile kesilmesinin uygun bulunmadığının belirtildiğini, dilekçelerinin 7 ve 8. maddelerinde yapılan açıklamaların bu iddialar içinde geçerli olduğunu, tali yolların servis yolu ile bağlantılı olduğundan davacının belirttiği sakıncaların söz konusu olamayacağını beyan etmiştir.

Yine dilekçede devamla Turyağ Tesisleri'ni geçtikten sonraki yol bağlantısının 2 madde halinde eleştirildiğini, davacının 1/5.000 ölçekli imar planı üzerinde bu denli çıkarsamalarda bulunmasının planın tekniği açısından mümkün bulunmadığını, bu çözümler 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında ve projede ayrıntılandırılacağını, bu nedenle alınan çıkarsamalara daha fazla cevap verme gereğinın duyulmadığını belirtmiştir.

Dava dilekçesinde,1600/2 nolu sokağın yer aldığı ve eski mezbahanın güneyinden denize açılan derenin sadece denize açıldığı kısmının dikkate alındığını ve yeşilin devamına dikkat edilmediğinin iddia edildiğini, dava konusu planda açıkça görülmekte olan derenin, demiryolu ve karayollarını keserek denize ulaştığını ve her

hangi bir yapı adasının altından da geçmediğini, dere boyunca yeşil alanın devam etmekte ve kıyıda planlanan yeşil alan ile birleştiğini, dere ile Ankara Caddesi'nin arasında bulunan aranın ise MİA olarak belirlendiğini, davacının planda bütüncül yaklaşımdan uzaklaşıldığı iddiasının da gerçekliğinin bulunmadınını belirtmiştir.

Dava dilekçesinde plan dışı alanla ilgili tanımlamaların yapıldığını, kararların getirildiğinin iddia edildiğini belirtmiştir.

Planda kıyı kesimde kesik çizgilerle belirtilen alanın, gelecekte bu bölgenin de planlanmasının düşünülebileceğini ileri sürerek, plan onama sınırı dışında "kıyıda" kalan bölgenin gelecekte oluşabilecek gelişmeler doğrultusunda yeniden planlanma düşüncesinin getirdiği bir öneri olup daha iyi bir kıyı düzenlemesi öngörüsü ile bu şekilde belirlemenin yapılmadığını, herhangi bir plan kararı getirilmemiş olup "gelecekte planlanabilir" öngörüsünün "planın ilkesizliği" olarak tanımlanmasınının mahkemenin takdirine bırakıldığını beyan etmiştir.

Davacının, dava dilekçesinde devamla, kıyı bölgesinin plan sınırı içine alınmamasının planlama hatası olduğunu iddia ettiğini, belediyelerince yetki ve görev sınırları dâhilinde planın hazırlanmış olduğunu, kıyı ile ilgili öngörüleninin de planda belirtildiğini, bu bağlamda planlama hatası yapıldığı iddiasının da gerçeklerden çok uzakta olduğunu söylemiştir.

Dava konusu planda Bayraklı kesiminde kıyıda yer alan konut alanlarının korunduğunu, bu bölgede yer alan yerleşik konut dokusunun planla önerilen merkezi iş alanı bölgesinden ayrı konumda olması nedeniyle, bu bölgeyle ilgili yeni bir plan kararının geliştirilmediğini belirtmiştir.

Merkezi iş alanı kullanımı getirilen alanın halen sanayi, depolama gibi kullanımların yer aldığı bölgeler olduğunu, sanayi kuruluşlarının meskûn dokunun içinde yer almasının hem insan sağlığı hem de planlama ilkeleri açısından uygun olmadığını, söz konusu sanayi kuruluşlarının uzun süredir şehir dışına taşınma planlamasının içinde olduğunu, bu sebeple bu alanların "merkez" sorununu çözmek

ve kentlilerin kullanımına sunulmak üzere merkezi iş alanı olarak belirlendiğnini belirtmiştir.

Dava dilekçesinde, Bayraklı konut alanının arkasında kalan kesimlerin planlanmadığı halde planlanmış gibi gösterilmesinin eleştirildiğini, onama sınırı dışında kalan plan gösterimlerinin, planlanan alan ile onama sınırı dışında kalan alan arasında bağlantı amacı ile yapılmış çizimler olduğunu, 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarının 1/5.000 ölçekte gösterimi şeklinde olduğunu, bağlantı vurgulama dışında da her hangi bir amacının bulunmadığını söylemiştir.

Ayrıca dava konusu planda "Höyük"ün de bağlantıyı göstermek amacı ile planda belirtildiğini, Höyüğün planın içinde ya da dışında bırakılmasının planın özünde bir değişiklik yaratmadığını, Planda, Höyüğün ortaya çıkarılması amacı ile kuzey-güney hattında yeşil bağlantısının yapıldığını, planlanan gölet ile Höyük'ün vurgulandığını ifade etmiştir.

Dilekçede "2A" notasyonu ile belirtilen ve Adliyenin arkasında kalan alanın planlanmadığı halde planda gibi gösterilmesinin eleştirildiğini, yukarıda açıklandığı üzere, bu tür gösterimlerin planlanan alanda bağlantıyı göstermek amacını taşımakta olduğunu, tüm İzmir'e yönelik 1/5.000 ölçekli planlama çalışmalarının devam ettiğini, davacının iddia ettiği şekilde bu alanların da plana dâhil edilse idi planın amacının ve adının değişmesi gerekeceğini bu planın amacının ise olayın gelişimi bölümünde ayrıntılı olarak zaten açıklandığını ifade etmiştir.

Davalı belediye, dava dilekçesinin 24. sayfasında davacının tekrar MİA ve resmi hizmet alanlarını eleştirmeye devam etmekte olduğunu, resmi tesis alanlarının kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda belirlenmiş olduğunu, "MİA"nın açılımının da lejantta açıkça belli olduğunu, 1/5.000 ölçekte bu açılımların ayrıntı tarzında gösterilmesinin, plan tekniği açısından söz konusu olamayacağını, bu nedenle davacının bu tür iddialarının bilimsel bir değerinin bulunmadığını söylemiştir.

Dava dilekçesinde Halkapınar Stadyumu yanında belirtilen otoparkın da eleştiri konusu yapıldığını, planda Halkapınar Stadyumu'nun yanında bölgesel otopark yerinin ayrıldığını, 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarında ayrıntı ölçeğinde açık otopark yeri belirlemesinin yapılabileceğini, ayrıca, plan notlarında belirtildiği gibi *"planlama alanlarının tamamında otopark gereksinimini doğuran kullanımların bu gereksinimi istisnasız olarak kapalı ve/veya açık olarak kendi parselinde karşılanacaktır*" belirlemesi ile ihtiyacın ne şekilde karşılanacağının tanımlandığını, bölge otoparkı için belirtilen taban alanı kat sayısının 0.60, kat alanı kat sayısının 3.00 olan yapılaşma koşullarıyla gerçekleştirilecek yapının yüksekliğinin sınırlandırılmadığını, dikkat edilecek olursa planın hiçbir noktasında bu yönde bir belirleme bulunmadığını belirterek, planda "2 B" olarak tanımlanmış olan alanda yer alan sağlık tesisinin yol bağlantılarının eleştiri konusu yapıldığını, sağlık tesisinin 30 metrelik bir transit yoldan cephe almasının mümkün bulunmadığı için 10 metrelik yoldan cephe ve hizmet almasının uygun görüldüğünü, ayrıca, Başkent Üniversitesi'ne ait olan mevcut parselin zaten 30 metrelik yola cephesinin de bulunmadığını, davacının, dava dilekçesinde, onama sınırı dışında bulanan Alsancak Limanı ile ilgili uzun ve ayrıntılı açıklamalar yaptığını, bununla ilgili olarakta alsancak Limanı'nın kent içindeki ve körfezdeki coğrafi konumu, deniz dibi jeomorfolojisinin özellikleri denizyolu taşımacılığındaki gelişmeler ve İzmir'in geleceğine ilişkin öngörüler ele alındığında limanın gelecekte ortaya çıkacak gereksinimleri karşılayamayacağının açık olduğunu, gelişen gemi teknolojisi sonucu gemilerin su içinde kalan derinliklerine körfezin derinliğinin yetmeyeceğini, ayrıca limanın geri alanının (depolama alanı) son derece yetersiz olduğunu, bu nedenlerle Çandarlı'da Kuzey Ege Limanı'nın gerçekleştirilmesi doğrultusunda çalışmaların sürdürülmekte olduğunu belirtmiştir.

Kuzey Ege Limanı işletmeye açılıncaya kadar bugünkü limanın varlığını sürdüreceğini ve konteynır taşımacılığında kullanılacağını, uzun erimde ise Alsancak Limanının yalnızca yolcu taşımacılığına hizmet verecek biçimde dönüşüme uğrayacağını, yörenin gelecekteki biçimlenişini belirlemek için yapılan planlama çalışmasında, limanın bu dönüşümünün esas alındığını ve liman alanının kente gelecek turistlerin bir giriş çıkış kapısı olacağını ileri sürmüştür.

Alsancak Limanı'nın güneyinde yer alan havagazı ve elektrik fabrikalarının günümüzde terk edilmiş durumda olduğunu, bu yapıların yapıldıkları dönem itibariyle ilk sanayi kuruluşu olma özelliği nedeniyle korunmaya değer bulunduğunu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca tescil edildiğini, bu iki yapının konum yönünden de limandan şehre gelecek yolcuları karşılama noktasında bulunduğunu, yapılan planda yayalaştırılan ve yol kenarları turizme yönelik ticarete ayrılan İşçiler Caddesi'nin limandan giriş noktasında bulunan bu iki yapının restore edilip sosyal ve kültürel içerikli yeni kullanımlarına kavuşturularak anıtsal özellik kazandırılacağını ifade etmiştir.

Davalı, davacının, Devlet Demiryolları'na ait binaların hepsinin plan onama sınırı altında ezildiğini iddia ettiğini, onama sınırının rayların üzerinden geçmekte olduğunu, tescilli binaların onama sınırı içinde bulunduğunu, yapılan planda gar tesislerinin bütünlüğünün nasıl olup ta bozulduğunun taraflarınca anlaşılamadığını beyan etmiştir.

Davalı, davacı tarafından ileri sürülen "Şehitler Caddesi ile Şair Eşref Bulvarı'nı Alsancak Gar Tesisleri üzerinden birleştirildiğini andıran kısa aralıklı çizgi grubu" şeklinde tanımlanan bağlantının; Şehitler Caddesi'ni Alsancak'a bağlayan bir bağlantı olduğunu, bölgenin yapısı ve tescilli binaların göz önüne alınarak bağlantının zemin altından olmasının öngörüldüğünü, bu nedenle, söz konusu bağlantının planda kesik çizgiyle gösterildiğini, alt geçit önerisinin detaylı çözümünün 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında gösterileceğini, kaldı ki, planda kavşak düzenlemesi lejantının da bulunmadığını ileri sürmüştür.

Davalı, davacının, dava dilekçesinde, denizden içeri doğru bina yüksekliklerinin artması şeklinde itirazına ilişkin olarak, bir kuralın bulunmadığını belirterek, dava konusu planla, sahil şeridinde genel karar ile taban alanının düşük tutulmuş olduğunu, bu aşamada uygulama görmüş parsellerin de göz önüne alındığını, plan raporunda belirtilen "…deniz yönünden gelen hava akımlarını daha içerilere aktarma…" saptamasının doğru ve mimari anlamda da bilimsel olduğunu, planlanan alanın bazı bölgelerinde imar kanununun 16. ve 18. maddelerinde ifade

bulan uygulamaların yapıldığını, bu parsellere ilişkin bilgilerin ilçe belediyelerinden elde edilmiş ve planın yapılma aşamasında alt veri olarak dikkate alındığını, detaylı çalışmanın 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı ile parselasyon planlarında yapılacağını, plandaki 5.000 m^2'lik parselin büyüklüğünün de eleştiri konusu yapıldığını, ancak parselin büyüklüğünün Merkezi İş Alanının karakterinden kaynaklandığını, planlama alanının tümündeki turizm ve ticaret kullanımlarında taban alanının kat sayısının daha yüksek tutulduğunu, bu yaklaşımın turizm ve ticaret yapılarının mimari açıdan tabandaki kullanıma, işyeri binalarına göre daha fazla ihtiyaç duymalarından dolayı verilen bir karar olduğunu ileri sürmüştür.

Liman arkasında yer alan eski Sümerbank Fabrikası'nın bulunduğu alanın, İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca tescil edildiğini, tescil sebebinin bir dönemin sanayi hamlelerinin göstergesi olan taşınmazların Kültür Varlığı olarak kabulüne, endüstri arkeolojisi kapsamında, anılan taşınmazlara ait üretim araçlarının korunmasına dayandırıldığını, ayrıca, söz konusu alanın İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün talebi üzerine Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisinin yapıldığını, bu nedenlerle söz konusu alanın planda "Endüstri Arkeolojisi Müzesi, Kongre, Kültür ve Eğitim Alanı" şeklinde özel bir lejantla gösterildiğini, plan raporunda liman gerisi olarak tanımlanan alanda birçok tescilli yapı ve parselin yer aldığını, bu sebeple bu yapı ve parsellerin bulunduğu alanların özel proje alanı olarak belirlendiğini ve "Turizm + Ticaret + Kültür Alanı" kullanımı şartı getirildiğini, ayrıca plan notunda bu kullanımlar için "toplam inşaat alanının %5'i kültür işlevlerine ayrılır" ibaresinin bulunmakta olduğunu ileri sürerek, bu koşulun buradaki tescilli yapıların yenilenerek, kültür işlevi kazandırılması amacıyla konulduğunu, ayrıca bu alana yüklenen turizm işlevinin de beraberinde düşünüldüğünde bunun aynı zamanda bir gereksinim olduğunun da ortaya çıktığını belirmiştir.

Planlama alanının liman arkası bölgesinde Ege ve Umurbey Mahallesi olarak iki konut bölgesi bulunduğunu, "Turizm + Konut" işlevinin getirildiğini Bu bölgelerde dava dilekçesinde iddia edilenin aksine minimum parsel büyüklüğünün belirlendiğini, uygulamada Yönetmelik hükümlerine uyulacağını beyan etmiştir.

Davalı, dava dilekçesinde davacı tarafından, plan üzerinde demiryolunu üç noktada üstten geçen karayolu olduğunun belirtildiği ve bunun eleştirildiğini, söz konusu geçitlerin yaya üst geçidi olduğu ve karayolu ile ilgisinin bulunmadığı ileri sürülmüştür.

Davalı, alanın birçok yerinde tescilli bina ve parsellerin mevcut olduğu, fakat planlama bölgesinde sit alanının bulunmadığını, bu nedenle planın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na sunulmasına ve Kurul'un onayının alınmasına gerek bulunmadığı ileri sürülmüştür. Ayrıca planlama bölgesinin kıyı kenar çizgisinin geçtiği bir alanda da bulunmadığını, kıyı kenar çizgisinin deniz tarafında konumlanan bölgenin ayrı bir planlama çalışmasının konusu olacağını belirtmiş ve bölgenin plan onama sınırı dışında bırakıldığını ve planlanmadığını, kurumlar arası ortak bir çalışma gerektiren bu alan için herhangi bir plan kararının getirilmediğini, dava konusu planın Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na gönderilmesine gerek bulunmadığını beyan verilmiştir.

Davalı Belediye, yukarıda ayrıntıları ile açıklanan sebeplerden dolayı dava dilekçesinin bilimsellikten ve gerçekçilikten uzak, yasal dayanağı bulunmayan iddiaları içerdiğini, bu nedenle, şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve kamu yararına uygun nazım imar planı karşısında davanın esas açısından da reddedilmesi gerektiğini beyan etmiştir.

Ayrıca Davalı Belediyece, yürütmenin durdurulması istemininin reddedilmesi talep edilerek, dava konusu işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmediği ileri sürülerek yürütmenin durdurulması isteminin reddi talep edilmiştir.

3.12.3.1.2 Davacı Tarafın Mahkemenin 19.11.2003 Tarihli Ara Kararına Cevabı

Davacının 2. İdare Mahkemesi'nin 19/11/2003 tarihli ara kararına[1806] vermiş olduğu cevapta; bu davayı doğma büyüme bir İzmirli olarak açtığını, kentlilik bilinci ile ve kentte yaşayan ve sorumluluk hisseden bir birey olarak bu davayı açma lüzumu hissettiğini, davaya konu olan yerin babasının ve annesinin doğduğu yer olduğu gibi kendisinin de doğduğu yer olduğunu beyan etmiştir. Günden güne bu şehrin elden gidişine tanık olan bir kuşak olarak bu manada dava açmanın bir hak ve ayrıcada günümüz vurdumduymazlığı içinde bir sorumluluk olduğuna inandığını ve bu davayı açtığını beyan etmiştir.

Davayı açma sıfatı olarak bölgede ikamet etmesini gösterebileceğini, burada yaşamak demenin her şeye bigane kalmak demek değil diye düşünerek ikamet etmenin doğal uzantısı olarak da dava açma sıfatının olduğunu ileri sürmüştür. Davayı açma sıfatlarından birinin de bu bölgede olan mülkiyet hakkından dolayı kaynaklandığını, dava dilekçesinin ek bölümünde maliki bulunduğu tapunun fotokopisini koyduğunu ama asıl dava açma sıfatının yukarıda izah ettiği sıfat olduğunu belirtmiştir. Davacı, davayı açmasında bir başka sebebin de Büyükşehir Belediyesinin bu bölgenin plan revizyonu için daha önce proje yarışması düzenlemesini ve bu yarışma için bir milyon dolar harcanmış olmasını ileri sürmüştür. Davacı kendisinin bir mühendis olarak bu bir milyon dolarlık yarışmanın katılım projelerini fuarda tek tek gidip tespit ettiğini, hâlihazır haritaların dahi verilmediğini, yarışmacıların tam anlamıyla bir resim yarışması içinde çalışma yaptıklarını ve zaten yapılan bu plan ile yarışmaya katılan hiçbir projenin uyum sağlamadığını da tespit ettiğini belirtmiştir.

Davacı, davayı açarken başka bir sıfat olarak yukarıda izah ettiği gibi bir milyon dolar harcanarak bir yarışma düzenlendiğini ama koskoca İzmir ilinin 1/25.000'lik planı bulunmadığını, 1/25.000'lik plan bulunmadan neyin

[1806] **2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E. sayılı dosyasının 19/11/2003 tarihli ara kararı**.

planlayabileceğini veya neyin revize edilebileceğini sorgulayıcı bir şekilde beyan ediyor.

Davacı, mahkemenin dava açmaya yeterli sıfatının olup olmadığına dair kararının ne olduğunu bilemediğini ama kendisinin bu davayı açma sıfatı üzerinde biraz daha durmak istediğini, Günümüzde çokça ifade edilen 'Politik Yozlaşma'nın tamamen ortadan kaldırılması için bir reçete olarak sunulan "Şeffaflık"ın gerçekleşmesi için öncelikle yönetimde demokrasinin sağlaması gerektiğini, esasında "şeffaflık"ın fiziki bir olay olduğunu, şeffaf bir cismin önünden bakıldığında arkasının göründüğünü ama bu görünen arkanın İdare bakımından *Antoni Marongıo'nun dediği gibi ise (O'na göre "Kamu Hukuku'nun dış görüntüsü özenli ve tertemiz bir yapıya benzer. Bu yapının içi ise hiçbir zaman uyulmamış ilkeler ve uygulanmamış kurallarla doludur")* işte o zaman durup ciddi ciddi düşünmek gerektiğini, bu durumda yapılması gereken en acil şeyin düzenlemeyi bir takım esaslara oturtmanın gerektiğini belirtmiştir.

Yönetimde demokrasi şeffaflığı için öncelikle İdare'nin karar alma mekanizmasının, tıpkı yargı yerleri örneğindeki gibi, önceden belirli bir usul'e bağlanmasının gerektiğini, idare'nin bütün işlemlerini yaparken uyması gereken "usul" kuralların tek ve somut bir yasal düzenleme ile belirlenmesi ve hem yürütme için ve hem de halk için açık net bir takvimin verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Yönetimde demokrasi şeffaflığının ikinci olmazsa olmaz şartının da "bilgi edinme özgürlüğü" olduğunu, idarenin karar alma süreci ve yapılacakların önceden yasalarla belirlenmesi ile elinde bulundurduğu ve gizliliği olmayan bilgi ve belgelere ulaşmayı mümkün kılan bir düzen ile Hukuk Devletinin temeli olan "Yasallık İlkesi"nin gerçekleşeceğini, böylece bireysel çıkarların korunarak "kamu yararı" amacına daha kolay ulaşılabileceğini, tarafların dinlenmesini, çoğulu ilgilendiren işlemlerde özel bir yöntem uygulansa bile yine de katılımın sağlanmasının böyle bir düzeni çağdaş-çoğulcu-demokratik Hukuk Devletinin vazgeçilmez bir aracı haline getirdiğnii, böylece "örgütlenmiş birey"in de kamusal yaşama katılabileceğini "marjinal" yani kıyıda köşede kalanın "merkez"leşmesi ile gerçek bir sivil toplum

düzenine ulaşılacağını beyan ederek, ülkemizde ise ne genel bir İdari Usul Yasasına ve ne de belgelere ulaşabilme imkânının var olmadığını ileri sürmüştür.

Yönetimde demokrasi şeffaflığının üçüncü olmazsa olmaz şartının da "idare"nin karar almak üzere yaptığı toplantıların, isteyenin "yetkili olarak" katılmaya hakkı bulunduğu şeklinde "aleni" yani açık olması gerektiğini belirtmiştir.

Davacı özet olarak; "İdare"nin karar alma sürecinin gözlem ve katılıma açık olduğu, kamu yönetiminin elindeki bütün bilgi ve belgelere ulaşma olanağının bulunduğu ve en önemlisi, ilgililer ya da kendisini ilgili görenlerin karar alma sürecine "yetki ile donatılmış bir biçimde katılma" ları bir yana, o mekanizmanın ilk adımından son aşamasına kadar izleyeceği yol ve yöntemin önceden yasalarla belirlenmiş bulunduğu bir düzen, ideal anlamda yönetimde demokrasinin en şeffaf şekilde gerçekleştiği bir uygulama olacağını ileri sürmüştür.

Davacı, yıllardan beri şehir meclis toplantılarına vaktinin elverdiği ölçüde izlemeye çalıştığını, çok enteresan grup kararları, lise mezunu Bayındırlık Komisyonu Başkanları, meslek köprüsünü atmış ve siyaseti ekmek kapısı olarak gören siyasileri hep izlediğini ve tüm prosedür içinde yönetime vatandaş olarak katılmanın mümkün olmadığını gördüğünü bu manada iptal davalarının ne kadar önemli olduğunu müşahede ettiğini, yıllardan beri uğraş verip de kamu adına hiçbir yol alamadığı meseleler için aslında iptal davasının bir ilaç olduğuna karar verdiğini belirterek, ancak şimdi yargının önemini kavradığını, sistem içinde yargıya olan inancının ve güveni nedeni ile bu davayı açtığını, dava açma sıfatının bundan ibaret olduğunu beyan ederek, takdiri mahkemeye bırakmıştır.

3.12.3.1.3 Davacı Tarafın Davalı İBŞB'nin Cevap Dilekçesine Cevabı

Davacı vekilin davalının cevabına karşı vermiş olduğu cevabı yazıda ise;

Turyağ Tesisleri'nin arkasında, askeri tesisler arasındaki alanda turizm ve pansiyon işletmelerinin konumlanması kararı; birbiriyle uyum sağlamayan iki arazi kullanım biçimini bir araya getirdiğini, bunun gelecekte stratejik sorunlar

yaratabilecek nitelikte bir karar olduğunu, ayrıca savunmada bu bölüme karşılık gelen bir cevap bulunduğunu bunun da iddiaları doğrulayıcı bir durum olduğunu belirtmiştir.

Benzer bir durumun Yat İskelesi olarak işlevi değiştirilen "Askeri Alan"da da görüldüğünü, dava dilekçesine karşılık İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın yazdığı savunmada bu konuya ilişkin herhangi bir cevap bulunmadığını, böyle bir öngörünün ne denli isabetli olduğunun meçhul olduğunu, dayanaklarının plan raporlarında net olarak aydınlatılması gerektiğini, Yat İskelesi olarak öngörülen bu alanın plan onama sınırı dışında bırakılmış olmasının da kafalarda soru işaretleri yarattığını, bu türden bir hatanın, planın bütününde sık sık tekrarlanmış ve planın neredeyse en temel çıkık noktalarını oluşturan alanların plan sınırı dışında bırakıldığını, bu türden onama sınırı dışı öngörülen bezenmiş planın mevcut problemlere çözüm olmak bir tarafa gelecekte yeni çelişkiler ortaya çıkarıcak nitelikte olduğunu beyan etmiştir.

Davacı, dava dilekçesinde eski taş ocaklarının plana dâhil edilmediğini eksiklik olarak belirtilmiş, fakat davalı kurumun savunmasında buna herhangi bir cevap vermediğini, belediyenin bu alanda özel projelerinin var olduğunun bilindiğini, fakat her nedense bu alanın da plan dışı bırakıldığını, burada da bir çelişki olduğunu ileri sürmüştür.

Davalı kurumun savunmasında 1/5.000 ölçekli imar planı üzerinden yapılan çıkarsamaların boyutunun plan tekniğine aykırı olduğunun vurgulandığı, savunmada "1/1.000 ölçekli plan" bir telafi mekanizması gibi yansıtıldığını, o denli radikal hataların mevcut olduğunu, bunların 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarında telafisinin mümkün olamayacağını, özellikle "ulaşım bağlantılar"ının planın en aksayan bölümü olduğunu, bu konuda planın, kentliye yeni çözümler sunamamakta ve vurgulanan tüm riskli ve sorunlu plan kararlarının bir alt ölçekli planda çözüleceği yönünde açıklamaların yer aldığını, fakat unutulmaması gerekenin bu türden hatalı kararların hayata geçirilmesinde belediyeye ve dolayısıyla kamuya getireceği gereksiz bir mali yükün var olduğunu, teknik anlamda kusurlu, özensiz ve aceleci bir

tutumla hazırlanmış bu planın faturasının İzmir kentine ve İzmirli'ye geri döneceğini, bu noktada planın hazırlanma amacının da şaştığınının açıkça görüldüğünü beyan etmiştir.

Davacı, dava dilekçesinde, bayraklı kesiminde kıyıda yer alan orta yoğunlukta ki konut alanlarının bu tür bir MİA planlama alanı içerisinde ısrarla korunmasının gereksizliğini belirtilmiş olmasına rağmen buna yönelik herhangi bir açıklama getirilmediğini… Planda geleceğe yönelik olarak atanan yeni arazi kullanım kararlarının kentte yaratacağı dinamizm ve bunların arazi piyasasında yaratacağı dalgalanmaların yeterince hesaba katılmadığını, bu durumun, kentteki rant dağılımı konusunda daha şimdiden spekülasyonların oluşmasını tetikleyeceğini, bunun da uzun vadeli bir planlama açısından çok riskli bir durum olduğunu ve uygulanabilirliğinin önünde büyük bir engel teşkil edeceğini ileri sürmüştür.

Mimarlık Fakültesi'nin yeni hizmet binasının Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Tınaztepe Kampusü'nde tamamlanmış olduğunu, en kısa zamanda Alsancak'tan tasfiyesinin gerçekleşeceğinin bilindiğini, savunmada ise fakültenin kent içinde kalmasının Mimarlık Fakültesi'nin belirlenmesi olduğunun vurgulandığı, bu durumda ortada bir çelişki olduğunu, bunun da bu ölçekli bir planda yapılması gerekli olan kurumsal düzeydeki bilgi alışverişlerinin gereken özen dâhilinde yapılmadığını kanıtladığını, bu türden hem uygulama hem de süreç bağlamında dar bir çerçeveye sahip olan plan kararlarının; ileride atıl kapasiteye sahip olan veya kentin gelişimini olumsuz yönde etkileyecek olan çöküntü alanları yaratıcı niteliğinde olduğunu, söz konusu hususun planın iptalini gerektirdiğini söylemiştir.

Davacı, dava dilekçesinin sayfa 28-29-30. bölümlerinde eleştirilen konulara ilişkin herhangi bir yanıtın verilmediğini, bunun da iddiaların doğruluğuna ilişkin bir detay olduğunu beyan etmiştir.

Davacı, limanın; kentin temel ekonomik belirleyicisi olmakla beraber: işlev ve konum açısından ve tarihsel anlamda üstlendiği rol bağlamında çok kapsamlı bir çalışma doğrultusunda planlanması gereken bir temel unsur ya da girdi olması

gerekirken; sınır dışında tutulmuş ve bu konuda sadece görüş bildirilmiş olmasının planının, nasıl bir planlama anlayışının ürünü olduğunu sorguladığını, bu varsayımsal ifadenin Liman arkasına yapılacak müdahalenin temel verisi olmasının kabul edilemez bir tutum olduğunu, liman gerisinde bulunan bölgede limana bağlı yük taşımacılığı ve sanayi-depolama türündeki kullanımların MİA olarak dönüşümüne yönelik bir gelişme planlama sınırları dâhilinde (!) limana dair bir karar geliştirilmeden nasıl gerçekleştirileceğini, kentsel dinamiklerin ve aktörlerin hiçe sayılarak geliştirilen bu türden kararların uygulanmamaya mahkûm kararlar olduğunu, planın bu doğrultuda kendi içerisinde büyük uygulama boşlukları içerdiğini bunun da planın iptali hususunda temel nedenlerden birini oluşturduğunu, mevcut limanın yolcu limanına dönüşmesi konusunda yapılan savunmada bilimsel bir veri olduğundan bahsedilmiş olduğunu ama bunun kaynağının ısrarla belirtilmediğini, aynı ciddiyetsiz tutumun plan hazırlanışında da var olduğunun ortada olduğunu beyan etmiştir.

Davacı, dava dilekçesinin sayfa 36-37-38. bölümlerinde de eleştirilen konulara ilişkin davalı beledeyece herhangi bir yanıt verilmediğini, bunun da bu hususlarda haklı olduğunun göstergesi olan bu durumun aslında dilekçesinin tamamına yansıyan bir durum olduğunu ileri sürmüştür.

Davacı, planda genel anlamda mevcut doku ve bir önceki imar planına göre oluşturulmuş düzenlemenin göz ardı edildiğini, örneğin; alanda önemli bir endüstri yapısı olan Piyale Fabrikası'nın bulunduğu alanın yeşil alan olarak düzenlendiğini, liman arkasındaki tescilli endüstri yapılarına yönelik alınan yeni kararların düşünüldüğünde çelişkili bir durumun ortaya çıkakacağını belirtmiştir.

Davacı, kıyıdan içeriye doğru kat artırımı kararının; plan öncesinde yapılan yarışmadan edinilen bir fikir olduğunu, davalı kurumun, bunun bilimsel bir dayanağının olduğunu vurguladığını, fakat bunun plana yansıma biçimi bahsedilen bilimsel çerçevenin oldukça dışında olduğunu, bu kararın temelinde kıyadan içeriye doğru hava akımının girebilmesi ve kıyıdan yararlanma hakkının daha çok kişiye verilmesi gibi bir amaç yatmasına rağmen planın bunu sağlayamadığını, bunun için

kıyıdaki yapıların insani ölçeğe uygun biçimde ve geçişlilik ilkesine olanak sağlayacak ölçüde yapılması gerektiğini ve kıyıdan içeriye doğru kat sayılarının azar azar arttırılması gerektiğini, hazırlanan planda ise; limanın hemen gerisinde yapılaşma koşulları TAKS=0.35 ve KAKS=3.00, bu hattın bir gerisinde ise TAKS=0.35 ve KAKS=3.50 olarak yapılaşma koşulu verildiğini, bunun da liman arkası bölgesinde, limanın hemen gerisinde 8-9 katlı, bu hattın bir gerisinde de 10 katlı binaların yer alacağı anlamına geldiğini ancak bunun geçişlilik adına hiçbir etkinliği ve yararının olmayacağını" beyan etmiştir.

3.12.3.1.4 Bilirkişi İncelemesi

İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 25.02.2004 tarihinde aldığı ara kararla söz konusu iptali istenen idarenin işlemleriyle ilgili bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmiş ve bilirkişi incelemesi için davacıdan ara kararın tebliğinden itibaren 3.000,00-YTL bilirkişi inceleme masrafını 15 gün içerisinde ilgili vezneye yatırmasını ve makbuzun mahkemeye sunulmasını istenmiştir.

Davacı vekili tarafından, mahkemenin tayin ettiği bilirkişi inceleme masrafının miktarına itirazını ve vekil tayin edilişine ilişkin vermiş olduğu dilekçesinde şu görüşlere yer verilmiştir;

Davacı vekili müvekkilinin davasını açarken meseleye bir bütün olarak baktığını ve bu kentin 1/25.000'liğinin olmamasına rağmen kent yenileme adı altında planlama hiyerarşisine aykırı düzenleme içindeki konuya bu davayı açtığını, müvekkilinin mühendis olması hasebi ile konuyu detaylı incelemiş ve araştırmış olduğunu, neticede kentin 1/25.000'liği ve ana büyük üç bölgeyi kapsayan bu planın tartışılmasında zaten kamu yararının söz konusu bulunduğunu, bu manada müvekkilinin açtığı davanın aslında kent orijinli bir dava olduğunu, takdir edilen ücretin müvekkili için çok ciddi anlamda külfet getirici bir meblağ içerdiğini, öncelikle bu meblağa itirazının bulunduğunu ve ayrıca bu meblağın yatırılması için verilen sürenin son derece kısa olduğunu, müvekkilinin kent bilinci içinde meseleye bilimsel yaklaşmış ve konu hakkında teknik bilgi sahibi bir insan olarak uzmanlara danışarak bir nevi kent planlamasına hizmet anlayışı ile bu davayı kapsamlı bir

şekilde hazırladığını, dosyayı detaylı olarak araştırarak açmasının ona bir nevi külfet getirmemesi gerektiğini belirterek, dava konusu işlemin kapsamının geniş olduğunu, zira bu meselenin 1/25.000'lik aşamasından başlayarak 1/5.000'lik aşamasına kadar bütünlük içinde ele alınması gereken bir konu olduğunu, buranın planı hazırlanmadan önce davalı Büyükşehir Belediyesi'nin bir milyon dolar harcayarak proje yarışması yaptığını, demek ki meselenin önemli bulunduğunu, bu harcanan bir milyon doları İzmir halkının ödediğini, bu yarışmada kamu yararı görüldüğü için bu harcandığına göre müvekkilinin açtığı davada da kamu yararının bulunduğunu ve kendisinin iddiasına göre o yarışmaya katılan projelerle çıkarılan planın hiçbir benzerliği olmaması yarışmanın model olma fonksiyonunun olmadığını gösterdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca davacı vekili müvekkilinin kendi ifadesine göre bu yarışmaya bu nazarla bu para harcandı ise kendisinin davasının bir nevi bu manada engellenmesini kabul etmediğini, zira müvekkilinin bu dava için bu manada keşif bedelini bulmasının mümkün olmadığını ve hele bu ciddi meblağ için 15 gün gibi kısa bir süre tayin edilmesini üzüntü ile karşıladığını, müvekkilinin dilekçesinin tıpkı proje yarışmasına katılanların çalışması gibi mütalaa edilebilir olduğunu beyan ederek, hem o proje yarışmasına katılanların İzmir halkının verdiği vergilerden oluşan bedellerden bir ücret aldıklarını, yabancı mimarlar ve mühendislerin bile yarışmaya katıldılarını, müvekkilinin hazırladığı dava dilekçesinin de bu manada ciddi bir çalışma olduğunu ve müvekkilinin bu dilekçesini bir mühendis olmanın ötesinde konu hakkında uzman olarak şehir ve bölge planlaması ve kent mimarisi uzmanlarıyla birlikte hazırlamış bulunduğununu ileri sürmüştür. Aslında proje yarışmasına bir milyon dolar harcayan davalı idarenin bu davadan değil rahatsız olmasını, tam tersi mutlu olması gerektiği kanaatinde olduğunu, belediyece yapılan proje yarışması gibi müvekkilinin davasını da bir proje yarışması anlayışı ile mütalaa edip bu yargısal platform da denetlemeden geçirmenin ne mahzuru olabileceğini belirtmiştir.

Davacı vekili dilekçesinde; şahsen bir avukat olarak eğer müvekkilinin bu manada takdir edilen ücreti yatırmamasından dolayı bu davaya bakamayacak olursa, hem kentli olarak hem de bu konuda öğrenme ve anlama imkânını kaçırmış bir öğrenci avukat olarak cidden üzüleceğini beyan etmiştir.

Davacı vekili, müvekkilinin bu denli ciddi ve hassas çalışmasını yargısal denetim içine sokması karşısında tayin edilen bu ücretin müvekkilini çok zor zorladığını, neticede gönüllülük esası ve kente hizmet düşüncesi ile ve kendisinin ifadesine göre sekiz aylık bir çalışma ile bu dilekçeyi kaleme alan müvekkilinin bu çalışmasının en azından bilimsel bir çalışma olduğunu ve kamu yararı içinde mütalaa edilmesi gerektiğini, hem tayin edilen ücretin yüksek olması hem de bu ücret için öngörülen zamanın çok kısa olması yönünde itirazını hem bir avukat olarak hem de kentine duyarlı sorumlu bir vatandaş ile birlikte hareket etmenin hazzını yaşamış bir kentli olarak mahkemeden arz ve talep ediyorum şeklinde beyanda bulunmuştur.

İzmir 2. İdare Mahkemesi, davacı vekilinin bilirkişi incelemesi için istenen masrafın yüksek olması ve ödemenin yapılması için verilen sürenin kısa olması yönündeki itirazını değerlendirerek vermiş olduğu ara kararda[1807]; açılan davada ileri sürülen iddiaların plan bütününe yönelik olduğunu ve detaylı inceleme gerektirdiğini ileri sürerek önceki kararından dönmeyerek daha önce belirlenen 3.000,00 YTL'nin bu yazının tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde İzmir Bölge İdare Mahkemesi veznesine yatırılmasını eğer verilen bu ek sürede de belirlenen avansın yatırılmaması durumunda davacının keşif ve bilirkişi incelemesi isteminden vazgeçmiş sayılacağını bildirmiştir.

Verilen bu karar üzerine davacı vekili İzmir 2.İdare mahkemesine verdiği dilekçede; Mahkemenin 11.02.2004 tarihli ara kararı gereği müvekkilinin keşif ücreti olarak 3.000,00 YTL yatırması gerekmekteyken maddi imkânları açısından bu bedeli yatıramadığını, müvekkilinin bununla ilgili itirazını yapmış bulunduğunu ama mahkemece bu itirazın kabul edilmediğini, kent konularına bir mühendis titizliği içinde ve gerçek anlamda duyarlı olan müvekkilinin itiraz tarihinden itibaren bu manada günlük hayatındaki "her şeyden fedakârlık ederek" bu bedeli biriktirmiş olduğunu, bu manada tekrar keşif talebinde bulunma zorunluluğunun hâsıl olduğunu beyan etmiştir.

[1807] **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 13.04.2004 tarihli ara kararı**

Davacı vekili, yukarıda izah edilen sebeblerden dolayı mahkemenin tayin ettiği bedelin gerçekten müvekkilinin boyutlarını aşmış bir bedel olduğunu, neticede kamu yararı adına ve kent duyarlılığı içinde samimi fakat bilimsel ve ciddi bir mühendislik titizliği içinde bir dava yolunu açmayı deneyen müvekkilinin sayın mahkemenin tayin ettiği bedeli oluşturamadığını, sayın mahkemenin keşif bedeline itirazı reddetmesi üzerine gerçekten çok üzülen müvekkilinin o günden itibaren günlük ve hatta birkaç yıllık hayatındaki bazı ihtiyaçlarından kesinti yaparak bu bedeli ancak biriktirdiğini, ve avukatına aktardığı ve sayın mahkemeye de aktarılmasını istediği kesinti kalemlerini şu şekilde sıralamıştır: "En az üç sene yaz tatili kısıntısı, her hafta okumak ve okutmak amacıyla aldığı kitap satın almalarından yapacağı kısıntı, torunlarının harçlıklarına yapacak olduğu zamdan kısıntı ile birlikte gideceği konser vb. kültürel etkinliklerden yapacağı kısıntı ile bu keşif bedelini karşılayabileceğini belirten müvekkilinin mahkemenin süreli olması itibariyle çocuklarından borç alarak bu konuda kararlılığını ve samimiyetini göstererek, keşif için takdir edilen bedelin yüksekliğinin nedeni olarak "dosyayı kapsamlı olarak hazırlamak mı" diye düşündüğünü, müvekkilinin bu manada kendisiyle yaptığı çalışmalarda elinde olmadan bu titizlik ve ciddiyet içinde olduğunu ifade ettiğini, bir hukukçu olarak kapsamlı dosya hazırlamanın keşif bedelini arttırıcı bir unsur olmayacağını kendisine izah ettiğini beyan etmiştir.

Davacı vekili, netice ve talep olarak, bu manada söz konusu ücreti yatırmaya hazır olduklarını sayın mahkemeye arz ve talep etmişlerdir.

3.12.3.1.5 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin Kararı

İzmir 2. İdare Mahkemesi 29/09/2004 tarihinde gerekçeli kararı aşağıdaki şekilde vermiştir[1808] : *"…Davacı tarafından ileri sürülen detaylı iddialar nedeniyle uyuşmazlık konusu 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planının şehircilik ve planlama ilkeleri ile kamu yararına uygun olup olmadığının saptanması amacıyla mahkememizin 11.2.2004 günlü kararı ile keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmişse de davacının verilen kesin sürede ve karar tarihine kadar istenilen*

[1808] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E, 2004/1085 K.** sayılı ilamı.

keşif avansını yatırmaması nedeniyle söz konusu inceleme yaptırılmamış, bu yöndeki davacı iddialarının doğruluğunun bilirkişi raporu ile saptanması olanağı bulunamamıştır. Dava dosyasında mevcut bilgi ve belgelerin değerlendirilmesinden 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planında şehircilik ve planlama ilkeleri ile kamu yararına aykırılık görülmemiştir.

Diğer taraftan imar mevzuatında nazım imar planlarının 1/25.000 ölçekte olması gerektiği hususunda bir zorunluluk bulunmaması karşısında davacının bu yöndeki iddialarına itibar etme olanağı bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle davanın reddine… oybirliği ile karar verildi…" .

3.12.3.1.6. Davacı Tarafın Temyiz Dilekçesi

Davacı vekili tarafından aşağıda ayrıntılı olarak belirtilen 18.11.2004 tarihinde vermiş olduğu temyiz dilekçesiyle mahkemenin davanın reddine ilişkin verilen kararının Danıştay'ca incelenerek bozulmasını talep etmiştir;

Davacı vekili "Genel Olarak Temyiz İtirazlarımız" başlığı altında ki beyanlarında, öncelikle keşif masrafının üç milyar gibi ciddi bir meblağ olmasının müvekkilini bu manada çaresiz bıraktığını, bu bedeli yatıramamasından itibaren kendi şahsi ihtiyaçlarından keserek bu bedeli biriktirdiğini ve bu manada sayın mahkemeye sundukları dilekçede de görüldüğü üzere bunu yatırmaya hazır olduklarını ifade etmiştir.

Davacı vekili, Müvekkilinin kent konularına duyarlı olması nedeniyle hazırladığı dava dosyasında teknik açıdan ciddi bir çalışma yaptığını, meselenin özünün kentin çevre düzeni planı olduğundan bu manada elbette ki çaplı bir çalışma yapmak zorunda olduğunu, ama mahkemenin takdir ettiği keşif ücretinin yüksek olması nedeniyle "acaba ciddi ve teknik çalışmamı geniş perspektifte ele almamdan dolayımı bu keşif ücreti yüksek oldu" diye düşündüğünü beyan etmiştir.

Davacı vekili, müvekkilinin mahkemeye verilen dilekçede de görüldüğü üzere mahkemenin tayin ettiği bu bedeli biriktirebilmek için yaz tatilinden, okumak için satın alacağı kitaplardan, torunlarına vereceği harçlıklardan, kısaca her şeyinden kısıntı yaparak bunu biriktirdiğini ve bu manada sayın mahkemeye 04.10.2004 tarihinde dilekçe verdiklerini belirtmiştir.

Davacı vekili, dava dilekçesinin ikinci bölümünde davalı idarenin yine 1/25.000'lik plan tadilatı yapmadan ve sadece 1/5.000'lik Nazım İmar Planı tadilatı ile meseleye çözüm getirdiğinin görülmekte olduğunu, davalı idarenin bu manada Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na başvurması üzerine (ki o zaman ki mevzuata göre bu konuda yetkili bakanlığın Bayındırlık ve iskan Bakanlığı olduğunu, şimdi ise Çevre ve Orman Bakanlığı yetkili olduğunu) bakanlığın verdiği cevapta 1/25.000'lik çevre düzeni planı bazında meselinin ele alınmasını "ilgi yazı ile ekleriyle teklif edilen plan tadilatı teklifinin parçacıl bir yöntemle çevre düzeni planı yapımı anlamına geleceğinden incelenememektedir" şeklinde cevaplamasının durumun ciddiyetini gösterdiğini beyan etmiştir.

Davacı vekili, günümüz Türkiye'sinin kanayan planlama yaralarının en önemli nedeninin işte bu parçacıl yaklaşımlarla meseleye yaklaşılmasının olduğunu, meselenin daha iyi anlaşılması için bu manada biraz açıklama yapmak istediğini belirterek, öncelikle Metropoliten Nazım İmar Planı ile çevre düzeni planını ele almıştır.

Davacı vekiline dilekçesinde, İmar Kanunu'nun 5. maddesi şöyle tariflenmektedir; Nazım İmar Planı, varsa bölge ya da çevre düzeni planlarına uygun olarak halihazır haritalar üzerine, yine varsa kadastral durum işlenmiş olarak çizin ve arazi parçalarının genel kullanış biçimlerini, başlıca bölge tiplerini, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarını, gerektiğinde yapı yoğunluğu., çeşitli yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, ulaşım sistemlerini ve problemlerin çözümü gibi hususları göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, detaylı bir raporla açıklanan ve raporuyla beraber bütün olan plan olduğunu, bu planın, İmar Kanunu'nun 8.

maddesinde açıklandığı üzere; yine varsa bölge ve çevre düzeni planlarına uygunluğunun sağlanarak belediye sınırları içinde ilgili belediyelerce yapıldığını ya da yaptırıldığını, belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan yerlerde yapılacak planların Valilik(Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müdürlükleri) veya ilgilisince yapıldığını ya da yaptırıldığını, (Bununla belediye ve mücavir saha dışındaki alanlarda bireysel taleplerin önerildiğini.; burada "ilgilisince" diye belirtilmiş olanın da şahıslarca yaptırılan her ölçekteki planlama çalışmaları olduğunu…) Nazım planların, belediye sınırlarına oturtulması zorunlu planlar olduğunu, bu doğrultuda yerleşmelerin idari hususlarını açığa kavuşturan ana plan olma özelliğini de taşıdığını belirtmiştir.

Davacı vekili beyanında, dava konusu gereği "Metropoliten Alan" Nazım İmar Planlarınının mercek altına alınması gerekirse, bu planların Büyükşehir Belediyelerinin yetki ve sorumluğunda mevzuattaki tanımına uygun biçimde hazırlanmış olan planlar olduğununu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun'un Büyükşehir Belediyelerine ait görevlerin tariflendiği 6. maddesinin b bendinde bu hususta bahsedilmekte olduğunu, mevzuatta "Büyükşehir Nazım İmar Planları" olarak tariflenmiş planların; kentimizde "Metropoliten Alan Nazım İmar Planı" olarak adlandırılan planla aynı olduğunu, şayet Metropole kelimesinin Türkçe karşılığının araştırılırsa "Büyükşehir, anakent gibi anlamlar taşıdığının görüleceğini, eğer merkezde nüfusu 1 milyona yaklaşmış bir kent varsa ve anakentin çeperinde kalan yerleşmeler hızlı bir gelişme süreci içine girmiş çevredeki yerleşmelerin kentleşme hızı, merkezin kentleşme hızına yaklaşmış ve onu geçmiş ise, merkezideki kent ile çevresindeki yerleşmelerin oluşturduğu bütüne "Metropoliten Alan/Bölge" adı verildiğini belirtmiştir.

Davacı vekili, mevzuatta Nazım İmar Planlarının ölçeğine ilişkin herhangi bir açıklamanın bulunmasa da, bu planların yaygın olarak 1/5.000 ölçekte hazırlanan planlar olduğunu, (1/1.000 ölçekli alanlar İmar planlarının diğer çeşidi olan Uygulama İmar Planları) fakat bu ölçeğin Büyükşehir belediyelerinin hazırladığı nazım planlar için uygunsuz olduğu durumlarda (alanın tümünün çok büyük olması durumu gibi…) esnetilebildiğinin görülebileceğini, bu nedenle İzmir kenti için

hazırlanmış olan planın 1/25.000 ölçekli olduğunu belirtmiş. Bu ölçeğin ise Çevre Düzeni Planları'nın geçerli ölçeği ile aynı olduğunu, bu nedenledir ki her ikisinin 1/25.000 ölçekli olması durumunun hafızalarda karışıklıklara neden olabileceğini belirtmiştir.

Davacı vekili, İzmir'in 1/25.000'lik planlarının, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 1965 yılında kurulan İzmir Nazım Plan Bürosu tarafından 1973 yılında hazırlandığını, bu planın 1989 yılında revize edilmiş ve 1/25.000 ölçekli Metropoliten Alan Nazım İmar Planı Revizyonunun hazırlandığını, yakın zamanda bu planın içerik itibariyle yetersiz kaldığının belirtilmesi ile 07.05.2003 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından (Universiade Olimpiyat Köyü'ne ilişkin açılan davalara müteakip) bu planın hukuki geçerliliğinin olmadığına yönelik bir açıklama yapılarak planın iptal edildiğini, bunun, metropol olarak adlandırdığımız İzmir kenti için hazırlanan 1/5.000 ve/veya 1/1.000 ölçekli imar planlarının üzerinde bağlayıcı nitelikte herhangi bir üst kademe planın bulunmaması anlamına geldiğinin ve bunun da riskli bir durum olduğunu beyan etmiştir.

Davacı vekili dilekçesinde, Çevre Düzeni Planının, İmar Kanunu'nun 5. maddesinde; *"Ç.D.P; Ülke ve Bölge plan karalarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plandır"* şeklinde tariflendiğini, yasada, hangi bakanlığın onayacağı konusunda net bir açıklama bulunmamadığını, bu nedenle Çevre ve Orman Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı arasında yıllarca çözümlenemeyen bir ihtilaf söz konusu olduğunu, mayıs 2003 tarihinden itibaren de bu yetkinin Çevre ve Orman Bakanlığı'na devredildiğini beyan etmiştir.

Davacı vekiline göre; Çevre Düzeni Planlarının; 1/25.000, 1/50.000, 1/100.000 veya daha küçük ölçekli olarak hazırlanan planlar olduğunu, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılmasının ancak üst ölçekte alınan arazi kullanım kararları ile mümkün

olduğunu, 04.11.2000 tarihli resmi gazetede[1809] "Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik"in yayımlandığını ve yetkili bakanlığın Çevre Bakanlığı olarak belirtildiğini, Çevre Düzeni planı'nı (Ölçekler:1/25.000, 1/50.000, 1/100.000, 1/200.000) hazırlamak, onaylamak ve uygulanmasını sağlamak işlemlerinin 08.05.2003 tarihinden itibaren Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yürütüldüğünü, Çevre Düzeni Planlarının, Kalkınma Planları ve Bölge Planları esas alınarak yapılan alt ölçekli 1/5.000 Nazım İmar Planını, 1/1.000 Uygulama İmar Planlarına esas teşkil etmekte olduğunu, belediyelerin alt ölçekli imar planlarını Çevre Düzeni Planı karar ve hükümlerine aykırı olarak hazırlayıp onayladıklarını ve uygulamalarını gerçekleştirdiklerinın anlaşıldığını, plan hiyerarşisinde Çevre Düzeni Planından sonra gelen 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planlarının İmar Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde Çevre Düzeni Planına uygun olmasının yasal bir zorunluluk olduğunu, aykırı uygulamaların imar suçu işlenmesi anlamına gelmediğini, Çevre ve Orman Bakanlığın 27 Ekim 2003 tarihli Genelgesi[1810] ile bu konuya açıklık getirdiğini, Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkındaki 4856 sayılı kanunun 08.05.2003 tarihinde resmi gazetede yayınlandığını beyan ederek, Söz konusu kanunun 2.maddesinin h fıkrasında ve 10.maddesinin c fıkrasında dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkan veren rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma planlarının ve bölge planlarının temel alınarak çevre düzeni planlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak, uygulanmasını sağlamak görevinin Çevre ve Orman Bakanlığının yetki ve sorumluluğuna verilmiş bulunduğunu, 06 Haziran 2003 tarihli resmi gazetede[1811]; Bazı Kanunlarda değişiklik yapılması hakkındaki kanun 'un 11. maddesinde;1.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir: Geçici madde 6.- 2. maddenin (h) bendinde ve 10. maddenin (c) bendinde belirtilen, kalkınma, bölge ve metropoliten imar planlarına uygun olarak yapılan 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planları ve bunlara ait değişikliklerle ilgili olarak, 8.5.203 tarihinden önce onaylanmak üzere Bayındırlık ve İskan Bakanlığına intikal ettirilmiş bulunan

[1809] 04.11.2000 tarih ve 24220 sayılı resmi gazete
[1810] Çevre ve Orman Bakanlığın 27 Ekim 2003 tarih ve 1970 sayılı Genelgesi
[1811] 06 Haziran 2003 tarih ve 25130 sayılı resmi gazete

planlarla ilgili iş ve işlemler, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca tamamlanarak onaylanı'ın eklendiğini, bu doğrultuda, kalkınma planları ve bölge planlarının esas alınarak yapılan ve alt ölçekli imar planlarına (1/5.000 Nazım İmar Planları, 1/1.000 Uygulama İmar Planları) esas teşkil eden her ölçekteki Çevre Düzeni Planlarını hazırlamak, onaylamak ve uygulanmasını sağlamak işlemlerinin 08.05.2003 tarihinden itibaren Çevre ve Orman Bakanlığınca yürütülmekte olduğunu, Çevre ve Orman Bakanlığının; çevreye duyarlı, uygulanabilir, ihtiyaçlara optimal çözümler getiren ilke ve yaklaşımlar ile ülke ve genelinde Çevre Düzeni Planlarının hızla tamamlanmasınının hedeflendiğini, İlimizin, ilk etapta Çevre Düzeni Planı hazırlayacak iller arasında yer aldığını, bu ayrımdan sonra meselenin daha aydınlandığnı, burada öncelikle yürütmenin durdurulması gerektiğini, imar Kanunu'nun açık hükmü karşısında bu manada planlamayı kabul etmenin mümkün olmadığını, bu manada inceleme yapmayan alt mahkeme kararının hatalı olduğunu, meselenin ciddi boyutta kent hukukuna taalluk eden bir mesele olarak ele alınmasının gerektiğini, kent yenilemenin ciddi bir alt yapı olmadan yapılırsa sonra işin içinden çıkılmaz sorunları beraberinde getireceğini, hali hazır haritaların bile verilmeden yapılan proje yarışmasının bir resim çalışması olduğunu, zaten söz konusu plan ile yapılan yarışmadaki çalışmalar arasında hiçbir bağın da bulunmadığını." belirttikten sonra dava dilekçesindeki iptal sebeplerini aynen tekrarlayarak yerel mahkeme kararının bozulmasını talep etmiştir.

3.12.3.1.7 Davalı Tarafın Temyiz Dilekçesi

Davalı, 22.10.2004 tarihinde söz konusu mahkeme kararında "Belediyeleri lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesinin hukuka aykırı oyduğunu, bu nedenle kararın vekâlet ücreti yönünden temyizen incelenerek bozulmasınının gerektiğini belirtmiştir.

3.12.3.2 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2004/201 E., 2006/1032 K. Sayılı Dosyasının İncelenmesi

Aynı imar planının iptali amacıyla İzmir 2. İdare Mahkemesinde açılan davada[1812], mahkemece verilen ara kararda[1813]; *davacı tarafından açılan ve yürütmenin durdurulmasına yönelik isteminin, davalı İdarenin savunmasının ve aşağıda belirtilen hususların yerine getirilmesinden sonra dikkate alınmasına;*

- Uyuşmazlık konusu planın hangi tarihler arasında ilan edildiğinin davalı idareden sorulmasına, buna ilişkin bilgi ve belgeler ile davacıların itiraz başvuru dilekçelerinin bir örneğinin davalı idareden getirtilmesine,

- Dava konusu tasarrufun dayanağı tüm bilgi ve belgeyi içeren işlem dosyasının davalı idareden istenilmesine…" karar verilmiştir.

3.12.3.2.1 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin Kararı

Daha sonra 20.05.2004 tarihinde mahkemece davanın reddine karar verilmiştir[1814]; *"…7.7.2003 günlü 5.82 sayılı meclis kararı ile kabul edilen nazım imar planının iptali istemiyle açılmış, 6.8.2003-8.9.2003 tarihleri arasında bir ay süre ile ilan edildiği bu plana 14.8.2003 gününde davacı tarafından yapılan itiraza verilen 25.12.2003 günlü cevabın 23.2.2004 gününde davacıya tebliği üzerine aynı gün bu davanın açıldığı…dava konusu imar planının son ilan tarihi olan 8.9.2003 tarihinden itibaren 60 günlük süre içinde cevap verilmemesi üzerine tesis edildiği varsayılan zımni ret kararına karşı altmış günlük dava açma süresi içinde ve en son 6.1.2004 gününde açılması gereken 23.2.2004 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle reddine….oybirliği ile karar verildi…"* denilmiştir.

3.12.3.2.2 Davacı Tarafın Temyiz Dilekçesi

2. İdare Mahkemesi'nin 20.05.2004 tarih ve 2004/201 E. 2004/680 K. sayılı ilamına karşı davacı vekili tarafından şu gerekçelerle temyiz yoluna başvurulmuştur;

[1812] **İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2004/201 E.** sayılı dosyası

[1813] **İzmir 2. İdare Mahkemesin 2004/201E. sayılı dosyasında 03/03/2004 tarihinde verilen ara karar**

[1814] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 20.05.2004 tarih ve 2004/201 E-2004/680 K. sayılı kararı**.

Yerel mahkeme kararının hukuka ve kanuna aykırı olup temyizen incelenerek bozulması gerektiğini ve yine Yerel mahkemenin davanın süresi içerisinde açılmadığını gerekçe göstererek, davalarının reddetmiş olmasının hukuka aykırı olduğunu, zira davalarının süresi içerinde açıldığını ileri sürerek, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8/b maddesinde ilan planlarının onay tarihinden itibaren bir ay süre ile ilan edileceği, bir aylık ilan süresi içerisinde plana itiraz edilebileceğinin belirtildiğini, böylece askı ve ilanı yapılan imar planında herhangi bir hukuka aykırılık söz konusu ise bu aykırılığın kısa yoldan, zaman kaybına ve masrafa yol açmadan, yargıyı da meşgul etmeden idari yoldan çözülmesi ilkesinin benimsendiğini, böyle bir çözüm yolunun hem daha kısa zaman alacağını ve hem de olayın yargıya intikalinin sağlanmadan ve ayrıca masrafa neden olmadan daha hızlı bir şekilde çözüm yolu üretilmiş olacağını belirtmiştir.

Davacı vekili dilekçesinde, askı ve ilan süresi içerisinde vatandaşın yapmış bulunduğu itiraza idarenin ne tür cevap vereceğinin belli olmadığını, vatandaşın itirazının olumlu karşılanabileceği gibi olumsuz da karşılanabileceğini, vatandaşın itirazının haklı ve hukuka uygun bulunacak olursa, askı ve ilanı yapılan planın yargıya intikal etmeden çabucak çözüleceğini, ancak itirazın reddi halinde ise olayın yargıya intikal edececeğini ve meselenin çözümünün hem uzun zaman alacağını hem de yargılama masraflarının pahalı olması nedeniyle yüklü bir masraf çıkacağını belirtilmiştir. Ayrıca bugün bu tür davalarda keşif ücreti olarak 3 milyar gibi vatandaş için hayli yüksek ve hatta astronomik rakamlar tayin edildiğini, buna yüksek yargı harçları da ilave edildiğinde bu işin yargıya intikal etmesinin ne kadar pahalı olduğunun açıkça görüldüğünü belirterer, bu tür bir davanın yargılama sürecinin de en az 2 yıl sürdüğünü, bu somut durum karşısında olayın yargıya intikal etmesinin hem vatandaşlar bakımından, hem idare bakımından hem de yargılama yükü zaten fazla olan yargı bakımından olumsuzluklar içerdiğinin açıkça ortada olduğunu ifade etmiştir.

Davalı vekili beyanında, vatandaş tarafından yapılan itirazın idarece olumlu karşılanması durumunda bu işin hem daha kısa bir zamanda hem de daha az masrafla

çözüleceğini, böylece bu işten hem idarenin, hem vatandaşın hem de yargının kazançlı çıkacağını ileri belirtmiştir.

Bu nedenlerle imar planına yapılan itiraza idarece son ilan tarihini izleyen 60 gün içerisinde cevap verilmeyerek reddedilmiş sayılması ve bu tarihi izleyen 60 günlük süre içerisinde de davanın açılması gerektiğinin ileri sürülmesinin hukuka aykırı olduğunu, vatandaşın dava açma süresinin, yapılan idari başvurunun (itirazın) reddine ilişkin idari işlemin tebliğinden itibaren 60 gün olması gerektiğini, zira idarece, yapılan itirazın haklı bulunması durumunda olayın yargıya intikal etmeden hızlı ve masrafsız bir şekilde çözüleceğini, vatandaşın da bu aşamada idarenin kendine ne şekilde cevap vereceğini bilmediğinden (olumlu veya olumsuz) bu süre zarfında dava açmasının uygun olmayacağını, zira vatandaşın başvurusunun 60 günlük süre içerisinde cevaplandırılmayarak zımnen reddedildiğinin kabul edilerek bu sürenin sonundan itibaren 60 günlük süre içerisinde dava açmasının hukuken mümkün ise de davalı idarenin vatandaşa bu süre zarfında olumlu cevap vererek itirazını kabul etmesi durumunda açılan davanın konusuz kalacağından vatandaşın lüzumsuz yere masraf yapmış olacağınını, idarenin de davanın açılmasına sebebiyet vermediğinden dolayı hem yargılama giderlerinden kurtulacağını hem de vatandaşın haksız yere dava açmış olduğundan idarenin bir de vekalet ücreti hakkı kazanacağını, bu nedenle, bu süre sonunda idarenin vatandaşın itirazına olumlu cevap vermesi durumunda, vatandaşın açmış bulunduğu plan iptali davasının konusuz kalacağını ve bu yolda yapılan masrafların da boşa gitmiş olacağını beyan etmiştir.

Ayrıca, davacı vekili beyanında, olayın geliştiği yerin Türkiye'nin 3. büyük şehri konumundaki İzmir'de geçmesinin göz önünde bulundurulduğunda süre aşımına ilişkin iddianın yersiz olduğunun görüleceğini, zira Büyükşehir Belediyesi sınırları içerinde onlarca hatta yüzlerce plan yapımının, tadilatının ve bunlara yapılan itirazların söz konusu olduğunu, bu itirazların idarece toplanarak karara bağlanmasının zaman alacağından 60 günlük süre içerisinde tamamlanmaması gibi bir durumun söz konusu olamayacağından ötürü, İdarenin bu hususstaki yoğun iş yükü karşısında bütün bu itirazların ne zaman toplanıp ne zaman karara bağlayacağı ve yasal süresi içerisinde karara bağlayıp bağlayamayacağının da bilinmediğini, bu

nedenle somut olaya göre bir değerlendirme yapılarak buna göre karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Şayet olayın geçtiği yer küçük bir belediye ise yerel mahkemece ileri sürülen hususların hukuka uygun olabileceğini, ancak İzmir gibi Türkiye'nin 3. büyük şehrinde planı yapılan itirazlarda bu şekilde vatandaşın dava hakkının hukuka aykırı olarak kısıtlanmasının ve davalarının süre aşımı nedeniyle reddedilmesinin hukuka açıkça aykı olduğunu belirtmiştir.

Bu nedenle idarenin vatandaşın yapmış bulunduğu itiraza 60 günlük süre içerisinde cevap vermeyerek, itirazı zımnen reddetmiş sayılsa bile bu sürenin geçmesinden sonra davalı idare cevap vermiş ise bu cevaptan itibaren 60 günlük süre içerisinde davanın açılması gerektiği kanaatinde olduklarını belirterek, bu yönüyle yerel mahkeme kararının hukuka aykırı olduğunu, temyizen incelenerek bozulması gerektiğini beyan etmişlerdir.

3.12.3.2.3 Danıştay 6. Dairesi'nin Kararı

Alt mahkeme kararının temyiz edilmesi üzerine Danıştay 6. Dairesi aşağıdaki kararı vermiştir[1815];

"Dava İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin kararı[1816] ile kabul edilen Alsancak-Turan ve Liman Gerisi 1/5.000 ölçekli (Yeni Kent Merkezi) Nazım İmar Planının iptali istemiyle açılmış, idare mahkemesince dosyanın incelemesinden, dava konusu planın 6.8.2003-8.9.2003 tarihleri arasında bir ay süre ile ilan edildiği bu plana 14.8.2003 gününde davacı tarafından yapılan itiraza verilen 25.12.2003 günlü cevabın 23.2.2004 gününde davacıya tebliği üzerine aynı gün bu davanın açıldığı anlaşıldığından, dava konusu plana askı süresi içerisinde itirazda bulunulduğundan son ilan tarihini izleyen günden itibaren 60 gün içinde bu itiraza cevap verilmesi üzerine bu tarihi takip eden 60 gün içinde ve en son 6.1.2004 gününde açılması gereken bu davanın, yeniden dava açma süresini başlatmayan cevabın tebliği üzerine 23.2.2004 gününde açılmış olması nedeniyle süreaşımı yönünden reddine karar verilmiş, bu karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir." "…bozma istemi

[1815] **Danıştay 6. Dairesi'nin 04.04.2006 tarih ve 2004/6027 E.2006/1605 K. Sayılı kararı**.
[1816] İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 7.7.2003 günlü 5.82 (81) sayılı kararı

yerinde görülmeyerek anılan mahkeme kararının onanmasına… oybirliği ile karar verildi" denilmiştir.

3.12.3.3 İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2006/1032 E. Sayılı Dosyasının İncelenmesi

Bu kapsam içinde sayılabilecek ve davacı olarak İzmir Valiliği'nin taraf olduğu dava ile ilgili dosyas[1817] da somut inceleme dosyamız ile aynı içerikteki bir dosya olmasına ve aynı bilirkişi heyetinin de gelmiş olması nazara alınarak ve yukarıda belirtilen 2006/1032 E. sayılı dava dosyasının fotokopisine ulaşabildiğimizden dolayı somut inceleme anlamında yapacağımız incelemenin diğer dosyayı da kapsayacağından hareket ederek bu manada bir sınırlama yapmış bulunmaktayız.

İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı'nın iptali istemiyle daha önce açılan davalar mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermeden ret kararı ile sonuçlanmıştır[1818]. Ancak aynı İdare Mahkemesi, yine aynı Nazım imar planın iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulması için açılan davada, yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir[1819].

Bu dosyanın safahatının incelenmesinde aşağıdaki hususlar ortaya çıkmaktadır:

Davacılar, 28.04.2006 tarihinde İzmir Konak ilçesi, Halkapınar Mahallesi, 290 pafta, 1443 ada, 42 parseli kapsayan ve İBŞB Meclisi'nin 07.07.2003 gün ve 05-82 sayılı kararı ile uygun görülüp onanan 1/5.000 ölçekli İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanan 1/1.000 ölçekli Alsancak limanı arkası ve Salhane Bölgesi, Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı konak Belediye Meclisi'nin 05.11.2004 tarih ve 4845-5388 sayılı kararı ile uygun bulunup İBŞB Meclisi'nin 18.02.2005 tarihi 05-136 sayılı ve 12.09.2005 tarih, 09-82 sayılı kararı

[1817] **İzmir 4. İdare Mahkemesi'nin 2006775 E.** sayılı dosyası.
[1818] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E./ 2004/1085 K. ve 2004/201 E./ 2004/680 K**. sayılı ilamları ile reddedilmiş ve **Danıştay 6. Dairesi'nin 4.4.2006 tarih ve 2004/6027 E.2006/1605 K.** sayılı kararları ile onanmıştır.
[1819] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 28.02.2007 tarih ve 2006/1032 E.** sayılı kararı.

ile onanan Nazım İmar Planı ve uygulama imar planının iptaline ve yürütmeyi durdurma kararı talebi ile dava açmışlardır.

Davalı İBŞB, 18.07.2006 tarihinde davaya karşı 1. savunmasını vermiştir. Yukarıda incelenen cevaplardaki benzer cevaplar, burada da verilmiş olduğundan ilgil bölüme ubarada atıf yapmakla yetiniyoruz.

Davacı, 04.10.2006 tarihinde cevaba karşı cevaplarını sunmuş ve ardından da Mahkeme, 10.11.2006 tarihinde verdiği kararla 21.12.2006 gününü keşif uygulaması için belirlemiştir.

3.12.3.3.1 Yürütmenin Durdurulması Kararı ile Bu Karara Dayanak Teşkil Eden Bilirkişi Raporunun İncelenmesi

Yapılan keşif sonucunda Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim üyelerinden Prof. Dr. Betül Şengezer, Doç. Dr. Ercan Koç ve Doç. Dr. Ali Kılıç'tan oluşan bilirkişi heyetince düzenlenen 21.02.2007 tarihli, bilirkişi raporu, öncelikle konu hakkındaki safahatı kronolojik olarak belirlemiştir:

"07.07.2003 tarihli İzmir Büyükşehir belediyesi 05/82 nolu meclis kararı ile Turan mahallesinden başlayarak Salhane ve bölgesi ve Alsancak gerisini kapsayan Alana ilişikin 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı ve raporu oyçokluğuyla kabul edilmiştir.

Öneri planda dikkate alınması nedeniyle 07.03.2003 tt 1/5.000 ölçekli NIP'in revize edilme gereği doğmuştur. Yapılan değişiklikler ile 18.02.2005 tarihli meclis kararı ile 1/5.000 ölçekli Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planının oybirliği ile Kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu değişiklikler gereksinim ve taleplere bağlı çözümler olup önemli yoğunluk arttırımının söz konusu olmadığı hatta küçük oranada yoğunluk düşmesinin söz konusu olduğu görülmektedir".

Tablo 3.3. 07. 07. 2003 tt Ölçekli NIP ve 18. 02. 2005 tt 1/5.000 Ölçekli NIP [1820]

07.07.2003 tt ölçekli NIP	18.02.2005 tt 1/5.000 Ölçekli NIP
4 parselde Turizm ve ticaret alanında	TAKS:035 VE KAKS:3,5
12 m'lik yol	17 m'ye çıkarılması
Resmi Tesis alanlarında	TAKS 0,50 VE 0,35 olarak belirlendi
Bayraklı Tepe Kule – Liman Gerisi yeşil aksı	MİA'ya dönüştürülmesi
Adliye Sarayı Arkası Yönetim merkezinin bir kısmı	MİA'ya dönüştürülmesi (TAKS 0,30-3,5)
Mersinli mahallesi – Resmi tesis alanı	Eğitim tesis alanı
20 m'lik yol tescilli yapı nedeniyle	Doğuya kaydırılması
10 m'lik yolun	17 m'ye çıkarılması
Eski elektrik fabrikası	Trafo merkezi olarak düzenlenmesi
Turizm konut alanı	Yeşil alan

18.02.2005 tarihinde onaylanan planda notların genelde uygulamada sorun yarattığı ve kent merkezi olarak belirlenen fonksiyonların onaylı planın TAKS ve KAKS değerleri ile gerçekleştirilememesi gerekçeleri ile yeni bir revizyon daha yapılmış olduğunu ve bu planın 13.03.2006 tarihinde oy çokluğu ile kabul edildiğinin tespitini yapan heyete göre :

"söz konusu bu planın ana kararlar itibariyle kamu yararına, imar mevzuatına ve şehircilik ve planlama ilkelerine aykırı olduğu İzmir 4. İdare mahkemesinin 2006/775 sayılı dava dosyasındaki bilirkişi incelemelerinde tespit edilmiştir".

[1820] **İzmir 2.İdare Mahkemesinin 2006/1032 E**. sayılı dosayası ile **İzmir 4.İdare mahkemesinin 2006/775 E**. sayılı dosayalarına gelen bilirkişi heyetinin raporundan alınmıştır.

Bilirkişi heyeti, öncelikle konunun planlama hiyerarşisi içinde ele alınması zorunluluğu çerçevesi içinde konuyu ele alarak 1/5.000 ölçekli nazım plan tekniği üzerinde de durarak genel anlamda planlama ilke ve teknikleri ve dava konusu planın bu bağlamda genel değerlendirmesini yapmıştır[1821].

Heyet ikinci bölümde "1/5.000 ölçekli Nazım Plan İçeriği" açından, üçüncü bölümde ise "1/5.000 ölçekli Nazım İmar Plan Tekniği" açısından konuyu incelemiştir.

Planın zayıf noktalarından birisi olan donatı standardı açısından da mesele incelemeye alan heyet bu incelemeyi yaparken 07.07.2003 tt 1/5.000 ölçekli NİP ile 18.02.2005 tt 1/5.000 ölçekli NİP ve 13.03.2006 tt 1/5.000 ölçekli NİP arasında karşılaştırmalı bir inceleme yapılarak yapı yoğunluklarının ve donatı alanlarının değerlendirilmesi haricinde ayrıca toplam inşaat alanı ve nüfus artışları da bu manada karşılaştırılmalı olarak dördüncü bölümde incelemesini yapmıştır.

[1821] Çalışma içinde incelenen ve İdari Yargı süzgeci içinden geçmiş olan projeler içinde bilirkişi incelemesi ciddiyeti noktasında bir farklılık arz eden bu raporun İdari Yargı'ya olan güveni arttırması noktasında ayrı bir değerlendirme konusu yapmış bulunuyoruz. Örneğin Olimpiyat Evleri Projesi, Konak Alt Geçit Projesi, Konak Meydan Projesi, Balçova Tesco Kipa Projesi, Kordonyolu Projesi, Dünya Ticaret Merkezi Projesi davalarında verilen bilirkişi raporlarındaki yaklaşım, içerik ve dava konusu içinde uzmanlığını tarafsız olarak dosyaya yansıtma noktasında biraz daha üst düzey gördüğümüz bu raporun böylesine kapsamlı bir dosyada söz konusu olması, İdari Yargı denetimi noktasında önemli bir gelişme olmuştur. Davanın valilik tarafından açılmasının bu manada bir tesirin olup olmadığının incelenmesi tezmiz kapsamını aşacak bir ayrıntıdır.

Tablo 3.4. Dava Konusu Planda Toplam İnşaat Alanı ve Nüfus Artışları[1822]

Yol ve Refüj	1751231							
Nüfus (25 m²)		TABAN	İNŞAAT	TABAN	İNŞAAT	TABAN	İNŞAAT	51239
Nüfus (20 m²)	Alanı (m²)	ALANI	248760 ALANI	ALANI	244127 ALANI	ALANI	293366 ALANI	FARK
					305158		369207	64049
1-57 toplam inş.alanı	1499894	483043,7	5033924	460768,6	4922548	661588,7	6142245	1219697
58	7500	3750	18750	3750	18750	3750	18750	0
59	9000	2700	5400	2700	5400	2700	5400	0
60	4000	1200	2400	1200	2400	1200	2400	0
61	4000	1200	2400	1200	2400	1200	2400	0
62	17500	5250	10500	5250	10500	5250	10500	0
63	17500	8750	61250	8750	61250	8750	52500	-8750
64	7500	3750	22500	3750	22500	0	7500	-15000
65	8000	4000	24000	4000	24000	4000	24000	0
66-yonetim	8000	1600	2400	4000	24000	4000	24000	0
67-yonetim	40000	12000	120000	12000	120000	12000	120000	0
68-yonetim	75000	45000	225000	45000	225000	45000	225000	0
69-yonetim	33750	1687,5	3375	1687,5	3375	1687,5	3375	0
70	10000	3000	35000	3000	35000	4500	45000	10000
71-yonetim	12500	3750	37500	3750	37500	3750	37500	0
73-yonetim	20000	6000	20000	6000	20000	6000	20000	0
74-BHA	25000	7500	75000	7500	75000	7500	75000	0
76-yonetim	5625	1687,5	3937,5	1687,5	3937,5	1687,5	3937,5	0
77-yonetim	16000	4800	16000	4800	16000	4800	16000	0
78-OPA	10000	0	0	0	0	5000	15000	15000
79-OPA	20000	0	0	0	0	10000	30000	30000
80-OPA	110000	55000	165000	55000	165000	55000	165000	0
81	40000	20000	100000	20000	100000	20000	100000	0
85	2000	600	1200	600	1200	600	1200	0
87	3000	900	10500	900	10500	1800	10500	0
Emsale Konu Toplam Alan	2005769	677168,7	6218993	657293,6	6103163	868013,7	7384148	1280985
İstasyon	250000							
Yeşil Alan	345000							
Kişi Başına Düşen Yeşil Alan			1,39		1,41		1,17	
Kültür+Eğitim	148000				0,00		0,00	
Kişi Başına Düşen Kültür ve Eğitim Alan			0,59		0,61		0,50	
Yol Hariç Toplam Alan	2748769							
Toplam Planlama Alanı	4500000							

[1822] **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2006/1032 E**. Sayılı Dosyasına sunulan bilirkişi raporundan alınmıştır.

Bilirkişi heyeti, “Planın Uygulanması- Kentsel Eylem Alanları” başlığı altında gerek dava konusu planın gerekse dava konusu plandan sonra hazırlanan planın mekanı sağlıklı ve estetik bir şekilde yönlendirmede yetersiz kalıp kalmadığını ve plan notunu, planlama teknikleri içinde kullanılıp kullanılmadığını ve kişi mülkiyetine tesirinin de analizini de yapmıştır.

Heyet ayrıca , “Plan Esnekliği” kavramının dava konusu plana yansımasını, ve zemin koşullarının dikkate alınıp alınmadığını da raporlarının ilgili bölümlerinde incelemişlerdir.

Bilirkişi heyeti “Planlamada Yeni Yaklaşımlar” başlığı altında planlamanın günümüzde yaşadığı değişim sürecinde genel itibariyle dünyada da büyük sancılar yaşadığını ve halihazır problemlerle karşılaşılmakla birlikte, bazı gelişmiş ve planlama kültürü açısından evrimini sağlamış ülkelerde sürecin sağlıklı bir yapıya kavuşturulduğunun altını çizmiş ancak ülkemizde amaçlanan noktanın ve uygulama biçimlerinin bu örneklerden farklılaştığı ve bilimsel ve akılcı yollardan uzaklaşıldığı tespitini yaparak bu manadaki farklılaşmayı bir tablo çerçevesi içinde izlemiş ve Mahkeme dosyasına bu hususları sunmuşlardır.

Heyet ayrıca **“**Planlamada uzlaşı ve telafi mekanizmaları”, “paylaşım, güven, kişi mülkiyetinin korunması” ve “Yaşam kalitesinin arttırılması”, “tasarım kalitesinin arttırılması” anlamında da incelemeler ve tespitler yapmıştır. Bilirkişi heyeti bu tespitlerinden sonra sonuç ve değerlendirme kısmını rapor sonucunda somutlaştırmıştır.

Bilirkişi heyetine göre ; 1/5.000 ölçekli planda yoğunlukların verilmesi gerekirken, Uygulama İmar Planı gibi yapılaşma emsallerinin verilmesi nazım imar planının yasal tanımında olmakla birlikte planlama tekniği ve şehircilik ilkeleri açısından örtüşmemektedir. İçerik itibariyle, dava konusu 1/1.000 ölçekli UIR (uygulama imar revizyon) planının, 1/5.000 ölçekli NIP’nın (Nazım İmar Planı) aynısı olması sebebi ile rapordaki açıklamaların dava konusu 18.02.2005 tt ve 12.09.2005 tt 1/1.000 ölçekli Uygulama Revizyon İmar Planı içinde geçerli olduğunu

ifade eden heyet raporun sonucunun somutlaştırmasını madde başlıkları altında özetlemişlerdir.

1-Heyete göre dava konusu NIP Planının raporu olmadığı gibi, bu planın ilk aşamasını teşkil eden 7.03.2003 ‘ tt’li plan raporunun da planlama teknikleri gereği olan bilgi ve verileri kapsamadığı, bir plan çalışması için yeterli bir belge niteliği taşımamaktadır.

2-Dava konusu planda uygulamaya yönelik olarak alt bölgeler (kentsel eylem alanları /plan uygulama alanları) belirlenmiş olmakla birlikte iki açıdan zafiyet ile karşılaşıldığının altını çizen heyete göre ; bunlardan birincisi, plan bütününde donatı standartlarının eksik olması alt bölgelerde sağlıklı çözümlemelerin önündeki en önemli engeldir. İkincisi ise alan özelliklerinin belirlenerek farklı özellikteki alanlara göre farklı uygulama yol haritalarının –plan notlarının- oluşturulamamış olması yine planın teknik açıdan yetersiz olmasına yol açmıştır. Heyete göre; kabaca mevcut yapıların durumu, parsel büyüklükleri, ada bazında doluluk boşluk analizleri yapılmamış olduğundan, uygulamada çıkacak sorunlar öngörülememiş, buda planın uygulanabilirlik ilkesini zedelemiştir. Özellikle dava konusu parselde olduğu gibi parselin tamamının donatı alanına ayrıldığı durumlarda donatı alanlarının kamu eline geçmesinde büyük problemler oluşacak olmasının altını çizen heyete göre ; bu donatıların kamu eline geçmesi gecikecektir. Heyet bu bağlamda imar parsellerindeki yapılaşmalar ile birlikte donatı alanlarının kamu eline eşzamanlı geçmemesi durmunun sağlıksız bir mekansal örüntüyle birlikte sorunları da beraberinde getireceğini hatırlatmıştır. Heyetinde belirttiği gibi gerçekten de süreç içinde bu donatı alanlarının kamulaştırma bedellerine dayalı olarak kamuya maliyeti artacak ve kamu zararına yönelik bir tablo ortaya çıkacaktır. Dava konusu taşınmaza ilişkin plan notu da bu teknik yetersizliğin bir göstergesidir[1823].

[1823] KUBAN, Doğan, “İzmir liman Bölgesi İçin kentsel tasarım Uluslar arası Fikir Yarışması**” Ege Mimarlık Dergisi** Sayı 40-41 (2001-4 / 2002-1) s.59 da Jüri Başkanı olan Kuban’ın “Yapı” dergisininin 242.sayısında yeralmış yazısının kendi oluruyla yayınlandığı bu yazıda bilirkişi raporunda yer alan ve mahkeme kararı ile sabit olan noktalar üzerinde hiç durmamış ve ayrıca 1/25.000lik planın yok sayıldığı bir ortamda üst ölçek olmadan bu manada bölgesel plan için fikir yarışması açılmasının mahzurunuda görmemiştir. Ayrıca bizim için siyasi dönemsellik adınada ilginç veri olan bu yazıda şu tespitler yapılmıştır : “*Yarışma açılmadan önce İzmir’in geleceğini tarihe bağlayan ve Akdeniz’deki konumunu açıklamaya çalışan uluslararası bir seminer yapılmıştı. 21.yüzyıl*

Heyetin sonuç kısmındaki bu tespitine ek açıklama olarak şu hususu belirtmek isteriz ki ; özellikle Anayasa Mahkemesinin İmar Kanunun 13.maddesini iptal[1824] etmiş olmasına rağmen uygulamada yine aynı şekilde kamulaştırma ve dolayısıyle mülkiyet üzerindeki muğlak durum yine devam etmektedir. AYM'nin bu kararına rağmen yasama iptal edilen İmar Kanunun 13.maddesinin yerine bir kanuni düzenleme yapmamıştır. Uygulmada ortaya çıkan bu boşluğun yargı kararı ile doldurulması anlamında açılan davalarda ise İdare Mahkemeleri ve Danıştay oluşan planlarda kaos yaratmamak adına vatandaş lehine karar vermemektedirler[1825]. Oysaki Anayasa Mahkemesi planlarda doğabilecek kaosu bilmiş olmasına rağmen bu kararı vermiştir çünkü bu tür uygulama ile "mülkiyet hakkına getirilen sınırlama , malikin taşınmaz üzerindeki tasarruf hakkını belirsiz süre için kullanılmaz hale getirerek bir hukuk devleti içinde kişinin hak ve özgürlükleri ile kamu yararı arasında bulunması gereken dengenin bozulmasına yol açarak hukuk güvenliğini yok etmektedir". İdare Mahkemeleri ve Danıştay ise plan yapımında hiçbir dahli olmayan ve kamusal düzenleme ile doğan halihazır imar planlarında yapılaşma hakkı elde eden maliklerle, planda sosyal donatı alanında kalan malikler arasında bu manada bir ayrım yapmakta ve ne zaman kamulmaştırılacağı belli olmayan bir sistemde bu malikler plan içinde ki diğer malikler gibi eşit olarak mülkiylet hakkından yararlanamamaktadırlar. Sistemin bu şekilde yürüdüğü gerçeğini bilen idarenin planlamada bu manada dikkat göstermemesi uygulamada başarasızlık ve haksızlık nedeni olacaktır.

İzmir'ini bir Akdeniz metropolü yapmak ve ona uygun bir imge yaratmak bir temel sorun olarak vurgulanmıştı. Bu İzmir için bir sıçrama anlamına geliyordu. Tarihi derin, konumu olağanüstü fakat zengin bir kasaba psikolojisine sığınmış bir toplum. Her şeyi kendi sınırları içinde çözmeye alışmış, "bana dokunmaya bin yaşasın" diyen, rahatına düşkün fazla değişiklik istemeyen bir ruh hali. Ege'nin güneşi altında yer yer sevimli ama bir mimari imge iddiası olmayan bir çevre. Sonra bazı köklü müdahaleler. Özfatura ve kıyıyı taş tepeleriyle doldurup üzerine karayolu yapıp kentin kıyısını yutmak isteyen bir yağma iradesi tezahürü. Sonra bir Piriştina ile gelen bu ve dolguyu bir yeşile çevirme iradesi. Sonra yarım yüz yıldır yapılmayan bir iyileştirme. Meles Çayı'nın ve diğer derelerin taşıdığı pisliği ortadan kaldıran uygulamalar. Gelişen bir çevre bilinci. Bir Akdeniz metropolü olmaya ve ona uygun bir imge yaratmaya çalışan küçük hareketler. Ve bunların sonucu olarak Bayraklı-Turan'la Alsancak arasında açılan yarışma. Buraya kadar son bir iki yıl Türkiye Belediye etkinlikleri tarihinde yeni bir aydınlanma hareketi idi. Yarışma alanı, İzmir'in eski sanayi alanı ve bir çöküntü bölgesidir. İçinde son yıllarda yapılan birkaç yeni bina var".

[1824] **Anayasa Mahkemesinin 29.12.1999 tarih ve Esas 1999/33 Karar 1999/51. İptal kararı** Resmi gazetenin 29.06.2000 tarih ve 29094 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

[1825] **İzmir 2.İdare Mahkemesinin 2006/274 E ve 2007/389 sayılı ve 14.03.2007 tarihli** kararında görüldüğü üzere bu manada içtihat değişikliği söz konusu değildir ve aslında Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği İmar Kanunun 13.maddesi fiilen yürürlüktedir. Burada enteresan olan nokta Anayasa Mahkemesinin üst mahkeme olarak verdiği iptal kararını İdar Mahkemeleri ve Danıştay bir manada kabul etmemekte ve başka gerekçe ile bu fiili durumu sürdürmektedir ki Hukuk Devleti içinde bu durumun izahı bize göre mümkün değildir.

3-Heyete göre ; raporlarının planın uygulanması-Kentsel eylem alanları başlıklı 6. maddesinde hesaplamalar ile ortaya konduğu gibi 500 m² büyüklüğündeki dava konusu parselin yapılaşması mümkün olamamaktadır. Buna karşın 18.02.2005 tt dava konusu plandan sonra onaylanmış olan 13.03.2006 tt 1/5.000 ölçekli NIP'ında da ilave edilen madde ile sorunun tam olarak giderilemediği ve planlamanın sağlıklı ve estetik mekanlar oluşturmasını engelleyici belirsizlikleri taşıdığı yapılan irdelemelerle ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, 13.03.2006.tt 1/5.000 ölçekli planın ana kararlar itibariyle kamu yararına, imar mevzuatına ve şehircilik ve planlama ilkelerine aykırı olduğu İzmir 4. İdare Mahkemesinin 2006/775 sayılı dava dosyasındaki bilirkişi incelemelerinde tespit edilmiş olduğunun altını çizen heyete göre ; gerek dava konusu planın, gerekse dava konusu plandan sonra hazırlanan planın mekanı estetik ve sağlıklı bir şekilde yönlendirmede yetersiz kaldığı ve plan notunun planlama teknikleri yeterince kullanılmadan oluşturulmuş olduğu, kişi mülkiyetini zedeleyici, planın uygulamasını engelleyen bir planlama kararıdır.

4-Bilirkişi heyetine göre; sağlıklı ve güvenli mekanların oluşturulabilmesi, planlama çalışmalarının sağlıklı ve bilimsel gereklere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına bağlıdır ama ülkemizde, planlama çalışmalarındaki denetim eksikliği ve yetersizliği, planları sağlıklı mkean oluşturma yerine rant oluşturma aracına dönüşmüştür. Bu nedenle, raporlarında ayrıntılı olarak yapılan irdelemelerin sonucunda dava konusu planın kamu yararına, şehircilik ve planlama ilkelerine ve de tekniklerine uygun olmadığı kanısına varıldığını belirten heyet bu manada ki incelemelerini neticelendirmişlerdir.

3.12.3.3.2 Yürütmenin Durdurulması Kararı

Bu bilirkişi raporunun ardından İzmir 2. İdare Mahkemesi, 28.02.2007 tarihli kararı ile 1/1.000 ölçekli Alsancak Limanı Arkası ve Çevresi Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planı'nın yürütülmesinin durdurulmasına[1826] şu gerekçelerle karar

[1826] TOPAL, Hasan, "İzmir liman Bölgesi İçin kentsel tasarım Uluslar arası Fikir Yarışması" **Ege Mimarlık Dergisi** Sayı 40-41 (2001-4 / 2002-1) s.59 da Hasan Topal Yarışma raportörü olarak tıpkı Kuban gibi 1/25.000'lik planın yenisi yerine konmadan bir gecede yok edildiği ve yine en önce bu üst ölçek planı yapma sorunluluğu var iken bölgesel bir alan için hazırlanacak planı kamuoyuna kabul ettirmek adına yapılan Fikir Yarışması tanıtımı adına kalem aldığı yazısında ne bilirkişi raporunun ve

vermiştir; *"..dava konusu planın uygulanabilirliği konusunda yeterli saptamanın yapılmadığı ve bu nedenle planlama tekniklerine uygun olmadığı, bu son nazım imar planının plan raporunun bulunmadığı, bu bölgede 1/25.000 plan öncesi bu tür bir planlamasının yapılmasının planlama tekniklerine uygun olmadığı, donatı standartları açısından yapılan değerlendirmede kişi başına düşen standart sosyal donatı alanının olması gerekenin beşte birinin altında olduğu, ayrıca dava konusu planda uygulamaya yönelik alt bölgeler belirlenmiş olmakla birlikte plan bütününde donatı standartlarının eksik olmasının alt bölgelerde sağlıklı çözümlemelerin yapılmasına engel olduğu. Yine alan özelliklerinin belirlenerek farklı özellikteki alanlara göre farklı uygulama yol haritalarının oluşturulamamış olmasının da planın teknik açıdan yetersiz olmasına yol açtığı, kişi mülkiyetini zedeleyici, planın uygulanmasını engelleyici nitelikte olduğu, son olarak da planlamada zemin koşullarının da dikkate alınmadığı belirtilerek, dava konusu planların şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına uygun olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.*

Bu durumda dava dosyasında yer alan bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporunda yer verilen görüşlerin birlikte değerlendirilmesinden, dava konusu 1/5.000 ölçekli yeni kent merkezi nazım imar planı ile 1/1.000 ölçekli Alsancak Limanı Arkası ve

---

ne de mahkeme kararının tespit ettiği olumsuz durumların altını çizmemiş ve kendi perspektifinden projeyi şöyle tanıtmıştır *: "İzmir kenti bütününde önemli bir konuma sahip, Liman Bölgesi ve Bayraklı-Turan kıyı kesimini de içeren, yarışmanın konusu olan alanın kentsel mekan ve mimari karekterinin geliştirilmesi, körferin odak alanı olarak tanımlanabilecek bu bölgenin gelecek on yıllar içinde çağdaş bir imaj kazanabilmesi ve kent merkezinin yeniden tanımlanabilmesi bağlamında önemli bir sorun alanı olduğu bilinmektedir.*

Günümüz kentleşme politikaları, normal koşullarda yüz yıllar içinde oluşan büyük bir kent parçasını, daha kısa bir süreçte ve tasarlayarak-planlayarak gerçekleştirmeye dönüktür. Bu anlamda İzmir Liman Bölgesi yarışması yeni bir kentin oluşmasının başlangıç noktası sayılmalıdır. Tarihsel ve düşünsel boyutları etkin olan bir kent anlayışı, kent mekanının bilimsel ve demokratik tartışma ortamı içinde şekillenmesini önermektedir. Yine temel sorunlardan biri de kentin yaşam kalitesinin yükseltilmesinin yanı sıra tarihsel geçmişini reddetmeyen çağdaş imajının yaratılabilmesidir.

Anadolu'nun batısında ve Akdeniz'in doğusunda geçmişinde var olan nitelikleriyle öne çıkan İzmir'de kentin dokusunda bir cerrah titizliği ve hassaslığı ile yapılacak müdahalelerin temel bir sıtratejiye dayanması, üzerinde uzlaşılmış bir kamusal çerçevenin sınırları içinde uzun vadeli politika ve kararların belirlenmesi, hedef olmak zorundadır. Kente bu anlamda yeniden bir ruh kazandırılması, güçlü ve ortak bir imaj oluşturulması "kent ve kentli" hissi yaratılması ve sürdürülebilir bir kentsel gelişmeyi süreç olarak önermesi yarışma içeriğidir".

Hasan Topal'ın benzetme mantığı içinde eğer ana gövde 1/25.000'lik bazında tüm İzmir ili ise bu duruma göre neşter vurulacak alan olan Alsancak-Bayraklı-Turan ise cerrahi müdaheleye ihtiyaç duyan organdır. Eğer 1/25.000'lik bu süreç içinde yerine yenisi konmadan yok sayılıyorsa o zaman bu neşter olmayan bir gövde içinde hangi var olan organa vurulacaktır. Bu neşter operasyonu bize göre bu benzetme mantığı içinde sanal bir neşterdir zira ortada bir ana gövde yoktur ki neşter vurulacak hasta organ olsun.

Çevresi Yeni Kent Merkezi Revizyon İmar Planının, imar mevzuatına, şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına uygun olmadığı sonucuna varıldığından, söz konusu planda hukuka uygunluk bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, açıkça hukuka aykırı bulunan ve uygulanması halinde telafisi güç zararlar doğuracak nitelikte bulunan dava konusu işlemin 2577 sayılı Kanunun 27/2 maddesi uyarınca ve teminat alınmaksızın dava sonuçlanıncaya kadar yürütmenin durdurulmasına…"[1827]

3.12.4 Sonuç

İzmir ilinin 1/25.000 lik üst ölçek planın ortadan kalkış şeklinin ve bu kalkış şekline İzmir Büyükşehir Belediyesinin adeta yardımcı olması veya en azından karşı çıkmamasının daha çok uzun yıllar tartışılacağı bir ortamda meslek odalarının ve bir kısım sivil insiyatifin de en azından her şey olup bittikten sonra bu "kaos" ortamında üst ölçek planın her şeyden öncelikli olarak hazırlanması noktasında talepsiz kalması sonucu dönemin Büyükşehir yönetimi adeta kent içinde istediği yerde "ne isterse yapabilir konuma" gelmiştir.

Üst ölçek plan yok iken ve bunun hazırlanması anlamında ciddi bir çalışma da yok iken Büyükşehir Belediyesi Alsancak-Bayraklı-Turan gibi kent içinde özel bir alana ve bölge halkının bilinen ve meşhur olan bir emsal arttırma talebi bile olmadan bir gece içinde 1/5.000 lik ile ve 1/25.000 lik yok sayılarak ve yenisini beklemeden 4-4.5 emsal gibi rakama getirerek bir rant dönüşümü meydana getirmiştir.

Kendi mensubu olduğu partinin İl Başkanın dik duruşundan[1828] başka bir ciddi tepkinin olmadığı bir ortam içinde bu proje sanki büyük bir ufuk ve vizyon hareketi gibi gösterilmeye çalışılmıştır.

[1827] Karar oy birliği ile verilmiş olup karar tarihi 28.02.2007 dir.

[1828] **"Yeni İzmir'de Rant İddiaları",** Yenigün 23.03.2006. başlıklı gazete haberinde görüldüğü üzere CHP il başkanı kendi partisine mensup Büyükşehir Belediyesi Başkanın ve yönetiminin ve bir manada meclis üyelerinin meydana getirdiği bu rant kuşkulu oluşuma karşı durarak bir takım holdinglerin burada arsa spekülasyonu yaptığı iddialarını sırlamış ve konu hakkında duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir ki bu davranış bir manada siyasi denetim mekanizması olarak takdirle karşılanmıştır.Aynı hasasiyeti veya en azından bilimsel kuşkuyu meslek odaları ve bir kısım sivil insiyatif göstermemiştir. Mahkeme kararı ile iptal edilen ve ilgili dosyasında görüldüğü üzere bir çok olumsuz durumu bünyesinde barındıran ve gerçek anlamda bir sürü eksikliği bulunan bu palanı takdim ve kamuoyuna

Bu süreç içinde konu hakkındaki şüphe sadece yönetimin mensubu bulunduğu İl başkanı tarafından değil neredeyse tüm kamuoyunca sorgulanır hale gelen bu projenin karşısına çıkan davacılardan birisinin İzmir Valiliği olması geçen dönemki Konak Alt Geçit Projesi , Olimpiyat Evleri Projesi ve Konak Meydan Projesinde sözkonusu olan iptal davalarındaki gibi "ağır işleyen" ve "tartışmalı bilirkişi raporlarına dayanan İdari Yargı uygulamasının" bu sefer "hızlı ve tarafsız ve Büyükşehir yönetimini tutmayan" bir olgunlukta olmasının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi gereğini hissettirmektedir. Tez hacmimizin bu manada büyümemesi adına ve konunun gerçekten karşılaştırmalı olarak incelenmesinin yapılmasının çok ciddi bir zaman ve arşiv çalışması gerektirmesi ve kendi alanı içinde özel bir durum arzetmesi nedeniyle bu mandaki sorunun sorulması manasıyla iktifa edilmiştir. Konu hakkında gelecek bilimsel çalışmalar kuşkusuz meseleyi etraflıca inceleyecek ve bu manada bilim hayatına katkı yapacaklardır.

---

kabul ettirme manasındaki fikir yarışmasının tanıtımını yapan bve Ege Mimarlık Dergisinde yayınlanan yazıda Jüri üyesi olan Hindistan'lı mimar Romi Khosla'nın şu ifadesine yer verilmiştir *: "Yarışma sonuçlarının açıklanmasıyla İzmir'in kaderi/geleceği belirsizleşecektir. Yöneticiler İzmir için geleceğin Avrupasında bölgesel bir rolü mü yoksa kentin değişmesinden çekinen körfez kıyısındaki bu alanı yalnızca bir spekülasyon ve dünün İzmir'i ile bağlantılı bir gayrimenkul fırsatı olarak gören tutucu sesleri mi dinleyecek?"*. CHP İL Başkanının bile açıkça ifade ettiği spekülasyon konusunun jüri üyesince daha en baştan önününün kesilmesi gerçekten ilginç bir savunma tarzıdır. Jüri üyesinin planın tasarlanması ile planın uygulanması arasındaki farkı görebilecek kadar İzmir ili içinde kalıp kalmadığını bilmiyoruz ama bu tür ifade tarzı bizi 1938'lere götürmüş ve özellikle Arif Argun'un eleştirilerini hatırlatmıştır.

Özellikle yukarıda atıf yaptığımız basın haberlerinin yer aldığı dönemde dahi, plan için tek bir olumsuz görüş yazısının bile Mimarlar Odasının yayın organı olan Ege mimarlıkta yer almamasıda ilginç bir durum tezühürü olarak görülmekte ve durum bizim tarafımızdan yaşanan "sıkı işbirliğinin" doğal uzantısı olarak görülmektedir.

SONUÇ

Siyasi, İdari ve kamuoyu denetiminin ülkemiz şartları içinde bulunduğu durum, çalışmada İzmir kent sınırları içerisinde yer alan on üç proje kapsamında ele alınmıştır. Buradaki tespitlerin esasen tüm ülke bazında geçerli olduğu şeklen bile yapılabilecek bir çıkarım olduğu için bu noktada elimizde kalan tek ve en somut denetim mekanizması olan İdari Yargı konusunun ülkemiz şartları içinde daha bir özel düzenleme ile ele alınması gerektiği çalışma bütününde örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. İdarenin daha etkin denetlenmesini sağlayacak İdari Yargı reformunu, dayandığı iktidarının meclisteki oy çokluğunu kullanarak, yasama anlamında bir kanunlaştırma ile yapabilme imkanı olan idarenin (bir manada hükümetin), kendisinin denetlenmesi anlamındaki bu işlemi, hiçbir zaman istemeyeceği ve yapmayacağı ülke şartlarının normal bir sonucudur. Bu noktada iç hukuktaki adalet duygusunu sarsacak kararların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınması ve oradan alınacak tazminat kararlarının tüm ülke bazında toplanan vergilerden karşılanması sistemine verilen tepkinin toplumsal anlamdaki infiali iyi işlenebilir ve bu toplumsal istek sonucu bu manada rücu sistemi getirtilebilirse, sonuç itibariyle doğal olarak İdari Yargı konusunun bütün olarak ele alınması ve mutlak iyileştirilmesi arayışları başlayacaktır.

Böyle bir toplumsal infial ve arayış çizgisinin oluşabilmesi için öncelikle konusunda uzman avukatların konuyu uluslararası mahkemeye taşımalarındaki başarı faktörü gerekli olacaktır. Ortaya çıkan ciddi tazminatlar sonucu yine bu avukatların konuyu kamuoyuna taşımaları sonucu, toplumda bu manada infial oluşacak ve sonuçta toplum, sorumlu olanlara rücu edilmesi sistemi için yürütmeyi ve yasamayı zorlayacaktır. Yani mesleğinde uzman olan ve uluslararası hukukta kendi dilekçesinin ve savunduğu meselenin ağırlığını hissettiren avukatlar, bir manada sistemin değişmesine neden olacaklardır. Bunun için baroların bu noktada meslek içi eğitim seferberliği başlatmaları ve mutlaka stajyer eğitimi sürecinde konuyu bir yüksek lisans seviyesinde ele almaları, meslek odası olarak belki de toplumsal değişim ve dönüşüm noktasında yapacağı en kalıcı hizmet olacaktır.

Atatürk'ün milliyetçilik çizgisi içinde bir çıta olarak öngördüğü "muasır medeniyet seviyesi" kriterinin en iyi ve en az siyasi yansıması olan nokta yargılama konusudur. Genel sonuç başlığı altına özel örnekleri sıralamak istememekle beraber gazete haberlerine[1829]konu olmuş ve toplumda "küçük Emrah" olarak bilenen kişiye karşı husumet noktasında Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava açan Ebru Çolak'ın kazandığı ve basında "Geciken Adalete Ceza" başlığı altında verilen haberde ifade edildiği üzere şarkıcı Emrah'ın "babalık davası", Türkiye'yi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde mahkûm ettirmiştir. Haberde özet olarak; 1991'de doğan Tayfun Engin'in, "Emrah'ın çocuğu" olduğunu belirten Ebru Çolak'ın, 1992'den 2001'e kadar konuyla ilgili mücadele verdiği ve bu uzun süren yargı sürecini AİHM'de dava konusu yaptığı ve bunun sonucu AİHM'nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni 14 bin Euro tazminat ödemeye mahkûm ettiği anlatılmıştır. Yine aynı haberde; AİHM'nin, bir babalık testiyle "kolayca" sonuçlanabilecek bir sürecin tam "sekiz yıl dokuz ay" gibi çok izin bir sürede sonuçlandığını belirterek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, "bir davanın makul sürede sonuçlanmaması" ilkesine uyulmadığını ve bununla ilgili altıncı maddenin birinci fıkrasının ihlal edildiğini ifade ettiği yazılmıştır. Aynı haberde; "AİHM ayrıca, Emrah'ın Türkiye'deki ünü nedeni ile bu dava sürecinde konunun basın tarafından çok yakından izlendiğini, bu uzun sürenin Ebru Çolak ve oğlunun özel aile hayatını olumsuz etkilediğini belirterek sözleşmenin "özel yaşamın güvence altına alındığı" 8. maddesinin de ihlal edildiği kanaatine varmıştır" denmektedir. Yine aynı haberde Emrah İpek'in, Tayfun Engin'in yüzde 99.99 oranında babası olduğunun tespit edildiğini belirten AİHM'nin, bu geçen zamanda çocuğun babadan alabileceği nafakadan mahrum kalması, okuluna tam olarak devam edememesi, derslerini olumsuz etkilemesi ve de basının takip ettiği kişi olması gibi "olumsuz bir dönem" geçirmesi neticesinde özel hayatın korunması ile ilgili hakkının da ihlal edildiğine karar verdiği belirtilmektedir. Ayrıca haberde, AİHM'nin söz konusu kararında, Emrah İpek'in DNA testi için 11 kez çağrılmasına karşın test için laboratuara gitmediğinin, kendisinin DNA testi için gerekli yere gitmesini sağlayacak yetkililerin görevini yerine getirmediğinin de belirtildiği ifade edilmektedir.

[1829] **"Geciken Adalete Ceza"**, Hürriyet, 31.05.2006,

Bir babalık davasının dokuz sene sürmesi sonucu çocuğun annesinin davayı uluslararası mahkeme taşıması ve oradan alınan tazminat bedelinin tüm ülke insanın ödediği vergilerle oluşan bütçeden karşılanması gibi bir keyfilik sisteminin yerine sorumlu olanın ödeyeceği bir rücu sisteminin getirilmesi noktasında içinde bulunduğumuz durum ile "muasır medeniyet seviyesinin" içinde bulunduğu durumun mukayesesinin imkânını veren ve bu noktada, arayışları sorgulatan faaliyetin karşısında hiçbir milliyetçi düşüncenin karşı duramayacağı bir hakikattir. Tam tersi bir manada "gaflet ve dalalet içinde bulunan" ve bu durumda ısrar edenlerin ülkeye verdikleri zararın başka ülkelerde olmadığını gösterebilmek adına bu yolu tercih etmek, gerçek anlamda bir Atatürkçü milliyetçilik çizgisidir diye düşünülmektedir. Bu değişim ve dönüşüm projesi için öncelikle Hukuk Fakültelerinin eğitim sisteminin ele alınması gerekmektedir.

Hukuk öğrencisinin alınmasında daha bir sayısal puanlama tercihi öne çıkarılmalı veya en azından sözel ve sayısal niteliğin eş değer olduğu puanlar tercih edilmeli ve bu puanların yüzdelik dilimleri de ilk sıralarda yer almalıdır. İdari Yargılama sistemi içinde örneğin imar planlarıyla ilgili davalardaki sayısal boyutu çözebilecek nitelikte bir sayısallık kriteri mutlaka aranmalıdır. Puanı esas almak mutlak bir gösterge olmamakla beraber kısa vadede başka bir ölçüm sistemi getirilemeyeceği için bu manada bir puan sistemi içinde Hukuk Fakültesine giriş için daha bir yüksek puan gereği anlamında bir nevi mecburi bir kota uygulaması olarak algılanabilecek bu sistem, zaman içinde mesleki kaliteye mutlaka yansıyacaktır. Genel itibariyle barolarda sayı yönünden artış hususunda çekinceler konmaktadır ki bize göre bu noktada yapılacak sınırlama, esas olarak sayı bakımından değil de nitelik bakımından olmalıdır.

Kuvvetler ayrılığı rejiminde yasama, yürütme ve yargı ekseninde yargının denetim adına söz sahibi olması ve bu yargı birimi içinde özellikle İdari Yargıçların bu sistem içinde neredeyse baş aktör olmaları gerçeği karşısında, bir nitelik seçkinciliği yapma önerimiz bir Aristokrat yaklaşım olarak görülmemeli ve aksine demokrasi içinde yargının olması gereken düzeye yükseltilmesi manasında bir öneri

olarak kabul edilebilecek bir makulluk düzeyi içinde algılanması gerekmektedir. Zira işin doğası icabı böyle bir arayış olmalıdır.

Hukuk eğitimi noktasında kendi konumuzla ilgili olarak önerilebilecek hususlar ise şunlardır: İdare Hukuku ve İdari Yargılama Hukuku dersleri Hukuk Fakültelerinde pratik çalışma eksenli verilmeli ve mutlaka Planlama Hukuku kısmı da monte edilmelidir. Hukuk Fakültelerinin kentlerde olduğu düşünülürse, en azından belediye meclisleri ile il genel meclislerinin takibinde resmi kurum içindeki imza takip sistemi ile öğrenciye bu manada verilecek eğitimin pratik çalışmasının kontrolü sağlanabilir ve en azından katılan öğrenci kitlesi içinde neredeyse tamamen oy çoğunluğu sistemine bağlı karar mekanizmasında bir dinleyici kitlesinin olması sayesinde, meclis üyelerine artı bir duruş zorluğu hissini verecek ve dolayısıyla da kamu yönetimi açısından artı bir fayda da sağlanmış olacaktır. Yine bu müfredat kapsamında mutlaka İdari Mahkemesi bazında somut çalışmalar içeren bir program da yapılmalıdır. Böylece az önce verdiğimiz örnekteki artı faydanın bir başka değişik bir görünümü ortaya çıkacak ve bir manada İdari yargıçlar da yeni nesil öğrencilerin aktifliklerinden yansıyan teorik bilgilerle kendilerini yenilemiş olacaklardır. Öğrencinin Fransız Danıştay kararlarını bilmesi, entelektüel açıdan önemli olabilir ama ondan daha önce ve daha üst düzeyde ülke gerçeği içindeki İdare'nin ve İdari Yargının mutlak olarak daha iyi bilinmesi ve yakinen tanıtılması gerekmektedir. Tıp Fakültelerindeki Hastane-Fakülte işbirliği model alınarak, bir anlamda Adliye-Fakülte manasında bir uygulama eğitimi sistemi kurulmalı ve bu günkü sistem gibi öğrenci-stajer-Avukat hızlı geçişi ile genç hukukçu çetin uyuşmazlıkların arasına hazırlıksız atılmamalıdır.

Okulu bitirdikten sonra hiçbir sosyal güvencesi olmadığı için bir avukat yanında çalışan ve çalıştığı avukatın işlerine göre öğrenme düzeyi geliştiren stajyer avukatlar için eksik ve ciddi olmayan bir staj dönemi uygulaması yerine, devletin ve baroların bu süreç içindeki avukatlara mutlaka yeterli bir fon ayırarak böylesine ciddi bir mesleğin stajını gerçek anlamda yapabilmesinin imkânlarını oluşturmaları ve onların Hukuk Devleti içinde dik durmalarını sağlayacak bir mutlak koruma sistemi kurmalıdır. Ülke ekonomisinin daha iyi bir seviyeye gelmesi için Turizmi Teşvik

Yasası kapsamında turistik yapılaşmalar için yatırımcıları destekleyen devletin Hukuk Devleti için genç hukukçulara yani insana yatırım manasında bir kaynak aktarması aynı mantık içinde daha önce gelmesi gereken bir tercih olarak görülmektedir.

Avukat'ların tıpkı tıp doktorluğunda olduğu gibi mesleki branşlaşmaları yasal olarak düzenlenmelidir. Göz hastalıklarına, Nöroloji uzmanı doktorun bakamıyacağı doğal olarak kabul edilmişken örneğin Ceza Hukuku uzmanı olan bir avukatın imar planı iptali davalarında dava bakamaması veya en azından bu manada dava bakabilmesi için konu hakkında uzman bir avukat ile beraber en az 20 dava da imzasının bulunması şartı aranması anlamında ek yeterlilikler istenmelidir.

İdari yargıç alımında mutlaka ve mutlaka Hukuk Fakültesinden mezun olma şartı getirilmelidir. Zira Medeni Hukuk ve özellikle Eşya Hukuku ile Borçlar Genel Hukuku kısmının detaylı bir öğrenimini almadan yine Medeni Usul Hukuku dersi kapsamındaki bilgileri olmadan idari yargıçlıkta yetkinliğin sağlanamayacağını düşünmekteyiz. Yine aynı örnek içinde İdare Hukuku ile İdari Yargılama Hukuku'nun detaylı eğitiminin hukuk mantığı ve birikimi içinde lisans seviyesinde alınmamasının, İdari Yargıçlık anlamında çok büyük bir eksiklik olduğu kanaatindeyiz. Hukuk eğitiminin mutlaklığının yanısıra ek olarak İdare ve İdari yargının yakinen tanınması anlamında önerdiğimiz pratik çalışma derslerinin yanı sıra Planlama Hukuku gibi özel bölümlerin de eğitime katılmasının savunulduğu bu noktada, Hukuk Eğitimi almamış bir kesimin İdari Yargıçlığa kabulünün ne kadar yanlış olduğunun altını bir kez daha çizmek isteriz.

Bir manada seçilmiş olan bu İdari Yargıç alım sisteminin devamında bir de takip sitemi kurulmalıdır. Bu hususta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden alınan tazminat davalarında görülen açık adaletsizlikler için de bir manada rücu sistemi getirilmelidir. Örneğin başlangıç olarak, yukarıdaki "babalık" davasında ki gibi açık haksızlık durumlarında bu rücu sistemi mutlak olarak çalışmalıdır. Yine bu manada İdari Yargılama Usulü Kanunu kaldırılmalı ve normal vatandaşlar nasıl yargılanıyorsa öyle bir yargılanma sitemi içinde mesele ele alınmalıdır. Ülkemiz

şartları içindeki demokratik seviye nazara alındığında bu uygulamanın en eşitlikçi yaklaşım olduğu görülecektir. Tek bir Hukuk Usulü Kanunu içinde bir sistem değişikliği ile bir marangoz hatası olarak yorumlanan savcının mahkeme içindeki konumuna kadar giden ayrıcalık sitemi, tamamen ortadan kaldırılmalı ve herkesin aynı hukuk sistemi ve usulü içinde yargılanması sağlanmalıdır.

UNESCO 2007 yılını "Mevlana Yılı" ilan ederken onun:

"Dünle beraber gitti cancağızım
Ne kadar söz varsa düne ait;
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım"

Şeklinde ki ifadesini esas aldığı veya en azından çok etkilendiği bir gerçektir. Çalışma kapsamı içinde örneklemeler ile aktardığımız günümüz kentlerinin durumu ve bu manadaki sorunları bir bütün olarak düşünülürse artık hep yapılagelen "Ya Hep, Ya Hiç" kısır döngüsünden ve hatta ideolojik savaşlara kadar yansıyan bir tarafgirlik ortamından kurtulup artık gerçekten "Yeni Şeyler Söylemek Lazım" manasındaki oluşumunun vaktinin geldiği kanaatindeyiz.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; hiçbir hatanın yer almadığı ve adeta kusursuz işleyen bir mekanizmanın olduğu bir idare işleyişi, işin doğası gereği hiç bir zaman gerçekleşmeyecektir. Ancak bu manada güçlenmiş bir İdari Yargı sistemi sonucu, idare en büyük ölçekli projeleri ilgilendiren işlemlerden en küçük bir uygulama işlemine kadar, bir bütün olarak hukukun üstünlüğü çizgisi ve planlama disiplini içinde bir kamu yönetimi anlayışına zorlanacak ve her şeye rağmen oluşan yanlışlıklar da hızlı ve adil işleyen İdari Yargı mekanizması içine taşınacak ve karara bağlanacak ve sistem bu manada rayına oturmuş olmanın neticesinde kendi içinde her geçen gün gelişme gösterecektir.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

İBŞB İmar Plan Program Koordinasyon Şubesi arşivi

İBŞB Planlama Arşivi

MAHKEME KARARLARI VE DİĞER RESMİ BELGELER

- **AİHM Moğul Davası-Türkiye, No. 40217/02 ve 40218/02 (09.01.2007) sayılı karar**
- **03.6.1959 tarih ve 1959/8 E. – 1959/24 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı.**
- **Anayasa Mahkemesi 04.11.1986 gün ve E. 1989/1, K. 1989/12 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi Kararı, 11.7.1991, E. 1990/ 39, K. 1991/ 21(RG, 23.5.1992, S. 21206).**
- **Anayasa Mahkemesi, 04.03.1986 gün ve E. 1985/16, K. 1986/5 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 08.09.1972 gün ve E. 1970/48, K. 1972/3 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 11.12.1990 gün ve E. 1989/17, K. 1990/33sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 17.01.1991 gün ve E. 1990/27, K. 1991/2 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 18.2.1992, E. 992/ 1, K. 992/ 7 (RG, 13.5.1992, S. 21227, s. 21)**
- **Anayasa Mahkemesi, 21.12.1993, E. 993/ 27, K. 993/ 57 (RG, 10.5.1994, S. 21930)**
- **Anayasa Mahkemesi, 22.05.1987 gün ve E. 1986/17, K. 1987/11sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 22.12.1998 gün ve E. 1998/48, K. 1998/85 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 26.09.1991 gün ve E. 1990/38, K. 1991/32 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 26.11.1986 gün ve E. 1985/8, K. 1986/27 sayılı kararı**
- **Anayasa Mahkemesi, 27.03.1986 gün ve E. 1985/31, K. 1986/11 sayılı kararı**
- **Balçova Belediyesi Encümen kararı**

- **Balçova Belediyesi Meclisi'nin 05.11.2004 tarihli 75 nolu kararı**
- **Balçova Belediyesi Meclisi'nin 09.02.2001 tarih ve 08 sayılı meclis kararı**
- **Balçova Tapu Kütüğü**
- **Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 09.04.1992 tarihli 05.68 sayılı kararı**
- **Danıştay 10. Dairesi, 13.03.1985, E. 1985/ 50, K. 1985/ 526 (DD, S. 60-61, s. 447)**
- **Danıştay 10. Dairesi, 14.12.2000, E. 1998/ 5716, K. 2000/ 6525**
- **Danıştay 10. Dairesi, 17.10.1990, E. 1989/ 492, K. 1990/ 2224 (DD, S: 82-83, s. 891 vd.)**
- **Danıştay 10. Dairesi, 20.5.1997, E. 1995/ 397, K. 1997/ 911 (DD, S. 94, s. 664 vd.)**
- **Danıştay 10. Dairesi, 21.5.1990, E. 1990/ 1213, K. 1990/ 1115 (DD, S. 81, s. 357 vd**
- **Danıştay 10. Dairesi, 28.11.1990, E. 1989/2392, K. 1990/2835 (DD, S. 82-83,**
- **Danıştay 12. Dairesi, 24.02.1970, E. 1968/ 2607, K. 1970/ 333**
- **Danıştay 5. Dairesi, 11.12.1997, E. 1997/2136, K. 1997/2986 (DD, S. 96, s. 191 vd.)**
- **Danıştay 5. Dairesi, 15.11.1977, E. 974/ 2691, K. 977/ 5440 (DD, S. 30-31, s. 202)**
- **Danıştay 5. Dairesi, 31.10.1996, E. 1994/ 3722, K. 1996/ 3278**
- **Danıştay 5. Dairesi, 6.6.1991, E. 1990/ 4297, K. 1991/ 1099 (DD, S. 84-85, s. 343)**
- **Danıştay 5. Dairesi, 8.3.1976, E. 1973/ 1281, K. 1976/ 1014**
- **Danıştay 6. Dairesi 1994/185 E, 1994/1848 K**
- **Danıştay 6. Dairesi 20.12.1999 tarih E:1999/6518, K:2001/784 sayılı kararı**
- **Danıştay 6. Dairesi 24.03.2003, 2004/3981 K.**
- **Danıştay 6. Dairesi 29.03.1995, E:1994/4019, K:1995/1316**
- **Danıştay 6. Dairesi K: 1998/3794.**
- **Danıştay 6. Dairesi, 13.5.1997, E. 1996/ 5477, K. 1997/ 2312**
- **Danıştay 6. Dairesi, 23.11.1946, E. 46/390, K. 46/501**

- **Danıştay 6. Dairesi, 24.3.1954, E.1953/ 1005, K. 1954/ 753**
- **Danıştay 6. Dairesi, 28.12.1983, E. 1983/ 1328, K. 1983/ 4337**
- **Danıştay 6. Dairesi, 4.6.1985, E. 85/45, K. 85/966**
- **Danıştay 6. Dairesi, E. 1961/ 2605**
- **Danıştay 6. Dairesi'nin 19.03.2002 gün ve 2000/5249 esas ve 2000/1706 kararı**
- **Danıştay 6. Dairesi'nin 4.4.2006 tarih ve 2004/6027 E.2006/1605 K. Sayılı kararı**
- **Danıştay 8. Dairesi, 11.5.1966, E. 640/ K. 1539 (DKD 1967/ 103-106, S. 346-347)**
- **Danıştay 8. Dairesi, 31.05.1995, E. 1994/ 5965, K. 1995/ 1797**
- **Danıştay 8. Dairesi, 5.4.1989, E. 1987/ 850, K. 1989/ 232**
- **Danıştay 8.Dairesi, 10.11.1961, E. 60/8352, K. 3703**
- **Danıştay 8.Dairesi, 12.2.1963, E. 62/2867, K. 1192**
- **DDDK, 02.06.1972, E. 1968/ 293, K. 1972/ 623 (AİD, C.V, S. 4, s. 164)**
- **DDDK, 03.02.1967, E. 1966/ 499, K. 1967/ 166**
- **DDDK, E. 1949/ 313, K. 1950/ 37 (DKD, S. 64-69, s. 62)**
- **DDK, 2.3.1973, E. 1972/ 429, K. 1973/ 155**
- **DDK, 20.10.1972, E. 1971/ 32, K. 1972/ 956 (AİD, C.VI, S. 1, s. 157)**
- **DDUH, 9.6.1939, E. 38/26, K. 168**
- **İDDGK, 12.12.1997, E. 1995/ 930, K. 1997/ 703**
- **İDDGK, 2.2.1990, E. 1989/ 430, K. 1990/ 18** (DD, S. 80, s. 111 vd.)
- **İDDGK, 24.12.1982, E. 1982/ 350, K. 1982/ 449** (DD. S. 50-51, s. 170 vd.)
- **İBŞB Meclisi'nin 12.09.2005 tarihli ve 17/1 sayılı kararı**
- **İBŞB'nin 24.11.1988 gün ve 222 sayılı kararı**
- **İzmir 1 Numaralı KTVKK'nın 23.05.1996 tarih ve 6034 sayılı kararı**
- **İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.06.2000 tarih ve 8555 sayılı kararı**

- **İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 07.07.2003 tarih 81 sayılı kararı**
- **İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.02.1992 tarih ve 05.102 sayılı kararı**
- **İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 26.12.1995 gün ve 05/335 sayılı kararı**
- **İzmir Büyükşehir Belediyesi' nin 26.03.2004 Tarih 2004 Yılı Toplantı Dönemi Olağan Meclis Toplantısı 3. Birleşiminin 1. Oturumu**
- **İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 27.05.2003 tarihli ve 05/46 sayılı kararı**
- **İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 07.11.1996 tarihli 6488 sayılı kararı**
- **İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 20.01.1994 gün ve 4841 sayılı kararı.**
- **İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 23.05.1996 tarihli 6034 sayılı kararı**
- **İzmir I No'lu KTVK Kurulu'nun 28.08.1997 gün ve 6906 no'lu kararı**
- **İzmir KTVKK 'nın 19.04.1990 tarih ve 1851 sayılı kararı**
- **İzmir KTVKK'nın 04.03.1998 tarihli 7089 sayılı kararı**
- **İzmir KTVKK'nın 20.01.1994 tarihli 4840 sayılı kararı.**
- **İzmir KTVKK'nın 23.02.2001 tarihli 9187 sayılı kararı**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/799 E.- 1996/1070 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/800 E.- 1996/1047 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/801 E.- 1996/1048 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/805 E.- 1996/1049 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/806 E.- 1996/1050 K**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/812 E.- 1996/1071 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/813 E.- 1996/1051 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/814 E.- 1996/1052 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/815 E.- 1996/1053 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/816 E.- 1996/1054 K.,**

- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/817 E.- 1996/1055 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/818 E.- 1996/1072 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/818 E.- 1996/1081 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/819 E.- 1996/1056K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/820 E.- 1996/1073 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/821 E.- 1996/1057 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/822 E.- 1996/1074 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/823 E.- 1996/1058 K.**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/841 E.- 1996/1059 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/841 E.- 1996/1059 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/843 E.- 1996/1076 K.**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/843 E.- 1996/1076 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/844 E.- 1996/1060 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/844 E.- 1996/1060 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/845 E.- 1996/1061 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/846 E.- 1996/1077 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1062 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1062 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/848 E.- 1996/1063 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/849 E.- 1996/1064 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/850 E.- 1996/1065 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/851 E.- 1996/1078 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/852 E.- 1996/1079 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1995/853 E.- 1996/1066 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1996/299 E.- 1996/1069 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1996/70 E.- 1996/1068 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/683 E.-2000/585 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/234 E.-2002/1502 K.-2002/715 E.-665 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/684 E.-2000/568 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/229 E.-2002/1452 K.-2002/716 E.-666 K.,**

- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/685 E.-2000/569 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/533 E.-2002/1443 K.-2002/717 E.-667 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/686 E.-2000/570 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/529 E.-2002/1445 K.-2002/718 E.-668 K. ,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/687 E.-2000/571K.- Danıştay 6.Dairesi Bozma 2001/422 E.-2002/1448 K.-2002/719 E.-669 K. ,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/688 E.-2000/589 K.-Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/230 E.-2000/589 K. ,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/689 E.-2000/590 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/423 E.-2002/1453 K.-2002/720 E.-642 K.,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/690 E.-2000/591 K. Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/785 E.-2002/1503 K.-**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/691E.- 2000/592 K. - Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/531E.-2002/1498 K.-2002/722 E.- 644 K. ,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/692 E.-2000/593 K. Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/528 E.-2002/1446 K.-2002/723 E.-645 K. ,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi 1999/711- Karar no:2000/624**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi E.- 1995/1019 K., 1996/1067 E.-,**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2001/1112 E, 2002/521 K.**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2001/555 E, 2002/429 K.**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2002/37 E, 2002/795 K.**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2002/93 E**
- **İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2006/1275 E.**
- **İzmir 1.İdare Mahkemesi 1999/645 E.-2000/433 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6440 E.-2002/53 K.,**
- **İzmir 1.İdare Mahkemesi 1999/642 E.-2000/430 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6439 E.-2002/55 K.,**
- **İzmir 1.İdare Mahkemesi 1999/644 E.-2000/54 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2000/6850 E.-2002/54 K.,**
- **İzmir 2, .İdare Mahkemesi 1995/1059 E.- 1996/1226 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1054 E.-**

- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1056 E.- 1996/1223 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1057 E.- 1996/1224 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1058 E.- 1996/1225 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1059 E.- 1996/1226 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1060 E.- 1996/1227 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1060 E.- 1996/1227 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1061 E.- 1996/1228 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/1194 E.- 1996/1182 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/838 E.-1996/849 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/839 E.- 1996/850 K., 3. İdare Mahkemesi 1995/857 E.- 1996/1121 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/862 E.- 1996/1125 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/886 E.- 1996/1177 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/887 E.-,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/888 E.- 1996/1178 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/889 E.- 1996/1179 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/890E.- 1996/1180 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1995/891 E.- 1996/1181 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/703 E.-2000/717 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/4647 E.-2002/4844 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/743 E.-2000/469 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/7368 E.-2001/938 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/745 E.-2000/841K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/2368 E.-2002/2938 K.-2002/1502 E.-1170 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/747 E.-2001/122 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2503 E.-2002/1593 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/749 E.-2001/1 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/748 E.-2001/123 K.- Danıştay 6. Dairesi Onaması 2001/4695 E.-2002/4830 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/754 E.- 000/706 K.,**

- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/776 E.-2000/4 K.- Danıştay 6. Dairesi Bozma 2001/3892 E.-2002/4845 K.-2003/377 K.-562 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi 1999/777 E.-2001/5 K., 2. İdare Mahkemesi 1999/750 E.-2001/124 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2505 E.-2002/4794 K.,**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 06.07.2004 K:2003/1530**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 1997/244 E**.
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 2000/403 E, 2001/732 K.**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 2003/1448 E. 2004/1085 K**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 2004/201 E. 2004/680 K.**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 2005/33 E, 2005/1526 K.**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 27.12.2005, 2005/33 E, 2005/1526 K.**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi, 28.02.2007 2006/1032 E.**
- **İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2003/1448 E. sayılı dosyasının 19/11/2003 tarihli ara kararı**
- **İzmir 2.İdare Mahkemesinin 2006/1032 E**
- **İzmir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1998/502 E.-1989/968 K**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1992/1327 E**.
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1090 E.- 1996/1095 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1091 E.- 1996/1096 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1092 E.- 1996/1121 K.**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1093 E.- 1996/1128 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1094 E.- 1996/1129 K.**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1095 E.- 1996/1130 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1096 E.- 1996/1131 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1097 E.- 1996/1132 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1113 E.- 1996/1113 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/1114 E.- 1996/1134 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/803 E.- 1996/1073 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/804 E.- 1996/1074 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/812 E.- 1996/1075 K.**

- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/813 E.- 1996/1076 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/814 E.- 1996/1077 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/814 E.- 1996/1077 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/815 E.- 1996/1078 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/816 E.- 1996/1079 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/817 E.- 1996/1080 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/819 E.- 1996/1082 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/821 E.- 1996/1083 K.**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/822 E.- 1996/1084 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/823 E.- 1996/1085 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/823 E.- 1996/1085 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/824 E.- 1996/1086 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/825 E.- 1996/1087 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/830 E.- 1996/1088 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/831 E.- 1996/1089 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/837 E.- 1996/1091 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/838 E.- 1996/1092 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/839 E.- 1996/1093 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/840 E.- 1996/1111 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/840 E.- 1996/1111 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/841 E.- 1996/1112 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/842 E.- 1996/1113 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/843 E.- 1996/1114 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/844 E.- 1996/1115 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/845 E.- 1996/1116 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/846 E.- 1996/1117 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1118 K.,**

- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/847 E.- 1996/1118 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/848 E.- 1996/1094K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/855 E.- 1996/1119 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/856 E.- 1996/1120 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/859 E.- 1996/1123 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/860 E.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/861 E.- 1996/1124 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1995/863 E.- 1996/1126 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1998/458 E, 1999/784 K**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/739 E.-2000/883 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/740 E.-2000/697 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/895 E.-2001/6075 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/741 E.-2000/884 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2049 E.-2001/6076 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/742 E.-2000/871 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2055 E.-2001/6067 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/745 E.-2000/872 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/746 E.-2000/886 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2058 E.-2000/6072 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/747 E.-2000/887 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2057 E.-2001/6077 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/748 E.-2000/888 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi 1999/749 E.-2000/889 K., 3. İdare Mahkemesi 1999/744 E.-2000/885 K.,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi E:1992/145, K. 1994/607**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi K:2000/96**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi, 1999/743 E.-2000/895 K.**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 1992/1327 E, 1993/933 K,**
- **İzmir 3. İdare Mahkemesi'nin 2003/680 E, 2005/60 K.; 2003/934 E, 2005/61 K. ve 2003/936 E, 2005/62 K. sayılı ilamları**
- **İzmir 3.İdare Mahkemesi, 1999/743 E. –2000/895 K.**

- **İzmir 3.İdare Mahkemesi, 2003/680 E**
- **İzmir 3.İdare Mahkemesi, 2003/934 E**
- **İzmir 3.İdare Mahkemesi, 2003/936 E**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/693 E.-2001/132 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/2890 E.-2002/4827 K.**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2000/224 E.-2000/796 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1611 E.-2002/3039 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1995/292 E.- 1996/982 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1995/304 E.- 1996/976 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1995/53 E.- 1996/975 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/685 E.-2000/890 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/808 E.-2002/1614 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/686 E.-2000/888 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1607 E.-2002/1595 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/687 E.-2000/891 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1428 E.-2002/1602 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/688 E.-2000/694 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1077 E.-2002/1615 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/689 E.-2000/695 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1078 E.-2002/1626 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/690 E.- 2000/696 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1079 E.-2002/1627 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/691 E.-2000/894 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1606 E.-2002/15960 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/692 E.-2000/896 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1076 E.-2002/1605 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/694 E.-2000/889 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1429 E.-2002/1599 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/716 E.-2000/498 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/5187 E.-2001/6362 K.,**

- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 1999/717 E.-2000/499 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2000/5920 E.-2002/225 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2000/223 E.-2000/795 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1608 E.-2002/3043 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2000/225 E.-2000/797 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2001/1612 E.-2002/3054 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2001/89 E.-2002/1070 K.- Danıştay 6. Dairesi Onama 2003/4168 E.-2005/446 K.,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2005/489 E.- 2005/872 K**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi 2005/968 E.- 2005/993 K. ,**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 2002/131 E, 2004/331 K.**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 14.03.2006, 2006/208 E, 2006/427 K**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 1994/925 E. -1996/849 K**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 2002/130 E, 2004/332 K.**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 2002/344 E- 2003/1122 K.**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 2003/936 E**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 2005/489 E.-2005/872 K**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, 2005/968 E-2005/993 K.;**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, E:1994/1395**
- **İzmir 4. İdare Mahkemesi, E:1994/1719**
- **İzmir 4.İdare Mahkemesi'nin 2006/775 E**
- **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi 1995/484 E-1995/930 K.**
- **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi 1996/1243 E.-1997/702 K.**
- **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi 1999/404 E.-1999/666 K.**
- **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi 1999/453 E-1999/562 K.**
- **İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1995/462 E.-1995/926 K.**
- **İzmir 12. Asliye Hukuk Mahkemesi, 2002/792**
- **İzmir Bölge İdare Mahkemesinin 16.11.2006 tarih ve 2006/1076 sayılı kararı**
- **Konak Belediye Meclisi'nin 11.11.1991 tarih ve 2780/2891 sayılı Meclis kararı**

- **Konak Belediye Meclisi'nin 14.05.1998 tarih ve 3892/4319 sayılı kararı**
- **Kültür Ve Tabiat Varlıkları Bulunan Alanlarda Koruma Amaçlı İmar Planları.**
- **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 04.03.1998 tarihli 1034 sayılı kararı**
- **06.08.1969 tarih ve 969/8 nolu Balçova Belediyesi Meclis kararı ve 29.07.1969 tarihli**
- **18.09.1990 tarih ve 01/1990-167 sayılı İl İdare Kurulu Kararı**

TEZLER

AKSOY, Ahu; "İzmir Kenti Gelişim Trendinde, Makro Ölçekli Projelerin Yerel Yönetim-İdari Yargı Etkileşimi Ekseninde Değerlendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2005, İzmir

ALTINÇEKİÇ, Funda; İzmir'de Planlama Kavramı, Kentsel Gelişme Dinamikleri ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayınları, İzmir, 1987

ARSLAN, Abdullah; "1980 Sonrası Planlamaya İlişkin Politikaların ve Yasal Yönetsel Çerçevenin Kentsel Alanlar Üzerinde Yarattığı Rant Baskılarının İncelenmesi ve Alternatif Plan Önerileri**"**, D.E.Ü.Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 2003

AYHAN, İrem; "İnciraltı Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi, Potansiyeller, Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**",** D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans 1. Sınıf Proje Çalışması, İzmir, 2005.

BASKICI, Senem; "Meydanların Kentsel ve Mekânsal Analizi – Örnek Alan Çalışması Olarak Konak Meydan"**,** D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi

BAYRAKTAR, Aysel; İzmir Şehrinin İmarında Peyzaj Mimarisi ile İlgili Problemler ve Prensiplerin Tespiti, E.Ü. Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Kürsüsü, İzmir, 1973

BAYSAN, Necla/AYHAN, İrem/SEKMEN, Seçil; "Askeri Müdahalelerin Planlama Sürecine Etkisi Üçkuyular Oyak Sitesi Toplu Konut Projesi Örneği", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Çalışması, İzmir, 2006

DEMİRHAN, Yusuf; Planlama Sürecinde Aktörlerin Temsil Sorunsalı ve Kentsel Sosyal Hareketler: İzmir Kordon Yolu Örneği, D.E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Y.Lisans Tezi, İzmir, 2003

ERSAĞDIÇ, Yeşim**; "**Kent Meydanlarının Rekreasyonel işlevleri Açısından İncelenmesi ve Bu İşlevlerin Konak Meydanı Örneğinde İncelenmesi"**,** E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1998, İzmir

GÜLER, Ali Serkan/ VERAL, Kürşat/ TAŞAR, Sinem; "57 Havacılar Sitesi'nin Hikayesi"**,** D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Yüksek Lisans Çalışması, İzmir, 2006

KULEYİN, Koray; HACIALİOĞLU, Sema; Dünden Bugüne İzmir Başlıklı Araştırma Raporu, Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, İzmir, 2006

SABUNCU, Ahmet, "Expo: Dünya Fuarları ve İzmir Uygulaması", Fuarcılık Masası Uzmanlık Tezi, İzmir Ticaret Odası Yayınları, İzmir, 2006

TÜRKMEN, Sevil; "İnciraltı-Dalyan Turizm ve Rekreasyon Alanı Düzenleme Çalışması"**,** D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Projesi, İzmir, 1992

VAROL, Hande; "Kıyıların Planlama ve Uygulama Sorunları", D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama ABD Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1998, s. 46–74.

ZENGİN, Hayat; "Konak Meydanı ve Çevre Düzenlemesi", DEÜ Mühendislik ve Mimarlık Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans bitirme tezi, 1990, İzmir

GAZETELER

RESMİ GAZETE

AKŞAM EGE,

AKŞAM,

CUMHURİYET

DEMOKRAT HABER,

EGE TELGRAF,

EGELİ SABAH,

EVRENSEL,

GAZETEM EGE,

HABER EXPRES,

HAFTALIK HABER GAZETESİ,

HÜRRİYET EGE,

HÜRRİYET,

MİLLİYET EGE,

MİLLİYET,

POSTA EGE,

POSTA,

SABAH,

T. C. Resmi Gazete, Sayı: 25130, 06.06.2003

TÜRKİYE,

YAKIN PLAN GAZETESİ,

YENİ ASIR,

YENİGÜN,

DERGİLER

Amme İdaresi Dergisi,

Belediyeler Dergisi,

Danıştay Dergisi,

Ege Mimarlık Dergisi,

İstanbul Barosu Dergisi,

İzmir Kent Kültürü Dergisi,

İzmir Life Dergisi,

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Haberler Dergisi,

Planlama Dergisi,

KİTAPLAR

ABAMA, Muhittin; **İmar Kanunu Mevzuatı ve Uygulaması**, Adalet Matbaacılık

ACAR, Erhan, TUNA, Numan; Metronun İçinden Geçen Kent: İZMİR**, Ege Mimarlık,** Sayı 18 (1996-1), s.12-13

ACUN, Hakkı; **Anadolu Saat Kuleleri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1994

AKAD, Mehmet/VURAL Dinçkol, Bihterin; **Genel Kamu Hukuku**, DER Yayınları, İstanbul, 2002

AKARCA, Aşkıdil; **Şehir ve Savunması**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998

AKIN, Ümit**; İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabi Olduğu Hukuki Rejim**, Yetkin Yayınları, 1998

AKSOY, Yaşar; **5.000. Yılında İzmir**, Ercan Kitabevi, İzmir, 2000

AKSOY, Yaşar; **Bir Kent Bir İnsan, İzmir'in Son Yüzyılı**, İstanbul, 1986

AKSOY, Yaşar; **Smyrna İzmir-Efsaneden Gerçeğe**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 23, İzmir, 2002

AKURGAL, Ekrem; **Eski İzmir-1 Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997

ALTAN, Mehmet; '**Köylü'ler Ne Zaman Manşet Olur,** Zaman Kitap, 2.Baskı, Haziran, 2001

ARI, Kemal; **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç(1923-1925)**,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003

ARIKAN, Zeki; **İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938, II.Cilt-1.Kitap**, Ocak 2003

ARMAĞAN, Mustafa; **Şehir Asla Unutmaz**, İz Yayıncılık, 1997.

ASLAN, Zehredin; **İdari Yargı'da Yürütmenin Durdurulması**, , Alfa Yayınları, İstanbul, 1994

ASLANOĞLU, Rana; **Kent Kimlik ve Küreselleşme**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000

ATAY, Çınar; **"Kapanan Kapılar" İzmir Hanları**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 44, İzmir, 2003

ATAY, Çınar; **İzmir Kent Etüdleri Ders Notları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir, 2001

ATAY, Çınar; **İzmir'in İzmir'i**, Esiad, İzmir, 1993

ATAY, Çınar; **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İzmir Planları**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Ankara, 1998

ATAY, Çınar; **Tarih İçinde İzmir**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını:3, İzmir, 1978

ATİLLA, Nedim; **İzmir'deki İstanbul,** İzmir Kent Kültürü Dergisi, Kasım 2000, S:2

AYANOĞLU, Taner; **Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarına Göre İdari Eylemin Tanımlanması**, 2004

AZRAK Ülkü; **İptal Davalarında Meslek Kuruluşlarının Dava Açma Yeteneği, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu**, İzmir Barosu

BARLAS, Mehmet; **Türkiye'de Darbeler ve Kavgalar Dönemi,** Birey Yayıncılık, 3.Baskı, İstanbul, Eylül 2000

BAYAR, Celal; **Bende Yazdım-Milli Mücadeleye Gidiş,** Sabah Kitapları Cilt 1, İstanbul, 1997

BİRAND, Mehmet Ali/YALÇIN, Soner; **The Özal Bir Davanın Öyküsü**, Doğan Kitapçılık Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, Eylül 2005

BAĞLI, Mazhar/ BİNİCİ, Abdülkadir; **Kentleşme Tarihi ve Diyarbakır Kentsel Gelişimi**, Ankara, 2005

BAL Yakup/ KARABULUT Mustafa/ ŞAHİN Yahya; **İdari Yargılama Usulü ile İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003

BALTAŞ, Zuhal ve Acar Batlaş,; **Stres ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitapevi

BARAN, Tülay Alim; **Bir Kentin Yeniden Yapılanması: İzmir 1923-1938**, Arma Yayınları, İstanbul, 2003

BARKAN, Ömer Lütfü; **Türkiye'de Muhacir İskân İşleri ve Bir İç Kolonizasyon Planına Olan İhtiyaç",** İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası, I/4, Ekim 1948 –Temmuz 1949

BAYKARA, Tuncer; **İzmir Şehri ve Tarihi**, Akademi Kitabevi, İzmir, 2001

BEYRU, Rauf; **19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam,** Literatür Yayınları, İstanbul, 2000

BİLGET, Adnan; **Son Yüzyılda İzmir(1849-1949)**, Meşher Basımevi, İzmir, 1949

BORA, Siren; **İzmir Yahudileri Tarihi 1908-1923**, Gözlem Gazetesi Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, 1995

BOZDAĞ, İSMET; **Darağacında Bir Başbakan,** Truva Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2004

Bölgesel İzleme Göstergeleri, Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü, İzmir, 2003

Bölgesel İzleme Göstergeleri, DİE İzmir Bölge Müdürlüğü, İzmir, 2004.

BUMİN, Kürşat; **Demokrasi Arayışında Kent**, 1998

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986

ÇAĞLAYAN, Ramazan; **İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2000
ÇAĞLAYAN, Ramazan; **İdari Yargıda Kanun Yolları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2002

ÇAYKARA, Emine; **Tarihçilerin Kutbu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005

COŞKUN, Sabri/ KARYAĞDI, Müjgan; **İdari Yargılama Usulü**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001

COŞKUN,Sabri; **İdari Yargılama Usulü**, Ankara, 2001

ÇEVİK, Özlem; **Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci**, İstanbul, 2005

DAĞLI, Mehmet/ GÜLHAN, Görkem; **İzmir'de Modernitenin Yerel İzleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2005

DAĞTAŞ, Lütfü; **İzmir Gazinoları 1800'lerden 1970'lere**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 48, İzmir, 2004

DEMİRKOL, Selami; **İdare Hukukunda İdari Rejim Olgusu Unsurları ve Hukuk Devleti İlkesiyle İlişkisi**, TİD, 2001, C. LXXIII

DUMONT, Paul/ GEORGEON, François; **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999

DURAN, Lütfi; **İdari İşlemlerden Sorumluluk**

DURAN, Lütfi; **İdari Müracaatlar**

DURU, Bülent/ ALKAN, Ayten; **20.Yüzyıl Kenti**, İmge Kitabevi, Ankara, 2002

ERGİN, Osman Nuri; **İstanbul'da İmar ve İskan Hareketleri**, İstanbul Eminönü Halkevi, İstanbul, 1938

ERKAN, Rüstem; **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, Bilim Adamı Yayınları, Ankara, 2004

FAROQHİ, Suraiya (Bölüm Yazarı); **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi,** C. 2, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2004

FRANGAKİS-SYRETT, Elena (Bölüm Yazarı); **Osmanlı Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998

GEDİZOĞLU, M. Levent; İnciraltı Doğal Sit Kararı ve Özdilek Otel Ve Alışveriş Merkezi, **Mimarlık**, S. 302, Aralık 2001

GİRİTLİ, İsmet/BİLGEN, Pertev/AKGÜNER, Tayfun; **İdare Hukuku**, DER Yayınları, İstanbul, 2001

GOFFMAN, Daniel; **İzmir: Çağlar Boyunca Gelişen Bir Ticaret Şehri**

GÖÇER, Orhan; **Şehirciliğe Giriş**, Konya, 1979

GÖKALP, Ali Sıtkı; **Yüzyıl Boyunca Danıştay**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1968

GÖKSU, Emel; **1929 Dünya Ekonomik Buhran Yıllarında İzmir ve Suç Coğrafyası**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 39, İzmir, 2003

GÖKSU, Emel; **Suç Coğrafyası**, İBŞB Kent Kitaplığı, İzmir

GÖZE, Ayferi; **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler**, İstanbul, 2000, Bete Yayınları

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref/ DİNÇER, Güven; **İdari Yargılama Usulü**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1999

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref**: "Amerika ve Türkiye'de İdarenin Kazai Denetimi"**, Ankara, 1961

GÖZÜBÜYÜK, Şeref/ TAN, Turgut; **İdare Hukuku,** Turhan Kitapevi, Ankara, 1998,C. 1

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; **Anayasa Hukuku**, 1999

GÜNDAY, Metin; **İdare Hukuku**, Ankara, 2003

GÜREL, Sümer; **Kent Planlama Kuramına Doğru**, 1978

GÜREL, Sümer; **Kent Planlamasına Giriş ve Çevre Kavramı**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara, 1970

GÜRSOY, Melih; **Tarihi, Ekonomisi ve İnsanları ile Bizim İzmir'imiz**, Yaylacık Matbaası, İzmir, 1993

HART, Michael; **Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100**, Neden Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006

HATEMİ, Nilüfer; **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri 1.Cilt,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Şubat, 2002

HALAÇOĞLU, Yusuf; **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4.Baskı, Ankara, 1998

HOLTON, R. J. ; **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999

HOUT, Jean-Louis/ THALMAN, Jean-Paul/ VALBELLE, Dominique; **Kentlerin Doğuşu**, İmge Kitabevi, Ankara, 2000

İkiztepe-Konak-Halkapınar Kent Geçişi İmar Planı Değişikliği.

İl Göstergeleri (1980-2003)

İNALCIK, Halil; **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996

İslâm Ansiklopedisi- İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lügatı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Eskişehir, 2001

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanmış İKBNİP 2005 isimli tanıtım kitapçığı

KALABALIK, Halil; **İdare Hukuku Dersleri**, 2004

KALABALIK, Halil; **İdari Yargılama Hukuku**, Değişim Yayınları, İstanbul, 2003

KALABALIK, Halil; **İmar Hukuku (Planlama, Arsa, Yapı, Koruma)**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005

KANADOĞLU, Sabih; **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku,** Ankara1998

KAPANİ, Münci; **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1993

KARADAĞ, Arife; **Kentsel Gelişim Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunları ile İzmir**, 2000

KARAHANOĞULLARI Onur; **Türkiye'de İdari Yargı Tarihi**, Turhan Kitapevi, An 2005

KARAVELİOĞLU, Celal; **İmar Kanunu ve Mevzuatı**, C. I, 2002

Karayolları Genel Müdürlüğü DPT NO:85-E-040360

KAVRUK, Hikmet; **İptal Davasında Hukuki Tasarrufların Konu Unsuru Yönünden İptale Esas Olan Hukuka Aykırılık Halleri**, 1992, C. LXIV

KAYA, Cemil; **İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005

KUBAN, Doğan/ GOFFMAN, Daniel/ DİNÇER, Kaya; **İzmir ve Ege'den Mimari İzlenimler- Kaybolan bir Geçmişten Görüntüler**, İzmir Çimento Fabrikası Türk A.Ş., İzmir, 1994

KUBAN, Doğan; **İstanbul Ansiklopedisi**, Tarih Vakfı Yayınları,1995

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, **XV. ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisâdi Yapısı**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 2, İzmir, 2000 b

KÜTÜKOĞLU, Mübahat; **İzmir Tarihinden Kesitler**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 1, İzmir, 2000 a

LEWİS, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, 2004

MAGİE, David; **Anadolu'da Romalılar 3 Batı Anadolu Kent Devletleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003

MARTAL, Abdullah; **Değişim Sürecinde İzmir'de Sanayileşme,** Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1999

MCGOWAN, Bruce (Bölüm Yazarı); **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, 2004

MENGİ, Ayşegül/ KELEŞ, Ruşen; **İmar Hukukuna Giriş**, İmge Kitapevi, Ankara, 2003
Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Sabah Gazetesi Yayınları

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Nisan 2005-**Haber dergisi**

MUTTA, Serdar; **İdarenin Denetlenmesi ve Ombudsman Sistemi**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2005

NURAN, Zeren; **Koruma Amaçla İmar Planları, Yapım Süreci, İlkeler, Yöntemler**, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, Ankara, 1990

OĞURLU, Yücel; **İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001

ONAR, Sıddık Sami; **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, İsmail Akgün Matbaa ve Kitapçılık, İstanbul, 1966

ORTA, Elif; **İmar Hukukunda Plan Hiyerarşisi ve Planların Çatışması**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2006

ORTAYLI, İlber; **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000

ORBAY, Rauf; **Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 1**, Emre Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, Mayıs, 2000

OĞURLU, Yücel; **Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003

ÖZAY, İlhan; **Günışığında Yönetim,** Alfa Yayınları, İstanbul, 2002

ÖZAY, İlhan; **Yargısal Korunma**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999

ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1990

ÖZDEŞ, Gündüz; **Şehirciliğe Giriş ve Toplum Ölçeği**, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1972

ÖZER, İnan; **Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Ankara, 2004

ÖZKAN, Noyan; **Kordon Yolu Hakkında Hukuki Görüş**

POSTACIOĞLU,İlhan E.; **Okumak ve Yaşamak**, İstanbul, 1987

ROUSSEAU, J. J.; **İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997

SERÇE, Erkan/ YILMAZ, Fikret/ YETKİN, Sabri; **Küllerinden Doğan Şehir**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 45, İzmir, 2003

SERÇE, Erkan; **İzmir'de Kitapçılık 1839-1928**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 29, İzmir, 2002

SERÇE, Erkan; **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye (1868-1945)**, 1998

SESLİ, Faik Ahmet/AKYOL Nihat; Türkiye'de Kıyı Alanları Konusunda Geçmişten Günümüze Ulusal Mevzuat, http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/3c04118df112c13_ek.pdf

SINDIR, Kamil Okyay; İnciraltı'nda Ağaç Kıyımına ve Rant Amaçlı İmar Planlaması Çalışmalarına Son Verilmelidir, http://www.zmoizmir.org.tr

SMYRNA/İZMİR Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi; İzmir Fransız Kültür Merkezi Sergisi, 9 Ekim–30 Kasım 2006

Stratejik Plan Taslağı (2006-2017), İzmir Büyükşehir Belediyesi,İzmir

TANKUT, Gönül; **Bir Başkentin İmarı (1929–1939)**, Anahtar Kitapları, İstanbul, 1993

TEKELİ, İlhan; **1839-1980 Arasında İstanbul'un Planlama Deneyimleri İcabında Plan**, S: 4,

TEKELİ, İlhan; **Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001

TEZİÇ, Erdoğan; **Anayasa Hukuku**; Beta Yayınları, İstanbul, 1998

TOPRAK, Zerrin; **Kent Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995

TOPRAK, Zerrin, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün; **Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995

TURAN, Mustafa; **İstirdatta İzmir Büyük Yangını**,Afyon, 1995

TURAN, Mustafa; **Yunan Mezalimi(İzmir, Aydın,Manisa,Denizli-1919-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999
TURAN, Şerafettin; **Türkiye-İtalya İlişkileri**, İstanbul, 1990

TÜMER, Gürhan; **Cumhuriyet Dönemi'nde Yabancı Mimarlar Sorunu,** Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, 1998

Ulaşım ana planı, Konak düzenleme projesi

US, Asım; **Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım**, İstanbul, 1964

ÜNAL, Yücel; **Türk Şehir Planlama Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003

YAVUZ, Fehmi/ KELEŞ, Ruşen/ GERAY, Cevat; **Şehircilik; Sorunlar-Uygulama ve Politika**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977

YERALİMPOS, Aleksandra; **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999

YEL, Selma; **Yakup Şevki Paşa ve Askeri Faaliyetleri,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002

YILMAZ, Fikret / YETKİN, Sabri; **İzmir Kent Tarihi Konferansları**, İzmir, 2002

MAKALELER

AKYÜZ, Eti; İzmir Antik Tiyatrosu, **Ege Mimarlık,** Sayı 4 (1992-1), s.58-59

AKYÜZ, Eti; Tarihsel Süreçte İzmir'de Konut**, Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1994-3), s.32-35

Ali Paşa Meydanı Düzenlemesi, **Ege Mimarlık,** Sayı 49 (2004–1), s.28-29

ALTINÇEKİÇ, Funda; Planlama Eylemi-Kamu Yararı-Planlama İlkeleri Üçlüsünde Bozulan Dengelerin Yol Açtığı Alternatif Değerlendirme Süreç ve Sonuçları**, Ege Mimarlık,** Sayı 14 (1994–3), s.24-28

ARKON, Cemal; Günümüz Korumacılığının Sorunları, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992-2), s.21-57
ARKON, Cemal; Kıyılarımızın Günümüzdeki Görüntüsü**, Ege Mimarlık**, Sayı 24 (1997–3), s.36-37-38

ATAMAN, Orol; 75 Yılda Kentleşme ve Planlama, **Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999–2), s.31-33

ATAY, Çınar; Metropolleşmeye Doğru İzmir, **Ege Mimarlık,** Sayı 2 (1991-2), s.43-44-45

ATAY, Çınar**; XVIII ve XIX. Yüzyılda İzmir'de Ticari Gelişim, Ege Mimarlık**, Sayı 15, (1995–1), s.32-36

AYAN, Mesut; Kent içi Toplu Ulaşım ve Sorunları, **Ege Mimarlık,** Sayı 16 (1995-2), s.19-20

AYAN, Mesut; Kentleşme, Kentlileşme, Katılımcı planlama, Sorunlar**; Ege Mimarlık,** Sayı 3 (1991-3), s.37-40

BARKUL, Ömür ve Seda Tönük; Meydan Tasarımında Yeni Senaryolar, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000–2), s.32-35

BATUR, Selamet; İzmir'in Metro Sorunu, **Ege Mimarlık**, Sayı 18 (1996–1), s.14

BAYKARA, Tuncer; Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu**, Ege Mimarlık**, Sayı 6-7 (1992–2/3), s.13

BAYKARA, Tuncer; Kemeraltı, Binlerce Yılın Hatırası, **Ege Mimarlık,** Sayı 4 (1992–1), s.26-34

BERKSUN, Fikri; Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları Üzerine Bir İrdeleme**, Ege Mimarlık,** Sayı 6-7 (1992–3-4), s.28-29

BEYRU, Rauf; 20. y.y. Başlarında Kemeraltı , **Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1992–1), s.43-47

BEYRU, Rauf; Geçmişten Günümüze İzmir'de Planlama ve İmar Uygulamaları, **Ege Mimarlık,** Sayı 3 (1991–3), s.41-47

BEYRU, Rauf; Planlamada 1935 - 1950 Dönemi "Le Corbusier İzmir'den Geçmişti", **Ege Mimarlık**, Sayı 14 (1994–3), s.17-23

BİLSEL, Cana; 19. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir'de Büyük Ölçekli Kentsel Projeler ve Kent Mekanının Başkalaşımı**, Ege Mimarlık,** Sayı 36 (2000–4), s.34-37

BİLSEL, Cana; Le Corbusier'nin İzmir Nazım Planı ve "Yeşil Endüstri Sitesi", **Ege Mimarlık**, Sayı 31 (1999–3), s.13-17

Cem Evi Mimari Proje Yarışması, **Ege Mimarlık,** Sayı 20 (1996–3), s.41-42

ÇELENK, Semih; İzmir Antik Tiyatrosu Toprak Altında…Pagos'ta Geceleri Dionysos'un Çığlıkları Duyulur**…**, **Ege Mimarlık**, Sayı 11 (1993- 4), s.42

Çevre mi, Turizm mi? **Ege Mimarlık**, Sayı 3 (1991–3), s.19-22

Değişen Kentler – Değişen İzmir**, Ege Mimarlık,** Sayı 42 (2002–2), s.5-26

DİNÇ, Güney; Kente Karşı Suç Kent Suçluları ve Önlemleri**, Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999-2), s.12

EKİNCİ, Oktay; Kent Planlamasında "Kültürel Kimlik" Sorunu, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992–2), s.39-42

EKİNCİ, Oktay; Kıyılar ve Toplum Yararı, **Ege Mimarlık,** Sayı 24 (1997 – 3), s.39-43

EKİNCİ, Oktay; Korumacıların "Amasya Bildirgesi", **Ege Mimarlık,** Sayı 23 (1997–2), s.8-9

EKİNCİ, Oktay; Korumak "Devrimcilik"tir**, Ege Mimarlık,** Sayı 22 (1997–1), s.35-39

ERDİM, M Murat; İzmir – Alsancak Konutlarının Geçmiş-Günümüz İlişkileri Üzerine Bir Deneme**, Ege Mimarlık,** Sayı 6-7 (1992–3/4), s.64-67

ERGENECİ, Galip**;** Kemeraltı'nda Denize Açılmak, **Ege Mimarlık**

EYÜCE, Özen; Meydanlar, **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2000–2), s.11

EYÜCE, Özen; Resimlerle Geçmişten Günümüze Konak, **Ege Mimarlık,** Sayı 35 (2000–3), s.4-8

GEDİZLİOĞLU, Levent; Çeşme Yarımadası Sit Kararları Üzerine**, Ege Mimarlık**, Sayı 19 (1996-2), s.11-12

GEDİZLİOĞLU, Levent; Kent Suçluları**, Ege Mimarlık**, Sayı 23 (1997–2), s.10

GEDİZLİOĞLU, M Levent; Kent ve Engelliler, **Ege Mimarlık,** Sayı 30 (1999- 2), s.14-15

GEDİZLİOĞLU, M Levent; Yeni Kordon Yoluna Neden Karşı Çıkılıyor**? Ege Mimarlık**, Sayı 27 (1998–3), s.12

GENÇEL, Ziya; Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı, **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2002-2), s.22-25

GENÇEL, Ziya; Osmanlı Kentinde Kentsel Form ve Tasarım, **Ege Mimarlık,** Sayı 36 (2000–4), s.32-33

GÖKSU, Emel; Tarihsel Bir Kanıt Olarak "Mekan"ın Yorumlanması ve Yeni Dünya Arayışında Kentsel Koruma, **Ege Mimarlık,** Sayı 19 (1996–2), s.38-39

GÖKSU, Sezai; İzmir'de Taşınmaz Sermayesinin Kentleşme Stratejileri Üzerine düşünceler**, Ege Mimarlık**, Sayı 18 (1996-1), s.17-18

GÜLTEKİN, Eser; Osmanlı'dan Günümüze Bir Meydan: Ok Meydanı, **Ege Mimarlık,** Sayı 36 (2000–4), s.31-33

GÜLTEKİN, Eser; Ünlü Bir Meydan ve Ünlü Bir Taş, **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2000–2), s.18-19

GÜNDOĞAN, Fatma; Çatalhöyük'ten Ütopyalara Kentler, İnsanlar ve Meydanlar, **Ege Mimarlık**, Sayı 37 (2001–1), s.32-35

HAMUROĞLU, Mehmet; Kordon Yolunun Beklenen Sonu, **Ege Mimarlık,** Sayı 27 (1998–3), s.11

HAMUROĞLU, Mehmet; Kent Planlaması Konuşmaları **, Ege Mimarlık,** Sayı 6-7 (1992–3/4), s.120

İzmir Hafif Raylı Sistem Raporu, **Ege Mimarlık,** Sayı 16 (1995-2), s.18-19-20-21

İzmir Liman Bölgesi İçin Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması, **Ege Mimarlık,** Sayı (2001–4/2002/1), s.58-61

İzmir'de Yaşanan Sel Baskını Raporu, **Ege Mimarlık,** Sayı 18 (1996-1), s.19-20

KAFTANCI, Güngör; Avrupa'dan Örneklerle Meydan Kavramına Bir Yaklaşım, **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2000–2), s.20-21

KARAÇORLU, Ahmet Tuncay; İkiztepe - Konak - Halkapınar Kent İçi Çevre Yoluna İlişkin, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992-2), s.35

KAYIN, Emel; İzmir'in Tarihsel Kent Mekanları İçin Yeni Vizyonlar, **Ege Mimarlık**, Sayı 43 (2002–3), s.4-5

KAYIN, Emel; Turizmin Çarpıcı Bir Sahnesi Olarak Tarihi Kent Meydanları: "Cemaatü'l Fena Meydanı " Örneği, **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2000–2), s.30-31

Kazıklı Yol… Dolgu Yol – Kordon Yolu – Hızlı Yol - Hız Yolu, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992–2), s.31

Kemeraltı Bir Alışkanlıktır, **Ege Mimarlık,** Sayı 4 (1992–1), s.14

Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı, **Ege Mimarlık,** Sayı 43 (2002–3), s.13-14-15

Kent Belleğinde İzmir Kordonu, **Ege Mimarlık,** Sayı 25 (1998–1), s.12

Kıyı Kanunu İptal Edildi, **Ege Mimarlık**, Sayı 5 (1992–2), s.11

Kipa-Balçova Alışveriş Kompleksi, **Ege Mimarlık,** Sayı 40-41 (2001– 4/2002-1), s.52-57

KOÇ, Hülya; Konut Politikaları ve Uygulamaları, İzmir örneği**, Ege Mimarlık**, Sayı 28 (1998-4), s.30-33

Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, **Ege Mimarlık,** Sayı 50 (2004–2), s.44-53

Kordon Yolu İptal Edildi, **Ege Mimarlık**, Sayı 20 (1996–), s.13

Kordon Yolu Tekrar Gündemde, **Ege Mimarlık,** Sayı 15 (1995–1), s.14

Kordon Yolu Yargıda, **Ege Mimarlık,** Sayı 6–7 (1992 – 2/3), s.11

Kordon Yolunda Son Gelişme, **Ege Mimarlık,** Sayı 26 (1998–2), s.4

Kordon'a Yasadışı Dolguyol, Meslek Odaları Platformu, **Ege Mimarlık,** Sayı 22 (1997–1), s.13

Kordon'da Çok İzli Hızlı Yola Karşı Mücadelemiz Devam Ediyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 40-41 (2001– 4/2002-1), s.4

Kordon'da Hukuk Kuralları Çiğneniyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 22 (1997–1), s.12

Kordonda Kazıklı Yola Hayır, Ege Mimarlık Yönetim Kurulu, **Ege Mimarlık**, Sayı 3 (1991–3), s.11

Kordonu Yeşil Alan Olarak Düzenliyor, **Ege Mimarlık,** Sayı 31 (1999–3), s.3

Kordonyolu İçin Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu'na Başvuru, **Ege Mimarlık,** Sayı 30 (1999–2), s.3

Kordonyolu Mücadelemizde Hukuksal Kazanımlar Devam Ediyor, **Ege Mimarlık**, Sayı 44 (2002–4), s.3

KUBAN, Doğan; İzmir'in Tarihi Kimliğini Koruma Bağlamında Düşünceler, **Ege Mimarlık,** Sayı 43 (2002-3), s.6-7-8

ORHON, Ahmet; Kişisel Bir Perspektiften Konak Meydanı'na Bakışın Düşündürdükleri, **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2000–2), s.28-29

ÖZDEMİR, Dilek; Kentsel Yenileme Projelerinin Oluşturulmasında Devlet Politikaları ve Kamu-Özel Sektör İlişkilerine İki Farklı Yaklaşım: Paris-Londra, **Ege Mimarlık,** Sayı 26 (1998-2), s.32-36

ÖZFATURA, Burhan, Işın Çelebi ve Erdal Çırpanlı; Yerel Seçimler, İzmir Belediye Başkan Adaylarına Sorular, **Ege Mimarlık,** Sayı 12 (1994–1), s.17-18-19-20-21

ÖZKAN, Noyan; Kordon Yolu Hakkında Hukuki Görüş, **Ege Mimarlık,** Sayı 5 (1992-2), s.33

ÖZTÜRK, Başarır; Konak Meydanı İçin Yeni Düzenleme Önerileri **, Ege Mimarlık**, Sayı 35 (2000–3), s.9-15

ÖZYİĞİT, Ömer; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası Üzerine**, Ege Mimarlık,** Sayı 6-7 (1992–3-4), s.22-27

SÜER, Dürrin; Muğla'da Farklı Yüzlü İki Meydan "Saburhane Meydanı ve Cumhuriyet Meydanı", **Ege Mimarlık,** Sayı 34 (2000–2), s.28-29

SÜER, Dürrin; Berlin'in Kimlik Arayışında Yeni Bir Meydan "POTSDAMER PLATZ" **Ege Mimarlık,** Sayı 35 (2000–3), s.16-17

TANER, Tayfun; Kıyılarımızdaki Yazlıkların Çirkin Mimarisi**, Ege Mimarlık,** Sayı 24 (1997–3), s.33-34-35

TEKELİ, İlhan; Bir Modernite Projesi Olarak Türkiye'de Kent Planlaması**, Ege Mimarlık,** Sayı 16 (1995–2), s.51-55

TEKELİ, İlhan; Kent Planlaması ve Katılım Üzerine Düşünceler, **Ege Mimarlık**, Sayı 3 (1991-3), s.34-35

TEKELİ, İlhan; Plancının Meşruiyetini Oluşturmakta Etik Sorunlar**, Ege Mimarlık,** Sayı 23 (1997–2), s.21-25

TOPAL, Hasan; İzmir'de Kentleşme Sorunları**, Ege Mimarlık,** Sayı 29 (1999-1), s.8-10

TOPAL, Hasan; Kentsel Yaşam Çevrelerinin Kalitesi ve Kentin Fiziki Düzenliliği, **Ege Mimarlık**, Sayı 39 (2001–3), s.33-34-35

TOPAL, Hasan; Kordon Dolgu Alanının Bir Kentsel Mekana Dönüşümü, **Ege Mimarlık**, Sayı 35 (2000–3), s.18

TOPAL, Hasan; Kordon Yolu Yargı Süreci ve Koruma Kurulu Kararları Kronolojisi, **Ege Mimarlık,** Sayı 27 (1998–3), s.5

TOPAL, Hasan; Kordon Yolu/Süreci–Son Durumu–Öneriler, **Ege Mimarlık**, Sayı 27 (1998–3), s.8

TOPAL, Hasan; Tarihi ile Yeniden Buluşan Kent, **Ege Mimarlık,** Sayı 43 (2002–3), s.16-17

TÖNÜK, Seda ve Ömür Barkul ; Piazza, Plaza, Square, Platz, Praça, Meidan, Meydan, **Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999–2), s.34-38

TURAN, Bülent; Demokratik Sokaklar**, Ege Mimarlık,** Sayı 30 (1999–2), s.13

TURAN, Bülent; KSK Plaza ve Spor Tesisleri**, Ege Mimarlık**, Sayı 30 (1999–2), s.9

TÜMER, Gürhan; İzmir'de Bir Sempozyum: "İdeoloji, Erk ve Mimarlık" **Ege Mimarlık,** Sayı 19 (1996-2), s.10

TÜMER, Gürhan; Kentler, Binalar, İnsanlar, Olaylar ve Meydanlar, **Ege Mimarlık**, Sayı 34 (2000–2), s.12-17

TÜMER, Gürhan; **Prof. Rauf Beyru İle... , Ege Mimarlık**, Sayı 1 (1991–1), s.40-41

TÜMER, Gürhan; Yabancı Mimarlar Dosyası Üzerine**, Ege Mimarlık**, Sayı 36 (2000-4), s.11

Universiade Konutları, **Ege Mimarlık,** Sayı 49 (2004-1), s.30-33

Üçkuyular Plaza, **Ege Mimarlık,** Sayı 12 (1994-1), s.22

ÜLKER, Necmi; İzmir Saat Kulesi**, Ege Mimarlık**, Sayı 4 (1992–1), s.52

Yerel Yönetimlerde Plan Elde Etme Yöntemleri ve Kıyı Kentlerinde İmar Uygulamaları, **Ege Mimarlık**, Sayı 18 (1996–1), s.8-9-10-11

İNTERNET ADRESLERİ

http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2001/03/20010317.htm#8

http://sozluk.sourtimes.org/

http://tarihikentlerbirligi.org/icerik/yerelKimlikDetay.asp?sayi=11&makale=43

http://www.balcova.org/tr_tarihi-2.html

http://www.cansin.com/katkilar_izm.htm.

http://www.egev.org/index.php?t=ana&catid=11&geoid=1&sid=.

http://www.izmimod.org.tr/index.php?sayfa=2001_12_19&bolum=bultenler&kat=dev

http://www.izmir.bel.tr/Details.asp?textID=779

http://www.izmir.bel.tr/NewsDetail.asp?newsID=3146&menuID=53

http://www.izmir.gov.tr/izmir/kentselgelisim.aspx

http://www.izmir.gov.tr/izmir/nufus.aspx

http://www.izmir.gov.tr/izmir/ticaret.aspx

http://www.izmir.gov.tr/izmir/ulasim.aspx

http://www.izmir.gov.tr/turizm/

http://www.tarihvakfi.org.tr/toplumsaltarih/genctarih/2000-2001/birinci/omer_turan.asp

www.tdk.gov.tr

http://www.kentli.org/makale/koruma.htm